Tab. 5. 10
41. 20

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LIV
G
11
NAPOLI

L.IV
9
11

GERMANICORVM SCRIPTORVM, QVI RERVM A GERMANIS PER MVLTAS ÆTATES GESTARVM HISTORIAS VEL ANNALES POSTERIS RELIQVERVNT,

Tomus alter:

Quo continetur Gotefridi Viterbieñſis Pantheon, Werneri Rolewinkii Faſciculus temporum, & H. Mutii Chronica. Ad hos ſcriptores, magna diligentia recognitos, acceſſit nunc recens ſecundi Appendix, nunquam antehac in lucem edita.

Ex bibliotheca Ioannis Piſtorij Nidani D.

Vitas auctorum qui hoc volumine continentur, inuenies poſt præfationem.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

FRANCOFVRTI
Apud hæredes Andreæ Wecheli,
ANNO M D LXXXIIII.

ANDR. VVECHELI HEREDES GERMANICI NOMINIS AMATORIBVS S. P. D.

POSTEAQVAM ſoceri obitu res typographica cũ reliqua hereditate ad nos deuoluta eſt, id nobis vnice curandum exiſtimauimus, vt tum cæteras eius laudes tueremur, tum Germanici nominis ſtudium pro noſtra virili æmularemur. Quem animum noſtrum cũ præclari quidam viri perſpexiſſent, quibus idem propoſitus erat ſcopus, vltro ſe inſtituto noſtro & duces & ſocios præbuerunt; inprimis Ioannes Piſtorius, vir vt in arte medica, ſic in hiſtoriarum cognitione magno cum iudicio verſatus. Eius itaque conſilio Germanicarum rerum ſcriptores in duas claſſes diſtribuimus. In prima eos poſuimus, qui vniuerſalem gentis hiſtoriam, vel a mundi primordiis, vel a remotiſsimis ſeculis auſpicati, per multos annos vſque ad ſua tempora deduxerunt: in altera eos conſociauimus, qui vnius duntaxat populi aut principis res per aliquot annos geſtas memoriæ prodiderunt: & pro cuiuſque ſcriptoris ætate, locum ei in ſua claſſe attribuimus. Qua in re cum etiam moles tomorum ſpectanda nobis eſſet, ideoque Rolewinkij Faſciculus in primum prioris claſsis tomum recipi non poſſet, in altero ſuæ claſsis tomo honeſtum ei locum aſsignare voluimus; atque vt ſtationem ſuam tueretur melius, idoneum ei comitatum addendum cenſuimus. Ea quoque in re lubenter nos idem Piſtorius, vt humanus eſt & promptus, adiuuit. Eius igitur monitu in hoc altero tomo damus primum Gotefridi Pantheon; deinde Rolewinkij Faſciculum, cum Linturij Appendice; tertio, Huldr. Mutij Chronica. Quorum duo priores a mundi exordio vſque ad ſua tempora hiſtoriam perduxerunt: ac Gotefridus quidem circa annum Chriſti 1186, in Henrico VI ſubſtitit: Rolewinkius autem, in Maximiliano I, & anno Chriſti 1484: Appendix Linturij, in eodem Maximiliano, & anno Chriſti 1514. Tertius vero, Mutius, non a mundi quidem principio, ſed a prima tamen Germanicæ gentis origine commentarios ſuos inchoauit, eoſq; continuo hiſtoriæ filo perduxit vſque ad annum Chriſti 1539, qui Carolo V imperij annus fuit 20. Atque vt temporum interuallis diſiuncti ſunt auctores iſti, ita etiã diuerſo ſcriptionis genere poſteros & iuuare & oblectare voluerunt. Gotefridus, velut in poeſi & proſa exercitatus, ſacra pariter & profana, nunc ſoluta, nunc metrica oratione perſequitur: Rolewinkius, quæ partim e veteribus, partim e

recentioribus excerpſit, circulis & dimenſis paginarum ſpatiis ita eſt complexus, vt tum diligentia vtilitatem, tum artificio voluptatem lectori afferat. Appendix in cæteris quidem breuis eſt: at de facto Caroli VIII Gallorum regis tam acrem inter duos ea ætate præſtantes viros diſceptationem interſerit, vt res pene in foro agitari videatur; hinc Germano accuſante, illinc Gallo regem ſuum defendente. Mutius vero, vt inter contribules ſuos eſt recentiſsimus, ita iiſdem in multis eſt accuratior atquè vberior. Nam (vt ipſe in præfatione teſtatur) non Latinos tantum rerum Germanicarum auctores euoluit; verum etiam quotquot Germanicos eiuſdem argumenti libros cõquirere potuit, ſtudioſe excuſsit, & quæ Latini vel plane præterierant, vel manca & obſcura ad poſteros tranſmiſerãt, e vernaculis libris probatioribus vel ſuppleuit, vel illuſtrauit; tanta diligentia & fide, vt de Germanorum origine, moribus, inſtitutis, legibus, & memorabilibus pace ac bello per tot ſecula vſque ad annum Chriſti 1539 geſtis, nulla accuratiora ante illud tempus prodierint Chronica. Porro cum animaduertiſſemus hos auctores, præſertim priores, paſsim eſſe deprauatos, operã dedimus vt, quoad eius fieri poſſet, hac editione noſtra emendatiſsimi prodirent. In Pantheo ſane multa integritati ſuæ reſtituit Hẽricus Petreus, vir magna eruditione atque acri iudicio præditus, qui totum id volumen diligenter recognouit. Faſciculi cum duo nacti eſſemus exemplaria, alterum Argentinæ impreſſum a Ioanne Priſio, anno 1488; alterum poſtea ſine nomine inuulgatum, vbi ex vtriuſque collatione perſpeximus recentius eſſe minus integrum, antiquius in pleriſque ſecuti ſumus. In annorum tamen numero recentior editio viſa eſt interdum exactior. Qua de rè cum decernere ipſi nollemus, quas in ambab. editionibus diuerſitates inuenimus, in finem operis reiecimus, & calculum lectori permiſimus. Ad nomina propria quod attinet, quia variis modis vitiata erant pleraque, Hebraica e receptis Bibliorum editionibus emendata ſunt: Latina & Græca e probatis auctoribus in integrum reſtituta. In barbaris atque ambiguis ea exemplarium ſcriptura retenta eſt, quæ viſa eſt magis conſentanea. In cæteris diligenter cauimus ne ab exemplarium fide quidquam diſcederetur. Idem etiam factũ in Appẽdice ac Mutio. Quod reliquum eſt, oramus, quotquot eſtis rerum Germanicarum amatores, vt & hos auctores grato animo accipiatis, & ſi quos habetis alios qui lucem mereri videantur, eos quoque nobis & reip. impertiri ne grauemini. Valete. Francofurti, e typographeo Wecheliano, anno MDLXXXIIII.

AVCTORVM HVIVS VOLVMINIS VITAE, EX TRITHEMIO ET ALIIS.

GODEFRIDVS.

GODEFRIDVS Viterbienſis presbyter, vir in diuinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, & ſecularis literaturæ non ignarus, ingenio præſtans & clarus, metro exercitatus & proſa. Scripſit non ſpernendæ lectionis opuſcula, quibus memoriam ſui poſteris reliquit. E quibus extat grande volumen ad Vrbanum papam tertium, carmine & ſoluta oratione mixtum, de mundi principio, de vniuerſo veteri & nouo teſtamento, & ætatibus mundi, tẽporibus, geſtis, ac hiſtoriis omnibus regum; quod prænotauit PANTHEON, lib. 18: *De mundi principio, & omn.* De aliis nihil vidi. Claruit ſub Frederico Imperatore primo, & Henrico eius filio, anno Domini M C LXXXV. *Hac Trithemius: quibus addere lubet quæ Baſilius Ioannes Heroldus de eodem in ſua Panthei editione præfatur.* Vixit vir ille (*inquit*) quadringẽteſimum annum ante nos, aut paulo amplius: viuit ac volitat nunc per ora virûm: viuetque merito æternum. Is namque ex Babenbergenſi ſchola (quæ tum temporis fuit clariſſima) prodiens, ſacris literis inſtructus, Platonica diſciplina imbutus, philoſophus, poeta, atque hiſtoricus inſignis euaſit: lucem memoriæ rerum omnĩ, ac præſertim Germanicis rebus intulit tantam, quantam ante ipſum alius nemo: & potuit id quidem præſtare facillime, iam ſacris & ſcriniis a Cõrado tertio, Fridenricho primo, & Hẽricho ſexto, Imperatorib. præfectus: Latinæ, Græcæ, Hebrææ, Chaldææ, multarum quoque aliarum barbararum linguarum gnarus homo: qui peregrinatione, omni terra, totoque mari per totos XL annos exercitatus, omnes omnium quas vndiq; adiit gentium Bibliothecas excuſſerat: in hoc (vt ipſe teſtatur) incumbens grato animo, vt patriæ, cui hæc omnia debebat, vicem rependeret, ſplendoreque ab ipſa recepto, illuſtraret fœda taciturnitate atque diſſimulatione inuidioſa fraudatam ſuo ornatu; quo certe nunc, aſtris ipſis par emicat, dum Ioachimi illius Camerarij vndecũq; doctiſs. viri literatura illuſtratur. Miſcuit proinde hic noſter (vt ille ait) vtile dulci, dum rerum enumerationem grauiſſimam, atque de rebus ſeriis diſputationum pondus interpolando, verſibus illis ternariis & quadratis non adeo infeliciter ludit. Debet profecto omnis hiſtoria, vt ſacra, ſic profana, ſiue vetus illa, ſiue adusque eius tempora recentior fuerit vlla; debet, inquam, permultum tanto auctori. quo fit, vt maius illorum peccatum ſit, qui tanto theſauro Remp. literariam tanto tempore ſcienter defraudarunt. Nam celeberrimi ſcriptoris loco hunc habitum ſemper fuiſſe, id declarat, quod ij qui poſt illum aliqua admiratione hiſtorias ſcripſerunt, præclariſs. huius teſtimoniis, ceu ſacris quibuſdam oraculis monumenta ſua confirmarũt, ac velut gemmis ſplendidiſſimis exornarunt. Cæterum vt ingenue id quod mihi ipſi perſuadeo, proferam, videor mihi nonnihil, ac ex parte quæ debeo patriæ præſtitiſſe, quod huius auctoris ſcripta indagaui, quod illa in publicum edo, atque doctis viris cõmunico. Wolfgango quoque ab *Vſsigheym*, viro memoria (quam ſemper præ omnibus rebus ſibi optabat) in libro Vitæ digniſſimo; quod hunc librum in ſua Bibliotheca Fuldenſi, etiam in maximis bellorum periculis, & ſæpius præſenti diſcrimine ſodalitatis ſuæ, conſeruarit integrum, eundemque per me euulgari voluerit; cum literati homines, quas debent gratias referre nequeant, eas quidem ac maximas agãt neceſſe eſt, Wolfgango *Schutzbar*, (alias *Milchling*) pientiſſimi illius mei patroni ſucceſſori optimo: quem dum ſano conſilio exercitatiſſimus & ſapientiſſimus ſenex, vt poſt mortem ipſius, rebus ſuis præeſſet, legeret, bonis atque literatis hominibus Mæcenatem liberaliſſimum conſtituiſſe ſe, certiſſima teſtificatione affirmabat. neque fefellit diuinum animum præſagitio cœlitus inſpirata. hic enim in bonos, in ſtudioſos, in pauperes admodum beneficus, hanc editionem vt maturarem Reipubl. bono, ſæpius admonuit, atque ardenter deſiderauit. *Hæc ille de Gotefrido.*

WERNERVS ROLEWINK.

WERNERVS ROLEWINK de Laer, natione Teutonicus, patria Weſtphalus, ordinis Carthuſienſium, domus ſanctæ Barbaræ in Colonia Agrippina, vir in diuinis

ſcripturis ſtudioſiſſimus,& valde eruditus, ingenio excellens, vita & cõuerſatione deuotus,edidit multa præclara opuſcula,quibus ſe vtilem præſentibus,& memorabilem reddidit futuris. E quibus exſtant ſubiecta: Opus grande ſuper omnes epiſtolas Pauli, quod prænotauit

Doctrinam Pauli,	lib. 14:	*Doctrina Pauli Apoſt.*
De vita quoque Pauli,	lib. 7:	*Sicut fui cum Moyſe, ſic.*
De valore miſſarum,	lib. 1.	
De regimine principum,	lib. 1.	
De ſtudio Theologiæ,	lib. 1.	
Faſciculus temporum	lib. 1:	*Generatio & generatio.*
Paradiſus conſcientiæ	lib. 1:	*Tulit Dominus Deus hominem.*
Sermones multi	lib. 1.	

& alia complura. Vidi olim in eius cellula tractatus paruos quidem, ſed plures & vtiles, quorum titulos iam a memoria tulir obliuio. Viuit adhuc in Carthuſia Colonienſi prouectæ ætatis,& varia conſcribit ſub Maximiliano Romanorum rege,anno Domini quo iſta ſcripſimus M CCCC XCIIII, Indictione XII. *Trithemius. Meminit eiuſdem & Philippus Bergomas in Supplemento Chronicorum, fol. 439.*

IOANNES LINTVRIVS.

IOANNES LINTVRIVS, ſcriptor *Appendicis* ad *Faſciculum Temporum*, paſtorem ſe nominat eccleſiæ *Hoffenſis* in *Voitlandia.* Fuit ibi anno Chriſti CIↃ CCCC XXCIX, vt in hiſtoria illius anni videre eſt. Hiſtoriam complectitur inter annum Chriſti CIↃ CCCC LXXV,& annum CIↃ IↃ XIIII: in qua quidem geſta inſigniora imperij,quæ etiam apud alios habentur, deſcribit;potiſſimum tamen ad ſuam *Voitlandiam*, ſuæque *Hoffenſis* eccleſiæ res geſtas collimare videtur.

HVLDRICHVS MVTIVS.

HVLDRICHVS MVTIVS Hugwaldus Durgeus,Baſilienſis Gymnaſij profeſſor,ſcripſit de ſtudiorum ſuorum prooemio libellum excuſum Baſileę. Item epiſtolam ad omnes qui Chriſtum ex animo quærunt,impreſſam Baſileæ anno 1522. De Germanorum prima origine, moribus, inſtitutis, legibus,& memorabilibus pace & bello geſtis,libros 31, impreſſos Baſileæ apud Henricum Petrum, anno 1539. Cœpit etiam ſcribere de Agricultura,& alia multa nobis incognita. Floruit Baſileæ anno 1551. *Biblioth. Geſn. Epitome.*

PANTHEON GOTFRIDI VITERBIENSIS, OLIM NOTARII REGIS CONRADI TERTII ET FRIDERICI PRIMI IMPERATORIS, ET FILII EIVS HENRICI ſexti: de vniuerſo veteri & nouo Teſtamento; de omnibus ætatibus & temporibus ſeculorum, de omnibus mundi regnis & regibus & geſtis eorum, de omnibus Romanis Pontificibus & Imperatoribus Romanorum, aſſignando nomina & acta & annos & dies eorum: ab initio mundi vſq; ad tempora domini Vrbani papæ tertij, & vſq; ad prædictum Imperatorem Fridericum primum, & filium eius regem Henricum ſextum.

AD DOMINVM PAPAM VRBANVM TERTIVM, PROOEMIVM.

SVmmo & vniuerſali papæ Vrbano tertio, domino & patri ſuo reuerendiſsimo, Gotfridus Viterbienſis ſacerdos indignus, ſeipſum in omni obſequio & obedientia ſubiectiſsimum.

Dum ſacroſanctæ matris noſtræ Romanæ eccleſiæ culmen inſpicio, & eius eminentiæ conſidero maieſtatem: illud ante omnia neceſſarium eſſe intueor, vt ſicut ipſa omnibus noſcitur præeſſe Principibus: ita omnes Reges, & Principes, & vniuerſæ orbis Eccleſiæ, doctrina eius & regimine adornentur: & ab ea tãquam à fonte iuſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur: quia nullum ſcripturarũ elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus, ſitientibus propinetur. Quare, ſi quod hiſtoriarum opus, noua per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur: quatenus, ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato & iudicio approbetur: & ab eo vires authoritatemq́ue recipiat, cui terrena & cœleſtia diuinitus ſunt commiſſa.

Eapropter, reuerendiſsime pater, hoc opuſculum longo tempore ſimplicitatis meæ ſtudiis aggregatum, & de veteri & nouo Teſtamento, atque de omnibus ferè hiſtoriis, in vnum volumen ſub compendio redactum, ad honorem Dei, & emendationem ſeu approbationẽ ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ante veſtrum examen perferre diſpoſui, veſtræq́ue gratiæ præſentare curaui: vt ſi, authore Deo,

per vos fuerit approbatum, ad alias eccleſias vlterius deriuetur; & non ſolùm clerici, ſed etiam Reges & Principes habeant hoc opus à veſtræ ſanctitatis authoritate. Impoſsibile enim eſt, perfecti regiminis & regiæ poteſtatis excellentiam conuenienter attingere his qui mundi curſum & originem aut ſcripturarum dogmata ignorant. Imperator verò aut Rex, qui cæteris Principibus poteſtate præponitur, ſi fuerit philoſophiæ neſcius, errare ſæpius quàm regnare videtur. quia dum in cauſis Reipublicæ ſapientia indiget, cogitur eam ab aliis frequenter emendicare. & ex hoc, aliena ſæpius quàm ſua cernitur virtute regnare. Omnes nanque Reges debent rerum ſtatum, & iuſtitiæ diſciplinam cognoſcere: quam ſola bruta animantia ignorant. Oportet etiam eos creatori de his omnibus reddere rationem. quia ipſi, quum legibus ſint abſoluti, non in legem, ſed in Deum potiùs, videntur peccare: vnde dicitur, Tibi ſoli peccaui. *Quum ergo Reges, non in leges, ſed in Deum peccent, & Dei ſolius, veſtroque examini reſeruentur: antiquorum regum vitam & geſta atque hiſtorias oportet eos cognoſcere: vt cauſæ præcedentium, fiant eis in poſterum cautio futurorum. Ipſi quoque Principes, inter alia beneficia ſanctæ Romanæ eccleſiæ, gaudeant ſe hunc hiſtoriarum libellum de fonte ſanctitatis veſtræ ſuſcipere: cuius inſtructi adminiculo, poterunt ſubiectos ſibi populos rationabiliùs gubernare.*

Hoc autem opus, non tantùm in proſis, ſed verſibus annotaui: vt lectores eius, ſi aliquando proſas legendo fuerint fatigati, quum verſus ſequentes inſpexerint, conſonantia & delectatione metrorum ad legendum vlterius prouocentur: illi autem qui verſus fortè non intelligunt, proſarum ſaltem lectionibus delectentur.

Intentionis autem noſtræ eſt in hoc opere, ab ipſa prima rerum creatione incipere; immo ante omnem creationem, ſcilicet à diuina eſſentia, quæ eſt ante tempora. de qua frequenter quæritur; Vbi erat tunc Deus? & in quo mundo? & quid operabatur? & quomodo eſt trinus, & vnus Deus? & cuius erat dominus, dum nulla erat creatura? & quomodo Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas? & huiuſmodi alia. Item de angelis, de cœlis, de planetis & elementis, atque de creatione hominis: & deinceps vniuerſum vetus & nouum Teſtamentum, omneſq; hiſtorias gentium, regum & regnorum, ſub compendio perluſtramus. quæ omnia per capitula in ordine diſponemus.

Nomen autem authoris libri, eſt GOTFRIDVS: *quod interpretatur, Pax Dei. In lingua nanque Teutonica,* Got *dicitur Deus: &* Frid *dicitur Pax. Ideoque hoc nomen huic operi ſatis conuenire videtur: quum in hoc libro vetus Teſtamentum cum nouo, Latinæ hiſtoriæ cum barbaris, & proſæ cum verſibus, ſub vno volumine, tanquam inuicem pacificans, concedet.*

Æſtimo autem in cauſis huiuſcemodi (ſicut mos eſt fieri) nonnullos æmulos inuidiæ liuore torqueri: qui, prius quàm librum conſpiciant, prius quàm magnam rerum copiam cognoſcant, fient mihi non æquitatis iudices, ſed operis detractores. Aduerſus quorum inſidias, talem ad defenſionem mei voluminis conſtitui armaturam; vt per ſingula penè libri capitula, ſingula ſint authorum nomina, in teſtimonium præſignata: quæ & lectoribus authoritatem exhibeant, & meipſum à detrahentium immanitate defendant.

Itaque

Itaque ſuper vetus Teſtamentum hos habeo authores:

Moſem, Eſaiam, Ioſephum, Danielem, & alios Prophetas: Ieſum Sirach, Dauid, Salomonem, Heſter, Iudith, Eſdra, & Machabæos.

In nouo autem Teſtamento, authores hos inducimus:

Omnes Apoſtolos, Clementem Papam, Dionyſium Areopagitam, Origenem, Iohannem Chryſoſtomum, Athanaſium, Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium, Gregorium: aliosq; nonnullos Eccleſiæ doctores.

Super hiſtorias verò gentilium, habemus etiam

Ioſephum, Dionem, Strabonem, Oroſium, Hegeſippum, Suetonium, Solinum, Iulium Aphricanum, qui prima Chronica conſcripſit ſub Marco Craſſo.

De Chaldæis quoque habemus

Beroſum, qui omnia Chaldæorum ſcripta deflorauit.

De Ægyptiis, inducimus

Manethon hiſtoriographum & chronographum Ægyptiorum. Habemus etiam ab Ægyptiis, Mochum, Eſtium, & Hieronymum Ægyptium, hiſtoriographos famoſiſſimos.

Materia igitur totius libri eſt, vniuerſum vetus & nouũ Teſtamentum, & vniuerſi Imperatores, Reges & regna, quæ fuerunt vel ſunt ab initio mundi vſque ad tempora noſtra. quorum omnium notamus originẽ & finem, nomina, ætates, & geſta.

Sola itaque nomina regnorum, ad maiorem euidentiam, in præſenti proœmio duximus ſubroganda:

**Babyloniorũ regnũ,*	*Teutonum,*	*Senonum Gallorum,*
Aſſyriorum,	*Lombardorum,*	*Saxonum,*
Indorum,	*Hunnorum,*	*Sueuorum,*
Ægyptiorum,	*Gothorum,*	*Siculorum,*
Argiuorum,	*Viſigothorum,*	*Cretenſium,*
Lacedæmoniorum,	*Oſtrogothorum,*	*Scytharum,*
Theſſalorum,	*Anglorum,*	*Auarorum, hoc eſt Vngarorum priorum.*
Sicyoniorum,	*Britonum,*	*Vinulorum, qui ſunt in confiniis Aſiæ & Europæ, ſuper Mæotidas paludes.*
Lydiorum,	*Pannoniorum*	*Vandalorum: &*
Amazonum.	*Athenienſium.*	*Sardorum regnum.*
Macedonum,	*Medorum,*	*Item,*
Hebræorum,	*Troianorum,*	*De Sibyllis vatidicis.*
Græcorum,	*Romanorum, Regum & Conſulum,*	
Italorum omnium,	*Sicambrorum,*	
Francorum,		

*Ordo hic confuſus.

Similiter poſt omnes Reges, poſuimus etiam hiſtorias Imperatorum; item omnium Pontificum Romanorum geſta, & annos, & menſes, & dies, nominaq; eorum: à beato Petro, vſque ad venerabilem Vrbanum tertium papam: & vſque ad dominum Imperatorem Fridericum primum, & ad filium eius dominum Regem Henricum ſextum, feliciter. Amen.

OPERIS DIVISIO.

Hoc autem opus, in viginti partes diuiditur: videlicet,

Sub veteri Teſtamento, hæc:

1	pars incipit à vel ab	creatione rerum inuiſibilium & viſibilium,	& peruenit vſque ad	Adam,	1
2		Adam,		Noë,	2
3		Noë,		Abraham,	3
4		Abraham,		Moſem,	4
5		Moſe,		Ioſue,	5
6		Ioſue,		Samuelem,	6
7		Samuele,		Dauid,	7
8		Dauid,		Romam,	8
9		Roma,		Darium,	9
10		Dario,		Alexandrum Magnum,	10
11		Alexandro Magno,		Iudam Machabæum,	11
12		Iuda Machabæo,		omnes Prophetas,	12
13		omnibus Prophetis,		Iohannem Baptiſtam,	13
		Sub nouo	*Teſta-*	*mento:*	
14		Iohanne Baptiſta,		Bellum ciuile,	14
15		Bello ciuili,		Orientale imperium,	15
16		Orientali imperio,		Carolum Magnum,	16
17		Carolo Magno,		Anglos, & Saxones,	17
18		Anglis & Saxonibus,		Regalia inſignia,	18
19		Regalibus,		Catalogos,	19
20		Catalogis		Vrbanum tertium.	20

Omnes hæ partes certis capitibus diſtinctæ ſunt.

INVOCATIO AD DEVM, QVI EST PRINCIPIVM omnium rerum.

Principium rerum, primæuaq́ue geſta dierum,
Scribere me doceat Lumen de lumine verum,
Cuius ad imperium ſecula ſunt & erunt.

GOT-

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS PRIMA.

DE DIVINA ESSENTIA ANTE OMNEM CREATIONEM, & de mundo archetypo.

De mundi principio & omnibus eius ætatibus & regnis & regibus (authore Domino) tractaturi, ante omnia de ipſo Deo aliquid prælibare intendimus, videlicet de Patre & Filio & Spiritu ſancto: & quomodo tres perſonæ ſint vnus Deus: & in quo ſtatu, aut in quo mundo, erat Deus antequam cœlum & terram formaſſet, & antequam angelos vel aliquam creaturam feciſſet. Quæ omnia quum ſapientiam humanam, ſenſumque fragilitatis noſtræ exſuperent, plenarie non poſſumus explicare. Tentabimus tamen, quaſi modò geniti infantes, quibus perfectè loquendi facultas non ſuppetit, tanquam infantiliter de Dei eſſentia balbutire, in quantum ratio patitur, & ipſe permiſerit, cognoſcamus. Eſſemus enim tanquam gentes quæ ignorant Deum, niſi credentes in Deum, ſcientiam Dei inueſtigando quæramus.

Dicimus igitur, abſque præiudicio melioris ſententiæ; quòd Deus eſt ſubſtantia ſpiritualis, incircumſcripta, omnipotens, incommutabilis, & inæſtimabilis, & æterna, & tam incomparabilis pulchritudinis, atque tam ineffabilis ſuauitatis, vt angeli, qui ſolem in ſeptuplum ſua pulchritudine vincunt, iugiter deſiderent in eum aſpicere, & inſatiabiliter gloriæ ſuæ præſentiam deſiderare.

Deus, a patrando dicitur Pater, quia omnia creat, omnia patrat. Dicitur trinus, & dicitur vnus, ſicut (exempli cauſa) in ſolem cōſpicimus. Eſt enim in ſole, ignea ſubſtantia, ſplendor, & calor. quæ tria, inſeparabilia ſunt. Per ſolem, intelligo Patrem; in ſplendore, Filium; in calore, accipio Spiritum ſanctum. Filius Dei, dicitur ſapientia Patris; quia à Patre, ſicut ſplendor à ſole, procedit: Spiritus ſanctus, amor Patris & Filij nuncupatur. Pater, eſt vis diuinitatis, quæ omnia patrat. Illa autem vis diuinitatis, quę omnia continet, & omnia diſponit, Filius appellatur. Qui verò omnia inſpirando viuificat & ornat, Spiritus ſanctus nuncupatur. Ex Patre, ſunt omnia: per Filium, omnia: in Spiritu ſancto, omnia.

Quæritur autem à multis, Quum Deus ſit principium ſine principio, & maneat ab æterno, nunquid credendum eſt, quòd ante creationem huius mundi, ipſe ſolitarius fuerit, & ſine mūdo aliquo? Ad quod dicimus ſicut ſcriptum eſt, *Quod factum eſt, in ipſo vita erat.* Per hoc patet, omnem creaturam in Dei præuidentia ſemper fuiſſe viſibilem: quæ poſtea per formam apparuit viſibilis in creatione ipſi creaturæ. quemadmodum & arca vel domus concepta in mente artificis, & ad effectum perducta in formam: talis conſtat in forma, qualem eam artifex in mente geſtabat. Vnde dicitur Deus non eſſe antiquior ſua creatura tempore, ſed dignitate, & ſemper in ſe mundum habuiſſe. Quem mundum philoſophi vocant archetypum id eſt figuratiuum. De hoc mundo archetypo, in conſequentibus verſibus exponemus. Propterea Deus Hebraicè dicitur אדני *adonai*: & Græcè Θεὸς *theos*, id eſt omnia videns: quoniam antequam te creaſſet, omnia vidit, omnia nouit. Deus vbique eſſentialiter eſt: ſubſtantialiter autem in intellectuali cœlo creditur habitare. de quo cœlo poſtea dicemus, vbi de cœlis diſputabimus. Deus non circunſcribitur loco. Locus namque eſt res corporea, Deus autem, Incorporeus. vnde loco non circunſcribitur. Nam locus, eſt terminus circumhabentis, ſecundum quod circuit circumhabitum. Deus enim quum ſit ſubſtantia intelligibilis, in locis intelligibilibus eſt, non in ſenſibilibus eſt ſenſibiliter: nec tenetur à ſenſibili loco, ſed ipſe tenet locum. Quum igitur dicitur Deus eſſe in nobis, non vt in loco, ita in nobis erit: ſed ſecundum quod coadeſt, & eo exiſtit, & operatur in nobis. Vſualiter autem dicimus; Eſt in nobis; quum oporteret dicere; Operatur in nobis. Quod enim eſt ſine tumore, ſine craſſitudine, &

indiuiſibile ſecundum partem, loco circunſcribi non poteſt. Ideoque intelligo; dum dicitur, eſſe in omni loco; id eſt continet omnem locum, & omnia loca continentur ab ipſo. Fecit autem mundum ſola bonitate ſua, vt eſſent creaturę quibus ſuam gratiam impartiret. Dixit, & facta ſunt. Dicere Dei, eſt in Filio ſuo (qui eſt verbum ſuum) omnia creare. Vnde ſcriptum eſt; *Omnia in ſapientia feciſti*: hoc eſt in Filio, qui eſt ſapientia Patris. Ad hæc de mundo archetypo verſibus heroicis ſubſcribemus:

Fecerat archetypum diuina potentia mundum,
Mente ſua clauſum, non rebus adhuc oriundum,
Non color aut forma, nec ſitus orbis erat.
Cælum formare non cœperat, aut variari,
Angelus aut Cherubin, ſol, luna, diéſue creari
Non homo plaſmari, non erat vnda maris.
Sidera non fuerant, nec erant elementa priora,
Aura vel aurora, calor, algor, tempus & hora,
Aut labor, aut requies, motio ſiue mora.
Nulla creatura fuerat; ſed cuncta futura
Pondere, menſura, numero, deitas paritura
Protulit in ſpecies, quas modò mundus habet.
Stabat in archetypo prius, & tunc mundus in ipſo;
Pòſt dedit angelicos ciues, cœlos, & abyſſos,
Pòſt loca ſideribus, pòſt elementa Deus.
In terris, & aquis, & in æthere, corpora fudit;
Dans herbis plantiſq́; ſimul conuiuere bruta,
Dans ſpecies auium, quadrupedumq́; genus.
Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obſequiis, quaſi facta, potenter haberi
Quippe Deo præſens tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim deitas, nec habet variari,
Criſcere vel minui, maiórve, minórve putari:
Nec magis eſt locuples, plúsve minúsve potens.
Quæ loquor in ſumma, diffuſius ordine ponam:
Sed prius hîc, quid ſit tẽpus, vel quomodo, promam,
Quid ſit perſona, quæ deitate ſonat.

Determinatio temporum, & quòd res faciunt tempora.

Res faciunt tempus, facit & dimenſio rerum,
Ætates, annos, motus, motu, meta dierum,
Et ſpecies operum, quæ volerant vel erunt.
Non ſibi ſed rebus perituris tempora currunt,
Quæ volerãt, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgũt,
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.
Sed Deus antè fuit, quàm res, quæ tempora præſtãt,
Hinc igitur reſtat, quia temporibus prior extat,
Adonai, Sabaot, alpha vocatus & o.
Principium ſine fine Deus, lux prima dierum,
Conditor eſt rerum, lumen de lumine verum.
Eius ad imperium ſecula ſunt & erunt.
In ſe principio, Deus vnus cuncta creauit,
Ipſe creata ſimul, pòſt in ſpecies variauit,
Et dedit humanis vſibus apta magis.
Eſſe Dei prius eſt, quàm mundus cœperit eſſe,
Omne quod eſt, eſſe cum tempore protulit ex ſe,
Nulla coæua Deo tempora, noſſe queo.

De trinitate & vnitate in Deo, ſecundum fidem catholicam.

AD diſtinguendas ſummæ trinitatis perſonas, & diuinæ eſſentiæ myſteria declaranda, ſapientia humana nõ ſufficit. Nam cùm de Deo loquimur, modicũ id quod ſentimus, proferre in medium dubitamus; & de eius eſſentia, ſine Prophetarũ teſtimonio, quib. ipſe Deus diuinitus inſpirauit, ſcribere non audemus. Itaq; ante omnia, prophetica de Deo præſagia in mediũ (authore Domino) proferamus.

Audi Eſaiam; *Ego primus, & ego nouiſſimus: manus mea fundauit terram: dextera mea menſa eſt cælos: antequam fierent, ibi eram: & nunc Dominus Deus miſit me.* Ecce duæ perſonæ; mittens Pater Dominus Deus; & miſſus, Filius Deus. Tertia verò perſona exprimitur, cùm dicit; *Et ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Scriptum eſt enim; *In principio fecit Deus cælum & terram.* In eo vocabulo quod dicitur *Deus*, intellige Patrem. Quod autem dicit *Principium*, intellige Filium. In illo verò, *Qui ferebatur ſuper aquas*, intellige Spiritum ſanctum. Dauid dicit in pſalmis; *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Ecce Dominus, Deus Pater: Verbum, Filius: & tertio loco Spiritus ſanct9. In alio loco dicit Pater; *Et ſpiritus meus erit in medio veſtri.* Et iterũ; *Ecce mouebo cælum & terram: & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Ecce perſona Patris, & pſona Spiritus, & tertio loco Filius, cùm dicit; *Veniet deſideratus.* Et alibi; *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Et iterũ; *Tecum principiũ in die virtutis tuæ: In ſplẽdoribus ſanctorũ, ex vtero ante luciferum genui te.* Ex vtero, id eſt, ex ſubſtantia Patris, vel ex pectore Patris; vnde eructauit verbum bonum. Vnde ait ſapientia; *Ego ex ore altiſſimi prodij, primogenita ante omnem creaturam.* Eſaias autem manifeſtè dicit, Patrem genuiſſe Filium: *Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit maſculum.* Hæc verba, nos ita intelligimus, antequam virgo in carne Chriſtum parturiret, Pater genuit Filium in diuinitate; & antequam in virgine tempus parturiendi veniret, Pater genuit eum ſine tempore. Item Eſaias; *Nunquid qui alios parere facio, ego ipſe non pariam, dicit Dominus?* Filius eſt ab æterno ſicut & Pater, ſicut ait Dauid: *Ante ſolem permanet nomen eius, & ante lunam ſedes eius.* Item alius Propheta; *Egreſſus eius à principio, à die-*

bus

bus æternitatis. Audi Eſaiam dicentem; *Tu es Deus, & in te eſt Deus.* In eo quod dicit; *Tu es Deus:* intellige Patrem. In eo autem quod dicit; *In te eſt Deus:* intellige Filium. Item idem ipſe Eſaias, vt vnum ſolum Deum eſſe oſtenderet, ſubiunxit, dicens; *Non eſt alius extra te Deus: verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael.* Pater quoque de Filio dicit; *Ante luciferum genui te:* id eſt ante omnia tempora. Sicut & ipſe Filius, ſapientia, de ſe ſeipſo teſtatur, dicens; *Nondum erant abyſſi, & ego concepta ſum; necdum fontes aquarum eruperant; ante colles parturiebar. Quando præparabat cælos, aderam. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram, componens omnia.*

Quod ſi quęris, quomodo filius à patre ſit genitus? dicimus, quia ſuę diuinitatis arcana nec Apoſtolus didicit, nec Propheta vel aliqua creatura cognouit. Eſaias enim dicit; *Generationē eius quis enarrabit?* dicit etiā beatus Iob; *Sapientiam Dei patris vnde inuenies?* Item alibi; *Radix ſapientiæ, & origo Filij Dei, cui reuelata eſt?* Chriſtus enim ſic à Patre venit, ſicut ſplendor à lumine: ſicut verbum ab ore: ſicut ſapientia à corde. Iſta Prophetarum teſtimonia in hoc loco de trinitate ſufficiant. Qui autem pluravoluerit, in tractatu Prophetarum huius libri, quos inter nouum & vetus Teſtamentum plenariè deſcripſimus, legat. Ibi enim de omnibus obiectionibus & calumniis Iudæorum, poſuimus prophetarum autoritates, & ita plenas reſponſiones, vt Chriſtiani à Iudæis, in diſputationibus huiuſcemodi, ſuperari non poſſint. In hoc auten præſenti titulo, de tribus perſonis, ſecundum Athanaſium, id eſt de fide catholica verſificè ſuperaddimus; atque ſimilitudines de ſole, de igne, & de aliis quibuſdam ad declarandas tres vnius ſubſtantiæ perſonas, dictauimus, ſicut annotata leguntur in metris.

Item de tribus perſonis.

Ante creaturam genitor Deus & genitura,
Primaq; natura, nouit ſtatuitq; futura:
Prima ſalus vera, trinus & vnus erat.
Filius à patre genitus, Deus in deitate,
Spiritus a patre, natiq; ſuis bonitate.
Sic tres perſonæ ſub deitate patent.
Hic vnum, diuerſa Deum tria nomina pandunt;
Eſt Pater, eſt natus Deus, eſt & Spiritus almus:
Tres ita perſonas nomina trina ſonant.
Qualibet hic perſona Deus, Dominusq; vocatur,
Sed Deus eſt vnus qui creditur, vnus amatur,
Vnus adoratur, religione patrum.
Qualibet æternus Deus eſt, rerum dominator,
Qualibet omnipotens, cœli terræq; creator.
Nec tamen eſſe Deos tres, perhibemus eas.

Exemplum trinitatis, & ſimilitudo de ſole.

Si qua loquor qua te moneāt homo, reſpice ſolem,
Sol tibi ſplendorem ſemper parit atq; calorem.
Sol, calor, & ſplendor ſic ſimul eſſe ſolent:
Tres quoq; perſonæ ſic ſunt deitate ſub vna,
Quod perſonarum ſubſtantia permanet vna:
Queq; ſimul pariter, ſemper vbique manent.
Exempli cauſa, Pater eſt ſubſtantia ſolis,
Filius eſt ſplendor, calor eſt vtriuſq; vigoris,
Spiritus ipſe Dei perpetualis et.

Item ſimilitudo de tribus virtutibus animæ, in trinitate.

Fantaſia, & Ratio, Memoratio, tres animales
Virtutes ſubſtantiuæ ſunt, & ſpeciales;
Spiritus has peragens, vnus agendo manet.

Item ſimilitudo de folio triplicato, in trinitate.

Si triplicas folium, plica trina fit; eſt tamē vnum,
In triplici folio tria ſunt, vnumq; reſumunt,
Sic etiam varias tres facit vna vias.*

Similitudo de igne, in trinitate.

Eſt ignis, calor, & motus; ſic ipſa videntur,
Vt neq; disiuncta, neq; disiungenda putentur,
Nam tria ſic ſemper feruidus ignis habet.
Sic Pater & Natus, & Spiritus, in deitate,
Tres ſunt perſonæ, pariter ſibi perpetuata,
Et tres ſunt vnum, quod ratione patet.

Item ſimile de gladio, in trinitate.

Ter Deus exprimitur, perſonaq; trina notatur;
Ter tamen expreſſus vnus Deus eſſe probatur.
Diſce per exemplum de ratione datum.
Nunc ſit in exemplis gladius, ſit mucro, ſit enſis:
Non ibi tres gladios ſub trino nomine ſentis;
Vnus erit gladius, vnus vt ipſe Deus.

Aliud ſimile de verbo, in trinitate.

Ex vno verbo tria peruenientia cerno.
Scribe volo, vis, vult, *tria ſunt, vno data verbo;*
Sed tres perſonas vis, volo, vultque, *ſonant.*

Item ſimile de nomine in trinitate.

Tres etiam caſus, ex vno nomine ſurgunt.
Dic iuſtus, iuſti, iuſto, *tres ſunt ibi caſus:*
Sed tribus his vnum nomen ineſſe datur.
Ter quoq; ſol, ſol, ſol dictus, ſol permanet idem:
Nominibusq; tribus dictus Deus, eſt Deus idem,
Nomina ſic tria ſunt, vt tria ſint & idem.

De creatione; & ordinibus angelorum; & de diabolo; & de animabus ſanctorum.

DVM cœleſtium ciuium ſecreta rimamur, ſupra modum fragilitatis noſtræ digredimur. Vnde & de angelis loqui pertimeſcimus, quia ſolius Dei ſcire eſt, quomodo diuinorū ſpirituum in cœleſti glo-

* *neſcio an non tres pro tres.*

ria natura conſiſtat. Nouem tamen eſſe Angelorum ordines, ad explenda Dei miniſteria, eloquia diuina declarant. De quibus Paulus ſcribens ad Epheſios ait; *Supra omnem principatum & poteſtatem & dominationem & virtutem.* Item ad Coloſſenſes ait; *Siue throni, dominationes, principatus, poteſtates.* Inde & de Angelo, qui primus eſt conditus, propheta ait: *Omnis lapis precioſus operimentum tuum; ſardius, topazius & iaſpis, chryſolithus, onyx & beryllus, ſapphirus, carbunculus & ſmaragdus.* Per nouem iſta nomina lapidum, nouem intelligimus ordines angelorum. Quibus omnibus ordinibus ille primus angelus ornatus & opertus fuiſſe dicitur; quia dum omnibus agminibus angelorum prælatus eſt, ex eorum comparatione clarior fuit: & beatus Gregorius ſubtiliter idem aſſeuerat: ait enim; inter eos eſſe principatus ac poteſtates, qui Dei nutu mirabiliter dignoſcuntur. De quibus alij ad nos in mundum futura prænunciare mittuntur; alij à Deo ſunt inſtituti, vt ſigna & miracula frequentius faciant. Quidam autem ſubiectis ſibi Angelorum ſpiritibus præſunt, eiſque ad explenda miniſteria principantur. Alij tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis Dominus ſedeat, & per eos iudicia diuina decernat. Alij tanto prouectiori ſcientia pleni ſunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur. Quidam vero ita Deo coniuncti ſunt, vt inter eos & Deum nulli interſint, tantoque magis ardent amore, quanto ſubtilius claritatem diuinitatis eius aſpiciunt. De illis in Euangelio dicitur; *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* De eis etiam Daniel propheta ait; *Millia millium miniſtrabant ei & decies centena millia aſſiſtebant ei.* Vnde nobis grauis oritur quæſtio. Si enim ſemper vident Deum, & ſi ſemper Deo aſſiſtunt, quomodo à Deo mittūtur in mundum, qui nunquam à Deo recedunt? Dionyſius Areopagita dicit; Ex minoribus angelorum agminibus foras, ad explenda miniſteria, vel viſibiliter vel inuiſibiliter, mittuntur; ſcilicet qui ad humana ſolatia, aut angeli, aut archangeli veniunt. Nam ſuperiora agmina, nunquam à ſupremis recedunt. Illa enim quæ præeminent, vſum exterioris miniſterij nō habent. Contra quem Eſaias dicere videtur, *Volauit (inquit) ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari: & tetigit os meum.* In hoc loco Seraphim, qui dicitur ardens vel incendens, officij ſui nomen expreſſit, quum carbone os Eſaiæ tetigit, vt peccata loquutionis incēdendo curaret. Nos autem aperte ſcimus, quia alij ſpiritus alios mittunt, vt per illos miniſteria expleantur. Zacharias enim propheta ſic ait: *Ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur: Et alius angelus egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eum; Curre, & loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Hieruſalem.* Ecce angelus ad angelum præcipit, vt currat & loquatur. vnde dubium non eſt, quin alius alium mittit. Minores verò ſunt, qui mittuntur: maiores enim, qui mittunt. Sed hic de illis qui mittuntur, certum habemus, quia veniendo ad nos ita implent exterius miniſterium, vt nunquam tamen deſinat interius per internam contemplationem. Igitur mittuntur, & Deo ſemper aſſiſtunt. Paulus enim de eis ait; *Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiant ſalutis?* Item legimus, quòd ad Abraham angeli miſſi ſunt; & ad Lot in Sodomis; & ad Tobiam; & ad Zachariam patrem Ioannis Baptiſtæ; & ad Mariam virginem; & ad Petrum in carcere; & ad ſanctam Cæciliam. Quomodo autem poſſunt Deo aſſiſtere, & ſemper faciem Dei videre, qui pro noſtra ſalute in mundum frequenter mittuntur? Hanc quæſtionem beatus Gregorius ſuper Moralia in Iob ſubtiliter ſoluit, dicens; Si, quantæ ſubtilitatis ſit angelica natura, penſamus, ipſi non ſic a diuina viſione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudiis priuentur. quia, ſi conditoris aſpectum, quando mittuntur, amitterent, neque homines iacentes erigerent, nec futura poſſent prænunciare, nec fontem lucis, quem eundo ſic amitterent, in cœleſtibus propinarent. Itaque in hoc eſt angelica natura à noſtræ conditionis natura diſtincta, quod nos & loco circumſcribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur. Angelorum verò ſpiritus, loco quidem circunſcripti ſunt, ſed tamen illorum ſcientia longè ſupra nos incomparabiliter dilatatur. Interius enim & exterius ſciendo diſtincti ſunt, quia ipſum fontem ſcientiæ Deum aſſiduè contemplantur. Quid enim ignorare poſſunt illi, qui Deum, ſcientem omnia, ſciunt. Angelorum itaque ſcientia, comparatione noſtræ ſcientiæ,

entiæ, incircumſcripta & inæſtimabiliter dilatata eſt: ſed cōparatione diuinæ ſcientiæ ſatis anguſta. Similiter & ipſi angelorū ſpiritus, comparatione noſtrorum corporum, ſpiritus ſunt: ſed cōparatione ſummi & incircūſcripti ſpiritus Dei, corpora ſunt. Igitur & à Deo in mundum mittuntur, & Deo ſemper aſſiſtunt. Per hoc enim quod circunſcripti ſunt, exeunt & mittuntur: per hoc verò quod incircunſcripti ſunt, intus cum Deo ſemper ſunt, & ſemper Deo aſſiſtunt, & ab eo nunquam recedunt. Ergo & faciem Dei Patris ſemper aſpiciunt, & in mundum ad nos veniunt. Ad nos veniunt ſpirituali præſentia foras exeuntes: & cum Deo ſunt, & præſentiā Dei, à qua receſſerant, per internam cōtemplationem conſeruant. Sed quia angelorum nomina perſtrinximus, ſupereſt vt officiorum ipſorū vocabula exequamur. *Virtutes* igitur ſunt, illi ſpiritus, per quos ſigna & miracula frequētius fiunt. *Poteſtates* ſunt, illi qui etiam ipſis bonis ſpiritibus præſunt. *Dominationes* vocantur, qui poteſtates & principatus in alta tranſcendunt. *Throni*, ſunt illi ſpiritus vocati, quibus ad exercēda iudicia præſidet Deus. Thronus enim in Latino eloquio ſedes appellatur: vnde Dauid; *Tu ſedes ſuper thronum, qui iudicas æquitatem.* *Cherubim* quoque dicitur plenitudo ſcientiæ; & ideo illa agmina ſublimiora, Cherubim ſunt vocata. *Seraphim* verò vocantur, quæ, ſingulari propinquitate ſui cōditoris, incomparabili ardent amore. Seraphim nanque ardentes, vel incendentes (vt diximus) interpretantur, quia inter Deum & illos, nulli interſunt. Ad illos autē ordines, quos diximus, angelorum, tātos homines credimus aſcenſuros, quanti ſunt electi angeli, qui illic remanſerunt, ſicut ſcriptum eſt: *Statuit terminos gentium, ſecundum numerum angelorum Dei.* Ad hęc altera quęſtio nobis proponitur; Quomodo diabolus inter angelos bonos aliquādo ſcribitur eſſe? vt in libro Iob; *Adfuit* (inquit) *etiam Satan ante eos*; ſcilicet inter angelos. Qualiter cum electis angelis eſſe potuit, qui, damnatus per ſuperbiam, à cœlis & à ſorte angelorum dudum eiectus exiuit? Vnde dicimus; quia ſatis inter eos fuiſſe potuit, qui, quamuis beatitudinem amiſerit, naturam tamen angelis conſimilem non amiſit. Et ſi culpis aut meritis prægrauatur, cōditione tamen ſubtilis naturæ extollitur. Ergo inter filios Dei, id eſt inter angelos, rectè Satan coram Deo adfuiſſe dicitur: quia intuitu illo, quo Deus omnipotens omnia ſpiritualia cōſpicit, etiam Satanam, ordine ſubtilioris naturæ ipſius videt: teſte Scriptura, quę ait; *Oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Sed obiicitur forſitan nobis quia ſcriptum eſt; *Beati mundi corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Satan verò qui mundo corde eſſe non poteſt, quomodo videre poteſt Deum? Quod ita abſoluimus; quia dicit Scriptura, Satanam inter filios Dei, id eſt inter angelos coram Deo adfuiſſe: ſed non dicit eum vidiſſe Deum. Venit Satan, non vt videret, ſed vt videretur. Stetit enim corā Domino, ſicut cæcus ante ſolem: qui radiis quidem ſolis perfunditur, ſed lumen non videt quo illuſtretur. Virtus autem diuina quæ omnia intuenda penetrat, immundum ſpiritum, non ſe videntem, poteſt videre; quia dum immunda Deū fugiunt, Deum latêre non poſſunt. Vnde quia omnia nuda ſunt diuino cōſpectui, Satan adfuit pręſens præſentis; ſed Deum ſe videntem non vidit. Quod autem dixit Satan ad Dominum ſe interrogantem; *Circuiui terram, & perambulaui eam per gyrum in circuitu*: laboris eius anguſtia deſignatur. Ideoq́; laborando terram circuit, qui in culmine cœli quietus ſtare contempſit. Qui dum ſe non tranſuolâſſe terram, ſed perambulâſſe inſinuat; quanto peccati ſui pondere in terra prematur, demonſtrat. Hinc ait Dauid; *In circuitu impij ambulauit.* Quæritur autem, quomodo loquatur Deus ad angelos, vel angeli ad Deū? Quomodo ſanctorū animæ ad Deū, vel Deus ad ipſas loquitur? Quomodo Deus ad diabolum, vel diabolus ad Deum?

Dicimus itaque, quia Deus ad ſanctos angelos eo modo loquitur, quo eorū mentibus occulta ſua quaſi viſibilia oſtendit; vt quicquid agere debeant, in ipſa contemplatione deitatis legant: & velut quædam præcepta vocis, ſint ipſa gaudia cōtemplationis. Et ſicut hominibus, per aures audientibus, aliqđ voce exprimitur: ita præceptum Dei, angelis Deū contemplantibus inſpiratur. Angeli autē Deo loquūtur, quū ad laudē Dei eorū mentes mouentur: quia voces eorum, nō quaſi per diſtincta verba formantur, ſed mentes innumeris modis Dei celſitudinem admirantur & venerantur. Deus ergo tūc angelis loquitur, quum eis voluntas eius manifeſtatur. Angeli autē tunc Deo loquūtur, dum per hoc quod

Deum ſuper ſe aſpiciunt immotum, diuinæ admirationis exurgunt.

Sanctorum animæ tunc loquuntur ad Deum, cùm earum deſideria ante conſpectum Dei extēduntur. Tanto enim in aures diuinitatis maiores voces ſiue clamores exurgunt, quanto in eius deſiderium ſeſe plenius fundunt. Animarum itaq; verba, ſunt ipſorum deſideria. Vnde Propheta ait; *Deſideria cordis eorum exaudiuit auris tua.* Reſpondere autem Dei ad animas ſanctorum, eſt deſideria eorum complere, eaſque ſemper ad meliora deſideria roborare. Quæritur, quum animam è corpore egredientem videre non poſſimus, quomodo animam viuere credimus poſt mortem? Hanc quæſtionē in Dialogo ſoluit Gregorius, dicēs: Quid mirum (ô Petre) ſi animam egredientem non vidiſti, quam etiam manentem in corpore non vides? Et addit: Si, dum mecum loqueris, non vides animam meam, nunquid propter hoc, me exanimē eſſe putes? Anima enim ſicut in corpore inuiſibiliter eſt, ita inuiſibiliter exit à corpore. Quòd ſi dicis; quòd cognoſcis animam viuam eſſe in corpore, ex ipſis motibus corporis cognoſcis: ſed ea diſcedente, motus eius nō ſentio; & ideo neſcio an viuat: reſpondeo, quòd res incorporea non videtur per rem corporeā: ſed res corporea videtur per incorpoream. Oculus nanque tuus per omnia corporea aſpiciat; niſi res incorporea eum adiuuet, nihil videbit. Tolle enim mentem, & ſtatim oculus qui videt, non videbit. Subtrahe animam inuiſibilem à corpore, & oculi corporei aperti nihil videbūt. Vnde ſequitur, quòd viſibilia nūquam niſi per inuiſibilia poſſūnt videri; & in hoc mūdo viſibilia per inuiſibilia diſponūtur. Sicut enim creator Deus eſt inuiſibilis ita ſibi angelos & animas creauit inuiſibiles: vti ab eis Deo inuiſibili inuiſibiliter miniſtretur. Et ſicut Deus aſpirando, implendo & regendo, inuiſibilia viuificat; ita per inuiſibilia ſemper viſibilia in hoc mūdo reguntur. Sed fortè (ô importune diſputator) dices; Non credo viuere animā extra corpus, niſi oſtenderis mihi aliquas eius manifeſtas actiones & opera extra corpus: ſicut ea manente in corpore, per motus corporis eam viuere certioramur. Reſpice itaq; corpora ſanctorū mortua & extincta & partim in puluerem redacta, quales motus & actiones oſtendunt in mūdo. Ægri ad ipſa venientes ſanantur; dæmones effugantur, mortui ſuſcitantur; & alia miracula per eas innumerabilia fieri comprobātur. Item animæ iuſtorum corporeis oculis in cœlum deduci ſæpe videntur; aliæ in ſpecie hominis, vt ſancti Martini: aliæ in ſpecie columbæ, & aliis modis. Videntur etiam angeli deferentes eas: videntur Apoſtoli: videntur & alij ſancti Dei adſtare morientibus, & confortare eos, & deducere animas eorū. De quibus, qui multa volunt legere & cognoſcere, ad Dialogū beati Gregorij recurrāt, moneo.

Loqui autem Dei ad diabolū, eſt ipſum diabolum de prauis eius actibus arguere, & iniquitatis eius impetus refrēnare. Diaboli autem reſpōdere, eſt omnipotentem Deum nihil poſſe celare: ſicut in Iob ſcriptū eſt; *Circuiui terram, & perambulaui eam.* Tunc enim interrogatus à Domino, nihil celare potuit, ſed circuitus & labores ſuæ prauitatis expreſſit. Notandum autem quòd hunc mundū voluit creator conſtare ex angelis & hominibus. Angelorū quidem ordines nouem conſtituit, hominum verò vnū. In quib. trinitas deitatis & vnitas deſignatur. Nouenarius enim numerus per ternariū tertiò repetitus, ſignificat trinitatem. Vnus verò ordo, indicat vnitatem. Vt Deus ab angelis & ab hominibus in trinitate, & vnitate laudetur. Quòd ſi quæritur; quando Deus angelos creauit? dicimus, quòd tunc, quando dixit Deus, *Fiat lux*: angeli facti ſunt. lux ſcilicet de luce Deo. vnde & primus angelus dictus eſt Lucifer. Propterea dicit Pater Deus ad filiū; *Ante Luciferum genui te*; id eſt ante angelum illum, qui Lucifer eſt nuncupatus. Noluit dicere; Fiant angeli; ſed dixit, Fiat lux: vt per excellentiam lucis, ſublimis natura angelorum inſinuetur. Græca autem lingua, *Angeli*, nuncij dicuntur: *Archangeli* verò ſummi nuncij nuncupantur. Vnde cœleſtes ciues, ſemper quidem ſunt ſpiritus; ſed ſemper angeli, id eſt miſſi, eſſe non poſſunt: quia tunc tantùm angeli ſunt, quū per eos aliquā nunciantur.

Quæſtio, cuius erat Dominus quum nulla erat creatura?

Ante creaturam, dum nulla foret genitura,
Nullaq; natura, neque prodita forma futura,
Cui dominabatur, cum deitate ſua?
Denique quum Dominus Deus ipſe fuiſſe legatur,
Eſt opus vt pateat cui materiæ dominatur.
Nam ſine materia non dominator erat.

Solutio

Solutio quæſtionis.

Eſſentia quidem fuit, hic dominatio pridem,
Fitq́; relatiuè Dominus, poſt conditor idem.
Hanc tibi de Domini nomine tolle fidem.
Omnia ventura ſibi ſunt præſentia ſemper,
Quæ quaſi facta videt, noſcitq́; creatq́; potenter,
Vnde patet Dominum iure fuiſſe prius.

Natura quidem angelica, tanquã ignis ſpiritualis eſſe deſcribitur, vt ait Propheta: *Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.* Cùm autem nominamus angelos, dicentes, Michaël, Gabriel, Raphaël, ſcias hæc non eſſe nomina angelorum, ſed agnomina, ab hominibus inuenta & frequentata; vt per hæc dignitas & officium eorum deſignetur. Vt Michaël dicitur, quaſi Deus, qui eſt præpoſitus paradiſi. Gabriel, fortitudo Dei. Raphaël, medicina Dei. Tanta eſt enim dignitas & ſcientia angelorum, vt videantur propriis nominibus non indigere.

Sic primus angelus, non proprium, ſed accidens nomen habuit, Sathahel, id eſt contrarius creatori; quiã cùm vidiſſet ſe omnes ordines angelorũ gloria & dignitate præcellere, ſpretis omnibus, voluit Deo æqualis, imo maior apparere. Vnde à cœleſti aula in carcerem inferni, tanquã malefactor, detruſus, ſicut prius pulcherrimus, ita factus eſt teterrimus; prius ſplendidus, poſtea eſt tenebroſus; prius honore laudabilis, poſtea errore execrabilis. Qui etiam caſum ſuum præſcire non potuit, neque in cœlo vna hora remãſit. Vnde ait Chriſtus de eo; *Quia in veritate non ſtetit.* Mox enim, vt creatus eſt, cecidit, nec vnquam cum angelis beatam vitã duxit, ſed eam quaſi faſtidiendo proiecit. Mox enim creatus per ſuperbiam intumuit, & ſeſe auertit à luce veritatis. Vnde beatæ & angelicæ vitæ dulcedinem non guſtauit, quam nondũ acceptam faſtidiuit, eamq́; nolendo deſeruit & amiſit. Alij autem qui cum eo erant, eiecti ſunt. In hoc præcipuè peccauerunt, quia ei conſenſerunt, placuitq́; illis excellentia ipſius; ita vt, ſi ipſe Deo prçualuiſſet, ipſi etiam intenderent cęteris angelis præualere. Ideoq́; principes, & ſequaces eius, cum eo proiecti ſunt in infernum, & in hunc aërem tenebroſum: vbi tanquã in inferno ardentes, ſuppliciis intolerabilibus affliguntur. Quia propter hoc in aëre relicti ſunt, vt electi Dei per eos probẽtur, & magis coronentur; reprobi autẽ per eos ſeducantur, & cum eis in extremo examine perpetuis incendiis addicantur.

Quòd ſi quæritur quare ad obedientiã & pœnitentiam non ſunt reuerſi, ſicut reuerſus eſt homo? Dicimus; quia ſicut nullo inſtigante peccauerunt & ceciderunt, ita etiam nullo inſtigante pœnitere & reſurgere debuerũt. Eſt & alia ratio: Quia ſponte ſua malum elegerunt, iuſtè ablata eſt eis voluntas bene volendi; ideoq́; nunquam poſſunt redire.

Quæritur cur nõ redemit Chriſtus diabolum perditũ, ſicut redemit hominem? Vnde dicimus, quòd angeli omnes non ſunt ab vno angelo procreati: ſicut omnes homines, ab vno homine prouenerunt. Sed omnes angeli, pariter ſunt à Deo creati. Vnde ſi Chriſtus, ab vno angelo angelicam naturam ſumpſiſſet, ſolum illum angelum redemiſſet, vt mori nõ poſſet: ſicut per ſolum hominem Adam, & omnis eius generatio eſt redempta. Deus enim pro ſatisfactione noluit aliquid, niſi mortem accipere. Angeli autem, mori nõ poſſunt. Et ideo irrecuperabiliter perierunt.

Ideo quæritur quare non creauit eos Deus tales, vt peccare non poſſent? Dicimus; quia fecit hoc propter iuſtitiã, vt aliquod initium boni vel mali ex arbitrio eorum fieret, quòd à Deo remunerati debuiſſet. Nam ſi ita creati fuiſſent, vt peccare non poſſent, eſſent quaſi vinculo colligati, nullum per ſe ipſos haberẽt initium boni, quod eſſet remunerandum. Dedit ergo eis liberum arbitrium, vt ſua ſpõte poſſent & vellent, & nollent, vnde poſſint bene vel male remunerari.

Sed fortè dices, ô lector; Quare creauit Deus diabolum, cùm ſciret eum malum eſſe futurum? Reſpondeo, quia propter operis ſui ornatum. Sicut pictor nigrum colorem ſubſternit, vt albus apparentior fiat; ſic per præuaricationem malorum iuſti clariores fiunt.

Sed ſi dicis; quare loco illorum alios bonos angelos non creauit? Scias, quia alij pro eis reſtitui non debuerunt, niſi tales eſſent, qualis illi fierent ſi permanſiſſent, non viſa vel cognita vlla pœna peccantiũ; quod eſt impoſſibile. Nam quãdo illi peccauerunt, mox in pœnam tranſierunt.

Quęritur ſi dęmones omnia ſciant? Dicimus, quia ex ſui natura multam habent ſcientiam, non tamen omnia ſciunt. Sed quanto angelica natura ſubtilior eſt, quam humana, tãto in omnibus artibus ſunt peritiores: futura neſciunt, niſi quantum de

aſtrorum ſcientia colligunt, & quãtum eis à Deo permittitur. Porrò, cogitationes & voluntates nemo ſcit niſi ſolus Deus,& cui ipſe voluerit reuelare. Dæmones bonum nec ſciunt nec poſſunt. Ad malum verò efficaces ſunt, non quantum ipſi volunt, ſed quantum eis à bonis angelis permittitur.

Boni angeli in bono ita firmati ſunt,vt cadere non poſſint. Non poſſunt dico, quia nunquam malum volunt. Diabolus verò in bono confirmari non potuit, quia non tandiu in cœlo permanſit, vt poſſet firmari. Nec tamen caſus diaboli fuit confirmatio aliorum, ſed meritum ipſorum. Cùm enim vidiſſent malos per ſuperbiam malum eligere; ipſi indignati elegerunt creatori fortius inhærere. Vnde continuò pro remuneratione acceperunt cõfirmationem, & qui prius de ſua beatitudine incerti fuerant,facti ſunt certi.

Quòd ſi quæris, qualem formam habeant angeli?Dicimus,quia quaſi formam Dei. ſicut enim cera ſigillo impreſſa,recipit ſigilli ſignaculum; ſic impreſſa eſt eis per ſignaculum ſimilitudo Dei. Vnde ait ad diabolum Ezechiel: *Et tu Cherub,ſignaculum ſimilitudinis Dei fuiſti.* Sed ſignaculum ſimilitudinis minus eſt quam ipſa ſimilitudo. Vnde interior homo noſter,id eſt anima hominis; dignior angelo creatus eſſe videtur,quia ad imaginem & ſimilitudinem Dei creata eſt. Minus eſt enim ſignaculum ſimilitudinis , quàm ipſa ſimilitudo. Sicut ſcriptura vel pictura, minor eſt illo qui ſculpitur,aut pingitur? Boni angeli omnia ſciunt,quia ipſum Deum, ſcientem omnia, ſciunt & vident & contemplantur; & nihil eſt in rerum natura quod ipſi non poſſint.

Caſus autem malorum angelorum minuit numerum eorum. Veruntamen homo creatus eſt,vt impleatur numerus electorum, tam de ſubſtãtia corporea,quàm de ſpirituali. Corpoream ſubſtantiam dico, de corpore hominis, quod conſtat ex quatuor elemẽtis. Vnde & microcoſmos, id eſt minor mundus vocatur. De quo poſtea,autore Deo,dicemus,cùm de creatione Adæ primi hominis tractabimus.

Iſta de angelis & de animabus ſanctorum, & de iniquis ſpiritibus, pro modulo noſtro proſaicè deſcripſimus;conſequentia verò de eadem materia verſibus exprimemus.

Item de Angelis.

Angelus eſſe Dei cælum, quum ſæpe legatur,
Creditur æternus immortaliſq́ creatus,
Nec tamen omnipotens,vt Deus eſſe datur.
Prima creatura fuit angelus,alma figura,
Tempore,menſura,ſatis optima, non moritura,
Virgine natura, cælica vita ſua.
Ter tribus ordinibus cœli ſtatione locatur,
Numine nominibus diſtinguitur & variatur,
Ferre miniſterium ſub deitate datur.
Nomina ſpirituum ſi lector in ordine quærit,
Poſſumus hic Michaël,Gabriel,Raphaelq́ fateri,
Amplius in cleri neſcio ſorte geri.
Angelus eſt cælum quod poſſidet ipſe creator,
Cœli cœlorum quibus alpha & ω dominatur,
Tota quibus deitas aſpicienda datur.

De anima hominis,quomodo ſit cœlum Dei.

Interior quoq; noſter homo ſit in ordine cælum,
Fitq́ Dei ſolium deitatis numine plenum,
Si ſine peccato vixerit ante Deum.

Quomodo carnalis homo ſit ſimilis Deo.

Carnalis ſic forma Deo ſimilanda putatur,
Quum ſit homo Chriſtus, hominis deus aſſimilatur,
Sic ſimilis Chriſto carne ſit omnis homo.

Quòd internus homo noſter eſt dignior angelo in ſui creatione, ſecundum Euſebium.

Eſſe Deo ſimilis nequit angelus ipſe mereri,
Sicut Eſaias ſolet ipſe propheta fateri,
Suppoſitus titulus qui mihi teſtis erit.
Dicit Eſaias,tu Cherub ante fuiſti,
Signaclum ſigni Domini,ſed pòſt cecidiſti,
Tu ſignum ſigni,ſed nec imago Dei.

De eodem,ſecundum Eſaiam.

Angelus vt ſignum narratur imaginis eſſe,
Sed nihil eſt illud,cui ſignum noſcitur eſſe,
Vnde nec eſt ſimilis,ſic nec imago Dei.
Nam ſculptura facit ſignum,non par tamen illi
Cuius habet ſpeciem, neq; cui ſignacula fingit,
Nec ſigni ſpecies ſignificata tenet.

De eodem,ſecundum Euſebium.

Eſſe Deo ſimilis ſolus valet ille videri,
Cui Deus vnitus voluit ſub carne teneri,
Cuius & obſequiis, angelus aptus erit.
Quum legimus quondã dixiſſe Deum,Faciamus,
Ciuibus hoc tunc angelicis dixiſſe negamus,
Immo pater genito dixerat iſta ſuo.
Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus,
Mox quaſi peccator pro crimine præcipitatur,
Quippe Deo ſimilis non erat eſſe datus.
Si non ille fuit ſimilis,quum maximus eſſet,
Credere non,alios ſimiles fore,dico neceſſe,
Aſt homo ſit ſimilis,quum ſit imago Dei.

De

De operibus ſex dierum.

QVI viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Omnia ſimul & ſemel fecit. Diſtinxit autem per partes in ſex diebus. tribus diebus diſtinxit elementa, & tribus ea quæ ſunt ſuper elementa. Primo die itaque fecit diem æternitatis, id eſt ſpiritualem lucem, & omnẽ ſpiritualem creaturam. Secunda die fecit cœlũ illud, quod creaturam ſpiritualem à corporali ſecernit. Tertia, mare & terram. Aliis verò tribus diebus fecit ea, quæ infra ſunt. Quarta die fecit diem temporalitatis, & ſolem & lunã, & ſtellas in ſupremo elemento, quod eſt ignis. Deinde aerem & aquam. In aëre fecit volucres: in aqua piſces. Item in craſſiori parte aquę fecit aquaticas aues. Quinta die, de vltimo elemento, id eſt de terra fecit quadrupedia, & omnes beſtias. Et licet apud nos, lapides & metalla iudicentur inſenſibilia, omnia tamen creata ſentiunt creatorẽ. Nihil enim fecit Deus, quod eum non ſentiat: omnia enim Deo animata ſunt, & Deo viuunt, & ſentiunt creatorem. Cœlum ſentit eum, quia eius iuſſu, inceſſabili reuolutione, circuit ſemper. Vnde dicitur; *Qui fecit cœlos in intellectu.* Sol & luna & ſtellæ ſentiunt Deum, quia loca ſui curſus inenarrabiliter ſeruando repetunt. Terra ſentit eum, quia iuſſu eius firmata ſtat ſuper aquas, & fructum reddit in tempore ſuo. Flumina Deum ſentiunt, quia ſemper ad loca vnde effluunt, reuertuntur. Mare & venti eum ſentiunt, quia imperante eo quieſcunt. Mortui eum ſentiunt, quia ad eius imperium reſurgunt. Infernus eum ſentit, quia eo iubente reddit quos deuorat. Omnia bruta animalia Deum intelligunt, quia legem a Deo inſitam iugiter cuſtodiunt. Hæc tamẽ omnia fiunt per miniſteria angelorum. Quod autem dicitur, Veſpere & mane; Veſpere eſt finis iam conſummati præordinati operis. Mane, eſt incœpti vel ordinandi operis principium. Ad hæc de ſole & luna, atque de aliis planetis & ſtellis, quædam alia verſibus, ſecũdum doctrinam beati Clementis Papæ, dicemus. Veruntamen cùm de firmamento & ſyderibus ſcribere pollicemur, non illam aſtronomiæ artem, vel omnium ſyderum ſcientiam promittimus, ſed ex libro Hierarchiæ, quem ſanctiſſimus Papa Clemens compoſuit: quem etiam Dionyſius Areopagita eſt imitatus, tam de ſyderibus, quam de elementis pauca ponemus. Alios verò aſtrologos, aut necromanticos non ſequemur. Neque illas etiam philoſophicas tangemus mirandas ſubtilitates, ſed planè ac ſimpliciter, ſine præiudicio melioris ſententiæ, rudes & ſimplices in hoc elogio intendimus erudire. Quòd ſi quis altiora quæſierit, abſque huius operis detractione, ſubtiliores doctores poterit plurimos inuenire. Ea igitur quæ nos ſcimus aut poſſumus, in propatulo verſificè ponemus.

De aſtris, ſecundum librum Hierarchię ſancti Clementis Papæ, & Dionyſij Areopagitæ.

Iam labor incumbit ſpecies deſcribere mundi,
Vnde prior ſummi fuit orbis forma rotundi,
Primaq́; materies, tempora, ſigna, dies.
Fulget in Eccleſia liber aptus in aſtronomia,
Cui ſancti poſuêre patres nomen Hierarchiam,
Ille docet rectam ſcire per aſtra viam.
Primus eum Clemens conſcripſit Papa beatus,
Poſt Dionyſius hunc ab Athenis eſt imitatus,
Quos quia vera lego, nunc imitabor ego.
Altera doctrina necromantis in aſtrologia,
Conſona dæmoniis magis eſt quàm philoſophia,
Hanc ego Chriſticola ſcribere nolo viam.

De maſſa hyle, ex qua omnis creatura corporea facta eſt à lunari circulo inferius.

Corporeum quoddam prius a deitate creatum,
Confuſum, formaq́; carens fuit, hyle vocatum,
Qua Deus ex maſſa cuncta creaſſe datur.
Dum confuſa foret grauis indigeſtaq́; moles,
Conditor ex more formas dedit abſq; labore,
Dixit, & ilicò ſunt quæ iubet eſſe Deus.
Optima pars maſſæ quam noſcitur ipſe creâſſe,
Purior ac lenior fuit, hanc ubi ſeparat ad ſe,
Inde prius cœlum dico creâſſe Deum.
Hoc cœlum firmamentum prius eſſe rotatur,
Ænea materies planas eſt rite vacatum,
In quo ſyderea noluit eſſe loca.
Omnia nanq; polo ſi ſydera fixa manerent,
Omnia ſe voluens ea volueret, atq; moueret,
Excurſusq́; pares, mole trahente, darent,
Rectius æthereo creduntur ſiſtere cœlo,
Nam variis ſtadiis curſu variantur ab æuo,
Vna facit gyrum tardius, vna prius.
Proxima ſunt terræ, quæ plus radiare videntur,
Quæ minus irradiant, magis illa remota putentur,
Orbiter æthereo ordine facta locis.
Errantes ſtellæ ſeptem dant lumina cœlo,
Quæ variis ſtadiis, curſu variantur ab Euro,
Signa mouens ſignis quiſque planeta ſuis.
Nanq; planetarum locus, ordo, gradus variatur,
Eſt Sol, eſt Luna, Cyllenius & Venus, & Mars,
Iuppiter, & gelidi ſtella nocina Senis.

De diuerſitate cœlorum.

TRes cœli eſſe dicuntur. Vnum corporeum & ęthereum, quod videmus; alterum ſpirituum, in quo ſpirituales creaturæ, id eſt angeli, habitare dicuntur; illud enim cœlum, ſpirituales creaturas à corporalibus omnino ſecernit. Tertium cœlum, id eſt empyrium, dicitur intellectuale; in quo ſanctorum animæ, ſummam Trinitatem cum angelis contemplantur. *Cæ[illegible]s verſificè ſydera ferre placet.*

De æneo firmamento, quod ſeparat ſuperiores aquas ab inferioribus.

Inter aquas & aquas primum ſtetit ordine cœlum,
Ænea materies, velut ouis forma, per annum,
Voluitur æternis motibus ante Deum.
Nocte dieq́; ſuum ſic perficit ordine curſum,
Vt repetat rurſum requie ceſſante recurſum,
Sic fuit ac fiet, nec datur vlla quies.
Centenas aptas, minus vna, fert cataractas,
Ordine compactas, cœleſtibus imbribus aptas,
Per quas diluuij plurima cauſa fuit.
Lucifer elatus de cœlo præcipitatus,
Cum reliquis ſociis per eas cecidiſſe putatur,
Nec tamen inde means ipſe parauit eas.
Inde cadunt imbres, rurſumq́; ſuperna capeſſunt,
Quorum temperie res in dulcedine creſcunt,
Indeq́; fructiferis vita corna redit.
Hæc aqua terreſtris ſalſos dat ſalſa ſapores,
Mixta tamen rore dulces capit inde vigores,
Dulcia de more germina nata fouet.

De æthereo cœlo, in quo ſunt ſydera.

Extat & æthereum quod adornant ſydera cœlum,
Luna fit inferior, ſol altum obtinet axum,
Hæc duo dum currunt ſydera mira gerunt.
Luna ſubalternè reſplendet ad infima terra,
Humiditatis opus magis omnibus apta referre;
Nocturnas tenebras candida luna fugat.
Curſibus oppoſitis cœlum cum ſole rotatur,
Cur? ne temperies plus limite digrediatur;
Sic Deus oppoſita, ſed moderata creat.

Quod ſubſtantia ſolis eſt octies maior quàm terra.

Octupla ſtat maior ſolis ſubſtantia terræ,
Quinquupla luna poteſt terrarum climata ferre,
Et quartam terræ paruula ſtella refert.
Perfectus motus perfectaq́; forma creata,
Ordine perpetuo currit, natura beata,
Obſequiis Domini ſtat, ſtatione data.

Quòd ſol in prima creatione ſua ſepties ſplendidior erat quàm nunc, & propter caſum primi hominis ſex partes ſui ſplendoris amiſit.

Septupla lux ſolis fuerat, quam ſol dedit olim;
Tunc vt Adam cecidit, cecidit pars multa nitoris;
Septima pars nunc eſt, ſex periiſſe patet,

Quòd ſol omnia viuificat, auget & nutrit.

Sol magis in reliquis forma rutilante rotunda,
Omnia fœcundat, nutrit, fouet, auget, abundat,
Omnia viuificat, quæ mare, terraq́; creat.
Circuit hunc mundũ cita forma rotunda rotundũ,
Lumine fœcundum facit omne quod eſt oriundum,
Cunctaq́;, dum refugit ſol, tenebroſa facit.
Dum latet inferius, nox eſt; dum deſuper extat,
Luce diem reparat, mirandaq́; lumina præſtat;
Sic fuga dat noctem, luxq́; reuerſa diem.
Sydera terrigenis naſcentia germina præſtant,
Frigida cum calidis iungunt ſimul vt coaleſcant,
Et natos flores fertilitate fouent.
Sunt velut artifices mundi, noſtriq́; patroni,
Tempora dant, variis ſulcantibus arua colonis;
Ipſaq́; dant homini viuere ſiue mori.

Quòd ſtellæ ſentiunt & habent voluntarium motum.

De proprio, loquor, arbitrio dare ſydera motum,
Viuere perpetuò, mundum diſponere totum,
Currere & ad proprium ſic remeare locum.
Mobile nam corpus, vel vi, vel ſponte mouetur,
Nulla tamen vis eſt, quæ tanta mouere putetur,
Ergo voluntate ſydera mota patent.

Quòd ſydera naturali cibo ſuo veſcuntur quodammodo.

Syderibus natura cibos eſcaſq́; parauit;
Humor aquæ cibus eſt, quo viuere ſydus amauit;
Veſcitur inde ſatis, nam recreatur aquis.
Sicut & in lignis pinguedine veſcitur ignis,
Humida ſydereus cibus eſt ſubſtantia ſignis;
Humida nam calidis ſunt ratione cibi.
Et, velut a terra veſcuntur & arbor & herba,
Corpora ſyderea fouet humor, & vnda ſuperna;
Nam calor humore ſe refouere ſolet.
Sydera ſi brutis & plantis viuere præſtant.
Plus ea quàm bruta, vel plantas, viuere conſtat,
Senſibus & vita ſtare probatur ita.

De ſuperioribus cœlis, ſecundum Platonem.

Creditur & plures cœlos fundâſſe creator,
Neſcio qua ſpecie, qua materia variatos,
De quibus hic taceo, viderit illa Plato.
Nec tamen hoc cœlum fateor nouiſſe Platonem,
Quo Deus excelſus ſedet, imperat, in regiones,
Hæc vt homo taceat, Paulica iuſſa monent.

De diſtinctione elementorum, & primùm de igne.

Ipſe ſuperficiem remanentis in ordine maſſæ
Conditor ad ſupera loca dicitur antè leuaſſe,
Sicca leuis calida pars prior ignis erat.

De diſtinctione aëris ab igne.

Proxima

Proxima ſtans igni pars altera, dicitur aër,
Humidus & calidus, leuis eſt, flatuq; ſuaue.
Alta petit planè, ſummaq; ſemper habet.

De diſtinctione aquæ ab aëre.

Tertia pars grauis eſt, patet inferiora petiſſe,
Humida frigida ſit, potuit mox fluxa fuiſſe,
Hac ita formata, fluxa vocatur aqua.

De diſtinctione terræ ab aqua.

Ultima pars maſſa, quaſi fex grauis, infima quærit,
Frigida, ſicca manens, hæc terra meretur haberi,
Quomodo conueniant ſermo legendus erit.

De actione & commixtione elementorum.

Nunc elementorum pateat natura priorum,
Unde fit actio, mixtio, paſſio, nomen eorum;
Quomodo conueniant, inſinuare volo.
Quatuor hæc ſibi ſunt contraria, per genituram;
Aggregat hæc, vna virtute Deus, paritura;
Mixtaq; dant vnum germen, & inde ſumus.
Optima mixtura, ſibimet contraria, mota
Gignit, & hinc oritur ſubſtantia conſona tota,
Aſt in compoſitis non elementa locat.
Hoc elementatum non continet hoc elementum.
Et neq; compoſiti pars eſt, neq; parte retentum,
Deſinit eſſe quod eſt, compoſitumq; manet.
Nam ſi compoſiti ſint componentia partes,
Iam neq; tranſitio fit, nec commixtio partis,
Nec complexatum corpus ab inde datur.

De quatuor humoribus corporis.

Quatuor humores humano corpore tenti,
Sic, velut a patribus, generantur ab his elementis,
Progenie ſimiles, & ratione pares.
Feruida, frigida, ſicca, vel humida ſunt elementa,
Omnia corpora condita, conſona dant elementa,
Motibus, ordinibus, hæc magis, illa minus.
Ignis habet choleram, fert ſanguis ab aëre normam;
Terra melancholica eſt, ſit aquis in flegmate forma
Quatuor iſta ſimul corpora viua regunt.
Horum tempeſtas cum corpora priſca foueret
Omnia tunc poterant ſatis incorrupta manere,
Tunc erat integritas omnia ſana ferens.
Aſt vbi peccatum corrupit materiatum,
Omne quod eſt natum corrumpitur & variatur,
Febribus & morbis læditur omne caput.

De etymologia elementorum.

Nomen id inuentum quaſi dicitur Hylelementum,
Simpla ſit & minima pars corporis hoc elementum,
Quo, velut a patre, cuncta creata patent.

Quòd elementa ſunt ſenſibilia, licet propter infectionem ſuam perfectè ſentiri non poſſint.

Corpora ſunt quæ ſimpla loquor, poſſuntq; videri,
Sed vix illa poteſt quiſquam, ſine fece tueri.
Seu leue ſeu graue ſit, ſenſile corpus erit.
Ex incorporeo non dicas corpora naſci,
Ex inſenſibili, non dicas ſenſile naſci,
Hæc loquor exempla Macrobiana bona.
Ex incorporeis non corpora nata putemus,
Senſibus humanis elementa ſubiecta videmus,
Spiramus, bibimus, tangimus, aſpicimus.
Hæc aqua quam bibimus, ea verax eſt elementum,
Terraq; quam premimus, nihilominus eſt elementũ,
Sic quoq; ſenſibilis ignis & aër erit.
Sunt tamen infecta, viſuq; videntur inepta,
Appoſita, non vnita, ſunt fece referta,
Quæ ſi non video, non minus eſſe ſcio.

Quòd elementa non ſunt infecta per vnionem, ſed per adiunctionem; ſicut aqua eſt iuncta vino, & non vnita; vnde etiam ſeparari poſſunt.

Eſt aqua cum vino, ſed non aqua deſinit eſſe,
Quam ſi non videam proprium tamen obtinet eſſe,
Integra particulis eſt aqua tota ſuis.
Hæc duo iuncta ſimul, ſcio me disiungere nôſſe,
Sed res vnitas ſolui, negat vnio poſſe,
Sic fore quum videas, hæc elementa ſcias.

Simile de lacte, in quo eſt caſeus & butyrum & aqua, non tamen vnita, ſed adiuncta, quia poſſunt ab inuicem ſeparari.

Caſeus & butyrum pariter ſub lacte tenentur,
Non tamen vnita, licet vnum lac reputentur:
Sed res vnita, non variatur ita.

Item ſimile de campana, cuius metalla poſſunt artificio ſeparari.

Funditur ex variis campana ſonora metallis,
Qui putat hanc vno ſubſiſtere corpore, fallit:
Nam manus artificis ſeparat illa ſatis.

Quòd res vnita ſeparari non poteſt.

Unio natura neſcit diſſoluere partes
Sed loca iunctura facili diſſoluitur arte
Soluitur & partes, vnio vera manet,
Sic elementata, nunquam dicas elementa,
Nam licet infecta ſint omnia fece retenta,
Integra particulis ſunt elementa ſuis.

Quòd elementa componentia non remanent in compoſitis vt elementa, ſed deſinunt eſſe elementa, & fiunt aliud quid.

Non in compoſitis ſunt componentia rebus,
Nã neq; ſunt quod erãt, neq; ſit quod & ipſa fuerũt,
Fiunt non quod erant, deſijt id quod erant.

Authoritas philoſophorum ſuper hoc.

Dant Socrates & Ariſtoteles, quacunq; docemus,
Atq; Dioſcoridus, Hippocr.us, Cens atq; Galenus,
Hac & abbis didici, qua loquor ipſe tibi.

Quòd generatio ſit ex rebus elementatis per corruptionem & alterationem;& non ſit ex puris elementis.

Ex elementatis rerum generatio creſcit,
Sed ſine corrupto fieri generatio neſcit,
Integra corrumpi ſemina terra facit.
Nam quacunq; ſerũt homines, niſi tacta putreſcunt,
Germina non praſtant campi, neq; ſemina reſtant,
Integra dum ſtabunt, germina nulla dabunt.
Sic igitur corrupta prius, poſt ſemina creſcunt,
Humida cum calidis ſunt iuncta, quibus coaleſcũt,
Hinc calor hinc humor gignere praſtat homo.

Verba authoris.

His patet exemplis, qua nouimus ex elementis,
Si tamen inuenis meliora poëmata ſentis,
Iſta dabis pueris, ſed meliora tibi.

Producat terra omnem animam viuentem in genere ſuo.

Nunc iubet ex calidis leuibusq́; volatile naſci:
Nunc auis ex auibus mandatur in aëre paſci,
Piſcibus ex minimis forma creatur aquis.
Quadrupedum genera parit, & ſerpentia terra,
Carnibus interea veſcuntur cuncta, vel herba;
Nec tamen his paritas, aut tenor vnus erat.
Quattuor hac viuunt, ſed nulla cibaria mandunt,
Lebrus & talpa, maris halec, & ſalamandra,
Neſcio qua vita viua feruntur ita.
Viuere dat plantis ſine ſenſibus & ratione;
Bruta fouent ſenſum, minimaq́; vigent ratione,
Noxia nam fugiunt, proſpera ferre ſolent.
Diſtribuit plures auium modulamine voces,
Dans alias mites, alias dedit eſſe feroces,
Vt genus & forma, curſus & acta docent.

De diſſimilitudine auium & aliorum animantium quæ creata ſunt.

Extat & in reliquis ſimilis diſcordia brutis
Maxima ſunt minimis, mediocria victa minutis;
Moribus & curis ſunt variata ſuis.
Ignea pars igni ſit conſona, terrea terra;
Terrea, quadrupedũ genus eſt, volucrumq; supernè
Pars velat, & tamen hac ſe variare ſolent.
Quicquid aqua pariunt in aquis plerũq; moratur,
Et genus aëreum ſuper aëra ritè leuatur,
His tamen ex terris victus & eſca venit.
Terrea dum refero, vel catera corpora nata,
Non loquor ex terra ſolius parte creata,
Ignis & aër ea terra ferunt & aqua.

Producant aquæ piſces in genere ſuo.

Amodo fœcundæ grauidentur piſcibus vnda,
Nunc auibus, nũc reptilibus, mare, pontus abundẽt;
Omne genus repens iam maris vnda refert.
Hinc oritur Muſa Sirenaq́; plena canore,
Eximium cete pariter piſceſq́; minores,
Omne quod vnda creat, per maris alta meat.
Diſperſas coadunat aquas, detectaq́; terra
Floribus, arboribus, variis ornatur, & herba,
Hasq́; vocat maria quas coadunat aquas.
Fluctibus Oceani pontus ſua littora miſcens,
Euomit; & recipit mires quaſi menſtrua piſces.
Qua mare diſcedit ſapius, atq; redit.
Æquoreos quandoq; boues ibi nauta capeſſit;
Piſcis ibi monachus, ſeu forma monaſtica creſcit.
Fortq́; cucullatum per maris alta caput.
Calceus eſt illi conformis & ampla cucullа,
Tam bene diſpoſita, qua non foret aptior vlla;
Et quaſi vox hominis garrula lingua ſatis.
Frons, manus, & vultus, hominũ moderamine fultus
Dum facit inſultus, reboatq́; mouetq́; tumultus,
Mergere nauiculas ſapius arte parat.
Piſcis ibi cantat quaſi gallus, voce ſonora,
Eſt canis, eſt vrſus piſcis, maris huius in ora,
Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos cõcipit & grauidatur,
Conceptum reiicit, in aquam cadit, auca creatur;
Fit cibus egregius, nobilibusq́; datur.
Hac auis à coitu ſtat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli ſociatur,
Sicut eam peperit flos, ita ſola fuit.
His ita diſpoſitis, & tam bene materiatis,
Vidit & applauſit Deus omnibus orbe creatis,
Creſcere dans cunctis qua generantur aquis.

Sententia Ioſephi, de paradiſo.

PAradiſum eſſe poſitum ad Orientem in terra Eden, & vltra Oceanum, Ioſephus & alij aſſeuerant. Dictis quorum etiam illa quæ ſuper tractatum Enoch & Eliæ conſcripſimus, concordare videntur. Qui autem illa legere voluerit, in tractatu de Enoch ante diluuium, ea poſita requirat, & legat mirabilia.

Item de paradiſo verſificè.

Eſt locus exciſus, nullo prius ordine viſus,
Nec prius auditus; terreſtris id eſt Paradiſus,
Floribus orditus, deliciisq; fit.
Germinat hac illud vita memorabile lignum,
Scire bonum valet, atq; malum, qui veſcitur illo,
Quo mors aut vita pendula ſtabat ita.
Pars quaſi facta poli, regio vacat illa decori,
Non patet algori, neq; ſubditur ipſa calori,
Dans habitatori non ibi poſſe mori.
Ciuibus angelicis meruit locus ille beari,
Fluminibus variis varia ſtatione rigari,
Gemmas mirificas alueus ille parit.
Flumina bis bina Paradiſus habere notatur.
Tigris & Euphrates Phiſonq́; Gehonq́; vocatur,
Aurum cum gemmis, fluminis vnda vehit.
Optima per fluuium currentia poma tenentur,
Infirmis oblata viris medicina videntur,
Solus odoratus ſanat odore caput.
Non oculus vidit, nec homo valet ore fateri,
Nulla beatorum valet optima vita mereri.
Qua Deus hic ſanctis dona daturus erit.
Cherubin & Seraphin reſerant portas paradiſi,

Enſibus

Enſibus euerſit per eam ſunt currere viſi,
Mens mea cum ſanctis illa videre ſitit.

Quòd paradiſus non ſenſit diluuium, neque vllam corruptionem: ſecundum Ioſephum.

Tempore diluuij non ſentit aquas Paradiſus,
Altior eſt etenim quam fluxus ad ardua miſſus,
Terra vocatur Eden, quam Paradiſus habet.
Diluuij fluxus corrumpere cuncta probatur,
Sed Paradiſus eo nuſquam variata putatur,
Nil ibi corruptum ſuſtinet eſſe Deus.
Nam locus ille ſacer ſat proximus eſt orienti,
Altus & aequalis luna, candore nitenti,
Et procul a noſtro fulget in orbe ſuo.

De paradiſo cœleſti, in qua ſunt angeli ante Deum: ſecundum papam Clementem, & Dionyſium Areopagitam.

Altera ſpiritibus cœleſtibus eſt Paradiſus,
Empirium cœlum, ſplendore ſuo redimitum,
Quo thronus eſt nati gloria ſumma patri.
Empirium pure cœli datur eſſe cacumen,
Ignea materies & fulgida, nec tamen vrens,
Qua manet angelicus cœtus: & ipſe Deus.

Erat enim aſpectus eius ſicut fulgur, &c.

Hinc velut ignitos ſolet angelus edere vultus,
Veſte nitens alba, fulgore, nitoreq́ fultus,
Igneus apparet, nec tamen igne calet.

Quis potuit ſcire & narrare illa quæ erant ante hominis creationem? ſecundum ſententiam quorundam.

Fertur Adam longas laterum formâſſe columnas,
In quibus & rerum ſtatuit deſcribere ſummas;
A quibus accipimus, ſigna vetuſta damus.

Sententia Euſebij, contraria priori.

Sed non fertur Adam quandoq́ propheta fuiſſe,
Siue prophetiæ præconia ſcripta dediſſe,
Nec placuiſſe Deo, ſe remanente reo.
Vnde creata prius prior ipſe notâſſe negatur,
Nec docuiſſe ſuos ea tunc ignota putatur,
Altera ſed ratio, lucidiorq́ datur.
Æſtimo per Moſen ſecreta reperta priora,
Si bene proſpicias Moſes nouit potiora,
Spiritus ipſe Dei tunc reſerauit ei.

Sunt quoq́ vera, quibus hæc Deus ipſe reuelat,
Enoch & Elias, Eliſæus, vel Hieremias,
Apocalypſis, Dauid, hic minus, ille magis.

Quare Deus permittit hominem puniri, ſimilem ſibi? ſecundum Euſebium.

Si ſibi conſimiles homines facit ipſe creator,
Quomodo puniri voluit perdiq́ creatos?
Soluere ſi valeam quæſtio digna datur.
Conficiunt reges ſimilem ſibi ſæpe monetam,
Quam niſi falſetur reſonent per ſecula latam.
Si ſecus eſt, falſam damnat & eſſe vetat.
Sic fit & humana ſpecies ſimilis deitati,
Dum vacat in ſacris aſcribitur ipſa beatis,
Si variator erit, crimine iure perit.
Primus enim princeps cœli, ſummusq́ creatus,
Lucifer ingratus, tumida paritate leuatus,
Dum data demeruit, pulſus ab arce ruit.
Huius & elati mens obuia ſtans deitati,
Conſcia peccati, quia tunc ſtuduit paritati,
Debuit irati digna flagella pati.
Vnde nec immeritò cum fulgure præcipitatur,
Numine nudatur, virtutibus euacuatur,
Cui locus inferior tartareusq́ datur.
Huius ab exemplis decuit de iure caueri,
Ne mortem videatur homo peccando mereri,
Ne cadat a meritis qui bona geſſit heri.

Dixit Deus, Fiat lux.

Non aderant tenebræ, cum lux Deus ipſe niteret,
Sed loquimur tenebras, quia dum confuſa maneret
Omnia, ſunt formis lucida facta ſuis.
Lux erat ipſe Deus, ſed lux à luce creatur
Spiritus angelicus, cui cœlica vita paratur,
In quibus & legitur ſæpe ſedere Deus.

Quæſtio; ſi homo eſt dignior angelo; quare dicitur; Minoraſti eum paulò minus ab Angelis? ſecundum Euſebium.

Dum caro fit verbū, dum Chriſtus carne tenetur,
Carne minoratus paulo minus eſſe videtur,
Nam quaſi ſerui iſt veſte, latebat ibi.
Aſt animalis homo factus deitatis imago,
Non minor eſt, ſed dignior eſt forma tua propago,
Nam patris in dextram præſidet alma caro.

PARTIS PRIMÆ
FINIS.

b iij

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS SECVNDA.

PROOEMIVM.

SCRIBENTIBVS nobis de prima hominis creatione, quoties plura vel magis diuerſa ponimus, quã in libris Moyſis ſcripta reperiuntur, idiotæ & inuidi quidam ſubſannare videntur, aſſerentes, nos de propria adinuentione omnia, & nõ de authoritatibus ſcribere, quęcunque ipſi in bibliotheca nequeunt inuenire; tanquã extra illam aliæ non eſſent authoritates. Quapropter alios in præſenti capitulo multos aſſignare curamus antiquitatum autores, ampliora ſcribẽtes: à quibus ipſe Moyſes & Eſdras & Ioſephus, aliiq́; veteris Teſtamenti authores, ſi voluerunt, poterant plurima didiciſſe. Immo pro certo credimus, quòd ab eis plura quàm ſcripſerint didicerunt.

Primus itaq; protoplaſtes Adam, quem omnium rerum ſcientiam, & omneis artes legimus habuiſſe; & poſt ſui creationem, diuturnitate temporum multa didiciſſe; potuit & voluit iuniores ſuos, ea quæ ipſe nouerat, edocere.

Poſtea filius eius Seth, qui vſque ad portas paradiſi legitur proceſſiſſe, plura nouit, & ad poſteros ea tranſmiſit.

Cuius filius Enos, docuit ſuum filium Cainan.

Qui docuit ſuum filium Melalehel.

Ille etiam filium ſuum Iared.

Qui docuit Enoch.

Ille autem filium ſuum Mathuſalam.

Et ille filium Lamech, patrem Noë.

Ab Adam vſq; ad Noë ſunt tantùm decem generationes iſtæ, quas diximus: quæ omnes ſeſe inuicem videre, & docere potuerunt.

Vltimus autem eorum Noë, & tres filij eius, qui nati ſunt ante diluuiũ, potuerunt omnes priorum antiquitates ad poſteros tranſmiſiſſe: & præcipuè filius eius Sem, qui ante diluuium centum annis natus eſt. Et legitur poſt diluuium quingentis triginta quinque annis vixiſſe. Ille plurima vidit, & docuit.

Abraham quoque imbutus omnibus artibus Chaldæorum.

Et Beroſus, qui omneis libros Chaldaicos deflorauit.

Et Mochus,

Et Eſtius,

Et Hieronymus Ægyptius.

Et alij authores barbari, qui permulta ſcripſerunt.

A quibus omnibus hiſtorias & authoritates trahimus, & tenemus & docemus.

DE CREATIONE PRIMI hominis, & de eſſentia ipſius.

Diſputatio philoſophorum quid ſit homo, quid ſit anima, & quomodo corpus & anima vniantur?

MVLTIS prudentibus viris confirmatum eſt; hominem ex anima intelligibili, & corpore, tam bene cõpoſitum, vt nequaquam oportuerit eum aliter fieri, vel conſiſtere. Sed ex eo quòd intelligibilem dicitur habere animam, dubitationem habent; vtrum ſuperueniens intellectus animæ, vt alius, aliam intelligibilem fecerit: an intellectum, anima à ſemetipſa naturaliter poſſederit; & hic eius ſit optima pars, vt oculus corporis.

Sed quidam, quorum eſt doctor Plotinus, aliam eſſe animam, & alium intellectum dicentes, ex tribus hominem conſtare volunt, corpore ſcilicet, & anima, & intellectu: quos imitatus eſt Apollinarius, Laodicenſis epiſcopus; hoc nanque firmans fundamentum propriæ ſententiæ, & reliqua ſuperædificauit ſecundum doctrinam propriam.

Quidam verò nõ ſeparant ab anima intellectum, ſed ſuę eſſentię principalem eſſe illum aſſeuerant. Ariſtoteles autẽ poteſtate quidem intellectũ complaſmatum eſſe homini refert: actu verò extrinſecus nobis contingere probat; nõ eſſentiam hominis ſupplentem, ſed ſuperuenientem ad profectum

fectum notitiæ & cōtemplationis animalium. Valde igitur paucos homines, & ſolos philoſophantes, actu intelligibilem habere animam confirmant.

Sententia Platonis de anima hominis.

Plato verò inquit, hominem non eſſe vtrunque animam & corpus, ſed animam corpore tali vtentem; melius contemplatus quæ ſunt circa hominē. Et inde nos cōuertit ad animæ ſolius diuinitatem & ſtudium, vt animam nos ipſos eſſe credentes, animæ ſola bona diligamus atque ſequamur. Virtutes quidem & beatitudinem, & non corporis deſideria, amemus; tanquam non exiſtentia hominis, ſed animalis principaliter, hominis verò conſequenter, quoniam & animal eſt homo.

Sed & aliter digniorem corpore animam eſſe, cūctis hominibus manifeſtum eſt. Ab hac nanque mouetur corpus, vt inſtrumentum; quod mors demonſtrat. Separata nanque à corpore anima, omnino remanet immobile corpus, & abſque opere, vt ſemoto artifice, immobilia remanent inſtrumenta. Manifeſtum eſt autem, quia & inanimatis communicat; & irrationabilium animalium participat vita, & rationabilium notitia communicat. Communicat nanque inanimatis per corpus, & per quatuor elementorum temperantiam. Plantis verò communicat & per hoc & per nutribilem virtutem, & generatiuam vitam. Irrationabilibus autem communicat, & in his quidem per moderationem & per motum ad placitum, & per appetitum, & per furorem, & per ſenſibilem atque flatilem virtutem. Hæc etenim omnia communia ſunt hominibus & irrationabilibus; licet non omnibus omnia. Coniungitur autem per rationabilitatem quoq; incorporeis & intellectualibus naturis, ratiocinans & dignoſcens ac diiudicans ſingula, & virtutes ſequens, virtutūq; ſummitates concupiſcens, beatitudinem ſcilicet: ideoq; tanquam in medio eſt, intellectualis atq; ſenſibilis eſſentiæ, homo: coniūctus quoq; per corpus corporalesq; virtutes animalibus animatis & aliis inanimatis. Per rationabilitatem verò coniunctus eſt incorporeis ſubſtantiis, vt prædictū eſt. Creator enim gradatim & per modicum, coniunxit ad inuicem diuerſas naturas: vbi vnā eſſe vniuſq; generis, omnē creaturam conſtaret. Vnde bene maximè patet, vnum eſſe omnium exiſtentiū creatorem. Non enim ſolùm vniuit eſſentiam indiuiſibilium, ſed partem, ſed & ſingula ad inuicē adiunxit propriè. Quemadmodum nanq; in vnoquoq; animalium vniuit inſenſibilia ſenſibilibus, vt oſſa, axungiam, atq; pilos, aliaq; inſenſibilia ſenſibilibus neruis, & ſic ex inſenſibilibus & ſenſibilibus compoſitum eſſe animal: & non ſolùm compoſitum, ſed etiam vnum exiſtens oſtendit. Eodem quoq; modo fecit & in aliam ſecundum ſpeciem creatā con iungens ad inuicem gradatim proprietate & mutatione naturæ, vbi non multum diſtarent inanimata omnino à plantis, habentibus nutribilem virtutem. Neque hæ plantæ ab irrationabilibus & ſenſibilibus animalibus omnino diſtarent: nec irrationabilia à rationalibus alienarentur omnino, & inconuenientia non ſine quolibet eſſent naturali & colliganti.

Differt etiam lapis à lapide virtute qualibet. Lapis magnetes præcellere videtur aliquorum lapidum naturā ac virtutem, in hoc quod manifeſtè trahit ad ſe, atque continet ferrum, tanquā eſcam ſibi facere volens. Et non ſolùm in vno ferro hoc efficit, ſed & aliud per aliud ferrum cōtinet, dādo cunctis ferris habitis ſuam virtutem. Continet igitur ferrum, quādo à magnete fuerit habitum.

Sic iterum conſequenter à plantis ad animalia procedens creator, nō confeſtim ad mobilem & ſenſibilem peruenit naturam, ſed gradatim ad hoc & modicè ſtudioſe peruenit. Pinnas nanque & ericios marinos, velut ſenſibiles plantas facit. Radicauit nanque hic in mari, quaſi plantas, & velut ligna appoſuit oſtraca, & ſtare fecit vt plantas, & tactus eis dedit tangibiles, omnium quoque animalium ſenſum commune, vt communicent plantis, quia radicantur & inſtant: animalibus verò, quia tactum poſſident. Spongiam igitur & quæ in petris innaſcuntur & extendi & attrahi, cùm aliquem aduenire ſenſerint, Ariſtoteles narrat. Ideoque hæc omnia talia, antiqui philoſophorum conſueuerunt vocare zoophyta. Iterumque creator pinnis, & aliis huiuſmodi, proximauit mobilium animalium genus, ſed lōgius ire non valētium, circa verò locum eundē ſe mouentium; ſcilicet qualia ſunt plurima eorū quæ dicuntur oſtracodermata, vt vermes terreni. deinde paulatim creator appo-

nens aliis plus ſenſibilitatis, aliis verò plus mobilitatis, ad perfectiora peruenit irrationabilium animalium. Dico autem perfectiora, omnes ſenſus habentia, longiúſque ire valentia.

Iterumque creator promouens ab irrationabilibus ad rationabilem, rationale animal hominem fecit. Neque hoc repentè condidit, ſed prius aliis animalibus animales quaſdã notitias & ingenia aſtutiasq; ad ſaluationem indidit, vt propinqua irrationabilibus ipſa apparerent. Et ſic creauit hominẽ, verùm rationale animal. Hoc etiam modo, & in voce quærens, inuenies ex ſimplici & vniformi equorum & boum exclamatione. Paulatim verò variam ac diuerſam coruorum & modulantium auium voces, donec ad articulatam & perfectam hominis deuenias vocem. Sicq; articulatam adhibuit locutionem, notitiæ & rationi nuntiã eam faciens motionum & intellectus. Et ſic omnibus, omnia concordanter coaptauit, colligauitq; & in vnum conduxit viſibilia & inuiſibilia, genere hominum mediante.

Ideoq; bene Moyſes creationem exponens, poſtremò & vltimò narrat hominẽ factum, non ſolùm quòd omnibus rebus propter eum factis, neceſſe eſſet prius creari vſui eius omnia, & ſic ipſum vtentem hominem apponi; ſed quia inuiſibilis eſſentiæ atque viſibilis, quoddam oportuit fieri vtriuſq; colligamentum, vt vnum eſſent omnia, & ad inuicem compatientia, nec à ſe ipſis aliena. Factum eſt igitur vtraſque colligans naturas animal homo.

Ad enarrandum igitur breuiter ſapientiam creatoris, hæc ſatis ſint: Quod in medio irrationabilis rationabiliſq; naturæ homo poſitus: ſiquidem corpori inflectitur, magiſque corporea concupiuerit, dilexeritq; vitam irrationabilium: hiſq; meritò quoque connumerabitur, terrenuſq; vocabitur, iuxta Paulum, & audiet: *Terra es, & in terram reuerteris*; & *comparatus es iumentis, & ſimilis factus es illis*. Quòd ſi per rationalitatẽ egerit, floccipendens omnes delectationes corporeas, ad diuinam & Deo dilectã vitã perueniet, homini principaliter diſpoſitã: & erit homo quaſi cœleſtis, ſecundum quod dictum eſt; *Qualis terrenus, tales & terreni; qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.*

Rationalis verò naturæ capitale eſt; mala fugere, & auerti à malis. Sed quia bonorum hîc quidem ſunt communia animæ & corporis, hæc ad ſolam animã quidem magna pertinentia, dum corpore anima vtitur, vbi virtutes: hæc verò ſunt ſolius animæ, ſed ipſam ſolam, corpore non indigentem, vbi beatitudo, & exiſtentiũ contemplatio. Quicũq; igitur hominis vitam, vt hominis, viuere elegerint, & non vt animal, ad virtutẽ perueniunt, & ad beatitudinem. Sed quæ ad virtutes, quæue ad beatitudinẽ pertineant, in ſequentibus determinabitur, cùm de anima & corpore reddiderimus rationẽ. Ignoto nanq; quid ſit noſtra anima, inconueniens eſt de virtutibus eius diſſerere.

Sententia Hebræorum de homine.

HEbræi verò hominem in principio, nec mortalẽ manifeſtè, nec immortalem factum eſſe fatentur, ſed in medio vtriuſq; naturæ. Ita quidẽ vt ſi corporales imitatus fuiſſet paſſiones, corporales incideret permutationes. Si autẽ animæ meditatus fuiſſet dona, immortalitate donaretur. Nam ſi in principio mortalem eum feciſſet Deus, nequaquã peccantem morte damnaret. Nullus etenim mortalẽ mortalitate infeſtat. Si verò iterum immortalem eum Deus feciſſet, nequaquam eum nutrimento egentem creaſſet. Nullum enim immortalium corporeo nutrimento indiget. Neq; ſic facile pœnituiſſet. Sed factum immortalem, ſtatim mortalẽ fecit. Neq; enim in peccantibus angelis hoc apparuit factum, ſed angeli iuxta principalem naturam immortales permanſere, aliam recipientes pro peccatis vindictam & non mortem.

Melius eſt igitur aut hoc modo dignoſcere propoſitum, aut quòd mortalis creatus ſit, potens autem in procedẽti tempore perfectè immortalis fieri, quod eſt poteſtate immortalis. Quia verò non contulit ei ante perfectionẽ cognoſcere ſui ipſius naturam, prohibuit guſtare lignum ſcientiæ. Erant nanque tunc potius, & modò ſunt, virtutes in plantis maximè: tunc verò velut in principio creationis mundi puriſſimæ exiſtentes plantæ, fortiſſimum exhibebant effectum. Erat igitur & guſtatio cuiuſdã fructus, notitiam faciens propriæ naturæ; & noluit eũ Deus ante perfectionem, ſcire propriam naturam; ne cognoſcens ſeipſum pluribus indigẽtem, corporali ſtuderet vſui, derelinquens animę virtutes.

tutes. Et hac de cauſa prohibuit eum accipere fructum notitiæ. Sed tranſgrediens homo, & ſeipſum cognoſcens, à perfectione cecidit, & corporalibus neceſſitatibus egenus factus eſt. Operimẽtum igitur confeſtim quęſiuit. Dicit enim Moſes: *Sciens homo quia eſſet*. Prius autem in extaſi fecerat Deus eum, & in ignorantia ſui.

Cadens igitur à perfectione, cecidit ſimiliter & ab immortalitate, quam poſtea recepit gratia creantis eum. Poſt ruinam verò, & carnium ſubintrauit comeſtio. Prius enim eum à ſolis terræ fructibus ſatis habere iuſſit, quia hæc erant in paradiſo. Sed deleta perfectione per ruinam, neceſſe fuit ſubintrare guloſitatem. Et quoniam corpus habet homo (omne autem corpus ex quatuor elementis conſiſtit) neceſſe eſt eiſdem ſubiacere eum paſſionibus, quibus & elementa ſubdita ſunt, exciſioni ſcilicet, permutationi, & diſcraſiæ, quæ ſunt ſolius corporis. Permutationi quidem, ſecundum qualitatem: diſcraſiæ autem, ſecundum inanitionem (diſcraſia, id eſt diſtemperantia: craſis, id eſt temperãtia.) Exinanitur nanq; ſemper animal, per manifeſtos poros, & per immanifeſtos; de quibus poſtea dicemus. Neceſſe eſt igitur aut euacuatis corporibus æqualia alimẽta apponi, aut animal diſſolui per indigentiam ciborũ introeuntium. Siccis verò exiſtentibus & humidis corporibus etiam ſpiritu euacuatis, neceſſe eſt ſicco & humido nutrimento indigere animal, atq; & ſpiritus Eſt nanq; nobis eſca & potus neceſſarius propter elementa ex quibus conſtamus, vnumquodq; enim proprio & ſimili cibo nutritur, contrario verò curatur.

Sed elementorum hoc quoque per ſe, hoc verò per quædam media inferuntur. Vt aqua quæ nunc per ſeipſam, nunc verò mediante vino & oleo, vel cunctis humoroſis fructibus. Nihil enim aliud eſt vinum, niſi aqua vinum facta. Similiter autem & ignem accipimus, nunc quidem per ſe ab ipſo igne calefacti, nunc verò mediantibus his quæ comedimus & bibimus. In cunctis nanque rebus, ſiue maior ſiue minor pars ignis conſperſa eſt. Eodem quoque modo de aere fit. Per ſe quidem vtimur, aerem anhelantes, & circa nos illum diffuſum hærentes, & in comedendo & bibendo trahẽtes. Per alia verò, mediantibus omnibus aliis quibus veſcimur. Terrã verò per ſe quoq; nullo modo accipimus, ſed per quædam media. Terra nanq; fit frumẽtum, & frumentum comedimus. Corniculæ autem & columbæ, atque perdices, frequenter terra cibantur, homo verò mediantibus ſeminibus & leguminibus atq; carnibus veſcitur terra.

Quoniam verò non ſolùm per pulchritudinem, ſed & per ſenſum tangibilem homo præcellit cuncta animalia, non circunpoſuit nobis corium groſſum, vt bubus & aliis huiuſmodi; nec pilos magnos & ſpiſſos, vt capris & pecoribus & leporibus; neque ſpolia, vt ſerpentibus & piſcibus: neque cocleas, vt teſtudinibus, & oſtreis: nec vt auibus, plumas dedit homini: neq; molles cocleas, vt locuſtis & cancris: neque pennas. Neceſſariò igitur ſenſibilitate eguimus, vt eum ſuperabundantem in nobis amplius, quàm aliis natura dediſſet. Propterea igitur nutrimento & ſenſibilitate familiari neceſſe habuimus. Et non ſolùm propter hoc, ſed vt fugeremus qualitatum diſtemperantiam & diſſolutionem continuationis corporis. Ideoque medicis & curatione medicorum opus habuimus. Nam permutatione facta qualitatum, neceſſe eſt per cõtrarias qualitates ad temperantiam reducere corporis conſtantiam. Non enim, vti quidam nouerunt, calefactum corpus infrigidare, ſimpliciter pertinet medicis, ſed potius reſtituere ad temperamentum. Si enim frigidetur ſimpliciter, in contrariũ morbum deueniet diſpoſitio.

Neceſſitas igitur fuit homini cibus & potus propter euacuationes & diaphoreſias. Senſibilitate quoque opus habuit, vt nullam naturaliter habeat fortem permutationẽ. Domo verò opus habuit propter diſtemperantiã aeris & propter feras: curatione autem propter mutationes qualitatum, & ſenſibilitatem inditam corpori. Si enim non fuiſſet nobis ſenſibilitas, non doleremus: & non dolentes, curationem nõ quæreremus, & doleremus cum ignorantia, mali paſſionem non ſentientes.

Sed propter artes & diſciplinas, nos opus nobiſmetipſis habemus ad inuicem. Quia verò egemus ad inuicem, multi in vnum conuenientes, communicamus alterutrum, propterea quæ vitæ ſunt vtilia, in congregatione hominum: quã congregationẽ & cohabitationem, ciuitatẽ nominauerũt: vt de ꝓpinquo, & nõ de longe auxiliaremur ad inuicẽ. A natura enim con-

gregabile & ciuile animal factus eſt homo. Nullus etenim ſolus ſibi ſufficit in omnibus. Manifeſtum eſt igitur, quòd ciuitates propter cõmutationes & propter diſciplinam conſtitutæ fuerint. Sed ex duabus his dignitatibus homo ſingulariter honoratus eſt. Solus etenim veniam percipit pœnitens, & huius ſolius corpus mortale exiſtens, immortale fit: & corpus quoque per animã, anima verò per corpus. Homo nanq; rationaliũ ſolus, ſingulariter habuit in pœnitendo venia dignus fieri. Nã neq; dæmones, neq; angeli pœnitentes, venia digni fiunt. Ex quo facto maximè Deus iuſtus & miſericors apparet. Angelis nanque nullum habẽtibus compulſorium attrahens ad peccãdum, ſed naturaliter exiſtentibus liberis à corporalibus paſſionibus & neceſſitatibus ac delectationibus, iuſtè nulla cõceſſa eſt venia illis pœnitentibus. Homo verò quia non ſolum eſt rationalis, ſed & animalis, neceſſitas verò animalis ſunt paſſiones, quo merito frequenter collidunt rationem hominis, & ad peccandum impellunt. Quando igitur exurgens homo reliquerit hoc, & ad virtutes inceſſerit, donatur ei venia iuſtæ miſericordiæ. Et ſicut proprium eſt homini riſibile, quia & ſoli huic ineſt, & omni; ſic ſecundum gratiam Dei proprium eſt homini ſuper omnem rationalẽ creaturam abſolui per pœnitentiam à vinculis peccatorum. Etenim ſoli homini hoc donatum eſt & omni. Et ſemper in tempore mundanæ vitæ habet hoc, poſt mortem verò nequaquam.

De natura angelorum & hominum.

SImiliter autem quidam angelos nequaquam volunt poſt ruinam per pœnitentiam percipere veniam, quia mori iſtorum eſt ruina. Sed ante ruinam, ad ſimilitudinem vitæ hominum, dignos fuiſſe venia. Sed peccantes angeli dignam receperunt vindictæ iuſtitiam, perpetuam quidem & ſine venia. Manifeſtum eſt igitur, quòd quicunq; pœnitentiam non acceperit, ſingulari dono proprioque hominis proſcribuntur.

Proprium quoque eſt ipſi homini, artium diſciplinarumque doctrinam addiſcere, artiumque opera exercere. Ideoque diffiniunt, hominem animal eſſe rationale, mortale, mentis & diſciplinæ percepribile. Animal quidem, quia homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, hoc eſt nanq; animalis diffinitio. Rationale verò eſt, quia vt ſeparetur ab irrationabilibus: & mortalis eſt, vt diuidatur ab immortalibus rationabilibus. Mentis autem & diſciplinę perceptibile eſt, quia diſcendo inhærent nobis artes & diſciplinæ. Nam habet homo poteſtatem perceptibilem & mentis & artium: ſed actum diſcendo atq; ſtudendo percipit. At dicunt nos hãc diffinitionem apponere ſuperfluè. Valere enim abſque hac diffinitione volũt. Sed quia nymphas & alia quædam genera dæmonum introducunt, longæua quidem, ſed non immortalia, vt & ab his diuidant hominem; appoſuere mentis & diſciplinæ perceptibilem. Nullum nanque illorum addiſcit, ſed naturaliter nouit quæ nouit.

Hebræorũ verò doctrina habet, omnia hęc propter hominẽ facta fuiſſe, velut ſubiugalia & boues pro terrę cultura, herbam autẽ propter boues. Eorum nanq; quæ facta ſunt, hæc quidem propter ſeipſa facta ſunt, hæc verò propter alia. Propter ſeipſa, rationalia omnia: propter alia verò, irrationalia & inanimata. Si igitur hęc propter alia facta ſunt, propter quæ facta ſunt videndum eſt, nunquid propter angelos? Sed nullus ſapiens dicet, propter angelos ea facta fuiſſe. Quæ enim ꝑpter alia facta ſunt, ad cõſiſtentiã eorũ & permanẽtiam & requiẽ facta ſunt. Aut enim facta ſunt cauſa habitaculi illius generis: aut nutrimẽti, vel operimenti, vel curationis, ſiue deductionis, ſiue repauſationis. Angelus autem nullius horum indiget. Nam neq; receptaculum habet generis, neq; nutrimento indiget corporeo, nec operimento, neq; aliorum aliquo. Si autem indiget, non erit angelus. Manifeſtũ eſt autẽ, quòd pro nulla alia natura facta ſint hæc, quæ angelis pręmineat. Quanto enim amplius præminet, tanto plus nullo indiget. Quærendum eſt igitur naturam, rationalẽ quidem, indigentem omnibus præmemoratis. Quæ igitur altera talis apparet, præter hominem? Colligitur ergo propter hominem facta fuiſſe irrationabilia & inanimata.

Quia igitur, vt monſtratum eſt propter hominem facta ſunt, ideo principẽ Deus eum conſtituit. Sed principis officium eſt, menſurato vſu quibus principatur, vti; & non ad fatigationem, vel læſionem, ea indeficienter cogere, nec grauiter & intolerabiliter onerare. Peccant igitur, qui irrationa-

tionabilibus non bene vtuntur. Nam nec opus principis faciunt, nec iuſtè. Secundum quod ſcriptum eſt: *Iuſtus conſeruat animas iumentorum ſuorum.*

Quòd Deus alia propter alia creauit.

AT iuſtè quis dicet, nullum propter aliud, ſed vnumquodque propter ſeipſum factum eſſe? Separemus igitur prius animata ab inanimatis, & videamus, ſi inanimata poſſunt propter ſeipſa facta eſſe. Si enim hæc propter ſeipſa facta eſſent, quomodo nutrirētur animalia? Videmus nanque naturam concedentem animalibus eſcas de terra & de fructib. & de plantis: exceptis ſarcophagis, id eſt rapacibus beſtiis, pauciſſimis. Sed & his quidem in eſcam habentibus animalia terrā paſcentia; vt lupi & leones, agnos & capras & ceruos atque porcos vorantes; & aquilæ habent perdices, phaſianos & lepores, & ſimilia, quæ fructus terræ ſunt depaſcentia. Sed & piſcium natura comeſtibilis ad inuicem exiſtens, non ſe in omnibus extendit, vt omnes carnes comedant, ſed de comedentibus fecit pſychia & alia quædam in aqua naſcentia. Si enim eſſent omnia genera piſcium ſarcophaga, id eſt vorantia, nequaquam vel ad modicū durarent, ſed perderentur: hæc quidem ad inuicē, hæc verò per nutrimenti indigentiam. Vt hoc itaque non fieret, quidam de piſcibus facti ſunt à carnibus abſtinentes, & (vt ita dicam) marinam herbam paſcentes, vt ex his & alij ſaluentur. Sed horum voratores facti ſunt illi, qui vocantur pſychia, & hi quidē aliorum, & hi alij iterum voratores exiſtentes, donec perueniant ad vltimā terram, eſcam mari habitam, aliorum ſubſtantiam ſaluantem.

Manifeſtauit ratio plantarū genus non propter ſe ipſum, ſed ad nutrimentum hominum, & aliorum animalium factum eſſe. Si igitur hoc propter hominem & animalia fuerit, manifeſtum eſt quòd & cauſæ generationis & hominum incrementi propter hoc factæ ſunt. Igitur & aſtrorum motus & cœlum & tempora & pluuiæ & omnia talia, propter hoc facta ſunt. In ciuis velut in circulo, ſemper procedentibus indeficiens permaneat natura ferentium fructus, vt inueniantur hæc quidem propter fructus condita, fructus verò propter animalia, & etiā propter hominem.

Reliquum eſt igitur inſpicere, vtrum irrationalium natura, propter ſeipſam facta ſit, an propter hominem. Sed inconueniens eſt ea merito & ſcientia expertia, & ad placitum naturalem tantùm viuentia, & ad terram deorſum incuruata, ſeruitiumq́; ex ſua figura demonſtrantia, dicere propter ſe facta eſſe. Multis aliis igitur de his dictu neceſſariis exiſtentibus, propriaq́; conſcriptione pro multitudine indigentibus, non recipienda à diſpoſitione propoſita, pro verborum prolixitate; ad breuia quidem & vtilia perueniendum eſt nobis. Si igitur in homine, velut in imagine quadā inſpexerimus, quæ ſunt exteriorum, per eā cognoſcimus, demonſtrationē facientes eorum quæ quæruntur eſſe.

Videamus etiam in noſtra anima irrationalitatem, ex quadam eius parte. Dico autem eſſe irrationalem appetitum & furorem. ad ſeruitium data rationalitati. Et rationem hanc quidē principantem, hæc verò obſequentia. Et hanc quidem iubentem, hæc verò iuſſa neceſſitatibusq́; quibus ratio ſuppoſuerit, deſeruientia, vt ſaluetur ſecundum naturam homo. Quòd ſi noſtrorū irrationabilium, rationale quod in nobis eſt, dominatur: quomodo non conſequenter idem dominabitur exteriorum irrationabilium, vt ad neceſſitatem ei data ſint? Nam à natura eſt diſpoſitum, irrationale ſeruire rationali, vt in nobis demonſtratum eſt. Manifeſtat autem hæc factura multorum animalium, ad ſeruitium cōgrua facta: boues nanq; & omnia iugalia ad agriculturam & ad ferendam ſarcinam facta ſunt. Multa verò auium & aquatilium & terreſtrium, ad delectamētum homini ſunt. Modulationes verò dulciter ad ſuauitatem & requiem.

Quod ſi non omnia talibus vtilitatibus ſeruiant, ſed quędam etiam hominem deſtruant, ſciendum eſt quòd principaliter propter ſeruitium hominis facta ſint, vt omnia conuenientia ſint, nihilq́ue deſit in creatura, quod non ſit conueniens: neque venenoſa omnino aufugiunt auxiliū præſtare hominibus. Quia & venenoſis ad proprium auxilium ratio humana vtitur. Vtitur nanque ipſis ad curationem læſionum eorundem, & ad medicamentum aliarum ægritudinum, quales ſunt ſerpentes theriacæ vocatæ. Compoſitiones, quales adinuenit ratio, vt & ab ipſis eiſdem venenatis oppugnentur venenata, & oppugnatis eis tanquā ab oppoſitis auxilientur.

Sed & data ſunt homini à creatore, decem milia virtutum, his omnibus oppugnantium, repellere & contrahere & annihilare, atque digerere ſubdolas eorum poteſtates. Sed quia alia aliis conueniunt vtilitatibus, communiter omnia ad curationem hominis perficiendam nata ſunt, etiam quæ aliis vſibus ſunt inutilia.

Et hęc quoq; dicta ſunt ſecundum modernam ſubſtantiam noſtræ vitæ. Nam ſecundum primariam ſubſtantiam, nullum aliorum animalium, auſum erat lædere hominem, ſed erant ei omnia famulantia & ſuppoſita, atque obedientia, donec ſe retinuit à propriis paſſionibus, & irrationalitate, quæ in ipſo eſt. Non ſe autem retinens à propriis paſſionibus, ſed contentus ab ipſis, dignè obtentus eſt & à feris exterioribus. Cointrauit nanque & iſtorum læſio, cum peccato. Quod autem verum ſit, hoc manifeſtum eſt ex his qui optimam vitam ducunt. Nam illęſi reperti ſunt à ferarum rabie, vt à leonibus Daniel, & Paulus à morſu viperæ.

Quis igitur dignè miretur nobilitatem huius animalis, colligantis in ſeipſo mortalia cum immortalibus, & rationabilia coniungentis cum irrationabilibus, & ferentis in ſua natura omnis creaturæ imaginem? Et propterea homo, microcoſmus Græcè nominatur. In tantum ſublimatus ad Dei præſentiam, vt propter eum ſint omnia & præſentia & futura. Propter quem Deus homo factus eſt, pertingens ad incorruptionem, mortalitatemque ignorans, in cœlis regnat homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, cum Chriſto degit, filius Dei eſt, omni principatui ac poteſtati præſidet. Sed quis enarrare valebit huius abundãtes poſſeſſiones: Pelaga tranſit, cœlum contemplando tranſcendit, aſtrorum motus & diſtãtias ac menſuras nouit. Terram & mare vſufructu poſſidet, fera & cete decipit, omnem diſciplinam & artem & regulam dirigit, literis quibus voluerit, exponit. A corpore in nullo impeditus, prophetat futura. Omnibus principatur, omnia tenet: gaudet in omnibus. Angelis & Deo loquitur, creaturæ iubet, dæmonibus imperat, exiſtentiũ naturam diſponit. Deo cooperatur, domus & templum Dei fit; & hæc omnia per virtutes acquirit & beatitudinem.

Sed ne videamur nimis accuratè in laudem hominis prorumpere, & naturam non exponere, ſecundum quod propoſuimus, hic ſermo claudendus eſt: ſed maximè naturæ abundantias dicentes, naturam exponamus ipſam. Videntes igitur quantam ingenuitatem percepimus, & quòd planta ſumus cœleſtis, ne degeneraremus à natura, vt talibus donis non appareamus indigni, neq; noſmetipſos tanta priuemus poteſtate & gloria; ne pro modico tempore breuique delectatione, omnium ſempiternorum amittamus gaudium; ſed per bona opera & abſtinentiam malorum & rectam intentionem, cui maximè diuinum cooperari ſolet, nec non & frequentibus orationibus ingenuitatem conſeruemus. De his igitur ſufficiant hæc.

Sed quia hominẽ ex anima eſſe & corpore, pręcedens ſermo propoſuit, prius de anima narrare incipiamus, derelinquentes ea quæ valde ſunt ſubtilia & difficilia, plurimiſque inquirentibus ignota.

De anima, ſententiæ philoſophorum nonnullorum diuerſæ & incongruæ.

NOn ignotum eſt antiquorũ omnium ſentẽtias de anima eſſe diuerſas. Democritus nanque & Epicurus, & omnis Stoicorum ſecta, animam eſſe corpus fatentur. Et iſti idem hoc dicentes, de eius eſſentia diſcordant.

Stoici nanque ſpiritum eam dicunt, calidum & inflammantem; Critias verò, ſanguinem eam dicit, & Hippon philoſophus dicit aquam: Democritus verò dicit eſſe ignem. Nam ſecundũ eum, rotundæ figuræ ex atomis compoſitæ, ignis & aër, animam perficiunt. Heraclitus autem totius animam vaporem ex humidis eſſe dicit; eam verò animam quæ eſt in animalibus, ex genere naſci exterioris vaporis dicit, & eius qui eſt in ipſis.

Iterumq;, dicentium animam eſſe incorpoream, inepta eſt diſcordia facta. Alij nanque ſubſtantiam eam, & immortalem dicũt. Alij verò incorpoream, ſed nec ſubſtantiam neque immortalem. Thales autem primus dixit, animam eſſe quod ſemper eſt mobile, & à ſeipſo mobile. Pythagoras autem ait eſſe animã numerum, ſeipſum mouentẽ. Plato verò inquit, eam eſſe ſubſtãtiam intelligibilem à ſeipſa mobilem, ſecundum numerum conuenienter.

tem. Ariſtoteles verò, eam dicit eſſe explementum primum, corporis naturalis officialiſq; , poteſtate vitam habentis. Dinarchus quoq; ait, eam eſſe harmoniam quatuor elemẽtorum, hoc eſt temperantiam & concordiam elementorum, non conſtantem ex vocibus, ſed in calidorum corpore, & frigidorũ, & humidorum, & ſiccorum concordem temperiem.

Sciendum verò, quòd & horum alij, animam ſubſtantiam eſſe dicunt. Ariſtoteles verò & Dinarchus, non ſubſtantiam dicunt. Item alij quidem dicunt, vnam & eandem omnium animam eſſe diuerſam per ſingula. Et iterum in ſeipſam redeuntem; velut Manichæi, & quidam alij. Alij verò multas & differentes ſecundum ſpeciem. Alij verò vnam & multas. Omnia verò ſi dicantur his obiicienda ſententiis neceſſe eſt ſermonem producere.

Contra eos qui dicunt animam eſſe corpus.

CONTRA omnes, animam corpus eſſe dicentes, ſufficiant quæ ab Hammonio magiſtro Plotini & Mummij Pythagorici dicta ſunt. Sunt autem hæc:

Corpora propria natura mutabilia & conuertibilia eſſe, & diuiſibilia, & omnino ad ignotum exſecabilia, nulloq; in ipſis indiſſolubili permanente. Indigent aliquo componente, & conducente, & velut conſtringente, & continente ipſa quod animam dicimus. Si igitur corpus erit anima, vt etiam ſi ſit tenuiſſimum, quid iterum erit quod eam contineat? Monſtratum eſt nanque eſſe, corpus indigere continente, & ſic ad incõueniens, donec pertingamus ad eſſe incorporeum.

Quod ſi dicatur velut Stoici aſſerunt, robuſtus motus circa corpora eſſe introrſus & extrorſus mouens: & qui mouet extrorſus, qualitatibus & quãtitatibus ſit determinatiuus: qui verò introrſus, vnione & eſſentia, interrogandum eſt eos, quum omnis motus ab aliqua virtute ſit, quę virtus ſit illa, & in quo eſſentietur? Si igitur virtus materia quædam ſit, eiſdem iterum vtemur rationibus, quod ſine materia eſt, ſed materiatum: aliud quid erit à materia materiatum. Quod enim participat materia, materiatum dicitur. Quid erit igitur quod participat materia? vtrum materia illud idem, an immateriatum? Si igitur materia, quomodo materiatum, & non materia? Quòd ſi non materia, immateriatum ergo. Si verò eſt immateriatum, non eſt corpus. Omne enim corpus materiatum eſt.

Quod ſi dicatur, quòd corpora tripliciter dimenſibilia ſunt. Anima verò per totum corpus diffuſa, tripliciter dimenſibilis ſit: ideoque & corpus: omnino reſpondebimus quòd omne corpus ſit tripliciter dimenſibile. Sed nõ omne tripliciter dimenſibile, eſt corpus. Etenim locus & qualitas, incorporea exiſtentia ſecundum ſeipſa, ſecundum accidens in quantitate quantificantur. Similiter autem & anima per ſe ipſam adeſt indimenſibilis. Secũdum accidens verò in quo eſt exiſtente tripliciter dimenſibili, conſpicitur & ipſa tripliciter eſſe dimenſibilis.

Amplius, omne corpus ſi extrorſus mouetur, inanimatũ erit: ſi verò introrſus, animatum. Si igitur corpus eſt anima, & ſi extrorſus mouetur, inanimata erit: ſi verò introrſus, animata. Sed eſt incõueniens & animatam & inanimatã dicere animam. Non igitur corpus eſt anima.

Amplius, ſi anima nutritur, ab incorporeo nutritur. Eam nanq; diſciplinæ nutriunt, ſed nullum corpus ab incorporeo nutritur: non igitur corpus eſt anima. Xenocrates ſic cõcluſit: Si autem non nutritur, quum omne corpus animalis nutriatur, non erit corpus anima. Et hoc quidem communiter contra eos qui dicunt, corpus eſſe animam.

Contra eos qui dicunt animam eſſe ſanguinem vel ſpiritum.

DICAMUS etiam nunc contra eos, qui probant ſanguinem vel ſpiritum eſſe animam: pro eo, quia ſpiritu vel ſanguine ſeparato, moritur animal.

Non eſt ſanguis dicendus anima, quod quidam dignoſcentes eſſe, ſic ſcripſerunt & dicunt. Igitur ſi ſanguis eſt anima, quando pars ſanguinis effluit; effluit & pars animæ. Vaniloquia nanq; ſunt hæc. Quia de homiomeris, id eſt, de conſimilibus pars ablata, idem eſt quod & totum. Eſt enim aqua & multa & minima. Similiter & argẽtum & aurum & omnes horum partes, non differunt ab inuicẽ ſecundum eſſentiã. Sic igitur & ablatus ſanguis, nõ minus erit anima quàm remanens ſanguis.

Sed illud eſt magis dicendum, quòd ſi ſanguis ideo eſt anima, quia eo ablato, mo

ritur animal, omnino & phlegma anima erit, & cholera vtraque. Qualecunq; nanque eorum defecerit, finem vitæ hominis conducit. Amplius quoq; ; Si horũ quodlibet anima eſt, & hepar & cerebrum & cor & ſtomachus & renes & inteſtina, & alia multa ſunt anima. Quolibet enim horũ ablato, moritur animal. Sed & multa ſunt animalia non ſanguinea: animata verò, vt quę dicuntur ſelachia & malacya, vel vt ſepiæ marinæ & vligines & ſimilia, & omnia oſtracodermata, & molles habentia cochleas, vt locuſtæ & cancri & aſtaci. Si igitur ſunt animata, & non ſanguinea, manifeſtum eſt, quòd non ſit ſanguis anima.

Contra illos qui dicunt animam eſſe aquam vel aerem.

PRoponamus rationes etiam contra eos qui dicũt animam aquam eſſe, eo quod aqua viuificare videtur omnia, & ea abſq; viuere ſit impoſſibile, ſed omnia deficiant: ſed nihil abſque nutrimento viuere putant. Igitur & eſcas omnes animam dicunt. Contra quos dicendum eſt, quum multa animalia ſint non bibẽtia, vt de quibuſdam aquilis dicitur & perdicibus, poſſintq; viuere abſque potu, cur magis aqua erit anima quàm aër? Ab aqua nanq; poſſibile eſt abſtinere in lõgum, anhelare verò aërem, nec per modicum: ſed nec aër eſt anima. Multa nanq; ſunt viuentia, ſed aërem non anhelantia, velut apes & ſphicas, & formicæ, & reliqua non ſanguinea. Et marinorum multa, & omnia quæcunque pulmonem non habent. Nullus nanque pulmonem non habens, anhelat aërem, quod & conuertitur. Nam nullum non anhelans aërem, pulmonem habet. Quia verò & Cleanthi Stoici, & Chryſippi, referunt rationes quaſdam, exponendum eſt harum ſolutiones, vt eas Platonici diſſoluerunt.

Contra illos qui dicunt animam eſſe corpus.

OCcurramus illis nunc qui dicunt animam eſſe corpus. Cleanthes nanque talem colligit ſyllogiſmum: Non ſolum (inquit) ſimiles efficimur parentibus ſecundum corpus, ſed etiam ſecundum animam, paſſionibus, moribus ac diſpoſitionibus. Sed corporis eſt, ſimile atq; diſſimile, & non incorporei. Corpus igitur (inquit) anima eſt. ſed ſi ſecundum animam ſimiles & diſſimiles, non dicimus ex partibus: totum nõ conſtabit. ſed ſalſum eſt, ſimile & diſſimile non eſſe incorporei. Dicimus nanq; numeros ſimiles eſſe, quorũ latera ſunt ſimilia, vt ſex & vigintiquatuor. Latera nanq; ſex ſunt duo, & tria & quatuor. Et ſenarius numerus hanc habet analogiam, duo quidem ad quatuor, & tria ad ſex dupla ratione referuntur. Nã quatuor, dupla duorũ ſunt, & ſex trium: ſed incorporei ſunt numeri. Et figuræ quoq; figuris ſimiles erunt, quæcunque angulos rectos habent, & latera ſecundum eandem rationem circa rectos angulos. Sed & ipſi ijdem figuram incorporeã confitentur eſſe.

Amplius, ſicut quantitatis eſt principium, æquale & inæquale: ſic & qualitatis ſimile & diſſimile proprium eſt: ſed incorporea eſt qualitas. Erit igitur etiam incorporeum incorporeo ſimile.

Iterum inquit; nullum incorporeum compatitur corpori, neq; incorporeo corpus. Compatitur autem anima corpori. Condolet enim infirmanti, & exciſo; & corpus etiam animæ, tunc ſcilicet cùm rubeſcente fit rubeum, pallidumq; pauens. Corpus igitur (inquit) eſt anima. ſed alterum cõceſſorum eſt falſum. Quod autem nullum incorporeum corpori compatiatur, nunquid nam in ſola anima hoc aderit? Hoc enim tale eſt, velut ſi quis dixerit; nullum animal ſuperiores genãs mouet. Crocodilus autem ſuperiores genas mouet: non erit igitur animal crocodilus. ſed falſa propoſitio eſt quæ dicit, nullum animal ſuperiores genas mouet. Ecce enim crocodilus animal eſt, & ſuperiores genas mouet. Eodem modo ſe habet, quum dicitur; nullũ incorporeum corpori compatitur. Accipitur enim quod quæritur in demonſtratione, quòd ſi quis conceſſerit verum eſſe, nullum incorporeum corporeo cõpati: tamen quod conſequitur, non erit manifeſtum: quod compatiatur, ſcilicet anima infirmanti corpori, & exciſo corpori. Dubitatur enim ſiue corpus ſit quod dolet, accipiens ab anima ſenſibilitatem, maneatq; ipſa impaſſibilis, ſiue etiam cõdoleat anima corpori. Prius autem tenetur magis à ſapientioribus: ſed nullus ex dubiis colligit ſyllogiſmos, ſed ex manifeſtis. Ex his quoque quæ ſunt circa ſubſtantiam, oſtenditur, quædam incorporea compatientia eſſe corporibus. Qualitates enim incorporeæ exiſtentes,

pa-

patientibus corporibus pariuntur, & ipſæ in diſſolutione & generatione ſimul permutatæ corporibus.

De eodem.

CHryſippus verò dicit: Mors eſt diſiunctio animæ à corpore. Nullum autem incorporeum à corpore diſiungitur, neque corpori cōiungitur: ſed anima & coniungitur corpori & diſiungitur. Anima igitur (inquit) non erit incorporea. Sed horum verum eſt, mortem eſſe diſiunctionem animæ à corpore. Non autem adiungi incorporeum corpori, falſum quidem eſt vniuerſaliter dictum, & in anima verum. Falſum quidem, eo quòd litera incorporea exiſtens, & adiungitur corpori, & diſiungitur à corpore. Similiter & albedo. In anima autem verum eſt: non enim adiungitur corpori anima. Si enim adiungitur, manifeſtum eſt, quòd adiacet ei. Si autem adiacet, non toti adiacet. Impoſſibile eſt enim corpus corpori totum toti adiacere, & ſic non erit totum animatum animal. Vt ſi adiungitur corpori, corpus quidem ex parte erit animatum, ſed totum non erit animatum animal. Quòd ſi totum ſit animatum, nec adiungitur, nec corpus eſt anima. Sed animal totū eſt animatum; Igitur neq; adiungitur, neq; corpus erit, & ſeparabitur, incorporea exiſtēs. Quia verò non ſit anima corpus, manifeſtum eſt ex iam dictis. Quod verò non ſit harmonia, deinceps dicendum eſt.

Contra illos qui dicunt animam eſſe harmoniam.

IAm impugnemus etiam illos, qui dicunt, animam harmoniam eſſe. Quia igitur Dinarchus harmoniam eſſe diffiniuit animam: contradicens enim Socrati, animam harmoniā dixit eſſe; dicens imitari animam harmoniam, corpus verò lyram: Exponendum eſt huius ſolutiones, quæ ſunt in Phædone Platonis.

Vna igitur eſt, quę conſtat ex præoſtenſis ab eo. Præoſtenſum eſt nanque, quòd diſciplinæ ſint rememorationes: hoc igitur acceptum velut manifeſtum, expleuit rationem hoc modo: Si diſciplinæ rememorationes fiunt, erat anima noſtra antequam in homine fieret. Sed ſi harmonia eſt, prius quidem non erat, ſed poſterius facta eſt, adaptato corpore. Omnis enim compoſitio non aliter ſe habet, quam illa ex quibus conſtat. Nam communio quædam eſt compoſitorum compoſitio, harmonia exiſtens, & non impedit eam non pręceſſiſſe ea, ex quibus eſt compoſita, ſed potius ſubſequi. Oppugnat igitur harmoniam animam eſſe animam; & diſciplinas & rememorationes eſſe. Sed hoc verum eſt. Falſum igitur eſt animam, harmoniam eſſe.

Amplius, anima & repugnat corpori, & principalem obtinet rationem, dominans ei; ſed harmonia neque præcedit, neque oppugnat: non eſt igitur anima harmonia.

Itē harmonia ab harmonia, magis & minus eſt harmonia: in remittendo & intendēdo rationē harmoniæ. Impoſſibile nanque eſt magis & minus habere, niſi in ſonoritate. Si enim acutus ſonus & grauis deinceps permittentur, rationem quidē eandē ſeruabunt in magnitudine vocum: ſed permutationem ſuſcipit harmonia, ſecundum ſonoritatem magis & minus extenſa. Anima autem ab anima, non erit magis & minus: harmonia igitur non erit anima.

Amplius; anima virtutem & malitiam ſuſcipit: harmonia autem, concordiam & diſcordiam non ſuſcipit: harmonia igitur non eſt anima.

Item anima ſuſcipiendo contraria, ſecundum partem eſt ſubſtantia & ſubiectū. Sed harmonia, qualitas eſt, & in ſubiecto: ſubſtantia autē à qualitate aliud eſt. Igitur anima ab harmonia aliud eſt.

Harmonia igitur participare animæ, nihil inconueniens eſt, ſed non propter hoc harmonia erit anima. Neque enim quia virtute participatur, virtus erit anima. Galenus autem teſtari videtur in demonſtratiuis ſermonibus, tanquam nihil de anima appareat loquens: ſed eſt videre ex his quę dicit, vt magis velit criſim (ideſt temperantiam) eſſe animam. Hanc enim conſequuntur morum differētiæ, ex dictis Hippocratis confirmans rationem. Sed ſi hoc eſt, manifeſtum eſt, quia & mortalem eam eſſe nouerunt. Non omnem autem animam, ſed irrationalem ſolam; animam hominis rationalis dubium eſt hoc dicere.

Quia verò non poſſit corporis criſis eſſe anima, ex hoc manifeſtum eſt. Omne corpus animatū & inanimatum, ex quatuor elementis conſtat: nam horum criſis, id eſt temperantia, corpora conſtituit.

Si igitur corporis criſis eſt anima, nullum erit inanimatum. Et ſic colligitur ratio; ſi criſis corporis anima eſt, cùm omne corpus criſin habeat, omne corpus animã habet. Sed ſi omne corpus animã habet, nullũ corpus erit inanimatum. Nec lapis ergo, nec ligna, nec ferrum, nec aliud quid inanimatũ erit. Quòd ſi non vniuerſaliter omnem criſin corporis dixerit animam eſſe, ſed quandam: inquirendum eſt, quæ ſit illa criſis, quæ facit animal, animæ locum habens. Quamcunque nanq; dixerit criſin, hanc eandem inueniemus & inanimatis. Nouem enim exiſtentibus criſibus, vt ipſemet de craſi loquens demonſtrat; octo quidem inæqualibus & vna æquali, ſecundum æqualem quidem, dicit conſtare hominem; ſecundum alias verò inęquales, alia animalia ſecundum ſpeciem, cum intenſione & remiſſione, ſecundum magis & minus. Sed inueniuntur nouem craſes, etiam in animatis, ſecundum magis & minus: vt ipſemet iterum in haplis, (hoc eſt, in libro Simplicium) demonſtrauit.

Amplius; ſi anima criſis eſt, cùm craſes permutentur ſecundum ætates & tempora & dietas, & anima permutabitur. Sed ſi permutabitur, non eandem habebimus animam, velut & craſin: ſed modò erit leonis, modò pecoris, modò verò alterius cuiuſlibet, quod eſt inconueniens.

Item craſis nõ repugnat deſideriis corporis, ſed cooperatur; ipſa enim ea deſideria mouet; ſed anima oppugnat; non igitur eſt craſis anima.

Item ſi craſis eſt anima, quum craſis ſit qualitas: qualitas verò & adeſt & abſit præter ſubiecti corruptionem; & anima ſeparabitur abſque ſubiecti corruptione. Sed hoc non eſt verum: non igitur craſis vel qualitas eſt anima. Nam nec etiam vt alterum oppoſitorum naturaliter ineſſe dicũt animali, vt igni calorẽ. Inſeparabile nanq; eſt hoc, ſed craſis apparet ſeparabilis. Præcipuè ipſi enim medici, medicinali arte commutant craſes.

Amplius; omnes corporis qualitates, ſenſibiles ſunt: anima autem non eſt ſenſibilis, ſed intelligibilis; qualitas igitur corporis non erit anima. Item corporis & ſpiritus cum diſpoſitione carnium & neruorum aliorumq́ue bona temperantia, eſt fortitudo: & calidorum & frigidorum & ſiccorum & humidorum bona temperantia, ſalus eſt: & moderatio membrorum cum bono colore, pulchritudinem efficit corporis. Si igitur harmonia (hoc eſt concordia) ſalutis & fortitudinis atq; pulchritudinis anima eſt, neceſſe eſſet hominem viuẽtem nec infirmari, nec debilitari, nec deturpari. Sed frequenter euenit, non vnã ſolùm, ſed has tres ſimul eucraſias deperdi, & tamen viuere hominem. Contingit nanque eundem ſimul & turpem eſſe, & debilem & infirmum. Non igitur eucraſia corporis eſt anima. Quomodo igitur naturales quędam malitiæ & virtutes hominibus adſint. Hoc tantùm verè contingit ex craſi corporis. Nam ſicut naturaliter ſunt ſalubres ex craſi & morbidi, ſic quidam naturaliter exiſtẽtes picrocholi, hoc eſt, conſtantes à malis cholericibus iraſcibiles ſunt, alij verò pigri, alij verò taciti. Sed quidem obtinent craſin & refiunt. Sed aliud eſt quod obtinet, aliud quod obtinetur. Aliud eſt igitur craſis, & aliud anima. Corpus nanque organum, id eſt inſtrumentũ exiſtens animæ, ſiquidẽ congruè coaptaretur, cooperatur animæ ipſumq; conuenienter habet. Si verò incongruè obſtat, & tunc vſus rerum animæ, oppugnatur ab incongruitate organi. Et ſi nimis repugnauerit, ad illud quoque conuertitur: quemadmodum muſicus ſimul peccat cũ diſtortione lyræ, niſi prius eam bene correxerit. Ideo igitur vſus animę eſt ex congruitate corporis, vt componat illud organum ſibi congruum. Hoc autem facit ratione & moribus, hæc quidem intendendo, alia verò remittendo: velut in harmonia, vt ipſa ſibi cõgruum illud componat, eoque tanquam organo conuenienter vtatur.

Contra illos qui dicunt animam eſſe explementum corporis.

HIc reſiſtamus Ariſtoteli. Ariſtoteles autem animam explementũ dicens, nihil plus cõfert, quàm hi qui dicunt qualitatem eam eſſe. Sed demõſtremus prius quid dicat explementum?

Subſtantiam verò tripliciter dicit: hanc quidẽ vt materiam ſubiectam, quæ poteſtatem habet ad generationem: aliam verò formam & ſpeciem, ſecundum quam ſpecificatur materia: tertiam verò ex vtriſque, hoc eſt ex materia & ſpecie factam, quæ relinquitur, vt ſit animata. Eſt igitur materia quidem virtus, ſpecie;

verò

verò explementum: & hoc quidem dupliciter: vno, vt ſcientia: alio verò, vt contemplari & ſtudere, quod eſt in actu eſſe ſcientiam: & quoniam in conſiſtendo animam & ſomnus eſt, & vigilia, ad hanc rationem vigilia erit cōtemplari. Somnus verò habere ſcientiam & non operari, ſed prior eſt ſcientia quàm actus. Idcoque primum explementum vocat ſpeciem, ſecundum verò actum, vt oculus & ſubiectionem & ſpeciem. Et eſt quidem ſubiectum in ipſo quæ recipit viſum materia oculi. Vocatur & ipſa æquiuocè oculus. Species verò ſiue forma, & explementum primum oculi, eſt ipſe viſus, qui dat ei poſſe videre. Secundum autem explementum, eſt actus oculi, ſecundum quem videt. Vt igitur mox genitus catulus nec vnum habet explementum, poteſtatem verò habet explementum recipere: ſic oportet accipere inanimam. Vt enim ibi aduenięns viſus explet oculum, ſic & in corpore nata anima, explet animal: vt ſine corpore nunquam ſit anima, nec corpus abſque anima. Corpus etenim non erit abſque anima, quia corporis erit anima, & propter hoc in corpore conſiſtit. Et in tali quidem corpore per ſe ipſam non exiſtet, ſed primam quidem paſſibilem partem animæ, animam vocat, ſeparans rationabilem. Sed oportuit totam ſimul accipere animam hominis, & non ſecundum partem; & hic debiliſſimæ partes de toto apparent.

Deinde corpus dicit habere poteſtatem viuendi, etiam antequàm fieret anima. Dicit enim corpus poteſtate vitam habere in ſeipſo, ſed oportet corpus poteſtate vitam habēs eſſe prius actu corpus. Sed actu corpus eſſe non poteſt, antequam ſuſcipiat formam. Materia nanque eſt informis & non corpus. Impoſſibile igitur eſt quòd non eſt actu, poteſtatem habere, vt ex eo fiat aliquid. Si verò & corpus poteſtate fit, quomodo quod eſt poteſtate corpus, poteſtate vitam in ſeipſo habere poteſt? Aliter enim eſt in aliis poſſibile habentem quid, & non vti ipſo: ſicut viſum habentem, non vti viſu. In anima autem impoſſibile eſt hoc. Nam neq; dormiens erit abſq; operatione animæ. Etenim nutritur & augmentatur & imaginatur, & inhelat, quod præcipuum indicium vitæ eſt. Ex his igitur manifeſtum, quòd poteſtate viuere non poteſt ineſſe alieni, ſed omnino actu. Principaliter enim quod informat animam, nihil eſt aliud niſi vita. Vita enim innata eſt animæ, corpori verò conſequenter.

Quod dicit igitur ſalutem idem eſſe quod & vitam, non vitam animę dicit, ſed corporis. Et ſic cauillatur; corporalis etenim ſubſtantia ſecundum partem contrariorum eſt ſuſceptiua, ſecundum ſpeciem verò nequaquam. Si enim ſecundum ſpeciem diuerſa mutatio eſſet, permutaretur & animal: ideoque ſubſtantia, ſecundum ſpeciem contrariorum non eſt ſuſceptiua, ſed quæ eſt ſecundum ſubiectum, hoc eſt corporalis. Anima igitur ſecundum nullum modum poteſt explementum corporis eſſe, ſed erit ſubſtantia incorporea, ſuimet expletiua eſſe. Secundum partem etenim ſuſcipit contraria, vt virtutem & vitium, quæ non poteſt ſpecies ſuſcipere.

Deinde dicit; explementum exiſtentem animam immobilem eſſe ſecundum ſeipſam. Moueri autem dicit ſecundum accidens, nihilq; inconueniēs eſſe immobilem rem exiſtentem, mouere nos. Etenim pulchritudo immobilis exiſtens, mouet nos; ſed hoc eſt, quod eſt immobile, & mouet. Sed quod naturaliter habet mouere, mouet, & non immobile. Si igitur corpus per ſe motum haberet, nullum eſſet inconueniens ipſum moueri ab immobili. Vnde igitur corpori eſt moueri, niſi ab anima? Corpus enim non eſt per ſe mobile. Primam igitur generationē motus volens oſtendere, nō primam, ſed ſecundam oſtendit. Si enim immobile mouit, primū fecit motum: ſi verò mobile, per ſe & aliter mouit, ſic motus generationem expetiit. Vnde fit prima generatio motus corpori? Dicere nanque à ſe ipſis moueri elementa, hæc quidē leuia natura, hæc verò grauia, falſum eſt. Si enim leuitas & grauitas motus eſſent, nunquā ſtarent leuia & grauia: ſed ſtant, propriū aſſumentia locum. Non igitur grauitas & leuitas, cauſæ ſunt primi motus, ſed qualitates elementorum. Si autem & hoc concedatur, quomodo poſſet eſſe ratiocinari, & laudare, & diſcernere opera leuitatis & grauitatis? Certè ſi concedatur, nec harum diſcernerentur opera, nec elementorum, nec corporum.

Amplius, ſi ſecundum accidens mouetur anima, & corpus per ſe, etiam nec exiſtente anima per ſe corpus mouetur. Si autem hoc eſt, & animal erit abſque anima.

Inconuenientia autem hæc ſunt. Inconueniens ergò & antecedens.

Sed nec verum dicere eſt; omne quod eſt natura mobile, etiam à violentia moueri, nec eſſe violentia mobile etiam à natura moueri. Mundus enim natura mobilis, violentia non mouetur. Neque iterum eſt ſecundum naturam mobile, hoc idem & ſecundum naturã quieſcit. Mundus etenim, ſol & luna ſecundum naturam mobilia, ſecundum naturã quieſcere non poſſunt. Eodem modo & omnia ſecundum naturam mobilia, ſecundũ naturam quieſcere nõ valent. Quies enim corruptio eſt animæ, omniumq́; ſemper mobilium. Ad hoc & quod quæſitum eſt in principio, inſolutum remanebit: hoc eſt, vnde corpus contineatur natura diſſolui, natum. Sufficiant autem hæc pauca ex multis demonſtrare; animam non explementum eſſe exiſtentem nec immobilem, nec in corpore naſcentem.

Contra eos qui dicunt animam eſſe numerum ſeipſum mouentem.

PYthagoras autem conſultè aſſimilare ſemper & Deum & omnia numeris aſſuetus, definiuit, animam eſſe numerum ſeipſum mouentem. quod & Xenocrates imitatus, exponit: nõ quod & numerus ſit anima, ſed quòd in numerabilibus ſit & in multiplicatis, & quia anima eſt quæ diſcernit res, formas & figuras ſingulis apponendo. Ipſa enim eſt quæ ſpecies à ſpeciebus diſcernens, diuerſas eas monſtrat alteratione ſpecierũ, & multiplicatione numeri. Sed per ſe mobilẽ & ipſe teſtatus eſt. quia verò numerus non ſit, manifeſtum eſt ex hoc: Numerus quantitas eſt, anima verò quantitas nõ eſt, ſed ſubſtantia: Igitur anima numerus non eſt. Et ſi per plurima & numerum in intelligibilibus ſubſtantiam eſſe velint, vt dicemus in ſequentibus.

Amplius, anima continua eſt. Numerus autem continuus non eſt. Numerus igitur anima non eſt. Item, numerus aut par eſt, aut impar: ſed anima nec par eſt nec impar: anima igitur numerus non eſt. Et iterum; numerus ſecundum appoſitionem creſcit; anima verò ſecundum appoſitionem non creſcit. Amplius; anima per ſe mobilis eſt; numerus verò deſcriptus eſt immobilis. Numerus vnus & idem natura manẽs, nullam qualitatem numeris contingentem mutare poteſt: ſed anima vna eademq́ue manens, ſed ſubſtantiam permutat qualitates, ex indiſciplinatione ad diſciplinam perueniens, & à vitio ad virtutem. Antiquorum igitur ſententiæ de anima tales ſunt.

Contra eos qui dicunt animam eſſe in corpore conditam.

EVnomius animam eſſe ſubſtantiã diffiniuit incorpoream, in corpore conditam: non dignoſcens, vt peracutus exiſtens, quod temperet ad idem cõferre inconuenientia. Omne enim quod ortum habet corporalem, ſimul & temporalem, corruptibile eſt & mortale.

Conueniunt quoque his & quę à Moſe dicta ſunt. Senſibilium etenim generationem deſcribens, nullam in ea intelligibiliũ manifeſtè poſuit natũram. Sed putantes quidam hæc ſentiunt, quibus non conueniunt. Si verò quis ex eo quod poſt plaſmationẽ corporis immittitur anima, dixerit, poſt corpus eam fieri, peccauit à veritate. Neque enim Moſes tunc eam condi refert, quum corpori immittitur, neque ſecundum rationem ſic habetur. Si igitur mortalem eam dixerit, velut Ariſtoteles, qui dicit eam in corpore naſci: & vt Stoici, qui dicunt ſubſtantiam incorpoream: prohibeo dicere in corpore conditam, ne nobis accedat opinio mortalis animæ, & omnino irrationabilis.

Et aliter; ſecundum eundem, nondum repletus eſt mundus, ſed ſemiplenus, nunc & ſemper appoſitione indigens, ſed quinquies milies, vt minimum ſubſtantiarum intelligibilium, vnoquoque die fiunt ei. Et quod eſt deterius; quando expletur, tunc diſſoluetur, ſecundum eundem, perfectis hominibus in reſurrectione, animarum numerum explentibus: quo quid erit irrationabilius dicere, mundũ tũc corrumpi, cùm perficitur? Valde enim tenerorũ puerorũ eſt modus iſte: in arenam campi mox vt compleuerint diſſoluentium facta.

Nam dicere; non prouidentia & creatoris fieri animas, nõ ſubſtantiam nouam, nec aliam quam exiſtentem eſſe, inducere eſt, ſed exiſtentem animam per prouidentiam multiplicari. Ignorantibus eis eſſe differentiam creationis & prouidentiæ. Prouidentiæ etenim opus eſt, ex vniuſcuiuſque ſemine conſeruare corruptibilium animalium ſubſtantiam. Dico autem eorum quæ fiunt per putredinem, ſed non crean-

creantur, ſicut fit in ſeminibus: quia horum generationem alia iterum putredo cōſeruat. Creationis verò optimum opus eſt, ex non exiſtentibus exiſtentia facere. Si igitur ex vniuſcuiuſque ſemine animæ fiunt, ratione prouidentiæ fiunt, & corruptibiles ſunt, vt alia quę ex progenie generis fiunt. Si verò ex non exiſtentibus inducuntur, ratione creationis fiunt, & non erit verum quod Moſes ait: *Requieuit Deus ab omni opere ſuo.* Sed vtraque ſunt inconuenientia. Non igitur modò animæ fiunt. Illud enim quod ait; *Pater meus operatur*: nō ad creationem, ſed ad prouidentiam dictum eſſe ei placet.

Contra illos qui dicunt, animam de anima procreari.

VIdetur autem Apollinario, animas ab animabus gigni, vt à corporibus corpora. Propagari nanq; animam per generationem ait à primo homine, in omnes qui ſunt ab ipſo, vt & corpus; & neque prę-exiſtere animas, neque modò creari. Hoc nanque dicentes, cooperatorem faciunt Dominū mœchis, quum ex his pueri naſcuntur. Et erit falſum quod ait; *Requieuit Deus ab omnibus operibus ſuis*: ſi iterum & modò animas creat. Sed quia omnia quæ naſcuntur, per generationem vniuſcuiuſque ſeminis oſtenduntur mortalia: ideo enim generant & generantur, vt corruptibilium permaneat genus: neceſſe erit, aut mortalem dicere animam ex vniuſcuiuſque ſemine natam, aut per generationem eam fieri ſeminis. Quod autem ex adulterio generatur, prouidentiæ rationi relinquitur, ignotum nobis exiſtens. Sed qui nouit quomodo libet rimari quæ ſunt prouidentiæ, nouit omnino quod generatur, vel per vitam ſuam, vel per ſeipſum, vtile ad futurum: & ideo concedi illi inanimationem. Huiuſq; rei ſufficiens accipimus indicium, Salomonem de vxore Vriæ & Dauid genitum.

Contra Manichæos, qui dicunt, omnium hominum vnam eſſe animam.

NVnc dicamus contra Manichæos. Conſequitur enim vt Manichęorum ſententiam perſcrutemur, quam de anima habent. Fatentur verò eam immortalem & incorpoream, atque vnam ſolam eſſe omnium animam diſperſam ac diuiſam per ſingula corpora, inanimata quidē & animata: hoc quidē amplius participare, hoc verò minus. amplius animata, minus verò inanimata, multoq; amplius cœleſtia: vt ſic vniuerſalis animę partes, eſſent animæ ſingulorum. Et ſi quidem indiuiduē diuidi eam dicerēt, vt vocem in audientibus, moderatū eſſet malum. Nunc autem ipſam ſubſtantiā animę diuidi dicunt &, quod omnib. eſt deterius, principaliter eam in elementis eſſe volunt, & diſpertiri cum ipſis in ortu corporum. Iterumq; ad ſe reuerti diſſolutis corporibus, vt aqua diſperſa, itemq; collecta & commixta. Et dicunt, puras animas tendere ad lucem, lux exiſtentes. Graues autem à materia tendere in elementa, & ab elementis in plantas & animalia. Sicque ſubſtantiam eius diuidentes, & corpoream oſtendentes, ac paſſionibus ſupponentes, immortalem eſſe dicunt. Sed incidunt in contraria. Dicentes enim, diſcurrere graues animas ad elementa, ipſiſq; commiſceri, iterum eas poſt incorporationis ſeparationem fatētur damnari, iuxta magnitudinem peccatorum venientes eas, iterumq; per ſe ſeparantes: co quòd & vmbrę, luce præſente, diuidantur, & accedente nubilo vniantur. Sed impoſſibile eſt, hoc in natura intelligibili fieri. Etenim vmbræ ſenſibilium ſunt: & ſi concedat eas quis & diuidi & iterum vniri.

Contra Platonem qui vnam & multas animas eſſe affirmat.

PLato verò philoſophus & vnam eſſe, & multas animas docet. Vnam eſſe totius animam, multas verò partiū, vt ad totum animandum, totius anima ſit propria. Iterumq; ad eam, quæ ſecundum partem ſit propria vniuſcuiuſque anima. Et dicit; totius quidem animam diſtendi à centro terræ, uſque ad cœli terminos: non localiter eam diſtendi dicens, ſed intellectualiter. Hanc quoque animam eſſe circunferentem circulariter totum & cōtinentem & cōſtringentem quod eſt mundi corporeum. Indigere autem corpora continēte, in ſuperioribus monſtratū eſt. Facere verò hoc propriam ait animam. Viuere enim vnumquodque propria vita, & corrumpi ſolutione propria. Nam vbi continetur & conſtringitur, corpus eſſe dicitur: quum verò diſſoluitur, corrūpi. Et viuere quidē ait omnia, non autem omnia eſſe animalia. Diſcernuntur enim ab animatis plantæ, qnia creſcunt & nutriuntur, hoc eſt, naſcibili & nutribili virtute. Irrationabilia

verò animalia à plantis ſenſibilitate,& rationabilia ab irrationabilibus rationabilitate. Et ſic omnia viuere dicentes,diſtare faciunt vniuſcuiuſque naturam. Viuere igitur dicunt omnia inanimata per creabilem vitam, ſed quod continentur à totius anima, vt ſolummodo ſint, & non diſſoluantur. Hanc autem eſſe animam quę gubernat totum, & quæ mittit particulares animas prius à Creatore factas. Oſtendit enim ab ipſo creatore leges ſibi datas, quibus oporteat hoc totum eam diſpenſare. Quas & generatorem vocat, & dantis virtutem ſufficienter diſpenſare nos. Dicuntur autem hæc in his quæ fiunt de generatione.

Communiter igitur omnes Græci animam immortalem oſtendentes, incorporationis denudationem docent. Sed diſſentiunt de ſpeciebus animarum: hij etenim vnam ſpeciem, rationalem ſcilicet, & hanc in plātam & in corpora irrationabilium procedere. Et horum hij, qui ſecundum quoſdam certos temporum circulos, hij verò vt accidit. Alij autem non vnam ſpeciem animalis, ſed duas rationales. Quidam verò multas, & tot quot animalium ſpecies, hij verò maximè à Platone circa doctrinam hanc inſerti ſunt. Dicente etenim Platone: furioſas & iraſcibiles & capaces animas, luporum & leonum corpora induere: eas verò quæ ſunt impeditæ circa inertiam, aſinorum, & ſimilium ſuſcipere corpora. Alij quidem proprie intellexerunt lupos & leones, & aſinos. Alij verò figurate eum dixiſſe intellexerunt mores per animalia demonſtrantem.

Chronius autem in libro de Generatione ſic dicit denudationem incorporationis, vt rationales omnes eſſe velit. Similiter autem ait Theodorus Platonicus in libro, quod anima omnis ſpecies ſit. Et Porphyrius ſimiliter.

Iamblicus autem econtrario his incedēs, ſecundum ſpecies animalium, animæ ſpecies eſſe dicit, hoc eſt, differētes ſpecies. Scriptus eſt ab eo vnus liber, in quo deſignat, quia non ab hominibus ad animam irrationabilia, neq; ab animalibus irrationabilib. in homines denudationes incorporationis fiunt: ſed ab animalibus in animalia, & ab hominib. in homines. Et mihi videtur, quòd iſte hac de re, ſit melius contemplatus: non ſolùm quæ ſunt ſententiæ Platonis, ſed & ipſius veritatis, vt ex multis aliis oſtēditur: maxime autem ex hoc, quią nec vna rationabilium motionum apparet, irrationabilibus animalibus. Neque enim artes, nec diſciplinæ, vel conſilia, nec virtutes, neque aliud ad intellectum pertinens, in ipſis eſt. Ex quo patet, quod non conuertatur in ipſis rationalis anima. Etenim inconueniens eſt dicere, irrationabilia rationalia. Quāuis enim valde nouellis infantibus, ſolus irrationalis adſit motus, rationalem tamē animam eos habere dicimus, eo quod creſcentes, rationalē pareſaciunt actum, ſed irrationale in nulla ætate demōſtrat rationalem actum. Superfluo igitur habuiſſet rationalem animam, inutili omnino futura rationali virtute. Sed nec cum his ſuperfluū à Deo factum eſſe, ſimul omnes confitentur. Si autē hoc beſtiis atq; feris rationalis anima eſſet immiſſa ſuperfluo, nunquam valens opus ſuum demonſtraret, & eſſet reprehēſio dantis animam non neceſſariam corpori, neque artificis opus, nec ordinē, vel adaptationem ſciens. Si verò quod dixerit, moueri ſecundum diſpoſitionem rationabiliter animalia, ſed figmentum eorum non eſſe ſuſceptibile operationis artificioſæ, firmans dictum ab hominibus, quia excíſis ſolis digitis manuum, plurimas artes diſperdant: non ſoluet quod quæritur. Erit enim iterum hoc inconueniens; vt Deus inutilem animam adaptâſſet corpori & ſuperfluam & ocioſam, impeditam per omnem ætatem ad operationes proprias. Ad hoc rationem quoque firmare tentant ex ignotis & non manifeſtis. Vnde enim habent, quod ſecundum diſpoſitionem moueantur animalia?

Melius eſt igitur dicere conuenientem vnicuique corpori adaptare animam, nihilque habere ſecundum diſpoſitionem animalia amplius apparente in operibus eorum naturali ſimplicitate. Vnaquæque enim ſpecies animalium ſecundum proprium placitū mouetur in vſum & actum, ad quem facta eſt ab initio: & ſecundum hoc figmētum hoc eſt verè incongruum. Hæc creator reliquit ea omnino abſque iuuamine, ſed vnicuique naturalem & non rationalem tradidit notitiam. Quibuſdam enim aſtutiam indidit, velut artis imaginem & vmbram rationalitatis, vt præſentia declinent pericula & futura caueant, & vt congregetur creatura ad inuicem

cem, vt iam dictum eſt. Quia verò non rationaliter hoc faciunt, patet quod vnumquodq; animal ſecundum ſuam ſpeciem, ſimiliter operatur eadem, & non differt ab inuicem in multiplicitate operationis, niſi fortè ſecundum magis & minus: ſed potius ſecundũ vnum placitum tota mouetur ſpecies. Omnis enim lepus timet ſimiliter, & omnis lupus ſimiliter inſidiatur, & omnis ſimia ſimiliter & vanos actus imitatur. Quod nō eſt in homine. Mille nanque ſunt ſemitæ actus humani, quia liberum quidem eſt, & ſuæ poteſtatis eſt rationale. Vnde non vnus & idem eſt actus omnibus hominibus, vt vnicuique ſpeciei irrationabilium animalium. Nam à natura ſola hæc mouentur. Quæ verò à natura ſunt, ſimiliter omnibus adſunt. Sed rationales actus alij ſunt ab aliis, nec ex neceſſitate omnibus idem.

Quòd ſi quis dixerit, pro vindicta delictorũ in hac vana vita, animã ad alia tranſmitti corpora, ex poſterioribus faciens demonſtrationem; quidnam eſt quod in prima corpora animalium, immiſſæ ſunt rationales animæ? nōdum peccantes in corporibus humanis, eo quod nōdum in ipſis extiterint? Apponendus verò eſt huic ſententiæ Galenus mirabilis medicus, qui probat per vnamquanque ſpeciem animalis, diuerſam eſſe animæ ſpeciem. Dicit enim in principio libri primi, de vtili operatione membrorum ſic.

Multa ſunt animalium membra, hæc quidem magna, alia minora: hæc verò omnino in alterã ſpeciẽ indiuiſibilia. Vtilitas verò omnium eorũ eſt anima. Corpus autem eius eſt inſtrumentũ, & ideo multũ differunt ab inuicẽ membra animalium, quia & animæ. Idem autẽ in ſequentibus eiuſdem libri, de ſimia quoque hæc addit: Quod ſi, ô ſapientiſſime reprehenſor, diceret natura contra te, deſiderio per animam animari, deriſoriã oportuit dari corporis compoſitionem? Sic vidit diuerſis ſecũdum ſpeciem corporibus, diuerſas vnitas eſſe animas. & hoc quidem de his.

Quia verò animam oſtendimus neque corpus exiſtẽtem, neq; harmoniam, neq; craſin, neq; aliam aliquam qualitatẽ; manifeſtum eſt ex his, quod ſubſtantia quędã eſt incorporea anima. Quod etiam omnes confitentur. Quod autem nec corpus ſit, nec accidẽs, patet ex eo quod incorporea eſt ſubſtantia, & non ſit aliquid habentium eſſe in alio. Hæc enim & adſunt & abſunt præter ſubiecti corruptionem. Sed anima abſente corpus corrumpitur. Eiſdem verò vtentem rationibus, conuenit demonſtrare animam immortalem eſſe. Si enim nec corpus eſt, quod natura eſt diſſolubile & corruptibile, nec qualitas, nec quantitas, nec aliud quid corruptibilium: reſtat quod immortalis ſit. Multæ autem ſunt oſtenſiones eius immortalitatis, à Platone & aliis. Sed illæ quidem obſcuræ, & ad intelligendum difficiles, vixque intelligibiles illis diſciplinis inſudantibus. Nobis autem ſufficit ad demonſtrationem immortalitatis eius, diuinorum verborum doctrina, de ea continens quod verum eſt: quia diuinitus eſt inſpirata. Contra eos autem qui non recipiunt Chriſtianorum Scripturas, ſufficiat oſtendere; animam nullum eſſe corruptibilium, cùm ſit incorruptibilis & immortalis; & de his quidem ſufficienter diximus.

De vnione animæ & corporis ſententia, authore Gotfrido.

QVærendum autem quomodo animæ & corporis materiati fiat vnio, difficilis enim res eſt. Sed ſi iterum non ſolùm ex his, ſed etiam ex intellectu conſiſtit homo, vt quidam dixerunt, magis erit difficilior. Omnia enim conuenientia in exiſtentia vnius ſubſtantię omnino vniuntur. Omnia verò vnita permutantur, & non manent quæ prius erant, vt videtur in elementis. Cùm enim vniuntur, aliud quid fiunt. Quomodo igitur vel corpus vnitũ animæ, manet verum corpus? Vel quomodo anima incorporea exiſtens, & ſubſtantia per ſe, iungitur corpori, & pars fit animalis, retinens propriam eſſentiam inconfuſam & incorruptam. Neceſſe eſt enim aut vniri animam & corpus, & commutari, & corrumpi vtraque, vt elementa: aut non vniri, propter prędictas inconuenientias. adiacere autem vt regionalis in regione, aut menſurabile in menſura; vel confundi, vt vinum & aqua.

Sed quod non poſſit adiacere corpori anima, in ſermone de anima mōſtratũ eſt. Eſſet enim ſolummodo illa pars animata, quæ proximaret animæ. Quæ verò nō adiungeretur, eſſet inanimata. Sicque fit, vt non poſſet dici eſſe ea quæ ſecundum appoſitionem, vt ligna vel ferrum vel ali-

quid tale; & commixtio vini & aquæ vtiq; corrumpitur. neque enim pura eſt commixtura, neq; vinum. Et talis mixtura pet appoſitionem facta, refugit ſenſibilitatem, propter tenuitatem commixtorũ. Manifeſtum autẽ ex hoc, quod iterum ab inuicẽ poſſunt ſeparari. Spongia enim oleo intincta, purat & fugat aquam. Sic & papyrus. Senſibiliter autem ſeparare perfectè vnita, omnino impoſſibile eſt.

Si autẽ nec vnitur, nec adiacet, nec cõmiſcetur: quæ erit ratio, vt dicatur animal vnum? Plato igitur propter hanc quoq; inconuenientiã, nõ vult, animal ex anima & corpore eſſe, ſed animã corpore vtentem, atq; tãquam corpus induentem. Sed habet ratio hæc quoddam inconueniens. Quomodo enim vnum eſſe poteſt cum indumento anima? Non enim eſt vnum, veſtis cum veſtito.

Hammonius verò didaſcalus Plotini, quæſtionẽ hoc modo diſſoluit; dicens, intelligibilia talem habere naturã, vt & vniantur valentibus ea ſuſcipere: quemadmodũ corruptibilia & vnita, maneant inconfuſa & incorrupta, vt adiacentia. In corporibus enim vnio per mutationem cõuenientium omnino operatur, quia in alia corpora permutantur, vt elementa incompoſita, & cibi in ſanguinem, & ſanguis in carnẽ, & reliqua membra corporis. In intelligibilibus, vnio quidem fit, ſed permutatio non cõſequitur. Non enim conſiſtit, intelligibile ſecũdum eſſentiam permutari, ſed aut integrum exiſtere, aut nõ exiſtens, non inueniri. Sed neque ad non exiſtens corrumpitur. Nam non eſſet immortalis anima, vita exiſtens, ſi in mixtura permutaretur. Anima alia fieret, iam non eſſentiua. Quid autem conferret corpori anima, ſi non obtinuiſſet ei vitam? Non igitur anima alia fit in vnione. Oſtenſo igitur hoc, quod intelligibilia impermutabilia ſecundum eſſentiam ſint, neceſſariò conſequitur, quòd ipſa vnita nõ corrumpantur, quibus vniuntur. Igitur & vnitur, & inconfuſe vtitur corpori anima. Quod autem vnitur, compaſſio demonſtrat. Compatitur enim ſibimet animal, vt vnum exiſtens. Quod verò & incõfuſa permaneat, patet, quòd anima quomodo libet ſeparata à corpore in ſomno, velut mortuum illud iacere relinquit: ſolummodo autem fumigans illud vita, ne omnino pereat. Secundum ſe in ſomnis operatur, diſponens futurum, & rebus intelligibilibus appropinquans. Hoc quoque idem contingit, & quando ſecundũ ſeipſam contemplata fuerit aliquid eorum quæ ſunt. Tunc etenim (vt quidam notierunt) ſe ſeparat, & ad ſeipſam redit, vt accedat exiſtẽtibus. Incorporea enim exiſtens, per totum diffunditur, vt teneat corruptibilia. Manens incorrupta & inconfuſa, & conſeruans quod ſuum eſt: & in quibus accedit, permutans ipſa ſecundum ſuam vitam, & non permutatur ab ipſis.

Nam ſicut ſol, ſua pręſentia aërem in lucem permutãs, facit eum lucidum, & vnitur aëri lux, inconfuſè ei diffuſa: eodẽ modo & anima vnita corpori, manet omnino inconfuſa. In hoc ſolũmodo diſtans, quòd ſol corpus exiſtens, locoq; circumſcriptus, non ſit vbique vbi & lux eius, quemadmodum & ignis. Manet enim in lignis, aut in lucerna alligatus vt in loco. Anima autem incorporea exiſtens & non circumſcripta loco, per totũ corpus diffunditur cũ luce, & non eſt pars corporis illuminata ab ipſa, quin ibi ſit anima. Vnitur corpori, ſed ipſa tenet corpus. Neq; in corpore eſt, vt in vaſe, vel vtre: ſed magis corpus in ipſa. Non impedita eſt. Non enim tenentur a corporibus intelligibilia, ſed per totum corpus diffuſa & radicata & procedentia, nõ ſunt talia, vt loco corporali cõtineantur. Intelligibilia enim exiſtentia, in locis intelligibilibus ſunt. Aut enim in ſe ipſis, aut in ſubiectis intelligibilibus, vt anima: quæ modò eſt in ſe ipſa, quando ratiocinatur: modò verò in intellectu, quando intelligit.

Cùm igitur in corpore dicitur eſſe, non vt in loco, ita in corpore erit: ſed ſecũdum hoc quod coëxiſtit, & quod coadeſt, vt Deus dicitur eſſe in nobis. Etenim per coëxiſtentiam, & quandam concluſionẽ, & diſpoſitionẽ ligari dicimus à corpore animam, vt dicimus amatorẽ ligari ab amata: nõ corporaliter, neq; localiter, ſed per coëxiſtentiam. Quod enim eſt ſine magnitudine, & ſine tumore & indiuiſibile, ſecundum partẽ localem circumſcriptione non eget. Quod enim partẽ non habet, quo poteſt loco circumſcribi? Locus enim, quãto ſubſiſtit? Nam locus eſt terminus circumhabentis, ſecundũ quę circuit circũhabitũ.

Quòd ſi quis dixerit; Ergo & in Alexandria, & in Roma, & vbique eſt mea anima? Cõtinget eum locum iterum dicere: Nam & quod in Alexandria, & omnino ibi & ibi locus eſt. Sed omnino anima in loco non eſt.

eſt,niſi in coëxiſtentia. Monſtratum eſt enim quod loco comprehendi non poſſit. Quando igitur in coëxiſtentia loci alicuius contigerit eſſe intelligibile, aut rei in loco exiſtentis, vſualiter dicimus illud ibi eſſe,propter actum eius, ibi oſtenſum locum, per coëxiſtentiam & operationem, accipientes. Oportuit enim dicere,ibi operatur:& dicimus,ibi eſt.

Conuenit equidem hęc ratio perfectius & maximè in vnione verbi Dei ad hominē,per quam vnitū,manſit inconfuſum & incōprehenſum,non ſecundū animæ modum. Illa nanq; exiſtēs eorum quæ multiplicantur, videtur cōpati corpori quomodolibet proprietatē,& tenere quandoq; & teneri. Deus autē verbum in nullo à communicatione corporis & animæ mutatus, neq; participans illorū infirmitati:ſed concedēs ei ſuam diuinitatē, factus eſt cū ipſis vnum: manens vnū, quod erat ante vnionē. Nouus itaq; eſt iſte modus mixturæ & vnionis, & commiſcetur,& manet omnino incommixtus & incōfuſus & incorruptus & immutatus: non cōpatiens, ſed cooperans ſolùm,neque ſimul diſſoluendus, ſimulq́; permutandus, ſed adaugens illa: ipſe autem non diminutus ab ipſis; vt maneat immutatus & inconfuſus. Quod autem omnino ſit omnis mutationis expers, teſtis eſt Porphyrius, qui ſuam de Chriſto mouit linguam. Firma verò ſunt nobis inimicorum teſtimonia, nullamq́; contradictionem ſuſcipientia.

Iſte igitur Porphyrius in ſecūdo ſermone de Quæſtionibus commixtorū, ſic ſcribit verbotenus: Non ignorandū itaq; conuenire, aliquam ſubſtantiā accipere complementum alterius ſubſtantię:& eſſe partem ſubſtantię,manente illo in ſua natura, poſtquam compleuerit aliam ſubſtātiam, vnumq́; cum alio factam & conſeruatam in vnum quod ſecundum ſe ipſam,& maius,eam quidem & non conuerſam:conuertentem verò illam, in quibus accedit ſua præſentia,in actum ſuum.

Dicit autem Porphyrius hoc,de vnione animę & corporis. Si igitur de anima verus eſt hic ſermo, quia eſt incorporea,multo amplius erit verus de Deo verbo,magis & purius & ſecundū veritatem exiſtente incorporeo. Et hic, vt aduerſarius, obturat ora pręſumentiū diiudicare Dei vnionem ad hominē. De hac enim gentiliū multi riſum faciunt:dicētes,impoſſibile & incontingens & inconueniens eſſe,commiſceri mortali naturæ diuinam permixturam & mutationem. Sed nos peritiſſimis eorum vtentes teſtibus,exuimur cauſationem.

Dicitur autem à quibuſdam,maximè ab Eunomianis; vniri Deum verbum corpori non ſecundum ſubſtātiam, ſed ſecundum vtriuſq; virtutes. Nō enim eſſe dicunt ſubſtantias vnitas vel commixtas,ſed virtutes corporis,virtutibus diuinis cōmiſceri. Virtutes autē corporis officiales, iuxta Ariſtotelem,dicūt eſſe ſenſus. His itaque, virtutes diuinæ commixtæ, vnionem fecerunt ſecundū illos. Sed nouimus quòd nullus eis concedet demonſtrantibus ſenſus,corporeas eſſe virtutes. Determinabitur enim in ſequentib. manifeſtè,quę ſint propria corporis, quæve animæ, quæve vtriuſque; & in propriis vtriuſq; ſenſus organicorū ponemus. Ipſa autem organa, hoc eſt inſtrumenta corporis dicimus eſſe. Melius eſt igitur,vt pręd ictū eſt,ſecundum propriam naturam incorporeorum,inconfuſè vnionem fieri ſubſtantiarū:nequaquā meliori à deteriori,imò hac vnione roborata à meliori. Quia verò eſt pura incorporea natura,diffunditur quidem ſine impedimento per omnia: per eam autem nihil, vt per totum ſe diffundendo vniat. Quia verò per eam nihil diffunditur,manet incommixta & inconfuſa.

Non eſt igitur cauſa huiuſmodi vnionis beneplacitum Dei, vt quibuſdam glorioſis videtur viris, ſed natura. Accipere enim corpus per beneplacitū ſi quis dixerit,bene dicet. Vnicum verò non cōfundi,non fit ſecundum beneplacitum, ſed ſecūdum propriam Dei naturam. Gradus autem animarum & aſcenſiones & deſcenſiones, quas Origenes inducit, nihil obaudientes diuinis ſcripturis, neque accedentes Chriſtianorum doctrinis,prætereundum eſt.

Nomina omnium membrorum.

OMne corpus ex quatuor elemētis eſt compoſitum, & ex his factū eſt. Singulariter autem ſanguineorū animalium corpora, ex 4 humoribus conſtant, ſanguine, flegmate, rubeaq́; cholera & nigra. Ea verò quæ non ſunt ſanguineorum, ex aliis humoribus & ex habito humore,ſunt in ipſis loco ſanguinis.

Singulariter verò dicitur,quando principaliter ex eiſdem aliqd fit, vt ſit,ipſa 4 elementorum cōmixtio, 4 humores,humorū non ſint homœomera, id eſt ſimiles par-

tes habentia, quæ ſunt membra corporis. Aſſimilant autem terrę quidem choleram nigram: aquæ verò flegma, & aëri ſanguinem, igni verò choleram rubeam. Omne verò compoſitum ex elementis, aut eſt firmum, aut humor, aut ſpiritus.

Ariſtoteles autẽ ſpecialiter de ſolo ſanguine vult fieri corpora animaliũ. Ex hoc enim & nutriri ſingula, & creſcere animalis omnia membra, & ſeminis generationem de ſanguine dicit haberi. Sed quia ex vno eodemq; nõ videntur bene ſe habere, vt oſſa duriſſima & caro molliſſima, axungiaq; fiant, placuit Hippocrati primò corpora animaliũ ex 4 humoribus ſigillatim cõpaginari, vt ex iis quæ magis ſunt terreſtria & groſſiora, firmiora fierẽt membra, & ex molliorib. molliora. Inueniuntur autem multoties 4 humores in ſanguine, vt eſt videre in phlebotomiis, aliquando quidem aquoſo phlegmate abundãte in ipſo, quandoq; autem cholera nigra vel rubea. Vnde videtur, quomodolibet ad inuicem concordare viri.

Membrorum autem in animalib. ſunt, hæc quidem homœomera, hæc enim non homœomera. Homœomera quidẽ ſunt, vt cerebrum, meningæ, nerui, medulla, os, dẽs, cartilago ſummoſa, cõnexiones, panniculi, omnes pili, vngulę, carnes, venę, arteriæ, pori, axungia, cutis: & quæ velut elementa ſigillatim habẽtur, vt ſanguis ſecundum quod ſanguis eſt purus, & flegma, & cholera nigra & rubea. Tenon enim compoſitum eſt ex connexorio & neruoſis in his. Non homœomera, vt caput, thorax, manus, pedes, & alia membra hominis. Non enim in caput diuiditur caput, vt neruus in neruum, & vena in venam, & caro in carnem. Omne verò non homœomerum, ex homœomeris conſtat, vt caput ex neruis & carnib. & oſſibus. Vocantur autem hæc organica, id eſt officialia.

Deſcriptio autẽ eorũ quę ſunt homœomera, hęc eſt: Homœomera ſunt, quorum partes toti, ſibimetque ſunt ſimiles. Simile verò nõ hic pro eodẽ oportet accipere. Nõ omne animal, omnia mẽbra corporis poſſidet, ſed quædam ſunt eorum decurtata: hæc etenim ſunt ſine pedibus, vt piſces & ſerpentes: hæc ſine capite, vt cãcri & locuſtæ, & quædam nocturnalium: in pectore autẽ habent ſenſus, eo quòd caput non habent. Alia carent pulmone, ea ſcilicet quæ non anhelant aërem: alia verò veſicam nõ habent, vt aues, & omnia non mingentia. Oſtracoderma autẽ plurimis carẽt membris. Immodicis nanque ipſis exiſtit, hoc quod animalib. eſſe videtur. Videntur autem quædam, etiam habita non habere: vt cerui videntur nõ habere cholerã rubeam, eò quod in inteſtinis habeant eam diſperſam, & nõ apparentẽ: homo verò & omnia perfecta, in quantũ oportuit, bene habent omnia. Similiter autẽ & ſecũdum poſitionem membrorũ, multa differẽtia eſt animalib. Hæc etenim mãmas habent in pectore, hæc verò in ventre, illa autem in femoribus: & alia quidẽ duas, alia quatuor, alia plures. Manifeſtum nanque, quòd natura cõnumerauit natorum numero pluralitatem mammarum.

Si autem quis perfectè hęc noſcere voluerit, legat ſermonem Ariſtotelis de Animalibus. Nõ ſunt enim hæc huius conſcriptionis ex toto, ſed eſt velut deſcriptiones quaſdam & figuras apponere. Tranſeamus igitur ad rationẽ de formatione Adæ primi hominis, metricè declarandam: paruo prius elogio proſaicè præmiſſo.

Denominatio authorum, qui in hoc libro recipiuntur.

SEm filius Noë, ſicut ſuperius diximus, natus eſt centum annis ante diluuium: vixit annis 35 poſt mortem Abrahæ. qui etiam vocatus eſt Melchiſedec, rex Salem, & mortuus eſt anno 35 poſt mortem Abrahæ. Ille primus ſacrificauit in pane & vino. Norma etiam eius ſacrificij, vſq; ad Moſen & Aaron perdurauit, eiuſq; ſapientiam ad eos tranſmiſit.

Ad hæc Abraham artibus & ſcientia Chaldæorum imbutus, nõ ſolùm ſuos, ſed etiam Ægyptios, cùm in Ægypto peregrinabatur, legitur omnes artes docuiſſe. Vnde prima ſapientia ab Ægyptiis ad Gręcos, à Gręcis ad Romanos, à Romanis ad Gallos & Hiſpanos legitur tranſmeaſſe.

Vide lector, quanta ſapientia fuit ante tẽpora Moſi & Ioſephi. Moſes legitur quidem fuiſſe inſtructus cunctis artibus Ægyptiorum. Præterea tamẽ ante eum, & poſt eum, fuerunt authores gentiles multi, qui gentiliũ regum Annalia ſcribentes, ab initio mundi hiſtorias collegerunt, literiſq; barbaricis nihil intentatum reliquerunt. Quorum primus fuit Enoch, Noë filius, natus poſt diluuium, aſtrologus: qui fuit raptus in paradiſum. Vnde arborem illam tuliſſe & plantaſſe dicitur, in qua poſtea Chri-

Chriſtus eſt crucifixus: de qua arbore, in ſequētibus dicemus, cùm de nouo Teſtamento tractabimus. Ille multa conſcripſit, & poſteris reliquit. Itē fuit magnus hiſtoriographus Manethon, qui deſcriptionem fecit Ægyptiorum: fuit etiam Beroſus, qui deflorauit omnia ſcripta Chaldæorū: fuit Mochus, & Æſtius, & Hieronymus Ægyptius, & alij multi barbari hiſtoriographi. Moſen tamen tāquam à Deo miſſum, inter omnes ſummū reputamus. Nec tamen propter eum alij ſunt abrogandi. Cætera verſus dicent de primi hominis creatione.

Quòd propter hominem mundus factus eſt.

Condidit hæc ex ſe, ſed non homo cœperat eſſe,
Tunc ſatus expreſſe viſum fuit eſſe neceſſe,
Vt quaſi ſtante domo cultor adeſſet homo.

Quòd Adam de terra rubea formatus eſt.

Forma fit ex rubeo terrarum condita limo,
Flamine diuino caro viuida ſurgit ab imo,
Viuere ſpirat ei ſpiritus ipſe Dei.
Terra caro facta, quinis fit ſenſibus apta,
Ordine compacta, tendit rationis ad acta,
Et rationali mente meretur ali.
Factus non natus, ſtat Adam, tellure creatus,
Ipſe quidem genuit, non ipſe fuit generatus,
Euaq́, pòſt genuit, nec generata fuit.
Tellus facta caro, fit Adam primæua propago,
Fit de carne caro, fit ab eſſe creata virago,
Nos quoque terra ſumus, nam caro fiet humus.
Nec terra ſola, ſed quattuor ex elementis,
Priſtina ſurgentis ſunt membra creata parentis,
Nomine terreno quattuor illa fero.

Quòd humanum corpus dicitur Microcoſmos, id eſt minor mundus.

CVm legimus Adam de limo terrę formatum, intelligēdum eſt, ex quatuor elementis. Mundus enim iſte maior, ex quatuor elemētis conſtat; igne, aëre, aqua & terra. Humanum quoque corpus dicitur Micrcoſmos, id eſt minor mundus. Habet nāque ex terra carnem, ex aqua humores, ex aëre flatū, ex igne calorem. Caput autem eius eſt rotūdum, ſicut cœlum. In quo duo oculi, tanquam duo luminaria in cœlo micant. Venter eius, tāquam mare continet omnes liquores. Pectus & pulmo emittit voces, & quaſi cœleſtes reſonat harmonias. Pedes tanquam terra ſuſtinēt corpus vniuerſum. Ex igni cœleſti habet viſum, è ſuperiori aëre habet auditum, ex inferiori habet olfactum, ex aqua guſtum, ex terra habet tactū. In duritie participat cum lapidibus. In oſſibus, vigorem habet cum arboribus. In capillis & vnguibus, decorem habet cum graminibus & floribus. Senſus habet cū brutis animalib. Ecce talis eſt hominis ſubſtātia corporea.

Videndum eſt etiam, qualis ſit ſpiritualis ſubſtantia hominis, quæ anima vocatur. Anima creditur, ex igne ſpirituali conſiſtere, in quo imaginem & ſimilitudinem Dei acceperit. Per imaginem, formam intelligimus: per ſimilitudinē, qualitatem conſideramus. Diuinitas in Trinitate conſiſtit, cuius imaginem & ſimilitudinem anima tenet. Habet namque memoriam, per quam præterita recolit: habet intellectum, per quem inuiſibilia intelligit: habet rationem, per quam mala reſpuit, & eligit bona. In Deo ſunt omnes virtutes. Vnde & anima, ad ſimilitudinem Dei, capax eſt omnium virtutum. Et ſicut Deus, à creatura comprehendi non poteſt, ſed omnia ipſe comprehendit: ita anima hominis, à nulla viſibili creatura poteſt comprehendi: cùm ipſa viſibilia, omnia comprehendat. Non enim poteſt ei cœlum obſiſtere, quin cœleſtia tractet: non abyſſus, quin infernalia cogitet.

Formauit autem Deus hominem de limo terræ, ad dedecus & confuſionem diaboli: vt forma fragilis & lutea intraret in gloriam, de qua ipſe glorioſus ceciderat. In hoc etiam homo habuit ſimilitudinem Dei; quia ſicut Deus præeſt omnibus in cœlis, ita & homo omnibus præeſt in terris. Locus autem vbi creatus eſt Adam, vocatur Ebron: vbi poſtea de paradiſo eiectus habitauit, ibiq; mortuus eſt, & ſepultus. Cætera verſus dicent.

Quòd Adam non in puerili forma, ſed virili creatus eſt, extra paradiſum.

Forma creata viri, non ſit, ſimilis puerili,
Immo tricennalis ſit conſona facta virili,
Vna dies tribuit nomen & eſſe viri.
Vnde Cain genuit ter quinque fluentibus annis,
Pòſt generauit Abel, totidem venientibus annis,
Sic bis quindenis, natus vterque venit.

Quòd Eua in paradiſo formata eſt.

EVa creata eſt in paradiſo, de latere viri dormiētis: vt ſicut in carne vna, ita per dilectionem eſſet manſura. Vnde Adam euigilans dixit: *Hoc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Eua non concepit, nec peperit in paradi-

ſo. Vbi ſi permanſiſſent, concepiſſet poſtea, & peperiſſet. Atque ſicut manus manui ſine concupiſcentia iungitur, ita mulier viro ſine concupiſcentia iungeretur. Et ſicut oculus ſine dolore ad videndum leuatur, ita & ipſa ſine dolore & abſq; ſordibus peperiſſet. Infans quoque natus ſtatim ambularet, & abſolutè loqueretur, quia circa ſingulos corporis defectus, de lignis paradiſi vteretur, & præfixo à Deo tempore, de ligno vitæ ederet: & ſic in vno ſtatu, poſtmodum permaneret: atque tamdiu in paradiſo perſiſteret, vſque quo numerus angelorum, qui ceciderant, per homines reſtauraretur. Cætera de Eua, verſificè ſubſcribemus.

Item de creatione Euæ, verſificè.

Dum ſtaret conſorte carens homo, dignus honore,
Sumſit ab actore requiem, plenumque ſoporem,
Eius vt ex coſta fœmina prima foret.
Fœmina plaſmatur, et ſurgit ab oſſe creatum,
Nuda reſeruatur, producitur, Eua vocatur,
Copula conficitur, innuba ſponſa datur.
Coſta fit ex coſta, caro fit pro carne repoſta,
Mortis adeſt porta, prima muliere ſuborta,
Fœmina prima fuit, quæ mala prima luit.
Optima primorum domus eſt paradiſus auorum,
Congerie florum thalamus redolebat eorum,
Nuda ſub arboribus pertulit Eua thorum.
Copula prima patrum fuit hæc, thalamusq; priorũ,
Eua prior mulier ſtat, Adam prior ille virorum;
Prima fit ipſorum vita loquela forum.

De ligno ſcientiæ boni & mali, ne comedas.

Creſcite (factor ait) iubeo vos multiplicari,
Quæ mare, terra parit, his impero vos dominari,
Quæq; volatilium pontus & aër alit.
Mandere de ligno (dixit) caueatis vbique,
Vnde ſcientia fit, præſtanda, boniq; maliq;,
Ex ipſo ligno tangere nulla licet.
Quo, ſi veſceris vir, morte tua morieris,
Si tranſgreſſus eris, nulla potes arte tueri,
Viuere ſi quæris, tu tibi cautus eris.

Qualiter diabolus per ſerpentem deceperit hominem.

DEcepit diabolus hominem per ſerpẽtem. Non quòd ſerpens loqueretur, ſed diabolus per ſerpentem: ſicut hodie loquitur per hominem obſeſſum, ſicut etiam angelus per aſinam loquutus eſt ad Balaham. Non quòd ſerpens, vel aſina ſcirent verba, quæ per eos reſonabãt, ſed quia per eos ſpiritus loquebatur.

In pomo autem non fuit ſcientia boni & mali, ſed in tranſgreſſione. Homo enim ſciuit bonum ante peccatum; malum verò ſciuit poſt peccatum, per experientiam. Adam & Eua manſerunt in paradiſo per ſeptem horas tantùm: quia ſtatim cùm mulier fuit creata, fuit præuaricata. Tertia enim hora diei, vir fuit creatus: hora autem ſexta, mulier pomum comedit & viro porrexit. In hora nona Deus eos proiecit è paradiſo: tũc poſiti ſunt Cherubim ante portas paradiſi, tenentes gladios igneos. Per ignem, intellige murum igneũ: per Cherubim verò, angelicam cuſtodiã, qua homo prohibitus eſt redire in paradiſum voluptatis. Tunc etiam Adam & Eua iuerũt in Ebron; ibiq; vixerunt, & ibi ſepulti ſunt. Sciendum autem, quòd ab Adam vſque ad Noë, non pluit, nec hyems fuit, neque comederunt homines carnes, nec biberunt vinum. Hìc erat omni tempore temperies aëris, & abundãtia omnium rerum. Quæ omnia per diluuium ſunt immutata, & corrupta. Cætera verſus dicet.

Præuaricatio Euæ per ſuggeſtionem ſerpentis.

Dante creatore, dum ſic homo fulget honore,
Surgit ab vxore tentatio plena dolore,
Vita, ſalus hominis, quæ peritura foret.
Hoſtis enim veri, tentator ait mulieri;
Fœmina ſi quæris cur mandere rem prohiberis,
Crede quòd hoc comedens, vt Deus (inquit) eris.
Sic bona, ſiue mala, lignum guſtando ſcietis,
Vosq; deis ſimiles eritis, quid ab inde timetis?
Suſcipe, mande cibos, fœmina, daq; viro.
Credidit illa cito, ſumſitq; deditq; marito,
Nec dedit inuito, conguſtat & ille petito,
Nec ſcelus euadit, lapſus vterque cadit.
Quos pius admiſit Deus in medio paradiſi,
Tam male ſubniſi pomum ſunt ſumere viſi,
Pœnaq; digna fuit, pulſus vterq; luit.
Nunc peccatores ſubito nudantur honore,
Erubuit nudata caro, confuſa pudore,
Tunc prius agnoſcens nuda verenda fore.
Fronde perizomata faciunt, pudibunda teguntur,
Eſuriunt, ſitiunt, algent, miſerantur, aluntur,
Dum cadit ille reus, dicit ad iſta Deus.

Videte, ne comedat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

En ſimilis nobis (inquit Deus) eſt homo factus,
Sciteq; bonum, pariterq; malum rationibus aptus,
Nec ſibi iam vita mandere ligna licet.
Ne valeat, caueatis (ait) contingere lignum,
Viuet in æternum, ſi fortè comederit illud,
Attamen infelix vita dolentis erit.

Quæritur, cur Deus dederit Adæ cibum tranſitorium, quum eſſet Adam immortalis, ſi non peccâſſet?

Immortalis homo factus, dum crimina neſcit,
Cur Deus hunc veſci pereuntibus imperat eſcis?
Vir quoq; par ſuperis, cur prius eſuriit?

Sic

Sic data vita prior fuit his, vt alantur ab eſcis,
Vita ſequens, eſcis veſci, per ſecula neſcit,
Iſta mori potuit, ſed nequit illa mori.
Poſſeq́; non cadere fuit his, ſed poſſe carebit
Vita futura mori, quia cum deitate manebit,
Eſt cibus vnus ei, viſio ſola Dei.

Adam vbi es? Audiui vocem tuam Domine, & timui.

Quærit Adam Dominus, reſpondet & ille latenter,
Voce tua timui, latui, doluiq́; pudenter,
Fœmina quam dederas, cauſa doloris erat.
His Deus auditis, iratus eis maledicit,
Ad ſcelus emiſi, requiem perdunt paraſi,
Expulſisq́; reis, ſic Deus inquit eis:
Digna tuis meritis, tranſgreſſor Adam patieris,
Nam mea tranſgrederis mandata ſequens mulieris,
Tempore perpetuo vir maledictus eris.
Terra tibi tribulos, ſpinetaq́; germinet vltro,
In ſudore tuo veſceris tempore multo,
Proſumpto pomo ſis maledictus homo.
Febribus & morbis plerumq́; perire putabis,
Sæpe tibi fructus tellus bene culta negabit,
Et ſteriles culmos vomere ſciſſa dabit.

Maledictio Domini ad Euam.

Fœmina tu prima (Deus inquit) in orbe creata,
Primaq́; peccatrix, prior ad delicta vocata,
Crimine damnata, perditione rata.
Concipies, nec parturies, niſi preſſa dolore,
Eſto tuo ſubiecta viro, confuſa pudore,
Hæc tibi perpetuo nata flagella dolo.

Maledictio Domini ad ſerpentem.

Horrida ſerpentis aſtutia, mors morientis
Es quia languentis hominis, tentatio mortis,
Criminis ingluuies, crimina digna lues.
Tu maledictus eris, ſupra pectus gradieris,
Inferiora pedis hominis nocitura ſequeris,
Ipſe tui capitis inſidiator erit.

Quæritur quare dicitur, Propter ſolum pomum eiecit Adam de paradiſo.

QVæritur quare propter vnius pomi comeſtionem eiecit Deus hominem de paradiſo, & voluit tam grauiſſimā pœnam portare? Dicimus quia non tantum propter pomum, ſed propter ſuperbiam & inobediētiam ſuam. Pro ſuperbia quidem, quia voluit eſſe ſicut Deus: vbi dixit diabolus: *Eritis ſicut dij.* Per inobedientiam, quia reſtitit mandatis Creatoris. In quo ſcilicet caſu, ſex peccata criminalia eſſe notantur.

Primum fuit ſuperbia, cùm Deo voluit eſſe æqualis; propter quod & ipſe, qui erat in terris omnium rerum prælatus, factus eſt omnium infimus. Vnde ſcriptum eſt: *Omnis qui exaltat cor ſuum, immundus eſt coram Deo.* Secundum peccatum fuit inobedientia, de qua dicitur: *Scelus ariolandi eſt, nolle Deo obedire.* Tertiū fuit auaritia. Quia plus concupiuit, quàm ei fuerat cōceſſum. Ideoq́; conceſſa perdidit. De qua dicitur: *Auaritia eſt idolorum ſeruitus.* Quartum, ſacrilegium; quia vetitum ſibi pomū, de loco ſacro ſubripuit quaſi per furtū. Vnde meruit à Deo de ſacro loco expelli, de quo dicitur: *Qui ſanctum profanauit meruit à ſancto expelli.* Quintum fuit fornicatio, quia anima Adę, erat Deo quaſi coniuncta. Sed ipſa ſpreto Deo, admiſit diabolum: & ſic, quaſi adultera, cum extraneo adulterium commiſit; ideoque Dei amorem perdidit: de hoc dicitur; *Perdes omnes qui fornicantur abs te.* Sextum peccatum fuit homicidiū; quia ſeipſum & omne genus humanum in mortem præcipitauit: de hoc dicitur; *Qui occiderit, morte morietur*: morte ſcilicet æterna. Vnde & interior homo, id eſt anima Adæ mortua fuit, & mortua poſtea iacuit in corpore, tanquam cadauer in ſepulchro. Cætera verſibus exprimemus de Adam.

Qualem vitam duxerit Adam extra paradiſum.

Triſtis ab vxore ſtat Adam, nudatus honore,
Ruſtica rura fouet, manibus colit arua labore:
Terra ſibi tribulos germinat, vnde dolet.
Nunc homo torpeſcit, languens languore fatiſcit,
Pane ſuo neſcit, vel Adam vel fœmina veſci,
Nam niſi de pomo mandere neſcit homo.
His Deus expulſis raro quandoque refulſit,
Attamen indulſit quod paſtor ab vbere mulſit,
Vnde cibos miſeris, lac reparabat eis.
Fructibus arboreis, herbiſq́; frequenter aluntur,
Veſteq́; pellicia ſua corpora nuda teguntur.
Tunc erat ambobus terra cauerna domus.
Nondum panis erat, neq́; gauſape, nullaq́; menſa,
Nec cibus excoctus, neq́; fercula carnea penſa,
Moreq́; brutorum rura vel arua colunt.
Panis in hoc mundo primos dedit eſſe labores,
Nam bene ſufficeret paradiſi ferre ſapores,
Nec foret eſuries, ſineq́; culpa foret.
Non erat his ferri ſpecies, neq́; maſſa metalli,
Non erat argenti pondus, neq́; circulus auri,
Nec manus artificis, docta ſub arte fuit.
Dic homo, ſi prius eſt homo, quā ſua barba creatur?
Si prius eſt incus, vel malleus, arte paratus,
Forcipe qua forpex prima fuiſſe datur?

Adam dedit nomina omnibus animalibus.

Nomina reptilium quæ pontus & æthera gignunt,
Quadrupedūq́; ſimul, vel Adam vel fœmina fingūt;
Omne genus rerum nomina prima ferunt.

De natiuitate Cain & Abel.

Parturit Eua duos, vario ſub tempore natos,

Inde Cain fuit, alter Abel virtute beatus,
Nec fuerat ſimilis vita, vel vſus, eis.

Abel obtulit agnum acceptabilem Deo, Cain verò paleam repudiatam.

Primus Abel iuſtus, Domino prius obtulit agnum,
Reddit ei Dominus meritum pro munere magnum,
Gratia namq; Dei plena refertur ei.
Obtulit & paleas excuſſo ſemine frater,
Quod quia fraude patet, contemnitur a deitate,
Quem neq; corda latent, nec mala geſta placent.
Quumq; Cain ſenſiſſet Abel captâſſe fauorem,
Et munus pro fraude ſuum meruiſſe pudorem,
Fratris ad interitum corda manusq; monet.
Mens mala, furtiua fratrem furibunda trucidat,
Primus in hoc mundo Cain impius, eſt homicida,
Primus & inferni fertur inire viam.

Adam plorauit Abel annis centum, & vouit filios amplius non procreare.

Triſtis Adam defleuit Abel, plenusq; dolore,
Vouit ab vxore non amplius edere prolem;
Angelus adueniens frangere vota monet,
Dicit ei, ſe patre mei naſcentur Hebræi,
Dextra Dei donabit eis regnum Chananæi;
Filius ipſe Dei poſt orietur eis.
Utere coniugio, Deus imperat (angelus inquit)
Seminibus terrena tuis Deus ipſe relinquit,
Te patre naſcetur virgine matre Deus.
Voce data cœli, pater annuit ore fideli,
Ordine coniugij conſenſit Adam mulieri,
Unde piam ſobolem, poſteritate gerit.
Natus ab hinc eſt Seth, Domino qui iuſtus obœdit,
A fratris feritate Cain procul inde recedit,
Rebus & exemplis dogmata ſancta dedit.

Quum eſſet Adam centum & triginta annorum, occiſus eſt Abel, ſecundum Ioſephum.

Quando Cain mactauit Abel, prior ille tyrannus,
Centum triginta protoplaſtus vixerat annos,
Et poſt hæc centum flet lachrymanter eum.

Vbi eſt Abel frater tuus? dicit Dominus.

Hoſtia tunc per Abel legitur primæua ſacrari,
Ante Deum iuſtus potuit prior ille notari,
Primus & exemplum mortis in orbe parit.
Fratris pro morte viri loquitur Deus ipſi,
Eſt vbi frater Abel? Cain: Hoc ego neſcio, dixit,
Nunquid ſum cuſtos fratris & actor ego?
Non potes infelix (dixit Deus) iſta tueri,
Terra necem poterit madefacta cruore fateri,
Semper eris profugus, vir maledictus eris.

De eodem.

Ille refert; Veniam videor non poſſe mereri,
Grauior eſt culpa quam gratia poſſit haberi,
Unde meis meritis pœna perennis erit.
Semper ero profugus, vagus & miſer, orbe latebo,
Et quia iam morior, perimar quocunque manebo,
Vndique terrigenis hoſtia mortis ero.

Qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur, allegoria eſt.

IN eo verbo quod de Cain & Lamec dixiſſe legitur Deus, à ſanctis patribus allegoria notatur: Qui occiderit Cain, id eſt, ſi quis occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Quaſi diceret: Si quis occiderit Cain antequam peragat vel portet pœnã in vita ſua. Ipſe Cain, poſt mortẽ ſuam in filiis ſuis ſeptuplum punietur, ſcilicet in diluuio, vbi ſeptem progenies Cain poſtea ſunt ſubmerſæ, quo caſu ſeptupla pœna Cain deſignatur. Similiter de Lamec intellige; qui occiderit, id eſt, ſi quis occiderit Lamech, antequàm pro occiſione Cain, quem ipſe occidit, in vita ſua ſentiat pœnam, ſeptuagies ſepties punietur poſt mortem, ſcilicet ipſe Lamech in filiis ſuis. Progenies enim Lamech 77 perierunt in diluuio. In quorum morte punitus eſt Lamech, ſeptuagies ſepties. Hanc allegoriam ponit Origenes & Euſebius, à quibus Auguſtinus & Hieronymus, non diſcordate videntur. Cætera de Cain & de Lamech, verſus dicet.

Item de Cain, verſificè.

Nolo, Deus dicit, quòd morte Cain perimatur,
Quiſquis eum perimet, ſibi ſeptupla pœna feratur,
Inde Cain vita ſalua manebat ita.
Ergo Cain profugus tenuit partes Orientis,
Accipit vxorem, demens fit ab ordine mentis,
Procreat & natos poſteritate malos.

Cain primus conſtruxit vrbem nomine filij ſui Enos.

Quando Cain generauit Enos, conſtruxit & vrbẽ,
Qua populos habitare ſimul rogat atq; perurget,
Arte latronis ibi præda fit ampla ſibi.
Vnde patet plures natos & Adam genuiſſe,
Ex quibus & populos gentes Cain aggregat ipſe,
Rerum raptores, qui ſua caſtra fouent.
Pondera, menſuras, Cain edidit, ordine metas,
Subiugat & populos ſibi quos ſua continet ætas,
Ad ſcelus athleta, nulla nocenda vetat.

Septem progenies Cain in diluuio periêre, vnde videtur allegoricè ſeptuplum pœnam portâſſe.

Septem progenies quas ipſe Cain generauit,
Tempore diluuij ſub aquis Deus ipſe necauit,
Septenum numerum ſeptupla plena parit.

Septuaginta ſeptem progenies Lamech in diluuio periêre, vnde Lamech punitus eſt ſeptuagies ſepties.

Septupla ſeptuagies Lamech quoq; pœna notatur,
Cui totidem ſoboles tunc vnda necâſſe probatur,
Talis ab his numeris allegoria venit.

Quis

Quis primùm in mundo adinuenit tentorium vel tabernaculum.

In mundo Iadabel poſuit tentoria primus,
Venator prior ipſe fuit, feritate ferinus,
Primus & inualidis retia merſit aquis.

Quis primus adinuenit cantum & organum.

Vir de ſtirpe Cain Iubal, ſuper omnia flore
Gaudet, & in mundo prior inuenit ipſe canorem,
Cantibus organicis, organa prima mouens.

Quis primus fabricauit in ære & in ferro.

De Iubal, Tubal natus, ferrarius extat,
Primus ab ære tulit, quicquid bona formula præſtat
Et ſpecies ferri primus in orbe dedit.

Verba auctoris ſub compendio.

QVia ſub compendio totum vetus Teſtamentum ſcribere promiſimus, in hoc loco ponere nomina & generationes omnium quæ ſcripta reperiuntur, ſuperuacuum æſtimamus, cùm in computatione illiuſmodi nequeat vtilitas inueniri. Ponamus igitur vtiliora & neceſſaria, & veniamus ad diluuij cauſas, congruis authoritatibus explicandas. Sicut his verſibus explicamus.

Inutilia in hoc loco eſſe prætermittenda.

Nomina priſcorum Moſes enarrat auorum,
Qui mores, quæ vita foret, quod tempus eorum,
Quæ loca, quis numerus, quod pecus, atq; forum.
Hæc tibi ne fortè faſtidia lecta reportent,
Aggredimur ſortem mundi deſcribere ſortem,
Qua Deus alluuij climata merſit aquis.

Qua de cauſa Deus dedit diluuium ſuper terram.

Diluuij cauſas, ſubmerſaq; climata terræ,
Et culpas hominum libet exitiumq; referre,
Qua ſuper iratas arca natauit aquas.
Praua propago Cain, varijs ſceleroſa tyrannis,
Iam quaſi ſexcentis ab Adam currentibus annis,
Pro feritate ſui, geſta maligna fuit.
Ætatis mundi primæ iuuenes oriundi,
Germine fœcundi, plures periêre ſub vndis,
Dignaq; diluuij pœna paterna fuit.
Quid mirum? vir inire virum, coitumq; ſororum,
Et fratrum violare thorum ſtuduêre ſuorum,
Corde, manu, ſcelerum præripuêre forum.

De generatione gigantum ante diluuium.

Tunc erat in terris populus, reus ille gigantum,
Terribilis, validus, celer ad ſcelus, ad bona tardus,
Qui nimis ante Deum ſe dedit eſſe reum.
Fœmina cum maribus, mas cum mare, vel muliere,
Crimina criminibus ſatagunt augere, mouere,
Quiſq; fuit ſcelerum deterior aferens.
Praua creatura ſpreuit metuiſſe futura,
Turpis & impura fit ſorde ſua peritura,
Dedita peccatis, horrida facta ſatis.
Pœnitet hinc hominē Dominum, quandoq; creâſſe,
Crimine qui proprio cùm tanta nefanda patrâſſet,
Crimina non timuit, quæ moriendo luit.

Præfatio authoris, de Enoch & de Elia.

QVoniam de Enoch ſacra ſcriptura in hoc loco porrigit mētionem de ipſo Enoch & de Elia, ea quæ veraciter ſecundum authoritates antiquorum poſſumus, in mediū proferemus. Ioſephus dicit, paradiſum eſſe in terra Eden, in Oriente, vltra Oceanum. Quidam autem liber, in Eccleſia ſancti Matthæi, vltra Britanniam in finibus terræ, inter Actus Apoſtolorum noſcitur eſſe conſcriptus, in quo de Enoch & Elia & de eorum manſione, ſatis diffuſe narratur. Quę ſcripta cum Ioſepho, ſecundum præfatam rationē, in eo tantùm concordare videntur, quòd paradiſus vltra Oceanum ſita in Oriente narratur, & quòd in ea Enoch & Elias ſeruantur: & quòd loca, ſiue regio paradiſi, eſſe aurea & gemmis precioſis conferta, putatur. Quatuor etiam flumina paradiſi, quæ aurum & gēmas ad vlteriora tranſportant, id ipſum ab effectu mōſtrare videntur. Nos autem ſecundum pręfatam ſancti Matthęi ſcripturam, ea quæ accepimus, verſificè hîc annotamus, abſque præiudicio aliorum qui veraciora nouerunt. Antiquiſſima enim, & arcana illa, non aliter ſcimus, niſi quantum ex ſcriptis pręcedentium, de quorum veritate confidimus, erudimur. Verſus igitur audiamus.

De Enoch qui tranſlatus eſt in paradiſum.

Inter iniquorum turmas & geſta malorum,
Gemma beatorum fit Enoch, & forma bonorum,
Quem legimus ſolum tunc meruiſſe polum.

De Enoch & Elia, vbi & quomodo viuunt.

Qui legis hoc, quia viuat Enoch, ſi diſcere quæris,
Qualis ei requies, quæ vita ſit, erudieris,
Miraq; ſi quæris, mira docendus eris.

Hiſtoria de Enoch & Elia.

Finibus Oceani maris, eſt locus vltimus orbis,
Qua penitus nullis agitantur tempora morbis,
Eſt ibi temperies, perpetuata quies.
Eccleſiam ſancti ſub ea regione Mathæi,
Sanctifici tenuêre viri, monachi Gablei,
Dantes Britaniæ dogmata ſancta Dei.
Qui marium fines ſcrutantur & vltima terræ,
Vt valeant populis poſt tempora longa referre,
Quæ ibi materies, quæ loca mundus habet.

Littera Britannia locus ille tenet monachorum,
Vnde mouet curſum ſanctiſſima turba virorum,
Mira per Oceanum multa videre volunt.
Vela vehunt validis erecta per æquora ventis,
His ſuper alta maris per tempora longa retentis,
Sola poli facies, æquora ſola patent.
Sic ratis in pelago plenis tribus extitit annis,
Longaq́; materies fuit iis, hinc inde vagandi,
Afflictiſq́; nimis deficit eſca viris.
In medio marium velut area ſtabat imago,
Fœminea ſpecie, ſuper ardua ſaxa, virago,
Illa ſuis digitis per uia monſtrat eis.
Mox iter illud agunt, quod monſtrat inire virago,
Hinc etiam pòſt eras ſtetit altera rurſus imago,
Quæ ſimili digito monſtrat iter pelago.
Rurſus ad indicium digiti ſua vela ferentes,
Pergunt gaudentes, montana remota videntes,
Montibus inſpectis, ſpes bona venit eis.
Non ibi terra fuit, ſed mons erat aureus ille,
Aurea planities, ſurgunt & ab inde ſcintillæ,
Quæ radios agitant, & quaſi fulgur erant.
Mirus odor montis, miruſq́; ſitus regionis.
Nec tamen hic aderant animalia ſiue coloni,
Cùm fuerit regio tota referta bonis.
Dum ratis ad portum ſuper aurea littora vergit,
Pars tenet vna rates hominum pars altera pergit,
Cernere quæ forma, quæ loca montis erant.
Dumq́; die tota montes peragrando laborant,
Veſpere conſpiciunt vrbem regionis in ora,
Quæ validis muris aurea tota fuit.
Porta fuit clauſa, gens tangere non erat auſa,
Sed foris expectans noctis ſub tempore pauſat,
Vt videant homines quos ibi mundus habet.
Non homo, non animal, neq; vox ibi facta pateſcit,
Nullus abhinc exit, ſed mox, vbi mane dieſcit,
Vrbis porta patet, quam penetrare placet.
Ingreditur cœtus ſanctiſſimus ille virorum,
Et videt ex auro ſpecies hinc inde domorum,
Non habitatorum cernit ineſſe forum.
Vrbeq́; perſpecta tandem ſatis intus & extra,
Inuenit eccleſiam gemmis auroq́; retextam,
Et clauſtri ſpecies aurea tota nitet.
Aurea cum gemmis ſtabat quaſi virgo Maria,
In gremio matris quaſi filius, alma ſophia,
Altaris ſpecies aurea tota placet.
Aureus eſt paries, gemmiſq́; decenter abundat,
Aurea gemmata ſunt tecta, per omnia fulua,
Et ſpecies operis lautior arte fuit.
Adfuit his viſis odor inclytus, vt paradiſi,
Mens hominum, tremebunda prius, lætiſſima riſit,
Orat & inquirit quis dominetur ibi.
Hæc erat ex numero quaſi centum turba virorum,
Et duo presbyteri, ſocij taxantur eorum,
Miranturq́; chorum, perſpicuumq́; ſolum.
Mirantur nauta loca tam deſerta manere,
Et ſatagunt homines aliqua ratione videre,
Quippe nec eccleſia clericus vllus adeſt.
Dum duo presbyteri clauſtrum perquirere pergūt,
Fortè per oſtiolum loca paruula, ſplendida, cernunt,
Atq; vident binos ſede ſedere viros.
Hoſpitus officio ſurgunt ambo ſeniores,
Hoſq́; ſalutantes, adhibent reuerenter honorem,
Quærentes qui ſint, quid ſibi turba velit.
Reſpondère viri; Regione ſumus Galilei,
Diſcipuli Chriſti ſumus, ſanctiq́; Mathei,
Hiſpanis dedimus dogmata ſancta Dei.
Venimus hanc patriam ſimul & loca ſancta videre,
Vos decet, ô patres, nos cum pietate docere,
Quis rex eſt patriæ, quis loca veſtra tenet;
Vos duo quid facitis; quod opus; quod nomē habetis;
Si Chriſtum colitis; ſi dogmata noſtra tenetis;
Si dabit Oceani nos remeare Thetis?

Item de eodem.

Inclyta barba ſenum fuerat, longiq́; capilli,
Candida cæſaries; nautiſq́; petentibus illis,
Surgentes pariter verba dedere ſenes.
Rex noſter Deus eſt, cœli terraq́; creator,
Cherubin & Seraphin cuſtodibus vrbs habitatur,
Angelici ciues mœnia noſtra tenent.
Cantibus angelicis ſolennia noſtra reguntur,
Corpora noſtra cibo cœleſti ſemper aluntur,
Voſq́; cibis noſtris (inquit) oportet ali.
Eſt æterna quies nobis nunquam variandis,
Vna dies noſtra centum finitur in annis,
Nam centum ſemper continet vna dies.
Dum tribus hic Phœbus potuit ſplendere diebus,
Annis tercentum ſ[illegible]erunt corpora rebus,
Sicut & in veſtris nouimus eſſe locis.
In patria veſtra pueri dudum ſenuerunt,
Quos matres poſt diſceſſum veſtrum genuerunt,
Nullus & ex ipſis cras ibi viuus erit.
Septima progenies hominum, vel ſexta, receſſit,
Terra nouis populis & regibus vndiq; ceſſit,
Voſq́; ſenes eritis, quum venietis ibi.
Vos duo presbyteri qui Chriſto participatis,
Surgite pſallentes Domino, miſſamq́; canatis,
Nos volumus veſtris participare ſacris.
Hoc ſuper altari placet ornamenta parari,
Et miſſam celebrem, cantumq́; Deo celebrari,
Et corpus Domini cum pietate dari.
Fine dato miſſæ, ſeniorum menſa paratur,
Panibus angelicis ſociorum turba cibatur,
Hæc bona quæ comedunt ſunt alimenta patrum.
Elias & Enoch fuerant illi ſeniores,
Sicut & ambo ſimul proprio teſtantur ab ore,
Ad quos & nauta verba beata mouent;
Vidimus in ſcriptis, quoniam pro nomine Chriſti,
Vos hoſtes antichriſti fieri ſtatuiſtis,
Et pro lege Dei bella geretis ei.
Ipſeq́; vos perimet ſed corpora non tumulabit,
Chriſtus eum poſt hæc, propria virtute necabit,
Dicite quando fit hoc? Surgit & inquit Enoch;
Hæc, velut aſſeritis, ſtatuit diuina ſophia,
Nec tamen hæc nobis dixit quo tempore fiant,
Illa Deus tenuit clauſa futura ſibi.
Dicere quis tentat, quæ nulla docent documenta,
Mente Dei clauſa, ſunt illa futura retenta,
Iudicio cœli tempus & hora venit.

Item de eodem.

Tunc ait Helias; tempus monet vt redeatis,
Pondera, ſi vultis, auri gemmæq́; feratis,
Proſpera nauigio ſit via veſtra ſatis.
Aura ſalutifera veſtris dabit æquora rebus,
Inq́; domos veſtras ducet vos quinq; diebus,
Hic video iuuenes vos, ibi cerno ſenes.

Item de eodem.

Tertia lux abiit, ſociorum turma recedit,
Nauibus inuentis, maris aura peroptima venit,
Quinq; dies Deus his in redeundo dedit.

Litte-

Littora Britanniæ ſineſq́; vident Galilei,
Eccleſiam ſancti conantur adire Mathei,
Quæ dederant olim dogmata ſancta Dei.
Non erat eccleſia quam primitus hi tenuerunt,
Non abbas, non ſunt monachi velut antè fuerunt,
Non vrbs, non populus, mœnia prima ferunt.
Antiſtes nouus eſt, noua plebs, nouus eccleſiæ grex
Eſt patriæ noua lex, & principibus nouus eſt Rex,
Mortua ſunt vetera ſingula nata noua.
Non loca, non homines, non cognouêre loquelam,
Eruptis lachrymis ſecum tenuêre querelam,
Nam ſibi non patria, non homo notus erat.
Ipſi qui fuerant hodie forma iuuenilis,
Mane ſeneſcentes ſunt pelle piloq́; ſeniles,
Decrepitos, viles, ſe, miſeroſq́; vident.
Quolibet ingenio tandem ſua geſta loquuntur,
Vix & ab Eccleſia monachis ibi ſuſcipiuntur,
Et referunt longas, quas habuêre, vias.
Tres numerant annos peregrè ſuper æquora tentos,
Quos monachi ſcriptos cernunt ratione trecentos,
Sic etenim libri pagina monſtrat ibi.
Hæc apud eccleſiam ſancti ſunt ſcripta Mathei,
Sicut ibi dixêre viri monachi Galilei,
Qui mihi noluerit credere, credat eis.

Concluſio huius ſermonis, de Elia & Enoch.

Elias & Enoch patria qua ſunt requieſcant,
Rurſus ad hiſtorias ſolertia noſtra recreſcat,
Scribere de Noë tempus & hora monet.

Quòd ſolus Noë inuentus eſt iuſtus in diebus ſuis.

Solus homo iuſtus Noë, ſolusq́; beatus,
Dicitur à Domino ſola pietate vocatus,
Et pater in mundo poſteritate datus.

Item de Noë & de arca.

Arca fit in medio Noëq́; labore paratur,
Omne genus rerum mandatur vt ingrediatur,
Binaq́; cum binis ſalua tenentur ibi.
Annis centenis arcam Noë fabricauit,
Tunc homines vt pœniteant plerunq́; vocauit,
Qui contra Dominum deſipuêre magis.
Arte ferunt varias arca conſiſtere valuas,
Octoq́; fert animas hominum pro tempore ſaluas,
Omne quod imponunt, ſub paritate colunt.
Stant pater & mater, ſtant & tres ordine nati,
Sem, Cham, cum Iaphet, vxoribus aſſociati,
Cætera diluuio cuncta periſſe rats.
Omnia dum genera rerum concluſa coartant,
Intus & exterius bene conſona clauditur arca,
Iam Deus ipſe pluit, iam caro lapſa luit.
Acriter enixi fontes rumpuntur abyſſi,
Cœlitus emiſſi fluctus naſcentur in ipſis,
Et cataractarum fundit in orbe Pharon.
Quadraginta dies pluitur per climata mundi,
Mergit & infundit loca, regna, furentibus vndis,
Nullaq́; iam ſpecies montis in orbe patet.
Montes Armeniæ cubitis ter quinq́; latentes,
Suſcipiunt homines & opes, hinc inde fluentes,
Pluraq́; reptilium corpora merſa vehunt.
Vt Deus extinxit quæ priſtina corpora finxit,
Æquora conſtrinxit, cœliq́; foramina vinxit,
Et nimis iratas cedere iuſſit aquas.
Amodo compeſcit quodcunq́; fluore tumeſcit,
Nunc aqua decreſcit, facies terrena pateſcit,
Speſq́; datur pacis, terra carebit aquis.
Miſerat ex arca coruum Noë patriarcha,
Vt referat ſi fortè Deus mala noſtra coartat,
Nec tamen infelix coruus ab inde redit.
Mittitur innocua, fluctu recidente, columba,
Illa videns terram, gaudet quia deficit vnda,
Frondis oliuarum portat in ore parum.
Gaudet & ipſe pater, confiſus ea nouitate,
Sperat homo pacem, ſola Domini pietate,
Nam reprimentur aquæ, terraq́; ſicca patet.

De barbaris hiſtoriarum authoribus, qui erant ante tempora Moyſi.

AEſtimant quidam à tempore diluuij vſque ad tempora Nini & Abrahæ, nullas hiſtorias eſſe conſcriptas. Quorum temporum ſcriptores ſubſcriptos, vixiſſe, Ioſephus narrat.

Illorum autem vnus, nomine Beroſus, ſic ſcribit: Nauis Noë, quæ in Armeniam venit, circa montem Gordeium, adhuc aliqua pars eſt.

Item Manaſſeas Damaſcenus in libro Hiſtoriarum ſuarũ octuageſimoſeptimo de eadem cauſa dicit: Eſt & ſuper Miliadam excelſus mons in Armenia, qui Paris appellatur, ad quem multos fugientes, nouimus à diluuio liberatos.

Item Ioſephus dicit: Nemo putet falſa eſſe quæ dicta ſunt ab hominibus primæ ætatis: illi nanque, tanquam nouiter à Deo facti, diu viuentes, & regionem ſectantes, Aſtrologiæ, & Geometriæ vacabãt. Quas ſcientias ipſi diſcere non potuiſſent, niſi Deus vitam vſque ad annos ſexcentos eis ad ſpatium conceſſiſſet. Per tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Cuius rei teſtes ſunt omnes illi, qui Ægyptiorum & Græcorũ antiquitates primæuas ſcripſerunt, quẽadmodum Manethon ille, qui deſcriptionem fecit Ægyptiorum, & Beroſus, qui deflorauit omnia ſcripta Chaldæorũ; & Mochus; & Æſtius; & Hieronymus Ægyptius. Heſiodus quoque & Stathius & Philenus in hoc concordant.

Arca reſedit ſuper montem Armeniæ.

Montibus Armeniæ, dum fulgur & vnda recedit,
Ducta manu Domini feliciter arca reſedit,
Gaudia terrigenis arida terra dedit.
Tanta fit ingluuies & [illegible]uarum fluxus abundans,
Quòd decimo menſe vix tota reuertitur vnda,
Vix queq́; ſedatas terra reſumpſit aquas.

Erigit Noë altare Domino.

Omnibus egreſſis, quæ magna recluſerat arca,
Erigit altare Domino Noë patriarcha,
Prima fit hæc ara, thuráque prima parat.
Iſte creatorem primus placauit odore,
Primus & à Domino recipit placator honorem,
Qui pius & patiens hæc modò dicta monet.
Creſcite multiplices, vobis dabo germina terræ;
Aëris & marium bona vos diſpono referre,
Trado poteſtatem tollere quæque placent.
Omnibus eſt licitum, ſine ſanguine, carne cibari,
Quicquid terra parit, quicquid ſolet orbe creari,
Sanguine poſtpoſito, mandite lege pari.

Ponam arcum meum in nubibus cœli, dicit Dominus.

Amodo diluuio mundum non perdere quæro,
Arcus & in cœlo pactum ſit fœdere vero,
Iam pius & patiens & moderator ero.
Tempora ſementis, ſeu meſſis, frigus & æſtas,
Noxque, diesque, ſimul (aſt) amodo non requieſcant,
Motibus & curis perpetuata ſuis.

Verba authoris.

Diſtinxit Dominus tunc tempora quattuor iſta,
Nam neque ſic fuerant, prius vt modo cernimus ipſa,
Nec fuerant pluuiæ ſic, nec amara dies.

De tribus figuris ex ſignificationibus in arcu pluuiali.

Arcus habet ternos, plana ratione, colores;
Eſt aqueus, viridis, rubeusque, patente rubore,
Indeque, tres ſenſus trina figura monet.
Diluuium iam præteritum dat aquoſa figura;
Igne, color rubeus docet, omnia pòſt peritura;
Per viridem zonam vita moderna ſonat.
Mundus in extremis arcu pluuiante carebit,
Ante quadragenis annis omnino carebit,
Iudicij ſignum, quum latitabit, erit.

PARTIS SECVNDÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS III.

NOE EX ARCA EGRESSVS, PRINCIPIVM DAT ſecundæ ætatis.

Quòd à Noë vſque ad Abraham ſunt decem generationes.

NOTA, quòd prima ætas ab Adam vſq; ad Noë, habet decem familias, ſiue decem generationes, ſiue decem capita familiarũ, quæ numerantur ſic: Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalehel, Iareth, Enoc, Mathuſalam, Lamec, Noë. Anni autem ab Adam vſque ad Noë (ſecundum Septuaginta interpretes) ſunt, bis mille ducẽti ſexagintaduo. Secũdum Hieronymum autem, mille ſexcentiſexaginta.

Item de eodem.

Dinumerans ab Adam natos Noë patriarcha,
Progenies ait eſſe decem, dum condidit arcam,
Quas ego verſiculis ordine pono meis.
Sunt ab Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalel, Iaret, Enoc,
Mathuſalam, Lamec, Noë fuit vltimus ex hoc,
Has ita progenies diſce fuiſſe decem.

Incipit procœmium egreſſo Noë & filiis eius de arca.

Egrediente patre, veniunt tres ordine fratres,
(Ioſephus & Moſes referunt hæc omnia laté,
A quibus optatè Chronica noſtra patent.)
Cham, Sem, cum Iaphet, primos genuêre parentes,
De quibus & vario poſuit Deus ordine gentes,
Vt vultus hominum, ſic variauit opus.
Quos peperit natura pares, quos patris honeſtas
Eſſe bonos voluit, deprauat iniqua poteſtas,
Et cadit in vitium quæque propago ſuum.
Paruula paucorum fuit hic tunc turba virorum,
Moreque, paſtorum labor eſt & quæſtus eorum,
Arte ferunt aratrum, vomere rura colunt.
Non erat armorum ſeries, non templa deorum,
Idola non aderant illis, neque cultor eorum;
Quippe Deum ſolum, cum pietate colunt.
Tunc neque Papatus fuerat, neque Pontificatus;
Non erat archatus, neque marchia, nec comitatus,
Non erat armatus miles in orbe datus.
Non erat ariolus, neque clericus ordine tonſus,
Non erat vrbs, neque dux, neque rex, neque lex, neque cõſul;
Prælia non aderant, nec gladiator erat.
Non fuerant viſa quæ nunc celebrata videmus,
Quis fuit inuentor? vel vbi? vel quando? canemus,
Sed variis titulis, diſparibusque modis.
Imperiale genus quod, & vnde ſit, ecce canemus,
Quæ ſpecies regum fuerit primæua? feremus,
Vnde ſit & regum linea? norma? genus?

Nec

Nec tamen in ſcriptis ſermone caremus Hebræo,
Nam bene concordant mea chronica cum Moſeo,
Omnibus in titulis commemoramus eos.
Omnia regnorum paſſim loca, prælia, pangam,
Geſta coæquena per ſingula tempora tangam,
Sic genus & ſpecies chronica noſtra ferent.

De generationibus Cham filij Noë.

Cham genuit Chanaan, de quo veniunt Chananæi,
Atq; Gomorrhæi, Iebuſæi ſunt & Heuæi,
Siue Phereſæi, forte ferente Dei.
Has gentes populus partim deleuit Hebræus,
Sanctus ab Ægypto cum duceret hunc Moſeus,
Cui dedit è cœlis manna pluiſſe Deus.

De generationibus Iaphet.

Naſcitur ex Iaphet Aſſur, fratresq; ſequentes,
De quibus innumeræ veniunt per ſecula gentes,
Quarum cuncta dare nomina, poſſe caret.

De generationibus Sem.

Inter eos populos quos Sem genuiſſe putatur,
Primus apud Babylon Nembrot regnaſſe notatur,
Longa decem cubitis regia forma fuit.

Sententia Ioſephi, magni authoris.

IOſephus dicit, quòd Galatæ olim dicti ſunt Gamaritæ; à Magot, dicti ſunt Magogas. Medi à filio Iaphet, Medeo. Ianici, dicti ſunt à Iano filio Iaphet. Cethinia inſula dicta eſt à Cethim. Cyprus inſula, & omnia loca maritima, olim in Græco dicta ſunt Cethim.

Creta inſula dicta eſt à Crete primo rege Cretenſium, patre cœli, qui poſtea genuit Saturnū, patrem Iouis. Sicut his verſibus ſubrogatur.

Qualiter diuiſæ ſint, & vbi, generationes filiorum Noë. Sem ſcilicet habet Aſiam; Cham tenet Aphricam; Iaphet autem Europam.

Traditione patrum, ſic diuido germina fratrum;
Sem tenet archatus Aſiæ, Cham continet Aphros;
Iaphet in Europa fit pater ille patrum.

De Aſia iſtæ gentes exierunt, de ſemine Sem, teſte Ioſepho.

Prodiit ex Aſia regnum prius Aſſyriorum;
Perſarum regnum fuit inde, ſimulq; Medorum;
Inde fuit Babylon, quæ ſua regna colunt.

De Aphrica iſtæ gentes venerunt, ex ſemine Cham, teſte Ioſepho.

Aphrica fert Numidas. aliis virtute minores,
Inclyta Carthago caput extitit in regione,
Æmula Romanis, prælia longa mouens.

De Europa iſtæ gentes venerunt, de ſemine Iaphet, teſte Ioſepho.

Roma ſub Europa ſit, Græcia, Troia, remota
Francia, Pannonia, gens Teutona, Gallia tota,
Omnis & Italia, pluraq; magna loca.

Determinatio annorum ab Adam vſque ad Noë.

ANni ab Adam vſque ad Nembrod (id eſt vſque ad diuiſionem linguarum) ſunt, ſecundū Hieronymum mille, ducenti ſexaginta ſeptem: anni à Noë vſque ad Nembrot centum & vnus. Numerantur autem ſecundum Ioſephum, & ſecundum Iſidorum, hoc modo generationes, à diluuio vſque ad primum regem Babylonum Nembrot.

Sem genuit Arphaxad, biennio poſt diluuium; qui trigeſimoquinto ſuæ ætatis, genuit Salem; qui anno trigeſimo genuit Eber; qui trigeſimoquarto anno genuit Rehu & Phalec, & Irari, patrē Nembrot. Tunc facta eſt confuſio ſeptuaginta duarum linguarum.

Rehu cùm eſſet annorum trigintaduorum genuit Serue proauum Abrahæ. Serue cùm eſſet annorū triginta genuit Nachor. Nachor cùm eſſet annorum triginta octo genuit Aram. Aram cùm eſſet annorum ſeptuaginta genuit Abraham, anno quinquageſimoquinto imperij Nini.

Abraham vixit annis cētum ſeptuagintaquinque. Poſt mortem autem Abrahæ vixit Sem filius Noë annis trigintaquinq;: iſte Sem vocatus eſt Melchiſedech. A cōfuſione linguarum vſque ad tempora Abrahæ, ſunt centum octuagintaſex anni.

Anni autem a diluuio vſque ad Nembrot, ſecundum Septuaginta interpretes, ſunt quingenti triginta & vnus: ſecundum Hieronymum, ſunt centum & vnus: quos Hieronymus & Iſidorus ita computant, ſicut ſuprà dictum eſt; ſcilicet, Sem genuit Arphaxad, biennio poſt diluuium; Arphaxad anno trigeſimoquinto genuit Salem, &c.

De Nembrot rege primo Babylonis, filio ſcilicet Irari.

De natis Irari, quem germine Sem generauit,
Naſcitur ille gigas, quem Nembrot ritè vocauit,
Forma decem cubitos continet, atq; magus.
Hic rogat Ionitum de Noe ſemine natum,
Artibus vt doceat regnum captare paratum;
Aſtrologus fuit hic, quod petit ille facit.
Iſto monet fratres, quos nouerat eſſe feroces,
Et ſocios de germine Sem, cunctoſq; nepotes,
Vt dominum Nembrot ad diadema vocent.

Qui neque conſenſum inueni, neq; regna dederunt,
Sed generatio Cham ſibi poſt diademata tulerunt,
Hos & ei Babylon ædificâſſe ferunt.
Unde putãt Nembrot de ſemine Cham generatum;
Cur? quia per Chanaan ſibi ſic diadema creatur;
Sed melior ratio præmemorata datur.

Sententia Ioſephi de Nembrot.

Ioſephus hunc Nembrot pingit feritate minacem,
Et nimis audacem, validum, ſæuum, ſine pace,
Nunc ſua pompa iacet, quam recitare placet.
Ipſe prior laterem coxit, prior edidit vrbem,
In campo Senaar ſtuduit componere turrem,
Qua putat in cœlum tangere poſſe Deum.
Nititur ipſe Babel turrim coniungere cœlo,
Poſſit vt inde Deo gens praua reſiſtere telo,
Si Deus alluuio perdere tentet eos.
Turre ſatis niſi, cœlum ſunt tangere viſi,
Quos vbi deuiſit diuina potentia riſit;
Æthera dum quærit lingua maligna perit.

Hebræorum origo.

Fit modo linguarum confuſio prima nouarum;
Vna prius fuerat, numerus ſubcreuit earum;
Mœnia facta ruunt, proficit ille parum.

Hebræa lingua fuit in orbe prima.

Vna prius lingua fuit omnibus, vna loquela;
Hac eadem periit; quæ ſola vigebat Hebræa,
Solus Heber manſit qui loqueretur ea.
Hanc nati didicêre ſui, ſub turre Babelis,
Sic ab Heber patre geniti dicuntur Hebræi,
Totaq; poſteritas nomina ſeruat ei.

Sententia Euſebij de temporibus Nembrot.

EVſebius dicit: Temporibus Nini erant homines, magis ferino ac beluino more viuentes, quàm humano. Non vrbes ad ſocietatem, non mores ad honeſtatem, nõ leges ad iuſtitiam habentes. Artium quoque & philoſophiæ nec etiam nomen erat apud illos, ſed agreſtes & vagi per deſerta, abſque vllis ſedibus vagabantur.

Tullius etiam dicit in prologo Rhetoricæ: Fuit olim tempus, cùm magis homines paſſim beſtiarum more vagabantur, & ſibi in victu ferino vitam procurabant, nec ratione animi aliquid miniſtrabant. Vnde neque nuptias celebrabant, nec certos filios habebant, ſed tanquam aper ſylueſtris cæca pugnandi libidine trahebantur; cùm tamen adhuc eis nullum eſſet genus armorum, neq; vſus bellorum; propterea etiam ſine multa difficultate poterant vinci.

Semiramis regina, mortuo Nino marito ſuo, primo gentium expugnatore, non eſt contenta terminis a marito impoſitis, ſed totã Aſiam, excepta India, ſubiugauit, & poſt mortem mariti regnauit quadraginta duobus annis; quæ neque morte hoſtium, neque hominum coitu potuit ſatiari. Ninus autẽ ſagitta percuſſus prius mortuus eſt. Semiramis quoque à quodam filio ſuo ſpurio tandẽ occiſa eſt; pro eo quod ipſa eũdem filium, inceſtuoſe ſecum concumbere prouocâſſet. Ille idem filius pro ea regnauit, nomine Ninus. Filij autem Nembrot verſibus aſſignantur ſic.

De filiis Nembrot.

Octo tulit natos Nembrot, patria variator,
Cres puer, ex fratrum numero primus reputatur,
Cuius & in primis inſula Creta fuit.
Cres rex primus erat, cuius fuit inſula Creta,
Et Nembronita, rex Belus erat Niniuita,
Ioſephus antiqua commemorauit ita.

De rege Belo, patre Nini.

Belus poſt Nembrot, regnum tenuit Babylonum,
Subiugat Ægyptum; regnum capit Aſſyriorum,
Ædificat Niniuen, imperiale ſolum.
Filius eſt Ninus, coniunxq; Semiramis eius,
Non minor in bello, nec habet ſua prælia peius,
Famaq; reginæ maior in orbe viget.
Magna Semiramis hæc, Nino coalente marito,
Sederat in Niniuen, ſolio meliore petito,
Vrbis opes renouans ad meliora citò.
Continuit ternas Niniuen conſtructa dietas,
Has ſibi regina ſtatuit contingere metas,
Quæ reliquos reges regna tenere vetat.
Prælia regina quoties mandaret iniri,
Sortiri ſolet arma viri, feritate virili,
Semper habens habitum militiamq; viri.
Celat enim ſexum, vult miles ab hoſte videri,
Regibus ac ducibus potuit magis ipſa timeri;
Fœmina terribilis prælia mira gerit.

Cham filius Noë eiicitur à regno ſuo temporibus Nini, ſecundum Ioſephum.

Temporibus Nini legitur Cham, ſiſtere vita,
Abſtulit & regnum ſibi Ninus rex Niniuita,
Primus in aſtrologia Cham ſua ſcripta tulit.
Septem quas legimus Cham primus ſcripſerat artes,
Philoſophos docuit per ſydera noſcere partes,
Quas iterum reliqui poſt didicêre viri.
Has artes longis Cham ſcripſerat ipſe columnis,
Ne vel ab igne ſimul pereant, vel hiantibus vndis,
Ærea, vel lateris, quæq; columna fuit.
Ninus eum pepulit, ne rex foret ipſe rebellis,
Omnibus exuſtis quos ſcripſerat ipſe libellis
Nam timet arte ſua ne ſua regna ruant.

De Trebeta filio Nini, qui vrbem Treuerim ædificauit in Gallia.

Filius eſt Trebeta de Nini ſemine regis,
Cedere quem regno, regina nouerca coëgit,
Vt pater elegit regna nouerca regit.
Pulſus ab hinc Trebeta ſubiit Germanica regna,
Fundat ibi Treberim, fluuio præſente Moſella,
Poſt eadem Treueris, Belgica Roma fuit.

Trebetæ

Trebetæ epitaphium in ciuitate Treueri, eſt hoc;

Nini Semiramis, quæ tanto coniuge felix,
Plurima poſſedit, ſed plura prioribus addit.
Non contenta ſuis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Inſignem profugus Treuerim qui condidit vrbē.

De alio Nino filio Nini & Semiramidis.

Ex hac regina, Nini fuit altera proles.
Vt regeret Niniuen, Syriam, ſimul & Babylonem,
Sed fuit inſipiens, mater & ipſa dolet.
Fœmina ſubtilis ſtuduit tunc arte potiri,
Ne quid a populis pueri dementia ſciri,
Aut queat audiri vox fatuata viri.
Sub lare regali iubet hunc regina ſerari,
Eius & ignotum vultum celebre venerari,
Atq; per œconomos regia iuſſa dari.
Hac potuit fatuus, ſapiens, ſub fraude videri,
Iuſſaq́; ſic regis poterant mentita timeri,
Illeq́; nunc alus regibus vſus erit.
Hac ſolet arte coli Rex (vt legimus) Babylonis,
Neſcit turba foris, quis ſit labor interioris,
Rex ibi neſcitur viuere ſiue mori.
Tunc nec erat regnum Perſarum, ſiue Medorum,
Non Chaldæorum, nec Hebræum, ſiue Lydorum,
Non erat Ægypti imperiale forum.
Nonq́; Corinthiorum regnum, neq; Theſſalorum,
Siue Macedonicum, nec erat Lacedæmoniorum;
Tunc neq; Troia fuit, nec violata ruit.
Non Arginorum, non regna Sicyoniorum,
Non Romanorum regnum, non Teuthonicorum,
Tunc neq; Gallorum ſtabat in orbe thronus.

PARTIS TERTIÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS IIII.

De natiuitate Abrahæ.

ABRAHAM natus eſt anno ab Adam (ſecundum ſeptuaginta interpretes) 3330. ſecundum Hieronymum, anno 2542. ab imperio autem Nini, natus eſt anno 55, régnante in Sicyonia rege Eurobis: anno quoque à diuiſione linguarum 186.

Diximus in ſuperioribus ab Adam vſque ad Noë fuiſſe decem familias tantùm, ſiue decem generationes, computátes ſic: Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalehel, Iareth, Enoc, Matuſalam, Lamech, Noë. Núnc etiam ſimiliter à diebus Noë vſque ad Abraham, generationes ſiue familias, ſingillatim volumus computando monſtrare. Vt nihil deſit lectoribus ad notitiam omnium ſeculorum.

Noë igitur genuit Sem; qui genuit Arphaxad, anno ſecundo poſt diluuium. Ipſe quoque Sem, vixit poſt diluuium annis 500. Arphaxad filius Sem, anno ætatis ſuæ 35, genuit Salem, qui primus ædificauit vrbem Salem, quæ poſtea dicta eſt Hieruſalem. Salem filius Arphaxad anno 30 ætatis ſuæ genuit Eber, à quo dicti ſunt Ebræi, poſt diuiſionem linguarum. Eber cũ eſſet annorum 34, genuit Rechu; Rechu cùm eſſet annorum 32, genuit Seruc, proauum Abrahæ; Seruc quum eſſet annorum 30, genuit Nachor auum Abrahæ. Nachor cùm eſſet annorum 38, genuit Aram. Aram cùm 70 eſſet annorum, genuit Abram.

Ecce diſtinximus omnes generationes, & familias a Noë vſque ad Abraham: quarum nomina ſunt hæc; Noë, Sem, Arphaxad, Salem, Eber, Rechu, Seruc, Nachor, Aram, Abram: ſumma omnium ſunt 10. ſicut ab Adam vſque ad Noë, ſunt ſimiliter 10.

Vixit autem Abraham annis 175. Poſt mortẽ verò Abrahæ, vixit Sem filius Noë, annis 35. Ille idem Sem vocatus eſt Melchiſedec, rex Salem, & ſacerdos Dei; qui occurrit nepoti ſuo Abrahę reuertẽti à prælio; qui primus ſacrificauit Deo in pane & vino; cui tunc Abraham dedit decimas omnium ſpoliorum. Modus ille ſacrificandi durauit vſque ad Moſen & Aaron. Vrbs autem Salem à quodam Hiebuſæo poſtea dicta eſt Hiebuſalem. Item poſtea à Nabuchodonoſor vocata eſt Hieruſalem.

Notandum autem eſt per ſuprà dictas ſacrificiorũ authoritates, quia ſacerdotiũ ſanctum non à Iudæis, ſed a gẽtibus habet initium. Melchiſedec nãque ante tempora Iudæorum erat, homo gentilis, ſcilicet

Sem, filius Noë, habitans in Canaan, qui primus ſacerdos Dei fuit poſt diluuium. Iob quoque pro filiis ſuis legitur Deo aſſiduè oblationes & ſacrificia obtuliſſe: qui etiam homo gentilis ante tempora Iudæorum fuit. Prius etiam fuit modus ſacrificādi in pane & vino, quàm in ſanguine hircorum aut vitulorum. Vnde ſequitur, quia ſacrificia Chriſtianorum priora fuerunt ante Dominum, quàm ſacrificia Iudæorum. Cætera de Abraham verſibus explicamus.

Item de natiuitate Abrahæ, verſificè.

Iam variis populis de ſemine Sem generatis,
Et variis hominum linguis, dudum variatis,
Edidit & Thares germina ſancta ſatis.
Ex Thara fit Aram, fit & alter filius Abram,
Abram præclara ſedit cum coniuge Sara,
Quam Domino charam vita pudica parat.

Item de eodem Abraham.

Iam quinquagenum Ninus tranſcenderat annum,
Tempore naſcentis Abrahæ, ſic chronica pandunt,
Ipſe prior verum credidit eſſe Deum.
Iuſtitia ſimilis Abrahæ, non venit ab arca,
Semine qui fidei, non ſanguinis, eſt patriarcha,
Eius namq; fide nos veneramur idem.
Abram natura linguaq; probatur Hebræus,
Pòſt fit Chaldæus patria, ſed pòſt Chananæus,
Myſtica fit ratio, cur iubet iſta Deus.

Dixit Dominus ad Abraham: Ego ſum Deus qui eduxit te de Hur Chaldæorum.

Chaldæos coluiſſe Deum narrabimus Ignem,
Ignis in Hebraico ſonat HVR moderamine linguæ,
Hur Deus ignis erat, cuius & acta feram.
Hur igitur dum lingua Deum Chaldæa colebat,
Tunc pueros ſuper igne ſuos pro lege trahebant,
Qui bene tranſierat purificatus erat.
Filius ergo Thare quem nomine diximus Abram,
Et germanus Aram, Chaldaica vota negabant,
Quippe Deo cœli tunc holocauſta dabant.
Ambo ſed indignè pariter iactantur in ignem,
Indignè clamant linguæ, moriantur in igne,
Cur? quia, quem colimus, non coluere Deum.
Angelus accedens, Abram deportat ab ade,
Sed rogus excedens, homines comburit & ades,
Deperit vſtus Aram, ſaluus abiuit Abram.
Vnde Deus loquitur, Ego ſum Deus ille deorum,
Qui Chaldæorum te traxit ab Hur populorum,
Et Chananæorum iuſſit adire ſolum.

Abraham tranſiit de Chaldæa in terram Chanaam.

Anno imperij Nini cētesimo decimotertio; regnante apud Aſſyrios Nino quarto; regnante apud Sicyonios Telexiō rege quinto; Abraham cum Sarai vxore & cum nepote ſuo Loth, filio adoptiuo, trāſiuit in Chanaan.

De Loth nepote Abraham, filio Aram.

Abſtulit ignis Aram, de cuius ſemine fit Loth;
Ille nepos patruum ſequitur, nutritus in Eurot;
In terra Chanaan nunc habitare parant.
Cum fieret ſterilis Sarai, nec ſemen haberet,
Factus adoptiuus patrui Loth, dicitur hæres,
Nomen & officium cum bonitate ferens.

Abram peregrinatur in Ægypto cum Sarai.

Abram fame cōpulſus egreſſus à Chanaā, ſecedit cum Sarai in Ægyptum: & dum peregrinaretur, ibi docuit eos geometriam & aſtronomiam, atq; alias artes quas didicerat apud Chaldæos: & extunc Ægyptij artes nouerunt, à quibus poſtea Græci didicerunt. A Græcis venit ſapientia ad Romanos: à Romanis ad Gallos. Ab Oriente enim venit principium ſapientiæ, & principium regum, principiumque bellorum, teſte Ioſepho. In Occidente autem hæc omnia terminantur.

Item de peregrinatione Abrahæ, verſificè.

Orta fames valida, de terra depulit Abram,
Tranſit in Ægyptum ſocia cum coniuge Sara,
Quolibet ingenioſe recreare parans.
Vir rogat vxorem, ſe fingat vt ipſa ſororem;
Denique de more conſtringitur ipſe timore,
Ne dolus ad mortem fœmina pulchra faret.
Illa fauet, ſtudioq; cauet ne vir moriatur:
Ingreditur, rapitur, ſua dum ſoror eſſe putatur,
Territus interea, vir quaſi frater erat.
Tollit eam Pharao, ſolennia magna parantur:
Præmia non pauca fratri pro munere dantur:
Ornatur thalamus: reſpicit iſta Deus.
Vox ait è cœlis, Noli contingere Saram:
Abſtinuit rex, nam timuit. placauit & Abram,
Intuituq; Dei plurima donat ei.
Fœmina gentilis redit impolluta cubili,
Arteq; ſubtili remeant a climate Nili,
Ne mora longa viri, damna reportet ibi.
Sic redit in Chanaā Sarai, cum Loth redit Abram,
Hinc holocauſta parant, Abram pater erigit aram,
Paſcit & in Silo nunc animalia Loth.

Loth diuidit paſtores ſuos à paſtoribus Abrahæ: & habitat in Sodomis ſupra Iordanem.

Copia cùm pecorum nimis excreuiſſet auorum,
Turbaq; paſtorum male rixabatur eorum,
Diuiditur populus, diuiditurq; forum.
Loth tenet irrigua fluuij Iordanis agrorum,
Vt docet hiſtoria, confinia ſunt Sodomorum,
Rura Gomorrhæi continuantur ei.

Loth capitur ab Elamitis, ſed Abraham liberat eum.

Loth manet in Sodomis, campuq; vagatur apricis,
Rex venit armatus hoſtiliter ex Elamitis,
Et reliqui ſecum, tollat vt omne pecus.

Loth

Loth capitur, paſtor rapitur, locus expoliatur,
Inſequitur pater, eripitur Loth, latro necatur,
Taliter euadit Loth, Elamita cadit.
Dum redit, captosq́; tulit patriarcha ſuperbos,
Obuius eſt ſibi Melchiſedech, rex atq; ſacerdos,
Presbyter ipſe Dei, rex benedixit ei.
Prabet ei decimas Abram, pro tempore primas,
Panem cum vino dat presbyter, ordine primo,
Ordine Melchiſedech, hoſtia ſancta fide hac.

De rege & ſacerdote Domini, Melchiſedech.

Sem fuit ille ſenex, qui Melchiſedech memoratur:
Vſq; dies Iſaac, quis permixiſſe notatur,
Moreq́; Chriſticolæ ſic ſua ſacra refert.
Sic ſua progenies per tempora ſacrificauit,
Vſq; dies Aaron, eadem ſacra non variauit;
Sed noua lex Moyſi pòſt holocauſta dedit.

De Iſmaële, filio ancillæ Agar.

Conſiliis Sarai ſterilis doctus pater Abram,
Suſcepit ancillam thalamo, quæ dicitur Agar,
Naſcitur Iſmaël ſe generante patre.

De Eodem Iſmaële.

Iſmaël hinc oritur, de quo venit Iſmaëlita,
Pòſt Iſaac venit, qui germinet Iſraëlitas,
Ioſephus & Moyſes iſta fatentur ita.

Non vocaberis Abram, ſed Abraham, dicit Dominus.

Nomē Abram ceſſat, Abrahā patriarcha vocatur,
Vxor, non Sarai, ſed Sara vocanda notatur,
Prole repromiſſa ſpes bona ſemper erat.

Incipit circuncìſio prima in Abraham.

In Domino circuncidi mandatur Hebræus,
Amodo præputij ſignum portat Phariſæus,
Huiq́; characteribus vtitur ipſe Deus.

De viſione Abrahæ.

Tres videt ipſe viros, ſed & vnum pronus adorat,
Tres ſimul implorans vnum pius hoſpes honorat,
Tres ſumpsêre ſimul, quem dedit ipſe cibum.
Tres ſunt perſonæ, dominus perpenditur vnus;
Tres ſunt, tres comedunt, tribus obtulit, accipit vnus:
Trina patet deitas; trinus & vnus erat.

Loquitur Dominus cum Abraham de futura ſubuerſione Sodomæ & Gomorrhæ.

Excidium Sodomæ, grandisq́; ruina Gomorrhæ,
Nota fit hic Abrahæ; cauſam patriarcha perhorret,
Et petit a Domino, ne male perdat eos.
Ne perdat gratis iuſtos ibi cum ſceleratis,
Ne, pro peccatis populi, fit pœna beatis;
Reſpondit Dominus cum pietate ſatis:
Pro paucis iuſtis, multis parcetur iniquis,
Si tamen adſuerint; alioquin turba peribit.
Tunc Abraham ſiluit; ſtat Deus vltor ibi.

Sodoma & Gomorrha ſubuertuntur à Domino.

Angelicos iuuenes Dominus præmittit in vrbe,
Loth prius occurrens, iuuenes rogat, atq; perurget
Nocte ſub hoſpitio velle manere ſuo.
Suſcipit hos hoſpes: ſed veſpere, nocte ſequente
Concurrunt populi, iuuenes violare volentes,
Ille domum claudit, ſtatq́; loquendo foris.
His, ait, hoſpitibus ſpeciem ſeruate pudoris,
Si tamen, ò ciues, vos cauſa perurget amoris,
Ecce meas natas tollite iure fori.
Trado duas natas, cum virginitate decoras,
Quas genus, & forma, cultuq́; potenter honorat,
Has dabo tam teneras, proſtituamq́; foras.
Patre loquente, magis populus clamore tumeſcit,
Loth ſcelus horreſcit, ſed ferre pericula neſcit,
Angelus in thalamum quàm citò traxit eum.
Clauſis & interius cito Loth per tecta leuatur,
Sponſaq́; cum natis euecta virum comitatur,
Ipſa retroſpiciens facta columna manet.
Mittitur a cœlis cum fulgure ſulphur & ignis,
Digna mors dignis populus fit pœna malignus,
Fit lacus ignitus, totus in vrbe ſitus.
Loth vbi ſaluatur, dum montis in arce moratur,
Iam genus humanum penitus periiſſe putatur,
Nemoq́; præter Loth vir reputatur ad hoc.
Filia concubitu patris arte ſua grauidatur,
Vt reparent homines, vt mundus reſtituatur,
Sed pater iſta ſatis ebrius ipſe facit.
Vna Moab peperit, de quo veniunt Moabitæ,
Altera gignit Amon, de quo veniunt Amonitæ,
Et variæ gentes, in regione ſitæ.

Abraham, timens ruinam Sodomorum, iterum peregrinatur in Ægypto.

Terra Gomorrhææ, Sodomæq́; peruſta platea,
Tum luit acta rea, vicina timet Chananæa,
Terraq́; Chaldæa mira veretur ea.
Erigit hinc aras Abraham cum coniuge Sara,
Conſuluit Dominum, dum geſta timeret amara;
Cedat vt à Chanaan, vxor & ipſe parat.
Dum peregrinatur, dum Sara virum comitatur,
Dum locus optatur, quo vita ſalute regatur,
Sorte ferente Dei, ſpes bona venit ei.
Nam Gerara rex Abimelech ſuſcepit Hebræum;
Sara timens Dominum, ſaluare ſtudet´ [illegible]arisæum,
Eſſe ſuum ſponſum nanq; negabat eum.
Ipſa nitens facie, vario variata decore,
Ducitur in thalamum, quia rex vrgetur amore,
Gaudet vt ingreditur rex, ſed & illa dolet.
Vox ait è cœlis; Rex cede thoro mulieris,
Quam modo ſi quæris contingere, iam morieris;
Hac vbi ſtupra geris rex, periturus eris.
Redde viro ſponſam, thalamumq́; relinque petitū,
Rex timet auditum fugit inde, vocatq́; maritum;
Dixit, & Exite fœmina, valde cito:
Tolle vir vxorem; cum dixeris eſſe ſororem,
Fraude tua vereor cœli meruiſſe furorem;
Cur mihi tu mendax, iſta flagella moues?
Ille refert; timui pro coniuge vera fateri,
Fingere me potius fratrem volui mulieri,
Peſtem nanq; viri, fœmina pulchra gerit.
Rex ait; Abſcedas cum coniuge, munera tollas,

Si qua tamen merui, peccando pericula ſoluas,
Nec me (quaſo) reum dixeris ante Deum.

¶ De natiuitate Iſaac.

ANno ab Adam 2640, à diluuio 332. Anno à diuiſione linguarum 231, ab imperio Nini regis 155, natus eſt Iſaac, ſub rege quinto Aſſyriorum, regnante apud Sicyonios Telexion quinto, ſuprà memorato.

Item de natiuitate Iſaac.

Dum centum foret annorum patriarcha beatus,
Sæpe repromiſſus Iſaac patri generatur,
Sara diu ſterilis, tota vetuſta parit.
Sara ſua prolis pariens elata fauore,
Eiicit ancillam; ne forte fruatur honore,
Iſmaël eiicitur, ſed pater inde dolet.
Dicit ei Dominus; Noli pater inde moueri,
Iſmaël hic, ſine te, poterit mea dona mereri,
Aſt Iſaac hæres vnicus (inquit) erit.

Iſmaël cum matre ſua eiicitur in deſertum.

Panibus aſſumptis, & aqua, pater, vtre recepta,
Ancillæ ſcapulis ea pondera ponit inepta,
Pellitur abſq; mora mater & ille foras.
Ambo petunt deſerta Pharan, nullo comitante,
Dum comedunt, dum ſæpe bibunt, æſtu ſuperante,
Dumq; morantur ibi, deficit vnda ſibi.
Mater ibi miſera plorat, quoniam caret vnda,
Nam graviore ſitis puer æſtuat, & perabundat,
Quærit & à matre ſi quid in vtre latet.
Siccatur pueri ſitiens caro, iuncta calori,
Incipiente mori, flet fœmina nata dolori,
Ne videat mortem, vadit & ipſa mori.
Angelus accedit, dum mater abinde recedit,
Et releuat puerum cuius ſitis intima lædit,
Et fontem viuum, matre vidente, dedit.
Cuius aquæ potu pariter veſcuntur & herba,
Arcus adeſt puero, quo fungitur, eſca fit herba,
Arte feras lædit, fercula carnis edit.
Nubit in Ægypto, iuuenis, prolesq; creatur,
Gens ab eo genita, pòſt Iſmaëlita vocatur,
A quibus eſt Ioſeph venditus atque datus.

De morte Saræ.

Annis centenis viſis, & bis duodenis,
Atq; tribus plenis, Sara lux vltima venit,
Cuius & in morte vir patriarcha gemit.

Abraham ducit ſecundam vxorem nomine Cethurâm.

Defuncta Sara, Cethuram tulit ille ſecundam,
Proleq; fœcunda Cethura parientis abundat,
Nec tamen his genitis vir ſua rura dedit.
Omnia dans Iſaac, nil ipſi iuris ademit,
Fratribus extremis, quæ tunc bona contulit, emit.
Eſt Iſaac hæres, patria iura tenens.

Chronica contemporanea de Iano primo rege Italiæ, & de Cælio rege Cretenſium patre Saturni.

Regnat in Italia ſub eodem tempore Ianus,
Ille coæuus erat Iſaac, ſi vera legamus:
Nunc rex Cælius eſt Cretica regna regens.
Cælius in Creta legitur genuiſſe Saturnum,
Inſula cui regnum ſeruauit honore diurno,
Vt Deus in terra ritè vocatus erat.

Tentauit Deus Abraham, vt immolaret ei filium ſuum Iſaac.

Abraham tentatur, Iſaac vehementer amatur,
Immolet vt natum, Domino mandante, vocatur,
Pergit eum properè ſacrificare pater.
Nunc ſuper altari, gaudet puer ipſe ligari,
Vult holocauſtari Domino, viuensq; ſacrari,
Vultq; ſuo proprio ſanguine thura dari.
Ad patris ergo fidem, pueri mens conſona pridem,
Præſtò fit ipſe quidem, parcit ſibi trinus & idem,
Voxq; benigna Dei vota relaxat ei,
Cornibus affixus aries ſub vepre pependit,
Vt Deus oſtendit, libamen abinde rependit;
Sic pater abſcedit, ſic holocauſta dedit.

Verba authoris.

Raró Deus tentat, ſed ibi tentâſſe videtur,
Vt fidei meritum, virtute ſequente probetur,
Non ego laudo fidem, ni moderetur idem.
Cùm lego tentari, iuſtum perpendo probari,
Ignibus arte pari ſolet aurum clarificari;
Clara magis clara, cauſa probata parat.

De coniugio Rebeccæ & Iſaac.

Patre ſeneſcente, ſummaq; fluente ſenecta,
De Meſopotamia Batuelis nata Rebecca,
Pulchra ſoror Laban, peruenit in Chanaan.
Detulit auratos pulcherrima fœmina pannos,
Dum quadragenos Iſaac pertingeret annos,
Iungitur vxori, fretus honore thori.
Quot fuit annorum ſponſa veniente Rebecca,
Tot fuit hæc ſterilis, prolisq; putatur inepta,
Pòſt generauit ei germina ſorte Dei.
Dixerat antè pater; ne fœmina ſit Chananea
Quæ dabitur puero, ſed ſponſa feratur Hebræa,
Edita de propria ſanguinitate mea.
A Chanaan Iſaac nulla ratione recedet,
Ipſe manens hæres regionis erit Chananaæ,
Hanc ego poſſedi, quam Deus ipſe dedit.

¶ De morte Abrahæ.

ANno ab Adam 2735. à diluuio 467. Anno 285 imperij Aſſyriorum, regnante apud Aſſyrios rege Xerxe, cognomine Baleo: apud Sicyonios verò regnante Turmacho rege Sicyoniorum ſexto. Mortuus eſt Abraham, & ſepultus iuxta Saram in ſpelunca ſua.

Item de eodem verſificè.

Centenos ſexagenos, pariterq; decenos,
Inſuper & quinos Abraham dum perficit annos,
Claudit eum tumulis hoſpita terra ſuis.
Iſmaël atque Iſaac Abraham patrem ſepeliuit,

Fitq;

Fitq; ſpelunca ſibi tumulus quam Sara ſubiuit,
Ambo iacent pariter, tumba fit vna ſibi,

Iſaac peregrinatur in Ægypto cum Rebecca.

Orta fames, Iſaac eiecerat à regione,
Venit ad Abimelech regem, ſuſceptus honore,
Se negat vxorem pulchra Rebecca fore.
Sponſa viri, ſimulata ſoror, ne vir moriatur,
Ficta ſoror formoſa thoro regis ſociatur,
Sed ne tangatur voce minante datur.
Voce minante Dei, citò redditur vxor Hebrai.
Munda Rebecca redit, ſaluatur honor Phariſæi,
Munera larga vehit, quæ tribuuntur ei.

Incipit regnum Argiuorum.

HOc tempore concipiente Rebecca, oritur regnum Argiuorum: quod nomen habuit ab Argiuo primo rege ſuo; cuius primus ſucceſſor nunc regnat Inachus, rex Argiuorum: regnante apud Aſſyrios Armamitta rege ibi octauo. apud Sicyonios verò regnante Leucippo. apud Argiuos regnante Inacho primo vel ſecundo rege Argiuorum. Naſcentibus geminis ex Rebecca, Iacob ſcilicet & Eſau.

Concipit Rebecca geminos in vtero colluctantes.

Concipit ex Iſaac, Domino præſtante Rebecca,
Luctantes geminos tumida matrice receptat,
Et gemini rara ventre duella parant,
Conſuluit Dominum mater, creſcente querela;
Iſta diu patiar? Cauſam Deus ipſe reuelat;
Nanq; nimis trepidans mœſtaq; mater erat.
Parturis binos populos, ex te venientes,
Tempore perpetuo contraria bella gerentes,
Primus erit maior, poſteriorq; minor.
Maior iure fori dabitur ſeruire minori,
Qui prior exierit ſubiicet ſe poſteriori,
Gens minor efficitur magna, fauore poli.

De natiuitate Iacob & Eſau.

Dum pareret teneros enixa Rebecca gemellos,
Proſiliens vtero luctatur vterq; duello,
Planta pedis rapitur fratre trahente manu.
Qui prior apparet, ſic fratre trahente tenetur,
Vt quaſi poſterior vulgi ratione putetur,
Vnde figuratè bella futura patent.
Rufus adeſt Eſau prior, hiſpidus atq; piloſus,
Lenis pelle Iacob, cute, fronte, manu ſpecioſus;
Fitq; Iacob placidus, frater in enſe probus.
Eſt Eſau patri charus, Iacob eſt genitrici,
Rarò manent ſocij, raroq; videntur amici;
Iſte Deo placuit, diſplicet ille ſibi.

Eſau vendit primogenita ſua Iacob.

Eſuriens Eſau, laſſusq; reuerſus ab agris,
Ventrem lenticulis a fratre petit ſaturari,
Huq; protogenita vendere ſine dari.

Iacob ſubripit benedictionem Eſau.

Quum daret extremū tempus veneranda ſenectus,
Dum trepidat ſenium, crepitat raucedine pectus,
Clam vocat huc Eſau, quòd benedicat eum.
Pergere venatum dum filius ille rogatur,
Vt benedicatur, ne fortè pater moriatur,
Mater ab oppoſitis altera vota tulit.
Nam parat audito pulmenta cupita marito.
Dicit & ipſa Iacob, thalamum genitoris adito,
Fercula quæ tibi do, porrige cocta citò.
Vt benedicaris, Eſau fore te fatearis;
Rettulit ille, Per hoc potero peiora lucrari;
Palpat enim manibus, tactaq; noſcit, ait.
Tunc ait illa; Manus & colla piloſa paremus,
Veſtibus his Eſau, tua lenia membra tegemus,
Si cadis arte mea, iudicer ipſa rea.
Mater adaptauit quæcunque ſuprà memorauit;
Sic Iacob intrauit, patremq; cibo recreauit;
Patreq; ſeducto, mox benedictus abit.
Fratre reuertente, cibumq; patri referente,
Territus ex factis miratur Iſaac vehementer,
Rore tamen cœli pòſt benedicit ei.
Heu ſupplantator, Eſau triſtiſſimus inquit,
Abſq; protogenitis vacuum me ſorte relinquit.
Conqueror ante Deum, percutiamq; reum.
Mater ait; Fuge nate magis, ne ſic moriaris;
Germani ſub tecta mei volo ſuſcipiaris,
Quem ſi quæſieris, non morieris, ait.
Fratre minante ſatis, fugit alter ab arce furentis,
Conſilio matris ſecedit ab æde parentis,
In Meſopotamiam curat adire Laban.
Tunc pater inquit; Eat, vxor ſibi fiat Hebræa,
De regione mea: caueat ne ſit Chananæa;
Filius ergo meat, iuſſaq; ſeruat ea.

Chronica contemporanea de regibus Italiæ & Græciæ.

Italia tunc Saturnus regnabat alumnus;
Primus erat Ianus, ſed rex fuit ille ſecundus;
Tertius eſt Picus rex, probitate prior.
Saturnus ſtatuit, ſuper æquora vela moueri,
Denarios poſuit commercia ritè mereri.
Ipſe prior clypeos militiæ arte gerit.
Nauibus Italiam prior hic ornâſſe putatur.
Ædificans Sutrium, dum viuit ibi ...minatur,
Triticeum ſemen primus in vrbe ſerens.
Saturnus natum latuiſſe Iouem recitatur;
In Sutrio latuit, Latium locus ille vocatur,
Illud enim Latij nomen abinde fuit.
Græcia rege caret: nondum quis regnat in ipſa,
A Ioue fit Danaus regnans, regnoq; patriſſans,
A Danao Danaus, nomina prima dedit.

Supputatio regum & regnorum illius temporis, per totum orbem.

HOc tempore imperat apud Aſſyrios Belochus nonus rex Aſſyriorū. Apud Argiuos autē regnat Foroneus filius Inachi. Et apud Sicyonios eſt rex Leucippus

ſuprà memoratus. iiſdem diebus ſub rege Foroneo, Græcia dicitur legibus & iudiciis primitus informata. Phegius autem frater Foronei, tunc mortuus, tanquam deus à Græcis eſt adoratus. Inachi etiam filia, nomine Iſidis, ab Ægyptiis pro maxima dea eſt culta & venerata. Illa Iſis dicitur fuiſſe regina Ægyptiorum, nata ex Æthiopia, quę literas Ægyptiacas adinuenit.

Iacob fugit à facie Eſau.

In Meſopotamiam pergente Iacob peregrino,
Ordine diuino lapidis cum dormit in imo,
Viſio magna Dei miſſa refulſit ei.
Scala Dei facta, gradibus cœleſtibus apta,
Angelicis pedibus recta ſtatione ſubacta,
Arceq; fixa poli, ſtabat ad ima ſoli.
Qua patet aſcenſus ſurſum rurſumq; reſcenſus,
Fit quoq; concentus, cœlo modulante retentus,
Nec licet hic ſcribi, quæ modulantur ibi.
Euigilans patriarcha Iacob, terroreq; tactus,
Angelicos tam terribiles conſiderat actus,
Et nimis expauit, cùm tremefactus ait;
O quàm terribilis locus eſt hic; æſtimo cœli
Porta, domusq; Dei, poterit miranda videri;
Hic lapis in titulum ſanctificandus erit.
Erexit lapidem quo pertulit ipſe ſoporem,
Deſuper infundens oleum, cordisq; fauore
Vota dedit Domino, verbaq; ſancta mouet:
Sit comes & cuſtos Deus hîc mihi, ſitq; viator,
Hoſtia pacifica me ſacrificante feratur
Tunc ouis, & vituli victima (dixit) erit.
Pergit abinde Iacob; deus ipſe virum comitatur;
Venit ad optatum Laban, domus apta paratur,
Gaudet in agnato Laban, & ipſe Iacob.

Chronica illius temporis de Minerua, & de diluuio in Græcia tunc facto.

Anno ab Adam 2968, à diluuio 626. Anno à diuiſione linguarum 525. Anno imperij Nini regis Aſſyriorum 260. ſub tempore Ogygi regis Eleuſinæ vrbis, diluuium fuit: quod diluuium à nomine ipſius regis Ogygi eſt appellatum. Tunc etiam Minerua ad lacum Tritonis in virginali ætate dicitur apparuiſſe, vnde Tritonia vocatũt: regnante decimo Aſſyriorum rege Baleo, & nono rege Sicyoniorum Meſapro, & Api rege Argiuorum tertio. Cætera de eodem verſibus exprimuntur.

Item de eodem.

Tunc & in Auſonia, quæ Græcia prima putatur,
Altera diluuij ſpecies manâſſe notatur;
Particulare fuit, Græcia ſola luit.
Inſula tunc Thracia fertur genuiſſe Mineruam,
Virgo fuit ſapiens, audax, armisq; proterua,
Dogmata Philoſophis edidit illa ſuis.
Dicta prius Pallas fuit a Pallante gigante,
Nanq; ſuis manibus hunc ipſa necauerat antè,
Lana ſuis digitis fila priora tulit.

Iacob accipit vxores, Rachelem & Liam, filias Laban auunculi ſui.

Laban habet geminas propria de coniuge natas,
Prima fuit Lia, Rachel altera ritè vocata,
Vtraq; ſponſa Iacob fit datione rata.
Fraude tamen Laban, cui ſeruit vt optio fiat,
Dum cupit ipſe Rachel, prior eſt ſibi tradita Lia,
Sed magis hic aliam tollere ſemper amat.
Lia prius peperit, Rachel infœcunda remanſit,
Conqueritur ſterilis, priuataq; ſemine planxit,
Et tandem peperit germina chara viri.
Lia Ruben parit & Simeon, peperit quoq; Leui,
Pòſt peperit Iudam, tunc matrix clauſa quieuit,
Pòſt fit Gad, & Aſer, quos ſibi Zepha dedit.
Rurſus Lia parit, cuius de corpore nati,
Iſachar & Zabulon ſunt a patre ritè vocati,
Et numerum tribuum, catalogumq; ferunt.
Pòſt peperit geminos Balam, per crura Rachelis,
In genubus domina pariens ancilla fidelis,
Dan & Nepthalim nomina fingit eis.
Ipſa Rachel tandem fœcunda, Ioſeph generauit,
Quem pater ipſe Iacob, ſuper omnes ſemper amauit
Hic & in hiſtoriis inclyta geſta parit.

Laban promittit dare Iacob, pro mercede ſua, omnes oues varias & maculoſas.

Cùm parerent ambæ, fœcundo ventre ſorores,
Et pater aſpiceret, numeroſe creſcere proles,
Alloquitur ſocerum, verbaq; mœſta mouet:
Cum tibi ſeruierim ter quinq; fideliter annis,
Hisq; meis iam dextra Dei benedixerit agnis,
Sunt tibi multiplices me faciente greges.
Pauca prius fuerant, quæ multiplicata videmus,
Tu locuples, ego ſum pauper, nihil (inquit) habemus;
Tolle greges, dixit, proſpiciamq; mihi.
Ille refert, fundensq; preces, dixit, remanebis.
Mercedis quodcunq; velis, conductus habebis,
Accipe quod quæris, tu mihi paſtor eris.
Tunc gener, Hoc faciam, ſi factis dicta ſequeris,
Omne pecus fuluum me tollere ſi patieris,
Atq; decus varium; tunc ſocialis eris.
Dicta placent ſocero, rurſusq; ſimul ſociantur,
Præmia quæ petiit, genero ſortita locantur,
Omne Iacob ſecum ducit ad arua pecus.

Iacob ponit varias virgas in canalibus ouium bibentium, vt inde oues variæ generentur.

Dum biberent pecudes ad aquas retinente canali,
Impoſuit virgas varias, quas decorticauit,
Quando bibens aries gaudet, ouisq; ſalit.
Arte parat virgas varias, ſic decorticatas,
Vt faciant varias pecudes, lana maculatas,
Quas ſibi pro pretio nouerat eſſe datas.

Hic

Hic reddit author phyſicam rationem quomodo oues variæ fiant.

Quomodo tunc fierent variæ, vel qua ratione,
Diſcere ſi cupias lector, mea fiſtula ponet;
Erige nunc animum, phyſica noſtra docet.
Mittitur à cerebro ſemen, quo plaſma creatur,
Per medium frontis recipit veniendo meatum,
Cui color imprimitur quem veniendo capit.
Spermatis aſpiciens phantaſtica cellula ſemen,
Hanc recipit ſpeciem, cui tunc color ille cohæret,
Plaſmaq́; conſimile forma creata feret.
Qualis erat ſpecies virgæ, cuiuſve coloris,
Tale fit in ventre matris ſemen genitoris,
Fit color interior, ſicut & ille foris.
Sic phantaſia ſignatur ſperma ſigillo,
Vt referat ſpeciem ſemen, quam ſumpſit ab illo,
Sic color eſt idem, quem ſibi preſſit idem.
Arte coloratas, & vellere ſic maculatas,
Multiplices acquirit oues paſtor numeratas,
Ditior eſt ſocero, diuitiisq́; vacat.

Iacob fugit à facie ſoceri ſui cum vxoribus & filiis, & cum gregibus ſuis.

Inuidia ſoceri liuor turbauit amores,
Dicit ad vxores paſtor, ſociasq́; ſorores,
Vt pariter fugiant, ſic iter ipſe mouet.
Dum fugit in Galaad quaſi ſex ſeptémve diebus,
Pauſat ibi, fœtis gregibus, vel amore quietis,
Et quia grex ſitit, fit ſibi larga Tethis.

Iacob fugit, & Laban perſequitur eum.

Dum generum ſocer inſequitur, turma comitatus,
Dum fuit iratus, Domini vox miſſa minatur;
Væ tibi ſi referas aſpera dicta Iacob.
Antè quidem genero Deus ipſe, reuertere, dixit;
Dum venit in Galaad Laban tentória fixit,
Et queritur generum deliquiſſe ſuum.
Dicit ei, te iuſſa Dei mihi præcipientis
Saluificant, ne iam pereas gladio ferientis,
Quis dedit vt fugeres, diriperesq́; greges?
Fraude meas natas deducis, & abſq; decore,
Quas ego cum citharis ferrem, varioq́; canore,
Et teneros pueros nonne perire doles.
Idola furtiua, ſtudio ſublata Rachelis,
Acrius à genero Laban ſuper omnia quærit,
Ore loquens tumido, verba maligna dedit.
Idola qua repetit, neſcit Iacob in comitatu,
Vnde ſuos omnes fore cogitat abſq; reatu,
Dicit, vbi fuerint, ſontis habeto caput.
Quæſtio facta Iacob, dum fit cito nota Racheli.
Idola clam poſuit ſub ſtramine clauſa cameli,
Et ſuper incubuit, verbaq́; finxit ei.
Eſt pater ecce mihi, quod & eſſe ſolet mulieri,
Surgere non potui, te quæſo mei miſerere,
Nam grauiter patior plus patiebar heri.
Inſpectis reliquis loculis, nullisq́; repertis,
Idola iam petere, ſtudium ceſſauit inertis,
Qui modò pacifica promere verba parat.
Quid faciam pueris aut matribus (inquit) eorum?
Semen enim femorum ſunt & caro facta meorum,
Omnia quæ tibi ſunt, his remanere volo.
Pace data genero, dixit, benedicto valeto,
Quæſo meas natas pro poſſe decenter habeto,
Pro pueris idem cum pietate peto.

Quare primum idolum in mundo, & quo tempore fuit.

Idola terrigenis referam quis condidit olim,
Ligna coli, cur iure poli voluêre coloni,
Expedit exponi pro ratione boni.
Dum moreretur homo Belus rex in Babylone,
Filius ipſius Ninus, dum regnat honore,
Mentis in ardore fata paterna dolet.
Patris ad effigiem fit regia grandis imago,
Quæ fuit in reliquis prima, ac maligna propago,
Idola nam peperit, de quibus actor ago.
Nomen habet Beli, nimio venerata fauore,
Seruit ei regio, dat munera, placat odore,
Sic patris effigiem Ninus honore fouet.
Quiſquis in imperio meruit proſcriptus haberi,
Aut aliquas pœnas potuit peccando mereri,
Ante pedes Beli ſtans, bene ſaluus erit.
Huius ad exemplum, veterum cenſura parentum,
Defunctis patribus, ſic erigit idola centum,
Et ſimili more, ſemper honore fouet.
Idola fingentes per climata, per regiones,
Per varias linguas variabant idola nomen,
Sicut & antiqui fana vocare ſolent.
A Belo, dixêre Bahal, lingua variatur;
Belzebub & Bahalim, ſeu Belfegor, inde vocatur;
Sic variabat atrum nomen imago patrum.
Indeq́; falſorum data ſunt reſponſa deorum;
Idola ſic fuerant habitacula dæmoniorum;
Decipiunt populum, decipiuntq́; ſolum.
Verſus in errorem ſic idola mundus adorat;
Mundus eos putat eſſe deos, veneratur, honorat,
Nulla creatoris iuſſa vel acta ſonans.
Inde fit & quòd Roma ſuis viens ſimulacbris,
In ſummis ſeruare ſuis ſolet idola ſacris,
Et reueretur eos, dum putat eſſe deos.
Quomodo Romana potuit ſapientia falli,
Sub ſpecie lapidis, vel ligni, ſiue metalli?
Non alios mirer deſipuiſſe viros.

Author loquitur.

Dæmon vt à cœlis meruit peccando fugari,
Addidit in terris homini vacuo dominari;
Cœpit adorari, functus honore pari.
Dæmonis homines ſubiici, culpis meruerunt,
Sed pòſt, dante Deo, virtutibus obtinuerunt,
Quod modò dæmonia tartara regna ferunt.
Idola deiecit homo qui prius idola fecit,
Hæc vbi proiecit, cœleſtia regna recepit,
Hunc amat ergo Deus, qui fuit antè reus.

Iacob luctatur cum Angelo, ſupra ripam Iordanis.

Ampla Iacob ſoboles, & grex, & fœtus abundans,
Exit a Galaad, properans Iordanis ad vndas,
Quas prius optatas ipſe vadauit aquas.
Nocte ſequente, Iacob ſolo ſuper amne morante,
Vir ſtetit ante virum, mandata Dei meditantem,
Et manibus captum, fortiter angit eum.
Captus & ipſe capit, ſtringitq́; tenetq́; tenentem,

Nocte ſimul tota luctantur ibi vehementer.
Sed neq; vinciri vir valet arte viri.
Mane ſub aurora vir tendit ad vlteriora,
Vtq; Iacob dimittat eum, Deus ipſe perorat;
Eſt (ait) aurora deſine, cede mora.
Sat ſumus enſi, placet vt ceſſemus amici;
Retulit ille, Prius per te cupio benedici;
Cedere non quæro, ni benedictus ero.
Percutit in femore Dominus neruum Patriarchæ,
Et ſatis hunc arcet, dicens; contendere parce;
Dic mihi nomen ad hoc: retulit ille, Iacob.
Rurſus ait ſenior, dic: Cur mea nomina quæris:
Non Iacob (inquit) eris, ſed & Iſraël ipſe voceris;
Hoc tibi perpetuo tempore, nomen erit.
Tuq; tuum Domine (dixit Iacob) exprime nomen;
Nolo, Deus dixit, Dominus te quærere nomen;
Si Deus eſt tecum, nemo nocere poteſt.
Claudicat ergo Iacob, quia marcuit ilicò neruus,
Nec comedit neruos Iudæus corde proteruus,
Compatiens patri, quem videt iſta pati.
Ille locus Phanuel vulgi ratione vocatur,
Quo Deus atq; Iacob luctam celebráſſe notatur,
Qua vada Iordanus prima reuerſus adit.

Iacob pacificatur cum fratre ſuo Eſau.

Vallibus ac pratis Iordanis abhinc peragratis,
Iſraël iratis pergens per climata fratris,
Mittit ei gratis munera multa ſatis.
Tunc erat in Sehur, Eſau, quæ dicitur Edom,
Vnde ſuo fratri gaudens occurrit in Eglon,
Nec tamen hæc recipit, quæ bona mittit ei.
Munere mittentis euanuit ira potentis,
Accelerans Eſau, dum ſigna videt venientis,
Pronus in amplexu voce ſalutat eum.
Obtulit hoſpitium tunc, gaudia vir celebrauit,
Munera præmiſſa non accipienda putauit,
Sunt mihi diuitiæ, nil volo frater, ait.
In Meſopotamiam, quam dicimus eſſe Damaſcen,
Sic Iacob atq; Eſau, ſocius gaudentibus adſunt,
Et benè pacificè verba benigna tenent.
Pace data fratri, feſtinat ad vlteriora,
Fortiter in Chanaan, ſua turma venire laborat,
Arua tenet placita, iam ſua ſigna volant.

Dina filia Iacob opprimitur à filio regis Heuæi.

Dum Iacob in Chanaan pecudes per paſcua minat,
Cernere feſtinat regionem filia Dina,
Audet & ignotam pergere ſola viam.
Sola ſub arboribus dum filia ſtaret Hebræi,
Filius Heuæi, dominus regni Chananæi,
Abſtulit organicum virginitatis ei.
Mæſta puella ſatis, pro rebus ei variatis,
In medijs pratis plorat bona virginitatis,
Placat eam iuuenis pluribus arte datis.
Regis & in thalamum corrupta puella vocatur,
Vt Iacob vxorem det eam ſibi, ſæpe rogatur.
Dicit ad iſta pater, non ea verba placent.
Quum circunciſus populus noſcatur Hebræus,
Nubere nobiſcum non poſſet homo Chananæus,
Id quoq; ne fieret, iuſſerit ipſe Deus,
Si circuncidi velletis vos inimici,
Pro modulo legis fieri poſſemus amici,
Et tibi lege pari noſtra puella dari,
Annuit his dictis pars regia conſona patri,
Et circuncidi ſatagunt ſe, præputiati,
Petrinis gladijs vulnera parua pati.
His ita conciſis & vulnere dante laborem,
Tertia maiorem lux intulit ipſa dolorem,
Hoc ſymptoma dies tertia ferre ſolet.
Vulneribus tumidis nimis inſidiantur Hebræi,
Dum iacet in lectis languens populus Chananæi,
Impoſitis gladijs colla ſecantur eis.
Omnibus occiſis tunc Dina puellula riſit,
Fratribus aſcitis, quæ tecta paterna reuiſit,
Extinctisq; viris præda fit ampla ſuis.
At pater iratus, ſic arguit ordine natos;
Triſtis ego video reges in fraude necatos,
Iſtaq; mors populi mors mihi (dixit) erit.
Ecce Iebuſæi vel Heuæi, vel Chananæi,
Atq; Gomorrhæi, dicent: moriantur Hebræi,
Morſus oro mortis ſimplicitate mei.
De varijs terris venient huc, plangere funus,
Paruula turma ſumus, pauci quaſi cernimur vnus,
Iam timeo ne nos morte coæquet humus.
Reſpondent pueri: Pater, vt quid tanta vereris,
Nonne ſoror noſtra, ſtuprum fuerat mulieris?
Culpa fit horribilis, pœna perennis erit.
Dum timet iſta Iacob, cœleſti voce vocatur,
Transeat in Bethel, ibi pax ſibi plena paratur;
Pergit, & hinc pecudum compulit omne genus.
Tunc, faciente Deo, terror tenuit Chananæos,
Ne patria profugos hos perſequerentur Hebræos,
Hoc Deus ipſe reos ordine ſaluat eos.

Iacob erigit aram Domino in Bethel.

Erigit in Bethel aram, patriarcha fidelis,
Migrat in Euphrata, partum celebrare Rachelis,
Beniamin hinc oritur, mater abinde perit.
Nomina natorum Iacob edidit iſta ſuorum;
Eſt Ruben, Simeon, Iudas, Leui, Gad, & Aſer,
Iſſachar, & Zabulon, Dan, Nephtalin, eſt quoq; Io-
Vltimus in cunctis Beniamin ille fuit. (ſeph.

De morte Iſaac.

ANno ab Adam 3090. A diluuio 658. Anno à diuiſione linguarum 557. Anno imperij Aſſyriorum, 292, regnante apud Aſſyrios rege 11, Baleo: & Sicyoniorum rege 9, Meſapro nomine: & Argiuorum rege tertio, nomine Api: moritur Iſaac cùm eſſet centum octuaginta annorum. Tunc erant filij eius Iacob & Eſau, centum viginti annorum. Poſt illa tempora tranſactis annis triginta, Ioſeph venditus eſt in Ægyptum, regnante rege Ægyptiorum nomine Diapolyta, cognomen eius verò erat Amaſes. Tunc fames intolerabilis orta eſt in Ægypto. Et Ioſeph factus eſt princeps totius Ægypti, de quo Pompeius & Iuſtinus hiſtoriographi Ægyptiorum, ſic ſcribunt.

Ioſeph inter fratres ſuos minimus fuit, cuius

cuius excellens ingenium erat. Sed eum fratres in Ægyptum mercatoribus vendiderunt, qui prodigiorũ ſagaciſſimus erat: & ſomniorum intelligentiã condidit primus; nihilq́; ei diuini vel humani iuris incognitum videbatur; adeò, vt futuram agrorũ ſterilitatem prædicens, fruges congregaſſet. Tantaq́; eius experimenta fuerunt, vt non ab homine, ſed a Deo reſponſa viderentur.

Item de eodem, verſificè.

Centenis quinquagenis iam ter quoque denis
Annis præteritis, Iſaac lux vltima venit,
Cui Iacob atq; Eſau digna ſepulchra dedit.

De Ioue, filio Saturni.

Tempore quo moritur Iſaac, rex Iuppiter olim
Rex erat in Creta, cuius res ſcribere nolim,
Ritè Deus potuit Iuppiter ipſe coli.
Rex homo cùm fuerit, potuit Deus ipſe vocari,
Regibus & populis ſolus potuit dominari,
Rebus & ingeniis tunc erat abſq; pari.
De Ioue ſcripta prius miracula multa videmus,
Quæ neq; ſuſcipimus, neq; vera fuiſſe fatemur;
Vera tamen volumus dicere iure tenus.
Iuppiter ex patre Saturno natus Athenis,
A quo quadriuij, triuijq́; ſcientia venit,
Legis & artis ibi tunc idioma dedit.
De Ioue ſummorum venit generatio regum,
A Ioue principium tenuit deſcriptio legum,
A Ioue philoſophi dogmata multa legunt.
Magnus Alexander Iouis eſt de germine proles,
Troiani, Græci reges, hoc ſemine florent,
Romulus, Æneas, germen ab inde mouent.
Qui Ionianorum modo regna gubernat auorum,
Filius illorum deus eſt de prole deorum,
Iuppiter his regnum tradidit, atque thronum.
Vxor prima Iouis Niobes regnauit Athenis,
Ipſa prior leges ſcripſit, quas Iuppiter edit,
Et Troianorum germina prima dedit.
Dardanus & Troius, Niobis de ſemine nati,
Mœnia Troiana ſunt condere præmeditati,
A Troio Troiam ritè vocauit eam.
Altera ſponſa Iouis, pulcherrima fœmina Iuno,
Pòſt genuit Danaum, quo principe ſtringitur vno
Græcia, quæ Danai nomina prima tulit.
Credite, Romana lex ante fuit Iouiana,
Iuraq́; mundana ſunt a Ioue condita clara,
Et ſua progenies Romula regna tenet.
Quæ Romam venit lex, antè manebat Athenis,
A Ioue Romani legum ſunt dogmate pleni,
Quas hodie leges diſcimus ipſe dedit.
Vrbs Athena fuit ſub nomine facta Mineruæ,
Vt per eam ſemper artes ſapientia ſeruet,
Hoc decus ingenij Iuppiter ipſe dedit.
In terris qui tunc potuit vir ſummus haberi,
Hunc populi voluère Deum ſummè venerari,
Sic Iouis in terra gloria maior erat.

De Ioſeph & ſomniis eius, cùm ſexdecim eſſet annorum.

Dum ſextumdecimũ Ioſeph tranſcenderet annum,
Atq; magis cunctis pater hunc optaret amandum,
Semper erat thalami clauiger ipſe patris.
Crimina peſſima, fratribus inſita, ſæpe reuelat,
Nulla patris thalamo quæ nouerat horrida celat,
Fratribus in multis pernicioſus erat.
Grandia ſomnia vidit, & omnia manè reuelat,
Fratribus omnia ſunt nimis horrida, totaq́; vera;
Viſio qualis erat, pagina noſtra ferat.
Grandis erat meſſis, nobisq́; ſecantibus, inquit,
Ante meum veſtri cuncti cecidêre manipli,
Altera quæ fuerit viſio, narro tibi;
Sol & luna ſimul, vndenaq́; ſydera prona,
Ante pedes cecidêre meos, mediaq́; corona
Solus adorari ſtansq́; videbar, ait.
Nunquid aderam, dicit pater, inde putaris?
Aut quaſi rex noſter fieri ſic poſſe probaris?
Hunc etenim ſenſum viſio dicta parit.
Ardua dum pueri mirantur ſomnia nati,
Perdere cùm poterint ſunt ipſum præmeditati,
Ne fieret princeps ſic prohibere rati.
Dum numerus fratrum per paſcua lata vagatur,
Præcipiente Iacob, puer arripit illo meatum,
Vt videat fratres, ſic iubet ipſe pater.
Exit Hebron, venitq; Sichem, dum paſcua quærit,
Contigit inde greges longa ſtatione mouere,
Ruſticus in Dothain æſtimo, dixit, erit.
Dum venit in Dothain puer incipit ipſe videri,
Nemo putas vitam venientis poſſe tueri,
Somnia qui cecinit, dicitur, ecce venit.
Præmia quæ meruit ferus accuſator habebit,
Somnia ſi proſint ipſo moriente patebit,
Nam manibus noſtris interimendus erit.
In medio fratrum Ruben puerum miſeratus,
Ne pereat penitus plena pietate precatur,
Et remouendo necem fundit ad iſta precem.
Abſit, ait, fratrum manibus quòd ſic perimatur,
In fundum veteris ciſternæ proiiciatur,
Ne pereunte reo commaculemur eo.
Fratribus auditis, Iudas ait, Iſmaëlitis
Vendamus puerum, ſi parcere fortè velitis,
Ductus in Ægyptum ſit peregrinus ibi.

Ioſeph venditur in Ægyptum, Putiphar eunucho Pharaonis.

Miſſa patri tunica eſt, quæ ſanguine tingitur hœdi;
Triſtis ait; pueri fera peſſima membr[illegible] comedit;
Qui mihi perpetua tempora flenda dedit.
Perpetuante patre lachrymas, gemitumq́; doloris,
Putiphar eunuchus emit hunc, princeps Pharaonis;
Præficit & domibus, innumerisq́; bonis.

Ioſeph mittitur in carcerem Pharaonis.

Clauiger eſt iuuenis, forma ſpecieq́; decora,
Reſpicit hunc domina, ſecumq́; coire laborat;
Sæpe renitenti non datur vlla mora.
In medio thalami dum fœmina prona reſedit,
Veſte trahit iuuenem, tractus ſine veſte recedit;
Spreta dolent mulier vociferando redit.
Currite vos famuli, ſuccurrite (dixit) amici:
Crimina tentantem iuuenem, luctamine vici,
Fortior exiliit, veſte manente mihi.
Crimine mentito, monſtrauit & iſta marito,

Dicit & inuito, cognoſcere facta venito,
Ultio ſit celebris, pœnaq́; magna citò.
Carcere regali puer eſt damnatus Hebræus,
Nulla ſorte reus, quia verus erat Phariſæus,
Vnde ſuis meritis adfuit ipſe Deus.
Carcere conſimili piſtor pincernaq́; regis,
Conſocij Ioſeph diſcunt ſua dogmata legis,
Et quaſi doctorem ſemper honore fouent.
Hi duo, bina ſimul cùm ſomnia nocte viderent,
Conſilium Ioſeph pariter nituntur habere,
Vnde ſimul iuuenis ſomnia viſa ferunt.
Maior ait; Vidi botros tres palmite natos,
In cratere meo quos comprimo viuificatos,
Rex meus inde bibit pocula chara ſibi.
Tunc puer; Ecce tribus ſic carcere ſtante diebus,
Te faciet Pharao primis conſiſtere rebus,
Tu modò charus ei, quæſo memento mei.
Piſtor, vt expoſita feliciter omnia ſcivit,
Poſcit vt exſoluat quæ ſomnia priſtina vidit:
Nam putat à ſimili læta venire ſibi.
Panes decoctos, me conficiente miniſtro,
Ante meum regem videor geſtare caniſtro,
Quos & auis cœli diſſipat (inquit) edit.
Ioſeph ait; Faciet Pharao te mane vocari,
Et ſuper eculeum propter malefacta leuari,
Sic tua tunc roſtro viſcera carpet auis.
Obtinet effectum ſermo recolendus Hebræi,
Tempore pòſt modico Pharaonis viſio venit,
Anxius efficitur rex, timor inſtat ei.

Ioſeph interpretatur ſomnia Pharaonis, & fit princeps totius Ægypti.

Tunc pincerna memor ſua geſta refert Pharaoni,
Et monet vt Ioſeph iam nunc habeatur honori,
Vt per eum valeant ſomnia viſa coli.
Carcere regali, quo cernitur ipſe morari,
Tollitur, ornari iuſſus, lauacroq́; lauari,
Regis in aſpectu mane vocatur ali.
Quæſtio regia, viſio myſtica, mota pateſcit,
Curia regia ſomnia regia ſoluere neſcit,
At puer Hebræus ſoluet & ipſe Deus.
Rex ſeptem vidiſſe boues, pinguedine pulchras,
Dixerat, & totidem nimia macredine ſiccas;
Pinguem pòſt horam beſtia macra vorat.
In calamo ſpicas ſeptem rutilare venuſtas,
Viderat, & totidem vacuas, ventoq́; peruſtas;
Sed vacua craſſas ore patente vorant.
Beſtia ſeptena, nimia pinguedine plena,
Et calami ſpica quæ tunc rutilabat amœna,
Tempora ſeptena fertilitatis erant.
Pòſt venient ſicca nimia macredine vacca,
Et totidem ſpica venient, vredine fracta;
Quæ ſunt ſigna famis, pernicioſa nimis.
Pinguia quæ fuerant tunc tempora ſicca vorabunt,
Horrea plena nimis tunc funditus euacuabunt,
Et tibi non fructus optima rura dabunt.
Qui regni ſaluare velit ſtatum Pharaoni,
Horrea regia congreget omnia detq́; reponi,
Sitq́; per Ægyptum pars tibi quinta boni.
Conſulo lege foris præpone virum regioni,
Cuncta per Ægyptum tibi dent frumenta coloni,
Quæ pariunt anni fertilitate boni.

Quum fuerint anni ſteriles pòſt hæc venientes,
Teq́; tuaſq́; tua recreabit copia gentes,
Sic dabitur populis eſca, fauore tuo.
Dicta placent iuuenis, procerum ſolertia plaudit,
Iuſſis illius cœtus Pharaonis obaudit,
Et quaſi conſocium iam reuerentur eum.
Dicit ei rex; Serue Dei, tibi iam ſociari,
Me cupio, te ſubſtituo regno dominari;
Omnia quæ teneo, ſuſcipe lege pari.
Sede mea ſola minor es, ſolaq́; corona,
Cætera quæ teneo regni tibi confero dona,
Et tibi rectori ſingula trado bona.
Annulus iſte meus, tuus eſt, regniq́; poteſtas,
Omnibus in populis tua iam dominetur honeſtas;
Tu pater Ægypti, proſpice (quæſo) mihi.
Ponitur in currum Regis, puer ille beatus,
Laudatur, vehitur, præconibus inſinuatur,
Flectit ei procerum copia multa caput.
Nomen habet Ioſeph, cognomen ab arte notatur,
Deniq; Saluator regni plerunq; vocatur,
Nobilior genere, iam ſibi ſponſa datur.
Putiphares Ioſeph ſocer, eſt princeps regionis,
Qui ſocer eſt, & presbyter eſt etiam Pharaonis,
Nomen habens Aſeneth, filia, ſponſa fit hæc.
Fertilitas venit, colitur, tandemq́; recedit;
Orta fames valida, bona priſtina prorſus ademit,
Cuncta per Ægyptum triſtia rura dedit.
Iam populo pereunte fame per climata Nili,
Horrea regia præcipit omnia rex aperiri,
Vt cibus à populis accipiatur ibi.
Fama recens frumenta refert venalia regis,
Quæ Ioſeph tribuenda docet moderamine legis,
Ipſe domum regis ſuſtinet atque regit.

Fratres Ioſeph deſcendunt in Ægyptum, vt emant frumentum.

Pane carens, preſſusq́; fame patriarcha beatus,
Mittit in Ægyptum deferre cibaria natos,
Beniamin in thalamo detinet ipſe Iacob.
Nouit eos Ioſeph, ſed ab iis incognitus, inquit;
Dicite qui ſitis, eſtis ne parente propinqui?
Exploratores vos ego dico fore.
Nos, aiunt fratres, ex vno credito patre,
Bis ſeni fuimus, vnum periiſſe putato,
Ultimus in patria cum patre viuus abeſt.
Dicit eis Ioſeph: Iuro mihi per Pharaonem,
Ni videam puerum, non ibitis à regione,
Expedit vt veſtra ſingula dicta probem.
Vnus ait Simeon; Me carcere quæſo ligari,
Fratribus emiſſis valeant vt dicta probari,
Inq́; tuum thalamum paruulus ille dari.
Ite reuerſuri, puerum deferte minorem,
Obſes erit Simeon, ne decipiam Pharaonem;
His dictis reliqui mox iter inde mouent.
Aſſumptis aſinis frumenta ciboſq́; ferentes,
Singula geſta patri referunt, de corde dolentes,
Sed magis inde patrem condoluiſſe patet.
Saccus vt excutitur, decuſſa moneta videtur,
Omne datum precium ſacco remouente tenetur,
Mirantur pueri, plus pater ille vetus.
Flendo pater dixit; Ioſeph fera magna vorauit,
Beniamin Ægypti dominus pro morte vocauit,
Hic etiam Simeon commorietur, ait.

Rur-

Rurſus ait genitor; Iuuenem perdo Simeonem;
Perdidimus Ioſeph; puerum ſi perdo minorem,
In mœrore meo ſum moriturus ego.
Deficiente cibo, dicit Ruben genitori,
Crede mihi puerum, nato mihi crede priori,
Quem niſi reddiderim, iudicer ipſe mori.
Dixit et Iudas: Pater optime, ne pereamus,
Crede mihi puerum, ſi viuere ſic valeamus,
Hunc niſi reddidero, do caput atq; manus.
Ecce fame morimur, eſca pereunte perimus,
Sæpe repromiſſum puerum niſi ferre velimus;
Crede pater puerum non re habere minus.
Eſſe neceſſe pater cum iam ſatis ipſe videret,
Præſtat eis puerum cauta ſtatione monere,
Munera de Chanaan optima multa ferunt.

Ioſeph occultat ſeipſum fratribus ſuis præſente Beniamin.

Beniamin & fratres à Ioſeph fratre videntur,
Stat puer in medio, pia viſcera cuncta mouentur,
Eruptis lachrymis proſilit ipſe foras..
Inde lauans vultum, faciem pro tempore mutat,
Rurſus vt ingreditur, iuuenes cum pace ſalutat,
Atq; vocans Simeon, ordine ponit eos.
Munera de Chanaan placidè porrecta recepit;
Et quid agat genitor genitis ſolertia quærit,
Gaudia ſola ſibi pectore clauſa gerit.
Imperat vt ſedeant, vir doctus & ipſa Minerua,
Tempus & ætatem cunctis reſidendo reſeruat,
Datq; protogenita ſingula, ſorte ſua.
Mane iubet pueris frumenta ferenda parari,
Et iubet in ſaccis pretium velut antè ligari,
Beniamin in ſacco clauſerat ille cyphum.
Per medium terræ, cùm iam properanter abirent,
Retrò vident hominem nimium clamando; Venite,
State citò iuuenes: territa turma ſilet.
Reddite craterem domini, quem ſubripuiſtis,
Cur benefactoris bona tollere non timuiſtis?
Exceſſum ſceleris pœna ſequetur, ait.
Hoc cratere ſolet dominus meus auguriari,
His & in auguriis cognoſcit iniqua patrari;
Reſpondent iuuenes in ſimul ore pari;
Hoc vitium ſceleris hic quomodo poſſet haberi?
Præcipias quæri, qui ſe nequit inde tueri,
Principis Ægypti quam citò ſeruus erit.
Sit velut aſſeritis, vir ait, ſic opto doceri,
Sic damnandus erit fur, quem patet iſta mereri;
Quærite quem veſtrum pœna relata ferit.
Vndiq; ſaccorum frumentum præcipitatur,
Omnia ſcrutatur vir, & omnibus inſidiatur,
Beniamin ex ſacco proſiliente cypho.
Pro pudor, imò dolor, nec ſic dolor, imò dolores,
Mens iuuenum confuſa nimis, conſperſa rubore,
Concidit exanimis, mœſta, caduca, dolens.
Seruulus arripitur, deducitur, atq; ligatur,
Turma dolens ſequitur, confuſaq; corde ſecatur,
Quiſq; putat fratrum demeruiſſe caput.
Ante pedes Ioſeph, cùm turba caduca iaceret,
Neſcia quid referat, quid agat, quæ verba moueret,
Tota iacet ſtupida, viſcera fracta gerens.
Surgite, Ioſeph ait; Nunquid non auguriari
Nouimus? vt noſtra bona ſubriperetis auari?
Hunc puerum ſeruum culpa remordet, ait.
Reſpondent triſtes; cùm non peccauerit iſte,
Nos omnes fratres ſeruos pro crimine ſiſte;
Paruulus iſte puer cur mala noſtra luet?
Non erit hoc, inquit, ſed vos ſi vultis abire,
Tollite frumenta, me non prohibente redite,
Sed puero ſeruo non remeare licet.
Clam loquitur Ruben; lingua modulatus Hebræa,
Hæc meritò patimur, quia de patria Chananæa
Vendidimus fratrem; culpa reſurgit ea.
Arrigit huc aures princeps, auditq; loquentes,
Cordeq; compatitur, ſuſpirat ad hæc vehementer,
Et dum verba mouent, viſcera mœſta dolent.
Dicit ei Iudas: Audi nos optime prætor,
Si licet ordiri quæ fecimus ordine retro,
Suſcipe quæ loquimur, cum pietate precor.
Nos fratres miſeri, quondam fuimus duodeni,
Fortuitus caſus vnum tulit atq; peremit,
Vnde pater noſter nunc ſine fine gemit.
Pòſt habuit puerũ quem duximus ecce minorem,
Qui ſolet illius ſatis alleuiare dolorem,
Eius & aſpectus membra paterna fouet.
Sed tibi complacuit nos cogere per Simeonem,
Vt daret hunc puerum pater, en pereundo dolore,
Qualiter hunc dederat, ſi placet ipſe loquar.
Nos miſeri, veniente fame, quaſi iam morientes,
Et tua præcepta ſuper omnia corde timentes,
Quot ſumus hic nati diximus iſta patri.
Da pater hunc puerum, da quæſumus abſq; timore,
Ecce fame morimur, per eum viuemus honore,
Nec dubites ſaluum cum pietate fore.
Tunc ait ipſe pater; Iam perdidimus Simeonem;
Perdidimus Ioſeph; puerum ſi perdo minorem,
Triſtis ad infernum ſpiritus ire volet.

Ioſeph manifeſtat ſe fratribus ſuis.

Excluſis Ioſeph populis, pro fratre loquente,
Acriter infremuit, lachrymarum fonte fluente,
Clamat, & exiliens fratribus ipſe refert.
Hic ego ſum Ioſeph, ego ſum, confidite fratres,
Nil timeatis (ait) moueor digna pietate,
Vt Domino placuit ſomnia noſtra patent.
Intulit amplexus gaudens, dedit oſcula cunctis,
Omnibus in medio diuino munere iunctis,
In thalamum regis fama relata venit;
Venerunt fratres Ioſeph; rex gaudeo, dicit,
Quotquot ſunt fratres, quotquot ſunt eius amici,
Si veniunt, adhibent gaudia magna mihi.
Ferte meos currus, mulosq; parate camelos,
Currite, ferte patrem, cunctosq; feratu[illegible] braeos,
Nos quaſi dilectos ſuſcipiemus eos

Nunciatur Iacob, quia Ioſeph filius eius viuit.

Fratribus in Chanaan celeri ſtatione regreſſis,
Dum referunt hæc geſta patri, quaſi credere neſcit,
Et velut à ſomnis euigilanter ait;
Si Ioſeph viuit, Ioſeph mihi ſufficit, inquit,
Filius ipſe meus, mihi gaudia plena relinquit,
Dimidiumq; mei viuere teſtor ei.
Fit noua vita mihi, noua ſint mihi gaudia, dixit,
Spiritus his dictis, quaſi iam de morte reuixit,
Ioſeph vita patet, pergo videre pater.

Iacob conſuluit Dominum, an pergere expediat ei in Ægyptum ad Ioſeph.

Ad puteum iuramenti pater erigit aram,

Et petit vt Dominus faciat noua prodita clara,
An iter expediat, quod pater ipſe parat.
Perge, Deus dicit, ſed & vtenſilia ducas,
Semper ero tecum, te protego, teq́; reducam,
Quando reuerteris germine magnus eris.

Iacob intrat Ægyptum cum ſeptuaginta animabus.

Dum Iacob Ægyptum natis comitantibus intrat,
Detulit hinc animas numero quaſi ſeptuaginta,
Atq; boues & oues, multiplicesq́; greges.
Lætior ingreditur curru pater ordine vectus,
Ioſeph in amplexus patria dulcedine nexus,
Oſcula continuat, fletibus ora rigat.
Vita patris creſcit, caro torrida tota vireſcit,
Spiritus excreſcit, quia gaudia mira capeſſit,
Plena datur requies, læta fit illa dies.
Mane pater Ioſeph perducitur ad Pharaonem,
Suſcipit ille ſenem multo veneratus honore,
Et iubet vt ſedeat, verba benigna mouens;
Cuncta per Ægyptum noſtri loca paſcua Ioſeph,
Elige quas partes cupias magis in regione,
Pone tuos fratres, qua magis arua placent.
His bene patratis, cunctisq́; per arua locatis,
In medijs pratis ſtatuas ſolatia patris,
Frumenti gratis porrige, mando, ſatis.
In terra Gerſen, vbi copia fulget agrorum,
Complacuit Ioſeph diſponere caſtra ſuorum,
Vinetis, & agris, piſcibus, apta ſatis.

Ioſeph vendit alimenta Ægyptiis.

Excreſcente fame, pretio quoq; deficiente,
Murmurat Ægyptus, clamant nimis eſurientes,
Deficit argentum, deficit ipſe cibus.
Tolle boues, tollantur oues, armentaq́; terra,
Et populos concede tuos alimenta referre;
Terra iacet ſterilis, gens tua tota perit.
Omne genus pecorũ Rex, dans alimenta, lucratur,
Vulsq́; ſacerdotum genus vndiq; gratis alatur,
Subditus ipſe Deus dat ſua gratis eis.

Item de fame Ægypti poſt quartum annum.

Quattuor ecce famis annis hac arte redemptis,
Vndiq; frumentis plangunt miſeranter ademptis,
Clamor adeſt populi, gens alimenta petit;
Vt prius argentum, ſic nunc animalia deſunt,
Nil dare iam demum, niſi corpora noſtra valemus;
Nudi nanq; ſumus, nuda remanſit humus.
Nos eme cum terra, ſeruos ſub Rege reſerua,
Tota fame moritur populorum mira caterua;
Saluator noſter, annue, tolle preces.
Ille refert; Sic tollo preces, vt climata regni
Omnia ſint Regis; quicquid ſibi Nilus adegit,
Quicquid terra gerit, canone Regis erit.
Sic tamen in terra fructu volumus moderari,
Quinta quod ad fiſcum pars debeat inde locari,
Pro victu populi cætera cuncta dari.
Cuncta ſacerdotum volo libera rura putari,
Quos facit ante Deos Pharao plerunq; vocari,
Munere regali dat reuerenter ali.
Hac ego lege pars ſtatuo ſic perpetuari,
Cuncta per Ægyptum fiſcalia mando notari,
Regis & obſequiis lege manente dari.

Chronica illius temporis de regibus gentium.

HIs temporibus apud Ægyptios conſtructum eſt idolum magnum in honorem Apis, Regis Argiuorum; quidam tamen dicunt, in honorem Ioſeph, qui liberauit eos à fame; quod idolum, Serapis vocabatur, quaſi idolum Apis. Tempore autem chriſtianorum deſtructum eſt, ſub Theodoſio Imperatore.

De eodem ſimilia Chronica.

MOrtuo Api, filius eius Argus, à quo & Argiui poſtea ſunt appellati, patri ſucceſſit in regnum. Huius Argi temporibus mortuus eſt Iacob; regnante apud Sicyonios rege Erato; apud Aſſyrios adhuc viuente rege Baleo. Erant autem omnes anni Iacob centum quadragintaocto.

Tunc etiam, delatis aliunde ſeminibus, Græcia cœpit habere ſegetes primas. Et notandum, quòd Græcia, quæ per ſapientiam omnes ſuperexcellit prouincias, ſemina ſegetũ ab alienis; ſed leges & ſapientiam à ſe, & ex ſe, primùm recepit. Et prius iudiciis & legibus, quàm ſegetum ſeminibus informatur. Cætera verſus dicunt.

De morte Ioſeph in Ægypto.

Centenis quadragenis bis quattuor annis,
Iſrael in terris vixit dignè memorandis;
Vixit in Ægypto quinque, decemq́;, duos.
Mandat in Ægypto ſua funera non ſepeliri,
Sed patrios tumulos ſtatuit reuerenter adiri;
Tranſtulit hunc Ioſeph, nam requieſcit ibi.

Item de eodem, ex chronicis librorum gentilium.

IOſeph in Ægypto moritur, imperante apud Aſſyrios Amynta vigeſimoſecundo rege: apud Sicyonios vndecimo rege Clemineo: apud Argiuos adhuc Argo regnante. Fuerunt autẽ omnes anni Ioſeph, centum duodecim. Cætera verſus habent de Ioſeph.

Proles & ætas Ioſeph.

Centenis annis plenus ſimul & duodenis,
Principi Ægypti Ioſeph lux vltima venit,
Nephtalin & Manaſſes, progenitore gemit.

Chronica eiuſdem temporis, de rege Cecrope, qui primus Ioui bouem immolauit, & primus Ioui aram erexit tanquam Deo.

Tunc Iacob è medio pro tempore fluxerat ætas,
Cum dominum Cecropem regẽ tenet inſula Creta,
Ille Ioui pecudes primus in orbe necat.
Mactat oues ſibi, ſiue boues, prior erigit aram,

Morto

Morte bonis dat prima Ioui libamina chara,
Et venerans aras, idola, fana parat.
Illis temporibus Moſes erat orbe ſuperſtes,
Tunc & Apollo fuit remouens medicamine peſtes,
In cunctis medicis primus Apollo fuit.
Tunc Æſculapium medicum generauit Apollo;
Cuius & egregia conſcripta volumina voluo;
Hic, vbi mira gerit, fulminis igne perit.

PARTIS QVARTÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM
PARS QVINTA.

A NATIVITATE MOYSI VSQVE AD IOSVE.

¶ *Chronica illius temporis de diuerſis cauſis.*

ANno ab Adam ter milleſimo centeſimo vigeſimooctauo; à diluuio, ſexcenteſimo octuageſimoquarto; anno à diuiſione linguarum, quingenteſimo octuageſimotertio; ab imperio Nini, trecenteſimo vigeſimooctauo; regnante apud Aſſyrios decimoquarto rege Saphro; apud Sicyonios rege Orthopoli; natus eſt Moſes. iiſdem temporibus Prometheum fuiſſe ferũt, qui ob nimiam ſapientiam de luto homines feciſſe fingitur; Atlantem etiam patrem eius, qui ob ſcientiam Aſtronomiæ cœlos portare dicitur, fuiſſe tunc ferunt. huius Atlantis ex Magia filia nepos Mercurius, qui etiam dicitur Hermes Ægyptius, ſeu Triſmegiſtus, magnus philoſophus fuit, qui miræ profunditatis libros philoſophicos edidit. Cętera de Moſe verſus narrabunt.

Moſes naſcitur.

Sicut arena maris numeroſaq́; ſydera cœli
Plebe per Ægyptum dum multiplicantur Hebræi,
Rex nouus erigitur pernicioſus eis.
Rex ferus Amenoſis populum iubet angariari,
Hebraicos iubet infantes omnino necari,
Fœmineum ſexum ſeruat, & optat ali.
Odit eos gratis, metuens, ne multiplicati
Si fierent, populis gentilibus aſſociati,
Poſſit ab inde capi terra, vel agra pati.
Unde luti lateriſq́; viris ſub pondere preſſis,
Maior eis cunctis operum ſolertia creſcit;
Vrget & angit eos iam quaſi morte reos.
Iuſſit, vt infantes quicunq; videntur oriri,
Fluminis in pelago pereant per littora Nili,
Ne naſcendo viri multiplicentur ibi.

¶ *Ex Euſebio & Dionyſio.*

NOta quòd à tempore, quo Ioſeph intrauit Ægyptum, vſque ad natiuitatem Moſi, vel vſque ad exitum Iſraël de Ægypto, iſti reges fuerunt in Ægypto: Amois regnauit in Ægypto annis vigintiquinq;: Rex Nembroth, annis tredecim: Amenoſis annis vigintiuno: Memphres, annis duodecim: Meſfar, qui dicitur Meraſis, annis viginniſex: Tericimoſis, annis nouem: Amenoſis, annis trigintauno. eo tempore natus eſt Moſes, ex patre Aram, de ſemine Leui, quum ipſe rex eſſet annorum duodecim. Cætera de Moſe verſus dicent.

De eodem verſificè.

Natus Aram creuit, genitus de ſemine Leui,
Qui genuit Moſen, ſub regis tempore ſæui,
Ne puer hic pereat fit ſatis arte leui.
Nam pice munito poſitus puer ipſe caniſtro,
Dum natat in fluuio, cauto faciente miniſtro,
Iuncus eum tenuit, littoris ora tulit.
Dum mediis iuncis potuit fiſcella vagari,
Filia regis adest Termut, ſatagitq́; lauari;
Paruulus apparens vbere lacte caret.
Germen Hebræorum iacet hic, ait vna puella;
Filia regis ait; Puerum mihi (quæſo) reſerua,
Vt ſit adoptiuus filius iſte meus.
Stans ſoror infantis procul, huc feſtinat adire,
Si vis nutricem? dixit; mandabo venire;
Curre puella, refers, accelereſq́; piè.
Attulit hæc matrem, puerum lactare valentem,
Neſcia regina, dum cernit eam venientem,
Gaudet, & exorat lactet vt abſq; mera.
Excreſcens Moſes, ſpecioſus cœpit amari,
Sub lare vulgari ſolitus nutrice morari,
Amodo regali præcipietur alí.
Quum ſemel ipſe puer intenderet in Pharaonem,
Arripit, & reiecit manibus ſuprema corona,
Significans regna ſic ruitura fore.

Moſes vxorem duxit.

Oderat Ægyptus populum vehementer Hebræum,
Oderat & iuuenem quem diximus hunc Moſeum,
Diligit econtra filia regis eum.
Magna per Ægyptum cum fama foret Moſei,
Prorſus ei ſub Rege rei moderantur Hebræi,
Et Rex fautor ei munere dante Dei.

Ieſephus exponit, quia charus erat Pharaoni,
Æthiopes populi tunc bella dabant regioni,
Perditur Ægypti copia multa boni.
Plebs vbi vaſtatur, Moſes à rege vocatur,
Militiæ princeps fit, ſuſcipit is dominatum,
Obuius Æthiopum gentibus eſſe datur.
Inuidet Ægyptus dum cernit eum dominari,
Conſiliumq́ parat qua debeat arte necari,
Aut modò ſerpentum dentibus eſſe cibus.
Sic per deſertum mandatur habere meatum,
Copia ſerpentum quo tanta manere putatur,
Deueret vt Moſen conſociosq́ ducis.
Cautus ad hæc Moſes non hac fuit arte caducus,
Nanq́ ſui fuit ingenij moderamine tutus,
Atq́ venenerum prauenit arte dolum,
Ducta ciconia deuorat omnia parta venena,
Protegit agmina militis omnia gutture plena,
Nec remanet ſerpens qui modò damna ferat.
Æthiopum tangit confinia, terraq́ plangit,
Diſſipat & frangit Nadaber, quam circumangit,
Pacta petit pacis Rex, toleranda ſatis.
Nam, licet inuiſum, Moſen pro pace petitum,
Filia conſpiciens decreuit habere maritum,
Ducitur in thalamum, rem tenet atq́ ſitum.

Moſes reuertitur de Æthiopia in Ægyptum.

Rurſus in Ægyptum Moſes dum pergere quærit,
Sponſa dolet, gemitúq́ mouens cupit hoc prohiberi,
Spes ſua nanq́ perit, non ita, dixit, erit.
Annulus eſt Moſi datus incentiuus amoris,
Alter erat remouens quod habet fortuna prioris,
His erat vxoris mens variata dolis.
Subripit ex digitis primum, dat & acta ſequentis,
Sic vxoris amor cadit, eſt obliuio mentis,
Immemor efficitur, neſcit amare virum.
Fœmina plena dolis ſic frana relaxat amoris,
Arte facit Moſes fit vt immemor illa doloris,
Pergit ab Æthiopis finibus ipſe feris.
Victor ab his terris, Moſes redit ad Pharaonem,
Ipſeq́ victorem Pharao ſuſcepit honore,
Inuidet Ægyptus, ſicut & antè ſolet.

Moſes interfecit virum Ægyptium, & fugit in Madian.

Cum ſeruo Regis homo dum rixatur Hebræus,
Aſpiciens Moſes, quia nemo videt phariſæum,
Percutiens ſeruum vulnere mactat eum.
Tunc timuit, ne culpa ſibi tormenta refundat,
Sub ſabulo properè ſeruum ſepeliuit eundem,
Et putat hæc alios acta latêre viros.
Cumq́ duos iterum certare videret Hebræos,
Arguit hos: at alter ei, Me perdere quæris?
Debeo iam perimi ſicut & alter heri?
Territus hinc Moſes, iramq́ timens Pharaonis,
Currit ab vrbe foris, regni fugitiuus ab oris,
Circa deſertum iam ſua rura colit.

Moſes accipit vxorem filiam Iethro ſacerdotis Madian, nomine Sephoram.

Nata ſacerdotis Iethro, de Madianitis,
Sephora fit coniux Moſi ſub palmite vitis,
Iurat, & inſcribit, quod remanebit ibi.
Tempore poſt modico Regis lux vltima venit,
Ægypti populus nimis eſt infeſtus Hebræis,
Et labor & liuor crebrò recreſcit eis.
Iam dolor in cœlum planctusq́ reſultat eorum,
Reſpicit & Dominus miſerans tormenta ſuorum,
Venit, vt ipſorum ſaluet in orbe ferum.
Fœderis antiqui memor eſt, qui ſydera condit,
Quod pepigit, quod iurauit, quod ſæpe ſpopondit,
Per quod & à cœlis auxiliatur eis.
Eſt Abrahā memor, eſt Iſaac memor & populorum,
Quos premit Ægyptus nimia feritate laborum,
Tollet & illorum pace ſequente dolum.

¶ *Chronica eiuſdem temporis; vnde dicantur Perſæ, & quare.*

ANno ab Adam 3615; à diluuio, 886; anno à diuiſione linguarum, 785; anno Imperij Aſſyriorum 525, apparuit Dominus Moſi in rubo ardente. Eodem tempore Perſeus à Græcia in Aſiam, nauibus tranſuectus, barbaras gentes domuit, easq́; nomine ſuo Perſas vocauit; & ab eo dicti ſunt Perſæ; à Perſis autem dictum eſt regnum Perſarum.

Prima apparitio Domini ad Moſen, in rubro ardente.

Dum Moſes minaret oues hinc inde vagantes,
Aſpicit hinc ardere rubum flamma crepitante,
Fronde tamen viridis eſt, velut antè fuit.
Vado videre rubum, dixit, mirabile ſignum,
Ardet, & illæſum iam permanet vndiq́ lignum,
Hæc Deus ipſe gerit, viſio grandis erit.
Ardet & incaſſum, quia non cadit ignibus aſſum,
Vox ait ex alto; Moſes, Moſes. ait, adſum;
Iſte locus ſacer eſt. ſta citò ſiſte pedes.
Calceolos depone tuos pedibusq́ reſolue:
Et virgam quam ferre ſoles per paſcua, tolle,
Hac loquor ipſe Deus: tu puer eſto meus.
Territus hinc Moſes faciem velamine celat,
Fortior efficitur tandem, faciemq́ reuelat,
Magnus enim timor eſt, viſio maior erat.
Dicit ei Dominus; Abrahæ Dominus Deus adſum,
En populum dignoſco meum diſcrimina paſſum,
Deſcendi, veni, quàm citò liber erit.
Vade, voca populum, populiq́ voca ſeniores,
Dic, quia iam venit miſeris auferre dolores,
Puniet Ægyptum quæ mala tanta fouet.
Ille refert; Domine, quis ſum cui tanta reuelas?
Traulus ego lingua, non eſt mihi digna loquela,
Quomodo tanta feram, qui modò nullus eram.
Dicit ei Dominus; Ego ſum Deus ille creator,
Et muti ſurdiq́ Deus verus fabricator,
Vade, nihil timeas, te vocat iſte labor.
Tūc Moſes Domino, Precor, hæc mihi iuſſa remitte,
Quem miſſurus eras ſaluator ab æthere mitte,
Ille poteſt populum ſoluere iure tuum.
Tunc veluti iratus loquitur Deus; Eſt tibi frater,
Ore loquax Aaron, ipſum tibi iunge loquacem,
Hic quæcunq́ placet dicere nulla tacet.
Ille tibi populo liquido ſermone loquatur,

Te

Te ſecreta Dei cœleſtia noſſe paratur,
Te mea mandata myſtica ferre datur.
Montis Oreb locus eſt, vbi plebs mea ſacrificabit;
Sed penitus prius Ægyptum plebs expoliabit,
Hoc in monte mihi ſacrificanda dabit.
Regna Phereſæ, Iebuſæi, ſeu Chananæi,
Atq; Philiſtæ, populis tradémus Hebræis,
Lacte & melle fluunt quæ tribuemus eis.
Iam cuncti quia defuncti tibi ſunt inimici,
Nil timeas, conſtanter eas mea dextera vincet,
Te quoq; victorem, dextera ſumma fouet.
Nec ſubitò populus dimittitur à Pharaone,
Ni prius affligam terrore meo regionem,
Quæ lachrymas populi perditione mouet.
Dicit ei Moſes; fuerit ſi quæſtio mota,
Quis Deus eſt, quod nomẽ habet, quæ ſint ſua vota,
Dic mihi quid referam? tu Deus iſta nota.
Dic; Ego ſum qui ſum; Dominus præcelſus eorum;
Nouit Abraham, dilexit Iſaac, Saluator auorum,
Iſraël & Ioſeph, Nephtalin & Manaſſen.
Quid ſi ſigna petent, Moſes ait? exprime ſigna,
Dicit ei Dominus, facies miracula digna,
Proiice tu baculum quem geris ipſe manu.
Proiecit, coluberq́; fuit, morſumq́; minatur;
Ille timet; Deus ipſe iubet cauda capiatur,
Quumq́; manu capitur, qui fuit eſt baculus.
Rurſus ait; cognoſce magis, iam ſigna videbis,
Tolle manum, ſubmitte ſinu, clauſamq́; tenebis,
Intulit & tenuit, factaq́; lepra fuit.
Alba nimis leproſa manus, dum tota videtur,
In proprium reuocare ſinum puer ipſe iubetur,
Dum tenet hanc gremio, fit manus apta caro.

Moſes & Aaron annunciant filiis Iſraël, apparuiſſe Dominum in rubo & veniſſe.

Doctus abit Moſes; Aaron occurrit eunti,
Ecce venit Dominus dicunt populo pereunti;
Monſtrant ſigna Dei plebs bona credit eis.

Sephora vxor Moſi circuncidit filium ſuum cultro petrino.

Incircuncíſum portabat Sephora natum,
Cui Deus iratus puerum mactare minatur,
Petrino gladio tunc caro ſecta datur.
Vt legimus, primus gladius fuit ille petrinus,
Quo puerum circuncíſum per tempora ſcimus,
Non legitur cultrum petra dediſſe prius.

Stetit Moſes coram Pharaone.

Stant Moſes & Aaron pariter coram Pharaone,
Virga Dei monſtratur ei, ſaliente dracone,
Hæc vbi ſigna fouent, credere dicta monent.
Philoſophi regis alios finxêre dracones,
Virga tamen Domini reliquos cito deuorat ore,
Durior eſt lapide rex, neq; iuſſa tenet.
Rurſus ait Dominus: Sic dicite vos Pharaoni,
Dimittat populum, quia ſi dimittere nolit,
Verbera percipiet dignus & ipſe mori.
In proprio primogenito lædam Pharaonem,
Lædit vt ipſe meum, patietur & ipſe dolorem,
Iſraël Hebræus filius ipſe meus.

De prima plaga Ægypti.

Plaga fuit prima, dum ſanguine Nilus abundat,
Vndiq; ſanguinibus fons, ſanguine riuus inundat,
Fons vbicunq; tumet, ſanguinitate rubet.
Philoſophi regis eadem ſunt fingere niſi,
Quos Deus eliſit conſiliaq́; carmina riſit,
Dæmonibus Dominus præualet abſq; niſi.
Dum ſitit Ægyptus grauis eſt anguſtia rerum,
Effodiunt puteos & aquas fodiendo tulerunt,
Omnis homo queritur, nec mala ferre queunt.
Plebs ait intra ſe; iam cernimus eſſe neceſſe,
Rex petat expreſſe quod ſanguinis vltio ceſſet,
Et pro gente Dei iam moderetur ei.
Poſt mandata Dei magis affliguntur Ebræi,
Vnde ſibi nocuiſſe putant verbum Moſei,
Et quaſi morte rei ſæpe loquuntur ei.
Nos facitis fœtere magis coram Pharaone;
Plus patimur, plus conterimur, creſcente labore,
Iſraël opprimitur, turba repreſſa dolet.

Secunda plaga Ægypti.

Altera ranarum fuit vltio magna nouarum,
Quotquot vbiq; palus peperit, quot riuus aquarum,
Omnibus in domibus non nocuêre parum.
Tunc ſuper omnia vaſcula plurima rana reſedit,
Omnia fercula, cuncta cibaria, rana comedit,
Inq; thorum regis deteriora dedit.
Philoſophi ranas etiam finxêre madentes,
Rana tamen Moſi magis affligebat edentes,
Spondet ei Pharao quòd ſibi reddet eos.
Iſraël ignorat, neq; ſentit pondera ranæ,
In terra Gerſen nullo ſunt tempore plagæ,
Tardius & manè ſingula læta manent.

Tertia plaga Ægypti.

Tertia plaga venit, cynipheſ implent regiones,
Morſibus innumeris agitant hinc inde dolores,
Omnia perſtimulant, omnia læſa dolent.
Philoſophi nequeunt cyniphes per carmina ferre,
Vndiq; per cyniphes vrgentur & intima terræ,
Nec modò philoſophi ſunt ſine clade ſui.

Quarta plaga Ægypti.

Inclyta muſcarum magnarum copia venit,
Vltio quarta fuit, thalamo cum rege comedit,
Cuncta per Ægyptum vaſcula plena dedit.

Quinta plaga Ægypti.

Vltio quinta venit; perit omne pecus re- ionis,
Percutitur, moritur, plaga veniente furoris,
In domibus periit deperiitq́; foris.
In terra Gerſen animalia plena fuerunt,
Rex citius explorat ſi ſic foret ordine verum,
Legati verum rege dolente ferunt.

Sexta plaga Ægypti.

Omnia corpora vulnerat, vlcerat, vltio ſexta,
Aulaq; regia vulnere perdita funera præſtat,
Vlcera philoſophi tunc habuêre ſui.

Septima plaga Ægypti.

Septima plaga venit, cũ grandine ſulphur & ignis,
Vaſtatis vehementer agris & ab arbore lignis,
Depereunt pecudes, bos, equus atq; greges.
Iſrael in Gerſen manet integer, atq; ſuperſtes,
Omnis ouis regionis obit, ſua ſunt ſine peſte,
Largius ipſe Deus protegit, auget eum.

Tota per Ægyptum gens clamitat ad Pharaonem;
Præcipe quod populus diſcedat ab hac regione;
Ecce ſimul morimur, reſpice, plaga monet.

Octaua plaga Ægypti.

Plaga fit octaua nimia veniente locuſta,
Ventus adeſt calidus, tota regione peruſta,
Omne quod explorat denſa locuſta vorat.
Quicquid erat reliquum præmiſſo grādine natum,
Dum venit ad fructum bruco veniente voratur,
Iſraël in Gerſen gaudia plena tenet.
Omnibus in plagis quas dextera ſumma patrauit,
Rex magus atq; magis requiē cum fraude rogauit,
Cras populus, cras, cras, egredietur ait.

Nona plaga Ægypti.

Vltio denſarum iam nona venit tenebrarum,
Per loca terrarum neq; ſol neq; ſydus earum
Fulget, vt aſpicerent lumina fortè porum.
Extitit illa tribus regio tenebroſa diebus,
Defuit his Phœbus tenebrantibus vndiq; rebus,
Terra tamen Gerſen vndiq; lumen habet.
Rex ait ad Moſen & Aaron: Si vultis, abite,
Et veſtro libate Deo, citiusq; redite,
Fœmina cum pueris ſtent pecudeſq; domi.
Alter ait: Cognoſce magis, Deus omnia quæret,
Quæret oues, armenta, boues, pueros, mulieres,
Omne decus patriæ plebs abeundo feret.
Denique neſcimus quantum vel quomodo ſimus,
Quod munus, quod opus, quid ſacrificare velimus,
Omnia vult Dominus cloſa tenere ſinu.
A facie noſtra Pharao diſcedite dicit,
Cerno quòd Ægypto fecistis mala vos inimici,
Amodo nulla Dei dicta referte mihi.

¶ Chronica illius temporis vnde dicuntur Danai, & quare.

ANno ab Adam, ter milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo; anno a diuiſione linguarum octingenteſimoprimo; anno ab imperio Nini, regis Aſſyriorum, quingenteſimo trigeſimoquinto; Danaus quinquaginta parricidia vna nocte inter filios fratrum ſuorum peregit. Vnde poſt commiſſa ſcelera confugit ad Argos. Vbi à Sthenelao, Argiuorū rege humanè ſuſceptus, poſtea eundem regem à regno infideliter expulit, & ipſe pro eo regnauit. Ab illo autem Danao, Græci hodie Danai vocantur, & ipſius Danai perfidia ſunt notati. Vnde in prouerbiis dicitur; *Timeo Danaos & dona ferentes.* Eodem tempore facta eſt decima plaga Ægypti, ſicut in hoc loco verſibus continetur.

Decima plaga Ægypti.

Plaga venit decima, loquitur Deus ipſe deorum,
Finis adeſt horum, decima veniente laborum,
En facta ſignum grande per omne ſolum.
Omnis in Ægypto primogenitus morietur,
A primogenito regis dolor incipietur,
Omnis homogenitum perdet, & omne pecus.
Per medios feriendo lares ibit paranymphus,
Percutiet primogenitos quos repperit intus,
Prorſus Hebræa domus neſciet illud onus.
Signa tamen ſecum populus retinebit Hebræus,
In quibus eſſe meus noſcatur homo Phariſæus,
Intereatq; reus, viuat vbiq; meus.
Signa dabis, ſanguis hœdi morientis & agni,
Quo iubeo tangi poſtes habitantis & vngi,
Vt domus a plagis ſalua ſit illa magis.
Ille ſit anniculus, maculis incognitus agnus,
Aſſus, & a populo totus properando vorandus,
Qualiter hunc comedent regula noſtra docet.
Subcincti lumbis ſandalia veſtra feretis,
Geſtantes baculos, agnum properè comedetis,
Azyma, lactucas, tunc comedenda puta.

Allegoria de paſcha Domini, & de agno aſſo.

Eſt etenim phaſe, Domini ſit tranſitus iſte,
Neſcio quid loquimur, ediſſere myſtica Chriſte,
Vt valeat populus myſtica noſſe tuus.
Agnus erat Chriſtus, gemino de germine dictus,
Aſſus id eſt paſſus, moriendo Deus crucifixus,
Aſſas & hunc populus dum crucifigis eum.
Ipſe caret maculis, quia mundi crimina ſollit,
Sanguine nos redimit, quia nos moriendo reſoluit,
Frontibus inducit ſanguine ſigna crucis.
Os agni non comminui iubeo, Deus inquit,
In cruce dira Dei legimus non fracta relinqui,
Tunc quoq; mors agni vita redempta fuit.
Ægyptus fuit infernus, quo carcere ſeruus
Extrahitur populus, agno mediante redemptus,
Tunc ſine fermento viuere iuſſit eos.
Azyma, pura fides, & mens bene munda notatur,
Zabulus & Pharao tunc in mare præcipitatur,
Eripitur populus, vincit vbiq; Deus.

Omne primogenitum Ægypti occiditur ab angelo percutiente.

Sanguine dum poſtes mandaret & oſtia tingi,
Agnus adeſt aſſus velut e præceperat igni,
Vltio dena reis venit, & ira Dei.
Omne ſupradictum Deus vno perficit ictu,
Rex prius inuictus, nunc victus, vbiq; relictus,
Omne protogenitum perdit in orbe ſuo.
In medio noctis ſignato limine poſtis,
Ecce Deus fortis pertranſit, & angelus hoſtis
Percutit in gladio, verbere, Marte ſuo.
Primitus interimit primogenitum Pharaonis,
Inde ferit reliquos vbicunq; manent regionis,
Percutit omne domi, mactat & omne foris.

Pharao dimittit Iſraël ab Ægypto.

Hac nece ſortita, rex obtulit vltrò petita,
Vrget & inſtat, diſcedat vt Iſraëlita,
Ne pereant vita, ne moriantur ita.
Dum Deus hos cedit gens prorſus Hebræa recedit,
Mutuò vaſa petit, populus proſtanter obedit,
Omne decus regni gens tremefacta dedit.
Iſraël eijcitur, Ægyptus & expoliatur,
Azyma conficitur quod ab hinc properādo feratur,
Inclyta lætitia plebis euntis erat.

Quot

Quot annis permanſit Iſraël in Ægypto.

Ductus in Ægyptũ populus quem carmine pange,
Bis centum triginta duos ibi manſerat annos,
Tempore quo venit, ſorte ferente redit.
Millia ſexcenta tunc ſub Pharaone retenta,
Dicimus exempta, Domini virtute redempta,
Exceptis pueris fœmineisq́; ſuis.

De rege Italiæ Pico, de Danao rege Græcorũ, & de prima ficu, de primo caule, de prima oliua, & de aliis rebus mirabilibus.

Tunc erat Italicus ſapiens rex nomine Picus,
Regnat apud Græcos Danaus, primaq́; ficus,
Nunc fit apud Danaos, caulis apud Siculos.
Iuppiter ecce ſuas muris cingebat Athenas,
Succedit Cecrops rex, fingens idola ſcena,
Tunc prior in Creta creuit oliua ferax.
Tunc & Prometheus, qui filius eſt Atlantis,
Dat ſtatuas hominis humano more meantes,
Et quaſi viuentis heris imago fuit.
Promethei primus factus fuit annulus arte,
Quem iubet ex illa manuum conſiſtere parte,
Qua meritè dignus nomen habet medicus.
Ille quidem digitus, ſub quadam traduce vena,
Reſpicit ad cordis loculum, quæ gemma ſerena,
Quod virtutis habet cordis in ima ferat.
Annulus ex ferro, primus fuit ad medicinam
Corporis humani ſ ferro prohibente ruinam,
Quum neq; per neruos damna venire ſinat.
Men[illegible]as reliquis ſub eodem tempore Ceres
Inſtituit, ſegetesq́; dedit ſub falce iacere,
Triticeos cumulos curribus arte ferens.

¶ *Chronica.*

ANno ab Adam, 3690, à diluuio 960, anno à diuiſione linguarum, 859, anno ab imperio Nini, regis Aſſyriorum, quingenteſimo nonageſimoquinto, regnante apud Aſſyrios Scatite rege, apud Sicyonios, Maratho rege, & apud Argiuos rege Triopha; Moſes vir Dei, decem antea plagis Ægypto percuſſa, eduxit Iſraël de ſeruitute liberatum, ſicut his verſibus continetur.

Armatus egreſſus eſt Iſraël de Ægypto.

Iſraël armatus dimittitur à Pharaone,
Exiit à tenebris laterum ceſſante labore,
Triſtior Ægyptus depopulata dolet.
Armatura Dei mirabilis adfuit illis,
Nube diem claudit, nocturnaq́; lucidat igni,
Dux Deus ipſe via nocte fit atq; die.

Pharao perſequitur Iſraëlem, in curribus & in equis.

Per loca deſerti, rubri maris arua ſequentes,
Retrò vident gentes Pharaonis ſigna ferentes,
Attoniti populi, turba refert Moyſi.
Heu per deſertum populum cur perdere voluis?
Nónne erat Ægyptus variis ſuffulta ſepulchris?
Dum pateremur ibi diximus iſta tibi.
Ecce Deus noſter (Moſes ait) opprimet hoſtes,
Si veniunt poſt vos currus Pharaonis vt obſtent,
Congaudete magis, iam morientur, ait.

Iſraël tranſit mare rubrum.

Vox ait ad Moſen, quid clamas territus ad me?
Iam virga mare tange tua, tranſite per amnem,
Vt via ſit populis per mare ſicca tuis.
Vir tangit, maris vnda fugit, via ſicca pateſcit,
Stãt quaſi murus aqua, virgã maris vnda timeſcit,
Tranſit ad hinc populus, tranſit & omne pecus.
Mane, via dum fortè patent, Pharaone vidente,
Inſiliunt equites, veſtigia prima ſequentes,
Totaq́; gens regis curribus arma velut.
Per medias dum miles aquas iam pergere tendit,
Ira Dei ſuccedit ei, meritumq́; rependit,
Et iubet vt Moſi virga feratur aquis.
Tange maris fluxus iungantur vt vndiq; fluctus,
Fiat in Ægypto per ſecula plurima luctus,
Rex cum gente ſua, crimina morte luat.

Submergitur Pharao in mari rubro.

Fluctibus æquereis ſubmerſa manus Pharaonis,
Intulit Ægypto gemitum ſine fine doloris,
Corpora ſubmerſa protulit vnda foris.
Prælia ſopita dum conſpicit Iſraelita,
Cernit mandita, fit ei gens mortua vita,
Plebs benè ſortita ſalua remanſit ita.

De aqua Amaren in deſerto, vbi caſtrametati ſunt primo loco in deſerto.

Gloria cantatur Domino, feſtum celebratur,
Dirigitur populus, via per deſerta paratur,
Nunc ad aquas Amaren caſtra beata manent.
Aſt as eis aqua clara ſatis, ſed prorſus amara,
Turba bibit, magis inde ſitit, magis optat auara,
Plus populi clamant, pluſq́; ſitire parant.
Ipſe Deus ſigno Moſi iubet ordine digno,
Tangat aquas ligno, fiantq́; ſapore benigno,
Tangit, & ecce venit copia dulcis aquæ.

Iſraël caſtrametatur in Elim, vbi ſunt duodecim fontes, & ſeptuaginta palmæ.

Nunc abeunt, nihil inueniunt, deſerta ſubintrant,
Conſpiciunt palmas in Helim, quaſi ſeptuaginta,
Palma nitet pratis prata riganturaquis.
Pomis dactylicis, campiſq́; fruuntur amœnis,
Irrigui cernuntur ibi fontes duodeni,
Laſſus & eſuriens Iſraelita venit.
Tranſit Helim, deſertaq́; Sin, ceſſante farina
Eſuriunt, metuuntq́; famis veniente ruina,
Clamant, ne populum morte perire ſinat.
Cur Deus aut Moſes nos in deſerta vocauit?
Vt quid in Ægypto non nos Deus ipſe necauit?
Cur modò nos Moſes huc moriendo trahit?
Quando ſedebamus ſuper ollas carne refertas,
Qua ſpeciem Cereris regio ditiſſima præſtat,
Tunc potuit ſaturos ipſe necare ſuos.

Tempora funeſta Moſi ſeductio præſtat,
Per loca deſerta, tantum tumulatio reſtat,
Ecce fame morimur, dum ſine pane ſumus.
Iam Moſes & Aaron, dum iurgia ferre nequirent,
Tunc aiunt populo; Requieſcat ſpiritus iræ,
Plebs bona vade ſile, nos miſeramur idem.
Quid ſumus ante Deũ? nihil eſt hic noſtra poteſtas;
Ad Dominum deferte preces, Deus omnia præſtat,
Pane poteſt populos hic ſatiare ſuos.
Voce Deus Moſi, populis iurgantibus, inquit,
Iam populi timuère meis ſine pane relinqui,
Amodo de cœlo pane cibabis eos.
Veſpere iam carne ventrem ſatiabis inanem,
Angelicum panem ſumetis ab æthere mane,
Undè ſatis comedet plebs caritura fame.

De coturnicibus & manna de cœlo ſuper Iſraël.

Iuſſit, & auſtralis volitat numeroſa coturnix,
In mediis caſtris, capitur denſiſſima turmis,
Maneq́; de cœlis undiq; manna dedit.
Manna iacet, ſpecie ros aſſimilanda pruina,
Guſtus erat ſimila vel mixta melle farina;
Inde ſatis comedunt, iurgia cuncta ſilent.
Dum comedit plebs manna Dei lætiſſima feſto,
Exclamant, mana hu? quod dicimus eſſe, quid eſt
A mana hu, manna, litera noſtra notat. (hoc,

Quo ordine & qua menſura manna comedebat Iſraël.

Ordine manſura populis erat eſca futura,
Nec ſine menſura Deus hanc diſponere curat,
Nam fuit ambobus fratribus iſte modus.
Cuiq; viro menſura datur non amplius vna,
Hanc homo quottidie manducet & ordine ſumat,
Hæc & in Hebraico dicitur eſſe gomor.
Dupla, die ſexta, datur hæc menſura requiri,
Sabbatha nam celebrant, neq; tunc licet illud adiri,
Id non computruit quod retinetur ibi.
Si qua dies alia plus iuſto manna recludit,
Vndiq; computruit, vermeſq́; putredo refudit,
Iſte modus mannæ, materieſq́; fuit.
Manna quaterdenis annis durauit Hebræis,
Hic cibus in cœnis ita ſufficiebat egenis,
Ne foret eſuriens aut famelicus eis.

Cuius formæ vel coloris fuerit manna, & cuius ſaporis.

Manna, quaſi cæli ros, album mane reſedit,
Aſt vbi Sol venit liquefactum prorſus ademit,
Rurſus & eſca Dei mane refulſit ei.
Præcipitur Moſi in vaſe recondere manna,
Idq́; reſeruari Dominus per ſecula mandat,
Ut videant homines quos modo mundus habet,
De templo Domini Titus cum Veſpaſiano,
Manna tulit Domini, Petrus tenet in Laterano,
Fabula non agitur, Chronica vera cano.
Ille cibus Domini tantum durauit Hebræis,
Donec ab Ægypto iam iura vident Chananæi,
Amodo quæ cupiunt terra miniſtrat eis.

Percuſſit Moſes ſilicem, & egreſſa eſt aqua in Raphidin.

Dum foret in Raphidin, aqua tunc defecit alumnis,
Vir perit atq; pecus, niſi flumina det ſitibundis,
Plebs male conſtrata, da pater (inquit) aquas.
Nónne vides quia nulla quies reſtat pereundi,
Accelera, ne gens pereat, da flumina cunctis,
Per loca ſicca magis cur peritura trahis?
Vt quid ab Ægypto populus ſeductus abiuit,
Nónne fuit melius per paſcua viuere Nili,
Ecce ſiti morimur, potus abundat ibi.
Ira monet Moſen, populi iurgante caterua,
Quid clamatis (ait) gens aſpera, turba proterua?
Quid tibi poſſe meum? credite poſſe Deum.
Tunc ait ad Dominum; videor quaſi iam lapidari,
Oro, Deus, iubeas veſtigia noſtra rigari,
Qui populo dederas per iuia ſicca mari.
Vox ait ad Moſen: Propera, procede parumper,
Ecce tuus baculus de ſaxo flumina rumpet,
Plebs mea tota ſatis iam ſatietur aquis.
Dũ petra percutitur, mox flumina magna vidẽtur,
Grex ſimul & populus pariter potare iubentur,
Congaudentq; ſatis dum recreantur aquis.

Ioſue pugnabat cum Amalech, & Moſes orabat.

Pugnaturus adeſt Amalech princeps Chananeus,
Sub duce nunc Ioſue populus pugnabit Hebræus,
Bella videt Moſis, quem iuuat ipſe Deus.
Erectis ſurſum manibus dum ſtat Moſeus,
Vincit & exſuperat, victorq́; videtur Hebræus,
Depoſitis manibus, fit fugiendo reus.
Rurſus vt erigitur diuina manus Moſei,
Iſraël exſuperat, ſed deficiunt Chananei,
Taliter obtinuit prælia, turba Dei.
Hur & Aaron, tenuère manus ſurſum Moſei,
Et lapidi cui terga tulit vir ſtando reſedit,
Sic grauitas manuum nulla nociua dedit.
Quumq́; ſuas partes Moſi facit optio fortes,
Solis in occaſum Ioſue iam percutit hoſtes,
Arma tulit mane, victor vbiq; manens.

Quod tempore Ioſue Troia cœpit ædificari.

Temporibus Ioſue, ſurgunt noua mœnia Troiæ,
Dardanus & Troius Iouis ambo ſemine pollens,
Hi duo Troiana mœnia prima parant,
Fratribus iis binis noua Troia creatur ab imis,
Vndiq; ſublimis ſit turribus inſita primis,
Militia populis plena ſuperba nimis.
Tempora ſi regum gentilia commemoramus,
Atreus in Græcis iam tunc regnaſſe putatur,
Faunus in Italia tunc dominator erat.

¶ *Chronica illius temporis quando data eſt lex in monte Sinai, qualiter tunc originem habuit regnum Amazonum.*

ANno ab Adam, 4005, à diluuio 1265, anno à diuiſione linguarum 1164, anno imperij Nini regis Aſſyriorum 800: data eſt lex Moſi in monte Sinai. Eodem tempore ortæ ſunt mulieres, quæ vocantur Amazones, tali occaſione ſicut hîc ſubſcribimus.

Qui-

Quidam Rex Ægypti nomine Veſor, indixit bellum contra gentes, quas tunc vocabant Scythas, à Scythia regione. vbi Scythæ ſuper ipſum regem Veſorem triumphauerunt, & totam Ægyptum cum maiori parte Aſiæ obtinuerunt. Tunc duo regij iuuenes à Scythia expulſi, Plimus ſcilicet & Scolopeius, cum ingenti multitudine, in Ponto & Cappadocia conſederunt. Vbi dum vicinas prouincias depopulantur, ipſi omnes per inſidias occiſi ſunt: quorum omnium vxores, exilio ſimul & viduitate permotæ, repletæ audacia, & fœmineæ fragilitatis oblitæ, maſculos ſuos qui ſuperuixerant, occidunt, & arma occiſorum ſuorum accipiunt, & patriam defendunt. Semel in anno à vicinis ſuis coitum ſumebant, filios maſculos necabant, fœminas verò ſeruabant, dextras mammillas ferro vrebant, ne areū in prælijs impedirent. Vnde vocatæ ſunt Amazones, id eſt abſque mammilla. Mazon enim mammilla interpretatur. His dictis, ad hiſtoriam Hebræorum contemporaneam verſificè reuertamur.

Lex Domini datur Moſi in monte Sinai.

De Raphidin montis Sinai confinia quærit,
Lex Domini manibus Moſi mandatur haberi,
Scripta Dei digito fertur & ore Dei.
Imperat, vt montem nec homo, nec beſtia tangat,
Ne moriantur, at; Moſes ea fortiter angat,
Ante Deum voueant veſte venire noua.
Montis enim Sinai loca non ſunt tangere digni,
Nec licet attingi quæ ſpiritus ambit igni,
Solus erit Moſes cui modò ſancta patent.
Quadraginta dies ſub nube ſuit Moſeus,
Tunc didicit quæ pòſt docuit populum Phariſæum,
Solus & abſq; cibo perſtitit ante Deum.
Scripſerat in lapide legalia iura creator,
Cumq; tulit tabulas de montis culmine lator,
Conflatum vitulum repperit arte datum.
Stat Deus iratus populo, mortemq; minatur,
Confractis tabulis Moſes pro pace precatur,
Vixq; ſuis precibus viuere turba datur.
Parce precor, parce Deus, iram deſuper arce,
Diceret Ægyptus quòd eos ſeduxeris arte,
Vt ſimul innocuos plaga necaret eos.
Hac prece placatus Deus ipſe reconciliatur,
Lexq; reformatur, gens territa lætificatur,
Deſtruitur vitulus, parcit ad iſta Deus.

De conſtructione tabernaculi Domini per Moſem.

Cum populis habitare Deus pro tempore venit,
Venit vt inſtruat, ordinet omnia dogmate cœli,
Vnde tabernacli forma paratur ei:
Ordine quo fieret, voluit de lege doceri,
Vt valeant inibi Domini reſponſa mereri,
Aula ſacerdotis ſacrificantis erit.
Spontaneas vult primitias ibi ſanctificari,
Vult aurum Deus, argentum iubetq; parari,
Gemmarum ſpecies ligna Cethina ferent.
Coccus bis tinctus, ſeu purpura, ſiue hyacinthus,
Byſſus, & omne genus lapidum, foris ornat & intus,
Fit quoq; lampadibus balſamus aut oleum.
Pelle hyacinthina ſacra tecta teguntur ad ima,
Pelliculis rubricatis ſunt tegmina prima,
Thura thymiamata ſuauis odoris erant.
Annulus & tabula, paxillus, vectis & arca,
Vaſa tabernacli Moſi ſunt dogmate parta,
Porticus aducitur, ſanctaq; vela ſimul.
Onychini lapides gemmarum fulgida forma,
Sacra ſacerdotum ſatis ornamenta perornant,
His non altare, non humerale caret.
Propoſitos panes, menſam, candelabra, vectes,
Lumina ſic holocauſta parant altaria veſtes,
Ante tabernaculum propitiatorium.
Ænea craticula quæ tunc holocauſta locabant,
Cortinas atrij funesq; baſesq; parabant,
Labrum cortina victima multa gerit.
Seruabant veſtes veſtibula ſancta virorum,
Iura ſacerdotum qui lege merentur eorum,
Quiq; vices Aaron obſequiumq; colunt.
Artifices operum Deus inſtruit atq; laborum,
Sculpere ſculptilia, ſpecies variare colorum,
Intus & exterius glorificare chorum.
Beſelehel fuit ille faber de ſtirpe Iudæ,
Aurea qui didicit facili diſponere cude,
Et lapidum varios mirificare modos.

Filij Leui portant menſam Domini & arcam.

Ara Dei, vel menſa Dei, ſeu vaſa vel arca,
Progenie Leui portantur nomine Cahat,
Sic geſtator eat ne ſacra tangat ea.
Hæc ſacra nanq; Dei nulli tangunt Phariſæi,
Tactor enim moritur, ſed Aaron frater Moſei,
Iure ſacerdotum tangit & aſtat ei.

Filij Gerſen portant columnas & baſes & capitella & claues.

Lora tabernaculi capitellaq; ſiue columnas,
Et claues, pariterq; baſes, & cætera cuncta,
Progenies Gerſen lege iubente feret.

Præcepit Dominus à caſtris eiici omne quod eſt im mundum.

Omne quod immundum per caſtra videtur haberi,
Imperat à caſtris Dominus prorſus remoueri,
Nec populo ſpecies amodo ſordis erit.

Murmurauit populus, & multi ex eis ab igne vorati ſunt.

More ſuo linguis populus dat probra malignis,
Supplicijs dignis quoſdam cito deuorat ignis,
Cætera pars timuit, conticuitq; ſibi.

Maria ſoror Moſi, leproſa facta eſt.

Plebs ait ad Moſen; cibus hic iam nauſeat ore,
Trade cibos carnis, ſolito nos paſcito more,
Optat in Ægypto ſe modò turba fore.

Poſtulat à Domino Moſes quoſdam ſeniores,
Qui modò clamores portent paritérq; labores,
Murmur enim populi iurgia multa monet.
Hac prece de patribus ſtatuit Deus ipſe prophetas,
Edere iudicia quæ cauſa petebat & ætas,
Tollere quæ reſecat lex, ratióq; vetat.
Unde ſoror Moſi legitur dixiſſe Maria;
*Non Moſi tantùm, ſed & iſtiu gloria * fuit,*
Nec Moſi ſoli ſunt modo verba poli.
Motus ob iſta Deus, vlciſcitur in muliere,
Mox elephantia facit illam peſte liquere,
Pellitur à caſtris, digna flagella ferens.
Septima facta dies, Moſi bonitate precante,
Viſcera reſtaurat, caro munda reſurgit vt antè,
Vltio digna fuit, lingua ſuperba luit.

Nauſeantibus eis manna, venit coturnix.

Dum peterent carnes quia manna nauſeat eſca,
Ecce coturnicum Dominus quaſi flumina præſtat,
In medijs caſtris eſca volabat eis.
Tollere præcipitur quantum valet ordine veſci,
Ferre modum neſcit populus, nam plura capeſſit,
Sed caro ſeruata vermibus eſca natat.
Ira Dei mandatur eis dans fulgura dignis,
Millia bis dena, ter milléq; deuorat ignis,
Hac vbi plaga venit cætera turba tremit.

Dicit Dominus ad Ioſue; noſter es, an aduerſariorum?

Dum ſpeculatores præmitteret in regiones,
Terretur populus bellorum ferre labores,
Rurſus in Ægyptum iam remeare volens.
Motus ob iſta Deus, populum mactare minatur,
Ne pereant homines Moſes lachrymando precatur,
Qua prece de cœlis gratia parcit eis.

Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan & Abiron, cum centum quinquaginta ſenioribus ſequacibus eorum, & cũ vxoribus & filiis, omniq; ſubſtantia eorum.

Lis erat in populo, contentio per ſeniores,
Solus Aaron quia thura Deo referebat odore;
Ante tabernaculum iurgia multa mouent.
Bis centum quinquageni fuerant ſeniores,
Iura ſacerdotum præſumentes & honores,
In quibus ira Dei ſæua flagella monet.
Dathan & Abiron, præfatáq; turba virorum,
Dum dare thura volũt præſente manu populorum,
Terra vorauit eos obtinuitq; ſolum.
Deuorat infernus vnum cœtum ſeniorum,
Vxores natóſq; ſuos, famulóſq; ſuorum,
Altus erat ſaltus, exitúſq; forum.

Murmurauit populus, & percuſſit è cœlo Dominus, quatuordecim millia & quadringentos.

Murmurat ex more plebs improba, digna dolore,
Commouet à ſuperis Deus æthera, plena furore,
Copia conteritur turba caduca dolet.
Millia biſſena, bis mille, quater quoq; centum,
Trecentóſq; viros legimus tunc morte retentos,
Cætera plebs timuit quæ ſine clade fuit.

Virga Aaron floruit & protulit frondes & nuces in tabernaculo coram Domino.

Curat Aaron, ne murmure plus populus moriatur,
Et petit vt ſignum Domino perhibente feratur,
Cui magis ante Deum ponere thura datur.
Conſtituunt virgas totidem quot ſunt ſeniores,
Vt Deus oſtendat quis dignior extet honore,
Cui ſimul incenſi gratia danda foret.
Arida virga nuces Aaron cum fronde reportat,
Nullaq; de reliquis miracula virgula monſtrat,
Iura ſacerdotis florida virga tulit.

Filij Leui portant vaſa tabernaculi, & cortinas, & accipiunt decimas, & dant de ſuis decimis decimas.

Vaſa tabernaculi ſeruat generatio Leui,
Picta colore leui, ſacra cortina liganeuit,
Obſequium Domino nocte dieq; dedit.
Suſcipit & decimas de fructibus vndique terra,
Unde ſolet decimas decimarum ritè referre,
Omnia Leuita tunc decimabat ita.

Murmurante populo in deſerto Sin, dedit eis Moſes aquam de petra.

In deſerto Sin fluuio potuq; carentes
Dũ ſitiunt, dum iam pereunt, clamant vehementer,
Iurgia dant Moſi probraq; multa nimis.
Vox ait ad Moſen; ſitientes collige turmas,
Percute tu lapidem, fluuiales iam dabit vndas,
Iuſſit, & aſcenſit, eſt aqua, turba bibit.
Increpat inde Deus Aaron ſimul & Moſeum,
Quod quaſi morte reũ populum inuicantur Hebræũ,
Quorum durities peſſima turbat eum.
Tunc iurauit eis; plebs quæ modo iurgia quærit,
Regna repromiſſa nulla ratione videbit,
Imò ſuis meritis hic moritura perit.
Tu quoque dux populi, vel Aaron, non ingredieris,
Per loca deſerti peregrina ſepulchra mereris,
Hic cum fratre tuo tu moriturus eris.
Veſtibus exuitur Aaron virtute ſuperna,
Filius Eleazar veſtitur veſte paterna,
Vnde ſacerdotis nomen onúſq; tulit.
Mox vbi nudatur Aaron, in fata vocatur,
Et cadit exanimis, defunctus ad hoc tumulatur,
In deſerto Sin, ſic meruiſſe datur.

Murmurante populo multi ex eis à ſerpentibus deuorati ſunt.

Murmure creſcente populi, Dominúmq; mouente,
Undique ſerpentes nimia feritate furentes,
Agmina multa vorant prorſus & abſque mora.

Aſina loquuta eſt ad Balaham prophetam.

Rex vbi caſtra Dei Balac vidit agmina læta,
Vt maledicat eis Balaham iubet ire prophetam,
Angelus athleta ſtans maledicta vetat.
Pergere dum properat Balaham vectatus aſella,
Vrget & inſtimulat, ſtans beſtia fixa rebellat,
Et loquitur domino verba timenda ſuo;
Cædere me noli, tibi ſeruio prompta labori,
Reſpice ſigna poli, caueas obſtare furori,
Enſe potes Domini percutiente mori.
Erecto capite gladium videt ille minantem,
Si maledicis eis, ait angelus, interimam te,
Si cupias, vade: ſed maledicta caue.
Stans ſuper alta ſenex dum caſtra beata videret,
Tunc voluit, ſed non potuit, maledicta mouere.
Nexia dum voluit ferre benigna tulit.

Chronica illius temporis de regno Argiuorum, & de regno Sicyoniorum, & de morte Moſi.

Anno ab Adam quater milleſimo quadrageſimoſexto; à diluuio, milleſimo ducenteſimo ſexageſimoſexto; anno à diuiſione linguarum, milleſimo centeſimo ſexageſimoquinto; anno imperij Nini regis Aſſyriorum, octingenteſimo quadrageſimoprimo; regnante apud Aſſyrios decimonono rege Amynta; apud Athenienſes verò quarto rege Erichthonio; apud Sicyonios Corace rege decimoſexto; apud Argiuos, decimo rege Danao, mortuus eſt Moſes; & loco eius ſubſtitutus Ieſus, ſiue Ioſue, dux & iudex populi. Et extunc habuit populus Iudices, vſque ad Saul, primum regem Hebræorum. *Cætera de Ioſue metra ſubacta ferent.*

De Ioſue filio Naue ſucceſſore Moſi.

Extremo veniente die vitæ Moſei,
Dux Ioſue famulus Moſi præfertur Hebræis,
Signa triumphantis ſæpe reportat eis.
Montis in arce Nabor ſtetit ante Deum Moſeus
Monſtrat ei Dominus quæcunque tenet Chananæus,
Omnibus inſpectis addidit iſta Deus;
Sæpe repromiſſam populo nunc proſpice terram,
Hæc ſibi pollicita mea gratia regna reſeruat,
Hanc Abraham petiit, hæc tribuetur ei.
At quia iuſſa Dei tu præteriiſſe videris,
Melliſluam patriam Chanaan non ingredieris,
Hic vbi ſtas morere, iam moriturus eris.
Terra Moab fuit hæc, qua mortuus eſt Moſeus,
Signa ſepulturæ populus non vidit Hebræus,
Neſcio quò corpus tranſtulit ipſe Deus.
Centenos & biſſenos iam vixerat annos,
Cùm legitur Moſes morientibus annumerandus,
Amodo de Ioſue ſcripta legenda patent.

PARTIS QVINTÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS SEXTA.

LIBER IVDICVM.

Ioſue tranſit Iordanem ſicco pede, & omnis Iſraël cum eo.

Littora Iordanis Ioſue tranſire paratus,
Iuſſit vt arca Dei per fluminis alta feratur,
Dum iubet vt fiat præparat vnda vias,
Vnda fit vt paries, fluuio pro parte tumente,
Altera pars abiit fundo ſicco remanente,
Tranſit vt arca Dei turba ſecundat ei.
Fluminis ex fundo lapides traxit duodenos,
Et totidem poſuit quos abſtulit ex alieno,
Vt ſacra geſta Dei perpetuentur ei.

Venit timor Hebræorum in omnem terram.

Res volat audita, quia tranſiit Iſraëlita,
Vndique contigua tremuerunt regna petita,
Regum quiſque timet ne patiatur idem.

Ioſue circuncidit populum poſt tranſitum Iordanis.

Nunc iterum circunciſus narratur Hebræus,
Denique plebs obiit quam duxerat huc Moſeus,
Eſtque nouus populus, quem regit ipſe Deus.
Amodo non manna, ſed fructibus à regione,
Eſca datur populo, vario variante ſapore,
Terraque melliflua gaudia magna fouet,

Dicit Dominus ad Ioſue: Noſter es, an aduerſariorum?

Dux erat in ſpecula dum regna cupit ſpeculari,
Cui datur à Domino procul aſſiſtente vocari;
Noſter es, aut alius? retulit hic & ait;
Dux ego ſum populi qui flumina calcas Hebræi,
Cui Dominus cœli iam regna dedit Chananæi;
Dixit, & ipſa Dei forma refulſit ei.
Dux bonus expauit, quem tunc Deus ore vocauit,
Pronus adorauit, Deus ipſe ducem releuauit;
Accelera, Iericho iam capietur, ait.

Raab meretrix ſaluat exploratores filiorum Iſraël.

Exploratores dux miſerat in regiones,
Hosq́ Raab meretrix, placito ſuſcepit honore,
Mortis ab interitu ſaluat, & arte fouet.
Coccineum pannum, murorum parte tetendit,
In ſignum populo qui nocte dieq́ pependit,
Ne qua morte ream plebs ſacra perdat eam.

Arca Domini circunducitur, & cadunt muri Iericho.

Dux iubet vt populus vrbem ſuper arma requirat,
Arca Dei Iericho ter ducta quaterq́ regyrat,
Dum ſonuêre tubis, murus ab vrbe ruit.
Irruit vi venit populus, gentemq́ peremit,
Sola Raab meretrix ſua ſeq́ redempta redemit,
Omne quod in Iericho vixerat, igne perit.
Quicquid habet Iericho mãdat Deus igne cremari,
Vir, pecus & mulier mandatur vbiq́ necari,
Aurea vaſa Deo iuſſerat asq́ dari.
Vir fuit in populo tunc mandati violator,
Arguitur furti, iuſſuq́ ducis lapidatur,
Ira Dei ſiluit, paxq́ reuerſa datur.

Ioſue ſuſpendit regem Egi in prælio.

Rex Egi cum plebe Dei dum bella rependit,
Interiit cum gente ſua, caſuq́ pependit,
Vrbem regalem dux Ioſueus habet.

Terror Hebræorum venit in omnem terram.

Terror Hebræorum loca regna grauat populorum,
Copia bellorum gladiis infertur eorum,
Viribus armorum diripuêre ſolum.
Quæ tenet arua mare, properant iam bella parare,
Flumine Iordane veniunt ad prælia mane,
Quotquot ibi reges cuq́ citraq́ manent.
Obuius extat eis populi moderator Hebræi,
Marte calente Dei cadit omne decus Chananæi.
Omne quod arma vehit ſuppeditatur ei.

Gabaonitæ veniunt ad Ioſue, & decipiunt eum.

Gens Gabaonita, metuens ſuccumbere vita,
Horruit audita quæ fecerat Iſraëlita,
Arteq́ mentita, ſe, ſua ſaluat ita;
Dirigit ad Ioſue iuuenes hæc verba ferentes,
Reſpice legatos de longinquo venientes,
Iam ſumus attriti corde, labore, ſiti.
Calceolos noſtros fecit via longa vetuſtos,
Sunt veteres vtres, & pallia rupta vetuſta,
In ducis ecce manus omnia noſtra damus.
Fœdere pacifico cupimus petimusq́ tueri.
Cum populo Domini iubeas nos ſemper haberi,
Ordine quo petitis (dux prius inquit) erit.
Decipitur populus, quia dum longinqua putatur,
Proxima ſtat Gabaon, ſed pax data non violatur,
Ne gens fraude ſua falſa tuliſſe luat.
Fraude reuelata, plebi imperat illa beata;
Viuant pace data Gabaon, ſed perpetua ta
Ligna ferat populo, ſubdita geſtet aquas.

Sol ſtetit à Gabaon, dum Ioſue pugnaret.

Rex Ebron, & rex Ierimot, & rex Ieruſalem,
Rex Eglon tunc, rexq́ Lachis, dum bella pararent,
Caſtra mouent, Ioſue prælia dira dare.
Iſrael in Gabaon certamine reſtitit illis,
Tunc pluit a Domino grando permixta lapillis,
Vulnera de cœlis multiplicantur eis.
Regia ſigna ruunt, populi vexilla ſecuntur,
Percutit in gladio Ioſue, gentes moriuntur,
Vulneribus lapidum corpora plura cadunt.
Sol ſtetit a Gabaon, fulſitq́ per æthera ſurſum,
Diſtulit occaſum, negat orbi luna recurſum,
Dupla fit illa dies, nulla fit enſe quies.
Reges quinque ſimul vna latuêre ſpelunca,
Extrahit hos Ioſue poſtquam necat agmina cuncta,
In cruce ſuſpenſos vulnere perdit eos.
Tunc regem Magedan & regem percutit Iran,
Et reges Eglon, & regem percuſſit Edron,
In regno Dabir, vir mulierq́ perit.
Omnia montana loca, regna caput mediana,
Et regis Sadoc terram tenet vndique planam,
Et terram Gerſon vſque locum Gabaon.

Iſta ſunt nomina regnorum, quæ inſurgunt contra Ioſue.

Hæc contra populum conſurgunt climata regum,
Rex Iabin, Aſſur, Ioab, Eglon, Seremonq́,
Rex Agaz & rex Chanaan venit ex oriente.
Eſt & ab occiduis gens numeroſa nimis.
Venit Amorrhæus, Iebuſæus, venit Heuæus,
Rexq́ Phereſæus, Cethæus, venit Hethæus.
Ne timeas Ioſue, tunc ait ipſe Deus;
Mox vbi pugnabis Ioſue, reges ſuperabis,
Subneruabis equos, currus (ait) igne cremabis,
Arma tuis populis omnia capta dabis.
Sicut arena maris dum prælia multiplicari
Dux videt, arte pari feſtinat ad arma parari.
Obuia gentilis copia vita cadit,
His citò deletis, Aſſur confinia cepit,
Quæ bene munita, populum ſeſeq́ recepit,
Cætera quæ cepit rura, cremanda dedit.
Climata Iordanis, maris omnia littora magni,
Terq́ decem reges ſuperat, necat, obtinet, angit,
Regnaq́ cunctorum, rex, loca, iura, forum,
Deſine Muſa mea Ioſue taxare trophæa,
Bella gigantea manus inclyta geſſit Hebræa.
Quis numerare queat, quæ ſuperantur ea?

Ioſue moritur, & ſepelitur in monte Ephraim.

Congregat ex more Ioſue ſenior ſeniores,
Regnaq́ dinumerat Domini ſortita fauore,
Scripta manu Moſi perpetuanda monet.
Innumeris ceſis populis terraq́ tyrannis,
Vndecies vixiſſe decem Ioſue datur annis,
Monte fit Ephraim tumba paranda ſibi.

Iudas iudicat Iſraël poſt mortem Ioſue.

Dum cadit in fatum Ioſue, Iudas moderatur,
Suſcipit archatum populi, iudexq́ creatur.

Hoſtibus

Hoſtibus ingeritur, pugnat in omne latus.
Percutit auſtralem patriam, facit eſſe iugalem,
Marte Phereſæum regem capit in Ieruſalem,
Vndique Marte calet, victor vbique valet.
Sæpe creat ſibi turma duces, quibus arma tuetur,
Sæpe reos coluêre deos, plerunq; merentur
Pondera peccati ſæua flagella pati.
Gentiles coluêre deos, tetigere puellas,
Idola dum celebrant, gentilia vota reſeruant,
Aſtaroth atque Bahal idola gentis erant.

Reliquit Dominus quinque ſatrapas Philiſtinorum, vt experiretur in eis Iſraël.

Quinque Philiſtæos ſatrapas Deus & Chananæos
Seruat, vt indomitos per eos caſtiget Hebræos,
Sic ſtimulabat eos dum coluêre deos.
Bella Phereſæus vel Heuæus ſeu Chananæus,
Sic & Amorrhæus, Sydonius & Iebuſæus,
Intulit in populum, ſic iubet ipſe Deus.
Tot mala tentantem plebem pro crimine tandem,
Rex Meſopotamiæ bello ſuperauit eandem,
Octoq; plebs annis ſubdita ſeruit ei.

¶ Chronica.

ANno ab Adam quater milleſimo quinquageſimo ſexto: à diluuio, milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto: à diuiſione linguarum milleſimo centeſimo ſeptuageſimoquinto; Anno imperij Nini regis Aſſyriorum, octingenteſimo quinquageſimo quinto: regnante apud Aſſyrios vigeſimoſecundo rege Lamphere; Tunc Cadmus Græcas literas ſedecim fecit; Apollo etiam cytharam condidit, & artem medicinalem inuenit. Eo tempore orti ſunt Theologi, qui de diis falſis carmina compoſuerunt, vt Orpheus, Muſæus, Linus: tunc etiam finitum eſt regnū Argiuorum, & tranſlatum ad Medos, vnde fuit Agamemnon frater Menelai, mariti Helenæ, quæ rapta à Paride poſtea fuit. Eo tempore erat Othoniel Iudex in Iſraël, quemadmodum verſibus explicamus.

Othoniel iudicat Iſraël, & eripit eos de ſeruitute Syriæ.

Iſraël arctatus, Dominum pro pace precatur,
Vir probus Othoniel, iudex in plebe creatur,
Cuius ab officiis pax reparatur eis.
Eripit Othoniel populum, ſub rege Syrorum,
Pacis Hebræorum locus eſt, finisq; dolorum,
Vnde per omne ſolum libera rura colunt.

Iſraël ſeruit regi Eglon Moabitæ per duodecim annos, propter peccata ſua.

Dum quadragenus cum pace reuoluitur annus,
Othoniel moritur, iudex ad prælia magnus,
Dedita dæmoniis plebs citò lapſa fuit.
Idola quæſita rurſus colit Iſraëlita,
Tradit eos Dominus ſub Eglon regem Moabitam,
Plebs licet inuita ſubdita ſeruit ita.
Annis terdenis plebs improba ſerua reſedit,
Auxilium Domini populo peccante recedit,
Innumeros gemitus turba coacta dedit.
Iam ſatis attritis parcit Deus Iſraëlitis,
Quos pius & mitis citò liberat à Moabitis,
Tempora pacifica turba caduca ſitit.

Aoth ambidexter iudicat Iſraël, & liberat eos de ſeruitute Moab.

Surgit Aoth dux in populo, qui ſaluet Hebræos,
Pugnat vtraq; manu, gladio turbat Chananæos,
Interimitq; Moab, qui cruciabat eos.
Portat Aoth ſua dona Moab, rex dona ferentem,
Suſcipit in thalamum ſolus ſolum venientem,
Qui citò transfixum corde peremit eum.
Oſtia cuncta domus clauſit prius, intus & extra,
Per loca poſterius patula ſalit ipſe feneſtra,
Et redit incolumis, rex moriendo luit,
Deficiente Moab, cum rege cadunt Moabitæ,
Omnia vincit Aoth, regnant ſatis Iſraëlitæ,
Succumbunt gentes in regione ſita.
Pax fuit in populo tunc octoginta per annos,
Saluat Aoth patriam, pellitq; ſub enſe tyrannos,
Sorte ferente Dei tumba paratur ei.

Sangar iudicat Iſraël, & liberat à ſeruitute, vbi quingentos viros vno vomere interfecit.

Erigitur Sangar, iudex recolendus Hebræis,
Fitq; Philiſtæis cunctisq; timendus Heuæis,
Quingentos equites vomere mactat eis.

Debora mulier prophetes iudicat Iſraël, quum eſſet in ſeruitute regis Iabin, & ducis eius Siſaram.

Poſt obitum Sangar peccaſſe leguntur Hebræi,
Plebs datur in manibus regis Iabin Chananæi,
Iudicioq; Dei ſubdita ſeruit ei.
More ſuo Dominus lachrymas vidit miſerorum,
In torrente Ciſon hoſtes deleuit eorum,
Interimit Siſaram, ſuſtulit omne forum.
Dux regis Iabin Siſaram fit, nomine cuius
Nongentos bene falcatos dat in agmine currus,
Annis bis denis plebs ea ſeruit eis.

¶ Chronica.

ANno ab Adam 4061, à diluuio 2081, anno à diuiſione linguarum 1180, anno imperij Nini regis Aſſyriorum 860, temporibus Deboræ propheteſſæ, ortum eſt in Italia regnum Laurentum (id eſt Sabinorū) ſub Iano primo rege Italiæ. Cui ſucceſſit Saturnus, à filio ſuo Ioue illuc profugus. Deinde Picus rex, filius Saturni, qui cognominatus eſt Stercos, pro eo q;

ipſe primus agros ſtercorauit. Poſt quem regnauit Faunus,& poſt eum Latinus; cuius mater nomine Carmentis,nympha,literas Latinas inuenit. Latinus autem publicauit eas,& authorizauit.

Siſaram dux regis Iabin victus fugit ad oſtium tabernaculi Domini, ſub pallio fœminæ abſconſus,quæ transfixit eum per tempora,& ibidem mortuus eſt.

Debora tunc mulier legitur vixiſſe prophetes,
Iudicis officio dum regit ordine plebes,
Sub palma quadam fœmina ſola ſedens.
Illa virum Barach, Domino mandante,vocauit,
Et iubet vt populum diſponat ad arma parari,
Neptalim & Manaſſes arma parabit,ait.
Sic in monte Thabor iubet agmina ſancta locari,
Promittens Siſaram cum gente ſua ſuperari,
Omne decus Iabin,imperiiq; ſui.
Ante virum Barach Siſaram certamine plexus,
Et profugus latitans mulieris veſte retectus,
Tempore transfixum fœmina perdit eum.
Hic ita deſtructus Domini virtute tyrannus,
Pace bona quadragenis populus manet annis,
Vota refert Domino turba redempta ſuo,

Traditur populus in ſeruitutem, & liberat eum Dominus per Gedeonem.

Pax annis quadragenis quia venit Hebreis,
Rurſus iuſſa Dei male deſpiciunt Phariſæi,
Et quaſi ſæpe reus pœna reſurgit eis.
Sub Madianitas tradit Deus Iſraëlitas,
Prælia mortifera veniunt grauius repetita,
Octo gemens annis plebs ea ſeruit ita.
Dux oritur Gedeon, cuius decet acta notari,
Subditus eſt Domino,Dominus iubet arma parari,
Dimicat in Madian,rex ab honore cadit.
Qui ſtando potauit aquas,ad bella vocatur,
Quiq; iacendo bibit, Deus imperat abiiciatur,
Tercentum iuuenes ſtare bibendo videt.
Nec tamen hi pauci certaminis arma tulêre,
Ardentes ad bella faces buccinasq; dederunt,
Sicq; triumphantes plena trophæa ferunt.
Salmana,cum Zebee,tunc in bello ceciderunt,
Tunc quadragenis annis cum pace fuerunt,
Temporibus Gedeon regna quieta regunt.
Vxores de more fouent Gedeon adamauit,
Septuaginta quidem natos Gedeon generauit,
Copia natorum prælia dira trahit.

Abimelech filius Gedeonis iudicat Iſraël.

Natus ab ancilla fuit Abimelech Gedeonis,
Iudicat hic patriam, loca, iura tenens regionis,
Iudicium populi cum feritate colit.
Germanos necat ille ſuos ſupra memoratos,
Ipſeq; poſt pauca rex a muliere necatur,
Dum iaciens lapidem vulnerat illa caput.
Vulnere dum moritur,ſeruum rogat vt iuguletur,
Ne tantum dominum mulier mactaſſe putetur,
Néve ſuum perdat regia fama decus.

De eodem Abimelech,filio Gedeonis ſpurio.

Viribus Abimelech Domini moderamine fractis,
Et tribus in populis annis cum pace peractis,
In populo Tholam culmine ſummus erat.

Poſt Tholam ſuccedit Iahir,& iudicat Iſrael.

Tholam bis denis annis ſua fata peregit,
Succeſſit Iahir iudex,populumq; ſubegit,
Hic annis totidem regna paterna regit.
Ter denos natos Iahir genuiſſe putatur,
Quos aſinis numero paribus vectaſſe notatur,
Totaq; tunc populi turba fauebat eis.

Thola iudicat Iſraël.

Tempore quo Thola iudex in patribus extat,
Vicerat Antheum manus Herculis arte palæſtra,
Et Troianorum vaſtat in orbe ſolum.
Nunc regnat Laomedon, aries fert velleris aurum,
Theſeus indomitum pugna perimit Minotaurum,
Quis Minotaurus erat,ſub breuitate feram.
Natus regina fuerat,ſeruiq; coquina.
Semper amans crimen fuit hic actorq; ruina,
Tempora pacifica nulla manere ſinent.
Eius erant geſta, ludos agitare palæſtra.
Actaq; funeſta tribuit ſua iura moleſta,
Moreq; carnificis ſæuus atroxq; fuit.
Aurea Troianis dum vellera protulit agnus,
Fama per omnia climata prodita,prodidit agnum,
Inuidia Siculus Iaſon ademit eum.
Nunc Agamemnoni ſit Græcia ſubdita ſoli,
Atreus hunc genuit,quem regem diximus olim,
Tollit apud Siculos vndique iura ſoli,
Italicum legimus nunc regna tenere Latinum,
Tuſcia thura deis legitur nunc edere primum,
Vnde ſatis late nomina Tuſca patent.

Thola iudicat Iſraël,& Latina litera & lingua fit in Italia.

Dum iudex Thola fit in Iſraël ille propheta,
Lingua Latina venit,ſit litera dante poëta,
Verba loqui Græca iam noua lingua vetat.
Sola per Italiam fuerat tunc litera Græca,
Gramma nouum tribuit Latius rex atq; poëta,
Tullia rhetorica,limat & atra vetat.

Traditur populus in ſeruitutem Amon, quem tandem liberat iudex eius Iepte.

Dum moritur Iahir iudex populi Phariſæi,
Spernunt iuſſa Dei,ſimiles fiunt Chananæis,
Aſtarot & Baalim thurificantur eis.
A Domino traduntur Amon ſimul Iſraëlita.
Ter quoq; ſex annis dominantur eis Amonitæ,
Et reliqui regum ſæua flagella ferunt.
Clamor in excelſis lachryma gemitusq; frequentes
Cum prece placatum reuocant Dominũ miſerentẽ,
Miſſaq; de cœlis pax reparatur eis.
Erigitur Iepthe iudex patria Galadites.

Terri-

Terribilis,fortiſq́ui naſcitur ex meretrice,
Illeq́; fert populi cum probitate vicem.
Interfecit Amon regem, ſuperans Amanitas,
Reſtituit legem Domini,fouet Iſraëlitas,
Sex annis populum ſaluat & auget ita.

Abeſſam fit iudex in Iſraël.

Nunc venit Abeſſam iudex, vir Bethlehemita,
Paceq́; ſortita ſaluat benè regna petita,
Omnia defendens in regione ſita.
Terdenos natos datur Abeſſam genuiſſe,
Et totidem numero natas pulchras habuiſſe,
Annis ſeptenis iura paterna regit.

Angela iudicat Iſraël.

Venit & Angelan iudex, tutor regionis,
Hic legitur genitus de ſorte tribus Zabulonis,
Poſt annos denos fertur & ipſe mori.

Abdon iudicat Iſraël.

Nunc veniens Abdon, cunctis moderatur Hebrais,
Filius eſt Helba,contrarius eſt Chananaeis,
Annis octo Dei terra fauebat ei.
Iſte quaterdenos proprio de ſemine natos,
Protulit, & recipit per eos totidem generatos,
Qui ꝑ aſinis totidem ducere ſepe ſolent.

¶ Chronica illius temporis, de rege Troianorum Laomedonte, & de Agamemnone rege Græcorum, & de Samſone fortiſſimo, & Hercule.

ANno ab Adam 4080, à diluuio 1300. anno à diuiſione linguarum 1201. anno imperij Nini regis Aſſyriorum 877. rapta eſt Helena à Troianis: vnde Troia decem annis obſeſſa periit. Menelaus Helenam vxorem recepit. Æneas profugus, ingreſſus Italiam, Latini regis filiam Lauiniam vxorem accepit: de qua reges Albanorum, & poſtea Romanorum originem habuerunt. Reges etiam Fräcorum, ſiue Franconum, id eſt Teutonicorum, ab eiſdem Troianis, per aliam lineam originem trahunt: ſicut in ſequentibus ſuo loco plenius (autore Deo) dicemus, quum de cauſis Romanorum tractabimus. Samſon autem & Hercules ſub tempore Troianorum, pares ætate & fortitudine fuiſſe dicuntur, qui etiã ambo fraude fœminea perierunt. Samſon per Dalilam vxorem ſuam, opio potatus, & raſus, cæcatus eſt à Philiſtæis: Hercules verò per Deianiram vxorẽ ſuam tunica toxicata indutus, tanquam cera ad ignem dicitur liquefactus. hoc autem ei fecit vxor ad vindictam, pro eo quòd ipſe adamauerit puellã venuſtiſſimam nomine Hialam. Seruus autem miſſus ei ab vxore cum prædicta tunica, vocabatur Lyca. Eo tempore, terra quæ hodie dicitur Italia, vocabatur Græcia maior. Notandum eſt, quòd Æneas Troiam dicitur prodidiſſe, & ipſe necromanticus fuit, vxoremq́; ſuam diis immolauit, nomine Creuſam, filiam Priami, matrem Aſcanij. tempore deſtructionis Troiæ, regnũ Laurentum, id eſt Sabinorũ, ceſſit in Latium, regnante Latino Syluio, iudicãte Hebræos Samſone. Tunc erãt aurea ſecula, ſine turbatione bellorũ, ſub planeta Saturno. Sed Romanorum inchoante regno, venerunt tempora bellicoſa, & ferrea ætas. Nunc ad Hebraicã hiſtoriam reuertẽtes, geſta Samſonis ſuppoſitis verſib. largius explicemus.

Samſon fortis iudicat Iſraël, & liberat eum à ſeruitute Philiſtinorum.

Rurſus apud Dominum grauiter peccant Phariſei,
Vnde Philiſtais populi traduntur Hebrai,
Temporibus longis ſuppeditantur eis.
Turba quater iam paſſa decem defleuerat annos,
Quum fortis Samſon oritur, vir robore magnus,
Filius eſt Manuhe, corde manuq́; potens.
Ille Philiſtaeos affligentes Phariſeos,
Sæpe iubente Deo fertur ſuperaſſe tropheo,
More giganteo Marte retundit eos.
Pugne Samſonem legimus mactaſſe leonem,
Cuius & ipſe fauum mellis ſuſcepit ab ore,
Mortua dum ſicca beſtia tota foret.
Ille Philiſtæam qua tunc erat in regione,
Suſcipit vxorem. patre non prabente fauorem,
Illud enim Moyſi lex inhibere ſolet.
Terq́; decem numero legitur mactaſſe virorum,
Ex Aſcalona, ſpoliumq́; recepit eorum.
Vxoriq́; ſua detulit ante thorum.
Vulpibus inuentis tercentum, tempore venti,
Ignibus accenſis caudas ligat, arte retentis,
Concremat & ſegetes quas inimicus habet.
Arboribus, domibus. pariter cum meſſe crematis,
Vinetis deuaſtatis, vel ab igne voratis,
Damna vident populi magna, dolentq́; ſatis.
Terra Philiſtina, montanaq́; parte marina,
Vndique feſtinant tantam punire ruinam.
Vxor & ipſe pater perditur, ipſe latet.
Sub petra latitabat Ethan, coguntur Hebræi
Reddere Samſonem, quia damna dedit Chananæis,
Quæritur in petra, ſicq́; loquuntur ei,
Nonne Philiſtæi penitus dominantur Hebrais?
Cur dominis inferre tuis non damna vereris?
Reddere te volumus, quod crucieris eis.
*Ille * differt necem, patiarq́; ligari,*
Me vinctum deferte virum poſthac cruciari,
Munda manus veſtra ſic remanebit, ait.
Samſon vt arripitur, populo plectente ligatur,
Funibus arctatur, deducitur vt perimatur,
In mediis campis hoſtibus ipſe datur.
Viribus argutis, citè proſpicit ille ſaluti,
Vincula nexa cutis leniter validiſſima rupit,
Mandibulas aſini vidit, eaſq́; tulit.
Oſſe Philiſtinos populos mactans aſinino,

Plus quàm mille viros occidit in agmine primo,
Nec fuit omnino corde leone minor.
Quum labor exigeret iuuenem pugnando ſitire,
Poſtulat à Domino fluuium quemcunque venire,
Quo reparat vires dummodo pugna ſilet.
Vt ſatiet ventrem ſatis inuocat omnipotentem,
Ex aſini dente recipit fontem venientem,
Vir ſedit atque bibit, ſic recreatur ibi.

Samſon portat ſuper humeros ſuos portas vrbis Gazæ.

Ingreditur GaZam dum cum meretrice moratur,
Porta ſuburbana peſſundatur atque ſeratur,
Inſidia latitant perdat vt ipſe caput.
In medio noctis vir tollit limina poſtis,
Et cum poſte ſimul ſublatis vndique portis,
Portat eas tergo montis ad alta ſuo.

Dalila vxor Samſonis inſidiatur viro.

Suſcipit vxorem Samſon, cui Dalila nomen,
Dalila Samſonem ſuperauit & abſtulit omen,
Nata dolis mulier ſemper iniqua fouet.
Munere corrupta nouiter ſtans Dalila nupta,
Dum videt in lucta iuuenem certamine ducta,
Plurima blandita verba ferebat ita;
Non decet vxores (ait) ignorare maritos,
Ne variis animis vexentur amore petito,
Conſcia mens maneat prorſus vtrinq; citò.
Qua virtute viros tantos tua dextera vicit,
Vnde ſit hæc virtus, ego neſcio, Dalila dicit,
Indicet vxori mens tua (quæſo) mihi.
Rettulit hic; Si neruicis me fortè ligares,
Funibus euinctum me viribus ipſa probares,
Et virtute parem me tibi fortè dares.
Præparat inſidias mulier pro morte latenter,
Vincula diſrumpit Samſon, connexa potenter,
Vinctus vt euadit qui latet hoſtis abit.

Querela lethalis Dalilæ, qua vir eius Samſon deceptus & excæcatus fuit.

Dalila ſuſpecta thalamo de nocte recepta,
Quærere non ceſſans, iterum meditatur inepta,
Vrget vt illa magis, vir ſimulator, ait:
Fune nouo triplici, ſi fortia membra ligentur,
Prorſus vt alterius hominis connexa tenentur,
Dicta probans mulier, vincula rupta videt.
Ordine ſubtilis mulier proſtrata cubili,
Quomodo vinciri valeat, blandita requirit,
Dictaq; ſortiri fertur ab ore viri.
Si crines capitis ſeptem filo loqueabis,
Et clauo retinente ſolo filum religabis,
Viſcera debilia victaq; membra dabis.
Mox vbi tantillos filis ligat illa capillos,
Nexaq; paxillo ponit, vir diripit illos,
Victa doloſa dolo concidit illa ſolo.
Importuna tamen mulier non deſinit, auſa
Quærere quæ lateat ſub eodem robore cauſa,
Orat & irrepit, nocte dieq; petit.
Guſta cauat lapidem, mulier blandita maritum,
Frangit & inuitum fera peſſima fraude petitum,
Arte capit dirum fœmina blanda virum.
*Exprimit * ei vera Samſon quæ pectore celat,*
Et ſine cautela mens infatuata reuelat,
Viribus vt careat qui modò fortis erat.
Dicit ei: NaZaræi ſeruantur Hebræi,
Radere cæſariem ſpernunt omnes Phariſæi,
Hæc de lege Dei iuſſa parantur eis.
Robur ineſſe meis tribuit natura capillis,
Quæ citò deficiet ſi forcipe tondear illis,
Tunc ſimilis puero viribus (inquit) ero.
Hic vbi reſpondit, mulier reſponſa recondit,
Pocula dat opij, dormit vir, fœmina tondet,
Euocat inſidias, quæ prius intus erant.
Arte ſoporatus capitur, manibusq; ligatur,
Lumine priuatur, deducitur, expoliatur,
Eliciturq; foras, voluat vt ipſe molas.

Samſon deiicit aulam & templum dei Dagon, vbi moritur ipſe, cum omnibus Philiſtæis.

Scribitur, in GaZa tunc aula fuiſſe rotunda,
*Sarcina cuius erat media * ſtante columna,*
Gensq; Philiſtæa ſæpe reſedit ea.
Quumq; recreuiſſent Samſone molente capilli,
Gaudia feſtiua reparant communiter illi,
Et ſimul ante Dagon prandia magna colunt.
Sic vbi conueniunt tria millia fortè virorum,
Vxores puerique ſimul, famulique ſuorum,
Idola fana colunt, præbet & eſca forum.
Ludere Samſonem princeps iubet ante Dagonem,
Aſtaroth & Babalim multo venerantur honore.
Saltat eis cæcus, ſtatq; columna ſecus.
Gens erat immunda, medio fuit alta columna,
Hanc vbi peſſundat Samſon, cadit aula rotunda,
Vnde cadente domo, concidit omnis homo.
Hos vbi deleuit, plebs ſacra redempta quieuit,
Annis viginti inde ex prius ille reſedit,
Iudiciumq; Dei lege fauente dedit.

Chronica illius temporis, de Hippocrate, & de Pelope rege Græcorum, & de Italo rege Italiæ, & de Hercule atque Samſone, & de prima galea in Sicilia viſa ſuper Pharum.

Dũ moritur Samſon Hippocras viget orbe ſuperſtes,
Cuius ab antidotis tollunt medicamina peſtes,
Attamen in medicis primus Apollo fuit.
Græcia tunc Pelopem Danaæ de ſemine regem,
Sumpſit & accepto ab Athenis ſub Ioue legem,
Italus Italiæ rex, modò regna regit.
Vna fuit quondam Samſonis & Herculis ætas,
Formaq; conſimilis Varrone canente poëſa,
Sors mala fœminea fraudis vtrunq; necat.
Vna fuit virtus, & geſta coæua duobus,
Fertur & ambobus vnum fore corpore robur,
Diſſimilis regio, diſſimilisq; locus.
Condita Carthago tunc à Didone putatur,
Æmula Romanis quæ pòſt inimica paratur,
Prælia dum quærit ſub Scipione perit.

Tunc

Tunc Siculo coniuncta Pharo fit prima carina,
Et ſuper æquora prælia regia ſunt modo prima,
Tunc agilis Siculis prima galea fuit.

¶ Chronica illius temporis de regno Sicyoniorum, & de aliis cauſis.

ANno ab Adam 4279, à diluuio 1375, à diuiſione linguarum 1274, anno imperij Aſſyriorum milleſimo, rege vigeſimo nono, Oneo imperante apud Aſſyrios; Rege etiam Athenienſium quarto Meſanto, regnante in Latio Ænea Syluio, filio Poſthumi Faunij, filij Lauiniæ: Eli ſacerdote iudicante Iſraël, regnum Sicyoniorum defecit, quod octingentis annis vel amplius durauerat.

De Heli ſacerdote Domini in Silo, & de origine Samuelis.

Iura ſacerdotum Domini dum poſſidet Heli,
Helcana de Ramatha pater efficitur Samueli,
Anna prius ſterilis fit pia mater ei.
Vouerat hunc Domino materq́; paterq́; fidelis,
Traditus eſt Heli, placet obſequium Samuelis,
Seq́; puer Domino nocte dieq́; dedit.
Fertur & in Silo tunc fœderis arca fuiſſe,
Cuius ad obſequium Samuel puer editus ipſe,
Ante Deum ſabaoth veſte nitebat ephod.

De duobus filiis Heli ſacerdotis, ſacrilegio luxuriaque dediti ſſimis.

Tunc natos habuiſſe duos datur ille ſacerdos,
Ordine presbyteros, auidos, luxuq́; proteruos,
Ophni cum Phinees ad ſceleroſa celer,
Ante domum Domini ſcortum pepigere latenter,
Victima dum colitur, crudam rapiunt violenter,
Sæpe minus coctos diripuêre cibos.
Propoſitos panes rapiunt hinc inde frequenter,
Quolibet alueolo carnes rapuêre tridente,
In templo Domini regula nulla fuit.
Presbyter inſipiens populum parit inſipientem,
Ipſeq́; lege carens populum dat lege carentem,
Deſpicitur vita deſipientis ita.

Prophetia & viſio ſilent, propter peccata, & Deus parat hoſtem contra Hebræos.

Ira ſuper populum ſceleroſum venit Hebræum,
Vnde Philiſtæum Dominus vocat, vrget Enaum,
Vt quaſi morte reum depopuletur eum.
A facie Domini tunc proiiciuntur Hebræi,
Somnia non veniunt, neq; viſio fit Phariſæis.
Fit Deus omnipotens nunc alienus eis.

PARTIS SEXTÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS SEPTIMA.

SAMVEL.

NOcte quieſcenti ſacra vox loquitur Samueli,
O Samuel, Samuel: vocem puer æſtimat Heli,
Prouidus exiliens, concitus aſtat ei.
Dicit ei ſenior, non hac ego voce vocaui,
Eſſe magis Domini vocem prius ipſe notaui;
Vade puer dormi, vade, magiſter ait.
Terq́; quaterq́; Dei vox inſonuit Samueli,
Et totidem vicibus puer ipſe cucurrit ad Heli,
Ignorabat enim quis loqueretur ei.
Dicit ei ſenior: Si plus hac voce vocaris.
Non venias ad me, reſpondens ipſe, loquaris;
Audio te Domine, præcipe quæſo magis.
Voce reuertente, dum ſumeret ille ſoporem,
Sermo Dei rediit, Domini moderatus ab ore,
Dicta ſenis doctus, nunc puer apta monet.
Dicit ei Dominus; Verbum loquar, ô puer audi,
Quiſquis id audierit tunc vtraq; tinniet auris.
Suſcipe, ne timeas dicta referre mea.
Omne malum quodcunq; loquar veniet ſuper Heli,
Nam pueros cohibere ſuos legemq́; tueri
Noluit, à populo nunc abolendus erit.
Ipſe ruet, natiq́; ſui gladio perimentur,
Et populo mea plaga venit, paſſim morientur,
Qui non corripuit corripietur, ait.
Mane ſoni ſancita Dei puer ipſe reuelat,
Clauſa tenens audita ſenex pro tempore celat,
Quippe timor Domini pectore magnus erat.

De plaga Philiſtinorum, quæ venit in populum Domini, tempore Heli ſacerdotis & filiorum eius Ophni & Phinees.

Arma Philiſtæa dum rura premunt Phariſæa,
Plebs cadit enſe rea, gentes habuere trophæa,
Iudicio Domini bella parantur ea,
Millia bis bina de plebe cadunt reſupina,
Quam Deus inclinat, dãnat, premit, vrget ad ima,
Ne mala quæ celebrant amodo ſtare ſinat.
Turba reuerſa domum plangit cecidiſſe colonum,
Miraturq́; Deum ſe non habuiſſe patronum,
Rurſus ad arma volant, bella referre volunt.
Vnde die quarta clamant; Portemus & arcam,
Presbyteros portare duos hanc inde coarctant,

Ophni cum Phinees hanc ſuper arma ferent.
Ad loca bellorum venit omne decus populorum,
Voce, tuba, trumba, clangor reſonabat eorum,
Immodicus ſtrepitus concutit omne ſolum.
Arca Dei prima precedit & agmina minat,
Terra Philiſtina timet à reboante ruina,
Vndiq́, conuenit, cordeq́, fracta gemit.
Quid faciemus, ait? venit Deus ille deorum,
Tutor Hebræorum, deuaſtator regionum,
Venit & arca Dei, nemo reſiſtet ei.
Attamen ô ſatrapæ, forteſq́, reſiſtite gentes,
Cordeq́, ſurgentes gladiis exponite mentes,
Ob peccata ſui plebs ea ſæpe ruit.
Agmine congreſſi pugnant certamine plexi,
Arca Dei cecidit, populus dans terga receſſit,
Et duo presbyteri primò necantur ibi.
Terdecies millena cadunt pauciq́, relicti,
Arca Dei capitur, populus in ſanguine victis,
Ducitur ante Dagon arca Dei ſabaoth.

Arca Domini capta eſt à Philiſtæis, & poſita ante deum Dagon, & vir quidam venit de pręlio nunciare hæc ſacerdoti Heli.

Vir pereunte tribu remanens ſub ſanguine viuus,
Vulnere paſſiuus, currendo redit fugitiuus,
Aſperſus cinere geſta caduca refert.
Ante fores templi tunc ſede reſederat Heli,
Vir miſer aſtat ei, ſenior per ſingula quærit.
Quis ſit, & vnde venit, quæ noua facta gerit?
Ille refert, miſera populi malè prælia parta,
Et natos cecidiſſe ſuos, vbi decidit arca,
Omne decus populi prorſus & arca ruit.
Tactus ab introrſum ſenior cadit ipſe retrorſum,
Confracta ceruice cadens frangit queq́, dorſum,
Victa ſenis vita fata coequat ita.
Annis centenis minus vno vixerat Heli,
Iura ſacerdotum Deus ipſe dedit Samueli,
Amodo proſpiciam quid facit arca Dei.

De plaga Philiſtinorum qui tenebant arcam Domini captiuam, & de caſu Dagon.

Vrbs erat Azotum famoſa, caput regionis,
Qua fuit arca Dei pedibus ſubiuncta Dagonis,
Quem pro rege poli gens Chananea colit.
Mane Dagon cecidit, releuat gens praua iacentem,
Rurſus mane cadit, deſtruxit & arca cadentem,
Nanq́, Dagon capite ſtat manibuſq́, carens.
Mittit in vrbe Deus varios per viſcera morbos,
Miſit eis morbos, dedit ileon, atq́, teneſmon,
Natibus egreditur longæon abſq́, loco.
Anus & ex talis coxa refricante pependit,
Intumuit, crepuit, putruit, morteḿq́, rependit,
Iſta Philiſtæis intulit arca Dei.
Omnis homo turget, generalis plaga perurget,
Deficiunt turbæ, clamant vehementer in vrbe,
Exeat arca Dei ne moriamur ei.
Tollitur, eiicitur, circumq́, per arua refertur,
Inde magis moritur populus ſub peſte repertus,
Intus & abſq́, domo, clade necatur homo.

Fertur in Accaron, clamant magis Accaronitæ,
Tollite vos arcam, diſcedite, prorſus abite,
Quod ſibi vult Dominus, non retinere licet.
Altera plaga Dei patriam vehementer ademit,
Muribus innumeris ſegetum vaſtatio venit,
Vir mulierq́, gemit, fructus & herba perit.
Conueniunt ſatrapæ, recolunt hinc inde dolores,
Venit & ariolus necromanticus à regione,
Qualiter arca foret conciliandæ, monens.
Accipiunt vaccas fœtas, plauſtreq́, ſubartant,
Detentis vitulis imponunt deſuper arcam,
Vt videat populus quid facit inde Deus.
Si rectas peragrando vias diſceſſerit arca,
Creditur hæc plaga Domini pro vindice parta,
Si cæcus arua capit, non Deus iſta facit.
Attamen hinc arcam vacuam dimittere nolunt,
Munera non parca, capſa retinente reponunt,
Nam placare Deum, dona ferendo volunt.
Quot retinent vrbes, totidem fabricantur & ani,
Ex auro mundo fiant vt munere ſani,
Et totidem mures conſtituere fabri.
Procedunt vaccæ veſtigia recta ſequentes,
Iſraël aſpiciens vidit vaccas venientes,
Proſpicit & recipit, gaudet, eaſq́, tulit.
Intus & exterius videt, & conſiderat arcam,
Abſq́, ſacerdote ſubitè fit victima vacca.
Confringunt currum, conficiuntq́, rogum.
At quia tam temerè, Domini ſacra nuda videntur,
Ira mouet Dominum citiuſq́, perire merentur,
Vnde datur populis inclyta plaga nimis.
De Bethſamitis quos tunc peccaſſe notauit,
Vna decem decies ſeniores plaga necauit,
Sed de plebe magis copia damna trahit.
Millia quinquaginta Deus de plebe peremit,
Quumq́, videt populus quia tot commotus ademit,
Dixit & ingemuit, quid faciemus ei?
Inde vocant homines habitantes Cariathiarim,
Dicentes, Arcam Domini, miſêre Philiſtim,
Tollite vos arcam, vos teneatis eam.
Gauiſiq́, ſenes, cunctiq́, Cariathiarintæ,
Suſcipiamus eam, dicunt, reuerenter adite,
Suſcipit hanc Minadab, vir bonus à Galaad.
Filius Aminadab Eleazar ſanctificatur,
Sub quo cuſtode nunc arca Dei teneatur,
Sic requies populo, vitaq́, ſalua datur.
Arca Dei capta quum ſeptem menſibus eſſet,
Vltio magna Dei dedit hanc remeare neceſſe,
Quum redit in patriam glorificata ſuam.
Reddit vota Deo populus de corde ſereno,
Proiiciuntq́, deos quoſcunq́, tenent alienos,
Aſtaroth & Baalim comminuuntur ee.

Populus Iſraël petit regem à Domino, per Samuelem.

Poſtulat à Domino populus pro iudice regem,
Qui neq́, iuſta neget, neq́, ſpernat viuere lege,
Qui ſit Hebræorum ius, populumq́, regens.
Hæc ita dum quærit, iubet hunc Deus antè docere,
Quis ſit honor regis, quod onus, quis faſtus haberi.
Hæc ſibi ſi populus vult, Deus (inquit) erit.

Samuel prænunciat populo omnia iura regis futuri.

Iura dedit Samuel regis relegenda futuri,

Et

Et ſpecies enerum populi, quæ ſunt habituri,
Imputes ipſe ſibi, ſi qua petita luit.
Rex faciet populum regales ducere bigas,
Inſtituens equites præcurrere ſæpe quadrigas,
Atq; tribunales centurioſq́; pares.
Regis aratores faciet portare labores,
Eius meſſores eritis feruente calore,
Grana feretis ei, ſæpius ante fores.
Conſtituet fabros qui iugiter arma parabunt,
Inſtituet iuuenes, ſua qui vineta putabunt
Et reliquos homines, qui ſibi ligna dabunt,
Rex vnguentarias veſtras faciet ſibi natas,
Focarias & panificas de more vocatas,
Regis ad obſequium nocte dieq́; datas.
Tollet oliueta vinetaq́; ruraq́; terra,
Inſolitas operas faciet vos ſæpe referre,
Libera quæ nunc ſunt corpora, regis erunt.
Rex faciet ſegetes pro velle ſuo decimari,
Vinaq́; veſtra ſibi ſub eadem lege locari,
Atq; ſuis famulis diripienda dari.
Ancillas ſeruoſq́; tuos rex vndiq; tollet,
Ipſe boues aſinoſq́; tuos hinc inde reſoluet,
Vt faciant opera quæ iubet ille ſua.
De gregibus veſtris decimas ſub canone tollet,
Iuraq́; tunc populi, rex in ſua iura reuoluet,
Vos faciet ſeruos poſteritate ſues.
Omnia præfata de rege, ſcias tibi nata.
Si qua moleſta tibi fuerunt ſub rege parata,
Tu tua facta luas, non ego frango rata.

¶ Chronica.

ANno ab Adam 4389, à diluuio 1210, à diuiſione linguarum 1109. anno imperij Aſſyriorum, 1100, regnante Rege Derzilo apud Aſſyrios; Samuel iudicante Iſraël, Saul factus eſt primus rex Hebræorum, & ex tunc prophetæ & reges fuerunt in Iſraël. Nunc ad hiſtoriam Hebraicam verſificè reuertamur.

Placuerunt populo omnia quæ prædixit Samuel de rege futuro.

Iſraël vt dicit regalia debita fiſci,
Iura placent populo, regem petit & bene gliſcit,
Clamat & in cœlum, poſtulat ante Deum.

Saul cùm paſceret aſinas, electus eſt in regem Iſrael.

Vir de plebe Dei rex erigitur Phariſæis,
Germine Beniamin, vnctus manibus Samuelis,
Saul, paſcens aſinas, formaq́; grandis ei.
Ex humero ſurſum præcelſior extat Hebræis,
Filius aſtat ei Ionathas infeſtus Heuæis,
Terra Philiſtæa tota reſiſtit ei.

De rege Amon, qui ab vnoquoque viro Hebræo quærebat tollere oculum dextrum pro tributo.

Rex etiam ſeruebat Amon ſuper Iſraëlitas,
Nam dextros ab eis oculos vult rex Amonita,
Territus hinc populus ſtat periturus ita.
Prima nouo regi fuit hæc oblata querela,
Dum foret in Galaad, vbi regia iura reuelat,
Planctus ibi populi tunc pereuntis erat.
Rex ſedet iratus, plebs vndiq; tota vocatur,
Vndiq́; mandatur, citò vulgus ad arma paratur,
Nemo domi remanet, nemo vocatus abeſt.
Colligit ex populo tria millia mixta virorum,
Ter decies mille peditum inde melierum,*
Impetus illorum terruit omne ſolum.
Mane ſub aurora, Dominum Saul pronus adorat,
Dum populus Domini feſtinus ad arma laborat,
Victus Amon cecidit, terra peruſta luit.
Laus noua fit regi, nouus eſt, noua magna peregit,
Hoſtibus extinctis hoſtilia regna ſubegit.
Turba fauet regi, qui noua regna regit.
Saul redit in Galaad, populus victor comitatur,
Rurſus & erigitur, ſolium regni renouatur,
Qui fuit in ſpecie rex, modo cuncta tenet.
Viuat rex, viuat, clamat bona plebs rediuiua;
Tempora paſſiua ſub eo ſunt omnia diua,
Quilibet in patriam glorificatus init.

Saul eligit ſibi de populo tria millia virorum.

Electos de plebe viros tria millia regis
Turba dedit, quos tunc cum rege manere coëgit,
Obſequio regis quilibet arma vehit.
Pars in monte Bethel cum rege manere leguntur,
Pars manet in Gabaat, Ionatha qui voce reguntur,
Cætera pars populi vult habitare domi.

Ionathas facit aſſultum in Philiſtæos ſolus cum armigero ſuo.

Caſtra Philiſtæa quæ demoliuntur Hebræa,
Dum videt in Gabaat Ionathas, capit inde trophæa
Et grauiter perimens expoliauit ea.
Fama volat, Saul & Ionathas ad prælia cincti
Diripiunt, perimunt, fortiſſima caſtra Philiſtin,
Vnde Philiſtæi congrediuntur eis.

Philiſtæi mouent ſuper Iſraël, decem millia curruum, & ſex millia equitum, & peditum non erat numerus.

Ter decies mille currus de gente parantur,
Bis equitum tria millia nunc ad bella vocantur,
Sicut arena maris cætera turba ſalit.
Iſraël vt didicit quia gens furibunda veniret,
Diſtulit exire, ſataguntq́; latenter abire,
Vndiq; deliduit plebs fugitiua ſilens.
Nunc in ciſternis populus latet atq; cauernis,
Vir cubat in puteis, latebras magis optat auernas,
Quam periturus erat, dum latitare queat.
Agmina ſancta quidem quæ rex adduxerat idem
Delituiſſe videt, fuerant quæ fortia pridem,
Quæ pereunte fide Saul metuebat idem.
Sexcenti de plebe viri cum rege manebant,
Qui ſoli pro lege poli tunc arma ferebant,
Selaq́; de cœle ſpes refouebat eos.

In toto Iſraël non erat gladius, præter gladium Ionathæ & gladium Saul.

Non erat in toto gladius vel lancea regno,
Ferrariiſve faber, nec homo qui portet emendum,
Solus cum Ionatha rex gladiatus erat.
Terra Philiſtæa ferrum fabricabat Hebræis,
Nec licuit fabricare domi cunctis Phariſæis,
Ne genus armorum fortè daretur eis.
Vomer & aſcia, ſarcula, raſtula, ſiue ligones,
Furcula, runcula, falx, ſica deſuit, & pugiones,
Omne genus ferri vendidit hoſtis eis.

Ionathas ſolus cum armigero ſuo percutit Philiſtæos.

Exiliens Ionathas ſolo comitante cliente,
Arripiens arcum famulo dum contulit enſem,
Caſtra Philiſtæa mane videre meat.
Arduus ille locus, ſcopulis cum rupe pependit,
Impiger aſcendit properans, arcumq; tetendit,
Qua ſibi proclinam proſpicit arte viam.
Confortat famulum Ionathas, ne fortè timeret,
Dicit ei, gentes poterit Deus has remouere,
Deſuper auxilium iam miſerando feret.
Ipſe Deus ſignum nobis hac ſorte parabit,
Ecce Philiſtæus ſi nos homo fortè vocabit,
Vincere nos gentes mox Deus ipſe dabit.
Aſt homo ſi dicet, Diſcedite: prorſus abite,
Hac mihi parco vice, metuens diſcrimina vitæ,
Sic remeare licet, retrò petamus iter.
Vix manibus pedibusq; viam rapuêre ſupernam,
Gens vbi proſpicit, hos putat exiliſſe cauerna,
Voceq; tam leui dicit: Hebræe veni.
Procedit Ionathas famuli feritate ſequente,
Proſilit ingentes feriens hinc inde potenter,
Munere dante Dei nemo rebellat ei.
Ipſaq; ſe gladiis gens plena furore trucidat,
Ipſa ſui dum cæſa ruit fit gens homicida,
Gente cadente fera terror & error erat.
Cætus Hebræorum ſtrepitum perſenſit eorum,
Quæritur hinc Ionathas, vbi ſit dux magnus eorũ,
Et quia defuit hîc, eſſe putatur ibi.
Caſtra Philiſtei dum cæſa vident Phariſæi,
Arca Dei præfertur eis, comitantur Hebræi,
Merſaq; ſanguinibus dextra natabat eis.
Saul facit edictum dicens: Hominem maledictum,
Qui capiat victum, niſi viderit vndiq; victum,
Omne Philiſtæum nam videt ipſe Deus.
Mel fuit in petra, quod longa parauerat ætas,
Plebs tamen abſtinuit, Saul rege vetante propheta,
Quippe cibum tangi regia iuſſa vetant.
Neſcierat Ionathas, à rege cibum prohiberi,
Mellis enim modicum virga retinente comedit,
Poſtq; ſuper gentes plena trophæa dedit.
Sole recumbente, Saul quærit ab omnipotente,
Si iubeat gentem perimi ſub nocte ſequente,
Sed reſponſa Dei non modulantur ei.
Rex ait, O populi quiſnam maledicta mereri
Non timuit Domini? nulla valet arte tueri,
Si Ionathas fuerit, iam perimendus erit.
Dicit ei Ionathas modicum de melle comedi, (rit,
Nunquid ob hoc moriar? Pater inquit, ob hoc morie-
Conſurgens populus, Non ita (dixit) erit.
Iſta ſalus noſtra, Ionatha de munere venit,
Tollamus Ionathan, Deus inde poteſt miſereri,
Saluus erit iuuenis, qui bona tanta gerit.
Abſtinuit populus, ne plus modò perſequeretur,
Amodo plaga Moab, & Edon, Amonq; ſequetur,
Percutiunt hoſtes longius atq; ſecus.

Præcepit Dominus Saul, vt occidat regem Amelech, & omnem gentem ſuam, & omnia pecora ſua.

Poſt victos reges, poſt plurima prælia læta,
Iuſſa Dei veniunt regi, referente propheta,
Vade premas Amalech, & noua bella petas.
Indicat & cauſam quare non prælia pauſant,
Temporibus Moſi quia gens Amalech fuit auſa,
Bella referre Deo, Marte peribit eo.
Venit ab Ægypto quondam populus Moſei,
Dextra Dei conceſſit eis terram Chananæi,
Atque Pherezæis regna parauit ei.
Rex Amalech tunc in Ioſue primus fuit hoſtis,
Et cuneis tulit arma ſuis contraria noſtris,
Vt cadat ergo reus præcipit ecce Deus.

Verba authoris.

Longanimis Domini ſententia ſæpe moratur,
Digna tamen meritis tandem modulata paratur,
Peccatiq; ſui debita quiſq; luit.
Si quis enim quærit bene vel male geſta mereri,
Spes bona nulla perit, nec enim ſub iudice cæli
Vir bonus immunis nec malus vllus erit.
Longa (Deus dicit) Amalech peccata remiſi,
Nunc regem cum gente ſua te cædere miſi,
Cæde confiſi prorſus & abſq; mihi.
Vir, puer & mulier, pereant, animantia terræ,
Omnia quæ viuunt ſatagas occiſa referre,
Rex regioq; ſua facta maligna luant.
Iuſſio ſancita completur ab Iſraëlita,
Rex Amalechita capitur pugna repetita,
Cæſa carent vita multa per arua ſita.
Omnia cùm vicit, quæ regis erant inimici,
Saul male deliquit, quia plurima viua reliquit,
Viuus & hic Amalech carcere vinctus adeſt.
Quem quia non cædit, neq; iuſſis victor obedit;
Qui vincenda dedit Deus à vincente recedit,
Adfuit & Samuel, miſſus ab ore Dei,
Dicit ei; mandata Dei ſpreuiſſe videris,
Nec regem pecudumve gregem ſaluaſſe vereris,
Iuditio cæli Saul maledictus eris.
Pœnituit Dominum, regem te ſede creaſſe,
Pœnitet ex ſtipula minimum te glorificaſſe,
Te melior veniet, qui tua regna reget.
Si non peccaſſes, regnum tibi perpetuaſſet,
Nunc alium regem Dominus Deus euocat adſe,
Omnia cui tradet, tu breuitate cades.
Saul ait; Hæc pecora, quæ viua tenere videmus,
Sacrificanda Deo certa ſtatione feremus,
Non ea ſunt nobis viua, ſed eius erunt.
Abſit, ait Samuel; Dominus non dona requirit,
Quærit obedire, non muneris arte potiri,
Pectora non pecora ſacrificate viri.
Non holocauſta Deus, ſed corda fidelia quærit,

Munere

Munere non quæris ſed mente fideq́; mereri,
Hæc quis dona gerit lege beatus erit.

Saul proiicitur à facie Domini, quia mandatis eius non obediuit.

Saul rogat ante Deum Samuelis voce tueri,
Vt pietate velit Deus ipſe ſui miſereri,
Iratus Samuel, Non ita (dixit) erit.
Rex metuens, chlamydis Samuelis præripit oram,
Et ſatis implorat, aiens; Pro me pater ora,
Dum trahitur veſtis, ſcinditur abſq; mora.
Sciſſa veſte ſua, Samuel iratus in ipſum,
Sic ait, Hoc regnum fiet te præſide ſciſſum,
Quo ſcindente peris, tu quoq; ſciſſus eris.

Samuel occidit regem Amalech, propria manu ſua.

Arripiens Samuel Amalech, iubet vt moriatur,
Pinguis homo nimium rex, agat, ritè vocatur,
Quem Samuel gladio percutit ex medio.
Poſt actas cædes, Samuel remeauit ad ædes,
Nec Samuel regem, neq; rex vidit Samuelem,
Amodo Dauidica chronica Muſa feret.
A facie Domini Saul triſtis mane recedit,
Triſtis ad hæc Samuel damnato principe fleuit,
Motus & inde Deus protulit iſta ſeni;
Cur hominem quem deſtitui tu compatieris,
Iudiciis obſtare meis factiſq́; videris,
Alterius regis cultor & vnctor eris.
Ex pueris Eſai Dauid mihi tolle minorem,
Ille mihi placuit, ſed ei præſtemus honorem.
Vnge citò puerum, nulla ſit hora mora.

¶Chronica.

ANno ab Adam 4413, à diluuio 1255, à diuiſione linguarum 1154, anno imperij regum Aſſyriorum Nini, 1155. apud Aſſyrios rege Triciade imperante; puer Dauid, paſtor ouium, filius Iſai Bethlehemitæ, vnctus eſt à Samuele in regem Iſraël.

Dauid paſtor ouium vngitur puer in regem Iſraël, manu Samuelis.

Paſtor erat pecudum Dauid puer ille fidelis,
Vngitur in regem Domini, manibus Samuelis,
Spiritus ipſe Dei continuatur ei.
Saul erat in Gabaa, quem ſpiritus ille malignus,
Vexat & exagitat, grauiori verbere dignum,
Infert dæmon ei digna flagella Dei.
Quæritur a medicis, qua debeat arte mederi,
Fertur eum cithara modulamine poſſe tueri,
Hanc ſibi ſi tulerit, quam cito mitis erit.
Dum furor ille redit, dum regia viſcera lædit,
Subſidium quærit Saul rex Dauid cytharœdi,
Venit & inſonuit, mitia membra dedit.
Sæpe furor regis, puero modulante, receſſit,
Sæpius acceſſit, toties puer ægra repreſſit,
Sic puer & cythara cantio regis erant.

Dum furor & rabies cythara reticente citatur,
Cuſpide vult puerum transfigere, ſed variatur,
Transfixus paries cuſpide nanq; patet.
Territus inde puer metuens à rege recedit,
Et veluti antè fuit pecudis fit paſtor & hœdi,
Debita ſubſidia cura paterna dedit.

Exercitus Philiſtinorum cùm Goliath ſtat contra Iſraël pugnaturus.

Iſraël egrediens in valle ſtetit Terebinthi,
Turba Philiſtæa, montana, cacumina cinxit,
Prælia iam vetera cœtus vterq; parat.
Exiit a caſtris Goliath vir corpore fortis,
Spiritus horribilis, populiq́; teterrimus hoſtis.
Acriter armatus circuit omne latus.

Verba authoris.

Arma viri ſi ſcire velis bello properantis,
Scire potes, mea Muſa docet, quia forma gigantis,
Sex cubitos plenè dimidiumq́; tenet.
Grandis erat galea capitis, velut ærea teſta,
Æreus & clypeus, ceruicibus altior extat,
Æris ad hæc ocrea, crura pedeſq́; fouent.
Ærea lorica penſat ſex millia ſiclos,
Cuſpis habet ferri ſexcentos pondere ſiclos,
Liciа voluenti groſſior haſta fuit.
Arma Philiſtæi metuunt vehementer Hebræi,
Nec pugil in caſtris ex omnibus eſt Phariſæis,
Qui pro lege Dei Marte reſiſtat ei.
Exiit edictum regis, quicunq; Goliam
Vicerit, ille gener regis pro munere fiat,
Rexq́; ſibi ſocium ſede coæquet eum.

Præualuit Dauid in Philiſtæum in funda & lapide.

Venerat ad fratres deferre cibaria Dauid,
Hæc vbi diſtribuit, dum regia dicta notauit,
Dumq; Philiſtæos ipſe videret, ait;
Arma Philiſtæi ſi dextera vincet Hebræi,
Si pugilis caput abſtulerim Goliath Chananæi,
Enſe cadente reo vis memor eſſe mei?
Ille refert, Meus eſto gener, ſociuſq́; voceris,
Si poteris, ſicut loqueris, ſi dona mereris,
Sed quia tam puer es, quomodo victor eris?
Hic ait; ô Domine, potui mactare leonem,
Vrſi terribilem noui ſuperare furorem,
Cum mihi paſcentem tollere vellet ouem.
Vt Deus iſtarum mihi contriuit ora ferarum,
Ne valeant pecudum pertingere membra mearum,
Sic & eum reputat perdere poſſe parum.
Spiritus immundus de ſordibus eſt oriundus,
Incircunciſus, ſed ego deitatis alumnus,
Arbitror immanem vincere marte canem.
Induitur magnis Dauid regalibus armis,
Arma nocent membris greſſum prohibentia paruis
Et gladius pueri pendet ineptus humi.
Reiicit arma puer: nam ſingula reddidit illis,
Collectiq́; pera trinis de more lapillis,
In manibus fundam detulit arte ſuam.
Sic (ait) incedam, ſic membra potentia cadam,
Arma viri fœda deitatis munere lædam,
In Domino dirum mortificabo virum.

Terror ineſt populis, neq; ſpes bona defuit illis,
Mirantur puerum paucis bellare lapillis,
Confiduntq́; Deum perdere velle reum.
Sic puer in baculo populis ſpectantibus iuit,
Mens ſceleroſa viri puerilia pectora vidit,
Et loquitur puero, Quid facis (inquit) ibi?
Fuſte canem quæris, mea non (ait) arma vereris?
En auibus cœli ſuper æthera proijcieris,
Eſca meis canibus iam moriturus eris.
Alter ait; Confido magis ſuperare ſuperbum,
In Domino bellare volo, verbumq́; proteruum
Criminis ingluuies vir maledicte luet.
Euolat ex funda iacientis petra rotunda,
Per medium frontis capitis confixa redundat,
Intima dum cerebri perforat, ille cadit.
Enſe carens Dauid, caput amputat enſe cadentis,
Morsq́; ſuæ gentis fit tunc cito mors morientis,
Nempe Philiſtæi commoriuntur ei.
Gens fugit extemplo, tutore gigante perempto,
Gaudia ſunt populo pueri probitate redempto,
Rexq́; ſocer generum lege receptat eum.
Optat eum Ionathas, ſocia regnare ſorore,
Eius & eſt animo nimio connexus amore;
Gliſcit eum ſocium ſemper vbique fore.

Chronica illius temporis de Vlyſſe, & de Diomede, & de aliis mirabilibus.

ANno illo, quo Dauid præualuit in Philiſtæum, Vlyſſes condidit in finibus Hiſpaniarum ciuitatem Lixabonam. Eodem tempore quædam quaſi incredibilia in Græcia contigiſſe leguntur; videlicet ſocios Diomedis in aues mutatos: quæ etiam aues, ipſo Diomede in Deum tranſlato, circa templum eius, in inſula Diomedea, non procul à monte Gargano ſitum, volitent, aquasq́; ibi miniſtrent. Quod dictum Varro poeta (vt dicit Auguſtinus) in tantum probare videtur, vti eædem aues à Græcia venientes, eum tanquam ciuem ſuum viſitent & recognoſcant, aliasq́; omnes aues a ſe tanquam alienigenas, diris morſibus omnino repellant. Quod vt facilius credatur, introducit Varro in exemplum illam famoſiſſimam Circen, quæ ſocios Vlyſſis mutauit in beſtias: introducit etiam Arcades, qui tranſnatãdo ſtagnum, leguntur in lupum conuerſi: de quibus addit, quia ſi ipſi humanas carnes non comediſſent, poſt octo annos iterum in humanam formam rediiſſent. Aſſerit item Varro; quendam hominem, nomine Demutum, de ſacrificio Arcadum guſtaſſe, & propter hoc in lupum eſſe mutatum, decimo tamen anno in priſtinam figuram eſſe reuerſum: vnde etiam dicit Varro; deum Arcadũ eſſe deum Lycium nominatum. Græci enim lupum lycum vocant. Quæ omnia vtrum amore deorum ſuorũ confingant, an ludificatione dæmonum vera eſſe putentur, nõ eſt meæ intentionis probare. Auguſtinus tamen dicit, de quodam viro nomine Præſtantio, à filio ipſius Præſtantij ſe audiſſe, quòd venenum in caſeo ſumpſerit; vnde in lecto quaſi dormiens, multis diebus iacuerit: vbi euigilãs, caballum ſe factum eſſe, & annonã ſicut caballus portaſſe ſe, retulit. Narrat & idem Auguſtinus, cùm eſſet in Italia, de quibuſdam mulieribus audiſſe, quæ viatoribus in caſeo dabant diabolica machinamenta, per quæ in iumenta conuerti videbantur: qui peractis operibus ſibi tunc impoſitis, in humanam formam redibant, & mentem rationabilem teſtati ſunt ſe interim habuiſſe. Item de Macario eremita ſcriptum inuenitur, quòd puella à maleficis in equum mutata, & ab amicis ipſi Macario præſentata, non videbatur Macario equa, ſed puella: amicis verò ſuis omnino videbatur iumentum: vbi vir Dei, ad Deum precibus fuſis, & puellam fecit omnibus apparere verè fœminam, & amicorum eius oculos à præſtigiis dæmonum liberatos fecit aſpicere veritatem. Vnde apparet, dæmones humanas mutare formas in beſtias non poſſe, ſed oculos hominũ ſuis machinationibus faſcinare, ita vt aliud ſit corpus, & aliud videatur. vnde Paulus ad Galatas: O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit? Nunc ad hiſtoriam Hebraicam verſificè reuertamur.

Iratus Saul dixit, Mihi mille dederunt, & filio Iſai decem millia.

Gente Philiſtea pereunte reſurgit Hebrea,
Saul vt in vrbe meat, occurrit amœna chorea,
Atque gigantea bella canebat ea.
Mille dabant regi Saul, denaq́; millia Dauid,
Motus ob inuidiam rex, cantica tota notauit,
Iratusq́; magis, ſic furioſus ait;
Mille mihi tribuunt, genero tot mille dederunt,
Non mihi, ſed Dauid, laudes potiora tulerunt,
Nec ſine ſupplicio cantica (dixit) erunt.
Laudibus oblatis, Saul odit opus probitatis,
Et parat in generum nocitura pericula gratis,
Protegit hunc Ionathas, compatiturq́; ſatis.
Coniugis in thalamo iubet hunc rex nocte necari,
Saluat eum Michol, lectumq́; iubet variari,
Sponſa viro vitam conſcia ſaluat ita.
Lignea nam lecto cooperta iacebat imago,
Vt complexa virum tenet hunc regina virago,
Percutitur gladio lignea ficta caro.
Fraus patet, ille fugit, timet illa, paterq́; minatur,
Filia iam generum ſic præripuiſſe notatur.

Conſo-

Conſocio Jonathas corde fidelis erat.
In patre propoſitum Jonathas dum ſentit iniquum,
Sæpe iuuat ſocium, plerunq; tuetur amicum,
Cui ſeruus, impatiens, intulit iſta pater;
Vltrò virum rapientis filius es mulieris,
Perdere te quærit, quem ſemper amore tueris,
Si rex Dauid erit, gloria noſtra perit.
Alter ad hæc; Peto parce pater, pax obſecro fiat,
Dum licuit nos eripuit, moriente Goliath,
Fallere nolo fidem tuq; ſequaris idem.

Dauid fugit à facie Saul in montana.

Inſtar erat lapidis cor regis & ira furentis,
Ille docet ſocium iam tela e auore potentis,
Præmonitus Dauid mane latentor abit.
Fugit ad Achimelech, vbi tunc erat arca ſophia,
Tollit ibi gladium quem vicerat ipſe Golia,
Presbyter hunc aluit diſpoſuitq; piè.
Fama refert regi, quæ presbyter ille peregit,
Colla ſacerdotum nece ſeptuaginta ſubegit,
Cœtus ibi cecidit, qui loca ſancta regit.
In neco tantorum quos aſſero presbyterorum,
Abiathar ſolus de ſtirpe romanſit eorum,
Filius Achimelech deſeruitq; ſolum.
Iura ſacerdotum tulit exul ab exule Dauid,
Qui montana petens iuuenes ſibi conſociauit,
Cum quibus exilij longa pericla trahit.
Fama dedit regi generum ſub monte latere,
Cuius in excidium properat rex caſtra mouere,
Circuiter inſidias aucupis arte gerens.

Dauid abſcidit oram chlamydis Saul in antro.

Tunc & ab inſidiis circumdatus vndiq; Dauid,
Montis ad antra redit, quò diffugiens latitauit,
Ventris ad obſequium rex ibi ſolus adit.
Ventreq; dum crepitat, dū ventris ad acta laborat,
Dauid ab interius chlamydis clam ſuſtulit oram,
Neſcius egreditur rex, venit ille foras.
Stans procul hinc Dauid, de montis vertice dicit,
Rex, cur perſequeris veſtigia ſemper amici,
Lædere te potui, tu quoq; parce mihi.
Vt potuit veſtis tua me truncante recidi,
Sic potuit cerebrum me percutiente eliſi,
Cùm tua ſub gladio vita fuiſſet ibi.
Me quaſi vermiculum tanto conamine quæris,
Et pulicem bone rex nimium vexare videris,
Iudicet hæc Dominus, cur mala tanta geris?
Rex conuerſus ait: Dauid, chariſſime fili,
Iuſtior es ſocero, tu regno iure potiris,
At ego non tribui debita facta tibi.
Pœnitet erroris ceſſauit & ira furoris,
Te quoq; iam generum ſtudio complector amoris,
Tu peto liuoris ſtigmata pelle foris.
Nunc fili promitte mihi, cùm regna tenebis,
Quod natos in pace meos dominator habebis,
Huius enim regni tu moderator eris.
Fœdere percuſſo, rex lætior inde recedit,
Ordine pollicitis Dauid reuerenter obedit,
Rex abit, & genero nulla nociua dedit.

Dauid ingreſſus nocte tentorium regis Saul, tulit inde cyphum argenteum & lanceam regis.

Noctis in obſcuro Dauid ſocio comitante,
Ingreditur thalamum regis, nullo vigilante,
Et tamen in regem nulla nociua refert.
Vidit aqua plena tunc pocula regis amœna,
Ipſo quibus fuerat ſolitus rex ſumere cœnam,
Haſtaq; tunc lecto proxima regis erat.
Abſtulit illa quidem, ſed rex manet integer idem,
Dauid abhinc remeat, quo venerat ordine pridem,
Nec tamen in regem vult violare fidem.
Dauid in arce ſedens, clamat, vigilesq; vocauit,
Quid facitis vigiles? Ego ſum, cognoſcite Dauid,
Non bene ſeruatis; nec vigilatis, ait.
Ante thorum regis fuimus, ſed & inde redimus,
Nec tamen hunc Chriſtum Domini læſiſſe volumus,
Inde cyphum tulimus, quem modò cerno ſinu.
Audit & iratus, ait Abner, militia dux,
Quis vocat infeſtus? quid vult? dic quæſo, quis es tu?
Quis requiem regis rumpere nocte venit?
Retulit hic: Pro rege nec hic fuerat tibi cura,
Te duce, te vigili, ſua vita fuit peritura,
Sed nec ego vitam perdere quæro ſuam.
Lancea iuncta cypho, manet hic, ego tollere nolo,
Hæc puer accipiat, quia montis in arce repono,
Iura mei Domini tollere nulla volo.

De Nabal & Abigail in deſerto Carmeli.

Ruſticus in patria Carmeli, nomine Nabal,
Diuitiis tunc innumeris quaſi fonte natabat,
Nil tamen hoſpitibus cum pietate dabat.
Grande viri fœnus fuit, & vir fœnore plenus,
Pauper erat Dauid latitans & rebus egenus,
Cui ſpecus hoſpitium tunc dabat atq; nemus.
Dirigit armigeros, eſcas ſibi quærere Dauid,
Ruſticus armigeris alimenta petita negauit,
Probraq; non modica turpiter orſus ait.
Dum redeunt iuuenes animi feritate timentes,
Audit eos Dauid, iratus ad hæc vehementer,
Quicquid habet Nabal igne cremare parat.
Vxor erat Nabal ſapiens vultuq; decora,
Illa cibos varios, & dona parare laborat,
Pergit, & inſidias præuenit abſq; mora.
Munus vt armigeris ſolertia dat mulieris,
Ipſa viro ſatagit veniam placando mereri,
Ira cadit iuuenum, Dauid amicus erit.
Dum redit Abigail, mulier formoſa fidelis,
Ære, domo, Cerere, multisq; referta camelis,
Febribus interiit fortè maritus ei.
Lege maritali magis hanc Deus ipſe beauit,
Deniq; complacuit recipi pro coniuge Dauid,
Sponſa fit Abigail pronuba lege pari.

Dauid habitat in Sicelech, vrbe regis Achis Philiſtæi.

Vrbs erat in patria Sicelech, de gente Philiſtim,
Quam Dauid ſociisq; ſuis rex tradidit Achis,
Dauid & Abigail tunc habitauit ibi.

De morte Samuelis in Rama.

Tunc moriens Samuel datur in Rama ſepeliri,
Cuius & exequias populus decreuit adiri,
Planxit eum Dauid, conſociiq; viri.

Saul & Ionathas & omnes fortes Iſraël interierunt in monte Gelboë.

Montis Gelboë cum bella gerenda venirent,
Dum properant hinc inde ſuas confligere vires,
Hoſtibus inſpectis Saul nimis arma timet.
Conſuluit Dominum, Dominus reſponſa negauit,
Fœmina pythonum pythonica fana parauit,
Suſcitat & Samuel qui rediuiuus ait;
Quid me ſollicitas? cur noſſe futura laboras?
Ecce manus Domini, nulla tibi proficit hora,
Tu cum parte tua (rex) cadis abſq; mora.
Rurſus ei dicit: Domini te dextra reliquit,
Altera pars vicit, noſtri perimentur amici,
Cras eritis mecum, deſine, parce mihi.
Concidit exanimis rex, omni robore fractus,
Pallidus erigitur, mulieris voce retractus,
Eius & armigeri condoluêre viri.
Fœmina compatiens pueris alimenta parauit,
Et regem licet attonitum, guſtare rogauit,
Dum precibus victus guſtat, Eamus, ait.
Iſraël in campis totus quicunq; remanſit,
Rege reuertente committere prælia ſanxit,
Inſtructis cuneis cæcus in arma ruit.
Ala Philiſtæa citò caſtra repellit Hebræa,
Vincit, & exſuperat, nanciſcitur ipſa trophæa,
Plenaq; ſanguinibus Marte retundit ea.
Interiit Ionathas, numeroſaq; turba ſuorum,
Viribus armorum cadit omne decus populorum,
Iſraël interiit, deperit omne forum.
Ne rex à manibus gentilibus interimatur,
Armigero feriente ſuo Saul enſe necatur,
Iuſſus enim famulus perforat ipſe latus.
Mane reuertentes repetunt campeſtria gentes,
Inde caput Ionathæ regisq; ſimul referentes,
Aſtaroth ante Deum turba locauit eos.
Corpora cæſorum muris ſuſpenſa reponunt,
Grandis Hebræorum ſolertia nocte virorum
Corpora ſubripuit, quæ venerando colunt.

Philiſtæi reſpuunt auxilium Dauid in bello, quia ſuſpectus eſt eis, in monte Gelboë.

Ductus in obſequiis regis qui dicitur Achis,
Vir Dauid, famuliq; ſui ſuper arma parati
Gentibus obſequium præbet & arma ſatis.
Diſplicuit ſatrapis ad prælia ducere Dauid,
Quippe Philiſtæum Goliath prius ipſe necauit,
Unde putant ipſum velle nocere magis.
Segregat ergo ſuos Dauid redeundo miniſtros,
Et redit in Sicelech nullo reuocante magiſtro,
Dum redit ipſe domum, ſentit in vrbe dolum.
Ex Amalechitis venientes namq; latrones,
Expoliant Sicelech capiuntq; viros, mulieres,
Cum quibus vxores Dauid abiſſe dolet.
Inſequitur Dauid veſtigia prima ferentes,
Longius à patria videt illos nocte ſedentes.
Quæ medus pratis cœna fit ampla ſatis.
Conſuluit Dauid Dominum ſi vincere poſſet,
Vade (Deus dixit) tua dextera conteret hoſtes,
Iuit & obtinuit, gensq; caduca luit.
Irruit in cœnam tanquam furibunda leæna,
Intereunt hoſtes, ſtant fercula ſanguine plena,
Magna fuit præda, gloria maior erat.

Armiger qui nunciauit Dauid ſe occidiſſe Saul, occiditur tanquam malefactor.

Vulnere proſtrato populo vel Marte necato,
Fama refert bello Ionathan ſuccumbere prato,
Et regem gladio iam periiſſe ſuo.
Armiger interea qui Saul prius enſe peremit,
Veſtibus exciſſis laniato corpore venit,
Certior vnde redit vir, noua certa dedit.
Sic & ſic cuncti victi ſunt (inquit) Hebræi,
Mortuus eſt Ionathas, ego regis facta peregi,
Signa tibi refero, quæſo memento mei.
Porto tibi regis armillas & diadema,
Amodo cum regno fiet tibi gloria plena,
Te Deus inſtituit, tolle quod eius erat.
Triſtis & attonitus Dauid cadit, atq; reſurgens,
Ingemuit lachrymans alios deflere perurgens,
Planctus erat celebris, mœror vbiq; grauis.
Deplorant Ionathan bello cecidiſſe priorem,
Et plangunt pariter cecidiſſe viros probiores,
Regia membra dolent idolothita fore.
O mons Gelboe, montana referta cruore,
Non habeant pluuias, careant per ſecula rore,
Fertur adhuc ſterilis terra cruenta fore.
Qui tulit armillas iuuenis, qui fert diadema,
De manibus Dauid dum munera ſperat amœna,
Dona tulit mortis, deniq; dignus erat.
Dicit ei Dauid: Tu qui diadema tuliſti,
In Chriſtum Domini committere non timuiſti,
Officium mortis, morte ſequeris, ait.
Ictibus armigeri quantocius ille necatur,
Sponq; dati ſceleris ſic morte viri variatur,
Fata ſui Domini nam moriendo luit.

Chronica illius temporis, de regibus & cauſis Troianorum.

Iſtis temporibus Troiam deſcribit Homerus,
Anchiſem Priamumq; ſimul regnare feremus,
Geſtaq; tangemus, me rogat ipſa Venus.
Naſcitur ex Priamo Paris, & laudabilis Hector,
De quibus annecto breuiter quam plurima lector,
Cætera quæ remanent magnus Homerus habet.
De tribus in munde mulieribus, vna mouetur
Quæſtio, quæ ſpecie reliquis mage pulchra putetur,
Obtinet hic Helena iudiciale decus.
Illa Menelaum legitur meruiſſe maritum,
Cuius auus Iaſon rapuit vellus redimitum,
Vnde dolus Paridis geſta rependit eis.
Velleris eſt cauſa, ſed erat plus feruor amoris,
Vult Paris hinc Helenæ corrumpere iura pudoris,
Vnde ſimul poterunt Hector & ipſe mori.
Hiſtoria Priami, ſi tadia fortè reportant,
Prælia Troiana Paridis conatibus orta,
En per verſiculos inſinuabo duos.

Verba authoris.

Vtitur arte Paris, Helenam rapit vnde ſub armis,
Græcia Troianos denis deuicit in annis:

Vltio

Vltio digna fuit, diruta Troia luit.
Græcia Troianos qua tunc ſupereſſe putatur,
Non erat ex Danais, gens Itala nanq; probatur:
Nobilis Italia Græcia maior erat,
Iudicio veri ſi quærimus iſta fateri:
Inclyta longæui reſcripta legantur Homeri,
Itala nam tellus Græcia maior erit.
Iuſſerat Iliades Menelaus vbiq; cremari,
Hinc Helenam recipit quā primus amator amauit
Lege maritali ſeruat, honorat, alit:

Mortuus eſt Priamus, Paris, & probus Hector in
Filia ſtat Priami Venus & Caſſandra ſibylla, (illa,
Viuit & Antenor, cuius & acta gero.
Exiit Æneas flammis crepitante platea
Filius Anchiſis Venerisq; , ſibiq; trophea
Virgilius melius carmine narrat ea.
Italicus legitur iam tunc regnaſſe Latinus,
Ipſe Latinorum ſignauit grammata primus,
Carmentem matrem ſic docuiſſe patet.

PARTIS SEPTIMÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM
PARS OCTAVA.

DAVID REGNAT in Hebron.

ANnos triginta Dauid tranſcenderat ætas,
Cum prius in populo potuit regnare propheta
Iuſſa Dei reſonans, noxia cuncta vetans.
Dum iubet ipſe Deus Dauid diademate fungi,
Sola tribus Iuda tenet hunc, regemq; perungit,
Quem regni ſolio, prima recepit Hebron.
In reliquis tribubus Isboſeth regia prelia,
Filius occiſi regis præſumit honores,
Vt pater antè ſolet regia iura colens.
Militia princeps Isboſeth, dicitur Abner,
Sed Dauid regis princeps, Ioab, regit agmen,
Quiſq; ſuo regi, regia iura regit.
Hi duo primatus, regalia ſigna regentes,
Arma premunt armis, contraria vota gerentes,
Iura petit Domino regia, quiſq; ſuo.
Piſcina Gabaon Ioab conſedit ad amnem,
Littoris alterius confinia præripit Abner,
Stant ſimul armati, bella patrare rati.
Abner ait: Surgant iuuenes & cuſpide ludant,
Reſpondit Ioab: Placet, vt ſe vulnere trudant,
Proſiliunt iuuenes hinc & abinde decem.
Alter in alterutrum gladio luſere miniſtri,
Quiſq; pugil pugilem perimit mucrone viciſſim,
Vulneribus paribus corpora cæſa cadunt.
Cœtus vterq; ſalit, congreſſus vtrinq; potenter,
Obtinet hic Ioab, fugit altera pars vehementer,
Quingentiq; viri Marte necantur ibi.
Tunc Aſahel iuuenem, caproarum more velocem,
Germanum Ioab, Abner iugulauit atrocem,
Cuius & hic Ioab, frater & vltor erat.

Isboſeth filius Saul, occiditur in dolo à ſeruis ſuis.

Dum puer Isboſeth lecto dormire vocatur,
Fortè ſoporatus, furtim gladio iugulatur,
Ante pedes Dauid depoſuêre caput.
Dum cauſam ſceleris cernit per ſingula Dauid,
Perfidiam iuuenum digna feritate notauit,
Criminis exemplar pœna ſequetur, ait.
Truncatis cunctis manibus pedibusq; virorum,
In cruce ſuſpenſa ſtent cætera membra latronum,
Qui perimunt dominum, talia dona volunt.

Dauid tenet monarchiam in Hieruſalem.

Hoſtibus extinctis, creſcunt magnalia Dauid,
Iſraël applicuit, ſeſeq; reconciliauit,
Vngitur in regem, regna monarchus adit.
Annis ſeptenis primò regnauit in Hebron,
Et triginta tribus, tenuit diademata Sion,
Quæ ſibi præcipui culminis aula fuit.

Dauid percutit Philiſtæos in valle Pharaſin.

Quum iam regnaret Dauid, venêre Philiſtim,
Rexq; reos percuſſit eos in valle Pharaſim,
Rurſus dum veniunt, rurſus in arma cadunt.

Dauid deducit arcam Domini.

In terra Gabaath Domini conſederat arca,
Vt populus deducat eam, rex ipſe coarctat,
Hanc in Hieruſalem quippe referre placet.
Organa cum cytharis & tympana cum cytharœdis,
Vt reſonent Domino geſtantur in agmine plebis,
Regia perſona, tympana læta ſonat.
In curru poſuêre nouo ſolenniter arcam,
Et iuga, iuncta bubus noua ſunt ex ordine parta,
Cantus erat celebris gaudia magna nimis.
Preſſit turba bouem, bos calcitrat, & mouet arcam,
Oza manu tenuit, metuens, ne decidat arca,
Quam quia ſuſtinuit concitò morte luit.
Ante boues, Oza legitur iacuiſſe necatus,
Inde vir interiit, quo credidit eſſe beatus,
Fit timor in populo, ſic pereunte viro.
Rex mortem metuit fugiens, arcamq; relinquit.
Tangere quis poterit, vel eam quis deferet, inquit,
Si mihi non liceat, deferat alter eam.
Seruat eam vir, dictus Obet, pro tempore clauſam,
Arca Dei dum clauſa domi, ſanctiſſima pauſat,
Ipſius hoſpes Obet proſpera ſemper habet.
Dum locuples foret hoſpes Obet, plenusq; bonorum,
Ordine rex conſiderat hæc, cœtusq; ſuorum,
Et ſtudet in propriam ſacra referre domum.
Dum veſtitus Ephod, arcam deducit in vrbem,
Saltat, & in itinero cantabant vndiq; turma,*
Spernit eum Michol, cur tenuiſſet Ephod.
Arguit illa virum, dicens: Quæ gloria regi,

Si ſecus ancillas, ſe diſcoopertus adegit?
Turpiter in populo regia membra regit.
Rex ait: Ante Deum ſaltare decet Phariſæum,
Ipſe Philiſtæum ſuperat, confert at Hebræum,
Iudaicum regnum qui dedit eſſe meum.
More tui patris, quia nolo ſuperbus haberi,
A Domino potius ſublimia dona mereri,
Mitis ego, placui, vita ſuperba perit.

Hæc ſunt regna quæ ſubiugauit Dauid.

Climata quæſita, rex obtinet Iſraëlita,
Gens licet inuita ſibi ſubiicitur Moabita,
Terra ſibi Syria, ſubdita ſeruit ita.
Omne Philiſtæum regnum reueretur Hebræum,
Seruit & Æthæum, Iebuſæum, ſeruit Heuæum,
Seruit Amorrhæum, placat, honorat eum,
Vndiq; iam regnum regit & dilatat amœnum,
Sabba, tributarium tribuit per tempora frænum,
Seruit rex Adazer, aurea fræna ferens.
Rex in Idumea, Dauid tulit ampla trophæa,
Subdita fit patria quæ prima fuit Chananæa,
Terra Gomorrhæi ſubdita ſeruit ei.

Abſalon inuadit regnum patris ſui Dauid.

Gentibus & populis gentilibus exſuperatis,
Rebus Hebræorum per climata pace locatis,
Lis oritur gratis commemoranda ſatis.
Nam conſpiratis populis, ad iniqua paratis,
Filius Abſalon, rapuit diademata patris,
Rex prius eiicitur, rebus & vrbe datis.
Tollitur inuito regnum, confertur iniquo,
Egreditur profugus, Dauid Iordane petito,
Optima pars populi, pulſa remanſit ei.
Copia multorum cum rege ſtetit ſeniorum,
Ordine bellorum, cunei rimantur eorum,
Congregat Abſalon arma per omne ſolum.
Stans patris ac nati cunei pro parte locati,
Pugna fit in medio, fugit hinc manus impia nati,
Milleq; viceſies, corpora cæſa iacent.
Digna flagella Deus puero pro fraude rependit,
Abſalon hinc profugus, quercu retinente pependit,
Nexus erat ramo tunc, quaſi piſcis hamo.
Quercus enim flauis fuerat connexa capillis,
Mulaq; dum tranſit, perſona pependit in illis,
Solus erat iuuenis, nam periêre ſui.
Vidit eum Ioab princeps, feritate notatus,
Irruit in iuuenem, nimioq; furore citatus,
Cuſpide formoſum perforat ipſe latus.
Dixerat antè pater, natum non velle necari,
Vnde timent equites pueri de morte grauari,
Eſt latitans hodie quiſq; timore pari.
Morte reuelata, planxit rex horrida fata,
Gaudia ſunt alii, ſibi mens mœrore grauata,
Arguit hunc Ioab dux, ratione rata.
Non decet ô Domine, regem ſuper hoſte dolere,
Nec decet hunc flere, qui te ſtuduit remouere,
Gaudia non gemitum curia noſtra feret.
Surgit ab obſcuro qua ſederat antè latenter,
Et ſedet in porta, regali more decenter,
Et loquitur populo mens rediuiua ſuo.
Pars inimica ſatis timuit, rebus variatis,
Et quaſi rupta ratis vel præda parata piratis,
Subiicitur gratis rebus & vrbe datis.
Subditur Achitophel, qui mouerat vndiq; lites,
Qui fuerant hoſtes, fiunt per climata mites,
Pergat vt ad propria gaudia, cuiq; licet.
Regia pars voluit quandoq; mali reminiſci,
Rex nullos punire malos, hoc tempore gliſcit,
Vltio nulla fuit, crimina nemo luit.

Esbinenob gigas occiditur in bello a Dauid.

Regnâ quieta tenet Dauid, pro parte marina,
Signa Philiſtina, renouant certamina prima,
Cum quibus Esbinenob vir fuit ille gigas.
Haſta fuit mira, quam miro corpore vibrat,
Cuius habet ferrum ter denas pondere libras,
Irruit in Dauid, ſed prius ipſe cadit.
Abiſai frater Ioab. percuſſit eundem,
Qui reliquos hoſtes nimia feritate retundens,
Præſidio regis, regia ſigna regit.
Tunc metuens populus, ne perdat in agmine regem,
Conſtituere nouam ſuper omnia prælia legem,
Amodo quod regem bella ſubire negent.
Nanq; lucerna ſui regni rex eſt hodierna,
Quem populi ſeruare volunt virtute ſuperna,
Ne dum bella parat, vulnere fortè cadat.
Altera pugna fuit ſuper agmina facta Philiſtim,
Vir percuſſit eos, genitus de ſtirpe Bathaim,
Non erat hic Dauid, gens inimica cadit.
Tertia pugna datur qua Marte gigas ſingulare,
Litia voluente cui groſſior haſta dabatur,
Nomine Polymitus, perdidit enſe caput.
In quarta pugna victoria noſtra redundat,
Omnia perfundat Ionathas in ſanguinis vnda.
Germani Dauid filius, iſtud agit.
Inſonuit tunc Pſalterium moderamine Dauid,
Diligo te Domine, virtus mea. tunc modulamine,
Et reliquos pſalmos glorificanter ait.

Sunamitis datur Dauid in ſubſidium ſenectutis ſuæ.

Rege ſeneſcente iam frigida corporis ætas,
Viſcera debilitat, raucedine pectora fœdat,
Et iuuenum curas fracta ſenecta vetat.
Aulitij regis famuli dixêre; Venite,
Subſidio vita ſit Abiſac et Sunamites,
Sic dominum regem ſe recreare libet.
Nam ſenium refouere poteſt ſpecioſa puella,
Illa calore ſuo ſi membra ſenilia ſeruat,
Proficiet vita: nam renouatur ita.
Arte puellari, dum rex ſtuduit recreari,
Natus Adonias ſatagit rex antè leuari,
Et noua continuò ſcandala magna parit.
Filius aſſenſu patris regnare putatur,
Curia primatum ſeducta, fauere vocatur,
Cauſa tacito Dauid diſplicuiſſe datur.
Fraude reuelata fuerat iam cœna parata,
Mox abit ingrata pars regia, fraude notata,
Delituit ſubitò cœna timore ſuo.
Erigitur Salomon, de coniuge natus Vriæ,
Quem Deus edocuit ſublimi philoſophia,
Hunc recipit regem regius ordo piè.
Regia de more dum mula vehit Salomonem,
Rex, duce pracono, tulit ornamenta corona,
Ceſſit Adonias, occuluitq; dolens.

Sub-

Subditur altari, metuens à fratre necari,
Voce ſalutari dat frater eum reuocari,
Viuat Adonias, nil vereatur, ait.

De morte & ſepultura Dauid in Bethlehem.

Annis tricenis, bis ductis & duodenis,
Commemoranda ſenis Dauid, lux vltima venit,
Rurſus Adonia culpa legenda redit.
Poſcit Adonias, pro coniuge nunc Sunamiten,
Iratus Salomon, negat eius parcere vita,
Renuit & patris ſtupra puella pati.

Æneas intrat Italiam cum Aſcanio filio ſuo.

Nunc venit Æneas Troiana pericula paſſus,
Climata Didonis pertranſit, in æquora lapſus,
Naufragus Italia littora prima tenet.
Dum petit Italiam celeri vectante galea,
Victor apud Latium legitur captaſſe trophæa,
Qua Tiberis fluuius, rura marina meat.
Ipſe gener Priami, propria de coniuge natum,
Duxerat Aſcanium, patria virtute probatum,
Cui genitrix Creuſa, filia regis erat.
Pulſus vterq; foras, Latij conſedit in ora,
Dum ſimul explorant, quæ rura forent meliora,
Ad regem Latij concita fama volat.
Rex ait, Iliades quid agunt ſtatione Quirites?
Cur veniunt? ſi bella volunt? ſi quærere lites?
Quo modo per campos regia ſigna nitent.
Urbe Preneſtina fuerat tunc regia prima,
Quæ ſibi contigua fauet optima terra Latina,
Regali ſede rex & amata ſedet.
Filius atq; pater, tunc caſtra Latina videntes,
Ad regem veniunt, ſublimia dona ferentes,
Qualia ſunt dona, littera noſtra ſonat.
Magna fuit Priami quondam Troiana corona,
Quam pater Æneas regi pro munere donat,
Quum data dona ſonant, laudibus aula tonat.
Gaudet in aduentu regum, rex ipſe Latinus,
Fit pater Aſcanij chariſſimus ordine primus,
Seruit ei Latij totus vbiq; ſinus.
Virgo venuſta nimis ſtat nata Lauinia regis,
Dum videt Iliades, ſpeciem placanter adegit,
Gaudia dans oculis, vulnus amore vehit.
Viſa nimis placuit forma rutilante puella,
Cuius amor faciet Latio conſurgere bella,
Atq; duellares Marte ferire pares.
Hanc pater Aſcanij petit, & pro coniuge gliſcit,
Rex vbi præmiſſis precibus commercia diſcit,
Annuit & latè, dicta relata placent.
Mater ab oppoſito loquitur clam rege petito,
Non valet vna duos mea filia ferre maritos,
Nec decet inuito, iuxta negare citò.
Regi Tuſcorum quam deſponſaſſe videmur,
Tradere Troiano, videas quo iure valemus?
Nec ratio patitur, nec iubet ipſe Deus.
Ergo maritatam noli, bis tradere natam,
Solui coniugia nunquam patiare ſacrata,
Filia noſtra data, ſtet datione rata.
Certè quod eſt, iuuenis probus & pulcherrimus ille,
Eſtq; modis mille gladio præmatior Achille,
Æneas ſenior ſtat probitate minor.
Mater vt Iliades ſic deſtituiſſe laborat,
Rex pater euacuat quicquid regina perorat,
Ira mouet regem, dixit & abſque mora:
Fœmina vult iuuenem thalamo, ſpernitq; ſenilem,
Spernitur à Venere quem gloria monſtrat herilem,
Omne putat vile cui genitale ſilet.
Opto mihi generum, qui ſtirpe refulget auorum,
Cui dedit Italicum regnum, cenſura deorum,
Det ſibi virgineum filia noſtra thorum.
Ecce dea Veneri, data ſunt reſponſa deorum,
Sorte futurorum, quia fiet mundus eorum,
His dedit Italicum Iupiter ipſe ſolum.
Nam deus ipſe deæ Veneri dixiſſe putatur,
Troianæ ſoboli, quod & Itala terra paratur,
Cui video regnum ſic ſine, fine datum.
Matre dolente ſatis, tunc virgo Lauinia planxit,
Quæſtio deſeritur, res imperfecta remanſit,
In dubium venit, quis modò ſponſus erit.

Æneas occidit Turnum regem Tuſcorum ſponſum Lauiniæ: & tollit vxorem.

Tuſcorum regis fuit vrbs Saturnia Turni,
Quam fundaſſe prius legitur fortuna Saturni,
Sponſa fuit Latij filia regis ei.
Fama refert Latium Troiana claſſe petitum,
Iudicat & ſponſam Turni, variare maritum,
Enſeq; congreditur ſponſus vterq; citus.
Marte duellaris manus hunc Troiana negauit,
Sponſam præripuit, regnum ſibi conciliauit,
Sic ſocero generum ſors variata parit.
Enſe ſibi ſocerum, regem facit eſſe Latinum,
Unde Tiburtinum caſtrum tenet atq; Lauinum,
Virgo dolet Turnum ſuccubuiſſe virum.
Summa dolor tangit, regina Lauinia plangit,
Victor ad hæc pangit, dominamq; ſatis pater angit,
Ut citò victoris ſit ſocianda thoris.
Sic licet inuiſum recipit regina maritum,
Qui ſibi quæſitum regnum conformat amicum,
Hanc tenet aſcitus, gaudet honore citus.
Ex hac ſtirpe boni naſcuntur in orbe coloni,
Qui caput imperij fiunt, mundiq; patroni,
Regnant iure fori, munere dante poli.
Cùm moritur Turnus ſubito poſt bella patrata,
Se, regina dolens, laqueo ſuſpendit Amata,
Cum foret Ænea filia ſponſa data.

¶ De templo Salomonis.

ANno ab Adam 4443, à diluuio, 1285, à diuiſione linguarum, 1184. Anno imperij Aſſyriorum 1085. Regnante apud Aſſyrios adhuc rege Triciade: Salomõ filius Dauid, regnauit in Iſraël. Templũ autem Salomonis conſtructum eſt, regnãtè apud Aſſytios rege Eupale. Regnante in Italia Poſthumo Syluio, filio Æneę ex Lauinia. Cuius temporib. Alba ciuitas in Latio eſt ædificata, ab Aſcanio filio Æneæ nato ex Creuſa filia Priami, apud Troiam.

Iudicium Salomonis inter duas meretrices de infante.

Iſtis temporibus Salomonis quæſtio venit,
Quid ſibi cauſa velit, ſi clam mulier mulieri,
Subripit infantem? quid rationis erit?
Vnus erat viuus puer, alter nocte necatus,

Vna petit viuum, petit altera quod moriatur,
Cognita ſic, puerum mater habere datur.
Cùm foret in Gabaon Salomonis victima facta,
Non petit à Domino fieri ſibi regna ſubacta,
Imò quod ipſe Dei iura reuelet ei.
Nocte quieſcenti dicit Dominus Salomoni,
Quid petis? ille refert, Peto iudicium rationis,
Quo valeam populis condere iura fori.
Rex neq; diuitias petiit, neq; tempora multa,
Aut inimicorum fieri pro crimine mulctam,
Sed petit vt docilis mens tribuatur ei.
Vox ait è cœlis, Habeas quæ munera quæris,
Iuſta quidem quæris, ſed adhuc maiora mereris,
Pacificus, ſapiens, diues amandus eris.

Salomon regnat, & templum Domino ædificat.

Templa parans Domino Salomon ſuperaddidit au-
Regibus euictis ſuperat certamine Maurũ, (rum,
Paxq; datur populis vndiq; plena ſuis.
Lignaq; cedrina templo dedit, atq; cethina,
Philoſophos ſuperat regis ſapientia mira,
Pluríma dæmonia carminis arte ligat.
Pòſt male peccauit, pòſt idola fana patrauit,
Aſtaroth & Baalim, aliosq; deos peramauit.
Quos & adorauit, proh dolor, inde cadit.

De Roboam filio Salomonis rege Iſraël.

ANno ab Adam 4483, à diluuio 1325. Anno imperij Aſſyriorum 1185. Regnante apud Aſſyrios rege Triciade, diuiſum eſt regnum Iſraël. Regnante Roboam filio Salomonis, ſuper tribum Iuda, & Beniamin: Ieroboam verò econtra, regnante ſuper alias decem tribus Iſraël, in Samaria. Extunc autem reges Iſraël à Domino cœperunt alienari in Samaria & in Hieruſalem, & (vt breuiter dicã) omnes reges peccauerunt, à Dauid vſq; ad transmigrationẽ Babylonis, præter Ezechiam & Ioſiam: fuerunt tamen inter eos prophetæ, vt Elias & Eliſæus & alij Deo dilecti. In tantum autem reges & populi Iſraël peccauerunt: quod proiecti à facie Domini, omnes ſunt in captiuitatẽ exiliumq; deducti. Primùm Iſraël de Samaria, & poſtea Iudas de Hieruſalem.

Regnum Iſraël diuiditur inter Roboam & Ieroboam ſeruum eius.

Pacificum pòſt diuiditur regnum Salomonis,
Ieroboam contra Roboam partem regionis
Diripit, & turbant omnia mille modis.
Filius & ſeruus paris rixantur honore,
Filius in Iuda tulit ornamenta coronæ,
In reliquis tribubus ſuſtulit alter opem.
Diuitias numerare ſuas & opes & honores,
Seu pacem cui noſſe placet, legat in Salomone,
Scribere de reliquis amodo Muſa monet.

Hîc incipit hiſtoria Romana.

Hactenus hiſtorica ſeries, preceſſit Hebræa,
Amodo præcedant titulis, Romana choreæ,
Deniq; Iudaica iure ſequuntur ea.
Nec veteris Teſtamenti referenda relinquam,
Geſta coæquæua recolens communitor, inquam,
Ponoq; poſterius quod patet eſſe prius.
Nec mirum ſi poſterius ponantur Hebræa,
Imperium quia Romanum tulit inde trophæa,
Viribus & gladiis ſuppeditauit ea.
Si Latij reges, numero cupis ipſe tenere,
Nomina catalogo, potes hic diſtincta videre,
Ordine quo peteres chronica noſtra ferent.
Pagina noſtra ſonat, quo naſcitur ordine Roma,
Quæ tulit imperij Cæſar probitate coronam,
Carolus & reliqui Romula geſta tonant.
Linea Troiana patet hic ſatis & Ioniana,
Regnaq; Romana ſatis hic ſunt carmine clara,
Amodo de Latio fiſtula noſtra canat.

Æneas moritur, filius eius Aſcanius ſuccedit ei in Latio.

Monte Præneſtino Troiana potentia primo,
Imperat in Latio, ſocero conſorte Latino,
Nanq; ſolum Latij tunc tenuêre ſimul.
Coniuge prægnante, venerunt fata mariti,
Tunc pater Aſcanio nato, ſua regna reliquit,
Quæ ſibi deuicit Marte, calore, ſiti.
Parturit in ſylua, regina Lauinia natum,
Poſthumus eſt infans, & Syluius inde vocatus,
Nam patris humati, natus in orbe fuit.
Suſcipit Aſcanius fratrem ſyluis oriundum,
Officioq; patris tenerè nutriuit alumnum,
Quem legitur natis plus adamaſſe ſuis.
Aſcanius primus, vrbem ſibi condidit Albam,
Quæ modo iura patris, regina Lauinia ſaluat,
Quæ reliqui reges regia iura regent.
Progeniti reges ex ipſo ſemine nati,
Sunt Albanenſes hac poſteritate vocati,
Hi quoq; Romana mœnia prima parant.
Aſcanius genuit Iulium, primum Iuliorum,
Quo patre ſummorũ datur eſſe propago virorum,
Cæſar enim Iulius detulit inde thorum.
Noluit Aſcanius Iulium ſua regna tenere,
Sed magis inſtituit quòd Poſthumus illa foueret,
Germano potius regia iura ferens.
Aſcanius rex Albanus, cùm ter duodenis
Annis regna regit, fratri ſua gloria venit,
Mater et Latij iura paterna dedit.

De Sardanapalo vltimo rege Aſſyriorum, qui primam culcitram fecit.

ANno ab Adam 5044 diſcurſis: à diluuio, 1273: à diuiſione linguarum, 1172. Anno imperij Nini regis Aſſyriorũ 1236, à regno autẽ Beli, patris eius 1305, & ab inſtauratione Babylonis ſub regina Semiramide, 1254. Regnauit apud Aſſyrios, Sardanapalus, nouiſſimus, ſcilicet tricеſimusſextus Rex Aſſyriorum, homo ef-

effœminatus & viliſſimus, qui cũ mulieribus ſemper incluſus, filare, texere & culcitras atq; puluinaria plumis implere, propriis ſuis manibus omnino delectabatur. Ipſe enim prima puluinaria dicitur inueniſſe, & à ſcorto meretricum non diſceſſiſſe: qui dum inter fœminas reſidens filaret, & à præfecto ſuo Barbato nomine, Medorum principe, ſic inuentus fuiſſet, concitatum eſt aduerſus eum eius imperium, quia regem effœminatum ſe pati nõ poſſe, fatebãtur. Quibus ille reſpondit dicens: Non habebitis de me triumphum. hoc dicto, ſeſe in magnum ignem proiecit, vbi extinctus eſt. Ab eo tempore, illud potentiſſimum imperium eſt à Medis deuictum, & ſubiugatũ. Sicut deinceps, per tempora ſingulorum regum Hebræorum & Perſarum, ſiue Medorum dicemus.

Denominatio omnium regum Aſſyriorum, & finis eorum.

CONſiderandum eſt, quòd eo temporè quo regnum Aſſyriorum debilitarì, & quaſi mori incepit, regnum Romanorũ ab Alba vrbe per ſucceſſores Æneæ vſque ad Romulum cœpit oriri, & ab vrbe condita naſci. Nomina aũtem regum omnium Aſſyriorũ ſunt iſta: Belus, Ninus, Semiramis, Zammeis, qui etiam dicitur Ninias, id eſt filius Nini & Semiramis. Ariũs, Alatius, Xerxes, qui & Baleus, Armamites, Belocus, Baleius, Althadas, Mamirtus, Mathaleus, Salmanaſar, Sennacherib, Sperus, Mamilus, Sparetus, Alcathades, Aminthes, Bellepares, Lamprides, Sophares, Lampares, Paminas, Sophar, Mitreus, Tautas, Teutheus, Oueus, Derciles, Eupales, Laoſtenes, Piriciades, Oſfraticus, Oſfrathenes, Vacrazenes, Tonoſcon, Coloros, qui & Sardanapalus, hęc tẽporà erant, veniente Ænea in Italiam, & veniẽte Antenore cum Priamo iuniore in Pannoniam, & inde in Germaniam, de quibus in hoc loco verſificè dicemus.

De Priamo iuniore & de Antenore, qui poſtea vocati ſunt Sicambri, & poſtea Germani, & deinde Franci.

Italicis dominis poſitis quos gignit Æneas,
De Priamo iuuene, canat inclyta noſtra chorea,
Annue muſa mea, ſurge canamus ea.
In duo diuidimus Troiano ſemine prolem,
Vna per Italiam ſumpſit diademata Roma,
Altera Teutonica regna beata fouet.
Prole ſub Ænea, veniunt reges memorati,
Nunc decet vt Priami iuuenis, ſtent ordine nati,
Clara ſit his titulis tota propago ſatis.
Amodo Teutonica ſublimia geſta notabo,
Ad Priamum venio, de quo generoſa propago,
Carolus eſt genitus, cuius & acta dabo.
A Priamo Priamus iuuenis pariente ſorore,
Prole nepos oritur, patruo recolendus honore,
Cuius & hiſtoriam promero Muſa volet.
Antenor potuit medus elapſus Achiuis,
Illyricos penetrare finis, acies iuuenilis,
Inſequitur Priami, tunc dominantis ibi.
Ducta per Illyricum vexit ratis alta leones,
Migrat in Vngariam, quæ fertilis obtulit omnem,
Terra ſatis placuit, gaudia multa mouent.
Arte parant vrbem ſimulantem mœnia Troiæ,
Quæ male vicinos poſt ad ſeruilia coget,
Sic vt eos reges terra ſubacta reget.
Vrbs ornata viris, noua dicta Sicambria, creuit;
Multiplicata nimis Troiana potentia ſæuit,
Percutit & lædit, ſæpe cruenta redit.
Cum foret innumeris vrbi illa referta patronis,
Iam parat vt reprimat Germanica regna colonis,
Igne, fame, gladiis, innumeriſq́; dolis.

De Hebræis & regibus eorum, tam in Samaria quàm in Hieruſalem.

Chronica, Muſa mea nunc vltima ponit Hebræa,
Cuncta coæqueua breuiter diſtinguo trophæa,
Cætera qui cupiat, biblia narret ea.
Defuncto Roboam, in Iuda regnat Abias,
Regnat ab oppoſito Bahaſam, rex Iſraëlita,
Semper in alterutrum prælia dira micant.
Tunc erat in Syria Benadab, rex ille Damaſci,
Cum quo rex Iuda, ſua fœdera contulit Aſa,
Sed poſt hunc Aſam, filius eſt Ioſaphat.

De rege Albanorum Poſthumo filio Æneæ, ex Lauinia filia Latini regis.

Regna paterna tenens, fit Poſthumus vnicus hæres,
Syluius a ſylua meruit cognomen habere,
Quod reliqui reges poſteritate ferent.

Concordantia temporum, regum Aſſyriorum & Hebræorum.

NOta quòd poſtquàm regnum Aſſyriorum à Medis eſt ſubiugatum, tempora regum Medorum, cum temporibus regum Hebræorum ita concurrunt, ſicut hic ſupputamus.

Primus rex Medorum ſuper Aſſyrios, Arbatas nomine, regnat annis 28. Regnãte in Iudæa Ozia, & in Iſraël regnãte Sela. Poſt Arbatum, apud Aſſyrios & Medos, regnat rex Soſarmus. Regnant in Iudæa Achas, & in Iſraël regnante Phace.

Tunc orta eſt prima Olympias, & nominata eſt apud Elidem vrbem Græciæ. Tunc enim de quinto in quintum annum ludus in agone fiebat, quem vocabant Olympiadem, id eſt quinquennalem. Per

Olympiadem enim intelligitur quinquẽnium. Luſtrum etiam, quinquennium ſignificat. Poſt Soſarinum, regnat Madidus ſuper Medos & Aſſyrios, regnante in Iuda Achaz, & in Iſraël Oſea.

Poſt Madidum regnat Cardiẽes ſuper Medos & Aſſyrios, regnante in Iuda, Ezechia: ducto iam Iſraël in captiuitatẽ Aſſyriorum per Salmanaſſar. Poſt hunc Cardicẽ, Dioces regnat apud Medos, regnante in Iudæa Manaſſe. Poſt Diocem, regnat Phrahortes, annis 22. Iſte regnum Medorum multis bellis cruentauit, regnante Ioſia piiſſimo rege in Iuda. Poſtea ſuper Medos regnat Diocles. Poſt quem regnat ſuper Medos & Aſſyrios, Aſtyages. Qui crudelis & inhumanus, cuidam principi ſuo Harpago vnicũ filium occidit, patriq; ſuo Harpago in menſa comedendũ appoſuit. Oſtenſisq; cum capite ipſius filij & manibus, Harpago crudeliter improperauit, q̃a filium ſuum proprium comediſſet. Huius Aſtyagis regis filiæ filius erat Cyrus rex Perſarum, qui ipſi Aſtyagi auo ſuo bellum indixit. Auus autẽ eius Aſtyages, immemor ſceleris ſuprà memorati, Harpagum illũ, cuius filium patri dederat in cibum, præfecit toti exercitui ſuo. Qui ſtatim ſe, & totũ exercitum, in obſequium Cyri regis Perſarum cõmiſit, & ſimul cum Cyro Aſtyagi rebellauit. Aſtyages autem alium exercitum apud Medos collegit, belloq; cõſerto, Perſæ fugere cœperunt. Tunc vxores Perſarum & matres, fugientibus Perſis, fortiter inſultantes, pudenda muliebria detecta eis oſtendunt, clamantes & dicentes: Huc vnde exiſtis naſcentes, nunquid vultis iterum introire, ô Perſæ? His dictis pudore compulſi, Perſæ in prælium reuertuntur, & adepti plenum triumphum, regem Aſtyagem capiunt. Cyrus autem auũ ſuum Aſtyagem captum Hircanis præfecit. Et ſic Medorum imperium tũc finem habuit, quod per annos 258 legitur perduraſſe. Tunc tota monarchia peruenit ad Perſas. Hæc iuxta Oroſium diximus. Iſte eſt Cyrus nepos illius Darij, qui regnum Babyloniorum deſtruxit, & regem eorum Balthaſar interfecit, ſicut legimus in Daniele. Vnde ſecundum alios hiſtoriographos, Cyrus regnũm Medorum in bello obtinuit, ſed iure hęreditatis, poſt mortem ſcilicet aui ſui Aſtyagis, & poſt mortẽ Darij filij Aſtyagis, auũculi ipſius Cyri. Sic enim legimus in Daniele: Rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos & filius eius Darius, & regnauit Cyrus nepos eius ꝓ eo. Sed opponitur nobis iterum per Danielem, quòd Darius ille qui occidit Balthaſar, non filius Aſtyagis, ſed filius Aſſueri eſſe narratur. Potuit autem eſſe, quòd binominis fuit. Vnde Ioſephus in libr. ſuo decimo, ſic ait, Darius filius Aſtyagis, Babyloniæ principatum deſtruxit cum Cyro nepote ſuo.

Origo regis Nabuchodonoſor.

QVidam quęrũt, cuius filius fuerit Nabuchodonoſor rex Babylonis? Reſpondemus, quia neque de regibus Aſſyriorum, neque de regibus Medorum, ortus eſt: ſed de Chaldęis extraordinarius rex fuit, natus ex incerto coitu, ex quadam regię propaginis fœmina, qui ſtatim vt natus fuit, eſt in ſyluam proiectus, & à quodam homine leproſo, ibi tunc tranſeunte inuẽtus, & deportatus, & educatus, & ſuo nomine nominatus, ſcilicet à bubone, capra, & lepra. Bubo enim, ſupra infantẽ ſtabat: capra eum lactabat, leproſus eum deportabat. Vnde in lingua Armena & Chaldæa, tria hæc nomina in vno nomine Nabuchodonoſor continẽtur. Nabuc enim, id eſt bubo: Cbodir, capra: Noſor, lepra. Hic nanque tria componunt vnũ nomen, Nabuchodonoſor: quæ omnia, in tractatu trãſmigrationis Babyloniæ, plenius dicta, verſificè cõtinẽtur, vbi de ipſo Nabuchodonoſor hiſtoriam plenius aſſignamus.

Denominatio omnium regum Iudæorum, & finis imperij eorum.

NOmina autem omnium Regũ Medorũ, hęc ſunt: Arbanus, Soſarmus, Madidus, Chardices, Dioces, Phraortes, Diocles, Aſtyages, Darius, Cyrus. A Cyro antea Perſæ habuerunt imperium. Vnde extunc non Medorum, ſed Perſarum imperatores principaliter ſupputantur, vſque ad Alexandrum Magnum. Poſt quem Ptolemæi imperauerunt in Ægypto. Quibus poſtmodum ſubiugati, imperauerunt Antiochiæ reges. Poſt quos, totum orbem obtinuerunt Romani. Nunc ad Hebraicã hiſtoriam reuertamur, & reges Hebræos cum regibus Albanorum contemporaliter, verſificè conferamus. Eliam etiam & Eliſæum & alios Prophetas interſeremus. Cætera verſus habent.

De Madab rege Samariæ.

Nunc Madab regnat ſuper Iſraël, & male peccat,
Idola

Idola nam reficit, fit ei cum dæmone ſecta,
Sæpius ante Baal thura nephanda parat.

De Ænea Syluio rege Albanorum contemporaneo.

Syluius Æneas Albano ſurgit honore,
Regna paterna tenens digno regit illa fauore,
Albanos muros amplificare volens.

De rege Iuda, nomine Bahaſa contemporaneo.

Rex Iuda Bahaſa, non eſt in lege fidelis,
Interimens Madab ſuper eius ſanguine ſæuit,
Omnia quæ ſua ſunt interimenda dedit.

De Latino Syluio rege Romanorum contemporaneo.

Proſilit in regnum nunc Syluius ille Latinus,
Militis officio præmaior, & agmine primus,
Obtinet & Latij rure mariq́; ſinum.

De Hela rege Iſraël, quem occidit ſeruus eius Zambri.

Nunc moritur Bahaſa rex Iſraël, vnde leuatur
Filius ipſius Hela, de more vocatus,
Seruus ei Zambri ſuſtulit enſe caput.
Regnabat Zambri ſeruus Domino iugulato,
Ira monet populum pro crimine morte patrato,
Aduerſus Zambri, rex nouus alter erit.

Amri rex Iſraël occidit Zambri.

Rex nouus eſt Amri, cuius feritate necatur,
Traditor, & corpus aula pereunte crematur,
Iſraël hunc Amri, quærit habere caput.
Peccat rex Amri, Domini iuſſis alienus,
Nam fuit idolatra, phano libamine plenus,
Lucus ei domus eſt, ad male facta nemus.

De Alba Syluio rege Albanorum contemporaneo.

Syluius Alba venit, cui regni copia cedit.
Tempore quo Samnis, vrbs condita Samne recedit,
Samnia pòſt, Romæ prælia multa dedit.

De Achab rege Iſraël, & de Elia propheta contemporaneo.

Mortuus eſt Amri, ſed Achab rex Iſraël eius
Filius, ante Baal peccauit in idola peius,
Et reficit Iericho nunc inhibente Deo.
Nunc & Elias eſt, ſummus per ſecula vates,
Qui iubet vt pluuiæ, ceſſent per tempora latè,
Dum ceſſant pluuiæ, fit metuenda fames.
Rex iratus Achab, vatem iugulare minatur,
Vir fugit vlterius, cœleſti voce vocatus,
Cui cibus eſt, coruo ſæpe ferente, datus.

Orauit Elias, & non pluit annis tribus & mēſibus ſex: ipſe autem iacebat in petra, & paſcebat eum coruus.

Dum latet in petra Domino mandante Propheta,
Paſcit enim coruus, ſed aquam dat ſubdita petra,
Sic & aquas alibi prorſus adeſſe vetat.

Poſt annos tres, & menſes ſex venit Elias,
Et facit vt pluuiæ populis per climata fiant,
Nam mala corrigere, rex properanter hiat.
Idola per patriam, ſeu templa prophana cremantur,
Atq; ſacerdotes, in eorum parte necantur,
Quos vbi rex cedit, gratia ſumma redit.

De Ægypto Syluio rege Albanorum contemporaneo.

Syluius Ægyptus regnum ſuſcepit idipſum,
Condita nunc legitur vrbs regia magna Corinthus,
Nunc Albanorum fulget in orbe forum.
Paſcitur Elias nunc, per carecta Sidonis,
Suſcitet vt puerum, fert fœmina plena doloris.
Quem vidua viuum reddidit ipſe foris.
Nunc ſub iunipero, cibus eſt pro vate paratus,
Quadrages reuoluta dies, quem ferre notatur,
Vnde propheta Dei viuere poſſe datur.

De Capi Syluio rege Albanorum contemporaneo.

Itala regna tenet Latij Capi Syluius hæres,
Caſtraq; per patriam ſublimia fertur habere,
Marſia ſubiicitur, digna tributa ferens.

Elias vngit Iehu in regem Iſraël, & vngit Eliſeum in prophetam.

Tranſit Elias nunc Domino mandante Damaſcū,
Vngat apud Syrios Azael, quo ritè peracto,
Vngat & in populum, quem vocat ipſe Iehu.
Vngat Eliſæum vatem, verè Phariſæum,
Cuius & obſequiis, regnum tueatur Hebræum,
Et doceat populum ſemper amare Deum.

Achab rex Samariæ triumphat ſuper triginta reges, qui obſederunt eum.

Nunc & Achab rex Samariæ, certamine victus,
Clauſus Samaria muris, clauſusq́; relictus,
Terdenos reges obſidione timet.
Hos omnes deuicit Achab, rex Iſraëlita,
Rex Syriæ Benadab fugit a ſtatione petita,
Et reliqui reges exſuperantur ita.
Rurſus Achab contra Syrios & caſtra Syrorum,
Millia centena gladio deleuit eorum,
Bis decies mille tunc rediêre domum.
Qui rediêre domum, ſubitò cuncti perierunt,
Vrbis enim muri ſuper illos tunc ceciderunt,
Sed regem Benadab vix abiiſſe ferunt.
Tunc metuens Benadab, legitur latuiſſe cubili,
Vnde rogatur Achab, loculo nunc parcere vili,
Quo latuit Benadab, ne perimatur ibi.
Victor Achab. parcens victer, dum poſſidet arcem,
Iam regem Benadab ſub fœdere fortius arcet,
Sic datur ambobus pace redire domum.

De Carpenate rege Albanorum contemporaneo.

Nunc Carpenates patria regnabat in illa,
Magna Tiburtina fuerat tunc, nata ſibylla,
Regnat Ochozias quem generauit Achab.

De Ochozia rege Iſraël contemporaneo.

Tunc nec Ochozias a criminis arce quieuit.
Ipſe Deum ſpreuit: nam thura deis adolenit,
Tunc & Elia, ſic nuncius (inquit) ei.
Tu quia peccaſti (dicit Deus) en morieris,
Et veniam vitæ nulla ratione mereris,
Rex timet, & ſubitò verba remandat ei.
Miſſus ad excelſa quò vates ſederat antè,
Dum properat princeps regis, turba comitante,
Intonuit vatis verba ſuperba ſatis.
Serue Dei, citò ſurge veni, rex te vocat, inquit,
Ille refert, Si ſum Domini, vos deuoret ignis,
Dixit, & igne Dei, turba peruſta perit.
His citò conſumptis ſimilis legatio venit,
De quibus & totidem mox cœlica flamma peremit,
Ex quibus hæc regi dicere, nemo redit.
Bis quinquagenis, bina vice morte peremptis,
Rex timuit, quia turba luit mandata videntis,
Legatos humiles rurſus adire iubet.
Dum miſſus proſtratus humi pro pace precatur,
Impetrat vt non ſic, ſicut reliqui moriatur,
Sic ab Elia, vir viuus abire datur.

Elias & Eliſæus tranſeunt Iordanem, ſicco pede, & ſpiritus Eliæ duplex fit in Eliſæo.

Flumen Iordanis quem circuit orbis Hebræus,
Tranſit Elias nunc, ſeruusq́ ſequens Eliſæus,
Quo baptiſari pòſt tulit ipſe Deus,
Spiritus ipſius duplex datus eſt Eliſæo,
Nemo ſibi ſimilis populo naſcetur Hebræo,
Sed Nazarem gloria maior eo.

Elias defertur in cœlum in curru igneo, vidente Eliſæo & aliis multis.

Igneus eſt currus ſubmiſſus ab æthere cœli,
Viuus Elias, quo ſcripto perhibente reſedit,
Viuere perpetuò cui Deus ipſe dedit.
Igniti cernuntur equi, qui lora tulerunt.
Turba prophetarum, gemitum pro patre dederunt,
Qui teſtes rerum tempore ſemper erunt.

Eliſæus traxit aquam de ſilice, quæ dum flueret longius, verſa eſt in ſanguinem.

Rex Iudæ Ioſaphat, rex Iſrael eſt modò Ioram,
His ſociatus Edon, rex eſt de vertice Pharan,
Tres ſuper arua Moab, regia caſtra parant.
Torrida deſerti dum per loca ſigna feruntur
Flumina deficiunt homineſq́ ſitis moriuntur,
Perſonat in cœlum clamor & ante Deum.
Cumq́ ſitis populus moriens vrgetur Hebræus,
Imperat in lapide fieri foueas Eliſæus,
De quibus & fluuios, protulit ipſe Deus.
Dulcis aquæ fluuius exercitus eſt recreatus,
Dum fluit inferius, ſapor & color eſt variatus,
Sanguis enim rubens fluxit in omne latus.
Fluxit & vſq́ Moab regem, qui ſanguine viſo.
Æſtimat occiſos reges tres, agmine niſos,
Vt rapiant ſpolia, currit & ipſe citò.
Occupat incautos exercitus Iſraëlita,
Interiit cum rege ſuo populus Moabita,
Omnia deperemt in regione ſita.

De Tiberio rege Albanorum contemporaneo.

Regnat Tiberius, qui Tuſco flumine merſus,
Nomina dat Tiberi, nec enim fuit inde reuerſus,
Nam prius hac Alba nomen habebat aqua.
Nunc oleum modicum per vaſcula plurima creuit
Filius & vidua, vita redeunte reſedit,
Panibus ex denis plebs ſaturata redit.

Naaman Syrus & leproſus curatur ab Eliſæo.

Leproſus Naaman curatur vate miniſtro,
Lepra caput Giezi, qui munera poſcit ab ipſo,
In Iordane necans miſſa ſecuris erat.

Eliſæus per medios hoſtes tranſit illæſus.

Hoſtibus obſeſſus Eliſæus vt interimatur,
Proſilit in medium, loquitur, bene concionatur,
Nullus eum tetigit, cùm loqueretur eis.

De eodem.

Hoſtis ait monſtrato magis nobis Eliſæum,
Quem vatem reuerenter habet populus Phariſæus,
Ille refert, venias, ecce videbis eum.
Mentibus obſcuris & ſenſibus infatuatis,
Neſcia gens Syriæ ſequitur veſtigia vatis,
Samariæ portas, quos & inire facit.
Nunc iubet incluſos perimit rex Iſraël, hoſtes,
Aſt Eliſæus ait, caueas rex, lædere fortes,
Non decet innocuos perdere morte viros.
Noſcis enim gentes iſtas non eſſe nocentes,
Vade cibar iuuenes, tua, me duce caſtra petentes,
Simpliciter veniunt, ite, parate cibum.
Nemo viros læſit, gens hoſpita ſeſſa quieuit.
Pace data, ratione rata, rex cautus obedit,
Hoſpitibuſq́ cibos curia larga dedit.

Samaria obſeſſa & nimia fame compreſſa, mane per Eliſæum tantam habet abundantiam quòd modius ſimilæ datus eſt pro denario vno.

Rex Syriæ cùm Samariæ circundaret vrbem,
Igne, fame populum, longa ſtatione perurget,
Ter denos reges obſidionis habens,
Preſſa fame mulier, puerilia membra vorauit,
Tunc Eliſæus ait, Dominum pro pace rogauit,
Ipſeq́ diuitias cras ſine fine dabit.
Triticeas, cras, diuitias hæc turba tenebit,
Cras modius ſimilæ, ſolùm numiſma valebit,
Qui timet eſuriens, cras ſatiandus erit.
Dicit ei quidam, Si fundant ſydera cœli,
Semina triticea, tu non potes ipſa mereri,
Qui promiſſa geris, cras quoq́ falſus eris.
Iuſtus ait, Quæcunque loquor completa videbis,
Viſaq́ non capies, incredule: nam morieris,
Iſraële rapitur, tu maledicte peris.
Nocte ſequente, furor cœlo minitante tumeſcit.
Rex Syriæ cum gente ſua fugiendo receſſit,
Miraq́ pompa Syri, tota remanſit ibi.

Mane

Mane ſub aurora ſpolium plebs ferre laborat,
Obtinet ex hora quacunq; propheta perorat,
Credere qui ſpreuit, deperit abſq; mora.

De Agrippa rege Albanorum contemporaneo.

Ordine dum Latium ſuſcepit Agrippa decorem,
Eius ab imperio tulit Alba frequenter honorem,
Maxima per populos prælia ſæpe mouent.

De Iehu rege Iſraël contemporaneo.

Rex nouus erigitur Iehu, vindex Eliſæi,
Cuius & enſe, reus, reges perimuntur Hebræi,
Ioram cum Ioſaphat, ſic iubet ira Dei.

¶ Chronica.

NOta quia poſt Ioram regem Iuda, regnauit filius eius Achazias. Poſt quẽ regnat filius eius Iohas. Poſt quem regnat filius eius Amaſias. Poſt hunc regnat filius eius Achaz annis 40. Poſt hũc Iohatham, filius eius regnat annis 16. Poſt Achaz, Ezechias regnat filius eius. Omnes iſti reges erant legis præuaricatores. Propterea Eliſæus vnxit Iehu, in regem extraordinariũ: qui ex mandato Dei occidit Ioram & omnes filios eius, omnemque progeniem eorum.

De Iehu.

Terq; quaterq; decem natos Ioram iugulauit,
Et genus illorum multa feritate necauit,
Omnis & idolatra, rege necante cadit.
Templa Beelzebub, ſed & idola cuncta deorum,
Atque ſacerdotes penitus deleuit eorum,
Miſit in ariolos mortis vbiq; forum.
Vndiq; Pythonem rex propulit à regione,
Diuinos necromanticolos deponit honore,
Munda domus Domini, gaudia digna fouet.

Iohas regnat in Iſraël.

Defuncto Iehu, Iohas ſuccedit iniquus,
Crimine retitus vir ad idola phana petitus,
Filius eſt Iehu, ſed Deus odit eum.
Tædia iam pariunt Domino peccata virorum,
Iam quaſi non fieri ſtatuit defenſor eorum,
Idola dæmonibus nanq; fouendo colunt.

Aſahel rex Syriæ affligit Iſraël.

Rex Syriæ iam tunc Aſahel percuſſit Hebræos,
Iſraël opprimitur, timor & dolor eſt Phariſæo,
Sæpe Deum repetunt, nec Deus audit eos.

De morte Eliſæi prophetæ.

Æger & exiguus nunc corpore ſtans Eliſæus,
Fine diem claudit, populus quem plangit Hebræus,
Iſrael & Iudas tunc ſepeliunt eum.
Poſt obitum vatis ſunt vndiq; præuaricati,
Samariæ reges quotquot ſunt tunc renouati,
Igne, fame, ferro, culpa necauit eos.

De Aremo Syluio.

Syluius Aremus patrio ſuccedit honore,
Cuius ab officio multo nitet Alba decore,
Pace frui voluit regna quieta colens.
Mergitur in Tiberi fluuio, natusq; relictus,
Contra Samnites, certamine præbuit ictus,
Dira per Apuliam plurima bella parans.

De Oſea rege Samariæ.

Tunc in Samaria celebris regnabat Oſea,
Cuius temporibus plebs debilitatur Hebræa,
Nempe tributariam litera narrat eam.

De Salmanaſar rege Aſſyriorum, qui captiuauit Hebræos.

Surgens Salmanaſar, magnus rex Aſſyriorum,
Marte capit regem, loca depopulatur eorum,
Vincula rex patitur, datq; tributa ſolum.
Tandem Samaria vario certamine capta,
Arma, viri, ſpolia, ſunt cuncta ſub hoſte redacta,
Plebs & in exilio crimina priſca luit.
Finibus Aſſyriæ reſident ſuper arua Medorum,
Ad fluuium Gozan, habitatio ſtabat eorum,
Vtraque pars fluuij præbet vtrinq; forum.

Habitatores Babylonici in Samaria deuorantur à ſerpentibus & vrſis & leonibus.

Hoſpite ſtat vacua prouincia Samaritana,
Arida montana remanent, ſpinoſaq; plana,
Incola non agitur, prædia nullus arat.
Salmanaſar iubet, his Babylonis adeſſe colonos,
Quos facit in patria dominos, terraq; patronos,
Atq; tributario mandat arare ſolo.
Non placet hic Domino ſufferre viros Babylonum,
Tradit eos vrſis, diſperdit in ore leonum,
Eſcaq; ſerpentum ſunt, velut herba boum.
Venit ad Aſſyrios turba pereunte querela,
Mittat eis rex Salmanaſar, pro clade medelam,
Nanque perit patria tota, vorante fera.
Mittat eis homines, cœleſtia iuſſa colentes,
Serpentes, vrſosq; malos remouere potentes,
Et dare Samariam, viuere pace bona.
Vnde ſacerdotes ad eos mittuntur Hebræi,
Dogmata ſancta Dei, qui lege colant Moſei,
His ibi tranſpoſitis, pax bona venit eis.
At licet hi fuerint qui mittebantur Hebræi,
Non coluêre Dei legem, tanquam Phariſæi,
Pars etenim legis pauca, remanſit eis.
Et quia Samaria tunc lege remanſit inanis,
Rarò coutuntur Iudæi Samaritanis,
Sicut & in ſcriptis, pagina ſancta canit.
Sola tribus Iudæ permanſit in vrbe ſuperſtes,
Hieruſalem non ſenſit eas, quas aſſero peſtes,
Nec tamen à ſceleris pondere munda fuit.

De Auentino rege Albanorum contemporaneo.

Surgit Auentinus rex, cuius nomine primo,
Montis Auentini nomen proceſſit ab imo,
Corpus Auentini regis habetur ibi.
Tunc Ezechias ſtatuit ſuccidere lucos,
Aſtaroth & Baalim confregit vbiq; caducos,
Vndiq; Pythones prorſus abire monet.
Æneus hic ſerpens quem ſuſpendit Moſeus,
A populo colitur, veneratur eum Phariſæus,
Æneus ille draco, creditur eſſe Deus.

Hunc Ezechias mandauit in igne refundi,
Et reliquos hinc inde deos minuendo retundi,
Inde domus Domini terraq́, munda fuit.
Sola tribus Iuda, non ſeruierat in Niniuitis,
Nulla tributa ſibi populus per tempora miſit.
Soli Iudei ius coluêre Dei.

Sennacherib captiuauit Hebræos.

Salmanaſar moritur, qui captiuauit Hebræos,
Sennacherib ſuccedit ei, pulſans Phariſæos,
In terra Iuda, circiter angit eos.
Omne genus pecorum prædamq́, ferens populorum,
Tranſtulit in Niniuen, qua copia plangit auorum,
Solaq́, Hieruſalem ſaluat in vrbe bonum.
Tunc Ezechias cupiens captare fauorem,
Theſaurum templi dat ei, totumq́, decorem,
Nec tamen in melius corda ferina monet.
Aſſyria dum Hieruſalem rex, obſidet vrbem,
Motibus aſſiduis populum belloq́, perurget,
Inq́, Deum cœli probra ſuperba dedit.
Flectite colla meis, ſi viuere vultis Hebræi,
O vos Iudæi delete libros Moſei,
Omnia quæ colitis, ſpernite iuſſa Dei.
Cũcta Deus mihi regna meus Neſarach ſuperauit,
Et veſtrum reliquosq́, deos ſibi ſuppeditauit,
Amodo vos illi ſacrificetis, ait.
Plebs Domini ſuper alta ſedens pinnacula muri,
Pectore tam duris poterat ſermonibus vri,
Turba Dei ſiluit, lingua ſuperba furit.
Venit Eſaias Domino mandante propheta,
Qui timidis reparat populis ſolatia læta,
Regia ne timeant verba ſuperba vetat.
Tunc ait, Ecce perit rex qui vos perdere quærit,
Quem Deus ipſe ferit, nullo valet orbe tueri,
Angelicis gladiis iam feriendus erit.
Nocte ſubalterna gens interit illa ſuperba,
Millia bis centena cadunt, virtute ſuperna,
Vndiq́, conſtrata ſigna vel arma vacant.
Mane ſub aurora, rex agmina perdita plorat,
Territus ex hora, ceſſit regionis ab ora,
Turba Dei reſilit, mira videre foras.
Dum redit in patriam Niniuen, rex Aſſyriorum,
Ante Deum Neſarach, plangit male geſta ſuorum.
Tunc quoq́, natorum ſenſit adeſſe dolum.
Ramalech & Seraſar de regis ſemine nati,
Patris ad interitum ſtant, ante patrem gladiati,
Quem nece percutiunt tollere regna rati.
Monte ſub Armeniæ latitant fratres patricidæ,
Plangit eos Niniuen, plebs Iſraëlitica ridet,
Succedit Seradon patre cadente ſuo.

Incipit hiſtoria Tobiæ contemporanea.

Non decet immemores nos verſibus eſſe Tobiæ,
Cuius opus legimus cœli placuiſſe ſophiæ,
Vixit & ipſe piè noctibus atq́, die.
Corpora cæſorum ſub regibus Aſſyriorum,
Fertur Hebræorum ſolus ſepeliſſe virorum,
Tempore Salmanaſar captus & exul erat.
Qui media dum fortè die ſomno requieuit,
Stercus hirundinis, intima luminis eius ademit,
Sic annis denis cæcus ab inde gemit.
Deditus his pœnis, vir paſcitur ex alienis,
Diuitias quia iam dederat largitus egenis,
Sæpe cibo caruit, prandia nemo dedit.
Cæcus vbi fuerat, pauper, miſer, abſq́, medela,
Pauperiem celat, ſine murmure, ſine querela,
Cum mala tanta ferat, mente quietus erat.
Vxor adinuentis cùm paſceret hunc alimentis,
Hœdus ei datus eſt, tranſmiſſus ab æde parentis,
Voce vir audita, territus inquit ita.
Hœdus adeſt, dic vnde venit, dic vnde tuliſti?
Si furtiuus erat, cur tollere non timuiſti?
Furta reperta dolo, tollere nulla volo.
Anna furens tota loquitur de parte remota,
Mente tua tota miſer es, mala ſunt tua vota,
Nos mala tanta vocant, nec Deus illa notat,
Diues eras, miſer es, ſi diuitias tenuiſſes,
Plus tibi diuitiis quam religione dediſſes,
Ecce fame morimur, nec videt iſta Deus.
Si tua facta Deus tanquam bene geſta notaret,
Reſtaurans oculos tibi, non alimenta negaret,
Imò quod appeteres, cum pietate daret.
Filius vnus erat Tobis cæco ſeniori,
Cuius & ipſe pater, nimio connexus amori,
Ne puerum perdat, vult magis ipſe mori.
Dicit ei genitor, Mihi dena talenta fuerunt,
Quæ ſub conſcripto debet mihi iure Gabellus,
Hæc tibi ſi peteres commoda longa dares.
Do tibi reſcriptum, quo iure tibi caueatur,
Partibus Indorum manet, vrbe Rages habitator,
Perge, vale, fili, proſpice (quæſo) tibi.
Ille refert, Ignoro vias, ignoro meatus,
Si tamen vllus erit iuuenis mihi conſociatus,
Suſcipiam factum te mediante datum.
Stans puer ante fores, iuuenem videt ipſe morantem,
Vt peregrinantem, baculumq́, peramq́, parantem,
Renibus accinctum perſpicuumq́, virum.
Dicit ei Tobis: Iuuenum pulcherrime, quò vis?
Ille refert, Quid vis? tecum volo pergere ſi vis,
Si ſocius fias, en tibi monſtro vias.
Angelus eſt Raphaël, ſtans ſub ſpecie iuuenili,
Cui loquitur Tobis, ductusq́, manu puerili,
Ingreditur thalamum, patre fauente ſibi.
Dicit ei Raphael, Sint gaudia magna Tobiæ,
Retulit ille gemens, Mea gaudia quomodo fient?
Dum mihi ſint tenebræ, nullaq́, læta dies?
Eſto animo fortis (Raphaël ait) ecce mereris,
Vt cito cureris, qui perdita lumina quæris,
Cur modò conquereris? crede, beatus eris.
Rurſus ait ſenior, miratus ob iſta Tobias,
Vnde venis? quod nomen habes? ait hic, Ananias,
Mittere ſi cupias, inſinuabo vias.
Spondeo me verè, ſociumq́, ducemq́, fidelem,
Vrbe Rages habitatorem cognoſco Gabelem,
Indeq́, ſi quæret dena talenta feret.
Mater ait, Permitto magis bona cuncta perire,
Quàm tenerum peregrè puerum patiamur abire,
Deſine tu iuuenis, verba relinque viæ.
Tunc pater inquit ad hæc, iuuenes huc ambo venite,
Trado tuæ fideli puerum, conſtanter abire,
Det Deus omnipotens proſperitatis iter.
Angelus eſt Raphaël, qui dicitur hic Ananias,
Ductor adeſt pueri Deus, ignorante Tobia,
Quicquid eis fiat, carpit vterq́, vias.
Flumen erat Tigris de fonte fluens paradiſi,
Cuius aquis viſis, fluuij ſunt littore viſi,
Atq́, pedes Tobis fortè lauabat ibi.
Proſilit hinc piſcis validus mordere Tobiam,

Hic

Hic vbi piſcis hiat, timet, & vocat huc Ananiam,
Ecce furens piſcis, dicit, Adeſto mihi.
Ille refert, Extende manus, fauceſq́ capeſſas,
Tolle moras, trahe, pelle foras, caro conferet eſcas,
Cepit, & obtinuit, traxit, ad arua tulit.
Dicit ei ſocius, Cultra citò viſcera finde,
Grandis enim medicina tibi promittitur inde,
Si iecur hinc tuleris felq́, beatus eris.
Capta puer cedit citò viſcera, ſic & obedit,
Laſſus humi ſedit, ſapido de piſce comedit,
Et ſatur abſcidit, conſocioq́ dedit.
Pergit homo felix, quia ſubditus eſt Raphaëli,
Cum domibus quærit, celer appropiare Gabeli,
Suſcipit hunc Raguel, vir patruelis ei.
Cognitus ergo puer fit, & a Raguele receptus,
Charior effectus, quæcunq́ rogaret adeptus,
Filia cum patre viſa puella placet.
Sara decora ſatis fuit vnica filia patris,
Septenis coniuncta viris, iiſdemq́ necatis,
Dæmonis Aſmodei peſte perire dati.
Hanc petit vxorem, ſocio mandante Tobias,
Conſcius ipſe pater, negat hoc, ait hinc Ananias,
Trade, nihil timeas, proſpera cuncta ſcias.
Aſmodeum iam dæmonium vinctum religabo,
Et tibi ne noceat ſponſalia tuta locabo.
Securos aditus, dixit, vtriq́ dabo.
Annuit ergo pater materq́ parandi paranit.
Nomine coniugij, Sara puerum ſociauit,
Sanctus eis Raphael, Nil timeatis, ait.
Iudaico more doctus Raphaëlis ab ore,
Mundus ab vxore iacet hic, donec ſatis aret,
Orat vt vxore dante, propago foret.
Piſcis ibi iecoris partem, iubet igne cremari,
Vt fumi virtute, queat phantaſma fugari,
Plena ſalus iuuenis ſaluaq́ vita fuit.
Dum puer interius, ſponſa coeunte moratur,
Sicut & ante ſolet morituro tumba paratur,
Ad vitæ ſpatium, ſpes bona nulla datur.
Mane reſurgentes, vbi conſpexêre parentes
Gaudia mirificant viuum remeare videntes,
Tunc iuuenis vita ſalua remanſit ita.
Dæmone deuicto, gaudente domo Raguelis,
Sanus & incolumis puer eſt ſtudio Raphaëlis,
Alterius cauſa cura reſurgit eis.
Angelus inquit ei, Commendo te Ragueli,
Ibo referre tibi degenta talenta Gabeli,
Interea requies hic tibi (dixit) erit.
Tunc abiit, ſecumq́ tulit reſcripta Gabelo,
Ille dedit quæcunq́ petit, vexitq́ camelo,
Dupla dedit puera dena talenta ſuo.
Re bene patrata, ſolennia ſunt celebrata,
Coniuge dotata, conuiuia ſunt renouata,
Pondere duplata dena talenta data.
Tempus adeſt, & abire placet, iuſſis Ananiæ,
Nanq́ patris lachrymoſa ſatis ſtat cauſa Tobiæ,
Eſt ſibi nulla quies, nullaq́ læta dies.
Quumq́ vale dicta, ſponſa comitante rediret,
Præcedenſq́ canis ad tecta paterna veniret,
Inſinuante cane ſingula læta manent.
Inſtruitur iuuenis Tobis, dictis Anania,
Unguento iecoris, oculos palpare Tobia,
Vt careant tenebris aſpiciantq́ diem.
Ungit eum iuuenis veniens iuſſu Raphaëlis,
Donaq́ cum ſponſa præſentat ei Raguelis,
Lumina reddit ei lumine dante Dei.
Narrat & acta viæ quæcunq́ fuêre Tobiæ,
Quam bene quamq́ pie fuerit ſtudiis Ananiæ,
Gaudet ad iſta pater, cunctaq́ geſta placent.
Quærit & a ſocio, quis ſit, quo climate venit?
Ille refert, Veni transmiſſus ab æthere cœli,
Angelus hic Raphaël ſum medicina Dei.
Quæ mala pertuleras, diuina potentia vidit,
Me meritis conferre tuis ſolatia miſit,
Lumina me voluit ſic reparare tibi.
Euolat hoc dicto, puero cum patre relicto,
Vnde prius venit, ſaltus remeauit in ictu,
Vir miratus eum, laudat amatq́ Deum.

De Nathanabo magiſtro Alexandri Magni per idem tempus.

Nathanabus rex atq́ magus doctiſſimus ipſe,
Primus Alexandri doctor fuit atq́ magiſter,
Imo pater pueri matre latente fuit.

De Procace rege Albanorum contemporaneo.

Nunc regnat Procax, nũc primum Sidon & Argus
Pondera, menſuras condunt libramine paruo,
Terrarum populis iam noua iura ferunt.

De Eſaia propheta per idem tempus.

Nunc de Meſſia præconia fert Eſaias,
Ecce Deum pariet ſine ſemine virgo Maria,
Viderat & Gedeon vellere ſigna pia.
Vellere compluto fuit area ſicca ſub vdo,
Vicerat & Gedeon populo pugnante minuto,
Hæc ego de Chriſto ſigna fuiſſe puta.

Regi Ezechiæ additi ſunt quindecim anni ad vitam.

Prælia ſopita ſunt, mortuus eſt Niniuita,
Rex Ezechias metuens decedere vita,
Æger in extremis, corde precatur ita.
O pietas immenſa Dei ſuper æthera cœli,
Tu noſti quid ſeruierim, quàm mente fideli,
Ad ſpatium vitæ nunc miſerere mei.
Venit Eſaias cœleſti voce iubente,
Elongare dies regis, releuare iacentem,
Annos quindenos dat, miſerante Deo.

Procurator Nabuchodonoſor regis Babylonis venit Hieruſalem.

Nunc venit Beradach miſſus regis Babylonis,
Scrutatur templum cunctaq́ decus regionis
Debiliora loci, diuitiaſq́ ſari.
Diuitias regis videt, aurum, pallia, veſtes,
Non erat ornatus regis, neq́ gaza ſupérſtes,
Nec templi velum, quod latuiſſet eum.
Stultitiam regis Eſaias vidit, & inquit,
Nil intentatum Babylonicus iſte relinquit.
Cuncta poteſt domino viſa referre ſuo.
Argua te regem populum, magis argua Iuda,
Clauſa prius fuerant ſibi, iam ſunt omnia nuda,
Non ea iam noſtra, plus aliena puta.
Amodo ſunt quæcunq́ tenes regis Babylonis,
Vas faciet ſeruos, captiuitatiſq́ colonos,
Omnia diripiet caſtra referta bonis.
Eunuchos faciet regis Babylonia natos.
Iam video populos ſeruos hinc inde locatos,
Regis in obſequium poſteritate cadunt.

De Manaſſe rege Iudæorum.

Nunc Ezechias vita rex tempora claudit.
Succedit Manaſſes natus, plebs tota ſubaudit,
Non amat iſte Deum: ſed Deus odit eum.
Suſcipit ariolos & lucos plantat iniquè,
Aſtaroth & Baalim colit & veneratur vbique,
Idola pèr patriam iam fabricare libet.
In medio templi iubet idola fana locari,
Mandat adorari, iubet illis ſacrificari,
Peccauit Iudas deſipuitq́ magis.
Voce prophetarum Deus illis ſæpe minatur,
Samariæ ſimilis, quod & ipſis pœna paratur,
Turba minas Domini peſſima non timuit.

De Amon rege Iudæ filio Manaſſæ.

Mortuus eſt Manaſſes, ſuccedens filius eius,
In Iuda regnauit Amon ſuper idola peius,
Quem ſuperaſſe patrem phana colendo, patet.
Vixit Amon modicum, nam ſeditione ſuorum,
Fine ſuo clauſus finem dedit ipſe malorum,
Turba reos iuſſit mortis inire forum.

De Ioſia rege Iudæ filio Amon.

Natus Ioſias recipit pro patre coronam,
Idola deſtruere fit regia curia prona,
Peſſima depoſuit, conſeruitq́ bona.
De medio templi tunc abſtulit idola Solis,
Abſtulit & lunæ, ſimili conflata fauori,
Phana Beelzebub non ſinit ille coli.
Aſtaroth & Baalim, conflata manu Salomonis,
Omne quod in mundum per rura videt regionis,
Diſſipat, & patrias ornat vbiq́ bonis.

De Iohas rege Iudæorum contemporaneo, filio Ioſiæ.

Ioſias moritur, Iohas diademata quærens,
Non ſequitur benè geſta patris, ſed criminis hæres,
Extitit idolatra peſſima phana gerens.

De Amulio rege Albanorum contemporaneo, & de Numitore fratre eius, & de natiuitate Romuli & Remi.

Semine procacis duo ſunt reges modò nati,
Amulius ſimul & Numitor ſunt ritè vocati,
Qui regnum Latium tunc habuêre ſimul.
Amulius regnum rapuit, pulſo Numitore,
Rura colit Numitor, patrio deiectus honore,
Seq́ ſui regni ſorte, carere dolet.
Filia Veſtalis fuit Ælia tunc Numitori,
Mœcha fuit, geminos peperit Marti genitori,
Fertur & inde mori filia lege feri.
Tunc gemini clam ſub Tiberis ſunt rupe locati,
Quos meretrix lupi rapuit pro munere fati,
Officio matris, nutrit, amatq́ ſatis.
Quos tulit exiles ætate, fouet iuueniles,
Corpore conſimiles animo miratur heriles,
Sed quis eos genuit, ſtans lupa canta ſilet.
Romulus & Remus cenſentur ab inde vocari,
Et patria varijs paſtoribus aſſociari,
Qua recolenda greges candida ſylua parit.
Egregios iuuenes pudet ignorare parentes,
Et lupa fert ipſos Tiberi iacuiſſe latentes,
Qua male proiectos, ipſa leuauit eos.
Dixit & Amulium pepuliſſe domo Numitorem,
Et iuuenum matrem, viuam ſepeliſſe furore.
Perderet & prolem, ſi manifeſta foret.
Corde tument iuuenes, multoq́ ſequente dolore,
Pro matris planxêre ſatu, proprioq́ pudore,
Vt cadat Amulius, corda manuſq́ mouent.
Romulus & Remus, ſocios habuêre latrones,
Amulium perimunt, & auum releuant Numitorẽ,
Et citò per Latium prælia dira mouent.
Regna tenet Numitor valida virtute nepotum,
Vt ſibi ſuccedant, dat aui ſententia votum,
Romulus in totum regnat, habetq́ locum.
Tunc Zacharias vates, erat ordine magnus,
Nunc & in Ægypto loquitur mirabilis agnus,
Tunc & Olympiadis mentio prima fuit.
Primus Olympiadis quẽ tempore ponimus annum,
Ad caſum Troiæ tercentum perficit annos,
Inſuper & centum, chronica vera ferunt.
Lector Olympiadem quid ſit, ſi noſcere quæris,
Ludus apud veteres ſolitus quinquennis haberi,
Signat Olympiadem, quum reuolutus erit.

De Ioachim rege Iudæorum.

Rex erat idolatra Ioachim, dans phana deorum,
Spurcitiis cunctis quia pronus inhæret auorum,
Inquinat & fœdat templa per omne ſolum.
Tradit eum Dominus ſeruum regi Babylonum,
Cenſus ab indigenis exquiritur & regionis,
Decidit à Domino plebs maculoſa dolis.
Iudaicus populus liber prius vndiq́ viſus,
Seruiit attritus conſtanter ad idola niſus,
Pœna flagellat eos rege colente deos.

PARTIS VIII FINIS.

GOT-

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

Pars IX.

SIBYLLA PROPHETIZAT de Chriſto his temporibus.

ANno ab Adam 5081, à diluuio, 1359. à diuiſione linguarum, 1258. Anno ab imperio Nini, 1300 annis. A deſtructione Troiæ 414, poſt Olympiadem ſextam. Regnante Ezechia in Iuda. Regnante Oſee, in Iſrael. Roma in monte Palatino, à Romulo & Remo, viuente adhuc auo ſuo Numitore, condita eſt. Eodem tempore Erithrea Sibylla de Chriſto dicitur verſificè vaticiniū hoc protuliſſe.

Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcet,
Et cœlo rex aduenıet per ſecla futurus,
Scilicet in carne præſens vt iudicet orbem.
Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,

Et cætera. Aliud quoque vaticinium Sibylla eadem de Chriſto proſaicè dixit ſic: Poſtea in manus infidelium veniet. Dabūt alapas Deo manibus inceſtis. Et impurato ore, expuent in eum ſputum venenatum. Dabit ipſe ad verbera ſanctum dorſum, & colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat quò tendit verbum & vnde venit, vt inferis loquatur. Et corona ſpinea coronabitur. Ad ſitim acetum, & ad cibum fel dabitur ei: hanc hoſpitalitatis mēſam Domino miniſtrabunt. Tu Iudæa inſipiens, Dominum tuum non intellexiſti, ludentem mortaliū ſenſibus, ſed ſpinis eum coronaſti, & horridum fel ei miſcuiſti. Velum templi ſcindetur, & media die nox erit tenebroſa nimis tribus horis, & ſuſcepto ſomno morte morietur: & tunc ab inferis regreſſus, ad lucē veniet, primo principio reſurrectionis oſtenſo.

Regnante Romulo, Salmanaſar rex Aſſyriorum, duxit decem tribus Iſraël captiuas de Samaria in regnum Medorum, vt ibi habitarent ſuper fluuium Mozim. Eodem tempore, Phalaris Siculus tyrannus, dum innocentes homines variis tormentis crudeliter aſſiduè affligeret, quidam faber ærarius, nomine Berillus, volens placere illi regi, & aptum ſuæ crudelitati munus offerre, taurum æneum fecit, cui ex latere, ianuam compoſuit, vt per eam homines cruciandi inducerentur, & dum ignibus ſuppoſitis vrerētur, non gemitum hominis, ſed mugitum bouis emittere viderentur. Eundem itaque taurum æneum, tyrannus gratanter accepit, & ipſum fabrū in eum primitus poſuit, vt ipſe actor huiuſmodi tormentum primus experiretur, & vbi alios extinguere propoſuit, ipſe mereretur extingui. Notādum eſt autem, quòd ab initio editæ Vrbis parricidia ibi eſſe cœperunt, & Romanum regnum aſylum omnium aduenientium malefactorum vocabatur.

Verſus Iuuenalis de vrbe Roma.

Et tamen vt longè repetas, longeq; reuoluas,
Nomen ab infami gentum deducis aſylo,
Maiorum quiſquis primus fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.
Cætera de Roma ſub noſtro carmine promam.

Roma incipit.

Summa fit ex minima ſub Martis ſydere Roma,
Romulus & Remus primam tenuêre coronam,
Filioli Martis, ſicut & acta ſonant.
Quæ modo Roma ſonat, fuit antè Valentia dicta,
Rebus ab antiquis vrbs paruula, ſola relicta,
Nunc tenet imperium, iudicat omne ſolum.
Vrbs noua conſtruitur, ſed aſylum Roma vocatur,
Vrbis circuitus, ſubitò ſignatur aratro,
Hoc ſignum nulli præteriiſſe datur.
Remus erat primus ſigni ſalui violator,
Quem dux militiæ ſubitò percuſſit aratro,
Remus vt interiit, lex ea firma fuit.
Innumeri Romæ populi dum ſuſcipiuntur,
Dumq; Sabinarum mulieres diripiuntur,
Guerra datur patriæ, bella Sabina patent.
Fœmina Tarpegia ſtatuit tunc tradere Romam,
Prodita, quæ capitur, diſcerpitur, indeq; prona,
Tarpeiæ rupis nomina prima ſonant.
Robore Romano ſtans ſubdita terra Sabina,
Sub Tacito iam rege ſuo, ſua fœdera minat,
Vt ſub pace ſua viuere Roma ſinat.
Rege ſibi Tacito iam Romulus aſſociato,
Præcipit ex populo centum reſidere ſenatu,
Quos facit in Latio iugiter eſſe caput.
Plebeios equites tunc rex ibi primus adegit,
Idola conſtituit, Romanaq; templa peregit,
Omne ſolum Latij, cum probitate regit.

Romulus in Capriæ fertur cecidiſſe paludem,
Qua rapuit regem fantaſtica fœmina ludens,
Indeq; non rediit, qua cecidiſſe pudet.
Nunc erat Oſea præclarus in orbe propheta,
Cuius de Chriſto legimus præconia læta,
Tunc Nabuchodonoſor ſedit in arce Sion.

Nabuchodonoſor rex Babylonis expoliat & captiuat Iudæam, & ponit ibi regem pro ſe, nomine Sedechiam genere Iudæum.

Nunc Nabuchodonoſor rex impius eſt Babylonis,
Obtinet imperium, furit vndiq; more leonis,
Diſſipat & retinet climata cuncta ſoli.
Vicerat Arphaxad, dominum regemq; Medorum,
Pamphiliam, Phrygiam, regnum capit Aſſyriorum,
Orbem Iudaicum vaſtat & omne forum.
Templa Dei veri iubet vndiq; rex aboleri,
Se ſolum per regna Deum mandauit haberi.
Nemo ſibi ſimilis clade tyrannus erit.
Hic regem Ioachim vinctum deportat Hebræum,
Atque catenatum populum ducit Phariſæum,
Omne quod eſt ſanctum, iudicat eſſe reum.
Vinxit Hebræorum tunc millia dena virorum,
Ex omni Iuda de collegio meliorum,
Atq; nonum regem iuſſit habere ſolum.
Rex nonus eſt ex Iudæis, dictus Sedechias,
Cui Nabuchodonoſor iubet omnia ſubdita fiant,
Qui legem Domini perdere prorſus hiat.
Fit quaſi Chaldæus populus ſceleroſus Hebræus,
A facie Domini proiectus erat Phariſæus,
Iudicio cœli factus vbiq; reus.

Nabuchodonoſor deſtruxit Hieruſalem & templum, populumq; ſeruum facit.

Erigitur rex ille nouus contra Babylonem,
Fraus patuit, rex intumuit, plenusq; furore,
Rurſus in Hebræos prælia dira monet.
Vrbs bona Ieruſalem præcingitur obſidione,
Suſtinet & rabidum per tempora longa leonem,
Intus & exterius turba caduca dolet.
Rex nouus incautus, nimio iam tempore clauſus,
Cum iam Chaldæis obſiſtere non foret auſus,
Per medium muri lapſus ab vrbe ruit.
Qui fugiens capitur, vincitur, & exoculatur,
Natus vterq; ſuus, patre conſpiciente necatur,
Vrbs quoq; Hieruſalem diruta tota iacet.
Deſtruitur templum, ſed primitus expoliatur,
In populo Domini miranda ruina paratur,
Vir cadit & mulier, pes, manus, atq; caput.

De Nabuzardan principe coquorum Babyloniæ.

Vir Nabuzardan, princeps malus ille coquinæ,
Addidit apprime caſum tormenta ruinæ,
Ex omni populo nil remanere ſinens.
Tranſtulit ex plebe pueros ſimul & mulieres,
Agricolas cum pace domi iuſſit remanere,
Aurea vaſa Dei prorſus ab vrbe ferens.
Ex auro binas tunc detulit ille columnas,
Quas Salomon quodam formauerat arte rotundas,
Suſtulit altare perſpicuumq; mare.
Forma columnarum quas plaga tulit Babylonum,
Ter ſenos habuiſſe datur numeros cubitorum,
Non poterant currus, nec iuga ferre boum.
Transfertur Iudas nunc funditus à regione,
Migrat, & arua colit ſeruiliter in Babylone,
Ira Dei facit hæc, ſicut & antè ſolet.

De etymologia huius nominis Nabuchodonoſor.

Quid ſonet hoc nomẽ Nabuchodonoſor, videamus,
Quo caſu, qua ſorte fuit, ſi geſta feramus,
Rem ſatis ignotam, prodigiumq; damus.
Naſcitur incerto coitu puer ex muliere,
Fœmina mœcha domi puerum non auſa tenere,
Proiicit in ſyluam, nil pietate gerens.
Bubo reſeruat eum, lactat capra, virq; leproſus
Fortè venit miſeransq; capit puerum ſpecioſum,
Nominat & puerum vir Nabuchodonoſor.
Hoc nomen tria continet hæc, quæ iam memoraui,
Quæ tria componens hoc nomine vir numerauit,
Sicut & inferius pagina lecta canit.
Nabuc, id eſt bubo: chodir, capra: noſera, lepra,
Hæc tria ſingula, tam bene conſona, nomina tetra,
Sunt Nabuchodonoſor, ſic docuêre metra
Armena lingua noſcas hæc dicta fuiſſe,
Hec & ab Armenis fateor me ſic didiciſſe,
Amodo rex idem, ſomnia magna videt.

De tribus pueris Anania, Aſaria, Miſaël, & de puero Daniele conſocio eorum.

Iudaicus populus migrauerat in Babylone,
Dum pueros Nabuchodonoſor tulit a regione,
Quos & in obſequiis eius adeſſe monet.
Indeq; forte Dei multi pueri Phariſæi,
Germinis Hebræi qui iuſſa colunt Moſei,
Moribus aulæi conſamulantur ei.
Veſtibus ornari iubet hos aulaq; morari,
Carnibus egregiis ſemper vinoq; cibari,
Moreq; regali præcipiebat ali.
Aſfanat eunuchus datus eſt cuſtos puerorum,
Et Manaſar ſocius conuiuia fecit eorum,
Deliciis pueros qui refouere volunt.
Tunc Azarias, Miſaël, Daniel, Ananias,
Viuere mente pia cœli didicêre ſophia,
Regis ad obſequia, dum reuerenter hiant.
Et quia lex neſcit veſci gentilibus eſcis,
Spreuerat his eſcis, Daniel pro tempore veſci,
Tres quoq; conſocij participeſq; ſui.
Faba cibus fuit his & aqua pro corpore potus,
Vidit vt hæc dapifer perterritus illicò totus,
Sic ait, ò pueri, non erit iſte iocus.
Pallida fit facies tenui faciente dieta,
Corpora deficient, nec erunt præcordia læta,
Talia nunc fieri regia iuſſa vetant.
Si fuerint pingues alij rutilante rubore,
Voſq; macri facie pulchro fugiente colore,
Pœna mei capitis dira ſequetur, ait.
Hi referunt, Patiare parum denisq; diebus,
Proſpicies ſi diſcolor eſt macies faciebus,
Si melior fuerit, non timor vllus erit.
Suſtinuit dapifer, pueri tenuêre diætam,
Cumq; dies tranſiſſe decem, videt ordine metam,
Clarior his aliis forma colorq; fuit.

Aſfanat

Aſſanat & Manaſar referunt hæc omnia regi.
Rex vbi perlegit qua vita pudica peregit,
Lautius hos pueros iuſſit vbiq; regi.

Viſio Nabuchodonoſor regis Babyloniæ interpretata per Danielem.

Viſio terribilis præcordia regia mouit,
Dicere quam voluit, ſed eam Deus ipſe remouit,
Immemor exiſtens ipſe dolebat obid.
Rex vocat ariolos ſatrapaſq́ magoſq́ priores,
Quotquot in imperio cognoſcit & in Babylone,
Huiq́ dolens animo verba timenda mouet.
Magna velut memini mirandaq́ ſomnia vidi,
Quæ doleo de corde meo potuiſſe elidi,
Neſcio quid vidi, quid meditabar ibi.
Ardua materies erat ordoq́ materierum,
Qui mihi nunc rerum poterit diſtinguere verum,
Iure pares procerum munere ſemper erunt.
Dicere ſi nequeunt, aut ſi mihi promere nolunt,
Arioli qui phana colunt cœtuſq́ magorum,
Inſimul vt pereant mando per omne ſolum.
Somnia rex quærit, ſed non valet arte doceri,
Nam quod mente gerit nequeunt exponere cleri,
Sic apud ariolos viſio dicta perit.
Mira petens mira ſuccenſus ſpiritus ira,
Tres pueros pariterq́ mages iubet enſe perire,
Iuſſis & ariolos morte perire ſuos.
Militia princeps Arioch, pro morte magorum,
Suſcipit edictum, pariterq́ trium puerorum,
Vtq́ cadat Daniel, regia iuſſa volunt.
Dum iubet hos pariterq́ magos rex ipſe necari,
Cumq́ videt Daniel hominum tormenta parari,
Ad famulos regis corde precatus, ait,
Differat hoc fieri rex, obſecro mente fideli,
Fortè Deus cœli monſtrabit & hoc Danieli,
Cuius ab indiciis ipſe docendus erit.
Hæc puer implerat, Dominumq́ precando laborat,
Tres quoq; conſocij ſecum vigilantius orant,
Rem ſibi quam petiit, dat Deus abſq; mora.
Doctus ad hoc Daniel, regis feſtinat ad ædem,
Inuenit & regem celebri conſiſtere ſede,
Qua Nabuchodenoſer imperat atq; ſedet.
Tunc ait, ô bone rex, pietas altiſſima cœli,
Somnia quæ petij, iam diſſeruit Danieli,
Ipſa tibi referam, laus referatur ei.
Rex erat in thalamis ſolido dans membra ſopori,
In medioq́ thori finem meditatus honori,
Vidit in orbe ſoli ſe quoq; poſſe mori.
Quæ meditante ſatis quæ ſurgat in vrbe propago,
Aſtitit in ſomnis aſpectibus eius imago,
Corpus habens varium, cuius & acta dabo.
Stabat ibi validus tanquam vir corpore rectus,
Cui caput ex auro, ſpecies argentea pectus,
Groſſior ex humeris inclyta forma fuit.
Ilia cum fœmore ſunt ærea, ferrea crura,
Fictilis eſt pedibus ferro permixta figura,
Talis erat ſpecies, totaq́ forma ſua.
Abſq; manu lapis exciſus de monte receſſit,
Qui caput atq; pedes ſtatuæ ventremq́ repreſſit,
Ad nihilum redigens quicquid imago feret.
Tempora regnorum deſignat imago tuorum,
Rex Chaldæorum variatur & Aſſyriorum,
Nam cadet ipſorum pompa, corona, thronus.
Te caput ex auro demonſtrat imago priorem,
Monſtrat in argento, poſt te ſatis inferiorem,
Sic tua regna Deus diminuendo mouet.
Ænea materies dabitur peiora mereri,
Et magis in ferro poterunt confuſa videri,
Fictilibus pedibus, tunc diadema perit.
Tunc lapis abſq; manu cæſus de monte reſurget,
Percutietq́ pedes, & ferrea crura peruret,
Conteret & pectus, comminuetq; caput.
Tota cadet ſtatua quaſi mox extincta fauilla,
Nec decor, aut ſpecies, aut forma vigebit in illa,
Æs, aurum, ferrum, cunctaq́ membra cadunt.
Ille lapis qui conteret hoc, ſuper omnia creſcet,
Regnaq́ compeſcet, & climata cuncta capeſſet,
Et ſibi perpetuum congeret imperium.
Si cauſam quæres quis debeat iſta mereri,
Vt valeat cœli princeps terræq́ videri,
Iudicio veri reſpice, Chriſtus erit.
Hæc vbi verba dedit, citò rex a ſede recedit,
Mitior incedit, puero proſtratus obedit,
Seq́ ſuis pedibus cum pietate dedit.
Atq; Deo cœli laudes dedit ore fideli,
Qui bona quæq́ velit cognoſcere dat Danieli,
Ipſe mihi princeps amodo (dixit) erit.

De aurea ſtatua Nabuchodonoſor, & de tribus pueris in fornace proiectis.

Fecerat ex auro ſtatuam Nabuchodonoſor rex,
Lata fuit cubitis ſex, longa fuit decies ſex,
In campo duram rex celebrabat eam.
Quam colit, implorat, laudat, veneratur, honorat,
Quiſquis ab hac hora, ſtatuam non pronus adorat,
In gladio pereat, non obeuntem in hora.
Inde tuba cecinit, cytharis cantuq́ boant,
Omnis homo veniat reuerenter eam venerari,
Iſte Deus meus eſt, hunc recolamus, ait.
Tres pueri ſpreuêre deum regis Babylonis,
Accuſant illos ſubitò populi regionis,
Et cupit hos perimi turba repleta dolis.
Hinc regis furor intumuit, puerisq́ vocatis,
Eius in aſpectu manibus pedibusq́ ligatis,
In loca fornacis hos iubet ipſe iaci.
Sexaginta nouem cubitis tunc flamma velauit,
Quæ multos hinc inde viros furibunda vorauit,
In pueris tamen his, nil feritatis agit.
In medio flammæ nullo ſunt ordine læſi,
Veſtibus aut membris penitus non ignis adhæſit,
Nec capitis minimi tunc periêre pili.
Cantabant laudes Domino reſonantibus hymnis,
Exterius feruens, erat intus frigidus ignis,
Vnde tribus pueris læſio nulla fuit.
Miratus fornacis opus, rex ipſe laborat,
Cernere quid faciant pueri, ſtant intus & orant,
Rem citus explorans, hos iubet ire foras.
Tres fuerant (inquit) pueri fornace ligati,
Quattuor en video, nullo ſunt igne cremati,
Prorſus & illæſi, nil habuêre pati.
Filius ipſe Dei quantus puer aſtitit illis,
Veſtibus aut membris ſani ſunt atq; capillis,
Virtus ſumma Dei cœlitus aſtat eis.
Sanctificos igitur pueros rex pronus adorat,
Cum populis ſatrapisq́ ſuis ſolerter honorat,
Plorat & implorat, clamat & abſq; mora,

Solus Hebræorum Deus eſt, rex ille polorum,
Hunc volo, credo, colo, turbamq́; refuto deorum,
Idola deſtitui mando per omne ſolum.

Secunda viſio Nabuchodonoſor, de arbore pertingente vſque ad cœlum, & de interptetatione Danielis.

Altior arce poli, mens regis erat Babylonis,
Nocteq́; clauſa thoris, ſtans læta quiete ſoporis,
Vidit ab arce poli ſomnia digna coli.
De medio terræ ſtetit arbor ad alta supernè,
Viſa ſuos ramos ſuper omnia regna referre,
Texit fronte ſui quicquid in orbe fuit.
Omnis auis Nili, venit eius fronde potiri,
Ex hac omne pecus potumq́; cibumq́; requirit,
Stant ſub ea pueri, fœmina, virgo, viri.
Tunc ait emiſſa vox cœlitus ordine dicta,
Arboris abſcindas truncum radice relicta,
Nam licet ipſa perit, germen ab inde redit.
Caſores veniunt, quidum ſatis intima cædunt,
Quæ fuerant ſubtus viuentia cuncta recedunt,
Quicquid ibi fuerat, prorſus ab inde vehunt.
Viſio qualis erit, ſermone patet Danielis,
Quid ſibi cauſa velit, ediſſerit ore fidelis,
Tu de qua quæris, rex (aut) arbor eris.
Ecce tuis ramis, terras, mare, ſydera tangis,
Queq́; velis frangis, ſaluas alis, opprimis, angis,
Quæ mare, terra vehit, iam tua dextra regit.
Tu Nabuchodonoſor, factus dominus dominorum,
Imò per omne ſolum dictus Deus eſſe deorum,
Decidis, & comedes gramina, more boum.
Senſibus humanis, actisq́; cibisq́; carebis,
Brutus eris, quia bruta geris, nec iniqua vereris,
Conſimilisq́; feris, vir feritatis eris.
Cognoſcent in te reges, & regna regentes,
Quòd Deus exaltans humiles, reprimensq́; potẽtes,
Rex eſt regnorum, datq́; creatq́; bonum.
Annis ſeptenis daberis ſuccumbere pœnis,
An neſcis quia de cœlis tua gloria venit?
Cui Deus hanc dederit cœlitus, eius erit.
Sed neq; deſperes iterum tua regna tenere,
Nam diadema feres, tibi natus erit tuus heres,
Cognoſces Dominum, ſanctaq́; vota feres.

In capite anni apparuit viſionis effectus, cùm rex factus eſt brutus.

Terminus eſt anni, quo viſio noſcitur angi,
Quo meruit frangi regis diadema tyranni,
Deſiit ergo quies, venit amara dies.
Stultus in hoc verbo loquitur rex, ore ſuperbo,
Vah Babylon Babylon, proprio te robore ſeruo,
Omnia regna rego, ſum Deus orbis ego.
Cumq́; loquendo ſedet, Deus altius intonat ade,
Prorſus ab hac ſede, tibi dico, Superbe recede,
Vt pecus incede, gramina pronus ede.
Brutus es, in terris, fœno veſceris & herbis,
Eſto timor populis & pœna futura ſuperbis,
Exemplar regum, qui male regna regunt.
Verbero diuino fit rex fera, more ferino
Paſcitur in limo, iacuit quaſi beſtia fimo,
In paſcento fera, nil rationis erat.
Hunc vbi gramen alit, dum mente vagatur inani,
Principis inſani naſcuntur vertice cani,
Albior eſt aquilis, vnguis ad inſtar auis.

De eodem.

Tempore pendente, dum rex fuerat ſine mente,
Sub ſeptem ducibus, tota Babylone manente,
Dum rex facta luit, ſalua corona fuit.
Dum pater ipſe perit, gnatus diademata quærit,
Dictus Euilmerodab, vult regna paterna mereri,
Curia primatum, non ita (dixit) erit.
Dixit enim Daniel: penitus non poſſe perire,
Vnde putant ſatrapæ dominum poſt pauca redire,
Ipſis in medio clauſa corona ſilet.

De eodem.

Anno triceno quo captiuantur Hebræi,
Rex brutus, recreatur homo moderamine cœli,
Correctus, ſapiens, ad meliora redit.
Congaudentq́; duces qui præfuerant Babyloni,
Applaudunt populi, famulantur vbiq; coloni,
Rex rehabet propria regna, fauore poli.

Item de eodem.

Rex modò conciliis regitur vatis Danielis,
Dogmata de cœlis dedit ipſe propheta fidelis,
Dicit ei, Bone rex, hæc tibi iura velis.
Lege Deum cœli ſtudeas ex corde vereri,
Cuius opem poteris, ad regna tuenda mereri,
Sic tibi magnus eris, cras quoq; ſicut heri.
Pœniteas, veniamq́; petas, commiſſaq́; plange,
A vino, carnisq́; cibo, te fortiter ange,
Sobrietate tua, facta priora luas.
Sic annis ſeptem, Daniel cum rege cohæret,
Rex iubet vt fiat regni pro parte cohæres,
Cum natis eius, iura coæqua gerens.
Reſpuit hæc Daniel, regis lux vltima venit,
Tunc alter Nabuchodonoſor, pro patre reſedit,
Poſt menſes denos, qui ſua fata dedit.

De Suſanna à falſo crimine liberata.

Vxor erat Ioachim ſpecie Suſanna decora,
Quam duo presbyteri, dum clam violare laborant,
Voce reluctantis, mota querela ſonat.
Crimine pro falſo, trahitur lapidanda fidelis,
Spiritus è cœlis loquitur labiis Danielis,
Liberat hanc Daniel, ſed periêre ſenes.

De Euilmerodab rege Babylonis filio Nabuchodonoſor.

Surgit Euilmerodab, Babylonis honore leuatus,
Carceris è medio Ioachim ſecum reuocatur,
Et ſecum ſemper tractus amore ſedet.
Iſte puer Merodab, prius à patre carcere clauſus,
Dum patris in regnum ſuccedere non foret auſus,
Cum ſocio Ioachim vincula longa tulit.
Cauſa fuit cur vincla luit, quia patris honorem,
Deſipiente patre, voluit prius in Babylone,
Vnde reuertente patre, flagella dolet.
Poſt patris & fratris mortem, ſua vincula ſoluit,
Eripiens Ioachim, regni diademata tollit,
Et quaſi conſocium, ſeruat, honorat eum.

Euilmerodab timet, ne pater ſuus iterum reſurgat à mortuis.

Rex Euilmerodab Ioachim coniunctus amore,
Pertimuit, ne rurſus eis pater in Babylone,

Anſe-

Auferat imperium, conſociumq́; monet,
Iura reſurgendi, ſcio te diſſoluere noſſe,
Ecce patrem vereor de morte reſurgere poſſe,
Dic precor ingenio quo mihi tutus ero?
Ille refert, corpus per fruſta trecenta ſecabis,
Vulturibus totidem ſua membra voranda parabis,
Sic tibi ſecura ſecula cuncta dabis.

De Baltaſar rege Babyloniæ filio Euilmerodach.

Trina fuit proles Euilmerodach ſenioris,
Reguſar, & Laboſar, & Baltaſar, hic regionis,
Poſt obitum fratrum Baltaſar acta colit.
Baltaſar imperium nunc ſuſcipit in Babylone,
Somnia magna videt rex, horrida, plena timore,
Soluat vt hæc Daniel, curia tota monet.

¶ Chronica illius temporis, ſub Baltaſar rege Babylonis.

ANnis ab Adam diſcurſis quinq; millibus quingentis & quatuordecim. Anno à diluuio 1324. A diuiſione linguarum 1224. Ab imperio Nini 1330 annis. A deſtructione Troiæ, annis 434. Olympiade ſeptima. Regnante Ezechia in Iuda. Regnante Ozea in Iſrael. Anno ab Vrbe condita 30, Numa Pompilius, filius Romuli, regnat Romæ annis 40. Tunc etiam Nabuchodonoſor, nomina trium puerorum, qui in Hebraico ſunt vocati, Ananias, Miſaël, Aſarias, mutauit in lingua ſua Chaldæa dicens, Miſac, Sidrac, & Abdenago. Eodem tempore, Numa Pompilio filio Romuli regnante, multa genera ſimulachrorum facta ſunt Romæ. Capitolium ædificatum eſt. Tunc apud Hebræos regnabat Manaſſes, à quo Eſaias occiſus fuit. Tunc erat viuens Samia, id eſt Beneuentana Sibylla.

De Numa Pompilio filio Romuli rege Romanorum ſecundo.

Iam Numa Pompilius tollit diadema paternum,
Suſcipe Romanum mea Muſa retexere regnum,
Iam magis ornatè geſta referre placet.
Numa, duos menſes ſolenniter addidit anno,
Nomine qui reſonant Ianuarius & Februarius,
Antè decem fuerant, nec minor annus erat.
Hic, Capitolia primitus imperat ædificari.
Regnaq́; Romulaurаq́; regia magnificauit,
Nunc & Ero filia prima ſibylla canit.

Viſio Baltaſar regis Babylonis de manu ſcribente in pariete, interprete Daniele propheta.

Baltaſar vt regnum tulit in Babylone paternum,
Mille ſui ſatrapæ magnalia regia cernunt,
Quos vocat vt comedant fercula multa ſua.
Gens ibi Chaldæa, captiuaq́; plebs Phariſæa,
Mira videre meat, celebri plaudente chorea,
Laude, tuba, cythara, feſta coluntur ea.
Dum comedunt, dũ vina bibunt, poſt fercula centũ,
Tunc libuit quã non decuit regem temulentum,
Nam ſacra vaſa Dei, conſ amulantur ei.
Vaſa loquor templi Domini quondam Salomonis,
Quæ rapuit Nabuchodonoſor princeps Babylonis,
Et Nabuzardan qui coquus eius erat.
Vaſcula diuina Babylonis, facta rapina,
Regia nunc vina male commaculata propinant,
In quibus arioli vina bibere ſui.
Rex Satrapis hæc verba dedit, dum vina biberunt,
Iſta Dei mihi vaſa mei captiua dederunt,
His agimus laudes qui bona cuncta ferunt.
Ecce mei ſtatuêre Dei quòd lex Moſei,
Viribus ipſorum cadat, & damnentur Hebræi,
Hæc vbi rex loquitur, adfuit ira Dei.
Vidit enim digitos hominis inſcribere muros,
Sola manus patuit, caſus ſcribendo futuros,
Manu, ethel, phares, litera quam videt eſt.
Hanc per ſcripturam metuit rex acta futura,
Territus eſt, ſua regna timens prorſus ruitura,
Sed nequeunt populi rem reſerare ſuum.
Litera multorum ſolus nequit ario magorum,
Contremuêre duces, mens regia plena dolorum,
Aduocat hæc omnes qui ſua phana colunt.
Attrahitúr Daniel, qui ſoluere ſcripta rogatur:
Pollicitis multis rex & regina precatur,
Dicere quid paries ordine ſcriptus habet.
Ille refert, dona teneat ruitura corona,
Scripta tamen promam, quia cerno pericula prona,
Scriptus ibi paries deteriora ſonat.
More patris peccare tui plerunq; videris,
Nam mutos ſurdosq́; deos colis & venereris,
Tu ſacra vaſa, reus pocula ponis eis.
Ligna, cuprum, lapides, aurum coluiſſe videris:
Qui ſtatum, regnumq́; dedit tibi, ſpernere quæris,
Iudicio cæli rex periturus eris.
Iam Babylon capitur, rex hic nouus ecce leuatur,
Deſinit imperium, diadema tuum variatur,
Perdere te video cum regione caput.
Baltaſar his dictis, ſub eadem nocte necatur.
Atq; Medus Darius rex in Babylone leuatur,
Sic Medus & Perſa ſubiugat omne caput.

Daniel mittitur in lacum leonum ſub Dario rege Medorum & Babylonum, auunculo Cyri.

Rex Darius Cyrusq́; nepos peramant Danielem,
Quem vatem ſibi primatem ſtatuere fidelem,
Vnde pius Daniel regna ſubacta tenet.
Hoc aliis regnum ſatrapis penſatur amarum,
Conſilium nunc concipiunt cœtus ſatraparum,
Tunc & apud regem dicta maligna monent.
Hanc populis ô rex, petimus reponere legem,
Nemo Deum rogitet, niſi te ſolummodo regem,
E gladio pereat qui tua iuſſa neget.
Lex data tunc ſatrapis placuit, ſed non Danieli,
Orat enim ſemper Dominum, ſuper æthera cæli,
Quo fundente preces inſidiantur ei.
Hic vbi ſtãs orat Dominum, dum pronus honorat,
Plebs ferus explorat quid agat ſtationis in hora,
Ante thronum regis, mota querela volat.

Cur tibi complacuit, bone rex, proponere legem?
Cùm Daniel alium quam te, colat amodo regem,
Si nis iura coli, debet & inde mori.
Lege ferire reus ipſe mori de iure vocatur,
Nec mirum qua pœna virum petit vt perimatur,
Quem niſi tradideris, tu perimendus eris.
Dum furor excreſcit, dum turba ſuperba tumeſcit,
Dicta perhorreſcit rex, ſed compeſcere neſcit,
Corde fauet vati compatiturq́; ſatis.
Mitigat ergo dolum, dicens populis Babylonum,
Hoc reor eſſe bonum, tradatur in ora leonum,
Hoc ſatrapæ cupiunt, hoc me iurare volunt.
Territus ipſarum ſtrepitu rex ipſe minarum,
Annuit vt Daniel mergatur in ima ferarum,
Hoc potuit ſatrapis non placuiſſe parum.
Non dederant alimenta feris tribus ante diebus,
Vt citius quàm nunc dabitur caro miſſa voretur,
Nec fuit his auſus rex adhibere pecus.
Miſſus in ima loci, penitus non læditur ille,
Sanus & incolumis Domino fert cantica mille,
Clauſit ab externis rex prius ipſe lacum.
Cumq́; recedit, ait, Qui ſtas ſuper æthera cœli,
Verus Hebræorum Deus aſſiſtat Danieli,
Nónne ſuus Deus eſt? ipſe fauebit ei.
Clamat ad hæc mala plebs, exlex reus eſt, pereat rex.
Rex abiit, ſiluit, doluit, latuit, metuens res,
Triſtior incedens parta pericla videns.
Filius Aſtyagis Darius dominus Babylonum,
Mane meat ſpectare lacum turbamq́; leonum,
Nam Danielis ibi flere pericla volunt.
Intus vt aſpiciunt Daniel ſurgens ait, Adſum,
Ecce meum corpus nullo diſcrimine paſſum,
Omnia cerne Deum rex bone poſſe meum.
Rex ait exclamans, Magnus Deus eſt Danielis,
Imperat in terris regnans ſuper æthera cœli,
Hunc volo, credo, meum cœlitus eſſe Deum.
Solus Hebræorũ Deus eſt, Dominus Dominorum,
Idola noſtrorum condamno, refuto deorum,
Eſſe Deum ſolum credo per omne ſolum.
Huc adeant ſatrapæ, forteſq́; viri Babylonum,
Sicut & hic Daniel mittantur in ora leonum,
Qui prius inſontem ſic periiſſe volunt.
Regis ad imperium rapitur cœtus ſatraparum,
Et cibus ipſarum conſumitur ore ferarum,
Mira vident alij, nec timuêre parum.

De origine & de dignitate & gente Sueuorum.

Acta Sueuorum poſt hæc & bella canemus,
Gallorum Senonum, gentem ſecum referemus,
Hic loquar vnde fuit gens & origo ſui.
Quæ bona, qui mores ſibi ſint, quo gaudet honore,
Quæ regione ſedet, quo ſit recolenda decore,
Cur prior in bello ſigna vel arma mouet.
Orbe Macedonia peperit natura Sueuos,
Tempore grandæuos, proceres, ad prælia ſanos,
Ingenio validos, littera narrat eos.
Terra Sueuorum prius extitit Italicorum,
Mucro Macedonicus populos eiecit eorum,
Marteq́; præripuit quicquid in hoſte fuit.
Iudicio cœli dominantur in orbe Sueui,
Culmen ad imperij gens audaciſſima venit,
Iam ſua progenies, Romula regna regit.
Militia diri, cupiunt * addita requiri,
Cæſar ab his meruit diadematis orbe potiri,
Regnaq́; ſortiri, Marte calore viri.
Nunc vbicunq́; geri reſpublica prælia quærit,
Ordine primus erit, gladio vult primus haberi,
Moreq́; ſigniferi primus in hoſte ferit.
Corpore ſunt graciles, agiles, & robore magni,
Actibus ancipites ſunt, mere leonis & agni,
Mitis & auſteri militis acta gerit.
Hoſpita terra ſatis ſua dat conuiuia gratis,
Vineis & agris ibi copia fertilitatis,
Arboribus, pratis, flumine, piſce latis.
Fons ibi Danubij, primum nanciſcitur ortum,
Cui facit Vngaria, Rutenia, Græcia portum
Alpibus Italia, terminus eius adeſt.
Per medium patriæ, Rheni decet acta referre,
Rhenus ab alpe cadens, medius rigat intima terræ,
Caſtrorum latè copia multa patet.

Alemanni vnde dicti.

Rhenus ab antiquis deſcribitur eſſe Lemannus,
Indeq́; nonnullis referunt dictos Alemannos,
Sed vox æquiuoca nomina falſa parat.
Illud ego nomen, alia video ratione,
Quicquid priſca ſonent, quod ſentio, litera promet,
Lector abhinc capiat, quæ magis apta ſonent.
Alle, ſonat totum. Man, vir: ſi Teuthona lingua
Hæc duo coniungat, totum vir, litera ſignat,
L geminata, ſatis nomina clara facit.
His ita dimiſſis, quibus acta Sueuica ſcripſi,
Rurſus ad hiſtorias mea penna recurrere gliſcit,
Ad Cyri ſedem dactyle verte pedem.

¶ Cyrus rex Perſarum & Medorum obſidet Babyloniam, & capit eam.

DVm Tarquinius Superbus ab Vrbe excluſus, Romam obſidione premeret: Cyrus rex Perſarum & Medorum totius Orientis iam obtento imperio, caput ipſius imperij Babyloniam capiẽdam obſedit. Vbi quum vnus milirum ſuorum, fluuium Gangem, qui vnus de quatuor fluminib. paradiſi eſſe narratur, temerè pertrãſiret, impetus fluminis eum ſubmerſit. Quo caſu cõtriſtatus Cyrus, volens vlciſci in fluuium, in quadringentos & ſexaginta riuos eũdem fluuium ſubdiuiſum ac deriuatum, vetularũ etiam pedibus tranſmeabilem fecit. Simili quoq; ingenio fluuium Euphratem, per mediã Babyloniam fluentem, à proprio alueo deriuauit, & ſic vrbẽ illã omnium vrbium potentiſſimam cepit, anno 1400, poſt ipſius Babylonis fundationẽ: de cuius ſitu & euerſione verba Oroſij breuiter inferamus. Cepit Cyrus vrbẽ (inquit Oroſius) quam vel opere humano extrui, vel humana virtute poſſe deſtrui, incredibile fuerat apud mortales. De ſitu quoq; eius idẽ Oroſius ſic ait: Babylonia campi planitie latiſſima per quadrum diſpo-

poſita, murorum eius incredibilis erat firmitas & magnitudo. Erat enim latitudo, id eſt ſpiſſitudo muri cubitorum' quinquaginta, altitudo eius quater tantùm, longitudo verò 480 ſtadiorũ ſpatiis circumcingitur: murus coctо latere, atq; bitumine eſt pactus. Foſſata exteriora, ampla & lata, quæ flumina circumuallabant. In vnaquaque fronte murorum, quingentæ portæ æreæ. Murorum autem latitudo, in conſummatione pinnarum, vtroque latere habitacula defenſorũ habebat. Et media intercapedine muri, quadrigas viginti capiebat: domus defenſorum tricameratæ, proceritate mirabili præminebant. Eo tempore Daniel de Cyro, & de Chriſto, atque de Antichriſto multa prædixit. Abacuch etiam tunc Canticum fecit, dicens, Domine, audiui vocem tuam & timui, & cætera.

Cyrus rex Perſarum & Medorum ſuccedit auunculo ſuo Dario in impérium.

Perſarum Dominus Darius regniq́; Medorum
Balthaſar interimit, regnumq́; capit Babylonum
Obtinet Ægyptum, ſubiugat omne ſolum,
Quo moriente nepos recipit diademata Cyrus,
Fit Cyrus virtute pius certamine mirus,
Et gladio dirus, conſilioq́; ſcius.
Cyrus, Hebraeorum pater efficitur populorum,
Soluit & exilium rex, vincula tollit eorum,
Quos iubet ad proprium nunc remeare ſolum.
Templa reformari vult, Ieruſalem reparari,
De variis terris decreuit eos reuocari,
Lege iubet Moſi rex holocauſta dari.
Si cauſam quaris, cur compateretur Hebrais,
Scripſit Eſaias quòd ab ore ſonat Danielis,
Praeco fuit Cyri, ſcripſit & iſta ſibi.
Ante dies Cyri bis centum primus ab annis,
Scripſerat hac Eſaias, qua mea pagina pangit,
Inſuper addo decem, quos numerare decet.
Dixit enim Dominus: Cyrum mea dextera prendit
Subiiciam gentes ſibi, cum diademate regni,
Ipſe mei populi vincula ſoluet, ait.
Ille domum Domini, templumq́; readificabit,
Urbem Ieruſalem per circuitum renouabit,
Plebi mea legitima tunc holocauſta dabit.

Daniel deſtruxit Bahal, & draconem interfecit ſub rege Cyro.

Filius Aſtyagis Darius rex ille Medorum,
Balthaſar extincto diadema tulit Babylonum,
Et regi Cyro ceſſit vtrunq; ſolum.
Cyrus nanq; nepos erat, alter auunculus eius,
Cyrus in imperio non rexit climata peius,
Cui Daniel vates iunctus amore placet.
Tunc erat ille Bahal deus in Babylone vocatus,
Viuere cunctatus, cultus, veneratus, amatus,
Cui cibus eſt multus, nocte dieq́; datus.
Hunc vbi praſciuit Cyrus reuerenter adiuit,
Hic ait, ô Daniel, deus iſte meus bene viuit,
Nónne poteſt credi viuere, quiſquis edit?
Quotidie manducat oues triginta potenter,
Et vini ſex vaſa bibit plerunq; latenter,
Cogor ob iſta quidem prorſus habere fidem.
Dicit ei Daniel: Non eſt deus iſte, ſed eſt as,
Deciperis bone rex, tecum tua decipitur plebs,
Ipſe nihil comedit, ſed neq; vina bibit.
Cyrus ait; Mihi crede magis, quia ſentit & audit,
Et bibit & comedit, plaudit ſibi plebs, & obaudit.
Hac ita ſi dubites eſſe, probare potes.
Ante Deum propone cibos, templo bene clauſo,
Si comedet quacunq; dabis vino ſatis hauſto,
Crede Deo vero, cui famulabor ego.
Econtra, ſi falſa loquor, ſi falſa probabis,
Idola qua colimus, tu comminuenda putabis,
Et mihi qua cupias ſacra colenda dabis.
Dicta placent regi, placuit pactum Danieli,
Dicit ad hac Daniel, confiſus robore cœli,
Rex bone quod quaris fœdere, cautus eris.
His ita diſpoſitis, rex fortiter oſtia clauſit,
Huq́; ſigillatis, pactu pars vtraq; plauſit,
Nocte tamen cineres cribrat ibi Daniel.
Mane venit Cyrus, Danielq́; vocatus ad illum,
Rex ait, ô Daniel, bene proſpice, cerne ſigillum,
Integra ſigna mea, nónne videmus ea?
Integra ſunt, ait, hic ſed & integra nolo relinqui,
Rumpe ſigilla citò, videas intrinſecus, inquit,
Intrat & aſpiciens, fercula nulla videt.
Cyrus ait, Mihi plena magis victoria cedit,
Qua dedimus comedenda deo, deus ecce comedit,
Et data cuncta ſibi vina falerna bibit.
Alter ait, pauimenta vide, veſtigia cœne,
Qui fuerint qui detulerint alimenta moderne,
Ecce pedes hominum pingere cernis humum,
Fraude reuelata, rex repperit antra parata,
Vnde reſeruata fuerat via, clam reſerata,
Inde rapi poterant, fercula cocta data.
Ergo ſacerdotes peremit, templumq́; deorum,
Vxores, pueri, ſimul interimuntur eorum,
Ipſe Babal periit, comminutq́; eborum.
Rurſus ait Cyrus; viuens Deus in Babylone,
Eſt alius, quem ſi poteris delere draconem,
Ampla tua fides ſpes mihi ſalua foret.
Non eſt ille deus, Daniel ait, ecce probabo,
Eſt draco terribilis, quem protinus ipſe necabo,
Et tibi ſerpentis viſcera fracta dabo.
Sic vbi ſerpentis ſpeciem videt ere patentis,
Proiicit in ventris loca vas picis igne calentis,
Offa picis liquida viſcera rupta tenet.

Daniel iterum mittitur in lacum leonum ſub Cyro rege, vbi portat ei prandium Abacuch propheta.

Deficiente Babal, ſed & intereunte dracone,
Plebs doluit, terrorq́; fuit grauis in Babylone,
Ad ſolium regis mota querela venit.
Hic aiunt; Rex, trade virum qui templa deorum
Deſtruxit, pariterq́; deos & nomen eorum,
Vnde dolent ſatrapa, qui tua phana colunt.
Nititur econtra vatem rex ipſe tueri:

Plebs ait ad regem, mortem potes ipſe mereri,
Tutor & abſconſor ſi Danielis eris.
Inde metu populi, ſtrepituq́; calente malorum,
Traditus eſt Daniel, detruſus in antra leonum.
Cyrus ad hæc doluit, militeq́; chorus.
Abſq; cibo fuerat furioſa caterna ferarum,
Nec tamen hunc læſit dens aut ferus unguis earum,
Sed famulantur ei ſingula ſorte Dei.
Tunc Abacuch in Iudæa, cum iam foret æſtas,
Detulit ad cœnam ſolitam meſſoribus eſcas,
Hinc Deus è cœlis intulit orſus ei.
Prandia cocta ferens Abacuch, porta Danieli,
In medio iacet ecce laci, vir corde fidelis,
Aſtat & in Babylon turba leonis ei.
Ille refert: Domine, nunquam vidi Babylonem,
Neſcio quippe lacum, totamq́; laci regionem,
Angelus inde ſenem fortius ire monet.
Angelus hũc portans Abacuch, retinente capillo,
Prandia dat quæ vir tulerat, dum peruenit illò,
Ad loca dum venit, clamat, & inquit ei:
Serue Dei Daniel, Dominus tibi prandia miſit,
Tolle cibos, comede, te gratia ſumma reuiſit.
Ille Deo grates retulit atq; ſibi.
Angelus, his dictis, Abacuch, cuius inde reportat,
Unde prius fuerat meſſis meſſoribus orta,
Et dedit ad propria ſic remeare loca.
Dum ſeptena dies lugenda foret Danielis,
Exiit à ſolio Cyrus rex ille fidelis,
Quærit & aſſciri funera ſancta viri.
Dumq́; venis flere Cyrus ſanctum Danielem,
Intus proſpiciens videt hunc ſine clade ſedere,
Quippe nihil rabidæ tunc nocuêre feræ.
Vidit & exclamans inquit; Deus eſt Danielis,
Arbiter æthereus, diſtinguens ſydera cœlis,
Imperat in terris & dominatur eis.
Ingrediantur, ait, magni ſatrapa Babylonum,
Interiora laci ſcrutentur & ora leonum,
Et necis vt Daniel experiantur onus.
Dixit, & iniecti, ſubitò ſunt ore vorati,
Rex pius & Daniel celeres ſunt laude leuati,
Gloria ſumma Deo, qui bona cuncta facit.

De Sardanapalo vltimo rege Aſſyriorum, qui primam culcitram adinuenit.

Ultimus Aſſyriæ rex, nomine Sardanapala,
Fecerat ex pluma, plumaria, clauſus in aula,
Facta ſuis digitis culcitra prima fuit.
Fila videns regem contexere turba virorum,
Obſtupuit, dicens; Periit decus Aſſyriorum,
Fœmineus rex eſt, fœmineusq́; thronus.
Non valet imperij rex fœmina iura tueri,
Quippe colum baiulat ſimilis factus mulieri,
Occidamus eum: rex ait; Hoc nec erit.
Nulla mea mortis dabitur victoria vobis:
Hæc dicens, validis ſe contulit ilicò focis,
Talibus interiit Sardanapala focis.
Ipſis temporibus rex Arbanus ille Medorum,
Deſtruxit regnum quod diximus Aſſyriorum,
Obtinuit populum, diripuitq́; forum,
Lydorum quoq; tunc regnum, rex Cyrus adegit,
Argorum nilominus hic diadema ſubegit,
Omne decus mundi Cyrus in orbe regit.

¶ Chronica.

CYrus quum ſubiugaſſet Babyloniam, cum regno Medorũ & Aſſyriorum, & regnum Lydorum & Argiuorum: in ſuperbiam elatus, regionem Scythiam, cui tunc Tamira regina Amazonum dominabatur, cum exercitu ducentorum milium petit: & quum Araxim fluuium pertranſiſſet, caſtrametatus ibi, & gente Scythica ad ſe callidè euocata, tertiam partem exercitus reginæ, cum filio eius interfecit. Vnde regina poſtmodum Cyro inter anguſta montium prouocato, & vndiq; circumcluſo, cum toto exercitu eum ita deleuit, vt nec vnus remanſiſſet, qui alibi nunciaret. Caput ipſius Cyri gladio amputatum, in vtrem ſanguine plenum ſubmerſit, dicens, Sanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe. Res miranda & omni homini pertimenda, quum tantus princeps cum tanto exercitu, viribus fœmineis potuit omnino extingui.

Regina Amazonum interficit Cyrum.

Venit Amazonidæ celebris regina Thomira,
Quæ gladio dira fuit, & certamine mira,
Et potuit Cyrum ſubdere Marte virum.
Ipſa caput regis ſub eodem ſanguine mergit,
Dicens, Tolle, bibe, praui gula peſſima regis,
Sanguinis es ſitiens, ſanguine merſa bibe.
Cauſa necis Cyri, fit filius ipſe Thomiræ,
Quem Cyri manus occidit, prohibens ſepeliri,
Unde caput Cyri, ſanguinis atra bibit.

¶ Chronica.

ANno ab Vrbe condita 364, Sueui & Senones Galli, id eſt Burgundiones, Allobrogi, ſub duce Brennio Italiam intrant, Romam petunt, Fabium conſulem bello eis occurrentem, cum toto exercitu ſuo extinguunt, & vniuerſam Romanam iuuentutem occidunt, domos ſubuertunt, & mille viros Romanos, extinctis aliis, in Capitolium obſeſſos, conſtringunt. A quibus tandem mille libris auri in tributum receptis, diſcedunt: & reuertentes, à conſule Camillo apud fluuium Metaurum, vbi nunc eſt ciuitas Phanum, vincuntur. Tunc etiam ibi phanum ad honorem Fortunæ ædificauerunt. Vnde & Phanum ciuitas nuncupatur. Cætera verſibus ſuppoſitis de Brennio explicamus.

De Brennio duce Sueuorum & Senonum Gallorum, per idem tempus.

Incoluit centum primæua Sueuia pages,

Non

Non vrbes, non caſtra volens, ſed rura vel agros,
Erudiens diros ſemper ad arma viros.
Metropolim fingunt populi cognomine Cymbrum,
Quam neq; conſtringunt muro, nec in aggere cingi.
Nam ſua dextra fera, murus & agger erat.
Quando ſuper gentes exercitus ibat eorum,
Mille viros, pagus dabat vnus & arma virorum,
Sic ſibi centena millia, ſemper erant.
Brennius ipſorum dux eſt, at & Allobrogorum,
Viribus illorum, dux prædo fuit populorum,
Diripuit ſpolium, terruit omne forum.
Sublato rerum ſpolio raptoq́; tributo,
Hac eadem repetit, rediens anno reuoluto,
Et patria populis, diuidit illa ſuis.
Rurſus in æſtate populo fruges reparante,
Eligit ex pagis tot millia ſicut & antè,
Et redit ad ſpolia dux, feritate ſua.
Munera promiſſa ſpernit, præſentia quærit,
Quod manus arripuit, hoc ſolum credit haberi,
Quod videt, hoc credit, deſpicit id quod erit.
Nullos conſtituit reditus, cenſus ve futuros,
Præſentes tantum quæſtus, reputat valituros,
Vnde queat populos magnificare ſuos.

De eodem Brennio.

Sede Biſuntinus fuerat tunc rex Seguinus,
Cuius erat Sauna fluuius, Rhodanusq́; marinus,
Primaq́; pars Araris Allobrogusq́; finus.

De Allobrogis.

Cùm loquor Allobrogos, fluuiũ perpẽdo Labroiam,
Quæ fuit vrbs quondã grandis, velut altera Troia,
Nomen Auenza fuit, quæ peritura ruit.
Illa ſuperborum viguit feritate virorum,
Marte Suenorum periit primatus eorum,
Decidit armorum cultus, & omne forum.

De Sequana & Ligeri fluminibus.

Vxor erat Brenni, Seguini filia regis,
Cuius ab auxiliis dux, Gallica regna ſubegit,
Sequana cum Ligeri, Brennica ſigna vehit.
Fecit apud Gallos Senonenſem Brennius vrbem,
Qua reſidens, hoſtes per eam bellando perurget,
Cuius & auxiliis Brittona regna tulit.
Cũ loquimur Senones, hoc Sauna parit tibi nomen
Indeq́; ſunt Senones, qui quondam mœnia Romæ,
Vicerunt, quorum Brennius erat dominus.
Defuncto ſocero, fit regni Brennius hæres,
Qui modò Romanum regnum confiſus habebat,
Intrat in Italiam, agmina multa ferens.

Quot annorum erat Roma, tempore Cyri regis.

Tempore quo regnat Cyrus rex ille Medorum,
Roma trecentorum fuit annorum, ſed eorum,
Prælia Gallorum, diripuêre ſolum.
Italicas partes, tunc ſæua Suenia preſſit,
Viribus illorum, Romana potentia ceſſit,
Omne ſolum Latij, Romaq́; capta fuit.
Aſt loca præcipua, Romæ, Capitolia dicta,
Non modò ſunt victa, ſed nec ſine clade relicta,
Cauſa ſalutifera, garrulus anſer erat.
Nanq; ſoporatis cuſtodibus, adfuit hoſtis,
Et quaſi iam fuerant, penetrata foramina poſtis,
Sed vocat anſer eos iam quaſi morte reos.
Exſurgunt vigiles, cùm Roma capi potuiſſet,
Garrula ni ſubitò vox anſeris illa fuiſſet,
His tamen expulſis, integra cauſa fuit.

De aureo anſere, quem Romani coluerunt annis quadringentis.

Anſeris aurata tanquam Deus inde figura.
Riſe coli meruit, ſub honore diu valitura,
Quippe nec immunis anſer in vrbe fuit.
Non aderant corda, neq; congrua lina baliſtis,
Cum lini ſpecies nuſquam foret vlla miniſtris,
Crinibus & caudis, expoliantur equi.
Sic & ab his contorta pilis fit corda baliſtis.
Arcus diſtenti, ſubitò tenduntur abyſſis,
Indeq́; Romanis ſunt loca tuta magis.
Pòſt & equi corda per multa pericula rerum,
Deficiunt: ſed & accipiunt crines mulierum,
A quibus auxilium ſub breuitate ferunt.
Calua caput mulier, magis hic vel raſa videri,
Quàm viduata viro, bene compta ſub hoſte teneri,
Vnde comas capitis, raſa puella dedit.
Mortis in articulum, Romana potentia ducta,
Pace data, cenſum tribuit, ceſſanteq́; lucta,
Mille libras auri, Brennius inde tulit.

Item de Brennio.

Brennius vt remeat, ſequitur Camillus & angit,
Flumine Metauro, Fanenſia litora tangit,
Et ſuper Illyricum Marte fugauit eum.
Qua, quia Fortuna Romanis contulit omen,
Ædificant vrbem, cui dant, ex nomine nomen,
A phano phanum, nomen habere canunt.
Brennius Italiæ qui munera viribus haurit,
Flumine Metauri, pondus male reddidit auri,
Victor & vnde fuit, deteriora luit.

Brennius ædificat Mediolanum, Veronam, & Brixiam, & Senogalliam, & vrbem Senam in Tuſcia.

Nunc ſuper arma tonat dux Brennio, creatq́; Ve-
Quæ contra Romã voluit geſtare coronam, (ronam
Nam quaſi Veroma, dicta Verona ſonat.
Brixia fundatur, Ticina Papia paratur,
Et Mediolanum, Brenno ſatagente nouatur,
Vrbs maris Illyrici, nunc Senogallia fit.

Interpretatio Mediolani.

Sus fuerat medio, lanoſo vellere tergo,
A vario tergo dux Brennius intulit ergo,
Hæc Mediolani nomen habebit, ait.
Has vrbes domini primi tenuêre Sueni,
Sub quibus Allobrogi fuerant, Senonesq́; coæui,
Has ita compleuit Brenno labore leui.
Iam latè quod dico patet, ſunt nanq; feroces,
Corpore veloces, agiles, fortes & atroces,
Hoſtibus enſe nocent, ſicut & acta docent.

Brenno vincitur à Romanis apud Senas in Tuſcia.

Militia validas nunc Brenno relaxat habenas,
Ædificatq́; Senas, Tuſcorum robore plenas,
Cum quibus & Roma bella reuerſa monet.

Manlius Torquatus conſul roburq́; ſenatus,
Surgit in occurſum Senonum multis comitatus,
Et validis cuneis primus in hoſte ferit.
Lucius hunc Quintus, ſequitur dictator ab intus,
Brenno videns Quintum tunc & cadit in labyrinthum:
Nam labyrintheo Marte grauatur eo.
Roma ſagax cuneo, Senones circundat vtroque,
Gallicus ordo ruit, circundatus antè retroq́;
Terga dedit Senonum copia, Brenno quoque.
Brennica pars ceſſit, dum ſanguine terra madeſcit,
Agmina cæſorum diſtinguere litera neſcit.
Victa manus Senonis, fuſa per arua ruit.
Ad mala feſtinans, iterum dux agmina minat,
Et citò declinat per littora lata marina,
Qua Senonum cuneis Romula caſtra ferit.
Fortior effecta Romana potentia ſurgens,
Agmina Brennica fuſa per omnia morte perurget,
Pauci ſunt Senones, qui remeare valent.

Trecentæ matronæ Romanæ & octogintaduæ, pręparant venenum dare maritis ſuis.

Tunc ſimul inuentas matronas dico trecentas,
Octogintaduas Romano carcere tentas,
Conuictas, proprijs ferre venena viris.
Iratus populus, iubet has potare venenum,
Et reliqua ſcelerum ſociæ, ſimul inde biberunt,
Conſcia ſi qua fuit, parta venena luit.

Brenno & Senones Galli tranſeunt in Græciam cum ducentis millibus armatorum.

Romano iam ſopito pro tempore bello,
Eligit armatos bis centum millia Brenno,
Migrat & ad Danaos & citò vincit eos.
Centum millia tunc poſuit Græcis dominari,
Quos hodie Galatas dat Græca loquela vocari,
A Gallis Galatas publica fama vocat.

De Brenno duce Sueuorum & Senonum Gallorum.

De Græcis ſalit ad Delphos Brenni comitatus,
Haud procul à Thracia, ſola feritate vocatus,
Obtinet archatus prorſus in omne latus.
Idola magnorum videt vndiq; multa deorum,
Magnus erat cultus, maior theſaurus eorum,
Obſequio quorum ſubiacet omne ſolum.
Iuppiter eſt maior, pòſt admirandus Apollo,
Poſt Æſculapius, reliquos non nomine tollo,
Qui ſtant ante deos, & venerantur eos.
Aurea poma Dei paruis manibus tenuerunt,
Quæ magnis offerre deis, quaſi nunc voluerunt,
Sicut in hiſtorijs Brennica geſta ferunt.
Iuppiter ex auro texta, cum pondere veſte,
Enituit, gemmeq́; ſibi ſunt arte retexta,
Sic Æſculapij, ſic & Apollo fuit.
Stat pater imberbis vir Apollo, ſed in Creta nati,
Aurea barba nitens Æſculapij memorati,
Miratus Brennus, riſit abinde ſatis.
Miror, ait, pater iſte ſenex imberbis habetur,
Aurea ſed nati pueri cur barba videtur?
Dedecus eſt patri, nolumus iſta pati,
Cur Iouis eſt auro veſtis gemmisq́; venuſta?
Frigida plus hyeme, collum grauat, inquit, onuſta,
Nil valet algori, nec decet ipſa coli.
Lanea ſit veſtis ſibi, ſit leuis apta calori,
Lanea barba patri ſit cana deo ſeniori,
Filius imberbis ſtet, ratione fori,
Credite vos Senones, vobis Deus iſta parauit,
Tollere nos aurum, cenſura ſuperna vocauit,
Omnia quæ video, tollite prorſus, ait.
Omnia dum rapiunt, ſtant corpora nuda deorum,
Nuda verenda Iouis, ſed nuda pudenda ſuorum,
Hunc ego non patiar, dixit Apollo, dolum.
Albis virginibus vlciſcar dedecus iſtud,
Brenno luet, populusq́; ruet, nobis quoq; priſcus
Reſtituetur honor, quem modo tollit homo.
Deſpicit ambigua Brennus reſponſa deorum,
Et iubet vt locuples eat hinc modò turba ſuorum,
Ac properent auri pondera ferre domum.
Alpibus ingeritur dux, ad Galatas rediturus,
Obruitur niuibus, ſubito caſu periturus,
Deperit in niuibus miles vbiq; ſuus.
Albis virginibus tunc vltus Apollo putatur,
Dum medijs albis niuibus, dux ipſe necatur,
Sic reſponſa Dei, vera videntur ei.

¶ De Cambyſe filio Cyri regis Perſarum.

CAmbyſes filius Cyri, quatuor nominibus nũcupatur. Vocatur enim Xerxes, vocatur Nabuchodonoſor, vocatur Aſſuerus, & vocatur Cambyſes, ſecũdum diuerſas eius hiſtorias. Cambyſes, templũ Domini à patre ſuo ex parte reſtauratum, prohibuit ædificari, & omnes Hebręorum cæremonias præpediuit: ipſosque Iudæos tributarios fecit. Cambyſes 18 anno Tarquinij Superbi, cœpit regnare. Iſtius Nabuchodonoſor fuit dux Holofernes, quẽ Iudith caſtiſſima interfecit. Iudith apud Iudæos, & Lucretia apud Romanos contemporaneæ fuiſſe leguntur.

Item de eodem Cambyſe.

CAmbyſes nouam Babyloniam in Ægypto dicitur inſtauraſſe, quæ olim ab Argiuorum, rege, nomine Api, condita, Memphis dicebatur. In ea etiam habitauit Pharao, quãdo filij Iſraël ab eo in luto & latere opprimebãtur. In ea quoq; poſtea Philadelphus Ptolemæus Rex Ægypti vero Deo templum ędificauit, ad ſimilitudinem templi Salomonis, ſicut poſtea dicemus. Non mireris lector, ſi Cambyſes iſte vocatur Nabuchodonoſor. Ille enim primus Nabuchodonoſor, rex Babylonię, centum annis ante Cambyſem mortuus erat, & poſt eum filius eius iunior Nabuchodonoſor, & poſt eum Euilmerodab, & poſt eum Baltaſar ille, ſcilicet quem Cyrus pater Cambyſis occidit. Temporibus autem

tem Cambyſis erant Iudæi in Hieruſalem per Cyrum regem reuocati: quos Cambyſes filius Cyri, qui in hoc loco vocatur Nabuchodonoſor, eſt perſequutus per Holofernem ſuum ducem. Tunc viuebat Iudith, quæ Holofernem interfecit. Cætera verſus habent.

Item de eodem Cambyſe verſificè.

Dum gladio Cyrum regina Thomira peremit,
Pro patre Cambyſes pleno diademate ſedit,
Nomina bis bina, cui genitura dedit.
Eſdras nominat hunc Artaxes aut Aſſuerum,
Aut Nabuchodonoſor, aut Cambyſem, ſed in anum
Quattuor hæc huius nomina regis erunt.
In libris Heſter ſignabimus hunc Aſſuerum,
In libris Iudith Nabuchodonoſor referemus,
Sed modo Cambyſem ſcripta ſubacta ferunt.
Hoc ſub Cambyſe cœpit Iudea grauari,
Hieruſalem templumq́; ſimul, vetat ædificari,
Atque grauis cenſus, imperat inde dari.
Omnia quæ Cyrus pater eius contulit illis,
Quàm citò Cambyſes mandauit vbiq; refringi,
Sub cuius vita res ea manſit ita.

De ſeptem magis, & de Mergo puero.

MOrtuo Cambyſe ſine filio, & fratre ſuo Mergo puero remanente, ſeptem Magi cuſtodiebant palatium & regnum cum puero * Mergo. Vnus autem Magorum nomine Hermeides, puerum Mergum in templum occultè deductum, clam ſuffocauit, & fratrem ſuum Mergo coætaneum, regem ſubſtituit. Reliqui verò ſex Magi hæc ignorantes, & de puero dubitantes, per mulierem cubiculariam in ſomnis tentare cœperunt, vtrum puer ille aures haberet, an non: vbi deprehenſum eſt illum vtraque aure carere (Cambyſes enim eas pro crimine fecit abſcidi) Quo cognito, Hermeidem & fratrem eius ceciderunt, mittentes ſortem eius quis eorum ſex magorum, rex eſſet futurus. Sors autem talis erat, vt cuius equus prius daret hinnitum, euntibus eis ad templum, ille regnaret. Darius ergo vnus ex iſtis Magis, equo ſuo cum equa ante fores templi tota nocte ſeruato, mane dum cum aliis pergeret, primum tulit hinnitum, & ſic in imperium eſt eleuatus. Eodem tempore Romani à perſequutionibus Tarquinij Superbi ſunt liberati.

De Dario rege Perſarum filio Hyſtaſpis.

Defuncto Cambyſe magi ſeptem venientes,
Suſcipiunt totum regnum, pro rege regentes,
Et frater regis Mergus adhæſit eis.
Mos erat, incluſos ſeruare palatia reges,
Et ſeptem ſub rege magos ibi condere leges,
Cum quibus & Mergum tunc habitaſſe ferunt.
Hunc Mergũ datur Hermeides magus arte necaſſe,
Et proprium fratrem vice Mergi ſede locaſſe,
Clauſus vt ipſe lare regia iura daret.
Eiuſdem fratris fuit auris vertice ſecta,
Tangitur in ſomnis, patet auris caſa reperta.
Hunc igitur perimunt conſociumq́; magum.

De Tullio Hoſtilio rege Romanorum contemporaneo.

Tullius Hoſtilius nunc tollit in Vrbe coronam,
Ampliat & vallo ſatagit præcingere Romam,
Bella foris renouat fortis ad arma volat.
Purpura prima ſibi Roma fuit, vnde ſenatus
Dum videt ornatum ſimili titulo decoratur;
Flumine rex periit, rex modò Marcus erit.
Tunc ſuper Allobrogos viguere Sicambra trophæa
Signa veretur Arar, ſpecioſa timet Baſilea,
Fertilis Alſatia geſta veretur ea.

* *Herodotus Patizethen vocat, & Mergũ nominat Smerdin.*

PARTIS NONÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS DECIMA.

TEMPLVM DOMINI RESTAVRATVR.

De rege Perſarum Dario, filio Hyſtaſpis.

DArius iſte filius Hyſtaſpis fuit, & vouerat Deo cœli templũ, & Hieruſalem reſtaurare, ſi quando eum in regnum Perſarum cõtigeret eleuari. Vnde commonitus per Zorobabel principem ſacerdotum, quod vouerat adimpleuit. Eo tempore prophetauerunt vltimi prophetarum, Aggeus, Zacharias, Malachias: quorũ vnus ſic prophetauit de Chriſto & Eccleſia; *Erit* (inquit) *gloria domus eius poſterior maior quàm prior:* hoc Iudæi de templo materiali intelligunt dictum, ſed omnino fruſtrantur.

Eſdras eo tempore libros Hebræorum à Chaldęis combuſtos tanquam alter Moſes reparauit. Cætera verſus habent.

De eodem Dario filio Hyſtaſpis rege Perſarum.

Tali ſorte magi regem recreare laborant,
Cuius equus prior hinnitum prima daret hora,
Sit rex Perſarum non obeunte mora.
Fecit equum Darius magus huc de nocte venire,
Ductus equus præfertur equam de nocte ſalire,
Quo reſidet Darius poſt veniente die.
Mane magi veniunt ſortem quamcunq; videre,
Venit equus Darij coitum confiſus habere,
Dans prior hinnitum regia fata ferens.
Quam citò cunctorum plaudit cenſura magorum,
Sit rex Perſarum Darius, princepsq; Medorum,
Iudicet imperium, regnet in omne ſolum.
Iſte Deo cœli Darius promiſerat antè,
Si fieret rex Perſarum Domino mediante,
Mœnia Ieruſalem cuncta paranda daret.
Ieruſalem nunc Zorobabel regit ille ſacerdos,
Cui Darius promiſerat hinc removere ſuperbos,
Et templum veri conciliare Dei.
Hunc Darius rex pontificem promiſſa monentem,
Suſcipit exultans, auditq; fouetq; petenter,
Mœnia Ieruſalem cuncta parare volens.
Inſuper inuenta per tempora longa retenta
Vaſa dat, & templa reparat, tribuens alimenta,
Quicquid amore Dei poſtulat, addit ei.
Templa Dei paſſim cernens vrbemq; vaſtare,*
Æmula Iudæis doluit gens praua domaſſe,
Et velut antè ſolet patria tota dolet.
Inde repleta dolis gens tota dolet regionis
Et ſimul inſcribunt Dario regi Babylonis,
Diſſipet vt templum deſtituatq; bonis.
Hoc (aiunt) templum ſi ſtabit in vrbe potentum,
Reſpuet appenſum regi perſoluere penſum,
Vrbs quoque ſicut heri tota rebellis erit.
Scripta remittit ad hæc Babylonius,*
*Eſt mea ſpes & vult mea lex ſaluetur ibi,**
Sic quoque tres reges conſtituere patres.
Cyrus, Cambyſes, reges ſic inſtituerunt,
Mœnia Ieruſalem ſurgant velut ante fuerunt,
Sic decet imperium, ſic mea vota gerunt.

¶ Chronica.

ANnis ab Adam quinque millibus ſexcentis octuagintaquatuor: annis à diluuio 1307: annis à diuiſione linguarum 1306, anno ab Vrbe condita 375, cùm virgo Veſtalis Pompilia propter ſtuprum viua defoſſa eſt; tunc Xerxes filius Darij filij Hyſtaſpis regnauit pro patre, de quo prælia multa & mirabilia geſta leguntur: ex quibus inter cætera pauca ponemus.

Xerxes aduerſus Leoniden regẽ Spartanorum exercitum talem collegit; mille millia armatorum, mille ducentas naues roſtratas, tria millia nauium oneratarum. Cui Leonides rex Spartanorum cum paucis, id eſt quatuor millibus occurrit, in locis arctiſſimis, & triduo cum eo pugnauit, vbi tunc ad ſuos dixiſſe refertur: Prandete apud ſuperos, cum inferis cænaturi. Et ſic auſus aggredi tantum exercitum, tota nocte illa, & die ſequenti pugnauit: hoſtesq; ita compreſſit, vt omnes pariter morerentur: ipſe quoque Leonides cum ſuis occubuit. His & aliis præliis Xerxes nimis extenuatus, & à ſuis omnino contemptus, à præfecto ſuo Artabano tandem occiditur: & ipſe Artabanus regnat pro eo. Cætera de Xerxe verſus habent.

De Xerxe rege Perſarum filio Darij, filij Hyſtaſpis.

Vita boni Darij iam tunc in fata recedit,
Filius eſt Xerxes cui tota monarchia cedit,
Qui populum Domini pace ſedere dedit.
Pontificis Ioachim ſub lege reguntur Hebræi,
Ædificant templum cum Ieruſalem Phariſæi,
Omnia reſtituunt, nemo reſiſtit eis.
Subiugat Ægyptum Xerxes a patre relictam,
Græcia ſubijcitur ſub eodem principe victa,
Et probitate ſua plurima regna tulit.

De Eſdra & Ioſepho, ſub eodem tempore.

Eſdras ipſius regis ſub tempere venit,
Ioſephus in patria ſub eodem rege reſedit,
Dogmata de cœlis doctor vterque dedit.

De Artabano rege Perſarum.

Iam rex Artabanus diademata Perſica minat,
Naſcitur en Socrates vultu facieq; caprina,
Cuius & egregium dogma fuiſſe ferunt.

¶ Chronica.

ANno ab Vrbe condita 70, annis ab Adam diſcurſis quinque millibus quingẽtis trigintaſeptem, à diluuio 1350, ab imperio Nini 1353, à deſtructione Troiæ 467, Ancus Martius rex Romanorum regnat annis vigintribus.

De Anco Martio rege Romanorum quarto, ſub eodem tempore.

Nũc Ancus Martius fit ſummus in vrbe monarchus
Roma triumphales nondum ſibi finxerat arcus,
Ille prior ſtatuit ſubdere regna ſibi.
Hic & Auentinum montem prior addidit Vrbi,
Hoſtia iuncta mari per eum bene condita ſurgit,
Morbo, non febri, Ancus in Vrbe perit.
Tunc in Iudæa vixiſſe datur Ieremias, .
Eſt & in Auſonia Byzantia condita prima,
Vrbs modo Dyrrhachium dat ſibi principium.
In terris medicus nunc ſummus in ordine claret,
Qui dedit antidota, finxitq; poëmata Thales,
Vixit Olympiadas ter deciesq; decem.
Iuſtina Danubij nunc præripuère Sicambri,

Tollere

Tollere iam ſatagunt quæ Bagarus irrigat amnis,
Inclyta Patauiæ climata victa fauent.

De Eſdra, qualiter libros Hebraicos à Chaldæis peruſtos reparauit, & nouos literarum apices informauit.

DVm Xerxes regnaret in Perſide, Eſdras omnes libros Hebraicos à Chaldæis peruſtos reſcripſit, & nouos apices adinuenit, atque modum ſcribendi à dextra in ſiniſtram inſtituit. Prius enim omnes antè & retrò, tâquam aratores ſcribebant: tunc etiam Græci, qui tredecim tantùm literas habebant, viginti quatuor literas ſuis poſteris conſtituerunt. Cætera verſus habent eodem titulo.

De Artaxerxe rege Perſarum, qui dicebatur Longimanus.

Longimanus dictus Artaxes, orbe reſedit,
Scriptaq́; Iudaica tunc Eſdras cuncta refecit,
Nam gens Chaldæa ſcripta cremauit ea.
Scripta Dei ſub Chaldæis ſunt igne cremata,
Quæ variis Eſdra ſtudiis iterum reparata,
Plena ſuo populo ſunt valitura data.
Ipſe nouos apices fingit ſcriptoq́; reponit,
Unde leues aditus lectoribus ordine promit,
Grammate Iudaico quos iubet ipſe coli.
Sicut arantis opus ſolet antè retroq́; vagari,
Pagina ſcriptorum ſcribendo ſolebat arari,
Riteq́; ſulcari circiter orbe pars.
Nunc prius a dextra ſcripturas incipit Eſdras,
Qui modus Hebræis ſcribendo perenniter extat,
Nam cuite vel cera ſcriptor arator erat.
Tēpore quo dextra ſua grammata corrigit Eſdras,
Græcia diſpoſuit ludos agitare palæſtra,
Grammata tunc voluit bis duodena coli.
Nanq; prius ſex atq; decem gens Græca legebat,
Nec plures apices tunc Græcus lector habebat,
Qui prior hæc docuit grammata, Cadmus erat.

¶Chronica.

ANnis ab Adam 5681, à diluuio 1470, à diuiſione linguarum 1369: anno ab imperio Nini 1380, anno ab Vrbe condita 97, à deſtructione Troiæ 416, Rex Sedechias & omnis populus Iuda captiuati ſunt ſub Nabuchodonoſor in Babylonem. Eiſdē diebus Ieremias de Chriſto, & de Ieruſalem multa prædixit. Tunc etiam philoſophi eſſe cœperunt. Quorum vnus Pythagoras ex ictibus malleorum diuerſè cōcrepantium, muſicæ artis ſeptem diſcrimina vocum inuenit. Poſt quem Socrates omnium philoſophorum clariſſimus, Platonem & Ariſtotelem docuit & educauit. De quorum doctrina & inæſtimabili ſapientia vſque hodie mundus claret.

De Tarquinio Priſco rege Romanorum quinto, per idem tempus.

Tarquinius Priſcus nunc ſuſcipit ordine regnum,
Subiicitur Capua, loca Samia, Troia, Salernum,
Iſte ſuam Romam murat, & orbe nouat.
Signa Sicambrina, Troianaq́; prælia magna,
Sentit & horreſcit validiſſima gens Alemanna,
Terraq́; Germana rura tuenda parat.
Regnum Baguaricū nunc arma Sicambria tollunt,
Littora Danubij ſibi vectigalia ſoluunt,
Prælia iam Rhenus reddit ad arma feros.

Item de Cambyſe.

DIximus ſuperius Cambyſem eſſe quadrinomium; vocatur enim Cambyſes apud Perſas; vocatur Xerxes apud Eſdram; vocatur Nabuchodonoſor in libro Iudith; vocatur Aſſuerus in hoc libro Heſter. Cuius hic geſta pauca verſibus explicabimus in proximo capite. Acta ſunt autem hæc de Heſter, anno 290 captiuitatis primæ Iudæorum, vbi Ezechiel prophetauit. Ea tempeſtate Sicilia per terræmotum concuſſa: de Ætna monte ignis emiſſus, villas & agros combuſſit. Ciuitas Atlantis ab arida in mare contracta, inſula tunc facta eſt.

LIBER HESTER.

De Aſſuero rege, & Mardocheo, & Amano, qui Iudæos interfectos cupiebat, & patibulo ipſe adiudicatur.

Heſter & Aſſueri placet inclyta geſta fateri,
In medio cleri volumus narranda moueri,
Quæ titulo veri condecet acta geri.
Diuitias regis, mirabile culmen honoris,
Dicere non poſſet Plato, vel lingua Catonis,
Qualibus effertur regia pompa bonis.
Inclyta principibus fuerant conuiuia regis,
Delicias & opes oculis vehementer adegit,
Ordo miniſtrantū fercula mira vehit.
Copia vaſorum manibus geſtata virorum
Nec recipit numerum, neq; pondus habetur eorum,
Nec veherent vſquam millia plauſtra boum.
Omnibus optata fuit huc regina vocata
Vaſtis, vt ornata faceret conuiuia grata,
Quæ nimis elata, non tulit acta rata.
Renuit ad regem regina ſuperba venire,
Rex ita confuſus, plenuſq́; pudoris & ira,
Conqueritur mirè, nec mala geſta ſilet.
Iudicium quærit quid habet regina mereri,
Iuſſa ſui Domini quia renuit ipſa vereri,
Vltio iudicij plena furoris erit.
De ratione data legitur ſententia lata,
Spernere quæ voluit regina venire vocata,

Cedat & à ſolio digna dolore ſuo.
Pellitur ergo foris, faſtu vacuata decoris,
Altera Iudaici generis fert culmen honoris,
Tam citò deperiit fœmina niſi dolis.
Heſter fœcunda fuit hac regina ſecunda,
Gentis Hebræorum de ſtirpe nitens oriunda,
Et Mardochæi neptis, amica Dei.
Complacuit regi præferre ducem regioni,
Qui vice regnantis ſuprema gubernet honoris,
Rex erit interius ſummus, & ille foris.
Annulus ergo duci datus eſt, & cura coronæ,
Iura, poteſtates, ſibi ſuſcipit in regione,
Vnde vices regis ſuſtinet, atque fouet,
Curribus euehitur, præconibus inſinuatur,
Aman adoratur, plebs omnis eum veneratur,
Sed Mardochæus non veneratur eum.
Solum namq; Deum veneratur, adorat, Hebræus,
Dux male confuſus, quia ſpernit eum Phariſæus,
Acriter iratus fortiter odit eum.
Cogitat ergo modum, quo vindicet in Phariſæum,
Nec ſatis eſt illi, ſi ſolum perdat Hebræum,
Ni Iudæorum perderet omne genus.
Ante domum propriam dux prima patibula ponit,
Vt Mardochæum videant pendere coloni,
Et pereant reliqui prorſus in orbe ſoli.
Fama volat, quia dux Aman delebit Hebræos,
Nunc Mardochæus populusq; ſimul Phariſæus,
Fletibus ac precibus dicit; adeſt o Deus.
Cumq; ducis mira foret ira, furore ferino,
Heſter regina dolet aduentante ruina,
Et petit a Domino ne mala tanta ſinat.
Imperat in populo ieiunia nunc triduana,
Diſſipet vt Dominus mala quæ præcogitat Aman,
Ne genus hoc Abraham ſub ducis arte cadat.
Tendit & ipſa queri ſcelus ante pedes Aſſueri,
Et ducis auſteri vult horrida facta fateri,
Iudicio cœli rex bonus vltor erit.
Sed timet exire, niſi ſumpta licentia præſtet,
In Domino confiſa tamen, dum prodiit Heſter,
Gaudet & arridet rex, nihil illa timet.
Cumq; manu regis ſolio conducta ſederet,
Rex ait vt peteret quicquid placuiſſet habere,
Quicquid enim cupiat, regia cura feret.
Intulit illa; peto mecum te ſumere cœnam,
Sint mihi, ſintq; tibi, rex, obſecro, gaudia plena,
Et ſimul hic Aman prandia noſtra gerat.
Annuit & venit rex, in thalamoq; reſedit,
Et duce præſente ſecum regina comedit,
Verbaq; rex placito corde benigna dedit.
Exprime quid cupias, quia nulla petita negabo,
Si medium regni peteres dandum reputabo,
Et tibi ſi cupias hoc diadema dabo.
Exprimit illa dolens lachrymis perfuſa dolores,
Et ducis in populum tenſos feritate furores;
Audit & obſtupuit rex, nimiumq; dolet.
Addidit illa; domi, rex, cerne patibula poni,
Stat mihi plusq; tibi ſtat furca parata pudori,
Ante tuos oculos nos facit iſte mori.
Sorte crucis morimur, damnámur more latronum,
Filius ecce tuus de ſanguine cùm ſit eorum,
Iſte rubor tibi ſit, perpetuusq; dolor.
Rex ſalit ante fores, cœpitq; furore grauari,
Dum iacet ante pedes, domine ſatagitq; precari,
Hæc fugit, hic ſequitur: rexq; reuerſus ait.
Ecce dolum video, patet hic qua mente laborat,
Ante meos oculos pacis tibi denegat horam,
Vltio conſimilis mando fit abſq; mora.
Præcipitur ſubitò dux impius illaqueari,
Et propria furca quam fecerat ipſe leuari,
Talia pro meritis dux ſibi dona parit.
Nunc Mardochæo tribuit rex regna regenda,
Omnia quæ tenuit dux impius, ipſe gubernat,
Gaudent Iudæi de pietate Dei.

De Seruio rege Romanorum ſexto, per idem tempus.

SEruius rex, filius ancillæ captiuæ, ſed nobilis, ſuperaddidit Vrbi tres montes, ſcilicet Viminalem & Quirinalem, & alium tertium. Vrbem quoque cinxit foſſatis. fontes etiam attraxit per aquæductum. Socer fuit Tarquinij Priſci, à quo etiam per proditionem occiſus eſt. Qui Romæ poſtmodum pro eo regnauit. Cætera verſus habent de Seruio rege ſexto Romæ.

Item de eodem Seruio verſificè.

Seruius ad regni ſcandit diademata lantè,
Filius ancillæ captiuæ, nobilis autem,
Germine regali natus, & aptus ali.
Hic per aquæductum ſatagit traducere fontes,
Tresq; ſuæ Romæ ſtuduit ſuperaddere montes,
Mœnia foſſatis cinxit in orbe datis.
Cenſuit ipſe prior Romæ populum numerari,
Æqua ſuis numeris populo iubet arma parari,
Militis & populi iura coæqua dari.
Tarquinij Priſci natus gener extitit ipſi,
Ille gener ſocerum lethali cuſpide fixit,
Sic ſocer a generi proditione perit.
Natus Alexander rex eſt, ſua iam patet ætas,
Datq; Malachias præconia ſancta propheta,
Dictus Bucephalus tunc equus eius erat.
Precipitat poſt Nathanabum puer ipſe magiſtrum,
Ille patricidam puerum prædixerat ipſum,
Augurriumq; luit, ſi pater ipſe fuit.

¶Chronica.

ANnis ab Adam quinque millibus ſexcentis ſeptuaginta vno, à diluuio 1408, ab imperio Nini 1414. anno à diuiſione linguarum 1307, à deſtructione Troiæ 501, ab Vrbe condita 160. Iudith interficit Holofernem.

Superiori titulo diximus; Cambyſem filium Cyri in libro Iudith, Nabuchodonoſor nominari. Cuius dux Holofernes per manus ipſius caſtiſſimæ Iudith dicitur fuiſſe occiſus, ſub Ozia rege Samariæ, ſicut ſuppoſitis verſibus explicamus. Eiſdem temporibus, anno ab Vrbe condita 160. apparuit prodigium tale, vt cœlum ardere vide-

videretur. Tunc Romæ grauiſſima fuit peſtilentia, ita vt maxima pars hominum moreretur. Vbi duo conſulares viri conſumpti ſunt, ſcilicet Lucius & Seruilius. Tunc etiam ſerui contra dominos Romæ inſurrexerunt, duce Erbonio, viro Sabino, Capitolium incendunt; conſulem Valerium tandem de ipſis triumphantem occidunt. Sequenti anno homo ruſticus, nomine Quintus Cincinnatus ab aratro in conſulem aſſumptus, de hoſtibus triumphauit, & ruſticano more iugum boum equis imponens, iunctis ante ſe hoſtib. deductis, ipſe in habitu ruſtici, ſine aliis ornamentis, Vrbem triumphator ingreſſus eſt.

LIBER IVDITH.

De Iudith & de Holoferne duce regis Nabuchodonoſor, qui alio titulo vocatur Cambyſes.

Rex fuit Arphaxad ſuper omnia regna Medorum;
Quem Nabuchodonoſor rex vicerat Aſſyriorum,
Hunc quoq; Cambyſem ſcripta fuiſſe volunt.
Ordinat iſte ducem, quẽ ſcripta vocãt Holofernem,
Datq; poteſtatem, quod & omnia regna gubernet,
Indomitos populos deleat orbe ſuo.
Ille per omne ſolum dum iura tulit regionum,
In Meſopotamiam vertit vexilla ſuorum,
Atque ſuper Syrios diripit omne bonum.
Adſuit Ozias tunc temporis Iſraëlita,
Hic vbi Samariam videt hoſte minante petitam,
Territus, ad populum dicta repente ita;
Vndiq; nos anget manus imperioſa tyranni,
Iam quaſi per portas aditus ſub robore frangit,
Ni manus alma Dei ſola reſiſtat ei.
Turba coacta foris, ſtetit intus plena timoris,
Quæ magis Aſſyrio voluit ſeruire furori,
Quam pro lege poli victa ſub enſe mori.
Suggerit Ozias, quinis differre diebus,
Quid ſi fortè Deus tribuet ſolatia rebus?
Vt redimat populos hoſte cadente ſuos.
Fœmina ſtans vidua celebris ſanctiſſima Iudith,
In populum culpas, nimium commota refudit,
Nam tentare Deum, non decuiſſet ob id.
Ponere quippe dies Domino vel dicere metas,
Aſſiduè legimus noſtros vetuiſſe prophetas,
Nam tentare Deum dogmata ſacra vetant.
Rurſus ait; Vidit Dominus, qui ſydera cudit,
Sæpe malos fudit, & iniquos peſte retrudit,
Fundite (quæſo) preces, tollat vt ipſe neces.
Dixit, & abſq; mora faciem lauat, atq; colorat,
Veſtibus egregiis ſtans fœmina tota decora,
Per medias portas pergit, abiitq; foras.
Cum ſocia famula venit ad montana ſupernè,
Cui medius campis elatus adeſt Holofernes,
Fœmina ſtans facie ſplendida, viſa placet.
Quæritur vnde venit, quid agat, quo pergere quærit,
Hæc ait; Huc veni, te principe quæſo tueri,
Nam ſuper Hebræis tu dominator eris.
Inſinuabo tibi qua te decet arte potiri,
Vt cito ſortiri valeas quæcunq; requiris,
Iam tibi ſubduntur terra, propheta, viri.
Fœmina dum loquitur, pulcherrima tota notatur,
Ducta manu trahitur, thalamo ſedet, eſca paratur,
Inq; ducis domibus manſio pulchra datur.
Nos (ait) a caſtris lex ire iubet Moſea,
Præcipe per caſtra, ſi fœmina tranſit Hebræa,
Aut ſi nocte meat, nemo repellat eam.
Hoc etenim reſtat, quia pergere cogimur extra;
Si placet, hoc præſta: dux præſtat, & intus & extra
In duce nanq; Dei gratia fauit ei.
Tertia nox venit, dux nocte ſopore quieuit,
Nocte ducem magnum gladio ducis ipſa peremit,
Et caput ancillæ portet vt illa dedit.
Exiliunt pariter, feſtino calle meantes,
Per medias portas cito ſuſcipiuntur ouantes,
Confluxit populus, protulit illa caput.
Morte ducis ſcita plebs exilit Iſraelita,
Gens ducis aſcita fugit hinc ſub vulnere trita,
Inclyta Samaria ſalua remanſit ita.

De Artaxerxe rege Perſarum, qui cognominatur Ochus.

Artaxerxes Ochus rex Perſarum, diſcedere ab armis & quieſcere totam Græciam iubet. Eo tempore Lacedæmonii, qui & Græci, Athenienſes bello preſſerant. Vnde & vtrique plurimum fatigati, quietem optabant. Eo tempore Romæ in medio foro ſpecus apparuit, vnde conſultis diis, Roma diſpoſuit, vt ibi viuus homo deberet præcipitari; & ſic peſtilentia, inde exorta, ſedari. Obtulit ſe ad hoc Marcus Curtius, qui quum armatus pro ſalute Reipublicæ in ſpecum ſeſe præcipitaſſet, morte ſua horribilem illam voraginem clauſit. Iiſdem temporibus Artaxerxes Ochus, ſubiugata iam Sidone, & Ægypto, & Syria, maximam partem Hebræorum, quos olim Salmanaſar captiuauerat, in Hircaniam tranſmiſit, iuxta mare Caſpium, inter altiſſimos montes, qui iam in multum populum creuiſſe feruntur, & in diebus Antichriſti creduntur egreſſuri. Legimus etiam, ipſos ab Alexandro Magno illic inuentos, & magis ac magis ipſis montibus intercluſos, ſicut poſtea in Alexandro dicturi ſumus. Cætera de Artaxerxe Ocho verſibus explicamus.

Mortuo rege Aſſuero & Cambyſe, ſuccedit Artaxerxes Ochus in imperio Perſarum.

Regis in vrbe Chuſis Aſſueri vita recedit,
Poſt Artaxerxes, Ochus cognomine, ſedit,
Iſte per Ægyptum prælia multa dedit.
Nathanabus rex Ægypti nunc inde fugatur,

Æthiopum terras pulſus coluiſſe putatur,
Poſt & Alexandri doctor in arte fuit.
Tempora pontificis tunc decimus eſſe Ioannis,
Poſt patrem Iudam qui veſtitus enſe tyrannis,
Et Iudaeorum rexit vbique ſolum.
Miſſus ei regis dedit aſpera facta vagoſus,
Expoliat templum, populus gemit vndiq; totus,
Fitq́; tributarius plebe dolente locus.
Phyſicus Anagoſus moritur, claret Diogenes,
Claruit & Socrates, qui nunc ſibi nomine pœna
Parta venena bibit, pocula letha ſibi.

De Philippo rege Macedonum, patre Alexandri, per idem tempus.

ARtabano rege Perſis imperante, Philippus filius Amyntæ, pater Alexandri Magni, per annos vigintiquinque tenuit regnum Macedonum. Fuit autem nutritus apud regem Thebanorum, nomine Epaminundam, virum ſtrenuiſſimum, & philoſophia præclarum. Apud quem in tãtam ſapientiam fortitudinemque profecit, vt Græcorum ciuitates, quæ dominandi libidine, ſingulæ cogitauerant imperare, omnes ſuo ſubieciſſet imperio: inferioribus enim contra ſuperiores ſuadens, omnibus ad inuicem callidè concitatis, omnium tandem efficitur Princeps & dominus: & ita liberam illam Græciam ſuis virtutibus & ingeniis, libertate priuauir. Item Philippus, ciuitatem Byzantium cinxit obſidiõne: quæ hodie Conſtantinopolis appellatur, & condita fuerat à Pauſania rege Spartanorum. Tunc Philippus in eadem obſidione, pecuniarum ſuarum copiis iam exhauſtis, relicta ſibi obſidione, pirata efficitur, & centum ſeptuaginta nauium ſpolia rapuit, & militibus dedit. Item relicta ibi obſidione, ad Scythas & Amazones prædãdi cauſa cum Alexandro filio ſuo feſtinat. Vbi non inuentis theſauris, pecorum inæſtimabilem prædam deduxit. Item Athenienſes cum omnibus Lacedæmoniorum aliorumque Græcorũ ciuitatibus ſubiugauit, & in ſeruitutem redegit. Item quum Alexander quaſi prodigus militibus erogaret, & magis quàm pater ab omnibus laudaretur: pater ad eum ſic dixiſſe narratur: Fili, non æſtimes illos tibi eſſe fideles, quos pecunia corrupiſti. An propterea hoc facis, vt Macedones non regem ſuum, ſed miniſtrum te reputent, & rerum præbitorem. Idem Philippus, dum Alexandro fratri vxoris ſuæ Olympiadis filiam ſuam copularet, in medio nuptiarum inter duos Alexandros ſedens, filium ſuum ſcilicet & generum, à Pauſania nobili iuuene Macedonum, dolo occiſus eſt.

De Arſamo rege Perſarum patre Darij, quem poſtea Alexander deuicit.

Poſt Occum regem fuit Arſamus ipſius heres,
Iacius antiſtes primatum fertur habere,
Arſamus in populo ſtat mala multa ferens.

Sicambri eodem tempore Germaniam occupauerunt, vnde etiam Germani appellati ſunt.

Iam quaſi quingentis tempus defluxerat annis,
Cum ſua Germanis infligunt bella Sicambri,
Igne, fame, gladiis, innumerisq́; malis.
Littora Danubij, precioſaq́; littora Rheni,
Allexêre duces, fluuijq́; meatus amœni,
Terraq́; luxurians dicit, amande veni.
Tanto quippe nitet ſuper omnia regna decore,
Vt domini nimio Rheni capiantur amore,
Vnde ſibi patrias has retinere volent.
Amodo Germani cupiunt de more vocari,
Moribus & lingua cum Teuthonicis variari,
Lingua magis placuit qua Megus amne cadit.
Progenies Priami Germanica nomina quærit,
Et cupit a Rheno populus Germanus haberi,
Terra Sicambra perit, nemo Sicamber erit.

De Dario rege Perſarum, quem Alexander deuicit.

Arſamus interiit, Darius fit regius heres,
In Perſis pariterq́; Medis ſua regna cohærent:
Huic & Alexander bella Macedo geret.
Philippus tunc interiit rex ille Macedo,
Magnus Alexander claret, cuius decus edo,
Hic ſua geſta fero, ſcriptor & actor era.

¶Chronica.

ANnis ab Adam quinque millibus; a diluuio 1454: à diuiſione linguarum 1353: anno ab imperio Nini 1449, à deſtructione Troiæ 536: anno ab Vrbe condita 166: regnat Tarquinius Superbus Romæ.

De Tarquinio rege Romanorum ſexto.

Poſt ſocerum Tarquinius venit ille Superbus,
Et Romam turbare parat, ferit, ac ſe proteruus;
Ardea terra fuit quæ mala prima luit.
Hanc pater obſedit, dum filius arce receſſit,
Lucretiæ qui tunc thalamum de nocte repreſſit,
Nec ſcelus euadit, pulſus ab Vrbe cadit.
Filius atq; pater damnantur; atq́; ſenatus;
Amodo non rege ſed conſule Roma regatur,
Regibus ablatus ſit locus, huić; datus.
Scripſit & Ouidius ſuper ipſo crimine verſus,
Dum foderet gladio tenerum Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederetur, ait;

Proce-

Procedant teſtes, me non fuiſſe tyranno,
Ante virum ſanguis, ſpiritus ante Deum.

Quod Germani & Romani à Troia venerunt, & quaſi pares & confratres ſunt æſtimandi.

Dum fortuna duces Germanos læta decorat,
Creſcit & alta ſonat ſuper omnia climata Roma,
Cuius ad imperium prælia magna tonant.
Hanc quaſi reginam metuit ſatis ora marina,
Terra Ciſalpina timet aduentante ruina,
Sed loca Germana gaudia magna parant.
Nam quos Troia ſuos olim generauit alumnos,
Romanos & Germanos videt vndiq; ſummos,
Et quaſi conſocios ſemper habebit eos.
Eſſeq; Romanum Troianum cauſa fatetur,
Germanus patriota ſuus fraterq; videtur,
Mater eis populis Troia vetuſta fuit.
Nec populo populus nunc armis ſubiicietur,
Sed regni quaſi conſocius fraterq; putetur,
Pace ſimul coëunt, publica iura petunt.
Germanus populus ciuis Romanus habetur,
Communis populus, regnum commune tenetur,
Sed tenet imperium Roma regitq; decus.

Catalogus regum Albanorum & Romanorum.

Aeneas reliquit in Latio regem Aſcanium. Cui ſucceſſit Poſthumus frater eius. Poſt quem regnauit Latinus Syluius. Poſt quem Alba Syluius. Poſt quem Capi Syluius, deinde Ægyptus Syluius regnat annis 24
Capi Syluius regnat annis 28
Carpenates regnat annis 13
Tiberius regnat annis 8
Agrippa regnat annis quadraginta. ſuo tempore eſt Homerus in Græcia.
Aremus regnat annis 19
Auentinus regnat annis 37
Procax regnat annis viginti tribus. tunc Fidus & Argus menſuras & pondera reperiunt.
Amulius regnat annis quadraginta quatuor. Iſte Amulius depulit fratrem Numitorem: cuius Numitoris filia Ælia, genuit Romulum & Remum. Tunc Achab in Iſraël, & Aſa ſuper Iudæa regnabant.
Romulus regnat annis 39
Numa Pompilius regnat annis 40
Tullus Hoſtilius regnat annis 33
Ancus Martius regnat annis 23
Tarquinius Priſcus regnat annis 38
Seruius Tullius regnat annis 33
Eo tempore fuit Cyrus rex Aſſyriorum.
Tarquinius Superbus regnat annis 35

Iſte prius excogitauit carceres & omnia genera tormentorum.

De omnibus Sibyllis & de nominibus earum, & de patria, & origine, & actibus ipſarum, à diebus Alexandri Magni.

Sibyllæ generaliter omnes fœminæ dicuntur prophetantes, quæ * ob diuinam voluntatem omnibus interpretari, & ventura pronunciare ſolebant. Tradunt autem doctiſſimi authores; decem fuiſſe Sibyllas. Quarum prima, Perſis: ſecunda Libyca: tertia Delphica eſt, quę ante Troiana bella vaticinata eſt: quarta, Cumęa, in Italia: quinta, Erictea, in Babylonia orta, dicta Erythræa, ab inſula, in qua eius dicta ſunt carmina: ſexta, Samiana, à Samo flumine Beneuentano vocata: ſeptima, Amalthæa, vel Cumana: octaua Helleſpontica: nona Phrygia: decima Tiburtina Grecè, Albunea Latinè vocatur: ex cuius carminibus multa de Deo & Chriſto ſcripta continentur.

Fuit igitur hæc Sibylla, Priami regis filia, & ex matre Hecuba procreata. Vocata eſt autem in Græco Tiburtina; Latinè verò Albunea nomine, vel Caſſandra: & illa circuiens diuerſas prouincias ac partes orbis, prædicauit per Aſiam, Macedoniam, Eroſtachiam, Agaguſdeam, Ciliciam, Pamphiliam & Galatiam. Quumque mundi partes vaticiniis ſuis repleſſet, inde venit Ægyptum, Æthiopiam, Bragadam, Babyloniam, Aphricam, Libyam, Pentapolim, Mauritaniam, & Palatinum. In omnes has prouincias prædicauit, & ſpiritu prophetiæ repleta, prophetauit bonis bona, malis mala. Scimus nanq; quæ in præconiis ſuis annunciauit; & quæ in nouiſſimis erant ventura prædixit.

Audientes igitur famam eius Romani, ſtatim nunciauerunt in conſpectu Senatorum. Mittentes ergo ſenatores legatos ad eam, fecerunt ipſam cum magno honore deduci Romam. Centum igitur viri ex ſenatu Romano ſomnium in vna nocte viderunt ſinguli. Videbant ſinguli quaſi nouem ſoles eſſe in cœlo, qui ſigillatim diuiſi, diuiſas in ſe figuras habebant. Primus ſol erat ſplendidus & fulgens ſuper omnem terram. Secundus ſol ſplendidior & magnus, æthercam habens claritatẽ. Tertius ſol ſanguineo colore flammiger, igneus & terribilis, ac demũ ſplen-

didus ſatis. Quartus ſol, quarta generatio eſt tempore Chriſti. Quintus ſol erat tenebroſus, ſanguineus & lampas, ſicut in tonitruo tenebroſo. Sextus ſol tenebroſus nimis, habebat aculeum ſtimulum ſcorpionis. Septimus verò ſol terribilis erat, & ſanguineum iterum habens in medio gladium. Octauus autem ſol erat effuſus, ſanguineum habens colorem in medio. Nonus autē ſol erat nimis tenebroſus, vnum tamen habens radium fulgentem.

Quumq; Romam ingreſſa eſſet Sibylla, videntes eam ciues Romani, admirabantur nimiam pulchritudinem eius: erat enim venuſto aſpectu, decora vultu, eloquens in verbis: atq; Dei pulchritudine ſatis benè cōpoſita, ſuis auditoribus dulcem præbebat eloquiū. Venientes autem viri, qui ſomnia viderāt, dicunt ad eam; Magiſtra & domina quàm ad magnū decorem eſt corpus tuum; qualem nunquam in fœminis, præter te, vidimus: precamur vt ſomnium, quod omnes nos in vna nocte vidimus, quod futurum præmonſtret aperias. Reſpondens Sibylla dixit ad eos: Non eſt æquum, in hoc loco, ſtercoribus pleno, & diuerſis certaminationibus polluto, ſacramentum huius viſionis detegere. Sed venite, aſcēdamus ad Appenninum montem, & ibi adnuntio vobis, quæ ventura ſunt ciuibus Romanis. Et fecerūt, vt dixit. Quos interrogauit. & illi viſionem quam viderāt, narrauerunt ei. At illa dixit ad eos; Nouem ſoles quos vidiſtis, omnes futuras generationes præſignant. Quod verò diſſimiles eos vidiſtis, diſſimilis erit vita in filiis hominum.

Primus autem ſol, prima generatio eſt: erunt homines ſimplices & clari, amantes libertatē, veraces, manſueti, benigniſſimi, amantes conſolationes pauperum, & ſatis ſapientes. Secundus autem ſol, ſecūda generatio eſt: erunt homines ſplendidè viuentes, creſcentes multum, Deum colentes, ſine malitia conuerſantes in terra. Tertius verò ſol, tertia generatio eſt: exurget gens contra gentem, & erunt pugnæ multæ in Roma. Quartus autem ſol, quarta generatio eſt: erūt homines, quod verum eſt abnegantes: & in diebus illis exurget mulier de ſtirpe Hebræorum nomine Maria, habens ſponſum nomine Ioſeph, & procreabunt ex ea ſine commixtione viri, de Spiritu ſancto, nomine Ieſum: & ipſa erit virgo ante partū, & virgo poſt partum: qui ergo ex ea naſcetur, erit verus homo, ſicut omnes Prophetæ prædicauerunt: adimplebitq; legem Hebræorum, & adiunget ſua propria inſimul, & permanebit regnū eius in ſecula ſeculorum. naſcente autem eo, exercitus angelorum à dextris & à ſiniſtris erunt, dicentes; *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Veniet nanque vox ſuper eum, dicens; *Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.*

Erant ibi ex ſacerdotibus Hebræorum, qui audientes hæc verba, indignati dixerunt ad eam: Iſta verba terribilia ſunt: ſileat hæc regina. Reſpondens Sibylla dixit eis: O Iudæi, neceſſe eſt iſta fieri: ſed vos non credetis in eum. Dixeruntque; Nos non credemus, quia verbum & teſtamentum dedit Deus patribus noſtris, & nō auferet manum ſuam à nobis.

Reſpondit eis iterum: Deus cœli ſibi generaturus eſt filium, vt ſcriptum eſt: qui ſimilis erit patri ſuo, & poſtea vt infans per ætates creſcet, & inſurgent reges in eum & principes terræ. In diebus illis erit Cæſari Auguſto celebre nomen: & regnabit in Roma, & ſubiiciet omnem terram ſibi. Non multi, non pauci; non tres, neq; duo, ſunt dij; ſed vnus Deus, ſolus & immenſus, qui fecit cœlum, ſolem, ſtellas & Lunam, frugiferamque terram & mare. Qui autem illum honorant, æternam vitam hæreditabunt, perpetuum cuius ipſi hæreditabunt paradiſum. Mortuorum verò ſimul reſurrectio erit; & claudorum curſus velociſſimus erit: ſurdi audient, & cæci videbunt: non loquentes, loquentur. ex quinque panibus, quinque millia hominum ſaturabit, & colligent reliquias fragminum duodecim cophinos, exinde replebunt in ſpecie populorum. Ventos compeſcens verbo, mare calcans, ambulans ſuper vndas, infirmitates omnibus ſoluet: ſurgere faciet mortuos, repellens multos dolores: & de pane vno, ſaturatio erit viuorum. Sed quum omnia fuerint perfecta quæ dixi, in ipſo omnis reſoluetur lex, & impias manus infidelium poſtea inueniet.

Poſt hæc conuenient ſacerdotes Hebræorum contra Ieſum, quia multa ſigna faciet, comprehendentque eum, dabunt Deo alapas manibus inceſtis, & in vultu ſacro expuent venenata ſputa. Dabit verò ad verbera ſanctum dorſum ſimpliciter, & colaphos accipiet: tacebit, ne quis agno-

ſcat

ſcat vnde verbum venit: corona ſpinea coronabitur: ad cibum autem fel, & ad ſitim acetū dabunt, & ſuſpendent eum in ligno, & occident. Templi verò velum ſcindetur in medium, & dies erit tenebroſus per horas ſex, & ſortē mortis finiet tribus diebus ſomno ſuſcepto, & tunc ab inferis regreſſus, ad lucem veniet. Et nihil valebit eis, quia die tertia reſurget, & oſtendet ſe diſcipulis ſuis, & ipſis videntibus in cœlum aſcendet: & regni eius non erit finis.

Dicunt me Iudæi inſanam & mendacem Sibyllam; quum autem facta fuerint omnia, tunc demum reminiſcentur mei, & nullus poſtea me dicet inſanam, ſed Dei magnam Sibillam.

Dixitq; principibus Romanorū; Quintus autem ſol quinta generatio eſt: eliget ſibi Ieſus duos piſcatores de Galilęa, & leges ſuas docebit eos, dicēs: Ite, & doctrinā quā accepiſtis à me, docete omnes gentes, & per ſeptuaginta & duas linguas ſubiicientur omnes nationes. Sextus autem ſol ſexta generatio eſt, & expugnabunt iſtam ciuitatem annos tres & menſes ſex. Septimus verò ſol, ſeptima generatio eſt: & exſurgent duo reges, & multas facient perſequutiones in terra Hebręorū, propter Dominum. Octauus autem ſol octaua erit generatio, & in deſertatione erit Roma: & præpugnantes vlulabunt in tribulationibus & doloribus, dicentes; Putáſne peribimus? Nonus autem ſol, nona generatio eſt: & exurgent Principes Romani in perditione multorum. Tunc exurgent duo reges de Syria, & exercitus eorum innumerabilis ſicut arena maris: & obtinebunt ciuitates & regiones Romanorum vſque ad Chalcedoniam. Et tunc multa erit ſanguinis effuſio. Omnia hęc quum reminiſcuntur, ciuitas & gens contremiſcunt in eis, & diſperdent Orientes. Et poſt hæc ſurgent duo reges de Ægypto, & expugnabunt quatuor reges, & occident eos, & omnem exercitum eorum, & regnabūt annos tres & menſes ſex. Et poſt eos alius rex per C literam nomine, potens in prælio: qui regnabit annis triginta, & ædificabit templum Deo, & implebit legem, & faciet iudiciū propter Deum in terra. Et poſt eum ſurget alius rex, qui regnabit paucis temporibus: & expugnabunt & occidēt eum. Poſt hæc verò erit rex per B nomine, & de B procedet rex Audon, & de Audon egredietur A, & de A procedet A, & de hoc generabitur A: & ipſe ſecundus A, erit bellicoſus nimis & præliator. Et de ipſo A naſcetur rex per R nomine, & de R naſcetur L, & poteſtatem habebit ſuper decem & nouem reges. Et poſt hæc ſurget rex Salicus de Francia, per K nomine: ipſe erit magnus & piiſſimus, potens & miſericors, & faciens iuſtitiam pauperibus. Tanta enim erit in eo virtutis gratia, vt per viam gradientem arborum contra eum inclinentur cacumina. Aqua enim occurrens, minimè curſum eius tardabit. Similis autem imperio Romanorum rex antè non fuit, nec poſt eum futurus eſt. Et veniet Rex poſt eum per L nomine, & poſt hoc regnabit L, & poſt L triginta, & de L egredietur A, & ipſe A erat nimis bellicoſus & fortis in prę-lio, & multus erit per terrā ſiue per aquas: & non dabitur in manibus inimicorum, & morietur exul extra regnum, & in manu Dei anima eius erit. Tunc exurget rex per V nomine, & ex vna parte Salicus & alia Longobardus, & ipſe habebit in terra poteſtatem contra pugnantes, & contra omnes inimicos. Et in diebus illis procedet rex per O nomine, & erit potentiſſimus & fortis & bonus, & faciet iuſtitiam pauperibus, & rectè iudicabit: & de ipſo procedet alius O potentiſſimus, & erunt ſub eo pugnę inter paganos & Chriſtianos, & ſanguis Græcorum eorum effundetur: & cor eius in manu Dei, & regnabit annis ſeptē, & de ipſa muliere naſcetur rex per O nomine: hic erit ſanguinarius & facinoroſus, & ſine fide & veritate: & per ipſum multa erit malitia in terra, & multa ſanguinis effuſio, & deſtructæ erunt Eccleſiæ in ipſius poteſtate. In aliis nanque regionibus tribulationes erunt multæ & prælia. Tunc ſurget gens contra gentem in Cappadociam, & Pamphiliam captiuabunt in illo tempore, eo quòd non intrauit per oſtium in ouile. hic nanq; rex regnabit per annos quatuor. Et poſt eum ſurget rex per H nomine, & in diebus eius pugnæ multæ erūt, Syriam expugnabunt, & Pentapolim captiuabūt. Ipſe enim rex erit ex genere Longobardorum. Tunc exurget alius rex Salicus per C nomine, & expugnabit Longobardos: & erunt prælia & pugnæ. Ipſe autem Salicus erit fortis & potens, & paucis temporibus erit regnum eius. Tunc exurgent Agareni, & tyranni, & captiuabunt Tarentum & Barro: & multæ ciuitates deprædabuntur. Et etiam volētes venire Ro-

mam, & non eſt qui reſiſtat eis, niſi Deus deorum, & Dominus dominorum.

Tunc venientes Armeni Perſidem diſperdent, ita vt non recuperentur ciuitates, quas deprædabunt, & accurrentes ipſi ponent foſſas iuxta Orientē, & expugnabunt Romanos, & obtinebūt pacē aliquātiſper.

• Et intrabit rex Grecorū, vir belligerator in Æpolim, & deſtruet templa idolorū: & veniet locuſta & bruchus, & comedent omnes fructus Cappadociç & Ciliciç, ac fame cruciabūtur: & poſtea nō erit amplius.

Et conſurget rex Salicus alius, ſcilicet H, vir fortis & belligerator, & indignabuntur contra eum multi vicini & parētes. In diebus illis tradet fratri fratrem, & cum ſorore commiſcebitur, & multa nephanda hominum erunt in terra. Senes cum virginibus cubabunt, & ſacerdotes mali cum deceptis puellis. Epiſcopi malefactorum ſectatores erunt, & fiet effuſio ſanguinis in terra, & templa ſanctorum polluent. Et erunt in populo fornicationes, immunditiæ, & Sodomiticū ſcelus, ita vt viſio ipſorum in contumelia eius appareat. Et erunt homines raptores, contumelioſi, odientes iuſtitiam & amantes falſitatem, & iudices Romani immutabuntur. Si hodie ad iudicandum admittuntur, alio die mutabuntur, propter pecuniam accipiēdam, & non iudicabunt rectum, ſed falſum.

Et erunt in illis diebus homines rapaces, cupidi & periuri, & amantes falſitatem, & deſtruetur lex & veritas, & fiet terræmotus per loca diuerſa & inſulares ciuitates, & regiones dimergentur. Et erunt per loca peſtilentiæ hominum, & terra ab inimicis deſolabitur: & non præualebit conſolari eos vanitas deorum. Poſtea exſurget rex per L nomine. Et erunt ſub illo bella & duodecim annis regnabit. Et poſt hunc ſurget rex per F nomine, & veniens obtinebit, & regnabit aliquanto tempore, & veniet Romam, & captiuabit eam, & non mortificabitur anima eius in manu inimicorum vllis diebus vitæ ſuæ. Sed erit bonus & magnus, & faciet iuſtitiam pauperibus, & ipſe viuet multo tempore. Poſt hæc verò ſurget alius rex per H, nomine: & de ipſo H, procedēt duodecim H, & erit de genere Longobardorum & Teuthonicorum, & regnabit per annos centū. Tunc poſt eū exurget rex H nomine, Salicus de Frācia. Tunc initium dolorum erit, qualis non fuit ab initio ſeculi. Et erunt in diebus ipſius multç pugnç & tribulationes multorum & ſanguinis effuſio, & terrçmotus per ciuitates & regiones, & terræ multæ captiuabuntur, & non erit qui inimicis reſiſtat, quia Dominus iratus erit in terra. Roma in perſecutione & gladio expugnabitur, & erit deprehenſa in manu ipſius regis. Et erunt homines rapaces, cupidi, tyranni, odientes pauperes, opprimentes inſontes, & ſaluantes noxios. Eruntq; iniuſti & nequiſſimi, & dominatores exterminij captiuabuntur: & non eſt in terra, qui pro eis reſiſtat, & eruat eos, propter malitias eorum & cupiditates.

Et tunc exurget rex nomine H animo conſtans. H ille idem, cōſtans erit rex Romanorum & Græcorum. hic ſtatura grandis, aſpectu decorus, vultu ſplendidus, atq; per ſingula membrorū lineamēta decenter compoſitus, & ipſius regnū 122 annis terminabitur. In illis ergo diebus erunt diuitiæ magnæ, & terra abundāter dabit fructum ſuum, ita vt tritici modium denario vno venundetur, modiū vini denario vno, modium olei denario vno. Et ipſe rex Scripturam habebit ante oculos, dicētem: Rex Romanorum omne ſibi vēdicat regnum Chriſtianorum. Omnes ergo inſulas & ciuitates paganorum deuaſtabit, & vniuerſa idolorū templa deſtruet, & omnes paganos ad baptiſmum conuocabit, & per omnia templa crux Chriſti Ieſu erigetur. Tunc nanq; pręueniet Ægyptus Æthiopiā munus dare Deo. Qui verò crucem Ieſu Chriſti nō adorauerint, gladio punientur.

Et cùm completi fuerint 122 anni, Iudæi conuertentur ad Dominum, & erit ab omnibus ſepulchrum eius glorioſum. In diebus illis ſaluabitur Iſrael, & habitabit confidenter.

In illo tempore ſurget princeps iniquitatis de tribu Dan, qui vocabitur Antichriſtus. Hic erit filius perditionis, caput ſuperbiæ, magiſter erroris, plenitudo malitiæ: qui ſubuertet orbem, & faciet prodigia & ſigna magna per falſas ſimulationes: deludet autem per artem magicam multos, ita vt ignis de cœlo deſcendere videatur. Et minuentur anni ſicut menſes, & menſes ſicut ſeptimana, & ſeptimana ſicut dies, & dies ſicut hora. Et exurgent ab Aquilone ſpurciſſimę gentes, quas Alexander rex incluſit, Goth videlicet & Magoth. Hæc duodecim regna, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

Cum autem audiet hæc rex Romanorum, conuocato exercitu debellabit eos, atque proſternet vſq; ad internecionem. Et poſtea rex veniet Hieruſalem, & ibi depoſito capitis diademate, & omni habitu regali, regnum Chriſtianorum Deo Patri relinquet, & filio eius Ieſu Chriſto. Et quũ ceſſauerit imperium Romanum, tunc reuelabitur manifeſtè Antichriſtus, & ſedebit in domo Domini in Hieruſalem. Regnante autem eo, egredientur duo clariſſimi viri, Helias & Enoch, ad annunciandum aduentum Domini: & Antichriſtus occidet eos, & poſt dies tres à Domino reſuſcitabuntur. Tunc erit perſequutio magna, qualis non fuit antea, nec poſtea ſubſequetur. Abbreuiabit autem Dominus dies illos, propter electos, & occidetur virtute Domini Antichriſtus à Michaele archangelo in monte Oliueti, Quumq; hæc Sibylla & alia multa Romanis prædiceret futura, quibus etiam ſignis adiudicandum Dominus venturus ſit, vaticinando verſus intonuit, dicens.

Verſus Sibyllini de Chriſto.

Iudicij ſignum; tellus ſudore madeſcet,
E cœlo rex adueniet per ſecla futurus,
Scilicet in carne preſens vt iudicet orbem:
Vnde Deum cernent incredulus atque fidelis
Celſum cum ſanctis iam termino extat in ipſo,
Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicat ipſe,
Cum iacet incultus denſis in vepribus orbis,
Reiicient ſimulachra viri, cunctam quoq; gazam,
Exuret terras ignis pontumq; polumq;
Inquirens tetri portas effringet Auerni,
Sanctorum ſed enim cuncta lux libera carni
Tradentur ſontes, æternaq; flamma cremabit.
Occultos actus maniſeſtans quiſq; loquetur,
Secreta atque Deus reſerabit pectora lucis,
Tunc erit & luctus, ſtridebunt dentibus omnes.
Eripitur ſolis iubar, & chorus interit aſtris,
Voluetur cœlum, lunaris ſplendor obibit,
Deiiciet colles, valles extollet ab imo:
Non erit in rebus hominum ſublime vel altum,
Iam æquantur campis montes & cærula ponti,
Omnia ceſſabunt, tellus confracta peribit:
Sic pariter fontes torrentur fluminaq; igni,
Sed tuba perſonitum triſtem demittet ab alto,
Orbe gemens facinus miſerum variosq; labores,
Tartareumq; chaos, monſtrabit terra dehiſcens,
Et coram hoc Domino reges ſiſtentur ad vnum,
Recidet è cœlis ignisq; & ſulphuris amnis.

Tunc iudicabit Dominus ſecundum vniuſcuiuſque opus, & ibunt impij in gehennam ignis æterni; iuſti verò, vitæ æternæ præmium recipient, & cœlum nouum, & terram nouam: & mare iam non erit. Et regnabit Dominus cum ſanctis in ſecula ſeculorum; Amen.

PARTIS DECIMÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS VNDECIMA.

ALEXANDER Magnus Philippi filius.

Annis ab Adam 5888, à diluuio 1638: à diuiſione linguarum 1537: ab imperio Nini 1731: à deſtructione Troiæ 772: anno ab Vrbe condita 427: mortuo rege Græcorum Philippo, Alexander filius eius, in regnum ſucceſſit: de quo traditur, quòd non Philippi, ſed magis cuiuſdam nomine Nathanabi regis ab Ægypto expulſi, & in domo Philippi tunc commorantis filius fuerit. Igitur Alexander, terminis patris ſui non contentus, ſubitò cogitat obtinere imperium. Vnde compoſitis rebus in Græcia, & aſſumptis ſecum paucis, ſcilicet 32000 peditum, & 7000 equitum, & 580 nauibus, Darium regem Perſarum, Arſami filium, qui à Cyro 14 erat imperator Perſarum, propterea maximo bello aggreditur, quòd Darius à patre ſuo Philippo poſtulabat tributum. Cui Darius legatos & epiſtolam ſuperbiam continentem tranſmiſit, dicens ſe regem regum & conſanguineum deorum, Alexandrum verò eſſe famulum ſuum. Miſit etiam Alexandro obuiã exercitum militũ 200000, qui ab Alexandro non minus ingenio q̃ viribus ſuperati ſunt. Darius iterũ reſtaurato exercitu, cum eo congreditur, vbi ipſe fugatur, mater Rogodõ & ſoror eius & filia Roſanen, & vxor cum paruulis eius capiuntur. Darius pro redimẽdis captiuis, me-

diam partem regni ſui obtulit Alexandro, ſed non obtinuit.

Alexander ſuper Darium victoriam bis adeptus, Parmenionem principem ſuum nauigio cum exercitu mittit inuadere claſſem Perſarũ; ipſe verò cum exercitu, trãſit in Syriam. Vbi reges vltrò ſe ſibi ſubiicientes, partim in gratiam recepit, quoſdam permutauit, quoſdam peremit: Tyrum & Sidonem cepit; Siciliam, Rhodumq; & Ægyptum ſuæ ditioni ſubiecit. Eodemque tempore condidit vrbem, quam Alexandriam nomine ſuo vocauit.

Iudæis, tributa & forum ſibi denegantibus, minas terribiles intulit, & ad eos tanq̃ perdendos acceſſit. Sed Iadus princeps ſacerdotum, à Domino in viſione cõmonitus, cum proceſſione totius populi portans nomẽ Domini tetragrammaton aureis laminis in fronte cõſcriptum, ei venienti occurrit. Alexander viſo nomine Dei, ab equo deſcendit, & nomen Domini pronus adorauit, atq; animo mitigatus, per manũ ſacerdotis templum intrauit, datiſq; holocauſtis & oblationibus Iudæos in gratiam recepit, & à tributo per ſeptem annos abſoluit. Rurſumque Darij regnum inuadit. Darius ſpe pacis ablata, miro ſtudio bellũ reformat. Vbi victus, dum fugeret, à ſeruis ſuis ob gratiam Alexandri, variis vulnerib. foditur, & iam exhalãte ſpiritu, in via relinquitur. Alexander hoc dolo ſeruorũ comperto, & Dario mortuo inuento, fecit edictum dicens; Quicunque ſe Darium dominum ſuum occidiſſe confitebitur, illum ſuper alios faciam eſſe notabilem & excelſum. Quo audito, ſerui interfectores Darij, ſpe magnæ remunerationis allecti, ſeipſos produnt. Quos Alexander in cruce fecit eſſe excelſos, & ab omnibus aliis pro meritis denotandos. Hoc tertio & vltimo bello, Perſarum vires ita cecidiſſe feruntur, vt extunc illud potẽtiſſimum regnum ſeruitutem patienter ferre videretur. Tribus his bellis quindecies centena millia Perſarum cecidiſſe fertur.

Reges Perſarum.

HIc eſt finis imperij Perſarum. Et hæc ſunt nomina omnium regum Perſarũ. Cyrus, Cambyſes, Mergus cum ſeptem magis, Dariꝰ, Xerxes, Artabanus, Artaxerxes, q; & Aſſuerus filius Darij & Pariſatidis, Artarxes, qui & Ochus, & Arxes filius eius, Arſamus, & Darius filius Arſami. Omnes iſti reges in Perſide 225 ann. imperauerũt.

Ex tunc Græci ſeu Macedones imperant. Quorum monarchia cum Alexãdro incepit, & morte eiuſdẽ Alexandri finiuit.

His diebus alius Alexander, rex Epirotarum, auunculus Magni Alexandri, cum nepoti vellet ſuccurrere, à Brutis & Lucanis occiſus eſt. Igitur Alexander Hircanos & Brutos & Mãdros, imperio ſuo ſubegit. Reginam quoque Amazonum nomine Aleſtram, procaciter cum muneribus ſpe ſuſcipiendæ prolis, ad ſe venientẽ ſuſcepit.

Inde in Indiam procedens, Porum Indorum regem fortiſſimũ, opulentiſſimũ, & ſingulari cõgreſſu vicit & obtinuit. Rurſumq; in ſignũ ſuę victorię, regno reſtituit, & eum ductorẽ per vltimas & ignotas partas Indiæ, ſibi cõſtituit. De cuius domo aurea, & vinea aurea & argẽtea, atq; de racemis ex hyacintho & ſmaragdo factis, verſificè inferius dicemꝰ. Porus tandẽ cũ cõtra Alexandrũ perfidẽ moliretur, occiſus eſt.

Alexander ad arbores Solis & Lunę acceſſit; à quibus etiam qua morte & vbi eſſet periturus, audiuit. Cum leonibus & ſerpentibus & vnicornibus pugnauit. Brachmanicos per epiſtolas conſuluit.

Goth & Magoth æternaliter concluſit. Vndecim tribus Hebræorũ, montib. æternaliter circumcinxit, de quibus omnib. in verſibus plenius dicemus atq; iucundius.

Alexander, toto Oriente deuicto, venit in Babyloniã; vbi totius Occidentis regum legatos vltrò ſe offerẽtiũ recepit; Romanis etiam terrorẽ incuſſit, ſcribens eis epiſtolã continentẽ ſic: *Si venero, venero.* Cui tunc Romani ſcripſiſſe legũtur: *Si veneris, inuenies.* Harum tamen euentũ mors Alexãdri ſubitò præpediuit. Romani tamen prius ei miſerant clypeum aureum, & ipſe eis conceſſit regna & honores, quoſcunque ipſi ſuis armis poſſent lucrari. Nondum enim Alexander vicerat Dariũ regem Perſarũ.

Res miranda, cùm 12 annis tantùm imperâſſet, omnes fines orbis inæſtimabili timore perterruit; quem etiã totum citò obtinuiſſet, ſi eũ mors ſubitò non occupaſſet.

De Alexandro narrat Ioſephus, dicens: *Cùm Alexander perſecutus Perſas, vſque ad Pamphilicum mare veniſſet, ipſum mare vltro apertũ eſt ei: & ipſe, ſicco pede trãſiuit, ſicut olim per mare rubrum filij Iſraël tranſierunt.* Quod miraculum, aut ideo fuit, quia Alexander erat magnus Dei cultor, aut quia per eum Deus ſuperbiam Perſarum fuerat puniturus.

Hæc

Hæc de Alexandro proſaicè breuiter tetigimus ; cætera verſificè ſubſequentia diſponemus.

Item de eodem Alexandro Magno, verſificè.

Regnat Alexander per climata Græca monarchus,
Inde per imperium Perſarum dirigit arcus,
Cuius honor Darij Marte vel arte perit.
Dupla decennalis pueri iam fluxerat ætas,
Dum puer imperij Perſarum tollere metas,
Marte per athletas omnia regna vetans.
Tranſit hinc Helleſpontum ſignisq́; ſuorum,
Marte prius Syriam titulis adiunxit honorum,
Obtinuit patriam diripuitq́; ſolum.
Obuia ſigna duces Darij numeroſa ferentes,
Ad Granicũ fluuium dant prælia, ſorte cadentes,
Marte cadunt equites, terga dedêre duces.
Ira mouet Darium, Darius mouet arma potẽtum,
Atq; duces reuocare ſtudet, per climata centum,
Vltra cisq́; mare, miles & arma fauent.
Tranſit Euphratem Darius, populusq́; fugatus,
Bella Macedonibus maiora referre paratus,
Omne quod exciderat nunc rehabere ratus.
Vicerat Ioniam puer idem Pamphiliamq́;,
Dum videt ad bellum Dariũ regem properantem,
Conueniunt reges, ſigna tulêre duces.
Terga dedit Darius, cecidit gens Perſica victa,
Stant ſoror & mater, ſtat filia capta relicta,
Rex vbi turba cadit calle fugatus abit.
Stat Rogodon mater, Roſanen quoq; filia capta,
Sunt & Alexandre iam Perſica regna ſubacta,
Vxor ad hæc Darij capta ſub enſe fuit.
Perſa ruit, caſisq́; ſuis certamine turbis,
Mœnia Perſipolis profugus rex præripit vrbis,
Triſtis & in thalamo clauditur ipſe ſuo.
Fit velut exanimis, ſemotus ab ordine mentis,
Fata ſuæ gentis queritur, iacet in pauimentis,
Spes recidiua perit, vixq́; loquela redit.
Scribit Alexandro ſupplex ſatis abſq; rigore,
Et repetit matrem natamq́; ſimulq́; ſororem,
Magnaq́; pollicitans, hæc ſibi dicta monet ;
Dimidium regni noſtri cum pace tenebis,
Theſauros quos poſſideo, tu ſolus habebis,
Et mihi conſocius rector & alter eris.
Scribit Alexander ; defende tuas regiones
Ferro, non auro, quia non vendemus honores ;
Tollere nam veniо, vendere nulla volens.
Optat Alexander fieri per regna monarchus,
Inde ſuos proceres iubet arma referre Damaſcum,
Quæ citò ſuccubuit bellaq́; prima luit.
Obſidet inde Tyrum, Sidonis tollit honorem,
Obſidione data dum ferret in hoſte laborem,
Vrbem Ieruſalem ſubdere colla monet.
Inſuper & cenſum Dario de more ſolutum,
Poſtulat, atq; forum fieri ſibi ſine tributum,
Ni facerent totum perderet ipſe locum.
Iura ſacerdotum Iadus vnus in Vrbe regebat,
Hic & Alexandro deferre tributa timebat,
Nanq; prius Dario ſub titulatus erat.
Motus Alexander de corde minatur Hebræis,
Vnde capit Gazan, grauis & ferus eſt Phariſæis,
Sed vox ſancta Dei læta reportat eis.
Dicit eis Dominus: Nolite timere proteruum,
Obuius ad regem Iadus exeat antè ſacerdos,
Cum bene ſignita fronte ſedente mitra.
Auratis laminis mea nomina ſcripta beata,
*Iod, he, vau, he * portabit fronte locata,*
Illicò mens regis, prona fauebit eis.
Tunc & in vrbe pia celebris proceſſio fiat,
In pſalmodia laudetur vera ſophia,
Hoc hodie fiat, rege meante via.

Tres proceſſiones principales.

Ter datur in mundo proceſſio ſancta notari,
Prima fuit Iericho, Ioſue mandante parari,
Nunc & Alexandro noſcitur iſta dari.
Montis Oliueti fit tertia, qua Galilæi
Aſpexêre Dei ſaltum ſuper æthera cœli,
Cœtus Apoſtolicus proſpicit acta Dei.
Hæc vbi iuſſa Dei data percipiunt Phariſæi,
Occurrunt populi regi lætanter Hebræi,
Et Iadus hæc ſancta nomina monſtrat ei.
Rex vbi ſancta Dei tetragrammata nomina vidit,
Cedit equo, proſtratus humi, ſe ſponte relidit,
Atq; ſacerdotem pronus adorat ibi.
Arguitur rex voce ducum, cur pronus adoras,
Ille refert; quia non hominem ſed nomen honoro,
Ipſum credo Deum, plus venerebor eum.
Hic verus Deus eſt, terram, mare, ſydera condit,
Qui mihi Perſarum regnum donare ſpopondit,
Ipſe dabit mundi climata cuncta mihi.
Rex templum, per pontificem conductus, adiuit,
Ordine legitimo loca thurificanda requirit,
Multaq́; mirifice dona relaxat ibi.
Quærit & à populo quæ nam bona gliſcit habere,
Turba petit patrias leges cum pace tenere,
Rex fauet, & ſic plebs nulla tributa feret.
Rex abit, & regem Dariũ dominumq́; Medorum
Vincit Alexander, ſummus ſpeliator honorum,
Enſe perit Darius, ſubiugat iſte ſolum.
Vulnere ſeruorum Darius perit ipſe ſuorum,
In medio belli dolus eſt inuentus eorum,
Punit Alexander mortis in hoſte dolum.
Nomina ſeruorum lector, vis noſſe malorum?
Ariobarzanes & Baſſo nomen eorum,
Qui ſimul in Darium præripuêre dolum.

Planctus Alexandri ſuper Darium.

Vidit Alexander Darium ſuper arua iacentem,
Cuſpide confoſſum, nudum miſerè morientem,
Iudicioq́; Dei heu, miſeretur ei.
Veſte ſua complexus eum, tactusq́; dolore,
Conqueritur regem regum caruiſſe decore,
Motus & ad lachrymas triſtia dicta monet ;
Quis fuit auſus, ait, regum confundere regem,
Cuius ab imperio fert tota monarchia legem?
Omnia qui tenuit, omnibus (inquit) eget.
O pater Indorum, Perſarum, rexq́; Medorum,
Per ſummos tibi iuro deos, per ſacra deorum,
Reddo tibi regnum reſtituamq́; thronum.
Tu pater eſto mihi, ſed ego tibi filius, inquit,
Te ſolo dominante volo tibi regna relinqui,
Optoq́; dum viuis, filius eſſe tibi.
Dicit ei Darius: Miracula reſpice fili,

Imperium qui iam tenuit, per climata Nili,
Me modò non teneo, ſubditus ecce tibi.
Interitu perpende meo diſcrimina rerum,
Motibus innumeris variare momenta dierum,
Omne quod inſtituunt fata perire ferunt.
Ecce vides, fili, saceo ſub tegmine Nili,
Sorteq́; tam miſera morior miſer abſq́; cubili,
Talibus exemplis cautior eſto tibi.
Quando fauet fortuna, tota natura rotunda,
Semper in ambiguis variè peruerſa reducit,
Vertit & infernis, qui tulit alta prius.
Regna dat & tollit, leuat, opprimit atq́; reſoluit,
Quos vocat, euicit, erigit, obruit, omnia voluit,
Legeq́; mentita ſingula damnat ita.
Tu nimis extolli per prælia proſpera noli,
Regi namq́; poli ſunt omnia ſubdita ſoli,
Ipſe tibi tribuet viuere ſine metu.
Parce mea matri, mea filia ſit tibi coniunx,
Rectius inde tibi veniet vel gloria vel ius.
Sic poteris totas iure tenere meas.
Offer & vxori ſua dona, parce ſorori,
Parcere victori laus eſt & culmen honori,
Qui tegit alta poli, det tibi regna ſoli.
Perſarum regnum poſtquam ſibi victor adegit,
Deſponſatur ei deuicti filia regis,
Tradidit & ſocero digna ſepulchra ſuo.
Iudaici populi puero ſcribuntur amici,
Indeq́; procedens, quicquid tenet India vicit,
Sæpe ſui pereunt peſte, calore, ſiti.
Rex erat Indorum ſub eodem tempore Porus,
Climata regnorum tenuit triginta duorum,
Vicit Alexander prorſus vbiq́; ſolum.
Vicit in vrbe Suſi miranda palatia Pori,
Ex auro Pori regum fabricata decori;
Quæ ſtatuit Porus regia iura coli,
Artibus egregiis, erat aurea vinea regis,
Cui manus artificis pendentia grana ſubegit,
Omne genus lapidum vinea pulchra vehit,
Vinea palmitibus frondes ſpacioſa tetendit.
Copia gemmarum ſub ea velut vua pependit,
Et quaſi terrena tunc paradiſus erat.
Vua ſmaragdina viridis pendebat ad ima,
Grana hyacintina peperit ſibi vinea prima,
Hanc & Alexander tollere prorſus hiat.
Sic & Alexandri fuit aurea vinea Pori,
Ipſe miſertus ei, Porum reſtaurat honori,
Qui tandem meruit traditor inde mori.
Vicit Amazonides, ibi rex, vicitq́; leones,
Tunc vnicornes vicit variosq́; dracones,
Quæ populus Garamas nudus arare ſolet.
Vidit Hebræorum populos quaſi millia centum,
Sub duce Salmanaſar captos ibiq́; retentos,
Qui de Samaria præda potentis erant.
Fertur Alexander hac plebe petente rogari,
Eius vt auxilio queat in patriam reuocari,
Rex vbi res patuit, Non miſerebor, ait.
Si populo peccante Deus vos hic religauit,
Iuſſa Dei cœli per me nequeunt vacuari,
Vt Deus inſtituit ſic maneatis, ait.
Inſuper ipſe preces deuoto corpore fudit,
Vt Deus hos faceret alpina rupe recludi,
Ne magis hinc abeant; quod petit ipſe fuit.
Ardua montana fuerant hinc inde remota,
Quæ rex tranſpoſita videt huc, coniunctaq́; tota,
Concludunt populos, continuantq́; loca.

Author reddit rationem cur montes tranſlati ſint; vtrum per preces Alexandri, vel alio iudicio.

Rege petente fit hoc, ſed non prece traduce regis,
Nec prece pagani fieri tam grandia legi,
Sed prece Chriſticolæ, ſæpe venire ſolent.
Dummodo transferri montes rex fortè peterat,
Incidit in punctum fati quia venerat hora,
Nam ſi non peteret rex, tamen iſta forent.

De Goth & Magoth quos Alexander inter montes concluſit.

Finibus Indorum ſpecies fuit vna virorum,
Goth erat atq́; Magoth, dictum cognomen eorum,
De cauſis quorum ſcribere pauca volo.
Ex aliis ſcriptis poteris cognoſcere quid ſcit,
Narrat Eſaias, Iſidorus, Apocalypſis,
Tangit & in titulis magna Sibylla ſuis.
Carnibus humanis ſolet hæc gens ſordida veſci,
Quid ſit rex, vel lex, vel dux, vel ius ibi neſcit,
Regula tunc illis normaq́; nulla fuit.
Fertur ab his lupus atq́; canis vel rana vorari,
Funeribus voluit Goth, atq́; Magoth, ſaturari,
Turba cadaueribus veſcitur ore pari.
Patribus ipſorum tumulus ſit venter eorum,
Tumbaq́; natorum patris eſt in ventre ſuorum,
Tale dedit populo vita ferina forum.
Turpia ſunt plura, quibus vtitur atra figura,
Vidit Alexander quid turba facit peritura,
Præparat & meritis reddere digna ſuis.
Montis ob hanc cauſam tenet hãc ſub tegmine clau-
Sic quod in æternum diſcedere non erit auſa, (ſam,
Ne ferat exemplum vita nefanda malum.
O lector, Goth atq́; Magoth, vis ſcire quid eſt hoc?
Tecta ſuper tecta, reſonant hæc nomina lecta,
Deniq́; multiplici tegmine tecta fuit.
Gens ea quæ tanto conamine clauſa tenetur,
Fine dato mundi, poſt fortior egredietur,
Tunc quoq́; deficiet lex noua, lexq́; vetus.
Tunc Antichriſti robur præſtabitur iſti,
Vt queat eccleſiis gens ipſa reſiſtere Chriſti,
Ipſaq́; Chriſticolis tunc grauis hoſtis erit.
Tunc rex Romanus ſurget, ſeſt ante Sibylla,
Viribus imperij qui gentem deſtruet illam,
Qui rex Auſoniæ fiet & Italiæ.
Nomen & ille Dei conſcriptum fronte tenebit
Auratis laminis, cui mundus pace fauebit,
Poſtea conuerſus religioſus erit.
Chriſti ſine patris nomen, iuſſu deitatis
Deferet auratis laminis in fronte ligatis,
Hoſtibus iratis prælia dando ſatis.
Deniq́; pro Chriſto ſtatuet dimittere Romam,
Religione bona deponet in vrbe coronam,
Stare Hieroſolymis, viuere mente bona.
Huius erit conſtans animus longæuaq́; vita,
Tunc conuertetur Iudæus & Iſraelita,
Annis centenis rex remanebit ita.
Ex tunc terrigenis iam non erit vlla poteſtas,
Grandis & infeſta populis tribulatio reſtat,

Pax

Pax abolenda perit, turbidus orbis erit.
Iſta Sibyllinis ſcriptis præconia dixi,
Si nec in his contentus eris, patet Apocalypſis,
Et reliqui libri dent potiora tibi.

De diſputatione inter Alexandrum & regem Brachmanorum.

Brachmanides vidit, nec eos ſeruire coëgit,
Scripſit eis, & ab his reſcripta volumina legit,
Qua loca ſint regi, quomodo regna regit.
Scribite quas leges, quod opus, quæ iura tenetis,
Prælia ſi geritis, ſi tempora pacis habetis,
Bacchus adeſt vobis, ſiue bibenda Thetis.
Quod genus armorum, vel opus, quæ forma ciborũ,
Quis ritus, quis honor, quæ templa vel ara deorum,
Venditor aut emptor, quæ bona, quódue forum?

Reſponſio regis Brachmanorum.

Talia dum quærit cupiensq́ rex ipſe doceri,
Hic ait; auſteris nolo ſub lege teneri,
Sed magis innatum ius mihi ſemper erit.
Prælia non gerimus, pia tempora ſemper habemus,
Vina perhorremus, ſed aquas potare ſolemus,
Nata mihi domus eſt, crypta, ſpelunca, nemus.
Non genus armorum teneo, neq; templa deorum,
Non caro non panis mihi dant alimenta ciborum,
Nec mihi ſunt vrbes, neſcio ferre forum.
Idola non colimus, neq; thura Diis adolemus,
Mente Deum verũ colimus, veneramur, habemus,
Munera phana Deo reddere nolo meo.
Si Deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creauit,
Nec domibus claudi voluit, neq; munus amauit,
Quærit adorari, non ſibi dona dari.
Si Deus eſt cœli, templo nequit ipſe teneri,
Si ſua, non tua ſunt, a te ſua quomodo quærit,
Tu ſua ſi tribuis, non tibi gratus erit.
Ergo ſuperuacuum fuit, illi ſiſtere templum,
Aut dare quæ ſua ſunt, aut idola condere centum,
Quæ penitus miſeros nouimus eſſe deos.
Quomodo te lapidis aut æris imago iuuabit?
Quam manus artificis mutam ſurdamq́; parauit,
Cum ſibi non habeat, non tibi dona dabit.
Vis placare Deum? vis noſcere qualia quæris?
Dilige mente Deum, pete, crede, ſtude, reuerere,
Hæc iubet ipſe geri, cras quoq; ſicut heri.
Iuſſa Dei ſunt hæc; bene fac, male facta relinque,
Sic facias aliis, ſicut fieri cupis in te,
Hoc facias homini, quod cupis ipſe tibi.
Munera des miſeris, quæ ferre Deo voluiſti,
Quæ tribuendo, bonum recipis quod mente petiſti,
Arma, quibus noceas, bellaq́; nulla geras.

Reſponſio Alexandri ad regem Brachmanorum.

Dicit Alexander: Bone rex errare videris,
Omnia quæ colimus, dum vana fuiſſe fateris,
Nec mihi iam ſapiens, ſed maledictor eris.
Natus es in ſyluis, rudis es, quaſi beſtia creſcis,
Egregiis eſcis veſci, pro corpore neſcis,
Quid ſit honoris opus, militiaq́; locus;
Non genus armorum, non bella venuſta virorum;
Neſcis te regem, neq; me Dominum dominorum,
Nonq́; puellarum ſcis modulare chorum,
Dulcia cantica nulla, vel organa nulla iocoſa,
Sunt tibi triſtia, ſtas quaſi beſtia rei tenebroſa,
Stas quaſi deſerta vel ſine fronde roſa.
Aula mihi grandis, ſublimis & arte decora,
Et thronus excelſus, me totus mundus adorat,
Quos volo ſuſcipio, quos volo pello foras.
Omnia caſtigo, tanquam Deus, ordine diuo,
Omnia ſoluo, ligo, ſummo diademate viuo,
Fercula lauta cibo, ſunt mihi vina, bibo.
Retia mando mari quoties volo piſce cibari,
Scimus & aereis auibus ſemper dominari,
Quæ mare, terra parit, tollimus arte pari.
Eſt mihi vinea, ſunt viridaria fonte recluſa,
Sunt mihi carmina, cõſona, tympana, lætaq́; Muſa,
Hiſtrio dat varius cantica plena iocis,
Dum canibus ceruus capitur Philomelaq́; Niſo,
Dum volat accipiter quaſi tunc ſumus in paradiſo,
Reſpice quæ dico didyme crede citò.

Reſponſio regis Brachmanorum ad Alexandrum.

Brachman ait; Perpendo magis te deſipientem,
Derides quæ recta vides, audi patienter,
Nam cito qui loqueris, tu tibi ſtultior eris.
Libera cuncta Deus animantia prima creauit,
Obſequiisq́; ſuis ea libera ſtare putauit,
Vt videant homines quanta creator agit.
Fecit Adã dominum ſuper omnia, tunc ad honorem,
Non ad opus mortis, nec vt opprimat inferiorem,
Sed magis vt pariter libera, læta forent.
Arboreos fructus Deus illi ceſſit edendos,
Non pecudes, vel aues, hominésue dedit perimẽdos,
Nec varios flores quos genitura fouet.
Culpa fuit cauſa, peccataq́; prima parentum,
Quod varias carnes comedit cenſura potentum,
Et terræ flores mandat arare boues.
Primò Cain mactauit Abel, prior ipſe latronum
Incidit in vitium, ſpolians q́; premensq́; colonum,
Ædificans vrbem preſſit vbiq; bonum.
Eius ad exemplum rapuit poſt turba malorum,
Ex quibus (ô tu rex) ſtas ſummus in orbe latronum,
Omnia præcipitas, diripis omne bonum.
Dic mihi, quo iure moritur fur iudice fure?
Cur latro prædonem damnas, vel præda latronem?
Cum pari laqueo dignus vterq; foret?
Pro minimo ſi fur vitio ſuſpenditur ille,
Tu rapiens quæcunq; potes per climata mille,
Dignior es meritis damna referre tuis.
Pro boue ſi potuit mortem ſic prædo mereri,
Tu qui regna rapis, qua vis ratione tueri?
Maior es in culpis, pœnaq; maior erit.
Iſta creatori contraria vita videtur,
Vnde minus ſtabilis tua gloria falſa putetur,
Deſine; crede mihi; rex miſerere tibi.

Alexander reſpondet ad regem Brachmanorum.

Rex miſer, ex nemore, mundi ſpoliatus honore,
Vita tibi miſera eſt, ſenſus leuis abſque decore,
Turpia non metuens, turpia ferre ſoles.
Non ego prædari ſoleo, nec iniqua lucrari,
Nec latro monſtrari merui, neq; prædo vocari,
Orbis ego dominus ſummus & abſq; pari.

Me genuit natura Iouis, cenſura deorum,
Lege ſupernorum regnum mihi cedit auorum,
Ecce mihi tribuit Iuppiter omne ſolum.
Diuidit imperium diuina potentia mecum,
Dat mihi terrigenas, retinet cœleſtia ſecum,
Et mihi regnorum tradidit omne decus.
Non igitur nunc alterius mihi vendico regnum,
Tollo meum proprium ſolium, rego iure ſuperno,
Iureq́; cœlicolo regna tuebor ego.
Iura damus populis, ſed nos non lege tenemur,
Vnde nec ex factis, aliquid peccaſſe videmur.
Quod mihi complacuit lex mihi ſemper erit.

Reſponſio Brachmanorum ad Alexandrum.

Conditor es iuris, qui ſpernere iura videris,
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis,
Corripiens alios, deteriora geris.
Si legis, ſancita legis, ſi canone degis,
Cur legis non iuſſa regis, moderamine regis,
Tu tua geſta tegis, rex aliena regis.
Noſce tuas maculas, ſi noſcere vis aliorum,
Corrige te citius, ſi corripis acta tuorum,
Sic potes imperium, ſic retinere thronum.
Crede polum non eſſe thronum Iouis, atq; deorum,
Nec regnum donare queũt, neq; iura honorum,
Imo ſub inferno tartara magna colunt.
Diſce creatorem, cœli fabricaſſe decores,
Indeq́; dat nobis quoſcunq; tenemus honores,
Hunc tibi tu Dominum proſpice, noſce, cole.
Rex ego Brachmanico ſemper volo viuere more,
Non comedo carnes, vel aues, neq; deſtruo flores,
Nec matris terræ viſcera ſcindo boue.
Pace bona teneo populum, teneo regionem,
In patria nullum niſi te cognoſco latronem,
Poma cibus mihi ſunt, quæ mea ſylua fouet.
Dant mihi diuitias animantia ſingula terræ,
Quæ video, tango, teneo, poſſumq́; referre,
Aſſiſtunt volucres & modulantur aues.
Non mihi ſunt, nec erunt, aurũ vel auara metalla,
Ne vel auaritiæ vitio mea pectora fallant,
Vel valeant populi vertere corda mei.
Sola mihi cura ſit ad illa venire futura,
Quando Dei pura fiet manifeſta figura,
Qua veniente meum credo videre Deum.

Item de Alexandro, quomodo locuta eſt ei arbor Solis & Lunæ, & prædixerunt eius mortem.

Arboreas voces Solis Lunæq́; loquentes
Conſuluit, didicitq́; ſibi ſua fata frequenter,
Et licet hæc didicit, mors fuit ipſa ſibi.
His ita perſpectis vicit tandem Babylonem,
Sæpe minas ſcripſit deuincere mœnia Romæ,
Sed prius horribili ſorte venena tulit.
Æthera tranſiliit, fundi maris infima vidit,
Omne quod audiuit mirum, mirandus adiuit,
Qui tandem lethi pocula morte bibit.

Verba authoris.

Dum cadit inclyta gloria regia, ſorte veneni,
Fracta potentia, ſciſſa monarchia, lapſa recedit,
Geſta ſub Antiocho promere Muſa veni.

Hiſtoria Romana mortuo Alexandro.

POſt mortem Alexandri, in diuerſis mundi partibus Romani triumphare cœperunt. In Macedonia, in Aphrica, apud Samnites, circa Iugurtinos, & circa Pyrrhum regem Epirotarum, & aliàs. de quibus ſingulatim per diuerſa capitula ſuo loco tangemus.

In hoc autem loco illud ſpecialiter tangitur; quòd Romani, qui illo tempore ab hoſtibus occidi: ſed non capi poſſe dicebantur, inter anguſta montium à Samnitibus capti, cùm Samnites occidendi eos poteſtatem haberent, ad maiorem Romanorum ignominiam, veſtibus eos penitus denudatos, detectis eorum genitalibus, remeare fecerunt. Teſtatur autem Orioſius ſic dicens: Si Romani Samnitibus talem fidem ſeruaſſent, qualem ſibi ab eis ſeruari volebant, aut hodie Roma non eſſet, aut Samnitibus ſubiaceret. Cętera verſificè explicamus.

Item de Romanis, ſub compendio, verſificè.

Roma Macedoniam tulit & certamine Perſas,
Bella Iugurtina vicit, plerunq; reuerſa,
Nunc ſub Tarpeia rupe Iugurta iacet.
Conſul Torquatus fertur nece pendere natum;
Cur? Sine mandato, bello deuicerat Afros;
Nam ſine mandato nil dedit eſſe ratum.
Marcus ad Æthiopes miſſus deuincere Maurum,
Vincere tunc potuit, ſed honori prætulit aurum,
Quod quia corde ſitit, ſuſtiuit ore bibit.
Conſul Samnites enicit, & inde patronos
Abſtulit, & Roma poſuit ſuper arua colonos,
Sic etiam Siculos mandat arare ſolo.

Verba authoris.

Attamen antè lego Romanos Samnite victos,
Veſteq́; nudatos, feretroq́; patente relictos,
Dedecus hoc illis Samnia prima tulit.
Et ſi Roma fidem Samnitibus hanc tenuiſſet,
Quam ſibi ſeruari voluit, prior ipſa luiſſet,
Totaq́; vel caderet, vel ſibi ſerua foret.

¶ *Chronica.*

ANnis ab Adam quinque millibus excurſis & nongentis quinquaginta; à diluuio 1650, à diuiſione linguarum 1551. ab imperio Nini, 1840. à deſtructione Troiæ 866. ab Vrbe condita 260; Tarquinio Superbo ab Vrbe excluſo, Romani ſibi conſules, qui Reipublicæ potius conſulerent quàm præciperent, creauerunt. Quorum primus Brutus conſul conſtituitur; qui priorum regum ſęuitiam imitatus,

tatus, filios ſuos & vxoris ſuæ fratres interfecit, & Rempublicam ſibi pro filiis dicitur adoptaſſe. Tarquinius autem, auxilio Porſennę Tuſcorum regis, Vrbem obſedit triennio, cepiſſetque, niſi idem Porſenna miſertus, Romanam obſidionem ſoluiſſet. Cætera verſus habent.

Item de Romanis verſificè, & de primis conſulibus poſt reges expulſos.

Regibus excluſis, regnat ſine rege Senatus,
Conſulibusq́, tribus regit orbis & Vrbis beatus,
Dansq́, magiſtratus fulget in orbe caput.
Nunc dictatores fiunt paritérq́, tribuni,
Romanum regnum non amodo creditur vni,
Conſulibusq́, ſuis Roma beata fuit.
Roma quadringentis & ſexaginta duobus
Annis, bisq́, ſemel auxit ſub conſule robur,
Et tulit imperium glorificata ſuum.
Dictator primus, vir nomine Largus habetur,
Princeps militia, Caſſius annumeretur;
Pythagoras moritur, fulget in Vrbe decus.
Primus erat Conſul vir, Brutus nomine, Roma,
Valerius collega ſuus, plenus ratione,
Et regimen Roma conſul vterq́, fouet.
Mira loquor, dum Valerius conſul moreretur,
Vnde ſibi tumulus fiat neq́, nummus habetur,
Publica res tribuit, quo ſibi tumba fuit.

¶ Qualiter regnum Alexandri diuiſum eſt in duodecim partes poſt mortem eius.

ALexandro mortuo in Babylonia ex potu venenato, principes eius coadunatum ab eo imperiū inter ſe diuidunt, & quaſi prædam vndique diſcerpunt, atq; ipſi ſub ſe totum Orientem longo poſtea tempore tenuerunt. Ptolemæus enim tenuit Ægyptum; Antipater tenuit Græciam; Seleucus, id eſt Antiochus Syriam cum Antiochia & Babylonia. Caſſander tenuit Lyciam & Pamphiliam; Antigonus autem maiorem Phrygiam: & alij alias quaſi rapuêre prouincias, & ſingula portabant diademata, ſicut in libro Machabęorum ſcripta reperimus. Tandem vnus contra alterum, in tantam inuidiam & odium deuenerunt, vt mutuis vulneribus ſeſe interfecerint. Nam vt inter ſe poſſent liberius debacchari Olympiadē Alexandri matrem, & filium eius quatuordecim annorum, nomine Herculem, occiderunt Antigonus & Caſſander. Ptolemæus autem Sother qui tenebat Ægyptum, in necem Iudæorum vehemēter exardens, occaſione orandi in templo Domini in Hieruſalem ſabbatho, nemine prohibente intrauit, & viros & mulieres ac pueros, cum omni ſubſtantia eorum, captiuos in Ægyptum deduxit, & totius orbis mercatoribus pro ſeruis vendidit. Vnde & omnes tunc per totum mundum leguntur fuiſſe diſperſi. Ioſephus dicit; quia nunquam fuit tam magnum exilium Hebræorum, ſicut hoc. Sicut & his verſibus acta leguntur.

De primo Ptolemæo Sother, qui Alexandro ſucceſſit in Ægypto.

Regnat in Ægypto Sother primus Ptolemaus,
Cuius ab inſidiis propulus vexatur Hebraus,
Deſtruitur, capitur, factus vbiq́, reus.
Ille capit Syriam ſtatuitq́, ſedere Damaſci,
Tunc dedit Hebraus mutanda pericula naſci,*
Inſtituitq́, dolo bella gerenda ſolo.
Dixerat orandi ſtudiis intrare libenter,
Sabbatha dum ſeruant, intrat, nullo prohibente,
Vrbem Hieruſalem templaq́, ſacra tenet.
Inde capit populum, pueros ſimul & mulieres,
Et ſpolium quotcunq́, poteſt regionis habere,
Prorſus in Ægyptum ſingula capta ferens.
Vendidit hinc homines emptoribus in regiones,
Empta per omne ſolum gens vēdita perdit honorem,
Non loquor exilium maius in orbe fore.

Chronica ipſius temporis de Appio qui fecit viam Appiam Romæ, & de aliis.

Princeps Romanus nunc Claudius Appius extat,
Cuius & Appia poſt via condita, ſtrataq́, reſtat,
Qua modo Romanis nomen iterq́, parit.
Conſtituit animi nunc mœnia prima ſenatus,*
Vrbs Beneuentana tunc ædificata putatur,
Vtraq́, Romano conſule facta ſuo.

Pyrrhus contra Romanos.

ANnis ab Adam 5960: annis à diluuio 1660, à diuiſione linguarum 1560; à deſtructione Troiæ 871. ab Vrbe cōdita 264; initum eſt bellum Romanorum cum Tarentinis, aduocato in auxilium Pyrrho rege Epirotarū contra Romanos, qui mirabilem multitudinē equitum & peditum cum elephantis in prælium ducunt. Romani ſub conſule Leuino, pariter & Pyrrhus, non pro commodo temporali, ſed pro ſola gloria & pro libertate tuenda, pugnā conſerunt apud Heracliā Campaniç ciuitatem, per quinquaginta dies pugnātes, & mori potius quam cedere bello optantes. Romani terrore ele-

phantum, quos antea non viderant, conſternati, in fugam vertuntur. Cæſa ſunt ex eis quatuordecim millia & octingenta ſeptuaginta peditum. Capti peditum mille decem. Ex equitibus eorum cæſi ſunt ducenti quinquaginta ſex, capti octingenti duo. Signa Romanorum perdita, viginti-duo. Pyrrhus verò quantum detrimenti pugnando receperit, ipſe in verbis ſuis ſic dicens, oſtendit: Vici, inquit, viros inuictos, & ego victus ſum ab eis. Qui dum increparetur à ſuis cur ſe victũ diceret, cùm ipſe viciſſet. Reſpondit: Si iterum ſic vicero, reuertar ſine milite in Epirum. Romani eiſdem diebus aliud paſſi ſunt detrimentum; quia eorum pabulatores, grandine percuſſi, alij ſunt mortui, alij in via ſemiuiui inuenti. Rurſus in Apuliæ finibus cum Romanis Pyrrhus congreſſus, vincitur & fugatur, vbi Romanorum quinque millia, de exercitu verò Pyrrhi decem millia cæſi ſunt. Ipſe quoque Pyrrhus, grauiter in brachio eſt vulneratus. Tertiò rurſus in Lucania, prælio inter eos conſerto, cum vtriuſque partis maximo detrimento, victus eſt Pyrrhus, & quinto anno ab Italia fugere compellitur. Tanta autem virtute Pyrrhus pugnauit, vt etiam à Romanis potuiſſet laudari. Pyrrhus in Achaia ſaxo ictus, mortuus eſt. Quo mortuo, Tarentini à Carthaginenſibus accipiunt auxilium contra Romanos.

De ſecundo rege Ptolemæo Philadelpho per idem tempus in Ægypto poſt Alexandrum.

Rex Ptolemeus adeſt alter Sother Philadelphus,
Liberat Hebraeos redimens per climata ſeruos,
Placat Iudaeos, ſeruat, honorat eos.
Millia centena bis denaq́; capta redemit,
Quodq́; ducentenis drachmis caput exulis emit,
Atq; decem drachmis, donaq́; plura dedit.

¶ *Septuaginta interpretes.*

NOta; quia Ptolemæus iſte Philadelphus, volens ad plenum cognoſcere, ſi ſcripta Iudæorum veraciter ex Deo eſſent: Septuaginta eorum interpretes, ad inuicem, ſingulos in ſingulis cellulis ſeparauit, nec eos inuicem conſilium aut colloquium habere permiſit, donec vnuſquiſque per ſe cuncta transferret. Quumque ipſorum omnium dicta conferret, nullam inter eos potuit diſcordiam inuenire; Quo caſu credidit & aſſeruit, vno Dei ſpiritu eos omnes omnia quæ ſcripſerant, didiciſſe, & vnum verum Deum eſſe, à quo omnia Iudæorum ſcripta manarent. Iſte Philadelphus dicitur Eſdram prophetam in palatio ſuo tenuiſſe chariſſimum, & eius petitione Iudæos maximè ab exilio reuocaſſe. *Cætera verſificè pagina ſcripta refert.*

Septuaginta duos ſapientes parte remota,
Imperat Hebraica transferre volumina tota,
Nec voluit minimum prorſus abeſſe iota.
Dum quaſi legiſta Philadelphus tranſtulit iſta,
Inſtituit templum, templi Salomonis ad inſtar,
Vt quaſi lege Dei ſacrificaret ei.
Vaſa Dei, menſamq; Dei, varioſq́; decores,
Iudaico more, ſimili fabricauit honore,
Cultum conſimilem ſemper habere volens.
Aurea gemmifera menſa fuit inclyta forma,
Vaſaq́; gemmarum ſpecies miranda perornat,
Vt lux in tenebris aurea menſa fuit.
Vrbs Pharaonis erat quondã cognomine Memphis,
Qua dedit hoc templum Domino Sother Philadel-
Hanc ſub Pompeio poſt cecidiſſe lego. (phus,

Chronica eiuſdem temporis de diuerſis præliis Romanorum cum diuerſis gentibus.

*Conſule Carthago legitur tunc iuncta * Metello,*
Nummus ab argento fit in Vrbe, ſed Aphrica bello
Vndiq; ſuccubuit, victaq́; tota luit.
Annibal, ante ferox, obſederat acriter Vrbem,
Innumeris cuneis grauiter quam circiter vrget,
Sed citò morte ream Scipio ſaluat eam.
Annibal in bello Romanos vndiq; vicit,
Annulus ex auro modio tres inde remiſit,
Quos rapuit gladiis Annibal ipſe ſibi.
Ad nihilum tandem poſt Annibal ipſe redactus,
Robore Romuleo pauperrimus vndiq; factus,
Dum Romam timuit letha venena bibit.
Primus ab argento Romæ fit pondere nummus,
Cuius ab exemplo ſimilem facit vndiq; mundus,
Et normam tenuit quam ſibi Roma dedit.
Deuincit Roma multos ſub conſule reges,
Tollit Athenienſes factas prius a Ioue leges,
A Ioue patre ſuo iura paterna legens.

¶ *Carthago cum Roma.*

QVia Carthaginenſium facimus mentionem, ratio ſuggerit vt de ipſa debeant aliqua explicari. Carthago ante quàm Roma ſeptuaginta duobus annis habuit originem, & a Tyro ædificata eſt, facta caput totius Aphricæ. Habuit autem potentiſſimos reges, & vna de quatuor principalibus mundi ciuitatibus reputata eſt.

Fuit autem ſemper infelix, quia vel inteſtinis bellis, vel extrinſecis, ſemper infelicitatem portauit. Peſtilentia quoque

que frequenter afflicti ad remedium ſuum pueros impuberes deis immolabant. Vnde iratis diis, vt ipſi aſſerunt, imò irato Deo vero ſuper eorum ſceleribus, tam in Sicilia quàm in Sardinia infeliciter pugnauerunt: atque ſub temporibus regum Perſarum, Cyri, Darij, Philippi & Alexandri, vſque ad tempora Romanorum, multifariè ſunt attriti. Itaque dum Carthaginenſes Tarentinis auxilium præſtant, à Romanis monentur, vt fœdus pacis, quo eis tenentur, non rumpant. Illi autem cum periurio à fœdere diſcedunt. Quæ cauſa, bellorum occaſio potiſſima fuit. Atque propter hoc Romani Aphricanum bellum, quo nunquam maius fuit, intulerunt. De quo ſuis locis & temporibus per ſuppoſitos titulos aliqua inferemus: ſed hîc de regibus Antiochis; & primùm de Ptolemæo Euergete aliqua verſificè, & de Chronicis ei temporaneis, dicemus. & poſt hæc de Carthagine.

De Ptolemæo Euergete, qui tertius regnat in Ægypto & in Antiochia poſt Alexandrum Magnum.

Regnat Euergetes, qui tertius eſt Ptolemæus,
Tunc erat Onias dictus princeps Phariſæus,
Nunc Ieſus Sidrac viuit, amatq; Deum.
Iſte ſuis manibus conſcripſerat Eccleſiaſten,
Ex alio titulo liber hic Sapientia nunc eſt,
Cuius & in choro ſcripta legenda colo.
Nunc & apud Rhodanū ſtant agmina Romula læta
Quadraginta cadunt Gallorum millia cæſa,
Romani Gallos regna tenere vetant.
Nunc terræmotu legitur cecidiſſe coloſſus,
Conteritur prorſus, crus, venter, pectora, dorſum,
Seruat Romanus nunc caput atq; manum.

¶ *Chronica.*

ANnis ab Adam excurſis ſex millibus cētum & ſexaginta, à diluuio 1760, à diuiſione linguarum 1660. annis à deſtructione Troiæ 1135. ab Vrbe condita 483. Romani, Appio Claudio & Quinto Fabio conſulibus Aphricanum bellum adorſi, Geronem regem Syracuſanorum, Penis familiarem cōiunctum, primò debellantes in deditionem ſuſcipiunt.

Deinde Agrigentum vrbem Siciliæ, in qua Penorum præſidia & rerum copiæ, vnà cum imperatore eorum Annibal tūc erant, obſidione cingunt & capiunt, paucis cum rege clam elapſis, reliquos ſub corona vendiderunt. Poſt hæc Penis nauale prælium parantibus, à conſulibus Romanis Caio & Duilio, claſſibus obuiatur, vbi Romani victores fiunt. Rurſus à Carthaginenſibus bello reparato, à Scipione Lucio, & ab ipſo Caio, conſulibus, ſub Hannone rege ſuo victi & cæſi, in fugam vertuntur.

Poſtea Marcus Regulus bellum Punicum ſuſcipiens, iuxta fluuium Bagrada, caſtrametatus eſt. Ibi ſerpens miræ magnitudinis, cuius corium poſtea centum & viginti pedum fuit, plurimos de exercitu deuorauit; quem Marcus Regulus, arte & virtute necauit, coriumque pro miraculo Romam tranſmiſit. Idem Regulus cum tribus regibus ex Aphrica, ſcilicet duobus Aſdrubalibus & Hamilcare, bellum conſeruit. Eoſque in fugam conuertit, cæſis ex eis ſeptemdecim millibus. Captis quinque millibus cum ſeptemdecim elephantis, & oppida octuagintaduo in deditionem recepit.

Carthaginenſes, tantis infortuniis fracti, & rebus extenuati, pacem petunt. Sed cùm duras conditiones audiſſent, malunt in libertate mori, quàm in ſeruitute miſeram vitam ſeruare. Vnde & auxilia Hiſpanorum & Gallorum conquirunt, & Antippi regis Lacedæmoniorum ſubſidio per precium acquiſito, bellum innouant; vtrobique acerrimè pugnatur. Romani in fugam vertuntur. Sic in hoc decimo bello, Carthaginenſes glorioſè triumphant. Cæſa ſunt ibi Romanorum triginta millia. Regulus captus & catenatus, cum viris quingentis.

Romani hac clade comperta ſub Ælio Paulo, & Lucio Metello conſulibus, Penis iterum bellum indicunt. Itaque tam nauali quàm terreſtri prælio, Penis profligatis atq; ſubmerſis, Carthaginenſes pacem petere iterum compelluntur. Ad quam petendam, cùm Regulum captiuum mitterent, & non impetraſſent, abſciſſis ei oculorum palpebris, vigilando ipſum necauerunt; de quo Tullius poſtea ſic dixit: *Marcum Regulum ærumnoſum, nec infelicem, nec vnquam miſerum reputaui. Non enim magnitudo animi eius cruciabatur à Penis, non grauitas, non fides, non conſtantia, non vlla virtus, non denique animus ipſe qui tot virtutum præſidio, tantóque comitatu, cùm corpus eius carperetur, carpi certè ipſe non potuit.* Hęc autem dicta, modernis ad exemplum ſunt reſeruata.

Romani iterum ſub conſulibus Atilio

& Luctatio, Carthaginenſes tot bellis & calamitatibus attriuerunt, vt tunc demum pacem & duras conditiones à Romanis ſibi dudum propoſitas, quaſi libenter acciperent. Conditio autem hæc erat; vt trium millium talentorum pondus per annos ſingulos, vſque ad viginti annos, Romanis pro expenſa perſoluerent. Siciliamque atque Sardiniam, quas tunc occupauerant, dimitterent. Hæc pactio facta eſt, vigeſimotertio anno poſt incœptum Punicum bellum. Vbi quot reges, quot conſules & principes, & ſenatorum ordines deperiſſent, quantę ſtrages vtriuſque populi fuerint, nemo poſſet literis explicare.

In hoc loco ſubſequenter verſificè apponemus, qualiter Antiochus Magnus, cognomine Seleucus, à quo Seleucia vrbs condita eſt, ſubiugauit Philopatorem regem Ægypti, qui erat quartus Ptolemæus à morte Alexandri Magni: & qualiter Iudæi ab eodem Antiocho ſunt afflicti, & in tutelam Romanorum recepti.

De Ptolemæo Philopatore, quarto ab Alexandro: quem Antiochus rex Syrię vicit, & imperauit pro eo, & Iudæos fecit ſibi tributarios.

Regnum Philopator quartus Ptolemæus habebat,
Antiochus Syriam propria virtute regebat,
Qui duo, dum viuunt, prælia dira gerunt.
Obtinet Antiochus, ſed & interimit Ptolemæum,
Subiugat Ægyptum, populũ quoq; ſubdit Hebræũ,
Atq; tributarium canone fecit eum.

De eodem Philopatore qualiter afflixit Iudæos.

Rex grauis hoſtis erat, populus dolet abſq; medela,
Conſulibus Romæ defertur Hebræa querela,
Onias princeps ſummus Hebræus erat.
Miſſus Romanus Scipio datus eſt Aphricanus,
Et Scipio Naſica, collecto milite vadunt,
Cedat vt Antiochus contineatq; malum.
Cogitur Antiochus, ſed eo ſub conſule iurat,
Amodo Iudæis quia nulla feret nocitura,
Obſes & Antiochi filius ipſe fuit.
Filius hic obſes Seleucus ritè vocatur,
Cui pater Antiochus in Perſide fortè necatur,
Eſt caro per fruſta plurima ſecta ſua.
Nam tunc in phano Manuhe fertur cecidiſſe,
Atq; ſacerdotum manibus caro ſecta fuiſſe,
Vltio digna Dei talia reddit ei.

De Seleuco minori filio Antiochi, qui ſuccedit in regnum, fratre ſuo Seleuco maiore Romæ pro obſide manente.

Filius Antiochi minor, hic Seleucus honores
Suſcipit, Hebræis referens plus patre labores,
Onias princeps ſummus in Vrbe dolet.
Mittit Heliodorum mãdans loca ſancta granari,
Sacra prophanari templum iubet expoliari,
Seraphin & Cherubim comminuenda dari.
De latebris templi iuuenes duo clam ſalientes,
Corpus Heliodori fodiunt, abeuntq; latenter,
Dux ubi morte ruit, territa turba fugit.
Hi duo qui fuerint iuuenes, nequit arte doceri,
Nam neq; tunc ſciri potuit moderamine veri,
Joſephus hos miſſos dicit ab arce Dei.
Territus Onias occiſo principe plorat,
Suſcitet vt Deus hunc, populis lachrymãtibus, orat,
Viuus Heliodorus proſilit abſq; mora.
Theſauri templi ducis hac ſunt morte redempti,
Cauſa reſurgentis, cor mollit, & acta potentis,
Deſinit Antiochus clade granare locum.

¶ Romana hiſtoria dè Carthagine.

ANno ab Vrbe condita quingenteſimo ſeptimo, gaudia Romanorum de victoria Carthaginenſium vertuntur in luctum. Roma enim inundatione Tiberis, incendio, caſuque domorum & hominum, mirabili ſtrage vaſtatur. Romani ipſis diebus cum Gallis habentes conflictum, primò vincuntur, ſecundò vincunt: tunc etiam Carthaginenſes pacem ſuprà memoratam ruperunt. Igitur ciuitas Carthaginenſium iam ſuſtinere non poterat, vt quæ prius regnis & regibus atque inſulis dominabatur, Romanis dâret tributũ: vnde & Hamilcar dux eorum Romanis inferre prælium machinatur, ſed antè ab Hiſpanis occiditur, quàm ad bellum Romanorum procedat.

Hannibal autem, filius Hamilcaris; qui ante aras deorum, patri ſuo iurauerat, quòd de Romanis vindictam acciperet; quàm citò vrbem Saguntum, Romanis amicam in Hiſpania, obſidione circundat, capit & deſtruit: deinde cum inæſtimabili manu Gallorum in Italiam feſtinans, per alpes Pyrenęas, vbi mons Iouis nominatur, igne & ferro & ſanguine hircorum, primus iter aperuit, Galloſq; Alpinos ſibi reſiſtentes, deuicit. Quum ad Ticinum perueniſſet; Romani ſub Cornelio Scipione, & Sempronio Longo conſulibus, cum Hannibale bellum commit-

mittunt: vbi vincuntur, & ferè totus exercitus Romanorum deletur. Scipio autem per filium eius, qui poſtea dictus eſt Aphricanus, grauiter vulneratus, exemptus eſt.

Rurſus Romani præliantur, iterumque vincuntur. Tertiò Romani reſtaurato exercitu, pugnantes, in fugam vertuntur. Ibi Hannibal ſauciatus, dum Apenninum montem tranſiret, aſperitate hyemis, & nimietate vigiliarum, oculum vnum amiſit.

Poſtea apud Cannas & in aliis diuerſis locis, de Romanis toties triumphauit, vt de manibus occiſorum nobilium Romanorum tres modios anulorum Carthaginem in ſignum victoriæ tranſmiſiſſet. Romani in tantis attriti miſeriis iam deſperantes, vrbem deſerere & prouinciam dimittere cogitabant. Vnde dicit Oroſius: quia ſi tunc Hannibal ad Vrbem ſubitò proceſſiſſet, Romani proculdubio aut omnes in ſeruitutem redacti, aut omnes eges ſi fuiſſent. Nam Hannibal in Apulia circa Tarentum diu tunc moratus, multos de ſuis calore ac fœtore ibi amiſit. Interea Claudius ex prætore factus proconſul, exercitum Hannibalis natura & anguſtia locorum magis quàm viribus, vicit, & aliis Romanis ſpem vincendi dedit. Item Scipiones Aſdrubalem, Pœnorum Imperatorem, cum exercitu in Italiam properantem, grauiſſima pugna preſſerunt.

Hannibal ex Apulia caſtra mouens, vrbem aggreditur. Vbi dum viri & mulieres trepidantes ſuper muros Vrbis ad mœnia tuenda confugerent, Hannibal à grandine & tempeſtate bis correptus, ab infeſtatione & impugnatione Vrbis arcetur: ob quam cauſam Romani diis ſuis Vrbem defenſantibus aſcribebant. Hoc autem factum eſt anno decimo, poſtquàm venit Aſdrubalis necati fama.

Romanis iam animo conſternatis, & eorum ærariis exhauſtis, Scipio, ſatis adhuc adoleſcẽs, vltrò ſeſe obtulit, quod Vrbem & patrem atque patruum ſuum vlciſceretur: tunc enim erat vigintiquatuor annorum. ſic factus proconſul, cum exercitu Pyrenæum montem tranſcendit: & ibi capta noua Carthagine, ex ipſa præda vrbis ſtipendia militibus ampliauit. Magonem fratrem Hannibalis captiuum cum aliis Romam tranſmiſit. Pœnorum regem Aſdrubalem vicit, & octoginta ciuitates aut deſtruxit, aut in deditionem recepit.

Interea Hannibal in Italia Martellum conſulem cum toto exercitu ſuo deleuit. Criſpinum conſulem in inſidiis callidè euocatum pari modo necauit.

Aſdrubal frater Hannibalis ab Aphrica cum exercitu in auxilium fratris miſſus, in mõte Pyrenæo Romanorum inſidiis præuenitur, & cum toto exercitu peremptus eſt. Captiui Romanorum quatuor millia quos ducebat, liberati ſunt. Ceciderunt in eodem prælio de Romanis octo millia. De Aphris verò ceciderunt quinquaginta octo millia, & fuerunt capta quinque millia quadringenta quatuor. Caput Aſdrubalis fratri ſuo Hannibali proiectum eſt in caſtra. Viſo capite fratris, ſtrageque ſuorum comperta, Hannibal animo fractus, tertiodecimo anno, quo ipſe intrauerat Italiam, ſeceſſit ad Brutios; & ſic vnus annus ſequens, inter eum & Romanos, vtraque parte verſa in tædium, ſine bello quieuit. His temporibus Apollonius rex Tyri & Sidonis ab Antiocho iuniore Seleuco rege, à regno Tyri & Sidonis fugatur: qui nauigio fugiens, mira pericula patitur. Sicut in ſubſequentibus verſificè exponemus.

De Apollonio rege Tyri & Sidonis, & de eius infortuniis atque ſortunis.

Filia Seleuci regis ſtat clara decore,
Matreq; defuncta pater arſit in eius amore,
Res habet effectum, preſſa puella dolet.
Stat ſcelus occultum, ſed non remanebit inultum,
Ante patris vultum flet preſſa puellula multum,
Crimen inhumanum corde patraſſe manu.
Sorte iacente patre, rumor volat vndiq; latè,
Qua niteat ſpecie ſua filia, qua probitate,
Hec tamen in populo ſordida culpa latet.
Patre requiſito, verboq; ſatis repetito,
Poſcitur vt proprio tradatur nata marito,
Progenies regum nanq; rogabat eum.
Corde pater doluit, pro nata ſæpe rogari,
Solus enim voluit violentus amator amari,
Nec cupit hanc alij cum ratione dari,
Vnde parat fraudem, qua ſe queat ipſe tueri,
Ante ſuam portam problemata iuſſit haberi,
Qui ſciet hæc (inquit) dicere ſponſus erit.
Tunc & Apollonius Tyrus regnabat honeſtus,
Cui ſatis infeſtus fuerat rex ille ſceleſtus,
Cuius & inſidiis mira pericla tulit.
Tyrus Apollonius prædoctus grammate legis,
Antiochi regis ſcelerum problemata legit,
Cum patre concubuit filia, dixit ei,
Crimine detecto, metuit pœnalia lector,

Nam dolet Antiochus patulo problemate lecto,
Et parat vt pereat, qui modò lector erat.

De eodem Apollonio fugiente à facie Antiochi.

Cedit Apollonius tormenta timens inimici,
Nauigio celeri, Sidonia regna reliquit,
Quæ prius incoluit regna paterna ſibi.
Dum fugiens plangit, Tharſenſia littora tangit,
Quæ populos immenſa fames tam duriter angit,
Vt pereant vita, ſi tribulentur ita.
Hæc vbi præſentit rex, ſubuenit eſurienti,
Copia frumenti populo præſtatur ementi,
Atq; dedit gratis pondera multa ſatis.
Hoc er at auxilium quo ſalua ſit illa propago,
Vnde fit in pago mox aurea regis imago,
Quæ ſibi perpetuo munia laudis agunt.
Erigit interea, pergens ſuper æquora vela,
Dum ſine cautela pergunt, mouet vnda querelam,
Ventus enim validus turboq; grandis erat.
Turbine de cœlis, ruptis ſuper æquor a velis,
Regia pompa perit, ſed opes Neptunus ademit,
Enatat infelix rex, caro nuda tremit.
Nuda ſub algore ſtant viſcera plena dolore,
Dedita mœrore, nudataq; prorſus honore,
Dum data damna dolet rex, ea dicta monet.
O male Neptune, fallax ſuper æquora numen,
Quo loca fortuna conuertis in ima cacumen,
Et citò præcipitas, quæ meliora parat.
Quæ mihi Sidonem fortuna dedit regionem,
Nunc malè perueſa nomen mihi tollit & omen,
Fit grauis atq; fera quæ mihi mater erat.

Item de eodem Apollonio naufragium paſſo.

Aſtitit interea miſero piſcator, & inquit,
Heu quia te iuuenem miſerum fortuna relinquit,
Dic quis es? vnde venis? Naufragus inquit eis,
Qui fueram non ſum, pelago quo neſcio veni,
Naufragus egredior, numen Neptunus ademit,
Tu pietate Dei vir miſerere mei.
Ille videns ſpeciem iuuenis, formamq; decoram,
Tradit ei mediæ chlamydis quà fungitur oram,
Contulit hoſpitium, panis, & abſq; mora.
Conualuit, dum concaluit caro frigida regi,
Hoſpes ei bona pauca vehit, ſed largus adegit
Lectulus hoſpitij ſtramina pauca dedit.
Naufragus inquirit, qua vir ſolet arte potiri,
Quæ bona ſortiri, quod opus nunc poſſis inire,
Vt valeat miſeri ſurgere vita viri?
Paruulus hoſpes ait; Soleo piſcando vagari,
Retia mando mari, ſolitus ſum pauca lucrari,
Esto mihi ſocius, ſi cupis arte pari.
Si tamen ignores piſcantis mire labores,
Aut ſi maiores alibi ſperabis honores,
Est tibi materies vtilis ante fores.
Archiſtrates rex eſt dominus noſtræ regionis,
Curia regalis ſatis eſt ornata patronis,
Quæ bene te poteris plus recreare bonis,
Vtere veſte mea, regisq; require plateam,
Filia regis ea reſidet, conſtante chorea,
Rexq; per arua meat, vade videbis ea.

Item de Apollonio, vbi ſuſcipit eum rex Archiſtrates, & dat ei filiam ſuam.

Regis erant feſta, iuuenes luſere palæſtra,
Naufragus ad geſta veniens, prædoctior extat,
Aſpicit Archiſtrates, virq; iocusq; placet.
Dumq; pila ludunt, iaciunt, manibusq; retrudunt,
Incaluit ludus, placuit ſuper omnia nudus,
Naufragus arte ſui primus vbiq; fuit.
Balnea regis erant ſolita ſtatione parata,
Dum venit Archiſtrates regalia ferre lauacra,
Naufragus ingreditur, ſeruitioq; vacat.
Hic vbi ſe regi, ſeruis moderamine iungit,
Rex bonus iniungit regalia membra perungi,
Pectera dans lauacro ritè lauanda ſuo.
Dum placet obſequium iam regia menſa paratur,
Naufragus ad menſam præcone vocante vocatur,
Aſt homo nudatus verba dediſſe datur;
Non ego regali ſum dignus in æde vocari,
Nec conuiuari, neq; ſedis honore locari,
Totus enim perij, me ſpoliante mari.
Retulit hæc regi miſſus, qui iuſſa peregit,
Rex vbi dicta legit, veſtes miſeratus adegit,
Hic vbi dona vehit, nuda verenda tegit.
Curia regalis conuiuia magna perornat,
Egregia norma, rex gaudia magna reformat,
Inclytus ornatus luſtrat vtrunq; latus.
Gaudia de more reſonant, rex fulget honore,
Naufraga pauperies nimio depreſſa pudore,
Erubuit comedens, dum ſua damna dolet.
Deflexo capite dum naufragus ille ſederet,
Et rex & proceres ſua geſta notanda viderent,
Arguitur iuuenis triſtia facta gerens.
Dicit ad hæc quidam, quod cogitat ille notanti,
Aurea ſi poterit clàm tollere vaſa putauit.
Nobilis Archiſtrates, non ita ſentit, ait.
Imò recordatur quia naufragus expoliatus,
Non habet ornatus quales decet hos comitatus,
Triſtior eſt cunctis, & dolet ipſe ſibi.
Aduenit interea pulcherrima filia regis,
Organa cum citharis cantumq; decenter adegit,
Vnde domus regis gaudia magna vehit.
Virgineos geſtus & cætera, curia laudat,
Naufragus arguitur, cur non ſuper omnia plaudat;
Rex ait, ô ſocie, nónne puella placet?
Ille refert; Bone rex, ſtrepitum nunc ſi placet arce,
Filia non artem nouit, ſed percipit artem,
Ars ait arte meis plena patebit ei.
Filia deſiſtat, ſi noſcere vis citharistam,
Porrigat huc citharam, nos experiemur in ipſa,
Curia percipiet quid mea Muſa poteſt.
Surgit Apollonius facie formaq; decora,
Intonuit cithara, dedit organa voce ſonora,
Viſus eis ſatis eſt Orpheus arte bona.
Audit & obſtupuit Cleopatra puella canorem,
Præbuit & iuueni magnum reuerenter honorem,
Hunc quoq; doctorem vult ſibi virgo fore.
Traditur ex templo Cleopatra docenda magiſtro,
Tradidit & iuueni varios pater ipſe miniſtros,
Et loca diſtribuit cantibus apta ſibi.
Docta ſatis tandem cithara, miroq; canore,
Doctoris bona virgo ſui feruebat amore;
Languida de more pectora virgo fouet.

Neſcit

Neſcit Apollonius qua langueat arte puella,
Iudicat iſta patri, metuit pater edita verba,
Ingrediturq́, tacens qua grauis illa iacet.
Filia conticuit, quærit pater vnde doleret,
Incipit hæc flere, lachrymas gemitumq́, mouere,
Plorat & ipſe pater viſcera mœſta ferens.
Filia quid pateris? Grauis eſt mihi paſſio dicit,
Soluere quam medici nequeunt, neq́, prorſus amici;
Væ mihi cur moreris? dicito (quæſo) mihi.
Illa refert; diſcede pater, modicumq́, quieſcas,
Nam mihi plus morbi tua iam præſentia præſtat,
Scriptaq́, ſuſcipias ex quibus iſta ſcies.
Filia ſcripta parat, quibus hæc dat geſta notari,
Nolo maritari regi, neq́, ſponſa rogari,
Naufragium paſſo me pater (oro) dari.
Naufragus ignorat quæ filia ſcripta ſubegit,
Et tulit hæc regi, rex ſuſtulit atq́, relegit,
Menteq́, collegit quid data charta velit.
Viſitat in thalamo rurſus pater ipſe puellam,
Et quæ ſcripta dedit manibus concluſa reſeruat,
Ac verbis placidis intulit iſta ſibi;
Quæ mihi ſcripſiſti, ſi filia corde petiſti,
Quod, volo, quæſiſti, nec in hoc tibi quæro reſiſti,
Quod petis, ecce dabo, namq́, libenter ago.
Non genus aut patriam iuuenis, nõ nomina ſcimus,
Sed ſi virtutes actusq́, notare velimus,
Regibus eſt potior nec probitate minor.
Læta puella ſatis languoribus euacuatis,
Oſcula dat patri, ſurgens ſaniſſima gratis,
Gaudet & optatis voce reuerſa patris.
Hoc ita præſcito iuueni fauet illa cupito,
Læta nec inuicto contradicitur ipſa marito,
Quo ſatis aſcito, ſana fit illa cito.
Copula regalis mandatur & aula parari,
Ille coronari rex & gener inde vocari,
In ſolio ſoceri ſedit honore pari.

Item de Apollonio, vbi mortuo Antiocho, ipſe eligitur in imperium Antiochiæ.

Antiochus moritur, nam fulminis igne crematur,
Filia cum patre parili de ſorte necatur,
Materies cineris corpus vtrunq́, fuit.
Rege carent proceres, regemq́, creare laborant,
Quilibet illorum dominum ſe velle perorat,
Quiſq́, ſibi dominum quærit Apollonium.
Hunc dominum fieri primatum turba requirit,
Poſſit vt aſciri, regniq́, decore potiri,
Hæc ita ſortiri fata dedêre viri.
Litera miſſa foras, & miſſus vbiq́, laborat,
Et ſatis explorat qua rex manet orbis in ora,
Per varios fluctus, miſſa carina volat.
Dum citò feſtina premit æquora miſſa carina,
Vidit Apollonius venientia vela marina,
Et ſtetit in prora quærere facta noua.
Quærit & à nautis, quid agant, quæ ſint noua rerũ,
Si vel emenda gerunt, vel ibi venalia quærunt,
Reſpondent homines, & noua magna ferunt;
Mortuus Antiochus rex eſt, dominus dominorum,
Quærit Apollonium regem robur ſeniorum,
Hunc etenim ſolum regna tenere volunt.
Innumeri iam legati mittuntur in orbem,
Quærere per patrias, per ſingula regna, vel vrbes,
Nos quoq́, legati, mittimur, iſta pati.
Dicite (quæſo) viri, quo debeat orbe requiri,
Quo ſtudio, qua parte queat quæſitus adiri,
Orbis enim dominum patria quærit eum.
Archiſtrates loquitur, genero cautè reticente,
Quis ſit Apollonius, non noſco, ſuiúe parentes,
Miror vbi latuit qui modo ſummus erit.
Ridet Apollonius conceptaq́, gaudia celat,
Se prius ignotum ſocero ridendo reuelat,
Exprimit & nomen, quo reuerendus erat.
Hic ego ſum, dixit, quem nuntius iſte requirit,
Ergo pater iubeas, ſi me cupis orbe potiri,
Omne quod eſt, vel erit, meq́ quoq́, ſubdo tibi.
De nihilo nihilum pietas tua me releuauit,
Rebus adornauit, ſocero ſponſaq́, beauit,
Regem reſtituit, me recreauit, ait.
Hoc pater audito, loquitur verbo redimito,
Filia quid facimus? tu glorificata marito,
Ante virum propera, gaudia funde citò.
Tolle gener gemmas, aurum totumq́, decorem,
Antiochum tollas, quo congaudemus, honorem,
Sponſaq́, te ſequitur, munera multa mouens.
Tu mihi par fueras, nunc orbe tuo dominaris,
Filius antè mihi dominus nunc eſſe probaris,
Perge procor fili, ſuſcipe regna tibi.

Apollonius tendit Antiochiam, ſed vxor eius in partu mortua, proiicitur in mare.

Pergit Apollonius, ſocero cum pace manente,
Pergunt & nautæ, vento valido veniente,
Lætaq́, proſequitur ſponſa vocata virum.
Coniuge prægnante, redit hinc qua venerat ante,
Sed maris in medio male tempeſtate minante,
Parturiens mater mortua viſa iacet.
Filia viua quidem, ſed mater obiſſe putatur,
Capſa ſatis digna pro funere clauſa paratur,
Quam ſibi pro tumulo rex tribuiſſe datur.
Fertur & indulta pro morte pecunia multa,
Quæ fierent pulchra dominæ quandoq́, ſepulchra,
Congrua reginæ cùm maris aura ſinet.
Flebilis hac arca dum fœmina ponitur arcta,
Arca tulit chartam conſcripto grammate partam,
Quæ loquitur, quæ ſit, quid velit, vnde venit.
In mare proiicitur, per littora multa vagatur,
Reperit hanc medicus; reſerat; medicina paratur;
Fœmina concaluit viua, mouetq́, caput.
Mortua regina loquitur, ſumpta medicina,
Huc licet, ò medice, me vexerit aura marina,
Sum quia regina turpia nulla ſinam.
Viuere caſta volo, mea iam tibi munera dono,
Ne violanda thoro tribuar, lachrymoſa peroro,
Non habitare foro proſtituenda volo.
Annuit, & mane tulit hanc ad templa Dianæ,
Ordine virgineo qua præcipit hanc habitare,
Atq́, deæ vanæ pinguia thura dare.

Apollonius relicta filia in vrbe Tharſia, pergit Antiochiam.

Pergit Apollonius, nimium pro coniuge plorans.
Tharſorum portum, modica ſortitur in hora,
Suſcepit hunc populus, pergit & ipſe foras.
Paruula nata quidem cito commendatur ibidem,
Rex redit in patriam quam rexerat ordine pridem,

Hoſpita non tenuit cum pietate fidem.
Filia regis erat ex nomine Tharſia dicta,
Vrbeq́; Tharſorum populo rogitante relicta,
Poſt data ſupplicijs hoſpitis arte fuit.
Tranquilio tunc hoſpes erat, cui parua puella
Eſt data, quam coniux Dionyſia nomine ſeruat,
Tharſenſis patria ſeruat, honorat eam.
Hoſpitis vnica filia paruula tunc generata
Eſt, cui Tharſia filia regia ſit ſociata,
Vtraq; nunc nata ſtat paritate rata.
Regis & ex thalamis nutrix ibi digna remanſit,
Vbere cuius ali pater hanc pro tempore ſanxit,
Quæ vocat obſequijs nocte dieq́; ſuis.
Vna fuit nutrix, & vita coæua puellis,
Gloria diſſimilis, genus eſt & forma rebellis,
Parq́; deæ Veneri Tharſia pulchra fuit.
Virgo decennalis fuerat, cùm ſedula nutrix,
Fine diem claudens, tulit vltima gaudia lucis,
Littore Neptuni tunc ſibi tumba fuit.
Ingemuit pro morte nimis nutricis alumna,
Quotidie lamenta mouet, quia luctus inundat,
Sola petit tumulum Tharſia ſæpe ſuum.
Regius ornatus dum virginis acta decorat,
Totus eam populus laudat, reueretur, honorat,
Hoſpitis inuidia naſcitur abſq; mora.
Filia nam propria minus hac formoſa videtur,
Et minor ornatus quo glorificetur, habetur,
Omne tulit ſecum Tharſia virgo decus.
Præcipitur ſerui manibus clàm virgo necari,
Eius vt ornatu queat altera virgo parari,
Et magis aptari, ſplendidiorq́; dari.
Tranquilio dum ſæpe ſuo ſeruo iubet iſta,
Hoſpita peſſima plus Dionyſia mandat & inſtat,
Clam tamen id quærit ſponſus & illa geri.

Tharſia filia Apollonij capitur à piratis, & venditur lenoni in ciuitate Militena.

More ſuo tumulum nutricis virgo requirit,
Seruus vt hanc perimat clam mane paratior init,
Fata ſuæ famulæ Tharſia plorat ibi.
Virgo videns animum ſerui, petiit miſereri,
Vir mala corde gerit, neq; vult pietate moueri,
Imò tenens gladium, mors tibi (dixit) erit,
Dum timet illa viri collum feritate feriri,
Plorat, & inquirit cur debeat iſtud iniri,
Dic homo, cur morior? Retulit ille ſibi;
Fata tuæ mortis ſpecies tua pulchra meretur,
Et bonus ornatus qui te gradiente videtur,
Auferet hoc ſecum noſtra puella decus.
Dum ratiocinium perimenda puella teneret,
Turba piratarum videt hanc, fatagitq́; tenere,
Seruus abit fugiens, ſola puella ſedet.
Mirantur nautæ faciem, formamq́; decoram,
Præda ſit egregia quam ferre pirata laborat,
Tharſia dum rapitur nauigat abſq; mora.
Procidit ante pedes regina puella virorum,
Narrat & horribiles caſus mortesq́; ſuorum,
Et petit vt parcant commaculare thorum.
Dicit eis; Curate mei miſera miſereri,
Turpibus obſequijs ne me iubeatis haberi,
Credite quòd fuerim filia regis heri.
Me peto vobiſcum ſub virginitate tueri,
Artibus & meritis iuſtis ſcio iuſta mereri,
Sæpe meis manibus quæſtus honeſtus erit.
Complacuit nautis, quod prouida Tharſia dicit,
Et inuenum mentes ornata locutio vicit,
Caſtaq́; præualuit virgo, relicta ſibi.

Tharſia venditur à piratis in vrbe Militena, vbi regnat Athenagoras, qui ſaluat eam a ſtupro.

Vela dedit ventis, tulit altos nauta meatus,
Virgo ſuæ carnis nullos capit inde reatus,
Vrbs Militena rati littora prima facit.
Magnus Athenagoras rex præfuit in Militena,
Vrbs populo plena fuit, inclyta, diues, amœna,
Ciuibus in medio grande lupanar erat.
Tharſia venalis media producta platea,
Dum ſuper arua meat concurrit ab vrbe chorea,
Nam maris eſſe deam turba putabat eam.
Venditur emptori qui ſtupra tenet regionis,
Arte lupanari vendebat iura pudoris,
Actor erat ſcorti, turpis amore fori.
Primus Athenagoras rex quærit habere puellam,
Primitias cui virgineas dum leno reſeruat,
In thalamum regis Tharſia tracta venit.
Solus vbi ſolis rex debita quærit amoris,
Virgo ſuis lachrymis defendit iura pudoris,
Et petit audiri pro bonitate viri,
Parce mihi, bone rex, ſed plus tibi parcere cura,
Reſpice præterita, potius perpende futura,
Tu tibi præcipias nobilitate tua.
Regis Apollonij ſum filia, Tranquilioni
Dum commiſſa forem, ſum tradita perditioni,
Sumq́; manu ſerui iuſſa ſub enſe mori.
Res erat in fatis, & ego quaſi perdita gratis,
Cum properando ratis adiit me plena piratis,
Meq; datam morti prædo pirata rapit.
Regula mercati, contraria nobilitati,
Dedita luxuriis grauis æmula virginitati,
Me tibi proſtituit, turpia lucra pati.
Hæc tibi diſpliceant, quia te decet ira vereri,
Regia ſum genere, cupio te rege tueri,
Sit mihi virginitas cras peto ſicut heri.
Integra cenſeri cupio, volo caſta teneri,
Vnde tibi laudem poteris ſine fine mereri,
Et tibi perpetuò gloria grandis erit.
Tharſia dum thalamo iam proſtituenda putatur,
Obtinuit probitate ſua ne proſtituatur,
Alterius generis lucra parantur ei.
Tharſia lenoni cupiens lucroſa putari,
Verſibus & citharis ſtuduit quam plura lucrari,
Vnde lupanari diſtulit ipſa dari.
Nobilium dona conquirere Tharſia prona,
Membra pudicitia redimit, laudisq́; coronam,
Lucraq́; multiplicat, dum cithariſta ſonat,
Taliter obtinuit, ne corpore commaculetur,
Néue lupanari, vel ſorde viri violetur,
Integra ſtat ſecum, fertq́; tenetq́; decus.

Apollonius pergit ab Antiochia in Tharſiam vrbem requirere Tharſiam filiam ſuam.

Magnus Apollonius cùm iam ſua regna teneret,
Per-

Pergit vt & natam ſecum mereatur habere,
Atque ſepulturam matris adire geret.
Rex pater vt venit, vbi ſit ſua Tharſia quærit,
Hoſpita defunctam ſatagit mentita fateri,
Rex ſine fine gemit, ſpeſq́ paterna perit.
Dicta pater credit, dolor inclytus intima lædit,
Triſtior incedit, dum per maris alta recedit,
Vrbis ad arua redit qua Militona dedit.

Apollonius recognoſcit & recipit filiam ſuam in vrbe Militena, per regem Athenagoram.

Grandis erat feſtiua dies, recolenda per vrbem,
Adueniunt turbæ patremq́ venire perurgent,
Vt curet feſtis lætus adeſſe ſuis.
Rex citò feſtinat clauſa latitare carina,
Qua ſua ſentina tenebras, non gaudia minat,
Et iubet vt famuli gaudia nulla ſinant.
Magnus Athenagoras rex aduenit ex Militena,
Triſtitiam remouere volens ad gaudia plena,
Nec ſibi permiſſum quod cupiebat, erat.
Dicit Athenagoras; ô Tharſia virgo decora,
Verſibus & citharis hunc lætificare labora,
Munera percipies quæ cupis abſque mora.

Tharſia recognoſcitur à patre ſuo Apollonio.

Ad patris ignota ſolatia Tharſia venit,
Nec tamen arte ſua tormenta doloris ademit,
Nam pater in tenebris ſtans ſua fata gemit.
Hic gemit, illa canit, cantuq́ reſultat inani,
Nam pater inſanit, rumpuntur vertice cani,
Commotuſq́ magis, rex lachrymanter ait,
Vade puella foras, mea mens mœrore laborat,
Longius a prora ſi vis tua dicta perora,
Si mea vis dona, deſine, vade foras.
Non tua dona volo, ſed quæ problemata promo,
Nunc mihi te ſolo ſolus reſerante peroro,
Surge recede ſolo, te precor abſq́ dolo.
Tharſia fortunam memorat cantando paternam,
Et mala quæ patitur numerat pſallendo moderna,
Regis Apollonij triſtia fata canit.
Triſtis Apollonius gemitans, plenuſq́ dolore,
Gaudia non recipit, neq́ carmina digna canore,
Pulſaq́ calce patris Tharſia læſa dolet.
Læſa puella dolens plangit nimis & lachrymatur,
Cum gemitu planctuq́ ſuo, patris memoratur,
Hos quoq́ verſiculos protulit ore ſuo:
Tharſia væ miſera, miſeri proles genitoris,
Regis Apollonij dolor & fortuna doloris,
Nunc vtinam moriar, dedita ſæpe mori.
O pater infelix, ô nata caduca parentis,
Cauſa fui mortis genitricis, mors morientis,
Et patris & matris mortis origo fui.
Nunc & ego moriar, vtinam neq́ nata fuiſſem,
Nec mihi nec patribus tot fata nociua dediſſem,
Mallem non naſci, vel male nata mori.
O rota fortunæ, quæ tempore cuncta reuoluis,
Cur mala quæ patior nullo mihi tempore ſoluis?
Hæc mala non merui, quæ modo læſa luo.
Quid merui? quid deſipui, quia læſa recedo?
Nunquid ob hoc patior, quia facta mei patris edo?
Regis Apollonij filia ſemper ero.

Apollonius recepit filiam ignotam, & fit lætitia magna in vrbe Militena.

Geſta paterna canens dum verſibus exprimit illa,
Neſcia cui loquitur, patris eſt accenſa fauilla,
Quæ ſatis ardore pectora mœſta mouet.
Rex animo triſti dixit; Dic, quid cecinisti?
Quo patre veniſti? patria qua nata fuiſti?
Dic citò, quid loqueris? quæ noua mira geris?
Illa genus patriamq́ refert, & cætera cuncta,
Quomodo perdita, captaq́, vendita, ſitq́ redempta,
Et quod Athenageras rex pius hoſpes erat.
Dum pater attentè, conſiderat iſta loquentem,
Mox ait adflentem; Me Tharſia noſce parentem,
Iam tua cauſa patet, filia noſce patrem.
Verus ego genitor, tu filia vera propago,
Moribus & ſpecie materna videris imago,
Matris es indago, ius tibi patris ago.
Rapta patris veri dulcedine Tharſia quærit,
Filia cenſeri, regalia iura mereri,
Amodo diues erit Tharſia pauper heri.
Cognita nata patri fuit illicò vera medela,
Gaudia iam reparat, nata reſonante loquela,
Lux & vita patris filia regis erat.
Rex dedit amplexus viuam rediuiuus adeptus,
Sæpeq́ complexus, ſatis eſt ſuper oſcula feſſus,
Nam velut exanimis, nata, paterq́ cadit.
Deſerit alta ratis, rex lætus adeſt tribulatis,
Filia, vita patris, mediis ſtat Tharſia pratis,
Veſtibus auratis glorificata ſatis.
Stabat Apollonius, populo rogitante vocatus,
Ritè coronatus, ſolioq́ thronoq́ leuatus,
Nobilis archatus ſtipat vtrunq́ latus.
Narrat Athenagoras quos pertulit ipſa labores,
Et varios caſus mortis, variosq́ dolores,
Multorum lachrymas pro pietate mouens.
Teſtaturq́ patri, ſe teſtem virginitatis,
Cùm fuerint illam multi violare parati,
Ipſa tamen meruit turpia nulla pati.
Rex & Athenagoras nunc à patre præmia quærit,
Cùm meruiſſet, heri patris gener optat haberi,
Filia tunc tacuit, ſed pater inquit, erit.
Ergo ſubarrari datur, & regina vocari,
Gaudia regali mandantur in vrbe parari,
Sponſaq́ pro meritis Tharſia virgo dari.
Exilij priſci iam Tharſia vult reminiſci,
Et ſatis vlciſci quæ pertulit amodo gliſcit,
Prima lupanari pœna paretur, ait.
Tharſia contendit, reus in cruce leno pependit,
Quem rogus incendit, ſic Tharſia digna rependit,
Sic mala ſunt reprobis, ſic bona nata bonis.
Nititur & reliquis regina referre querelas,
Quomodo perdita, tradita, vendita, capta reuelat,
Quantaq́ perfidia Tranquilionis erat.
Rex vbi ſigna mouet, perdit citò Tranquilionem,
Perdit & vxorem, cuius Dionyſia nomen,
Tharſenſes ciues gaudia multa mouent.
Rex pater vxoris recolit nunc fata prioris,
Scire ſepulturam loca vult, funuſq́ doloris,
Qua potuit genitrix parturiendo mori.
Amodo poſt multa, cùm Tharſia iam foret vltra,
Vela vehunt vltra materna videre ſepulchra,
Si qua reuelare vir, mare, terra valet.

Antiochus mouet exercitum aduerſus Iudam Machabæum.

Commouet Antiochum ſtrages, caſuſq́; ſuorum,
Armaq́; regnorum vocat infinita ſuorum,
Sic, vt Hebræorum diſſipet omne ſolum.
Iuſſit vt interea Lyſias deleret Hebreos,
Et male Iudæos cruciet, dictos Machabæos,
Viuere morte reos non patiatur eos.
Regna domi poſuit Lyſia ſub principe tuta,
Ipſeq́; Perſarum pergit captare tributa,
Cum quibus Hebræos ſuppeditare putat.
Hoc vbi dux Lyſias potuit mandata mereri,
Iuſſit ad Hebræos elephantica caſtra moueri,
Montibus & planis prælia dira geri.
Eligit ergo duces tres aduerſus Machabeum,
Nicanorem cum Gorgia ſimul & Ptolemæum,
Quorum militia quam citò fundat eum.
Quadragies mille peditum, plus millia ſeptem
Tradit eis equitum, quibus agmina bellica ſeptent,
Inſuper arma Syri plura dedêre viri.
Iudas in Maſphat, & millia quinque virorum,
Atque equitum mille, tulit agmina pauca ſuorum;
Cum quibus in Domino prælia ferre volunt.
Veſpere, tres venêre duces, iam ſole cadente,
Qui Iudam de nocte putant captare latenter,
Fraudeq́; preſcita, fraude cauetur ita.
Ignibus hic poſitis, Iudas ad plana rediuit,
Gens vacuis viſis loculis, montana requirit,
Errat, & in vanum nocte laborat ibi.
Ex improuiſo Iudæ certamine viſo,
Mane duces fugiunt, Machabæi robore viſo,
Nam fractis cuneis diripit arma citò.
Parte tamen tenta Gorgias bella retentat,
Obuius eſt Iudas, reliqua iam porte perempta,
Ictibus argutis fudit & arma ducis.
Fudit & illorum tria millia cæſa virorum,
Armaq́; cunctorum Iudas collegit eorum,
Detulit & ſpolium, diues ad omne bonum.
Collectis magnis Lyſias hincinde tyrannis,
Bella mouens iterum, binis mergentibus annis,
Deterius cunctis victus, & ipſe fuit.
Omnibus Antiochi ſatrapis ducibuſq́; fugatis,
Et locupletatis populis ac magnificatis,
Mœnia Hieruſalem gliſcit adire ſatis.
Quumq́; vident templum ſylueſtri frutice plenum,
Spurcitia cœnum ſpectantibus eſt alienum;
Hæc vbi conſpiciunt, pectora mœſta gerunt.
Dum ſatis hic plorāt, lachrymis dum fletus inundat,
Intus & exterius templi ſacra mœnia mundant,
Ianua conficitur, porticus ampla datur.
Hæc vbi mundauit, equites hincinde locauit,
Qui ſatis impugnent fortiſſima mœnia Dauid,
Arcis cuſtodes vincere Marte volens.
Tres anni iam tranſierant, ratione colendi,
Quum facies templi reparatur, menſe Decembri,
Quando prophanata cuncta fuêre ſacra.
Vrbe reſarcita penitus ſunt idola trita,
Nunc & Amonitam gentem premit Iſraëlita,
Caſtraq́; munita rumpit in orbe ſita,
Inde Timotheum ſatrapam vincit Machabæus,
Interit Hemaus, cecidit princeps Idumæus,
Obtinet Hebræus, vincit vbiq́; Deus.
Iutonat Antiocho grauis & celeberrima fama,
Omnia montana Iudas tenet, omnia plana,
Reſtat vt Antiochi victa corona cadat.
Territus eſt ſuper omnia rex, plenuſq́; pudore,
Corde tumens, animoq́; ruens, ardenſq́; furore,
Viſceribus fractis, peſte ſequente dolet.
Nam cadit a curru, confractus in interiora,
Vulnere colliſum iecur & diaphragma laborat,
Vermibus innatis fœtuit abſque mora.
Exiit à ſtomacho fœtore referta putredo,
Horruit ipſe miſer, ſed plus eques ille Macedo,
Pelle ſub inflata vermis in ore natat.
Ipſe ſuo tandem victus fœtore ſuiq́;,
Neſcit vbi fugiat, quia fœtor abundat vbique,
Vndique ſtat ſanies, membra cruore liquent.
Dum videt a cunctis miſera ſe ſorte relinqui,
Cognitor ipſe ſui, iam morti proximus, inquit,
Debet homo vero ſubditus eſſe Deo.
Spondet & Hebræos non cogere ferre tributa,
Libertatis eis dat fœdus, eoſq́; ſalutat,
Quos ſibi dilectos quærit & eſſe putat.
Antiochi puer Antiochus, dominus dominorum,
A patre tunc legitur fidei commiſſus eorum,
Rexq́; diem functus, fertur obiſſe thorum.
Rex moritur peregrè, montana dedêre ſepulchrum,
Dedecus illatum ſibi morte reliquit inultum,
Vltio digna fuit, nam ſua facta luit.

De Antiocho iuniore filio Epiphanis aduerſus Iudam Machabæum.

Iunior Antiochus tollit diademata patris,
Filius Epiphanis, ſed & æſtuat actibus atris,
Prælia dans gratis deteriora ſatis.
Tunc equites fuerant viginti millia regi,
Et varios pedites quaſi centum millia legit,
Curribus innumeris, turba vehenda vehit.
Stant numero triginta duo fortes elephantes,
Quiſque tulit turrim, turriſq́; viros iaculantes,
Terq́; decem duos portat vbique viros.
Cuſtodes pedites, habet vnica beſtia mille,
Quingentos loricatos equites, ſedet ille,
Qui ductor fuerat ſignifer intus erat.
Beſtia docta fuit ad prælia, ſanguine mori,
Et rubei vini fit amica, bibendo colori,
Vt roſtro rapiat, quos videt ipſa mori.
Aduenientia circuit agmina regia Iudas,
Arma intentia proſpicit omnia ſorte futura,
Et rediens acies inſtruit ipſe ſuas.
Iudaicas fortes confortat vbique cohortes,
Nec docet humanas, ſed cœli credere ſortes,
Vincant Iudæi, ſorte fauente Dei.
Occurrit genti Iudas animo vehementi,
De regis tunc parte viri cecidêre ducenti,
Hoſtibus inuaſis pugna fit arcta ſatis.
Dum videt aſtantes Eleazarus hinc elephantes,
Æſtimat in primo regem fore bella ciſtantem,
Dirigit huc acies ipſeq́; primus adeſt.
Per medium ventris penetrat corpus morientis,
Opprimiturq́; fero iuuenis ſub mole cadentis,
Beſtia dum cecidit preſſus & ipſe ruit.
Parua manus Iudæ nimio conamine niſa,
In medio gentis fuerat pars infima viſa,
Propterea ceſſit, ne morerentur ita.
Obtinet Antiochus campum, victorq́; remanſit.

Indeq́;

Indeq́, Hieruſalem properans ad mœnia tranſit,
Quam quum vaſtauit rex, ſatiatus abit.

Demetrius filius Seleuci iunioris inſurgit contra Antiochum iuniorem filium Epiphanis.

Filius Antiochi Seleuci præmemorati,
Nomine Demetrius, repetit diademata patris,
Antiochus iuuenis reſtitit arte ſatis.
Nam placuit ſatrapis vt honor reddatur eidem,
Quem pater obtinuit, iuſto diademate pridem,
Patria Demetrio præſtat vbique fidem.
Copia primatum qua Demetrium veneratur,
Antiochum Lyſiamq́, capit, redditq́, ligatum,
Enſeq́, Demetrij perdit vterque caput.
Dum benè Demetrius cum pace teneret honores
Incipit Hebræis ſolitos renouare labores,
Vnde Hieroſolymam regia ſigna mouet.
Alchimus aduerſus Iudam fit in vrbe ſacerdos,
Miſerat & Bachidem rex impugnare proteruos,
Hic in Iudæam perdere cuncta meat.
Cunctos Iudæos veniens ex vrbe vocauit,
Pace data, dum bella vacant, dux caſtra locauit,
Iudas, non veniam, ne pereamus, ait.

Bachides euocatos Iudæos in dolo occidit ex eis ſexaginta millia, nec eos ſepeliri permiſit.

Nunc Iuda remanente domi, plebs arua capeſſit,
Duxq́, dolum texit, dum turba frequentius exit,
Turbaq́, dum vadit plurima, caſa cadit.
Sexagies ſic mille viri gladio perimuntur,
Abſque ſepulturis omnes iacuiſſe leguntur,
Carnibus exutis eſca fuêre lupis.

Alchimus ſacerdos per Demetrium factus contra Iudam Machabæum manſit in Hieruſalem.

Dux remeat Bachides, præſul tenet Alchimus vrbē,
Qui proceres Bachidis retinet, quibus omnia turbet,
Lædunt Iudæos, & Machabæus eos.
Alchimus afflictus tandem nimis a Machabæo,
Pergit ad Antiochum, fugiens accuſat Hebræos,
Iudice Demetrio, curia damnat eos.
Alchimus & Nicanor eunt, dum pugna paratur,
Obuius eſt Iudas, ſed vincitur atq́, fugatur,
Integer ipſe tamen, clauſus in vrbe manet.

Nicanor reuertitur, ſed Iudas inſequutus interficit eum.

Caſtra mouet remeare volens Nicanor ad vrbem
Pars Iudæ, ſuper arma furens ad terga perurget,
Vrget & inducit damna, pericla duci.
Nicanor primo gladio proſtratus in imo,
Interiit, ſua gens periit, tergore ſupino,
Iudas ſublatum detulit inde caput.
In facie templi ſuſpendunt colla perempti,
Membra ducis ſunt eſca lupis, linguamq́, potentis,
Tunc auibus cœli plebs benedicta dedit.

Iudas Machabæus recipitur in tutelam Romanorum contra Demetrium.

Iudas Demetrij ſynthemate ſæpe grauatus
Poſtulat a Roma ſolatia magna ſenatus,
Romaniq́, fauet, conſociusq́, manet.
Demetrio ſub decreto Reſpublica mandat,
Ipſorum ſocios ne plus affligat & angat,
Amodo Iudæos qui grauas, angis eos.
Interea ſub Demetrio bellum reuocatur,
Copia militia contra Iudam renouatur,
Alchimus & Bachides ſigna tulêre duces.
Intulit & Iudas tria millia mane virorum,
Quumq́, vident hoſtes, pars maxima cedit eorum,
Vix octingenti prælia ferre volunt.
Dicit eis Iudas; Confidite, ne timeamus.
State viri fortes, pro lege Dei moriamur,
Sæpe ſolet magnam vincere parua manus.
Irruit in Bachidis cornu Iudas ſibi dextrum,
Vincit & a tergo cornu feriente ſiniſtro,
Dum pars victa luit, victus & ipſe ruit.

Mortuus eſt Iudas Machabæus, & ſepultus apud Mediam cum planctu magno.

Mira viri probitas maior feritate leonis,
Sic pro lege poli, pro tutela regionis,
Viuere dum potuit, maluit ipſe mori.
Planctus Hebræorum reſonat, gemitus ſeniorum,
Digna ſepulchra patrum nanciſcitur ipſe ſuorum,
Corpus apud Mediam fertur habere ſolum.

Romana hiſtoria de deſtructione Carthaginis, tempore Machabæorum.

ROmani hoc tempore iam deuictis Grçcis, Syris, Hiſpanis & Aphris, Carthaginem, tanquam Romanæ vrbis æmulam, delere decreuerunt. Cuius ſitus, ſecundum Oroſium, talis fuiſſe narratur:

Muto amplexa 30 millibus paſſuum, tota penè mari cingebatur, atque faucibus aperiebatur, habentibus tria millia paſſuū. Murus triginta pedum latitudinis fuit, ex ſaxis quadratis, in altitudine cubitorum quadraginta. Arx, cui nomen erat Byrſe, paulò amplius quam duo millia paſſuum tenebat. Ex vna parte murus communis eſt vrbis & Byrſe, arx imminet mari. Quod mare Stagnum vocant, quia obiectu protentæ linguæ ſtrangulatur.

Cùm igitur Carthaginem Romani delere decreuiſſent, ortum eſt tertia vice Punicum bellum, Lucio Cenſorino, & Marco Manlio conſulibus, anno 50 poſt ſecundum bellum. Igitur minor Scipio, qui tunc erat tribunus militum, vnà cum conſulibus, Romanū exercitum in Aphricam ducit, iuxta Vticam caſtrametatur. Euocatisq; ad ſe Carthaginenſibus, arma ſimul & naues ſibi dari præcipit. Quod dum ſine mora facerent, & per decē millia paſſuum

à mari & ab Vrbe diſcedere præciperentur, pœnitentia ducti, & in Vrbem reuerſi, defenſare ſe parant. Duos Aſdrubales duces ſibi conſtituunt. Arma quoque ſibi reparare quibus vtantur.

Romani autem Carthaginem acriter impugnãt. Qui ad vltimam ſortem deducti, primùm Aſdrubales ſibi ſuſpectos, necauerunt. Ad vltimum quoque Romanis in deditionem venerunt.

Itaque Carthago funditus diruitur, lapidibus murorum omnibus in puluerem comminutis. Ipſaq́; cremata ſeptemdecim diebus arſiſſe perhibetur, omniſq́; multitudo captiuorum, exceptis paucis Principibus, vendita eſt. Regina Aſdrubalis, cum duobus filiis, furore fœmineo ignibus ingentibus ſe ingeſſit, in quo ipſa vltima regina, Didoni primę Penorum reginę, moriendo ſocia fuit. Factum eſt autem Carthaginis excidium, anno ſuæ conditionis 700: anno verò ab vrbe Roma condita 603, Cneo Cornelio, Lentulo Lucio, & Mutio conſulibus. Itaq; bellum Punicum tertium anno ex quo cœperat tertio, terminatur.

Nunc de Ionatha Machabęo & de actibus eius, verſificè aliquantulum delectemur: rurſumq́; ad Romanam hiſtoriam redeamus.

Mortuo Iuda Machabæo erigitur Ionathas in principem ſacerdotum, contra Demetrium & ducem eius Bachidem.

Dum fert Demetrius, Iuda pereunte, tropheum,
Erigitur Ionathas, populumq́; tuetur Hebraum,
Perdere iam Bachides morte minatur eum.
Dum mortem Ionatha Bachides, plerumq; requirit,
Abdita deſerti Techue compulſus adiuit,
A facie Bachidis que tueatur ibi.

De morte Ioannis Machabæi fratris Ionathæ.

Cura Ioannis erat quod viſitet hinc Nabutheos,
Et petat vt ſecum populos tueantur Hebreos,
Plebs etenim Domini ſemper amauit eos.
Miſſus abhinc tandem, quendam peruenit ad amnē,
Inſidia magna ſaliunt, perimuntq́; Ioannem,
Culpa fuit Zambri, qui latitabat ibi.
Nec tamen hac culpa poſt hec permanſit inulta,
Nuptia dum fieret Zambri, fuit acriter vlta,
Sponſa vir, & ſocij, nam periere ſui.

Ionathas pugnat cum Bachide & fugat eum in deſerto Iechue.

Singula deſerti Bachides loca ſepe requirit,
Vt queat occurſu Ionathe quandoq; petiri,
Hec vbi perquirit, vir videt arma viri.
Occurrunt ſibi ſigna ducum, Iordanis ad vndas,
Grandis erat Bachidis acies & miles abundans,
Altera pars timuit, paruula nanq; fuit.
Dicit ad hac Ionathas, video graue imminet hoſtis
Ecce velut noſtis, non eſt fuga congrua noſtris,
Denegat hinc aditus flumen & inde palus.
In cœlum clamate Deum, pugnaq́; virils
Quærite ſortiri quicquid Deus inde requirit,
Fortiter in Domino belligerate viri.
Dixit, & in Bachidem fulgentia ſigna retorquet,
In Domino fortes confringit in hoſte cohortes,
Tergaq́; dat Bachides, agmina fuſa iacent.

Alchimus moritur percuſſus paralyſi à Domino.

Alchimus interea triſtis, plenuſq́; furoris,
Tecta domus Domini rumpi iubet interioris,
Acta prophetarum rupta iacere foris.
Ira Dei reſpondit ei, quia tunc paralyſis,
Oſſibus & neruis necat hunc, omnino reliſit,
Sic annis binis, terra quieuit ibi.

Ionathas ſcienter incidit in inſidias Bachidis, & vincit eum.

Inuiſus Ionathas, dum forte per arma rediret,
Inſidias poſuit Bachides, quibus ipſe periret,
Conſcius ille venit qui latet, ille perit.

Simon Machabæus triumphat in Bachidem.

Caſtra mouens Bachides, cū Simone bella patrauit,
Simon eum reprimens, celeri virtute fugauit,
Hieruſalem Bachides Marte fugatus adit.
Iraq; tunc Bachidis multos de plebe necauit,
Dixit enim; pereat que nos huc turba vocauit,
Cuius ab edictu turba perempta cadit.

Ionathas & Bachides faciunt pacem & fiunt amici adinuicem.

Dum Ionathas Bachideſq́; forēt tam corde minaces
Gaudet vterq; ducum ſub fœdere ponere pacem,
Fœdera conſtituunt, fœdus vtrunq; placet.
Factus amicus eis Bachides reddit Machabeis,
Caſtra, viros, ſpolia, prędaſq́; remittit Hebræis,
Dat queque Hieruſalem, dat quod in arce tenet.
Filius Epiphanis regis, quem ſcripſimus antè,
Surgit Alexander, cœtuq́; ducum comitante,
Subiugat Ægypti regna paterna ſibi.
Arteq́; ſubtili regit omnia climata Nili,
Demetrius timuit quia regna paterna requirit,
Aduocat auxilium qualibet arte ſibi.
Quærit amore pars Ionatham ſibi conſociari,
Vult & Alexander Ionathe virtute iuuari,
Alter in alterutrum rex feritate ſalit.
Littera Demetrij Ionathe ſic miſſa pororat:
Captiuos tibi reddo viros, tibi trado coronam,
Zonam purpuream pluraq́; magna bona.
Eſto mihi ſocius, me vel mea lædere parce,
Do tibi Hieruſalem, patriam reddemus & arcem,
Et bona que rapui ſingula reddo tibi.
Libera Iudæa tibi ſit, te rege redempta,

Annua

Annua plus auri tria millia tolle talenta,
Cum quibus ædifices, quæ tibi caſtra placent.
Venit Alexandri contraria charta priori;
Reſpue Demetrium, me ſuſcipe, ſpe meliori,
Me tibi, teq́ mihi, viuere, ſine mori.
Demetrius fuit occiſor Iudæ Machabæi,
Hoſtis & ipſe Dei, populi deſtructor Hebræi,
Perdere te ſtuduit, quomodo credis ei?
Rex tibi Demetrius promittere falſa laborat,
Aſt ego vera tibi promitto, daboq́ coronam,
Purpura cum zona ſit tibi, tolle moram.
Fœdera Demetrij ſpreuit Ionathas Machabæus,
Fœdus Alexandri populus ſuſcepit Hebræus,
Amodo Demetrius fertur ab hoſte reus.
Bella gerunt reges, fortiſſima pugna paratur,
Vincit Alexander, rex Demetrius iugulatur,
Gloria ſit Ionathæ, terra quieta manet.
Demetrius de Demetrio tunc filius hæres,
Impar Alexandro neſcit ſua regna tenere,
Mox abiit profugus prælia nulla gerens.
Demetrium puerum recipit ſic inſula Creta,
Quæ materna domus fuit, vrbs præclara Mileta,
Illaq́ maternus regna regebat auus.

Demetrio rege occiſo, Alexander Antiochus accepit vxorem filiam Ptolemæi regis.

Extincto iam Demetrio, ſumptoq́ trophæo,
Victor Alexander, natam petit a Ptolemæo,
Fitq́ gener a ſocero fœdere iunctus eo.
Virgo venuſta, data cum patre venit Cleopatra,
Regia mandata, ſponſalia ſunt celebrata,
Viraque læta cur ita laude vacat.
Nunc ab Alexandro Ionathas cum pace vocatur,
Venit, honoratus ſtat, regibus aſſociatus,
Purpura regalis ſit ſibi larga magis.
Scribitur hic Ionathas præcelſior inter amicos,
In medio regum iam ſede, thronoq́ potitur,
Pluraq́, dum venit, rex ſibi dona dedit.
Regia quæ fuerint inſignia perlege thema,
Aurea fibula, regia purpura, ſeu diadema,
Sceptrum regale, iam Machabæus habet.
Sic abit in patriam Ionathas, hæc dona reportans,
Qui dum per medias tulit hæc inſignia portas,
Organa cum citharis, vrbs ſua læta tulit.
Vix annis binis, ſunt hæc ſibi ſigna quieta,
Demetrius iuuenis conſurgit ab vrbe Mileta.
Hic & Alexandrum regna tenere vetat.

Demetrius filius Demetrij inſurgit contra Alexandrum in Antiochia.

Iunior à Creta cùm Demetrius remearet,
Currit Alexander contra arma bella parare,
Alter in alterutrum, Marte, furore calet.
Demetrius ſtatuiſſe ducem legitur Ptolemeum,
Prima ſuper Ionatham vexilla tulit Machabæum,
Viribus Hebraicis ille repreſſit eum.
Victus abhinc Ptolemeus abit, Ionathaq́ ſequente,
Fugit in Azotum, ſuſcepit & vrbs fugientem,
Armaq́ dux reparans, exit ab vrbe volans.
Exit ab vrbe foras, tentare pericla priora,
Vincit eum Ionathas, dux vergit ad interiora,
Sic tria millia ter cæſa per arua iacent.

Addidit Azotum Ionathas comburere totum,
Vritur ipſe Dagon, templum ruit vndique notum,
Vrit & in totum Marte calente locum.
Audit Alexander rex, quàm bene pugnet Hebræus,
Addit & in donis placare ſatis Machabæum,
Veſteq́ purpurea lætus adornat eum.

Ptolemæus rex aufert filiam ſuam Alexandro, & dat eam Demetrio iuniori cum regno Antiochiæ

Sperat Alexander, ſoceri virtute iuuari,
Vnde ſuas vrbes precepit ei reſerari,
Sic ſocer in cunctis rector & actor, ait.
Ipſe ſocer ſcrutatur opes, ſcrutatur & vrbes,
Et populos pro velle ſuo iurare perurget,
Clauiger eſt plenè, regia caſtra tenens.
Vidit in Azote Ptolemeus cuncta peruſta,
Plangebantq́ viri loca deuaſtata venuſta,
Dicentes, Ionathas, hæc tibi damna parat.
Diſſimulat Ptolemæus ad hæc captusq́ furore,
Cogitat hunc Ionatham confundere proditione,
Aut quocunq́ modo, fraus paritura foret.
Cogitat & genero rex tollere prorſus honorem,
Et dare Demetrio regnum, populiq́ fauorem,
Et prius vxorem ſe pepigiſſe dolet.
Scribit Demetrio, tibi (quæſo) reconciliari,
Vrbibus & caſtris regni, dabo te dominari,
Vxor Alexandri, vult tibi ſponſa dari.
Iure maritali, tibi vult mea filia iungi,
Meq́ fauente tibi, tecum diademate fungi,
Hæc tibi cùm fuerint, crede monarchus eris.
Litera Demetrio placuit, ſuper omnia grata,
Tradidit & natam Ptolemæus ei Cleopatram,
Vrbes & reliqua ſunt ſibi caſtra data.
Sic ſocer atq́ gener vrbem tenet Antiochenam,
Ægypti tulit atq́ Aſiæ ſocer hic diadema,
Et parat vt Ionatham rebus & arte premat.
Triſtis Alexander, regni ſpoliatus honore,
Milite collecto, belli ſaliente furore,
Aduerſus reges agmen & arma mouet.
Bellum conficitur, rex regibus exſuperatur,
Victus Alexander, populo pereunte fugatur,
Et fugiens, Arabum tendit adire ſolum.
Natus Alexandri ſequitur patrem fugientem,
Maternos etenim reges habuêre parentes,
A quibus auxilium pro pietate petunt.
Rex Arabum, regis metuens iram Ptolemæi,
Tollit Alexandri caput & pro lege trophæi,
Muneris in ſignum quam cito miſit ei.
Munera funeſta Ptolemæo gaudia præſtant,
Febre ſed infeſta moritur Ptolemæus, & extans
Demetrius ſolus, tollit in vrbe thronum.
Demetrio iuuene ſolo iam regna tenente,
Impugnat Ionathas arcem Dauid vehementer,
Concutit & reliqua cuncta nociua loca.
Tunc a Demetrio nimis aſpera litera venit;
Præcipimus Dauid arcem non amodo lædi,
Sed quia laſiſtis vltio (dixit) erit.
Territus eſt populus quia ſcripta minantia legit,
Conſurgit Ionathas portans ſua munera regi,
Et facit interea mœnia ſancta regi.
Pergit, & in dubium, quia nullo fœdere pacis,
Demetrij functus peruenit ad arua minacis,
Hoſtibus ingratis, ſit via tuta ſatis.

Rex vbi præſentit ſublimia dona ferentis,
Ceſſauit feritas, tacuit turbatio mentis,
Suſcipitur Ionathas, mente fauente bona.
Aurea ſpinula, regia purpura, regia zona,
Sceptraq́; regia, palláq́; regia, magna corona.
Tradita ſunt Ionatha, pluraq́; magna bona.

Demetrius dimiſſo exercitu, habet ſeditionem in Antiochia circa ſe factam à ciuibus.

Demetrius dum continet omnia, ſtringit honores,
Dum tenet omnia climata ſubdita, ſeu regiones,
Dimittens equites, prælia nulla mouet.
Paruus ei remanens exercitus, eſt peregrinus,
Indeq́; Demetrius vilis reputatur & imus,
Spernit & odit eum terra mariq́; ſinus.

Tryphon princeps Antiochiæ eligit ſibi in regem Antiochum puerum, filium Alexandri decollati in Arabia.

Tunc erat in patria Tryphon princeps memorandus,
Regis Alexandri fautor, vir robore magnus,
Qui pro morte ſui regis amara luit.
Ille videns ciues omnes contemnere regem,
Vt faciant alium poſuit ſub fœdere legem,
Natus Alexandri nunc ſua regna reget.
Trypho vocat puerũ dominum, quem rex Arabita
Detinuit ſecum, viſo patre perdere vitam,
Sic & ait ſtudiis ille remanſit ita.
Rex Arabum cum gente ſua, procerumq́; ſenatu,
Erigit Antiochum puerum, tribuens comitatum,
Demetrius metuit, cum mala fama venit.
Poſcit in auxilium rex Demetrius Machabæum,
Et rogat vt populum ſibi iam trãſmittat Hebræum,
Aduerſus ciues, qui tueantur eum.
Suſcipit à Ionatha, tria millia miſſa virorum,
Rexq́; videns acies, ſatis eſt gauiſus eorum,
Quas facit Antiochum mox habitare forum.
Antiochi ciues ſtantes contra diadema,
Millia centena fuerant, & bis duodena,
Sub quorum gladiis rex perimendus erat.
Vt perimat regem, conſurgit in vrbe tumultus,
Rex ab Hebræorum populo fuit acriter vltus,
Nam rex eripitur, plebis & arma cadunt.
Millia centena cæſi iacuêre platea,
Hebraicus populus nanciſcitur illa trophæa,
Millia quæ remanent, viua reſeruat ea.
Saluantur regi, quos edita pugna ſubegit,
Qui redimunt vitam, ponentes fœdera regi,
Amodo non alio principe velle regi.
Ciuibus euictis, & Demetrio releuato,
Iudaico populo, certamine glorificato,
Gratia ſit Ionathæ, fœdere ſtante rato.
Sed rex Demetrius, poſt immemor obſequiorum,
Vexat Hebræorum populos, loca, iura locorum,
Nec pudet antiquum ſic iterare dolum.

Tryphon & puer Antiochus, filius Alexandri, vincunt Demetrium & tollunt Antiochiam.

Regis Alexandri iam filius eſt adoleſcens,
Iunior Antiochus, cum Tryphone, robore creſcens,
Vrbis enim procerum pompa vocabat eum.
Rex Arabum iuuat Antiochum, matriſq́; parentes,
Demetrius metuens Arabes, vexilla ferentes,
Plus timet Antiochos intus in vrbe ſuos.
Signa mouent reges, mandatur & arma moueri,
Sanguine quiſq́; gerit regalia iura tueri,
Iunior Antiochus primus in hoſte ferit.
Tryphonis in bello nullatenus arma quieſcunt,
Prælia concreſcunt, iam ſanguine rura madeſcunt,
Victaq́; Demetrij pars, ibi terga dedit.

Tryphon & Antiochus puer tenent ſimul regnum Antiochiæ.

Trypho puerq́; tenent vrbem ſimul Antiochenam,
Gloria ſit plena puero, quia fert diadema,
Vndiq́; per patriam charus, amandus erat.
Dicit & Hebræis ſe munere velle mereri,
Vt veniat Ionathas, regni modo iura tueri,
Maior quam fuerit, me duce (dixit) erit.
Vt tenuit teneat vrbes, loca, iura, coronam,
Sit ſibi fibula, purpura, ſceptraq́;, regia zona,
Aurea mitto ſibi vaſcula multa bona.
Me ſibi, ſeq́; mihi, ſua iam conformet honeſtas,
Vt bibat ex auro, fiat ſibi plena poteſtas,
Signifer imperij, tutor & vltor erit.
Simon erit ſecum princeps, regniq́; patronus,
Hinc & in Ægyptum teneat ſua iuſſa colonus,
Fratribus ambobus, ſic honor eſt, & onus.

Ionathas cùm ſui ferè omnes fugerent, ipſe cum paucis ſuper Demetrium triumphauit.

Rector erat Ionathas Syriæ, Simonq́; Damaſci,
Demetrius per eos videt ampla pericula naſci,
Et parat vt Ionathas qualibet arte cadat.
Obuiat in bello Ionathæ, virtute ſuorum,
Nunc & Hebræorum fugit omnis pompa virorum,
Mille viri tantùm, tunc tenuêre ſolum.
Quum Ionathas vidit quòd Hebræũ robur abiuit,
Planxit, & ingemit ais veſtes a corpore ſcidit.
Orat, & in Domino prælia mouit ibi.
Sic virtute Dei manus obtinuit Machabæi,
Et citò qui fugiunt, ad eum vertuntur Hebræi,
Copia Demetrij maxima ceſſit ei.
Sunt ibi Demetrij plus quam tria millia cæſa,
Nulla fuit Ionathæ pars, hoc certamine læſa,
Copia tunc ſpolij multa remanſit ibi.

Tryphon cogitat occidere Ionatham prius, & poſtea dominum ſuum regem Antiochum.

Iunior Antiochus cùm Tryphonis eſſet alumnus,
Odit eum Tryphon, quia ſubditus eſt ſibi mundus,
Hunc & ob inuidiam perdere morte parat.
Pectore concepta Tryphon dum crimina celat,
Antè cupit Ionatham perimi, nulliq́; reuelat,
Regis enim magnus tutor & vltor erat.
Aduocat in fraudem populum ſic Tryphon Hebræũ,
Vtq́; dolo, quocunq́; modo, capiat Machabæum,
Nomine colloquij ſæpe vocabat eum,
Terq́; quaterq́; vocat, toties venit ille vocatus,
Fraus caret effectu, quia pluribus eſt comitatus,
Robore militiæ munit vtrunq́; latus.
Decipitur tandem, paucis de mille retentis,
Quumq́; dolo capitur, fert vincula decipientis,
Nec tamen interiit tunc datus ipſe mori.

Quot-

Quotquot erant ſecum Tryphon iubet ipſe necari,
Indeq́; Iudeam per ſe putat exſuperari,
Mœnia cum populo perdere ſorte pari.

Simon Machabæus erigitur loco Ionathæ in principem Iudæorum.

Fama refert Ionathã ſub Tryphone fraude necatũ,
Erigitur Simon, populiq́; tenet dominatum,
Tryphon ad hæc venit, ſcriptaq́; mittit ei.
Dicens: Non dubites Ionathan conſiſtere vita,
Sed quia theſaurum mihi debuit Iſraëlita,
Hunc habeo mecum, vir manet obſeſſa.
Mitte theſaurum, detentus & ipſe redibit,
Mitte duos natos eius, vel & ipſe peribit,
Quòd ſi vultis eum, dicta referto mihi.
Simon adinuentas fraudes in Tryphone nouit,
Mittere theſaurum tamen hunc & perdere vouit,
Ne videatur ob id frater ab hoſte mori.
Ne dicant populi, fratrem cupit ille necari
Simon, vt in populo ſolus valeat dominari,
Sitq́; domi princeps ſummus, & abſq; pari.
Filiolis remanere domi (dixit) iubeantur,
Ne nati, cum patre, pati pariter videantur,
Néve dolor duplex ſit, pereunte patre.

Romana hiſtoria contemporanea; qualiter Corinthus capta eſt, & de Numantia ciuitate Hiſpaniæ, & de aliis cauſis.

ANno ab Vrbe condita 603, Simon Machabæus, occiſo fratre ſuo Ionatha, fit princeps ſacerdotum in populo Iudæorum, de cuius actibus in proximo ponemus, cùm de hiſtoria Romanorum ſibi contemporanea, primitùs aliqua explicabimus.

Deleta igitur Carthagine, Corinthus inter omnes Macedoniæ & Achaiæ vrbes opulentiſſima, à Romanis igne ferroq́; deletur. Eo tempore in Hiſpania, ſub Mancino conſule, apud Numãtiam male pugnatum eſt. Senatus ipſum Mancinum, qui victus cum hoſtibus fœdus iniit, rupto fœdere mittit, vt ab ipſis perimatur. Scipio Aphricanus conſul creatur, & contra Numantiam mittitur. Numantini dum ſe ſuperari præſentiunt, volentes mori potius quàm ſeruire, in medias acies Romanorum, furore ducti, proſiliunt. Romani certè fugiſſent, ſi Scipio non interfuiſſet. Ad vltimum Numantini cum hominibus & omni ſupellectili ſua, ne in aliquo Romani ſuper eos lucrari, vel triumphare viderentur, ignibus ſe ſuaque conſumunt.

Eo tempore Iugurtinum bellum eſt terminatum, Metello Marioque conſulibus. Tunc bellum Cymbricum, & Gallorum Teutonicorum, & Germanorum, tam miſerabiliter actum eſt, vt in vno bello octuaginta millia Romanorum & quadraginta millia Gallorum & lixarum, fuſa leguntur, Caio Manlio conſule, & Quinto Cepio procõſule. Deinde Marius in quinto conſulatu ſuo eos vicit, cum multis Romanorum detrimentis, ſicut ex præmiſſis dictis ſuperius poteſt perpendi.

Poſt hoc bellum, ſequitur intrinſeca clades Romanorũ. Orta ſunt enim bella inteſtina, Sylla, Caio, Marioq́; authorib. Quibus per decem annos protractis, 150 millia Romanorum cæſa fuiſſe leguntur: ob quã cauſam ait Tullius, Romanã Rempubl. nõ ſolũ imminutam, ſed penè fuiſſe amiſſam.

Poſt hæc Romanorũ geſta dicamus de Simone Machabæo verſificè, atq; de regibus Antiochiæ, Tryphone ſcilicet, & Antiocho iuniore, & de Demetrio, qui omnes contẽporanei Simonis Machabæi fuerũt. Tunc enim rex Demetrius per Tryphonẽ & per Antiochum iuniorem deiectus ab Antiochia, cõfœderatus eſt cum Simone Machabæo contra Tryphonem, qui occiderat Ionatham, & occiderat Antiochum dominum ſuum in dolo, & regnabat ſolus in Antiochia. Quibus explicitis verſificè, rurſus de Romanis proſaicè ſcribemus.

Tryphon, accepto argento pro redemptione Ionathæ, interficit eum.

Suſcipit argentum Tryphon, Ionathanq́; retentum
Ducit in Hebræos fines, ſed & agmina centum
Ducit, vt in totum perderet ipſe locum.
Reſtitit & Simon, animo præmaior Achille,
Quumq́; videt Tryphon, quia non deuincitur ille,
Occiſo Ionatha, ſic redit in patriam.
Plangit enim populus, corpuſq́; per arua requirit,
*Quod tamen inuentum iubet commodè * ſepeliri,*
Fratribus ac patribus iunctus habetur ibi.

Tryphon, occiſo Ionatha, interficit Antiochum in dolo dominum ſuum.

Tryphon & Antiochus pariter ſunt calle meantes,
Explicat ipſe dolum quem pectore preſſerat antè,
Nanq; ſuum dominum fraude peremit eum.
Fraude ſua Tryphon regni tenuit diadema,
Sic Aſia totius habens inſignia plena,
Antiochi ſolij iam dominator erat.

Simon & Demetrius confœderantur aduerſus Tryphonem.

Demetrio Simon ſcriptum cum munere mittit,
Et petit offenſas quas fecerat antè remitti,
Spondet & auxiliis ſemper adeſſe ſuis.
Demetrio iam pace data, Simon capit arcem,
Et reliquas vrbes cunctas præmunit & arcet,
Atq; duces natos ordinat eſſe ſuos.
Simon enim ſenuit, fractuſq́; laboribus, inquit;
Opto meis natis vexilla paterna relinqui,
Succedant iuuenes deficiente ſene.

Dicit eis, eſtote meis ſimiles Machabeis,
Bella deis inferte reis, guerram Chananeis,
Corde gigantei iuſſa tenete Dei.

Iudas & Ioannes filij Simonis triumphauerunt ſuper Tryphonem.

Tryphonis vt noceat exercitus exit ad amnem,
Occurruntq́; duces, Iudas puer, atq; Ioannes,
Perueniunt ad rabidas hoſtis & hoſtis aquas.
Dum metuunt amnem, primus vadit ipſe Ioannes,
Reſtitit bis ingens cum Tryphone Tryphonis agmen,
Plaga fit horribilis, pugnaq́; magna nimis.
Victus abit Tryphon, preſſus gladiis puerorum,
Cęſa per arua iacent tria millia quinque virorum,
Viribus exhauſtus perdidit ille ſolum.
A pueris ducibus iam Tryphone Marte fugato,
Demetrius venit rex, ad noua bella paratus,
Antiochos ciues vincere poſſe ratus.
Ciuibus Artaxes aſſiſtens tunc Media rex,
Demetrium bello deuincit, & in Medias rex
Viuum detentum, carcere claudit eum.
Huius Demetrij profugus poſt prelia natus,
Ponticus Antiochus materna lege vocatus,
In Pontum patriam pulſus abire parat.
Inſula Pontus adeſt, ad quam datur ille fugari,
Maternis opibus vires inibi reparauit,
Sperat & imperium poſt rehabere magis.

Simon Machabæus renouata cum Romanis amicitia mittit eis aureum ſcutum.

Regibus eiectis, pax venit, pugna receſſit,
Omnis homo ſub vite ſua ficuq; quieſcit,
Optima pax populis, rure domiq́; fuit.
Simon amicitiam Roma pacemq́; reformat,
Præparat ex auro clypeum, gemmiſq́; ſubornat,
Mille minas auri pondere forma tulit.
Munere placatus, clypeum tulit ille ſenatus,
Nec fuit ingratus, quia Simon eis ſociatus
Fœderis æterni munus abinde tulit.
Ænea tunc tabula conſcripta, ſolebat haberi,
Fœdera qua poterant Romana legenda videri,
Quam poſuit Simon, montis in arce Sion.

Romana hiſtoria contemporanea, de Catilina & de aliis diuerſis.

REgnante Antiocho Pontico, filio Demetrij, in Antiochia, & Tryphone indefugato, bellum Catilinarium Romæ eſt ſubſecutum. Quod Saluſtius ſimul Iugurtino, lucidè ſatis deſcripſit, ſicut & in ſcholis doctorum ſolet frequẽtiùs lectitari. Ideoq; ea nos non deſcribimus, quia omnibus nota eſſe videntur. Tangemus verò bellum inter Romanos, & Mithridatem regem, his temporibus factum.

De bello Romanorum cum Mithridate, rege Armeniæ, per idem tempus.

ANno igitur ab Vrbe condita, ſexcenteſimo ſeptuageſimo, Mithridates rex Armeniæ, & in Ponto, dum Nicomedem regẽ Bithyniæ, Romani populi amicũ regno priuare conaretur, à ſenatu, ne id ageret, monitus eſt, minis etiam grauibus inſertis, niſi ceſſaret. Vnde motus Mithridates, non ſolùm Nicomedem à regno eiecit, ſed etiam Cappadociam igne ferroque vaſtauit, alio rege, nomine Barſane, amico Romanorũ, inde expulſo. Deinde Epheſum veniens edictum dedit, vt omnes ciues Romani qui illic inuenti fuerant, necarentur. Inde etiam ducem ſuum Archelaum in Græciam mittens, Athenas & totam Græciam in deditionem accepit.

Contra Mithridatem Sylla tranſmiſſus, centum millia de exercitu eius occidit, vrbemque Athenienſium diu à ſe obſeſſam, tandem recepit. Mithridates, ſuorum ſtrage comperta, mittit Archelao in auxilium 83 millium electorum. Ex quibus quinquaginta millia cęſa fuiſſe feruntur à Sylla. Archelaus cum Sylla, tertia vice congreditur. Ibique vincitur, & vniuerſæ copiæ eius funduntur. His & aliis innumerabilibus caſibus Mithridates exhauſtus, ad hanc deuenit miſeriam, vt ipſe qui totius imperator fuerat Orientis, & non gladio, ſed veneno ſe vinci poſſe timeret, ipſe ſe tandem veneno interficere cogitauit: veruntamen quia naturam ſuam medicinis ita firmauerat, vt venenum ab eo bibitum nocere non poſſet, cũ à Romanis tot mortibus grauaretur, & inſuper filius eius eum à regno pellere attentaret, cùm veneno ſępius potato mori nõ poſſet, vxorem ſuam & filios primo loco interfecit, & poſt hæc militi ſuo collum gladio ſecandum ſuppoſuit: taliterq; ſeptuageſimo ætatis ſuæ anno extinctus, omnibus mortalibus exẽplum miſerabile metuendumq; reliquit.

De Pontico Antiocho, filio Demetrij, & de Tryphonis depoſitione.

Ponticus Antiochus quem Demetrius generauit,
A ſatrapis in regna patris meruit reuocari,
Et vice Demetrij patris ad alta ſalit.
Trypho luit, ſolioq́; ruit, deiectus honore,
Nauigio vectante ſuo, fugit à regione,
Deditus exiliis, Perſica rura colens.

Ptolemæus, dux Antiochi Pontici, occidit Simonem Machabæum ſocerum ſuum dolo in conuiuio, & duos filios eius maiores.

Antiochi dux militiæ fuerat Ptolemæus,
Quem generum ſibi conſtituit Simon Machabæus,
Dux gener ad cœnam fraude vocauit eum.

Tunc

Tunc inuitati fuerant cum Simone nati,
Dum conuiuati ſunt, ſedeq́ more locati,
Præcipit hos ſubitò traditor ille capi.
Ipſe necat ſocerum, natosq́ duos meliores,
Cepit & ipſe ſocrum propriam natosq́ minores,
Filius vnus ad hæc, exiit ante fores.
Dux vbi maiorem videt euaſiſſe Ioannem,
Non necat vxorem ſoceri, ſed ſeruat eandem,
Et pueros paruos, matre tenente duos.
Simonis occiſi natus confugit ad vrbem,
Quem ſibi pontificem faciunt ex ordine turba,
Hunc vocat Hircanum grandis Hebræa manus.

Ioannes Hircanus obſidet Ptolemæum interfectorem Simonis patris ſui in arce Dagon.

Fama refert, quòd in arce Dagon ſtaret Ptolemeus,
Euocat Hircanus populum conſtanter Hebræum,
Igne, fame, gladio, Marte, coarctat eum.
Dux ſedet obſeſſus, ſedet intus cum duce mater
Hircani fratresq́ ſui duo voce minaces,
Dux (aiunt) pereat, nosq́ perire placet.
Ecce mori volumus, ſi commoritur Ptolemæus,
Pro vita noſtra nunquam ſibi parcas Hebræus,
Vt cadat enſe reus, præcipit ipſe Deus.
Dux videt arctari cauſam, mortemq́ parari,
Et iubet Hircani matrem ſuper arce ligari,
Pendent & pueri, fune trahente pari.
Duxq́ flagellari iubet hos, mortemq́ minari,
Ni citò ceſſari faciant & ab hinc remeari,
Morte cadent pueri, mater & ipſa cadet.
Vinceret Hircanus, ſed compatitur modò matri,
Filius abſcedit, quia viſcera fert pietatis,
Diſcedunt populi, ſed dolet illa ſatis.
Vita ſaluuq́ ducis mater, puerisq́ fuère,
Nec tamen hic potuit dux impietate carere,
Nam iubet vt pereant, corda ferina gerens.

Antiochus Ponticus obſidet Hircanum in Hieruſalem.

Dum videt Hircanus quia Pōticus occidet vrbem,
Et populum Domini nimia feritate perurget,
Mitigat ingenio viſa pericla bono.
Accipit inuenta tria millia fortè talenta,
In ſacris templi, Dauid pietate retenta,
Quæ quaſi res ſacra ſub ſtatione vacant.
Inde trecenta dedit regi, ſtrepitumq́ remouit,
De reliquo xenodochium componere vouit,
Ne populus Domini commoueatur ob id.
Rex abiit, pax emicuit, plebs læta reuixit,
Atq́ nouum xenodochium Hieroſolyma finxit,
Quo domus hoſpitibus lectus & eſca datur.

Determinatio omnium hiſtoriarum ſecundum magiſtrum Gotfridum.

POſt mortem Simonis Machabęi, & filij eius Ioannis Hircani, terminum accipiunt hiſtoriæ Machabęorum. Omnes etiam aliæ canonicæ hiſtoriæ finē habent, ſola Romana hiſtoria remanente. De Iudæis aūt Ioſephus & Egeſippus à tempore Machabęorum ſeriem ſcripſerunt, & non ſolùm ſacerdotes, ſed etiam reges poſtea, vſq; ad Herodem, ſub quo Chriſtus natus eſt, fuiſſe demonſtrant. Vnde Iudæi, qui in tranſmigratione Babylonis vnctionem regum ſuorū defeciſſe aſſerunt, mentiuntur: quia poſt Machabæos regnauit Iohannes Hircani filius, nomine Ariſtobolus, & Alexāder frater eiuſdem Ariſtoboli, & vxor Alexandri, nomine Alexandra: & poſtea Ariſtobolus filius Alexādri. Et poſt Ariſtobolum regnauit frater eius Hircanus, quē Hircanum Pompeius Magnus per violentiam, fratri ſuo Ariſtobolo viuenti ſubrogauit, ipſumq; Ariſtobolum captū in Hieruſalem, Romam vinctum trāſmiſit. Poſt quem poſtea Herodes alienigena, filius Antipatris pagani & matre Iudęus, per potentiam Romanorum ſucceſſit.

Ex his omnib. patet, quia naſcente Chriſto, ablatū eſt ſceptrum & regnū de Iuda, ſecundum Prophetam dicentem: *Non auferetur ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt*; ſcilicet Chriſtus. Hæc ad argumentum contra Iudæos ſcripſimus, ſub compendio, quæ plenius per ordinem à temporibus Machabæorū vſque ad Chriſtum ponemus.

Nunc igitur de Ariſtobolo, filio Ioannis Hircani, verſificè dicamus, qui prim⁹ poſt tranſmigrationem Babyloniæ fecit ſe regē vocari, anno à tranſmigratione 482. Poſt Ariſtobolum autem ad hiſtoriam Romanam reuertemur; de Pōpeij Magni principatu ſeu conſulatu incipientes.

De Ariſtobolo primo rege Iudęorum poſt tranſmigrationem Babyloniæ.

Deinde tulit natos Hircanus & vrbis alumnos,
Primus Ariſtobolus fuit, Antigonusq́ ſecundus,
Tres alios fratres, pòſt recitare placet.
Mortuus Hircanus, regina regna reliquit,
Acer Ariſtobolus matrem depellit, & inquit,
Non patiar matrem ſubſtituiſſe patrem.
Carcere tres fratres cum matre iubet religari,
Antigonum ſtatuit ſecum pro fratre morari,
Nec tamen in ſolio ſtare colore pari.

De vxore Ariſtoboli, quæ Antigonum doloſè perimit, propterea quòd recuſauerat rem cum illa habere.

Vxor Ariſtoboli nimis Antigonum peramauit,
Nec tamen ille ſuo vult crimine commaculari,
Vnde ſibi mortem fœmina mœcha parit.
Crimine mentito, ſic retulit illa marito,
Noueris Antigonum regno ſub fraude cupito,
Tecum parte tua perdere velle citò.
Coniurauit enim, cras ſigna notanda videbis,
Si veniens, armatus erit. ſi turba fauebit,
Indicio veri, quod loquor (inquit) erit.

& Luctatio, Carthaginenſes tot bellis & calamitatibus attriuerunt, vt tunc demum pacem & duras conditiones à Romanis ſibi dudum propoſitas, quaſi libenter acciperent. Conditio autem hæc erat; vt trium millium talentorum pondus per annos ſingulos, vſque ad viginti annos, Romanis pro expenſa perſoluerent. Siciliamque atque Sardiniam, quas tunc occupauerant, dimitterent. Hæc pactio facta eſt, vigeſimotertio anno poſt incœptum Punicum bellum. Vbi quot reges, quot conſules & principes, & ſenatorum ordines deperiſſent, quantę ſtrages vtriuſque populi fuerint, nemo poſſet literis explicare.

In hoc loco ſubſequenter verſificê apponemus, qualiter Antiochus Magnus, cognomine Seleucus, à quo Seleucia vrbs condita eſt, ſubiugauit Philopatorem regem Ægypti, qui erat quartus Ptolemæus à morte Alexandri Magni: & qualiter Iudæi ab eodem Antiocho ſunt afflicti, & in tutelam Romanorum recepti.

De Ptolemæo Philopatore, quarto ab Alexandro: quem Antiochus rex Syrię vicit, & imperauit pro eo, & Iudæos fecit ſibi tributarios.

Regnum Philopator quartus Ptolemeus habebat,
Antiochus Syriam propria virtute regebat,
Qui duo, dum viuunt, prælia dira gerunt.
Obtinet Antiochus, ſed & interimit Ptolemeum,
Subiugat Ægyptum, populũ quoq; ſubdit Hebraũ,
Atq; tributarium canone fecit eum.

De eodem Philopatore qualiter afflixit Iudæos.

Rex grauis hoſtis erat, populus dolet abſq; medela,
Conſulibus Romæ defertur Hebræa querela,
Onias princeps ſummus Hebræus erat.
Miſſus Romanus Scipio datus eſt Aphricanus,
Et Scipio Naſica, collecto milite vadunt,
Cedat vt Antiochus contineatq; malum.
Cogitur Antiochus, ſed eo ſub conſule iurat,
A modo Iudæis quia nulla feret nocitura,
Obſes & Antiochi filius ipſe fuit.
Filius hic obſes Seleucus rite vocatur,
Cui pater Antiochus in Perſide fortè necatur,
Eſt caro per fruſta plurima ſecta ſua.
Nam tunc in phano Mannæ fertur cecidiſſe,
Atq; ſacerdotum manibus caro ſecta fuiſſe,
Vltio digna Dei talia reddit ei.

De Seleuco minori filio Antiochi, qui ſuccedit in regnum, fratre ſuo Seleuco maiore Romæ pro obſide manente.

Filius Antiochi minor, hic Seleucus honores
Suſcipit, Hebræis referens plus patre labores,
Onias princeps ſummus in Vrbe dolet.
Mittit Heliodorum mãdans loca ſancta grauari,
Sacra prophanari templum iubet expoliari,
Seraphin & Cherubim comminuenda dari.
De latebris templi iuuenes duo clam ſalientes,
Corpus Heliodori fodiunt, abeuntq; latenter,
Dux ubi morte ruit, territa turba fugit.
Hi duo qui fuerint iuuenes, nequit arte doceri,
Nam neq; tunc ſciri potuit moderamine veri,
Ioſephus hos miſſos dicit ab arce Dei.
Territus Onias occiſo principe plorat,
Suſcitet vt Deus hunc, populis lachrymãtibus, orat,
Viuus Heliodorus proſilit abſq; mora.
Theſauri templi ducis hac ſunt morte redempti,
Cauſa reſurgentis, cor mollit, & acta potentis,
Deſinit Antiochus clade grauare locum.

¶ Romana hiſtoria dè Carthagine.

Anno ab Vrbe condita quingenteſimo ſeptimo, gaudia Romanorum de victoria Carthaginenſium vertuntur in luctum. Roma enim inundatione Tiberis, incendio, caſuque domorum & hominum, mirabili ſtrage vaſtatur. Romani ipſis diebus cum Gallis habentes conflictum, primò vincuntur, ſecundò vincunt: tunc etiam Carthaginenſes pacem ſuprà memoratam ruperunt. Igitur ciuitas Carthaginenſium iam ſuſtinere non poterat, vt quæ prius regnis & regibus atque inſulis dominabatur, Romanis dãret tributũ: vnde & Hamilcar dux eorum Romanis inferre prælium machinatur, ſed antè ab Hiſpanis occiditur, quam ad bellum Romanorum procedat.

Hannibal autem, filius Hamilcaris; qui ante aras deorum, patri ſuo iurauerat, quòd de Romanis vindictam acciperet; quàm citò vrbem Saguntum, Romanis amicam in Hiſpania, obſidione circundat, capit & deſtruit: deinde cum inæſtimabili manu Gallorum in Italiam feſtinans, per alpes Pyrenęas, vbi mons Iouis nominatur, igne & ferro & ſanguine hircorum, primus iter aperuit, Galloſq; Alpinos ſibi reſiſtentes, deuicit. Quum ad Ticinum perueniſſet; Romani ſub Cornelio Scipione, & Sempronio Longo conſulibus, cum Hannibale bellum committ-

mittunt: vbi vincuntur, & ferè totus exercitus Romanorum deletur. Scipio autem per filium eius, qui poſtea dictus eſt Aphricanus, grauiter vulneratus, exemptus eſt.

Rurſus Romani præliantur, iterumque vincuntur. Tertiò Romani reſtaurato exercitu, pugnantes, in fugam vertuntur. Ibi Hannibal ſauciatus, dum Apenninum montem tranſiret, aſperitate hyemis, & nimietate vigiliarum, oculum vnum amiſit.

Poſtea apud Cannas & in aliis diuerſis locis, de Romanis toties triumphauit, vt de manibus occiſorum nobilium Romanorum tres modios anulorum Carthaginem in ſignum victoriæ tranſmiſiſſet. Romani in tantis attriti miſeriis iam deſperantes, vrbem deſerere & prouinciam dimittere cogitabant. Vnde dicit Oroſius; quia ſi tunc Hannibal ad Vrbem ſubitò proceſſiſſet, Romani proculdubio aut omnes in ſeruitutem redacti, aut omnes cæſi fuiſſent. Nam Hannibal in Apulia circa Tarentum diu tunc moratus, multos de ſuis calore ac fœtore ibi amiſit. Interea Claudius ex prætore factus proconſul, exercitum Hannibalis natura & anguſtia locorum magis quàm viribus, vicit, & aliis Romanis ſpem vincendi dedit. Item Scipiones Aſdrubalem, Pœnorum Imperatorem, cum exercitu in Italiam properantem, grauiſſima pugna preſſerunt.

Hannibal ex Apulia caſtra mouens, vrbem aggreditur. Vbi dum viri & mulieres trepidantes ſuper muros Vrbis ad mœnia tuenda confugerent, Hannibal à grandine & tempeſtate bis correptus, ab infeſtatione & impugnatione Vrbis arcetur: ob quam cauſam Romani diis ſuis Vrbem defenſantibus aſcribebant. Hoc autem factum eſt anno decimo, poſtquàm venit Aſdrubalis necati fama.

Romanis iam animo conſternatis, & eorum ærariis exhauſtis, Scipio, ſatis adhuc adoleſcēs, vltrò ſeſe obtulit, quod Vrbem & patrem atque patruum ſuum vlciſceretur: tunc enim erat vigintiquatuor annorum. ſic factus proconſul, cum exercitu Pyrenæum montem tranſcendit: & ibi capta noua Carthagine, ex ipſa præda vrbis ſtipendia militibus ampliauit. Magonem fratrem Hannibalis captiuum cum aliis Romam tranſmiſit. Pœnorum regem Aſdrubalem vicit, & octoginta ciuitates aut deſtruxit, aut in deditionem recepit.

Interea Hannibal in Italia Martellum conſulem cum toto exercitu ſuo deleuit. Criſpinum conſulem in inſidiis callidè euocatum pari modo necauit.

Aſdrubal frater Hannibalis ab Aphrica cum exercitu in auxilium fratris miſſus, in mōte Pyrenæo Romanorum inſidiis præuenitur, & cum toto exercitu peremptus eſt. Captiui Romanorum quatuor millia quos ducebat, liberati ſunt. Ceciderunt in eodem prælio de Romanis octo millia. De Aphris verò ceciderunt quinquaginta octo millia, & fuerunt capta quinque millia quadringenta quatuor. Caput Aſdrubalis fratri ſuo Hannibali proiectum eſt in caſtra. Viſo capite fratris, ſtrageque ſuorum comperta, Hannibal animo fractus, tertiodecimo anno, quo ipſe intrauerat Italiam, ſeceſſit ad Brutios; & ſic vnus annus ſequens, inter eum & Romanos, vtraque parte verſa in tædium, ſine bello quieuit. His temporibus Apollonius rex Tyri & Sidonis ab Antiocho iuniore Seleuco rege, à regno Tyri & Sidonis fugatur: qui nauigio fugiēns, mira pericula patitur. Sicut in ſubſequentibus verſificè exponemus.

De Apollonio rege Tyri & Sidonis, & de eius infortuniis atque fortunis.

Filia Seleuci regis ſtat clara decore,
Matreq́ defuncta pater arſit in eius amore,
Res habet effectum, preſſa puella dolet.
Stat ſcelus occultum, ſed non remanebit inultum,
Ante patris vultum flet preſſa puellula multum,
Crimen inhumanum corde patraſſe manu.
Sorte iacente patre, rumor volat vndiq́ latè,
Quam ſteat ſpecie ſua filia, qua probitate,
Hac tamen in populo ſordida culpa latet.
Patre requiſito, verboq́ ſatis repetito,
Paſcitur vt proprio tradatur nata marito,
Progenies regum nanq́ rogabat eum.
Corde pater doluit, pro nata ſæpe rogari,
Solus enim voluit violentus amator amari,
Nec cupit hanc alij cum ratione dari,
Vnde parat fraudem, qua ſe queat ipſo tueri,
Ante ſuam portam problemata iuſſit haberi,
Qui ſciet hæc (inquit) dicere ſponſus erit.
Tunc & Apollonius Tyrus regnabat honeſtus,
Cui ſatis infeſtus fuerat rex ille ſceleſtus,
Cuius & inſidiis mira pericla tulit.
Tyrus Apollonius prædoctus grammate legis,
Antiochi regis ſcelerum problemata legit,
Cum patre concubuit filia, dixit ei,
Crimine detecto, metuit pœnalia lector,

Nam dolet Antiochus patulo problemate lecto,
Et parat vt pereat, qui modo lector erat.

De eodem Apollonio fugiente à facie Antiochi.

Cedit Apollonius tormenta timens inimici,
Nauigio celeri, Sidonia regna reliquit,
Quæ prius incoluit regna paterna ſibi.
Dum fugiens plangit, Tharſenſia littora tangit,
Qua populos immenſa fames tam duriter angit,
Vt pereant vita, ſi tribulentur ita.
Hac vbi præſentit rex, ſubuenit eſurienti,
Copia frumenti populo præſtatur ementi,
Atq; dedit gratis pondera multa ſatis.
Hoc erat auxilium quo ſalua fit illa propago,
Vnde fit in pago mox aurea regis imago,
Quæ ſibi perpetuo munia laudis agunt.
Erigit interea, pergens ſuper æquora vela,
Dum ſine cautela pergunt, mouet vnda querelam,
Ventus enim validus turboq; grandis erat.
Turbine de cœlis, ruptis ſuper æquora velis,
Regia pompa perit, ſed opes Neptunus ademit,
Enatat infelix rex, caro nuda tremit.
Nuda ſub algore ſtant viſcera plena dolore,
Dedita mœrore, nudataq; prorſus honore,
Dum data damna dolet rex, ea dicta monet.
O male Neptune, fallax ſuper æquora numen,
Quo loca fortuna conuertis in ima cacumen,
Et citò præcipitas, quæ melior a parat.
Quæ mihi Sidonem fortuna dedit regionem,
Nunc malè per uerſa nomen mihi tollit & omen,
Fit grauis atq; fera quæ mihi mater erat.

Item de eodem Apollonio naufragium paſſo.

Aſtitit interea miſero piſcator, & inquit,
Heu quia te iuuenem miſerum fortuna relinquit,
Dic quis es? vnde venis? Naufragus inquit ero,
Qui fueram non ſum, pelago quo neſcio veni,
Naufragus egredior, numen Neptunus ademit,
Tu pietate Dei vir miſerere mei.
Ille videns ſpeciem iuuenis, formamq; decoram,
Tradit ei mediæ chlamydis qua fungitur oram,
Contulit hoſpitium, panis, & abſq; mora.
Conualuit, dum concaluit caro frigida regi,
Hoſpes ei bona pauca vehit, ſed largus adegit
Lectulus hoſpitij ſtramina pauca dedit.
Naufragus inquirit, qua vir ſolet arte potiri,
Quæ bona ſortiri, quod opus nunc poſſit inire,
Vt valeat miſeri ſurgere vita viri?
Paruulus hoſpes ait; Soleo piſcando vagari,
Retia mando mari, ſolitus ſum pauca lucrari,
Eſto mihi ſocius, ſi cupis arte pari.
Si tamen ignoras piſcantis inire labores,
Aut ſi maiores alibi ſperabis honores,
Eſt tibi materies vtilis ante fores.
Archiſtrates rex eſt dominus noſtræ regionis,
Curia regalis ſatis eſt ornata patronis,
Qua bene te poteris plus recreare bonis,
Vtere veſte mea, regisq; require plateam,
Filia regis ea reſidet, conſtante choream,
Rexq; per arua meat, vade videbis ea.

Item de Apollonio, vbi ſuſcipit eum rex Archiſtrates, & dat ei filiam ſuam.

Regis erant feſta, iuuenes luſere palæſtra,
Naufragus ad geſta veniens, prædoctior extat,
Aſpicit Archiſtrates, virq; iocusq; placet.
Dumq; pila ludunt, iaciunt, manibusq; retrudunt,
Incaluit ludus, placuit ſuper omnia nudus,
Naufragus arte ſui primus vbiq; fuit.
Balnea regis erant ſolita ſtatione parata,
Dum venit Archiſtrates regalia ferre lauacra,
Naufragus ingreditur, ſeruitioq; vacat.
Hic vbi ſe regi, ſeruus moderamine iungit,
Rex bonus iniungit regalia membra perungi,
Pectora dans lauacro ritè lauanda ſuo.
Dum placet obſequium iam regia menſa paratur,
Naufragus ad menſam præcone vocante vocatur,
Aſt homo nudatus verba dediſſe datur;
Non ego regali ſum dignus in æde vocari,
Nec conuiuari, neq; ſedis honore locari,
Totus enim perij, me ſpoliante mari.
Retulit hæc regi miſſus, qui iuſſa peregit,
Rex vbi dicta legit, veſtes miſeratus adegit,
Hic vbi dona vehit, nuda verenda tegit.
Curia regalis conuiuia magna perornat,
Egregia norma, rex gaudia magna reformat,
Inclytus ornatus luſtrat vtrunq; latus.
Gaudia de more reſonant, rex fulget honore,
Naufraga paupertas nimio depreſſa pudore,
Erubuit comedens, dum ſua damna dolet.
Deflexo capite dum naufragus ille ſederet,
Et rex & proceres ſua geſta notanda viderent,
Arguitur iuuenis triſtia facta gerens.
Dicit ad hæc quidam, quod cogitat ille notaui,
Aurea ſi poterit clam tollere vaſa putauit.
Nobilis Archiſtrates, non ita ſentit, ait.
Imò recordatur quia naufragus expoliatus,
Non habet ornatus quales decet hos comitatus,
Triſtior eſt cunctis, & dolet ipſe ſibi.
Aduenit interea pulcherrima filia regis,
Organa cum citharis cantuumq; decenter adegit,
Vnde domus regis gaudia magna vehit.
Virgineos geſtus & cætera, curia laudat,
Naufragus arguitur, cur non ſuper omnia plaudat;
Rex ait, ô ſocie, nónne puella placet?
Ille refert; Bone rex, ſtrepitum nunc ſi placet arce,
Filia non artem nouit, ſed percipit artem,
Ars ait arte mei plena patebit ei.
Filia deſiſtat, ſi noſcere vis citharistam,
Porrigat huc citharam, nos experiemur in ipſa,
Curia percipiet quid mea Muſa poteſt.
Surgit Apollonius facie formaq; decora,
Intonuit cithara, dedit organa voce ſonora,
Viſus eis ſatis eſt Orpheus arte bona.
Audit & obſtupuit Cleopatra puella canorem,
Præbuit & iuueni magnum reuerenter honorem,
Hunc quoq; doctorem vult ſibi virgo fore.
Traditur extemplo Cleopatra docenda magiſtro,
Tradidit & iuueni varios pater ipſe miniſtros,
Et loca diſtribuit cantibus apta ſibi.
Docta ſatis tandem cithara, miroq; canore,
Doctoris bona virgo ſui feruebat amore;
Languida de more pectora virgo fouet.

Neſcit

Neſcit Apollonius qua langueat arte puella,
Judicat iſta patri, metuit pater edita verba,
Ingrediturq́ tacens qua grauis illa iacet.
Filia conticuit, quarit pater vnde doleret,
Incipit hac flere, lachrymas gemitumq́ mouere,
Plorat & ipſe pater viſcera mœſta ferens.
Filia quid pateris? Grauis eſt mihi paſſio dicit,
Soluere quam medici nequeunt, neq́ prorſus amici;
Ua mihi cur moreris? dicito (quaſo) mihi.
Illa refert; diſcede pater, modicumq́ quieſcas,
Nam mihi plus morbi tua iam praſentia praſtat,
Scriptaq́ ſuſcipies ex quibus iſta ſcies.
Filia ſcripta parat, quibus hac dat geſta notari,
Nolo maritari regi, neq́ ſponſa rogari,
Naufragium paſſo me pater (oro) dari.
Naufragus ignorat qua filia ſcripta ſubegit,
Et tulit hac regi, rex ſuſtulit atq́ relegit,
Menteq́ collegit quid data charta velit.
Uiſitat in thalamo rurſus pater ipſe puellam,
Et qua ſcripta dedit manibus concluſa reſeruat,
Ac verbis placidis intulit iſta ſibi;
Qua mihi ſcripſiſti, ſi filia corde petiſti,
Quod, volo, quaſiſti, nec in hoc tibi quaro reſiſti,
Quod petis, ecce dabo, namq́ libenter ago.
Non genus aut patriam iuuenis, nō nomina ſcimus,
Sed ſi virtutes actusq́ notare velimus,
Regibus eſt potior nec probitate minor.
Lata puella ſatis languoribus euacuatis,
Oſcula dat patri, ſurgens ſaniſſima gratis,
Gaudet & optatis voce reuerſa patris.
Hoc ita praſcito iuueni fauet illa cupito,
Lata nec inuicto contraditur ipſa marito,
Quo ſatis aſcito, ſana fit illa cito.
Copula regalis mandatur & aula parari,
Ille coronari rex & gener inde vocari,
In ſolio ſoceri ſedit honore pari.

Item de Apollonio, vbi mortuo Antiocho, ipſe eligitur in imperium Antiochiæ.

Antiochus moritur, nam fulminis igne crematur,
Filia cum patre parili de ſorte necatur,
Materies cineris corpus vtrunq́ fuit.
Rege carent proceres, regemq́ creare laborant,
Quilibet illorum dominum ſe velle perorat,
Quiſq́ ſibi dominum quarit Apollonium.
Hunc dominum fieri primatum turba requirit,
Poſſit vt aſciri, regniq́ decore potiri,
Hac ita ſortiri fata dedêre viri.
Litera miſſa foras, & miſſus vbiq́ laborat,
Et ſatis explorat qua rex manet orbis in ora,
Per varios fluctus, miſſa carina volat.
Dum citò feſtina promit aquora miſſa carina,
Vidit Apollonius venientia vela marina,
Et ſtetit in prora quarere facta noua.
Quarit & à nautis, quid agant, qua ſint noua rerū,
Si vel emenda gerunt, vel ibi venalia quarunt,
Reſpondent homines, & noua magna ferunt;
Mortuus Antiochus rex eſt, dominus dominorum,
Quarit Apollonium regem robur ſeniorum,
Hunc etenim ſolum regna tenere volunt.
Innumeri iam legati mittuntur in orbem,
Quarere per patrias, per ſingula regna, vel vrbes,
Nos quoq́ legati, mittimur, iſta pati.
Dicite (quaſo) viri, quo debeat orbe requiri,
Quo ſtudio, qua parte queat quaſitus adiri,
Orbis enim dominum patria quarit eum.
Archiſtrates loquitur, genero cantè reticente,
Quis ſit Apollonius, non noſco, ſuúe parentes,
Miror vbi latuit qui modo ſummus erit.
Ridet Apollonius conceptaq́ gaudia celat,
Se prius ignotum ſocero videndo reuelat,
Exprimit & nomen, quo reuerendus erat.
Hic ego ſum, dixit, quem nuntius iſte requirit,
Ergo pater iubeas, ſi me cupis orbe potiri,
Omne quod eſt, vel eris, me quoq́ ſubdo tibi.
De nihilo nihilum pietas tua me releuauit,
Rebus adornauit, ſocero ſponſaq́ beauit,
Regem reſtituit, me recreauit, ait.
Hoc pater audito, loquitur verbo redimito,
Filia quid facimus? tu glorificata marito,
Ante virum propera, gaudia funde citò.
Tolle gener gemmas, aurum totumq́ decorem,
Antiochum tollas, quo congaudemus, honorem,
Sponſaq́ te ſequitur, munera multa mouent.
Tu mihi par fueras, nunc orbe tuo dominaris,
Filius antè mihi dominus nunc eſſe probaris,
Perge precor fili, ſuſcipe regna tibi.

Apollonius tendit Antiochiam, ſed vxor eius in partu mortua, proiicitur in mare.

Pergit Apollonius, ſocero cum pace manente,
Pergunt & nauta, vento valido veniente,
Lataq́ proſequitur ſponſa vocata virum.
Coniuge pregnante, redit hinc qua venerat ante,
Sed maris in medio male tempeſtate minante,
Parturiens mater mortua viſa iacet.
Filia viua quidem, ſed mater obiſſe putatur,
Capſa ſatis digna pro funere clauſa paratur,
Quam ſibi pro tumulo rex tribuiſſe datur.
Fertur & indulta pro morte pecunia multa,
Qua fierent pulchra domina quandoq́ ſepulchra,
Congrua regina cùm maris aura ſinet.
Flebilis hac arca dum fœmina ponitur arcta,
Arca tulit chartam conſcripto grammate partam,
Qua loquitur, qua ſit, quid velit, vnde venit.
In mare proiicitur, per littora multa vagatur,
Reperit hanc medicus; reſerat; medicina paratur;
Fœmina concaluit viua, mouetq́ caput.
Mortua regina loquitur, ſumpta medicina,
Huc licet, ò medice, me vexerit aura marina,
Sum quia regina turpia nulla ſinam.
Viuere caſta volo, mea iam tibi munera dono,
Ne violanda thoro tribuar, lachrymoſa perero,
Non habitare foro proſtituenda volo.
Annuit, & mane tulit hanc ad templa Diana,
Ordine virgineo qua pracipit hanc habitare,
Atq́ dea vane pinguia thura dare.

Apollonius relicta filia in vrbe Tharſia, pergit Antiochiam.

Pergit Apollonius, nimium pro coniuge plorans.
Tharſorum portum, modica ſortitur in hora,
Suſcipit hunc populus, pergit & ipſe foras.
Paruula nata quidem citò commendatur ibidem,
Rex redit in patriam quam rexerat ordine pridem,

Hoſpita non tenuit cum pietate fidem.
Filia regis erat ex nomine Tharſia dicta,
Vrbeq́; Tharſerum populo regitante relicta,
Poſt data ſupplicius hoſpitis arte fuit.
Tranquilio tunc hoſpes erat, cui parua puella
Eſt data, quam coniux Dionyſia nomine ſeruat,
Tharſenſis patria ſeruat, honorat eam.
Hoſpitis vnica filia paruula tunc generata
Eſt, cui Tharſia filia regia fit ſociata,
Vtraq́; nunc nata ſtat paritate rata.
Regis & ex thalamis nutrix ibi digna remanſit,
Vbere cuius alipater hanc pro tempore ſanxit,
Quæ vocat obſequiis nocte dieq́; ſuis.
Vna fuit nutrix, & vita coena puellis,
Gloria diſſimilis, genus eſt & forma rebellis,
Parq́; dea Veneri Tharſia pulchra fuit.
Virgo decennalis fuerat, cùm ſedula nutrix,
Fine diem claudens, tulit vltima gaudia lucis,
Littore Neptuni tunc ſibi tumba fuit.
Ingemuit pro morte nimis nutricis alumna,
Quotidie lamenta mouet, quia luctus inundat,
Sola petit tumulum Tharſia ſæpe ſuum.
Regius ornatus dum virginis acta decerat,
Totus eam populus laudat, reueretur, honerat,
Hoſpitis inuidia naſcitur abſq́; mora.
Filia nam propria minus hac formoſa videtur,
Et minor ornatus quo glorificetur, habetur,
Omne tulit ſecum Tharſia virgo decus.
Præcipitur ſerui manibus clam virgo necari,
Eius vt ornatu queat altera virgo parari,
Et magis aptari, ſplendidiorq́; dari.
Tranquilio dum ſæpe ſuo ſeruo iubet iſta,
Hoſpita peſſima plus Dionyſia mandat & inſtat,
Clam tamen id quæris ſponſus & illa geri.

Tharſia filia Apollonij capitur à pirauis, & venditur lenoni in ciuitate Militena.

More ſuo tumulum nutricis virgo requirit,
Seruus vt hanc perimat clam mane paratior init,
Fata ſuæ famula Tharſia plorat ibi.
Virgo videns animum ſerui, petiit miſereri,
Vir mala corde gerit, neq́; vult pietate moueri,
Imò tenens gladium, mors tibi (dixit) erit,
Dum timet illa viri collum feritate feriri,
Plorat, & inquirit cur debeat iſtud inire,
Dic homo, cur morior? Retttulit ille ſibi;
Fata tuæ mortis ſpecies tua pulchra meretur,
Et bonus ornatus qui te gradiente videtur,
Auferet hoc ſecum noſtra puella decus.
Dum ratiocinium perimenda puella teneret,
Turba piratarum videt hanc, ſatagitq́; tenere,
Seruus abit fugiens, ſola puella ſedet.
Mirantur nautæ faciem, formamq́; decoram,
Præda fit egregia quam ferre pirata laborat,
Tharſia dum rapitur nauigat abſq́; mora.
Procidit ante pedes regina puella virorum,
Narrat & horribiles caſus mortesq́; ſuorum,
Et petit vt parcant commaculare thorum.
Dicit eis; Curate mei miſeræ miſereri,
Turpibus obſequiis ne me iubeatis haberi,
Credite quod fuerim filia regis heri.
Me peto vobiſcum ſub virginitate tueri,
Artibus & meritis iuſtitiſcio iuſta mereri,
Sæpe meis manibus quæſtus honeſtus erit.
Complacuit nautis, quod prouida Tharſia dicit,
Et iuuenum mentes ornata locutio vicit,
Caſtaq́; præualuit virgo, relicta ſibi.

Tharſia venditur à piratis in vrbe Militena, vbi regnat Athenagoras, qui ſaluat eam a ſtupro.

Vela dedit ventis, tulit altos nauta meatus,
Virgo ſua carnis nullos capit inde reatus,
Vrbs Militena ratis littora prima facit.
Magnus Athenagoras rex præfuit in Militena,
Vrbs populo plena fuit, inclyta, diues, amœna,
Ciuibus in medio grande lupanar erat.
Tharſia venalis media producta platea,
Dum ſuper arua meat concurrit ab vrbe chorea,
Nam maris eſſe deam turba putabat eam.
Venditur emptori qui ſtupra tenet regionis,
Arte lupanari vendebat iura pudoris,
Actor erat ſcorti, turpis amore fori.
Primus Athenagoras rex quærit habere puellam,
Primitias cui virgineas dum leno reſeruat,
In thalamum regis Tharſia tracta venit.
Solus vbi ſolis rex debita quærit amoris,
Virgo ſuis lachrymis defendit iura pudoris,
Et petit audiri pro bonitate viri,
Parce mihi, bone rex, ſed plus tibi parcere cura,
Reſpice præterita, potius perpende futura,
Tu tibi præcipuas nobilitate tua.
Regis Apollonij ſum filia, Tranquilioni
Dum commiſſa forem, ſum tradita perditioni,
Sumq́; manu ſerui iuſſa ſub enſe mori.
Res erat in fatis, & ego quaſi perdita gratis,
Cum properando ratis adiit me plena piratis,
Meq́; datam morti præda pirata rapit.
Regula mercati, contraria nobilitati,
Dedita luxuriis grauis æmula virginitati,
Me tibi proſtituit, turpia lucra pati.
Hæc tibi diſpliceant, quia te decet ista vereri,
Regia ſum genere, cupio te rege tueri,
Sit mihi virginitas cras peto ſicut heri.
Integra cenſeri cupio, volo caſta teneri,
Vnde tibi laudem poteris ſine fine mereri,
Et tibi perpetuo gloria grandis erit.
Tharſia dum thalamo iam proſtituenda putatur,
Obtinuit probitate ſua ne proſtituatur,
Alterius generis lucra parantur ei.
Tharſia lenoni cupiens lucroſa putari,
Verſibus & citharis ſtuduit quam plura lucrari,
Vnde lupanari diſtulit ipſa dari.
Nobilium dona conquirere Tharſia prona,
Membra pudicitiæ redimit, laudisq́; coronam,
Lucraq́; multiplicat, dum cithariſta ſonat,
Taliter obtinuit, ne corpore commaculetur,
Néue lupanari, vel ſorde viri violetur,
Integra ſtat ſecum, fertq́; tenetq́; decus.

Apollonius pergit ab Antiochia in Tharſiam vrbem requirere Tharſiam filiam ſuam.

Magnus Apollonius cùm iam ſua regna teneret,

Per-

Pergit vt & natam ſecum mereatur habere,
Atque ſepulturam matris adire gerit.
Rex pater vt venit, vbi ſit ſua Tharſia quærit,
Hoſpita defunctam ſatagit mentita fateri,
Rex ſine fine gemit, ſpesq́; paterna perit.
Dicta pater credit, dolor inclytus intima lædit,
Triſtior incedit, dum per maris alta recedit,
Vrbis ad arua redit quæ Militona dedit.

Apollonius recognoſcit & recipit filiam ſuam in vrbe Militena, per regem Athenagoram.

Grandis erat feſtiua dies, recolenda per vrbem,
Adueniunt turba patremq́; venire perurgent,
Vt curet feſtis lætus adeſſe ſuis.
Rex citò feſtinat clauſa latitare carina,
Quæ ſua ſentina tenebras, non gaudia minat,
Et iubet vt famuli gaudia nulla ſinant.
Magnus Athenagoras rex aduenit ex Militena,
Triſtitiam remouere volens ad gaudia plena,
Nec ſibi permiſſum quod cupiebat, erat.
Dixit Athenagoras; ô Tharſia virgo decora,
Verſibus & citharis hunc lætificare labora,
Munera percipies quæ cupis abſque mora.

Tharſia recognoſcitur à patre ſuo Apollonio.

Ad patris ignota ſolatia Tharſia venit,
Nec tamen arte ſua tormenta doloris ademit,
Nam pater in tenebris ſtans ſua fata gemit.
Hic gemit, illa canit, cantuq́; reſultat inanis,
Nam pater inſanit, rumpuntur vertice cani,
Commotusq́; magis, rex lachrymanter ait;
Vade puella foras, mea mens mœrore laborat,
Longius a prora ſi vis tua dicta perora,
Si mea vis dona, deſine, vade foras.
Non tua dona volo, ſed quæ problemata promo,
Nunc mihi te ſolo ſolus reſerante peroro,
Surge recede ſolo, te precor abſq; dolo.
Tharſia fortunam memorat cantando paternam,
Et mala quæ patitur numerat pſallendo moderna,
Regis Apollonij triſtia fata canit.
Triſtis Apollonius gemitans, plenusq́; dolore,
Gaudia non recipit, neq; carmina digna canore,
Pulſaq́; calce patris Tharſia læſa dolet.
Læſa puella dolens plangit nimis & lachrymatur,
Cum gemitu planctuq́; ſuo, patris memoratur,
Hos quoq; verſiculos protulit ore ſuo:
Tharſia vah miſera, miſeri proles genitoris,
Regis Apollonij dolor & fortuna doloris,
Nunc vtinam moriar, dedita ſæpe mori.
O pater infelix, ô nata caduca parentis,
Cauſa fui mortis genitricis, mors morientis,
Et patris & matris mortis origo fui.
Nunc & ego moriar, vtinam neq; nata fuiſſem,
Nec mihi nec patribus tot fata nociua dediſſem,
Mallem non naſci, vel male nata mori.
O rota fortunæ, quæ tempore cuncta reuoluis,
Cur mala quæ patior nullo mihi tempore ſoluis?
Hæc mala non merui, quæ modò læſa luo.
Quid merui? quid deſipui, quia læſa recedo?
Nunquid ob hoc patior, quia facta mei patris edo?
Regis Apollonij filia ſemper ero.

Apollonius recepit filiam ignotam, & fit lætitia magna in vrbe Militena.

Geſta paterna canens dum verſibus exprimit illa,
Neſcia cui loquitur, patris eſt accenſa fauilla,
Quæ ſatis ardore pectora mœſta mouet.
Rex animo triſti dixit; Dic, quid cecinisti?
Quo patre veniſti? patria qua nata fuiſti?
Dic citò, quid loqueris? quæ noua mira geris?
Illa genus patriamq; refert, & cætera cuncta,
Quomodo perdita, captaq́;, vendita, ſitq́; redempta,
Et quod Athenagoras rex pius hoſpes erat.
Dum pater attentè, conſiderat iſta loquentem,
Mox ait adflentem; Me Tharſia noſce parentem,
Iam tua cauſa patet, filia noſce patrem.
Verus ego genitor, tu filia vera propago,
Moribus & ſpecie materna videris imago,
Matris es indago, ſus tibi patris ago.
Rapta patris verò dulcedine Tharſia quærit,
Filia cenſeri, regalia iura mereri,
Amodo diues erit Tharſia pauper heri.
Cognita nata patri fuit illicò vera medela,
Gaudia iam reparat, nata reſonante loquela,
Lux & vita patris filia regis erat.
Rex dedit amplexus viuam rediuiuus adeptus,
Sæpeq́; complexus, ſatis eſt ſuper oſcula feſſus,
Nam velut exanimis, nata, paterq́; cadit.
Deſerit alta ratis, rex lætus adeſt tribulatis,
Filia, vita patris, mediis ſtat Tharſia pratis,
Veſtibus auratis glorificata ſatis.
Stabat Apollonius, populo rogitante vocatus,
Ritè coronatus, ſolioq; thronoq; leuatus,
Nobilis archatus ſtipat vtrunq; latus.
Narrat Athenagoras quos pertulit ipſa labores,
Et varios caſus mortis, variosq́; dolores,
Multorum lachrymas pro pietate mouens.
Teſtaturq́; patri, ſe teſtem virginitatis,
Cùm fuerint illam multi violare parati,
Ipſa tamen meruit turpia nulla pati.
Rex & Athenagoras nunc à patre præmia quærit,
Cùm meruiſſet, heri patris gener optat haberi,
Filia tunc tacuit, ſed pater inquit, erit.
Ergo ſubarrari datur, & regina vocari,
Gaudia regali mandantur in vrbe parari,
Sponſaq; pro meritis Tharſia virgo dari.
Exilij priſci iam Tharſia vult reminiſci,
Et ſatis vlciſci quæ pertulit amodo gliſcit,
Prima lupanari pœna paretur, ait.
Tharſia contendit, reus in cruce leno pependit,
Quem rogus incendit, ſic Tharſia digna rependit,
Sic mala ſunt reprobis, ſic bona nata bonis.
Nititur & reliquas regina referre querelas,
Quomodo perdita, tradita, vendita, capta reuelat,
Quantaq; perfidia Tranquilionis erat.
Rex vbi ſigna mouet, perdit citò Tranquilionem,
Perdit & vxorem, cuius Dionyſia nomen,
Tharſenſes ciues gaudia multa mouent.
Rex pater vxoris recolit nunc fata prioris,
Scire ſepulturam loca vult, funusq; doloris,
Quâ potuit genitrix parturiendo mori.
Amodo poſt multa, cum Tharſia iam foret vltra,
Vela vehunt vltra materna videre ſepulchra,
Si quà reuelare vir, mare, terra valet.

Dummodo regales laxant ſuper æquora naues,
Fortuitu mane veniunt ad templa Dianæ,
Qua genitrix planè viua potensq́; manet.
Rex pius vxoris dum ſigna refert morientis,
Viua ſedens loquitur, cognoſcit & acta loquentis,
Viua videns viuum ſuſcipit illa virum.
Lætus Apollonius reginaq́; cum regione.
Exornant thalamum, geſtantur vtraq; corona,
Filia cum genero, gaudia mira mouent.
Tempora paſſiua fugiunt, redeuntq́; datiua,
Mater adeſt viua, natamq́; videt rediuiuam,
Sic tota caſtigat, ſoluit & ipſa ligat.

Apollonius viſitat ſocerum Archiſtratem.

Viſitat Archiſtratem rex. ſponſa videt genitorem,
Poſt apud Antiochos, regum veneratus honore,
Obtinet imperium, regna paterna fouens.

¶ Carthago deſtruitur.

SCipio Aphricanus totam Hiſpaniam peruagatus à Pirenæo vſque ad Oceanum omnia obtinuit, & Romanis prouinciam fecit. Annibal verò iam tota Aphrica à Scipione igne ferroq; vaſtata, à ſuis in patriam reuocatus eſt. Qui interfectis omnibus Italicis militibus, qui eum ſequi nolebant, cum fletu Italiam dereliquit. Sed prius, vnde mirandum eſt, Annibal bellis morbiſq; ferè iam exhauſtus, Sempronium conſulem Romanorum cum exercitu ſecum bellantem deuicit, & in Vrbem fugere coëgit.

Cùm igitur Annibal ad Aphricanum littus appropiaſſet, miſit ſpeculatorem qui de ſtatu terræ ſibi permutaret. Qui ad eum reuerſus, dixit; ſe non Vrbem ſed diruta ſepulchra vidiſſe. Annibal Carthaginem veniens, Scipionis colloquium petit. Vbi, dum ſe ambo mirabiles bellatores mutuis colloquiis aſpexiſſent, vterq; alterum admiratus pacis infecto negotio, diſceſſerũt. Rurſusque inter eos bellum conſeritur. Quod magno vtriuſq; principis ingenio, virtureq; confectum. Romanis tandem plenam victoriã dedit. Cæſa ſunt ibi Carthaginenſium decem millia, elephanti octuaginta interfecti vel capti. Annibal Carthaginenſibus ſuadet reſiduam ſpem eorum in pace ponendam, ipſeq; cum quatuor militibus clam elapſus, ad Rumetum regem confugit.

Carthaginenſibus pax à Scipione ſenatu aſſentienre, conceditur, Caio Cornelio, Lentulo Publio conſulibus. Naues Carthaginenſium pluſquàm quingentæ in altum ductæ, in præſenria & conſpectu vrbis ſuæ, cremantur. Scipio ab Aphrica deuicta vocatus eſt Aphricanus; & Romam rediens, cum triumpho glorioſè receptus eſt.

Eo tempore Punicum bellum, anno 18, poſtquam ſecundo initiatum erat, finitum eſt. Anno ab Vrbe condita 546.

Eiſdem temporibus apparuerunt prodigia in cœlo, videlicet, Sol minor ſolito, Solem pugnare cum Luna; duas Lunas ſimul exortas; duo ſcuta ſanguinem ſudaſſe; cruentas ſpinas in corbe à cœlo cecidiſſe.

Oroſius refert, quòd ipſis diebus ciuitas Campaniæ nobiliſſima Tarentum deſtructa eſt. Per quam, tam Pyrrhi regis Epirotarum, quàm Carthaginenſium bellum originem accepit. Extunc Romani ex omnibus regnis & ciuitatibus & oppidis, quæ ſuprà nominauimus auro, argenro gemmiſq; in immenſum ditari cœperunt. In prioribus enim bellis pecora tantùm & res exiguas rapuerunt. Cætera verſificè contemporanea dicamus de rege Antiocho Epiphane, & de Iudæis in principio Machabæorum. Quibus dictis ad Romanam hiſtoriam reuertemur.

De rege Antiocho Epiphane, fratre Seleuci, in principio Machabęorum.

Epiphanes, frater Seleuci, ſurgit & eſt rex,
Dicitur illuſtris, qui binis tempore luſtris
Obſes erat Romæ, vincula longa dolens.
Tunc in Iudæis generatio peſſima creuit,
Iura Dei ſpreuit, colit idola, diis adoleuit,
Aſtaroth & Baalim tunc holocauſta dedit.
Quærit, vt Antiochus det eis pro lege lupanar,
Templaq́; det phana, ferat idola, conſtruat aras,
Plebs etenim vana lege carere parat.
Incircuncisi, ſceleroſo dogmate pleni,
Nomina permutant, dicantur vt Antiocheni,
Talibus Antiochus tractus & ipſe venit.
Dum venit Epiphanes, reuerenter ſuſcipitur rex,
Gaudet & impia plebs, quia rex dedit vt foret exlex:
Altera plebs doluit, quæ mala caſa luit.
Cœtus iniquorum gaudet ſuper acta malorum,
Caſa beatorum ſunt millia multa virorum,
Turba ſacerdotum plangit & omne ſolum.
Hincq́; datis damnis, biniſq́; fluentibus annis,
Rex redit, bona cuncta dedit, rapienda tyrannis,
Omne decus Domini, vaſaq́; ſancta tulit.
In medio templi, iuſſit Iouis idola poni,
Spreta lege poli, comedunt porcina coloni,
Phana Bebelzebub iuſſit in Vrbe coli.
Corpora dat iuuenum ſurſum crucifixa leuari,
Et iubet infantes, ad eorum colla ligari,
Sic ſenis & iuuenis perdita vita cadit.
Impius Epiphanes montis Sion occupat arcem,
Datq́; Macedonibus quibus hos crudeliter arcet,

Et

Et iubet vt crucient quotquot habere poteſt.
Lex perit, plebs interit, loca ſanguine turgent,
Altera plebs exlex locuples permanſit in Vrbe,
Moreq́ gentili thurificabat ibi.

De Mathathia patre Machabæorum, per idem tempus.

Nunc Machabæorum pater exurgens Mathatias,
Plurima reſtaurat quæ perdita flet Ieremias,
Legis enim Domini vult reparare vias.
Renuit idolatris ſcelerum præbere fauorem,
Catholicos populos, iuuenes ſimul & ſeniores,
Legis in auxilium ſubdere colla monet.
Idola ſectantem perimit cum ſacrificante,
Aggregat aſtantem populum, ſub lege morantem,
Deſtituens aras, bella futura parat.
Ad loca tuta redit, metuens à principe lædi,
Cum quo ſecedit populus qui rectius obedit,
Hoſtibus aſſiduus prælia ſæpe dedit.

Hæc ſunt nomina filiorum Matathiæ, qui dicuntur Machabæi.

Omnia natorum Matathiæ nomina pangis,
Eſt Simon, Iudas, EleaZarus, atque Ioannes,
Quintus erat Ionathas prælia mira parans.
Incircuncisos præcedit quoſq́ ſuorum,
Sabbatha reſtaurat, legemq́ reformat eorum,
Idola deſtituit, mundificatq́ ſolum.
Deſpicit Antiocho ſupponere colla tyranno,
Iura magiſtratus cùm iam bene rexerit anno,
Corpus adit tumulum, ſpiritus ante Deum.
Epiphanes quia Iudæis voluit dominari,
Motibus aſſiduis iubet his ſua bella parari,
Retulit & populus prælia Marte pari.
Sabbatha non ſeruant, quia pars aduerſa proterua
Atrius eneruat populum, dum ſabbatha ſeruat,
Non datur vlla quies, nec vacat illa dies.

¶ De bello Macedonico.

POſt Aphricanum bellum ſequitur Macedonum. Quod cum multo Romanorum detrimento, tandem victis, hoſtibus, terminatum eſt. Quintio Flaminio conſule pax data eſt eis. Qui poſt hæc Lacedæmonios pugnando deuicit, obſideſque nobiliſſimos ab eis accepit, Demetrium Philippi filium, & Armidem, Nauidis filium, acceptoſque, ante currum triumphalem, in Vrbem deduxit Romanorum captiui, qui ſub Annibale venditi fuerant, abraſis capitibus in ſignum abolitæ ſeruitutis reuertuntur.

Eo tempore Lucius Fuluius, commiſſo prælio cum Cenomannis, qui Cremonam vſque peruenerant, & Placentiam deuaſtabant, ſplendidè triumphauit. Item Flaminius proconſul, Philippum regem, cum Thracis & Macedonibus atque Illyricis contra ſe venientem, multis millibus ex Macedonibus cæſis, ſubegit.

Hiſdem diebus Annibal apud Epheſum ad Antiochum Antiochiæ regem venit, eumque contra Romanos admodum concitauit. Vnde & claſſis Antiochi Annibal præpoſitus efficitur, & à Scipione, nauali prælio ſuperatur. Statim ab Antiocho pax depoſcitur, & præſtatur.

Annibal ad Bruſiam regem Bithyniæ fugiens, dum à Romanis repoſcitur, veneno bibito, vitam finiuit. Ipſis temporibus, Scipio Aphricanus vir omni laude digniſſimus, ab ingratis ciuibus ſuis expulſus, apud Liternum oppidum morbo conſumptus, obiit. Qui ſuo ſepulchro epitaphium ſic iuſſit inſcribi: *Ingrata patria, nec oſſa mea habebis.* Nunc de Iuda Machabæo, & actibus eius, variatis dictaminum modulis, verſificè lectoribus ferculum proponamus, & poſtmodum rurſus ad Romanam hiſtoriam reuertamur.

PARTIS VNDECIMÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM PARS DVODECIMA.

IVDAS MACHABÆVS.

DEficiente patre ſurgit Iudas Machabæus,
Corde gigãteus, quo principe regnat Hebræus,
Deficit Antiochus, præualet ipſe Deus,
Iudaicas gentes reuocat per regna latentes,
Marte premit proceres, perimit virtute potentes,
Militiaq́ ſui magnus in orbe fuit.
Loricam virtutis habens, animumq́ leonis,
Samariæ Syriæq́ ducem primum regionis
Fudit Apollonium, deſtituitq́ bonis.
Eiuſdem mucrone ducis cinctus Machabæus,
Alterius Syriæ dominum Simon Chananæum
Poſt premit in bello, Marteq́ fudit eum.
Millia ſeptena tunc interfecta feruntur,
Armaq́ Iudæis ſatis hinc collecta leguntur,
Plebs erat armata, reddere bella rata.

Antiochus mouet exercitum aduerſus Iudam Machabæum.

Commouet Antiochum ſtrages, caſusq́; ſuorum,
Armaq́; reguorum vocat infinita ſuorum,
Sic, vt Hebræorum diſſipet omne ſolum.
Iuſſit vt interea Lyſias deleret Hebræos,
Et male Iudæos cruciet, dictos Machabæos,
Viuere morte reos non patiatur eos.
Regna domi poſuit Lyſia ſub principe tuta,
Ipſeq́; Perſarum pergit captare tributa,
Cum quibus Hebræos ſuppeditare putat.
Hæc vbi dux Lyſias potuit mandata mereri,
Iuſſit ad Hebræos elephantica caſtra moueri,
Montibus & planis prælia dira geri.
Eligit ergo duces tres aduerſus Machabæum,
Nicanorem cum Gergia ſimul & Ptolemæum,
Quorum militia quam citò fundat eum.
Quadragies mille peditum, plus millia ſeptem
Tradit eis equitum, quibus agmina bellica ſeptent,
Inſuper arma Syri plura dedère viri.
Iudas in Maſphat, & millia quinque virorum,
Atque equitum mille, tulit agmina pauca ſuorum,
Cum quibus in Domino prælia ferre volunt.
Veſpere, tres venêre duces, iam ſole cadente,
Qui Iudam de nocte putant captare latenter,
Fraudeq́; præſcita, fraude cauetur ita.
Ignibus hic poſitis, Iudas ad plana rediuit,
Gens vacuus viſis loculis, montana requirit,
Errat, & in vanum nocte laborat ibi.
Ex improuiſo Iuda certamine viſo,
Mane duces fugiunt, Machabæi robore niſi,
Nam fractis cuneis diripit arma citè.
Parte tamen tenta Gorgias bella retentat,
Obuius eſt Iudas, reliqua iam parte perempta,
Ictibus argutis fudit & arma ducis.
Fudit & illorum tria millia cæſa virorum,
Armaq́; cunctorum Iudas collegit eorum,
Detulit & ſpolium, diues ad omne bonum.
Collectis magnis Lyſias hincinde tyrannis,
Bella mouens iterum, binis mergentibus annis,
Deterius cunctis victus, & ipſe fuit.
Omnibus Antiochi ſatrapis ducibusq́; fugatis,
Et locupletatis populis ac magnificatis,
Mœnia Hieruſalem gliſcit adire ſatis.
Quumq́; vident templum ſylueſtri frutice plenum,
Spurcitia cœnum ſpectantibus eſt alienum,
Hæc vbi conſpiciunt, pectora mœſta gerunt.
Dum ſatis hic plorãt, lachrymis dum fletus inundat,
Intus & exterius templi ſacra mœnia mundant,
Ianua conficitur, porticus ampla datur.
Hæc vbi mundauit, equites hincinde locauit,
Qui ſatis impugnent fortiſſima mœnia Dauid,
Arcis cuſtodes vincere Marte volens.
Tres anni iam tranſierant, ratione colendi,
Quum facies templi reparatur, menſe Decembri,
Quando prophanata cuncta fuère ſacra.
Vrbe reſarcita penitus ſunt idola trita,
Nunc & Amonitam gentem premit Iſraëlita,
Caſtraq́; munita rumpit in orbe ſita,
Inde Timotheum ſatrapam vincit Machabæus,
Interit Heneas, cecidit princeps Idumæus,
Obtinet Hebræus, vincit vbiq; Deus.
Intonat Antiocho grauis & celeberrima fama,
Omnia montana Iudas tenet, omnia plana,
Reſtat vt Antiochi victa corona cadat.
Territus eſt ſuper omnia rex, plenusq́; pudore,
Corde tument, animoq́; ruens, ardensq́; furore,
Viſceribus fractis, peſte ſequente dolet.
Nam cadit a curru, confractus in interiora,
Vulnere colliſum iecur & diaphragma laborat,
Vermibus innatis fœtuit abſque mora.
Exiit a ſtomacho fœtore referta putredo,
Horruit ipſe miſer, ſed plus equus ille Macedo,
Pelle ſub inflata vermis in ore natat.
Ipſe ſuo tandem victus fœtore ſuiq́;,
Neſcit vbi fugiat, quia fœtor abundat vbique,
Vndique ſtat ſanies, membra cruore liquent.
Dum videt a cunctis miſera ſe ſorte relinqui,
Cognitor ipſe ſui, iam morti proximus, inquit,
Debet homo vero ſubditus eſſe Deo.
Spondet & Hebræis non cogere ferre tributa,
Libertatis eis dat fœdus, eosq́; ſalutat,
Quos ſibi dilectos quærit & eſſe putat.
Antiochi puer Antiochus, dominus dominorum,
A patre tunc legitur fideicommiſſus eorum,
Rexq́; diem functus, fertur obiſſe thorum.
Rex moritur peregrè, montana dedêre ſepulchrum,
Dedecus illatum ſibi morte reliquit inultum,
Vltio digna fuit, nam ſua facta luit.

De Antiocho iuniore filio Epiphanis aduerſus Iudam Machabęum.

Iunior Antiochus tollit diademata patris,
Filius Epiphanis, ſed & aſtruat actibus atris,
Prælia dans gratis deteriora ſatis.
Tunc equites fuerant viginti millia regi,
Et varios pedites quaſi centum millia legit,
Curribus innumeris, turba vehenda vehit.
Stant numero triginta duo fortes elephantes,
Quiſque tulit turrim, turrisq́; viros iaculantes,
Terq́; decem diros portat vbique viros.
Cuſtodes pedites, habet vnica beſtia mille,
Quingentos loricatos equites, ſedet ille,
Qui ductor fuerat ſignifer intus erat.
Beſtia docta fuit ad prælia, ſanguine mori,
Et rubei vini ſit amica, bibendo colori,
Vt roſtro rapiat, quos videt ipſa mori.
Aduenientia circuit agmina regia Iudas,
Arma nitentia proſpicit omnia ſorte futura,
Et rediens acies inſtruit ipſe ſuas.
Iudaicas fortes confortat vbique cohortes,
Nec docet humanas, ſed cœli credere ſortes,
Vincant Iudæi, ſorte fauente Dei.
Occurrit genti Iudas animo vehementi,
De regis tunc parte viri cecidêre ducenti,
Hoſtibus innaſis pugna ſit arcta ſatis.
Dum videt aſtantes Eleazarus hinc elephantes,
Æſtimat in primo regem fare bella citantem,
Dirigit huc acies ipſeq́; primus adeſt.
Per medium ventris penetrat corpus morientis,
Opprimiturq́; feræ iuuenis ſub mole cadentis,
Beſtia dum cecidit preſſus & ipſe ruit.
Parua manus Iudæ nimio conamine niſa,
In medio gentis fuerat pars infima viſa,
Propterea ceſſit, ne morerentur ita.
Obtinet Antiochus campum, victorq́; remanſit,

Indeq́;

Indeq́ Hieruſalem properans ad mœnia tranſit,
Quam quum vaſtauit rex, ſatiatus abit.

Demetrius filius Seleuci iunioris inſurgit contra Antiochum iuniorem filium Epiphanis.

Filius Antiochi Seleuci præmemorati,
Nomine Demetrius, repetit diademata patris,
Antiochus iuuenis reſtitit arte ſatis.
Nam placuit ſatrapis vt honor reddatur eidem,
Quem pater obtinuit, iuſto diademate pridem,
Patria Demetrio præſtat vbique fidem.
Copia primatum qua Demetrium veneratur,
Antiochum Lyſiamq́ capit, redditq́ ligatum,
Enſeq́ Demetrij perdit vterque caput.
Dum benè Demetrius cum pace teneret honores
Incipit Hebræis ſolites renouare labores,
Vnde Hieroſolymam regia ſigna mouet.
Alchimus aduerſus Iudam fit in vrbe ſacerdos,
Miſerat & Bachidem rex impugnare proteruos,
Hic in Iudæam perdere cuncta meat.
Cunctos Iudæos veniens ex vrbe vocauit,
Pace data, dum bella vacant, dux caſtra locauit,
Iudas, non veniam, ne pereamus, ait.

Bachides euocatos Iudæos in dolo occidit ex eis ſexaginta millia, nec eos ſepeliri permiſit.

Nunc Iuda remanente domi, plebs arua capeſſit,
Duxq́ dolum texit, dum turba frequentius exit,
Turbaq́ dum vadit plurima, cæſa cadit.
Sexagies ſic mille viri gladio perimuntur,
Abſque ſepulturis omnes iacuiſſe leguntur,
Carnibus exutis eſca fuêre lupis.

Alchimus ſacerdos per Demetrium factus contra Iudam Machabæum manſit in Hieruſalem.

Dux remeat Bachides, præſul tenet Alchimus vrbẽ,
Qui proceres Bachidis retinet, quibus omnia turbet,
Lædunt Iudæos, & Machabæus eos.
Alchimus afflictus tandem nimis a Machabæo,
Pergit ad Antiochum, fugiens accuſat Hebræos,
Iudice Demetrio, curia damnat eos.
Alchimus & Nicanor eunt, dum pugna paratur,
Obuius eſt Iudas, ſed vincitur atq́ fugatur,
Integer ipſe tamen, clauſus in vrbe manet.

Nicanor reuertitur, ſed Iudas inſequutus interficit eum.

Caſtra monet remeare volens Nicanor ad vrbem
Pars Iudæ, ſuper arma furens ad terga perurget,
Vrget & inducit damna, pericla duci.
Nicanor primo gladio proſtratus in imo,
Interiit, ſua gens periit, tergore ſupino,
Iudas ſublatum detulit inde caput.
In facie templi ſuſpendunt colla perempti,
Membra ducis, ſunt eſca lupis, linguamq́ potentis,
Tunc auibus cœli plebs benedicta dedit.

Iudas Machabæus recipitur in tutelam Romanorum contra Demetrium.

Iudas Demetrij ſynthemate ſæpe grauatus
Poſtulat a Roma ſolatia magna ſenatus,
Romanusq́ fauet, conſociusq́ manet.
Demetrio ſub decreto Reſpublica mandat,
Ipſorum ſocios ne plus affligat & angat,
Amodo Iudæos qui grauat, angit eos.
Interea ſub Demetrio bellum reuocatur,
Copia militiæ contra Iudam renouatur,
Alchimus & Bachides ſigna tulêre duces.
Intulit & Iudas tria millia mane virorum,
Quumq́ vident hoſtes, pars maxima cedit eorum,
Vix octingenti prælia ferre volunt.
Dicit eis Iudas; Confidite, ne timeamus.
State viri fortes, pro lege Dei moriamur,
Sæpe ſolet magnam vincere parua manus.
Irruit in Bachidis cornu Iudas ſibi dextrum,
Vincit & a tergo cornu feriente ſiniſtro,
Dum pars victa luit, victus & ipſe ruit.

Mortuus eſt Iudas Machabæus, & ſepultus apud Mediam cum planctu magno.

Mira viri probitas maior feritate leonis,
Sic pro lege poli, pro tutela regionis,
Viuere dum potuit, maluit ipſe mori.
Planctus Hebræorum reſonat, gemitus ſeniorum,
Digna ſepulchra patrum naneiſcitur ipſe ſuorum,
Corpus apud Mediam fertur habere ſolum.

Romana hiſtoria de deſtructione Carthaginis, tempore Machabæorum.

ROmani hoc tempore iam deuictis Græcis, Syris, Hiſpanis & Aphris, Carthaginem, tanquam Romanæ vrbis æmulam, delere decreuerunt. Cuius ſitus, ſecundum Oroſium, talis fuiſſe narratur:

Muto amplexa 30 millibus paſſuum, tota penè mari cingebatur, atque faucibus aperiebatur, habentibus tria millia paſſuũ. Murus triginta pedum latitudinis fuit, ex ſaxis quadratis, in altitudine cubitorum quadraginta. Arx, cui nomen erat Byrſe, paulò amplius quàm duo millia paſſuum tenebat. Ex vna parte murus communis eſt vrbis & Byrſe, arx imminet mari. Quod mare Stagnum vocant, quia obiectu protentæ linguæ ſtrangulatur.

Cùm igitur Carthaginem Romani delere decreuiſſent, ortum eſt tertia vice Punicum bellum, Lucio Cenſorino, & Marco Manlio conſulibus, anno 50 poſt ſecundum bellum. Igitur minor Scipio, qui tunc erat tribunus militum, vnà cum conſulibus, Romanũ exercitum in Aphricam ducit, iuxta Vticam caſtrametatur. Euocatisq́; ad ſe Carthaginenſibus, arma ſimul & naues ſibi dari præcipit. Quod dum ſine mora facerent, & per decẽ millia paſſuum

à mari & ab Vrbe diſcedere præciperentur, pœnitentia ducti, & in Vrbem reuerſi, defenſare ſe patant. Duos Aſdrubales duces ſibi conſtituunt. Arma quoque ſibi teparare quibus vtantur.

Romani autem Carthaginem acriter impugnāt. Qui ad vltimam ſortem deducti, primùm Aſdrubales ſibi ſuſpectos, necauerunt. Ad vltimum quoque Romanis in deditionem venerunt.

Itaque Carthago funditus diruitur, lapidibus murorum omnibus in puluerem comminutis. Ipſaq́; cremata ſeptemdecim diebus arſiſſe perhibetur, omniſq́; multitudo captiuorum, exceptis paucis Principibus, vendita eſt. Regina Aſdrubalis, cum duobus filiis, furore fœmineo ignibus ingentibus ſe ingeſſit, in quo ipſa vltima regina, Didoni primę Penorum reginę, moriendo ſocia fuit. Factum eſt autem Carthaginis excidium, anno ſuæ conditionis 700: anno verò ab vrbe Roma condita 603, Cneo Cornelio, Lentulo Lucio, & Mutio conſulibus. Itaq; bellum Punicum tertium anno ex quo cœperat tertio, terminatur.

Nunc de Ionatha Machabęo & de actibus eius, verſificè aliquantulum delectemur: rurſumq́; ad Romanam hiſtoriam redeamus.

Mortuo Iuda Machabæo erigitur Ionathas in principem ſacerdotum, contra Demetrium & ducem eius Bachidem.

Dum fert Demetrius, Iuda pereunte, trophæum,
Erigitur Ionathas, populumq́; tuetur Hebræum,
Perdere iam Bachides morte minatur eum.
Dum mortem Ionathæ Bachides, plerumq; requirit,
Abdita deſerti Techue compulſus adiuit,
A facie Bachidis quo tueatur ibi.

De morte Ioannis Machabæi fratris Ionathæ.

Cura Ioannis erat quod viſitet hinc Nabutheos,
Et petat vt ſecum populos tueantur Hebræos,
Plebs etenim Domini ſemper amauit eos.
Miſſus abhinc tandem, quendam peruenit ad amnē,
Inſidiæ magnæ ſaliunt, perimuntq́; Ioannem,
Culpa fuit Zambri, qui latitabat ibi.
Nec tamen hæc culpa poſt hæc permanſit inulta,
Nuptia dum fieret Zambri, fuit acriter vlta,
Sponſa vir, & ſocij, nam periere ſui.

Ionathas pugnat cum Bachide & fugat eum in deſerto Iechue.

Singula deſerti Bachides loca ſæpe requirit,
Vt queat occurſu Ionathæ quandoq; potiri,
Hæc vbi perquirit, vir videt arma viri.
Occurrunt ſibi ſigna ducum, Iordanis ad vndas,
Grandis erat Bachidis acies & miles abundans,
Altera pars timuit, paruula nanq; fuit.
Dicit ad hæc Ionathas, video grauis imminet hoſtis
Ecce velut noſtis, non eſt fuga congrua noſtris,
Denegat hinc aditus flumen & inde palus.
In cœlum clamate Deum, pugnaq́; virili
Quærite ſortiri quicquid Deus inde requirit,
Fortiter in Domino belligerate viri.
Dixit, & in Bachidem fulgentia ſigna retorquet,
In Domino fortes confringit in hoſte cohortes,
Tergaq́; dat Bachides, agmina fuſa iacent.

Alchimus moritur percuſſus paralyſi à Domino.

Alchimus interea triſtis, plenuſq́; furoris,
Tecta domus Domini rumpi iubet interioris,
Acta prophetarum rupta iacere foris.
Ira Dei reſpondit ei, quia tunc paralyſis,
Oſſibus & neruis necat hunc, omnino relſis,
Sic annis binis, terra quieuit ibi.

Ionathas ſcienter incidit in inſidias Bachidis, & vincit eum.

Inuiſus Ionathas, dum fortè per arua rediret,
Inſidias poſuit Bachides, quibus ipſe periret,
Conſcius ille venit qui latet, ille perit.

Simon Machabæus triumphat in Bachidem.

Caſtra mouens Bachides, cū Simone bella patrauit,
Simon eum reprimens, celeri virtute fugauit,
Hieruſalem Bachides Marte fugatus adit.
Iraq́; tunc Bachidis multos de plebe necauit,
Dixit enim; pereat quæ nos huc turba vocauit,
Cuius ab edictu turba perempta cadit.

Ionathas & Bachides faciunt pacem & fiunt amici adinuicem.

Dum Ionathas Bachideſq́; forēt tam corde minaces
Gaudet vterq; ducum ſub fœdere ponere pacem,
Fœdera conſtituunt, fœdus vtrunq; placet.
Factus amicus eis Bachides reddit Machabæis,
Caſtra, viros, ſpolia, prædaſq́; remittit Hebræis,
Dat quoque Hieruſalem, dat quod in arce tenet.
Filius Epiphanis regis, quem ſcripſimus antè,
Surgit Alexander, cœtuq́; ducum comitante,
Subiugat Ægypti regna paterna ſibi.
Arteq́; ſubtili regit omnia climata Nili,
Demetrius timuit quia regna paterna requirit,
Aduocat auxilium qualibet arte ſibi.
Quærit amore pars Ionatham ſibi conſociari,
Vult & Alexander Ionathæ virtute iuuari,
Alter in alterutrum rex feritate ſalit.
Littera Demetrij Ionathæ ſic miſſa perorat:
Captiuos tibi reddo viros, tibi trado coronam,
Zonam purpuream pluraq́; magna bona.
Eſto mihi ſocius, me, vel mea lædere parce,
Do tibi Hieruſalem, patriam reddemus & arcem,
Et bona quæ rapui, ſingula reddo tibi.
Libera Iudæa tibi ſit, te rege redempta,

Annua

Annua plus auri tria millia tolle talenta,
Cum quibus adificos, qua tibi caſtra placent.
Venit Alexandri contraria charta priori,
Reſpue Demetrium, me ſuſcipe, ſpe meliori,
Me tibi, teq́; mihi, viuere, ſiue mori.
Demetrius fuit occiſor Iuda Machabai,
Hoſtis & ipſe Dei populi deſtructor Hebrai,
Perdere te ſtuduit, quomodo credis ei?
Rex tibi Demetrius promittere falſa laborat,
Aſt ego vera tibi promitto, daboq́; coronam,
Purpura cum zona ſit tibi, tolle moram.
Fœdera Demetrij ſpreuit Ionathas Machabaus,
Fœdus Alexandri populus ſuſcepit Hebraus,
Amodo Demetrius fertur ab hoſte reus.
Bella gerunt reges, fortiſſima pugna paratur,
Vincit Alexander, rex Demetrius iugulatur,
Gloria ſit Ionatha, terra quieta manet.
Demetrius de Demetrio tunc filius hares,
Impar Alexandro neſcit ſua regna tenere,
Mox abiit profugus pralia nulla gerens.
Demetrium puerum recipit ſic inſula Creta,
Qua materna domus fuit, vrbs praclara Mileta,
Illaq́; maternus regna regebat auus.

Demetrio rege occiſo, Alexander Antiochus accepit vxorem filiam Ptolemæi regis.

Extincto iam Demetrio, ſumptoq́; trophao,
Victor Alexander, natam petit a Ptolemao,
Fitq́; gener a ſocero fœdere iunctus eo.
Virgo venuſta, data cum patre venit Cleopatra,
Regia mandata, ſponſalia ſunt celebrata,
Vtraque latata cur ita laude vacat.
Nunc ab Alexandro Ionathas cum pace vocatur,
Venit, honoratus ſtat, regibus aſſociatus,
Purpura regalis ſit ſibi larga magis.
Scribitur hic Ionathas pracelſior inter amicos,
In medio regum iam ſede, thronoq́; potitur,
Pluraq́; dum venit, rex ſibi dona dedit.
Regia qua fuerint inſignia perlege thema,
Aurea fibula, regia purpura, ſeu diadema,
Sceptrum regale, iam Machabaus habet.
Sic abit in patriam Ionathas, hac dona reportans,
Qui dum per medias tulit hac inſignia portas,
Organa cum citharis, vrbs ſua lata tulit.
Vix annis binis, ſunt hac ſibi ſigna quieta,
Demetrius iuuenis conſurgit ab vrbe Mileta.
Hic & Alexandrum regna tenere vetat.

Demetrius filius Demetrij inſurgit contra Alexandrum in Antiochia.

Iunior à Creta cùm Demetrius remearet,
Currit Alexander contraria bella parare,
Alter in alterutrum, Marte, furore calet.
Demetrius ſtatuiſſe ducem legitur Ptolemaum,
Prima ſuper Ionatham vexilla tulit Machabaum,
Viribus Hebraicis ille repreſſit eum.
Victus abhinc Ptolemeus abit, Ionathaq́; ſequente,
Fugit in Azotum, ſuſcepit & vrbs fugientem,
Armaq́; dux reparans, exit ab vrbe volans.
Exit ab vrbe foras, tentare pericla priora,
Vincit eum Ionathas, dux vergit ad interiora,
Sic tria millia ter caſa per arua iacent.
Addidit Azotum Ionathas comburere totum,
Vritur ipſe Dagon, templum ruit vndique notum,
Vrit & in totum Marte calente locum.
Audit Alexander rex, quam bene pugnet Hebraus,
Addit & in donis placare ſatis Machabaum,
Veſteq́; purpurea latus adornat eum.

Ptolemęus rex aufert filiam ſuam Alexandro, & dat eam Demetrio iuniori cum regno Antiochiæ

Sperat Alexander, ſoceri virtute iuuari,
Vnde ſuas vrbes pracepit ei reſerari,
Sic ſocer in cunctis rector & actor, ait.
Ipſe ſocer ſcrutatur opes, ſcrutatur & vrbes,
Et populos pro velle ſuo iurare perurget,
Clauiger eſt plenè, regia caſtra tenens.
Vidit in Azoto Ptolemaus cuncta peruſta,
Plangebantq́; viri loca deuaſtata venuſta,
Dicentes, Ionathas, hac tibi damna paras.
Diſſimulat Ptolemaus ad hac captiuq́; furore,
Cogitat hunc Ionatham confundere proditione,
Aut quocunq́; modo, fraus paritura foret.
Cogitat & genero rex tollere prorſus honorem,
Et dare Demetrio regnum, populiq́; fauorem,
Et prius vxorem ſe pepigiſſe dolet.
Scribit Demetrio, tibi (quaſo) reconciliari,
Vrbibus & caſtris regni, dabo te dominari,
Vxor Alexandri, vult tibi ſponſa dari.
Iure maritali, tibi vult mea filia iungi,
Meq́; fauente tibi, tecum diademate fungi,
Hac tibi cùm fuerint, crede monarchus eris.
Litera Demetrio placuit, ſuper omnia grata,
Tradidit & natam Ptolemaus et Cleopatram,
Vrbes & reliqua ſunt ſibi caſtra data.
Sic ſocer atq́; gener vrbem tenet Antiochenam,
Ægypti tulit atq́; Aſia ſocer hic diadema,
Et parat vt Ionatham rebus & arte premat.
Triſtis Alexander, regni ſpoliatus honore,
Milite collecto, belli ſaliente furore,
Aduerſus reges agmen & arma mouet.
Bellum conficitur, rex regibus exſuperatur,
Victus Alexander, populo pereunte fugatur,
Et fugiens, Arabum tendit adire ſolum.
Natus Alexandri ſequitur patrem fugientem,
Maternos etenim reges habuêre parentes,
A quibus auxilium propietate petunt.
Rex Arabum, regis metuens iram Ptolemai,
Tollit Alexandri caput & pro lege trophas,
Muneris inſignum quam citò miſit ei.
Munera funeſta Ptolemae gaudia praſtant,
Febre ſed infeſta moritur Ptolemaus, & extans
Demetrius ſolus, tollit in vrbe thronum.
Demetrio iuuene ſolo iam regna tenente,
Impugnat Ionathas arcem Dauid vehementer,
Concutit & reliqua cuncta nociua loca.
Tunc a Demetrio nimis aſpera litera venit,
Pracipimus Dauid arcem non amodo ladi,
Sed quia laſiſtis vltio (dixit) erit.
Territus eſt populus quia ſcripta minantia legit,
Conſurgit Ionathas portans ſua munera regi,
Et facit interea mœnia ſancta regi.
Pergit, & in dubium, quia nullo fœdere pacis,
Demetrij functus peruenit ad arua minacis,
Hoſtibus ingratus ſit via tuta ſatis.

Rex vbi præſenſit ſublimia dona ferentis,
Ceſſauit feritas, tacuit turbatio mentis,
Suſcipitur Ionathas, mente fauente bona.
Aurea ſpinula, regia purpura, regia zona,
Sceptraq́, regia, pallaq́, regia, magna corona.
Tradita ſunt Ionathæ, pluraq́, magna bona.

Demetrius dimiſſo exercitu, habet ſeditionem in Antiochia circa ſe factam à ciuibus.

Demetrius dum continet omnia, ſtringit honores,
Dum tenet omnia climata ſubdita, ſeu regiones,
Dimittens equites, prælia nulla mouet.
Paruus ei remanens exercitus, eſt peregrinus,
Indeq́, Demetrius vilis reputatur & imus,
Spernit & odit eum terra mariſq́, ſinus.

Tryphon princeps Antiochiæ eligit ſibi in regem Antiochum puerum, filium Alexandri decollati in Arabia.

Tunc erat in patria Tryphon princeps memorandus,
Regis Alexandri fautor, vir robore magnus,
Qui pro morte ſui regis amara luit.
Ille videns ciues omnes contemnere regem,
Vt faciant alium poſuit ſub fœdere legem,
Natus Alexandri nunc ſua regna reget.
Trypho vocat puerũ dominum, quem rex Arabita
Detinuit ſecum, viſo patre perdere vitam,
Sic & ait ſtudiis ille remanſit ita.
Rex Arabum cum gente ſua, procerumq́, ſenatu,
Erigit Antiochum puerum, tribuens comitatum,
Demetrius metuit, cum mala fama venit.
Poſcit in auxilium rex Demetrius Machabæum,
Et rogat vt populum ſibi iam trãſmittat Hebræum,
Aduerſus ciues, qui tueantur eum.
Suſcipit à Ionatha, tria millia miſſa virorum,
Rexq́, videns acies, ſatis eſt gauiſus eorum,
Quas facit Antiochum mox habitare forum.
Antiochi ciues ſtantes contra diadema,
Millia centena fuerant, & bis duodena,
Sub quorum gladiis rex perimendus erat.
Vt perimat regem, conſurgit in vrbe tumultus,
Rex ab Hebræorum populo fuit acriter vltus,
Nam rex eripitur, plebis & arma cadunt.
Millia centena caſi iacuêre plateæ,
Hebraicus populus nanciſcitur illa trophæa,
Millia quæ remanent, viua reſeruat ea.
Saluantur regi, quos edita pugna ſubegit,
Qui redimunt vitam, ponentes fœdera regi,
Amodo non alio principe velle regi.
Ciuibus euictis, & Demetrio releuato,
Iudaico populo, certamine glorificato,
Gratia ſit Ionathæ. fœdere ſtantorato.
Sed rex Demetrius, poſt immemor obſequiorum,
Vexat Hebræorum populos, loca, iura locorum,
Nec pudet antiquum ſic iterare dolum.

Tryphon & puer Antiochus, filius Alexandri, vincunt Demetrium & tollunt Antiochiam.

Regis Alexandri iam filius eſt adoleſcens,
Iunior Antiochus, cum Tryphone, robore creſcens,
Vrbis enim procerum pompa vocabat eum.
Rex Arabum iuuat Antiochum, matriſq́, parentes,
Demetrius metuens Arabes, vexilla ferentes,
Plus timet Antiochos intus in vrbe ſuos.
Signa mouent reges, mandatur & arma moueri,
Sanguine quiſq́, gerit regalia iura tueri,
Iunior Antiochus primus in hoſte ferit.
Tryphonis in bello nullatenus arma quieſcunt,
Prælia concreſcunt, iam ſanguine rura madeſcunt,
Victaq́, Demetrij pars, ſibi terga dedit.

Tryphon & Antiochus puer tenent ſimul regnum Antiochiæ.

Trypho puerq́, tenent vrbem ſimul Antiochenam,
Gloria ſit plena puero, quia fert diadema,
Vndiq́, per patriam charus, amandus erat.
Dicit & Hebræis ſe munere velle mereri,
Vt veniat Ionathas, regni modo iura tueri,
Maior quam fuerit, me duce (dixit) erit.
Vt tenuit teneat vrbes, loca, iura, coronam,
Sit ſibi fibula, purpura, ſceptraq́,, regia zona,
Aurea mitto ſibi vaſcula multa bona.
Me ſibi, ſeq́, mihi, ſua iam conformet honeſtas,
Vt bibat ex auro, fiat ſibi plena poteſtas,
Signifer imperij, tutor & vltor erit.
Simon erit ſecum princeps, regniq́, patronus,
Hinc & in Ægyptum teneat ſua iuſſa colonus,
Fratribus ambobus, ſic honor eſt, & onus.

Ionathas cùm ſui ferè omnes fugerent, ipſe cum paucis ſuper Demetrium triumphauit.

Rector erat Ionathas Syriæ, Simonq́, Damaſci,
Demetrius per eos videt ampla pericula naſci,
Et parat vt Ionathas qualibet arte cadat.
Obuiat in bello Ionathæ, virtute ſuorum,
Nunc & Hebræorum fugit omnis pompa virorum,
Mille viri tantùm, tunc tenuêre ſolum.
Quum Ionathas vidit quòd Hebraũ robur abiuit,
Planxit, & ingemitans veſtes à corpore ſcidit.
Orat, & in Domino prælia mouit ibi.
Sic virtute Dei manus obtinuit Machabæi,
Et citò qui fugiunt, ad eum vertuntur Hebræi,
Copia Demetrij maxima ceſſit ei.
Sunt ibi Demetrij plus quam tria millia caſa,
Nulla fuit Ionathæ pars, hoc certamine læſa,
Copia tunc ſpolij multa remanſit ibi.

Tryphon cogitat occidere Ionatham prius, & poſtea dominum ſuum regem Antiochum.

Iunior Antiochus cum Tryphonis eſſet alumnus,
Odit eum Tryphon, quia ſubditus eſt ſibi mundus,
Hunc & ob inuidiam perdere morte parat.
Pectore concepta Tryphon dum crimina celat,
Antè cupit Ionatham perimi, nulliq́, reuelat,
Regis enim magnus tutor & vlter erat.
Aduocat in fraudem populum ſic Tryphon Hebraũ,
Vtq́, dolo, quocunq́, modo, capiat Machabæum,
Nomine colloquij ſæpe vocabat eum,
Terq́, quaterq́, vocat, toties venit ille vocatus,
Fraus caret effectu, quia pluribus eſt comitatus,
Robore militiæ munit vtrunq́, latus.
Decipitur tandem, paucis de mille retentis,
Quinq́, dolo capitur, fert vincula decipientis,
Nec tamen interiit tunc datus ipſe mori.

Quot-

Quotquot erant ſecum Tryphon iubet ipſe necari,
Indeq; Iudæam per ſe putat exſuperari,
Mœnia cum populo perdere ſorte pari.

Simon Machabæus erigitur loco Ionathæ in principem Iudæorum.

Fama refert Ionathã ſub Tryphone fraude necatũ,
Erigitur Simon, populiq; tenet dominatum,
Tryphon ad hæc venit, ſcriptaq; mittit ei.
Dicens: Non dubites Ionathan conſiſtere vita,
Sed quia theſaurum mihi debuit Iſraëlita,
Hunc habeo mecum, vir manet obſes ita.
Mittite theſaurum, detentus & ipſe redibit,
Mitto duos natos eius, vel & ipſe peribit,
Quòd ſi vultis eum, dicta referte mihi.
Simon adinuentas fraudes in Tryphone nouit,
Mittere theſaurum tamen hunc & perdere nouit,
Ne videatur ob id frater ab hoſte mori.
Ne dicant populi, fratrem cupit ille necari
Simon, vt in populo ſolus valeat dominari,
Sitq; domi princeps ſummus, & abſq; pari.
Filioli remanere domi (dixit) iubeantur,
Ne nati, cum patre, pati pariter videantur,
Néve dolor duplex ſit, pereunte patre.

Romana hiſtoria contemporanea; qualiter Corinthus capta eſt, & de Numantia ciuitate Hiſpaniæ, & de aliis cauſis.

ANno ab Vrbe condita 603, Simon Machabæus, occiſo fratre ſuo Ionatha, fit princeps ſacerdotum in populo Iudæorum, de cuius actibus in proximo ponemus, cùm de hiſtoria Romanorum ſibi contemporanea, primitùs aliqua explicabimus.

Deleta igitur Carthagine, Corinthus inter omnes Macedonię & Achaiæ vrbes opulentiſſima, à Romanis igne ferroq; deletur. Eo tempore in Hiſpania, ſub Mancino conſule, apud Numãtiam male pugnatum eſt. Senatus ipſum Mancinum, qui victus cum hoſtibus fœdus inijt, rupto fœdere mittit, vt ab ipſis perimatur. Scipio Aphricanus conſul creatur, & contra Numantiam mittitur. Numantini dum ſe ſuperari præſentiunt, volentes moti potius quàm ſeruire, in medias acies Romanorum, furore ducti, proſiliunt. Romani certè fugiſſent, ſi Scipio non interfuiſſet. Ad vltimum Numantini cum hominibus & omni ſupellectili ſua, ne in aliquo Romani ſuper eos lucrari, vel triumphare viderentur, ignibus ſe ſuaque conſumunt.

Eo tempore Iugurtinum bellum eſt terminatum, Metello Marioque conſulibus. Tunc bellum Cymbricum, & Gallorum Teutonicorum, & Germanorum, tam miſerabiliter actum eſt, vt in vno bello octuaginta millia Romanorum & quadraginta millia Gallorum & lixarum, fuſa leguntur, Caio Manlio conſule, & Quinto Cepio procõſule. Deinde Marius in quinto conſulatu ſuo eos vicit, cum multis Romanorum detrimentis, ſicut ex præmiſſis dictis ſuperius poteſt perpendi.

Poſt hoc bellum, ſequitur intrinſeca clades Romanorũ. Orta ſunt enim bella inteſtina, Sylla, Caio, Marioq; authorib. Quibus per decem annos protractis, 150 millia Romanorum cæſa fuiſſe leguntur: ob quã cauſam ait Tullius; Romanã Rempubl. nõ ſolũ imminutam, ſed penè fuiſſe amiſſam.

Poſt hæc Romanorũ geſta dicamus de Simone Machabæo verſificè, atq; de regibus Antiochiæ, Tryphone ſcilicet, & Antiocho iuniore, & de Demetrio, qui omnes contẽporanei Simonis Machabæi fuerũt. Tunc enim rex Demetrius per Tryphonẽ & per Antiochum iuniorem deiectus ab Antiochia, cõfœderatus eſt cum Simonẽ Machabæo contra Tryphonem, qui occiderat Ionatham, & occiderat Antiochum dominum ſuum in dolo, & regnabat ſolus in Antiochia. Quibus explicitis verſificè, rurſus de Romanis proſaicè ſcribemus.

Tryphon, accepto argento pro redemptione Ionathæ, interficit eum.

Suſcipit argentum Tryphon, Ionathanq; retentum
Ducit in Hebræos fines, ſed & agmina centum
Ducit, vt in totum perderet ipſe locum.
Reſtitit & Simon, animo præmaior Achille,
Cumq; videt Tryphon, quia non deuincitur ille,
Occiſo Ionatha, ſic redit in patriam.
Plangit eum populus, corpusq; per arua requirit,
Quod tamen inuentum, iubet commode ſepeliri,*
Fratribus ac patribus iunctus habetur ibi.

Tryphon, occiſo Ionatha, interficit Antiochum in dolo dominum ſuum.

Tryphon & Antiochus pariter ſunt calle meantes,
Explicat ipſe dolum quem pectore preſſerat antè,
Nanq; ſuum dominum fraude peremit eum.
Fraude ſua Tryphon regni tenuit diadema,
Sic Aſia totius habens inſignia plena,
Antiochi ſolij iam dominator erat.

Simon & Demetrius confœderantur aduerſus Tryphonem.

Demetrio Simon ſcriptum cum munere mittit,
Et petit offenſas quas fecerat antè remitti,
Spondet & auxiliis ſemper adeſſe ſuis.
Demetrio iam pace data, Simon capit arcem,
Et reliquas vrbes cunctas præmunit & arcet,
Atq; duces natos ordinat eſſe ſuos.
Simon enim ſenuit, fractusq; laboribus, inquit,
Opto meis natis vexilla paterna relinqui,
Succedant iuuenes deficiente ſeno.

Dicit eis, eſtote meis ſimiles Machabeis,
Bella deis inferte reis, guerram Chananais,
Corde gigantes iuſſa tenete Dei.

Iudas & Ioannes filij Simonis triumphauerunt ſuper Tryphonem.

Tryphonis vt noceat exercitus exit ad amnem,
Occurruntq́; duces, Iudas puer, atq; Ioannes,
Perueniſt ad rabidas hoſtis & hoſtis aquas.
Dum metuunt amnem, primus vadit ipſe Ioannes,
Reſtitit his ingens cum Tryphone Tryphonis agmen,
Plaga fit horribilis, pugnaq́; magna nimis.
Victus abit Tryphon, preſſus gladiis puerorum,
Cæſa per arua iacent tria millia quinque virorum,
Viribus exhauſtus perdidit ille ſolum.
A pueris ducibus iam Tryphone Marte fugato,
Demetrius venit rex, ad noua bella paratus,
Antiochos ciues vincere poſſe ratus.
Ciuibus Artaxis aſſiſtens tunc Media rex,
Demetrium bello deuincit, & in Medias rex
Viuum detentum, carcere claudit eum.
Huius Demetrij profugus poſt prælia natus,
Ponticus Antiochus materna lege vocatus,
In Pontum patriam pulſus abire parat.
Inſula Pontus adeſt, ad quam datur ille fugari,
Maternis opibus vires inibi reparauit,
Sperat & imperium poſt rehabere magis.

Simon Machabæus renouata cum Romanis amicitia mittit eis aureum ſcutum.

Regibus eiectis, pax venit, pugna receſſit,
Omnis homo ſub vite ſua ficuq; quieſcit,
Optima pax populis, rure domiq́; fuit.
Simon amicitiam Romæ pacemq́; reformat,
Preparat ex auro clypeum, gemmiſq́; ſubornat,
Mille minas auri pondere forma tulit.
Munere placatus, clypeum tulit ille ſenatus,
Nec fuit ingratus, quia Simon eis ſociatus
Fœderis æterni munus ab inde tulit.
Ænea tunc tabula conſcripta, ſolebat haberi,
Fœdera qua poterant Romana legenda videri,
Quam poſuit Simon, montis in arce Sion.

Romana hiſtoria contemporanea, de Catilina & de aliis diuerſis.

Regnante Antiocho Pontico, filio Demetrij, in Antiochia, & Tryphone inde fugato, bellum Catilinarium Romæ eſt ſubſecutum. Quod Saluſtius ſimul Iugurrino, lucidè ſatis deſcripſit, ſicut & in ſcholis doctorum ſolet frequētiùs lectitari. Ideoq́; ea nos non deſcribimus, quia omnibus nota eſſe videntur. Tangemus verò bellum inter Romanos, & Mithridatem regem, his temporibus factum.

De bello Romanorum cum Mithridate, rege Armeniæ, per idem tempus.

Anno igitur ab Vrbe condita, ſexcēteſimo ſeptuageſimo, Mithridates rex Armeniæ, & in Ponto, dum Nicomedem regē Bithyniæ, Romani populi amicū regno priuare conaretur, à ſenatu, ne id ageret, monitus eſt, minis etiam grauibus inſertis, niſi ceſſaret. Vnde motus Mithridates, non ſolùm Nicomedem à regno eiecit, ſed etiam Cappadociam igne ferroque vaſtauit, alio rege, nomine Barſane, amico Romanorū, inde expulſo. Deinde Epheſum veniens edictum dedit, vt omnes ciues Romani qui illic inuenti fuerant, necarentur. Inde etiam ducem ſuum Archelaum in Græciam mittens, Athenas & totam Græciam in deditionem accepit.

Contra Mithridatem Sylla tranſmiſſus, centum millia de exercitu eius cecidit, vrbemq́ue Athenienſium diu à ſe obſeſſam, tandem recepit. Mithridates, ſuorum ſtrage comperta, mittit Archelao in auxilium 83 millium electorum. Ex quibus quinquaginta millia cęſa fuiſſe feruntur à Sylla. Archelaus cum Sylla, tertia vice congreditur. Ibique vincitur, & vniuerſæ copiæ eius funduntur. His & aliis innumerabilibus caſibus Mithridates exhauſtus, ad hanc deuenit miſeriam, vt ipſe qui totius imperator fuerat Orientis, & non gladio, ſed veneno ſe vinci poſſe timeret, ipſe ſe tandem veneno interficere cogitauit: veruntamen quia naturam ſuam medicinis ita firmauerat, vt venenum ab eo bibitum nocere non poſſet, cū à Romanis tot mortibus grauaretur, & inſuper filius eius eum à regno pellere attentaret, cùm veneno ſępius potato mori nō poſſet, vxorem ſuam & filios primo loco interfecit, & poſt hæc militi ſuo collum gladio ſecandum ſupponit: taliterq́; ſeptuageſimo ætatis ſuæ anno extinctus, omnibus mortalibus exēplum miſerabile metuendumq́; reliquit.

De Pontico Antiocho, filio Demetrij, & de Tryphonis depoſitione.

Ponticus Antiochus quem Demetrius generauit,
A ſatrapis in regna patris meruit reuocari,
Et vice Demetrij patris ad alta ſalit.
Trypho luit, ſolioq́; ruit, deiectus honore,
Nauigio vectante ſuo, fugit à regione,
Deditus exilio, Perſica rura colens.

Ptolemæus, dux Antiochi Pontici, occidit Simonem Machabæum ſocerum ſuum dolo in conuiuio, & duos filios eius maiores.

Antiochi dux militiæ fuerat Ptolemaus,
Quem generum ſibi conſtituit Simon Machabæus,
Dux gener ad cœnam fraude vocauit eum.

Tunc

Tunc inuitati fuerant cum Simone nati,
Dum conuiuati ſunt, ſedeq́; more locati,
Præcipit hos ſubitò traditor ille capi.
Ipſe necat ſocerum, natosq́; duos meliores,
Cepit & ipſe ſocrum propriam natosq́; minores,
Filius vnus ad hæc, exiit ante fores.
Dux vbi maiorem videt euaſiſſe Ioannem,
Non necat vxorem ſoceri, ſed ſeruat eandem,
Et pueros paruos, matre tenente duos.
Simonis occiſi natus confugit ad vrbem,
Quem ſibi pontificem faciunt ex ordine turba,
Hunc vocat Hircanum grandis Hebræa manus.

Ioannes Hircanus obſidet Ptolemæum Interfectorem Simonis patris ſui in arce Dagon.

Fama refert, quòd in arce Dagon ſtaret Ptolemeus,
Euocat Hircanus populum conſtanter Hebræum,
Igne, fame, gladio, Marte, coarctat eum.
Dux ſedet obſeſſus, ſedet intus cum duce mater
Hircani fratresq́; ſui duo voce minaces,
Dux (aiunt) pereat, nosq́; perire placet.
Ecce mori volumus, ſi commoritur Ptolemæus,
Pro vita noſtra nunquam ſibi parcat Hebræus,
Vt cadat enſe reus, præcipit ipſe Deus.
Dux videt arctari cauſam, mortemq́; parari,
Et iubet Hircani matrem ſuper arce ligari,
Pendent & pueri, fune trahente pari.
Duxq́; flagellari iubet hos, mortemq́; minari,
Ni citò ceſſari faciant & ab hinc remeari,
Morte cadent pueri, mater & ipſa cadet.
Vinceret Hircanus, ſed compatitur modò matri,
Filius abſcedit, quia viſcera fert pietatis,
Diſcedunt populi, ſed dolet illa ſatis.
Vita ſalusq́; ducis mater, puerisq́; fuère,
Nec tamen hic potuit dux impietate carere,
Nam iubet vt pereant, corda ferina gerens.

Antiochus Ponticus obſidet Hircanum in Hieruſalem.

Dum videt Hircanus quia Pōticus occidet vrbem,
Et populum Domini nimia feritate perurget,
Mitigat ingenio viſa pericla bono.
Accipit inuenta tria millia fortè talenta,
In ſacris templi, Dauid pietate retenta,
Quæ quaſi res ſacra ſub ſtatione vacant.
Inde trecenta dedit regi, ſtrepitumq́; remouit,
De reliquo xenodochium componere vouit,
Ne populus Domini commoueatur ob id.
Rex abiit, pax emicuit, plebs læta reuixit,
Atq́; nouum xenodochium Hieroſolyma finxit,
Quo domus hoſpitibus lectus & eſca datur.

Determinatio omnium hiſtoriarum ſecundum magiſtrum Gotfridum.

POſt mortem Simonis Machabęi, & filij eius Ioannis Hircani, terminum accipiunt hiſtoriæ Machabęorum. Omnes etiam aliæ canonicæ hiſtoriæ finē habent, ſola Romana hiſtoria remanente. De Iudæis aūt Ioſephus & Egeſippus à tempore Machabęorum ſeriem ſcripſerunt, & non ſolùm ſacerdotes, ſed etiam reges poſtea, vſq; ad Herodem, ſub quo Chriſtus natus eſt, fuiſſe demonſtrant. Vnde Iudæi, qui in transmigratione Babylonis vnctionem regum ſuorū defeciſſe aſſerunt, mentiuntur: quia poſt Machabæos regnauit Iohannes Hircani filius, nomine Ariſtobolus, & Alexāder frater eiuſdem Ariſtoboli, & vxor Alexandri, nomine Alexandra: & poſtea Ariſtobolus filius Alexādri. Et poſt Ariſtobolum regnauit frater eius Hircanus, quē Hircanum Pompeius Magnus per violentiam, fratri ſuo Ariſtobolo viuenti ſubrogauit, ipſumq́; Ariſtobolum captū in Hieruſalem, Romam vinctum trāſmiſit. Poſt quem poſtea Herodes alienigena, filius Antipatris pagani & matre Iudęus, per potentiam Romanorum ſucceſſit.

Ex his omnib. patet, quia naſcente Chriſto, ablatū eſt ſceptrum & regnū de Iuda, ſecundum Prophetam dicentem: *Non auferetur ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt*: ſcilicet Chriſtus. Hæc ad argumentum contra Iudæos ſcripſimus, ſub compendio, quæ plenius per ordinem à temporibus Machabæorū vſque ad Chriſtum ponemus.

Nunc igitur de Ariſtobolo, filio Ioannis Hircani, verſificè dicamus, qui prim⁹ poſt tranſmigrationem Babyloniæ fecit ſe regē vocari, anno à tranſmigratione 482. Poſt Ariſtobolum autem ad hiſtoriam Romanam reuertemur, de Pōpeij Magni principatu ſeu conſulatu incipientes.

De Ariſtobolo primo rege Iudęorum poſt tranſmigrationem Babyloniæ.

Deinde tulit natos Hircanus & vrbis alumnos,
Primus Ariſtobolus fuit, Antigonusq́; ſecundus,
Tres alios fratres, poſt recitare placet.
Mortuus Hircanus, reginæ regna reliquit,
Acer Ariſtobolus matrem depellit, & inquit,
Non patiar matrem ſubſtituiſſe patrem.
Carcere tres fratres cum matre iubet religari,
Antigonum ſtatuit ſecum pro fratre morari,
Nec tamen in ſolio ſtare colore pari.

De vxore Ariſtoboli, quæ Antigonum doloſè perimit, propterea quòd recuſauerat rem cum illa habere.

Vxor Ariſtoboli nimis Antigonum peramauit,
Nec tamen ille ſuo vult crimine commaculari,
Vnde ſibi mortem fœmina mœcha parit.
Crimine mentito, ſic retulit illa marito,
Noueris Antigonum regno ſub fraude cupito,
Tecum parte tua perdere velle citò.
Coniurauit enim, cras ſigna notanda videbis,
Si veniens, armatus erit. ſi turba fauebit,
Indicio veri, quod loquor (inquit) erit.

Motus Ariſtobolus creditq́, ſanetq́, loquenti,
Inſidias mortemq́, parat fratri venienti,
Si venit armatus, perdat vt ille caput.
Dixerat Antigono prius hæc, regina latenter,
Te precor armatum videam cras mane decenter,
Curia te videat, laudet & arma tua.

Vltio diuina in occiſores Antigoni regis.

Formoſo vectatus equo, multis comitatus,
Neſcius Antigonus, Veneri tulit arma rogatus,
Miles ab inſidiis perferat enſe latus.
Hinc dolor, hinc gemitus hinc planctus erat ſeniorũ,
Dum iuuenis iuuenum, flos florum, gemma bonorũ,
Contigit innocuum mortis inire iterum.
Triſtis Ariſtobolus, quia perdidit hunc ſine cauſa,
Mox necat vxorem, quæ falſa referre ſit auſa,
Ipſeq́, morte ſui, rex male facta luit.
Nam dolor & morbus ſimul inuaſere tyrannum,
Æger erat ſemper, neq́, vitæ perficit annum,
Vltio iuſta Dei digna refundit ei.
Iſte prior rex eſt, redeuntibus a Babylone,
Nemo prius voluit præſumere iura coronæ,
Plebs ſine rege fuit, nec diadema tulit.
Ante quater centum tranſactis orbiter annis,
Octuagintaq́, plus, recto numero numerandis,
Plebs caruit rege, iura paterna regens.

Alexander, ſecundus rex Iudæorum poſt transſmigrationem Babyloniæ, ſuccedit Ariſtobolo fratri ſuo.

Regis Ariſtoboli primus ſucceſſor honoris,
Frater Alexander, rex & princeps regionis,
Vita fuit ſcelerum, mors inimica bonis.
Iſte necat fratrem, quem regna cupiſſe veretur,
Alter vt ignauus, quia nil valuiſſe videtur,
Miles erat ſecum, cui negat omne decus.
Regnat Alexander, cognomen habens Machabæus,
Geſta ſui ſceleris, populus non laudat Hebræus,
Ipſeq́, plus populum dixerat eſſe reum.
Odit eum populus, cunctis vitiis maculoſum,
Reſpuit exoſum, ſpreuitq́, virum furioſum,
Odit eos planè rex, odiumq́, manet.
Quærit ab ipſis rex, quo tempore, qua ratione,
Ipſe ſui populi captare valeret amorem,
Reſpondetur ei, cùm morieris, erit.
Curat Alexander pacem quamcunque parari,
Quolibet ingenio, ſub qua videatur amari,
Pax datur a populo, ſed ſimulata magis.
Pace ſimul data noua prælia ſunt renouata,
Demetrij regis acies a plebe vocata,
Verſus Alexandrum ſtat, feritate rata.
Victus Alexander, ſed non ſine clade cruoris,
Excitat in populum gladios, ſtimulosq́, furoris,
Monſtrat ab effectu pectora, plena dolis.
Et quia Demetrium populus ſub fraude vocauit,
Millia quinquagies gladio feriente necauit,
Monſtrat & in reliquis, horrida facta magis.
In cruce ſuſpenſos tenet octingenta virorum,
Cum quibus vxorum pudibunda reuelat eorum,
Præbet adulterij plena platea forum.
Rex vbi ſtupra gerunt, ſedet in medio mulierum,
Aſpexère viri, miranda pericula rerum,
Quæ cruce ſuſpenſi, plus moriendo ferunt.
Vxores puerosq́, tenent, coram crucifixis,
Viſcera diſrumpunt pueris cernentibus ipſis,
Taliter inducit, dupla flagella crucis.
In medio reſidens rex, læta mente comedit,
Sanguine non vino, mens ebria, ſanguine ſæuit,
Cantibus & citharis gaudia magna dedit.

Antiochus ſuccurrit populo afflicto ſub Alexandro: ſed ipſe Alexander perimit eum in bello.

Territus eſt populus, tanto ſalientе furore,
Et decies mille fugiunt ſimul a regione,
Antiochi regis fœdus & arma mouent.
Antiochus cum Demetrio ſuperare ſuperbum
Stant, ſed Alexander ſolita feritate proteruus,
Conterit Antiochum, tollit & enſe caput.
Æger Alexander victa ſtatione potentum,
Dum redit in patriam, quartana febre peremptus,
Vxori cedit, cui diadema dedit.
Nomen Alexandri retinet regina mariti,
Cui regnum, natosq́, duos in morte reliquit,
Eſt prior Hircanus, frater Ariſtobolus.

Romana hiſtoria contemporanea, de vniuerſo orbe reipublicè ſubiugando.

ANno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo, finito iam bello Mithridatis, aliiſque intrinſecis ſeditionibus vſquequaque ſopitis, Romani ſuis terminis non contenti, vniuerſum orbem in ſuam prouinciam adunare proponũt. Vnde Pompeius Magnus, conſul & dux conſtitutus, aſſumpto exercitu tranſiit in Aſiam, & breui tempore Ægyptum & Antiochiam, atque vniuerſum Orientem in deditionem acquirit, quibuſdam regibus permutatis, quibuſdam receptis, imò ſubiectis: tandem ad Iudæos arma conuertit. Vbi quanta fecerit in templo Domini, & in Hieruſalem, poſt iſtum titulum ſequens pagina inſinuabit.

In præſentiarum autem de Ariſtobolo filio Alexãdri, regis Iudæorum, & de Hircano fratre eius, quomodo alter alterum ſupplantauit, & quomodo Pompeius Ariſtobolum minorem natu, ſed viribus & animo potiorem, à regno deſtituit, & Hircanum inſtituit, & qualiter cepit Hieruſalem, & templum Domini celeberrimum violauit, verſificè diſponemus. Iterumq́ue his dictis ad ipſam Romanam hiſtoriam reuertemur.

De morte reginæ Alexandræ.

Metellus, Leliusq́, duces, Marcus quoque Craſſus,
Conſule Pompeio, tunc deſtruxère Damaſcum,
Omnia iam Syriæ climata Roma tenet.
Regnat Alexandra, celebris regina, potenter,
Ipſa placet populo, reparans ſacra templa decenter,
Morbus vt inuadit fœmina morte cadit.

Ariſto-

Ariſtobolus, filius Alexandri minor natu, occupat regnum Iudæorum, expulſo Hircano maiore fratre ſuo.

Iudicio matris quæ rexerat ordine regnum,
Debuit Hircanus regnum retinere paternum,
Frater Ariſtobolus Marte repellit eum.
Rex Arabum iuuat Hircanum, iuuat Antipaterq́;
Victus Ariſtoboli virtute, fugatur vterq́;
Cæſaq́; nunc Arabum millia dena cadunt.
Obtulit Hircanus Romanis ſæpe querelam,
Quòd ſit Ariſtobolus rapiens regni diadema,
Nam prior Hircanus præficiendus erat.
Spreuit Ariſtobolus Romanos, motaq́; Roma
Iudicat Hircanum dignum magis eſſe corona,
Iudicium ſpernit rex, & ad arma volat.
Conſule Pompeio, premit hunc Romana poteſtas
Impar. Ariſtobolus poſt prælia plurima geſta,
Vix modo Hieruſalem clauſus in vrbe tenet.
Intus Ariſtobolus circundatus, obtinet vrbem,
Copia Pompeij, muros mangonibus vrget,
Talpaq́; Romana mœnia multa cauat.
Cœtus Hebræorum feruens feritate cruorum,
Mœnia murorum tenet indeuicta ſuorum,
Sed latet ipſorum mortis in vrbe dolus.
Intus & Hircani fuerat clam ſecta cohortis,
Quæ patulis portis aditum dedit vndique mortis,
Conſul vt ingreditur tollit vbique locum.
Confluit ad templum plebs plena timoris Hebræa,
Circiter armata premit hos Romana chorea,
Deſuper emiſſa ſaxa tuentur eam.
Ardua foſſata fuerant prius arte parata,
Ne manus armata, valeat loca tollere ſacra,
Quæ niſi planata ſint, ea ſalua vacant.
Solos Iudæos voluit Pompeius habere,
Hircani ſocios, qui tunc loca ſancta tenerent,
Sacra prophanari, dux nec ab hoſte ferens.
Munda reſeruari cupit hæc Pompeius honeſtus,
Ne premat hæc polluta manus, maculétve ſceleſtus,
Solis Iudæis ſancta relaxat eis.

¶ De Pompeio.

POmpeius ob templi reuerentiam cauere propoſuerat, ne pagani intrarent in illud, ne etiam ſacta vaſa vel alia quæ in templo erant, attingerent vel commacularent. Vnde voluit, vt ſoli Iudæi Hircanũ extra templum tollerent & ſeruarent. Ariſtobolus autem ſtans ſupra pinnaculum templi, videns ex diſpoſitione Pompeij illuc ingredi velle, ſaxa deſuper iaciendo ſe defatigauit. Vnde aſſiduè pugnãtibus, vix poſt tres menſes Sylla in templum violenter irrupit, deinde impetu armorum gentilium omnia prophanata ſunt.

De Ariſtobolo & eius audacia.

Stabat Ariſtobolus, retinens pinnacula templi,
Nec patitur fieri quod fertur ab ore potentis,
Iactat enim lapides, nec via ſacra patet.
Vincere Pompeius templi loca non potuiſſet,
Sabbatha Iudæis niſi vel ſcenophegia fuiſſent,
In quibus hi penitus non operantur opus.
Vix poſt tres menſes, conſul viciſſe notatur,
Primus adeſt Sylla per quem templum penetratur,
Furius & Fabius poſt comitantur eum.
Romanis gladiis dum iam loca præripiuntur,
Turba ſacerdotum cadit, & ſubitò perimuntur,
Et ſuper altare corpora cæſa manent.
Nec tamen interea templi ſacra victima ceſſat,
Lingua ſacerdotum nec adhuc ſub vulnere feſſa,
Nec moriendo cadens deſinit ore canens.
Obſtupuit conſul, quia plebs ex parte necata,
Sedula ſacrificat, neque ceſſat victima ſacra,
Sacra miniſteria ſtant quaſi pace data.
Vulnera ſuſcipiunt, ſed pectora rubra cruore,
In medio mortis Domino dant ſemper honorem,
Turba ſacerdotum pſallit vt antè ſolet.
Dum nequit Hebræus patulis diſcedere portis,
Ignibus abbreuiat moriendo pericula mortis,
Captus Ariſtobolus, rex populusq́; luit.
Omnia quæ loquimur, populo pereunte patrata,
Turba minus doluit, quã quod modo gens ſcelerata,
Cherubin & Seraphin vidit & illa ſacra.
Omnia quæ fuerant in templo ſacra reuelant,
Quæ Deus a populis cernenda per omnia celat,
Omnia propatulo gentibus eius erant.
Vndiq́; Pompeius multa comitante caterua,
Cuncta Dei ſancta quaſi publica facta reſeruat,
Dum tamen illa videt, pœnitet atq́; timet.
Theſauros videt in templo, ſed nec loca tangit,
Atq́; ſuos equites ne tangant, fortiter angit,
Omnia nanq́; Dei, ſancta videntur ei.
Iuſſerat & templi loca commaculata lauari,
Vaſaq́; reſtituens, petit ordine ſacrificari,
Iura ſacerdotum iuſſit habere locum.
Cenſuit Hircano regnum, patriamq́; relinqui,
Conſul Ariſtobolum regem ſub carcere vincit,
Vincla tulit Romæ, quæ moriendo dolet.

Iulius Cæſar mittitur in Gallias, Romæ ſubiugandas.

ANno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo, reuerſo ab Oriente Pompeio, & propter plurimas victorias cum mirabili triumpho recepto, Caius Iulius Cæſar ad Occidẽtis Gallias, Trãſalpinas & Ciſalpinas, atq; ad Illyricũ, vt domaret eos, miſſus eſt. Ipſo Põpeio, & Lucio Bibulo conſulib.

Has itaque robuſtiſſimas gentes, Caius Iulius Cæſar, effuſo prius multo Romanorum ſanguine, in prouinciam omnes redegit. Rheno etiam flumine tranſmeato, Germanos ferociſſimos, tam bello quàm muneribus, omnes deuicit. Germanorum autem virtutem & fortitudinem, qui ſcire deſiderat, Suetonium legat. Ioſephus etiã & Egeſippus, de ipſis tanquam de hominibus mori nõ timentibus, incredibilem audaciã & fortitudinẽ atq; virtutẽ deſcribũt.

Porrò quum Cæſar in perdomandis illiuſmodi gentibus, vnius luſtri terminum

ſibi permiſſum tranſiſſet, reuertẽti ſibi ad Vrbem, debitus triumphus à ſenatu, ex Pompeij conſilio, eſt denegatus. Caius Cæſar, ſpe fruſtratus, & rubore confuſus, venit Rauennam, deinde Ariminum trãſiens, ad Vrbem feſtinãs, cunctis ſociis amiciſq; lachrymabiliter conqueſtus eſt de his quæ in eius iniuriam agebantur. Interea Pompeius cum ciuibus irã Cæſaris timentibus ſecedit, primò Brunduſium, deinde Dyrrhachium. Cæſar Vrbem ingreditur, fractiſq; ab ærario foribus ſeptem millia centum & triginta quinque pondera auri abſtulit. Argenti etiam noningenta millia deportauit. Inde ad legiones quas apud Ariminum reliquerat, reuerſus, Alpes tranſiit. Ibiq; tam Gallos quàm Germanos largiſſimis muneribus donat, & ante eos, iniurias à Romanis ciuibus ſibi illatas, conqueritur & deplorat. Auxilium quoquè ab omnibus poſtulat, & impetrat. Soli Maſſilienſes ei auxilium denegant, quos & ipſe variis afflictionibus deſtruit & deuaſtat.

Hic finem habent hiſtoriæ Hebræorum, & incipiunt geſta noui Teſtamenti.

AB hoc loco in antea* finem habẽt hiſtoriæ Hebræorum, & incipit tractatus noui Teſtamenti, & natiuitas & acta Ieſu Chriſti. Quia verò vniuerſum vetus Teſtamentũ deſcripſimus, exceptis Prophetarũ dictis; neceſſe eſt, vt omnes prophetias de Chriſto prolatas, in mediũ proferamus; vt per ipſa omnia quæ in nouo Teſtamẽto ſcripturi ſumus, tãquam à fonte veritatis, ꝓlatis teſtimoniis, fides noſtra poſſit corroborari. Quibus ſolenniter appoſitis, à Ioanne Baptiſta noui Teſtamenti exordium capiemus, & tam de Chriſto, quàm de Romanis imperatoribus contemporaliter per ordinem, authore Deo, ſingula diſtinguemus.

Incipit diſcordia inter Iulium Cæſarem & Pompeium generum ſuum.

Vicerat Ægyptum Pompeius, & Iſraëlitas,
Et mare cũ citra tulit omnia regna petita,
Migrat in Italiam, terra quieſcit ita.
Summus erat Romæ, tulit omnia tura coronæ,
Seruit ei mundus, ſummum tenet vndiq; nomen,
Sed Iulium ſocerum regna tuliſſe dolet.
Sufficit egregia Pompeij ferre trophæa;
Amodo Cæſarea fert prælia noſtra chorea,
Nam gener in ſocerum bella reformat ea.

PARTIS XII. FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS XIII.

TESTIMONIA OMNIVM prophetarum quæ ſunt de Domino Ieſu Chriſto, ad defenſionem fidei Chriſtianæ, & Iudæorum ſiue hæreticorum confuſionem.

CVm omnes veteris Teſtamẽti hiſtorias ſecũdum Moſen, & Ioſephum, & ſecundum alios auhores, pro modulo meo compendioſè ſub heroico metro, & proſaicè, vſq; ad tempora Chriſti, Domino iuuante, protulerim, & de ipſo Domino Ieſu Chriſto, ſub compẽdio aliquid dictauerim; cùm dicta Prophetarum, à veteri Teſtamento manantia, ad fidem Chriſti, & firmitatem noui Teſtamenti pertineant; antequam ad geſta noui Teſtamenti, vel ad natiuitatem Chriſti perueniamus, & antequàm de Pompeio & Cęſare, aut de Romanis imperatoribus, qui omnes ſub tẽporibus noui Teſtamenti continẽtur, dicamus; de cætero, ad confuſionem aduerſariorum Chriſtianę fidei, & ad catholicæ Eccleſiæ defenſionem, dicta prophetarum per ſingulos fidei articulos lucidè breuiterque collegimus, & ordine collocauimus.

Verũtamen quia Iudęi, noſtri aduerſarij, ſcripturam metricè prolatam, pro minori forſitan authoritate ſuſcipiunt, quã ſi ſtylo ſimplici, ſicut ipſe Propheta ꝓtulit, verbotenus proſaicè proferantur; ego autem hęreticis occaſionem malignãdi in hac parte ſubtraxi, & quicquid de prophetis dicere ꝓpoſui, ſtylo ſimplici, de verbo ad verbũ, breuiſſimè compilaui; ne fortè legentibus maior eſſet obſcuritas; vel aduerſariis occaſionẽ præſtarem; quũ verba illiuſmodi, quæ propriã ſeriem in ſua prolatione deſiderãt, ſub heroico metro de verbo ad verbũ ꝓferri, ſine aliqua ſenſus diminutione, non

non poſſint. Igitur in Domino procedamus, paucis in principio verſib. prælibatis.

Deliberatio authoris.

Scribo prophetias veterum, ſignabo prophetas,
Poſt referam vatum loca, nomina, tempora, metas,
Et genus, & patrias, ſigna, ſepulchra ſua.
Dicta prophetarum metricè non edere quæro,
Ne metricè prolata cadant à tramite vero,
Simpliciter referam, nec variator ero.
Diceret hæreticus, vel perfidus hoſtis Hebræus,
Non metra, non verſus recipit ſermo Phariſæus,
Nec Moſes docet hæc, nec iubet ipſe Deus.
Ergo prophetias tali decet ordine promi,
Sicut ab antiquis vatum prolatio ponit,
Litera non patitur verſibus illa coli.

Incipiunt dicta prophetarum; & primùm, quòd Deus pater habet filium.

F*ilius meus es tu, ego hodie genui te.* & iterum; *Tecum principiũ in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.* Ex vtero, id eſt ex ſubſtantia ipſius Patris, ſiue de pectore Patris; vnde pater eructauit verbum bonum, ſecũdum Dauid dicentem: *Eructauit cor meum verbum bonum.* Item; *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuã terminos terræ.* Item; *Adorabunt eum omnes gentes, omnes reges ſeruient ei.* Item de Chriſto; *Veniet ad templum ſanctum ſuum dominator quem vos quæritis, & Angelus teſtamẽti quem vos vultis.*

Notandum autem, quòd Chriſtus in eo quod à Patre genitus eſt, filius dicitur: ſed in eo, quod à Patre in mundum miſſus eſt, Angelus nominatur. Vnde in Daniele, Nabuchodonoſor reſpiciẽs in fornacem, dixit; *Ecce ego video viros quatuor ſolutos, ambulãtes, & ſpecies quarti, ſimilis filio Dei.* Item Deus ad Moſen: *Ecce ego mitto angelum meum, qui præcedat & cuſtodiat te: obſerua eum, & audi vocem eius.* Quis eſt iſte angelus, cui Dominus dat nomẽ ſuum, & poteſtatem? Nemo certè, niſi filius, dicẽte Dauid; *Quis in nubibus æquabitur Domino? aut quis ſimilis erit Deo inter filios Dei?* Item Eſaias apertè dicit, Deum patrem genuiſſe filium: *Antequàm parturiret, peperit, & antequàm veniret partus eius, peperit maſculum.* Quaſi apertè dicat, Antequã virgo in carne Chriſtum parturiret, genuit Pater Filium in diuinitate: & antequàm in virgine tẽpus parturiendi veniret, genuit eum Pater ſine tẽpore. Item Eſaias; *Nunquid qui alios parere facio, ipſe ego non pariam, dicit Dominus? & qui generationem aliis tribuo, nunquid ego ſterilis ero, dicit Dominus?*

Igitur ex his omnibus Iudæus & hæreticus aut credãt, Chriſtum Dei eſſe filium, aut omnes prophetas, dicant eſſe mendaces, qui iſta omnia prædixerunt.

Quòd ſi interrogant Iudæi & hæretici, quo tempore, vel quomodo Pater Deus genuit filium: dicimus; quia ab æterno eſt filius, ſicut & Pater, teſtante Dauid: *Ante Solem permanet nomen eius, & ante Lunam ſedes eius.* Item alius Propheta; *Egreſſus eius à principio, à diebus æternitatis.* Item Pater dicit de filio; *Ante luciferum genui te*; id eſt ante omnia tempora. Sicut & ipſe filius Sapientia Dei, de ſeipſo dicit: *Necdum erant abyſſi, & ego cõcepta ſum, necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes grauedine cõſtiterant, ante colles parturiebar. Quando præparabat cælos, aderam. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram, componens omnia.*

Si autem quæritur, quando Filius ſit genitus? dicimus, quia ſuæ natiuitatis arcana, nec apoſtolus didicit, neque propheta, vel aliqua creatura cognouit. Eſaias enim dicit cap. 53. *In humilitate iudicium eius ſublatum eſt: generationem eius quis enarrabit?* Dicit beatus Iob; *Sapientiam Dei Patris vnde inuenies.* Item alibi; *Radix ſapientiæ, & origo filij Dei, cui reuelata eſt?* Chriſtus enim ita à Patre venit, ſicut ſplendor à lumine, ſicut verbum ab ore, ſicut ſapientia à corde.

Quòd Chriſtus Ieſus eſt Deus & Dominus omnium.

ISTas authoritates ſcripturarum obiiciũt nobis Iudęi & hęretici, abnegãtes Chriſtum eſſe Deum & Dominum. Dixit ad eoſdem Iudæos Dominus in monte Sinai: *Audi Iſraël, Deus tuus vnus eſt.* & iterum; *Ego ſum Deus, & præter me non eſt alius.* & iterum dicit; *Ego ſum Deus, & gloriam meam alteri non dabo.*

Nos autem ad hæc omnia reſpõdemus, quia propter illius temporis ſtatum & neceſſitatem dicta ſunt iſta tunc eis. Erant enim rudes & indocti, & ad colenda idola proni, ſicut aliæ gentes, propter quod adhuc eorum imbecillitas doctrinã de ſubtilitate trium perſonarum in Deo capere nõ poterat, ſed ſatis erat eis tunc vnum Deum cognoſcere, & tenere, & ab vnitate Dei non recedere. Quod tamen ſæpe fecêre, ad idololatriam ſe conuertentes. Et illa eis tunc dicta ſunt ſecundum temporalem intellectum.

Spiritualiter autem prophetæ prædicauerunt Chriſtum eſſe Deum. Vnde Dauid in pſalmis: *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga æquitatis virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Attende, ô lector, quia dicitur Deus vnctus à Deo. Chriſtus interpretatur vnctus. Qua vnctione eſt vnctus? certe oleo lætitiæ a Patre.

Iſte eſt ille Chriſtus, quem Pater ſub perſona Cyri regis Perſarũ olim ſic deſcripſit, & Deum ac Dominum eſſe prænuntiauit, per Eſaiam dicens capite quadrageſimoquinto; *Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dextram, vt ſubiiciam ante faciem eius gentes, & regna & dorſa regum vertam, & aperiam ante eum ianuas, & portæ eius non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo, portas æreas conteram & vectes ferreos confringam, & dabo tibi theſauros, & arcana ſecretorum, vt ſcias quia ego Dominus, qui inuoco nomen tuum, Deus Iſraël.* Ecce in perſona Cyri regis Perſarum deſcripſit Deus Pater Filium ſuum Chriſtũ Ieſum, cui ſubiecit regna per fidem Chriſtianam; cui reuelata ſunt omnia; qui vectes ferreos in inferno confregit. Illum autem Cyrum regẽ Perſarum comparare Deo abſurdum eſt, cùm fuerit idololatra, & in eo non ſint iſta omnia completa.

Ad iſtum Filium Chriſtum, dixit Deus in Geneſi capite primo; *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* De iſto Chriſto Domino ſcribitur in Geneſi, de Sodoma & Gomorrha. Ait enim capite decimonono; *Et pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorrham, ignem & ſulphur à Domino.* Ecce Dominus à Domino, prima ſcilicet & ſecunda perſona deitatis.

Dauid ſimiliter dicit in pſalmis: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* Zacharias propheta dicit: *Hæc dicit Dominus exercituum: Poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ explorauerunt me.* Chriſti vox eſt hæc, qui miſſus eſt ad gentes, poſt gloriam deitatis, quam habuit apud Patrem, quando exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Factus obediens vſque ad mortem. Iſte Chriſtus filius Dei eſt ille, qui dicit: *Lætare & lauda filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus, & applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & ſcies quia Dominus exercituum miſit me.* Ecce Dominus à Domino exercituum miſſus dicitur, qui eſt Chriſtus, Deus noſter.

Opponunt autẽ nobis hæretici, Si Deus eſt Pater, & Filius Deus eſt: ergo duo dij ſunt, & non eſt vnus deus. Audi ergo Eſaiã, vtranque perſonam vnum Deum eſſe dicentem: *Tu es Deus, & in te eſt Deus.* In eo quod dicit; Tu es Deus; Patrem oſtendit. In eo verò quod addidit; Et in te eſt Deus; Filium eſſe declarauit. Item ille ipſe Eſaias, vt vnum ſolum Deum eſſe oſtẽderet, ſubiecit; *Non eſt abſque te Deus. Verè tu es Deus, abſconditus Deus Iſraël.* Alibi etiam nomen Patris & Filij vnum eſſe monſtratur, ipſo Patre ad Moſen dicente; *Attende illi, & ne inobediens ei fueris. Eſt enim nomen meum in illud.*

Quòd Deus in Trinitate eſt trinus & vnus.

SI quæris homo; quur tres perſonas, videlicet Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſub vnitate pronuntias? Audi Eſaiam prophetam dicentem: *Ego primus, & ego nouiſſimus. Manus quoque mea fundauit terram. Dextera mea menſa eſt cælos. Num à principio vel abſcondito loquutus ſum ex tempore? Antequàm fieret tempus, ibi eram; & nunc Dominus Deus miſit me.* Ecce duæ ſunt perſonæ; Dominus & Spiritus eius qui mittit, & tertia perſona eiuſdẽ Domini, quæ mittitur. Vnde ſcriptum eſt: *In principio fecit Deus cælum & terram, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* In eo vocabulo quo vocatur, Deus; intellige Patrem dici. Quod autem dicit; In principio; intellige Filium. In illo autem; qui ferebatur ſuper aquas; intellige Spiritum ſanctum.

Item in Pſalmis Dauid: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* De perſona trinitatis etiam dicit: *Spiritus meus erit in medio veſtri.* Attende lector. Ecce Deus loquitur de Spiritu ſuo. Poſt hæc de tertia perſona, id eſt de Filio ſuo ſubiunxit, dicens; *Ecce mouebo cælum & terram, & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Iſta pauca de Trinitate ſufficiant. Amodo de incarnatione Dei ſubnectam, qualiter Filius Dei factus eſt homo.

Quòd Filius, qui dicitur Deus, factus eſt homo.

ESaias de naſcente in carne filio Dei, ſic dixit cap. 9: *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus*

ſuper

ſuper humerum eius. Hoc ita intelligas; Quia ſuper humerum portauit crucem, ſiue titulum à Pilato conſcriptum, in quo principatus hodie eſſe notatur. Et vocabitur nomen eius, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis.

Dauid item dicit: *Mater Sion dicit homo, Homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus.* Huic prophetiæ Iudæi contradicere non potentes, dicunt Chriſtum adhuc non veniſſe.

Daniel autem propheta tempus aduentus Chriſti planè oſtendit, & annos enumerat, & manifeſta eius ſigna prænunciat. Sic enim dixit angelus Danieli: *O Daniel, aduerte ſermonem, & intellige viſionem: Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum.* Iſtæ ſeptuaginta hebdomadæ, à tempore Danielis numeratæ, proculdubio oſtendunt, quòd ſanctus ſanctorũ, qui eſt Chriſtus, olim veniſſe oſtenditur.

Hebdomades nanque in ſacra Scriptura ſeptem annis continuãtur, teſtante Domino ad Moſen: *Numerabis ſeptem tempora hebdomadis annorum*; id eſt ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt nouem & quadraginta. A tempore autem Danielis vſque ad noſtra tempora, plus quàm centum milia hebdomades* enumerantur. Ideoq́; iam natus eſt Chriſtus.

Quòd hoc nomen Ieſus per Moſem inuentum eſt, & præfiguratum.

IOſue filius Naue, à Moſe vocatus eſt Ieſus. Iſte poſt obitum Moſis, dux populi effectus eſt, & princeps, & terram promiſſæ hæreditatis diſtribuit. itaq; mutatio nominis ſignificat, quia defuncto Moſe & legali præcone ceſſante, dux nobis Dominus Ieſus erat, qui nos futuros ad terram cœleſtis promiſſionis per fluẽta Iordanis, id eſt per gratiam baptiſmatis ſanctificatos perduceret.

Quòd Chriſtus ex ſemine Abrahæ naſciturus erat.

DIxit Dominus ad Abraham: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*; hoc eſt, in Chriſto Ieſu: de quo etiam ait Dauid: *Et benedicentur in eo omnes tribus terræ, omnes gentes ſeruient ei.*

Quòd Chriſtus tempore Herodis erat naſciturus.

DIxit patriarcha Iacob (Geneſeos capite quadrageſimo nono.) *Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Ipſe erit expectatio gentium.* Itaque non defecit principatus & regnum in Iuda vſque ad tempora Herodis alienigenæ. Iudæi autem dicunt, ſe adhuc Regem habere in quibuſdam ignotis finibus terræ. quod falſum eſt. Dicit enim Oſea propheta capite tertio: *Sedebunt filij Iſraël ſine rege, ſine principe, ſine altari, ſine ſacerdotio:* quæ omnia ſcimus eſſe completa.

Quòd Chriſtus de ſtirpe Dauid naſciturus erat.

DAuid dicit: *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem meam.* Et iterum: *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta, & teſtis in cœlo fidelis.* Item in libro Regum: *Factum eſt verbum Domini ad Nathan dicens; Vade dic ſeruo meo Dauid: Hæc dicit Dominus; Non tu ædificabis mihi domum ad habitandum: ſed quum dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de vtero tuo, & firmabo regnum eius: hic ædificabit domum nomini meo, & erigam thronũ eius in ſecula. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: & fidelis erit domus tua vſque in ſecula. In conſpectu tuo erit thronus tuus firmus iugiter.*

Quicunque omnia hæc putat in Salomone eſſe completa, nimis à veritate videtur errare. Ille enim viuente patre adhuc cœpit regnare. Vnde alius intelligitur fuiſſe promiſſus, qui nõ ante mortem, ſed poſt mortem eius promotus & cõfirmatus, eſt ſuſcitandus. Non vt domum Domini de patietibus lapideis ædificet, ſed de viuis & precioſis, ſanctis fidelibus. Salomonis nanque domum plenam fuiſſe mulieribus alienigenis, idola colentibus, conſtat. Ipſe etiam ab eis in eãdem idololatriam ſeductus eſt: quia poſt bonum initium malum exitum habuit.

Quis igitur eſt iſte rex & filius Dauid, cuius domus fidelis eſt in perpetuũ, niſi Chriſtus, qui ex genere Dauid natus eſt, in quo & iſta

completa ſunt omnia? De quo & ipſe Dñs dicit: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiam in terra. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſraël habitabit confidenter, & hoc eſt nomen quod vocabunt eum; Dominus iuſtus noſter.*

Eſaias etiam propheta dicit, capite vndecimo: *Egredietur virga de radice Ieſſe.* Virga iſta eſt Maria, quæ genuit florem Dominum noſtrũ ſaluatorem Chriſtum. De quo ſequitur dictum: *Et requieſcet ſuper eũ ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis; & repleuit eum ſpiritus timoris Domini.* Eſaias iterum dicit de Chriſto, capite vndecimo: *In die illa erit radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum; ipſum gentes deprecabuntur; & erit ſepulchrum eius glorioſum.* Chriſtus verò ſtat in ſignum populorum; quia Chriſtiani ſignaculum crucis exprimunt in frontibus ſuis. Ipſum gentes deprecabuntur; & in eo totum iam cernitur eſſe completum. Sepulchrum eius in tantum eſt glorioſum, vt cognoſcẽtes quia per mortem eius redempti ſumus, ſepulchrum eius glorioſum exhibeamus & teneamus. Ipſe quoque locus, miraculis coruſcans, totum mundum trahit ad ipſum. De ipſa petra ſepulchri ſancti dicit Eſaias capite decimoſexto: *Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deſerti ad montẽ filiæ Sion.* Montem Sion intelligimus Hieroſolymam, in qua agnus Chriſtus habuit illud glorioſum ſepulchrum.

Quòd Chriſtus de virgine, ſine virili admixtione, natus eſt.

ESaias dicit: *Loquutus eſt Dominus ad Achas dicens: Pete tibi à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra.* & adiecit: *Audite itaque domus Iacob,* id eſt, genus Dauid, de qua ſtirpe regia deſcendit Maria: *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, hoc eſt nobiſcum Deus.*

Obiiciunt hîc nobis Iudæi dicentes: Nõ dixit Virgo, ſed dixit, Iuuencula. Quibus reſpondemus; quia nõ eſt ſignum vel miraculum ſi iuuẽcula pariat: ſed ſi virgo parit, hoc eſt miraculum & ſignum. Vnde erubeſcat Iudęus, quia illud eſt verè ſignum & miraculum, ſi virgo parit. Oportebat enim Chriſtum naſci in carne per mirabilẽ partum virginis.

Iterũ de virgine dicit Eſaias capite quadrageſimo quinto: *Rorate* (inquit) *cæli deſuper: & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra & germinabit ſemen, & iuſtitia ſimul oriatur: ego Dominus creaui eum.* Per cœlos intelligimus verbum & ſapientiam Dei. Per nubes rorantes, ipſam viam qua deſcendit. Per terram, intelligimus Mariã. Per hoc quod dicit: Ego Dominus creaui eum; intellige, quia ſine omni admixtione hominis creatus eſt, ſola deitate creante.

De eadem virginali natiuitate, dicit iterum in alio loco Eſaias: *Vidi* (inquit) *lapidem de monte abſciſſum ſine manibus præcidentiũ: & quum perueniſſet in terram, repleuit orbem terræ.* Iſte lapis intelligitur Chriſtꝰ, de quo Dominus dicit per Eſaiam: *Ecce mitto in fundamentis Sion lapidem precioſum, electum, angularem: & qui crediderit in eum, non confundetur.* Iſtum talem lapidem vidit Daniel ſine manibus abſciſſum, id eſt ſine virili cõmixtione de virgine intacta natum. De monte, id eſt de Iudæis duris & lapideis.

Quòd Chriſtus in Bethlehem naſciturus erat.

MIcheas propheta ſic dicit: *Et tu Bethlehem domus Ephrata, tu non es paruula in millibus Iuda. Ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſraël: & egreſſus eius ſicut à diebus æternitatis.* Stabit (inquit) *& videbit, & paſcet gregem ſuum in virtute & in honore & virtute nominis Dei ſui: & conuertentur ei termini terræ, & erit iſte pax.*

Quòd magi Chriſto munera obtulerunt.

DAuid in pſalmis dicit: *Et veniet, & dabitur ei de auro Arabiæ, tota die benedicent ei.* Et in alio loco Dauid: *Reges Tharſis & inſulæ munera offerunt: reges Arabum, & Saba, dona adducent.* Balaham propheta dixit: *Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget homo de Iſraël.* Magi enim in Oriente videntes ſtellam, per artem ſuam ſignũ Chriſti eſſe cognouerunt, & ſequẽtes ſtellam in Bethlehem, munera obtulerunt.

Eſaias propheta ad hæc dixit: *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum, à populo diuiſo & dilacerato, à populo terribili, poſt quem non fuit alius.* Intelligendum eſt hoc de populo Perſarum robuſtiſſimo, terribili & diuiſo: ex quibus Magi venientes, Chriſto munera obtulerunt. Item

Eſaias:

Eſaias: *Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes:* & cætera.

Quòd Chriſtus manſuetus & pauper venturus erat.

ESaias dicit: *Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus, pauper, & manſuetus, ſedens ſuper aſinum indomitum.* Item Eſaias, ex perſona Dei Patris: *Ecce intelliget ſeruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valde, & glorioſus inter filios hominum. Ipſe aſperget gentes multas, & ſuper ipſum continebunt reges os ſuum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit; & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem humiliatus eſt, propter iniquitates noſtras: & attritus eſt, propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum; & liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, & Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum. Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum. De anguſtia & iudicio ſublatus eſt: generationem eius quis enarrabit? Quia abſciſſus eſt de terra viuentium: propter ſcelus populi mei percuſſi eum, & dabit impios pro ſepultura, & diuites pro morte ſua: eo quòd iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore eius: & Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si poſuerit animam ſuam pro peccato, videbit ſemen longæuum, & voluntas Domini in manu eius. Pro eo quòd liberauit anima eius, videbit, & ſaturabitur. In ſcientia quippe ſua iuſtificabit iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates ipſorum ipſe portabit. Idcirco diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis deputatus eſt. Et ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus orauit.* Eſaias item dicit: *Non clamabit, neque audient in plateis vocem ſuam. Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Sed in veritate iudicium ſuum proferet, quoadusque ponat in terra iudicium; & in nomine eius gentes ſperabunt.* Dauid iterum de Chriſto dicit: *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium,* &c.

Quòd Chriſtus rex & ſacerdos non oleo materiali, ſed oleo lætitiæ Spiritu patris ſui vnctus eſt.

ESaias ex perſona Chriſti dicit: *Spiritus Domini ſuper me, propter hoc quòd vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me, prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis viſum.* Dauid etiam ad Chriſtum dicit: *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi: virga rectæ eſt virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.*

Quòd Chriſtus ſigna & prodigia erat facturus.

ESaias dicit: *Ecce Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient. Tunc ſaliet claudus ſicut ceruus, & clara erit lingua mutorum.* Eſaias iterum: *Spiritus Domini ſuper me, eo quòd vnxit me: ad annunciandum miſit me, vt mederer contritos corde, & prædicarem captiuis remiſſionem, & cæcis viſum.*

Quòd Deus voluit omnibus hominibus in corpore apparere.

ESaias dicit: *Inglorioſus erit inter viros aſpectus eius, & forma eius inter filios hominum.* Hieremias autem dicit in libro Baruch: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius ab eo. Qui inuenit omnem viam prudentiæ, & oſtendit eam Iacob puero ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Abacuch dicit: *Domine audiui auditum tuum, & timui. In medio duûm animalium cognoſceris. Dum appropinquauerunt anni, innoteſceris. Dum aduenerit tempus, oſtenderis.* Iterum ipſe Abacuch dicit: *Videbunt gentes, & dolebunt populi*; id eſt Iudæi. Eſaias iterum dicit: *Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur, & videbunt gentes iuſtum tuum, & cuncti reges inclytum tuum.* Et iterum Eſaias: *Vox ſpeculatorum leuauerunt vocem ſimul, laudabúntque, oculo ad oculum videbunt eum.* Et iterum Eſaias: *Parauit Dominus brachium ſuum in conſpectu omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.*

Quòd Iudæi Chriſtum non erant recepturi, nec agnituri.

HIeremias dicit: *Præuaricatione præuaricata eſt in me domus Iuda, aſt Dominus.*

Negauerunt me, & dixerunt; Non eſt ipſe. Hoc Iudæi adhuc dicunt, alium expectantes, qui eſt Antichriſtus.

Eſaias dicit: *Non eſt ſpecies ei, neque decor. Vidimus eum, & non erat aſpectus. Deſiderauimus eum deſpectũ & nouiſſimum virorum, & ſcientem ferre iniquitatem, & quaſi abſconditus vultus eius. Vnde nec reputauimus eum.* His verbis prædicta eſt Iudæorum incredulitas, quibus viſus eſt Chriſtus non habere ſpeciem neque decorem Dei, & ideo non cognouerunt eum, neque reputatus eſt ab eis eſſe Deus. Quem quia non erant agnituri, Eſaias prædixit his verbis: *Audite cæli, & auribus percipe terra, quia Dominus loquutus eſt: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui; Iſraël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Item Eſaias: *Auditione audietis, & non intelligetis, & cernentes non videbitis, & non ſcietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & in tenebris ambulant.*

Quòd Iudæi non agnoſcentes Chriſtum, in vnum conſenſum conuenirent, vt Chriſtum occiderent.

DAuid in pſalmo: *Quare fremuerunt gentes?* id eſt Romani: *& populi,* id eſt Iudæi, *meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ,* id eſt Herodes & Pilatus: *& principes,* ſcilicet ſacerdotum, *conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Item Dauid: *Circundederunt me canes multi,* id eſt Iudæi, *concilium malignantium obſedit me.* Item alius propheta: *Facti ſunt mihi in ſagittam reciprocam. Hæc dicit Dominus: Proiice illud ad ſtatuarium decorum, precium quod appreciatus ſum ab eis.*

Notandum eſt omnibus, quòd Iudas illud precium quod pro nece Chriſti acceperat, reportauit, & proiecit in templũ. Illam pecuniam dixit Ieſus eſſe mercedem ſuam, quam reddebant ei pro omnibus operibus ſuis bonis quæ fecerat eis, ſuſcitando mortuos, reddendo eis viſum, auditum, & cætera; pro quibus omnibus Iudæi dederunt in æſtimationem triginta denarios.

Quòd diſcipulus familiaris erat Chriſtum ad precium venditurus.

DAuid dicit: *Qui edebat panes meos, ampliauit ſuper me ſupplantationem.* Et iterum: *Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos.* Hieremias etiam de ipſo Iuda ſic prædixit: *Peccatum Iudæ ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino.* Hoc dictum tam Iudæis, quàm Iudæ traditori, bene congruit: quia peccatum eorum tam fortiter ſcriptum eſt, vt deleri propter duritiam eorum non poſſit.

Quòd Chriſtus tradidit ſemetipſum oblationem Patri pro nobis.

ESaias dicit: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Et iterum: *Eò quòd tradidit in mortem animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* Item Hieremias ait: *Reliqui domum meam, diuiſi hæreditatem meam, tradidi dilectam animam meam in manus inimicorum,* id eſt Iudæorum.

Quòd Chriſtus traditus eſt ab impiis Iudæis.

HIeremias teſtatur in Prouerbiis, vbi liber Sapientiæ dicit: *Dixerunt impij, Comprehendamus virum iuſtum, quia inutilis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat.* Et iterum: *Si enim verè filius Dei eſt, ſuſcipiet illum, & liberabit eum de manu inimicorum: vt ſciamus reuerentiam illius, probemus patientiam eius. Morte turpiſſima condemnemus eum;* id eſt afflictione crucis.

Quòd Chriſtus ab amicis & à diſcipulis erat derelinquendus.

DIcit Dominus per Dauid prophetam: *Omnes amici mei dereliquerunt me, & ego relictus ſum ſolus.* Et iterum: *Quærunt animam meam, vt auferant eam.* Et rurſum: *Longè feciſti notos meos à me.* Et addit: *Elongaſti à me amicum.* Zacharias propheta etiam dicit: *Percutiam paſtorem, & diſpergentur greges.* Diſcipuli enim, capto Domino, fugerunt.

Quòd Chriſtus per falſos teſtes erat accuſandus.

OSea propheta dicit: *Væ eis, quoniam receſſerunt à me: ipſi vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me. Ego redemi eos, & ipſi loquuti ſunt contra me mendacium. Ego erudiui eos, & confortaui brachium eorum, & ipſi cogitauerunt in me malitiam.*

Reuerſi

Reuerſi ſunt vt eſſent abſque iugo, & facti ſunt quaſi arcus doloſus. Dauid etiam dicit: *Inſurrexerunt in me teſtes, & mentita eſt in ſancto eius.*

Quòd flagella, & palmas, & ictus, ſuſtinuit Christus.

ET Iob de Chriſto dicit: *Exprobrantes & conſpuentes percuſſerunt maxillam meam; ſectati ſunt pœnis meis.* Dauid etiam dicit: *Ego in flagella paratus ſum.* Et iterum: *Congregata ſunt in me flagella.* Eſaias etiam dicit: *Non ſum contumax, nec contradico, corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus faciem meam, non auerti ab increpantibus & conſpuentibus in me.* Hieremias etiam de eo dicit: *Dabit percutientibus ſe maxillam, ſaturabitur opprobriis.* Et iterum Hieremias: *Poſuiſti ſcapulas meas ad flagella, & maxillas meas ad palmas.*

Quòd ſpinea corona erat coronandus.

IN Canticis canticorum de contumeliis filij ex perſona Patris, Salomon ait: *Exite filia Hieruſalem, & videte coronam ſpineam, quam capiti eius impoſuit ſynagoga.* Hieremias etiam dicit: *Spinis peccatorum ſuorum circumdedit me, propter iſtam.* Eſaias quoque dicit: : *Plantaui vineam electam, & expectaui vt faceret vuas, & fecit ſpinas.*

Quòd Iudæi clamaturi erant vt crucifigeretur.

HIeremias de ſynagoga dicit: *Reliqui domum meam, facta eſt mihi hæreditas mea, quaſi leo in ſylua. Dedit contra me vocem ſuam blaſphemans dicens: Crucifige, crucifige.* Et alibi ipſe Hieremias dicit: *Super quem aperuiſtis os veſtrum? aduerſus quem acuiſtis linguam veſtram?* Et Eſaias dicit: *Ruit Hieruſalem, & Iudas concidit, quia lingua eorum contra Dominum.* Iterum ipſe dicit: *Expectaui vt facerent iudicium, & fecerunt iniquitatem, & non iuſtitiam, ſed clamauerunt.*

Quod milites veſte coccinea induerent eum.

ESaias propheta dixit, capite ſexageſimo tertio: *Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? Quare rubrum eſt veſtimentum tuum, & indumentum tuum tanquam calcantium in torculari?* At ille reſpondens, ait: *Torcular calcaui ſolus.* Calcare ſe ſolum dixit torcular, quia ipſe ſolus pro mundo ſuſtinuit paſſionem, ſolus etiam delicta omnium hominum lauit Dominus Ieſus Chriſtus.

Quòd Chriſtus tacuit, dum pateretur.

DAuid dicit: *Factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes.* Et iterum: *Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus qui non aperit os ſuum.* Eſaias etiam dicit: *Sicut agnus coram tondente ſe, qui non aperit os ſuum, in humilitate iudicium eius ſublatum eſt.*

Quòd in ligno ſuſpendendus erat Chriſtus.

DAuid dicit: *Expandi manus meas;* ſcilicet in cruce. Et iterum: *Eleuatiò manuum mearum, ſacrificium veſpertinum.* Veſpertinum intellige, ſiue in mundi huius veſpera, ſiue in ſolis occaſu. Item Dauid: *Dominus regnauit à ligno.* Abacuch etiam dicit: *Cornua in manibus eius.* Iterum Abacuch dicit de aſcenſione crucis: *Dominus fortitudo mea, conſtituit pedes meos ſuper excelſa, vt vincam in claritate ipſius.* Item alius Propheta: *Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui quia ſuper me cogitauerunt conſilia, dicentes: Mittamus lignum in pane eius, & eradamus eum de terra viuentium.* Panis iſte, corpus Chriſti eſt, lignum autem crux eſt.

Quòd clauis in cruce fixus eſt.

DAuid dicit: *Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia oſſa mea. Ipſi verò conſiderauerunt, & conſpexerunt me,* &c. In Canticis canticorum dicit: *Manus meæ diſtillauerunt myrrham;* id eſt ſanguinem precioſum, quo redemptus eſt mundus. Malachias propheta dicit: *Plangent eum quaſi vnigenitum, & dolebunt ſuper eum, vt doleri ſolet in morte primogeniti.* Dolere intelligimus Iudæos in die iudicij, quando videbunt in glotia deitatis ſedentem & iudicantem, ipſum in quem transfixerunt.

Quòd inter latrones crucifixus eſt.

ESaias propheta dicit: *Et inter iniquos deputatus eſt.* Abacuch propheta dicit: *In medio duûm animalium cognoſceris*; id eſt inter duos latrones erat.

Diuiſerunt ſibi veſtimenta eius.

DAuid ita dicit: *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Omnia quidem veſtimenta diuiſerunt milites: ſed in tunicam Domini ſortem miſerunt, dicentes: *Non ſcindamus eam*; ſicut Euangeliſta teſtatur. Erat enim tunica inconſutilis, precioſa, & circumtexta. Quæ in alio loco dicitur naſcenti Chriſto, de cœlo in ſinu matris fuiſſe porrecta, & poſtea in longum ad menſuram pueri creuiſſe, ſicut ipſe puer vſque in virilem ſtaturam creſcebat.

Quòd felle & aceto potatus eſt.

DAuid dicit: *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Dominus Ieſus Chriſtus ipſum clamauerat, dicens: *Ego te plantaui vineam meam electam, quomodo conuerſa es in amaritudinem vitis alienæ?* Vnde & Moſes ait: *Vua eorum vua fellis, & botrus in amaritudine ipſis.*

De eodem.

QVod hyſſopo circundederunt ſpongiam plenam; in pſalmis ſic: *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.*

Quòd pro inimicis orauit Chriſtus.

ESaias dicit capite quinquageſimo tertio: *Et pro perſecutoribus & tranſgreſſoribus orauit.* Abacuch in perſona Domini dicit: *Dum conturbata fuerit anima mea in ira, miſericordiæ memor ero.* Ieſus Chriſtus enim, ardente ira Iudæorum, contra eum dixit: *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*

Quòd non pro ſuis, ſed pro noſtris peccatis mortuus eſt.

ESaias dicit: *Pro iniquitate populi ſui ductus eſt ad mortem.* Et iterum Eſaias: *Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus eſt propter ſcelera noſtra: cuius liuore ſanati ſumus.* Eſaias iterum capite quinquageſimo tertio: *Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, & Dominus poſuit ſuper eum iniquitates omnium noſtrum. Qui cùm peccatum non cognouiſſet, peccatum pro nobis omnibus factus eſt.*

Quòd verè mortuus eſt.

IN lege ſcriptum eſt: *Recubãs dormiuit vt leo, & vt catulus leonis, quis ſuſcitabit eum?* Dauid in ſexageſimo ſeptimo pſalmo apertè dicit: *Deus noſter, Deus ſaluos faciendi nos, & mors Domini exitus mortis.* Hieremias ait: *Quaſi à ſomno ſuſcitatus ſum, & ſomnus meus dulcis mihi.* In Daniele quoque Angelus de morte loquutus, & de occiſione Chriſti: *Scito & animaduerte ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem, vſque ad Chriſtum ducem. Hebdomadæ ſeptem, & hebdomadæ ſeptuaginta duæ erunt. Et rurſum ædificabitur Hieruſalem, & platea, & muri in anguſtia templorum, & poſt hebdomadas ſeptuaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, ille qui eum negaturus eſt. Et erit clades Iudæorum, & ſanctuarium & ciuitatem diſſipabit populus cum duce venturo.* Populum iſtum intelligimus Romanũ cum Tito & Veſpaſiano.

Quòd tenebræ factæ ſunt eo moriente.

AMos propheta ait: *Et erit in die illa, dicit Dominus; Occidet Sol in meridie, & tenebreſcere faciam lumen.*

Quòd crura eius non frangerentur.

DIxit Dominus ad Moſen: *Os non comminuetis ex eo.* Præceptum enim tunc fuit illis Paſcha celebrare, & occidere agnum ſine macula, in ſimilitudinem Chriſti futuro tempore naſcituri. Cuius agni oſſa confringere, prohibiti ſunt à Deo per Moſen.

Quòd lancea latus eius erat vulnerandum.

BEatus Iob ita prædixit; *Confixit me, & poſuit me quaſi ſignum. Circundedit me, quaſi gigas, & vulnerauit lumbos meos. Occidit me vulnere, & vulnere lanceæ ſuper vulnus clauorum.* Vnde ait Dauid: *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Hieremias autem ait de ſynagoga; *Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Miſit in renes meos pha-*

las

les pharetræ ſuæ. Zacharias propheta dicit; *Videbunt in quem confixerunt*; id eſt hominem Chriſtum quem crucifixerunt.

Quòd de vulnere eius ſanguis & aqua exitet.

ZAcharias propheta dicit; *Cùm egrederetur vir ab Oriente, ecce aquæ redundantes à latere dextro*; ſcilicet Chriſti. Item Propheta de eadem aqua dicit; *Flumina aquæ viuentis egredientur de corpore ipſius.* Aqua iſta viuens, eſt baptiſma, quod viuificat credentes in Chriſto.

Quòd ſepultus eſt Chriſtus.

DAuid dicit; *Collocauerunt me in obſcuro ſicut mortuos ſeculi.* Eſaias item dicit; *Erit Dominus nominatus in ſignum æternum, quod non auferetur, & erit ſepulchrum eiusglorioſum.*

Quòd monumentum eius lapide ſignaretur.

IEremias dicit; *Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapides ſuper me: Concluſit vias meas lapidibus quadris, circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar.*

Quòd ad infernum deſcendit Chriſtus.

IN libro Eccleſiaſtes Dominus ipſe dicit; *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Deo.* Dauid etiam dicit, *Vita mea in infernum appropiabit.* & iterum; *AEſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum. Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber.* Deſcendit enim, ſicut homo in infernum, ſed ſolus inter homines ipſe liber fuit, quia mortem nõ timuit.

Quòd Chriſtus fideles ſuos de inferno liberauit, & in cœlum rediit.

DOminus Deus per Oſeam prophetam dicit; *Ego capiam, & vadam, & tollam, & non eſt qui eruat. Vadens reuertar ad locum meum*; hoc eſt ad cœlũ. Item Propheta; *Ego dormiui & quieui, & reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcitauit me.* Rurſus dicit Propheta; *Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me, & retribuam illis.* Iterum etiam Propheta; *In pace dormiam, & requieſcam, quoniam tu Domine, ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.* Eſaias ad hæc dicit; *Nunc exurgam, nunc exaltabor, nunc ſublimabor.*

Quod per triduum rediit ab inferis.

OSea propheta dicit; *Venite reuertamur ad Dominum, & ipſe cepit, & ſaluabit nos. Viuificabit nos poſt duos dies, & in tertia die ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius.*

Quòd Chriſtus miſſurus erat Apoſtolos piſcatores, in ſigno crucis.

IEremias propheta prædixit ſic; *Ego mittam piſcatores meos dicit Dominus, & piſcabuntur eos.* Item dicit; *Et mittam venatores, & venabuntur eos de montibus & collibus, & de cauernis petrarum.* Hoc dictum ad conuerſionem gentium ſpiritualiter pertinere videtur. Quos quia poſt reſurrectionem ſuam Dominus ad prædicãdum gentibus mitteret, Eſaias loquitur, dicens: *Veni vt congregem eos ex omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriam meam.* Quoniam etiam dicit Dauid; *Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces.* & iterum; *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Quòd Chriſtus vſq; ad Patrem aſcendit in cœlum.

DAniel dicit; *Aſpiciebam in viſu noctis, & ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat.* & addit; *Vſque ad antiquum peruenit*; id eſt ad Patrem. Item adiecit; *Et in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit poteſtatem ei, & regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ſeruient ei. Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius non corrumpetur.*

Ecce oſtenſum eſt, quomodo filius hominis in nubibus cœli ſublatus eſt, & vſque ad omnipotentem perductus. Videntes autem æthereæ poteſtates, carnem Chriſti in nubibus aſcendentem, & portas cœli ingrediẽtem, dixerunt; *Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Vnde Dauid ſubiunxit, atque ait: *Aſcendit ſuper Cherubin, & volauit. Volauit ſuper pennas ventorum.* Dauid iterum dicit; *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Captiuitatem ductam eſſe captiuam, intelligimus carnẽ Chriſti de terris aſſumptam, quam ipſe Chriſtus, deuicta morte, duxit ſecum captiuam. Vnde Dauid in alio loco

ad laudem Chriſti hortatur omnes gentes,dicens; *Regna terræ cãtate Deo,qui aſcendit ſuper cælos cælorum ad Orientem.* Nota quia locus ille, vnde Chriſtus aſcendit in cœlum,eſt in partibus Orientis. Poſt hæc Dauid ſubiunxit; *Viſi ſunt ingreſſus tui Deus, ingreſſus Dei mei, regis mei,qui eſt in ſancto.* Videntibus enim omnibus Apoſtolis & quingentis viris,aſcendit in cœlum.

Chtiſti etiam aſcenſionem , Salomon in Canticis Canticorum prædixit ſic; *Ecce hic venit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſuper colles*; id eſt ſuper excelſos. Amos propheta ad hæc ait; *AEdificauit Dominus cælos aſcenſum ſuum, & pollicitationem in terra formauit.* Eſaias dicente Domino ait; *Exaltabitur & eleuabitur, & ſublimis erit valde.* Item Dauid: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* Nunquid Archangelus aut Propheta ſedet à dextris Dei? Nam nullus eorum in ea gloria eſt, niſi ille ſolus quem Deus dignum habet ſuo conſeſſu. Ille ſedet ad dextram Patris. Vnde Dauid: *Regnauit Deus ſuper gentes, Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam, & regnum eius omnium dominabitur.*

Quòd Chriſtus ſedet ad dextram Patris, & miſit in Apoſtolos Spiritum ſanctum.

DAuid dicit; *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*: id eſt , dedit Spiritum ſanctum apoſtolis poſt aſcenſionem ſuam. Vnde Ioel propheta; *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ. Senes veſtri ſomnia ſomniabunt: & iuuenes veſtri viſiones videbunt.* Zacharias etiam dicit; *Effundam de Spiritu meo ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem.* Iſtud impletum eſt,quãdo loquebantur variis linguis apoſtoli. Vnde dixit Dauid: *Non ſunt loquelæ neq; ſermones, vbi non audiantur voces eorum.*

Quòd Chriſtus ad iudicandum venturus eſt.

DEus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Si enim in primo humilitatis ſuæ aduentu tacuit, in ſecundo tamen non tacebit, cùm venerit iudicaturus, vt reddat ſingulis ſecundum merita eorum. Vnde Propheta ſubiunxit: *Ignis ante ipſum ardebit.* De hac iudicij examinatione per ignem,dicit Daniel; *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Veſtimentum eius quaſi nix, candidum, & capilli eius, quaſi lana munda. Thronus eius, flamma ignis. Rotæ eius, ignis accenſus. Fulminis ignis, lampadesq; egrediebantur à facie eius. Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei. In iudicio ſedit, & libri aperti ſunt*; ſcilicet bonorum ac malorum geſtorum: quia ſingulis reddet ſecundum opera ſua. De illo ignis iudicio, Malachias ait: *Ecce dies venit ardens: Vt clibanus exuret eos, & omnes facientes iniquitatem accendet.* Eſaias etiam dicit: *Ecce Dominus in igne veniet, & quaſi verbo quadrigæ eius, reddere in indignationem furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma ignis.* Eſaias iterum dicit: *Auditam faciet Dominus gloriam voci ſuæ, & terrorem brachij ſui oſtendet in conſummationem furoris, & in flamma ignis deuorantis.* Nota, quia brachium Domini, Chriſtus intelligitur. Eſaias iterum dicit: *Conſurge ſicut in diebus antiquis in generationibus ſeculorum, ad ſeparationem malorum & bonorum, quia in virtute ſurrexiſti, quando in principio percuſſiſti ſuperbum*; id eſt diabolum, ſeparando eum à conſortio bonorum angelorum. Eſaias iterum: *Dominus ſicut fortis egredietur, ſicut vir præliator ſuſcitabit cælum, vociferabit & clamabit, & ſuper inimicos ſuos confortabitur.* Item dicit Eſaias: *Væ potentibus in Iſrael, quia non ceſſabit iracundia mea in eis & iudicium faciam de inimicis meis, & cremabo eos igne.* Item Eſaias: *Induit ſe iuſtitiam ſicut loricam & circumpoſuit galeam ſalutis capiti ſuo: & operuit ſe veſte vindictæ, vt retribuat retributionem aduerſariis ſuis.* Micheas etiam dicit: *Audite colles iudicium Domini aduerſum populum eius.* Ezechias etiam dicit: *Immittam dicit Dominus, furorem ſuper te, & iudicabo te ſecundum vias tuas, & dabo ſuper te omnes abominationes tuas.* Ioel propheta locum iudicij denominat; *Exurgant* (inquit) *& aſcendant omnes gentes in valle Ioſaphat. ibi ſedebunt in iudicio omnes gentes in circuitu.*

Recapitulatio omnium ſuprà dictorum.

ECce vidiſtis ad confirmationem & fidem Euangeliorũ Chriſti, teſtimonia prophetarũ, & legis teſtimonia, ex quibus declarauimus ſaluatoris Chriſti natiuitatẽ, & nomẽ & genus & patriã. Natiuitatem,* paſſionem; & virtutes; curationes atque mira-

miracula; eius comprehenſionem, flagella, palmas, & conſpuitiones eius; crucis ſuſpenſionem; fellis & aceti potationem; crucem, & tituli crucis inſcriptionem; ſepulchrum eius; de inferno, de corporis ſui incorruptione; de reſurrectione carnis eius; de aſcenſione in cœlũ; de regno eius æterno, & de futuro eius aduentu ad iudicandum viuos & mortuos.

Item de eodem loquitur author.

De cætero congruum eſſe conſpexi; de circuncisione Iudæorũ, & de ſabbathorũ ſuperuacua obſeruatione oſtendere, ad Iudæorum & omnium hæreticorum confuſionem: inde ſcribere & ad ſanctæ Eccleſiæ defenſionem & gloriam.

Scribam etiam breuiter de ritu ſacrificiorum, quia locum & tempus non habet hodie. Scribam quia vetus Teſtamentum propter gentes datum eſt, ita vel magis quàm pro Iudæis. Scribam de vocatione gentium ad gratiam: vt in omnibus accipiamus noſtræ fidei firmitatẽ, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Quòd temporale ſabbathum & obſeruantia eius reprobata eſt.

Nomine ſabbathi vſurpant ſibi Iudæi, ſed, quid ipſum ſabbathum valeat, ignorant. Legem carnaliter cuſtodiunt, cùm tota ſit ſpiritualiter inſpicienda; dicente Deo per Dauid: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio.*

Si igitur lex & Prophetæ, in parabolis & in ænigmatibus conſtat, non eſt carnaliter accipienda, ſed ſpiritualiter. Ocia enim ſabbathorum carnalia, & à Domino & à ſanctis patribus euacuata ſunt, & diſſoluta.

Si enim crimen eſſet in ſabbatho operari, Deus Pater in ſabbatho nollet operari. Sed operatus eſt Deus in ſabbatho. Sic enim ſcriptum eſt in Geneſi: *Compleuitq́; Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat.* Ergo in principio ſabbathum ab ipſo Deo ſolutum eſt, quoniam operatus eſt in ipſo, explens omnia in ſabbatho, & benedicẽs ſabbatho, quia in eo compleuit omnia.

Item, ſi crimen eſt in ſabbatho operari, quare Ioſue ſucceſſor & diſcipulus Moſis, ſeptem diebus circuiuit Hiericho cum arca Domini, cum toto exercitu, cum armis & tubis & buccinis & clangoribus: & deſtruxit Hiericho: quũ infra illos ſeptem dies certum ſit fuiſſe ſabbathum, in quo nemo tunc ibi requieuit?

Item Machabæi, communi conſilio & conſenſu omnes decreuerunt pugnare die ſabbathi. In ſabbatho etiã de hoſtibus triumphauerunt.

Ex iſtis teſtimoniis cognoſcimus, quòd in iſto elementario die ſabbathi operari non eſt peccatum. Nec iſtud diurnum ſabbathum ſpectat ad fidem, ſed ſpirituale illud, quod veram requiem ſignificat. Nam hoc carnale gaudium non eſt datum propter purificationem, ſed propter tentationem, dicente Domino in lege: *Vt tentem eos, vtrum ambulent in viis meis, an non. Sex diebus colligetis manna, ſeptimo non colligetis.* Itaque quum dicit; *Vt tentem eos*: apparet ſabbathum non fuiſſe præceptum propter iuſtificationem, ſed propter tentationem. Item dicit Dominus per Ezechielem prophetam; *Dedi eis præcepta non bona.* Et iterum: *Ceſſare faciam omne gaudium eorum & ſabbathum.* Item dicit: *Neomenia & ſabbatha veſtra odit anima mea.* Itaque ſi obſeruanda ſunt ſabbatha, cur Deus ea ceſſare mandauit? & ſi bona ſunt, quare ſabbatha Deus odit?

Iudæi autem ſic obiiciunt: Dominus dixit eis, Memento vt diem ſabbathi ſanctifices: ſex diebus operaberis: ſeptimo autem die, ſabbathum Domini Dei tui eſt, nõ facies omne opus in eo. Nos autem ſic determinamus: In eo opere ſex dierum, ſex milium annorum opera demonſtrantur. Mille autem anni apud Deum, vnius diei ſpatio comparantur: ſicut ait Dauid; *Quoniã mille anni ante oculos tuos, tanquam dies vna.* Horum ſex milium annorum ſabbathum, eſt milleſimi ſeptimi anni tempus, & requies futuri regni ac ſeculi, vbi non erit vlla operatio rerum, ſed requies ſola ſanctorum.

Quæritur quare dixit Hieremias: *Cuſtodite animas veſtras, & nolite portare pondus in die ſabbathi, nec inferatis per portas Hieruſalem, & nolite eiicere onera de domibus veſtris in die ſabbathi?* Intelligẽda ſunt omnia iſta figuraliter. Scripta ſunt autem ad correctionem. Ille enim priſtinus carnalis homo, qui diem ſabbathi violare viſus eſt dũ ligna colligeret, propter quod eſt punitus: ſignificat formam eius, qui in die iudicij fuerit inuentus cũ opere carnali, id eſt, contraxiſſe ligna, fœnum, ſtipulam ad eſcam

ignis conuenientia: iſta colliget in ſuam perniciem, quum in vltimo die fuerit iudicatus, pellendus ab Angelis, & morte puniendus æterna.

De eſcis non repudiandis ſecundum Iudæos.

FActus eſt ſermo Domini ad Heliam prophetam, dicens: *Surge & vade in Sarepta Sydoniorum, & manebis ibi: præcepi enim mulieri viduæ vt paſcat te.* Et ſurrexit, & abiit in Sareptam ad portam ciuitatis, & accepit à vidua eſcam, & manducauit. Tunc Helias, iuſſu Domini, vaſa eius repleuit, & apud ipſam alienigenam hoſpitatus eſt, & eſcis gentilibus apud eam vſus eſt. Notandum igitur, quia Helias cibis gentilibus nunquam veſceretur, niſi lex ſpiritualiter data fuiſſet. Immunda enim animalia, mores hominum immūdorum ſignificant.

Quòd vetus Teſtamentum non propter Iudæos tantùm, ſed propter gentes datum eſt.

DAuid propheta dicit: *Annunciabitur Domino generatio ventura, & annunciabunt cæli iuſtitiam eius, populo qui naſcetur, quem fecit Dominus.* Item Dauid: *Ad annunciandum brachium tuum, generationi omni quæ ventura eſt.* Eſaias etiam dicit: *De Sion exiuit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Iudicabit Dominus gentes, & arguet populos multos vſque in longinquum.* Item in Pſalmis: *Magnificabit Dominus facere cum eis, magnificabit Dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes.* His teſtimoniis manifeſtatur vetus Teſtamentum, prius datum eſſe Iudæis, deinde gentibus eſſe conceſſum. Quod propterea datū eſt in typum, quia in eo poterant cognoſcere Chriſtum, quem Iudæi mente cæcati non intelligunt.

Quòd Iudæi non poſſunt intelligere literas Chriſti, niſi prius credant.

ESaias dicit: *Si non credideritis, non intelligetis.* Iuſtus enim ex fide viuit. Propterea Abraham factus eſt pater multarum gentium, quia credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.

De circunciſionis abominatione.

DIlexit Deus Abraham ante circunciſionem, nec præcepit eum circuncidi, niſi poſtquàm Iſaac filius eius natus eſt, & poſtquàm promiſit ei, dicens: *Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam maris.* Tunc iniunxit ei circunciſionem tanquam ſignum characteris, vt per hoc ſignum inter alias nationes admixti & diſperſi cognoſcerētur. Cùm enim in deſerto per quadraginta annos fuiſſent, quia tunc gentibus non erant admixti, ideo Dominus non pręcepit eos in deſerto circuncidi. Sed poſtquàm tranſierūt Iordanem, & fuerunt inter gentes, tunc Ioſue circuncidit eos.

Quia verò iam gentes crediderunt in Chriſtum, non indigent circunciſione carnis, ſed vitiorum in corde. Quam cordis circunciſionem prædixit Moſes filiis Iſraël, dicens: *In nouiſſimis diebus circuncidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui.* Vnde & Hieremias præuidens illud tempus eſſe proximum, in quo corda, non præputia circuncidi debent, prædicat dicens: *Circuncidimini Domino Deo veſtro, & auferte præputia cordium veſtrorum, Viri Iuda & habitatores Hieruſalem, ne fortè ingrediatur, vt ignis, indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat.* His verbis admonetur Iſraël, recedere à vetuſtate circunciſionis & legis, & ad gratiam noui Teſtamenti tranſire, & cordis circunciſionem tenere. Vnde Dominus per Eſaiam: *Ecce nouam faciam in deſerto viam, & flumina in loco inaquoſo, adaquare genus meum electum, & plebem meam, quam acquiſiui.* His verbis quis aliud intelliget, niſi baptiſmatis factam purificationem?

Quòd Deus reprobauit ſacrificia Iudæorum.

IAm de ſacrificij reprobatione, quòd victimæ Iudæorum abiectę ſunt, & in abominationē Dei tranſierunt: Dominus dicit per Eſaiā: *Quo mihi multitudo victimarum veſtrarum? dicit Dominus, Plenus ſum holocauſto arietum & adipe pinguium. Sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui, quum veneritis ante conſpectum meum. Quis quæſiuit hæc de manibus veſtris? vt ambularetis in atriis ſanctis meis? Ne afferatis vltrà ſacrificium fruſtra. Incenſum veſtrum, abominatio eſt mihi. Neomænias, & ſabbatha veſtra, & alias feſtiuitates veſtras, non feram. Iniqui ſunt cœtus veſtri Iſraël, & feſti-*

uita-

nitates veſtras odiuit anima mea, & facta ſunt mihi moleſta. Laboraui ſuſtinens, & quum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & quum multiplicaueritis orationes veſtras, non exaudiam. Manus veſtra ſanguine plenæ ſunt. Item ipſe Dominus per Eſaiam: *Facta ſunt morticina eorum, quaſi ſtercus in medio platearum*; id eſt ſacrificia eorum. Morticina enim ſunt veteris legis ſacrificia, quæ apud Dominum iam tanquam ſtercora abiecta reputantur. Vnde idem Eſaias in alio loco dicit: *Qui immolat bouem, quaſi qui interficit virum. Qui mactat pecus, quaſi qui excerebrat canem. Qui offeret oblationem, quaſi offerat ſanguinem ſuillum*; id eſt porcinum. *Qui recordatur thuris, quaſi adorat idolum.* Item Hieremias de ſacrificio Iudæorum: *Vt quid mihi offertis thus de ſabba? & calamum ſuaue olentem, de terra longinqua? Holocauſtomata veſtra non ſunt recepta, & victimæ veſtræ non placent mihi. Propter hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum iſtum ruinas, & ruent in eis patres & filij ſimul. Vicinus & proximus peribunt.* Ioel propheta ſimiliter dicit: *Interiit de domo Dei veſtri ſacrificium & libatio.* Malachias propheta etiam dicit: *Non eſt mihi voluptas in vobis, ait Dominus. Et munus non accipiam de manu veſtra. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco offeretur & ſacrificabitur oblatio munda, in nomine meo, ait Dominus exercituum.* His igitur Prophetarum teſtimoniis patet; ſacrificia Iudæorũ eſſe immunda, ſed gentium oblationes apud Deum eſſe acceptas.

Quòd Iudæi ſcripturas veteris Teſtamenti non intelligunt.

OMnia ſacramenta, ſcripturarum ſignificationes & figuras habent. Iudæi autem ea non intelligunt quæ legunt. Sicut loquitur Dominus ad eos per Prophetam: *Dic (inquit) populo huic; Non audietis & non intelligetis, & cernentes non videbitis, & non ſcietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius.* Et iterum: *Auferet Deus à Iuda & Hieruſalem, validum & fortem, iudicem & prophetam, ſapientem de architectis, & prudentem eloquij myſtici.* Iſta certè omnia abſtulit ab eis Deus, & clauſit ab eis ſacramenta myſtica, ſecundum duritiam cordis eorum, vt non intelligant. Eſaias enim dicit: *Erit viſio vobis ſicut vmbra libri ſignati & clauſi, quem quum dederit ſcienti literas, dicet; Lege iſtud: & ille reſpondebit; Non poſſum: ſignatum eſt enim.* De gentibus verò adiecit Dominus, dicens per Eſaiam: *In illa die, audient ſurdi vmbram iſtius libri, & oculi cæcorum videbunt.*

Ex his omnibus patet, quia patefacta ſunt gentibus myſteria legis, & Iudæis ſunt clauſa. Sicut dicit Daniel: *Clauſi & ſignati ſunt ſenes, vſque ad tempus conſummationis, quouſq; impleatur viſio, vt cognoſcant omnia hæc.* Item attende lector: Moſi facies tegebatur, cùm deſcendiſſet de monte cum tabulis. Vnde ſignificatur populus Iudaicus excæcatus, vt legem non videat, nec intelligat, quia velamen Moſis tetigit corda eorum.

Quòd Deus duo Teſtamenta dedit in mundo.

QVod autem duo Teſtamenta, vetus ſcilicet & nouum, hominibus à Deo ſint tradita, Salomon in Canticis canticorum declarat dicens: *In vineis ſunt poma omnia, noua & vetera:* de quibus Dominus Chriſtus dicit; *Simile eſt regnum cælorum homini patrifamiliâs, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera.*

Quòd euacuato veteri Teſtamento, dandum erat nouum Teſtamentum.

ESaias dicit: *Ecce ego facio noua. Ponam in deſerto viam, & in inuio flumina. Glorificabunt me beſtiæ agri, dracones & ſtruthiones, quia dedi in deſerto viam, & in inuio flumina.* Iſtis vaticiniis vult, nos veteris legis obliuiſci, & nouam legem ſuſcipere. Nouam enim demonſtrat, cùm dicit: *In inuio flumina, & in deſerto viam*; & glorificatur in gentibus, quæ erant tanquam beſtiæ agri: *ſine doctrina populum acquiſitum*, dicit hunc mundum in æternum contra Iſraël. Vnde ſubiunxit; *Non me inuocaſti Iacob, neque libaſti.*

De noui Teſtamenti promiſſione dicit Eſaias: *Quæ prima fuerunt, ecce veniunt. Noua quoque annuncio, antequàm veniant.* Item per Hieremiam prophetam promittit nobis Dominus nouum Teſtamentum dari, & vetus Teſtamentum euacuari. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iacob & domui Iuda fœdus nouum? non ſecundum pactum quod pepigi*

cum patribus veſtris, in die quando apprehendi ego manum eorum, vt educerem eos de terra AEgypti, pactum quod irritum fecerunt. Sed hoc eſt pactum quod feriam cum domo Iſraël. In his dictis, facta eſt manifeſta commemoratio noui Teſtamenti nobis dandi, & veteris auferendi. Dicit item Propheta: *Hoc eſt Teſtamentum quod ordinabo domui Iſraël per dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam ſcriptam in mentibus eorum, & in cordibus eorum;* non in tabulis petrinis ſcilicet, ſed ſecundum interiorem hominem, remota vetuſtate carnalis operationis; vbi carnalia tantummodo eis promiſſa ſunt. Nobis autem ſpiritualia & cœleſtia per nouum Teſtamentum promittuntur in gloria ventura, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt.

Item dicit Eſaias: *Lux à me exibit, & iudicium in lucem gentium.* Per hæc verba oſtendit; nouum Teſtamentum commune eſſe Iudæis & gentibus; Oſea propheta teſtante: *In die illa dicit Dominus, vocabit me vir meus. Non vocabit me vltra Balaham. Percutiam fœdus in die illa cum beſtiis agri, & cum volucribus cœli, & cum reptilibus terræ, & conteram arcum, gladium & bellum, & dormire eos faciam fiducialiter. Sponſabo tę mihi in æternum in iuſtitia & iudicio, in miſericordia & miſeratione & fide: & ſcies eccleſia mea, quia ego Dominus.*

Quòd non per circunciſionem, ſed per baptiſmum promiſſa fuit olim remiſſio peccatorum.

QVòd per baptiſmum fieret purgatio peccatorum futura, non per circunciſionem, quæ fuerat in forma baptiſmi: ſcripturarum voces ad ipſum apertè declarãt. De quo baptiſmo Eſaias ait: *Haurietis aquas in gaudio de fontib. Saluatoris.* Quibus verbis in ipſum ſaluatorem Propheta oſtẽdit, de cuius fonte aquas prędicationis prædicat hauriẽdas, id eſt de fontibus Ieſu. Hoc enim nomen Hebraicum, Saluator dicitur. Vnde & ipſe Ieſus clamat: *Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.* Item de baptiſmo per Ezechielem prophetam Spiritus ſanctus prædixit ſic: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & emundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Ioel etiam propheta dicit: *Stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lac per omnes riuos: inde fluent aquæ, & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit omnem terram;* id eſt omnes gentes. Zacharias de hoc fonte ait: *In die illa, erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutione peccatorum, & menſtruatorum.* Nota lector; Quis eſt iſte fons patens, niſi in quo omnes renaſcuntur, & per quem peccatorum purificantur delicta & ſordes menſtruatæ? id eſt immundam animam ſaluari, quæcunque lauacro abluitur.

De quo fonte Ioel propheta dicit: *Erit in die illa, exibunt aquæ viuæ de Hieruſalem. Medium earum ad mare Orientale, & medium ad mare nouiſſimum. In die illa erit Dominus vnus & nomen eius vnum, & reuertetur omnis terra, vſque ad deſertum.* Aquæ igitur iſtæ viuæ, non aliud quam baptiſma demonſtrant, quod hominem infuſione ſancti Spiritus viuificat. Quid aliud eſt; *Exibunt aquæ de Hieruſalem?* niſi quia Dominus de Hieruſalem cum diſcipulis ſuis exiens, ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Quòd autem pars aquarum media dirigitur in partes Orientales, intellige hoc ad populum circunciſionis. Medium autem ad mare nouiſſimum, intellige ad populum gentium: vt omnibus ſitientibus aquas ſuas Dominus largiatur, tam Iudęis quàm gentibus quæ in Chriſto credunt.

De iſtis aquis adhuc per eundem Ioel prophetam dicitur: *Quòd egredientur de domo Domini, & creſcent in fluuium, & pergent ad ſolitudinem, ſiue ad mare mortuum, & omnia ad quæcunque venerint, viuificentur, atque ſanentur.* Item idem propheta: *Conuerti me ad portam domus Domini, & ecce aquæ egrediebantur ſubtus limen domus Domini, & ecce ad Orientem ibant.* Facies enim domus Domini reſpiciebat ad Orientem, & ecce aquæ redundant, ſtatimque aquæ antecedebãt ad latus templi. Poſtremùm ad meridiem, ad meridianum altare, à dextro, id eſt ab vndecimo latere.

Deinde dicit: *Traduxit me per aquas, & ait ad me: Aquæ iſtæ quæ egrediuntur Orientales, & deſcendunt ad plana deſerti, vtique ad gentes, intrabunt mare, & exibunt, & ſanabuntur. Atque omnis anima viuens, quæ reſpicit quocunque venit torrens, viuet, & erunt piſces multi ſatis;* id eſt renati. Et adiecit Propheta: *Poſtquàm fuerint aquæ illæ, ſtabunt ſuper illas piſcatores.* Hi ſunt apoſtoli, atque doctores. *Plurimæ ſpecies erunt piſcium*

ſcium eius: hoc eſt, ad ſignificandam veritatem gentium, ad vndam lauacri venientium.

Vnde iterum adiecit: *Sicut piſces maris magni, multitudines nimiæ, in ripis eius vtraque parte, omne lignum pomiferum, & non deficiet folium ex eis, & non deficient fructus eius per ſingulos menſes. Afferte primitiua, quæ de ſanctuario egredientur, & erunt fructus eius in cibum, & folium eius ad medicinam.*

Micheas quoque propheta de baptiſmi ſacramento ſub figura tranſitus maris, ita reuelat, dicens: *Secundum diem tranſgreſſionis ſuæ de AEgypto, oſtendam eis mirabilia:* Deinde hoſtes noſtros ſequentes, id eſt peccata noſtra præterita, tanquam Ægyptios in mare proiectos, ita & in baptiſmo deleta, atque ſubmerſa & extincta, iuxta illud Prophetæ dictum: *Quoniam miſericors conuertetur, & miſerebitur noſtri, demergétque delicta noſtra, & proiiciet in profundum maris peccata noſtra.* Quid enim clarius eſt hoc teſtimonio? quidve apertius? Omnis verus Iſraël exiit de Ægypto per fidem, dum renunciat ſeculo, ingrediturq; mare rubrum, ſcilicet baptiſmum, Chriſti cruore ſignatum. Tunc etiam hoſtes ſe perſequentes intereunt, quia delicta moriuntur, vbi animæ in regeneratione reſurgunt.

Legimus etiam Aaron in præfiguratione baptiſmi, aquis ablutum, eiuſque filij paterni ſacerdotij participes, etiam aquæ purificatione ſanctificantur. Iam tunc quidem purgatio illa, baptiſmi formam gerebat, cuius nunc lauacri ſacramento abluitur omnis populus Eccleſię, in remiſſionem peccatorum.

Eſaias autem propheta, inter alia oſtendit; nequaquam poſſe delicta Iudæorum dimitti, niſi abluti fuerint à baptiſmo. Vnde ait: *Lauamini, mundi eſtote.* Pro omnibus quippe victimis, quas memorauerat idem Propheta: pro cunctis neomeniis, & ſabbathis, atque aliis ſolennitatibus, ſolam baptiſmi purificationem præcepit: pro cunctis quoque inquinamentis peccatorum, ſolum lauacrum, quo tantùm peccata abluuntur, ſolummodo quæſiuit.

Quòd chriſmate omnia ſanctificantur per Chriſtum.

QVòd omnia ſanctificantur chriſmate, loquutus eſt Dominus ad Moſen: *Sume tibi aromata prima, & oleum de oliuetis, facieſque vnctionis oleum ſanctum, vnguentum compoſitum, & vnges ex eo tabernaculum Teſtimonij, & arcam Teſtamenti, menſamq; cum vaſis ſuis. candelabrum & vtenſilia eius. altaria thymiamatis & holocauſti, & vniuerſa quæ ad cultum eorum pertinent. Sanctificabiſq; eos, vt ſacerdotio fungantur: & filiis Iſraël dices: Oleum vnctionis ſanctum erit mihi.* Ecce figura illius tabernaculi, ad typum Eccleſiæ, hodie ducitur: cuius omnium populorum diuerſitas perungitur in teſtimonium ſanctitatis. Quæ vniuerſalis vnctio, per illam vniuerſitatem operum figurabatur, vt ſacri chriſmatis vnctione delibuti, omnes ſanctificarentur; & ſanctificati, ad gloriam Dei præparentur.

Quòd credentes in Chriſto per ſignum ſanctæ crucis ſaluarentur.

FIguram ſanctæ crucis, in frontibus fidelium deſignandam, per Ezechielem prophetam legimus prænunciatam. *Vocauit (inquit) virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis, & dixit ei: Signa thau in frontes virorum gementium & dolentium, ſuper cunctis abominationibus quæ ſunt in medio eius.* Et poſt hæc adiecit; *Tranſite per ciuitatem, & percutite. Non parcat oculus veſter, neque miſereamini. Senem, adoleſcentem, & virginem, paruulum, & mulierem interficite, vſque ad internecionem. Omnem autem ſuper quem videris thau, ne occidas.*

Quòd litera Hebraica thau, oſtendit ſpeciem & formam crucis.

INtelligere oportet (ô lector) nos hanc ſententiam. Thau litera propriè oſtendit ſpeciem, & formam crucis, cuius ſignaculo prænotati ſunt, quicunque ab exitio huius ſeculi liberantur. Eiuſdem ſigni typum, præfigurabat in Ægypto ſignaculum ſanguinis agni immaculati. Quo imaginariè poſtes, id eſt frontes corporis noſtri ſignantur: vt meritò dicamus: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* De hoc ſigno dicit Eſaias ex perſona Domini: *Ecce, venio vt congregem de omnibus gentibus & linguis, &*

venient & videbunt gloriam: & ponam in eis ſignum crucis. Et alibi ſcriptum eſt: *Erit* (*inquit*) *Dominus notus per lignum æternum, quod non auferetur.* Hoc lignum eſſe intellige ſanctæ crucis. Vnde ait Dauid in pſalmis: *Dicite in nationibus, quoniam Dominus regnauit à ligno.*

Quòd panis & vini ſacramentum futurum erat pro holocauſto.

QVòd panis & calicis ſacramentum, Deo placitum eſſet, loco & virtute holocauſti, Scripturarum teſtimoniis demonſtrabimus. Huius ſacrificij præfiguratio primo tempore in ſacerdotio Melchiſedech fuit incœptum & preſignatum.

Melchiſedech autem ſacerdos Dei excelſi, cùm benediceret Abrahæ, ob myſterium futuri holocauſti, panem & vinum obtulit Domino in ſacrificium. Hoc enim ille primum in typo filij Dei Ieſu Chriſti expreſſit.

Dauid etiam ex perſona Dei Patris ſic dicit: *Ante luciferum genui te; Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.* Chriſtus enim tempore ſuæ paſſionis cùm cœnaret cum apoſtolis, impleuit illud tale ſacrificium ſecũdum Melchiſedech. Hoc etiam apoſtolis in ſuam commemorationem fieri iuſſit. Has ergo victimas Iudaicas, quales Aaron obtulit, hodie offerunt credentes, ſicut idem Melchiſedech, rex Salem, immolauit; id eſt panem & vinum, quod eſt corporis & ſanguinis Domini veriſſimum ſacramẽtum. De quo idem Dominus ait: *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.*

Salomon etiam de figura huius ſacramenti ſic ait: *Sapientia ædificauit ſibi domum, & excidit ſibi columnas 7. Immolauit victimas ſuas. Miſcuit vinum ſuum. poſuit menſam ſuam. Miſit ſeruos ſuos, dicens: Si quis eſt paruulus, veniat ad me. & inſipientibus loquitur: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum meum quod miſcui vobis. Derelinquite inſipientiam & viuetis, & ambulate per vias prudentiæ.* Dei autẽ ſapientia Chriſti menſam conſtituit, in qua mactauit & obtulit hoſtiam ſui corporis & ſanguinis. In quo miſcuit vinum ſui ſanguinis in calice diuini ſacramenti. Menſa autem præparata eſt altare Domini. Miſit etiam Chriſtus ſeruos ſuos apoſtolos atque doctores, ad inſipientes, id eſt ad omnes gentes, quæ verbum Dei ignorabant, & dixit eis: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinũ meum, quod ego miſcui vobis:* id eſt ſancti corporis Chriſti poculum percipite: cuius quidem gratia gentes ſumunt. Iudæi autẽ non meruerunt. Vnde Eſaias: *Hæc dicit Dominus: Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis. Ecce ſerui mei lætabuntur præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ cõſtrictione ſpiritus vlulabitis, & dimittetis nomen veſtrum, & ſeruos meos,* id eſt Chriſtianos *vocabitis nomine alio.* In quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Domino amen. Interficitur enim Iſraël; ſuccedit & gentium populus; tollitur vetus Teſtamentum, redditur nobis nouum, cùm datur nobis ſalutaris gratia, & poculum ſanguinis Chriſti. Illis quoque fame ac ſiti areſcentibus, mutatur ex nouo populo nomen aliud, ſcilicet Chriſtianum, & omnia quæ ſunt geſta, reſonant gratiæ nouitatem.

De vocatione gentium ad fidem.

DAuid propheta dicit: *Reminiſcentur, & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius omnes patriæ gentium.* Eſaias autem dixit: *Gentium populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.* Et iterum Eſaias: *Congregamini, & venite & accedite ſimul, & ſalui eritis omnes fines terræ, quia ego Deus, & non eſt alius, quia mihi curuabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua. In memetipſo iuraui, dicit Dominus, egredietur de ore meo verbum, & non reuertetur ad me vacuum*, quoniam in fines terræ dilatabitur eccleſia Dei. Vnde Eſaias prædixit: *Lauda ſterilis quæ non paris. decanta laudes, quæ non pariebas: quoniam multi filij deſertæ, magis quàm eius quæ habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: & ſanctum tuum gentes hæreditabunt, & ciuitates deſertas inhabitabunt.* Et iterum: *Quæſierunt me, qui non interrogabunt: Inuenerunt qui non quæſierunt me.* Et iterum dicit: *Ecce ego ad gentes quæ non inuocabunt nomen meum expandi manus meas ad populũ credulum. Quæſierũt me gentes quæ nõ interrogabãtur*; quia ſcilicet ad eos propheta non venerat, neq; illis Chriſtum nunciauerat.

Cuius ergo populi ſunt iſtæ promiſſiones, niſi gentium quæ requirunt Deum? Et quis eſt populus de quo ait: *Expandi manus meas ad populũ incredulum*, niſi perfida ſynagoga Iudæorum? Sequitur: *Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis*; quia ſcilicet neſciẽt panem verbi Dei. Vocato ex gentibus populo, Iudęa ieiunio areſcit. Iterum idem dicit: *Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis*. Et iterum: *Venio vt congregem ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, & venient, & videbunt gloriã meam, & ponam in eis ſignum, & mittam ex eis, qui ſaluati fuerint, ad gentes in mari, & in Libya, & in Aphrica, tenentes ſagittam*, id eſt velocem verbi prædicationem. Hieremias etiam dicit: *Congregabuntur omnes gentes in nomine Domini in Hieruſalem, & non ambulabunt poſt prauitatem cordis ſui*. Item Hieremias: *Iurauit Dominus in virtute & in iudicio, & benedicent eum omnes gentes, ipſumq́, laudabunt*. Hieremias iterum de vocatione gentium: *Dominus* (inquit) *fortitudo mea, ad te gentes venient ab extremis terræ. Et dicent: Verè mendacium poſſederunt patres noſtri*. Rurſus Hieremias ad populum Iſraël: *Audite vocem tubæ*. Et dixerunt: *Non audiemus*. Oſeas propheta dicit: *Miſerebor eius, qui fuit ſine miſericordia: & dicam in populo meo; Populus meus es tu, & erit in loco vbi dictum eſt ei: Non plebs mea vos. Ibi etiam vocabuntur filij Dei viui*. Item dicitur in Sophonia: *Reddam populis labrum electum, vt vocent omnes in nomine Domini, & ſeruiant ei, & poſt hæc adorabit me de loco ſuo, & omnes inſulæ gentium adorabunt me*. Micheas etiam ait: *Erit in nouiſſimis dierum mons domus Domini præparatus in vertice montium, & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes populi, & properabunt omnes gentes & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius. Quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Hieruſalem, & iudicabit populos multos, & corripiet gentes fortes vſque in longinquum*. Item Zacharias de eccleſia gentium: *Lauda & lætare filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui, & ſcies, quia Dominus Deus exercituum miſit me ad te, vſque quo veniant populi, & habitent in ciuitatibus multis, & vadant habitatores vnus ad alterum dicentes: Eamus & deprecemur faciem Domini: & quæramus Dominum Deum exercituum; vſquequo veniant populi multi, & gentes robuſtæ, ad quærendum Dominum Deum exercituum in Hieruſalem*.

Quòd omnibus hominibus mandatum eſt credere in Chriſtum, ex authoritate ſacræ Scripturæ.

PAtriarcha Iacob in benedictionibus patriarcharũ, dixit: *Non deficiet princeps de Iuda, & dux de fæmoribus eius, donec veniat qui mittendus eſt. Ipſe erit expectatio gentium*. Dauid in perſona Chriſti ait: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam & terminos terræ*. Et iterum Dauid dixit: *Conſtitues me in caput gentium, populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi*. Et Dauid ait: *Ante Solem permanet nomen eius, & ante Lunam ſedes eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ, omnes gentes ſeruient ei: & dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Ab ortu Solis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen eius in gentibus*.

Ieſus à flumine Iordane vbi baptizatus eſt à Iohanne, dominandi ſumpſit exordium, & inde peruenit per fidem in gentibus, vſque ad terminos terræ. Item Propheta: *Leuabit lignum in nationibus procul, & ſibilabit ad eum populus de finibus terræ*. Vnde alibi ſcriptum eſt: *Ego Dominus vocaui te in iuſtitiam tuam, & apprehendi manum tuam, & ſeruaui te in fœdus populi, in lucem gentibus, vt aperires oculos eorum, & educeres de conglutione vinctos, de domo carceris ſedentes in tenebris*. Vnde Dominus in alio loco dicit: *Educam cæcos in viam quam neſciunt: & in ſemitis quas ignorauerunt, ambulare eos faciam. Ponam tenebras coram eis in lucem*. Item de Chriſto: *Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam illum, electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper eum, iudicium proferre gentibus. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur foris vox eius. In veritate educet iudicium, non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, & legem eius inſulæ expectabunt*.

Intellige ô lector, Chriſtus ex ſuſceptione carnis humanæ, ſeruus eſt factus patris: ad Iudæos veniens, non eſt receptus. Ipſe iudicium in gentibus protulit.

Quale iudicium? vt ex fide ſcilicet iudicarentur omnes. Eius vox non audietur foris, hoc eſt in hæreſibus, & Iudæis extra eccleſiam Dei poſitis.

Item de ipſo Chriſto in Eſaia: *Ecce intelliget ſeruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valde, & inter Angelos aſpectus eius, & forma eius inter filios hominum.* Sicut ait Dauid: *Specioſus forma præ filiis hominum.* Per prophetam Aggæum Dominus de Chriſto in gentibus regnaturus, ſic dicit: *Spiritus meus erit in medio veſtrûm. Nolite timere, quia hoc dicit Dominus: Adhuc modicum & ego commouebo cælum & terram, mare & aridam, & vocabo omnes gentes: & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Hanc prophetiam nemo fidelis de Antichriſto intelligat. Gentes enim eum non deſiderant, neque deſiderabunt, ſed ſoli miſeri & impij & increduli Iudæi, eum expectabunt.

Quòd regnum Chriſti manet in æternum.

Daniel dicit: *Videbam viſionem noctis, & ecce in nubibus cæli, quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius oblatus eſt, & ipſi datus eſt principatus & honor & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ſeruient ei. Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Per hoc teſtimonium probatur Chriſtum à Deo Patre ita accepiſſe dominationem & regnum, vt poteſtas eius ſit æterna. Daniel affirmat hoc, dicens: *In diebus illis, ſuſcitabit Dominus cæli regem, qui in æternum non commouebitur, & regnum eius populo alteri non dabitur, & percutiet & conteret vniuerſa regna, & ipſius ſolum ſtabit in æternum.* Eſaias ait: *Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.* Dauid etiam addidit dicens: *Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, donec extollatur Luna*, id eſt vſque ad conſummationem ſeculi.

Vterque populus, Iudæus & Gentilis, vocatur in regnum Chriſti.

Esaias dicit: *In die illa nutriet homo vaccam boum, & duas oues, & præ vbertate lactis comedet butyrum.* Vacca boum, eſt plebs ex ſemine patriarcharum: oues duæ, ſunt eccleſiæ venientes de gentibus: & idcirco duæ oues & vna vacca, ſunt eccleſiæ ex gentibus: homo autem nutrit eam, ipſe Chriſtus, eſt qui dicit per Hieremiam: *Conuertimini ad me filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego iterum aſſumam vos de ciuitate, & de cognatione, & dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia atque doctrina.* Ciuitatem hanc intelligamus Iudæam, ſiue Hieruſalem. Cognationem verò, gentes. Paſtores autem, apoſtolos vel eccleſię doctores, Chriſti gratiam prędicantes. Sicut Hieremias Iudæos Chriſto ſeruire proclamat, dicens: *Et erit in die illa, ait Dominus exercituum, conteram iugum meum de collo tuo, & vincula illius dirumpam, & ſeruient Domino Deo ſuo, & Dauid regi ſuo, quem ſuſcitauit eis.* Item Ezechiel, Chriſtum ſub perſona Dauid ſuper vtranque gentem regnaturum prædicat. *Rex (inquit) vnus erit, omnibus imperans, & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius duo regna, nec polluentur amplius in viis ſuis, & ſaluos eos faciam de vniuerſis ſedibus ſuis, in quibus peccauerunt, & mundabo eos: & erunt mihi populus, & eis ero Deus.*

Daniel autem propheta poteſtatem Chriſti, non ſolùm ſuper gentes, ſed & ſuper Iudæos à Deo patre datam deſcribit, dicens: *Data eſt ei poteſtas & honor, tribus & linguæ ſeruient ei.* Quæ linguæ ſunt iſtæ, niſi gentiũ nationes? Micheas etiam propheta originem Chriſti declarat dicens, cùm eum ſuper Iſraël dominaturum cognouit: *Et tu Bethlehem domus Ephrata, non es minima in millibus Iuda. Ex te mihi prodibit dominator Iſraël. Stabit & paſcet gregem in virtute nominis Dei ſui, & magnificabitur vſque ad terminos orbis terræ, & erit iſte, pax.* Amos quoque propheta dicit: *Præpara in occurſum Domini Dei tui Iſraël, quia ecce ego conſummans tonitruum, & creans ſpiritum, & nuntians hominibus Chriſtum ſuum.* Zacharias autem dixit: *Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus & ſaluator, & adſcendet ſuper pullum aſinæ, & poteſtas eius à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ.* Quæ prophetia, quomodo in Chriſto completa fuiſſet, Euangelia ipſa teſtantur.

Quòd Iudæi in Chriſtum non erant credituri.

Moſes

MOſes legiſlator pronunciat Iudæorum incredulitatem. *Erit* (inquit) *Iſrael vita tua pendens ante oculos tuos, & timebis die ac nocte, & non credes vitæ tuæ.* Vnde & Eſaias: *Domine, quis credet auditui noſtro? & brachium Domini cui reuelatum eſt? Et vidimus eum, & non erat aſpectus.* His verbis demonſtrat, quòd Iudæi Chriſtum videntes non receperunt. Quem quia neque credere, neque cognoſcere potuerunt, ſubiungit de excidio eorum dicens Hieremias ſic: *Aſcendite muros eius, & diſſipate: auferte propagines eius, quia non ſunt Domini. Præuaricatione præuaricata eſt in me domus Iuda, ait Dominus. Negauerunt me, & dixerunt: Non eſt ipſe: expectantes alium; qui eſt Antichriſtus.* Vnde Ieſus Chriſtus dicit: *Ego veni in nomine patris mei, & non recepiſtis me. Alius veniet in nomine ſuo, & recipietis eum.* Item Hieremias: *Sermo Domini factus eſt in opprobrium, & non receperunt adhuc.* Dauid autem dum gentes crederent, dixit: *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* De Iudæis autem dicit: *Filij alieni mentiti ſunt mihi. Filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis.*

Qui ſunt alieni? Certè Iudæi. Pro eo quòd ipſi in perfidia permanentes, ab æternæ vitæ præmiis abdicati ſunt. Quæ præmia nobis à Chriſto promittuntur. Ad hęc etiam Eſaias ait: *Audite audientes, & intelligite. Videte viſionem, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi huius, & aures aggraua, & oculos claude: Ne fortè videant oculis ſuis, & auribus ſuis audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem illos.* Item alibi dicit: *Tota die extendi manus meas ad populum non credentem mihi: qui ambulant vias non bonas.* Hieremias ait: *Oculi ſunt illis, & non vident: aures ſunt eis, & non audient.* Et iterum: *Populo huic factum eſt cor inobediens & incredulum. Verbum enim meum proiecerũt, & ſapientia nulla eſt in eis.*

Quòd Chriſtus à Iudæis erat receſſurus propter eorum duritiam & incredulitatem.

HIeremias ex perſona Iudæorum dicit: *Tibi peccauimus, expectatio Iſraël, Saluator noſter. Quare ſicut extraneus factus es in terra? & quaſi viator declinans in nobis?* Ex his verbis accipitur, quia Chriſtus receſſurus erat à Iudæa. Item alibi: *Quare ſicut colonus futurus es in terra, citò receſſurus?* ſcilicet à Iudæa. Alibi etiam ex perſona Chriſti dicit idem Hieremias: *Quis dabit mihi in ſolitudine diuerſorium viatorum, & relinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri ſunt, cœtus præuaricatorum, & extendunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij & non veritatis.* Diuerſorium illud intellige, eccleſiam gentium, ad quam diuertit Chriſtus in ſolitudine, à Iudæa recedens.

Quòd Iudæi propter peccatum ſuum diſperſi ſunt per orbem.

ESaias diſperſionem Iudæorum ſic prę nuntiat: *Ipſe redemit eos, & eleuauit cunctis diebus ſeculi. Ipſi autem ad iracundiam eum prouocauerunt, & reſpuerunt Spiritum ſanctum eius, & conuerſus eſt eis in inimicum, & ipſe debellauit eos.* Oſea propheta ſic dicit: *Væ eis, quia receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me. Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia: & receſſerunt à me, & ego erudiui eos: & confortaui brachia eorum, & ipſi in me cogitationes mendacij cogitauerunt: reuerſi ſunt vt eſſent abſque veritate, facti ſunt quaſi arcus doloſus: abiecit eos Deus meus, quia non audierunt eum in nationibus.* Eſaias etiam dicit: *Propter ſcelus populi mei, percuſſus ſum. Dabo impios pro ſepultura eius.* Per Hieremiam Chriſtus in ſua paſſione ſic dicit: *Facta eſt mihi hæreditas mea, quaſi leo in ſylua: dedit nanque continuò vocem ſuam, & ideo odi eam. Et dixit: Congregamini omnes beſtiæ: venite, & properate ad deuorandum.* Venerunt enim beſtiæ agri, id eſt feroces principes gentium: & populi Iudęorum traditi ſunt illis ad deuorandum. Vnde ſubiunxit in perſona Chriſti: *Propter me exterminata eſt exterminio omnis terra eorum*; ſcilicet Iudæorum. Eſaias prænunciauit exterminium & diſperſionem Iudæorum, dicens: *Effudit Deus ſuper populum ſuum indignationem furoris ſui, & forte bellum, & combuſſit eum in circuitu, & non cognouit: & ſuccidit eum, & non intellexit.*

Quòd Hieruſalem propter Chriſtum diſperſa eſt.

PEr Hieremiam ſic prænunciat, dicens Dominus: *Abſcondite muros eius, & diſſipate. Auferte propagines eius, quia non ſunt Domini.* Eſaias etiam ait: *Et prouincia Iudæ concidit, quia linguæ eorum contra Dominum*; ſcilicet quando clamauerunt: Cru

cifige,crucifige.& quando dixerunt:Non habemus regem,niſi Cæſarem.

Dauid propheta etiam prędixit deſtructiones & calamitates Hieruſalem propter Chriſtum,ſic: *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributionem & in ſcandalum. Effunde ſuper illos iram tuam,& indignatio tua comprehendat eos:fiat habitatio eorum deſerta*; & in tabernaculis Iudæorum non ſit qui habitet, tanquã ciuis in Hieruſalem, vbi clamauerunt ipſi: Crucifige, crucifige. Item Daniel, poſt occiſionem eorum, prædixit deſtructionem Hieruſalem: *Muros Vrbis & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo*; id eſt, Romanus exercitus cum Veſpaſiano & Tito.

Quòd Iudæis à Deo repudiatis gentes vocandæ erant.

ESaias propheta ſic dicit: *Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul, & collectæ ſunt tribus.* Ecce foras eiicitur Iſraël, non habens oculos & aures & terrenas promiſſiones, & collegerunt ſe in vnum diuerſitates gentium. Vbi ſcilicet illi cęcati & ciecti ſunt,iſti introierunt:& ad iſtos pertinet hæreditas,quæ illis fuerat repromiſſa.

Adiungit etiam Propheta: Quòd gentes in locum & ſedem Iudæorum ſucceſſuræ erant, dicens: *In diebus illis cantabunt canticum in terra Iuda, Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponet in ea muros & antemurale, aperiet portas, & ingredientur gentes,cuſtodientes veritatem. Venient,& ſeruabunt pacem, & in Deo ſperabunt, quia incurnabit, & vſq; ad terram deſtruet eam: vſq; ad puluerem conculcabit eam pes pauperis, & greſſus egenorum.*

His verbis intellige, humilitatem gentium ſucceſſiſſe in ſedem & locum, vnde ſuperbia Iudęorum ceciderat. Vnde idem Eſaias ad Iudæos exprobrandos dicit: *Dimittetur nomen & hæreditas veſtra electis meis*; ſcilicet gentibus. Ipſi autem vos interficient,& ſeruos ſuos vocabunt vos alio nomine. Ille populus meus benedicetur ſuper terram, benedicetur à Deo, amen. Et qui iurabit in terra,iurabit in Deo,amē. In terra,id eſt in carne Chriſti iurat:in qua quicunq; iurat,in Deo iurat.

Quòd Iudæi omnes, in fine mundi ſunt credituri in Chriſto.

OSea propheta dicit: *In diebus multis ſedebunt filij Iſraël ſine rege, & ſine principe, & ſine altari, ſine ſacrificio.* Deinde ſubiungit: *Et poſtea reuertentur filij Iſrael, & inquirent Dominum Deum ſuum, & regem ſuum, & credent in Domino, in nouiſſimis diebus.* Malachias etiam ante finem mundi, Eliam dicit ſic eſſe mittendum ad conuerſionem Iudæorum: *Ecce ego mittam vobis prophetam Eliam antequàm veniat dies Domini, magnus & admirabilis, & conuertet corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres eorum.* Eſaias dicit: *Tunc conuerſi videbunt*; videlicet credent in Chriſto, atque intelligentes ſanabuntur, & cognoſcent omnia. Secundum hoc etiam dicit Hieremias: *In nouiſſimis dierum agnoſcetis eam.* Sophonias etiam propheta ait: *Dabo vos in nomen & in laudem omnibus populis terræ, & conuertam captiuitatem veſtram coram oculis veſtris: dicit Dominus.* Ezechiel etiam dicit: *In nouiſſimis diebus inuitabo vos, & in nouiſſimo annorum veniam. Tollam vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & reducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & faciam vt in præceptis meis ambuletis: & iudicia mea cuſtodietis, & habitabitis in terra, quam dedi patribus veſtris, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum, & ſaluabo vos de vniuerſis inquinamentis veſtris.*

Quòd gentes prius, & Iudæi poſtea erant credituri.

VIdens Dauid quòd gentes præuenirent Iudæos in fide, ſic dicit: *AEthiopia præueniet manus eius Deo*: id eſt, prius, quàm Iudæa, credet in Chriſtum gentilitas, peccatis denigrata. Vnde Eſaias ait: *Cùm plenitudo gentium prius introierit, tunc omnis populus ſaluus fiet.* Et in Deuteronomio ſcriptum eſt: *Eritis in caput, incredulus autem populus in caudam*: quia in nouiſſimis conuerſi erunt Iudæi, mortuo prius Antichriſto.

Explicit tractatus ſuper omnes prophetias, quæ de Chriſto ſunt.

Iam incipiunt omnia nomina Prophetarum & patrum veteris Teſtamenti, & de origine & patria eorũ, & de prædicatione & morte & ſepultura eorũ, & primùm de Dauid.

DAuid rex & propheta, de genere Iuda, filius Ieſſe, natus in Bethlehem, à Domino vocatus in regnum, in triumphis glorioſus, promptus ad pœnitentiam pro peccatis, velox ad veniam. Qui leonem & vrſum ſine gladio interfecit. Cithara ſua immundum ſpiritum depulit. Gigantes expugnauit. annis quadraginta regnauit. Vixit autem ſexaginta. Sepultus eſt in vrbe ſua Bethlehem, quæ alio vocabulo dicitur Ephrata.

De Salomonis vita & morte & ſepultura eius.

SAlomon vir glorioſiſſimus, omni ſapientia plenus, theſauris & militia ornatus, Deo dilectus, rex in Hieruſalem ſuper duodecim tribus Iſraël, quadraginta annis regnauit. Sepultus eſt autem ad patres ſuos in Rama, id eſt in Bethlehem.

De Elia propheta; origo, vita & finis eius.

ELias Thesbites ſacerdos, magnus propheta, habitator ſolitudinis, fide plenus, in ſancta meditatione aſſiduus, tyrannos interfecit, virtutum ſignis effulſit. Triennio clauſit à pluuia cœlum, & orante eo, rediit pluuia. Mulieris filium mortuum ſuſcitauit. Eius virtute farina hydriæ non defecit. Vas olei perpetuo fonte manauit. Eius verbo, ignis de cœlo ſuper ſacrificium deſcendit. Eius verbo, duo principes quinquagenarij, cum ſuis militibus combuſti ſunt. Ipſe Iordanem transiens cum melote ſua fluuium interrupit, & ſiccis pedibus tranſiuit. Ipſe in cœlum igneo curru raptus, aſcendit.

Item de Elia propheta, quomodo venturus eſt.

ELias iterum venturus eſt, ſecundum Malachiam prophetam, in fine mundi, præceſſurus Chriſtum, cũ magnis prodigiis, virtutibusque ſignorum. Ita vt bellum gerat cum eo vel cum illo ſocio ſuo Eno[illegible]i cum eo venturus eſt: & occidet A[illegible]chriſtus eos. Cadauera quoq; eorum in plateis inſepulta iacebunt.

Deinde ſuſcitata eorum corpora erunt à Domino, & regnum Antichriſti plaga magna percutietur. Poſt hæc veniet Dominus, & interficiet Antichriſtum gladio oris ſui, & eos qui adorauerunt eum; & regnabit Dominus eorum omnibus Sanctis ſuis in gloria ſempiterna, amen. Elias de tribu Aaron, cùm in vtero matris ſuæ eſſet in Galaad, Sobi pater eius ſomnium vidit, quod naſcente Elia, viri candidis vtentes veſtimentis inuoluebant eum candidis, & ei pro cibis ignem ad nutrimentum ſubminiſtrabant. Prophetæ autem Hieruſalem hoc ſomnium interpretantes, dixerunt patri eius: Ne timeas: erit enim natio eius lumen verbumq; ſcientiæ. ipſe enim iudicabit Iſrael in gladio & igne.

De Eliſæi prophetæ origine & vita & ſepultura eius.

HEliſæus propheta, interpretatur Dei mei ſalus. Heliſæus, Eliæ diſcipulus, ex oppido Amælmahad, ex tribu Ruben natus eſt: cuius ortu, aurea vitula in Galgalis mugitum dedit. eademque vox perſonuit in Hieruſalem. Tunc quidam propheta præſagium dixit: Hodie in Hieruſalem natus eſt homo propheta, qui eorum deſtruet idololatriam. Heliſæus, Eliç ſpiritu gemino impletus, pluribus & maximis virtutum ſignis emicuit.

Heliſçus Iordanem in tranſitu ſuo refrenatis vndis, diuiſum flumen retrò conuertit. Heliſæus aquas Iericho, ſteriles ad fœcunditatem perduxit. Heliſæus inſultantes ſibi pueros tradidit beſtiis, quarum ſubitò ſunt dentibus deuorati. Heliſçus aquas ſanguineas in mortem hoſtium Iudæorum diſcurrere fecit. Heliſæus fœminam ſterilem verbo fœcundat: cuius poſtea filium mortuum ſuſcitauit. Amaritudinem ciborum temperat. Ex decem panibus hordeaciis centum viros ſaturauit, & fragmenta collegit. Naamã leproſum ſanauit. Securim ferream de fundo Iordanis ſupernatare fecit. Hoſtem Syriæ cæcitate percuſſit. Incredulo principi mortem in Samaria prædixit. Hoſtium innumerabilem multitudinem diſperſit. Mirabilem famem vnius diei ſpatio repulit. Cadauer hominis ſuſcitauit.

Heliſçi ſepulchrum in vrbe Sebaſta, vſque hodie venerabile apparet. Heliſçus duplicem ſpiritum habuit Eliæ, & dupliciter miracula fecit. Elias viuẽs, Heliſçus verò iam mortuus, mortuum ſuſcitauit. Elias

famem & ſiccitatem intulit populo: Heliſæus autem vnius diei ſpatio, populum à fame incredibili liberauit.

De Eſaiæ prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Eſaias filius Amos, qui interpretatur ſalus Domini. Amos propheta non eſt iſte quem patrem dicimus Eſaiæ: ſed eſt alius vir, eodem nomine nuncupatus. Amos enim propheta natus eſt de genere paſtorum, de oppido Hiechuæ.

Pater verò Eſaiæ, nomine Amos, vir nobilis fuit in Hieruſalem. Iſte vir fuit magnæ ſanctitatis. Eſaias ſemper nudo corpore & nudis pedibus iuſſu Domini conuerſabatur, in conuentu populi. Eſaiæ oraculo, rex Ezechias ſpatium 15 annorum à Domino obtinuit ad vitam, cùm iam eſſet moriturus.

Manaſſes corpus Eſaię, ſerra lignea per mediam lineam corporis ſecari præcepit. Narrant Iudæi cauſam quare occiſus eſt Eſaias; Primò, quia appellauit eos populum Sodomorum & principes Gomorrhæ; Altera cauſa fuit, quia cùm dixiſſet Dominus ad Moſen: *Non poteris videre faciem meam*. Eſaias dicere auſus eſt; *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*. Sepulchrum Eſaiæ eſt ſub quercu Ioel, ſecus decurſus aquarum.

De Hieremiæ prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Hieremias ex tribu ſacerdotali, natus in vico qui dicitur Anatat, qui eſt tribus miliaribus ab Hieruſalem. Hieremias, ſacerdos in Iudęa poſitus, Propheta in gentibus conſecratus, antè quàm plaſmaretur, in terra eſt agnitus, & vt virgo permaneret, admonitus.

Hieremias puer cœpit prædicare, arguens populum in delictis, & hortans ad pœnitentiam. Ipſe autem à perfidæ plebis crudelitate frequenter afficitur, ligatur, & in carcerem mittitur. Proiicitur in lacum. Catenis cingitur. Ad vltimum autem in Ægypto apud Taphias à populo lapidatur: ſepultus eſt in loco, vbi Pharao rex Ægypti habitabat. Quia verò Ægyptij eius precibus à ſerpentibus fuerant liberati, ſepulchrum eius apud eos in magna veneratione tenetur.

De Ezechielis prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Ezechiel interpretatur fortitudo Dei, filius fuit Buzi, qui interpretatur deſpectus. Ezechiel ſacerdos, filius Buzi, genitus in terra Suſa, in typo Chriſti, filius hominis nuncupatur.

Ezechiel captiuus cum rege ſuo Ioachim in Babyloniam ductus ad concaptiuos ſuos, in Babylonia prophetauit, corripiens eorum offenſiones, & zelo Dei motus, cuncta eorum crimina & turpitudines arguens. Quem populus Iſraël dolo interfecit, pro eo quòd ſeueritate vel authoritate pontificali, ab eo corriperentur ob ſacrilegij impietatem. Sepultus eſt à populo, in agro Maurim, in ſepulchro Sem, filij Noë, & filij Sem, nomine Arphaxad. Tūc erat quinta ætas mundi.

De Danielis prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Daniel propheta interpretatur iudicium Dei, aut vir deſideriorum vel amabilis. Daniel de tribu Iuda, genere nobilis, de proſapia regum & ſacerdotum. Ipſe puer, cum rege Ioachim, cum tribus pueris in Babylonem tranſlatus eſt, & princeps omnium Chaldæorum effectus eſt. Vir glorioſus & aſpectu decorus, mente humilis, corpore caſtus, perfectus in fide, cognitor ſecretorū, præſcius futurorum.

De Abdiæ prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Abdias propheta Solonitis, de ciuitate Eliæ, Solomon regi prędixit, quòd per mulierem à mandatis Domini declinaret. Sepultus eſt Abdias iuxta quercum in Silo.

Aggęi prophetæ origo & vita, & ſepultura eius.

Aggęus propheta, natus eſt in Samaria. Iſte eſt ille qui ad Hieroboam vitulos immolantem, miſſus, à Domino venit, eumq́ue arguit immolantem. Alius autem propheta iuſſus ei in prædicatione tunc aſſiſtere, nō aſtitit illi. Quem ad propria reuertentem leo ſtrangulauit, quia ſocium fefellerat. Aggęus autem obiit, & ſepultus eſt in Bethlehem.

De Tobiæ prophetæ origine & vita, & ſepultura eius.

Tobias propheta interpretatur bona Dei, fili' Ananię, de tribu Nephtalim, in

in ciuitate Chial, in regione Galilææ. Iſtē captus à Salmanaſſar, exulauit in Niniue, qui per omnia iuſtus omnia ſua captiuis & pauperibus erogauit, mortuos aſſiduè ſepeliuit. caſu à ſtercore hirundinis cæcatus eſt,& tādem à Domino viſum recepit poſt decem annos;& diuitias adeptus eſt à Domino. Sepultus eſt in Niniue ciuitate.

De tribus pueris Anania, Azaria, Miſaël,& de vita & morte eorum.

TRes pueri, ſtirpe regia clari, memoria glorioſi, ſcientia eruditi, fide pares, extinxerunt camini ardentis flammas & incendia. In medio ignis Deo hymnum cantauerunt. Sepulti ſunt ſimul ſub vno ſpecu, in Babylonia. Ipſi pueri in Hebræo vocati fuerant, Ananias, Azarias, Miſaël. Sed Nabuchodonoſor poſtea eos nominauit, Sidrac, Miſac, & Abdenago, quod eſt interpretatum laudabilis, glorioſus, & victor regnorum.

De Eſdra propheta, & vita & ſepultura eius.

ESdras ſacerdos Dei & propheta, interpretatur ædificatio Hieruſalem : quidam dixerunt eum Malachiam, id eſt Angelum Dei. Iſte ſacræ ſcripturæ reſtaurauit hiſtorias, alter lator legis poſt Moſen. Ipſe nanq; poſt captiuitatem, legem à gentibus Chaldæorum cōbuſtam renouauit: Hebraicarum literarum elemēta inuenit. & ſcribere ſuos à dextra in ſiniſtrā docuit, quia prius antè & retrò ſicut oratores ſcribebant. Ipſe reduxit Iſraël, & reædificari fecit Hieruſalem. Ibiq; ſepultus eſt ipſe.

De Zorobabel, & Nehemiæ prophetæ origine, & vita & ſepultura eius.

ZOrobabel & Nehemias de tribu Iuda, & prophetæ & ſacerdotes Dei, ſub Dario rege Perſarum filio Hyſtaſpis, templum Domini reædificant, muros Hieruſalem extruunt, atque Iſraël ad priſtinum ſtatum reducunt; cultum quoque religionis, iusq; ſacerdotum reſtituunt. Ipſi etiam in Hieruſalem ſepulti, requieſcunt.

De reginæ Heſter origine & vita, & ſepultura eius.

HEſter regina, quæ interpretatur liberatrix populi ſui Iſrael, filia fratris Mardochæi, captiua de Hieruſalem in vrbem Suſin tranſlata eſt : & ob ſuam formoſitatem cōnubiis regis Perſarum, nomine Aſſueri, copulata eſt. Ipſa ſe morti obtulit, vt populum à morte liberaret: & Aman ducem, populum Domini perdere volētem, ex præcepto regis crucifixit: & populum à morte & à ſeruitute eripuit. Sepulta eſt in Suſi, vrbe Medorū, in qua & ipſa regnauit.

De viduæ Iudith origine & vita, & ſepultura eius.

IVdith, interpretatur laudans. Interpretatur etiam vidua. Iudith vidua, filia Merari, de tribu Simeon, magnanimis, in gloria virorum virtute prēſtantior. Ipſa pro ſalute populi, morti ſe obtulit, nec furorē regum trepidauit. Nam principem Holofernem dormientem necauit, ſaluoq; pudore, ſuis ciuibus triumphum & caput ipſius principis reportauit. Vixit annis 105. Sepulta eſt in ſpelunca viri ſui Manaſſe, in ciuitate Napulia, quæ eſt in tribu Iuda, inter Dothin & Balim.

De Zachariæ filij Barachiæ origine & vita & ſepultura eorum.

ZAcharias filius Barachiæ, interpretatur memoria Domini. Iſte fuit propheta atq; ſacerdos, filius Ioiadæ ſacerdotis, qui cognominatus eſt Barachias, quem populus, ex imperio regis Iudæ Ioas congregatus, lapidauit inter templum & altare. Quem ſublatum ſacerdotes ſepelierunt in Hieruſalem.

De Machabæorum origine & vita, & ſepultura eorum.

MAchabæus interpretatur nobilis vel triumphans. Ipſi Machabæi filij Matathiæ fuerunt quinque, Ioannes, Simon, Iudas Machabæus, Eleazar, & Ionathas. Machabæi iſti, quot triumphos geſſerint aduerſus gentem Perſarum, & de circumfinitimis nationibus, & quomodo pro legis obſeruantia ſint occiſi, manifeſta narrat hiſtoria.

Verba authoris.

Explicat interpretatio nominum omnium prophetarum ſiue patrum veteris Teſtamenti, ſecundum Iſidorum etymologiarum, authore magiſtro Gotfrido Viterbienſe. Incipiunt autem nomina omnium patrum noui Teſtamenti. Et de vita & origine, & prædicatione eorum omnium patrum, tam noui quàm veteris Teſtamenti.

PARTIS DECIMÆTERTIÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM PARS XIIII.

NOVVM TESTAMENTVM.

De Zacharia & Elizabethæ origine & vita & ſepultura eorum.

ZAcharias & Eliſabeth, interpretantur iuſti, teſtante Luca Euangeliſta, qui dicit: *In diebus Herodis regis Iudæ, ſacerdos nomine Zacharias & uxor eius Eliſabeth de filiis Aaron: & erant* (inquit) *ambo iuſti ante Deum*. Iſti in iuuentute ſteriles, in ſenectute verò fœcundi, ambo requieſcunt in Hieruſalem.

De Ioannis Baptiſtæ origine & vita: & mors eius.

IOannes Baptiſta, filius Zachariæ ex tribu Leui ortus in Hieruſalem, Angelo nunciante conceptus: Chriſti prænuncius, præco iudicis, propheta altiſſimi, vox verbi, amicus ſponſi, teſtis Domini, lucerna luminis, terminus prophetarum, baptiſmatis initium. Qui prænuntiatus vocem patris abſtulit. Nondum natus Chriſtum prophetauit. Salutauit Dominum in vtero. In columba cognouit, Ieſum in deſerto digito monſtrauit. Cuius veſtimentum lanugo camelorum fuit, habitatio eremus. Victus eius mel, & locuſta. Qui dum Herodi prohiberet fraternum violare coniugium, in carcere mancipatur: caput eius Herodias filia regis, pro ludi ſui præmio à patre popoſcit, & ebrius pater aſſenſit, & illa illud matri ſuæ præſentauit. Sepultus eſt in Sebaſta oppido Palæſtinæ, quæ olim Samariæ vocabatur: quam Herodes filius Antipatris ad honorem Auguſti Cæſaris, Auguſtam Græco ſermone vocauit.

De Mariæ virginis origine & vita: & finis eius.

MAria quæ interpretatur ſtella maris, vel domina, vel illuminatrix, vel clara ſignificat eccleſiam, ſtirps Dauid, virga Ieſſe, hortus concluſus, fons ſignatus, mater Domini, templum Dei, hoſpitium Spiritus ſancti. Virgo ſancta, virgo perfecta, virgo ante partum, & in partu, & poſt partum. Salutationem ab Angelo accepit: quæ conceptionis myſterium non agnoſcit, partus qualitatem inquirit, & contra legem naturæ fideliter credidit. Quam Dominus virginẽ, virgini diſcipulo commendauit, vt ipſũ mater haberet vitę comitem: quem filium nouerat integritatis, vt eam cuſtodiret. Quidam eam corporalem necem paſſam aſſerunt ab hac vita migraſſe, pro eo quod iuſtus Simeon dixerit ei; *Et tuam ipſius animam gladius pertranſibit*. Dubium tamen eſt, ſi hoc gladio materiali dixerit, an pro verbo Dei valido, & acutiore omni gladio. Specialiter autem nulla docet hiſtoria, beatam Mariam gladio fuiſſe peremptam, quia nec obitum eius vſpiam legimus; quum tamen eius reperiatur ſepulchrum.

De Simonis Petri origine & vita & finis eius.

SImon, obediens interpretatur, eo quòd obediens fuit Domino, dicenti: *Venite poſt me, faciam vos piſcatores hominum*. Petrus interpretatur, agnoſcens: eo quòd agnouit, dicẽs: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*. Petrus ortus in vico Bethſaida, prouincia verò Galilæa, quæ eſt iuxta ſtagnum Genezareth, qui prius vocatus eſt Bariona. Petrus firmamentum petræ in Eccleſia eſt; Cephas, caput Eccleſiæ eſt. Petrus Apoſtolorum princeps eſt: primus confeſſor Dei & diſcipulus eſt. Paſtor humani generis. Clauiger æthereus, Chriſti amator, Chriſti & negator. Confitendo laudatur, præſumendo elatus, negando lapſus, lachrymando purificatus. Confeſſione probatus, paſſione coronatus. hic in Ponto & Cappadocia, Galatia, Bithynia, Aſia, atque Italia, Euangelium prædicauit, & talium virtutum ſignis effulſit. Mare pedibus gradiendo calcauit: præteriens, mortuos vmbra ſua reſuſcitauit. Claudis greſſum reſtituit: paralyticis membra reparauit. Viduam defunctam, Dorcam, id eſt Tabitham, mortuam ſuſcitauit. Ananiam & Sapphiram terræ deglutiẽti tradidit. Simonem Magum cœlum aſcendentem ad terram colliſit. Antiochiæ 8, & Romæ 25 annis tenuit pontificatum, anno 36 poſt paſſionem Chriſti, à Nerone crucifixus eſt,

eſt, poſito capite deorſum. Sepultus eſt Romæ in Vaticano, ſecus viam triumphalem, tertio lapide ab Vrbe, ad Orientalem plagam, tertio calendas Iulias.

De Pauli apoſtoli origine & vita, & finis eius.

PAulus interpretatur mirabilis. Paulus, qui prior Saulus, angelus gentium, aduocatus Iudæorum; à Chriſto de cœlo vocatus, in terra proſtratus, oculatus, erat cæcus & cecidit. Cæcatus vidit, atque ſurrexit. Perſecutor Eccleſiæ, vas electionis factus eſt. Ex lupo ouis. Vocatione inter Apoſtolos nouiſſimus, prædicatione primus & ſummus. Gamalielis, in lege diſcipulus. Euangelij præco. Cuius patria in Iudæa fuit: genus eius de tribu Beniamin. In ſecundo anno poſt aſcenſionem Domini baptizatus, dignitatē meruit apoſtolatus: & inter cæteros verbi Dei gloriam latius omnibus ſeminauit, & Euangelicam doctrinam ſua prædicatione compleuit: incipiens enim à Hieroſolymis vſque ad Illyricum, & per Italiam, Hiſpaniam vſque proceſſit, & nomen Chriſti multis adaperuit gentibus, quibus non fuerat declaratum.

Pauli miracula iſta ſunt: Raptus tertium cœlum cōſcendit. Spiritum pythonis obmuteſcere fecit. Adoleſcentem mortuum ſuſcitauit. Magū cęcitate percuſſit. Claudo proprium donauit inceſſum. Viperæ in ſeipſo morſum non timuit, ſed viperā in igne combuſſit: patrem Publij à febrib. oratione ſanauit: pro Chriſti nomine paſſus eſt, famem, ſitim, frigus, & nuditatem, die & nocte, in profundo maris fuit. Rabiē pertulit ferarum: multa verbera: carceris ſæpe tormenta, catenas, vincula: ligatus, à Iudęis traditus: à gentibus lapidatur ad mortem. In ſporta dimittitur per murum. Virgis cęditur. In carcere vinctus, facto terræmotu, reſoluitur. Tandem à Nerone gladio decollatur. Eodem die quoque Petrus eſt crucifixus, tertio calendas Iulij. Sepultus eſt Romæ via Hoſtienſi, anno 36, poſt paſſionem Domini: tertio ab Vrbe miliario, contra Orientalem plagam.

De Andreæ origine & vita, & finis eius.

ANdreas Græcum nomen eſt, interpretatur decorus, primus vel ſecundus inter diſcipulos. Iſte in ſorte prædicationis, Scythiam atque Achaiam accepit. In qua etia poſt multa miracula, cruce ſuſpenſus obiit, vndecimo calen. Decembris.

De Iacobi apoſtoli fratris Domini origine & vita, & finis eius.

IAcobus interpretatur ſupplantator, filius Zebedæi, frater Ioannis, quartus in ordine. Duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione gentium, ſcripſit. Atq; Hiſpaniæ, & Occidentalibus gentibus Euangelium prædicauit. Et in occaſu mundi lucem prædicationis infudit. Ipſe ab Herode tetrarcha gladio cæſus, occubuit, octauo calendas Auguſti. Sepultus in arce Marmarica.

De Ioannis apoſtoli & euangeliſtæ origine & vita, & finis eius.

IOannes, interpretatur gratia Dei. Ioannes figuratur aquila, quia præ cæteris altius volando, in Euangelij prædicatione cōſcendit. Ipſe eſt filius Zebedæi, frater Iacobi. Virgo à Deo electus, & præ aliis dilectus: qui de pectore Chriſti, vbi recubuit, Euāgelij fontem potauit, & quaſi vnus de paradiſi fluminibus, verbi Dei gratiam in orbe diffudit: cui mater Chriſti, quaſi alteri filio commiſſa fuit.

Hic in inſula Patmos relegatus, ſcripſit Apocalypſin. Occiſo autem imperatore Domitiano, ſolutus eſt, & iuit in Epheſum, ibiq; Euangelium nouiſſimus edidit. Cuius miracula hæc ſunt:

Virgas ſylueſtres in aurum mutauit. Lapides de littore collectos, in gemmas conuertit. Item alias gēmas confractas & contritas, in propriam formam reſtituit. Et matronam viduam, ad preces populi ſuſcitauit. Iuuenem mortuum, reddidit rediuiuum. Venenum abſque periculo bibit, & iuuenē, eodem veneno mortuum ſuſcitauit. Anno ſexageſimo ſeptimo poſt paſſionem Domini, tumulum (fratribus vale dicto) intrauit, & tanquam in lecto facta oratione quieuit. Vnde quidam cum non mortuum aſſerūt, ſed in ſepulchro viuum requieſcere & dormire affirmant: pro eo quod terra ipſius tumuli ſcaturiens, & ſe commouens, ſemper ad ſuperna conſcendat, & in ſuperficies ſepulturæ ſe moueat, & puluis quaſi flatum intus quieſcentis, ſemper ebullit. Vixit annis octuaginta nouem. Requieuit autem apud Epheſum, ſexto calendas Ianuarij.

De origine Philippi, apoſtoli Chriſti, & vita & finis eius.

PHilippus interpretatur os lampadis. Ortus à Bethſaida ciuitate, vnde & Petrus fuit. Gallis iuxta mare Oceanum prędicauit Chriſtum. Ipſe Hierapoli vrbe Phrygiæ crucifixus & lapidatus, obiit: ibiq; cum filiabus ſuis ſepultus eſt. Obiit tertio calendas Maij.

De origine Thomæ, apoſtoli Chriſti, & vita & finis eius.

THomas interpretatur abyſſus, Didymus, id eſt dubius. Thomas Euangelium Chriſti prædicauit Parthis, Medis, & Perſis, Hircanis, Bactrianis, & Indis, tenens Orientalem plagam. Lanceis transfixus. Mortuus eſt in Calamia ciuitate Indię, vbi cum honore eſt ſepultus, duodecimo calendas Ianuarij.

De origine Bartholomæi, apoſtoli Chriſti, & vita & finis eius.

BArtholomæus interpretatur aquæ ſuſpendentis. Bartholomæus nomen habet ex lingua Syria, ſcilicet Lycaonia. In ſorte prædicationis apud Iudæos, euangelium Matthæi in linguam eorum conuertit. In vltimo, in Albana vrbe maioris Indiæ, viuus excoriatus eſt à barbaris, & iuſſu regis Aſtyagis decollatus: ſicque terræ conditus eſt. Eius autem paſſio eſt nono calendas Septembris.

De origine Matthæi, apoſtoli & euangeliſtæ Chriſti, & vita & finis eius.

MAtthæus apoſtolus & euangeliſta, cognominatus Leui, primùm in Iudæa euangelizar, poſtea in Macedonia prædicat: & paſſus in Perſide, requieuit in montibus paſtorum, vndecimo calendas Octobris.

De origine Iacobi Alphæi, apoſtoli Chriſti, & vita & finis eius.

IAcobus Alphæus interpretatur iuſtus vel excelſus. Ipſe Hieroſolymorum epiſcopus primus, cognomine iuſtus, ſororis matris Domini filius: vnde dicitur, frater Domini, Qui etiam tantæ virtutis fuit, vt populi fimbriam veſtimenti ſui certatim tangerent. Ipſe à Iudæis præcipitatus, lapidatus eſt, & iuxta templum ſepultus. Ioſephus eum dicit tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt propter eum Hieroſolyma ſit deſtructa. Eius natalitium eſt in calendis Maij.

De Iuda, apoſtolo Chriſti, fratre Iacobi, & vita & finis eius.

IVdas Iacobi interpretatur Iuſtus. Ipſe fuit frater Iacobi, & in Meſopotamia atque in Ponto euangelizauit, & gentes indomitas, quaſi belluas, ſuo dogmate inſtruxit. Sepultus eſt in vrbe Armeniæ, nomine Eriton, quinto calēdas Nouembris.

De Matthia apoſtolo, & vita & finis eius.

MAtthias vnus de ſeptuaginta diſcipulis fuit: ſed pro Iuda Iſcariote, factus vnus ex duodecim: prædicauit in Iudæa. Natale eius eſt ſexto calendas Martij.

De Simone apoſtolo Chriſti.

SImon Zelotes interpretatur Chananęus, vel poſſeſſio, vel poſſidens. Iſte creditur eſſe par Petri in cognitione, & ſimilis honore. Ipſe in Ægypto obtinuit principatum, & poſt Iacobum Iuſtum tenuit cathedram Hieroſolymorum. Poſt annos autem eius triginta, ſub Traiano imperatore, ſuſtinuit martyrium crucis. Requieſcit in Boſporo. Natale eius eſt quinto calendas Nouembris.

De Luca Euangeliſta, apoſtolo Chriſti, & vita & finis eius.

LVcas Euangeliſta, interpretatur medicus, ſiue lucens. Natione Syrus, arte medicus, eloquio Græco eruditus. Quem dicunt aliqui fuiſſe proſelytum, & literas Hebraicas ignoraſſe. Pauli fuit diſcipulus, & indiuiduus comes peregrinationis eius. Obiit 74 vitæ ſuæ anno. Sepultus eſt in Bethania quindecimo calendas Nouembris. Cuius oſſa tranſlata ſunt in Conſtantinopolim, tempore Conſtantini Imperatoris.

De Marco Euangeliſta & apoſtolo Chriſti, & vita & finis eius.

MArcus Euangeliſta interpretatur excelſus. Ipſe in baptiſmo, filius Petri fuit, & diſcipulus. Cuius Euangelium nonnulli

nulli à Petro dictatum dicunt. Ipſe ſibi pollicem dicitur abſcidiſſe, ne in poſterum ad ſacerdotium promoueretur. Marcus tamen, primus tenuit cathedram Alexandriæ, primuſq́; eccleſias Ægyptiorum fundauit. Mortuus eſt octauo anno Neronis. In quiete ſepultus, ſeptimo calendas Maij.

De Barnaba, apoſtolo Chriſti, & vita & finis eius.

BArnabas, prius dictus erat Ioſeph, & interpretatur fidelis. Natus ex Cypro ciuitate, quæ à Cyro rege Perſarum condita eſt. Cum Paulo tenuit apoſtolatum. deinde ſeiunctus à Paulo, opus prædicationis exercuit. Cuius natale eſt Idus Iunij.

De Timotheo, diſcipulo Pauli apoſtoli: & vita & finis eius.

TImotheus epiſcopus ſanctus, diſcipulus Pauli, & ſpiritualis eius filius. Quē puerum ſecum idem Paulus aſſumpſit. Ipſe pudicus & virgo permanſit. Natus fuit de ciuitate Lyſtrenſium. Sepultus eſt apud Epheſum, in loco qui vocatur Pion, vndecimo calendas Septembris.

De Tito diſcipulo Pauli apoſtoli Chriſti, & vita & finis eius.

TItus Pauli diſcipulus, & in baptiſmo ſpiritualis filius, natione Græcus: ex gentibus ſolus à Paulo circunciſus poſt Euangelium: qui ad deſtruendas aras Cretenſium, & ad eccleſias ædificandas ab apoſtolo relictus, ibidem in pace ſepultus eſt.

Verba authoris.

EXcurſis hactenus omnibus hiſtoriis Hebræorum & Aſſyriorum, Medorum, & Perſarum, & Alexandrinorum, & Ægyptiorum, & Antiochorum, & Macedonum, & Græcorum, & Aphrorum, & Francorum, & Romanorum: quia iam ad tempora natiuitatis Chriſti peruenimus, qui eſt Rex regum & Dominus dominantium, ad eius hiſtoriam ſtylum vertamus, à Ioanne Baptiſta incipientes, à quo ſumit principium nouum Teſtamentum.

De Ioanne Baptiſta.

Aduentum Chriſti lego præueniſſe Ioannem,
Cuius erat baptiſma prius Iordanis in amne,
Maximus in cunctis vatibus ille fuit.
Vox clamantis erat, præceſſit & ordine verbum,
Chriſtus erat verbum, veniens à Patre supernum,
Qui ſub voce ſui notus in orbe fuit.
Vox ea teſtis erat, digito monſtrauerat agnum,
Baptizauit eum pro mundi ſorde lauandum,
Dixit & eſſe Deum, quando lauabat eum.
*Quantus erat vates ſuus * cognoſcere verum,*
Nullus erat maior inter natos mulierum,
Teſtis ei Deus eſt, vt ſacra ſcripta ferunt.
Eſtq́; ſacerdotis natus, quondam Zachariæ,
Eliſabeth mater fuerat cognata Mariæ,
Sydus erat, veniens lucifer ante diem.
Incolit arbuſta deſerta, calore peruſta,
Vita fit anguſta, cibat hunc mel, ſiue locuſta,
Aſperior Zona membra beata domat.
Vinaq; non nouit, terrena relinquere vouit,
Omne nephas odit, bona prædicat, atra remouit,
Prædicat Herodi: ſed iugulatur ob id.
Inuidiaq́; Dei, comburunt corpus Hebræi,
Et quaſi morte rei cineres ſpargunt Phariſæi,
Ne modò diſcipuli conſamulentur ei.
At caput in diſco tenuit pòſt filia regis,
Hoc dat Herodiadi matri, quæ crimen adegit,
Triſtis adeſt genitor dum caput illa vehit.
Pòſt caput hoc ſacrum, celebri conclaue ſeratum,
Atque reſeruatum, per ſecula ſit veneratum,
Regibus & populis ſpes valitura datum.

Qualiter inuentum fuit caput Ioannis Baptiſtæ.

Hoc caput Alpini Pipini tempore regis,
Fur monachus Hieroſolymis furtiuus abegit,
Clamq́; pera clauſum, trans maris alta vehit.
Ad loca fortè venit, vbi ſunt noua bella patrata,
Pipini gladiis ſunt millia multa necata,
Rex ibi victor erat, nec ſine clade data.
Occiſi ſunt nanque ſui proceres duodeni,
Quos in eccleſia monachus tunc cernere venit,
In feretris poſitos curia tota gemit,
Stante procul monacho, ſurgunt a morte necati,
Et caput abſconſum rapiunt, dignè venerati,
Clamantes pariter, quis velit iſta pati?
Cur latitat magni caput hoc inſigne Ioannes,
Qui tribuit nobis vitam, de morte vocandis?
Exeas ante Deum, nos veneremur eum.
Vidit & obſtupuit rex, totaq́; pompa ſuorum,
Abſtulit a monacho caput inclyta turma virorum,
Cantica lætitiæ dant roboante choro.
Rexq́; ducesq́; ſimul, quorum caro ſana reuixit,
Ædificant mox eccleſiam pro nomine Chriſti,
Qua poſuêre ſacrum relligione caput.
Decreuêre duces omnes inibi monachari,
Et ſacrum caput hoc ibi perpetuò venerari,
Theſauros & agros omnia caſtra dari.

Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham, verſificè.

Geſta noui Teſtamenti per carmina promam,
Qualis, & vnde tonat Chriſti generatio, ponam,
Sicut in eccleſia pagina ſacra ſonat.
Ex Abraham datus eſt Iſaac, de quo patre natus,
Iacob, & hinc Iudas cum fratribus eſt generatus,
Iudas de Thamar, dat Phares atque Zaram,
Datq́; Zaram Eſrom, Aram generatur ab Eſrom,
Ex Aram fuit Aminadab, quo ſemine Naaſon,

Quem genuit Salmon, gignit & ille Booz.
Datq; Booz Obeth, de quo Ieſſe generatur,
De Ieſſe Dauid rex atque Propheta creatur,
Ex Dauid Salomon, qui genuit Roboam.
De Roboam venit Abias ille Ioſaphat,
Qui genuit Ioram, quo patre creatur Oſias,
Et poſt eum natus eſt Ioachimq́; datus.
Qui genuit Achas, de quo datus eſt Ezechias,
Qui genuit Manaſſem, quo natus Amon, dat Oſiã,
Quem Iechoniam pòſt genuiſſe ſcias.
Qui Iechonias migrans prius in Babylonem,
Gignit Salathiel captiuus ea regione,
Natus Salathiel pòſt gignit Zorobabel.
Zorobabel dedit Eliachim, de quo venit Azor,
Naſcitur ex Azor, vir ductus nomine Sadoch,
Ex Sadoch Achim, poſteritate venit.
Ex Achim Eliud, de quo datus eſt Eleazar,
Natus & Eleazar ſuſcepit in ordine Mathan,
Ex Mathan Iacob, connumeratur ad hoc.
De Iacob Ioſeph, cuius ſit ſponſa Maria,
Quæ peperit Chriſtum, genitum de Patre ſophia,
Cui refero laudes mente fauente pia.

De patre & matre Mariæ virginis, & de ipſius natiuitate, ſecundum librum de infantia Saluatoris.

Ordine mirifico diuinitùs orta Maria,
Quomodo concepit virgo peperitq́; ſophiam,
Scribere me recta, det Deus ipſe via.
Anna fuit Mater, Ioachim narro genitorem,
Tempore longæuo fuerant ambo ſine prole,
Anna fuit ſterilis, triſtis vterq; dolet.
Et quia prole carent, plus deſpiciuntur vbiq;,
Quotquot ſunt homines, dãt probra frequẽter vtriq;,
Triſtitia cordis ſemper vterq; liquet.
In templo vir & vxor erant ſeruire libenter,
Expulit hos Simeon, cuſtos templi violenter,
A facie Domini cedite, dixit eis;
Spernit (ait) ſteriles Dominus, ventres ſine fructu,
Audit & erubuit mulier, pleniſſima luctu,
Flente ſimul Ioachim, ſic vir & vxor abit.
Arua petens Ioachim, commotus ab vrbe recedit,
Qua propriè paſcuntur oues, qua lactis & hædi,
Pauperibus Domini tunc alimenta dedit.
Anna domi ſponſusq́; foris pro ſorte moratur,
Illa domi, Ioachim ruri, gemit atq; precatur,
Viſitet vt ſterilem cælitus ille pater.
Spreuerat ancilla dominam, dixitq́; frequenter,
Contemnit Dominus te, ſpreueruntq; parentes,
Non eris obſequiis amodo digna meis.

Angelus Gabriel annunciat Annæ natiuitatem virginis Mariæ, ſecundum librum infantiæ Saluatoris.

Anna ſui dum pomœrij ſub flore ſederet,
Paſſeris ex nido pullos rutilare videret,
Mœſta ſatis loquitur, triſtia verba ferens.
Me, miſeram ſolam ſterilem fecit Deus, inquit,
Nec minimas plaſmator aues ſine prole relinquit,
Ah Pater è cœlis, rex miſerere mei.
Trade mihi ſobolem, ſterilis depelle pudorem,
Non mihi ſed tibi, da mirande creator honorem,
Prolem quam dederis, ſpondeo ferre tibi.
Si dabis optatum ſemen, tibi confero natum,
In templo ſeruire tuo, tibi ſanctificatum,
Cum dederis natum, mox tibi reddo datum.
Angelus è cœlis Gabriel dicit mulieri,
Fœmina quod quæris, Domino donante mereris,
Indiciis veris quam citò mater eris.
Filia nanq; pia, tibi fit, dicenda Maria,
Virgo Deum pariet, qui dicitur alma ſophia,
Nomine Meſſias, ſpes bona, vita, via.
Sicut & vxori, ſic Angelus ipſe marito,
Dixit, & adiecit, ſponſam properanter adito,
Fiat vt in Domino filia veſtra citò.
Currit ad hæc Ioachim, nihilominus Anna cucurrit
Curſibus oppoſitis currunt, ſpes optima ſurgit,
In mediis campis narrat vterq; ſibi.
Sic vidi, ſic audiui, ſpes noſtra riſit, dixit,
Filia ſit nobis cœleſti numine, dixit,
Spernere rem noli, ſuſcipe iuſſa poli.
Vade marite, greges noſtros velut antè reſerua,
Sic ego pergo domum, Domini cognoſcere verba,
Cùm partus veniet, tempus & acta ſcies.

Maria virgo naſcitur, filia Annæ & Ioachim.

Tempore quo placuit Domino, parit Anna puellam,
Nata maris ſtella, regina Maria nouella,
In templo Domini nocte dieq́; fuit.
Vbere lactari didicit, tandemq́; cibari,
Creuit, & a cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & ſpecie dignior, abſque pari.
Mos erat in templo teneras ſeruire puellas,
Quas ibi lege ſua cum religione reſeruant,
Erudiuntq́; ſatis, nectere fila ſacris.
Iuſſa Dei, legemq́; Dei, diſcunt meditari,
Vela Dei, veſtesq; Dei diſcunt operari,
Hæc data virginibus, ſunt ibi ſorte pari.
Stella maris, didiciſſe magis prædicta meretur,
Sanctior his, & doctior his, reuerenter habetur,
Omne tulit ſecum, virgo Maria decus.
Sæpius hic orat, magis his deuota laborat,
Fletibus implorat lachrymas altaris adorans,
Viuere quod valeat virginitate bona.
Pſallere cùm nouit, puerilia facta remouit,
Primaq́; virgineo, ſe viuere corpore vouit,
Hoc ſibi propoſitum, clam tenet ipſa domi.

Maria virgo deſponſata Ioſeph, non vult maritari.

Poſt annos tredecim, lex intulit eſſe neceſſe.
Nubat vt expreſſe, quia tempore nubilis eſſet,
Viuere coniugio cogitur ipſa ſuo.
Quiſq; ſacerdotum iubet illam ſoluere votum,
Cum tamen hoc votum fuerit ſoli ſibi notum,
Renuuit in totum ferre puella iocum.
Dicit ei mater, Paries ſub virginitate,
Filius a Patre tibi ſit, Deus ex deitate,
Dixit enim Gabriel; Tu ſibi ſola places.
Pluribus oblatis, nullum tulit illa maritum,
Turba ſacerdotum diiudicat illud iniquum,
Quod ſatis oblatum ſpreuerat ipſa virum.

Indicio

Iudicio Domini petit hoc ſynagoga requiri,
Coniugio cuius iam debeat illa potiri,
Cuius & in thalamum ſit tribuenda viri.
Sorte ferente Dei, ſignum ſit ab athere cœli,
In ſcapulis Ioſeph tunc alba columba reſedit,
Hanc & ei ſponſam ſtans ſynagoga dedit.
Iratus Ioſeph, dictis omnino rebellat,
Tollite (dixit) eam, quia ſponſam nolo puellam,
Cernite, nam ſenui, non placet illa mihi.
Cœtus ait; tribuit ſponſam tibi diua poteſtas,
Si contemnis eam cœli grauis vltio reſtat,
Plenaq́, ſupplicijs pœna ferenda tibi.
Territus his monitis, timuit, ſponſamq́, recepit.
Nec tamen hic illi thalamo coniunctus adhæſit,
Caſta reſeruari iuſſa puella fuit.

Miſſus eſt Gabriel angelus ad Mariam virginem deſponſatam Ioſeph.

Mos fuit Hebræis, ſponſa noniter ſociata,
Ante duos menſes non tangere virginitatem,
In quibus & Domino reddere vota placet.
Sponſa ſit interea thalami ſub tegmine clauſa,
Sic, vt ei nulla perſona, loqui foret auſa,
Donec ſortiri debeat acta viri.
Quumq́, per ancillas ſeruanda recluditur illa,
Aggreditur Ioſeph aliam pro tempore villam,
Qua voluit fabricis ligna parare ſuis.
Quæ ſint ancillæ proponam nomina recta,
Sephora, Suſanna, IaZabel, Babenq́, Rebecca,
His cuſtodita virgo manebat ita.
Dum ſedet in thalamis concluſa Maria fidelis,
Suſcipit à cœlis verbum ſancti Gabrielis,
Voce ſalutantis, Angelus inquit ei:
Gratia plena tibi ſalue benedicta Maria,
Concipies parietq́, Deum de Patre ſophiam;
Audit, & expauit lumine, Virgo pia.
Neſcio Virgo virum (dixit) dic, vnde ſit iſtud?
Ne timeas, paranymphus ait, iam concipe Chriſtũ,
Flamine de cœli quod loquor (inquit) erit,
Iam cognata tua ſterilis, confectaq́, tabe,
En per ſex menſes eſt ventre tumens Eliſabeth,
Quum fuerit ſterilis fœmina, germen habet.
En ancilla Dei; reſpondet virgo fidelis;
Fiat vt in cœlis placuit, verbum Gabrielis;
Dixit, & ipſa fuit flamine plena Dei.
Quumq́, tumet ventre, feſtinat adire parentem;
Gaudia ſunt vetulæ pro matre Dei veniente,
Et puer in ventre gaudia prima monet.
Voluitur in ventre ſaliens gaudensq́, Ioannes,
Mater ait; quid, & vnde mihi, quia veneris ad me?
Filius iſte meus ſentit adeſſe Deum.
Matre Dei, veniente mei, tua facta notaui,
Virgo Dei reſpondit ei, Deus iſta patrauit,
Exaltat humiles, alta repellit, ait.

Ioſeph videns Mariam prægnantem voluit occultè dimittere eam.

Teſtibus ancillis Virgo remeauit ad vrbem,
Ioſeph de villa qua manſerat illicò ſurgens,
Pregnantis ventrem germen habere videt.
Vnde furore tumens ſubito, plenusq́, famellis,
Quærit ab ancillis, quidnam modo contigit illis,
Quis potuit thalamum commaculare meum?
Hæ referunt; Hic nemo fuit, non eſt locus iræ,
Huc foribus clauſis ſolet Angelus ipſe venire,
Viſitat & cibat hanc, alloquiturq́, piè,
Angelus eſt, ſplendore nitens, nos terruit omnes,
Ingreditur ſi quando placet, non nouimus vnde,
Nec valet audiri vox ibi ſacra viri.
Quid loquitur, quid dicat ei, nos ſcire nequimus,
Introitum prohibere ſibi, ſi quando velimus,
Ingreditur planè, dum loca clauſa manent.
Credidit hæc Ioſeph; Domino faciente patrari,
Sed timet à populo ſuper hac cauſa lapidari,
Crimen adulterij dum noua fama trahit.
Territus ex more, ventrisq́, patente pudore,
Triſtior efficitur, quia totum perdit honorem,
Deſerit & ſponſam, prorſus abire volens.
Ioſeph culpatur, ſons nanq́, fuiſſe putatur,
Quòd thalamum ſua ſponſa ſuum violaſſe notatur,
Nam cuſtodiri debuit arte viri.
Quæritur & cauſa, cur Virgo tam bene clauſa,
Sic proprium fraudaſſe virum perpenditur auſa,
Eſſe tamen vera dicta Maria negat.
Quæritur examen Domini, quo Virgo probetur,
Quòve ſenex culpa tali caruiſſe putetur,
Vtq́, reſeruetur ſortis vtriq́, decus.
Hoc erat examen quod & inſtituit Moyſi lex,
Circuit altare Domini Ioſeph, vicibus ſex,
Exorcizatas quam citò potat aquas.
Si fuit in culpa, ſit vultus ei maculoſus,
Si caruit culpa, ſit vultus ei ſpecioſus,
Nec non lege pars ſors ſolet inde dari.
*Sic potuit Ioſeph culpa vtraq́, * carere,*
Credidit, & ſponſa prorſus ſine fraude manebat,
Et inculpatum nomen vterq́, tenet.
Angelico meruit Ioſeph ſermone moneri;
Suſcipe vir ſponſam, non eſt opus iſta vereri,
Virgo Dei genitrix flamine (dixit) erit.
Virgo prius, nunc virgo manet, pòſt virgo manebit,
Venit ei virtute Dei quod germen habebit,
Huius myſterij ſæpe miniſter eris.
Credidit hec vetulus, monitus ſermone maritus,
Et dedit obſequium, Domino mandante petitus,
Sic vacat obſequiis ſponſa Maria ſuis.

Chriſtus naſcitur in Bethlehem Iudæ in diebus Herodis.

Partus adeſt, aulaq́, caret virgo paritura,
Ad ſtabulum perducta boum regina futura
Parturit, obtenta virginitate ſua.
Paruulus eſt, & filius eſt ſub tempore Ieſus,
Ad lectum fuit eſca boum ſibi ſtramen obeſum,
Cognouit Dominum bos aſinusq́, ſuum.
Horrida crypta nimis tenebroſaq́, luce niteſcit,
Virgo Deum pariens partus ſymptomata neſcit,
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.
Obſtetricare volunt partum bina mulieres,
Et ſatagunt partus loculum de more videre,
Sed prohibet Ioſeph geſta ſecreta tenens.
Importuna tamen mulier, dum tangere vellet,
Arida dextra manus remanet contracta miſella,
Rurſus vt hinc abeunt, aret vtriq́, manus.
Fœmina dum plorat, quia iam contracta laborat,
Angelus ex hora verbum ſibi dulce perorat,
Iſte puer ſanam te facit abſque mora.

Ante pedes pueri manus petit illa ſalutis,
Sanaq; fit ſubitò manibus releuata caducis,
Integra fit penitus conſona membra cutis.

Verba authoris ſub admiratione de partu Virginis.

Mira Dei prolis genitura parit genitorem,
Virgo prius, pòſt virgo manens, parit abſq; pudore,
Fœminei ſexus nulla nociua dolens.
Filius æqualis Patri, ſe patre minorem
Carne ſub humana formauit, & inferiorem
Criminis humani tollere ſtigma volens.
Filius a Patre venit ſola pietate,
Sic verbum caro fit, grauidatur flamine mater,
Trinus ad hæc Deus eſt, nomina trina patent.
Filius adonai, genitus ſub tempore Chriſtus,
Et Deus eſt & homo, gemino de nomine mixtus,
Sic duo iunguntur, quod fit vtrunque Deus.
Vnio naturæ, ſic inſita conſtat vtrique,
Quod Deus eſt & homo, Deus vnus regnat vbique.
Credere non aliter de deitate licet.

Quod Chriſtus eſt verus Deus & verus homo.

Chriſtus homo Deus eſt, idē Deus eſt homo Chriſtus,
Chriſtus verus homo, verus Deus eſt crucifixus,
Sed caro, non deitas, hoſtia mortis erat.

Similitudines de partu Virginis.

Vt radio Solis vitream penetrante feneſtram,
Permanet integritas, dum ſplēdet & intus & extra,
Integra Virgo magis, concipit atque parit.

Verba authoris.

Arida virga nuces legitur floresq; dediſſe,
Et rubus illæſus, nec aduſtus in igne fuiſſe,
Sic parit illæſo corpore virgo ſuo.
Vellere compluto permanſit vt area ſicca,
Spina roſam genuit, fructum roſa protulit ipſa,
Sic fert mater eum, virginitate Deum.
Stercora corrupta ſi tangant lumina Solis,
Stercore corrumpi, nequit eius forma coloris;
Eſt Deus in matre mundus, vt ipſe foris.

Angeli cantabant Gloria in excelſis Deo.

Virgineum partum, Ioſeph pro tempore celat,
Angelus hunc Chriſtum paſtoribus eſſe reuelat,
Qua vigilum pecudis copia grandis erat.
Paſtores (inquit) annuntio gaudia cœli,
Saluator mundi, natus de Virgine venit,
In Bethlehem Iudæ, filius ipſe Dei.
Ite, videte locum vigiles, dum tempus habetis,
Infantem clauſum pannis (aſt) inuenietis,
In fœno poſitum fert ara facta bouum.
Angelus vt loquitur, cœtus venit Angelicorum,
Gloria, paxq; bonis cantatur in alta polorum,
Gaudent paſtores, aſpiciuntq; polum.
Paſtores abeunt, Chriſtum cognoſcere natum,
Inueniunt puerum parua ſtatione locatum,
Orat & inclinat turba beata caput.

Magi veniunt Hieroſolymam dicentes; Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum?

ANno ab incarnatione Domini tertio, anno verò ab Vrbe condita 835, Herodes filius Antipatris, rex Iudæorum, audiens à Magis Chriſtum eſſe natum, ſcelus immaniſſimum perpetrauit. Timēs enim, cùm eſſet alienigena, de ſeminè Dauid natum eſſe puerum, qui iure hæreditatis requireret regnum Iudæorum, callidè per Magos loco & tempore naſcentis pueri perſcrutato, circa Bethlehem à bimatu & infra, omnes pueros occidi præcepit; Ioſeph Chriſti nutritio prius per Angelum præmonito, & puero iam in Ægyptum translato. Quod ſcelus aduertens Deus, duriſſima, & indecora eum clade morborum flagellauit.

Vnde Ioſephus, in decimoſeptimo libro Antiquitatum ſic ait: Herodem porrò indies maior morbus vrgebat, ſupplicia dudum commiſſi ſceleris expetens. Lento nanque igne extrinſecus in ſuperficie vrēbatur; intrinſecus verò maius condebatur incēdium. Auiditas inexplebilis cibi ſemper inerat ei, nec tamen ſatiari valebat ingluuies, rabidis faucibus increata. Inteſtina eius vlceribus intrinſecus obſeſſa. Verenda eius putredine corrupta, ſcatere vermibus apparebant. Spiritus eius incredibilis erat inflatio. Dicebant ergo illi, quibus diuinandi erat peritia, has pœnas ob multa ſcelera ab ipſo crudeliter geſta, diuinitùs in eo depoſci.

Refert etiam Ioſephus, quòd vbi ſalutis eius apparuit deſperatio, ex ſingulis vicis & caſtellis Iudæorum, nobiles & primarios viros ad ſeſe vocatos, in vincula poſuit. Accerſita ad ſe ſorore ſua Salome, atque viro eius Alexandro: Noui (inquit) Iudęos de meo interitu gauiſuros. Sed potero habere lugentes, & exequias honorabiles, & plangentium multitudinem, ſi volueritis vos meis obedire præceptis. Statim ergo quum exhalauero ſpiritū, omnes illos quos in vinculis teneo interficite, vt omnes Iudęi, & omnis domus defleat obitum meum.

Item Herodes, cùm vitæ ſuæ exitum adeſſe ſentiret, ad incidendum pomum, cultellum popoſcit. Quo accepto, in ſeipſum ictum vibrauit. Aſſerit etiam Ioſephus, quòd antequā moreretur, poſt duos quos antè necauerat, tertium quoq; filium inter-

interfecit. Mortuo Herode, Archelaus filius eius ſucceſſit in regnum.

Item de Magis Hieroſolymam venientibus, verſificè narratur.

Hieruſalem venere Magi, ſtellam repetentes,
Quæ prius his exorta fuit, ſatis ex Oriente,
Nomine Baltaſar, Melchior, & Gaſpar.
Territus Herodes interrogat hic ſapientes,
Quid ſibi ſtella velit quæ ſplenduit ex Oriente,
Quo legitur naſci Chriſtus in orbe ſoli?
Reſpondent Scribæ, ſi vis cognoſcere fide,
In Bethlehem Iudæ naſcentis ſigna require,
Si ſuper his dubita, Chronica ſcripta Iudæ.
Cogitat Herodes, puerum ſe perdere poſſe,
Et iubet ire Magos, pueri loca ſignaq; noſſe,
Vt necis in puerum perficiatur opus.
Stella Magis quæſita redit, dux eſt & eorum,
Cernitur in Bethlehem natus Deus ille deorum,
Virgineo partu, virgineoq́; thoro.
Cernentes verum regem, tria dona dederunt;
In ſomnis moniti, per deuia poſt abierunt;
Aurum, thus, myrrham, dona fuiſſe ferunt.

Herodes iratus occidit multos pueros in Bethlehem.

Nunc iubet Herodes pueros ſine lege necari,
Chriſtus in Ægyptum voluit cum matre fugari,
Vbere lactari, pauper & exul ali.

Ioſeph in Ægyptum fugit.

Ioſeph in Ægyptum deſerta per horrida tranſit,
Virgo labore viæ defeſſa, quieſcere ſanxit,
Vmbra ſibi patula, palmaq́; grandis erat.
Pomaq́; dactylica dum cernit ab arbore prima,
Optat vt excelſa ſe palma reflectat ad ima,
Seq́; ſui fructus carpere pauca ſinat.
Dicit ad iſta puer; Altiſſima flectere palma,
Flectitur hinc palma, genitrix qua veſcitur alma,
Quæq́; ſibi voluit, dulcia poma tulit.
Dicit ei Ioſeph, ex vtribus vnda recedit,
Vrget amara ſitis, iam torrida viſcera lædit,
His puer arriſit, miraq́; verba dedit.
Exeat ex palma ſubitò radicibus vnda,
Proſilit hoc dicto fons, indeq́; potus abundat,
Hinc abeunt mane, palmaq́; recta manet.
Nocte petunt antrum, cuius clauduntur in ore,
Inde vident ad ſe binos exire dracones,
Ante pedes pueri ſtant, mala nulla mouent.
Ieſus ait matri, Noli conſpecta vereri,
Obſequiis noſtris poterunt hæc nata videri,
Cuncta ſalutifera cras tibi, ſicut heri.
Hinc vbi procedunt, occurrit turba leonum,
Obſequium ferre, tanquam domino regionum,
Et quaſi cum puero longius ire volunt.
Obſtupuit mater, ſocij ſimul obſtupuêre,
Dicit eis Ieſus, Famuli nolite timere,
Se mihi ſubiiciunt, huc veniendo feræ.

De aſſumptione beatæ Mariæ Virginis.

Semper in obſequiis ſeruata Maria Ioannis,
Iam quinquagenis tranſactis Virginis annis,
Spiritus & corpus tranſiit ante Deum.
Corporis ipſius, terræ, pars nulla remanſit,
Veſtimenta tamen plebs eccleſiaſtica ſanxit,
Vt ſacra ſeruari, ſemper honore pari.

In principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum; verſificè.

In Patre principio, genitum Patris à Patre verbum,
Venit ab arce Patris, ſtans in Patris arce ſupernum,
Stans Deus hic & ibi, regnat vtrinque ſibi.
Abſq; Deo nihil eſt factum, ſunt cuncta per ipſum,
Atq; quod eſt factum, ſtat vita perennis in ipſo,
Vitaq́; lux hominum, luxq́; beata Deus.
Lux nitet in tenebris, ſed non comprehenditur illis,
Miſſus homo fuerat Baptiſta, diebus in illis,
Famaq́; tunc vera, magna Ioannis erat.
Hic venit teſtis fieri, de lumine Chriſto,
Crederet vt mundus, ipſo perhibente, per ipſum,
Non erat hic homo lux, lux erat ipſe Ieſus.
Induit humanam, ſeruato minime formam,
Stans quod erat, fit nō quod erat, mundūq; reformāt
Iura premit mortis, vita ſalusq́; bonis.
Sub ſpecie ſerui, voluit paruus reputari,
Inſignis ac prodigus mundum renouari,
Se, cum pauperibus viuere lege pari.
Venerat ad propria, carnali veſte recepta,
Nec fuit accepta, quia cauſa putatur inepta,
Credere Iudæum carne latere Deum.
Qui tamen hunc, hic ſuſcipiunt, hi ſanctificantur,
Filioli, ſanctiq́; Dei, ſub lege vocantur,
Hæc qui crediderit ſcripta, beatus erit.
Qui neq; ſanguinibus, neq; carne viri generati,
Sed fidei virtute, Dei ſunt flamine nati,
Viuere cum Chriſto ſub deitate dati.
Credere nos docuit, quia verbum ſit caro factum,
In nobis habitauit homo Deus, vnde ſubactum,
Mundum dæmonibus, liberat ipſe Deus.
Vidimus in Chriſto qualis ſit gloria Patris,
Filius eſt vnigenitus, Ieſus deitatis,
Stat ſibi vera ſatis gratia plena Patris.

Verba authoris; quod impoſſibile ſit ſcribere omnia miracula Chriſti.

Geſta Dei Chriſti metricè per ſingula dici,
Pagina non patitur, neq; vos iubeatis amici,
Nec valet ingenium cuncta referre meum.
Quæ tamen ex cunctis his vtiliora videmus,
Aut magis ignota, præſtante Deo referemus,
Atq; Prophetarum dicta monebo paruum.
Quomodo virgineo voluit Deus ordine naſci,
Quo lauacro ſtatuit mundo pereunte renaſci,
Quomodo mors mortis vitaq́; noſtra fuit.
Qua cruce, quo ligno patitur, pereunte maligno,
Quod morſus mortis, mortem premit ordine digno,
Quod redimit ſanctos, victor ab hoſte ſuos.
Acta reſurgentis ſcribemus, & alta petentis,
Pneumatis ardentis in diſcipulos venientis,
Dona ſalutifera, tempora, ſigna canam.

Quòd Chriſtus in terris tres mortuos in terra ſuſcitauit, vnum in domo, alterum in porta, tertium in ſepulchro.

Tres Deus in terris homines, à morte vocauit,
Primò domi, pòſt in porta viuos releuauit,
Tertius à tumulo quatriduanus abit.
Surdis auditum, cæcis dedit ordine viſum,
Contractis greſſum, ſanauit dæmone miſos,
Sanans leproſos Chriſtus in orbe ſuo.
Reddidit & mutis ſola pietate loquelam,
Abſtulit & morbos populis, tribuitq́ medelam,
Quicquid in hoc mundo præcipiebat, erat.
Panibus ex quinque ſatiauit millia quinque,
Sportas bis ſenas, de fracto pane relinquens,
Quis ſupereſt populis, ſe ſaturante ſuis.
Millia dæmonia, verbi virtute fugauit,
Æquoreos fluctus, pedibus calcando meauit,
In vinum puras numine vertit aquas.

De apparitione Domini in monte Tabor.

Eliæ, Moſi, fit ei præſentia teſtis,
Vox Patris intonuit; Charus mihi filius eſt hic,
Quo mihi complacui, reddite vota ſibi.
Offerri, tradi voluit, manibusq́ ligari,
In cruce configi, latronibus aſſociari,
Clauſaq́ ſub tumulo mortua membra dari,
Tunc Deus infernum virtute ſua penetrauit,
Tartara confregit, Belial magnum religauit,
Cum reliquis patribus, traxit ab inde Dauid;
Rupit & infernum, fortiſſimus ille gigantum,
Vnde dedit ſaltum Deus eſt releuatus in altum,
Miſit & à ſuperis pneumata ſancta ſuis.
Morſus & inferni, mortis fuit actor Auerni,
Victor ab æterni regni, redit alta ſupernis,
In Patris arce ſui, qua Deus antè fuit.
Hinc iterum veniet Iudex, vt crimina purget,
Omnis homo cum carne ſua, formaq́ reſurget,
Iudex pro meritis omnibus vnus erit.
Pœna malos, ſed vita bonos æterna capeſſet,
Pœna malis, ſed vita bonis per ſecula creſcet,
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Innumerabilia eſſe miracula Chriſti & ſanctorum.

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtq́ carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.
Vt taceam Chriſtum, quis dicere ſigna ſuorum,
Tempore vel numero poſſet tibi diſcipulorum?
Illud ego nequeo, nec numerare volo.
Nanq́ leguntur ægri variis iacuiſſe plateis,
Vt viuente Petro languentibus orbe choreis,
Vmbra ſui capitis corpora ſanet eis.
Omnia de ſanctis, quorum doctrina remanſit,
Non ego, cùm nequeam, miracula ſcribere ſanxi,
Non ea narrare philoſophia valet.

Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome veniunt ad monumentum.

Vt videat Dominum deuota Maria ſepultum,
Mane reſurgendo feſtinat adire ſepulchrum,
Dicit & ad ſocias pectore mœſta ſuas:
Quomodo iam poterit nobis lapis iſte reuolui?
Deniq́ magnus erat, ſed vix ea verba reſoluit,
Sublatum lapidem cùm lachrymata videt.
Aſpicit introrſus mulier, non eſt ibi corpus,
Angelus exortus ſedet albus, & intulit orſus;
Quem quæris mulier? hæc tacet: ille refert:
Quæris (ait) Ieſum? non eſt hic, cerne trophæa,
Surrexit Dominus, vos præuenit in Galilæa,
Sicut dixit, vbi mira videbis ea.
Ne timeatis (ait) vos, ſed properando redite,
Dicite diſcipulis: Dominus ſurrexit, abite,
Voce ſubaudita, fœmina pergit ita.
Dum remeat, ſubito iuuenem conſpexit in horto,
Ad quem conuerſa, modicè ſub calle retorto,
Dicit ei, Dominum quis tulit inde meum?
Dic mihi tu, ſi tollis eum? Tunc alma ſophia,
Nomine ſub proprio, vocat hanc, dicitq́, Maria,
Audit & agnoſcit fœmina, verba pia.
Illa refert, Rabbi: vir ait; me tangere noli,
Nec mea membra coli tangi ve decet velut olim,
Ad Patrem nondum ſcando per aſtra poli.
Dicito diſcipulis, Dominus de morte reuixit.
Sicut eis dixi, caro viua manet crucifixi,
Ite videre Deum, viuere conſtat eum.
His Petrus auditis, ſurgente Ioanne reſurget,
Ambo ſimul currunt, iuuenis tamen ante cucurrit,
Et loca proſpiciens, omnia vera videt.
Linteolos ibi compoſitos, ſurſum rurſumq́,
Vidit, & exultans, pariter collegit vtrunq́,
Et redit ad ſocios, læta referre ſuos.
Inclyta geſta Dei, mirandaq́ ſigna trophæi,
Aſpiciendo viri, citò conſurgunt Galilæi,
Vt modò viuenti confamulentur ei.

Apparuit Ieſus ianuis clauſis in medio diſcipulorum.

Stabant diſcipuli, thalamo, foribusq́ recluſi,
Laude reſurgentis nondum ſed fletibus vſi:
Stante metu populi ianua clauſa fuit.
Ingrediens Ieſus, dum ianua clauſa maneret,
Dicit: Pax vobis, ego ſum, nolite timere;
Iam latus atque manus cernite, ſive pedes:
Hic ſum qui fueram, non me phantaſma putetis,
Oſſibus & carne corpus conſtare videtis,
Hæc duo non propriè ſpiritus vllus habet.
Tangite me totum, verumq́ reſumite Ieſum,
Et corpus palpate meum per vulnera læſum,
Tangere diſcipuli membra beata petunt.
Gaudent gaudentes, quoniam tetigêre loquentem,
Appoſitumq́ cibus comedunt, ipſo comedente.
In fracto pane, ſpes magis ampla manet.

Non erat Thomas cum eis quando venit Chriſtus.

Hac vice non aderat Thomas, Domino veniente,
Cui referunt omnes; quia vidimus omnipotentem,
Crede quòd hic fuerit: qui dubitanter ait:
Ni latus atque manus & crura pedesq́ videbo,
Ni digitum plagis fixum pro velle tenebo,
Prorſus ab hoc dubio non remouebor ego.

Tunc

Tunc poſt octo dies, cum ianua clauſa fuiſſet,
Ingreſſus Ieſus, Thoma prior intulit ipſe;
Huc infer digitum; reſpice; tange latus.
Dicit ei Thomas: Dominus meus & Deus es tu,
Reſpondet Ieſus: Quia tangis, credulus es tu,
Qui pòſt crediderit (dico) beatus erit.

Quæſtio & ſolutio quomodo intrare potuit ianuis clauſis.

Qui potuit naſci de clauſa virgine matre,
Qui valet à terra cœlum tranſcendere latè,
Hunc foribus clauſis ire redire pates.

De aſcenſione Domini in monte Oliueti.

Quadraginta Deus fuit hîc docuitq́; diebus,
In quibus humanis tribuit ſua dogmata rebus,
Quæ nos diſcipuli pòſt docuêre ſui.
Montis Oliueti præceſſio diſcipulorum,
Et quingentorum plus ſeptuaginta virorum,
Conſpiciunt Chriſti corpus inire polum.
In cœlum ſaliens, dixit; Pergatis in orbem,
Atque creaturis cunctis, per rura, per vrbes,
Dicite regna Dei, geſta referte mei.
Saluus erit qui crediderit, baptiſmate tactus:
Qui non crediderit, homo condemnatur, & actus,
Credentesq́; Deo, ſigna ſequentur eos:
Tunc linguis vbicunq́; nouis mea iuſſa loquentur,
Quorum dæmonia ſermonibus eiicientur,
Serpentes tollent, abiicientq́; febres.
Mortiferum ſi quid biberint, non vſque nocebit,
Sermo meus, ſignis magis & virtute patebit,
Gratia de cœlis plena fauebit eis.

De pentecoſte.

Dum pentecoſtes completur meta dierum,
Quinquagies Phœbus dum luſtrat climata rerum,
Spiritus intonuit fuſus in orbe Deus.
Stabat apoſtolicus ſub eodem tegmine cœtus,
Dumq́; Hieroſolymis expectat munera lætus,
Spiritus emicuit flammigerumq́; decus.
Verba loquente Petro, fulgentibus ordine ſignis,
Spiritus intonuit; datus eſt diuinitus ignis.
Fitq́; repentè ſonus, plena fit igne domus.

De aduentu Spiritus ſancti in apoſtolos Chriſti.

Sub ſpecie flammæ deſcendit pneumatis ignis,
Cœtus apoſtolicus variis fert dogmata linguis,
Sacra ſuper cunctos flamma reſedit eos.
Septuaginta duas referebant ordine linguas,
Dixit Hebræorum circunſtans turba maligna;
Ebrietas facit hæc, vina Falerna patent.
Petrus adorſus eis, placidè reſpondit Hebræis;
Ebria turba Dei non eſt, ſed & hora diei
Tertia non tribuit vina bibenda meis.
Hæc Deus æternus promiſit ab ore Iohelis,
Spiritus in populi fundetur corda fidelis,
Si tamen infelix credere vera velis.
More prophetarum miranda futura loquuntur,
Signa ſuper populum ſubita virtute feruntur,
Ex variis terris aduena turba fuit.
Parthi vel Medi, Phrygii ſunt aut Elamitæ,
Pontus & Aſia, Meſopotamia, Pamphiliq́;,
Et reliquæ gentes orbis in orbe ſita.
Quiſque ſua lingua videt hos miranda loquentes,
Sunt ibi nonnulli tam grandia ſigna timentes,
Spernunt Iudæi ſingula ſigna Dei.

Author ponit comparationem inter vetus & nouum Teſtamentum, vtrum eorum ſit dignius & charius apud Deum.

Quot legimus quandoque tribus ſub lege fuiſſe,
Quot Ioſue lapides datur ex Iordane tuliſſe,
Diſcipulos totidem reſpice Chriſtus habet.
Germen apoſtolicum venit de germine patrum,
Semine ſtans fidei, non ſanguinitate creatum,
Vnde fides Abrahæ ſemen in orbe tenet.
Hoc genus electum, baptiſmate ſanctificatum,
Sub vero Ioſue ſumpſitq́; deditq́; lauacrum,
Chriſtus peccatum fonte remouit atrum.
Petra Deus petras has a Iordane leuauit,
Diſcipulos duodenarios vbi conſolidauit,
Nam Petrus a petra nomen & acta trahit.
Tu Petrus, es petra, ſuper hanc (ait) ædificabo,
Te mihi clauigerum cœli terræq́; vocabo,
Soluere te mundum ſiue ligare dabo.
Tunc noſtri ſub nube patres plerunque fuerunt,
Et merſo Pharaone maris baptiſma tulerunt,
Sic etenim Pauli dogmata ſacra ferunt.
Iudæi tunc manna Dei pro pane tulerunt,
Tunc & aquas fundente petra de fonte biberunt,
Chriſtus aquas dederat. nã petra Chriſtus erat.
Regna Gomorrhæi, Iebuſæi, vel Chananæi,
Sorte iubente Dei, tunc lucrabantur Hebræi,
Terrea qui fuerant, terrea dantur eis.
Hæc eadem nos Chriſticolæ, meruiſſe videmur,
Et maiora ſatis cœli pietate tenemus,
Sicut & his titulis carmina noſtra ferunt.
Chriſtus ab Ægypti nos eripuit regione,
Per mare nos rubrum duxit, merſo Pharaone,
Mannaq́; quotidie nos alit atque fouet.
Tunc mare tranſimus, tunc à Pharaone redimus,
Tunc dolet Ægyptus, lauacrũ dum fontis adimus,
Tunc ſine clade ſumus, manna miniſtrat humus.
Vnda maris rubri, rubeo perhibente colore,
Significat Chriſtum roſeo viciſſe cruore,
Quo Pharao periit, tartara fracta dolent.
Ille fuit ſanguis hœdi morientis & agni,
Quo voluit tangi poſtes habitantis & angi,
Ne noceat famulos edita plaga ſuos.
Spiritus è cœlis Deus, in nobis fuit ignis,
Ipſe dedit nobis legis ſacra dogmata dignis,
In tabulis cordis non tabulis lapidis.
Pro patria Chanaan tulimus cœleſtia regna,
Et pro terrenis, ſperamus habere ſuperna,
Deniq́; diſcipuli ſic docuêre ſui.
Plura dedit Petro, quam tunc Moſes habuiſſet,
Maior erat Paulus, quam quiſq́; propheta fuiſſet,
Plura dedit reliquis, quam quis in orbe tulit.
Hos fratres, illos ſeruos, Deus ipſe vocauit,
Hos ſignis & prodigiis magis ipſe beauit,
Crede, quod eſt Moſes his minor atq́; Dauid.
Ob terrena Deum populus dilexit Hebræus.

Munera perpetua, non quærit homo Phariſæus,
Nec promiſit ei regna ſuperna Deus.
Diſcipulis Chriſti, ſpes non eſt rebus in iſtis,
Nec docet inſiſti terrenis, regula Chriſti,
In cœlum repit, cœlica dona petit.
Innumeros pars noſtra viros à morte reſoluit,
Quotquot ſunt morbi febresq́ue, venenaq́ue tollit,
Quicquid dæmoniis iuſſit, vbiq́ue fuit.
Idola totius mundi pars noſtra fugauit,
Idolatras ad notitiam veri reuocauit,
Omnis in orbe locus, fert deitatis opus.
De cœlis inſedit eis tunc flammis ignis,
Dans variis linguis, variisq́ue niteſcere ſignis,
Et ſonus illorum venit in omne ſolum.
Tranſtulit & montes pars hæc dans ſurgere ſontes,
Et calcat maria, mundant a crimine ſontes,
Quando volunt, lapidis lympha pateſcit eis.
Vnda fit his vinum, vinumq́ue fit vnda ſub illis.
Gemmas de minimis fecit pars noſtra lapillis,
De virgis aurum, pars dedit iſta bonum.
Pars ea, ſerpentes domuit, vinxitq́ue dracones,
Syluarumq́ue feras, tigridesq́ue, ferosq́ue leones,
*Quicquid peſtiferum terra, * populusq́ue mouet.*
Ignis & aër eis obſiſtere non potuerunt,
Nam mare placatum, ventosq́ue, polosq́ue dederunt,
Quorum virtutes, non elementa ferunt.
Vt taceam viuos, cineres aut oſſa bonorum,
Nil minus exercent miracula præteritorum,
Auxilijs quorum ſtatq́ue, vigetq́ue ſolum.

De ſancto Euchario & Materno.

Signa beatorum nequeunt numero numerari,
Attamen hic vnum de millibus opto notari,
Vnde ſit in reliquis gloria nota magis.
Eucharius ſuit, atq́ue ſuus collega Maternus,
Diſcipuli Petri, verbum coluere ſupernum,
Quos ſibi trans alpes Petrus abire iubet.
Cumq́ue Iouis montem niueo iam calle ſubirent,
Ille Maternus obiit, ſed iter timet alter inire,
Qui Romam rediens indicat acta viæ.
Præbet ei baculum quo fungitur ordine Petrus,
Tactus eo ſocius ſurrexit pergere ſecum,
Perueniunt Treuerim prædicat ille Deum.
Dogma Dei ſeritur, baptiſmate terra beatur,
Qui fuit in tumulo, tulit illic pontificatum,
Sedis & efficitur Belgica Roma caput.
Quadraginta dies fuit ille prius tumulatus,
Qui totidem Treueri tulit annis pontificatum,
Eſt & ibi baculus, quo ſibi vita datur.
Hæc vt perpetuis pateant miracula rebus,
Nullus habet baculum Romæ per ſecula præſul,
Hoc erit in Treueris perpetuale decus.

Hîc ponit ſub compendio de ſingulis apoſtolis originem & obitum & virtutem. & primùm de Petro.

Roma prius mundum totum viciſſe videtur,
Solus eam verbo potuit deuincere Petrus,
Petri namq́ue throno ſubiacet omnis homo.

De Paulo.

Raptus & in cœlum Paulus, fit & in paradiſum,
Nocte dieq́ue maris iacuit ſub gurgite viuus,
Indeq́ue poſt rediens, omnia regna tenet.

De Ioanne.

Regna Ioannis erant ipſo viuente ſuperna,
Apocalypſis eum docuit cœleſtia regna,
Et patefecit ei ſingula facta Dei.
Ille ſuo tumulo poſtquam voluit ſepeliri,
Eius ibi corpus corrumpere tumba nequiuit,
Viua ſua carnis culpa remanſit ibi.
Dixerat ante Deus quod eum ſic opto manere,
Propterea verè legitur caro viua iacere,
Spiritus in cœlo permanet ante Deum.

De Iacobo.

Multa Hieroſolymis Iacobus miracula fecit,
Corpus ad Hiſpanos diuina potentia iecit.
Qua modo terra Dei munera portat ei.

De Andrea.

Bethſaida patria, ſed apoſtolus à Galilæa,
Extitit Andreas, cuius tibi narro trophæa,
Tu quoq́ue Muſa mea ſurge, canamus ea.
Innumeros populos, in lege Dei ſolidauit,
Quinquaginta viros, a morte ſimul reuocauit,
De cruce poſt Chriſtum martyrizatus abit.

De Philippo.

Bethſaida ciuis quondam fuit ipſe Philippus,
Occiduos Gallos docuit cognoſcere Chriſtum,
Phrygia Hieropolis, de cruce membra tulit.

De Thoma.

Quid tibi vis promat Gotfridus, Apoſtole Thoma?
India tota bona, tibi ſeruit & ipſa corona
Trans mare, trans Romam iam tua geſta ſonant.

De Matthæo.

Æthiopes nigros benè candidat ille Mathæus,
Dans Euangelium Chriſti, verus Phariſæus,
Quorum corda, pius lucidat ipſe Deus.

De Barnaba.

Barnabas Cypricus, Ioſeph fuit antè vocatus,
Moribus & meritis Paulum ſatis eſt imitatus.
Præmia martyrij poſt moriendo tulit.

De Marco.

Marcus, diſcipulus fuerat pro tempore Petri,
Hic Euangelium ſub Tito Cæſare fecit,
In populo Domini pluri ma ſigna dedit.
Crede quod ille liber quem Marcus ſcripſerat idem,
Pauſat Aquilegiæ ſaluus, quem tempore pridem,
Perlegi, vidi, quando morabar ibi.

De Bartholomæo.

Vicit & Armenos vir Bartholomæus & Indos,
Indomitos populos poſuit ſub lege benignos,
Idola comminuit, Aſtaroth, atque Behir.
Filia Polymii ſub dæmone perdita regis,
Salua fuit, verboq́ue ſui rex dogmata legis,
Suſcipit ipſe Dei, terraq́ue credit ei.

Exco-

Excoriatus ad hæc, ſanctus fuit atq; peremptus,
Cuius & inuentum corpus, retinet Beneuentum,
Inſula ſed Tiberi, deputat oſſa ſibi.

De Iuda.

Frater erat Iacobi Iudas, cognomine Iuſtus,
In Meſopotamia manſit, ſermone venuſtus,
Et tulit in Ponto plura, labore ſuo.
Indomitas gentes docuit baptiſmate fultus,
Eſt apud Armenos Erichthone ſub vrbe ſepultus,
Illa ſepultura menſe Nouembris erat.

De Matthia.

Matthias fuerat vnus de ſeptuaginta,
Qui numerum duodenarium, pòſt ſorte ſubintrat,
Iudæ Iſcariotis ſit locus vnus ei.

De Simon.

Simon Zelotes, interprete vir Chananeus,
Diſcipulus Chriſti, virtutibus eſt Phariſeus,
Et quaſi par Petri ſeruat, amatq; Deum.
Simon in Ægypto præſul, ſummusq; virorum
Poſt Iacobum, fuit antiſtes Hieroſolymorum,
Martyrium ſubiit, menſe Nouembri crucis.

Verba authoris.

His titulis quæ de ſanctis, lector tenuiſti,
Iſidorus docuit, veluti per me didiciſti,
Sic tibi contribui, ſicut & ipſe mihi.

De Luca.

Lucas proſelytus, medicus, regioneq; Syrus,
Præditus eloquio, diuino dogmate mirus,
Diſcipulus Pauli, conſociusq; pius.
Chriſticolis ſpes magna fuit, vir dogmate fultus,
Caſtro Bethaniæ cum iam foret ipſe ſepultus,
Conſtantinopolim rex pius oſſa tulit.

De Timotheo.

Diſcipulum Pauli deſcribo virum Timotheum,
Enutriuit enim Paulus, puerum Phariſæum,
Et docuit Chriſtum ſemper amare Deum.
Virgo fuit ſanctus, vitaq; fideq; pudicus,
Natus in vrbe Lyſon, Pauliq; probatus amicus,
Eſt apud Epheſios corpus honore ſitum.

De Tito.

Pauli diſcipulus fuit omni tempore Titus,
Græcus erat patria, ſermone ſuo redimitus,
Prædicat in Creta, fundat & eccleſias.
Solus apud gentes circunciſus fuit ille:
Iuſſerat hoc Paulus, deuitans ſcandala mille,
Creta ſuum poſt hæc inſula corpus habet.

¶ Verba authoris.

EXpliciunt nomina & ortus & acta patrum principalium ſuper nouum Teſtamentũ. Incipiemus nunc ſcribere qualiter lignum ſanctæ crucis natum in paradiſo fuit, & inde tranſlatum, & in Hieruſalem vſque ad tempora Chriſti ſeruatum. Dicemus etiam de triginta denariis quibus Chriſtus venditus fuit: quomodo primi in mundo nummi fuerunt, & qualiter de manu in manum ad Chriſti tempora peruenerunt.

Quòd lignum ſanctæ crucis natum fuit in paradiſo, & inde in monte Libani trãſplantatum, & Hieroſolymis conſeruatum.

Narrat Athanaſius quoniam Noë patriarcha,
Filiolos genuit binos, egreſſus ab arca,
Ex quibus Hionitus tunc erat aſtrologus.
Hic patre narrante didicit quæ ſit paradiſi
Gloria, quam fuerat protoplaſti perdere viſi,
Quam petit a Domino, monſtret vt ipſe ſibi.
Raptus in ecſtaſi decus Hionitus paradiſi,
Vidit, & arriſit, loca ſingula ſancta reuiſit,
In dubiumq; venit, quid ſibi cauſa velit.
Neſcit ad hæc, ſi corpus habet, ſiſt at ſine vita,
Aut ſi cum vita, loca ſancta videt redimita,
Cernit inaudita, ſtans variatus ita.
Nunquid (ait) viuo? ſi viuo, domúmne redibo?
Sed ſi non viuo (dixit) remeare nequibo,
Somnia quæ video, ſorte probare volo.
In patriam ſi ferre queam tria ordine fructus,
Viuus ero, ſi non potero, ſine corpore ductus,
Exanimatus eo, nec remeare queo.
Quæ tria ligna lego, ſi tranſplantando eligo,
Extra corpus ego non ſum, ſed corpore dego,
Corpus abiiſſe nego quod ratione rego.

Trias quædam in ſacro ligno crucis.

Sic dubius ſtans Hionitus pater in paradiſo,
Quæ varios fructus diſcernens vndiq; viſu,
Plantas arboreas tres tulit inde bonas.
Nomina ſunt, abies, & palma, fuitq; cypreſſus,
Quas pater Hionitus feliciter inde regreſſus,
Plantat diuerſis diſparibusq; locis.
Sed trahit has natura ſimul, pariter coaleſcunt,
Diuerſis foliis, vno ſub cortice creſcunt,
Abſq; labore viri, ſola fit arbor ibi.
Vnus erat truncus, ſed forma triplex foliorum,
Trina fit vnius ligni, natura colorum
Trina, Deum trinum ſignificare volunt.

Quónam tempore fuit hæc arbor hominibus nota.

Tempore quo Dauid, templum iubet ædificari,
Arboris illius cœpit natura notari,
Et noua terrigenis cognita facta parit.
Dum montis Libani ſuccidi ſylua iubetur,
Arboris illius ſpecies miranda videtur,
Vt videt hanc Dauid, lætus ouanter ait;
Arboris ex trina ſpecie ſit trina figura,
Hac ego paſſuram perpendo Dei genituram,
Vnde ſalus mundo ſit bonitate ſua.
Hanc ego præcipio cum religione ſecari,
Quam volo ſeruari, thalamoq; meo venerari,
Gaudia nanq; mihi trina figura parit.

Præparatio pro templo Domini conſtruendo per Dauid.

Geſtat & aſſignat lapides rex, multaq; ligna,
Aſtruit & ligna, cœleſti numine digna,

Vnde domus Domini ſacra, paranda fuit.
Dicit ei Dominus; Quoniam vir ſanguinis es tu,
Nullo prætextu domus hoc fiat mihi quæſtu,
Qui poſt te veniet filius extruet hac.

Dominus vult templum ſuum ab Salomone ædificatum, & præſcribit illi modum.

Morte diem functo Dauid, Salomoneq́; ſumpto,
Vox ait à Domino: Salomon, conſtanter agunto,
Ædifices templum, tu mihi pacificus.
Malleus in templo non tinniat atq; ſecuris,
Conſona iuncturis facies ſit lympida muris,
Petris quadratis, omnibus arte datis.
Paruit his Salomon, qui dum ſacra tecta pararet,
Propoſuit lignum, templi ſtatione locare,
Quod pater in thalamo tam reuerenter habet.
Colligitur menſura loci, menſuraq́; ligni,
Sed nimis apparet longum, ſub nomine tigni:
Pòſt tamen appoſitum, ſtat breuitate minus.
Rurſus in anguſta templi dum parte vocatur,
Dum menſuratum longum nimis eſſe putatur,
Deficit a medio ſub breuitate caput.
Nullius artificis potuit tunc arte parari,
Vt queat ex aliqua templi ſtatione locari,
Miratus Salomon rex, ſapienter ait;
Arbitror hoc lignum, melioris numine dignum,
De cœlis Deus ecce dedit mirabile ſignum,
Hac ego corde meo, ſigna relinquo Deo.
Ante fores templi iubet hoc rex ipſe reponi,
Vt videant illud, reuerenter ab vrbe coloni,
Sperantes aliquid ſignificare boni.

Regina Auſtri venit conſiderare domum Domini.

Diuerſis ornamentis dum rex parat illa,
Auſtralis regina venit in aula Sibylla,*
Munera dans regi, quæ numeroſa vehit.
Suſcepta reuerenter ea tunc à Salomone,
Illa domum Domini conſiderat & regionem,
Aſpicit & lignum verba beata mouens.
O radix ligni (dixit) tu ſis benedicta,
Cuius & hæc pars eſt pro mundi pace relicta,
Myſtica magna geris, porta ſalutis eris.
Miror (ait) regem ſtudio lignum reuereri,
Per quod Hebræorum video regnum remoueri,
Inde ſalus mundi, mors ſibi (dixit) erit.
Miſſus ab arce poli, de virgine debet oriri,
Quem video cœli, regno, terraq́; potiri,
Subiicietur enim terra, poluſq́; ſibi.

De cruce lignea & paſſione Chriſti.

Innotuit tandem populis verbum mulieris,
Cœpit & in ligno plebs iſta futura vereri,
Odit & hoc hodie, quod per amabat heri.
Sic modo feſtinans populus vitare ruinam,
Hoc in piſcina Siloe demergit ad ima,
Mergitur arbor, atris vt putrefiat aquis.
Temporibus longis, Siloë ſub rupe reſedit,
Extunc de cœlis piſcinæ gratia venit,
Angelus in Siloë corpora ſana dedit,
Hæc etiam fuerat piſcina Probatica dicta.
Qua pòſt exhauſta fuit arbor, nigra relicta,
Temporibus Chriſti nigra iacebat ibi.
Hanc ſub Pilato fuerat Simon angariatus,
Monteq́; Caluario fit in hac Ieſus cruciatus,
Furcatum legitur crux habuiſſe caput.
Furca manus tenuit, pedibuſq́; pependit in ima,
Non habuit Chriſtus tunc, quo caput ipſe reclinet,
Nam legimus titulum non tetigiſſe caput.
Tres habuit ſpecies crux vnica, treſq́; colores,
Quinq; Deus plagas, tres clauos, quinq; dolores,
Carne quidem moritur, non deitate Deus.

Quòd triginta denarij, quibus venditus eſt Chriſtus, fabricati ſunt tempore Nini regis Aſſyriorum, & de manu in manum vſq; ad Chriſti tẽpora peruenerunt.

Denariis triginta Deum vendit Galilæus,
Quos & Apoſtolus hic deſcribit Bartholomæus,
Vnde prius veniant? quis fabricauit eos?
Fecerat hos nummos Ninus, rex Aſſyriorum,
Et fuit ex auro Thares fabricator eorum,
Cum quibus inſtituit rex Niniuita forum.
Regia denariis erat his impreſſa figura,
Rebus vt æternis exempla daret valitura,
Formaq́; ſic fieret perpetuata ſua.
Filius illius Thares, qui dicitur Abram,
Suſtulit hos nummos pòſt hæc, cum coniuge Sara,
Quando iubente Deo tranſiit in Chanaan.
His nummis tunc emit agros, ab Hierichontis,
His etiam Ioſeph eſt emptus ab Iſmahelitis,
Hos tenuit Pharao diues in ære ſuo.
Hoſq́; Sibylla potens habuit regina Necaula,
Auſtri regina, quæ pòſt Salomonis ab aula,
In templum nummos dat reuerenter eos.
Quos Nabuchodonoſor templo prius expoliato,
Detulit in Babylon, vbi militiis ſolidatum,
Regibus in Sabba dicimus eſſe datos.
Hos reges Sabba, quos pòſt noua ſtella vocauit,
Cum tria, tres ſocij, dona tulere magi.

De veſte Chriſti, è cœlis (vt putatur) miſſa.

Angelicis monitis his regibus inde regreſſis,
Mittitur è cœlis puero digniſſima veſtis,
Hæc inconſutilis, mira colore fuit.
Hanc pater, è cœlis miſit, non fœmina neuit,
Longa ſit atq; breuis, puero creſcente recreuit,
Temporis æquæui, ſtamine texta leui.

Munera Chriſto oblata in fuga non detulit.

Dum iubet Herodes puerum pro morte requiri,
Mater eum timuit, fugiens ad climata Nili,
Ducta metu mortis virgo latebat ibi.
Tunc in ea crypta, tria ſunt hæc dona relicta,
Aurum, thus, myrrha, veſtiſq́; Dei benedicta,
Paſtores veniunt, ipſaq́; dona vehunt.
Vir fuit aſtrologus, qui dona relicta remouit,
Omneq́; portentum Chriſti, Perſidam nouit,*
Armenus patria, iuſtus, honeſtus erat.

Reſtituuntur munera & veſtis.

Tem-

Tempore quo Chriſtus docuit, tunc Angelus iſti
Dixit, dona Dei redde quæcunq; tuliſti,
Munera ſacra Dei reſtituantur ei.
Redditur hæc tunica breuis, in forma puerili,
Ieſus vt induitur, modulo ſit longa virili,
Vidit & obſtupuit mens tremefacta viri.

De nummis proditoriis Iudæ, & agro inde empto.

Denarios triginta Deo quos inde tulerunt,
In Gazam templi, Ieſu mandante dederunt,
Quos Iudam pretio, pòſt habuiſſe ferunt.
Detulit hos Iudas Scarioth, facta nece Chriſti,
Quos reiecit, quia pœnituit pro morte magiſtri,
Seq; necans laqueo, ventre crepat medio.
Tunc in agrum figuli, nummos ter quinq; dederunt,
Militibusq; ſuis totidem pro parte tulerunt,
Quos vigiles tumuli, nocte fuiſſe ferunt.

Authoris cautio ſub nummis Iudæ Iſcariothis.

Fortè putas lector, contraria me poſuiſſe,
Dum nummos illos ex auro ſcribo fuiſſe,
Nam liber argenti nomine, geſta dedit.
Marcus ob argentũ, Dominum deſcripſerat emptũ,
Non auri dixit numiſmata, ſiue talentum,
Sed licet hoc taceat, non minus illuderat.
Mos fuit antiquis, auri nomen variare,
Atq; per argentum diuerſa metalla vocare,
Hoc vſu, nunquam regula priſca caret.
Noſce quòd hæc ſanctus, ſic ſcripſit Bartholomæus,
Cuius ad Armenos ſermo narratur Hebræus,
Qualiter eſt auro venditus ipſe Deus.
Ergo patente nota ſolus neget hoc idiota,
Cuius habent vota, non diſcere facta remota,
Lectores dociles pagina noſtra vocat.

¶ De prælio inter Cæſarem & Pompeium facto in Theſſalia per Emathios campos.

ANno ab Vrbe condita 710, temporibus Zachariæ & Eliſabeth, ante Ioannis Baptiſtæ natiuitatem, Iulius Cæſar cum Gallorum & Germanorum inæſtimabili exercitu, hyemali tempore, Romam tendit. Pompeius vrbem defenſare cupiens, vniuerſas gentes Orientales, quas ipſe ſuæ ditioni ſubiecerat, in auxilium per filium ſuum vocat. Principes Romanorum & ſenatus, & Lentulus conſul, Pompeium Magnum in Græcia morantem, circa tempus quo conſules renouandi erant, remoto à conſulatu ipſo Lentulo, Pompeium Magnum ducem Romanorum, fauore omnium creant. Pompeius ex vna parte, Cæſar ex altera, vniuerſas ferè mundi copias, Romano ſanguine conquiſitas, ad effundendum ſanguinem Romanum congregauerunt. Iam enim Roma cùm ab aliis vinci non poſſet, ipſa ſe vincere conabatur. Iuxta Poëtam dicentem: *In ſe magna ruunt.*

Igitur octuaginta octo cohortes ex vtroq; latere, in totidem acies diſponunt. In campis Theſſaliæ vtriq; conueniunt. Res miranda & auditu ſtupenda. Romani domini, quaſi vnius matris & vrbis filij, ſeipſos cum matre interficiunt, & mater & filij inteſtinis furoribus euiſcerantur. Ambigua itaq; diu ſorte pugnantes, dum pars Iulij atrociſſimis congreſſionibus in acie præualeret, Pompeius terga cõuertit, Cæſar verò mirabiliter triũphauit. Cæſa ſunt ibi quindecim millia Pompeianorum, cũ triginta tribus centurionibus.

Pompeius nauigio per Cyprum fugit in Ægyptum. Vbi ſtatim cum ad littus deſcendit, iuſſus eſt à Ptolemæo rege, quem ipſe creauerat, ob gratiam Cæſaris decollari.

Vxor Pompeij Cornelia, cum filiis fugit nauigio, & periit. Cæſar Pompeium perſequitur, & cùm Alexandriam perueniſſet, caput Pompeij cum armilla oblatum eſt ei. Quo viſo, fleuit: & minas intulit his, qui tãtum principem occidere non timuerunt. Cognitis autem contra ſe Ægyptiorum inſidiis, in Ægyptios arma conuertit. Quibus citò deuictis, Cleopatrę regnum dedit Ægyptiorum. Ptolemæus autem cum nauali prælio victus, in ſcapham fugiens, ſubmerſus eſt, & ab vndis proiectus in littore, per loricam auream cognitus eſt.

Poſt hæc Cæſar Romam veniens, conſul atq; dictator ab omni populo vocatus eſt. Deinde contra Pompeianos in Aphricã tranſtulit bellum, & apud Tapſum cum Iuba & Scipione bellũ conſeruit. Vbi Romanorum & barbarorum plurimam ſtragem fecit. Iuba autem victus, militi ſuo collum gladio ferienti exhibuit. Scipio verò ſemetipſum interfecit. Cato rigidus apud Vticam veneno hauſto, ſe interfecit. Cæſar inſuper nepotes Pompeij, & filiam eius Pompeiam, iuſſit occidi. Et ſic vrbem cum quatuor triumphis ingreditur. Iterum Cæſar in Hiſpaniam contra Pompeianos milites proficiſcens, cum plurimo ſudore illos deuicit. Indeque regreſſus quarto anno poſt bellum Theſſalicum, in quo Pompeium primò fugauerat, Vrbem totam potentiſſimè tenebat, atque omnibus dignitatibus in vrbe vacanti-

bus,ipſe tenens omnia,ſolus omnia Cæſar erat.

In ſummo igitur Cæſar culmine conſtitutus, cùm altius non poſſet, nec in eodem ſummo benæ habitudinis diu conſiſtere, cogitat eum inde fortuna præcipitare. Sanè quum rempublicam contra maiorum patrum inſtitutionem permutat, dum numerum ſenatorum plus iuſto multiplicat, dum ſenatui poteſtatem & honorem debitum non conſeruat, Brutus & Caſſius, conſentiente ſenatu, eum in curia interficiunt. Hanc Cæſaris hiſtoriam nos quidem breuiter tetigimus, ſed Lucanus eam verſificè & plenius eſt proſequutus.

Procœmium authoris,continuantis hiſtoriarum diuerſitates.

POſt opera Domini noſtri Ieſu Chriſti, & poſt aſcenſionem eius in cœlum, ſiue etiam poſt aduentum Spiritus ſancti, necnon poſt apoſtolorum prædicationem, de quibus iuxta paruitatis noſtræ modulum loquuti ſumus; ſequitur vt de Romanis pontificibus, qui ſunt caput omnium Chriſtianorum, dicamus. Quòd ſi apoſtolicos ſimul cum imperatoribus poſitos cerneret, magis appetit * in tractatu omnium Imperatorũ capiat lectionem. Vbi a Iulio Cæſare, vſque ad Carolum, & à Carolo vſque ad dominum imperatorem Fridericum, & ſucceſſorem filium eius Henricum Regem planiſſimè inueniet nomina & tempora, & annos & menſes, & dies eorum, & Apoſtolicorum. Et quot pontifices fuerunt ſub vnoquoq; imperatore.

Geſta autem eorum, non omnia, quum ſit impoſſibile, ſed magis neceſſaria, atque auditu delectabiliora inueniet. In quibus, cuiuſlibet hominis animis poterit iocundari, & erudiri. Quia igitur naſcente Chriſto, imperatores eſſe cœperũt, congruum eſſe conſpicimus, iuxta Chriſti tractatum, nomina & geſta ponere imperatorum: Chriſti enim & imperatorum origo, & geſta, & tempora, ſimul omni tempore currunt.

Et de geſtis Chriſti vel Apoſtolorum vel pontificum Romanorum, aut aliquorum ſanctorum, nihil dicere poſſumus, niſi etiam tempora Imperatorũ tangamus, & plerunque geſta Pontificum Romanorum cum Imperatorum geſtis & temporibus miſceamus.

Itaque ab hoc loco in antea, à primo Cæſare Iulio, & à primo imperatore Octauiano Auguſto, incipiemus: de quibus ſcribendo, nouum Teſtamentum, & acta ſanctorum, cum eis contemporaliter, authore Domino, proferemus. Prius tamen hîc de Iob pauca verſibus exponemus, & de Sem, filio Noë, qui & Melchiſedech eſt dictus, qui Deo ante legem, & ante tempora Hebræorum, ſacrificauerunt in pane & vino, cùm ipſi ambo non Hebræi, ſed gentiles fuiſſent.

Quòd Iob rectus fidelisq; fuit, etiam ſi neque Hebræus, neq; Moſeus.

Scriptus Elia vel Enoch, Noë, Moſes, Abraham,
Iſaac atq; Iacob, ſed ſcribitur vltimus hic Iob,
Surge Deus Sabaoth, doctor & actor ad hoc.
Dogmate de cœlis Iob rectus & ore fidelis,
Non fuit Hebræi generis, neq; vir Moſei,
Et tamen alma Dei gratia fauit ei.
Progenies Eſau, de gentibus eſt oriundus,
Natus & in Sehir, Syriæ regionis alumnus,
Deditus obſequiis, nocte dieq;, Dei.
*Non ouis aut vituli ſacri dat, vel ouibus * hœdi,*
Imò Deo cœlis quaſi Melchiſedech adoleuit,
Panibus & vino ſacrificanda dedit.
Inde vides lector, quia non prius à Moſeo,
Vita ſacerdotum, nec ab ordine venit Hebræo,
Nam ſacra gentiles prima tulére Deo.
Melchiſedech etenim Gentilis erat Chananæus,
Filius eſt Noës, Sem nomine, nullus Hebræus
Tunc erat in mundo cum tulit illa Deus.
Melchiſedech Abrahæ dedit hæc libamina vitæ,
Dum ſub eo reges victi fuerant Elamitæ,
Obtulit & decimas tunc prior ille ſuas.
Vnde patet, gentes ad ſacra fuiſſe priores,
Conſtat & Hebræos libamine poſteriores,
Indeq; Chriſticolæ ſacra priora fouent.
Si decimas Abraham pagano ſoluit Hebræus,
Non petat a nobis, ſed ſoluat eas Phariſæus,
Quod prius inſtituit cœlitus ipſe Deus.

PARTIS DECIMÆ QVARTÆ FINIS.

GOT-

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM
PARS XV.

De diſcordia inter Cæſarem & Pompeium.

CÆſar apud Gallos ſummũ cōtraxerat omen,
Suppeditans gentes, deuicerat & regiones,
Sed ſine decreto tollere luſtra ſolet.
Concipit inuidiam citò Pompeiana poteſtas,
Quod ſibi luſtra ſocer Cæſar ſine canone præſtat,
Indeq́, lege reum concio damnat eum.
Ira mouet Iulium, quia non damnandus haberi,
Debuit ob meritum, ſed charus in Vrbe teneri,
Nunc ſocer in generum durior hoſtis erit.
Cæſar vt occiduis regnis potuit dominari,
Æſtimat imperij ſolio ſe poſſe leuari,
Vrbis & orbis opes tollere ſorte pari.
Cæſar ad imperium potuit conſcendere primùm,
Ipſe ſocer generum gladio depellit in imum,
Vulnere depereunt ambo, ſed ille prius.
Ceſſit in Ægyptum Pompeius, vbi Ptolemei
Spado tollit ei ingulum; lætantur Hebræi,
Denią, templa Dei rupit amarus eis.

De ſepulchro Iulij.

Cætera Cæſarea nequeo narrare trophæa,
Litera Chaldæa nequit, aut Romana chorea.
Sed neq; Muſa mea carmine tangit ea.
Nulla manus regum tot prælia mira patrauit,
Nemo ſuis potuit conatibus aſſimilari,
Militia fuerit ſummus & abſq; pari.
Mira ſepultura ſtat Cæſaris alta columna,
Dicta fuit Iulia, ſed vulgus dicit Agullam,
Aurea concha patet, qua cinis ipſe iacet.
Quatuor hic annis, ſex menſibus, imperat orbi,
Transfixus gladiis mortalia fata reſoluit,
Vulnera dum cecidit bis duodena tulit.
Caſſius & Brutus ſunt fons & origo malorum,
Ordo ſenatorum ſceleri conſenſit eorum,
Sanguinis illorum fit modò grande forum.
Lucius Antonius conſors fuit Octauiani,
Hi duo, dum Iulij perhibent ſe morte grauari,
Inſimul vltores ſunt, feritate pari.
Lucius Octauij ſponſam Iulijq́, ſororem,
Conſocij regis matrem refouebat amore,
Cuius & intuitu Cæſaris acta dolet.
Lucius Antonius ſocio Romæ remanente,
Migrat in Ægyptum, ſuperans ea regna potenter,
Et Pompeianos punit vbiq; malos.
Tunc dedit Antipatri regni moderamen Hebræi,
Abſtulit Hircano regimen regni Phariſæi;
Cur? quia Pompeij gratia fauit ei.
Iſtis temporibus tres fulgent ordine ſoles.
Tres quoq; ſtant lunæ nunc cœlitus in regione,
Tunc & aratores verba dedére boues.
Cur (aiunt) ſtimulo nos ſtulte bubulce perurges?
Deficient homines magis, & ſeges alta reſurget,
Nulla fames veniet, lædere parce boues.

Antipater & filij eius Herodes & Phaſelus, fiunt procuratores totius Iudææ, Hircano ſacerdote in Hieruſalem exiſtente.

Cùm foret Antipater gentis moderator Hebrææ,
Filius Herodes recipit curas Galilææ,
Cætera Phaſelus frater vbiq; tenet.
Hircanus qui rex fuerat, fit in vrbe ſacerdos,
Mere ſacerdotum, repromitq́, regitq́, proteruos,
Quatuor his proceres omnia iura tenent.
Impiger Herodes natu minor acta paterna,
Et loca fraterna, valida virtute gubernat,
Rebus & officiis primus vbiq; fuit.
Vt potuit probitas Herodis multa videri,
Indicat hunc Roma meritis maiora mereri,
Amodo Tetrarcha vir Galilæus erit.
Dicitur Antipater potu cecidiſſe veneni,
Vnde ſuis natis prædicta Tetrarchia venit,
Lucius Antonius his ſua ſigna dedit.
Cùm foret Herodes Tetrarcha ſuper Galilæa,
Natus Ariſtoboli patria depulſus Hebræa,
Regulus Antigonus regna repoſcit ea.
Iure ſui patris patriam depoſcit Hebræam,
Poſtulat & Syriam, totamq́, petit Galilæam,
Lucius Antonius verba repellit ea.
Nec tamen Antigonus cœpta ratione quieſcit,
Tranſit ad Perſas, vbi Parthica ſigna capeſſit,
Et redit, patriam vincere Marte ſuam.
Agmina Perſarum, vexillaq́, Parthica multa,
Detulit Antigonus, nec damna reliquit inulta,
Vrbem Hieruſalem præripit atq; tenet.
Abſtulit Hircano cum labro complice naſum,
Ne fieret princeps, nec haberet pontificatum,
Hoc etenim Moſi lex inhibebat ibi.
Phaſelus captus, manibus pedibusq́, ligatur,
Et quia turpis ei cum carcere pœna paratur,
Concutit ad lapides nocte dieq́, caput.
Indeq́, dum moritur, datur hæc moriendo fateri,
Grata mihi mors eſt, neq; viuere quæro mereri,
Nam mihi poſt mortem frater & vltor erit.
Tunc erat Herodes longa ſtatione remotus,
Rex Arabum nam colloquio cognomine Bochus,
Iunctus ei fuerat, militiæq́, iocus.
Fama refert fratrem, miſera iam morte periſſe,
Antigonum Hieroſolymitum regnum tenuiſſe,
Hircanum naſum deſeruiſſe caput.
Territus Herodes, triſtis, plenusq́, furore,
Quærit opes Bochi regis, belliq́, fauore,
Ille timens Parthos prælia nulla mouet.
Anxius Herodes implorat opes Cleopatræ,
Cuius in Ægypto vires ſunt vndiq; latè,
Spondet opes mulier, ſubſidiumq́, patet.
Prouidus Herodes timet inſidias mulieris,
Cuius auaritia vitio ſubnectitur æris,
Hoc etenim vitio ius ratioq́, perit.
Pergit ad optatum terraq́, mariq́, ſenatum,

Cenqueritur caſum proprium,patriaq́; reatum,
Indicat & ſocies morte periſſe ſnos.
Poſtulat vlterius dominos,vrbiſq; fauores,
A quibus Antipater eius habebat honores,
Filius Herodes ſtat miſer ante fores.
Annuit his precibus Caſar prior Octauianus,
Ordo ſenatorum fauet,ac populus Medianus,
Annuit Antonius dux , procerumq́; manus.
Roma per Antoniũ iubet agmen & arma moueri,
Iam neq; ſe poterunt Perſarum ſigna tueri,
Praparat & Parthis Parthica bella geri.
Imperat Antigonum prima ſtatione grauari,
Romanumq́; ducem Soſium ſuper arma parari,
Qui prior Antigono prima flagella parit.
Nauigat Herodes,Soſie duce,ſe comitante,
Hieruſalem capitur,populus perit,igne cremante,
Perſica pompa ruit,Parthica turba luit.
Victus & Antigonus reliquis prius exſuperatis,
Ante pedes ſocij prece poſcit opus pietatis,
Sed magis obtinuit probra,maligna ſatis.
Antonio dedit Antigonum,regem Phariſaum,
Ille videns captum,regem damnauit Hebraum,
Interimitq́; reum longa ſecuris eum.
Rumpere dum templum Romana cupido paratur,
Supplicat Herodes,ne vim Soſius patiatur,
Vixq́; ſacris Domini pax valitura fuit.
Plus timet Herodes,ſi dentur ſancta videri,
Quam proprij capitis caſus mandetur haberi,
Motus ad hac Soſius,quod petis (inquit) erit.
Nulla reuelata ſacra ſunt,neq; commaculata,
Nulla prophanata,neq; ſunt loca viſa beata,
Salua domus Domini,mundaq́; tota fuit.
Dona dat Herodes ſua regibus atq; magiſtris,
Plurima ſigniferis tribuit,rerumq́; miniſtris,
Nec fuit immunis miles,in orbe ſuo.
Re bene patrata, regina venit Cleopatra,
Cuius & Antonij mens fertur amore ligata,
Eius enim ſtudiis nocte dieq́; vacat.
Fœmina plena dolis,dum lora teneret amoris,
Conſilij Cleopatra malis,ſine fronte pudoris,
Corde nephanda colit,qua vomit ore foris.
Pulchra quidem nimis,abſq; fide,regina petulca,
Saccus opum,ſcelerumq́; locus,res crimine fulta,
Ad mala ſubtilis,nec ſatiata viris.
Poſcit,vt Herodes & Bocus rex Arabita,
Regna ſimul perdant pariter,ſtatione petita,
Ipſaq́; regnorum iure fruatur ita.
Dux,licet ex more nimio prauentus amore,
Renuit Antonius mulieris ferre fauorem,
Vnde nimis grauiter fœmina viſa dolet.
Cui tamen ex parte tribuit,partemq́; reliquit,
Vnde nec in totum,ſed partim fœmina vicit,
Qua mortem regum poſcit,& ore ſitit.
Inſuper imperium Cleopatra laborat habere,
Suggerit Antonio ſummum diademа tenere,
Vrbis & orbis opes tollere poſſe gerens.
Vrget vt vxorem propriam deponat honore,
Caſaris Auguſti matrem Iulijq́; ſororem,
Caſar ob iſta dolens iam noua bella mouet.
Reijcit vxorem,mœchamq́; tenet Cleopatram,
Sic ſuper Antonium noua ſunt certamina nata,
Antonius perit, ſic Cleopatra luit.
Imperat Auguſtus poſt pralia multa patrata,
Interit Antonius,regina perit Cleopatra,
Eius & vberibus aſpidis ora vocant.
Filius & nata quos tunc habuit Cleopatra,
Nomine vulgari ſunt Sol & Luna vocata,
Sunt,quaſi mancipia,capta,moriq́; data.
Ante triumphantis currum de more feruntur,
Ludibriis & conuitiis miſeranter aguntur,
Caſar,vt ille ruit,ſummus in orbe fuit.

Interfectio Iulij Cæſaris vindicatur per Octauianum & per Antonium.

ANno ab Vrbe condita 715, Iulio Cæſare interfecto, Octauianus ſimul cum Lucio Antonio, qui ſororem Iulij, nomine Octauiã, habebat vxorem, ciuile bellum innouat contra Pompeianos: &, poſt multa prælia bene geſta, Pompeium filium magni Pompeij occidit: & Brutum & Caſſium, interſectores Caij Iulij, euſque coëgit, vt ipſi ſeipſos necarent. Romæ viginti millia militum cingulo militiæ priuauit, triginta millia ſeruorum dominis eorum reſtituit: & ſeptem millia ſeruorum, quorum domini non extabant, patibulo affixit.

Interea Antonius, repudiata ſorore Iulij Octauia, tranſtulit ſe in Ægyptum: ibiq; coniunxit ſibi adulteram Cleopatram, & Cęſari rebellare tentauit. Octauianus iam domitis omnibus atque ſubiectis, aduerſus Antonium nauale prælium parat: à Brundusio proficiſcitur in Cyprum. Congreſſique ambo principes, ab hora quinta diei vſque ad ſeptimam, cum vtriuſque exercitus detrimento, acertimè ancipiti victoria pugnauerunt. Sequens pars diei, cum ſequenti nocte, Cæſari in victoriam ceſſit. Prior ex bello cum ſuis fugit Cleopatra, quam fugientem Antonius ſequitur. Cæſa ibi duodecim millia de exercitu Antonij feruntur: vulnerata verò ſex millia.

Antonius nauali prælio tertiò victus, quartum parans denuò victus eſt. Dumq́; iterum ad ſtruendam claſſem laborat, omnibus ad Cæſarem confluentibus, in vrbem Alexandriam ſe recepit, ſuis omnibus iam deſtitutus. Vbi dum imminere ſibi Cæſarem cerneret, ipſe ſe interfecit. Cleopatra autem appoſitis ad mamillas ſerpentibus, mortua fuiſſe perhibetur: Cæſar autem vrbe Alexandria potitus.

Eo tempore imperium Græcorum finiuit. In hac enim vrbe, ab Alexandro Magno condita, Græcorum reges vſque ad

ad illud tempus regnaſſe leguntur. Vnde quidam; monarchiam Græcorum vſque ad Octauianum perduraſſe, aſſeruerunt. Nam poſt mortem Alexãdri Magni, dum principes eius Aſiam ab eo conquiſitam, inter ſe partirentur, in quatuor mundi partibus, quatuor regna emerſerũt. Inter quæ, duo fuerunt principalia, ad auſtrum Ægypti; cuius metropolis Alexandria fuit; Ad Orientem verò Syriæ, ſeu Aquilonem & Meſopotamiæ: cui⁹ caput erat Antiochia, quam Seleucus Magnus rex Antiochus, à nomine patris ſui Antiochi, dicitur inſtauraſſe, & in ea ſedem regni Babyloniæ collocaſſe. Nam Antiochia ante illud tempus vocabatur Reblata. Eratq́; tunc caput Syriæ Damaſcus.

Interea legati Indorum & Scytharum ad Auguſtum Cæſarem veniunt, pacem petentes. Et ſicut olim Alexandro Magno in Babylone poſito, omnium regum & nationum Occidẽtalium ab eo pacem legati poſtulabant, & ſubiectionem vltrò offerebant; ita nũc vice conuerſa, tam ab Orientе quàm ab Occidente legati deditionem ei offerentes occurrunt.

Sic itaque iam ſedatis omnium ſeditionum motibus, toto orbe terrarum pace inaudita ſeculo iam reddita, totoq́; mundo ad Romanorum cenſum deſcripto, anno imperij Auguſti Cęſaris quadrageſimo ſecundo,

Chriſtus naſcitur.

ANno ab Vrbe condita 752. Olympiade 193; [reuolutis ab Adam 5500 annis; regnante in Iudęa Herode, filio Antipatris, alienigena; hebdomada (ſecũdum Danielẽ) ſexageſimaſexta, natus eſt Ieſus Chriſtus filius Dei, ex Maria virgine ſecũdum carnem filius Dauid, in Bethlehem Iudæ. Qui vt vera lux mundi, & vera pax eſſe monſtraretur, eadem nocte, qua natus eſt, Angelus cum luce magna paſtoribus apparens, prædicat gloriam in excelſis Deo & in terra hominibus pacẽ. Cui multitudo cœleſtis exercitus conſona cantica ſimul cum eo cantauit.

His dictis de Octauiano Auguſto proſaice, alia de eodem ſubſequentia, verſibus decantemus, vt vtroque ferculo lectores reficiantur.

De exaltatione Octauiani Imperatoris, quem Romani volebant pro Deo habere.

Erigitur naſcente Deo rex Octanianus,
Germine Romanus, formoſus, ad omnia planus,
Militia validus, munere larga manus.
Fit gladius vomer, fiunt de cuſpide falces,
Mars ſiluit, pax emicuit, miles fuit anceps,
Naſcentis Chriſti tempore pax rediit.
Octauianus tunc potuit deus ipſe vocari,
Nam bonitate ſui meruit reuerendus amari,
Mundus eum coluit totus honore pari.
Vrget eum cœtus, ſolus Deus vt vocitetur,
Ipſe timet, ſi maior eo poſthac orietur,
Ne pereat nomen, perdat & ipſe decus.

Idolum Romæ.

Maxima tunc Romæ Capitolica ſtabat imago,
Cuius in hoc titulo lectoribus acta notabo,
Atque Sibyllino dogmate dicta dabo.
Grandis imago nimis, potuit vix recta leuari,
Sæpe leuata ſatis, nulla valet arte iuuari,
Quin cadat vlterius, nam recidiua cadit.
Vnius vitula tandem datur arte leuari,
Cuius & ingenio potuit ſic ipſa locari,
Ne cadat vlterius, ſtetq́; vigore pari.
Sed nec adhuc populus ſtabat ſub imagine tutus,
Spiritus à ſtatua ſic eſt in plebe locutus,
Cum virgo pariet, tunc & imago cadet.
Turba negans partum cum virginitate creari,
Credidit hoc dicto ſtatuæ rem perpetuari,
Docens, quòd nunquam germina virgo parit.
Octauianus ad hæc rex conſulit ore Sibyllam,
Vt Chriſti cauſas referat: cui retiulit illa,
Maior te veniet, ſigna futura vide.
Arte Sibyllina patuit ſibi cœlitus ara,
Qua videt angelica manifeſtius agmina clara,
Quæ puero regi cœlica regna parant.
In gremio matris ſtabat ſapientia Patris,
Dextra coronatis pueri dat dona beatis,
Cœlitus emicuit gloria multa ſatis.
Cæſar ait; Video miracula millia mille,
Territus obſtupuit nimium, dixitq́; Sibylla;
Heu, minor hoc puero ſum reputandus ego.
Scribe Sibylla mihi, quisnam puer ille vocatur?
Quiſve pater ſuus eſt, aut quæ regina putatur?
Quod ſibi ſit regnum? quod diadema datur?
Retulit illa: Dei Deus eſt de flamine natus,
Virginis ex vtero ſine ſeminis arte creatus,
Perdita colligere rex ſine fine datus.
Deſino, Cæſar ait; Deus amodo nolo vocari,
Ille puer Deus eſt, quem mundus habet venerari,
Cui famet angelicus cœtus, & vnda maris.
His dictis, Cæſar puerum deuotus adorat,
Nunc aras & thura parans offerre laborat,
Prima Deo cœli tunc ibi thura dedit.
Poſt annos quinquagenos, menſesq́; decenos,
Spiritus Auguſti reddit ſua tempora cœlo;
Surgit Tiberius nomine functus eo.

De fonte olei qui fluxit in Tiberi.

Magna taberna fuit tunc emeritoria dicta,
Emeritis aſcripta viris, vitaq́; relicta,
De qua fons olei fluxerat in Tiberim.
Vnde Sibylla canit; Tellus ſudore madeſcet;
Et reliquos verſus, quibus hæc tibi cauſa pateſcet,
Si ſuper his dubitas, ſcripta Sibyllæ legas,

De Auguſto Cæſare, Tiberio priuigno, & Germanico Imperaoribus.

ANno ab Vrbe condita 756, anno verò ab incarnatione Domini 15, Auguſtus Cæſar, anno imperij ſui 58 diem ſuum functus eſt; cui Tiberius priuignus eius in regnum ſucceſſit. Ille moderatiſſimè gubernans rempublicam, nec ciues intus iniuriauit, nec foris bellorum mouit tempeſtates. Quarto autem imperij eius anno, id eſt ab incarnatione Domini 19, Germanicus, filius Druſi, pater Calligulæ, de Germanis triumphauit. In tantum autem tunc temporis humanus fertur fuiſſe Tiberius, vt, dum augenda tribura præſides ſuadetent, reſponderit, Boni paſtoris eſſe, pecus tondere, non deglutire.

De templo Iſidis Romæ deſtructo à Tiberio Cæſare.

HIs diebus miles quidam ſceleroſus, in templo Iſidis, Paulinam matronam, neptem Tiberij, dolo circunuentam ſtuprauit: ſicut hoc eodem capitulo inferius verſificè continetur.

De Ioanne Baptiſta, per idem tempus.

ANno ab incarnatione Domini 30, anno verò Tiberij Cæſaris 15, cùm iã in Iudæa quatuor principes, quos Græci tetrarchas vocant, Archelao mortuo, præſiderent: Iohannes in deſerto baptiſmum pœnitentiæ incipit prædicare. Ad cuius baptiſmum Dominus Ieſus aquas ſanctificaturus aduenit. Atque extunc prædicare, & facere miracula cœpit. Elegit enim principes duodecim, quos Apoſtolos appellauit. Inter quos, pro bono vnitatis, vnum conſtituit principem Petrum. Poſt quos, viros 72 poſuit diſcipulos.

Breui poſt hæc, tempore interiecto, Ioannes de inceſtuoſo connubio arguebat Herodem: propter quod in carcerem ponitur: & in die natalis Herodis (iuxta Euãgelium) inter epulas necatur. Idipſum Ioſephus refert, bellumq; maximum proco exortum inter Aretham regem Arabum, & Herodem: vbi triumphauit Aretha. Dixit autem Ioſephus, hæc propter peccatũ quod in Ioannem Herodes perpetrauerat, accidiſſe. hæc dixit Ioſephus de Ioanne.

De Chriſto autem idem Ioſephus ſic ſcribit: Fuit his temporibus Ieſus, ſapiens vir, ſi tamen virum nominari fas eſt: erat enim mirabilium operum effector, doctorque hominum eorum qui libenter ea quæ vera ſunt, audiunt: & multos quidem Iudæorum, multos etiam de gentibus ſibi adiunxit. Et credebatur eſſe Chriſtus. hũc, qui ab initio eum dilexerant, accuſatione primorum noſtræ gentis virorum, cùm Pilatus in crucem agendum eum eſſe decreuiſſet, non deſeruerunt. Apparuit enim eis tertia die iterum viuus, ſecũdum quod diuinitus inſpirari prophetę, hęc & alia de eo innumerabilia miracula futura eſſe prædixerant. Sed & in odium Chriſtianorum, qui ab ipſo ſunt nuncupati, & nomen perſeuerat & genus.

Hoc propterea ego Gotfridus de religione noſtra doctiſſimi viri Ioſephi Iudæi in hoc loco teſtimonium poſui, vt oſtenderẽ Iudæos de aduentu Chriſti non ignorare: ſed ad damnationis ſuæ augmentum, inuidia eos excæcatos vera de Chriſto credere noluiſſe. Cætera de Tiberio Cæſare & de Chriſto, & de actibus eius, verſibus elucidanda ponemus.

Item de Tiberio Imperatore, ſecundo ab Auguſto, & de Chriſto, verſificè narratur.

Tiberio Roma nunc ſubiiciuntur honores,
Cuius ad imperium ſanus damnatur Herodes,
Pilatus capitur, gens homicida dolet.
Iudice Tiberio Titus cum Veſpaſiano
Vindicat in populo Chriſtum, gladio mediano,
Poſtulat hoc ratio, vult crucifixa caro.
Exiit edictum ſub Cæſare, ſcribitur orbis,
Cœtus apoſtolicus iam mundat climata morbis,
Et videt in cœlum iam remeare Deum.
Spiritus intonuit, deſcendit ſumma poteſtas,
Dans varias linguas ſanctis, miracula præſtans,
Idola deficiunt, templa prophana ruunt.
Tiberij lepram diuina Veronica ſanat,
Roſa nimis facies ſanatur Veſpaſiana,
Iudaicos populos perdere Titus amat.
Pilatus Chriſti Romanis dogmata ſcripſit,
Prædicat eſſe Deum, quem perfida plebs crucifixit,
Et monet vt viuant amodo lege pia.
Lege noua Chriſti monet hos. normaq; teneri,
Cuius & imperio totus valet orbis haberi,
Tiberio placuit, quod petis (inquit) erit.
Tunc indignatus, reſpondit ad iſta ſenatus,
Lex aut archatus, niſi per me canonicatus,
Me quoq; dante datus, non erit orbe ratus.
Sint licet iſta bona, non incipit hic mea Roma,
Dedecus æternum portaret noſtra corona,
Si qua per imperium lex aliena ſonat.
Annis Tiberius vixit tribus & duodenis,
Morte remiſit onus, reddens ſua tempora cœlis,
Sed prius in terris commoda multa dedit.

De templo deæ Iſidis deſtructo a Tiberio.

Grandis in orbe ſoli dea ſcribitur Iſidis olim,
Nam quaſi voce poli reſponſa dabat regioni,

Roma

Roma ſuum templum iuſſit in vrbe coli.
Vnica Tiberij neptis, matrona decora,
Iſidis in templo Paulina frequenter adorat,
Vt dea dicta ſibi conferat ampla bona.
Hac vbi ſæpe meat media conſpecta platea,
Stans quaſi pulchra dea, celebri ſuffulta choreа,
Hanc vt habere queat miles, amabat eam.
Mundus eam quærit, ſed diſplicuit mulieri,
Cras quoq; ſicut heri potuit nihil inde mereri,
Sic ſatis ægrotans, mundus amore perit.
Inde viri facies, pallore coacta liqueſcit,
Carnis adeſt macies, & amoris cauſa pateſcit,
Vnde ſacerdotem poſcit vt addat opem.
Poſcit vt hanc nocte faciat templo reſidere,
Atq; Dei promittat ei reſponſa monere,
Iſidis in ſpecie dicta doloſa ferens.
Intus erit Mundus, dum venerit ipſa latenter,
Vt quaſi iuncta Deo coëat de nocte libenter,
Deniq; iuncta Deo, ſponte fruetur eo.
Hoc prænonta dolo, Paulina venire monetur,
Iſidis in forma dum mundus ab intus habetur,
Neſcia iuncta viro perdidit illa decus.
Pòſt vbi Paulinæ miles ſe monſtrat eunti,
Dura mihi fueras, inquit, pro te pereunti,
Te tamen obtinui functus amore tui.
Quando Deum tenuiſſe putas, te ſolus adiui,
Iſidis in templo tecum de nocte coiui,
Te ſatis aſciui, teq; fruebar ibi.
Milite pro ſcelere ſatis inſultante ſuperbo,
Audit & obſtupuit mulier triſtiſſima verbo,
Mallet & ipſa mori, quàm male geſta coli.
Horruit auditam mulier decepta loquelam,
Iudice Tiberio ponens lachrymoſa querelam,
Curia tum doluit totaq; triſtis erat.
Idola Tiberius iubet in Tiberim iaculari,
Atq; ſacerdotes templumq; ſub igne cremari,
Pulſus ab vrbe foras miles honore cadit.
Illaq; tunc ſceleri ſe non fauiſſe probauit,
Deniq; ſe gladio Paulina pudica necauit,
Spiritus & ſanguis ſit mihi teſtis, ait.

Hiſtoria gentis Saxoniæ ſub illo tempore, qualiter venit de Macedonia.

Nunc bene procedo, dum tempora Saxonis edo;
Saxo, velut credo, patria fuit antè Macedo,
Regis Alexandri miles vbiq; fuit.
Rege diem functo, tulit a Babylone meatum,
Circuit Italiam ratibus, veniens Arelatum,
Siciliaq; Pharon, tranſit in Oceanum.
Inde per Oceanum Britannica littora tranſit,
Flandria pertimuit, ſed nec ſine clade remanſit,
Guiſara Saxonica terminus eius erat.
Reſpice, tu lector, cui regna notamus auorum,
Non tunc Saxonicum fuerat cognomen eorum,
Imò Turingorum crede fuiſſe ſolum.
Arua Turingorum dum fortè Macedo capeſſit,
Prælia compeſcit ſimulans, quaſi prælia neſcit,
Imò ſuo pretio quærit abinde cibos.
Fraudibus oſtenta mercator habens alimenta,
Falſaq; frumenta vendit, mercede retenta,
Vendit et carè, nec ſine fraude parat.
Plenus erat terra falſo velamine ſaccus,
Deſuper oſtenſus, pretio dum creditur aptus,
Inferius latè vendita terra patet.
Fraude reuelata, grauis eſt deriſio nata,
Et nimis irata doluit gens ludificata,
Vnde ferunt patriam venditione datam.
Conſilium capiunt, vt vendita terra feratur,
Quicquid enim ſeritur, ratio iubet vt repetatur.
Semine ſic illis vendita terra datur.
Dum iacet in ſaccis cariſſima terra tenetur,
Nam per eam patria ſibi tradita tota videtur,
Saxo rapit penitus littora, rura, decus.
Fraus mala ſaccorum fuit incentiua malorum,
Fraude Turingorum mors & labor inſtat eorum,
Iure Macedonibus tollitur omne ſolum.
Hinc oritur guerra, ſeritur pro ſemine terra,
Terra ſuper terram, patriam facit inſita ſeruam,
Pars enſa dolo fit viduata ſolo.
Mentis in ardore dat bella Macedo furore,
Victa Turinga dolens fugit hinc aſperſa rubore,
Pacis opus petiit, fœdus inire volens.
Fœderis actores, pacis poſuêre tenores,
Vt patriam pariter teneant, lucrentur honores,
Armaq; per populum nulla ferenda fore.
Pax vbi congeritur, ſub fraude Macedo veretur,
Ne male fruſtretur, ſi totus inermis habetur,
Vnde breues gladios, clam tulit arte ſecus.
Ipſe breuis gladius apud illos ſaxo vocatur,
Vnde ſibi Saxo nomen peperiſſe notatur,
His quoq; cultellus vita redempta fuit.
Ordine pacifico dum terra quieta locatur,
Vndiq; Saxonibus ſua mors occulta paratur,
Vtq; dolo pereant torua Turinga parat.
Fraude mori dignus ſua congerit arma Turingus,
Pacis habens pignus, mouet ardua bella malignus,
Irruit in proceres, arma doloſus habens.
Saxo ſuo more cultro defendit honorem,
Hoſtibus ingeritur audacior ipſe leone,
Ictibus eripitur, victa Turinga dolet.
Gentis honorata viguit victoria latè,
Nam quoſcunq; placet, ſuperant, ſolita probitate,
Quod loquor ecce patet, ſubdita terra iacet.

De morte Tiberij, & exaltatione Caij Caligulæ, tertij ab Auguſto.

ANno ab Vrbe condita 785; anno verò ab incarnatione Domini 39, Tiberius, vigeſimotertio imperij ſui anno, veneno periit. Cui ſuccedit Caius Caligula, tertius ab Auguſto, vir omniũ ante ſe ſceleratiſſimus. Sorores enim ſuas, quas ipſe primò ſtupro polluit, poſtmodum exilio damnauit, & aliis innumeris ſe criminibus horribilibus inquinauit. Quarto autem anno imperij ſui, à ſenatu interficitur. Inuenti ſunt poſt mortẽ eius duo libelli, quorum vnus Pugio, alter Gladius dicebatur: in quibus electiſſimorum Romanorũ nomina ſcripta erant, quos ipſe occidere propoſuerat. Arca etiam, cum vaſis multis venenis plenis, apud eum inuenta eſt: quæ ſcilicet vaſa, in mare fuſa, plurimos piſciũ interfecerunt. Hæc de Caio Caligula, ad memoriam ſuarum iniquitatum, proſaicè

dicta ſufficiant. Cætera geſta, ſibi contemporanea, de aliis, verſibus ſupponam.

Item de eodem Caio Caligula Imperatore, verſificè dictum.

Caius Caligula fit Cæſar, ad omnia ſaeuus,
Nunc Euangelium deſcribit in orbe Mathæus,
Vt prius in terris iuſſerat ipſe Deus.
Caius Caligula bello ſuperauit Hebræos,
Interimit gladio, ſeruosq́ facit Phariſæos,
In templo Domini collocat ipſe deos.
Nomine quippe ſuo, Iouis eſt ibi grandis imago,
Hanc & adorare mandatur Hebræa propago,
Chronica ſic referunt vt recitator ago.
Quattuor his annis, ſex menſibus enumeratis,
Caius exſoluit Cæſar ſua tempora fatis,
Gaudia Iudæis mors dedit ampla ſatis.
Tunc apud Antiochos Petrus pro præſule ſedit,
Cuius & in Christo monitis prouincia credit,
Tunc quoq́ Cornelio dogmata ſacra dedit.
Tunc etiam legitur fieri conuerſio Pauli,
Cuius & eccleſia monitis reuerenter obaudit,
Qui Stephanus fuerat, iam protomartyr erat.

De exaltatione Claudij Imperatoris, quarti ab Auguſto.

ANno ab Vrbe condita 805; anno verò ab incarnatione Domini 44. occiſo Caio Caligula, Tiberius Claudius imperat, quartus ab Auguſto. Sub hoc Claudio Herodes (Ioſepho teſtante) Iacobum fecit occidi, & Petrum tenuit in vinculis, quem Angelus eduxit, & liberauit. Hoc ſcelus ab Herode perpetratum, vltio diuina puniuit. Quod Lucas ſcribens, ſic ait: *Cùm* (inquit) *Cæſaream deſcendiſſet Herodes, & in die ſolenni regia veſte præclarè indutus, pro tribunali ſediſſet, ac de ſublimi concionaretur ad populum: Cumq́ populus acclamaret ei, tanquam Deo, non ſicut homini, ſtatim percuſſit eum Angelus Domini, eo quod nō dedit gloriam Deo: & ſcatens vermibus expirauit.* A Ioſepho hoc idem, ſed prolixius dictum inuenies.

Hoc tempore Apoſtoli in omnes fines orbis diuiſi ſunt: Petrus Romam ſortitur: Paulus, qui alios ſapiētia præcellebat, Græcos ſapientes inuadit: Iohannes inuadit Aſiam; Andreas Achaiam; Matthæus Æthiopiam; Thomas & Bartholomæus vtranque Indiam; Simon Thaddæus Ægyptum & Meſopotamiā, deinde Perſidem & Scythiam: Philippus, Hierapolim: Iacobus in Iudæa remanens Hieroſolymorum rexit eccleſiā: nam alter Iacobus ab Herode fuerat decollatus: qui tamen, vt dicitur, prius Hiſpanis prædicauerat, vbi adhuc ſepulchrum eius habetur clariſſimum.

Iſti apoſtoli non armis, ſed verbis & miraculis orbem aggreſſi, non alieno, ſed ſuo proprio ſanguine triumphantes, meliùs quàm Romani vicerunt.

Anno itaque imperij Claudij ſeptimo, tanta ſeditio in ſolennitate paſchæ Hieroſolymis orta eſt, vt de his qui cōſtipatione populi in foribus templi opprimerentur, triginta millia Iudæorum inuenirentur extincta.

Anno imperij Caij nono, omnes Iudæi ab Vrbe ſunt expulſi, quod tam Ioſephus, quā Suetonius dicunt. *Claudius* (inquiunt) *Iudæos, aſſiduè tumultuantes, ab Vrbe expulit.* Claudius viginti ſenatores, & trecentos equites, paruis de cauſis perdidit. Ipſe verò Claudius quartodecimo imperij ſui anno, veneno periit; Nero autē ei in imperium ſucceſſit.

De exaltatione Neronis Imperatoris quinti ab Auguſto.

ANno ab Vrbe condita 857; anno autē ab incarnatione Domini 59, Nero quintus ab Auguſto imperium ſuſcepit, vir omnium flagitioſiſſimus: qui Caium Caligulam auunculum ſuum, nequitia ſuperauit. Tantæ nanque petulantiæ fuit, vt aſſumpto varij veſtitus decore, tam Græciæ quàm Italiæ vrbes, & theatra perluſtraret, ipſosq́ hiſtriones ſuis ioculationibus vinceret. Luxuriæ tam effrænis fuit, vt aurea ſibi retia ad piſcādum, & domum auream ad habitandum pararet. Vrbē fecit in duodecim partibus ſuccendi: quæ quum per ſeptem dies arſiſſet, ipſe in altiſſima turri ſtans, cantilenas de incendio Troiæ quondam compoſitas lætiſſimus decantabat.

Nero matrem & ſororem ſtuprare non abhorruit: Senecam magiſtrum ſuum interfecit: Nero primus in chriſtianos mouit ſeditionem: Matrem ſuam euiſcerauit. Nero audiens Galbam in Hiſpania ab exercitu imperatorem eſſe creatum, animo fractus, à ſenatu hoſtis pronunciatur. Ipſe fugiens apud quartum lapidem ab Vrbe ſeipſum occidit, & (vt dicitur) à lupis eſt deuoratus. Cætera de Caio & de Nerone, verſibus explicamus.

De Nerone, verſificè.

Scandit Nero thronum, blaſphemus in orbe colonus,
Nulla ſorte bonus, neq́ dignus honore patronus,
Saccus opum, ſcelerum ſignifer, orbis onus.
Nero ſuæ matris iubet intima viſcera findi,
Quo loculo ſtringi potuit, quo ſpermate gigni,
Quo iacet alueolo matre creatus homo.

Nero

Nero ſuam Romam voluit comburere magnam,
Cernere tunc cupiens quantam daret vndiq; flam-
Vt viduata latè gaudia Roma daret. (mam,
Nere puer quondam. fertur metuiſſe magiſtrum,
Dum tenet imperium, metuiſſe fatetur idipſum,
Vnde virum Senecam, dum timet, ipſe necat.
Nero magum Simonem ſcelerum nutriter amauit,
Cuius & intuitu, Petrum, Paulumq́; necauit,
Ipſe lupis rabidis perfidus eſca fuit.
Geſta Magi Simonis vel regis culpa Neronis,
Regibus exemplum pariunt, frenumq́; furoris,
Suntq́; timor reprobis, ſpesq́; beata bonis.

Chronica contemporanea de Clodouæo rege Francorum.

Nunc baptizatur Clodouæus in vrbe Remenſi,
Angelus è cœlis oleum dedit omnipotentis,
Gratia baptiſmi quo celebrata fuit.
Fertur adhuc oleum cœleſte Remis retineri,
Quo reges vncti, ſoliti ſunt regna mereri,
Vnctio Francigenis hæc ita ſemper erit.
Tempore Tiberij, Caijq́; ſimulq́; Neronis,
Petrus erat papa Romæ, qui religionis
Dogma fidemq́; Dei primus in vrbe colit.
Petrus in Antiochia octonis ſederat annis,
Bisq́; decem Romæ ſeruit diuina tyrannis,
Inſuper & quinque ſedit & octo dies.
Euangeliſtam Marcum fertur docuiſſe,
Qua crucifixus erat Petrus, tumulum tulit ipſe,
Raſuram capitis primus & ipſe tulit.
Linus erat viuente Petro, viuente Nerone,
Nanq; vices eius geſſit, Tuſcus regione,
Annis quindenis vltima fata colens.
Et Cletus viuente Petro, Lino ſociatur,
Qui ſimul exterius curabant pontificatum,
Sed dabat interius dogmata ſacra Petrus.
Tradita non erat his papalis plena poteſtas,
Nec ligat aut ſoluit Linus Cletúsve, ſed extant,
Sub vice pontificis pondera ferre Petri.
Qui ſocius Lini fuerat pro tempore Cletus,
Annis ter ſenis Romæ ſediſſe videtur,
Quorum temporibus vixit in Vrbe Petrus.

De Galba, & de Othone, & de Vitellio, electis Imperatoribus, & de Veſpaſiano.

GAlba ſextus ab Auguſto Imperator, Neronis morte comperta, Romam venit: vbi dum nobilem quendam, nomine Piſonem, ſibi in filium adoptaſſet, ab Othone, tam Galba quàm Piſo, ſeptimo imperij ſui menſe necantur. Itaque dum Romæ Otho vſurpat imperium, Vitellius in Germania idem arripere conatur.

Item Veſpaſianus in Syria, contra Iudæos à Nerone tranſmiſſus, multis malis eos attriuerat: & Ioſephum, eorum prudentiſſimum ac ſapientiſſimum ſacerdotem, in vinculis tenebat. Citò Veſpaſianus ab exercitu Neronis Imperator creatur. Ioſephus iſte, de quo tam ſæpe loquimur, filius Matthiæ, nõ ſolùm inter Iudæos, ſed etiam apud Romanos poſtmodum tantæ authoritatis fuit, vt ſtatua ei in Vrbe donata, libri quoque eius bibliothecæ traderentur. Eius autem opera ſunt in hiſtoria 20 librorum Antiquitatum. Liber etiam Machabæorum ſecundus, ab eo dicitur compoſitus. Otho contra Vitellium bellum parat: vbi dum primò circa Alpes: ſecundò iuxta Placentiam; tertiò in loco qui dicitur Caſtoris, victor fuiſſet: quartò, quũ ſuos iam vinci vidiſſet, ſeipſum occidit, menſe tertio, quo cœperat imperare. Vitellius Romam veniens regnum vſurpat. Multiſq́; ibi crudeliter actis, cùm audiſſet de Veſpaſiano, primò quidem regnum dimittere cogitat, ſed poſtea confortatus à ſociis, Sabinum fratrem Veſpaſiani, cum ſuis in Capitolium fugauit; ibique eum & ſuos omnes incendio & ruina, vno tumulo, & mori & ſepeliri coëgit.

Veſpaſianus autem hortatu principum, & Ioſephi ſuprà memorati, ſuſcepit imperium; relictoq́; Tito filio ſuo in obſidione Hieroſolymorum, ipſe per Alexandriam, Romam venit. Interea Vitellius à ſuis capitur, & tam per viam ſacrã, quàm per forum, turpiter ductus, vnco trahitur, & merſus in Tiberim communi caruit ſepultura.

Igitur à paſſione Domini quadraginta annorum ſpatio iam tranſacto, quem terminum Iudæis Deus tunc ad ſpatium pœnitentiæ indulſiſſe videtur, quum pœnitentiam deſpicerent, imò interficiendo duos Iacobos & Stephanum, peccata multiplicarent: vltio diuina, ſicut eis à Domino prædictum fuerat, populo impiiſſimo ſuperuenit. Sancti viri, qui tunc erant Hieroſolymis, reuelatione diuina præmoniti, ab Vrbe ſecedunt, & in caſtello quod dicitur Pella, ſe claudunt.

Ciuitas Hieruſalem Titi obſidione cingitur, in die magno paſchalis ſolennitatis, cùm populi extranei totius Iudæę illuc cõfluxiſſent. Vrbs tandem, cum multo ſanguine Romanorum capitur; templum autem, vbi principes ſe & ſacerdotes receperant, maximo poſtmodum legitur labore deuictum.

Titus itaque vrbem & templum, iuxta prophetiam Domini Ieſu Chriſti, deleuit; nam lapidem ſuper lapidem non reliquit. año 1100 à reſtitutione ipſius tẽpli, quãdo reſtaurauit illud Darius filius Hyſtaſpis rex Perſarum. Ibi 6000 Iudæorũ interfecta leguntur, ſecũdũ ſcripta Cornelij & Suetonij.

Qui autem Iudæorum miſerabilem occiſionem plenius cognoſcere volunt, legant Ioſephum hiſtoriographum eorum: qui in ipſa die paſchali, tanquam vno carcere diuina diſpoſitione concluſos, trices centena millia commemorat in Vrbe fuiſſe. Ex quibus vndecies centena millia, igne, fame, ferro perierunt, præter illos qui in villis & caſtellis aliis ſunt extincti.

Adiecit inſuper Ioſephus in hæc verba: Æſtimo, quia ſi eundem impiiſſimum populum Romani punire diſtuliſſent, aut hiatu terræ, aut aquæ diluuio, aut ignibus Sodomitanis & fulminibus de cœlo miſſis, eadē ciuitas ſupplicia pertuliſſet: quia nequiorem protulit ætatē hominum, quàm illi fuerint, qui eadem ſupplicia primitùs protulerunt.

Iudæi qui tunc occiſi non ſunt, 80000 fuiſſe legimus, qui vſq; in præſentem diem per totum orbem diſperſi cernuntur.

Titus poſt triumphum tam magnificū, à toto exercitu imperator eſt appellatus. Veſpaſianus ſimul cum Tito, Vrbē ingreditur, vbi triumpho maximo & inaudito, vno curru ſedens cum filio, ductis ante ſe captiuis, & bibliotheca Iudæorum, ſuſcipitur. His diebus valde aucta eſt Reſpublica: denique Achaia, Lycia, Rhodus, Byzātium, Samothracia, Cilicia & Comogena, in prouinciam Romanorum redacti, Romanis legibus & iudiciis paruerunt.

Veſpaſianus anno decimo imperij ſui, fluxu ventris in propria villa ſua moritur, iuxta terram Sabinorum. Titus autem filius eius, Octauus ab Auguſto ſuccedit, excluſis à catalogo Imperatorum Vitellio & Othone. fuit autem vir moderatiſſimus, qui frequenter dixit: Dies perditur, in qua bonum non operamur. Anno imperij ſui ſecūdo, in villa qua & pater eius obiit, cum planctu omnium Romanorum defunctus eſt. Cætera de eodem verſificè canamus.

Item de exaltatione Veſpaſiani & Titi Imperatoris, octauo ab Auguſto, verſificè dictum.

Tempore Tiberij rex Veſpaſianus habetur,
Qui poſt Neronem Roma diadema meretur,
Hic & Hebræorum deſtruit omne decus.
Imperioſa manus conſurgit Veſpaſianus,
Filius eſt Titus, quem poſt hunc laude canamus,
Vrbibus amborum creuit in orbe ſalus.
Filius atq; pater populos deſtruxit Hebræos,
Pro ſolo nummo triginta dedit Phariſæos,
Sicut ab his emptus ſcribitur ipſe Deus.
Annis viginti fuit hic Titusq; duobus,
Claruit ipſorum ſuper omnia climata robur,
Inuiſosq; Deo perdit vterq; reos.

De exaltatione Titi Imperatoris.

Titus honoratus populo plaudente leuatus,
Prorſus Hebræorum legitur puniſſe reatus,
Clarus in eloquio, lux erat in populo.
Hic dedit Hebræis æterno tempore luctum,
Perditur illa dies (dixit) quæ ſtat ſine fructu,
Nil valet (inquit) honor Cæſaris abſque bono.
Papa fuit Clemens, Tito diadema tenente,
Annis ter ternis menſes duo, quo moriente,
Transierant, & ad hæc octo duoq; dies.

De exaltatione Domiciani Imperatoris, noni ab Auguſto.

ANno ab Vrbe condita 825: anno autē ab incarnatione Domini 83, Domicianus nonus ab Auguſto, Tito fratri ſuo ſuccedit. Iſte ſuos, tā occiſione quàm exiliis iniquè tractauit. Romanum exercitum apud Germanos & Dacos incautè perdidit. Iſte in tantam veſaniam deuenit, quòd Deum & Dominum ſe iuſſerit appellari. Ad ſimilitudinem Neronis in Chriſtianos mouit perſequutionem. Ipſe Ioannem Euangeliſtam, vltimum tunc Apoſtolorum, in Patmo inſula exilio relegauit, vbi etiam ſcripſit Apocalypſim. Domicianus in palatio ſuo occiſus, anno decimoquinto imperij ſui, dedecoroſè legitur fuiſſe ſepultus: cui Nerua ſuccedit, decimus ab Auguſto.

Item de eodem Domiciano, verſificè dictum.

Titi Germanus nunc regnat Domicianus,
Perfidus, inſanus, ſanctis crudelis, amarus,
Perdat vt Eccleſias mittit vbiq; manus.
Dauidica de ſtirpe viros poſtquam ſuperauit,
Amodo ne reges fierent, omnino necauit,
Sic genus illorum prorſus honore cadit.
Sanus in imperio tu Domiciane tyranne,
Mittis in exilium populo plangente Ioannem,
Tu male diſcedis, clarior ille redit.
Rex annos ſex atq; decem vixiſſe notatur,
Tunc & Anacletus Romæ ſediſſe putatur,
Græcus ab Athenis, clarus in Vrbe fuit.
Vixit Anacletus annis Romæ duodenis,
Atq; dies ſeptem, cum menſibus ordine denis,
Poſt & Alexander nomine papa venit.

De Nerua Imperatore, decimo ab Auguſto.

Domicianus obit, ſed Nerua fit actor honoris,
Qui citò lege fori damnauit geſta prioris,
Nec patitur regis geſta maligna coli.
Fama Ioannis adeſt, vir ab exilio reuocatur,
Omne quod inſtituit rex impius, euacuatur,
Omne malum reiicit Nerua, quod ille tulit.
Imperium Nerua ſpatio præciditur anni,

Tempo-

Tempore cuius erat celebris doctrina Ioannis,
Nunc & Alexander papa beatus adeſt.
Annis ter ſenis viuentis tempore plenis,
Menſibus & ſeptem, ſua tempora præſul ademit,
His tamen ad requiem tres ſuperadde dies.

De Traiano Imperatore, vndecimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 95, Nerua, vnius anni imperator, qui omnes exilio detentos iuſſerat reuocari, mortuus eſt. Cui ſuccedit Traianus, vndecimus ab Auguſto; quem Nerua, adhuc viuens, in filium adoptauerat. Iſte in vrbe Agrippina, quæ hodie vocatur Colonia, in Francia, Imperij culmen accepit, & multas gentes trans Rhenum & trans Danubium, prudenter ſubegit. In Oriente etiam vltra Euphratē, & vltra Babyloniam, multas regiones ſubiugauit.

Iſte Chriſtianos perſequi incepit: ſed citò ceſſauit. Eius tēporibus domus aurea Neronis, ictu fulminis incenſa eſt, & cremata. Eo tempore Ioannes ſolus, ſine ſanguinis effuſione, apud Epheſum in pace migrauit. Traianus decimonono anno imperij ſui obijt, per fluxum ventris.

Item de eodem Traiano, verſificè dictum.

Traianus Romæ, Syriam tenet & Babylonem,
Finibus Indorum multas ſubiicit regiones,
Alter Alexander plurima bella mouens.
Cæſare Traiano medius regnante ſub annis,
Intonat Eccleſiis obitum veniſſe Ioannis,
Tranſit in tumulum corpus, & ante Deum.
Annis quindenis lux Cæſaris vltima venit,
Præſul Alexander Romæ tunc Papa reſedit,
Cuius apud Neruam tempora ſcripta dedi.
Traiano iam defuncto poſt tempora multa,
Gregorio papa, Romana potentia functa,
Traiani Regis geſta vetuſta legit.
Prælia geſturus pergebat ab Vrbe monarchus,
Pontis apud Tiberim properans dum tranſit arcus,
Obuia ſtat vidua, mota querela ſonat.
Sis (ait illa) meum rediens vlciſcere natum,
Nam morior, dum ſic video ceruice necatum,
Hoc ſcelus imperium vindicet, ecce caput.
Cæſar ait; pugnabo prius, curabo redire:
Illa refert; ſi non redeas, quo vindice fiet?
Quam laudem Deus hic te meruiſſe ſciet?
Rex ſatis iratus, iubet vt vindicta feratur;
Poſt abiit, ſed non rediit, quia Marte necatur;
Vnde virum laudem plus meruiſſe patet.
Hoc pietatis opus dum Gregorio memoratur,
Ingemuit, pro morte viri multum lachrymatus,
Orat vt alma Dei dextera parcat ei.
Dum iacet in precibus ſtans angelus increpat illum,
Scis quia non habuit baptiſmatis ille ſigillum?
Quomodo tu lachrymis dona neganda petis?
Aſt homo tu pacis, opus expetis hoc pietatis,
Quo ſemel indulto, non amplius iſta petatis,
Traianus requiem, te rogitante, capit.
Exceſſit præſul, ſed non permanſit multum,
Angelico pulſu femur eius tempore multo
Claudicat, & pœnæ corpore ſigna tenet.

¶ Chronica.

TEmpore Traiani, Clementi papæ ſucceſſit Euariſtus Romæ. Apud Antiochiam poſt Euodiū ſuccedit Ignatius. Hieroſolymis verò erat tunc Epiſcopus Polycarpus. Anno autem Traiani duodecimo, poſt papam Euariſtum ſuccedit Alexander Romæ. Apud Alexandriam poſt Cerdonem ſuccedit Primus. Antiochiæ autem poſt Ignatium ſuccedit Heros.

De Adriano Imperatore, duodecimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 118, Adrianus duodecimus ab Auguſto, ſuſcepit imperium. Adrianus cognominatus eſt Ælius, ab Ælia vrbe, quæ prius vocabatur Hieruſalem. Iſte etiam Pater patriæ vocatus eſt, pro eo quod iuſtus & miſericors eſſet, & tributa debita omnibus remiſiſſet; Iudæos in Palæſtinā, id eſt in Hieruſalem, quæ tunc ab ipſo Adriano Ælia eſt appellata, redire volētes prohibuit: ſed Chriſtianos ibi habitare permiſit; præcipiens, ne vltra Iudæis in eā reuertendi licentia præſtaretur. Eo tempore Egeſippus doctor fidei Chriſtianæ clariſſimus habebatur, qui ex Apoſtolica prædicatione quinque libros compoſuit, & hiſtoriam Iudęorum à Machabæis vſq; ad excidium Hieruſalem, luculenter deſcripſit. Adrianus anno imperij ſui decimooctauo obiit.

Item de eodem Adriano dictum verſificè.

Cæſar Adrianus, functus diademate Romæ,
Vrbis Hieruſalem cupiens extinguere nomen,
Nominat hanc Æliam, rem variare volens.
Imperat Hebræis per climata, per regiones,
Ne vocitent hanc Hieruſalem, ſententia Romæ
Iuſſit vt hoc Ælia nomen in orbe ſonet.

¶ Chronica.

ANno tertio Adriani, obiit papa Alexander, cui Xiſtus ſuccedit. In Alexādria mortuo Primo ſuccedit Iuſtus. Eo tēpore vrbs Hieruſalē ab Adriano Ælia vocabatur, & à gentibus inhabitabatur: propter quod etiā carebat Epiſcopo. Sed poſtea Chriſtianis in ea eſſe incipiētibus, prior eorū fuit epiſc. Marcus, Xiſto iam mortuo papa, & Teleſphoro ſedēte. In Alexandria verò, poſt Iuſtū Eumenides erat epiſcop⁹.

De Antonino Pio Imperatore, decimotertio ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 139, Antoninus Pius ſuſcipit imperium, decimustertius ab Auguſto. Iſte etiam Pater patriæ dictus eſt: qui iuxta duodecimũ ab Vrbe lapidem, anno vigeſimo imperij ſui obiit. Cætera de Antonino Pio, verſus inſinuabunt.

Sed hoc nota, quòd anno Antonini primo Teleſphorus, vndecim annis papatu retento, obiit; cui Iginus eſt ſubſtitutus. Iginoſuccedit Pius papa. In Alexãdriam poſt Eumenidem ſuccedit Marcus. Pius papa moriens, Aniceto papatum reliquit. Marcus in Alexandria ſubſtituit Celadionem. Egeſippus hiſtoriographus dicit, ſe tempore Aniceti Romam veniſſe.

Item de eodem Antonino Pio, verſificè dictum.

Antoninus Pius eſt patriæ pater inde vocatus,
Parcere ſubiectis quia fertur vbiq; paratus,
Non cogit populos ferre tributa ſuos.

Galenus medicus.

Huius temporibus fulget medicus Galenus,
Qui dedit antidotum, cuius nos dogma tenemus,
Tempus Hippocratis diximus eſſe prius.
Imperat Antoninus viginti circiter annos,
Papa Teleſphorus eſt Græcus, Roma venerandus,
Annis vndenis, quis ſua fata dedit.
Inſuper & ſeptem menſes conſiſtere rebus,
Fertur, & vndenis vitam finiſſe diebus,
Vtilis in populo, dignior ante Deum.

De Antonino iuniore, & Aurelio Commodo, fratre ſuo, decimoquarto ab Auguſto; & de papa ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 145, Antoninus iunior cognominatus Verus, cum Commodo Aurelio fratre imperium ſuſcepit. Hi Vologeſum regem Parthorum, Armeniam, Cappadociam Syriamque vaſtantem, graui bello preſſerunt. Antoninus anno imperij ſui 19, moritur in Pannonia. Cui filius eius Commodus, decimusquintus ab Auguſto ſuccedit. Iſte Commodus multos ex ſenatoribus interfecit, & Reipubl. per omnia incommodus fuit: niſi quòd contra Germanos bellum feliciter geſſit.

Per idem tempus innumeræ hæreſes emerſerunt. Inter quas Tatiani cuiuſdam hæreſis magis peſtifera fuit. Nã ab omnib⁹ animalibus abſtinendum prædicabat, ingratus exiſtens Deo, qui hæc humanis vſibus procreauit. Item nuptias refutabat, accuſans Deum, qui eas ad reſtaurationem humani generis fecit: aduerſus quem Clemens ſcribens, inter cætera ſic dicit: *An & Apoſtolos improbas? Petrus enim & Philippus vxores habuerunt, & filias etiam virgines nuptui dederunt.*

Eo tempore, Capitolium Romæ fulmine percutitur, & bibliotheca Romanorũ magna magnorum ſtudiis compoſita, ibidem concrematur. Aliud etiam incẽdium Romæ tunc exortum, templum deæ Veſtæ, & palatium, & plurimas vrbis partes conſumpſit.

Commodus poſt multa flagitia perpetrata, in domo Veſtilia dicitur fuiſſe ſtrangulatus, 13 imperij ſui anno. Cui ſucceſſit Ælius ſenex. Cętera de Antonino iuniore, & de Commodo, verſificè leguntur. Sed hic nota, quòd his diebus mortuo papa Aniceto, ſuccedit Romæ Soter. In Alexandria verò Agrippinus erat ſubſtitutus: Antiochiæ autem poſt Heronem, Cornelius eſt ſubſtitutus. Eodemq; Cornelio defuncto Theophilus ſextus ab Apoſtolis ſedebat.

Item de eodem Pio Antonino, verſificè narratur; & de papa ſui temporis.

Iunior Antoninus, rex æmulus eccleſiarum,
Errorem ſequitur ſub ſchiſmate Cataphrygarum,
Fertur & eccleſiis non nocuiſſe parum.
Tunc erat Iginus Romanus papa beatus,
Quatuor atq; decem regit annis pontificatum,
Plus quoq; tres menſes, inſuper octo dies.
Imperat Antoninus minor, annis non duodenis,
Commodus imperio poſt eius tempora venit,
Tractatus cuius iam recolendus erit.

De Commodo Imperatore, quintodecimo ab Auguſto, poſt Antoninum iuniorem.

Commodus imperio felici tempore viuit,
Theodoſium nunc Philoſophus ſua carmina ſcribit,
Summus & interpres tunc erat ille ſibi.
Diſcipulus Pauli nunc Trophymus eſt Arelati,
Præſulis Irenij ſunt dogmate clarificati
Quoſquos Lugdunum ſiue Vienna capit.
Commodus imperio quindenis vixerat annis,
Inſuper & ſeptem Romæ dignè memorandus,
Regibus & populis charus in orbe fuit.
Nunc & Anicetus Romæ ſtat papa, ſecundus,
Natus apud Calabres, vir nobilis atq; facundus,
Annis ter ternis qui ſua fata dedit.
Bisq; decem ſuperadde dies, menſesq; quaternos,
Eius doctrina legimus gaudere modernos,
Cuius & in Roma geſta beata ſonant.

De Ælio Imperatore, decimoſexto ab Auguſto, qui cognominatur Pertinax, & chronica ſui temporis, & de Papa ſui temporis.

AElius ſenex, decimusſextus ab Auguſto, ex hoc quod ad regnum electus, pertinaciter reſtitit, Pertinax dictus eſt: quem quinto mēſe quo regnare cœperat, vel ſecundo, alios imperio anno imperij ſui* Iulianus Iuriſperitus, in placido occidit: qui dum regnum inuadere molitur, à Seuero iuxta pontem Miluiū vita priuatur.

Item de eodem Ælio Imperatore, & de Papa ſui temporis.

Ælius vnius anni ſtatione reſedit,
Attamen in populo qui ſufficienter obedit,
Viribus & meritis commoda multa dedit.
Papa Pius, Romæ fuit annis tunc duodenis,
Bisq́ decem ſuperadde dies, quibus ordine ſedit,
Plurima Romanis dogmata ſancta dedit.

De Claudio Imperatore, decimoſeptimo ab Auguſto; & de papa ſui temporis.

Claudius imperium recipit cum pace paratum,
Cui fundit ſua Roma preces, rogitante ſenatu,
Romanis natum præſtet vt eſſe caput.
Ipſe refert; vitiis ſatis eſt regnaſſe paternis,
Nolo meum natum maculis vexare modernis,
Sit ſibi diuitiis viuere pace ſuis.
Claudius iſte decem, minus vno, vixerat annis,
Cum quo papa Pius tempore commemorandus,*
Cuius & ætatem me recitaſſe patet.

De Seuero Imperatore, decimooctauo ab Auguſto, & de papa ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 195, Seuerus natione Apher, qui ex eo, quod vltus erat Imperatorem, Pertinax dictus eſt, decimooctauo ab Auguſto, imperiū accepit. Iſte ferociſſimus natura, quintam perſecutionem mouit in Chriſtianos; Iudæos & Samaritas, Parthos, Arabes, & Gebanos bello ſuppreſſit.

Eo tempore pater Origenis Leonides, in Alexandria martyrium accepit, Origene adhuc puero martyrium plurimùm affectante. Qui cùm ad iuuenileſ perueniſſet ætatem, & tam in Alexandria quàm aliis regionibus magnificè, tam viris, quàm mulieribus prædicaret, timens, ne lubrica iuuenilis ætas circa mulieres in vitium laberetur, ipſe ſibi manus iniecit, & ſua genitalia ferro ſuccidit; exiſtimans etiam ad litteram illud eſſe ſeruādum, cùm dicitur: *Beati qui ſe caſtrauerūt propter regnum cœlorum.* Iſte Origenes multa in Eccleſia Dei volumina egregia compoſuit. Seuerus magnā partem Britanniæ muris communiuit. Vbi 15 imperij ſui anno, apud Eboracum, diem vltimum clauſit.

De eodem Imperatore Seuero, & de papa ſui temporis.

Sumptus ad imperium Seuerus Cæſar habetur,
Symmachus interpres ſub eo vixiſſe docetur,
Pace bona tenuit Cæſar in Vrbe decus.
Nunc in Alexandria ſtudium datur vrbe vigere,
Quo didicit quæ pòſt docuit pollens Origenes,
Cuius & Eccleſia dogmata magna tenet.
Seuerus plenos duodenos perficit annos,
Papa Soter nunc ſede ſedet Roma venerandus,
Annis vndenis cuius & hora venit.

De Antonio Aurelino Caracalla Imperatore, decimonono ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 214, filius Seueri Aurelius Antoninus Caracalla, imperium ſuſcipit. Caracalla iſte aſperior patre, & libidinis intemperātiſſimus, nouercam ſuam non timuit habere vxorem. Iſte dum contra Parthos bellum molitur, ab hoſtibus inter Ediſſam & Carrham occiſus eſt. Cui Macrinus ſuccedit, qui eodem anno occiſus eſt.

De eodem Antonino Aurelio Caracalla verſificè.

Tertius Antoninus Seueri filius extat,
Imperij qui Romuleſ ſit diua poteſtas,
Ipſius Antonini longa columna fuit.
Nunc gens Gothorum mouet incentiua malorum,
Opprimit Auſoniam, Perſas, terramq́ Medorum,
Primus & ipſorum feruet in orbe dolus.
Præſul Eleutherius quindenos perficit annos,
Sex menſes & quinq; dies, Græcus venerandus,
Vixit & Antoninus ſex ſimul, atq; duos.

De Macrino Imperatore vigeſimo.

Cæſar Macrinus ſpatio perpenditur imus,
Nil habet hiſtoria, ſi promere geſta velimus,
Vix anni ſpatio vixit in orbe ſuo.
Cæſare Macrino poſt tempora pauca relicto,
Annis papa decem conſedit nomine Victor,
Atq; duos menſes addo, decemq́ dies.

De Marco Aurelio Imperatore, vigeſimo primo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Dominl, 221, Marcus Aurelius ſacerdos tēpli Heliogabali, 21 ab Auguſto, ſortitur imperiū. Iſte fertur vitam duxiſſe flagitioſam. Ipſe etiam anno imperij ſui 4, à tumultu militū, cum matre ſua necatur.

Cui ſuccedit Aurelius Alexāder, omniū voluntate creatus. Iſte ex matre, nomine Mammea, chriſtiana natus, rempublicam laudabiliter gubernauit; Xerxem quoque,

regem Perſarum, maximo bello deuicit: conſilio Vlpiani, reipubl. ſe modeſtum & & ſuauem exhibuit. Ipſe Alexander à tumultu militari, anno 12, apud Moguntiam occiditur.

Tempore Aurelij, mortuo papa Zepherino, ſuccedit Calixtus, mortuo citò Calixto, ſuccedit Vrbanus: Vrbano ſimiliter citò mortuo, ſuccedit Pontianus in papatum Romæ.

De eodem Aurelio Imperatore vigeſimo primo ab Auguſto.

Imperat Aurelius, laudatus in orbe monarchus,
Arius erroris noniter protenderat arcus,
Cogitur Eccleſia pacè carere ſua.
Romanus profſul Zepherinus, vir venerandus,
Bis denos pariterq́, duos peruixerat annos,
Fertq́, duos menſes vita, decemq́, dies.

¶ Chronica.

ANno ab incarnatione Domini, 238, Maximianus & Diocletianus habent imperium. Quorum temporibus Origenes librum de Martyriis compoſuit.

De Maximiano & Diocletiano Imperatoribus, 22 ab Auguſto.

Maximianus erat vir miles in Vrbe cohortis,
Scandit ad imperium, Chriſti crudelior hoſtis,
Opprimit Eccleſias, miraq́, damna parat.
Hic ſine decreto, cunctoq́, dolente ſenatu,
Seditione datus, conſcendit ad imperiatum,
Criminibus natus, perdere ſancta ratus.
Tresq́, decemq́, malus cùm rex male vixerit annis,
Urbanus papa tunc Vrbe fuit venerandus,
Annis ter ternis vita beata fuit;
Menſibus vndenis potuit plus viuere rebus,
Plus quoq́, biſſenis legitur vixiſſe diebus,
Sanctaq́, Cecilia tunc ſua martyr erat.
Tunc Diocletianus princeps cum Maximiano
Imperium tenuêre ſimul, nullo mediano,
Vnus eis fuerat quoſtus, & vna manus.
Ambo ſimul Chriſto reparant per climata bellum,
Et ſimul in ſanctos agunt mortale duellum,
Perdunt eccleſias, ſcripta beata cremant.
Hi reges primùm gemmas in veſte tulerunt,
Nec prius in pannis gemmo, corióve fuerunt,
Purpureos regeì antè fuiſſe ferunt.
Rex Diocletianus ſedet annis bis duodenis,
Et Marcellinus tribus annis papa reſedit,
Atq́, duos menſes, quindecieſq́, dies.

De Gordiano Imperatore, vigeſimotertio ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 241, Gordianus vigeſimustertius ab Auguſto fit Imperator. Tunc Anterius papa defuncto Pôtiano, ſucceſſit. Quo mortuo, Fabianus per columbam è cœlo lapſam, & ſuper caput eius manētem, dignus epiſcopatu ab omnibus iudicatur.

Gordianus admodum puer Parthis bellum indicit. Quos dū diuerſis prælijs proſperè geſtis, oppreſſiſſet: ipſe fraude ſuorū, anno ſexto imperij ſui, ſuper Euphratē interficitur. Tunc etiam in Antiochia defuncto epiſcopo Zebenno, ſuccedit Babilas. In Alexandria verò, Demetrio defuncto epiſcopo, ſuccedit Heraclas.

Item de eodem Gordiano Imperatore narratur.

Gordianus habet ſex annis rite coronam,
Cælitus emiſſa recipit miracula Roma,
De Fabiano profſule, mira ſonant.
Dum foret in precibus ſanctorum turma recūbens,
Spiritus in ſpecie legitur veniſſe columbo,
Indicat in cleris quis modò profſul erit.
Sic Fabianus fieri tunc Papa meretur,
Et tribus atq́, decem pius annis præſul habetur,
Ultrò menſis adeſt, bis quoq́, quinq́, dies.
Pontianus erat poſt ipſum papa vocatus,
Quinq́, tenens annos, bis menſem pontificatus,
Charus & in populis profſul vterq́, fuit.

De Philippo Imperatore, vigeſimoquarto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 248, Marcus Iulius Philippus 24 ab Auguſto, cum filio ſuo Philippo, imperiū ſortitur. Iſte primus Chriſtianus Imperator fuit. Anno imperij eius quarto cōpletus eſt ab Vrbe cōdita milleſimus annus; qui cum gaudio omnium ab Imperatore magnificis ludis & ſolennitate celebratur. Anno autem Imperij ſui ſexto, per fraudem Decij, & per tumultum militarem, ipſe Imperator cum filio ſuo necatur. Cui ſucceſſit Decius, ab Auguſto vigeſimusquintus.

De eodem Imperatore Philippo verſificè.

Suſcipit imperium populo plaudente Philippus,
Iſte prior Cæſar voluit cognoſcere Chriſtum,
Et dedit eccleſiis prodia multa ſuis.
Dum tenet imperium Chriſto memorabilis ille,
Principium Romæ fuit annis ordine mille,
Illeq́, ſolennis annis in Vrbe fuit.
Cornelius Papa ſedit regnante Philippo,
Annis tota tribus ſtat vita, decemq́, diebus,
Annis ſeptenis Cæſaris hora venit.

De Decio Imperatore, vigeſimoquinto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 253, Decius, ob odium Philippi Chriſtiani, immaniſſimam perſequutionem, ſeptimam à Nerone, in Chriſtianos commouit: qua Fabiano Papa coronato, Cornelius cathedram Romæ ſuſcepit.

Decius, quarto imperij ſui anno, cū filio ſuo, inter barbaros interficitur, cui Gallus cum Voluſiano filio ſuo ſuccedit, 26 ab Augu-

Auguſto. Huius diebus moritur Origenes, anno 70 ætatis ſuę. His diebus beatus Laurẽtius aſſus, in craticula martyrio coronatur. Et notandum, quòd Gallus & Voluſianus, ſecundum quoſdam, ſimiliter Decij ſunt vocati. Qui dum contra Æmilianum bellum pararẽt, anno imperij ſecundo interfecti ſunt. Æmilianus autem tertio anno ex quo inuaſerat imperium, 5 menſe vita priuatur.

Tunc Stephano papa iam mortuo, Xiſtus Romæ tenuit pontificatum. Cætera verſus inſinuabunt. Tunc etiam Hieroſolymis Alexander Epiſcopus martyrio eſt coronatus: Heracle etiam epiſcopus Alexandriæ ſimiliter, cui epiſcopus Dionyſius ſuccedit. Cornelio Papa martyrio coronato, ſuccedit Lucius: quo citò mortuo, ſuccedit Stephanus Papa. Cætera verſus dicunt.

De eodem Decio Imperatore verſificè.

Decius vnius anni diadema recepit,
Æmulus Eccleſia diuina repellere cœpit,
Sepeq́; Chriſticolis verbera ſæua dedit.
Antonius monachus recolendo numina clarus,
Viuit in Ægypto nunc ſummus Anachoritarum,
Cuius ab exemplis non tenet ordo parum.
Decius in populum dum iure ſuo dominatur,
Papa ſimul Lucius tenet vrbis pontificatum,
Orbe coæquæuo pollet vtrunque caput.

De Valeriano Imperatore vigeſimoſexto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 259, poſt Auguſtum loco 26. Valerianus in Græcia, Galienus autẽ à ſenatu Romæ, Cæſares creantur. Iſti octauam poſt Neronẽ in Chriſtianos perſecutionẽ mouerũt.

His diebus Papa Xiſtus Romæ, & Cyprianus in Carthagine martyrio coronantur. Xiſto ſucceſſit Dionyſius.

Imperator autem Valerianus captus à rege Perſarum, nomine Sapore, cæcatur: & quamdiu vixit, regi Perſarum equum aſcendere volenti, dorſum ſuum curuauit: & ille per dorſum eius, tanquam per ſtrepam, ſemper equum aſcendit. Galienus aũt tam miſerabili ſocij ſui motus exẽplo, erga Chriſtianos poſtea mitior eſt inuentus: & datis decretis, inſtituit, vt quocunq; modo quiſq; velit, teneat quod diuinũ eſt.

His diebus Alemani Italiam depopulantur. Gothi Græciã, Macedoniam, Pontum & Aſiam peruagantur. Guadi & Sarmatę Pannonias armati ingrediuntur. Hiſpania quoq; Germanorum inundatione deletur. Parthi autẽ Syria & Meſopotamiã potiuntur: his malis reſpubl. intus & exterius minoratur. Galienus deſerta republ. apud Mediolanum interfectus eſt.

Tunc mortuo papa Dionyſio, Felix papa ſucceſſit. Ea tẽpeſtate apparuerunt Manichæi. Quidã enim homo, nomine Manes, Perſes, moribus & factis barbarus, execrabilẽ hæreſim docuit. Nũc enim Chriſtum ſe eſſe dicebat; nunc etiam ſe eſſe Paracletum prædicabat; atq; ad ſimilitudinẽ Chriſti duodecim diſcipulos ſuos ad prædicandum mittebat, habens dogmata à prioribus hęreticis mutuata: cuius ſectatores vſque hodie Manichæi vocantur.

Item de eodem Valeriano Imperatore, verſificè.

Imperij Valerianus dum captat honorem,
Gothica gens validos reuocat per regna dolores,
Bella Macedonibus perniciemq́; mouet.
Chriſticolas Valerianus dum perſequeretur,
A Perſis capitur, cæcatur ibiq́; tenetur,
Ludibrium Perſis, perniciesq́; ſuis.
Nam quoties Perſarum rex equitare volebat,
In dorſo Valeriani cæci reſidebat,
Quo conculcato pòſt reſidebat equo.
Iam Valerianus quindenum vixerat annum,
Cum Stephanus primus iam papa foret venerandus,
Quattuor hic annos vixit honore ſuo.
Adde duos menſes, quibus eſt ſubſiſtere rebus,
Plus etiam vixit numero ter quinq; diebus,
Sic Stephanus requiem papa beatus habet.
Temporis illius fit Xiſtus papa ſecundus,
Græcus erat genere, doctiſſimus, ore facundus,
Poſtq́; duos annos facta reſolutus humo.
Menſibus vndenis peruixit, ſexq́; diebus,
Cuius temporibus Laurentius aſſus habetur,
Iam reddunt cæſis lumina ſigna crucis.

De Valerio Imperatore vigeſimoſeptimo ab Auguſto.

Valerij Dionyſius ſtat tempore præſul,
Menſibus vndenis, annisq; duobus habetur,
Inſuper ad requiem ſex ſuperadde dies.
Cæſar Valerius ſex menſibus, octo diebus,
Fertur ab hiſtoricis Romanis ſiſtere rebus,
Pace bona tenuit quicquid in Vrbe fuit.

De Claudio Imperatore vigeſimooctauo poſt Auguſtum.

ANno ab incarnatione Domini, 274. Claudius 28 poſt Auguſtum, cõſentiẽte ſenatu fit Imperator. Iſte Gothos qui iam per 20 annos Illyricũ & Macedoniam fuerãt peruagati, bello repreſſit, atq; incredibili ſtrage deleuit. Vnde clypeus ei aureus, & ſtatua equeſtris decernitur à ſenatu. Anno autem imperij ſui ſecundo, morbo correptus, diem obiit. Cui Quintilius frater ſuus ab exercitu ſubſtitutus, decimo ſeptimo imperij ſui die, vitam finiuit.

De eodem Claudio verſificè narratur.

Claudius imperij ſolio reſidere meretur,
Aduerſus Gothos armis ſua regna tuetur,
Vnde per Illyricum contulit arma ſecus.
Bella per Illyricum dum Claudius ampla moueret,
Gothus in arma ruens, quaſi deſpicit arma, temerè
Dimicat, & teritur, mira pericla ferens.
Claudius imperio datur annis ſtare duobus,
Nunc etiam Felix ſedet annis Papa duobus,
Terq́; duos menſes, adde duosq́; dies.

De Aurelio Imperatore vigeſimo-nono ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 276. Aurelianus vigeſimusnonus ab Auguſto, ſuſcepit imperium. Iſte, quum eſſet vir bellicoſus, circa Danubium Gothos diuerſis ac magnis prœliis vehementer depreſſit. Ipſe etiam terminos Romani imperij reſtaurauit in Occidente. Deinde in Oriente digreſſus, reginam Genobiam, quæ occiſo marito ſuo Odenato, Syriam vſurpauerat, in poteſtatem redegit. Itaque tam Orientis quàm Aquilonis victor exiſtens, Romam reuerſus, Vrbem muris firmioribus honorauit. Item in Gallia ſuper fluuium Ligerim, ciuitatem Aurelianam, nomine ſuo conſtruxit.

Eccleſiæ Dei benignus prius apparuit, quam in fine vehementer afflixit. Ante oculos eius fulmen de cœlo cecidit, omnibus hominibus terrefactis. Ipſe autē paulò pòſt anno imperij ſui ſexto, ſubmergitur in Tiberi.

De eodem Aurelio Imperatore verſificè.

Suſcipit imperium vir peſſimus Aurelianus,
Eccleſiæ tormenta parans erat hæreſianus,
Mergitur in Tiberi, ceſſat iniqua manus.
Annis quinque malus tunc vixerat Aurelianus,
Papaq́; Romanus nunc præſidet Eutychianus,
Annis ter ternis cui pia vita manet.
Adde decem menſes, quatuor adde dies.

De Tacito Imperatore trigeſimo ab Auguſto.

ANno ab incarnarione Domini 281. Tacitus trigeſimus ab Auguſto ſuſcepit imperium. Qui in Ponto, ſexto menſe occiſus eſt. Poſt quem, dum Florianus partem imperij inuaderet, tertio mēſe, ex quo id vſurpauerat, occiſus eſt apud Tharſum.

Item de Tacito Imperatore verſificè.

Tacitus vnius tulit anni iura corona,
Eutychianus erat ſub eodem tempore Roma,
Vita breuis Taciti ſub breuitate ſonet.
Annis ter ternis præfatus Papa reſedit,
Atque decem menſes, quibus illi clerus obedit,
Bis binosq́; dies plus, ſua vita dedit.

De Probo Imperatore trigeſimo-primo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 282. Probus trigeſimus primus ab Auguſto adeptus imperium, Barbaros qui Gallias occupauerāt, fortiſſimo bello deuicit. Ipſe autem anno Imperij ſui ſeptimo, à militibus apud Firmium, in turri Serata interficitur.

Cui ſuccedit Carus, anno ab incarnatione Domini 288, natione Narbonenſis, ab Auguſto trigeſimusſecundus.

De Caro Imperatore trigeſimoſecundo ab Auguſto.

Carus bella gerens Perſarum parte remota,
Vincit, & eſt regio Perſarum ſubdita tota,
Fulmine percutitur, dum premit ipſa loca.
Suntq́; ſui nati gladio poſt pauca necati,
Carinus, Numerianus, ſunt ambo vocati,
Poſt annos quinque, Carus ab orbe cadit.
Caius papa ſedet vndenos circiter annos,
Menſes bis binos ipſi iungamus ad annos,
Inſuper & vitæ iungimus octo dies.

De Maxentio Imperatore, trigeſimo-tertio ab Auguſto.

Cæſar ſeptenis Maxentius imperat annis,
Cuius & abſciſſum Tiberis caput abſtulit annis,
Dum Conſtantinus rex iugulaſſet eum.
Qui iugulauit eum ſuſcepit in Vrbe coronam,
Pro nece regis et tribuit diademata Roma,
Taliter Imperium tunc habuiſſe ſonat.
Miltiades nunc papa ſedet Romæ tribus annis,
Octo dies, menſesq́; duos iungamus ad annos,
Magnus in Eccleſiis maior in orbe fuit.

De Maximiano & Diocletiano Imperatoribus ſuprà memoratis.

ANno ab incarnatione Domini 290, Diocletianus, ab Auguſto trigeſimus tertius, ab exercitu imperator creatur. Qui paulò pòſt Maximianū ex Cæſare ſocium ſibi & parem fecit Imperatorem; Conſtātium verò & Galerium Cæſares creauit. Iſte eſt ille Conſtantius, qui ex vxore Theodora, priuigni ipſius Maximiani prædicti, genuit ſex filios, & ex Helena, ſua cōcubina, genuit Conſtantinum. Hanc Helenam quidam ex patria Treuerorum oriundam aſſerunt. Alius de regno Perſarum, vbi Conſtantius ad tributa colligenda tranſmiſſus, eam legitur contigiſſe.

Imperatores autem Diocletianus & Maximianus in Eccleſia Dei perſequutionē decimam à Nerone, per Chriſtianos immaniſſimā, ſæuius & crudelius aliis omnib.

pro-

protraxerunt: vbi quot millia Chriſtianorum interierint, non poſſet literis explicari.

His temporibus Imperatores beatum Mauricium in Gallias, ad expugnandos hoſtes Imperij cum legione ſua, deſtinauerunt, qui à beato Marcello Papa cum legione ſua Chriſtiana, benedictione percepta, ſimul cum Imperatore Alpes per montem Iouis tranſcendit. Quumque apud Ottodorum ad idololatriam (ſicut ibi mos fuerat) vocaretur, ipſe ſuique omnes Chriſtum confitentes, dum ſacrificia idolorum agere renuunt, martyrio coronantur. Paucos tunc ex ipſa legione fugientes, Romani inſequuntur: ex quibus iuxta fluuium Rhenum nouem occidunt, in oppido quod Bunna vocatur: Gerionem verò cum ſociis trecentis triginta in ſuburbio Coloniæ Agrippinæ vrbis occiderunt. Similiter etiam Victorem cum trecẽtis quadraginta ſociis, in vrbe ſub Colonia, olim Troia, nunc verò Santis vocata, interfecerunt.

Conſtantius ab Alemanis prius victus, ſecundo prælio tam acriter vicit, vt ſeptuaginta millia hoſtium ibi cæſa numerentur. Cùm igitur Imperatores Eccleſiam mirabiliter afflixiſſent, ambo iudicio Dei in dementiam verſi, Imperij dignitatem refutant, habitumque Imperialem deponunt; Diocletianus in Nicomedia, Maximianus verò Mediolani, anno vigeſimo imperij Diocletiani.

His diebus Papæ Marcellino ſuccedit Marcellus; Cui citò ſucceſſit Euſebius Papa: poſt quem paulò pòſt Miltiades Romæ papatum ſuſcepit.

Relicto imperio ab Auguſtis, Conſtantius & Galerius, qui eorum Cæſares erant, Imperium inter ſe in duo diuiſerunt. Galerius quidem Illyricum, Aſiam & Orientem retinuit; Conſtantio autem Italia, Gallia & Aphrica in ſortem deuenit. Iſte Cõſtantius erga omnes homines erat clemens, & erga Deum religione vtebatur. Cultores Dei libenter venerabatur. Qui in Britannia moriens, filium Helenæ Conſtantium in Gallia Imperatorem conſtituit.

PARTIS DECIMÆ QVINTÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS XVI.

IMPERIVM TRANSFERTVR AD GRÆCOS.

De Maxentio Imperatore, filio Maximiani.

MIlites prætorij, Maxentium, de quo ſuprà diximus, Maximiani Imperatoris filium, Romæ Imperatorem auguſtum creauerunt. Cuius pater Maximianus, qui iam Imperij dignitatem reliquerat, quum audiſſet Conſtantinum Gallis imperare, tranſit in Gallias, intendens Conſtantinum dolo circunuenire, qui à filia ſua, vxore Conſtantini proditus, & à Conſtantino fugatus, in Maſſilia eſt occiſus.

Galerius autẽ Imperator, dum in Chriſtianos per decem annos perſequutionem crudeliter exerceret, tandem a Domino caſtigatus, diſſolutis introrſus viſceribus, vermes ſuperius eructabat. Deſperatus itaque à medicis, pœnas illiuſmodi, iudicio Dei, in vltionem ſibi datas eſſe cognouit. Vnde & à perſecutione Chriſtianorum iuſſit ceſſari. Ipſe autem paulò pòſt, cum eodem dolore vitam finiuit.

Interea Maxentius Imperator Romæ nimiam ſeueritatem in ciuibus exercebat. Atque inter alia facinora, vxores ſenatorum aliorumque nobilium Romanorum, violenter ad ſuam libidinem rapiebat, eiſque publicè abutebatur. Ipſos ſenatores, obiecto eis falſo crimine, proſcribebat. Magicis artibus vtebatur in tãtum, vt prægnantes fœminas euiſcerari præciperet, & locum infantis in ventre proſpiceret. Ibique factis præcantationibus magicis, futura ſibi ſaciebat prædici. Igitur aduerſus eundem ſceleratiſſimum tyrannum Con-

ſtantinus iam amicus factus Chriſtianorum, cùm à Romano populo clàm vocaretur, & ipſe ad hoc præparaſſet exercitum, erat anxius atque ſollicitus, quo modo ſine graui hominum ſtrage Maxentium vinceret. Nocte autem ſoporatus, ſignum crucis igneo fulgore nitentis, ad Orientem per viſionem in cœlo conſpexit; atque admiratus quid hoc eſſet, dum cauſam perquireret, angelos ad ſe audit loquentes: *O Conſtantine, in hoc vinces.* Mane autem facto, vocat ad ſe milites Chriſtianos, & cognito, illud ſignaculum Chriſtianæ fidei fuiſſe, gauiſus eſt valde ſuper viſione: frontem ſuam ſigno crucis Chriſti muniuit, ſeque futurum Chriſtianum promiſit, ſi victoriã obtineret. Orabat autem, vt ſine ſtrage Romanorum ciuium, à Deo victoria præſtaretur. In quo etiam Deus eum mirabiliter exaudiuit.

Cùm enim Maxentius naues iuxta pontem Miluium in modum muſcipulæ, ad decipiendum ignarũ militem callidè collocaſſet; Conſtantino autem iam in prælio apparente, Maxẽtius de victoria omnino deſperaſſet; citò, quaſi ſpiritu dæmoniaco incitatus, vrgentibus hoſtibus ad pontem Miluium fugit, & in ipſa machinamenta nauium quæ hoſtibus præparauerat, repentè proſiliit; ibique in Tiberim ſubmerſus, vitã finiuit. Nullus præter eum ex vtroq; exercitu legitur in eodem prælio periiſſe. Quumq; Conſtantino Romæ, cum ingenti gaudio pararetur triumphus, iuſſit non ſibi, ſed Domino Ieſu Chriſto victoriam recognoſci. Crucem autem in curru triumphali pręcepit conſtitui & adorari. Poſtea Conſtantinus à Syluestro eſt baptizatus. Quod autem de lepra eius legitur, videtur apocryphum, quia in nullis libris authenticis, neque in Chronicis reperitur.

Nota, quòd anni à tempore Petri Apoſtoli, principis Apoſtolorum, vſque ad Syluestrum Papam, ſunt ducenti nonaginta-nouem, & duodecim dies. Melchiade autem Papa mortuo, ſucceſſit Syluester, à quo in baſilica Lateranenſi baptizatus eſt Conſtantinus. Rurſus etiam ſicut in multis ac diuerſis Chronicis legimus, ſicut etiam Hiſtoria tripartita innuere videtur, ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo, in villa quæ dicitur Aqullona, rebaptizatus fuiſſe narratur. Tres quoq; filios eius poſtea eodem errore legimus deuiaſſe.

Cætera de Maxentio verſibus proponuntur. Alia plura de Conſtantino ſcribimus, quæ præſenti pagina ſupponuntur.

Conſtantinus factus Chriſtianus, pacem omnibus eccleſiis reddidit. In quo facto Licinius Auguſtus, collega eius, cõſenſit. Ambo itaque Imperatores communiter legem faciunt, vt Chriſtus qui Vrbem à tyrannide Maxentij liberauit, ab omnibus colatur. Item ipſi ambo, Galerio Maximino Imperatori, qui tunc Orientem tenebat, ſuper eadem cauſa ſcripſerunt. Galerius autem in tabulis æneis prius edictum perpetuum dederat, vt Chriſtiani vbique punirentur. Recepto verò amborum edicto Imperatorum, conſenſit; & no amplius pro fide Chriſtiana aliquis puniretur, per omnia loca ſcripto Imperiali pręcepit. Reddidit etiã cauſam, quia Chriſtiani quantò magis puniuntur, tantò plus creſcunt. Mandat etiam, vt ad cultum deorum nullus, niſi propria voluntate, cogatur. Poſt pauca, Galerius Maximinus Lycinio Auguſto, rupto fœdere bellum indicit. Ex qua cauſa, multis tam vrbibus quàm prouinciis profligatis, tandem venitur ad prælium; vbi cùm Galerius exercitum ſuum fundi conſpiceret, turpiter au fugit. Inde reuerſus ad propria, omnes ſacerdotes ſuos tanquam deceptores, interfecit. Poſtea cùm grauiſſimis morbis à Domino ſe affligi perciperet, & mortem cerneret imminere, ſera pœnitentia motus, Deum Chriſtianorum confitetur, & pro eis ſcribit hoc modo:

Imperator Cæſar Galerius Maximus, Germanicus, Sarmaticus, pius, ſelix, inuictus, auguſtus: Indeſinẽter curam prouincialium noſtrorum gerentes, vtilitatibus eorum conſulentes, quæ ad commune & publicum bonum ſpectant, nunquam deſinimus prouidere. Vnde cognitum eſſe omnibus non dubito, quod ex decreto Auguſtorum Imperatorum Diocletiani & Maximiani parentum noſtrorum, ab officialibus Imperij prædæ & direptiones multæ ſunt factæ. Igitur, vt in poſterum omnis metus Chriſtianis, & ambiguitas auferatur, huius noſtri edicti lege ſancimus, vt omnibus hominibus innoteſcat, licere omnibus his qui Chriſtianam ſectam religione venerantur, per noſtræ indulgentiæ largitatem, vt vnuſquiſque quemadmodum vult, & prout animo libet,

bet, religioni chriſtianæ ſolennitatique deſeruiat. Sed & domos orationum, id eſt dominicas ædes, pro voluntate eorum permittimus. Illud etiam hac lege ſancimus, vt ſi quæ domus, vel agri, vel quælibet prædia, ex bonis Chriſtianorum antè Imperatorum iuſſionibus ad ius fiſci fuerint ſociata: ſi qua comparata etiam ab aliquo ſunt, vel diſtracta, vel dono donata, hæc omnia in antiquum ius Chriſtianorum præcipimus reuocari, & propriis dominis vniuerſa reſtitui.

Reſpice lector, hæc fuit mutatio dexteræ excelſi. Poſt hæc Galerius, propter diuerſos morbos ac diuturnos, luce oculorum priuatus, finem vitę recepit. Licinius autem Imperator, collega Conſtantini, qui prius Chriſtianis ſeſe benignum exhibuit, omnes Chriſtianos à palatio excluſit, & perſequutionem omnibus intentauit. Contra quem Conſtantinus exſurgens, vicit eum præliis diuerſis, primò in Pannonia, deinde ſæpiùs terra marique deuictum ad deditionem coëgit, tandémque occidit.

Hic transfertur imperium à Roma in Byzantium.

IGitur Conſtantino abſque ſocio monarchiam obtinente, Eccleſia diutiſſimè tribulata reſpirat, plena in omnibus pace recepta. Tunc Conſtantinus generaliſſimum fecit edictum, vt per totum mundum Chriſtiana religio teneatur.

Tunc Imperator Syluestro Romano pontifici regalia inſignia conceſſit; & ipſe, vt maiorem eccleſiis daret quietem, curiæ tumultum amouit, ſeque cum omni pompa ſua Byzantium in regionem Græcorum tranſuexit. Ex qua donatione videtur Romanæ eccleſiæ Roma cum Italia & Gallia fuiſſe à Conſtantino collata.

Imperij verò fautores aſſerunt, Cõſtantinum non ita regnum dediſſe, ſed Romanos pontifices tanquam ſummi Dei ſacerdotes, ob diuinam reuerentiam in patres elegiſſe, vt ab eis debeant benedici, eorúmque apud Deum orationibus adiuuari. Adiiciunt etiam approbationem; quia Conſtantinus cùm inter filios ſuos orbem diuiſiſſet, vni dederit Orientem, alteri Occidentem, & tertio Ptolemaidem cum Babylonia. Quam rem, honeſtus Princeps non feciſſet, ſi regna Occidentalia cum quibus & Italia comprehenditur, eccleſiæ contuliſſet. Theodoſio etiam, aliiſq; multis religioſis imperatoribus, Romam cum regnis Occidentalibus in ſortem veniſſe, at tenuiſſe affirmant. Ad hæc, imperiales diſputatores Euangelia inducunt, vt illud; *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Item; *Dominus ipſe tributum pro ſe & pro Petro perſoluit.* Paulus etiam dicit: *Cui honorem, honorem: quia omnis poteſtas à Deo eſt.* Hic dicens ipſe Paulus tunc non Petrum intellexit in verbo, ſed impiiſſimum Neronem, qui totius orbis tenebat imperium. Introducunt etiam Auguſtinum dicentem: Quo iure poſſides villam? diuino aut humano? Diuino* quia Domini eſt terra & plenitudo eius. Si humano? Ergo à regibus. Si dicis; Quid mihi & regi? Reſpondet, Quid tibi & poſſeſſioni?

Eccleſiæ autem defenſores, ita reſpondent: Chriſtus Eccleſiam ſuam mundanis poſſeſſionibus, quæ regalia dicuntur, voluit honorari. Non eſt credendum, quòd Deus Eccleſiam ſuam, quam ſanguine ſuo redemit, cui miſit Spiritum ſanctum, paracletum de cœlis, aliquo ſpiritu erroris decipi permiſiſſet, vt ea quæ non debuit, poſſideret. Multi enim viri probatæ vitæ, regalia hactenus tenuerunt, qui cum his regnum Dei acquiſiſſe creduntur.

Aliis etiam modis quàm plurimis poſſet probari, quòd & Conſtantinus eccleſiæ regalia iuſtè contulit, & eccleſia licitè ſuſcepit. Si enim quæritur; vnde reges hæc habeant? reſpondent; Dei ordinatione & electione populi. Quòd ſi Deus hæc tribuendo regibus, iniuſtè non fecit: quantò magis iuſtè fecit Deus ordinando, vt à regibus, quibus ipſe dedit, ad perſonam eccleſiaſticam transferrentur? Sicut Deus voluntatem populi ad ordinandum regem ſub vno conſenſu diſponit; ita etiam principis voluntatem ad largiendum Eccleſiæ regalia prouocauit. Cor regis in manu Dei. Omniſque poteſtas à Deo eſt. Ergo & Eccleſiæ poteſtas in terris à Deo eſt. Igitur & Deus regem habere regalia, iuſtè diſpoſuit: & princeps iuſtè dedit eccleſiæ, & eccleſia licitè digneque ſuſcepit.

Ego autem, vt de ſenſu meo loquar; Vtrum Deo magis placeat gloria & exaltatio Eccleſiæ, quæ hoc tempore eſt; aut humiliatio quæ primitus fuerat? confiteor me ignorare. Videtur multis quidem primus ille ſtatus ſanctior; iſte felicior. Aſ-

ſentio autem matri noſtræ Romanæ Eccleſiæ, quæ fundata eſt ſupra petram, id eſt Chriſtū: Credo quod credit; ſentio quod ſentit; æſtimo poſſidenda quæ poſſidet. Quod enim eccleſia nullo errore decipi poſſit, inde credendum eſt, quia portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam. Quòd autem fides eius manet in æternum, inde credendum eſt, quia dixit Chriſtus: *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.* Cætera ſuper his quæſtionibus, maioribus noſtris ſoluenda relinquimus. Pauca tamen verſificè adhuc de Conſtantino dicemus.

Item de eodem Conſtantino Imperatore, trigeſimoquarto ab Auguſto.

Rex Conſtantinus, ſi ſcribere vera velimus,
Verus Chriſticola fuerat ſub tempore primo,
Nouit & hoc Oriens, occiduumq́; ſinus.
Annis bis denis, Rex cum diademate ſedit,
Euſebius binis annis tunc papa reſedit,
Inſuper & menſem, ter quoq; quinque dies.
Sub Conſtantino Sylueſter Papa notatur,
Fertq́; quater ſenis, minus anno, pontificatum,
Atque decem menſes fert, totidemq́; dies.
Baptizauit eum Sylueſter, idemq́; fatemur,
Arius hunc poſt hæc corrupit, & inde dolemus,
Schiſmate nanque ſuo commaculauit eum.
Hoc fuit in villa, quam ritè vocant Aquilonam,
Quando rebaptizans fœdauerat ipſe coronam,
Scripta tripartita teſtificantur ita.
Preſulis Euſebij manibus Nicomedienſis,
Turpe tibi lauacrum Rex, turpia dogmata ſenſit,
Tres quoq; filioli ſic ſapuêre ſui.
Rex Conſtantinus proceres in fraude Latinos,
Duxit ab Italia, fieriq́; coëgit Achiuos,
Conſtituens Romam rebus & arce nouam.
Tranſtulit imperium Græcis, tribuitq́; fauorem,
Dans alienigenis, quem Roma tenebat honorem,
Itala deſtituens, Græcula regna colens.
Cardinis imperij tunc partibus enumeratis,
Terna tribus tribuit regalia climata natis,
Tresq́; tribus iubet his participare datis,
Occiduos primo, Græcos dedit ille ſecundo,
Ternus habet Babylon, Ptolemaidaq́; iure rotundo,
Taliter inſtituit quicquid in orbe fuit.
Ipſis temporibus crux ſancta reperta leuatur,
Helena ſancta fuit, cuius ſtudiis veneratur,
*Vt ſit nomen latius * crux benedicta caput,*
Cum Conſtantino Marcus quoq; Papa reſedit,
Cui binis annis populus Romanus obedit,
Octo ſibi menſes adde, decemq́; dies.
Inter Sylueſtrum Petrumq;, dies numerando,
Colligo tercentos, minus vno circiter annos,
Si numerando, decem iungo, duosq́; dies.

De tribus filiis Conſtantini, ſcilicet Conſtantio, Conſtantino & Conſtante, trigeſimiquinti ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 341, Conſtantinus, filius Conſtantini ſuſcipit imperium, cum duobus fratribus ſuis, Conſtantio & Conſtante; 35 ab Auguſto. Iſte à quodam presbytero, Arij diſcipulo deceptus, in Arianam hæreſim incidit. Arius eodem tempore ab Alexandro epiſcopo, ab vrbe Alexandria, propter ſuum errorem, erat eiectus. Euſebius autem epiſcopus Nicomediæ, qui Ariano veneno erat infectus, Imperatori Conſtantino iuniori ſuadet, vt concilium celebretur, & Ario ibi audientia concedatur. Itaque tam Arius quàm Alexander ad concilium in palatium Conſtantinopolitanum vocantur. Vbi Alexander tota nocte in oratione perſiſtēs, cauſam eccleſiæ Domino commendabat. Mane facto, Euſebius Arium ad Eccleſiam vocat. Qui dum eundo illuc, humanæ neceſſitatis cauſa, ad ſeceſſum declinat: iuſto Dei iudicio, viſcera quibus fœtidum errorem portabat, in locum fœtidiſſimum euiſceratus, per inferiorem corporis meatum emiſit, & mortuus eſt.

Fautores Arij cum pudore & confuſione fugerunt. Attamen rem geſtam Imperatori celantes, per eunuchos Cæſaris contra catholicæ fidei doctores inſurgunt.

Poſt paucos dies Alexander moritur. Cui Athanaſius eſt ſubſtitutus: qui feruentis ingenij & in negotiis eccleſiaſticis vigilantiſſimus, non ſolùm contra hæreticos ſubtilis, ſed etiam contra Imperatorem ſtetit pro Eccleſia fortiſſimus agoniſta. Cuius virtutes & labores & fructus, qui ſcire deſiderat, legat Hiſtoriam tripartitam.

Conſtantinus dum contra Conſtantem fratrem ſuum bellum informat, iuxta Alſam fluuium, non longè ab Aquilegia, à ducibus eius occiditur. Conſtantius, occiſo Conſtantino, ſolus Orientem tenuit. Conſtans autem tenuit Occidentem. Itaque hæretici Ariani, metuentes, ne fortè ſi Athanaſius adeundi principem acquireret facultatem, ipſum Imperatorem catholica fide ac religione imbueret; ipſi ad Imperatorem prius accedentes, circumueniunt eum, mentientes Atha-

Athanaſium eſſe virum ſceleratum & flagitioſum, oſtendentes ei manum cum brachio cuiuſdam Arſennij, quam dicebant Athanaſium ad exercẽdam artem necromanticam, inſtinctu dæmonum, à corpore ipſius Arſennij abſcidiſſe. Ad hæc iuſſu Cæſaris, ſynodus apud Tyrum congregatur: vbi Athanaſio ducto in cauſa, aſtitit prædictus Arſennius, habens vtranq; manum: quo comperto, hæretici eorum mendacia cognoſcũtur, & ipſi mirabiliter erubeſcunt. Nec tamen Conſtantius Imperator, & ipſi hæretici à perſequutione Athanaſij quieſcunt; imò eũ ad fratris ſui Conſtantis imperium trãſire compellunt. Ipſe autem ab Imperatore Conſtante ſatis humanè ſuſceptus, & honorificè habitus, & in cathedram ſuam poſtea potẽter remiſſus eſt. Manſit autem tunc ibi in eccleſia Treuerorum, cum Maximo eiuſdem eccleſiæ epiſcopo. In quo loco, fidem catholicam, ſcilicet *Quicunque vult*, ſcripſiſſe aſſeritur.

Eo tempore Liberius ab Imperatore Conſtantio, in exilium truditur, & Felix ſuus diaconus, ei ab hæreticis ſubrogatur. Inter hunc Liberium & Sylueſtrum medius ſedit papa Iulius. Iiſdem temporibus Victorinus rhetor & Donatus grammaticus, Romæ clari habentur. Floruerunt tunc in eccleſia Dei glorioſi pontifices, Paulinus Treuerẽſis, qui Maximo ſucceſſit, Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis, & Hilarius Pictauienſis: qui omnes propter teſtimonium fidei Catholicæ in exilium tunc miſſi fuerunt. Ex quibus Hilarius, ſcripturarum ſuarum variis munimentis Gallicanam eccleſiam adornauit.

Conſtans Imperator aduerſus Saporem regem Perſarum, vario euentu nouẽ prælia geſſit. Nouiſſimè autem indiſcretè congreſſus, fugit; & poſtea in oppido Elenau, iuxta Hiſpaniam, dolo principis, nomine Magnentij, occiſus eſt. Idem Magnentius apud Auguſtodunum inuaſit Imperium. In Illyrico verò milites quendam veteranionem ſenem creant Imperatorem. Conſtantius interea fratrem intendit vlciſci. Vnde veteranionem ſenem primò purpuram deponere compulit. Poſtmodum etiam cum eo acriter dimicauit. Magnentius autẽ victus apud Lugdunum, ſeipſum occidit: & frater eius Decennius, quem ipſe in Gallia Cæſarem creauerat, laqueo ſeipſum ſuſpendit. Cætera de tribus filiis Conſtantini Magni, & de Ario, pauca verſificè ponimus.

Item de filiis Conſtantini, verſificè narratur.

Cum Conſtantino Conſtans tenet omnia frater,
Catholicos qui perſequitur tota feritate,
Regibus Euſebius Arianiſta placet.
Contra catholicos dum diſputat Arius arte,
Natura ſecreta petens, diuertit ab arce,
Qua male dum crepitat, viſcera preſſa crepant.
Præſul Athanaſius & Hilarius, abſque ruina,
Ordine catholico reparant modo dogmata prima,
Ordo quibus cleri catholicandus erit.
Conſtans cum fratre ſedet annis bis duodenis,
Magna ſalus cleri tunc Marcus Papa reſedit,
Cuius & eccleſiis regula dogma dedit.
Hic octo menſes & binos perficit annos,
Bisq; decem vixiſſe dies præſul venerandus
Fertur, & in populo mira dediſſe ſuo.
Papa ſedet Iulius Conſtante ſedente beatus,
Vndenis Roma tenet annis pontificatum,
Ter ternos menſes Papa decemq; dies.
Conſtans cum fratre ſemper fuit Arianiſta,
Exilio Iulium Papam tranſmiſit ob iſta,
Conſtans morte perit, Papa ſolutus erit.
Nũc quoq; grammaticæ ſummus Donatus in arte,
Hieronymo cum diſcipulo docet edere Partes,
Nos quoq; diſcipulos condecet eſſe ſuos.

De Iuliano apoſtata, imperatore trigeſimo ſexto, ab Auguſto.

Anno ab incarnatione Domini trecenteſimo ſexageſimo quatto, Iulianus poſt Conſtantium ſuſcepit imperium, ab Auguſto trigeſimus ſextus. Conſtãtius eum, dum adhuc viueret, creauerat Cæſarem; qui prius ab imperatorib. fuerat clericus & lector ordinatus: ſed poſtea à militibus ſeductus, cingulũ militare ſuſcepit.

Iulianus à Conſtantio Cæſar creatus, cum de Germanis & Alemanis magnificè triumphaſſet, elatusq; de proſperis ſucceſſibus in quoddam templum intraſſet, corona quæ ibi pendebat, cecidit fortè ſuper caput ipſius: quo viſo, milites per hoc ſignum prædicant ſibi imperium à diis auguriatum. Hoc itaque augurio, & priori proſperitate leuatus Iulianus, imperij nomen vſurpat, ac fidẽ Chriſti omnino contemnit.

Conſtantius interea contra Perſas parat exercitum, ſed fraude Iuliani comperta, Romam ad ciuile bellũ reuertitur: ſed non peruenit, quoniam in ipſa via diem ſuum clauſit, anno ſui imperij vigeſimoquarto. Iulianus igitur Auguſtus creatus,

prima fronte quaſi facta prædeceſſorum ſuorum arguens, præcepit ab exiliis epiſcopos reuocari; deinde arte potiùs quam violentia eccleſias debilitare intẽtat. Nam quaſi religionis intuitu, dicebat clericos à ludis & à malitia, poſtremò ab omni terrena poſſeſſione arcendos, tanquam eos, quibus lex Euangelica dicit: *Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus:* Templa paganorum præcipit aperiri; faſtigia imperialia* vt coqui, eunuchi, tonſores & curſus publicos equorum & mularum, tanquam philoſophus imperat amputari. Lectionibus nocte vigilando atque ſcribendo, in die verò in ſenatu ſcripta ſua recitando operam dabat: vnde & philoſophos prorſus amplexus, ſolus poſt Iulium Imperator philoſophus dicebatur. Scriptis autem ſuis imperatores ſuos prædeceſſores, & etiã Chriſtianos, admodum lacerabat.

His diebus erant in Eccleſia Dei epiſcopi religioſi & clariſſimi, Miletus Antiochenus, Maris Chalcedonenſis, Baſilius Cæſarienſis, Gregorius Nazianzenus. Ex quibus præfatus Maris epiſcopus Chalcedonenſis, dum Iulianus Fortunæ ſacrificaret, reſtitit ei in faciem: qui philoſophica moderantia vſus ſuauiter arguit epiſcopum, his verbis: *Neque Galilæus tuus te potuit à cæcitate curare.* Cui ſic reſpondit Maris epiſcopus: *Ego pro cæcitate mea gratias ago Deo meo, quia hoc in me propterea factum eſt, vt te impium apoſtatam non viderem.*

¶ *Item de Iuliano.*

IVlianus ſecundum Pythagoram dicebat, in ſe ſpiritum Alexandri Magni requieuiſſe. Ipſe quoq;, ad inſtar Alexandri, totum orbem ſibi ſubiugare parârat. Qua intentione dum cum exercitu ad expugnandam Perſidem pergeret, & in eundo, Baſilio Cęſarienſi epiſcopo, ſuæque eccleſiæ minaretur poſt peractum bellum Perſarum in reuerſione ſua mortem inferre: ipſe dum in prælio vertitur, telo de cœlo miſſo penetratur: qui dum telum ab alto contra ſe venire videret, non corde pœnituit, ſed obſtinatus Chriſto improperauit, dicens: *Viciſti Galilæe, viciſti.* Solebat enim Chriſtum ſemper Galilæũ vel Nazaręum vocare.

Legitur autem in vita ſancti Baſilij, quòd Deus ſanctum Mercurium, cuius arma tunc in eccleſia Cæſarienſi pro memoria eius pendebant, in prælium ad occidendum Iulianum miſiſſe. Nam & ipſa arma, in illa die in eccleſia requiſita, ibi non erant: die verò ſequenti, in eccleſia more ſolito ſunt inuenta, ſanguine humano conſperſa, & tanquam de pręlio nuper reuerſa. Quæ omnia inferiùs verſificè poſuimus, vt in eis lector magis delectaretur. Verũtamen quia Porphyrius & Calixtus, alijque ipſius Iuliani fautores, ſapientiam, pietatem atque philoſophiam eius prædicant & commendant, & iniquitates eius ſilentio prætereunt; nos, qui veritatem ſine adulatione vel odio proſequimur, de Iuliani flagitiis, ſubſcripta eius opera nephanda narramus.

Poſt mortem Iuliani, ſimulachra, magica arte inſtituta & inuenta, Socrates in Tripartita hiſtoria narrat, hîc dicens: Quumq; mortuus fuiſſet Iulianus, & impio pius Imperator ſucceſſiſſet, ingredientes principes in templum, viderunt mulierem per capillos ſuſpenſam, extenſas manus habentem. Cuius vterum aperuerat Iulianus, vt in hepate ipſius mulieris inſpiceret, ſi de Perſis poſſet victoriam adipiſci. Hoc nefas inuentum eſt in loco qui dicitur Carris. In Antiochia verò, plurimas arcas aiunt in palatio fuiſſe repertas, humanis capitibus plenas, & in puteis multorum ſubmerſa corpora virorum: vnde & in Antiochia tam Chriſtianos quàm paganos in theatris & plateis de morte Iuliani ſceleratiſſimi, mirabili tripudio præfatus ſcriptor aſſerit exultaſſe. Iouianus tamen corpus Iuliani in Tharſo Ciliciæ honorificè ſepeliuit. Quod corpus, ſicut in vita ſancti Fabiani legitur, rex Perſarũ Sapor nomine, iuſſerat excoriari, & de ipſo corio, colore coccineo colorato, cathedrã ſibi ad opprobrium Romanorum parari. Cætera de Iuliano, verſus inſinuabunt.

Item de eodem Iuliano Imperatore verſificè demonſtratur.

Clericus Imperium ſuſcepit apoſtata Roma,
Cui Iulianus erat baptiſmatis ordine nomen,
Ille ſcelus patriæ prauus vbique fouet.
Ipſe Hieroſolymis iam templa iubet reparari,
Iuſſit Hebræorum populos hinc inde vocari,
Lege ſacri Moſis ſanguine thura dari.
Sic odio Chriſti, templum iubet ordine ſiſti,
Cumq; parant templum priſca ſtatione magiſtri,
Illico Iudæis obuiat ira Dei.
Templa tremunt, pauimenta ruunt, & ſigna ſub illo

Igni-

Ignibus è cœlis ruentes exuſta fauillis,
Exiliunt lapides, area ſola manet.
Igneus extemplo globus eſt emiſſus in illos,
Incendens homines, veſtes, caput, atque capillos,
Aſtantesq́ viri iure cremantur ibi.
Hæc ne fortuitu mala prouenisſe putentur,
Signa crucis confixa ſibi geſtare videntur,
Geſtant Iudæi corpore ſigna dei.

Iulianus apoſtata diuino telo necatur.

Rex abit ad Perſas, vbi dum pugnare paratur,
Sancti Mercurij mucrone cadens penetratur,
Sicut & his titulis geſta reporto tibi.

Is morte ita præuentus, non potuit efficere ea quæ iam contra patriam diui Baſilij, & etiam contra ipſum Baſilium decreuerat.

Nouerat ipſe ſibi bellum campeſtre parari,
Ad quod dum properat fertur plerunq; minari,
Exitium patria Baſilioq́ dari.
Ibo reuerſurus dixit, ſatagamq́ redire,
Baſilium tunc pontificem mandabo perire,
Et populum pariter me remeante die.
Territus antiſtes populum vocat, atque precatur,
Sancta Dei genitrix patriam ſibi quo tueatur,
Audit & in cœlis verba ſonare Dei.
Dixit enim Chriſtus, Iulianum perdite regem,
Prorſus enim ſanctam ſatagens diſperdere legem,
Imperat vt populi dogmata ſancta negent.
Mittite Mercurium, ſecum pugnare duello,
Quippe minatus erat ſi poſſet vincere bello,
Perdere tunc populum, Baſiliumq́ meum.
Enſis in eccleſia clypeusq́ manere ſolebat,
Quo bene Mercurius viuens ſua bella gerebat,
Nunc tibi nec clypeus nec ſuus enſis erat.
Hec quia ſic deſunt, potuit cognoſcere præſul,
Vindice Mercurio, regem fore corpore læſum,
Sicut & audierat voce tonante Ieſu.
Interea quidam vir de certamine venit,
Hìc ait, aduenit miles de culmine cœli,
Mercurius, regi vulnera letha dedit.
Arma per eccleſiam populus dum bellica quærit,
Sanguine regali poterant conſperſa videri,
Quæ medio cleri nemo videbat heri.
Sic per Mercurium deus interimit Iulianum,
In ſanctos Domini furientem, more ferarum,
Sicut & in ſcriptis geſta priora canunt.

Iulianus Imperator cruorem ſuum ſpargit contra cœlum, Chriſto palmam prębens victoriæ.

Fluxit & à latere validus de vulnere torrens,
Quem manibus Cæſar ſpargebat in aëra longè,
Attonitusq́ magis, dum moreretur, ait:
O Nazarene, viciſti, magne minorem,
Ecce triumphanti, proprium tibi reddo cruorem,
Sic miſer interiit, tartara regna ſonens.

Item de Iuliano, quomodo rex Perſarum fecit eum excoriari, ſicut legitur in vita ſancti Fabiani.

Regis Romani cæſum corpus Iuliani,
Perſarum rex more boum iubet excoriari,
Cumq́ ſibi corpus protraheretur, ait;
Hoc corium nunc ſemper erit nobis ad honorem,
Fiat vt æterno ſic Roma ſubacta pudore,
Legeq́ mancipij ſeruiat ipſa mihi.
Sit ſpecies corij, rubeo vicina colori,
Indeq́ ſit cathedra conformis, & apta decori,
Vnde dolens poterit Roma dolore mori.
Poſt annos binos Iuliani vita recedit,
Damaſus Hiſpanus tunc Romæ papa reſedit,
Annos bis ſeptem qui ſibi fine dedit.
Huic duos menſes ſuperadde, dieſq́ decenos,
In quibus hæreticos deteſtatur Manichæos,
Poſt quoque Siricius papa repreſſit eos.
Annis quindenis idem quoque Papa reſedit,
Menſibus vndenis Manichæa volumina cædit,
Quos & ab eccleſiis depulit ipſe ſuis.

De Iouiano Imperatore, trigeſimo ſeptimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini treceenteſimo ſexageſimo ſexto, Iuliano mortuo, & milite poſito in ſummo diſcrimine, Iouianus natione Pannonius, vir chriſtianiſſimus, votis omnium petitur ad imperium. Qui dum ſe chriſtianũ eſſe, & ob hoc gentilibus diceret ſe imperare non poſſe; ipſi ſe pro eius amore chriſtianos eſſe firmabant.

Iouianus itaque trigeſimus ſeptimus ab Auguſto Imperator creatur. Iſte propter pericula Romani exercitus fœdus cum Sapore rege Perſarum, Romanis quidem inglorium, ſed tempori inſtãti perutile compoſuit. Vbi tradito quodam oppido, cum ſuperiori parte Meſopotamię, milites cautè redeũt: deinde princeps catholicus, epiſcopos à Conſtantio in exilium miſſos, reuocauit; templa idolorum claudi præcepit, eorumq́; ſacerdotes fugauit.

Poſt hæc Athanaſium epiſcopum, vt eum catholica fide imbueret, ſcripto rogauit. Qui ſub ſigillo & conſenſu omnium epiſcoporum Ægypti, ſcripſit, & miſit ei fidem Niceni concilij: id eſt, *Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorem,* &c. Has literas Imperator gratanter ſuſcepit, & fidem catholicam edictis imperialibus roborauit: & vt omnes, qui ſacras virgines raperent, aut violarent, aut qui eas impudicè aſpicerent, capite punirentur, mãdauit. Poſtea eum in Antiochia, Atha-

naſius vidit, & de fide catholica pleniùs informauit.

Imperator autem in domo nuper calce delinita, quum eſſent prunæ appoſitæ, nocte ſuffocatus eſt, ætatis ſuæ anno trigeſimo tertio, imperij ſui menſe octauo. *Cætera verſificè geſta referre placet.*

De eodem Iouiano Imperatore, verſificè ſubinfertur.

Gloria Romulei ſolij ſit nunc Iouiani,
Mente Deum coluit, nec culmine regnat inani,
Sicut & his titulis fiſtula noſtra canit.
Dum rogat hunc populus Romanũ ſumere ſceptrũ,
Cultor, ait, Chriſti ſum, vobis prorſus ineptus,
Chriſtum credo Deum, vos reprobatis eum.
Cœtus ait; Cupimus propter te credere Chriſto,
Quem dudum reprobaſſe pudet pro rege ſiniſtro;
Idola deſpicimus, te duce præſtò ſumus.
Te decet Imperium, vbi nos diadema paramus,
Nos etiam iam Chriſticolas te rege notamur,
Suſcipe dum petimus, te tibi nosq́; damus.
Vita fit ipſius duodenis vtilis annis,
Congrua Chriſticolis, multumq́; nociua tyrannis,
Tunc quoque Siricij præſulis hora fuit.
Annis Siricius ter quinque ſedere notatur,
Menſibus vndenis plus temporis annumeratur,
Inſuper & vitæ ter dedit octo dies.

De Phoca Cæſare, trigeſimo octauo ab Auguſto.

Phocas ter denis feliciter imperat annis,
Cum quo tres Papæ Romæ fuerant venerandi,
Primus Anaſtaſius præfuit ille pius.
Annis bis binis ſub Phoca Cæſare vixit;
Ad cathedram Petri pòſt Innocentius iuit,
Annis ter quinque præſul & iſte fuit.
Atque duos menſes, vigintiquinque diebus:
Tertius eſt Sofimus ſub Phoca Cæſare præſul,
Viginti menſes fert, totidemq́; dies.

De Valentiniano Imperatore, trigeſimonono ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini treceenteſimo ſexageſimo ſeptimo, Valentinianus cum fratre Valente, natione Pannonus, ſtirpe mediocri oriundus, animi verò & corporis magnitudine commendabilis, & moribus vrbanus, ab Auguſto trigeſimus nonus, conſenſu militum in Nicea ſumpſit imperium. Iſte, dum Iulianus Auguſtus templum ingrediens Fortunæ ſacrificaret, miniſtrum ſacrificij pugno percuſſit. propterea Iulianus, cui talia diſplicebant, eum à militiæ dignitate remouit. Deus autem iuſtus iudex, qui dixit, *Centuplum accipies*: pro militia ei reddidit Imperium.

Valentinianus Valentem fratrem ſuum elegit ad imperiũ. Anno imperij ſui quarto, Gratianum filium ſuum fecit Imperatorem.

Eodem tempore apud Atrebatas, vera lana cum pluuiis mixta, viſa eſt è nubibus deſcendiſſe. Valentinianus Auxenti Mediolanenſi epiſcopo defuncto, conuocata epiſcoporum ſynodo, ſuadet alium ordinari: vbi Ambroſius præſens, adhuc catechumenus, ab omnibus poſtulatur. Vnde Imperator, eum baptiſmi gratiã primitùs conſequutum, præcipit presbyterum ordinari. Interea Imperator Valẽs, cùm primitùs catholicus eſſet, ſuaſu Eudoxij epiſcopi Conſtantinopolitani, & ab vxore propria ſeductus, incidit in hæreſim Arianam, & ad hoc iureiurando ſe alligauit, atq; à præfato epiſcopo Ariano eſt iterũ baptizatus.

Eo tempore Valentinianus fortiſſimam gentem Saxonum, Francorum terminos inuadentem, bello repreſſit. Ipſe autem imperij ſui anno vndecimo apud Brictionem oppidum, diem obiit. Cætera de Valentiniano, verſus habent.

Item de Valentiniano, verſibus enarratur.

Imperat ecce Valens cum fratre Valentiniano,
Gothorum ſocij fiunt ſub dogmate vano,
Arianiſta ſuis Cæſar vterque fuit.
Hot mala Gothorum lex, legibus auxit eorum,
Iſtria rura colunt, maculant diadema decorum,
Expoliant patriam, diripiuntq́; forum.
Annis vndenis vixiſſe Valentinianum,
Scribimus, & fratris annos quaſi quinque notamus
Hæreticos ambos dicimus atque malos.
Nunc Cæleſtinus ter ternis præſidet annis,
Adijcitur menſis, bis quinque dies numerandi,
De quibus in ſerie demitur vna dies.
His quoq; temporibus ſtat Xiſtus papa ſecundus,
Annis ter denis viget eius dogmate mundus,
Plusq́; decem reſidet præſul & octo dies.

De Valente imperatore, quadrageſimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 373, Valens, quadrageſimus ab Auguſto, Orientis rexit Imperium. Gratianus autem, & frater eius iunior Valentinianus, in Occidente regnabant. Valens itaque (vt diximus) Arianus, legem dedit, vt monachi ad militiam cogerentur. Vnde multi monachi per Ægyptum, terreni regis contemnẽtes imperiũ, martyrio coronantur.

Valens per artem necromanticam perſcrutatur, quis poſt eum ſit regnaturus. Arte dæmoniaca ſunt ei literæ iſtæ quatuor demonſtratæ, th. e. d. a. Ipſe autem ab illo die,

die, omnes quos iſtas literas in capite nominis potuit reperire, pręcepit occidi. Vnde factum eſt, vt Theodoſius comes, pater Theodoſij, qui poſtea imperium tenuit, ab eo pręciperetur occidi. Qui prius baptiſmi gratiam apud Carthaginem conſequutus, percuſſori ſponte iugulum prębuit. Interea Gratian' Imperator catholicus apud Argentarium Galliæ oppidum, cum pauco Romanorum detrimento, triginta millia Alemanorum bello proſtrauit.

Eo tempore controuerſia oritur in regno Gothorum, inter Phridigernum & Athalaricum. Phridigernus cùm eſſet debilior, ab Imperatore Valente auxilio impetrato, Athalaricum in fugam conuertit. Vnde Phridigernus, amore Valentis Imperatoris cum gente ſua fidem Arianam ſuſcepit.

Gothicæ literæ hoc tempore fuerunt inuentæ.

EO tempore Gulfias Gothorum epiſcopus, literas Gothicas adinuenit, & per eas in ſuum idioma literas diuinas conuertit. Non multò pòſt, tempore Gothorum elapſo, gens terribilis Hunnorum aduenit, quæ gens (ſecundum ſcripta Iordanis, ipſorum interpretis & actoris) ex incubis & meretricib. eſt procreata, infra Mæotidas paludes, quę ſunt in confiniis Aſiæ & Europæ. Hæc gens conductu vnius ceruæ tranſmeantis, tranſiuit inacceſſibiles prius illas paludes. Vbi vſque adeò gentem Gothorum perterruit, vt rex Gothorum Hermanaricus, qui multas iam gentes deuicerat, timore Hunnorum ſeipſum interfeciſſet, anno ætatis ſuę 110. Gothi poſt mortem regis ſui Hermarici, animo fracti, à Valente Imperatore petunt habitationes: quas Imperator eis largitur in Thracia, vbi Gothi à quodam duce ad conuiuium dolo inuitati, cùm ipſi priuſquàm venirent dolum præſenſiſſent, eos omnes qui eos inuitauerant, mortę conſternunt, & tota ipſa regione, igne, ferroque deſtructa, diffunduntur vbique. Contra quos Valens procinctum parans, ab Antiochia mouens, pœnitentia ductus, epiſcopos catholicos præcipit ab exilio reuocari. Pugna in Thracia inter Gothos & Romanos conſeritur. Vbi dum Romanus fugit exercitus, Imperator Valẽs, ſagitta ſauciatus, in cuiuſdã paruiſſimę villulæ caſam fugit, vt latens vitam reſeruet. Quẽ inſequentes Gothi, ſimul cum caſa, igne conſumunt, anno Imperij ſui decimoquinto; poſt mortem verò fratris ſui anno quarto. Mortuo Valente, Gratianus q. cum eo regnabat, cum fratre ſuo Valentiniano iuniore tenet imperium.

De Gratiano Imperatore, quadrageſimo primo ab Auguſto.

Cæſar Romanus diadema tenet Gratianus,
Tunc erat Ambroſius ſub Chriſti dogmate clarus,
Martinus Turonis extitit ampla ſalus.
Qui cupit Ambroſij per dogmata ſanctificari,
Qui ſibi Martini miracula vult numerari.
Non ego ſufficio, viderit ille magis.
Annis bis ternis vixit Cæſar Gratianus,
Tunc Pontianum Papam vixiſſe notamus,
Hunc annis quinque menſeq́; ſtare patet.

De Theodoſio Imperatore, quadrageſimo ſecundo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 383, Gratianus (eſt autem Gratianus ab Auguſto quadrageſimus ſecundus) volens reipub. ſuo tempore ſubuenire, Theodoſium, natione Hiſpanum, virum fortem & religioſum, purpura induit, & imperatorem Orientis creauit. Theodoſius tam virtute quàm prudentia, gentem Gothorum deuicit: & Athalaricũ regem Gothorum Conſtantinopolim ad ſe vocauit. Ibi tunc Athalaricus obiit. Gens autem Gothorum viſa manſuetudine Principis, voluntariè ſe ipſam imperio Romano ſuppoſuit. Theodoſius Arcadium filium ſuum, ſocium imperij elegit.

Gratianus à Maximo in Britannia imperium vſurpante, occiditur; & frater eius Valentinianus, ab Italia fugatur, qui ad Theodoſium veniens, benignè receptus eſt.

Anno ab incarnatione Domini trecenteſimo octuageſimo octauo, Gratiano interfecto, Theodoſius quadrageſimus primus ab Auguſto imperium Romanum ſolus obtinuit.

Erant tunc in Eccleſia Dei viri ſanctiſſimi, Martinus Turonẽſis epiſcopus, Ambroſius Mediolanẽſis, Seuerinus Colonienſis epiſcopus, Hieronymus presbyter, Auguſtinus catechumenus, à beato Ambroſio tunc baptizatus.

Theodoſius contra prædictum Maximum tyrannũ mouens exercitum, in partibus Aquilegienſium occidit eum. Deinde eum filio ſuo Honorio paruulo, Romã venit, ibiq́; rempublicam ordinauit.

Valentiniano regnum Occidẽtis reliquit. Ipſe autem Conſtantinopolim remeauit.

Porrò Valentinianus dum in Galliam reuertitur, fraude cuiuſdam Arbogaſti, & Eugenij (vt quidam aſſerũt) laqueo eſt ſuſpenſus. Eugenius ab Arbogaſto Imperator ibi creatur. Quidam dicũt Valentinianum præ nimio dolore, hoc genus mortis ſibimet intuliſſe. Morte Valẽtiniani comperta, Theodoſius in Eugenium tyrannum parat exercitum. Tunc etiam ſcripſit in Ægyptum ad Ioãnem monachum, Eutropium eunuchum, & euentum rei à viro ipſo ſanctiſſimo requiſiuit. Cui vir beatiſſimus, plenam victoriam promiſit. Theodoſius confiſus in Deo, pergit, & Gothos contra tyrannos ante ſe præmittit. Quorum decem millia ab Arbogaſto interimuntur: procedit Imperator, & quum in Alpibus hoſtibus occurriſſet, ibique Arbogaſtus in eminentiori loco poſitus, vt meliorem pugnandi opportunitatem videretur habere, Theodoſius tota nocte proſtratus in precibus, mane in Domino confiſus, congreditur, & glorioſè triumphat. Ibi Eugenius captus, occiditur. Abrogaſtus interfecit ſeipſum. Theodoſius autem rebus omnibus bene diſpoſitis, anno vndecimo poſt mortem Valentiniani, apud Mediolanum vitam finiens, in Domino requieuit. Cętera de Theodoſio verſibus explicamus.

Item de eodem Theodoſio Imperatore, verſificè narratur.

Fulget Theodoſius diademate poſt Gratianum,
Concilium reficit Conſtantinopolitanum,
Arius inſanus ſpernitur ore, manu.
Phanaq́; templa ruunt nũc prorſus, & idola ceſſant,
Aria ſcriptura perit, igne manuq́; repreſſa,
Dogmata catholica Cæſaris aula parat.
Vixit Theodoſius annis quaſi bis duodenis,
Atque duos vltra Lucius tunc Papa reſedit,
Tres annos viuit, menſibus octo ſibi;
** Inſuper adde decem pro ratione dies.*
Conſtantinopoli fertur caput eſſe Ioannis,
Scriptaq́; Hieronymi, quæ multis contulit annis,
Bethlehemitica domus miſit in omne ſolum.

Item de Theodoſio & Arcadio Imperatoribus.

Arcadius cum Theodoſio diademate fulget,
Eccleſia nunc catholica cenſura reſurget,
Ordo bonus cleri nunc caput orbis erit.
Scribitur Arcadius annis quater octo ſedere,
Cornelius Papa tres annos fertur habere,
Inſuper adde decem de ratione dies.

Fama Ioannis tunc claruit Anachoreta,
Vt foret audita defunctis reddere vitam,
Conſtantinopoli ſunt ſua membra ſita.

De Arcadio & Honorio fratribus, Imperatoribus, ſimul regnantibus, quaſi quadrageſimustertius ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 390, Honorius Occidentis, & frater eius Arcadius Orientis, poſt mortem patris ſui Theodoſij ſortiuntur imperium, ab Auguſto quadrageſimo tertio loco; adhuc Damaſo papa Romæ, Theophilo in Alexandria, Ioanne Hieroſolymis, Flauiano Antiochiæ, & Nectario Cõſtantinopoli præſidentibus.

His diebus quidam monachus, nomine Dirimachus, ab Oriẽte Romam veniens, dum ludum gladiatorum tanquam inſaniam ſedare voluiſſet, à circunſtantibus eſt lapidibus obrutus & necatus. Quo comperto, Honorius Imperator eũ inter beatos martyres cenſuit computari; & pro eadem cauſa, ludum gladiorum, ne amplius ſic fieret, interdixit.

De Ioanne Chryſoſtomo.

EO tempore Ioannes Chryſoſtomus, qui interpretatur os aureũ, apud Conſtantinopolim epiſcopus eſt ordinatus. Temporibus Honorij & Arcadij, viri ſanctiſſimi Martinus & Ambroſius de hoc ſeculo migrauerunt.

Gothi, cùm ab Imperatoribus munera quæ tempore Theodoſij accipere conſueuerant, habere non poſſent, conſilio Ruffini patricij, diſcedunt à curia, & regem ſibi creant. Ruffinus poſtmodum detectus, propter commiſſum dolum, ante portas vrbis Conſtantinopolis decollatur: caput eius cum manu & brachio eius dextro, ad improperium & ludibrium per omnes vicos vrbis circumfertur. Arcadius vir mitis & quietus, anno decimoquarto poſt obitum patris ſui Theodoſij, vitam finiuit, & imperium Oriẽtis filio ſuo octenni Theodoſio reliquit: Anthemio præfecto tunc ipſum puerum regente. Ipſe etiam Anthemius muro fortiſſimo regalem cinxerat vrbem. Cætera de Honorio & Arcadio, verſus habent.

Item de Arcadio & Honorio Imperatoribus, verſificè narratur.

Cæſar

Cæſar Honorius imperat omnibus Arcadiusq́;
Magnus in Epero legitur tunc ſigna dediſſe
Præſul Donatus, forma beata patrum.
Nanq; ſputo datur ille ſuo ſuperâſſe draconem,
Expuit in faciem ſerpentis, ea ſtatione,
Vt ſibi nec virus nec modò vita foret,
Ponderis in carne ſerpens datur hic habuiſſe,
Quod ſatis octo boum iuga ducere non potuiſſent,
Tunc Auguſtini dogmatis hora fuit.
Nunc veniunt Hunni, Gothi, veniunt & Alani,
Væ fuit Hiſpanis, Gallia preſſa cadit.
Tempore quindenis tunc vixit Honorius annis,
Simplicius Papa totidem, tunc vixerat annis,
Addeq́; plus ſeptem de ratione dies.

Honorius defuncto Arcadio imperat ſolus, quadrageſimus quartus ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 412, defuncto Arcadio, Honorius ab Auguſto quadrageſimus quartus tenet imperium Occidentis. Gothi cum rege ſuo Alarico, dum Honorius eſſet Rauennæ, per Dalmatiam & Venetiam digreſſi, in confinio Æmiliæ caſtrametantur; terram ad inhabitandum ſuperbè ab Imperatore poſcentes. Addunt etiam, quia ſi gratis habere non poſſent, ipſi vltrò tollerent. Imperator accepto conſilio, terram circa fines Hiſpaniæ, quæ tunc imperio erat rebellis, tradidit eis. Ad quam poſſidendam dum Gothi proficiſcuntur, Stilicus patricius, ſocius Honorij, eos fraudulenter inſequitur, prælioq́; cum eis commiſſo, militem perdit; ipſeq́; aufugit.

Hac de cauſa Gothi ad iram petmoti, ad Æmiliam vnde venerant, ſubitò reuertuntur; totaq́; ipſa prouincia igne ferroq́; vaſtata, ad vrbem Romam procedunt; quam etiam trepidantem irrumpunt, datiſque præceptis, ne Eccleſiæ violentur, aliquãtis vrbis partibus concrematis, prędam mirabilem tollunt. Interea Papa Innocentius, ne pœnas ipſius vrbis aſpiceret, tanquam Loth iuſtus remotus à Sodomis, Rauennæ morabatur.

His diebus pagani improbrabant Chriſtianis, dicentes; Romam temporibus Paganorum creuiſſe, Chriſtianorum autem tempore decreuiſſe, eiq́ue propter Chriſtianitatem inſolita pericula imminere. Ob quam cauſam, beatus Auguſtinus tunc compoſuit librum de ciuitate Dei. Oroſius tunc hiſtorias ſuas texuit. Hieronymus eccleſiaſticam hiſtoriam ab Euſebio epiſcopo Cęſarienſi compoſitam tranſtulit.

Hæc autem tam terribilis irruptio Vrbis facta eſt per Alaricum regem Gothorum, anno ab Vrbe cõdita, milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto; anno autem ab incarnatione Domini quadringenteſimo decimo quinto. In eadem præda Wandalorum, ſoror Honorij, Placidia, capta eſt, quam Ataulphus poſtea eſt in matrimonium ſortitus.

Interea quidam princeps Conſtantinus, imperium Galliarum inuadens, Conſtantem filium ſuum, monachum, Cæſarem fecit. Sed paulò pòſt, pater apud Arelatum, filius verò apud Viennam, regno vitaq́; priuantur.

Gothi autem Romanorũ victoria glorificati, per Campaniam, Apuliam & Siciliam, in Aphricam ire proponunt. Qúmque in confinio Brictiorum incautè ſeſe mari cõmittunt, multos ex ſociis perdiderunt. Rex Alaricus eorum, tunc vltimũ diem clauſit; quem Gothi in tantũ luxerunt, vt amnem nomine Barentũ, iuxta ciuitatẽ Cozentiam, de alueo deriuarent; ipſoq́; rege Alarico cum multis militum copiis ibi ſepulto, omnes captiuos q̧ huius facti conſcij erant, occiderent: & poſtea amnem ad ſuum alueum reuocarent. Gothi propter mortem Athalarici redire proponunt, atq; Ataulphum regem ſibi creantes, Romam redeunt, ibiq́; ea quę reliquerant, depopulantur. Ataulphus verò rex Gothorum, amore vxoris ſuæ Placidiæ, quæ erat ſoror Honorij Imperatoris, à finibus Romanorum diſcedit, & in Gallia prope ciuitatem Narbonenſem, vbi hodie villa ſancti Ægidij dicitur, in loco qui vſque hodie palatium Gothorum vocatur, conſedit; ſupra Rhodanum fluuium; a quo loco per Conſtantium comitem poſtea pulſus, in finibus Hiſpaniæ cum Gothis reſedit.

His diebus ſub Innocentio Papa, corpora ſanctorum Stephani protomartyris, & aliorum ſanctorũ reuelata ſunt Luciano presbytero, ſub Ioanne epiſcopo Hieroſolymitano. Non multo pòſt tempore, ſub Bonifacio, qui Sozimo ſucceſſori Innocentij fuerat ſubſtitutus, Hieronymus presbyter obiit, anno ętatis ſuę 91, in Bethlehem. Defuncto Papa Bonifacio, Cęleſtinus ſedit in Vrbe. Hucuſq; Oroſius Chronica ſua perduxit.

Honorius Imperator trigeſimo primo Imperij ſui anno (quorum annorum, duos cum patre, tredecim cum fratre, reliquos

cum filio fratris ſui regnauerat) Romæ obiit.

De Honorio & Theodoſio Imperatoribus, verſificè.

Rurſus Honorius & Theodoſius imperat aula,
Gothica peſſima gens rapit omnia flumine Sauna,
Wandalus Hiſpanos opprimit enſe malo.
Occupat, & captam violat gens Gothica Romam,
Deſtruit eccleſias, torpeſcit in Urbe corona,
Omnia diripiunt quæ valuêre bona.
Rex triginta tribus Theodoſius imperat annis,
Tunc non peruixit præſul Siſinnius annum,
Praſtat parua decem vita duosq́; dies.

Item de Theodoſio iuniore Imperatore, quadrageſimo quinto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 426, Theodoſius iunior, quadrageſimus quintus ab Auguſto, patruo mortuo ſolus habet imperium. Huius virtutes in Tripartita hiſtoria, omnibus ſuis prædeceſſoribus præferuntur. Inter quas & hæc commemoratur; quod, ad inſtar Alexādri Magni, dū in exercitu feruore ſolis, & pulueris, atq; itineris nimietate fatigatus, nimia ſiti laboraret, poculū aquę iucundiſſimum ſibi oblatum, ne ipſe præ aliis ſolus haberet potandi refectionem, bibere recuſauit.

Tempore iſtius floruerunt Ioannes Caſſianus eremita, qui Collationes, id eſt vitas patrum conſcripſit. Et ſanctus Germanus, Altiſiodorenſis epiſcopus.

Hucuſque Theodericus epiſcopus, & Socrates, & Soſomenus viri diſertiſſimi, hiſtorias produxerunt; quæ poſt modum in vnum volumen redactæ, & à Caſſiodoro ſenatore, per Epiphaniū ſcholaſticum, à Græco in Latinum tranſlatæ, à tribus memoratis authoribus Tripartitæ hiſtorię ſunt nominatæ.

Tempore iſtius Imperatoris Theodoſij iunioris, Wiſogothi, id eſt Auſtrales Gothi, habitabant in Galliis. Oſtrogothi verò, id eſt Occidenrales Gothi, ex quibus Auares, id eſt Vngari, Pannonij & Longobardi deſcenderunt, tranſeunt Danubium. Oſtrogothi prius in Pannonia fuerunt commorati, poſtea in Thracia per 48 annos habitauerunt; deinde ad Occidentem venerunt.

Wandali autem ſociatis ſibi Germanis, cum duce Modigiſilo, Hiſpanias occupauerunt.

Eo tēpore Bonifacius comitatū Aphricæ ab Imperatore accepit; qui in Hiſpaniā tranſiens, Wandalis totam Aphricam ſubiecit: qui vniuerſam terram vaſtantes, vrbē Hipponenſem, cui tunc præerat beatus Auguſtinus, obſidione pręcingunt. Beatus autem Auguſtinus, ne vrbis ſuę videret excidium, migrauit ad Dominum, ætatis ſuæ anno ſeptuageſimo ſexto. Romani autem tradētes Wandalis tertiam partem Aphricæ, pacem cum eis fecerunt. Rex autem Wandalorum Genſericus Arianus, chriſtianos affligens, epiſcopos in exilium miſit; & inuadens Carthaginem, multis diuitiis & ornamentis eccleſiaſticis ſpoliauit.

Anno imperij Theodoſij iunioris trigeſimo, terræmotus horribilis Conſtantinopoli fuit; propter quem ibi diuinę commutationis cantatum eſt primitùs, Ἅγιος ὁ Θεὸς ἰσχυρὸς ἐλέησον ἡμᾶς: hoc eſt ſanctus Deus, ſanctis fortis, ſanctus immortalis, miſerere nobis. Hoc canticum dum à toto populo, cum Proculo ſuo epiſcopo caneretur, illicò terræmotus ceſſauit: vnde ab Imperatore, & ſorore eius Pulcheria, tunc præceptum eſt promulgatum, vt hoc canticum per totum orbem de cætero caneretur.

De Atila & eius origine.

HIs diebus Atila Hunnorum rex, occiſo fratre ſuo Bleda, Thraciam & Illyricum cœpit vaſtare. Cui Theodoſius, datis ſeptem millibus libris, promiſſis etiam ſingulis annis mille libris, à ſuis finibus exire perſuaſit. Ipſe verò Theodoſius, paulò pòſt apud Conſtantinopolim diem ſuum finiuit, 41 imperij ſui anno; anno autem poſt mortem patrui ſui vigeſimo ſexto. Cætera de Theodoſio iſto verſus narrabit, & alia ſibi contemporanea.

De eodem Theodoſio Imperatore, verſificè narratur.

Theodoſio ſolo regnum retinente minore,
Tranſit ab Hiſpanis gens Vandala plena furore,
Aphrica conteritur, totaq́; capta dolet.
Catholicus fuerat populus qui dicitur Apher,
Aphrorumq́; fidem ſubuertit Vandalus acer,
Unde fides Chriſti pauca remanſit ibi.

Quomodo Diabolus apparuit Iudæis in ſpecie Moſi.

Sub ſpecie Moſi loquitur nunc dæmon Hebræis,
Deuotè quis ſuſcipitur ſatis a Phariſæis,
Quis dare dona Dei priſtina ſpondet eis.
Inſula Creta fuit, cui prædicat ille futura,
Omnia quæ narrat, promittit eis valitura,
Spondet eis patriam conciliare ſuam.
Per mare tranſite, ſicco pede (dixit) abite.

Atque

Atque Hieroſolymam me præueniente, redite,
Omnia quæ ſcribi vultis, habetis ibi.
Quumq́; per æquoreos fluctus conducis Hebræos,
Turba ſimul ſequitur, ſpes magna fouet Phariſæos,
Impetus æquoreus quam cito claudit eos.
Parsq́; reſeruata, quam non maris obruit vnda,
Fit cito catholica Chriſti baptiſmate munda,
Cætera quæ periit piſcibus eſca fuit.

De Martiano & Valentiniano Imperatoribus, quadrageſimis ſextis ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 453, Martianus conſilio Pulcheriæ ſororis Theodoſij iam defuncti, 46 ab Auguſto, Imperium Orientis ſuſcepit: adhuc regnante Valentiniano in Occidente, qui erat 45 ab Auguſto. Martiano igitur & Valentiniano Imperatoribus, Atila rex Hunnorum, ſubiugatis ſibi fortiſſimis gentibus Oſtrogothorũ, & Gepidarum aliisq́; diuerſis populis, totam Macedoniam, Myſiam, Achaiam, & Thraciam peruagatur. Odiebat autem Atila Romanos, propter antiquam eorum dignitatem. Odiebat etiam Wiſogothos, propter eorum fortitudinem: vtroſque etiam opprimere intendebat. Sed ambas gentes, ſimul inuadere, Romanos ſcilicet & Wiſogothos, non volebat: timebat enim, ne aduerſus eum vtrique ſociarentur, vnde & eos per ſuam verſutiam ab inuicem ſeiungere, & in alterutrum concitare conabatur. Proinde Valentiniano Romanorum Imperatori in dolo ſcribebat, ſe contra Romanos agere nolle, ſed contra Wiſogothos. Scribebat etiam Wiſogothis, nihil contra eos agere, ſed contra Romanos.

Eutius autem tunc patricius Romanorum, fraudẽ Atilæ præcognoſcens, Theoderico regi Gothorum ex perſona Valentiniani Imperatoris ſcribit; monens diligenter, vt contra Atilam immaniſſimum tyrãnum, totius orbis inuaſorem, ipſe cum Romanis conueniret. Igitur Atila indicit Wiſogothis bellum. Wiſogothi autem per legatos rogantes Romanos, Eutium patricium accipiunt in auxilium. Hic Eutius autem aſcitis ſibi Francis, & Sarmatis, & Burgundionibus, Saxonibus, Ripariolis, Brionibus, multisq́; Celticæ ac Germanicæ nationibus, Wiſogothis ſuccurrit.

Atila verò cum Aldarico rege Gepidarum, & Vialamire Rege Oſtrogothorum, innumeriſque Regum nationibus mouet procinctum. Itaque in campis Catalauniæ vterque exercitus ſedet. Atila in interioribus viſceribus pecorum, per Pythones euentum rei perquirit; ſeque vincendum intelligit. Sed ex altera parte principem, omnium potentiorem, eſſe caſurum, in fœdiſſimis præſagiis auguriisque præſenſit. Atila pugnam aggreditur, Romani tũc eminentiorem locum habebant. Itaque ab hora nona vſque in noctem, acerrimum bellum protenditur. Theodericus autem rex Wiſogothorum, ſicut Atila in auguriis præuiderat, in bello occubuit. Atila verò in fugam verſus, victum ſe prodidit, ſed noctis beneficio potuit occultari. Mane facto, Wiſogothi regem ſuum requirunt; ſed mortuo inuento, iterum in hoſtes irruêre, cum Thuriſmundo filio regis occiſi diſponunt.

Eutius autem patricius, timens, ne fortè, ſi Hunni penitus delerentur, Gothi extunc in nimiam gloriam eleuati, Romam opprimerent, dicit ad Thuriſmundi filium Theoderici: Si fratres tui mortem regis cognouerint, regnum inuadent. Tu ergo velociter domum reuertere, ne in ſolio regni debeas à fratribus præueniri. Taliter à patricio ſeductus iuuenis, relictis hoſtibus, domum feſtinãter abiuit. Deprehenſum eſt poſtea, quòd Atila viribus ſuorum deſtitutus, de ſubſelliis ſuorum ignem ſibi magnum præparauerit. In quem, ſi in eum hoſtes irruerent, volebat immergi. Refert eorum ſcriptor Iordanis, quòd in eodem famoſiſſimo prælio ceciderint 165000, ex vtraque parte; exceptis 15 millibus, qui in congreſſu Francorũ & Gepidarum priori nocte corruerunt.

Thuriſmundus occiſo Theoderici regis filio, à ſuis rex creatus, conſilio Eutij patricij Tholoſam ciuitatem ſuam ingreditur.

Atila recedentibus Wiſogothis, ſecurus iam factus, verſus Romam iter cõuertit, & in via obſidione cingit vrbem Aquilegiam, metropolim Venetiarum. Quam lõgo tempore obſeſſam, cùm vincere eam ſe poſſe non crederet, atque de receſſione iam cogitaret, quadam die circa muros vrbis deambulans, videt ciconias pullos ſuos paruulos ex nidis extra ciuitatem portantes. Vbi aduocans milites ait: Iſtæ aues, futuram ciuitatis cladem perpendũt, propter quòd etiam filiolos exportauerunt. Hæc aiens, milites ad euerſionem loci fortiùs animauit. Vnde inſtructis machinis,

ſ

variiſq; tormentis, vrbem repentè deuicit, & vſq; adeò deſolauit, vt prioris formæ ædificij veſtigia non valeant inueniri. Aſſerunt multi, quòd vrbem vacuam inuenerit: quia ciues per mare, quod eſt eis contiguum, reliquias ſanctorum in Venetias, cum omni ſupellectile, nauigio detulerūt. Ibiq; deinceps perpetuò, habitantes, Veneti, quaſi aduenę ſunt nominati. Vnde inter Gradenſes, qui priores ipſius loci habitatores, & Aquileienſes, de patriarchatu vſq; hodie controuerſia verſatur.

Exercitus Atilę ibi tantus fuit, quòd ſuis clypeis aggerem ad ſimilitudinem rotundi montis, ob futuram memoriam Atilæ, cōportauit. Alij verò dicunt, eum per Cæſarem Iulium fuiſſe congeſtum. Ego Gotfridus montem illum vidi meis temporicus benemunitum & inhabitatum.

Atila poſtmodum talibus elatus euentibus, omnes Venetias circueūdo vaſtauit. Atque in Liguriam procedens, Mediolanum & Papiam crudeli animi aduerſione depopulatus eſt. Atila de Liguria tendit Romam; cui Leo Papa longè occurrit: &, ne vrbi noceat, precibus impetrauit. Illud etiam Atilā ab Vrbis acceſſu maximè refrę nauit, quòd Alaricus, prior rex Gothorum, poſtquam Romam expoliauit, ſubitanea morte deceſſit. His itaque de cauſis Atila frænum retrò conuertit, & ad propria remeauit.

Interea Valentinianus, virtutem Eutij præfecti æmulatus, eum cum Boëtio ſenatore, præcepit occidi. Eapropter & ipſe paulò pòſt, ab inimicis eſt interfectus, anno imperij ſui trigeſimo. Quo mortuo, Maximus vxorem eius Eudoxiam ſibi copulauit, & Imperium vſurpauit. Deinde Gisericum Regem Vandalorum ad Vrbem vocat. Romani, Vandalorum aduentu perterriti, vlciſcuntur in Maximum, eumq; necantes in minutiſſima fruſta decidunt. Ipſi autem metu Vandalorum fugientes, Vrbem relinquunt.

Gisericus rex, vrbem quaſi vacuam ingreditur. Papa Leo ingredienti occurrit in porta, eumq; ab incendio vrbis, & occiſione ciuium, abſtinere precatur. Rex barbarus Vrbem ingreſſus, omnem prædam rapuit, Eudoxiam cum duabus filiabus abduxit: atque per dies 15 in vrbe moratus, ab incēdio & occiſione ciuium abſtinuit, ſicut Papa rogauit. Facta eſt hæc ſecunda ab Alarico Romanæ vrbis captiuitas; per violentiam Vandalorum; anno ab Vrbe condita, 1204. Poſtea Giſericus filio ſuo Tranſmundo filiam Valentiniani principis in matrimonium copulauit.

Atila verò ab Italia in patriam reuerſus, nuptias celebrat, & eadem nocte per fluxum ſanguinis de naribus inebriatus expirat. Iſte eſt Atila, metus orbis, flagellum Dei, ſuperbus inceſſu, oculos furioſos circunferēs, amator belli, manu propria temperatus, conſilio validus, ſupplicantibus exorabilis, propitius cunctis in fide receptis: forma breuis, pectore lato, minutis oculis, capite grandiore, rara barba, canitie conſperſus, ſimus naſo, colore tetro.

Vndecim millium Virginum tempus, & martyrium.

Avthor Iordanis ſcribit, in exercitu eius fuiſſe quinquies centum millia. Atila, vndecim millia Virginum apud Coloniam ſimul martyrio coronauit. Nicaſium epiſcopum Rhemis occidit. Martianus Imperator paulò pòſt à ſuis fraude necatur, anno imperij ſui ſeptimo.

Item de eodem Martiano Imperatore, verſificè narratur.

Nunc Cæſar Martianus ſtetit ordine primus,
Nunc rex Gothorum dat prælia Theodericus,
Quem timet Italicus pro feritate ſitus.
Obtinet Hiſpanos, belloq; premit Catalanos,
Siciliaq; Pharo poſuit tentoria prano,
Omnia diripuit vulnere, Marte, manu.

De Papa Leone.

Sex annis Martianus vixit numerandis,
Primus papa Leo viginti præfuit annis,
His menſes denos iungite, biſq; duos.

De Simplicio Papa, & Felice.

Simplicius Roma poſt primum papa Leonem
Suſcipit Eccleſiæ dignè recolendus honorem,
Annos quindenos vita beata fouet.
Adde dies ſeptem, quibus hic non vixit ineptè,
Felicis Papæ poſt annos exprime ſeptem,
Vndenos menſes, octo decemq; dies.
Tempore felicis fuerat rex Theodericus,
Impius, impatiens, Gothorum doctor iniquus,
Nomine Chriſticola, re ſceleroſus erat.

De Gelaſio Papa.

Gelaſius Papa ſtat tempore Theoderici,
Et ſub Zenone Gothorum dogmata vicit,
Annis bis binis, menſibus octo fuit.
Ter ternoſq; dies detulit ad requiem.

De Leone Biſſa Græcorum Imperatore, quadrageſimo ſeptimo ab Auguſto.

Anno

Anno ab incarnatione Domini 440, Leo Biſſa apud Conſtantinopolim Orientis ſuſcepit imperium, 47 ab Auguſto. Qui filium ſuum Leonem, ſocium imperij elegit: Occidentis verò imperium Mauronianus apud Rauennam accepit, qui iuxta Taſtonam ciuitatem, quarto regni ſui anno occiſus eſt. Poſt hũc Seuerus ſine iuſſu Auguſti apud Rauennam tunc regnũ inuaſit. Qui etiam quarto anno Romę diem obiit. Leo Imperator Zenonem, generum ſuum, Orienti præfecit. Leo Imperator cum Oſtrogothis pacem componens, Theodericum filium Theodemari (ſcilicet Veronenſis) de quo Teutonici ſæpiſſimè miram narrãt audaciam, obſidem recepit cùm octo eſſet annorũ. Leo Leonem filium Zenonis generi ſui, qui Orientẽ tenebat, Imperatorem fecit. Ipſe autẽ obiit vndecimo imperij ſui anno. Zeno Imperator Orientis Romam veniẽs, à populo & à Senatu gratanter receptus eſt.

De Zenone Imperatore, quadrageſimo octauo, ab Octauiano Auguſto.

Anno igitur ab incarnatione Domini 476, Zenon, natione Iſaurus, quadrageſimus octauus ab Auguſto, Imperium ſortitur. Porrò Occidẽtale imperium, id eſt Romanum, nepos eius tenuit. Quo à regno pulſo Oreſtes patricius filium ſuum, Auguſtum dicendum, Imperatorem Occidentis creauit.

Interea Odoacer, natione Rutenus, ex vltimis finibus Pannoniæ, cum Turcilinguis, & Cyris, & Herulis gentibus, ad inuaſionem Romanorum mouit exercitũ. Cui dum Oreſtes patricius in terminis Ligurię occurrit, viſa manu eius, perterritus fugit, & in Ticinum ſe contulit. Quem Odoacer inſecutus, capta Vrbe occidit, atque inde per totam Italiam milite fuſo regium nomẽ vſurpat. Iſte Odoacer, à terra ſua egreſſus, dum per inferiores Noricas partes, vel Pannoniæ ſuperiores, tranſiret, virum Dei Seuerinnm, Rauennatem epiſcopum, qui verbum Dei prædicans ad radicem montis cellam conſtruxerat, adiit; eumque de euentu rerũ conſuluit. Qui ſpiritu prophetiæ, omnia quę pòſt euenerunt, ei prędixit.

Auguſtus (proprium nomen eſt) prædictus, filius Oreſtis patricij, patre ſuo, eodem ſcilicet patricio, iam occiſo, & patria capta ac deuaſtata, imperialem purpuram ſponte depoſuit, vndecimo menſe regni ſui. Odoacer, iam nullo ſibi reſiſtente, vrbem Romam ingreditur vt hoſtis, ſibique ſubiectam tanquam rex vbique diſponit. Poſtremò, tota Italia ſeruitio ſuo per quatuordecim annos mancipata fuit, &, tanquam Dominus, eam graui ſeruitute depreſſit. Cætera de Zenone verſus habent.

Item de Zenone Imperatore, verſificè narratur.

Zeno pater patriæ dum regna paterna teneret,
Inclytus eius erat Leo filius, vnicus hæres,
Militia validus, prælia ſæpe gerens.
Ille necem quæſiſſe patris, falſo reputatur,
Zeno pater cui dicta patent, iubet vt moriatur,
Mater ab oppoſitus obuiat arte ſatis.
Carcere detento mater triſtiſſima nato.
Curat ei ſimilem iuuenem ſupponere fato,
*Filius euadit clam, ſed * ille cadit.*
Æſtimat ergo pater morti ſuccumbere natum,
Seruat eum mater, ficta ſpecie monachatum,
Annis ter quinis clauſus habetur ibi.
Filius ipſe Leo vulgi ratione vocatur,
Præcipitur, quicunque Leo dicat, moriatur.
Permanet edictum cum feritate ratum.
Annis quindenis dum ſic Leo clauſus habetur,
Aſtrologus cum Grammaticis ſatis arte docetur,
Philoſophus iuuenis totus in arte fuit.
Nutrit auem mater, humano more loquentem,
Plangere quã didicit iuuenem, cum matre dolente,
Heu Leo, mi nate, gloria noſtra tacet.
Victima paſchalis Zenone ſedente paratur,
Pſittacus in medio plangit, luctus renouatur,
Heu Leo dixit auis, cur Leo nate peris?
Claro ſermone dum nominat ipſe Leonem,
Corda ducum pietate monet, renouatq́; dolorem,
Et regina ſedens, plorat vt antè ſolet.
Zeno miratur, cur turba ducum lachrymatur?
Quærit, & iratus, quæ cauſa, quis ille reatus,
Qui modò primatum turbat vtrunque latus.
Mater ait; cognoſce magis, te Zeno timeri,
Cur plorat, cur turba dolet, timet ipſa fateri,
Noſcere ſi manis, iam tibi narrat auis.
Zeno refert, tu (quæſo) mihi monſtra rationem,
Quem iuuenem deplorat, auis tua, quémve Leonẽ,
Viſcera nanque mea pſittacus iſte monet.
Edictum quod protuleras (ait illa) recedit,
Te ſolùm, ſi fortè velis, ſententia lædit,
Eſſe mihi licitum dicere, Zeno dedit.
Noſce tuum natum falſo damnâſſe relatu,
Viuere monſtratur qui creditur eſſe necatus,
Tu pater, hic natus, me genitrice datus.
Pulchrior eſt Venere, ſapiens, validiſſimus armis,
Summis principibus charus, ſpes vnica paruis,
Quem decet imperium iam retinere tuum.
Si cupis ergo, duces paſchalia feſta tenere,
Me mihi, vel tibi te, lætum ſi quæris habere,
Ablue peccatum, rem pietate gere.
Eſto pater, feritate carens, ſerua rationem,
Mitte pater, natum dignare vocare Leonem,
Ipſe Deus iubet hoc, curia tota monet.

Ceſſat vt illa loqui, primatum curia ſurgens,
Dat pedibus proſtrata preces, regemq́; perurgent,
Tum prece, tum lachrymis, gaudia ferre ſuis.
Motus ad iſta pater, dum curia tota rogaret,
Eſſe mihi natum, dixit, non ipſe putarem,
Sileo nunc, viuit, opto petita dare.
Annus bis denis, Zenonis gloria ſedit,
Alter Anaſtaſius tunc Romæ Papa reſedit,
Annus ei ſpatium ſolus in orbe dedit,
Vndenos menſes, viceſicq́; diem.
Symmachus eſt Papa cum principe Theoderico,
Sedit & Hormiſda ſub eodem preſule iniquo,
Nunc & Anaſtaſij Cæſaris hora venit.

De Anaſtaſio Imperatore, quadrageſimo nono ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 491, poſt primum regem Frācorum Pharamundum, regnabat ſuper Francos Clodouæus, cuius tempore Zeno Imperator moritur, anno imperij ſui 17. cui ſuccedit Anaſtaſius 49, ab Auguſto. Coniugem autem accepit Ariadnem.

Regnante igitur Anaſtaſio in Oriente, Theoderico verò Ariano Romam premente, Symmachus & Laurentius propapatu in Vrbe contendunt; cui controuerſiæ cum effuſione ſanguinis multorum, tam clericorum quàm laicorum, tribus annis protelatæ, Theodericus, ſynodo vocata, finem impoſuit. Nam Symmachum, ſaniori conſilio electum, in papatu firmauit; Laurentium depoſitum, in ciuitate Lucerna fecit epiſcopum. His temporibus rex Vandalorum Tranſmundus, Giſerici filius, propter fidem catholicam 220 epiſcopos in inſulam Sardiniam exilio tradidit.

Ipſis diebus in Aphrica quidam Olympius Arianus, ſedens in balneo, dum ſuperbè blaſphemaret in Chriſtum, igneo gladio eſt de cœlo percuſſus. Alius quidam cum ab Ariano quodam epiſcopo baptizaretur, dicente ipſo epiſcopo, Baptizo te in nomine Patris, per filium, in Spiritu ſancto: ilicò aqua tota de fonte diſparuit. Hoc viſo, is qui baptizādus erat, ad catholicam eccleſiam cōfugit, & baptiſmum ſuſcepit.

Interea Imperator Anaſtaſius Clodouæo regi Francorum per epiſtolas obtulit conſulatus ordinis dignitatem. Ipſe verò Imperator ab hæreſi Eutychiana propter admonitionem Papę Hormiſdæ non recedens, imperij ſui anno vigeſimo octauo fulmine ictus, interiit. Clodouæus autem rex Francorum, anno trigeſimo regni ſui, vita deceſſit, & Lothariū filium ſuum, cum tribus aliis filiis reliquit, qui regnum inter ſe diuiſerunt.

Item de Anaſtaſio Imperatore, verſificè narratur.

Cæſar Anaſtaſius per Gothos bella perurget,
Hereticus Theodericus nunc opprimit Vrbem,
Nec potuit Gothos tollere Marte ſuo.
Nunc duo Pontifices ipſis patuêre tyrannis,
Laurentius Symmachusq́; ſedent plenis tribus annis
In quibus errorem Gothica turba fouet.
Catholicas nunc eccleſias gens Vandala claudit,
Cuius & errori regio deuicta ſubaudit,
Fana per eccleſias Arianiſta parat.
Tranſmundus rex ipſorum feritatis amicus,
Pontifices dedit exilio trangreſſor iniquus,
Centum pontifices carcere Sardus habet.

Miraculum in blaſphemum Arianum.

Blaſphemare Deum dum cernitur Arianiſta,
Fulgure de cœlis mox lingua peruritur ipſa,
Hac vbi lingua luit, cætera turba fugit.

Miraculum in baptiſmo Ariani cuiuſdam.

Dum baptizare quendam cupit Arianiſta,
Vnda parata ſibi ſubitò diſparuit ipſa,
Obſtupuit iuuenis, conſuluitq́; ſibi.

De Iuſtino Imperatore, quinquageſimo ab Octauiano Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 519, in Francia regnante Lothario, filio Clodouæi, cum tribus fratribus ſuis, Iuſtinus ſenex, natione Iſauricus, vel Illyricus, quinquageſimus ab Auguſto, ſuſcepit imperium, conſentiente ſenatu.

His diebus Rex Hildericus, filius Tranſmundi, quē mater eius Eudoxia docuit eſſe catholicū, vniuerſos epiſcopos in exiliū à patre ſuo relegatos, benignè reuocauit.

Iuſtinus Imperator, etiam zelo catholicæ fidei, hæreticos perſequebatur: ad quē Theodericus Arianus Ioannem Papam tranſmiſit, denuntians, quia niſi Iuſtinus à perſequutione Arianorum ceſſaret, ipſe Chriſtianos vellet affligere. Iuſtinus, precibus Papæ Ioannis inclinatus, aſſenſit, ipſumque Papam cum honore dimiſit; quem Theodericus & Boëtium priùs necari pręceperat; propter quæ ſcelera, Theodericus ab hac luce ſubitò raptus, imperij ſui 30 diſparuit: & iuxta dialogum beati Gregorij, à quodam ſanctiſſimo eremita viſus eſt, à Ioanne Papa & Symmacho, quos ipſe occiderat, in Ætna monte corporaliter in ignem præcipitari. Quod autem quidam dicunt, ipſum Theodericum fuiſſe

fuiſſe Hermenrico Veronenſi, & Atilæ contemporaneum, non eſt verum. Conſtat enim, Atilam longè poſt Hermēricum fuiſſe, Theodericū etiam longè poſt mortem Atilæ, quum eſſet puer octennis, Leoni Imperatori in obſidem datum fuiſſe. Theodericus dum ei mors immineret, filium filiæ ſuæ Amalſiundę, nomine Athalaricum, puerum decem annorū, Gothis principibus commendauit, cui & Imperium tunc Romæ reliquit; exorans Gothos, vt ſenatum & populum Romanum diligerent, & principem ſororis ſuæ Iuſtiniano relinquens imperium, octauo imperij ſui anno migrauit à ſeculo.

Item de eodem Iuſtino Imperatote, verſificè narratur.

Iuſtinus ſenior meruit nunc ſede leuari,
Iuſſit pontifices & ab exilio reuocari,
Eccleſias aperit, flumine, rure, mari.
Iuſtinus ſeptem feliciter imperat annis,
Tempora nunc veniunt Papæ numeranda Ioannis,
Hic annos binos vixit in orbe ſuo.
Addere ter ternos menſes curemus ad annos
Octo, decemq́; dies, etiam ratione notandos,
Nunc quoque Gothorum feruet in orbe dolus,

De Felice papa.

Tertius eſt Felix Iuſtini tempore papa,
Quattuor annorum cui tempora ſunt reputata,
Inſuper & menſes tres ratione vacant.

De papa Bonifacio.

Et Bonifacius eſt Iuſtini tempore præſul,
Annorum cui binorum vix tempus habetur,
Vigintiq́; dies dans ſibi digna quies.

De Iuſtiniano Imperatore, quinquageſimo primo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 527, Iuſtinianus, ab Auguſto quinquageſimus primus, ſumpſit imperium, regnantibus in Francia adhuc filiis Clodouęi. Iſte chriſtianiſſimus, imperiū quaſi iam mortuum prudentiſſimè ſuſcitauit, rempub. reparauit, de Perſis per Beliſarium patricium magnificè triumphauit; Leges antè editas, nimietate diffuſas, in compendium cōformauit: atque, inter alia infinita eccleſiarum beneficia, eccleſiā ſanctæ Sophiæ, id eſt ſapientiæ diuinæ, quę eſt Chriſtus filius Dei, in Cōſtantinopoli, miro opere & ornamento cōſtruxit: regem Herulorum, nomine Craten, conuertit & baptizauit.

Tunc etiam rex Hunnorum Garda, & cum eo mulier quædam vidua ex principibus Hunnorum, & alij gentis illius, centum millia baptiſmi gratiam receperunt. Rex itaq; Athalaricus cum matre ſua Eudoxia, in tuitionem Iuſtiniani Imperatoris ſuſcipitur. at Athalarico poſt pauca à ſuis occiſo, mater eius Theodatum ſuſcepit in regnū: qui poſtea ingratus & perfidus, eam in balneo ſtrangulauit. Iuſtinianus Vandalis ab Aphrica prorſus eliminatis, Aphricā in Romanā prouinciā reformauit. Theodatus traditor & ſtrangulator vxoris, pœnas Iuſtiniani metuens, Agapetum Papam ad Imperatorem pro petenda indulgentia & pace trāſmittit; qua impetrata, fecit ſe ab ipſo pontifice ad fidem catholicam reuocari: vbi & ipſe pontifex diem ſuum functus, dum per portam regiæ vrbis, eius feretrum portaretur, cęcus quidam tacto feretro, fuit illuminatus.

Poſt hæc, Beliſarius patricius, Theodatum ob cōmiſſum in vxore ſcelus, & Witegeſium poſt Theodatum, regnum inuadentem, captum ab Imperatore trāſmiſit: atq; totum regnum Gothorum, quod Iordanis actor eorū per duo millia annorum & amplius ſtetiſſe commemorat, tunc finiuit. Sic per eum ſub Iuſtiniano, tam Vandalis ab Aphrica, quàm Gothis ab Italia extirpatis, vtraſq; prouincias in priſtinam Romanorum ſubiectionem reduxit.

Huc uſque Iordanis epiſcopus (natione Gothus, vt ipſe teſtatur in ſua Chronica) Gothorum hiſtorias protelauit.

Beliſarius patricius cum Theodeberto filio Clodouęi, fratre Lotharij, qui cum ducētis millibus Italiam inuaſerat, bellum commiſit: & rogantibus Francis, pacem conceſſit: atque ſine damno Romani militis Italia exire perſuaſit.

Interea Parthi, totam Syriam & vrbem Antiochiam inuadunt, & depopulantur: quibus occurrēs Beliſarius patricius, Vandalorum & Gothorū triumphator, vicit, & à terminis Romanorum repreſſit. His diebus Gothi cum Rege ſuo Totila tumultuantes, in Italiam iter deflectunt.

De Lombardis, & Priſciano grammatico, item de regula ſancti Benedicti.

HIs temporibus gens Lombardorum, quæ ab inſula Scantia, quam alij vocant Scathinauiam, à qua etiam Gothi egreſſi fuerunt, cum Alboino rege ſuo, in Pannonia habitando, * qui nō multò pòſt Italiam occupauerunt (ſicut poſtea dice-

mus) Beliſarius patricius in Italia manens, præcepto Theodoræ Auguſtæ, Sylucrium papam inuitus in exiliũ miſit. Vigilio quoque ſucceſſori ſuo ſimiliter fecit. Priſcianus tunc libros grammaticæ artis ad Iulianum cõſulem & patricium à Cæſarea ſcripſit. His etiam diebus beatus Benedictus abbas regulam monaſticam ſcripſit.

Iuſtinianus princeps egregius, Republica ſuo tempore ſatis ſublimata, anno 39 imperij ſui diem obiit.

Hucuſque Victor epiſcopus Turonorum chronica ſua perduxit. Cætera de Iuſtiniano & de pontificibus ſui temporis, verſificè proferamus.

Item de eodem Iuſtiniano Imperatore, verſificè narratur.

Suſcipit imperium pro tempore Iuſtinianus,
Cuius & efficie legalia iura petamus,
Iure ſuo regimur, nam ſua iura damus.
Eius ab imperio gens Vandala victa fugatur,
Omne decus Domini virtute ſua reparatur,
Gaudet & eccleſia pace manente ſua.
Per triginta duos vitam deduxerat annos,
Hic quoque cum Gothis conflixit ſepe tyrannis,
Gothorum princeps Athalaricus adeſt.

De Papa Ioanne & Agapeto.

His modo temporibus fuit alter Papa Ioannes,
Vixit & Agapetus reſidens tunc præſul amandus,
Hi duo dum fuerant Athalaricus erat.
Præſul vterque fuit, annis quaſi bis duodenis,
Gothorum regis Theobaldi cepia venit,
Ille per Italiam peſſima geſta dedit.

De Syluerio papa, & Theobaldo rege Gothorum, ſecta Arianorum.

Viuit adhuc magnus quem ſcripſi Iuſtinianus,
Sylucrium papam ſub eo nunc commemoramus,
Octo ſibi menſes viuere ritè damus.
Syluerius ſine decreto fit Iuſtinians,
Theobaldus ſimul & Gothi nunc hæreſiani
Ipſum conſtituunt, Cæſaris ira ſalit.
Dum Theobaldus obit, commotus Iuſtinianus
Imperat vt Gothi quos nouerat hæreſianos,
Cedat ab Italia pernicioſa manus.

De Vigilio papa, & altero Gothorum rege.

Vigilius papa vixit cum Iuſtiniano,
Viuere ſex annis quem tempore commemoramus,
Vigintiq́; dies, plus quoque quinque damus.
Nunc rex Gothorum capitur dictus Vigilogus,
Iuſtinianus eum miſſum ſibi morte malorum
Iudicat, & gladio pertulit ille forum.

De Pelagio papa.

Pelagius papa fuerat cum Iuſtiniano,
Annis bis binis quem viuere commemoramus,
Pluſq́; decem menſes de ratione damus.
Pelagius papa cùm vellet in Vrbe ſacrari,
Pontifices ad ſacra duos peragenda vocauit,
Hi duo ſufficiunt ad ſacra, canon ait.
Sicq́; Ferentinus, ſic præſul adeſt Peruſinus,
Presbyter Andreas, hi tres tenuère triclinum,
Non fuerant plures, nec tibi narro minus.

De Ioanne pontifice, & portento quodam.

Tertius eſt cum Iuſtiniano papa Ioannes,
Hic modo biſſenos cum Cæſare vixerat annos,
Vndenos menſes viceſimq́; diem.
Nunc acies quaſi pugnantes ſuper æthera viſa
Sunt, velut ignita, multaq́; videntur vbique,
Quid ſit & vnde venit, nec recitare licet.

De Iuſtino iuniore, Imperatore Græcorum, 52 ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 567, regnante in Francia Hilperico, filio Clotharij regis cum trib. fratribus; Iuſtinus iunior, Iuſtiniani nepos, natione Thrax, quinquageſimus ſecundus ab Auguſto, imperium, ab Eutychio patriarcha coronatus, ſuſcepit. Iſte Eccleſias ab anteceſſore ſuo inſtitutas, multa largitione ditauit. Huius dieb. pax inter Romanos & Perſas rumpitur. Imperator autem ad Aretam regem Indorum Iulianũ tranſmiſit: qui eum (ſicut hîc deſcribimus) ornatum inuenit.

Stabat itaq; rex penè nudus, habens circa lumbos tantùm cincturã, & linea veſtimenta auro contexta, & circa ventrem indumenta ſciſſa, margaritis precioſis conſerta: in brachiis habebat quinos circulos, & aureas armillas: in capite, pannum gemmis ornatum: in collo, torquem aureum. Super quatuor elephantes, rotis quatuor, curru excelſo innitebatur ſtans. Scutum paruiſſimum deauratum, cum duab. lanceolis, in manu tenebat. Quem cùm Iulianus contra Perſarum regem nomine Eunucho armaſſet, reuerſus eſt.

Item Iuſtinus, miſſo Narſe, cum auxilio Longobardorũ, Totilam regẽ Gothorum interfecit, & Gothos de Italia radicitùs extirpauit: & Bucelinũ principem regis Francorum, ad deuaſtãdam Italiã miſſum, occidit: atq; Sindoaldũ regem Brẽdonũ, qui de comitibus Odoacri adhuc in Italia ſupererat, ſuſpẽdio peremit. Itaq; cùm Narſes, deletis omnib. barbaris, Italiã in ſtatum priſtinũ reduxiſſet, Romani (vt aſſolet) eius proſperis ſucceſſibus inuidẽtes, apud Auguſtum atq; apud vxorem eius accuſabãt. quamobrem Imperator miſit Longinum ad occupandum locum eius, in Italiam.

Sophia

Sophia quoque Auguſta, furore muliebri ſuccenſa, Narſen ſicut eunuchum inter mulierculas ſuas ponendum, & more mulierum ſibi ſeruiturum minabatur. Quæ omnia Narſes grauiſſimè ferēs, Neapolim ſe contulit, miſſaq; legatione Longobardos in Italiam vocauit: quorum aduentum igneæ acies in cœlo (teſte Gregorio) præceſſerūt, & viſæ ſunt à multis, quæ & futuram effuſionem ſanguinis indicabant. Ex tunc Roma non ſolùm prouincias Tranſalpinas, ſed & ipſam Italiam, quæ ab illo tempore à barbaris, quos Longobardos vocamus, inhabitatur, amiſit. Porrò Iuſtinus Imperator Tiberium comitem in filium adoptauit, & Cæſarem legit, cùm verò ſe moriturum cognoſceret, vocato ad ſe Eutychio pontifice & ſenatu, Tiberiū ex Cæſare fecit Auguſtum. Ipſe autem vndecimo imperij ſui anno, diem obiit.

De eodem Iuſtino verſificè, & de Papa ſui temporis.

Iuſtinus minor, imperij dum ſede ſederet,
Vngaricos proceres ſecum decreuit habere,
Aduerſus Ligures prælia multa gerens.
Vigilogus rex Gothorum tunc prælia geſſit,
Hiſpanos feritate ſua gladioq; repreſſit,
Quæ multas vrbes diſſipat atq; tenet.

De Papa Pelagio.

Surgit Pelagius nunc Romæ Papa ſecundus.
Germine Romanus, diſcretus & ore facundus,
Sed ſine Iuſtini lege reſedit ibi.

Lombardi Romam & Italiam premunt; inundatio magna; & Fabianus Papa eſt.

Nam Lombardorum violenta manus populorum,
Igne, fame, gladio, partes premit Italicorum,
Vrbs erat obſeſſa, Romuleumq; ſolum.
Tantaq; nunc orbi pluuiarum copia cedit,
Quòd populus iam diluuium conſurgere credit,
Deſtruxit pontes, plurima damna dedit.
Nunc minor vndenis Iuſtinus præſidet annis,
Tunc primus Benedictus erat præſul venerandus,
Vno plus menſe ſexq; decemq; dies.
Mira fames Ligures, & belli copia preſſit,
Primaq; Lombardis ſuper illos gloria ceſſit,
A longis barbis nomina fama trahit.

De Tiberio Conſtantino Imperatore Græcorum, quinquageſimo tertio ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 576, Tiberius Cōſtātinus, natione Thrax, ab Eutychio patriarcha coronatur: qui ab Auguſto quinquageſimus tertius imperauit. Iſte dum in palatio ſuo deambularet, & crucem in pauimento ſculptam videret, dixit: Eleuetur ſignum crucis hoc à pauimento: crucem enim Domini debemus adorare, nō pedibus conculcare. Qua ſublata, iterū aliam crucem ibidem ſculptam inuenit: qua rurſus inde ſublata, tertiam iterum crucem ibi ſculptam aſpexit. Quapropter ibidem profundam foueam fieri iuſſit, vbi fodiendo, multum aurum inuenit.

Similiter poſtea mortuo Narſe patricio, in puteo quodam aurum plurimum eſt inuentum: quæ omnia Imperator more ſuo pauperibus erogauit. Idem Imperator Italia tunc à Lombardis vaſtata, ſub Papa Benedicto, multas naues ab Ægypto frumento onuſtas, Romanis fame laborantibus miſit, Perſas per ducem Mauricium glorioſè deuicit, quem poſtea ſibi generum & Cæſarem fecit. Item Hilperico, regi Francorum, mirifica dona tranſmiſit.

His diebus Gregorius Romanæ eccleſiæ archidiaconus, à Papa Pelagio Conſtantinopolim miſſus, Moralia Iob, Leandro deſcripſit; atque Eutychium ipſius vrbis epiſcopum, de fide reſurrectionis errantem, coram Imperatore correxit. Tiberius autem ſubſtituto ſibi in imperio genero ſuo, Mauricio, āno imperij ſui ſexto, in pace quieuit. Cætera de Tiberio, verſus habent.

De eodem Tiberio Imperatore, & de Papa ſui temporis, verſificè narratur.

Tiberius cum Pelagio nunc præſule ſedit,
Gothica gens tandem proprio ſe vulnere cadit,
Sic ſibi tunc finem turba maligna dedit.
Cæſar ſex annis, vndenis Papa quieſcit,
Vndenos menſes Papa ſubiunge dieſq;,
Inſuper ad requiem iungere quæro diem.

De Mauricio Imperatore, quinquageſimo quarto ab Auguſto, & de Papa ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 583, Mauricius ex Cappadocia oriundus, primus de genere Græcorum, ab Auguſto quinquageſimus quartus imperat.

Huius diebus beatus Gregorius, Imperatoris cōſenſu, ſuſcepit pontificatum Romanum. Tunc ſanctus Columbanus Scotus, Luxouiēſis abbas, perſequutione compulſus, in ciuitatem Italiæ Bobium ve-

nit, ibiq́ue obiit. Tunc Romericus in monte ſuo Romerico, nobile cœnobium ſanctimonialium fecit, ſcilicet in regno Lothoringiæ.

Tunc etiam in Sueuia ſub diœceſi Conſtantienſi, Eccleſia ſancti Galli, valde honorabilis conſtructa eſt, eo viuente, quum eſſet abbas (vt dicitur) quadringentorum monachorum: qui omnes, ſancti eſſe creduntur, vno ſolo excepto Hebruino; qui dimiſſo tunc ordine monaſtico factus eſt maior domus, id eſt primus poſt regem in regno Francorum, per Brunihildam reginam, ſed nequiſſimam fœminam; cuius inſtinctu ille Hebruinus eccleſiam Dei eſt perſequutus, & quoſdam martyres fecit. Brunihilda tamē pro his peccatis dignam pœnam portauit: ipſa nanque à rege Clothario ad caudas equorum indomitorum ligata & tracta, finem miſerabilem, ſed dignum accepit.

Mauricius Imperator, dum beatum Papam perſequi non ceſſaret, anno decimonono imperij ſui videt in viſione monachum ante ſe ſtantem cum gladio vibrato, dicentem ſibi: Ecce, tu morieris. Quo viſo perterritus, culpamq́; ſuam cognoſcēs, papæ Gregorio & epiſcopis atque abbatibus religioſis, humiliter ſcripſit, vt apud Deum ſuis precibus impetrarēt, quo Deus eum pro ſuis culpis, non in futura, ſed in præſenti vita puniret. Ipſe quoque idipſum apud Deum multis lachrymis exorabat. Quum ergo Deus ad Eccleſiç petitionem Imperatorem vellet audire, videt Imperator in ſomnis ſe coram crucifixo apud æneam portam palatij ſtare, vocemq́; terribilem audire: Date Mauricium, date Mauricium. Et iterum; Vbi vis, ô tu Maurici, reddam tibi mala quæ feciſti? hic, an in futuro? Cumq́; ille reſpondiſſet, dicens: Non in futuro. Iuſſit eum cum vxore & liberis & cum omni ſua cognatione ad Phocam duci & tradi. Mane facto, Philippo genero ſuo ad ſe vocato, ſomnioq́; narrato, ait: Nunquid Phocam illum cognoſcis? Ille reſpondens; Iuuenis eſt, inquit, & temerarius. Nuncij interea quos ad viros Dei Mauricius miſerat, tunc reuerſi, ſimilia reſponſa ab eis in ſomnis viſa renuntiabant. Itaque exercitus à Mauricio miſſus, dum per eius auaritiam fame laborarent, in ſeditionem verſi Phocam ſibi creant Imperatorem. Quod audiens Mauricius, præfatæ viſionis præſagium eſſe percepit. Phocas inſecutus Mauricium iuxta Chalcedoniam, eum culpam ſuam recognoſcētem, cum vxore & filiis, ſecundum viſionem prædictam, decollauit. Cætera de Mauricio verſus habent.

Item de eodem Mauricio & de Papa ſui temporis.

Tempore Mauricij Romæ diademate functi
Catholicæ ſunt Eccleſiæ baptiſmate iuncti,
Gothorum populi, munere dante Dei.
Mauricij tempus viginti perficit annos,
Inſuper annus erit, recto numero numerandus,
Sub quo Gregorij vita beata venit;
Tresq́; decemq́; ſimul regit annis pontificatum,
Vrbis & orbis honor per eum dignè releuatur,
Annis, ſex menſes iungo, decemq́; dies.

De Mauricio Imperatore, & Papa Gregorio, qui ſcripſit in Iob & Ezechielem.

Gregorius cum Mauricio dum ſede leuatur.
Contemnit ſedem, deuitat pontificatum,
Iuſſu Mauricij, cogitur atque venit.
Iſte Iob expoſuit, luſtrauit & Ezechielem,
Dogmate paſtorum præfulget, & in Daniele,
Huius & Eccleſiæ gloria magna ſedet.

De Phoca Imperatore, quinquageſimoquinto ab Auguſto.

Anno ab incarnatione Domini 603, Phocas quinquageſimuſquintus ab Auguſto, imperium ſortitur, habens vxorem Leentiam nomine. Iſte primò patricij cuiuſdam ſtrator fuit, poſtea miles, ad vltimum Imperator. Anno Imperij eius ſecundo beatiſſimus Papa Gregorius migrauit ad Dominum. Tunc tertius Bonifacius Papa impetrauit à Phoca, vt, ipſius authoritate, Romana eccleſia caput omnium diceretur Eccleſiarum. Nam Conſtantinopolitana eccleſia ſe primam (puto propter regni ſedem illuc tranſlatam) inſcribebat. Poſt hūc alius Bonifacius quartus à beato Gregorio, precibus ab eodem Phoca Auguſto obtinuit, vt templum à Domitiano Imperatore conſtructū, quod Pantheon vocabatur, Eccleſiæ Dei datum in honore omnium Sanctorum dedicaretur.

His diebus Coſdroas Perſarum rex, Orientem peruagatus multas Romanis prouincias abſtulit, ac viuificç crucis vexillum ab Hieroſolymis aſportans, in ſolio ſuo, vbi ſe vt Deum adorari fecerat, poſuit. Phocas autem cùm multa ſcelera & homicidia perpetraret, ab Heraclio, Heraclij pa-

patricij prætoris Aphricæ filio, vocatu Priſci patricij generi ſui, octauo imperij ſui anno interficitur. Cætera verſibus explicentur.

Item de eodem Phoca, verſificè ponitur.

Phoca ſedet Cæſar, reſtaurat & undiq; læſa,
Agmina Lombarda ſub eo ſunt plurima caſa,
Et dedit Eccleſiis pace ſedere ſuis.
Imperio Phocæ Lombardus ab Urbe fugatur,
Tuſcia Spoletum virtute ſua reuocatur,
Pax erat Italicis, ſed recidiua ſatis.
Octo ſedens annis Phocas tenet imperiatum,
Nunc Fabianus præclarus Papa vocatur,
Anni ſolius cui modò vita fuit.

De Papa Bonifacio, qui à Phoca Imperatore primatum omnium Eccleſiarum obtinuit.

Tertius eſt Papa Bonifacius ille benignus.
Qui petit à Phoca munus per ſecula dignum,
Ut ſedes Petri prima ſit, ille dedit.
Prima prius fuerat Conſtantinopolitana,
Eſt modò Romana, melioris dogmate clara,
Petrus enim princeps dogmata prima parat.
Octo capit menſes vita Bonifacius iſte,
Bisq; decem numerando dies pro tempore ſiſte,
Sic tempus Papæ ſub breuitate cape.
Quartus cum Phoca Bonifacius ille notatur,
Annos tres, octo menſes, cui vita paratur,
Vigintiquinq; poſt ſuperadde dies.

De templo Pantheon, Bonifacio dato.

Phoca Bonifacio dat Pantheon ante ſacrari,
Qua cuncti ſtatuêre Dei ſua fana parari,
Idola conſtitui, pinguia thura dari.
Hæc domus immunda ſacra benedicitur unda,
Dæmonis exiſtens fit ſancta Maria Rotunda,
Primaq; dæmonij, nunc manet aula Dei.

De Papa Deuſdedit.

Papa Deuſdedit cum Phoca Cæſare ſedit,
Cui ternis annis populus Romanus obedit,
Vigintiq; dies plus ſibi vita dedit.

De inclinatione Romæ ſub Phoca Imperatore.

Iſte fuit Phocas cum ſeditione leuatus,
Milite fauiore regnat, nolente ſenatu,
Tunc pars nobilium perdidit enſe caput.
Nunc gens Perſarum Romanis ſubdita pridem,
Iam tranſgreſſa fidem, populus non permanet idem,
Prælia permiſcet, Roma caduca ſilet,
Cum fuerit domina, perdit gens Romula Perſas,
Sic & Hebræorum ſunt prælia priſca reuerſa,
Romanus populus perdit vtrunq; ſolum.

De Heraclio iuniore, Imperatore Græcorum, quinquageſimoſexto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 612, Heraclius, occiſo Phoca, à Sergio patriarcha coronatus, quinquageſimus ſextus ab Auguſto, ſortitur imperiũ, regnante in Frãcia Lothario, filio Hilperici. Iſte anno Imperij ſui ſecundo, genuit filium Heraclium Conſtantinum, ex Eudoxia. Mortua verò Eudoxia, filiam ſororis ſuæ Martinam, inceſtuoſè ſibi copulauit, & ex ea filiam Heraclonam ſuſcepit.

Hucuſq; Iſidorus epiſcopus hiſtoriam ſuam perduxit. Anno imperij ſui octauo dum Heraclius à rege Perſarum Coſdroë pacem peteret, nec impetraret: ipſe quarto poſtea anno, qui erat imperij ſui duodecimus, exercitum mouet in Perſidem. Eundo autem in ponte Danubij cum filio Coſdroæ habuit ſingularem conflictum. Quo ibidem occiſo & parte exercitus ipſius, tunc ad Chriſtianitatem conuerſus proceſſit, atque omnem Perſidem deuaſtauit. Coſdroëm in ſolio aureo tunc, vnà cum cruce Domini ſedentem occidit, & lignum ſanctum inde accepit. Inde reuerſus Conſtantinopolim cum triumpho, poſtea crucem Hieroſolymam reportauit. Vbi in introitu ipſius portæ, miraculum magnum apparuit: quod miraculum ego verſificè in fine capituli huius annotaui. Ab illo tempore, Exaltatio ſanctæ Crucis cœpit ab Eccleſia celebrari.

His diebus, Anaſtaſius quidam in Perſide, magus prius, poſtea Chriſtianus & monachus, cum aliis ſeptuaginta, martyrium ſub iudice Marzabona, pro fide Chriſti ſuſcepit à Perſis. Cuius tunica poſtea quidam dæmoniacus indutus, curatus eſt. Huius corpus Heraclius de Perſide aſportauit.

Eo tempore MACHOMET, quem Saraceni hodie colunt, natus de ſtirpe Iſmahelis, patre gentilis, matre Iudæus, legem ſuam prædicabat.

Eiſdem diebus, mortuo Lothario rege Francorum, Dagobertus filius eius ſatis puer erat; quem Arnolphus (qui tunc Maiordomus erat) educauit. Idem Arnolphus poſtea Metenſis epiſcopus fuit. Iſte Dagobertus in Francia ſolus regnabat; ſed fratri ſuo Heriberto circa Ligerim fluuium paucas vrbes & pagos dimiſerat. A Clodouæo enim vſque ad iſtum Dagobertum regnum Francorum inter diuerſos fratres variè diuiſum, & inter filios filiorum, confuſè & inæquabiliter regnatum erat. Terminus autem regni Francorum erat iam ab Hiſpania vſque Panno-

niam, habens in vno fine Aquitaniam, ex alio autem capite ducatum Bauariæ, qui protenditur vſq; Vngariam. Aquitaniam quidem in Occidente, Bauariam in Oriente habebat rex Francorum. Dagobertus itaque vnicus rex Francorum, leges Bauaris dedit. Qui dum patre ſuo Lothario adhuc viuente, cum Saxonibus bellum iniſſet, ab eis grauiter eſt vulneratus. Vnde poſtulato & accepto à patre auxilio, iterum cum Saxonibus pugna congreditur. Quibus glorioſè victis atque fugatis, vniuerſam Saxoniam ſuæ ditioni ſubiecit: omnesq; illius gentis maſculos, qui gladio Dagoberti ſtatura fuerant longiores, eius imperio legimus tunc fuiſſe peremptos. Eo tempore beatus Cunibertus, Colonienſis erat epiſcopus.

Heraclius interea à Sergio patriarcha ſeductus, hæreſi Eutychiana inficitur: inſuper fit mathematicus & aſtrologus: tunc per conſtellationes cognouit, quòd homines circumciſi eſſent eius imperium vaſtaturi. Exiſtimans autem homines illiuſmodi eſſe Iudæos, miſſis ad Dagobertum legatis, omnes Iudæos poſtulat iuſſu regio baptizari. Quod etiam impetrauit. Ipſe quoque Heraclius de Iudæis ſui imperij ſimiliter fecit. Non multò pòſt Agareni, qui omnes ſunt circunciſi, imperium eius inuadunt. Quos dum Heraclius, miſſo exercitu cogitat cohibere, quinquaginta millia de ſuo exercitu perdidit. Nam Heraclius apertis portis Caſpios educit, homines ſæuiſſimos, quos Alexander Magnus, propter eorum immanitatem, ſuper mare Caſpium olim concluſit, & cum iſtis aduerſus Agarenos Imperator bellum inſtaurare proponit. Angelus autem Domini, eadem nocte, dum mane fuerant pugnaturi, de Imperatoris exercitu quinquaginta millia interfecit. Vnde fractus animo Imperator, ex dolore fit tumidus; & in hydropiſin verſus, anno Imperij quadrageſimoſeptimo emiſit ſpiritum.

O iudicia Dei iuſtiſſima! quia Heraclius per virtutem & ſignaculum victorioſiſſimæ crucis glorioſiſſimè triumphauerat; poſtea Dei & ipſius crucis oblitus, magis in auguriis, quam in diuino auxilio confidebat; ab Agarenis, qui nec inter viros fuerant computandi, meruit infeliciter ſuperari. Cætera de Heraclio, & de cruce, atq; de Coſdroë, verſibus exponamus.

Item de Heraclio & de exaltatione ſanctæ crucis, & de Papa ſui temporis.

Heraclius ſtat magnificus, diademate ſummus,
Gothorum rex mirificus regnat Siſimundus,
Multos Iudæos ſubdidit ille Deo.
Expedit Heraclij iam Cæſaris acta fateri,
Qui crucis & cleri ſtuduit loca, iura tueri,
Pro cruce quanta gerit, ſermo canendus erit.
Vrbs bona Dauidica, modica ſub pace quieta,
Fertur ab antiqua Perſarum gente petita,
Marte requiſita, crux latitabat ita.

De Coſdroë.

Coſdroës iratus, diſponit vt vrbs capiatur,
Vrbs vbi pugnatur, capitur, populusq; ligatur,
Quumq; crucem rapuit Perſica gens abiit.

De aula Coſdroë, & filio eius.

Coſdrois aula fuit, valida teſtudine plexa,
Intus habens latera gemmis auroq; retexta,
Quæ velut ætherea ſydera fixa micant.
Sub ſpecie cœli potuit domus illa videri,
Deſuper inſtituit currus quandoq; moueri,
Vnde ferens ſtrepitum fulmina ficta dedit.
Cœlibe mentita ſedet impius arce petita,
Cum cruce quæſita, putat illic viuere vita,
Nec metuit mortem, dum reſideret ita.
Filius ex ipſa patris feritate patriſſat,
Acriter amiſſa fert prælia, ſanguine mixta,
Militibusq; ſuis in loca ſancta ruit.

Heraclius Perſarum victor.

Obuiat Heraclius, reprimens virtute ſuperbum,
Ponteq; Danubij celebrat cum rege duellum,
Et virtute crucis diripit arma ducis.
Impius occiſus cadit hic, ſed credere viſus,
Deuictus populus redit, baptiſmate niſus,
Miles & ipſius credidit in Dominum.

Coſdroës decollatur.

Signa iubet Cæſar per climata Perſa moueri,
Coſdroës abſconſus memoratis tegmine cœli,
Deditus interiit cœlica pompa perit.
Amputat Heraclius regis caput enſe malignum,
Obſequium dignum recipit venerabile ſignum,
Ad loca Dauidica cum cruce ſigna micant.
Montis Oliueti, victorum munere freti,
Dum portas penetrare putant cum Cæſare læti,
Porta fit vt paries, turba repulſa redit.
Adfuit angelicus pro Cæſare ſermo venuſtus,
Nolo quod Auguſtus gemmis procedat onuſtus,
Intrantis Chriſti ſit memor ipſe ſibi.
Auferat ornatus, humilis pede progrediatur,
Heraclij manibus iam crux benedicta feratur.
Porta reformatur, ſpes via larga datur.
Sufficit Heraclij breuiter narraſſe decores,
Me vocat ad reliquos regum mea Muſa labores,
Carolus & reliqui grandia geſta mouent.
Imperat Heraclius annis quaſi ter duodenis,
Quo crucis & cleri celeberrima gloria venit,
Illa recordatio perpetualis erit.

De

De Seuerino Papa.

Temporis Heraclij ſuccedit Papa Seuerinus,
A tribus edoctus pater eſt ad dogmata primus,
Fertq́; duos annos ipſe, duosq́; dies.

De Honorio Papa, & Ioanne.

Præſul Honorius eſt ipſo cum Cæſare magnus,
Ipſe duodenos in vita perficit annos,
Menſibus vndenis, lux quoq; dena venit.
Temporis Heraclij Theodorus, ordine ſedit,
Qui poſt ſex annos, & menſes quinque recedit,
Octo decemq́; dies plus ſibi vita dedit.

De Pyrrho patriarcha Conſtantinopolitano.

Conſtantinopoli tunc Pyrrhus erat patriarcha,
Quem probitate ſua Theodorus ille coarctat,
Romana ſedis quod famulator erit.
Geſta ſuæ partis anathemate Pyrrhus ademit,
Romano ſe pontifici ſupponere venit,
Annis perpetuis ſponſio talis erit.
Temporis Heraclij Mauricius ordine ſedit,
Conſtantinopoli, cui Paulus præſul obedit,
Tunc ſibi Romana dogmata Papa dedit.
Sex annis venit Mauricius ordine rerum,
Et menſem, ſpatio vigintiquinque dierum,
Tempora pontificum ſic numeranda ferunt.

De pontifice Eugenio.

Eugenius Papa, ſub eodem tempore ſedit,
Vita duos annos peragens à ſede recedit,
Adde duos menſes, ter dabis octo dies.

De Heraclio Conſtantino Imperatore, filio Magni Heraclij; & chronica ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 639, regnante in Aphrica Dagoberto, Conſtantinus Heraclius, Heraclij filius, quinquageſimusſeptimus ab Auguſto, regnum adeptus, quarto imperij ſui menſe, fraude nouercæ ſuæ Martinæ, Pyrrhíque patriarchæ veneno necatur; ipſaque cum filio ſuo Heraclona regnum vſurpans per duos annos tenuit. Mutilatis ergo naribus filij ſui, matriſque ipſius lingua abſciſſa, Conſtans Conſtantiniani, Heraclij filij, filius, à ſenatu Imperator creatur. Pyrrhus quoque patriarcha ſceleris illius author in exilium truditur, & in locum eius Paulus ſubrogatur. Hic eſt Pyrrhus, qui cũ Cyro Alexandrino epiſcopo, hæreſim quę duas in Chriſto voluntates negabat, condidit. Cætera verſus habent.

Item de eodem Conſtantino tertio, & Papa ſui temporis, verſificè narratur.

Tertius accedit Cæſar Conſtantinianus,
Papaq́; Romanus reſidet nunc Vitalianus,
Grandis in eccleſiis ſit per vtrunq; ſalus.
Octo tulit Cæſar pro vita temporis annos,
Papa quater ſenos annos, ratione notandos,
Et menſes ſeptem vixit, & octo dies.

De Papa Deodato.

Papa Deodatus ſub eodem tempore venit,
Annis bis binis, & bino menſe recedit,
Quinque dies vltra, tunc ſua vita dedit.

De pontifice Dionyſio.

Papa Dionyſius ſub eodem rege notatur,
Annis quinque ſedens, & menſes quinque notatur,
Octo diebus ei, plus quoq; vita datur.

De Agapeto Papa.

Agapetus Papa ſub eodem tempore ſedit,
Poſt annos binos, & menſes octo recedit,
Bisq́; dies ſeptem, plus ſibi vita dedit.

De Conſtante Imperatore, filio Conſtantiniani, quinquageſimooctauo ab Auguſto; & chronica ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 642, pulſo cum matre Heraclona, Conſtans Conſtantiniani filius, quinquageſimusoctauus ab Auguſto regnauit. Hic cùm in eandem, quã auus ſuus Heraclius, hæreſim fuiſſet lapſus, Martinum Papam, eò quod Paulum patriarcham, Pyrrhum, & Cyrum, habita ſynodo excommunicaſſet, apud Cerſonam in exilium miſit; vbi multis miraculorum ſignis refulgens, migrauit ad Dominum.

Porrò Conſtans congregata ſub Vitelliano Papa ſynodo, hæreſim abdicauit, ac beato Petro miræ magnitudinis Euangelia, auro cooperta, gemmis ornata, miſit. Ipſe verò non multis pòſt diebus Italiam à Longobardorum poteſtate eripere volẽs, per æquora nauigando, Tarentum applicuit. Pòſt Beneuentum veniens, omnes penè ciuitates quas Longobardi inhabitabant, cepit. At ciuitatem Lucceriam ad ſolum vſq; proſtrauit: deinde accepta obſide ſorore, Rumaldi ſcilicet, Grimaldi regis filia, Neapolim iter flectit. Inde ad Vrbẽ iter tendens, Vitellianum Papã in ſeptimo milliario obuium, cũ clero & populo habuit. Ac ita honorificè Romam ingreſſus, beato Petro pallium auro textum obtulit.

Cogitabat autem imperium ad Vrbem retransferre, eo quòd Conſtantinopolitanos, qui ei de ſacrilegio in Martinũ Papam commiſſo, conſilium dederant, tanquam hæreticorum fautores, exoſos haberet.

Huius diebus beata Gertrudis virgo, Pipini Groſſi filia, beato fine quieuit. Dagoberto quoque mortuo, Clodouæus filius eius ſucceſſit. Nam alius filius, Sigibertus ſcilicet, dum adhuc viueret, Auſtraſiam reliquerat, eumque Cuniberto Colonienſium præſuli, & Pipino Groſſo commendauerat.

Conſtans Imperator Heraclius ab Vrbe digreſſus, Siciliam ingreditur: vbi per ſex annos moratus, fraude ſuorum in balneo occiditur, anno imperij ſui octauo. Quo mortuo, milites quendam Mitium nomine, Imperatorem creauerunt. Hoc comperto, Conſtantius Conſtantiniani filius, intrauit Siciliam, & Mitium cum interfectoribus patris ſui occidit; rebusq́; in Heſperia compoſitis, Conſtantinopolim redit. Cætera de Heraclio Conſtante, verſus habent.

Item de eodem Conſtante, Imperatore Heraclio, & de Papa ſui temporis.

Heraclio regnante datur Leo Papa ſedere,
Annos vita decem menſemq́, refertur habere,
Pollet in eloquio ſcripta beata ferens.

De Benedicto pontifice.

Temporibus Heraclij nunc Papa venit Benedictus,
Ter ternos menſes viuit, tumuloq́, relictus,
Octo dies tenuit, quos ſibi vita dedit.

De Theodoſio Imperatore, filio Conſtantis Heraclij, & chronica ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 670, Theodoſius Cōſtantinus, filius Conſtantis Heraclij, cum duobus ſuis filiis, Heraclio & Tiberio, quinquageſimusnonus ab Auguſto, ſortitur Imperium. His diebus, Anſgiſus, filius beati Arnulphi, Metenſis epiſcopi, qui Maiordomus, prius fuerat in regno Francorum, dignitatem Maioris domus adipiſcitur. Conſtantinus Theodoſius, anno imperij ſui decimoſeptimo, vitam finiuit.

De Iuſtiniano Imperatore, filio Theodoſij, ſexageſimo ab Auguſto, & chronica ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 686, Iuſtinianus Theodoſij Conſtantini filius, ſexageſimus ab Auguſto imperat. Iſte compoſuit pacem cum Saracenis: & Aphricam ab eis liberatam Imperio Romano ſuppoſuit.

Progenies omnium Carolorum, ab Anſgiſio filio Arnoldi epiſcopi Metenſis, qui prius fuerat dux Francorum & Maior domus.

EO tempore Pipinus, filius Anſgiſij, factus Maior domus, totum regnum adminiſtrabat Francorū. Cuius Pipini Groſſi, ab hoc loco in antea, anni & geſta ponuntur in catalogo regum Frācorum. Reges enim Francorum à temporibus iſtius Pipini Groſſi, qui erat Maior domus, omnibus regni negociis & honoribus denudati, nomine ſolo regnabant; econtra Maiores domus, curam & fortitudinem regni tenebant.

Iuſtinianus à Leontio patricio, quem ipſe per tres annos in vinculis tenuerat, naſo & labro mutilatur; qui Leōtius per tres annos occupat imperium, ipſo Imperatore mutilato interim in exilio detento. Poſt illos tres autē annos, Tiberius, qui cognominatur Abſmarus, eidem Leontio ſimiliter naſum abſcidit, eundemq́; in monaſterium truſit, atque ipſe regnum vſurpatum ſeptem annis detinuit.

His diebus ſub Sergio Papa ſynodus Aquilegiæ congregatur. Iuſtinianus quem Leontius patricius prius mutilauerat, per adiutorium regis Bulgariæ, vrbem Conſtantinopolim captam recepit, & poſtmodum per ſex annos tenuit. Iſte tunc cepit Tiberium & Leontium. Quos etiam in catenis poſitos, per plateas trahi præcepit, vniuerſo populo poſt eos clamante ſic: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Ipſe etiam collaeorum calcans, ad vltimum decollauit eos. Alios quoq; qui perpetratæ factionis erga eum rei extiterant, diuerſis pœnis fecit cruciari. Item quotieſcunq; de naribus mutilatis guttam rheumatis ſtillantis tergebat, toties aliquem illorum necari præcipiebat. Ipſe etiam Gallicinum patriarcham, erutis oculis, Romam in exilium miſit, & Cyrum abbatem, qui ei neceſſaria miniſtrauerat, fecit patriarcham, atque Tiberium filium Cyri, conſortem regni ſibi conſtituit. Deinde Philippum quem ipſe in Ponto relegauerat, comprehendere voluit. Philippicus verò ab exercitu Imperator creatus, ſexto milliario ab vrbe Conſtantinopoli pugna commiſſa, Iuſtinianum occidit, filium quoque Iuſtiniani fideles Philippici necauerunt.

De

De Philippico Conſtantinopolitano Imperatore, & chronica regum Francorum per idem tempus.

ANno ab incarnatione Domini 713, Philippicus, 61 ab Auguſto, imperiũ accepit. Tunc in Francia ſolo nomine iunior Dagobertus regnabat. Pipinus verò Groſſus, Maior domus, omnẽ regni honorem & poteſtatẽ habebat. Eo tempore populus Romanus ſtatuit, ne chartæ ipſius Philippici in eccleſia, vel etiam iuſſa eius Romæ reciperentur, cùm eſſet hæreticus; neq; nomen eius inter miſſarum ſolennia recitaretur. Iſte cùm in die ſancto Pentecoſtes, egreſſus à balneo, poſt meridiẽ lecto cubaret, à Ruffino & Theodoro per Auream portam ingreſſis, comprehenſus excæcatur; poſt annum & vndecim menſes, ex quo cœperat regnare.

De Anaſtaſio Imperatore, ſexageſimoſecundo ab Auguſto; & chronica ſui temporis.

ANno ab incarnatione Domini 714, Artemius, qui mutato nomine dictus eſt Anaſtaſius, 62 ab Auguſto, accepit imperium, & tribus annis regnauit.

Tunc mortuo rege Francorum Dagoberto iuniore, & Pipino Groſſo, Carolus Martellus filius Pipini Groſſi ex Alpheida, qui fuit auus Caroli Magni, factus eſt Maior domus, qui regnum Frãcorum per 27 annos adminiſtrauit, regibus adhuc, ſed ſine honore & vtilitate, ibi manentibus. Iſte Carolus Martellus, Regunifridum quendam regnum inuadere volentem, multis bellis preſſit, Buguariam & Sueuiam ſubiugauit; Guaſconiam, Saxoniam & Phryſiam deuicit, Saracenorum 385 millia occidit. Igitur dum regnum Frãcorum multis modis ſub bellicoſiſſimo principe Carolo Martello augmentaretur, Imperium verò Græcorũ minueretur, milites aduerſus Anaſtaſium Imperatorẽ creant Theodoſium, licet inuitum: qui conſerto prælio Anaſtaſiũ vicit, & presbyterum fecit eum ordinari.

De Theodoſio ſecundo Imperatore, ſexageſimotertio ab Auguſto.

THeodoſius iſte ſortitus imperium 63 ab Auguſto, vno anno imperauit. Cui ſuccedit Leo 64 ab Auguſto, manente adhuc in Francia Carolo Martello.

De Leone Imperatore Græcorum, ſexageſimoquarto ab Auguſto.

ISte 64 ab Auguſto Imperator, vocatus Leo, imagines Domini iuſſit incendi, & ſanctos ſuæ iniquitati reſiſtentes decollari. Inter quos paſſa eſt ſancta Theodoxia, cuius corpus adhuc integrũ, Conſtantinopoli cum ingẽti veneratione ſeruatur.

Gregorius Papa cùm vidiſſet Imperatorem Leonem iniquũ & incorrigibilem, totã Italiam à ſuo imperio diſcedere perſuaſit. Eo tempore reliquiæ ſancti Auguſtini de Sardinia in Papiam à Luprãdo rege Lumbardorum deportantur. Tunc etiã Beda venerabilis presbyter, in pace quieuit. His diebus Saraceni Conſtantinopolim per triennium obſidione cinxerunt; tandemq; ſine victoria receſſerunt. Romę quoq; 300000, per peſtilentiam tunc perierunt. Leo imperator, imperij ſui anno quarto, moritur; cui ſuccedit filius eius Conſtantius.

De vltimo Conſtantio, Imperatore Græcorum, ſexageſimoquinto ab Auguſto.

COnſtãtius igitur imperat anno ab incarnat. Domini 742, ſexageſ. quintus ab Auguſto. Iſte maleficus ſacrificabat dæmonibus, patre ſuo deterior factus: luxuriæ & omni immunditie deditus, eccleſiam Dei affligebat; vnde etiã ſuis iniquitatib. ipſe & pater eius meruiſſe videntur, vt eorum regnum diuideretur. Anno imperij illius Leonis primo, Carolus Martellus filius Pipini Groſſi moritur, relictis tribus filiis Carlomãno, Pipino Nino, & Griphone: quorum Gripho minor, inquietus, à fratribus apud Aluerniam captus, & detentus in pręlio, cũ vxore ſua Suanichilda, in quodam caſtello permanſit. *Cætera verſificè pagina noſtra refert.*

Item de Theodoſio Imperatore, verſificè, & de Papa ſui temporis.

Theodoſij vita fuit annis bis duodenis,
Cuius & Eccleſiis ornatus tempore venit,
Hic & imaginibus ordine ſtare dedit.
Gregorius cum Theodoſio ſtat Papa ſecundus,
Annis ipſe decem fuit vrbis & orbis alumnus,
Ter ternos menſes, ter tulit octo dies.
Tempore Gregorij præſul Bonifacius extat,
Sede Moguntina miracula plurima præſtat,
Gratia baptiſmi Teutona regna tulit.

PARTIS DECIMÆ SEXTÆ FINIS.

t

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM PARS XVII.

IMPERIVM TRANSFERTVR AD FRANCOS.

¶ *Proœmium Authoris.*

SVperius promiſiſſe me memini narraturum, qualiter Frãci, quorum facimus hîc mentionem, in Galliam venerunt, & qualiter à Romanorum principatu ſeiuncti, in propria ſua authoritate & poteſtate, manere cœperunt.

Tempore igitur quo Æneas poſt Troię deſtructionẽ in Italiam venit, Priamus iunior, nepos magni Priami ex ſorore, & cum eo Antenor, Troianorum princeps, cum 13000 per mare Illyricum in Venetias venerunt. Ibique Paduam ciuitatem ædificantes, in qua hodie ipſe Antenor honorificè ſepultus, more regio inuenitur, per Mæotidas paludes in Scythiam regionem ſedes ſuas poſuerunt, ciuitatem Sicambriam ædificantes, vnde etiam Sicambri ſunt nominati.

Cùm autem toto orbe in prouinciam Romanorũ ſubacto, ipſi etiam inter alios ſubacti fuiſſent, elapſo tempore Germaniam occupauerunt, vbi etiam Germani de cætero ſunt vocati.

Deinde cùm Imperator Valentinianus impugnatos Alanos, & inter Mæotidas paludes receptos, delere non potuiſſet, edictum protulit, vt gens, quæcunque Alanos vinceret ac deleret, per decem annos proximos libera eſſet ab omni tributo. Quare Germani, ipſius gloriæ cupidi, aduerſus Alanos mouent exercitum, eosq́; vincunt, & omnino extinguunt, vnde per decem annos liberi à tributo fuerunt; & propter eandem victoriam à Valentiniano Imperatore Franci, id eſt feroces, ſunt perpetuò appellati.

Expletis autem decem annis dum Romani à Francis ſolita tributa repeterent, Franci ob ipſam libertatem effrænes iam facti, ipſum tributum ſoluere renuerunt. Habuerunt autem inter ſe principes antiquos (vt dixi) Priamum & Antenorem. Quapropter dum à Romanis contra eos pugnatur, occiſo in prælio Priamo rege eorum, in partes regni Thuringiæ ſe contulerunt cum principibus ſuis, filiis ſcilicet Priami & Antenoris; nomine Marcomede & Sunone. Porrò defuncto Sunone, communicato conſilio, filium Marcomedis, nomine Pharamundum, regem ſibi creauerunt.

Leges quoq; per authores ſuos Guiſogaſtaldum & Salagaſtum compoſitas, extunc habere cœpetũt. A Salagaſto illo lex Salica nomen accepit; qua lege vſq; hodie Franci vtuntur, qui etiam Salici nuncupantur. Mortuo autem Pharamundo, filius eius Crinitus ſucceſſit, à quo Francorum reges Criniti ſunt appellati.

His temporibus, Francia creſcere, Roma autẽ minui cœpit, vt ſuprà dixi. Gentes enim quæ ſubactæ Romanis fuerant, iam per ſe ipſas regnare didicerunt. Romani econuerſo, qui ſemper imperauerãt, ſeruire gentibus cogebantur. Gothi enim cùm ipſam Vrbem eſſent depopulati, vltra Ligerim fluuium in Gallia conſederunt. Burgundiones quoque iuxta Rhodanum habitauerunt; qui & ipſi paulò pòſt reges habere cœperunt. Sic etiam Franci, Rheno tranſmiſſo, Romanos qui illic habitabant, fugauerunt. Poſtea captis vrbibus Tornaco & Cameraco, atq; inde paulatim progreſſi Remis, Sueſſonam & Aurelianum, & Coloniam quæ tunc dicebatur Agrippina, Treuerim, ac penè totam Galliam atque Germaniam, ab Aquitania vſque in Bauariam ſibi vendicant atque ſubiiciunt. Clodouæo, rege Francorum defuncto, Merouæus filius eius à quo Franci Merouæi ſunt appellati, ſucceſſit in regnum. Quo moriente, Hildericus ſucceſſit: qui dum luxurioſe viueret, à ſuis expellitur à regno, & ad regem Thuringorum, Biſinum nomine, ſeceſſit: à quo humaniter receptus, vxorem ſuam Biſinam, reginam pulcberrimam, latenter tetigit. Poſtea idem Hildericus, iterum in regnum Francorum, per interuentum amicorum ſuorum receptus eſt. Poſt cuius veſtigia ſequuta eſt Biſina regina; quæ, interrogante Hilderico rege ad quid veniſſet?

ſet? reſpondit; Ad te venio, tecum perman ſura. Tenuit itaque rex eam pro vxore, genuitq́; ex ea filium Clodouęum. Sed dum Hildericus expulſus à regno, in Thuringia (vt diximus) moraretur, Ægidius quidam Romanus, loco eius ſubſtitutus eſt in regno Francorum. Poſt octo annos Hildericus reuocatus in regnum, vrbem Agrippinã inuadit, & eiectis inde omnibus Romanis qui Ægidio fauere videbantur, ſuos fautores impoſuit, Francos: vnde & eandẽ vrbem quæ vſque in illud tempus dicebatur Agrippina, præcepit propter incolatum Francorum perpetuò Coloniam appellari. Mortuo autem Ægidio filius eius, Siagrius, in ciuitate Sueſſona regnauit.

Hildericus Rex, vita decedens, Clodouęo filio ſuo regnum dimiſit. Iſte Clodouæus primus Chriſtianus fuit inter reges Francorum, à beato Remigio baptizatus. Siagrius filius Ægidij, dum contra Clodouæum regnare aut certare non poſſet, ſeceſſit ad Alaricum regem Wiſogothorum, qui Alaricus, nonus erat ab Alarico Magno rege Gothorum, à quo ſuprà diximus Romam captã & depopulatam. Siagrius à Clodouęo repoſcitur. Alaricus ei eum remittit. Qui remiſſus, necatur; omneſque Romani qui tunc in Galliis habitabant, ita ſunt exterminati, vt nec vnus poſſet in omnibus Galliis reperiri.

Videntur mihi Franci in illis temporibus linguam Romanam, qua vſque hodie vtuntur, ab illis Romanis qui ibi habitauerant, didiciſſe. Quæ autem lingua eis prius fuerit naturaliter, nos ignoramus. Itaque Clodouæus ſubiugatis Alemanis, iam Chriſtianus factus, Gothis & Aquitanis bellum indicit. Quò dum pergeret, votum vouit beato Martino apud Turonũ; qui iam 112 annos poſt obitum ſuum habebat. Cumque triumphaſſet in Gothos, & Alaricum eorum regem occidiſſet, reuerſus Turonum, gratias egit Deo & beato Martino. ditata etiam tunc eccleſia ſancti Martini, equum ſuum quem prius iturus ad prælium dederat ſancto Martino, per ſuam pecuniam redimere volens, centũ ſolidos cuſtodi eccleſiæ, pro equi ipſius redemptione tranſmiſit. Equus verò ſtetit immobilis. Hoc audiens rex, conſiderat beatum Martinum, illud equi pretium paruipendiſſe. Quare & alios centum ſolidos inſuper pro equi redemptione porrexit: quibus enim datis, velociter ſequutus eſt equus, & regi præſentatus. Vnde fertur dixiſſe Clodouæus: *Sanctus Martinus eſt bonus auxiliator: ſed carus negotiator.*

Hęc omnia de origine Francorum ponimus in hoc loco, ſub titulo Leonis Imperatoris, cuius temporibus Græci dominiũ Romæ omnino perdiderunt, & Franci imperium Romanum in Occidente habere cœperunt. Primò quidem per Carolum Martellum ducem Frãcorum, quem Pipinus Groſſus, Maior domus, genuit ex Alpheida duciſſa, occulto coitu. Deinde per Pipinum Nanium, filium ipſius Caroli Martelli. Poſtea per Carolum Magnum, filium Pipini Nani, primum Imperatorem Francorum. Deinde per Ludouicum filium Caroli; & deinceps vſque in præſentem diem; ſicut in poſterum per diſtincta capitula ſuis locis & temporibus, authore Deo, referemus.

De vltimo Leone Imperatore Græcorum, 66 ab Auguſto; cuius temporibus imperium Græcorum ad Francos eſt deuolutum; & de Romanis Pontificibus illius temporis, & chronica diuerſorum.

Cæſaris imperium nunc fertur adeſſe Leonis,
Sedecies ductis annis fert lora decoris,
Vltimus eſt ipſe quem ſua Roma colit.
Gregorius ſedit cum Cæſare Papa Leone,
Annis ritè decem Romanum geſſit honorem,
Menſes ter ternos addita vita fouet.
Inſuper ad requiem pertulit octo dies.
Carolus Martellus dux Francica regna regebat,
Pipinus Nanus dux tunc cum patre ſedebat,
Plurima Gothorum bella frequenter erant.
Græcorum reges hucuſque licet memorari,
Quos loquor Italia tunc imperio dominari,
Nunc & in Italia Græca corona cadit.
Vertimur ad Francos, quorum virtute tueri
Itala gens poterit, ſecuraq́; Roma teneri,
Carolus Martellus tutor & author erit.
Pipinus Nanus fieri rex inde meretur,
Qui poſt Martellum papalia iura tuetur,
Fit quoque patricius, fert & in Vrbe decus.
Carolus imperium poterit poſt iſta mereri,
Cuius & Eccleſia poterit virtute tueri,
Eius ab imperio Græca corona perit.

De genealogia Caroli Magni, à temporibus ataui ſui Pipini Groſſi, & qualiter ipſa progenies obtinuit regnum Francorum: quæ poſtea ſortita eſt Romanum Imperium, & totum orbem.

ANno ab incarnatione Domini 710, mortuo Dagoberto, minore rege Francorum, filius eius paruulus in tutela Pipini Groſſi, qui erat Maior domus, remanſit. Qui etiam poſt pauca per inſidias quorundam periit. Tunc Grimoaldus filius legitimus Pipini Groſſi, regnum vſurpãs, à conſanguineis Dagoberti Regis defuncti captus eſt: & tandiu in arcta cuſtodia detentus, donec ibi mortuus eſt.

Eodem tempore pars illa Galliæ, in qua eſt Sequana fluuius & Ligeris, vocabatur Gaudina: vbi duo reguli fratres, ex conſilio matris, inuadunt regnum Francorum, id eſt Teutonicorum, ſuper Rhenum fluuium, cùm ibi tunc rex non eſſet. Et primo impetu vrbem Wormatiam inuadũt, vbi à Francis bello repreſſi, iterum reparatis viribus ciuitatem Moguntiam obſidione cingunt. Ad hęc Franci regem non habentes, Carolum Martellum, filium Pipini Groſſi, natum ex Alpheida, regem facere decreuerunt: qui coronam quidem recipere renuit, ſed vexillum eorum contra Gaudinos ſuſcepit, & cum regibus præfatis prælio conſerto, vtrunque regem manu ſua in prælio occidit: atque cum ipſa victoria præcedens Rhemis & Pariſiis, omnem Gaudinam prouinciam ſubiugauit.

Tunc idem Carolus Martellus perpetuo decreto conſtituit, illam prouinciam Gaudinam eo nomine non nominari, ſed Francigenã appellari: in lingua verò Teutonica, iuſſit eandem prouinciam vocari nomine ſuo Carlingam, & eos homines nomine ſuo vocari Carlingos, ſicut à Cæſare Cæſarea dicitur: quod vocabulum omnes Teutonici vſque hodie ſeruauerunt. Dicunt enim, Vado in Carlingam, venio de Carlinga; homo ille Carlingus eſt, & linguam habet Carlingam. In lingua autem Latina, vocant eos Francigenas, quaſi genitos à Francis. Teutonicos verò Occidentales, id eſt ciſcitraque regnum, Francos vocant. Terram quoque ipſam Franciam, à Francis dicunt. Franconiam quoque, à quodam duce eorum Francone, vocare eam conſueuerunt. Itaque de ipſo Carolo Martello, qualis fuerit, & quot filios reliquerit, dicamus.

De Carolo Martello.

ANnó igitur ab incarnatiońe Domini 714, Maior domus erat iſte præfatus Carolus, cognomine Martellus, qui pater Pipini Nani fuit, & auus Caroli Magni, qui dux & Maiordomus Francorum exiſtens, natus ex Alpheida duciſſa, per cõcubinatum, ex patre duce Pipino Groſſo; ſua prudentia omnes Gallias & Hiſpanias vicit & ſubiugauit; & eccleſiam Romanam atque Italiam à Gothis liberauit. & ipſe primus decimas eccleſiarum conſenſu Papæ Zachariæ, militibus dedit in feudum, pro eccleſiæ Dei neceſſitate. Eo tempore Beda presbyter obiit, nono calendas Iunij; qui multa ſcripta eccleſiis contulit.

Carolus Martellus reliquit duos filios, Pipinum & Carlomannum, qui ſimul duces, & Maiores domus Francorum dicebantur. Sed poſt annos 4, Carlomãnus fecit ſe monachum in monte Caſſino. Pipinus verò per Papã Zachariam ex electione Francorum, factus eſt rex Francorum, Hildrico ignauo rege per Francos tũc monacho in monaſterium miſſo. De Pipino verò, natus eſt Carolus Magnus. Cætera verſus habent, de Leone Imperatore, & Carolo Martello.

De primo aduentu Gothorum in Italiam, tempore Leonis, Imperatoris Græcorum, quando Carolus Martellus Italiam à Gothis liberauit.

Cæſare Græcorum diademate tenente Leone,
Plaga venit Romæ, pax deperit a regione,
Gothica nam rabies prælia dira mouet.
Ad ſcelus edoctos peperit Guaſconia Gothos,
Copia Gothorum genus eſt ſpeciesq; malorum,
Vrbibus ipſorum præda fit omne ſolum.
Marte premunt Ligures, pariunt hincinde dolores,
Tuſcia conteritur, ſentit quoq; Roma furores,
Itala terra dolet, mors erat ante fores.
Roma requirit opem; Leo non dedit; inde Quirites,
Amodo per Francos ſatagunt has tollere lites;
Teutonici veniunt, Francica ſigna nitent.
Gregorio Papa totoq; petente ſenatu,
Carolus Martellus committere bella vocatur,
Liberet vt patriam, munus ab Vrbe datur.
Militis ad pretium decimas reſpublica donat,
Papa vocat proceres, veniant defendere Romam,
His dedit eccleſia tunc decimata bona.
Copia Gothorum Martelli Marte fugatur,
Roma reformatur, pax eccleſiæ reparatur,
Gloria Francorum fulget in Vrbe caput.

De morte & ſepultura Caroli Martelli; & de filio eius Pipino Nano, cum duobus fratribus ſuis.

ANno ab incarnat. Domini 743, defũcto Carolo Martello, & ſepulto eo in

in Liguriæ ciuitate, quæ vocatur Aquis, Pipinus filius eius dictus Nanus, & frater eius Carlomannus, eùm tertium fratrem eorum Griphonem, tanquam hoſtem ſuum, à regno fugaſſent, regnum inter ſe diuidunt. Carlomannus accepit Auſtriam, id eſt *Oſterrich*, & Alemanniam, id eſt Sueuiam & Turingiam: Pipinus autem Burgundiam & Neuſtriam atque prouinciam cis Rhodanum ſortitur. Deinde multis prælijs ab eis contra hoſtes commiſſis, anno ab incarnatione Domini 746, quando Fuldenſe monaſterium fundabatur, Carlomannus fratri ſuo Pipino omnem terram relinquit: & ipſe monaſticum habitum, in monte Sirati, vbi olim latuit beatus Sylueſter, per papam Zachariam aſſumit: & inde propter nimiam hominum frequentiam, ad montem Caſſinenſem ſe transfert, & clericus factus, ibidem vitæ finem expectauit. Ibi etiam (ſicut dicitur) aliquando porcos cuſtodiuit: ibique in introitu Eccleſiæ beatam ſepulturam accepit.

His temporibus Pipinus dux Francorum, factus eſt Patricius Romanorum.

ANno ab incarnatione Domini 751, cùm in regno Francorum Regibus ſolo nomine regnantibus, Maiordomus omnem regni adminiſtrationem ac poteſtatem haberet, & eccleſia à Gothis atque à Longobardis afflicta inſtanter à Francis auxilia poſtulaſſet; Pipinus dictus Nanus, cùm eſſet Maiordomus, ad Zachariam Papam legatos ſuos, Burchardum ſcilicet Guerzeburgenſem epiſcopum, & Pholradum capellanum ſuum, gratia ſciſcitandi tranſmiſit: & quid de regno Francorum ei videretur agendum, quæſiuit. Papa itaque melius eſſe illum regem, qui regni totius curam & poteſtatem habet, quàm illum qui ſolo nomine rex eſt, remandauit. Stabat enim in rege ſola nominis vmbra: in Pipino verò poteſtas & dignitas efficacitet apparebat. Erat tunc Hildericus rex ignauus & inutilis, ex antiquorum regum Francorum genealogia: qui reges à Mirouæo, filio Clodij, omnes Mirouæi fuerant appellati: qui etiam inane regis nomen habebant. Reuerſi ſunt igitur Pipini ab Vrbe legati, & omnis Gallia conſilio Papæ Zachariæ libenter conſenſit.

Pipinus fit rex Francorum.

ANn. igitur ab incarnat. Domini 752, authoritate Papæ Zachariæ, Pipinus à Bonifacio Moguntino archiepiſcopo, aliiſque regni Principibus, in ciuitate Sueſſiona, in regnum eligitur. Sequenti anno, Papa Zacharia defuncto, Stephanus Papa ſucceſſit: qui eùm ab Agiſtulpho rege Lombardorum multa mala pateretur, Pipino à prælio Saxonum reuertenti, vbi etiam de morte fratris ſui Griphonis nuncium recepit, occurrit in villa quæ dicitur Cariſius: rogans eum, vt eccleſiæ Romanæ ſuccurrat. Cætera verſus habent.

De Gothis & de Lombardis, à quibus Pipinus eccleſiam Romanam & totam Italiam liberauit.

Marte prius Gothis procul à regione remotis,
Gens venit Hunnorum, Ligurum contraria votis,
Omnibus Italicis pernicioſa locis.
Hac gens bella gerens dum dimicat hoſte minante,
Fœmina pugnando crines ſibi porrigit antè,
Barbaq; mentita, pendula pendet ita.
Mirantur Ligures longas ſub pectore barbas,
Quumq; videt barbas, metuūt, quaſi beſtia larnas,
Gens Ligurum timuit, ceſſit, & arma dedit.
Sic Longobarda meruit gens illa vocari,
Niſa ſuper Ligures hoc ingenio dominari,
Vicit & Apuliam, littore, rure, mari.
Rex Lombardus erat Luprandus in vrbe Papia,
Qui grauat eccleſiam, Romā premit vſq; Sutriam,
Nec patitur patriam pacis habere viam.
Papa coarctatur, Leo Cæſar ad iſta vocatur,
Spes ibi nulla datur, rex Francorum rogitatur,
Sed neq; rex venit, cum foret vmbra caput.
Hildericus tunc ignauus regnaſſe videtur,
Qui neq; Francorum regnum virtute tuetur,
Nec bene regales nouit habere laros.
Pipinus dux Francorum ſua regna tueri
Curat, & ipſe domus maior cenſetur haberi,
Rex & patricius quìcitò magnus erit.
Pipinus dux Francorum tunc regna regebat,
Regis & officium plenè ſub rege tenebat,
Rex ibi tunc vacuo nomine vilis erat.
Coram principibus dum rex in ſede ſederet,
Nil ibi praciperet, niſi dux prius ille iuberet,
Iura, poteſtatem, dux erat ipſe gerens.
Rex erat Hildericus, qui tunc regnaſſe putatur,
Vmbra fuit regis, non rex, ſi iure notatur,
Francia ſi poterit non erit vmbra caput.
Tunc rex Luprandus regnabat in vrbe Papia,
Opprimit & Romam, ſimul & Papam Zachariam
Et nimis Eccleſiam perdere ſemper hiat.
Dum regimen regni Francorum Nanus haberet,
Rex tamen Hildricus vacuus viluſq; ſederet,
Nanus Apoſtolico ſcripſerat iſta ferens:
Si cupis Eccleſias regni virtute iuuari,
Pracipias regem validum fortemq; leuari,
Robur ad has patria nes retinemus, ait.

Nam rex Hildricus, cui nomen Francia præſtat.
Res quaſi funeſta, cui non datur vlla poteſtas,
Nudum nomen habet, ſed mihi terra fauet.
Scribe pater Francis, pete, ſuggere præcipe ſemper,
Vt faciant regem patria gladioq́ potentem,
Nam nihil auxilij principis vmbra facit.
Litera papalis Francis celeberrima venit,
Erigitur ſolium, Pipino gloria cedit,
Quippe ſibi regnum Francia tota dedit.
Hildericus factus monachus, caput ipſe totondit,
Seq́ monaſterio ſub religione recondit,
Sic Fortuna fuit, ſic rota verſa ruit.
Sede Moguntina regem Bonifacius vngit,
Regis ad obſequium ſe Francia ſubdita iungit,
Ad regem Nanum cedit vbiq́ ſalus.
Sic probitate ſua regnum Pipinus adegit,
Corpore qui minimus res ad meliora redegit,
Et melius reliquis ſubdita regna regit.
Eius ſponſa fuit grandis pede nomine Berta,
Venit ab Vngaria, ſed Græca matre reperta,
Cæſaris Heraclij filia nanq́ fuit.
Ex hac mixtura fit ſumma corona futura,
Carolus eſt Magnus quem Berta fuit paritura,
Scripſit viſa prius iungitur arte ſua.

¶ Chronicum.

TRroianam propaginem in duo genera regum quondam fuiſſe diuiſam; id eſt in Æneam & Priamum iuniorem. Æneas venit in Italiam, à quo omnes Romani reges & Imperatores exierunt. Priamus verò iunior iuit in Germaniam, à quo omnes Germani ſiue Teutonici reges nati ſunt. Iſtæ itaque duæ progenies à Troia venientes, in vnum Carolum Magnum concurrunt, cùm ſit Teutonicus patre, & Romanus ſiue Græcus à matre Berta.

Pipini origo.

In duo diuiſa Troiana propago parentes,
Iungitur in Berta Pipini ſemine ventre,
Semine Pipini Troia fit vna ſibi.
Si modò Teutonica, Romanaq́ germina quæris,
Gemma parentela ſtat Carolus vnicus heros,
Romuleus matre, Teutonicuſq́ patre.
Pipini regis digreſſio ſcripta quieſcat,
Contra Lombardos Pipini geſta pateſcant,
Qualiter eccleſiam iuuerit ecce canam.

Item de Pipino qualiter fit rex Francorum per Papam Zachariam.

ANno ab incarnatione Domini 754, Pipinus per Stephanum Papam à fidelitate Hilderici prædicti Francorum regis, cum omnibus Franciæ principibus eſt abſolutus. Tunc etiam, Hilderico tõſurato & monachato, atque in monaſterium detruſo, Pipinus regalem recipit vnctionem. Eo tempore finem accepit regnum Merouæorum; incipit autem regnum Carolorum, qui Græcorum imperium Romæ poſtea obtinuerunt. Ex hoc etiam facto Romani pontifices mutandi regnum trahunt authoritatem. Pipinus igitur extunc regnum Francorum nomine & re laudabiliter gubernauit.

¶ Chronicum.

ANno autem ab incarnatione Domini 755, Pipinus rogatus à Papa Stephano, contra Aſtulphum regem Longobardorum mouet exercitum, & Italiam intrare diſponit. Cùm autem Longobardi per anguſta montiũ poſitis ante ſe ad tuitionem validis muris, defenſionem ſibi pararaſſent; Pipinus, occiſis ex eis plurimis, murorũ clauſtra confregit, & pertranſiens, in plano Lombardiæ reſedit. Aſtulphus rex in Papiam ſe colligit, vbi à Pipino obſeſſus 40 obſides dare; atque inſuper iurare compellitur, ne Romanam eccleſiam amplius infeſtaret; vbi Stephano Papa honorificè cum militia Francorum Romam remiſſo. ipſe in Franciam remeauit. Hoc anno Bonifacius Moguntinus archiepiſcopus, qui eccleſiam Fuldenſem, aliaſq́ multas fundauerat, à Phryſonibus quibus prędicauerat, martyrio coronatur. *Cætera, ſi quæ placent, verſibus acta patent.*

De obitu Luprandi regis Lombardorum, & de Aſtulphi regis exaltatione, & de primo introitu Pipini in Italiam.

Luprandus moritur, Aſtulphus ſede leuatur,
Cuius & Eccleſia grauiore furore grauatur,
Eius primatu Roma perire datur.
Aurea Romanus ſibi ferre tributa iubetur.
Romanus præſul nuſquam ſua iura tuetur,
Græci diſſimulant, nec ſua regna iuuant.
Nunc prece Pipinum repetunt ad prælia primum
Vincere Ticinum, regemq́ repellat ad imum,
Liberet Italiam Romuleumq́ ſinum.
Venit, & obſedit regem, pariterq́ coëgit
Reddere Romanis quæ tunc Aſtulphus abegit,
Gratia ſit regi, qui loca ſancta regit.
Viſitat almificam Pipinus in agmine Romam,
Nec tamen in Roma voluit geſtare coronam,
Fit modò patricius, nomen honorq́ tonat.
Inde Moguntinas patria remeauit ad ædes,
Regia Francorum quæ tunc erat inclyta ſedes,
Quæ Germanorum gloria ſumma ſedet.
Dum rex Luprandus regnarat in vrbe Papia,
Papa prius dictus ſua fata tulit Zacharias,
Annis vita decem, bis quoq́ menſe ſedet.
Ter ſenos numerando dies ſuperaddis ad annos,
Erigitur Stephanus Romæ præſul venerandus,
Cuius & a ſtudijs pax rediuiua fuit.

De ſecunda rebellione Aſtulphi regis, & de ſecunda victoria Pipini ſuper eum.

REx Lombardorum Aſtulphus, poſt Pipini diſceſſionem, ruptis promiſſionibus aduerſus eccleſiam, ſæuior ſolitò apparebat. Vnde Pipinus iterum cum fortitudine Italiam ingreditur; rurſuſq; Aſtulphus in Papia obſeſſus, omnia corrigere, fortioribus promiſſionibus & pluribus obſidibus coarctatur. Inſuper eccleſiæ Rauennam cum quibuſdam aliis vrbibus coactus eſt reſignare. Ipſe autem Pipinus in Galliam eſt reuerſus.

Sequenti anno, Græcorum regno (ſicut ſuprà taxauimus) decreſcente, Francorum autem regno plurimùm iam ſublimato, legati Conſtantini Auguſti de Græcia cum magnis muneribus ad Pipinum venerunt, apud Compendiũ. Thaſſilo quoque dux Bauarorum cum ſuis principibus tunc, regi Pipino fidelitatem & ſubiectionem exhibuit. Poſt hæc etiam Saxones grauiſſimo bello Pipinus deuicit, & tributarios fecit. Non multò pòſt Gunifarium magnum Aquitaniæ ducem prælio preſſit, & obſides dare coëgit. Iterũ dux Guaifarius ab Aquitania, Thaſſilo etiam dux ab Aguaria, incipiunt rebellare. Pipinus poſt diuerſa prælia, Guaifarium interfecit. Thaſſilonem quoque ſufficienter oppreſſum ſubiugauit. deinde Turonis infirmatur Pipinus, & Pariſios deportatus, anno 14 à die qua in regem vnctus eſt, anno verò ex quo poſt patrẽ ſuum acceperat principatum 23, diem obiit, relinquens duos filios, Carolum & Carlomannum. *Cætera verſificè pagina noſtra refert.*

Item de eodem Pipino, verſificè narramus.

Dum putat Aſtulphi ſcelus euaſiſſe ſenatus,
Rex Lombardorum mox ad grauiora paratur,
Nullaq; iam requies eius ab arte datur.
Præſul ab Aſtulpho queritur tormenta moueri,
Vita petit cleri Pipini more tueri,
Si modò tardus erit Roma repreſſa perit.
Alpibus euectus celeri Pipinus beatus,
Milite congreditur, Aſtulphus Marte fugatur,
Vrbe ſua clauſus quærere pacta datur.
Iurat, & obſidibus ſua quæſtio tota ligatur,
Amodo ſi Papa Lombarda peſte grauatur,
Auferat obſidibus regia pœna caput.
Pace reformata, Petro datur hoſtia grata,
Francia Brachata, loca viſitat illa beata,
Et redit in patriam, pace manente rata.

De exaltatione Deſiderij, regis Lombardorum, & de Rachiſio aduerſario eius.

Aſtulphi regis dum vita die breuiatur,
Rachiſius frater monachus regnare paratur,
Cui Deſiderij pars inimica fuit.
Diuiſis populis, & regibus his tribulatis,
Arma premunt armis, & pluribus inde necatis
Oppoſitis cuneis pugnat vterque ſatis.
Nunc Deſiderio Stephanus dat Papa fauorem,
Iurat & ille ſibi, non lædere prorſus honorem,
Quem ſuper Italicos Papa tenere ſolet.
Rachiſius cedit monachus, pars altera ſedit,
Gens Ligurum Deſiderio reuerenter obedit,
Nam ſibi ſubſidij tempora Papa dedit.
Rara fides Liguris; violat rex fœdera pacis,
Fœderis ante dati iam noxibus euacuatis,
Concutitur gratis Papa dolore ſatis.
Hæc vbi Roma ſapit, dolet rebus variatis,
Stat quaſi fracta ratis, vel præda parata piratis,
Vndique quaſſatis rebus & igne datis.

Carolus Magnus, filius Pipini, erigitur in regnum Francorum, mortuo Pipino.

ANno ab incarnatione Domini 768, imperante adhuc in Græcia Conſtantino quinto, Carolus Magnus, filius Pipini Nani, regnum diuidit cum fratre ſuo Carlomanno, & incipit regnare. Iſte primo loco Hunaldum, qui occiſo duce Guaiphario, bellum in Aquitania renouabat, ad Lupum ducem Guaſconiæ fugauit: & poſtmodum, tam ipſum quàm Lupum in deditionem accepit. Inde ſequenti anno in Wormatia generali curia celebrata, limina apoſtolorum, cauſa orationis viſitare diſponit. Anno tertio regni eius, Carlomannus frater eius moritur, & vxor eius cum filiis ad Deſiderium regem Lombardorum confugit.

Carolus itaq; iam ſolus regnũ adeptus, Saxoniã cum exercitu ingreditur, omnibuſq; ferro & igne vaſtatis, acceptis inde obſidibus, reuertitur: dehinc rogatu Adriani Papæ Italiam ingreditur, & Deſiderium Longobardorum regem Ticini obſidione incluſit. Ibiq; dimiſſo exercitu, Romam orationis gratia pergit. Inde reuerſus, Vrbem fatigatam ad deditionem compulit, regemq; captiuum abduxit.

Inter hæc Saxones, abſentia regis elati, fide poſtpoſita, cõtigua terræ ſuæ loca populãtur. Porrò Rex ſubacta Italia, reuerſus in Franciã, tripartito ordine militũ Saxoniã ingreditur, incendiiſq; vaſtata terra, prædam immẽſam diripuit, & non multò pòſt regreſſus, denuò ab eis obſides accepit.

His diebus Conſtantinus perſequutor, trigeſimo quinto imperij ſui anno mortuus eſt, eiq; filius ſuus Leo ſucceſſit, & Græcorum monarchiam per ſex annos ſatis debiliter tenuit in Græcia.

De Leone Imperatore Græcorum ſexageſimo primo ſuprà memorato, & chronica ipſius temporis.

ANno igitur ab incarnatione Domini 776, Leo ſexageſimusſextus ab Auguſto, imperium Græcorum accepit. Hic primò viſus eſt mitior: vnde & principes, filium eius Imperatorem poſtulant.

Per idem tempus Saxones more ſuo, non ſemel, ſed ſæpe pactum mentientes Carolus diuerſis prælijs preſſit, ac plurimis ex eis fidem chriſtianam accipere perſuaſit. Porrò Leo Imperator, ſexto imperij ſui anno moritur. *Cætera verſificè geſta referre placet.*

Item de Pipino & de generatione ipſius, verſificè narramus: & quomodo Carolus vocatus eſt in auxilium Romanæ eccleſiæ, in Italiam.

Pipinus moritur, conſurgit Carolus acer,
Natus in Ingelehein, cui Berta fit Ungara mater,
Pipinusq; pater, chronica vera patent.
Dupla fuit iuueni menſura puſilla parentis,
Maior erat probitas, ſpecies, audacia mentis,
Fama fuit celebris, gloria multa nimis.
Nunc moritur Stephanus memoratus Papa ſecũdus
Annis quinque ſuo viguit ſub dogmate mundus,
Inſuper in ſinem pertulit octo dies.
Tertius accedit Stephanus Roma venerandus,
Quem Deſiderius perturbat vbique tyrannus,
Temporis exigui vir modò Papa fuit.
Nam tribus hic annis & menſis quinque reſedit,
Ter ſenos ſuperaddo dies, quibus ipſe reſedit,
Cui Deſiderius tempora torua dedit.
Erigitur poſt hunc Adrianus Papa beatus,
Cui Deſiderius perturbat pontificatum,
Hic & opem Caroli preſſus vbique petit.
Vixit Adrianus vigintiquattuor annis,
Addo decem menſes, denosq; dies numerandos,
Inſuper & ſeptem ſic ſuperaddo dies.
Carolus egregius papalia ſcripta relegit,
Scribit ei Papa mala qua Lombardus adegit,
Et petit vt Chriſti conferat arma gregi.
Francorum proceres pariter cum rege rogantur,
Vt ſimul eccleſiam virtute ſua tueantur,
Actaq; Pipini commemorantur ibi.
Fertur ad hac, procerum ſententia talis haberi;
Si velit eccleſia Francorum Marte tueri,
Carolus Imperio præficiendus erit.
Nam labor eſt vacuus ſic Italiam ſuperari,
Ni maneat princeps, qui poſſit ei dominari,
Geſtet & Imperij iura colore pari;
Qui tenet archiua, quæ ſæpe cadunt recidiua,
Tempora paſſiua ſibi ſunt, ſed pauca datiua,
Nam mala caſtigat, nec tamen ipſa ligat:
Sit rex Francorum Roma dominus dominorum,
Imperium teneat, terram premat Italicorum,
Atque ſuper Danaos auferat omne ſolum.
Regis opem precibus dum Roma per omnia quærit,
Dum petit vt patriam dignetur ab hoſte tueri,
Dicit vt Imperium tollat vt alter heri.
Rex ait; Italicos ego renuo ferre labores,
Ni ſimul Italicos habeam conſtanter honores,
Qui mihi ſi fierent, pax valitura foret.
Prælia Pipini perpendo mei genitoris,
Quanta ſuper Ligures probus intulit arma doloris,
Nec tamen abſtinuit turba remiſa doli.
Non valet Italica ſine principe terra teneri,
Si requiem cleri cupitis ſine rege tueri,
Qui fuit error heri, cras quoque maior erit.
Nil valet archatus dum nullus eo dominatur,
Nec valet imperium niſi Cæſaris enſe regatur,
Subiectam patriam regia norma parat.
Roma potens viguit dum Cæſar in Vrbe reſedit,
Publica res creuit, gens Itala pace quieuit,
Terra ſuis dominis digna tributa dedit.
Tempora quæ memini, ſi Roma cupit reparari,
Aut Deſiderij regis ſcelus euacuari,
Expedit Imperij quæ peto iura dari.
Rex vbi verba dedit, populus petit arma moueri,
Iura ſui cleri petit, optat & ipſe tueri,
Nam Deſiderij Roma furore perit.
Curia Francorum precibus conſentit eorum,
Tollat vt Imperium victoria Teutonicorum,
Stringat & Italicum fiſcus vbique ſolum.
Signa mouent proceres, rex præcipit arma parari,
Trãſit & ad Ligures, quibus amodo vult dominari,
Sed Deſiderius prælia dira parit.
Campus apud Ligures Mortaria ritè vocatur,
Rex vbi congreditur, Ligurum pars victa fugatur,
Sic Deſiderij copia terga dedit.
Pro nece multorum, quæ facta fuit populorum,
Dicitur illorum Mortaria nomen agrorum,
Qua peregrinorum ſtat modò grande forum.
Tunc duo conſocij meritis vitaq; beati,
Amis & Amilius parili ſunt Marte necati,
Carolus his tribuit digna ſepulchra ſatis.
Obſidet egregiam modò rex cum rege Papiam,
Et iubet vt gladiis Francorum ſubdita fiat,
Reddat & eccleſia quæ malè rapta tenet.
Vrbs nimis obſeſſa dolet, igne fameq; repreſſa,
Vulnere defeſſa, Lombarda ſuperbia ceſſat,
Et licet inuita, clauſa remanſit ita.
Dux ibi mirandus tenuit vexilla Rolandus,
Sic & Oliuerius ſocia probitate notandus,
Hos pro rege duces tunc habuêre truces.
Viſitat interea regina potentia Romam,
Nec modo Cæſaream voluit captare coronam,
Orat, & ad Ligures ſigna reuerſa volant.
Carolus Italiam, poſtquam remeauit ab Vrbe
Viſitat & ſuperat, fiſcoq; ſubeſſe perurget,
Reddit & eccleſiis prædia digna ſuis.
Rex Deſiderius, quem Marte recluſerat intus,
Traditur exilio pariter cum coniuge vinctus,
Cuius Aquiſgrani carcere vita cadit.
Dum Deſiderium regem rex Carolus angit,

Ante

Ante ducentenis & quinque fluentibus annis, Itala Lombardis ſubdita terra fuit.

Hiſtoria Lombardorum, qui prius Vinuli vocabantur.

DVo duces Lombardorum ab inſula Scatinauia fuerunt, Hibor ſcilicet & Hangio: quorum mater fuit Gambara, ſapientiſſima. Iſti tunc egreſſi, in finibus Oceani maris, ſub rupe quæ vocatur Altiſſima, ſeptem viros à longiſſimis temporibus ibi poſitos, inueniunt dormientes, Romano more precioſe veſtitos, & tam veſtibus quàm corpore incorruptos: de quibus quũ vnum quidam veſtibus expoliare tentâſſet, tãgentis eos manus protinus aruerunt: propter quod alij omnes amplius eos attingere non tentauerunt. Locus autem ille, & ipſa prouincia, & populi illi, Vinuli vocantur, & crudis carnibus veſcuntur, & ſanguinem bibunt, ſicut hiſtoria Lombardorum reſtatur. Crudis etiam & hiſpidis coriis beſtiarum, quaſi ceruis conſimilibus induuntur; & nunquam ſine arcu tenſo & ſine ſagittis incedunt. Omni tempore niues habent, & in quibuſdã locis eorum tẽpore æſtiuo dies clara in medio noctis noſtræ habetur, & quaſi tũc ſine noctibus eſſe videtur. Dum apud nos eſt ſolſtitium, Sol tamen ibi non videtur. Dies ibi minores ſunt quã alibi: ſed noctes longiores: quia ſcilicet quanto ibi à Sole longius diſceditur, tanto Sol ipſe terrę vicinior apparet, & vmbræ longiores excreſcunt.

Lombardi, à Scatinauia exeuntes cum ducibus ſuprà dictis, in regione Scoringa aliquandiu cõſederunt. Illo tempore Ambrietaſius dux Vandalorum, vicinas quaſque prouincias bellis premebat. Vnde multis elatus victoriis, nuncios ad Vinulos mittunt, vt vel Vandalis tributa perſoluant, aut ſe præparent ad bellorum certamen. Sic Hibor & Angio duces Vinulorum, ſimul cum Gambara matre ſua, deliberant, melius eſſe armis tueri libertatem, quàm tributorum ſolutione libertatem fœdare. Mandantque Vandalis per legatos, pugnaturos ſe potius, quàm ſeruituros.

Refert Toclacus hiſtoriographus antiquitatis, fabulam ridiculoſam: quòd Vandali accedentes ad idolum ſuum Godam, victoriam de Vinulis poſtulauerint. Illeque reſponderit, ſe illis victoriam daturum, quando primum Orientem ſolem conſpexiſſet. Refert econtra; Gambaram ad deam nomine Feriam vxorem ſcilicet Godam, tunc acceſſiſſe, & pro Vinulis victoriam ab ea poſtulaſſe: eandemque deam Feriam conſilium dediſſe, vt mulieres Vinulorum crines ſuos diſſolutos ante faciem ſuam ponerent, & primo mane cùm viris adeſſent, ſeſeq; pariter videndas verſus feneſtram, per quam Godam eas aſpiceret, collocaret. Quod & factum ita fuiſſe refertur: quos cùm Godam ſole Oriente inſpiciẽs, vidiſſet, dixit, Qui ſunt hi Longibarbi? Cui Dea Feria reſpondit, dicens; Vt, quibus ipſe nomẽ tribueret, victoriam etiam condonaret. Itaque Vinulis (ſicut aiunt) ſic victoriam conceſſit. Hęc quidem fabuloſa dicta videntur.

Verùm autem nomen Lombardorum eſt, à longa barba, ferro intacta, Longobardos eoſdem Vinulos appellari. In lingua enim Vinulorum *lang*, id eſt lõga: *bart*, id eſt barba, interpretatur. Votam autem, quidam Gotham adiecta litera dixerunt. Ipſe eſt qui apud Romanos dicitur Mercurius, & tũc ab vniuerſis Germanis vt Deus adorabatur. vnde vſq; hodie, Goth in Teutonico, Latinè dicitur Deus. Vinuli igitur etiam hodie Longobardi dicuntur.

Commiſſo igitur decies cum Vandalis prælio, & pro libertate contendentes, Vinuli victores fiunt. Qui magna poſtmodũ fame coacti, in eadem prouincia Scoria, animo ſunt conſternati. De qua egredientes, dum in Moringam prouinciam tranſire diſponerent, Aſſipidi eorum iter impediunt, denegantes eis tranſitum per terminos ſuos. Porrò cum Langobardi magnas hoſtium copias cernerent, & pro ſuorum paucitate cum illis congredi non auderẽt, tandem neceſſitas conſilium adinuenit. Simulauerunt enim Langobardi, ſe in caſtris ſuis habere Cynocephalos, id eſt homines canina capita habẽtes. Quos etiam diuulgant apud hoſtes pertinaciter prælia gerere, humanum ſanguinem bibere: atque ſi hoſtem non poſſint attingere, proprium ſanguinem potare. His hoſtes auditis, crudelique * effecti, bellum quod indixerant, committere formidabant. habebant tamen apud ſe virum fortiſſimum, de cuius viribus omnimodis confidebant: quem ſolùm pro omnibus obiiciunt pugnaturum; mandantes Langobardis vt vnum eorum illi opponerent, qui cum eo pro omnibus ſingulare iniret certamen: ea

ſcilicet conditione, vt ſi Langobardorum pugil eum vinceret, ipſi trāſitum liberum obtinerent: ſin alter illum vinceret, ipſi ſicut venerant, repedarent.

Adhæc homo quidam, de genere ſeruorum Langobardorum, ſe obtulit pro omnibus pugnaturus: ea quidem conditione, vt ſi vicerit, libertati donetur. Langobardi gratanter quod poſtulat pollicentur. Ita cùm ſeruus hoſtem viciſſet, Langobardi in Mauringuam peruenientes, trāſeunt in Rugulandam: vbi modicum commorati, procedunt in prouinciam Anthap, & inde in terram Bathaib: deinde in Burgandam, quam per annos aliquot poſſederūt. Interea mortuis duobus ducibus Langobardorum, Hibor ſcilicet & Angione, ipſi ſibi regem creauerunt.

Regnat igitur Agelmund filius Agionis, de progenie Vinulorum, qui apud eos nobilior habebatur. Iſte ſuper Langobardos annis triginta tribus regnauit.

Huius temporibus quædam meretrix vno partu enixa ſeptem infantes, crudeliter omnes in piſcinam proiecit necandos. Rex autem Agelmund equo reſidēs, dum in piſcinā fortè veniſſet, haſta quam ferebat, miſeros tangebat infantes. Quorum vnus extenta manu, haſtam apprehendit. Rex miſericordia motus, & rem altiùs admiratus, mox illū ab aqua leuari præcepit, atq; per nutricem ſummo ſtudio mandat alendum: eumq́; à piſcina, quæ dicitur Lama, Lamis appellauit: qui cùm creuiſſet, factus eſt iuuenis bellicoſus, multaq́; virtute notatus, ita vt defuncto rege Agelmundo, ipſe regnum laudabiliter gubernaret.

Interea dum Langobardi ab omni hoſte ſecuros ſe eſſe putarent, Bulgari eos medio noctis inuadunt, regem Agelmundum & magnam partem ſuorum occidunt, regiſq́; vnicam filiam captiuam deducunt.

Langobardi poſtea reſumptis viribus, Lamiſionem ſuprà memoratū regem ſibi conſtituunt. Qui mox in Bulgaros arma conuertit. Primo igitur bello cùm Langobardi terga vertiſſent, rex Lamiſio eos confortat, ſeruis benè pugnantibus, libertatem omnibuſq́; præmia larga promittit. Vnde oēs armati in hoſtes Bulgaros manus conuertūt, omnes penè proſternūt, ſpolia & arma infinita diripiūt, & glorioſiſſimū habēt triūphū. Extunc & Lāgobardi ad exercēda prælia ſemper audaciores eſſe cœperunt.

Rege Lamiſione defuncto, qui ſecundus regnauit; Letha pro eo regnauit. qui tertius eorum rex, cùm annis quadraginta regnaſſet, ſuccedit ei filius eius Gildehoc, quartus à primo rege eorum. Quo defuncto, quintus rex Gildehoc regnum ſuſcepit. Paulò pòſt Langobardi à finibus illius egreſſi, tranſeunt in Rugulanda, id eſt in patriam Rugorum: vbi propter terrę fertilitatem aliquandiu remanſerunt. Interea moritur rex Gildehocus: cui ſuccedit Claſſo filius eius. Defuncto quoque rege Claſſone, filius eius Guado ſuccedit, ſeptimus rex Langobardorum. Tunc egreſſi de Rugulanda, habitauerunt in campis patentibus, quos lingua eorum Felda vocabant: ibiq́; tribus annis manſerunt.

Defuncto Guadone, ſuccedit Gualtaris filius eius, in regno octauus. Omnes autem reges illi fuerunt Adelingi, id eſt de nobiliori proſapia, quæ apud illos dicitur Adelinga. Gualtaris rex cùm ſeptem annis regnaſſet, obiit. Cui ſuccedit Alduinus, nonus, in regnum: qui Langobardos in Pannoniam perduxit. Iſte Alduinus habuit filium Alboinum, militem audaciſſimum: qui dum Gepidorum rex contra Lombardos pugnaret, filium regis Gepidorum vno gladij ictu extinxit, & de eiſdem Gepidis glorioſè triumphauit.

Eo tempore Iuſtinianus Imperator legum multiplicitatē abbreuiauit, & Imperium in diuerſis partibus orbis mirificè dilatauit: ſicut in tractatu eius, dū de aliis imperatoribus ſcriberemus, ſatis eſt enarratū.

His diebus beatus Benedictus abbas erat apud locum qui dicitur Sublarus: & paulò pòſt tranſiit ad montem Caſſinum.

Morruo Alduino rege Langobardorum, filius eius prędictus Alboinus, quē genuit Rudilinda regina, vir bellicoſiſſimus, & per omnia ſtrenuus, ſuccedit patri in regnum, decimus regum Langobardorum. Iſte accepit in vxorem filiam Clotharij, regis Francorum, nomine Glotſuindam: de qua genuit vnam tantùm filiam, nomine Abbiſindam.

Obiit interea Turiſindus rex Gepidorum: cui ſuccedit Cunimūdus in regnum, qui rupto cum Lombardis fœdere, bellum cum eis potius, quàm pacem elegit, vt antiquas patris ſui iniurias, & fratris ſui necē vindicaret. Itaq; rex Alboinus cum Auaribus, qui prius Hunni, ſed poſtea Auares à regibus ſunt appellati, perpetuum fœdus

com_

compoſuit: deinde ad indictum ſibi Gepidorum prælium properauit: dum Gepidi ad bellum procedunt, Auares, ſicut cum Albuino cōdixerant, Gepidorum regnum inuadunt. Quo audito, Gepidi in anguſtiis poſiti, & animo conſternati, ex cōſilio ſuo eligunt cum Lombardis prius pugnare: deinde Hunnos, id eſt Auares, à patria remouere. Igitur Gepidi & Lombardi bellum committunt. Hoc prælio Gepidi vſque adeo ſunt extincti, vt nec vnus ex eis nuncius remaneret. Albuinus in eo prælio regem Gepidorum Cunimundum occidit, & de teſta capitis eius ſcyphum ad bibendum parauit. Hoc genus ſcyphi, apud illos dicitur ſcapha, Latinè autem dicitur patera.

Albuinus filiam Cunimundi occiſi, nomine Roſimundam, deduxit captiuam. Quam quia Glotoinda filia regis Clotarij, prior ſcilicet vxor ſua, iam obierat, ipſam captiuam in ſuam perniciem (ſicut poſtea patuit) duxit vxorem. Ex illo tempore Lombardi ſupra modum ditati & exaltati. Gepidi verò quaſi extincti, perpetuò ſeruituti Hūnorum, id eſt Auarorum, ſunt mancipati.

Igitur cùm circunquaq; frequens Longobardorum victoriæ perſonarent, Narſes chartularius Imperialis, qui tunc præerat Italiæ, bellū aduerſus Totilam regem Gothorum præparans, cùm iampridem Longobardos confœderatos haberet, legatos ad regem Albuinum direxit, quatenus ei pugnaturo cum Gothis auxilium miniſtraret. Tunc Albuinus ei exercitum direxit, qui Romanos aduerſus Gothos iuuaret: quibus ſuſceptis, Romani cum Gothis bellum committunt. Quibus vſque ad internecionem pariter cum Totila ſuo rege deletis, honorati multis muneribus, victores ad propria remearunt.

Extunc Romani Longobardorum amici in Pannonia ſemper fuerūt. Igitur Narſes deleta gente Gothorum, & hoſtibus Romanorum in diuerſis mundi partibus ſuperatis, inuidiam ſibi apud Romanos contraxit. Romani eum apud Iuſtinianum Imperatorem & apud Sophiam Imperatricem, falſis delationibus grauiſſimè accuſabant. Iuſtinianus imperat vt Narſes ab Italia diſcedat, & Conſtantinopolim redeat, Longino præfecto loco eius in Italia conſtituto. Sophia quoque regina contra eum grauiſſimè commota, minas ei grauiſſimas inferebat, dicens; eundem Narſem eunuchum ita ſe velle deprimere, vt in lanificio & in tela texenda eum cum aliis mulieribus viuere oporteret. Ad quæ verba Narſes eunuchus dicitur reſpondiſſe, quòd talem telam ei ordiretur, quam ipſa omnibus vitæ ſuæ temporibus complere non poſſet. Itaque odio metúque exagitatus, in Neapolim Campaniæ ciuitatem ſecedens, legatos mox ad Longobardorum gentem dirigit, mandans, vt pauperrima Pannoniæ rura desererent, & ad Italiam cunctis refertam diuitiis poſſidendam venirent: ſimulque miſit multimoda pomorum genera aliarumq; ſpecies rerum, quarum Italia fertilitate lætatur. His & aliis dictis Lōgobardorum animos Narſes ad intrandam Italiam vehementer allexit.

Longobardi legationem læti ſuſcipiunt; de futuris commodis extolluntur, & ad intrandam Italiam præparātur. Eodem tempore igneæ acies in aëre apparuerunt, Italię ſanguinem qui poſtea effuſus eſt coruſcantes.

Albuinus rex Lombardorum, intraturus Italiam ab omnibus amicis ſuis Saxonibus petit auxilium, vt ſpatioſam Italiam cum plurib. poſſeſſurus intraret. Ad quem de Saxonibus viginti millia virorum cum vxoribus & filiis, cum Longobardis perpetuò manſuri venerunt. Hoc audientes reges Francorum, Clotharius & Sigibertus, Sueuos, & alias gentes in locis vnde Saxones exierant, collocauerunt.

Albuinus ſedes ſuas, id eſt totam Pannoniam, amicis ſuis Hunnis, id eſt Auaribus, ea conditione reliquit, vt ſi Longobardos aliquo tempore regredi oporteret, liceat eis ad ſuas poſſeſſiones in Pannoniam remeare.

Habitauerant Longobardi Pannoniam annis quadraginta duobus; à qua egreſſi ſunt mēſe Aprili, indictione ſecunda, cum vxoribus & liberis Italiam poſſeſſuri.

Anno ab incarnatione Domini 588, Albuinus ingreſſus Italiam apud Forumiulij circa Venetias nepotem ſuum Gilphulſum primo loco Ducem conſtituit, eiq; illas Italiæ partes commiſit.

Eodem tempore moritur Clotharius rex Francorum, & regnum Galliæ inter filios eius quadrifariè diuiditur. Quorū primus, Aribertus, ſedet Pariſiis; ſecūdus Guthrānus, ſedet Aureliani; tertius Hilpericus

apud Senones, tenet ſedem Clotharij patris ſui; quartus Sigibertus ſedet in vrbe Metenſi. Romæ tunc erat papa Benedictus;in Aquilegia verò Paulus erat patriarcha,qui metu Lombardorum ad Gradum (id eſt Venetiam) cum omni theſauro eccleſiæ ſuæ, & cum ſupellectili confugit. Eodem tempore Auares qui & Hunni,ſiue Vngari,audita morte regis Francorum Clotharij, ſuper filium eius Sigibertum arma conuertunt; quibus ille in Thuringia occurrens, iuxta Albim fluuium de eis optimè triumphauit, illiſq; poſtulantibus pacem dedit.

Albuinus cùm Teruiſium perueniſſet, epiſcopus eius eccleſiæ Felix ei occurrit, cui rex petenti ſuper omnibus bonis eccleſiæ priuilegij ſui firmamenta conceſſit. Albuinus Veronam omneſq; alias Venetiæ ciuitates, præter Paduam & Mantuam & montem Silicis, vicit. Venetia enim non in paucis inſulis, ſicut quidam æſtimant, conſtat, ſed etiam terminos à finibus Pannoniæ vſq; ad Aldam fluuium tenet) Laudenſium & Mediolanenſiũ) Probatur hoc per libros Annales, in quibus ciuitas Bergamum inter alias ciuitates Venetiæ numeratur. Dicitur autem Liguria circa Mediolanum & circa Papiam, quaſi à legendis leguminibus, quibus omni tẽpore plus quàm aliæ prouinciæ abundare videtur. Ligurij vſque ad fines Sueuorum & Burgundionum terminos ſuos extendunt.

Albuinus rex Lombardorum vxorem ſuam Roſimundam cogit bibere ex teſta capitis patris ſui Cunimundi, regis Gepidorum: quam ipſe in ſimilitudinem ſcyphi fecerat præparari.

Albuinus rex in quadam ſua magna ſolennitate in conuiuio ſolenniter reſidens, cum ſcypho illo, quem de capite Cunimundi, regis Gepidorum, ſoceri ſui ſibi fecerat præparari, imperat, vt in præſentia omnium, reginæ propinetur: quæ dum facti ſceleris ignara, poculum bibitura tuliſſet, dicit ei rex Albuinus; Bibe cũ patre tuo. quo dicto, Roſimunda regina, magis quàm credi valeat, contriſtata, ingenium & animum ad huius ſceleris vltionem conuertit.

Rogat igitur ad hoc perpetrandum, ipſius regis pincernam, nomine Helmegis, & alium militem, nomine Paradeum. Erat autem Helmegis nutritius & collactaneus regis, miles fortiſſimus: qui dum prima fronte non conſenſiſſet, regina ſubtiliori vſa ingenio, imperat ancillæ ſuæ admodum ſpecioſæ, vt ſeſe pincernæ ad coitum ſequenti nocte ſupponat. Quod cùm puella ſemel aut bis peregiſſet, regina in ipſa nocte, clàm remota puella, ſeipſam militi ignoranti ſubiecit; expletaque cum eo libidine, dixit: Quam fœminam me eſſe exiſtimas? Ille reſpondens, nominauit puellam. Ait illa: Reginam me eſſe cognoſcas: vnde niſi meis dictis parueris, ipſo Albuino te feriente, peribis. Elige igitur magis illum occidere, mecumque regnare feliciter, quàm illo viuente, meque te accuſante, perire. Ad hoc Helmegis pincerna in anguſtiis poſitus, quaſi inuitus ſequitur mulieris præceptum; tandemque iniquum conſilium peſſimum ſortitur euentum.

Qualiter autem Regina & Helmegis pincerna regis cũ milite Paradeo hæc ſcelera inchoauerint & terminauerint; qualiter etiã ipſi poſt modum perierint, ſubiecta pagina verſibus heroicis explicabit: quibus perlectis, ad hiſtorias Imperatorum iterum cõuertemur, & de Carolo, ſuiſque ſucceſſoribus hiſtorias proponemus.

Item de Albuino & de Roſimunda verſificè, qualiter illa ſe vindicat. & ipſa tandem veneno moritur.

Anni ſexcenti fuerant poſt tempora Chriſti,
Quando per Italiam Lombardus prælia ſiſtit,
Lombardus Vinuli nomina priſca tulit.
Regibus antè nouem iam præteritis Vinulorum,
Venit in Italiam rex Albuinus eorum,
Sic Lombardorum ſcripta priora volunt.
Ducta per Vngariam quõdam Lombarda corona,
Occupat Italiam, ſedem tenet vrbe Verona,
Taliter hiſtoria ſcripta priora ſonant.
Primus in Italiam rex Albuinus eorum
Vicit ab Vngaria bello gentem Gepidorum,
Interimens regem, diripienſq; forum.
Tunc Gepidi caput inde tulit regis Cunimundi,
Sub ſpecieq; ſcyphi capitis parat oſſa rotundi,
Victor & inde bibit pocula chara ſibi.
Interea ſua ſponſa prior moritur Glodoſunda,
Filia regis ei Gepidi fit ſponſa ſecunda,
Hæc Roſimunda fuit, cuius & arce luit.
Ipſe caput ſoceri, quem fecerat enſe necari,
Arte ſcyphum fieri ſtatuens, auroq; ligari,
Vina ſuæ ſponſæ præcipit inde dari.
Fœmina neſciſſet quod teſta paterna fuiſſet,
Vina nec hauſiſſet, niſi diceret impius ipſe,
Teſta tui patris eſt, cum patre vina bibe.
Dum bibit inuitunda data vina gemẽs Roſimunda,
Pectora peſſundat, lachryma vehementer inundans,
Occi-

Occiſiq́; patris res ſi: amara ſatis.
Crimen inauditum, regemq́; perhorret iniquum,
Preparat inuiſum regina necare maritum,
Dum caput abſciſſum comperit eſſe ſcyphum.
Inſtruit ancillam, forma ſpecieq́; decoram,
Vt ſibi pincernam coitus coniungat in hora,
Illa quod implorat perficit abſq; mora.
Nocte ſequente venit regina, loquens mulieri.
Militis huius ego volo te lecto remoueri,
Opto mihi fieri quod tibi fecit heri.
Abiit, ſe proſtituit regina latenter,
Ignarum tenet ipſa virum, perpeſſa libenter,
Expletiſq́; iocis, incipit ipſa loqui;
Quomodo reginam tu non tetigiſſe vereris?
Ecce tui regis gladio dignè morieris,
Ni mihi credideris, hoſtia mortis eris.
Vir putat ancillam, ſed vox ſonuit Roſimundæ,
Vnde vir expauit, mulier confortat eundem,
Cœpit & ordiri facta futura viri.
Elige quod cupias, duo ſunt quæ conſpicis in te,
Aut regem perimes (inquit) vel rex perimet te,
Elige ſorte fori, viuere ſiue mori.
Te licet inuitum (dixit) mihi quæro maritum,
Rex eris, & regem gladio iugulabis iniquum,
Si mihi credideris, quàm citò ſummus eris.
Dum regina dolet nimium pro morte paterna,
Vindice pincerna citò vindicat acta moderna,
Rege ſoporato ſuſtulit ille caput.
In precium mortis tribuit ſe fœmina ſorti,
Theſauroſq́; ſuos in eum poſt pauca retorſit,
Indeq́; poſt plura præripuêre fugam.
Namq; Rauennatum ratibus rapuêre meatum,
Dux vrbis ſuſcepit eos tributiq́; theatrum,
Patria tunc illis magna Rauenna fuit.
Cum Duce regina clandeſtina fœdera quærit,
Si pincerna perit, ſi morte poteſt remoueri,
Sponſus reginæ dux ibi ſolus erit.
Dum pincerna venit, potum parat illa veneni,
Potans præbet ei, ſimul & potare coëgit,
Fœmina mœcha bibit, nota venena ſibi.
Illa prius moritur, defungitur ille ſequenter,
Fraus ibi fraude perit, moritur mors morſa decēter,
Sic grauis ira Dei digna rependit ei.

De Conſtantino Imperatore Græcorum, ſexageſimoſeptimo ab Auguſto, regnante in Francia Carolo Magno.

ANno ab incarnatione Domini 781, regnante in Francia Carolo Magno, Conſtantinus filius Leónis, ſexageſimuſſeptimus ab Auguſto, in Imperium ſucceſſit Græcorum: cuius filia Carolo Magno à matre deſponſata, alij copulatur: cuius Imperij anno tertio idem Carolus Rex Romā veniēs, ab Adriano Papa honorificè ſuſcipitur: ibiq́; ſancto Paſcha celebrato, Pipinus filius eius in regem Italiæ, & Ludouicus alius eius filius, in regē Aquitaniæ vnguntur. Ipſe autem Carolus, vniuerſo Romano populo acclamante, patricius Romanus appellatur.

Circa idem tempus Carolo paſcha Domini in loco qui dicitur Ingelheim, quarto milliario ab vrbe Moguntia, celebrante, Taſſilo cum maioribus Bauariæ Principibus venit: vbi dū accuſatus à Bauaris, quòd fidem Carolo non ſeruaſſet, immo Auares ad regnum deuaſtādum duxiſſet, de his & de aliis maieſtatis reus & capitali pœna plectendus iudicatur. Rex tamen miſericordia motus, in monaſterio Lauracē ſi quod ipſe conſtruxerat, cum monaſticum habitum aſſumere, & de peccatis ibi pœnitere permiſit.

Conſtantinus interea Imperator, conſilio matris ſuæ Irenes (vt aiunt) non multò pòſt cæcatus, imperij ſui anno primo diem obiit; regnauitq́; poſt eum mater ſua quinque annis: vnde poſtquàm in manum fœminæ deuenerat imperium, dignum erat vt ad Francos, viros potentiſſimos, transferretur.

Leo papa Romæ fuiſſe cæcatus & lingua mutilatus, & iterum à Deo redintegratus.

EOdem tempore Leo papa, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo nonageſimonono, poſt mortem papæ Adriani ſuccedens, à Romanis flagitioſiſſimè tractatur, ita vt oculis vna die bis cæcatus, & lingua bis truncatus fuiſſet, & in capella quadam recluſus eſt. Sequenti nocte à quibuſdam fidelibus ad baſilicam beati Petri perductus, vbi virtute Dei oculos & lumen oculorum, & linguam cum loquela recepit. Deinde ad regem Carolum tranſiens, euentum rerum deplorat. Igitur Carolus, ſubiugatis ſibi iam Bauaris, & Danis, & Saxonibus, atque Aquitanis, Normannis & Britannis, & Pannoniis, multiſque aliis prouinciis ad vrbem Romam vlturus Papam, tendebat. Leo papa prius per legatos in ſedem ſuam reſtitutus, tunc ei venienti ad decimum lapidem occurrit, & honorificè eum ſuſcepit. Tranſactis poſt hæc decem diebus, rex in populo facta concione cauſam aduentus ſui exponit, vbi Leo papa ſpontanea volūtate, nullo eum cogente, à crimine ſibi obiecto tactis ſacro ſanctis Euāgeliis ſe purgauit. Cætera verſus habent.

Item de eodem Leone papa tertio, verſificè, quomodo cæcatus eſt, & lingua truncatus.

Prorſus ab eccleſia Ligurum iam peſte remota,
Plebeq́; Romulea gaudente per omnia tota,

Voluitur ambigua ſorte ferente rota.
Papa Leo capitur, proceſſio dum celebratur,
Corpore conteritur, radicitus exoculatur,
Cæcus & horribili carcere papa iacet.
Suſtulit & linguam penitus gens illa maligna,
Cùm foret indigna papalia tangere ſigna,
Linguam cum rapuit rurſus ab inde tulit.
Mane ſub aurora res vertitur ad meliora,
Dum populus plorat, dum carcere papa laborat,
Carceris è medio tollitur arte foras.
Triſtior Eccleſia dominum cùm cernere quærat,
Vulnera mortifera reficit clementia vera,
Lumine participat qui modò cæcus erat.
Præſul habens oculos videt omnia lumine priſco,
Gloria ſit Chriſto, qui mira patrauit in ipſo,
Quo meruit cæcus frontis habere decus.
Obtinet & propriam linguam, redeunte loquela,
Audit & eccleſia papa recitante querelam,
Pollet in eloquio qui modò mutus erat.
Authorum ſceleris Lector, ſi nomina quæris,
Campulus Eccleſiæ primicerius ordine cleri,
Author erat ſceleris, quem data pœna ferit.
Nomine Paſchalis, cantor, papaq́; ſacriſta,
Sacrilegas dedit inſidias, nam perpetrat iſta,
Ambo pares ſcelere ſunt, pariterq́; luent.

Leonis querela apud Carolum, & de Campulo & Paſchali reis.

Quæ Leo paſſus erat, populus tormenta reuelat,
Carolus interea ſuſcepit ab Urbe querelam,
Et iubet vt veniat præſul, & ille meat.
Hæc vbi papa gerit, ſolatia regia quærit,
Multaq́; Romulei ſecum tulit agmina cleri,
Ultio martyrij, quod Leo portat, erit.
Curia Francorum precibus miſeretur eorum,
Quærit & ipſorum quæ ſit modò cauſa laborum,
Stans Leo conqueritur, narrat & ipſe dolum.
Tempus vt exegit, Leo retulit omnia regi,
Quæ mala collegit, quæ Campulus ille peregit,
Compatitur miſeris qui diadema regit.
Corde dolent mites, plorant pietate Quirites,
Præſulis horribiles properant extinguere lites,
Caſtra mouent proceres, regia ſigna nitent.
Copia primatum ſuſcepit ab Urbe ſenatum,
Suſcipit archatum ſibi papa reconciliatum,
Pax velut optatur rege iubente datur.
Campulus & reliqui, quos noxia culpa notauit,
Traditur exiliis, quia crimina tetra patrauit,
Præſul & Eccleſia gaudia longa trahit.

Qualiter & quando Carolus Magnus factus eſt Romanorum Imperator, ſexageſimus-octauus.

ANno ab incarnatione Domini 801, ab Vrbe condita 1552, Carolus Magnus 33 regni ſui año, à Leone tertio, ſummo pōtifice, coronatur, omni populo Romano tunc acclamante, & laudes imperiales canente. Eſt igitur Imperator Carolus 68 ab Auguſto vocatus.

Carolus igitur Auguſtus, illos qui in papam ſacrilegium commiſerūt, Campulum ſcilicet primicerium̄, & Paſchalem ſacriſtā, capitali ſententia condemnatos, interuentu papę viuere permiſit, & ad pœnitentiam agendam, exilio relegauit.

Porrò Irene, Græcorū Imperatrix, miſſis legatis pacem inter Græcos & Francos ordinari rogauit. Cū quibus Carolus miſſis ſuis nunciis, Irenen in vxorem ſibi poſtulauit. Cui dum Irene annuiſſet, Eutius patricius pręſentibus legatis Caroli, fratrem ſuū Nicephorum fecit Imperatorem, & Irenē in monaſterium truſit. Nicephorus idem factus Imperator, legatos ſuos cum legatis Caroli tranſmiſit, & fœdus tunc inter ſe literis ac nunciis firmauêre. Rex quoq; Perſarum Carolum Imperatorem muneribus ſuis tunc honorauit. Cætera de coronatione Caroli verſus habent.

Item de coronatione Caroli Magni, verſificè narratur.

Undique papali gaudens Leo pace beari,
Dum ſuper altari ſatagit diuina parari,
Ordine regali regia metra canit.
Laudat & Eccleſia populo plaudente coronam,
Imperij zonam ſatis obtulit inclyta Roma,
Laudibus Imperij fortiter aula tonat.
Rex vbi laudatur, dum Cæſar in Vrbe vocatur,
Cantica miratur, quibus a populo reboatur,
Iſtaq́; principibus dicta referre datur;
Imperij nomen qui vult mihi promere Roma,
In vacuum promet, niſi nomine conferat omen,
Nil agitur pro me, ni valitura ſonent.
Laudibus Imperij tantùm nequit orbis haberi,
Effectum cum laude geri reſpublica quærit,
Si laus vana perit, gloria riſus erit.
Aſt quia complacuit populo me laude leuari,
Papaq́; Cæſarea voluit me ſorte ſacrari.
Ne videar pauidus, ſuſcipiamus (ait.)
Quod non Roma tenet, gladio mea dextra requiret,
Opta ſuper Danaos procerum prætendere vires.
Vrbis & orbis opes conferat iſta dies.
Imperij nomen non renuno tollere Romæ,
Nanq; ſuper Danaos capiemus iura corona,
Tollere ſic nomen curia tota monet.
Carolus Imperij ſuſcepit in Urbe coronam,
Cuius & auxiliis reparat ſua tempora Roma.
Sicut & in titulis pagina noſtra ſonat.

Carolus Romæ coronatus, cogitat inuadere Imperium Græcorum.

Carolus vt ſungi ſtatuit diademate mundi,
Pontificis ſummi manibus decreuit inungi,
Cæſareis aquilis nomen vtrumq́; tulit.
Clerus ei cecinit, populus ſua iura ſubegit,
Nec tamen Imperij tunc plenum culmen adegit,
Nam Leo Græcorum rex diadema regit.
Quumq́; foret magni terroris fama per orbem,
Quod caput Italiæ iam Carolus obtinet Urbem,
Gliſcit vt & Romam poſſit habere nouam.
Non ſatis eſt regem Romæ captaſſe fauorem,
Nec putat Imperium pleno retinere decore,

Unde

Unde ſuper Danaos protinus arma monet.
Migrat in Auſoniam,pleno petit iſta rigore,
Græcus vt imperium ſibi deferat abſq́; tenore,
Ille nec em metuens congrua pacta monet.

Nicephorus Græcorum Imperator, à Bulgaris occiditur: Michaël gener eius erigitur, Carolo iam Romæ imperante.

ANno ab incarnatione Domini 812, Nicephorus Græcorum Imperator, à Bulgaris publico congreſſu necatur. Cui gener ſuus Michaël, in regnum ſubſtituitur. Iſte nuncios Caroli, ad anteceſſorem ſuum miſſos honorificè dimiſit, ſuosq́; legatos cum eis ad Carolum deſtinauit, & pacem cum eo renouatam firmauit. Is etiam dum contra Bulgaros exercitum ducit, non proſperis vſus ſucceſſibus, reuertitur, depoſitoq́; regno monachus efficitur.

De Leone Græcorum Imperatore, iam Carolo Romæ imperante.

LEo filius Bardi patricij, Imperator in Græcia, cum quo rurſus Carolus pacẽ perpetuam hoc modo componit, vt alter alterius ſemper frater nominetur, & alter ab altero ſemper iuuetur: Græcus autem Imperator Orientem: Carolus verò ſuiq́; ſucceſſores habeãt Romam cum toto Occidente. Quibus omnibus in pacem compoſitis, Carolus orationis cauſa, Hieroſolymam per Cõſtantinopolim tranſit. Factâque ibi oratione, per Siciliam (ſicut dicitur) remeauit: atque inde per Calabriam & Apuliam Romam rediit: vbi recepta benedictione, in Gallias rediens, apud Aquiſgranum eccleſiam beatæ Mariæ opere mirifico ædificauit.

Item Carolus per admonitionem angeli, in Hiſpanias parat exercitũ, vbi (vt aiunt) per annos quatuordecim laborauit, plurimas gentes conuertit, plurimos amiſit. Inde Aquiſgranum reuerſus, poſt infinitas victorias, in palatio Aquiſgrani, vbi ipſe principalem ſedem regni Francorum conſtituit, finem vitæ ſuſcepit, anno quadrageſimoſexto regni ſui: ſubactæ verò Italiæ anno quadrageſimotertio: Imperij autem ſui, anno decimoquarto: ætatis ſuæ, anno ſeptuageſimoſecundo. Sepulturam honorabilem in eadem ſanctæ Mariæ eccleſia, imperiali more ſortitus eſt.

Erat autem Carolus (vt quidam ſcripſerunt) corpore amplo ac robuſto, ſtatura eminente, apice capitis rotundo, oculos habuit prægrandes & vegetes, naſum paululum excedẽtem mediocritatem, caniciem pulchram, faciem lætam, & hilarem. Eloquentia erat copioſus & exuberans: in cibo temperatus: in potu temperatior. Regni eius tunc erat terminus a Bulgaria ſiue ab Illyrico, vſque ad Hiſpanos: atque à Danis, vſque ad Pharum Siciliæ. Exceptis adiacentibus regionibus, vtpote Boëmia, Polonia, Dalmatia, Hiſtria, Venetia, Britannia, aliiſq́; prouinciis. *Cætera verſificè geſta referre placet.*

Item de pactione facta inter Carolum & Græcorum Imperatorem, verſibus explicamus.

Pacta parant reges, vt frater vterq́; vocetur,
Diuidit Imperium, ſed honor communis habetur,
Græca tenet Græcus, ſit ſibi Roma vetus.
Unde duæ ſumma geſtantur in orbe corona,
Si fuit vna prius, bina ſunt ordine Roma,
Vnus erat Cæſar, nunc duo iura colent.
Unus erat dominus mundi, præcelſus honore,
Nunc duo ſunt, fratrum dupla ratione decorus,
Fratris adhuc nomen fingere ſæpe ſolent.
Græcia tranſegit, placuit tranſactio regi,
Conſenſu Græci Carolus ſibi culmen adegit,
Legibus obtinuit, quod quaſi præda fuit.
More ſuo fratres tali ſunt fœdere facti,
Vt ſimul Imperium teneant, ac pace coacti,
Roma vetus noſtris, ſed noua ceſſit eis.
Conſilio, gladio, ſpondetur vtrunq́; iuuari,
Nomine fraterno cenſetur vterq́; vocari,
Vult ſibi iure pari culmen vterq́; dari.

De quatuor principalibus ſedibus imperij Romani, in Occidente.

Scribere vera volens, quot ſint loca prima coronæ,
Quattuor imperij ſedes video ratione,
Nomina proponam, ſicut & acta ſonant.
Primus Aquiſgrani locus eſt, poſt hæc Arelati,
Inde Modœtia regali ſede locari,
Poſt ſolet Italiæ ſumma corona dari.
Cæſar Romano cum vult diademate fungi,
Debet Apoſtolicis manibus reuerenter inungi,
Percipietq́; patrem cui loca ſancta patent.
Abſq́; manu papæ quem protulit aurea Roma,
Non decet vt capiat monocrator in Vrbe coronam
Cœlica tunc dona gratia ſumma tonat.
Illud ab Imperio fieri de more fatemur,
Nam placare Deum ſacra ſuſcipiendo ſolemus,
Placat pontificem rex, & honore fouet.
Talia iure fori, nulli tribuuntur honori,
Iure poli ſoli Petri donantur amori,
Nam ratione poli, condecet illa coli.
Vngit eum præſul, ſed Chriſtus inunctor habetur,
De cœlis diuina manus quæ corde videtur,
Cui bene rex offert illud & omne decus.
Dum ſacra pontificis manus hunc benedicere ſiſtit,
Longa manus Chriſti ſua munera dirigit iſti,
Donaq́; miſſa Dei porrigit vnctor eis.

Vngitur in Chriſtum Domini,ſed eum Deus vngit,
Vnctio pontificis dat ei diademate fungi,
Eſt vice papa Dei qua benedicit ei.
Teſtis enim mihi Pſalmus erit,qui cantica iunxit,
Inueni Dauid ſeruum mihi,quem Deus vnxi.
Vnxi, non vnxit,litera narrat ibi.
Ipſe quidem Samuel tunc perſonaliter vnxit,
Nec legitur,Samuel vnxit:ſed ego Deus vnxi,
Ex oleo ſancto cœlitus ipſe meo.
Sic oleo non corporeo diadema ſacratur,
Materiale tamen oleum ſacrare putatur,
Pontificiſq́ manus conficit alma ſacrum.
Si quæris:quid papa gerit, quid honoris habebit?
Clauigerum loquor æthereum,cui mundus obedit,
Terrea cum ſuperis cui Deus ipſe dedit.

Carolus pergit peregrinus Hieroſolymã, per Conſtantinopolim,ſed reuertitur per Siciliam, Calabriam & Apuliam.

Carolus Auſoniæ tandem lucratus honores,
Inde Hieroſolymam ſubiit cum pace labores,
Iam crucis almifica ſoluere vota volens.
Viſitat illorum veſtigia ſancta locorum,
Qua natus,qua paſſus erat,Deus ipſe deorum,
Qua tulit æthereum virgo Maria thorum.
Rex vt adorauit, Iordane lauandus hiauit,
Rebus honorauit regalia mœnia Dauid,
Tunc regnum Siculi naue reuerſus adit.

Carolus reuertitur à Hieroſolymis.

Dum rate feſtina regem vehit vnda marina,
Vrbe Panormita portum capit abſq; ruina,
Omne ſolum Siculi munera ſoluit ei.
Carolus hic Siculum recreat baptiſmate regem,
Quem iubet eccleſia Romana ſumere legem,
Catholici populi dogma tulère Dei.
Mons ibi ſtat magnus,qui dicitur eſſe Rolandus,
Alter Oliuerius,ſimili ratione vocandus,
Hæc memoranda truces conſtituère duces.
Mons ibi flammarũ quæ euomit Ætna vocatur,
Quo lapis ignitus cum ſulphure præcipitatur,
Hoc ibi tartareum dicitur eſſe caput.
Latrat ibi Scylla ,dat plurima damna Charybdis,
Inde rates pereunt,homines merguntur in ipſis,
Gurgitis vnda Phari damna pericla parit.
Carolus videns oculis, quæ damna ferũtur ab illis,*
Miratur patrias. Ætna rutilare fauillis,
Vrbi Meſſanæ dixit,amica vale.

Item de eodem.

Trãſit ab inde Pharũ quem gurgite ſenſit amarum,
Rerum multarum cernens ibi damna ſuarum;
Vnde ferunt regem non doluiſſe parum.
Suſcipit hunc Calaber,properant vexilla potentum,
Omne ſolum capiunt ſubita probitate retentum,
Vndiq; cum pace ſubdita terra iacet.
Inde per Apuliam miranda potentia Romam
Venit, & Imperij geſtauit in vrbe coronam,
Organa cum cithara,fiſtula, trumba ſonant.
Tunc Aaron,rex Perſarum ,Carolo remeante,
Muneribus placauit eum , mittens elephantem,
Vaſaq́; tunc auri plurima miſit ei.

Angelus Domini præcepit Carolo pergere contra Hiſpanos.

Pace data Roma papa reſidente Leone,
Carolus ex more diadematis auctus honore,
In patriam rediit regna paterna colens.
Carolus Imperij dum gaudia vult renouari,
Tempore paſchali ſolio ſedet Imperiali,
Regibus ac ducibus regia dona parit.
Nocte quieſcenti loquitur vox cœlica regi,
Quem iubet Hiſpanos Chriſti ſupponere legi,
Audit & obſtupuit qui diadema regit.
Mane reuelata fit regia viſio grata,
Curia laudata,ſatis eſt ad iuſſa parata,
Cœlica mandata ſtant ratione rata.
Dum ſuper Hiſpanos vult Carolus arma parari,
Gaino prior comitum dat conſilium variari,
Et requiem petiit tunc ſuper arma dari.
Hinc ait(ô Cæſar)nunc himber & algor abundant,
Flumina ſunt valida, pluuiæ torrentis inundant,
Aſperitas hyemis eſt metuenda nimis.
Parcite principibus,equites hyemando quieſcant,
Flumina deficiant,glacieſq́; niueſq́; liqueſcant,
Solis in ardore tunc tua ſigna moue.
Si placet interea legatum mitte potentem,
Qui videat ſi fortè queat conuertere gentem,
Ne pereat gladio maxima turba tuo.
Mittere magnificum poteris pro pace Rolandum,
Eius ego ſermone reor populum reuocandum,
Si cum pace redit,laus tibi maior erit.
Ceſſat vt iſte loqui. fauet inclyta curia votis,
Carolus tamen metuit ventura pericla nepotis,*
Ne ſua mortiferis traderet arma locis.
Surgit, & infremuit plenus feritate Rolandus,
Dixit;ob inuidiam ſatagit me tradere Gainus,
Mens inimica latet, iam maledicta patent.
Ibo,nec horribiles ſpernit mea dextra labores,
Spero quod imperio multos referemus honores,
Sit Deus in medio:dux ſua ſigna mouet.
Rex timet euentum, ſunt nanque pericula centum,
Turba ducum comitatur eum cœtuſq́; potentum,
Millia ter dena tunc ducis agmen erat.
Dux vbi ſumit iter ,pergunt ſine pace Quirites,
Vndiq; multiplices peperit via peſſima lites,
Bella parant gentes in regione ſita.
Nocte ſub obſcura venit Angelus, alma figura,
Bella ducis dura prædicit vbique futura,
Spondet & auxilium ne ducis arma ruant.
Coge tuas acies(ait Angelus)ecce potentes,
Sex video reges hoſtilia ſigna ferentes,
Quos vbi Marte feris,me duce victor eris.
Dixit, & auratis clypeis montana refulgent,
Agmina Francorum circunda Marte perurgent,*
Vulnera dant ſtrepitum, corpora ceſa cadunt.
Agmina miranda fecuit manus apta Rolandi,
Enſe ducis magni reges perière tyranni,
Enſe triumphali deperière mali.
Quinq; ferunt reges aciei fronte fuiſſe,
Quos aiunt quinq; ducis ictibus hic cecidiſſe,
Angelus hic ducis protegit arma ducis.
Clarior e cœlis ferit Angelus agmina telis,
Cuius in auxilius ſtetit inclyta turma fidelis,
Ceſſit & hoſtis ei ſorte ferente Dei.
Talia multorum ſunt prælia facta locorum,
Hoc facit armorum victoria Teutonicorum,

Viribus ipſorum vincitur omne ſolum.
In Pampilona fuerat tunc ſumma corona,
Cui Barſellona, regioq́ ſubeſt Aragona,
Atque Taraſcona ſine Girunda bona.
Sũmus ab hac vrbe rex Dauid ad arma recurrent,
Agmina Francorum belli ſtatione perurgens,
Prælia dira gerit, victus ab inde redit.
Pellitur interius rex Dauid in agmine victus,
Acriter afflictus, quia cum duce pertulit ictus,
Ante domum regis dux ſua ſigna regit.
Dux petit alloquium modica ſub pace teneri,
Rex fauet, & cauſas cur venerit, ordine quærit,
Seria res agitur, ſermo tenendus erit.
Romulei dux Imperij proponit honorem,
Et iubet vt tribuat fiſcalia iura coronæ,
Hæc vbi iuſſa monet, rex tumet, atq; dolet.
Ira monet regem, quia iuſſa recepit amara,
Iſta ſuis paribus fuerant fiſcalia rara,
Rurſus in arma ruens bella furore parat.
Soluitur armatis cenſura breuiſſima pacis,
Hoſtis vt antè ducis reiicit rex iuſſa minacis,
Vtitur inſidiis hoſtis vterq; ſatis.
Lis patet abſq; mora, redeunt ad bella priora,
Rex nequit ire foras, præcluſus ad interiora,
Cæſaris in patriam Francica ſigna volant.
Prælia mirandus tulit infinita Rolandus,
Militis officio præcelſus in orbe notandus,
Sydus honeſtatis, dignus honore ſatis.
**Carolus reuertentis recipit vexilla nepotis,*
Gens mala catholicis nimis eſt contraria votis,
Rex parat hæreticis bella referre locis.
Rex iubet Imperij victricia ſigna moueri,
Nec modo ſe poterint Hiſpanica regna tueri,
Iudicio cœli turba maligna perit.
Qualiter Hiſpanos ſuperauit Carolus olim,
Huius ego libri titulis ſubſcribere nolim,
Alterius modulis ſors dabit illa coli.
Prorſus ab hac cæde mecum mea Muſa recede,
Mecum læta ſede, prolem mihi Cæſaris ede,
Cæſaris ad gentes dactyle verte pedem,

Ludouicus filius Caroli exaltatur in Imperium, ſexageſimusnonus ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 815, Ludouicus, filius Caroli Magni (quẽ ipſe Carolus adhuc iuuenis ſucceſſorem ſibi & Imperatorem conſtituit) comperta morte patris, ad palatium Aquiſgrani redire feſtinat ab Aquitania; vbi, conſenſu omnium principum imperator creatur, ſexageſimusnonus ab Octauiano Auguſto. Qui primo regni eius anno per delationes quorundam comperit quoſdam regni primates aduerſus Leonem papam conſpirãtes interfectos fuiſſe. Ad quod perſcrutandum, vocat ad ſe nepotem Bernardum, regem Italiæ; qui Romam pergens, ibiq; ægritudine tactus, ſtatum rei per comitem Heroldum Auguſto mandauit. Leo quoque papa, miſſis ad Ludouicum nunciis de his quæ ſibi impoſita tunc fuerant, ſe purgauit. Pauco poſt tempore tranſacto, Leo moritur, & Stephanus ſubſtituitur. Qui ſtatim præmiſſis nunciis, qui eum ad Imperatorem dicerent eſſe venturum, ilicò itinere abrepto, ſubſequitur. Imperator eum Rhemis cum honore ſuſcepit, vbi papa celebratis miſſarũ ſolennibus, Ludouicum Romanorum Imperatorem laudibus imperialibus pronunciauit.

Imperator poſtea Aquiſgrani, Lotharium filium ſuum ſocium imperij legit. Alios filios duos, reges vocatos, vnum Aquitaniæ, alterum Bauariæ præfecit. Sed paulo pòſt Bernardum nepotem ſuum regem Italiæ, cum aliis Italiæ ciuitatibus, cõtra ſe reperit coniuraſſe: aduerſus quem dum Ludouicus parat exercitum, ille animo fractus occurrit, & tradit ſe Imperatori. Imperator tunc Aquiſgrani, data ſententia in Bernardum, & alios ſuæ factionis coniuratores, cùm eſſent capite puniendi, iuſſit eos omnes cæcari.

Deinde filium ſuum Lotharium in Italiam mittit, vbi Lotharius rebus ordinatis, in ſancto paſcha à Romano pontifice inuitatur, & ab eo in Imperium coronatur.

Poſtea Ludouicus, propter mala vxoris ſuæ opera (vt dicitur) à regno pellitur, & iterum reſtituitur. Deinde poſt pauca, anno imperij ſui ſexto, diem ſoluit extremum. Anno ab incarnatione Domini octingenteſimo quadrageſimoprimo, dum Lotharius, filius Ludouici, reuerſus ab Italia monarchiam habere proponit, fratres eius Carolus & iunior Ludouicus, Imperij dignitate & nomine carere nolentes, Lothario bellum indicunt. Cunctisq; viribus regni ſimul hinc inde contractis, mirabilem habent congreſſum apud Fontaniacum, vbi vires totius regni Francorum vſque adeò ſunt imminutæ, vt iam nõ regnum eorum dilatare, ſed ſua cogitet vix vnuſquiſq; contra gentes circumpoſitas poſſe tenere. Ibi Carolo & Ludouico vix victoria cruenta & miſeranda conceſſit. Deinde concordia inter ſe facta, his tribus fratribus ſic diuiditur imperium: Carolus a mari Britannico vſque ad fluuium Moſam, partem obtinuit: Lothario, à Moſa vſque ad Rhenum fluuium, Belgica Gallia ceſſit: quæ vſque hodie Lotharingia, ſuo nomine ſolita eſt appellari: Ludouicus autem à Rheno verſus

Orientem omnem Germaniam, Alemaniam, & Bauariam in ſorte ſuſcepit.

Item de eodem Ludouico Imperatore verſificè narramus.

Carolus egregium genuit regem Ludouicum,
Quem Deus almificum ſibi conformauit amicum,
Lege ſua clerus iure vocatur herus.
Hic pater eccleſiam vario prouehit honore,
Veſte, domo Cerere, cuius fuit aucta fauore,
Iure ſuo legitur grandis vbiq; foro.
Hic proprias habitare domos, equitesq; tenere
Nos facit, & veſte varia griſeaq; nitere,
Niſus & accipiter, hac quoq; lege ſedet.
Talis honor clero niſi Cæſare dante veniret,
Grande genus comitum clerici iuga nulla ſubiret,
Ruſtica ne fieret, nobilitate viget.
Rex homo catholicus, fouet, auget, amatq; beatos,
Suſcipit & ternos diuino munere natos,
Quos facit & regno participare ſuo.
Diuidit hic proles, ſubdiuidit & regiones,
Attamen Imperij ſummos habet vnus honores,
Seq; duo reliqui ſede carere dolent.
Climate ſeiuncti ſunt, non diademate functi,
Sed neq; pontificis manibus ſeribuntur inuncti,
Ira grauis pueris, guerraq; magna fuit.
Vnus apud Francos Lotharius orbe reſedit,
Carolus eſt alter, cui Sequana Gallia cedit,
Climata Bauaria ſic Ludouicus habet.

De Lothario Imperatore, filio Ludouici, ſeptuageſimo ab Auguſto.

Diuiſo Francorum regno, Lotharius cui (vt dixi) cum Lotharingia Romanum imperium deuenerat, ſeptuageſimus ab Auguſto imperauit. Theophilo mortuo, filioq; eius Michaële apud Græcos in vrbe regia imperante, Normanni per Ligerim fluuium intrãtes, ciuitates quaſdam irrumpunt, & in ſabbatho ſancto paſchæ epiſcopum ex more generale baptiſmum celebrantem, cum clericis interficiunt; ac circunquaque diffuſi, cunctam ferro flammaq; vaſtantes prouinciam, Andegauenſem quoque ac Turonenſem occupantes vrbes, beati Martini eccleſiam cremare non verentur.

Eo tempore Carolus, cui (vt ſuprà dixi) Occidentalia regna in diuiſione ceſſerant, capit Carolum regem Aquitaniæ, ac epiſcoporum conſilio, tonſum monachum Sueſſione in monaſterio ſancti Medardi fecit.

Porrò Lotharius Imperator tribus filiis ſuis regnum quod eum contigerat, partitur: Ludouico Italiam cum nomine Imperatoris, Lothario Lotharingiam, Carolo Prouinciam tradens: ipſe verò ordinatis omnibus in Promiãſi monaſterio, decimoſexto imperij ſui, poſt mortem patris anno, monachus efficitur.

Vide ad quantum defectum Romanũ Imperium deuenerit, ſcilicet, vt in tres partes diuiſo regno Francorum, tertiæ partis tertia pars eſſet eius Imperium.

Quum igitur Lotharius, depoſito cingulo militiæ, monachus fieret, anno ab incarnatione Domini 855, Ludouicus filius ipſius Lotharij sereniſſimus ſexageſimustertius ab Auguſto Octauiano, ſuſcepit imperium, tunc in Conſtantinopoli regnante Baſilio, qui occiderat Michaelem.

Tunc Lotharius frater eius qui Lotharingiam pro parte regni ſuſceperat, accepit vxorem Theobirgam, ſororẽ abbatis Huguberti. Non multis poſt diebus, Carolus frater ipſius Lotharij, qui prouinciam pro parte regni ſuſceperat, moritur. Vnde Lotharius frater eius, qui regnum tenebat Lotharingiæ, cõtra patruum ſuum Carolum qui tenebat Aquitaniam, cõtendit. Interea idem Lotharius abbati Huguberto, fratri ſcilicet reginæ vxoris ſuæ, ducatum inter montem Iurum & montem Iouis commiſit.

Porrò rex Ludouicus, alter patruus ipſius Lotharij, qui Germaniam & Bauariam tenebat, multa prælia cõtra Slauos magnificè geſſit; captumque principem eorum, Raſtil, luminibus priuauit. Deinde idem Ludouicus rex, ſcilicet Germanorum & Bauarorum, ad regnum Galliæ, quod Carolus frater eius in diuiſione regni acceperat, à quibuſdam principibus ipſius Galliæ vocatus, in partes illas cum exercitu trãſiit, & regnum Caroli fratris ſui inuaſit, & vſque Senonas proceſſit. Quumque, relicto ibi exercitu, in Germaniam Bauariamque rediſſet, principes qui eum illuc inuitauerant, in gratiam regis ſui redierunt. Vnde exercitus Ludouici, qui ibi remanſerat, à Gallia exire compellitur.

His diebus, Saraceni ex Aphrica progreſſi, Beneuentanorum regionem, quæ olim vocabatur Samnitum, deuaſtabant. Contra quos Imperator Ludouicus, viribus repentè vndecunque contractis, Lotharium fratrem ſuum in adiutorium inuitat. Qui cum exercitu ingreſſus Italiam, cùm iniquè & enormiter iret, tam exe[illegible]re quam morſibus aranearum, in pœn[illegible] culparum ſuarũ, de gẽte ſua multos am[illegible]

Ipſe

Ipſe quoque Lotharius in via morbo correptus, apud Placentiam obiit.

Carolus autem rex Galliæ, audita morte Lotharij, regnum eius, ſcilicet Lotharingiam, inuadit. Ad hæc Imperator Ludouicus, ipſum regnum Lotharingiæ, cum Carolo patruo ſuo, habita inter ſe pactione diuiſit. Ita tamē quòd Ludouicus Imperator, Aquiſgrani palatium cum ſua portione haberet. Non multo pòſt tempore tranſacto, Adalgiſius dux Beneuentanus, ſub fiducia Græcorum, adiunctis ſibi Campanis, Lucanis atque Samnitibus, Ludouico Imperatori rebellare proponit. Imperator itaq; collatis copiis Beneuentum bello inuadit: Cui Adalgiſius, in dolo datis muneribus, à finibus ſuis diſcedere perſuadet. Imperator rediēs, omnes ciuitates Campaniæ & Lucaniæ, prçter Capuam, ſine grauibus laboribus cepit. Capua etiam deinde capta, & epiſcopo cum clero portante reliquias ante pedes eius, cum lachrymis veniā poſtulante, in gratiam eos recepit, totamq; Campaniam & Apuliam à Græcis mundauit.

Paulo pòſt Imperator ex conſilio Adalgiſij ducis, dimiſſo exercitu, Beneuētū ingreditur; Dux & ciues circa meridiem in Imperatorem dormientem faciunt inſultum; ipſumq; cum palatio comburere minantur, niſi iureiurando promittat, ſe fines eorum amplius non ingreſſurum. Imperator poſt hanc ignominioſam pactionem Romam venit; ibiq; coram Ioanne pontifice, qui Adriano ſucceſſerat, præſente ſenatu, cauſam ſuam exponit: propter quod Adalgiſius dux à ſenatu hoſtis iudicatur. Imperator à iuramento, quod non ſponte, ſed pro vita ſeruāda fecerat, abſoluitur per Apoſtolicum. Quamuis tamen eſſet abſolutus, ad euitandum ſcandalum non iuit Beneuentum: veruntamen reginam illuc cū exercitu deſtinauit; Adalgiſius perterritus in Sardiniam fugit, & ab ira Cæſaris declinauit. His diebus Franci creant ſibi regem Othonem filium Roberti.

Item de eodem Lothario Imperatore, verſificè narramus.

Solus in Imperij Lotharius arce reſedit,
Ivreq; Teutonicus Romana monarchia cedit,
Iuraq; Teutonicus Cæſar in Vrbe dedit.
Tunc rex Danorum baptiſma recepit Heroldus,
Filius ipſius cum matre puer Mamgoldus,
Et reliqui populi chriſma tulêre ſui.
Imperium cum patre ſuo Ludouicus adeptus,
Italia ſub patre tenet moderamina receptus,
Vſque Pharum Siculi regia ſigna tulit.

De Carolo ſecundo, Imperatore Romanorum, ſeptuageſimoprimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 874, Ludouicus, ſuauiſſimus Imperator, vltimum diem clauſit, anno imperij ſui decimonono. Eodem anno Carolus, patruus eius ſenior, Occidentalis Francię rex, cum ſuis Francigenis Romam veniens, Imperium à Romanis (vt dicitur) pecunia impetrauit. Regnauit itaque ab Auguſto ſeptuageſimus primus.

Non multo pòſt frater eius Ludouicus rex Germanorum & Bauarorum in caſtro Francofurt diem obiit, qui tres filios reliquit, ſcilicet Carlomannum, Ludouicum, & Carolum.

Porrò Carolus Imperator, morte fratris ſui Ludouici audita, regnum Lotharingiæ molitur inuadere. Primo itaque loco Aquiſgrani palatium occupauit, & vſq; Coloniam progreditur. Interea Carlomannus primogenitus Ludouici, Bauarorum & Germanorū regis defuncti, Italiam ingreditur, & tentat tollere Imperium. Veruntamē frater eius Ludouicus apud Germanos & Bauaros cœperat iam regnare; qui quū audiſſet patruum ſuum Carolum in fines regni eius, ſcilicet Aquiſgrani & Coloniæ introiſſe, miſſa legatione, à regno eum cedere monet. Quo non ceſſante ad pugnam progreditur, & ambo iuxta Rhenum, apud Andernacum præliantur. Carolus in fugam conuertitur, multis ex vtraque parte proſtratis.

Poſt hoc, Ludouici filij tres, conuentione inter ſe facta, regnum Teutonicum à patre ſibi relictum, diuidunt hoc modo: Carlomānus accipit in portionem Bauariam, Pānoniam, Carinthiam, Bohemiā, & Morauiam; Ludouicus accipit Orientalem Franciam, ſcilicet circa Rhenum, & Thuringiam, Saxoniam & Phriſiam & Lotharingiam: Carolus accepit in portione Alemāniam, id eſt Sueuiam, & quaſdam ciuitates Lotharingiæ, propter vini copiam.

Carolus interea ſecundus, Imperator prædictus, à Gallis Romam petiit; indeq; rediens, contulit ſe Papiam. Ibi nunciatur ei, Carlomannus, filius fratris ſui Ludouici, qui tenebat Bauariam, cum magno exercitu Italiam intraſſe. Tunc Imperator in Franciam redire volens, veneno interijt.

Anno ſecundo, Ludouicus, filius Caroli iunioris, qui dicebatur Balbus, obiit: relictis duobus filiis, ſcilicet Ludouico, & Carlomanno: quoniam tertium eorum fratrē, qui poſtea dictus eſt Carolus, mater eius tunc in vtero geſtabat. Cuius regnum Prouinciam, quam pater eius Carolus, filius Imperatoris Lotharij, in diuiſione regni pro parte acceperat, Boſo, cui Carolus Imperator Gallis illam nuper tradiderat, inuadit, & primo loco Lugdunum venit: ibique à Lugdunenſi archiepiſcopo in Regē Burgundiæ & Prouinciæ vngitur: qui à dictis adoleſcentibus Ludouico & Carlomanno arcetur.

De natiuitate regis Francorum Arnulphi, ſeptuageſimi ſecundi ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini octingenteſimo octuageſimo, Carlomannus Ludouici filius, cui Bauaria in ſortem deuenerat, poſt multos triumphos quos peregerat, moritur, & in loco Odino in Bauaria ſepelitur, relinquēs filium ex nobili fœmina, ſed nō legitima: quem tanquam de origine Carolorum progreſſum, Arnulphum vocauerunt. Iſti Arnulpho poſtea monarchia ceſſit.

Sed Ludouicus Orientalis Franciæ rex, audita morte fratris, Bauariam adiit, eamq; ſibi ſubiecit: Arnulpho prædicto ducatum Carinthiæ cum caſtro quod dicitur Moſeburg, donauit.

De illo rege Carolo, qui à fratribus ſuis acceperat Alemaniam in portionem, ſeptuageſimus tertius ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini octingenteſimo octuageſimoprimo, Carolus qui Alemaniam pro portione acceperat, in Italiam mouet exercitum, totaq; Lombardia in deditionem accepta, Romam venit: vbi à Iohanne papa in Imperiū conſecratur, ſeptuageſimustertius ab Auguſto Imperatore.

Ea tempeſtate Normanni regnum Ludouici per fluuium Guala nauigio ingreſſi, palatium Nouiomagi incendunt: deinde Coloniam & Aquiſgranum cum tota illa prouincia deuaſtant. Inter hæc Ludouicus ipſe obiit apud Francofurt, & in monaſterio Lauracenſi ſepultus eſt.

Normanni autem regis Ludouici morte comperta, ſecuriores effecti, vrbem nobiliſſimam Galliarum Treuerim inuadūt, & in ipſa cœna Domini cum adiacente prouincia, igne conſumunt, & epiſcopum ipſius vrbis occidunt. deinde præda Francorum onuſti ad naues reuertuntur.

Hæc dum in Galliis agerentur, Carolus tertius Imperator in Italia morabatur. Principes autem tam Galliæ quàm Germaniæ, omnes eum precibus pulſant, quatenus fratre ſuo Ludouico rege Germanorum iam mortuo, redeat accipere regnum paternū, & patriam liberet à Normānorum incurſione; qui feſtinans reuertitur, aſſumptiſque Lombardis & Bauaris, Saxonibus & Phryſonibus, Alemanis atque Thuringis, aliiſque pluribus contra Normannos, qui adhuc in regno morabantur, mouet exercitum.

Itaque Gotfredus rex Nomannorum, Chriſtianus efficitur, & ab Imperatore de ſacro ſonte, ſuſcipitur. Filiam quoque Lotharij vxorē accipit Giſlam, & totam terram Phryſonum in dotem; & ſic à finibus regni, cum ſuis diſceſſit.

Anno ſequenti, Ludouicus filius Caroli regis Francigenarum, obiit, & in monaſterio ſancti Dionyſij ſepultus eſt; & fratrē ſuum Carlomannum hæredem regni reliquit. Non multò poſt Carlomannus in venatione ab apro percuſſus, diem obiit.

Occidentalis ergo Galliæ principibus iam amiſſis, Carolum Imperatorem, qui tunc ſolus de ſtirpe Carolorum ſupereſſe videbatur, vltrò inuitant, eique venienti omnes ſubiiciūtur. Paulò pòſt autem idem Carolus Imperator, corpore & animo intantum ægrotat, vt ab hominibus inutilis habeatur. Propter quod Arnulphus ſuprà memoratus, ad Imperium ab omnibus eſt electus, año ab incarnatione Domini 886.

Infirmus autem Imperator Carolus ad tantam penuriam deuenit, vt etiam pane carens ab Arnulpho paucos reditus ad vitæ ſolatium gratanter accepiſſet. Ab hoc tempore vſque ad primum Othonem Imperatorem, inuenimus, in Imperio confuſe fuiſſe regnatum. Carolo enim iſto mortuo, qui ſeptem annis regnauit, & ſeptimo anno priuatam vitam, relicto Imperio, vixerat, Imperium diuerſis modis ſcindebatur: cùm ſingulæ prouinciæ, ſingulos reges nitebantur creare. Arnulpho tamen pars maxima ceſſit.

Tunc Italia & Lombardia ſibi regem Beren-

Berengarium Foroiulienſem conſtituit,& alium regem fecit, Guidonem Spoletanũ. Rex Berengarius tũc à rege Guidone pulſus, ad Arnulphum confugit.

His diebus gens Vngarorum ex Scythia egreſſa,& à Pincenatis propulſa,in Pannoniam primitus venit, & eiectis inde Auaribus, perpetualiter ibi permanſit. Iſta gens Vngarorum illo tempore tam beluina,tam inculta fuiſſe narratur, vt carnibus crudis ad cibum, humano verò ſanguine vterentur ad potum, quemadmodum & Phalagi. Pincenates vſq; hodie ſanguinem beſtiarum appetũt, & carnibus equorum & vulpium, luporum etiam & cattorum crudis vtuntur.

Porrò Arnulphus totam Orientalem Franciam, quæ hodie Teutonicum regnũ vocatur, id eſt Bauariam, Sueuiam, Saxoniam, Thuringiam, Phryſiam & Lotharingiam rexit, & totum Rhenum. Occidentalem Franciam verò Odo tenuit, Arnulphi authoritate.

Poſt hæc Normanni Arnulphi regnum inuadunt, & duces ſibi occurrentes extinguunt. Arnulphus autem eos poſtea tanta virtute proſtrauit, vt viuentes pauci remãſiſſent. Deinde anno ab incarnatione Domini 894, compoſitis omnibus rebus in Germania, Arnulphus cum exercitu Lombardiam ingreditur; captaq; ciuitate Bergamo, comitem Ambroſium in furca ſuſpendit, vnde tota Italia perterrita, ſuæ ſe ditioni ſubiecit. Arnulphus, in Galliam per montem Iouis rediit.

Ea tempeſtate Guido, qui regnum Italiæ vſurpauerat, moritur. Cuius filius Lambertus, Romam veniens, fecit ſe Imperatorem vocari. Arnulphus filio ſuo, Cendebuldo ſpurio, tunc donauit Lotharingiam. Deinde Arnulphus à papa Formoſo vocatus, iterum Italiam ingreſſus, Romam venit, quam & armis tunc cepit, & ab ipſo Pontifice coronatus eſt, & Auguſti nomẽ ſortitus. Poſtea eos qui aduerſus pontificem ſeditionem mouerunt, decollari præcepit. Reuerſo ab Vrbe Arnulpho, Lambertus, filius Guidonis Spoletani, qui Imperium inuaſerat, moritur, & Ludouicus filius Boſonis, a Longobardis, ad Imperium inuitatur.

Reperi ego Gotfridus, in quibuſdam geſtis Romanorum; poſt Carolum tertiũ, tanquam Imperio à Francis ad Lombardos tranſlato, Arnulphum in catalogo Imperatorum non nominari;& Ludouicum, cæteroſque poſt ipſum, in numero Auguſtorum poni. Alij autem Arnolphum in catalogo ponunt; eos autem qui poſt eum confusè vſque ad Othonem regnauerunt, non Imperatores & Auguſtos, ſed inuaſores & Auguſtos appellare conſueuerunt. Non multo pòſt, mortuo Othone rege Frãcorum Occidentalium, & in eccleſia ſancti Dionyſij ſepulto, Carolus ibi rex creatur. Arnulphus duodecimo regni ſui anno, Imperator (ſecundum quæ ſuprà taxatum eſt) diem ſuum obiit,& iuxta patrem ſuum Ludouicum, apud Odinum in Bauaria ſepelitur. Monſtratur tamen ſepulchrum eius in monaſterio ſancti Heimerani Ratisbonæ.

De rege Cendebuldo filio Arnulphi Imperatoris.

Cendebuldus erat rex, de non coniuge natus,
Filius Arnulphi regis, regni dominator,
Nec tamen Imperij tunc diadema tulit.
Vir fuit impatiens, ſuper omnia deditus iræ,
Fertur Agrippinum dominum ſic fuſte ferire,
Præſul vt exanimis nocte ſit atque die.
Cendebuldus obit, prauæ feritatis amicus,
Legitimus puer erigitur, dictus Ludouicus,
Eius erat frater, legitimusq́; puer.

De Ludouico puero rege Francorum, filio Arnulphi regis, ſeptuageſimoquinto ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini nongenteſimo primo, Ludouicus filius Arnulphi, in loco qui dicitur Phoreim, rex creatur: atque à principibus Lotharingiæ, qui offenſi erant, Cendebuldus inuitatur ad regnum totius Belgij. Regio enim illa, Belgica Gallia appellatur. Quo comperto, Cendebuldus, dum multa mala committeret, regnumque multa præda & incendio & cæde cruentaret, tandem à Comitibus Stephano, Gerardo,& Mafrido, in bello occiditur. Itaque Ludouicus Arnulphi filius, regno liberè potitur.

His diebus Vngari Lombardiam peruagantes, incolas terræ ſibi occurrentes, ſagittis ſuis occidunt: atque prouincia crudeliter depopulata, in patriam ſuam reuertuntur. Anno ab incarnatione Domini noningenteſimo quinto, Ludouicus filius Boſonis, imperium adeptus, Berengarium expulit. Quumque totius regni pro ſuo arbitrio poriretur, dimiſſo milite, Veronam cum paucis ſe contulit; vbi à ciuibus

captus per traditionem, reuocato Berengario, cæcatus eſt. Berengarius extunc regnum Italiæ cum imperio Romano obtinuit.

Circa idem tempus Albertus nobiliſſimus comes Francorum, nepos ſcilicet Othonis ducis Saxonum, ex filia, Conradum occidit, qui à quibuſdam dicitur Ludouici regis fuiſſe filius; propter quod rex prædictum Albertum, in caſtro Babenberg, vbi nunc epiſcopatus nobilis eſt, bello inuadit. Ille vero impotens, quum regi reſiſtere ſe non poſſe videret, conſilium ab Othone Mogũtino Archiepiſcopo poſtulauit. Archiepiſcopus in caſtrum tunc munitiſſimũ Babenberg adiit Albertum ipſum, eumq́; ad regis præſentiam venire perſuadet, data ei dextra, quòd eum ſecurũ & indemnem in ipſum caſtrum ſuum reduceret. Albertus comes, recepta fide & promiſſione Othonis archiepiſcopi, cum eo pergens, à caſtro ſuo aliquantulum egreſſus, ait ad archiepiſcopum: Domine, debuimus in caſtro prius prandium ſumere, quàm pergeremus ad curiam regis. Oportebit enim nos tota die hac ieiunare. Cui archiepiſcopus: Rectè, inquit, loquutus es; reuertamur in caſtrum, & modicum comedamus. Albertus comes verba ſacerdotis quæ dicebantur in dolo, ſimplicibus auribus more antiquorum accepit, & in caſtrum cum epiſcopo velociter rediens, accepto datoq́; prãdio, nulla alia ſecuritate ab epiſcopo requiſita, in cõductu eius ad regem perrexit: vbi poſitus in cauſa, capitali ſententia condemnatur. Condemnatus autem, monet archiepiſcopũ de facta ſecuritatis ſuæ promiſſione. Archiepiſcopus reſpondit; Se fidei promiſſionẽ ſeruaſſe, ipſumq́; è caſtro egreſſum, ſanum & indemnem in caſtrum ſuum reduxiſſe. Tali fraude circumuentus ipſe Albertus, in eadem curia decollatur. De cuius bonis eccleſia Babenbergenſis (vt dicitur) poſtea conſtructa, diuitiis ampliatur.

Si autem Otho Archiepiſcopus, qui pro ſalute regni hoc feciſſe aſſeritur, in hac cauſa peccauerit, non meo, ſed auditorum iudicio reſeruetur. Ego tamen ſi feciſſem, æſtimarem me, etiam Saracenum conducendo peccaſſe. Ex iſtius Alberti ſanguine alius Albertus originem traxiſſe narratur, qui poſtea marchiam Orientalem, id eſt vulgariter dictam *Oſterich*, quam alij dicunt Pannoniam ſuperiorem, ab Vngaris ereptam, Romano imperio adiecit.

Ludouicus rex Franciæ Orientalis, anno regni ſui 12 ſine hærede deceſſit. Secundum ſcripta quorundam, in iſto rege Ludouico, & in fratre ſuo Cendebuldo ſuprà memorato, Carolorum genealogia finem accepit, ad tempus. Vnde quidam ſic ſcripſit: Vltimus Auguſtorum Romæ fuit Auguſtulus: vltimus verò Carolorum in Frãcia, fuit Cẽdebuldus. Igitur, Ludouico iam defuncto, Otho dux Saxonum, ab omnibus petitur. Princeps autem clariſſimus Otho, tanquam ſenio grauatus, rex fieri recuſabat.

Item de eodem rege Ludouico puero, verſificè narratur.

Iſte puer pietate valens, tribus imperat annis,
Vltimus eſt iſte Carolorum germine ſanguis,
Attamen à latere germina Carlus habet.

De primo Conrado rege poſt Ludouicum puerum, ſeptuageſimoſeptimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini noningenteſimo decimotertio, Conradus primus, filius Conradi illius quem occiderat prædictus comes Albertus, cõſilio prædicti Ducis Othonis, qui regnum accipere renuit, cõſenſu omnium Francorum, Rex creatur, quem quidam aſſerũt fuiſſe filium fratris Regis Ludouici, tunc defuncti, & ꝓpterea, eum ponunt nouiſſimum omniũ Carolorum. Anno regni ſui primo, Vngari ad depopulandam terram rurſus effuſi, à Sueuis & Bauaris iuxta Henum fluuium ſternũtur. Poſtea dux Bauarorum Arnolphus, Conrado regi rebellans, cum vxore & filiis ad Vngaros fuga lapſus eſt.

Conradus rex, anno regni ſui ſeptimo, diem obiit, eiusq́; conſilio Henricus, filius Ducis Othonis, in regnum ſubrogatur, anno ab incarnatione Domini nongenteſimo & vigeſimo. Ab illo tempore dicunt quidam, poſt Francorum Imperium fuiſſe Teutonicorum Imperium. Vnde etiam à Leone papa dicunt iſtum Othonem primum Teutonicorum regem dictum eſſe. Nam iſte de quo agimus, Henricus Dux, oblatam ſibi a ſummo pontifice Imperij dignitatem renuiſſe perhibetur; propter quod etiam non numeratur in Catalogo Imperatorum Teutonicorum. Mihi autem ex multis ſcripturarum authoritati-

ritatibus paruit, regnum Teutonicorum, quod Imperator Fridericus noſtro tēpore poſſidet, partem eſſe regnī Francorum. Ibi enim primi Franci fuerūt, cis citraq; Rhenum, quæ hodie Francia Orientalis, vſque ad terminos Bauariæ appellatur. Francia verò Occidentalis, eſt regnum illud quod eſt cis citraq; Sequanam & Ligerim fluuios; quæ prouincia, prius dicebatur Gaudina: ſed à Carolo Martello, auo Caroli Magni, primùm Francia, vel Frācigena, id eſt a Francis genita, eſt appellata. In lingua verò Teutonica, vnde ipſe Carolus Martellus fuerat oriundus, vocauit eam nomine ſuo Carlingam, ſicut à Cæſare Cæſarea, & ab Alexandro Alexandria nūcupatur. Hoc autem ideo fecit, quia ipſe eos ſuo gladio ſubiugauit, & regno Francorum adiunxit. Alia quædam ratio ad hæc ſatis manifeſta monſtratur. Denique ſicut in ſuperioribus patet, tempore Caroli Magni, regis Francorum, tota Gallia, id eſt Celtica & Belgica Lugdunenſis, omnisq; Germania, quæ eſt à Rheno vſque ad Illyricum, vna Francia fuit. Poſtea verò, regno inter filios filiorum diuiſo, aliud Orientale, aliud Occidētale regnum Franciæ dicebatur. Vtrunque tamen vocabatur Regnum Francorum.

In Orientali ergo regno Francorum, quod vſualiter dicitur Teutonicum, deficiente ſtirpe Carolorum. Henricus primus de gente Saxonum, ſucceſſit in regnum, manente adhuc in Occidentali Francia, id eſt Pariſiis & Rhemis, rege Carolo quodā, de progenie ſimiliter Carolorum. Iſtius Henrici filius, Otho, poſtea Imperium Romanum reduxit ad Francos, quod iam à Longobardis fuerat vſurpatum. Et propterea idem Otho forſitan primus Rex vel Imperator Teutonicorum dictus eſt, quia ipſe primus, extra progeniem Carolorum, rex, de ſanguine Saxonum, factus, nō quidem primus apud Teutonicos regnauit, ſed primus Imperium Romanum à Lombardis ad Teutonicos reuocauit, quod à Lombardis fuerat vſurpatum.

Notanda eſt autem hic varietas in nominibus regum Frācorum, quomodo primitùs à Merouęo rege, ſucceſſores eius dicti ſunt Merouæi: poſtea à Carolo Magno, ſucceſſores eius vocati ſunt Caroli vel Carlini; ab Othone verò Imperatore dicti ſunt Othones: deinde ab Henrico Henrici.

Item de eodem Conrado rege primo, vltimo autem Carolorum, verſificè.

Semine Carlorum iam deficiente virorum,
Surgit Conradus lateris cognatus eorum,
Obtinet imperium Teutonicumq; ſolum.
Conradus rex eximius ſedet ordine primus,
Hoſtibus ingeritur, contraria pellit ad imum,
Subiugat Vngaricos, Illyricoq; ſinus.
Conrado primo natus non extitit heres,
Mirantur proceres, quis ſceptra meretur habere,
Vita datur fatis, plebs dolet inde ſatis.

De Henrico primo rege Francorum, qui cognominatur Auceps.

ANno ab incarnatione Domini 920 Hēricus Othonis dictus filius, in Frācia Orientali regnauit. Occidentalem Frāciam tūc Carolo quodam rege Pariſiis regente. Quidam Celtici ſcriptores aſſerunt, eum primò ducem Saxonum tantùm fuiſſe, & tunc Carolo ſubiecisse. Et poſtea conſilio Giſeberti ducis generis ſui, qui Belgicam tenebat, à regno ipſius Caroli, cum omnibus Orientalibus diſceſſit, & regium nomen aſſumpſit. Alij dicunt, eū poſt mortem Conradi primi, in regnum ab omnibus Orientalibus fuiſſe electum, nec vnquam aliquid eum de manu illius Caroli ſuſcepiſſe.

Poſt hæc ipſe Henricus rex Vngaros in Saxoniam violenter ingreſſos incredibili cæde proſtrauit. Iſte Henricus rex, ſacram lanceam Imperij, quæ coram Imperatoribus fertur, à Rodulpho, rege Burgundiæ, multis extorſit. Alij dicunt, a Boſone, rege Prouinciæ, fuiſſe eam ad Imperium tranſlatam. Ipſe autem Henricus rex, poſt multa virtutis ſuæ opera, dum ad obtinēdum Imperium, Romam pergeret, antequàm Romam perueniſſet, diem vltimum clauſit, relicto filio Othone primo, qui factus eſt Imperator, aňo regni eius decimoſeptimo.

Item de eodem Henrico primo, verſificè ſubnotatur.

Henricus dux Saxonicus regnare vocatur,
Legati mittuntur ei, qui ſæpe rogatus
Noluit imperium ſumere, ritè datum.
Inuenère Ducem veterano more ſedentem,
Aucupis officio ſua retia perficientem,
Vt modicas caperet inſidianter aues.
Et quia ſimpliciter fuit his præſentibus auceps,
Amodo perpetuo cognomine dicitur Auceps,
Cùm tamen egregium mundus haberet eum.
Dux igitur cum plus petitur ſibi ſumere Romam,
Iurat in æternum capiti non ferre coronam,
Cum ſibi ſufficiant quæ tenet ampla bona.

Cogitur Henricus regnantis numine fungi,
Cogitur in regem tandem reuerenter inungi,
Nulla tamen capiti miſſa corona fuit.
Coram rege ſecus ferri diadema iubetur,
Vt bene ſeruetur quicquid iuraſſe videtur,
Signa tamen plenè regis vbiq; tenet.
Ex hoc Henrico rex primus naſcitur Otho,
Cuius & egregia nunc geſta referre peropto,
Iam tres Othones promere Muſa monet.

De primo Othone, Imperatore Romanorum, ſeptuageſimooctauo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 936, Otho primus, nobilis hæres Henrici primi, in regnum ſuccedens, in palatio Aquiſgrani, à Moguntino Hildberto Archiepiſcopo, coronatur. Iſte Sclauos Boëmos ſibi reſiſtentes compeſcuit: Belgicos, dum ei tranſitum Rheni prohiberent, vertit in fugam, totaq; terra Belgica, igne, ferroq́ue vaſtata, caſtrum ſitum in monte Capri, obſedit: vnde Ludouicus, filius Caroli regis Occidẽtalis Galliæ, terram Belgicam, quã pater ſuus perdiderat, ſub hac occaſione recuperare intendens, Alſatiam prouinciã ingreditur. Quo audito, Otho rex ſoluit Capri montis obſidionem, & expulſo ab Alſatia rege Ludouico, Breſccam obſedit.

Interea dux Giſibertus qui ſororem Othonis regis habebat vxorẽ, aduerſus Francos, tanquam hoſtis regis Othonis, vſque ad Andernacum procedit: vbi à Francis victus, fugiens in Rhenum ſubmergitur, ſuis omnibus cæſis, aut fuga delapſis. Rex autem Otho iterum Belgicam ingreſſus, totam in deditionem redegit: & ex tunc omnes Teutonici Reges ſine contradictione Belgicam ſemper tenuerunt.

Poſt hæc rex Ludouicus, vxorem ducis Giſiberti, quæ erat ſoror regis Othonis, & vidua, in matrimonium accepit. Ipſe verò non pòſt multò à ſuis à regno ſuo expulſus, ad Othonem veniens, petit auxilium. Quo habito, deuictis ſuis hoſtibus, in regnum per Othonem eſt reſtitutus.

Poſt hæc apud Ingelheim, in præſentia amborum regum, Marino ſedis Apoſtolicæ legato adiuncto, ſynodus celebratur.

Eo tempore Berengarius Italiam nimia feritate premebat, & Adilinda vidua Lotharij Imperatoris defuncti, ab eo captiua tenebatur. Otho autem Italiam potenter ingreſſus, reginam liberat, eamq; ſibi in vxorem conſociat: atq; Berengario depulſo, natale Domini Papiæ celebrauit; ibiq; Conradum ducem contra Berengarium relinquens, ipſe in Galliam Teutonicam remeauit. Berengarius, conſilio ducis Cõradi, ad Othonẽ pergit; & per ipſum Conradum, & per filium regis Othonis Letulphum, veniam impetraturus. Vbi eùm per triduum ei rex audientiam denegaſſet, vix tandem per ducem & per regiam prolem obtinuit, quòd ei Otho apud Regium in Lombardia, diem illuc veniendi præfixit: vbi poſtea præſentatus, regnum Italiæ de manu Othonis ſuſcepit; excepta marchia Veronenſium & Aquileienſium. Reuerſus in Italiam Berengarius, per ſuam tyrannidẽ totius in ſe odium Italiæ concitauit. Tunc Letulphus filius regis, aduerſus patrẽ moliri tentauit; ſed citò cõuerſus, gratiam Regis recepit.

Eo tempore Vngarorum gens erupit, totamq; terram quaſi locuſta cooperuit; atque ſuper fluuium Liehum, iuxta ciuitatẽ Sueuiæ Auguſtam, cõſedit. Quibus Otho, precibus & hortatione Vldarici, ſanctiſſimi illius vrbis Epiſcopi, in Domino confiſus, occurrit; tantaque illos virtute proſtrauit, vt non ſolùm ab infeſtatione aliorum quieſcerent, ſed pro ſe timentes terram ſuã vallo & palude munirent. Cecidit in eo prælio gener regis Conradus, & dux Vormatienſis. Barbari autem, exceptis ſex viris reſiduis, omnes gladio narrantur extincti. Huius mali author dicitur quidam comes de Stira in Bauaria extitiſſe; quem Vngari tanquam eum qui eos in mortem eduxerat, occiderunt: terra autem eius redacta eſt in regium fiſcum.

Eo tempore ab Apoſtolica ſede veniunt legati, de tyrannide Berengarij conquerẽtes, & defenſionem Othonis in Italia poſtulantes. Guabertus etiam epiſcopus Mediolanenſis, Gualdo Cumanus epiſcopus, cũ aliis Italiæ principibus, pro eadem cauſa ad Regem venerunt.

Otho autẽ Aquiſgrani in palatio filium ſuum Othonem tunc in regnum ſublimauit: deinde collecto exercitu in Italiam, per vallem Tridentinam, intrauit, totaque ſibi Italia ſubiugata, ad Vrbem progreſſus, à Iohanne papa, & toto populo, digniſſimè receptus, & imperatoris nomen ac dignitatem ſortitus. Iſte Otho Imperator, ſecundum illos hiſtoriographos, qui Arnolphum in catalogo Imperatorum poſuerũt, & alios qui interim in Italia imperium tene-

tenebant, à catalogo excluſerunt. 77 eſt ab Auguſto Octauiano; ſecundum Romanos verò hiſtoriographos, qui Arnolphum à catalogo imperatorum excludunt, & Ludouicum atque duos Berengarios, & Hugonem, & Berengariũ, Lotharium, itemq́; Berengarium, & Albertum, in numero & catalogo priorum ponũt, iſte Otho eſt 84 ab Auguſto.

Ab eo tempore regnum Romanorum, poſt Francos & Longobardos Imperatores prędictos, ad Teutonicos reuerſum eſt, & ad Francos Orientales, vnde iam quodammodo videbatur elapſum. Ego autem tunc imperiũ à Francis non dico aliquando fuiſſe ſublatum, ſed eclipſim paſſum, quam diu tot & tam diuerſi inuaſores imperium confuſè tenuerunt.

Otho Imperator ab Vrbe rediens, Papię paſcha celebrauit: ſed Berengarius Imperatorem fugiens, latitauit. Anno ſequẽti Otho in monte ſancti Leonis obſidet Berengarium, cuius filius Albertus, in Corſicam inſulam fugit: qui poſtea ad Ioannem Pontificem Romanum accedens, in partem ſuam multis promiſſionib. inclinauit. Quo audito, Otho Imperator, dimiſſa obſidione, Romam ducit exercitum; vbi quidam Romani timẽtes, vnà cum Pontifice Ioanne fugiunt: alij datis obſidibus, Othoni ſubduntur. Imperator poſtea miſſa legatione ſcribit Ioanni Papę vt redeat; quo redire nolente, Otho cõgregata ſynodo ſubſtituit Leonem: quod vidẽs Albertus, filius Berengarij, iterum in Corſicam fugit. Hęc omnia vtrum licitè an illicitè facta ſunc fuerint, ad hoc opus nõ pertinet explicare; propoſui enim res geſtas deſcribere, non rerum geſtarum reddere rationem. Imperaror Berẽgarium in deditionem accepit, quem in Bauariam exilio relegauit.

Othone tunc Romæ manente, Romani communicato conſilio cum vicinis caſtellis ſtatuũt occidere eum. Sed dum proditio conſilia præueniſſet, Imperator inſidias ſatagit pręcauere, & de Romanis multos nece proſtrauit: deinde cẽtum obſides ab eis, interpoſitis ſacramẽtis, accepit. Poſtea tamen ad Spoletum Papa rogatus, obſides relaxauit, Othone recedente.

Romani papam Ioannem recipiunt in Vrbem, expulſo Leone. Leo apud Camerinum Imperatorem velociter adiit, ibiq́; cum eo paſcha celebrauit. Interea Ioannes moritur, cui à Romanis Benedict⁹ eſt ſubrogatus. Otho, tam pro Leonis expulſione, quàm pro Stephani ſubſtitutione, iratus, ad vrbẽ feſtinat: quam obſidione conſtrictam, & fame incredibili fatigatam, ad deditionem coëgit; tali duntaxat cõditione inſerta, vt apertis portis, eum ſuſciperẽt, & Benedictũ ſuæ iuſſioni repræſentarent. Tunc Imperator Leonem in cathedram reſtituit, & inde Benedictum depoſitum, ſecum deducens, in ſuã Franciam remeauit. Non multò pòſt deficientibus à ſe Italicis, Imperator Alpes tranſcendit, & natale Domini Romæ celebrato, tredecim ex maiorib. præter præfectum, Romanis, qui erga papam Leonem mouerant factionẽ, patibulis vna die ſuſpendit. Deinde filium ſuum Othonem fecit à Leone pontifice coronari, & Auguſtum vocari, ciq́; filiam Conſtantinopolitani Imperatoris, Theophaniam, in matrimonium iunxit. Deinde trigeſimo ſeptimo regni ſui anno, Imperij verò decimo tertio, diem vltimum clauſit. Iſte eſt ille Otho, qui Græcos in Apulia & Calabria ſuperauit, & Romanorum imperium ad Francos Orientales reduxit.

Ipſe primus in Goſlaria Saxonica argenti fodinas inuenit. Metropolim etiam Magdeburg, vbi ſepultus eſt, ornamentis & theſauris plurimis decorauit. Berengarius exul, & vxor eius, apud Babẽberg mortui ſunt. Denarij qui vocati ſunt Otholini, ab hoc Othone ſunt in Italia conſtituti.

Item de eodem Othone primo verſibus ſubrogatur.

Otho coronatus Paſchalia feſta peregit,
Adfuit & celebris primatum curia regi,
Fercula quæ docuit, regia menſa vehit.
Menſa cibos coctos tenuit prius illa paratos,
Quam veniant domini, vel more ducum ſedeatur,
Ille cibus miſeris pauperibuſq́; datur.
Dux puer accedens, magni ducis vnicus hæres,
Cùm foret eſuriens, dum fercula prompta videret,
Accipit vt comedat, cor puerile gerens.
More ſuo dapiſer vitio variabilis iræ,
Non timuit puerum grauiori fuſte ferire,
Inde puer cecidit, vulnere ſtratus humi.
Miles adeſt, puero cuſtos datus, atque magiſter,
Vindicat egregiè dominum, quem percutit iſte,
Vulnere nam dapiſer mortuus ipſe iacet.
Turba gemit, rex Otto venit, cauſamq́; requirit,
Ille iacet, dum turba tacet, mandat aperiri,
Quæ fuerit pueri, quæ modò cauſa viri.
Quærit & authorem mortis, quiſnam foret ille,
Ille ſtetit medius, animo quaſi maior Achille,
Nec negat hunc ipſum fuſte necâſſe virum.
Rex ait; ergo mori dignus ratione videris,
Criminis actorem dum te ſatis ore fateris,
Digna tuis meritis hoſtia mortis eris.

Miles ait; Diſcerne magis quid iuris habetur,
Iudicio ne præcipiti res acta putetur,
Eſt quia paſcha Dei, rex miſerere mei.
Ira monet regem, timet ille mori ſine lege,
Cùm rex iuſta neget, miles rapit illicò regem;
Rex proſtratus humi, iuſta negaſſe luit.
Dum tenet Ottonem, barbā trahit, atq; granonem,
Guttur & ora premens, grauior feritate leone,
Ni foret auxilium mortuus Otto foret.
Sub loculo ſcamni regem crudeliter angit,
Vnguibus infixum guttur conamine frangit,
Nunc pede, nunc manibus, turba retraxit eum.
Otto ſidet ſtupidus, turpi ſtatione leuatus,
Barba pilis caruit, guttur dolet excoriatum,
Laude coronatum ſtat ſine laude caput.
Turba dolens, ſtans ante fores cupit hunc cruciari,
Otto reum defendit eum, iuſſitq; vocari,
Vir ſtetit & ſiluit, incipit Otto loqui:
Iudicio ſiſti legum ratione petiſti,
Dum tibi non licuit, tetigit me dextera Chriſti,
Non tua ſed Domini verbera digna lui.
Digna lui, quia paſcha fuit, cum parcere poſſem,
Me libuit, quod non licuit, dedit vltio noſſe,
Porto furore mei digna flagella Dei.
Parcius iſta tamen punire tibi potuiſſes,
Quam ſine raſore barbam manibus rapuiſſes,
Amodo quæ cupias ordine dicta feras.
Miles vt exponit quæ ſit modo cauſa furoris,
Mitigat Ottonis ſymptomata vi rationis,
Sic datur incolumis miles abire foris.
Nec datur hinc ire quod debeat ipſe redire,
Læſor enim ſi quando redit, reminiſcimur ira,
Si mala delitеant liuor & ira ſilent,
Poſt redit tempus, quo rex foret ipſe peremptus,
Aut male detentus, ſed militis enſe redemptus,
Corpore ſtat ſano, cuius & acta cano.
Quando ſub arce poli, canis eſt adiuncta leoni,
Vt placet Ottoni caſtrum datur obſidioni,
Clauſos lege foris iudicat Otto mori.
Dum media dormire die rex ipſe ſoleret,
Et proceres ſomni requies hinc inde teneret,
Vir ſedet in lauacro balnea rite gerens.
Rege ſoporato, citò proſilit hoſtis ab vrbe,
Vt perimant regem, curſum latitando perurgent,
Solus eos miles qui lauat, ille videt.
Ex lauacro ſaliens, clypeum rapit atq; mucronem,
Præuenit hoſtiles Ottone iacente furores,
Clamat, & ex more prælia dira mouet.
Regia pars creſcit, timet hoſtis, & inde receſſit,
Miles vt inſequitur nudus, fera pugna caleſcit,
Aſpicitur latè nudus, & acta patent.
Miratur Cæſar, nudum præcedere fortes,
Nam ſolum nudum cernit ſuperare cohortes,
Laus equitis nudi grandis vbique fuit.
Mane ſequente iubet equitem rex Otto venire,
Miles adire timet, ne ſi reminiſcitur ira,
Priſtina culpa viri ſit memoranda ſibi.
Dumq; venit compulſus eques, rex hæc ait illi,
Nónne tuis manibus noſtri periêre capilli?
Nónne furore tui barba pilata fuit?
Miles ait; Fateor, ſed erat mihi culpa remiſſa;
Non decet vt culpas iterum rex ſuſcitet ipſas;
Securus venio rege vocatus ego.
Surgit in amplexus equitis mirabilis Otto,
Dicit & ; Gaudere meis te rebus adepto,
Regia facta geris, ſemper amicus eris.

De ſecundo Othone, Imperatore Romanorum, ſeptuageſimonono ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 975, Otho ſecundus, magni Othonis filius, qui à Leone Romano pontifice fuerat coronatus, patri in Imperium ſucceſſit, octogeſimus quintus ab Auguſto imperauit. Iſte dū Græcos incautè per Calabriam perſequitur, amiſſo milite, de naui exiliēs, natando euaſit. Qui poſtea nono Imperij ſui anno Romæ obijt, & ante eccleſiam ſancti Petri in concha marmorea honorificam habuit ſepulturam.

Tradunt de eo Romani, quòd ipſe Otho, capta Beneuento, oſſa ſancti Bartholomęi inde aſportauerit, & ea Romæ in inſula Tiberis, quæ dicitur Lycaonia, in eccleſia quæ nunc vocatur ſancti Bartholomæi, in concha porphyretica collocauerit, & poſtmodum eaſdem reliquias cum eodem ſarcophago, per Tiberim in mare, & per mare in ſuam Franciam deducere cogitaſſet: eo autem morte præuento, reliquiæ Romæ ſic remanſerunt.

Item de eodem Othone ſecundo, Imperatore, verſificè ſubnotamus.

Otto ſecundus adeſt, Roma diademate functus,
Lætus Apoſtolicis manibus diſcedit inunctus,
Ius dedit Italicis vndique pace frui.
Rex vbi diſceſſit, gens Itala bella capeſſit,
Iuſſio vileſcit, procerum diſcordia creſcit,
Regia delituit, pax quia nulla fuit.
Terra perit, gens preſſa gemit, belloq; grauatur,
Rex venit iratus concurrit ab Vrbe ſenatus.
Suſcipit Imperij regia Roma caput.
Imperij vocat Otto duces comitesq; potentes,
Pontifices ſimul eccleſiæ recipit venientes,
Et queritur populos pace carere ſuos.
Iudicis officio numerat, quos culpa notauit,
Pœnaq; præcipitur ducibus condigna parari,
Vltio terribilis dira flagella parit.
Ante gradus Romæ menſas iubet Otto parari,
Multaq; circuitu iubet ordine ſcamna locari,
Et loca principibus vndique more dari.
Dum cibus aſtruitur, dum potus & eſca paratur,
Dum proceres comedunt, dum lætior hora putatur,
Otto per armatos cingit vtrunque latus.
Præco iubet taceant, & ne quis ab hinc moueatur,
Qui loquitur, qui ſe moueat, gladio feriatur;
Turba timet procerum, terror vbique datur.
Crimina ſcripta ducum, quæ iuſſerat antè notari,
Ante ſuas menſas iubet Otto ſibi recitari
Damnat & obtentos crimine lege pari.

Qui

Qui meruit, damnatur ibi pœna capitali,
Sanguine nobilium iam menſa poteſt maculari,
Otto ſibi capita vult quaſi fercla dari.
Humani capitis dum menſa cruore madeſcit,
Non minus antè datis rex imperat vndique veſci,
Mittit & ingratus fercula cocta ſatis.
Taliter alludit ſceleri, ſic corpora fudit.
Sic ſcelus excludit, ſic pacis commoda cudit,
Sic ſua pax viguit, ſic reus acta luit.

De Othone tertio, Imperatore octuageſimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 984, Otho tertius, admodum puer, patri in regnum ſuccedens, octuageſimus ſextus ab Auguſto, ſuſcepit Imperium. Huius diebus Albertus epiſcopus Boëmorũ prędicans Pruſſis, martyrio coronatur.

Otho Imperator tertius, anno imperij ſui 17, diem vltimum clauſit, & Aquiſgrani in eccleſia ſanctæ Mariæ ſepultus eſt. Duo iſti poſteriores Othones, quamuis breuitatis cauſa, de eis pauca dixerimus, tam feroces, tã mirabiles fuerunt, vt vnus, pallida mors Saracenorum, vel ſanguinarius; alter autem Otho, Mirabilia mundi, ſolitus ſit nuncupari. De iſto tamen tertio Othone, quædam alia verſificè deſcripſimus, quę in pręſenti capitulo ſubnotamus.

Item de tertio Othone Imperatore, verſibus ſubrogatur.

Eſt iuxta Mutinam, comitis domus, Amula dicta,
Imperij tunc obſequiis iuſſiſq́; relicta,
Qua vacat hoſpitiis crebrius Otto ſuis.
Corpore glorificum comitem, vultuq́; decorum,
Dum regina videt, ſtimulis vrgetur amorum,
Et cupit hunc regis clam violare thorum.
In vitium regina virum dum flectere credit,
Veſte trahit comitem, tractus ſine veſte recedit,
Spreta dolens mulier, vota nephanda dedit.
Protinus aſcito queritur regina marito,
Suggerit vt comitis caput amputet enſe petito;
Crimine mentito credidit Otto citò.
Dum comes in culpa domina teſtante putatur,
Iam dolus aſtruitur, citò mors indigna paratur,
Nec locus inſonti pandere vera datur.
Indicat vxori propria comes acta pudoris,
Dicens; opto mori, quàm regis abeſſe decori,
Se mihi proſtituit fœmina digna mori.
Et quia deliqui, fugiens luxum mulieris,
Iudicor ad mortem, mihi non licet acta fateri,
Tu mihi poſt mortem conſcia teſtis eris.
Si dubium videatur eis, quod teſte probabis,
Iudicio candentis eos ferri ſuperabis,
Sic mihi poſt mortem gaudia fama dabit.
Vxor ait; Fuge quum poteris, ne ſic moriaris;
Ille refert; Magis opto necem, quam ſons reputari:
Qui fugit, ille magis ſuſpicioſa trahit.
Dixit, & in fatum præcone trahente vocatur,
Inſequitur comitiſſa virum, quia fraude necatur,
Morte data comitis detulit ipſa caput.
Iudicij cauſas dum præcipit Otto parari,
Imperat & viduas celebri præcone vocari,
Hisq́; piis ſtudiis iura cupita dari.
Aſtitit occiſum plorans comitiſſa maritum,
Et queritur, quia iudicium dat Cæſar iniquum,
Cui pro more loci nititur arte loqui.
Dicit ei; Dic, pœna reis quo iure paratur,
Si rupta quandoque fide vir fraude necatur?
Retulit Otto; Caput perdere iure datur.
Intulit hæc; Tua te Cæſar ſententia damnat,
Fraude meum iugulaſſe virum te crimine pandam,
Si vis iura coli, te decet inde mori.
Hæc tacuit; rex obſtupuit, dicens mulieri;
Neſcio quid quæris, neque vera tuliſſe videris,
Huius enim ſceleris quis tibi teſtis erit?
Ecce caput comitis (dixit comitiſſa) paratum,
Fraude tua periit, proprium cognoſce reatum,
Suſcipe iudicium, te perhibente datum.
Rex ait; Iſte comes, meruit pro crimine mortem;
Illa negat, cupiens ignitam ſumere ſortem;
Rex parat ignita, fœmina vincit ita.
Dum laqueo iuris ſe conſpicit Otto ligari,
Mira viri bonitas ratione poteſt ſuperari,
Fœmineis manibus ſe ſinit ipſe dari.
Dum regem comitiſſa tenet, dat regis honeſtas
Vt capitis ſit plena ſibi collata poteſtas,
Sic, vt & arbitrio ſtet, cadat ipſe ſuo.
Cogitat illa modum, quo regem perdere poſſit,
Inducias tunc rex modicas pro tempore poſcit,
Addunt & proceres cum pietate preces.
Innumeris precibus procerum ſimul & mulierum,
Regia vita decem ſpatio datur eſſe dierum,
Sic ratione verum fœmina vicit herum.
Iam decima veniente die, caſumq́; minante,
Otto redit, comitiſſa venit, qua venerat antè,
Rex vbi dixit, Aue: retulit illa, Caue.
Tollit eum comitiſſa reum, miranda leæna;
Dum trahitur, dum præcipitur ſuccumbere pœna,
Fœmina victa prece diſtulit ipſa necem,
Diſtulit, & dixit: Ita nunc triſtiſſima parco,
Vt poſt octo dies gladio ſit pœna monarcho,
Sic data tunc vita pendula pendet ita.
Pace dies octo rediens dum perficit Otto,
Tunc precibus cum Principibus rurſus petit octo,
Septima dat requiem poſt numeranda dies.
Septima præteriit, rurſus cupit octo mereri,
Vt ſex ipſe dies habeat cum pace tueri,
Conſilio cleri fœmina dixit, Erit.
Nec tamen illa dedit, niſi rex promitteret illi,
Quòd prius ignitis pereat regina fauillis,
Hoc vbi conuenit vita redempta redit.
Pro tribus induciis tribuit tria caſtra monarchus;
Nec fuit in reliquis concedere plurima parcus,
Nomina caſtrorum nominum atque ſolum.
Si cupis illorum confinia noſſe locorum,
Climate Tuſcorum, populus monſtratur eorum,
Me quoque non latuit ſæpe videre ſolum.

De ſecundo Henrico, ſcilicet Claudo, Imperatore Romanorum octuageſimo ſeptimo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo primo, Othone tertio, ſine hærede defuncto, Henricus Claudus, filius Hezilonis, natione Noricus, & dux Noricorum, id eſt Bauarorum, ab omnibus regni principibus electus, octuageſimus ſeptimus ab Auguſto, rex creatur.

Iſte multis bellis proſperè geſtis, in Germania, Bohemia, Italia & Apulia: poſtremò à Domino data ſibi requie, quum eſſet chriſtianiſſimus, epiſcopatum nobiliſſimum Babenbergẽſem glorioſè fundauit, & locupletauit. Regi quoque Vngarorum Stephano ſorore ſua copulata, tam ipſum Regem, quàm totum ipſius regnum vocauit ad fidem. Hunc Stephanũ omnes Vngari, vt ſanctum venerantur, pro eo quòd per eum, initium fidei acceperunt.

Henricus Imperator piiſſimus anno regni ſui vigeſimo quarto; Imperij autẽ anno vndecimo, diem functus, in eccleſia Babenbergenſi humatur: vbi ſepulchrum eius crebris miraculis ſæpe & manifeſtè ornatum tota illa prouincia magnificè veneratur. Cætera de ipſo Henrico Imperatore, & de ciuitate & eccleſia Babenbergenſi, ego qui ibi prima documẽta Grammaticæ artis didici, tanquam eorum alumnus, verſibus explicaui.

Item de eodem ſecundo Henrico Imperatore Romanorum, Claudo: & de ciuitate & glorioſa eius Eccleſia, quæ vocatur Babenberg, id eſt mons Pauonis, verſificè dicamus.

Bauaricus fluuius vulgò Radiantia dictus,
Norica rura fouens, varieq́; vagando relictus,
Montis Pauonis vrbis amœna colit.
Nomine vulgato mons Babenberga vocatur,
Flumine craſſatur, vicinaq́; terra rigatur,
Ponsq́; ſuperſtratus, cingit vtrunque latus.
Vrbs laudanda nimis, montis ſuccreſcit ab imis,
Indeq́; ſublimis fit turribus inſita primis,
Montis in vrbe tamen culmina clerus habet,
Agmine murorum ſeries præcincta domorum,
Excluſis laicis munitio fit dominorum,
Clericus illorum ſpernit adire forum.
Dogmate grammatico clerus ſolet ille beari,
Nullaq́; vulgaris vox audet in vrbe ſonari,
Sola ſolet cunctis lingua Latina dari.

De eccleſia Babenbergenſi.

Eccleſia forma montis caput auget & ornat,
Grandis ibi norma cleri recidiua reformat,
Diuitia latè rebus & arte patent.
Otto pater patrum tenet ordine pontificatum,
Nobilium fratrum dilatat honore theatrum,
Ipſe ſacer, ſacrum præſtat, adæquat vtrum.
Fulget in eccleſia mirandi ponderis aurum,
Quo minus eſt Danais ſolitus perſoluere Maurus,
Pallia purpurea quis numerare queat?

De monte Pauonis, & eius forma ſituq́;.

Mons Pauonis habet colles ſibi collaterales,
Tres quaſi conſimiles, vrbis quoque participales,
Ipſe montis medius, præminet abſque pare,
Pulchrior illorum loca maxima dat monachorum,
Templaq́; multorum reliqui dant canonicorum.
Quartaq́; pars fluuio præbet vtrinque forum.
In crucis ergo modum poſuit ſibi Pauo colonum,
Qui veneretur eum, foueat celebretq́; patronum,
Ipſe ſuis famulis præbet ab vrbe bonum.
Stat medius Petrus, Stephanus ſibi dexter habetur,
Vertice ſtat Iacobus, læua Michaël retinetur,
Fertq́; ſecus fluuium virgo Maria decus.

De ſepultura Cæſaris Henrici.

Cæſaris Henrici ſancti, cognomine Claudi,
Lector opes audi, quo poſſunt munere claudi?
Hæc & maiora ſunt ſua multa bona.
Cuius & oſſa bona ſunt ad miracula prona,
Hoc opus, hæc dona ſua contulit alma corona,
Vnde per eccleſias cantica digna ſonant.

Babenbergæ author prius ſtuduit.

Laude vacans iſta, recole mihi tempora priſca,
Priſca fuit puero mihi Babenberga magiſtra,
Mens mea quæ didicit, reddit amica ſibi.
Reddere non potui quantum, ſed reddere quale,
Ecce mea volitant alias properantius alæ,
Me vocat hiſtoria, Pauo beate vale.

Item de eodem Henrico Claudo laudes ſcribuntur.

Henrici Claudi meritum ſolenniter audi,
Cui decet applaudi, cuius metra porrigo laudi,
Sumptus ab arce ſoli regnat in arce poli.
Coniuge virginea virgo permanſit & ille,
Catholicas dedit eccleſias numero quaſi mille,
Pauperibus, viduis, ſpes, via, vita fuit.
Nunc & in altari ſua cernimus oſſa ſacrari,
More ſalutari ſolennia digna parari,
Corpora debilium plurima ſana dari.

De ſecundo Conrado Imperatore Romanorum, octuageſimo ſecundo ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 1020, defuncto Henrico Imperatore Claudo ſine filiis, Conradus dux, natione Francus, conſilio ipſius Henrici Imperatoris (cuius tamen gratiam non habebat) ab omnibus electus eſt in Imperiũ, octuageſimusſecundus ab Auguſto Octauiano. Iſte ex matre, de primis Francorum regibus qui à Troio venerant, & à ſancto Remigio fuerant baptizati, originẽ traxerat: & prædeceſſoris ſui Henrici Imperatoris Claudi neptem

neptem, quam nolente Imperatore acceperat, vxorem habebat, nomine Giſilam, de genere Carolorum. Sicut illo tempore quidam per iſtos verſiculos inſinuauit:

Quando poſt decimũ numeratur in linea quarta
De Carolo Magno proceſſit Giſila prudens.

Iſta Giſila primùm Arnulpho duci Sueuorum nupta fuit,& ex eo geminos peperit, Herneſtum ſcilicet, & Hermannum; quo mortuo,accepit iſtum Conradum,de quo inpræſentiarum narramus.

Erat itaque Conradus iſte, armis ſtrenuus, conſilio prouidus, ſapientia florens, peritus & iure ciuili & in religione Chriſtiana deuotus. In principio regni ſui dux Polonorum Boleſlaus, quem prædeceſſor ſuus Henricus nouiter regno ſubiecerat,per ſeipſum rex vocari intendit, & ab Imperio diuidi omnino proponit; qui cum morte propoſitum præueniſſet, Miſiconem filium ſuum, ſucceſſorem relinquit. Ille dum patrem imitari cogitat, & inſuper fratrem ſuum Othonem à patria expuliſſet:Rex tam expulſum eius fratrem in patriam reducturus, quàm de contumacia Miſiconis ſe & regnum vindicaturus,in Poloniam tranſit.

Miſico quum non poſſet reſiſtere, ad Vlricum Boëmorum Ducem, qui etiam tunc hoſtis Imperij erat, confugit. Quem cùm Vlricus regi reddere, & per hoc in gratiam cogitaſſet redire, Rex eum ſub perfidia illiuſmodi recipere contempſit. Miſico autem accepto à rege ducatu Poloniæ, coronam quam pater eius ſibi imponere contra imperiũ cogitauerat, Conrado reſignauit,ſeq́; ditioni ſuæ ſuppoſuit. Ipſe verò Miſico poſt hæc à ſuo armigero occiſus eſt.

Ab illo tempore prouincia Polonorum imperio noſtro ſoluit tributum. Conradus filium ſuum poſt ſe ordinat regnaturum, nomine Henricum, adhuc puerum: quo facto,Italiam ingreditur, ad quem Erneſtus priuignus eius, dux, conſilio matris ſuæ Giſilæ reginæ venit, & gratiam regis obtinuit, promittens ſecum eo in Italiam tranſiturum.

Conradus Romam venit, & in die Paſchali procedens inter duos reges, Cutonem ſcilicet Anglorum, & Rodulphum regem Burgundionum, auunculum Giſilæ reginæ ſuæ,a Ioanne ſummo pontifice eſt coronatus, & Imperij dignitatem,toto populo plaudente ſortitus. Eadem hebdomada bellum inter rixantes Romanos & Teutonicos oritur. fugatis autem cæſiſque ibi multis Romanis, Imperator triumphauit.

Conradus Imperator per montem Pirenęum in Franciam ſuam rediit,vbi cùm Erneſtum priuignum ſuum ducem prædictum,regno rebellare iam velle audiſſet, viribus Imperij terra mariq́; propulſum, in ſyluis cõuerſari coëgit,vbi poſtmodum à fidelibus Imperij occiſus fuit: cuius Ducatum frater ſuus Hermannus ſuſcepit.

Eo tempore Radulphus Burgundię rex moriens, Henrico, filio imperatoris Conradi, nepoti ſuo, regnũ cum corona,aliiſque inſignibus, ſub teſtamento reliquit. Vnde comes Celticus Otho aſſerens ad ſe regnum Burgundiæ,ſeu Lugdunẽſis Galliæ, pertinere, inuadit illud. Imperator ad hæc indignatus, cum exercitu in regnum illud intrauit,& Othonem ad deditionem coëgit,& omnes principes illos in ſuam fidelitatem ſuſcepit.

Deinde populo Italiæ contra Imperium machinante,venit Mediolanum, captumque ipſius ciuitatis epiſcopum, qui factionis illius reus dicebatur,apud Aquilegiam in exilium miſit,qui tamen poſtea clàm aufugit. Imperator Cremonam pergens,Romanum ibi obuium habet pontificem. Quo cum multo honore dimiſſo, ipſe propter calorem ad montana ſecedit. Interea Otho comes,ruptis iuramentis,in Burgundia iterum rebellat,vbi à fidelibus Imperij occiditur,& vexillum eius, Imperatori, in ſignum victoriæ tranſmittitur. Conradus cauſa orationis Romam vadit; & inde in Apulia, multis ciuitatibus viſis, per mare Adriaticum redire diſpoſuit: vbi à diſtemperantia aëris principes multos amiſit. Deinde reuerſus in Franciam,ad ciuitatem Traiectum inferiorem peruenit; ibique infirmatus obiit, anno regni ſui decimoſeptimo,Imperij verò decimoquarto. Cætera de Imperatore Conrado ſecundo verſibus exponamus.

Item de eodem Conrado Imperatore verſificè narratur.

Dux erat ex villa quam ritè vocant Guebelingam,
Inclyta nobilitas regum generatur ab illa.
Militis officio ſummus in orbe ſuo.
Hoſtibus infeſta fuit eius vbique poteſtas,
Magna ducis geſta fuerant,ſed maior honeſtas,
Clarus in eloquio,dignus honore ſuo.

Henrici cognata fuit, quem iam memoraui,
Ipſaq́, pulchra ducem clandeſtina tunc adamauit.
Cuius & à gremio germina clara trahit.
Hanc rapuit, ſponſam tenuit dux, pluribus annis,
Cæſareis tunc ſubiacuit pro tempore bannis,
Proſcriptus latuit, damnaq́, longa luit.
Cæſar vt agnoſcit ſua proxima tempora morti,
Edocuit proceres, regem præferre cohorti,
Et ſimul inducit tradere regna duci.
Sic licet in bannis, inquit, proſcriptus ab annis,
Hic valet à validis defendere regna tyrannis,
Et bene Romuleum continuare ſolum.
Rex claudus moritur, dux a dominis reuocatur,
Conueniunt proceres, vt rex alius ſtatuatur,
Cum quibus hic iuuenis plebe petente fuit.

De Cuano duce & luſoria voce eius pro rata accepta.

CVano dux erat ſummus inter Principes, ſperans ſine dubio Imperium obtinere; qui à cæteris principibus interrogatus; Quiſnam ad imperium aptior videretur? Reſpondit quaſi deriſoriè dicens: Nepos meus dux Conradus, videtur ad Imperium aptiſſimus. Credebat enim hoc eſſe impoſſibile, & propterea eum nominauit. Quo audito, vniuerſi laudant eundem Cōradum, & eligunt eum: dux verò Cuano contrà dixit: ſed tamen præualuit electio vniuerſorum. Tali autem modò tunc Conradus imperauit.

Item de eodem Cuano duce, & nepote eius Conrado.

Dux erat in patria precelſus, nomine Cuno,
Ille procul dubio confidit habere coronam,
Sed de Conrado ſpes modò nulla ſonat.
Conſedere duces, electio vult agitari,
Conrado dux ille petit diadema parari;
Fraude quidem petiit, nec cupit illud agi.
Dum petit, hi laudant; laudantibus ipſe reſiſtit;
Sed prohibente duce regnum contraditur iſti,
Vox ita fraudata ſtat ratione rata.

De edicto Conradi Imperatoris, & Lupoldi caſu.

COnradus ſecundus Imperator nulli violatori pacis parcebat. Vnde comes Lupoldus violator pacis, timens occidi ab Imperatore fugit in ſyluam remotiſſimam, ibique cum vxore ſua ſolus in tugurio latitabat. Contigit Imperatori è venatione ſua fortuito caſu illuc diuertiſſe, & ea nocte ibi manſiſſe. Vxor comitis eàdem nocte peperit maſculum, quo vagiente, vox de cœlo ait: O Imperator, infans iſte erit tibi gener & hæres. Hac voce tertia vice audita, ſurgit Imperator diluculo, & inuentis duobus ſuis famulis, dixit: Ite & occidite illum infantem. Qui euntes, accipiunt infantem, ſed miſerti ipſius, non occidunt, ſed ſuper arborem ponunt, atque relinquunt. Regi autem repræſentant cor leporis, pro corde infantis. Rex autem eos remunerauit. Tranſiens poſtea inde dux quidam, inuenit & deportat infantem, & adoptat eum in filium. Imperator longè pòſt in domo Ducis videt puerum, & habet ſuſpectum, ne ſit ille quem præcepit occidi; & aſſumit eum quaſi pro cliente, & præcipit vt ad Reginam literas ſuas porret, in quibus præcipiebat Reginæ, vt viſis literis ſtatim faciat eū occidi. Puer autem rem ignorans, pergit, & in domo ſacerdotis cuiuſdam hoſpitatur, qui ei dormienti literas ſubripuit, & aperuit; & viſa ibi morte pueri, alias literas ſcripſit in hunc modum: Quum videris hunc puerum, ô Regina, ſtatim da ei filiam noſtram in vxorem, ſicut diligis vitam tuam. Et iſtas literas repoſuit in marſupium pueri. Puer neſcius abiit; & ita filia Regis ſtatim tradita eſt ei.

Item de eodem Conrado Imperatore, & de pace ſui temporis, verſibus explicamus.

Conradus pro pace duces deponit honore,
Et pacis ſancita facit conſtare fauore,
Quiſque ducum metuit, ne ſibi pœna foret.
Vnus erat Comitum pacem violaſſe notatus,
Cui domus in latebris nemorū clam parua paratur,
Nam Regem metuit, dum latitabat ibi.
Uxor & ipſe Comes, dum ſic latuêre dolentes,
Regem Conradum videt ipſe Comes venientem
Diſperſis ſociis ſolus & ipſe fuit.
Hoſpitium petiit, quia veſpera tetra coëgit,
Quæ poſſunt miſeri referunt ſolatia Regi,
Quicquid equus voluit hoſpita larga dedit.
Filius eſt Comitis ſub eadem nocte creatus,
Suſcipiunt puerum forma ſpecieq́, beatum,
In ſomne Regi viſio magna fuit.
Vox ait: Ecce tuus puer hic erit vnicus hæres,
Omnia percipiet quæcunque videris habere,
Hunc tibi tu generum poſteritate feres.
Mane ſub aurora rex pergit ad vlteriora,
Et dolet & plorat generum ſic tollere lora,
Ut puer hic pereat cogitat abſque mora.
Protinus ex nemore veſtigia nocte ſequentes,
Ecce canes famuliq́, manent, regem repetentes,
Mirantes dominum nocte periſſe ſuum.
Rex vocat inde duos iuuenes, aliisq́, relictis,
Vtitur aſtrictis ſceleroſo pectore dictis,
Ite ſimul, pueri cor citò ferte mihi.
Dum puerum quærunt, curat Deus ipſe tueri,
Nam puero pueri pietate volunt miſereri,
Iudicio cœli ſaluificandus erit.
In manibus dum plaſma ſuum tenuêre parentes,
Armigeri venêre viri puerum rapientes,
Vt medio nemorum vita relinquat eum.

In

In puerum dum reſpiciunt animus variatur,
Nam ridet quocunq; videt, riſuq́; precatur,
Ne cadat in fatum tam puerile caput.
Armigeri cum iam puero cupiunt miſereri,
Incipiunt quæ concipiunt ex ore fateri,
Reſpice natus heri, quomodo pulcher erit?
Vnus ait; Concedo magis te viuere vita,
Quam gladio tua parua meo ſint membra petita,
Morteq́; menſita tu remanebis ita.
Alter ait; Totum cupio diſſoluere votum,
Ponamus puerum nemorum ſtatione remotum,
Ne lupus hunc comedat nidificabo locum.
Signa tamen mortis qua calliditate feremus?
Ille refert, Canibus leporem campo capiemus,
Cor quoq; tollemus quo ſimulabo ſcelus.
Dixit; & ecce lepus iuuenum per crura reſurgens,
Armiger inſequitur clamando, caneq́; perurget,
Sic pietate Dei victima fertur ei.
Arboris in ramo puerum lachrymando relinquũt,
Cor leporis demonſtrantes mendacia fingunt,
Iuxta mandatum iam ſcelus eſſe datum.
Ceſar habet grates, & gaudia magna duobus
Preſtat & ambobus ſceleris pro munere robur,
Nam bene complacuit perditionis opus.
Contigit hinc tranſire Ducẽ quà nunc iacet infans,
Audit & obſtupuit, pueri vox altius inſtat,
Quumq́; videt puerum Dux citò tollit eum.
Suſcipit infantem nimium gauiſa Duciſſa,
Noctis in obſcuro dum cum Duce luderet ipſa,
Se queritur ſterilem magna Duciſſa fore.
Dux ait; Hunc puerum poteris tibi fingere natum,
Finge precor partum, de te fateare creatum.
Quippe manu Domini ſuſpicer eſſe datum.
Annuit audito mulier formoſa marito,
Hinc, ait, Exito, thalamo properanter abito,
Omnibus inſinua me peperiſſe citò.
Sic ego de more partus ſimulabo laborem,
Tu dictis moderare meis, preſtaq́; fauorem,
Vt reputent puerum me generante fore,
Fama volat genuiſſe Ducem, peperiſſe Duciſſam,
Aſpectu facieq́; puer formaq; patriſſat,
Creſcit, & inducit gaudia magna Duci.
Cum puer Henricus quindenum ſcanderet annum,
Militis officio cenſetur honore leuandus,
Prorſus enim ſpecies corpus & acta placent.
Interea Rex ipſe venit, puer aſtitit ille,
Forma recens, facieſq; nitet, flauiq́; capilli,
Dum quaſi flos lucet, Rex vocat ipſe Ducem.
Dic mihi, quis puer eſt? Meus eſt, dux intulit ille;
Ceſar ait; Totus forma ſimulatur Achilli,
Hunc (ait) obſequiis continuabo meis.
Dux ait; Oro pater, tenero nunc parcite nato,
Cùm fortis, cùm miles erit, iuuenem reuocato,
Vt vacet obſequio tunc meliore dato.
Dum pater implorat, dum ſic retinere laborat,
Rex ferus euacuat penitus quæcunq; perorat,
Atq; ſibi puerum detulit abſque mora.
Anxia mens Regis iuuenem ſolerter adegit,
Quis pater aut mater ſibi ſit, narrare coëgit,
Sum Ducis, ille refert, me ducis aula regit.
Rex quia iam ſterilem cognouerat eſſe Duciſſam,
Æſtimat enixa puerum quia non foret ipſa,
Et quia ſic dubitat, noxia corde parat.
Nam putat hũc puerum quem iuſſerat antè necari,
Hunc & ad Imperij metuit diadema vocari,
Vnde citò puero morte pericla parit.
Ipſe manu propria properat cùm ſcribere cartham,
Qua puerum portare necem ſub fraude coarctat,
Fit puer Vrias arripit ergo vias.
Fertur Aquiſgrani ſeptem properaſſe diebus,
Ipſe caret ſociis, nec abundat ad omnia rebus,
Presbyter hunc recipit vt iubet ipſe Deus.
Feſſus & eſuriens ſcamno capit iſte ſoporem,
Presbyter aſpiciens iuuenem fulgere decore,
Prandia diſpoſuit delicioſa fore.
Charta boni pueri burſa retinente pependit,
Presbyter hanc aperit, & eam cognoſcere tendit,
Fortè necem pueri quam citò cernit ibi.
Presbyter vt potuit pueri perpendere mortem,
Protinus in melius ſatagit conuertere ſortem,
Noxia raſit abhinc, hæc bona ſcripſit ibi.
Hec regis dum ſcripta legis Regina, videbis
Hunc puerum, facies generum, charumq́; tenebis,
Si dare diſtuleris, hoſtia mortis eris.
Mane puer ſurgens ait; Hoſpes chare valeto,
Ille refert; Domine famulum me ſemper habeto,
Rex mihi cum fueris tunc memorare peto.
Riſit ad hæc iuuenis, riſumq́; fuiſſe putauit,
Verſus Aquiſgranum feſtinus iter peragrauit,
Neſcius in ſcriptis quid ſibi charta parit.
Aſpiciens Regina, videt iuuenem venientem,
Miratur formam, faciem, vultumq́; nitentem,
Mox puer vt venit, regia ſcripta dedit.
Ipſa legit, ſed lecta tegit, ſecreta reponens,
Nata videns, vagabunda ſilet, perhibente rubere,
Mater eam citius cernere ſcripta monet.
Regia mandata nimio perplexa rigore
Lecta, docent dominam regis metuiſſe furorem,
Et ſpecies iuuenis hæc peragenda monet.
Non erat vt poſſent Regis præcepta negari,
Curia dat iuueni thalamum de more parari,
Filia præcipitur quàm citò ſponſa dari,
Altera poſt pauca regis data litera, quærit,
Si iuſſis Regina ſuis reuerenter obedit:
Illa refert; Cuncta perficienda dedi.
Aſpera ſcripta quidem, te præcipiente, relegi,
Sed quia pertimui citò contradicere Regi,
Omnia contribui quæ tua charta vehit.
Nata maritata, ſponſalia ſunt celebrata,
Curia lætata, ſolennia magna parata,
Filia noſtra parem gaudet habere marem.
Legit & obſtupuit reputans hæc omnia Cæſar,
Vrget equos, feſtinat iter, curſumq́; coæquat,
Commotusq́; ſatis ſede reſedit aquis.
Filia cum matre procerum turba comitante,
Aſtitit, & generum præfert, quem prætulit antè,
Sponſa manu ſponſum ducit amanda ſuum.
Turgidus ille ſedens, quid agat, quid dicat in illam,
Neſcit, & intumuit, ardensq; furore fauillat,
Stant furor & ratio pectore tuſa ſuo.
Ira, furor cordis, contraria ſtant rationi,
Obuiat & ratio ſocia pietate furori;
Stans gener in medio credit abinde mori.
Filia cum matre feruente patris feritate,
Plena timore tacet, vultu variante minacem,
Mors & vita ſimul Regis in ore latent.
Ira recens inferre necem pœnamq́; laborat,
Parce pater, differre placet, natura pererat,

Natura precibus vincitur abſque mora.
Dum grauis in Rege fieret luctatio mentis,
Obtinet in cauſa ratio, fugit ira potentis,
Reſpicit vxorem lætus vt antè ſolet.
Dicit ei; ſancita Dei nequeunt vacuari,
Quod volui, iam non potui, Deus ipſe negauit,
Quæ Deus inſtituit, nos patiemur, ait.
Uxor ad hæc inſtat; Deus (inquit) contulit iſta,
Prorſus ab humana cæli ſapientia diſtat,
Hæc ſunt acta Dei, mens tua cedat ei.
Si generum tamen ingenuum natura notaret,
Nec fortuna mihi, neque filia damna pararet,
Si ſecus eſt genere, gaudia nulla daret.
Cogitur hinc Regi Dux inſinuare quod egit,
Inde duos iuuenes verum recitare coëgit,
Compulit & Comitem quem Nigra ſylua tegit.
Dum Comes adductus credit ſibi creſcere luctus,
Cognitus eſſe pater, recipit pro tempore fructus,
Nam gener Imperij filius eius erit.
Cæſar vbi potuit de nobilitate doceri,
Pace frui regis valet & gener ipſe mereri,
Iſte mihi ſocius & gener (inquit) erit.
Quumq́; videt quòd & ipſe fidem puero violauit,
Plaudit ei quem dextra Dei ſeruauit, amauit,
Tu gener imperij, tu mihi natus, ait.
Rex cadit in fatum, regis gener ille vocatur,
Ordine laudatur, ſocero gener aſſociatur,
Sic rota fortunæ rem variaſſe datur.
Ille locus nemorum quo vir fuit ille creatus,
Nobilis eccleſia monachis Hirſaugia vocatur,
Magna Creatori nunc ibi pompa datur.

De tertio Henrico Imperatore, filio Conradi ſecundi Imperatoris, octuageſimo tertio ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo quadrageſimo, Henricus tertius ſuprà memoratæ Imperatricis Giſilæ filius, qui cœperat patre viuente regnare, patre mortuo, ab Auguſto octuageſimustertius cœpit imperare. In ipſo dignitas imperialis, quæ per longum tempus extra Carolorum genealogiam deducta iā exulauerat, ad nobiliſſimum germen Carolorum, per matrem eius Giſlam, eſt reuocata.

Iſte Henricus, patri ſuo æqualis in virtutibus, & præcellior fuiſſe perhibetur. Primò quidem Bohemorum Ducem, Imperio tunc offenſum, in deditionem accepit. Petrum autem regem Vngarorum à regno expulſum & exulem ſuſcepit; atque inſerto prælio cum Vngaris, innumerabilem eorum multitudinem fudit: Panoniamque ingreſſus, Petrum ipſum regno ſuo reſtituit. Accepit poſtea nobiliſſimi principis Galliarum, Pictauiæ & Aquitaniæ ducis Wilhelmi, ſororem, Agnetem, in vxorem. Cumque more regio apud Ingelheim nuptias celebraret, vniuerſos ioculatores abire permiſit inanes; atque ea omnia quę eis fuerant largienda, pauperibus dedit.

Circa idem tempus in eccleſia Romana eſt confuſio grauis exorta, tribus inuaſoribus ſedem illam occupantibus. Quorum vnus, Benedictus vocabatur. Atque ad maioris miſeriæ cumulum, diuiſis inter ſe patriarchiis, earumque reditibus, vnus apud ſanctum Petrum; alter apud ſanctam Mariam Maiorem; tertius, id eſt Benedictus, in palatio Lateranenſi ſedebat. Omnes vitam turpem (vt accepimus) & flagitioſam habebant. Tunc quidam presbyter, nomine Gratianus, Eccleſiæ Dei in tanta confuſione compaſſus, præfatos viros adiit, eiſque à ſancta ſede cedere, pecunia perſuaſit. Benedicto, qui inter illos maioris videbatur authoritatis, reditibus Angliæ, pro pacis compoſitione, relictis. Propter quod, Romani eundem Gratianum presbyterum, tanquam eccleſiæ liberatorem, ad ſummum pontificium communiter elegerunt, eumque Gregorium ſeptimum vocauerunt.

Imperator his auditis, Romam pergere feſtinauit. Cui Gratianus apud Sutrium occurrit, eique coronam precioſam, ad captandam eius beneuolentiam, donauit. Imperator eum tunc benignè ſuſcepit, ſed poſtmodum collecta ſynodo, propter notam ſimoniæ, cedere perſuaſit; eique Suidegerum Babenbergenſem epiſcopum, conſenſu eccleſiæ ſubſtituit; quem etiam Benedictum placuit nominari.

Extunc canonica electio Romanorum pontificum vſq; adeò ſuffocata fuiſſe narratur, vt iſte Benedictus & Aldibrandus & alij quatuor ſequentes, ab Imperatore conſtituti in catalogo Romanorùm pontificum ſcripti reperiantur. Qualiter autem Eccleſia Dei partim ſub Leone iuniore, ad plenum verò ſub Alexandro, liberam electionem rehabuerit, ſicut probatorum virorum aſſertione didicimus, poſtea autore Domino referemus. Cætera de Henrico tertio verſibus explicamus.

De eodem Henrico tertio.

Henricum dixêre Nigrum, barba nigricante,
Romuleum tulit Imperium Papa mediante,
Proſpexit populus cum probitate ſuus.
Teutonicus dictus tunc Papa fuit Benedictus,
Romanus qui principibus cum pace relictis,

Ad

Ad patriam rediit, nobilis vnde fuit.
Curia Romana pariter cum Cæſare pergit,
Copia Teutonica digno moderamine ſeruit,
Vrbeq; Wormatia fit ſibi prima quies.
Pluribus alloquiis cum Cæſare Papa vagatur,
Papa loco moritur qui Babenberga vocatur,
Tunc Leo Teutonicus Papa recepit onus.

De quarto Henrico Imperatore Romanorum, 84 ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 1047, Henricus quartus, rex victorioſus, Romæ in die natalis Domini, à Clemente Papa coronatus, 84 ab Auguſto, Imperij nomen dignitatemq; ſuſcepit. Inde per Apuliam ducto exercitu, ad patriam cū honore reuertitur.

Eodem anno, mortuo Sguidegero, id eſt Clemente Papa, Popio Aquileienſis patriarcha, in locum eius Romæ ſubrogatur. Non multò pòſt, rex Vngarorum Petrus, à quodam ſuo cliente, nomine Andrea, oculis regnoque priuatur. Tunc mortuus eſt Popio, id eſt Damaſus Papa. Cui Bruno Tullenſis epiſcopus, id eſt Leo Papa, Romæ ſuccedit. Ille nobili Francorum proſapia oriundus, autoritate Imperiali ad ſedem beati Petri fuerat deſtinatus: qui cùm aſſumpta purpura per Gallias iter ageret, contigit eum Cluniacum venire, vbi Aldibrandus Papa ſuprà memoratus, Prioratus officium miniſtrabat. Ipſe eum adiens, æmulatione Dei plenus, conſtanter de incepto redarguit: illicitum aſſerens, ſummum pōtificem per manum laicam ad gubernationem vniuerſalis eccleſiæ introire. Veruntamen (inquit) ſi meis conſiliis te credere volueris, efficere poteris, quòd neque Regis animum exacerbabis, neque ſanctæ eccleſiæ auferes in electione pontificis, libertatem. Inclinatur ille ad admonitionem Aldibrandi Prioris, & purpuram deponit, & habitum peregrini aſſumit, & iter arripiens, eundem Aldibrandum ſecum deducit. Igitur cùm ambo Romam ſimul veniſſent, conſilio Aldibrandi Bruno in ſummum pontificem eligitur. Qua cauſa, Romana eccleſia qualitercunque tunc cœpit ad electionem ſui pontificis nouiter informari.

Interea Imperator ingreſſus Belgicam, Gotfridum & Balduinum Duces ad deditionem coëgit. Poſt hæc, ſynodus Moguntiæ celebratur, in præſentia ipſius Papæ Leonis, & Henrici quarti, Imperatoris.

Ad hæc, Imperator aduerſus Andream, qui (vt ſuprà narrauimus) dominum ſuum Petrum, Regem Vngarorum, oculis regnoque priuauerat, exercitum mouet, & Pannoniam ingreditur. Sed incolis terræ vndique latitantibus, cunctisque Vngariæ victualibus vel abſconditis, vel contaminatis, aut veneno infectis, exercitum illic ſuſtentare non valens, Pannonia deuaſtata, reuerſus eſt. Item ſequenti anno Pannoniam hoſtiliter aggrediens, Leonē Papam ſecum deducit, & Andream fugauit, atque omnia feliciter ordinauit.

Terra Roberti Guiſcardi in Apulia.

EO tempore gens Normanniæ conſurgens, ſub Roberto Guiſcardo, viro ſtrenuiſſimo, & magnæ recordationis Duce, Apuliam ingreditur, vbi incolas terræ, variis modis, nunc potentia, nunc dolo & fraude afflixit. Quos dum Leo Papa, Romam cum militia a Gallia rediens, incipit coërcere, & ab Apulia intendit expellere: cōferto cum eis prælio, multiſque proſtratis, victus cogitur fugere Beneuentū. Tanta autem ibi ex vtraque parte cecidit multitudo, vt aceruus ibi poſtea factus ex oſſibus mortuorum, vſque hodie ab indigenis ſoleat viatoribus oſtentari.

Anno extunc proximo Papa Leo moritur, & in eccleſia ſancti Petri ſepultus, miraculis coruſcare monſtratur. Cui ſuccedit Gebchardus Æſtetenſis epiſcopus, qui Victor Papa eſt nominatus. Illi quoque ſucceſſit Stephanus, Teutonicus natione.

Imperator rurſus Italiā ingreſſus, comitiſſam Beatricem, matrem ſcilicet comitiſſæ Mathildæ, conſanguineam ſuam, viduam Bonifacij marchionis, ſecum deduxit.

De recuperatione ſancti ſepulchri, anno Domini milleſimo ſexageſimoſeptimo.

DEfuncto Gregorio 7, Papa apud Salernum, Gilberto autem Romæ per Imperatorem cathedram & Vrbem poſſidente, pauci Romani propter metum Imperatoris abbatem Deſideriū de monte Caſſino, inuitum ad papatum traxerunt: qui etiam dato precio cuſtodibus occultè, qui ciuitatem Leoninam cuſtodiebant, ſub ſilentio noctis eum apud ſanctum Petrum in cathedram poſuerunt, &

Victorem eum nominauerunt. Ipſe verò fluxu ventris ſtatim detẽtus, vitam finiuit. Cuius loco epiſcopum Hoſtiẽſem Othonem, id eſt Vrbanum Papã conſtituerunt.

Eodem tempore ciuitas Hieruſalem à Paganis conculcata erat, atque detẽta. Sepulchrum autem Domini ab eis quæſtus cauſa venerabiliter habebatur, viuẽte adhuc Imperatore Hẽrico quarto, & Alexio rege Græcorum. Tunc præfatus Vrbanus Papa, propter miſeriam Hieroſolymorum tranſiens in Galbas, ad defenſionem ſancti ſepulchri Chriſtianorum arma commouit, atq; ex diuerſis nationibus centum millia hominum ad arma collegit: eiſque Duces ſuſcriptos præfecit, Ducem Lotharingiæ Gotfridum de Boillon, Comitem ſancti Ægidij, Reinmundum comitem Flandriæ, Robertum & Hugonẽ fratrem Philippi Regis Franciç. Curã autem omnium eorum in Chriſto epiſcopo Podienſi commiſit. Rumores iſtos alij Chriſtiani audientes, ex omnibus regionibus & linguis & inſulis Chriſtianorum homines cum inæſtimabili multitudine affluxerunt. Aſſerentes ſe Apoſtolos, & prædicatores Chriſti eſſe, atq; aduerſus inimicos crucis Chriſti pugnatores.

Gotfrido igitur duce, per Bulgariã cum magna difficultate Cõſtantinopolim peruenerunt, vbi multum dolum & impedimentum à Rege Alexio perpeſſi, cõmiſſa cum Græcis pugna Pontẽ vrbis regiæ expugnant, & tranſeuntes ſuburbiũ ſuccendunt. Ibi recenſitis trecentis millibus bellatorum, in Nicenã turrim quondã Chriſtianorum venientes, eam à paganis expugnauerunt, & Imperatori eam dederunt. Deinde per maritimam Rutenorum progreſſi, tantam rerũ abundantiam inuenerunt, vt bos pro ſiclo, & aries pro nummo, teſte Robetto Comite, venderetur. Principes etiam Saracenorum ſibi occurrẽtes bello preſſerunt. His elati ſucceſſibus, obſidione Antiochiam cingunt, vbi per nouem menſes morantes, deficientibus copiis, & exercitu debilitato, valde humiliati ſunt. Deus autem eorum miſertus, vrbem cum omni copia Turcorũ tradidit in manus eorum.

Cùm igitur rumor eorum vniuerſum Orientẽ terreret, rex Babyloniorum dirigit ad eos legatos, poſcens confœderationem eorum in dolo: cum quibus legatis, pergunt in Babyloniã legati Francorum, & honorificẽ ſuſcepti, dum proceritas & pulchritudo eorũ aſpicitur, dum virtus & magnanimitas ipſorum cõſideratur, dum magis eſſe quàm homines ab illius terræ indigenis aſſeruntur. Rex Babyloniæ, accepto à ſuis conſilio, mouet illicò exercitũ, & Hieruſalem cingit obſidione, dicẽs eis: ſe cum Francis fœdus & amicitiam cõtraxiſſe: cum quibus etiã eos vellet deſtruere, niſi ſe & vrbẽ Regi Babyloniç ſubditos exhiberent. Turci itaq; vrbẽ tenẽtes, propter metũ Chriſtianorum, ſe & vrbẽ in manus Regis dederũt. Qui eiectis omnib. Turcis, vrbẽ cũ Saracenis muniuit. & ſic Chriſtianorum propoſitũ ſuo ingenio præpediuit.

Inter hæc Chriſtiani, capta (vt diximus) Antiochia, quia Deũ nõ dignẽ glorificaſſe videntur, tanta cinguntur multitudine Saracenorum, vt priorem vbertatem fames tam intolerabilis ſequeretur, vt etiam vix ab humanis carnibus abſtinerent. Reſpiciens autem Dominus populi ſui cõtritionem, lanceam qua Chriſti ſanctiſſimum latus legitur perforatum, in locis illis per reuelationem eis monſtrauit; cuius virtute Chriſtiani confiſi, quamuis debiles & famelici, cum Saracenis bellum cõmittunt, fuſisq; viriliter omnibus non ſua, ſed Chriſti fortitudine, hoſtes vicerunt. Inde procedentes in Syriam, Barram & Martam vrbes ceperunt: vbi moram facientes, tanta iterum inopia narrantur attriti, vt etiam humana corpora fœtida, famelici aliqui deuorarent. Poſt hæc, ad ciuitatem ſanctam iam à Saracenis inhabitatam atque munitam, acies direxerunt. Quam obſeſſam, cùm capere non poſſent, habito religioſo conſilio, Chriſtum humilitatis magiſtrum imitantes, nudis eam pedibus circuire diſponunt. Igitur in die, quæ dicitur diuiſio Apoſtolorum, ciuitas capitur; & hoſtes ibidem comprehenſi, tanta ſunt occiſione proſtrati, vt in porticu Salomonis ſanguis occiſorum vſque ad noſtrorum equorum genua perueniret. Ex tunc ciuitas Hieruſalem vſque nunc, authore Deo, à noſtris poſſidetur.

Porrò admiratus* Babyloniorum, qui & rex Mempheorum & Alexandrinorum vocatur, apud Aſcalonam manens, innumerabilem collegit exercitum, tanquam Hieruſalem & Antiochiam, per ſuam potentiam recepturus. Legatos autem Francorum adhuc in Aſcalona apud ſe retinebat. Ad hæc Chriſtiani, ſarcinis ſuis & in-

fir-

firmis in Vrbe relictis, exercitui Babyloniorum in campo occurrunt. Cumq; infinitam hoſtium multitudinem conſpexiſſent, fuſis ad Dominũ precibus, cum paucis contra hoſtes procedunt. Et mirum in modum per diuinũ auxilium, cum quinq; millibus equitum, & quindecim millibus peditum, Saracenorum centum millia equitum, & trecenta millia peditum, verterent terga compellunt, & ſpolia immẽſa diripiunt. Ceciderũt ex Saracenis in eo prælio plus quàm centum millia gladio extincti, ſed circa portã Aſcalonæ ducenta millia in introitu ciuitatis ſunt ſuffocata. Innumeri quoque ſubmerſi & ſpinis irretiti, periiſſe referuntur.

Peracta victoria, principibus ad propria remeantibus, dux Gotfridus exercitum qui remanſit, ſtrenuè ſapienterq́ue conduxit. Ipſe etiam Romanos & Teutonicos inuicem ſæpe ob inuidiam rixantes, tanquam vtriuſq; linguę peritus ad pacem & concordiam, vt ſimul cõmanerent, ſuis ſtudiis ſalubriter informauit. Interea Vrbanus Papa, qui vltra mare exercitum direxerat, celebrato cõcilio apud Clarmontem, Romam reuertitur, & Gilbertum qui per Imperatorem cathedram Romę tenebat, ab Vrbe expellit: ſola illi domo Creſcentij, id eſt caſtello ſancti Angeli remanente. Inde cathedra ſua recepta, egreſſus ab Vrbe, Apuliam, Calabriã atq; Siciliam peragrauit: vnde quàmplurima collecta pecunia, Romam reuerſus, cuſtodes caſtri Creſcentij pecunia corrupit: atq; in hunc modum expulſo Gilberto, ad vltimũ tam Vrbe quàm cathedra liberè potitur. Ipſe paulò pòſt in fata conceſſit, & cathedram Paſchali Papæ reliquit.

Interea Chriſtianis ad ſanctum Domini ſepulchrum confluentibus, dux Gotfridus in Hieruſalem moritur; eiq́ue Balduinus frater eius ibidem ſubrogatur, & autoritate ſummi Pontificis Rex appellatur. anno Domini 1100.

Eo tempore quo primus Balduinus factus eſt Rex Hieruſalẽ, Gilbertus moriens, horribiliſſimo ſchiſmati, tãquam Ægypti denſiſſimis tenebris, finem impoſuit.

Anno ſequenti Conradus, filius quarti Henrici Imperatoris, cui pater Italiã commiſerat, obiit, anno ſcilicet 9, ex quo à patre diſceſſerat, & in ciuitate Florentia honorificè ſepultus eſt. Poſt hæc Imperator, pater eius, apud Moguntiam natiuitate Domini celebrata, Henricum filium eius, qui fuit quintus Henricorum, regnaturum poſt ſe, principibus aſſignauit: ſeq́ue Hieroſolymam iturum deuouit, & publicè pronunciauit. Anno ſecundo iterum apud Moguntiam Imperatore exiſtente, Henricus filius eius contra eum rebellionem molitur apud Ratiſbonam, conſilio Bauarorum, habens occaſionem, quòd pater excommunicatus a Rom. pontifice haberetur. Aſſumptiſq́ue principibus, Saxoniam contra Imperium facilè commouendam intrauit, vbi apud Quintlineburg vniuerſos Saxones ſuæ voluntati coniunxit.

Tunc Ruthardus, Moguntinus archiepiſcopus, à ſede ſua diu per patrem Imperatorem expulſus, filio eius Henrico quinto adhæſit, & apud villam Northuſen concilio celebrato, Imperatorem tanquam ſimoniacũ condemnauit. Item Henricum Magdeburgenſem electum; ſed ab Imperatore reprobatum, conſecrauit. Inde in Moguntiam per auxilium filij redire propoſuit. Sed pater in Moguntia cum militia manens propoſitum præpediuit. Poſt hęc filius caſtrum Noricum, id eſt Nurenberg, expugnauit.

Item de eodem Henrico quarto, Imperatore.

Henricus quartus cùm eſſet puer, mortuo patre, ſub cuſtodia matris ſuæ Agnetis Imperatricis fuit; quę aliquãto tempore prudenter Imperium rexit. Poſtea filius conſilio laſciuantium à matre alienatus, per ſe cœpit regnare. Hæc diſceſſio maximæ diſcordiæ ſeminarium fuit. Imperatrix aſpiciens iniquas rerum mutationes, cum fluctibus turbationis noller inuolui, religioſam vitam elegit, & ad monaſterium Fructuarienſe ſe tranſtulit. Inde poſtmodum Romam pergens, ibiq; aliquantam moram faciens, vita deceſſit, & in eccleſia beatę Petronillæ, in tumba marmorea honeſtè ſepulta eſt.

His diebus Alexander, primò Lucenſis epiſcopus, poſtea communi voto & electione promotus in ſummum Pontificem, eccleſiam Romanam, diu iam ancillatam, in priſtinam libertatem reduxit. Nam Cadulum Parmenſem epiſcopum, Romanam ſedem armata manu occupare volentem, conſtanter repreſſit. De iſto Cadulo & de iſto Alexandro ſcriptus eſt

verſus in camera Lateranenſi:

Regnat Alexander, Cadolus cadit, & ſuperatur.

Itaque Imperium Henrici in ſeipſum diuiditur, & conſpirantibus Saxonibus rebelliones fiunt. Detractiones & inhoneſta plurima de Imperatore ad aures ſummi pontificis referuntur. Hanno Colonienſis archiepiſcopus, & Germanus Babenbergenſis epiſcopus, Romam mittuntur. Qui peracta legatione reuertentes, literas apoſtolicas Regi aſſignant, per quas ad ſatisfactionem de ſimonia aliiſq; enormitatibus commonetur. Eodem tempore Saxones manifeſtè rebellant, & vrbes & caſtella quæ Rex in Saxonia conſtruxerat, auferunt, & omnino ſubuertunt.

Anno ſecundo Alexander Papa decedit, & Aldibrando archidiacono ſuo, qui Gregorius ſeptimus fuit, apoſtolatum reliquit. Quod quia ſine Imperatoris conceſſione actum eſt, ſchiſma grauiſſimum narratur exortum. Ipſe itaque Gregorius Papa ad ſimoniam extirpandam, & clericorum incontinentiam reprimendam intendens, Imperatorem ipſum ad ſynodalia pro huiuſmodi frequenter vocauit. Connubia clericorum, à ſubdiaconatu, & ſuprà, per totum orbem Romanum, edicto decretali, in æternum prohibuit, ac ſeipſum athletam Dei pro domo Domini murum conſtituit.

Imperator Saxones bello petit, & iuxta fluuium Hunſtrot bello incerto, cæſis hinc inde quàm pluribus, cruentam victoriam vix obtinuit. Cecidit ibi Gebehardus pater Ducis Lotharij, qui poſtea imperauit, & Erneſtus pater Alberti marchionis.

Eodem anno Wilhelmus comes Normanniæ, maiorem Britanniam, quæ nunc Anglia nuncupatur, expugnauit, regemq; ipſius Eraldum occidit. Deinde Normannis ibi pôſitis, totaq; prouincia in ſeruitutem redacta, ipſe ibi regnauit.

Anno ſequenti, Imperator accepit vxorem, filiam Othonis marchionis Italici, nomine Bertam. Papa tantùm Imperatorem excommunicauit; eiuſque conſilio Saxones ſibi Rodulphum regem creauerunt; quo poſtea in bello occiſo, & Herimanno principe Lotharingiæ ſibi ſubſtituto, ipſe quoque citò interficitur. Ante hunc Imperatorem non legimus aliquem à Romano pontifice excommunicatum, aut Imperio priuatum: niſi fortè illud pro excommunicatione reputetur, quòd Philippus primus Chriſtianus Imperator, ad breue tempus à Romano pontifice inter pœnitentes legitur collocatus. Aut illud quod Theodoſius, ob cruentam hominum cædem à liminibus eccleſiæ legitur ſequeſtratus.

Interea Gregorius Papa ſeptimus, potentia Imperiali ab Vrbe pellitur. Cuius loco Gilbertus Rauennas intruditur.

Item de eodem Hentico quarto, verſibus ſubnotatur.

Henricus quartus Guebelingo ſemine ſurgens,
Regna per Italiam multa feritate perurget,
Vt tribuant Domino digna tributa ſuo.
Omnia dum recipit quæ rapta vel ancta putauit.
Romani bona pontificis plerunq; grauanit,
Papa dolens factis, non patiemur, ait.
Cur petat illicitum Cæſar, cuo Papa requirit,
Eccleſiaq; bonis qua vult ratione potiri?
Pax mea iam periit pro feritate viri.
Deſpicit Henricus Papæ quamcunq; querelam,
Nec cupit eccleſiam aliqua placare medela:
Nanq; potens armis cordeq; magnus erat.
Inuidia fertur nimia potuiſſe notari,
Et nimia feritate ſua nequam reputari,
De quibus exempla pagina pauca dabit.
Si probitate virum, vel equum pollere putaret,
Eius ad interitum quæ poſſet iniqua pararet,
Inſidias mortis fraude doloq; daret.
Miles erat regi ſpecioſus, & altus honore,
Ille datur nudo pugno mactaſſe leonem,
Militis officio ſummus in orbe ſuo.
Hunc videt inuitus rex, inſidiator iniquus,
Inuidus Henricus probitatis atrox inimicus,
Cuius ab inſidiis deperit ille citò.
Fertur equus regi talis quandoq; fuiſſe,
Cui virtute parem nullum natura dediſſet,
Hic in aquis Rhemi rege iubente perit.
Praua per Imperium dum regia fama notatur,
Ira monet proceres, gens Teutona tota grauatur,
Et dolet Imperium turpe fouere caput.
Curia Francorum collecta ſimul dominorum,
Crimina geſtorum regis condemnat eorum,
Expertumq; volunt iam reprobare dolum.
Nunc ab Apoſtolico procerum ſententia quærit,
Si princeps ſcelerum rex iure poteſt remoueri,
Papa refert; meritò deſtituendus erit.
Gregorius Papa nunc ſeptimus extat in Vrbe.
Pòſt venit Vrbanus, qui regia facta perurget,
Fert quoq; Paſchalis tempora plena malis.
Henricus male ſortitus fit ab hinc anathema,
Rodulphus cum Saxonibus tulit hoc diadema,
Cum quibus eccleſia regia iura premat.
Iunctaq; Saxonibus conſentis & inclyta Roma,
Aurea Rodulpho tranſmittitur inde corona,
Bella per Imperium multiplicata tonant.
Scriptus & inſertus fuit in diademate verſus,
Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho;
Hæc ita Saxonibus miſſa corona datur.
Sede Moguntinus tunc præſul in ordine primus,
Extitit Albertus, ſanus, feritate ferinus,
Nec tamen ingenio vel probitate minòr.

Hic

Hic ſuper Henricum magis omnibus eſt inimicus,
Sic & Agrippinus præſul, celebris Fridericus,
*Alberto * de Treueris, ſit grauis hoſtis ei.*
Vndiq; conſpirant, veniunt certamina mira,
Signa, pares Aquilæ, veniunt ad prælia dira,
Saxo tribus vicibus Marte repreſſit eum.
Pugna redit quarta, regem male ſaxo coarctat,
Nam quaſi iam parta fuerat victoria quarta,
Aſt vbi bella gerit rex nouus enſe perit.
Dum fugit Henricus, comitum fugiente caterua,
Miles ei ſignum media ſtatione reſeruat,
Dicens; Quò graderis, reſpice, victor eris.
Hoc ego Rodulphum gladio tibi dico peremptum,
Rex negat euentum, ſed eum trahit ille retentum,
Rex vbi fata gemit, publica fama venit.
Miles ait: Surge, tua gloria magna reſurget,
Saxo fugit, quia rex cecidit, tu curre, peturge,
Dum tractus rediit victor & ipſe fuit.
Nec tamen vt viuit, victorem pœna reliquit,
Mortibus addici regem faciunt inimici,
Filius eius ei tollere regna ſitit.

Henricus iunior tollit Imperium aduerſus patrem ſuum.

Efficit ingratus præſul procerumq; ſenatus,
Patris ad interitum quod habet diademata natus,
Ex ope Pontificis omnia poſſe ratus.
Fit pater vt fuerat ſub præſule rex anathema,
Filius erigitur Henricus habens diadema,
Et ſtudet vt penitus iura paterna premat.
Pellitur ergo pater, nimia procerum feritate,
Nec penitus natus patris caruit pietate.
Leodij genitor pauper inopiq; latet.
Henricus Magnus, numero quartus reputandus,
Quinquaginta duos vita perfecerat annos,
Bella quibus nati fertur amara pati.
Tunc obiit, tunc Leodij voluit tumulari,
Canonici ſtuduêre ſui corpus venerari,
Moreq; regali condere membra lari.
At quia rex voluit viuens anathema mereri,
Papa caput cleri iubet hinc corpus remoueri,
Cunctaq; Leodij mox anathema ferit.
Pellit & a ſacris corpus, rebus variatis,
Filius oſſa patris doluit fore cum ſceleratis,
His cito ſublatis longius ire facit.
In patriam Spiram qua Rhenica littora gyrat,
Oſſa patris minat, nimium commotus in iram,
Aphra capella fuit quæ patris oſſa tulit.
Rex ita translatus, feretroq; nouo reſeratus,
Quinque reſeruatus annis fuit intumulatus,
Omnibus ingratus, ludibrioq; datus.
Hoc genus horroris nato ſit cauſa doloris,
Tempora mœroris renouat feretrum genitoris,
Pulſus ab eccleſiis dum iacet ipſe foris.
Sacra ſepultura Papa prohibente negatur,
Annulus & baculus niſi Papa reſtituatur,
Cum quibus eccleſias vendidit ille ſuas.
Vendidit ille, quia raro caruit ſimonia,
Qua nota ne fiat, vetuit diuina ſophia,
Papaq; mente tali tollere prorſus hiat.
Henricus verè defuncti Cæſaris hæres,
Amodo Pontificum baculos prohibetur habere,
Hoc etenim fieri regula nulla feret.
Vendere Pontifices non poſſunt amodo reges,
Illud enim ſacra prohibent per ſecula leges,
Expedit vt Simonis crimina quiſq; neget.
Henricus quintus tunc incidit in labyrinthum,
Hoc laqueo cinctus, foris eſt arctatus & intus,
Eccleſia cedit, dona coacta dedit.
Hæc duo duntaxat Cæſar repetita relaxat,
Eccleſias paſſas rabiem, non amodo quaſſat,
Guerra dedit requiem, pax rediuiua placet.
Annulus & baculus papalia iura ſequuntur,
Sic & ab Imperio meritò mundana reguntur,
Iura coæquata ſtant ratione rata.
Sacra ſepultura nunc Cæſaris eſt valitura,
Aurea ſtructura patris eſt, dans gaudia plura,
Sanctaq; Spirea membra recondit ea.

Normanni inuadunt Apuliam tempore quarti Henrici Imperatoris.

Henrici quarti dum gloria vergit ad imum,
Sentit & Apulia Normannica prælia primum,
Vincitur & Calaber nunc, Siculusq; finis.
Dux ibi Normannus Willelmus primò notandus,
*Poſtq; * Robertus magnus Viſcardus adeſt memo-*
Cuius & in modico maxima geſta dabo. (rādus,
Paganos Siculos hic in ſua iura redegit,
Apulus & Calaber victus ſibi colla ſubegit,
Quos modò Willelmus rex probitate regit.

Robertus Viſcardus combuſſit Lateranum, dum Imperator Papam Paſchalem captum Romæ teneret.

Non erat Henrico licitum defendere terram,
Nanq; per Imperium fuerat validiſſima guerra,
Papaq; Paſchalis vincula captus adit.
Henricus quintus dum geſtat in Vrbe coronam,
Audet Viſcardus partim comburere Romam,
Hinc Lateranenſis porta peruſta ſonat.
Tranſit vt ad Danaos, referunt ſibi prælia Græci,
Regis ibi Danai pars extitit hoſtia lethi,
Copia fit ſpolij, miraq; maſſa necis.
Dux erat in rebus pauper, diues probitate,
Addidit ex corio nummos expendere latè,
Cum quibus & Danai copia victa iacet.
Deuictis Danais, poſt tempora fertilitatis,
Reddidit argentum pro denariis coriatis,
Militibus gratis dat ſua dona ſatis.
Robertus Viſcardus obit tandem ſine prole,
Rogerius Germanus ei ſuccedit honore,
Climata Siciliæ poſſidet atq; fouet.
Rogerius Paganus erat de more vocatus,
Rogerius de Rogerio comes eſt generatus,
Gemma ſui generis, & probitate caput.
Gemma fuit, regnare ſui meruit probitate,
Apulus & Calaber fit ei ſubiectus & Apher,
Quod loquor ecce patet, terra ſubacta iacet.
Rogerij regis hic tempus & acta relinquam,
Cæſaris Henrici quinti rem primitùs inquam,
Pòſt quoq; Rogerio tempus & acta dabo.

Item de quinto Henrico iuniore filio quarti Henrici, octuageſimoquinto ab Auguſto.

HEnricus iunior contra patrem mouet exercitum, & pater contra eum. Vtriuſque autē exercitus, ſupra Rhenum fluuium caſtrametatur, Rheno in medio exiſtente, & alterum ab altero ſeparante. Erat autē patris maxima potentia in exercitu Bohemorum, & in marchione Auſtriæ Lupoldo. Quam rem, cùm filius conſideraſſet tam Ducem Bohemorum nomine Boroez, quàm marchionem Lupoldum, largiſſimis promiſſionibus ab auxilio patris ſui auertit: quibus abeuntibus, pater debilitatus, à campo cedere compulſus, confuſus diſceſſit. Ab illo itaque die pater minuitur, filius autem augetur. Poſtea filius & pater apud Pinguiam caſtellum colloquuntur: vbi filius monet, vt pater per Apoſtolicum exeat ab excommunicatione, qui petit principes apud Moguntiam congregari, ibique coram eis de eadem cauſa tractari. Itaque petente patre, generalis curia Moguntiæ indicitur: ibique pater & filius omnibus principibus præſentantur.

De Hieroſolymis.

CIrca idem tempus, Balduinus rex Hieroſolymorum Aſcalonam obſeſſam, ſibi tributariam fecit. Commiſſoq; prælio cum Saracenis (cùm ipſe tantùm quatuor millia bellatorum haberet) hoſtium quinquaginta millia Dei magis, quàm hominum virtute proſtrauit; vno Saracenorum principe capto, & altero occiſo.

Tunc Alexius rex Conſtantinopolitanus, Chriſtianæ proſperitatis aduerſarius, Turcos in deſperationem iam poſitos, in amicitiam ſuam confœderauit, eiſq; turrim Niceam, Chriſtianorū ſanguine conquiſitam, conceſſit.

Interea generali curia Moguntiæ congregata, præſentibus Apoſtolicæ ſedis legatis; Imperator coram omnibus excommunicatus pronunciatur. Vnde etiam ipſe in caſtro quodam cuſtodiæ mancipatur: vbi dum audientiam petunt principes, eum dolo circunueniūt, & quodammodo cogunt, vt filio ſuo regalia inſignia non differat reſignare: anno ſcilicet regni ſui quinquageſimotertio, Imperij ſui verò quadrageſimo. Reuerſi igitur principes a patre ad filium, Imperialia inſignia detulerunt: eumque tunc a patre electum denunciantes, per manus legatorum Romani pontificis creant Imperatorem, nonageſimum ſecundum ab Auguſto Octauiano.

¶ *Author.*

HVcuſque tam ex libris Oroſij quàm Euſebij, & aliorum qui poſt eos ſcripſerunt, authoritatibus fulti, ſcripta noſtra poſuimus. Cætera autem quæ ſequuntur, quia recentis memoriæ, & quaſi noſtrorum temporum ſunt, nos ea nobis à viris probabilibus tradita, & partim à nobis oculata fide conſpecta, & auribus noſtris audita, quantò veracius poſſumus (fauente Domino) lectoribus proponemus.

Nota; me Gotfridū, huius libri authorem, capellanum & notarium fuiſſe regis Conradi tertij, & Friderici Imperatoris, & filij eius Henrici ſexti: quorum temporibus hæc omnia cis citraque mare per annos quadraginta ſum perſcrutatus, ex omnibus armariis & Latinis, & barbaris, & Græcis, & Iudaicis, & Chaldæis.

¶ *De Henrico quarto.*

IMperator Henricus quartus, omnibus regalibus filio reſignatis, & omniū Principum ſuffragio deſtitutus, & factus egenus; dum per Rhenū fluuium Coloniam perueniſſet, ibi non ſicut exul, ſed vt Imperator, à ciuibus ſuſcipitur. Indeq; procedēs Leodium, inſinuauit omnibus tam verbo quàm literis, à Principibus ſe fuiſſe deceptum, & ad reſignanda regalia filio coarctatum. Tranſacto pauco tempore, pater apud Leodium moritur, & more regio ibi ſepelitur. Sed poſtea mandato Romani pōtificis, à cœmeterio eiicitur, eiq; omnis Chriſtiana ſepultura denegatur. Corpus autem eius a Leodio in vrbem Spiram ſcilicet ſupra Rhenum (vbi ipſe in honorem ſanctæ Mariæ mirabilis ſtructuræ eccleſiam fundauerat, ſed non perfecerat) eſt in feretro deportatum, & in capella ſanctæ Aphræ, ſine ſepultura, per ſpatium quinq; annorum in feretro conſeruatum. Quid autē de eo poſtea fuerit factum, in fine huius capituli inferiùs verſificè referemus. Quid igitur filius faciat, videamus.

Henricus quintus Imperator capit Papam Paſchalem.

HEnricus quintus, mortuo patre, mirabili collecto exercitu, tertio anno poſt obitū patris. per montem Iouis tranſit Pyrenęum, Romam proficiſcens. Quumque ſupra Padum caſtrametatus, præciperet

ret exercitum recenſeri, inuenti ſunt triginta millia militũ, exceptis omnibus qui ad eum de Italia confluxerunt. Inde per montem Apenninum tranſiens, Bargum Pontis Tremuli turribus & mutis valde munitum, qui tranſitum exercitui prohibere tentauit, expugnauit atque deſtruxit. Deinde Peruſiam procedēs vſq; Aretium, ciuitatem ipſam deſtruxit, pro eo quòd ciues illi Eccleſiam ſancti Donati, id eſt Epiſcopium, quod eſt extra ciuitatem, deſtruxerant, ſedem epiſcopalem infra mœnia ciuitatis ponere intendentes. His ita peractis, Romam peruenit, & in gradibus beati Petri à Papa Paſchali, cunctiſque cardinalibus, & à populo Romano, cum crucibus in proceſſione, cum tripudio & gaudio magno ſuſceptus eſt. Ipſe autē Papam Paſchalem, conſilio quorundam ſceleratorum, captum detinuit, & Vlrico patriarchæ Aquileienſi, cum reuerentia cuſtodiendum commiſit. Tunc orto ex improuiſo tumultu, & ornatu Eccleſiæ cunctiſque rebus clericorum inuaſis atque diſtractis, qui expectabant gaudium, luctum incurrunt.

Occaſio autem & cauſa illius captiuitatis, talis fuiſſe narratur: Quia Imperatore Romam tendente, Papa cum eo tali pactione conuenerat, vt Imperator Epiſcoporũ inueſtituras dimitteret; Papa autem ecõuerſo Imperatori omnia epiſcoporum regalia relaxaret. hæc pactio ſacramentis & obſidibus inter Papam & Imperatorem aſſeritur firmata fuiſſe. Quam dum renitentibus Epiſcopis Papa adimplere non poſſet, quũ per omnia innocens eſſet, tanquam reus cuſtodiæ eſt mancipatus. Huius factionis conſiliator præcipuus dicitur fuiſſe Albertus, tunc Imperatoris cancellarius: qui poſtea fuit archiepiſcopus Moguntinus. Quem tantùm Imperator poſtea per diuinũ iudicium, fortiſſimum ſenſit inimicum.

Papa aliquandiu capto & detento, Imperator à ciuibus reuocatur, & Epiſcoporum inueſtituras, id eſt annulum & baculum, à Papa recipiens, ipſum Papam & ciues Romanos muneribus reconciliare curauit: & à Papa coronatus, fauorem & nomen Imperiale ſortitur, anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo vndecimo; anno verò regni eius, ex quo pater regalia ſibi reſignauerat, ſexto.

His ita tranſactis, ſynodo Epiſcoporum poſtea celebrata, priuilegium ab Imperatore minis & terroribus extortum tãquam prauilegium reprobauit. Imperator ab Vrbe in Franciam reuerſus, filiam Henrici regis Anglorum, Mathildam, in vxorem ſibi coniunxit, nuptiáſq; magnificas Moguntiæ celebrauit. In ipſa curia Lotharius Dux Saxoniæ, qui poſtea fuit Imperator, tunica lanea pro pœnitentia indutus, & pedibus diſcalceatus, procidit ante pedes Imperatoris. Tantus enim terror omnes inuaſerat, vt aliquis voluntati ſuæ reſiſtere non auderet. Cæterum in ipſa nuptiarum celebratione, vbi omnes conuenerant, factæ ſunt contra terribilitatem eius multæ Principum conſpirationes; & extunc tam manifeſtè, quàm occultè multi incipiunt rebellare. Ex conſilio autem & ſuggeſtione Archiepiſcoporum, Friderici ſcilicet Colonienſis, & Alberti Moguntinenſis, & aliorum quorundam, Calliſtus Papa, qui poſt Paſchalem & Gelaſium, Romæ pontificatum acceperat, Imperatorem excommunicationis vinculo innodauit. Schiſmate itaq; renouato, Imperator Romam pergens, Burdinum, natione Hiſpanum, in cathedram, per ſuam violentiam collocauit: quem Romani apud Sutrium poſtea captum, & camelo (vt dicitur) ſuperpoſitum, cum ignominia deportauerunt, & in cauea prope Salernum, perpetuæ cuſtodiæ tradiderunt. Imperator videns à ſe regnum paulatim deficere, & exemplum patris ſui mente reuoluens, atque metu anathematis quo vrgebatur; collecta generali curia apud Wormatiam, inueſtituram Epiſcoporum, ſcilicet ãnulum & baculum, in manus legati apoſtolici, nomine Lamberti, qui poſtea fuit Pàpa Honorius, publicè reſignauit: per quem etiam ab anathemate eſt abſolutus. Papa quoque Imperatori tale priuilegium ſcripſit, vt epiſcopi omnes tã Ciſalpini quàm citra, non prius Epiſcopi ordinẽtur, quàm per manus Imperatoris de regalibus ſint inueſtiti.

Imperator de Romanis vlciſci deſiderãs, feſtinato curſu in Italiam, Vrbem obſedit: quibus contra eum incautè progreſſis, plurimos cepit; quos ferè omnes aut cæcauit, aut denaſauit. Deinde reuerſus in patriam, morboque correptus, obiit, & in ciuitate Spira, vbi eccleſiam ſuprà memoratam compleuit atque ditauit, ſepultus eſt iuxta patrem & auum & atauum

ſuum, anno regni eius decimonono, Imperij verò decimoquarto. *Cætera verſificè geſta referre placet.*

Item de captiuitate Papæ Paſchalis, & de guerra inter Imperium & eccleſiam, verſibus ſubornatur.

Cùm foret Henrico ſubiecta per omnia Roma,
Vnctus Apoſtolicus manibus, ſumptaq; corona,
Cepit Apoſtolicum, rumor in Vrbe ſonat.
Bella parat populus, ſuccurrit ab Vrbe ſenatus,
Præualet Henricus, pars præſulis expoliatur,
Papa caret Manto, captus ab hoſte ſuo.
Quæſtio nunc oritur, cur carcere Papa tenetur?
Reſpondetur eis; Quia ſuſtulit omnia præſul,
Abſtulit Imperio pontificale decus.
Nam bona Pontificum quæ nititur ipſe tenere,
Contulit Imperium, quæ debeo Cæſar habere,
Amodo qui teneat, Cæſare dante feret.
Annulus & baculus de noſtro munere venit,
Vndiq; Pontifices regum ſunt munere pleni,
Cæſaris officium quomodo Papa gerit?
Rettulit eccleſia, ſi quærimus æqua fateri,
Annulus & baculus nunquam de Cæſare venit,
Nam Deus eccleſiis cœlitus iſta dedit.
Omnia quæ Reges per tempora priſca dederunt,
Non modò ſunt regum, ſed cùm data iure fuerunt,
Nec Deus hoc patitur, nec tua iura ferunt.
Cùm tua ſit regni, tua ſit cuſtodia iuris,
Carceribus noſtris mala das exempla futuris,
In ſanctum Domini dum feritate furis.
Conditor es iuris, qui ſpernere iura videris,
Iam neq; iura Dei, neq; regia iura vereris,
Eccleſiam crucias, qui cruciandus eris.
Dedecus eſt, fontem iuris, confundere legem,
Et magis eſt timidum, cœlorum ſpernere regem,
Cum ſacra iura neges, triſtia regna reges.
Cur laicus quærit tradi ſibi munera cœli?
Vt Deus inſtituit electio conſona cleri,
Iudicio cœli libera ſemper erit.
Tu tua ſi repetis, repetas quæ tu tribuiſti,
Hæc cùm non dederis, cur tollere propoſuiſti?
Tradere te decuit, tollere nulla mihi.
Si quodcunq; datur, ratio monet vt repetatur,
Dos tua tollatur, nobis quoq; noſtra feratur,
Hoc ita ſi cupias quærimus eſſe ratum.
Imperium dedimus, in pauca dediſſe videris,
Ex ope pontificis Cæſar Romanus haberis,
Vincula pontifici qua ratione geris?
Quicquid agat præſul, quicquid ſacra turba fate-
Reddere cogetur quod Cæſaris eſſe videtur, (tur,
Illud & in ſcriptis firmat vterq; ſecus.
Annulus & baculus, vel cætera quæ memorantur,
Cæſaris ad iuſſum penitus reddenda parantur,
Papaq; Paſchalis ſic ſpoliatus abit.

De excommunicatione Imperatoris Henrici quinti, propter papæ Paſchalis captiuitatem.

Papa dolens lamenta monet, totumq; per orbem
Eccleſiam ſua charta vocat properanter ad Vrbem,
Hæc vbi conſedit, Cæſaris acta dedit.
Tunc ait; O Patres, à Cæſare ſcripta notate,
Et quodcunq; placet ſuper his decreta parate,
Me quoq; Pontificem non fore, iuſſa date.
Peccatis mala veſtra meis veniſſe notaui,
Officiis me deſtitui dignum reputaui,
Me quoq; depoſui, ne pereatis, ait.
Hæc ait, & mitram reiicit, Mantumq; relinquit,
Ordinet eccleſia ſine me, quicquid placet, inquit,
Moreq; Pontificis iudicet ipſa ſibi.
Scripta legunt cleri, rex pontificalia quærit,
Annulus & baculus ſub Cæſare fertur haberi,
Copia pontificum non ita (dixit) erit.
Extortum Papa ſcriptum contra rationem
Vritur; & priſcum tibi conciliamus honorem,
Tolle pater Mantum, curia tota monet.
Rurſus in Henricum quintum noua bella gerūtur,
Priſtina mota patri ſibi iam tormenta mouentur,
Vt pater antè fuit, ſic anathema luit.
Littera Papalis ſimul & papale ſigillum,
Miſſa per Imperium grauiter excommunicat illum,
Et cunctos proceres, qui ſua iuſſa tenent.
Nunc Paſchalis obit, ſuccedit honore Calixtus,
Sede Viennenſis Regumq; propagine mixtus,
Germine Francigena Cæſaris hoſtis erat.

Diſputatio inter Imperialem curiam & Papalem; quis eorum eſſet maior in illo tempore.

Curia Papalis contendit & Imperialis,
An ſit inæqualis, vel debeat æquiparari,
Partibus oppoſitis curia Regis, ait;
Spiritus eſt Papa, carnis velamine clauſus,
Hunc quaſi terrenum deſcribere quis foret auſus?
Terrea cum ſuperis qua paritate gerit?
Eſt quoq; par ſuperis, cœlum datur ore tenere,
Qua ligat & ſoluit, quæ regna videtur habere,
Carnis in exilio ſpiritus aſtra tenet.

Allegatio in contrarium de Imperatore.

Cæſar lex viua ſtat regibus imperatiua,
Legeq; ſub viua ſunt omnia iura datiua,
Lex ea caſtigat, ſoluit, & ipſa ligat.
Conditor eſt legis, neque debet lege teneri,
Sed ſibi complacuit ſub lege libenter haberi,
Quicquid ei placuit iuris ad inſtar erit.
Qui ligat ac ſoluit Deus, ipſum protulit orbi,
Diuiſit regnum diuina potentia ſecum,
Aſtra dedit ſuperis cætera cuncta ſibi.

Reſponſio curiæ Romanæ contra Imperatorem.

Pari quoq; Papalis ſic obuiat Imperiali,
Sic regnare damus, quòd Petro ſubiiciaris,
Ius etiam nobis Chriſtus vtrunq; parit.
Spiritus & corpus mihi ſunt ſubiecta potenter,
Corpore terrena teneo, cœleſtia mente,
Vnde tenendo polum, ſoluo ligoq; ſolum.
Æthera pandere, cœlica tangere Papa videtur,
Nam dare, tollere, nectere, ſoluere, cuncta meretur,
Cui dedit omne decus lex noua, lexq; vetus.
Annulus & baculus quamuis terrena putentur,
Sunt de iure poli, quæ ſignificare videntur,

Reſpi-

Reſpice iura Dei, mens tua cedat ei.
Reddit apoſtolico Cæſar, quæcunq; rogauit,
Pax bona conficitur, ſublata Deo reparauit,
Iura ſua partis lætus vterq; trahit.

De Lothario Imperatore, octuageſimoſexto ab Auguſto, poſt Henricum quintum.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo vigeſimo quinto, defuncto abſque hęrede Henrico quinto, principes Moguntiæ conueniunt; ibique habito de ſucceſſore conſilio, quatuor regni optimates, Lotharius Dux Saxonum, Fridericus Dux Sueuorum, Leopoldus Marchio orientalis, Carolus Comes Flandriæ, ad regnum deſignantur.

Tandem Lotharius natione Saxo, patre Gebehardo, voto omnium, renitens, valde acrè clamans, ad regnum tractus, præſente legato ſedis apoſtolicæ, nonageſimoſecundo ab Auguſto regnauit.

Iſte per omnia humiliauit progeniem Henrici Imperatoris: contra quem Dux Fridericus & frater eius Conradus, nepotes Henrici Imperatoris ex ſorore, diu rebellauerunt. Propter quod Papa Honorius ſucceſſor Calixti, eos excommunicauit.

Verumtamen prædictus Conradus, à fratre ſuo Friderico, & à quibuſdam aliis, factus eſt rex contra Lotharium. Qui cum pauco exercitu intrauit Italiam, & Mediolani apud Modœtiam coronam portauit. Deinde ad partes Romanorum proceſſit, & tandem rebus exhauſtus in patriam remeauit, pacemque cum Lothario componens, dimiſſo regno, quieuit. Eodem tempore Romæ Honorio mortuo, oritur ſchiſma inter Innocentium & Anacletum. Innocentius autem tranſiens in Galliam, venit Leodium: vbi Lotharius ei occurrit, auxiliumque promittit. Vnde Innocentius Papa apud Clarum montem, concilio celebrato, Romam rediit, & Regem Lotharium, in Lateranenſi palatio apud ſanctum Saluatorem coronauit. Non enim poterat apud ſanctum Petrum morari, propter potentiam Anacleti filij Petri Leonis.

Lotharius in patriam rediit; rurſuſque renouato exercitu, Romā poſt biennium remeauit. Vbi aſſumpto ſecum Innocentio, in Apuliam tranſiit, & Rogerium Siculum, qui tunc dux Apuliæ vocabatur, inde fugauit, & Rainonem comitem ibi ducem conſtituit. Ciuitatem Barum cepit, & totam Apuliam occupauit. Inde reuerſus, Veronę morbo correptus, vitam finiuit, anno regni ſui duodecimo; cui Conradus ſuprà memoratus, per electionem Principum in regnum ſucceſſit.

Item de Lothario verſificè, & de Duce Conrado contra eum erecto, ſed tandem pacificato.

Non erat Henrico quinto tunc maſculus hæres,
Sed ſoror hunc genuit qui regna meretur habere,
Tertius Conradus rex diademaq; geret.
Conradus Dux imperium captare paratur,
Lotharius Dux Saxonicus contra releuatur,
Sed magis inuidia quam ratione datur.
Liuor & inuidia recolebant geſta priorum,
Quos Henricorum fortuna repreſſit auorum,
Sic modò Lotharius tollit habetq; thronum.
Tranſit in Italiam Conradus, ibiq; receptus,
Eſt Mediolani diadema potenter adeptus,
Bellaq; rex regi fortis vtrinque vehit.
Schiſma fuit regno, ſunt & noua ſchiſmata Romæ,
Nam duo ſunt Papæ, binaq; fuêre coronæ,
Schiſmatis errores mundus adeſſe dolet.
Vnus Anacletus fuerat ſub ſchiſmate præſul,
Innocentius eſt, qui contra Papa tenetur,
Hæc duo fert ſecum ſchiſmata Roma vetus.
Cedit Anacletus, alterq; ſedere meretur,
Regnat Lotharius, Conradus amicus habetur,
Summus & Imperij ſignifer ipſe fuit.
Lotharius ſenuit, Conradi longa iuuentus,
Obtulit obſequium, ſed poſt, ſene prorſus adempto,
Succedens iuuenis regia iura tulit.
Interea iuuenis regni vexilla tenebat,
Fit prior in Ducibus ſemper, primusq; ſedebat,
Hoc ſibi nobilitas, dignaq; forma dabat.
Imperat hinc annis ſic Lotharius duodenis,
Bis videt Italiam, Romam quoq; denuo venit,
Et ſemel Apuliam cum feritate premit.
Rogerius nunc dux Siculus regnare putatur,
Pulſus ab Apulia, qui Cæſaris enſe fugatur,
Cæſar habet Barum, vincit & vſq; Pharum.
Rainonem creat ipſe ducem, cui cuncta relinquit,
Quem dux Rogerius poſt hoc certamine vincit,
Et facit Apulia, ſe ſine fine ducem.
Indeq; ſe regem iuſſit dominumq; vocari,
Moreq; regali regalia ſigna parari,
Atq; per Apuliam magna tributa dari.
Hoſtis ei Papa ſatis Innocentius extat,
Intrat in Apuliam, regi contraria præſtat,
Captus ibi cedit, regia iura dedit.

De exaltatione Conradi tertij poſt Lotharium Imperatorem, octuageſimiſeptimi ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo trigeſimonono, Conradus ſupra memoratus, 93 ab Auguſto, apud Cōfluentiam, inter Moguntiam & Coloniam, in regnum eligitur, præſen-

te Deodeuino Portuenſi Epiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato. Statimq́; Aquiſgrani in ſede Caroli à Principibus conſtitutus, ab eodem legato eſt coronatus.

Saxones tamen & Dux Bauariæ Henricus tunc in eum non conſenſerunt. Aſſerebant etiã eum, non regem legitimum, ſed per ſubrectionem creatum. Rex præfigit eis omnibus curiam generalem apud Babenberg: ad quam veniẽtes, ſimul cum Imperatrice vidua Lotharij, in gratiam & pacem regis fuere omnes recepti, excepto ſolo Duce Bauarorum Henrico, qui cognominabatur Superbus, apud quem etiam inſignia regalia contumaciter adhuc detinebantur. Erat enim gener defuncti Imperatoris Lotharij; & ex hoc tenens regaliá, ad regnum quantum poterat, aſpirabat. Coactus verò tandem regalia, id eſt crucem & lanceam & coronam reddidit: gratiam autem regis nõ impetrauit. Poſtea verò iudicio Principum à rege proſcriptus, ab omnibus ſuis derelictus, vix quatuor militibus comitatus, in partes Saxoniæ miſerabiliter ceſſit. Atque poſt pauca vitam finiuit.

His temporibus, Rogerius Siculus Apuliam rurſus ingreſſus, cum duce Rainone, quem Lotharius ibi præfecerat, habet conflictum, victusq́; fugatur. Interea Anacletus, filius Petri Leonis Romæ moritur; & eo mortuo, ſchiſma terminatur. Poſt pauca, dux Apuliæ, Raino vel Rainaldus, moritur. Rogerius in Apuliam reuertitur, & terram duce orbatam, nec rebellãtem, occupat, principem Robertum Capuanum, cum omnibus nobilibus, eiicit & reſiduos, variisq́; tormentis affligit. Ad vltimum ſe regem Siciliæ & Apuliæ, præcipit appellari. Princeps Robertus Capuanus cum omnibus comitibus expulſis, ad regem Conradum ſeceſſit. Rex benignè omnes recepit, & longo tempore in Alemania ſecum tenuit: ſed in Apuliam tranſire non potuit, quia eum grauis imperij neceſſitas præpediuit.

Ad hæc Papa Innocentius, vir magnanimus, cum populo Romano contra Rogerium collecto exercitu Apuliam ingreditur: vbi incautè conductus, in loco qui vocatur Gallazu, a Rogerio capitur. Eoq́; cum reuerentia coacto, Rogerius nomen & authoritatem regiam, cum benedictione apoſtolica, [illegible]n in Sicilia, quam in Apulia, ſicut voluit, plena[illegible] ic impetrauit.

Rogerius extunc authoritate apoſtolica rex exaltatus, quum iam nullum præter Conradum Regem haberet obſtaculum: Velſonem ducem, fratrem ſcilicet Henrici Superbi ſuprà memorati, pecunia ſua conductum, contra Conradum in Alemania concitauit. Quem rex in vno prælio, iuxta caſtrum Winisberg eleganter vicit, ſuosq́; grandi occiſione proſtrauit. Altera vice Henricus filius Conradi, qui ſi vixiſſet, poſt eum fuerat regnaturus, eundem Velſonem bello deuicit. Velſo tamẽ dum Conradus vixit, pro Rogerio ſtetit, & regnum pro viribus impediuit.

His temporibus Romani cœperunt innouare ſenatum, qui longis ante temporum curriculis ita ceſſauerat, vt nec mentio eius Romæ haberetur: quem Papa Innocentius ingenio, precio, & m nis ſoluere conatus, non potuit; morboque præuentus ſub ea diſcordia diem vltimũ clauſit; cui ſacerdos laudabilis Cæleſtinus ſucceſſit; quo infra annum defuncto, in cathedra Lucius Papa conſedit. Lucius ſecundus itaque intendens ſenatum ex inguere, cum ingenti militia Capitolium Romæ conſcendit, vt ſedentes ibi tunc ſenatores cum dedecore remoueret. Senatus autem populusque Romanus ad arma conuerſus, Papam cum ſuis omnibus a Capitolio in momento repellunt. Vbi Papa (ſicut tunc audiuimus) lapidibus magnis percuſſus, vſque ad obitus ſui diem, qui proximè ſequutus eſt, non ſedit in ſede. Cui tunc ſucceſſit Eugenius Abbas ſancti Anaſtaſij Romæ, de ordine Clareuallenſium.

Cuius tempore obiit rex Conradus apud Babenbergam: cui ſucceſſit Fridericus nepos eius, Dux Sueuorum. Tunc Conſtantinopoli Manuel imperabat, habens vxorem Teutonicam, ſororem ſcilicet vxoris regis Conradi, natam de Sulzbach, filiam nobiliſſimi Comitis, in terra Bauarorum. Cætera de rege Conrado, qualiter iuit vltra mare, & de rege Rogerio, & de filio ſuo rege Wilhelmo, & item de Wilhelmo rege filio Wilhelmi, verſibus adnotamus.

Item de Conrado tertio, qualiter Rex Rogerius contra eum tollit Apuliam, & per Velſonẽ ducem infeſtat regnum Teutonicum.

Lothario moriente, venit Conradus honeſtus,

Ho-

Hoſtibus infeſtus, ſapiens, ad cuncta modeſtus,
Quem ſatis imperium laudat, & omne ſolum.
Dum timet hunc Siculus, dũ perdere regna veretur
Velſius dat dona Duci, quo ſepe tuetur,
Hoc duce ſuſtinuit bella ferente decus.
Vndique Conradus Siculos arctare minatur,
Premia Velſonis magis ille referre paratur,
Diraq; cum rege prelia Velſo mouet.
Contra Velſonem mens regia plena furore,
Imperij virtute ſui defendit honorem,
Vultibus oppoſitis inſimul arma mouent.
Dextera Conradi gladio conformis Achilli,
Signifero veniente Ducis caput amputat illi,
Hic vbi Marte cadit, Velſo repulſus abit.
Multimoda tunc cade data ſumptoq; tropheo,
Conradus virtute datur maior Machabeo,
Omne decus Velſo tempore perdit eo.
Rogerij regis Siculi venit vltima vita,
Filius ipſius Wilhelmus regna cupita
Suſcipit, & vita tempore regnat ita.
Tempus abit, Conradus obit miranda poteſtas,
Succedit Fridericus ei, releuatur honeſtas,
Interea Siculus rex ſine clade fuit.
Nulla dedit Siculo Fridericus pralia Regi,
Nam Mediolani tunc prelia longa peregit.
Sic rex Wilhelmus regna quieta regit.

De duobus Wilhelmis.

Wilhelmus poſt Wilhelmum ſuccedit honore,
Formoſus, gladioq; probus, ſummusq; decore,
Qui magis Auſonia dignus honore foret.
Dum iam Wilhelmus ter denos perficit annos,
Ceſar apud Danaos Manuel moritur memorãdus,
Tunc quoque Francigenis rex Ludouicus obit.
Imperium nunc Grecorum rapit ille tyrannus,
Andronicus, princeps ſcelerũ, vir nec memorãdus,
Gracorum proceres eius ab enſe cadunt.

De pace inter Imperatorem Fridericum & Lombardos.

Expedit hic dici, quod & Imperio Friderici,
Omnes Lombardi ſic efficiuntur amici,
Sicut ei placuit, rex patet acta ſibi.
Filius ipſius Henricus, ad alta leuatur,
Rite coronatur, vxoris honore beatur,
Fit regis Siculi filia ſponſa ſibi.
Sponſa fuit ſpecioſa nimis, Conſtantia dicta,
Poſthuma, poſt patrem materno ventre relicta,
Iamq; tricennalis tempore virgo fuit.

Item de Conrado tertio, qualiter vltra mare perrexit cum exercitu chriſtianorum.

Conſilio Seneca, ſpecie Paris, Hector in armis,
Regnum bis ſenis Conradus rexerat annis,
Cum tulit in ſcapulis inſita ſigna crucis.
Vnde Ciſalpina gens omnis erat peregrina.
Quam neque per maria vexit ratis vlla marina,
Imò per Vngariam praripuère viam.
Tunc rex Francigena Ludouicus mente ſerena,
Signa crucis tulerat, numerum ſi noſcere quaras,
Millia millena militis agmen erant.
Reges & populos latuit fortuna futuri,
Nam fuerant noſtri pro lege Dei morituri,
Conſtantinopolim miles vterque venit.
Inde per Iconium via regum recta paratur,
Fraudeq; Gracorum male per deſerta vagatur,
Vnde fame pereunt ſpes bona nulla datur.
Millia Turcorum veniunt ad bella virorum,
Copia Maurorum ferit agmina Teutonicorum,
Perforat ipſorum pectora, caſtra thorum.
Nunc rex Francorum comes aſtat Teutonicorum
Perditur armorum ſeries, ornatus equorum,
Plena iacent feretris, prata, platea, forum.
Cùm labor infeſtet, calor irrogat vndique, peſtes,
Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedeſtres,
Æger vbique iacet, pralia noſtra tacent.
Tunc rex Conradus multis tulit arma diebus,
Enſe regens equites, ceſſantibus vndique rebus,
Sic loca pacifica Teutona ſigna petunt.
Adfuit egregius Fridericus dux Sueuorum,
Æqua ſuo patruo regit agmina Teutonicorum,
Hoſtibus ingeritur, protegit ipſe forum.
Dummodo feſtinant nimiam vitare ruinam,
Inueniunt binas per littora fortè carinas,
Vnde Hieroſolymam praripuère viam.
Tunc magis iraſci ſtuduit ſuper vrbe Damaſci.
Pralia contraxit, cœpit victoria naſci,
Vrbi obſeſſa luit, nam quaſi capta fuit.
Ni foret ob precium res vendita proditione,
Vrbs peritura foret, noſtriſq; dediſſet honorem,
Rex pro fraude dolens, ſigna reuerſa mouet.
Ipſe ſuis manibus rex tantus erat gladiator,
Vt gladio feriente ſuo nullus tueatur.
Indeq; per medium corpora caſa cadunt.
Ad ſua regna redit, modico pòſt tempore viuit,
Palmigeriq; viri pauci redeunt rediuiui,
Paceq; rex obiit, nam requieſcit ibi.
Anno milleno, centeno, terq; deceno,
Atque quater deno, reddit ſua tempora cœlo.
Cui famulabar egò qui mea metra lego.

De exaltatione Imperatoris Friderici primi, nepotis Conradi tertij, octuageſimioctaui ab Auguſto.

ANno ab incarnatione Domini 1146, anno etiam ab Vrbe condita 1918, annis verò ab Adam, ſex millibus trecentis triginta quinque tranſactis, Fridericus Primus, filius Friderici Ducis Sueuorum, fratris ſcilicet Conradi Regis, natus ex clariſſima progenie Carolorum; poſt Conradum tertium apud Francofordiam communi voto, & conſenſu omnium Principum, electus eſt ad Imperium, nonageſimus quartus ab Octauiano Auguſto. Cuius in hoc loco breuem tractatum ad obſeruãdum catalogum Imperatorum facimus, ne ordo nominum ipſorũ interrumpatur, ſi fortè nomen eius in hoc catalogo nõ aſſignatur. Alibi autem de actibus eius, omnia ferè principalia quæ geſſit in Italia, verſifice dictata poſuimus, vbi de Mediolani deſtructione, & de aliis ſatis compendioſe narramus.

Gratias igitur agimus creatori, à quo bona cuncta procedunt: quia, ſicut in exordio libri huius ſpopondimus, vniuerſum vetus & nouũ Teſtamentum in ſumma complectente verſificè aſſignauimus: & ab initio mundi vſque ad præſentem diem, ſub tempore Domini Imperatoris Friderici, & domini Papæ Vrbani tertij, omnia regna mundi, omnes reges, & acta regum, ſub compẽdio, & nomina & tempora & annos eorum, atque omnes Romanos Pontifices, & annos & menſes & dies eorum per ordinem deſcripſimus: qui etiam Imperatores cum quibus apoſtolicis vixerunt. Diſtinximus chronica omnia quæ catholicæ Eccleſiæ inſeruimus. In omnibus autem iſtis nihil fabuloſum ſcienter addidimus, ſed authores catholicos & authenticos ſecuti ſumus, vt Euſebium, Clementem papam, Dionyſium Areopagitam, Origenem, Hieronymum, Auguſtinum, Ioſephum, Oroſium, Egeſippum, Strabum, & Hionium, & Solinum de mirabilibus, & Suetonium de vita Imperatorum.

Item de eodem Friderico Imperatore, verſificè notamus.

Regibus antiquis deſcripſimus omnia latè,
Tu minor ætate Friderice, prior probitate,
Iam tua geſta patent, quæ recitare placet.
Nam Friderici tempora, prælia, geſtaq́; noui,
Indeq́; maxima, vel magis optima promere voui,
Quæ tulit, aut monuit, quaue recepit obid.
Dum canimus magni regis, mea Muſa cacumen,
Sub breuitate ſuum ſtudeamus tangere numen,
Altius incipias, organa noſtra tument.
Nunc tibi lingua mea panget Friderice trophæa,
Acta gigantæa canat omnis in orbe chorea,
Tu quoque Muſa mea, ſurge, canamus ea.
Flos fuit ex flore regum Fridericus honore,
Sumpſit eum regem Germania plena fauore,
Imperij dominum ſemper habere volens.
Rex vt Aquiſgrani Carolorum ſede reſedit,
Ordine legitimo Germania prorſus obedit,
Finibus Italiæ rex ſua ſigna dedit.

De ciuitate Mediolani & de guerra eius cum Friderico Imperatore.

Vrbs Melana potens, meritis dicenda leæna,
Viribus eximia, populis & milite plena,
Sæua, ſuperba, fera, tota rebellis erat.
Vrbibus annexa fuit hæc, quibus omnia vexat,
Quæ fuerint vrbes, exponere nomina reſtat,
Brixia, Terdona, Crema, Placentia bona.
Rex vbi Teutonicam meruit captaſſe coronam,
Quaru & Italicam, quia ſic docet inclyta Roma,
Per medios Ligures regia ſigna volant.
Signa ſui regis ſpernit Melana vereri,
Sed propria virtute ſua vult rura tueri,
Neſcia quòd ſibi mors rex Fridericus erit.
Hanc vbi rex angit, regalibus vndique bannis,
Diſſipat & frangit ſex Marte fluentibus annis,
Vrbsq; quæ ſumma fuit Marte repreſſa luit.
(Rex modo diſſimulat mala quæ Melana meretur,
Ad reliquas vrbes exercitus ire iubetur,
Et ſuper Aſtenſes arma tulère duces.
Rex abiit, Melana ſibi non præbet honorem,
Tempus erit quo facta luet, contrita furore,
Roma vocat regem, rex ſua ſigna mouet.)

De Aſtenſi ciuitate.

Magna timens regem mox deſerit Aſta colonum,
Ad caſtrum nouum cuncti ſua cuncta reponunt,
Vnde ſuum vacuum deſerit Aſta ſolum.
Nec penitus vacua, deſerta relinquitur Aſta,
Turribus euerſis, inuenta cibaria vaſtant,
Alterius muri nulla ruina fuit.
Dum rex egreditur melior fortuna paratur,
Iurat ei populus, ſic Aſta reconciliatur,
Culpa fuit modica, gratia plena datur.

Item de eadem Aſta ciuitate.

In Ligurum patria manet vrbs, quæ dicitur Aſta,
Inclyta diuitiis, modico munimine vaſta,
Quæ citò ſuccubuit, nec tamen ipſa ruit.

De ciuitate Terdona per Fridericum ter deſolata.

Amodo Terdonæ ſupereſt recitare dolorem,
Quæ Mediolani veteri ſubnixa furore,
Conſueto more vult inimica fore.
Rex vbi caſtra mouet, metuit fera turba leonem,
Cingitur horribili procerum Terdona labore,
Miles vt aggreditur plebs fugitiua dolet.
Vndique rex arcet, populus ſecedit ad arcem.
*Nec ſibi ſic patet * ſtringens eques vndique partes,*
Vrbs capitur planè, turba cacumen habet.
Hinc cibus arctatur, fons tollitur, inde paratur,
Talpa cauans, aries, mangonibus iaculatur,
Perforat interius, rumpit vtrunque latus.
Proxima iam morti cedit gens ſubdita ſorti,
Introitum regi patulis dedit vndique portis,
Plebis membra tamen vitaq́; ſalua manent.
Inſita telluri rex mœnia præcipit vri,
Inde cadunt muri populi digne perituri,
Sic Terdona ruit, quæ ſatis alta fuit.
Inclyta Terdona nimis iraſcente corona,
Victa ruit prona, capiens tria triſtia dona,
Quippe tribus vicibus diruta tota domat.

Qualiter à Terdona Romam conſecrandus proceſſit.

Hæc vbi compleuit, celebris legatio venit,
Pergat vt hinc properè papalia iura tueri,
Ex ope pontificis iam monocrator erit.
Vtq́; moras purget, vehementer Papa perurget,
Rex bonus exurgens aquilas direxit ad Vrbem,
Dantq́; Placentina rura cremata viam.
Seruit ei Parma, Bononica tranſiit arua,
Alpe ſatis parua Florentia pertulit arma,
Nuncius Achaia Palæologus adeſt.
Arnaldus capitur, quem Brixia ſenſit alumnum,

Dogma-

Dogmata cuius erant quaſi peruertentia mundum,
Strangulat hunc laqueus, ignis & vnda vehunt.
Tuſcia deuota ſeſe dedit vndique tota,
Nota vel ignota ſubduntur regna remota,
Ad Pendentis Aqua prædia caſtra iacent.
Ad vita meritum veniunt vexilla Viterbum,
Vnde patens erebus fontem facit igne proteruum,
Fortis ibi populus, miles ad arma probus.
Optimus indigenis fons balnea multa parauit,
Fertilis eſt patria quam copia multa beauit.
Nam genus & ſpecies fertilitate trahit.
Illic Roma ſuos voluit requieſcere feſſos,
Emeritos equites, ſenio ſeu vulnere preſſos,
Sic vita meritum, res facit ipſa locum.

Verba authoris.

Longa per obſequia cum vita labore grauetur,
Si ſenio premitur, ſi vulnere debilitetur,
Hic habeat requiem ſæpe ſenile decus.
Si præclara velit Cæſar ſua geſta fouere,
Hoc decus Imperij decet omni lege teneri,
Debeat vt ſenibus vita quieta geri.
Non hæc ſeruorum ſit gloria, ſed dominorum,
Si defectorum ſtet ſaluus honor ſeniorum,
Si nitet ipſorum veſte platea, forum.
Si miſerum præſtat famulum, ſi diua poteſtas,
Dedecus infeſtat dominum, cui ſeruit egeſtas.
Non ſibi, ſed Domino ſtat miſer ille ſuo.
Regia præueniunt tentoria plurima Romam,
Geſtat vt Imperium Romana ſede coronam.
Cui fauet eccleſia publica ſigna tonant.
Romanus populus antiquos expetit vſus,
Rex deſpexit eum primatum militetutus,
Nil petit, imò iubet, Roma furore tumet.
Spe male fruſtratus diſcedit abinde ſenatus,
Acriter iratus Romanus, ad arma paratur,
Vincere primates regis & arma ratus.
Rex animo fortis, mouet agmina multa cohortis,
Papa dedit patulis aditum per dena portis,
Tecta beata Petri nocte ſub enſe petit.
Mane ſub aurora ſedem tenet atque coronam,
Munere baſilicam Petri venerenter honorat,
Roma dolens plorat, rumor in vrbe ſonat.

Qualiter Imperator ab apoſtolico Adriano coronatus eſt apud ſanctum Petrum, ſine Romanorum conſenſu; vnde pugnatum eſt cum Romanis, ſed Imperator obtinuit.

Decipitur Roma dum ſic capit ille coronam,
Regia perſona recipit Papalia dona,
Vngitur, erigitur, rumor in Vrbe ſonat.
Præſul Adrianus Romanaq́; curia tota,
Tunc ſine Romanis compleuit regia vota,

Acriter iratus conſurgit ad arma ſenatus,
Proſilit armatus Cæſar, feritate citatus,
Marte ſecus Tiberim feruet vtrunq; latus.
Plebs abiit, rex obtinuit, multiq́; necatus,
Vnda fuit Tiberis defenſio ſola fugatis,
Sanguine tincta ſatis turba natabat aquis.

De Spoleti deſtructione.

Hiſtia completis Papali munere freti,
Dum remeant læti, reſident ſuper arua Spoleti,
A quibus & Cæſar danda tributa petit.
Falſa moneta venit, falſum citò Cæſar ademit,
Prælia nanque gerit, multos de plebe peremit,
Intus & exterius plebs ſuperata gemit.
Imperat Auguſtus pereat locus igne peruſtus,
Qui fuerat vacuus miles, remeauit onuſtus,
Debita qui ſpreuit reddere, cuncta dedit.

De Veronenſium traditione inter Alpes, vbi Imperatorem & totum exercitum inter anguſta montium concluſum, extinguere cogitauerunt.

Regales Aquila veniunt ad plana Verona,
Flumina dum tranſit rex, durius inuenit omen,
Monte coarctatis bella Verona mouet.
Montibus anguſtis, & fluminis ordine cincti,
Rex, proceresq́; ſui fuerant quaſi carcere vincti,
Concluſiq́; ſuas non habuère vias.
Armaruunt, quia ſaxa pluunt de monte relaxa,
Interimunt, quaſſant proceres a vertice ſaxa,
Armaq́; militibus nulla valere queunt.
Quatuor has pœnas ſpatio ſensère dierum,
Quo ſine ſpe vita tolerant diſcrimina rerum,
Vulnera ſuſcipiunt nec tamen vlla gerunt.
Paſſibus occultis ſuper alta cacumina tendunt,
Vnde Veronenſi populo male facta rependunt,
Plebsq́; ſupercilij montis ad ima redit.
Nunc pede truncari, nunc funditus exoculari
Rex iubet ingenuus, laqueo ſuper alta leuari;
Talis honor reprobis debet obiſta dari.

De nuncio ſchiſmatis inter Alexandrum & Octauianum, tempore prædicti Imperatoris.

Præſul Romanus tunc mortuus eſt Adrianus,
Venit Alexander, cui reſtitit Octauianus,
Schiſma fit eccleſia, pugnat vtrinque manus.
Schiſmate ferueute Friderica potentia venit,
Qua Mediolanum poſt multa potenter ademit,
Quo ſatis abſorpto, lis recidiua redit.
Conſpirant Ligures, profugus rex inde receſſit,
Omneq́; ius regis Lombarda ſuperbia preſſit,
Ipſa ſibi dominans tunc quaſi Cæſar erat.
Rex redit, Morianna luit, Celenia cluſa
Præbuit introitum regi, pereunte Seguſa,
Et reliqui Ligures regia ſigna timent.

De ciuitate Alexandria, quæ nunc dicitur Cæſarea, in Lombardia.

Burmia cum Tanaro palearum fecerat vrbem,
Quam ſubitò veniens rex obſidione perurget,
Succurrunt Ligures, bellica ſigna patent.
Cæſar ab oppoſito mox obſidione relicta,
Obuiat his, plebs obſtupuit, quæ ſtans quaſi victa,
Pacta petit pacis, plena timore ſatis.
Nudatos gladios nuda ceruice gerentes,
Cæſaris ante pedes veniunt, veniam repetentes;
Cæſar amore Dei parcere ſanxit eis.
Regia mandata iurat gens pacificata;
Ante dies octo pax decidit euacuata,
Guerra velut fuerat ſtat recidiua, rata.

Vrbs Mediolanum meliùs reparata reſurgit,
Fortior effecta Lombarda potentia turget,
Vtraque pars tumida fortis ad arma volat.
Rex prius obtinuit: ſed pòſt fugiendo receſſit.
Nec tamen à patria ceſſit, ſed verbere feſſi
Tam rex quàm Ligures iam ſuper arma ſilent.
Annis ter ſenis tribulatis ſchiſma recedit,
Vincit Alexander tandem, cui Cæſar obedit,
Paceq́ conſedit, conſiliumq́ dedit.

De rege Henrico ſexto, filio domini Friderici Imperatoris, octuageſimo nono ab Auguſto.

DE domino rege Henrico, filio dominì Friderici Auguſti, adhuc adoleſcente, geſta non tenemus. Videmus autem eius elegantiſſimam formam, laudabilem militiam, audaciam & largitatem, beneuolentiam, pietatem, iuſtitiam, & veritatem; atque omnes regias virtutes, quas ex ætate adoleſcentum poſſemus optare. Qui licet natura & literatura ſuper omnes coætaneos, ſapientia & ſenſuum ſubtilitate videatur pollere; nos quidem ſi plura neſcimus, plura tamen temporum ratione conſpeximus, plura etiam experti ſumus. ſalua eius maieſtate, cogitauimus, vt ei aliquas admonitionẽs in medium proponamus; per quas admonitiones ad laudabiles mores, & ad iuſtitiam & iudicium informetur, & ad regias virtutes, quibus ſibi conceſſum glorioſè & honeſtè regat imperiũ, verſibus heroicis animetur.

Item de rege Henrico ſexto, adhuc adoleſcente, proponitur quædam forma regnandi, qualiter Imperium debeat laudabiliter gubernare.

Henrico ſexto ſacra ſunt diademata præſto,
Tu pater, hoc feſto, Friderice, monarchus adeſto,
O pater, ô nate, regia metra patent.
Regibus antiquis Henrice monarche cohæres,
Tu diadema feres, Romani culminis hæres,
Romula ſigna geres, ſecula noſtra tenes.
Imperij ſydus. plaudunt tibi menſis & idus,
Metra tibi ſidus regalia dat Gotfridus,
Quæ tibi ſæpe legas, vt bene regna regas.
O iuuenis iuuenum, flos mundi, gloria regum,
Vrbis & orbis honor, cui plaudunt tempora rerum,
Suſcipe conſilium quod mea metra ferunt.
Sordibus implicitos prauosq́ cauebis amicos.
Omnibus æquus eris: ſed caſtigabis iniquos.
Proſpice, quicquid agis, te tibi noſce magis.
Laudius eſt tibi ſe ſolùm conſtringere legem,
Quàm varios populos, aut magnos vincere reges.
Hac ſi mente leges, rex, bene regna reges.
Si tua nolueris, neque publica vota vereri,
Qua fore te regem poteris ratione fateri?
Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.
Doctor Alexandri Magni prauos ſibi mores
Finxit, & inceſſus inhoneſtos abſque decore,
Rex puer hæc didicit: ſed didiciſſe dolet.
Vicit Alexander Darium ſimul & Babylonem:
Sed nequit impreſſum ſibimet deuincere morem,
Quo ſemel imbuitur teſta, tenere ſolet.
Tu puer explora, ſi te nota praua colorat,
Protinus & abſque mora vitium remouere labora,
Nanque vetus vitium neſcit abire foras.
Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere,
Nam quæ ſæpe licent, poterunt tentata nocere,
Res etenim licita noxia ſæpe ferent.
Legum fræna tenens fræno te fortiter arce,
Plus aliis, minus ipſe tibi pro tempore parce,
Dum nullum metuis, ſis metus ipſe tibi.
Vita Pharaonis, ſceleroſaq́ geſta Neronis,
Et tranſgreſſoris monſtrant culpæ Salomonis,
Quæ mala ſint reprobis, quæ bona nata bonis.
Has tibi tam duras veterum propono figuras,
Vt ſacra ſcriptura tibi ſit doctrina ſecura,
Hac poteris patrias arte fouere tuas.
Iudicis officio loca ſacra decenter honora,
Pace fruens, punire malos, Henrice labora.
Si ſcelus exploras, pax erit abſque mora.
Eccleſias iubeas multa pietate foueri,
Semper in aduerſis te ſubueniente tueri,
Eccleſiæ precibus vult diadema geri.
Si cupias veri regis promiſſa merere,
Auxilio cleri ſtudeas Henrice doceri,
Vt placeas Domino cras quoque ſicut heri.
Pauperis aut viduæ dum cernis adeſſe querelas,
Promptius exhibeas plena pietate medelas,
Iudicium miſericum pietate geras.
Prima poli, poſtrema fori ſic iura coæqua,
Vt ius præualeat, quantum tua ſuppetit ætas,
Omne malum reſeca, noxia cuncta veta.
Expedit interdum ſancita remittere legum,
Ne pereat feritate mala clementia regum,
Nam puto ſæpe Deum viuere velle reum.
Indulgere tuis tua ſic dignetur honeſtas,
Vt magis abſoluat quàm puniat alma poteſtas,
Si miſerando feris, rector amandus eris.
Iudicio reſidens animum ſic comprime iudex,
Ne ſcelerum vindex vultus ſit pectoris index,
Et quæ ſunt pœnæ proxima, clauſa tene.
Et quæ ſorte bonus cauſæ ſit vtrinque patronus,
Par quoque portet onus extraneus atque colonus,
Et nihil arcanum polluat arte manum.
Currant Marte ſuo paruli diſcrimine lites,
Nec reprimant miſeros ſub maieſtate Quirites,
Lite cadant lites Iudicis arte ſita.
Si varios teſtes cupiant producere partes,
Ne dolus interſit, examine cuncta coarctes,
Atque memor pueri tunc Danielis eris.
Si ſupereſt charta, cauſam per ſcripta coarcta,
Nec ſceleri parcas, ſi falſa prodit arca,
Falſo, fraude, dolo, non tibi plaudat homo.
Si ſcelus vleiſci ratio certiſſima poſcit,
Rex age quod ſubitò tua debeat vltio noſci,
Vltio tarda fouet crimina, damna mouet.
Si mea vincla prius ſubitò punita fuiſſent,
Nulla Moguntini tibi captio damna dediſſet,
Crimina non fieri regia pœna facit.

Item ad regem Henricum admonitio.

Laudi-

Laudibus inſpectis quas audis commemorari,
Nolo ſuperborum cupias veritate leuari,
Tadia nam populis vita ſuperba parit.
Proximus eſſe deis hac forſan laude putaris,
Rex moritura caro, caueas ne decipiaris,
Et quia mortalis, mors tibi fata parit.
Corpore mortalis, mortalia ſic moderaris,
Vt rex iure pari cum pauperibus moriaris,
Diuitis & miſeri vita coæua cadit.

De nuptiis Henrici Sexti.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo octuageſimo ſexto, indictione ſexta, ſexto calendas Februatij, rex Henricus ſextus cum regina Conſtantia, filia Rogerij regis Siciliæ, nuptias glorioſas celebrauit Mediolani apud ſanctum Ambroſium, anno ætatis ſuæ vigeſimo primo, anno autem regni ſui decimo ſeptimo.

PARTIS DECIMÆSEPTIMÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS XVIII.

DE ANGLIS ET SAXONIBVS.

De nonnullis Eccleſiæ perſequutoribus.

CHronica qua perhibēt regnaſſe Diocletianum,
Cum regnaſſe ſibi referunt tunc Maximianū,
Climata Britannia quem tenuiſſe canunt.
Fecerat hunc apud hos regionis Roma patronum,
Quem perhibent ſat pacificè tenuiſſe colonum,
Hunc patriæ dominum ſemper habere volunt.
Attamen in ſanctos exarſerat ille furore,
Vndique Chriſticolas deleuerat a regione,
Omnia catholica ſcripta cremare volens.

De Maximiani prole.

Maximianus obit, ſcelerum ſceleroſus amator,
Deſerit & geminos propria de coniuge natos,
Vter & Aurelius nomen habere datos.
Mater habens pueros, procul a regione recedit,
Pars vbi Britannia ſibi clam reuerenter obedit,
Conſcia quòd pueris terra paterna redit.
Hoſtibus amotis tali moderamine totis,
Securi viuunt pueri, procul inde remoti,
Sed noua ſors oritur pernicioſa locis.
Defuncti regis fratrem facit inſula regem,
Nomine Conſtantem monachum qui canone degens
Tempore pòſt modico Britona regna regit.

De Voltigerno Anglorum duce.

Voltigernus dux Anglorum ſummus habetur,
Carus apud proceres tota regione tenetur,
Cuius ob auxilium regna tenet monachus.
Ille docet quòd multa vocet rex arma virorum,
Vt valeat punire malos quoſcunque ſuorum,
Et ſibi ſubiiciens ſtringat vbique ſolum.
Charta vocat quos merce locat per regna Quirites
Vtq; ſolet commota monet Britannia lites,
Bella fouent gentes in regione ſita.

Quamobrem Saxones Oceanum transfretarunt.

Saxo vocatus ad hæc ad regia bella mouetur,
Cuius & innumera populorum turba mouetur,
Arma per Oceanum militiamq; ferunt.
Miratur iam rex, cur copia tanta veniret,
Saxo refert; quia tota domi remanere nequiret;
Terra foret modica milite plena loca.
Plena viris terra, iam penè carebat & herba,
Hæc tua nos terra cùm ſit ditiſſima ſeruat,
Tu tibi belligeros nos retineto viros.
Turba ſumus quam pellit humus ſortita parentum,
Sorte pars remanere lars vult turba potentum,
Nos quoque ſors miſit regna tenere tibi.

Saxones à Voltigerno duce humaniter recepti.

Voltigernus ait; noua ſint tibi gaudia regi,
Cui Fortuna truces ſortis bonitate ſubegit,
Sic modò tu tua rex regna quieta regis.
Da tua Saxonibus fortiſſima caſtra foueri,
Iura poteſtates, ſub Saxonis arce teneri,
Saxonis officio da tua bella geri.
Cordis amicitia quam Voltigernus habebat,
Inſita Saxonibus ſic Saxonis acta fouebat,
Sic quoque Saxo duci corde fidelis erat.
Saxo tenens patriam regis bonitate leuatus,
Occulta feritate ducis ſubitò variatur,
Rex ducis ingenio perdidit enſe caput.
Cum duce tunc equites ficto gemuêre dolore,
Vlciſciq; necem falſo ſtatuêre colore,
Cordeq; letifico triſtia geſta mouent.
Arce truces ſtatuêre ducem conſiſtere regem,
Saxonica virtute ſedens tenet omnia lege,
Enſeq; Saxonico regnat in orbe ſuo.
Huius erat regis miles de ſemine natus,
Dux Volgimerus, vulgi ratione vocatus.
Militia princeps clarus, ad arma potens.
Ille dolet quòd regna ſolet ſua Saxo tenere,
Nam fieri, ſi Saxo perit, vult regius hæres,
Hic & ob inuidiam tunc grauis hoſtis erat.

De Orſone & Engiſto.

Tunc erat Anglorum regalis copula fratrum,
Orſus & Engiſtus Angra ratione vocati,

Hi duo Saxonibus ritè fuere caput.
Dum monet introrſus dux Volgimer arma ſeorſum
Reſtitit his prorſus ſaliens Engiſtus & Orſus,
Inſula Britonum præſtat vtrunque dolum.
Volgimer & Saxo, ſua dum certamina taxant,
Vtraque pars paſſa, Britannica prædia quaſſat,
Vulneribusq́; datis mors fit vtrinque ſatis.
Volgimer vt regnum ſatagit vexare paternum,
Saxonibusq́; locum cupit annihilare modernum,
Saxo monet pacis dicta, fauore patrum.
Rex vocat iratum patria dulcedine natum,
Et quaſi pacatus ſibi ſponte reconciliatur,
Talibus alloquiis rem moderatur ei,

Saxonum commendatio.

Saxonicæ gentis cur opprimis agmina, fili?
Cum regni ſit amica mei cuſtosq́; cubili?
Sintq́; bonæ fidei, belligeriq́; viri?
Hæc regni diademæ mei, me teſte, parauit,
Hoſtiles probitate dies ſatis alleuiauit,
Quam malè perſequeris rem bene geſſit, ait.
Pacificos largire dies, depone furorem,
Saxonibus tu redde tuum conſtanter amorem,
Hæc tibi proficuo me moriente foret.
Cùm regni ſis nate mei ſpectabilis hæres,
Saxonica probitate potes tua iura tenere,
Hi tua iura ferent, & tua bella gerent.
Volgimer acta patris non ſuſcipit ordine pacis,
Saxo quaſi gratis iuuenis fert bella minacis,
Attamen iratis reſtitit enſe ſatis.
Orſus & Engiſtus Saxo non ſuſtinet iſtud,
Vndiq; per patriam contraria prælia ſiſtunt,
Et ducis ardore bella mouente mouent.
Dum furit introrſus tellus Britannica prorſus,
Tranſiit Oceanum mare dux Engiſtus & Orſus,
Et redit in patriam frater vterque ſuam.
Angria Saxonicos dominos rediiſſe reuelat,
More Macedonico proponitur alta querela,
Quam mala Volgimeri prælia Saxo ferat.
Vndique per patriam ſonitu feruente querelæ,
Fœmina cum maribus ſua nititur arma mouere,
Inſula Britonum iam noua bella foret.
Orſus & Engiſtus propriam duxêre ſororem,
Quæ ſpecie formaq́; datur meruiſſe decorem,
Regis ad accubitum digna Corinna foret.

De Angria regina & regione, & cæteris actis.

Angria regina nomen tulit à regione.
Fœmina Teutonica roſeo ſuffulta colore,
Cuius in obſequium ſigna Macedo mouet.
Plena per æquoreos fertur ratis inclyta fluctus,
Inſula Britonica parcos videt vndique luctus,
Dum ratis arma gerit, ſubdita terra perit.
Saxonicæ gentis rex Voltigernus amator,
Pacis vtrinque dator, cupit eſſe reconciliator,
Et petit alloquio bella ſilere dato.
Bella ſilent, dum pacta vident, vexilla quieſcunt,
Colloquiis hincinde datis fera corda tepeſcunt,
Rex parat iratis fœdera ſtricta ſatis.
Pacis ab hac hora dum rex dare pacta laborat,
Rixa ſcelus renouat, rixantur in vlteriora,
Miles ad arma volat, pax perit abſque mora.
Saxonici populi valido ſtant cuſpide fulti,
Vnde ſuis cultris hoſtes perimuntur inulti,
Omne decus patriæ Saxonis enſe tacet.
Viribus Anglorum vires ſuperantur eorum,
Enſe Macedo bonum ſuperat perimitq́; colonum,
Saxo tulit patriam, diripuitq́; ſolum.
Volgimer elatus hoſtiliter inde fugatus,
Viſa morte patrum timet hic incurrere fatum,
Per medium nemoris labitur atque fugit.
Tempore pòſt modico fertur periiſſe veneno,
Vndique per patriam Saxo viget ordine pleno,
Amodo Saxonibus plena trophæa fero.
Regis amicitia quâ ſæpe Macedo reuixit,
Regis in obſequium victorum pectera fixit,
Subditus vnde ſibi Saxo remanſit ibi.
Conſona Saxonibus fit regis vbique voluntas,
Saxo patrem regem reputat quocunq; triumphat,
Quippe ſuo regi climata victa regit.
Orſus & Engiſtus quaſi conregnare videntur,
Nam cum rege ſimul communia regna tuentur
Rex pater, hi nati, poſteritate ſui.
Victum a principibus mandatur amœna parari:
Rege ſedente lari datur Angria virgo vocari,
Sydere ſplendidior, gaudia forma parit.
Angria regina maris huc euecta carina,
Fratribus inclinat, regiq́; decora propinat,
Et citò regale pectus amore ligat.
Virginis aſpectus penetrat ſine vulnere pectus,
Mox amor intellectus latuit ſub pectore tectus,
Mentis in ardore tela puella mouet.
Veſtibus auratis nituit coma flaua capillis,
Pocula dum recipit oculos rex intulit illi,
Damq́; videre libet, dicit; Amica bibe.
Guſtat vt illa, refert; Mecum bibe diua poteſtas;
Rex ait; Ergo ſede, tua me conſtringit honeſtas,
Sub lare regali te decet (inquit) ali.
Pocula præbentis dulcantur in ore potentis,
Inde calor mentis impellit ad alta volentis,
Plus vbi vina bibit plus adamare libet.
Menſa breuis, fortuna leuis, pro virgine venit,
Cor regis quod virgo velit. ſub pectore ſenſit;
Tracta manu leni, dicit; Amanda veni.
His ita præmiſſis, virgo celeberrima riſit,
Fratribus aſcitis, regi ſua dicta remiſit,
Si cupit Angrorum lege parare thorum:
Et mihi lege bona vult participare corona,
Regis ad obſequia ſint agmina Saxona prona;
Verba placent fratri, ſponſa fit abſque mora.
Orſus & Engiſtus ſocia regnante ſorore,
Amodo maiore funguntur vbique fauore,
Inſula tota fauet, regna quieta manent.
Brito timet factum, quia Saxo tenet dominatum,
Ne ſibi primatum reputet vincendo paratum,
Vendicat imperium Saxo labore datum.
Viribus Angrorum cœpit male terra grauari,
Nomine vulgari datur Angriterra vocari,
Illud & Angrorum nomen ab vrbe trahit.
Moribus & linguis victoribus aſſimilatur,
Angria perpetuò victore vocante vocatur,
Angria dicta per R tunc ibi non erat L.
Gregorius Papa, cuius baptiſmate pollent,
Nomina dans, dedit L, prius R de nomine tollens,
Sic velut Angelicos Papa vocauit eos.
Tunc erat in patria mons, culmen habens ſpecioſum,
Qua rex Angrorum caſtrum parat imperioſum,

Nec

Nec potuit lapidum pondera ferre locus.
Quotquot enim muri coalent hodie valituri,
Mane cadunt vacui, poſt eras iterum ruituri,
Quicquid ponit ibi, ſubdita terra bibit.
Mirantur populi, mirantur ab arte magiſtri,
Quicquid ibi lapidum peterint iactare magiſtri,
Deperit abſque mera: nam lupa terra vorat.
Rex iubet ariolos longa ſtatione vocari,
Et magica mox arte ſibi iubet inſinuari,
Mœnia cur recidant, quæ ſibi terra trahit.
Cur cadat, ignorant; ſed quomodo ſtare valerent,
Fingere conſilium mendaciter illicò quærunt,
Quod ſimul inueniunt, rege iubente ferunt;
Hunc, aiunt, montem, ſuperi ſibi conſtituerunt,
Sæpe ſibi reges libamina magna tulerunt,
Quę niſi tu dederis mœnia nulla ferunt.
Munera ſacra deis, quæ te modò ferre iubemus,
Nec tu ferre potes, neq; nos in rebus habemus.
Nec dabit hæc penitus, inſula, terra, nemus.
Sanguinis humani petit hic torrente ſacrari,
Corpore fundari, poſt deſuper ædificari,
Murus ab hinc ſtabit, ſi memorata dabis.
Nec tamen humanum petit hæc tua victima corpus;
Cuius ab humano ſit ſemine conditus ortus,
Natus erit matre filius abſque patre.
Conſilio vatum rex amodo certioratus,
Vndique legatos direxit ad iſta paratos,
Quæritur optatus, ſorte ferente datur.
Inueniunt puerum fantaſmatis arte creatum,
Nomine Merlinum, vatem ſine dogmate vatum,
Partu fœmineo, ſed ſine patre datum.
Suſcipit inuentum puerum pars magna potentum,
Eius in aduentu, caſtrum putat eſſe redemptum,
Corpus Merlini ſi tumuletur ibi.
Quæritur à matre, quo ſpermate, qua nouitate,
Filius a matre potuit naſci, ſine patre.
Rettulit illa patet incubus eſſe pater.
Ad regem Merlinus ait; nihil hic operaris,
Vatibus ignaris, caueas ne decipiaris,
Nil tibi proficui turba maligna parit.
Ecce meum corpus ſi mittitur arte ſeorſum,
Mox erit abſorptũ, cadet vrbs tua, rupta retrorſum,
Multiplicando dolum perdis vtrunque bonum.
Duc (ait) Ariolos, turbamq; iubeto magorum
Dicere, murorum quæ ſit modò cauſa tuorum,
Quid ſibi fata volunt, quis ſit in arte dolus.
Dicere ſi norunt, tu dogma tenebis eorum,
Si male decipiunt, gladius ſit pœna malorum,
Poſt, ego murorum conſolidabo ſolum.
Verba placent pueri, rex illicò dicta requirit,
Nec valet arioli quod poſcitur arte petiri,
Pœna datur ſceleri, quam puer inquit, ibi.
Carcere multorum reſerat rex colla magorum.
Vt ſi forte dolum puer exſuperaret eorum,
Fiat in ariolos mortis vbique forum.
Amodo Merlini verbis datur inſinuari,
Cur lapis inde cadit, quo rex iubet alia parari,
Cur opus artificis concaua terra trahit?
Si cupis (inuiſa' puer inquit) ænigmata dicam,
Montis in arce ſita ſtat deſuper vnda petita.
Terra ſuperpoſita pendula pendet ita:
Portat onus terræ, cruſtaq; natante, ſuperne,
Amplius inferre ſinus, nequit vndula ferre,
Pondera preſſa bibit quæ ſuperaddis ibi.
Vt pateat dubium, montis latus infodiatur,
Inde tibi fluuius quem neſcis vt egrediatur,
Siccus abinde lacus ſiccaq; terra datur.
Nomine Merlini rex imperat hunc aperiri,
Magnus apertus ibi fluuius monſtratur adiri,
Caſtra ſuis populis rex fabricabit ibi.
Reſtat vt illorum rex puniat acta magorum,
Quorum ſæpe dolus fuerat ſibi cauſa dolorum,
Concremet ipſorum corpora tectatorum.
Dum cadit ariolus, dum montis ad acta venimus,
Vndique Merlinus vates fit ſummus & imus,
Vt docet Oceanus, Iſcotieq; ſinus.
Egrediente lacu terret grauis vnda colonum,
Gurgitis è medio ſurgit tetra forma draconum,
Vndiq; dant ſtrepitum, concutiuntq; ſolum.
Climata Cornubia bini petiêre dracones,
Rufus & albus erant, errore premunt regiones,
Territus hinc populus rura timendo colet.
Vter & Aurelius quot carta ſupra memorauit
Principis Italici de ſemine Maximiani.
Militis officio tunc valuêre magis.
Vter in arma furens inuadit & ipſe draconem,
Cuius ad interitum datur ingeſſiſſe mucronem,
Indeq; plebs patria gaudia magna mouet,
Qui prius Vter erat, iuuenis, milesq; decorus,
Vter Pendragon ſub lege vocatur eorum,
Nomine ſerpentis nomen habere volunt.
Fama recens vagabunda necem gerit ipſa draconis,
Vter eum iugulaſſe reum datur ore mucronis,
Terror ineſt regi, famaq; lata bonis.
Ad regem Voltigerum dum fama veniret,
Dicit; Merline tu quæſo futura require,
Nam regina timet, dum noua tanta videt.
Dic (precor) augurium nobis Merline draconum,
Quid rumor, quid fama ſonat, partis regionum?
Vter & Aurelius, quæ ſibi iura volunt.
Merlius ait: Ventura magis, ſi noſcere gliſcet,
Iam regni metuenda tui ſymptomata diſces,
Fortuitosq; dies applicuiſſe ſcies.
Hos ego ſerpentes binos loquor eſſe potentes,
Vter & Aurelium, iam regna paterna petentes,
Iudicioq; Dei terra redibit eis.
Quę bona Saxonibus ſunt, aut tibi ſubdita tollent,
Militis officio, patrieq; iuuamine pollent,
Cæſar enim Romæ poſſet vterque fore.
Sanguinis inſani pueri ſunt Maximiani,
Semine Romani, feruent feritate ferali,
Tu tibi (ſi poteris) proſpice, Merlius ait.
Inſula diuiditur, populi duo ſceptra ſequuntur,
Regibus ambiguis regalia iura reguntur,
Bellaq; Saxonicis ſunt noua nata locis.
Obtinet Aurelius, regnum ſibi conciliatur,
Voltigerna manus gladio cadit atque fugatur,
Perdit & archatum, perdit & ipſe caput.
Angria regina regis viduata ruina,
Bella refert prima, neque viribus extitit ima,
Prælia fert varia, damna, pericla, minas.
Orſus & Engiſtus, ſeu cætera Saxona virtus,
Acriter obſiſtunt, regnum rapientibus iſtud,
Pro nece proſtrati regis amara pati.
Vter & Aurelius dum regna paterna capeſſunt,
Viribus excreſcunt, ſed & Angrica bella tumeſcunt,
Regibus iratis arma tulêre ſatis.
Poſt varias cædes, hincinde cremantur & ædes,

z

Conueniunt plebes, quas ferre pericula tædet,
Pacis apud proceres fœdus inire ſedet.
Sic modus eſt pacis; quod ritè reconciliatis
Saxonibus gratis tribuat rex fœdera pacis,
Vrbibus & feudis, rebus, honore datis.
Angria regina, pacis ſumpta medicina,
Regibus inclinat, ſecedit ad arua marina,
Quæ ſibi pacifica caſtra tenere ſinant,
Aurelius primogenitus, regniq́; monarchus,
Sic pacis ſancita facit, ſic proſpicit actus,
Vt reparet patriæ gaudia, tota quies.
Confouet optima, diſſipat horrida, regia norma,
Prælia deprimit, abdita reiicit, apta reformat,
Rex erat, imò pater, geſta paterna patent.
Attamen admiſſa patris feritate patrizat,
Nam prius inflixa renouat tormenta, remiſſa,
Et tenet errorum dogmata plena dolis.
Æmulus ipſe Dei, populi ſit tutor Hebræi,
Arria ſcripta vehit, ſectamq́; fouet Manichæi,
Catholiciq́; reis prorſus habentur ei.
Poſt annos paucos, poſt multa pericula rerum,
Suſcipit Aurelius fatum finemq́; dierum,
Iuſtus apud proceres, ſed reus ante Deum.

Defuncto Aurelio rege Anglorum erigitur Vter, qui & Pendragon dicitur.

Poſt regis fatum dominus terræ variatur,
Rex obit Aurelius, germanus ad alta vocatur,
Erigitur ſolium, verſa corona datur.
Vter Pendragon rex eſt cognomine dictus,
Viribus inuictus, cuius draco decidit ictu,
Moribus & ſpecie regia forma placet.
Vſus erat, regem proceres ad paſcha vocare,
Nuncia lætitiæ conuiuia magna parare,
Regis & a ſolio regia dona dare.
Ferre nec eſt licitum ſine coniuge dona maritum,
Imò ſimul veniunt, dominum laudare petitum,
Præbet eis ſolitum principis aula ſitum.
Diuidit alterutrum dominus conuiuia rerum,
Dextera ſit procerum, ſit & altera pars mulierum,
Rex ſedet in medio, fercula digna ferunt.
Dux ibi Cornubiæ tunc primus in ordine ſedit,
Vxor in oppoſito, cui nomen Hierna, comedit,
Cui cito rex oculos luxuriando dedit.
Dum ſedet alta roſa, magis omnibus eſt ſpecioſa,
Fercula multiplicat rex omnibus inuidioſa,
Per varios oculos cætera turba notat.
Hæc vbi ſubriſit, oculos compota remiſit,
Nutibus inuiſi, nexi ſunt pectore viſi,
Fœmineas latebras tactus amore ſitit.
Curia magnarum commota ſedet dominarum,
Nam velut ignarus rex non videt agmen earum,
Reſpicit hanc nimium, cætera cuncta parum;
Hunc amor inuoluit; cito rex conuiuia ſoluit;
Dum cupit hanc tolli cauſam, rota verſa reuoluit,
Territus exurgit dux, & Hierna fugit.
Mane ſub aurora fugiunt ſtationis ab hora,
Laxa ducis tora, loca præripiunt potiora,
Ad loca Cornubiæ fertur Hierna volans.
Dum fuga facta ſonat, rex vſtus amore laborat,
Imperat vt redeant, dux pergit in vlteriora,
Dum fugit illa foras, rex furit abſque mora,
Lex erat vt nunquam proceres a rege recedant,
Ni prius his reditum conceſſa licentia quærat,
Vtq́; domum rediens regia ſcripta ferat.
Regula præfata quum iam foret euacuata,
Ad Ducis interitum ſunt regia bella parata,
Terraq́; damnata perditione rata.
Arte ſatis fortis parat ille reſiſtere forti,
Sæpe tulit patulis regalia prælia portis,
Sæpe dedit gratis prælia dira ſatis.
Rex tenet obſeſſum, procerum virtute repreſſum,
Abſtulit ingreſſum, reſtrinxit ab vrbe regreſſum,
Iuſſit & induci prælia multa Duci.
Sic amor occultus regali pectore fultus,
Efficit inſultus, equitum mouet ipſe tumultus,
Dat quoque languere, regia membra terens.
Nunc amor inuictus penetrat ſine vulnere pectus,
Viſceribus tectus amor eſt pallore repertus,
Tela nec euadit, preſſus amore cadit.
Dum ſic eſt, Gothorum petit auxilium medicorũ,
Nec valet antidotum cauſas remouere dolorum,
Neſcit enim medicus quod ſit amoris onus.
Quum timet ipſe mori, datur optima cura labori,
Merlinus fert conſilium ſtudio meliori,
Mirus in auxilijs, miraq́; facta celit.
Quærit & a medicis, quæ ſit modo cauſa doloris,
Dicere dum nequeunt, grauis eſt ſibi pœna pudoris,
Qua latet interius, promitur ira foris.
Merlius ait regi; te cauſa perurget amoris,
Ite foras medici, labor eſtis vbique labori,
Regia deſerite, quærite iura fori.
Quaſo torum regis noſtre imitate legi,*
Depulſis medicis ſolatia Merlius adegit,
Inde domus regis gaudia digna vehit.

De Merlino propheta Anglorum.

Rex modò Merlinus quæ ſit medicina requirit,
Ille refert; volo te nemorum ſtatione potiri,
Tuq́; meis ſtudiis mira videbis ibi.
In Ducis ecce tuam faciam tranſire figuram,
Nunc ita manſuram, rurſusq́; tibi redituram,
Forma Ducis pura ſit modo forma tua.
Hac ego ſorte ſuos in noſtros verto miniſtros,
Vt putat ecce Ducis ſeruos qui viderit iſtos,
Me quoque ſeruili pelle videbis ibi.
Vultibus arte datis, pro velle tuo variatis,
Nominibus variis forma variante vocatis,
Velle tuo poteris luxuriare ſatis.
Amodo Cornubiam curemus adire Duciſſam,
Sanet vt infixa tibi vulnera pectoris ipſa,
Qua ſatis aſcita, tunc remeabis ita.
Sis licet in guerra, caſtri conſcende ſuperna,
Quam cupis interea, te pulchra videbit Hierna,
Dum mentita viri forma ſedebit ibi.

De eodem.

Vatis ad indicium gaudet rex, illicò ſurgens,
Edita perficere ſocios mandata perurgens,
Pergit vt iſt agerat, qui prius æger erat.
Non erat in caſtro tũc cum duce pulchra Corinna,
Altera pars montis ducis altera caſtra reſignat,
Qua reſidens plene ſemper Hierna manet.
Imperat armatos rex hic remanere miniſtros,
Ducere promittens equites plures ſuper iſtos,
Hæc via mentita regis habetur ita.
Rex vbi carpit iter, paucis comitatus alumnis,

Monti-

Montibus ingeritur per ſumma cacumina ſummis,
Suſcipit vt proprium magna Duciſſa virum.
Regis in aduentu dat gaudia turba potentum,
Organa cum centum reboant, ſub laude retentum,
Laude canunt Dominum, villa, platea, forum.
Regis in amplexu dat pro duce fœmina nexum,
Artibus impreſſum vultum ducis, oſcula, fletum,
Arte ſuperducit eribus era ducis.
Tunc noua de rege faciunt exponere regem,
Ille refert; regem prauam pracedere legem,
Dum qui regna regit deſtruit ipſe gregem.
Rex, ait, armatus infert mihi pralia gratis,
Deſtruit atque capit bellis mea caſtra patratis,
Attamen arma ſapit noſtra nocina ſatis.
Me premit iniuſtus, locus eſt mihi circiter vſtus,
Imminet incurſus, bello ſum totus onuſtus,
Hic mihi nunc requiem conferat vna dies.
Fortiter ingemuit cùm vidit Hierna maritum,
Hoſtibus attritum, nimioq́; labore petitum,
Condolet ignitum Marte perire ſitum.
Nocte ſedent plena, regem vocat inclyta cœna,
Rex ſatis accelerat, conſedit Hierna ſerena,
Sed magis in Venerem cor comedentis erat.
Fit modò menſa breuis, mens ſaucia, pauca comedit,
Clauditur interius, dominaq́; fauente reſedit,
Catera qua petiit larga Corinna dedit.
Nocte iacent tota, veniunt ſolatia mane,
Illa refert germen vtero conſiſtere planè,
Qui pater efficitur, latior inde manet.
Noxq́; diesq́; ſimul ſubitò ſignatur & hora,
Latitia plenus pater eſt, & abire laborat,
Mox qua ſigna gerit rex memoranda dedit.
Qua fert ſigna pater, retinet ſibi conſcia mater,
Et qua mater habet, ſecum rex deferet acer,
Nec patuit matri ſubdola forma patris.
Cedit ab vxore dux fictus, aduq́; laborem,
Dum redit in nemore priſco renouatur honore.
Scribere nunc placuit quid ſua turba facit.

Vter Pendragon rediens à colluſione duciſſę, inuenit ducem occiſum, & caſtrum eius captum.

Rex vbi de caſtris Merlo comitante receſſit,
Miles ab incepto modicum ſua caſtra repreſſit,
Et datis inſidiis ſic latitabat ita.
Miles ab arce ducis dum caſtra relicta videret,
Irruit in paucos, ſpolium confiſus habere,
Dux quoque cum reliquis proſilit arma ferens.
Regis ab inſidiis exercitus obuiat illis,
Iura ſui domini manibus defendit Achillis,
Dux miſer hic capitur, perdit & enſe caput.
Altera pars ſequitur qua cum duce venit ab arce,
Fuſa iacet penitus, regis manus obtinet arcem,
Regia regale ſigna cacumen habent.
Dum redit ex nemore rex hoſtis adire laborem,
Signa videns caſtri, proprium cognoſcit honorem,
Tunc iter accelerans, gaudia digna mouet.
Pralia victorum laudat ſine fine ſuorum,
Quoslibet ad libitum ſocios ditauit eorum,
Inde cupit reliquum tollere Marte ſolum.

Item de Hierna duciſſa, obſeſſa in arce ſua.

Vter Pendragon iubet Anglica ſigna moueri,
Viribus armorum ſequaris Hierna tueri,
Neſcia quòd ſocia regis & vxor erit.
Sub ſpecie pacis recipit mandata minacis,
Vt veniat mediis componere fœdera pratis,
Ne pereat gratis rebus & arce datis.
Illa refert; habeo fortem ſuper arce maritum,
Hic tibi colloquium teneat pro pace petitum,
Non decet vt mulier quarat ad arua ſitum.
Rex ait; ingratum cognoſce ducem iugulatum,
Deſere morte datum, melius iam percipe fatum,
Ne tibi ſit dubium, reſpice, tolle caput.
Sancia mortiferis tanſit, infixaq́; telis,
Concidit exanimis mulier turbata fidelis,
Verbaq́; cùm redit vix rediuiua dedit.
Mors iniuſta ducis tibi rex non proficit, inquit,
Ipſe mihi prolem quam geſto, ventre relinquit,
Si pater enſe perit, filius hoſtis erit.
Vrbs mea tam fortis, tuis non timet arma cohortis,
Nec patulis portis metuit diſcrimina fortis,
Dum puer hic viuit, ipſe manebit ibi.
Rex ait; ô domina, ſecretius (oro) loquamur,
Geſta tibi referam, qua chara ferenda putamus,
Ex quibus indicia digna fauore damus.
Pone ſupercilium, cœptumq́; relinque furorem,
Si mihi credideris, ſummum retinebis honorem,
Gaudia percipies qua lachrymata doles.
Vix deuicta prece mulier fortiſſima regi
Ceſſit, & alloquiis animum reuerenter adegit.
Amodo Merlini mira loquentur ibi.

Loquitur cum duciſſa.

Rex placator ait; pro te mea bella paraui,
Te nimis optaui, nimiumq́; coactus amaui,
Fune tuo potui vinctus amore trahi.
Sub ducis effigie tecum quandoque reſedi,
Deditus ingenii lecto rutilante quieui,
Baſia cum reliquis actibus ore dedi.
Ore tuo didici, quia germina venter haberet,
Vnde tibi placuit propriè mea ſigna tenere,
En tua qua teneo, reſpice, noſce, gero.
Hic quem ventre tenes meus eſt, hunc opto tenere.
Iſte mea patria rex eſt, regniq́; cohares,
Tu regina ſedes, & diadema feres.

Hierna duciſſa recognoſcit dicta Regis, & tradit ſe illi.

Credidit abſque mora, cognouit & acta priora,
Illicò maiora recipit, ſperuitq́; minora,
Abſtergit lachrymas, pellit amara foras.
Splendida fit facie, capit illicò lata colorem,
Pallida qua fuerat recipit regina ruborem,
Clarior eſt flore, cùm prius agra foret.
Miles vt inquirit, quidnam ſibi cauſa requirit,
Illa iubet regi caſtrum properans aperiri,
Vndique ſuſcipiens iuſſa colenda viri.
Nuptia regalis datur illicò mira parari,
Illa ſubarrari, reginaq́; ſumma vocari,
Pace vacant populi flumine, rure, mari.
Indice Merline rex & regina requirit,
Plaſma iacens vtero, quo debet honore potiri.
Fœmina ſi fuerit, dignáve forma viri?
Latus ait vates; en gaudia magna parate,
Currite primates, cœloq́; reſoluite grates,

Nam quæ ventre latent mira futura patent.
Hic erit Arturus rex ſummus in orbe futurus,
Prælia geſturus, loca Gallica rex habiturus,
Nomine Magnus erit, vulneribusq́; perit.
Nec perit omnino, maris obſeruabitur imo,
Viuere perpetuò poterit ex ordine primo,
Iſta tibi refero, cætera claudo ſinu.
Arturi qui tantus erat, ſi bella requiris,
Omne ſolum varijs potuit deuincere miris,
Viribus & gladijs præfuit ipſe viris.

PARTIS DECIMÆOCTAVÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS XIX.

De regalib. inſignibus, videlicet de ſancta cruce, de gladio, de lancea ſacra, de ſceptro, de pomo aureo, de corona, de diademate: quid ſignificent gemmæ in corona: quid ſignificet aurum in corona: quid ſignificet criſta in corona:

CÆſar iuſſit heri quæ ſint inſignia quæri,
Quæ caput Imperij digne perhibentur haberi,
Et cur ſigna gerit, quid rationis erit?
Vt ſcriptura tonat, crux, enſis, ſceptra, corona,
Lancea, palla, bona nobis inſignia donant,
Reſtat vt exponam, quid ſua ſigna ſonent.

Quid ſignificat illa crux.

Crux caput Imperij, datur hæc medicinaq́; morbis,
Climata quadrati per brachia continet orbis,
Crux eſt ſcala Dei, ſpes, via, vita reis.
Hac datur aſcenſus iuſtorum mercede penſus,
Hac latro ſuſpenſus, recipit pro crimine cenſus,
Hanc ſolet Imperium ferre per omne ſolum.
Brachia diſtenta mundum complexa retentant,
Cunctaq́; portenta Chriſti virtute retenta,
Crux velut athleta noxia cuncta vetat.
Vnde per hoc ſignum, quo tollitur omne malignum,
Imperij dignum caput eſt venerabile ſignum,
Prælia virtutis dant ſibi ſigna crucis.
Crux datur Imperio ſpeciali iure ferenda,
Quippe vicem Chriſti tenet hic ad regna tuenda,
Et gerit in terris ſigna colenda crucis.

Quid ſignificat gladius Regalis vel Imperialis.

Iudicij ſignum gladius monſtrare videtur,
Quo malefactorum feritas ceſſare iubetur,
Vt latro fruſtretur, rex tenet arma ſecus.
Præcipitur gladius vibratus ſemper haberi.
Puniat vt ſubitò, potuit quod culpa mereri:
Nam ſi tardus erit, pax vacuata perit.
Iura ſibi ſoli Deus edere, condere patrat,
Vt gladio laqueoq́; ſuo mala preſſa quieſcant,
Si mala non premeret principis vmbra foret.
Sic ſibi regna Deus ſubiicit, ſic iurgia legum,
Quod valet humano lucrari ſanguine cælum,
Munera grata Deo dat pereunte reo.
Enſe quieſcente compeſcere non valet orbem,
Sanguinis humani torrente poteſt moderari,
Qui regnare volet ſanguine iura colet

Quid ſignificat ſceptrum regale.

In manibus regum dum regia ſceptra tenentur,
Tunc quaſi per virgam cōpeſcere cuncta videntur,
Pœnaq́; præſtatur quæ ratione datur.
Vſibus innumeris & legibus vndique fultus,
Inſtruit hic homines dignos prætendere cultus,
Regia virga tamen, quo moderentur habet.
Plura ſolent homines per climata fingere iura,
Cæſar ſceptra tenens, nouit diſtinguere plura,
Imperat & virga iura valere ſua.
Vita, genus, lingua varia, variant regiones,
Vna nequit cunctos diſtinguere regula mores,
Vnde per Imperium plurima iura moueat.*
Lex ſupereſt legi, rex regi pluribus vnus,
Par ſupereſt paribus, mos moribus, vſibus vſus,
Imperat his vnus, cuius in orbe ſumus.
Lex Romana locum ſuper omnia iura meretur,
Nec tamen euacuat quod in his rationis habetur,
Vult magis atque minus Cæſar habere ſimul.

Quid ſignificat lancea Imperialis, & vnde venit.

Lancea Mauricij reliquis præmaxima ſignis,
Plurima Chriſticolis peperit miracula dignis,
Clauus namque Dei iunctus habetur ei.
Subiicit Imperio bello geſtata potentes,
Motibus ipſius nequeunt obſiſtere gentes,
Hac vbi bella mouet, vincere cuncta ſolet.
Lancea ſancta ſolet regnorum vincere lites,
Ipſa facit proceres Romanos eſſe Quirites,
Ex hac Cæſar habet quod ſibi regna fauent.
Rex Arelatenſis illam dum Boſo teneret,
Et ſibi pugnanti ſemper fortuna faueret,
Extitit indigenis terror amara ferens.
Nunc liber expone, quo caſu, qua ratione,
Traditur Imperio poſt hæc ſacra lancea Romæ,
Et cur Boſonem littera noſtra ſonet.
Boſo formoſus, rex magnus, rex animoſus,
Inſomnis totus quandoque fuit furioſus,
Inde ſoporatus alligat enſe latus.
Hunc requieſcentem ſomno quicunque vocaret,
Regia dextra virum mox plena furore necaret,
Solus & abſque pare dormiit ipſe lare.
Tempore natalis Domini rex eſt Arelati,
Pontifices ſacri ſurgunt ad feſta parati,
Noctis ad officia laude canore dati.
Dumq́; gerit ſacrum, præſul quo miſſa canatur,

Rex venit iratus, quia non fuit ante vocatus,
Fuſteq; mitratum percutit ipſe caput.
Res plangenda ſatis, præſul cum ſanctificatis,
Percutitur gratis, ſolennibus euacuatis,
Amodo noſcatis quid Deus inde facit.
Tam male tractati tunc pontifices Arelati,
Milite collecto veniunt ad bella parati,
Cœleſtis fati digna patrare pati.
Vnde coarctatus rex ſurgit ad arma vocatus,
Vincitur, eicitur, ſtat præſul honorificatus,
Rex dolet iratus, ludibrioq; datus.
Mens deuicta dolet, nimio confuſa pudore,
Nec regnare volet, quia bello perdit honorem,
Optat vt & monachi iam ſibi vita foret.
Imperij ſolium cùm maximus Otto teneret,
Et valitura ſatis mundi fortuna faueret,
Huic rex Boſo loquens verba gemendo refert;
Trado tibi regnum, cunctos depono decores,
Amodo noſtra tibi ſacra lancea præſtet honores,
Sola mihi monachi vita colenda foret.
Do tibi Vinarium, Lugduni ſede ſedebis,
Hæc duo cis Rhodanum, me traduce, caſtra tenebis,
Rex tibi Francigenis prædia nulla petit,
Lancea Mauricij, mea quam tibi dextera tradit,
Eſt caput illorum quæ nunc mea regna notant,
Nunc caput Imperij lancea ſancta dabit.
Qua dubius Sauna, Rhodanus fluit, eſtq; Vienna,
Cum mare Tyrrhenum fuerant Boſonica regna,
Huic ſimul Allobroges & Morienna fauent.

Quid ſignificat globus aureus, qui Regum manibus geſtatur.

Aureus ille globus, pomum vel palla vocatur,
Vnde figuratum mundum geſtare putatur,
Quando coronatur, palla ferenda datur.
Significat mundum, forma perhibere rotundum,
Intus habet plenum, terreſtri pondere fundum,
Quem tenet arcanum palla ferenda manu.
Hæc fuit ex terris mundi collecta quaternis,
Vt foret Imperij manibus geſtanda ſupernis,
Hac tulit Imperium Iulius arte ſuum.
Taliter hunc mundum geſtat manus vna rotundũ,
Regius includit ſic omnia climata pugnus,
Taliter omne quod eſt regia pompa tenet.

Quid ſignificat crux poſita ſuper aureum pomum.

Crux ſupereſt pomo cœli ſuper inſita dono,
Suſcipe corde bono rex, quæ tibi myſtica promo,
Teq; ſedente throno proſpice quid ſit homo.
Crux & palla ſimul pariter connexa tenentur,
Hæc magis, illa minus, parte reuerenda videntur,
Hæc ferit, hæc ſanat, hæc perit, illa manet.
Si mundana cupis pugno concludere regna,
Significata crucis tibi ſint reuerenter habenda,
Seruulus eſto Dei, qui tua ſceptra regit.

Quid ſignificat diadema Imperiale.

Hoc diadema ſonat duplam conferre coronam,
Quod veterem Romam mundanaq; climata donat,
Hoc quicunque tenet ſummus in orbe ſedet.
Dupla corona manet, quia dum cõplectitur vrbem
Continet & reliquum faſtu diadematis orbem,
Sic facit eſſe ſuas vna corona duas.
Non loquor eſſe duas numeri ratione, ſed actu,
Vrbis & orbis habet ſolium diadema ſubactum,
Hæc duo continuans omnia Cæſar erat.

Quid ſignificant gemmæ precioſæ in corona, & quis eas inſtituit.

Iulius inſtituit gemmas ſupereſſe coronæ,
Vt precioſa foret lapidum grauidata decore,
Nunc liber exponet, quid ſibi gemma velit.
Quattuor in cunctis ſunt inſita myſtica gemmis,
Durities, virtus, ſplendorq́; colorq; perennis,
Hæc, qui Cæſar erit, myſtica noſſe velit.
Duritie conſtans, virtute refertur honeſtus,
Eſt bona fama color, ſplendor ſine crimine quæſtus,
Quattuor iſta geret qui diadema feret.

Quid ſignificat aurum in coronis.

Aurea materies regalibus apta coronis,
Indicat imperium mundi ſupereſſe patronis,
Circulus eſt orbis forma rotunda ſoli.
Aurum cuncta ſuo ſuperat fulgore metalla,
Imperium ſuperat quos orbis continet aula,
Et bene Romuleo iure gubernat eos.
Suſcipit innumeras aurum tractabile formas,
Suſcipit & varias Romana monarchia normas,
Flexibilis, facilis, aurea forma ſuis.

Quid ſignificat criſta in corõna Imperiali.

Dicitur auguſta circlo ſuper addita criſta,
Publica res aucta planè monſtratur in iſta,
Qui diadema gerit, victor & author erit.

PARTIS DECIMÆNONÆ FINIS.

GOTFRIDI VITERBIENSIS CHRONICORVM

PARS XX.

Catalogus omnium Pontificum Romanorum, & omnium Imperatorum Romanorum; & etiam omnium Regum qui fuerunt ab initio mundi vſque ad Papam Vrbanum tertium, & vſque ad Imperatorem Fridericum primum, & ad filium eius regem Henricum ſextum.

PAPAE.

Saluator noſter

DOMINVS NOSTER IESVS CHRISTVS ſedit in hoc mundo annis triginta duobus, menſibus tribus.

Pontifices Romani.

Petrus apoſtolus, ſedit annis viginti quinque, menſibus quinque, diebus quatuor.

Linus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus tribus, diebus duodecim.

Cletus Papa, ſedit annis duodecim, menſe vno, diebus decem.

Clemẽs Papa, ſedit annis nouem, menſe vno, diebus decem.

Anacletus Papa, ſedit annis nouem, menſibus quinque, diebus vndecim.

Euariſtus Papa, ſedit annis nouẽ, menſibus quinque, diebus decem.

Alexander Papa, ſedit annis decem, menſibus ſeptem, diebus quinque.

Xyſtus Papa, ſedit annis decem, menſibus quinque.

Teleſphorus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus quinque, diebus viginti & vno.

Hyginus Papa, ſedit annis quatuor, mẽſibus duobus, diebus tribus.

Anicetus Papa, ſedit annis decem, menſibus quatuor, diebus tribus.

Pius Papa, ſedit annis decem, menſibus quatuor, diebus quatuor.

Soter Papa, ſedit annis nouem, menſibus ſeptem.

Eleutherus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus nouem, diebus tribus.

Victor Papa, ſedit annis vndecim, menſibus ſeptem, diebus duodecim.

Seuerinus Papa, ſedit annis nouem, men-

IMPERATORES.

IVlius Cæſar, regnauit annis quatuor, menſibus ſex.

Octauianus Imperator, regnauit annis quinquaginta ſex.

Tiberius Imperator, regnauit annis tredecim.

Gaius Caligula Imperator, regnauit annis tribus, menſibus decem.

Claudius Imperator, regnauit annis quatuordecim, menſibus quinque.

Nero Imperator, regnauit annis tredecim, menſibus nouem.

Hic fuit prima perſequutio.

Galba, Vitellius & Otho Imperatores, regnauerunt anno vno.

Veſpaſianus Imperator, regnauit annis nouem, menſibus vndecim.

Titus Imperator, regnauit annis duobus, menſibus duobus.

Domicianus Imperator, regnauit annis quindecim, menſibus quinque, diebus duobus.

Hic fuit ſecunda perſequutio.

Nerua Imperator, regnauit anno vno, menſibus quatuor.

Traianus Imperator, regnauit annis nouemdecim, menſibus quinque, diebus quindecim.

Hic fuit tertia perſequutio.

Adrianus Imperator, regnauit annis viginti, menſibus vndecim.

Hic fuit quarta perſequutio.

Antoninus Pius Imperator cum filiis ſuis, regnauit annis viginti duobus, menſibus tribus.

Marcus Verus Antoninus Imperator, cum fratre ſuo Aurelio Cõmodo, regnauit annis viginti nouem, menſibus quatuor.

Hic fuit quinta perſequutio.

Commodus Imperator, regnauit annis tredecim.

Ælius Pertinax Imperator, regnauit menſibus ſex.

Seue-

PAPÆ.

menſibus nouem, diebus decem.

Calliſtus Papa, ſedit annis quinq;, menſibus duobus, diebus decem.

Vrbanus Papa, ſedit annis nouem, mēſibus decem, diebus duodecim.

Pontianus Papa, ſedit annis quinque, menſibus ſex, diebus duobus.

Anteros Papa, ſedit annis tribus, menſe vno, diebus nouemdecim.

Fabianus Papa, ſedit annis duodecim, menſibus duobus, diebus vndecim.

Cornelius Papa, ſedit annis tribus, menſibus duobus, diebus quatuor.

Lucius Papa, ſedit annis tribus, menſibus quatuor, diebus quinque.

Stephanus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus ſex, diebus duobus.

Xyſtus Papa, ſedit annis duobus, menſibus ſex, diebus octo.

Dionyſius Papa, ſedit annis quinque, menſe vno, diebus quatuor.

Felix Papa, ſedit annis quatuor, menſibus quatuor, diebus quinque.

Eutychianus Papa, ſedit menſibus decem, die vno.

Gaius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus quatuor, diebus duodecim.

Marcellinus Papa, ſedit annis nouem, menſibus quinque, diebus ſex.

Marcellus Papa, ſedit annis quinque, menſibus octo, diebus viginti & vno.

Euſebius Papa, ſedit annis duobus, menſibus duobus. Iſti omnes martyres fuerunt.

Miltiades Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſeptem.

Sylueſter Papa, ſedit annis vigintitribus, menſibus decem.

Marcus Papa, ſedit annis duobus, menſibus octo, diebus viginti.

Iulius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus duobus, diebus ſex.

Liberius Papa, ſedit annis ſex, menſibus tribus, diebus quatuor.

Felix Papa, ſedit anno vno, menſibus quatuor, dieb. duobus. Liberius ab exilio

IMPERATORES.

Seuerus Imperator, regnauit annis nouemdecim.

Antoninus Caracalla Imperator, regnauit annis ſeptem.

Alexander Imperator, regnauit annis duodecim.

Macrinus Imperator, regnauit anno vno.

Marcus Aurelius Imperator, regnauit annis quatuor.

Hic fuit ſexta perſequutio.

Maximinus Imperator, regnauit annis tribus.

Gordianus Imperator, regnauit annis ſeptem.

Philippus cum filio ſuo Philippo, primus Chriſtianus Imperator, regnauit annis ſeptem.

Decius Imperator, regnauit anno vno.

Hic fuit ſeptima perſequutio.

Gallus Imperator, cum filio ſuo Voluſiano, regnauit annis duobus.

Valerianus Imperator, cum filio ſuo, regnauit annis quindecim.

Hic fuit octaua perſequutio.

Claudius Imperator, regnauit anno vno.

Aurelianus Imperator, regnauit annis quinque, menſibus ſex.

Hic fuit nona perſequutio.

Tacitus Imperator, regnauit menſibus ſex.

Probus Imperator, regnauit annis ſex, menſibus quatuor.

Carus Imperator, cum Carino & Numeriano filiis, regnauerunt annis tribus.

Diocletianus & Maximianus Imperatores, regnauerunt annis viginti.

Hic fuit perſequutio Chriſtianorum decima.

Conſtantius, & Galerius, & Licinius Imperatores, regnauerunt annis duobus, menſibus ſex.

Conſtantinus Imperator, regnauit annis triginta, menſibus decem.

Conſtantinus cum Cōſtantino & Conſtante fratribus, Imperatores, regnauerūt annis triginraquatuor, mēſibus quinque, diebus vigintitribus.

Iulianus Imperator, regnauit ānis duobus, menſibus ſex.

PAPÆ.

reuerſus. Nota, Felicem, qui in catalogo Pontificum poſitus eſt, ab hæreticis fuiſſe Liberio ſubrogatum, viuente Liberio: ſed quare in catalogo ſtet, interroga Romanos.

Damaſus Papa, ſedit annis quindecim, menſibus quatuor, diebus duobus.

Syricius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus vndecim.

Anaſtaſius Papa, ſedit annis tribus, mẽſibus decem, diebus duodecim.

Innocentius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus duobus, diebus viginti & vno.

Soſimus Papa, ſedit anno vno, diebus vndecim.

Bonifacius Papa, ſedit annis tribus, mẽſibus octo, diebus ſeptem.

Cæleſtinus Papa, ſedit annis ſeptem, menſibus decem, diebus ſeptemdecim.

Xyſtus Papa, ſedit annis octo, menſe vno.

Leo Papa, ſedit annis vigintiuno, menſe vno, diebus tredecim.

Hilarius Papa, ſedit annis ſeptem, menſibus tribus, diebus decem.

Simplicius Papa, ſedit annis ſex, menſe vno, diebus ſeptem.

Felix Papa, ſedit annis octo, menſibus ſex, diebus ſeptem.

Gelaſius Papa, ſedit annis quatuor, mẽſibus octo, diebus octodecim.

Symmachus Papa, ſedit annis nouem, diebus ſeptemdecim.

Hormiſda Papa, ſedit annis duobus, menſibus nouem, diebus ſeptemdecim.

Ioannes Papa, ſedit annis duobus, menſibus nouem, diebus ſedecim.

Felix Papa, ſedit annis quatuor, menſibus duobus, diebus tredecim.

Bonifacius Papa, ſedit annis duobus, diebus vigintiſex.

Ioannes Papa, ſedit annis duobus, menſibus quatuor, diebus ſex.

Agapetus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus decem, diebus vndecim.

Siluerius Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque, diebus vndecim.

Vigilius Papa, ſedit annis tredecim, mẽſibus ſex, diebus viginti & vno.

Fabianus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque, diebus tredecim.

Pelagius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus decem, diebus vigintiſeptem.

Ioan-

IMPERATORES.

Iouinianus Imperator, regnauit annis octo.

Valentinianus Imperator, regnauit annis vndecim.

Valens Imperator, regnauit annis quatuor.

Gratianus cum fratre ſuo Imperatores, regnauerunt annis ſex.

Valentinianus Imperator, regnauit annis duodecim.

Theodoſius Imperator, regnauit annis vigintiſeptem: cum vtriſque, & poſt vtroſque filios.

Arcadius, & Honorius, Theodoſius cum Valentiniano, Imperatores, regnauerunt annis trigintaduobus.

Honorius & Arcadius Imperatores, regnauerunt annis vigintiquinque.

Valentinianus cum Martiano Imperatores, regnauerunt annis nouem.

Martianus Imperator, regnauit annis ſex, poſt Valentinianum.

Leo Imperator, regnauit annis ſeptem.

Zeno Imperator, regnauit annis ſeptẽdecim.

Anaſtaſius Imperator, regnauit annis ſeptemdecim.

Iuſtinus ſenior, Imperator, regnauit annis ſeptem.

Iuſtinianus Imperator regnauit annis trigintaquatuor.

Iuſtinus minor, Imperator, regnauit annis ſeptem.

Tibe-

PAPÆ.

Ioannes Papa, ſedit annis duodecim, menſibus vndecim, diebus vigintiſex.

Benedictus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus duobus.

Pelagius Papa, ſedit annis decem, menſibus duobus, diebus decem.

Gregorius Papa, ſedit annis tredecim, menſibus ſex, diebus decem.

Sabinianus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque, diebus vigintiocto.

Bonifacius Papa, ſedit annis nouem, diebus vigintiduobus.

Deuſdedit Papa, ſedit annis tribus, mẽſe vno.

Bonifacius Papa, ſedit annis quinque, menſibus decem.

Honorius Papa, ſedit annis quinque, menſibus decem.

Seuerinus Papa, ſedit annis duobus, diebus quatuor.

Iohannes Papa, ſedit anno vno, menſibus octo, diebus nouemdecim.

Theodorus Papa, ſedit annis ſex, menſibus quinque, diebus quatuordecim.

Martinus Papa, ſedit annis ſex, menſibus duobus, diebus vigintiſeptem.

Eugenius Papa, ſedit annis duobus, mẽſibus nouem, diebus vigintiquatuor.

Vitalianus Papa, ſedit annis quatuordecim, menſibus ſex.

Adeodatus Papa, ſedit annis tribus, mẽſibus duobus, diebus quinque.

Donnus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque, diebus decem.

Agatho Papa, ſedit annis duobus, diebus quatuor.

Leo ſecundus Papa, ſedit annis decem, diebus tredecim.

Benedictus Papa, ſedit mẽſibus decem, diebus duodecim.

Iohannes Papa, ſedit anno vno, diebus nouem.

Conon Papa, ſedit menſibus vndecim, diebus vigintiduobus.

Sergius Papa, ſedit annis tredecim, mẽſibus nouem.

Ioannes Papa ſextus, ſedit annis tribus, menſibus duobus, diebus ſexdecim.

Ioannes ſeptimus Papa, ſedit annis duobus, menſibus ſeptem.

Siſinnius Papa, ſedit diebus triginta.

Conſtantinus Papa, ſedit annis ſeptem, diebus viginti.

Gregorius Papa, ſedit annis quinde-

IMPERATORES.

Tiberius Imperator, regnauit annis ſex.

Mauricius Imperator, regnauit annis triginta & vno.

Phocas Imperator, regnauit annis octo.

Heraclius Imperator, regnauit annis trigintaſex, cum Conſtantino filio ſuo.

Conſtantinus filius Heraclij.

Conſtantinus iunior.

Iuſtinianus iunior.

Leo.

Tiberius.

Iuſtinianus Imperator.

Philippus Imperator.

PAPÆ.

cim, menſibus vigintiduobus.

Gregorius Papa, ſedit ãnis decem, menſibus nouem, diebus vigintiquatuor.

Zacharias Papa, ſedit annis decem, menſibus octo.

Stephanus Papa, ſedit annis quinque, menſibus tribus.

Paulus Papa, ſedit annis decem, menſe vno.

Conſtantinus Papa, ſedit anno vno, & diebus tribus.

Stephanus Papa, ſedit annis tribus, & menſibus ſex.

Adrianus Papa, ſedit annis vigintiquatuor, menſibus decem, diebus tredecim.

Leo tertius Papa, ſedit annis viginti, menſibus ſex.

Stephanus Papa, ſedit menſib. ſeptem.

Paſchalis Papa, ſedit annis octo.

Eugenius Papa, ſedit annis ſex.

Valentinus Papa, ſedit menſe vno, & diebus vndecim.

Gregorius quartus Papa, ſedit annis tredecim.

Sergius ſecundus Papa, ſedit annis tribus. Iſte Papa fuit primus qui nomen ſuum mutauit; & ſequentes omnes idem fecerunt.

Leo quartus Papa, ſedit annis octo, mẽſibus quinque.

Papiſſa Iohanna non numeratur.

Benedictus Papa, ſedit annis duobus.

Paulus Papa, ſedit annis decem.

Nicolaus Papa, ſedit annis decem, menſe vno.

Adrianus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus vndecim.

Iohannes Papa, ſedit annis decem, mẽſe vno.

Martinus Papa, ſedit anno vno.

Adrianus Papa, ſedit anno vno, menſibus tribus.

Stephanus Papa, ſedit annis ſex.

Formoſus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus ſeptem.

Bonifacius Papa, ſedit annis duodecim.

Stephanus Papa, ſedit anno vno, menſe vno, diebus quindecim.

Romanus Papa, ſedit annis quatuor.

Theodorus Papa, ſedit anno vno.

Iohannes Papa, ſedit anno vno.

Benedictus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus ſex.

Leo

IMPERATORES.

Anaſtaſius Imperator.

Theodoſius Imperator.

Leo, Conſtantini filius.

Conſtantinus, cum filio Leone.

Pipinus iam Francorum rex, & patricius Romanorum.

Leo poſt mortem patris ſui, Imperator.

Carolus Magnus iam rex Francorum, & patricius Romanorum.

Conſtantinus cum matre Irene, Imperatrice poſt filium ſuum.

Nunc Imperium transfertur ad Francos.

Carolus ille Imperator Francorum.

Ludouicus, cum Lothario filio.

Lotharius Imperator, poſt patrẽ ſuum.

Item Lotharius Imperator, cum filio ſuo Ludouico.

Ludouicus ſecundus Imperator, poſt patrem ſuum.

Carolus ſecundus, Imperator.

Carolus tertius, Imperator.

Arnolphus, ſecundum quoſdam.

Secundum Romanos, iſti in Italia Imperatores ſunt.

Ludo-

Papæ.	Imperatores.
Leo quintus Papa, ſedit menſibus duobus.	
Chriſtophorus Papa, ſedit menſibus ſex.	Ludouicus Imperator in Italia.
Sergius Papa, ſedit annis ſex, menſibus quatuor.	
Anaſtaſius Papa, ſedit annis duobus, menſe vno.	Berengarius in Italia Imperator.
Lando Papa, ſedit menſibus quinque.	
Ioannes Papa, ſedit annis quatuor, mẽſibus duobus.	
Leo ſextus, Papa, ſedit annis ſeptem, diebus quindecim.	Hugo Imperator in Italia.
Stephanus Papa, ſedit annis duobus, menſe vno.	Guido Imperator in Italia, & filius eius Lambertus.
Iohannes Papa, ſedit annis tribus, menſibus decem.	
Leo ſeptimus, Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex.	Berengarius in Italia imperat.
Stephanus Papa, ſedit annis tribus, mẽſibus quatuor.	Lotharius in Italia.
Marinus Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex.	Berengarius in Italia cum filio ſuo Alberto.
Agapetus Papa, ſedit annis nouem & menſibus octo.	
Iohannes Papa, ſedit annis quatuor, & menſibus tribus.	*Nunc imperant Teutonici.*
Benedictus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque.	Otho primus, Imperator Teutonicus.
Leo octauus Papa, ſedit annis duobus, menſibus tribus.	
Iohannes Papa, ſedit annis quinque, menſibus vndecim.	
Benedictus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque.	Otho ſecũdus, Imperator Teutonicus.
Donnus Papa, ſedit anno vno, menſibus ſex.	
Bonifacius Papa, ſedit menſe vno.	
Benedictus Papa, ſedit annis nouem.	
Iohannes Papa, ſedit menſibus octo.	
Iohannes Papa, ſedit menſibus quatuor.	
Iohannes Papa, ſedit annis decem, mẽſibus ſex.	Otho tertius, Imperator Teutonicus.
Gregorius Papa, ſedit anno vno, menſibus ſex.	
Iohannes Papa, ſedit menſibus decem.	
Siluester Papa, ſedit annis quatuor & menſibus quinque.	
Iohannes Papa, ſedit menſibus quinq;.	
Iohannes Papa, ſedit annis tribus.	
Sergius Papa, ſedit annis tribus.	
Benedictus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus vndecim.	Henricus primus, Imperator.

PAPÆ.

Iohannes Papa, ſedit annis nouem, mẽſibus ſex.

Benedictus Papa, ſedit annis quatuordecim.

Syluester Papa, ſedit menſibus duobus.

Gregorius Papa, ſedit annis duobus, menſibus duobus.

Clemens Papa, ſedit menſibus nouem.

Damaſus Papa Teutonicus, ſedit menſe vno.

Leo Papa Teutonicus, ſedit annis quinque, menſibus quinque.

Victor Papa Teutonicus, ſedit annis duobus, menſibus quatuor.

Stephanus Papa Teutonicus, ſedit menſibus octo.

Benedictus Papa, ſedit annis decem.

Nicolaus Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex, diebus vigintiquinque.

Alexander Papa, ſedit annis nouem, menſibus ſex.

Gregorius Papa ſeptimus, ſedit annis quindecim, menſe vno, & diebus octo.

Victor Papa, ſedit menſibus quatuor, diebus ſeptem.

Vrbanus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus ſex, diebus octodecim.

Paſchalis Papa, ſedit annis nouemdecim.

Gelaſius Papa, ſedit anno vno, diebus ſex.

Calliſtus Papa, ſedit annis quinq;, menſibus decem, diebus tredecim.

Honorius Papa, ſedit annis quinque, menſibus ſex, diebus vigintinouem.

Innocẽtius Papa, ſedit annis tredecim, menſibus ſex, diebus quatuordecim.

Cæleſtinus Papa, ſedit menſibus quinque, diebus vndecim.

Lucius Papa, ſedit menſibus vndecim.

Eugenius Papa, ſedit annis octo, menſibus quinque, diebus decem.

Anaſtaſius Papa, ſedit anno vno, diebus quinque.

Adrianus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus nouem.

Alexander Papa, ſedit annis viginti-duobus.

Lucius Papa tertius, ſedit annis tribus.

Vrbanus Papa tertius, ſedit nunc.

IMPERATORES.

Conradus primus, Imperator.

Nota, quòd ante iſtum Henricum Imperatorem fuit alter Henricus Rex, Saxo; qui dicitur primus Henricus rex, ſed non Imperator.

Similiter fuit alter Rex Conradus primus; ſed non Imperator.

Iſti verò ſunt; primus Henricus, & primus Conradus Imperator Teutonicus. Henricus tertius in regno; ſed in Imperio eſt Henricus ſecundus, ratione Henricorum.

Henricus Imperator tertius: ſed in regno quartus Henricus eſt, ratione Henricorum.

Henricus Imperator quartus: ſed ratione Henricorum eſt quintus. Iſte Henricus cepit Papam Paſchalem: & iſte refutauit Eccleſiæ annulum, & baculum epiſcoporum.

Lotharius ſecundus.

Conradus tertius.

Fridericus primus.

Henricus ſextus, cum patre ſuo Friderico, regnat.

FINIS CATALOGI PONTIFICVM ET IMPERATORVM ROMANORVM.

CATALOGVS REGVM Italicorum.

ITalus, primus rex Italiæ, regnauit annis quadraginta & vno.

Ianus rex Italiæ regnauit annis viginti ſeptem.

Saturnus rex Italiæ regnauit annis triginta quatuor.

Picus rex Italiæ regnauit annis triginta & vno.

Faunus rex in Laurento, id eſt in Sabinia prouincia, regnauit annis vigintinouem.

Latinus rex in Latio, regnauit annis trigintaduobus.

Æneas rex Italiæ regnauit annis trigintaſex.

Aſcanius rex Italiæ regnauit annis trigintaſex.

Poſthumus Siluius, filius Lauiniæ, regnauit annis trigintanouem.

Æneas Siluius regnauit annis vigintiduobus.

Latinus Siluius regnauit annis quinquaginta.

Alba Siluius regnauit annis trigintaquatuor.

Capetus Siluius regnauit annis trigintaquatuor.

Capys Siluius regnauit annis vigintiſeptem.

Calpetus Siluius regnauit annis tredecim.

Tiberinus Siluius regnauit annis octo.

Agrippa Siluius regnauit annis quadraginta & vno.

Alladius Siluius regnauit annis vigintiquatuor.

Auentinus Siluius regnauit annis trigintaſex.

Procas Siluius regnauit annis vigintitribus.

Amulius Siluius rex in Latio vltimus, expulſo fratre ſuo Nūmitore in Alba regnauit annis quatuor & quadraginta.

Deinde vrbe Roma tempore Numitoris condita, Remus & Romulus Romæ regnauerunt: quorum mater fuit Rhea Siluia, virgo Veſtalis, quam alij dicunt Æliam.

ROMANORVM tempora.

ROma condita eſt anno ab Adam ter milleſimo quadringenteſimo octuageſimo quarto: anno autem ab Imperio Nini milleſimo trecenteſimo: anno verò poſt euerſionem Troiæ quadringēteſimo decimoquarto; olympiade tertia; regnante etiam tunc Oſee in Iſraël.

Poſt Romulum autem regnauit Romæ Numa Pompilius, annis quadraginta.

Tullus Hoſtilius regnauit annis trigintaduobus.

Ancus Martius regnauit annis vigintiquatuor.

Tarquinius Priſcus regnauit annis trigintaſeptem.

Seruius Tullius regnauit annis quadragintaquatuor.

Tarquinius Superbus regnauit annis vigintiquinque.

Eiecto Tarquinio Superbo regnauerunt:

Conſules,
Senatores,
Dictatores,
Tribuni,
Magiſtri militum,

Per annos quadringentos ſexagintaquatuor.

Poſtea à Iulio Cæſare, qui his ſucceſſit, fuerunt Imperatores, & Romani pontifices: quemadmodum antea deſcripſimus.

¶ *Iam de regno Aſſyriorum dicturi ſumus, quod cœpit anno decimoquinto Saruch, proaui Abrahæ. Durauit autem vſq; ad annum quintum Oziæ regis Iudæorum. Illud regnum habuit triginta & octo Reges, quorum nomina ordine ſequuntur. Durauit autem illorum regnum in ſuo ſtatu, annis mille trecentis & duobus.*

CATALOGVS REGVM Aſſyriorum.

HI ſunt reges Aſſyriorum:

Rex Babyloniæ Nembrot, gigas decem cubitorum.

Rex Belus Aſſyriorum.

Rex Ninus Aſſyriorum.

Regina Aſſyriorum Semiramis, vxor Nini, poſt eum.

Rex Aſſyriorum Zameis, qui & Ninias, filius Nini & Semiramidis.

Rex Arius Aſſyriorum.

Rex Aralius Aſſyriorum.

Rex Baleus Xerxes Aſſyriorum.

Rex Armamitres Aſſyriorum.
Rex Belochus Aſſyriorum.
Rex Baleus iunior Aſſyriorum.
Rex Altadas Aſſyriorum.
Rex Mamitus Aſſyriorum.
Rex Mancaleus Aſſyriorum.
Rex Spherus Aſſyriorum.
Rex Mancaleus alter, Aſſyriorum.
Rex Sparetus Aſſyriorum.
Rex Aſcatades Aſſyriorum.
Rex Amyntas Aſſyriorum.
Rex Belochus iunior, Aſſyriorum.
Rex Belopares Aſſyriorum.
Rex Lamprides Aſſyriorum.
Rex Soſares Aſſyriorum.
Rex Lampares Aſſyriorum.
Rex Pannias Aſſyriorum.
Rex Soſarmus Aſſyriorum.
Rex Mitreus Aſſyriorum.
Rex Tautanius Aſſyriorum.
Rex Teuteus Aſſyriorum.
Rex Tyneus Aſſyriorum.
Rex Dercillus Aſſyriorum.
Rex Eupales Aſſyriorum.
Rex Laoſthenes Aſſyriorum.
Rex Pyriciades Aſſyriorum.
Rex Ophrateus Aſſyriorum.
Rex Ophraganeus Aſſyriorum.
Rex Aſtraſapes Aſſyriorum.

Rex Tonos Concoleros, qui & Sardanapalus vulgariter nuncupatur.

Sub iſto Sardanapalo periit regnum Aſſyriorum: & Medi ſubiugauerunt illud; anno ab Imperio Nini milleſimo ducenteſimo vigeſimoſexto: à regno verò patris ſui Beli, milleſimo treceteſimo quinto: ab initio autem Babyloniæ, vel inſtauratione ſub regina Semiramide, milleſimo centeſimo ſexageſimoquarto. Tunc prædictus Sardanapalus nouiſſimus & viliſſimus rex Aſſyriorum, primam culcitram ſeu prima puluinaria adinuenit, & ſuis manibus fecit. ob quam cauſam principes eius verecundia moti, voluerunt interficere eum; ille autem dixit eis: Non habebitis de me triumphum: & hoc dicto, proiecit in ignem ſemetipſum, in quo extinctus eſt.

CATALOGVS REGVM Medorum.

ISta ſunt nomina regū Medorum, poſtquàm ſubiugauerunt ſibi regnum Aſſyriorum.

Primus rex Medorum Arſaces, regnauit annis vigintiocto. Cui poſtea ſucceſſit

Rex Medorum Soſarmus: cuius regni anno decimoquinto, Olympias primùm apud Ælidem vrbem Græciæ cœpit nominari. Soſarmo regi ſucceſſit

Rex Medidus. Poſt quem fuit

Rex Medorum Cardiceas. cui deinde ſucceſſit

Rex Medorum Deioces. Et poſt eum regnauit

Rex Medorum Phraortes, qui regnauit annis duobus & viginti. Cui ſucceſſit

Rex Medorum Cyaxares. Et poſt eum venit

Rex Aſtyages.

Iſtius Aſtyagis nepos ex filia, Cyrus, rex Perſarum, bello eundem auum ſuum Aſtyagem deuicit, & regnum Medorum ſubiugauit; auum ſuum regem Aſtyagem Hyrcanis præfecit: & ipſe regnum Medorum ſub regno Perſarum conſtituit. Durauerat autem Imperium Medorum ducentis quinquagintaſeptem annis.

CATALOGVS REGVM Perſarum.

ISti ſunt reges Perſarum:

Rex Perſarum Cyrus. Cui ſucceſſit

Rex Perſarum Cambyſes, quadrinominis; qui & Xerxes ſecundum Eſdram; qui & Nabuchodonoſor ſecundum hiſtoriam Iudith; qui & Aſſuerus ſecundum hiſtoriam libri Heſter. Poſt iſtum Cambyſem ſucceſſit

Rex Perſarum Darius, filius Hyſtaſpis, qui templum Domini reſtaurauit. Dario ſucceſſit filius eius

Rex Perſarum Xerxes. Cui ſucceſſit alius

Rex Perſarum Artaxerxes; poſt quem venit

Rex Perſarum Darius nothus. Deinde.

Rex Perſarū Magnus Artaxerxes. Cui ſucceſſit

Rex Perſarum Darius Ochus. Dario iſti ſucceſſit

Rex Perſarum Arſames, qui & Arſes. Cui ſucceſſit

Rex vltimus Perſarum Darius Codomanus.

Hunc Darium, deuicit Alexander Macedo: & ſubiugauit Perſas & totum Orientem.

Mortuo Alexandro Magno, principes eius ſic inter ſe diuiſerunt Imperium: Pto-

Ptolemæus accepit Ægyptum: Antipater Græciam: Seleucus, à quo dicitur Seleucia, accepit Syriam & Babyloniam: Caſſander accepit Lyciam & Pamphiliam: Antigonus maiorem Phrygiam: quorum vnuſquiſque diadema ſibi impoſuit.

CATALOGVS REGVM Hebræorum.

Saul.
Dauid.
Salomon rex totius Iſraël.
Roboam in Iuda.
Hieroboam in Iſraël.
Baaſa in Iſraël.
Abiam in Hieruſalem.
Rex Aſa in Hieruſalem.
Rex Ioſaphat in Hieruſalem.
Rex Samariæ, Hela.
Rex Zambri in Samaria.
Rex Amri etiam in Samaria.
Rex Achab in Samaria.
Rex Ochozias in Samaria.
Rex Ioſaphat in Iuda.
Rex Ioram in Iuda.
Rex Azachias in Iuda.
Rex Ioachim in Iuda.
Rex Achas in Iuda.
Rex Ezechias in Iuda.
Iehu rex Samariæ.
Rex Ioas in Samaria.
Rex Hieroboam in Samaria.
Rex Zacharias in Samaria.
Rex Sellum in Samaria.
Rex Manacho in Samaria.
Rex Phaceia in Samaria.
Rex Oſee in Samaria.

Regnante eodem Oſee, Salmanaſſar rex Aſſyriorum cepit eundem Oſeam, & captiuum deduxit cum omni populo Samariæ, & poſuit eos ſuper fluuium ſuum Moſim, in terra Medorum.

Rex Ezechias tunc erat in Hieruſalem.
Rex Manaſſes in Hieruſalem.
Rex Amon in Hieruſalem.
Rex Ioſias in Hieruſalem.
Rex Ioas in Hieruſalem.
Rex Ioachim in Hieruſalem.

Iſtum captiuum duxit Nabuchodonoſor, cum omni populo Iudęorum in tranſmigratione Babylonis.

Ab hoc loco in antea deficiunt omnes reges Hebræorum, tam in Hieruſalem quam in Samaria: quia in captiuitate ſunt.

Poſt quadringentos autem annos iterum reges habuerunt in Hieruſalem, poſt tempora Machabæorum.

Regem ſcilicet Ioannem Hyrcanum.
Regem Ariſtobulum.
Regem Alexandrum.
Regem iterum Ariſtobulum.
Regem Hyrcanum iterum.
Regem Herodem alienigenam, filium Antipatris viri pagani, & matre Iudæa.

Cuius tempore natus eſt Chriſtus Rex regum.

CATALOGVS REGVM Troianorum.

Iupiter rex, & filij eius.
Dardanus rex primus in Troia.
Troius, rex ſecundus in Troia.
Laomedon rex Troiæ.
Priamus rex Troiæ.
Anchiſes rex Troiæ.
Hector rex Troiæ.
Paris rex Troiæ.
Priamus iunior rex Troiæ.
Antenor rex Troiæ.
Æneas rex, è Troia.

CATALOGVS REGVM Græcorum.

Rex Iupiter Athenis.
Rex Danaus filius eius.
Rex Pelops in Græcia.
Rex Atreus in Græcia.
Rex Menelaus in Græcia.
Rex Agamemnon in Græcia.
Rex Philippus, pater Alexandri Magni.
Rex Alexander Magnus.

Tunc ſubdiuiſum eſt ipſum regnum inter duodecim principes Alexandri, vſque ad tempora Romanorum, qui omnia regna obtinuerunt.

CATALOGVS REGVM Sicyoniorum.

Sicyonia, eſt regio, quæ prius vocata eſt Api: poſtea verò mutato nomine, vocata eſt Peloponneſa.

Regnum Sicyoniorum cœpit anno vigeſimoquarto Nachor aui Abraham, perdurauit vſque ad annum Heli ſacerdotis Domini in Silo. Durauit autem hoc regnum per annos noningentos ſexagintaduos. Et habuit hos Reges vigintiſex.

1 Ægialeus, regnauit annis 52
2 Europs. 45

3 Selchin, regnauit annis 20
4 Apis. 25
5 Thelaſion. 52
6 Ægidius. 34
7 Thurimachus. 45
8 Leucippus. 53
9 Meſſapius. 47
10 Heratus. 46
11 Plemnæus. 48
12 Orthopolis. 63
13 Marathius. 30
14 Marathus. 20
15 Erichthreus. 55
16 Choar. 30
17 Epopeus. 35
18 Laomedon. 40
19 Sicyon. 45
20 Polybus. 40
21 Inachus. 42.
22 Phæſtus. 8
23 Adraſtus. 4
24 Polyphides. 31
25 Pelaſgus. 20
26 Zeuſippus. 32

CATALOGVS REGVM Ægyptiorum.

Regnum Ægyptiorum, ſub Belopatre Nini cœptum, ſub Nino etiam fuit, & ſub vxore ſua Semiramide: quibus mortuis, remanſit inter principes Ægypti: qui per electionem ſtatuére ſibi regem, ſub nomine iſto dynaſtiæ. Cuius etiam ſucceſſores, ſinguli vocati ſunt ſimiliter, dynaſtiones. Regnum Ægypti ante tempora Abrahæ habuit quindecim dynaſtiones, id eſt reges Ægyptiorum.

In natiuitate autem Abrahæ, iam erant dynaſtiæ ſeptemdecim. Ex tunc reges Ægypti cœperunt vocari Thebæi. Rurſus poſtea mutato nomine, reges illi vocabantur Paſtores.

In vigeſima autem dynaſtia, cœperunt vocari Pharaones. Alio quoque nomine vocati ſunt Diapolitæ.

Pharaones autem per diuerſa tempora eorum, fuerunt ſeptemdecim vſque ad Cambyſem filium Cyri, regis Perſarum, qui primus ſubiugauit Ægyptum. Notandum autem, quòd ab illo tempore, quo Ioſeph deſcendit in Ægyptum, vſque ad natiuitatem Moſis, reges (id eſt Pharaones) quinque in Ægypto fuerunt, quorum nomina ſunt hæc,

Rex Amois, regnauit annis quindecim.

Rex Nembrot, qui regnauit annis tredecim.

Rex Amenophis, regnauit annis viginti & vno.

Rex Memphres, regnauit annis vigintiduobus.

Rex Meſphat, regnauit annis vigintiſex.

Sub quo rege, Aram filius Leui, anno ætatis ſuæ ſexageſimoquinto, genuit Moſen. Quem filia Pharaonis nomine Termut, collectum de flumine educauit. Qui etiam Iſraël de Ægypto eduxit.

CATALOGVS REGVM AEGYPTI & Antiochiæ poſt mortem Alexandri Magni.

Poſt mortem igitur Alexandri, ſucceſſit in Ægypto primus Ptolemæus, cognominatus Soter. Qui regnauit in Ægypto annis nouemdecim. Secundus rex Ptolemæus Ægypti, vocatus eſt Philadelphus. Tertius Ptolemæus, vocatus eſt Euergetes. Quartus Ptolemæus, vocatus eſt Philopator. Aduerſus iſtū Philopatorem ſurrexit Antiochus Magnus, qui & occidit eum, ſubiugauitque Ægyptum & Iudæam & Perſidem: & regnauit annis trigintaſex. Iſte habuit duos filios, Seleucum & Soter. Seleuco illo qui erat maior natu, Romæ exiſtente in obſidatu, frater eius Seleucus minor natu, ſucceſſit patri in Imperio Antiochię, & eſt cognominatus Epiphanes. Iſte Epiphanes filiū fratris ſui Demetrium eiecit è regno. Iſte Epiphanes vſque adeò oppreſſit Iudæos, vt in templo Domini idola ponerent, & ea adorarent. Tūc ſurrexit Matathias pater Machabæorum cōtra Antiochum, & poſt eum Iudas Machabęus. Antiochus Epiphanes regnauit annis duodecim: cui ſucceſſit filius eius Eupator, & regnauit ānis duodecim. Huic ſucceſſit in Antiochia Demetrius rex, filius Soter. Sub iſtius Demetrij Imperio occiſus eſt Iudas Machabæus. Hunc Demetrium occidit Alexāder. Cuius patrem præfatum Eupatorem ipſe occiderat, & ipſe regnat pro eo. Iſtum Alexandrum poſtea occidit Demetrius Creticus, filius prædicti Demetrij, & regnat pro eo. Poſtea filius iſtius Alexādri vocatus Antiochus Magnus, receptus eſt in regnum Antiochiæ, & fugauit inde Demetrium. Tryphon autem princeps Antiochi pueri, occidit ipſum puerū dominū ſuum, vnde &

ipſe

ipſe regnauit pro eo, quum adhuc Demetrius quem ille puer eiecerat, captus apud Artaxem regem Arabum teneretur. Tryphone autem in prælio armis attrito, ſurgit Demetrius, filius Demetrij captiui, & receptus in regnum Antiochiæ, imperat. Tryphon verò *iſto Demetrio, Iohannes Hyrcanus de progenie Machabæorum, erat ſummus ſacerdos. Cuius filius Ariſtobulus, primus rex Iudæorum poſt captiuitatem Babyloniæ eſt conſtitutus. Cui ſucceſſit Alexander filius eius rex Iudæorum. Alexandro autem ſucceſſit filius Ariſtobulus. *

Et ipſe regnauit pro eo, quum adhuc rex Demetrius expulſus, apud Arabes captus detineretur. Tryphone autem à Machabæis in prælio nimis confecto, Demetrius filius Demetrij captiui recipitur in regnum. Tryphon verò fuga lapſus, abiit in Perſidem.

Eo tempore Ariſtobulus ex genere Machabæorum, factus eſt rex Iudæorum primus, ſcilicet poſt tranſmigrationem Babyloniæ quadringẽtis quadragintaſeptem annis.

Ariſtobulo ſuccedit alter Ariſtobulus, quem occidit conſul Pompeius, & fecit Antipatrem procuratorem Iudææ.

Cui ſuccedit Herodes filius eius, in regnum.

Eo tempore natus eſt Chriſtus Dominus: & ſubactum eſt regnum Iudæorum, Antiochia iamdudum à Romanis ſubiugata.

CATALOGVS REGVM Argiuorum.

Regnum Argiuorum inceptum eſt eo anno, quo natus eſt Iacob & Eſau filij Iſaac, ſub primo rege eorum Inacho. Durauit autem vſque ad annum decimumquintum illius mulieris prophetæ, quę vocabatur Debora, in Iſraël. Permanſit etiam regnum Argiuorum in ſuo ſtatu, per annos ducentos ſexagintaquatuor. Diſſipatum verò eſt atq; deſtructum ſub Græcorum rege Danao, à quo omnes Græci, vſque hodie, Danai ſunt vocati.

Eodem tempore rex Phoronæus, filius Inachi, primi regis Athenienſium & vxor eius Niobe, primas leges Græcis dederunt apud Athenas, & primi ſtatuerunt cauſas ſub iudice agitari; & locum iudicij appellauerunt forum.

CATALOGVS REGVM Babyloniorum.

Regnum Babyloniæ computatum eſt ſub regno Ægyptiorum, vel Aſſyriorum. Veruntamen ſub temporibus Nabuchodonoſor, qui nõ fuit de genere regum Babyloniorũ vel Aſſyriorum, ſed fuit quaſi extraordinarius, vtputa ſpurius, ex incerto coitu procreatus; cœpit Babyloniæ Imperium præminere vſque ad tempora Cyri regis Perſarum & Medorum; qui Babyloniam ſubiugauit, & imperio Perſarum adiunxit. Ponemus ergo catalogũ regum Babyloniorum ab ipſo Nabuchodonoſor, vſque ad Cyrum.

Rex Nabuchodonoſor, qui Hieruſalem deſtruxit, & Iudæos omnes captiuauit.

Rex Nabuchodonoſor filius primi.

Rex Euilmerodach etiam filius illius.

Rex Reguſar, filius Euilmerodach.

Rex Laboſar, etiam filius Euilmerodach.

Rex Baltaſar, etiam filius Euilmerodach.

Iſte Baltaſar vidit manum ſcribentem in pariete. Quam viſionem Daniel interpretatus eſt, dicens, quia diuideretur regnum eius, & ipſe rex gladio periret. Quo dicto, ſequenti nocte venit Darius Rex Medorum, & Cyrus nepos eius ex filia, rex ſcilicet Perſarum, & occiderunt regem Baltaſar, & totum regnum Babyloniæ obtinuerunt.

CATALOGVS REGVM Francorum.

Regum Francorum genealogiam nobiliſſimam, multis tamen authoribus ignotam, per catalogum diſponemus, incipientes ab Adam vſq; ad Noë; & à Noë vſq; ad primum regem Babyloniæ Nembrot; & ab illo de rege ad regem, vſque ad reges Troianos; & inde vſque ad Carolum Magnum: & ab illo vſque ad Fridericum Imperatorem, & filium eius regem Henricum. Igitur ab Adam ordiamur.

Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalehel, Iareth, Enoch, Matuſalem, Lamech, Noë, Sem filius Noë, Arphaxad filius Sem. Arphaxad genuit Salem, Salem genuit Heber, Heber genuit Phalec, & Irari patrem primi regis Nembrot, in diuiſione linguarum. Nembrot, primus rex huius mundi in Babylonia, genuit octo filios; quorum

primus fuit Cres, à quo Creta inſula nomen accepit. Cres primus rex Cretéſium, genuit Cælium.

Cęlius genuit Saturnum.

Rex Saturnus genuit Iouem.

Rex Iupiter genuit Dardanum & Troium.

Rex Troius ædificauit Troiam nomine ſuo, & genuit Laomedonta.

Rex Laomedon genuit Priamum & Anchiſen.

Rex Anchiſes genuit Æneam, à quo omnis nobilitas regum Albanorum & Romanorum deſcendit.

Rex Priamus maior, habuit ex ſorore ſua nepotem Priamũ iuniorem; qui Priamus, & Antenor cum eo, poſt Troiæ deſtructionem, tranſierunt nauigio per mare Illyricum, cum tredecim millibus armatorum per Venetias, ibique ciuitatem Paduam ædificauerunt: in qua etiam Antenor habet honorabilem ſepulturam. Inde tranſierunt in Mæotidas paludes: ibi ædificauerunt vrbem Sicambriam, à qua ipſi vocati ſunt Sicambri. Deinde proceſſu temporum, obtinuerunt Germaniam, à qua vocati ſunt Germani. Poſtmodũ quoque ab Imperatore Valentiniano vocati ſunt Franci, id eſt feroces. In Germania igitur regnantes, primum regem ſuum habuerunt filiũ Priami ſuprà memorati, nomine Priamum, quem Imperio Romano rebellem, Romani in prælio occiderunt. Tunc remanſit filius Priami, quem vocabant Marcomirum, cuius filium Pharamundum Germani ſibi regem creauerũt. Leges etiam tunc, per ſuos authores Guiſogaſtaldum, & Salagaſtum compoſitas, habere cœperũt. Ab illo autem Salagaſto, lex Salica nomen accepit. Qua lege Salica vſque hodie vſi ſunt Franci. Vnde & ipſi Franci Salici nuncupantur.

Mortuo autem rege Pharamundo, ſuccedit rex Crinitus filius eius: à quo reliqui Francorum reges omnes, Criniti ſunt appellati.

His temporibus Franci accreſcere; Romani verò minui cœperunt. Gentes enim quæ fuerant Romanis ſubiectę, per ſeipſas regnare cœperunt. Romani econtra, gentibus ſeruire cogebantur.

Gothi enim, cùm ipſam Vrbem iam eſſent depopulati, vltra Ligerim fluuium in Gallia conſederunt. Burgundiones tunc regem habere cœperunt. Franci etiam, Romanos, qui tunc circa fluuium Rhenum habitabant, fugauerunt. Defuncto rege Crinito, ſucceſſit rex Gildibertus, qui ex regina nomine Biſſina genuit Clodouæum.

Rex autem Clodouæus genuit Mirouæum.

Rex Mirouæus genuit aliũ Mirouęum, à quo reges reliqui omnes, Mirouæi ſunt appellati in Francia.

Rex Ildricus filius Mirouæi, genuit aliũ Clodouæum.

Rex iſte Clodouæus, fuit primus Chriſtianus rex Francorum; quem ſanctus Remigius baptiſauit.

Iſte Clodouæus, Alemãnos ſubiugauit: Gothos, id eſt Vaſcones, deuicit.

Anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo quinquageſimoprimo, reges Francorum ſolo nomine regnabant. Erat autem apud eos Princeps de cognatione eorũ, qui vocabatur ex officio ſuo Maior-domus: totum enim illud regnũ regebat. Quorum primus dicitur fuiſſe Arnuldus, qui poſtea fuit epiſcopus Metenſis.

Cuius filius Anſgiſus, poſt eum fuit Maior domus. Poſt quem fuit filius eius Pipinus, Maior domus, qui cognominabatur Groſſus, cuius filius fuit auus Caroli Magni, Carolus Martellus. De quo natus eſt Pipinus Nanus, dux etiam Francorum & rex, & Maior domus. De quo natus eſt Carolus Magnus, primus Francorum Imperator.

Ex tunc fuerunt in Francia Imperatores, vſque hodie. Quorum

Carolus Magnus, primus Imperator fuit.

Ludouicus ſecundus, Francorum Imperator.

Lotharius primus.

Lotharius ſecundus.

Carolus ſecundus.

Carolus tertius.

Arnulphus.

Cendebuldus.

Ludouicus puer.

Conradus primus.

Henricus primus.

Otho primus.

Otho ſecundus.

Otho tertius.

Henricus ſecundus.

Conradus ſecundus.

Henricus tertius.

Hen-

Henricus quartus.
Henricus quintus.
Lotharius Saxo.
Conradus tertius.
Fridericus primus.
Henricus ſextus, filius Friderici.

Ecce habes Lector, ab Adam vſq; ad Fridericum & filium eius Henricum, plenam genealogiam & plenum catalogum Regum, ſiue Imperatorum Francorum.

Deo gratias.

CATALOGVS REGVM Gothorum.

Gothorū gens eſt diuerſa. Sunt enim Wiſogothi, quos nos vocamus Waſcones, circa prouinciam Cataluniam & Aragonam. Sunt etiam Auſtrogothi, in plaga Auſtrali. Quorum omnium vna eſt origo: ſed propter diuerſa climata, eorum nomina ſeu cognomina ſunt diuerſa. Quorum reges fuerunt iſti:

Rex Theodericus primus.
Rex Theodericus ſecundus.
Rex Theobaldus.
Rex Alaricus.
Rex Dalaricus.
Rex Witigous.
Rex Vigiuus.
Rex Sigiſmundus.
Et alij quidam.

CATALOGVS REGVM Lombardorum.

Lombardi olim in patria ſua, à qua priùs venerunt, vocati ſunt Vinuli, in plaga Auſtrali in prouincia Scatinauia. Vnde venientes, in principio duos duces habuerunt, Iuor, & Agion, & matrem eorum Gamaram. Quibus mortuis, creant ſibi Lombardi regem Agilmundum, filium Agionis, qui regnat annis trigintatribus. Quo defuncto, creant ſibi regem Lamiſonem. Quo defuncto, Lecha rex regnat pro eo. Qui cùm quadraginta annorum regnaſſet, ſucceſſit ei filius Gildeoc. Quo defuncto ſuccedit rex Claſſo, filius eius. Quo defuncto, ſuccedit filius eius Guado. Quo defuncto, ſuccedit filius eius Gualtaris, octauus in regno Lombardorum.

Rex Gualtaris cùm ſeptem annis regnaſſet, obiit. Cui ſucceſſit Aldoinus, nonus rex Lombardorum. Iſte Aldoinus, primus perduxit Lombardos in Pannoniam. Eo tempore Iuſtinianus Imperator, legum multiplicitatem abbreuiauit. His diebus ſanctus Benedictus abbas erat in Sublacu. Mortuo igitur rege Alduino, filius eius Alboinus ſuccedit, decimus regum Lombardorum. Iſte interfecit Cunimundum regem Gepidorum, & filiam eius Roſimundam accepit vxorem: & de capite ipſius regis Cunimundi, fecit ſibi ſcyphum ad bibendum parari. In quo etiam fecit vt filia propinaret, dicens ei: Bibe cum patre tuo. Illa autem vlta iniuriam ſuam & patris, fecit eum occidi: ſicut in libri huius corpore continetur.

Igitur cùm vbique Lombardorum victoriæ perſonarent, rege Alboino adhuc in Pannonia manente, Narſis præfectus Italiæ, & carthularius imperialis, vocat ipſum Alboinum cum omnibus Lombardis in Italiam. Vbi mortuo Alboino, ſuccedit Luprandus. Quo mortuo ſuccedit Agiſtulphus. Quo mortuo ſuccedit Deſiderius.

Deſiderium illum cepit, & in exilium deportauit Carolus Magnus Imperator. Extunc Imperatores & reges Francorum tenuerunt Lombardiam ſibi ſubiugatam, vſque ad tempora Friderici Imperatoris, & filij eius regis Henrici ſexti.

Quorum temporibus, ego Gotfridus, iſtiuſmodi librum compoſui & conſcripſi, ad honorem Dei, & Eccleſiæ atque Imperij & ad omnium lectorum perpetuam vtilitatem. Precor igitur omnes huius libri lectores, vt amore Dei & ſummæ charitatis intuitu, benedicant animæ meæ & parentum meorum;

Amen.

FINIS CATALOGORVM OMNIVM REGVM.

CATALOGVS PAPARVM ET IMPERATORVM SYNCHRONVS.

DOminus Ieſus Chriſtus, primus & ſummus Pontifex, ſedit in hoc mundo, annis trigintaduobus, & menſibus tribus, ante aſcenſionem ſuam.

Petrus apoſtolus in partibus Orientis prædicando, ſedit annis quatuor. In epiſcopatu verò Antiochiæ, ſedit annis octo. Romæ autem in papatu, ſedit annis vigintiquinque, menſibus duobus, diebus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Octauianus Imperator Auguſtus fuit tempore Petri apoſtoli, & imperat annis quinquaginta ſex.

Tiberius priuignus Octauiani fuit tempore Petri, & imperat annis tredecim.

Gaius Caligula fuit tempore Petri, & imperat annis tribus, menſibus decem, diebus octo.

Claudius imperat tempore Petri, annis quatuordecim, menſibus octo. Tempore Claudij venit Petrus apoſtolus Romam, vbi ſedit annis vigintiquinque. Et cum eo Linus fuit coadiutor Petri in papatu, annis nouem, menſibus tribus, diebus duodecim.

Cletus cum Lino coadiutor Petri, ſedit annis duodecim, menſe vno, diebus decem. Iſti duo, Linus ſcilicet & Cletus, fuerunt eò epiſcopi, & coadiutores Petri. Vnde Ioannes apoſtolus tertio ſcribit omnibus epiſcopis Galliæ & Germaniæ, ſic: Petrus princeps apoſtolorum, adiutores ſibi aſciuit Linum & Cletum, non tamen pontificium aut poteſtatem ligandi atque ſoluendi tradidit eis, ſed in exterioribus eum iuuabant.

Nero Imperator, tempore Petri fuit, & imperauit annis tredecim, menſibus nouem.

Galba & Vitellius, & Otho, poſt Neronem inuadunt Imperium, & ſe inuicem bellis & contentionibus citò extinguunt. Quibus ſuccedit Veſpaſianus.

Diſtinctio temporum.

Clemens primus Papa, poſt Petrum, ſedit annis nouem, menſe vno. Tunc ceſſauit papatus diebus viginti vno, poſt obitum ſuum.

Veſpaſianus tempore Clementis, imperat annis nouem, menſibus vndecim, diebus vigintiduobus. Cuius tempore coloſſus erectus eſt, qui fuit altus centum & octo pedum. Tunc vrbs Aduentia condita eſt apud Allobrogos, ſuper Ararim fluuiũ. Veſpaſianus obiit fluxu ventris.

Titus tempore Clementis, imperat annis duobus, menſibus duobus. & facundiſſimus fuit.

Domicianus frater Titi, tempore Clementis imperat annis quindecim, menſibus quinque, diebus duobus. Iſte ſuperbus præcepit, Deum & dominum ſe vocari. Chriſtianos perſecutus eſt, & Iohannem Euangeliſtam in Patmum inſulam relegauit. Omne genus Dauid regis interfecit. Eo tempore Capitolium Romæ, & forũ & porticus, & ſtadium, & thermæ Troianæ, & Pantheon, ædificata ſunt. Domicianus a ſuis in palatio occiditur. Cadauer eius in plateas turpiter tractum eſt à populo Romano.

Nerua tempore Clementis, imperat anno vno, menſibus quatuor. Iſte omnia quæ Domicianus fecerat, dãnauit: & quæ ille damnauerat, abſoluit. Vnde Iohannes tunc ab exilio rediit, vbi ſcripſerat Apocalypſim.

Diſtinctio temporum.

Anacletus Papa, ſedit annis nouem, menſibus duobus, diebus vndecim. Ceſſat diebus tredecim.

Traianus tempore Anacleti, imperat annis nouemdecim, menſibus ſex, diebus quindecim.

Diſtinctio temporum.

Euariſtus Papa, ſedit annis nouem, mẽſibus decem, diebus duobus. Ceſſat diebus nouemdecim.

Adrianus Imperator tempore Euariſti, regnat annis viginti, menſibus vndecim. Tunc tertia perſequutio fuit Chriſtianorum, ſatis grauis.

Diſtinctio temporum.

Alexander Papa, ſedit annis decẽ, menſibus ſeptem. Ceſſat diebus vigintiquinq; papatus Romæ poſt eum.

Ælius Imperator tẽpore Alexandri Papę, regnat annis viginti, menſib. vndecim. Iſte Hieroſolymã à ſe reparatam, vocauit nomine ſuo Æliam: & Iudæos omnes, in remotiſſimis partibus, exilio relegauit, ne in ea amplius habitarent, & ne ciuitas Hieruſalem vocaretur in æternum, ſed Ælia.

Diſtin-

Diſtinctio temporum.

Xyſtus Papa, ſub Decio Imperatore, ſedit annis decem, menſibus quinque. Ceſſat diebus duobus.

Decius Imperator, tempore Xyſti, regnauit anno vno. Oroſius dicit, annis tribus.

Diſtinctio temporum.

Teleſphorus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus qninque, diebus viginti & vno, ſub Antonino. Ceſſat diebus ſeptem.

Antoninus Pius Imperaror, ſub Teleſphoro Papa, imperat annis viginti duobus, menſibus tribus. Eo tempore Galenus medicus claruit, Pergami natus.

Hyginus Papa, ſub Antonino Imperatore, ſedit annis quatuor, menſe vno, diebus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Marcus Antoninus tempore Aniceti, annis nouemdecim, menſibus quatuor, die vno, cum fratre ſuo Lucio Aurelio. Lucius iſte apoplexia moritur. Antoninus verò filium ſuum Commodum vocat ad Imperium. Iſti leges aſperas temperauerunt, & ſcripta fiſcalia omnia in foro publico incenderunt.

Anicetus Papa, ſub Marco Imperatore, ſedit annis vndecim, menſibus ſex, diebus tribus. Ceſſat Papatus diebus decem.

Item ſub Marco Pius Papa, ſedit annis decem, mēſibus quatuor, diebus quatuor. Ceſſat cathedra poſt obitum eius, diebus tredecim.

Item ſub eodem Marco Imperatore, Soter Papa, ſedit annis nouem, & menſibus ſeptem. Ceſſat diebus viginti & vno.

Eleutherus Papa, ſedit annis quindecim, menſibus nouem, diebus tribus. Ceſſat diebus decem poſt eum cathedra Papalis, ſub Commodo.

Commodus Imperator, tempore Eleutheri regnat annis tredecim.

Ælius Imperator Pertinax, ſub Eleuthero, infra ſex menſes occiditur. Poſt hunc, Iulianus menſibus ſeptem imperat: cumq; Seuerus occidit, & ipſe fit Imperator.

Diſtinctio temporum.

Victor Papa, ſedit annis vndecim. Ceſſat diebus duodecim ſub Seuero, cathedra Petri.

Seuerus Imperator, ſub Papa Victore, regnat annis nouemdecim. Iſte in Britannia partem inſulæ, à mari vſque ad mare, vallo muniuit, quod erat in longitudine centum triginta milliarium, & multis turribus communitum. Seuerus ille Imperator, apud Eboracum ſepultus eſt.

Diſtinctio temporum.

Seuerinus Papa, ſedit annis octo, menſibus ſeptem, diebus decem, ſub Aurelio. Ceſſat diebus ſex.

Antoninus Aurelius Caracalla, tempore Seuerini, imperat annis ſeptem. Iſte aſperior Seuero patre ſuo fuit, & à Perſis occiſus eſt.

Diſtinctio temporum.

Calliſtus primus, Papa, ſedit annis ſex, menſibus duobus, diebus decem. Ceſſat diebus ſex.

Alexander Imperator, tempore Papæ Calliſti primi, regnat annis duodecim. Iſte vicit Xerxem, magnum regem Perſarum, in prælio.

Diſtinctio temporum.

Vrbanus Papa, primus, ſedit annis quatuor, menſibus decem, diebus duodecim. Ceſſat cathedra, diebus triginta poſt obitum eius.

Macrinus tempore Vrbani, imperat anno vno. Cuius hiſtoria non habetur.

Diſtinctio temporum.

Pontianus Papa, ſedit annis nouem, menſibus ſex, diebus duobus. Ceſſat diebus decem.

Marcus Aurelius Antoninus tempore Pontiani, imperat annis tribus. Iſte in ſtupro & in omni turpitudine mortuus eſt, & turpem famam reliquit.

Anteros Papa, ſedit annis duodecim, menſe vno, diebus duodecim. Ceſſat diebus octo.

Maximus Imperator, tempore Anteri regnat annis tribus, & perſequitur Chriſtianos.

Diſtinctio temporum.

Fabianus Papa, ſedit annis quatuordecim, menſibus vndecim, diebus vndecim.

Gordianus tempore Fabiani imperat annis ſeptem. Iſte puer à ſuis deceptus, in Parthico bello occiſus eſt. Eo tempore claruit Origenes.

Diſtinctio temporum.

Cornelius Papa, ſedit annis duobus, mēſibus duobus, diebus tribus. Ceſſat poſt illum cathedra, diebus triginta & vno.

Philippus Imperator cum filio ſuo Philippo, eſt primus Chriſtianus Imperator, tempore Cornelij Papæ, imperat annis

ſeptem. Anno autem eius quarto completus eſt annus milleſimus ab Vrbe condita, propter quod facti ſunt Romæ ludi theatrales in campo Martio tribus diebus & tribus noctibus. Iſtum Philippum, & filium eius Philippum occidit Decius in dolo, & ipſe factus eſt Imperator, & perſequutor Chriſtianorũ, in odium eius Philippi.

Diſtinctio temporum.

Lucius Papa, primus, ſedit annis tribus, menſibus quatuor, diebus tribus. Ceſſat diebus triginta & vno.

Decius Imperator, tempore Lucij regnat annis tribus, & perſequitur Chriſtianos. Fuit autem ſeptima perſequutio.

Diſtinctio temporum.

Stephanus Papa, ſedit annis octo, menſibus ſex, diebus duobus. Ceſſat diebus duodecim.

Gallus cum Voluſiano, tempore Stephani primi, Papæ, imperat annis duobus, menſibus quatuor. Iſti duo Imperatores, in dolo ſunt occiſi ab Æmiliano. Ipſe quoque Æmilianus poſtea occiſus eſt, quarto menſe. Eo tempore Cornelius Papa corpora Sanctorum de Catatumba leuauit & dedicauit.

Diſtinctio temporum.

Xyſtus Papa, ſecundus, ſedit annis duobus, mẽſibus ſex, diebus quindecim. Ceſſat diebus trigintaquinque.

Valerius cum filio ſuo Galieno, nunc regnat annis quindecim. Et eſt perſequutio octaua in Chriſtianos facta per illos. Eo tempore Germani, id eſt Teutonici, Galliam peruagati Italiam deuaſtant. Nunc etiam gens Gothorum Macedoniã, Græciam, Pontum & Aſiam depopulantur. Imperator Valerius, à Sapore Perſarum rege capitur & cæcatur. Qui dum vixit, talem pœnam portauit, vt regem Perſarum equum aſcenſurum ipſe proprio ſuo dorſo ſemper leuaret ſuper equum.

Dionyſius Papa ſub eodem Valerio ſedit annis quinque, & menſibus duobus. Ceſſat poſt eum pontificatus, diebus quinque.

Felix Papa, ſub eodem Valerio Imperatore, ſedit annis quatuor, menſibus quatuor, diebus quinque. Ceſſat poſt eum cathedra Papalis, diebus quinque.

Diſtinctio temporum.

Eutychianus Papa, ſedit menſibus de-

cem,

cem, & die vno, tempore Imperatoris Claudij.

Claudius tempore Eutychiani imperat anno vno, menſibus nouem. Iſte Gothos, Macedoniam & Illyricum vaſtantes, incredibili ſtrage deleuit. Et propter hoc, ei clypeum aureum, & haſtam auream Senatus in Capitolio dare decreuit.

Diſtinctio temporum.

Gaius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus quatuor, diebus duodecim. Ceſſat Papalis cathedra poſt eum, diebus ſex.

Aurelianus, tempore Gaij Papa, imperat annis quinque, & menſibus ſex. Iſte Gothos ſumma virtute depreſſit, & Romam muris firmioribus cinxit, & Solis templum conſtruxit. In Chriſtianos ille nonam perſequutionem cõcitauit. Et ipſe tandem occiſus eſt.

Tacitus Imperator, ſimiliter Gaij Papæ tempore, regnat menſibus ſex.

Item Florianus, ſub eodẽ Gaio, regnat menſibus tribus.

Probus ſub eodem Gaio Papa, imperat annis ſex, & menſibus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Marcellinus Papa, ſedit annis nouem, mẽſibus quinque, diebus duodecim. Ceſſat diebus ſex.

Carus Imperator, cum filiis ſuis Carino & Numeriano, tempore Marcellini Papæ, imperat annis tribus. Iſte deuictis Perſis quum eſſet ſupra fluuiũ Tigridem, cum duobus filiis ſuis, ictu fulminis occiſus eſt.

Marcellus Papa, ſedit annis nouem, menſibus quinque, & diebus viginti vno. Ceſſat ſedes Papalis, diebus viginti.

Diocletianus & Maximianus tempore Marcelli, imperat annis viginti. Diocletianus ſocium ſuum Maximianum ſuſcepit in imperium, eumque in Aphricam direxit, vt eam defenderet à Quingentianis. Præterea plures Cæſares ſibi elegit, videlicet Conſtantium, Licinium, & Galerium. Ipſe etiam Diocletianus tanquam Deum ſe adorari præcepit. & ipſe prior gemmas in veſtibus & in calceamentis portauit. Prius enim reges alij, ſola purpura vtebantur. Diocletianus iſte in Oriente, & Maximianus in Occidente, omnes eccleſias Chriſtianorum præcipiunt deuaſtari, & libros comburi, & Chriſtianos omnes occidi. Iſta perſequutio decima, omnibus aliis immanior & diuturnior fuit.

fuit. Diocletianus ille apud Nicomediam, & Maximianus Mediolani, purpuram depoſuerunt.

Diſtinctio temporum.

Euſebius Papa, ſedit annis duobus, mēſibus duobus. Ipſe autem & ſupra ſcripti Papæ, omnes martyres fuerunt.

Conſtantius, & Galerius, & Licinius Cęſares, Diocletiani, tempore Euſebij Papæ fuerunt, & imperium Romanum rexerunt.

Diſtinctio temporum.

Miltiades Papa, ſedit annis ſeptē, menſibus ſeptem, in Papatu.

Valerius, & Conſtantius, & Licinius Cæſares ſupra memorati, regnant tempore Miltiadis Papæ, annis duobus: quorum Conſtantius Hiſpaniam ſubegit, & de Alemannis triumphauit, & filiam regis Britanniæ, nomine Helenam (defuncto prius patre eius, nomine Iohel) accepit vxorem, de qua genuit Cōſtantinum. Quamuis alij aſſerant, ipſum Conſtantinum fuiſſe ſpurium filium Helenæ, puellæ tabernariæ, in finibus Perſarum genitum: dum pater eius Conſtantius, pro colligendis tributis publicis, legatione in Perſide fungeretur. Ipſe Conſtantius pater, in Anglia apud Eboracum dicitur eſſe ſepultus.

Eodem tempore Maxentius, filius Maximiani, Romæ creatus eſt Imperator: quem Conſtantius poſtea à Romanis vocatus, iuxta pontem Miluij interfecit: & ipſe regnauit annis triginta, menſibus decem. Regnum verò Britanniæ Tacherio auunculo ſuo reliquit. Et priùs quidem Chriſtianos perſequutus eſt, poſtea verò per Syluestrum Papam accepit ſacrum baptiſmum.

Syluester Papa, ſedit annis viginti tribus, menſibus decem. Ceſſat diebus quindecim.

Iſte Syluester, anno quarto Imperij Conſtantini, factus eſt Papa, & cum baptizauit. Sed ſicut Tripartita narrat hiſtoria, & Euſebius Cæſarienſis in Chronicis teſtatur, ipſe poſtea rebaptizatus eſt à quodam Euſebio Ariano, epiſcopo Nicomediæ, in villa quæ vocatur Aquilona.

Cōſtantinus tempore Sylueſtri & Martini Papæ, imperat annis triginta, menſibus decem. De quo ſatis diffuſè in corpore huius libri, ſub tractatu Imperatorum loquuti ſumus.

Marcus Papa, ſedit annis duobus, menſibus octo, diebus viginti. Ceſſat diebus quindecim. Iſte Marcus Papa, fuit temporibus Conſtantini Imperatoris.

Diſtinctio temporum.

Iulius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus duobus, diebus ſex. Ceſſat diebus quindecim.

Conſtantius cum Conſtantino & Conſtante, imperant tempore Iulij Papæ, annis viginti quatuor, mēſibus quinque, diebus viginti tribus: quorum Conſtans edomitis Gallis, & in pace receptis, in Hiſpania occiſus eſt. Conſtantinus autem, dum fratri ſuo Conſtantio bellum inferre pararet, iuxta Aquileiā eſt occiſus. Sic ad Conſtantium monarchia peruenit: qui in hæreſim Arianorum lapſus, & ab eis rebaptizatus, grauiſſimam catholicis intulit perſequutionē. Cuius auxiliis, Ariani omnes catholicos epiſcopos, carceribus, & aliis variis tormentis ſunt demoliti. In qua perſequutione, Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, Hilarius Pictauienſis, & Euſebius Verſellenſis, conſtantiſſimi & inuincibiles apparuerunt. Eo tempore claruit Baſilius Cæſarienſis, Victorinus rhetor, & Priſcianus & Donatus grammatici.

Diſtinctio temporum.

Felix Papa, viuente Liberio Papa, & in exilio poſito, ab hæreticis conſtitutus, ſedit anno vno, menſibus quatuor, diebus duobus. Ceſſat cathedra diebus triginta octo.

Liberio autem ab exilio Conſtantij Imperatoris, poſt biennium reuerſo, & in Papatum reſtituto, Felix qui ei viuenti fuerat ſubrogatus, aliæ ciuitati prælatus eſt. Quare autem idem Felix in Catalogo catholicorum apoſtolicorum ſcriptus ſit, ego ignoro. Vos autem, Romanos interrogate, ſi placet.

Diſtinctio temporum.

Iulianus apoſtata, temporibus Liberij & Felicis Pap. imperauit annis duobus, menſibus ſex. Iſte à puero fuit Chriſtianus, & eccleſiæ Romanæ ſubdiaconus. Sed poſtmodū ad idolorum cultum conuerſus, & apoſtata paganiſmus factus, perſequutus eſt Chriſtianos, & in odium Chriſti templum Hieroſolymis reparari præcepit. De Iuliani autem vita & morte, in corpore huius libri largiùs continetur.

Tempore Iuliani claruit Didymus, & Baſilius Cæſarienſis epiſcopus.

Diſtinctio temporum.

Damaſus Papa, ſedit annis octodecim, menſibus quatuor, die vno. Ceſſauit ſedes Papalis poſt eum, diebus viginti.

Iouianus tempore Damaſi Papæ, imperat annis octo. Iſte omnem exercitum Conſtantij ad fidem catholicam reuocauit.

Diſtinctio temporum.

Syricius Papa, ſedit annis quindecim, menſibus vndecim. Cathedra non ceſſat.

Valentinianus tempore Syricij, imperat annis vndecim.

Valens filius Valentiniani, ſub eodem Papa Syricio, imperat annis quatuor.

Gratianus Imperator cum fratre ſuo Valente, imperat ſub eodem Papa, annis ſex.

Diſtinctio temporum.

Anaſtaſius Papa, ſedit annis tribus, mēſibus decem, diebus duodecim. Ceſſauit poſt eum pontificatus, diebus viginti & vno

Valentinianus ſecundus, imperat tempore Anaſtaſij Papæ, annis duodecim.

Diſtinctio temporum.

Innocentius Papa, ſedit annis vndecim, menſibus duobus, diebus viginti vno. Tunc Roma ab Alarico rege Gothorum capta eſt, ipſo Papa tunc Rauennæ commorante.

Theodoſius imperauit annis viginti ſeptem, tempore Innocentij Papæ primi.

Diſtinctio temporum.

Soſimus Papa, ſedit anno vno, diebus vndecim. Ceſſat diebus vndecim.

Arcadius cum Honorio & Theodoſio & Valētiniano imperat annis triginta duobus ſub eodem Papa.

Diſtinctio temporum.

Bonifacius Papa, ſedit annis tribus, menſibus octo, diebus ſeptem. Ceſſat diebus nouem.

Honorius & Arcadius tempore Bonifacij Papæ, imperat annis viginti vno.

Cæleſtinus Papa, ſedit annis ſeptem, menſibus decem, diebus ſeptemdecim, Ceſſat diebus viginti. Iſte verò Scotis in Chriſto credentibus primum mittit epiſcopum, nomine Palladium.

Diſtinctio temporum.

Valentinianus cum Martiano imperat annis nouem.

Xyſtus Papa, ſub eodem Valentiniano, ſedit annis octo, menſe vno. Ceſſat diebus viginti duobus.

Diſtinctio temporum.

Leo Papa, ſedit annis vndecim, menſe vno, diebus tredecim. Ceſſat diebus ſeptē. Tunc facta eſt quarta ſynodus ſexcentorum triginta Patrū ſub Martiano Imperatore contra Eutychen: vbi conceſſum eſt, Theotocon, id eſt Dei matrem eſſe Mariam: & prohibitum eſt dicere, duas in Chriſto eſſe perſonas. Eo tempore Atila intrat Italiam: ad quem egreſſus Leo Papa, vt Vrbem non ingrederetur, obtinuit: vnde Atila frænum retrò conuertit.

Diſtinctio temporum.

Martianus poſt Valentinianū ſub Leone Papa imperat annis ſex.

Diſtinctio temporum.

Hilarius Papa, ſedit annis ſeptem, menſibus tribus, diebus decem. Ceſſat diebus decem.

Leo Imperator, regnat annis ſeptem in Conſtantinopoli.

Diſtinctio temporum.

Simplicius Papa, ſedit annis quindecim, menſe vno, diebus ſeptem.

Zeno Imperator tempore Simplicij Papæ, regnat annis ſeptemdecim.

Felix Papa, ſedit annis octo, menſibus ſex, diebus ſeptem. Ceſſat diebus quinque. Iſte fuit ſub Zenone.

Diſtinctio temporum.

Gelaſius Papa, ſedit annis quatuor, menſibus octo, diebus octodecim. Ceſſat diebus ſeptem. Hoc tempore Genſericus rex Gothorum capit vrbem Romam; & per dies quatuordecim omnibus bonis expoliat; ſed hominibus ad eccleſias cōfugientibus parcit; & ita locupletatus recedit.

Anaſtaſius Imperator tempore Gelaſij, regnat annis ſeptemdecim.

Symmachus Papa ſub Anaſtaſio ſedit annis nouem, diebus ſeptemdecim.

Diſtinctio temporum.

Hormiſda Papa, ſedit annis nouem, diebus ſeptemdecim. Ceſſat diebus ſex.

Iuſtinus ſenior ſub Hormiſda regnat annis ſeptem.

Ioannes Papa ſub Iuſtino, ſedit annis duobus, menſibus nouem, diebus ſedecim. Ceſſat diebus quinquaginta octo. Iſte à Theoderico Gothorum rege carcerali ine-

inedia maceratus, poſt diuturnam pœnam peremptus eſt.

Mercurius Papa, ſedit ſub Iuſtiniano.

Bonifacius Papa, ſedit annis duob. diebus vigintiſex. Ceſſat diebus ſeptuaginta ſex.

Diſtinctio temporum.

Ioannes Papa ſecundus, ſub Iuſtiniano, ſedit annis duobus, menſibus quatuor, diebus ſex. Ceſſat diebus ſex.

Agapetus Papa, ſub illo ſedit annis vndecim, menſibus decem, diebus vndecim. Ceſſat diebus viginti ſeptem.

Siluerius Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque, diebus vndecim. Ceſſat diebus ſex.

Vigilius Papa, ſedit annis ſeptemdecim, menſibus ſex, diebus viginti & vno. Ceſſat diebus viginti quinque. Nunc fit quinta ſynodus ſub Iuſtiniano, contra Theodorum.

Fabianus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinq;, diebus tredecim.

Diſtinctio temporum.

Pelagius Papa, ſub Iuſtino Imperatore, ſedit annis vndecim, mēſibus decem, diebus vigintiſeptem.

Benedictus Papa, ſub eodem Iuſtino, ſedit annis quatuor, menſibus duobus. Ceſſat menſibus tribus.

Iuſtinus imperat annis ſeptem.

Ioannes Papa, ſub Iuſtino, ſedit annis duodecim, menſibus vndecim, & diebus vigintiſex.

Diſtinctio temporum.

Tiberius imperat annis ſex.

Benedictus Papa, ſub Tiberio, ſedit annis quatuor, menſibus duobus.

Diſtinctio temporum.

Mauricius imper. annis vigintivno.

Pelagius Papa, ſecundus, ſub Mauricio, ſedit annis decem, menſib. duobus, diebus decem. Ceſſat menſibus ſeptem.

Gregorius Papa, ſub Mauricio, ſedit annis tredecim, menſibus ſex, diebus decem. Ceſſat menſibus quinq. Iſte conuertit Anglos.

Diſtinctio temporum.

Phocas Imper. regnat annis octo.

Bonifacius P. tertius, ſedit annis nouem, dieb. vigintiduob. Ceſſat diebus triginta-ſex. Tunc conſecratum eſt Pantheon.

Diſtinctio temporum.

Heraclius Imperator, cum filio ſuo Conſtantino, imperat annis trigintaſex. Per eundem Heraclium facta eſt exaltatio ſanctæ crucis.

Bonifacius quartus, Papa, ſub Heraclio, ſedit annis quinq;, menſibus decem. Ceſſat diebus quatuordecim.

Deuſdedit Papa, ſub Heraclio, ſedit annis tribus, menſe vno. Ceſſat diebus ſexagintaſeptem.

Honorius Papa, ſedit annis duodecim, menſibus vndecim, diebus ſedecim. Ceſſat anno vno, menſibus ſeptem, diebus octodecim.

Seuerinus Papa, ſedit annis duobus, diebus quatuor. Ceſſat menſibus quatuor, diebus vigintiſex.

Ioannes Papa, ſedit anno vno, menſibus octo, diebus nouemdecim. Ceſſat diebus quadragintatribus.

Diſtinctio temporum.

Conſtantinus Imper. filius Heraclij.

Theodorus Papa, ſedit annis ſex, menſibus quinq;, diebus octodecim. Ceſſat anno vno, diebus duobus.

Martinus Papa, ſedit annis ſex, menſibus duobus, diebus vigintiſeptem. Ceſſat anno vno, diebus viginti.

Eugenius Papa, ſedit annis duobus, menſibus nouem, diebus vigintiquatuor. Ceſſat menſibus duob. die vno.

Vitallianus Papa, ſedit annis quatuordecim, mēſibus ſex. Ceſſat anno vno, diebus tredecim.

Diſtinctio temporum.

Conſtantinus iunior, Imperator.

Deodatus, ſedit annis tribus, mēſ. duob. dieb. quinq;. Ceſſat dieb. octo.

Donnus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinq;, diebus decē. Ceſſat dieb. duobus. Iſte conſtruxit locum qui dicitur Paradiſus, ante eccleſiam S. Petri.

Agatho, ſedit annis duobus, diebus quatuor. Ceſſat anno vno, menſ. quinque, & diebus quinque. Nunc ſexta ſynodus celebratur Conſtantinopoli centum quinquaginta epiſcoporum, ſub Conſtantino pronepote Imperatoris, contra Georgium patriarcham.

Leo Papa, ſedit menſibus decem, dieb. ſedecim. Ceſſat diebus duodecim.

Benedictus Papa, ſedit menſibus duobus, diebus viginti.

Ioannes Papa, ſedit anno vno, diebus nouem. Ceſſat menſibus duobus, diebus octodecim.

Conon

Conon Papa, ſedit menſibus vndecim. Ceſſat menſibus quatuor, diebus viginti duobus.

Diſtinctio temporum.

Iuſtinianus iunior, Imperator.

Sergius Papa, ſedit annis tredecim, mẽſibus nouem.

Leo Papa, ſedit ſub Iuſtiniano iuniore annis duobus, menſibus nouem.

Diſtinctio temporum.

Ioannes Papa, ſedit annis tribus, menſibus duobus, diebus ſedecim. Ceſſat menſe vno, diebus tredecim.

Ioannes alius, Papa, ſedit annis duobus, menſibus ſeptem. Ceſſat menſibus octo.

Siſinnius Papa, ſedit diebus viginti. Ceſſat menſe vno, & diebus nouemdecim.

Diſtinctio temporum.

Iuſtinianus Imperator.

Conſtantinus Papa, ſedit annis ſeptem, diebus viginti. Ceſſat anno vno & diebus quadraginta.

Philippus Imperator, regnat tempore ipſius Conſtantini Papæ.

Diſtinctio temporum.

Anaſtaſius Imperator, regnat tempore Gregorij Papæ.

Gregorius Papa, ſub ipſo Anaſtaſio ſedit annis quindecim, diebus viginti duobus. Ceſſat diebus triginta quinque.

Diſtinctio temporum.

Theodoſius Imperator. Sub eo ſedit Gregorius Papa tertius, annis decem, menſibus nouem, diebus vigintiquatuor. Ceſſat diebus octo.

Leo Imperator, cum Conſtantino filio ſuo, regnat tempore ipſius Gregorij Papæ.

Diſtinctio temporum.

Conſtantino cum filio ſuo Leone imperante.

Zacharias Papa, ſedit annis decẽ, menſibus octo.

Diſtinctio temporum.

Stephanus Papa, ſedit annis quinque, menſib. tribus. Ceſſat diebus trigintaquinque. Tempore ipſius Stephani Papæ, Pipinus dux Francorum factus eſt rex Galliarum & patricius Romanorum. Hildericus verò qui prius fuerat rex Francorũ, ignauus & inutilis, tonſus & monachatus eſt.

Paulus Papa, tempore Pipini regis & patricij, ſedit annis quinque, menſe vno. Ceſſat anno vno. Tempore ipſius Pauli & Pipini, Leo imperat.

Diſtinctio temporum.

Stephanus Papa, tempore Caroli regis Francorum & patricij Romanorum, ſedit annis tribus, menſibus ſex.

Adrianus Papa, tempore Caroli regis & patricij, ſedit annis quatuordecim, menſibus decem, diebus viginti ſeptem.

Leo Papa, tertius, imperante Conſtantino in Gręcia, cum matre ſua Irene, & regnante Carolo Magno in Francia, ſedit annis viginti, menſibus ſex. Iſte primùm Carolum Magnum pro Imperatore ſuſcepit, & laudes Imperiales ſolenniter ei Romæ cantauit. Nunc ſeptima ſynodus Nicena ſub Conſtantino, & Irene Imperatrice, matre eius, celebrata eſt de imaginibus ſanctorum. Carolus Magnus Imperator, tempore Papæ Leonis, & deinceps tertij, imperat annis quadraginta ſex.

Diſtinctio temporum.

Ludouicus Imperator, filius Caroli Magni, imperat poſt patrem cum filio ſuo Lothario.

Stephanus Papa, tertius, ſub Ludouico & Lothario, ſedit annis ſeptem.

Paſchalis Papa, ſedit annis ſex.

Eugenius Papa, ſedit annis ſex.

Valentinus Papa, ſedit annis vndecim, ſub eodem Imperatore.

Diſtinctio temporum.

Lothario imperante, poſt patrem ſuum Ludouicum.

Gregorius quartus, Papa, ſedit annis quatuordecim.

Sergius Papa, ſedit annis tribus.

Leo Papa, ſedit annis octo, menſibus quinque, ſub eodem Lothario & filio eius Ludouico.

Benedictus Papa, ſub eodem, ſedit annis duobus.

Diſtinctio temporum.

Ludouicus Imperator, regnat poſt patrem ſuum.

Paulus Papa, ſub eodem Ludouico, ſedit annis decem, menſibus duobus. Ceſſat anno vno.

Stephanus Papa, ſedit annis quatuor.

Nicolaus Papa, ſedit annis decem, menſe vno.

Adrianus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus vndecim.

Diſtinctio temporum.

Carolus ſecundus, Imperator, poſt Ludouicum ſecundum, regnat.

Ioan-

Ioannes Papa, ſedit annis decem, menſe vno, ſub Carolo ſecundo.

Diſtinctio temporum.

Carlomannus imperat poſt Carolum ſecundum.

Marinus Papa, ſub Carlomanno, ſedit anno vno, menſibus tribus.

Adrianus tertius, Papa, ſedit anno vno, menſibus tribus.

Stephanus Papa, ſedit annis quatuor.

Diſtinctio temporum.

Arnulpho Imperatore, ſecũdum quoſdam,

Formoſus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus ſeptem.

Bonifacius Papa, ſedit annis duodecim.

Stephanus Papa, ſedit anno vno, menſe vno, diebus octodecim.

Romanus Papa, ſedit annis quatuor.

Theodorus Papa, ſedit anno vno.

Ioannes Papa, ſedit annis duobus.

Diſtinctio temporum.

Ab hoc loco inantea ponimus, ſecundum ſententiam Romanorum, illos Imperatores, qui in ſola Italia legũtur regnaſſe. Ludouicus imperat in Italia.

Chriſtophorus Papa, ſub Ludouico, ſedit menſibus ſex.

Sergius Papa, ſub eodem Ludouico, ſedit annis ſex, menſibus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Berengario imperante in Italia, Anaſtaſius Papa, ſedit anno vno, menſe vno.

Lando Papa, ſedit menſibus quinque, ſub iſto Berengario.

Ioãnes Papa, ſedit annis quatuor, menſibus duobus, ſub Berengario primo.

Diſtinctio temporum.

Hugone imperante in Italia,

Leo Papa, ſedit annis ſeptem, diebus quindecim.

Diſtinctio temporum.

Guidone imperante in Italia, & filio eius Lamberto,

Stephanus Papa, ſedit annis duobus, menſe vno.

Ioannes Papa, ſub eiſdem, ſedit annis quatuor, menſibus decem.

Diſtinctio temporum.

Berengario ſecundo, imperante in Italia, Leo Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex.

Diſtinctio temporum.

Lothario imperante in Italia,

Stephanus Papa, ſedit annis tribus & menſibus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Berengario tertio, imperante in Italia, cum filio ſuo Alberto,

Marinus Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex.

Diſtinctio temporum.

Ab hoc tempore inantea incipiunt ſoli Teutonici imperare.

Othone primo Teutonico Imperatore, Benedictus ſedit anno vno, menſibus quinque.

Leo Papa, ſub eodem Othone primo, ſedit anno vno, menſibus tribus.

Ioannes Papa, ſub eodem Othone, ſedit annis quinque, menſibus vndecim.

Diſtinctio temporum.

Othone ſecundo Imperatore, Benedictus Papa, ſedit anno vno, menſibus quinque,

Donnus Papa, ſedit anno vno, menſibus ſex.

Bonifacius Papa, ſedit menſe vno.

Benedictus Papa, ſedit annis nouem.

Ioannes Papa, ſedit menſibus octo.

Ioannes Papa, ſedit menſibus quatuor.

Diſtinctio temporum.

Othone tertio, Teutonico Imperatore,

Ioannes Papa, ſedit annis decem, menſibus ſex.

Gregorius Papa, ſedit anno vno, menſibus ſex.

Ioannes Papa, ſedit menſibus decem.

Silueſter Papa, ſedit annis quatuor, mẽſibus quinque. Iſte vocabatur Gilbertus.

Ioannes Papa, ſedit menſibus decem.

Ioannes Papa, ſedit annis tribus.

Sergius Papa, ſedit annis tribus.

Diſtinctio temporum.

Nota, quia plures ſunt Henrici reges, quàm Henrici Imperatores. Vnde cùm legitur Henricus Imperator primus, ratione imperij, primus quidem eſt; ſed ratione Henricorum, ſecundus eſt: fuit enim vnus rex Henricus antè iſtum. Idem intellige de Conradis.

Henricus, primus Imperator, cognomine Claudus, qui inter Henricos notatur ſecundus. Cuius tempore

Benedictus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus vndecim.

Ioannes Papa, ſedit annis nouem, menſibus ſex.

Diſtinctio temporum.

Conrado primo imperante, qui inter Conrados notatur ſecundus, Benedictus Papa ſedit annis quatuordecim.

Siluester Papa, ſub eodem Conrado, ſedit menſibus duobus.

Gregorius Papa, ſub eodem, ſedit anno vno, menſibus ſex.

Clemens Papa, ſub eodem Conrado, ſedit menſibus nouem.

Damaſus Papa, Teutonicus, ſedit menſe vno.

Leo Papa, Teutonicus, ſedit annis quinque, menſibus quinque.

Victor Papa, Teutonicus, ſedit annis duobus, menſibus quatuor.

Stephanus Papa, Teutonicus, ſedit mēſibus octo. Omnes ſub eodem Conrado ſecundo.

Diſtinctio temporum.

Henricus, ſecundus Imperator: ſed ratione Henricorum regum, tertius numerandus eſt. Fuerat enim ante omnes Henricos & ante omnes Othones, quidam Henricus rex, vt diximus: ſed non Imperator, de gente Saxonica, cognominatus Auceps. Similiter fuit ante omnes Conrados primus Conradus, rex Teutonicorū: ſed non erat Imperator. Tempore autem iſtius Henrici ſecundi Imperatoris, Benedictus Papa, ſedit annis decem.

Nicolaus Papa, ſedit annis tribus, menſibus ſex, diebus viginriquinque.

Diſtinctio temporum.

Henricus Imperator tertius: ſed ratione Henricorum, quartus eſt numerandus. Tempore iſtius Henrici, Alexander Papa, ſedit annis nouem, menſibus ſex.

Gregorius ſeptimus, Papa, ſedit annis quindecim, menſe vno, diebus octo.

Victor Papa, ſedir menſibus quatuor, diebus ſeptem.

Vrbanus Papa, ſedit annis vndecim, menſibus ſex, diebus octodecim.

Diſtinctio temporum.

Henricus Imperator quartus, qui ratione Henricorum numeratus eſt quintus. Iſte eſt Henricus qui cepit Papam Paſchalem Romæ. & iſte refutauit eccleſiæ Romanæ annulum & baculum epiſcoporum.

Paſchalis Papa, ſub eo, ſedit annis nouemdecim.

Gelaſius Papa, ſedit anno vno, diebus ſex.

Calliſtus Papa, ſedit annis quinque, menſibus ſex, diebus tredecim.

Honorius Papa, ſedit annis quinque, menſibus ſex, diebus vigintiocto.

Diſtinctio temporum.

Lotharius ſecundus, Imperator, regnauit annis duodecim. fuit Saxo.

Innocētius Papa, ſedit annis tredecim, menſibus ſex, diebus quatuordecim.

Cæleſtinus Papa, ſedit menſibus quinque, diebus vndecim.

Lucius Papa, ſedit menſibus vndecim.

Diſtinctio temporum.

Conradus rex Teutonicorum & Romanorum, regnat annis quatuordecim.

Eugenius Papa, tempore Conradi tertij, ſedit annis octo, menſibus quinque, diebus decem.

Diſtinctio temporum.

Fridericus primus, Imperator, imperat nunc annis triginta ſeptem.

Anaſtaſius Papa, tempore Friderici, ſedit anno vno, diebus quinque: viuente etiam Eugenio ſuprà dicto.

Fridericus ſecundus, regnat.

Adrianus Papa, ſedit annis quatuor, menſibus nouem. Iſte vnxit Fridericum in Imperatorem.

Alexander Papa, ſedit annis vigintiduobus, imperante Friderico, & regnāte cum patre filio eius Henrico ſexto.

Lucius Papa, imperante Friderico, & filio eius Henrico regnante, ſedit annis tribus.

Vrbanus tertius, Papa, ſedit ſimiliter imperante Friderico, & regnante filio eius Henrico: ſedet nunc feliciter, Amen.

FINIS CHRONICORVM GOTFRIDI VITERBIENSIS.

FASCICVLVS TEMPORVM OMNES ANTIQVORVM CHRONICAS COMPLECTENS,

Auctore Wernero Rolewink, Weſtphalo.

PROLOGVS.

GENERATIO & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronunciabunt, ſcribitur Pſalmo cxliiij. Cum nō ſine multa diligentia, ſanctorum patrum ſtudia temporum decurſus ſupputarunt, non dubium, quin magna vtilitas eccleſiaſticis viris, & præcipue illis qui eccleſiaſticam politiam gubernare habent, inde proueniat: nec vlli ſtatui hominum hoc parum prodeſſe credendum eſt, ſi temporata mente ad rerum geſtarum hiſtorias, quas ob diurnam memoriam ſtudioſi viri conſcripſerunt, oculos leuent: quamuis plerique id minus perſpectent. Decet namque viros virtuoſos præcedentium ſacta ſæpe ad memoriam reuocare, vt bonis exemplis diſcant dignis operibus inſiſtere; vt in malis valeāt perditionis ſcopulum declinare. Verum niſi precioſum a vili ſeparetur, ſtulta concupiſcentia ſe temperare non valens, in tenebrarum voraginem præcipiti curſu mergeretur. Ob hoc ſancti doctores videntes quod ad intellectum ſacrarum ſcripturarum, & eccleſiæ regimen, hiſtoriarum decurſus ex parte neceſſarius eſſet, ſimulque omnium geſtorum congeries inutilis, tum pro ſui magnitudine, tum pro ſuperfluorum & vilium factorum repetitione ſuperuacua, quaſdam nobis hiſtorias canoniſarunt, amputatis fabulis ſuperſtitioſis, ac genealogijs interminatis, quæ ad rem non pertinent. Sicque factum eſt per maximos eorum labores, vt pene ſimul tota temporū hiſtoria breuiſſimo ſtudio a quolibet intelligente iam nedum ſine labore, imo cum cordis oblectatione poſſit incorporari. Decuit quoque adornatum ſcripturæ, vt hac pulcritudine non careat, quæ omnibus gentibus tanquam lucerna præfulgida in obſcuro loco proponenda fuit. Ingenium inſuper humanum, quod magnifice plura comprehendere faciliter poteſt, hoc delicioſo prato diuerſorum florum priuari non debuit: in quo varia virtutum exempla reperiens, factaque reproba æque conſiderans, illa carpere, hæc præterire moneretur. Videre enim ſupramodum eſt delectabile, qualiter primi noſtri parentes, ex quibus originem duximus, inſtituti fuerunt a ſummo omnium gubernatore Deo: deinde quis decurſus eorum, quomodo defecit & profecit rationabilis creatura in ſapientia, virtute, potentia, ſanctitate, longæuitate: & ſic de alijs: & in omnibus his diuinum regimen admirari, quam ſit Deus mirabilis in creaturis ſuis, qui nunquam adminiſtrare ceſſauit illis quos condidit: quanta creatoris longanimitas & miſericordia, & quā inſerutabilis diuinorū iudiciorum abyſſus. Hæc & infinita alia peruolans humana induſtria pennis quibuſdam internæ contemplationis, non ſolum præterita & præſentia, ſed etiam futura metitur, dum ex ſimilibus ad ſimilia progreditur: cui ſi bona voluntas adiuncta fuerit, tædio quodam incolatus huius in Deum ſurgit ad laudandum & regratiandum, & contemplandum; cupiens diſſolui, & eſſe cum Chriſto in æternum. Incipit ergo hæc contemplatio in iocunda contemplatione creaturarum, & finit in feliciori tædio earundem, & appetitu creatoris, iuxta illud Pſal. Quid enim mihi eſt in cœlo? & a te quid volui ſuper terram? Mihi autem adhętere Deo bonum eſt. Hoc forte in præſſumpto verbo idem Pſalmiſta nobis perſuadere nititur: dicens, Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronunciabunt. quaſi dicat, Per omnia quæ in mundo caſura cernimus, ad te qui nunquā deficis, tendere debemus. Quæ vtique ſententia valde accommoda eſt ad propoſitum noſtrum. Cum enim, teſte Auguſtino, plura in ſacra ſcriptura commemorantur quæ nihil ſignificant, & tamen neceſſaria ſunt, propter ea quæ aliquid ſignificant, neceſſe eſt talibus ita vti, quamuis ſterilia ſunt, ſicut illa quæ fœcunda deuotione immediate in Deum mentem noſtram ſubtollunt: alioquin non recte ſcripturam legimus, in qua ſemper Spiritus ſanctus loqui credendus eſt. Sunt ergo arida, quo ad ſuperficiem litteræ: ſed grauida, quo ad ſpiritualem intelligentiam. Quæ autem ita aliena ſunt, vt nequaquam ſpiritualiter intelligi poſſunt, aut non expedit: omni tamen veneratione digna ſunt propter finem in quem ordinantur, qui eſt ſcire & diligere Deum. Et de hoc genere videtur eſſe ſupputatio annorum, quæ in ſacra hiſtoria diligentiſſime annotata continetur. De qua, vt idem Auguſtinus teſtatur, hoc certiſſime

tenendum eſt, quod tanta eſt diuina auctoritate roborata, vt omnino falſiſſimum ſit quicquid ab ea ita diſcrepat, vt cum ea omnino concordari non poſsit. Quæ cum ita ſint, mirũ valde videtur, cur ſanctæ ſcripturæ tractatores de hac materia in tantum ſunt diuerſi in pluribus locis vſque hodie, vt aut omnino aut vix nequeant concordari. Et redit illa antiqua & famoſa quæſtio de tranſlatione lxx interpretum, an potius ei ſtandum ſit in ſupputatione annorum, an textus Hebræorum, quem Moyſes ille maximus & primus legis promulgator edidit. Hic contriuerunt ſancti doctores ingenia ſua, & quilibet pro captu ſuo dixit quod ſenſit. Et quia periculoſum eſt de magiſtrorum eccleſiæ iudicare ſententijs, (vt dicit Hieronymus ſuper Danielẽ,) & nimis laborioſum eſt omnia retexere: ideo Beda poſt alios qui ſtudioſius in hac materia ſudarunt, elegit modum Oroſij, qui ſatis concorditer cum Hieronymo & Euſebio & alijs magis authenticis de his loquitur, & dicit eccleſiam hunc modum tenere, licet alios non reprehendat. Quare actum videtur, vt hæc ſupputatio magis vulgata ſit in libris plurimorum poſtea ſcribentium. Auguſtinus etiam in xv libro de ciuit. Dei multa de his tractat: ſed ſatis diſſentit a poſitione Bedæ, quia ſequebatur exemplaria quæ tunc magis vulgata fuerunt, vt etiã patet in homilijs ſuis, & maxime ſuper pſalmos. Poſitio autem Oroſij & Bedæ habet, quod a creatione mundi vſque ad natiuitatem Abrahæ fluxerunt anni iij^{m} clxxxiij, ſecundum ſeptuaginta. Hebræi minus habent, mccxxxvi, quia ſecundum Biblia correcta iuxta Hebraicam veritatem, ab Adam vſque ad natiuitatem Abrahæ ſunt anni tantum mdccccxlviij. Deinde ſatis concordant cum Hebræis ſeptuaginta interpretes vſque ad deſtructionem templi, quæ vocatur communiter tranſmigratio Babylonis. Sequentia tempora non habentur ex canonica ſcriptura, ſed ex alijs hiſtorijs tam Iudæorum, quam gentilium. Et iterũ ibi eſt diuerſitas, ſed non nimis magna. Simul igitur colligendo, ſecundum Bedam, a mundi creatione vſque ad Chriſti natiuitatem, veniunt anni v^{m} cxcix. & hic eſt modus eccleſiæ. Vnde verſus, Vnum tolle datum ad milia quinque ducentis, Naſcenti Domino Beda dat a protoplaſto. De vlteriori diſcuſsione huius quæſtionis vide, ſi placet, Auguſtinum vbi ſupra, & Hieronymũ, & alios locis ſuis. Hic autem, quia breuitati ſtudemus, prolixitas ipſa nobis vitãda eſt. Colligere namque diſpoſuimus, iuuante Domino, ex pluribus libris faſciculum quendam temporum a mundi creatione vſque ad præſens; in quo tam ſacrarum ſcripturarum, quam diuerſarum aliarum hiſtoriarum facta, tanquam in memoriali quodam compendioſe religabimus. Faciam proinde, iuxta ſententiam Flori, quod ſolent qui terrarum ſitus in breui quaſi tabella depingunt; ita totã humani generis imaginem, temporumq́; decurſus in pauculis folijs complectar. Nec mihi conſcius ſum aliquid me poſuiſſe quod non in fide dignis hiſtorijs habeatur, aut alijs libris eccleſiaſticorum doctorum; ſiue quod nunc ex eorum dictis aperte ſequatur. Vbi autem dubium fuerit, an ſic vel aliter, hoc ipſum etiam ita vt reperi, pari modo annotaui. Et ne ipſa ſuperficies hiſtoriæ deuotis tædioſa eſſet, perſæpe ſententias quaſdam floridiſſimas applicaui ex ſanctorum dictis, quæ deuotionem redolent pariter ac doctrinam. Autoritatem ergo dantes his qui ante nos laborauerunt, nos pro modulo noſtro in labores eorũ intrauimus, ſparſim hinc inde carpentes quod potuimus. Et vt ſciatur quo ordine eos ſecuti ſumus, primo totum tempus veteris Teſtamenti v^{m} clxix annorum in quinque ætates diſtinctum reperimus in quodam libello, qui Iſidoro aſcriptus videbatur, vbi multum artificialiter procedit, deducendo annos mundi vſq; ad tẽpora ſua, ſcilicet Heraclij, qui cœpit regnare circa annos Domini dcxij: ſed ſupputationem ſuam non ordinauit ſecundum AEram Chriſti, ſicut nec Oroſius. Et hunc ſequimur in duabus primis ætatibus, ſimiliter & in duabus ſequentibus, exceptis paucis. quia textus, ſecundum Hebraicam veritatem, a natiuitate Abrahæ vſque ad captiuitatem Babylonicam apud nos magis eſt correctus, & diligentius explanatus. & ideo ſequimur eum: parum tamẽ refert. In quinta ætate maiorem laborem habuimus, propter nimiam diuerſitatem hiſtoriarum. & veniam precor, quia iam vnum, iam alium, prout melius putaui, ſecutus ſum. An autem debite ſingulos annos ſupputaui, lectori iudicium committo. Lineam autem Aſſyriorum & Romanorum & aliorum ex diuerſis hiſtoriis laborioſe ſatis coaptaui: rogans, vt ſi cui tranſcribere placuerit, diligenter obſeruet ſpacia & numerum correſpondentem, ne longius aut ſtrictius ponat, quam exemplar habet. alioquin & labor peribit, & fructum non reportabit. eritque opus eo mendoſius, quo compendioſius, niſi hoc ſtudeat diligenter obſeruare. Si autem debite, quod facile arbitramur, hæc incorporauerit, non modicam ei præbebit illuminationem ad intelligendam ſacram ſcripturam & libros Auguſtini & Hieronymi, & Oroſij, & aliorum, &c. ſi vera ſunt quæ in pluribus libellis ſcripta reperimus. Porro in ſexta ætate ſequimur Chronicam Martini, & Vincentij, qui compendioſe procedunt vſque ad tempora ſua. Poſt eos per annos fere cc, ſequor notabilem librum quendam, cuius auctorem neſcio, qui pene vſq; ad tem-

pora ſua extenditur. Quæ autem depoſt acta ſunt memoria digna, ſicut audiuimus & vidimus, fideliter prioribus ſuppoſuimus. Quæ omnia in ſequentibus ſumma breuitate patebunt. Modus autē procedendi planiſsimus eſt, & groſsitudini ruſticanæ adeo amicus, vt in pariete quidem depingi poſsit, eo quod ilico ſine omni difficultate intuentibus ſe offerat. Depinxi igitur in medio foly circulos cum nominibus perſonarum debitis pro quolibet tempore, & infra & ſupra lineas duas: quarũ ſuperior cum numero ſuo deſcendit ab Adam vſque ad Chriſtum, iuxta ſeriem prædictorum, ſignificans, vt quicquid ex aduerſo illius numeri ſcriptum ſiue ſuperius ſiue inferius, etiam circa illa tempora factum veriſimiliter credatur. Secunda linea, id eſt inferior, retrorſum aſcendit a Chriſti natiuitate vſque ad mundi creationem; vt eadem facilitate vnico numero inſpecto, ſciatur quot annis hoc aut illud factum ſit ante Chriſti natiuitatem. Quod ideo ſic ordinauimus, quia hæc AEra magis ſolennis eſt apud nos, & citius ſolet requiri. Poſt Chriſtũ ſimul ambæ deſcendunt ad tempora noſtra paulatim creſcendo: ita vt ſuperior ſemper oſtendat ætatem mundi, & inferior ætatem Chriſti. quod planiſsime patebit locis ſuis. Et quia ex multis libris mendoſe ſcriptis modum hunc non leui labore ad lineam veritatis correximus, obſecramus pro Chriſto lectorem ne inciuiliter manum ad corrigendum hanc annorum ſupputationem apponat, niſi prius toto opere perſpecto. Quod non ideo dicimus, quaſi nullibi errauerimus, ſed ad auiſandum de nimia diuerſitate doctorum in hac materia. & frequenter poſitio vnius eſt inuolutio alterius. Vbi autem errorem inuenit, clementer ignoſcat, & corrigat ex prædictis quos ſequimur. Facile enim in numeris erratur, & ſæpe negligenter deſcribuntur, & negligentius emendantur, vt dicit Auguſtinus xv libro de ciuitate Dei.

FINIT PROLOGVS.

De numero qui in ſequentibus per	i.	x.	c.	m.
litteras exprimitur, hæc conſidera:	ij.	xx.	cc.	ij^{m}
	iij.	xxx.	ccc.	iij^{m}
I monos; v quinque; x denos; duo xx vigenos.	iiij.	xl.	cccc.	iiij^{m}
XL duplat idem; triplicat lx; l quoque ſola	v.	l.	d.	v^{m}
Quinquaginta facit: ſed nonaginta dat xc.	vi.	lx.	dc.	vi^{m}
C dat centenos: ſed quingentos tibi dat d.	vij.	lxx.	dcc.	vij^{m}
DC ſexcentos; M mille; C ſi præit, aufert	viij.	lxxx.	dccc.	viij^{m}
Centum. ſic numerum debes conſcribere totum.	ix.	xc.	dcccc.	ix^{m}
	&c.		vel, cm.	&c.

FASCICVLVS TEMPORVM
OMNES ANTIQVORVM
CHRONICAS COMPLECTENS,
INCIPIT FELICITER.

Dies prim°
In quo Deus fecit lucem, & diuiſit lucem a tenebris.

Dies ſecūd.
In quo fecit Deus firmamentum, & diuiſit aquas ab aquis.

Dies terti°
In quo cōgregauit Deus aquas in vnū locum, & apparuit arida.

Dies quart.
In quo fecit De° ſolē & lunā & ſtellas, & poſuit eas in firmamento, &c.

Dies quint.
In quo fecit Deus piſces & volucres, & cetegrādia ex aqua.

Dies ſextus
In quo fecit Deus beſtias & hominem.

Dies ſept.
In quo requieuit De° ab vniuerſo opereq; patrarat.

IN principio creauit Deus cœlū & terrā. Dicit beatus Auguſtinus ſuper Gen. quod maior eſt huius ſcripturæ auctoritas, quā omnis humani ingenij perſpicacitas. Et quia de tēpore hic principaliter intendimus, principiū tēporis breuiter tangere placuit. Vnde eſt aduertendū ſecūdū doctores, ꝙ quatuor coæquæua in principio creata ſunt a Deo ex nihilo, in quo relucet creatoris ſumma potentia. Hęc autē ſunt, cœlū empyreū, angelica natura, materia quatuor elementorū, & tēpus. Et hoc vocant opus creationis, quod factū fuit ante omnē diem. Poſt ſequitur opus diſtinctionis, in quo relucet ſumma creatoris ſapientia: quod factū fuit in trib. dieb. primis. Deinde ſequitur opus ornatus, in quo relucet ſumma creatoris bonitas: quod factū fuit in tribus dieb. ſequentibus, vt patet clare Gen. i. Septima autē die requieuit ab omni opere quod patrarat, nō qua-*

Anno mundi I.

vixit an. dccccxxx: & genuit xxxij filios, & totidē filias.

Vm CXCIX

Adam vir ſanctus cunctis diebus vitę ſuæ, prophetię ſpiritu claruit: pœnitentiā magnā ac diuturnā fecit: filijs ſuis præcepta iuſtitiæ dedit, præcipiens vt a conſortio Cain ac filiorū eius omnino abſtinerent, nec cum eis matrimonia iungerent. Hic primus noſter parens vno peccato a paradiſo nos expulit: ſed ſancta conuerſatione ſua ac pœnitentia exemplum nobis dedit ad regni cœleſtis gaudia remeandi. qui autem hoc non ſequitur, de primo iuſte conqueri non poterit.

ANNO primo mundi, die ſexta formauit Deus Adam in agro Damaſceno, & Euam de coſta eius; collocans eos in paradiſo, vt operarentur, & cuſtodirent illum: præcepitq; eis ne de fructu ligni guſtarent, ſub pœna mortis. Eodem die cū peccaſſent, ſtatim eiecit eos de paradiſo in terrā maledictionis, vt in ſudore & ærumna viuerent, donec morerentur, &c. vt patet Gen. 1.

Humanū genus ideo Deus ex vno homine inſtituit, vt commendaret quam ei grata ſit in plurib. vnitas. quæ conſideratio multū electis prodeſt, ſanctis angelis in æterna pace ſociandis. Verū tanta immanitate peccandi defecerunt homines, vt tutius atq; pacatius inter ſe beſtiæ viuerent. Neque enim vnquam inter ſe leones, aut inter ſe dracones, qualia homines bella geſſerunt. Vinculum concordiæ diligit Deus. Hæc Auguſt. lib. xij de ciuitate Dei.

Delbora
Soror
Abel
Dei
Cain †
Calmana.
Soror & vxor mundi.

Ciuitas terrena ab homicida Cain incepit vſque ad homicidam Lamech.

•ſi operando laſſus; ſed nouam creaturam facere ceſſauit, cuius materia vel ſimilitudo non præceſſerit. Quod autem dicitur Ioan. v, *Pater meus vſq; modo operatur; & ego operor*, intelligitur de continua vniuerſæ creaturæ adminiſtratione: quia quod condidit, continere & gubernare non ceſſat. & in hoc relucet creatoris ſumma perfectio, quia ſibi ſoli ſufficit, nec eget creaturis: ſed potius econtra, quia virtus creatoris eſt cauſa ſubſiſtendi omni creaturæ. & hoc eſt quod ſeptima dies veſperam non habet. De his plenius vide Magiſtrum ſecundo ſententiarum, & doctores deſuper copioſe ſcribentes. Porro ſequens tempus licet Deum nobis oſtendat, quo ad hæc quatuor prædicta, ſcilicet ſummam potentiam, ſapientiam, bonitatem, & per conſequens ſummam perfectionē: tamen ſpecialius oſtendunt diuinam miſericordiam & iuſtitiam, iuxta illud Pſalmi, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*. Et iterum, *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas*. Miſericordia tamen ſceptrum tenet quandiu viatores ſumus: quæ nulli petenti veniam negat.

Æras plurimas diuerſorum regum, gentium, aut operum magnificorum, aut perſonarum ſublimium, hinc inde annotaui. quibus vtuntur aſtronomi in ſuis calculationibus ab Adam vſq; Alphontium. Et nota, quod *Æra* eſt tempus famoſum alicuius gentis vel ſectæ, incipiens ab aliquo effectu qui eſt nobilis bonitatis vel malitiæ. & vulgariter poteſt dici *Datum*, iuxta quod publicæ conſcriptiones fiunt. Vnde & ſanctus Leo huius nominis primus, frequenter hoc termino, *Æra*, vtitur in epiſtolis ſuis.

Hiſtoria (vt Cicero dicit) eſt teſtis temporum, lux veritatis, magiſtra vitæ, nuntia vetuſtatis. Vtiliſſimum ergo eſt, hiſtorias plures noſſe, atque in his verſari, vt aliorum exemplo vtilia ſequi, noxiaque vitare poſſimus.

CXXX. CCCCXXXV. DCXXV.

Seth vixit annis dcccc xij.

Enos vixit annis dcccc v.

Cainā vixit annis dcccc x.

Anno ante Chriſti natiuitatē IIIIm DLXXIIII. IIIIm DCLXXIIII. Vm LXIX.

Iſte Seth natus eſt cxxx anno Adę: quorum Moyſes prætermiſit c, quib. luxit Abel in valle plorationis prope Ebrō. Ipſe etiā ꝓ oleo miſericordiæ impetrādo paradiſum adijt.

Iſte Enos cœpit inuocare nomen Domini. forte aliqua verba deprecatoria inuenit, aut imagines fecit pro colendo Deo, ſicut modo fit in eccleſia.

•Iſte Abel primus martyr eccleſiam inchoauit, quia in gratia mortu' fuit. Si enim ab Adā inchoata fuiſſet, nō foret cōtinuata. Hic (ſecundum Auguſt.) ciuitatem Dei condidit, cuius primus ciuis fuit. Et quia iuſtus fuerat, Deus eius oblationē acceptauit.

Enoch — Irath — Manaheel — Matuſalem.

In hoc Enoch Cain ſuā dedicauit ciuitatē; licet vix iiij viros ſcriptura dicat tunc fuiſſe: quia non omnes numerauit qui tunc eſſe poterant, ſed illos tantum nominare neceſſe putauit, quos ſuſcepti operis ratio poſtulauit.

† Iſte Cain ſceleratus primo ciuitatē condidit terrenā, in quā ſuos poſuit propter timorem, eo q, rapinas & violentiā exercebat. vnde ſuſpicabatur ſibi talia reddenda qualia faciebat. ideo in tuto ſe recepit. Hic fratrē ſuum Abel propter inuidiā occidit: & punitus a Domino vagus, &c. a Lamech occiditur.

Auguſtin' xiiij lib. de ciuitate Dei, Fecerūt itaq; ciuitates duas amores duo: terrenam ſcilicet amor ſui, vſq; ad contemptum Dei: cœleſtē vero, amor Dei vſque ad contemptū ſui. Deniq; illa in ſeipſa; hæc in Domino gloriatur. Illa quærit ab hominib. gloriā: huic autē Deus cōſcientiæ teſtis maxima eſt gloria. Ad illā pertinet Cain, qui primo natus eſt, & ciuitatē condidit: ad iſtam pertinet Abel, qui ſecundo natus eſt, & tanquam peregrinus hic conuerſatus: quia gratia prædeſtinatus, ciuis ſurſum erat.

Prima ætas:

Mundi ætates ſimilitudinarie accipiuntur ſecundũ ætates hominis, & a diuerſis diuerſimode aſſignantur: rationib. multis aſtruuntur, quare ſic vel ſic conuenientius inchoent vel terminent: de quib. nihil ad pręſens. ſed quantũ nunc ſufficit, eſt aduertendũ, quod ſex ſunt ætates mũdi. quarũ prima incipit a mundi creatione, & durat vſq; ad diluuiũ: & habet, ſecũdum Hebraicã veritatẽ, annos mdclvi. Secundũ lxx interpretes (ſicut Iſidorus ponit, & alij quãplures, quos hic ſequimur) habet annos ij^m ccxlij. & ſic differunt in annis dlxxxvi: quos Hebræi minus habent in hac ætate. & iuxta hunc computũ Matuſalẽ mortuus eſt ante diluuiũ: eodẽ tamen anno quo diluuiũ fuit. Secunda ætas incipit a diluuio, & durat vſq; ad natiuitatẽ Abrahæ, & habuit ſecundũ Hebræos annos ccxcij: ſecundũ lxx, dcccxlij. & ſic differunt in annis dcl: quos iterũ Hebræi minus habẽt. Quæ autẽ ſit ratio tantæ diuerſitatis, inuenire nõ potui. Tertia ætas incipit a natiuitate Abrahæ, & durat vſq; ad initium regni Dauid, habens ſecundũ Hebræos annos dcccxli: ſecundũ lxx, dcccxl. Quarta ætas incipit a principio regni Dauid, & durat vſq; ad tranſmigrationem Babylonis: & habet annos cccclxxxiiij, ſecundũ Hebræos: ſed ſecundũ lxx, cccclxxxv. Quinta ætas incipit a tranſmigratione Babylonis, ſcilicet quãdo Hieruſalẽ deſtructa fuit, & templũ in ea incenſum: & durauit vſq; ad benedictã natiuitatẽ Chriſti, habens annos ſecundũ hunc modũ prętactum quẽ hic ſequimur, dxc. & ſicut pręd ictũ eſt, grandis eſt altercatio de ſupputatione annorum huius ætatis. diuerſi diuerſimode computant: ſed nõ minus multũ differunt inter ſe. Eligat quiuis quod ſibi placuerit: quod nobis viſum fuit, poſuimus. Sexta ætas incipit a Chriſti natiuitate, & durat vſq; ad finem mundi, cuius terminum ſolus Deus nouit. & hæc dicitur ſenectus ſiue hora vltima. Adam moritur, ſepeliturque in Ebron.

Anno mundi	DCCXCV.	DCCCCLXX.	MCXXII.

Malaleel vixit an. dcccxcv.

Iareth vixit annis dcccclxij.

Enoch annis ccclxv.

IIII^m CCCIIII. IIII^m CCXXIX. IIII^m LXXVII.

Curioſitas.

Nota, q. omnes artes vel ſcientię ſeculares, liberales ſiue mechanicæ, vel phyſicæ, humanæ curioſitati deſeruientes, a filijs Lamech leguntur inuẽtæ. & ſic filij adulterini primũ ſubtiliores alijs fuerunt. Et quia timebant futurũ periculũ diluuij & ignis, ideo Tubal eaſdem artes in duabus columnis ſculpſit, vna, lateria; & alia, marmorea.

Ada

Iahel

Satis Lamech ab iſtis vxoribus afflictus fuit: quia per quæ quis peccat, per hæc & punitur.

Bigamia. Lamech

Tubal

Iſte Lamech primus contra naturam & mores bigamiam inſtituit, adulterium committendo. Ipſe etiam Cain occidit, non tamen voluntarie.

Sella

Tubal cain

Noema.

Iſte Enoch iuſtus placuit Deo, & propter nimiã ſanctitatẽ ſuã trãſtulit eũ Dominus in paradiſum, vbi cum Helia viuit in magna corporis & ſpiritus trãquillitate, vſq; ad Antichriſti aduẽtũ. Tunc enim exibũt ꝑpter cõfortationẽ electorũ, & martyrio coronabuntur. Enoch ſcripta reliquit.

Iſte Iahel portatoria paſtorũ primus inſtituit, & tentoria fecit.

Concupiſcentia aurium.

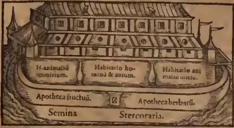
Iſte Tubal pater canentium in citharis & organis, & muſicæ artis inuentor. proportiones quoq; ſonorũ ex malleorũ ſonitu perpendit. *Concupiſcentia oculorũ.*

Iſte Tubalcain fuit primus malleator & faber in cuncta opera æris & ferri, & inuentor artis ſculpturæ.

Concupiſcentia carnis.

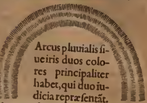
Iſta Noema inuenit artem variæ diuerſæque texturæ: lanam & linum in fila traxit, & pannum texuit, propter leuitatem. nam antea pellibus beſtiarum pro veſtibus vtebantur.

Nota(ſecundum doctores) debitã pœnã hoc tempore mũdo inflictã. Quia enim luxuria abũdauit, quæ corpora polluit, ideo per aquã terra lota & mũdata fuit: in fine autem mundi, quia cupiditas abundabit, per ignẽ exuretur. Aurum enim & argentum igne purgari ſolent.

Arca Noe habuit in longitudine c c c cubitos: in latitudine, l cubitos: & in altitudine, x x x: & in ſummitate, i cubitum. Geneſis v i.

Hoc ſignũ fœderis quod do inter me & vos, & ad omnẽ animã. Geneſ. ix.

Arcus pluuialis ſiue iris duos colores principaliter habet, qui duo iudicia repræſentãt. Aqueus diluuium præteritum figurat, ne amplius timeatur. Igneꝰ, futurum iudiciũ ſignificat per ignem, vt certitudinaliter expectetur.

Ionichꝰ filius Noe.

MCCLXXXVII. MCCCCLIIII. II^{M} CCXLII.

Matuſalẽ vixit annis dcccclxix.

Lamech vixit annis dcclxxvij.

Tempus diluuij.

II^{M} DCCCLVII. III^{M} DCXLV. III^{M} DCCCXII.

Hic incipit ſecunda ætas mundi, durans vſque ad Abraham: & habet annos dcccxlij.

Anno vitæ Noæ DC tactum eſt diluuiũ

Noe vixit annis dcccccl.

Hic Matuſalem ſeniſſimus (quo ad multitudinẽ annorum) omniũ quos ſcriptura cõmemorat. Cũ enim D annos haberet, dixit ei Dominus, *Ædifica domũ ſi vis: quoniã adhuc* D *annis viues.* Reſpõdit, *Propter tantillũ tẽporis non ædificabo domum:* & ſub arboribus & circa vepres dormiuit, vt prius cõſueuerat.

Iſte Lamech cũ iam ſenuiſſet, & caligaſſent oculi eius, a puero ducebatur: qui putans quod ferã vidiſſet, indicauit ei vt ſagittaret: & ſic ipſum Cain trãsfixit. Vnde ob hoc puerũ verberibus adeo afflixit, vt etiam moreretur.

Noe vir iuſtus gratiam inuenit corã Domino. Cum enim iam eſſet annorum D, genuit Sem, Cham & Iapheth. Arcã de mandato Domini ædificare cœpit, eamq; in c annis perfecit. Centeſimo ergo anno iam arca completa, iterũ Dominus apparuit ei, mandans vt cũ vxore ſua & filijs, eorumq; vxorib. arcam intraret, & cũ animalibus: & ſtatim diluuium inundauit, ſtetitq; aqua uper altiſſimos montes cubitis xv. Gen. vij. Et nota, quod eodem die dominico in Maio, in quo ingreſſus fuit, anno reuoluto, cum vniuerſis quę ibi erant egreſſus eſt. Poſt diluuiũ accidit ipſi Noę illa famoſa ebrietas: cuius occaſione ipſe filijs, ſcilicet Sem & Iapheth, pro honore paterno & honeſta verecundia benedixit: filio vero ſuo Cham pro irriſione & irreuerentia maledixit. Et hic (ſecundũ Auguſt.) fit prima mentio de ſeruitute, & per oppoſitũ de nobilitate. Nec putandum eſt, quod omnes de Cham deſcendentes fuerint ignobiles & impotentes, cum ipſi cœperunt primo eſſe potentes ſuper terrã, vt patet de Nemroth, & regibus Chanaan, & Afrorum, &c. Nec omnes de Sem & Iapheth fuerũt virtuoſi ſiue nobiles aut potenres, cũ pene omnes in idololatrię crimen ceciderunt, & ab alijs oppreſſi ſæpe fue-*

Ab iſto Chus Æthiopes perhibẽtur progeniti.

Chus

Saba — ab hoc Sabæi, id eſt Arabes.

Eiula — ab hoc Getuli in remotioribus Africę partib. eremo cohærentes.

Sabathaca

Ab iſto Meſraim Ægyptij ſunt exorti.

Meſraim

Nemroth — Iſte Nemroth gigás x cubitorum, cœpit eſſe potens in terra. & erat robuſtus venator corã Dño. Hic miſerabile vitiũ libidinis dominãdi per tyrannidem inchoauit: quo deinceps vſq; hodie mũdus adeo eſt contritus, vt dici nõ poſſit. Fuit autẽ principiũ regni eius Babylon & Arath, & Archat, & Calãne in terra Sennaar.

Regma — Iſti nomina perdiderunt.

Saba

Dadan

Ab hoc Sabæi.

Sabatha — i. Æthiopes occidẽtal. i. Sabatheni.

Cham Africã obtinet

xxx genetões.

Chanaam — Ab iſto progeniti ſunt, Afri, & Phœnices, & Chananæorũ gentes.

Sidon	Arathæus
Hetæus	Cinæus
Amorrę'	Samarites
Gergeſæ'	Amathæ'
Iebuſæus	Aradius
Heuæus: oẽs populi noti.	

Futh — ab iſto Libyes dicũtur exorti. vnde & Mauritanus fluuius vſq; in præſens Futh dicitur, omneſque circa eum regiones Futhenſes.

Iſte Cham videns verenda patris, nũciauit fratrib. deridens eũ: ob quod maledictus fuit ab ipſo, horrendum exemplum præbens omnibus deriſoribus.

Anno mundi

Sem vixit annis dc.

Iſte Sem biennio poſt diluuium genuit Arphaxat, & fertur fuiſſe Melchiſedech, qui primus poſt diluuium condidit vrbem Salem; ipſa eſt Hieruſalem. & ab eo deſcenderunt generationes xxvij.

Aſcham poſſidet.

Pro intellectu horum eſt aduertendũ, quod veriſſime de iſtis tribus filijs Noe lxxij gentes ptocteatæ ſunt, vt patet Gen. x. Vnde ad deſignandũ myſteriũ hoc, Dominus Ieſus lxxij diſcipulos miſit ante faciẽ ſuã, vt dicitur Lucę x. De hac materia diligenter tractat Auguſt. xvi de ciuit. Dei, & inter cætera dicit, quod plures alij nati ſunt, qui ptopterea non ſunt commemorati, quia gentib. alijs naſcendo anteceſſerunt: ipſi autẽ gentes facere nequiuerunt. Harũ autẽ gentiũ vocabula partim manſerũt, ita, vt hodie quoq; appareat vnde fuerint deriuata; ſicut ex Aſſur Aſſyrij, & ex Heber Hebræi: partim temporis vetuſtate mutata ſunt, ita, vt vix homines doctiſſimi antiquas perſcrutantes hiſtorias, nec omniũ, ſed aliquarũ ex iſtis origines gentiũ reperire potuerunt: & ſi omnia cõſiderentur, plura mutata, quam manentia nomina apparent.

Iſte Iaphet a patre benedictus eſt, propter ingenuam nobilitatem, dilatationemq; ei imprecabatur. & ab eo deſcenderunt generationes xv.

Iaphet Europã habet.

Hos vij filios habuit Iaphet; & vij generationes fecerunt.

Gomar — Ab iſto deſcenderunt Galatæ, & poſt Gallici. ediditque generationes iij.

Magog — Ab iſto Scythæ & Gothi traxerunt originẽ, ſecundũ Hieronymum.

Aſſenes — Ab iſto Sarmatę venerũt, quos Græci Regios vocant.

Riphat — Ab hoc Peſtagones.

Togorma — Ab iſto Phryges.

runt: ſed hæc maledictio & benedictio vitia & virtutes reſpicit, propter quæ vel quas homo veracirer dicitur nobilis vel ignobilis. Habuerunt tamen quædam ſpecialia priuilegia a Deo, propter merita patris ac benedictionem.

Ex iſtis tribus filijs Noe, ſcilicet Sem, Cham, Iaphet, ipſo adhuc viuente, iuxta Philonis hiſtoriam, xxiiij^m & c virorum nati ſunt, extra mulieres & paruulos, habentes ſuper ſe tres principes, videlicet Nemroth, Iectan, & Suphene.

Ab hoc Aram progeniti ſunt Syri, quorum metropolis Damaſcus. Vnde & in Hebræo Syria dicitur Aram.

Hus — Iſte Trachonitidis & Damaſci principatum tenuit. Vnde & Iob fuit de terra Hus.

Ludim · Anamin · Laabim

genuit hos ſex filios

Neptuim · Phetruſim · Celluim

De his egreſſi ſũt Philiſtijm, & Capturim. alij ignoti ſunt nobis.

Aram — hos iiij genuit: Hus · Hul · Mes · Gether

Lud — Ab hoc ſunt Lydi.

Iſti iiij fuerunt filij Sem, fratres Arphaxat.

Aſſur — Iſte Aſſur quia nolebat rebellare cõtra Deũ in ædificatione turris Babel cũ Nẽroth, ideo fugit de terra Sennaar ad aliã regionẽ lõginquam prius non habitatã, quę ex eius nomine vocatur Aſſyria: & ædificauit ciuitatem, quæ poſtea vocata eſt Niniue; quæ fuit metropolis totius regni. Iſte populus ſemper crudelitatis infamiam habuit.

Elam — Ab hoc Elamitæ principes Perſidis.

II^m CCXLIIII. — II^m CCCLXXIX.

Arphaxat vixit an. cccxxxviij

Sale vixit annis cccxxxiij

Anno ante Christi natiuitatem — II^m DCCCXX. — II^m DCCCLV.

Ionich' obtinuit terrã Etham.

Iſte Ionichus fuit filius Noe, de quo Moyſes tacet: ſapiens. primo poſt diluuium Aſtronomiam inuenit, & quædam futura præuidit, & maxime de ortu quatuor regnorum, & eorum occaſu. Cumque pater dediſſet ei munera, iuit in terram Etham, & habitauit ibi gentem conſtituens. Hic fertur conſilium dediſſe Nemroth, quomodo regnare poſſet.

Auguſt. lib. xvi de ciuit. Dei dicit, Poſt benedictionẽ filiorũ Noe vſq; ad Abrahã nulla fit mentio aliquorũ iuſtorũ. nec eos tamẽ defuiſſe crediderim: ſed ſi omnes commemorarentur, nimis longũ fieret, & eſſet hæc magis hiſtorica diligentia, quã prophetica prouidentia.

Madai — Ab iſto Medi veniſſe putãtur, ſemper potentiſſimi.

Iauan — Ab hoc Iones (qui & Grçci) pgeniti ſunt. vnde & mare Ionium dictum eſt.

iiij generationes fac.

Thubal — Ab hoc Iberi (qui & Hiſpani) licet quidam ex eo & Italos ſuſpicãtur.

Moſoch — Ab hoc Cappadoces. vnde & vrbs apud eos Mazecab dicitur.

Thiras — Ab illo Thraces vel Thiraces.

Eliſa — Ab hoc Elyſij, & poſt Æoles.

Tarſis — Ab hoc Cilices, vbi eſt ciuitas Tarſus.

Cethim — Ab hoc Cethæi, id eſt Cyprij.

Dodanim — Ab hoc Rhodij.

Nemroth princeps de Cham.

Iectan frater Phaleg de Sem.

Suphene princeps de Iapheth.

Turris Babel.

De malitia huius Nemroth pleni ſunt libri. Forte diuino iudicio actum eſt, vt Nero in eius vocabulo plane ſe offerat, qui ſimilem infamiā habuit. Nam poſt confuſionem linguarū ad Perſas abijt, & eos ignem docuit colere, Babylone relicta filio ſuo Belo qui ei ſucceſſit. & ſic deinceps poſteritas eius, regnū illud obtinuit vſq; ad quartam chiliadē, ſecundū Methodiū. Sed Auguſt. dicit eū fugatū inde: & quod filij Aſſur illud regnū obtinuerunt, & tenuerunt vſq; ad annos mccccv. Iſti tres principes cum populis ſuis conuenerunt in campum Sennaar, formidantes diluuium iterum poſſe inundare; dixeruntque, Ædificemus turrim, cuius altitudo pertingat vſque ad cœlum. Gen. xi. Videns autem Deus ſtultitiam illorum, miraculoſe in pœnam peccati confudit linguas eorum: & ſic diſperſi ſunt per totum mundum.

Ab iſto Heber Hebræi nominati ſunt. Nam in domo illius in diuiſione linguarum ſola Hebræa lingua remanſiſſe deſcribitur, quæ ante humana dicebatur: qua omnes communiter vtebantur.

Anno mundi	II^{m} D I X.	II^{m} D C X L I I I.

Linea Chriſti — Heber vixit an. ccccxliij — Hic (ſecundum Hebræos) dicitur ſpiritum prophetiæ habuiſſe. Et habuit duos filios, ſcilicet Iectan, & Phaleg. — Phaleg vixit an. ccxxxix.

II^{m} D C X C.	II^{m} D L V I.

Iſte Iectan exemplo Nemroth accepit principatum ſuper filios Sē. Et habuit filios xiij, qui omnes fecerūt generationes principales. Sed populi iſti (ſecūdū Hieronymū) non ſunt nobis noti, vel propter terrarum longinquitatem, vel propter mutationes populorum & nominū, vel contriti guerris & ſubuerſionib. vel alijs de cauſis.

Iectā.

Elmodad	Deda
Saleph	Hebal
Aſarmoth	Abimael
Iare	Saba
Adhuram	Iophir
Iazal	Eiula
Iohab populi ignoti.	

Iſte Phaleg filius Heber, ſic dictus eſt, quia in diebus eius facta fuit confuſio linguarū, quaſi ipſe diuiſus ſit ab alijs: quia in domo ſua permāſit lingua priſtina. Vnde (ſecundum Auguſtinū) in hoc non paruum iuſtitiæ veſtigiū apparuit, quod iſta domus libera fuit ab hac pœna: quaſi non fuerit particeps in culpa. Et nota (ſecundum eundem) quod numerus linguarum fuit ſecundum numerum generationum lxx. Auctus autem eſt numerus gentium multo amplius quam linguarum. Nam in vna lingua plurimas gentes nouimus. Nobilitas circa hæc tempora fertur introducta. Et nota, quod pluribus de cauſis inſtituta fuit. Prima fuit neceſſitatis. Creſcente enim humano genere, cum homines ad malum proni eſſent, oportuit prohibere inſultus prauorum aduerſus bonos: & ideo eligebatur aliquis vir bonus, iuſtior cæteris atque prudentior, qui communitati præſideret, virtuoſos promoueret, mediocres defenderet, & malos coerceret. Hinc dictus eſt nobilis, quaſi virtute præ alijs notabilis. Vnde Hieronymus, Nil aliud video in nobilitate appetendum; niſi quod nobiles quadam neceſſitate conſtringantur, ne ab anti- *

¶ Hoc regnum Scytharũ licet ſit vetuſtiſſimum: tamen quia barbarorũ eſt, inter principalia regna minime computatur. Vnde propter illius populi ineptitudinẽ ſiue groſſitiẽ, regio illa ſemper dicta eſt barbarica. & eſt magna valde: qa a Mæotidis paludib. incipiens inter Danubiũ & Oceanũ ſeptentrionalẽ, vſq; ad Germaniã porrigitur. Et eſt prima pars Europæ; in qua primum regnauit Tanaus de ſtirpe Iaphet. Gothi (i. Vngari) ſunt de his, & Dani, &c.

Scytharũ

regnum oritur prope Danubiũ.

Amazonũ

ſiue Maſſagetarũ regnum oritur, i. fœminarũ inter Scythas & Albanos verſus ſeptentrionẽ. De Scythis trahũt originẽ.

Æra principalis Euſebij & gentilium. qui antiquiora tẽpora cõmemorant, hic inchoant communiter. Hoc regnũ pene nunquam pacatum fuit.

Hic oritur Ægyptiorũ regnũ, quod diuerſis altercationibus crebro mutatũ ſertur. & ſæpe fit mentio de his in ſacra ſcriptura. Et durauit vſq; ad Auguſtum.

Sores

Hic oritur regnũ Aſſyriorum.

Belus 1 rex Aſſyriorũ annis lxv.

Iſte Belus ſuit primus rex Aſſyriorũ: & dicitur a quibuſdã Saturnus, qui in obſcuro regnaſſe perhibetur: quia paruum habuit dominium. Et iſte fuit primus quem error populi deum fuiſſe putauit. Vnde diuerſæ gentes diuerſimode eum nominant, ſcilicet Bel, Baal, Baalim, Beelphegor, Beelzebub, &c. Et ſtetit hic enormis error in genere humano vltra ij^m annorum.

II^m DCCLXXIII. II^m DCCCCV.

Reu vel Ragau annis cccij.

Saruch vixit an. ccxxx.

Anno ante Chriſti natiuitatem II^m CCXCIIII. II^m CCCXXVI.

* quorum probitate degenerent. Secunda cauſa fuit dyſcolia plebium, quæ rectum iudiciumq; ignorabãt: licet tamen inter ſe pacate viuerent. Nam adeo hebetes fuerunt, quod nihil magis impendere potuerunt, niſi quod vulgari opinione celebrabant. Vnde expediebat pro earum pace conſeruanda, vt ex natalibus nobilium principes haberent. Tertia cauſa proceſſit ex aliqua fortitudine ſingulari. Nonnunquam enim cõmunitates grauatæ ob incurſus hoſtiles tale edictũ ſanciuerũt, vt quicunq; patriã a talib. liberaret, ius nobilitatis pro ſe & hæredibus ſuis perpetuo obtineret. Hoc modo quam plures nobilitati leguntur. Quarta cauſa ex abundantia diuitiarum ſumitur. Aliquando enim populares nimia penuria victualiũ attenuati, tradiderunt ſe & ſua alicui diuiti, vt hoc pacto malum inopiæ temperarent, & eum deinceps velut nobilem & dominũ recognoſcerent. Inueniuntur etiã quædam nobilitates per diuinũ oraculum inſtitutæ, licet paucæ: quarũ aliquę permanſerunt, vt in Dauid: aliquæ cito defecerunt, vt in Saul & Ieroboã, & quibuſdam alijs. Plurimæ quoq; leguntur nobilitates per violentiam & tyrannidem introductæ: quarũ ſimiliter aliquæ cito deſtructæ & penitus deletæ fuerunt; aliquę ſtabiles permanſerũt. Et nota, quod ſecundum veteres hiſtorias raro aut nunquam in paganiſmo nobilium ſtirpes perpetuatę fuerũt, propter tyrannidem & ſuperbiam. Multæ etiam apud Chriſtianos propter eandem cauſam deletæ ſunt, ſecundum illud Eccleſ. x, *Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Dominus, & ſedere fecit mites pro eis.* Item nota, quod nemo vnquam nobilitatem odio habuit: quia eſt bonũ per ſe appetibile, ſicut virtus aut religio. Sed multi ſancti eam fugerũt ob grande periculũ quod in ea latet, propter difficultatem maximam ipſi annexã. Hoc ſatis in ſancto propheta Dauid apparuit, quem ipſemet Deus tam peculialiter elegit. Relinquitur ergo, quod vix pauciſſimi ad tantam ſublimitatem idonei fuerunt.

Sicyoniorum regnũ hic oritur.

Ægialeus.

Iſte Ægialeus fuit primus rex Sicyoniorum. Nota, ſicut dicit Auguſt. xviij de ciuit. Dei: Regnum Sicyoniorum admodum paruum erat, de quo doctiſſimus Varro velut antiquo tẽpore exorſus eſt. peruenit tandem ad Athenienſes; deinde ad Latinos; deinde ad Romanos.

Huic ſucceſſit Europs ſecundus rex Sicyoniorum, & durauit vſq; ad tempora Heli ſacerdotis & iudicis Iſrael.

Bactrianorũ regnũ hic oritur.

Zoroaſtes.

Iſte Zoroaſtes dicitur fuiſſe Cham filius Noæ. Hic (ſecundũ Auguſt.) dicitur riſiſſe quando natus eſt. nec aliquid boni mõſtruoſus ille riſus por-

Reges Aſſyriorum.

Ninus II rex, monarcha primus, regnauit annis liiij.

tendebat, cum omnibus commune ſit flendo hunc mundum intrare. Artem namque magicam inuenit. & a Nino in bello ſuperatus eſt, qui eius libros combuſſit.

Auguſtinus, Inter plurima regna terrarum, in quibus terrenæ vtilitatis vel cupiditatis eſt diuiſa ſocietas, quam huius mundi ciuitatem vniuerſali vocabulo nuncupamus, duo regna cernimus longe proueniſſe clariora: Aſſyriorum primum: deinde Romanorum; vt temporibus, ita & locis inter ſe ordinata atque diſtincta. Illud prius in Oriente; hoc poſtea in Occidente ſurrexit. In fine illius, initium fuit huius. Regna cætera cæteroſque reges velut appendices dixerim.

Anno mundi III^M XXXV. III^M CXIIII.

Nachor vixit an. cxlviij.

Linea Chriſti.

Thare vixit annis ccv.

II^M CLXIIII. II^M LXXXV.

Iſte Thare poſt mortem filij ſui Aram exiuit de Vr Chaldæorum, & peregrinatus eſt in Charram cum filijs & nepotibus ſuis. Fertur, quod propter iniurias illatas ſibi a contribulibus ſuis, eo quod nollet adorare ignem, receſſerit. Et dicitur ab Hebræis communiter, quod Nemroth ibi regnauit, qui dictus eſt alio nomine Amraphel, rex Sennaar: quem diu poſt hæc Abraham ſuperauit & percuſſit, vt dicitur Gen. xiiij.

Idololatria oritur. Nota, ſi bene reuoluas hiſtorias, reperies, quod tria principaliter homines ad idololatriã induxerunt: ſcilicet, affectio circa moriẽtes, timor & adulatio apud reges, & diligentia artificum circa ſculpturam. Dæmones autem in idolis latentes, & reſponſa dantes, hunc errorem confirmauerunt nimis; ita, vt capitali pœna plecteretur abſque dilatione, qui ei ſe obfirmaret. Acceſſit inſuper fraudulenta poetarum laudatio, qui miſeros damnatoſque homines in cœlum compoſitis carminibus extulerunt. Et pulchre eodem tempore, cum dæmones loqui hominibus cœpiſſent, miſit clemens Dominus angelos ſuos, vt quibuſdam electis ſuis etiam viſibiliter loquerentur, ne ſimul tota humanitatis maſſa errore peſſimo deperiret.

Tempora groſſa & rudia, in quibus humanum genus nimis defecit a perſpicuitate naturalis luminis. Et ideo neceſſe fuit inſtitui leges poſitiuas, vt earum adminiculo homo rediret ad priſtinam & naturalem intelligentiam. Vide ſuper hoc doctorem ſanctum in prima ſecundæ. Nota, quod multæ iniquæ leges ab hominibus inſtitutæ fuerunt contra dictamen rectæ rationis: & multi homines, qui cæteris ſiue in potentia, ſiue prudentia, &c. præſtantiores erant, dij putabantur. Omne enim quod erat inſolitum, reputabatur quaſi diuinum.

Hanc ciuitatem magnã Ninus ampliauit, & ex ſuo nomine Niniuen appellauit: quæ eſt metropolis Aſſyriorum.

Melchiſedech rex Salem.

Iſte Melchiſedech vulgariter dicebatur rex iuſtus, ꝓpter eximiam ſanctitatẽ. panem & vinum obtulit Abrahæ in magnum myſterium. fuit enim ſacerdos Dei altiſſimi. Gen. xiiij.

Iſte Ninus libidine dominandi permotus, vt latius regnare poſſet, finitimis, id eſt vicinis ſuis, bella intulit. Et quia populus adhuc rudis fuit, nec bellandi, nec armorum peritiam habuit, cito pene totã Aſiam ſibi ſubiugauit, factuſq; eſt primus monarcha Orientaliũ. Cumq; nimis doleret de morte patris ſui Beli, fecit ſibi in ſolatiũ ſuũ imaginem eius: cui tantã reuerentiam exhibebat, vt quibuſcumq; reis ad ipſam confugientib. parceret & pœnã indulgeret. Huius exemplo plures ſuis caris mortuis imagines dedicare cœperunt. Videntes autẽ maligni ſpiritus curioſitatẽ populi, intus latuerunt, & reſponſa dederunt, deos eſſe dixerunt, ac diuinos honores ſibi fieri decreuerũt. Sicq; hoc infeliciſſimũ idololatriæ crimẽ introductum eſt, diuinæ maieſtati permaxime offenſiuum. & in tantum hæc veſania creuit, vt capitali ſententia plecteretur, qui eos homines fuiſſe affirmaret.

III^m CLXXXIIII.

Magnus iſte amicus Dei Abraham naſcitur anno xliij Nini regis.

Hic incipit tertia ætas mundi, durans vſque ad Dauid, & habet annos dcccc xl

Abrahã filius Thare vixit annis clxxv.

ΛX ᵚII

Iſte Aram mortuus eſt ante Thare patrẽ ſuũ in Vr Chaldæorũ, id eſt in loco qui Vr dicebatur. Quod autẽ dicitur, quod in ignẽ ꝓiectus fuerit cũ Abrahã, &c. fabulæ ſunt Iudęorũ, ſecundũ Magiſtrũ in hiſtorijs, & alios.

Moab ꝑr Moa baſtard.

Aram filius Thare frater Abraham — genuit — Loth, Melcha

Iſte Loth cũ exiſſet de Sodomis, genuit hos duos filios de duabus filiabus ſuis ebrius fuit factus. Hic vir ſanctus fuit, qui etiam angelicam meruit viſitationem, ſicut & Abraham.

Iſta Melcha fuit filia Aram, vxor vero Nachor; & genuit Hus, Bus, Batuel, cum alijs v, vt patet Geneſ. xxij. Sed de vno ſcilicet Batuel fit perſecutio ꝓpter Rebeccã, vxorem Iſaac.

Amõ — Iſte eſt pater Ammonitarum.

Nachor filius Thare, frater Abraham — genuit — Hus, Batuel, Bus

Hus — de hoc deſcendit Iob, ſecundum quoſdam.

Laban — genuit — Lea, Rachel — vxores Iacob.

Iſte Batuel fuit filius Nachor, quem peperit ei Melcha. Hic manſit poſt mortem patris in Charram, & poſteritas eius.

Iſte Nachor exiuit cum patre ſuo Thare de Chaldæa, & venit in Charram Meſopotamiæ, & permanſit ibi.

Bus — de hoc deſcendit Balam & Heliu.

Rebecca

Treueris extruitur in Almania ſuper Moſellam fluuium, ciuitas antiqua, &c.

Reges Aſſyriorū.

Semiramis, III.

Ante Romā Treueris fuit annis mille trecētis.

Abrahā iiij reges ꝑcuſſit, ꝓpter Loth, quia ceperāt eū: vt patet Gen. xiiij. Quorū vnus dicitur fuiſſe Nēroth: & dicitur hic Amraphel.

Hoc tēpore primū ſancti angeli in forma humana apparuerūt hominib.

Ninus, quartus.

Iſte Ninus, filius Magni Nini & Semiramidis, fertur matrē ꝓpriā occidiſſe.

Iſta Semiramis relicta vxor Nini fuit: quæ prima poſt mortē regis aggreſſa eſt Indos, & obtinuit eos. & ſic per totam Aſiam regnum Aſſyriorū dilatatum eſt. Ciuitatem maximam Babyloniç inſtaurauit & muris circumdedit. Hęc a filio ſuo Nino dicitur interfecta, eo quod ipſum ad illicitum concubitū auſa fuerit prouocare, ſicut recitat Auguſtinus xviij de ciuitate Dei. Magiſter in hiſtoria dicit, quod proprio filio nupſit, & ex eo filium genuit, qui Babyloniam caput regni inſtaurauit.

Thelxion.

Iſte Thelxion Sicyoniorum quintus rex fuit: quo regnante adeo ibi mitia & læta tempora fuerunt, vt eum defunctum velut Deum primitus colerent, ſacrificando & ludos celebrādo. Huic ſucceſſit Thauriacus, cui idem fecerunt.

Anno mundi	III^m CCXXXIIII.	III^m CCLXXXIIII.

Hic incipit illa dulcis & deuota hiſtoria patriarcharum noſtrorū, qui verum Deum coluerunt, & colendo prædicauerunt. Vide Gen. xij vſque ad finem.

Iſaac vixit annis clxxx.

MDCCCCLXVI	MDCCCCXCI

Nota diligenter, q anno Abrahæ lxxv, de magnifica gloria ſummi Dei elapſum eſt verbū miſericordiæ ſuper humanū genus: quia tunc cœperunt oracula promiſſionū Dei apparere. O quam ſuaue verbū! Vide Auguſtinum xvi de ciuit. Dei. Item Gen. xv.

Sodoma & Gomorra propter peccata horribiliter ſubuertuntur hoc tempore.

Cetura cōcubina Abrahæ.

Hanc Abraham poſt mortē Saræ duxit in vxorē: de qua orti ſunt plures filij, & gentes, vt patet Gen. xxv.

Madian

Madan

Satai vxor Abrahā.

Iſta Sarai diu ſterilis, tādē gratia diuina fœcūdata parit Iſaac nonagenaria, mulier ſancta. Alio nomine dicitur Ieſcha.

De hac Agareni. Et fuit concubina Abrahæ.

Cedar

Agar Ægyptiaca fam. Sarę

Iſmahel hoc more fec'

Iſte Iſmahel fuit fili' Abrahæ, & gen. hos ij cū x alijs.

Nabaioth

Vxor Loth retroſpiciens in ſtatuam ſalis repente conuerſa, magno commonuit ſacramento neminem in via liberationis præterita deſiderare debere.

Hic oritur regnum Argiuorum,ſiue Græcorum, vbi primo Inachus regnauit: & durauit vſque ad tempora Delboræ.

Inachus.

Iſta primo dicta fuit Io,filia Inachi. Sed in Ægyptum naufragans,ibi literas docuit: & Iſis vocata eſt. & pro magna dea colitur a ſtultis plebibus.

Iſis.

Iupiter fabulatur cum Iſide concubuiſſe : ex qua diuina quædam proles orta putatur a groſſiſſimis plebibus. Hoc ſtudium fuit quorundam maleficorum taliter ſua aut potentum ſtupra excuſare.

Arius quintus.

Iſte eſt quintus rex Aſſyriorū, ſub quo natus eſt Iſaac, ſecundum Auguſt.

Xerxes ſeptim⁹.

Hic dicitur Xerxes antiquus, qui Baleus vocatur, ſub quo natus eſt Iacob, regnāte tunc apud Sicyonios Thuriaco, quem quidam Thurimachum ſcribunt.

Armamitres octau⁹.

Hic eſt, ſecundū Auguſt. viij rex Aſſyriorū, ſub quo Deus apparuit Iſaac, promittens ei quæ promiſerat patri eius, regnante apud Sicyonios Leucippo etiam viij rege.

Abraham moritur, & ſepelitur in Ebron.

Iſtis temporibus Prometheus,frater Atlantis,primo dictus eſt feciſſe homines,tum quia de rudibus doctos fecit, tum quia legitur feciſſe hominū imagines, quas arte quadam deambulare fecit.Etiam primus annulum inuenit, in quo gemmam incluſit,& quarto digito portari iuſſit, propter venam cordis,quæ illuc tendit.

IIIm CCCXLIIII. IIIm CCCCXXXIIII.

Iacob vixit annis cxlvij.

Iudas filius Iacob,quartus.ab hoc tribus regia deſcendit, & tandem Chriſtus Dominus.

Anno ante Chriſti natiuitatem MDCCLXI MDCCCLVI

Iſte Eſau vendidit primogenita fratri ſuo Iacob. Ipſe eſt pater Idumæorū : & montē Scir poſſedit. & primo equas aſinis iunxit: vnde orti ſunt muli.

Eſau

Ruben tribum facit. & pdidit primogenita.

Simeō tribum facit.

Leui Sacerdotalē tribum legimus ab hoc deſcendiſſe.

Iſachar tribum facit.

Zabulō tribum facit.

Dina filia non facit tribū in Iſrael.

Bala fam. Rachelis, conj. Iacob gen. hos:

Zelfa famula Leæ, conj.Iacob gen. hos:

Dan tribum facit, de qua Samſon natus eſt.

Nephtalim tribū facit.

Gad tribū facit.

Aſer tribū facit.

Rebecca vxor Iſaac gen.E.&I.

Lea vxor Iacob, filia Laban.

Iſta Lea,lippa oculis, genuit ſex filios, & vnam filiam:

Nota quod a natiuitate Iſaac vſque ad exitum de Ægypto, fluxerunt anni cccc. Vide Liram Geneſis xv.

Rachel vxor Iac. gen. hos:

Ioſeph duplicem tribūfacit. primogenita ſunt eius.

Manaſſes.

Béiamin tribūfacit. de qua Paulus natus eſt.

Ephraim.

Hæc cum exiret videre mulieres regionis, corrupta eſt a Sichem.

Phoroneus.

Iſte primus in Græcia inſtituit iudicia, legeſque conſcripſit. Hic habuit fratrẽ, qui menſes & annos docebat obſeruare; & ſacella cõſtituit ad colẽdos Deos: propter q̃ a rudi populo inter Deos cõnumeratus eſt, & ei boues immolabãt. Dictus eſt Phegeus.

Serapis.

Iſte Serapis tertius rex Argiuorum fuit, dictus Apis. cum in Ægyptũ nauigio veniſſet, & ibi mortuus fuiſſet, factus eſt a cæca gente omniũ maximus Ægyptiorum Deus. Tunc etiam mirabilis ſuperſtitio incepit de boue diſcolore, quẽ Apim vocabant, eo q̃ viuus coleretur: & illo mortuo, dæmones vitulũ ſimilẽ ibidẽ ꝓcurabãt ad decipiendũ rudẽ populũ. Inde venit, q̃ filij Iſrael ſimiliter delirabant. Quid hac ſtultitia miſerabilius in homine rationali?

Reges Aſſyriorum.

Beloch⁹ nonus.

Telchines Rhodũ cõdiderunt.

Baleus decim⁹

Diluuiũ in Achaia tẽpore Ogygi, regis Eleuſinæ.

Sub iſto Belocho locutus eſt Dominus ad Iacob, repromittens ei quæ promiſerat patrib. ſuis: quæ ſunt hæc duo, ſcilicet poſſeſſio terrę promiſſionis, id eſt Chanaan, & benedictio omniũ gentiũ in ſemine ipſius, quod eſt Chriſtus Dominus.

Sub iſto mortuus eſt Iſaac, regnante tunc apud Sicyonios Meſſapo ix rege.

Minerua.

Hæc apud lacũ Tritonidem poſt iſtud diluuium primo apparuit, & plures artes inuenit ibi, & præcipue lanificiũ. & dea facta eſt, ſecundum errorem gentilium.

Pharao.

Iſte Pharao rex Ægypti (alias Nephres) ſuſcepit Ioſeph, & exaltauit eũ propter ſomniorum interpretationem.

Anno mundi IIII^m CCCCXLV.

Linea Chriſti.

Phares.

MDCCLV.

Her.

Filius Iudę, nequam, percuſſus eſt a Domino.

Thamar.

Hæc ab Her & Onan, filijs Iudæ viduata, genuit ab ipſo Iuda geminos filios, ſcilicet Pharez & Zara.

Iſaac moritur.

Sua vxor Iudæ, hos iij genuit:

Onan.

Linea pontificum.

Leui filius Iacob, pater omniũ Leuitarũ vixit a. cxxxvij.

Zara.

Merari.

Sela.

Iſte Sela filius Iudæ cũ adhuc paruus eſſet, non dedit eum Iudas Thamar, ſed eã viduã remiſit in domũ patris ſui. Cũ autẽ creuiſſet, timuit dare, ne occideretur ſicut fratres eius. Vnde & Thamar ſimulãs ſe meretricẽ, cõcepit in biuio de Iuda, & genuit Pharez & Zara, vt patet Gen. xxxviij.

Caath annis cxxxiij.

Leuitæ ab hoc Leui grandem honorẽ ſacerdotalis dignitatis adepti ſunt, propter Moyſen & Aaron. ex his etiam Chriſtus deſcendit, propter affinitatem tribuũ, huius & Iudæ, & propter myſterium, quia Chriſtus ſummus ſacerdos, & rex æternus ſic debuit naſci, & nobis innoteſci.

Geſrom.

Ioſeph.

Iſte Ioſeph vir ſanctus, & gloria domus Iſrael, filius Iacob, natus eſt anno eius cx. Et cum eſſet annorum xvi, venditus eſt. Anno autem xxx, ſtetit corã Pharaone, interpretans ſomnia eius: qui ſublimauit eum. Et quia caſtus fuit, & timoratus, ideo a Domino vbique dirigebatur.

Atlas magnus aſtrologus hoc tempore fuit: qui & cœlum humeris portaſſe dicitur, propter peritiam aſtrorum. Mercurius multarum artium peritus, claruit: quas hominib. tradens, deus putabatur. Omogerus primus ad aratrum boues iunxit.

Corinthus conditur.

Argus. Iſte Argus quartus rex Argiuorum fuit: ex cuius nomine illud regnum nomen accepit. Hic poſt obitum Deus haberi cœpit, templis & ſacrificijs honoratus.

Amithus.

Hoc tẽpore Græcia ſegetes habere cœpit, delatis aliunde ſeminibus.

Iſte fuit duodecimus rex Aſſyriorũ, ſub quo mortuus eſt Ioſeph, regnante Sicyoniorum Plemnæo rege XI.

Apollo Delphicus clarus habetur: & poſt mortẽ Deus habitus eſt. Hic etiã dicitur Python: & artem illam magicã inuenit, quæ dicitur Pythonica: de qua fit mentio in ſacra ſcriptura.

Iacob patriarcha ſanctus, videns diẽ mortis ſuæ imminere, vocauit omnes filios ſuos, annuncians eis quæ futura erant: aperteq; de Chriſto prophetat, dicens, *Non auferetur ſceptrum*, &c. mortuuſq; ſepelitur in Hebron glorioſe a Ioſeph. Geneſ. xlix.

Pharao. Amenophis ignorabat Ioſeph, & iuſſit pueros ſubmergi, vt habetur Exod. i.

Memphis conditur, ciuitas Ægypti.

III^m DXLIIII.	III^m DXCIIII.

Eſrom.

Anno ante Chriſti natiuitatem	MDCV.	MDCLV.

Athenas Cecrops condidit: & ex Minerua nomen accepit. ibique Cecrops primo regnauit. Hæc ciuitas nutrix liberalium artiũ & multorum philoſophorum fuit: tamen ludificantibus dæmonibus ſuperſtitioſa eſt effecta. Vide Auguſt. xviij de ciuit. Dei mirabilẽ hiſtoriam.

Athenæ.

Ioſeph moritur annorum cxx, & cõditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in Ægypto.

Iſuar.

Circa iſta tempora incipit hiſtoria libri Exodi.

Amram. vixit annis cxxxvij.

Iſte Amram fuit filius Caath filij Leui. Hic accipiens vxorẽ ſtirpis ſuæ, genuit ex ea in Ægypto Aaron, Moyſen, & Mariam.

Hebron.

Ozihel.

Seruitus Iſraelitici populi incipit, durãs annis cxliiij.

Hic oritur regnum Athenienſiũ. Cecrops 1 rex Athenienſium.

Iſte Cecrops fuit primus rex Athenienſium. Hic multas ſuperſtitiones ibidem inſtituit nunquã antea in Græcia viſas. Ab hoc primum Iupiter deus prædicatur: eique bouem offert.

Bos in Ægypto exit de flumine in feſto Serapis, & eleuatur in aere, & rurſum intrat, & nõ comparet. & pro deo colitur a ſtulta plebe.

Reges Aſſyriorum. Saphrus

Iſte Saphrus fuit xiiij rex Aſſyriorum, ſub quo natus eſt Moyſes in Ægypto, regnante Sicyoniorum xij Orthopoli, & Argiuorum quinto Criaſo.

Diluuium Deucalionis factum in Theſſalia: & Phaethontis fabularum incendium. Et vocatur ideo Deucalionis, quia in eius regno maxime fuit.

Pharao Bochoris

Iſte Pharao nonus a Nephre, non audiuit vocem Domini, nolens dimittere filios Iſrael. Quare decem plagis attritus, poſtea cum ſuis in rubro mari ſubmerſus fuit.

Anno mundi III^m DCXLIIII.

Linea Chriſti. Aram.

MDLV.

Filij Iſrael ſunt in magna ſeruitute & tribulatione.

Moyſes. primus iudex an. xl, naſcitur, & ponitur in aqua. Vixit autem an. cxx.

Aarõ naſcitur ante Moyſen annis iij.

Maria. Iſta Maria propheris fuit, & carmen cecinit: leproſa fuit ſeptem diebus propter murmur. moritur in Cades deſerti Sin: & ibidem ſepelitur.

Iob vir ſanctus.

Iſte Iob patientiæ ſpeculũ, circa hæc tempora naſcitur, de linea Nachor filij Thare fratris Abrahæ. Vixit annis multis: quia poſt flagella vixit annis cxl. Et eſt poſitio Auguſtini, Gregorij, Lyræ, &c. ſcilicet iij generatione poſt Iacob. Et ſic fuit contemporaneus Moyſi, licet diu poſt eum vixerit. Vide Auguſt. lib. xviij de ciuit. Dei. Rabbi Salomon expoſitor in libro qui dicitur Canchedrin, in capitulo Helech dicit, quod de dc^m qui egreſſi ſunt de Ægypto cum Moyſe per mare rubrum, non intrauerunt terram promiſſionis, niſi duo tantum, ſcilicet Caleph & Ioſue: cæteri omnes mortui ſunt in deſerto, propter peccatum murmurationis. filij vero eorum obtinuerunt eam. Sed & ipſe Moyſes ipſam quidem vidit, ſed intrare non meruit.

Lacedæmon cõditur. Nota, quod (ſecundum Auguſtinum) circa hæc tempora multa mendacia & fabuloſa annotantur a Græcis hiſtoriographis, quæ cõmuniter multo minora ſunt, quã fama iactantur. De modico negotio magna prædicant.

Liber Pater vinum inuenit primo in Græcia: & Argos condidit. Ipſe eſt Dionyſus Bacchus, filius Semeles, nepos Cadmi regis Thebæorum. & pro deo cultus eſt.

Aſcatades.

Hercules Antæum vicit. Nam (ſecundum Auguſtinum) plures fuerunt Hercules, & Liberi Patres: quos indoctũ vulgus aut putauit aut voluit deos fuiſſe.

Sub iſto Moyſes eduxit populum de Ægypto. Rexit autem tunc apud Sicyonios Marathus; apud Argiuos Triopas, nouiſſimo tempore Cecropis Athenienſium regis primi.

Apteras rex Cretæ primo mellis colligendi vſum inuenit. Huius filia ex inceſtu concẽpit: de quo mirabilia narrantur. Et poſt ibi idem filius regnauit: & dictus fuit Auidis. Leges fecit: & boues aratro primus iunxit.

Iſte Aminadab primus poſt Moyſen fide plena ingreſſus eſt mare rubrum, alijs trepidantibus. propter quod regalem ſtirpem meruit procreare.

III^m DCLXXXVIII.

Aminadab. — Nahaſſon. Princeps tribus Iudæ in deſerto.

Anno ante Chriſti natiuitatem M C X I.

Iſte Aaron a Deo vocatus, digne ſummum ſacerdotium ſibi aſſumpſit. Et Teſtamentum æternum ſibi & filijs ſuis ſtatuitur. Moritur annorũ cxxiij: & ſepelitur in monte Hor. filiuſque eius Eleazarus in pontificatu ſuccedit.

Aaron 1 pontifex vixit annis cxxiij. — Ithamar. — Eleazar.

Balaam prophetat, & occiditur.

Nadab. — Abiu.

Iſti duo offerentes ignẽ alienũ percuſſi ſunt a Domino.

Moyſes 1 iudex in Iſrael.

Iſte Moyſes, de cuius laude reſonant cœlum & terra, omniũ prophetarũ & hiſtoriographorum excellentiſſimus fuit: Deum vidit facie ad faciem clare. quod de nullo alio pręterquã de Paulo Apoſtolo ſcriptura teſtatur, in hac fragili carne. Ratio eſt vtrobiq; eadẽ: quia ſunt duo patres familias: ille circumciſionis, iſte in pręputio, dantes teſtimoniũ de diuina eſſentia, & docentes vnũ Deum verũ colendum eſſe.

Lex datur in monte Sina.	Core cum ccc viris perit.	Ergo iſti duo tanquam primicerij debebant prius videre, vt poſtea legitime teſtificari poſſent: alij autem in figuris. Iudicauit Iſrael xl annis.
Liber Leuiticus ſcribitur.	Datã & Abirõ viui abſorbentur.	
Liber Numerorum promulgatur.	Multa milia proſternuntur propter murmur.	
Tabernaculũ pręparatur.	Deuteronomium ſcribitur.	

Circa iſtud tempus inceperunt reges in Italia regnare, & multotiens nomina variarunt. Ex quibus Romanorum propago clarius deducitur.

Ianus primus rex in Italia.

Iſte Ianus primus omnium regum Italiæ dicitur fuiſſe filius Noe: qui palatiũ extruxit, quod dicitur Ianiculũ: & poſt pro magno deo habitus fuit. duas facies ei figurantes, & in principio anni eius feſtum celebrantes, quaſi eſſet finis præteriti, & principium futuri anni. Inde Ianuarius menſis dictus.

Reges Italiæ.

Reges Aſſyriorum.

Amictus.

Iſte Amictus fuit octauus rex Aſſyriorum: ſub quo mortuus eſt Ioſue, regnante apud Sicyonios Corace rege xvi, apud Argiuos decimo Danao, apud Athenienſes quarto Erichthonio.

Erichthonius quartus Athenienſium princeps primus in Græcia quadrigam iunxit.

Anno mundi III^m DCCXXV.

Linea Chriſti.

Salmon. Rahab eius vxor.

MCCCCLXXIIII

Hiſtoria libri Ioſuæ hic incipit: in quo mirabilia bella Iſraelitici populi deſcribuntur, & diſtributio terræ promiſſionis.

Hic (ſecundum quoſdam) texitur hiſtoria deſtructionis Beniamin, & ciuitatis Gabaon, propter ſtupri crimen, &c.

Pontifices.

Eleazarus.

Iſte Eleazarus ſecundus pontifex, cum Ioſue diuiſit Iſraeli terram promiſſionis: & ab eo deſcendunt pontifices vſq; ad Chriſtum paucis exceptis.

A Ioſue vſque ad Aioth anni xl.

Iudices.

Ioſue ſecũd.

Iſte Ioſue vir bellicoſus fuit: primo in deſerto Amalech vicit, poſt mortem Moyſi ipſe a Deo iudex cõſtitutus fuit ſuper Iſrael, vt terram populo diuideret. Cuius bella, & opera, & religioſa mens, in libro ſuo deſcripta ſunt.

Moyſes moritur.

Iordanis ſiccatur.

Iericho capitur.

Sol in cœlo immobilis ſtat, vt filij Iſrael hoſtes perſequerentur.

Italus rex iuxta Albulam fluuiũ, id eſt Tiberim, ciuitatẽ cõdidit, vbi poſt Roma condita fuit: a quo tota Italia nuncupata fuit. Tros in Dardania regnat, & Troiam condidit. Fabulæ multæ a Græcis annotantur. Sibylla Erythræa in Babylone orta, multa prophetat de regno Iudæorum, & Troia ſubuertenda, & de Chriſti incarnatione, & beata virgine Maria.

Saturnus. | Picus.

Iſte Saturnus de Creta inſula dicitur veniſſe in Italiam, & ibi regnaſſe: quẽ deliri idololatræ mira cæcitate, hominem fuiſſe negant: eũ tamẽ eum regnaſſe dicant. Et primus ſtercus ſuper agros proijcere docuit. quare etiã Stercutius dicitur: & Romani Stercoriani poſt dicti ſunt, & etiã Saturniani. Affirmant ipſum fuiſſe patrem Iouis.

Iſte Picus, Saturni filius, primus rex Laurentũ fuit, bellator egregius, & augur: & inter Deos numeratus eſt.

Lampares.

Iſte eſt xxiij rex Aſſyriorũ, ſub quo hiſtoria Delboræ annotatur (ſecundum Auguſt.) & regnũ Argiuorum defecit.

Cadmus condit Thebas, regnãs ibi. & Græcas literas inuenit.

Phœnix venit in Tyrum & Sidonem, & regnauit ibi, & vſum literarum tradidit eis & coloris Phœnicei, quo capitalia facerent.

Sibylla Samia Phemonoe dicta, aperte prophetat de Chriſto & de paupercula eius matre.

Rechab, de quo deſcendit ſtirps valde religioſa, hoc tempore fuiſſe creditur. Ipſe autem de Iethro ſocero Moyſis deſcendit: & conuerſus fuit ad Iudaiſmum.

III^m DCCLXXV. III^m DCCCXXV.

Booz filius Gaal de Rahab. | Booz.

Anno ante Christi natiuitatem MCCLXXIII. MCCCCXXIII.

Rahab

Iſta Rahab cũ eſſet meretrix, recepit nuncios filiorũ Iſrael, qui ad explorandũ Iericho miſſi fuerunt: & abſcondit. Quapropter ipſa cum domo ſua ſaluata, & vxor Salmon effecta, genuit ex eo Booz.

Hic fit ſaltus per euãgeliſtas vſque ad Booz & Obed: quia ad minus inter eos fluxerunt anni cclxxij. quod tempus ad vnum hominem referri non poteſt. Et ideo hic ponũtur v, magis ad denotandũ tempus quam rem geſtam. Dicit tamen Nicolaus de Lyra, quod iuxta hiſtoriæ veri-*

Phinees.

Hiſtoria libri Iudicum hic incipit.

Iſte Phinees cũ adhuc iunior eſſet, zelauit pro Domino, transfigens luxuriantes. & ita placatus eſt Dominus.

De Beniamin.

De Iuda.

Othoniel iij. | Aod a.lxxx. iiij. | Sangar.

Iſte Sangar fuit quintus iudex: & non interponitur, quia annos non habet.

Iſte Othoniel, frater Caleb iunioris, liberauit Iſrael de oppreſſione regis Meſopotamiæ, quem percuſſit. Ipſe accepit Axam in coniugem: quę petiuit irriguum ſuperius & inferius, a patre ſuo Caleb. Iudicum i.

Iſte Aod percuſſit Eglon regẽ Moab, & liberauit Iſrael. Fuit enim vir fortiſſimus, & vtraq; manu pro dextera vtebatur. Poſt hunc fuit Sangar, qui percuſſit de Philiſtijm dc viros vomere. Iud. iij.

Hiſtoria de idolo Michæ ſecundũ expoſitores communiter dicitur accidiſſe poſt Ioſue in illis vij annis: ſed Hebræi dicunt, quod tempore Othoniel.

Occaſio Troianorum bellorum oritur: quę tanquam ſcintilla minima fuit: eo quod Laomedon non recepit Herculem & Iaſonem cum honore debito: & ex tantillo tot creuerunt mala. *Caueat ſibi quiſq;*, ait comicus. Sibylla Delphica ante Troiana bella vaticinata eſt de Verbi incarnatione abſq; maris coitu. Et ſi hæc vera ſunt, tunc gentib. apertius, quam Iudæis reuelatum eſt myſteriũ incarnationis. quod valde mirum videtur. Similiter dicendum videtur de Iob.

Faunus.

Iſte t t rex Laurentum fuit, qui etiã deus fuit illorum qui ſic voluerunt vel putauerunt.

Laomedon rex Troię occiditur, & filia eius Heſione capitur, & in Gręciam ducitur: propter quæ ſecuta ſunt bella grauiſſima, & mala horrendiſſima. Vide hiſtoriam Troianam.

Reges Aſſyriorum.

Tauranus.

Iſte Tauranus dicitur fuiſſe xxiiij rex Aſſyriorum. excidiumque Troiæ ſub ipſo factũ fuiſſe, aliqui affirmant: ſed forte primæ & non ſecundæ. Hoc etiam tempore Thola iudicauit Iſrael.

Hercules Ilium vaſtat, id eſt Troiam, cum Iaſone: quæ ſtatim a Priamo reædificata fuit. Idem Hercules xij facta peregit: agonem Olympiacum conſtituit, multa bella confecit. & plurima mendacia enormia de ipſo conficta ſunt. tandem poſtquam multos ſuperauit, ipſe morbum ferre non valens, quo laborabat: ſed ab eo ſuperatus, flammis ſe iniecit. & mortuus, inter deos tranſlatus eſt.

Anno mundi III[m] DCCCLXXV.

Linea Chriſti. Booz.

MCCCXXIIII

* tatem fuerunt ibi tres viri, Booz appellati, ſibi viciſſim ſuccedẽtes. quod quia ex canonica ſcriptura non patet, pro ſolido aſtruere non audemus. Hoc tamen certiſſimum eſt, quod inter principium iudicatus Ioſue, quando Salmon accepit Rahab, quæ genuit Booz, vſque ad natiuitatem Dauid, fluxerunt anni circiter ccclxvij: vbi tamen niſi tres ab euangeliſtis generationes ponuntur.

Pontifices. Abiſue

Iudices.

De Ephraim. vi. Debora an.xl.

De tribu Manaſſe. vij. Gedeõ an.xl.

De Manaſſe. viij. Abimelech an.xxxiij.

Iſta Debora fuit mulier: & propter gratiã prophetiæ delatus eſt ei honor vt iudicaret Iſrael. Vnde de mandato Dei vocauit Barac, vt percuteret hoſtes Iſrael. & inualuerunt filij Iſrael contra Iabin regem Chanaan & Siſaram principẽ militiæ eius: & deleuerunt eos.

Iſte percuſſit iiij reges, ſcilicet Oreb, Zebee, Zeb & Salmana. & humiliatus eſt Madian coram Iſrael. Iudicum vi. &c.

Iſte Abimelech filius naturalis Gedeon, nõ vocatus a Domino, ſed malitioſe ingeſſit ſe ad principatum, occiſis lxx fratribus ſuis. quare etiam mala morte vitam finiuit. Iudicum xi. Nomen enim regium ſibi inique imponi iuſſit.

Sibylla Phrygia fertur vaticinata fuiſſe Anchiſæ,& de flagellatione potentum terræ,& de deſcenſu Dei de Olympo. Anchiſes ex dea Venere generat Æneã, qui regnauit in Italia. Hæc fictitia deceptores rudiũ populorũ confinxerũt: quib. ſua ſtupra & adulteria palliarũt.

Carmentis, filia Euandri, literas Latinas inuenit.

Latinus.

Ex hoc Latinorum regnum dici cœpit: & Laurentum defecit.

Helena rapitur a Paride filio Priami. ipſa autem regina fuit, vxor Menelai regis.

Priamus rex Troiæ, filius Laomedontis: poſtquam ciuitatem mirabiliter exſtruxerat, bellum inchoauit contra Græcos in malum ſuum.

Anthanis.

Hector primogenitus Priami, totus legalis, prudens, fidelis, & incomparabilis fortitudinis & ſtrenuitatis.

Troianum bellum decennale famoſiſſimum.

Sub iſto bella Troiana facta deſcribuntur, regnante apud Athenienſes Mneſtheo, apud Sicyonios Polypede.

Amazones ſunt mulieres ferociſſimæ, quæ arma ſumpſerunt, & horrendiſſima mala per c annos perpetrarunt tam in Aſia, quam in Europa, vrbes delendo.

Agamemnon rex, frater Menelai regis, totius exercitus Græcorum dux, bellat contra Troiam: & tandem cepit traditorie & ſcandaloſiſſime.

Carthago primo conditur a Carchedone Tyrio. Ipſam ſæpe deſtructam ferunt, & iterum reædificatam.

III^c DCCCCXXV.

Booz.

Anno ante Chriſti natiuitatem MCCLXXIIII

Troia deſtruitur.

Bocci.

De Iſſachar ix

Thola a. xxxiij

De Galaad. x

Iair an. xxij.

ſine iudice an. xviij.

De Galaad. xi

Iephte an. vi.

Iſte Thola redijt ad priſtinũ modũ, ſcilicet quo iudices præerãt per modum directionis conſilij magis quam dominij.

Iſte Iair habuit xxx filios, quos principes xxx ciuitatũ conſtituit. quia ipſa bona in ſilentio & pace tranſeunt. patet quod in dieb. iſtorũ duorũ Iſrael Domino adhæſit: & ideo cũcta ꝓſpere aduenerũt.

Poſt mortem Iair filij Iſrael peccatis veteribus addiderunt noua: & traditi ſunt in manus Philiſtijm, & filiorum Ammon xviij annis: & oppreſſi valde, proiecerũt idola, & clamauerunt ad Dominum. tunc Iephte, facto ſuper ſe ſpiritu Domini, percuſſit regem Ammõ, & ſeditioſos de monte Ephraim. filiamque vnicam ſtulte immolauit. Iudic. xi.

Græci pereũt miſerabiliter poſt captã Troiã, tã in mari quã in terra, repatriando: & ꝓditores affligũt. infeliciſſimũ porro fuit hoc bellũ, vbi nemo laudẽ, omnes damnũ reportarunt.

Reges Italiæ. Æneas an. iij.

Vlyſſes vir facundiſſimus poſt multa maris pericula ad vxorẽ ſuam Penelopen caſtiſſimam peruenit.

Iſte Æneas poſt deletam Troiam a Græcis relegatus, venit ad Italiam cum xx nauibus, & plurima bella conſtituit. Hic fertur in coniugem habuiſſe filiã Priami Creuſam. & deus factus errore vulgi. De hoc etiã Ænea dicũtur deſcendiſſe Iulius Cæſar, & Octauianus Auguſtus.

Aſcani⁹ xxviij.

Iſte Aſcanius, fili⁹ Æneę de Creuſa, Albam ciuitatem condidit: & regnauit illic. Vnde ipſe dictus eſt rex Albanorum: & conſequenter poſteri ſui dicti ſunt Albani. Hic Albanorum primus, & Latinorum tertius rex fuit.

Reges Aſſyriorum.

Fabulæ ſtultiſſimæ de Vlyſſe & Circe. Vide Auguſt. xviij de ciuitate Dei. O qualiter deceptus fuit homo!

Troia vaſtatur atrociter, tradita per Antenorem & Æneam, vitioſiſſime fracta fide.

Æra Græcorũ principalis. Propter hanc victoriã Græci hiſtorias & alia facta cõſcripſerunt, anno primo vel ſecundo poſt captam Troiam. Ipſe eſt tertius annus Abdon iudicis Iſrael.

Lacedæmoniorũ regnum primum oritur: vbi primum Euryſtheus regnauit.

Corinthiorum regnum oritur: vbi primum Aletes regnauit.

Anno mundi IIII^m XXV.

Linea Chriſti. Booz. Obed.

MCLXXIII.

Hiſtoria libri Ruth. Ruth. Iſta Ruth Moabitis, vxor Booz, genuit Obed patrem Ieſſe.

Pontifices. Ozi. Iſte Ozi de ſemine Aaron per lineam Eleazari, pontifex fuit: quo mortuo, nutu Dei tranſijt põtificatus ad lineam de Ithamar, annis cxx: in qua Heli primus ſummus ſacerdos fuit, ab Ithamar vltimus.

Iudices. Abeſan an. vij. — xij. — Ahialõ annis x. — xiij. — Abdon an. viij. — xiiij. — Samſon an. xx. — xv.

Iſte dicitur fuiſſe Booz qui Ruth in coniugem duxit.

Sub iſtis tribus tempora quieta fuerũt: & ideo nihil notabile actum eſt tunc in Iſrael. Et nota, quod iſtum Ahialon lxx interpretes nõ habent, nec etiã tempus ſine iudice ſupra poſitum: ſed iſta tempora aſſignat Ioſue, qui non habet tempus ſpecialiter diſtinctũ, ſecundum Hebraicam veritatem. Et ita concorda ſupputationem annorum ſecundum quemlibet, alioquin errabis.

Iſte Samſon fortiſſimus fuit, & liberauit Iſrael de manibus Philiſtijm. & propter mirabilem eius fortitudinẽ putabatur fuiſſe Hercules. Eius mirabilia opera vide Iudicum xiij.

Anglia, quæ olim Albion, nunc circa iſtud tempus Britannia nuncupari cœpit, a Bruto Romano, vel potius Italico, obtinetur. Ipſe enim fugatus a ſuis ad Troiã iuit, collecto exercitu de reliquijs Troianorum. Poſt grandia bella filiam regis Græcorũ accepit vxorem. Deinde per maria vagando, locum aptũ quęrentes, caſu venerũt in Angliam inſulam optimam, vbi deletis paucis gigantib. tempore Heli ſacerdotis, deinceps tenuerunt vſq; ad tempora Sergij papæ circa annos Domini dcxc. Ab hoc Siluio Æneę de Lauina filia Latini, Reges ſequẽtes dicti ſunt Siluij. Fuit enim ſilua nutritus & venatione. Hic natus eſt poſt mortẽ patris ſui. Vnde poſthumus Æneæ dicitur, quia poſt humationẽ ipſius natus eſt, iuxta illud Virgil. *Tu poſthuma proles*, &c.

Siluius a. xxix.

Oneus.

Iſte Oneus eſt xx rex Aſſyriorũ, ſub quo ceſſauit regnum Sicyoniorum, quod ſterit annis dcccclviij, regnante Athenis Melantho xvi, tempore Heli.

Codrus rex Athenienſiũ ſeipſum voluntarie morti tradens, liberauit populum ſuum. Dignum exemplũ paucis aut nullis imitandũ principibus reliquit. Vnde ob hanc mirã fidelitatem a ſanctis doctoribus allegari ſolet, quaſi quædam figura Chriſti in eo præceſſiſſet.

Hectoris filij tanquã veri hæredes Iliũ receperunt, id eſt Troiã, expulſis poſteris Neſtoris.

Francio & Turcus Troiani fugientes duo regna conſtituerũt. Longe tamen poſt Amalech deletur per Saul, & deſinit eſſe populus, ſicut prædixit Moyſes, Exodi xvij.

Iulius filius Aſcanij, a quo Iuliorum familia originem & nomen traxit.

Liber Regum primus hic incipit.

IIII^m LXXV.

Ieſſe vel Iſai, pater Dauid.

Anno ante Chriſti natiuitatem MCXXIIII.

Saul primus rex Iſrael.

Iſte Saul primus rex Iſrael, regnauit an. i vel xl cũ Samuele, & fuit de tribu Beniamin: qui ante ſuſceptum regnum electus & bonus erat: ſed poſt miſerabiliter defecit. Eius opera vide i Regum ix.

Iſte Ieſſe fuit binominis: quia etiã dictus fuit Iſai, pater Dauid: de quo multotiens fit mentio in ſacra ſcriptura. quia Chriſtus ab eo deſcendit.

Zaraias

Meraioth.

Iſte & etiã iij ſequentes nõ fuerunt ſummi ſacerdotes, ꝓpter cauſam dictã: ſed Sadoch de eis deſcẽdit, quẽ Salomon cõſtituit ſummũ pontificẽ, ſecundum verbũ Domini in manu Samuelis, reiecto prius Abiathar de ſacerdotio, qui fuit vltimus de linea Ithamar, vt paret iij Reg. ij.

Ophni.

Heli xvi, an. xl.

Samuel. xvij, cum Saul annis xl.

Iſte Heli fuit iudex & põtifex, & habuit hos ij filios. Ergo quia nõ ſufficiẽter eos corripuit, pariter cũ illis punitus eſt a Dño.

Phinees.

Iſte ſanctiſſimus vir Samuel, de ſterili matre natus, miniſtrauit coram Domino a pueritia vſq; ad ſeniũ optime conuerſatus. Non tamẽ fuit pontifex: quia non erat de ſemine Aaron, ſed Choræ: vel (ſecundum Auguſt. in libro Retractationum) fuit de Aaron: ſed nõ filius ſacerdotis. Iudicauit Iſrael cunctis diebus vitæ ſuæ: quia vere fidelis propheta Domini fuit, omnibus amabilis. Reges vnxit duos, ſcilicet Saul primo: deinde Dauid: non tamen vt ſtatim regnaret, ſed quando Dominus diſponeret. Hic ſolus & Moyſes leguntur oraſſe pro inimicis in toto ve-

Quarta ætas:

Athenienſes poſt mortē Codri magiſtratus habere cœperunt adminiſtrandæ reipublicæ.
Carthago iterum condita dicitur a Didone regina: quia iam forte deſtructa fuerat.

Reges Italiæ. — (Æneas Siluius an xxi) — (Latin⁹ Siluius an. l.) — (Alba Siluius an.xl.) —

Iſte Æneas filius prædicti Siluij Poſthumi, regnauit an.xxxi, tempore Saul.

Iſte Latinus Siluius regnauit an.l, tēpore Dauid.

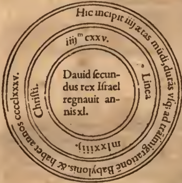
Iſte Alba filius fuit Æneę Siluij. Hic ædificatā Albam ciuitatē (a qua Albani dicti ſunt) forte inſtaurauit.

Venetiæ & Padua extruuntur a relictis Troianorum.

Homerus hoc tēpore fuiſſe putatur: qui multa mendacia conſcripſit, ſicut Sibylla Erythræa prophetauit. Alij dicunt, ꝙ tēpore Achas.

Regina Saba, audita fama Salomonis, venit videre eū. Et, quia fuit prophetiſſa, Sibylla dicebatur: quia prophetauit de ligno ſanctæ crucis, & de excidio Iudæorum. Fuit enim cultrix vnius veri Dei.

Iſte Dauid rex ij Iſrael, vir ſecundū cor Dei electus, in regē vnctus eſt in adoleſcentia per Samuelem: poſt mortem Saul regnauit an.xl: cuius opera plurima in primo & ij lib. Regum ſcripta ſunt. Ipſe deniq; quaſi quidam ſtupor in humano relucet genere. In quo vnquā hæc conuenerunt? Tanta humilitas, & ſublimitas tanta? tanta ſtrenuitas, tanta mititas? tam grandis ſecularium cura, tam pura & deuota ſpiritualium contemplatio? tot homines perimere, tot lacrymas fundere?

Anno mundi IIII^m CLXV.

Gad. Iſti iij prophetabant tēpore Dauid

Nathan filius fratris Dauid, & adoptiuus Iſai.

Aſaph.

(Salomō regnauit annis xl.)

MXXXIIII.

Salomon iſte rex pacis, ex dono Dei ſingularem habuit excellentiā vltra omnes homines qui vnquā in mūdo fuerūt: in ſapientia, diuitijs, delicijs, & gloria, ac familiaritate cum Deo. Nam etſi Moyſes & Dauid, Petrus, Paulus, Hieronymus & Auguſt. & cæteri cōſimiles eum in ſapientia & ſanctitate exceſſerunt: nō tamen in gloria & diuitijs. Item, Quamuis Auguſt. & cæteri quidā anteibant illū in gloria, poteſtate, & diuitijs: non tamē in ſapientia, &c. Et ſic omnia iſta coniunctim taliter nemo, ſicut ipſe, habuit. Et hic tantus miſerabiliter defecit.

Pontifices. — (Amarias.) (Achitob) — (Sadoc.)

Indices. — (Achitobā) (Achimelech) (Abiathar.)

Iſte Achitob fili⁹ Phinees filij Heli, fuit pater Achimelech, quē percuſſit Saul cū omni domo ſua, propter Dauid, vt patet 1 Reg.ix.

Iſte Abiathar fugit ad Dauid: & fuit glorioſus cunctis dieb. Dauid, & pōtifex, &c.

Secūdus liber Regū incipit a tēpore Dauid quādo cœpit regnare.

Iſte Sadoc quia nō declinauit ad partē Adonię, ſed fuit cum Nathā pro Salomone: ideo in pontificatum ſublimatus fuit, reiecto Abiathar de ſacerdotio. & ſic pontificatus redijt ad filios Eleazari.

*reri Teſtamento. Vnde euangelicā perfectionē probātur impleuiſſe, etiā ante tempus pro- . . . . . eiuſdem. Vitam ipſius vide in principio & conſequenter primi lib. Reg.

Æra principalis huius hiſtoriæ ſacræ eſt hæc, ſcilicet fundationis templi. Ipſe eſt annus quartus regni Salomonis, poſt egreſſionem de Ægypto cccclxxx, vt patet iij Reg. vi.

Templum Salomonis.

Atys Siluius annis xxiiij.

Iſte alio nomine dictus fuit Ægyptus: & regnauit tempore Roboam.

De templi dedicatione ac cæteris feſtis Iudæorũ eſt notandum, quod primo habuerunt ſeptem feſta, ſcilicet Sabbathũ, in qualibet ſeptimana: Neomeniam, in principio cuiuſlibet menſis: Paſcha, xiiij Luna Aprilis: Pentecoſten, quinquageſima die poſt Paſcha, in memoriam datæ legis: feſtum tubarum, prima die Septembris, in memoriam liberationis Iſrael: feſtum propitiationis vel afflictionis, decima die Septembris: feſtum Scenopegiæ, quod fixionem tabernaculorum ſonat, xv die Septembris. poſtea circa hæc tempora ſuperuenit feſtum Encæniorum, hoc eſt dedicationis templi: deinde tempore Heſter, feſtum Furim, id eſt ſortium. Et hæc notula valet ad intelligentiam ſcripturarum diuerſarum.

Reges Iuda incipiunt.

IIII[m] DCCV.

Iſrael in flore: & nec ante nec poſt fuerunt huiuſcemodi dies in Iſrael.

Roboam regnauit an. xvij.

Anno ante Christi natiuitatem DCCCCXCIIII

Hiſtoria tertij libri Regũ incipit a tempore, quando Dauid mortuus fuit, & Salomon regnare cœpit. Vide ibi opera magna & multa ipſius, vſq; ad cap. xij, & a principio ſecundi libri Paralip. vſq; ad capitulum x. Ahias Silonites prædicit Ieroboam, quod ſit regnaturus ſuper Iſrael.

Iſte Roboã ſucceſſit Salomoni patri ſuo in regno: ſed in ſapientia nõ ita. deceptus namq; conſilio iuuenum amiſit x tribus: eo quod imprudenter reſpõdit populo, vt patet iij Reg. xij, & ij Paralip. x.

Reges Iſrael incipiunt.

Achimaas.

Iſte fuit filius Sadoch, vt patet i Paralip. vi.

Semeias clarus habetur: qui poſtea compeſcuit Roboam, ne pugnaret cõtra Ieroboã, & ſcripſit geſta eorum. Abdo propheta, clarus habetur: qui poſt contra vitulos prophetauit.

Ieroboã Ephratæus regnauit ſuper Iſrael annis xxij.

Iſte Ieroboam fuit primo de familia Salomonis, & bonus: ſed factus rex peſſimus idololatra, & peccare fecit Iſrael, in ducendo populum ad idololatriam. & multa mala ſecuta ſunt, imo totius populi deſtructio. ipſe fuit figura Machometi, vt patebit loco ſuo, ſicut Antiochus Antichriſti. Opera etiam Ieroboam & duritia mentis eius patent iij Reg. xij, & ſequentib. capit. Et nota, quod iſtud exemplum pernicioſiſſimũ fuit poſteris, & vſque hodie eſt, & in futurum erit. Quia plu-

Nota, quod (ſicut dicit Auguſt. xvij de ciuit. Dei) Salomon bonis initijs malos exitus habuit. Quippe ſecundę res, quę plerunq; ſapientum animos fatigant, magis huic obfuerũt, quã profuit ipſa ſapientia, etiã nunc & deinceps memorabilis, & tunc longe lateque laudata. Et in reuelationibus beatæ Brigittæ legitur, quod Salomon & Ariſtoteles non ſibi, ſed alijs didicerunt.

De ſanctorum exemplis, qui iuxta decurſum temporis fuerunt viciſſim, & nō ſimul, dicit Greg. in Moralibus, quod mira diſpenſatione diuinitus actum ſit: & quandoque ad illuminandū noctē præſentis vitæ velut aſtra in hoc mundo radiarunt, donec verus lucifer, id eſt redemptor humani generis ſurgeret. Nam ad oſtēdendam innocentiam actionis venit Abel, ad docendam munditiam venit Enoch, ad inſinuandam longanimitatis, ſpei, & operis remunerationem venit Noe, ad manifeſtandum obedientiam venit Abraham, ad demonſtrandum coniugalis vitæ caſtimoniam venit Iſaac, ad inſinuandum laboris tolerantiam venit Iacob, ad reddendum pro malo bonā retributionis gratiam venit Ioſeph, ad oſtendendum manſuetudinem venit Moyſes, ad informandum contra aduerſa fiduciam venit Ioſue, ad oſtendendam inter flagella patienriam venit Iob. Et ſic patet, quomodo in temporibus priſtinis ad modum paruus fuit numerus perfectorum. Sed circa hæc tempora prophetarum, valde creuerunt ſanctitatis exempla: quando etiam plures martyriſati ſunt pro fide vnius veri Dei. Ecce quam fulgentes ſtellas in cœlo cernimus, vt inoffenſo operis pede, iter noſtræ noctis ambulemus. Seſac rex Ægypti proſperatur in multis, & gentes bello ſuperat, & contra Roboam aſcendit, & poſt in Ieruſalem.

Reges Albani in Italia.

Capys Siluius a. xxviij.

Iſte fecit Capuam in Campania: regnauit ibi.

Azarias filius Obed, propheta, clarus habetur: & de captiuitate prædixit, ij Paralip. xv.

Anani propheta hic increpauit Aſa: & ideo incarceratur.

Anno mundi IIII^m CCXXII. IIII^m CCXXV.

Linea Chriſti. Abia regnauit annis iij. Aſa regnauit annis xli.

DCCCCLXXVII DCCCCLXXIIII

Iſte Abia mixtus erat: quia aliquādo bene ſe habuit, vt patet in bello & ſermone longo contra exercitū Iſrael, in victoria diuinitus data: aliquando peſſime: quia idololatrauit. & ob tam magnam ingratitudinē percuſſus a Domino, parum regnauit, vt patet iij Regum ix. & ij Paralipom. xiij.

Iſte Aſa in principio regni, & deinceps pene vſq; ad xxxvi annū valde bene ambulauit, ſicut Dauid: & percuſſit Æthiopes cōtra ſe venientes: & abſtulit idola. Sed poſt hæc inijt fœdus cum rege Syriæ Benadab, propter Baaſa regē Iſrael, qui incepit aſcendere contra ſe: quod diſplicuit Domino. vnde miſit ad eū prophetā Anani, quē ſtatim incarcerauit. & ideo doluit pedes, quia podagricus factus eſt: & plagatus eadem pœna qua prophetam vexauit, obijt, vt patet Regū xv, & ij Paralip. iiij & xv & xvi capirulo.

Pontifices.

Reges Iſrael.

* res quærētes occaſionē dominādi, retrahunt ſubditos a iugo fidei, diuerſum & alienū cultum inſtituendo, vt patet per prædictū Machometū, & ſequētes ſuos. Similiter Græci volētes recedere ab obedientia eccleſiæ, ſcienter prolapſi ſunt in varios errores, nouum modum in diuino aſſumentes officio: & ob hoc miſerabiliter ſæpius exterminati ſunt.

Iſte Nadab filius Ieroboam incepit regnare anno ſecundo Aſa regis Iudæ: & fecit malum ſicut pater eius: & percuſſit eum Baaſa, & regnauit pro eo, vt patet iij Regum xv.

Nadab an. ij.

Baaſa a. xxiiij

Iſte Baaſa incepit regnare anno iij Aſa, & ambulauit in peccatis Ieroboā, cuius oēm domū percuſſerat de mādato Domini: nec audiuit Iehu prophetam, vt rediret. iij Reg. xv.

Circa hæc tempora ſanctorum doctorum ſcripta quæ vidi, gentilium hiſtorias non commemorant. & puto illam forte cauſam, quod ad intellectum ſacræ ſcripturæ nihil conferant. Vnde vſque ad Sardanapalum vltimum monarcham Aſſyriorũ nullam mentionẽ faciunt de alijs intermedijs. Et nota, quod quibuſdã imperitis mirũ valde videtur, quare ſancti viri ſic diligenter ſcrutati ſunt hiſtorias gentiũ: cũ tamen in ſcriptis ſuis moneant nos ſurſum cor habere, & terrena faſtidire, iuxta illud, *Non loquitur os meum opera hominum.* Et illud, *Laudem Domini loquitur os meum.* Pro quo eſt aduertendum, quod multiplex neceſſitas eos ad hoc cogebat. Fuerunt enim quidam hæretici & gentiles, qui ſacram ſcripturam calumniabantur, quaſi falſa eſſet: eo, quod indebite aſſignarent decurſum temporum: & multa dixerunt facta eſſe alijs temporib. quam ipſa narraret. Sed poſtquã Hieronymus & alij intelligentes applicaſſent ſimul hiſtorias, patuit ignauia eorũ: eo, quod optima concordia fuit. ſicq; factũ eſt, vt ſacræ ſcripturæ nouũ teſtimonium accederet de inimicis, quod firmiſſimum eſt: quo tamen non indiguit: quamuis vtile fuerit propter imperfectos. Alia neceſſitas idem experijt pro-*

Carpẽt' Siluius a xxxiij.

Iſte regnauit in Italia tempore Ioſaphat.

Tiberius Siluius annis ix.

Iſte Tiberius ſubmerſus fuit in Tiberi: quę antea dicta fuit Albula. ideo ab eo nomen accepit.

Iehu filius Anani, propheta, mittitur cõtra Baaſa regẽ Iſrael: & martyrio coronatur ab eo, ꝓpter verbum Domini, vt patet iij Reg. xvi capitulo.

Numerus bellatorũ in Ieruſalem cclx^m^, exceptis illis quos poſuit Rex in vrbibus Iuda. Omnes hi ad manum Regis.

IIII^m^ CCXL. IIII^m^ CCLXVI.

Ioſaphat regnauit an. xxv.

Anno ante Chriſti natiuitatem DCCCCXXXIII DCCCCLX.

Iſte Ioſaphat ſatis bonus fuit & glorioſus, diues & deuotus in via Domini. nec aliquid mali de ipſo legitur, niſi quod impijs regibus Iſrael quandoque præbuit auxilium, & quædam parua alia. & ideo Dominus fuit cum illo, & pacẽ dedit, & pugnauit pro eo, vt patet ij Paralip. xvij cum tribus alijs capit. ſequentibus.

Azarias.

Iſte fuit filius Achimaas. Porro primo Paralip. vi, vbi ponitur catalogus pontificũ, iſte Azarias genuit Ioanan. & Reg. iiij dicitur, ꝙ Ioiada iſti ſucceſſit. Forte binominis fuit, vel eſt vitium ſcriptoris. Samaria conditur. Iericho extruitur.

Iſte Ela anno xvi Aſa regis Iudæ cœpit regnare. percuſſit eum Zamri cum omni domo patris ſui. iij Reg. xvi.

Ela annis ij. filius Baaſa.

Zamri die. vij.

Iſte deleuit domũ Baaſa. & ſtatim percuſſit eum Amri, & regnauit pro eo.

Amri an. xij.

Iſte cœpit regnare anno xxxi regis Aſa: & fecit malũ ſicut anteceſſores ſui.

Achab an. xxij.

Iſte Achab fuit filius Amri, paup homo, & totus deuius, valde inſtabilis, pueriliter mitis, & furioſe ſtrenuus. incepit regnare xxxviij anno Aſa: & ſuper omnes qui ante eũ fuerant, inique egit. Si habuiſſet ſemper bonam directionẽ, multa mala non feciſſet: ſed impia Ieſabel plus regnabat quam ipſe: & impulit ipſum vt ſequeretur ſe, &c. Ieſa-*

Benadab.

Iſte Benadab filius Tabremon filij Ahezion regis Syriæ, inijt fœdus cum Baaſa, & rupto fœdere illo, percuſſit fœdus cum Aſa rege Iuda: & ex tũc turbauerunt reges Syriæ regnum Iſrael. iij Reg. xv.

* pter idololatriam deſtruendam: quia enim tota ſimul gentilitas falſos deos coluit, neceſſe fuit indagare originẽ illius erroris, vt manifeſte poſſit improbari cultus ille vaniſſimus impiorum dæmonũ, ſicut late patet per Auguſt. in libris de ciuit. Dei: vbi lucide probat, quod doctores gentilium in proprijs libris ſuis ſibijpſis contradicunt, & pue-

Reges Italiæ. Agrippa Siluius an. xl.

riliter nimis & groſſe procedunt: ita, vt etiam philoſophi ac cæteri virtuoſiores vtriuſque ſexus homines eos verbis & ſcriptis redarguerent. Tertia cauſa æque neceſſaria, fuit vacillorũ adhuc in fide, tempore primitiuæ eccleſiæ: qui ſeducti ſæpius fuerũt a paganis, dicentibus, quod melius eſſet colere idola, quam Chriſtum. quia tempore chriſtianitatis ſemper fuerũt diſſortunia, & tempore cultus deorum magna proſperitas. quod omnino ſalſum ſuit, vt patet ex proprijs eorum hiſtorijs, ſicut Oroſius luculenter probat, & etiam Auguſt. ſimiliter & Ambroſius: qui omnes clare oſtendunt, quod tempora chriſtianitatis fuerunt multo gratioſiora, quam idolorum ſiue crudelium dæmonũ, vt infra patebit in locis ſuis. Similiter & aliæ plures cauſæ, quæ ex parte ſupra tactæ ſunt, & quædã infra dicentur. Verum in omnibus eſt bonam reperire contemplationem: & pia mens vbique proficit: eo, quod diligentibus Deum omnia in bonum cooperentur. De hac materia vide plenius in libris præallegatis.

Elias Thesbites, propheta magnus, claret ſanctitate vitę & miraculorum gloria. Hic regum malleus ſuit. qui etiam in paradiſum curru igneo ſubuectus eſt, vt patet iij Reg. xvij. Ipſe dicitur duplicem ſpiritum habuiſſe, ſcilicet prophetiæ, & miraculorum: qui etiam requieuit ſuper Eliſæum.

Anno mundi	IIII^M CCXCI.	IIII^M CCXCIX.

Linea Chriſti. Micheas propheta prædicit moriturum Achab. iij Regum xxij.

Ioram regnauit an. viij.

Ochozias vel Aazias anno i.

DCCCCVIII	DCCCC.

Iſte Ioram peſſimus filius de bono patre, occidit fratres ſuos, & ambulauit in vijs regum Iſrael. & ideo miſerabiliter plagatus in omnibus, infeliciter obijt. ij Paralip. xxi. Athalia vxor eius fuit filia Achab naturalis & Amri, modo loquẽdi communi: quia auus eius fuit.

Iſte Ochozias fecit malum corã Domino, ſicut pater eius: & ſtatim occiſus eſt a Iehu cum omni domo Achab. Athalia vero mater eius audiẽs mortuũ ſuũ filiũ, ſurripuit regnũ, & occidit omne ſemẽ regiũ, & regnauit vi annis: & ſeptimo anno, Ioiada põtiſ. fecit eam interfici. iiij Reg. xi, & ij Paralip. xxij & xxiij.

Pontifices. Ioiada vixit an. cxxx.

Iſte Ioiada inclytus fuit, & amouit Athaliã, ne regnaret ſuper Iudam; conſtituitq; Ioas filium Ioram pro ea. iiij Reg. xi, & ij Paralip. xxij. Hic ſolus poſt Moyſen legitur vixiſſe cxxx annis. Ioſabeth ſoror Ioram vxor eius fuit.

Reges Iſrael. Ochozias an. ij. Ioram an. xij.

Fames magna in Iſrael, iuxta verbum Eliæ.

Iſte fuit filius Achab: qui miſit ad Beelzebub deũ Accaron conſulendum, ſi poſſet ſanari. propter quod obijt, iuxta verbum Eliæ. iiij Reg. i.

Iſte incepit regnare xviij anno regis Ioſaphat, loco fratris ſui Ochozię. Hunc obſidebat Benadab in Samaria: & diuinitus meritis Eliſæi fuit liberatus. iiij Reg. vi, vij, &c. Quia ſecutus fuit peccatum Ieroboã, interfectus eſt a Iehu cum omni domo patris ſui. ix & x capit. vbi ſupra.

Reges Syriæ.

* bel filia regis Sidoniorum, vxor Achab, quoddam totius malitiæ prodigiũ, prophetas Domini occidit, & ſanctum Naboth: & alia multa fecit mala, &c.

Lycurgus philoſophus his temporib. floruit: qui licet gentilis fuerit, tamen leges iuſtiſſimas naturali iuri & diuino cõſonas Lacedæmonijs dedit: nec quicquam cenſuit, cuius non ipſe exemplũ prius daret. Auri argentiq́; vſum, & omniũ ſcelerum materiã nõ ſuſtulit. Fundos omniũ æqualiter inter omnes diuiſit, vt æquata patrimonia neminẽ potentiorẽ altero redderent. Conuiuari oẽs publice iuſſit, ne cuius diuitię in occulto eſſent. Iuuenibus non amplius, quã vna veſte vti toto anno permiſit: nec aliquẽ cultius quam aliũ progredi voluit, nec opulentius epulari. Emi ſingulà nõ pecunia, ſed cõparatione merciũ iuſſit. Pueros puberes non in forum, ſed in agrum deduci iuſſit, vt primos annos nõ in luxuria, ſed in omni operę ac labore agerent, nilul eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere: nec prius in vrbem redire, quam viri facti eſſent. Conſtituit virgines ſine dote nubere, vt vxores nõ pecuniæ cauſa eligerentur, ſeueriuſq; matrimonia ſua coercerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorẽ nõ diuitum & potentũ, ſed ſenum eſſe conſtituit. Et, quia hæ leges duræ videbantur, iureiurando eos aſtrinxit, ne quid de tã diuinis legibus mutarẽt donec rediret. & ſic extra patriã profectus, voluntariũ perpetuo duxit exiliũ, vt ſuis legibus æternitatẽ daret. Moriens etiã præcepit oſſa ſua in mare proijci, ne ſi ad patriam deferri contingeret, Lacedæmones ſe a iuramento ſolutos eſſe putarent. O hominem gentilem, qui pene ſolus amputas ab omnibus chriſtianis etiam ſanctis omnem ſuperbiendi materiam! nõ glorientur martyres noſtri, quaſi aliquid magni pro vita æterna fecerint, quando talia videmus paganos feciſſe. Vide Auguſtin. ij, iij & v. de ciuit. Dei.

Atemu I° Silui° an xix.

Hic præſidiũ Albanorũ inter montes vbi Roma nũc eſt poſuit. Regnauit autem tempore Ioas regis Iudæ.

IIII^m CCC. IIII^m CCCVI.

Athália regnauit annis vi.

Ioas regnauit an. xl.

Anno ante Chriſti natiuitatem DCCCXCIII. DCCCXCIX.

Iſta per tyrannidem inuaſit regnum: & occiſa eſt.

Iſte Ioas dum adhuc infans eſſet, ſubtractus fuit ab interfectione, quæ exercebatur ab Athalia. cũ autẽ eſſet annorũ vij, cõſtituit eũ Ioiada regẽ. & optime ſe habuit cunctis diebus, quib. rexit eũ idẽ venerandus ſacerdos Domini: ſed poſt mortẽ eius delinitus blanditijs magnatorũ, qui odio habebant ſacras ceremonias humilis obedientiæ Moſaicæ legis, deprauatũ eſt cor Regis in interitũ ſuũ & illorũ, cunctis retro nationib. horrendum relinquens exemplũ, quã ſit graue piaculũ humilib. nolle cõſentire. ij Paralip. xxiij & xxiiii.

Ionadab filius Rechab, clarus habetur. De his ſtirps valde religioſa deſcẽdit: qui tanquã peregrini conuerſati ſunt ſine agris, &c. & deſcenderunt de Iethro ſacerdote, ſocero Moyſi.

Eliſæus propheta ſurrexit loco Elię, duplici ſpiritu vtriuſq; teſtamenti, timoris ſcilicet & amoris præditus. qui tam reprobis quã electis per omnia gratus extitit, clarus virtutibus, & miraculis glorioſus. iiij Reg. ij, &c. Moritur autẽ anno mcliij poſt natiuitatẽ Abrahæ.

Iehu an. xxviij.

Iſte Iehu rex vnctus a puero Eliſæi, percuſſit Ioram cũ omni domo Achab, & etiam Ochoziã regẽ Iuda: & deſtruxit domũ Baal, & ꝓphetas eius occidit. vnde meruit poſteris ſuis regni ſedẽ vſq; ad quartam generationem. iiij Reg. ix & x.

Azahel

Iſte Azahel exigentibus demeritis ſuis, occulta Dei iuſtitia promotus fuit in regem Syriæ, vt affligeret filios Iſrael, & ſuam prolongaret iniquitatem. Afflixit autem Iſrael vltra modum, vt patet iiij Regum x.

Iſte Auentinus Siluius xxxiij annis regnauit. Ab hoc mons Auentinus nomen accepit: in quo ſepultus fuit. Hunc dicit Auguſt. lib. xvij de ciuit. Dei, etiam inter falſos deos annumeratum a ſtultis gentibus.

Reges Italiæ. — Auentinus — Siluius annis xxxiij.

Notabile quoddam factum ac relatu dignum hoc tempore in Britannia fertur accidiſſe. Fuit ibi rex quidam, Leir nomine, filijs carens: ſed tres pulcras filias habens, quibus regnum diuidere cogitabat. Vt tamen ſciret cui potiorem partē daret, a ſingulis interrogauit, quantum ipſum diligerent. Prima & ſecunda reſponderunt ſub iuramento, quod plus quā proprias animas. tertia autem videns ſenem blanditijs credere, ſerioſius reſpondit, quod ipſum vt patrem diligeret: neque vt amplius interrogaret, protinus ſubiunxit, *Quantum habes, tantum vales, tantum te diligo.* Iratus pater duabus regnum diuiſit: tertiam autem exheredauit. quam tamen rex Franciæ propter nimiam pulchritudinem ſine omni dote in coniugem accepit. Seneſcente autem Leir, a duabus filiabus ac earū maritis regno priuatur, & in tantum deſpicitur, quod vix cum vno famulo ab ipſis teneretur. Recordatus igitur priſtinę gloriæ & iniuriæ quam iuniori filiæ fecit, quæ ſibi veritatem dixit: cum fletu in hanc vocē erupit, O filia quam vera ſunt dicta quæ mihi reſpondiſti, *Quantum habes, tantum vales, tantumque te diligo.* Dum igitur habui quod dare potui, viſus ſum eis valere, quæ non mihi, ſed donis meis amicæ fuerunt. interim dilexerunt me: ſed magis munera mea. Nam abeunti- *

Anno mundi — IIII^m CCCXLVI.

Linea Chriſti. — Amazias regnauit an. xxix.

DCCCXXIIII.

Iſte Amazias bonis initijs malum habuit finem. quod commune ſatis vſq; hodie in poteſtatibus apparet. Multos namq; officium deſtruxit etiā notabiliter probos. cuius exempla hic ſunt plurima. Hic etiam deos Seir adorauit, &c. Paralip. xxv.

Pontifices. — Azarias.

Zacharias filius Ioiadæ lapidatur, & glorioſo martyrio coronatur. ij Paralip. xxiiij. Increpauit enim Ioas, quod dereliquiſſet Dominum.

Eliſæus moritur, & oſſa eius prophetant: quia mortuus ſuſcitatur eorū contactu. Et tres victorias habuit Iſrael contra Syrios meritis eius.

Iſte Azarias boni patris bonus filius, titulū laude dignum promeruit: quia pro zelo legis cōſtanter reſtitit Oziæ regi Iudæ volenti ſacrificare. ij Paralip. xxvi.

Reges Iſrael. — Iohaas an. xvij. — Ioas an. xvi.

Iſte Iohaas valde attritus eſt cum tota gente ſua ab Aſahele rege Syriæ: & ideo deprecabatur Dominum. & pauxillum releuatus eſt. iiij Reg. xiij. & cœpit regnare xxiij anno Ioas regis Iudæ.

Iſte Ioas percuſſit Syros tribus vicibus, iuxta verbum Eliſæi: & tulit vrbes de manu Benadab, filij Azahelis, & reſtituit regno ſuo. Ipſe etiā afflixit Amaziam non volens, ſed compulſus ſuperbiam eius humiliauit. iiij Reg. xiij. Et cœpit regnare xxxvij anno Ioas regis Iudæ.

Reges Syriæ. — Benadab.

Iſte Benadab fuit filius Aſahelis. Et debet ſcribi per D, ſecundum Hieronymum.

Proca illo regnãte, Phidon Argiuus & menſuras & pondera reperit, cum apud Hebræos Amaſias in Iudæa, & Ieroboam in Iſrael regnarent.

Procas Siluius a xxxiij.

Hic Procas, filius Auentini, regnauit annis xxxiij, tẽpore Oziæ regis Iudæ. Vnde Virgilius laudes eius extollit in hoc verſu, *Proximus ille Procas Romanæ gloria gentis.*

Monarchia Aſſyriorum illâ magna ceſſat, quæ ſtetit vltra mccxl annos. & ſurgunt tempora horrenda pene vſq; ad Chriſti natiuitatẽ: in quib. humanus ſanguis vltra quã credi poteſt, in omnibus mũdi partibus tanquam aqua effuſus eſt. Vide Chronica Oroſij libro ſecundo, & aliorum.

Sardanapalus.

Iſte Sardanapalus totus vitioſus fuit, puluinariaque primus reperit. habitu muliebri indutus, inter mulieres delicijs vacauit. Ob hoc indignati vaſalli eius, noluerũt amplius ipſi obedientiã ſeruare: aggreſſi etiam ipſum debellarunt. Quod cernens, ſeipſum concremauit. Fuerunt tamẽ reges Aſſyriorum potentes ſine monarchia, vſque ad deſtructionem Niniuæ.

Reges Aſſyriorum.

* bus muneribus, & ipſi abierunt. Tandem cum non haberet quod comederet aut indueret, ab ipſa iuniore filia clementer ſuſcipitur, regnoque glorioſe reſtituitur. Similia plura reperies. Nota, plerunque dulciloquos fidelitate, fideles dulciloquio carere.

IIII^a CCCLXXV.

Sine rege annis xiij.

Anno ante Chriſti natiuitatem DCCCXXIII

Nota, quod regnum Iudæ poſt mortem Amaſiæ fuit xiij annis ſine rege. quod ſubtiliter oportet accipere, ex collatione annorum regum Iſrael & Iuda: quia Amaſias cœpit anno ſecundo Ioas, regis Iſrael; & Ozias, filius Amaſiæ, cœpit anno xxvij Ieroboam, regis Iſrael. Quod tempus extendit ſe ad xli annos, a quo ſubtrahe annos Amaſiæ: & ſic manent xiij, quibus Ozias paruulus erat, nec adhuc ad regnũ aptus. Hoc autem lxx, & multæ aliæ hiſtoriæ non habent, ſed alibi hoc ſupplent. Et ſecundum hoc oportet concordare eas: alioquin errabis quoad ſupputationem annorum.

Ionas propheta, filius Amathi, clarus habetur: & multa prædixit quæ nõ ſunt ſcripta. Hic poſt hæc mittitur ad Niniuen, vt patet in eius libro. Dicitur autem quod ipſum Elias ſuſcitauerit a morte adhuc puerum.

Ieroboã an. xli.

Iſte Ieroboam cœpit regnare anno xv Amaſiæ regis Iudæ. Hic ſatis bellicoſus & victorioſus fuit, & contriuit regem Syriæ, & reſtituit regnum Iſrael, ſicut prius: inſuper & Damaſcum, iuxta verbũ Ionæ prophetæ. Attende, quam ſit inſtabilis ſtatus regnorum. Iſrael contritus vſq; ad nouiſſimum, humiliatus eſt valde. Syri eleuati iam ab infimis, miſerabiliter deprimuntur. Sic qui fuit ſupra, fit infra; & ecõtra, qui fuit infra, aſcendit ſupra, vt poſt deſcendat infra. Hæc eſt rota volubilis huius temporis. & ideo non eſt mirum, quod pauci electi ad hoc aſſumuntur a Domino: & quod viri ſenſati huiuſmodi inſtabilitatis negotium totis viribus fugere contendunt. Vide Auguſtin. de ciuit. Dei in pluribus locis. Si boni regnant, multis proſunt; ſi mali, econtra.

Quarta ætas:

Reges Italiæ. Arbacus 1 rexMedorum.

Iſte Arbacus vicit Sardanapalum dominum ſuum; & monarchiam eius primus deſtruxit, & ad Medos tranſtulit, ſpe magis quam re. quia Darius hoc fecit.

Reges Aſſyriorum. Phul.

Iſte Phul & ſequentes recuperare volentes monarchiam, non modice turbarunt terram: & aſcendit etiam ad Iſrael, & cepit Therſan. & factus eſt Manahen rex Iſrael ei tributarius. iiij Regum xv.

Ozias, qui & Azarias, duplici nomine. & vno quidem atque eodem tempore Eſaiam, Oſee, Ioel, & Amos prophetaſſe, ex rebus quæ ponuntur in titulo cognoſcimus, quod principium verbi Domini fuit in Oſee filio Beri. Amos autem, pater Eſaiæ, non (vt plerique autumant) tertius xij prophetarum eſt: ſed alijs diuerſiſque apud Hebræos ſcribunt literis. Iſte quidem primam & extremam literam habet, Aleph & Sade; ille vero Hain & Samech. Tradunt etiam Hebræi, Oſee, & Amos, & Eſaiam, & Ioel, ac Ionam ijſdem prophetaſſe temporibus, videlicet in diebus Oziæ, Ioachan, Achaz & Ezechiæ Regum Iuda; & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Iſrael.

Anno mundi IIII^m CCCLXXXVIII.

Linea Chriſti. Ozias vel Azarias annis lij.

DCCCXI

Iſte Ozias fecit quod bonum erat coram Domino. nec aliquid mali de eo ſcriptum eſt, niſi quod adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis, prohibente eum ſacerdote Azaria. propter quam inobedientiam percuſſit eum Dominus lepra, vt patet ij Paralip. xxvi cap. Etiam tunc terræmotus factus fuit, & cineres altaris effuſi ſunt.

Pontifices.

Oſee propheta primus de xij, mittitur contra decem tribus.
Ioel ſecundus de xij, prophetat de Iuda, & futura eius tribulatione.
Amos tertius, contra gentes multa prophetat, & ſpecialiter contra x tribus.
Abdias quartus de duodecim, prophetat contra Edom.

Reges Iſrael.

Hic regnum Iſrael fuit ſine rege annis xxxiij. quod patet ex collatione Regum Iuda, &c. Sine rege an. xxxiij.

Zacharias menſ. vi.

Iſte Zacharias fuit filius Ieroboam. & cœpit regnare anno xxxviij Oziæ regis Iudæ: & fecit malum ſicut prædeceſſores eius. Et hic eſt quartus poſt Iehu. & percuſſit eum Sellum, & regnauit pro eo: qui ſtatim percuſſus a Manahen, regno & vita caruit, vt patet iiij Regum xv.

Reges Syriæ.

Macedonum regnum hic oritur.

Caranus 1 Macedonũ rex

Iſte Caranus primus rex Macedonum, fuit filius Arbati, regnauit annis xxviij. De hoc regno deſcendit Alexander Magnus. Deſtruitur autem tempore Oniæ pontificis pij.

Lacedæmoniorum reges deficiunt:

Amulius Siluius an.xliij.

Lydorum incipiunt.

Iſte Amulius Siluius regnauit an.xliij, & fratrem ſuũ Numitorẽ de regno eiecit:& poſt ipſe a Romulo & Remo fratrib. geminis occiſus eſt, & Numitor reſtitutus fuit in regnum ſuum: quia fuit auus eorum.

Teglatphalaſar.

Spartani(ipſi ſunt Lacedæmones) per annos l cum Atheniẽſibus cruentiſſima bella cõmittunt: vbi ſemper incerta victoria fuit. terra mariq; pugnatũ eſt.

Iſte Teglatphalaſar cepit terram Nephthalim,& Galilææ:& eos qui trans Iordanem erant, tranſtulit in Aſſyrios. Poſt etiam ob rogatum Achaz, obſedit Damaſcum,& Raſim interfecit:& Syros tranſtulit in Cyrenen, vt patet iiij Reg.xv, & xvi cap. Thonos Concoleros, qui vocatur Græce Sardanapalus, xxxvi Aſſyriorum rex, Tarſum atque Anchialon cõdidit. & in prælio victus ab Arbaco Medo, ſemet incendio concremauit. Vſque ad id tempus fuiſſe reges Aſſyriorum hiſtoria refert. & fiunt anni ſimul mcxcvij. Omnes autem anni regni Aſſyriorum a primo anno Nini ſupputantur mccxl.

IIIIm CCCCXIIII.

Anno ante Chriſti natiuitatem DCCXXXV.

Eſaias nobilis propheta primus de quatuor principalibus, claret. qui euangeliſta magis, quam propheta dicitur a ſancto Hieronymo, propter euidentiã prophetiæ ſuæ. Hic miſſus eſt a Domino cum Iaſub filio ſuo in occurſum Achaz, vt diceret ei, ne timeret a duabus iſtis caudis titionum fumigantium, quos vocat Raſim & Phacee: eo, quod in ipſis eſſet finiendum regnum Syriæ, id eſt Damaſci; & regnum Samariæ, id eſt decem tribuum; quæ alio nomine dicebatur Ephraim.

Amarias.

Ionas mittitur ad Niniuitas, qui audierunt eum. ſed Iſrael nec multis credidit.

Sellum menſ. i. — Manahẽ annis x. — Phaceia an. ij.

Iſte Manahen cœpit regnare anno xxxix Oziæ regis Iudæ, fecitq; malum coram Domino, & tradidit eũ Dominus in manus regis Aſſyriorum, qui indixit ei talenta argenti mille. iiij Reg.xv.

Iſte Phaceia fuit filius Manahen. fecit etiã malũ. & percuſſit eum Phacee, regnauitq; pro eo. Cœpit autem regnare li anno Oziæ regis Iudæ.

Raſim.

Iſte Raſin, rex Syriæ, vaſtauit Iudam, tempore Achaz. propter quod obſedit eum Teglatphalaſar in Damaſco,& cepit ciuitatem,& ipſum interfecit, & tranſtulit populum.

Quarta ætas:

Rhea filia Numitoris in templo deæ Veſtæ ſeruiuit: quæ poſt admiſit amaſium, & concepit, peperitq; gemellos, Romulum & Remum. Ob hoc ipſa viua ſepulta fuit propter inceſtũ: infantes proiecti ſunt foras, & mirabiliter a lupa nutriti referuntur. Porro ob reuerentiam Romanorum dixerunt poetæ, quod Mars deus belli concubuerit cum ea: ſtuprum totaliter aut palliantes, aut excuſantes, vel honorantes.

Reges Italiæ. — Numitor. — Iſte Numitor reſtitutus in regnum, ſtatim poſt a Romulo occiſus fuit, vt Oroſius teſtatur.

Reges Aſſyriorum.

Sibylla Erythræa omnium aliarum Sibyllarum clarior, hoc tempore quidam dicunt quod vixerit. alij, quod eius carmina circa hæc tempora ſunt inuenta: ipſa autem ante bella Troiana vaticinata ſit apertiſſime de Chriſto, & pulcre. Vide Auguſt. xvij de ciuit. Dei.

Olympias prima a Græcis inſtituitur. Et hæc eſt Æra famoſiſſima tam Latinorum, quam Græcorum. Et (ſecundum Hieronymum) Olympias vna quatuor annos completos continet. Et ſecundum iſtum computum, anno xl Oziæ vel circa iſta Æra incipit, ſcilicet anno mundi iiij^m ccccxxviij; ſecundũ ſeptuaginta interpretes, circa l annum Oziæ. Et nota, quod Chriſtus naſcitur Olympiade cxciij, quæ faciunt annos dcclxxij.

Anno mundi	IIII^m CCCCXL.	IIII^m CCCCLVI.
Linea Chriſti.	Ioatham regnauit annis xvi.	Achaz regnauit an. xvi.
	DCLIX.	DCCXLIII.

De hoc Ioatham nihil mali ſcribitur, niſi quod excelſa (more aliorum) non abſtulit, vt patet ij Paralip. xxvij.

De hoc Achaz nihil boni habetur. dereliquit Dominum, & derelictus eſt etiã ipſe ab eo. & percuſſus cum populo ſuo valde eſt a regibus Iſrael & Syriæ. ij Paralip. xxviij.

Pontifices. — Achitob.

Micheas propheta vi de xij, prophetat contra Hieruſalem & Samariam.

Reges Iſrael. — Phacee an. xx. — ſine rege an. viij, vt ſupra. — Oſee an. ix

Naum propheta vij, prophetare cœpit contra Niniuen.

Iſte Phacee cœpit regnare anno lij Oziæ. ſicut fecit, ſic factum eſt ei: quia Oſee coniurauit contra eũ, & interfecit ipſum, regnauitq; pro eo. Fecit etiã pactum cum Raſin: & vaſtarunt Iudam. & ideo Teglatphalaſar oppreſſit eum, & trãſtulit quaſi tres tribus in Aſſyrios. iiij Reg. xv.

Iſte Oſee vltimus rex Iſrael, cœpit anno xij Achaz, regis Iudæ; & fecit malum, &c. Anno ix regni eius captus eſt a Salmanaſſar, & Iſrael tranſlatus eſt in Aſſyrios, vt habetur iiij Reg. xvij.

Nota, quod Oroſ. de hoc Romulo multa mala ſcribit, ſcilicet fratris ſui & aui & aliorum probatiſſimorum virorũ iniquam mortẽ, & violentias, tyrannideſq; plures. Congregauit enim paſtores & latrones, &c. cum quib. ciuitatulam extruxit, & per illã vi alios oppreſſit circumcirca potentes. Poſtquam creuit, elegit c ſenes pro conſilio, quos appellauit ſenatores; & mille pugnatores, quos milites vocauit: profecitq; in ſublime. tandem ob demerita ſua inter deos cõnumeratus eſt, eo quod percuſſus a tonitruo nuſquã comparuiſſet. Hoc enim ad cumulũ ſuæ damnationis acceſſit, vt eo magis tormentaretur apud inferos, quo in terris eius memoria celebrior haberetur; quã virtutibus non meruit, ſed falſa vulgi adulatione, aut vera deceptione adeptus eſt. Prædicti ſenes poſt mortẽ Romuli regnauerũt, anno cũ dimidio expectantes, ſi forte rediſſet.

Romulus primus rex Romanorũ a. xxxvij

Salmanaſſar. — Sennacherib. — Aſſaradõ filius Sennacherib.

Iſte Salmanaſſar obſedit Samariam, anno ix Oſeæ regis Iſrael, cepit eã, & regẽ miſit in carcerem, & Iſrael trãſtulit in Aſſyrios. Et ceſſauit regnũ Iſrael, quod ſtetit annis cclxxxij.

Iſte Sennacherib aſcendit in Iudæam contra Ezechiã virũ ſanctũ: & percuſſit Dominus exercitũ eius, ſcilicet clxxxv^m viros bellatores. Ipſe autẽ turpiter fugiẽs, peruenit in Niniuen, & afflixit Iudæos & Tobiam. tandem a ſuis filijs occiſus eſt. iiij Reg. xix, & ij Paralip. xxxij.

IIII^m CCCCLXXII.

Ezechias regnauit añ. xxix.

Sol x lineis reuertitur. & ſic illa dies erat longior alijs, x horis. O magnũ portentũ, ſtrages hoſtium, additio annorum!

Anno ante Chriſti natiuitatem DCCXXVII.

Iſte Ezechias optimus filius de peſſimo patre Achaz, ambulat coram Domino corde perfecto, excelſa abſtulit, & domum Dei inſtaurauit. Nec ſimilis eius fuit ante eum in regibus Iuda. & ergo Dominus glorificauit eum. iiij Reg. xviij, xix, xx, & ij Paralip. xxix, xxx, xxxi.

Anno ante Chriſti natiuitatẽ dccxv, Roma in monte Palantino a gemellis condita eſt, velut ſecunda Babylonia. Verũ tempore paupertatis nuſquã alter locus ea ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit. & quãto rerum minus habuit, tanto minus cupiditatis habebat. Poſt diuitiæ auaritiã & luxuriam induxerunt.

Conditionem Vrbis Titus Liuius per xiiij Decades, id eſt cxl libros proſequitur: ſed hodie non omnes reperiuntur. De ipſo facit beatus Hieronymus mentionem in epiſtola ad Paulinum: & Seneca in vltimi Declamationum libri prologo.

Æra principalis Romanorũ Oroſij, Martini, & aliorũ. Ipſe eſt annus xij Ezechiæ, ſecundũ Hebræos; ſecundũ lxx, vltimus Achaz.

Vrbs ROMANA conditur anno mundi iiij^m cccclxxxiiij.

Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi ſint artes, paciſq; imponere mores,
Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Nota (ſecundū Auguſtin. xviij de ciuit. Dei) quod Cicero magnis laudib. Romuli aſcribit, quod non rudib. & indoctis temporibus, quando facile homines fallebantur, meruerit honores diuinos, ſed iam eruditis & expolitis. Vnde patet vanus idololatrarū error, quia etſi his temporib. doctis illuminati ſunt, quam ſit ineptum, quod antiqui leuibus motiuis decepti, homines mortuos, deos factos putent, & ob hoc ipſi amplius neminem inter Deos aſcribendum decreuerunt: non tamen ceſſarunt a cultura talium falſorum deorum, ſed morem antiquum ſeruantes, & augentes, quod dictis vetāt fieri, factis approbant. Vnde conſtat eos nō eſſe excuſatos, imo, Apoſtolo teſte, plus illis peccare.

Reges Romani.

Remus a fratre occiditur, anno iij ff. de heredi.l.vlt.

Reges Babyloniæ incipiunt.

Merodach primus rex Babyloniæ.

Iſte Merodach primus rex Babylonis famoſus, receſſit a monarchia: nec obediuit Aſſarādo regi Aſſyriorum. & reges Babyloniæ cœperunt eſſe potentes vſque ad Baltaſar. vide Magiſtrum in hiſtoria.

vij ſapientes: Thales Mileſius, Solon, Chilon, Periander, Cleobulus, Bias, Pittacus

Thales Mileſius clarus habetur. qui poſt theologos, id eſt poetas, σοφοὶ dicti ſūt, id eſt ſapiētes. Iſte etiam Thales primus potuit prædicere defectum Solis & Lunæ, vt dicit Auguſtin. viij de ciuit. Dei.

Tobiæ hiſtoria deuotiſſima, & tota exemplaris, hic texitur.

Anno mundi IIII[m] DI.

Linea Chriſti.

Manaſſes regnauit an. lv.

IIIΛCXCD

Iſte Manaſſes peſſimus filius optimi patris, fecit malum ſuper omnes qui ante ipſum fuerunt: & ſanguinem innocentem fudit plurimum. propter quod rex Aſſyriorum vaſtauit Iudam, & ipſum Manaſſem cepit, & in carcerē miſit. Poſtea ad cor rediens, & Dominū deprecans, & exauditus fuit, & in regnū ſuum reſtitutus. omnia quæ ante fecerat, deſtruxit, & in via Domini recte ambulās, nō ſine grandi admiratione omnium qui eum ante nouerant, vitam beatam duxit, vt patet iiij Reg. xij, & ij Paralip. xxxiij capitulo.

Pontifices. Sadoch.

Catana.

Iſte Numa maximus idololatra fuit, & vrbem adeo ſimulacris repleuit, vt ipſe ſibi locũ reperire non poſſet. Hoc modo Auguſtinus ſtultitiã eius deridet, quaſi magna iniuria ſibi facta ſit, quod ipſe nõ ſit inter deos aſcriptus, qui deorum cultum ſic promouit. Hic Ianuarium & Februariũ anno addidit. Mirum ſupra modum eſt, quod hi viri præcellentiſſimi ingenij in cunctis pene quæ ſub ſole geruntur, tam acute diſſerebant, & in agnitione veri Dei ſic delirabant. Gratias agamus Domino Deo noſtro.

Numa Pompilius an. xlij.

Nota (ſecundum Auguſt. lib. iij de ciuit. Dei) quod ab vrbe condita vſq; ad Auguſtũ, tã continuæ pugnæ extiterũt, vt pro miraculo habitũ ſit, vt vnus annus poſt bellũ Punicũ ſine bello trãſierit, exceptis xlij annis Numę, quibus pax continuata fuit.

Romani populi ſtatum & decurſum luculenter & breuiſſime deſcribit Florus Lucius per annos ſeptingentos, quatuor ei dans ętates. vnde ait, Si quis magnitudinẽ imperij cum annis conferat, ætatem vltra putet. Ita enim late vbiq; in orbe terrarũ arma circumtulit, vt qui res eius legunt, nõ vnius populi, ſed totius generis humani facta diſcant. nam tot laborib. periculiſq; iactatus eſt, vt ad conſtituendũ eius imperiũ cõtendiſſe virtus & fortuna viderẽtur. Itẽ ait, Tanta in virtute fiducia eſt, vt ille rudis, ille paſtorius populus, vereq; terreſter, oſtenderit, nihil intereſſe virtutis, equis, an nauibus; terra, an mari dimicaretur. Item, O populũ dignũ orbis imperio, dignum omni fauore & admiratione hominũ ac deorum! compulſus ad vltimos metus, ab incepto non deſtiuit, ſed abſens ſimul præſenſque pugnabat.

IIII^m DXXVIII.

Anno ante Chriſti natiuitatem DCLII.

Eſaias martyrio coronatur cum multis alijs: eo, quod Regis opera peſſima reprehendit.

Sibylla Samia (ſecundũ quoſdam) his dicitur fuiſſe temporibus. Et nota, quod ſancti doctores non vtuntur dictis Sibyllarũ ac aliorum gentilium ad confirmationem fidei ſanctæ chriſtianæ: ſed & eas nec prophetico ſpiritu claruiſſe, ſed arreptitias fuiſſe dicunt. Vnde Auguſt. contra Manichæum diſputans, dicit, Si quid veri de Deo Sibylla vel Orpheus alijue gentium vates aut philoſophi dixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam: non tamen ad iſtorum auctoritatem complectendam. Quantũ enim diſtat de Chriſti aduentu inter prædicationem angelorum, & confeſſionem dæmonum, tantum diſtat inter auctoritatẽ prophetarum, & curioſitatem ſacrilegorum.

Sellum.

Elchias.

Zaleucus vir iuſtiſſimus leges condidit: & inter cætera decreuit, vt qui adulterij crimen committeret, vtroq; oculo priuaretur. Quod cum filius eius commiſiſſet, iuſſit ipſum exoculari. verum tota ciuitas aliquandiu ei reluctabatur. tandem victus inſtantia populi, ne lex a ſe condita violaretur, ſuo prius, deinde filij oculo eruto, vtriſque vſum videndi reliquit. ſicque mirabilis æquitatis temperamento ſe inter miſericordem patrem, & iuſtum legiſlatorem partitus eſt. Diſce o chriſtiane, quanta diligentia debeas ſancta Dei tui præcepta cuſtodire, ſi ſic maluit paganus puniri pro iuſta lege ſua, quam eam inultam relinquere. Hæc & multa ſimilia oportuit in populo carnali obſeruare cũ ſumma ſeueritate, quatenus timore pœnæ a prauis cohiberentur.

Byzantium conditur: quæ poſtea Conſtantinopolis dicta eſt.

Reges Romani.

Reges Babyloniæ.

Tullus tertius a. xxxiij.

Iſte Tullus, alio nomine Hoſtilius, non ferens tempus pacifice tranſire, ob turbationem quam ſuſcitauit vicinis ſuis, poſt longa quietis tēpora merito hoſtilitatis nomen ſibi acquiſiuit. Et quia diſſipat Deus gentes, quæ bella volunt, ipſe cum omni domo ſua a fulmine percuſſus, interijt. De iſto etiam Tullo ſic dicit Valerius libro iij cap. iiij, Hunc in cunabulis primo accepit agreſte tugurium, eiuſque adoleſcentia in pecore paſcendo fuit occupata, validior ætas imperium rexit: ſed ſenectus eius in altiſſimo maieſtatis faſtigio fulſit.

Niniue deſtruitur per regem Medorum. Et regnum Aſſyriorum penitus ceſſauit, ſicut prædixerant Naum propheta, & Tobias.

Anno mundi	IIII^M DLVI.	IIII^M DLVIII.
Linea Chriſti.	Amon regnauit annis ij.	Ioſias regnauit annis xxxi.
	DCXLI.	DCXLIII.

Iſte Amon, ſecundum textum Hebræorū, duobus tantū annis regnaſſe perhibetur: ſed (ſecundum lxx) annis xij. & ita ſupplentur hic x anni a lxx de illis xij ſupra ſine rege. Et ſecundū hoc aptandæ ſunt hiſtoriæ aliæ, quę communiter ſequūtur lxx. Hic idē rex fecit malum corā Domino, & percuſſus a ſeruis ſuis, ſine pœnitentia obijt.

Iſte Ioſias optimus filius de peruerſo patre, gratia ſingulari pręuētus, adhuc in pueritia requiſiuit Dominum, & vſque in finem perſeuerauit laudabiliter. In quibuſdā exceſſit Ezechiam, proauū ſuum. & ideo dicitur non habuiſſe ſimilē in regionibus Iuda. Eius religioſam vitā, & opera ſancta plurima vide iiij Reg. xxij, xxiij, & ij Paralip. xxxiiij.

Pontifices.

Azarias filius Elchięthus

Tobias moritur annorum cxx, vir ſanctus, plenus operibus bonis, & prophetiæ ſpiritu clarus: prophetauit namque de deſtructione Ieruſalem & templi, quaſi iam factum eſſet: cum tamen adhuc futurum eſſet, propter certitudinem prophetię. ſtatim poſt eius mortem vxor eius mortua eſt. & egreſſo Tobia iuniore cum filijs ſuis, Niniue deſtructa fuit.

Sophonias prophetauit deſtructionem Ieruſalem & reædificationem.

Olda propheteſſa, vxor Sellum, prophetat Ioſiæ regi.

Ieremias ſecundus de maioribus, prophetare incepit adhuc puer, xiij anno Ioſiæ regis, contra Hieruſalem & templū: & prophetauit annis xlij, præter illud quod prophetauit in Ægypto. Grandis duritia populi, & grandis plaga, quæ punit eum.

Iſte Ancus fuit quartus Romanorum rex. Hic primum pontem trans Tiberim inter montem Auentinum & Ianiculum fecit, & Oſtiam ciuitatem condidit ſupra mare, decimoſexto miliario ab vrbe Roma.

Ancus quartus a. xxiij.

Oſtienſis ciuitas conditur ; cuius epiſcopus benedicit papam.

Nabuchodonoſor monarcha Babyloniorum.

Iſte Nabuchodonoſor bellicoſiſſimus fuit, & victorioſiſſimus per omnia, eo quod eſſet virga furoris Domini, vt puniret peccata populorũ multorũ. Hic primo erat rex Babyloniæ: & poſtea obtinuit regnũ Aſſyriorum, quod deſtructum eſt a Medis: & factus eſt monarcha. Et ſecundum hoc, diuerſimode computantur anni eius: quia diu regnauit. Multipliciter de ipſo ſcriptura loquitur, iam bona, iam mala: quæ diligenter ſancti expoſuerũt. Placet tamen quibuſdam, quod propter pœnitentiam illam magnã, quæ ſcribitur in Daniele, ſit ſaluatus, & quia ſcriptura vitam eius concludit in laude & confeſſione vnius veri Dei. Idem ſentit Nicolaus de Lyra Daniel. iiij. Dicũt doctores quidam, quod Deus inſpirauit ſibi, vt vindicaret ſe de inimicis ſuis: ſed ipſe inſtinctu iſto abuſus fuit per ſuperbiam & inuidiam: & ſic non meruit per hoc quod inſtrumentum fuit diuinæ iuſtitiæ. Forte de omnibus poſt pœnituit meritis Danielis.

Vrias propheta occiditur a Iechonia rege Iuda. & Ieremias incarceratur.

Abacuc ꝓphetat cõtra Nabuchodonoſor, & Babylonẽ. Sunt tamẽ opiniones quo tẽpore fuerit, &c.

IIII^m DLXXXIX. IIII^m DC.

Ioachas regnauit menſ. iij. — Iechonias vel Eliachim vel Ioachim an. xi. — Ioachim vel Iechonias mẽſ. iij. — Sedechias regnauit annis xi.

DCXI. DC. Anno ante Chriſti natiuitatem

Hic Ioachas ſtatim poſt mortẽ patris cõſtitutus fuit rex in Ieruſalẽ: ſed quia non fuit ſecutus exemplũ pij patris ſui Ioſiæ, ideo Pharao Nechao cepit eũ, & duxit eũ in Ægyptum. iiij Regum xxiij.

Hic etiã fuit filius Ioſiæ, frater Ioachas: & cõſtitutus a Pharaone rex in Ieruſalẽ: & vt daret mulctã, &c. & quia fecit malũ, nec audiuit ꝓphetas, adſcendit cõtra eum Nabuchodonoſor & factus eſt ei ſeruus trib. annis. Cumq; rebellaret, venit iterũ rex Babylonis cõtra eũ, & vinctũ duxit in Babylonẽ. nõ quod illuc ductus ſit, ſed immutatũ fuit conſiliũ Nabuchodonoſor, & interfecit eũ in Ieruſalem, & proiecit corpus eius extra murũ, iuxta prophetiã Ieremiæ xxij. & tulit ſecum vaſa Domini, & poſuit ea in templo ſuo. Paralip. vltimo.

Iſte Ioachim fuit filius Iechoniæ, & fecit malũ: & ideo ſtatim amotus eſt, ne regnaret, & vinctus tranſlatus eſt in Babylonem, & multi cũ eo tranſlati ſunt. iiij Regum xxiiij.

Saraias

Iſtum Saraiã interfecit Nabuchodonoſor rex in Rabata, cũ alijs cõſiliatoribus Sedechiæ. Regũ vltimo. Hic fuit filius Azariæ.

Iſte Sedechias tertius Ioſiæ filius, & malus, non audiuit Ieremiã prophetã: & ideo per ijt miſerabiliter, & omnis Iuda cũ eo. & eruti ſunt oculi eius. Regũ vltimo, & Ieremiæ lij.

Daniel adhuc iuuenis Suſannã liberat, & in conſpectu regis cũ ſocijs ſtat, &c. & poſtea interpretatur ſomniũ regis, & in ſublime tollitur. Daniel. 1.

Ananias. Azarias. Miſael.

Ezechiel prophetat in Chaldæa trãſmigratis deſtructionẽ Ieruſalẽ. & tandem martyrizatur.

Mardochæus.

Omnes hi cũ Ioachim ducti ſunt in Babylonem adhuc pueri.

Baruch propheta.

D

Iſte Priſcus ludos inſtituit,& circum Romæ ædificauit: Capitolium fabricare cœpit: & dictum eſt Capitolium, quaſi caput ſolum : quia in fundamento inuentum fuit caput ſine corpore,quaſi prophetia futuri:quia ibi poſtea ſenatus reſedit quaſi vnum caput totius orbis.

Priſcus Tarqui nius annis xxxviij.

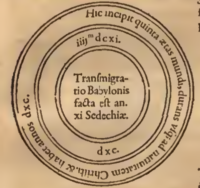
Reges Romani.

Iſte Nabuchodonoſor filius Nabuchodonoſor magni fuit. Hic hortū qui ſuſpenſilis dicitur, maximis expenſis vxori ſuæ fabricauit. multa magnalia peregit, ita vt Herculem tranſcendiſſe actuū magnitudine memoretur. & de manubijs hoſtium templum Belis magnifice decorauit.

Reges Babyloniæ.

Nabuchodonoſor.

Aſtyages rex Medorum vnicam habuit filiam, quā cuidā militi plebeio tradidit, ne ex ea nobilis filius naſceretur, ꝑpter cauſam quā Magiſter recitat, ne ſcilicet repelleretur a regno a nepote ſuo,ſicut prædixerāt ſibi coniectores. Et quod verebatur, ei accidit. Nam ex ea natus eſt Cyrus,qui ipſum ſuperauit. Templum Salomonis inceditur a Chaldæis, & Ieruſalē deſtruitur. Et hæc eſt vna de principalibus Æris huius ſacræ hiſtoriæ. Stetit namq; hoc templum cccccxlij annis, ſcilicet a fundatione ipſius inchoando, quæ fuit facta quarto anno Salomonis. Et ab hac deſtructione vſq; ad deſtructionē quæ facta fuit per Titū, ſ. xlij anno poſt Chriſti paſſionem, fluxerunt anni dclxij.

Tres pueri proijciūtur in fornacē ſuccenſam, & miraculoſe liberantur a Deo. vide Dan.iij.

Ieremias in Ægypto prophetauit, & regibus Ægypti prædixit quod eorū idola ſubuerterentur cum virgo pareret:& ex hoc ſacerdotes in ſecreto templi loco imaginē virginis cum puero adorauerunt. Oratione ſerpētes de terra fugauit,&c. Tandem zelans pro populo, increpauit idololatriā populi ſui, & lapidatus eſt ab eis. Sed Ægyptij glorioſe ſepelierunt martyrem ſanctum in ſepulchris regum,propter beneficia ſua.

Pontifices.

Ioſedec.

Iſte Ioſedec filius Saraiæ, egreſſus eſt quando tranſtulit Dominus Iudam & Ieruſalem per manus Nabuchodonoſor regis,vt patet 1 Paralip. vi. & eſt ductus cum alijs captiuis in Babylonem.Dicunt aliqui iſtum fuiſſe Eſdram ſcribam & ſacerdotem: aut forte frater ipſius fuit.

Ezechiel poſt multa quæ glorioſe geſſit, etiam precibus ſuis aquas Chobar condenſauit, vt filij Iſrael ambularent ſuper eas: Chaldæi autem ſubmerſi ſunt. Tandem percuſſis impijs quibuſdam a ſerpentibus, quos redarguit, cæteri exacerbati ipſum equis diſtraxerunt,& per crepidines ſaxorum excerebrauerunt eum, martyrem Domini glorioſum facientes.

Abacuc propheta Danieli prandium attulit, dum in lacu leonum eſſet apud Babylonem, ſecundum Hieronymum. Vide in libro ipſius.

Ludus Scacorum reperitur a Xerxe philoſopho, pro correctione Euilmerodach tyranni, qui ſuos magiſtros & ſapientes occidere conſueuit. & hoc ſolatio indirecte attractus fuit ad emendationem.

Iſte Seruius Tullius ſeruilis conditionis fuit ex parte ma- Seruius a. xliiij. tris, quæ ancilla captiua fuit, ſed nobilis. Hic laudes habet ab hiſtoriographis magnas, quod in omni ſtatu fuit, & vbique notabiliter ſe gerebat. tres montes vrbi addidit, & foſſas iuxta muros duxit.

Euilmerodach

Iſte Euilmerodach fuit frater Nabuchodonoſor iam immediate præcedentis. Hic Ioachim leuauit de carcere, & magnificauit eum, & corpus patris effoſſum iuxta conſilium eius diuiſit ccc vulturibus, ne reſurgeret a mortuis, qui de beſtia redierat in hominem.

Reguſar — Sabuſar — Baltaſar

Iſti tres fuerunt fratres, & filij Euilmerodach, qui ſucceſſiue regnauerũt, & Baltaſar fuit vltimus rex Babyloniæ, qui interfectus fuit a Dario & Cyro. non enim habebat filium: & ſoror Darij fuit mater eius. Ideo præoccupauit regnum Darius cum adiutorio Cyri. nec adiuuit Dominus ipſum: quia vaſa ſancta indigne tractauit. Danielis v.

IIII^m DCXXXIIII. IIII^m DCLIX.

Salathiel — Zorobabel

Anno ante Chriſti natiuitatem DXL. DLXV.

Iſte Salathiel fuit filius Iechoniæ regis Iudæ, quem genuit poſt tranſmigrationem Babylonis, vt euangeliſta Matthæus dicit.

Daniel vir deſideriorum ſanctus & electus, clarus habetur: cuius etiam opera Deus miraculis glorioſis approbauit.

Iſte Zorobabel ſecundũ imperiũ Domini fundauit templũ, & manus eius perfecerunt: ſed longe poſt, vt patet Eſdræ vi.

Eſdras ſacerdos de ſtirpe Aaron claret ſanctitate vitæ & ſapientia: cuius grandi induſtria & labore totus Iudaicus ſtatus in melius reformatus fuit.

Babylon deſtruitur.

Babylon illa magna capitur, & aufertur poteſtas eius, ſicut prædixerunt prophetæ ſancti. Hęc fuit prima & maxima ciuitas totius orbis, de qua incredibilia ſcripta ſunt. & hæc tanta vna nocte defecit, vt oſtendatur, quod ad iram Dei omnis potentia puluis ſit & fauilla. dicitur veriſſime, quod eam humano opere extrui, vel humanis viribus deſtrui potuiſſe pene incredibile videbatur. vnde grande ſpectaculum euidenſque exemplum mundus haberet, ſi informari poſſet, ſeu etiam vellet.

Sibylla Cumana de Chriſto prophetauit:& Tarquinio IX codices attulit,in quib.erāt ſcripta decreta Romanorū. Sibylla Helleſpontia de agro Troiano nata, his dicitur fuiſſe temporibus:& prophetauit ſic de Chriſto, *Ieſus Chriſtus naſcetur de caſta*, &c.

Iſte Tarquinius Superbus Seruio interfe-

Reges Romani. Tarquinius vij. Superb.

cto meliore ſe,arripuit regnū.Hic primus omniū tormentorum genera excogitauit: & poſt de regno expulſus eſt propter ſtuprum Lucretiæ a filio ſuo commiſſum.Et noluerūt amodo Romani habere reges, propter tyrannidem eorum.

Darius primus monarcha Perſarū.

Cyrus regnauit annis xxx.

Iſte Cyrus rex Perſarū fuit primo,& de poſt tranſtulit monarchiam ad Perſas. Hic ex parte patris plebeius fuit : ſed mater eius erat filia regis Aſtyagis. De iſto prophetauit Eſaias. & Babylonem vicit: Baltaſar interfecit: Danielem magnificauit, & Iſrael remiſit in Iudæam,vt templum reædificarent, vt patet Eſdræ primo.

Iſte Darius fuit conſobrinus Aſtyagis, quem in filiū adoptauit,quia non habuit niſi vnicam filiam:& dedit ei regnum,quia Cyrus contra eum pugnauit:& tamen ambo victi ſunt a Cyro:ſed tanquam nepos eos tractauit benigne, quia auo ſcilicet Aſtyagi regnum Hyrcanorum conceſſit, & Dario Medorum. *Hiſtoria libri Eſdræ incipit.*

Anno mundi IIII^{m} DCLXXXIIII.

Linea Chriſti.

DXV.

Templum fundatur.

Aggæus & Zacharias prophetant, confortantes populum, & prouocantes ad ædificandum templum.

Pontifices. Ieſus.

Iſte Ieſus filius Ioſedech ſacerdos magnus tanquam regēs: & Zorobabel tanquam dux, poſt reditum populi Iſrael de Babylone præfuerunt. Et iſte modus vſq; ad Herodem ſeruatus eſt, vt ſacerdotes ſummi eſſent principales & duces ſubſtituti. ſemper tamen duces erant de tribu Iuda iuxta prophetiam Iacob. Et ſub hoc regimine ſacerdotali optimo non legitur populus declinaſſe a veritate fidei,ſicut ante: quia tempore Iudicum & Regum ſępius ad idololatriā corruit. Et nota,quod Iudæi iſti,qui hic redierunt,& poſtea diſperſi ſunt in omnem terram, iuxta prophetiam Dauid, *Diſperge illos*, pſalmo lviij: fuerunt omnes de tribu Iuda, Beniamin & Leui: & pauci de decē tribubus, qui aufugientes iunxerunt ſe iſtis. Illi autem qui in montibus Caſpijs relegati ſunt, nunquam redierunt, ſecundum Hebræos.

Cyrus poſt multa bella tandem cum ad Scythas declinaſſet, a regina Tomyri capitur, & cum toto exercitu ſuo ad cc^{m} occiditur. caput eius præciſum in vtrem humano ſanguine plenum proiecit,dicens: *Satiate ſanguine, quem ſitiſti.*

Arphaxad poſt mortem Cyri per vim obtinuit regnum Medorum, & ædificauit ciuitatem grandem Ecbatanis: & diſpoſuit rebellare contra Nabuchodonoſor, id eſt Cambyſem: & tamen ab eo victus fuit, vt patet Iudith primo.

Phalaris Siculus tyrannus multos innocentes depopulatur. Hic quondam illũ artificem, qui taurum æreũ fecit ad puniendum homines, in eundem ipſum proiecit primũ, vt experiretur quod fecerat: & clamor eius per os tauri ſonuit terribiliter, quaſi boatus beſtiæ. & ſic tyrannus iniuſtus inuenit aliquando quem iuſte puniret. Iſtud factum dicit Oroſius anno ante Vrbem conditam lxiij vel circa, &c. Et, vt dicitur, Sicilia ſemper nutrix tyrannorũ fuit.

Lucretia fœmina nobilis & honeſta a filio regis violenter oppreſſa, ſeipſam ſtulte gladio interemit. Hæc in exemplum caſtitatis allegari ſolet: ſed non excuſatur ab homicidio, vt dicit Auguſt. 1. de ciuitat. Dei.

Cãbyſes II. fili⁹ Cyri an. vij.

Babylonia noua in Ægypto conditur a Cambyſe, qui totum illud obtinuit regnum.

Ereneides III. an. medio.

Iſte Cambyſes filius Cyri, & ſecundus magus, varie nominatur a diuerſis. apud Eſdram Artaxerxes dicitur, vel Aſſuerus. in hiſtoria Iudith, quæ ſub eo facta fuit, vocatur Nabuchodonoſor. Hic potenter interdixit, ne Hieruſalem aut templũ reædificarentur: & pater eius tantũmodo præcepit, ne ciuitas extrueretur. & etiã tunc principes Cyro ignorante impediuerunt opus domus Domini. Hic quendam iniquum iudicem viuum excoriari fecit, & filium ſuper paternam cutem ſedere iuſſit, vt hoc modo ſcelus vitaret, & recte iudicaret.

Iſte Ereneides tertius magus, duxit filiam regis in vxorem: & non diu poſt moritur. Pantaptes filia Cambyſis fuit his duob. ſucceſſiue in coniugem ſociata, ſecundũ Hieronymum ſuper Danielem libro iij.

IIII^M DCCIX.

CCCCX. Anno ante Chriſti natiuitatem.

Hiſtoria Iudith hic texitur. Ipſa autem exemplar totius pudicitiæ ponitur.

Holofernes princeps militiæ Nabuchodonoſor Cambyſis, multas terras domino ſuo ſubiugauit: & tandẽ venit ad Bethuliã, & ibi a Iudith muliere interficitur, vt patet Iudith ij & xiij.

Pythagoras primus Philoſophus.

Nota, quod gentilium ſapientia, quæ totaliter de creaturis fuit, primo incepit a diis, quando adhuc tempora groſſa fuerunt. quia tunc qui paulo plus aliis ſciebant, a populo rudi dij putabãtur. Poſt hæc creuit prudentia: & tunc theologi venerunt. ipſi ſunt poetæ antiquiores, qui de falſis diis multa mendacia finxerunt vrbano ſermone. Si iſti ante veniſſent, profecto dij putarẽtur: ſed tempus obſuit eis. Poſt hos venerunt ſapientes, id eſt σοφοὶ, qui mira iactantia gloriam ſuam celebrauerunt: nec tamen diuinum aut theologicum honorem meruerunt, propter tempus: quia iam melius ſciebant. malam tamen conſuetudinem cum cæteris continuauere: licet nouos deos fieri prohiberent. Demum philoſophi claruerunt, quorum iſte primus fuit: eo quod humiliter reſponderet, ſe non ſapientem fore, ſed amatorem ſapientiæ. Hi communiter cõtradixerunt idololatris: & plures trucidati ſunt, plures timore fecerunt ſicut alij. peiores fuerunt qui muneribus acceptis, etiam contra propriam conſcientiam cultum ſacrilegum extulerunt. Vide Auguſtinum de ciuitate Dei.

Damo, & Lyſis diſcipuli Pythagorę hanc ſectam continuauere. vbi per quinquennium ſilentium ſeruabatur: & poſt eruditi, loquebantur.

Anno ccxliiij ab Vrbe condita, Romani loco regum ordinauerunt duos conſules, qui per vnum annum regerent, ne ex mora temporis in ſuperbiam erigerentur: & vt vnus alterũ corrigeret, ſi erraret aut excederet. Leonida rex Spartanorum cum iiij[m] hominum lxx[m] Perſarũ pene trucidauit. mirabile dictu. ait ſuis, *Prandete hic tanquam apud inferos cœnaturi.* & ita factum eſt, quia ex fatigatione ceciderunt ſuper mortuos, & mortui ſunt cum illis pariter.

Conſules incipiunt.

Brutus primus conſul.

Lucius Mutauit Roma principatũ: ſed nõ euaſit tyrannidẽ.

Reges Perſarum. Darius Hyſtaſpis quartus magus.

Iſte Darius fuit vnus de vij magis: & ſubtiliter regnum acquiſiuit. Hic recuperauit regno Perſarum Aſſyrios, & Babyloniam, Aſiam, Macedoniam perdomuit. Cumq; regis Scytharum filiam in vxorem deſideraret, & ei dare nollet, ob hoc cum dcc[m] contra Scythas venit, non veritus pro vnius hominis libidine tot milia virorum mortis periculo exponere. quod vtiq; incautum & crudele & iniuſtiſſimum fuit. vnde turpiter fugatus, lxxx[m] amiſit. tandem eum reſiduis a paucis Athenienſibus, puta xi[m] ſuperatus, cc[m] Perſarum amiſit. volens autem ſe poſt fugam vindicare, in ipſo apparatu concidit. Et (ſecundum quoſdam) bona ſpes eſt de ipſo, quia habuit fidem vnius veri Dei, cui templum & ſacrificia fieri præcepit, &c. Vide Lyram ſuper vi c. Eſdræ.

Democritus philoſophus ſeipſum excæcauit, & de diuite ſe pauperem fecit ob amorem ſapientiæ.

Anno mundi IIII[M] DCCXXXIIII.

Linea Chriſti. Abiud.

Iſte fuit filius Zorobabel: ſed de ipſo & alijs perſequentib. vſq; ad Ioſeph nihil habetur in ſcripturis, niſi quod a Matthæo numerantur: & ideo nec tempus eorum debite ſciri poteſt.

CCCCXCV.

Nota, quod (ſecundum Magiſtrum) Darius, inſtinctu Zorobabel, iuſſit reſumi opus domus Dei, præcipiens principibus ſuis, ne aliquo modo impedirent, ſed iuuarent. Vide etiam Eſdræ v & vi cap. De hac Æra ambiguum eſt propter diuerſitatem doctorum.

Aggæus & Zacharias anno ſecundo Darij increpauerunt populũ propter negligentiam eorũ ad ędificandũ domũ Domini: & ſolicitabãt Zorobabel, vt loqueretur ſup hoc Regi: & annuit Rex: & accenſum eſt cor populi, vt ædificarent templũ, vt patet Eſdræ vi.

Pontifices. Ioachim.

Templum perficitur anno vij Darij. Aggæus de hoc templo prophetauit, quod gloria eius maior erit quam primi. Quod eſt intelligendum ſpiritualiter, quia Chriſtus Dominus deſideratus cunctis gentib. hoc corporali præſentia ſæpius ingrediendo, magnifice glorificauit, & oblatus fuit in eo, in die purificationis Mariæ. alioquin non poteſt ſtare veritas prophetiæ, quia iſtud ſecundum quaſi nihil fuit reſpectu primi. Auguſtinus hic fortiſſimum ſumit argumentum contra Iudæos, quia hæc autoritas neceſſarijſſime intelligatur de eccleſia, quę eſt domus Dei ex viuis lapidibus: quia hoc templum nec vnquam habuit parem gloriam, taceo maiorem. Vide Auguſtin. xix de ciuit. Dei.

Iſte (ſecundum Ioſephum) cognominatus eſt Ioſedech, ſub quo ciuitas Hieruſalẽ extructa eſt, vt dicit etiam Euſebius, ſicut etiam patet Neemiæ xij.

His quoque temporibus Pythagoras philoſophus claruit: qui Samo oriundus Crotone degit. nouiſſime Metapontum adijt: ibique ſepultus eſt.

Iſte dictator creatus fuit, vt conſules præiret potentia contra inimicos.

Dictator — nomen eſt officij dignioris.

Titus — Quintius repertus in rure, ab aratro ſumptus eſt, & in dictatorem creatus. Hic Romam iam pene deſperatam propter aduerſos caſus, magnifice conſolatus eſt triumphis ſuis.

Hoc tempore facta eſt Romæ diſſenſio plebis a ſenatu.

Publius — Tempore horum conſulum fames & peſtilẽtia grauis Romam corripuere: & bellum Veientanum atrociſſimum fuit.

Xerxes filius Darij quintus magus. — Iſte Xerxes multitudine populorũ quos collegerat, terras mouit & vndas: & tamen pene nihil ei proſpere ſucceſſit. amiſit quippe in breui tẽpore decieſnouies centena milia virorũ. item tandẽ poſt modicum per Artabanũ præfectum ſuũ occiditur. Græcorum autẽ numerus, qui victores extiterunt, longe maior erat occiſorum. O tempora dolenda, &c. Vide Oroſium. Narrat enim beatus Hieronymus in epiſtolis ſuis, quod Xerxes cum de ſublimi loco innumerabilem exercitum vidiſſet, fleuiſſe dicitur: eo quod poſt c annos nullus eorum ſuperſuturus eſſet.

Artabanus vij menſib. — Iſte Artabanus nõ ponitur in catalogo regũ Perſarũ, quia parũ profecit. tamen Hieronymus videtur eũ numerare ſuper Danielem lib. iij.

Fabiorum glorioſiſſima familia Vrbis, bello Veientano proſternitur.

IIII[m] DCCLIX.

Eliachim. — De hoc nihil habetur in ſcripturis, niſi Matthæi primo.

Anno ante Chriſti natiuitatem CCCCXL.

Eſdras vir ſanctus atq; doctiſſimus velut alter Moyſes, in populo venerandus habitus eſt. Hic primum de Babylone cum cæteris venit: ſed iterum paterna ſolicitudine motus, redijt, vt plures lucrifaceret, & ſecum adduceret. Tempore autem iſto legem cæteroſque libros ſanctos reparauit, quos combuſſerant Chaldæi: felix teſtimonium orbi relinquens, nouos & faciliores apices inuenit. quo feliciter in Spiritu ſancto peracto, venit iterum Hieruſalem cum multitudine magna, regalibuſque priuilegijs, vt doceret populum. Eſdræ vij. Obijt in ſenectute veneranda. ſepultus ibidem.

Malachias propheta claret: ſic dictus, id eſt angelus, propter optimã vitã & Deorũ aſpectum. Aiunt, quod ore eodẽ quo prophetauerat, angelus Domini apparens, eadẽ iterabat.

Anaxagoras philoſoph' claruit. Hic habuit ſucceſſorẽ, qui dicebatur Archelaus, magiſter Socratis.

Heraclitus tenebroſus.

Æſchylus tragœdiarum ſcriptor.

Sentẽtias horũ floridas vide in ſpeculo Vincẽtij.

Pindarus poeta. Sophocles.

Euripides. Socrates naſcitur.

Herodotus hiſtoriarum ſcriptor.

Empedocles, & plures alij claruerunt tempore Xerxis.

Parmenides & alij philoſophi notabiles maxime in moralibus claruerunt.

Socrates philoſophus. Hic habet magnas laudis prerogatiuas: quę etiam beatus Hieron. ſibi in exemplũ proponit & alijs. Fuit enim mirę patientię, & ſemper ęquanimis: & ſubtilius de primo ente, id eſt Deo ſertur ſenſiſſe. pro quo tandem venenũ in carcere bibit. Plato diſcipulus eius. Hippocrates & plures alij fuerunt tunc nominati viri, quorum labores permanſerunt.

Verginius filiã propriã gladio trãſfigit, ne ſeruituti traderetur. & ob hoc tribuni inſignia deponere cogitur. Vide Titum Liuium de conditione Vrbis lib. iij.

Romani.

Marcus

Gneus

Lex xij tabularũ Romæ inſtituta eſt. Decẽ enim tabulæ a Græcis delatę ſunt, quib. duę additę ſunt a Romanis, an ccc ab Vrbe condita. Ipſe eſt annus mundi iiij[m] dcclxxxiiij.

Tribuni.

Decemuiri inſtituti fuerunt loco conſulum, quia nimis conquerebatur de peruerſo regimine cõſulum, &c.

Reges Perſarum.

Artaxerxes Longimanus annis xxi.

Iſte Artaxerxes eſt ſub quo Eſdras venit Hieruſalem: & Neemias fuit pincerna eius: quem poſt miſit ad ædificandum muros ciuitatis.

Xerxes menſ. ij.

Sogdianus menſibus vij.

Iſti duo parum profuerunt nec profecerunt.

Roma in conculcatione incenſa, & muri eius deſtructi. Nã Senones Galli cum Romanis pugnant, & capta eſt vrbs præter Capitoliũ: quod etiam perdidiſſent, ſi vigil anſer ex laſſitudine pugnæ dormientes Romanos non excitaſſet. Quapropter Ambroſius exprobrando eis ingratitudinem chriſtianæ proſperitatis, dicit, eos magis debere ſacrificare anſeribus, quam dijs. Idem Auguſtinus. Os inferni in medio Vrbis horribiliter apparuit. de cuius exhalatione plures interfecti fuerunt. vbi, cum ſe Marcus Curtius armatus proieciſſet, ceſſauit plaga impiorum dæmonum.

Anno mundi IIII[M] DCCLXXXIIII.

Linea Chriſti.

CCCCXV.

Hebdomadę Danielis hic incipiunt. De his eſt grandis altercatio inter doctores, & labyrinthus maximus. Vide Hieronymum ſuper Danielem, & Lyram, & Vlricum lib. v. cap. iiij.

Porro Beda computat per annos lunares, & incipit a vigeſimo anno Artaxerxis.

Neemias vir benigniſſimus ac deuotione præcipuus, fuit pincerna Artaxerxis, regis Perſarum. Hic vigeſimo anno eius iuxta Dei voluntatem miſſus eſt ab eo, vt inſtauraret murum Hieruſalem, & ædificauit eam in anguſtia temporum. Expleto autem opere miraculoſe ignem ſanctum repererunt: & murum dedicauerunt. Deinde redijt ad Regem, & iterum reuerſus eſt Hieruſalem, & mortuus eſt, ibique ſepultus iuxta murum quem ædificauit. Vide in libro eius. Et hic finitur hiſtoria librorum qui ſunt de Canone.

Hieruſalem reædificatur a Neemia & alijs filijs Iſrael. & habet tres habitationes. Prima habitatio eſt communis populi, ſcilicet artificum laborantium in mechanicis. Secunda habitatio eſt nobilium & prophetarum. Tertia habitatio eſt regis & ſacerdotum. Item habet v1 portas: quarum prima dicitur vallis Ioſaphat. ſecunda ſterquilinij. tertia vetus vel iudiciaria. quarta piſcium, vel Dauid. quinta fontis Silos, vel aquarum. ſexta gregis, vel probaticæ piſcinæ.

Cratinus primus comicus, qui ſub ſpecie iocalitatis aperte vitia redarguit.

Archyta Tarẽtinus magiſter Platonis.

Alcibiades Socraticus.

Eudoxus aſtrologus.

Epicurus vorax.

Diogenes Alexandro potentior & ditior fuit: eo, quod quicquid dare potuit, contempſit: quicquid auferre vel inferre, non expauit.

Ludi ſcenici inſtituuntur, vt peſtilentia ceſſaret Romæ. De his Auguſtinus multa tractat diligenter, improbando Deorum falſitatem, qui talibus ludis placari poſcebant. Ita turpiter iſti exercebantur, vt nedum honeſti viri & fœminæ his intereſſe non vellent, ſed nec vel de longe intueri. O ſacrilegia Deorum, quibus nouella Romanorum indoles ad tanta crimina prauo trahebatur exemplo: ita pro depellenda temporali peſte corporum, accerſitus eſt perpetuus morbus animarum.

Darius nothus annis xix.

Tribuni loco conſulum inſtituuntur. Verum hæc mutatio magnam perniciem reipublicæ inuexit: eo quod ſinguli cum imperatorijs inſignibus proceſſerunt, donec per vim coacti, huiuſmodi faſtum deponerent & tyrannidem. Nulla autem reſtat iam ſpes tranquillitatis adipiſcendæ Romanis, niſi per ſolam patientiam, quam vera Dei ſapientia Chriſtus edocuit.

Iſte Darius grauem manum miſit contra Athenienſes. vnde tandem contriti ſunt qui ſupremi fuerunt, iuxta morem mutabilitatis humanæ. Sub eo Ægyptus receſſit a Perſis. Hic habuit fratrem nomine Cyrum bellicoſiſſimum. Vide Oroſium libro ij.

Mediolana ciuitas conditur, ſic dicta, quia ibi tunc apparuit ſus, quæ pro media parte portabat lanam pro pilis. Hoc modo omnia glorioſa mundi a paruis & pene vilibus ortum habent, & in idipſum tandem reuertuntur.

His temporib. Athenienſes xxiiij literis vti cœperunt, cũ antea xvi tantũ literas haberent.

IIII^m DCCCIX.

Anno ante Chriſti natiuitatem CCCXC.

Bella Athenienſium famoſiſſima quaſi ſecunda Troiana, circa hæc tempora fuerunt: & conſumpti ſunt miſerabiliter, & in ſeruitutẽ redacti. quo modo perierũt qui dominabantur populis. Plato philoſophus diuinus nominatiſſimus claret: quem Auguſtinus extollit, quaſi vltra de diuina ſcriptura aliquid ſenſerit. Ariſtoteles diſcipulus eius fuit.

Eliaſib

Iſte Eliaſib vel Eliſaphat ſucceſſit Ioachim in pontificatu, vt dicit Euſebius. Et vlterius communiter doctores ſequuntur Ioſephum, vt Magiſter dicit: quem ſe etiam Euſebius ſequi teſtatur.

Dionyſius Siculus tyrannus peſſimus de Sicilia expellitur. Hic erat diſcipulus Platonis: ſed nõ imitator. Quodam tempore vidua quædã paupercula pro ipſo dijs immolabat, obſecrans, quatenus diutius viueret: ipſo retro ſtante ſecretius, & admirante. Completo autẽ ſacrificio, accerſitam interrogans, ait, Cur ſic pro me oras, qui ſemper tibi moleſtus fui? Illa reſpondit, Domine, auus veſter tyrannus fuit, & vaccam vnam mihi abſtulit: & non retinui niſi tres: rogauiq; deos vt moreretur, ſi forte ipſo defuncto, filius eius, pater veſter, mihi eam reſtitueret: ſed ille peior, nedum illam retinuit, imo vnam ſimiliter abſtulit: & remanſerunt mihi niſi duæ. iterum imprecata ſum contra eum vt moreretur, ſperans a vobis mihi reſtitui vaccas meas. vos autem peſſimus omniũ nihil mihi reddidiſtis: inſuper etiam afflictam afflixiſtis, vnam auferẽdo. Timui ergo ne poſt mortẽ veſtram adhuc crudelior veniret, qui hanc ſimiliter auferat: & fame moriar. Ideo deos exoraui pro vita veſtra: infeliciter experta, quod pene continue res in deterius dilabuntur. Hęc ſunt verba vetera, & noua practica, cuius experientiam non omnes æqualiter aduertunt. qui autem hæc patiuntur, a riſu ſe continere noueruntur.

Iſte Camillus Furius dictus, extitit, qui afflictæ reipublicę magnificè ſubuenit, expugnando ſcilicet Veientes, qui per x continuos annos valde Romanos attriuerant. Hunc tantum virum poſtea ingrata ciuitas damnauit. Oroſius dicit hāc victoriam magis vtilem quam nobilem fuiſſe, quia ſine vllo digno Romanę virtutis teſtimonio, clandeſtina obreptione facta fuit. Nec ob hanc iniuriā deſtitit, quin rediret iterum de exilio, denuo patriam defendēs. Et hoc magnum eſt exemplum patientiæ chriſtianis, ſecundum Auguſtinum.

dictator — Camillus

Romani.

Reges Perſarum. — Aſſuerus vel Artaxerxes annis xl.

Iſte Aſſuerus cognominatus eſt Mnemon, Darij & Paryſatidis filius a lxx: ab Hebręis autem Aſſuerus dictus: & habuit fratrem nomine Cyrum, quē poſt mortem patris in bello ſuperatū occidit: quia niſi per lethale bellum libido dominandi nequibat mitigari: cum tamen tot terras poſſideret, quod merito plus quam c regib. ſuffeciſſent dominia earum. Hic primo Vaſti reginam pulcerrimā duxit in vxorē: quam tamen poſt abiecit, & Heſter virginem de ſtirpe Beniamin loco Vaſti ſumpſit, & Mardochæū patruū eius ſublimauit, Aman prius ſuſpenſo. Hic videtur homo pacificus fuiſſe, ſed nimis luxurioſus, vt patet in libro Heſter i & ij. Fertur etiā filios ccc habuiſſe, e quibus Darius, quem in regem ſublimauit, & xl alij nobiliores coniurarunt, vt eum interficerent iam ſenem, vt ſic licentius regnarent. quo comperto omnes fecit occidi. quia *per quæ quis peccat, per hæc & punitur.*

Anno mundi

Linea Chriſti. — Azor

CCCLXVI.

Heſter hiſtoria hic texitur, ſecundū doctores Latinos. Vide Lyrā hic, & etiā Daniel. cap. ix.

Mardochæus Iudæus vir ſanctus, clarus habetur: & primus poſt Aſſuerum in toto regno Perſarum: ſemper tamen humilis, & deuotus cultor Dei, & fratrum amator. Et, ſecundum hanc computationem Latinorū, tempore exaltationis ſuæ fuit annorū celix. Vide Lyram.

Samnites medij ſunt inter Picenum, Campaniam, & Apuliam.

Pontifices.

Ariſtoteles audiuit Platonē xviij annum gerens. Hic poſt fuit magiſter Alexandri.

Demoſthenes orator fuit.

Speuſippus poſt Platonem Academiam tenuit.

Xenocrates ſucceſſit mortuo Speuſippo.

Hermes Triſmegiſtus, qui & Mercurius dictus eſt, fuit circa hæc tempora.

Lacedæmones (ipſi ſunt Spartani) expugnantur, & in ſeruitutem rediguntur: quorum improba dominandi cupido infinita mala ſuſcitauit.

Apuleius & Hermes diſcipuli Platonis, in templorum locis & porticib. verſantes, nihil aliud quam de virtutibus cogitabant: qui oculos effodiſſe leguntur, ne per eorum viſum a contemplatione ſapientiæ auocarentur.

Cobares philoſophus, qui ait, *In ſuo negotio quiſq; hebetior eſt, quam in alieno.*

Xenocrates grauiſſimus philoſophorum, & caſtiſſimus fuit.

Manlius Torquatus pugnam inchoauit atrociſſimam cum Gallis, percuſſoq; Gallo qui eum ad ſingulare certamē prouocauit, torquē aureum de collo eius tulit, & ſuo impoſuit. Vnde ipſe & poſteri eius dicti ſunt Torquati.

Titus Quintius

Gaius

Sub hoc Gaio facta eſt pugna Tuſcorū, quorū octo milia capti fuerūt.

Iſte Quintius dictator cruentiſſima cōgreſſione bellū a Manlio inchoatum perfecit: & victor fidelis factus, in eadē paupertate permāſit, ſicut ante, iiij iugera ſuis manib. colēs. Hunc in exemplum adducit Auguſtinus de ciuitate Dei, contra auaros & ſuperbos chriſtianos quoſdam.

Marcius.

Ochus an.xxiiij.

Arſamus anno i.

Iſte Ochus (qui & Artaxerxes) Ægyptū reuocauit ad Imperiū Perſarum, Nectanabo rege in Æthiopiā pulſo. & plurimos Iudæorū in tranſmigrationem egit, & iuxta mare Caſpiū collocauit: qui nimis creuerunt ibi. Hic etiā miſit Vagoſum principē trans flumē, qui tributa per Eſdrā dimiſſa repetijt, ſcilicet ſeptimi anni, ꝓpter ſabbatha terræ. Mirū eſt, quomodo hic (vt putatur) filius Heſter, ita fuit Iudæis infeſtus.

Iſte Arſamus (qui & Argus) ſucceſſit Ocho, & parum regnauit.

Marco Valerio (teſte Eutropio) euenit victoria contra Gallū ſiue Gallos, propter coruū qui inſidens eius brachio, eruit oculos Galli cum roſtro: ex quo poſtea cognomen ſumpſit, Marcus Valerius Coruinus. Ariſtoteles famoſiſſimus, & omniū philoſophorū ſubtiliſſimus claret, ſectamq; peripateticorum conſtituit.

IIII^m DCCCXXXIIII.

Anno ante Chriſti natiuitatem CCCLXV.

Vagoſus præfectus Ochi templū ſuperbe intrat, & ſpoliat, & tributa miniſtris Dei imponit, propter diſſenſionē pontificis cū fratre ſuo Ieſu quem occidit. Sidon deletur ab Ocho, rege Perſarum. Erubeſce Sidon, ait mare.

Philippus rex Macedonū, pater Alexandri putatiuus, per xxv annos tyrannidē exercet fractis ſacramentis, ita elatus, vt licere ſibi oīa quæ cogitauiſſet, putaret. tandem doloſe occiditur.

Iudas.

Ioannes.

Iſte Iudas vel Ioiada filius Eliſaphat, fuit ſumm⁹ ſacerdos tempore Mardochæi: cui ibidē epiſtolas miſit de obſeruatione dierum Furim, vt patet Heſter ix.

Iſte Iohannes filius Iudæ habuit fratrē qui dicebatur Ieſus, & aſpirabat ad pontificatū. Quapropter familiaritatem Vagoſi præfecti trans flumē ſibi comparauit. Confiſus autē ſup hoc, altercari cū Iohanne cœpit in templo: & adeo incitauit fratrē, vt eū occideret.

Fabricius vir dignæ memoriæ, nulla potuit induſtria Pyrrhi regis a Romana ciuitate diuelli, promiſſa etiam quarta parte regni. tandem Pyrrhus ait, Hic ille Fabricius, qui difficilius a virtute, quam ſol a curſu ſuo auerti poteſt.

Quintus Curtius philoſophus. Hic contra Alexandrū multis rationibus ſerioſe diſſeruit, eum increpando, *Si Deus es*, inquit, *beneficia largire, non auferas: Si homo, ſemper id cogita, alijs poſtpoſitis*. Calliſthenes philoſophus condiſcipulus Alexandri ſub Ariſtotele, ab eo occiditur: quia eum pro Deo non adorauit. & multas tyrānides ſimiles idem Alexander perfecit, magis ductu propriæ complacentiæ, quam rectæ rationis: quod valde commune eſt apud potentes: indignanter accipiunt, ſi quis proferat vel faciat quæ eis non placent. quod periculoſiſſimum eſt & ſibi & alijs.

Minucia virgo veſtalis, propter inceſtum viua ſepulta eſt. Hæc & ſimilia allegari ſolent in exemplum chriſtianis, quã legaliter & diſtricte vitia etiam apud gentiles puniebantur.

Romani.

Marcus

Iſte Marcus cum v^{m} Romanis pugnauit cõtra Gallos, quos in fugam vertit, & grauiter trucidauit.

Valerius.

Manlius.

Deciꝰ.

Iſti duo conſules contra Latinos pugnantes, Decius occiſus fuit, & Manlius triũphauit. Sed quia proprium filium occidit, ſolitas laudes nõ habuit. Ille namq; filius cõtra imperiũ conſulũ pugnauit cõtra hoſtes, & quãuis victor extitit, tamẽ propter inobedientiã virgis cæſus, & capite punitus fuit. Hoc in laudem patris Auguſtinus allegat.

Reges Perſarum.

Darius an. xxiiij.

Iſte Darius potẽtiſſimus auſus eſt a Grçcis tributa expetere. Quę fuit occaſio deſtructionis totius monarchiæ Perſarũ, quæ hîc tranſlata fuit ad Græcos, iuxta prophetiã Daniel. Fertur q̃ amiſerit quinquies decies cẽtena milia bellatorũ, quos oẽs Alexander de Perſis occidit. Circa hæc tẽpora dicit Oroſius q̃ nox vſq; ad plurimam diei partẽ tendi viſa eſt: & ſaxea grãdo, i. veri lapides de nubib. deſcendentes, terrã feriunt.

Dedicatio prima apud Romanos. Nota, quod Romani vſq; ad iſta tẽpora nunquam ſe capi permittebant, vel in ſeruitutẽ redigi; ſed aut vinci aut occidi maluerunt. Sed circa hæc tẽpora, hæc eorũ animoſitas ſedata fuit a Samnitis. Verũ Papirius hoc ſcandalũ amouit quando poſt vicit Samnitas, licet maius dedecus, ſcilicet periurij, tũc Roma cõtraxit.

Anno mundi IIII^{M} DXXXLIX.

Linea Chriſti.

CCCXL.

Alexander naſcitur ex Olympiade, vxore Philippi regis Macedonum, adultera per Nectanabum necromanticum, regem Ægypti; qui per incantationes illudebat ei, quaſi Deus Amon concubuiſſet cum ea. Hoc colludio potentum adulteria & ſtupra ſolebant excuſari, aut etiam honorari: ſed pauperum capitali pœna feriebantur.

Pontifices.

Exercitus Darij primus dc^{m}: ſecundus xxx^{m} peditum, & centum milia equitum: tertius ccc^{m} peditũ, & centũ milia equitum. Et in hoc tertio congreſſu Darius lethaliter vulneratus cũ fugeret, miſerabiliter ſolus in via derelictus obijt, Alexandro pręſente. quẽ licet inani miſericordia, tamen regali cum honore ſepeliri iuſſit.

Menander comicus.
Speuſippus philoſophus.
Antiochia, Edeſſa,
Seleucia, ciuitates condũtur.

Iadus.

Iſte Iadus irato Alexandro occurrit pontificalibus indutus: & placatus ſubito rex de equo deſcẽdit, venerabatur antiſtitem, & cũ pace & gaudio intrauit ciuitatẽ, fecitq; ſibi afferri codicem Danielis, & exponi prophetiam quæ de ipſo loquitur. Quibus peractis, gauiſus eſt valde: quia omnia quæ per ſomniũ ante viderat, debito ordine complebantur. Et viſum eſt ſibi, quod ipſe eſſet ille de quo hæc prophetata fuerunt. & maiorem ex hoc ſumpſit audaciã pugnandi contra Dariũ: oblatoq; ſacrificio iuſſit petere Iudæos quæ vellent, & conceſſit vt ſuis legibus vterentur, & quod ſeptimus annus eſſet abſque tributo, propter ſabbatha terrę. Vide Auguſtinum.

Philemon philoſophus.
Menedemus philoſophus.

Iſte Papirius, cum adhuc puer eſſet, prudentiſſimus fuit, & pulchrũ mendacium finxit, vt matri celaret ſecretum conſulatus. Cum autem vir factus eſſet, adeo bellicoſus fuit, vt Alexandro, cuius aduentum Romani formidabãt, merito obijceretur, nec quicquam de dijs curabat, ſed augures infauſtam prædicentes deridebat: & hoc in magnam eius laudem referunt doctores ſancti: quia in hoc ſe virum prudentem & magnanimum oſtendit.

Papirius

Iſte Philippus fuit rex Macedonum, frater Alexandri, ſecundum Hieronymum.

Philippus

Alexãder Magnus monarcha Græcorum an. xij.

Ptolomeus rex Ægypti

Reges AEgyptiorum.

Iſte Alexander Magnus dictus propter mirabilem victoriam, quam habuit de toto mundo, quaſi in breui tempore: quod euidens fuit iudiciũ iræ dei contra peccatores illius temporis. Nam aliqua miracula oſtendit ſibi deus adiuuando manus eius: quia mare Pamphylieũ ſibi diuiſum fuit, ſicut olim mare rubrum Iudæis, quando perſequebantur Darium. Etiam oratione fuſa montes Caſpij clauſi ſunt, & Iudæi quidam peruerſi incluſi. Tandem in Babylone hauſto veneno moritur, anno ætatis ſuæ xxx, anno monarchiæ v, Macedonum xij. Hoc modo multæ hiſtoriæ concordant.

annus xl.

Antigonus

Non fit hic proſecutio de hoc in prophetia Daniel. Ergo nec ſancti doctores intromittunt ſe de vlteriori annotatione.

IIII^m. DCCCLXXXIIII.

Sadoch.

De hoc nihil habetur, niſi quod cum aliis numeratur. Matth. i.

Anno ante Christi natiuitatem CCCV.

Nota, quod defuncto Alexandro cum xij illi quibus regnum diuiſit inter ſe non poſſent concordare, infinita bella ſurgunt, & multiplicata ſunt mala ſuper terram vltra modum. Tandem contritis aliis, iſti iiij, ſcilicet Antigonus rex Aſſyriorum, Ptolomęus Lagi filius rex Ægypti, Philippus rex Macedonum, & Seleucus rex Syriæ, obtinuerunt poteſtatem, iuxta propheriam Danielis. Vide Oroſium. De regno vero Ægypti principaliter hic fit proſecutio: quia Iudæis quandoq; infeſti, quandoq; fauorabiles fuerũt reges ipſius. Quod ideo euenit, quia reges Syriæ pene ſemper cum Ægyptijs pugnabant: Iſrael autẽ in medio eorũ iugiter affligebatur quocunq; ſe verterer, iam ab hoc iam ab illo. Et primo iſte Ptolomæus eos grauiter afflixit, eoſq; capiens doloſe vendidit. Et hac occaſione diſperſi ſunt in nationibus, vt patet Actuum ij: ipſe autem impunitus non euaſit. Vide Oroſium.

Reges Syriæ.

Seleucus

Tempora horrendiſſima. Vndiq; vox ſanguinis, & clamor pugnæ. Mira dei patientia.

Iſte Seleucus vel Nicanor, filius Antiochi, poſt multa bella cum Babyloniam deuiciſſet, totius Aſiæ diadema ſibi impoſuit anno xij poſt mortem Alexandri. Et ab hac ætate ſcriptura Machabæorum regnum Græcorum enumerat, vt dicit Euſebius.

Exercitus Alexandri (vt dicit Oroſius) fuit peditũ xxxij^m, & equitum iiij^m. Naues clxxx. Ac tam parua manu vniuerſum terrarũ orbem, vtrum admirabilius ſit, quia vicerit, an quia aggredi auſus fuerit, incertum eſt. Summa occiſorum de Perſis, ab exercitu Alexandri admodum paruo, fuere quinquies decies centena milia. Hæc idem. Alexandriæ xij, ab Alexandro conditæ ſunt, ſcilicet, quolibet anno regni eius vna.

Horum Cõſulum tempore territi ſunt Romani, quia iiij populi Italiæ contra eos in vnum fœdus coierunt, quos tamen ſubtiliter paulatimq; vicerunt. Vide Oroſium.

Romani.

Fabius — Dolabella. — Decius — Domitius. — Æmilius. — Curius — Marcus

Horum tẽpore cviij^m Romanorum a Gallis occiſa ſunt: nec apparet, quando Romani iuſtum bellum habuerunt.

Iſte cum Romanis cõtra Tarẽtinos iuſtiſſimũ bellũ egit, auxiliũ ferente Tarentinis Pyrrho rege Græcorũ. Bellatum eſt vltra iiij an. tandem victo Pyrrho & in patriam redeunte, miſerabiliterq; moriente, Tarentini cum Carthaginenſib. fœdus inierunt. Ex hoc Punica bella inchoata fuerunt. Peſtilentia grauis Romæ fuit: quæ ſemper breues inducias ibi habere conſueuit. Verum hæc nimis magna fuit, preſertim in mulieribus & pecoribus, ita vt etiã in vtero cõmuniter necarentur, animaliumq; genus deſecturũ putaretur.

Iſte tertiũ bellũ cõtra Epirotas geſſit, & cęſis xxiij^m Pyrrhum fugauit.

Reges Ægypti.

Ptolomæus Philadelphus an. xxxviij.

Iſte Philadelphus rex deuotus, & vnius veri Dei cultor, valde gratioſus erat Iudęis. quorum clxxx^m ſoluit a captiuitate, & libertate præſtita plures exaltauit. Hoc autem totum fecit, vt placaret ſibi deum Iſrael, cuius mirabilia audiuit, & legem habere deſiderauit. nec potuit transferri in aliam linguã niſi a deuotis & dignis cum debita reuerentia & ſolennitate. Quidam namque attentauerunt eam inſerere in hiſtorias ſuas, quos diuina plaga tetigit donec pœniterent. Hic vero miſit ad Eleazarum, vt doctos & idoneos viros ſibi deſtinaret: quod libenter fecit.

Anno mundi IIII^M. DCCCCIX.

Linea Chriſti. — Achim.

CCX.

Hoc tempore Romani Samnitas poſt multa damna oppreſſerunt. Proprium enim eis fuit nihil proſpere ſecũ agi, niſi poſt longiturnos labores & pericula. vnde dicit Auguſt. quod multo vixiſſent felicius Romani, ſi depoſito faſtu dominandi morẽ ſimpliciũ ſectati eſſent.

Pontifices. Onias — Simon

Iſte Onias fuit filius Iadi.

Hic propter ſanctitatẽ vitæ ſingularem, fuit Iuſtus populo cognominatus. quod frequenter contigit plurib. aliis. Hic Oniam adhuc puerum reliquit.

Olympias mater Alexandri Magni, mulier tyrannide plena, occiditur, & mortẽ imperterrita ſuſcepit ſine omni ſigno muliebris pauoris, ſicut filius eius fortiſſime mortuus fuit. Mira conſtantia in fœmineo ſexu propter humanæ laudis extollentiam.

Reges Syriæ. Antiochus

Ab hoc Antiocho, qui erat ſecundus rex Syriæ poſt Alexandrũ Magnũ, omnes ſequentes reges Syriæ dicti ſunt Antiochi.

Soſtratus Pharum in Alexãdria conſtruxit in mari. Eſt autem Pharus turris maxima paſſus xx habens, fundata in mari ſuper vij cancros vitreos. vnum de ſeptem mirabilibus mundi.

Chryſippus Philoſophus. Hic dixit, quod ſtultus nulla re ſcit vti, vt contra ei nulla re opus eſt.

Fulgor rationalis circa hæc tempora ceſſauit, ſecundum Ioſephum: quia appropinquante ſole defecit aurora, id eſt, Chriſto, qui infallibilem veritatẽ docturus proxime venturo figuralis conſultio terminata eſt. Vide magiſtrum ſuper eo.

Genucius.

Iſte Rheginorũ vrbem cepit, & legionẽ militum Romanorũ Romæ miſit, qui omnes virgis cæſi & ſecuri percuſſi ſunt a ciuibus in medio fori. quia nõ legitime ſe habuerunt. Ita ſtricte tunc Romæ iudicabatur, vt nec victoribus parceretur, ſi in modico excederent.

Semproniꝰ

Iſte aduerſum Picentes bellauit, & terra tremuit, quaſi ſanguinem fundendum horreret accipere: & pene omnes ab vtraque parte corruerunt, & paucis Romanis quaſi victoribus exceptis.

Appius

Iſte Appiꝰ Syracuſanos & Pœnos ſuperauit, & multam impoſuit.

Claudius.

Viam Appiã ſtrauit, aquas Claudias induxit.

Gneus.

Iſte fraude circũuẽtus Hãnibalis interfectꝰ eſt ab eo.

Gaius.

Hic totum exercitum Hãnibalis conterens eum in fugam conuertit.

Ptolomeus Euergetes an.xxvij.

Prodigia magna Romæ fuerunt. Fulgura ædes, muros, mœnia &c. combuſſerunt. Flamma ſciſſa hiatu terrę eructata v iugera exuſſit. Item nõ longe poſt, fontes verſi ſunt in ſanguinem, & lac de cœlo viſum eſt manare.

Iſte Euergetes fuit filius Philadelphi, & totus victorioſus. Hic poſt vaſtatam Syriam & Siciliam, & partem Aſiæ, inter innumera ſpolia quæ cepit, etiam deos eorum quos Cambyſes in Perſas tranſuexerat reuexit: ideo Euergetes dicitur, quod reuectionem ſonat.

Hannibal ſenior primum bellum Punicum inchoauit, qui ſemel & iterum ſuperatus a Romanis, tandem ab exercitu ſuo lapidibus obrutus moritur. Infortunatus fuit.

IIII^M. DCCCCXXXIIII. IIII^M. DCCCCLIX.

Anno ante Chriſti natiuitatem CCXL. CCXCV.

Septuaginta interpretes legem transferunt de Hebræo in Græcum, cum grandi miraculo. tot viri in lxxij diebus totam ſacram ſcripturam interpretati ſunt, cum ſumma concordia, ſpiritu ſancto omnia præſidẽte &c. Vide Auguſtinum xviij de ciuitate Dei pulchre. Verum Hieronymus non per omnia concordat, vt patet in eius prologo ſuper Biblia.

Eleazarus.

Iſte fuit frater Simonis, & miſit Ptolomæo lxxij viros prudentes ad interpretandum legem, de qualibet tribu vj. Quod autem dicuntur lxx tantum, vſus ſacræ ſcripturæ obtinuit, quæ quandoq; ſubticet paruũ numerum excreſcentem ſuper aliquam ſummam.

Onias.

Iſte Onias filius Simonis Iuſti, zelo legis, vel potius ex auaritia tributa negauit Euergeti, propter quod tota Iudęa pene ſuiſſet periclitata, vt dicit Ioſephus, qui eum inhonorũ fuiſſe teſtatur, &c.

Antiochus.

Iſte Antiochus pugnam grauiſſimam habuit contra Philadelphum regem Ægypti. Et quia non potuerunt in concordiã bellando peruenire, per alium modum pacificati ſunt. Accepit enim Beronicen filiam regis Ægypti in vxorem, iuxta prophetiam Danielis. Vide Hieronymum ibidem.

Crates Thebanus auri pondus proiecit in mare, malens ſubmergere diuitias, quam ipſe ſubmergi ab eis. Eraſiſtratus medicus, & conſul clarus habetur.

Iſte Regulus primum totus victorioſus iij reges vicit, & lxxiij ciuitates ſubegit: ſerpentem maximum cxv pedum extinxit. tandẽ cum nimis rigidus eſſet contra hoſtes, nolens pacem dare, niſi ſub magno tributo, ipſi deſperan cõgreſſi ſunt cum eo, & contrito exercitu ceperunt eum, & adhuc libenter pacem habuiſſent: ſed vir fideliſſimus maluit mori in magnis pœnis, quam pernicioſam pacẽ dare. eius laudes Auguſtinus valde extollit. Narrat Valerius libro iiij, quod ab aratro accerſebantur, vt conſules fierent. vnde refert Attilium, quem ſemen aſpergentem viderant qui miſſi erant a ſenatu ad eum accerſendum, & ad imperium populi ſuſcipiendum: ſed illo ruſtico opere attritæ manus ſalutem publicam ſtabilierunt, & ingentes hoſtium copias poſſederunt. quiq; more arantiũ boum iugum rexerunt, triumphalis currus habenas retinuerunt. Nec defuit his robur, eburneo ſceptro depoſito, agrum ferre, ſtipem ab aratro repetere. Patriæ enim bona, nõ ſua, vnuſquiſq; agere properabat, pauperq; in diuite, quam diues in paupere verſari malebat. Et his virtutibus olim Romana indoles pollebat. Quare non immerito totius mundi monarchiam meruerunt.

Regulus

Æmilius

Iſti duo dolentes de Reguli captione, cũ liberare venerunt, ſed nihil profecere.

Romani.

Fabius

Attilus.

Reges Ægypti.

Ptolomæus Philopator an. xvij.

Iſte fuit filius Euergetis, & pugnauit cõtra duos fratres, ſcilicet Seleucũ & Antiochũ Magnũ, & ſuperauit, deijciẽſq; multa milia, & tamen non præualuit. Vide Hieronymum ſuper Danielem.

Anno mundi

Linea Chriſti.

Eliud

Ioſephus legatus populi Iudaici, etiam inuito Onia iram regis mitigauit, & ab eo conſtitutus eſt dux Iudææ & finitimarum nationum. Hic habuit filium paruulum Hyrcanum nomine, cuius ſtupẽdũ ingenium pater pulchre explorauit, dando ipſi ccc iuga boum ſine loris, vt araret & ſeminaret in deſerto. At puer non puerile conſilium excogitauit. nam x iuga occidit, carnes operariis dedit, & de pellibus retinacula fecit.

Pontifices.

Nemo glorietur, etiamſi a Deo aperte ad officia promoueatur: cum neſciat quid in occulto Dei tremendo iudicio de ſe diffinitum ſit.

Simon

Iſte Simon Oniæ filius magnas laudis prærogatiuas habet. Eccleſiaſtici L, qui templũ in melius reformauit, & ciuitatẽ præualuit amplificare, & religioſus totaliter fuit.

Reges Syriæ.

Antiochus

Iſte Antiochus dictus Callinicus erat filius Antiochi Θεὸς de prima vxore Laodice, quæ virum ſuum veneno extinxit, & Beronicen cum filiis ſuis occidit, iſtumq; Callinicum filiũ ſuũ pro patre regnare fecit, & propter hoc Euergetes horribiliter vaſtauit Syriam.

Porro iſte Callinicus duos filios reliquit, ſcilicet Seleucum & Antiochum Magnum, qui ambo regnauerunt.

Ptolomæus Philopator Iudæos vicit, occiſis lx milibus armatorum. Et nota, quod Iudæi diuina permiſſione quaſi ſine intermiſſione affligebãtur, ne in idololatriam caderent, ſicut olim ſolebant.

Lucta-tius

Iſte per multa bella & crebras victorias adeo contriuit Carthagineſes, vt pacem peterent: quã etiã magnis pactis cõſecuti, non diu ſeruauerunt.

Sépronius

Valerius

Annus pacis hoc tempore fuit poſt primũ bellum Punicum, & quaſi pro miraculo reputatũ eſt, quia in ccccxl annis nunquam pacem habuere Romani.

Horũ tempore contra Faliſcos & Gallos varia ſorte bellatum eſt: poſt quæ per vnum tantum annum viſcera Romana ſanguinem non fuderunt.

Fuluius

Iſte Fuluius Illyricos vicit, cuius tẽpore Amilcar dux Carthaginenſium, pater Hannibalis, ab Hiſpanis occiſus eſt.

Epiphanes

Portenta quædã Romanos terruerunt, quaſi prophetando eis mala proxime vẽtura ab Hannibale.

Cleopatra filiã Antiochi Magni erat vxor eius, quam accepit dum eſſet annorum xiij.

Iſte Epiphanes fuit filius Philopatoris, & mortuo patre ſuo, fuit iiij annorũ. quare Antiochus pugnauit contra duces eius, & tulit omnia de manu eius præter Ægyptũ. Cum autem eſſet annorum viij, deſpondit ei filiam in dolo, conſentiente Epiphane filio ſuo. i. Antiocho nobili. Mortuo autem Antiocho Magno, filius eius antiquum dolum perſequitur, & iſtum Ptolomæum Epiphanem occidit doloſe in conuiuio: ſed non obtinuit Ægyptum, quia Ægyptij fortiter reſiſtentes turpiter fugarunt eum.

Plaga grandis ex aqua & igne vrbem conſumpſit quaſi.

Coloſſus corruit propter terræmotum. fuit enim imago ærea fuſilis cxxvi pedum.

IIII^m. DCCCCLXXXIIII.

Anno ante Christi natiuitatem CCXV.

Ieſus Sirach librum Eccleſiaſticum edidit, quem Panareton vocant: a Pan, quod totum, & arete, quod eſt virtus, quaſi totus virtuoſus.

Iſte Onias propter tyrannidem Antiochi aufugit cum multis Iudæis in Ægyptum, ſimulans ſe velle implere prophetiam Eſaiæ xix. videlicet ædificando templum: ſed in hoc peccauit ſuperſtitioſe agendo. Rex autem Epiphanes gratioſe ſuſcepit eum, tradens ei terram Heliopoleos, & templum extruxit.

Onias

Reges Syriæ.

Seleucus

Iſte Seleucus Ceraunus dictus, filius Callinici, occiditur anno tertio.

Antiochus

Nota quod iſti duo fratres, ſcilicet Seleucus & Antiochus volentes vindicare ſanguinem patris ſui & auiæ quos interfecit Euergetes rex Ægypti, exercitum magnum ducunt contra Philopatorem filium Euergetis: ſed ante congreſſum Seleucus moritur, & tunc Antiochus proſequitur bellum, & totum exercitum perdidit, vix aufugiens ne caperetur. rurſumq; congregans populum, venit contra Epiphanem filium Philopatoris adhuc puerum iiij annorum, & habuit ſecum Philippum regem Macedonum & multos alios, & obtinuit contra duces Ptolomæi, id eſt pueri prædicti, fugauitque Scopam ducem eius, & Iudæam cum multis aliis acquiſiuit ciuitatibus, & Oniam grauauit adeo, vt fugeret. & quia armis Ægyptum capere non poterat, doloſe deſpondit Epiphani filiam ſuam Cleopatram, cogitans vt ſic quaſi amicus regnum intr. *.

Hi cõſules robur totius Italiæ congregãtes habuere in exercitib. ſuis dccc milia armatorum, propter timorem Gallorũ, quos valde timebãt: tandem Galli contriti ſunt.

Lucius

Romani.

Gaius

Bellum Punicũ quod durauit an. xvij. Scipio prius occurrit, & cæſus eſt pene ibi Roman' exercit', poſt Sempronius ſimiliter ſuperatur: deinde Flaminius occidirur cum exercitu xxv^{m}.

Scipio

Flaminius. an. xvij.

Roma in mærore. Tot enim fuerũt occiſi, quod vrbem pene reliquiſſent. Iſti cõgreſſi ſunt contra Hannibalẽ, & ibi tota ſpes Romanorũ periit occiſis xliij^{m}, & poſt continue ſuperatur vſq; ad deſperationẽ.

Paulus

Terentius

Reges Ægypti.

Philometor annis xxxvij.

Iſte Philometor filius Epiphanis ex Cleopatra fuit. Hunc dũ adhuc puer eſſet valde oppreſſit Antiochus Nobilis multis dolis & inſidiis: ſed Romani miſerũt legatos, qui mandantes Antiocho, ne vltra infeſtus eſſet amicis eorum, cauſam belli terminarunt. Marcus namq; Popilius circulum fecit in circuitu Antiochi, dicens: Senatus populuſque Romanus præcipiunt tibi, ne egrediaris de hoc circulo, donec reſpondeas. Videns ergo impius, quod tyrannidem continuare non poſſet, ait: Si ſic viſum eſt Senatui & populo Romano, recedendum eſt. Dimiſſa ergo obſidione Alexandriæ furibundus ad pauperculas Iudæorum reliquias diuertit, vindicans in eos quod non potuit in potentiores ſe, vt patet in libro Machabæorum primo.

Anno mundi V^{M}. XXXIIII.

Linea Chriſti.

Eleazar

CXCV.

Templũ Domini in Ægypto extruitur ad inſtar Hieroſolymorũ, quod permanſit vſq; ad Veſpaſianum, & tunc funditus dirutũ fuit.

Plautus eloquens fuit.

Titus Liuius tragœdiarũ ſcriptor floridiſſimus: forte plures fuerunt ſic vocati.

Iaſon

Menelaus

Alcimus

Iſti iij quamuis de genere ſacerdotali fuerint, non ſunt ponendi in linea pontificũ propter idololatriã & opera peſſima nec debite intrarunt, vt patet in multis locis libri Machab.

Pontifices.

Simon

Onias

Iſte Simon filius Oniæ pontificatum tenuit poſt fugam patris ſui.

Iſte Onias dictus pius, vir ſanctus, fuit gratus Deo & hominibus: nedum bonis ſed etiam dyſcolis. tandem iniuſte occiditur ab Andronico, ij Machabæorum iiij.

Reges Syriæ.

*intraret ad ſpoliandum. ſed non præualuit, quia res innotuit eis. Tandem cum præſidium Hannibali ferret contra Romanos, ſuperatus eſt, & tributarius factus Romanis. nihil poſt infortunij viſus eſt habuiſſe. Nam cũ ſuperiores prouincias peruagaretur, & in Perſidẽ veniſſet, deceptus a ſacerdotibus templum Nanex intrauit cum paucis, & ibidem miſerabiliter occiſus eſt, & membratim diuiſus, vt patet ij Machabæorum i. Et reliquit duos filios, ſcilicet Seleucum, qui primo regnauit, & Epiphanem. Hi ambo ſic peſſimi fuerunt, quod in eorum comparatione aliquid honeſtatis ipſe putabatur habuiſſe.

Prouerbiũ notabile Scipionis Africani fuit, Romanos non extolli in proſperis, nec deijci in aduerſis. Item, nunquã minus ſolus ſum, quã cum ſolus ſum: nec minus ocioſus ſum, quam cum ocioſus ſum.

Scipio

Iſte glorioſiſſimus adoleſcens, annos natus xxiiij, quaſi ſecundus Machabæus miſerante Deo, ſtatum Romanæ reipublicæ iam prolapſum, contra ſpem in ſpem erexit, Hannibalem fugauit, ſuperauit Hiſpaniã, Africam deuicit, Antiochum Magnum in ſeruum redegit, Aſiam tributariam conſtituit. hic tantus ab ingrata patria exul moritur.

Quintus

Hic bellũ Macedonicũ confecit, ſuperatoq; Philippo rege, pacem dedit. Et hic ceſſat regnũ Macedonum: vicit etiam Lacedæmones, & venditos Romanos collegit.

Flaminius

Terentius comicus clarus habetur.

Hannibal atrociſſimus Pœnorum, (id eſt, Africorum) rex, cum eſſet annorum ix, iurauit patri ſuo ad aras, quod in odium Romanorum ſibi ſuccederet: quod fideliſſime impleuit infideliſſimus ipſe. Nam Romanos pene in exterminium deleuit, vrbem etiam vſque ad ſolitudinẽ deduxiſſet, ſi nõ diuinitus impeditus fuiſſet. nobilium Romanorũ tot vna vice peremit, vt tres modios annulorum e digitis eorum extraheret. Item, in flumine quodam de corporibus Romanorum quaſi pontem fecit, vt exercitum ſuum tranſduceret. Tandem a Scipione victus, ſæpeque fugatus, miſerabiliter ſe veneno peremit.

Acies igneæ videbantur in aere ſuper Hieruſalem diebus xl, & ſequitur plaga: ij Machabæorum v.

Heliodorus intrauit templum ad ſpoliandum ærarium, ſed diuinitus percuſſus, vix ad vitam rediit, orante pro eo Onia, vt patet ij Machab.iij.

Anno ante Chriſti natiuitatem.

Triumphi Romæ tres celeberrimi circa hæc tempora fuere ſimul, ſcilicet, Africani ex Africa: Aſdrubal ante currum. Metelli ex Macedonia: Andriſcus, qui & Pſeudophilippus, ante currum. Mummij ex Corintho: ante currum ſigna ænea & tabulæ pictæ, & alia vrbis inſignia ſunt prælata.

Matathias

Iſte vir ſanctus, & omni laude digniſſimus, percuſſit zelo ſuo peccatores, cõfiſus in domino Deo Iſrael, vt patet 1 Machab.ij. & habuit filios quinq; eiuſdem zeli. Verum ipſe non erat pontifex, ſed tres filij eius.

Seleucus

Iſte Seleucus iners filius Antiochi Magni, fuit paup homo, groſſus & deſpectus, indign⁹ honore regio. Peſſimus fuit ſicut pater eius, & parũ regnauit: quia frater eius regnum fraudulenter arripuit. Hic etiam Heliodorũ miſit ad ſpoliandum templũ. qui bene correptus vacuus rediit, vt patet ij Machab.iij. Nota quod occaſione hui⁹ ſchiſmatis multa mala oriuntur, quouſq; regnum Græcorum.i. Syriæ per Romanos in prouinciam redactum fuit.

Antiochus

Iſte Antiochus dictus Epiphanes. i. nobilis, filius Antiochi Magni, a capite vſque ad pedes, intus, foris, totus nequam fuit, & ob hoc figura antechriſti dicitur. Hic martyres plures fecit crudeliſſime. doloſe Ægyptum intrare diſpoſuit, ſicut pater eius: ſed non perfecit. quia Romani poſuerunt frænum in naribus ſuis. tandem ſine manibus cum inutili pœnitentia cõtritus eſt. Eius opera peſſima, & quomodo obſes fuerit Romæ, & qualiter prophetia Daniel. completa ſit in eo, vide in libris Machab. & doctoribus ſuper Danielem.

Hieruſalem deſtruitur & penitus deſolatur ab Antiocho Epiphane, templū incenditur, ſed paulatim per Iudam & fratres eius reformatur.

Romani. Marcus. Horum tempore lex illa quæ ſub Appio Tribuno lata fuerat, ne qua mulier aliam quam ſemiuntiam auri haberet, & ne diuerſi coloris veſtimento, nec vehiculo per vrbem vteretur, abolita eſt.

Tiberius. Iſti Hiſpaniā expugnauerūt bellis horridis.

Cato. Gracchus.

Statius Cęcilius comœdiarum ſcriptor.

Reges Ægypti. Euergetes an. xxviij. Hic fuit filius Philometoris, & frater Cleopatræ vxoris Alexandri regis Syriæ, de quo habetur 1 Machab. x.

Ariſtobulus Iudæus peripateticus philoſophus, qui ad Philometorem explanationum in Moyſem ſcripſit commentarios.

Bella continua & plurima fuerunt adeo, quod tædet doctores tam gentiliū quam Chriſtianorum ea ad memoriam reuocare. In quibus miranda eſt cōſtantia Romanorum vel duritia, quod nulla tribulatio, nullus metus eos terrere potuit, quod aliquando ſe ſubdidiſſent quantumlibet potentiſſimo regi: ſed omnibus ſe ſine intermiſſione opponentes, varias fortunæ mutationes experti ſunt. Amor namq; libertatis, & appetitus laudis cum obſeruatione nihilominus honeſtatis ſecularis diſtrictiſſima, ita medullitus transfixit eos, vt pro his res & ſubſtantiam, & tandem ipſam vitam dare paratiſſimi fuerint. & ob hoc Machabæi deſiderabant eorum ſocietatem.

Anno mundi

Linea Chriſti.

Templum purgatur a Iuda & fratribus eius, poſtquam tribus annis prophanatum erat, vt patet 1 Machab. iiij. & ij Machab. x.

Septem Machabæi cum matre fideliſſima martyrizantur, ij Machab. vij.

Eleazarus cum multis aliis glorioſo martyrio coronatur, ij Machab. vi.

Pontifices. Iudas an. iij. Hic eſt ille nominatiſſimus triumphator in Iſrael, qui nec ſimilem habuit ante ſe nec poſt. eius opera glorioſa & magnifica vide in libris Machabæorum. Poſtea in bello ſtrenue ſtans, cecidit pro legibus ſanctis, martyrem ſe Domino offerens. & ſucceſſit ei frater ipſius Ionathas, qui creuit in gloria, & fideliter ſtetit in teſtamento. tandem doloſe occiditur a Tryphone cum duobus filiis ſuis.

Ionathas an. xix.

Reges Syriæ. Antiochus.

Iſte Antiochus Eupator, filius Epiphanis adhuc adoleſcens, habuit tutorem Lyſiam, & cum glorioſum exercitum contra eos duxiſſet, non longe poſt ambo a ſuis occiſi ſunt, propter timorem Demetrij filij Seleuci, vt patet 1 Machabæorum vij.

Demetrius. Iſte Demetrius filius Seleuci tanquam verus hæres intrauit regnum Syriæ, & occiſo Eupatore ſemper Iudæis infeſtus fuit. tandem pugna inita contra Alexandrum filium Eupatoris, occubuit.

P. Licidius — Lucius Æmil. — Longinus — Paulus

Tempore horum Conſulum magnũ bellum Macedonicum fuit, in quo primo Romani ſuccubuerunt, deinde iterum conflictũ eſt, & pari clade vtriuſq; partis in hyberno, id eſt hyeme, diſceſſum eſt. tertio Lucius regem vicit, qui poſtea apud Albam in cuſtodia defecit, & filius eius iunior didicit opus manuale Romæ ad tolerandam inopiam.

Scipio Naſica prudentiſſimus Romanorum inter cætera duo valde notabilia dedit conſilia, memoriæ digna: primo, ne Carthago deleretur, quatenus occaſione extrinſeci belli interna concordia & fortitudo perpetua propter continuũ exercitiũ apud Romanos perſeuerarent. ſecundo, ne in vrbe aliquo modo theatrũ conſtituerent, quia inimiciſſimum hoc eſſe dixit bellatori populo ad nutriendam deſidiam, laſciuiæq; commentũ. Quam ſapienter hæc cõſuluerit ſequẽtia tempora declararunt. Vide Auguſt de ciu. dei, & Oroſium lib. ij. mirabile remediũ vitiorum. Nota quod nulla alia cauſſa fuit, quod ſic creuit poteſtas Romanorũ ſup alios, niſi quod virtutes quæ exuberabãt, in eis micabant, & præcipue iuſticia, quam ſumme colebant. & quandiu ſeruauerunt modeſtiã, & dilexerunt iuſtitiam, inuicti ſemper vbiq; manſerunt: corrupti vero, vbiq; faciliter deuicti leguntur. In quadã etiam reuelatione diuinitus facta beatę Brigittę habetur, quod Dominus teſtimoniũ perhibet ipſis antiquiorib. Romanis, quod nuſquã homines in mundo ex puris naturalib. iuſtius vixerũt. qualia autem luminaria ex eis tẽpore chriſtianitatis reſplenduerunt, in ſequentibus patebit.

Reges Ægypti qui per hanc lineã cõtinuãtur, ſemp habuerũt ſocietatẽ cũ Romanis, & tãdiu regnabãt, quandiu ipſis fidelitatem ſeruabãt.

Vᴹ. LIX.

Nathan

Anno ante Chriſti natiuitatem CXL.

Cicero Arpinas naſcitur, matre Helena, patre equeſtris ordinis, ex regio Volſcorum genere.

Alexãder

Iſte Alexãder filius Epiphanis ſemp gratioſus fuit Iudęis, & apparet eum meliorem fuiſſe inter omnes reges Syriæ, de quib. pauca virtuoſa, aut nulla referuntur, Hic Cleopatram filiam regis Ægypti accepit in vxorem: verũ rex Ægypti inique egit contra eum, propter quod rex Arabum timẽs ipſum Alexandrum decollauit, vt patet 1 Machabæorum x & xi.

Simon an. viij.

Iſte Simon vir prudentiſſimus, ab adoleſcentia ſua vſq; in ſeniũ optime cõuerſatus, ſemper victorioſus, tandẽ nequiter occiditur a genero ſuo, vt patet 1 Machabæorum vltimo. Fuit autem filius Mathathiæ, & rexit annis viij.

Antiochus — Tryphon

Iſte Antiochus filius Alexandri adhuc puer, ſuadente Tryphone, aliquid molitus eſt pro recuperatione regni, ſed parum profecit, iuxta illud: *Semen impiorum peribit*. quia ſtatim ab eo occiditur. Tryphon autem cum peſſime ſe in omnibus gereret, omnis exercitus eũ dereliquit: factuſque profugus, nullibi tutum reperit locum.

Demetrius

Iſte Demetrius ſatis creuit in breui tempore propter regem Ægypti, qui alienauit ſe ab Alexandro & refauebat ipſi. & quia ambo ſunt ſtatim mortui poſt diſſenſionem, ideo quieuit terra paulisper in conſpectu Demetrij. tandem capitur a rege perfide, & incarceratur.

Quinta ætas:

Anno ab vrbe condita dcij, inchoatum eſt tertium bellum Punicum tempore horum Conſulum, & finitum anno iiij.

Romani.

Lucius Licinius | Lucius Ceſorin' | Aulus | Marcus

Seruius Fuluius Flaccus

Horum tempore puer ex ancilla naſcitur quadrupes, quadrimanus, oculis iiij.

Ætna mōs igneus flammas euomit horribiliter, & loca vicina vaſtauit, quinta. Scipio Numantiã deleuit.

Reges Ægypti. Ptolomeus Soter an. xvij.

Horum tempore Celtiberi Romanos triuerunt, & Scipio Publius in Africã iuit, ibiq; multas gentiũ ſtrages dedit. Sergius autem Galba a Luſitanis victus, amiſſo exercitu vix aufugit.

Huius tempore Cicero Varroq; naſcuntur.

Carthago illa nobiliſſima metropolis Africæ deletur a Scipione & conſulib. arſit per xvij dies continuos. Miſerum ſpectaculum. Multi venditi ſunt, multi ſe flammis tradiderunt. Corinthus ſimiliter vaſtatur eodem anno a Romanis, quæ opulentiſſima fuit, toti orbi nota.

Seruile bellum in Sicilia, vbi conſpirarunt lxx^{m} ſeruorum. Huiuſmodi bella periculoſiora ſunt cæteris. quia crudeliora, nec curant de patriæ ſalute.

Anno mundi V^{M}. CIX.

Linea Chriſti.

ↃX

Nota ſignum infallibile, quando videlicet militaris celſitudo bellum delectabiliter appetit, & occaſionem quærit, tunc ſequitur finis communitet miſerabilis, iuxta illud Prophetæ: *Diſſipa gentes quæ bella volunt.* Nam dum plerumq; fortes fortiter contra fortes agere voluerunt, pariter cum fortibus in quos impegerunt, ceciderunt. Eſt ſiquidem miſerabilis victoria, quando victor paucos, aut nullos milites retinet. Vnde audacia plurimũ nocet, quando prouidentia non gubernatur.

Pontifices. Ioánes a. xxvi.

Iſte Antiochus Emiſenus cum exercitũ cc^{m} haberet, & hiſtriones cum ſcortis plures ſe immiſcerent, facile a rege Spartanorum oppreſſus interiit.

Hic præfuit annis xxvi, vel xxxiij, propheta religioſus, & ſtrenuus dux. Ptolomæum ſocerũ ſuum fugauit, Samariã captam ſolo æquauit. Tandem rebus optime adminiſtratis mortem vicinam ſentiens, cum quinque filios haberet, quorũ nullus ad regimen populi valeret, vxorem ſuã diſertiſſimam Iudæis præfecit, & filijs. verum nihil pietatis in filijs fuit.

Reges Syriæ. Antiochus.

Antiochus. Iſte fuit filius Demetrij, qui cõfortatus Tryphonem perſecutus eſt, & fugauit eum, & primo Iudæis benignus fuit: ſed poſtquam præualuit, fecit ſicut patres ſui, ſed non impune. 1 Machabæorum.

Peſtilentia maxima fuit in Africa, & perierunt vltra mille milia.

Bella ſocialia oriuntur, quorum hæc prima cauſſa ſiue origo fuit. Gracchus nominatus à nobilibus cepit cauſſam quærere contra eos: communem populum nitebatur ad ſe trahere, dicens quod agri deberent diuidi æqualiter, & etiam pecuniæ, &c. & ab hoc tumultus ſuſcitatur in quo ipſe occiſus eſt, & multa ſecuta ſunt. Vide Oroſium.

L. Cæcil. Metell.

Titus Quinti.

Quint. Fabius

Iſte Fabius cũ paruo populo regem Armeniæ ſuperauit, & merſi ſunt clxxx^m armatorum in Rhodano.

Maximus

Quintius deleuit Gallos qui ſub radice Alpium ſiti fuerunt, qui nũc Sabaudi dicuntur.

Ptolomæus Alexandri.

His præſidentibus iuſſa eſt Carthago reſtitui, & Romanorum famulis repleta eſt, & in vrbe inteſtinum bellũ vertitur atrociſſime.

Iſte regnauit annis x.

Eius tempore Poeta Lucretius naſcitur, qui poſtea ſeſe amatorio furore interfecit.

Mithridates rex Ponti & Armeniæ per annos xl geſſit atrociſſima bella contra Romanos, nõ modico ſanguine fuſo. Sepe victor, ſepe victus, tandem proprios filios peremit: Hauſtoque veneno vxores pellices ac filias ſecum extinxit, ſicque miſerabiliter perijt qui infinitos peremit. Hic (vt Oroſius teſtatur) maximum nobis argumentum ſuæ ſententiæ reliquit. Cum enim omnium ſuperſtitioſiſſimus fuerit, in fine expertus eſt, quod falſos deos coluerit. Sic nõ agit nobiſcum Deus noſter, cui ſi fideliter ſeruimus, nequaquam mala morte perire nos ſinit. Vide pulcre libro vi.

Anno ante Chriſti natiuitatem

Regnum Iudææ reſtituitur, quod interruptum fuit annis ccccIxxv a tempore Ezechiæ vſque ad Ariſtobulum. Iſte Ariſtobulus primus rex & ſacerdos vno tantum anno præfuit, & diadema ſibi impoſuit, nec fuit contentus de teſtamento patris: ideo matrem cum filiis incarcerauit, propter quod miſerabiliter perijt cũ fratre ſuo Antigono, qui eũ iuuit, &c. Vide magiſtrum in hiſtorijs.

Ariſtobulus.

Alexander.

Iſte Alexander vel Iannæus præfuit annis xxvij, vel xxxviij, & totus tyrannus fuit: quamuis primum modeſtus appareret. Officium enim fecit notum qualis intus fuerat. Fratrem occidit, & in xij annis circiter quinquaginta milia interfecit, qui facinora eius deteſtabantur. Tandem moriturus duos filios reliquit, ſcilicet Hircanum & Ariſtobulum. Verum vxorem regnare conſtituit, quia gratiam populi habuit.

Philippus.

Iſte Philippus vltimus rex Syriæ a Romanis ſuperatus eſt, & ceſſauit regnum Græcorum, id eſt Syriæ, quod ſtetit annis clxxxiij.

Antigonus frater regis inuidia reginæ occiditur. vbi dicit Ioſephus, quod certum documentum præbuit, omnem beneuolentiam, ſuſque naturæ criminationibus cedere, nullamq; optimarum rerum affluxionem tantum valere, vt inuidię perpetuo poſſit obſiſtere.

Horum tempore rex Numidarũ valde Romanos attriuit: ſed ipſe tandem ſuperatus eſt. Ita tunc Romana ingenuitas defecit, vt diceretur: O vrbem venalem, & mature perituram ſi emptorẽ inuenerit. quaſi dicat, fides in te periit.

Scipio Naſica (Publius)

Romani.

Calfurnius (Lucius)

Temporum horũ Teutonici & Germani & Cimbri adunati ſunt, contra quos Romani præliarunt, ſæpeq; victi tandem eos ſuperauere ſubtiliter, & deleti fuerunt clx^m. & innumerabiles ſeipſos occiderũt: & ſtatim poſt iterum inteſtinum bellũ Romæ fuit, quod Manlius cõſul ſedauit.

Gaius

Manlius

Reges AEgypti.

Prolomę Cleopatræ filius. Iſte regnauit annis viij: ſub quo Saluſtius hiſtoriographus naſcitur.

Prolomæus Dionyſius. Iſte regnauit annis xxx. Sub eodem tempore Virgilius & Horatius Poëtæ naſcuntur.

Bella inteſtina externaq; circa hæc tempora in tantum præualuerunt, vt pro magno miro habitum ſit, quod ſtatus Romanæ reipublicæ penitus non perierit. Vnde patet, quod nihil potuerit bellicus labor ad pacem procreandam, niſi a ſummo deo illud donum largiatur: non a falſis dijs quibus tota Roma vltra mille annis ſeruiuit. Vide Oroſium ad longum de his bellis.

Virgilius Maro in pago, qui Andes dicitur, haud procul a Mantua naſcitur. Dehinc Cremonę ſtudiis eruditur.

Anno mundi. V^m. CXXXIIII.

Linea Chriſti.

Iacob.

XCV.

Iſte Iacob fuit pater Ioſeph naturalis, ſed Heli pater eius legalis fuit. Hũc Matthæus, illũ Lucas cõmemorat.

Hoc tempore multa prodigia inſolita terruerunt Romanos, & ſtatim poſt in diuerſis prouinciis deletus eſt Romanorum exercitus.

Pontifices.

Alexãdra

Hæc Alexandra fuit vxor Alexandri prædicti, & præfuit annis ix, & fecit tyrãnides plures, licet prius ſimulata ſanctitate religioſa famaretur, & Hircanum in ſacerdotem promouit, & vt poſt ſe regnaret, inſtituit. Hæc in linea pontificum ponitur propter ſupputationem annorum, nõ quod officium pontificale exerceret, quod non licuit.

Varro Marcus doctiſſimus claret: qui tam multa legit, vt aliquid ei ſcribere vacauiſſe miremur. Tam multa ſcripſit quanta vix aliquis legere poſſit, vt dicit Terentius.

Hæreſis Phariſæorũ circa hæc tempora oritur. Et nota quod tres erant ſectæ in Iudæa, ſcilicet Phariſæorum, Sadducæorum & Eſſæorum. Hi omnes a communi vita reliquorum Iudæorum diſtincti, multis erroribus implicati, propter aſperitatem vitæ ſanctiores ſe aliis dixerunt. Vide magiſtrum in hiſtoriis circa baptiſmum Iohannis. Item adhuc duæ ſectæ a quibuſdam aſſeruntur, ſcilicet, Arbonæi & Genuſtæ.

Fimbria Ilium vaſtat.i. Troiam antiquam Romanorũ, ſed illa ſtatim eam reſtaurauit.

Cicero Marcus Iulius maximus Rhetor claret.

Iſti duo conſules contra ſe inuicem bellantes, primum ciuile bellũ inchoarunt: cuius occaſionẽ & progreſſum miſerabilẽ Oroſius ꝓſequitur: totque occiſi ſunt, vt Syllæ diceretur, Cum quibus tandem victuri ſumus? In bello armatos, in pace inermes occidimus. & ex tunc proſcriptio inſtituta eſt.

Iulius Cæſar | L. Sylla | poſt ſanct⁹ | Gaius Marius

Iſti duo conſentientes, ſimiliter reſtiterunt Iulio: & ob hoc II bellũ ciuile oritur, annis quatuor durãs: in quo totum mundum concurriſſe contra ſe breuiter dixerunt. tandem Pompeius ſuperatur, capiteq; plexus paulatim miteſcit.

Pompeius | Marcus

Cleopatra annis xx.

Huic Iulius Ægypti regnum dedit, monens vt magis amicitiam Romanam quam arma experiri ſtuderet. tertio autem anno huius Cleopatræ Iulius ſumpſit imperium. & ſic finitur hic calculus Latinorum, per hanc lineam deſcendentium ad Chriſtum, & ſequitur ſupputatio annorum per lineam Romanorum.

Bella ciuilia incipiunt, quæ continuata fuerunt per annos xl, & adeo attrita fuit vrbs, vt neceſſario regimen ipſius mutaretur, licet ad multos annos optime rexiſſent conſules. Infelix prorſus conditio mundani ſtatus, qui nunquam in deliciis durare potuit & gloria: quamuis hæc ſummo ſtudio quæratur. Quantæ dementię eſt hoc ſemper ſudore & ſanguine quærere, quod cum adeptum fuerit, nullo pacto retineri poteſt? Prudentiſſima illa Roma hoc non potuit, & tu valebis? Chriſtum ſequere ne pereat labor tuus.

Pompeius ſemper victorioſus, xxij reges ſubegit: tandem poſtquã templum prophanaſſet, nunquam poſtea dicitur pugnaſſe, quin vinceretur. Similiter non longe poſt, Craſſus præſes Syriæ, templum etiam auſus eſt ſpoliare, quod Pompeius non fecit: & ob hoc, auro in os eius ſuſo, interiit. *Sic pereant inimici tui domine.* Multa exempla de his inueniuntur, qui non timent diuina & clerum dehoneſtare, quod (iuxta vulgare dictum) mala morte perire ſolent. hoc aperte etiam prophetauit Moyſes Deuteron. xxxiij, *Percute dorſa inimicorum eius*, id eſt, Leui: *& qui oderunt eum, nõ conſurgant.*

Catilina famoſus tyrannus, coniurat contra patriam in vrbe: in Etruria vero extinguitur, occiſo ibi Catilina. Romę cõſcij coniurationis occiſi ſunt.

Virgilius excellentiſſimus poetarum clarus habetur, & mira fecit.

Hyrcanus

Iſte Hyrcanus fuit filius Alexandri, qui mortua matre in regno ſucceſſit, in quo modicum proſperitatis habuit propter partialitates populi. nam ſtatim a matre ſuperatus eſt, & poſt iterum reſtitutus auxilio Arabum. tandem factus tributarius Romanis, in pace aliquo tempore regnauit, ſed non nomine regis. nouiſſime miſerabiliter obiit, deceptus fraude Parthorum, quos Antigonus contra eum duxit. Vide plene magiſtrum de his.

Romæ numerati ſunt cccc^m & lxiiij^m hominum, omnes incolæ ciuitatis.

Libraria cccc^m librorum comburitur in Ægypto. vnde patet quanta fuerit antiquitus diligentia in libris colligendis. Erubeſcãt qui nunc librorum copiam non comparant, cum quaſi exiguo pretio colligi poſſit,

Quinta ætas:

Tres ſoles apparuerunt in cœlo verſus Orientem, qui paulatim in vnum corpus ſolare redacti ſunt. grande ſpectaculum grandia præfigurauit, quaſi Aſia, Africa & Europa ſub vna monarchia ſtatim coniungi deberent. item quod dominium L. Antonij & M. Antonij in vnum redirent. ſed potius notitia vnius & trini Dei toti orbi futura imminebat.

Horatius Flaccus Satyricus claret hoc tempore.
Salluſtius Criſpus hiſtoricus.
Poſidonius Stoicus.

Scipio ſeipſum iugulauit.
Iuba rex iugulari ſe fecit.

Cæſares.

G. Iulius Cæſar annis v.

Ab hoc cæteri vocantur Cæſares.

Iſte Iulius tantæ fuit acuitatis, vt mens illius & manus ad impoſſibilia ferme ſuffecerint. lij vicibus pugnauit ſolus, Marcum Marcellum ſupergreſſus, qui tercenties nouies fertur pugnaſſe. hic Pompeio ac cęteris nobiliſſimis Romanis occiſis, imperium arripuit. tandem anno v imperij ſui conſpiratione Bruti ac Caſſij dolo occiditur, ipſe dominator orbis.

Petreius gladio ſe perfodit, & multi alij de nobiliſſimis Romanorũ: quia noluerunt Iulio ſubdi, aut timuerunt ab eo occidi, ſicut plures iam occiderat.

Plotius primus Romæ Latinam Rhetoricam docuit.
Hecaton Stoicus, qui dixit, *Omne honeſtum in arduo eſt. Si vis amari, ama. Quæris quid perfecerim? amicus mihi eſſe cœpi.*
Titus Liuius hiſtoricus.
Marcus Callidius orator.

Anno mundi

Linea Chriſti.

Iudæa tributaria fit Romanis propter partialitatem duorum fratrum, ſcilicet Ariſtobuli & Hyrcani. Vterque enim inuidentiæ cauſſa ſubiecit ſe Romanis vt regnare poſſet &c.

Cato nominatiſſimus, videns Cæſarem triumphare, cui ipſe non fauebat, apud Vticam ſeipſum occidit, iuxta illud, *Maluit Cato mori, quam deroget vrbis honori.* ſed propter hoc (ſecundum Auguſtinum) non excuſatur a peccato.

Pontifices.

Antigonus

Iſte Antigonus filius Ariſtobuli, vbiq; infideliter egit, nec Romanis obediuit, magnam plagam terris intulit, vt Hyrcano expulſo, regnare poſſet. regi enim Parthorũ ꝓmiſit talenta mille, & virgines quingentas, vt ſe iuuaret, Lyſania nepote ſuo id procurante, & ſic Hyrcanus eiectus eſt, Phaſelus occiſus eſt, & Herodes fugatus. ſed cum Herodes Romam veniſſet, & ſenatui cuncta narraſſet, Auguſtus eum regem Iudææ creauit, mittens cum eo exercitum, qui Hieruſalem ceperunt, & Antigonum captum duxerunt ad Antonium: qui eum ſecuri percuſſit, & Herodes confirmatus eſt in regno, ceſſauitque ſceptrum de Iuda, ſicut prædixit Iacob.

Diodorus ſcriptor hiſtoriæ Græcæ.
Ouidius Naſo.
Gaius Falcidius.
Cornelius hiſtoricus.
Marcus Varus. hic ait, *Nihil magnificum docebit, qui a ſe nihil didicit.*
Cornelius Gallus.
Meſſala Poeta, & multi alij his fuere temporibus.

Iſte Octauianus nepos Iulij, cum eſſet adhuc adoleſcens, imperium ſumpſit, iuuentutem ſuam viribus actibuſq; decorauit, v[m] bella geſſit. & breuiter, totũ mundum poſt multa bella in vnam tandem monarchiam redegit. Hic eſt ille vnicus, qui ſecundum non habuit; ſub quo conticuit orbis terrarũ, ac prompte obediuit, agente hoc diuina prouidentia, vt Chriſti natiuitatem temporalis pax illuſtraret. Hic gloriabatur ſe Vrbem marmoteam reliquiſſe, quam lateritiam ipſe inuenit. Fuit pulcerrimus corpore, ingenio ſubtiliſſimus, fortunatiſſimus in omnibus: ſed vitio carnis non caruit. Ipſe eſt qui fecit deſcribi totum mundum, vt dicitur Lucæ xx: cuius lij anno natus eſt Chriſtus Dominus, ſaluator mundi, qui pacem æternam ſuis largitur.

Octauian' Auguſtus monarcha Romanorum annis lvij, menſ. vi. dieb. x.

Imperatores Romani per hanc lineam cõtinuantur, qui omnes Auguſti dicuntur, propter ſingularem huius Auguſti excellentiam. Iuſtum equidem eſt, vt ille omnibus nomen tribuat, qui cunctis viuendi normam, & regendi modum conſtituit. Tanta ſiquidẽ in eo probitas ac ſtrenuitas emicuit, vt vix credibile ſit, quod vnquam deſtituta natura humani diſcurſus talem edere potuerit. Quid vltra? Chriſtũ cum benedicta matre ſua videre meruit, quaſi ipſe primicerius extiterit vocationis gentium; nec vnquam poſt hæc Dominus vocari voluit. Aram ei primus extruxit: Humilitatis, clemẽtiæ, ciuilitatis, patientiæ, diſciplinæ, quæ rariſſime in tanta ſublimitate cõueniunt, exemplar ipſe fuit. Bellum non niſi coactus accepit. ait enim, *Magnum eſt diſpendiũ aureo hamo piſces capere: quia hami deperditi damnum nulla poteſt captura piſcium comparari.* Detrahentib. ſibi ait, *In libera ciuitate liberas decet eſſe linguas.* Milites ociari nequaquã aut deliciari permittebat, quo-*

V[m] CLIX.

Ioſeph circa hæc tempora naſcitur; poſt ſpõſus Mariæ.

LX.

Bos loquitur aranti, *In breui deſinent magis homines quã iumenta:* vel, vt quidã libri habent, *frumenta.*

Sceptrum de Iuda aufertur, & dux de femore eius: quia in proximo ſanctus ſauctorum venturus eſt, iuxta prophetiam Iacob Geneſ. xlix.

Lugdunum in Gallia conditur a Munatio Planco oratore, qui fuit diſcipulus Ciceronis.

Herodes a. xxxvij

Reges Iudææ.

Iſte Herodes dictus Aſcalonita, Idumæus, primus rex alienigena apud Iudæos fuit. Eius hiſtoriã Magiſter diligenter proſequitur. Et refert eum fuiſſe virum ſtrenuum, & fide dignum, & in omnib. notabiliter ſe habuit. Gratus valde Romanis & populis qui pacem amabant. Multa etiam opera memorabilia fecit. Verũ in ſenectute ſua cum nimis vellet placere Romanis, & audiſſet de ortu Chriſti, timẽs pelli e regno, tanquam alienigena, miſerabiliter defecit ſenſu; & antiqua probitate amiſſa, innocentes occidit, & plures de filijs ſuis. Tandem omnibus odioſus, morbo inualeſcente, flebili morte deſtituitur.

Monarchia Romanorum omnium maxima circa hæc tempora incepit. Cum enim (vt teſtatur Hieronymus,& alij ſancti doctores)per totum orbẽ in diuerſis prouincijs bella pullularent,ſubito cunctis mirantibus, pacata ſunt, & Romano principi colla ſubmiſerunt, vt aperte Dominus Deus hominibus oſtenderet,quia illam vniuerſalem pacem non bellicus labor,ſed ipſe donaſſet.Semper vno finito bello, aliud ſequebatur, aut plura, peiorque ſciſſura ſequebatur: ſed Chriſti natiuitate propinquante, vrbs quieuit, & orbis.

Sibylla Tiburtina clara habetur: quæ de Chriſto prophetauit, & Auguſto reſpondit, ne ſe Deum,iuxta ſtultitiam paganorum,putaret.& oſtendit illi virginem pulcerrimam in cœlo tenentem puerum in brachijs, & ait, *Hic puer maior te eſt: ipſum adora.*

Imperatores.

•rum profeſſio inſtituta eſt ad laborem. Filias ſuas in lanificio fecit inſtrui, propter mutabilitatem temporalium. Nendi texendique non ſolum artem, ſed vſum habebant. nec ad ſe, niſi vultu maturo ſine omni veſtium curioſitate accedere permittebat.Regna,quę iure belli quæſierat, præter pauca, reddidit, aut alienis benigne tribuit. Teſtem ſe in iudicijs interrogari,& repelli æquaniſſimo animo patiebatur. Plures habuit ſibi maxime familiares: qui cum melius poterant eum extinguere etiam publicis bellis nitebantur. Alij ter quaterque periuri,cum gratiam poſcerent,vitam & bona ab ipſo impetrarunt.O quam multi fuerunt, qui ſe de tam nobili ſanguine progenitos gloriabantur,ſed mores non imitabantur.

Maria naſcitur anno ante Chriſti natiuitatem xvi,vel circa.

Anno mundi V^m CLXXIX. V^m CXCIX.

Linea Chriſti

Ioachim & Anna clarent ſanctitate vitæ: qui poſt ſingulari gratia meruerunt procreare florem totius felicitatis Mariam, omnium creaturarũ excellentiſſimam, quæ Deum nobis genuit.

Ioſeph. Maria.

Antequã conuenirẽt, inuenta eſt Maria habens in vtero de Spiritu ſancto, vt dicit Matthæus.

Anno primo ante Chriſti natiuitatem XX.

Burgundiones orti ſunt, gens ſemper valida; ſic dicti, quia ſuper Rhenum fluuium burgos plures habent.

Marcus Agrippa,gener Octauiani,ſupra Rhenum ciuitatem Agrippinã condidit,quæ poſt dicta eſt Colonia.

Hiſtoria euangelica omnium ſcripturarum ſanctiſſima hic texitur.

Anno mundi v^m cxcix (ipſe eſt primus ante natiuitatem Chriſti) cum iam eſſet deſponſata Maria Ioſeph, miſſus eſt angelus Gabriel a Patre luminũ, Deo totius conſolationis,ad ipſam, vt annunciaret ei,quod veneꝛit plenitudo temporis pro reconciliatione humani generis: & quod per ipſam Dei filius hũc mundum intrare vellet. Hoc igitur omnium ſecretorum ſecretiſſimum, mirabilium mirabiliſſimum, ſalubrium ſaluberrimum, deſiderabilium deſiderabiliſſimũ, myſteriorum profundiſſimum, circa hæc tempora diu expectata adimpletum eſt, vt Deus homo fieret.Quis audiuit vnquã ſimile?O ſi ſapiat iſtud in palato mentis noſtræ! Vide deuotiſſimam hiſtor. Lucæ 1.

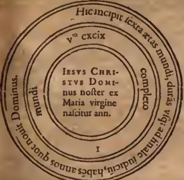
Zacharias & Elizabeth fuerunt ambo ſanctæ vitæ: & parentes ſancti Iohannis Baptiſtæ. Iohannes Baptiſta naſcitur, quo nemo maior inter natos mulierum ſurrexit.

Roma in flore. Et numerati ſunt ciues eius, & deſcripti nonageſies trecenta milia & octuaginta milia.

Valerius Maximus fuit hoc tempore, vir maximæ famæ.

Nonnulli reges in honorem huius Cæſaris Auguſti ciuitates condebant, quas Cæſareas appellarunt, ſicut Mauritana & Palæſtina, & Auguſta in Almania: quæ vſque nunc vrbes clariſſimæ ſunt. Et multi reges ex regnis ſuis venerunt vt ei obſequerentur.

Æra chriſtianorum principaliſſima, omnium Ærarum notiſſima celeberrimaque. Ipſe eſt annus Octauiani lij, Olympiadis centeſimæ nonageſimætertiæ. Et (ſecundum Bedam) annus mundi v^{m} cxcix completus. verſus, *Vnum tolle datum ad milia quinq; ducentis, Naſcenti Domino Beda dat protoplaſto. Item, ante Chriſtum ducentum minus vno milia quinque.* Et hic tanquam probabilior modus ab eccleſia ſeruatur, & eſt magis vulgatus. Sunt & alij diuerſi modi ſupputationum, quidam breuiores, vt Hebræorum; quidam longiores, vt Methodij, & aliorum: de quibus immenſus eſt labor de ſingulis tractare, vtilitas vero modica. Vide ſingula in locis ſuis.

Natus eſt circa hæc tempora Dominus noſter de virgine pura, nouo ordine, ſecundum prophetica promiſſa. Et hæc eſt plenitudo temporis, de quo Apoſtolus dicit, *Quando miſit Deus filium ſuum in mundum.* Ob hoc incipit hic ſexta ætas mundi, cuius finem ſolus Deus nouit. Et dicit Auguſtinus, quod hæc ætas dicitur ſenectus, quæ ſæpe extēditur vltra omnes præcedentes ætates. Quia plerique hominum viuunt vſque ad centeſimumuigeſimum annum, aut vltra. Et notum eſt, quod ſexagenarios ſenes vocamus. Vnde fatuum eſt velle determinare quotiditatem eius. Plures enim hoc attentarunt, qui omnes fuere decepti, ſicut probat doctor ſanctus.

Procuratores Iudaæ. — (Archelaus an. ix.) — (Coponius.) — (Marcus.)

Iſte Archelaus fuit filius Herodis: & procurauit annis nouem; ſub quo Dominus redijt ex Ægypto. Hic propter eius ferocitatem a Iudæis accuſatus, relegatus eſt in Viennam, Galliæ vrbem.

Hic loco Archelai ſubſtitutus eſt.

Sub iſto moritur Salome, ſoror Herodis.

De principatu Romano ſic dicit Cicero in libro de Officijs, Certū eſt fuiſſe aliquod tempus quo ſine regibus viuebatur. At poſtquam iure gentium poſſeſſiones cœperunt diuidi, non alia de cauſa reges ſunt inſtituti, niſi iuſtitiæ fruendę. Nam cum initio premeretur multitudo ab his qui maiores opes habebant, ad vnum aliquē virum confugiebant virtute præſtantem, qui prohiberet iniuriari tenuiores, æquitatem conſtituendo, ſummos cum infimis pari iure pertingeret. Cumq; adhuc regnantibus regibus debiliores nonnunquā opprimerentur, leges conſtitui placuit, quæ ad iudicandū nō odio aut gratia ducerētur, ſed tales inopi quales potenti præſtarent aures. Quo fit, vt leges nō ſolū populū, ſed regem quoq; obligare ſciamus. At ſi regem contemnere leges, capere bona ſubditorum, violare virgines, ſtuprare matronas, & cætera illicita facere videamus, nonne illo ſubmiſſo, alius ſublimatur, qui & bene gubernare, & legibus nouit obtemperare?

Imperatores.

Tiberius priuignus an. xxiij.

Hic fuit Octauiani adoptione filius, vir magnarum virtutum, & pius pater in ſubiectos ſibi. Aiebat namq; quibuſdam principibus qui cupiebant grauare plebem, *Boni paſtoris eſt tondere pecus, non decoriare.* Item cum ſuaderent ſibi, vt baliuos mutaret, dixit, *Vidi quendam muſcas ægri vulneribus inſidentes fugare, quem æger increpauit, dicens, Quoniam ventura ſunt ſitibunda, vt ſugant. Iſta tantum, quia plenæ ſunt, locum occupant.* Quaſi diceret, Conſultius eſt, vt locupletes teneamus, quam illis amotis, de-

Anno mundi V^m CCXI.

IESVS CHRISTVS annorum xij in templo doctores audit.

Anno Chriſti XII.

Anni Chriſti per hanc lineam continuantur.

Nota, quod nihil reperitur de infantia Saluatoris, & operibus eius vſq; ad baptiſmum Iohannis, apud euangeliſtas, niſi quod duodennis remanſit in Hieruſalem audiens doctores, &c. Hoc autem quod dicitur, *Et erat ſubditus eis:* tanquam granum ſalutare multipliciter teritur a doctoribus & deuotis perſonis vſq; hodie conantibus perſuadere quæ fuerit cōuerſatio Chriſti in illis xviij annis. Ille autem liber qui de infantia Saluatoris intitulatur, quia iam diu inter apocrypha deputatus eſt, nil autoritatis affert. nec veriſimile eſt, quod talia diuina opera, & glorioſa miracula pueriliter inter pueros fecerit, qui vix tempore debito ad huiuſmodi facienda potuit etiam a matre ſua benedicta inclinari, & ſimiliter apoſtolis, &c. Dixit enim, *Nondum venit hora mea*, &c. &, *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierant, domus Iſrael.* Igitur omnibus credere, & nulli credere, æque vitioſum eſt.

Procuratores Iudææ. — Annius Rufus primus. — Valerius Gracchus annis xi.

Sub hoc moritur Auguſtus.

Iſte palam vendidit ſacerdotium. Qui plus dedit, ille obtinuit. Et ſic plures in breui fuerunt.

*nuo tenues ditare cogamur. O magnũ prudentiſſimi viri cõſilium! Taliter enim quidam fraudulenti ſolent inſidiari principibus, vt ſcilicet communem populum cõtra eos prouocent. Quo facto, ſciunt quoniam neceſſarij ſunt eis, cogentes deinceps eoſdem, ſcilicet tam principes quam populum, ſicut volunt, ac ſuis aſtutijs magis magiſq; inuoluentes. Maxima prudentia principum eſt, vt ſe taliter agant, ne plebibus exoſi fiant; omneſque contrarium ſuadentes abijcere ſtatim debent, vt famam ſuam dilatent, quod communitatem diligant. Hoc tam paganorum quam ſanctiſſimorum virorum conſilium ſemper fuit. Exempla ſunt quotidiana, &c. Hic etiam Tiberius bene de Chriſto ſentire cœpit, & eũ pro Deo coluit, &c. Dicunt quidam, quod tandem crudelis factus ſit contra potentes. Si hoc verum eſt, quis ſcit quo iudicio actum fuerit? Magnum vtique pietatis argumentũ fuit, quod ſubiectis & pauperibus ſemper gratioſus extitit; pacem etiam habuit cunctis diebus ſuis. Omnes Chriſti ac Chriſtianorum contradictores ſine omni miſeratione deleuit, & Pilatum exilio damnauit. Moritur tandem cum ingenti gaudio multorum: ſed peior eo ſucceſſit. Vixit annis lxxviij, & imperauit annis xxiij.

Iohannes Baptiſta, ſanctiſſimus, ab Herode decollatur: qui arguit eum de adulterio. Ille fuit Herodes Antipas, tetrarcha Galilææ, qui propter hoc crimen & temporaliter & æternaliter eſt punitus cum Herodiade, &c.

Super omnia bone Ieſu amabilem te mihi reddit calix quem bibiſti, ait Bernardus.

V^m CCXXIX.	V^m CCXXXII.
IESVS CHRI-STVS — Dominus noſter in Iordane baptiſatus eſt.	IESVS CHRI-STVS — Dominus omniũ pro ſeruis moritur, annorum xxxij & iij menſium.
XXX.	XXXIII.

Circa hæc tempora grande ſpectaculũ mundo innotuit a ſeculis non auditum. Reuelatio aperta beatiſſimæ trinitatis: Pater in voce, Filius in carne, Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ. Et hic vngitur nobis Chriſtus, verus ſaluator in lege promiſſus, qui eſt via, veritas & vita: & præter quem non eſt ſalus. Iam hic texitur hiſtoria trium annorum doctrinæ ipſius fructiferæ cum miraculis plurimis & glorioſis, qualia nunquam viſa ſunt.

Pontius Pilatus. Sub hoc Iohannes Baptiſta cœpit prædicare: & Dominus paſſus eſt, quem ipſe ob timorem Cæſaris iniuſte damnauit ad mortem crucis: & ideo poſt miſerabiliter perijt, ſeipſum occidendo. De funere autem huius mirabilia narrantur.

In anno xxxiiij Chriſti multa mirabilia facta fuerunt. Nam ipſo die paſſionis eius, terra tremuit; petræ ſciſſæ ſunt, ſol obſcuratus eſt; monumenta aperta ſunt, &c. Die paſchæ Dominus reſurrexit cũ multis. Deinde poſt dies quadraginta glorioſe in cœlum aſcẽdit cum præda magna, &c. In die Pentecoſtes venit Spiritus ſanctus ſuper apoſtolos, &c. Et hęc omnia noſtræ ſalutis æternæ ſunt ſacramenta, in quibus deuotæ mentes quotidianam inueniunt refectionem. Beatus qui verſatur in his, quoniam fructum percipiet ſempiternum.

Sancta mater Eccleſia comparatur ciuitati: de qua glorioſa dicta ſunt, vt dicitur in Pſal. lxxxvi. Quid glorioſius ea eſſe poterit, quam glorificauit tota ſimul beata trinitas, quam defendit diuina maieſtas, quam illuſtrat diuina claritas, quam regit diuina bonitas, cuius caput Chriſtus Ieſus, verus Deus & homo: cuius ciues omnes electi ſunt, cuius miniſtri angeli illi beatiſſimi ſpiritus, excubantes ſuper muros eius die ac nocte? Hæc eſt quam ædificauit vnigenitus Dei ſupra firmã petram: nec portæ inferni præualebũt aduerſus eam. Hęc eſt Sion illa dilecta, cuius portas diligit Dominus ſuper omnia tabernacula Iacob. Hæc eſt ſponſa illa immaculata non habens maculam neq; rugam, quam non vili clinodio, ſed precioſo ſanguine ſubarrauit Dominus. Hæc eſt mater pulcræ dilectionis & agnitionis, & ſanctæ ſpei: quę filios generat in æternum regnaturos. Hanc prænunciauerunt patriarchæ, hanc prædixerunt prophetæ, hanc ſimul omnis illa veteris Teſtamenti laborioſa ſeruiliſq; obſeruantia dominam recognoſcit. Et quid vltra? Cœlum, terra, mareq; cum omnibus quæ in eis ſunt, nonne huic famulantur myſterio? Igitur glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei: *Beata tu Hieruſalem, quis ſimilis tui, quæ ſaluaris in Domino? Negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis. Pro patribus tuis naſcentur tibi filij: nec deficies in ſempiterna ſecula. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum eius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum eius; & qui oderint eam, non conſurgant. Audi Domine vocem eius, & ad populum ſuum introduc eam. Deus virtutum conuertere, reſpice de cælo; vide & viſita vineam iſtam, & perfice eam, quã plantauit dextera tua. Fiat manus tua ſuper virum dexteræ eius, & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi Ieſum Chriſtũ, Dominum noſtrum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti, Deus in omnia ſecula ſeculorum benedictus.* Amen.

Ieſus Chriſtus, verus Deus & vèrus homo; vnica proles intemeratæ ac perpetuæ virginis Mariæ ſecundum humanitatem, deſcendens de ſemine Abrahæ per lineam regalem & ſacerdotalem; ſponſus vnicus, & caput immediatum ſanctæ vniuerſalis eccleſiæ, Rex regum, & Dominus dominantium, æternus pontifex, & iudex viuorum & mortuorũ, xxxiij annis & menſibus tribus peregrinari dignatus eſt in hac lacrymarum valle, docens primum opera viam vitæ, poſt etiam verbo, vt Euangeliſta teſtatur. Cum autem eſſet annorum xxx, a ſummo patre omniũ, Deo, baptiſatus iam in Iordanis fluuio, vnctus fuit nobis in primum ac ſummum pontificem, ac epiſcopũ animarum noſtrarum per Spiritum ſanctum, qui corporali ſpecie tanquam columba in ſpititum deſcendens, teſtimonium ſibi perhibuit, quoniam ipſe eſt vere Saluator mundi, iuxta vaticinium Iſaiæ prophetæ ſancti. Hic elegit diſcipulos lxxij, quos miſit ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipſe venturus, dans eis poteſtatem ſanandi infirmos, & omnes languores, &c. & xij apoſtolos, quos miſit in orbem vniuerſum ad prædicandum euangelium. Nec amplius quam hos duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus, quorum ſormam nunc in eccleſia tenent presbyteri & epiſcopi. Nam apoſtolis ſuccedunt epiſcopi, & lxxij diſcipulis presbyteri. quibus duobus ordinib. tota eccleſia eſt commiſſa tanquam hierarchis, vt patet in decreto Damaſi papæ, & habetur lxviij diſt. c. Cor epiſc. Tandem pius Dominus pro grege ſuo moritur, acerbiſſima paſſione conſummatus, omnium martyrum caput, & ipſe martyr. Poſtquam autem a mortuis reſurrexit, in cœlum aſcendit, & Spiritum ſanctum miſit. Et tunc primum cultus chriſtiani nominis incepit, qui ad finem vſque durabit.

Chriſtus Ieſus promiſſus in prophetis, ſecundum veritatem fidei noſtræ, eſt verus Deus & verus homo. Quam veritatem ex teſtimonijs ſacræ ſcripturæ cogimur concedere. Similiter, ſecundum eandem veritatem conceditur, quod Chriſtus fuit natus de muliere, paſſus, mortuus & ſepultus. Quæ quidem omnia de Deo concedimus fuiſſe vera: non tamen in quantum Deus, ſeu ſecundum naturam diuinã, ſed ſecundum naturam aſſumptam, ſcilicet humanam. Sic tamen prædicta de Deo dicuntur ſecundum veram fidem, vt in nullo derogetur diuinæ perfectioni apud eum qui ſacra teſtimonia recte ſcrutatur, & ſanam habet rationem.

Iohannes ſcripſit in Aſia Græco ſermone: *In principio erat verbum, & verbum erat apud, &c.*

Lucas ſcripſit in Græcia ſermone Greco: *Fuit in diebus Herodis regis Iudaa, &c.*

Iohannes.

Ego ſum lux mundi. qui ſequitur me: nõ ambulat in tenebris, &c. Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me Pater. Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco meas: & cognoſcunt me meæ. Ego ſum via, veritas, & vita. Nemo venit ad patrem niſi per me. Ego ſum vitis vera, &c.

Lucas.

Amen, amen dico vobis, Cælũ & terra tranſibunt; verba autẽ mea non tranſibunt. Qui crediderit, & baptiſatus fuerit, ſaluus erit: Qui vero nõ crediderit, condẽnabitur. Quod vobis dico, omnib. dico. Vigilate. neſcitis enim quando Dominus veniet, &c. Sol contenebrabitur, & luna nõ dabit ſplendorẽ ſuũ. Et tũc videbunt filiũ hominis venientẽ in nubib. cæli, &c.

I E S V S

CHRISTVS SALVATOR

M V N D I

Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor. Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat. Videte ne ſeducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego ſum. Nolite ergo ire poſt illos. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras, &c.

Marcus.

Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, &c. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Omnis qui confitetur me coram hominibus, confiteb. &c.

Matthæus.

Marcus ſcripſit in Italia, ſermone tamen Græco: *Initium Euangelij Ieſu Chriſti.*

Mattheus ſcripſit in Iudæa Hebraice: *Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid.*

ARTICVLI DVODECIM FIDEI CATHOLICAE.

Petrus	Credo in Deũ, Patrẽ omnipotentẽ, creatorem cœli & terræ.	Ieremias ij, *Patrẽ vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* Exodi xx, *Non habebis Deos alienos coram me.* Iſa. xlv, *Ego Dominus, & non eſt alter, creans tenebras, & formans lucem.* Pſal. cxiij, *Deus autem noſter in cœlo omnia,* &c.
Andreas	Et in Ieſum Chriſtũ filium eius vnicum, Dominũ noſtrum.	Abacuc vlt. *Ego autem in Domino gaudebo, & exult. in Deo Ieſu meo.* Pſal. ij, *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hod. gen. te.* Iohan. iiij, *Ego & pater vnum ſumus.* Coloſſ. i, *Qui eſt imago inuiſib. Dei.* Pſalm. vij, *Verbo Domini cœli firm.*
Ioannes	Qui cõceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine.	Iſaias vij, *Ecce virgo concipiet, & pariet fil. & vocab. nomen eius Emanuel.* Iere. xiij, *Mulier circumdabit virũ.* Galat. iiij, *Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.* Ezech. xliiij. *Porta hac clauſa erit, & non aperietur; & vir,* &c.
Iacobus	Paſſus ſub Põtio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.	Zach. ij, *Aſpicient ad me quẽ crucifixerunt, & plangent, &c.* Iſa. liij, *Tanquam ouis ad occiſionem ductus. Vere languores noſtros ipſe portauit,* &c. Et 1 Pet. iij. *Chriſtus ſemel paſſus eſt pro nobis, iuſtus pro iniuſtis.*
Thomas	Deſcendit ad inferna; tertia die reſurrexit a mortuis.	Oſeæ xiij, *Ero mors tua, o mors,* &c. *In die tertia ſuſcit.* &c. Pſalm. xv, *Nec dabis ſanctum tuum videre corrupt.* Epheſ. iiij, *Deſcendit primo in inferiores partes terræ.* Rom. vi, *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur.*
Iacobus	Aſcendit ad cœlos; ſedet ad dexterã Dei Patris omnipotẽtis.	Amos xi, *Ædificat in cœlo aſcenſionẽ ſuam; Dominus nomen illi.* Pſalm. lxvij, *Iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum.* Et ibid. *Aſcendit in altum, cap. duxit captiuitatem.* Michææ ij, *Aſcendit iter pandens ante eos.*
Philipp'	Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.	Malach. iij, *Aſcendam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox.* Pſal. xcv, *Iudicabit orbem terræ in æquitate; & populos in veritate ſua.* Iob xix, *Fugite a facie gladij: quoniam vltor iniquitatis eſt gladius; & ſcitote eſſe iudicium.*
Bartolom.	Credo in Spiritum ſanctum;	Ioel. ij, *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnẽ.* Iob. xxvi, *Spiritus eius ornauit cœlos.* Sapient. i, *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum,* &c. Pſalm. cxl, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.*
Mattheus	Sanctam eccleſiam catholicam;	Dauid Pſal. xxxv, *Cõfitebor tibi in eccleſia magna.* Sophon. iii, *Inuocabunt nomẽ Domini, & ſeruient ei humero vno.* Matt. xviij, *Si peccauerit in te frater tuus, dic eccleſiæ: Quod ſi eccleſiam non audierit,* &c.
Simõ	Sanctorum communionẽ; Remiſſionẽ peccatorum;	Michæas vij, *Deponet omnes iniquitates noſtras, & proijciet in profundum maris omnia.* Pſal. cxviij, *Particeps ego ſum omnium timentiũ te, & cuſtod.* &c. Ezech. xviij, *Viuo ego (dicit Dominus) nolo mortem peccatoris,* &c.
Iudas	Carnis reſurrectionem;	Ezech. xxxvij, *Aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris.* Iob xix, *In nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum Saluat.* Philipp. iij, *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, confor.* &c.
Matthias	Et vitam æternam. Amen.	Daniel. xij, *Multi de his qui dormiunt in puluere ter. euigil. alij in vitam,* &c. Pſalmo lxi, *Tu reddes vniculque iux.* Matth. vij, *Ibunt hi in ſupplicium æternum; iuſti autem,* &c. II Cor. v, *Domum habemus non manufactam,* &c.

Hiſtoria Actuum Apoſtolorum hic texitur.
Spiritus ſanctus venit ſuper Apoſtolos in linguis igneis. Et hic oritur cultus Chriſtiani nominis, ſcilicet in die Pentecoſtes, (ſecundum ſanctum Auguſtinum.
Stephanus lapidatur, & protomartyr inclytus Domino conſecratur.
Saulus perſternitur, & Paulus egregius prædicator erigitur: qui abundãtius omnib. laborauit.
Philo diſertiſſimus, cuius libri inter Eccleſiaſt. cõputantur, clarus habetur, natione Iudęus.

Imperatores. Gaius Caligula an. iij. meſ. x.

Iſte Gaius nepos Tiberij erat ſecundum carnem, ſed non moribus, quia totus peruerſus fuit, & tyrannus: qui ait, Vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet. Cõqueſtus eſt ſępe quod ſua tempora pacifica fuerunt, & bella libenter habuiſſet, occaſiones etiam quæſiuit. tandem a ſuis occiditur conſilio ſenatorũ cum magno gaudio vniuerſorum: & ſenatus reſtituere nitebatur regimen ſicut antea fuit, ſed non præualuit.

Beatiſſimus Petrus, glorioſus Apoſtolus Chriſti Ieſu præfuit Eccleſiæ catholicæ, ſecundum Hieronymum, annis xxxvij: ſecundum Bedam, xxxix. tenuit namq; pontificatum in partib. Orientis annis v, ſecundũ Hieron. ſecundum Bedã vij. deinde Antiochiã veniens, ſedit ibi annis vij, docens populum viam veritatis, & Simonẽ Magum fugauit. Inſuper prædicauit diſperſis ex circũciſione fidelibus, qui erant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, Bithynia: quibus poſtea de Roma tanquam per eum conuerſis, direxit epiſt. primã. Audiens autem Simonem magum Romanos deludere, zelo fidei Romam adiit, anno quarto Claudij. cumq; ibidem verbum Dei prædicaret, & Simonis maleficia detegit, & multos ad fi-*

Vm. CCXXXIII.

Petrus primus papa | Iudæus.

Hæc eſt ſeries Romanorum pontificum, per quam fit ſupputatio annorum ſubſequentium: cuius principalis Æra & ipſa Chriſti benedicta natiuitas, concurrentibus nihilominus annis mundi, vt patet apertiſſime in his duabus lineis, cum figuris numerorum annotatis.

XXXIII.

*dem conuertit: diſcipulos etiã per diuerſas prouincias miſit, per quos Chriſtiana fides glorioſe dilatata eſt. Euangelium Marci tanquam ex ore ſuo ſcriptum approbans, fidelibus tradidit. Ieiunium quadrageſimale inſtituit ante paſcha, & ante natalẽ Domini tres hebdomadas, & quartam imperfectam venerari ab omni populo chriſtiano in memoriã primi & ſecundi aduentus. tandẽ poſt plurima ſanctitatis inſignia, cũ iam in Romana ſede annis xxv, menſibus vij, dieb. viij ſediſſet, martyrio coronatur a Nerone. Alia eius opera plurima, ac miracula ſtupenda vide in Actibus Apoſtolorum, & in libro Clementis, & in hiſtoriis tã ſcholaſtica quam eccleſiaſtica Bedæ, quam aliis. Paulus Apoſtolus egregius prædicator, raptu ſublimis: qui euangelium non ab homine, neq; per hominem didicit, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. cum eſſet ferme annorũ xxvij, vel circa, atrociter cepit eccleſiã aſſequi zelo Iudaico: ſed mox a Domino correptus immutatur, & factus eſt de lupo agnus, de perſecutore fideliſſimus prædicator. anno autẽ xiiij conuerſionis ſuæ apoſtolatum cũ Barnaba ſuſcepit a ſpiritu ſancto in gentibus, vt dicitur Act. xiij, anno xxvij venit Ieruſalem, vbi capitur, Act. xxi. anno xxx Romam venit, Act. vlt. anno xxxvij, vel circa, cũ beato Petro a Nerone martyriũ paſſus eſt. Hic inter ſanctos tam in altitudine contemplationis, quã in feruore actionis prærogatiuam obtinuit: quia vltra omnes viatores clarius Deum vidit, & arcana verba audiuit, quæ non licet homini loqui: & tanquam totum mundum genuiſſet, ſollicitabatur omnem hominem introducere in regnũ cœlorum. Quis ſic cucurrit? quis ſic laborauit Græcis euangelium exponẽs? quis ſic afflictus, percuſſus, infinitis periculis excoctus? quis ſic gloriari poterit, vt dicat, *Plus omnibus laboraui*, & in ſapientia mundana, & conſiliis huius ſæculi, ſalua omni iuſtitia & fide: quia ſic emicuit, vt etiam ampliſſimo ſenatui miranda contulerit. eius laudes Ioannes Chryſoſtomus deſcribit.

Iacobus maior Apoſtolus, martyrio coronatur ab Herode Agrippa, & Petrus incarceratur, vt patet Actuum xij. corpus autem beati Iacobi miraculoſe transfertur in Galliciam Hiſpaniæ: & ibi eſt ſedes patriarchalis poſt facta quaſi a ſiniſtris reſpectu Romæ.

Helena regina Adiabenorum conuerſa ad fidem, ſuſtentauit pauperes Christi fideles in Hieruſalem tempore famis ſub Claudio.

Petronella filia ſancti Petri virgo ſacra fuit.

Prudentiana virgo, & Praxedis virgo, ſorores Titi & Nouati.

Imperatores. Claudius an. xiiij. měſ. vij.

Seneca ſtoicus clarus habetur, magiſter Neronis: a quo poſt coactus eſt ſeipſum occidere.

Iſte Claudius inconſtans animo fuit, & totus obliuioſus & guloſus: bellandi occaſionem libenter habuiſſet, ſed parum pugnauit, & facile quoſdam paucos hoſtes ſuperauit. tandem cum xxxv ſenatores occidiſſet cum ccc equitibus pro minimis cauſſis, veneno mortuus eſt.

Aſſumptio Mariæ virginis glorioſæ matris Dei, facta eſt xij annis poſt aſcenſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſecundum Hieronymum doctorem.

Perſius Satyricus.
Iuuenalis Satyricus.
Lucanus Poeta, patruus Senecæ.
Ouidius Poeta.

Anno mundi V^M. CCXLIII.

Papæ.

Anno Chriſti XLIIII.

De perſecutionibus eccleſię eſt diligenter aduertendum, quod ſicut in antiquo Teſtamēto inimicus humani generis ſemper electos multiplicibus machinationibus perſecutus eſt: ita, imo multo amplius in nouo, hoc eſt, tempore gratiæ, quādo iam cognitio & cultus veri Dei in toto orbe radiare cœperat: & primo per gladium, ſicut patet in perſecutione Stephani & Iacobi, ac aliorū innumerabiliū: in quo exercebatur eccleſiæ patientia. ſecundo per falſam doctrinā, & hoc multipliciter. primo per falſos Iudæos qui ſunt in ſynagoga ſathanæ, vt patet in diſputatione Petri, Stephani & Pauli: qui omnes clare informauerunt ſimplices, quod Ieſus eſt Chriſtus in lege promiſſus, contra friuolas aſſertiones peruerſorū Iudæorū: & hæc vſq; in finē durabit, & tēpore Antichriſti grauiſſima erit. tertio per magos & incantatores. Videns namq; antiquus hoſtis, quod per Chriſti nominis diuulgationē cultus ſuus abolendus eſſet, impleuit vaſa iniquitatis ſuę: qui per magicam artem rudes deciperent, ne in Chriſtum crederent, cum & ipſi ſe pro aliquibus magnis iactarent, quaſi filij Dei eſſent, in ſignis & prodigiis mendacibus, vt patet in Simone Mago, Menandro, A[illegible]s & Arphaxat. quarto per falſos chriſtianos ſuperbię ſpiritu tumentes: qui, inſtigante inimico, plures hęreſes ſeminarūt, vt patet in Hebione Cerintho. Et quid plura? dicit beatus Bernardus, quod totus iſte mundus coniurauit contra Chriſtum. & Auguſt. *Qui non habuit perſecutionē, non eſt Chriſtianus.* Omnia ergo fidem impugnant, ſed firmum fundamentū eius ſtabile perſeuerat, habēs ſignaculum hoc, *Nouit Dominus qui ſunt eius.* nec eſſet aliquo modo poſſibile, quod fidei ſacramentum inter tot inſidiatores ſic floruiſſet, niſi cultores eius diuina maieſtas protexiſſet, diuina ſapientia illuminaſſet, diuina bonitas fouiſſet, iuxta Chriſti promiſſionem firmiſſimam, qui cum eiſdem ſemper fuit, & in finem perſeuerat. hinc Hilarius ait, Proprium eſſe ſolet eccleſiæ, vt tunc vincat, cum læditur: tunc intelligat, cum arguitur: tunc ſecura ſit, cum deſeritur: tunc obtineat, cum ſuperata videtur.

Prima perſecutio eccleſiæ fit Romæ iuſſu Neronis, in qua beatiſſimi principes chriſtiani populi, ſcilicet Petrus & Paulus, martyrio coronati ſunt cum alijs plurimis.

Refert Seneca de Nerone quod erat naturaliter ab infantia ſemper clemētiſſimus, & ita gratioſus, vt nemo vnquam populo Romano gratior eſſet, ita vt in obliuionem venirent cæteri principes propter fauoris magnitudinem. Verum poteſtas multos probiſſimos fecit atrociſſimos.

Prodigia plura terruerunt Iudæos ante excidium Hieruſalem. vide mirabilia in eccleſiaſtica hiſtoria.

Nero annis xiij. menſ. vij.

Beatiſſimus Chriſti euangeliſta Marcus martyrio coronatur, anno Neronis primo, vt dicit Philo contemporaneus eius, apud Alexandriam Ægypti, vbi epiſcopus erat conſtitutus a beato Petro: ſepultus ibidem miraculis claruit, & ſucceſſit ei Anianus vir ſanctus.

Iſte Nero omnium hominum ſceleratiſſimus fuit, adeo vt nomen eius vſq; hodie pro aliquo peſſimo poni ſoleat: & quia contra optimam Chriſti legem primam ſuſcitauit perſecutionem, merito Antichriſti figuram tenuiſſe deſcribitur. tandem a ſenatu hoſtis pronunciatus, cum turpiſſime fugeret, ſeipſum occidit, & lætata eſt Roma quaſi victoriā obtinuiſſet contra aliquem peſſimum inimicum, cultioribuſq; veſtibus ſe induentes, epulati ſunt.

Simon magus multas ſuperſtitiones Romæ exercuit, & quia ſimile applaudit ſuo ſimili, ideo peſſimus Nero, ſpreto conſilio Senecę viri doctiſſimi, hunc peſtiferū ſibi ſociauit. tandē vterq; poſt infinita ſcelera in barathrū damnationis æternæ turpiſſima morte deſcendit.

Vᵐ. CCLIII. Vᵐ. CCLXIII.

Petrus, ſuperato Simone mago, & infeliciter mortuo, iuſſu Neronis crucifixus eſt, & in Vaticano ſepultus, vltimo Neronis anno.

LIIII. LXIIII.

Pax illa vniuerſalis totius orbis quam Romani habuerunt per annos ferme lxx, perpaucis bellis exceptis ac paruis, circa hęc tempora propter ſæuitiam Neronis turbata eſt, & prouinciæ quædam receſſerunt ab obedientia Romanorum, quia fidem Chriſti perſequi ceperant. Iudæa & Hieruſalem grauiſſimis perſecutionibus & inteſtinis bellis attrita eſt propter peccatum illud maximum quod in filium Dei commiſerunt: & circa hęc tēpora etiam in foribus templi ipſo feſto paſchali xxxᵐ necati ſunt, & continue durauit diſſenſio, donec penitus deleti ſunt. Barrabam enim petierunt, & non Ieſum mitem & humilem.

Hi omnes diſcipuli ſancti Petri martyriſati ſub Nerone tyranno & multi alij, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

Martialis epiſc. Lemoniacenſ.	Sauinianus epiſc. Senonenſ.	Potentianus.	Altinus.
Flauius conſul, qui & Clemens.	Serotinus.	Eobaldus.	Mennius epiſ. Catalanenſ.
E[illegible]s Metēſis, patruus Clemētis.	Eucharius epiſc. Treuirēſis.	Simiſiꝰ ep. Sueſſenſ.	Titus ep. (Creten.
Thecla diſcipula Pauli.	Trophimus epiſc. Arelaten.	Oneſimꝰ ep. Epheſ.	
Domitianus ſubdiaconus a beato Mennio a morte ſuſcitatus.	Creſcens epiſc. Galatenſis.	Vitalis martyr.	Felix martyr.
	Nazarius.	Proceſſus.	Protaſius.
	Celſus.	Martinianus.	Geruaſius.
Epaphras epiſc. Coloſſenſis.	Torpes martyr.	Felix martyr.	Cōſtantia mart.

Iacobus minor, apoſtolus, ac Hieroſolymorū epiſc. a Iudæis occiditur, anno vi Neronis.

Paulus glorioſus apoſtolus cum beato Petro eodem tempore, ſed non eodem loco, capite plexus eſt ad aquas Salinas, in via Hoſtienſi.

Iſte Veſpaſianus mediocris parentelæ, obſcureq; natus, ſemper glorioſe triumphauit. nam ſub Claudio & Nerone, quocunq; mittebatur, laude digna patrabat. triceſies & biscum hoſtibus conflixit. Periclitante autem republica propter diſcordiam præcedentium, imperator, licet inuitus, eſt creatus, & rediit tranquillitas priſtina. pax inſuper in toto orbe pronūciata, iuxta tempora Octauiani, propter quod immenſum reſpublica creuit. moritur tandem profluuio ventris ſtando. aiebat enim, *Stantem decet imperatorem a terris recedere.* Eius virtutes multæ diligenter ſunt conſcriptæ.

Imperatores. Galba. Otho. Vitellius — Iſti iij diuerſis prouinciis imperare cupientes, in vno anno ſeſe interfecerunt. — Veſpaſianus. an. ix m̄. x. d xij

Hieruſalem deſtruitur anno ſecundo Veſpaſiani a Tito filio eius, interfectis xi centum milibus, venditiſq; lxxx^m^ Iudæorum. & extunc defecit regnum Iudæorū, nec conſurget ante tempus Antichriſti. de hac horrenda ſtrage mira leguntur. vide Ioſephum. Nota, quod propter hanc vltionē legitime factam dicunt doctores quod in toto mundo Chriſtus pacem tribuit, ſicut in natiuitate fecit.

Ioſephus hiſtoriographorum nominatiſſimus, clarus habetur, natione Iudæus. Verum libri eius in multis locis vitio ſcriptorum ac longitudine temporum corrupti ſunt.

Apollinaris ſanctus martyr occiſus eſt Rauennæ, vbi epiſcopus a beato Petro miſſus fuit. & nota, quod nec Veſpaſianus nec Titus quicquā contra eccleſiam fieri iuſſerunt, ſed aliqui iudices inferiores perſequebantur fideles prætextu priorum mandatorum.

Anno mundi — V^m^. CCLXXIII.

Papa. *Italicus.* Linus mart. an. x mē. ij. dieb. xiij.

Anno Chriſti — LXXIIII.

Sanctiſſimus papa Linus tantæ perfectionis fuit, vt eccleſiaſticarum rerum diſpenſatione, etiam adhuc beato Petro viuente, meruerit diſpenſator ab eodem conſtitui. Hic ſtatuit, vt mulier velato capite eccleſiam intraret. tandem martyrio coronatus, ſepultus eſt in Vaticano iuxta magiſtrum ſuum ac patrem beatū Petrum.

Thomas qui Parthos in ſortem accepit, martyriſatur in India, omnium Orientalium apoſtolus.

Andreas qui & Scythiam accepit in ſortem, in Achaia martyriſatur.

Matthæus qui Æthiopes ſortitus fuerat, in Æthiopiā.

Simon & Iudas martyriſati ſunt in regionibus Perſidis.

Bartholomæus qui Indiam accepit in ſortem, poſtquam prædicauit Lycaoniæ antiquioribus, in Albano vrbe maioris Armeniæ martyriſatus eſt.

Titus diaconus, Pauli diſcipulus, apud Paphum quieuit.

Euodius epiſcopus Antiochiæ, ibidem eſt martyriſatus.

Sileas apud Macedoniam martyriſatus eſt.

Scotica gens oritur ex Pictis & Iberis in Albione, quæ eſt pars Angliæ.

Lucas diſcipulus Pauli, in Bithynia migrauit ad Dominum.

Philippus per Phrygiā xx an. prædicās, Hierapoli quieuit in Domino. ſed in paſſionali dicitur quod fuerit crucifixus. Solus ipſe & Ioannes euangeliſta nō ſunt martyriſati: cæteri vero omnes occiſi fuerunt.

Matthias in Iudæa, vel Ægypto coronatur. De tempore, & loco, & modo martyrij eius diuerſæ ſunt ſententiæ.

Barnabas coapoſtolus Pauli, Cypris occiſus eſt.

Perſecutio ſecũda eccleſiæ fit Romæ iuſſu Domiriani,& pax vniuerſalis totius orbis iterum per ipſius ſæuitiam turbata eſt,& multę nationes ſe Romanis oppoſuerunt,innumerabileſque fideles martyrio coronati ſunt. Vide hiſtoriam Cornelij Taciti.

Iſte Domiriauus filius Veſpaſiani,& frater Titi,primo quidẽ clemens fuit, & multa Romæ conſtruxit, ſcilicet Pantheon:ſed mox defecit,& crudeliſſimus factus eſt ac ſuperbiſſimus,ita vt tanquam Deus coli vellet.ſenatores quoſdam interfecit, in chriſtianos ſecũdam perſecutionem ſuſcitauit. tandem omnibus odioſus,in Palatio a ſuis occiſus eſt, & cum dedecore ſepultus.

Titus filiꝰ Veſpaſiani an.iij. —— Domitianus annis xiiij. —— Nerua anno.i mẽſ.iiij.

Iſte Titus fuit miræ benignitaris, & triumphator maximus,ſupra modũ largus: toto corde ſuis ſe inimicis crebro reconciliauit,patrem ſuum virtutibus ſuperans, Deliciæ humani generis dici meruit. Mira diſpenſatio ſuperni rectoris, nunc optimus, nunc peſſimus, nunc parcus, nũc prodigus:nunc ſic, nũc aliter inſtitutus ad regni gubernacula prouehitur. Quis abyſſum tantorum iudiciorum ſcrutari præualet? Moritur Titus anno iij,& tantus luctus in vrbe fuit, vt morituros eos pariter putares. Menãder Samarites ſuperbiſſimus necromanticus, Simonis magi diſcipulus,Chriſtum negauit,& ſeipſum ſaluatorem mundo deſtinatum aſſeruit: incredibilia figmenta compoſuit,& multos non prædeſtinatos decepit, cum quibus & ipſe periit. vide hiſtor. eccleſiaſt. iij.

Vm. CCLXXXIII.

Romanus. Cletus martyr an. xi. menſ.i.dieb.xi.ex patre Æmiliano.

LXXXIIII.

Iſte Cletus primus inuenitur ſcripſiſſe in ſuis lteris, *Salutem & apoſtolicam benedictionem*. Ordinauit presbyteros xxi in Romana vrbe menſe Decembri:peregrinationes ad ſanctos approbauit, dicens, *quod validior eſt ad ſalutem ſancti Petri viſitatio, quam duorum annorum ieiunium.* Excommunicauit inſuper qui huiuſmodi viſitationes impediunt aut diſſuadent. tandẽ martyrio coronatur ſub Domitiano vi Kalendas Maij, ſepultus in Vaticano.

Hæreſis Nicolaitarum,qui indifferenter vxoribus vtuntur,dicentes *omnia debere eſſe communia inter chriſtianos.*

Cerinthus hæreſiarcha ſurrexit turpuloſus ac libidinoſus totus:a quo dicta eſt hæreſis Cerinthiana. Hic dixit, legalia eſſe ſeruanda.

Hebion hæreſiarcha,a quo Hebiones hæretici dicti ſunt, qui dicunt Chriſtum purum hominem fuiſſe,& Paulum apoſtatam legis,&c.

Maria Magdalena,& ſoror eius Martha.

Marcella eius pediſſequa.

Lazarus earum frater epiſcopus Marſilienſis.

Maximus epiſc. Aquenſis. Hic viaticũ dedit Magdalenæ.

Hi migrauerunt ad Dominum in partibus Marſiliæ.

Iulianus qui & Simon leproſus, epiſc. Cenomanenſis.

Iulianus alius, qui vtrumque parentem neſcius occidit.

Ariſtarchus & Priſcus mart.

Paulus epiſc. Narbonenſis.

Saturninus epiſc. Toloſañ.

Martialis epiſc. Santoñ.

Georgius epiſc. Belliaceñ.

Auſtregiſilus epiſ. Luturieñ.

Cantianus epiſc. Turon.

Irenæus epiſc. Lugduneñ.

Ferruntius epiſcopus Beſuntionenſis.

Eutropiꝰ epiſc. Auriſitaneñ.

Fronto epiſc. Petragoniceñ.

Dionyſius epiſc. Pariſienſis.

Eutopius epiſc. Aquitanenſis. Hi venerandiſſimi patres ſortiti ſunt regiones Franciæ a Domino, omnes ſancti.

Marcus Agrippa præfectus vrbis Perſas deuicit: & ob hoc Pantheon extructũ eſt, id eſt tẽplum omniũ Deorũ, iuſſu Sibyllæ: ipſe etiã Agrippinã ſupra Rhenum cõpleuit, quæ antea fuit ab Agrippa cõdita. Hęc eſt Colonia ſecũdum quoſdam.

Imperatores.

Traian⁹ an.xix. dieb. xv.

Iſte Netua ſenex adoptauit Traianum in filium, primoq; edicto omnia fore facta Domitiani retractauit.

Iſte Traianus optimus dicitur fuiſſe inter omnes Auguſtos. Hoc ſolum in eo culpatur, quod zelo ſalſorũ deorum Chriſti fidem extinguere niſus eſt, arbitrans, ſe in hoc obſequium præſtare Deo. Dicitur quidem, quod non per ſe, ſed per ſuos fideles perſequebatur. forte hoc ad tempus verum fuit: quia conſtat, quod aliquando ipſemet iuſſit quoſdam tormentari, & occidi. In fine mitigauit edictũ, vt non occiderentur, niſi caſu inuenirentur, aut ſe offerrent: ſed parum hoc profuit, quia inuida plebs per huiuſmodi nihil artata fuit. eius laudes pro nihilo ducerẽ, niſi beatus Greg. eius pietate commotus, lacrymas fudiſſet, & cum ab interno liberaſſet. An autem ſaluatus ſit, vſque hodie dubiũ eſt, & grandis altercatio doctorum. De hoc etiã diuerſæ reuelationes deuotarum perſonarum reperiuntur, quæ omnes quas ego vidi, hoc intendunt, quod non velit Dominus aliud, niſi vt cum timore ſalutem noſtram operemur, & de huiuſmodi curioſis quęſtionib. quieti ſimus, eo quod non ſine cauſa hæc & ſimilia eccleſiam ſuam vult latere.

Iſte idem Traianus apud Agrippinam Galliæ inſignia imperij inuinis ſumpſit, Germaniam reſtituit, Orientales prouincias, Babyloniam, Seleuciã, extremaq; Indiæ ſecũdus poſt Alexandrum perdomuit &c. In omnibus his adeo pius permanſit, vt omnibus gratus, nulli exiſteret grauis: quod de paucis legitur &c. Hæc inſignia ſunt verę & nõ fictæ nobilitatis. ita ſemp vixit, vt imperio digniſſim⁹ haberetur: ita principatũ fugit, quaſi nullus foret ineptior.

Anno mundi V^M CCXCIII.

Papæ, Clemens primus, martyr. *Romanus,* De regione Cælio monte, ex patre Fauſtino. annis ix. menſ. ij. dieb. x.

Anno Chriſti XCIIII.

Sanctus Clemens primum a beato Petro, vt dicitur, ordinatus fuit ſibi ſucceſſor: ſed propter periculum voluit ante ſe beatum Linum & Cletum pontificari, ne videlicet hoc exemplo prælati ſubſtituerent ſibi quos vellent. Hic fecit geſta martyrum per regiones conſcribi. Similiter & ipſe multos libros edidit. Statuit etiam, vt cathedra epiſcopalis in eminentiori loco poneretur, & quod baptizatus, prout citius poterit, cõfirmetur. tandem martyriſatur ſub Traiano ſubmerſus in mari: & de eius funere mira ſcripta ſunt. Corpus eius tempore Nicolai primi repertum fuit, & Romæ tranſlatum. Taurinus epiſcopus Eboracenſis, & Gangericus eius frater epiſcopus Cameracenſis, diſcipulus beati Dionyſij. Ioannes euangeliſta adductus iuſſu Domitiani ab Epheſo Romã, cum ſacrificare nollet idolis, ponitur in dolium feruentis olei: ſed cum nil læſionis ſenſiſſet, relegatus eſt in Patmon inſulam, ibiq; Apocalypſim ſcripſit. rediens autẽ Epheſum tempore Traiani, in pace quieuit. Dionyſius annorum xc, Ariopagita venerabilis pater, lumen orbis, martyrio coronatur in Gallia cũ Eleutherio & Ruſtico, vbi miſſi fuerunt a beato Clemente.

Eutropius epiſc. Sanctenſis, martyr.

Sanctinus epiſc. Meldenſ. cũ Antonio a morte ſuſcitato, diſcip. Dionyſij.

Iouius Athenienſ. preſbyter & martyr, diſcipulus Dionyſij.

Carannus martyr Carnutenſium pręd icator diſcipulus Petri.

Simon Cleophæ filius, frater Iudæ, epiſcop. Hieroſolymorum cxx annorum crucifixus eſt, martyr Domini glorioſus.

Regulus epiſc. Arelat.

Eugenius Toletan.

Eutyches martyr.

Perſecutio tertia eccleſiæ a Traiano exercetur, in qua peremptí fuerunt infiniti. tandem cohibita fuit interuentu Plinij ſecundi, ſed non totaliter.

Iudæi deuaſtant prouincias multas, & quaſi amentes incredibili motu ſub vno tempore per diuerſas mundi partes exarſerunt, nulli parcẽtes, ciuitates plures deſolauere: nec tamen præualuerunt vt regnum adipiſcerentur: quia primo per Traianum, ſecundo per Adrianum deleti ſunt. ſic Chriſtus vtrobique vindicatur. nunquam enim Romani impune perſecuti ſunt eccleſiam: ſed nec vnquam honore aut emolumento caruerunt quotieſcunque fideles honorauere. de hoc plenius vide Oroſium. Timotheus epiſcopus Epheſiorum, diſcipulus Pauli, martyriſatur. Plutarchus nobiliſſimus philoſophorum claret, magiſter Traiani, cui epiſtolam optimam ſcripſit.

Ignatius doctor glorioſus, epiſcopus Antiochiæ, diſcipulus Iohannis, martyrio coronatur nobiliſſimo. Huius cor ſciſſum in ſe aureis literis hoc dulce nomen *Ieſus* inuentum eſt habuiſſe deſcriptum. ait enim in epiſtolis ſuis, *Amor meus crucifixus.* Beatam virginem in carne vidit, eique epiſtolas ſcripſit, in quibus ſic habetur, *Chriſtifera Maria*, &c. & illa dulciter reſpondit, ſcribens, *Ignatio dilecto condiſcipulo humilis ancilla Chriſti: veniam ad te*, &c.

Phocas martyr paſſus eſt vltimo tempore Traiani, cui ſpiritu prophetico dixit, Traiane, perge ad vlterioris abyſſi loca, & ad præparata tibi tormenta feſtina: vbi nocte perpetua, & ſæuo exurendus es incendio: triduo hac in luce verſaberis, quo emerſo, caligo te mortis excipiet. nec enim inultus innocentium ſanguis diutius eſſe poteſt. & Traianus die tertia expirauit ventris profluuio.

Vᵐ CCCIII.

Anacletus mart. an. ix.	Græcus. De regione Athenienſ. ex patre Antiocho. menſ. ij. dieb. x.	Euariſtus martyr, an. x.	Græcus. menſ. vij. dieb. ij.

CIIII.

Iſte Anacletus beatiſſimus fideles monuit per epiſtolam, vt presbyteri præ omnibus honorarentur, dicens, quod Deo ſacrificantes nõ debeant vexari, ſed ſupportari, atque ab omnibus venerari: & presbyteri quando ſacrificant, teſtes ſecũ habeant, & maxime epiſcopi, vt Domino perfecte ſacrificare probentur. Item ſtatuit, vt clericus nec barbam nec comam nutriat. Ipſe memoriam beati Petri conſtruxit. Ordinauit etiã vij diaconos cardinales in vrbe. Item, quod epiſcopus a tribus debeat epiſcopis conſecrari. Item, quod ordinatio clericorum palam celebretur. tandem xij anno Traiani martyrio coronatur, ſepultus in Vaticano apud corpus beati Petri.

Plinius ſecundus, orator & philoſophus multa ſcripſit. mitigauit etiam Traianum, vt retractaret ſententiam latam contra chriſtianos, ſcribens ei, quod nihil mali facerent, ſed virtutib. inſiſtentes, Chriſtum tanquam Deum ante lucem ſurgentes laudarent.

Iſte Euariſtus ſanctus martyr ſtatuit, vt epiſcopus a plebeiis nõ accuſetur, & ſeptem diaconos ordinauit, vt aſſiſterent epiſcopo prædicanti propter honorẽ verbi Dei, ne ab æmulis detraheretur epiſcopo, quod falſa prędicauerit. Item, quod coniuges publice ſponſentur a parentibus, & a ſacerdote ſolemniter benedicantur. tandem martyriſatur anno iij Adriani, ſepultus apud corpus ſancti Petri.

Domicilla martyr.
Eufroſyna martyr.
Theodora martyr.
Sulpicius martyr.
Seruilianus martyr.

Iſte Adrianus in multis commendatur. chriſtianis ſatis gratioſus extitit: quoſdam tamen nolentes ſacrificare puniri iuſſit, & occidi. vniuerſalis quaſi fuit in omni ſcientia: pacem omni tempore habuit: Pater patriæ dictus eſt: leges multas condidit: prohibuit etiam ne chriſtiani ſine proceſſu iudiciali damnarētur: Hieruſalem funditus deſtruxit, & poſt reinſtaurauit, omnino prohibens, ne Iudęi intromitterentur, ſed chriſtiani. inuitus ad imperiū venit, ſed optime rexit. cumque ſenatus obſecraret, vt filium Cæſarem appellaret, Sufficere, inquit, debet, vt ego inuitus regnauerim, cum non merear. principatus enim non debetur ſanguini, ſed meritis: & inutiliter regnat qui rex naſcitur, & non meretur. exercendi prius ſunt virtutibus, qui regnare debent: & cum in eis profecerint, adeo vt probentur illos virtutibus antecedere quos debent honoribus anteire, inuitati aſcendant, & ſe ciuium ſuorum votis non ſubtrahant.

Imperatores. Adrianus Ælius, an. xxi.

Hieruſalē reſtauratur per Adrianum & nomine eius Ælia vocata fuit. Et amplificata fuit. ita vt locus paſſionis eſſet intra muros qui prius extra fuit. Et hæc eſt tertia reſtauratio. quia ter deſtructa fuit ſcilicet a Chaldęis tempore Sedeciæ ab Antiocho tempore Machabæorum: & a Tito tempore Veſpaſiani.

Secundus philoſophus in ſilentio deget, & ad interrogata Adriani ſcripto reſpondit.

Euſtachius alio nomine Placidus, & Theoſpita eius vxor, & duo filij eius Agapetus, & Thesbites, quorum miri actus leguntur, circa hæc tempora fuerūt: qui omnes iuſſu Adriani glorioſo martyrio coronati ſunt.

Ariſtides philoſophus apologeticum pro chriſtianis fecit: quem videns Traianus, placatus eſt.

Anno mundi	V^m CCCXIII.	V^m CCCXXIII.
Papa.	Alexādet primus, martyr. Romanus. Ex patre Alexandro, de regione Capritauri. an. viij. menſ. v. dieb. ij.	Xyſtus I. martyr an. x. Romanus. De regione Violata, ex Paſtore patre. menſ. iij. dieb. xxi.
Anno Chriſti	CXIIII.	CXXIIII.

Iſte Alexander maiorem partē ſenatorum Vrbis conuertit ad Dominum. Hic ſtatuit aquam benedictā cum ſale aſpergi in domibus fidelium, vt de conſe. di. iij. aquam. In canone addidit memoriam paſſionis, ſcilicet, *Qui pridie quam pateretur* &c. Item, vt vinū ſit mixtum cum aqua in calice propter repreſentandam vnionem Chriſti & eccleſiæ, de conſe. di. ij. c. i. & vt oblatio fieret ex azymo modica quantitate. tandē martyriſatur ſub Adriano cum multis quos ad fidem conuerterat. ſepultus in via Numentana. poſtea tranſlatus fuit ad eccleſiam ſanctæ Sabinæ.

Quirinus martyr tribunus.
Theodotus martyr diaconus.
Euentius martyr, & presbyter.
Quadratus epiſcopus Athenienſ. diſcipulus apoſt.
Hermes præfectus vrbis, martyr.

Aquila genere Ponticus, orator, floret, qui ſecundus interpres Moſaicæ legis fuit. primo enim fuerūt lxx de Hebraico in Græcū transferentes: ſecundo iſte de Græco in Latinū primus interpres fuit.

Iſte Xyſtus ſtatuit, vt diceretur, *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* & quod myſteria ſacrata non tangerentur niſi a miniſtris, de con. di. i. in ſancta. Itē, vt corporale nō fiat ex ſerico, ſed ex puriſſimo lino contexto, & non tincto. &, vt mulier ſacra vaſa altaris & pallas nō tangeret. Item, vt quicunq; epiſc. vocatus ad ſedē apoſtolicā, rediens ad eccleſiā ſuā, non ſuſciperetur niſi cum literis apoſtolicis. Itē, vt miſſa nō niſi ſuper altare celebretur. Itē etiā miſit Peregrinū epiſc. genere Romanū cum aliis fidelibus in Galliam. tandē martyrio coronatus extra portā *Domine quo vadis?* ſepultus in Vaticano.

Galen' medic', Pergami oriundus, interpres Hippocratis Romæ claret.
Ibita martyr.
Callocerus martyr.
Maria martyr, & virgo.

Ptolomęus rex mirabilis in mathematicis, omniū aſtronomorum præcipuus, plus addidit, quam ante ſe inuentū reperit, & plura ſcripſit. Cerdo hæreticus. hic fuit magiſter Mardonis. Iſte Antoninus gener fuit Adriani, & filius adoptiuus, vir vtrique peritiſſimus, & natura benignus: quod non facile in vno homine reperitur. prudentia præcellentes cōmuniter nō ſunt excellenter benigni & tranquilli, ex natura pręcipue: & ecōtra excellenter benigni ſunt communiter minus induſtrij: vir autē iſte in vtriſq; excellenter dotatus fuit. ob hoc multæ prouinciæ, quæ ab aliis imperatorib. receſſerunt, ſub iſto voluntarie redibāt: quia vere pater patriæ fuit: omnib. carus, nullis acerbus, fidelib. clementiſſimus erat. vnde & Pius dictus eſt, & ab eo ſequentes imperatores appellati ſunt Pij. ait enim, Malo Scipionis exemplo vnum ciuē ſeruare, quā mille hoſtes occidere.

Antoninus Pius an. xxij.

Quod autem aliqui martyres ſub eo coronati ſunt, non ex ſuo, ſed priorum mandato proceſſit. tanta ſiquidem crudelitate aereæ poteſtates inuidam plebem commouerūt, vt nec ſummi imperatores poſſent eam ſedarę ad plenum. ita exoſum ſuit chriſtianum nomen apud idololatras, & maxime apud pontifices & ſacerdotes templorū, qui principes & populum prouocabant aduerſus Chriſti fideles: quia viderunt, quod ſtatus & quæſtus diminuebatur, & ad contemptum eſſet venturus tantus ſaſtus eorum: quia chriſtiani dicebāt, quod indifferenter omnes dij dęmones eſſent, a quib. tota ſimul cōmunitas ſperabat temporalem ſimul & æternam felicitatem. ideo non mirum, quod etiam pacato principe adhuc inferiores perſequerentur chriſtianos tanquam blaſphemos.

V^m CCCXXXIII. | V^m CCCXLIII.

Teleſphorus martyr, Romanus ex Anachorita. an. ix. menſ. iij. dieb. xxij.

Hyginus martyr, an. iiij. Græcus de Athenis, ex patre philoſopho. menſ. iij. dieb. vüj.

CXXXIIII. | CXLIIII.

Iſte Teleſphorus ſtatuit cantari hymnum angelicum, ſcilicet *Gloria in excelſis.* & euangeliū ante ſacrificiū, & in natali Domini cantari tres miſſas propter multas cauſſas &c. Itē, q clerici ieiunare debeant per vij hebdomadas plenas: quia ſicut debet eſſe diſcreta vita clericorū, ſic & ieiuniū. etiam ſtatuit vt nullus miſſam ante tertiā præſumat canere. tandē martyrio coronatur. ſepultus apud ſanctū Petrū in Vaticano.

Decē milia mart. crucifixi ſunt in Armenia in monte maximo Arath. Quorū feſtū celebrę colitur x Kal. Iulij cum magna deuotione, quia multa obtinuerunt cultoribus ſuis a Domino.

Peregrinus epiſcopus Antiſfodorenſ. mart.

Serapia martyr, & virgo.

Sabina martyr, & nobilis vidua.

Fides, Spes, & Caritas cum Sophia nobili matrona matre earum martyriſatæ.

Iuſtinus philoſoph. diſcipulus Pompeij libros eius abbreuiauit. Hic etiam librum de chriſtiana religione edidit, quem Antonino tradidit, & benignum chriſtianis fecit.

Iſte Hyginus clerū cōpoſuit, graduſq; diſtinxit: & vt patrinus & patrina infantē ſuſciperēt in baptiſmo, confirmatione, & catechiſmo. Scripſit etiam vnā epiſtolam generalē omnib. fidelibus de vno & trino Deo. Item, quod nullus epiſc. Metropolitanus, excepto Romano pōtifice, audeat ſuffraganeum ſuū condemnare, niſi cauſſa in concilio prouinciali ſuorū epiſcoporum fuerit ventilata. tandē martyrio coronatur, ſepultus in eccleſia ſancti Petri.

Marcion hæreticus, quem Polycarpus dixit eſſe primogenitum diaboli.

Valentinianus hæreticus dixit Chriſtū cœleſte corpus attuliſſe. Pompeius Trogus natione Hiſpanus, hiſtorias totius orbis a Nino vſq; ad Octauianum deduxit.

Taurus nobiliſſimus Philoſ. Athenis claruit. Hic ait, *In publico mos populi, in priuato naturæ ius gentiumq, ſeruetur.*

Perſecutio quarta fit iuſſu Antonini Veri, in qua innumerabiles vtriuſque ſexus coronati ſunt, ſed non impune. lues enim magna, id eſt peſtilentia, ſecuta eſt per totam Italiam & reliquas prouincias, bella, terręmotus, inundationes fluminum, agmen locuſtarum &c. Item, exercitus Romanus vbique conſumptus eſt.

Bellum Marcomanicum (vt dicit Oroſius) grauiſſimum fuit: quia barbaræ nationes exercitum rudem Romanorum in gyro circumdederunt: ſed milib. quibuſdam chriſtianis clamantibus, *Chriſte adiuua nos*, ilico fulgura terruerunt barbaros, ita vt fugerent. ob hoc Chriſti nomen celebre factum fuit: & Imperator non ſibi, ſed ipſi victoriam tribuit, & ſententiam mitigauit.

Imperatores. — Marcus Lucius an.xix. — Antoninus Verus. Aurelius Commodus.

Iſti duo imperiũ ſumpſerunt poſt Antoninũ Pium, & extunc bini imperare ceperunt: ſed Lucio mortuo, Antoninus ſolus imperium tenuit, qui bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur, niſi hoc, quod chriſtianis quartam perſecutionem iuſſit inferri. Dicitur, quod tantæ ſeueritatis & conſtantiæ fuit, quod ad nullum euentum vnquam vultum mutauerit, ſiue ex lætitia, ſiue ex mœrore, etiam dum adhuc puer eſſet. tantæ fuit humanitatis, vt quadam vice cũm iam exhauſto ærario nil haberet quod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magis elegit vaſa aurea & ornamenta vxoris, & aliam ſupellectilem vendere, quam ſenatum vel prouincias prægrauare. ſed victoria habita, & illa recuperauit, & prouinciis tributa relaxauit. Papias Ioannis auditor, Hieropolitanus epiſc. claruit, fecit librũ explanationum ſermonum Domini.

Anno mundi V^m CCCLIII.

Papæ. — Pius primus, martyr. — Italicus de ciuitate Aquileia, ex patre Rufino. an.ix. menſ.iiij. dieb.xxi.

Anno Chriſti CLIIII.

Hic ſtatuit pœnam contra negligentias, quę accidere poſſunt circa ſanguinem Chriſti, vt patet de con.di.ij.ſi per neg. Item, quod feſtum Paſchæ ſemper in dominico die celebretur. Item, quod hæreticus veniens de Iudæorũ hæreſi recipi debeat, & baptizari. Hic fecit ordinationes quinq;, & tandem martyrio coronatur, ſepultus apud ſanctum Petrum in Vaticano.

Polycarpus epiſcopus Epheſinus, Iohannis apoſtoli diſcipulus Romam venit, & plures ab hęretica labe reuocauit. Magnus labor ſanctorum, & ingens triſtitia tunc erat: quãdo foris materialis gladius, intus ſerpentinum virus erroris eccleſiam corrupit. Et hæc duplex perſecutio diu durauit. Si quandoq; ceſſauit gladius, hæreticorum tamẽ perfidia magis ac magis inualeſcebat, & multiplicabatur. tandem idem vir ſanctus martyrio coronatus fuit ſub Antonino Vero cum aliis xij ex Philadelphia.

Hermes doctor fidei plura ſcripſit: cui angelus Domini apparuit, dicens, quod Paſcha dominica die celebretur. poſtea martyriſatur.

Iuſtinus philoſophus ad fidem conuerſus, multa ſcripſit cõtra hęreticos, & martyrio coronatur.

Iuſtus epiſc. Viennenſis martyriſatus eſt.

Photinus epiſ. Lugdunẽſis cum multis aliis coronatur.

Alexander medicus, & Ponticus puer, martyres.

Felicitas cum ſeptem filiis paſſa eſt. mirabile ſpectaculũ. ſic olim vij Machabæi cum matre.

Pontianus glorioſus martyr.

Flocellius puer martyr.

Siminicus puer martyr.

Nouatus cũ aliis viginti duobus.

Praxedis oratione fuſa quieuit in Dño poſt longiſſimos labores.

Victor miles, & Serena vxor eius, martyres.
Cōcordius ſubdiaconus mart.
Marcellus martyr.
Valerianus martyr.
Hegeſippus & libros ſecit de hiſtoriis apoſtolorū & martyrū, vſq; ad tempus ſuum.
Attalus de Pergamo fundamētum eccleſiæ, martyr.

Cataphrygę hæretici exorti ſunt de Phrygia, qui dicunt ſe ſolummodo habere ſpiritum ſanctum, nec apoſtolis, nec alijs datum. Mōtanus, Priſca & Maximilla autores eorum fuerunt.
Theophilus epiſcopus Antiochiæ.
Apollinaris Hieropolitanus epiſc.
Narciſſus patriarcha Hieroſol.
Dionyſius epiſc. Corinthiorum.
Gaius martyr.
Philippus epiſc. Cretēſ.

Prothus & Hyacinthus, de quibus mirabilis habetur hiſtoria.

Cōmodus Aurelius cum Lucio Antonino. annis xiij.

Blandina ſanctiſſima mulier paſſa eſt.
Tertullianus Africanus in eccleſia inſignis habetur.

Iſte Commodus filius Antonini Veri, totus inſamis & lubricus fuit: & adeo incōmodus, vt inimicus humani generis diceretur. Interfecit quāplurimos ſenatores, & maxime quos animaduertit nobilitate induſtriaque excellere. Tantę fuit ſuperbiæ atque iactātiæ, vt ſæpe leonis pellem induens, oſtenderet ſe eſſe regem hominū, ſicut leo beſtiarum. Verum vbi ſplendet conſtantia martyrum, tædet amplius de carnalitate hominum mundanorum ſermonem texerę.

Prima pax eccleſiæ data eſt, ſed non diu ſtetit.

V^m CCCLXIII. V^m CCCLXXIII.

Anicetus martyr an.ix. Syrus, ex patre Iohannę de vico Mirea. menſ.iij.dieb.iiij.

Soter 1. martyr an.ix. Campanus, ex patre Concordio, de ciuitate Fundana. menſ.iij.dieb.xxi.

CLXIIII. CLXXIIII.

Iſte Anicetus plures canones edidit, qui in decretis in diuerſis locis habentur, ſicut & aliorum ſanctorum. primū ſanguinem ſuū pro teſtamēto dederūt. nā ob hoc ſancti canones dicti ſunt, quia primum ab apoſtolis, deinde a martyrib. & doctoribus ſanctis, quales pene omnes prælati in primitiua eccleſia fuerunt, & a ſacris cōciliis cōſtituti ſunt: nec humana adinuentione, ſed ſancti ſpiritus vnctione ac iuſſu dictati ſunt. Et qui temerarie eos reprehendit, in ſpiritum ſanctum blaſphemare perhibetur, vt in ca. violatores xxv.q.i. Multa ſtatuit iſte Anicetus de ſtatu epiſcoporum, ac conſecratione. tandem martyrio coronatus ſub Antonino, ſepultus in via Appia in cœmeterio ſancti Calliſti.

Iſte ſtatuit, vt monacha velum portaret, ſed pallas ſacras non tangeret, nec incenſum poneret in eccleſia. Et quia multa pericula ſolebant circa matrimoniū contingere, ideo cōſtituit, quod legitima non habeatur vxor, niſi per ſacerdotem fuerit benedicta, & a parentibus ſolemniter tradita, & a paranymphis cuſtodita. tandem poſt ſanctam vitam ſanctiore morte migrauit ad Dominū, coronatus martyrio, & ſepelierunt eum fideles in Vaticano in eccleſia ſancti Petri, & ceſſauit epiſcopatus diebus xxij.

Theodotion tertius diuinæ legis interpres.

Nota hic diligenter, quod (ſecundum ſacros doctores) imperium ſępius contra eccleſiam fortiter egit, ſed nunquam prudenter. Vnde cum ſimul tota cohors ſapientium dicat, nobile vincendi genus eſſe patientiam, patet quod eccleſia per patientiam nobiliter ſibi imperium ſubegit. hoc ſiquidem tempore imperatores dixerunt, Nolumus vt præcipiatur nobis, cū nos vniuerſis pręcipere habeamus, doctiores omnib. hominib. ſoli Romani prædi-*

Quinta perſecutio eccleſiæ fit iuſſu Seueri: quam ilico diuina vltio ſubſecuta eſt, propter ciuilia bella, in quibus Romani nimis attriti fuerunt.

* camur. Poſtea ſine gladio aut fuſte cũ longanimiter ſuſtineret eccleſia, ad hoc deuentum eſt, vt maieſtas Romani imperij ſolemniter ac humiliter profiteretur, quod imperiales leges non dedignarentur ſacris canonibus obedire. Hæc eſt mutatio dextræ excelſi. Igitur *vincere ſi vis, diſce pati.* Signum perfectæ prudentiæ eſt, imprudentem ac inſufficientem ſe æſtimare. Ipſa enim temporalium rerum continua mutabilitas omnem humanam prouidentiam deridere ſolet.

Clemens Alexandrinus philoſophus.

Alexãder Narciſſi ſucceſſor magiſtri Origenis.

Imperatores. — Ælius Pertinax. Seuerus annis xviij. menſ. vi.

Pantænus ſtoicus Africanus hiſtoricus.

Iſte Ælius vir grandæuus inuitus accepit principatum: nunquam accepit munera, nunquam ad vlciſcendum ſeductus eſt. Sexto menſe interemptus eſt a Iuliano ambiente imperiũ. ſed non profecit: & ſicut fecit, ſic factum eſt ei a Seuero. Iſte Seuerus genere Afer, deſtitutum imperium adeptus tria ciuilia bella confecit. Primum namque Iulianum inuaſorem imperij expugnando occidit Romæ, ſecundo contra Peſcennium, tertio in Gallia contra Albinum ſocium Iuliani cum multo vtriuſque partis ſanguine bellauit & vicit. Hic natura ſæuus, multis ſemper bellis laceſſitus, fortiſſime quidem rempublicam, ſed laborioſe rexit. Parthos, & Arabes, Adiabe- *

Symmachus quartus diuinæ legis interpres.

Anno mundi	V^m. CCCLXXXIII.	V^m. CCCXCIII.

Papæ. — Eleutherius mar. an. xv. — De oppido Nicopoli, Græcus ex patre Habundo. menſ. vi. dieb. vi.

Victor martyr annis x. — Afer ex patre Felice. menſ. ij. dieb. xij.

Anno Chriſti	CLXXXIIII.	CXCIIII.

Iſte Eleutherius iuxta ordinationem apoſtolorum conſtituit, vt nulla eſca vſualis repudiaretur à chriſtianis, quę rationabilis eſſet & humana. Item quod nullus a ſuo gradu deijceretur niſi prius accuſatus conuinceretur, exemplo Domini, qui Iudam accuſatum non ſuſtinuit, & quicquid interim inter apoſtolos egit, pro dignitate miniſterij ratũ permanſit. Itẽ, vt abſente eo cuius cauſa ventilatur, ſententia nullatenus proferatur. Miſit etiam legatos Lucio regi Britonũ, qui eum cum populo ſuo baptizauerũt. tandem martyrio coronatus ſepelitur in Vaticano apud ſanctum Petrum.

Leonides pater Origenis pro Chriſto decollatur, & martyr efficitur. Et Origenes tũc xvij annorum ſe cum patre martyrio obtulit: ſed pia matris fraude impeditus totum patrimonium perdidit, eo q; chriſtianus eſſet, &c. Ipſe autẽ docendo ſcholares grãmaticã, matrem & vij fratres ſecum de precio paſcebat.

Iſte Victor propter diſſenſionem de termino paſchali celebrauit conciliũ in Alexandria Palæſtinæ, cui ipſe interfuit, & Narciſſus, & Theophilus, & Irenæus &c. viri ſancti. vbi ſtatutũ eſt, quod ſemper dominico die paſcha celebrari debet, obſeruata luna xiiij Aprilis vſque ad xxi. quia tantus vel circa eſt ſaltus Lunæ & poſtea reditus. Hoc autem factum eſt, ne iudaizare videatur eccleſia. Plures tunc epiſcopi Aſiæ & Orientis cum Iudæis paſcha celebrabãt. Item ſtatuit, quod exigente neceſſitate vbiq; & in omni aqua naturali poſſit conferri baptiſma. tandem martyrio coronatur, ſepultus apud ſanctum Petrum in Vaticano.

Anglia, quæ quondã Britannia dicta eſt, ad fidem conuertitur ſolenniter, rege Lucio primũ baptizato: deinde ſubiectus populus eius exẽplo fidei colla ſubmiſit pacifice. Fuganus & Damianus, quos Eleutherius papa miſit, primo illic prædicauerunt.

Heu,heu,vbi manſit antiquorum Romanorum tanta probitas,ſtrenuitas, legalitas, ac incomparabilis prudẽtia & honeſtas. Siquidẽ hoc tempore imperium ad manus ſtultorum deuenit.

Nota, quod ſtultus,ſi ſe ſtultũ putat,adhuc aliquid de lumine naturalis intelligentiæ habet: ſed ſi ſe ſapientẽ æſtimat,tũc cõpleta eſt ſtultitia eius,nec erudiri poteſt, ſed ſapiẽtes perſequitur,ſimileſq; ſibi ſociat.

Antonin° Caracalla an.vij.

Iſte Antoninus patre aſperior vixit:libidinis impatientiſſimus fuit, ita vt nouercam ſuam duceret in vxorem. Papinianum iuriſconſultum, & doctrinæ legalis theſaurum occidit:& ſicut fecit factum eſt ei,quia ab hoſtibus circumuentus, occiſus eſt peſſimus ipſe cum gaudio multorum. Nota,quod hic mos ſtultorum ſemper fuit, ſi potentes ſunt, ſapientes perſequuntur: quibus ſublatis neceſſe eſt, vt ipſi quoq; pereant. ſolus enim intelligens gubernacula poſſidebit, vt dicitur Prouerbiorum I.

Baſſianus filius Seueri.

*nos, Iudæos, & Samaritas ſuperauit, & multa toto orbe Romano imperio recuperauit. In ſtudijs ciuilibus & philoſophia clarus fuit. Quintam perſecutionem in chriſtianos ſuſcitans,multa infortunia paſſus eſt. In Britannia poſt grauia prælia firmiſſimam vallem muni[illegible]it cxxxij paſſuum cum turribus crebris, & a mari vſque ad mare perduxir: ibique apud Eboracum oppidum morbo obiit.

Irenæus Lugdunenſis epiſcopus, cum magna multitudine cleri & populi martyrio coronatur.

Audetius ſubdiaconus,diſcipulus ſancti Polycarpi, martyriſatur.

Vm.CCCCIII. | Vm. CCCCXIII.

Romanus. Seuerin° martyr annis ix. ex patre Habundo. menſ.vi.dieb.x.

Romanus. Calliſtus I. martyr annis v. ex patre Demetrio. menſ.ij.dieb.x.

CCIIII. | CCXIIII.

Iſte Seuerinus ſtatuit vt omnes chriſtiani xij annorum in die paſchæ ſacramentum euchariſtiæ accipere debeant in publico, & omnia vaſa altaris vel vitrea vel ſtannea eſſent, non lignea,ſicut antiquitus fiebat conſecratio pretioſi ſanguinis in ligneis vaſis. vnde creſcente tempore ſubcreuit & decus eccleſię: quia vitrea poſt prohibita ſunt,vt patet de conſe. diſt.i.ca.Vaſa. & multa alia ſtatuit ſalubria. tandem martyrio coronatur, ſepultus in pace Chriſti.

Artemonis hæreticus, dicit Chriſtum eſſe purũ hominem, & abſque Deo, plures habuit qui hanc hæreſim tenuerunt.

Iſte Calliſtus inter cætera quæ fecit bona,cœmeterium in via Appia extruxit, vbi martyrum milia ſepulta ſunt. hoc iã dicitur cœmeteriũ beati Calliſti. Iſte ſtatuit ieiunia quatuor temporũ obſeruari. ipſe fecit eccleſiam beatæ Mariæ trans Tiberim. ipſe cœlibatum vniuerſis ſacerdotibus induxit. tandem martyrio coronatur, ſepultus in cœmeterio ſuo.

Vlpianus iuriſlegalis conſultus maximus, vt patet in corpore iuris ciuilis per totum.

Origenes, doctor egregius, ac ſanctitate vitæ incomparabilis,clariſſimus habetur in eccleſia Dei. De hoc tẽpore ſemper extrema reperimus ſcripta. quidam dicũt eum optimum,quidam peſſimũ fuiſſe. Supra modum mirum eſt,quod viri grauiſſimę autoritatis ac ſanctiſſimæ vitæ, ita contradictorie de ipſo ſcripſerunt. vide in hiſtoria eccleſiaſtica lib.vi,& alibi &c. Concordiam ſuper his reperire non potui.an autem ſit ſaluatus,an non, Domino cognitum relinquimus &c. Grandis labyrinthus a diuerſis texitur de Samſone, Salomone, Traiano, & iſto Origene,an videlicet ſaluati ſint,an non:quę quia ſine periculo neſciuntur,nec etiam eccleſia certificata eſt de his, Domino totaliter committenda ſunt.

Iſte Alexander habuit matrem chriſtianam nomine Mammæam, cũ qua Origenẽ presbyterũ audire curauit. Hic fuit virtuoſiſſimus, & rempublicã ſalubriter gubernauit, conſilio Vlpiani vſus, qui fuit legalis ſcientiæ princeps. Xerxẽ regẽ Perſatũ maximo bello oppreſſit, & corpus ſancti Thomæ apoſtoli iuſſit transferri de India ad Syriam: & ſic venit ad Ediſſam ciuitatem Abagari, in qua litera ſcripta habebatur de manu Saluatoris. tandem etiã iſte Alexãder tumultu militari occiditur apud Moguntiam.

Sexta perſecutio eccleſię facta eſt iuſſu Maximini, ſed non euaſit impunitus: quia ſtatim interfectus fuit, poſtquã pſequi chriſtianos ceperat. hic pręcipue cõtra prelatos & clerum fuit.

Imperatores. Macrinus Antonin⁹ Aurelius — an. i. — an. iij. — Alexãder Mãmææ an. xiij. — Maximinus an. iij.

Barbara: Palmatius cũ vxore & omni familia.

Iſte Macrinus cum filio ſuo Diadumeno inuaſit imperiũ, & militari tumultu occiditur. Iſte Antoninus obſcœniſſime vixit, & ideo cum matre occiſus fuit tumultu militum, ſicut & Macrinus.

Quinta editio reperta eſt hoc tempore in Iericho, cuius autor ignoratur, & ideo dicitur communiter vulgata.

Cæcilia m̄r.
Tiburti⁹ m̄r.
Valerian⁹ m̄r.
Felix martyr.

Lucian⁹ m̄r.
Cyriac⁹ m̄r.
Iulita mart.
Mertina m̄r.
Priuat⁹ m̄r.

Iſte Maximin⁹ nulla ſenatus volũtate imperator factus, tandẽ deuictis Parthis & Germanis, ab exercitu tertio anno occiditur.

Anno mundi V^M. CCCCXXIII. V^M. CCCCXXXIII.

Romanus. Papæ. Vrban⁹ I. martyr an. viij. — *Romanus.* m̄ xi. dieb. xxi. — Põtianus martyr an. v. — *Græcus.* m̄ ij. die i. — Anteros martyr an. iij. — menſ. i. dieb. xi.

Anno Chriſti CCXXIIII. CCXXXIIII.

Iſte Vrbanus genere nobilis, ab infantia chriſtianus, multos ad fidem cõuertit. omnia ſacrata myſteria fecit argentea vel aurea vel ſtannea. Tandem martyrio coronatur, ſepultus cum ſancta Cæcilia &c. Prædia cepit eccleſia poſſidere tempore huius, de quibus clericis & notariis ſumptus deputabat, qui geſta martyrũ conſcripſerunt. antea viuebant more apoſtolico, qui in Actibus Apoſtolorum ſcribitur.

Iſte Pontianus (vt dicitur) ſtatuit, vt Pſalmi die noctuque per omnes eccleſias cantarentur, & vt ante celebrationem miſſæ ſacerdos *Confiteor*, &c. præmitteret. Hic in exiliũ miſſus in inſulam Sardiniæ, ibidem martyrio coronatur. Sanctus Fabianus corpus eius reduxit Romam, & ſepeliuit in cœmeterio ſancti Calliſti.

Iſte Anteros conſtituit, ꝙ epiſcopi de ſede in ſedem poſſent transferri, & vt geſta martyrũ conſcriberentur. tandem martyrio coronatur, & ſepelitur in cœmeterio ſancti Calliſti.

Anelinus martyr. Maximus martyr.
Aſtorius martyr. Calopedius martyr.

Nota, quod in quibuſdam hiſtoriis habetur quod Cyriacus ſucceſſit Pontiano immediate, & papatum dimiſit vt cum virginibus martyrio coronaretur: ſed ratio temporis hoc non permittit, vt patet in legenda vndecim milium virginum.

Iſte Gordianus adhuc puer, deuictis Parthis, a ſuis fraude occiſus eſt.

Iſte Philippus xxxiiij ab Auguſto imperator creatus eſt, & filiū ſuum Philippum conſortē regni fecit: ambo chriſtiani fuerunt, & primus omnium imperatorū chriſtianorum hic caput eſt: & poſt tertium annum imperij ſui ad gloriam Chriſti celebrauit cum Ingentibus ludis milleſimum annum vrbis conditæ. tandem fraude Decij occiditur.

Septima pſecutio eccleſiæ facta iuſſu Decij acerba nimis, ſed non diuturna. quia ſicut contigit priorib. ſic illi: quia ſtatim occiſus fuit.

Gordianus an.vi. — Philippus an. vij. — Chriſtianus. — Decius an.iij.

Mirum ſpectaculum circa hæc tempora fuit videre de duplici genere martyrū, ſcilicet Chriſti, & dæmonum. martyres Chriſti fuerunt ſancti papæ, & alij prælati cum fidelibus ſuis ſubditis: qui pro chriſtiana republica in fide ſancta trucidabantur: martyres diaboli, fuerunt imperatores, & cæteri principes cum militib. ſuis, qui pro republica, & dæmonum cultura ſe & ſuos interficiebant, vt regnare poſſent. Par pœna, ſed diſpar cauſa. Non mirum eſſe debet, quod Chriſtus habet martyres: ſed valde mirum eſt, quod diabolus habet martyres. verū martyres diaboli & mundi quotidie inueniuntur, & in ma-*

Iſte Decius totus tyrānus inuaſit imperiū, interfectis duob. Philippis dominis ſuis: & ſicut fecit, factum eſt ei, quia cū filio ſuo occiſus eſt.

Vᵐ CCCCXLIII.

Romanus. Fabianus martyr an.xiij. . ex patre Fabiano. menſ.xi.dieb.xi.

Schiſma primum in eccleſiā Dei fuit circa hæc tempora: quia Nouatus contra Cornelium tenuit ſe pro papa, licet non eſſet.

CCXLIIII.

Hic ſanctiſſimus Fabianus cum, defuncto papa, cū cæteris fidelib. expectaret futuri papæ electionē, ſubito columba candida ſuper caput eius deſcendit, dicens, *Romæ epiſc. ordinaberis.* ob hoc ſtatim electᵘˢ fuit. Hic ſtatuit, vt chriſma ſingulis annis in cœna Domini conſecretur, vt patet de cō. di. iij c. literis. ipſe etiā diuiſit regiones diaconis, qui geſta martyrum integre colligerēt. tandē poſt multa quæ ſanctiſſime geſſit, martyrio coronatur ſub Decio, ſepultus in cœmeterio Calliſti: cuius feſtum agitur xx Febr.

Agatha virgo, & mart.
Septem dormientes.
Abdō & Sene martyres.
Antolia virgo, & mart.
Victoria virgo, & mart.
Moyſes presb. & mart.
Maximus presbyt. mart.
Nicoſtratus diac. mart.
Serapion martyr.
Apollonia virgo, & mr̄.

Alexāder epiſ. Hieroſolymorū mart.
Africanus Iuliᵘˢ floruit in ſcripturis eccleſiaſt. nominatiſſimus.
Dionyſius Alexandrinorum epiſc. diſcip. Origenis multa ſcripſit.

Tryphon puer qui dæmones expellebat, in Nicæa paſſus eſt. Porphyrius philoſophus qui ſcripſit prædicabilia maximus hoſtis fidei, ſtolide contra veritatem catholicam latrauit: cuius veſaniam ſancti doctores compeſcuerunt, nec vltra profecit, nec intellexit de quibus affirmauit.

Cyprianus glorioſus doctor, epiſcopus Carthaginenſis, clarus habetur, & poſt martyrio coronatur.

Nouatus presbyter eccleſiæ Romanæ, ambiens epiſcopatum, factus eſt hæreticus, lapſis ſpem veniæ denegando. Concilium autem ſexaginta epiſcoporum contra eum tempore Decij fuit congregatum, in quo damnatus eſt.

Iſte Gallus cum Voluſiano ciuile bellum molientes contra Æmilianum, interfecti ſunt. & Æmilianus tertio menſe occiditur.

Iſte Valerianus primum ſatis bellicoſus fuit,& victorioſus: ſed poſtquam chriſtianos perſequi cœperat, ſtatim fuit captus a rege Perſarum, & in viliſſima ſeruitute apud eum conſenuit. ob hoc tetritus Gallienus pacem eccleſiis reſtituit. Sed quia non plene vindicauit chriſtianorum ſanguinem,pluribus bellis attritus fuit Romanorum exercitus.tandem pius Dominus nõ dimiſit rempublicam omnino periclitari,quia multi tyranni illico fuerunt interfecti,& proſperitas rediit inſperata. Vide Oroſium.

Imperatores. (Gallus cũ Voluſiano an. ij.) = (Valerian⁹ Gallienus an.xv.)

*gno numero: Chriſti autem non ſic.Quot hodie pro mundi pompa, carnis deliciis, terrenis diuitiis libenter agonizant,& tandẽ,nemine cogente,voluntarie ſuccumbunt? ſed Chriſtus nemini præcepit,vt fideles occideret, licet ad breue tempus hoc fieri permiſerit. Vide quomodo non eſt gloriandum martyribus noſtris, quaſi aliquid dignum geſſerint pro æterna gloria:quando ſic omni tempore videmus decertaſſe vanos pro infamia falſa,vt patet per Auguſtinum de ciuitate Dei lib.v. Vide pulcra ibi,&c.

Priſcus mart. Malchus mart. Marinus mart. Fructuoſus martyr.
Patricius mart. Protus mart. Hyacinthus mart. Eugenia mart. Claudia mart.

Anno mundi V^M CCCCLIII.

Papæ, (Cornelius martyr an. ij.menſ. ij. dieb.x.) Roman. (Lucius martyr an. iij. menſ. iij.dieb.iij.) Roman. (Stephan⁹ I. martyr añ. iij. mẽſ. iij. dieb.xv.) Roman. (Xyſtus II. martyr an. ij.menſ.xi. dieb.vi.) Romanus.

Anno Chriſti CCLIIII.

Iſte Cornelius celebre nomẽ ſanctitatis habet, & ſuper morbũ caducũ ſingulariter accepit poteſtatẽ a Domino. Hic corpora ſanctorum Petri & Pauli leuauit, & honorificentius repoſuit in locis decentibus, cũ beata Lucina. tandẽ cũ multis aliis martyrio coronatur. Ipſe ſanciuit, vt ſacerdotes pro certa cauſſa iurare poſſent, ſi vellent.

xl martyres Romæ. ccc in Africa. & alij infiniti paſſi ſunt.
Euſebius martyr.
Habundus martyr.

Iſte Lucius ſtatuit,vt duo presbyt. & iij diaconi ſemper cũ epiſc. ſint,& ſequantur eum in omni loco propter teſtimoniũ probitatis: licet conſcientię ſecuritas ſufficeret ſibi pro ſua ſalute: tamen propter maleuolos omnẽ epiſcop. habere bonũ nomen apud eos qui foris ſunt, vt patet de conſe.diſt.i. iubemus. tandẽ martyrio coronatur ſub Valeriano.

Cæſarius diac.martyr.
Iulianus martyr.
Concordia martyr.
Cyrilla filia Decij.

Iſte Stephanus ſtatuit,ne aliquis veſtibus ſacris prætetquam ad cultũ Dei vtatur, vt patet de cõſe.di.i.veſtimenta&c.tandẽ martyrio coronatur in celebratione miſſæ: quia templũ Martis oratione ſubuertit.

Quirinus martyr.
cclxij martyres Romæ.
Abacuc martyr.
Leontius cõſularis.
Felix martyr.
Irenæus martyr.
Trophia vxor Decij.

Iſte Xyſtus fuit pater ſpiritualis ſancti Laurẽtij:& ſtatuit, quod miſſa ſup altare fieret, ꝙ antea nõ fiebat. tandem mart.coronatur cũ aliis plurib.ſub Gallieno, ꝗ alieno nomine dicitur Deci⁹ ſecundũ Vincentiũ & alios. & hæc verior poſitio eſt, vt patet in legẽda ſancti Laurentij.

Laurentius mart.
Feliciſſimus mart.
Agapetus martyr.
Romanus martyr.
Hippolytus mart.

Octaua perſecutio facta eſt iuſſu Valeriani, propter quã grauiſſime plagati ſunt Romani. Iam enim ſub Decio communis peſtilentia fuit in omnibus mundi partibus quocumq; edicta nepharia diſperſa fuerunt: ſed hæc vltio grauior totum humanum imperium corrupit, quouſq; ne dum factores, ſed etiã cõſentientes tanto facinori delerentur. nam vndiq; bella ſurrexerũt, &c. & Dacia trans Danubiũ in perpetuũ auferrur. & videtur eſſe prima diminutio Romani imperij, quæ non fuit recuperata. Nona perſecutio eccleſiæ fit iuſſu Aureliani, in qua multi paſſi fuerunt. Fulmen quoq; de cœlo cadens iræ diuinæ ſignũ, pͬincipem terruit, & ad reuocandam ſententiam monuit: ſed quia noluit, ideo ſtatim perijt.

Claudius. Quintilius annis ij. dieb. xvij. —— Aurelianus an. v. menſ. vi. —— Tacitus menſ. v i. Florianus menſ. iij.

Iſte Claudius Gothis nobiliſſime triumphauit, qui iam per xv annos Illyricum Macedoniamq; vaſtarunt: & ideo ſtatuam auream meruit, & morbo interijt.

Sabellius hæreticus, negat Chriſtum filium Dei eſſe.

Iſte Aurelianus primo chriſtianis benignus fuit: quare vbiq; glorioſe triumphauit pręcipue contra Gothos: ſed prauorum cõſilio deceptus cum chriſtianos ſæuiſſime perſequeretur, nunquam poſt bonum diem habuit, & ſtatim occiſus eſt.

Iſte Tacitus bonus fuit: ſed parũ regnauit, occiſus in Ponto.

Iſte Florianus non fuit imperator, ſed forte Cæſar, etiã occiſus in Tarſo.

Vᵐ CCCCLXIII. Vᵐ CCCCLXXIII.

Dionyſius I. martyr annis ij. menſ. xij. Græcus. Felix primus, mart. annis ij. menſ. x. Romanus. Eutychianus mart. annis viij. menſ. x. dieb. iiij. Tuſcus.

CCLXIIII. CCLXXIIII.

Iſte Dionyſius diſtinxit parochias, mãdãs quod paſtores cõtenti eſſe debent terminis ſuis. Cœmeteria conſtruxit in vrbe, ꝓpter pœnitentias, & baptiſmata, vt patet xiij q. i. eccleſias. tandẽ martyrio coronatur, ſepultus in pace Chriſti.

Iſte Felix ſtatuit ſupra memorias martyrũ miſſas celebrari. item, feſtũ dedicationis eccleſiæ ſingulis annis ſtatuit agi. tandem martyr. coronatur, ſepultus in eccleſia ſua, &c.

Iſte Eutychianus ſanctiſſimus, ac deuotiſſimus per diuerſa loca cccxliiij martyres ſepeliuit manu ſua. Hic ſtatuit, vt fruges ſuper altare & fabæ benedicerẽtur. tandẽ martyrio coronatur ſepultus in cœmeterio Calliſti. Marcus confeſſor (ſecundum quaſdã hiſtorias) ponitur in linea parũ, & quod poſt Felicem tenuit ſedẽ annis viij. Hic ſolus euaſit martyriũ inter tot continuas perſecutiones, ſepultus in eccleſia ſua in media Roma: ſed Damaſus, & Vincentius, & Martinus non faciunt mentionem eius.

Manichæorũ hæreſis impiiſſima & groſſiſſima exoritur a quodam Mane Parſa, barbaro moribus, &c. Hic poſuit duo principia.

Columba virgo, & mart. Theodora. Leonilla. Cornelius. Quitinus mart. Symphorianus. Agapetus. Priſcus. Patroclus. xlviij mart. cccxlij mart. Maurus.

Victor. Victorinus. Cyprianus. Paulus I eremita claret virtutibus.

Maria Ægyptiaca, quæ peccatrix fuit, mirabilem pœnitentiam egit in deſerto perannos xlvij. hoc tempore fuit, vel (ſecundum alios) anno Domini cclxxx. Vitam eius ſcripſit abbas Zoſimas. & hoc magis videtur.

Decima perſecutio eccleſiæ fit iuſſu Diocletiani & Maximiani, quæ omnibus præcedentibus grauior fuit, & x annos durauit. in tantum feruebat, vt in xxx dieb. xx[m] coronarentur, eccleſiis & ſacris libris combuſtis.

Iſte Probus victorioſus fuit, multa bella confecit, Bonoſum & Proculum apud Agrippinam interfecit: ipſe autem a militibus apud Firmum occiſus eſt.

Iſte Diocletianus obſcure natus, ſuperbiſſimus fuit, plurima bella confecit, Maximianum primo Cæſarem, deinde Auguſtũ fecit propter neceſſitatem bellorum: & Galerium, & Conſtantium Cæſaros. tandem per multam ſanguinis effuſionẽ, reſtituto regno, iuxta terminos priores ambo purpuram depoſuerunt, vt iuniores ſubſtituerent, & ipſi in priuato otio conſeneſcerent. tandem Diocletianus veneno obijt.

Imperatores. Probus annis v. menſ. iiij. — Carus cũ fil. Carino & Numeriano. ã. ij. — Diocletianus. Maximianus.

Iſte Carus bellũ cũ Parthis geſſit: & poſt fulmine percuſſus obijt.

Concilium Antiochenum contra Paulũ Samoſatenũ hæreticum, in quo damnatus idem fuit, & epiſcopatu priuatus.

Claudianus. Papias. Alexander. Felicianus, iiij coronati.

Dioſcorus. Babilus. Longinus. Sempronianus. Marcellianus.

Serapion. Carpophor⁹. Gereon. Victor. Vrſus.

Mauricius dux exercitus Thebeię legionis, cũ eadẽ legione coronatus apud Sedunum.

Anno mundi V[m] CCCCLXXXIII.

Papæ, Gaius mar. annis xi. menſ. iiij. dieb. ix. — Marcellin⁹ mart. a. viij. menſ. ij. dieb. xxij. Romanus. ex patre Proiecto.

Anno Chriſti CCLXXXIIII.

Iſte Gaius conſtituit, vt nemo epiſcopos, vel alios clericos apud iudicẽ ſecularẽ audeat accuſare: & quod paganus vel hæreticus chriſtianũ accuſare nõ poſſit, vel notã infamationis ei inferre. itẽ q́ gradatim qui dignus eſt, ad ordines aſcẽdat, vt ſcilicet primo ſit oſtiarius: deinde lector: exorciſta: acolytus: ſubdiacon⁹: diaconus: demũ presb. Hic fugiẽs perſecutionem, in cryptis habitãdo, tandẽ martyrio coronatur ſub Diocletiano. eius feſtum agitur x Kalendas Maij.

Iſte Marcellinus ob ſæuitiã perſecutionis cõprehẽſus, tria grana thuris in ſacrificium idolis impoſuit: ſed poſtea publice pœnituit, & capitalem ſententiam pro fide ſuſcepit. corpus autem eius inſepultũ xxx diebus iacuit, propter timorem anathematis: ſed poſtea iuſſu ſancti Petri a Marcello humatum eſt iuxta pedes eius. eius feſtum agitur xvi Ianuar.

Sebaſtianus. Cyriacus. Euphemia. Chryſanthus. Nicoſtratus. Claudius. Maurus. Orontius. Marcus. Tranquillinus. Tiburtius. Victorianus. Caſtulus. Menas. Dorotheus. Bonifacius. Iuſtina. Dorothea.

Chryſogonus. Felix. Hilaria. Daria. Zoe vxor Nicoſtrati. Iaſon. Diodorus. Martianus. Polycarpus. Chromatius. Vincentius. Symphorianus. Cæſarius. Nobilis. Gorgonius. Pelagia meretrix conuertitur per abbatẽ Veronem.

Caſtorius cum vxore. xxx[m] martyrum. Baſilius cum ſeptem.

Petrus. Eraſmus. Iuliana. Chriſtina. Leontius. Theophilus.

Georgius.
Pancratius.
Blaſius.
Primus.
Felicianus.
Albanus.
Vitus.
Modeſtus.
Creſcentia.
Anaſtaſia.
Donatianus.
Rogatianus.
Coſmas.
Damianus.
Quintinus.
Vitalis.
Agricola.

Pax eccleſiæ reddita eſt per Conſtantinũ, & in tantum firmata, vt, quicunq; læderet chriſtianum, puniretur. hæc reuera eſt mirabilis mutatio dextræ excelſi, iuxta illud Pſalmi, *Filia Babylonis miſera: Beatus qui retrib. tib. retrib.* &c. tẽpla etiam idolorũ ipſo iubente clauſa ſunt, & prohibita ſacrificia, iuxta illud Iſaiæ Prophetæ, *Dij, qui non fecerunt cœlum & terram, pereant de terra.* Incredibile enim fuit hoc ſuſpicari, quod vnquã humanũ genus ab hoc errore poſſet abſolui: in quo a dieb. Nini regis Aſſyriorum vſq; ad hæc tẽpora, per annos ij^{m} ccc, erat miſerabiliter implicatum. verum digitus Dei eſt hoc, & magna miſericordia eius, non hominis meritum.

Galerius. Conſtantius an. ij.

Cõſtãtinus Magnus a. xiij

Iſte Conſtantinus imperator glorioſiſſimus celebre nomen reliquit, in bellis victorioſus, in gubernanda republica prudens, in negotijs fidei incomparabiliter deuotus. eius pietas & ſanctitas ex multis ſanctorũ libris adeo emicat, quod indubie inter ſanctos annumerandus eſt. Græci dicunt, eũ in fine vitæ ſuæ monachum effectũ. & Euſebius & Oroſius & alij diligenter eius facta deſcripſerunt.

Iſti duo pacifice diuiſerunt ſibi imperiũ: ſed nõ diu vixerunt. & grãdis altercatio, & ciuilia bella poſtea oriũtur: quæ omnia ſub Conſtantino quieuerunt. aliqui etiã Cæſares tunc creati fuerunt, qui chriſtianos maxime perſequebantur: quorum Maxentius vnus fuit.

Pantaleon.
Katharina.
Margarita.
Lucia virgo.
Agnes.
Chriſtophorus.
Simplicius.

V^{m} CCCCXCIII. V^{m} DIII.

Romanus. Marcellus I. martyr, annis v. dieb. xxij. Græcus. Euſebius mart. a. ij. menſ. vi. dieb. xxv. Afer. Miltiades mart. a. iij. menſ. vi. dieb. viii. Romanus. Syluester annis xxiij. menſ. x. dieb. xxi.

CCXCIIII. CCCIIII.

Iſte Marcellus magnã habuit cũ Maxentio altercationẽ, dicẽs, *Boni principis eſt eccleſias cõtritas reparare, & Dei ſacerdotes honorare*, vt patet xcvi di. item ſtatuit, quod conciliũ generale nõ poſſit celebrari ſine auctoritate papæ, vt patet xvij di. c. ſynodũ. Itẽ elegit xv cardinales in vrbe propter ſepulturas, & baptiſmũ, &c. tandẽ poſt longam cuſtodiam iumentorũ, in cuſtodiã publicã recluſus, moritur tyrannide Maximiani, ſepultus in cœmeterio Priſcillæ, via ſalaria. In Anglia pene tota fides extincta eſt hoc tempore a Maximiano. Similiter & Treueris a Rictionaro.

Iſte Euſebius ex laico in papã aſſumptus eſt: fuit enim medicus. q ſæpe factum cõſtat temporib. anteriorib. Hic ſtatuit, vt laicus ſuũ epiſc. accuſare non poſſit, niſi a fide exorbitaret, vt ij q. vij c. laicus, &c. tandem martyrio coronatur ſub Maxẽtio, &c.

Iſte Miltiades ſtatuit, q die dominico, & feria quinta nullo modo deberet ieiuniũ obſeruari propter reuerẽtiã Dñi, vel q illos dies pagani quaſi ſacrũ ieiuniũ celebrabãt, de cõ. d. iij. c. ieiuniũ. tandẽ mart. coronatur, ſicut oẽs prædeceſſores ſui. Et nota, q hic eſt vltimus martyrũ a ſancto Petro xxxiij in ordine pontificum Romanorum: qui oẽs ſanguinẽ fuderũt pro teſtamento ſancto. & tunc laudabile fuit ij Greg. epiſcopatum appetere.

Iſte Syluester glorioſus cõfeſſ. Chriſti, multipliciter eccleſiã decorauit: tã in ſcripturis, quã in miraculis admirabil. fuit: decreta multa cõſtituit: hæreſes dãnauit: patrimoniũ beati Petri, ſ. regnũ Italiæ cũ tota vrbe a Cõſtãt. ſuſcepit, & ad cultũ eccleſ. cõuertit: Helenã cum Iudæis baptiſauit, & alia infinita ſancto fine cõſummauit.

Antonius abbas ſanctiſſimus, potens in opere & ſermone, clariſſimus vniuerſo orbi habetur. Paſnutius diſcipulus eiuſdem Antonij, & alij ſancti eremitæ & monachi, in deſertis locis hoc tempore claruerunt. Euſebius Cæſareæ Palęſtinæ epiſc. diuinis ſcripturis ſtudioſiſſimus fuit. Zoſimus abbas, qui Mariam Ægyptiacam reperit: tamen quidam libri dicunt, quod fuerunt ambo tempore Valentiniani.

Helena regina mater Conſtantini, mulier ſancta, & admirandæ deuotionis & actiuitatis, crucem Chriſti reperit, lxxij collegia fundauit, totumque ſtatum eccleſiæ incomparabi-

Cometa apparuit ante mor tem Conſtantini. vnde dicit Macrobius, q mors Conſtantini denunciata eſt per ſtellã crinitã inuſitatæ magnitudinis, quã Gręci vocãt cometã. Sequũtur mala infinita, quæ diu durabant.

Imperatores.

li feruore glorificauit. Conſtantia filia Conſtantini Magni, virgo ſancta, cum multis alijs in ſancto propoſito Domino ſeruiuit. Hæc leproſa fuit, ſicut pater eius: ſed meritis beatæ Agnetis mundata fuit. Nicolaus epiſc. Mireæ ciuitatis, ſanctus per omnia & venerabilis habetur. Athanaſius epiſc. Alexandrinus, doctor glorioſus, & conſtantiſſimus confeſſor edidit ſymbolum, *Quicunq; vult*. Patricius epiſc. Ægyptiorum, qui oculum in perſecutione amiſit: Arius hæreticus peſſimus totus hypocrita, aſſerit trinitatẽ perſonarum: ſed vnitatem eſſentiæ negat. ſupra modũ iſta hæreſis afflixit eccleſiam. Sylueſter papa antequam alia cõcilia celebrarentur, cõuocauit cclxxij epiſcopos, & Caſtim, & alios hęreticos damnauit, & plura conſtituit decreta. De poſſeſſionibus eccleſiæ, quas prælati circa hæc tempora habere inceperunt, grandis altercatio ſæpe inter doctores fuit: quibuſdã dicentibus, q iu-

Anno mundi V^m DXIII. V^m DXXIII.

ſtum & vtile eſſet, vt eccleſia in temporalibus abundaret, & honorem terrenum haberet: alij econtra, quod nõ. nec mirum. quicquid enim eccleſia facit, vel dicit aut habet, ſignum eſt, cui contradicitur. Elegit diu in paupertate & penuria viuere, ſignũ eſt cui contradicitur. Suſcẽpit demum gratis oblata temporalia, ſignum eſt cui cõtradicitur. Sed ſi diligenter aduertimus, tunc aperte inuenimus, quod Dominus hoc prædixit & promiſit electis ſuis, ſcili-

Anno Chriſti CCCXIIII. CCCXXIIII.

cet quod eſſent recepturi agros cum perſecutionib. vt patet Matth. x. & dicente beato Petro, *Ecce duo gladij*. huic Dominus reſpondit, *Sufficit*. Vbi beatus Bernard. ſcribẽs ad Eugeniũ papã dicit, q vtrumq; gladiũ Chriſti ordinatione papa ſuſcepit, alioquin nõ dixiſſet, *Sufficit*, ſed, *Nimis eſt*. Gladium ſpiritualẽ per ſeipſum, ſecularẽ ſiue materialẽ per alios regit ſiue perſonas laicas. Sanctus autem Thom. talẽ format rationem ex dictamine iuris naturalis & diuini: ex quo tota chriſtiana vita ordinatur principaliter ad finẽ ſpiritualẽ, & nõ tẽporalẽ. Ideo ſummus põtifex, qui eſt vicarius Chriſti in terris, cui cõmiſſa eſt huiuſmodi ordinatio, debet habere plenã poteſtatẽ præcipiẽdi Chriſti fidelib. pro inconſecutione huius finis tanquam architector: quia ei, ad quẽ pertinet vltimi cura finis, ſubdi debẽt illi ad quos pertinet cura antecedentiũ finiũ, & eius imperio dirigi. qui debet enim vti armis, imperat fabro qualia debeat facere arma. & quia finis iſte eſt digniſſimus, ſcilicet conſecutio cœleſtis gloriæ, ideo ſacerdotiũ eccleſię eſt ſublimius cuicunq; poteſtati terrenę. quare eccleſia dicitur ſanctum regale ſacerdotium: cui oẽs reges chriſtiani populi oportet eſſe ſubiectos, ſicut ipſi Domino Ieſu Chriſto, a quo hoc regale ſacerdotiũ deriuatur. tanto ſiquidẽ eſt regimen ſublimius, quanto ad finẽ altiorẽ ordinatur. vnde patet, quod in lege Chriſti reges debent ſacerdotib. eſſe ſubiecti. Quare mirabiliter diuina prouidentia ſactũ eſt, vt in Romana vrbe, quã Deus prouiderat chriſtiani ſacerdotij principalẽ ſedẽ futurã, hic mos paulatim inoleſceret; vt ciuitatis rectores ſacerdotib. ſubderentur. Sed ſi chriſtiana religio principaliter eſſet inſtituta propter temporalia conquirenda, tunc reges eſſent præponendi ſacerdotib. ſicut olim fiebat in veteri lege, & in paganiſmo: vbi totus cultus diuinorũ tendebat ad illũ finẽ, vt temporalibus bonis ditarentur. hæc Thomas. Sancta Brigitta lib. iiij c. lxxvi ſcribit quod beata virgo Maria hæc verba ſibi dixerit in quadã reuelatione, Eccleſia Dei primis tẽporib. pau-*

Perſecutio xi eccleſiæ fit iuſſu Cõſtantij Ariani, in qua grãdi turbine fides ſubuerſa fuit, multi martyrio coronati, multi exilio damnati, & chriſtiani ſuper altaria mactabantur, ſicut prædixit ſanctus Antonius. Iſti tres fuerunt filij Conſtantini Magni: ſed nihil paternæ virtutis in eis fuit. qua propter tam ſtatus reipublicæ, quam eccleſiæ valde turbatus fuit. regnum enim diuiſerunt, & ciuilia bella geſſerunt, in quib. Conſtantinus & Conſtans perierunt, & ſic totum regnum Conſtantio peruenit: qui Ariana hæreſi deprauatus, catholicos perſequitur, & multa bella ſurgunt, ita vt nullam deinceps quietem haberet. tandem inopinatã morte præuentus, infeliciter obijt.

Cõſtãtin⁹ Cõſtãtius Conſtans an. xxiiij.

Hibernia conuertitur ad fidẽ per quandã ancillã captiuã.

Simon archiepiſc. Seleuciæ martyriſatur in Perſide. xvi^m martyrum, & alij infiniti paſſi ſunt.

Synodus I. Nicena vniuerſalis ccc xviij epiſcoporum.

Iſta ſacroſancta ſynodus prima de quatuor, quarum autoritas eſt ſicut iiij euangeliorũ, iuſſu Syluestri & Conſtantini congregata fuit in Nicæa ciuitate Bithyniæ: in qua fuerunt cccxviij epiſc. catholici viri ſanctiſſimi, miraculis glorioſi: qui omnes vnanimi conſenſu Arianum etiã ibidem potentem & contumacem damnauerunt: ſymbolum ediderunt, & fidem exponentes, plurima ſtatuerunt, vt patet xvi diſt. c. Sexta ſynodus. Donatiſtæ hæretici oriuntur in Africa: ſic dicti a quodam Donato. dicunt, eccleſiam tantummodo in Africa manſiſſe apud ſe: & rebaptizabant catholicos: diu durauit.

V^m DXXXIII. | V^m DXLIII.

Romanus. Marcus annis ii. menſ. viij. dieb. xx. | Romanus. Iulius annis xi. menſ. ii. dieb. viij.

CCCXXXIIII. | CCCXLIIII.

Iſte Marcus conſtituit, vt ſymbolũ publice in eccleſia cãtaretur &c. Item, quod epiſc. Hoſtieñ. papã cõſecraret, & pallio vteretur. Alexander epiſc. Alexãdrinus notabiliſſimus in concilio Niceno.

Iſte Iulius multas perſecutiones ſuſtinuit a Cõſtantio Ariano, & per x annos ſuſtinuit exiliũ. tandem mortuo Conſtantio ad ſedẽ ſuã redijt, & duas baſilicas extruxit. tandẽ beata morte potitus ſepelitur in cœmeterio Calopodij. Amos pater iiij^m monachorũ. Item alius Amon. ccl clerici cũ alijs monachis, & ſacratis virginib. ab Arianis interfecti ſunt. Pachonius vir clariſſimus pater innumerabilium monachorũ & monialium: qui indifferenter omnes recepit iuxta regulam ab angelo ſibi datam: in Ægypto fuit. Maximus epiſc. Treuerenſis magnus confeſſor.

per erat in temporalib. voluntarie. proceſſu vero temporis, vt amici Dei feruentiores & expeditiores eſſent ad prædicandũ verbũ Dei: & vt ſciretur, quod non diuitiæ malæ ſunt, ſed abuſus earum: ideo ſub Syluestro & alijs bona temporalia eccleſiæ data ſunt, quæ viri ſancti longo tẽpore ad neceſſitatẽ ſuã ſolã, & amicorũ Dei, & pauperũ ſuſtentationẽ diſpenſabant. ergo tales ſcitõ amicos Dei, qui contentantur de diſpoſitione Dei, & ipſe videt eos. Hæc illa. Dicunt quidam, quod nedum temporalem ſuſtentationẽ neceſſariũ fuit eccleſiaſticos habere, ſed etiã temporalẽ iuriſdictionẽ ad compeſcendã iniquã audaciã volentium bona eccleſiaſtica ſuis vſib. appropriare. nec decuit vt prælatus poteſtate ſpirituali præditus, poteſtatem, cui imperet, ab alio mendicet, ſed propriam eam poſſideat. Hęc omnia firmiſſime probantur ex legendis & dictis ſanctorũ patrum, qui temporalia dominia & poſſeſſiones terrenas latiſſimas iuſte habuerunt. Quis enim audeat dicere, quod tot ſancti pontifices viri vtique ſummæ perfectionis & literaturæ, miraculis glorioſi, qui omnia temporalia arbitrabantur vt ſtercora: quorum doctrina fulget eccleſia ſicut ſol & luna: quorum ſcripta ſuos lectores ſancti ſpiritus igne accendunt: quorum plures propriam vitam pro defen-

Perſecutio xij eccleſiæ fit iuſſu Iuliani peſſimi apoſtatæ, qui ſanguinē chriſtianorū idolis vouit: ſed nō impune: quia diuinitus occiſus fuit per Mercuriū ſanctū martyrē, iubente beata virgine. Eunomius hæreticus corpore & anima leproſus: a quo Eunomiana hæreſis, dicit, Chriſtū non natura, ſed gratia ſimilē Patri. Macedonius hæreticus negauit, ſpiritū ſanctum æqualē patri & filio. hęreſis magna. Flauianus & Deodatus. Hi choros pſallentiū in duas partes diuiſerunt, & vigilias ad ſepulchra martyrum inſtituerunt.

Lana de cœlo pluit. Grando maxima interfecit homines & iumēta apud Cōſtantinopolim.

Paulinus epiſc. Treuerenſ. Hilarion & Donatus mart.

Imperatores.

Iulianus anno i. mēſ. viij.	Iouinianus mēſ. viij.	Valentinianus annis xi.

Paulus Simplex diſcip. Antonij, qui merito obedientię cito ad perfectionem venit. Iſte Iulianus primo chriſtianus, demū monachus, tunc magus: deinde apoſtata: tandem Cæſar, & dolo Auguſtus fuit: totaliter fidem nitebatur deſtruere.

Iſte Iouinianus catholicus & bonus fuit: ſed parum regnauit.

Iſte Valētinianus deuotus totaliter fuit, & in fide ſtabilis, diuina ordinatione ad imperiū peruenit. quia enim ſub Iuliano maluit tribunatum amittere, & exilium perpeti, quā fidem abnegare: ideo, retribuente Chriſto, meruit ad imperium ſublimari: ſemper victorioſus fuit: Saxones & Burgundiones vicit.

Victorinus. Macarij duo. Donatus grammaticus magiſter Hieronymi. Iuliana martyr. Iohannes & Paulus martyres.

Anno mundi V^m DLIII.

Papa. Liberius annis xvi. menſ. vij. dieb. iij. Romanus.

Schiſma ſecundū eccleſiæ inter Liberium & Felicem, euenit propter Arianos, quibus fauebat Liberius: & ideo tanquam hæreticus a catholicis deiectus fuit, & Felix in papam aſſumptus.

Anno Chriſti CCCLIIII.

Iſte Liberius primo catholicus, feruide contra Arianos proceſſit. ob hoc Conſtantius Arianus eū in exiliū miſit, & clerus de conſenſu eiuſdem Liberij Felicem presbyterū in papā ordinauit: qui amplius Arianos expugnauit in tantum, vt Ariani ipſi Conſtantium rogarent, vt Liberius reſtitueretur tanquā eis magis fauorabilis: & ſic Liberius reuocatus fuit, & Felix deiectus. ſed quia Liberius Arianis fauebat, idem Felix cum catholicis eum admonitum, & contumacem tanquam hæreticum de eccleſia eiecerunt. & tunc ſchiſma factū fuit & perſecutio magna fidelium. Et nota, quod primum Romana eccleſia circa hæc tempora infamē papā habuit: quia oēs anteceſſores Liberij fuerunt ſancti & exemplares, vt ſupra patet, per an. eccl. &c.

Iuſtina imperatrix Ariana ſecrete, tēpore viri ſui: ſed impia vxor pijſſimi Valentiniani impatoris, multum poſt perſequitur catholicos, & præcipue Ambroſium.

Didymus cæcus ab infantia, diuinitus factus eſt doctor magnus, & epiſcopus Alexandrinus.

Greg. Nazanzenus doctor egregius in oppido Nazanzeno epiſc. vel Cōſtātinop. Gordianus, & Epimachus, & alij multi mart. Rufinus presb. multa ſcripſit, & hiſt. eccleſ. trāſtulit. Baſilius Magnus cōfeſ. & epiſc. Cæſarieſ. claruit. Quiriacus epiſc. & mart. Gallican⁹ mart.

* ſione libertatis eccleſiaſticæ tradiderunt, martyrio coronati? quis, inquam, audeat dicere, tales ac tantos ram multos, ſic deliraſſe, vt huiuſmodi temporalia cōtra iuſtitiam ac Dei voluntatem detinuiſſent. an non potius vſque hodie contradictores eorum formidabili vidimus morte conſumptos? iuxta quod imprecatus fuit eis Conſtantius, quando paginam imperialis teſtamenti proprijs manibus ſuper venerandum corpus beati Petri poſuit, diſt. xcvi. Conſtantius. Quis vnquam temerator, niſi pœnituiſſet, hanc maledictionem eua-*

Hieronymus presb. & cardinalis incepit clareſcere in eccleſia Dei, de Dalmatia oriundus, ſemper ſanctiſſimæ vitæ fuit: hæreticorũ malleus, ac totius chriſtianæ veritatis ſolidiſſimum fundamentum: doctor principalis non ſolum Latinis atq; Græcis, verum etiam Hebraicis literis eruditus fuit. Priamus quidam nobilis de ſemine Troianorum, qui in Lombardiæ partibus venerat, rebellauit contra imperium: ſed mox interfectus ab exercitu Romanorum fuit. ſed filij eius fugientes, regnum Franciæ inchoarũt, inuitis Romanis: & Coloniam extruxerunt, & ibidẽ vt coloni habitare ceperunt. Marcomirus filius prædicti Priami fuit dux eorum: ſed Pharamundus filius eius fuit primus rex Franciæ. Colonia autẽ ante hæc tempora dicebatur Agrippina.

Valẽs cum Gratiano & Valẽtiniano an. iiii.

Burgundi fiunt chriſtiani.

Iſte Valens frater fuit Valentiniani, & cum eo diu regnauit: ſed timore eius cõceptam truſam exercere nequaquã auſus fuit. ſed eo mortuo cum ſolus regnaret, catholicos perſequitur, & monachos ad militandum reuocauit. tandem poſt multa infortunia impia morte perijt, tamen cum aliqua pœnitentia.

Synodus iij Conſtantinopolitana vniuerſalis c l epiſcop. cõtra Macedonium hæreticum.

Gratianus cum Valentiniano annis vi.

Iſte Gratianus vidẽs rempublicam pene iam deſolatã, Theodoſiũ Cæſarem fecit, qui vbique victor exiſtens multa reſtituit. tandẽ per Maximũ tyrannũ dolo occiditur: & ille nõ longe poſt iuſte a Theodoſio morte punitus.

Vm DLXIII. Vm DLXXIII.

Felix ſecũdus, mart. an. i. mẽſ. i. dieb. ij. Romanus.

Damaſus annis xviij. menſ. ij. dieb. x. Hiſpanus.

CCCLXIIII. CCCLXXIIII.

Iſte Felix vir ſanctus Conſtantiũ Auguſtũ hęreticũ declarans, de papatu deijcitur: & tandem capitis abſciſſione martyr Chriſti conſecratur.

Iſte Damaſus glorioſus cõfeſſor, multa laude digna patrauit, adiutus floridiſſimorũ ſtudiis, quorum grandis numerus tẽpore ſuo claruit: choros cantantiũ ordinauit in eccleſia: *Gloria patri* &c. poſt ſingulos pſalmos dicere iuſſit, rogatu beati Hieronymi. In verſibus dictandis excellentiſſimus fuit, plurimaque ſcripta reliquit, & pręcipue hiſtoriam paparũ & martyrum. Concilium etiam ij vniuerſale. i. Conſtantinopolitanũ contra Macedonium celebrare fecit. eius feſtum agitur xi Decemb.

Tempore iſtius Damaſi papę vaſtas illas Ægyptias ſolitudines, hactenuſque diffuſas, quas ꝓpter ſitim & ſterilitatẽ, periculoſiſſimamq; ſerpentum abundantiã cõuerſatio humana non nouerat, habitatio monachõrũ cõpleuit, ſcilicet Arſiſius, Perichi*, Pemenes, Paſtor, Zoſimas, Marina, Euphroſyna, Ioſeph, Syrus, Agathon, Achilis, Gelaſius, Arſenius, Lucius, & alij innumerabiles, quorum eſt digna memoria. Ambroſius Romanus doctor principalis mittitur a Valentiniano ad Mediolanum, & ſtatim in epiſcopum diuinitus eligitur, vt ipſe teſtatur in libro de officiis, Rapimur de tribunalibus ad infulas, cogimur ſimul diſcere & docere.

Galerius vir ſanctus & miræ patientiæ Romæ claruit. Martinus epiſc. Turonenſ. claruit in Gallia, vir admirandæ ſanctitatis, de Pannonia oriundus, extitit.

Iohannes eremita ſanctiſſimus, qui Theodoſio triumphum prædixit.

*ſit. reuera poſſumus adducere illud Gamalielis Actuum v, *Si a Deo eſt, non poteritis diſſoluere*, &c. Tanta ſiquidẽ per huius mundi potentes pariter & ſapientes facta legimus con-*

Auguſtinus Carthaginenſ. de Africa rhetor maximus,& in omni philoſophia ac poetria incomparabilis. inſuper omne ſcibile, quod vnquam philoſophi reperire potuerunt, in iuuentute ſine magna difficultate adeptus. circa hæc tempora ad Mediolanum mittitur, vbi ſtatim a beato Ambroſio conuertitur, & in Chriſti nomine, poſtpoſita Manichæorum hæreſi, baptiſatur. Hic creuit in doctorem eccleſiæ præcipuum,& hæreticorum malleũ valentiſſimum: non longe poſt in epiſcopum Hipponenſem ſublimatus totam eccleſiam ſuarum fonte doctrinarum per annos liij abundantiſſime irrigauit.

Imperatores. Cathol. Theodoſius a. xi.

Iſte Theodoſius immenſæ religioſitatis extitit: epiſc. & eccleſiæ fideliſſimus. ideo in omnibus adiutus eſt a Domino miraculis etiam apertis: hoſtes ſuperans, ſibi & omnib. principib. oſtendit, quantum valeat ad victoriam obtinẽdam oratio deuota cum lacrymis: ab innumeris barbaris circumdatus Chriſtum ſuppliciter inuocans, glorioſus victor non ſuis manib. ſed diuinis triumphauit auxiliis. nam tela, quæ hoſtes contra eũ miſerant, retrorſum acta, in ipſos atrociter reuertebantur. quod videntes barbari pauore nimio proſtrati, continuo ſeſe chriſtianiſſimo principi ſubdidere. vnde & poeta Claudianus, licet paganus hoc idem teſtatur, dicẽs: *O nimium dilecte Deo tibi militat æther: & coniurati veniunt ad claſſica venti.* Quã humiliter ſe habuit in correctione Ambroſij, patet in legenda eiuſdem. Vide Auguſt. lib. vlt. de ci. Dei. & quomodo idola ſubuerti cum templis iuſſit, & quomodo Iohannem eremitam conſuluit &c. & quomodo flagrabat magis benefaciendi caritate, quam dominãdi cupiditate. Moritur tandem bene diſpoſita republica, quam deſolatam inuenit. primo ſtabularius fuit: ſed propter virtutes promotus eſt.

Anno mundi V^M DLXXXIII.

Papa, Sericius annis xv. menſ. xi. dieb. xv. Romanus.

Anno Chriſti CCCLXXXIIII.

Iſte Sericius ſtatuit, vt de ipſa ſecta Manichæorum nullus reciperetur, niſi cum tali pacto, quod in monaſteriũ retruderetur, ibiq; pœnitentiã ageret cunctis diebus, & in fine vitæ tantummodo viaticũ ſumeret. omnes etiam illius ſectæ quos reperit, exilio damnauit.

Priſcillianus epiſc. Hiſpaniæ cadit in hęreſim peſſimã. inde hæreſis Priſcilliana.

Haitanarius rex Gothorum perſequitur chriſtianos in terra ſua, vbi multi mart. coronati. Firminius epiſc. Ambianenſ. Honoratus & Sabinus ibidem, omnes ſancti confeſſores. Placilla vxor Theodoſij de pauperib. maximam curam habuit, quib. ſuis manibus officioſiſſime ſeruiuit.

Marcellus epiſcopus Appaniæ, martyr.

Paula vidua ſanctiſſima, & filia eius Euſtochiũ virgo claruerunt: quarum beatus Hieronymus ſepius meminit: vitamq; Paulæ dignis laudibus conſcripſit.

Theophilus epiſc. Alexãdriæ.

Seruarius Tungrorum epiſcopus, qui dicitur fuiſſe cognatus Chriſti, floret.

Seuerinus epiſc. Colonienſ. magnæ auctoritatis, & ſanctitatis fuit.

* tra patrimonium eccleſiæ pene in omnib. finib. totius chriſtianitatis, vt nequaquam credibile ſit, q humano modo potuiſſet inſultus huiuſmodi toleraſſe: ſiue aliquid recuperaſſe poſt tam crebras deſperataſq; ſpoliationes. ſed quia de cœlo dimicatũ eſt contra eos, ideo vt fumus perierunt vniuerſi hoſtes eccleſiæ vſq; in præſens. vbi Conſtantię Arrianus, Iulianus apoſtata, Valẽs, Haitanarius, Alaricus, Genſericus, Honoricus, Attila, Seuo, Totila, Theodericus, Conſtantius iij & v, Leo iij & iiij, Henricus iij & iiij, Fredericus primus & ſecundus, Ottho iiij, & Lodouicus iiij, & cæteri præſumptores cum ſuis complicibus, qui quaſi bo-*

Roma capitur a Gothis,& incenditur, & fit illa famoſa altercatio inter paganos & fideles: quia pagani cum magna blaſphemia nitebantur fidē extinguere, & culturam Deorum reaſſumere, ſed non præualuerunt: quia Alaricus rex Gothorum met Chriſtianus fuit, & pepercit omnibus confugientibus ad ſacra: & ſic confuſa fuit impietas paganorum, eoq; non potuerunt probare diſfortuniū eueniſſe, ex eo quod Roma abieciſſet idololatriā, & fidē recepiſſet. De hoc Auguſtinus in libro de ciuitate Dei, & Oroſius abundanter tractant.

Claudius poeta Romæ. Patricius magnus pater Hybernorū apoſtolus, circa hæc tempora in Hybernia veneratur: cum ſuis ſororibus angeli ſæpe colloquio fruitur.

Arcadius cū Honorio an. xiij

Iſte Arcadius puer adhuc, quādo pater eius defunctus fuerat: & quidem ſatis bonus: ſed plures aduerſitates cum fratre ſuo Honorio perpeſſus eſt, quia multa pericula & tyranni de gentib. barbaricis, Scythis, Gothis, Wandalis & Hunnis ſurrexerunt, qui multas prouincias depopulati ſunt. & niſi Chriſti gratia ſingulatiter Chriſti fidelibus principibus ſuccurriſſet, totaliter periſſent.

Macezel comes Arcadij meritis ſanctorū, quos ſecū duxit, exemplo Theodoſij cum v^m perterruit hoſtium lxx milia, ſancto etiam Ambroſio ſibi in viſione apparente &c. ſed poſt elatus, ſanctos viros cepit perſequi, & eccleſiam temerare auſus eſt: & ſtatim occiditur, probauitque in ſe vno, ad vtrumq; ſemper diuinum vigilare iudiciū, quando & cum ſuperauit, adiutus: & cum contempſit, occiſus eſt. De hoc ſunt infinita exempla etiam hodie.

Sanctus Heraclides, qui ſcripſit vitas patrum ad Lauſum epiſcopum.

Prudentius poeta chriſtianus.

V^m DXCIII.

Romanus — Anaſtaſi^9 I. an. iij. dieb. xxvi.

CCCXCIIII.

Iſte Anaſtaſius ſtatuit, quod cum ſanctum euangelium legeretur, omnes ſtare deberent: & qui caret aliquo membro, non deberet fieri clericus. Hic fecit fieri vnā baſilicam prope ſcholam Mamertini. Pelagius hæreticus, & Sceleſtinus, & Iulianus epiſcopus, a quib. peſſima hæreſis Pelagiana, dicit, hominem ſine gratia poſſe mereri: & baptiſmum, & orationes eccleſiæ irritas eſſe &c. Auguſtinus multum contra eum laborauit.

* ra vna eccleſiam priuare nitebantur, aut ſuffocare, nunquid præualuerunt? Ecce hodie floret cultus Dei cum gloria, & illi, ſi pœnitentiā nō egerunt, apud inferos contremiſcunt. Sed nunquid humana virtute id actum credimus? Minime. Igitur *ſi Deus pro nobis, quis cōtra nos?* Ecce regnat fides ſancta videntibus, & inuidentibus inimicis: dentib. ſuis frementibus, & tabeſcentibus, nil contra manū Omnipotentis valentibus, iuxta prophetiam Pſalmiſtę, dicentis, *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tu. ſcab. ped. tuorū.* & iterum, *Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea. etenim*, &c. Et quia grandia mala contigerunt aliquādo propter huiuſmodi diſputationes, ſuggerentib. quibuſdā impiis in aures principum, quod Eccleſiaſtici terrena dominia licite non poſſiderēt: ideo apoſtolica ſedes inhibuit, ne amodo fiant, neque vlli liceat deinceps in dubium reuocare, quod tantis ſanctiſſimorum virorū doctrinis & exemplis conſtat roboratum. Aduertāt ſenſati principes, quod eis vtile ſit & ſalubre, poſt tot annorū curricula, ac varios rerum euentus, vbi nullus vnquam proſperatus eſt: neq; ſibi promittāt inconſulte poſſe immutare quod ſpiritu ſancto durante ſtatutum eſt, ac tot patronos & cœlorum inſpectores præſidentes iam habet.

Chronica ſancti Hieronymi finit hic circa annos Domini ccclxxx.

Conſtantinus comes Honorij, mirabili felicitate in breui multos tyrannos, & barbaros proſtrauit, Chriſti adiutorio ſuffultus. Et nota, quod ſicut (dicit beatus Hieronymus) Romani in principio erant fortiſſimi, ſic in fine debiliſſimi. nam ad propulſandum hoſtes neceſſe eſt quotidie barbaros conuocare.

Iſte Honorius clementiſſimus fuit. cumq; dicerent ei, cur rebelles non occideret, ait, *Vtinam eſſet mihi poßibile ad vitam mortuos reuocare.* & ob piam fidem, quam in Chriſto habuit, multos tyrannos obtinuit ſine ſanguinis effuſione, & periculoſa illa tempora paulatim ſub eo quieuerunt. Et hic finitur hiſtoria Pauli Oroſij presbyteri, qui hoc tempore claruit.

Reliquiæ ſancti Stephani protomartyris hoc tempore inueniuntur in Hieruſalem.

Imperatores. Honorius filius Theodoſij cum Theodoſio minore annis xv.

Maximus epiſcopus Nolanus, prophetiæ ſpiritu claruit.

Oſſa Samuelis prophetæ tranſlata ſunt Conſtantinop. ab Arcadio. Donatus epiſcopus.

Ticonius Afer multa ſcripta reliquit.			Epiphanius epiſc.	Tholomacius mar.
Sulpicius Seuerus.	Oroſius.	Siſinius.	Martyrius.	Alexander.
Dorotheus.	Melania.	Diocles.	Ancilla.	Nathanael.
Iſidorus primus.	Sulta.	Ammon.	Pachonius.	Alexandria.

Iohannes Chryſoſtomus exilio damnatus, ab Eudocia regina vxore Arcadij, ibiq; moritur ardore ſolis. & Arcadius excommunicatur ab Innocentio, eo quod conſenſit.

Anno mundi V^m DCIII. V^m DCXIII.

Papa, Innocentius primus Albanenſis. an. xv. menſ. ij. dieb. xx. — Soſimus annis iij. menſ. viij. Græcus. dieb. ix.

Anno Chriſti CCCCIIII. CCCCXIIII.

Iſte Innocentius ſtatuit, quod non ſolum presbyteri, ſed omnes chriſtiani deberent vngi oleo infirmorũ, & ſabbatho ieiunium celebrari, & ad miſſam oſculũ pacis dari, pluresq; regulas Dei eccleſiæ & monaſterijs & Iudæis & paganis tradidit, vt patet xxviij q. i. nunquid &c. Hic damnauit ad inſtantiam concilij Africani hæreſim Pelagianam cum ſuis hæreſiarchis. vide xxiiij q. i. de hac materia. In quanta reuerẽtia olim ſancti doctores, patres, & principes, & concilia habuerunt apoſtolicam ſedem, vt nihil auderent ſine conſenſu domini papæ diffinire, de hac materia ſunt plures epiſtolæ ſancti Auguſtini, & aliorum ſcripta.

Iſte Soſimus ſtatuit, ne clerici tabernas teneant, aut vina vendãt: & vt cereus benedicatur in ſabbatho ſancto: & quod ſeruus non fiat clericus, niſi prius liberatus ſit a domino ſuo. Ipſe miſit legatos ad concilium Carthaginenſe pro roboratione eiuſdem.

Talmud Iudæorum quod ſonat apud eos doctrina, cõponitur circa hæc tempora, anno Domini cccc a duob. ſummis Rabbi, ſcilicet Rabbina & Rabbaſſe: liber vtiq; grãdis, & maior x Bibliis. in eo ſunt inexecrabilia mendacia, turpia, fatua, abominabilia cõtra legem Dei, legem naturæ, & legem ſcriptam. videntes namq; Iudęi legem ſuã quotidie deficere, fidem chriſtianam proficere in toto orbe, etiã cum gloria temporaliũ, hos duos deceptores inſtigarunt, quatenus hunc librum componerent, & tanquam Moiſis ſcriptis firmã adhiberent fidem, prohiberentq; ſub pœna mortis, ne quis aliquid negaret de his quę in eo cõtinentur. factum eſt ita ad ſuam infelicem excæcationem, & ſuorum perpetuam damnationem. ne autem ſimplices haberent occaſionẽ recedendi a tanta falſitate, iniunxerunt eis, vt interrogari de difficilibus, reſpondeãt, Nos hæc nõ intelligimus, ſed Rabbi noſtri poterũt reſpon-

Genſericus rex Wandalorum infinita mala fecit per longum tempus in diuerſis mundi partibus, tyrannus peſſimus, & Arrianus: præcipue religioni chriſtianæ, & nobilitati infeſtus fuit. Romam cepit, Africam deſtruxit: ſub quo Auguſtinus moritur, anno Domini ccccxl.

Attila rex Hunnorum Flagellum Dei, tyrannus atrociſſimus, longo tempore perſequitur humanum genus: tandem cõfoſſus moritur peſſime more tyrannorum. alibi dicitur, quod proprio ſanguine ſuffocatus fuit. Iohannes Caſſianus eremita, eiectus a Chryſoſtomo de Conſtantinopoli venit Marſiliam, collationes patrum ſcripſit & alia. & fuerunt infiniti ſancti eremitæ & monachi. Amanus epiſc. Aureliacenſ. ciuitatem ſuam liberauit ſuis meritis ab Hunnis.

Timotheus hæreticus, dicit, Chriſtum verum Deum & hominem quidem eſſe: ſed addit falſum dicendo, diuinam naturam conuerſam eſſe in humanam.

Theodoſi⁹ ſecũdus fil. Arcadij, an. xxvij. cũ Valentiniano.

Palladius epiſcopus mittitur ad Scotos.

Hic Theodoſius totus catholicus fuit, & deuotus princeps: nec tamen valuit prohibere barbaros, quin multas prouincias vaſtarent, permittente Deo. grandis namq; exercitus Gothorũ totum Romanum imperium in partibus Occidentis vaſtauit: ſed in Oriente tranquilla pax fuit & ſanctitas.

Concilium Carthaginenſ. fuit ccxviij patrum contra Pelagium hæreticũ: in quo ſanctus Auguſtinus ſolennis triumphator cõtra hæreticos apparuit, cunctos vincendo.

Saxones hoc tempore Angliam intrare ceperunt, & paulatim creſcentes, tandẽ totum regnum, & diadema obtinuerunt.

V^m DCXXIII.

Bonifacius primus an. viij. dieb. viij. Romanus.

Cęleſtinus primus annis viij. dieb. ix. Romanus.

CCCCXXIIII.

Iſte Bonifacius ſtatuit, ne mulier tãgeret pallam altaris, aut lauaret. ipſe habuit ſchiſma cum Eulalio presbytero, qui ſecũ electus fuit: & præualuit: quia maior & ſanior pars ſecũ erat, & imperator etiã cũ vxore ſua ei magis fauebat.

Iſte Cęleſtinus inſtituit dici pſalmos ante miſſam. & ex hoc exordium ſumpſit vſus, quem poſt & eccleſia ſeruauit de introitu, & graduali, & tractu. tempore eius celebrata eſt ſancta ſynodus Epheſina contra hæreſim Neſtorij epiſcopi Conſtantinopolitani, qui negabat beatam Mariam veram eſſe matrem filij Dei.

Schiſma quartum, quod fuit inter Bonifacium & Eulalium. cauſa fuit diſcordia eligentium. & obtinuit Bonifacius, quia maior & ſanior pars erat ſecum.

Prædeſtinatorũ ſerpit hæreſis, quæ dicit, nil prodeſſe ad vitã, quod ſancti virtuoſe agunt.

Hieronymus obijt, miraculis inauditis clarus. Euſebius diſcipulus Hieronymi claret poſt eum. Neſtorius epiſcopus Conſtantinopolitanus dicit, Chriſtum purum hominem, non Deum. hæreſis magna.

Lupus Trecaſſinus epiſcopus floruit, qui Attilam mirabiliter a præda compeſcuit.

Cyrillus Alexandrinus epiſcopus fuit in concilio Epheſino.

*dere vobis. ſic traditi ſunt in reprobum ſenſum, vt plus his nugis credant, quam Moyſi aut Chriſto. verumtamen plures in diuerſis mundi partibus cõuerſi crebro, leguntur: aliqui pro fide magna fecerunt, & vtiliſſima ſcripta reliquerunt.

Tota Gallia, etiam Africa, Hiſpania &c. interijt permiſſione diuina ab incurſu barbarorum quingentorum milium: & omnes pene ciuitates in terram proſtratæ fuerunt, exceptis paucis, quæ ſanctos epiſcopos habuerunt: ob quod diuinitus protectæ ſunt. & fuerunt tempora horrenda. Ciuitas Metenſis muros habuit inſuperabiles: ſed corruerũt propter peccata ciuium: & ſic exuſta fuit. Eccleſia Dei iſto tempore valde tribulatur, & præcipue in Africa. nam Auguſtino mortuo totus clerus aut martyriſatur, aut expellitur a ſedibus ſuis in exilium: nec fuit ſimilis perſecutio ibi vſque tunc propter Genſericum regem Wandalorum, & Honoricum filium eius, qui fuerunt Arriani, & eccleſias clauſerunt. tandem etiam ipſi male perierunt more ſolito. Hilarius epiſcopus Arelatenſ. claret in Gallia.

Merlinus de Incubo genitus claret in Britannia ſpiritu prophetiæ: cuius inſtinctu Vortigonus rex Britonum valde dilatauit fidem Chriſti. huic ſucceſſit Vter Pandagorum frater eius, qui fuit pater Arcturi, de quo prophetauit idem Vter. i. caput Draconis. quia per draconem in ſtella prænunciatus eſt.

Imperatores.

Synodus 311. Epheſina vniuerſalis cc Patrum contra Neſtoriũ hæreticum.

Patricius filius ſororis ſancti Martini mittitur in Hiberniam a Celeſtino papa vir mirabilium operum. vixit annis cxx.

Iudæi plures ſubmerguntur in mari, decepti per diabolum, qui eis apparuit in ſpecie Moyſis, quaſi vellet eos introducere in terrã promiſſionis: quidam vero euadentes fidem Chriſti receperunt.

Paulinus epiſc. Nolanus vir ſanctus, de quo Gregorius loquitur in Dialogo ſuo.

Anno mundi V^m DCXXXIII.

Papa. Xyſt^9 iii. an. viij. dieb. ix. Romanus.

Anno Chriſti CCCCXXXIIII.

Iſte Xyſtus vir ſanctus erat, totus humilis & miſericors, eccleſiam ſanctæ Mariæ maiorẽ ædificauit. habuit quendam æmulum nomine Baſſum, qui eum diffamauit: de quo cum ſe concilio purgaſſet, ſtatim poſt Baſſus moritur: quem tamen propriis manibus ſepeliuit.

Germanus epiſcopus Antiſiodorenſis tres mortuos ſuſcitauit, & etiam aſinum ſuum defunctum. omniũ pedes lauit ſine exceptione.

Eucherius Lugdunenſ. epiſcopus & doctor.

Seuerus Treuerenſ. epiſcop. ſanctus.

Mamertinus abbas in monaſterio ſancti Germani, & Allodius fuit ante eum.

Septem dormientes euigilãt, quos Decius ante cc annos in ſpelunca recluſit.

Petronius epiſcopus Bononienſ. fecit vitas Patrum, vir ſanctæ vitæ ab infantia.

Marianus monachus, & plures alij ſancti & docti viri floruerunt.

Eutropius presbyter ſcripſit plura.

Victorinus Maſſilienſ.

Maruchas epiſc. filium regis Perſarũ a dæmone liberauit, & multum ibi fides creuit.

Terræmotus maximus apud Conſtantinopolim per quatuor mẽſes. & infans dixit vt cãtarent *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus & immortalis miſerere nobis*: & ſic ceſſauit. hoc poſtea in Chalcedonenſi ſynodo confirmatum eſt.

Feſtum ſancti Petri ad vincula inſtituitur, & ſtupenda miracula per eius catenam fiunt.

Cœlum ab Aquilone efficitur quaſi igneum: & fulgurantes haſtæ apparent.

Terræmotus continui, & ſigna plura fuerunt.

Codex editur, qui & liber Theodoſian⁹ appellatur: qui omnium principum legitimorum habet fines.

Luna obfuſcatur.

Cometa apparet.

& poſt pauca, apud Toloſam Galliæ riuus ſanguinis longiſſimus fluxit tota die.

Beatiſſimus Iohannes Baptiſta caput ſuum reuelat duobus monachis, qui Hieruſalem venerant. Gothi autem, quia eundem patronum ſibi elegerant, inuicti permanſerunt diu. Vndecim milium virginum cohors apud Coloniam Agrippinam martyriſatur ab Hunnis: & Colonia ſtatim poſt etiam deſtruitur.

Martianus cũ Valentiniano, annis vij.

Iſte Martianus catholicus fuit, & cum Valentiniano imperauit: ſed poſt apud Conſtantinopolim interemptus fuit conſpiratione ſuorum. Hic in ſomnis vidit arcum Attilæ confractum, ex hoc ipſum intelligens mortuum: & ſic factum eſt.

Ælius patricius contra Attilam pugnat, fugans eum: & cæſa ſunt ibi, ſcilicet in territorio Aurelianẽſ. clxxx^m pugnatorum.

Synodus IIII Chalcedonenſ. vniuerſalis dcxxx patrum cõtra Eutychem hæreticum, qui fuit abbas Conſtantinopolitanus. Hic dixit, vnam naturã eſſe verbi Dei, & carnis. & Dioſcorus olim epiſcopus Alexandrinus defenſor illius fuit.

V^M DCXLIII. | V^M DCLIII.

Leo primus annis xxi. menſ. i. dieb. xxviij

Tuſcus.

CCCCXLIIII. | CCCCLIIII.

Iſte Leo ſanctiſſimus longo tempore cum multiplici fructu præfuit eccleſiæ tunc infinitis periculis laboranti propter tyrãnides principum, & hæreſes varias falſorũ doctorũ. Plures ſermones & epiſtolas ſcripſit ita egregie, vt inter omnes doctores florẽ dictaminis reportaſſe dicatur: & quæcunq; dixerit, ſic ſunt approbata, vt nulli fas ſit in minimo ab illis diſſentire. ipſe ſuis meritis Attilã a Roma & Italia auertit manũ ſibi amputauit propter quandam tentationem: ſed beata virgo ipſam reſtituit. In canone addidit, *Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.* Synodum Chalcedonenſ. iuſſit celebrari, mediante Martiano imperatore. tandẽ plures agones beata morte patitur, ſepultus apud ſanctum Petrum. Feſtum eius agitur in vigilia apoſtolorum Petri & Pauli: quidam dicunt xi Aprilis.

Genoueua virgo claret Pariſijs: quę fuit velata a ſancto Germano.

Walleranus epiſc. ſanctus.

Marinus epiſcopus Epheſiorum.

Iuuenalis epiſc. Hieroſolymitanus.

Anatolius Conſtãtinopolitanus epiſcopus.

Hi duo fuerunt in concilio Chalcedonenſi principales.

Tempore huius pontificis myſterium beatiſſimæ trinitatis euidenti miraculo in partib. Galliæ declaratur. cũ enim quidã epiſc. celebraret, vidit ſuper altare tres guttas clariſſimas æqualis magnitudinis cadere: quæ ſimul defluentes, & in vnum cõiunctę, gemmã pulcherrimam effecerunt: quam cum epiſc. in medio crucis aureæ poſuiſſet, omnes aliæ ceciderũt.

Nicaſius Remenſ. epiſc. martyrio coronatur cum Eutropia ſorore ſua: ab Hunnis truncatus ait, *Domine viuifica me ſecundum verbum tuum.*

Arcturus rex Britanniæ nominatiſſimus in victorijs, ccccclx viros gladio ſuo interfecit. eccleſiæ Dei ſubuenit, & fidē valde ampliauit, omneſq; terras Franciæ, Daciæ, Noruegiæ, &c. ſibi ſeruire coegit. perditur tandem, nec vſq; hodie ſcitur vbi manſerit. Ethicius ſenator in Burgundia tempore famis iiij^{m} pauperum ſuſtentauit, & cœleſtis promiſſionis vocem audire promeruit. Anglia in flore tēpore Arcturi: cui terdena regna ſeruierunt, ſed tempore paruo. Meretrix quædam peperit infantes vij vno partu, & in piſcinam proiecit: & vnus factus eſt rex Longobardorum. Eliſæi prophetæ oſſa transferuntur de Samaria in Alexandriam.

Perpetuus epiſc. Turonum.

Imperatores. Leo primus, annis xvij.

Iſte Leo (ſecūdū quoſdā) fuit verus catholicus: ſecundū alios autem, dicitur, quod nimis imprudenter imagines ſanctorū iuſſit comburi: propter quod a papa excōmunicatus fuit. videtur tamē, quod hoc nō Leo primus, ſed Leo iij fecerit, tēpore Gregorij iij, quia tunc fuerūt tempora turbulenta & inquieta.

Zeno annis xij.

Iſte Zeno fuit Arianus, & totaliter crudelis cōtra catholicos: fœdus inijt cū Gothis: & filiū Leonis interficere volens, alter ſimilis ei offertur. Ipſe Theodericū puerū, poſtea regē Gothorum a patre ſuo in obſidē accepit. Venetiarū ciuitas inclyta cōditur, aut potius ampliatur circa hęc tēpora, anno Domini ccccl: nō a paſtorib. ſicut Roma, ſed a potentiorib. & ditiorib. prouinciarū aduenis illic propter perſecutionem Attilæ confugientibus. mirum eſt, & ſummo laudis extollendū præconio, potuiſſe a tot tamque diuerſis vrbium & oppidorum populis conditam ciuitatem per annos mille cum tali incremento ac gloriæ ſplendore, vnanimique ſagacitate conſeruari.

Anno mundi V^{M} DCLXIII.

Papæ. Hilarius i. annis vi. menſ. iij. dieb. vi. Sardus.

Simplicius annis xv. menſ. ij. dieb. vij. Tiburtinus.

Anno Chriſti CCCCLXIIII.

Iſte Hilarius dedicauit eccleſiam beati Stephani iuxta baſilicam beati Laurentij. Hic cōſtituit, vt nullus pontifex ſibi ſucceſſorē conſtituat, vt habetur viij q. i. plerique. Sepelitur in monaſterio ſancti Laurentij, quod ipſe conſtruxit. ſub ipſo Dionyſius abbas Romanus cyclum paſchalem perpetuū adinuenit: qui vocatur tabula Dionyſij, continens annos dxxxij.

Marci euangeliſtæ corpus transfertur ad Venetias de Alexandria.

Litanię maiores inſtituuntur a Mamerto epiſc. Viennenſi.

Remigius Remenſis epiſcopus, qui poſt Clodouæum regem Franciæ conuertit.

Proſper epiſc. vir clarus ſcientia & ſanctitate vitę, de Aquitaniæ terra.

Theodorus epiſc. Syriæ ſcripſit Chronica, & plura alia.

Cyprianus Amſilienſis epiſcopus, vir ſupra modū miſericors, totum, quod habuit, fratribus in neceſſitate dedit.

Hæreſis Acephalorum fuit, quæ impugnauit concilium Chalcedonenſe.

Iſte Simplicius diuiſit vrbem in quinq; regiones, & plures eccleſias dedicauit. Hic cōſtituit, vt clericus inueſtituram nō recipiat a laico: quod fuit poſt per alios magis roboratum, vt patet xvi q. vi. per totum. Sepelitur in Vaticano.

Fulgentius epiſc. Ruſpenſis claret, luculētiſſimus doctor, ſcientia & fide plenus, natione Afer.

Achatius epiſc. Conſtantinopolitanus in hæreſim cecidit, & damnatus, & famoſus hæreticus fuit.

Bonifacius martyr, & alij multi martyres.

Diſputatio illa famoſa facta eſt apud Carthaginem cõtra Arrianos iuſſu Honorici regis: cuius ſcripta habentur: ſed præualentib. catholicis rex impius Arriana hæreſi plenus, eos vſquequaque perſequitur: ſed non impune. nam octauo anno regni ſui percuſſus a Domino, ſcatens vermibus, miſerabiliter expirauit. Eugenius epiſc. Carthaginenſ. & Felix epiſcop. Abritanenſ. cũ aliis epiſc. & clericis, & eccleſiæ membris numero iiij^{m}, dcccclxxvi, miſerabiliter tractantur, & in exiliũ mittuntur ab Honorico rege Wandalorũ: & totus clerus Africanus fortiter pro Chriſto agonizat vſque huc.

Multi martyres, manibus & linguis abſciſſis, recte loquebantur.

Guntaramundus rex Wandalorum, qui poſt Honoricum rexit, Eugeniũ ab exilio reuocauit: ſed Caſtrimundus, qui poſt ix annos ei ſucceſſit, iterũ eccleſias claudit, ccxv epiſc. exiliando: erga quos Symmachus papa clementiſſimus fuit.

Dionyſia cum filio ſuo Maiorico, & Germana Datiua Leontia, filia ſancti Germani epiſcopi. Æmilianus medicus.

Fames incredibilis facta eſt, quæ totam Africam vaſtauit & alias regiones, occaſione cuius plures ſancti & ſanctæ facti creduntur propter eleemoſynas ſuas.

Theodericus, qui Arrianus fuit, rex Gothorum, totã Italiam poſſedit longo tempore, & quaſdam tyrannides cõtra fideles fecit: ob quod fuit proiectus poſt mortẽ in os Vulcani per Iohannem papam, & Symmachũ patricium, quos iniuſte necauit, ſecundum Gregorium in Dialogo ſuo.

Victorianus proconſul martyr mirabiliter cruciatus eſt, & Victoriana honorabilis matrona, & alij plures.

Inuentio ſancti Michaelis in monte Gargano facta fuit hic.

V^{M} DCLXXIII. V^{M} DCLXXXIII.

Romanus. (Felix III. annis ix. menſ. xi. dieb. xix.) ex patre Felice, ex regione Faſciole. (Gelaſius annis ix. menſ. viij. dieb. xix.) Afer. (Anaſtaſius II. an. iij. menſ. xi. dieb. xxiij.) Romanus.

CCCCLXXIIII. CCCCLXXXIIII.

Iſte Felix ſanctus eſt, vt patet ex ſermone beati Greg. vbi narrat de trib. ſororibus matris ſuę. fuit enim atauus eius. Hic cõſtituit eccleſias ab epiſcopis dedicari. hic damnauit Achatiũ, eo quod ad communionem receperat Petrũ Alexãdrinũ epiſc. hic ſtatuit, quod accuſato dãdæ ſunt induciæ, vt ad reſpõdendũ ſeparare poſſit: & quod accuſatores & iudices tales eſſe debeant, quod omni careãt ſuſpicione & macula. de ipſo fit mentio lvi diſtinct. Oroſius.

Iſte Gelaſius canonẽ miſſæ ordinauit, præfationem, hymnos, tractus, orationes, ſicut Ambroſ. fecit: & inter libros authenticos & apocryphos diſtinxit xv diſt. ſacroſancta. Hic tẽpora ordinãdi & examinandi presbyt. ordinauit. ipſe etiã imperatorem excõmunicauit, & excõmunicari poſſe oſtendit. xcvi diſ. duo. ſub eo Deus corpus Barnabæ & euang. Matthæi reuelauit.

Iſte Anaſtaſius primo bonus fuit: ſed poſtea ſeductus ab Achario, & cõmunicauit ei. & ob hoc clerus ſeparauit ſe ab eo. & quia voluit reſtituere Achatiũ occulte, licet non potuit, diuino iudicio percuſſus eſt, inteſtina eijciẽdo, xix diſ. Anaſtaſius &c. & hic videtur II infamis papa, de toto catalogo pontificum vſq; huc: quia primus ſcilicet Liberiꝰ fauebat Arrianis: iſte Neſtorianis, vtrobiq; cõcurrente veſania imperatorum.

Iohannes Damaſcenus, ſecundũ quoſdam, fertur his temporib. fuiſſe. Alij dicunt, quod po[...] Gregorium, manum iniuſte ſibi amputatam beata virgo ei reſtituit. multa ſcripta ſubtilia reliquit. Solennis epiſcopus Carnutenſ. vir ſanctus, inſignis habetur.

Paſchaſius vir ſanctus, de quo facit mẽtionem Gregorius in Dialogo, quod graue ſuſtinuit purgatorium: quia in ſchiſmate pertinaciter adhæſit Laurentio vſque ad finem vitæ: ſed ante mortem pœnituit. Sancta Brigida in Scotia claret.

Clodouæus primus chriſtianus rex Frãciæ circa hæc tẽpora baptiſatus eſt a ſancto Remigio. habuit enim vxorẽ chriſtianiſſimã nomine Clotildis: quę fuit filia regis Burgundiæ, quę ſæpius monuit eũ, vt relicta idololatria, in verũ filiũ Dei crederet: ſed nõ acquieuit. poſtea cũ bellaret aduerſus regẽ Almaniæ, corruere cœpit exercitus eius, & infuſis lacrymis ait, Ieſu Chriſte, quẽ regina mea prædicat eſſe filiũ Dei, qui ſubuenis in tribulatione, & das auxiliũ in te ſperantib. tuũ deuotus poſtulo auxiliũ &c. & ſic habita victoria, venit cum iiij[m] ad baptiſmũ: & columba cœlitus ampullã cũ chriſmate attulit: vnde reges Franciæ vſq; hodie inungi ſolẽt: exemploq; eius totũ regnũ fidẽ ſuſcepit, & deinceps ſemp victorioſus fuit, & Gothos ſuperauit &c. cœpitq; extunc deuotus eſſe erga Deũ, & ſanctos eius, & præcipue erga ſanctum Martinum, cui precioſum equũ cũ alijs munerib. obtulit. cumq; vellet eũ redimere, iuſſit dari c. ſolidos argẽti: ſed nequaquã equus ſe mouit. at rex, Date (inquit) adhuc c. & tũc equus ſolutus abijt ad nutum regis. tunc cum lætitia rex dicit, Vere beatus Martinus bonus eſt in auxilio: ſed carus in negotio. & hic videtur quaſi ſecundus Conſtantinus, & ſecunda Helena rememorari.

Imperatores. Anaſtaſius, annis xxvi.

Iſte Anaſtaſius malũ habet teſtimoniũ: quia factus fuit hæreticus per Achatiũ Conſtantinopolitanũ epiſc. & cũ a papa moneretur per ſolennes legatos, vt ab Arriana perfidia diſcederet, reſpõdit, Nos cum ſimus imperator, iubere volumus: nõ autẽ nobis iuberi. quod arrogantiæ verbũ æternæ humiliationis, licet inutilis, ſubſecuta eſt vltio, quia parum poſt iuſto Dei iudicio fulmine pcuſſus interijt, ſenſatis principib. ſuæ veſaniæ horridũ relinquẽs exẽplũ. ipſe etiã miſerabilis fuit, nec vnquã meruit victoriã, Deo pariter odibilis & hominib.

Anno mundi V[m] DCXCIII.

Papæ, Symmachus an. xv. menſ. vij. dieb. xxviij. Sardus.

Anno Chriſti CCCCXCIIII.

Iſte Symmachus vir bonus, cleri & pauperum amator, fuit electus cum Laurentio, & bis habuit cõtentioſum ſchiſma cum eodem: ſed præualuit iudicio eccleſiæ, & Theoderici regis, xvij diſ. concilia. Hic compleuit hymnũ angelicum, *Gloria in excelſis Deo*, &c. et cantari inſtituit, & multa vtilia ſtatuit. Verum cum Laurentium ex miſericordia feciſſet epiſcopum Micerinum, non reddidit ſibi vicem iuxta beneficia præſtita, ſed iterato erexit ſe contra eum: nec ſic profecit, quia cum Symmachus ſe plene purgaſſet coram ſynodo de obiectis criminibus, cum gloria reſtituitur, & Laurentius cum ſuis damnatus fuit.

Schiſma quintum, quod fuit inter Symmachum & Laurentium. cauſſa fuit diſcordia eligentium: ſed Symmachus obtinuit iudicio concilij, in quo Theodericus rex perſonaliter fuit, quia maior pars erat ſecũ. ſed poſt annos quãtuor ſurgit iterum altercatio in clero propter crimina obiecta Symmacho: & factum eſt ſchiſma ſextũ eccleſię. ſed cum Symmachus ſe purgaſſet coram concilio & rege, reſtituitur cum gloria, & Laurentius damnatus fuit.

Symmachus patricius martyr clarus habetur, vir ſanctus & ſtrenuus: qui rege Theoderico iniuſto ſæpe obſiſtit, ob quod tandem ab eo martyriſatus eſt cum Iohanne papa.

Boetius vir conſularis incomparabilis ſcientiæ, & in omni virtute perſpicuus, fuit gener prædicti Symmachi, & poſt multa, quæ glorioſe geſſit, tandem exul iugulatur pro iuſtitia a Theoderico. ſepultus Papiæ. Dicunt quidam eum canoniſatum ſub nomine Seueri. quanta autem ſcripſit, tota chriſtianitas teſtis eſt. habuit vxorem prudentiſſimã nomine Elphe, quæ fecit hymnum, *Olinæ binæ*, &c. & *Felix per omnes*, &c. de Petro & Paulo.

Gerhardus primus epiſcopus Laudunenſ. vir ſanctus, habuit primo vxorẽ, quam dimittens, & iterato admittens, genuit ex ea virum ſanctum Latronem, qui ei in epiſcopatu ſucceſſit. mirabilem egit pœnitentiam. Arnulphus epiſc. Turonenſ.
Siberanus Scotus cũ ſuis fratrib. & ſororib. claret ſanctitate. Vedaſtus Atrebatenſ.
Leonardus Louiocen. & Liphardus diſcipuli Remigij. Euodius Titubenſ. epiſc.
Seuerinus abbas Agaunenſ. qui Clodouæum regem Franciæ ſanauit.
Digniſſimus, & Gordianus, & alij multi martyriſati ſunt a Laurentio ſchiſmatico.
Cantianus Rothonenſis.
Maxentius abbas Pictauienſis.

Iuſtinus primus, annis ix.

Conciliũ Aurelianenſe celebratur iuſſu Clodouæi, quod ſanctus Melanius congregaſſe dicitur. & nota, quod multa fuerunt concilia Aurelianenſ.

Iſte Iuſtinus totus catholicus fuit, & omnia quæ Anaſtaſius contra eccleſiam fecit, retractauit, ſummum pontificem deuote requiſiuit, ſcilicet venerabilem papã Hormiſdam: & ſe libenter obedire velle intimauit. quod factum eſt: quia cum ſanctus Germanus epiſcopus Capuanus ad eum veniſſet ex parte papę, vt epiſcopos de exilio reuocaret, ſtatim fecit, cum magna lætitia eum ſuſcipiendo. ipſe magis etiam feciſſet pro fide, niſi eum tyrannis Theoderici regis impediuiſſet. Carilephus vir valde ſanctus, qui nunquam voluit videri a mulieribus, nec a regina deuota Franciæ.

V^m DCCIII.

Campanus. Hormiſda, an. ix. dieb. xvij. — Iohannes I. annis iij. menſ. ix. dieb. xviij. Tuſcus.

DIIII.

Iſte Hormiſda vir miſericordiarum fuit: eccleſijs multa ornamenta contulit: pauperũ eleemoſynis intentus. ipſe clerũ compoſuit, & Græcos reconciliauit, qui fuerũt excommunicati propter hæreſim Neſtorianam. ſepultus eſt apud ſanctum Petrum: vbi dedit trabem argenteam penſantem libras mille xl. Hic cõſtituit, ſi quis miſſam ſe ſimulauerit celebraſſe, perpetuo ſit irregularis.

Auitus abbas Aurelianenſ. qui orauit pro filijs Clodouæi.

Elphes vxor Boetij, mulier deuota moritur, quæ epitaphium ſuum met compoſuit, dicens,

Elphes dicta fui Sicula regionis alumna,
Quam procul a patria coniugis egit amor.
Porticibus ſacris iam nunc peregrina quieſco,
Iudicis æterni teſtificata thronum.

Solinus Sidonius doctor.
Melanius conſulatis regis floret.
Albinus vir ſanctus cum alijs.
Victor, Marſus Lantonus cum alijs pluribus illuſtribus viris, qui tunc floruerunt in Gallia.

Iſte Iohannes ſanctus eſt, & martyriſatus a Theoderico rege Gothorum, Arriano, qui tunc iuſſu imperatoris in Italia regnauit. nã in cuſtodia afflictus moritur cũ Symmacho & alijs æque catholicis viris, cui' feſtũ agitur xxvij menſis Maij. Hic cæcum illuminauit Conſtantinopoli.

Theodericus Gothorum rex ſubito defunctus, a quodã ſancto eremita viſus a Iohanne papa & Symmacho, quos ipſe occiderat, nudus & diſcalceatus in ollã Vulcani demergi. vide in lib. Dialogorũ ſancti Gregorij. videãt igitur & intelligãt hoc principes.

Germanus Capuanus epiſ. claret.

Vigor Boiacenſ. epiſc. qui mortuũ ſuſcitauit. Caſſiodorus glorioſus vir, & doctor luculẽtus fuit, primo ſenator, cancellarius regis Theoderici: deinde monachus, plura ſcripſit.

Duo legiſlatores excellentiſſimi hoc tempore claruerũt, Benedictus videlicet pater maximus, & Iuſtinianus imperator. horum primus totius eccleſiæ fulcimentum, & norma religionis inclytiſſimos habuit diſcipulos, & plures numero: & obtinuit orbem terrarum &c. ad cuius honorificentiam hoc etiam accreſcit, quod non alius quilibet ex magiſtris eccleſię vitam illius digeſſit, quam inſignis ille diſertiſſimus papa Gregorius: quia totũ, quod fecit, quaſi aurum fulget. diuinitus enim diſpoſitum eſt, vt cum idem legiſlator excellentiſſimus in cæteris modis ſita Deo decoratus, etiam hinc maiori autoritate tam ipſe, quam legiſlator eius roboretur: quod eandem vitam ſummus apoſtolicæ ſedis pontifex ordinauit.

Claudius epiſcopus Viẽnenſ. nobiliſſimus inter doctores claret.

Imperatores. Iuſtinianus I. an. xxxviij.

Iſte Iuſtinianus excellentiſſimus fuit per omnia. nam in ipſo concurrerunt tria, quæ principem glorioſum faciunt, ſcilicet potentia, ſapientia, & religioſa mens ad diuinum cultum. per primum hoſtes ſuperauit: per ſecundum iuſtis legibus mundum ordinauit: per tertium Deum glorificauit, eiuſq; miniſtris eccleſias ædificando opes plures donauit. Nota, quod leges ciuiles, quæ Romanæ dicuntur, ante iſtũ inſignem virũ prolixæ fuerunt, quas ipſe admirabili breuitate correxit, & ad xij libros coarctauit, & omnib. vnũ codicẽ ordinauit, quẽ codicem Iuſtinianum appellari voluit. fecit etiam librum Inſtitutionũ, quẽ in iiij diſtinxit libros. nouas quoq; leges, quas ipſe fecerat, in vnũ volumẽ redactas, Nouellas vocari ſtatuit, quę communiter Authenticæ appellãtur: & ſunt per collationes diſtinctæ. omniũ etiã magiſtratuũ, & iudicũ ſeu iuriſconſultorũ leges, quarum ij^m librorũ eſſe dicebantur, grãdi labore abbre-

Anno mundi V^M DCCXIII.

Papæ, Felix IIII. annis iiij. menſ. ij. dieb. xiij. Samius.

Anno Chriſti DXIIII.

Iſte Felix iuſſit infirmos inungi ante obitũ. vnde patet, ꝙ vnũ ſępe inſtituitur, cuius nõ ſemper fit executio. aut ergo neceſſe eſt ſæpius replicari: aut forte aboleuit, quod prius ſtatutũ fuit. verum principaliter per Chriſtũ inſtitutũ eſt, quia omnia ſacramenta per Chriſtũ tradita ſunt eccleſiæ. Hic inſtituit etiam, vt anniuerſarius dies dedicationis eccleſiarum & altarium celebretur.

Ordo ſancti Benedicti.

Vt prior ordinib. cunctis præſtantior iſte:
Sic erit in fine cunctis conſtantior ipſe.

Sacer ordo Benedicti vtitur amictu miti pro ſuo velamine

Albo, nigro, camelino, lana texta ſine lino, prout eſt religio.

Hic monarcha monachorum, patriarcha eſt cunctorum, qui ad ſe confugiunt.
Cœnobitis præbet normam, & anachoritis formam vias rectas ingredi.
Cuius regularis vſus nunc vbique eſt diffuſus inter orbis climata.
Nam ſpecus cultus diuini, locuſque montis Caſſini redolent virtutibus.
Hinc Fuldenſes cum feruore, clauſtra multa cum decore regunt in Almania.
Aſſunt & Cluniacenſes, ſimulque Camedulenſes cum Ciſtercienſibus,
Valumberni, Syluestrini, ſuperſunt & Cæleſtini ſub diuerſo habitu.
Montis Oliueti patres, humiliatique fratres ſub eadem regula.
Vigent quoque Iuſtinenſes, cum candore Burſfeldenſes his diebus vltimis.

Perſecutio iterum in Africa fit catholicis a Wandalis Arrianis. epiſcopis quibuſdam linguæ abſcindebantur: & tamen recte loquebantur.

Antonij abbatis corpus inuenitur, & in Alexandriam transfertur.

Totila rex Gothorum multas exercet tyrannides: & pene tota Italia deſtruitur.
Belliſarius patricius comes Iuſtiniani, mirabiliter de Perſis triumphauit. deinde miſſus ad Africam Wandalorum gentem deleuit. dehinc Romam liberauit a Gothis, quę per totum annum fuit obſeſſa: regem etiam Gothorum cepit, & ad imperatorem duxit. & Roma ſæpius capitur a Gothis, & quaſi in nihilum redigitur.

Arator poeta floret.	Caſſius Marnienſ. epiſcopus.
Priſcianus grammaticus.	Maurus diſcipulus ſanctiſſimi patris Benedicti claret.
Nicetius Treueren. epiſc.	Romanus monach⁹, qui ſanctũ Benedictũ pauit in ſpelũca.

* uiari fecit, & ad numerum librorum l redegit, & ipſum librum Digeſtorum ſeu Pandectarum appellari mandauit: & debet ſcribi per dg. ſed hodie mirabili errore apud omnes per duplex ff ſcribitur, quaſi per myſterium dicatur: quia communis error faciat legẽ. Cauſa autem eſt, quia dg antiquitus quandam ſimilitudinem in ſcribendo habebant cum ff duplicato. his legib. totus mundus extunc & deinceps vſq; nunc ordinatur & regitur, paucis exceptis, quę per ſacros canones ſunt prohibitæ tanquam mortiferæ. quia cum lege diuina non poterant concordare: aut non conueniunt chriſtianorum moribus. Et hoc idem imperator tanquam vetus catholicus deſiderauit ab eccleſia fieri, dicens, Non dedignantur leges humanæ ſacris canonibus obedire. Plurimæ etiam leges ſunt canonizatæ: per quod eccleſia ſummam oſtendit exemplaritatem, humiliter ſe ſubmittens legibus humanis, in quantum non impediunt conſecutionẽ ſui finis, qui eſt vita æterna: quam promiſit Deus cuſtodientibus legem ſiue mandata ſua.

Vᵐ DCCXXIII.		Vᵐ DCCXXXIII.
Bonifacius ſecũdus annis ij. dieb. xxvi. Romanus.	Ioãnes II. annis ij. menſ. iiij. dieb. vi. Romanus.	Agapetus I. annis ij. menſ. xi. dieb. xviij. Romanus.
DXXIIII.		DXXXIIII.

Iſte Bonifacius ſtatuit, vt clerici ſint diuiſi a laicis in celebratione miſſæ. Hunc quidã libri dicunt electum in diſcordia cum Dioſcoro: & fuit ſchiſma xxxviij diebus: ſed mortuo tunc Dioſcoro idem Bonifacius obtinuit. Alij dicunt, quod hoc ſit factũ tempore Siſinnij, vt infra patet.

Victor Capuanus epiſc. qui cyclos paſchales ſubtili modo deſcripſit. Gregorius epiſc. Lingonenſis, de ſenatoribus, qui prius habuit vxorem.

Theophilus qui homagium diabolo fecit: ſed per beatã virginem Mariam recõciliatus eſt.

Benedictus iunior, qui a Totila multa paſſus eſt.

Iſte Iohannes cum Iuſtiniano imperatore magnã habuit cõcertationẽ, an videlicet in Chriſto vna, vel duæ eſſent naturæ: probãte autẽ papa, quod duæ, imperator ait, Aut conſenti nobis, aut in exilium ibis. Tunc papa gaudenter dixit, Ego ad Iuſtinianum imperatorẽ chriſtianiſſimũ venire deſideraui: ſed, vt video, Diocletianũ perſecutorẽ inueni: tamen minas tuas in nullo timeo. tunc imperator humiliauit ſe, proſtratus ante pedes papæ.

Domicianus Tungrenſ.

Medardus Nouionenſ. epiſcopus.

Iſte Agapetus plene reuocauit Iuſtinianũ ab errore Eutychetis. Hic conſtituit proceſſiones fieri dieb. dominicis. Hic patriarcham Cõſtãtinopolitanũ depoſuit, ſcilicet qui duas naturas in Chriſto negauit. Moritur Cõſtãtinopoli, & relatus eſt Romã, & ſanctus eſt. cuius feſtum agitur xxij Aprilis.

Gildardus epiſc. Rothomagenſ. frater ſancti Medardi.

Clodoaldus filius regis Franciæ presbyt. monaſterium condidit.

Germanus Pariſienſ. epiſc.

Eleutherius Tornacẽſ. epiſ.

Signa horribilia apparuerunt. Quædam ſtella contra lunam veniens, intrauit. Vuæ de ſambuco naſcuntur. Hyems grauis fuit, ita vt aues frigore labefactæ manu caperentur.

Fames tam validiſſima tūc fuit, vt in quibuſdā locis matres proprios pueros manducarēt. Cœlum etiam ardere viſum eſt in Gallijs. Et ſanguis ſtillauit a nubibus.

Theodebertus rex Franciæ fuit: qui beato Mauro tunc abbati Andegauenſi plurima bona dedit pro ſuſtentatione monachorum ſub regula ſancti Benedicti Deo ſeruientium. ſimiliter & Clotharius eius filius. magnis enim miraculis idem beatus Maurus claruit per omnia, ſicut Benedictus magiſter eius venerabilis.

Imperatores.

Radegūdis Francorū regina vxor Clotharij claret ſanctitate: quę poſt monaſteriū intrauit.

Iſta Synodus damnauit hæreſim Theodori, qui dixit, alium eſſe Deum verum, & aliū Christum: & quod beata virgo non ſit Dei genitrix, ſed hominis tantum, &c. ſatis cum Neſtorio cōcordabat. Et nota, quod ſæpius hæreſes variant nomen iuxta hæreſiarchas ſuos: quia hæc dicta fuit in primitiua eccleſia Hebionitarum: & ſæpius fuit deſtructa, & iterum machinatione diaboli reſuſcitata. & ſic de alijs ſimiliter eſt intelligendum. ſæpe tamen aliquid variāt aut apponunt, vt non ſit omnino ſimile. de hac vide xxiiij q. iij c. quidam.

Synodus IIII Conſtātinopolitana contra Theodorū & oēs hæreticos alios.

Hæc Synodus eſt ſimilis auctoritate, ſicut quatuor euangelia.

Anno mundi V^m DCCXLIII.

Papæ, Sylueriꝰ mart. a. iij. menſ. v. dieb. xi. Campanus. Vigilius annis xvij. menſ. vi. dieb. xxvi. Romanus.

Anno Chriſti DXLIIII.

Iſte Syluerius martyr eſt, quia pro fide in exilio interfectus fuiſſe dicitur, procuratione Theodorę imperatricis: quia Anthemium epiſc. deſtitutū & condemnatum propter hæreſim reſtituere noluerit. Hic factus eſt papa per vim. Rex enim Gothorum Theodatus corruptus pecunia, minas clero & populo intulit, niſi in electionē conuenirent. Eius feſtum agitur xx Iunij.

Feſtum purificationis glorioſæ virginis Mariæ inſtituitur apud Conſtantinopolim ad ſedandā peſtē grauem. Et nota, quod ſæpius leguntur eadem feſta inſtituta a diuerſis nō ſine cauſa. quia autem nō ſunt recepta, vel in oleuerunt, aut aliquid ſuperadditur &c. dicitur, quod etiā Sergius prædictum feſtum inſtituit, vel forte ſuperaddidit luminaria ferenda.

Iſte Vigilius male intrauit papatum: ſed tamen bene ſerexit, & perſecutionē ſuſtinuit, ſicut Syluerius. Gothos ſuperauit glorioſe. tandē in exilio moritur poſt graues perſecutiones in Conſtantinopoli perpeſſas a Theodora: & martyr creditur. Feſtum eius agitur xxvi Iunij. Ipſe iuſſit concilium Conſtantinopoli celebrari. & fuit primo archidiaconus Syluerij, & cupidus ad papatū. Dedit modū Imperatrici qualiter Syluerīū amoueret: quæ cum poſtea peius tractauit: & fune in collo eius miſſo, per totam ciuitatē trahitur a mane vſq; ad veſperam. &c. hoc prædixit Belliſarius patricius Romanus, qui Sylueriū inuitus exiliauit, ſic inquiens, Huius machinator ſceleris non effugiet iram iudicis cuncta cernentis. Sed de omnibus poſtea pœnitens, & fortiter pro fide agoniſans, feliciter vitam finiuit. Herculianus epiſc. Peruſinus a Totila ſecto capite martyriſatur. Paſtores verba canonis ſuper pane proferentes interierunt. Hic conſtituit canonē ſubmiſſa voce, & nō niſi ſup ſacrificia legi.

Templum ſanctæ Sophiæ maximum in Conſtantinopoli conſtruitur per Iuſtinianum. Putatur,quod a conditione mundi non ſit tale opus ita complete factum: in quo idem Iuſtinianus glorioſus imperator honorifice ſepultus eſt in pace Chriſti.

Tempora ſatis turbulenta, & mortalitas magna in Italia. quamdiu fuit imperiũ bipartitũ, fuerunt conturbationes continuæ. & beatus Gregorius ſæpius facit mentionem de his.

Puer quidam Iudæus circa hæc tempora cum aliis pueris chriſtianorũ communionem accepit: quapropter pater indignatus ipſum in fornacem proiecit: ſed illæſus exiuit, dicens, Mulier illa, quæ in eccleſia eſt depicta, puerum in brachijs tenens, pallio ſuo ignem excuſſit.

Iuſtinus ſecundus, annis xi.

Iſte Iuſtinus bonus fuit in principio, & bene catholicus: ſed ſuaſu vxoris degenerauit in crudelitatem & auaritiam: & factus omnibus odioſus, amens efficitur. & Narſes quidam eunuchus vir ſtrenuus, & totus deuotus, & miſericors, erat patricius eius: qui merito ſanctitatis ſuæ vbiq; triumphauit: Totilam interfecit, & omnes barbaros deuicit, totamque Italiam quietam reddidit: ſed diabolus inuidens ei, quod cuncta bene diſponeret, ſuſcitauit cor imperatricis Sophiæ contra eum, ita, vt etiam Imperator inconſulte alienaret ſe ab eo: & ob illam ingratitudinem & iniuriam vltus ſe fuit, & introduxit Longobardos, & auertit Italiam, ne eſſet ſub imperio vſque ad tempora Caroli. notabile exemplum eſt hoc, ne principes audiant inuidas mulieres, per quas diabolus ſæpe ſolet facere, quod per ſe non poteſt.

V^m DCCLIII.

Pelagius 1. annis iiij. menſ.x. dieb. xviij. — Romanus

DLIIII.

Iſte Pelagius ſtatuit, quod hæretici & ſchiſmatici debeant per ſecularem poteſtatem arceri, xxiiij q.v. relegentes: & plura alia. Hic diffamatus & culpatus fuit de morte Vigilij: ſed coram omni populo tangendo crucem & euangelium, ſacramento ſe purgauit. Hic conſtituit nouem præfationes in miſſa decantari, quas Gelaſius compilauit.

Iudæus quidam iſto tempore imaginem crucifixi telo transfixit occulte: & ſanguis exiuit, Iudæum extinxit: ſed chriſtiani hoc comperto, ipſum lapidibus continue obruerunt.

Stephani ſancti protomartyris oſſa delata ſunt Romam, & in vna tumba cũ ſancto Laurentio locata.

Mons magnus in Gallijs mugitum dedit: diſciſſus ab alio monte, & cum hominibus & eccleſijs in Rhodanum præcipitatur.

Gaſimunda regina Franciæ, vxor Hilperici regis, qui eam iugulauit nocte, ſancta mulier, miraculis claret.

Machutes diſcipulus ſancti Brandani mirabilia fecit.

Fortunatus poeta Italicus, & epiſcopus Pictauienſis, multa ſcripſit.

Columbanus pater venerabilis clarus in Hibernia, & poſt venit in Burgundiam: deinde in Almaniam, conſtituens monaſterium Luxonienſe, & factus eſt in gentem magnam.

Leonardus eremita ſanctus Cenomanenſis fuit.

Agericus Virdunenſis epiſcopus hoc tempore clarus habetur

Acies igneæ viſæ ſunt in cœlo: de quibus Greg. in Homil. & de veſtibus quorundam verus ſanguis effluxit. domus etiam cuiuſdam aſperſa ſanguine apparuit, & ſigna in vaſis, quæ non potuerunt ablui. Brandanus in Scotia claret, vir ſanctus, pater iij^m monachorum: de quo mirabilia leguntur. Pugna ſancta oritur inter Germanum epiſcop. Pariſienſ. & Childebertum regem Franciæ: quorum quilibet certabat ad ſubueniendum debilibus & pauperibus. & quia vnus alium præuenit, non modica concertatio erat inter eos. O vbi manſerunt hæc! Iohannes Eleemoſynarius, epiſc. Alexandrinus, clarus habetur. ſic dictus, propter eleemoſynas quas faciebat. Quid vltra? quod habuit, hoc totum dedit.

Samſon epiſc. Dolenſ.
Ethbinus Britannicus.

Imperatores. Tiberius ſecundus annis vij.

Similianus abbas.
Sindulphus presbyter.

Iſte Tiberius vir ſanctus fuit miſericordiſſimus, multas eccleſias reſtaurauit. eratque tam profuſus in muneribus largiendis, vt vxor eius ipſi diceret, quod dilapidator eſſet bonorum imperij. Cui ille, Confido in Domino, quod fiſco noſtro non deerit pecunia, ſi de his quæ Dominus nobis contulerit eleemoſynas faciendo, theſauros conquiramus in cœlo. & ſtatim poſt cum vidiſſet crucem ſculptam in pauimẽto, ait, Leuate tabulam, quia indignum eſt, vt crux pedibus conculcetur, quæ debet cum reuerentia in pectoribus & frontibus fidelium poni: ibique maximum reperit theſaurum. ipſe Perſas vicit.

Hoſpitius, & quidam Winnatus Brito clarent in Gallia ſanctitate.

Leander Gothos conuertit, poſt epiſcopus Hiſpalenſ. cui Gregorius miſit libros Iob.

Anno mundi	V^m DCCLXIII.	V^m DCCLXXIII.
Papæ,	Ioannes iij. annis xij. menſ. xi. dieb. xxvij. Romanus.	Benedict^9 i. an. iiij. menſ. i. dieb. xviij. Romanus.
Anno Chriſti	DLXIIII.	DLXXIIII.

Iſte Iohannes reſtaurauit cœmeteria martyrum, & eccleſiã beatorum apoſtolorum Philippi & Iacobi. In diebus ſuis multa ſigna & prodigia inſolita, ſignificantia cladem futurã, qualis nunquam fuiſſe putatur. tandem poſt multa bona opera moritur, ſepultus apud ſanctum Petrum.

Iſte Benedictus multas ſuſtinuit perſecutiones: & vidit mala gentis ſuæ propter famem, peſtilentiam, & hoſtes: quia Longobardi totã Italiam inuaſerunt. In quibus laboribus moritur, ſepultus apud ſanctum Petrum.

Paulus Leonenſ. epiſcopus.
Amandus vir ſanctus, poſt epiſc. Traiectenſ.
Vngalotus presbyt. & alij ſancti floruerunt.

Italia tempore huius pontificis abſoluitur a iugo Conſtantinopolitano, & ceperunt Romani dominari per patricios. & fit regnum Italiæ habitatio Longobardorum.

Retharedus rex Gothorum, quẽ hiſtoriæ tradunt virum fuiſſe virtuoſum, cum eſſet Arrianus, in concilio Toletano anno Domini dlxxiiij primum cõuerſus eſt ad verã fidem, & cum eo tota gens Gothorum, monitu & induſtria Leandri epiſc. Hiſpalenſ. Magna gratia in populo barbaro, qui hucuſq; malam habuere famam, & nunc ſanctos habere incipiunt.

Gregorius filius Gordiani ſenatoris Romæ clarus habetur: qui ſex monaſteria in Sicilia fundauit, & vnum in vrbe, in quo fit monachus ex prætore: & poſt diuinitus papa eligitur.

Gregorius Turonenſ. epiſc. expoſitiones ſacræ ſcripturæ fecit.

Maglorius epiſcopus Dolenſ. ſancti Samſonis ſucceſſor.

Maurus diſcipulus ſancti Benedicti eo tempore obijt, ſepultus Pariſiis.

Iſte Mauricius habuit filiam Tiberij nomine Conſtantiam, quam ei pater eius tradidit cum imperio, dicens, Sit tibi imperium meum cum hac puella, vtere ea feliciter, & habe in mente, æquitatem & iuſtitiam præcipua eſſe inſignia optimi imperatoris. quib. dictis, pijſſimus Tiberius expirauit. Mauricius autē ſumpto imperio multum vtilis fuit reipublicæ. tandem cum beato Gregorio nimis detraheret, & mortem comminaretur, contra ſe diuinam prouocauit iram. meritis tamen beati pontificis hîc punitus fuit, eo quod pro ſe quotidie oraſſet. fuit enim expulſus de regno, fugatus ad inſulā quandam, & ibi cum vxore & duobus filijs per Phocam interemptus eſt. Si bene ſeruaſſet doctrinam ſoceri ſui, illum ante pedes ſuos habuiſſet proſtratum, quem nunc ſuper ſe ſenſit leuatum. tamen de eius ſaluatione bona ſpes eſt, propter cauſam prædictam.

Mauric⁹ Græcus an. xxij.

Antiochia ſubuertitur per angelum Dei, qui in veſte alba apparuit: & tantum vnus vir eleemoſynis vacans, liberatus fuit. Quidam dicunt, quod medietas ciuitatis ſubruta fuit, & aliam eius medietatem vir ille precibus ſuis ſaluauit.

Tunica Domini inconſutilis reperta eſt in Saphat, & in Hieruſalem poſita.

Inundatio pluuiarum maxima fuit, ita vt ſecundum diluuium crederetur iterum venturum. Et per Tiberim multitudo ſerpentum cum dracone magno in mare deſcendit: ſed a fluctibus præfocati, & ad littus proiecti, totum aerem ſua putredine corruperunt. & ſecuta eſt mortalitas maxima in Italia: quæ dicitur inguinaria, ita vt etiā corporali viſu ſagittæ cœlitus venire, & ſingulos quoſque percutere viderentur.

V^M DCCLXXXIII.

Pelagius v. annis xij. menſ. i. dieb. x.

Romanus.

Hic conſtituit, vt memoria defunctorum fiat in omni miſſa, poſt eleuationem hoſtiæ ſalutaris.

DLXXXIIII.

Iſte Pelagius ordinatus fuit abſq; iuſſione Principis. & Longobardi obſederūt Romam: & vaſtatio magna fuit: & quod male inchoatum fuit ſub eo, in peius proficiebat ptopter tyrannidem barbarorum, & peſtem. Ipſe miſit Gregorium ſanctum virum ad diuerſa loca in negotijs eccleſiæ expertiſſimum. tandem in peſte inguinaria moritur. ſepultus apud ſanctum Petrum.

Mirabilia quædam circa hæc tempora contigiſſe narrantur. cometa apparuit. puer quadrupes, alter duos vertices habens, nati ſunt Byzantij. ſanguineæ haſtæ, & lux clariſſima per totam noctem videbantur. puer ſine oculis & manibus: qui a lumbis infra erat ſicut piſcis. in Nilo etiam apud Ægyptum duo animalia apparuerunt humanæ formæ, vir & mulier, horribilia aſpectu. quaſi per vnum diem ſol a mane vſque ad meridiem minoratus eſt de tertia parte. quæ omnia aliquid noui ſolēt ſignificare Quidam putant, quod præfigurauerunt beſtialem & monſtruoſam ſectam Saracenorum, quæ quaſi tertiam partem chriſtianitatis in breui corrupit: & non longe poſt hæc tempora ſurrexit.

Hermigildis filius regis Wiſigothorum & Hiſpaniorum couertitur de infidelitate Ariana ad catholicam fidem: a patre ſuo martyriſatus eſt.

Litania maior inſtituitur a ſancto Gregorio. & angelus Domini apparuit ſupra caſtrum Adriani. *Regina cæli* cantauerunt angeli primum &c. & grandis illa plaga ceſſauit.

Auguſtinus venerabilis monachus, vir ſanctus, cum Iohanne & Mellito, & alijs mittitur ad Anglicos cõuertendos. Et nota, quod ſæpe fit mentio de diuerſis regnis & prouincijs, quod crebro conuerſę ſint ad fidem: quia non ſemper in eis permanſit fides, propter diuerſas cauſas. ſic de Anglia, Francia, Perſia, & Iudæa. In hoc ſingulariter Roma priuilegiata fuit, quia ibi nunquam defecit fides Petri.

Phara virgo ſancta & nobilis, & frater eius.

Pharo comes, & poſt Meldenſ. epiſcopus, & frater eius.

Carnealdus epiſc. Lugdu. claruerat.

Deſiderius epiſc. Viennenſ. mart.

Imperatores. Phocas annis viij.

Goar vir ſanctus, ſuper Rhenum claret: & multi alij vtriuſq; ſexus homines fuerunt dignæ memoriæ. Vide in regiſtro Gregorij.

Iſte Phocas tumultu militũ factus Imperator, dominũ ſuũ Mauriciũ occidit, & alios plures. & quia male incepit, in peius profecit, & peſſime cõpleuit: quia Romani grauiſſime cõtra Perſas præliãtes fugati ſunt, & multas prouincias perdiderũt. & tandem ipſe ſuperatus ab Heraclio occiſus fuit. Coſdras rex Perſarũ Hieruſalem cepit, & alias multas ciuitates: & valde attriuit chriſtianos, occiſis xc^m^. & crux cũ Zacharia patriarcha capitur, &c. poſt cum ſe Deum putaret, interficitur ab Heraclio. Dicitur, quod tantæ fortitudinis Heraclius fuit, quod leones ſępe proſtrauerit in arena. Furſeus vir ſanctus, filius regis Hiberniæ, claret.

Gangericus Cameracẽſ. epiſc. Marculpus abbas Horcaſenſ. cõſtituit, quod lumẽ ſem-

Anno mundi	V^m^ DCCXCIII.	V^m^ DCCCIII.

per ardeat in eccleſia, dum miſſa celebratur. item, quod papa ſit indutus alba præcincta longa & ampla.

Papæ. Gregorius I. an. xiij. menſ. vi. dieb. x. Romanus.

Anno Chriſti	DXCIIII.	DCIIII.

Iſte Gregorius nobilis genere, ſed nobilior virtute: ſed & ſanctitate nobiliſſimus, ordinis ſanctiſſimi patris Benedicti monachus digniſſimus: qui merito magnus dicitur, propter plura, quę excellenter habuit, ſcilicet potentiã, diuitias, virtutes, nobilitatẽ, ſapientiã, ſanctitatẽ, famã, experientiã. nihil eum in omni ſtatu latebat, puta, qui pene in omni ſtatu exercitatus fuit. Sub eo paulatim mala præteritorũ temporũ quieuerunt. De eius incomparabili vtilitate, qua eccleſiæ Dei vigilantiſſime pręfuit, plures cõſcripti ſunt libri. Sed & ipſe doctor principalis vnus de quatuor quanta ſcripſerit, tota ſimul teſtis eſt eccleſia. Ipſe deniq; ſolus cum beato Fabiano poſt ſanctũ Petrũ diuinitus in toto catalogo pontificũ Romanorũ ad pontificatũ eſt aſſumptus. ipſe plura inſtituit, vt patet in eius regiſtro. in canone addidit, *Dieſque noſtros in tua pace diſponas*, &c. *Deus in adiutorium*, ante initia horarũ iuſſit dici. totũ officium eccleſiaſticum ſtylo pulcriori, & ordinariori, & compendioſiori modo renouando compoſuit: quod permanet vſq; hodie. & dicitur Gregorianũ de omnib. officijs tã epiſcoporũ quã aliorũ inferiorũ, prælatorũ ſiue ſubditorũ. Quid vltra? Quanta gratia emicuerit, quanto ſcientiæ lumine præditus fuerit, quantũ præſentib. & futuris exemplo operis & ſcripturis prodeſſe ſtuduerit, mortalis lingua aut vix aut omnino non poſſet explicare. Hic conſtituit, quod cõfeſſor nec nutu, nec verbo, nec ſigno confeſſionẽ prodat. *Seruus ſeruorum Dei*, titulus totius humilitatis ſummis põtificib. hic a beato Greg. inſtituitur, & permanet vſq; hodie.

Walbertus vir ſanctus, frater Pharonis, diſcipulus ſancti Columbani: & ſancta Blidethildis, vxor Pharonis: & plures diſcipuli eiuſdem ſancti Columbani floruerunt: ſcilicet Gallus, Euſtachius, Attila, Valaricus, &c. Andoenus, Hildemacus.

Iſidorus Hiſpalenſ. epiſc. inter doctores notabiliſſimus, multa ſcripta reliquit grauida ſententijs & auctoritate. Hic vir ſtudioſiſſimus, vltra lxx ſectas hæreticorũ enumerat: qui contra eccleſiam Dei ſucceſſu temporis ſurrexerunt, & damnati ſunt a ſanctis patrib. viciſſim vſque ad tempora hæc. vide xxiiij q. iij c. Quidam. Ipſe etiam Mahometũ, qui in Hiſpaniam venit, capi iuſſit: ſed admonitus a diabolo fugit. Adalaoth rex Longobardorum baptiſatus eſt, & fidem Chriſti ſuſcepit. Theudelina Lõgobardorum regina chriſtianiſſima virum ſuum nomine Agiſulphum ad fidem conuertit, & cum Romano imperio pacem habere fecit: ad quam Gregorius lib. dialog. tranſmiſit.

Iſte Heraclius ex parte bonam, & ex parte malam famam habuit in chronicis. quia in quibuſdam valde ſancte ſe habuit, vt patet in legẽda ſanctæ crucis: quomodo miraculoſe vicit Perſas, & Coſdram occidit: ſed poſt victoriã conuerſatus cum patriarcha Iacobitarum, cum ipſo de fide diſceptauit, volens eum ad rectam viam reuocare: ſed, proh dolor, ab eo deceptus, incidit in hæreſim Monethelitarum, in qua moritur. vnde patet, quam ſtultum ſit cuilibet chriſtiano excedere conſtitutam ſibi a Deo regulam. Quando enim laici intromittere ſe volunt de illis & ſimilib. periculoſis quæſtionibus fidei: & quando clerici bellis ſe vltro ingerunt, raro aut nunquam ſortitur bonũ effectum. maneat quilibet in vocatione ſua, & exerceat ſe in his quæ ſunt ſui officij. Alioquin ſi inordinate procedit, Spiritus ſanctus aufert ſe: ſine quo nemo quicquam boni poteſt perficere. Simile de Oſia rege Iuda, vt ij Paralip. xxvi. & ſunt exempla plurima quotidie. Verum iſta maledictio venit ſuper Heracliũ propter ſuperbiã ſuam. quia poſt illam victoriã pau-*

(Heracli⁹, an. xxxi.)

V^m DCCCXIII.

Sabinianus an. i. menſ. v.	Tuſcus.	Bonifacius tertius, menſ. viij. die. xxviij.	Romanus.	Bonifacius IIII. an. vi. menſ. viij. dieb. xij.	Marſus.

DCXIIII.

Iſte Sabinianus ſtatuit pulſum campanarũ ad horas diei. & quia tenax fuit, & ſancto Greg. detrahere nõ timebat, ab eo pcuſſus, interijt. & hic eſt tertius de toto catalogo pontificũ, qui formidabili morte & culpabili vita notatus eſt.

Iſte Bonifacius ſtatuit, vt nitidus pannus ſuper altare poneretur.

Iſte Bonifacius conſecrauit Pantheõ, id eſt templum omnium Deorũ: vbi chriſtiani periclitabantur a dæmonib. Et eſt pulcra ſimilitudo, quomodo Spiritus ſanctus ex malis inſtitutis paganorũ ſcit eligere ſanctum exercitiũ deuotionis, quaſi medicina fiat ex veneno. vbi enim impij colebant dæmones, ibi chriſtiani colunt omnes ſanctos: *ſic ars deluditur arte.* In hoc templo quidam ſcholaris cæcus coram Iudæis incepit reſponſoriũ, *Gaude Maria:* & continuo lumen oculorum accepit. Mahometus deceptor orbis, propheta falſus, nuncius ſathanæ, præcurſor Antichriſti, complementum hæreſis, ac totius falſitatis prodigium, circa hæc tempora veſaniam ſuam oſtentare incepit. fuit enim magus, & mercator viliſſimus: & factus princeps latronũ, ſubtiliter Arabes ſibi attraxit: qui tũc valde ab Heraclio grauabãtur. Perſas vicit & gentes alias multas, quibus dedit legem ſuam, dicens, ſe eſſe prophetam ſanctum, & a Deo miſſum. hoc eum docuit quidam Sergius apoſtata tam a fide, quam a conuerſatione monaſtica: qui ipſam legem compoſuit. Hic velut alter Ieroboam decem partes abſtulit domui Dauid, id eſt eccleſiæ Chriſti: quia pene totum mundum decepit: & niſi Carolus & alij quidã principes, iuuante Deo, cultores eius coercuiſſent, totaliter fidem exterminaſſet. Sæpius creuit, & decreuit vſque hodie. finem nouit Deus.

Feſtum omnium ſanctorum inſtituitur a Bonifacio quarto.

Æra Machometi ipſa eſt Alhigera, qua vtūtur præcipue Arabes & alij Saraceni: eſt (ſecundum Campanum) anno Chriſti dcxxi cum xij dieb. poſt conceptionem eiuſdem Chriſti Domini noſtri: ita quod inter Chriſti conceptionē, & hanc Æram cucurrerūt dies ccxxvi^{m}. dccccxxxij incepit feria quinta: quia Chriſti cōceptio erat feria vi. & nota, quod Saraceni vtuntur annis lunaribus, quorum quilibet cōtinet xij lunationes æquales, hoc eſt cccliiij dies, ſaluo biſextili. nam in xxx annis habent xi biſextiles, quorū quilibet habet ccclv dies. & tunc redit, ſicut a principio. Nota, lunatio pręciſa xxx annos habēs lunares, reducit medias lunationes ad conſimile temporis initium.

Cunibertus epiſc. Colonienſ. Auſtregiſilus Biturienſ. Iohannes Tungrenſ.
Sulpicius Biturienſ. Salaberga mulier ſancta. Magnobodus Andegauenſ.

Imperatores.

Lupus epiſc. Senouenſ. Graulio epiſc. Cæſarauguſtan. Oſwaldus rex Normannorū, Anglorum, Scotorū, Britonū, fuit vir valde ſanctus, & operib. miſericordiæ deditus, & vndiq; triumphauit glorioſe. eius brachiū cum dextera manu, quib. eleemoſynam fecit, integrum perſeuerat apud vrbem Bembamburch. fuit enim interfectus a Penda Mertiorum rege: ſed poſtmodum Oſomi frater Oſwaldi eundem Penda interemit, & gentem Mertiorum ad fidem Chriſti conuerti fecit, & Pictos regno ſuo, id eſt Angliæ, ſubdidit. * peres ſibi ſubiectos nimis inhumaniter oppreſſit: quod Deo ſemper diſplicet. & fuit etiam poſt hęc nimis infelix, & plura perdidit. Moritur tandem infeliciter, hydropiſi & hęreſi maculoſe infectus. Dagobertus vir omnibus bonis moribus compoſitus, rex Franciæ fuit: cuius tempore eccleſia ſcilicet Dionyſij Pariſijs diuinitus dedicatur.

Anno mundi

Papa. Deuſdedit an. iij. dieb. xx. Romanus. Bonifaci' v. annis v. dieb. xiij. Campanus.

Anno Chriſti

Iſte Deuſdedit fuit vir ſanctiſſimus. dū quendam leproſum oſcularetur, ſtatim mundatus eſt: multa bona ſtatuit. item quod contra ſimoniacū teſtes eſſe poſſint meretrices & criminoſi.

Iſte Bonifacius cōſtituit, vt nullus de eccleſia extrahatur, & vt acolytus nō audeat reliquias leuare. vnde patet, quāta fuit olim deuotio in chriſtianitate. Hoc tunc clericis prohibebatur, q. nunc mulieres etiā indifferenter faciūt & cæteri quicunq;.

Sigibertus filius regis Dagoberti cum baptiſaretur a ſancto Amando Traiectenſ. epiſc. reſpondit, *Amen*, clara voce, infans adhuc xl dierum. Alcharanus liber componitur a Machometo, & trib. magiſtris ſuis, quib. diabolus & autoritatē, & induſtriā miniſtrabat. Primus magiſter erat quidam Iudæus aſtronomus maximus: ſecundus, Iohannes de Antiochia hæreticus: tertius, Sergius Arianus. Hi legē abominabilem confinxerant, reſecantes quicquid arduū erat in credendo, & difficile in operādo: concedenteſq; omnia, ad quæ mundani homines proni erant: ſcilicet gulam, luxuriā, rapinā &c. Vnde factū eſt, vt per potentiā & dolum deciperent in breui maximā multitudinē hominū beſtialiū. Et quia lex iſta nimis inhoneſta & confuſa erat, quidam humana verecundia permoti, plura retractarunt, ac velut expoſitores rationabiliter interpretabantur aliqua nimis mendoſa. vnde quidā chriſtiani etiā literati hoc colludio decepti fuerunt: qui hiſtorias tranſmarinas non viderūt. Quare autem tam infamis homo legifer factus ſit, & talem tradiderit legem, duplex ratio redditur. prima, quia Deus non permiſit, vt aliquis bonæ famæ homo a diabolo aſſumeretur, & legē ſaltem humano modo rationabilē traderet, ſicut nec olim niſi ſerpenti permiſſus fuit, quādo Euam tentauit. ſecunda, quia Machometus ſumme arrogans fuit: ideo quicquid deſiderabant carnales, conceſſit, iam ſic, iam aliter diſpenſando. Et ex hac colliſione doctrinarum varia-*

Imperium Romanorum circa hæc tempora vbiq; in orbe terrarū cœpit deficere irrecuperabiliter. nam in Oriente Saraceni,& in Occidēte Gothi dominia aſſumpſerūt, & deinceps tenuerunt. Item Saraceni de exercitu imperatoris interfecerunt cl^m pugnatorum. Et hoc iterum maximū habemus exemplum, quod nihil ſtabile eſt ſub ſole, quando etiā tanta defecit poteſtas & prudentia. cauſa huius diuerſimode aſſignatur. Quidam dicunt, quod hoc fecit inſatiabilis Romanorum auaritia: qui ſibi ſubditas nationes iugo ſeruitutis intolerabili opprimebant. quod omnib. principibus & prælatis timendum eſt: quia, quandiu Romani oderunt auaritiam,& dilexerūt æquitatem, dominiū orbis habuerūt. alij dicūt, quod hæreſis Orientalium hoc fecit, vbi communiter imperatores habitabant:& ſæpe cū peruerſis peruerſi facti ſunt. nec eſt quicquā, quod ita nequeāt Occaſui ſubiacere, quam vera religio. Sed neq; in principe aliquid lucidius, quam recta fides. aliqui dicūt, quod cauſa huius defectus fuit ſuperbia dominorū, qui ſubiectos deſpiciebāt, canes aut aſinos nuncupando, vel ſimiliter. propter quod pudore & dolore incitati, erexerūt ſe,& fecerūt quod cernimus. Forte omnes hæ ſimul ſunt vna cauſa. quia per quod aliquid naſcitur, per eius oppoſitū deſtruitur. Et ſic iam omnes iiij monarchiæ defecerunt : & non reſtat alia niſi Antichriſti, cuius aduentū Deus nouit. Interim dominia hinc inde diuerſimode variātur in particulari.

Dagobertus rex Franciæ interfecit Anglicos, qui tunc Saxones vocabantur, omnes excedentes menſuram gladij ſui. Putant quidam, quod hæc crudelitas Francorum fuit cauſa æternæ inuidentiæ & diſſenſionis Anglorum contra Francigenas, non ſine damno vtriuſque vſque hodie. Mittat pius Dominus ſpiritum pacis inter eos & alios.

Aidanus epiſcopus claret in Anglia ſanctitate, diſcipulus ſancti Columbani.

V^m DCCCXXIII. V^m DCCCXXXIII.

Honorius I. an. xij. menſ. xi. dieb. xvij. Campanus.

Seuerinus anno i. menſ. viij. die. xxviij. Romanus.

Iohannes IIII. an. i. menſ. ix. dieb. xviij. De Dalmatia.

DCXXIIII. DCXXXIIII.

Iſte Honorius fuit vir largiſſimus, pauperib. quotidianas eleemoſynas dedit, multas eccleſias argento & auro dotauit. ſtatuit apud ſanctū Petrū fieri litanias, & clerū erudiuit & honeſtiſſime ordinauit. fecit eccleſiam ſancti Adriani: in qua xi^m ſanctorū quieſcūt.

Iſte Seuerinus fuit vir benignus & ſanctus, amator cleri, erga pauperes largus, erga regimē eccleſiæ diligens, quā in prædijs & ornamentis mirabiliter ampliauit. Quo tēpore quidam Mauricius cum ſuis ſatellitibus eccleſiæ theſauros diripuit, infelix ſacrilega non veritus miraculum grande. nam cum totam vrbē incitaſſet, contra ærariū Lateran. nullus potuit ipſum, nō dico, infringere, ſed ne intrare quidem. Quod videns, pace ſimulata tandem perfecit quod intendebat, accipiēdo quod pro ſuſtentatione pupillorū ac viduarū & pauperū chriſtianiſſimi imperatores illic poſuerāt: ſed oīa infeliciter perierūt. Heraclius fuit particeps ſacrilegij hui⁹ factus: cui miſit partē de pecunijs elatis. ſed o quā multipliciter pro huiuſmodi dānificati fuerūt!

Iſte Iohannes multa milia hominū de ſeruitute redemit eccleſiæ theſauris, pia motus intentione, per Hiſtriam & Dalmatiam. Hic fecit adduci reliquias ſanctorū Vincentij & Anaſtaſij, & aliorū martyrū, & Romæ reuerenter collocauit.

Eligius artifex, ſanctus vir, pater fuit ſpiritualis iſtorū, qui multa monaſteria fundarunt in Francia. Tepuit fides in Oriēte,& feruet hic in Occidēte. Aurea ſancta abbatiſſa Pariſijs claret: præfuit iij^m puellis, iuſſu Eligij viri ſancti. Erubertus rex Angliæ primus ibi idola deſtruxit.

*rū & cōtrariarū tot⁹ lib. cōſuſus eſt, nec aliquo modo cōcordabilis. demū idē quaſi coactus reſpōdit, ꝙ xij^m verba eſſēt in Alchorano, quæ mēdaciū cōtinerēt, cętera in veritate pſiſterēt.

Iſte Conſtantinus fuit filius Conſtantini, filij Heraclij: qui quarto menſe imperij ſui a nouerca ſua veneno exſtinctus fuit. & ideo, quia breue tempus rexit, nō fit mentio de ipſo. Ipſe autem Conſtantinus ſucceſſit ei, & nouerca illa cū ſuis eſt exiliata, & fuit peſſimus tyrannus & hæreticus, doloſus, totus inuidus, & catholicis infeſtus: nec Martino papæ pepercit. cōtra Longobardos exercitum ducens, ſuperatus eſt. & Romam veniens, cum reuerenter eſſet a Vitaliano & ciuibus ſuſceptus, non retribuit iuxta beneficia ſibi impenſa debitam viciſſitudinem, ſicut decet principem. inſuper & tyrannidē magnā & ſacrilegia perpetrauit, omnia pulcriora deijciendo & tranſportando: quare tandē in balneo a ſuis militibus, qui eius malitiam noluerunt diutius tolerare, interfectus fuit: & ſic miſerabiliter viuens, infeliciſſime mortuus eſt, ſolito more ſacrilegorum & tyrannorum, Deo iuſte iudicante ſuos.

Imperatores. Conſtantinus III. an. xxvij.

Londoalus epiſc. Treuerenſ.

Hieruſalem capta fuit a Machometiſtis, quibus Hunarus pręfuit: qui in loco antiqui templi nouum erexit ſuperſtitioſum & prophanum, ablata prius cruce.

Nota diligenter, quod multa mala ſequuntur, quando dominiū perturbatur. Hoc ſuperius de Aſſyrijs & Medis & Parthis clare patuit, & Græcis & alijs ſimiliter, & crebro de Romanis: ſed hic præcipue. nam Saraceni Africam & Siciliam inuadentes, cum non eſſet qui tyrannidi eorum reſiſteret, etiam Hiſpaniam ſibi ſubiugarunt, vndiq; chriſtianum nomen delendo: in qua turbine multi martyres effecti ſunt qui conſtantes permanſerunt. & fuit tribulatio magna. Turbato enim dominio, mali homines aſſumunt audaciam malefacien-*

Anno mundi V^m DCCCXLIII.

Papæ. Theodor⁹ I. annis vi. menſ. v. dieb. viij. Græcus. — Martinus I. annis vi. menſ. i. dieb. xxvi. Tuſcus. — Eugenius I. annis ij. menſ. viij. dieb. xxij. Romanus.

Anno Chriſti DCXLIIII.

Iſte Theodorus ſuper oēs miſericors fuit, & largiter benignus, pauperū amator. Iſte ſtatuit cereū benedici in ſabbatho ſancto: & Paulū Cōſtantinopolitanēſ. epiſc. qui aperte catholicos cruciauit, anathemate perculit.

Iſte Martinus ſanctus eſt, & fortiter ꝑ fide agoniſauit. dū quidā cū extracto gladio, interficere vellet adhuc ante altare conſtitutū, ſtatim cęcus efficitur. Ipſe cōuocata ſynodo in vrbe, dānauit Syrū, Alexādrū, Sergiū, Pyrthū, & Paulū hęreticos. quare Cōſtātin⁹ eū in exiliū miſit. ei⁹ feſtū agitur x Nou.

Iſte Eugenius ſanctiſſimæ vitæ, omnib. amabilis & benignus, conſtituit, quod perpetuam caſtitatem omnes preſbyteri, diaconi, & ſubdiaconi ſeruarent. ſepultus apud ſanctum Petrum.

Iodocus filius regis Britāniæ eremita ſanctus, claret.

Londoalus vir ſanctus claret: qui beatū Lābertū docuit.

Arnolphus beatę vitę, pater Pipini, dux Lotharingię: demum eremita, poſt epiſc. Metenſ. eius vxor ſancta Doda Treueris incluſa, Chriſto vacabat. & ſanctus Clodulphus eius filius epiſc. Metenſis. Dicunt quidam, quod fuit auus Caroli Magni: ſed hoc mens non admittit, nec ratio temporis conſonat: ſed Carolus Martellus fuit pater Pipini illius, qui erat Caroli Magni pater.

Ragiulpha virgo ſancta claruit in Gallia.

Seuera abbatiſſa ibidē, ſoror eius, Gertrudis cognata eorum.

Forſeus cū Foliano, & Vlcano fratribus ſuis, omnes filij regis Hiberniæ, venerūt in Gallijs: & ſunt omnes ſancti.

Sigibertus rex Francorū xij monaſteria fundauit. & fit magnus fructus in Francia & Anglia per viros ſanctos. Nauta quidam negando pauperi panem, hac pœna percutitur, vt omnes eius panes in lapides conuertantur, ſicut idem pauper ei imprecabatur.

Ignis cecidit de cœlo, & iris magna apparuit, vt putarent homines conſummationem ſeculi aduenіſſe: & ſigna ingentia fuerunt, ita vt areſcerẽt viuentes præ timore propter tonitrua & fulgura, & ictus eorũ maximos, & aquarũ inũdationes incõparabiliter exceſſiuas. & perijt innumera hominũ & animaliũ multitudo, & ſequitur peſtilentia grauiſſima cũ ſigno iræ Dei. Cunctis viſibiliter apparuit, quod vnus angelus bonus & vnus malus Romã nocte circumierũt: & quot vicib. domus aliqua percutiebatur, tot ex ea ſequenti die interibant: tot tunc moriebantur, vt etiã parentes cũ filijs, fratres cũ ſororib. vnanimiter in feretro poſiti, ad tumulum portarentur. Sæpe huiuſmodi ſigna oſtendit Dominus pijſſimus ad terrorem peccatorum. ſed vtinam exemplis aliorũ terreremur, vt a peccatis deſiſteremus. dicunt tamen quidam, quod hæc peſtilentia facta ſit tempore Benedicti ſecundi.

* di, & ſe & alios deprauandi in vita & doctrina: & ad populos & ad principes corrumpendos. & eſt reuera horrendũ ſpectaculum, qualiter miſerabilis iſte mundus agitatur ſine intermiſſione. an nõ ſatis durum eſſet poſt labores & ærumnas tandem mortis dominio ſubiacere, niſi etiam tot cladibus & terribilibus plagis cõtinue laniari? non ſufficit humano generi ſemel a Deo damnationis diram accepiſſe ſententiã, niſi & plurimas ſibi peccando ſuperaddat? ſolum igitur peccatum eſt cauſa miſeriarum harum, diuina ſeueritate iuſte ſe vindicante. Verũ nemo ſic cogitet, quaſi hęc digna ſit retributio pro tantis piaculis, ſed reſpectu futurorum, quæ peccatorib. debentur. iſta ſunt quaſi quædam ſuauia præludia. O quis finis illorum, qui non credunt, ſi etiam tanta hic patiuntur electi! Sanctus Claudius archiepiſc. Biſuntinenſ. & poſt abbas monaſterij ſancti Eugenij, claret in Burgundia.

V^M DCCCLIII. V^M DCCCLXIII.

Vitalianus annis xuij. menſ. vi. dieb. ij.	Campanus.	Adeodatus annis iiij. menſ. ij. dieb. v.	Romanus.	Demus annis iij. menſ. ij. dieb. v.	Romanus.	Bonifacius vi. an. iiij. mẽſ. ij	Romanus.

DCLIIII. DCLXIIII.

Iſte Vitalianus cantum Romanorũ cõpoſuit, & in organis cõcordauit. ipſe etiã habuit gratiã imperatoris, qui ſuis prędeceſſoribus offenſiuus fuit: tamen poſtea non ſic permanſit: nec vſq; huc non potui inuenire, quod vnquam eccleſia Romana habuit plene poſt mortem Conſtantini Magni dominium vrbis, & aliorum, quæ ipſe contulerat: niſi forte temporibus quorundam pijſſimorum principum paucorum. imo iſte Vitalianus pro magna gratia accepit, quod imperator iſte peſſimus priuilegia eccleſiæ confirmaret: & tamen de poſt infregit. Hic pręfecit eccleſiæ Cantuarienſi Theodorum monachum valde literatum.

Iſte Adeodatus fuit tantæ benignitatis, vt omnẽ hominẽ a magno vſq; ad minorem a ſe conſolatũ dimitteret. ſepultus apud ſanctum Petrum.

Corpus ſanctiſſimi patris Benedicti, & corpus ſororis eius ſanctæ Scholaſticę transferuntur de monte Caſſino ad monſteriũ Floriacenſe. Hoc Gallici dicunt: ſed Italici omnino contradicunt, quod adhuc ſit in Caſſino monte. Maneat pietas, & reuelabitur veritas.

Iſte Demus decorauit illũ locũ ante baſilicã ſancti Petri: qui dicitur paradiſus. ſepultus ibidem.

Iſte Bonifacius non habetur in quibuſdã libris. & ſequẽs dicitur Bonifacius VI. Hic dicitur, ſecundũ quoſdã perfeciſſe paradiſum apud ſanctum Petrum. Rationem huius diuerſitatis non reperi.

Forſeus Latiniacum, & Folianus Foſſenſe cœnobium erexit, dono ſanctæ Gertrudis: vbi ibidem martyriſatus quieſcit.

Clodoueus rex Francorũ irreuerenter corpus ſancti Dionyſij diſco operiens, & os brachij eius fregit, & furtiue deportauit: ob quod in amentiam verſus fuit.

Iſte Conſtantinus fuit catholicus, & bonus zeloſus per omnia contra hæreticos. eccleſias reparauit,& Græciam Romanæ eccleſiæ reconciliauit. ſynodum ſextam congregauit: in qua permiſſum eſt Græcis presbyteris vxoribus legitimis vti,ac cæteris Orientalibus: ſed Occidentalibus nequaquam,quia cœlibatum voluntarie tempore Gregorij,& ante ſuſceperunt. & eſt hic mature aduertendum, quantum bonitas principis valeat ad bonum & quietum eccleſiæ ſtatum & fidei promotionem: & econtra,quantum malitia principis noceat.Hęc iſti duo Conſtantini,ſcilicet pater & filius,clariſſime oſtendunt. Verum, permittente Deo,Saracenis & Bulgaris reſiſtere non valuit,ſed cum eis pacem fecit,annua tributa ſoluendo. ita inualuit illa maledicta ſecta. tandē bona potitus morte tranſiuit ad Chriſtum, ſepultus in Conſtantinopoli.

Cōſtantinus iiii. an. xvij.

Imperatores.

filius Conſtantini.

Synodus vi. Conſtantinopolit. cclxxxix. patrum.

Nota, quod ſex ſunt ſynodi principales, quarum autoritas eſt par euangelijs: quia euangelica veritas per eas declarata eſt contra ſex principales hęreſes, quę nimis inualuerunt contra eccleſiam propter hęreticorum ſubtilitatem ad decipiendum ſimplices, & tyrānidem ad affligendum conſtantes,& terrendum puſillanimes. Iſta ſynodus vi damnauit hæreſim Monothelitarum, qui vnam voluntatē & operationem in Chriſto dixerunt.

Iſta Synodus par in authoritatibus quatuor principalibus præhabitis, condemnauit hæreſim Monothelitarum.

Anno mundi V^M DCCCLXXIII. — V^M DCCCLXXXIII.

Papæ, Agatho annis ij. menſ. vi. Siculus. Leo ii. an. iij. mēſ. x. dieb. xvij. Siculus. Benedictus ii. a. ij. menſ. x. Romanus. Iohannes v. an. vi. die. xviij. Syrus.

Anno Chriſti DCLXXIIII. — DCLXXXIIII.

Iſte Agatho vir ſanctus fuit: qui dū leproſum quendam oſcularetur, ſtatim mundatus eſt. Ipſe recōciliauit eccleſiam Rauennatē, quæ diu fuit rebellis: & nūc ad obedientiā Romanæ eccleſię redijt, edocta, quod non eſt bonū cōtra ſtimulū calcitrare. Ipſe etiam de conſenſu principis iuſſit celebrari ſextam ſynodum, vbi Græci redierunt ad obedientiam apoſtolicæ ſedis poſt plagas varias. quia tale vnuſquiſq; reperit ſuum inferius, qualem ſe ſuo exhibet ſuperiori. Qui bene obedit Deo & prælatis ſuis, ille ſimiliter bonam in ſubiectis ſuis inuenit obedientiam, & econuerſo. Hæc eſt lex diuinæ iuſtitiæ.

Iſte Leo vir ſanct' fuit, Græca & Latina lingua ſufficiēter eruditus, eloquētiæ quoq; ſingularis, erga pauperes nō ſolū mentis pietate, ſed etiā ſtudij labore ſollicitus. hic cōſtituit pacē dare poſt *agnus Dei*: & vt pro vſu pallii archiepiſc. nihil perſoluere teneatur. Eius feſtum agitur iij Iulij. ſepultus in eccleſia ſancti Petri.

Iſte Benedictus fuit ꝑ omnia virtuoſus, & vita eius cōcordabat cū nomine. eius tēpore fuit maxima peſtilentia. Hic ab imperatore pijſſimo factus eſt papa. Sæpe enim iſte honor factus eſt imperatoribus ab eccleſia propter cauſas varias pro tempore concurrentes.

Iſte Iohannes fuit vir ſtrenuus, moderatiſſim' & ſciēria redimitus, de Antiochia.

Cæſaria regina Perſarum clam ad Conſtantinopolim venit, & ſe baptiſari fecit. quod rex audiens mandauit vt rediret: ſed illa noluit, donec pacifice veniens cum xl milibus baptiſma ſuſciperet. Nouit Dominus qui ſunt eius. maluit mulier ſancta gloriam tantam abijcere, quam Chriſti paupertate non inſigniri. Quis eam hoc docuit in medio nationis?

Hiſpani circa hæc tempora magnifice contra Saracenos bellare incipiunt, diuinitus adiuti, terram paruam reſpectiue contra totam Africam defenſarunt, glorioſo apoſtolo Iacobo eos adiuuãte vſq; in præſens. Vide generalem hiſtoriam Hiſpaniæ, & reperies ſolennem catalogum militum chriſtiãnorum. Stella magna apparuit in Oriẽte, & magna peſtilentia ſequitur. Et mons quidam in Campania eructauit ignem. Callinicus manuum ignem inuenit: & Romani Saracenorum naues combuſſerunt. Bulgarorum regnũ oritur, quod valde attriuit imperium: & a Scythia egredientes Thraciam inuaſerunt.

Iuſtinianus ſecundus, an. x. Iſte Iuſtinianus fuit filius Conſtantini, vir bonus, prudens, & largus, & Romanum imperium non modice ampliauit, eccleſiaſtica officia quamplurimum honorauit, multas leges condidit: ſed poſtea deprauatus, cum ſextã ſynodum infirmare voluiſſet, & eccleſiã turbare, x anno ſui imperij a Leone patricio, & Tiberio & Callinico patriarcha captus fuit, priuatuſq; naſo & lingua, regno expelli tur, & apud Criſonã exilio religatur. & fit magna turbatio in eccleſia propter ſchiſmaticos & hæreticos. Nota, quod quando in ſummis dominijs fiunt violentię, tunc errores multiplicantur: quia non eſt, qui corrigat errantes, & a malo cohibeat. Hoc valde ſępe experta eſt eccleſia. vnde facta eſt altercatio inter Leonẽ & Tiberiũ: & præualuit Tiberius, & Leonem abſciſſo naſo exiliauit, anno tertio imperij ſui: & regnauit pro eo. Iuſtinianus fugit ad Saracenos & Bulgaros, qui eum reſtituerunt, occiſis Leone & Tiberio, qui hæreticis fauebant, & tunc reconciliauit ſe gremio ſanctæ matris eccleſiæ, & valde pœnituit. Sed, quia nimis crudeliter vindicauit ſe cõtra aduerſarios, ita vt etiam innocentes pueros vellet occidere, ideo interfectus fuit cum filio a Philippo, quem exulauerat.

V^m DCCCXCIII.

Romanus. (Zeno an. ij mẽſ. xi. dieb. ix.) Syrus. (Sergius I. annis ix. menſ. viij. dieb. xxiij.)

DCXCIIII.

Kilianus vir ſanctus natione Scotus, in Franconia fidẽ Chriſti prædicauit. Gosbertũ eiuſdẽ regionis ducẽ cõuertẽs, vt Scellã fratris ſui vxorẽ, quã illicite tenebat, dimitteret pſuaſit: qua ꝑpter ipſa iubẽte, ſecrete cũ ſocijs ſuis occiſus fuit, &c. Pipinus I dux Francorũ multas victorias habuit, & Friſones ſuperando, ad fidẽ ꝑduxit. fuit enim fide catholicus, & eccleſiæ Dei ſpiritualis defenſor. verũ in vno exceſſit, ꝙ adulteriũ cõmiſit ad tẽpus, &c. Rex Adiulfridus fit monachus, poſt epiſc. Ludifrid. Leodegari⁹ Auguſt. epiſ. Ediltrudis regina Angliæ trib. viris nupta, virgo ꝑmãſit. & alij plures ſancti. Vide in Speculo,

Iſte Zeno fuit vir valde ſanctus, qui nec vnquã ſe cauſis actibuſq; ſecularib. immiſcuerat. erat enim aſpectu angelicus, canicie venerãdus, morib. quietus, religioſæ vitæ, ſermone veridicus, animo ſimplex. Hic electus fuit cõcorditer etiã laicis cõſentientib. magna enim diſſenſio erat: quia clerus intendebat in Petrũ archipresbyr. & exercit⁹ in Theodorũ presb. ſed Spirit⁹ ſanctus oĩa tãdẽ vota cõeordauit in iſtum digniſſimum.

Iſte Sergius magnæ ſanctitatis, & cõmendabilis vitæ fuit: & in electione eius magna diſſenſio fuit, nã vna pars cleri elegit Theodorũ archipresbyt. altera Paſchalẽ: ſed, volente Domino, tandẽ in hunc venerabilẽ virũ conuenerũt. Hic corpus ſancti Leonis I tranſtulit Wirzeburg reuelãte ſibi Deo. ipſe etiã inuenit magnã partẽ ſanctæ crucis in loco obſcuro. Regẽ Angliæ, qui & Saxonũ, baptiſans, ſtatim ad cœlũ trãſmiſit. *Agn⁹ Dei* ter cãtari iuſſit ad miſſam. & idẽ reduxit ad vnitatẽ ſynodũ Aquileienſ. quæ noluit recipere ſextã ſynodũ Cõſtantin. & fuit grãde ſchiſma in eccleſia Dei, ꝗa duo vniuerſalia cõcilia cõtra ſe diſſẽtiebãt. tãdẽ mortuus ſepelitur apud ſanctũ Petrũ.

Weſtualia conuertitur ad fidem circa hæc tempora. vbi primũ duo Edualdi, ſcilicet Albus & Niger presbyteri ſancti de Anglia venientes, prædicauerunt: qui ibidẽ in villa quadam Laer dicta, ſuis precib. fontem de rupe duxerunt, & Campum ſanctũ ſic dictum vſq; hodie conſecrarunt in vſus pauperum: vbi ſæpe mira contigerunt cõtra teſtamentũ ſanctorũ volentib. facere: & horribiliter plagati ſunt. tandẽ martyriſati ſunt in comitatu de Hoia prope Bremenſ. ciuitatem: corpora autem eorũ tranſlata fuerunt ad Coloniam. Beda venerabilis presbyter, & monachus ac pater grauiſſimę autoritatis, claret in Anglia: multa ſcripta & hiſtoriam valde famoſam reliquit, fidelis laborator in eccleſia vſq; in ſenectam.

Sancta Oda ducîſſa Aquitaniæ claret.

Imperatores.

Leo tertius annis iij. | Tiberius tertius annis vij. | Iuſtinianus annis vi.

Sanctus Lãbertus filius Apri comitis poſt multa opera ſanctitatis martyrio conſummatus eſt a Dodone duce Araniæ: quia dixit, quod ſoror eius Alpaida non eſſet legitima vxor Pipini: quia eam duxit contra fas, viuente adhuc Plectrude. Hic eſt zelus Heliæ & Iohannis.

Sanctus Hubertus tranſtulit ſedẽ epiſcopalem cum corpore ſancti Lamberti ad Leodium.

Iſti duo inuaſerunt imperiũ. Idẽ, qui ſupra iterato, videlicet filius Cõſtantini. Romani multos Saracenos interfecerunt hoc tẽpore. Duo etiã reges Angliæ veniunt Romam, & fiunt monachi immortali Domino deinceps militantes. Friſia conuertitur ad fidem Chriſti: vbi primũ prædicauit ſanctus Willibrodus epiſc. Traiectenſ. & poſtmodũ ſanctus Bonifacius.

Anno mundi V^m DCCCCIII.

Papa, Leo tertius an. ij. menſ. ix. — Romanus. — Iohãnes vi. annis iij. menſ. ij. dieb. xxiij. — Græcus. — Ioãnes vij. annis iij. menſ. vij. dieb. xviij. — Græcus. — Siſinni⁹. dieb. xx. — Syrus. — Cõſtantinus primus annis vij. dieb. xv.

Anno Chriſti DCCIIII.

Iſte Leo ſanctus fuit papa per patrociniũ Romanorũ: & nõ ponitur in catalogo pontificum, forte ꝑpter malum introitũ. & ſequens dicitur Leo iij. nihil tamẽ male egiſſe ſcribitur, nec papa fuit.

Iſte Iohannes vir ſanctus fuit, & martyrio coronatus eſt: ſed a quo, aut propter quam cauſam, nõ inuenitur in hiſtorijs: putatur tamen a ducib. Lombardorum, ſcilicet Beneuẽtano aut Spoletano ꝑ defenſione iuriũ eccleſiæ. Vterque enim iſtorũ vexabat eccleſiam & terras eius: quia vicini fuerunt, & multos ceperunt. tandem ſepelitur apud ſanctum Sebaſtianum ad Catacumbas.

Iſte Iohãnes eloquentiſſimus fuit facũdia, & eruditus ſciẽtia: oratoriũ beatę Mariæ conſtruxit, ĩ quo ſepultus eſt.

Michaelis ſancti archangeli templũ in mari conſtituitur, ſicut in Gargano. Aripertus Longobardorũ rex, vir pius, miſericors, & iuſtus. Hic ſecrete per regnũ ſuum ſolitus erat ire, & de ſingulis inquirere, qualem iuſtitiam ſui vaſalli populo faciebant. bonum exemplum.

Iſte Siſinni⁹ parũ ſuperuixit, & habuit ſchiſma cõtra Diſcotium: & cõtinuatur nihilominus poſt inter Bonifaciũ & Diſcotiũ. tandẽ mortuo Diſcotio, qui per vim tenebat papatũ, Bonifacius reſtituitur. nec fit his memoria, quia forte ꝑpter ſchiſma in dubiũ venit, an eſſent veri ſucceſſores beati Petri. & fuit tribulatio in eccleſia vndique: intus pugnæ, foris timores, & econtra. & ſic ſeptimum ſchiſma continuatur.

Iſte Cõſtantinus fuit vir mitiſſim⁹, & ita benignus, q; ab omnib. amabatur. Ipſe iuit vltra mare Cõſtantinop. ad Iuſtinianũ imperatorẽ, & cũ magno honore recept⁹ fuit, & Philippũ tanq̃ hæreticũ excõmunicauit: quia imagines ſanctorũ deleuerat. ſepultus apud ſanctũ Petrũ,

Carolus Martellus, filius Pipini, immenſas victorias habuit cōtra infideles, diuinitus adiutus, fuit victor glorioſus per omnia. Sed quia bona eccleſiaſtica ſibi vſurpauit propter neceſſitatem bellorum, ideo in pœnis infernalib. anima eius viſa eſt ab Eucherio viro ſancto, cruciari. O quæ pœna erit illis, qui his nouiſſimis dieb. tot auiſati exemplis, pertinaci animo, non pro fidei ſaltem defenſione, imo pomparum iactantia vana eccleſijs, eiuſque miniſtris, contra diuinarum humanarumq; comminationes legum, taxationes, exactioneſq; grauiſſimas imponere non formidant? Credant hi a Deo immutabilem ſententiā ſuam dicto Carolo oſtenſam, imperio ſimiliter experiendam.

Philippus anno i. menſ. vi. — Anaſtaſius annis iij. — Theodoſius anno vno.

Iſte Anaſtaſius fuit vir bene fidelis, & catholicus. & quia Philippū excæcauit, ideo Theodoſius cōtra eum pugnans, deuicit, & ordinatus presbyter, quiete viuendo.

Iſte Philippus fuit hæreticus: & præfuit modicis diebus. & quia interfecit dominum ſuum, ipſe etiam male perijt: & ſicut fecit, factum eſt ei.

Iſte Theodoſius totus catholicus & humilis fuit. & præciſe, ſicut fecit, factum eſt ei: quia Leo eum depoſuit: & in presbyterum eſt ordinatus.

Hæreſis imaginū ſerpit: quę ſic dicitur, quia imagines ſanctorum, quę ſunt libri laicorum, auferre voluerunt quaſi idololatriæ cultū. videtur quod moti fuerunt ex inſtinctu Saracenorum. & ſic patet, quomodo eccleſia exercetur continue.

Magnus archiep. Maguntiæ. Eucherius epiſc. Aurelianēſ. Wolframus epiſc. Senonēſ. Agilopus epiſc. Colonienſ. Ægidius abbas ſanctiſſimus clarus habetur: qui ex Græcia in Galliam venit.

V^m DCCCCXIII.

Gregorius ii. an. xvi. menſ. viij. dieb. xx. — Syrus.

Hic conſtituit Feriam quintam per Quadrageſimam ieiunare, quod Miltiades papa prohibuerat: & quia non habebant propria officia.

DCCXIIII.

Iſte Gregorius vir caſtus, diuinis ſcripturis eruditus, loquela facundus, cōſtans animo, rerum eccleſiaſticarū defenſor ſolicitus, & hoſtiū eccleſię impugnator fortiſſimus. Et nota, q̄ circa hæc tēpora inceperunt ſe opponere imperatorib. domini papę plus ſolito etiā in temporalib. propter perfidiā eorū: & etiā trāsferre imperiū de gente in gentē, prout tēpus poſtulat. Hic leonē anathematiſauit, eo q̄ imagines ſanctorū exureret. idem namq; Leo iuſſit iſti Gregorio vt etiā cōbureret: ſed nō curauit: imo contra eū audacter iuſſit oppoſitū. Et ſic patet, quod deſtructionis imperij principalis cauſa fuit hæreſis. nā ob hoc fideles populi vnanimiter cū prælatis ſuis adhæſerūt domino papæ, & coegerunt imperatores ceſſare a tyrannide hæretica. In Orientalib. regionib. circa hæc tempora valde defecit vera fides, propter impiam perfidi Machometi legē: & per cōſequēs omnis virtus, ſapientia, & honeſtas. de qua lege execrabili tot turpia & carnalia prodierūt fictitia, vt nulli vnquā ſapientes in rebus diuinis & humanis exercitati, a principio ei crederent, ſed homines beſtiales in deſertis morantes, omnis doctrinæ prorſus ignari: per quorū multitudinē aliquos armorū violentia in ſuā legē peſtifer ipſe coegit, vt dicit doctor ſanctus in ſumma cōtra gētiles lib. i. cap. vi. Nulla etiā diuina oracula præcedentiū prophetarū ei teſtimoniū perhibēt: neq; documenta veritatis attulit, niſi quæ de facili naturali ingenio cognoſci poſſunt: nec ſigna ſupernaturaliter facta adhibuit: quin potius vera quæ docuit, fabulis & falſiſſimis doctrinis immiſcuit, carnales voluptates permittendo, & eiſdē conformia præcepta tradēdo. &, quia voluptati carnali habenas relaxauit, iccirco mobile ruſticale vulgus facile poſt ſe traxit ſummo Deo ipſis irato, qui talē legiſlatorē occulto ſuo, ſed ſemper iuſto iudicio ſuper eos cōſtituit. Verū verſutus ille peſſimus aſtuto conſilio libros veteris & noui Teſtamēti ſuis ſequacibus nō reli-

Bonifacius archiepiſc. Maguntinenſ. Bochoniam, Franconiam, Bauariã, Thuringiam, Haſſiam, Sclauoniam, Friſiam cum reliquis Almaniæ prouincijs catholicę fidęi ſubiugauit. vrbẽ etiam Herbipolenſem epiſcopatum de voluntate papæ fecit: cui ſanctũ Burchardum præfecit. anno vero xxxvi ſui epiſcop. cũ multis chriſtianis martyriſatus eſt in Friſia. Cumq; ad Fuldẽſ. monaſteriũ quod ipſe in Bochonia cõſtruxerat, corpus eius reduceretur ſepeliẽdũ, omnes cãpanæ vbiq; diuina virtute ſine motu alicuius hominis ſonuerũt. Theodulus epiſc. Sedunenſ. Conſtantinopolis a Saracenis obſeſſa fuit: ſed per beatã virginẽ liberatur. & cuidam eremitæ viſio mirabilis oſtenſa eſt de Ioſeph, qui Dominũ ſepeliuit. & poſt paucos annos xxx[m] hominum in peſtilentia obierunt ibidem &c.

Egbrech ſanctus de Hibernia venit in Galliam.

Imperatores. Leo III. cũ Conſtantino filio ſuo annis xxv.

Iſte Leo cum eſſet potẽs, Theodoſiũ depoſuit, & pro ipſo regnauit. & fuit ſeductus per quendã apoſtatã, vt omnes imagines ſanctorũ auferret, & exureret: quare etiã tã bellis quã peſtilentijs, ac alijs diſſortunijs punitus fuit. & quia correptus a Greg. tertio pertinax manſit, ideo totũ regnum Occidentis ab eo abſtulit, mãdans, ne ipſi obediret aliquis: vectigalia interdicẽdo. & quia hæretice vixit, ſancti viri ei cõtradixerũt: & martyriſati ſunt ab eo plures. Tandẽ in perfidia miſerabiliter defunctus eſt.

Pelagius rex Hiſpaniæ grãdi miraculo regnũ illud cœpit recuperare. Germanus exulatur. Hermus epiſc. Lobienſ. Petrus epiſcop. Damaſcenus.

Rachbodus dux Friſonum maluit eſſe cum plurib. in inferno, quam cum paucis in cœlo. nõ enim nouit preſſuras eius. Malus iocus. Sed filius eius morte ſubita territus, cõuerſus fuit.

Anno mundi V[M] DCCCCXXIII. V[M] DCCCCXXXIII.

Papa, Gregorius III. an. x. menſ. viij. dieb. xxiij. Romanus.

Eo tempore in Wormatia fuit archiepiſcopatus, qui nũc in Maguntiam eſt tranſlatus.

Anno Chriſti DCCXXIIII. DCCXXXIIII.

Iſte Gregorius digne ſucceſſit prædicto & nomine & opere, eiuſdem zeli & conſtantiæ: & animoſe contra Imperatorẽ proceſſit, & obtinuit intentum. concilium generale celebrauit in vrbe, anno pontificatus ſui primo, cõtra hæreticos: in quo imaginũ ſanctarũ veneratio approbatur, & cõtradictores excõmunicantur. Carolũ etiã vocauit in ſubſidiũ eccleſię contra Longobardos. In canone addidit, *Quorum hodie ſolennitas*, &c. Viennę archiep. inſtituit.

Monaſteriũ ſancti Benedicti reformatur in mõte Caſſino a quodã ciue Brixiano. In Almania quędã monaſteria ditiſſima fundãtur, & magnifice dotãtur, ſ. Fuldẽſ. & Hirsfeldẽſe.

* Saraceni proficiunt in peius, & totam Hiſpaniam ſibi ſubijciunt: & niſi Carolus Martellus occurriſſet, Galliam ſimiliter inuaſiſſent. Et nota, quod pluries eos defecit, & ſemel ccc[m] & vltra de ipſis occidit, de ſuis MD tantummodo proſtratis. Lebuinus presbyter ſanctus Anglicus, prædicat in Velua, & poſt in Saxonia antiqua, id eſt Weſtualia. Eius corpus in Dauentria colitur.

* quit legendos: nec etiam diſputationem permiſit iniquam faciendam, ne hac occaſione ſua falſitas detegeretur. quin potius ſe dixit in armorũ potentiã miſſum, nõ in ſignis aut miraculis, aut doctrina ſupernaturali. quod vtiq; leonũ, ferarũ, latronũ ac tyrannorũ rabiei magis eſt propriũ, quã ſpiritualis legiſlatoris. Sic (heu) terra olim fructifera atq; illuſtriũ virorũ fœcunda, nũc tribulos profert & ſpinas æternis incẽdijs exurendas. quãuis enim vſq; hodie Saraceni infinitis diuitijs abundẽt, & põpis inęſtimabilib. atq; delicijs vacẽt: tamẽ ita pueriliter deſipiũt, & pertinaciter adhęrẽt his quæ ſunt cõtra rationẽ, vt oĩs vir doctus ac timoratus eorũ cõſortiũ fugiat, & eos velut caninos ac beſtiales cũ ſũmo tędio abominetur atq; deuitet:

Pipinus filius Caroli Martelli fit rex Franciæ per papam Zachariam. & fuit vir valde catholicus,& per omnia victorioſus,& eccleſiæ Romanæ ſpecialis defenſor: & in nullo degener a paterna ſtrenuitate.

Carolomannus frater dicti Pipini,diuino tactus timore, dimiſſo regno, fit monachus.

Rachis rex Longobardorum per Zachariã admonitus, vt a perſecutione Romanorum ceſſaret, acquieuit: inſuper & monachus efficitur.

Iſte Cõſtantinus totus puerſus,& hæreticus peſſimus fuit,ita vt etiã dæmonijs immolaret.

Cõſtantinus v. an. xxxv.

Hæreticus.

Eccleſiam perſequebatur,& nihil dignũ memoria egit. & ſic,permittente Deo,eccleſia longo tẽpore afflicta eſt more ſolito:quia in hoc mundo preſſuram habebat,& agros cum perſecutionib. colebat. Mirabilia contigerunt circa hæc tempora. nam terræmotus mirabilis:& ciuitates quædã montanæ,diuiſis montibus,vna cum illis tranſmigrauerũt ad loca campeſtria,vltra ſex miliaria: & non ſunt fractæ. In Meſopotamia terra dirupta eſt ad duo miliaria. & animal mulinũ loquitur humana voce. Cinis de cœlo cecidit.In mari Pontico glacies fuit, in ſpiſſitudine xxx cubitos habens, per c miliaria: & nix xx cubitorum ſicut mons. tam grande frigus erat. Stellæ ceciderunt de cœlo,id eſt a ſub:& territi ſunt homines,æſtimantes finem mundi adeſſe.vide in Speculo. Quam mirabilem immutationẽ hæc ſigna præoſtentarunt,ſequentia declarant. Sanctus Scurinus primus abbas Fuldenſ. monaſterij,clarus habetur in Bochonia. Tranſlatio Marię Magdalenæ de ciuitate Aquinenſi.ad Verſiliacum ſacta a Gerhardo duce Burgundiæ.

V^M DCCCCXLIII.

Zacharias annis x. menſ. ij. dieb. xv. Romanus.

Stephanus ſecundus, annis v. die. xxviij. Romanus.

DCCXLIIII.

Iſte Zacharias ſuit benignus, & omni virtute ornatus, omnib. amabilis propter mitiratem ſuam.ipſe regem Franciæ, ſcilicet Hildericũ depoſuit,& in locũ eius Pipinũ inſtituit, quia vtilior fuit.Et hic patet,poteſtas eccleſiæ quãta ſuerit hoc tempore: quæ regnum illud famoſiſſimum tranſtulit de veris hæredibus ad genus Pipini, propter legitimam cauſam, vt habetur xv q. v. Alius.

Hildericus rex monachus efficitur, ſorte motus propter illã horrendã damnationem Caroli Martelli. quia periculoſum eſt eſſe in poteſtate:& pauci euadunt ſecuri.Quanta fecit pro fide idẽ Carolus, & tamẽ propter vanã illam cauſam damnatus eſt? Remigius Rothomagenſ. archiepiſcopus claret ſanctitate.

Lullus vir ſanctiſſimus, & ſucceſſor beati Bonifacij in archiepiſcop.Maguntinenſi.miraculis claret. Corpus ſancti Sylueſtri tranſfertur Monaculum,fundatum ab Ancelmo.

Iſte Stephanus per omnia vtilis fuit eccleſiæ Dei tam in verbo,quã in doctrina, ſpiritualia & temporalia ſtrenue gubernãdo: pauperũ amator & defenſor erat. Hic Pipinum vnxit in regem Francorum,& contra Longobardos miſit, vt eos compelleret ad reſtituendum eccleſijs quod multo tempore minus iuſte detinuerãt.quod & ſactũ eſt. Ipſe etiam tranſtulit imperiũ de Gręcis ad Francos,vt patet extra de elect. Venerabilem: quam Leo tertius poſt executionem damnauit.

Cœnobium in Caturcenſi territorio dedicatur a Domino,præſente Stephano papa & Pipino rege.

Caput ſancti Iohannis Baptiſtæ in Aquitaniam venit. Et plures amici Pipini interfecti in bello,rediuiui ſubito reſederunt.

Turci qui de montib. Caſpijs exijſſe dicuntur, Armeniam maiorem infeſtāt & vaſtant. & cum peſtilentia eos attereret, ſuaſi ſunt a chriſtianis, vt in modū crucis ſe tonderent: & ſic ceſſauit. & extunc illum ritum ſeruauerunt. Tempora ſanguinolenta & multum turbulenta fuerunt vndique: quia Saraceni & pagani & etiā chriſtiani inter ſe plurima bella geſſerunt: quorū Carolus Magnus, diuina virtute adiutus, principalis actor fuit, & triumphator glorioſus, licet non ſine magna ſtrage ſuorum per longa tempora. Vide in geſtis eius.

Horribile factum contigit Turonis, quia cum monachi eccleſiæ ſancti Martini delicijs & pompis vacarēt, omnes, vno excepto, ab angelis ſuffocati ſunt. & Alcuinus illud reformauit plene. Imperium bipertitum circa tempora iſta: quia Stephanus papa tranſtulit Ita-

Imperatores.

liam, &c. in Carolum adhuc iuuenem: quę Leo tertius poſtea infeudauit. Conſtantinus autem Græciam cum alijs regionibus tranſmarinis laborioſe retinuit.

Carolus adhuc iuuenis, ſed egregię indolis, incipit regnare ſuper Francos: & fuit filius Pipini, mater eius Berta vocabatur.

Martyres infiniti facti ſunt a Conſtantino illo peſſimo hæretico. Putatur, quod vix fuerit aliquis Imperatorum & etiam paganorum, qui tot trucidauerit. & afflicta eſt eccleſia valde: & ſatis precioſe emit venerationem imaginum ſanctorum, propter ſanguinem effuſum largiter. Verum Imperator impijſſimus non manſit impunitus: nam completo myſterio iniquitatis præfinitæ, horribiliter clamans, *Igni ſum inextinguibili traditus*, ſpiritum exhalauit.

Anno mundi	V^m DCCCCLIII.	V^m DCCCCLXIII.	V^m DCCCCLXXIII.
Papæ.	Paulus I. annis x. menſe. i. — Romanus.	Cōſtantin⁹ II. an. ij. mēſe. i. — Romanus.	Stephanus III. an. iij. menſ. v. dieb. xxviij — Siculus.
Anno Chriſti	DCCLIIII.	DCCLXIIII.	DCCLXXIIII.

Iſte Paulus vir ſanctus fuit & mitiſſimus. fecit conſtitutionē de diuino officio ſeruando in xl. Ipſe nulli malū pro malo reddebat, ſed cū paucis familiaribus de nocte per omnes cellas infirmorū & pauperū incarceratorū circuiuit, eis neceſſaria miniſtrando. viduis & pupillis & alijs egenis papale debitum exhibuit, opem ferendo, tanquam verus imitator ſancti Pauli apoſtoli.

Iſte Conſtantinus fuit laicus, & ſubito factus presbyter, tyrannice papatū inuaſit, & magno ſcandalo præfuit, quāuis parum: ſed zelo fideliū eijcitur, & oculis priuatur. Et iſte videtur fuiſſe quintus infamis papa inter tot vſq; adhuc: ita Spiritus ſanctus illam ſedē ſanctam apoſtolicam in omni honore & ſanctitate cuſtodiuit.

Iſte Stephanus omnia errata Conſtantini emendauit, degradatis his quos ille ordinauit in ſynodo generali. ſepultus in Vaticano.

Gengulphus martyr claret miraculis: in Gallia fontem emit, quē in Burgundia oriri fecit. fuit itaq; ſeparatus ab vxore ſua adultera, cuius anus cantauit: eoq; derideret miracula eius.

Sanguis de imagine Chriſti emanauit, & omnes ſanauit: & Iudæi qui ipſam pupugerunt, conuerſi ſunt. Pulchre pius Dominus oſtendit miraculum grande tempore iſto, pro confutatione hæreſis, & confortatione fidei.

Ludgerus vir ſanctus velut alter Moyſes, ab vtero matris ſuæ Domino conſecratus, innumeras gentes ad fidem conuertit: Friſonum & Saxonum apoſtolus, primus epiſcopus Monaſterienſis fuit, pluribus miraculis claruit, & cœnobia fundauit. Obijt tandem in Belderbecke, & ſepultus in Werdena, anno Domini dcccix. Sergius epiſcopus a Deo plagatus eſt, eo quod indignum papatu conſecrauit: quia os & manus eius aruerunt.

Sol obſcuratus non apparuit xvij diebus. Signum crucis apparuit in veſtibus hominum. & ſanguis de cœlo in terram profluxit.

Lamina aurea inuenta eſt in Conſtantinopoli ſuper corpus cuiuſdam defuncti in ſepulcro: in qua ſic erat ſcriptum, *Chriſtus naſcetur de virgine Maria: & ego credo in eum. O ſol, iterum videbis me ſub Conſtantino & Irene.*

Iſte Leo etiam peruerſus fuit: minus tamen quam pater eius. Hic cupiditate victus coronam quandam cuiuſdam eccleſiæ abſtulit, & capiti ſuo impoſuit: ſtatimque febre corripitur, & ſpiritũ exhalauit. Habuit vxorem piiſſimam, nomine Irenen, quæ regnauit ſtatim poſt eum cum filio.

Leo IIII. annis v.

Conſtantinus VI. annis x. cum Irene.

Iſte Conſtantinus bonus & pius fuit, & matrem ſuam amouit a regno, vt ſuis negotijs fœmineis intẽderet: ſed illa ſimulato rancore, poſtea ipſum exoculauit, & etiam filios ipſius: & iterum regnauit iij annis. Demum cum Græci perciperent, quod Carolo Magno nubere voluiſſet, ipſam ceperunt, & in quodam monaſterio recluſerunt, Nicephoro aſſentientes.

Synodus Conſtantinopolit. cõtra hæreſin imaginum.

Iſta ſynodus vij celebrata fuit contra hæreſin imaginum, in qua iterum Græci reconciliati ſunt poſt plagas ſolitas, confitentes, Spiritum ſanctum ex patre procedere.

V^M DCCCCLXXXIII.

Adrian⁹ I. an. xxiiij. menſ. x. dieb. xviij. Romanus.

DCCLXXXIIII.

Iſte Adrianus fuit vir præclariſſimus, & nobiliſſimus genere & potentiſſimus, & multa magnifice patrauit. Et (vt videtur) ante eum non fuit ſimilis ſibi in gloria temporali & diuitijs. diruta reædificauit, turres & muros extruxit: regnum Longobardorum ceſſare fecit per Carolum Magnum: ſynodos duas ſolenniter celebrauit: eccleſias & monaſteria multa inſtituit, & ius Carolo ſuper ordinatione ſedis apoſtolicæ & inſtitutione epiſcoporum, abbatum, &c. in generali concilio dedit, propter violentias tyrannorum coercendas, vt patet lxiij diſt. per totum. tandem hic beatus pontifex poſt laudabilem vitam ſepelitur apud ſanctum Petrum. Hic inhibuit officium Ambroſianum, præterquam in eccleſia Ambroſiana in Mediolano: & officium Gregorianum vbique obſeruari inſtituit.

Saxones conuertuntur ad Chriſtum, populus olim duriſſimus, & Gallorũ perpetuus inimicus: ſed a Carolo ſuperati, colla ſubmiſerũt. & eſt mirabilis diſpoſitio iudiciorum Dei, & inperſcrutabilis, quomodo proficit fides, & deficit pro diuerſitate locorum & temporum. iam Ægyptus & Africa a Saracenis vaſtatæ fuerunt. & ecce, quaſi fides volaſſet, ad populum paganum peruenit: & huius ſimile ſæpe reperitur.

Francia in flore, & tota Gallia ſimul vbique triumphatrix, etiam vltra montes & mare, ſicut olim Roma.

Et Gothorum regnum & Longobardorum ceſſare facit: quod incepit anno Domini ccl: vel circa.

Studium vniuerſale, quod olim fuit tranſlatũ de Athenis ad Romam, circa hæc tempora per Carolum transfertur Pariſios.

Hæreſis Feliciana a Felice autore, condemnatur. Hæc dicit, Chriſtum eſſe filiũ Dei adoptiuum.

Ogerus dux de Danamarchia, princeps chriſtianiſſimus, floruit. Hic tẽpore Caroli Magni chriſtianitati obtinuit fere omnes partes tranſmarinas ab Hieruſalem vſque ad arbores ſolis, Deo ſibi propitio, & apertis & magnis miraculis exercitum confortante. & in ſuperiori India ordinauit imperium, cui pręfecit Iohannem filium regis Friſonum, dictum *Preſter Iohann*, propter deuotam & ſanctam vitam quam duxit: & ſubiecit ei xiiij Barones cognationis ſuæ: qui alia dominia circumquaque tenebant, vt ibi chriſtiana religio permaneret.

Hieruſalem circa hæc tempora recuperatur per Carolum cum tota terra ſancta. & Saracenorum ſecta vbique vaſtatur atrociter, quia tempus miſerationum venit.

Imperatores. Nicephorus an. ix. — Michael annis ij.

Iſte Nicephorus auarus fuit, pluresq; læſit: fuitq; ad Imperiũ per Græcos ſublimatus: ſed nõ profuit, quia eius tempore imperium Orientale quaſi ad nihilum redactum: & Romani ad Carolum Magnũ ſe vnanimiter contulerunt. Aquiſgrani inſtituitur peregrinatio ſeptennalis ſolenniſſima, propter reliquias precioſas, quas Carolus ibi apportauit.

Spinea corona Dñini floruit in manu Caroli, & tranſfertur de Conſtantinopoli Pariſios. & in tranſlatione reliquiarum mortuus eſt, reſuſcitatus Aquiſgrani.

Iſte Michael vir catholicus amabilis omnibus, & vniuerſos ſanæ doctrinæ aduerſantes nitebatur extinguere: ac omnes, quos læſerat auaritia Nicephori, conſolatus eſt, ipſos ditando.

Anno mundi	V^m DCCCCXCIII.	VI^m III.

Papa. Leo III. annis xx. menſ. v. dieb. xv. Romanus.

Anno Chriſti	DCCXCIIII.	DCCCIIII.

Iſte Leo fuit vir valde ſanctus, totus mitis, & ſcientia plenus. Cuius ſublimationi inuidentes amici prædicti Adriani, cum in die ſancti Marci litanias cũ clero perageret, a quibuſdam peruerſis capitur, lingua priuatus, & oculis effoſſis, in carcerẽ mittitur. ſed pius Dominus ſeruum ſuũ nõ dereliquit: quinimo eum per omnia ſanauit, membra ipſa reſtituendo. Deinde ad Carolum perrexit in Franciam, ſingula narrans quę ſibi illata eſſent: a quo etiam honorifice ſuſceptus fuit, & ſtatim rex cum eo Romã reuertitur, & vltionẽ de inimicis eius fecit, tanquã iuſtus iuſtitiarius trecentos viros in campo Lateranenſi decollari fecit, & plures alios, qui papã non defenderunt, exilio perpetuo relegauit: diademaq; imperij a Leone ſuſcepit, Romanis acclamantibus, *Carolo Auguſto a Deo coronato vita & victoria a Deo ſubminiſtretur*. tandem poſt laudabilem vitam idem pontifex ſepelitur apud ſanctum Petrum. Hic fuit genere & natione Alemannus, frater comitis de Calwe.

Tullin' rex Vngarorũ, alias princeps Auarorũ, ſe & patriã ſuã Carolo dedit, & baptiſ. eſt.

Aaron rex Perſarum miſit Carolo corpus ſancti Cypriani & Sperati, & caput ſancti Pantaleonis.

Amelius comes Aluernenſis, gener Caroli, martyr.

Corpus ſancti Bartholomæi transfertur Beneuentum de Lipertania.

Amicus & Bericanus martyres occiſi ſunt in Campania.

Iſuardus monachus iuſſu Caroli collegit omnes legẽdas, & actus ſanctorũ de toto orbe in vnũ volumen poſt Hieronymũ, Bedam & Florũ. Et omni die cõcurrebant vltra ccc feſta. & ideo inſtitutũ eſt, vt dicatur in martyrologio, & aliorũ plurimorũ martyrũ cõfeſſorum, &c.

Paulus diaconus iuſſu Caroli collegit lectiones cuilibet feſtiuitati conuenientes, ex optimis dictis ſanctorum patrum.

Tranſlatio imperij facta eſt per ſanctum Leonem papam tertium de Græcis ad Francos, cum vnanimi cōſenſu Romanorum, iuſtis & neceſſarijs cauſis, poſt longam patientiam eccleſiæ Dei, quæ diu Græcorum emendationem expectabat: ſed quia nimis defecerunt a primorum pietate, dimiſſi ſunt.

Signum rubeum dominicæ crucis, & multæ haſtæ apparuerunt. & ſequitur ſtrages magna chriſtianorū. In Ronciuallo occiſi ſunt multi reges, duces & comites de exercitu chriſtianorum vltra xv^m pugnatorum, Deo permittente.

Carolus I. Magn^s an. xiiij.

Milo de Anglere dux exercitus Caroli, pater Rolandi, cum multis chriſtianis occiſus eſt in bello ab Argolando.

Sol ſtetit ſpatio trium dierum, vt Carolus vinceret.

Gerhardus dux Bauariæ in Pannoniam congreſſus martyriſatur.

Iſte Carolus dictus Magnus cum iam regnaſſet in Francia xxxiiij annis, aſſumptus eſt in imperatorem Romanorum: & imperauit annis xiiij. Quantæ prærogatiuæ fuerit hic in omnibus, quæ principem laudabilem faciunt, quis digne laudare ſufficiet? Hoc vnum pro nunc ſufficiet, quod a principio vſq; ad finem, in tanta rerum tempeſtate, ſic laudabiliter ſe habuit, vt non ſit inuentus, qui eum in aliquo reprehēdere potuiſſet. Reuera quid poſſit fragilis homo in illo cauſari, quem diuina virtus continue direxit & protexit? Sic ergo recte laudamus eum, ſi in Domino opera eius magnificemus. tandem morte ſancta potitus, ſepelitur Aquiſgrani, anno vitæ ſuæ lxxij. eius legendam ſcripſit Emardus. Refert Turpinus ar-*

VI^a XIII.

Stephanus quartus, annis iij. menſ. vij. Romanus.

DCCCXIIII.

*chiepiſ. quod Carolus erat corpore decorus: ſed viſu ferus. ſtatura eius pedum octo, & facies eius palmum & dimidium in longitudinē poſſidebat: barba vero eius palmum vnū. frons erat vnius pedis. militem armatum ſuper equū ſedentem a vertice ſimul cū equo ictu cum ſpatha ſcindebat: quatuor ferraturas equorum ſimul facile manibus extendebat: militem armatū recte ſtantem ſuper manū ſuam ſola manu velociter eleuabat. leporem integrum, aut duas gallinas, vel anſerem edebat, modicum vinum & lymphatum bibebat. tam parcus in bibendo erat, quod ſemper in cœna raro plus quam ter bibere ſolebat.

Iſte Stephanus multos captiuos redemit, & Ludouicum filium Caroli imperatorem coronauit. moritur Romæ, ſepultus in eccleſia ſancti Petri.

Compoſtellę eccleſia & patriarchalis ſedes ordinatur, & extruitur in honore ſancti Iacobi. Et impletur petitio Mariæ Zebedæi: quia Iohannes a dextris apud Epheſum, & Iacobus a ſiniſtris: Roma in medio. nota myſterium.

Epiſcopatus quinque dotantur per Carolum in Almania magnifice: ſcilicet Maguntinenſ. Colonienſ. Treuerenſ. Saltzburgenſ. & Sedunenſ.

Signa multa præceſſerunt mortem glorioſi & ſancti imperatoris Caroli. nam eclipſis ſolis & lunæ vltra ſolitum fuit. apparuit per vij dies macula nigri coloris in ſole. porticus precioſus Aquiſgrani cecidit funditus. pons maximus Maguntiæ tribus horis combuſtus eſt. Cernens autem pijſſimus Imperator mortem ſibi imminere, omnes theſauros ſuos prælatis commiſit eccleſijs diſtribuendos: & Ludouicum primogenitum conſtituit imperatorem: alium Teutonicis ſiue Almanis: tertium vero Hiſpanis præfecit.

Cometa apparuit valde ſingularis & terribilis. vnde Imperator attonitus, cum Egmardo philoſopho contulit, dicens, quod mutationē regni mortemq; principis portenderet. verũ philoſophus nolebat eũ cõtriſtare, ſed verbũ prophetiæ allegans, ait, *A ſignis cæli nolite timere.* at Imperator deuotus, Nõ aliud (inquit) timere debemus, niſi illũ, qui noſtri & huius creator eſt ſideris. ſed eius clementiã laudare tenemur, qui noſtrã inertiã (cũ peccatores ſimus) talibus admonere dignatur indicijs. quia ergo talia portenta, cũ apparent, omnes communiter tangũt, omnes pro poſſe ad meliora feſtinare debemus, vt miſericordiam in illo dominante conſequi valeamus. Et pie creditur, quod hac humilitate Dominũ placauit, quia non ſuper eum plaga peruenit, ſed ſuper Italiam, incurſu Saracenorum.

Imperatores. Ludouic' primus an. xxv.

Iſte Ludouicus fuit filius Caroli, & magnę clemẽtiæ: propter quod dictus eſt Pius. habuit duos fratres, quos ſuperauit: & ambo habuere malũ finẽ. In aduerſis patiens erat, & in fine ſemper vincebat, quia erga Deũ & eccleſiam deuotus permanſit. etiã filij eius perſequebãtur ipſum, quos benigne ad pœnitentiã reduxit. tandẽ bene ſingulis diſpoſitis, bona morte diẽ clauſit extremum. Et quia humana infirmitas delicias diu ferre nõ poteſt, filij eius ad miſeriã declinarũt. Et eſt bene infelix cõditio, quam totiẽs ſine ceſſatione expetimur, & in his qui ante nos fuerũt id totiẽs factũ legimus, vt ſcilicet cõmuniter paucis exceptis, felicitas generationis vnius raro pariat felicitatẽ ſubſequẽtis. Idẽ magnũ cõciliũ Aquiſgrani cõgregauit: in quo regula & honeſtus modus viuẽdi canonicorũ & canonicarũ cõpilat' eſt. Hic balſamatus & incõſumptus in eccleſia Metẽſi oſtẽditur.

Anno mundi	VI^M XXIII.	VI^M XXXIII.

Papæ. Paſchalis I. an. vij. dieb. xvij. Romanus. — Eugenius II. an. iij. menſ. ij. Romanus. — Valentinus diebus xl. Romanus. — Gregori' quartus an. xvi. Romanus.

Anno Christi	DCCCXXIIII.	DCCCXXXIIII.

Iſte Paſchalis magnam adhibuit diligentiã reliquijs ſanctorũ, & innumera corpora ſacra leuauit, & honorifice recondidit, ſicut in viſione ſanctę Cæciliæ mandatum ſibi fuit.

Iſte Eugenius vir præclarus, & magnæ ſanctitatis & ſimplicitatis fuit, mũdi contemptor, & ſola quę Chriſti ſunt, ſapuit. hic mart. coronatus eſt per laicos Romanos, ſepultus ad ſanctũ Petrum.

Iſte Gregorius, mortuo Valentino, qui breuiter poſt electionem e medio ſublatus fuit, eligitur, & multa bona fecit, viditq; triſtia tempora propter varias plagas graſſantes in populo. Hic multorũ ſanctorũ corpora leuans de terra, honorifice repoſuit in altaria. Eius petitione Ludouicus & Guigo marchio Lombardiæ Saracenos de Italia fugarũt. Moritur tandẽ poſt innumerabilia bona opera eodẽ tẽpore quo & Imperator. ſepultus apud ſanctũ Petrũ.

Rabanus poeta & monachus, poſt abbas Fuldenſ. deinde archiep. Maguntię doctor magnus, claruit, & plura ſcripſit. & Strabus diſcipulus eius etiam notabilis in ſciẽtia & virtutib. eodem tempore fuit. Honoldus rex Danorum circa hæc tempora baptiſatur Maguntiæ cum vxore & filijs: cui imperator Friſiã dedit. Tranſlatio plurimorum facta eſt hoc tempore: Sebaſtianus, & Gregorius papa Sueſſionenſis.

Sanctus Marcellinus & Petrus de Roma in Galliam tranſlati ſunt: & ſanctus Vitus in Saxoniam, & ſanctus Geneſius in Angliam transfertur. Carolus monaſteria ſolennia tot fundauit, quot in alphabeto literæ habentur: & cuilibet vna præponebatur.

Schiſma octauum erat inter Eugenium & Siſinnium propter diſcordiam eligentium: ſed Eugenius obtinuit, quia pars maior erat cum eo.

Tempora cruenta iterum ſurgunt.cauſa eſt debilitas Imperij:quia mortuo Ludouico filij eius mutuo ſe contriuerunt.quod audientes Saraceni,& Saxones,& alij Occidentales, exrexerunt ſe contra eos. & facta eſt plaga grauis. Annona de cœlo pluit in Vaſconia frumento ſimilis,habens tamen grana breuiora. Tempeſtas maxima oritur in Gallia,& terræmotus:& multę villæ & domus cœleſti igne cremantur:homines & iumenta ictu fulminum exanimantur:& cum grandine lapides immenſi ponderis cadunt, & fragmen glaciei deſcendit: cuius latitudo vi pedum,longitudo xvi, altitudo duorum fuit. & peſtilentia magna ſequebatur.

Puella quædam xij annorum póſt ſacrã communionẽ v i menſibus in pane & aqua ieiunauit: deinde per triennium omnino abſtinuit ab omni cibo & potu.

Lotharius primus annis xv.

Iſte Lotharius mortuo patre imperiũ ſumpſit: habuitq; duos fratres, ſcilicet Ludouicũ & Carolũ,quos nitebatur excludere ab hæreditate paterna: ſed illi contra eũ hoc bellũ mouerunt: in quo tot ab vtraq; parte ceciderunt, ꝙ ſimile non eſt factũ in gente illa:& Lotharius fugit.Quidã autẽ magnates eos cõpoſuerũt,regna diuidendo.nec valuerunt reſiſtere aduerſarijs ſuis propter hanc ruinam militũ:& ideo vndiq; fines eorum inuaſerunt hoſtes.Sicſic quando vult nimiũ,fit minimũ.Qui hucuſq; alios defenderũt, iam ſeipſos defendere nequeunt. Quid faciet humilis herba deſerti, ſi ſtare nõ valet alta cedrus Libani?Omnia fac cũ cõſilio: alioquin pœnitebis poſt, ſed tarde. Nota exemplum.Tãdem Lotharius renuncians ſeculo,monachus effectus eſt: in cuius obitu fuit magna concertatio inter angelos & dæmones: ſed orantibus monachis dæmones fugati ſunt.

VI^m XLIII.

Sergi⁹ II. annis iij. menſ.ij. Romanus.

DCCCXLIIII.

Iſte Sergius vocabatur antea Os porci. & quia nomen erat inhoneſtum,& tantæ dignitati inconueniens,ideo mutato nomine Sergius vocari elegit. & ab iſto in antea omnes proprium nomen mutauerunt. ſed hoc quibuſdam non placet,ſed dicunt,quod hoc faciunt exemplo Chriſti,qui apoſtolis nomina impoſuit,&c.ſimiliter & de patriarchis. & hæc videtur melior ratio huius variationis.

Dionyſij ſancti doctoris libri ſunt tranſlati de Græco in Latinum:quos Michael imperator miſit Ludouico. & xix ægroti ſanati ſunt.

Feſtiuitas omnium ſanctorum eſt tranſlata ad Kal. Nouemb. per Gregorium quartum: & Galli & Germani inceperunt & ipſum celebrare hoc tempore. & habetur ſermo Rabani de eodem ſatis pulcer. Plaga horribilis ſuper Romam & totam Italiam facta eſt.nam quidam perfidi chriſtiani miſerunt clam ad Soldanum Saracenorum,vt cito veniret: & Roma capitur,& eccleſia apoſtolorum ſtabulum equorum efficitur. ſed Ludouicus cum Gallis & Lombardis totam illam infinitam multitudinem fugauit, non ſine multa ſanguinis effuſione chriſtianorum. Et Siciliam & Apuliam etiam hoc tempore Saraceni vaſtarũt: & Tuſcia in ſolitudinem redacta eſt.

Gallia pene tota vaſtatur a Normannis & Friſonibus & alijs, circumquaque concrematis ciuitatibus,&c. Hic iterum nota mutabilitatem temporum: quia per longa tempora Galli triumphatores in orbe fuerunt, hic proſternuntur: nec vnquam poſtea ad priſtinam redeunt poteſtatem & gloriam. Dominabantur enim quondam in Italia, Hiſpania, Germania, in Saxonia: imo vltra mare.

Saraceni de Africa venientes, iterum Romam inuadunt, & eccleſias apoſtolorum dehoneſtant, ſpoliantes vndiq; &c. redeuntes autem cum ſpolijs, ſubmerſi ſunt in mari.

Duodecim duces Bohemorum ſunt baptiſati, procuratione Ludouici fratris Lotharij.

Fames magna in Germania fuit, ita vt pater filium deuorare vellet.

Maguntia circa hæc tẽpora in magna afflictione fuit per triennium. Dæmon publice apparuit, & domos incendebat, & ſacerdotes lapidauit, qui aquam benedictam aſpergebant, & dæmones fugabant.

Octauæ aſſumptionis beatæ Mariæ inſtituuntur a Leone papa.

Aimũdus rex Angliæ, vir ſanctus, mart. eſt: & Angliã deuaſtauit.

Imperatores. Ludouic⁹ ſecundus annis xxi.

Magniradus eremita martyriſatur.

Iſte Ludouicus filius Lotharij, fuit a Sergio papa in regem coronatus: & ad tempus cum patre regnauit, & poſt ſolus annis xxi. Hic habuit filium nomine Carolum, quem diabolus inuaſit, & vexauit coram patre: quia contra eum conſpirationem tractauerat. eius tempore multa mirabilia contigerunt.

Sancta Helena imperatrix transfertur a Roma in Franciam.

Gloria, laus & honor tibi ſit rex, &c. componitur a quodam epiſcopo captiuo, in feſto palmarum: propter quod ab Imperatore dimiſſus fuit, & reſtitutus.

Coloniæ horribilis tempeſtas oritur: & fulmen eccleſiam ſancti Petri ſcidit, & iij interfecit homines, & ſex ſemiuiuos reliquit: habuit formam draconis.

Radulphus epiſcopus Bituríenſis claret ſanctitate.

Anno mundi	VI^M LIII.		VI^M LXIII.	
Papæ,	Leo IIII. annis viij. menſ. ij. dieb. vi. Romanus.	Benedictus terti⁹ annis ij. menſ. vi. Romanus.	Nicolaus I. annis ix. menſ. ij. dieb. xx. Romanus.	
Anno Chriſti	DCCCLIIII.		DCCCLXIIII.	

Iſte Leo ſanctus fuit, in quo & ſerpẽtina prudẽtia, & colũbina ſimplicitas habitauerũt. in monaſterio educatus, primo in ſcientia & ſancta cõuerſatione tanquã verus monachus ꝑfecit. Hic factus papa, ſtatim reparare ſtuduit eccleſias, quas Saraceni pauloante deſtruxerãt. Collectã, *Deus qui beatũ Petrũ*, &c. *Deus cuius dextera beatũ Petrũ am.* &c. fecit contra Saracenos. fuit ſcripturatũ feruentiſſimus prædicator & perſcrutator, orationib. & vigilijs iugiter intentus. ſepelitur tandẽ poſt ſanctam mortẽ in eccleſia ſancti Petri: cuius feſtũ xvij Kal. Auguſt. agitur.

Leonina ciuitas iuſſu Leonis ædificatur ad defenſionem ſancti Petri prope Romam.

Iſte Benedictus nomine & re ab omnib. eſt beatiſſimus dictus. hic ſtatuit vt clerici ordinate incederẽt, & honeſte.

Iſte Nicolaus tantæ ſanctitatis extitit, vt poſt magnũ Gregoriũ papã vix vllus in ſede Romana apparuerit illi cõparandus. in eius ordinatione Ludouicus præſens fuit. tandem poſt multa bona, morte ſanctiſſima potitus, ſepelitur in eccleſia ſancti Petri apoſtoli.

Germanus. Iohannes

Iſte Iohãnes Anglicus cognomine, ſed natione Maguntinus, circa hæc tempora dicitur fuiſſe. & erat fœmina habitu veſtita virili. ſic in diuina ſcriptura profecerat, vt par ei non inueniretur: & in papam eligitur. ſed poſt imprægnata cum publice in proceſſione pergeret, peperit: & moritur. Et hic ſextus videtur fuiſſe papa, qui nomen ſanctitatis ſine re habuit vſque huc: & ſimiliter, ſicut alij, a Deo plagatus fuit. nec ponitur in catalogo põtificum. Nugantur aliqui hac de cauſſa nullum Almanum in papam eligi. quod falſum eſſe conſtat.

Sanguis pluit de cœlo in Italia trib. diebus. & locuſtæ innumerabiles Galliam deuaſtant, ſenas habentes alas, ſex pedes, duos dentes lapidibus duriores, vt caſtrorũ acies turmatim volantes, ſpacium diurni itineris quatuor aut v miliaribus extendentes. tandem vſque ad mare Britannicum peruenientes, ventorum flatu ſubmerſæ ſunt: ſed æſtu Oceani ad littus reiectę, ex putredine ſua aerem corruperũt. vnde mortalitas magna & fames pręualida ſubſecuta eſt, ita vt pene tertia pars hominum ibi conſumpta ſit. & ſic additur dolor ſuper dolorem Gallicis: quia bellis laceſſiti, iam fame etiam perierunt.

In Saxonia villa quædã cũ omnib. penitus abſorbetur in momento.

Carolus II. an. iij. menſ. ix.

Caput ſancti Greg. & brachiũ ſancti Leonis ad Senon. eccleſiã ſunt trãſlata p Ioan. papã.

Bulgarorum rex cum gẽte ſua ad Chriſti fidem conuertitur, qui etiam in tantũ profecit, vt dimiſſo regno, monachus efficeretur. filius autẽ eius apoſtatauit. quare reſumpto regno ipſum cepit, & oculis effoſſis, ipſum incarcerauit, & aliũ ſubſtituit, ac ſacrum habitum reaſſumpſit.

Mimenus rex Britonum a ſancto Maurilone interficitur dum Franciam vaſtaret.

Iſte Carolus dictus eſt Caluus: & habuit fratrẽ, qui dicebatur Ludouicus, & erat rex Germaniæ: qui bellum inſtituit cõtra ipſum. ſed Carolus intoxicatus, obijt ante congreſſum. Hic multa monaſteria fundauit.

Synodus Conſtant. celebratur, quæ viij eſt in ordine Græcorũ a quinta Conſtantinop.

Iohannes diaconus ſcripſit vitã beati Gregorij in iiij libris, & miſit Iohanni papæ opus laudabile.

VI^m LXXIII.

Adrianus ſecundus, annis v. — Romanus. — Iohannes VIII. an. x. dieb. ij.

DCCCLXXIIII.

Iſte Adrianus excõmunicauit Lothariũ fratrem imperatoris, regem Lotharingiæ, propter adulterium: ſed cum ille Romã veniens, vt excuſaret ſe, & communicaſſet indigne cum optimatibus ſuis, omnes infra annum mortui ſunt: & rex in via mortuus eſt cum veniſſet Placentiam.

Iſte Iohannes vnxit Carolum imperatorem, & iniuriam paſſus fuit a Romanis, quia dicto imperatori nõ fauebat: & in cuſtodia poſitus fuit. Ipſe Formoſum Portuenſem epiſcopum eiecit, & degradauit: quod fuit occaſio mali.

Cyrillus vir ſanctus, pene omnium Sclauorum doctor & apoſtolus, corpus ſancti Clementis papæ reperit in Criſona, mari exſiccato, & Romam tranſtulit. & in ſua eccleſia reconditur.

Iohannes Scotus doctiſſimus in ſcripturis, in Franciam venit, & rogatu Ludouici Hierarchiam Dionyſij de Græco tranſtulit in Latinum. & poſt a diſcipulis cõfoſſus ſtylis, moritur. Et nota, quod ſæpius libri ſancti Dionyſij tranſlati ſunt.

Charitas refriguit valde circa hęc tẽpora in omni ſtatu, & iniquitas plus ſolito cœpit abundare. Iam enim gladius & hæreſes ex magna parte ceſſarunt: ſed ambitio, & auaritia, & cætera vitia, fræna laxantes, amplius quam illæ hæreſum perſecutiones chriſtianam fidem perſequebantur.

Normannia conuertitur tertia generatione: poſt hæc Robertus naſcitur, qui Apuliam, Calabriam, Siciliam acquiſiuit, Venetoſque & Alexium Imperatorem Græcorum ſuperauit.

Vngari gens inculta oritur: exit a Sicilia, & a Pincernatis propulſa, in Pannoniam venit, ibique manens expellit incolas. carnes crudas comederunt, & humanum ſanguinem biberunt, ſicut Phalangi. Hi poſtea Romam, & alia bona eccleſiæ per longum tempus inuaſerunt, ſicut olim Gothi. & ſic continuatur tribulatio.

Flandria efficitur comitatus: & Balduinus primus comes ibidem fuit. Gallia autem nimis fuit vaſtata ante fœdus Rollonis: quia Germani videntes Coloniam Treuerim exuſtas, &c. iunxerunt ſe Francis. & ſic Rollo dux Normannorum baptiſatur, accipiẽs Gillam filiam regis in vxorem, confirmata ſibi regione Normanniæ.

Imperatores. Carolus tertius annis xij.

Sonderoldus epiſc. Maguntiæ a Normannis martyriſatus eſt.

Iſte Carolus dictus eſt Groſſus ſiue iunior: qui Galliam & Germaniã pacifice poſſidens, a Iohanne papa in imperatorem coronatur. tandem poſt glorioſam victoriam Normannos ad fidem perduxit: quia iam Francis reſiſtere non valuerunt. & quatuor annis ſuper Francos regnauit: & factus inutilis, abijcitur.

Sanctus Martinus tranſlatus fuit de Turone Antiſidorum: & curauit leproſum. deinde reportatus, curauit paralyticum, & cæcum contra voluntatem eorum. & frutecta regionis veſtita ſunt folijs ſupernaturaliter, &c. Vide pulchram hiſtoriam in legenda ipſius.

Anno mundi	VI^m LXXXIII.	VI^m XCIII.

Papa, Martin⁹ ii. an. i. menſ. v. — Adrianus iii. an. i. menſ. iij. — Stephan⁹ v. an. vi. dieb. ix. — Romanus. — Formoſus an. v. menſ. vi.

Anno Chriſti	DCCCLXXXIIII.	DCCCXCIIII.

Iſte Martinus parũ præfuit: ſimiliter & Adrianus. & iſte Adrianus ſtatuit, vt imperator nullo modo ſe intromittat de ſummi põtificis electione. ſed apparet, quod hęc conſtitutio parũ obtinuit. imo Leo octauus directe cõtrarium ſtatuit poſtea. & forte pro varietate temporũ ſic oportuit ſtatuta huiuſmodi variari, vt patet extra de ſpon. Non debet.

Corpus ſancti Calliſti trãſfertur in Franciam.

Huius Stephani tẽpore corpus ſancti Martini trãſlatum fuit propter timorẽ Normannorũ. Et nota, q̧ libri ſatis diſcordant de tẽpore horũ pontificũ, cũ linea imperatorũ. Et forte hoc factum fuit propter ſcãdaloſas cõtentiones & intruſiones, quæ in vtroq; ſtatu fiebant, &c. ſed non eſt vis. ſufficit enim nobis debita tẽpora diſtinguere, & ea quæ digna ſunt, memoriæ commendare.

Iſte Formoſus fuit primo epiſc. Portuenſ. & a Iohanne propter inobedientiam priuatus erat & degradatus vſque ad laicalem ſtatum: ſed per Martinũ reſtitutus eſt, & cõtra iuramentũ nõ ſolum Romã venit; ſed etiã papatum ſuſcepit: propter quod facta eſt altercatio magna. Schiſma ix eccleſiæ & ſcandaloſiſſimũ fuit (ſecundum quoſdã) inter Formoſum & Sergiũ. nam Sergius a Formoſo reprobatus a papatu, fugit in Franciam: & tandem papa factus, reuertitur Romam ſecrete, & Chriſtophorum cepit, & Formoſi corpus effoſſum dehoneſtauit. Fuit etiam in ſchiſmate iſto aliud minus & breuiſſimum, inter Leonem & Chriſtophorum prædictum. nam Chriſtophorus per vim rapuit papatum, Leone incarcerato: ſed ſtatim etiam ipſe per Sergium captus eſt, tanquam inuaſor. quidam enim dicũt, quod monachus effectus ſit: & multiplicata ſunt mala ſuper clerum & eccleſiam totam.

Cluniacenſium ordo patrum quaſi ſtella matutina in medio nebuloſæ tempeſtatis huius & ſcandaloſæ, in magna humilitate & feruore rutilare cœpit atque proficere per Adonem monachum virum ſanctum ac cæteros quamplures æque perfectos. Hi primi ordinis ſanctiſſimi patris Benedicti, qui iam in pleriſque locis cecidit, reformatores extiterunt. Et nota, quod diuitiæ fuerunt ſæpius cauſa caſus huius ordinis ſacri, & paupertas reformationis. deuotio nanque peperit diuitias. ſed (heu) filia ſuffocauit matrem! O abyſſus imperſcrutabilis iudiciorum Dei! ecce tam in imperio quã in papatu altercatione ſcandaloſa tenebreſcente, exortum eſt hic in tenebris lumen rectis corde.

Arnulphus annis xij.

Iſte Arnulphus plene compeſcuit Normannos, qui iam vltra xi annos Galliam vaſtarunt. tandem a medicis deſperatus, mirabili infirmitate, ita vt a pediculis conſumeretur, defecit, & mortuus eſt.

Heu heu Domine Deus, quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus! Qualia contigiſſe circa hæc tempora etiam in ſancta ſede apoſtolica, quam vſque huc tanto zelo cuſtodiſti, legimus ſcandala! Quales contentiones & æmulationes, ſectæ, inuidiæ, ambitiones, intruſiones, perſecutiones! O tempus peſſimum, in quo defecit ſanctus, & diminutæ ſunt veritates a filijs hominum! Verumtamen poſt hæc tempora fuerunt multi ſancti papæ: ſed non ſic continue, & in tanto numero, ſicut in præcedentibus. Eia quis conuentus? quæ congregatio? quis homo iam ſecurus erit, ſi ſic defecit ſanctitas primitiua?

VI^m CIII.

Bonifacius VI. dieb. xv.	Stephan^o VI. an. i. menſ. iij.	Roman^o I. menſ. iij. dieb. xi.	Theodorus II. dieb. xx.	Iohannes IX. an. ij. dieb. xv.	Benedict^o IIII. an. iij. menſ. ij.

DCCCCIIII.

Iſti octo pontifices ſucceſſiue ſequentes, breui tempore ſederunt. Neſcio aliquid notabile de ipſis dicere: quia non niſi ſcandaloſa de his reperi, propter inauditam in ſancta ſede apoſtolica contentionem, vnus contra alium, & ſimul contra ſe mutuo. nam Stephanus confirmans facta Iohannis octaui, Formoſum damnauit, & eius facta irrita decreuit, & corpus eius mortuum dehoneſtauit: digitis duobus abſciſſis, manum in Tiberim proijci mandauit, omnino ingratus contumeliam pro gratia reddens, quia Formoſus ipſum antea epiſcopum Anagniæ fecit. Sed breue tempus finem impoſuit negotio. Rurſus poſt hæc Theodorus omnes actus Stephani reprobans, facta Formoſi approbauit. Similiter & Iohannes ix ſequens in concilio Rauennæ coram lxxiiij epiſcopis damnauit facta Stephani, & Formoſum confirmauit. Sergius autem directe contrarium ſenſit, & Formoſum damnauit.

Cluniacum monaſterium famoſiſſimum ac ſanctiſſimum conſtruitur a Bernone duce Aquitaniç, dono etiã Auç comitiſſç, ac Guilhelmo pio principe Burgundiæ. quod poſtea beatus Hugo abbas eiuſdem cœnobij mirabili ampliauit opere. Vide circa annum MXCIIII.

Imperium iterum transfertur,& diuiditur. Nam Franci non iuuabant eccleſias quas patres eorum exſtruxerant: ſed diſſipabant: nec Romanis præbebanr auxiliũ contra Longobardos,qui multum infeſtabant eos. Ideo de communi conſenſu excluſi ſunt ab imperio:& Italici in Italia,& Almani in Almania cœperunt vſq; ad Othonem, qui vtrobique regnauit. Franci autem coguntur nunc manere in terminis ſuis, experientes omnium rerum eſſe periodum, ſicut alij rotam fortunæ aſcenderunt & deſcenderunt.

Comitatus Bleſenſis oritur ex nobili ſtirpe Normannorum. Gelo primus.

Imperatores. Ludouicus III. annis vi. — Berengarius I. annis iiij. — Cõradus. vel Hugo annis vij. — Almanus.

Iſte Ludouicus nõ habuir papalem benedictionẽ,propter inſolẽtias eorũ qui in Italia dominabantur, & Berengariũ conabãtur expellere: ſed cum pro ipſo regnare cœpiſſet, Veronæ capitur, & excæcatur: & Berengarius reſtituitur. Et hic vltimus eſt de ſtirpe Carolina, qui imperiũ tenebãt.

Iſte Berengarius prudẽs in armis fuit,& bellum habuit cũ Romanis,& etiam cũ Ludouico prædicto: nec fit aliqua mentio de iſto & ſequentib. vſq; ad Othonem, apud Vincentium in Speculo hiſtoriali.

Iſte Conradus filius Ludouici inter imperatores nõ cõputatur,quia nõ regnauit in Italia, ſed in Almania tantum. & Hugo, quia in Italia tantũ.

Anno mundi VI[M]CXIII.

Leoquintus dieb. xl. — Chriſtophorus I. menſ. vij. — Romanus. — Sergius III. annis vij. menſ. ij. dieb. xvi. — Romanus. — Anaſtaſius II. an. ij. menſ. ij. — Laudo menſ. v. dieb. xxi. — Romanus.

Anno Chriſti DCCCCXIIII.

Monſtrum habens caput caninũ,& cætera mẽbra ſicut homo, præſentatur Ludouico.& bene potuit mõſtruoſum ſtatũ ſignificare huius tẽporis, vbi homines ſine capite quaſi canes latrãdo hinc inde vacillabãt.

Iſte Sergius cum Romã redijſſet, auxilio Francorum Chriſtophorum cepit, & ſedit pro eo: & in vltionẽ ſuæ repulſæ corpus Formoſi extraxit de ſepulchro,& indutũ ſacerdotaliter in pontificali ſede decollari fecit,& in Tiberim proijci. piſcatores autem in eccleſiam ipſum importarunt, ſacris imaginibus ſe inclinantibus, & eum ſalutantibus venerabiliter, cunctis videntibus qui aderant. omnia inſuper quæ ipſe Formoſus fecerat, irrita decreuit.

Anaſtaſius & Laudo parum præfuerunt.

Odo vir ſanctus, primus abbas Cluniacenſ. feruorem monaſticum in monaſterijs reſuſcitauit:& plura ſcripſit. Dialogum beati Gregorij, ipſo annuente, coarctauit ſub vno volumine. Hic pater multorum monachorum fuit.

Elphredus rex Angliæ vir totus virtuoſus, viij horis in orando, legendo & ſcribendo expendit, viij in negotijs regni, viij in cura corporis reditus etiam optime diſpenſauit.

Stephanus epiſcopus Leodienſ. claret ſanctitate & ſcientia. Fecit hiſtoriam ſancti Lamberti cum notis:& alias plures, ſcilicet de Trinitate, & inuentione ſancti Stephani.

Vngari incipiunt Romam & cætera bona eccleſiæ vaſtare. & totã Ruſciam deſtruunt, interfectis maribus & fœminis, omnia ſpolia ſecũ portantes. Taxis eorũ rex fuit, qui decem modios nummorum recepit a Berengario: & poſt ſingulis annis redeũtes, fines Romanorũ inuadere ſolebant per multa tempora. Cauſa huius mali fuit ingratitudo Romanorum, quia prædictum Marchionem expulerunt: & ideo vltus ſe fuit hoc modo, vocando barbaros, ſicut Narſes olim fecit tempore Iuſtini ſecundi. poſtea interfectus eſt.

Saraceni qui dominabantur circa hæc tempora in Italia, deuicti ſunt a Iohanne papa, & Marchione Alberico.

Berengarius II an. viij.

Fons ſanguinis fluxit Ianuæ, ſignificãs cladem ſtatim ſequentẽ per Saracenos, qui eã ceperunt, & occiſis cunctis, ſpoliarunt.

Henricus an. xviij.

Sanctus Wibertus, qui cœnobium Gemelatenſ. fundauit, claret in Lothoringia.

De iſto Berengario non eſt conſonantia in libris, quando regnauerit. Quidã dicunt poſt Berengariũ primum. alij, poſt Hugonem: ſed nõ eſt curandum. tempora iſta ſatis cõfuſa fuerunt: quia qui plus potuit, plus fecit.

Iſte Henricus dux Saxonũ fuit, & totus inclytus. nec ipſe inter imperatores computatur: quia tantum in Almania regnauit. Ipſe habuit vxorem ſanctiſſimã, nomine Mathildã, ex qua genuit duos filios, Othonem & Henricum. & Otho ſucceſſit ei in imperio; & Henricus in Almania habuit plures terras: tertium filium Brunonem, qui etiam ſanctus fuit, & xiij annis archiepiſcopus Colonienſis, & vir magnę perfectionis: qui etiam monaſterium ſancti Pantaleonis fundauit.

VIᴹ CXXIII. VIᴹ CXXXIII.

Iohannes X annis xiij. menſ. ij. dieb. iij. — Romanus.
Leo VI menſ. vi. dieb. xv. — Romanus.
Stephanus VII an. ij. menſ. i. dieb. ij. — Romanus.
Iohãnes XI annis iiij. menſ. x. dieb. xv. — Romanus.
Leo VII annis iij. menſ. v. dieb. x. — Romanus.

DCCCCXXIIII. DCCCCXXXIIII.

Iſte Iohannes fuit filius Sergij papæ, tam carne quam moribus. Etiam rapuit præſulatũ. & tandẽ miſerabiliter occiditur a militibus Guidonis, poſito puluinari ſuper os eius, dum in carcere teneretur. Poſt eũ quidam alius Iohannes intruſus fuit: ſed ſtatim eiectus eſt. & ideo non ponitur in catalogo ſummorum pontificum.

Adamarus vir ſanctus, ſucceſſor ſancti Othonis, abbatis Cluniacenſ.

Theodardus abbas ſancti Eliæ, claret ſanctitate.

Dunſtanus epiſcop. Cantuarienſ. ſanctus, plura monaſteria fundauit. & didicit in die mortis ab angelo, *O Rex gentiũ, dominator omnium*: & vidit beatam virginem Mariam.

Bohemia conuertitur ad fidẽ Chriſti. Et in Praga eccleſia cathedralis erigitur.

Regino abbas Pruniẽſ. Chronica ſcripſit elegãter.

Siprineus dux Bohemiæ ad fidem conuerſus eſt, vir vtiq; fideliſſimus. Boleſlaus filius eius: ſed peruerſus. qui poſtea fratrem eius ſanctum Wenceſlaum occidit, ſcilicet anno primo Othonis I. & ob hoc ab Othone cum tota Bohemia ſuperatus fuit, & vaſtatus per annos xiiij.

Almania circa hæc tempora plus ſolito cœpit inſignes habere perſonas in vtroque ſtatu & ſexu. domoſq; eius principales, ſcilicet Saxoniæ, Bauariæ, Auſtriæ, Haſſiæ, ac cæteras fidei lumẽ valde illuſtrauit. Sed & in ſapientia & probitate plures claruerũt glorioſe, & nominati ſunt in orbe. Sic ſic dum vna gens cecidit, altera ſucceſſit: vt non glorietur omnis caro, niſi in Patre luminũ, a quo eſt omne bonũ optimũ, & omne donũ perfectũ. Ipſe eſt qui olim ad Samuelem loquebatur, *Ego glorifico glorificantes me: & qui me contemnunt, erunt ignobiles.*

Dani idololatriam poſtponunt. Vſq; ad hæc enim tempora Chriſtũ colendo, etiã idolis ſacrificabant, dicentes quod dij eſſent antiquiores & potentiores eo. Sed clericus quidam, ſcilicet Anſgarius, contradicens, ignitũ ferrũ portauit illæſus: & ſic fuerunt plene informati.

Eltheſcanus rex Angliæ, vir miræ deuotionis, floruit, ex matre humilis nationis, ſcilicet filia paſtoris, quæ vidit ex ſe prodire lunam quæ totam Angliam illuſtrabat. quod factum eſt: quia iſte rex tantã habuit deuotionẽ ad diuinum cultũ, vt nullum monaſterium dimitteret indotatum. Hæreſis Anthropomorphitarum in Italia repullulat: ſed Raherius epiſcopus, & cæteri extirpant eam.

Imperatores.

Berengarius III annis vij.

Iſte Berengarius imperauit in Italia; cuius tempore fuit magnum ſchiſma: & Henricus moritur, & Otho in Almania cœpit regnare.

Lotharius ſecundus an. ij.

Carolus rex Francorũ a comite Hiberto exulatur & martyriſatur Paronam.

Sancta Mathildis regina, vxor Henrici, claret ſanctitate, & ſupra modum humilis & miſericors: quæ totam ſtirpem Saxonum ſua nobilitauit virtute. Hæc poſt obitum viri diu in viduitate permãſit, & monaſteria & hoſpitalia plura fundauit: in aduerſis patientiſſima, in orationibus ita peruigil, vt totum pſalterium ante matutinas exoluere ſolita fuerit. tandem ſpiritu prophetiæ mortem prædicens, migrauit ad Chriſtũ, ſanctam ſobolem relinquẽs in conſolationẽ totius eccleſiæ.

Iſte Lotharius moriens quãdo Otho regnauit in Almania, reliquit vxorẽ, nomine Daluidã, quæ poſtea eidem Othoni nupſit.

Anno mundi	VI[M] CXLIII.	VI[M] CLIII.

Papæ.

Stephanus VIII an. iij. menſ. iiij. dieb. xv. — Germanus.

Martinus III an. iij. menſ. vi. dieb. xiiij. — Romanus.

Agapetus II an. viij. menſ. vi. dieb. x.

Iohãnes XII a. vij. dieb. x. — Romanus.

Benedictus quintus menſ. ij. dieb. v. — Tuſcus.

Anno Chriſti	DCCCCXLIIII.	DCCCCLIIII.

Iſte Stephanus a quibuſdam Romanis mutilatus fuit.

Iſtius Agapeti tẽpore ſanctus Odo, primus abbas Cluniacenſ. in Domino obdormiuit.

Iſte Iohannes venator fuit, & totus lubricus: fœminas publice tenebat. quapropter depoſitus fuit per Othonem: ſed nõ curauit. Tandẽ cum vxore cuiuſdã ſe oblectans, a diabolo in tempore percutitur, & ſine pœnitentia ſubito moritur. Eia Deus æterne, quã diſpares ſunt illi prioribus! O abyſſus iudiciorum Dei! quis inueſtigabit ea? Nec fuit iſte digne electus, ſed per patrem ſuum intruſus, quoniam potens erat. Schiſma x eccleſiæ fuit inter Iohannem xij & Leonem viij, quia Iohannes cum male intraſſet, & peius vixiſſet, depoſitus fuit; & Leo ſubrogatus. ſed tamen Leo obtinuit auxilio Imperatoris, licet bis fugatus fuiſſet.

Iſte Benedictus a Romanis eligitur contra Leonẽ; ſed ab Othone deponitur, & in exilium apud Saxones miſſus eſt. Malũ principium raro habet bonũ finẽ. Time, eruditus periculo alterius. Sanctitas papas dimiſit, & ad imperatores acceſſit hoc tẽpore, ſicut clare apparet.

Maiolus vir ſanctus, qui fuit tertius abbas Cluniacenſ. eximij feruoris & abſtinentiæ, & reparator monaſticæ diſciplinæ, claret.

Wenzeſlaus princeps Bohemiæ, de bono patre melior filius, martyriſatur ab iniquo fratre ſuo. Iſte vir ſanctus fuit, humillimus & miſericordiſſimus.

Bruno archiepiſcopus Colonienſ. vir ſanctus, frater Othonis; qui claret in Almania, vtrumq; gladium ſtrenue gubernando: & ſancti Pantaleonis monaſterium fundauit in Colonia, & epiſcopio ducatum contulit, reliquiiſque pluribus ornauit.

Imperium transfertur ad Almanos. Hi enim, ſecundum nominis ipſorum interpretationem, dicũtur quaſi omnes viri, in armis vtiq; ſtrenuiſſimi, catholicæ fidei feruentiſſimi defenſores. *Al* enim lingua eorũ omnes, & *man* vir ſonat: inde Almani, id eſt omnes viri. Nec poteſt infelix homo informari, vt illum ſcopulum declinet, in quo tot iam vidit etiã potentes periclitatos. Monſtrum in Italia: mulier habens duo capita, & cætera membra vſque ad vmbilicum, vna comedente vel dormiente: alia quandoq; neutrũ faciebat. diu vixerunt, & pariter tandem obierunt. Eduinus rex Angliæ, qui omnes monachos expulit a regno, & ſanctum Dunſtanũ in Flandriam truſit, & tamẽ eiuſdẽ ſancti meritis ab inferis liberatur.

Etgarus rex Angliæ pene omni anno monaſterium fundauit.

Berengarius IIII annis xi.

Iſte Berengarius magna tyrannide premebat Italiam. quare Dominus papa & alij Romani vocauerũt Othonẽ, vt liberaret eos. quod & factũ eſt. Et capto per vim Berengario, bis exulauit eum, & relictam Lotharij ſibi vxorem accepit, quam tyrannus incarcerauerat.

Otho primus annis xij.

Iſte Otho primus erat imperator Almanus, totus victorioſus, velut alter Carolus; eccleſiæ Dei defenſor ſolicitus, & promotor ſingularis. ob quod meruit dignitatem imperialem, multos infideles conuertit. Benedictũ papam inuaſorem eccleſiæ duxit ſecum ad Saxoniã; ibiq; moritur in exilio. Omnibus tandẽ pacatis, obijt, plenus bonis operibus, diuitijs & gloria ditiſſimus, & prole digna. ſepultus Magdeburg in Eccleſia ſancti Mauricij, quam precioſe fundauit.

VI^M CLXIII. | VI^M CLXXIII.

Leo VIII anno i. menſ. iiij.

Johannes XIII an. vij. menſ. xi. dieb. v.

Benedictus VI anno i. menſ. vi.

Bonus vel Donus anno i. menſ. vi.

Bonifacius ſeptimus menſ. vi. dieb. x.

DCCCCLXIIII. | DCCCCLXXIIII.

Iſte Leo cõmuni voto eligitur, depoſito Ioãne. Hic ſtatuit, vt nullus papa fieret ſine cõſenſu imperatoris, propter malitiã Romanorũ, qui ſuos intrudebãt. Hic omnes donationes factas eccleſiæ a Iuſtiniano & Carolo & alijs, Othoni cõceſſit, & ſuis ſucceſſoribus, vt Italiã ab inuaſoribus defenderet.

Iſte Iohannes grauẽ iniuriã paſſus fuit, a Romanis captus, & exul factus. ſed Otho duriſſime hãc perculit, nobilib. occiſis, & quibuſdã in exiliũ miſſis. Nota, quod hic occiduntur, ſicut in primitiua eccleſia: ſed non fiunt martyres, vt iſti. *Par pœna, ſed diſpar cauſa.*

Iſte Benedictus captus fuit, & in caſtro ſancti angeli ſtrangulatus. Et iſte bonus qui alio nomine Don⁹, parũ ſedit.

Iſte Bonifacius per Romanos, ſtrangulato Benedicto, in papã eligitur, & deprędata eccleſia, fugit in Conſtantinopolim: poſt reuerſus, Iohãni diacono cardinali oculos eruit: & ipſe deinde ſubito extinctus eſt.

Sanctus Otho epiſc. Cantuarienſ. & ſanctus Bruno Colonienſ. transferunt corpora ſanctorum Elyſij, Patrocli, Priuati, Gregorij, cum baculo ſancti Petri, de Roma ad Coloniam.

Oſwaldus reuerẽdus Vingorniæ epiſc. poſt Eboraci archiepiſc. Rameſiæ monaſteriũ fundauit.

Acheluoldus reuerendus epiſc. Vintonienſ. multa fecit. Eccleſia Magdeburgẽſ. glorioſe extruitur, & dotatur per Othonẽ primũ. & archiepiſc. eius fit Primas Almanię. Et nota, quod tẽpore Othonis tertij, fuit in ea quidã archiepiſc. nomine Vdo, qui per beatam virginem promotus fuit: ſed poſt propter malam vitã horribiliter damnatus eſt. Vnde, *Ceſſa de ludo, quia luſiſti ſatis Vdo.* Schiſma xi fuit inter Benedictum V & Leonẽ viij: ſed Leo obtinuit.

Vngaria incipit hoc tempore ad fidē conuerti; vbi primo prædicauit vir Dei Adelbertus epiſc. Pragenſis. Adelbertus vir ſanctus, claruit, natione Bohemus, & primus epiſc. Pragenſ. reuelante Deo Panoniā veniens, ſanctū Stephanū primū Regē Vngarorū cū multis baptiſauit. deinde Polonos in fide confirmauit. tandem Pruthenis in inferiori Almaniæ regione prope mare commorantibus prædicans, ibi martyrio coronatus eſt.

Stephanus primus rex Vngariæ, chriſtianus, ſanctus vir fuit. & fit gratia magna in populo barbaro, & idololatriæ cultui hucuſq; dedito. Annona pluit de cœlo, & piſciculi parui in Albonia. Carolina ſtirps eijcitur de regno Frāciæ, & comes Pariſiēſis arripuit regnū circa hæc tēpora.

Imperatores. Otho ſecundus annis ix. — Otho tertius annis xviij.

Iſte Otho fuit filius Othonis primi, per omnia fidelis & ſtrenuus defenſor eccleſiæ: plura bella contra infideles habuit: ſed in vltimo pene totū exercitum amiſit in Calabria. Ipſe tamen dum tota mente ſanctum Petrum inuocaſſet, mirabiliter liberatus fuit. Ipſe habuit filiam Imperatoris Conſtantinopolitani de ſanguine Romanorum in vxorem. & fuit coronatus a Benedicto ſeptimo. Moritur Romæ. ſepultus in eccleſia ſancti Petri honorifice.

Iſte Otho per omnia imperij & nomine dign⁹ iuxta paternā probitatē, fideliſſimus eccleſiæ fuit: multa bella ꝓſpere geſſit: Deo & ſanctis deuotus extitit: reliquijs ſanctorum maximā reuerentiā exhibuit, &c. tandem poſt multos labores Romæ vitam finiuit.

Anno mundi	VI^m CLXXXIII.	VI^m CXCIII.

Papæ. Benedict⁹ vii a. x menſ. vi. — Iohannes xiiii menſ. viij — Iohannes xv menſ. iiij. — Iohannes xvi an. x. menſ. x. dieb. vij. — Saxo. Gregori⁹ v annis ij. menſ. vi. — Iohannes xvii menſ. vi.

Anno Chriſti	DCCCCLXXXIIII.	DCCCCXCIIII.

Iſte Benedictus coronauit Othonē ij: & fecit capi plures Romanorum. cōgregauit etiā conciliū Remenſe cōtra regē Franciæ: vbi Gilbertus necromāticus deponitur, & Rudolfus reſtituitur in gradū priſtinum.

Horū primus in caſtro ſancti angeli fame afflictus, per iiij mēſes defecit, & moritur. & alter parū ſuperuixit.

Iſte Iohannes fuit in armis eruditus: & plures libros compoſuit. Hunc Creſcētius patricius in tantum afflixit, quod vrbē exiuerit, & ꝑ Imperatore nuncios mitteret. Quod audientes Romani, ipſum reuocant, & vſq; ad terrā proſtrati, veniā petunt. Iam enim aliquot annis experti fuerunt ludum Almanorū. Vilis conditio hominum, nolle obedire niſi cum nō poteſt reſiſtere. Tandē pace facta, Romæ mortuus eſt.

Iſte Gregorius factus fuit papa ad inſtantiā Imperatoris Othonis tertij, vir venerabilis & ipſius Othonis cōſanguineus. Dictus fuerat antea Bruno, & cū parū ſediſſet, & iā imperator ab Vrbe receſſiſſet, Placentinus intruditur a Creſcentio conſule, propter pecuniam: & Iohannes xvij vocatur. & factum eſt ſchiſma diebus paucis. Nam Imperator reuerſus, Creſcentiū cepit, & capite truncauit: Iohannē autē antipapā exoculari, & cæteris membris mutilari fecit, nihil eū iuuantib. ducatis ſuis. Quia enim fecit quod nō debuit, paſſus eſt quod meruit. Et nota, quod iſte Greg. cū Othone prædicto ordinauit electores imperij in Almania, qui deinceps permanſerunt vſq; nunc, nec potuerūt Franci aut alij infringere. Comitatus Sabaudiæ inclytiſſimus oritur ex nobiliſſimo ducum Saxoniæ ſanguine, qui etiam hoc tempore imperium tenebant: vbi primum Beroldus vir in armis ſtrenuus multis tyrannis expulſis. dominari cœpit.

Electores imperij poſt Othonem tertium inſtituti fuerunt, non propter aliquam culpam Saxonum, ſed ad præcauendū pericula futura. Hi ſunt ſeptem principes in Almania potentiſſimi. Primi tres ſpirituales, ſcilicet archiepiſcopi Maguntinēſ. Treuerenſ. Colonienſ. Et tres ſeculares, ſcilicet Palatinus, qui eſt comes Rheni; Marchio Brandeburgenſ. Dux Saxonum. Rex Bohemorū eſt mediator. Vnde habentur verſus in ſpeculo Vincentij:

Maguntinenſis, Treuerenſis, Colonienſis.
Quilibet imperij ſit cancellarius horum.
Et Palatinus dapifer: Dux portitor enſis:
Marchio præpoſitus Cameræ: pincerna Bohemus.
Hi ſtatuunt Dominum cunctis per ſecula ſummum.

Verum quidam dicunt, Hac occaſione aquila multas pennas amiſit, & in fine totaliter nudabitur.

Henricus primus annis xx.

Gilla virgo prudentiſſima, ſoror Henrici Imperatoris, poſt nupſit ſancto Stephano Regi Vngariæ: & multum iuuit ad plenam conuerſionem Vngariæ.

Heribertus archiepiſcop. Colonienſ. vir ſanctus, clarus habetur. Iſte Henricus vir ſanctus fuit, dux Bauariç, & concorditer electus, propter legalem & ſanctā famā quā habuit. Habuit ſororē æque virtuoſam, quā ſancto Stephano Regi Vngarorū dedit, & totam Vngariā ad plenā fidē perduxit. Vxor eius fuit ſancta Kunegundis, cum qua in virginitate permanēs, cœlibē vitā duxit. Plura bella tā in Almania, quā in Italia contra rebelles iuſte & proſpere cōfecit: eccleſias quāplurimas & monaſteria fundauit, & magnifice dotauit. Tandē beato fine quieuit. ſepultus in eccleſia Bambergenſi, quā fundauit, & cathedralem fecit fieri, miraculis coruſcans. In vita ſancti Laurentij exemplum ponitur de ipſo & vxore.

VI^m CCIII.

Syluester I I annis iiij. menſ. i. dieb. viij. — Gallicus.

Iohannes XVIII menſ. v. dieb. xxvi. — Iohannes XIX annis v. — Romanus.

MIIII.

Iſte Syluester factus eſt papa auxilio diaboli, cui homagium fecit, vt cuncta ei ad votum ſuccederēt. Dictus fuit Gilbertus: & gratiam regis Franciç inimicus ſibi procurauit: vnde factus eſt archiepiſcop. Remenſis: tamen eiectus ſtatim fuit per concilium, iubente Benedicto ſeptimo. Deinde gratiam Imperatoris acquiſiuit: & fit epiſc. Rauennæ; poſt papa. Sed finem ſolitum cito habuit, vt puta, qui ſpem ſuam fallacibus dæmonibus commiſit. Speratur tamen de eius ſaluatione propter certa indicia ſepulcri ipſius, & pœnitentiam quam in fine fecit grauiſſimam, membris abſciſſis, & auibus datis.

Iſti duo Iohannes poſt ſe mutuo ſederunt: & primus parum præfuit: alter annis quinque, ſepultus apud ſanctum Petrum.

Adelboldus epiſcopus Traiectenſis, hoc tempore clarus habetur.

Fulbertus epiſcopus Carnotenſis ſimiliter.

Elphegus epiſcopus Cantuarienſis, qui poſt martyriſatur a Danis.

Odilo vir ſanctus, abbas Cluniacenſis, ſucceſſor ſancti Maioli. Hic diem animarum inſtituit poſt feſtum omnium ſanctorum, tempore Iohannis xviij. quod poſtea per totam eccleſiam approbatum eſt.

Medericus abbas Eduenſis, vir clarus habetur.

Gerhardus epiſc. Cameracēſ. martyriſatur ab Vngaris: ligatus ſuper bigā de mōte currit.

Herigerus abbas Lobienſis. & Albo abbas Floriacenſis, & plures alij.

Tranſlatio glorioſa ſanctorum martyrum Candoaldi, Adriani, Amancij facta fuit Gandaui hoc tempore.

Hieruſalem iterum capitur a Saracenis permittente Deo: & glorioſum ſepulcrum Domini ab infidelibus poſſidetur. Et Iudæi multis in locis metuentes, baptiſantur.

Luna in ſanguinem verſa apparuit. & terræ motus magnus. Facula ardens & fulgur inſtar turris cecidit cum maximo ſplendore. Sequitur fames valida. In Lothoringia fonticulus aquæ in ſanguinem verſus eſt. & multa ſigna circa hæc tempora contigerunt. Mortalitas fuit maxima pene per totum orbem, vt ſepelientium tædio adhuc viui ſpiritū trahentes, obruerentur cum mortuis. Siccitas magna & ardor ſequitur.

Simeon vir ſanctus, Siracenſis monachus, claret Treueris.

Gnoto epiſcopus Leodienſis, ſpiritu ſapientiæ & ſcientiæ claruit.

Imperatores.

Choriſantes quidam fuerunt circa hæc tempora, qui per totum annum ſaltabant, propter peccatū inſolentiæ: quia in vigilia natiuitatis Chriſti in cœmeterio quodam choriſando impediebant quendā ſacerdotē in prima miſſa, quā deuote faciebat: ſed quia nolebant ceſſare, maledixit eis cū imprecatione, dicēs, *Vtinam ſic per annū ſaltaretis*. Et factū eſt ita. Fuerūt tandē a beato Heriberto abſoluti. & quidā eorū valde pœnituerunt, ita vt ſancti effecti fuerunt, & miraculis claruerunt. Secundū quoſdā, contigit in villa Saxoniæ in eccleſia ſancti Magni. & filia ſacerdotis cuiuſdam auulſis brachijs ſaltauit. Fuerunt autem numero xix, quarū tres fœminæ erant. omnes breuiter obierunt. Sancta Kunigundis vxor Henrici Imperatoris, & virgo perpetua, claret operibus bonis. poſtea monaſteriū ingreſſa obijt, miraculis coruſcans. Henricus rex Vngariæ virgo cum ſponſa ſua obijt, miraculis coruſcando. fuitque filius ſancti Stephani regis.

Anno mundi		VI^m CCXIII.		VI^m CCXXIII.
Papæ.	Sergius IIII an. ij. menſ. vij.	Tuſculanus.	Benedictus VIII an. xi. menſ. xi. dieb. xxi.	Romanus. Iohannes XX annis xi.
Anno Chriſti		MXIIII.		MXXIIII.

Iſte Sergius fuit ſanctæ vitæ, & exemplaris conuerſationis. ſepultus in eccleſia ſancti Petri.

Iſte Benedictus habuit ſchiſma maximum: quia eiectus fuit, & quidam alter ſubrogatus. Hunc poſt mortē vidit quidā epiſcopus in miſerabili ſpecie, dicentē, ſe grauiter affligi: & quod nihilominus ſperaret de miſericordia Dei. & nihil ſibi prodeſſe quod pro ſe factum eſſet: quia de rapinis fuit. miſitq; eum ad Iohannē papam, vt de tali theca ſummā pecuniæ acciperet, & pauperibus daret. quod ipſe fideliter implens epiſcopatui ceſſit, & timore perculſus ſibi prouidens in futurum, monaſterium intrauit.

Iſte Iohannes bellum habuit cū Romanis.

Schiſma xiij eccleſiæ fuit inter Benedictum octauum, & quendam alium intruſum: ſed poſt Benedictus obtinuit, eiecto iterum intruſo.

Robertus rex Frāciæ, cōpoſuit ſequentiā, *Sancti Spiritus aſſit nobis*, &c. Et reſpōſoria, *O Iuda & Hieruſalē*, &c. *Cornelius Centurio*, &c. cū notis, & alleluia, *Eripe me*, &c. Ipſe fuit vir miſericordiarum.

Rogerus epiſc. Beluacenſ. totus inclytus claret.

Durandus epiſc. Leodienſ. obſcuro genere natus.

Adelbertus ſanctus, epiſcopus Metenſis.

Elbertus abbas Gemelatenſis.

Campanus doctor inſignis, & deuotus maximuſq; aſtronomus claret. Hic inuenit errorē paruum in calculatione Ptolemæi, quo ad mediū motū lunæ: videlicet, q̄ in ij^m c l x annis lunaribus deficit vna dies, & in quibuſdam alijs ſimiliter. Excuſat autem tantū virum, quod hoc nō prouenerit ei ob defectū ingenij, ſed ob penuriā tēporis, maxime quo ad motum octauæ ſphæræ; ad quem longum tempus requiritur. Eius theorica & computus ſunt optima.

Tempus effœminatũ incepit circa annos Domini M; in quo fides chriſtiana valde cœpit deficere & declinare a priſtina virilitate, vt patet in prophetia ſanctę Hildegardis. & in multis regionib. chriſtianitatis nec ſacramẽta, nec eccleſiaſtici ritus ſeruabãtur, auguriis & maleficijs intendentes. & erat ſacerdos ſicut populus. ſed miſericors Dominus cõtra hæc mala iterũ plures apoſtolicos viros ſuſcitauit, qui hanc ariditatẽ bonis exemplis & prædicationib. irrigarent, Domino cooperante, & ſermonẽ cõfirmante ſequentib. ſignis. Et multi ordines maximo feruore ſuccreuerũt, vt periculoſum tempus illuſtrarẽt: de quib. poſt cõſequenter fit mentio. Et quia iam ſæpe huiuſmodi reformationes factę fuerũt præter ſpem, & ſequentibus futurę ſunt, ideo fatuũ eſt determinare, quod Antichriſtus tunc vel tunc veniet, propter malitiam temporis: quod plerią; attentauerunt: quos omnes

Conradꝰ primus annis xx.

fefellit ſua opinio, & euãgelica dentit ſanctio, & ipſa temporis reprobauit experientia. Horum errorum immenſus eſt numerus.

Iſte Conradus fuit dux de Frãconia, quę eſt pars Almanię. Hic multas leges edidit, & pacẽ diſtrictiſſime ſeruare, ſub pœna capitis iuſſit. ſed comes Lupoldus accuſatus, de terra ſua fugit, cupiens magis ruſticane viuere, quam ſolenniter mori. cuius tamẽ filius mirabiliter ad Imperiũ puenit nutu diuino, cõtra voluntatẽ Cõradi, accepta filia eius in vxorẽ.

Egelmo·us archiepiſc. Cantuarienſ. miſit brachiũ ſancti Auguſtini in Angliam. Eius epiſtolare habetur.

Guilhelmus Diuionenſis.
Ricardus Virdunenſis.
Popo Stabulenſis.
Elias Colonienſis.
Oſtertus Leodicenſis.
Stephanus Leodunenſis.
Hi omnes abbates venerabiles circa hæc tẽpora floruerũt.

VIᵐ CCXXXIII.

Benedictus IX annis xiij. — Tuſculanus. — Silueſter tertius dieb. lvi. — Gregoriꝰ VI an. ij. menſ. vi. — Almanus. — Clemẽs II menſ. ix. dieb. vij.

MXXXIIII.

Iſte Benedictus fuit nepos Benedicti octaui, totus lubricus: & ideo dãnatus apparuit cuidã in ſpecie mõſtruoſa & horribili. Caput & cauda erãt aſininã, reliquũ corpus ſicut vrſus: & ait, Noli expaueſcere: ſcito me hominẽ fuiſſe ſicut tu es: ſed ſic me repræſento, ſicut olim exiſtẽs infelix papa beſtialiter vixi. Tempore eius ſchiſma ſcandaloſum nimis fuit, q̇a ipſe eiectus erat, & iterũ reſtitutus: & iterũ eiectus.

Iſte Silueſter electus fuit, expulſo Benedicto. ſed ecõtra eijcitur: & Benedictus reſtituitur. quo iterũ eiecto Greg. ſubſtituitur. Qui cũ eſſet rudis literarũ, alterũ papã ad Eccleſiaſtica officia exequenda ſecum conſecrari fecit. Quod cũ multis nõ placeret, tertius ſuperinducitur, qui ſolus vices duorũ adimpleret. dimicantibus inter ſe Henricus ſuperueniens, oẽs depoſuit, & Clementẽ II ſubſtituit: a quo ſtatim ſe coronari fecit, promittentib. Romanis, ſine ipſius cõſenſu ſe nunquã papã electuros. & ſic quinq; ſedentibus, ſextus inſtituitur. Verũ de iſto Gregorio Guilbertus dicit, quod fuit vir ſanctus, & contra Henricũ bellũ habuit, & raptores ſancti Petri extinxit. & cum magno miraculo fit ſepultus, &c.

Iſte Clemens dictus fuit ante Sindegerus Bambergenſ. epiſc. qui factꝰ fuit papa per Imperatorem propter vnionẽ recuperandã, vt iã dictũ eſt ſupra, &c.

Schiſma xiiij eccleſiæ ſcandaloſum & confuſione plenũ, fuit inter Benedictum IX & alios, vt patet infra. Cauſa fuit, mala vita Benedicti aut iniquus introitus. Hic notat Ptolemæus, quod faſtus ſummorũ pontificũ habuit ſemper malũ exitũ: & fuit occaſio, & eſt cauſa multorũ ſchiſmatũ. notabile eſt. Fulbertus Carnotenſis epiſcopus in infirmitate viſitatur a beata virgine: & de eius lacte ſanctiſſimo recreatus eſt.

Hela auguriatrix in Anglia fuit; quam dæmon de eccleſia extraxit horribiliter.

Corpus gigantis Romæ inuenitur immenſæ magnitudinis, incorruptum, cum lucerna, quæ non poterat flatu extingui. Statua marmorea erat in Apulia; cuius caput oſtendit theſaurum ſubtiliter. Monſtrum. Duæ mulieres in Gallia, omnia membra ſingula vſq; ad vmbilicum, & diuiſim operabantur. vna mortua alia ſuperuixit, triennio mortuã portans.

Palumbus presbyter Romæ fuit necromanticus, contra quem diabolus orauit: & obijt.

Sanctus Theobaldus vir notabilis, de Francia, recluſus eremita, hoc tempore claruit.

Carolſus Mertiorum regis filius, martyriſatus fuit a matertera.

Edmundus rex, vir ſanctus, a Danis martyriſatus eſt.

Imperatores. (Henricus II an. xvij.)

Iſte Henricus fuit gener Conradi, in ſylua natus, & bis ad occidendum traditus: ſed tamen Deo protegente illæſus euaſit adhuc puer. Cum autẽ imperator eſſet effectus, in loco natiuitatis ſuæ nobile monaſteriũ ædificauit, quod vſq; hodie Vrſania nominatũ eſt. Vide pulcrã hiſt. in Chron. Martini & Vincentij. Hic omnes ioculatores a curia ſua remouit; & quæ his dari conſueuerant, pauperib. erogauit. Hic victorioſus fuit, & Italiam intrans, Pandulphum Campaniæ principem cepit: Abbatem Fuldenſ. ſedauit, qui tũc potentiſſimus fuit: Bochonienſib. atq; exercitu eiuſdem Imperatoris ſe mutuo interficientibus in eccleſia Maguntin. in die ſancto Pentecoſtes, diabolo in aere vociferante, & cantante, *Hunc diem bellicoſum feciſti*: quem etiam increpauit.

Bardo vir ſanctus, archiepiſcopus Maguntinenſis, claret.

Anno mundi	VI^M CCXLIII.		VI^M CCLIII.	
Papæ. (Damaſus ſecundus dieb. xxiij)	(Leo IX annis v. menſ. ij. dieb. vi.)	Almanus.	(Victor II annis ij. menſ. iij.)	Almanus.
Anno Chriſti	MXLIIII.		MLIIII.	

Iſte Damaſus inuaſor fuit eccleſiæ: & ſubito defunctus eſt: & ſtatim Romani petierunt ſibi dari pontificem, ſed non Teutonicũ ſiue Almanũ. ad hoc enim nõ poterant inclinari, ex mala cõſuetudine indurati. Tunc iſtũ Leonem virũ ſanctũ ad hoc inclinauit, vt papatũ acciperet: ſed poſtea de hoc fecit conſcientiã, & reſignauit: & denuo eſt electus. Hic Chriſtum in ſpecie leproſi nocte in lecto ſuo collocans, mane ipſum non inuenit. Tandem poſt laudabilẽ vitã ſancta morte potitus, miraculis claret. Ipſe multa ſcripſit & fecit. Erat antea epiſcopus Tulenſ. & audiuit angelos dicentes, *Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, dicit Dominus.*

Iſte Victor vir bonus & venerabilis, timore imperiali factus eſt papa. Sic enim diſpoſita fuit apoſtolica ſedes hoc tempore, quod ſancti viri duplici timore ſe ſubtraxerunt, ſcilicet diuino, & humano: quia tanto officio ſe indignos arbitrabãtur, & tyrannidẽ Romanorũ quotidie ſuſtinere tæduit. Sed compellente Imperatore, quidam nihilominus acceſſerãt ſimiliter duplici timore. Timebãt enim Deum offendere ſic vocati: etiã offenſam principis. Iſte idem Victor multos ſimoniacos depoſuit in concilio Florentino, & etiam fornicarios. De pluralitate beneficiorum, quæ circa hæc tempora nimis inualuiſſe videtur, & deinceps continuata, multumque dolenda ambitione prælatorum & ſimoniaca labe, quamplurima ſcripta ſanctorum patrum habentur deteſtantia abuſiones iſtas. Et nota, quod facile inuenti ſunt pauperes clerici & doctores, qui pluralitatem beneficiorum, & pompam eccleſiaſticorum reprehenderunt, donec offerret ſe occaſio participandi. qua accepta communiter auaritia excæcauit eos. Fertur de quodam magiſtro magnæ literaturæ, qui valde ſublimiter diſputauit contra diui- *

Cyclus magnus annorũ finitur hoc tẽpore, ſcilicet anno Domini mlxiij, continens annos dxxxij, qui ad rationẽ omnẽ paſchalis cõputi vtilis eſt, & ab æuo in æuũ in ſemetipſum ſine errore reuoluitur. & ſequenti anno cyclus magnus annorũ dxxxij, a natiuitate Domini exactus incepit; in cuius fine erit labor & dolor: & (vt quidam dicunt) terminabitur anno Domini mdxcv. Eduardus vir ſanctus, rex Angliæ, claret ſpiritu prophetię. nec reperi plures aliquos reges in aliquo regno ita iuſtos & ſanctos, quam in Anglia.

Mathildis comitiſſa, triumphatrix inclyta, Normannos expugnat, & Imperatorẽ debellauit, pro eccleſia glorioſe laborauit. & tandem totũ ſuũ patrimoniũ ſuper altare ſancti Petri obtulit. Berengarius epiſc. Turonẽſis, erronee dogmatizauit de ſacramẽto altaris: & poſt informatus, retractauit, & ſanctę vitę fuit: ſed diſcipulos cõuertere nequiuit. Et ſequitur hæreſis magna, quæ ſatis afflixit eccleſiam longo tẽpore. Ipſe negat verũ corpus & ſanguinem Chriſti eſſe in ſacramento, ſed figuram tantum. Vide de con. di. ij, Ego Berengarius, &c.

Elburga virgo ſancta, filia Eduardi Regis.

Etgitha Edgari regis filia, virgo ſancta, claret.

Walburga virgo ſancta & abbatiſſa fuit.

Lanfrancus epiſcopus Cantuarienſis, magiſter Anſelmi, ſcripſit librum per modum dialogi de ſacramento, & alia.

Petrus Damianus doctor grauiſſimæ autoritatis, & religioſus valde, claret.

Anſelmus vir ſanctus, epiſcop. Cantuarienſ. doctor excellẽs, & beatæ virgini deuotus.

Adrianus chronographus, & monachus Fuldenſis, vir clariſſimus, floret.

VI^m CCLXIII.

Stephanus ix, menſ. ix. dieb. xxviij. Almanus ex Lothoringia.

Benedictus x menſ. ix.

Nicolaus ii annis ij. menſ. vi. dieb. xxvi. Burgundus.

MLXIIII.

Iſte Stephanus parum ſuperuixit. & ſequens Benedictus cũ per vim papatum rapuiſſet, & ix menſibus ſediſſet, ceſſit.

Iſte Nicolaus concilium celebrauit contra Berengarium, qui errore deceptus, contra fidem dogmatizauit: ſed plene correptus, reuocauit, vt patet de con. di. ij. Ego Berengarius. In eodem concilio factum eſt decretum de electione papæ, *In nomine Domini*, di. xxiij.

tias prælatorum & faſtum eorũ, quaſi omnino ſic viuere non liceret, &c. Hæc cũ nuntiata domino papæ fuiſſent, plauſibiliter reſpondit, Demus ei bonã præpoſituram, & hæc & illa beneficia: & bene pacatus erit. Factum eſt ita. & ecce, protinus ſententiam mutauit, dicens, Nunquã intellexi materiã hanc præter modo. quippe qui de inope diues, de contemptibili repente glorioſus apparuerat. Hos beatus Hieronymus velut peſtes quaſdam cõtagioſas vitandos pronunciat. Dixit quidẽ notabile verbũ, Qui habet vnũ beneficiũ competens, & eo legitime vtitur, recto calle ad patriã tendit. qui vnũ ſuperaddit, vno oculo cõſcientiæ priuatur. qui aliquid adhuc plus acceptat, etiã altero lumine priuatus, totaliter excæcatur, & deinceps quæcunq; poterit, coaceruat. Hanc maledictionẽ inſatiabilis auaritię olim prẽſignabat Ieroboã, Rex Iſrael, qui licet diuinitus ad regnũ peruenerat, ſtatim tamen a cultu Dei receſſit: fecitq; duos vitulos aureos, ne populus Iſrael ad templũ Domini aſcenderet. Factum autẽ eſt hoc verbũ in peccatũ, ita vt oẽs ſequentes reges hũc cultũ ſacrilegũ obſeruarẽt in deſtructionẽ regni. Ita de Eccleſiaſtico ſtatu timendũ eſſe, ſancti viri cõmuniter aſſeuerant, & iam in plurib. mundi partib. completũ cernimus. Clerici qui nihil poſſidere deberent, præter rationabilẽ cõpetentiã; neq; ſe de tẽporalib. intromittere, oĩa poſſidere, oĩa volũt guber-

Gotfridus de Bulion, dux Lothoringiæ, victor glorioſus, pro eccleſia, velut alter Carolus, vndiq; dimicat. qui tandem Hieruſalem cepit, factus ibi rex. Habuit fratrem æque victorioſum, Balduinum nomine; qui ei in regno ſucceſſit, & erat totus inclytus, miraculoſa bella geſſit. Finitur ſucceſſio regum Angliæ. Et Wilhelmus dux Normannorum, interfecto Araldo, regnat pro eo. de quo fit mentio in hiſtoria conceptionis beatæ Mariæ.

Pariſijs horribile factũ contigit de quodam magiſtro magni nominis, qui ter exclamando, dixit ſe damnatum. Quapropter multi ſolennes viri ſeculo abrenunciauerunt, & diuerſas religiones inſtituentes, celebre nomen poſteris reliquerunt, & exemplum.

Mures infinitæ conueniunt, quendam potentem circumuallantes in quodam conuiuio

Imperatores.

& non poterant abigi donec deuoraſſent eum. Idem cuidam principi Poloniæ contigit. Mirum valde.

Syracuſana ciuitas magnum terræmotum ſuſtinuit: & maior eccleſia cecidit dominica die, omnibus oppreſſis, quatuor exceptis miraculoſe.

Vrſmarius præſul ſanctus, eccleſiam ſancti Petri fundauit, ipſo ſibi reuelante in Flandria.

Maurillius epiſcopus Rothomagenſis.

Schiſma xv eccleſiæ fuit inter Alexandrum & Codulum epiſcopum Parmenſem: ſed Alexander obtinuit, licet Imperator contradiceret iudicio concilij. & maior pars fuit ſecum. Diu ſtetit.

Anno mundi · VIᵐ CCLXXIII.

Papa. — Alexander II annis xi. menſ. vi. dieb. xxv. — Mediolanenſis.

Anno Chriſti MLXXIIII.

Iſte Alexander fuit vir ſanctus, & ſtatuit vt nullus miſſam audiat presbyteri, quem ſcit habere concubinã, ſub pœna excommunicationis, vt patet xxxij diſt. Præter hoc. Et habuit ſchiſma cum quodam Codulo: ſed poſtea purgauit ſe in Mantua coram concilio de ſimonia; & Codulus tanquam ſimoniacus & inuaſor repudiatur.

Ordo Grandimontenſis inchoatur hoc tempore per ſanctũ virum Stephanum nobilem, Auernorum ſtipite progenitum. Ordo canonicus cœpit florere in Beluacenſi eccleſia: qui primo ab apoſtolis, poſtea a beato Auguſtino regulariter inſtitutus, ſub magiſtro Iuone præpoſito, poſt Cornotenſi epiſcopo.

* nate. Idcirco (vt beatus Bernardus dicit) quia ordinem nullum ſeruat, illuc properant, vbi ſempiternus horror inhabitat. Olim phariſæi contra auaritiam diſputantem Dominũ deridebant, & inſanum iudicabant: ſed nunc Dominus ſubſannat eos. Caueas lector, qui multa occupas beneficia, ne idem facias, neq; eadem patiaris. Deus nõ irridetur: ſed quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Noli ſequi conſuetudinẽ periculoſam. Noli te per papę diſpenſationem excuſare. Ad oculum vides, quod vituli aurei adorantur: ſed cæteri mactantur. Sed quæ neceſſitas, quæ reuerentia eſt in hoc Deo exhibita, quod de numero miniſtrorum eius propemodũ medietas eſt reſecata? Si enim cuilibet beneficio permitteretur dari ſuus poſſeſſor, numerus ſeruorum Dei eſſet duplex; qui modo eſt ſimplex. Sequere conſilium eorum, qui Deo iam in cœleſtibus coniuncti ſunt, ne cum vitulis aureis æterno igni confleris. Quid prodeſt vltra prohibitos beneficiorum titulos coadunare, quando etiam ſimplices communiter videmus in frugali honeſtate amplius abundare?

Solita pericula contigerunt circa hæc tempora, ſcilicet inundatio aquarũ nimia cum damno immẽſo. Aues domeſticę ſyluaticæ fiũt. Peſtilentiæ maximæ. Et plures ſacro igni conſumpti ſunt, exeſis carnibus & membris inſtar carbonũ. Terræmotus in Anglia, vt ædificia eminus reſilirent: & furor ventorum, qui de domos Laudoniæ cõfregit. Fames & ictus fulgurum vltra modum, &c. Et fons ſanguinis xv diebus emanauit, & diabolus palam locutus eſt hominibus in pago quodam viſibiliter apparendo.

Tranſlatio ſancti Nicolai de Mirrea ad Barrenſes. Et corpus ſancti Clementis primi epiſcopi Metenſis inuentum eſt Metis; quem epiſcopi ibi ordinauerunt. Et x[m]. peregrini occiſi ſunt Hieruſalem per Arabes.

Arnulphus abbas ſanctus, poſt archiepiſc. Lugdunenſ. ordinem regularis vitæ inſtituit.

Cono epiſc. Treuerorũ, cuius tempore multa corpora martyrũ inueniuntur, quos olim Rictionarus occidit.

Hugo vir ſanctiſſimæ & caſtiſſimæ vitæ claruit, epiſc. Gratianopolitanus, qui in liij annis nullius fœminæ faciem vidit, vna paupercula excepta, quamuis quotidie plurib. conſilium & auxilium dederit, confeſſiones etiã recipiendo. Hic ſancti Carthuſiani propoſiti præcipuus cooperator fuit; & poſtea etiam habitum a ſancto Brunone ſumpſit, inſigneque exemplum præbuit.

Schiſma xvi eccleſiæ fuit inter Gregorium vij & archiepiſc. Rauennenſ. Cauſa fuit tyrannis Imperatoris, & diſſenſio quorundam epiſcoporum. Maius fuit omnibus ante habitis, & durauit vſque ad Vrbanum ſecundum.

VI' CCLXXXIII.

Gregorius vii an. xij. menſ. i. dieb. iiij. — Cluniacenſis.

MLXXXIIII.

Iſte Gregorius fuit vir ſanctus, & multas perſecutiones pro iuſtitia perpeſſus eſt. Hic antea dicebatur Hildebrandus, Prior Cluniacenſ. & fuit legatus in Gallia, & dure proceſſit contra ſimoniacos. Quendam etiã epiſcopũ miraculoſe vicit de ſimonia: quia non potuit contradicere Spiritui ſancto. Factus autẽ papa, ſynodum celebrauit, in qua contra eos ſimili zelo proceſſit, & contra presbyteros vxoratos, amouendo eos a diuino officio. Fuerunt enim tempora ſatis arida. Et quia iuſtitiæ rigorem niſus eſt tenere ſolito more, contra eum multi inſurrexerunt. & primo Cinthius, præfecti filius, eũ cepit, cũ primã miſſam in nocte natiuitatis celebraret; & in turri ſua poſuit: ſed Romani turrim deſtruunt, & papam liberant, & Cinthium extra vrbem eijciunt. Deinde Imperatorem excommunicauit propter diſſidium: qui poſt veniens ad ipſum, & pluribus diebus nudis pedibus ſuper glaciem ſtans, vix abſolutionem impetrauit. Sed Imperator non perſeuerauit in humili obedientia quã cœpit; quinimo in Wormatia cõtra eũ protenſum cõciliũ celebrãdo, aliũ loco ſui eli-*

Ordo Carthuſienſiũ ſanctiſſimus incepit hoc tempore per Brunonem, virum ſanctũ, natione Almanũ, de Colonia Agrippina, magiſtrũ in theologia, cum ſex alijs venerabilibus viris in diœceſi Gratianopolitanenſi. Hic ordo (teſte beato Bernardo) inter omnes eccleſiaſticos ordines primatum tenet, nõ ratione temporis, ſed rigoroſitatis. vnde ipſe vocat eum ſpecioſiſſimam columnam eccleſiæ. Verum quia propter nimiam abſtinentiã paucis portabilis erat, & ne diu paruus maneret, poſtea ab eccleſia moderatus fuit; nec vnquã a ſancto propoſito cecidit, ſingulariter a Spiritu ſancto præſeruatus vſque hodie.

Terra ſancta hoc tempore ex magna parte recuperata eſt, & Hieruſalē, & ſepulcrū Domini glorioſum cū Antiochia & alijs ciuitatib. multis de manib. Saracenorum. Creduntur transfretaſſe vltra cc^m chriſtianorū. Quantus autē zelus fuerit in omni populo ad hoc opus perficiendū, & quomodo ex omni ſtatu ſenes & iuuenes, diuites & pauperes confluerēt, némine pellente, vix aliquis ſine lacrymis aut dicere vel audire poſſet. Paſſagium enim iſtud fuit beatæ virginis Marię, quę mirabiliter duxit & protexit propugnatores ſuos, ſicut oſtenſum fuit in viſione. Principes fuerunt plures, ſcilicet Godefredus de Bulion, qui etiam Leonem interfecit; & fratres eius Euſtachius & Balduinus: Boemundus dux Apuliæ: Hugo frater regis Francię, & plures alij; qui pro fide ſe diſcrimini dantes, & glorioſe vicerunt, & nomē æternū ſibi acquiſierūt, in omnib. magnifice a Domino delectati. Vide hiſtoriam in ſpeculo Vincentij.

Imperatores. Henricus tertius an. xlviij.

Iſte Henricus videtur fuiſſe homo multū inquietus, & ſatis afflixit virum ſanctū Gregoriū vii, papam. & primo quidē veniā petens, abſolutionē meruit: ſed non perſeuerauit, quinimo de nouo quendam antipapā contra eū tanquam idolum erexit. & iterū Gregorius eū excommunicauit: & electores imperij ducē Saxoniæ pro ipſo elegerunt: quē Henricus cruento bello ſuperauit. & tunc Romā veniens cum antipapa ſuo, Gregorium & cardinales perſequitur: ſed ſtatim Robertus rex Apuliæ eum fugauit, & papam cum cardinalibus liberauit. Fuit nihilominus vir eleemoſynis deditus. & ſexageſies & bis acie collata, dimicauit. tandem miſerabili morte vitam finiuit in carcere, a proprio filio detentus. Sicut fecit, factum eſt ei.

Anno mundi VI^m CCXCIII.

Papæ. Victor III annis i. menſ. iiij. dieb. iiij. Abbas Caſſinenſis.

Vrbanus ſecundus annis xij. menſ. iiij. Cluniacenſis.

Anno Chriſti MXCIIII.

Iſte Victor per ſomniū vidit Deum, ſuæ dignationi in ſolitudine Carthuſię habitaculum conſtruentem. Et dicitur, q́ ſpiritu propheti̧e pollebat. fuit extinctus per venenū in calice miſſum.

Iſte Vrbanus antea dictus eſt Otho, & fuit monachus Cluniacenſis. multū laborauit in eccleſia Dei; regē Fráciæ excommunicauit propter adulteriū. Conciliū primo celebrauit apud Clarum montē, in quo ſtatuit horas beatæ Mariæ dici quotidie, & in ſabbatho ſolenniter officium fieri. Dicitur, quod hoc beata virgo fratribus in Carthuſia reuelauit. Aliud conciliū Turonis celebrauit, pro recuperanda terra ſancta: & prouocauit populum occidentalem ad transfretandū, qui tunc in Lancea Domini triumpharunt. Hic habuit magiſtrum Brunonem pędagogum; qui fuit Prior Carthuſiæ: quem etiam lateri ſuo ſociauit in papatu. & multum profectum in eccleſia fecerunt.

Ordo Ciſtercienſ. incepit per Robertum abbatem, & Albericum ſucceſſorem eius. & videntur quaſi ſecundarij reformatores ordinis ſancti Benedicti, cuius regulam habent: & multas curioſitates & abuſiones abdicarunt, & ſimpliciter ſecundum ſanctā ſimplicem regulam viuere cœperunt, & mirabiliter in breui tempore creuerunt in omnibus. Habuit viros ſanctiſſimos, & plures numero.

* gi fecit ab epiſcopis. & fit ſchiſma longo tempore. Inſuper & adhuc in caſtro Sancti Angeli ab imperatore, videlicet Henrico tertio, cum cardinalibus incarceratur: ſed per regētem Apuliæ liberatur. tandem in Apulia moritur, miraculis coruſcans.

Soles duo apparuerũt. Terræmotus magnus fuit. Stella per diem fulgurauit. In Italia pluit ſanguis. In Antiochia terra abſorbuit plura ędificia. Et porcellus naſcitur cum capite humano. Pullus naſcitur quadrupes. Et mulier quædam enixa fuit monſtrum; ante ſicut homo, retro facies canis, & cætera membra. Lancea Domini reperta eſt in Antiochia a quodam ruſtico, cui beatus Andreas apparuit, & locum oſtendit. & quidam percurrendo ignem xiij pedum, cum ea totum exercitum lætificauit, & certificauit: eo quod minime lęderetur, ſicut Dominus ſibi apparens mandauerat.

Helimandus Laudunenſis epiſcopus, clarus habetur.

Henricus quartus annis xv.

Toletum ciuitas Hiſpaniæ nobiliſſima tollitur hoc tempore de manibus Saracenorum per Adelfonſum regem, octauo anno obſeſſionis.

Iſte Henricus ſatis exceſſiuus fuit in quibuſdam, & primo erga patrem ſuum, quem cepit, & in carcere eum mori fecit: etiam contra Pontifices Romanos, eo quod deberet reſignare inueſtituram epiſcoporum & abbatum; & noller, ſicut nec pater eius. Tandem ad cor rediens obediuit, & multa damna eccleſijs illata fideliter reſtituit. Moritur tandẽ ſine prole iuſto Dei iudicio: quia patrem ſuũ dehoneſtauit. quod valde ſæpe contigit alijs ſimilibus. Sepultus eſt in eccleſia Spirenſi prope Rhenum cum alijs regibus: in cuius epitaphio verſus iſte fuit inſcriptus, *Filius hic, pater hic, auus hic, proauus iacet iſtic.*

VI^m CCCIII.

Paſchalis II annis xviij. menſ. v. dieb. vij.

Tuſcus.

MCIIII.

Iſte Paſchalis diligenter laborauit pro eccleſia contra imperatores & reges, ſuper reſignatione inueſtituræ epiſcoporũ & abbatum: & ſatis profecit. Multa etiam perpeſſus eſt a falſis fratribus: etiam Imperator eum cepit cum cardinalibus, & per duos menſes in vinculis tenuit. & ſchiſma habuit. In omnib. tamen triumphauit, & glorioſum & pacificum finẽ habuit. ſepultus Romæ in eccleſia ſancti Saluatoris. Et eccleſia rectiſſime comparatur lunę, quę creſcit & decreſcit, & quaſi deficere videtur: ſed tamẽ ad plenum reuertitur, propter illuminationẽ ſolis æterni, qui eſt Chriſtus Dominus ſponſus eius.

Schiſma xvij eccleſiæ fuit inter Paſchalem ſecundum & tres prælatos, ſcilicet Albertum, Arnolphum, & Theodericum, qui fauore Imperatoris erexerunt ſe: ſed mala morte perierunt: & Paſchalis obtinuit, quia iuſte electus fuit: & Deus fuit pro eo.

Iuo Carnotenſis epiſcopus abbreuiando compilauit decretum apoſtolicum poſt Iſidorum: & poſt eum Hugo Catalaunenſis: poſt quem Gratianus.

Ordo Ciſtellenſis incepit ſub Herdingo abbate. Et nota, quod non æque ordines inceperunt. Hugo Cluniacẽſis abbas, vir ſanctus, & pietatis viſceribus totus affluens, reuelatione diuina templum monaſterij Cluniacenſis virtute Dei, non arte virili venuſtiſſime ampliauit, ſicut hactenus cernitur. Hic multorum monaſteriorum pater extitit, quæ tunc in diuerſis mundi partibus conſtruebantur, & eccleſiæ Cluniacenſi ſubijciebantur, propter famam ſanctitatis ſanctorum monachorum, qui tunc ibidem conuerſabantur. Hic etiam inclytiſſimos habuit diſcipulos, inter quos Vdalricus monachus ad Almaniam pro reformatione regularis vitæ directus, miraculis claruit. Monaſterium Rubeimontis fundatur ab incolis loci illius, & per Wilerium comitem Gruriæ dotatur.

Tyrus capitur a chriſtianis: & Leodium multis plagis atteritur. Terræmotus,&c. Et Balduinus Rex Hieruſalem capitur. Acies in cœlo apparuerunt. Moſa ſuſpenditur,& alia multa monſtra fuerunt, quæ forte Tartarorum tyrannidem proxime futuram ſignarunt. Ventus maximus fuit, & turres & ædificia ſubruit.

Wilhelmus rex Angliæ,peſſimus,obijt, a Deo percuſſus: quia nullum conuentum fieri permiſit. Petrus Alfonſus doctor notabilis,fuit Iudæus natus:ſed conuerſus poſtea,ſcripſit aliqua eleganter. Extra Romam in monaſterio ſancti Laurentij monachus quidam admirans quomodo,&c. cingulo ſoluto,audiuit, *Sic potuit Chriſtus clauſo prodire ſepulchro.*

Malachias vir ſanctus,archiepiſc. Hiberniæ,claret:qui totam illam gentem reformauit.

Imperatores.

Eius vitam beatus Bernardus ſcripſit. Flandria ex parte ſubmergitur.

Hugo de ſancto Victore claret Pariſijs,natione Almanus de Saxonia,doctor magnus:qui alter Auguſtinus dicebatur tempore ſuo.

Sanctus Gerhardus Bituricenſis epiſcopus, & ſanctus Anſelmus Laudonicæ ciuitatis epiſcopus,qui gloſſas interliniares in pſalmis ordinauit.

Bernardus incipit clareſcere adhuc iuuenis; qui poſt intrauit ordinem Ciſtercienſ.deinde factus abbas, Claramuallem fundauit. Hic creuit in doctorem magnum & apoſtolicum virum.tot miracula fecit, & tantum honorem habuit, vt ſimilis ei in his nunquam creditur fuiſſe. Vide vitã eius,&c. Pater clx monaſteriorũ fuit:& velut alter Moyſes habitus eſt vbiq;.

Anno mundi	VI^m CCCXIII.	VI^m CCCXXIII.
Papæ.	Gelaſius II an. ij. dieb.v. Campanus.	Calliſtus II annis v. menſ.x. dieb.xi. Burgundus.
Anno Chriſti	MCXIIII.	MCXXIIII.

Iſte Gelaſius timore Henrici Imperatoris,cum cardinalibus Caietam acceſſit:& deinde per mare veniens in Burgundiam,apud Cluniacũ mortuus eſt,& ſepultus. Idẽ Imperator ſchiſma contra eum fecit,erigendo quendam Hiſpanum Benedictum:quod etiam poſtea cum Calliſto continuatum eſt. Schiſma xvij eccleſiæ fuit hoc tempore: quia Benedictus quidam fauore Imperatoris erexit ſe contra Gelaſium,& etiã contra Calliſtũ cõſequenter: ſed miſerabiliter perijt; & qui iuſte electi fuerũt,obtinuerũt more ſolito.

Ordo Templariorũ incepit hoc tempore: qui prius albis vſi ſunt mantellis: poſt rubeã crucem ſuperpoſitam portauerunt. & Hugo & Ganfredus fuerũt primi fundatores eius. Et beatus Bernardus regulam compoſuit.

Ordo Præmonſtratenſ. incepit per virũ Dei Notbertum. Ricardus de ſancto Victore, pietate plenus,& doctor floridiſſimus,claret.

Iſte Calliſtus fuit filius comitis Burgundię:& electus fuit in locum Gelaſij. & dũ rediret Romam, Prætenſum Benedictum cepit, & equitare ante ſe fecit ſupra mulam ignominioſe,ita, vt verſa facie,cauda pro freno vteretur,& vſq; ad Vrbem ageret, vbi truſus fuit in carcerem.Et papa cum Imperatore pacem fecit. Hic doloſe ſynodũ celebrauit,in qua damnauit fictos quoſdam religioſos, qui plures hæreſes ſecrete & publice ſeminabant cõtra ſacramenta, & bona eccleſiarum. Fecit libellum de miraculis ſancti Iacobi. Statuit etiã hiſtoriam Caroli deſcriptam a beato Turpino, Remenſi archiepiſcopo. Fũdauit monaſterium Boniuallis, Ciſtercij ordinis.

Stephanus vir venerabilis,abbas Ciſtercij tertius: qui beatum Bernardum cum fratribus ſuis ad ordinem ſuſcepit.

Tartari permiſſione diuina circa hæc tempora montẽ exiſſe putantur, in quo clauſi fuerunt in magna miſeria & fame: quia nimis multiplicati erant. gens vilis, & ſterilis. & plagarunt poſt mundum, omnia ſubijcientes, iuxta illud Moyſis, *In gente ſtulta irritabo illos.* Mirum valde, quomodo illi qui in maxima ſeruitute fuerũt, iam non armis, ſed pellicijs & baculis omnia proſternunt, & dominantur vniuerſis. Hæc iudicia tua Domine. Sic olim Aſſyrij, Medi, Perſæ, Græci & Romani, Gothi, Hunni & Wandali, Saraceni & Arabes, Bulgari, Africani, Franci, Almani, Turci, Hiſpani, &c. flagella iracundiæ tuę fuerunt, quilibet in tẽpore ſuo: eo, quod homo noluerit obedire tibi. Siccitas magna fuit, vt flumina, lacus, fontes, putei ſiccarentur. Ignis in terra ſubintrãs biennio nõ potuit extingui aqua. & fuit plaga horribilis. Et quædã mulier iiij maſculos peperit.

Lothari⁹ ſecundus an. xij.

Iſte Lotharius fuit dux Saxoniæ: & erat vir bonus, & fidelis eccleſiæ: & coronatus ab Innocentio ſecundo, quem etiam fideliter iuuit contra Petrũ Leonis. Hic beatum Bernardũ in maxima reuerentia habuit, & alios viros religioſos, quorum etiam meritis magnas victorias ſe gloriabatur obtinuiſſe, & præcipue contra Rogerium inuaſorem regni Siciliæ: quem fugauit, & alium ſubſtituit, de commiſſione domini papæ.

Petrus Abelardus inſignis fuit doctor: ſed in hæreſim cadens, ab Innocentio damnatur. Hic precium redemptionis euacuauit.

Serzelo vir ſanctus in diœceſi Treuerenſi fuit: qui etiam brumali tempore in medijs niuibus totaliter nudus inceſſit.

Richardus de ſancto Victore, pietate plenus, & doctor floridiſſimus, claret.

VI^m CCCXXXIII.

Honorius 11 annis v. menſ. ij. dieb. vij. — Bononienſis.	Innocẽti⁹ 11 an. xiij. menſ. vij. dieb. viij. — Romanus.

MCXXXIIII.

Iſte Honorius in gratiam recepit Rogerium, & inueſtiuit eum in ducatu Apuliæ, facto homagio: qui fuit rex Siciliæ, & magna poſt pro fide fecit. Hic duos patriarchas depoſuit, Aquileiẽſem & Venetũ: quia reperit eos fauiſſe ſchiſmaticis. Moritur tandẽ Romæ. ſepultus in eccleſia Lateranenſi. & idem Rogerius poſt ab Innocentio remouetur; quia ſibi contrarius fuit.

Ordo ſancti Iohannis Baptiſtæ Hieroſolymitani inchoatur hoc tẽpore a venerabili Raimundo, viro operib. miſericordiæ dedito: & valde creuit. Hi vouent ſe pauperibus ſeruituros.

Iſte Innocentius fuit vir valde deuotus; & tales ſuo lateri ſociauit. Hic habuit ſchiſma per vij annos contra Petrum Leonis; qui ſe Anacletũ nominauit, & per vim papatum rapuit, adiutus a ſuis amicis. Quod videns Innocentius cum duabus galleis fugit in Galliam, vbi fuit glorioſe ſuſceptus a beato Bernardo, qui tunc omnes reges & principes in manibus ſuis habuit: & prouocauit eos, vt reducerent dominum papam ad ſedem ſuam. Et plura de eo narrantur in vita ſancti Bernardi. Tandem pacatis omnibus, & horribiliter diuino iudicio aduerſarijs conſumptis, pacifice & vtiliter eccleſiæ præſedit. Sepelitur in Laterano glorioſe, plenus operibus ſanctitatis, &c.

Vdalricus pater ſanctus, natione Almanus de Ratiſpona vas vtile in domo Domini poſitus, cõſummata q; religionis, monachus Cluniacenſ. multis clarus miraculis a ſancto Hugone ad Suicerorũ fines directus, primo monaſterium Montiſrotgerij, quod a Bernenſ. oppido quaſi duob. miliarib. diſtat, dono Lutoldi de Rũlingen, nobilis viri fundauit, & ſecũdũ in nigra ſylua, vbi nũc quieſcit. Hic primũ Almaniæ monaſterijs cõſuetudines Cluniacenſ. eccleſiæ inuexit.

Iohannes de Temporibus moritur, qui vixerat ccclxi annis. Fuit enim armiger Caroli, & vſq; ad hæc tempora durauit. Paſſagiū magnū contra Saracenos factū eſt. Ludouicus & Lotharius crucē ſuſceperunt. & beatus Bernardus diuino doctus ſpiritu, crucē prædicando plures prouocauit; ſed non contigit, ſicut ſperabant: quia Græci dolum magnum fecerunt, cum calce farinæ mixta intoxicantes exercitum.

Viſiones Tondali factæ ſunt in Hibernia horribiles, &c.

Viſiones ſanctæ Eliſabeth hoc tempore factæ fuerunt.

Rogerius rex Siciliæ Græcos vaſtauit vſq; Conſtantinopolim: & Ludouicum regem Franciæ a vinculis liberauit.

Viſiones ſanctæ Hildegardis virginis, & ꝓphetię plurimæ apud Treuerim fuerunt.

Imperatores. Cōradus ſecundus annis xv.

Iohannes de Pino ſcripſit librum lingua Gallicana, per modum viſionis, Mandauie dictum.

Iſte Conradus fidelis & inclytus princeps fuit. & quia hoc tempore bonum regimen fuit in eccleſiaſtico ſtatu, ideo principes prompte obediebant propter exemplaritatē prælatorum. Vnde iſte rex cruce ſignatus erat a beato Bernardo, & transfretauit cū multis, & miraculoſa bella geſſit pro dilatatione dominij chriſtiani in terra ſancta: paſſus eſt etiā magna diſpendia propter dolum Græcorū. Ludouicus Pius, rex Franciæ, claruit, qui magna pro fide fecit, & a beato Bernardo cruce ſignatur, & vltra mare trāſiēs, captus fuit & multa mala paſſus, multaq; prælia glorioſe geſſit. Et Henricus frater eius monachus efficitur, poſt epiſc. Ediſſa quę olim dicebatur Rages Medorū, ſemper inuicta & ſancta, hoc tēpore deſtruitur.

Anno mundi VI'CCCXLIII.

Papæ. Cæleſtin' II mēſ. v. dieb. x. — Lucius II menſ. xi. dieb. iiij. — Eugenius III an. v. menſ. iij. dieb. xx.

Anno Chriſti MCXLIIII.

Schiſma xix eccleſiæ fuit inter Innocentium ij & Petrum Leonis, propter diſcordiam eligentium. & Innocentius obtinuit, quia maior pars erat ſecum, & beatus Bernardus per ſeptem annos laborauit pro vnione fortiter.

Iſti duo parū præfuerunt: quia ambo in peſtilentia obierunt. & ſunt ſepulti in eccleſia Lateranenſi.

Iſte Eugenius ante fuit monachus beati Bernardi in Claraualle, & miſſus ab eo Romam cum alijs pro inſtauratione monaſterij ſancti Anaſtaſij, & ibi abbas efficitur: & nō longe poſt ex inſperato in papā electus eſt. Hic cū eſſet ſimplex, Deus eū mirabili gratia & eloquentia perfudit. Beatus etiā Bernardus illū ſolennē librū de cōſideratione ad eū ſcripſit. Romani autē ſolito more ferueſcentes ſeditionē faciunt. Quapropter vir ſanctus dedit locū iræ, & in Gallijs veniēs priſtinū locū dilectæ Clarçuallis humiliter benigneq; viſitauit. Alloquitur fratres nō ſine lacrymis memor priſtinæ & tā pulcræ quietis iam perditæ: miſcēs ſermonib. auulſa a corde ſuſpiria: hortatur & cōſolatur, & ſe inter eos fratrē & ſociū, non dominū vel magiſtrū, &c. rem difficilē agens, diuerſarū in vno homine proprietatē exhibens perſonarū. Sagmenta ei circumferebantur & puluinaria, lectus eius pallijs opertus cortina ambiebatur purpurea: ſed ſi reuolueres operimenta, inuenires laneis comploſa ſtramina & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde. Ipſe vero bona corā Deo & hominib. prouidebat, æternū omnib. monachis & pontificib. exemplū relinquens. Demū vale dicens fratrib. cum multis lacrymis, ſolitis inquietudinib. redditur. Romamq; reuerſus glorioſe ſuſcipitur, clamantib. vniuerſis: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Obijt tandē in magna ſanctitate ſuis meritis illuſtrando Romā miraculis pluribus, ſepultus in baſilica ſancti Petri. Moritur ſtatim etiam beatus Bernardus eodem anno.

Peſtilentia ſacri ignis. Et puer quidam liberatus ab igne, omnem hiſtoriā mundi, textum euangelij, Actus apoſtolorū, &c. tanquā in libro legeret, alijs pronūciauit. Hugo de ſancto Victore, doctor inſignis, hoc tempore moritur: cui, cum iam in extremis laboranti fratres hoſtiam ſimplicē pro corpore dominico darent: eo quod cibū retinere non poſſet; ille per Spiritū cognoſcēs, dixit, *Miſereatur veſtri Deus fratres. Quare me deludere voluiſtis?* Quib. ſtupentibus, & verum corpus Chriſti afferentibus, ille videns, quod recipere nō valeret, eleuatis in cœlum manibus, ſic orauit, *Aſcendat filius ad patrem, & ſpiritus ad Dominum qui fecit illum.* Et inter hæc verba ſpiritum exhalauit: & corpus dominicum ibidem diſparuit.

Petrus Tarentaſienſis epiſc. vir integerrimæ religionis.

Friderícus I a. xxxiij.

Guilhelmus puer in Anglia crucifigitur a Iudæis in die ſancto paraſceues. Et erat tunc puer ibidem qui vidit infernum.

Iſte Fridericus fuit vir magnorū operum, ita vt quidam dicunt, quod poſt Carolum Magnū in geſtorū magnificentia, orbis ſimilem nō habuit. Et nota, quod huiuſmodi comparationes ſunt cū moderamine accipiendæ, nō ſimpliciter, ſicut ſolet dici de Salomone. Poteſt enim eſſe, quod aliquis ſimplex miles in aliquo negotio ita magnifice ſe habeat, quod vere dici poteſt de eo, quod nunquam ſimilē habuerit in illo; ſed nō in omnibus. Verum iſte idem Fridericus in vno crimine gloriæ ſuæ intulit, quod cum Alexandro papa altercauit, & contra fas ſchiſmaticos fouebat longo tempore. Veruntamē poſt pœnituit, & veniam petens, & crucē pro ſatisfactione ſuſcipiens, vltra mare iuit: & poſt magnos triumphos in quodam fluuio ſubmerſus fuit improuiſe.

VI^m CCCLIII.

Anaſtaſius IIII an. ij. menſ. iiij. dieb. xxiij. Romanus.

MCLIIII.

Iſte Anaſtaſius fuit abbas ſancti Rufi Valentinenſis diœceſis. primo quidem in cardinalem, & poſt in papā aſſumitur. Hic conſtruxit palatium nouum apud ſanctam Mariam rotundam. Moritur, ſepeliturque in Laterano.

Gratianus monachus hoc tempore decretum cōpilauit: & ab Eugenio papa iij approbatur vt ipſe ſit epiſc. in Tuſcia incluſiua, vnde oriundus fuit.

Petrus Lōbardus epiſc. Pariſienſis, frater Gratiani, librum ſententiarum edidit, & gloſſas pſalterij, & epiſtolarum Pauli, & plura alia.

Petrus Comeſtor, frater Gratiani & Petri Lombardi, hiſtoriam ſcholaſticam compoſuit, & alia.

Comes Murienſis factus eſt humillimus, conuerſus in Carthuſia.

Theobaldus comes Campaniæ, vir totus miſericors. (nimæ.

Hugo Folieti ſcripſit librū de caſtro a-

Wilhelmus eremita ſanctiſſimus, circa hæc tempora claruit: qui olim dux Aquitaniæ fuit, & comes Pictauienſis. Hic primū totus dyſcolus fuit. Ad quē cum beatus Bernardus vt eum reconciliaret, directus fuiſſet, & ille modis omnibus reconciliari renueret, vir Dei ad altare celebraturus acceſſit, ipſo duce tanquā excommunicato præ foribus expectante. Cum autem *Pax Domini*, &c. dixit, corpus dominicū ſuper patenam ponit, & ſecum tollit, atq; ignea facie & flammeis oculis foris egreditur, dicēs ad ducem, *Rogauimus te*, inquit, *& ſpreuiſti nos. Ecce ad te proceſſit virginis filius, qui eſt Dominus eccleſiæ quam tu perſequeris*, &c. Statimque velut alter Paulus, tremens cecidit, &c. qui poſt lorica ſuper nudo veſtitur.

Sol obſcuratus fuit hoc tempore.Fames magna facta eſt. Terræmotus inſuper maximus fuit. Antiochia cum Tripoli & Damaſco ceciderunt.I^m hominum ſubmerguntur. & mare retrogradum verſum eſt. Tres lunæ apparuerunt in cœlo, & in medio ſignum ſanctæ crucis.Et tres ſoles viſi ſunt:& ſtatim poſt ſol iterum obſcuratus fuit ab hora ſexta vſque ad horam nonam.

Viſio horrenda facta eſt epiſcopo Lingonenſi, a quodam eremita iam defuncto,dicens, quod xxx^m hominum deceſſerant ſecũ : inter quos beatus Bernardus ſtatim euolaſſet, tres in purgatorium deſcenderant: omnes alij in inferno perpetuo cruciandi ſubmerſi fuerunt.

Boemia fit regnum: antea ducatus fuit.

Imperatores.

Norwegia quæ eſt interior regio Almaniæ,conuertitur ad fidem : vbi primum prædicauit Adrianus legatus & cardinalis Albanenſis, poſtea papa.

Sanctus Thomas Cantuarienſis archiepiſcopus,martyriſatur hoc tempore in Anglia pro eccleſia,in eccleſia,in loco ſancto,& in tempore ſacro inter manus ſacerdotum & religioſorum,&c. Ad cuius exequias dum clerus pro introitu miſſæ, *Requiem*, &c. inciperet, ſtatim angelorum chori aſtantes,voces cantantium interrumpũt, martyris miſſam intonant, *Lætabitur iuſtus*,&c. Hic multis claret miraculis.Et Henricus,rex Angliæ,miſit ſolennes ambaſiatores,& excuſauit ſe de nece eius; & crucẽ ſuſcepit poſt triennium.Sanctus vero Thomas non longe poſt canoniſatur ab Alexandro.

Anno mundi

Papa. Adrianus quartus annis v. Anglicus.

Anno Chriſti

Iſte Adrianus natione Anglicus, fuit epiſcopus Albanenſis,vir magnanimus,& verbi Dei cum zelo prædicator egregius. Regem Siciliæ & Romanos compeſcuit cũ cenſuris.Ipſe ante legatus fuit in Norwegia, & gentem illam barbaricam conuertit,& inſtituit. Poſt electus in papam,officium ſuum honorificauit. Et dicitur,quod primus papa fuit,qui cum curia in vrbe veteri moram contraxit. Hic fecit gyronem in Radicafano, & turribus muniuit:& multa comparauit a comitib. circa locum ſanctæ Chriſtinæ.Sepultus eſt in Vaticano.

Hæreſis Waldenſium ſeu pauperum de Lugduno incepit: cuius inuentor fuit Waldenſis ciuis Lugdunenſis.Qui cum diues eſſet,relictis omnibus,paupertatem euangelicam ſeruare voluit.& ſcribi fecit aliquos libros Bibliorum in vulgari cum nonnullis ſanctorum auctoritatibus.qui minus ſane intelligens ſuo inflatus ſenſu, apoſtolorum officium vſurpauit: prædicando vbique, & ſuos ad prædicandum mittendo,errores plures ſeminauit. Moniti autem reſponderunt, Deo magis obediendum quam hominibus,prælatos & cleros aſpernando.Tandem contumaces excommunicati ſunt,& expulſi a patria: & poſt in concilio hęretici denunciati ſunt.Et factum eſt in grande malum & laqueum magnum ſimplicibus, & deuotis perſonis ſcandalum immenſum.Et vtinam hodie eſſet finis.

Olim ſancta fides catholica per potentes principes,per argutos philoſophos, per ſubtiles hæreticos,ac cæteros viros ſpectabiles impugnata fuerat.Diebus autem illis per viliſſi-

Almani qui apud Tuſculanum pro Imperatore morabantur, Romanos apud montem portum inuadunt, & tot a nona vſque ad veſperas occiderunt, vt nunquam ex Romanis tot milia occiſi legantur, licet tempore Hannibalis tot occiſi ſint, vt tres cophinos annulorum quos de digitis procerum occiſorum idem Hannibal extrahi fecit, Carthaginem deſtinauerit, &c. Horum multi apud ſanctum Stephanum & ſanctum Laurentium ſepulti ſunt. & habent hoc epitaphium,

Mille decem decies † ſex decies quoque ſeni.

Sanctus Richardus fuit hoc tempore, qui a Iudæis martyriſatus fuit Pariſiis. & Iudæi expelluntur a regno.

Corpora ſanctorum trium regum hoc tempore transferuntur de Mediolano ad Coloniam Agrippinam, per venerabilem Rainoldum archiepiſcopum Colonienſem. Fuerunt namque hæc corpora ſacratiſſima primo per Helenam Conſtantini matrē rapta, & de India ad Conſtantinopolim perducta: quæ poſtea Euſtorgius epiſcopus Mediolanum tranſtulit: vbi vſque ad hæc tempora permanſerunt. Sed cum Fridericus Imperator quaſi cum innumerabili Almanorum exercitu Mediolanum obſediſſet, & tandem cepiſſet, prædictus archiepiſcopus qui tunc in comitatu Imperatoris erat, eadem corpora vix magnis precibus impetrauit, & Coloniam ſecum perduxit, &c. & extunc Colonia floruit.

Sanctus Bernardus canoniſatur per Alexandrum: & propter concurſum populi prohibuit eum abbas, ne plura miracula faceret: & obediuit mortuus.

VI^m CCCLXIII.	VI^m CCCLXXIII.
Alexander III an. xxi. menſ. x. heb. xix.	
MCLXIIII.	MCLXXIIII.

Iſte Alexander vir ſtrenuus fuit, & habuit longum ſchiſma xvij annorum, & quatuor ſchiſmaticos vicit ſucceſſiue, & excommunicauit eos: qui omnes mala morte perierūt. Præualuit etiam contra Imperatorem, & ad vnionē reuocauit. Duo concilia celebrauit, vnum Turonis, aliud in Vrbe. Tandem omnib. non ſine graui labore compoſitis, puta qui aduerſus talem regem dimicauit, glorioſe Romam reuertitur, & eos qui propter perſeuerantiam eiecti fuerūt, reſtituit. Moritur poſt. ſepultus cū patribus ſuis in pace Chriſti. Item, idē papa ordinem Carthuſienſium confirmauit, cum ſubſcriptione omnium cardinalium, ſuſcipiens eum ſub protectione ſancti Petri, & ſua dando priuilegia aliqua, quibus Lucius & alij numero xi plurima ſuperaddiderunt, & monaſteria extruxerunt.

Schiſma xx eccleſiæ grande fuit inter Alexandrum & quatuor ſchiſmaticos: ſed Alexander obtinuit. Durauit annis xvij.

Ordo Wilhelmitarum a ſancto Wilhelmo eremita, olim duce Aquileienſi, nomen & originem traxit. Eius diſcipulus fuit ſanctus Albertus eremita, qui ordinem iſtum educauit.

*mos idiotas ac laicos pauperrimos extitit non modice tribulata. Quaſi dicat eccleſia, Iam vtique debeo affligi, ſi nec iſti a tribulatione ceſſant, qui vita ipſa videbantur indigni, quorum conuerſatio Deo & hominib. odibilis eſt, qui ad nihil quod eſt, valent, niſi quod mentiuntur me zelare, vt ſic efficacius noceant. Fuerūt nihilominus poſtea quidam ſubtiliſſimi hæretici, qui iſtam hæreſim Waldenſium defendere conabantur, & plura regna & populos deceperunt: cum quibus tandem miſerabiliter exterminati, perierunt.

Berchtoldus dux de Zeringen filius Conradi Imperatoris olim ſecundi: qui dominabatur ab Argentinenſi ciuitate vſq; ad Valleſienſ. multas munitiones & oppida fundauit contra inſolentias tyrannorum, qui hoc tempore vulgum opprimebant. Ædificatoq; Friburgo in Briſgauia, ſecundum Friburg in Nochtlandia cōtra Sabaudos oppidum inexpugnabile exſtruxit, anno Domini mclxxix, & poſt duodecim annos Bernam.

Leodium capitur, deprædatur, vaſtatur, & mulieres ac virgines opprimuntur: religioſæ tamen ac timoratæ mirabiliter liberatæ fuerunt, nec alicuius pollutionis contagium paſſæ ſunt, ſicut Dominus oſtendit ſanctæ Mariæ de OEgnies. Vide in vita ipſius.

Hieruſalem iterū permittente Deo capitur a Saracenis, & glorioſum ſepulcrum cū ſancta cruce, propter peccata chriſtianorum, & præcipue luxuriæ & crapulæ. Nam rarus erat

Imperatores.

in monaſterijs, rariorq; in ſeculo, quem nō murbus luxuriæ infeciſſet. Et quia tota terra ſurdeſcebat facinoribus, ideo proiecit Dominus populum ſuum, inducens multas tribulationes ſuper ipſum, vt vel ſic ad eum contritus rediret. Paſſagium grande ordinatur hoc tempore: quod factum fuit tempore Clementis iij. & Fridericus Imperator crucem accepit, & multi principes cum eo. & factus eſt concurſus maximus: ſed parum profecerunt, nec aliquid recuperauerunt præter ſolum Achos.

Sancta Alpiadis, virgo ſanctiſſima, claret: quæ humiliter nata, ſubulca erat in terra Senonenſi. cibo ſpirituali vtebatur, ſed nullo corporali: tamen venuſta facie. Multas habuit reuelationes.

Anno mundi VI[m] CCCLXXXIII.

Papæ. (Lucius III annis iiij. menſ. ij. dieb. xviij.) Tuſcus. (Vrbanus III anno i. menſ. x. dieb. xxvi.) Lombardus. (Gregorius VIII menſ. ij.)

Anno Chriſti MCLXXXIIII.

Iſte Lucius fuit epiſc. Oſtienſ. qui poſt Veronæ moritur, habens tale epitaphium,

Luca dedit lucē tibi, Luci; pontificatum
Oſtia, papatum Roma, Verona mori.
Imo Verona dedit verū tibi viuere, Roma
Exilium, curas Oſtia, Luca mori.

Pulcri verſus quaſi quoddam apologeticum, &c.

Iſte Vrbanus fuit oriundus de ciuitate Mediolanenſi. ad eum venit Ioachim de Calabria. Hic cū audiſſet captam Hieruſalem a Saracenis, nimio dolore tactus obijt. ſepultus in Ferraria.

Iſte Gregorius natione Beneuentanus, magnum zelum habuit pro terra ſancta, & cœpit practicare de modo recuperandi eā: ſed ſtatim obijt Piſis.

Sanctus Bertoldus Carmelici montis Hermicolis ab Aimerico Antiocheno patriarcha in Priorem aſſignatus, fama celebriori multis innoteſcit. Hic inter cætera præclaræ ſuæ ſanctitatis indicia, animas quamplurimùm fratrum, quas Saracenorū abſumpſit gladius, cum corona martyrij ab angelis in cœlum deferri vidit.

Abbas Ioachim fuit, qui plurima prædixit, & ſcripſit. & in quibuſdam errauit, vt patet in principio decretalium. Sciſcitantibus etiam principibus, an ire deberēt ad terram ſanctam, reſpondit, Non: quia tempus nondum adueniſſet.

Sanctus Hugo epiſcopus Lingonienſis, ordinis Carthuſienſium in Anglia innumeris claret miraculis hoc tempore.

Sanctus Anſhelmus epiſc. Bleſinenſis, ordinis Carthuſienſium, claret bona vita.

Prodigia magna apparuerunt inter Clarummontem & Compendium: quia lapides quadrangulares ad quantitatem ouorum cadebant: & fulgura cremantia villas. & corui in roſtris carbones ignitos portantes, incendentes domos ac villas, & multi ictibus fulminis perierunt. Vide in ſpeculo Vincentij.

Regnum Tartarorũ incepit, & creuit valde: & vſq; hodie eſt maius in orbe, & fecerunt plagam in mundo maximam.

Liuonia regio Septentrionalis magna conuertitur ad Chriſtum pro parte.

Henricus quintus annis viij. | Philippus annis xij.

Iſte Henricus fuit filius Friderici, & accepit Conſtantiam filiam regis Siciliæ in vxorem, occaſione cuius ſubiugauit ſibi totum regnum Apuliæ, fugatis illis qui illud tenebant.

Schiſma oritur poſt mortem Henrici. Nam quidam elegerunt Philippum, ducem Sueuiæ, fratrem eiuſdem Henrici. Alij Othonem, filiũ ducis Saxoniæ. Et facta eſt altercatio magna, & bella in Almania. Tandem Otho prȩualuit, quia papa Innocentius tenuit cum eo. Philippus enim ſtatim poſt pacem, quã cum Othone fecit, interfectus eſt doloſe a Lantgrauio: & ſic Otho obtinuit, & Romam veniens ab Innocentio coronatur contra conſilium multorum & voluntatem. Et verſa eſt benedictio in maledictionem: quia eodem die fracto iuramento contra eccleſiam cœpit tyranniſare ſtolidiſſime. Quare ſtatim excommunicatur, & deponitur: & tandem in contumacia moritur.

VI^M CCCXCIII.

Clemens III an. iij. dieb. xvi. Romanus. | Cæleſtinus III an. vi. menſ. viij. dieb. xi. Romanus.

MCXCIIII.

Iſte Clemens ordinauit monaſterium extra murum, quod dicitur ſancti Laurentij: & quædã alia ædificia. Eius tempore factũ eſt paſſagiũ magnũ, contradicente abbate Ioachim: quia nondum veniſſet tempus.

Iſte Cæleſtin⁹ in die ſancto Paſchæ coronatur: & die ſequenti coronauit Henricũ Imperatorẽ. Ipſe etiam fecit fieri palatiũ apud ſanctũ Petrũ.

Ordo Teutonicorum dominorũ incepit circa hæc tempora in Pruſſia ſub Cæleſtino papa tertio. ortum habuit ex ordine ſancti Iohannis Hieroſolymitani.

Ordo ſanctæ trinitatis circa idem tempus incepit.

Berna conditur.

Berna ciuitas Imperialis cõditur anno Domini mcxci. Berchtoldus nãq; dux de Zeringen inclytiſſimus, iã plurib. monaſterijs ac munitionib. ædificatis, denuo hunc locũ nemorũ vaſtitate cõdenſum humanis habitationibus aptũ perluſtrãs, vrſum quendam venuſtiſſimum arte venatoria ibidẽ cepit: a quo prædicto loco nomẽ impoſuit. Nam vrſus, lingua Teutonica *beer* ſonat, &c. Vnde hæc ciuitas robuſtiſſimos viros tanquam vrſos, enutrire conſueuit: qui prȩ cæteris confœderatis iuſtitiæ zelatores, multorum tyrannorum colla Dei virtute calcarunt.

Conſtantinopolis recuperatur a chriſtianis: & Balduinus comes Flandriæ imperator ibi efficitur. Crux prædicatur quinq; vicibus.& hoc in aere oſtẽſum fuit:quia cruces diuerſorum colorum quinque numero in aere patenter reſplenduerunt. Cruceſignati plures glorioſiſſime euolarunt ad cœlum: & quidam diuinitus punitus fuit, eo quod crucem prædicare noluit. Rex Aphricæ chriſtianis bellum intulit;& fugatus eſt.perieruntq; amplius quam c^{m} Saracenorum.

Imperatores. Otho iiii annis ij.

Nota,quod circa hæc tẽpora leguntur miracula glorioſa. & plurimæ reuelationes factę ſunt de iniquis mercantijs & vſuris.Et in vita ſanctæ Mariæ de OEgnis fit mẽtio de quadã vidua optimæ vitæ; cui beata virgo cũ ſancto Petro & multitudine angelorum aſtitit in agonia:& vix dæmones abegerũt. & tandem Dominus met aduenit, & funeris officium adimpleuit. Nec tamẽ propter hæc pœnas purgatorij euaſit: maritus enim eius mercator fuit,& quædam per fraudem acquiſierat. quoſdam etiam de familia ducis Louaniæ hoſpitio exceperat;qui de iniuſte acquiſitis in eius domo multa expendebant,de quib. perfecte nondum reſtitutionem fecerant.Ideo anima huius tam ſanctæ viduæ purgatorij ignibus exurebatur. Nota lector gratioſam prouidentiam Dei. Quando hæc mulier erat in ſtatu mutabilitatis,ne ex vehementia doloris vel timoris in peccatum decideret, conſolata eſt a beata virgine,a ſancto Petro.quando autẽ per mortem euaſit periculum amplius peccandi,iuſtitiæ rigorem experta eſt. Pœna enim eius fuit dilata, non ſoluta.

Anno mundi VI^{m} CCCCIII.

Papæ. Innocẽtius iii a. xviij. menſ. iiij. dieb. xxiij.

Campanus.

Wilhelmus Pariſienſis incepit ordinem Auguſtinenſium,qui dicuntur mendicantes.

Albertus patriarcha Hieroſolymitanus,ordinẽ Carmelitarũ inſtituit in mõte Carmelo.

Anno Chriſti MCCIIII.

Iſte Innocentius magnis laudib. extollitur: quia vtilis fuit valde eccleſiæ Dei. quod opera eius teſtantur. Nam fecit fieri hoſpitale ſancti Spiritus. & renouauit eccleſiã ſancti Xyſti. Compoſuit decretales ſermones,ac librũ de miſeria humanæ conditionis,& multa glorioſa alia.Ipſe coronauit Othonem,& etiam depoſuit: quia nõ ſeruauit fidelitatem. hæreſes plures damnauit,ſcilicet Albienſ. contra quos crucẽ prædicari fecit: item Almerici: & librum abbatis Ioachim contra Petrum Lombardum.Confirmauit ſanctum Hugonẽ Linconienſem Carthuſienſis ordinis. Tandem poſt plura bona pacem faciendo inter Piſanos & Ianuenſ. moritur apud Peruſiam, & ibidem ſepelitur. Hic conſtituit,quod vltra quartum gradum conſanguinitatis licite matrimonium contrahatur. Item quod chriſtiani non ſeruiant Iudæis in domibus vel in agris. Item quod Iudæi portent veſtes, quib. omni tempore cognoſcantur: & non permittantur in diebus lamentationum prodire in publicum:imo feneſtras & ianuas claudere compellantur.nec nouas ſynagogas erigant, ſed antiquas reficere poſſunt, & non ampliare.

Dominicus Hiſpanus vir ſanctus, apoſtolicæ perfectionis æmulator, mirabili zelo perſequitur hæreticos,miraculis claret,& ordinem Iacobitarum ſiue Prædicatorum inſtituit.

Franciſcus Italicus,vir incomparabilis feruoris,ac ſummæ perfectionis,paupertatis euangelicæ exemplar perlucidum,multis claret miraculis. & ordinem Minorum inſtituit.

Maria de OEgnes claret miraculis in diœceſi Leodienſi.Et multæ aliæ virgines, viduæ,& ſanctæ maritatæ fuerunt ibidem.

Sancta Clara fulget virtutibus.

Pueri de Almania xx[m] & amplius, diabolica machinatione decepti, cruce ſignantur, quaſi Deus per eos vellet recuperare terram ſanctam, ſecundum illud, *Ex ore infantium*, &c. Sed cum ad mare veniſſent, a piratis doloſe in nauibus rapiuntur, quaſi eos ad Ieruſalem ducere promittentibus. verum multos ſubmerſerunt, & alios vendiderunt Saracenis. Et ſic patet, quid de ſimilibus in futurum faciendum ſit, ſi ſimilis caſus occurreret. Paſtores pecorum ſimiliter de Hiſpania cõuenientes, cum turba graui Pariſios venerunt, & omnia bona cleri vaſtarunt, inuidis plebib. gratulantibus: ſed cũ etiam laicorũ bona cœpiſſent deuorare, ſtatim expugnati fuerũt, & perempti. Et ſic patet, quod diabolus etiam ſuas cruces prædicauit.

Simon comes Montisfortis, velut alter Carolus, mirabiliter triumphauit contra hæreticos, habẽs ſecũ epiſcopos & abbates ſanctos, præcipue ſanctũ Dominicum. Fugauit aliquando c[m] hæreticorũ cũ paucis, pura viij milibus catholicis.

Fridericus II an. xxx.

Iſte Fridericus fuit filius Henrici prædicti: & electus fuit contra Othonẽ, vt cũ expugnaret: quod & fecit. Et extunc incepit eccleſiã laniare. quare excommunicatur & deponitur per Honorium qui cũ coronauit. & multa mala fecit, & cõtumax diu permanſit. & morte præuentus ſine ſacramẽtis a proprio filio ſuffocatur. Sic iterũ multa exempla hic ſunt de perſecutorib. eccleſię, quam miſerabiliter perierunt. Ipſe etiam filium ſuum Henricũ ſuffocauit, quapropter ab alio filio ſuo cũ ægrotaret, ſuffocatus fuit, tempore Innocentij papæ quarti.

Cõciliũ Lateranẽſe in Vrbe mcccxv prælatorum.

VI[M] CCCCXIII.

Honorius III an. x. menſ. viij. die. xxviij.

Romanus.

MCCXIIII.

Iſte Honorius multos honorauit, & canonizauit plures ſanctos. Fridericum coronauit, & etiã depoſuit, propter rebelliõẽ. Eccleſiam ſancti Laurentij extra muros, & baſilicã quæ dicitur Sancta ſanctorũ, renouauit. Decretales cõpoſuit. ordinẽ Prędicatorũ & Minorũ confirmauit. Tandem moritur, & ſepelitur Romæ in eccleſia beatæ Mariæ maioris.

Ordines iiij mendicantiũ, videlicet Prędicatorum, Minorũ, Auguſtinenſiũ, & Carmelitarum, confirmantur ab Honorio, &c. Præponuntur tamen Prædicatores Minoribus, in literis papalibus: quia vi menſibus ante ipſos confirmati fuerunt.

Ludouicus filius regis Ceciliæ, frater Minor, vir ſanctus, hoc tempore clarus habetur.

Ordo Cruciferorum circa hęc tempora renouatus eſt per Innocentiũ tertiũ, anno pontificatus ſui xviij, iam deuicta hæreſi Albienſiũ per cruce ſignatos. Fertur beatũ Quiriacum Hieroſolymitanũ epiſc. olim huius ordinis primicerium extitiſſe ſtatim poſtea quam ſancta Helena crucem inuenit: ſed Iulianus apoſtata eundem Quiriacum cum fratribus occidit. & ſic longo tempore idem ordo abolitus fuit. tempore autem Innocentij iiij apud Lugdunum creuit, & priuilegijs dotatus eſt ab eodem.

Guilhelmus epiſc. Niuernenſ. vir ſanctus & doctiſſimus, claret: qui duo milia pauperũ tempore famis quotidie paſcebat.

Hieruſalem deſtruitur vſq; ad ſolum, excepto templo & ciuitate Dauid, a Corradino filio Staphadim.

Stephanus ſanctus Pater & Prior domus portarũ ordinis Carthuſienſium: & poſt epiſcopus Digenſis.

Lapis grandis cecidit in monaſterio ſancti Gabrielis, habēs ſignū ſanctę crucis, & imaginē Chriſti expreſſam, & deſuper aureis literis ſcriptū, *Ieſus Nazarenus rex Iudaeorum.* & cæcum illuminauit. Friſia pene tota ſubmergitur fluctibus marinis; in qua perierunt pluſquā c^{m} hominum, propter irreuerentiam factam ſacramento a quodam pugile, ſicut poſtea reuelauit beata virgo Maria. Et conſtructa eſt eccleſia in eodem loco vbi hoſtiæ ceciderunt; & ceſſauit quaſſatio. Tartari deuaſtant horribiliter Vngariam & Poloniam. & fit ingēs terror in chriſtianitate. ſed precibus ſanctorum impediti ſunt ne procederent.

Vacat Imperium multo tempore poſt depoſitionem Friderici, & etiā poſt eius mortem. Et ideo plures anni aſſcribuntur Friderico, licet paucis iuſte in eccleſiæ obedientia regnauerit: quia non ſtatim alius in locū eius electus fuit. Mons quidam maximus in Burgundia inferiori diuiditur, & currit per multa miliaria, & quinque milia hominum ſuffocauit: & tandem ad alios montes acceſſit mirabiliter.

Decretales compilantur per Raimundum ordinis Prædicatorū, de mandato Gregorij ix; & ad ſtudia mittuntur.

Sancta Elizabeth filia regis Vngariæ, vidua, omni virtute & ſancta vita pleniſſima.

Thomas de Aquino, doctor ſanctus, claret.

Albertus Magnus epiſcopus Ratiſponenſis, de quo mira dicuntur.

Euſtathius (qui & Bonauentura) doctor deuotus.

Alexander de Halis, doctor irrefragabilis.

Vincentius ſpeculator omnem materiam ſcibilem collegit.

Anno mundi	VI^{M} CCCCXXIII.	VI^{M} CCCCXXXIII.
Papæ.	Campanus. Gregorius IX an. xiiij.	Mediolanus. Cæleſtinus IIII dieb. xvij.
Anno Chriſti	MCCXXIIII.	MCCXXXIIII.

Iſte Gregorius plures canoniſauit: & contra Fridericum conſtanter eccleſiam defendit. & Romanos corruptos pecunia, facta proceſſione ſolenni a Laterano vſq; ad ſanctū Petrum, cum capitibus apoſtolorum, mirabiliter reuocauit, ita vt contra Fridericum pene omnes cruce ſignarentur. Quapropter idem Fridericus ab Vrbe receſſit longius. Ipſe librum decretalium per Raimundum compilari fecit. Tandem plenus tribulationibus propter tyrannidem Friderici, & aliorum, moriens, migrauit ad Chriſtum.

Iſte Cæleſtinus vita & ſcientia laudabilis, ſenex & debilis moritur. ſepultus in eccleſia ſancti Petri. Fuit epiſcopus Sabinenſis.

Sanctus Angelus Hieroſolymitanus Carmelita, vir ſanctioribus adnumerandus, nominis ſui vere ſpeculum, velut nubes imbrifera prædicando circumquaque diſcurrens, innumeras Chriſto lucrifecit animas; cui etiam tandē poſt plura miracula effuſione proprij ſanguinis, mortis vicem reddidit.

Sanctus Cyrillus, Græcus, melliflui Carmeli Prior, doctorque tum vitæ ſanctitate, tum prophetiæ ſpiritu conſpicuus, multa conſcribit poſteris profutura ſeculis: & copioſis miraculis Dei procurat gloriam, mundoque ſtuporem.

Petrus de Tarentaſia, poſtea papa; & plures alij ſancti & literati floruerunt in diuerſis mundi partibus: quos diuina bonitas miſit pro fidei defenſione: alioquin tota pene fides perijſſet, propter hæreticorum multiplicitatem, & ſubtilitatem ſimul, & potentiam.

Hugo Cardinalis, qui tota Biblia poſtillauit.

Magiſter Iordanus ſanctus, doctor mirabilis.

Magiſter Vdalricus, diſcipulus Alberti.

Iudæus quidam in Hiſpania apud Toletum fodiendo inuenit lapidem, in quo erat liber vetuſtiſſimus, in quo ſcriptū erat, *In tertio mundo filius Dei naſcetur de virgine Maria, & pro ſalute hominum patietur*. & quod liber deberet inueniri iſto tempore, ſcilicet Ferandi virginis Caſtellæ. Et ſtatim Iudæus baptiſatur cum omni familia ſua. Ludouicus rex Franciæ, vir ſanctus, crucē accepit, & transfretauit mare, & capitur. & multa de ipſo laude digna ſcripta inuenies. Vaticiniū quoddā ſacrilegū de ceſſatione euangelij Chriſti, & euacuatione ſacramentorū eccleſię ante annos Domini mcclx. quod experientia temporis exufflauit. Plura talia taliter mendoſa reperies ſacta & dicta.

Henricus VI. an. iiij. — Wilhelmus annis ix.

Lantgrauius Thuringiæ: bonus chriſtianus moritur in Turcia, miraculis clarus.

Peregrinus quidā beatæ Marię occiditur clam in diœceſi Andegauenſi. Et ſtatim cultellus homicidæ non ceſſauit ſtillare ſanguinē, donec ſuſpenderetur interfector iſte.

Comes Holandiæ. Iſti duo fuerunt electi ex mandato domini papæ contra Fridericum, ſucceſſiue: ſed non præualuerunt tyrannidē eius ſuperare, quia potens nimis erat: nec fuerunt coronati morte præueniente. Vltimus horum interfectus fuit a Friſonibus, qui fuit ante comes Holandiæ.

Edmundus archiepiſcopus Cantuarienſis canoniſatur ab Innocentio.

Petrus nouus martyr ab hæreticis occiditur, multis clarus miraculis.

Staniſlaus epiſcopus Cracouienſis, ab iniquo principe interfectus eſt.

VI^M CCCCXLIII.	VI^M CCCCLIII.
Ianuenſis. — Innocentius quartus annis xi. menſ. vi.	Alexander iiii an. vij. menſ. iij. dieb. iiij. — Campanus.
MCCXLIIII.	MCCLIIII.

Iſte Innocentius plures canoniſauit. Fridericum per ſententiam diffinitiuam depoſuit, & anathematiſauit tanquam hoſtem eccleſiæ, anno ſui pontificatus, adiutus a Ianuenſibus. Tandem mortuo Friderico, idem papa cum magno exercitu Apuliam ingreditur. & poſt paulūlum Neapoli moritur. Sedes cardinaliū diu vacuæ reſtaurantur de perſonis ex diuerſis mundi partib. electis per Innoc. O frequens Saracenorū inſultus! Fratres ordinis Deiferę Marię de Carmelo, a tranſmarinis partibus, vbi in pluribus locis multiplicati fuerant, in ciſmarinis venerunt paulatiue: diuerſas regiones orbis incoluerunt, teſte Vincent. in Spec. hiſtor.

Iſte Alexander quendā Manfredum pſeudoregē Siciliæ, excommunicauit. Duos falſos libros cōdemnauit, loquentes cōtra mendicitatem & euangelium Chriſti. Moritur tandem Viterbij, & ibidem ſepelitur.

Martinus qui chronica abbreuiauit.

Alexander de Villa Dei, ordinis Minorum, qui doctrinale compilauit, vir ſanctus, ac theologiæ ſacræ profeſſor, claret.

Sancta Clara canoniſatur ab Alexandro quarto, circa annū Domini mccliiij.

Contra pluralitatem beneficiorum facta eſt illa ſolennis diſputatio Pariſijs anno Domini mccxxviij: in qua determinatum eſt per ſanctos doctores, quod nemo ſine periculo peccati mortalis tenere poteſt duo beneficia, quorum alterum ſufficeret ad ſuſtentationem ſuam, &c. Et quidam quos auaritia excæcauit, aliter opinari, fecerūt contrarium: quos flagellum diuinæ iuſtitiæ horribiliter damnauit, & puniuit. De hoc ſunt plura ſcripta & exempla in diuerſis locis, &c. Dicit quidam ſanctus doctor, quod medietas miniſtro-

Superiores Almani qui Swiceri vocantur, pauci quidē numero, plures nobiliū tyrannos qui eos iniuſtis exactionib. opprimebāt, diuino ſuffulti ſuffragio de finib. eorū potenter expugnāt, & ſe deinceps fraterno fœdere cōglobantes, multa bella admiratione digna, eccleſias, orphanos ac viduas defendendo, geſſerunt: & nominati ſunt in orbe.

Alphonſus.

Æra Alphonſi famoſiſſima apud aſtronomos. & eſt anno Chriſti mccli. Quod nota diligenter: quia ad multum deſeruit in aſtronomia.

Paſſagiū grāde factū eſt, in quo ſanctus Ludouic⁹ rex Frāciæ fuit, parū ꝓfecit.

Poſt longam imperij vacationē electores in duo ſe diuidentes, hos duos, videlicet Alphonſum regem Caſtellæ & Legionis, & Richardum comitē Cornubiæ, fratrem regis Angliæ, elegerunt. Et fuit ſchiſma annis multis. Tandem mortuo Richardo, Alphonſus coram Gregorio x, intuitu pacis, volūtarie ceſſit omni iuri ſi quod haberet. erat enim vir prudens, & maximus aſtronomus. Eius tabulæ famoſæ ſunt, quas fecit: quia compendioſæ.

Imperatores annis xv ſimul. ſchiſma.

Richardus.

Feſtū venerabilis ſacramenti inſtituitur per Vrbanum iiij, cum indulgentijs.

Concilium Lugdunēſe D epiſcoporum, & XL abbatū, & aliorū prælatorū circa M, celebratur per Gregorium x: vbi Græci & quidam Tartari ſolennes baptiſati fuerunt.

Anno mundi VI^M CCCCLXIII.

Papa. Vrbanus IIII an. iij. menſ. i. dieb. iiij.	Gallicus.	Clemens IIII an. iij. menſ. ix. dieb. xxv.	Prouincialis.	Gregorius decimus annis iiij. dieb. x.	Lombardus.

Anno Chriſti MCCLXIIII.

Iſte Vrbanus fugauit exercitū Saracenorū per cruce ſignatos, quē Manfredus contra eccleſiā miſerat: & contulit regnū Siciliæ comiti Prouinciæ, qui fuit frater regis Frāciæ, vt fugaret Manfredum. Tandem moritur Peruſiæ, & ibidē ſepelitur. & Manfredus poſtea vita & regno priuatur per Carolum.

Iſte Clemens ſanctus fuit, & prophetico ſpiritu prædixit, hoſtes eccleſiæ tanquam fumū perituros. vnde creditur, quod Deus eius meritis tribulationes plurimas extinxit. Hic habuit antea vxorem & liberos.

Iſte Gregorius ſatis accidentaliter venit ad papatum: quia cum eſſet archidiaconus Leodienſis, & inuiſſet vltra mare cauſſa deuotionis, ibidem exiſtēs in papam eligitur. Verſus,

Papatus munus tulit archidiaconus vnus. Hunc patrem patrū fecit concordia fratrū.

Verū hoc a Spiritu ſancto factum nō dubiū eſt, quia valde bene ſe habuit, non intendens pecuniarum lucris, ſed eleemoſynis pauperum. Fecit etiā ordinationem vnam quinq; epiſcoporū cardinaliū quamplurimum laudabilē, quia honeſtas & valentes perſonas aſſumpſit. Moritur tandē Aretij. ſepultus ibidem honorifice.

Benedictum ſit dulce nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, & glorioſiſſimæ virginis Mariæ matris eius, in æternū, & vltra. Amē. *Nos cum prole pia benedicat virgo Maria.* Amen. Quicunq; hæc legerit totiens quotiens, habet tres annos indulgentiarū, quos Clemens conceſſit, ob rogatum Ludouici ſancti regis Franciæ, ſolenniter.

Speculum hiſtoriæ Vincentij hic finitur.

* rum Dei eſt quaſi reſecata per hoc genus auaritiæ, quod vnus plura beneficia permittitur habere. Sed quia vel vnum poteſt digne adminiſtrare, aut proprijs pro peccatis ſatisfacere.

Piſcis marinus in ſimilitudinem leonis captus fuit anno primo Martini papæ, & dabat planctus horribiles: & adductus in vrbem veterem, cunctis oſtenſus eſt, quoniã monſtrum hoc, vulgo interpretante, eſſet ſignum futuri diſſidij. quod & factum eſt: quia ſtatim poſt Sicilia interfectis alienigenis, & fœtibus in materno vtero occiſis, crudeliter ab obedientia Caroli ſui regis, & per conſequens eccleſiæ receſſit, & Petrum Arragonũ regẽ aſſumpſit. & multa mala ſecuta ſunt. Et in Vrbe partialitas ſurrexit: quia Vrſini contra Hanibaldos cum multa ſanguinis effuſione pugnarunt. Item & inter Saracenos multa milia occiſa fuerunt. Et ideo non mirũ quod patrimoniũ eccleſiæ patitur ſolito more, quia tempus eſt vt iudiciũ incipiat ab eccleſia Dei. Verum Carolus non longe ante Martinum obijt bene diſpoſitis ſingulis, & deuote ſacramentatus: Petrus vero inobedientiæ filius infeliciter mortuus eſt ex vulnere quod in bello ſuſcepit, ſicut ſolent mori perſecutores eccleſiæ: quia durum eſt fragili homini contra ſtimulum calcitrare.

Rudolphus annis xviij.

Iſte Rudolphus fuit comes de Habsburg, probus, & in armis ſtrenuus, & prudens, electus apud Baſileam. Hic oppidum Paterniacenſe obſidens, auxilio Bernenſium cepit. Poſt aliquos vero annos, per certos nobiles, inimicos pacis, contra Bernenſes prouocatus, Bernam diu inaniter obſedit. Gnanus autem quidam quem ſecum ducebat, cum iam ab obſidione recederet, Bernam inſpiciens, ipſam dominandam toti patriæ, ſpiritu prophetico prędixit. Tandem idem Imperator crucem ſuſcepit pro terra ſancta.

VI^M CCCCLXIII. VI^M CCCCLXXIII.

Innocentius quintus menſ. v. dieb. ij. — Lombardus.

Adrianus quintus menſe i. dieb. ix. — Ianuenſis.

Iohannes XXI mẽſ. viij. — Hiſpanus.

Nicolaus tertius annis I. menſ. ix. — Romanus.

Martinus quartus annis iiij. menſ. i. — Gallicus.

MCCLXIIII. MCCLXXIIII.

Iſte Innocẽtius fuit de ordine Prædicatorũ, famoſus doctor, antea vocatus Petrus de Tarentaſia. Moritur ſtatim Romæ, & ſepultus eſt in Laterano.

Iſte Adrianus fuit nepos Innocentij quarti. & etiam ſtatim moritur Viterbij, ibique ſepelitur.

Iſte Iohannes fuit ſcientijs diuerſis famoſus, ſed moribus ſtolidus, omnib. tamen cõmunis. Hic cũ diceret diu victurũ ſe, ſtatim cum camera noua corruit, & mortuus eſt Viterbij.

Iſte Nicolaus magnific⁹ fuit in ædificijs extruendis, & bene rexit Vrbẽ diebus ſuis: & ordinationem cardinaliũ fęcit anno primo pontificatus ſui: & ſecundo. moritur. vnde ſequitur turbatio Romanorum, propter patriam Vrſinorum & Hanibaldenſium, & homicidia.

Iſte Martinus fuit religioſorum amator, & pijs operibus valde intentus. Hic excõmunicauit Imperatorẽ Conſtantinopolitanum, eo quod non redierat ad fidem, ſicut promiſit in cõcilio Lugdunenſi. propter quod multa paſſus fuit, & tota eccleſia ſimul. ſimiliter & Petrum regem Arragoniæ, inuaſorem regni Siciliæ, excommunicauit. Tandem poſt multa bella quæ inſtruxit contra perfidos Iudæos, & tribulationes, moritur Peruſiæ, miraculis clarens.

Iordanus Teutonicus, doctor ſolennis, & magiſter ſecundus in ordine Prædicatorum, clarus & ſanctus habetur.

Cometa viſus eſt, ſignum mali: quia plura ſecuta ſunt afflictiua chriſtianitatis. Tartari inuadunt regnum Conſtantinopolitanum, multaſq; terras Imperij occupant, ſtragem indicibilem de hominibus facientes.

Tripolis capitur a Saracenis, & chriſtianitatis nomen ibidem deletur.

Achon illa ſortiſſima & inexpugnabilis ciuitas capitur a Soldano & Saracenis, propter diſcordiam vitiaq; nationum in ea commorantiũ, & deleta fuit: & conſequenter tota ſimul terra ſancta occupatur a Saracenis, propter nimia peccata chriſtianorum qui ibidem morabantur. Hoc etiam tempore chriſtiani perdiderunt cũ Achone xv ciuitates nobiles, & xij caſtra, occiſis ccc^m chriſtianorum. Quod maxime euenit propter diuerſum dominium, & regentes ciuitatem non concordabant: & etiam propter ſtultitiam cruce ſignatorum.

Imperatores.

Bellum maximum & graue inter Ianuenſes & Piſanos, occaſione inſulæ Corſicæ. Tandem in mari Piſani victi ſunt & capti, pluſquam xij^m hominum qui interfecti ſunt, & perdiderunt xlviij galeas, exceptis alijs nauigijs, & præter illas quæ ſubmerſæ ſunt in mari. Terræmotus etiam magni fuerunt in Tuſcia, ſignantes mala multa quæ ſecuta ſunt ibidem.

Franciſcus Petrarcha, poeta, & eremita, hoc tempore claret: qui ſcripſit plura eleganti ſtylo.

Anno mundi VI^M CCCCLXXXIII.

Papæ.	Honorius quartus annis ij. die i.	Romanus.	Nicolaus quartus annis iiij. menſe i.	Lombardus.	Cęleſtinus quintus menſ. v. dieb. v.

Anno Chriſti MCCLXXXIIII.

Iſte Honorius fuit homo temperatus, & magnę diſcretionis, libenter habẽs pacem, nulli læſiuus. Hic prędicari fecit crucẽ contra Petrum, inuaſorem regni Siciliæ.

Carmelitæ huius tẽpore dimiſſis mantellis varijs, cappas albas ſumpſerunt.

Iſte Nicolaus fuit dictus frater Hieronymus, miniſter generalis in ordine Minorũ. qui, licet bonus homo in ſe fuerit: tamen multa infelicia eccleſiæ ſuo tẽpore acciderunt. Nam multa bella orta fuerunt in Vrbe ipſius occaſione: quia nimis adhæſit vni parti. Poſt hunc vacauit ſedes annis ij, menſibus ſex.

Iſte Cælestinus totus ſanctus fuit, & ob hoc cũ per annos duos cum medio cardinales cõcordari nõ poſſent, ipſum tandẽ de eremo vocantes, elegerunt. Et ſtatim propter onus, papatui reſignauit. Et ab eo dictus eſt ordo Cæleſtinorum. Canoniſatus eſt per primum Clementem ſub nomine ſancti Petri confeſſoris. Cuius feſtum eſt xiiij Kalend. Iunij.

Ordo Cæleſtinorum Inchoatur per virum ſanctum Cæleſtinum, qui in papam electus eſt: nec vnquam a propoſito ſancto cecidit vſque hodie.

Nicolaus de Lyra, doctor Theologiæ, clarus habetur Pariſijs. Hic fuit Iudæus natione: conuerſus autem valde profecit in ordine Minorum: ſcripſit ſuper tota Biblia, & alia. Et fuit anno Domini mcccxxx. Vide in libris ſuis. Alij dicunt, quod fuit de Brabantia, de parentibus chriſtianis, ſed ob paupertatem viſitauit ſcholas Iudæorum, & ſic didicit linguam illam. Vel, iſte Nicolaus a Iudæis informatus eſt in pueritia.

Cometa apparuit. & ſequitur ſtatim bellũ Flandrenſe, vbi cecidit flos militiæ Gallicanæ. anno Domini mccciij.

Terræmorus etiam magni fuerunt, nec auſi fuerunt homines manere in ciuitatibus, & papa Bonifacius quieſcebat in prato.

Wernherus puer ſanctus, ruſticanus, martyriſatur a Iudæis. requieſcit in Beraco.

Eodem tempore, ſcilicet anno Domini mcclxxviij, quidam alius puer, nomine Rudolphus, ſimiliter a perfidis Iudæis martyriſatus eſt in Berna: qui multis miraculis claruit. Iudæi vero ſceleris huius perpetratores a Bernenſibus mortis ſententia plectuntur. Hac occaſione Rudolphus Imperator Bernam cum xxx^m pugnatorum obſedit: ſed tamen parum profecit.

Adulphus annis vi.

Iſte Adulphus fuit comes de Anaxone. & non fuit coronatus per papam: quia obijt in bello quod cum Alberto duce Auſtriæ habuit.

Nobiliſſima Aconenſium ciuitate a Saracenis deſtructa, demum Deiferæ Mariæ in Carmelo monaſterium ad iiij miliaria ciuitati vicinum ab eiſdem igne crematur, fratribus inuentis in eo perfidorũ gladijs trucidatis. & tunc (proh dolor) ordo Carmelicus mellifluum locũ ex toto perdidit, in quo a tẽpore Heliæ & Heliſæi ꝓphetarũ ij^m ccxxi annis perſtiterat.

Sanctus Ludouicus olim rex Franciæ canoniſatur hoc tempore per Bonifacium papam octauum.

Alanus doctor vniuerſalis claret in Burgundia. Hic ad tẽpus pœnã taciturnitatis incurrit corã pluribus, eo quod in principio ſermonis diuinũ auxiliũ more ſolito non inuocaſſet.

VI^m CCCCXCIII.

Bonifacius octauus annis viij. menſ. ix. — Campanus. — Benedictus vndecimus menſ. viij. dieb. xvij.

MCCXCIIII.

Iſte Bonifacius fuit vir in his quæ ad curiam pertinẽt, experientiſſimus. Et quia parem non habuit prudentiæ ſuæ, vltra modum in tantam arrogantiã erexit ſeipſum, vt dominũ totius mundi ſe diceret tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus. Et multa magnifice fecit, quæ in fine miſerabiliter defecerunt. Deditq; exemplum cunctis prælatis, ne alta ſaperent, ſed forma facti gregis, magis ſtuderent amari a ſubditis, quam timeri. Hic eſt, de quo dicitur, quod intrauit vt vulpes, vixit vt leo; & moritur vt canis, &c. Sepultus eſt Romæ.

Iubilæus inſtituitur a Bonifacio de centeſimo in centeſimũ ſemper duraturus. Et fuit primus Iubilæus anno mxxx.

Liber ſextus decretaliũ publicatur, & fuit miſſus ad ſtudia vniuerſalia per Bonifacium octauum.

Feſtum quatuor euangeliſtarum, & quatuor doctorum inſtituitur, ſcilicet Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij.

Sanctus Albertus de Tarpano, Carmelita Siculus, vir meritis, ſignis, doctrinaque clarus, ac totius perfectionis exemplar, vij Idus Auguſti migrauit ad Dominum.

Iſte Benedictus vir ſanctus fuit, de ordine Prædicatorum, & parũ ſuperuixit: & obijt Peruſiæ. ibidẽ ſepultus in eccleſia Prędicatorum, miraculis coruſcans. Hic ſubortum diſſidium inter regem Francorum & Bonifaciũ ſedauit, & priuilegia reſtituit & libertates quibus rex priuatus erat. Et vacauit ſedes per annum ſequentem & plus, propter diſcordiam cardinalium qui tunc fuerunt.

Iohannes Scotus, doctor ſubtilis, claret.

Iohannes Andreæ iuriſta maximus, claret Bononiæ: qui plura ſcripſit ſolenniter.

Rhodus inſula capitur de manib. Turcorũ per dominos ordinis ſancti Iohannis Hieroſolymitani, cũ quinq; adiacentibus. & fuit bellatũ annis iiij: & finaliter chriſtiani obtinuerũt.

Templarij deſtruuntur ſubito, mirantibus vniuerſis quomodo tanti domini ſic inſperate perimuntur. magiſter ordinis cõburitur Pariſijs. Cauſa autẽ publicata fuit poſtea, quæ fuit vana profeſſio cum abnegatione Chriſti, & expuitione ſupra crucẽ in opprobrium crucifixi, prout plures eorũ confeſſi fuerunt. Et ſtetit ordo iſte annis clxxxiiij.

Iudæi expelluntur de regno Franciæ, omnib. eorũ bonis cõfiſcatis, illuc minime reuerſuri.

Imperatores. Albertus primus annis x. — Henricus ſeptimus annis v.

Iſte Albertus fuit dux Auſtriæ, fili⁹ Rudolphi prædicti. Hic primũ a Bonifacio reprobatus, deinde ab eodẽ cõfirmatus, propter regẽ Frãciæ tunc inimicũ eccleſiæ. cui etiã Alberto idẽ papa regnũ Franciæ ſubiecit, ſicut & alia regna: ſed nihil profuit. Tandẽ occiditur a nepote ſuo.

Concilium Viennenſe, in quo præſedit Clemens.

In iſto concilio multa ſtatuta fuerunt pro ſalubri regimine eccleſiæ, & hæreſium extirpatione. Et Minores intra ſe tumultuantes, concordati fuerunt: pars vna dicta fuit ſpiritualium: alia vtique non habuit vocabulum hoc.

Iſte Henricus fuit comes Lutzenburgenſis, in militaribus actibus ſtrenuiſſimus: pacẽ per terrã & aquam tenere cupiuit. victor glorioſus, & bellator inuictus extitit. & fuit coronatus a Clemẽte quinto. Tandẽ intoxicatus fuit, ſumendo eu-

Anno mundi — VI^m DIII.

Papæ. Clemens v an. viij. menſ. x. — Iohannes xxii an. xviij.

Anno Chriſti — MCCCIIII.

Iſte Clemens fuit tantæ prærogatiuæ in expediẽdis negotijs eccleſiæ, quæ tunc plurima fuerunt, vt etiã abſens eligeretur. Conciliũ celebrauit Viẽnenſe, & librum vij decretalium, qui vulgariter Clementinarum dicitur, compilari fecit. Inquiſitores cõtra Templarios miſit, Venetos ſuperauit, regulam Minorũ declarauit, Templarios condemnauit, & ordinẽ ſancti Iohannis Hieroſolymitani exaltauit. Tandem poſt multa, quæ laudabiliter egit, moritur. Sedes vacat annis ij. menſ. iij.

Iſte Iohannes totus glorioſus fuit, quo ad ea quæ in actiua vita exercenda ſunt. conſtitutiones Clementinas publicauit, & ad vniuerſalia ſtudia miſit. multos ſanctos canoniſauit. Epiſcopatus pingues diuiſit. contra pluralitatem beneficiorum multa bona inſtituit. hæreticos plures præcipuo zelo damnauit, &c. An autem ſaluatus ſit, an non, Dominus etiam ſuis deuotiſſimis reuelare noluit. Ipſe etiam fundauit domum boni paſſus ordinis Carthuſienſis, ſuper Durentiã prope Auinionem.

Schiſma xxi inter Iohannẽ xxij & quendam Petrum de Carbario, de ordine Minorũ. Cauſa fuit tytãnis Ludouici, qui ſcindere nitebatur vnionem eccleſiæ, eo quod Iohannes papa eum excommunicauit, & ideo iſtum Petrum in idolum erexit, & veneratus eſt eum: ſed nihil profecit, quia ſtatim ſucciſum eſt, & Petrus venit ad pedes Iohannis, veniã petens, & obtinuit: tamen fuit conſeruatus vt hoſtis omnibus diebus.

Dulcius hæreſiarcha Nouarienſis cum Margarita vxore ſua hæretica, & complicibus ſuis combuſti fuerunt: ſed prius membratim conciſi fuerunt. Crux etiam tunc prædicata fuit.

Gerhardus de Bononia ordinis Magnæ Mariæ de Carmelo, doctor Peruſię, ſapientię & doctrinę opinione celebris, poſt plurium librorum editionem in Auinione vitam exiuit.

Pauperes de Lugduno qui ſe dixerunt de tertia regula Franciſci, tanquam hæretici damnati ſunt, & combuſti pluribus locis & vicibus, cum ſuis articulis erroneis. Vnus articulus fuit, quod Chriſtus & apoſtoli nihil habuerũt in proprio vel communi: & quod nullum ius habuerunt in his quæ ſcriptura dicit eos habuiſſe, &c.

Beguardi multi combuſti ſunt Pariſijs, propter hęreſim pauperum de Lugduno, quia ſub ſpecie boni mala ſuſcitare conabantur. Et Michael generalis Minorum, fuit cum ſibi adhærentibus probatus hæreticus. Numerus combuſtorũ tam de ordine eodẽ, quã aliorũ, cxiiij.

Ludouicus IIII an. xiij.

Thomas de Aquino, doctor ſanctus, canoniſatur l anno poſt obitum ſuum.

Ludouicus Toloſanus epiſc. filius regis Sicilię, ordinis Minorũ canoniſatur.

Iſte Ludouicus fuit dux Bauariæ, & contempſit coronationem domini papæ. quapropter ab eo depoſitus eſt, & multus ſibi labor & pericula ſucceſſerũt. Niſus eſt etiam ſcindere vnitatem eccleſiæ, & Fridericum ducẽ Auſtriæ contra ſe electum vicit. In tribulatione & contumacia vſque ad finẽ durus permanſit, grande periculum animæ ſuæ reportando. Tandem Carolus contra eum eligitur, qui præualuit, & Ludouicus de equo cadens ſubito moritur.

*chariſtiam. Hęc leguntur in libris, & fama feruntur per quendam de ordine Prędicatorum facta: ſcilicet fratrem Bernardinum de monte Politiano, &c. Sed tamen ordo excuſatur de his per quaſdam literas teſtimoniales, quas apud ſe habet. Cui placet, requirat huiuſmodi apud profeſſores eiuſdem ordinis: & plene informabitur de his ad omnem copiam.

VI^{M} DXIII. VI^{M} DXXIII.

Clementinarum liber publicatur, & ad ſtudia vniuerſalia dirigitur per Iohannem papam xxij.

Benedictꝰ XII an. vij. menſ. ij. dieb. xviij.

MCCCXIIII. MCCCXXIIII.

Declaratum eſt per Iohannem xxij edicto perpetuo hæreticũ eſſe cenſendũ aſſerere Chriſtum & apoſtolos nihil habuiſſe in proprio, nec in cõmuni. Itẽ: affirmare, quod Chriſto eiuſque apoſtolis in his quę eos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, nequaquam ius vtendi competierit, nec illa donandi, aut ex ipſis alia acquirẽdi, erroneum & hæreticum idem papa Iohannes declarauit.

Idẽ Iohannes papa collegit de libris prædeceſſorum ſuorum ex ordine beatiſſimi patris Benedicti ſanctos canoniſatos, & prælatos plures numero, qui comprehenduntur in ſequentibus:

Mitis & inuicte Chriſti verna Benedicte: In cælo ſiſti tot fratres promeruiſti.
Quingẽtos quinq, quinquaginta milia quinq, Ad te tranſlatos prius oẽs canoniſatos.
Papæ fuerit bis duodeni, cardinales bis milleni, in mundi hierarchia.
Archiepiſcopi dati, ſeptem milia creati, in fide catholica.
Quindecim milia digni, pietateque benigni, ſcribuntur epiſcopi
Ac milleni quinque deni abbates ſeptuageni, cum quaterno numero.
O quam plures ſine mitra refulſere inde citra prælati eccleſiæ!
Quotquot ſancta moniales, conſorores & ſodales, degunt ſocialiter!
Non eſt noſtræ facultatis compenſare dicta factis, ac ſtylo differere.
Sed quis alter confeſſorum ſecum ducit talem chorum per cæli palatia?

Iſte Benedictus fuit monachus monaſterij Bollenſis, ordinis Ciſtercij, & vocabatur Iacobus de Furno, ab infantia bonæ vitæ, & magiſter in theologia. Factus aũt papa reformauit ordinẽ ſancti Benedicti & Ciſtercij. quod neceſſe fuit. In largiendis beneficijs durus fuit, & ne indignis conferrentur decretalem edidit, quæ ſic incipit, *Benedictus Deus in donis*, &c. Et multos priuauit. erat feruidus fidei cũ ſeueritate zelator, & ob hoc multis minꝰ carus. Tantę rigoroſitatis fuit, quod vix cognoſcere voluit conſanguineos ſuos, dicens, papam conſanguineos nõ habere.

Iohannes Mandeuil, doctor in medicinis, & miles in armis, natione Anglicus, fuit circa hæc tempora. & mirabilē peregrinationē quaſi totius mundi perfecit: & ſcripſit eā tribus linguis.

Aſtronomi maximi fuerunt Pariſijs hoc tēpore, videlicet Iohannes de Lignerijs, Iohannes de Saxonia, Iohannes de Muris, & Buridanus maximus philoſophus, qui inuenit viam modernorum.

Ventus magnus fuit, qui terras mouit, & vndas, & ædificia plurima ſubruit.

Spiritus Guidonis multa reuelauit in ciuitate Alexij circa Romā. De hoc pulcer liber eſt ſcriptus. Aquarum inundatio fuit maxima, nō ex pluuijs, ſed ſcaturientium terræ venarum. damna fecit infinita in toto orbe.

Imperatores.

Carolus quartus an. xxxi.

Iſte Carolus fuit rex Bohemiæ, vir prudens & aſtutus. Hic iuſſu Clementis fuit electus, adhuc viuēte Ludouico Contumace. Et quia humiliter ſancti Petri benedictionem, ac papæ coronationem expetijt more aliorum bonorum, ideo in omnibus bene directus fuit, & præualuit contra omnes aduerſarios ſuos. Ipſe multa ſtatuit, & pręcipue legem fauorabilem pro perſonis & rebus ſpiritualibus, quę adhuc Carolina dicitur. Tandem moritur, diuitijs plenus & gloria. ſepultus Bragæ. Bellum maximum inter Philippum regem Franciæ, & Eduardum regem Angliæ fuit, & tanta ſtrages, vt mare Flandrenſe aliquot dieb. tinctum ſanguine videretur.

Peſtilentia grauiſſima fuit, ita quod vix viui ſufficiebant ad ſepeliendum mortuos. Item multæ villæ deſertæ diu manſerunt.

Anno mundi	VI^m DXXXIII.	VI^m DXLIII.
Papæ.	Clemēs vi annis x. menſ. vi. dieb. xvi.	Lemonicenſis.
Anno Chriſti	MCCCXXXIIII.	MCCCXLIIII.

Iſte Clemens fuit nomine & re totus virtuoſus, multaque per Benedictum rigoroſe facta mitigauit, & quoſdam priuatos reſtituit. Laudabilis fuit rigor ſeueritatis Benedicti, ſed multo amabilior fuit benignitas Clementis. Hic erat ſermocinator egregius, & ſermones multos collegit. Nullum inconſultum a ſe abire permiſit. electus fuit anno Chriſti mcccxliij, vt in bulla quadam reperi.

Declaratum eſt per Benedictum, quod animæ ſanctæ quæ nihil habēt purgabile, primo ſtatim vt decedunt, faciē Dei vidēt. aliter ſentire aut dogmatiſare eſt hæreticū.

Ordo nouorū militum Ieſu Chriſti inſtituitur in Portigalia per Iohannem xxij, contra Saracenos.

Iudæi per totam Almaniam fuerunt combuſti, quia fontes & puteos intoxicarūt, ſicut plures eorum confeſſi fuerunt id eſſe verum.

Anno mcccxxxv fundata eſt domus ſanctæ Barbaræ ordinis Carthuſienſis in Colonia Agrippina, illo in loco (vt pie creditur) vbi olim beatus Seuerinus ſancti Martini animam in cœlū deferri cōſpexit, angelico cū concentu.

Odericus vir ſanctus, de ordine Minorum, in Aſia & India euangeliſando diſcurrit, miraculis clarus. Et quatuor ſanctorum martyrum corpora ſui ordinis de ciuitate Hormas tranſtulit per mare ad ſuperiorem Indiam in ciuitatem Carram, nō ſine miraculis. Et deſcripſit peregrinationem ſuam.

Ludolfus Carthuſiēſis, Prior Argentinenſis, qui vitā Chriſti compilauit egregie & alte.

Multitudo procerum qui Louppen, caſtrum cum xxx^m peditum, & mcc equitum obſederunt, per ij^m Sviceros fugantur, interfectis iiij^m pugnatorum, & tribus comitibus. anno Chriſti mcccxxxix.

Portentum ignis in cœlo viſum eſt,quod a philoſophis vocatur candela rotunda. Et eodem anno ſurrexerunt mcccli cruciflagellatores. Hæc ſecta peſtifera ſurrexit in ſuperiori Almania,& ad inferiorem deſcendit,demum ad partes Gallicanas. Confluebāt huiuſmodi ex diuerſis doctis & indoctis, nobilibus & ignobilibus. Flagellabant autem ſe cum flagellis nodoſis,acubus inſutis,&c. & niſi papa prohibuiſſet, multa mala attentaſſent.

Sanctus Iuo Brito,doctor iuris, canoniſatur: quia fuit aduocatus pauperum,& ſanctæ vitæ. Hic ſolus inter omnes iuriſtas modernos ſanctus computatur.

Taliarandus cardinalis ſancti Petri ad vincula,prælatus deuotus,& amicus religioſorum, & promotor bonorū fuit. Viſio flebilis facta cuidam eremitæ in præſentia domini Innocentij papæ v I, dum adhuc cardinalis eſſet: vnde aiebat, Vidi animas in infernū deſcendere ſicut niues denſiſſimas,in purgatorium ſicut niuē rariſſimā: ſed ad paradiſum tantum tres vidi introire, ſcilicet illius epiſcopi, ac illius viduæ Romanæ, & illius Prioris Carthuſienſis. quæ omnia ſic poſt reperit vera,& extunc maximam deuotionem erga viros religioſos habuit, & præcipue Cluniacenſes & Carthuſienſes. Hos enim duos ordines ſpecialiter præ cæteris priuilegiauit, & ab omni patriarchatum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & quorumcunque principum, &c. iuriſdictione, viſitatione,taxatione,& qualicunque vexatione exceptos eſſe decreuit ſub anathematis vinculo: eoſque ſub ſancti Petri ac Romanæ eccleſiæ protectione ſuſcepit.

Sibertus de Belre, Almanus, & Iohannes Wolfigram, Anglicus, Carmelici ordinis, illuſtribus connumerandi, ad ſalutis ſcientiam verbis ſcriptiſque quamplures erudiunt.

VI^m DLIII.

Innocentius v I annis x. Leomonicenſis.

MCCCLIIII.

Iubilæus mutatur per Clementē de quinquageſimo in quinquageſimū,propter breuitatem humanæ vitæ. Idem etiam Clemens monaſteriū & ordinē Cluniacenſem multis & maximis priuilegijs dotauit, ab omnibus inquietudinibus exemplū ſub beatorum Petri & Pauli apoſtolorum tuitione imperpetuum ſuſcepit.

Iohannes de Bachone Carmelico, theologicæ ſapientiæ, canonicæq; ſcientiæ princeps,Pariſijs,& demum per Angliam clarus cognoſcitur. Guido de Pirpiniatio ex Priori generali Carmelicæ religionis, primum Maioricenſis,ac demum Cluniacenſis pontifex,doctor inter præcipuos commēdatus, & vt alter Helias, pro domo Domini ſerioſius poſt correctoriū iuris,& alia quamplurima volumina percommendata, librū cōtra omnes hæreſes ſcripſit, quē domino Gancellino, cardinali Albenenſi, prætitulauit.

Iſte Innocentius fuit amator religioſorū, & fecit fabricari in regno Franciæ propter ſanctum Andream ex oppoſito Auinionis monaſteriū ordinis Carthuſienſis, & multa priuilegia eidem ſancto ordini cōceſſit. ibidemq; ſepelitur. Fuit etiam canoniſta maximus.

Iohannā regina Franciæ virtuoſa & humilima,&,vt pie creditur,ſancta, obijt anno Domini mcccxlix. Studium Bragæ inſtituitur, & priuilegijs dotatur ab Innocentio v I,intuitu Caroli Imperatoris.

Lector quidam,Paulus nomine, negando beatam virginem conceptam fuiſſe ſine peccato originali,coram toto clero & populo in Cracouia cecidit,& expirauit,ſermone nondū finito, vt teſtatur magiſter Henricus de Haſſia. Quod factū plures terruit in hac materia ſcribentes. Fatuum eſt enim de ſecretis Dei nimis curioſius inueſtigare.

Terræmotus maximi fuere per diuerſa loca. Et Baſilea tota cecidit mccclvi cum multis caſtris in circuitu. Tunc homines velut beſtiæ in ſiluis commorantur, nec ciuitates intrare audent. Bella etiam plura & peſtilentiæ & fames fuerunt. Terra in multis locis aquam albam & fœtentem euomuit, quæ caſtra & loca fortia caſui dedit. Tempora inſuper periculoſa, propter hæreſes & ſectas plures. & ſuperbia & iniquitas nimis inualuit: & populus curioſus & leuis nimis. Vnde in libro beatæ Brigittæ 1 cap. xlv dicitur, quod ſecundum rigorem iuſtitiæ mundus merito deberet perire: quia peior eſt quam tempore diluuij: ſed precibus ſanctorum miſericorditer parcit ei.

Eclipſis ſolis fuit in principio Martij, & durauit quaſi duabus horis.

Imperatores.

Circa hæc tempora promiſit Carolus quatuor electoribus telonia & vectigalia imperialia, quæ ſita fuerunt in terris ipſorum. Et ſurgit diſputatio grandis pro & cõtra. Nam vna poſitio probare contendit, quod hoc non liceat, nec expediat ſic exoſſare imperium, vt nullas vires contra aduerſantes retineat. Alia econtra putat rationabiliter hoc factũ, ne ipſorũ electorũ regiones grauarentur, ſtante pro tũc tot principũ violenta incurſione, nihilq; curantium de imperialiũ fulminatione præceptorum. Quare ergo ipſi electores, præ cæteris exactionari deberent, cũ non eſſet qui defenderet, aut manum afflictis adiutricem porrigeret? Quæ autẽ iſtarum firmior ſit, videant quorum intereſt. Quid vero de his Æneas poeta laureatus ſenſerit, in hiſtor. Bohemorum plenius continetur. Hoc pro certo ſcimus, quod ſiue ſic, ſiue aliter diſputatio concludatur, mundus iſte curſum ſuũ a ſolita vanitate & inſtabilitate non retrahet. Nihil ſtabile ſub ſole, ſed cuncta ſubiacent vanitati, vt Sapiens ait.

Anno mundi VI^m DLXIII.

Papæ. Vrbanus quintus an. viij.

Anno Chriſti MCCCLXIIII.

Iſte Vrbanus fuit abbas Maſſilienſis, ordinis ſancti Benedicti, decretorum doctor: & ſanctus reputatur. Fecit crucem prædicari cõtra Turcos: & paſſagiũ ordinauit. Ad ipſum beata Brigitta fuit miſſa a Chriſto pro cõfirmatione regulæ. Tandem intoxicatus obijt.

Brigitta vidua ſanctiſſima, de regno Suetiæ, clara habetur, multas reuelationes habuit informatiuas ad omnem ſtatum eccleſiæ. & ordinem inſtituit, cuius ipſa patrona eſt. Eius feſtũ agitur xxiij Kal. Iunij. Ordo Saluatoris (qui vulgariter ordo ſanctæ Brigittæ) circa hæc tempora inchoatur, cuius regulam ipſe Saluator met dictauit.

Conſtitutio ne in vinea publicatur cõtra ſimoniacam prauitatem, primo anno Vrbani papæ quinti, in Vrbe apud ſanctum Petrum.

Iohannes de Rupeſciſſa, de ordine Minorũ, multa prædixit mox futura de duob. Antichriſtis, & deſolatione terrarũ, & generali conculcatione cleri, & reductione totius orbis ad fidẽ Chriſti: pluraq; alia ante annũ Domini mccclxx: quæ dixit ſibi reuelata a Domino Ieſu. ſed non euenerunt. & diu in vinculis tentus, grandia ſcripſit de futuris. Et nota, quod pene ab initio fidei huiuſmodi prænoſticatores fuerunt, & quotquot tempus determinatum prędixerunt de huiuſmodi arcanis quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, decepti ſunt. ideo non eſt huiuſmodi reuelationibus amplius fidendum.

Catharina de Senis, virgo incõparabilis ſanctitatis fuit. cuius vitã ſcripſit magiſter Iordanus, ordinis Prædicatorũ, confeſſor eius. Obijt autẽ anno mccclxxx. multũ iuſtificauit partem Vrbani vi, dicendo ipſum eſſe verũ papam. Et de ſchiſmate propheticauit. Habuit etiam virginẽ ſecũ ſanctã Catharinã, filiã beatæ Brigittæ, & alias plures vtriuſq; ſexus perſonas venerabiles.

Anglici cum Britonibus & multis alijs populis barbaris plus quam x l^m Alſatiæ Sungatiæque fines inuadunt: caſtra quamplurima cum vrbibus vſque ad ſolium euertunt: virgines & mulieres violenter opprimunt: eccleſias cum monaſterijs igni ſuccendunt. Tandem poſt multas tyrannides cum Bernenſium terminos ſimiliter deprædare attentaſſent, maxima multitudo cum duce eorum a Bernenſibus interfecti ſunt in Frowenbrun: reliqui vero per Swiceros aggreſſi, miſerabiliter ceciderunt. anno Chriſti mccclxxv, in die ſancti Stephani protomartyris.

Wenzelaus annis xxiiij.

Secta choriſantium tranſiuit anno Domini mccclxxiij.
Et fuit Rhenus magnus incomparabiliter.

Bartholdus & Baldus fuerunt hoc tempore maximi legiſtæ.

Iſte Wenzelaus filius prædicti Caroli, regis Bohemiæ, & adhuc patre viuente electus eſt in regem cum adhuc puer eſſet: ſed non curauit de imperio: & ideo poſt multas admonitiones depoſitus fuit. Nobilem eius indolem libidinoſa vita polluit: & fuit finis eius ſine honore. nimis enim degener erat a moribus & virtutibus ſui genitoris: nec vnquam imperiali diademate coronatus eſt. Paterna autē probitas in Sigiſmundum fratrem eius tranſiſſe fertur, vt infra patet.

Petrus de Caſa ex Priori generali Carmelitarum epiſcopus Vaſionenſis, ac Hieroſolymitanus patriarcha, virtutis forma, doctrinæque ſpeculum, clarus habetur. quē quamplura miracula Deo conregnare prædicant.

VI^m DLXXIII.

Gregorius xi. an. viij.

Schiſma peſſimum oritur, quod durauit annis xl.

Vrbanus ſextus annis xi.

Clemens ſeptimus annis xv.

MCCCLXXIIII.

Iſte Gregorius fuit dictus Petrus de Bellaforte, Lemnonienſ. diœceſ. diaconus cardinalis. obijt Romæ in pace Chriſti. Poſt eum ſequitur tribulatio, quam Dominus beatæ Brigittæ præoſtendit, propter peccata cleri.

Stigma Chriſti mulier quædam in manibus & pedibus habuit, & morabatur in oppido Delfft in partibus Holandiæ.

Iſte Vrbanus electus fuit in Vrbe, propter vim Romanorum: ſed cardinales hoc metu fecerunt, & non ex animo. Quapropter fugientes ad ciuitatem Fundorum, dixerunt eum non eſſe papam: & elegerunt loco eius dominum Robertum de Gebennis, eodem anno: qui dictus Clemens vij. & hic oritur ſchiſma peſſimum.

Schiſma xxij omnium ſchiſmatum quę ante fuerunt, peſſimum & ſubtiliſſimum. Adeo enim perplexum fuit, vt etiā doctiſſimi & conſcientioſi viri non valerent diſcutere cui eſſet magis adhærendum. & fuit continuatum per annos xl cum grandi ſcandalo totius cleri, & grandi iactura animarum propter hæreſes: & alia deuia, quæ tunc pullularunt, eo quod non eſſet diſciplina in eccleſia contra huiuſmodi. Et ideo ab iſto Vrbano vi, vſque ad Martinum quintum neſcio quis fuit papa.

Alexandria Ægypti ciuitas opulentiſſima a chriſtianis capitur.

Cauſa humanæ malitiæ a doctis viris multiplex aſſignatur, inter quas non minima eſt, quod parentes filios non educant diſciplinate, ſed permittunt eos ad placitū delicijs affluere. Petulantia igitur cum ex conſuetudine in naturam tranſierit, nec erubeſcere nec timere poteſt. fitque ceruix dura, donec paupertate, bellis, laboribus & alijs tribulationibus molleſcat, attrita. Flagellum ergo ſibi præparat, qui filios non caſtigat.

Lupoldus dux Auſtriæ cum maximo comitatu militaris exercitus,nobiliũ deluſus conſilio,confœderatos(qui Swiceri vocantur)apud Sempachum potenti prælio inuaſit. Verum illi,licet pauci,id eſt m d c, Deum qui protector eorum eſt,inuocantes, maximã hanc multitudinem effugarunt,ipſo duce interfecto cum viij comitibus,cxx militibus,iiij^m pugnatorum,& pluribus nobilibus qui de Auſtria, Alſatia,Sungauia, & Briſgauuia, &c. illuc ad pugnã conuocati erãt. de Swiceris vero tantũ cxxij interfecti ſunt,anno Domini mccclxxxvi, die ix menſis Iunij. Et poſt duos annos nobiles qui remanſerunt, iterũ cũ vi^m pugnatorum reuertentes,per cc viros de Glarona,in fugam verſi ſunt,occiſi duo milia cccc.

Henricus Oyta ſacræ Theologiæ profeſſor famoſus,

Imperatores. — Robertus annis ix.

Henricus de Haſſia etiam doctor theologiæ, fuerunt in Wienna duo luminaria eccleſiæ.

Gerhardus Groet claret ſanctitate vitę & ſcientia: & incepit congregationẽ fratrũ in Dauẽtria.& plura ſcripſit. Iohãnes de Ruſbutch clarus habetur, vir admodũ deuotus & illuminatus:etiam multa ſcripta in Teutonico reliquit. Vincentius de Valentia, (alias de Ferra) vir ſanctus, claret miraculis multis. canoniſatus eſt poſt a Calliſto iij. quod & ſibi prædixit ſpiritu prophetico Bernardus diſcipulus eius.

Iſte Robertus (alias Robertus dictus) fuit dux Bauariæ, & comes Palatinus Rheni,vir iuſtus & catholicus,coronatus a Bonifacio ix. Hic cũ grandi exercitu Almanorũ intrauit Italiam contra Iohannẽ ducẽ Galiaſe: ſed cũ iactura graui redijt, dignus habitus, vt ꝓ iuſtitia pateretur.

Anno mundi	VI^m DLXXXIII.	VI^m DXCIII.
Papa.		Bonifacius nonus annis xv. / Benedictus xiij annis xxi.
Anno Chriſti	MCCCLXXXIIII.	MCCCXCIIII.

Iſte Bonifacius eligitur Romæ loco Vrbani. dictus fuit Petrus de Thomaeellis. & continuatur ſchiſma.

Feſtum viſitationis beatæ Mariæ inſtituitur ab Vrbano vi ſecundum formã ſacramenti Euchariſtiæ, propter impetrandam vnionem meritis beatæ Mariæ perpetuæ virginis.

Iſte Benedictus fuit electus in Auinione,in locum Clementis, & dicebatur Petrus de Luna. & perdurauit vſq; ad concilium Conſtantienſe: ſed nec tunc quidem obedire voluit,ſed ſemper permãſit pertinax. Moriens tandem in regno Arragoniæ, iuſſit cardinalibus ſuis, quod ſtatim alium loco ſui eligerent. quod & fecerunt, & idolum eleuantes Clementem octauum vocauerũt: ſed tamen nihil profecerunt.

Hæreſis peruerſa Iohannis Wiklef in Anglia,& Iohannis Hus in Bohemia, Hieronymi de Braga pullulauit, & multos infecit,& ſub habitu ouino lupinam feritatẽ abſcondentes, totum eccleſiaſticum ſtatum ſubuertere nitebantur. adiuuit eos tempus peſſimũ propter ſcandaloſum ſchiſma. Hæreſis Adamitarum pullulare cœpit in Bohemia,ſed ſtatim extincta ab hæreticis fuit, ſcilicet Huſſitis. Erat enim nimis groſſa & inuerecunda. Nam nudi incedebant, & indifferenter cum fœminis luxuriabantur.

Sanctus Petrus Thomæ ex Carmelita Pacenſ. epiſcopus,& patriarcha Conſtantinopolitanus, doctorque præcelebris, ſummiq; regis ſignifer bellicoſus,poſt innumeras quas habuit nedum cum ſpiritualibus,ſed & corporalibus crucis inimicis victorias, poſt quamplures conſcriptos libros ac patrata miracula, in Famaguſta,regni Cypri ciuitate corpus exuit, in feſto Epiphaniæ.

Cometa apparuit, qui Veru appellatur, ſatis ſingularis, cũ coma & radijs ſurſum erectis, capite deorſum pendente, in occidente tranſiens verſus ſeptentrionem. Hunc inter cęteros cometas qui apparere ſolent, aſtronomi peſſimum eſſe dixerunt. Sed quia non mane, ſed tempore veſpertino apparuit, ideo ſignificabat tarde euenire illa quæ cõmuniter minatur.

Raro vidi prænoſticationes de influentijs cœli factas, veritate fulciri. Nam de futuris contingentib. non eſt determinata veritas. Ac ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum, vt Salomon, & Apoſtolus teſtantur. Inſuper qui ex nihilo omnia creauit, ille per electos ſuos amicos poteſt ea faciliter immutare, dicente Propheta Pſal. ci, *Opera manuum tuarum ſunt cœli, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur*. Et licet ſtellæ & planetæ cauſent generationes & corruptiones in iſtis inferioribus, vt patet ij Phyſicorum. nam hoc ſe non extendit ad actus & opera hominum, ſicut ſunt prælia, diſſenſiones, preſſuræ gentium, &c. Ad talia etenim licet per influentiam cœli homines aliquando inclinentur, nõ tamen neceſſitantur: alias arbitriũ hominis nõ eſſet liberũ. Ideo Ptolemæus dicit, *Vir ſapiẽs dominabitur aſtris*, ſci-*

Francia ante hæc tempora diu in flore, hic in mœrore & conculcatione fuit, iuxta morem variabilitatis temporaliũ. Et nota, quod Franci etiam extra patriam ſuam, ſcilicet in Turcia, hoc tempore miſerabiliſſime ceciderunt in bello, quia noluerunt audire concilium Sigiſmundi regis deuotiſſimi, propter arrogantiam ipſorum: & captus fuit dux Burgundię, interfectis pluſquam c^m chriſtianorum. anno Domini m c c c x c v i.

Ludouicus dux Aurelianenſis, frater regis Franciæ, occiſus eſt Pariſijs inſidioſe, anno Chriſti m c c c c v ij. & fuit occaſio infinitorum malorum.

VI^M DCIII.

Grego- rius xij, annis xij. — Iohan- nes xxiij, an. iiij.

Innocẽ- tius vij, annis ij. — Alexan der v, anno i.

MCCCCIIII.

Iſte Innocentius fuit electus Romæ in locum Bonifacij: & dicebatur antea Coſmarus de Peruſia.

Iohannes Balcſtarij carmelita, & doctor egregius, multa ſcripſit.

Petrus de Eliaco, theologus;

Iohannes Gerſon diſcipulus eius, etiã doctor theologiæ, clarent Pariſijs.

Iſte Gregorius fuit electus Romę loco Innocentij: & vocabatur antea Angelus Coranus. ceſſit Conſtantiæ.

Iſte Alexãder fuit electus in cõcilio Piſano: dicebatur Petrus de Cãdia: & ſic additum eſt ſchiſma ſchiſmati, quia tres gerebant ſe ꝓ ſummis pontificibus.

Iſte Iohãnes ſucceſſit Alexãdro, & primũ quidẽ bene inchoauit pro vnione, & fuit in cõcilio Cõſtantienſi, & obtulit ceſſionẽ papatus: ſed poſt deprauatus, latenter fugit, & tamẽ nil profecit ei. Capitur tandem, & ſic ceſſauit coactus, factus iterum cardinalis. ſepultus Florentiæ.

Trifarius curſus temporũ reperitur, qui ſe miro ordine alternat, & ſecundũ hunc omnis ſtatus, & omnis conditio ſe gubernat. Primus eſt abundantiæ: ſecundus indigentiæ: tertius temperantiæ. Cũ enim temporaliũ abundantia arridet homines, ſic fiunt animoſi, & grãdia attentant, proleſq; velut futuri ſublimes, delicate & pompoſe educant. Sequitur ex his faciliter diſcordia, quãdo nullus alteri cedere didicit, donec apte bella cuncta ad paupertatẽ deducant. Indigentes igitur effecti, prudentiã addiſcimus, moleſte experti, quod non vt volumus, ſed vt permittimur, operamur: temperate deinceps viuere ac meticuloſe ſolemus. Generat deniq; temperantia diuitias, quæ iterũ vt prius animũ tumidum reddunt, & eũ in circuitu ſempiternæ inſtabilitatis ambulare cogunt. Iuxta cõmune igitur prouerbium, *Diuitiæ pariũt animoſitates, animoſitas bella, bella paupertatẽ, paupertas mediocritatẽ, mediocritas diuitias, diuitiæ iterum animoſitates*, &c. Hoc eſt quod Pſal. notat, dicens, *In circuitu impij ambulant.*

Cometa apparuit anno mccccviij.& ſtatim poſt Leodium cecidit,xl^m^ interfectis.Domini Brutheni cōtra regem Poloniæ bellantes ſuperati ſunt, occiſis xx^m^.

* licet reſiſtendo influentiæ cœleſti. Concilium Piſanum in quo inchoata fuit materia de modo faciendæ vnionis. duos enim depoſuit, & tertium ſubſtituit, & ſic peius ſchiſma factum eſt: quia non præualuit exequi bonum quod creuit.

Imperatores.

Sigiſmū-
dus annis
xxvij.

Iſte Sigiſmundus rex Vngariæ,& filius Caroli,vir chriſtianiſſimus, & humilimus,adeo deuotus,vt merito canonizari debuiſſet,iuxta quorundam piorū vota. Hic afflictæ eccleſiæ & pene deſolatæ ſua mirablii ſapiētia & induſtria ſuccurrit: nec in aliquo ſibi ac ſuis pepercit, donec plena vnio fieret. Contra Turcos ix bella habuit, vbique triumphando. quid vltra? Quæ de Conſtantino, Theodoſio, Carolo, Othone, cæteriſq; imperatoribus laude digna ſcribuntur, huic ſecure poſſunt applicari. Eligitur anno mccccix, cum iam xxiij annis regnaſſet in Vngaria: coronatur ab Eugenio.

Concilium
Conſtantien-
ſe magnū an-
no mccccxvi.

In hoc ſacroſancto concilio fides chriſtiana, quæ iam multis annis quaſi titubare videbatur, fortiter exurrexit. ibi ſchiſma peſſimum xl annorū terminatum eſt: ibi hæreſes damnatæ, & duo hæreſiarchæ, ſcilicet Iohannes Hus, & Hiero-*

Anno mundi VI^m^DCXIII.

Papa.

Martin⁹
quintus
an. xiiij.

Romanus.

MCCCCXIIII.

Iſte Martinus electus fuit per concilium Conſtantienſe, depoſitis alijs contendentibus, qui diu ſchiſma habuerunt: & ſic redijt vnio diu deſiderata & neceſſaria pro fidei defenſione. Hic fuit papa potentiſſimus, ſuper omnes diues, & iuſtitiarius magnus. plateas & ſtratas publicas ſecuras reddidit, hæreticos deleuit, multa bona patrauit, adiuuante ſibi inclyto principe Sigiſmundo; pro terra ſancta recuperanda multos theſauros congregauit: ſed morte præuentus res impedita fuit, & concilium breuiter ante mortem congregari iuſſit in Baſilea.

Maxima multitudo auium ſatis ignotarum, in magnitudine quaſi paſſeres, de Gallia venientes, prope Bernam ſpacium itineris ferme vnius miliaris Teutonici in longum, & quartam partem vnius miliaris in latum volando, occupabant. Et ſtatim poſt Sigiſmundus cum glorioſo comitatu illuc aduenit.

Michael de Anguauis Carmelita, totius chriſtianitatis luminare, poſt editionem multorum voluminum terras liquit.

Conſcientia pura ſecundum timorem Dei olim in prælatis vigens, eccleſiam Chriſti laudabiliter vita & exemplo rexit & prouexit. Dehinc, ſucceſſu temporis, cum iam eccleſia in temporalibus abundare cœpiſſet; oblita quodammodo *con* de conſcientia, ſcientia quæ inflare ſolet, multos in eccleſia præſidere fecit, qui ſacram ſcripturam diuerſis verſutijs pallian tes, iuſtitias Domini rectas, quæ cor lætificare conſueuerunt, propter delicias carnis falſificare non timebant, multas hæreſes & ſectas ſeminabant, & plura beneficia pinguia per papam diſpenſando cumulabant. Verum tamen aliqui, licet pauci, *con* cum ſcientia reti-*

Boemia vaſtatur atrociter per Sigiſmundum & principes Almaniæ, propter hæreſim Huſſitarum.& fuit crux data & prædicata contra eos. Regnum Franciç florentiſſimum miſerabiliter ſupra modum vaſtatur per Henricũ regem Angliæ, qui etiam nõ valens quietos dies in delicijs ſufferre, poſtquam alios afflixit, non ſine grandi iactura ſuorum infeliciſſime morbo peſſimo vitam finiuit. Item Iohannes dux Burgundiæ idem regnum æque lacerauit:& ipſe etiam poſt occiditur. quod fuit infinitorum malorum occaſio. Tandẽ dominus cardinalis ſanctæ crucis, ordinis Carthuſienſis, pacis modũ inter eos reperit:ſed Anglici noluerunt recipere, ſed Burgundi tantum. Iohannes dux Burgundiæ atrociter occiditur in conſpectu regis Franciæ, ſtatim poſt treugas initas, cum ſacramentum diuiſim ambo ſumpſiſſent. & ſequuntur multa mala longo tempore.

*nymus, combuſti fuerunt,& plura bona inſtituta. Determinauit etiam eadem ſancta ſynodus, quod concilium legitime congregatum repræſentat eccleſiam vniuerſalem, & poteſtatem habet a Chriſto immediate, cui omnis ſtatus, etiam papalis, obedire tenetur in his quæ ſunt ad generalem reformationem eccleſiæ, ſcilicet in fide & moribus, tam in capite quam in membris. Item, quod deinceps concilium de decennio deberet celebrari,& plura alia bona.

Duo amantes in præſentia Sigiſmundi fatuo amore conglobati, cum ſe ad libitum frui non poſſent, horribili infirmitate percuſſi ſunt, ita vt mulier expiraret, vir etiam vix curari poterat. Vnde apparet, quantum ſit hoc malum vitandum, quod nullo conſilio acquieſcere poteſt.

VI^M DCXXIII.

Eugenius IIII an. xvi. Venetus.

MCCCCXXIIII.

Iſte Eugenius fuit electus pacifice in vrbe, mortuo Mattino, & indubitatus papa habitus: ſed poſtea breuiter expulſus de Roma fuit, vt nudus fugeret. item a concilio Baſilienſi citatus,& etiam depoſitus:ſed non curauit. & ob hoc iterum ſchiſma oritur, quod ſtetit vſque ad obitum eius. Qui fauebant ſibi, multa laude digna de eo dixerunt. e contra, qui ei aduerſabantur, plura enormia ſibi impoſuerunt, vt moris eſt. tamen quicquid eſt, ante ſuſceptam dignitatem fuit vir abſtractæ vitæ, puta fratricella,& bonæ famæ. Quod poſtea fertur feciſſe, diuino iudicio relinquo. Ipſe etiam Romam recuperauit, adiutus a Venetis,& maiorem obedientiam habuit.

*nentes, conſcientia pura,& ſcientia ſancta illuminati, multos ad iuſtitiam erudierunt; qui iam quaſi ſplendor firmamenti in æterna felicitate rutilare creduntur. Sed (heu) nephandis his tẽporib. iam *con* cum *ſci* de *conſcientia* abraſis, ſolum *entia* ſponſam Chriſti gubernare videmus, perſonas videlicet conſcientia ſcientiaq; carentes, & velut entia inſenſibilia, Deum nec ſanctos eius verentes, beneficia ſuper beneficia ſibi vſurpare. Et quod plus eſt, videmus viliſſimos quoſque laicos parœcias, & monaſteria, & (quod nephas eſt dicere) oblationes altariũ amodiare. Hinc patrimonium Chriſti ſolis miniſtris eius deputatum, & pauperibus diſtribuendum, in vſus deuenit tyrannorum & meretricum: eccleſiæ & monaſteria ſacra in loca deſerta rediguntur. hinc guerræ mortiferæ, deſtructiones ciuitatum & regnorum, mortes innocentium lamentabiles, & mala infinita nunc facta cernimus: quæ omnia ex pompa epiſcoporum, & inſatiabili auaritia prælatorũ deteſtanda proceſſiſſe cognouimus.

Tres ſoles viſi ſunt in cœlo. & ſequitur ſtatim triplex regimen in eccleſia, ſcilicet Eugenij, cõcilij, & neutralitatis. Multa dicũtur, &c. Itẽ, Vẽtus maximus fuit an. Chriſti mccccxxxiiij.

Liduit virgo ſancta in Holandia fuit. & ibidem ſepulta oppido Schidam dicto. quæ mirabili infirmitate diu detenta, vbique patitur, id eſt in toto corpore, iuxta nomen ſuum.

Bernardinus, frater Minor, qui nouam reformationem inchoauerat, & multa bona in eccleſia fecit, moritur, miraculis fulgens innumeris.

Iohãnes de Capeſtrano, frater Minor, diſcipulus Bernardini, ſtatim poſt obitũ eius pręfuit reformationi nouæ: claret miraculis. Moritur anno mccccl vi, habita victoria contra Turcos.

Imperatores.

Albertus anno v-no.

Iſte Albertus fuit dux Auſtriæ, & gener Sigiſmundi. ideo aſſumptus fuit in regẽ Bohemiæ & Vngariæ, propter filiũ ſci-*

Concilium Baſilienſe in Spiritu ſancto legitime congregatum.

In hoc concilio multa bona inſtituta fuerunt pro reformatione eccleſiæ in capite & in membris. Habuit principiũ glorioſum, ſed finem humilem ac tribulatione plenũ, propter ſchiſma. Mirabilis rerũ euentus, præualuit conciliũ Conſtantienſe contra tres papas, eos deijciendo, & quartum inſtituendo, cum tot haberet aduerſitates, & a nullo confirmatum fuiſſet: illud autem tanta autoritate collectum & firmatum, nec vnum potuit vel in modico reducere ad normam ſui propoſiti: imo econtra proceſſus eius impeditus fuit ab vno. Ibi debile principium, & finis glorioſus; hic econtra præciſe.

Anno mundi VI^m DCXXXIII.

Papa. Felix v an. ix. De Sabaudia.

Eugenius depoſitus fuit anno Chriſti mccccxxxix, die x, menſis Iulij. & Felix eodem anno, vij Nouembris. & oritur ſchiſma vſq; ad annum mccccxlviij.

Anno Chriſti MCCCCXXXIIII.

Iſte Felix fuit dux Sabaudiæ, princeps deuotus, & ſenex; vidit filios filiorum ſuorum. Hic cum iam cœlibem vitã duceret, electus eſt in papã a concilio Baſilienſi, depoſito Eugenio, & fuit ſchiſma longo tempore, & nõ habuit magnã obedientiã, quia neutralitas ſubintrauit. Tandem defuncto Eugenio, ceſſit Nicolao, propter fauorem vnionis, factus legatus Franciæ, & cardinalis Sabinianus. Hic monaſteriũ Ripalenſe prope lacũ Lauſannenſem, magnifice inſtaurauit. ibiq; ſepultus eſt in pace Chriſti. Schiſma xxiij inter Eugenium & Felicem, & durauit annis xvi. Cauſa fuit ſatis noua, nec ante hęc tempora viſa, quia conciliũ Baſilienſe depoſuit Eugeniũ vnicũ & indubitatum papam, ideo, quod non ſeruaret decreta cõcilij Conſtantienſis, vt dicebatur: nec obedire curauit concilio Baſilienſi, aſſerens, magis econtra debere fieri. Vnde oritur grandis altercatio ſcribentiũ de hac materia pro & contra: nec poterant concordare vſq; hodie. Nam vna pars dicit, conciliũ eſt ſupra papam; alia pars econtra dicit, Non: ſed papa eſt ſupra concilium. Deus ſuper omnia benedictus det pacem ſuam in eccleſia, ſancta ſponſa Chriſti, ſemper. Ludouicus Alamandi, epiſc. Arelatenſ. cardinalis, vir ſanctæ vitæ ac miræ patientię, ſingulariſq; columna cõcilij Baſilienſis, cui diu præſedit, multis coruſcat miraculis. Prohibitum fuit in ſacroſancto concilio Baſilienſi, ne principes ſeculares, cõſules, ſiue cõmunitates, &c. eccleſias & viros eccleſiaſticos tallijs ſiue collectis, &c. aggrauare præſumerent ſub anathematis vinculo. Anno Domini mccccxliiij, xxi menſis Auguſti, Ludouicus primogenitus regis Franciæ, & Dalphinus Viennenſ. intrauit patriam Alſatiæ, cum multitudine copioſa armatorum. & eandem patriam a Baſilea vſq; Argentinã miſerabiliter deuaſtauit. Et hac die, ſcilicet xxv Auguſti, ante Baſileam idem Dalphinus præualuit aduerſus Schuitenſes: & ceciderunt mortem de i-*

Conſtantinopolis,ciuitas imperialis,capitur ab infidelibus Turcis, tradita per quendam Ianuenſem,qui per triduũ conſtituitur a Turco rex, iuxta promiſſum, & die quarto decollatur. Et fit planctus in tota chriſtianitate & timor grandis. Multi chriſtiani trucidati ſunt,& innumerabiles venditi. Imperatoris corpus iam mortuum,decapitatum fuit ex liuore Turci. & perijt pene totaliter fides in Græcia.

* Bella plurima in diuerſis locis diu continuata, præcipue in Saxonia, Weſtphalia, Flandria, Pruſcia, Sueuia, Bochonia, & ſpecialiter in Anglia ſtrages grandis.

Friderićus III an. xlij.

Iſte Fridericus, dux Auſtriæ, electus fuit in regem Almaniæ, & diu diſtulit coronari a papa, propter ſchiſma. Tandem facta vnione, a Nicolao cũ magna gloria imperiali diademate extitit in vrbe coronatus; vir vtiq; pacificus & quietus,& patientiæ ſingularis,nec odiens clerum. Filiam quoq; regis Portigaliæ ſumpſit in vxorem. Anno autem mcccclxxi, magnam fecit conuocatıonem principum in Raniſpona, propter incurſionem Turcorum,proponens eis,quod iam infra xx annos chriſtianitas diminuta eſſet ad c leucas,vel quaſi: & monuit vt ad reſiſtendum ſe pararent. * licet eius, quia alium hæredem non reliquit. Hic electus fuit Franckfordiæ in regem Almaniç,anno Domini mccccxxxviij,die xvij Martij: ſed ſtatim intoxicatus,obijt. Alij dicũt, quod profluuio ventris. vir vtiq; totaliter virtuoſus, & adeo pius,vt tota plebs diceret,quod mundus eius præſidentia non eſſet dignus. Reliquit vnum filium paruulum,cui ſimile contigit, & duas filias.

VI^m DCXLIII.	VI^m DCLIII.
Nicolaus quintus an. viij. Ianuenſis.	Calliſtus III an. iij. menſ. v. Catalanus.
MCCCCXLIIII.	MCCCCLIIII.

Iſte Nicolaus de oppido Sarraſana inter Ianuã & Lucanam ciuitatẽ,electus in Vrbe,anno mccccxlvij,loco Eugenij,adhuc pendente ſchiſmate: paulatim vbiq; obtinuit obedientiã, mirantib. omnibus, quod vir humillimæ nationis ſic præualeret contra ducẽ Sabaudiæ,qui fuit quaſi affinis cunctis principib. chriſtianitatis,& tamen dimiſſus ab omnibus. Sed ſtatim ſequenti anno vnio redijt,cedente Felice:quia placuit Domino per abiecta mundi glorificare nomen ſuũ. Hic fuit magiſter in theologia totus actiuus, & in conceptibus locuples; multa diruta reædificauit, & grandem murũ Romæ in circuitu Palatij conſtruxit,& totũ murũ Romanũ reintegrauit, propter timorem Turcorũ. Item, verſus in Vrbe publicatus, *Lux fulſit mundo, ceſſit Felix Nicolao.* videlicet anno mccccxlix.

Iſte Calliſtus, vir valde ſenex,electus fuit anno Domini mcccclv: & cõtinuẽ infirmus, nec potuit zelũ ſuũ perficere, quẽ contra Turcos concepit, impediente ſenio, morteque præueniente. Moritur annd mccccl viij, ipſo die ſancti Xyſti,in quo feſtum transfigurationis Domini inſtituit, anno vno elapſo.

Iohannes de Capeſtrano, frater Minor, diſcipulus Bernardini, ſtatim poſt obitum eius præfuit reformationi nouæ: claret miraculis. Moritur anno mccccl vi,habita victoria contra Turcos. Iubileus cum magna deuotione per totam chriſtianitatem celebratur, & ingens multitudo ad limina ſanctorũ confluit. Dominus etiã papa roſam in dominica Lætare conſecrato,inclyto principi Lantgrauio Haſſiæ tranſmiſit, multis virtutib. redimito: qui ab Eliſabeth ſancta matre ſua fuit proles ſexta. Feſtũ transfigurationis Domini inſtituitur a Calliſto, pro gratiarũ actione illius victoriæ miraculoſe factæ contra Turcum in Vngaria.
* pſis duo milia, vel circa, in domo leproſorum apud ſanctum Iacobum, ipſamque domum leproſorum combuſſerunt & deſtruxerunt. anno quo ſupra.

Victoria miraculoſa cœlitus datur chriſtianis in Vngaria trans Danubium contra Turcum magnũ: & perdidit multos,& fugit timore hoſtiũ perculſus, cũ nemo eũ perſequeretur. ſola manus Dei terruit eũ,in die ſancti Xyſti. anno mcccclvi. Sanctus Iohannes de Capiſtrano præſens fuit ibi,& prouocauit populũ trepidantẽ ad perſequendũ infideles fugientes. & facta eſt vlrio magna. Dixerũt enim Turci,ꝙ tam immenſus numerus armigerorum inſequebatur eos, ꝙ vix auſi fuerunt reſpicere, & ideo fugiſſent relictis omnib. Ipſi fuerunt ſancti angeli. Pueri ſancti Michaelis peregrinantur cũ magno feruore per turmas viam longam ad mare.& fit timor cunctis,ne ſpiritus nequã agitaret eos: ſed ſtatim ceſſauit propter tædiũ itineris,& famem,quã patiebantur. anno mcccclvij. Et anno pręcedenti fuit ma-

Imperatores.

ximus terræmotus in Neapoli,& perierunt xl hominũ. Librorum impreſſionis ſcientia ſubtiliſſima,omnib. ſeculis inaudita,circa hæc tẽpora reperitur in vrbe Maguntina. Hæc eſt ars artiũ,ſcientia ſcientiarũ,per cuius celeritatis exercitationem theſaurus deſiderabilis ſapientiæ & ſcientiæ,quẽ omnes homines per inſtinctũ naturæ deſiderãt, quaſi de profundis latibularũ tenebris proſiliens,mundũ hunc in maligno poſitũ ditat pariter & illuminat. Virtus etenim infinita librorũ, quæ quondã Athenis,vel Pariſijs, cæteriſq; ſtudijs, ſiue bibliothecis ſacris, pauciſſimis quibuſdã ſtudioſis manifeſta fuit, per hanc in omni tribu,populo, natione, & lingua, vbiq; diuulgatur, ita vt veriſſime impletũ cernamus illud,quod dicitur Prouerb. 1, *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam; in capite turbarum clamitat, in foribus portarum vrbis profert verba ſua, dicens, Vſquequo paruuli diligitis infantiam, &c.* Quamuis vero porcos ſpernere margaritas ſciamus, nihil in hoc prudentis læditur opinio, quo minus oblatas comparat margaritas.

Anno mundi VI^m DCLXIII.

Papæ.	Pius ſecundus annis vi.	Tuſcus de Senis.	Paulus ſecundus annis vij.	Venetus.

Anno Chriſti MCCCCLXIIII.

Iſte Pius electus eſt anno Domini mcccclviij,& vocabatur Æneas,vir eloquens, & orator magnus, poetaque laureatus. Imperatoris ambaſiator ante fuit, & in concilio Baſilienſi notabilẽ tractatũ ſcripſit pro autoritate eiuſdẽ. Ipſe etiã canoniſauit ſanctam Catharinã de Senis. mcccclxi. Hic paſſagium ordinare cupiens, cũ plures ex Almania veniſſent Romã,ipſos cũ benedictione remiſit ad propria, eo quod non ſuffeciſſent. & ſtatim ipſe poſt moritur. anno Domini mcccclxiiij, die xiiij Auguſti.

Turci dolo quidem & fraude obtinuerunt Boſſenorum regnum, & ducatum deſpotis Seruiæ, & plura loca & regna in partibus Orientis, Achaiam prouinciam,& inſulã Mitylenen. anno mcccclvij.

Iſte Paulus electus eſt anno Domini mcccclxiiij,& ſtatim approbauit celebrationẽ feſti præſentationis beatæ virginis glorioſę,ſicut Pius. Hic in ſignãdis petitionib. maturus fuit,& iuſtitiæ tenax. quaſi melius foret pauca condonare, & ea firmiter ſeruare, quã plura ſignare,& ſtatim reuocare. Grande palatiũ conſtruxit apud ſanctum Marcũ: ante completionẽ moritur. anno mcccclxxi, die xx Iulij.

Iubileus mutatur in fauorem animarũ per Paulum de xxv in xxv annum, vt quia abundabat iniquitas, ſuperabundet & gratia. Reformatio magna plurimorũ monaſteriorum in diuerſis mundi partibus fit. Et nota, quod huiuſmodi reformationes crebro leguntur factæ: ſed pene nulla remanſit, quin ſolito more per ſucceſſum temporis ad priſtinum relaberetur languorem poſt venerabilium patrum mortem. Maguntia capitur. anno mcccclxi.

Iohannes Soreth, Prior generalis, ac reformator Carmelici ordinis, vir ſanctæ vitæ, & ſingulariter Chriſto fructificus, poſteaquam Carmelum totum xx rexerat annis, Andegauis obijt, vbi quamplurimis nunc miraculis coruſcat.

Eubœa ciuitas, vulgo dicta Nigroponte, capitur ab infidelibus Turcis. anno m cccc l x x.
Cometa apparuit in principio anni mcccclxxij. Circa feſtũ Agnetis tranſiuit ſuper Coloniã in oppoſito libræ, & caudã longã quaſi graduũ xxx miſit ad Occidentem. In feſto ſancti Blaſij ſtetit in ariete, & miſit caudã quaſi ad pleiades verſus Orientem: vaga nimis erat, alba, quandoq; & flãmea, crinitaq; valde. Sequũtur bella & epidemiæ in diuerſis partib. Et anno ſequẽti fuit æſtas feruẽtiſſima, & ſiccitas inaudita, & in quibuſdã terris ignis ſub terra ſuccẽſus vſq; ad arenã fuit. Eremita quidã deuotus in partib. Schuicerorũ prope Vnderwalden in magna humilitate ſolo corpore dominico ſingulis menſibus refectus, a xv annis & vltra abſq; corporali cibo vixit. Carolus dux Burgundiæ primũ memorabile bellum cum rege Francorum habuit in loco dicto Amondleri, de quo fugatis hoſtib. nobiliſſime triũphauit. anno mcccclxv. Poſt duos inſuper annos Dinant, & paulo poſt Leodium ciuitates potentiſſimas totaliter deſtruxit: anno etiã lxxiij intrauit terrã Geldriæ, & obtinuit eã, totumq; ducatũ Lotharingiæ. Sicq; per multa bella victorioſus ſemper permanẽs, cũ Nuſciam ſuper Rhenũ quaſi per anni ſpaciũ inaniter obſediſſet, tandẽ potẽti cũ exercitu ad Schuicerorum fines caſtra mouit: vbi ſtatim a ij^{m} aggreſſus prope Grandiſonũ cũ graui damno terga vertit. Eodẽ tamẽ anno rediens de oppido Moreti, quod obſidebat, iterũ relictis omnibus, potenter fugatus eſt cum ſuis, occiſis xx^{m}. anno mcccclxxvi, die x mi. martyrũ. Nouiſſime in obſidione ciuitatis Nanceiæ a confœderatis atroci prælio trucidatus eſt victorioſiſſime, anno mcccclxxvij, v mẽſis Ianuarij. Epitaphiũ cuius editũ tale extat, *Tepiguit pacis, tæduitq́, quietis inuita. Hic iaces Carole, iamq́, quieſce tibi.* Reliquit filiã hæredẽ vnicam, Maximiliani vxorem: quæ cum duos genuiſſet filios, paulo poſt de equo elapſa, fractis ceruicib. expirauit.

VI^{M} DCLXXIII.

Xyſtus quartus an. xiij. Ianuenſis.

MCCCCLXXIIII.

Iſte Xyſtus ante cardinalatum fuit generalis in ordine Minorum electus. anno Domini mcccclxxi. Vocabatur antea Franciſcus de Sauona prope Ianuam, bonæ famæ & morum. Fuit etiã vocatus ad cardinalatũ abſq; ſcitu ſuo. Eodem anno orator Bernardus Iuſtinianus Venetorũ recitauit coram eo, quod Turcus abſtuliſſet chriſtianitati ij imperia, iiij regna, xx prouincias, & cc vrbes, populumq; abſque numero vtriuſque ſexus: hortabatur quoque, vt ad reſiſtendum ſe diſponeret. Beatus Simon martyriſatur in ciuitate Tridentina. anno mcccclxxv. die tertia ante feſtum Paſchæ (vt fertur) Iudæi azymũ eorũ cum ſanguine chriſtiano faciunt. tunc Iudæi ante domũ parentũ ſuorũ infantẽ Simonem in menſe ſuæ ætatis xiij ceperunt, eumq; crucifigaliter tenebant, vt ſanguinẽ vndiq; ex corpore ſuo traherent.
Puella quædã, nomine Stina in partib. Weſtphaliæ, in oppido quod Hamo dicitur, aperte ac veriſſime ſtigmata dominicæ paſſionis habuit in manib. & pedib. ac latere, virgo nouiter conuerſa. anno mcccclxxiij. Poſt ſpaciũ autẽ xv hebdomadarũ circa feſtũ venerabilis Sacramenti corã xij teſtib. oſtendit ea, & prędixit, quod poſt duas horas redirent; quia tunc non inuenirent ea. Et ſic factum fuit, quia loca illa ſanata erant.
Turci etiam terra mariq; cum potenti ſuo exercitu Rhodum ciuitatẽ obſidentes ag- *
Puellæ monſtrũ tempeſtate iſta e in Veronenſi agro naſcitur, quæ vnũ caput tantũ habet, ſed duos pedes, duaſq; vuluas habens, ex ipſis ambab. vuluis ſuperfluitates emittebat: inſuper quatuor brachia, ſed duo groſſiora, quę pro voluntate mouebat; alia tenuiora, & immobilia erant: ventres etiam duos circa ſtomachũ coniunctos habebat. Hanc parentes per Italiam circumferentes, precia ab inſpicientib. mendicabant. Fuerunt aquarum inundationes maximæ, ventiq; horribiles multa ædificia ſubuertentes, anno mcccclxxxi.

Iſte Maximilianus archidux Auſtriæ, & dux Burgundiæ, filius Friderici tertij Imperatoris prædicti, vir vtiq; magnæ virtutis & prudentiæ inſignitus, acrei militaris ſcientia non ſine belloſis laboribus a iuuentute peritus, fortunatus ac virtuoſus. Quem ob virtutum ſuarum laudem, archiprincipes, ſacri imperij electores, in regem Romanum vnanimi corde, præſenti patre ſuo, in Franckfordia anno Domini mcccclxxxvi elegerunt, & paulo poſt in Aquiſgrana imperiali ciuitate coronauerunt, & more ſancto verum regem futurum imperatorem vnxerunt. Duxitque in vxorem Mariam filiam Caroli ducis Burgundiæ; ex qua produxit Philippum Burgundiæ ducẽ. habuit quidem bella plurima memoriæ digna. ſecundo enim anno ducatus ſui Burgundiæ, prope Flandriam cum Gallicis maximum habuit bellum, quo magna cum victoria Francorum potentiam ſuperauit.

Imperatores. Maximilianus primus.

In hac laudabili electione obijt in Franckfordia illuſtris princeps elector Albertus Marchio Brandeburgenſis; ſenex ipſe electionem & ſceptri imperialis adminiſtrationem deuote exegit. obijt etiam ibidem venerabilis ac deuotus princeps Iohannes comes de Werdenberg, epiſcopus Auguſtenſis, qui propter electionem ad Franckfordiam venit.

Item Maximilianus Romanorum rex deficientibus a ſe nequiter Gandenſibus, a Brugenſibus, tum etiam maieſtatis ſuæ iuramento deuinctis, in vincula coniectus eſt, captis ſimul ac partim trucidatis omnibus quibus apud maieſtatem ſuam, poſcente illorum fide, aliquid gratiæ aut nominis fuit.

Anno mundi VI^m DCLXXXIII.

Papa. Innocentius octauus an. Genuenſis.

Anno Chriſti MCCCCLXXXIIII.

Innocentius papa eius nominis octauus, patria Genuenſis, patre Aron ciborum familia mediocri, ſed honorata natus; Iohannes Baptiſta antea vocatus, poſt Xyſtum pontificem, ex cardinali presbytero ſanctę Cęcilię, hoc anno idibus Auguſti pontifex creatus, ſedit annis Hic cum inter cæteros patres pauperior humaniorq; haberetur, propter ipſius humilitatem, humanitatemq; ac comitatem, pontificum munus obire promeruit. ferebatur etiam in rebus gerendis prudentiſſimus atq; magnanimus, eo quod Senis & in Vrbe legationis officio cum optime functus fuiſſet, magnam ſui regiminis & prudentiæ ſpem patribus dedit: & apertum Eccleſiæ theſaurum vniuerſis Chriſti fidelibus in peccatorum ſuorum remiſſionem diſpenſauit liberaliſſime.

Matthias rex Hungarorum e manibus diui Frederici Romanorum Cæſaris ſubacta ditioni ſuæ Auſtria, apud Wiennam rebus humanis feliciter exemptus eſt. anno mccccxc.

* grediuntur, offendentes ipſam plagis innumeris bombardarũ, muros deſtruentes, & vndique alias muri partes conſcendentes, & multos varijs modis accidentes: tamen ex vtraq; parte multi mortui ſunt. Demum ab obſidione deſtiterunt, illatis vtriq; parti damnis innumerabilibus. Deniq; partes regis Siciliæ inuadentes, multa loca deuaſtant, homines rapiunt trucidantq;, ac eorum bona deprædantur: & immaniſſimæ clades fiunt. Tandem acceperunt Otranti ciuitatem, archiepiſcopum ipſius ciuitatis per medium ſecant; & quaſi omnes in vrbe occiduntur pro fide; tamen conſtanter, donec potuerunt, agentes viriliter, & non ſine Turcorum etiam aliquali ſtrage multorum.

Explicit Fascicvlvs Temporvm.

APPENDIX AD FASCICVLVM TEMPORVM WERNERI ROLLEWINCK,

AVTORE IOANNE LINTVRIO.

ANno Domini 1475, viguit maxima peregrinatio ad D. virginis in *Niclashauſen*, in partibus Rheni, diœcceſeos Mogũtinæ, vbi quidam iuuenis, laicus, ſimplicianus, per quendam necromãticum, vt fertur, deceptus, qui in alba veſte ſub ſpecie beatæ virginis eidẽ apparuit, docendo ipſum ſeminare zizania contra clerum. Ad nouum igitur dogma ſimplices vndique agitati concurrerunt. Laici deuoti, per inſignia mirabilia veneno perfuſa moti, & ea conſpicientes, etiam vſque ad diſturbium contra Herbipolitanũ epiſcopum per turmas ſeſe erigunt, qui armigerorum impetu depulſi: & tandem captus iuuenis, tanquam hæreticus probatus (licet ſeductus) igne incineratur; & ceſſat peregrinatio prædicta.

Anno 1484, Innocẽtius octauus, Rom. Pontifex Italus, circa Bartholomęi feſtum eligitur, 28 Auguſti. veneno inficitur: ſed reconualuit tunc Dei auxilio.

Anno 1485, Matthias rex Vngariæ, poſt diuturnas lites, Viennam Metropolin Auſtriæ per biennium obſedit, econtra Friderico tertio Imperatore laborante, nec valente. Matthias igitur rex circa Pentecoſtes feſtum, anno 1485, prædictam ciuitatem, fame incolas vrgente, pacifice ingreditur. Imperator de prouincia diſcedens, ad imperiales ciuitates pergit.

Anno 1486, lites contra Papam oriuntur, & rex Neapolitanus cum ducibus Romam obſedit exercitu mulro: ſed Papa vicit omnes bono medico.

Anno 1486, dum prædictus Fridericus Imperator imperiales ciuitates peragraſſet, deſcendit ad Rheni partes, filium vnicum, Maximilianum nomine, Francofordiam aduocans, qui nuper Burgundiæ dux effectus erat; & principes electores etiam illuc conuocauit, vbi dictus Maximilianus, filius Imperatoris, circa Dominicam *Reminiſcere*, in Rom. regem concorditer eligitur, & in Aquiſgrano, corona Caroli Imperatoris ex Noriberga allata, regaliter coronatur. Erant ibi Frãcofurti in electione Berchtoldus Moguntinenſis, Hermannus Colonienſis, Ioannes Treuirenſis, Archiepiſcopi: Bambergenſis, Auguſtenſis, Eyſtettenſis, Spirenſis, Wormatienſis, Miſnenſis, Triſtenſis, Verdunenſis, Cameracenſis, epiſcopi: Philippus Palatinus, Erneſtus Saxoniæ dux, Albertus Marchio Brandenburgenſis, electores: & Ioannes, & Rupertus, & Caſparus, Palatini comites a Veldentz; & Albertus dux Saxoniæ, & Fridericus, & Ioannes, filij Erneſti, electoris Saxoniæ; & Henricus dux Brunſchwicenſis, & N. dux Geldiæ, & Chriſtophorus, & Albertus, & Fridericus, Marchiones Badenſes, & Wilhelmus Henrici, & Wilhelmus Ludouici filius, Landtgrauij Haſſiæ, & Georgius Teutonici ordinis, & Otho, & Fridericus Hennebergenſes comites, & alij comites innumerabiles, & nobiles, & Abbates. Facta itaque electione regis Romanorum, poſtquam coronaretur rex, illuſtris Princeps, electorum ſenior, Marchio & Camerarius regni Romanorũ, in monaſterio S. Petri, Francofurti, ſabbatho * debitum perſoluit carnis, migrãte paulo poſt temporis Antiſtite Auguſtenſi, ibidẽ Francofordiæ ad Dominum. Inſuper referentibus peregrinis hebdomada tertia poſt Paſchæ feſtum, Aquiſgrani eum corona rex Romanorum coronatus eſt, & regaliter ibidem cæremoniis peractis diuinis, & auro & argento in viæ medio proiectis, prætorium adiens, cibo refectus eſt, vbi primum morſum de boue integerrime aſſo, in quo ſus, & in ſue agnus, & in agno gallina, & in gallina ouum erat, ſumpſiſſe viſus eſt: & iuſſit vinum abundantiſſime, tanquam de fonte vndam rota die fluere.

Eodem anno 1486, die Veneris ſancti Georgij, tunc feſtum præcedente Paſchæ, poſt feſtum quartæ hebdomadæ, aere influxu cœleſti frigeſcente, nix in montanis altioribus partibus cecidit valida, & vinum & annonam valde perdidit.

Anno 1487, die Iouis, Conuerſionis ſancti Pauli, deceſſit Philippus epiſcopus Bambergenſis, natione comes de *Henneberck*, magnus venator: & octauo die electus eſt Henricus natione *Gros* in præſulem Bambergenſem.

Eodem anno, circa Philippi & Iacobi feſtum, diæta Imperialis Norinbergæ celebrata eſt; vbi inter Principes Electores, Marchiones Ioannes, Fridericus, & Sigiſmundus, fratres, in ornatu equitatus famam præ cæteris tenuerunt principibus. Sed parum ibidem effectum eſt, quamuis diu congregati fuiſſent.

Anno 1488, nobiliſſimus Rex Romanorum, qui etiam Dux Burgundiæ fuit, a Ciuitatenſibus in *Bruck* partibus Flandriæ ſuis ſubditis, circa principium Quadrageſimæ captus fuit, quibus Gandauum & Ipra ciuitates confœderatæ ſunt. Venerunt ipſi tunc in auxilium Principes electores, & regni Romani cæteri principes, circa feſtum ſancti Georgij eiuſdem anni, & ipſum a captiuitate liberauerunt.

Anno eodem, Dominica v poſt Trinitatis, fœto peperit vxor cuiuſdam laici ſeu coloni duos canes, & mane feria ſecunda peperit tres adhuc canes paruos, ad modum murium, tres viuos & duos mortuos, quos mulieres præſentes abſconderunt ſepeliendos. Accidit hoc in villa *Nempſcha*, ſub capella *Poſſeck*, ſub limitibus Laſa. Nomen coloni erat N. Duner.

Anno eodem, circa feſtum ſancti Michaelis Rex Hungariæ cum ſuo exercitu ducem Ioannẽ de Saga de prouincia expulit per vim, & obtẽtis ciuitatibus, quas poſſederat pręfatus Dux in Sileſia, circa Carniſpriuium poſtea Duces Miſnenſes, in eorum diſtrictu prope Stolpam & Torgam, impugnare cœpit; ſed non præualuit. Et pace facta, Ruthenos illius exercitus inuaſit, & ciuitates & oppida eorũ deuaſtauit plurima, eam ob cauſam. nam albus Dux, dominus eorum, ita vocatus, adiuuit Turcum contra Regem Poloniæ: quod Rex Hungariæ vindicauit & in eo, & in ſuis, anno 1489.

Anno 1489, celebratur dies regia per ipſum regẽ Hungariæ, in *Lintz* oppido Auſtriæ, circa feſtum ſancti Galli, vna cum Maximiliano rege Romano, & quampluribus regibus & ducibus, pro concordia de prouincia Auſtriæ.

Anno eodem, quidam Legatus a latere miſſus cum Iubilæo, & maximis indulgentiis a Papa Innocentio, dum Norinbergæ moram duceret, Doctor Theodoricus *Morung*, Canonicus Bambergenſis Herbipolenſis & Eyſtatenſis Collegiatarum Eccleſiarũ, &c. bullis contradixit papalibus in eo quod Papa non haberet animis in purgatorio annum Iubilæum impartiri, niſi per modum ſuffragij. Et idem Norinbergam veniens, in egreſſu ad Herbipolin, circa Norinbergam capitur per clientes Marchionis Friderici, & vulneratus ducitur in *Kadlſpergk*. Abſoluit Legatus clientes, & ad manus ſanctiſſimi eundem Doctorem captiuum tenuit, committẽdo ipſum dicto Principi. tandem etiã ipſum inhabilitauit propter libellum famoſum (quem paſſionem ſacerdotum ſub Principe Marchione Alberto, patre dicti Friderici, intitulauerat) editum tempore perſecutionis ſacerdotum, ſub Principe illuſtri Marchione Alberto, ex parte cuiuſdã *Sterre*, quam ab eis aliquatenus exegit idem Princeps in ſuo diſtrictu. Qui libellus per eundem Doctorem confectus fuiſſe dicebatur. Etiam propterea, quod Papalibus bullis contradixit, & quod ſacrilegus incantator, & quod ſub laici veſtitu nocturno tempore armatus, vt cliẽs equeſtris, inceſſit. Et hic Doctor captus tenebatur adhuc anno 1494, circa feſtum Michaelis, incarceratus a Marchione Friderico in quodam caſtro *Rauhenculm*. Iſte Legatus, nomine Raymundus Pegerandi, Doctor S. Theologiæ, Francigena, miſſus ad Franciam & Alemanniam, Iubilæum poſuit ad diœceſes & ciuitates & oppida per Alemaniam. At dum Bambergæ anno 89 Iubilęum poſuiſſet, Licentiatum Ioannem *Groman de Munchpergk*, qui ſecum Pariſiis ſteterat, Commiſſarium per diœceſin Bambergenſem ad prædicandum Iubilæum miſit. Hic Licentiatus S. Theologię & Pariſienſis magiſter, Ioannes *Groman*, poſuit Iubilæum in *Hof*, oppido, vbi ego eram paſtor, die Omnium Sanctorum: & durauit per mẽſis ſpacium. Ordinauit quindecim Confeſſores in capella ſancti Michaelis, erexit crucem, & poſuit capſam, & in ſingulis diebus prædicauit per ſe vel per alium. Confeſſionalia diſtribuit, vnum pro 70 numis Franconicis, in quibus nullus caſus fuit exceptus, niſi aliquis reſeruãdus Papæ. Septem eccleſias ordinauit, ad inſtar ſeptem capitalium eccleſiarum in curia, & penes trecentos florenos collegit in capſam: & penes 600 confeſſionalia diſtribuit per alium in domo dominorum. Sed tota pecunia collecta fuit ſurrepta in *Cronach* & *Freyburg*. In *Cronach* a filio ruſtici, & in *Freyburg* a paſtore, quos ambos diabolus viſibiliter in forma hominis & canis adiuuit: qui capti & factum confeſſi diriſſime interfecti ſunt.

Anno 1490, Matthias rex Hungariæ deceſſit, rugitum, vt bos in extremis emittendo, in caſtro Viennæ, feria ſecunda Palmarum. Et poſtea fit diſceptatio pro regno Hungariæ. nam nobiliſſimus Maximilianus rex Romanorũ, Vladiſlaus rex Bohemiæ, & dux Albertus, filius regis Poloniæ, frater Vladiſlai, quorum quilibet pro rege Hungariæ primum ſe geſſit. Sed nobilis dux Albertus ceſſit regi Bohemiæ fratri ſuo, qui per dominos generoſos & nobiles pro rege electus habebatur; rex autem Romanorum per vulgares prouinciæ pro rege tenebatur. Hi duo litigarunt pro regno, & imprimis circa feſtum Bartholomæi anno, &c. 90, vbi ſimul pugnando ex vtraque parte conuenerunt, & præliando plures ex ipſis ſuccubuerunt: ſed regis Bohemiæ clientes tunc campum ſeu victoriam obtinuerunt, & manſit ille rex Hungarorum.

Anno 1491, die ſancti Georgij, illuſtriſſimus & nobiliſſimus Maximilianus rex Romanorum conuentum Principum electorum, & aliorum multorum in *Nurnberg* celebrauit. Et fecit illi dux Alborum Ruthenorum obedientiam per legationem ſuam, & tunc ei multa dona dedit, offerendo pelles hirſutas & ſimilia, ſuoque dominio ſe ſuosque ſubiugando. Hic Principum conuentus ſiue conuocatio ad longum, nimirum vſque ad tempus autumnale, durauit ſine concordia.

Eodem anno, Carolus rex Franciæ repudiauit filiam Maximiliani, & rapuit deſponſatam Maximiliano regi Romanorum ducifſam Brittanniæ.

Eodem anno, inaudita noſtris ſeculis viguit caritas annonæ, in Ateſi, Sueuia, Bauaria, & partibus Italiæ vicinis, quæ creſcendo ad triennium perdurat, ita vt fames eos multiformiter a territoriis peregrinari faceret, vt in aliis terris, maxime in Thuringia, Miſnia, & ſuperiori prouincia Marchionum, & hic circa oppidum *Hof* victualia peterent, ac frumenta & ſiliginem emerent ibidem. Vidi ego viros de oppido *Sunatz*, apud Tridentum ſito, cum X V I I I equis ſolitarie & pedibus incedentes (prout in montanis conſueuerunt facere in eis mercimonia) ad emendum ſiliginem in *Hof* veniſſe, & V feria poſt Petri & Pauli, quorum dies I I I I feria poſt Dominicam quartam Trinitatis erat, ſex octalia ſiliginis floreno vno emiſſe, cum ſiligo ante tres hebdomadas duobus florenis in *Hof*, in foro venderetur, & ita in primo eorum aduentu deſcendit. Emerant pro 20 florenis ſiliginem, ſex octalia (vt dixi) pro vno floreno: quam ſiliginem vno floreno emptam in Tridento & ſua patria quinque florenos valere dixerant libentiſſime, aut ſex florenos.

Anno 1492, Imperator Fridericus circa diem ſancti Georgij illuſtrem Principem Marchionem Fridericum, Romani Imperij capitaneum ordinatum, ad bellum præparare, & Auguſtam ad campum *Lechfeldt* cum cæteris principibus recipere ſe demandauit. Qui Marchio obediens V feria feria poſt Georgij, quæ ſecunda feria Paſchæ fuerat, plus quam quadringentis armigeris equeſtribus, & centum curribus, & totidem cum equeſtribus de *Onoltzbach* poſtea illuc comparendo exiuit. Breui poſt temporis ſpacio, dum congregati eſſent in *Lechfeldt* vltra 20000 armatorum, concordia facta eſt inter Imperium & duces Bauariæ, qui eidem fuerant rebelles.

Eodem anno moritur Innocentius Papa, die ſanctæ Annæ, & eligitur Alexander ſextus.

Eodem anno, poſt feſtum ſancti Martini, cecidit lapis quidam trium centenariorum, & vltra, in Elſatia, ex clara ignita nube, cœlo alibi ſereno, maximo cum ſonitu, qui fuit diſcolor, & durus. Eodem tempore, viſa eſt crux rubea circa lunam magna, cœlo ſereno.

Eodem anno, in feſto ſancti Ioannis Euangeliſtæ, 27 Decemb. frigus intenſum fuit, & cœlum ſerenum: & viſi ſunt tres ſoles in Iride pulcherrima, & in circulo integro circa meridiem vſq; ad veſperam, & duo extremi ſoles in circulo integrę Iridis apparebant, quaſi tecti alba nube. Sol tamen orientem verſus lucidior apparuit Sole occidentali; item circulus Iridis integer circuibat verum corpus Solis. Mane autem prodigia alia in ſole viſa erãt. Sol ſanguineus in ortu ſanguinem in altum ad trabis modum ſparſerat, & hoc ſæpius.

Anno 1493, circa feſtum S. Bartholomæi, fama diuulgauit, Imperatorẽ Fridericum I I I deceſſiſſe: & ſic factum erat, die Lunæ 19 Auguſti. Fuit vir pacificus & deuotus, qui ſacro igne in pede accenſus, pede abſciſſo, deniq; eodem igne interiit.

Eodem anno æſtas fuit ſatis temperata. Sed certi dies calidiſſimi interiecti erant. Tempus autumnale ſatis calidum fuit,& ſiccum, ita vt quinta feria in Angaria, ante feſtum ſancti Michaelis Archangeli, audirentur tonitrua nociua & horribilia,& fulgetra lucidiſſima nocturno tempore tunc viſa ſunt.

Eodem anno, Turci ceciderunt ſtrage graui de manibus Alemannorum in Vngaria, procurante Vladiſlao rege Bohemorum & Vngarorum. Nam anno 92, Turci occiderant magnum, vocatum nigrum, exercitum regis Vladiſlai. Sequebatur tum per Alemannos Dei nutu vindicta, anno 93. Vngari autem indignati de aliorum Alemannorum contra Turcas victoria, de cætero ſibi volentes hunc vendicare honorem, Turcis autumnali tempore, circa Simonis & Iudæ feſtum, eodem anno 93, intrantibus cum 18 millibus pugnatorum ipſi occurrerunt. Cum humilibus DEVS det gratiam, per Turcas circumdati omnes ibi occiſi ſunt, paucis demptis qui captiui ducti ſunt. Nam ſex millia Alemannorum, quos Rex ad prælium hoc ordinauerat, inter ſequendum Hungaros interfectos repererunt.

Dictum eſt, quomodo Carolus rex Franciæ deſponſauit ſibi primo filiam Maximiliani regis, tunc Romanorum. Et dum præfatus Maximilianus rex Romanorum deſponſaſſet ſibi Duciſſam Brittanniæ; Carolus rex Franciæ vi eam rapuit,& ſibi deſponſauit, repudiata filia regis Romanorum. Vnde grauis altercatio iuxta vaticinia de hoc dicta oritur. Tandem fit pax. Sed mira ſunt & metrice & proſaice vtrinque conſcripta de matrimonio, quod rex Romanorum per legatos, de præſenti contraxerat,& per regem Franciæ violatum erat, quorum quædam hic interponere volumus.

Ad Carolum Franciæ regem pro Maximiliano rege oratio.

LVſtra iam octo fruendæ huius vitæ propitia mihi fata dederunt, quibus ne ſcriptis quidem abſens mortalium quempiam laceſſere, impetere, carpere molitus ſum. Sciebam enim id eſſe non mediocre puſillanimitatis flagitium ac vindictæ. Et modo quam mihi ipſi contumeliã temerarius afferret; aure ſurda tranſire potuiſſem. Verum cum non mihi, ſed ſupremo maximoq; Romanorũ regi, Maximiliano nefariam iniuriam ac indigniſſimum facinus rex alius deſignauerit; quo id pacto non moderate quidem, ſed moleſtiſſime ac acerbiſſime mihi ferendũ, a viris æquitate iuſtitiaq; præditis non poſſet exiſtimari: quippe qui germanus ſum,& germanorum regi obnoxius, & merito turpe iudicarer membrum, ſi non capiti contumeliam paſſo mihi ſererer, &c. quantũ vires ſuppetunt, vel ingenij lucubratiuncula, non ſatagerem lamentari. Nam & nõ modo Germanus, ſed etiam ex inſigni Romani imperij oppido natus ſum, quod ex quatuor eius vicis aut caſtellis, non eſt abiectius aut obſcurius, & non abſque ſingulari regũ atq; Imperatorũ liberalitatẽ & honore collato, illuſtris aquilę præclaro ſigno, refulget. Quid quod ego ex præteritis coniecturã faciens, maximam conſtanter ſpem habui, ſi vnquam noſtro ſeculo res Chriſtiana, tot fluctibus & procellis, in hunc vſque diem agitata; ſi regnum Romanorum, florem antiquum, potentiam & maieſtatem reſarcire poſſit; ea omnia duce Maximiliano feliciter propediem futura; eumq; tanquam ancoram & ſalutis portum, fidei & imperij incrementum, fortunam, decus, & gloriam reſtituere, dirigere & componere poſſe? tantum principem, tam inuictum, tam victorioſum belli ducem, tam magnificum,& maiora facturum regno, cuius Romanum regnum humeris fulcitur & quieſcit; quis nam (quem ſe imperio Romano ſubiectum non pudet fateri) æquo animo ferat rara & inaudita contumelia nunc affici, grauiſſimam iniuriam pati, vxorem arripi, & eam quæ indiuiſa ſecum caro futura erat, attrectari, caſtiſſimum thalamũ violari, & vna iucundiſſimam ſpem gratæ poſteritatis auferri? Nemo mihi ſuccenſeat humaniſſimi patres: ponderate rẽ ipſam: cogitate facinus: ſcelus exquirite:& quantũ in ſe contineat horrendæ impietatis, animo voluentes diſcutite. An hæc inſignis cõtumelia patienter eſt ferenda? an hoc flagitiũ chriſtianum hominẽ non ſufficiat permouere. Ego quidẽ ita iudico, quiſquis tali peccato blãditus fuerit, eũ honeſti, nũquã aut catholici viri ſolo nomine dignũ eſſe & fore: neq;

ego

ęgo te ex regio Francorum ſanguine natum crederem, Carole, niſi te Luduici Francię regis filium eſſe certo ſcirem: qui fidē Chriſti amplificarunt, eccleſię ſuisq́; pontificibus opitulati ſunt, & rebus præclare geſtis Chriſtianiſſimorum inſignem titulum meruerunt: quorum nonnulli ob vitæ ſanctitatem inter diuos & beatos cœlicolas relati ſunt. Eos tibi maiores, auos, & proauos extitiſſe, perſuaderi mihi non poſſet? ſic quidem ipſa ſanguinis ſucceſſio, & legitima prolis ex parentibus traductæ propagatio bonas & malas condictiones ſecum transfert. Egó ve te Carole regia maieſtate dignum crederem, cuius eſt impios quoſlibet & iniuſtos vlciſci; bonis autē & meritis optata præmia referre? Hoc regis officium, hoc principis munus, vt ab iniuriis & calumnia cæteros quoſque defendat, contra legem & inique agentes cohibeat, caſtiget, exterminet. Sed quæ maior impietas? quæ ſpurcior iniquitas? quæ nam calumnia execrabilior? quæ iniuriarum atrocior, quam optimi regis, optimæ filiæ illudere, & eam abiicere, explodere, abdicare, quam tu, nolente ſocero, interueniente tamen populi conſenſu, optaſti, voluiſti, duxiſti vxorem? quæ maior omnium peruerſitas? quæ truculentior ſæuitia? quæ tyrannorum crudelitas inexplicabilior, quam filiam nobilem, quæ iam pridem vltro in Maximilianum expreſſis verbis de præſenti conſenſum præbuit, (qui ſolus ratum & verum indiſſolubileq́ue matrimonium facit) ab alienis nuptiis violenter abſtrahere; coniugem viro ſuo viuenti rapere; & a viua adhuc vxore dilectum maritum excludere ac ſeparare; indiuiſam carnem ſcindere; & in loco electi ſponſi odioſum adulterum quieſcere, ſuoq́ue ſinu iniuſte foueri? an non ſatis viſum eſt tibi, Carole, ſoceri turpiter eieciſſe filiam; niſi etiam turpiſſime rapuiſſes vxorem? Et vt te impudentiſſimum oſtendas, auſus es, vt tibi id liceat, a clementiſſimo iuſtiſſimoq́ue omnium pontifice licentiam poteſtatemq́; duplicis adulterij poſtulare. Credis tu beatiſſimum patrem in flagitium, in adulterium, in raptum, in ſacrilegium, in ſummam iniquitatem tuam conſentire, blandiri, confirmare: deceptus es conſilio tuorum. non eſt temptandum apud primam ſedem, vt propter te tuamq́ue potentiam Deum execrabiliter offendere; quos Deus coniunxit, ſeparare; diuinas ſanctiones conculcare; ſacratiſſimas leges infringere; ius, fas, pium, æquum, iuſtum, ſanctum, honeſtum, fidem & religionem confundere, violare, inficere, labefactare præſumas. Honeſtum petito, & dabitur tibi a Romano Pontifice. Vxorem alienam reddas: tuam retineas: errati veniam petas, & impetrabis. Dic Carole, nunquid ne tibi mentis aut animi tui latens quędam ſententia, cum cordis etiam tremore ac metu remurmurans, definit, iniquum ac impium eſſe quod feciſti? Satis tibi paganorum eruditione perſuaſum eſſe debuit: ſi omnes deos homineſq́ue celare poſſimus; nihil tamen iniuſte, nihil libidinoſe, nihil incōtinenter eſſe faciendum. honeſta enim bonis viris, nō occulta quæruntur. Numquid Carole Rex, ſi diſpenſatum etiam fuerit (quod nunquam crediderim) animi tui pacem & tranquillitatem perditurus es, quo ad viues? Latebit in conſcientia teſte ſemper frigidus anguis, qui te mordeat, pungat, excruciet. In hac re memineris Carole, Deum te adhibere teſtem, id eſt (vt Tullius arbitratur) mentem tuam, qua nihil homini dedit ipſe Deus diuinius. Et ſi forſitan obfirmata ceruice & indurato corde futurus es, adeo vt internum tuum iudicem ac reprehenſorem negligas, & nequaquam animaduertas; nonne iuſtiſſimum Deum tandem timebis? nonne vel hominum pudorem habiturus es? vbi erit regia virtus? vbi erit regalis honeſtas? vbi timor Dei? vbi pietas in fratrem? vbi fides in æqualem? vbi obſeruantia in ſeniores? in principes natu maiores? in regni patres? in conſiliarios? vbi obedientia in confeſſorem tuum? quos non credo omnes hoc in vitio tibi prorſus aſſentiri: tametſi inter tot aulicos opiner adulatores quoque multos inueniri, qui ſolent ex ſtultis inſanos facere: præſertim cum nihil ſit, quod credere de ſe non poſſit, cum laudatur diis æqua poteſtas: *Satyrus ait*. Perpulchre id Plato ſentiebat, & paucis admodū verbis ſignificauit. *Difficile eſt*, inquiens, *& plurima laude dignum, in magna peccādi licentia iuſte vixiſſe*. Verū cum doctiſſimis optimisq́; viris Francię regnum abundet (quippe in quo & illuſtres viri, epiſcopatus, & nobiles Academiæ florent) apud te quoq; graues & præſtantes viros eſſe in precio non dubito, qui & auſint ne blando quidē tactu molliter animi tui vulnera palpare, ſed inſtar ſanctiſſimi Baptiſtæ conſtanter arguere, qui Idumęum principē ſui amatorē viriliter increpabat, inquiēs: *Non licet tibi habere Philippi fratris tui vxorē*: nō ſolū inceſtū, ſed

etiam adulterium ipſum acerrime deteſtatus; & quidem, quod frater infidelis infideli fratri coniugem vi rapuiſſet. Quid quod frater Chriſtianus Chriſtiano fratri dimidium corporis aufers? An credis chriſtianæ fraternitatis cōiunctionem infidelium germanitate viliorem? Erras: ſic quidem naturā gratia perficit & excellit: & fidem caritatemq́; cum in omnes homines, tum maxime in domeſticos religionis & fidei obſeruare iubemur. Si Deus per os Baptiſtæ voluit infidelē corripi: quid de te fieri dignum eſt; qui non ſolum Chriſtianus, verumetiam chriſtianiſſimus dici gloriaris? Si tanta rerum calamitas, & Troiani regni fundamentalis euerſio, raptum & adulterium Paridis ſecuta eſt, quo Rex regi, gentilis gentili, par pari, contumeliam intulerat: Quid tandem fiet, dum tu rex primo atque ſupremo regi, Chriſtianus Chriſtiano, gener ſocero, tantam iniuriam, contumeliam, impietatem, ignominiam & proditionē attuliſti? Non hæc certe iuſtiſſimus Deus impune poterit præterire. Ac veluti raptu & adulterio ſuo Paris Troianę ſubuerſionis; ita tu (vereor) nobiliſſimi Francorum regni lamentabilis excidij, ruinæq́; infandum ſeminarium & dirum fomentū cauſamq́; præſtabis. Non hæc ſupremus omnium rector ſuſtinere poterit, qui matrimonium inſtituit; qui fracto ſacramento, velut inſtitutor & auctor, offenſam accipit; qui adulterium prohibuit; qui adulteris paſſim in lege maledixit; qui mœchos ſaxis obrui iuſſit; qui Abimelech regem Palæſtinorum, auferētem ſummo patriarchæ vxorem Saram, corripuit, dicens: *Redde viro ſuo vxorem: Si autem nolueris reddere, ſcito quod morte morieris tu, & omnia quæ tua ſunt*: ille, inquam, Deus, qui per Moyſen, manſuetiſſimum belli ducem ac legiſlatorem, ſanxit, puellam viro deſponſatam, ſi alius forte pro libidine ſua contrectaſſet, eum vltimo ſupplicio plectēdum; qui adultero Dauidi, *Non recedet*, ait, *gladius de domo tua vſque in ſempiternum: eo quod deſpexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Ethæi*; qui & in euangelio, cū iudicialia præcepta moderaretur & euacuaret, Legis tamē naturalis obſeruantiā mandauit, inquiens, *Pro vt vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.* Lex illa natura eſt, & a lege Dei æterna deriuatur, cui ſemper obtemperandum eſt: niſi forſitan nihil exiſtimas contra naturam fieri in hominibus violandis. Quid ergo tecum diſſeram, qui omnimodo hominem ex homine tollis? At ſi ad honeſtatem nati ſumus; ea ſola expetenda eſt, (vt Zenoni viſum) aut certe omni pondere grauior eſt habēda, quam reliqua omnia, quod Ariſtoteli placet. Neceſſe eſt, ſi Rex iuſtus eſſe voles, hanc te turpitudinem, naturali honeſtati contrariam, deſerere, qua nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. Si enim natura non patitur, vt aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, opes, augeamus; & huic quoque vitio natura repugnat, vt alterius coniuge rapta, peruerſæ noſtræ libidini ſatisfaciamus. Neque, ſi Deus ſimulare etiam velit, ſtabile eſſe poteſt, aut manſurum diu regnum tuum, quod & legibus & iuſtitia non fulcitur, & bonis artibus præclariſq́; moribus non adminiſtratur. Non poſſunt diu ſubſiſtere latrocinia. Et qualia ſunt regna, dicit Aurelius, adempta iuſtitia, niſi latrocinia magna? Nec reprehenſibile Philippi Macedonis regnum potuiſſet tam diu ſubſiſtere, ſi non in ſuos commilitones iuſtitia quadam vſus fuiſſet. Veriſſimum enim eſt, abſque ſumma iuſtitia rempublicam adminiſtrari non poſſe. nihilq́ue tam inimicum ciuitati aut regno, quam iniuſtitia. Enimuero cum rex aut princeps lex animata ſit, ad quam ſubditi tanquam ad exemplar reſpiciunt; operæ precium eſt, illum omni virtute, & præſertim iuſtitia, pollere, qui cæteris imperādi ſumpſit autoritatem. At cum in rege aut principe paſſiones & vitia dominantur; vniuerſum regnum ſubmittit ruinæ: quoniam, dum miſero voluptatibus intendit, a regni cura ſenſim remittitur, & ſuo quidem exemplo ſubditi ad vitia licentius inclinantur. Memoriæ proditum eſt, Romanum quondam imperium diuidi & exhauriri cœpiſſe, Nerone imperante: cuius aula omnia deuorauit; maculauit libido; ſuperbia exinaniuit. Romanis ad ea flagitia (vt conditio eſt omnium hominum) procliue declinantibus, eorum reſpublica indies labefactata eſt. Quod Cato cum Scipione in ſenatu deplorat: *Nolite*, inquiens, *O vos Romani exiſtimare, maiores veſtros rempublicam armis ex parua magnam feciſſe, ſed alia fuere quæ illos magnos fecere: domi induſtria; foris iuſtum imperium; animus in conſulendo liber, nec delicto nec libidini obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam, auaritiam, publicæ rei egeſtatem.* Itaque Carole, ſi regnum tuum florere cupis, non imitabere laſciuiam abiecti animi, & arbitrio catentis ſuo: non imitare libidinē Paridis & Herodis: ne

imi-

e

imitare temeritatem Caij Cæſaris,qui omnia iura diuina & humana peruertit,propter eum quem ſibi ipſe opinionis errore finxerat,principatum:imitare Carole auos & progenitores tuos,Clodouęum,Clodoaldum,Dagobertum,Pipinum,Carolū Magnum, Ludouicos,qui omnes hoc vnum vitium,tāquam lethiferum virus,gelidumq́; ſerpentem,horruiſſent: & quorum pleriqne,inſigni virtute prædíti, Imperio Romano detulerunt, erexerunt, nobilitarunt. Caue rex Carole, ne ſequaris veſtigia Caroli Martelli primogenitoris tui; qui ob tyrannidem ab Eucherio Aurelienſi præſule in tormentis apud inferos viſus eſt. Caue rex Carole, ne ſequaris alterius cuiuſdam progenitoris tui veſtigia, qui ab Angliæ rege apud ſummum pontificem Innocentium tertium fractæ pacis & rupti fœderis initi,iure iurandoq́; firmati, quondam accuſatus eſt. Caue ne ſuperſtes adhuc tibi tuoq́; nobili regno ex hac labe & turpi nota, non mediocrem quoq; iacturam tādem videaris attuliſſe:ne tibi eueniat,quod merito omnibus accidere conſueuit; qui male viuendo, conſulendo prouidendoq́; expectant proſperum rei ſucceſſum. Et vos ô prudentiſſimi conſules, ô viri præſtantes, qui Carolo regi proximi ſemper eſtis,prouidete,ne ſimul cum tanto raptu & adulterio intereant omnes bene & ſancte viuendi mores & artes; ne ſubito per magnam ſeu periculoſam potentiam legum metu,omnes qui lateri ſuo cohęrent,animi virtutes ducant eſſe ſuſpectos. Vereamini, ne apud regem veſtrū pudici adulteris; ignaui fortibus; bonis perditi; grauibus & ſanctis ganeones ac adulatores, in amore & amicitia,in magiſtratibus honoribusq́ue,pręferātur. Et quoniam in nobiliſſimo Franciæ regno regali politiæ Ariſtocratia feliciter cōiuncta eſt;ô vos inclyti patres,& illuſtres parlamenti iudices,quorū eximia laus toto reſonat in orbe; (datis enim inprimis operam,vt iuris & iudiciorū æquitate ſuum quiſque teneat; vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur; neq; locupletibus ad ſua vel tenenda vel recuperanda obſit inuidia. Solet enim conſtaniſſima prudentia veſtra ius cuique dicere; iuſta decernere; iuſtitiam colere; iuſtitiam fouere, proſequi,defenſare;quamuis inter regem & abiectum repeciatorem coram vobis cauſam verti contingat) adeſtote. Cauſa enim nunc agitur vniuerſi regni veſtri, famæ, decoris,honeſtatis,gloriæ,celſitudinisq́; regiæ. Fama nunc agitur regni, populi, militiæ, cleri,gymnaſiorum,principum,antiſtitum, religioſorum,conſulum,præceptorum,& patrum,eorum denique omnium, quorum ſalus ex virtute ac gloria regis pendet. Nolite, quæſo, patres admittere, vt veſtri regni tot ſeculis celebratæ laudes, hac vna labe tandem intereant,caliginem contrahant,aut ad nihilum redigantur.

Tu quoque ô ſacratiſſime clementiſſimeq́; Cæſar,aperi theſauros,& ſuccurre filio, neceſſitatem habenti. Et vos ô Romani Quirites;ô Hiſpaniarum,Angliæ,Portugaliæq́; reges; ô vos principes,vrbes,milites, & proceres Romano imperio fideles & obnoxij; mementote ex claritate ac triumpho Maximiliani veſtram dignitatem, commodum & gloriam pendere: tædeat,obſecro,Germaniam perpetua macula deſerti regis obfuſcari. Demum Maximiliane Rex regum (cum pace & venia tua loquar) elige tibi viros,conſilio,prudentia,ingenio,auctoritate,eloquentia, maturitate, iuſtitia, cōſtantia, præſtantiores,quorum vel in Germania magna copia eſt (vt in Catalogo virorum illuſtrium meminimus) vt illorum ductu imperij monarchiam feliciter adminiſtres. Non enim viribus,aut velocitate, aut celeritate corporis, res magnæ geruntur, ſed conſilio, autoritate, ſententia: quæ quidem non in iuuentute, non in calamiſtratis, ſed in ſenectute, & optimarum diſciplinarum cultoribus, inueniri poſſunt; in Philoſophis, qui moralem philoſophiam; qui politicam præcipue norunt; qui hiſtoricos veteres legerunt; qui diuinas & humanas leges non ignorant. Scito Maximiliane, Gręcorū ducem nunquam optauiſſe, vt Aiacis ſimiles haberet decem; ſed Neſtoris quinque: quod ſi accideret, non dubitabat, quin breui ſit Troia peritura. Tales ergo conſiliarios aſſume qui Deo & ſibi ipſis ſint fideles; caritatem, & zelum habentes; benigni; patientia prædíti; non ambitioſi; qui non inflentur; boni publici amatores; qui non quærant quæ ſua ſunt,ſed quæ cōmunia; qui ſint veraces in verbo; conſtantes in iudicio;in cōmiſſo fideles; in arcanis taciti & ſecreti; qui docti ſint & experti; in quibus ſapientia maior & prudentia viget; qui ad ea quæ iuſta, quæ honeſta, quæ reipublicæ & regno tuo neceſſaria videntur,eloquentia ſua vel ore vel ſcriptis cæteros valent potenter inducere,cohortari, perſuadere. Hos viros accerſe; iſtos dilige; illis vtere familiariter.

Deuita & repelle procul abs te virginum corruptores monialium, ſacrilegos, raptores aut violatores, adulteros, blaſphemos, maledicos, calumniatores, bilingues, fallaces, oblocutores, aſſentatores, impios, feroces, & inmiſericordes, in arma & necem ſine conſilio promptos & præcipites, bonarum artium hoſtes, ęmulos cleri, & pauperũ oppreſſores, & (vno verbo) Dei timorem non habentes: ſed his omnibus abiectis & excluſis, optimos viros vita, moribus, prudentia, præclaros elige, quales in Germania (crede mihi) facile conſecuturus es. Habes enim principes electores: habes eorum cancellarios prudentiſſimos & eloquentiſſimos: habes in cathedralibus & collegiatis eccleſiis prælatos: habes in gymnaſiis, in cœnobiis doctiſſimos & ſapientiſſimos viros, qui quandoque tibi tuoq; regno prudentia, cõſilio, facundia, multarum hiſtoriarum cognitione, ſalubriter prodeſſe poſſunt: hos elige: hos ad te voca: hos ama, foue, & tua beneuolentia complectere. Profecto quantum ad ingenui & præclari animi regijque corporis tui vires attinet, ea quidẽ habes quæ victorioſum principem, quæ maximum regem decent. Diceris enim magnanimus, laborum patiens, tempeſtatum contemptor ſub dio & papilionibus, pręedicaris intrepidus ad ardua, terribilia, lethifera, vbi vix tenui filo mors a vita diſiungitur: ſed neque tibi hæc, Maximiliane, ſufficere credas; neque id quoque vnquam tibi perſuadeas, ſatis eſſe & fore ad patriam tutandam, quod bonos & perfectos conſules nactus ſis: porro alterum quoque neceſſarium eſt, vt & tu ipſe conſilio, prudentia, & dandis ore tuo reſponſis intendas. Neque enim vernacula lingua tuis ſolum ſatellitibus, ſed his omnibus loqui poſſe, vel Romano ſermone, qui te vrgẽtibus negociis adituri ſunt, regiam tuam maieſtatem decebit. Nihil eſt quod principi fauorem & affectum populi magis conciliet, quam gratia ſermonis: immo indignus aliquantulum regno videtur, qui ad ſeſe venientes vel non intelligit, vel eis reſpondere non poteſt. Mithridatem Ponti Regem quis non commendabit, qui viginti duabus gentibus quibus imperauit, abſq; interprete loquebatur? Aulus Gallius teſtis eſt. Sigiſmundus Romanorum Rex, Ladiſlai patris tui patruelis, auus maternus, quod plurima noſſet idiomata, perpetua laude meruit extolli. Audiui ego ipſe ex grandæuo quodam & veraci viro, nonnullos oratores Alemanos ad Martinum quintum, Romanum pontificem, miſſos fuiſſe, inter quos comes erat eleganti & procero corpore eminẽs ſupra cæteros omnes. Cum Pontifex de more illos ſalutare & alloqui cœpiſſet: non potuit linguæ commercio ad comitem vti, quippe qui ſermone quem a matris vberibus didicerat contentus, neque Romanam, neque Italicam linguam norat. Subridens Pontifex, ait circumſtantibus: *Ecce bella beſtia*, ſignificans eum bellum eſſe corpore, ſed beſtiam taciturnitate. Comes vbi verba & mentem Pontificis ex collegis ſuis cognouit, bono pudore permotus; tres filios ad Academiam Italiæ Bononienſem miſit: vt literis operam darent: nolens vnquam caræ poſteritati quod ſibi contigerat, forſitan euenire. Nec patrem ſpes fefellit. Nam filij omnes ſummo ſtudio cæteris multis præſtãtiores euaſere, vſq; adeo vt vnus eorum in Agrippinæ Archiepiſcopatũ, duo reliqui, alter poſt alterum, in monaſterienſis eccleſiæ antiſtites, doctrinæ merito digne fuerint exaltati. Itaque paterna confuſio filiis laudem peperit & gloriam immortalem. Quiſquis ergo Regum vel laudibus extolli, vel a ſuis amari deſiderat, linguæ cõmercio vtatur ad omnes, neceſſe eſt. Tibi ergo, Maximiliane, nitendum eſt, vt audire per te ipſum ſubditos & aduenas, intelligere, affari & reſpondere poſſis. Stoliditatis & imprudentiæ clam arguitur princeps, dum coram oratoribus exteris aut quibuſuis alienigenis, interprete ſolo loquente, ipſe tacet & obmuteſcit. Occurrunt plerunque negocia, quæ tibi ipſi duntaxat referre & tuto committere ſubditi velint, nec interpreti confidunt. Cæterum Rex qui per alios loquitur & reſpondet, nihil certe magis, quam nudum regis nomen, meretur. Mulieri (vt Homerus ait) taciturnitas decus affert: at non itidem viro. Itaque, ſereniſſime Rex, vt regnum, vt milites, clerum, & ciues, feliciter regas; prudentes, & ipſam prudentiam, eloquentiam, & affabilitatem amicitiæ parentem ama, ſectare, amplectere: quæ vt facilius compares, literas cole; libros dilige; lectioni intende: quæ te omnem diſciplinam, omnem virtutem, omnem prudentiam, omnem iuſtitiam docebunt, qua ſola temporale hoc regnum tibi creditum prudenter & egregie tandem gubernabis. Exemplar accipe a Iulio terrarum domitore, qui cum in Gallia bellum gereret, diem armis, noctem literis dedit. Quid autem terſius: quid eloquentius

tius ſcribi poteſt quam ea commentaria quæ ipſe de ſe cõdidit? Exemplar accipe in Sigiſmundo, qui orationes elegantes & deuotas ad deputatos in ſynodo Conſtantienſi habuit; plurimos reges diſſentientes eloquẽtia ſua pacificauit, & multa præclare geſſit: quæ ſine iugi literarum ſtudio & aſſidua lectione nequaquam fieri potuiſſent. Cum tibi nonnunquam Maximiliane, per otium licet (non enim ſemper bella geruntur) cura, vt ſaltem legantur, te ipſo auſcultante, hiſtoriæ veteris Teſtamẽti; & doctrinę morales; Ariſtotelis politica, vel in vernaculam linguã traducta; Valerius Maximus, Saluſtius, Vegetius De re militari, Titus Liuius, Suetonius De duodecim Cæſaribus, Seneca De clementia ad Neronẽ, Ægidius De regimine principũ, Decades Blondi, Henricus Ariminẽſis De quatuor virtutibus cardinalibus, hiſtoriæ Regum & Imperatorum, Platina De moribus põtificum, Ioannes Gerſon in cõſiderationibus, quas rex aut princeps habere debet. Vtinã tibi ex eodẽ opuſculo enchiridion facias: quo ſaltẽ, dũ rem mane diuinã audire ſoles, partim vti poſſis. Deniq; Maximiliane, vt te rege beata ſit reſpub. caueto in primis, ne Germanicę nationis theſaurus, & pecunia (quę neruus eſt belli) abſorbeatur, aut prorſus euaneſcat. Tum, ſi obſcœnos & peruerſos oderis; prudẽtes conſiliarios (quales deſcripſimus) aduocaueris; literarũ ſtudio delectatus fueris; rerũ publicarũ & priuatarũ vtilitati & opulentię intenderis: poteris Romano imperio conſulere; Germaniæ priſcũ decus augere; nobilis Auſtriacæ domus inſignẽ claritudinem perpetuare; hoſtes vincere, pacificare diſcordes, rebelles ſubigere, læſę maieſtatis reos caſtigare; ſacroſanctã eccleſ. tueri; & eos qui chriſtianã religionẽ inficiũt, perſequi, omnẽq; regni ſtatũ in melius reformare? Et tandẽ pacificatis principibus, ac bellis omnibus exterminatis, ſubactisq; rebellibus, opportunitas maior prę̨ſtabitur, faciliusq; poteris Turcas & Saracenos cõterere; Machometiſtas voluptati deditos extinguere; & mari commode tranſito, non ſolũ chriſtianorũ ſanguinem, quẽ ſæpe gens impia fudit, vleiſci; ſed etiã ſanctiſſimam vrbẽ ab infideliũ ſpurcitie ſacrilegisq; manibus liberare, vt liceat deuotis Chriſticolis vrbis illius mœnia tuto & viriliter accedere; varios ſummo in gaudio motus geſtire; iubilis & canticis optimum maximũ Ieſum venerari; & in faciẽ proſtratos, lacrymis vbertim genas irrigantibus, ſanctã vrbem, ſanctũ venerandumq; Domini ſepulchrũ ſalutare; atq; vt id non rara, ſed frequens faciat Chriſtianorũ multitudo, & pulchrũ ſit cernere ſum̃a in lætitia, in omni exultatione deoſculari loca, vbi Dominus operatus eſt ſalutem; in medio terræ ſingulorũ genas lacrymis irrigari, laudes, hymnos, pſalmos certatim cũ presbyteris & clero, populũ quoq; decantare; & eos, licet pauciſſimos, qui iã vrbem ſanctã & montẽ Synai habitant Chriſtianos, nobis paſſim aduentantibus oſtendere, vbi Dominus Ieſus natus; vbi in horto captus; vbi verberatus; vbi paſſus; vbi deinde conuerſatus; ac demũ aſcenderit in cœlos. Neq; enim tu Maximiliane, imbecillior futurus es Gothefrido Lotharingiæ duce, cui inſignis hæc victoria, Deo quondã propitio, fuerat conceſſa. neq; inclyta ſemper loca, in quibus noſtra ſalus & noſter legiſlator Chriſtus pro nobis paſſus eſt, impiorũ malitia contaminari poterũt, & ab eis indigne poſſideri; ſpem tibi & non mediocrẽ recuperandæ terræ ſanctæ fiduciam faciat, Maximiliane rex, Chriſti Ieſu (quo nihil verius, nihil certius) teſtimonium: qui cum ruinam & excidium vrbis Hieroſolymæ vaticinaretur, inter cætera ſubdidit: *Et Hieruſalem calcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum.*

Roberto Gaguino, ordinis ſanctæ Trinitatis miniſtro generali, Francorum regis Oratori, Iacobus Wimpſelingus Sletſtadenſ. ſalutem.

VIr non viſe, at ex literis cuiuſdam amiciſſimi qui in inter Allobroges habitat, mihi & laudate & dilecte, gauiſus ſum, quoniam te coram videre nequeo, ſaltem literis viſitare: diceris de cõceptu virgineo nuper Elegiaco carmine ceciniſſe. Et quoniam ego mihi videor in eadem re quoque neruis vſus; cupio, ſi vnquam fieri poſſet, carminis tui copiam nãciſci. Iam autem propter commune literarum humanitatis ſtudium, ad te mitto carmen Sapphicum, quod heſterno veſpere confinxi. Si vero eſt de tuo rege fama; æquo animo feres ſcripta noſtra: ſin falſa, & ficta eſt; propter magnitudinem tamen publici rumoris qui ad Italos vſque & cæteras gentes penetrauit, ignoſcito mihi precor: Adonium ipſum, præterquam in principio, deinceps ita legas, tanquam ſit introſertum, vt ſententiæ cæterorum verſuum ſibi inuicem cohęreant. Nam ob legem

& condictionem huius generis verſiculorum, non neceſſitate ſententiarum aut argumẽti totiens me idem dimetrum intermiſcuiſſe tu ipſe noſti. Vale, ex Spira pridie Idus Februarij, anno Domini &c. 1492.

Carmen Sapphicum Iacobi Wimpfelingi Sletſtadenſis ad Robertum Gaguinum Francorum regis Oratorem.

REgis ex raptu tetrico procacis,
Qui dolo fœdat thalamos pudicos,
Quæ prius gratos dederant odores,
Lilia marcent.

Filiam nuper Aquilæ potentis.
Gallus elegit, rapuit, amauit;
Compotem regni cupiens futuram:
Lilia marcent.

Corde nutanti poſuit pudorem
Inmemor iuſti, fugiens honeſtum:
Negligit famæ titulos vetuſtæ.
Lilia marcent.

Integro luſtro placuit puella:
Et ſimul vita fruitur ſuaui:
Sperat & tædas ſibi præferendas.
Lilia marcent.

Vt decet, ſponſam fouet, oſculatur,
Aſſidet, ſtringit niueis lacertis,
Dat manus, ridet, recreatq; mœſtam.
Lilia marcent.

Coniugis totum ſtudet exhibere
Munus, at fruſtra. Silicem quis optet,
Vt niuem aut ceram fluidam, reſolui?
Lilia marcent.

Mox amor Galli bonus & pudicus
Carneo victus; vitioq; virtus
Victa: langueſcunt, cecidere, lugent,
Lilia marcent.

Sponſa quæ cordi fuit & placebat,
Diſplicet: coniunx ſoceri placet nunc.
Magne cur Princeps adeo vacillas?
Lilia marcent.

Dic mihi cauſam ſubitæ repulſæ
Cur tuam ſpernis, alienam amaſtis?
Sic volo, dices: ſatis eſt poteſſe.
Lilia marcent.

Dic vbi regis decor aut honeſtas?
Dic vbi verus pudor & cor altum?
Dic vbi virtus animusq; conſtans?
Lilia marcent.

Roberto Gaguino, Franciæ Regis Oratori, Iacobus Wimpfel. *Sletſtad. S.P.D.*

PRopter magnitudinẽ famæ, multitudinemq; rumoris (qui cum adeo inter diuerſas gẽtes inualuerit, non poteſt nõ habere momẽtum) interpretabere pro tua ſapiẽtia, me nihil temere, indigne aut inconſulto feciſſe: præſertim cum non poſſis exiſtimare, Sapphico noſtro violari vel famã vel dignitatẽ tuam. Quod ſi ego arbitrarer, nũquam ad te miſiſſem. Sed mihi ita perſuadeo (poteſt fieri vt fallar) eam rẽ laudi tibi potius, quã vituperationi fore: vt dũ tibi noſtræ ſententiæ iacula perſpecta eſſe cœperint, facilius ea tibi forſitan eliſum iri contingat. Si vero putas nihil intereſſe mea, velim mihi ignoſcas, quod animi mei dolori (qui magnus eſt) obtemperãs, minus videor rationem habuiſſe grauitatis & prudentiæ tuæ. Nam & indigna quam rex noſter accepit, contumelia, viſa eſt mihi, non ſuæ ſolũ maieſtati, ſed vniuerſæ quoq; Germaniæ, & Alemanis deniq; omnibus, infandum probrum, labem, iniuriam & ſempiternam ignominiam attuliſſe. Cogita: veluti tu Francus iure & natura Francorum regem colis & amas; ita ego Germanus regi Germanorũ obnoxius, merito turpiſſimũ iudicarer membrum, ſi non tãto capiti contumeliã paſſo ſaltem ingenij mei vena condolere & miſereri ſtuduiſſem. Ne autem me ex omnibus duntaxat animo perculſum credas, ecce, reuerende pater, mitto Italorum carmina, qui ne hoc quidem facinus æquo animo putant eſſe ſuſtinendum: ſed eis indigna eſt viſa rei facies, & non tollerabile ſtuprum. Videbis, ſi verba mentem iudicant, etſi ex habundantia cordis os loquitur; illos exteros longe acerbius ferre hoc peccatum, & eos maiori indignatione commoueri, acrioríque cenſura & minis durioribus tantam inhumanitatem deteſtatos. Et quis non obſtupeſcat, audiens horrendum regis tui facinus? Cuius maiores non ſolum eccleſiæ tribulationibus ſuccurrere, non ſolum Romanis pontificibus in ſua ſede reponendis, verum etiam omnibus frequenter iniuſta paſſis opem ferre conſueuerunt: tanquam nobilis Franciæ domus templum eſſet miſericordiæ, quale apud Athenas fuiſſe memoratur, vbi cunctis afflictis erat præſto ſubſidium. A ſumma laude ad ſummam labem clariſſimam domum ſubito cecidiſſe, & miſeremur vobis, & nobis ipſis dolemus. Quid quod ego, qui mirifice ingeniis excellentibus (quale tuum eſt) delector; non poteram aptius opportunitatem, qua te ad ſcribendas mihi literas inuitarem, niſi hac vnica via nanciſci? Scio

enim

enim mihi voluptati, & gloriæ fuiſſe confido, ſi literas ornatiſſimas a doctiſſimo præſtantiſſimoq; omnium viro ego, licet obſcurus & imperitus, accepiſſem. Vale, ex Spiris 16 Kalend. Marcij, anno 92.

De raptu Caroli Gallorum Regis Chronica ex vrbe miſſa.

Reginæ volucrum thalamos inuaſerat ales
Criſtata, & turpi infecit adulterio.
Reginæ volucrum natam prius abſtulit illam,
Et zonam ſoluit peſſima virgineam.
Nunc rurſum inducta concedit nata nouercæ
Stragula fallacis prodigioſa viri.
Hæc papa: hoc ipſi totum qui vertitis orbem
Cardinei: fertis crimina tanta viri?
Ferte licet: liceat gallo miſcere hymenæos:
Mox iter hoc paſſer diſcet inire ſalax.

Aliud.

Iure tuo violas alienum Carole lectum,
Iure tuo prædas & aliena rapis.
Quis negat licuiſſe tibi, lex Iulia quamuis
Bina negat, cum ſit non potuiſſe ſatis?
Iura ligāt miſeros: ſummis, ſi credere dignum (eſt,
Principibus nulla viuere lege licet.
Eſſe tamen ſuperos cælo qui talia curent,
Si verum eſt; properat vindicis ira Dei.

Robertus Gaguinus, ordinis ſanctæ Trinitatis miniſter generalis Iuris Pontificij tibi deditus interpres; Venerabili viro Iacobo Wimpfelingo Sletſtadenſi, literarum humanitatis Profeſſori S. P. D.

LIteræ tuæ Heidelbergę in legatione mihi agenti nocte fere concubia redditæ ſunt: vixq́ue otium fuit, eas perlegendi; quod ſcribendis literis ad legationem noſtram pernecesſariis occupatiſſimus eram. Percurri tamen celeriter: nec quicquam fuit quo offenderer, præter lyricum illud tuum ſapphicum, quod neque excogitaſſe te, neq; me legiſſe vellem. Eſt enim aduerſus innocentiſſimi Franci Regis conſcientiam, non ſcite (quod tua venia dixerim) ſcriptum. Nam cum de regum maieſtate nihil contaminate loqui deceat: tum eius maxime lædi celſitudinem puritatemq́ue minime oportuit, quam neque tu vnquam, neq; quiſquam geſtorum eius conſcius, inſimulare poſſit. Igitur edere in eum eulogia, parum temperantis eſt ingenij; & eius maxime, qui eloquentiæ excellentia iactatur: cuiuſmodi ipſe te eſſe arbitrarer, niſi illud præter me carmen nemini commune eſſe factum aſſeuerares. Conſules ergo modeſtiæ & honori tuo; nec æthereo illud lumini, ſed igni & fauillæ committes. Atque vt te commonefaciam, rerum quas accuſas animaduerto duo tantum eſſe capita, quorum in primis regem in iudicium adducis: repudiatæ primum (vt ipſe iudicas) filiæ regis Romanorum; deinde receptæ in coniugem, quæ regis Maximiliani vxor eſſe vulgo ferebatur. quæ duo ſic profecto incontrouerſia verſantur, vt vtrunq; diluere mihi facile ſit, ſi epiſtolæ lex admitteret. Sed iuſtam epiſtolæ magnitudinem exceſſero, ſi totius cauſæ attinentias percurram: perſtringam tamen paucis quæſtionem. Margaretha Auſtriæ annum nondū agens quartum, ad Carolū Delphinum Viennenſem impuberem, ſperati ad pacem matrimonij gratia, deducta eſt. Eadē (defuncto Caroli patre rege) poſt aliquot annos, ad Romanū regem non dū adulta remittitur. Omitto in hac re, quod impuberem ante pubertatē inanis eſt ad nuptias aſſenſus: & dum pubeſcunt, liberum eſſe illis ſponſaliorū pœnitere: quæ lex, vt canonicū inſtitutum, præſenti negocio maxime conuenit. Et ne forte neſcias, rex Romanus, Margarethę pater, pactū de nuptiis ſemper improbauit; tum quod a Flāmingis, ſe inconſulto & reclamante, conflatæ coniuratæq; eſſent; tū quod plus grandis erat dos filię deſignata, & quæ acceſſione hęreditaris, ſi filię frater archidux præ ſorore moreretur, augeri poſſet. Nec defuerunt qui ad refellendas mox nuptias conſtantiſſime diffamarent, Francum regē puellam, renuente patre, occupare atq; diſtinere. Et quo hæc facilius admittas, dū virguncula in Francia educatur, nullum in filiā amoris indicium durus pater oſtendit; neq; beneuolentiam in regē vllā opere exhibuit; nec ſaltem ſimulauit: quin potius, ſperatū ſi volet, generū bellis laceſſunt. Regi quoq; Anglorum (quem Francis hoſtem eſſe pueri non neſciunt) fœdere ſe aſtrinxit: recepto cingulo, quod tibiæ ornamento eſt Anglis. Filia ergo quæ pacis cauſa futura vxor ſperari potuit, cum præter bellum nihil videretur allatura, volēti patri non iniuria remittitur. Quieſcant alia plurima, quæ cauſæ regis Francorum ſuffragantur,

breuitati epiſtolæ conſulens, perſcribere. De Brittonibus deinceps breuiter agam. Bello Brittannico, rex Romanus auxiliaribus Anglis maxime patrocinabatur, vireſq́; impendebat ſuas: nec ſpes alia pacis compendioſior occurrebat, quam eā a Franco rege duci vxorem, cuius gratia pleriq; principes, & inter alios Romanus, Angluſq́;, Brittanniam tueri adnitebātur: quibus quidē nuptiis caſte religioſeq́; celebrans, illud feliciter accidit, vt Brittonum omnium aſſenſione pax patriæ reddita ſit. Nec eſt quod cum liuore æſtimes, regem ditandi ſe gratia, in nuptias properaſſe: quippe qui ante connubij diem Brittannia potiebatur; legitimoq́; proprietatis iure eam terram ſibi pertinere certo conſtabat: ſed pacis conſideratio pacificum regem adduxit, pacem Brittonibus dare fœdere coniugij: quo Romanus rex minime (vt plerique autumant) offenſus eſt, quaſi rex Francus obnoxiam ſibi antea connubio virginem occupauerit. Itaque ne modeſtum regem arbitreris incōſulte & temeritate aliqua in coniugium prorupiſſe; omnia quæ ad honeſtatem & religionem pertinent, priuſquam tori leges admitteret, ante tulit: ſiquidem eam puellam quæ nunc regina eſt, & eos quos ſui & rerum ſuarum curatores cuſtodeſque virgo habebat, iuriſiurandi religione addictos, percontatus eſt, quid nam de hoc quod de regis Romani matrimonio ferebatur, veritas obtineret. qui ſancta & innocēti fide Deum teſtari, nullo coniugali fœdere cuiquam mortalium virginem obnoxiam teneri aſſeuerauerunt: ſed ſimulatum tantum ad cautionem quandam, & ſtratagema belli matrimonium fuiſſe, ne gens terræ Brittanniæ Franco regi ſe dederet. Nec tibi fecerint fidem deſtinati ad connubium procuratores: qui tametſi quatuor eſſent, nulli illorum tamen erat in ſolidum coniugij gerendi decreta facultas: quod vnum iuris maxime prouidentia cautioneq́; ſtatutum eſt. Huic potiſſimum vero duo libri ſexti capita aſtipulantur: vnum titulo de electione *Si quis*. Alterum de procurat. *Si duo*: ſcriptum deprehendes. Quorum hæc ſententia eſt, Rem ſpiritualem nomine alieno gerere poſſe neminem: niſi qui ſit per ſe & ſeorſum vnicus negocij geſtor cōſtitutus. Quod ſi quoque legitimo aliquo procuratore matrimonium geſtum eſſet, illud nihilominus a domino rati habitione confirmari lex ſtatuit: Quod inſtitutum in eo de quo diſceptatio eſt negocio, omiſſum fuit. Egi regis cauſam quam potui breuiſſime: quamuis aliis auxiliis plurimis cauſa iuuetur. Tu nunc ſine inuidia cogitato penſiculate ſcrupuloſeq́;: nec ſtateram quo maxime ipſe fortaſſe cupis, nequiter inclinare permittito. Sed hæc hactenus. De libello, quem de conceptu virginis carmine a me editum ſcripſiſti, nullam tibi cōmunionē hoc tempore exhibere poſſum, quippe quem apud me non habeam: ſed cum opere impreſſorio multis diſſeminatus locis ſit, facile illum aſſequeris. Tuum autem opus, quod eodem argumento & ſtyli genere ſcripſiſſe te dicis, ſi commune mihi feceris, in deliciis habebo. Vale, & me ama: Heydelbergæ 14 die Februarij, anno Chriſti 1492.

Roberti Gaguini, Franciæ Regis oratoris, Elegiacum ad Iacobum Wimpfelingum Sletſtadenſem.

Lilia frondeſcunt, ſemperq́; virore recenti
Æthera per ſummum candidiora volant.
Illa nec inſurgens Aquilo: nec chorus adurent:
Fomes erit zephyrus. aura benigna, Deus:
Quin etiam cuſtos opulenti liliger orti
Carolus humorem gnauiter indit agris,
Curat & amplexu magno prætendere ſepem,
Hoſtibus vt pugnax ſit cohibenda manus.
Vnde igitur fieri marcentia lilia clamas,
Eſt quibus adiuta plurima fibra ſua?
Numquid odoratum ſentis Naſute poeta
Quod ſuaue inſpirat Pampinus hic redolens?
Diſce prius mentem quem fers peccaſſe, coloni,
Et lance appendas quod pia cauſa gerit.
Non erit hic raptor; nec certe fœdus adulter;
Nec temere quemquam diſpudiaſſe feres.

Sequitur reſponſio Iacobi Vimpfelingi Sletaten. primum ad epiſtolam, deinde ad carmen Roberti Gaguini.

Roberto Gaguino, Franciæ Regis oratori, Iacobus V. Sletatenſis S.P.D.

EPiſtolam tuam legi, quę me non medioctiter pungit: etſi paulo modeſtius ſcripſiſſe videris, quam ore præſens loquebare. Putabas enim me regis tui lęſæ maieſtatis reũ, quod in oratione mea ſoluta, & carmine lyrico falſo & repudii & raptus crimina obieciſſem. Fateor de Regum maieſtate nihil contaminate loqui decere. Sed & hoc regum intereſt, ut regia & præclara vita polleant, de qua nihil impium vere & incontaminate muſſitare, ne dicam loqui, poſſimus. An vero credis impune quęlibet facere, hoc ipſum ſcilicet regem eſſe? Si in ea es ſententia, falſo certe iudicas, inter regem & tyrannum nihil prorſus intereſſe. Quod ſi de tyrannis quoq; nihil ſcribendum eſſe putas: quonam modo ad poſteritatis notitiam Lucij Syllæ, Caij Marij, Damaſippi, Hannibalis, Mithridatis, Ptolemæi, Dionyſij, Phalaridis, Neronis, Iuliani apoſtatæ, Caroli Martelli, pręclara facinora peruenire potuerunt. Si vera eſt fama de tuo rege, etſi ego taceбо, lapides tamẽ & iumenta loquentur: ſi falſa eſt, facilius ego ſctipta mea comprimam, quam Rex tuus occaſionem, tanto rumori & famæ datam, occulere poſſit. Vellem profectò me, publica fama deceptum, falſa ſcripſiſſe. Vellem (ut etiam in aſpectu tuo dixi) cõdignam libens pœnam ſuſtinere falſitatis. Scripſi, regẽ tuum Maximiliani filiam repuliſſe. Vellem non repuliſſet. Scripſi, regem tuum ſponſam Maximiliani, quæ data fide publica tuto ſperabat per Galliam ad ſponſum proficiſci, intercepta via, præter omnem metum abduxiſſe, & ſibi elegiſſe vxorem. Vellem, nõ duxiſſet. Vellem, ut integræ & infectæ res eſſent: tum calamum cohiberem, & quæ prius effinxi, ſupprimerem, ueluti ſerio rogabas. Fateris regẽ tuum ſponſaliorum (ut tuis utar verbis) pœnituiſſe ita, ut iure potuit; & filiam patri non iniuria remiſiſſe volenti. Eſt ne id officium cõſtantis & magnanimi ſenatus, nobiliſſimam filiã, quam dudum elegit, voluit, abduxit, educauit, tot annis apud ſe detinuit, & morigeram ſenſit, pręter culpam abijcere, excludere, repellere? Quid ſi tibi commemorem vnas literas, in quibus ſe Carolus Regem, & Margaretha Reginam Francorum hoc anno ſimul ſubſcripſerunt? Quid ſibi uult, quod Carolus adhuc natu iunior, impio ſuorum ſuaſu iam alienandus & diuidendus a Margaretha, mœrebat? Ingemuit, lacrymas fudit. Et quid ni doleret? quippe qui nimirũ in animo ſuo ſibi eã decreuerat, & gauiſus eſt eſſe futuram vxorem, qui pium in eam cõiugis affectum habuit, caſte cohabitauit, vniceq; dilexit; qui nihil in præclara virgine ſenſit, quod ſibi diſpliceret. Quid enim in ea ſibi diſplicere potuiſſet? Genus an educatio? Si patris genus quæras, nata eſt ex nobilis Auſtriæ ducatus illuſtri domo; quæ quidem multos Romanæ reipublicæ reges & imperatores; quæ ſæpe Bohemiæ, ſæpe Hungariæ, & aliquando Poloniæ, electos reges dedit. Si maternum genus quæras; nata eſt ex inclyta Burgundionum familia. Maternus auus, & Maximiliani ſocer Carolus dux fuit, illuſtris, potens, magnanimus, bello plurimũ ualens. Auia paterna Leonora Portugalię regis filia fuit. Auia vero materna ex regali Anglorum ſanguine deſcẽdit. Quid ad tãta maiorum ſtemmata claritatis accedere potuiſſet? Si diſplicet educatio, apud Carolum Francię regẽ & per ſuos multis annis comiter, ſancte, laudabiliterq; (ut tu ipſe aſſeuerabas) educata eſt; haud dubie, quin naturali uirtuti & optimæ indoli ex egregia inſtitutione morum & diſciplinæ manifeſtum acceſſerit incrementum. Talem ego puellam Carolum excluſiſſe crederem, niſi coactus fuiſſet ſequi conſilium Achitophelis, aut cõſilium Roboam natu iuniorum? De ducіſſa Britannica mulris mecum verbis egiſti, & ea partim ſcribis, quemadmodum procuratorium irritum fuerit & inane. Quid intereſt de procuratorio altercari: cũ de vtraq; perſona, quæ inuicem contrahere cupiebant, liquido conſtabat? Nullus error perſonæ cõmiſſus eſt. Duciſſa voluit & conſenſit in noſtrum regem: rex noſter conſenſum præbuit in eandem filiam Britannicam, ea per negotiorũ geſtores acta ſunt. quid refert, ſi nullus eorum inſolidum plenam habuerit auctoritatem? Animorum conſenſus, per uerba de præſenti expreſſus, matrimoniũ facit: etiam inter abſentes, vtcumq; de conſenſu conſtet: præſertim ſi nullus perſonarum error interuenerit. Quid tu in anfractibus iuris ob ambulas? quid nodum in ſcirpo quæris? quid de ſuperuacuo procura-

torio diſputas? Subſtantiam rei pondera: conſenſum animaduerte: voluntatem & affectum mutuum penſiculare memẽto. Si mihi æris mutuati debitor eſſes, & mitterem ad te famulum, tenui & trita veſte amictum; Tu diceres, Nolo tibi reddere pecuniã: quia ſeruum lacera toga veſtitum, tuo nomine poſtulantem, ad me miſiſti: num quid legitimam cauſam negatæ reſtitutionis haberes? Aut ſi ego negotiorum geſtorem cũ imperfecto forte procuratorio miſiſſem, ad extorquendum a debitoribus pecuniam eis creditam: tu interea deprehenſo nuntio præriperes numos meos, aſſeuerans eſſe tuos ex imperfectione procuratorij: nonne iniuſta rapina rem alienam tibi vendicares? Ita tu procuratorij defectu quem allegas, matrimonium quod neceſſario & pleno conſenſu rite contractũ eſt, caſſare ſtudes. Hæc ſunt inuenta filiorum huius ſeculi: hæc ſunt fraudes, doli, nugæ, ambages eorum, qui cum ius & iuſtitiam fugiant, iuſtam ſententiam contra ſe ferendam timeant; mox ſtudent impugnare procuratoria, ut cauſa vel differatur, vel vt aduerſæ parti laqueos ponant. Tu religioſus es: exerce opera ſanctæ & religioſæ vitæ, quam præ te fers & profiteris. Tuum eſt, innocentiam, veritatem & iuſtitiam defendere; non effingere dolos, non ponere laqueos, non prauas cauſas tueri, nõ iuſtas velle conculcare. Noli deinceps, Roberte, arguere duciſſam Britannicam, primores ducatus, & omnes huius rei cõſcios, violati iuriſiurandi: Noli dicere, quod omnes hi deierarint. Dicebas enim apud me, omnes iſtos iureiurando, fide integra, vno ore teſtificatos, ſibi nihil prorſus conſtare de matrimonio, inter regem noſtrum & duciſſam cõtracto; ſed omnia ſimulata, ficta & ſubornata fuiſſe, quo minus Britones ultro ſeſe Francorum regis ſubijcerẽt ditioni. Quid eſt, quod tot homines Brittannicos vos Galli iureiurãdo aſtrinxiſtis ad dicendam veritatem: niſi quia rumor & ſuſpicio ſaltem matrimonij inter Maximilianum & Brittannicam contracti ad vos peruenerat. Si vinculum hoc timuiſtis, cur non etiam Maximilianus auditus eſt? Non ſuffecerat audire puellam: At eũ quoq;, cuius maxime intererat; cuius negocium & cauſa vertebatur; qui alter coniugum creditus; aut ſaltem famatus eſt; cui iniuria fieri non debuit. Puta, Romanorum regem conuenire, conſulere, audire, teſtificari, ratio decernebat; poſtulabat æquitas; iuſtitia voluit; honeſtas optauit; religio flagitabat. Dicis regem tuum nihil incõſulto feciſſe. Et Roboam ipſe cũ conſilia adoleſcentum qui nutriti fuerant cũ eo, Ieroboami & Iſrahelicæ gentis inobedientiam & ſchiſma mercatus eſt. Dicis de matrimonio Maximiliani nihil cuiquã Britonum cõſtare: & tamen procuratorium ipſum vehementer impugnas. Videor mihi (ni fallor) quandam in verbis tuis controuerſiam videre. Dicis, Regem noſtrum non habuiſſe ratum coniugium per procuratores initum. Quam verum id ſit, audiat rex tuus nõ Regem noſtrũ, ſed vniuerſos principes, qui ſuperioribus diebus, de hoc connubio cæteriſq; rebus tractaturi, Nurenbergæ cõuenerunt. Spero tamen omnia hæc, ſicut acta ſunt, in lucem ſuo tempore proditura. Spero iuſtum Deum veritati & iuſtitię opitulaturũ, in quo ſolo rex noſter confidit. Tu per excogitatas ſubtilitates manifeſtũ reatum & veram culpam palliare (vt ita dicam) & obumbrare videris; neq; Deum reſpicis: neq; conſcientiæ tuæ obtẽperas, neq; ſaluti regis tui conſulis. Veniet illa dies qua, cũ rex tuus magis adoleuerit; prudentiam rerũ maiorem nactus fuerit; conſcientiam perpetuo repugnantem & continuum animi ſui bellum ſenſerit; maledicet, horrebit, execrabitur, conſilia eorum omnium, qui ſibi de reijcienda Maximiliani filia, vera ſua coniuge, & ſuper ducenda Brittannica ſoceri ſponſa, impium, impurum, iniuſtum, atrox & tartareum conſilium præſtiterunt. Vale ex Spira, XI Kal. Marcij, Anno Chriſti 1492.

Carmen Elegiaco & Sapphico mixtum Iacobi Wimpfelingi Sletatenſis, reſpondens carmini Elegiaco Roberti Gaguini.

CVncta, quibus Caroli volitantia crimina purgas,
Viſa fuere ſtatim fabula ficta mihi.
Quid vero multis nitar contendere verbis,
Et vacuare tuos docte Roberte locos?
In lucem verum ſucceſſu temporis ibit:
In lucemq́ ætas abdita queq́ feret

Multa ſub arcanis quæ iam ſunt tecta latebris,
Mox aderunt claro lucidiora die.
Lilia quam placidum dederint quis neſcit odorem?
Quæ quondam ducibus ſigna fuere pijs.
En nunc vt quondam floreret priſtina virtus,
Nec marcere quidem lilia muſa canat.
Si nunc, vt quondam regum pia geſta vigerent;
Lilia tuta altis ſepibus vſq; forent.
Si rex maiorum veſtigia carperet; enſe
Tutus ab hoſtili lilifer hortus erat.
At quia virtuti ſucceſſit amara libido,
Putrent & marcent lilia, odora prius.
Lilia non metuis marcere aut poſſe refelli,
Quod Rex humorem gnauiter indit agris?
Falleris. Autumno modo lapſo, te precor, audi
Agricolæ quantum ſuſtinuere malum?
Viſi equidem cunctos ſunt exercere labores,
Quantos toto anno vinea ſæpe petit.
Quippe fimo pingui curant adoleſcere vites,
Et faciunt operas tempore quaſq; ſuo:
Attamen heu grandes venti gelidæq; pruinæ
Bacchiferos miſere depopulantur agros:
Spe fruſtratus ager ſucco reſpondet amaro:
Proq; vua dulci ſola labruſca manet.
His animaduerſis, frater Roberte memento,
In rebus dubias omnibus eſſe vices.

Aliud Carmen.

Franciæ regnum, ſcio, præpotenti
Principum, cleri, populi caterua,
Et ſuperbarum grege ciuitatum,
Eſſe coruſcum.
At nouo regis Caroli reatu
Sceptra qui læſit temere Quirini,
Quæ dabant quondam placidos odores,
Lilia marcent.
Candor eſt florum nebula repulſus,
Ac odor nares vitioſus angit:
Quæ decus narras habitura ſemper,
Lilia ſqualent.
De potentatu tibi gloriaris,
Septa quod Gallos ſpacioſa cingant:
Sub manu iuſta Domini tonantis
Omnia pendent.
Teutonum neruos, animoſq; fortes,
Martis expertos, pater, imbecilles
Credis? An ſpondes Carolo triumphum
Noſtra ſimultas?
Cum duæ forſan aquilæ repugnant;
Alteri gryphes cupiant nocere:
Mutuo belli poſito furore
Vincitur hoſtis
An negas vires Aquilæ potentis
Candidos flores violare poſſe.
Terreat nuper reparans puella
Lilia regni.

SEd iam redeo ad hiſtoriam.

Anno 1494, in die S. Fabiani & Sebaſtiani, in nocte ventus fuit ſumme fortis, ita vt plura rumperet tecta, & ædificia lignea funditus plurima euerteret. Audiebatur quoq; mugitus in aere cœlo ſereno.

Eodem anno, Maximilianus Rex Romanorum duxit filiam Ducis Mediolanenſis, circa feſtum Natiuitatis Chriſti, in vxorem; & propter incurſum Turcorum non celebrauit nuptias ante Carnispriuium: iã circa mediũ Quadrageſimæ celebrauit primũ.

Eodem anno, circa feſtum S. Bartholomæi incepit regere peſtis in partibus Rheni, Franconiæ, Sueuiæ, & Bauariæ. Erat autumnus calidus, ita vt 4 feria ante feſtum Michaelis audirentur tonitura, & fulmina nociua magno cum vento.

Eodem anno, quidam iuuenis 14 annorum abſtulit venerabile ſacramentum Euchariſtiæ in *Weiſſenſtadt* de Monſtrantia, in magna hoſtia, quod Corpus Chriſti defertur. Et quarta feria, qua proxime ſupra, quando fulmina & tonitrua audiebantur maxima, inuentum eſt circa Capellam S. Wolffgangi trans piſcinam, & iuuenis poſt octauam comburitur in *Culmbach*.

Eodem anno, circa feſtum Natiuitatis Chriſti, Carolus Rex Franciæ intrauit Romam magno cum exercitu. Tandem Papa coactus, Alexander VI, ipſum ad S. Angeli caſtrum intromiſit, vbi capitaneum ſuum poſuit. Et ipſe Carolus bellandi gratia contra Regem Neapolitanum proficiſcitur: poſtea illo deuicto, reuertẽdo domum pergit: ſed a Venetis in campo circumuallatus, prope Bononiam, ipſe decem millia ſoldatorum Venetorum, ſuis quingentis tantum occiſis, in via S. Kiliani proſtrauit.

Anno 1495, Dominica Palmarum, Maximilianus Rex Rom. illuſtriſſimus, Alemanniæ Principes conuocat ad Eccleſiæ negotia tractanda, & propter bellũ Turcicum, cum quibus in Worms ciuitate ad feſtum vſq; Iacobi conſilia habuit. Fuerunt ibi in perſona: Rex Romanorum Maximilianus, qui venit 18 Martij; item Epiſcopus Moguntinus Berchtoldus Hennebergenſis; item Hermannus Colonienſis, & Ioannes Treuirenſis; item Palatinus Philippus; & Saxoniæ Dux Fridericus, Electores; item Dux Lotharingiæ; item Archiepiſcopus Saliſburgenſis; itẽ Epiſcopi, Spirenſis Wormatienſis, Curienſis, Freyſingenſis, Eyſtadienſis, Tollenſis, Kenchenſis, & Magiſter Teutonicus, & Abbas Fuldenſis, &c. item Principes ſeculares, Ludouicus, & Philippus, & Ruprechtus, & Fridericus, & Georgius, & Ioannes, & Henricus; omnes fratres & filij Electoris Philippi Palatini; & Ottho dux Bauariæ; & Ioannes Palatinus; & Albertus & Fridericus, duces Saxoniæ; & Fridericus Marchio Brandenburgenſis; & Wilhelmus Dux Iuliacenſis; & duo Wilhelmi Haſſiæ Landtgrauij; & Henricus & Ericus duces Brunſwicenſes; & Magnus & Henricus, duces in *Meckelburg*; & Ioannes Landtgrauius in *Leuchtenburgk*; & Rudolfus & Philippus Principes de *Anhald*; Item Henricus, & Ottho, & Wilhelmus, & Georgius, Ordinis Teutonici, omnes Comites Hennebergenſes; & Eberhardus Wirtembergenſis, qui tunc factus eſt primus dux, ſicut poſtea dicetur. Summa: Principes in propria perſona 45; Comites vero, ſine illis qui cum Principibus erant, circiter 67, qui per ſe venerant. Deinde multi legati abſentium Electorum, & Principum, & Regum exterorum, & vrbium. Ibi cum magna pompa regalia ſua acceperunt Electores & Principes, clerici & laici. Et propterea fuit dicta *Magna Dieta Wormatienſis*. Ibi etiã tractatum fuit, vt in Chriſtianitate tam pax, quam iuſtitia in adminiſtratione ſeruaretur, & hoſtibus Chriſti ipſis Turcis reſiſtẽtia fieri poſſet. Huius intuitu decreti, Imperator *communem denarium dictum* per Chriſti Eccleſiam dari ab omnibus & ſingulis, impoſuit: quem denarium militares per Orientalẽ Franciam, tertia feria poſt Luciæ, anno 1495, in *Sweinfort* oppido congregati, & per reuerendiſſimos & illuſtres Principes, Henricum Bambergenſem, Laurẽtium Herbipolenſem, epiſcopos, & Marchionem Fridericum Brandenburgenſem, conuocati, expreſſe hunc dare contradixerunt, dicentes ſe liberos Francones eſſe, & imperio non pecunijs, ſed corporibus & ſumptibus contra Eccleſiæ hoſtes inſeruire velle. Congregantur deniq; poſtea in Montanis, in Sueuia, Franconia, *an der Ron, Notenbaldt*, & alibi iterato, ſeorſim per diſtrictus nobilitates, agitantes negotium impoſitæ *ſteuræ* a Maximiliano Rege Romanorum, & illi ſe opponentes; prout in *Culmbach* nobiles congregati quarta feria ante *Oculi* concorditer concluſerunt, ſeq; cum alijs ſupra dictis confœderarunt, ſe non daturos.

Ibidem,

Ibidem, eodem in anno, in Diæta Wormatienſi, Comes Wirttebergenſis Eberhardus in ducem promotus eſt: quod ſic actum fuit: Venit Comes Eberhardus Wormatiam cum multis clientibus, & ſpecialiter cũ nouem comitibus, & 37 nobilibus, & doctoribus, & multis equis. Ideo in die Martis poſt Diuiſionis Apoſtolorũ, venit ille Eberhardus, & ducitur a duobus Landtgrauijs Haſſiæ, duobus Wilhelmis a dextra; & a Rudolpho principe de *Anhald*, ex ſiniſtra parte, qui ante nobiliſſimum Regem Romanorũ in pedes ceciderunt. Sic Rex ille comitem ex ordine comitum poſuit, & fecit illum ducem; & primo pallium ducale, deinde pileum ducalem, tertio gladium ducalem, & arma & titulum Ducis dedit. Ibi primo Itelfritz Zolrenſis, & Hans a *Werdenbergk*, & Craft ab *Hohenloh*, petierunt regalia a Rege Romanorum. Tum deinde ſellam Cæſaris cum nigro & fuluo vexillo circum equitari iuſſit; & ipſe cum quinq; vexillis, cum ducẽtis equis, deinde poſt venit. Fuerunt autem quinq; vexilla: unum Wirttenbergenſis Ducatus, quod portauit Simon Wecker Comes in *Zuueybruckh* & *Bitſch*; ſecundum fuit Ducatus *Teck*, quod portauit comes Wolfus a *Furſtenbergk*; tertium fuit comitatus Mompelgardici, quod portauit Simon Dominus in *Falckenſtein*; quartum fuit fuluum vexillum, cum nigra aquila, quod fuit Imperij *Sturm* vexillum, quod portauit Bernhardus comes in *Oberſtein*; Quintum fuit totũ ruffum, quod eſt ſanguineum vexillũ, & ſignificat regalia, quod portauit Stephanus Baro de *Gundelſingen*. Sic fuit ille inthroniſatus & dotatus a rege Romanorum.

Anno 1496, ſexta feria hebdomadæ Pentecoſtes, viſi ſunt tres circuli ſolem hora nona vſq; ad meridiem circumire, qui ad modum Iridis tri colores extiterunt. Circa illos quartus circulus apparuit in quantitate lapidis molaris. quintus ſemicirculus tres maiores a Sole ſeptentrionem verſus ſe curuando pertrãſiuit. Hæc viſio apparuit in *Onoltbach*, vbi illuſtris Princeps Marchio Fridericus reſidet.

Anno eodem, quidam capitaneus in oppido *Hof* ſimplex nobilis, nomine Ioannes de *Reitzenſtein* domicilium habens in *Schwartzenſtein*, prope *hindern Schwartzenpach*, more Tyrannorum, ſedile quoddam de Eccleſia S. Michaelis in *Hof* in quo duæ ciues ſolebant ſtare, ad domum communem per aduocatum Petrum *Ochſen*, & duos famulos fecit deportari, ſabbatho circa veſperas, altera die poſt Ioannis Baptiſtæ. Quo facto, ipſe cũ actoribus minori excommunicatione per prælatos Bambergæ fuit excõmunicatus. Qui vi voluit per magiſtrum Erhardum *Kunigsdorffer*, prædicatorem & priuatum executorẽ abſolui. Quo dicente, ſua de poteſtate non eſſe; miſit prædictum aduocatum cũ quatuor famulis, ad præfatum prædicatorem, & pro tunc etiam animarum curam gerentem, ſpoliandum: qui vi intrantes domum eius, quatuor deportauerunt libros ſpolij nomine. Vitati igitur ſunt in diuinis. Factum eſt ſpolium ſecũda feria poſt viſitationem, die S. Vlrici. poſtea in feſto S. Chiliani ad veſperas, ſilentium ſiue ceſſatio diuinorum officiorum poſita eſt, & durauit ad octauam. Cogebantur deniq; factores ad reſtitutionem tam ſedis quàm ſpolij: alias non fuiſſent abſoluti. Inde ſecuta pœna.

Eodem anno, iterato Carolus Rex Franciæ intrauit regnum Neapolitanum depellendo Regem cum Regina, circa feſtum Corporis Chriſti. Propoſuit etiam regere Eccleſiam DEI. Scripſit ſe Regem Chriſtianitatis, & Papa cepit fugam ad ciuitatem quandam maris *Proes* dictam. Obtinuit verò regnum Neapolitanum, & reuertitur cum magno ſpolio. Veneti autẽ percuſſerunt exercitum eius; multũ ipſe tamen euaſit incolumis.

Eodem anno, ſecunda feria poſt Margaretæ, quæ dies Margaretæ erat 4 feria ante Annæ, tempeſtas prope oppidum *Munchpergk* circa nemus orta eſt ſæuiſſima, ita vt fruges vltra & citra nemus per oppida & villas, vſq; ad nemus Bohemicum valde cõteterentur, cecideruntq; lapides ad quantitatem ouorum gallinarum, rotundi & triangulares, habẽtes facies humanas regales, cum diadematibus ſuper capita: quod miraculum preſbyteri, nobiles, & ſeculares viderunt.

Eodem anno, die S. Petri ad vincula, congregantur iterum nobilitates de partibus ſuperioris Alemanniæ, per ſuos Capitaneos, ad hoc deputatos, de quolibet territorio, cõtradicentes regi Romanorum Maximiliano, nec volentes impoſitam dare *Steuram*. Et quanquam dicebant, ſe velle pugnare contra infideles; tamen diabolicum latebat venenum ſub melle. Erant namq; in vna confœderatione decem millia nobilitarium & vltra, qui ſinguli cum duobus equis conſcribebantur, præter principes qui ipſis adhærebant.

Congregatio hæc erat in oppido *Sweinfortt*. Medio tempore iam notato, Rex Romanorum Maximilianus & Carolus Rex Franciæ, qui ante inimici ad inuicem erant, in Tridento cõueniunt, cunctis cum Curialibus quia Venetis tuentur, tunc ita prope, vt a quolibet die amborum regum conſules poterant conuenire, commiſſaq; negotia ſimul tractare. Temporibus illis oriuntur plagæ in Alemannia, ita vt certi tam clerici quam laici percuterentur vlceribus, a vertice capitis vſque ad plantas pedum incluſiue, ad modum ſcabiei puerorum, vel morbillorum, quibus excoriatis & decidentibus, creuerunt alia eodem in loco, ad medium aut integrum annum durãtia vlcera. Et vocatur dicta plaga malum Francigenum, & non immerito. Nam quos tunc in varietate veſtium & ſuperbia ſequebantur Alemanni, merito etiam cruciabantur ipſi Francigenum plaga. Iudicataq; eſt altera lepra, & peſſima. Nam & viri & mulieres, in pudendis maxime, inde paſſi ſunt, & e ciuitatibus & plebe, vt leproſi, eiecti, ſoli morantes & gementes.

Eodem anno, 5 feria poſt omnium ſanctorum feſtum, ſurripitur de Eccleſia S. Michaelis in oppido *Hof* venerabile ſacramentum, in 50 particulis & amplius, cum argentea Monſtrantia nouem marcarum.

Anno 1497, poſt feſtum Natiuitatis Chriſti, per 12 noctes magna mutatio & varietas aeris viſa & audita eſt: ita vt iam niues caderent: iam plueret vſque ad inundationes magnas aquarum; itemq; venti fortiſſimi flarent, ita vt multa ædificia caderent. Interea de menſe Februario tonitrua magna audita ſunt, fulminaq; durantia, oblongas magnæ quantitatis ſcintillas, ad quantitatem ſcaſſorum communium in media regione aeris vſq; ad terram, ad modum fabricæ emittentia, cõtinue viſa ſunt, ita vt incendia inde timerentur. Nam ad feſtum S. Thomæ, anno 96, proximo ante; Principes, Henricus progenie *Gros* ex montanis Bambergenſibus, Epiſcopus Bambergenſis, & Marchio Fridericus Brandenburgenſis mandata ſuper collectione & extorſione ab omnibus communis denarij emiſerant.

Eodem anno, circa Purificationis feſtum, Rex Romanorum Maximilianus Romam verſus, vt imperiali corona ab Alexandro VI coronaretur, proficiſcitur: ſequentibus ipſum illuſtribus Principibus & Ducibus; Friderico & Ioanne fratribus, Ducibus Saxoniæ; Ioanne Duce de *Saga*; Duce de *Meckelburg*; Duce Pomeranorum; Duce Stetinenſi; Duce de *Braunſweig*; & Duce Georgio de Bauaria Landtshutenſi. Sed per Carolum Regem Franciæ pro tunc impeditur. Itaq; reuertitur a Florentia & Venetijs ad Alemanniam, aliorum Ducum tamen nullus vltra montana venit in Italiam, & plures cum Romanorum Rege in *Iſpruck* per Quadrageſimam anno 97 degunt.

Eodem anno, ſecunda feria poſt Lætare, intrauit nobiliſſimus Rex Vladislaus Bohemiæ & Vngariæ ex Vngaria ad Pragam, competenti cum familia; duos Epiſcopos & vnum ſuffraganeum ſecum adducens, ad corrigendos & cohercendos tali medio exceſſus dominorum in Bohemia, & omnium inhabitantium: ſed pro tũc nihil effecit memorabiliter. Nam propter Turcorum incurſus cogitur iterato ingredi Hungariam.

Præterea poſt feſta paſchalia *communis denarius* ſiue *ſteura* cõtra Turcum per Marchionem Fridericum & Henricum Epiſcopum Bambergenſem in ſuis territorijs & diœceſibus dari cogitur, per omnem populum & clerum. Si quis pauper nõ habuit, ſtatim pignoratus fuit.

Eodem anno, infra octauas Pentecoſtes, contigit, quod filij duo præfecti in *Munchbergk* quendam piſcatorem publica in platea, ipſo de aquis tranſeunte, expectantes lethaliter vulnerarent. Vnde fit ſeditio in oppido, & campana ſonante cõcurrit communis populus. Sicq; dum filij euaſiſſent, capitur præfectus, cuius ad querelas capiuntur poſtea viginti oppidani, vt ſuper facto in *Culmbach* reſpondeant. Et poſtea eodem anno, nobiliſſimo rege Vngariæ & Bohemiæ Vladiſlao in Praga exiſtente, quidam Dux potens in Sileſia ex quodam diſturbio, cum Epiſcopum gubernatorem cum duobus alijs læſiſſet, ipſe Dux iuridice ob crimen læſæ Maieſtatis decollatur. anno 97 in æſtate.

Eodem anno, ſecunda feria ante feſtum natiuitatis Beatæ Virginis, Marchio Fridericus obſedit caſtrum *Gutenbergk*, & 5 feria proxima obtinuit, ſabbatho proximo omnibus domum remeantibus. Nobiles caſtri euaſerunt nocturno tempore: quorum vnus Mauricius de *Gutenbergk* inimicus factus, caſtrum *Schellenbergk* circa *Weiden* pro munitione inhabitauit: quod caſtrum præfatus Marchio Fridericus illuſtris princeps cum ſuis de mon-

de montanis obtinuit & fregit. Actum v feria hebdomadæ 5 poſt Trin.in vigilia S. Margaretæ virginis.

Anno 1498, poſt feſtum natiuitatis Chriſti, incepit hyems intenſo cũ frigore grandiq; caſu niuis vigere. Poſtea poſt octauam Epiphaniæ viſæ ſunt Irides pulchræ, integri & ſæpe medij circuli, circumgyrãtes ſolem in ortu & occaſu. In extremitatibus Iridis duo alij ſoles apparent, ſed tamen opaciores. Statim poſt, principes electores Alemanniæ per Regem Romanorum Maximilianum monentur ad parandum ſe ad bellum. ſic & ciuitates Imperiales, quatenus quiſq; cum certa ſumma ſoldatorum ſe ad bellum præparet. Et tunc principum & presbyterorum ruſtici in diſtrictu *Hof* bellare in armis cupiunt, & mittunt legatos duos ſacerdotes ad illuſtriſs. principem Fridericum Marchionem pro exoneratione: & exonerati ſunt hac vice. Durauit hyems feruida ſine interruptione in montanis, vſque ad medium Quadrageſimæ, ad feſtum Annunciationis, quod cecidit in Lætare.

Eodem anno, circa Dominicam *Oculi*, egregius vir D. Theodoricus *Morung* emittitur, qui ad nonum vſque annum captus fuit, vt habes in 89 anno. de ipſo reperitur hiſtoria. Is vero D.D. reſtitutus honoribus priſtinis plebanus in *Hof* efficitur: ſed poſtea anno 1501 in Herbipoli a nobilibus tribulatus, clam Romam proficiſcitur, & fit Alexandri VI familiaris.

Eodem anno, principium æſtatis feruebat calore, ſed medium & finis humore, ita vt per inundationes aquarum tam fœnum, quam fruges multis in locis perirent. & ſequitur caritas, ita vt vnũ octale ſiliginis nouæ in *Hof* valeret in autumno quatuor groſſos Turnos, qui erant 48 denarij Francici: quod eo tempore inſolitum fuit.

Eodem anno, illuſtriſſimus Princeps Marchio Fridericus, & Reuerendiſſimus Dominus Bambergenſis Heinricus, ex Groſſorum familia, altercabantur per totam æſtatem & autumnum, propter caſtrum *Streſpergk*, & nobiles eoſdem de *Streſpergk*. Sed ſine bellorum tumultu pacificantur tandem.

Eodem anno, ſecunda feria ante feſtum S. Martini, veſperi circa horam quartam, cum toto die pluiſſet, audita ſunt tonitrua horribilia, & viſa ſunt fulmina cum granulis.

Eodem anno, erat magna diæta in Auguſta ciuitate.

Anno 1499, Hic annus fuit ſatis inquietus. Comes de Haſſia Caſſellanus altercabatur cum duce Brunſwicenſi. Marchio vero Fridericus plus quam mille pedeſtres præfato comiti tranſmiſit in auxilium, quorum aliquot de Curia *Regnutz* emiſſo die Circumciſionis, anno 99, cogebantur exire. Præterea hac lite ſedata, grande diſſidium oritur inter nobiliſſimum Romanorum regem, & ipſos Switenſes in alta Alemannia: ita vt quod vulgo extitit longe prædictum, nimirum rempublicam non fieri meliorem, niſi incipiat *Bundtſchuch* vel *Calceus fœderis*, iam iam ipſo facto probaretur. Nam Rex prædictus cum Sueuis confœderatis pluribus tam principibus quam populis, tam ſpiritualibus quam ſecularibus, ſibi iunctis, vnam tenẽt partem, & nominant fœdus: & Switenſes cum Venetis & Italis aliquibus & Rege Gallorum confœderati, tenent alteram partem. Exiuit primo illuſtriſſimus Dux Bauariæ Monacenſis, capitaneus confœderationis Sueuorum, Quadrageſimali tempore, cum Illuſtriſſimo principe Caſimiro Marchione, filio Friderici, & alijs contra Switenſes: ſed reuertitur vacuus, pluribus ex vtraq; parte occiſis. Nullus enim niſi vi tentus capitur in hoc bello, ſed occiduntur tantum. Tandem Pentecoſtes tertia feria, vocatur Illuſtriſs. Princeps & Dominus D. Fridericus Marchio Brandenburgenſis in Capitaneum cõfœderationis Sueuorum, & exit eo die de Onoltzbach cum ſuis. Nihilominus vt amator iuſtæ pacis, inſidiantibus pro eadem alijs, laborauit: nihil tamen pro pace effecit. Circa feſtum S. Chiliani exeunt Switenſes cum duabus turmis bellatorum, & vi Regnum Romanum impugnant, Rege cum ſuis non repugnate volente pro tunc, nec poſt, vſq; ad Natiuitatis Beatæ Virginis, eiuſdem anni: ſed ſtatim poſtea cõcordant. Interfecti comites a Switenſibus vnus de *Potzſchir*, vnus de *Thirſtein*, Comes Henricus de *Furſtenbergk*, & Comes Georgius de *Caſtell*.

Eodem anno, feria VI, in vigilia S. Viti, circa occaſum Lunæ, luna fuit primo mutata in nigredinem, poſtea per medium in duas partes diuiſa, quaſi eſſent duæ lunæ; quarum vna ſaltauit contra aliam retrograde, & ex aduerſo contra aliam,

& fuerunt rubricatæ. Tandẽ vniuntur econuerſo, & dant occaſum, vt vna luna. Illis temporibus multæ fiunt confœderationes, tam in Sueuia quã alibi. Et nobiles, qui anno 1496 confœderati erant, opponunt ſe magnifico Romanorum regi, ex parte *denarij communis*, quem Regi non voluerunt dare.

Eodem anno, Sabbatho poſt Iacobi, quæ erat v feria, audiebãtur tonitrua cum coruſcationibus circa villam *Sweigenpach an der Sal*, intra quos certi lapilli vltra vnã libram librabant, cum acuminibus ad modum digiti.

Anno 1501, circa principium Quadrageſimę, apparuit crux rubra magna cum corona regali mane circa ſolem. Nam valde Turcus in propria perſona debellauerat inſulas Venetorum: & ciuitatem *Madon* dictam ſpoliauit, & incinerauit.

Eodem anno, Ludouicus dux Mediolanenſis a Rege Franciæ captus eſt, apud quẽ etiam mortuus eſt.

Eodem anno, cecidit de cœlo, circa inuentionis S. Crucis feſtum, figura armorum paſſionis Chriſti ſanguinea, ſuper peplum cuiuſdam virginis in *Maſtrik Grilete*: quæ lauans peplum poſt octauam, ſuper cecidit iterum huiuſmodi ſanguinea figura, nec deleri potuit de peplo crux Chriſti, corona ſpinea, lancea, flagella, &c. Alij dicebãt, quod etiam in *Lubeck* factum eſſet. & alibi in pluribus locis cruces ceciderunt rubri aut fuſci coloris: ſequuntur plagæ, ſubitanei motus, & magnæ peſtilentiæ, & malum Franciæ, quaſi acuta lepra, quæ ante & modo ad 10 annos durat, & nondum finis.

Eodem anno, etiã cecidit de cœlo crux ſanguinolenta in Aquisgrano, quæ ad imaginem Beatæ Virginis ibidem collocatur.

Eodem anno, crux ſanguine aſperſa cecidit ad caſtrum quoddam circa *Nurnbergk*: & ſequitur circa B. Bartholomæi feſtum maxima inundatio aquarum, in Bauaria, Bohemia, & alibi, quæ antea viſa non eſt in memoria ſaltem hominum.

Eodem anno, diſſenſio oritur inter illuſtrem Principem Marchionem Fridericum & oppidanos Noribergenſes: & celebrata diæta Erphordiæ inter eos.

Anno eodem, nobilis Ioannes de *Retzenſtain* impugnauit diœceſin Bambergenſem, & combuſſit 24 villas. Ex aduerſo omnes villæ ſuæ incendio perierunt. Tandem fit pax, eodem anno.

Anno 1502, proxima Dominica poſt Viti, quæ erat quarta feria, filius Marchionis Caſimirus proſtrauit de Nurnbergenſibus prope oppidum quaſi quingentos viros: quorũ ſoldati & ſubditi in caſtris audientes, peruenerunt in *Swabach* ex aduerſo contra Marchionitas, & proſtrauerunt plures ex eis. Inde fit pax.

Eodem anno, oritur noua ſecta & plurimorum cõfœderatio in partibus Rheni, qui propria autoritate & vi multos ſpoliauerunt ſacerdotes ditiſſimos; diuidentes hæc bona inter pauperes ſacerdotes, quia dicebant omnia bona debere diuidi æqualiter; volentes corrigere & occidere ſacerdotes & nobilitares. Sed excommunicãtur, ſubiugantur, cremantur vt hæretici, & occiduntur alias multi: quorum capitaneus ſupremus dictus Ioannes *vom drath*, nobilitaris, habens plurima millia ſuæ ſectæ more Bohemorum.

Eodem anno, Egrenſe oppidum per quendam cõciuem Ioannem *Knitzel* dictum inimicabiliter inuaditur, altera die poſt feſtum S. Ægidij, uidelicet ſexta feria, de nocte: & comburuntur prope oppidum tres villæ, & pereunt 8 perſonæ ignis occiſione, & pariunt duæ puerperæ abortiuos. Exinde, vigilia Natiuitatis B. Mariæ Virginis, occaſione nocturnæ vigiliæ, ciuis Paulus *Friſler* ante portam inferiorem ob rebellionem cuiuſdam qui vigilare debuit, coactus ſe ab eo defendere, eundem vigilem occidit. Inſuper die B. Virginis regreſſi conciues de peregrinatione B. Virginis in *Culem* prope *Egram*, iterum vnus ex improuiſo telo confixus moritur. Et orta fuerat hæc lis ex leui cauſa.

Anno 1503, Sabbatho *Iudica*, circulus magnus albus ad modũ Iridis integræ ad latus circuibat lunam, & luna videbatur, quaſi alba nube eſſet tecta; nec lucide lucebat, quamuis ſerenum eſſet cœlum.

Eodem vero anno, ceciderunt cruces in ſuperiori Alemannia, in Noriberga, Ratisbona, Landshuta, & alibi, ad veſtes virorũ & mulierum; plus tamen mulierum, vt opinor, propter horribilẽ ſuperbiam, luxuriã, auaritiam, homicidia, intrinſeca bella, inobedientiam Eccleſiæ Catholicæ & erga eius præcepta, & tribulationem cleri in eorum libertate,

propter

propter vim laicorum tunc regentium, & ordinem verſum quaſi in omni ſtatu. Fuerunt autem coloris fuſci ad rubedinem declinantes, & ſecundum ſuperbię diuerſos colores in togis & camiſijs: quæ etiam in pauperibus tunc excellenter viguit: & omne malum regimē, prout ſupra anno 1500 & 1501, in inferiori Alemannia & Rheno factum eſt, vt iſto loco diximus. Qui etiam cruces extinguere conati ſunt, ſerpentes ad collum vſq; ad introitum habuerunt, aut qui maledixerunt ipſis ſaltem. Sic Bambergæ, Egræ, in *Hof*, *Culmbach*, Miſnia, Bohemia, totoq; pene Romano imperio eædem cruces viſæ ſunt in veſtibus hominum varijs formis, ſecundum omnia arma paſſionum Chriſti. Speratur inde tempus miſerendi.

Eodem anno, in octaua S. Vrbani, in die Iouis, pluit ignis in *Coburgk* oppido. Item eodem anno, in vigilia S. Apoſtolorum Petri & Pauli, in aere nubes fortuitæ omnimodæ, vt ciuitates, caſtra, &c. Bohemiam verſus viſæ ſunt: & proxima vigilia viſitationis B. Mariæ, apparuit Iridis arcus integer ſolitorum colorum, circumgyrans ſolem hora duodecima meridiei. Itē Ioannis & Pauli veſperi, circa octauam, ſereno cœlo, viſus eſt draco magnus in cœlo, circumgyrans cum cauda ſua ſignum Thau: & eodem tempore Rex Vngariæ & Bohemiæ Vladislaus ſuſcepit pacem cū Turco, qui antea Capitaneus Eccleſiæ factus, contra Turcum nihil nobiliter egit. Sed Dux Ioannes Coruinus ſub Rege Vngariæ noluit tenere pacem cum Turcis, ſed ad principes Alemannię ex Prouincia proficiſcitur. Verum per Regem reuocatur a *Saltzberga*, & ventilata pax confirmatur.

Eodem anno, vulgatur grandis peregrinatio ad Beatæ Virginis in *Grimmenthal* ſub generoſo comite de *Hennebergk*, & diœceſi Herbipolenſi, vbi talis cōcurſus fit, principaliter propter malum *Frantzoſiæ*, alias acutam lepram & ardentem dictam, quæ vltra decennium durat, ita vt quaſi 300 Mauri equites ſiue Æthyopes, circa feſtum Pentecoſtes per Sileſiam tranſirent illuc peregrinando.

Eodem anno, deceſſit Papa Alexander VI, veneno intoxicatus, in vigilia Natiuitatis B. Virginis. Eodem die deceſſit Epiſcopus Bambergenſis Vitus de *Schoninbergk*, & eligitur Georgius *Marſchalck* in Epiſcopum. Romæ vero electus eſt in Papam Pius III, qui duntaxat octodecim diebus poſt coronationem rexit, etiam veneno intoxicatus: & eligitur Iulius ſecundus, & fuerunt iſto tempore ſchiſmata peſſima.

Anno 1504, erat hyems feruentiſſima, intenſo cum frigore diu durante.

Anno eodem, 4 feria ante Purificationem B. Virginis Mariæ, (& erat ſexta feria in anno biſextili, in ſigno Leonis, in Oppoſitione) generoſus Sebaſtianus *Schlickh* cōtra oppidanos in *Cubito*, cum ad tres hebdomadas diſſenſionem habuiſſent; diſturbium a caſtro mouit; & quaſi 200 interfectis a 14 nobilibus, & oppidanis qui confœderati erant ipſis, victum manu oppidum cum vxoribus & pueris exeuntibus; præfatus *Schlickh* domus ſpoliauit: & vltra 40, in vrbis domo *vom Pluen* quatuor, interfecti ſunt. Et quidam D. *Schenckh*, ipſi *Schlickh* in auxilium veniens, cū præda ſiue ſpolio reuerteretur e Monaſterio in *Waltſain* a generoſo de *Burgaw* captus recipitur, & vna cum ſpolio ad *Tachaw* ducitur. Obtinēt nobilitates cum oppidanis Cubitenſibus ius ſuum in Praga coram magnatibus Bohemiæ. Et tres generoſi *Schlickh* Nicolaus, Wenceslaus, & Sebaſtianus in facto hoc contra regia mandata agentes, infames & rei iudicari ſunt & declarati. Interea ipſi *Schlickh* combuſſerunt nobilium præfatorum omnia allodia & villas. Ex aduerſo & alij etiam ex vtraq; parte ſeinuicem proſternentes & occidentes per totam æſtatem ſequentem.

Eodem anno, deceſſit illuſtris Princeps Georgius, Dux inferioris Bauariæ ſine virili hærede: cuius vnicam filiam deſponſauit illuſtris Dux Rupertus, filius Philippi Palatini, Comitis Rheni, qui Rupertus & filios & filiam vnam ex ea genuerat. Et quia Dux Georgius cum Duce Alberto Bauariæ de Monaco ante obitum prouinciæ contractum inijt, vt qui citius ſine hærede diſcederet, alterius prouinciā obtinere deberet. Et interea dicebatur Dux Albertus Monacenſis in mortem Ducis Georgij per medium nobilitatis machinatus fuiſſe; ita quod prouincia Georgij ei de iure cedere non deberet, ſed filiæ quam Rupertus duxerat, & eius hæredibus. Habebantur diætæ inter Ducem Albertum & Rupertum per Regem Romanorum Maximilianum, ſororium Alberti, per eius legatos & alios principes: ſed nihil efficiunt. Interea Rupertus excommunicatur maiori excommunicatione per legatos, & bannitur per Regem Romanorum cum ſuis. Tandē poſt feſtum

Paſchæ confœderantur Marchio Fridericus Brandenburgenſis, &c. cum oppidanis Noribergenſibus, cum duce Alberto, & Romanorum rege. Surgit bellum durum, ita vt, pluribus interfectis hinc inde, oppidulis & villis vndecunq; cōbuſtis, monaſterijs & Eccleſijs incenſis, ſpoliatis religioſis & clericis, & prælatis, & pauperibus villanis depauperatis, qui vt plurimum orbati in rubetis præ timore verſabantur: plures fame perirēt: qui inuenti gramen præ fame comedentes adhuc in ore habuerunt: ita ſæuiente Tyrannide, vt Bohemi per Rupertum ſalario conducti, & circa Ratis bonam per Regem Rom. cum ſuis aggreſſi, ex vtraq; parte gladio ceciderint: ſed pars Marchionis Friderici tandem vicit. Et dicebatur, quod die 5. poſt feſtum Natiuitatis Beatę Virginis, circa quatuor millia virorum ex vtraque parte corruerint gladio; ita vt vulgo diceretur, quod præcurſio Antichriſti hęc eſſet mota per Regem Rom. & crucium ſupra ſignatarum myſterium iam practicaretur. Tantę enim tyrannides exoriebantur, vt nec ſacerdotes cū ſacra communione, nec mulieres puerperæ quamplures, nec aliæ inſtrata ſecure incederent; quin apud pudenda, proh dolor, pecuniæ quærebantur. Diæta circa natiuitatem Chriſti celebratur in *Insprück* de pace, ſed nihil efficitur.

Anno 1504, in die S. Sixti, tertia feria, Marchionitæ ſtragem paſſi, circa *babmut*, *Wenſidel* & *Kemnat*, & intereunt plures. Alij fugam dederūt, cum in triplo Palatinenſes exceſſiſſent. Cauſſa eſt, quia ſabbathina nocte præcedēti ipſi Marchionitę ſolēne Monaſterium Beatæ Virginis in *Waldtſachſen* ordinis Ciſtercienſium ſpoliarunt, deuaſtarunt, & incendio vſq; ad ſolū conſumpſerunt. Ita in plagam eius factū eſt ſecundo die ſtatim.

Anno 1505, in die S. Erhardi, in noctis crepuſculo, circa oppidum *Pilſn* Bohemiæ, muliere prætereunte ſignum magnū crucifixi cum latronibus a latere, ante oppida conſuete poſitum, ſe inclinauit verſus dextrum latronem, ita vt trabes crucis fragorem magnum facerent. Mulier audiens & vidēs oppidanis narrauit: qui exeuntes viderunt ſignū Chriſti ad latronem, & latronem ad Chriſtum verſos eſſe, inferiori ſtipite non verſo: & ita ſe imagines aſpiciunt adhuc.

Eadem nocte, Pragæ piſcatores in *Elba* viderūt cadere ſuper aquam in magno ſpacio e cœlo quatuor nigras fuligines, & deſuper ſigna rubea ſanctæ Crucis.

Eodem anno, circa feſtum Pentecoſtes, iterum diæta celebratur pro pace, per Regem Rom. Maximilianum & principes. Ibi bellum in Alemannia intercipitur: ſed rex Franciæ per ducem quendam adeo filium Regis Romanorū in Flandria tribulauit bello forti, quod Rex Rom. cogebatur de Colonia filio venire in ſubſidium. Ibidem per æſtatem bellant, tandem pacificantur. Et poſtea princeps Burgundiæ & Flandriæ, filius Maximiliani Regis Romanorum, veneno interijt.

Eodem anno, Sabbatho poſt Tiburtij, fuit dies aliquantulum turbida. Nihilominus ſol adeo pallide & glauce reſplenduit, ac multum triſte, ac ſi in eclipſi magna eſſet. Erat tamen altera dies poſt oppoſitionem Maij. Et Dominica proxima poſt oriebatur ſanguinolentus multum. Sequitur aliqualiter ſiccitas.

Eodem anno, potentiſſimus rex Hungariæ, Vladislaus, vnicam habens filiam, illam nepoti Regis Rom. ſupradicti Maximiliani deſponſat: qui ad compactata, per prius ſuper regno Hungariæ per literas & ſigilla habita, Vngariæ regnum regi Romanorum reſignare ſatagebat, eo quod ab illo tempore, quo cū Turco paciſcitur, apoplexia tactus regno inutilis fuit. Verum Vngariæ magnates reſtiterunt, & filium Comitis Magni Stephani in coadiutorem & futurum in regem contra regem Romanorum & prius compactata elegerunt & erexerunt: qui aggregato exercitu regi nolenti inſurrexit. Rex ipſe regem Romanorum vocat in ſubſidium ſui & vt iactata exciperet, vſque poſt feſtum S. Martini expectatur adhuc. Qui contra veniens, ſtrage modica Hungaros domuit, qui econtra in Auſtria regi Romanorum Maximiliano ſubiecta ſtragem fecerunt. Sic pacificatur lis.

Eodem anno, circa feſtū S. Michaelis, & circa nouilunium Nouembris, apparuit magna ſtella noua, hora quarta, vel circa, ante ortum diei, perdurans vſque ad octauam horam diei, ſecundum medium horologium; lucēs per terras & oppida pulchre & lucide quaſi luna, non tamen omnino tam luminoſe; ſicut luna. Oſtendit deniq; iter mane ambulantibus ſatis lucide, tranſiens a meridie quaſi occaſum verſus, aliam minorē præcedentem ſe ſtellam habens, quæ adhuc duas minores præcedentes ſe habuit.

Anno 1506, celebrauit Marchio Fridericus ſolenne conuiuium Carnispriuij cum Ioanne duce Saxoniæ, duce de Mechelnburgk, Epiſcopo Georgio *Schenckhen.* * & alijs baronibus, comitibus, & multis nobilibus. Tunc poſt diſparuit ſuperior ſtella.

Eodem anno, feria VI, Vigilia S. Pauli eremitæ, mane viſi ſunt tres ſoles. Et eadem nocte in Oppoſitione viſæ ſunt duæ integræ lunæ. Vna tamen minor alia.

Eodem anno, circa Natiuitatis Chriſti feſtum, initio anni, ignis in quantitate dolij cecidit e cœlo ad montem patibuli. Deſuper cecidit vir magnus, niger, extenſis brachijs ad ignem, & combuſtus fuit: poſt cecidit ſtella ignita quaſi ſuper prætorium, & verſa cecidit ad montem *Plaſſenbergkh* & circa montem caſtri in Culmbach.

Poſt Dominicam Cantate, apparuit albus circulus circa meridiem, circa ſolē, *per certas horas. Et in feſto Pentecoſtes celebrat Papa Iulius cōcilium cum Minoribus Romæ: qui duplices erant pro tunc, & in duas ſectas duntaxat diuiſi, ſc. *de obſeruantia* & *de reformatione* qui vicem tenent Martinianam.

Eodem anno, altera poſt Ioannis Baptiſtæ in & circa thermas Schlickenſium, vulgariter *im Warmenbad*, cecidit nix in ſpiſſitudine pedis, & per diem & noctem iacuit per certam diſtantiam. Altera die reſoluitur.

Anno 1507, Maximilianus Rex Romanorum, diæta tunc in Conſtantia cū principibus Alemanniæ celebrata, exercitum congregat proficiſcendo Romam pro corona Imperiali. Et quanquam Papa Iulius ſecundus uno exercitu cum & in ſuis pro eo, & ipſe rex Rom. Maximilianus ex altera parte pro ſe exercitu ſuo, laborarunt; tamē Veneti ſuis exercitibus & poteſtate Papam detinuerunt, & regem Romanorum vicerunt, eumq; ad propria remeare compulerunt. Sed Papa tranſmiſit Cardinales ad Tridentum cum corona & Imperiali titulo, ipſum coronando & titulo inſigniendo, ſed prudenti vſus conſilio, titulum recepit Cæſaris; Coronam vero Romæ (vt decet) afferre recipiendo voluit: vbi dicitur treugam contra Venetos ad triennium tunc inſtituiſſe cum rege Franciæ & Arragoniæ.

Anno 1508, multi fiunt terræ motus. Et obijt Albertus dux Bauariæ, & Philippus Elector Palatinus.

Anno 1509, die quinta feria poſt Quaſimodo geniti, in *Eger* ſentitus eſt terræ motus infra tertiam & quartam horas poſt meridiem. Poſtea circa feſtum S. Trinitatis, quidam nobilis auratus Georgius de *Gedbitz* in *Lbenſtein*, cum diffidaſſet quendā Ioannem *Mollerfick* in *Haſla*, cui ſecunda feria poſt congregato exercitu vaccas cepit, & tres interemit ex laicis. Vnde commoti Egrenſes caſtrum *Lbenſtein* obſederūt in vigilia Corporis Chriſti, & obtinuerunt 17 nobiles, decē equeſtres, & 40 pedeſtres ex arce, ſub pacto militaris captiuitatis: quos Egram ducunt, & in duo hoſpitia publica locant. Mane Corporis Chriſti proceſſione non tanta, quidam ex nobilibus fugam petierunt. Vnde communis populus ſeditionem maximam fecit; & vnum nomine *Hawenſtein* interfecit. quo ſepulto, alij ad prætorium recipiuntur; pedeſtres autem clauſuris mancipātur, quos rex ſibi mitti petijt. Sed Egrenſes negant. Emittit rex iuramentum, niſi ipſi præſententur, quod nolit eſſe Rex. Sed bono medio fractum intercipitur, ita ut omnes captiui in quatuor curribus veherentur, & vltra mille armati cū bombardis ob cautelam, quos Egrenſes conduxerant, vſq; ad limites medij miliaris una proficiſcerentur; vbi de regis commiſſo generoſus Sebaſtianus *Schlick* Cubitēſis obuius, regis in nomine captiuos loco regis ab Egrenſibus recepit, quos ilico Egrenſibus reſtituit. Reducuntur ad Egram; nobiles ad prætorium, cæteri ad turres. Vnus deniq; nomine *Befeller* dictus, ſeorſum concluditur fame perimendus: quia Pragenſium inimicus tam uiris quam mulierculis nefanda attulit ludibria.

Eodem anno, Veneti grauiter debellātur. Et Maximilianus Wormatiæ apud electores & principes in diæta auxilium quærit: ſed non obtinet pro tunc. & Cæſar ſcriptis inuehitur contra ſtatus Imperij tunc & poſtea.

Eodem anno, ſunt etiam combuſti quatuor ordinis Prædicatorū apud Bernenſes.

Anno 1510, Auguſtæ fuit magna diæta: & Erphordiæ fuit magna diſcordia inter ſenatum & ciues, adeo quod unus magnus ciuis fuit ſuſpenſus a plebe.

Eodem anno, *Paul From*, ex Pomerania, malus Chriſtianus, duas hoſtias venerabilis Sacramenti ex cibario furatur cum Monſtrantia, & vendit hoſtias Iudæis in *Spandaw*

vrbe pro nouem Marchicis groſſis. Iudæi vero hoſtias cum multis iniurijs confoderunt: & poſtea in tres partes una ſciſſa, ſanguinolenta eſſe viſa fuit: idq; ſæpe factum eſt. Tandē omnes capiuntur, & feria ſexta poſt diuiſionis Apoſtolorū triginta & octo comburuntur, & duo baptizati decapitantur, & *Paul From* laceratus cū forficibus deinde cōburitur.

Eodē anno, multi fiunt terræ motus in Italia, Florētiæ, Rauennæ, Venetiæ, & alibi.

Anno 1511, generale concilium ad inſtantiam regis Romanorum & regis Franciæ inchoatum eſt in Piſa a Papa, & terminatum in Mediolano.

Anno 1512, multa clades infertur Venetis a Gallo: & Italia paſſim miſerabilitér vaſtatur.

Anno 1513, *Frantz von Sickingen* Wormatienſes impugnat: & fuit magnum diſturbium in *Wurms* inter ſenatum & ciues: & rex Romanorum quoſdam ciues decapitari fecit.

Eodem anno, mortuus eſt Papa Iulius: & ſequitur eum Leo x.

Eodem anno, 11 Auguſti, concurrerunt in Arteſia Maximilianus Cæſar & Henricus rex Angliæ in perſona. Et ſuper fluuium *Litz* apud Terbonam fugant Gallos, & capiunt decem ſigna: & capitur dux de *Longeuille*, & alij quamplures: & occiduntur plures quam centum nobiles, & Terbona comburitur. poſtea obſidetur *Tornax*.

Anno 1514, Vlricus Dux de *Wirttembergk*, volēs grauamina terræ in debitis tollere, cōuocauit ſuos, vt darent *ſteuram*, de floreno vnum numum. Ibi Schorndorffenſes pagi rebelles, videlicet *Bittelspach*, *Heppach*, & *Grumbach* veniunt in *Schorndorf*, & volunt ſenatum cogere in ſuam partem: ſed ſenatus nō vult. Erant vero villani circiter duo millia, & de illis villis ſupra dictis, & hi alios ad ſe trahunt, & libras quibus carnes ponderantur, in aquam valde iniurioſe proijciunt. ſed admoniti a duce, orant ſuppliciter pro venia, & promittunt ſe velle eſſe obedientes: non tamen diu durat. Nam ad Pentecoſtes iterum rebellant Leobergenſes & Schorndorffenſes, & circum ducem Vlricum veniunt, & voluerunt illum occidere. Nam vnus clamauit, *Occidite illum nebulonem*. Sed DEVS prohibuit. Ibi oppidum Schorndorff capiunt & claudunt, & parant ſe quaſi vellent bellare, & ferme mille & octingenti in monte, *Cappelsbergk* dicto, ſupra *Bittelspach* morantur contra prælatos, & nobilitates, & alios honeſtos viros, quos voluerunt omnes occidere. Accurrunt quotidie quamplures etiam ex fidelibus ſubditis, & fit quaſi magnū bellum. Leobergenſes tamē ſtatim redeunt & iurant. Sed Schorndorffenſes in *Ramsthal* inſaniunt & iurant in pauperem Cunradum. Ibi *Ernſt vom Furſt* nobilitatis ducit quingentos Tubingenſes, & Dux adhuc centum alios, & multi accurrūt de fidelibus, & fugatur exercitus pauperis Cunradi. Venit etiā dux cum 1800 equis, & multis fidelibus ſubditis ſuis. Ibi omnes Schorndorffenſes in oppidū cōuocati, capiuntur principales, & primū feria ſecunda poſt Sixti *Hans Volmar*, & *Baſtian Schwartzhanſen* filius, & *Iorglin Kremer*, tanquam capitanei, decapitantur. Deinde iterū feria tertia poſt Sixti, alij ſeptē decapitantur; & iterum feria quarta poſt Sixti alij ſex; deniq; Tubingæ adhuc duo. reliqui fugam petierunt. populus cōmunis fuit in gratiā receptus. Miſerat nobiliſs. Cæſar Max. comitē a *Montfort*, Georgiū & Chriſtophorū *Schenck a Limpurgk*, & Doctorē *Schad*. Miſerat etiam Pal. Comes Valentinum *Schenck* ab *Erpach* cum tribus nobilibus; & Chriſtophorus Marchio de *Bada* miſerat Vlricum *Landſchad*; & Herbipolenſ. Epiſcopus Ludouicum ab *Hutten*. Venerunt vero in perſona: Epiſcopus de *Strasburgk*, & de *Coſtentz*. Ibi etiam erāt, *Hans* & *Chriſtoff* comites de *Werdenbergk*, Georgius Comes de *Hohenloh*. *Wolf* & *Ioachim* comites de *Zollren*, fratres, Vlricus ab *Helfenſtein*; Ludouicus a *Levuenſtein*, Rudolfus a *Sultz*, Wilhelmus & Georgius *Truchſeß*, & legati Suuitenſiū. Hi omnes uenerunt Tubingam, & uolebant conſultare quomodo ruſtici cogi poſſint, & tandem pacificarunt ſubditos cum Duce. Hoc bellū vulgariter dicebatur *der arm Chunrad*, id eſt pauper Cunradus. Eodem anno Ioannes *Pfefferkorn* baptizatus Iudęus, feria quarta poſt Ægidii in Halla propter nefanda ſcelera & malefacta cum ignitis forficibus laceratur, & aſſatur ante caſtrum Mauritij in Iudæorum cœmeterio.

FINIS APPENDICIS IOANNIS LINTVRII
ad Faſciculum temporum.

DE GER-

DE GERMANORVM PRIMA ORIGINE, MORIBVS, INSTITVTIS, LEGIBVS ET MEMORABILIBVS PACE ET BELLO GESTIS OMNIBVS

omnium ſeculorum vſque ad menſem Auguſtum anni trigeſimi noni ſupra milleſimum quingenteſimum, libri Chronici XXXI, ex probatioribus Germanicis ſcriptoribus in Latinam linguam tralati, authore H. MVTIO.

D. D. EVSTATHIO QVERCETANO SVMMO PHILOSOPHO ET MEDICO, H. MVTIVS S.

CVM multas nationes, ob animi ingeniją; cultum, & philoſodhiæ ſtudium, potiſſimum medicinæ, peragrans, doctiſſime Euſtathi, viſitares etiam in Germania claros eruditione viros, & in noſtro florentiſſ. gymnaſio magna cum tua laude, auditorumque fructu legeres publice, ſtudebas cum exactiſſima Latinæ Græcæq; linguæ cognitione Germanicam quoque linguam coniungere: & cum lingua notitiam rerum conſequendi gratia, diligenter meliores autores qui Germanorum res geſtas germanicè ſcripſerũt, conquirebas, in quibus vbi olfeciſti, pro tuo exquiſito iudicio, multa præclara eſſe & digna quæ ad Græcos & Latinos tranſmittantur, rogabas me vt memorabilium ea quæ aut omnino non, aut certe non tam bona fide neque tam clare eſſent apud Latinos, trãſferrem in linguam Romanam. Quod quantopere recuſarim, ſcis: neque enim ignorabam me oneri tanto non eſſe ferendo, nec erat ocium. Nunc vero tandem ſum aggreſſus, quanquam nihilo magis ocioſus quam tum: tamen animi gratitudinem declarare cupio valde erga te, a quo cum in aliis medicinæ partibus, tum præcipue in anatomicis & re herbaria, multa, candide & amice tradita, ſi non didici, ſaltem audiui. Quamobrem omnes libros hiſtoricos germanice ſcriptos, quos habere potui aut extare ſciui, ſtudioſe excuſſi, & quæ viſa ſunt inſigniora, ſcituq; digna, verti tibi in linguam Latinam, atque adeo tibi vni, non iudicium, ſed candorem & amorem in me tuum reſpiciens. Nec hic mihi ſtudio fuit, vllam vel ingenij vel artis laudem conſequi, ſatis abũde exiſtimans me præſtitiſſe, ſi morem gererem tibi, cui pro noſtra amicitia nihil meorum poteſt diſplicere. Qua autem feſtinatione occupatiſſimus ſcripſerim, vides facile, ex tumultuariæ diſpo-

ſitionis modo & ex elocutionis genere. Fidem certe, quæ ſola hiſtorias commendat, non deſiderabis. Porro ne quid dißimulem, primo ſequebar quoſdam ſcriptores non certißimæ per omnia fidei: ſed vbi primum animaduerti, meliores conſului, neque temere cuiuſlibet veſtigia ſecutus ſum. Cum hæc leges, compater carißime, fac memor ſis quantopere petieris hoc, adeoque imperaris mihi. Ego rerum Germanicarum ſcriptorem quempiam optarim exoriri magni ſpiritus, conſilij, & artis, qui ingentia dictuque vix credibilia facta huius populi altiore quopiam tono celebret, quique tot inſignes victorias hexametro ſono efferat. Sed nemo mortalium vlla orationis vi vnquam conſequetur. Si Germani facultate dicendi, quemadmodum bellica armorum virtute, Romanos Græcoſque ſuperaſſent, dij immortales, quantæ eſſent res quæ iam ignotæ & obſcuræ pleræque iacent. Dolendum profecto tali materiæ nullum hactenus dignum fabrum contigiſſe. Idcirco ego nulla magis cauſa, tuo impulſu, tantæ molis onus ſubiui, quam quod ſpei nonnihil eſt, aliquem maioris ſpiritus & oris, meam debilitatem, onere viribus longe potentiore ſuppreſſam, leuaturum, qui poßit digne res omnibus nominibus maximas e tenebris eruere. Spero enim vbi apparuerit qualiſnam materies ſit, aliquem peritum fabrum manus admoturum. Quam ob cauſam, nullum aurium lenocinium adhibuimus, ſed fidem ſancte, quod eſt palmarium hiſtoriæ, obſeruauimus, niſi a quopiam ſcriptore falſi ſimus, quod tamen in paucißimis fieri potuit. Mirari ſatis non poſſum, quod hanc nationem multi ſcriptores ita prætereunt, ceu nulla eſſet mundi pars, etiam autores qui quoque deſcribere conati ſunt quid apud Antipodas & in terris non habitabilibus agatur, nec vno verbo vel nominant Germaniam. Porro (quod hic locus alioqui requirere videbatur) de vtilitate hiſtoriæ, hoc eſt ſpeculi & magiſtræ mortalium vitæ, ſuperuacuum eſt ad te ſcribere, qui in illis iucundißimis quæ inter nos frequentißima fuerunt, colloquijs, mecum ſæpe ſapienter diſſeruiſti, quam nulla re promptius animi prudentia pariatur, melius iudicium formetur, & rectius vita inſtituatur, quam ex accurata hiſtoriarum obſeruatione & frequenti lectione. Eſt enim hiſtoria hominum vitæ imago. Hanc vtilitatem veteres haud dubie viderunt, qui pro illiteratis multa monumentorum genera, tropæa, imagines, ſtatuas, &c. poſuerunt in locis in quibus homines maxime conueniunt. Et his rebus magis vſi ſunt, cum adhuc nullus vſus erat literarum. Quæſo ſi ex ſacris literis detrahas hiſtoriam, quid reliqui erit? Si auferas ex ſtudiis literarum hiſtoriam, quid obſecro, manebit, quod magnopere vſui eſſe poßit? Quid canitur a doctis, & a vulgo? quid loquuntur homines in rebus ſerijs & ludicris, in omnibus conuentibus? nonne ſi demas hiſtoriam, omnia muta erunt? Sed nihil opus his ad te, vt dixi. Accipe igitur vt petiiſti, breuibus quicquid Germani ſcriptores memorabile habent, de Germanorum rebus: bonique conſules ſi quid eſt rudius alienioreque loco dictum.

Vale in Domino tuam aliorumque valetudinem curans & conſeruans quamdiutißime. Baſileæ anno
M. D. XXXIX, *Menſe Auguſto.*

DE

DE GERMANORVM RITIBVS, MORIBVS, LEGIBVS, ET OMNIBVS GESTIS OMNIS PRÆTERITÆ ÆTATIS CHRONICORVM LIBER I.

GENVS ET ORIGO GERMANORVM a Tuiſcone filio Noë.

SVNT autores, inter quos eſt & Nauclerus & Beroſus, qui tradunt poſt diluuium Noë inter reliquos filios genuiſſe & Tuiſconem gigantem, qui Germanorum progenitor genuit Mannum. Manno aſſignant progeniem hanc, Mannus genuit Ingæuonem, qui produxit Iſtæuonem, ex quo Hermionem natum dicunt, cuius filius Marſus: rurſus huius Gambriuius, ex quo genitus fertur Sueuus, qui pater Vandali eſt: cui prolem adſcribunt Hunnum patrem Herculis: Hercules autem factus parens Teutone filio. Hæc ferè etiam Tacitus habet. Hinc vocitatos Ingæuones proximos Oceano, medios Hermiones, cæteros Iſtæuones, Marſos, Gambriuios, Sueuos, Vandalos. Iohannes Viterbienſis tradit, Noë numeroſam proſapiam habuiſſe: Tuiſconem autem Germanorum & Polonorum Danorumq́; autorem & patrē eſſe. Idcirco genus Tuiſconis ad Noë, ſicut Enos ad Adamum rectè refertur. Vxor Noë, quę peperit illi Tuiſconem tribus nominibus, Veſta ſcilicet, Terra, & Titea appellatur. Atque ita pulchrè Beroſus Cornelio Tacito conſentit, Tuiſconi matrem fuiſſe Tellurem. Longeq́ue fallitur hoc loco Diodorus Siculus exiſtimans propter hæc nomina Noë multas fuiſſe mulieres. Nam tres appellationes vnū vnius mulieris nomē eſt. ſuntq́; abſque dubio ſynonyma. Quemadmodum etiam Noë appellatus eſt Ianus, bifronsque pingitur, quod bina ſecula vidit. Eodem Beroſo non dubiæ fidei autore, Sarmatia & Germania Tuiſconi ſorte obtigit. Cui Beroſi opinioni aſtipulatur & C. Tacitus. ſcribit enim Germanos ſedem & nouam regionem quærentes, poſt longos varioſq́; errores in Oceani littoribus terram primū attigiſſe. Propter has cauſas diu Germani ab Italis & Gallis Tuiſci vocati ſunt, quod nomen adhuc non ſolum in Germanorū, ſed ferè omnium gentium ore eſt.

Beroſus (quem quidam, inter quos eſt etiā Metaſthenes Perſicarum rerum ſcriptor, fide dignum authorem ducunt, quemq́; Ioſephus libris antiquitatum ſæpe citat, libro hiſtoriæ ſuæ quarto) ſcriptum reliquit, quod à diluuio poſt centum triginta vnum annum prima & potentiſſima vrbs Babylonia ædificari cœpta ſit. Tunc etiam temporis Noë, qui & Ianus eſt vocitatus, Tuiſconem filium ſuum in Europam miſiſſe, & illi tradidiſſe regnum à flumine Tanaë ad Rhenum vſque. Sicut & Tacitus ſcribit, Tuiſconem deum terra editum, & eius filium Mannum autorem & conditorem gentis. Item ſcribit Beroſus, quod anno 4 Nini regis Aſſyriorum, Tuiſco Germanos circa Rhenum legibus & inſtitutis correxit, & in ordinem redegit, quemadmodum Iubal apud Celtiberos, & Samotes leges tulit Celtis. Secundus Germanorum rex fuit Mannus Tuiſconis filius. Scribit enim Beroſus, Sexto anno Semiramidis reginæ Aſſyriorum, iuxta Rhenum Mannus Tuiſconis filius Germanorum regnum obtinuit. Tertius Germanorum rex fuit Ingæuo filius Manni, tempore Nini filij Nini. Hermionem, quartum ferunt Germanorum regem fuiſſe, tempore Arali ſeptimi Aſſyriorum regis. Quintus eorum rex fuit Marſus, tempore Balei octaui regis Aſſyriorū: à quo dicti ſunt Marſi, hincq́ue eſt regnum Marſorum, teſtibus Plinio & Cornelio Tacito. Gambriuium ſextum regem in Germania faciunt hiſtoriæ, tempore Belachi Aſſyriorum re-

gis. Hic Gambriuius ſtrenuus & fortis bello fuit. [illegible]annes Annius quibuſdam coniecturis colligit, hunc primum coronatum re[illegible] Germaniæ fuiſſe. Sueuum ſeptimum regem ſcribunt, Baleo vndecimo [illegible]ge Aſſyriorum ſeu Babyloniæ imperium obtinente. ab hoc putantur Sueui no[illegible]nati. Hic Tigurinæ non ignobilis vrbis conditor fertur. Vandalus German[illegible] octauus dicitur rex, Altada duodecimo in Aſſyria regnante. Nonum tradun[illegible]eutonem fuiſſe huius nationis regem. ab hoc ſunt Germani dicti Teutones. F[illegible] aut tempore Manniti tredecimi Babyloniæ regis, qui primum dijs ſacrifica[illegible]ſtituit. Decimus rex Hercules fuit, tempore Macalei decimiquarti Bab[illegible]æ regis. Hunc omnium virorum fortium primum in prælia ituri Germani [illegible]rminibus cantuq; celebrabant, autore Cornelio Tacito. Hæc de regibus Germ[illegible]orum, autoribus citatis.

Veriſimile eſt, ſicut iudicat etiam Ioannes Viterbienſis, quod quemadmodum Germani à Tuiſcone nomen acceperint, ita Alemannos à Manno Tuiſconis filio, ſecundo rege ſuo vocatos. et a ſeptimo rege ſuo Sueuo nominatos Sueuos, ſicut à nono rege Teutone appellati ſunt Teutones. Germani vero longo poſt tempore ab exteris nationibus, Gallis ſcilicet, & Italis dicti ſunt. Cuius nominis cauſam arbitror fuiſſe, quod belli tempore tam fraterno animo ſemper partiti ſint pericula & ſucceſſus: et quod ij qui domi remanſerant, paſcentes, ruſticantesq;, vxores & liberos pro communi patriæ ſalute militantium alebant: poſt annum qui in bello fuerant, reuertentes domum, viciſſim rura colebant, nutriebantq; familias qui in eorum locum exire lege inſtitutoq;, in bellum cogebantur. Hæc viciſſitudo & mutua mutatio cum magna germanaq; fide fiebant. Nec autem vſquam germani fraterniq; animi magis apparent, quàm in prælijs, vbi vitæ capitisq; agitur periculum. Hanc cauſam huius nominis eſſe idonei ſunt autores. Porrò ex nominibus omnibus illis nouiſſimum eſt Germanus, nec multum, quod ſciam, ante Chriſtum natum in vſu fuit: quanquam hoc nomen etiam ſit apud Titum Liuium primæ decadis libro 6. Iulius quoq; Cæſar in Commentarijs cum lib. 3, tum alijs quibuſdam locis huius nominis meminit. Facit & Cornelius Tacitus mentionem huius nominis. Item Strabo Geographiæ lib. 7, Trans Rhenum, inquit, verſus orientem Germani habitant, gens forma & moribus non prorſus diſſimilis Gallis. A Romanis vero frequentius Teutonici vocati ſunt. Ita ſine dubio vocabulum Germani minus eſt vetuſtum. Quando autem aut per quem, primum ſic appellati ſint, ſcribit Nauclerus ſe neſcire. quanquam vero minus vetus ſit reliquis nominibus; tamen quam vetuſtum ſit, videmus ex Liuio. poſt enim vrbem Romam conditam, anno centeſimo ſexageſimo, fuerunt Germani in Italia, quo tempore Brennus Romam incendit.

Omnes qui digni ſunt quibus fides habeatur, coſmographi, nempe Ptolemæus, Hegeſippus, Cornelius Tacitus, Beroſus, Strabo, & ſi qui ſunt alij huius loci conſentientes, ſcribunt, Rhenum Germaniam a Gallijs ſeparare, eſſeq; vtriuſq; nationis terminum. Nec eſt dubium obſcurúmue Gallos olim vſq; ad Rhenum occupaſſe omnia. atque ſic Rheno diuiſas Germaniam & Gallias. Hinc palam eſt Argentinam & Moguntiam & maiorem Baſileam, reliquasq; in ea Rheni ripa vrbes in Gallia ſitas. Germani enim virtute roboris, armisq; præſtantiores ſuis non contenti, Gallos expulerunt. Ferunt etiam quidam ſcriptores, Gallos aliquando Germanica lingua locutos, ſed bellis omnia confuſa. Solinus in collectaneis ad Auguſtum, dicit, Germaniam eſſe populoſam, pertinereq; a Polonûm ſiue Sarmatiæ montibus per Hercyniam ſyluam vſq; ad fines Rheni, & ortum Danubij. Plinius lib. 4 cap. 13, ſuis quoq; finibus Germaniam deſcribit. ſed nobis parum cognitum quid ſibi velit. adeo per temporis bellorumq; iniuriam, nomina ciuitatum & regionum partim interciderunt, partim mutata ſunt. vixque eſt inuenire aliquid quod ſuum priſtinum nomen tueatur. Ptolemæus & Corn. Tacitus libro de Germaniæ ſitu & moribus ſimiliter ſcribunt, Germaniã eſſe imprimis nobilitate & magnitudine inſignem: Rheno & Danubio à Gallis, Rhetis, & Pannonijs; montibus vero a Sarmatis Daciſque ſeparari. Hi veterum Germanorum fines ſunt. Sed nunc ſingulari armorum animiq; robore ad ſua adiecerunt multa, verſus meridiem, orientem & ſeptentrionem, tranſgreſſi, poſſeſſoribus fugatis, flumina & montes, omnes ſuperarunt difficultates. Cuius rei teſtimonio ſunt Germani

Germani tranſrhenani in Gallia, vt ſupra dictum eſt. Tantumque acceſſit Germaniæ, vt duplo hodie maior ſit, quam Strabonis, Ptolemæi, Plinijq́; tempore habita eſt. Nam Germani omnes regiones & populos qui lingua Teutónica cuiuſcunque idiomatis vtuntur, ſibi aſſerunt: quantumuis varia ſit huius linguæ dialectus.

Germaniæ omnes naturæ dotes tantum variant cum ijs quæ olim illi, ſi credimus Romanis & Græcis ſcriptoribus, fuerunt, adeoq́ue fere omnia aliter habent, vt hæc abunde poſſint eſſe argumento (ſi ſcriptores non mera mendacia & ſomnia mandarunt literis) cœlum & regionum naturam mutari: etſi philoſophi phyſici non concedant. Sed Domini verbo obediunt omnia elementa, faciunt omnia hæc iuxta iuſſum & imperium Domini exercituum. Hoc benedicente, & aperiente manum, terra fert fructum ſuum, fertilitateq; omnia implentur: maledicente, & manum claudente, ſterilis redditur terra, & omnia pereunt, vt Pſal. 103, *Dante te illis, colligent; aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente autem te faciem, turbabuntur. Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.* Et Pſal. 32, *Miſericordia Domini plena eſt terra. Verbo Domini cæli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius, omnis virtus eorum.* Hoc genus ſententijs tota eſt plena ſcriptura. In hunc modum ſolet eſſe viciſſitudo in donis Dei: mutanturq́ue ſic artes, animi, ingenia, & regna, fieriq́ue ſolent mortales poſt varia dona & victorias ſucceſſusq́ue, arrogantes & molles, vitijsq́ue infinitis inquinantur. quare poſt longam patientiam non perpetuo ferens Dominus Deus, puniensq́ue ingratos dat fructum ferentibus. Sic eſt mutata fertilitas, propter populi peccata; terræ promiſſionis quæ prius fluebat melle, vino & lacte, iam vix ſpinis & tribulis ferendis eſt habilis. Notum eſt, quales fructus in teſtimonium & ſignum Iſraeli Ioſue & Caleb ex illa attulerint terra, quę iam eſt deſolata, deſerta, & colono prorſus non reſpondens; ſicut etiã Sodoma & Gomorrha ante maledictionem omnibus rebus abundauerunt, vt iure habitæ ſint paradiſus & pinguedinis domus. Propterea Ezechiel cap. 16, perditionis eorum nullam aliam reddit cauſam, quam omnium rerum affluentiam ſine magnis operis, & luxum qui ſolet comitari ocium & fructuum abſque labore copiam. Sic verum exiſtimo Germaniam aliquando fuiſſe barbaram, horridam, & infœcundam; ſemper tamen bellicoſam, aliisq; populis fortiorem, quemadmodum conſueuit eſſe gens laboribus indurata & exercitata, parumq́ue ciuilibus mollioribusq́ue moribus imbuta. Sed Dominus iam tandem quoq; hanc terrarum orbis partem reſpexit, ita vt ex verbo & gratia Domini vix vnquam fuerit regio vel fertilior, magisue habilis ad omne genus fructus producendos, vel felicior ingeniorum animorumq́ue bonitate, magnitudine & pręſtantia. Quibus enim gentibus, quæſo, in vlla cedit arte? imo quos populos qui & ſunt & fuerunt non longo interuallo poſt ſe relinquit? Iam incipiunt Phyſici diſputare de temperie media & ſumma, cui aſcribunt illam benedictionem Domini in Germania, quam olim tribuerunt Aſſyrijs, Perſis, Terræ promiſſæ Iſraeli, Medis, Gręcis, Italiæ. Iam illud ver illãue Domini benedictionem in Germania omnes mirantur cum ſtupore populi. nihil in hoc mundo vanitati obnoxio ſolidum, immutabile, & incorruptibile. Fuerunt alia olim etiam ſecula apud Ægyptios, Græcos & Romanos, eruditione & artibus omnibus excellenter dotata & exculta, ſed temporis iniuria, quæ omnia conſumit, artes & homines interciderunt. Id quod ſine dubio nobis poteſt euenire, ſi ingrati fuerimus Domino Deo omnium bonorum largitori. Etiam nunc cauſæ paulo oculatioribus non ſunt obſcuræ. Et niſi Domino, qui omnia propter ſeſe facit, aſcripſerimus in vera humilitate & timore Dei, in deſpectum barbariemque maiorem priore relabemur. Nam Dominus propter peccata cum alia tum potiſſimum ſuperbiæ, mollicici & luxus transfert animos & regna, ita vt repente leones immutentur in lepores. quare ambulandum in lumine antequam prætereat. Ne quis ſibi in illis donis ſibi placeat, arroganterq́ue alios deſpiciat; Dominus deijcit ſuperbos de ſede, exaltat humiles. Qualis aliquando Germania fuerit, eſt apud L. Anneum Senecam in lib. de gubernatione mundi. dicit enim, errare eos incertis ſedibus, perpetuas hyemes illic eſſe, ſolum infœcundũ, nullas ædes, venationibus viuere, vbicunque nox feſſos laboribus deprehẽdit, cubare ſub frondibus aut in ſpeluncis foueiſve; pellibus veſtitam aut etiam nudam gentem eſſe; miram illis eſſe frigoris patiẽtiam.

Non diſſimilia ſcribit & Tacitus, Quis porro præter periculum horridi & ignoti maris Aſia, aut Africa, aut Italia relicta, Germaniam peteret? Informem terram, aſperam cœlo, triſtem cultu conſpectuq́;, niſi ſi ſit patria. Addit poſt pauca, Terra etſi aliquãto ſpecie differt, in vniuerſum tamen aut ſyluis horrida, aut paludibus fœda, humidior qua Gallias, ventoſior qua Noricum ac Pannoniam aſpicit, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda: ſed plerunq; improcera; ne armentis quidem ſuus honos aut gloria frontis; numero gaudent, eaq́; ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt; argentum & aurum propitij an irati Dei negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim, nullam Germaniæ venam argentum aurumue gignere, quis enim ſcrutatus eſt? poſſeſſione & vſu haud perinde afficiuntur, &c. Hæc Tacitus. Talia de Germania refert etiã Strabo, & alij plures ex Græcis & Latinis. Næ iſta videntur mera mẽdacia, & figmenta omnibus qui hodie hæc legunt aut audiunt. Nam quo loco & ſtatu ſint hoc tempore Teutonicæ res ad aſtra ſublatæ, nouit totus mundus. Sed ijce autores grauitate & doctrina inſignes excuſari poſſunt, iudicio Domini, de quo paulo ante. Si iam cernerent iſti rerum ſcriptores germanas res, non poſſent non ſuffundi rubore. T. Liuius putat Germaniam totam nihil niſi horridam ſiluam eſſe, ad quam nullus vnquam mercator veniat; nec quiſquã ad eos accedere propter feritatem auderet, niſi cum valida militũ armorumq́; manu. Idem quoque demonſtrat in ijs Italiæ locis, in quibus nũc ſunt pulcherrimæ vrbes Bononia & Mutina & aliæ, deſertum & ſyluam fuiſſe. Iulius Cæſar tradit, neq; agriculturam neque vſum belli intermitti apud Germanos: ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſſe; neque longius anni tempore vno in loco incolendi cauſa remanere conceſſum eſſe; neq; multum frumento, ſed maximam partem lacte atq; pecore vitam degere, multum in venationibus eſſe. Et hoc vitæ genus & quotidianam exercitationem, libertatemq́; vitæ, ab omniq́; officio ac diſciplina vacationẽ, vites alere, & immani corporum magnitudine homines efficere. Additq́; in eam conſuetudinem adductos, vt locis frigidiſſimis nullis veſtibus, exceptis pellibus, vtantur. Quæ Cæſar in Commentariis de Sueuis ſcribat, cuilibet in prõtu eſt legere, vt nihil opus ſit pluribus. Facile eſt videre eo loco quomodo indurati fuerint ad laborum & bellorũ incredibilem patientiam, quam frugali vita fuerint contenti, modo ſalua eſſet auro precioſior libertas. Ex quibus cauſa barbariei patet. Nec mirum terram a Domino ſtarim poſt Adami lapſum maledictam ſine diligẽtibus cultoribus nihil produxiſſe quã tribulos & ſpinas; omnia erant obſita ſentibus, quę iam ſunt veſtita pulcherrimis & fœcundiſſimis vinetis & pomariis. Nihil eſt tam felicis ingenij quod non cultum, fructum producat ſuum. Quãquam ſint autores phyſici qui opinẽtur ex reuolutione cœleſtium virtutum & per hoc temperiei mutatione regionum fœcunditatem mutari in ſteriliratem, & ſterilitatem rurſum in fœcunditatem: idq́; adeo vt vbi nunc eſt mare, aliquãdo terras; & vbi terra, illic maria fuiſſe. Sterilem autem fieri fœcundam terram, indicãt etiam Romani ſcriptores qui queruntur, non eandem eſſe ſuarum terrarum fœcũditatem; diſputantq́; in eo, num etiam terra ſeneſcat, effœtaque reddatur ſenectute, vt animalia. Quæ mutatio facta ſit in Canaan ſcimus. Natura rerum infirmis elementis ſubiectarum eſt fragilis, corruptionibus & mutationibus expoſita; nihil eſt tam ſplẽdidum & magnificũ quod non redigatur ad nihilum, & in contemptum veniat; omnia veteraſcunt, vt veſtimentum. Dominus ſolus immutabilis manet & qui in eo ſunt, vnum cum illo facti. In Aſia & Africa, aliiſque memorabilibus locis iam multa iacent neglecta, infrugifera, & deſerta, quæ vix ſerpentibus iam alimentum ſufficiunt vbi fuerunt ingentes ciuitates populoſiſſimæ. Vbi fuit Babylonia? Vbi fuit Niniue? Vbi Troia? Vbi Thebæ? vbi reliquæ de quibus tam magnifice loquuntur hiſtoriæ? Ecce rerum humanarum miſeram conditionem! Quid miſeri extollimur? quid cæci inflamur in tam caducis rebus? Babyloniæ vrbis amplitudo & altitudo nota eſt: ſed vbi fuerit, ignoratur locus; eſt iam habitatio Sirenum, draconum, crocodilorum & veneficarum aliarum ferarum. Dic mihi campum vbi Troia fuit, & eris mihi magnus Apollo? Ægyptus quæ ex Nili exundatione paradiſus erat, iam ſuas laudes non tuetur, nec reſpondet colonis ſuis. Quid igitur mirum ſi ex Germaniæ eremo factus eſt hortus omnibus & ad voluptatem & neceſſitatem ſufficientibus plantis conſitus, omniaque pene dixerim, ferens ſine culturæ diſciplina? Quem in modum omnia ſphærica reuolutione mutentur a Domino in ſa-

cris

cris literis cum aliis locis pluribus,tum clariſſime Solomon in Eccleſiaſte tradit. Multa faciunt vt ego perſuadear, Germaniam felicitate non vlli orbis partium cedere. Quanquam enim ſunt qui prædicent Aſiæ, Africæ,Indiæ,Italiæ,aliarumq́ue dotes:tamen cum Plinio iudico feliciſſimam regionem, quæ ſuis contenta, alienis nihil opus habet; cuiq́ue eſt temperatus aer. Concedo aliis hyemes minus rigentes: ſed caloribus æſtatis magis feruentibus affliguntur. Fructibus alij aliis abundant, ſed habet & Germania ſuos peculiares; taceo de animalium aliarum regionum nocentiore veneno. Non facile eſt conferre in hunc modum terrarum felicitatem: nam nullam partem eſt inuenire,quæ ferre omnia poſſit; ſemper negatum eſt alij quod in aliam collatum videas; non dico in præſentiarum quam diues auri & argenti, aliorumue metallorum ſit Germania: quanq́ue omnibus rebus ad vitam laute degendam copioſe ſibi ſufficiat, nihil prorſus externi egens, ſi vellet: quid enim opus eſt de his pluribus dicere, quæ in oculis omnium in claro die conſtituta ſunt? Italiæ, Hiſpaniis, & Galliis fere prorſus omnia metalla negantur,niſi quæ a mercatoribus Germanis mercantur.

De Germania ſcriptum Cornelius Tacitus reliquit,Germanos indigenas,minimeq́ue aliarum gentium aduentibus & hoſpitiis mixtos, qui olim non terra, ſed claſſibus aduectos: & aliquot populos Tacitus, Plinius, Oroſius, Strabo, Ptolemæus commemorant, ſed nominibus nobis adeo incognitis,vt mirari ſatis non poſſim qua temporis iniuria adeo perierint regionibus ſua nomina. Nec minus eſt mirabile,quod nullus ex autoribus cum alio conſenrit in nomenclatura, ſed quilibet alia tribuit regionibus & vrbibus nomina; cum tamen in vno fere ſeculo tres inſigniores vixerint. Strabo enim ſub Tiberio, Cornelius Tacitus ſub Traiano, Ptolemæus imperante Antonino Pio,floruerunt. Iſta ſunt nomina populorum Germaniæ apud Strabonem, Bructeri, Sueui, Caldui, Marcomanni, Liuij, Zumi, Butones, Mugilones, Sabini, Senones, Sicambri, Catti, Gambruuij, Cattuarij, Chaubi, Cimbri, Caulci, Campſiani, Biſurges, Cheruſci, Catiſci, Ampſani, Cheinſci, Landi, Sabatij, Heumunduri, Boij. Cum Strabone Cornelius in pluribus variat. Oroſius his vocabulis appellat, Vſipetes, Tencteros, Friſos, Agoriuarios, Dulgibinos, Taſuarios, Chauchos, Longobardos, Reudingos, Auiarios, Varmos, Eudoſos, Suarmos, Nuithomos, Hermunduros, Nariſcos, Quados, Marſignos, Gothos, Oſos, Buros, Ligios, Arios, Heluetianos, Mannumos, Heliſios, Naharualos, Rhingios, Lemones, Suiones, Venetos, Fennos, Vandalos. Ptolemæus multa alia habet, quæ recenſere ſuperuacuum exiſtimo. Tam diuerſæ impoſitionis nominum non fuit alia cauſa,quam quod doctiſſimi hi autores ſibi putarint licere pro animi arbitrio imponere nomina barbaræ nationi, ſicut & adhuc hodie Germani peregrina libenter imponimus nomina, vel Græca vel Latina. Huc facit quod olim in Germania, autore Tacito, nec viri nec mulieres nouerunt literas. Etiam ipſi Galli antequam Romano imperio fuerint ſubiecti, nullas omnino literas attigerunt, nec etiam viderunt. Græci aliquando illis Græcas literas oſtenderunt, quas pro miraculo habuerunt. Ex his dubium non eſt illa Germanis nomina impoſita a Græcis vel a Latinis. Romanis enim ſingulari ſtudio fuit linguam Latinam cum imperio propagare, & pleraque aliis appellationibus nominare. Noſtro tempore Germaniæ regiones appellantur hoc genus nominibus. Ea pars quæ non multum abeſt a fontibus Danubij & Rheni, Sueuia vocatur, quam ſolam Alemaniam quidam volunt. Huic vicina eſt Heluetia, Alſatia, Brabantia, Selandia, Holandia, Friſia, Dania, Saxonia, Thuringia, Haſſia, Francia Orientalis, Boemia, Schleſia, Polonia, Bauaria, Pannonia.

Iulius Cæſar memoriæ mandauit,quod Germanis vita omnis in venationibus ſtudijsq́; rei militaris fuerit: quodq́; a paruulis duritiei & laboribus ſtudeant. Quiq́ue diutiſſime impuberes permaneant,maximam inter ſuos laudem ferre. Hoc enim ali ſtaturam,ali hoc vires, neruosq́; confirmari putãt, & cætera quæ eo loco ſcribit,in prõptu ſunt. De his Tacitus ſcribit,quod aliquando ſupra modũ inculti barbari fuerint,in ſordibus & magnis ſudoribus a prima iuuẽtute educati,in omni domo,inquit, nudi & ſordidi;in hos artus,in hęc corpora,quæ miramur,excreſcunt;ſua quenq; mater vberibus

alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur; dominum ac ſeruum nullis educationis delicijs dignoſcas. inter eadem pecora in eadem humo degunt, donec ætas ſeparet ingenuos, virtus agnoſcat. Sera iuuenum Venus, eoq; inexhauſta pubertas; nec virgines feſtinantur: eadem iuuenta, ſimilis proceritas, pares validiq; miſcentur, ac robora parentum liberi referunt. Seuera illic matrimonia. Dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert: interſunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera nō ad delicias muliebres quæſita, nec quibus noua nupta comatur, ſed boues & frænatum equum, & ſcutum cum framea gladioq;. In hæc munera vxor accipitur. Atq; inuicem ipſa armorum aliquid viro affert. hoc maximum vinculum, hæc arcana ſacra, hos cōiugales dies arbitrantur. Ne ſe mulier extra virtutum cogitationes extraq; bellorū caſus putet, ipſis incipientis matrimonij auſpicijs admonetur, venire ſe laborū periculorumq; ſociam: idem in pace, idem in prælio paſſurā auſuramq;. Hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denunciant: ſic viuendū, ſic pereundum. Accipere ſe, quæ liberis inuiolata ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rurſus quę ad nepotes referantur. Ergo ſepta pudicitia agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis cōuiuiorum irritationibus corrupta. Hæc fere ad verbū Tacitus de moribus Germanorum. Sunt & alia apud alios autores, ex quibus cōijcere licet, de morum ſeueritate & inſtitutis ita tetricis, vt tamen non per omnia honeſta diſciplina caruerint. Scribunt quidam, olim Germanas mulieres fortiter pro patria pugnaſſe, & iam laborantib. in dubij martis periculo viris in multis non vulgaribus prælijs prompte viriliterq; fortes auxiliares manus attuliſſe, res aliquādo pene fractas aliquando reſtituiſſe, & ab incunabulis liberos ad arma educare & exercere ſolitos. Quæ cōſuetudo adhuc noſtro tempore durat, ita vt hæc natio toti orbi abundè ſatis militum mittat. propterea ſuos liberos Marti dedicabant, quem præter alios deos colebant. Nam aſtrorum periti affirmant peculiariter Martem virtute ſua, &, vt loquuntur, influxu ſuo reſpicere Germaniam, vt non ſolum vſu & exercitatione in militari diſciplina & robore animi & corporis cæteris præſtent, ſed etiam natura. Quare Dionyſius vocat eos natura bellicoſos. Quando matrimonijs iungebantur, vtrique ſponſo & ſponſæ prædicebatur; adeptos ſuorum laborum & moleſtiarum ſocium, &, vt pacis & belli tempore mutuam ſancte inuiolatā ſeruarent fidem, omniaq; communia ducerent pericula, & pacis tranquillitatiſque commoda, ocia & labores, bona & mala. hoc iunctis ſub vnum iugum bobus, equo inſtructo, & armis vtrinq; datis, ſignificabatur. Item, vt facultates a maioribus acceptas auctiores ſuis liberis & poſteris relinquerent. Mulieres vero arcentur a comeſſationibus publicisq; ſpectaculis, quo ſumma dos, mulierum pudicitia illibata permaneret. Qua diſciplina factum eſt, vt adulteria rariſſima apud eos fuerint. Deprehenſæ in adulterio maritus iure omnem cæſariem euellere pro arbitrio potuit. et eiectam cum ſumma ignominia ex domo per omnes vrbis plateas, vel etiam per omnes regionis vicos duriſſimis verberibus agebat. quoq; ſeuerior erat in peccata vxoris, hoc vir laudatior habebatur. Nec hic vlli perſonarum reſpectui locus erat. Propter has cauſas apud eos boni mores plus valebant, quàm apud alios bonæ leges. Diuerſitas ſuppliciorum eſt ex delictorum varietate. Proditores & transfugas arboribus ſuſpenderunt. ignauos & degeneres animo, imbelles & corpore infames paludibus & cœno merſerunt. Ita diuerſitate ſupplicij puniendo ſcelerum naturam oſtendebant. Leuioribus peccatis pro cuiuſque delicti magnitudine equorum pecorumq; numero conuicti multabantur. Multæ pars reipub. vel regi, pars ipſi qui vindicabatur, vel propinquis eius exoluebatur. Non iunctas ſedes incolebant, ſed ſeorſum diſcreti rura ſua colebant, ſicut fontis, aut campi vel nemoris occaſio admonuit. Quiſq; ſuam domum certo ſpacio circumdedit, vel propter incendij periculum, vel propter barbariē ædificandiq; imperitiam. Subterranei ſpecus multo fimo onerati erāt illis hyeme receptacula & domus, & frumēto fructibusq; alijs horrea & cellæ. Et hoc modo & brumæ rigores, & hoſtium depopulationes fallebant. Veſtitus erat ſagum aut fibula, vel etiam ſpinis contextum. Totos fere dies ac noctes ad focum ſedebant. Locupletiſſimi eorum a vulgo diſtinguebantur veſtibus non laxis & fluitātibus, ſicut Sarmatæ ac Parthi, ſed ſtrictis & ſingulos corporis artus exprimētibus. geſſerunt & plerique ex ipſis ferarū pelles maculis quandoq; variegatas. nec alio veſtimentorum genere mulieres quam viri vtebātur: niſi quod fœminæ

ſæpius

ſæpius linea veſte purpuris variata induebantur: ſed ſine manicis, brachia & lacertos, totamq; anteriorem pectoris partem nudæ: etſi fuerit, vt dictum eſt, ſumma in matrimonijs caſtitas. Pro dijs creaturas viſibiles coluerunt, ſicut Lunam & Solem. Mercurio præcipue diuinos honores exhibuerunt; cuius imagines adhuc hodie quibuſdã locis extant: cui ſanguine humano, viuoq; homine ſacrificabant aliquãdo. ſed Martem & Herculem pecude quapiam placabant. Iſidi quidam Sueui ſacrificabant. non ferebant deos ſuos humana effigie pingi aut ſculpi. nemora & lucos dijs dedicabant, & illa ex deorum nominibus appellabant: propterea quod illi abſcondita vident. Quidam terram deam vocabant, honoribusq; diuinis colebãt: quod alma tellus omnia producat. Sunt præterea multa apud autores de veterum Germanorum ſuperſtitione & diuinatione & augurijs, quæ non duco operæpretium eſſe enarrare omnia: quanquam adhuc hodie cæca & chriſtianæ lucis ignara mortalitas infinitis ſuperſtitionibus inuoluta ſit. Magna æquitate agrorum limites diuidebant, & ne quid iniuſtè inæqualiterque fieret, quotannis poſſeſſionibus mutatis, veteres migrabant coloni inuicem in aliorum agros. Qui ex magnaribus, ſicut hodie fit, quando à bellis vacabant, ocio, ludendo, ſomno & conuiuijs vitam ducebant. Rei familiaris curam, & culturam agrorum mulieribus, ſenioq; defectis aut alioqui imbellibus cõmittebant. Summus magiſtratus apud quẽ belli tempore vitæ necisq; ius erat, temporibus pacis abrogabatur, conſtitutis in ſingulis pagis iudicibus. Publicè conuentus comitiáue agebant: ſilentio a ſacerdote indicto, & re propoſita, reges, magnates aut alioqui lingua & autoritate præpollentes ſententiam ordine dicebant: magisque exorant, quàm imperant, quod volunt. Si vulgo ſententia diſplicebat, magnis clamoribus explodebant; probantes autem, armorum concuſſione & ſonitu animi propenſionem ſignificabant. Bellis confectis, centum duces, viros ex omni populo prudentia & probitate inſigniores, ſoligebant, qui lites dirimerent, cuſtodes eſſent legum. Sed omnia publica & priuata armati agebant. nec erat illis conceſſum ius vel belli ſuſcipiendi, vel alias aliquid maioris momenti agendi, niſi prius populo vel ciuitate conſulta. Iuuentus bello fortis magnis honoribus & præmijs afficitur, ſupraque alios nobilitatur. Nobilitas apud eos non ex maiorum ſtemmate, ſed ex fortiter geſtis iudicatur. nec tamen deſunt autores ex maiorum egregiè factis, & prolem laudem nobilitatemque conſecutam. Et iuxta factorum magnitudinem & claritatem per gradus ad regum latus ſedes tribuebatur. Nobilitas alijs armis & animo fortior, hoſtibus vicinisque omnibus terrori erat; ſæpeque vel ſolo nomine vicerunt, & in officio vicinos continuerunt. Ad hos legationes cum muneribus frequenter mittebantur ab exteris. Nulla gens propenſiore animo peregrino hoſpitia offert, & omnem humanitatem oſtendit in omnes, aduenas præſertim. ducuntq; in pleriſq; locis pro bono omine eſſe, ſi cui Deus hoſpitẽ peregrinum egenum mittit. nam ſine deo fieri non poſſe rectiſſimè perſuaſi ſunt. Atq; vtinam hanc humanitatem non exuerent his peſſimis nouiſſimis temporibus, quibus prædictum eſt homines fore ſine omni caritatis affectu. Germanorum humanitatis & præcipuè in peregrinos, facilitatis veſtigia adhuc manent; ſed refrixit etiam hæc caritas in multis. Hoc de Germanis veteres autores Romani teſtantur. Magnum flagitiũ iudicatum apud Germanos, peregrinum quapiam vel leui iniuria afficere. Quamobrẽ confugientes ad ſe, & auxilium aduerſus potentiorũ iniurias petentes ſumma vi & integritate defendunt, & ius perſequuntur iniuriã patientium vltro ſine ſpe præmiorum; ſed ſolum propter ſolam humanitatẽ & miſericordiam erga infirmiores. Hilari fronte & affabilitate non vulgari cibũ & reliqua neceſſaria indigentibus communicant. A ſomno ſtatim calida lauare conſueuerant. Dormiunt autem libenter vſq; in diem à curis ſoluti. Cibi generibus minimè exquiſitis vtuntur. nullis cõdimentis & illecebris voluptatum & effœminata mollitie vincebantur. Cibus erat venatio aut arborei fructus, aut lac, ex lacteq; confecta. Sed in potando immodicos ſemper fuiſſe negari nõ poteſt. Exiccandis poculis ſemper certarunt, & adhuc certant. quiq; capaciora vno hauſtu ſæpius exhaurit, robuſtior habetur. & hæc non vltima laus eſt. Nec in hoc pugnæ genere minus pertinaces ſunt, quàm in prælijs. Potu vtuntur ex hordeo & alijs frumẽti ſpeciebus cocto, vino ſapore nõ abſimili, & vt merũ, inebriat. Sũt quoq; autores qui reliquerunt ſcriptũ de Sueuis, quod paſſi non ſunt ad ſe inuehi vinum, quod molles animo &

effœminatos reddat. Nec ad conuiuia, nec ad opus eunt niſi armati. Paratiores ſemper ad verbera quàm verba etiam poſt calices. De magnis rebus conſultant inter potandũ. Aperti ſunt, minimè nigri & fallaces, nihil diſſimulare, nihil celare, nihil adulari, nihil fingere, non repoſtum odium in pectore, & ore riſum gerere, ſcientes. Ludo nimium dediti, præſertim aleæ; & non dubitant audaces omnes facultates ſemel deponere: imo ſuorum ipſorum corporũ libertatem non raro deponunt. Et victus ſic, nihil repugnans victori ſe vinctum præbebat ſeruum. tanta ſemper fuit apud eos fidei obſeruatio. Spectacula eorum omnia erãt exercitatio & tractatio armorum; ſummum decus ſcire rem militarem. Malebant ſic ſe exercere, quam venas argenti & auri in terra abſtruſas magnis ſudoribus effodere. nec enim precium hoc hæc metalla habebant, ſicut partim ſupra diximus, partim in ſequentibus vbi offeretur occaſio, narrabitur. Vaſis aureis & argenteis quæ dono acceperant ab exteris, vt fictilibus vſi ſunt: quanquam Romano imperio viciniores, propter vſum & commercium monetam præcipue Romanam & acceperint & expoſuerint. ſed nullus amor aut honor lamæ, vſui vero ſolum. Remotiores autem aliis rebus commutabant, rarius pecunia vtentes. Munera ſemper amarũt, quod quid commodi incõmodiue adferat patriæ rerum noſtra memoria declararunt euentus. Nunc in quo luxu, quibusq; inutilibus peregrinis rebus intricata ſit Germania, ſine dolore recordari quis poſſit, qui hos veterum mores audit? Per hos certe iuſtitia extrema veſtigia fecit, excedens terris. In proximos frequenter hoſtiles excurſiones exercebant & propter rapinas & propter exercendam iuuẽtutem, ne ocio emolliti belli temporibus inutiles redderentur; ſimul vt vicinis terrorem incuterent. & ex ducibus ad huiuſmodi incurſiones paratior, à popularibus præ cæteris laudibus vehebatur. adeoq; non dedecori erat alienas gentes diripere, vt etiam laudis plurimum datum ſit, qui plurimum domum retulit rapinarum. Ita factum eſt, vt nunquam cum hoſte confligere, etiam iuſtis bellis confectis, deſierint. Ex nobilioribus reges creabantur: duces verò propter factorum magnitudinem eligebantur, ſed communibus omnium ſuffragiis. Tantumq; abeſt vt regibus liceat tyrannidem exercere, vt etiam nihil audeant conſtituere in rebus quoque exigui momenti, ſed omnia populo ſciente & conſentiente agere coguntur. & vel ob minimam tyrannidis ſuſpicionem è regno repelluntur. Atque ita rex & duces magis exemplo quàm imperio plebeios præcedunt. primi domi conſtitutiones legum factis exprimunt. in prælìis primi hoſtem adoriuntur, in prima acie conſtituti. primi, ſi quid operis in caſtris locandis exigitur, manus admouent. noctu & die per omnes locorum difficultates primi proficiſcũtur: reliquus exercitus hos ſequitur, ab his exemplum in omnibus functionibus capit. Supplicia criminum capitalium leuiorumque flagitiorum in manu ſacerdotum erant, non ex authoritate regum aut principum, ſed deorum. Religionem enim deorum ſupra omnem humanum magiſtratum, collocabant. Perſuaſioq; hæc de diis ſuperſtitioſa ſeditiones cauebat, & plebem in officio retinebat, quod per alios principatus impoſſibile erat. Quanquam inſcius non ſim Iulium Cæſarem ſcribere, ſummum in bello imperatorem apud Germanos habuiſſe necis & vitæ ius & poteſtatẽ. In prælìis cognatos & amiciſſimos quoſque locabant quam coniunctiſſime poterat fieri; quo minus alterum alter deſereret, pugnaretq; fortius quiſque pro familiariſſimo quoque. Et ob has cauſas etiam vxores & prolem inter impedimenta habere, & præliaturis oſtentare & commendare: eorum captiuitatem & crudelem trucidationem, ſi vincerentur; præmia, & ſpolia, & laudem, & gloriam, & pacis commoda, ſi vincerent, ob oculos ponere. hoc per duces eloquentiores fieri ſolebat. etiam per mulieres infantes in vlnis mammiſque adhibitos oſtendere. ipſæq; arma non rato in manus capere, in acie locum viriliter defendere, hoſtem repellere: quibus incitamentis & facibus vix quicquam excogitari poteſt, quod etiam ignauiſſimum excitet, vt ſi non aliam cauſam reſpiciat, vel pudore compellatur aduerſus hoſtem. Obſidum loco nubiles virgines dabant, & viciſſim accipiebant. Hoc videtur illis peculiare fuiſſe in deliberationibus magnarum rerum, nullius quantumuis abiectæ in ſpeciem perſonæ, conſilium ſpernere, etiam mulieres audire. Veſpaſiani tempore fuit Velleda mulier, propter bona conſilia pro dea Germanis habita. Hoſtem aggreſſuri, carminibus Herculem celebrabant & inuocabant, & clamoribus quibuſdam ad terrendum hoſtem confictis, vti vnà omnium voce ſoliti ſunt. ſic ſuos in ſpem

vocari,

vocari, hoſtes cõfundi animo ſperantes. De hoc cantus & clamoris genere Tacitus, & alij quidam. Arma eorum haud noſtris nunc ſimilia fuerũt; expedita & leuiora ferũtur fuiſſe. omnia agreſtia, nihil picti & effœminati quod effœminatum animum argueret. equites equis non prorſus diſſimilibus ijs quibus hodie Turcus vtitur. Relinquere equos ſi loci prælijque ratio flagitare videbatur, aut feſſis & vulneratis concedere peditibus; ipſi pedites viciſſim pugnare cõſueuerunt. in quem vſum equos in omnẽ euentum aſſuefactos habebant. Pugnando in prælijs omnes ad principem exercitus reſpicere, omnibus curæ eſſe vt illum imitentur, vt placeant illi; illi viciſſim ſtudium vt ad animoſitatem exercitum prouocet. Nullum maius dedecus quam principe relicto fugere: imò principe viuo, & re non prorſus deſperata, reſpicere, fugere relictis armis, aut principe, flagitium haberi conſueuerat maximum. Nec poſtea vnquam conceditur tali adeſſe publicis conuentibus, vel ſacris eorum. Itaque contemptim tractabantur, vt multi laqueo vitam finierint, vel alio quopiam genere ſibi mortem conſciuerint. Pace diutius durante, iuuentus præcipue nobilior patria relicta, quærere hoſtẽ, & aliis ſine prorſus titulo bellum inferre ſolebat. Sic vitæ diſcrimina & labores ſubire, quam domi ignobiles in otio torpere, maluerunt. honeſtioremque quæſtum ex ſanguine humano, quam ex terræ cultura barbari iudicabant. Funera non tanta religione & apparatu, quanto alij populi curabant. Nobiliorum cadauera cum armis & equis comburunt: deinde tumulo in viridi quopiam horto aut prato ſepelierunt. nec lamentationibus funera proſequuntur. viris enim vitio datur; mulieribus propter ſexus infirmitatem nonnunquã conceditur. Mercatores, non vt aliquid importarent, ſed vt ſpolia ab hoſtibus accepta emerent ab illis, Germaniam adire conſueuerant: nunc mercatorum facultatibus & multitudine antecedit ferme omnibus nationibus. Veterum nulla fuit negotiatio & quæſtus, quam bellum, venatio, agricultura, paſtiones pecoris, quæ multis locis ſolæ in vſu fuerunt. Pagi & oppida non muro, ſed foſſa circundata longe diſtabant. nam maior pars agri ſilueſtris & inculta manebat. Veriſimile eſt ex pagis qui tum fuerunt nobiliores, quæ nunc ſunt ciuitates originẽ ſuam habere. Rhenani a Rauraca Baſilæa ad oceanum vſque fuerunt aliis magis politici, propter Galliæ viciniam: qui mores, exuta barbarie, ciuiliores ante Germanos, acceperũt: quod vicini fuerunt Romanis, quibus ciuilitate Græci præceſſerunt. Græci autem ab Ægyptiis ciuilem vitam mutuati ſunt. Coloniam Agrippinam & Treuerim primum omnium politioribus moribus a Gallis acceptis, ad ciuilem vitam perueniſſe ferunt. Dicuntúrque vetuſtiſſimæ imperij ciuitates, ædificatæ a Trebeta ante natum Chriſtum anno 1548, temporibus Abrahami. Apud Germanos olim nemo poſſidebat propria rura, ſed ſingulis annis mutanda fuerunt, cedendumq́; aliis, ne quis arrogaret ſibi terram quæ communis omnium alma mater exiſtit: néue libido poſſidẽdi animos hominum ſtultos occuparet, præriperentq́; alij aliis quod fruendum omnibus dat Dominus. perncioſum nimirum putantes hominem ſibi agrum aſſerere, de quo tot ante ceſſerint, omniaq́; metat orcus. Certe illam ſtultam humanæ mentis arrogantiam etiam annus Iubilæus ille in ſacris literis videtur cauere. Erat ciuitatibus ſingulare ſtudium quam longiſſime nullum habere vicinum, quanquе latiſſime omnia circum ſe habere ſilueſtria, & nullis habitata hominibus. & hoc laudi præcipue erat. Sed primi libri hic finis eſto. In ſequentibus ordine perſequi egregie dicta & facta Germanorum conabor. Sequi autem viſum eſt Cæſarum tempora, a Brenno incipiens ad Carolum hunc V pergens, ſi annuerit Dominus. Ne cui autem videatur abſurdum & præter rationem, quod ordine Cæſarum meam diſpoſitionem inſtituo. Nemini opinor non cognitum quantum Romanis ducibus cum Germanis, rurſum Germanis cum Romanis fuerit negotij; alterique alteros claros reddiderunt.

Sed hic primi libri finis eſto.

DE GERMANIS LIBER SECVNDVS.

DE VETERVM GERMANORVM ante natiuitatem Chriſti geſtis.

364 ANNIS 364 poſt Romam conditam, Senones, Sueui, & ij qui nunc Heluetij vocantur, Italiam ingreſſi ſunt hoſtiliter, duce Brenno, vt Iuſtinus refert, gratia nouarum ſedium quærẽdarum, patriam propter inteſtinas ſeditiones & rapinas relinquentes, atque in Lario incolas expulerunt, Tuſcos primum: ædificaſſeq́; feruntur nobiliorũ vrbium quaſdam, nimirum Mediolanum, Comum, Vincẽtiam, & alias quę nunc partim Venetis, partim ducatui Mediolanẽſi, partim Romano pontifici ſunt ſubiectæ. Mantuam quoque volunt quidam ab his cœptam ædificari. Tuſci, duce Rheto nomine, ſe in vicinas alpes, & montium loca inacceſſa receperunt, ſugientes militem Germanũ & Gallum: vocaruntq́; regionem à duce Rhetiã, & ſe Rhetos. Porro ij non contẽti, agro Tuſcorũ occupato, hoſtili animo Romam verſus profecti ſunt, omniaq́; depopulantes, incolasq́; trucidantes & eiicientes, in poteſtatem redegerũt. quibus mature obuiã miſſi ſunt a ſenatu populoq́; Romano duces cum validiſſima militum manu: ſed reſiſtere nõ valentes, frequẽtibus præliis victi ſunt, accepitq́; Roma maiorem quam vnquam antea cladem. Aliquoties ita trucidati ſunt, vt vix euaſerint præliorum teſtes. Tandem etiam ad iam tot cladibus acceptis, terrore confuſam Romam, ipſam vrbem venerũt, ſucceſſibus elati & barbarie feroces hoſtes: quam expugnarunt facilè, propugnãtibus metu exaniniatis, captam crudeliſſime diripuerunt, nulli ætati ſexuiq́; parcentes. Quidam ab altera parte fuga ſibi cõſuluerunt: cũ quibus pontifices, Veſtęq́; moniales virgines egreſſi ſunt cũ ſuis ſacris reliquiis & ſimulachris deorum. nam irruenribus hoſtibus non occurrerunr, ſed e regione in fugam ſe coniicientes, focos & penates, & ſenio defectos parẽtes hoſti trucidandos deſeruerũt, multis vrbis locis incẽdio exuſtis, & magnis viris Romanis multis trucidatis, obſeſſoq́; Capitolio (quod Romanis ſolum ex omnibus ſupererat) ſex totis mẽſibus fruſtra, nam fortiter confiſi loci munitione defenderunt Romani. diciturq́; ſeruatũ à vigili anſere. Nec Galli & Germani ſine magna ſuorum iactura Capitolium conati ſunt capere. M. Torquatus in ea propugnatione prudenter multa geſſit. inter alia hoſti ſperãti deditionem Capitolij propter cibi penuriam, proiecit vltro liberaliter panẽ ex Capitolio, quo de pertinaci futuræ deditionis ſpe barbaros iam etiã cõmeatu indigentes deiiceret. nec eum rei expectatio feſellit. barbari enim homines capiendi Capitolij animum deſpondentes, pacto certo auri pondere, Romanis in Capitolio reliquis Romam reddiderũt. Parãtibus verò diſceſſum Germanis & Gallis, F. Camillus in his turbis ex exilio vocatus, & dictaror factus, milite comparato, mira celeritate, non expectãte hoſte barbaro, abituros, omnia tuta putantes, nihil iã timentes, negligenterq́; omnia adminiſtrantes, quaſi re bene geſta & cõfecta, adoritur, vertit in fugam, maiorem partẽ trucidat, ſpolia recipit. Itaq; incẽſum Romæ ignem ſanguine hoſtium extinctum recte quidam dixerunt. Atq; hoc modo Camillus ex inuidia a ſuis ciuibus in exiliũ miſſus, rem Romanã reſtituit; in quo viro cẽſent autores, ꝙ abũdè ſatis prædicabile fuiſſet, ꝙ hoſti ſe ꝓpter iniurias nõ adiũxit. quo ore igitur ſonãda animi magnitudo, ꝙ etiam auxiliares manus fractis ꝓrſus rebus attulit? Hoc tẽpore cõſultabant Romani de bello in Germanos & Gallos ſuſcipiendo, ne aliquando denuo armati Romam cõtenderent, & tempus belli pleriſq; opportunũ videbatur poſt recentẽ fugã & hoſtiũ cladẽ: ſed aliter viſum eſt Camillo, cui ſumma erat rerũ poteſtas: qui maluit ſe prius recolligeret, & præſenti contra hoſtẽ ſucceſſu contẽta eſſet Roma, quæ ſimilior erat aceruo lapidum, quàm ædificatæ vrbi. Sed qui volet, hęc pleniſſime in hiſtoriis cognoſcet. Ego ꝓpterea paucis verbis indicare volui, vt admonerẽ quo ſeculo primũ lõgius ꝓfecti ſint in militiã Germani. Nã ante hoc tẽpus neq; Italiã, neq; vllã remotiorem regionẽ hoſtiliter ingreſſi ſunt. Poſt multas a Brenno ciuitates in Italia ædificatas, profectus eſt cum armata Gallorum &

Sueuo-

Sueuorum (quorum maior pars abſque dubio ex iis montibus fuit, quos hodie Heluetij poſſident) manu in Aſiam, præmiſſo prius legato Belgio Germano cum Germanis; qui totam Aſiam ita terruit ſuo aduentu, vt magna vi pecuniæ plurimi reges pacem ab eo emerint, legationibus vndiq; ad eum miſſis, pacem petentibus. Ptolemæus rex Macedoniæ, cōparato exercitu, reſiſtere conatus, victusq́; captus, truncatus, capiteq́; eius a Germano milite per totam Macedoniam circumlato, incuſſerunt ingentem formidinem Macedonibus & vicinis regionibus omnibus. Depopulata igitur Macedonia & Aſia totaq; Græcia, ſecurus eſt & Brennus maioribus copiis, & quæ relicta fuerant, deuaſtat omnia, nō parcens templis & eorum aris. Sed, vt hiſtoriæ vno loquuntur ore, vbi Apollinis templum diripuerunt in Delphis, multi terræ motu perierunt, multi fulminibus perierunt, multi gladio perierunt, multi peſte perierunt: vehementerq́; copiis afflictis, & Brennus ipſe imperator vulneratus grauiſſime, doloris impatiens, ſibi mortem conſciuit. Quidam ſcribunt pugione transfoſſum periiſſe. Alij alio mortis genere periiſſe tradiderunt. Poſt ducis mortem Germani & Galli occuparunt opportunas in Aſia ſedes: dictiq; a Græcis Galatæ, quod nomen ſeruant. Hinc Gallogræcia dicta eſt.

Quod Cimbri & Sueui, & populi in iis montibus, quos Heluetij inhabitant hodie, in Illyrico, tota Græcia, Hiſpania, Italia geſſerint, quanque difficilia bella confecerint, poteſt ex variis hiſtoriis colligi: quārumuis diſſimulanter pauca ex plurimis vix vno digito attingant. Solet enim humanū ingenium ſua exaggerare quę putat eſſe laudi, aliena vero extenuare, vel etiam deprauare. neq; enim veriſimile eſt ex rerum ignorantia factum. Quantis copiis Aurelius Scaurus conatus ſit Germanis reſiſtere, quo pacto fuſus ſit, quot milia amiſerit, quomodo captus & interfectus, ſi enarrare vellem, iuſto volumine vix poſſem. Quid dicam de M. Æmilio, qui cum ingenti apparatu mulriſq; legionibus aduerſus Germanos miſſus, extinctus eſt cum vniuerſo exercitu, in quo habuit 100 milia peditum, præter equitatum & impedimenta? Ex omni illo numero vix euaſerunt octo animę. In quo luctu, quoque metu tum fuerit Italia & ipſa vrbs Roma, cogitatione melius quam verbis conſequi poſſum. Nam iam ante ediderant barbari multa ſuę crudelitatis exempla, quare vehementer timuerunt, ne imminens ferox hoſtis Italiæ, ſuperatis alpibus, direptaq; Italia, excinderet totam Vrbem. nam tales iactabantur minæ ex hoſtium ore auditæ. & iam Romanum imperium ſubiectum in Germaniam & Gallias per nuncios iactabant. Sed Domino aliter viſum eſt. Nam Marius contra illos miſſus, prudenter cunctanterq; exultantes & ferocientes barbaros, multis prœliis victores repulit, expectata locorum opportunitate, & hoſtium commeatus penuria (quæ res plurimum in bello habet momenti) adortus eſt, pugnaruntq́; totum fere diem dubio marte; ſed Germani frigoris patientiores, quam æſtus, calorem in valle ſoli expoſita, tempore anni calidiſſimo nō ferentes, ſub veſperam diſſipati tergum verterunt. In quo prœlio vtrinque infinita hominum multitudo deſiderata eſt: ſed Germani potiores ſuos duces amiſerunt, & regem ipſum † Teutobochum. Sed ſub idem †*Teutobū.* tempus Q. Catulum in alpes cum non contemnendis copiis miſſum ad prohibendos hoſtes, non ſine magna Romanorum cęde ex præſidiis deiecerunt Germani. Niſi Catulo ſubueniſſet mature Marius (qui vt ante cunctatione. ita hic feſtinatione prudentiſſime vſus eſt) actum erat de legionibus Catuli. Marius contra barbaros vſus temporis & locorum commoditate. nam vt alios cunctanter magno conſilio, ita illos feſtinanter mane nebuloſo tempore obſeruatis ſolis exortu & vento, vt eſſent hoſtibus infeſti, aggreſſus eſt, & ſole hoſtibus aduerſo, & nebula & puluere excitato, per ventum fretus, vicit, & occidit fere ducenta millia, ſupra quadraginta millia captis. Ibi inauditum apud alias gentes, mulieres Germanorum, & mulieres ſecutæ caſtra memorandum exemplum pudicitiæ & magnorum animorum ediderunt. nam cum in vallo & munitionibus caſtrorum primo impetu non potuerunt Romani eas redigere in poteſtatem, & cernentes ita viriliter munitiones defendere, vt morituras potius animaduerterent, idq; non inultas, quam ſe hoſti traderēt, conditiones deditionis obtulerunt illis: ſed illæ omnes recuſarunt, niſi promitterent illæſam omnium pudicitiam fore. quod cum negatum illis eſt, ſibi & ſuis liberis conſciuerunt mortem, ne veniret earum pudicitia in manus eorum qui ſuos caros coniuges occiderant: aliæ ferro, aliæ laqueo, aliæ ſe præcipitando in aquam (quæ ab vno latere caſtrorum erat alta, quod etiam ſin-

gulare munimentum caſtrorum fuit) paucæque ex magno numero in hoſtis manus peruenerunt. Sunt quoque inuentæ, quæ quanquam captæ, cum congreſſuris viris tam pertinaciter certarunt, vt animas in pugna reliquerint. interea ita caſtra defenderunt, vt hæc omnia peregerint, & omnia quæ vſui putarunt fore hoſtibus, in ignem iecerint. nec paucæ ſeipſas in ignem coniecerunt. quædam irruerunt in hoſtium arma denſiſſima, in certiſſimam mortem: ſed ſecum hoſtium aliquot ad inferos rapientes. In hoc prælio multi duces, & rex ipſe Cimbrorum Beleus, occubuerunt. Et in hac pugna fractæ Romanæ res ſunt per Marium reſtitutæ, non tam militum virtute, quam ducis prudenti aſtutia. quæ niſi ſucceſſum habuiſſent, Romanum imperium totum ſuppreſſum erat Germanorum armis.

Quicquid ſe vllo modo effert, & ſuis viribus confidit, Dominus deiicit. nemo eſt ita creaturis munitus, quem Deus non exuat ſuo tempore. Omnem faſtum deprimit: & ſtultitia eſt ſibi placere in creaturis quas omnes Dominus propter ſe fecit & nulla eſt maior vanitas, quam hominem ſibi arrogare vel culicem. Regna Aſſyriorum, Perſarum, Medorum, Alexandri Magni ab alio ad alium tranſlata ſunt: tandem peruenerunt ad Romanos, qui etiam iam fuerunt Troës. eorum imperium fruſtatim ſciſſum, fere tot tyrannos habet quot oppida vel vicos. Sic hæc pereunt & tranſeunt. perit omnis arrogantia. nec enim Deus ferre poteſt. Omnis virga amplius non neceſſaria, & inutilis facta, in ignem mittitur. Exitus tyrannorum operæprecium eſt conſiderare, quam miſeri inexpectatique fuerint. Videmusque diuæ virginis cantionem per omnia ſecula impleri, *Deponit potentes de ſede, exaltat humiles. Deus perpetuo ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Quod vult aliquid videri, in nihilum redigitur. vocatq́; Deus quæ non ſunt, tanquam vt ſint.* 1 Corinth. 1. Roman. quarto. Huius diuini iudicij omnes hiſtoriæ teſtes ſunt: ſuntque plenæ exemplis omnes. Quanti reges, quanta regna & imperia, quantæ vrbes, quantæ reſpublicæ deletæ ſunt, vt ne veſtigium quidem remaneat? omnium exitij cauſa nulla prorſus eſt quam ſuperbia cordis, cæcæque mentis humanæ Dei gloria deſtitutæ & vacantis. Quid Troiam, Græciam, Pharaones, Romanos, & Conſtantinopolitanos principes, Romanum ſenatum, populum Iſraëliticum; quid alios reges & Imperatores commemorem? Quid aliud habent omnes hiſtoriæ? Quin nunc Turca tam breui in tantum faſtigium potentia eſt euectus, vt vel ſolus ſatis abunde indicio ſit; quam inconſtantes mutabilesq́; ſint humanæ res. Sic non fortuna, ne gentiliter loquar, ſed Deus omnia verſat, omnia mutat.

Vt redeamus ad Germanorum geſta. Vicinos olim ſæpe compoſuiſſe, & coëgiſſe ſuum iudicium ſequi; aliiſq́; nationibus, vt adhuc hodie res ſe habet, ſemper metuendos fuiſſe non eſt obſcurum (quantumuis diſſimulent hiſtoriarum ſcriptores) Heduis & Sequanis diu de imperio litigantibus. Petierunt Sequani a Germanis contra Heduos alioqui potentiores, & peiorem habentes cauſam, auxilium: qui percognita vtriuſque factionis cauſa, Rhenum tranſgreſſi, a quibus Hedui victi, dareq́; obſides coacti, & perpetuis pacis cõditionibus compoſiti, ad votum Sequanorum, & arbitrium Germanorum ſunt. Nec hoc bellum leue fuit, ſed Heduorum omnis nobilitas in prçliis eſt interfecta. Vnus tamen ex Heduis Romanos ſolicitauit aduerſus Ariouiſtum Germanorum regem & Sequanos: qui commemorando quid Germani tandem auſuri eſſent, quæq́; eorum fama iam eſſet per omnem Galliam, & in Hiſpanias vſque peruenire inciperet; quæ contra opinio de Romanis, ſi ſocios desererent, eſſet futura: & hoc genus perſuaſionibus aliis facile induxit Romanum Imperatorem ad auxilium ferendum, & cogitandum de bello aduerſus Germanos ſuſcipiendo. Nam iam maiorem partem poſſeſſionum & in agro Heduorum & Sequanorum occupauerant Germani; & quotidie numerus aduenientium ex Germania augebatur, vt breui haud dubie veteres Gallos colonos omnes eiecturi viderentur. Huc accedebat, quod non habuit minimum momenti ad Romanos excitandos, quod Ariouiſtus rex vir erat natura ferox, & ad bellum quoduis oblatum perficiendum promptiſſimus. vi armorum omnia agere, nihil illi maiori ſtudio eſſe quam imperij ſui fines propagare, Romanos vbicunque occaſio offerebatur, omnibus modis conatibusque aperte & clam impedire. ſedulo cogitare de ſibi ſubiicienda Gallia. Romanorum præſidia ex ea eiicere. Nam Iulius Cæſar multa præſidiis tenebat loca in Galliis. Quare Cæſar facile conie-

ctura,

ctura, quam magnæ Ariouiſti regis ſpes eſſent (quid enim non ſperaret etiam de Italia, capta tota Gallia?) aſſequi: & quid molirętur, oculis conſpicere potuit: viditq́; totã Galliam ſuam futuram ſi hunc hoſtem vinceret. Propter vero ſupra commemoratas cauſas quæ in hoc rege erant, prudenter diligenterq́; contra talem minime contemnendum hoſtem cenſuit agendum. Quamobrem viſum eſt illi ad Ariouiſtum legationem mittere cum talibus mandatis: Vt ad quempiam medij itineris locum certum & commodum conuenire Cęſarem, de communibus rerum publicarum commodis, & vtriuſque ſuo & Ariouiſti iure, & componendis rebus turbulentis, colloquendi gratia. Reſpondit barbaro & elato animo Ariouiſtus, Se mirari quid iuris & negotij eſſet Romanis in Gallia, quæ armorum vi & iure belli ſua eſſet facta. nihil ſibi apud Cæſarem eſſe negotiorum, ſi quid ille velit, ad ſe venire poſſe. Hæc nimium ſuperbe renunciauit Cęſari. Quibus auditis, Cæſar cenſuit hominem barbarum ferocientem aliter tractandum: remiſitq́; legatos, qui ſeuero vultu & animo illi nunciarent, vt in memoriam reuocaret, ex gratia & beneuolentia ſenatus populiq́; Romani ſe ſalutatum appellatumq́ue regem. Quæ nam ſit ingratitudo, non velle vel ad colloquium venire propter pacem, euitandaque multa incommoda & pericula. Quum autem non velit venire, hæc eſſe quæ velit: Primum, ne in poſterum in Galliam transrhenum Germanos ducat. Deinde, vt Heduis obſides reſtituat. Poſtremo, ne vlla cauſa amplius arma ſumat contra Romanos eorúmve ſocios: ſi hoc faciat, fore amicum populi Rom. ſi non, ſe Romanos ſociosq́; eorum ſumma vi defenſurum, nec vllo modo Heduos inultos relicturum. nec enim Romanos talem contemptum in ſe recipere ſolitos. Ad hæc reſpondit Ariouiſtus rex, Ius belli eſſe, vt victor cum victis pro ſuo arbitrio agat. & hoc etiam Romanos cum ſuis agere. quum igitur ipſe Romanis non pręſcribat quid cum victis agãt, ſe quoque non velle impediri. Heduos victos ſuis armis; obſides ſe non redditurum: nec arma aduerſus eos moturum, quamdiu pacis conditionibus & promiſſis ſatisfecerint. Quod autem Cęſar minetur, ſe vlturum eos, poſſe eum venire, ſi cupiat. neminem impune hactenus contra ſe & Germanos arma ſumpſiſſe. ſe effecturum, vt ſentiat quę vires, quodq́; robur ſit Germanis qui iam quatuordecim annis ſub dio obduruerint perpetuis in militia, nunquamq́; interea temporis domũ venerint: inuictosq́; hactenus fuiſſe. His auditis, Cęſar feſtinandũ eſſe iudicauit. diligenter igitur copiis collectis, quãprimum ad Ariouiſtum contendit. nec ſegniter, minoriq́; conatu Ariouiſtus aduerſus Cæſarem in Sequanos profectus eſt. ſed celerior Cæſar opportuniora loca & vrbes Sequanorum Romanis præſidiis muniuit. Sed facile Cæſar vidit, quantopere miles Romanus Germanum timeret: quanq́; in magna exiſtimatione fortitudinis inuictæ eſſet Germanus. quare hunc metum longa oratione exemit: Primum, vt orationi viam ad exterritos & metu ſtupidos animos faceret, Ariouiſtum non temere contra Romanos bellum moturum, qui ſe conſule, tot beneficia accepiſſet a Romanis, præſertim cognitis ſuis poſtulatis, & æquitate conditionum. Deinde incipit commemorare Marij factorum ſucceſſus, ſuam diligentiam. Hos Germanos cum Ariouiſto eſſe quibus cum ſæpenumero Heluetij congreſſi, non ſolum in ſuis ſedibus, ſed etiam in illorum finibus plerunque ſuperaſſent: qui tamen pares eſſe Romanis non potuerint (quod tamen fictum erat, neque enim Heluetij Romanis vnquam ceſſerunt, ita vt habeant quod glorientur) Gallóſque magis aſtutia quam virtute ab Ariouiſto victos. Poſt hæc, prætextus varios timoris diluit. quidam enim metuere ſe rei frumentariæ penuriam: quidam itineris difficultates volebant videri. De quibus pro tempore & propoſito prudenter vbi dixit, conuerſi ſunt mirabiliter omnium animi, alacriatéque mentium cupere prælium præ ſe ferebant. Cæſar igitur arripuit per commodiſſima iter, ſine omni ceſſatione aduerſus Ariouiſtum cum ſuis contendit. Audito aduentu Cæſaris, Ariouiſtus mittit ad eum qui nuncient, quod antea de colloquio poſtulaſſet, id licere fieri: additq́ue cauſas quare iam cupiat vltro quod ante recuſarit. Et conueniendi conditionibus ſtatutis; & vterque ſuis comitibus in equis ſtipatus, Cæſar primum Romanorum beneficia erga Ariouiſtum recenſuit, quod rex a ſenatu ſalutatus eſſet; quodq́ue dona miſſa ampliſſima eſſent nihil etiam promerenti. commemorabat quoque quam cari eſſent Romanis Hedui multis ex cauſis. talesq́; confœderatos ſuos ſolere non ſolum defendere, ſed etiam augere Romanum ſenatum. addidit etiam ſuam priuatim

animi propenſionem & beneuolentiam erga Heduos. Deinde vt obſides Heduis reſtitueret poſtulauit; nec vnquam ſociis Romanorum inferret bellum. & ſi traductos Germanos reducere non poſſet, ſaltem efficeret, vt in poſterum nulli Rhenum tranſirent. Ad hanc Cæſaris orationem Ariouiſtus reſpondendo, ſua in bellis geſta recenſuit, cauſasq́;, quare ſit iure & merito rex appellatus: reddiditq́; ſui in Galliam aduentus cauſam, victoriamq́; ſuam in prælio cum vniuerſis Galliæ copiis, commemorauit, vno prælio totius Galliæ vires a ſe ſuperatas. Si malint denuo fortunam martis experiri, ſe eſſe accinctũ: ſi verò velint potius in rerum tranquillitate quieſcere, ſibi iure promiſſum ſtipendium deberi. ſe amicum populi Romani factum vt iuuetur, non vt iniurias ferat. ſe traduxiſſe Germanorum copias: neque enim inermem potuiſſe venire ad defendendos iniuriam ferentes. nam non veniſſe ad oppugnandam Galliam, ſed a factionum altera rogatum. ſe priorem in Gallia eſſe quam Romanos, adeoq́ue ſuam eſſe hanc prouinciam; Cęſaremq́; propter nullam Heduorum cum Romanis neceſſitudinem, ſed ad opprimendos Germanos veniſſe. Quare niſi quamprimum decedat cum ſuis omnibus copiis, hoſtis loco eum habiturum. Neq; enim ſe ignarum, inquit, etiam magnam gratiam initurum apud multos Romanę reipub. principes, ſi Cæſarem interficiat. id ad ſe clara multorũ voce perferri. igitur non eſſe, vt timeat ſe contra Romanos principes facturũ, ſi reſiſtat Iul. Cæſari. Poſtremo pollicetur gratum ſe fore, ſi diſcedat ex Gallia ſua. His Ariouiſti poſtulatis Cæſar multis cõtradixit, Se non poſſe vllo modo facere, neq; Romanę fidei ſocios deſerere. Item ſi temporis diuturnitatem ſpectandam iudicet, populi Romani iuſte imperium Galliæ deberi: ante enim bonam partem Galliæ bello victam a Q. Fabio Maximo. Ecce, dum vtrinq; hæc contrauertuntur, equites Germani moræ impatientes, ad Romanos propius adequitant, in eosq́; tela & lapides mittunt. Qua re nunciata Cęſari, ſtatim ad ſuos aduolauit, & cum comitatu ſuo ad exercitum ſe ex periculo recepit: & in vulgus militum ſparſit quã potuit odioſiſſime Ariouiſti in colloquio libertatem, vel ſi quis mauult, arrogantiam; quo pacto Romanis ex omni Gallia interdixiſſet. quomodoq́; impetum feciſſent contra fidem in Romanos Germani. quibus modis maieſtas Romani nominis contemneretur a barbaro rege. atq; ita incenſos omnium animos reddidit. Iterum igitur cupiebant colloquendi gratia conuenire: ſed Cæſar impetum Germanorum metuens, mittit ad regem legatos, qui quumprimum venerunt, vt proditores aut ſpeculatores coniecit in vincula, ſtatimq́; exercitum ad Cæſarem promouit propius. Cæſar exercitum aliquot diebus in conſpectum Germanorum in acie produxit; ſed loco iniquiore continuit. Equites primis diebus fortiter pugnarunt vtrinq;. Germani tali pugnæ genere vſi ſunt: Erant tot peditum quot equites, horum alteri ad alteros ſe in prælio, vt res ipſa requirebat, recipiebant, aliquando coniuncti, aliquando ſeparati pugnabant. pedites miræ erant celeritatis, æquarunt equorum, iubis nonnunquam ſubleuati, curſum, quandocunq; erat opus feſtinatione. Interea Cęſar opportunioribus locis caſtra munit. Ariouiſtus fortitudine & alacritate ſuorum fidens, miſit exercitus partem ad munitiones Cæſaris oppugnandas. Hic toto die acerrime pugnatum eſt, vſque dum nox diremit pugnam. Et quanquam Romani in munitionib. ſuis ſuperioreq́; loco conſtitui fuerint: tamen » tanta conſtantia & robore Germani pugnarunt; vt Cæſar ipſe hoſtis ſcribat, Solis oc» caſu ſuas copias Ariouiſtus multis & illatis & acceptis vulneribus, in caſtra reduxit. Ex his verbis quiuis facile intelligere poteſt, quomodo eo die Romani vix in caſtris ſe defenderint, tantum abfuit, vt in æquum campum deſcendere auſi fuerint. Sed nimium confiſi, poſtridie eius diei iterum locis iniquiſſimis adorti hoſtem, & magna parte exercitus Cæſaris trucidata, tandem propter nimiam locorum iniquitatem & munitiones diligentia Cæſaris factas, coacti ſunt cedere, vtrinque occiſis infinita pene hominum multitudine. Sed poſtea & in illas & in alias Galliæ partes irruerunt hoſtiliter, viceruntq́; longe ſępius quã victi ſint. Cum igitur ſæpius Galliam diriperent, & omnibus modis Romanorũ conatus impedirẽt, Cæſar neceſſario belli molem omnem in Germanos vertendam iudicauit. Commeatu igitur comparato, delectuq́; habito militum & equitum, aduerſus Germanos (qui in Gallia ſedes occupauerãt, expulſis incolis Gallis Romanorum ſociis) proficiſcitur: qui veniẽti obuiam miſerunt legatos cum his » mandatis, Populi Romani amicitiam ſe ſeruaturos, neq; vnquam bellum priores Ro-

manis

manis illaturos. ſi autem quis illis prior inferat bellum, ſe minime recuſaturos. neque enim Germanæ virtutis eſſe bellum deprecari, ſed hoſtem repellere & perſequi: nec hactenus quenquam impune laceſſiſſe Germanos. Expoſueruntque longa oratione aduentus ſui cauſas, & voluntatem erga Romanos: quanti vſus eſſe poſſint Romanis in militia, ſi ſedes occupatas cum pacis tranquillitate illis conceſſerint volentes. Nec hoc ſe propterea dicere, quod animum deſpondeant ſe non poſſe defendere armis capta (neque enim parem Germanis nationem inueniri vſquam.) ſed malle poſſidere cum gratia Romanorum, quàm inuitis illis. Ad hæc Cæſar, Nullo modo ſe laturum, vt ipſi Romanorum ſocios eiiciant, & occupent agros eorum: maleque eos de Romanis ſentire qui hæc ſperent aut petant ab ipſis. nullos in Gallia habitatoribus vacuos agros eſſe, qui ſufficiant multitudini tantæ. Præterea pollicetur illis auxilium contra hoſtes ſuos, vt poſſint redire ad patrias ſuas ſedes. Hoc reſponſo reddito à Cæſare, mouit propius ad Germanos caſtra, feſtinandum cenſens antequam eorum copię congregarentur. nam diſperſas intellexerat. Iterum igitur legati Germanorum ad Cæſarem redeunt, petuntq; æquiſſimas pacis conditiones, quas Cæſar omnes recuſauit, nimirum videns Germanorum paucitatem; fidens verò ſua multitudine. Quod vbi Germani non obſcurè intellexerunt, tamen potius fortiter voluerunt quicunq; eſſet dubij martis futurus euentus, pugnare, quam turpi fuga ſe ex periculo eripere. Vbique primum equites Cæſarianos conſpexerunt (qui erant numero quinq; mille: Germanorum autem equites erant vix octingenti: multi enim quibuſdā de cauſis ab exercitu aberant) Germani impetum in eos faciunt, ſtatimq; (etiam Cæſare ipſo teſte) Romanos perturbauerunt, fugaueruntq;, interfectis multis. Rurſus Cæſarianis reſiſtentib. relictis equis Germani in pedes deſilierunt, ſuffoſſiſq; equis, complutibuſq; Germanorum deiectis, denuo reliquos in fugam coniecerunt, perſecutiq; ſunt illos vſque ad Cæſaris exercitū. In ea pugna equeſtri plures Romanorū equitum interfecti ſunt, quam Germanorum fuerint. Et in his fuerunt quidam imprimis nobiles. Poſt hoc prælium ſperabant iam Cæſarem poſſe ad æquiores conditiones adduci, conueniunt igitur (vt conuenerat inter Cæſarem & legatos) cum principibus ſuis & ſenioribus ad Cæſarem in caſtra, credentes Cæſaris fidei, vt de induciis agerent. Sed Cæſar quos ad ſe venire iuſſerat, captos ſeruari præcipit, continuoq; copias ſuas omnes educit caſtris, & acie triplici inſtructa, ad Germanorum caſtra properat, & ducibus principibuſq; per inſidiam deſtitutos inexpectatus aggreditur, expectantes pacis conditiones. Et quanquam diſceſſu principum ſuorum turbati, nullum ſpatium habuerint conſulendi, nec arma arripiendi: dumque incipiunt deliberare, velintne in caſtris ſuos continere, an aperto marte, eductis copiis, pugnare. intelligentes, ſe perfidia circumuentos, & animi doloribus (propter ſuos caros natu maiores & principes, qui fidei hoſtis credentes vltro in manus Cæſaris ierant) triſtitiaque confuſos (his omnibus accedebat quod ab exercitu magna equitum & peditum pars, frumentandi & pabulādi gratia aberat) ecce hoſtis concitatus irruit in ſic paratos. Sed pudor & Germana virtus prohibuit fuga ſalutem petere, id quod facile erat: nam equitatus ita erat metu conſternatus ex priore prælio, vt vix in vltimo agmine a longe ſit ſecutus. Sine igitur ordine arma celeriter arripiunt, & in obuium hoſtem, perfidia eius incitati, feroces ruunt, acriterq; pugnarunt diu, donec puerorum & mulierum multitudo ex hoſtium manibus effugeret. Porrò Cæſar mulierum & puerorum fugam videns, equitatum trepidantem ad alios vſus inutilem miſit ad hos conſectandos: qui crudeles & irati propter priſtini diei ſuam turpem fugam, infantes & mulieres inermem multitudinem trucidarunt. Vbi viri in caſtris pugnantes clamorem audiuerunt, & ſuos trucidari viderunt, nefandam ſobolis & matrum cędem non diutius ferre valentes, ex caſtris proruperunt, impetumq; in equites faciunt, & magnum numerum ex equis deiiciunt, imponuntq; in hoſtiles equos mulieres cum pueris. atque ita armati, repellenteſq; hoſtem, ſe trans Moſam in tuta receperunt. Ingens eo die mulierum & puerorum Germanorum numerus perit, magnus quoque vtrinque virorum numerus. Cæſar poſt illa intelligens a Germanis, Romano Imperio ſemper fore in Galliis periculum, & in Germania inteſtina bella eſſe: vocareturque a factionum, vt fit, partibus. Vbij nanque diu cum Sueuis, quibus pares eſſe non poterant, bellum geſſerant: preſſiq; diu, ad Cæſarem, quem audiebant cum magnis copiis

in Gallia eſſe, legatos mittunt, fœdus ineunt cum eo, vt auxiliares manus cōtra Sueuos ferat: eſſe enim ſuperioris Germaniæ populos inuictos, niſi coniunctis viribus eos adoriantur: neque contentos fore, niſi etiam Gallias tandem in poteſtatem redigant, & poſtea etiam Italiam vexent. Atq; hæc Cæſar etiam non admonitus timuit antea, quare omnino tranſportandum in Germaniam per Rhenum copias cenſuit. Quibus ex cauſis non nauibus tranſierit Rhenum, ſed potius ponte; quoq; pontis genere traduxerit, ſcribit ipſe: idcirco his immorandum non cenſeo. Porro omnibus copiis tranſportatis per pontem, volens terrorem incutere Germanis, ædificia frumentaq; paſſim ſuccendit. & cum in Vbiorum regionem peruenit, quibus auxilia laturus venerat, cognouit Sueuos eſſe in armis omnes, in vnumq; locum conueniſſe, hoſtem lætos animoq; plane Germano expectare, & ſi veniat, ipſos obuios excepturos, imo etiam abiturum perſecuturos, quare celeriter ſe in Galliam recepit: & ne Sueui inſequi poſſint, pontem deſtruit, qui magno ſumptu & laboribus factus erat. Nam Sueuorum nomen erat exercitui Cæſariano terrori tanto, vt non difficile videret Cæſar, quid facto opus eſſet. Iterum Britannico & quibuſdam leuioribus aliis cōfectis bellis, tranſire Rhenum conſtituit Iulius Cæſar, nam non ceſſabant in Gallia eum multis modis vexare. Confecit igitur alium pontem per Rhenum; ſed quum primum per exploratores intellexit Sueuorum & aliorum Germanorum belli apparatum & vires animoſq;, iterum ſe in Galliam recepit, pontemq; reſcidit. Neque enim cenſuit tutum eſſe cum Sueuis bellum in ſuo agro gerere, qui in alienis plerunque inuicti fuerint. Quibus cauſis ductus Cæſar, magnam multitudinem Germanorum magnis ſtipendiis conductam in exercitu ſuo habuit. Nam victum Pompeium & tot bella feliciter in Italia & Hiſpania aliiſq; nationibus geſta, debet haud dubie Germanis.

DE GERMANORVM MORIBVS ET FACTIS

LIBER III.

De bellis Germanorum geſtis cum Auguſto, Tiberio, & aliis Romanis principibus.

Temporibus Auguſti Octauiani Imper. Romani, eſt in Germaniam miſſus cum exercitu Rom. Druſus, qui imparatos ex improuiſo oppreſſit, qui circa Rhenū habitabant, & Vſipetes, Haſſos quiq; in illis habitabāt regionibus. Sed Sueui omneſq; vicini repēte armis ſumptis, hoſtem aggreſſi in fugam cōiecerunt, & magna Romanorum multitudine interfecta, in quibus ferunt viginti cēturiones occiſos. Et actū erat plane de Druſi copiis, niſi barbari inſolentes iam victoria, negligentiſſime omnia adminiſtraſſent, nam iam ceu victores traduntur ſpolia diſtribuiſſe, omniaq; egiſſe ac ſi plane viciſſent. Sed id accidit illis, quod omnib. ſuperbientibus & hoſtium ſuorū contemptoribus; negligenter enim omnia adminiſtrantes ceu in vado nauigantes Druſus, collectis ſuis omnibus, loco & tēpore ſibi commodiſſimo, opprimit nihil timentes; nec tamen inulti mortui ſunt, Romanorū enim magna perit multitudo in ea pugna. Et vel a mulierib. incredibilem Romani acceperunt cladē. intra munitiones enim caſtra defendentes, in oppugnantes emiſſis omnibus telis & lapidibus, multiſq; militibus ſic cadentibus, tandē omni reliqua materia, qua hoſtem repellerent, deficiente, ſuos liberos in terram colliſos in faciem oppugnantium proiecerunt. In hoc prælio, ſi vſquam alibi, apparuit quam crudele animal homo ſit. Sed Druſus tandem (ſic viſum fatis vel potius Domino) eam regionem in Romanorum prouinciam redegit. A Moſa flumine vſque ad Rauracam Auguſtam, vbi nunc inclyta ciuitas Baſilea eſt, ædificauit arces numero circiter ſexaginta: eff[illegible]itque magnis operis, vt Hercynia ſylua eſſet peruia, multiſque locis habitabilem. nam ante aduentum illius Druſi, ſcribunt quidam Hercyniam ſyluam deſertum hominibus inhabitabile & inacceſſum fuiſſe, ferarum domum. His temporibus primum Germani exuta paulatim barbarie ad humaniores & ciuiliores peruenerunt mores, Romanis moribus & legibus aſſuefacti. Alia prorſus facies non ſolum hominum, ſed etiam cœli & terræ videbatur tunc in Germania. Mortuo in Germania Druſo, nomē impoſitum eſt

a pro-

a prouincia Romano imperio adiecta, Germanicus, ſicut conſueuerant Romani fortibus viris nomina a regionibus adiicere, quas deuicerant, vt Scipio Aphricanus, &c. Porro immatura morte Druſus admodum adoleſcens abreptus eſt, ex vulnere quod a Germanis acceperat. Data eſt hæc Druſi prouincia Q. Varo. Sed Germani iugi impatiētes, ad libertatem aſpirabant. nec enim eam humanitatem & æquitatem, qua imperia retinentur, Romani oſtendebant. nec enim facilius eſt aut minoris ingenij artiſve parta tueri quam acquirere. Germani igitur natura ingenioq; ad libertatem nati, Vari hominis odioſe tumidi & ſuperbi non ferentes dominationem, eligunt ducem, quo Romana cum præſide Varo præſidia eiiciant. Varus confidens Romanis legionibus, nihil a Germanis (quos iam iugum accepiſſe, & aſſuetos ferre, ſeruoſq; animos effectos putabat) timens, non veretur magnam multitudinem conuocare, vt leges pro arbitrio præſcribat, iubeatque quod libuit. Illi conueniunt cum duce Arminio viro forti, & ad aſſerendā libertatem omnibus nominibus idoneo, Romanos nimio tranquillitati ſucceſſibusq; cōfiſos opprimunt, arces & ceptas vrbes ſolo æquant, tres Romanorum legiones trucidant. captorum, quorum magnus fuit numerus, aliis manus, aliis oculos, aliis aliud membrum exciderunt. Principis Vari corpus, quod milites terra obruerant cum ſignis militaribus duabus aquilis, effoſſum fruſtatim diſſecuerunt, & in paludem proiecerūt. Romani igitur qui maria ad meridiem & occidentem & orientem fere omnia occupata tenebant, Rhenū ſeruare non potuerunt. Poſt Romanos eiectos vtraq; Rheni ripam occuparunt Germani. Sunt adhuc in vtraq; ripa veſtigia vrbium & munitionum Romanarum tūc temporis diſiectarum. Atq; illo tempore abolitum eſt Romanum nomen & imperium apud Germanos; quod magnum erat vſque ad Parthos & Indos. Quo in loco hoc factum ſit, dubitant ſcriptores, ſunt qui volunt in agro Vindelicorum factum. Strabo alio vult loco factum. Eſt qui putat factum, vbi iam *Franckfordia* eſt. Tacitus putat factum in ſylua *Teutoburgenſi*. Ego exiſtimo non vno loco, ſed paſſim per diſpoſitas munitiones inſtitutæ a Druſo prouinciæ: quanquā aliis locis collectiores fuiſſe vires Romanorum, maximumq; præſidium Varum ſecū habuiſſe veriſimile eſt. Hæc clades vehementer Auguſtum afflixit, capiteq; in parietem grauiter illiſo, ſæpe clamauit, *Quintili Vare redde Romanis Romanas legiones.* Poſt hæc geſta miſſus a Senatu eſt in Germaniam frater Druſi Tiberius cum quindecim legionibus quæ erant maximus eo tempore exercitus Romanus. Hic Germanos bello grauiſſimo impetiuit, magna damna illis inferens, magna viciſſim accipiens. Toto perpetuo triennio durauit bellum hoc, vix poſſet multis libris explicari dignè pro rei magnitudine. Nec vllum grauius magiſq; ſanguinolentum Romani, poſt Punica, geſſerunt bellum. Sed tandem maiore parte exercitus amiſſa a Sueuis viciniſq; Germanis, multis præliis victus Tiberius diſceſſit, vel, vt verius dicam, fugit ex Germania. Quanquam non inſcius ſim Romanos de ſe hæc ita ſcribere, vt alienam gloriam in ſe verbis transferant. Sed finis & fuga ex Germania Tiberij ſatis abunde qui victores fuerint, arguūt. Poſt hunc Veſpaſianus contra Germanos miſſus eſt cum valida manu, magniſq; conatibus eos aggreſſus, frequentibus præliis fere totum exercitum perdidit. ferme enim quadraginta præliis conflixit. Tandem deſperato propoſito, redit domum. Sunt & alij, qui rebus parum proſpere geſtis, multiſque amiſſis, redierunt domum. Antonini Aurelij & Alexandri Cæſarum conatus, & expeditionum contra Germanos apparatus, noti ſunt: qui etiam ad arbitrium & votum atque adeo nutum Germanorum conditiones fœderis compoſuerunt. Galenus medicus ille ſummus, Romanis principibus carus, rogatus, vt comes eſſet Imperatori, reſpondit homines non eſſe pares vrſis non carentibus ratione; quare non iturum comitem, quos eſſet periculum triſtiores redditurum. Traianus non imperando, aut armis aliquid apud Germanos potuit efficere, ſed longe aliis artibus, nempe mā ſuetudine, humanitate, & iuſtitia ſibi eos deuicit. Quid dicam, quid Norici, Sueuique cum iis qui Heluetiæ montes inhabitant, in Italia ſæpe geſſerint, totam vaſtauerint, ædificia igne exuſſerint, ſedes occuparint, aut præda onuſti domum redierint victores?

Alexander cognomento Magnus poſtquam totum Orientem, Aſiam, Africam & magnam Europę partem ſubegit, vocatuſq; propterea & habitus dominator orbis terrarum, tamen ad fines Germanorum nunquam peruenit. neq; enim conſultum puta-

uit Germanos attingere. Etiam Darius & Cyrus, illi potentiſſimi reges cum ad Danubium peruenerunt, Germanos veriti retroceſſerunt. Quemadmodum infinitæ, penè dixerim, potentiæ Turcus cum omnibus ſuis collectis viribus, vbi primum aſpexit terribili toruoque vultu Germaniam, virtute Germanorum repulſus, turpiſſima fuga, innumerabili multitudine amiſſa, ſalutem inuenit. Quæ res cum propriam hiſtoriam requirat, à nobis non tractabitur: quanquam hic Germana virtus a nemine ſatis poſſit prædicari. Dominus det gratiam & lucem, vt ei ſoli gloriam aſcribamus, alioqui durabilis gloriatio non erit. Lyſimachus rex potentiſſimus, cum vſq; ad Danubium peruenit cum exercitu infinitæ multitudinis, à Germanis multitudine imparibus victus eſt: cuius exercitu deleto, ipſe rex Lyſimachus captus eſt à rege Germanorum Romechete. Hac fortitudine in bello Germani conſecuti ſunt apud exteras nationes, vt de il-
» lis hoc genus diuerbia ferantur, Qui pugnare velit infeliciter, cum Germanis pugnet.
» Germanos amicos habe; vicinos vero minime. Germanos vrſos eſſe ratione præditos.
Hinc eſt quod Romani Imperatores titulos & cognomina omnia poſthabuerint Germanici cognomine; vt Domicianus Germanicus, Nerua Germanicus. & Tiberius ſuum filium cognominauit Germanicum, nulla prorſus alia cauſa, quam propter inſignem fortitudinem, animi magnitudinem, fidemq; huius populi. Tam tenaces ſemper fuerunt fidei, vt Imperatores quidam Romani (inter quos Iul. Cæſar & Auguſtus fuerunt) eos fidos ſui corporis cuſtodes habuerint, vt noſtro tempore rex Gallorum, & Romani Pont. Scribũt etiam Romani, inter quos Tacitus eſt, neminem vnquam cum Germanis bellum geſſiſſe, quem non pœnituerit; quique non plus incommodorum quam commodi acceperit. Atque certum eſt Germanis defuiſſe eruditos viros, qui facta ingentia eorum deſcriberẽt: & falſo ab alienis ſcriptoribus multa detorta & deprauata, vt eſt ingenium omnium hominum. Item non eſt dubium Romanos maxima quęque ſua bella Germano milite confeciſſe. Et quis adhuc hodie rex aut princeps aliquid audet ſine Germanis? Et qui aliquid contra German. egerunt, militibus Germ. factum eſt. Quod magna ex parte milite Germano Carthaginem ceperint exciderintq; Romani, autores digni quibus credatur, ſunt. Cuius belli ſcriptores plures ſunt, vt nullus mentioni noſtræ relinquatur locus. Redeundum igitur nobis ad propoſitum, titulusque, qui eſt de Germania, reſpiciendus. Ferunt hiſtoriæ Auguſtum principem Rom. imperij tempore toto regni ſui non habere quod queri iure potuerit, niſi in conatibus contra Germanos. nam hic vir libidine nimia regnandi ductus, auſus eſt Germanos primus, ſi credimus autoribus, armis laceſſere: ſed Germani, duce Harminio, prælio ſuperarunt Romanos, trucidaruntque fere triginta millia. reliqui fuga ſibi conſulentes, in Italiamque trepidi peruenientes, tantum terrorem incuſſerunt Italię & Romanæ vrbi, vt conſultauerint multi de ſuga in Aſiam, Africamque; & nauibus omnibus, ne eſſet ſequendi facultas, quibus non eſſet opus, exuſtis. Sed neſcio quid Harminio accidit, quod hoſtem non vſque in Italiam perſecutus ſit. Dominus qui ponit terminum mari, ponit etiam terminum hoſtis furori. Alioqui ſæpe, ſi reſpicias tantum hominum conſilia, mirabere, quare hic non progreſſus longius ſit; quare retroceſſerit. Sic enim homini intuenti creaturas, non regem Imperatoremque, cuius eſt omnis poteſtas, apparet.

Traianus non vulgaria cõtra Vngaros & Germanos bella geſſit. Germaniam quæ tota deſciuerat, iterum redegit in prouinciam, atque beneuolentem habuit; Quæ ante nullis armorum viribus domari potuit, huius beneuolentia & comitate victa, iugum tulit: ſed non oneribus grauioribus degrauata. Talem enim pacem prætuliſſet bellis, etiam ſi dubius Mars eis certo fauiſſet perpetuo. Quam bene audierit hic apud Germanos, quamque carus illis fuerit, ſunt adhuc reliqua quædam monimentorum veſtigia. Item Marcus Antonius Berus multum negotij habuit in Germania cum iis, qui ſunt in extremis qui habitari poſſunt, locis. Qui cùm bonus, vt eſt hominis animalis captus, vir eſſet, facile Germaniam circa Rhenum & Sueuos in officio detinuit; quorum opera facile fuit repugnantes barbaros repellere. Quod autem perſecutus non ſit vſque ad vltimas glacies, mirum non eſt: neque enim operæpretium fuit magno capere homines in locis incultis degentes, nihil habentes, neque ædificia, neque ſupellectilem vllam, niſi cortices arborum, aut pelles ferarum. Huic Imperatori ſingulare ſtu-

dium

dium fuit,vt Germania latius miteſceret: nam liberalia ingenia habere eos,deprehendit hoc melius quam alij Imperat. quo fuit doctior in philoſophia. nam philoſophatum ſedulo fuiſſe ſcribunt hiſtoriæ. Marcus Antoninus Verus (quē dicunt ita formatum philoſophiæ præceptis habuiſſe animum, vt ſemper in eodem vultus aſpectu viſus fuerit) longo & magno bello quod illi cum Germanis fuit, exhauſit non ſolum ærarium, ſed omnem etiam domeſticam pretioſiorem ſupellectilem. Tantę molis erat Germanos bello tentare. Hic ſæpe fretus potentia & cōmeatus copia, cunctando & occupando altiora loca, aliiſq; circumſtantiis ſibi fauētia occupauit, coēgitq; Germanos, quantumuis frugales & patientes, paruoque contentos, propter cibi penuriam pugnare in locis & temporibus iniquiſſimis: & ſæpe tamen, deſperatis rebus in Germania, de reducendo exercitu cogitauit. Itaq; moriens, Germaniam relinquere coactus eſt, vt nulla parte magis Romano timeret imperio. Proptereaq́; etiam orationem ad ſuos ſummos amicos habuit; in qua commendauit filium, periculum enarrans, quod illi a fortuna, a ſucceſſu rerum & infortunio potiſſimum a Germanis eſſet. Maximinus qui militauerat ſub Alexandro Seuero, omnia quæ acceperat, milites & reliqua in Germania conſumpſit. Nam craſſus & ſtupidus venter, neque ſuis neque alienis parcens, poſt mortem Alexandri Germanis non dubitauit inferre bellum, aliquid pręclare agere meditās: idcirco rem difficillimam conatur, parum expendens maiorne vtilitas an incommoditas etiam ad victorem rediret. Poſſetne confici res tanta, quantumue eſſet diſcriminis & certi periculi. Et quid aliter faceret talis venter? Aggreditur igitur Germaniam, dans & accipiens ingentia mala. Nam ferus tyrannus nemini parcit, exurit omnia, nihil mouetur quantum numerum ſuorum perdat. ſpe enim præmiorū & propter omnigenam licentiam militibus impiis ab impio Imperat. conceſſam ſemper ex Gallia & aliis nationibus, etiam ex ipſa Germania colluuies peſſimorum nebulonum confluebat, ſemperq; reficiebantur legiones quātumuis multitudinem flagitioſorum hominum quotidie Germani occiderent. Sicq; perdens multas legiones, ipſe ſibi ſemper cauit, & magnam pecuniæ vim ex præda corradens, vnde animus quotidie efferebatur, ita vt odioſus omnibus hominib. tandem redditus ſit. Et Romani videntes quot ſuorum in German. perderet, nihil omiſerunt quo eum minuerent, & imperio priuarent. Et ipſe in oratione ad ſuos quadam querens de Romani ſenatus populiq; iniuriis ſibi illatis, nihil habet maius quod exprobret, quam quod Romanā maieſtatem a Germanorum manu defenderit. Nam, vt dixi, ſciebat Romanis a nulla orbis plaga maius imminere periculum. voluitq; maximum videri quod feciſſet negocium Germanis. Decius, tyrannus verius quam Imperat. cum Germanis Thraciā depopulantibus grauia geſſit bella. & multis præliis victus, tādem tam numeroſo exercitu & valido, vt ipſe & filius exultantes ceu victoriam certam adepti, manus cum German. conſeruerint. Ipſumq; ferunt Decium ita ſuos collocaſſe, vt nullus fugæ pateret locus. fortiter igitur pugnante Decio & filio, vterq; occiſi ſunt. Atq; hoc bellum memorabile, ſolum æternam fortitudinis laudem parere poſſet Germanis. Impares numero totum diem & noctem fere totam pugnarunt, & exercitum pene extinxerunt Romanum. Quanta materia Romanis & hæc fuiſſet ſcribēdi, ſi ipſis ceſſiſſet quemadmodū Germanis. Decius artibus & virib. corporis & ingenij vir incomparabilis, in imperio tanto conſtitutus, victus ſatis loquitur, vt verbis opus non ſit meis. Et in hoc bello tanta varietas euentuum dicitur fuiſſe, vt ſæpe ita locis iniquioribus Germani circūuenti fuerint, vt Decius nihil de victoria dubitarit. Sed cum Dominus qui tyrannos a facie ſua, ceu ventus vehemēs puluerem proiicit, non amplius voluit per illud vas iræ ſanctificare ſanctos ſuos (nam magnam Chriſtianorum multitudinem ſupplicio affecit) cum ignominia ad inferos deiecit. Nec enim vnquam diu in hac luce tulit qui effuderunt ſanguinem ſanctorum ſuorum. Et hoc loco non intempeſtiue admonemur, quod Dominus vltus eſt ſuorum ſanguinem per Germanos. Quam miſere perierit multis vulneribus acceptis, in palude ſuffocatus ſit Decius, cum ſatis memoriæ iam olim mandatū ſit, nihil opus eſt pluribus. Licinij Valeriani temporibus trecenta Germanorū millia Italiam inuaſerunt, & maximā prædam domum miſerunt: veneruntq; in ſpem etiam capiendi Romā ipſam. Fugitque quicquid audiuit aduentare Germanos. tantus huius nominis extitit terror. Sub idem tempus cædibus & incendiis impleuerunt Germani Gallias: nec erat vel

ex Romanis, nec ex Gallis, qui reſiſtere auderet. Nec tunc temporis Pontus aut Aſia tutæ fuerunt à Germanis, nam vehementer ab illis afflictæ ſunt. His etiam temporibus Vngaria à Germanis eſt deuaſtata; victoresq́ue domum rediere præda graues. Nec vulgarem laudem meruerunt Germani tempore quo Æmilianus non procul à Moguntia eſt occiſus. Erat in Germania his ferè temporibus dux nomine Poſthumus, qui adeo excellebat arte militari & aliis dotibus, vt milites eũ euexerint ad imperium totius exercitus: qui militibus Germanę nationis magis fidens, quocunque Germanos habere potuit, magno ſtudio conſcripſit. Romani Galliq; hoc videntes, & omnia merito timentes, cogitarunt de occidendo Poſthumo, aut quoquo modo tollendo. Per proditionem igitur interfectus eſt hic maximæ in bellicis rebus ſpei vir. Sed quãquam dux illis ſublatus fuit: tamen Germani collectum exercitũ in officio ſeruarunt, aliumq́; in occiſi locum ſubſtituerunt, & transferentes bellum ex Germania in Gallias. In hac expeditione Gallos non vno tantum prælio vicerunt, & præſidia Romana penitus in Galliis ſuſtulerunt. Hac tempeſtate magnam iacturam & detrimentum Romanum imperium paſſum eſt: & multum Germanorum ſucceſſus aduerſus Romanos promouerunt bella quę illis eiſdem temporibus fuerunt in orientalibus regionibus cum Perſis & Ægyptiis. Tantumq́ue negotij exhibuerunt Germani Rom. imperio, vt Perſæ & Ægyptij nullo negocio Romanum iugum abiecerint. Flauius Claudius non ſemel conflixit cum Germanis magnis præliis victus, victorq́ue viciſſim. Germanos verò in Italia prædando occupatos ex improuiſo improuidos, ſuiſq́; viribus & fortunæ mendaci nimium confidentes, oppreſſit, magnaq́ue multitudine occiſa, expulit omnes ex Italia. Quamobrem illi ſunt ſtatuti Romæ ſummi honores, erecta ſtatua illi eſt aurea. neq: enim leuem hoſtem vicerat, aut ſaltem cohibuit, ne progrederetur longius. Aureliani temporibus ex longa cœli temperie bona nulla peſtis conſumpſerat populum in Germania, & omnibus iis regionibus quæ ſunt ad Septentrionem: quare cogitauerunt de occupandis cultioribus terris. Inuitabat verò etiam in Italiam rerum omnium copia: & quod Romanis in Oriente difficilia erant bella, quare Italiam inuaſerunt infinita multitudine; quibus neceſſario occurrere coactus Aurelianus, omnibus optime ordinatis, & locis & tempore electis, congreſſus eſt. Pugnatumq́ue eſt eo prælio toto die, tandem terga dedere Romani, vixq́ue Imperator cum paucis qui circum eum fuerunt, euaſit. Quæ clades & fuga Romanis tantum incuſſit terrorem, vt ex Vrbe multi fugerint. Germanis iam exultantibus, geſtientibus, nihil timentibus, & omnia negligentiſſime adminiſtrantibus, retroq́ue domum ſcribentibus, ſe dominos Italię & vrbis ipſius Romæ; ecce alio interim conſcripto exercitu, reuertitur Aurelianus, omniaq́ue diligentiſſime adminiſtrans, nihil timentes, in diuidenda præda & locorum occupandorum electione occupatos Germanos adoritur. pugnant vtrinque acriter: ſed Aurelianus vincit. tribusq́; præliis ab eo ita victi, extenuati ſunt Germani, vt domum reuerti coacti ſint. Poſt hæc bella Aurelianus conſcripto Germano milite, contendit aduerſus rebelles in Oriente; & proſpera vſus fortuna ſæpe vicit eos mari & terra. Probus poſt mortem Aureliani contra Germanos qui Gallias tenebant, multis locis proficiſcitur magno apparatu. Cum igitur aliquot diebus iter feciſſet, inueniebat ex iis quos explorãdi cauſa præmiſerat, flumen itinere vnius diei abeſſe, trans quod flumen omnes Germani conſediſſe, & in neceſſitatem belli multa feciſſe, expectareq́ue cupide Germanos quod ex captiuis intellexit. expectariq́ue quotidie auxilia ex Germania; iamq́; copias Rhenum tranſiſſe. impedimenta omnia, pueros, ſenio defectos, mulieres, reliquamq́; turbam ad arma inhabilem in locum natura & arte munitiſſimum conieciſſe. Habereq́ue magnam commoditatem vecturæ ad commeatum, & poſſe longo tempore intra munitiones ſeſe tueri. His rebus auditis, Probus alio loco quam expectabãt Germani, exercitum traduxit, delegitq́ue locum caſtris talem: Mons erat non admodum altus, qui leuiter deſcendebat ad flumen; ab altera parte aſper, & propter rupes inacceſſus; ad radicem montis erant fontes & patens campus; hunc occupat caſtris Probus. Non procul ab hoc loco alius erat collis nõ diſſimilis ſitu & ad flumen deſcenſu, ſed paululum humilior; hunc tenebant Germani. Inter igitur vtrorumque caſtra erat planicies, ſed maiore parte ſylueſtris. Probus igitur poſt caſtra locata, ſe Germanis cum paucis equitibus oſtendit, collocauitq́ue in inſidiis milites, qui laborantibus poſ-

ſent

ſent auxilium ferre. nec Germanis viſum eſt ſuos prorſus continere in caſtris. prælium igitur leuius equeſtre cum hoſtium equitatu commiſerunt. Poſt commiſſum prælium ſtatim ex occulto exiliunt pedites Romani, Germani ſe receperunt intra munitiones. Sequenti die iteratur prælium equeſtre: ſed Germani pro more ſuo ferebant ſecum pedites qui ita inſedebant equis, vt videri non potuerint ab hoſtibus. congreſſi igitur, territis ré non expectata Romanis, & occiſis quibuſdã, multis captis, fuga reliqui ſibi conſuluerunt. In poſterum diem vtrique Romani & Germani e caſtris educunt copias inſtructas. Probus longiſſima oratione ſuos cohortatus eſt, Vti cogitarent nullum fugæ locum eſſe propter flumen, per hoſtes ipſos viam faciendam, aut pereundum. Germanorum iniurias & contumelias in Romanos exaggerauit quantum potuit plurimis. Si ſuſtineant primum impetum barbarorum, victoriam certam conſecuturam. Numero ſe ſuperiorem, certa præmia propoſita victoribus, victis certa mors, aut certe duriſſima morteque grauior ſeruitus. Huiuſmodi in hanc ſententiam multa dixit ad excitandos & inflammandos militum animos. Germanorũ duces non minus ſuos adhortati ſunt, vt priſtinæ fortitudinis memoriam tenerent; nullam in fuga ſalutem eſſe. vincendum aut pereundum. Cum igitur non longe abeſſent hoſtes, & vtrinq; animi incitati & parati ad dimicandum eſſent, prælium cõmiſſum eſt. diuq; pugnatum eſt, dubio in neutramq; partem inclinante ſe marte. In prima coitione magna Romanorum militum multitudo in flumen compulſa eſt. poſtremo cum cedere coacti ſunt Romani, receperunt ſe intra munitiones, interim nox incidit; Germaniq; progreſſi in locum iniquiſſimum inſequendo hoſtem per noctem diſſipati alij dormierunt, alij exuebant occiſorum corpora, iam ſecuri ceu victores. Sed matutino tẽpore redintegrato prælio diſperſos adoriuntur ex ſuperiore loco, & ſine negotio in fugam conijciunt. Sed cum fugiendo vſque ad flumen peruenerunt, ex deſperatione pugnarunt rurſus, & iterum retro agunt hoſtes: & equites Rom. interuenientes rurſum ad flumen egerunt Germanos. Nec tamẽ a pugna ceſſarunt, donec fides illis data ſit, quod Probus eos velit aut dimittere in Germaniam ſuam, aut in numerum militum aſcribere. His Germanis conſcriptis, Probus profectus eſt in Italiam quam miſerè affligebant Gothi, quos vicit & expulit ex omni Italia. Hisq; Germanis militibus vſus eſt fideliſſimis in omnibus orientis partibus: et omnes motus bellorum feliciter compeſcuit. Primum enim domum aliquot diuites dimiſit in Germaniam, & cum ijs ſimul qui alios conſcriberent; qui ſelectiſſimos quotquot volebant, facilè inueniebant. ſperabant enim diuitias; & magna erat bonitatis & liberalitatis fama Probi. Pacato igitur Romano imperio per vniuerſum ferè orbem, Proculus & Bonoſus ſeipſos imperatores vocabant, & occupabant aliquot prouincias: inuocabantq; Germanos, illis pollicẽtes montes aureos. Nec enim eos latebat ſe impares fore Probo, niſi eſſent illis auxiliares manus Germanorum. Sed Germani ob fidem & probitatem Probi denegabant illis auxilium. Quamobrem breui nec magno negotio deleuit eos Probus. Nec enim iam tum, vt nunc, vlla ſpes poterat eſſe victoriæ contra Germanos milites, ſine Germanis. Conſtantinus in Germania non imperauit, ſed per omnia Germanis inſeruiuit, hocque maximæ laudi & autoritati fuit illi Romæ, & in toto Romano imperio, quod dictus ſit Germanis imperare. Dictumque eſt de eo vulgo, quod in alijs nationibus imperator ſit, in Germania adulator atque etiam ſeruus. Iulianus quoque non mediocre bellum geſſit cum Germanis. Poſtquam enim Gallias deuicit, Germani qui tranſrhenum Galliæ loca occupauerant, non ſatis valentes erant ad reſiſtendum Romanis: quanquam primum Romanorum impetum ita ſuſtinuerint, vt plures hoſtium interfecerint, quam Germanorum perierint eo bello. Pugnatum autem eſt apud Argentinam vrbem. Nodomarius Germanorum rex perijt eo prælio. Sed nemo inſequi eos audebat: ſtatim enim rurſus collecti in altera ripa Rheni, hoſtem prohibituri ne tranſiret, armati conſiſtebant. Itaque poſuit rurſum, eiectis ex Gallia Germanis, Rhenum finem Romani imperij. Hoc prælium tantum nominis & fauoris peperit Iuliano, vt mox a pugna ſalutatus ſit Romanorum Imperator. Nam, vt ſæpe dictum eſt, tam præclarum propter difficultatem, habitum eſt cum Germanis non infeliciter pugnaſſe. Neq; enim laudem meruiſſet vllam, ſi cum alio hominum genere dimicaſſet tanta ſuorum iactura, & non longius a finibus imperij Romani ſubmouiſſet. Valentinianus im-

perij ſui anno tertio, aut (vt alij volunt) quarto, volens aliquod præclarū facinus in memoriam ſui relinquere, cum legionibus expeditis ſex, aut ſeptem, & equitatu valido in fines Sueuorum proficiſcitur, quod hi neque Romano imperio parebant, imo quod ſine intermiſſione Romanorum ſocios incurſionibus vexabant, & quod moliri expeditionem tranſalpes dicebantur: & quod potiſſimum videtur mouiſſe eum, quod nulla maior laudis materia inueniri poterat. Hęc enim pars Germaniæ, vt ſatis dictum eſt, longe plurimum totius Germaniæ viribus & militaribus virtutibus, omnibus hominibus excellens fuit. habetq; militum copias imprimis magnas. tangit Romanum imperium, vnde illi infeſta eſt. Sueuis igitur, ſimul atque de Romanorum exercitu cognitum eſt, equitatum peditatumque cogere, omnibus qui vel per ętatem, vel per infirmitatem bello adeſſe vtiliter non poterant, in ſyluas inacceſſaque loca abditis (qualia loca apud illos ſuerunt multa) bella parare inſtituerunt, & hoſti obuiam ire antequam exſpectaret. Progreſſiq; longius, in conſpectum venerunt Romani. cœperunt ergo Germani eos ex locis ſuperioribus prohibere, & prælium committere: ſed non niſi ex locis natura & hominum induſtria munitis; quæ erant iam olim ad propulſandum hoſtem præparata. frequentibus enim foſſis & arboribus ſucciſis, aditus præcluſerant omnes. pauci ex foſſis & ſyluis cum multis Romanis pugnabant, facileque ab ingreſſu prohibebant. Sed Romani ſimulantes fugam aliquanto longius fugiebant: quos primum quidem fugientes perſequi vetabant ſeniores rerumq; peritiores; quod inſidias ſuſpicabantur. Et ſic aliquot dies conſumpti ſunt. Quotidie vero incautiores redditi Germani, poſterioribus diebus effuſim eruperunt ex munitionibus ſyluarum, ſecutiq; ſunt in planitiem æquam, fugam ſimulantes Romanos. Quo vbi peruenerunt, diſperſos & nihil tale expectantes Romanę legiones & equitatus adoritur, acriter vtrinque pugnatur, cadunt plurimi: ſed ſine ordine numeroq; inferiores, Germani cedere coacti ſunt: & in ſyluas colléſque compulſi, eodem die redintegrarunt pugnam, multos denuo vtrinque amiſerunt: noxque pugnam diremit. Die ſequenti imprudentibus Romanis, inque muniendis caſtris occupatis, ex improuiſo ex ſyluis euolauerunt Germani, magnoque impetu in hoſtes facto, qui erant in operis occupati omnes occiſi ſunt: ſed munitiones erant firmiores, quam vt expugnari potuerint. Defatigatis igitur Sueuis noctescit, ipſi paſſim iacentes expectarunt craſtinam lucem. qua orta, rurſum caſtra oppugnare cœperunt, & tam pertinaciter in propoſito perſeuerauerunt, vt quanquam plurimi omni genere telorū emiſſo ex vallo, perirent, nec eſſet poſſibile aggeres tranſſcendere tanta propugnante multitudine; tamen non deſtiterunt donec ad eam raritatem redacti ſunt, vt vel cæco apparere potuerit nihil effici contra caſtra poſſe. Accedebat quod etiam ex paucis illis reliquis vix vnus atque alter inuentus ſit, qui non grauiter vulneratus fuerit. Nec alia eſt laus quam hæc qua ſe de Germanis iactare poſſit Valentinianus. Nec enim inſcius ſum ſcriptores quoſdam tradere victos ab eo Germanos, præcipue Sueuos & Saxones. Porro Germanis militibus Sequanos & Heduos ſubditos ſibi reddidit. Nam Germanis carus redditus fertur ob animi dotes eximias, & odium eius in vitia: præſertim autem odiuit auaritiam. Quam magnas res Conſtantinopoli geſſerint Germani, Valente poſt Valentinianum imperante, ſatis cum non ſit memoriæ mandatum, hic paucis attingendum videtur. Germani tempore Valentis Vngaria depopulata, & deuictis reſiſtentibus omnibus, peruenerunt Conſtantinopolim, eamque terruerunt non mediocriter vrbem. Contra quos Conſtantinopolitana reſpub. copias coëgit quantas potuit maximas, & conſtituebant conferere cum barbaris manus: quanquam exterriti animi militum ſuorum eſſent, & barbarorum animos ad pugnam paratiſſimos, rerumque ſucceſſibus efferatiſſimos cernerent. Multa ſui timoris præbebant ſigna: Primum, quod paſſi tamdiu fuerunt diripi tot ciuium egregie ædificatas villas & cultiſſima rura: quodque non ſubuenerant etiam ciuibus iis qui ad mœnia vrbis & occiſi & capti ſunt. Deinde, quod aliquoties egreſſi mox intra muros ſe recipiebant, quodque etiam egreſſi, ſe in altioribus locis continebant, nec de locis editioribus deſcendebant. Poſtremo, non obſcurum de ſuo timore indicium dederūt, quod muri noctéſque diéſque pleni hominibus cum omni ad propugnandum excogitato genere inſtrumentorum, quódque iter facientes eorum copiæ confuſæ, neque ſigna, neque militares ordines ſeruare videbantur. Tamen omnino rem prælio com-

mit-

mittendam cum viderent, & prælio quod non poſſit non eſſe cruentiſſimum, quærebant commoditatem loci & temporis, nihilque omittebant, quo hoſtem ad locorum quanpiam iniquitatem perducerent. Eaque iam rerum erat conditio huc ſcilicet de induſtria deducta, vt qui priores promontorium ad mare quoddam attingerent, ſpem habituri eſſent rem confici poſſe, alterosque vinci ſine ſuorum ſanguine aut certe non multo. Eo igitur dum contendunt Græci cum ſuis, Germani quod primum non animaduerterant, locorum ignari, tandem & feſtinatione hoſtium conſilium intelligunt. & cum eſſent propiores loco quem petebant Conſtantinopolitani, priores Germani eo peruenerunt, atque ex hoc loco contra hoſtem copias in acie collocant. Græci expectatione falſi, quendam natura munitum locum idoneum caſtris, in eo conſtiterunt. Germani quotidie libere vagari paſſim per agros, & hoſtem prouocare in æquum campum, aliquando etiam non ſatis cauti periculo ſeſe expoſuerunt nimium indiligentes & temerarij, hoſtemque nimium contempſerunt; & niſi ingens pauor occupaſſet animos Conſtantinopolitanorum, ſine negocio & abſque vulneribus vniuerſas copias barbarorum extinxiſſent; ſed aliquandiu tenuerunt ſe in caſtris, Germani ſuſpicantes eos auxilia expectare, quamobrem magis irritare & omnibus modis ad pugnandum occaſionem dare, nihilque omittere, quo dimicare cogerentur. tandem in eum locum rem deduxerunt, vt neceſſario illis decertandum eſſet. Igitur die quodam cum barbari in locum omnibus modis iniquum deſcendiſſent, cum viderent omnino conſerendas cum hoſte manus, proruperunt præter Germanorum expectationem ex caſtris, acriterque pugnarunt, quia videbant aut moriendum aut vincendum. Fuit prælium cruentiſſimum, neutris cedentibus, iis ex deſperatione & neceſſitate, illis ex animorum ferocitate & confidentia pugnantibus. Sub veſperum tandem ad raritatem redacti, Conſtantinopolitani fuga ſalutem quærere cœperunt. Valens Imperator vulneratus telo, petlatus eſt in villam vicinam: quem Germani perſecuti, villam incenderunt: quo incendio perit hic Imperator Valens, derelictus a ſuis omnibus, & grauiter vulnere laborans. Quanto metu poſt hoc prælium concuſſa ſit ciuitas ante ita pauore conturbata, qualisque facies fuerit illi, facile quis videt, ne longior ſim, lectori cogitandum relinquo. Poſt hanc pugnam late longeque omnia incendiis, rapinis, compleuerunt. Cumque eſſet vrbs ipſa Conſtantinopolis in magna formidine, & certo præſentique periculo, ipſa Cæſaris vxor pacem ab hoſtibus magna ſumma pecuniæ emit: iuuitque eos nauibus & frumento, aliiſque ad profectionem neceſſariis, vt diſcederent. Sic Dominus per hos Germanos hunc Arianæ hęreſis defenſorem Valentem ſupplicio affecit. Fuit enim inprimis ſtudioſus Arij doctrinæ hic Imperator, & orthodoxæ fidei hoſtis. Odio proſecutus eſt non vulgari omnes qui non iurarunt in ſectam quæ ipſi arriſit, Atij. De reditu Germanorum in patriam nihil habeo certi, quod ſcribam. Eodem tempore mare multis locis exiccatum in alia loca eſt tranſlatum. Cauſæ ſunt Phyſicis in promptu.

DE GERMANIS
LIBER QVARTVS.

HOc ſeculo, ſicut reliquis omnibus quæ fuerunt hactenus, omnes nationes Germanorum auxilia in omnibus bellis petebant: nec fere vllum bellum paulo grauius ſine Germano milite eſt geſtum vſquam gentium. Arcadij & Honorij ætate, Ruffinus nomine, dux exercitus ſummus, cum cogitaret de Arcadio e medio tollendo, nullam ſpem negocij conficiendi inuenire potuit, niſi per Germanos. quapropter magnam vim pecuniæ mittit Alarico regi Germanorum, magniſq; promiſſis ſolicitat, vt veniat quamprimum. Sed cũ eſſent omnium oculi in Germanos coniecti, & nihil in Germania agi potuiſſet, quod non diligentiſſi-

me obſeruaretur a principibus regibusve, Arcadius reſciuit omnem rem: idcirco detruncatum caput Ruffini per totam vrbem & exercitum oſtētauit ceu proditoris. Hoc factum eſt per legatum Honorij, fratris Arcadij, Stilconem veteratorem, qui diu quæſita occaſione, qua Imperatorem faceret filium ſuum Eleutherion, quam ob cauſam multis dolis, multas inſidias, magna aſtutia excogitauit. Quos potuit alienauit ab imperio Romano, quosque potuit in arma contra Romanos exciuit. bellorum fomites excitauit omni conatu. Germanorum cum bene noſceret ingenium, negauit illis ſtipendium promiſſum, pro quo militabant. Quod Imperatoribus ſuadebat non ignarus quod de ſuo iure nihil concederent Germani, & quod militia meriti eſſent, pro quoque vitæ ſubiiſſent periculum, armis, ſummaque vi poſtulaturos. Nec hæc expectatio hominem fefellit. Nam irritati iniuria & debiti ſtipendij negatione, ſtatim cum quibuſdam vicinis Gallis conſpirarunt Germani aduerſus imperium. Conuenerunt autem paucis diebus ſupra 400 militum, & ſocios Romanorum proximos quoſque depopulantur. Tantus furor fuit Germanorum, ſicut ſolent iraſci ſupra modum ingenia natura ferocia, cum iniuria fit eis, vt ne reſiſtere quidem quiſquam tentarit. Rapiendo igitur & contrucidando defatigati, præda onuſti, reuertuntur domum. Alaricus non longo poſt tempore, fœdere icto cum Radagaſo rege Gothorum, conſcripſerunt quam poſſunt maximas copias, quas diuiſas ita vt ſi neceſſitas vſusve poſtularet, biduo aut triduo cogi in vnum poſſent. Primum Vngariam inuaſerunt, in qua quicquid prædæ adepti ſunt (ſunt autem maxima adepti & ex multis rebus & ex vocalibus) retro domum miſerunt. Depopulata Vngaria, expulſis, captis, & trucidatis Romanorum præſidiis, omnes munitiones demoliti ſunt. Hic iterum exanimatum eſt Romanum imperium metu. Nec mirum, multitudo enim hoſtium numerari non potuit. Hinc in Thraciam profecti, ex qua legatos cum copiis Romanis eiecerunt primum. deinde pro animi libidine omnia tractarunt. Ex his autem qui effugerant periculum primum ex præſidiis Romanis coniunxerunt ſibi paſtores & aratores quoſdam, occuparuntque locum natura munitiſſimum, aqua & foſſis, vbi aliquid magniſacere cogitarunt. Quam ob cauſam ſimularunt metum ſummum, & effecerunt vt hoſtes perſuaſi fuerint, illuc mulieres & pueros, infirmam turbam confluxiſſe. Quam ob rem poſtquam ventum eſt ad eum locum hoſtibus, egreſſæ ſunt fœminæ quædam cum infantibus, quæ ferocem hoſtem ad miſericordiam commouerent, ſupplicesque ſalutem petierunt ſibi & reliquis quæ confugiſſent in eum locum, obtuleruntque illis ſeſe & quæcunque haberent: mox emiſſæ ſunt aliæ mulieres forma inſigni, quæ animos principum exercitus in ſe facile conuertere potuerunt; quæ quoque prioribus conſentanea dixerunt. Ducum barbarorum quidam miſericordia deuicti, quidam amore capti, nihil ſuſpicantes mali, abutebantur illis. cumque aliæ prodirent forma inſignes mulieres, plane perſuaſum eſt illis nullos viros illic eſſe. nec enim naturam humanam hæc poſſe vllo modo pati. Ergo iam incipiebant clam ſe ſubducere illis qui erant in aliquo eminentiore loco exercitus, & ingrediebantur per eas viarum anguſtias per quas hæ mulieres venerant, qui omnes clam ingreſſi, clam ſunt trucidati. nam quum primum ingreſſos comprehenderunt ij qui propter ſingularem peritiam & vſum in rebus bellicis ſe conſeruarant, ſibique loco cauerant, & ex captis omnem hoſtium multitudinem, propoſitum, ſpem, fortunas, opinionem de illis qui confugerant in eum locum hoſtibus inacceſſum, cognouerunt, & qui diſſentientia loquebantur, duriſſime torti dicuntur. Tandem cum multi ſic amiſſi ex exercitu eſſent, inceptum eſt dubitari in exercitu quo nam iuiſſent, quæve eſſent ceſſandi cauſæ. quod vbi cognouerunt Romani & Thraces qui cum iis erant, emiſerunt alias paucas quaſdam ſtatim mulieres cum infantibus, quæ queſtæ miſerabiliter apud ſummos exercitus rectores, de quorundam virorum inexhauſta libidine qui ingreſſi eſſent, propterea ne viderent egreſſas, ſed potius hoſti ſe tradere quam hæc neganda videre quæ illi perpetrarent. Quod vbi auditum eſt, conuocant concilium deliberaturi de longiore profectione, cumque aliis de rebus agendis, tum de illa turba mulierum & puerorum, quę illuc confugiſſet. Interea dum hæc narrantur & aguntur, plures mulieres illas quærunt. interficiuntur autem omnes quotquot introierunt. Erat an-

anguſta ſemita per rupes, & multis flexibus nunc aſcendebat, iterumque deſcendebat per cliuos: in interiore loco erat amplus campus lacubus & fluminibus circundatus, latéque patebat hic locus, capereque potuit magnam multitudinem populi & pecoris alimenta & pabula. Igitur cum aliquot dies eſſent illic morati certas ob cauſas, & paulatim multos ex primoribus perdidiſſent (nam huius rei fuit adhuc ignarum vulgus in exercitu) nec tamen quiſquam ſentiebat amiſſum vllum: iam enim nullo per totam regionem hoſte exiſtente, quiſque ſine omni periculo vagabatur, quocunque libuit. Diſcedebant igitur ab exercitu variis ex cauſis, hi regionis ſitum videndi, illi defoſſas opes, vt ſolet in his caſibus fieri, inueſtigandi cauſa, alij aliam ob cauſam errarant per totum illum agrum. Porro hoſtes abſconditi, qui facile videre poterant, tandem ſuturum vt mitterent viſum in locum illum, quæ illuc congeſſiſſent, qui & quantus hominum numerus ſe illic ſeruaſſet, & quæ eſſet loci natura, quærebant rationem, qua hoc periculum declinarent. Ergo mulieres quaſdam facundia præſtantes cum infantibus ſuis emiſerunt. Quarum orationis hæc fere fuit ſumma: Maximas calamitates, duriſſimos caſus nihil neceſſe eſſe multis verbis exponere. ob oculos enim ita poſita, vt vel duriſſima ſaxa mouere poſſent. Ex vultu principum exercitus ſeſe colligere eorum animos miſericordia tactos. nec ſe ignorare belli iure hæc ſe pati propter Romanos, quos magis ſciant incuſandos, quam hoſtes fortes viros, qui ſine dubio non venerint abſque aliqua iuſta aut ſaltem probabili cauſa contra Romanos, nimium ſuperbe multis imperantes, quibus coacti, ipſi hactenus paruiſſent. Atque vtinam, inquiebant, vos qui huic exercitui præeſtis habuiſſemus reges. Nam ſicut mulier bene eſt tuto ſecura, quæ habet virum fortem & induſtrium; ita gens cui eſt rex fortis & induſtrius. Hæc namque, vt veſtra inſignis fortitudo ſatis oſtendit, paſſi non eſſemus. Nunc qui reſpeximus Romanos, ab illiſque expectauimus auxilia, noſtros cariſſimos progenitores, dulciſſimos natos, iucundiſſimos coniuges amiſimus. Foci ſunt exuſti, omnia ſolo æquata ſunt. Et vtinam contigiſſet mori. felices enim ſunt qui hæc non viderunt, feliciſſimi qui primi periere. Quot conſciuerunt ſibi mortem? quædam laqueo finierunt ſibi vitam: magna pars præcipitata eſt ſua ſponte in aquam, ſuffocatáque eſt. Doloribus periere non paucæ mulieres. Prægnantium multæ abortierunt. Multæ ſe in incendia iniecerunt. Adhuc hodie inueniuntur, quæ mori cupiunt. Nos rogatum venimus, obteſtamur & obſecramus vos per humanitatem communemque hominum ſocietatem, qua nos coniunxit natura pares, vt liceat nobis viuere in caſtitate quam noſtris vouimus maritis qui pro nobis mortem oppetiere. Nam vno omnes conſenſu decreuimus aut mori, aut caſtitatem ſeruare coniugij ſuperſtites. His ita longa oratione expoſitis, demonſtrare conatæ ſunt nihil facultatum ſecum habere, niſi quandam vulgarem quotidiano vſui neceſſariam ſupellectilem. nec enim temporis ſpacium fuiſſe conuaſandi aliquid maioris momenti. Vix eripuiſſe ſe cum puellis, quas matres argento & auro precioſioribusque rebus omnibus potiores habeant. Imo præſentius inexpectatum fuiſſe periculum, quam vt vitæ conſulerent, paucis exceptis. totum enim exercitum teſtimonium perhibere quot in ipſa fuga correptæ ſint nudæ. In hanc ſententiam cum multa mulieres viriliter dixiſſent, cum lachrymis miſerabiliter omnia. Reſponſum eſt illis ſe miſſuros cum illis comites, qui animos earum erigant & conſolentur. nullum amplius periculum illis quæ primo impetu non occubuerint. & huius generis cætera. Illæ ſine hæſitatione (ſiue quod hoc prouiderant, ſiue quod mulieres natura promptiores ſunt fingere cauſas & excogitare mendacia) reſponderunt, eſſe in eo loco incluſas quaſdam quæ adhuc non redierint ad montem, doloreque adhuc recenti inſanire: quam ob cauſam non licere legatis tuto ad eas accedere. Si enim pauci veniant ab inſanis facile ſuperari: ſi validiori manu conentur ingredi, non paſſuras. Certum enim eſſe omnibus potius mori, quam in alienorum virorum manus peruenire. Apud ipſas ſummum piaculum haberi cum iis hoſtibus rem habere, a quibus ſui necati ſint viri. Cúmque vtrinq; diu ſic orationem & ſententiam commutarunt; cúmque nihil ſe efficere viderent mulieres, omninoque ſtatuerent hoſtes videre quidnam ageretur in anguſtiis illis clauſis, perierunt vt concederent illis primum reuerti ad eas a quibus miſſæ eſſent mulieribus, vt illis nunciarent hoc. Quod facile concedebant, nihil videntes mali quod hinc oriri poſſet (nam totus hic lo-

cus per omnem regionem ab exercitu circundabatur, vt effugere non magis poſſent, quam ſi in arce eſſent incluſæ, obſeſſæ ab omnibus partibus) Ergo permittebatur illis hæc poſtulatio: ſed ea lege, intra biduum reſponderent non aliud quam quod ipſi vellent principes exercitus. Igitur quam poſſunt ocyſſime, reuerſæ, concilio conuocato hæc referunt. Diu conſultantes, aliis aliud faciendum videbatur. Craſſior turba voluit quam plurimos admittere vſque ad locum quendam, in quo ſine negocio aliquot millia perdi potuiſſent. alij volebant tantum reges admittere cum ſuis familiariſſimis, vt illis miſerrimis modis tractatis & necatis, exercitus rectoribus deſtitutus, in periculum ſine ratione rueret. Eſſe enim belluam ſine capite, multitudinem carentem rege, ſciebant. Non defuerunt qui cenſebant perſeuerandum in prima petitione, & cum prioribus mandatis remittendas eaſdem: tantum additis quibuſdam argumentis ad perſuaſionem, & exorandum aptioribus quam priora fuiſſent. His varie iactatis in omnes partes, tandem vicit eorum ſententia, qui cenſebant reges ſolum, & regibus proximos inuitandos, vt ſupplicium dignum de illis ſumerent: & exercitus poſtea irritatus, temeritate barbarica ſe in periculum præcipitaret, aut diuiſus in partes factionéſue imperandi cauſa. Quid enim dominandi cæca libido non facit? Poſtridie igitur reuerſæ ad principes exercitus, multa conqueſtæ de ſua fortuna, & alia quæ videbantur ad propoſitum facere, poſtrema orationis parte orant, vt reges accedant, vt ſuis oculis præſentes cernant miſerrimum ſtatum ancillarum ſuarum. In ſpem enim indubiam vocari, reges miſeris viduis & orphanis, infirmæ puerorum & mulierum turbæ opem laturos: omnéſque regiam vultus regij maieſtatem reuerituras. Iram enim ita refrixiſſe, vt nullum amplius periculum ſit, modo nihil amplius petant faciántue. Hoc genus cum multa multis dixiſſent, reſponſum eſt, Ex exercitus conſpectu reges abeſſe nullo pacto poſſe, ne qua ſeditio oriatur inter milites (hoc veréne dixerint, an viderint periculum eſſe poſſe in clauſtra illa cæca ingredientibus, incertum eſt) ſed miſſuros quorum fidei non dubitent ſuam ipſorum vitam concredere. Cum hæc mulieres audirent, ſupplici voce obteſtatæ ſunt, vt & hæc prius referre ex gratia regum liceret. Reges reſpondent, propter ſexum fœmineum & hoc ea conditione illis permittere: ſed nullam moram interponi velle: idcirco quamprimum poſſet fieri redeant. Hæc igitur perferunt ad ſuos reſponſa. In qua re cum diu deliberarent quid facto optimum eſſet: poſtquam multa commutata variis ſententiis, placuit illos futuros legatos ſaluos remittere. Nam nullius momenti omnino vtilitatem ad ſe ex eorum morte peruenire videbant. Sed omnibus viris & armis in interiora antra abſconditis, & veſtibus tectis, anteque illos mulieribus inſaniam ſimulantibus conſtitutis, quas dentibus frementes aliæ fingebant a ſe magna vi retineri, ne ruerent in legatos. Cum igitur diutius morarentur, miſſi ſunt aliquot viri ad illas cum interprete. obuiæ igitur illæ quæ ibant ad exercitus principes, ducunt intro, vbi cum paruulis ſuis liberis mulieres nudæ pedes & pectora, minimaque ſui corporis parte tectæ raris lineis pannis. quæ ita ornatæ erant, vt facile quantumuis inhumanum cor ad miſericordiam flectere, & Veneris cupidine incendere poſſent. Illi igitur conſolati illas primum, ſpeque facta libertatis, non audentes ad frendentes dentibus inſanas propius accedere, iam ſatis omnia perſcrutata & cognita arbitrantes, incipiebant incenſi amore ludere cum nudis mulieribus. quæ tamen pertinaciter & conſtantiſſime repugnabant, nec vllis promiſſis vinci poterant. ſiue quod viros habuerint omnes ſuos latentes proxime, ſiue quod iudicarent præſtare incenſos, non extinctos abire, ad paratas inſidias ad finem optatum perducendas. nam inſanique amore nihil aliud cogitare poterant, quam Venerem. Cæco ergo amore nihil penitus ſcrutante, & diligentiam omnem excludente, ex recenti victoria nihil recte proſpiciens animi elatio, abierunt, cupidi quamprimum redire cũ fortiori manu: ſed cum nobilioribus tantum. inuidebant enim plebeiis militibus ad illas veneres. Vbi igitur ventũ eſt ad reges, eminentioriſq; loci duces læti omnia nunciant, & ſuam diligẽtiam in perſcrutandis omnibus angulis prædicant, omnia ſuis oculis expoſita fuiſſe aſſerunt. formas & habitus nudorum muliebrium corporum depingunt, adfingunt multa quæ grata cõmilitonibus ſuis, aptaq; ab eodem igne quo ipſi correpti erant, ad ſocios incendẽdos videbãtur. Quibus creditis (nã prudentiores & fideliores miſerant) certiores reddunt de iis rebus omnibus quotquot putabant ſufficere

ad

ad eogēdas mulieres, armati quidem, ſed ſine vllius periculi ſuſpicione ſine ordine per anguſtias viarum irruunt. Incluſi vero ocyus armis correptis, per exploratores numero aduolantium cognito, abſcōdunt ſe in locis opportunis: & vbi iudicabant ſatis multos intromiſſos, oſtenderunt ſe, prohibebant reliquos, qui omnes re noua perterriti ſe in pedes coniecerunt, multique in illa fuga perierunt. Intromiſſi capti gratiā petebant, ex quibus vbi omnia reſciuerunt, quæ putabant operæ pretium ſcire, contrucidant omnes. Reges autem in extremo agmine non peruenerunt intro, quod vehementer doluerunt Thraces, & eum ipſis alij incluſi. Quibus inſidiis commoti Germani reges, (nam ſuos chariſſimos perdiderunt) magnis conatibus multis diebus expugnare tentarunt; ſed fruſtra. nam inexpugnabilis erat locus, & ipſa oppugnatio cum incredibili iactura coniuncta fuit: magnam enim multitudinem amiſerunt impoſſibilē rem molientes. Porro cum omnes res neceſſarias abunde intra munitiones haberentur, Germani autem commeatu eſſent deſtituti, profecti ſunt verſus Italiam, omnia in itinere deuaſtantes. Radagaſus rex ſuis ſimulachris Romano ſacrificauit ſanguine. Peruenerunt ea profectione Romam cum centum milibus armatorum, omnia diripientes. Romanum vulgus in fide Chriſtiana parum recte inſtitutum, ſe ob deorum cultum omiſſum, & deiecta deorum ſimul atque dearum ſimulachra hæc pati clamitabat, vt ſolet fieri cum in rerum tranquillitate ore omnes cōfitentur Chriſtum, deinde aliquid incidit aduerſitatis. quālibet enim cauſam ſui infortunij vult caro potius videri, quam verum, nempe peccatum. Atque ita Romæ dum factio factioni imputat cauſam, & arma in ſe vertebant, hoſtis peruenit intra muros, parteſque quæ ita mutuo flagrabant odio, omnes ſine delectu occiſæ ſunt, eſtque vrbs ipſa Roma capta, direpta, habitationibus partim captis, partim occiſis. Hic vidiſſes in tribulationibus quid corpium, vereque pendens a Deo, ſabbathiſmum agens Domino, quidque gaudium illud verum in Spiritu ſancto in perpetuum permanens, præſtet impio cordi & ſuperbo in ſe cōfidenti, in ſe reſpicienti, & gaudio huius mundi finem mox habenti, multisq; miſeriis mixto. Nam Chriſtiani læti vocati ad nuptias ibant, nihil expectantes quam regnum Dei, laudantes Dominum, qui per hæc media ad ſua tabernacula reciperet ſuos. nam aliam ianuam non eſſe quam talem iam ante frequenti meditatione crucis Domini Ieſu didicerant. Illi qui antea ita calcabant terram ſuperbe, vt etiam aſtra & cœlos deſpicerent, ſe omnia a ſeipſis habere putantes, ſe robur ipſum, ipſam prudētiam & ſapientiam exiſtimantes, ita viuentes atq; ſi ſempiterni eſſent futuri ſuperſtites, accedente iudicio Domini ita confunduntur, conſternantur animo, vt nullo modo tantum habeant reliqui animi, quantum porcus. Fuga, deſperatione, timore, mala conſcientia, dolore, deſiderio rerum, quas ſibi arrogauerant, amiſſione ſui theſauri, cruciantur. eſt eorum opſonion mors: illorū qui militauerunt Domino, vita æterna. Sed Dominus vaſis iræ non ſolet diu parcere. Stilco igitur copiis collectis in opportuna itinera, quibus redituri videbantur, ſuis locis diſpoſuit. nec expectatio feſellit eum; nam onuſti præda barbari ſine ordine omnique metu domum properantes, in anguſtiis iuxta Apenninum montem oppreſſi ſunt. eſtque occiſa ingens multitudo. Nihil certi habeo an rex Radagaſus occubuerit illic, an euaſerit. Certe id contigit illis quod adhuc noſtra ætate militibus ex Italia redeuntibus ſæpe accidit: opprimuntur enim per itinera, niſi coniunctim proficiſcantur. Nec mirum gentem bello afflictam vltionis cupidam eſſe, & omnem occaſionem paria referendi quærentem. Poſt hæc mox Alaricus rex cum aliis Germanorum copiis Italiam ingreditur; qua terrefacta, mittit ad Imperatorem Honorium legatos, qui nuncient illi, aut pugnandum Cæſari cum Germanis, exponēdumque totum imperium certo periculo: aut ſi malit quietem & pacem, experirique quales amici ſint Germani, concedat illis ſatis amplam regionem, quæ excipere liberaliter poſſit Alaricum cum ſuo exercitu, vxoribus & liberis. Honorius ſibi imperioque non mediocriter metuens, non diu conſuluit, vtrum vellet pugnare ne, an agrum concedere ſufficientem Alarici copiis. Quamobrem ſtatim reſpōdet, Se ſemper populi Germani amicitiam cupiuiſſe, & gaudere ſibi occaſionem oblatam gratificandi illis, & cupere perpetuam amicitiam. Obtulit igitur illi Galliam, quam acceptam ſperabat: ſemper enim illi inhiabant Germani. Nec alioqui in officio manſerant Galli, Romanum ſemper aſpernantes imperium. accedebat, quod illis temporibus ab aliis Germanis erat oc-

cupata magna ex parte. Sic etiam ſperabat Honorius Imperator barbaros contra barbaros diuturno bello laboraturos, ſeque inuicem ſic conſumpturos hoſtes Romanorum. His rebus ſic conſtitutis, verſus Galliam profecti ſunt, Placentiæ cum copiis aliquandiu moratus Alaricus, putans nihil amplius vſquã ſibi infeſtum in Romano imper. nihil igitur feſtinat. Stilco vero ex ſuperiori ſucceſſu adhuc elatus & confidens, ſimul omnem iam diu mouens lapidem, vt aut ipſe aut filius eius ad imperium perueniret. Et iam incipiebat bene Romæ & in exercitu audire: nec enim parua res habebatur quod paulo ante geſſerat, de quo iam eſt dictum. Quare palam iam timiditatis arguebat Honorium, qui tantum barbaris contra Romanorum gloriam conceſſiſſet, ignominioſiſſimum Romano nomini aiebat, has cum barbaris conditiones, potius quiduis audendum fuiſſe. Quam ob cauſam Saulem, ſuum legatum clanculum bene copiis bonis inſtructum mittit Placentiam ad opprimendos illos Germanos, iam paſchatos feſtum celebrantes, bene iam potos, depoſitis armis, nihil de pugna cogitantes. Et prima coitione plane ex ſententia ſucceſſit: ſed poſtquam Germani arripuerunt arma, & datum eſt tempus & ſpacium pugnæ, totũ Stilconis exercitum, qui Sauli duce contra Germanos venerat, contrucidauerunt ad vnum vſque omnes deletos ſcribunt hiſtoriographi. Tum demum Stilco confuſus, ignarúſq; quid ageret, incipit adulari Honorio, in cuius nominis honorem ſe omnia conatum voluit videri. Quare petit auxiliares manus ab Honorio, prælium inceptum, certam eſſe victoriam, modo ipſe admoueat ſuas vires. Sed Honorius propoſiti cogitationumque Stilconis non ignarus, ſciebat ſine dubio Stilconem ſic petiuiſſe iter ad imperium, & calumnias eius certis nunciis tenebat: ideo mittit ex ſuis qui Stilconem & filium eius, iam ex fuga recenti, maléque geſta re, omnibus præſidiis deſtitutos interficiant. Et hoc feciſſe fertur Honor. non ſolum ex priuato odio, quod imperium affectabat Stilco & filius eius, ſed vt Germanis ſedem faceret contra ſuam voluntatem, hoc tentaſſe Stilconem. Sed nullo ſtatuto exemplo, nec vllis quantumuis cohærentibus argumentis fides Alarico & reliquis Germanis fieri potuit: nec induci vllis rationibus potuerunt, vt irati crederent inuito Honorio hæc conatum Stilconem. Facinus enim maius videbatur. Quare relicto inſtituto itinere, reuerſi aduerſus Romam contenderunt, & deuaſtauerunt totam Italiam, Romam expugnarunt, Honorium expulerunt, filiũ eius Gallam & ſororem eius Placidiam ceperunt. Et cuiuis apparet, cum hæc in manus eorum peruenerint, nihil non in poteſtatem eorum redactum. Omnia igitur conuaſauerunt, & captiuos omnes duxerunt, quos non trucidarunt, nec a templis abſtinuerunt manus. Placidiam, quia erat inſignis forma, ſororem Honorij duxit vxorem Alaricus. Hæc mulier tantum excelluit formæ & animi gratia, vt pacem conciliarit inter fratrem Honorium & Alaricum maritum. Hic rex Alaricus, aut quia timuit Dominum, aut quia ſic Dominus voluit, edixit militibus ſuis, ne vllo pacto Chriſtianos aut eorum bona quis attingeret, aut etiam eos qui ad eorum eccleſias confugiſſent. Conuerſatio enim ſanctorum erat tam inculpata & ſincera. Et vt magis caueret ne qui læderentur Chriſtiani, ſtatim Romam reliquit, eduxitque omnem exercitum, ſeueriter animaduertens in eos qui Chriſtianos læſerant. Hoc quidam ferunt ex precibus vxoris ſuæ feciſſe. alioqui decreuerat radicitus tollere Romam, aliamque ad ſui nominis memoriam ædificare. Sed Placidiæ gratia tantum apud hominem valuit, vt a propoſito deſiſteret. In his rerum felicibus ſucceſſibus libere duxit exercitum in quolibet Romani imperij loco. Porro poſt tres annos exercitus ignauiæ incepit eum accuſare: totum Romanum imperium potuiſſe tribus quibus regnarat, annis ſubiugare ſine difficultate, clamantes. Sic animi eius placiditatem interpretantes. Propterea decollauerunt ipſum. Sigerichum elegerunt in locum eius, virum fortem: ſed etiam tranquillitas & pax cordi fuit homini magis, quam exercitui placuerit. Cum igitur Romani nihil omitterent, quo pacem componerent, adiecit & hic Sigerichus animum ad pacem: ſed non ferens exercitus rerum tranquillitatem quam videbant futuram, obtruncarunt & hunc Sigerichum. Eligunt autem in locum eius Valliam, qui vulgi voluntatem animaduertit longius proficiſcendi, nihil non fecit & dixit ad populi nutum. Volens igitur morem gerere plebi, præparabat magnam nauium multitudinem, quibus exercitus partem in Africam tranſmittat, vt Romanum imperium ſubigeret in

illis

illis regionibus. ſed naufragio perierunt omnes ad vnum, qui nauibus ſeſe commiſerant. maris etenim & nauium illarum imperiti erant. Hac clade accepta non leui, init quoque fœdus cum Honorio Cæſare. mittit igitur Vallia Honorio ſororem viduam Alarici regis vxorem, quam collocat Conſtantino cuidam Romano, cuius opera fideli in bello vſus fuerat Honorius: & hunc ad cōmune imperium aſſumit. Ex hoc Conſtantino & Placidia Valentinianus eſt natus. Hic Conſtantinus auxilio Valliæ & Germano milite profectus eſt contra Sequanos & Germanos Francos. Deuicerunt etiam coniunctis viribus Hiſpanias, in qua optimas poſt hoc bellum elegerunt ſibi ſedes Germani. Conſtantinus ſibi aſſeruit Toloſam. Sed breui poſt obiit. His occaſionibus Germani exceſſerunt ex Italia, & manſerunt in Hiſpaniis. Quidam illorum ex Hiſpania migrare coacti ſunt in Africam. Carion tradit quod Carolus quintus, & eius progenies, ex his Germanis originem ducat: ego nihil auſim hic definire. Hi omnes non bene Germanorum lingua vſi dicuntur. Copioſiſſime hæc poteris, ſi libet, legere apud Oroſium lib. 7. capitibus 26, 27, 28, &c. Dum hæc in Italia, Gallia, Hiſpania & Africa ſunt geſta, infeliciter habuerunt ſe res in Germania, omnia fuerunt plena armis, rapinis, & latrociniis; populis circa vtranq; Rheni ripam habitantibus, & Sucuis, & Francis, & Saxonibus, & reliquis inter ſe cruenta inteſtina bella exercentibus, alij alios diripuerunt, nulla ædificia ab incendiis tuta fuerunt. Hinc factum eſt, vt conſumptis inuicem viribus incolarum, vt Vngari & Vangiones totum flumen Rhenum a fonte vſque in mare ab vtraque ripa deuaſtarint. Pulcherrima Rheni oppida partim diripuerunt, partim tota ſuſtulerunt. Wurmatia hoc anno fere tota eſt diruta, & Moguntia fere tota exuſta eſt. In ipſis eccleſiis multa millia hominum occiſa ſunt. Et Argentina pene eo anno ſolo eſt æquata. Circa hæc tempora Franci Orientales, aucta prole, cum ager natalis habitatorum multitudinem non caperet, inceperunt cogitare de aliis quærendis ſedibus. Quas ob cauſas emiſerunt ex ſuis viginti tria millia in Galliam, quam hoſtiliter ingreſſi ſunt; expulſiſq; Gallis, occuparunt agrum eorum, & coluerunt: hæc geſſerunt ductore Ibro Germano, homine corpore & animo præcellenti. Huius expeditionis tempore adhuc regium nomen inter Francos erat inuſitatum. Quidam, Marcomirus nomine, tyrannidem affectauit in illis Francis qui in Galliis habitabant: & hic muris & foſſis circummuniuit vrbem eorum in Galliis, ad incurſiones hoſtium excludendas. Huius Marcomiri filium, Pharamundum, propter ſingularem in rebus militaribus induſtriam, regem ſuper ſe conſtituerunt Franci. Qui primus leges quibus inter ſe vterentur, tulit; quibus communem vitæ ſocietatem tueri poſſent. Poſt hunc Pharamundum in regnum ſucceſſit filius eius nomine Clodius; & ſic deinceps regnauerunt ſucceſſione: de qua alibi ſatis. Porro poſtquam Conſtantius, cui Honorius ſororem matrimonio iunxerat, quemq́ue ſocium imperij aſciuerat, mortuus eſt, menſe imperij ſui ſeptimo, Honorius ſummam rerum bellicarum, & copias ipſas Ætio viro militari commiſit: qui poteſtate aſſumpta, duxit exercitum validiſſimum in Gallos, Francos rurſum ex Galliis compulit in patriam Germaniam, & multos occidit. Sed Franci excitatis Sueuis, coëgerunt ingentem manum, & obuiam profecti ſunt magnis conatib. Ætij, Ætius barbarorum ſæuitiam & iram veritus, fugit ex Galliis in Hiſpanias. Quæ fuga Ætij ſupra modum Honorium male habuit. quare Ætio exautorato, ſubſtituit Caſtinum primæ nobilitatis virum, ſperans idoneum qui cum Germanis bellum gerat: ſed opinio fefellit Honorium; nam etiam hic Germanorum nomen timuit adeo, vt reſiſtere nuſquam auderet. quod adeo dolori fuit Honorio, vt propterea mortuus feratur. vires enim vniuerſas Romanas collectas vertere volebat in Germanos. His temporibus Arcadij & Honorij fuerunt multa ſeditionum ſeminaria in Eccleſia, multæ hæreſis cauſæ. Ioannes Chryſoſtomus epiſcopus Conſtantinopolitanus eſt in exilium miſſus, propterea quod Eudoxiam reginam in publica concione Ieſabel nominarat. Eſt quoque concilium celebratum Conſtantinopoli; in quo Ioannes Chryſoſtomus condemnatus eſt. Lucius tyrannidem aduerſus Chriſtianos exercuit. Vixerunt hoc tempore multi hæretici homines ſibi placentes, omnes odio proſequentes qui non iurarant in eorum verba, quique non adulabantur illis. volebantq́ue hæretici omnium rerum primi eſſe, omnes ſuſpectos habebant, inter ſeſe clanculariis diffidentes odiis, etiam ij qui prorſus

idem ſentire volebant videri. Hac ætate vixerunt etiam Cæleſtinus & Pelagius. Cum res fidei & religionis maxime iactarentur vbique, diſputarentque qui confitebantur Chriſtum cum Iudæis acriter, finxerunt Iudæi ſuum Talmuth, in quo commenti ſunt infinita, ridiculaq́; mendacia. Tantum fecerunt Chriſtiani Iudæis negotij, vt præceperint publico mandato Iudæi, ne quis periculo capitis diſcederet aut dubitaret de veritate eorum omnium quæ eſſent in Talmuth commentata, non magis quam quæ eſſent in Moſe & reliquis prophetis. Nec multum poſt, anno nimirum 423 celebratur
423 illud magnum conſilium Epheſi contra Neſtorium, &c. Interea Germanorum qui in Hiſpaniis remanſerant, non ſatis concordes quidam, ceſſerunt ex Hiſpaniis in Africam, vbi deuictis incolis, occuparunt quæq; cultiſſima: & Romani imperij robur vbicunque potuerunt, labefactarunt. nam quo potentia Romana minor erat, hoc erat tutior fortuna eorum.

Habebant Franci regem militarem virum nomine Claudium, qui diu expectata occaſione ſuſcipiendi belli in Romanos, audita de imperio diſſenſione, & de quibuſdam Romanorum cladibus; & quod neceſſariis bellis tenerentur aliis in terris Romani, delectum inter ſuos habuit, & mira celeritate inuaſit totam Galliam, & fugauit, occidit, & cepit omnes Galliam inhabitantes: ſubegitq́; paucis menſibus totam Galliam, expulſisq́; omnibus incolis, Francis habitandam dedit; qui primum locuti Germanorum, hoc eſt ſua lingua, bellorum iniuriis factum eſt, vt maternam linguam amiſerint, loquantur expulſæ gentis ſermone. Romani hoc fieri paſſi ſunt inuiti. Circa hæc tempora validam inprimis manum mittit Theodoſius aduerſus quendam Bonifacium quem conſtituerat imperij vicarium. Bonifacius ſolicitat vbique in Africa & Hiſpania habitantes Germanos & Gothos, promittit illis magnam pecuniæ vim, aut ſi malint, partarum regionum partes certas. Ii intelligentes ex vſu ſuo eſſe, Romanum imperium quam minime quieſcere, quam maxime minui & infirmari, ſtatim arripiunt arma, occupant Mauritaniam, diripiunt Numidiam, & capiunt Carthaginem & multas vrbes: quæ omnia in ſuis manibus ſeruant, neque quicquam Bonifacio reddunt; imo & ea quæ antea poſſederat, eripiunt. Sueui ſoli regnum obtinebant in Gallitia ſub rege ſuo Emerico, qui regnauit 33. poſt Emericum regnum ſuſcepit inter Sueuos Rixilla, qui vero nobili prælio Romanas legiones multas deleuit, & capit vrbes Emeritam, Hiſpalim, Carthaginem, & Bethicam, reliquaſq́ue, quarum me nomina fugiunt: Theodoſio & Valentiniano incredibiliter dolete, quod ita imperium fractum vident Romanum, & indies magis debilitari. Quare Valentinianus quoquo modo putauit pacem faciendam cum iis Germanis qui in Africa ſedem fixerant. igitur concedit illis plus quam petere aut ſperare auſi fuiſſent; & ampliora promittit: viciſſim petit vt iuuent illum quo recuperare poſſit Hiſpaniam & Gallias. nam nihil non poſſe opera Germanorum ſperabat. Fœdus eſt his conditionibus ictum. Genſericus præerat illis in Africa Germanis. qui ſtatim crudeliſſime totam Africam deuaſtarunt, omnia rapinis, cædibus, & ſanguine complentes. Hic Genſericus erat vir crudelis, hoſtis omnium hominum, & quo quiſque humanior hoc magis odiuit eum. Singulari odio ſacerdotes & nobiles proſecutus eſt; hoc genus hominum occidit miſerabiliter. Arianæ hæreſeos quoſdam paſſus eſt præeſſe plebi, templorum bona diripuit, in prophanos vſus eccleſiaſticas facultates dilapidauit. Sicque ſubegit Genſericus ſibi totam Africam ad Æthiopiam vſque. Hæc qui certius & plenius cognoſcere cupit, légat Blondum. In his rerum turbationibus amiſſa eſt & Anglia de imperio. Nam Scoti, Picti, & Albinenſes, coniunctis vno tempore viribus oppreſſerunt Britanniam. Angli in angulo quodam regionis ſuæ munitione ſe defenderunt, ne tota gens extingueretur: ſed cum viderent ſe non diu ſic durare poſſe, quin venirent in manus hoſtium, miſerunt in Germaniam ad Saxones, implorabant eos, vt laborantibus ſubuenirent: qui ſtatim magnis copiis aduolauerunt, & vicerunt Scotos & Pictos; eiecerunt que ex Anglia omnes eorum hoſtes: ſed ipſi Saxones occuparunt ſedes eorum, nec reſtituerunt Anglis ſua, quibus tulerant auxilia. Vario genere mortis affecerunt nobilitatem maxime Romanam. Itaque dominari in Anglia cœperunt Saxones. De his qui cognoſcere cupit, plura ex authoribus in promptu eſt petere. Genſericus Africam obtinens totam, non contentus illa, cupiebat regnum propagare, & Romanum imperium debilitando

tando ſua confirmare; quare quam maxima potuit claſſe in Siciliam nauigauit. Siciliam autem cum cuperet liberare bello Valentinianus, mittit cum copiis Sebaſtianum cognomento Magnum in Africam, vt ſic reduceret Genſericum ad ſua, transferretq́; bellum ex Sicilia. Nec iudicium fefellit Valentinianum: nam mox relicta Sicilia, redit in Africam. Sebaſtianus ille degener animo nihil nititur præclare agere ex iuſſu & voluntate Valentiniani, ſed quibuſdam artibus effecit apud Germanos, vt illum dominum fecerint in Luſitania. non diu autem perfidum nebulonem ferentes occiderunt. Valentinianus proficiſcitur Conſtantinopolim ad ſuum cognatum Theodoſium, & ducit filiam eius in vxorem. Anno 45, ex Vngaria Atila virga, vt ſe ipſum nominabat, 45 Dei, inuaſit inaudita crudelitate Germaniam, deuaſtauit ex Pannonia vſque in Heduos omnia, totam peruagauit Germaniam, miſeriſque modis eam vbique afflixit. Poſtea ingreſſus Galliã, nec minus crudeliter tractauit eam. Supererat adhuc angulus quidam in Gallia adhuc ſubiectus Romano imperio; quem locum tenebat Aetius, qui Atilæ crudelitatem videns, cum Francis qui Gallias tenebant ſerio egit, communicauitque conſilia, quibus rationibus Atilæ poſſit reſiſti. Germani in Galliis & ipſi timebant Atilam; quare libenter iunxerunt ſe Aetio. Atila vehementer timuit Francos; nam partim expertus fuit eos ſuo damno, partim fama peruenerat ad eum quales eſſent in armis. ergo & ipſe legationibus & epiſtolis egit cum ipſis, cupiens eos a Romanorum ſocietate auellere. multis igitur modis tentauit corrumpere Dietrichum Germanorum tum in Galliis regem. Sed Germani videntes nephandos Atilæ conatus, omnes eius conditiones, & amicitiam eius recuſabant. Coniunxerunt ſe arctiſſime contra hunc communem hoſtem, Romanis. Itaque poſt multa acta & conſultationes, ventum eſt vtriſque partibus in æquum campum, acieque vtrinque inſtructa, non procul a Toloſa. Erat ab altera parte Dietrich Germanorum rex cum ſuis, & Aetius Romanus cum ſuis; ab altera Atila cum ſuis copiis. Igitur magnis clamoribus & animis congreſſi ſunt, pugnatumque eſt vtrinque per totum diem dubio marte, donec tandem ſub veſperam in fugam actus Atila: neque enim diutius propter raritatem ſuorum qui remanſerant, conſiſtere poterat. Supra quinquaginta millia amiſit eo prælio Atila. Occubuit quoque eo prælio Dietrich rex Germanorum. Tanto dolore ex ea clade Atila affectus eſt, vt pene ſibi mortem conſciuerit: itaque infirmatus eſt, vt ſe conferre coactus ſit in Vngariam, vnde venerat. Vbi collectis viribus innumerabilium copiarum, Italiam inuaſit, multaſque vrbes Italiæ radicitus ſuſtulit, omnia incendio ſanguineque implens. Sunt qui tradunt Pontificem Leonem ei obuium veniſſe in ſuis pontificalibus ornamentis, rogaſſeq́; eum vt a propoſito deſiſteret; expoſuiſſeq́; ei potentiam Domini qui gubernat omnia: Atilamq́; commotum põtificis verbis, iterum in Vngariam reuerſum, ibiq́; nuptias celebraſſe, ſubitaneaq́; morte prima nocte qua nouam nuptam compreſſit, interiiſſe. Nec deſunt idonei quibus fides adhibeatur, authores, qui tradiderunt, hunc Atilam ante has expeditiones Meſiam, Achaiam, Macedoniam, Armeniam, Thraciam, & Sicambriam ſibi ſubegiſſe: multos reges, multoſque populos ſibi tributarios feciſſe. Magna quoque Germaniæ pars amicitiam cum hoc Atila inierat. Theodoſius dicitur comparaſſe omnia neceſſaria ad bellum gerendum cum hoc Atila: ſed in apparando dum occupatur, Theodoſius peſte correptus, moritur. Hic Theodoſius eſt autor Codicis operis in iure inprimis præclari. Erat vir ſapiens, literatus, pacis amans. Interrogatus, cur non vltionem de hoſtibus ſumeret, reſpondit, Vtinam vi- »
uerent omnes qui meo mandato mortui ſunt, cum expendo vitæ dotes, & vſum mira- »
bilem partium humani corporis. »

DE GERMANIS
LIBER QVINTVS.

NON longe poſt hæc iuſſit Valentinianus obtruncari Aetium fortem ducem bello, quia ſuſpectum habebat ambire imperium. Nec habebat vlla ſigna niſi quod facta & dotes dignæ Imperatore erant in Aetio. Et certe quouis loco dignus iudicabatur Aetius poſt illam magnam aduerſus Atilam victoriam. Poſtremo fecit pacem Valentinianus cum

Genſerico,rege Germanorum in Africa habitantium, & regionem partitur cum eo contra maieſtatem Romani nominis. Genſericus multos ex militibus & equitibus qui conſpirauerant aduerſus eum obtruncauit. Cum forti viro Aetio ruit magna ex parte Romanum imperium. Et poſt interfectum Valentinianum videbatur actum eſſe de Romano imperio: quanquam multi voluerint appellari Imperatores. Et Maximus Romæ arrogauit ſibi regnum: propterea quoque Eudoxiam viduam a Valentiniano relictam, vxorem duxit. Eudoxia virago cupiebat ſuos hæredes imperium conſequi; ad quod perficiendum a nemine putauit ſe melius iuuari, quam confidentiſſimo homine Genſerico. quare vocauit eum ad ſe Romam ex Africa, vt auxilium ferret aduerſus Maximum. Genſericus occaſionem occupandi plura non omiſit, quam primum parat proficiſci Romam, non ſine magna manu venit: ſed Romani non voluerunt talem hoſpitem amicúmve expectare, fugerunt ex vrbe in montes & ſolitudines. Maximus imperij affectator quoque arripuit fugam: ſed milites gratificari volentes Genſerico, occidunt eum. Genſericus ingreſſus vrbem, diripiendo eam, conſumpſit quatuordecim dies; & Eudoxiam viduam maiora molientem, quam ſexus capit muliebris, captam cum duabus filiabus ducit ſecum in Africam. Hanc mulierem ſuperbia turgidam ſic afflixit infortunium, vt mœrore oſſa pene exaruerint. Sed iudicium domini iuſtum eſt. Tunc a Germanis ſecundo Roma direpta &
466 deuaſtata eſt, anno 466. Poſt direptam Romam, etiam Italiæ vrbes omnes diripuerunt, multas præclaras ſolo æquarunt. Neapolim ſolam capere non potuerunt: reuerſique ſunt in Africam. Sicque Romanum imperium finem in occidente habuit; durauitque nomen imperij tantum Conſtantinopoli. Quanquam enim Iuſtinianus rurſus in occidente poſtea imperium aſſerere conatus ſit, & per Beliſarium & Narſetem multa receperit; tamen poſt Valentinianum nullus Imperator qui meruerit hoc nomen, extitit in Italia. Multi quidem ſeſe appellabant Cæſares, ſed alius alium ſtatim interfecit. Germani incurſiones in omnes fere nationes faciebant, iam nullo reſiſtente. Franci tenebant Gallias, vexabant Hiſpanias, & Italiam. Africam tenebant etiam Germani. Saxones in Britannia regnabant. Ita erant res imperij fractæ. Hinc magnæ & quotidianæ cauſæ bellorum. Antea enim cum omnia eſſent ſub vno Cæſare, quieſcebant neceſſario, nunc quilibet ager cum habeat ſuum regem, quæ cauſæ bellorum ſint, in multis locis quotidie videmus. Franci in Gallia cæteris qui vbiuis gentium degebant, terrori erant. Genſericus rex in Africa videns omnia in Romano imperio debilitata, nihil iunctum, omnia diſſolutas ſcopas, exiſtimauit tempus eſſe propagandi ſuum imperium (nam in tota vita ſua declarauit ſatis quantam ambitionem dominandi habuerit) igitur quantiſcunq; potuit copiis collectis, & omnibus neceſſariis præparatis ad expeditionem, magna claſſe in Italiam nauigat, populatur omnia obuia quo acceſſum habuit. Sed Anthemius auxilio Cæſaris Leonis contra inſtructus ſufficientibus copiis, reſiſtit illi, capit omnem occaſionem & loci & temporis opportuni dimicandi cum homine: poſt aliquot dies venerunt alteri alteris in conſpectum. Quanquam Genſericus videret ſibi omnia eſſe iniquiora: tamen pudore noluit in præſentiarum pugnam detrectare, veritus, ne hoſti accederent animi, ſuis alacritas minueretur. Et ſi igitur multa diſplicuiſſent, quæ ad futurum deſiderabat prælium: inſtructa tamen acie, maluit videri petere hoſtem primus. Quare congreſſum eſt, pugnatum eſt, in fugam actus Genſericus cum ſuis eſt, ex Italia eiectus eſt, amiſſis nauibus & militibus, Genſericus cum paucis fugit in Africam. Poſt hoc tempus ſtatim quidam tyrannus, Richimerus nomine, obſidet Romam: qui paucos præter Germanos habuiſſe in exercitu ſuo dicitur, in oppugnando primum laborat, tandem tamen expugnatam diripit, Anthemium fruſtatim dilaniat. Sed Richimer ille paucis poſt menſibus moritur. Auguſtulus, lapſi imperij omen, Cæſar coronatus, pacis conditiones cum Genſerico componit. ſperabat enim opera & auxilio Genſerici imperaturum Romanis: ſed Odoacer, rex Gothorum, cum valida manu Germanorum irruit in Italiam; cui ſe Oreſtes pater Auguſtuli cum milite Romano opponit. Cum vero iam eſſet prælio confligendum, eſſentque hoſtes proximi, Oreſtes territus eſt cum vidit quantam vim militum Odoacer habuit, arripuitque fugam antequam inceperit pugnare; locisque tutis & vrbibus munitioribus quæſiuit ſalutem.

ſalutem. Poſtremo confugit Oreſtes cum ſuis omnibus Ticinum, vrbem munitiſſimam, quem Odoacer perſecutus obſedit, breuiq; expugnat, quanquam non ſine negocio & ſuorum iactura, omnia conuaſat, incendit vrbem, ſolo adæquat; ex omnique Oreſtis exercitu qui numeroſus fuit, pauciſſimi euaſerũt: interfecti enim pene omnes ſunt: & Odoacer ſua ipſius manu Oreſtem interfecit. Itaque ſtatuit exemplum in ea vrbe, vt omnes vltro venerint, quæq́ue enim eandem formidabat fortunam, pacem petierint, ſeſe dederint, ſua omnia hoſti crudeli obtulerint. Auguſtulus fuga vitæ ſuæ conſulturus, abiecit imperatoria ornamenta omnia, valedicens imperio, quod reuera nullum erat reliquum. Hunc habuit finem incomparabile illud Romanorum regnum. Ab Auguſto ſub quo fuit in ſummo vigoris ſtatu vſque ad Auguſtulum diminutum & finitum, anno 477. Facile inueniunt fata viam cum eſt aliquid finiendum. 477 Omnia ſic ſubiecta ſunt vanitati, omnia prætereunt: quem Dominus terminum ſtatuit nihil præterire poteſt. Videmus quumprimum ordo qui rebus robur & vim vt durent, addit, confunditur, actum eſſe. Dum omnes volebant Cæſares eſſe, nullus vlli locus eſt relictus. Poſt has res confectas, Oreſtem occiſum, fugatum Auguſtulum, in fidem receptas multas ciuitates, territam Italiam, Odoacer Romam profectus eſt, nemine reſiſtente, factus eſt dominus totius Italiæ. Romani animo abiecti (vt enim res ſeſe offerunt, ita magni aut humiles ſumus,) omnia exhibuerunt homini barbaro, quæ ſeruos æquum eſt exhibere dominis ſuis. Omnem ergo humilitatem animi oſtendebant illi, regem ſuum appellabant, deducebãt magno comitatu in Capitolium, offerebant illi omnia ſua. honorem deorum quoq; in hunc barbarũ conferebant. O ſuperba Roma, vbi eſt illa ſeueritas, grauitas quæ contempſit totum orbem terrarum! Vbi eſt decorum illud, quod vt ſeruares, euertiſti tot inſignes populos! tot populos dituiſti! Sed omnis faſtus hominis bulla eſt. Hic Odoacer tyrannidem pro animi libidine exercuit Romæ, & in Italia tota annos quindecim, nominauitq́ue Romam Odoacriam. Odoacer in imperando primum non fuit infelix. Italos mancipiorum loco habuit, Germanis militibus quorum armis ad illum locum peruenerat, donauit magna. Hic Odoacer tam immanem tyrannidem exercuit vltimo anno, vt Romani coacti ſint circumſpicere vnde nam petere poſſent auxilia. Ad Zenonem igitur miſerunt qui implorarent auxilium aduerſus difficillimum latu tyrannum. Zeno igitur miſit auxilio Romanis oppreſſis Dietrich quem vocant de Berna; qui prudenter & aſtute cenſuit tractandum tyrannum, & anſam in manus dedit Dietricho Odoacer. nam videns non contemnendum hoſtem Dietrichum Germanũ, obtulit illi commune Italiæ imperium, amicitiamq́; petit ſempiternam cum illo. Dietrich intelligens dolo malo hæc omnia fieri; tamen cum vulpe cenſens vulpem eſſe oportere, inuitauit igitur illũ, poſtquam vtrinque magna beneuolentiæ ſigna alter alteri oſtenderat. Odoacer inuitatus non dubitat venire, ſed ſtipatus ſui corporis fideliſſimis cuſtodibus, quos omnes interficit Dietrich. Odoacer igitur hunc habuit finem: qui dum tolerabiliter in Italia tyrannidem exercuit, tulerunt illum; ſed vbi nimium extendere voluit, vt in prouerbio eſt, arcum, peſſumiuit. neq; enim quicquam violentum in humanis durare poteſt: nec eſt vllum regnum ſtabile inter homines, quod non beneuolentia & comitate adminiſtratur. Dietrich ergo ſolus ſuſcepto regno, regnauit in Italia in magna tranquillitate annis 32. Nec eſt memoriæ mandatum in Italiam ab vllo vnquam domino tantum beneficiorum collatum: Collapſas vrbes reſtituit magnis impenſis, Romam vrbem ædificiis nouis ornauit plurimis. culta rura mirum in modum amauit. Quod autem fuerit hic Dietrich natus Germ. ſunt autores boni, & ipſum nomen Dietrich indicat: ſonat enim in Germanica lingua, factis diues. Porro ſupra mentio eſt facta etiam Dietrichi Germanorum ducis, qui etiam iuuit in Atila vincendo, & fortiter dimicans in prælio contra Atilam, occubuit. Sunt qui ſcribunt huius conſanguineum fuiſſe. In hunc modum regnauit hic Dietrich in Italia magna laude, mortaliumq́ue commodo magno.

Huic in regno ſucceſſit filiæ eius filius Adelrich, qui octo annis bene regnum Italiæ adminiſtrauit. Nam Dietricho fuerunt tantum tres filiæ, nulli filij: quarum vnam collocauit Alarico regi Gothorum, aliam filiam iunxit matrimonio regi Heduorum; tertiam cuidam nobili viro Germano militari nuptui dedit. Poſt Adelrichum regnauit cognatus Dietrichi, qui latrocinio ſuſtulit filiam cognati ſui Dietrichi:

qui tamen pauculis menſibus poſt dignas factis ſuis pœnas dedit. Dietrichum hunc hominem barbarum literas literatosq́; viros ſingulari odio habuiſſe quidam tradunt; quod idoneos putauit qui regnum affectarent. propterea capitis ſupplicio affeciſſe virum doctiſſimum in omni philoſophiæ genere Boëtium, & quoſdam alios innocentes occidit. Sed iuſto iudicio fit, vt tyranni qui tales doctos viros interficiant, perpetuo infames reddantur omnibus ſeculis. Nec enim Apollo inultos relinquit ſuos myſtos. Pontificem quoque Ioan. I in carcere coniectum fame perire coëgit. Diermar rex Gothorum fuit illius pater, qui miſit eum ad Imperatorem Conſtantinopolim, cumq́; Odoacer nimium affligeret Italiam, miſſus eſt, vt diximus, qui laborantibus ferret auxilium. Finem autem vitæ habuit morbum apoplexiæ. Poſt hæc mox tempora iterum Saxones delectu habito, nauigarunt in Angliam inſulam, qui primo prohibiti ab inſularibus, ne littus attingerent; ſed poſt longam pertinaciam peruenerunt ad petita littora, incolisq́; ſuperiores victores euaſerunt, regem Britanniæ nomine Ambroſium Aurelium occiderunt. Itaque multis diebus ſæuierunt, vt omnes Angli relicta Inſula, ad exteras nationes fugerint, vitæq́; ſuga conſuluerint. Quæ gens ante quoque occupatam, iam totam capit: & totum illud regnum obtinet adhuc hodierno die. Breui ita aucta eſt in inſula, vt regibus Galliæ ſæpe intulerint bella. Sed, vt fateamur verum, cum opus fuit illis auxiliaribus copiis, ad manus habuerunt ſemper Germanos, Saxones ſuos. De his rerum ſtatibus qui plura cupit, legat Æneam Siluium: item Blondum Decadis I libro ſecundo. Sunt & alij authores, ſed in quibuſdam variant. nec enim conuenit quoties Angliam Saxones armata manu inuaſerint. Veriſimile eſt ſæpius ſubmiſſos alios, poſtquam ſemel ſedem illic fixerant.

Hoc Zenonis tempore incepit Clodouæus rex Galliæ confiteri Chriſtum, in inſignia ſua accepit lilia. Clodouæus a Germanis multum paſſus eſt, ſæpe ab illis victus; multa quoque mala intulit illis, ſæpeq́ue vicit eos: quæ bella digna eſſent multis libris, & ocioſo ſcriptore. Hoc etiam tempore Honoricus maior natu filius Genſerici, loco patris in Africa regnauit: erat autem Honoricus hic totus hæreſi Arianæ deuotus. expulit ergo omnes qui ab Ariana factione diſſentiebant, ſpoliatosq́ue omnibus bonis in exilium miſit omnes, & eorum ædificia igne conſumebat. In hac perſecutione Carthagine pulſus eſt Eugenius orthodoxus epiſcopus cum quingentis perſonis, quæ Arianæ ſectæ non conſenſerant. Tandem finem habuit miſerabilem qualem Herodes, vermibus enim conſumptus eſt, periitq́ue exeſo a vermibus corde. Sic Dominus ſuos vlciſcitur, ipſe retribuit. Secutaq́ue eſt hanc perſecutionem in Africa tanta fames, vt omnes viæ eſſent plenæ cadaueribus, nec viui ſufficerent ſepelire mortuos. Comedebant folia & radices, & alia non apta humanis corporibus alimenta. hinc ſequebantur morborum infinita cæca genera, hinc peſtis, & mortes.

Arcturus Magnus Anglicani populi rex circa hæc tempora conatur recuperare inſulam Angliam, eiectis Saxonibus, quos paulo ante Diglas non modico prælio fuderat. Dux Saxonum Cognius non audebat rem committere prælio: quare continebat ſe in munitionibus locorum & vrbibus. Arcturus quotidie magis cupiebat confligere, & properabat: nam aduentare Germani dicebantur, Cognius cedebat vbicunque commode potuit. Poſt longos & varios errores contulit ſe cum ſuis Eboracum, expectaturus illic auxilia ex Germania. Arcturus igitur obſidione premit Eboracum: poſtquam vero percepit aduentare ſexcentas naues plenas Germano milite, ſoluit obſidionem, & occupat loca munitiora in inſula, & mittit ad minoris Britanniæ regem Henelum, petitq́ue ab eo auxiliares manus, alioqui actum eſſe de vtriuſque facultatibus in Anglia. Hic Henelus videns præſens periculum, omnes quas potuit copias cogit, & feſtinans coniungit ſe Arcturo; qui coniunctis viribus quærunt tempus & locum pugnæ aptum: quibus Saxones copiam libenter faciunt pugnandi, conſerunt manus vtrinque infinitus hominum numerus, primis aliquot diebus ita ſoluit nox prælia, vt neutri ſibi victoriam aſſerere iure potuerint. Vtriſque acerrime pugnantibus, ceu pro focis & aris fieri conſueuit, tandem nonnihil cedere coacti ſunt Saxones, multitudine nimirum obruti. Arcturus magnam Angliæ partem recepit, Inſulas etiam Orcades, Hiberniam, & Noruegiam in poteſtatem redegit, etſi hoc nihil videri poſſit; nec enim in Noruegia habitabant homines, exceptis feris quibuſdam, pau-

culis

culis venatoribus ſub terra in ſpeluncis degentibus. Breui poſt venerunt ex Germania noua auxilia Saxonibus, qui Arcturum vicerunt, & in prælio interfecerunt, receperuntque fere rurſus totam inſulam. Poſt huius Arcturi mortem, rex Vertegernus Saxones bello aggreditur, implicanturque difficili & longo bello. Poſt longas rerum viciſſitudines, quales in grauioribus bellis eſſe ſolent, vincit Saxones, regnoque eiicit. Sicque reſtitutum eſt Angliæ regnum vſque ad regem Melgon, qui luxuria & laſciuia perditus fuit, quique ſubitanea morte abreptus eſt, cui ſucceſſit rex Creticus. Interea temporis para rant ſe ad vltionem Saxones: quare coactis magnis copiis, rurſus ex Germania profecti ſunt in Britanniam. Et poſt multas fortunæ mutationes, vincunt Anglos cum rege ſuo Cretico, deploratiſque rebus, de relinquenda inſula cogitant. Quam ob rem fugerunt ex inſula quibus effugere gladium datum eſt. Epiſcopi & ſacrificuli in Gallias cum ſuis eccleſiaſticis ornamentis & reliquiis conceſſerunt: alij alio fugerunt: ceperuntque totum regnum Saxones, & iam nullo mouente bellum, poſſidebant omnia, & fruebantur prouentibus inſulæ. Pontifex Gregorius miſit poſtea ad illos Auguſtinum quendam monachum, qui doceret illos religionem Chriſti in Britannia (nam antea non confitebantur Chriſtum Saxones:) Hic igitur monachus conuertit illos ſi non ad veram Chriſtianam pietatem, at ſaltem ad humaniores mores. Beda libro primo de geſtis Anglorum ſcribit, Saxones a Vertigerno rege ſtipendio conductos, anno 449, tempore Martiani & Valentiniani: ſed ſtipendio non 449
contentos fuiſſe, inſulam inuaſiſſe, & tempore Ambroſij Aureliani eiecisse Anglos: & varios fortunæ caſus fuiſſe, iam Saxones victores, mox rurſus victos fuiſſe, donec tandem Saxones domini euaſerint. & anno 582, Chriſtus illis per Auguſtinum 582
monachum a Roma miſſum per Pontificem prædicatus eſt, qua efficacia ſpiritus, nemo facile dixerit. Atalarico filio filiæ Dietrichi de Berna Italiæ res non peſſime adminiſtrante octo annis, Italia non infeliciſſime vixit: ſed mortuo Atalarico rege, mater eius, filia Dietrichi, artibus quibuſdam traduxit regiam poteſtatem in Theodatum cognatum ſuum, quem amauiſſe dicitur etiam obſcœne. Sed hic Theodatus e medio ſuſtulit hanc mulierem, ſuam conſanguineam, cui regnum debebat. Hoc latrocinium male habuit Romanum populum & ſenatum; male vero & habuit omnes Germanos qui in Italia primas tenebant; peſſime autem omnium habuit Iuſtinianum Imperatorem, cui erat a maioribus commiſſa. Iudicauit igitur Iuſtinianus ſatis occaſionis cauſæque ſibi oblatæ vlciſci latrocinium, Romanam libertatem aſſerere a ſeruitute & tyrannide barbarorum. Ad quod perficiendum nemo videbatur magis idoneus Beliſario, qui paulo ante Africam iterum ad imperium reduxerat, eiectis barbaris: cuique libertas Romana curæ eſſe videbatur, minimeque auarus erat vir. Hic igitur contra Theodatum miſſus cum omnibus Iuſtiniani copiis, & ad bellum neceſſariis. Sed Theodatus ſibi mali conſcius, formidoloſus erat vir, agit clam cum Beliſario, proditurus ſuos. Quod olfacientes Germani, alium creant regem, Wittig nomine, qui interfecit Theodatum. Contra hunc bellum gerit Beliſarius, legatus Iuſtiniani, rara prudentia: nam Wittig habebat exercitatum veteranum militem, & hunc numeroſiſſimum. Beliſarius continebat ſe intra vrbium muros, aut alias in editioribus locis; Wittig obſidebat eum, patienter multa fert obſeſſus, donec tandem, id quod expectauerat, fame coactus Wittig, diſcedere coactus ſit. Germani igitur & Gothi, quia ipſi capere voluerunt Beliſarium, & ſemper continuerat ſe intra muros vel munitiones, nihil minus ſuſpicantes, quam hoſtem auſurum egredi, abeunt ſine ordine famelici; ecce erumpit Beliſarius, extremum agmen aggreditur, cædit magnum eorum numerum, ipſum regem Wittig capit. Sed tamen collegerunt ſe, & vtrunque ordinati, repugnant tandem; & ſic nondum deſponderunt animum. Beliſarius timens ſuis, ne ſcilicet multos amittat, reducit intra muros Romæ. Iuſtinianus componit pacem cum illis, datque illis certos limites habitandos inter montana & Padum. Poſtque receptam & liberatam Romam, Neapolim, & Siciliam, reuocauit ad ſe Iuſtinianus Beliſarium. Quidam putant timuiſſe Iuſtinianum, ne poſt illos tantos ſucceſſus, Imperatorem ſeſe appellaret Beliſarius. Et certe fauor Italiæ & Romæ & militum, inuitare eum potuerunt ad vſurpandum nomen hoc. Sed in Beliſario nihil talis perfidiæ fuit: cuius rei argumento ſatis eſt, quod vocatus cum omni

obedientia & reuerentia ad dominum ſuum Conſtantinopolim,aduolauit.Magno igitur triumpho Conſtantinopolim ingreſſus eſt,ducens ſecum Wittig regem,& multos captos nobiles ex Gothis Germaniſve. Interim ex Italia in Germaniam frequentes commeabant nuncij,qui ſolicitarent & euocarent bellicoſiſſimos quoſque: nam nihil agere aliud,quam de vltione cogitare,amiſſa recuperare.hæc agunt ij,dum illi Conſtantinopoli triumphant,& gaudio perfundnntur, ſortis futuræ neſcij. Interea Totila rex creatur a Germanis in Italia. Erant autem non mediocriter debilitati a Beliſario. Propterea Cæſariani in Italia omnia licenter & crudeliter agunt, & contra Italos & Germanos:idcirco iniuriis ſuis quotidianis magis atq; magis quotidie excitabanr Germanos, vt cogitarent de vltione. Illi tuta omnia putantes, nihil artium militarium exercentes, ſatis erat illis nomen Cæſaris. Totila omnia diligenter adminiſtrare,negli- * gentiam ſummam ſimulare, omnia diſſimulare, bona verba dare; interim nihil omittere quod videbatur ad futuram pugnam facere, ſuos adhortari ſi vſus veniat, vt fortiter pro libertate pugnent. Cæſariani gloriari,& ſuperba loqui,multitudinem numerare, oſtentare ſeſe. Totila ſuas copias quæ erant 8000, iuxta Placentiam in planiciem deducit, in acie collocat, hoſtem prouocat, qui deſcendit in eandem planiciem cum 20000, ſed in quibus Totila habebat duo aut tria millia, quos ſibi fauere ſciebat, & qui victoriam Totilæ vel vita emiſſent. Quæ res peperit Totilæ victoriam. Congreſſi igitur pugnarunt aliquot horis: ſed ij qui fauebant Totilæ in Cæſarianis partibus, verterunt tergum; conturbataque eſt tota acies Cæſariana, occiſique ſunt ab illis Germanis 8000, cum non plures Germanorum fuerint. Nec eſt hic quod quiſquam hoc factum tam memorabile aſcribat virtuti cuiuſquam, ſed tantum habet momenti apud hoſtes eſſe qui nobis fere ex animo faueant. Sunt clara & multa exempla quæ referre poſſem. Sed laudem illam vehementer auxit clementia in victos, & modeſtia poſt victoriam tantam. Quo genere virtutis tantam ſibi conciliauit animorum beneuolentiam & gratiam, vt multæ vrbes quas nunquam oppugnaſſet, vltro ad eum venerint, eius fidei ſeſe commiſerint. Iuuenes captos infinitos ſeruatos ad ſua liberos dimiſit. Virginum caſtitatis curam geſſit. Matronas ab iniuriis defendit. Omnes maiores Italiæ ciuitates recepit ſine impenſis. Neapolim receptam, laborantem omnium rerum penuria, commeatu iuuit. Dimiſſis militibus Cæſarianis incolumibus, rura coli mandauit: & effecit vt in tota Italia omnia etiam ruri ſub dio eſſent tuta. His rebus ita compoſitis, Romam contendit, quæ ſe dare negauit; multis agit cum ipſis: ſed fruſtra videt ſe verbis tentare rem. quare manus admouet, poſtque
545 longam obſeſſionem, per deditionem capit eam, anno 545. Et ne vanus haberetur, multos primo impetu (nam hoc illis & grauiora minatus fuerat; ad deditionem adhortans eos) interfecit, & facultates ciuium diripi permittit: ſed ſtatim rogatu ſummi pontificis Pelagij, præcipit militibus ne quem amplius necarent, ne vllam mulierem vi comprimerent. item, vt ne quis attingeret bona eccleſiarum. Habuitque Totila in his poſtulatis omnibus militem ſatis obſequentem. Pontifex Pelagius mittit ad Iuſtinianum, docetque eum, omnibus modis pace eſſe opus cum Totila, alioquin ipſum incenſurum Vrbem, & non relicturum lapidem ſuper lapidem. Sed Iuſtinianus nullis rationibus induci potuit ad vllas pacis conditiones, tantum confidit Beliſarij militaribus virtutibus, & felicitate. Totila cogitationes Iuſtiniani non obſcure intelligens, magna commouetur ira, præcipit omni populo Totila excedant ab Vrbe, vbi habitare debeant, indicat. iuſſit deinde muros deiicere. & demoliri turres, & in omnibus partibus incendere Vrbem. Quibus omnibus factis ad animi libidinem, profectus eſt in Calabriam, cepit omnes vndique vrbes. Rauennam vero iam petebat, quæ adhuc Cæſariana erat. Interim adpulit ad Italiam cum copiis Cæſarianis Beliſarius, peruenitque in vrbem Romam apertam, & multis partibus deiectam & exuſtam, ſine habitatore omnino, eam habuit loco caſtrorum. Incipit eam reſarcire, foſſas impletas euacuat, muros reficit, turres ligneas erigit ad muros, munit compendio quocunque poteſt: hęc omnia adminiſtrantur militariter cum feſtinatione, menſiſque ſpacio perficiuntur. Romani ciues ad patrios lares confluxerunt. Nec Totila interea quieſcebat, ſed comparatis aduerſus Beliſarium neceſſariis omnibus, feſtinat cum exercitu Romã, quam primo accurſu capere conatus, repulſus eſt a Beliſario.

rio. Sed Totila ad muros per omnia loca obſidioni apta diſponit præſidia, quantumque potuit, prohibuit ne inuehi poſſent alimenta. Cum autem ſpes capiendi inpræſentiarum Romam non eſſet, diſceſſit a muris aliquanto longius, ita tamen, vt commeatus inuehi non poſſet. Interea Beliſarius reuocatur Conſtantinopolim: vt autem vocaretur, effecit vxor eius. Beliſarius deſperans de rebus Cæſaris in Italia, facilis acquieuit, reditque relinquens Italiam, Conſtantinopolim. Poſt Beliſarij abitum recepit Totila omnia in Italia, Romamque nonnihil reſtitutam. reuocauit igitur omnes ciues Totila Romam, & reſtituit illis bona illorum omnia, multaq; beneficia in vrbanos contulit. itaque nihil omiſit quod ad ornandam & augendam Romam facere videbatur, vt appellatus ſit *pater patriæ*. Neque enim mitis & benignus pater ad filium iuuandum procliuior eſſe poteſt, quam hic fuit in iuuandis & augendis ciuibus. Idcirco meruit incredibile omnium ſtudium & amorem. Iuſtinianus vero grauiter ferens ſibi totam Italiam ereptam, aliumq; in ea pro rege haberi, miſit igitur in Italiam Narſetē virum rei militaris ſcientiſſimum & animo forti. Totila aduentu eius cognito, periculum præſentiens, munit vrbes, augetque copias. Narſes magnis præmiis ſolicitat Germanos, ſine quorum manu contra Totilam nihil tentandum præuidens. Collecta igitur robuſta Germanorum manu, & recenti, Narſes properat in Italiam, effecitque vt in æquum campum cum ſuis deſcendat Totila, qui ſuorum militum virtuti confidebat plurimum. Pugnarunt igitur aliquot diebus, fuitq; aliquādiu mars anceps: ſed tandem vicerunt ij qui nuper in Germania conſcripti erant a Narſete, occiſusq; eſt Totilas vir animis & corpore vere magnus. Gothi vero & Germani qui iam aliam naturam induerant, tamdiu ſcilicet in cœlo Italico morati, nondū prorſus fracti poſt Totilæ mortem, alium elegerunt regem Teiam, qui militaribus dotibus præclaris nobilis erat. Sed & hunc cum magna clade recens noua ve ex Germania manus adducta, occidit. Poſt hanc ſtragem in qua Teiam occiſum diximus, adeo debilitati ſunt, vt pacem a Narſete rogarint. Huncque habuit finem regnum illud quod a Dietricho de Berna auſpicatum durauit vſque ad Teiam. Fuerunt (ni fallor) anni ſedecim. Pacis conditiones cum iis qui ſupererant fuerunt eiuſmodi, vt relinquerent Italiam, conferrentq; ſe domum, ibique colerent terram, nec vnquam aduerſus Romanum imperium acciperent arma. Quod iuramento ſe facturos promiſerunt. Narſes tota Italia & Roma recepta, ædificiis quæ potuit omnia decorauit. Magna quoque dona cōtulit in Germanos, quorum opera & virtute tantas res confecerat. Iuſtinianus quoque Cæſar abſens fertur magnas gratias habuiſſe Germanorum fortitudini. Sanciuitq; etiam Iuſtinianus fœdus cum iis Germanis qui in Gallia habitabant, qui Franci erant; conceſſitque illis partes certas Galliæ, ea nimirum lege, vt ſicubi opus eſſet, armis ſuis Romanum imperium defenderent. Hæc ſuperiora quæ tradidimus, cum omnia per Germanos ſint geſta, aut certe quorum maxima pars Germani fuerunt, non intempeſtiue a nobis videntur breuiter tractata. Operæprecium vero eſt animaduertere quoties a Germanis capta & direpta ſit Roma. Ab Alarico primum, deinde a Genſerico, mox a Totila, poſtremo iterum a Totila. Atque hoc pacto imperium Iuſtiniani tempore, induſtria Beliſarij & Narſetis adiutum eſt; maximaque bella ſunt feliciter geſta. Porro Germani quorum auxilio vicerat Narſes, nullis ſtipendiis, nullis muneribus ſatiari poterant. Videbant enim ſibi deberi victoriam, ſe victores cepiſſe Italiam; quare occuparunt quæ illis arridebant loca, Cæſaris mandata & preces contemnentes. ab illiſque videbat Iuſtinianus nouum periculum imminere. Iamque regnum tenebant. & muneribus quotidianis & pollicitationibus continendi fuerunt, ne latius occuparent, animumque ad maiora adiicerent, pluréſve ex Germania inuitarent. Ii regnauerunt in Lombardia fere annis 300. Hic cogitandum prudenti lectori relinquo quid periculi ſit alienam gentem inuitare in patriam. Narſes interea Italiæ res adminiſtrabat, mortuo iam Iuſtiniano, circumque ſe habuit Germanos quibus omnia debebat: Romanis autem non omnibus placebat. Quare aduerſus eum Iuſtino ſcribunt, grauiterq; accuſant eum, adduntque, niſi liberentur ab illius tyrannide, redditurós ſe vrbem hoſtibus. Poſt hanc accuſationem ſtatim aduerſus Narſetem non auditum miſſus eſt a Cæſare Longinus ex Græcia in Italiam. Narſes Neapolis cum ſuis Germanis Longini aduentum expectabat. Sed cum primū intellexit contra ſe bellum a Cæſare decretum

parari, miſit legatos in Germaniam, qui adducant milites. ſimul ſcribit Albuino regi qui multos Pannones & Germanos ſub ſe habebat, vt veniat ad ſe in Italiam, promittit illi aureos montes, promittit illi Italię regnum, ſub ſole (ſic enim vocabat) pulcherrimũ. Sine omni difficultate Cęſarianos ſe eiecturum. Conatus Cęſaris interpretatur illi. His partium conſiliis & conatibus cognitis, Pontifex Ioannes olfaciens periculorum magnitudinem, molitur rebus periclitantibus ſubuenire. Primum igitur incuſat duriter Romanos, quod hunc virum odio & inuidia, ſuo magno damno præſentiq́; & certa pernicie proſequantur, qui tam benemeritus ſit de Republica Romana, vt meruerit nomen *patris patriæ*. Item qui omnibus vitam donarit: nam aliquando omnium vitæ neciſq́; ius in manibus eius fuerat. Quiq́; tot ornamentis vrbem & Italiam decorarit. Tandem Pontifex hoc genus argumentis effecit, vt Romani cum lachrymis obteſtati ſint Pontificem, vt conueniret Neapolis Narſetem, & eum illis placaret, deprecaretur culpam, ſe obſecuturos Narſeti conſiliis & authoritati. Pontifex proficiſcitur Neapolim, agit longa oratione Romanorum cauſam, apud Narſetem impetrat quæ cupit. adducit eum ſecum Romam. Romani ſuppliciter orant eum vt ignoſcat, condonétque culpam, perſuadentque illi vt Alboino nunciet, vt cum Germanis ſuis in Pannonia maneat, in Italia iam non eſſe quod agat. Sed Alboinus iam comparatis copiis accinctus erat ad iter in Italiam, nec potuit retineri. Compoſitis igitur in Pannonia rebus, & qui præeſſent illis regionibus conſtitutis, Italiam petit cum magna multitudine. Habuit vero præcipue Sueuos multos & Saxones, quos etiam iuſſit liberos & vxores conſequi, vt expulſis Italis, nouum populum nouus rex in nouo regno haberet. Venit igitur cum innumerabili multitudine armatorum, mulierum, liberorum & pecudum primum in Venetorum agrum, quorum omnia, præter Venetias vrbem, capit. Poſthæc Inſubriam & Mediolanum capit, & ſic deinceps omnia diripit, agros ſuis diuidit, quotidie ſine intermiſſione ex Germania plures ſequebantur, quibus omnibus poſſeſſiones dabantur. Multæ vrbes claues offerebant per ſacerdotes & mulieres gratiam petentes. Longinus Cæſaris legatus miſſus contra Narſetem Rauennæ ſe continuit, & vrbes quaſdam præſidiis munit. Nec quieſcebant ij Germani, qui a Narſete vocati in Italiam, ſibi optimas ſedes delegerant: proximos enim incurſionibus vexabant. Atque ita Germani diuerſarum partium tenebant Italiam.

Alboinus iam contentus iis regionibus quas ceperat, quieſcere in ocio cupiens, ludis & ſpectaculis intentus eſt Veronæ, quam regni ſui primam ſedem voluit eſſe. Volens igitur laborum ſuorum aliquando fructum percipere, indulget genio, comeſſationibus vacans. In quopiam igitur conuiuio Alboinus liberalius potus, coëgit ſuam vxorem Roſimundam bibere ex ſui patris cranio, quod ornatum erat auro. (Nam Alboinus ſocerum ſuum occiderat quibuſdam ex cauſis) Roſimunda vxor antea parum æqua marito propter patris mortem, fit longe inimiciore animo in eum poſtquam coacta eſt bibere ex nefando poculo. Quare exaſperata mulier cogitat quo modo interfici poſſit Alboinus, inuenit viam, premit propoſitum, occiditur Alboinus per iuuenem cum quo Roſimunda adulterium commiſerat. Germani funus procurant, adulterum quem voluit adultera regem, recuſant. Ipſa cum magna vi pecuniarum confugit ad hoſtem Longinum, cui cum propter formam & pecuniam placuiſſet, complexus eſt eam, reginamque futuram, ſed ſi ſuſtuliſſet veneno iuuenem quo cum conſueuerat rem habere, cuiuſque opera interfecerat maritum ſuum Alboinum. Mulier ad quoduis facinus audax, conſentit Longino; & cum egrederetur iuuenis ex balneo, & ex conſuetudine peteret poculum, exhibuit venenum in potu, bibit, rapitur ſtatim per calefactum corpus balneo veneni vis, ſentitque mox mortem bibiſſe. Accipit extemplo quod reliquũ erat in calice (nam non ebiberat totum) & per vim infundit ſcorto Roſimundæ. Sicque iuſto iudicio diuino ambo periere. Perueniuntque ad Longinum hoſtis ſui regij theſauri, ſine eius ſtudio & cura. Germani Italiæ optimas partes occupant, faciuntq́; inter ſe leges & ſtatuta, quibus pace & bello viuant. Temporibus quibus ſupra dicta ſunt geſta, occuparunt Sueui vtramque Rheni ripam, paulatimque ſemper latius in Gallias extenderunt manus, vt non obſcure videre potuerint quid tandem auſuri eſſent. Quare mature venienti malo occurrẽdum Franci cenſuerunt. Copiis igitur coactis, bellum Sueuis inferunt. Sueui non aſſueti cedere hoſti, op-

ponunt

ponunt ſe Francis, aliquoties congreſſi victi ſunt Sueui; ceſſere igitur tandem, ripáſque Rheni Francis poſſidendas conceſſerunt. Quantum negotij fecerint Germani Exarchis in Italia, refertæ ſunt omnes hiſtoriæ. Igitur diutius mihi hic immorandum non cenſeo. Erat etiam illis temporibus acris quædam contentio inter Francos in Gallia & Hiſpanos, in negotio religionis, dierum obſeruationibus, præcipue de paſchatis die, quem diem celebrabant Franci decimoquarto Calend. Maij; Hiſpani vero feſtum paſchatos agebant duodecimo Calend. Aprilis. Quam litem iudicarunt Romani Pontifices. Tiberius Imperator poſt confectum bellum Perſicum, ducit copias in Lombardiam contra Germanos illic degentes: ſed quicquid gloriæ & nominis ſibi in bello Perſico pepererat, hoc omne hic amittit. Fugatus eſt a Lombardis non ſemel tantum turpiſſime. Clephis rex ab illis Germanoitalis electus poſt Alboinum, occupauit omnes fere in Italia vrbes, agros pro arbitrio diuiſit. Gallos & Italos ſeruos fecit, Germanos agrorum dominos. Omnibus igitur in poteſtatem redactis, obſidione Romam cingit. cumque eſſet deditioni proxima, peteretque Roma iam conditiones deditionis, ecce a quodam quo familiariter vſus fuerat, Clephis interficitur. Conturbato igitur morte regis exercitu, reſpirare Romæ datum eſt. Mortuo hoc rege, magna inter populum hunc fuit contentio de magiſtratu eligendo, aliis volentibus regem, aliis aliud genus cupientibus magiſtratus. Nam hic rex vltimus Clephis in ſubiectos iuxta ac rebelles, in ſocios & hoſtes fuit durus & crudelis. Quare triginta elegerunt viros, quibus rerum gubernationem commiſerunt: qui proſpere egerunt, & propter vnanimitatem terrori fuerunt omnibus gentibus. Clotharius rex Francorum ex Germanis originem ducens, intelligens Germanos in Italia fortiores, quam vt quiſquam contra Italiam cogitare debeat quicquam, ipſe vero videns alioqui Italiam diuturnis bellis debilitatam, vt ſibi eam ſubiicere facile poſſet, ſi Germani eam relinquerent. quare frequentibus legationibus, miſſis donis quibus corrumperet præfectos, conatur efficere vt Italiam deſerant, diuiteſque & onuſti auro domum redeant: quod ipſis laudi & maximæ rei futurum ſit. Sed illi nullis apte cohærentibus verbis mouentur, potius quæ in Italia pacata non ſunt componunt, quæ non in manibus habent, capiunt. Campaniam horreum Italiæ excolunt. Quod videns rex Clotharius, magis muneribus aureiſve telis pugnare conatur; tandem flectit animos eorum. *Auri ſacra fames, quid non mortalia cogis pectora?* Sed non omnes ibant. erant enim qui conſilium regis Galliæ intelligebant, quare magis iraſcebantur regi qui pecunia regnum Rempublicámve Germanorum in Italia ita diſturbaſſet. Ergo ij cum Lombardis & Italis inuadunt reges Galliȩ vicinia, capiunt munitiſſima quædam loca breui tempore; præter alias vrbes, expugnant Taurinum validum naturaque loci munitum oppidum, diripiunt multa eius loci loca, & multitudinem hominum infinitam trucidant, cum magna & precioſa præda reuerſi ſunt in Italiam. Itemque Saxones & alij Germani profecti ſunt in Italiam, & ſedes quæſiuerunt feliciores quam in Germania habuerunt. Cum quibus Clotharius Galliæ rex pacem facit, promittitque illis rex, ſi vellent in patriam, ſe effecturum, vt Saxones per Sueuos qui Saxoniam tenebant, libere domi habitare poſſent. Saxones igitur magno numero mulierum & liberorum & pecorum domum eunt: ſed Sueui nullis neque precibus, neque minis moueri poterant, vt cederent Saxonibus, aut illis locum in patrio ſuo ſolo darent. Vt ſemel dicam, res deuenit ad arma, partes nullis æquis conditionibus conuenire poterant. Concurrunt vtrinq;, acies inſtruitur, manus conſerunt, Sueui poſt longam pugnam victores euadunt, obtinent agrum Saxonicum, Saxones expellunt. Hinc adhuc hodie Sueuorum linguæ & morum veſtigia ſunt non obſcura in Saxonia.

DE GERMANIS LIBER SEXTVS.

583 TIBERII gener Mauricius imperium Romanum vel potius Conſtantinopolitanũ aſſecutus, anno 583: quo tempore Longobardos & illos Saxones qui erant in Italia Sueuorum victoria contra Saxones peſſime habuit. Quod vidẽs Dotrula vnus ex triginta illis ſummis loco regis magiſtratibus, natione Sueuus (neque enim obſcura odij in ſe ſigna dederunt) timens igitur peiora, deſciuit a ſuis, iunxit ſe Exarcho qui agebat Rauennæ. Cuius defectio totum eorũ regimentum perturbauit; nam ille Sueuus optime nouit qua parte hæc regnãdi ratio infirmior conuelli poſſet. Quamobrẽ aliam adminiſtrandi regnum ſuum rationem ineundam iudicarunt. elegerunt igitur Antharim filiũ Clephis regis, cum decem iam annis ſine rege per triginta illos nõ male adminiſtraſſent Rempublicã, pacis & belli tempore. Antharis ergo armis adoritur Dotrulam, qui per paucitatem ſuorũ reſiſtere non diu potuit, breueq; fuit illud bellũ. Dotrula vincitur; ſed effugit manus hoſtis. Aliquandiu inducias Lõgobardi fecerunt cum Exarcho: ſed finitis induciis, bella magna & cruenta exorta ſunt inter Germanos & Cæſarianos, qui & ipſi vſi ſunt perpetuo Germanis militibus. In his tumultib. bellorũ veneno extinguutur Antharis: a cuius morte vehementer controuerſum eſt inter Italogermanos de rege. cõuenit tandem, vt eſſet rex cui demortui regis Antharis vxor Teudelina eſſet nuptura. Nupſit autem Agilulpho, fecitq; eum regem nuptiis ſuis: qui ſeuerus vir fuit, inobedientibusq; durus; magnaque animo proponens. Quod Mauricius Imperator videns, occurrere conatur. Nouo igitur Exarcho, Romano nomine, facto, cui magnam vim pecuniæ, & exercitũ infinitæ multitudinis dedit, quo eiiceret Germanos & Lombardos ex Italia. Quam prouinciam Romanus hic nouiter ſuſcepit, capiens primo impetu multas vrbes quas tenebãt Germani. Tandem tamẽ corruptus, a quo vel qua re incertum mihi eſt, Cæſaris exercitũ prodidit; receperuntq; Germani omnes amiſſas vrbes. Infelix prorſus fuit his temporibus ſtatus rerũ in Italia. Nam Cæſariani maiori oneri erant ſuis, quã hoſtes. quare quotidie deſciuerant occaſione qualibet oblata, ad hoſtes. Huius Mauricij Conſtantinopolitani Imperatoris ætate graues fuerunt diſſenſiones inter Gregorium I Rom. Pont. & patriarcham Conſtantinopolitanæ eccleſiæ. cumq; mecum expendo vtriuſq; animũ & ſententiam, video animi humilitate longe propius ad Chriſtũ accedere Gregorium, q̃ hunc patriarchã, qui neſcio quid ſuperbe ſpirabat inflatus inanibus titulis. Ætate Mauricij ingentibus malis obruta fuit Italia. Id quod queritur ſępe Gregorius, qui inciderat in illa infelicia tempora. Hic Lombardi inter ſeſe inteſtina exercebãt odia; neq; enim omnes ij triginta principes agnoſcebant regem Agilulphum; præter enim expectationem quorundam illi Regina nupſerat. Illic rapinis & latrocinio implebant omnia Exarchi, qui quoq; vno tempore plures fuerunt. Atque ita *quicquid delirant reges plectuntur Achiui.* His cauſis repleta erat Italia cædibus, incendiis, rapinis; quas peſtes indiuidnus comes, ſequitur fames, quæ Italiam vehementer afflixit iſtis temporibus. Gregorius Pont. plus ſperans æquitatis & pietatis in Agilulpho, quam Mauricio homine auaritia perditiſſimo, temporum ſtatum apud Agilulphum deplorat, adhortaturq;, vt humanarum diuinarumq; rerum rationem habeat, vt decet magiſtratum qui a Deo eſt. Mauricius humilioris animi homo pecuniæ inhiat, nihil curans regni fortunas, nullam publicarum rationem habens, priuata tantum curauit. quare & ſtipẽdium militibus debitum non ſoluit, facultates innocẽtibus eripuit per vim & calumnias. Cum vero intelligeret Agilulphus alienatam a Cæſare Italiam, Romam, & Pont. anſam ſibi oblatam exiſtimauit totam Italiã ſibi ſubiiciendi. Quare delectu habito, hoſtẽ laceſſere incipit, expugnauitq; aliquot oppida, venitq; ad mœnia Romanę vrbis, obſidetq; Rõmam totum integrum annum. Mauricius auarior quam vt velit exponere tantum pecunię in milites, vt Romam vrbẽ liberet obſeſſam, & laborantem omniũ rerũ penuria. Gregorius Põtifex nec Cæſari nec Agilulpho in vlla re obſequitur, vt ſanguinis humani reus fiat. Nam vterq; non ſæpe eius autoritate abuti conatus eſt: profeſſus libere ſe

operam

operam daturum ne reus fiat mortis vllius hominis. ſe enim alium profiteri ſpiritum, ſeque ſperare vas miſericordiæ Domini. Mauricius ſtudio pecuniæ inſaniens, milites in hyberna mittit ad amiciſſimos cumque omni ſubiectione obedientes, quos hoc modo exhaurit. Porro vbi hic Imperator videt de ſe actum eſſe in Italia, ſomnióque de futura ſua nece eſſet admonitus, vt inuidiæ & odio ſuo ſatisfaceret, commouet Lombardos & Germanos aduerſus Romam, quam angue peius odit. Et quacunque via potuit, nocuit Romanis ciuibus. Ex hoc odio fecit quoque Ioannem epiſcopum Conſtantinopolitanum caput omnium epiſcoporum, etiam Romani. Hac ætate Sigisbertus Francorũ rex in Galliis videns motus varios Italorum, Imperatoriſque ignauiam, in ſpem vocatur rei bene gerendæ in Latio, cum magna manu venit: ſed cum magno dedecore repellitur a Germanis. Poſt quam Sigisberti Regis fugam, vniuerſam habuerunt ſibi ſubiectam & audientem Italiam Germani. Circa hæc tempora inceptum eſt Mahometicum illud regnum nunc longe potentiſſimum, a paruis exordiis auſpicatum, de quo vt pauca dicam, liceat a Germania digredi parumper.

Anno 630, Mahometh vir obſcuris parentibus natus, ſed, vt re ipſa apparet, doloſus 630.
in genio, & inſignis impoſtor ſe pro propheta & rege in Arabia apud Saracenos alióſque populos oſtentauit. Et creditum eſt illi incredibiliter. Et quis ſatis mirari poteſt, hominem tam humilis loci & abiectum dementare maiorem partem orbis terrarum? Et quanquam in multis ſuperſtitionum generibus euidens ſit humanæ mentis cæcitas: tamen hic vel euidentiſſima eſt hominum cæcitas, quæ hominem animalem & impurum ita colit, veneratur & adorat, vt nulla religio iam latius pateat, plura hominum corda occupet. Sic illudit Satan in cordibus eorum qui pereunt. Tanta eſt errorum efficacia. Euectus eſt autem, quod Teſtamentum vtrunque nouum & vetus interpretatus eſt carni vt placuit, impiiſque militibus adulatus eſt: qui libenter dulci errore impliciti crediderunt, & probauerunt quod palato ſapuit ſuo, mendaciiſque ſeducti, conſolationem in peccatis habuerunt ad tempus: ſed male tecta peccata ſuper corda ſcripta diuino digito inuenerunt ſine dubio in fine ſeductos miſeros mortales. Porro creſcendi in maius talis incidit occaſio huic factioni: Agareni in Arabia erant ad bella & rapinas latrociniaque promptiſſimi, qui ſtipendiis Romanis meruerant in bellis quæ diu durauerant, Perſicis. Poſtquam autem ſtipendia huic perdito hominum generi negata ſunt a Romanis ducibus, coniurarunt per ſeditiones in Romanorum duces; eſtq́; auctus ſupra modum numerus illorum. In hac ſeditione euectus eſt Mahometh. nam elegerunt ſibi hunc in regem, qui ingenioſus fuit ad fallendum & circumueniendum quoſcunque libuit. Mahometh videns multitudinem ſecum ſentientium, cogitauit aſtute non poſſe in officio ſeruari ſine religionis ſancta quapiam ſuperſtitione. Quare primum omnium ſtudet eos imbuere religionis opinione & zelo, efficitq́; vt in illum eſſent ceu magnum e cœlo demiſſum prophetam. Igitur videns apud quoſdam Chriſtum magnum, apud quoſdam maiorem Moſen, vtriſque ſatisfacit, ſcripturam pro animi libidine ceu mollem ceram fingens, promittens illis benedictionem bonáque terræ, libertatem, beatam in hoc ſeculo vitam, aduerſus hoſtes victoriam certam, etiam felicitatem & quietem pacis poſt hanc vitam: damnans & refellens omnes ſectas in religione: omnia carnalia promiſſa proferens: Spiritus ſanctificationem & carnis mortificationem diſſimulans. Hæc erant carni grata. Omnes prophetæ qui hominibus ſtudent placere, talia docent, vt ſtudia carnis non damnent. Hoc propoſitum & hos conatus Mahomethis iuuit Sergius monachus, qui veram fidem abnegarat, vel potius nunquam guſtarat: qui multas in elementis conſtitutas ceremonias excogitauit: Vxores maritis plures conceſſit: Militibus qui occumberent religionem illam defendentes, promiſit futuras delicias in cibo & potu, & venere, flumina olei, vini & mellis, lactis, vt rura paradiſi ſua ſponte ferentia omne genus fructuum. Quo autem maior illi haberetur fides, faciebat comitialis morbus, quo ſæpe cadebat, ſpumam ex ore mittens. Prædicabat autem ſic ſe a ſpiritu prophetico corripi, qui eum doceret. Nec enim ſplendorem angeli & vocem Dei incommotum ſe poſſe audire. Quoties igitur redibat ad ſe, recolligens ſe ex morbo, conuocauit populum, exponens illis voluntatem & mandata Domini. Prædicabat autem quicquid ad populum in obedientia conſeruandum facere putauit. Hoc ſane prudenter fecit: ſic enim ſæpe factitatum eſt

a magnis viris. Sic ſimulauit Romulus colloquium & commertium deorũ. Nec enim poſſibile eſt regere homines nulla religione imbutos. His artibus creuit in admirãdam magnitudinem. Primum Arabiam ceperunt, mox magnam partem Syriæ. In Damaſco poſuit ſedem ſuam Mahometh. non longo poſt tempore totam ſubegerunt Ægyptum. Poſt expugnatam Ægyptum, deuicerunt Perſas. Imperatores Romanos ſæpe eo tempore ſuperarunt: ſunt & ipſi ſæpe itidem ſuperati. Antiochiam expugnatam miſerabiliter diripuit. Sunt qui tradũt etiam illo tempore Hieruſalem ab illis obſeſſam poſt annum expugnatam: nihil auſim hic affirmare. Hoc negari non poteſt, multas ab eo prouincias breui Romanis ereptas. Simulachra gentium, & idolorum cultum vbique deiecit, imperans vnum deum adorari & coli. Quo edicto multorum conciliauit ſibi animos. Sed non vero cultu paſſus eſt coli Deum cœli & terræ, qui quia magnus eum ſit, prudenter eſt colendus. Moſem & Ioannem magnos prophetas iudicauit; ijs maiorem Chriſtum, vt quem Deus ex virgine ſine ſemine virili naſci voluerit ad ſeruiendum gloriæ diuinæ: ſed ſe ſecundum poſt Chriſtum fecit prophetam. hocque perſuaſit ferè toti orbi, vt nulla religio, nullumque regnum iam amplius potentiusque ſit. Sed Dominus cum illius ſapientiæ viſum fuerit, finiet hanc beſtiam: cum enim tempus ad-
870. erit, euaneſcet, ſicut ſtipula rapitur a vento vehementi. Anno 870, iterarunt Saraceni bella cum Perſis; neque enim res Perſicæ vnquam omnino fractæ fuerunt. Perſæ Turcas vocarunt in auxilia, qui habitabant iuxta montem Caucaſum, vocabanturque Tartari. Perſę igitur horum auxilijs vicerunt hoſtem. Poſteris autem temporibus nunquam Turcæ reliquerunt Aſiam, ſicut conſueuit fieri cum aliena gens inuitatur. Turcæ illi erant militares & equeſtres viri, neſcientes alium quæſtum, quàm bella & rapinas. Itaq; ſunt facti domini in Aſia, Saracenos ſub iugum domuerunt; ſed rurſum Saraceni religione ſua Mahomethis Turcas deuicerunt. ſicq; factum eſt, vt nemo facile pronunciarit, vtrum Turcæ Saracenis, an Saraceni Turcis magis imperarint. Coaluerunt igitur hi in vnum populum (tanta eſt vis ſuperſtitionis) creuitq; imperium illorum paulatim vſq; ad Othomannum, qui vixit anno milleſimo trigenteſimo. Hic Imperator Turcarum magna geſſit, dilatauitq; fines regni ſui ſupra fidem. Numerant adhuc hodie ab hoc Turcæ ſuam originem. Hæc Turcarum poteſtas Romanum imperium labefecit etiam totum in oriente: Nam, vt dictum eſt, in occidente iam olim perierat: Turcæ occupant omnia in oriente Ægyptum, Syriam, Aſiam, Africam, Thraciam, Græciam, &c. Sed nimium longe fortaſſe digreſſi, redeamus in Germaniam. ſed nobis in itinere obuiam veniunt in Italia Germani, quorum conatus & facta ſunt paucis oſtendenda. Luitprandus igitur rex Germanorum qui inhabitabant Italiam, multa ſub iugum in Italia mittit, præcipuas vrbes expugnat. Iamq; ab eo obſeſſa Roma magnopere laborabat. Pontifex opem quærit non apud Leonem Imperat. Romanum, a quo peti primum decebat; ſed apud Carolum Martellum, Francum, Francorum in Gallia regem. Id fecit pontifex odio Cæſaris, nec non quod parum poſſe Cæſarem intelligebat. Carolus igitur rex Franciæ cum Germanis veniens, multum valuit apud Luitprandum autoritate: & etiam pecunia autoritatem ſuam auxit. Effecit igitur vt rex Luitprandus ſoluta obſidione, diſcederet; pontificiq; Romano reddidit multa oppida, inter quæ fuerunt Narnia & Ancona in agro Piceno, & quæcunque Lombardi in Hetruria triginta iam annos poſſederant. ſimul omnes captos reddidit ſine precio: fecitque pacem cum Romanis decem annos. Hoc quoque tempore inuaſerunt Turcæ Thraciam, & Armirathus ſummus eorum belli dux cum maxima claſſe adpulit Conſtantinopolim, quam mari & terra circumdat, & ab omnibus partibus oppugnat perpetuo triẽnio. Sed temeraria pertinacia Turcarũ infinitos perdit: periere enim innumeri peſte, fame, & frigore, & gladio. Claſſem penè totã oppidani igne abſumpſerant. Nam diſcedere coactis Turcis, vix quinque triremes ſupererant ex tribus milibus quas ſecum adduxerant. Poſt diuturnam illam obſidionem quam ciuitas hæc paſſa fuit, venit peſtis quæ vix tertiam hominum partem ſuperſtites in Vrbe reliquit. Leoni 3 ſtudium & cura vnica erat, qua via poſſit pontificis Romani odium in ſe vlciſci, qui regem Galliæ vocarat Romam, ſeque eius fidei cõmiſerat. Quare quum primum per Turcas & peſtilentiã fieri potuit, miſit cum copijs & neceſſario apparatu Romam Marinum, cuius fidem & induſtriam in militaribus negocijs ſpectatam habebat, vt

captum

captum Papam ad ſe adduceret, ſi poſſet; ſi non, vt occideret: ſi nec id poſſet, vt e Roma eiiceret. Sed aliter viſum eſt Domino: in itinere enim tetigit manus Domini hunc legatum. Poſt hunc cum eiſdem mandatis eſt miſſus Romam Paulus Exarchus. Sed Papa admonitus, hoſpites hos excepit, ſicut meruerant. qui enim captum veniebant, eos capit; multiq; ex his occiſi ſunt. Exarchus tamen euaſit Rauennam. Quanquam Turcę non ceſſarent iniuriis non ferendis afficere Chriſtianos, & barbari Italiam graui iugo premerent: tamen Leo Imperator nihil aliud cogitauit dies & noctes, quam de ſupplicio ſumendo de Papa. nullis impenſis parcit. mittit milites & pecuniam Exarcho Rauennam, vt Pōtificem in carcerem ducat, aut occidat, aut quoquo modo de gradu deiiciat, alium in locum ſubſtituat. Papa Germanos in auxilium vocat, qui præſentes auxilium ferentes, Exarcho in itinere obuij eripiunt pecuniam magnam, & capiunt multos ex eius familiaribus. Epiſtolæ Gregorij ad Bonifacium monachum euangelium in Germania prædicantem, abunde teſtantur hoc primū tempore Germaniam ad religionem Chriſti conuerſam. Quanquam enim quidā in Germania Chriſtum profeſſi ſint antea: tamen cultus dæmoniorū adhuc vulgo in vſu fuit, præcipue vero ad Rheni ripas Treueris, Coloniæ, Moguntiæ, &c. In hanc enim ſentētiam ſcribit Pontifex ad Germanos; Propterea ad vos noſtrum ſanctum fratrē Bonifacium miſimus, vt vos baptizet, & in Chriſtiana fide erudiat. Adhortatur etiam idem Pontifex Saxones, vt Bonifacium audiant, & doctrinæ eius obediant. Idcirco ſcribit quoq; Gregorius 3 Bonifacio illi Germanorum apoſtolo, vt omnem idololatriam abroget. Et in eadem epiſtola adhortatur eum, vt doceat Germanos, ne ita fugiant peſtilentiam atq; ſi manus Dei ab homine effugi poſſit. Scribit etiam Gregorius 3 ad epiſcopos Sueuiæ & Bauariæ, vt excipiant digne hunc Bonifacium, & doctrinæ eius obſequantur, & omnes ritus gentiles abiiciant: Laudatq; Pontifex hūc apoſtolum, quod verbum eius tam efficax in Domino fuerit, vt conuerſi ſint eius prædicatione ſupra centum millia hominum (hanc conuerſionem quidam aſcribunt Carolo regi in Gallia Francorum) peruenitque vſque in Pannoniam ſua prædicatione, & conſtituit vbiq; diaconos & epiſcopos: celebrauitq; aliquot concilia, quorum vnum Auguſtæ fuit: in quibus multas ordinationes quibus vteretur eccleſia, inſtituit. pręcipue vero ad orationes frequentes & ieiunia & eleemoſynas adhortatus populum ſcribitur. Et inprimis laudauit hoſpitalitatem. Feruntúrque multi inuenti ſancti viri, qui relictis quæ mundi ſunt, vacarint contemplationibus & orationibus, mortui mundo, conſolationem in ſpiritu & contemplationibus habētes. Certe quales fuerint maiores noſtri, declarant eccleſiarum & monaſteriorum ędificia & facultates. Quales fratres olim in monaſteriis fuerint, demonſtrant bibliothecæ: declarant quoque eorum inſtitutiones: quas ſi poſteri aliqui eorum non ita præuaricati fuiſſent, nunquam Dominus eos paſſus fuiſſet peruenire in tantum contemptum. Dominus dirigat nos in vias rectas.

Carolus Martellus, Caroli Magni auus, princeps Francorū in Galliis, ſæpius triumphauit vicitq; hoſtes quam credi poſſit. Præter alias vero expeditiones quas obiuit maximas, ex Galliis Rhenum tranſgreſſus eſt copiis non minus inſtructis, quā numeroſis. ſubiecitq; ſuę ditioni Sueuos, Saxones, Bauaros, breuiter totam Germaniam: obliterauitq; quicquid reliqui erat de Romano imperio in Germania. imperauitque ita, vt populus Germanus, alioqui ad libertatem aſpirans, obedireque neſciens, volens imperio eius obſecutus ſit. Eius temporibus Turcæ qui iam olim quædam Hiſpaniæ loca occuparunt, latius propagare regnum ſemper tentabant. Cuius morbi principiis obſtandum prudentiſſimus rex exiſtimauit. Comparatis igitur omnibus ad graue bellum & diuturnum neceſſariis, proficiſcitur in Hiſpanias. Quo vbi venit, reperit hoſtes in vallo, & munitionibus manu factis & natura munitis, cum omni commeatus copia. Carolus etſi dimicare in votis habebat: tamen veritus munitiones aggredi, præſertim tanta multitudine propugnatorum repletas. Ex aduerſo igitur munire iubet ex tempore caſtra vallo pedum 15, foſſamq; iubet fieri duplicem; turres erigi imperat altiores turribus hoſtium, quo tela longius in hoſtem mitterentur. Hoc opus cum abſolutum fuit, frumentatum longius mittit ſuos; ſed multos ſimul. nā caſtra eiuſmodi erant, vt a paucis defendi potuerint facile. Interim multos per dies procurrentibus vtrinq; Turcis & Francis ſiue Germanis contendebatur, aliquanto longius alteri alteros inſequebantur

vſque ad caſtra. Item papulatores alij alijs non mediocre detrimẽtum afferebant. Cum per multos ſic inutiliter tererentur dies, & animaduerteret Carolus hoſtem commeatu longè abundantiore vti, poſſeq́ue diu obſidionem ferre, & ſic propterea muniuiſſe caſtra. nec locum eum claudi poſſe niſi maiore exercitu, mittit domum in Gallias & Germaniam, vt nouæ conſcriptæ copiæ maximis itineribus ad ſe venirent. Ipſe interea laceſſit hoſtem, quibus poteſt modis prouocat, hoſtes quotidie maiore numero crumpunt ex caſtris, Francos ſubmouent longius, ſtationes ſemper equitum diſpoſitas habentes, qui ſuis laborantibus ſubueniant. Cognitis ſtationibus Turcarum equitum ſolitis, Carolus in arbuſtis inſidias diſponit, eodemq́ue ſequenti die equites mittit, qui inducant Turcas in inſidias: circumuentosq́; per diſpoſitas inſidias omnes aut occidunt, aut captos in caſtra perducunt. Irritati hoſtes ſunt hac clade ſuorum: nam nec pauci & ex prima nobilitate perierant, & capti ſunt multi. Ex his captis omnia hoſtium conſilia extorquet Carolus; quibus percognitis, ſua conſilia aliter atque primum inceperat, inſtituit. animaduertit hoſtes quidem diligentius ſtationes equitum diſponere, ſed auidiores etiam noſtros & immoderatius inſequi. Quamobrem quotidie prœlia committuntur leuiora in conſpectu Turcarum & chriſtianorum. Cum vero Turcæ cognouiſſent alias nouas copias venire, præuiderant obſeſſionem, quam in animo Carolus habebat: ergo nocte dimittunt ætate prouectos & alias infirmiores & impedimenta: mane luce orta armati, inſtructa acie ſequuntur impedimenta & commeatum: quos vltimo agmine inſequitur Carolus, nec paucos ita trucidat. Sed hoſtes iterum ſe recipiunt ante noctem in collem, vbi caſtra muniunt. Carolus e regione non paulo humiliore loco caſtris eligit locum, foſſaque circundat ex tempore facta. Hinc rurſum leuioribus prœliis congrediuntur. Erat autem ita auctus auxiliaribus copiis nouis ex Germania exercitus Caroli, vt quantumuis ampla caſtra concludere obſidione potuerit. Quare ſtatuit Carolus ſuis caſtris includere Turcarum caſtra; ſed ipſi incõmoda præuidentes quæ certa hinc erant futura, potius copiam pugnandi facere ſtatuunt, quam expectare certam captiuitatem. Educunt igitur in latiſſimum campum qui ſubiectus collibus erat, & alacritatem animorum cupientium pugnam præbuerunt. Carolus ſuos cohortatus longa oratione, quid hoſtis animi habeat, quid futurum ſit ſi vinceret, quanquam hoc non timendum: certam enim victoriam ſe habere, hoſtem ſimulare illam animorum lætitiam, quam potiſſimum equites oſtentabant. Iamdiu de fuga cogitare, inuitum e caſtris exiuiſſe: ſed peiora certumq́; exitium timuiſſe. quare Deum illos in manus ſuas dediſſe. In virtute illorum totius orbis qui Chriſtum confiteantur fortunas poſitas. Explicans quantum ſit in hoc prælio ſitum. Videns autem ex vultu, exercitus animos erectos, & ad pugnam paratos, aduerſus hoſtem exercitum ducit, habens ſolis & ventorum rationem. Primum igitur equeſtre prælium commiſſum eſt; qui nullo modo noſtros ſuſtinere valentes, fugiunt, paucique incolumes euaſerunt. Hęcq́; fuga facta in vtriuſque exercitus conſpectu, terruit vehemẽter Turcarum peditatum, e contra alios animauit. Concurritur igitur, pugnatur: ſed Turcæ in fugam primo impetu poſt vnam atque alteram horam vertuntur, ſed vſque ad ſequentis diei veſperam cæduntur. Scribitur in hiſtoriis eo prælio ſupra trecenta millia Turcarum occiſos. Ex copiis Caroli deſiderati ſunt circiter duo millia tantum. Hoc bello liberauit Hiſpanias a Turcis. Potuiſſetque ſi libuiſſet, ſibi aſſerere Hiſpaniam vniuerſam, tanta erat iam nominis eius vis, tantus omnium erga eum amor & fauor. Confecto ex animi voto bello hoc, redit in Gallias, ibi Hedui & Sequani neſcio quid noui moliti erant; ſed eos leui opera compeſcuit. Omnibus in Galliis pacatis rebus, in Phriſios ducit copias, quos adhuc idololatras ad Chriſtianam profeſſionem cogit, ſed cruentis præliis. deiecit templa gentilia, in quibus erant ſimulachra dæmonum. Hoc eſt factum anno 725. 725

Poſt hoc tempus, iterum viribus collectis, Saraceni ſiue Turcæ petunt magna, vt ſemper conſueuerunt, multitudine Hiſpanias, hoſtiliterque omnia, crudeliter omnia obuia trucidantes. Coniunxerunt autem etiam ſe illis Gothi, qui multis annis habitarant in Hiſpaniis. Has ob cauſas Carolus quam maxima manu in Galliis & Germania coacta, quam poteſt celerrimè occurrit. Nam cogitabant de tota Europa Turcæ capienda ea expeditione. Et niſi Dominus per illum Carolum prohibuiſſet, actum erat: adeo reliqua omnia erant propter diſſenſiones & in minutas partes, quæ iungi non pote-

te-

rerant, diuiſiones infirmata. In Romanis Imperatoribus qui non tam re, quam nomine Imperatores nominabantur ex veteri conſuetudine, nulla erat ſpes, nullum robur. Vt vno verbo expediam illam expeditionem Caroli, hoſti quam primum occurrit, ne longius graſſans, omniaque vaſtans, vires acquirat procedendo, & tot mortales occidantur, & capti abducantur. inuenit hoſtem paratum dimicare, fidentē infinita multitudine, adoritur, vincit, maiore exercitus Turcici parte occiſa, reliquos fugat ita, vt nullus conſiſtere auſus fuerit, donec venerit ad naues, cum quibus ſe crediderunt mari. In his neceſſario ſuſceptis bellis, omnium fructuum decimas in ſtipendia militum & equitum contulit, conſentientibus ſacerdotibus. Hic vir natione Germanus, nulli neque Græcorum, neque Romanorum, ſiue felicitatem & dexteritatem in rebus agendis, ſiue geſtorum magnitudinem reſpicias, cedit. Moritur autem anno 35 regni ſui. Reliquit tres filios Carolomannum, Pipinum, & Griphonem. Carolomanno & Pipino teſtamento dedit quæ armorum bellive iure aſſecutus fuerat. Mater grauiter tulit, quod pater teſtamento prætererat Griphonem. illum igitur incitat & impellit ad petendam æquam hæreditatis paternæ partem. Petit inſtinctu matris æquam partem, illi negant. Ius ſuum armis perſequi conatur: ſed duo fratres coniuncti, fortiores vincunt, in cuſtodiam Griphonem coniiciunt. deinde partiuntur ditiones inter ſe. Carolomanno obuenit Germania, nempe Saxonia, Sueuia, & reliquæ in Germania partes, & Galliæ pars quædam. Pipinus pro ſua parte accipit Gallias & Phriſiam. Pipinus fratrem ſuum Griphonem ex cuſtodia liberum dimittit, habetque eum non vulgari inter ſuos loco. Erat autem ſolum ex patre frater, genitusq; fuit Carolo ex concubina: Pipinus vero & Carolomannus nati ſunt ex legitima. Liberatus ergo Gripho, quoque ſurgere cupiens, non contentus vita libera & nulla re egente, iungit ſibi temerariam militum turbam, & inuadit primum hoſtiliter Bauariam, & Taſſilonem, Bauariæ principem, ad deditionem compulit, atque ducatum occupat. Pipinus iniquo ferens animo fratris ſui iniurias, quas intulerat Taſſiloni confœderato ſuo: æterna enim inter Pipinum & Taſſilonem pax erat confirmata. Quamobrem victo fratre, & iterum capto, reſtituit principem Taſſilonem. Iterumque libertate donauit fratrem ſuum Pipinus, deditque illi honeſtas & principe dignas poſſeſſiones: ſed mala hominis mens nata ad ſeditiones, confugit ad Aquitaniæ principem, aliam ibi quærens copiam. Illic eſt hic Gripho interfectus. Henricus Cornelius Agrippa ſcriptum reliquit, eſſe ex conſilio & iuſſu Pipini interfectum. Atque hoc modo regnum Galliæ ad Pipinum peruenit: cuius pater Carolus Martellus, de quo ante diximus, ſed de quo nemo ſatis dicere poteſt, effecit quicquid vnquā conatus eſt: vel hoc ſolo excelluit omnes qui ante eum fuerunt, quod Germaniam ſubegit ſibi; quod nec Iulius, nec ante eum Auguſtus, nec alius quiſquam vnquam potuit. Maſſiliam ſemper inuictam vrbem cepit; toties Turcas ſuperauit, quoties cum illis pugnauit. effectumque eſt his rebus, vt re Galliæ rex fuerit: omnes enim omnium oculi in eum ſolum coniecti fuerunt. Childerichus nomine rex fuit, mulieroſus, mollis, & ventri deditus, nullius frugi homo, adminiſtrauit omnia regni negocia per conſiliarios, omniſque res agebatur ex conſilio aliorum principum virorum; in quorum numero primus fuit primo Carolus Martellus, poſtque mortem eius Pipinus. Cum igitur Childerichus contemneretur ab omnibus, eſſetque ſummo loco inter ſuos Pipinus, Pipinum multi ſtimulauerūt, vt ipſe regnum aſſumeret, ſuper ea ſcribunt Romam ad Pontificem Zachariam, accuſantes Childerichum mollitiei. Pontifex intelligens animum Pipini, eſſeq; e re ſua talem habere ſibi obſtrictum; contraq; hoſtes eccleſiæ videns egregium ſe nactum defenſorem. igitur approbat conſilia Pipini aduerſus Childerichum inutilē eccleſiæ regem. Suffragio Pontificis Romani accedente, eligitur Pipinus in regem Galliæ. Childerichus reliquū vitæ priuatus in monaſterio tranſegit. Hoc Romanus Pontifex non abſque magno iudicio fecit; nam illos poſtea habuit deditiſſimos eccleſiæ, & ſi antea dediti fuerint Romanis Pontificibus. Pontifex autoritate eccleſiaſtica ſua iuſiurādum remiſit illis qui Childericho obnoxij erant, & inclinarunt ſe ad partes Pipini. Bonifacius qui religionem Chriſtianam apud Germanos prędicauit, miſſus à Pontifice Romano, vnxit Pipinum, & coronauit in regem: veſtiuit ergo Childerichum habitu monachi; apud quē religioſa quædam opinio tantum valuit, vt cum quiete cum monachis vixerit, non reputans iniurias

& contemptum. Hoc tempore Papa Zacharias effecit etiam vt Rachis Longobardorum rex relicto bello, cum vxore ſua & filiis viſitaret Romanas reliquias ſanctorum; deſertaque vxore cum filiis vitam monaſticam ingreſſus ſit. Huic frater Aiſtulphus in regno ſucceſſit: qui rex factus, ſtatim inuadit Italiam. Reducitur cum copiis domum, pecunia data a Pontifice Stephano, fœdus ineunt quadraginta annos: ſed quatuor tantum menſes ſeruauit fœdus. Poſt quatuor enim menſes contra fœdus Rauennam obſidens expugnauit, & ſub ſuam poteſtatem redegit. Pontifex ſcribit Conſtantino v eius nominis, qui habitabat Conſtantinopoli; ſignificatque illi per literas & legatos, niſi ſubueniat Italiæ, ſtatim actum eſſe, niſique veniat quam primum cum valida manu, alia auxilia inuocanda illi fore. Aiſtulphus nunciat Papæ, niſi dedant ſe Romani cum Vrbe, omnes perituros gladio, & hoc iureiurando confirmat. Papa concione habita præcipit ieiunia omni populo in ſaccis & cineribus. Videns ſpei & auxilij nihil in Cæſare Papa, mittit ad Pipinum Germanum Galliarum regem, petit & obſecrat eccleſiæ in ſummo diſcrimine conſtitutæ ſubueniat, nihil non pollicetur illi & cœleſtium & terreſtrium bonorum. ſeipſum velle ad Pipinum venire promittit Papa. Carolus filius Pipini obuiam Pontifici proficiſcitur vſque ad fines Galliæ, quod iter erat centum miliarium. Pipino vero obuius fit Pontifex tria miliaria ab vrbe Cariſiaco, deſcendit de equo, oſculatur pedes Pontificis, & ducens equum Pontificis capiſtro per pedes vſque in vrbem Cariſiacum. Promittit obſecranti Pontifici nomine ſanctæ eccleſiæ, auxiliares manus, & iuramento interpoſito, pollicetur omnibus ſuis publicis & priuatis facultatibus eccleſiam defenſurum. Quas ob cauſas vnxit Pontifex Pipinum (quanquam ante per monachum Bonifacium quoque in regem vnctus fuerat) & filios vxoremque eius Gertrudam, benedixit illis & poſteris eorum, & excommunicauit omnes quicunque bella aut gererent, aut in poſterum eſſent geſturi. Pipinus titulis & benedictionibus multiplicibus a Pontifice datis, lætus, & ſpe bona plenus, cum numeroſo exercitu hoſtem petiturus procedit. Aiſtulphus anguſtias alpium præſidiis munit, prohibiturus Pipinum ne poſſit tranſire montes: ſed Pipinus ſecum ducebat Germanos duros bello, aſſuetoſque aſcendere rupes, &c. Cedere igitur coactus Aiſtulphus, recepit ſe Papiam. Ibi obſeſſum, & ad deſperationem redactum coëgit dare quadraginta obſides, ne vnquam negocium faceret Romano Pontifici ſeu eccleſiæ, & vt omnia ablata eccleſiæ reſtitueret, & damnum quod ab illo acceperat Romana eccleſia, compenſaret. His rebus ex animi ſententia confectis, dedit Pipinus Pontifici equitatum & peditum aliquot millia, qui Pontificem Romam tuto & honorifice deducerent. Porro vbi Pipinus cum ſuis copiis, relicta Italia, domum venit, dimiſitque exercitum, Aiſtulphus nihil eorum quæ promiſerat ſeruat, ſed inexpectatus ex improuiſo aduolat ad mœnia Romæ iam omnia pacata & tuta putantis, ſuburbana ædificia omnia exurit. Maiorem cladem eo bello accipit Roma quam antea vix vnquam. Pontifex iterum ad Pipinum mittit, rei indignitatem & perfidiam indicans & exaggerans. Pipinus feſtinanter venit maiore belli apparatu quam prius. Cæſar moleſte tulit contemptum illum, quod Pontifex alieno auxilio vteretur, mittitque ſtatim exercitum in Italiam, præuenitque Pipinum Cæſaris exercitus. Cum venit Pipinus, petunt ab eo legati nomine Cæſaris, vt reſtituat Cæſari quæ bello acquiſita Pontifici dederat, quorum ius ad Cæſarem pertineat. Reſpondit Pipinus, non ſuo nomine eſſe hæc capta, neque ſibi voluiſſe ſeruare, quod tamen facile potuiſſet; ſe nomine eccleſiæ bella illa geſſiſſe, donaſſe eccleſiæ, nec ſe vnquam mutaturum quod non temere fecerit. Hoc reſponſo accepto, diſcedit Cæſaris Conſtantinopolitana legatio. Pipinus ſecundo cogit Aiſtulphum, vt ſatisfaciat Pontifici, & reſtituat quæ ad Pontificem & eccleſiam ſpectabant, hæcque omnia facere coëgit dum præſens in Italia fuit adhuc Pipinus; dareque coëgit obſides quos voluit Pontifex. Et diſcedens Pipinus aliquandiu moratus eſt in montibus, expectans an perfidus rex rurſum res nouas moliri vellet. Sed Aiſtulphus mortuus eſt in venatione morte ſubitanea. Quæ morbi mortisve cauſa fuerit, incertum eſt. In cuius locum eligunt Deſiderium, qui rex factus, a Pontificis partibus ſemper ſtetit. Poſt hæc tempora cum exercitu proficiſcitur Pipinus in Saxones, quos prælio victos, ſed cruento prælio, etiam Pipini exercitu vehementer afflicto, melioreque eius parte cæſa, victos tamen, inquam, fecit ſibi tributarios, coëgitq;

gitq́ue vt iurarent ſe facturos quicquid oneris imponeret. Præter alia exegit quotannis trecẽtos equos,quorum quilibet armatum equitem ferre poſſet. In Aquitania octo annis perpetuis bellum geſſit Pipinus,antequam ſubiici potuerint,iugumq́ue ferre voluerint.Scribũt hiſtoriarum autores,ſepties graui bello petitos a Pipino,vltimo regem eorum occiſum,& ſubiectos Pipino. Poſt hos ſub manum ſuam redactos,breui moritur Pipinus Lutetiæ. Poſt huius mortem multa multi fabulantur eueniſſe & appåruiſſe in aëre, & terra,& aquis. Ego quia nugas iudico,nihil horum ſcribo. Anno 850,Ede- 850
nulphus originem ex Saxonia ducens, rex Angliæ, quam maiore parte Saxones tenebant, collegit decimas omnium fructuum terræ & pecoris, tulirq́ue eas Romam, obtulirq́ue Pontifici Romano Leoni IIII: vouitq́ue in toto regno ſuo ex ſingulis domibus duos argenteos quotannis Romam ſe miſſurum. Quod hactenus ad noſtram vſque ætatem factitatum eſt in Anglia. Anno 851,erat inaudita omnibus retro ſecu- 851
lis in Germania fames; hominesq́ue in ædibus, & rure & viis mortui fame reperiebantur.

DE GERMANIS
LIBER SEPTIMVS.

PAulo pluribus arbitror dicendum,quod omnium rerum longe maximum eſt, qua ratione quandoque Chriſti religio in Germania cœperit, quibusve initiis creuerit. Anno igitur 720,vix decimus 720
quiſque Germanorum hominum Chriſti ferebat nomen. Quidam de Chriſto quædam audierant; quare ſimul cum idolis colebant Chriſtum,nihil de eo recte ſentientes. Nec ego vſquam inuenio de vllo apoſtolo qui Germanis prædicarit, ante hunc Bonifacium, qui a Pontifice Romano, vt antea quoque dictum eſt, miſſus fuit in Germaniam. Ante eum fama & rumore incerto auditum de Chriſto dubium non eſt. Porro quo pacto religio & mores in Germania habuerint ante annum ſeptuageſimumquintum,ſatis arguunt epiſtolæ Bonifacij apoſtoli per Pontifices Romanos in Germaniam miſſi: quas epiſtolas e Germania ad quatuor dedit Pontifices, nempe Gregorium II, & III, ac ad Zachariam,& Stephanum eius nominis II. Rurſum ſatis epiſtolæ Pontificum ad Boniſacium prædicatorem indicant, qualis,quod attinet ad religionem, ſtatus tunc temporis in Germania fuerit. Qui hæc plenius cognoſcere ſtudet, euoluat bonæ, meo iudicio, fidei ſcriptorem Nauclerum. In Bauaria fuit vnus tantũ paſtor, cui fuit nomen Vnulo, qui tamen ante Bonifacium non fuit: nam Bonifacius cuius diſcipulus erat, eum in eum locum conſtituit. Ita hic primus & ſolus eccleſiæ præfuit in Germania. Poſt hunc aliis locis quibuſdam alios ordinauit epiſcopos, Erfurdię vnum. deinde conſtituit Herbipolitanum antiſtitem. Quid officij functioniſve illis commiſerit, facile quiuis coniicit. Et plane ſerio quæ docebantur Germani, exequebantur, teſtantur tot pinguia monaſteria & collegia ſpiritualium tum mulierum, tum virorum, qui ſine dubio non peſſime primum vixerunt. Bonifacius queritur in literis ſuis ad Romanos Pontifices, quod abuſus infiniti in Germania magnopere ſuæ doctrinæ impedimento ſint. Animales, inquit, homines tempora quædam anni habent, quibus inſaniunt, crapula ſe degrauantes & inebriantes, comeſſationibus totos dies & noctes vacantes, clamantes ferino more, ſaltantes, & canentes cantiones obſcœnas, quæ facile mores corrumpunt bonos. Mulieres ſe exponunt meretricio quæſtu venales. Hoc genus multa queritur valde obſtare ſuæ prædicationi & bonis inſtitutis Chriſti.

Item ſcribit idem Bonifacius ad Zachariam Pontificem, quod Carolomannus Francorum rex petat ab eo, vt res eccleſiæ in Galliis componat, ſynodo habita. nam iam tum vulpes ſubingreſſæ fuerunt in eccleſiam in Galliis. Ad quæ Bonifacij reſpondet Pontifex, Omnibus modis occaſionem corrigendis eccleſiaſticis rebus & perſonis non negligendam. Et præcipue admonet eum, vt ſicubi inueniat ſacerdotes presbyteroſve eccleſiæ, adulteros, quique plures habeant vxores, non vna contenti, vel

qui milites & latrones ſint, quique non animum ad orandū ſedulo & paſcendum gregem habeant, qui non precationibus & ieiuniis vacent, hos omnes officio priuet, alios
742 probatos in eorum locum ſubſtituat. Anno 742, concilium in Gallia habuit Carolomannus: vir religioſus enim erat hic princeps, & magnæ curæ fuerunt illi res religionis. Huic in Gallia concilio præfuit Bonifacius ille Germanorum apoſtolus: ad quod munus a Carolomanno rogatus fuerat. Hic Carolomannus poſt illam ſynodum relinquens regni gubernationem & curam aliis, ingreditur monaſterium, veſte monaſtica indutus a Pontifice. Vt paucis indicem quid decretum ſit in eo concilio: Statuerunt vt in Galliis quotannis congregata ſynodo, res & perſonæ in eccleſia emendentur. Singulæ ciuitates ſuum habeant epiſcopum; ſuper omnes vero archiepiſcopus ſit Bonifacius, cui omnes obſequi debeant. Sacerdotes adulteri aut ſcortatores non debeant de eccleſia viuere, neque miniſtrare eccleſiæ. Cogendos vero & adhortandos ad pœnitētiam. Item ſpiritualem vitam profeſſi, & eccleſiarum presbyteri non armati incedant, ſed præ ſe ferant toto habitu pacem. Neq; militent in bello, niſi qui a principibus & magiſtratibus eliguntur, vt miniſtrent in ſacris. Statuerunt etiam vt rex Galliç ſemper in familiaribus ſuis habeat vnum aut alterum epiſcopum cum diaconis. Item ſpiritualem vitam profeſſos non debere ſe immiſcere negociis ſecularibus, Ludis & venationibus vacare nō debere, ſed iugiter ſemper orare pro populo. Nullus presbyter ad officium eccleſiaſticum debeat aſſumi, niſi prius ab epiſcopo & ſynodo cōmuni ſit probatus, ſitq; doctrinæ & vitæ ſpectatæ. Cauendum quoq; etiam atq; etiam, ne ritus gentiles, a quibus auelli imperita & rudis plebs non poterat breui tempore, in eccleſiam irrepant. quod plane caueri omnino non potuit. Item quod deprehenſus ſpiritualem vitam profeſſus, in ſcortatione, debeat in carcerem duci. Si fuerit presbyter, in carcere conſeruetur integrum biennium, deinde flagellatus corā eccleſia dimittatur, viuatq; priuatus in labore manuum. Si autē clericus fuerit ter in anno debet duriter virgis cædi, poſtq; annū dimitti, nec recipi in miniſterium eccleſiæ debet niſi pœnitentiæ veræ clara ſigna ſpecimenq; certum reſipiſcētiæ præbeat. His etiam modis monachos & moniales plectendos. Veſtituſq; ab idiotis laiciſve diuerſus eſt in hoc concilio conſtitutus. Quid in hac ſynodo de matrimonio ſacerdotum ſit conſtitutum, inuenies in iis ſcriptoribus, qui hanc ſynodum diligentius literis mandarunt. Conſtitutum eſt quoque in hoc concilio, vt monachi ſuas profeſſiones rigide obſeruent, nec a regulis quas ſemel vouerunt, diſcedant, & belli tempore ieiuniis & orationibus conſuetis addant orationes & frequentiora ieiunia. Item ſtatuitur quod debeant pecunia certa ſtatuta multari qui aliquid ſacrorum gentilium faciant. Hoc genus multis conſtitutionibus, quæ videbantur ad bonos mores puramque religionem facere, ordinatis, Carolomannus dat Bonifacio literas ſuo ſigillo conſignatas ad omnes Galliæ & totius Germaniæ principes & magiſtratus, ad quoſcunque venturus ſit, vt eum excipiant, tutoque poſſit ſuum miniſterium in eccleſiaſtico negocio exequi, defendant ſicubi opus ſit eum. Illum omnibus rebus quibus opus habeat, iuuent. Poſt multos exhauſtos labores, multaſque peregrinationes facit eum Archiepiſcopum Moguntinum Zacharias Papa, & Colonienſis eccleſiæ præfecturam adiungit. Nam meritus in omni ſua peregrinatione bene eſt de Romana eccleſia. effecitque vt multi Romam peterent cum oblationibus. Contra hunc apoſtolum miſſum a Pontificibus Romanis duo docti viri inſurgunt, nomina eorum erant Adelbertus Gallus, & Clemens Scotus, ij hæretici declarantur, quod nominabant hunc Bonifacium adulatorem & mollem martyrem, ſimul cum vita doctrinam eius incuſabant. conferebantque curſum eius & vitæ genus ad apoſtolorum exempla. quod odioſiſſimum erat. Bonifacius de his hæreticis Pontifici ſcribit, accuſatque eos grauiter. Pontifex excommunicat eos & omnes qui eis crederent aut audientes eſſent. Simul prohibet ne publice doceant, aut in eccleſiis vllum locum habeant. Poſtquam Stephanus II electus ad Pontificatum Romanum eſt, ſcribit ad eum Bonifacius Moguntinus epiſcopus, quid Romanæ eccleſiæ ſua prædicatione adiecerit, quid porro in animo habeat quod ad augendam eccleſiam pertineat. precaturque quoque ſuppliciter, vt eum diſcipulum ſanctitatis ſuæ agnoſcat, & offert ſe ſuaque omnia ad ſanctitatis eius pedes. ſubiicitque doctrinam ſuam & quam traditurus ſit, & quam hactenus docuerit, iudicio Pontificis. In eadem epiſtola petit, vt boni

ni conſulat quod tardius quam voluerit ad eum ſcripſerit: ſe enim pugnaſſe cum gentibus quæ fere triginta eccleſias labefecerint. Poſt aliquot epiſcopatus ſui Moguntini annos, eligit vicarium quendam Lullum in eccleſiam Moguntinam, ipſe per Rhenum naui deſcendit in Phriſiam ad prædicandam religionem Chriſtianam, ibi moritur. ſunt autores, inter quos Nauclerus eſt, qui dicunt ab incredulis occiſum: poſtea vectum in monaſterium Fulda, quod ipſe ſuis impenſis ædificarat, & rebus neceſſariis inſtruxerat. Scribũt vbi funus monaſterio appropinquauit, omnes campanas ſolito melius ſonaſſe, ſponteq́; ſua abſq; humana aut alterius animalis aut rei ope pulſaſſe. quod relinquo iudicandũ aliis an credendũ ſit. Multa huiuſmodi figmenta & ſomnia extant quæ etiam faciunt vt vera non credantur. Et in hoc confingit ingenioſus mille artifex Satan. Conſtantinus V his temporibus peruenit ad imperium Romanum, cui fuit vxor Irene Germana, principis Bauariæ filia. Hęc mulier & Conſtantinus maritus eius propter imagines lethaliter inuicem oderunt: Conſtantinus enim imaginum oſor omnia ſimulachra deiecit & fregit; illa aduerſatrix viro magnis impenſis reſtituit fractas imagines: quas rurſum confractas combuſſit Imperator. Mulier loco vnius ablatæ reparauit binas imagines. Quod maritus ferre coactus ab vxore ſuperba & faſtu turgida, quia habuit ſecum ſentientes omnes Romanæ eccleſiæ principes, & patrocinantes ei. Porro non diſſimulandum arbitror alios ſcriptores aliter hæc habere, qui ſcribunt Irenen illam fuiſſe vxorem Leonis IIII; & hunc Conſtantinum V fuiſſe eius ſocerum; Conſtantinum autem VI eius filium extitiſſe. Et quod hæc Irene ſoceri ſui Conſtantini V cadauer e ſepulchro eruerit, & exuſti cinerem in mare miſiſſe, propterea quod imagines deiecerit & combuſſerit. & propter eandem cauſam crudelis mulier eruit oculos filio ſuo quem ipſa genuerat, & æterno carceri tradidit cæcum; nullam aliam ob cauſam, quam quod patris aduerſus imagines animum gerebat. Poſtquam hæc patrauit inhumana, ſuperſtitioſa mulier, concilium conuocauit Nicenum, in quo fuerunt trecenti triginta epiſcopi: in quo eſt definitum, imagines poſſe tolerari; & literas neſcientium libros eſſe. Poſtquam acceſſit huius ſynodi autoritas mulieris opinioni & voluntati, impleuit omnia Conſtantinopoli & in tota oriente templa ſimulachris. Poſt illa in Romanam eccleſiam officia ſua Irene mittit ad Pontif. Rom. legatum ſuum, qui ageret cum Pontifice, vt Pontifex ſuam autoritatem interponendo efficeret apud Carolum Magnum Francum, vt eam vxorem duceret. Dotem fore Romanũ Imperium, ſicq́ue Carolum fore dominum occidentis & orientis: Pontifex intelligens e re ſua Carolum ſuum mancipium quam potentiſſimum eſſe, agit diligentiſſimum internuncium, nihil omittens quod ad rem perficiendam putauit idoneum. Hoc Irenes conſilium & practicam illam reſciuit Nicephorus, Conſtantinopolitanosq́ue commouit, quid hinc futurum ſit explicat, oratione negocio & propoſito ſuo conuenienti perſuadet, captam Irenen, condemnatam ad æternos carceres in cuſtodiam duci. Sunt qui ſcribunt in exilium miſſam: ſed captam. Dedit hæc ſuæ impietatis has pœnas. Alias ſperauit nuptias, aliam cæca futuriq́ue ignara mens aulam ſomniauit & expectauit.

His temporibus Huni peregrinus populus veniens ex Aſia, magno numero obruit Vngariam & Pannoniam. Sunt qui ab his volunt dictam Vngariam, ante Pannoniam nuncupatam. Hi imminentes Germaniæ, a Germanis ſunt repulſi; ſed non incolumes: perit enim in vna pugna fere totus exercitus. Quare experti Germanorum virtutem, vertebant vim bellorum ſuorum in Conſtantinopolitanum regnum; quotidieq́; aliquid in oriente Saraceni ſibi ſubiecerũt quod erat imperij Romani. iam fataliter enim ruebat, deuoluebaturq́ue ad alios. Romani erant in ſolos Galliarum reges Francos intenti, qui indies creſcebant. Tentarunt quidẽ aliquando Conſtantinopolitani principes ſuam fortunam aduerſus Turcas, ſed frigide: animus illis erat in patinis domi. Delicias & præſentem luxum corpori arridentem præferebant gloriæ veræ & virtuti quæ durat. quare factum eſt vt tributarij cum magna ignominia facti ſint Turcis, ſolamq́; Thraciam reliquam habuerint, imo non habuerint, ſed in ea Turco ſeruierint: nam plus fere tributi annui cogebantur Turco dare, quam ipſi acceperint. Et talis erat rerum ſtatus vt omnes paulo cordatiores præuiderint & prædixerint, niſi reges Galliæ cum Germanis rebus in extremo periculo conſiſtentibus ſubueniant, omnia cum ve-

lit, in poteſtatem Turcæ fore. Sed principibus pleriſque & eccleſiaſticis & ſecularibus, quos vocant, fuit gratius ocium in deliciis & pompa aulica, quam vt ſeruare voluerint
760 tot homines, regna tam eximia. Anno 760, moritur Aiſtulphus Longobardarũ rex, de quo ſupra. Regnum igitur inuadit Deſiderius princeps Hetrutiæ. Tam grauiter tulit Rachiſius, Aiſtulphi frater, regnũ ad alienos peruenire, vt relicta vita monaſtica (nam in monaſterio fuit monachus) coëgitq; exercitum, quem ducit aduerſum Deſiderium. Porro omnes Longobardæ fauebant & ſtudebant fratri regis ſui. Deſiderius inuocat Romanum Pontificem, promittit ſe & ſua deuota futura Ponrifici Romano, ſe omnibus ſuis facultatibus defenſurum eccleſiam, non ſe regem Longobardarum futurum, ſed Pontificem Romanum. Hæc omnia iuramento quam poteſt religioſiſſimo confirmat. Accuſat multis nominibus apoſtatam monachum (ſic enim vocabat) niſi odiret & contemneret religionem non reliquiſſet, inquit, vitæ genus quod ſemel inſtituerat. Præterea fratrem exemplo eſſe quid debeat eccleſia ab illo expectare. Omniaque quæ vnquã Aiſtulphus in Romanos Pontifices fecerat, cõmemorãdo exaggerat. Pontifex perſuadetur, ſcribit imperioſe Rachiſio a propoſito deſiſtat, in monaſterium ſe conſerat, pœnitentiam agat. ſi hoc facturus ſit, ſe eum abſoluturum; ſi non, excommunicaturum & perſecuturum donec redigat, vt neſciat quo ſe vertat, & cætera hoc genus plura minatur. moxque appellat Deſiderium regem, & vngit eum. Eratq; tanta iam Romani Pontificis autoritas, vt Longobardæ coacti, ne hiſcere quidem auſi fuerint contra regem Deſiderium. Cum autem Pipinus Caroli Magni pater vita eſſet defunctus; atque etiam Papa Paulus laboraret morbo, a quo non poſſe liberari vno ore præſagiebant omnes Romæ medici, quod vbi cognouit Deſiderius rex (nam eiuſmodi res latere reges non poſſunt, quibus ſunt longiſſimæ aures & multi oculi) noua ex rei euentu conſilia capit, nouas magnasque ſumit ſpes, impiger natura ad res huiuſmodi ſic gerendas homo, mittit feſtinanter principem, cui præter alios fidebat plurimum, Romam cum muneribus & militibus, vt donis primum Conſtantinum ſuum fratrem Papam conaretur efficere; ſi dona hoc efficere non valerent, vi & armis extorqueret electionem fratris ſui. Sperabat autem per fratrem ſuum ad pontificatum euectum ſe fore Imperatorem Romanum, & fratris autoritate & potentia magna geſturum. Conſilio & conatui illi euentus reſpondet, ſuffragiis quorundam eligitur hic Conſtantinus, frater Deſiderij, & vi armisque in pontificatu per fratris operam detinetur, contra Philippicum, qui etiam electus fuerat, multoque pluribus ſuffragiis; ſed arma eum de ſede deiecerunt. Romani vero moleſte ferentes vim illam, coniunxerunt ergo ſe cardinalibus & epiſcopis, & elegerunt Stephanum eius nominis tertium, & fratrem Deſiderij Conſtantinum cogunt vt pontificatum reſignet. Deſiderius venit poſt has turbas Romam, ſimulat ſe harum rerum omnium ignarum, electum Pontificem aduerſus fratrem ſuũ familiariſſime & blandiſſime alloquitur, admiſſus ad oſcula pedum gratias agit. iraſcitur fratri Conſtantino, quod tantã rem conatus ſit contra patres quos regi Spiritu ſancto ſe credere affirmat. iubet de inſtinctorib. & ĩis qui illi autores Põtificatũ petendi fuerũt, ſumere dignas pœnas. indigniſſime ſe ferre ſimulat, quod rẽ tantã celarit ſe: ſed nõ mirari, neq; enim fratrẽ neſciũ fuiſſe, quo animo tuliſſet Deſiderius, ſi de hoc propoſito & iſta nephãda vi certior factus fuiſſet. Iurat quoq; Põtifici ſe patrocinaturũ omnib. ſuis opibus & virib. ſedi apoſtolicæ: pacemq; æternã cũ eccleſia pollicetur ſe ſeruaturũ, aucturumq; eccleſiã quibuſcunq; reb. poſſet: & eã religionẽ ſibi cordi eſſe perſuadere conatur, quicunq; Põtificẽ offendat, offendere & ipſum Deum. Hęc omnia ex falſo corde procedere ſciebãt pontificij, neq; quicquã credebãt illi, qui antea ſatis rebus ipſis teſtatus fuerat animũ ſuum malũ in Pontifices. Deſiderius vero intelligens ſe ſuſpectũ eſſe perfidiei, nihilq; illi credi in Romana curia, cõtraq; ſe aliquid parturire põtificios, aperte fit hoſtis Papæ, declaratq; animũ palam in Põtifices Romanos. quicquid putauit Romano Pontifici nocere, efficit, nulla impenſarum ratione habita, tantum odiũ potuit in viro alioqui pecunię ſtudio inſaniente. Præter reliqua detrimenta quibus incommodauit Romanæ curiæ, reſtituit Cæſaris Romæ præfectũ Affiartam in priſtinum locum & poteſtatẽ ſuam, iuſſitq; ſeruos eccleſiæ orationib. vacare. Quos a partibus Pontificis ſtare cognouit Romanos, necauit, multosque ſuſpectos tantum Pontificis fouere partes, in exilium miſit. Epiſcopis quibuſdam exautoratis, qui ſcilicet

Pon-

Pontificem iuuabant, alios hoſtes Pontificis elegit; quaſdam pontificiæ ſedis vrbes expugnatas pro ſuis poſſidet. Pontifex clam hæc omnia queritur apud Carolum Galliæ regem, in quo omnes ſuas habebat ſpes poſitas. Sed dum hæc per legatos agit in Galliis, mittit ad Deſiderium Abbatem cui in mandatis dedit, vt obteſtetur Deſiderium humiliter, vt a propoſito deſiſtat, vrbes eccleſiæ armis ereptas reſtituat, nempe (ni fallor) Fauentiam, Ferrariam, Comachum, Rauennam, Vrbinum, Eugubium, Senogalliam, Bleram, Oriculum.. Hæc petit Papa non quod ſperaret aliquid a Deſiderio, ſed vt negligentiorem eum reddat, perſuadeatque ſibi nullum aliud quæri medium a Pontifice. Deſiderius inflatus ſucceſſibus, ſuperbe & contumelioſe reſpondet legato Abbati. Iubet Pontifici renunciare vt ipſe veniat, ſecumque præſens agat, alioqui ſe Romam venturum hoſpitem non commodum. Papa, hoc nuncio audito, munit præſidiis vrbem, claudit portas, procurat commeatū & omnia quæ ad bellum obſidionemq; ferendam neceſſaria videbantur. Precibus per frequentes legatos inuocat regem Galliarum. Deſiderius vbi certior fit vnde Pontifex ſperet auxilium, & Carolum conſcribere exercitum quem ducat in Italiam, iterum conatur per aſſentationem ſe inſinuare Pōtifici, ſed fruſtra. Et Deſiderij ſtupiditas magna ſine dubio fuit, qui ſperauit ſe fidem aut gratiam apud Pontificios reperturum, qui toties perfidus contra fidem & fœdus & iuſiurandum egerat. Carolus igitur conſcripto magno exercitu Germanorum & Gallorum, pedetentim verſus Italiam ducit copias: ſed mittit prius legatos qui verbis agant cum Deſiderio, vt eccleſiæ reddat poſſeſſiones quas occuparat. Pollicetur amicitiam, alioqui omnibus viribus pontificiam ſedem deſenſurum minatur. Vim præterea magnam ſe dare velle pecuniæ, vt res componatur, ne bello tam graui agendum ſit. Deſiderius quo ad æquiores conditiones ſubmittit ſe, Francus hoc elatior, durior, & pertinacior fit. Velociter igitur claudit præſidiis omnes vias in montibus, per quos iter erat ex Gallia Carolo. Carolus fretus milite Germano, hoſtem in montis anguſtiis adoritur, quantumuis in locis iniquis. Difficultas fuit magna; ſed maior militum virtus. Per loca iter faciunt quæ non videbantur acceſſa homini. Quidam cum præſidiis in anguſtiis pugnantes præſidia deiiciunt. Ita multitudine & robore militum per anguſtias irrumpit, hoſtem in fugam agit, qui multis amiſſis fugit in munitiſſimas Italiæ vrbes, quas Carolus obſidens capit: quanquam fere omnes vltro obuiam venerint, & ſe ante aduentum hoſtis in poteſtatem obtulerint. Quidam amicorū Deſiderij Conſtantinopolim fugiunt. Carolus ſine prælio totam fere Italiam ſibi ſubiicit; reginam Deſiderij vxorem quoque ad deditionem cogit. His rebus feliciter ex animi voto peractis, Carolus Romam venit ad Pontificem Adrianum, qui erat tum Papa, excipitur ceu obediens filius a patre. Carolus genibus flexis, oſculatur pedes Adriani. Benedixit igitur Carolum Pontifex liberaliſſima benedictione. Poſt benedictionem feriunt inter ſe fœdus æternum, interpoſito iuramenro religioſiſſimo: & tale fœdus amicitiamque qua arctior nulla excogitari poteſt. Quicquid Pipinus donorum & priuilegiorum contulerat in ſedem pontificiam Romanam, id omne filius eius Carolus non modo ratum habet, ſed multipliciter liberaliſſime auget, ingentibus muneribus condonat Romana templa. Hæc omnia iureiurando literis & ſigillo corroborat. Nondum autem Deſiderius erat captus, aut e medio ſublatus, ſed obſeſſus Papiæ per partem regij exercitus, dum hæc Romæ aguntur. Igitur coniungit Carolus exercitum quem ſecum habebat Romæ, illi quem ante Papiam reliquerat ad obſidendum Deſiderium. Igitur Papia vehementi fame & crudeli peſtilentia laborante, aucta ad mœnia obſidione, dediderunt ſe vrbani, in vincula coniicitur Deſiderius cum vxore & liberis, & in cathenis ducitur in triumpho in Gallias. Collocat præſidia Francorum ex Germania Mediolanum, Papiam, Veronam: ſed quid nomina locorum commemorem? Omnia fere oppida, omnia rura Francis complet, datque illis habitationes per totam Italiam. Præuidebat enim fratrem Deſiderij Aldegiſum, qui confugerat ad Cæſarem Conſtantinopolitanum, collecta quapiam manu conaturum recuperare fraternum & paternum regnum. Id quod accidit non multo poſt diſceſſum Caroli ex Italia. Venit enim Aldegiſus cum maioribus quam quiſquam expectarit, copiis, adiutus ab Imperatore Conſtantinopolitano. Qui quum primum attigit Italiam, exceptus eſt ab iis Germanis, qui propterea erāt in Italia relicti a Carolo, amiſſisq; copiis fere omnibus,

ipſe Aldegiſus capitur, trucidaturq́; Itaque Italia multis diuturnis bellis ſine intermiſſione fatigata, beneficio Caroli Galliarum regis pace & tranquillitate fruitur. Adrianus poſt hæc cogit concilium, adiutus a Carolo: in quo concilio datur plena poteſtas Carolo eligendi Pontificem Romanum, nec licere ſtatuitur vlli religioſorum aut ſecularium, quos vocant, principem contra vel dicere vel ſentire. Item in eo concilio decernitur, vt omnes epiſcopi & archiepiſcopi pallium a Carolo Germano Francorum rege comparent. Quicunque contra aut dixerint aut fecerint, vt excommunicentur, habet eadem conſtitutio. Hæ conſtitutiones multas cōtentiones pepererunt, antequā poſteri Pontifices a poſteris Imperatoribus Romanis hæc priuilegia rurſus extorſerint. Ante hoc bellum, Carolus ſtatim a patris ſui morte armis Aquitaniam imperio ſuo adiicit, victo & expulſo Aquitaniæ principe, qui confugit ad regem Vaſconiæ, quo cum amicitiam & neceſſitudinem veterem habebat. Carolus minatur regi niſi reddat Hunuldum (nam hoc nomine vocabatur Aquitaniæ princeps) ſe omnem vim belli in ipſum tranſlaturum. Qui cum cogitaret & deliberaret quid honeſtum, vtile & neceſſarium eſſet: & non ſtatim humiliter faceret quæ petebat Carolus, inuadit armis regē, Hunuldi hoſpitem, vincit, ambo dediderunt ſe, iureq́; illo belli fit Caroli Aquitania & Vaſconia. Interea moritur Carolomannus, tota nobilitas elegit Carolū, vt ſolus regnet: quoniam rariſſimam felicitatem & dexteritatem in rebus potiſſimum bellicis videbant in viro. Poſt hæc tertium ſuſcepit bellum, quod pater Pipinus poſt ſe imperfectum reliquerat. Nec difficilius periculoſiúsve aut etiam magis diuturnum vllum bellum geſſit. Erant nanque aduerſus Saxones, qui ſunt Germani & duri, laboribus aſſueti, nec dum erant Chriſtiani, cum iis bellum triginta annis geſſit, & cruentum bellum. Sæpe victus diſcedere coactus eſt, ſæpe victor compoſita conditionibus pace diſceſſit; ſed a diſceſſu nihil obſidibus datis, nihil promiſſis, nihil iuramento, nihil literis conſignatis mouebantur, deſciuerunt ſæpe. Carolus diu inops conſilij quid ageret cum hominibus barbaris qui nulla ratione & via in officio retineri poterāt, tandem huic malo mederi volens, incolas educit ex ædibus ſuis, aliis in eorum agrum miſſis, diſperſitq́ue Saxones per Germaniam, & Gallias; quoſdam in Latium ad colenda rura miſit. Hacq́ue ratione domuit, qui nullis armis, minis & cædibus domari poterant. Factus autem eorum dominus, idolorum cultum & ritus gentiles deteſtandos ſuſtulit, coegitq́; eos ad Romanæ eccleſiæ ceremonias, quibus diu repugnantes vix aſſuefacti ſunt, multis occiſis propter ritus ſuos gentiles, a quibus auelli tam difficile poterant. Erant conſtituti Scabini quos nominant, quibus erat poteſtas laqueo ſuſpendendi, aut gladio interficiendi omnes qui gentiliter ſacra faciebant, aut eccleſiaſticas ceremonias contemnebant, contra facientes vel etiam loquentes. De iis ſcribit Æneas Siluius. Saxonibus omnino ſub iugum miſſis, Turcæ iterum in Hiſpaniis multa vaſtarant, abductis incolis, ipſi ſedes & poſſeſſiones occuparant, ſemperq́ue latius ſua propagarant. Carolus igitur a Pontifice & Hiſpanis inuocatur, maiorum ſuorum quoque exemplo inuitatur. parat igitur profectionem in Hiſpanias aduerſus Turcas, qui maioribus animis & copiis, quam prioribus temporibus illud bellum ſuſceperant. Venit Carolus, Turcæ intelligentes regem cupidum pugnandi, videntes ſimul ſuorum alacritatem & animos ſpe victoriæ futurę plenos, deſcendunt in planitiem, ad prælium paratos ſe oſtentant; Carolus ſuos pro tempore adhortatus eſt, & in memoriam reuocat, quam ſine Chriſtianorum ſanguine Pipinus pater ſuus illos vicerit. iamq́ue multo potentiores ſe, pluribusq́ue inſtructos copiis, diſſimulans maiorem Turcarum multitudinem. Hæc cum multis & eloquenter (fuit enim facundus) dicit, equitatus vtriuſq; exercitus concurrunt, Turcæ leuioribus ſuis equis cedunt, incertum an de induſtria, an impetum noſtrorum non potuerint ferre, noſtri incautius ſequuntur, fugientes vſq; poſt peditatum Turcarum, quo circumuenti ad vnum omnes ſunt partim occiſi, partim capti. Sicq́ue perit equitatus fere totus, in quo multum ſpei habebat Carolus. Pauci qui circa regem manſerant, apud exercitum ſupererant: ſed ij pauciores quam vt magno vſui eſſe poſſint. Hîc vero erant tam propinqui exercitui, vt referre pedem non liceret. alioqui conſilium fuiſſet intra munitiones reducere exercitum, & reparare equitatum. Confuſus igitur Carolus, cogitur inuitus pugnare, etſi videret ſuorum animum iamdudum in pedes delapſum. Poſt ſcilicet equites amiſſos, in quibus magna erat pars victoriæ.

Turcæ geſtientes animis curſu citato in noſtros irruunt, qui diutius acriusque pugnarunt, quam prudens harum rerum iudex ſperaſſet: ſed tamen poſt tres quatuorve horas in fuga ſalutem quærunt; quæ paucis ſaluti eſſe potuit, pauci incolumes euaſerunt, cum equitibus qui reliqui erant, Carolus euaſit. Quantus terror Italiæ & Galliæ illam Caroli fugam ſecutus ſit, verbis conſequi non eſt poſſibile: Saraceni enim perſequebantur fugientes vſque ad fines Hiſpaniæ. Carolus animo non fractus ſuos conſolatur, Deum ſic paſſum ſuos tentari; ſed non prorſus abieciſſe. Pollicetur breui rerum mirabilem viciſſitudinem. nec hoc factum virtute Turcarum, ſed temeritate equitum qui præcipitarint ſe, cum eſſent victores, in certam mortem. iam enim victoriam in manibus ſibi fouiſſe, ſi illi caute inſecuti fuiſſent hoſtes fugientes. Iam hoſtes elatos victoria ſuæ hanc virtuti aſcribere, omnia negligenter adminiſtraturos. Mittit extemplo nuncios in Germaniam & Italiam, qui cogunt exercitum quam poſſint maximum. omnes vbique parati ſunt commune periculum depellere. Conuenit exercitus ex Germania, Galliis & Italia quantus vix hominum memoria fuit eodem tempore congregatus, mira velocitate, non credibilibus itineribus obuiam veniunt hoſti, iam omnia victa putanti. Carolus quam arctiſſime cogit copias, quo ſpeciem paucorum præberet exercitus, donec hoſtes ſe demiſerunt in æquam planitiem. Vbique ventum eſt, vt neuter exercitus ſine pernicie in caſtra redire poſſet, imperat vt equites laceſſant Turcarum equitatum; laceſſiti accurrunt, impetum vero noſtrorum non ferentes, vel, vt quidam iudicarunt, ex compoſito fugientes vertunt terga; ſed noſtris præceptum fuerat, ne cupidius perſequentes eos, circumuenirentur. in medio igitur curſu ſiſtunt equos. Cum igitur eo deducti eſſent, vt neutris liceret in caſtra redire, pugna deuitata, diducit Carolus ſuum exercitum qui ſpiſſiſſime ſteterat, & aciem inſtruit. Quam multitudinem hoſtis videns, intelligensque propterea coactos fuiſſe in anguſtias, quo ipſe in harenas deſcenderet, timorem diſſimulare ita non potuit, quin daret clara ſuæ formidinis ſigna. Carolus ſuos alloquitur, certum ſe habere oraculum a Deo, hos ſibi in manus datos. Iam animo victos, circumſpicere fugam, &c. Scribunt hiſtoriæ de comite Palatino Colando Germano, quod ante prælium commiſſum ſingulari prælio equeſtri, quod paribus conditionibus comparatum erat, Turcam nobilem in re militari inſolitæ ſtaturæ virum vicerit, & interfecerit: ſed ita feſſus in ea pugna fuit, & ſiti confectus, vt & ipſe correptus febre, mortuus ſit. De illo viro & alia inſignia facta referuntur. Singulari alio certamine vicit principem Marſurium. Cohortatus milites, vt iam dixi, Carolus ſignum pugnæ dat, concurritur, acerrime pugnatur, equitatus noſtri pars in fugam actum hoſtilem equitatum ſubmouet lõgius, & diſſipatos quos conſequi poſſunt, interficiunt noſtri. Reliqua pars (nam in duas partes diuiſerat equitatum) hoſtilem ordinem perrumpit. Perturbato ordine coniiciunt ſe in pedes, vertuntque terga. quibus obuij noſtri equites victores, qui diſſiparant, imo deleuerant Saracenorum equitatum, interficiunt ſine numero multitudinem hoſtium, detentosque hoſtes per equites noſtros peditatus aſſequitur: occiduntur igitur & capiuntur incredibili numero. Recuperatis ergo omnibus in Hiſpania, hoſtibus ſubmotis vſque in Africam & Aſiam, Carolus dimittit exercitum, redit triumphans ad ſuos. Non diu poſt hoc bellum feliciter ad finem perductum, Princeps Bauarorum ab vxore ſua (quæ erat filia Deſiderij regis de quo ſupra, & odio propter patrem Deſiderium habuit Carolum) irata perſuaſus, Carolo indicit bellum. Quod conſilium vxoris illi ceſſit, qualem plerunque mulierum maxime ira commotarum conſilia euentum habere ſolent. Boemos igitur & Vngaros contra Carolum euocatos ſtipendio & promiſſis ampliſſimis conductos, quos cum conſcriptos vno atque altero menſe aluiſſet, inciperentque deficere neceſſaria, incipiebant Vngari & Boemi reuolare in patriam. Hocque plures fecerunt, quod Caroli nomen aduenientis terruit eos. Bauarus diſceſſu militum, quibus ſe & fortunas ſuas crediderat, confuſus, a Carolo petit pacem & gratiam, deteſtans ſe qui tam ſtultus fuerit, vt ſtulta vxoris conſilia exequi conatus ſit. Carolus vocat Bauarum Taſilum (nam hoc principi nomen erat) ad ſe Wormatiam, vbi forte erat cum, ibi pax fit, dantur a principe regi obſides 12, addito religioſe iuramento. Carolus firmam exiſtimans pacem, proficiſcitur in Gallias, dimittens copias.

Vxor principis, filia Deſiderij patris calamitatum quas a Carolo acceperat, non oblita, ira obcæcata non ceſſat maritum a quo amabatur, incitare aduerſus Carolum. rurſum igitur inſanis iratæ vxoris conſiliis & precibus inductus, contra fœdus & iuramentum Regi præſtitum agit. Quare a Pontifice Romano excommunicatur, & tribus locis contra eum mittit Carolus tres exercitus, quorum minimus erat validior multo Bauaro principe. Erat autem ipſe Rex in exercitu eo qui ab ea parte venerat vbi eſt Auguſta Vindelicorum. Venit ergo Princeps deſperatis rebus ſuis, ad Carolum, ante eum in terram procidens, ſuppliciter gratiam & miſericordiam petens, & vtcunque excuſans refellensque quædam obiecta. Carolus magnam ſemper laudem putans victis & ſupplicibus ignoſcere, & multa condonare, iræque non obedire, ignoſcit, renouare iuramentum & obſidibus prioribus addere filium ex Principe legitimo toro natum, imperat. Hæc fiunt, Carolus conſolatum & admonitum quod boni viri officium ſit, dimittit ad ſuos, ipſe in Galliæ regnum reuertitur. Porro cæcus erga vxorem amor, & cæca vxoris ira manebant. Vxor non deſinit ſecum reuoluere patris ſui miſerias, & in quo loco poſſet eſſe, niſi hic Carolus fuiſſet, quotidie repetit veterem ſuam cantilenam apud maritum, a quo amari impenſius ſe ſciebat. multa quibus Carolus poſſet minui excogitat. Saxones expectare occaſionem iamdiu, qua iugum Caroli abiiciant. In Italia res nouas pleroſque principes viros & eccleſiaſticorum & ſecularium optare. Neminem vſquam gentium eſſe qui Caroli potentiam non imminutam velit. Iam iam enim futurum, vt omnibus principibus ſeu mancipiis, ad nutum illi ſeruiendum ſit. Exprobrat etiam ſubinde quod facile videat ſe non amari, qui ita patris ſui iniurias negligat. Hoc genus figmentis iterum vincit mariti amore languentis animum cæcum. Sed accidit illi quod omnibus contingit qui mulierum (nam omnes ſtultæ ſunt, linguacitate faciunt quædam quidem vt non cordatis videantur prudentes, cum ſint cæteris vt nequiores, ita ſtultiores; quare naturæ diuinaque lege viros ſequi debent, ceu vir deum quocunque vocat) conſilia ſequuntur. Iterum enim accuſatur apud Carolum de perfidia, quodque res nouas molitus ſit contra Carolum. Carolus mittit ad eum, expoſtulat, minatur illi. Ille petit ſe præſentem præſenti excuſare. Carolus iubet venire, venit, conatur ſe excuſare; ſed non potuit accuſatoribus ex aduerſo reſpondere quod eſſet ad excuſationem ſatis. Extabant exemplaria literarum quibus in Italia commouere voluerat quoſdam Principes. Extabant eius facta & dicta quæ negari non poterant. Damnatur ergo læſæ maieſtatis crimine. Orabatque ſolum pro tempore quo poſſit peccatorum ſuorum pœnitentiam agere ante mortem. Carolus donauit illi vitam: clauſit vero illum & filium eius in monaſterium, vt illic pœnitentiam agerent. Reliqui omnes eius proſapiæ in exilium mittuntur.

DE GERMANIS
LIBER OCTAVVS.

CVM igitur Bauariam ſuam feciſſet iure de quo dictum, cauſas bellorum dederunt vicina Pannonia & Vngaria, aduerſus quos octo bella geſſit annos. in his bellis ſæpe pugnatum eſt; Marsque dubius modo in illam, modo in aliam partem inclinauit ſe: ſed maior potentia, maiores opes & copiæ Caroli tandem ſuperiores euaſerunt. Sed tantum ſanguinis prius effuſum eſt, vt in multis oppidis ne vnus quidem vir inueniri potuerit. nam pertinacia eorum tanta fuit, vt ſe dare noluerint, donec ad eam raritatem redacti ſint, vt nulla reliqua ſpes eſſe poſſet. Omnis nobilitas in Vngaria & Pannonia perit in iis octo annis. Bellum in quo plus ſit effuſum ſanguinis, vix fuit vnquam. Inexhauſtos theſauros reperiſſe dicitur Carolus apud Vngaros. His ſpoliis & his theſauris multas eccleſias & monaſteria ædificauit rex Carolus, ampliſſimeque donauit ſacerdotum collegiis quæ ex hoſte conſecutus erat. Multas diuitias eccleſiarum & monaſteriorum collegia acceperunt ab hoc rege. Sed diſſimulandum non eſt, quod ſumma cura ſtuduerit cauere, ne perſonę irreligioſæ illa bona conſumerent: voluit enim ocium contemplandi & orandi illis facul-

tatibus fouere, voluit educari bonos & doctos viros ad pietatem, qui alios erudire ad iuſtitiam valerent. Ita non minus religione quam bellicis rebus magnus fuit. Cuius quidem virtutes & triumphos, pace & bello res geſtas conſequi non poſſumus verbis: nam fortitudine & ſingulari induſtria Galliarum regnum a patre ſuſceptum ita dilatauit, vt quantumuis amplum, duplum tamen reddiderit. Acceperat enim hæreditate a patre eam partem Galliæ quæ inter Rhenum & Ligurim fluuium, Oceanumque & mare Balearicum ſita eſt. acceperatque eam partem Germaniæ, quæ inter Saxoniam & Danubium & Salam fluuium, qui Sorabos a Thuringis ſeparat; & regionem quam incolebant Alemani & Boioarij. His a patre acceptis adiecit armis Aquitaniam, & Vaſconiam, totumque Pyrenæi montis iugum vſque ad Iberum amnem, qui apud Nauarros ſcaturiens fertur, per fœcundiſſima Hiſpaniæ rura, iuxta mœnia Dertoſæ vrbis Balearico mari influit. adiecit quoque Italiam totam vſque in Calabriam minorem, vbi ſunt Græcorum & Beneuentanorum confinia. adiecit etiam Saxoniam citra & trans Albim, magnam Germaniæ partem. adiecit & Pannoniam & Vngariam, & regiones ſitas in altera Danubij ripa, Daciam ſcilicet, Iſtriam & Liburniam Dalmatiamque. adiecit etiam barbaras illas gentes quæ intra Rhenum ac Viſtulam fluuios, Oceanum mare & Danubium degunt: quæ Germanis annumerantur, quanquam moribus & habitu diſſimiles ſint, lingua autem non multum variant. Accedit etiam ad gloriam huius Caroli, quod omnes non modo finitimi reges, ſed etiam in extremis terris habitantes eum ceu dominum ſuum honorarint, munera miſerint, multis modis animum ſuum erga eum declararint beneuolum. Aaron rex Perſarum potentiſſimus miſit ad Carolum hunc legatos, anno Domini 807: qui ferebant illi ampliſſima munera, 807 planeque digna quæ a tali rege ad tantum regem mitterentur. Erant autem tria tentoria vario colore diſtincta faberrime, inuſitatæ magnitudinis, omnia byſſina tam tentoria quam funes eorum. Miſit etiam per eoſdem legatos dono pallia ſerica multa, in quibus ars materiam quantũuis precioſam vincebat. & precioſiſſima vnguenta ac balſamum, & horologium ex auro miro artificio compoſitum, in quo 12 horarum curſus ad Clepſydram vertebatur, cum totidem æreis ſphærulis quæ ad completionem ſingularum horarum decidebant, & caſu ſubiectum cymbalum tinnire faciebant. habebat quoque horologium duodecim equites, qui per duodecim feneſtras completis horis exibant, ſinguli ſingulis horis exeuntes, feneſtras ſingulas claudebant, quæ apertæ erant: ſicque cum die claudebantur omnes feneſtræ. inerant præterea mirabilia alia in horologio illo, quæ enumerandi locus hic non eſt. Imperatores quoque Conſtantinopolitani frequentes ad eum miſerunt legatos, amicitiam eius expetentes, vel, vt veriſimilius eſt, timorem ſuum declarantes. Quibus & ſi ſciuit non poſſe carum, tamen propter communem pacem & vitanda ſcandala cum illis ſocietatem & pacem ſeruauit. Quanquam non ignoraret Græcos Francorum potentiæ inimicos eſſe, & Conſtantinopolitanis Imperatoribus in ore & corde eſſe illud frequens, τὸν Φράγκον φίλον ἔχε, γείτονα δὲ οὔ.

Carolus multa loca regnorum ſuorum ædificiis exornare, maxime eccleſiarum fabricas curæ habuit. In his operibus eius eximium eſt, templum Aquiſgrani extructum mirabili magnificoque opere, ad cuius ædificationem e Roma & Rauenna marmora & columnas aduexit. Imperauitq; vbiq; in regno ſuo abbatibus & epiſcopis, prælatiſq; aliis eccleſiarum, vt honeſte ædificent, ne pecunia in luxum victus conſumeretur. Monaſteria quoq; ſcribunt fundaſſe, vt ita loquar, ſecundum numerum alphabeti literarum, in ſingulis monaſteriis ſingulas aureas literas poſuiſſe. Suis quoque impenſis pontem Moguntiæ fecit tranſrhenum quingentorum paſſuum: qui tamen incendio conſumptus eſt anno ante mortem ipſius. Quod præſagij de morte eius loco eſt habitum. Et palatia operum eximiorum ædificauit, vnum non longe a Moguntia, iuxta villam Ingelheim, in qua villa natum ex Pipino patre & Bertha vxore eius. Aliud palatium Nouimagij ſuper Vahulam fluuium conſtruxit. Vt redeamus ad bella ab eo geſta, non multum poſt deuictos Vngaros & Pannones, de quibus paulo ante diximus, cum copiis Carolus miſit filium ſuum Carolum in Daniam ſeptentrionalẽ contra eius populi regem Gotfredum, qui quotidianis excurſionib. Saxones & Phriſios vicinoſq; alios deuaſtabant. Cumq; hic rex Gotfredus in animo haberet maius aliquid gerere,

eſſetque in exercitu maiore quam vnquam antea habuerat, interficitur a ſuoipſius fi-
lio,propter repudiatam matrem ſuam, & aliam a patre ductam. Dani alium mox ele-
gerunt regem, qui cum Carolo componit pacem. atque vtrinque dimittitur exerci-
tus. Sunt autores quoque qui ſcriptum reliquerunt, poſt hactenus omnia dicta,ab eo
petiiſſe auxiliares copias & conſilium Conſtantinum Conſtantinopolitanum Impe-
ratorem, aduerſus Turcam. Ipſumque Carolum collecta vndique ex Germania,Gal-
liis,Hiſpaniis, & Italia manu, in Aſiam profectum,Turcos frequentibus præliis victos
profligaſſe, & in ea expeditione vſque Hieroſolymam perueniſſe incolumem,incolu-
mique exercitu multas illinc ſecum adportaſſe reliquias, quæ adhuc hodie in quibuſ-
dam Germaniæ & Galliarum eccleſiis maioribus oſtentantur. Vbi rediit ex Hieroſo-
lyma in regna ſua,exceptus eſt cum omni quæ ab homine excogitari potuit,reueren-
tia. Vxores habuit primam Hirmigardam,filiam Deſiderij Longobardorum regis:
quam poſt primum ſtatim annum repudiauit. Cauſam iuſtam ſcribunt fuiſſe:ſed nul-
lam audio. Poſt hanc repudiatam duxit nobilitate & forma incomparabilem e gente
Sueuorum puellam,nomine Hildegardem, de ſtirpe Gotfredi ducis Sueuorum. Hæc
fecit Carolum tribus filiis parentem; quibus impoſita ſunt nomina hæc: Carolus,Pi-
783 pinus,& Ludouicus. Mortua autem eſt Hildegardis,anno Domini 783, Calẽd. Maij.
Poſt hanc duxit filiam Rudolphi comitis de Francia orientali, nomine Faſtradam,ex
qua genuit filias duas Theoderatam & Hiltrudem. Habuit autem ex Hildegarde eti-
794 am tres filias,nominibus Rutrudem, Bertham & Giſelam. Anno Dominini 794,mo-
ritur Faſtrada: hac defuncta, Lutgardam duxit vxorem, quæ ſterilis apud eum man-
ſit. Poſt mortem Lutgardæ vſus dicitur concubinis,primum Gerſuinda ex Saxonia,
quæ illi peperit filiam,quæ nominata eſt Adeltrad. Deinde aliam habuit concubinam
Reginam (ſic enim vocabatur) quæ genuit ex illo Drugonem & Hugonem,elegantes
puellos. Poſtremo concubinam habuit appellatam Alindam, ex qua natus eſt Theo-
dericus. Variant in his non parum authores: hæc mihi omnia diligenter expendenti
vero propiora viſa ſunt. Tres vero ſolum ex legitimo toro ſuſcepiſſe filios, abunde
teſtari mihi videtur teſtamentum quod poſt mortem ſeruandum ordinauit. Sic enim
ad verbum ſonat, In nomine Patris, & filij, & Spiritus ſancti. Imperator Cæſar Ca-
rolus, Rex Francorum inuictiſſimus, & Romani rector Imperij pius, felix victor
ac triumphator ſemper Auguſtus, omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, qui ſub no-
ſtro imperio conſtituti ſunt. Sicut omnibus votis notum eſſe credimus,quomodo
diuina clementia, cuius nutu ad occaſum tendentia ſecula per ſucceſſiones,genera-
tionum reparationes generantur, tres nobis dando filios magno nos miſerationis ac
benedictionis ſuæ ditauit munere; quia per eos ſecundum vota noſtra,ſpem noſtram
de regno confirmauit, & curam obliuioni obnoxiæ poſteritatis leuiorem fecit. Ita &
hoc vobis notum fieri volumus, quod eoſdem per Dei gratiam filios noſtros regni a
Deo conſeruati, & conſeruandi regni vel Imperij noſtri hæredes relinquere,ſi ſic di-
uina maieſtas annuerit,optamus,non vt confuſe atque inordinate,aut ſub totius regni
iurgium, vel litis controuerſiam eis relinquamus,ſed trina partitione totum regnum
diuidentes,quam quiſque illorum tueri vel regere debeat, deſcribere & deſignare vo-
lumus,eo videlicet modo,vt ſua quiſque portione contentus,iuxta ordinationem no-
ſtram,& fines regni ſui,qui ad alienigenas extendantur,cum Dei adiutorio nitatur de-
fendere, & pacem atque caritatem cum fratre cuſtodire. Diuiſiones vero adeo con-
ſeruati & conſeruandi Imperij vel regni noſtri tales facere placuit: Vt Aquitaniam
totam atque Vaſconiam, excepto pago Turonico, & quicquid inde ad occidentem
atque Hiſpaniam reſpicit,& de ciuitate Niuernis, quæ eſt ſita ſuper fluuium Ligerim,
cum ipſo pago Niuernenſi, pagum Analenſem atque Alſenſem,Cabillonenſem,Ma-
tiſconenſem, Lugdunenſem, Saubaudiam, Tarantaſiam, montem Ciniſium,vallem
Seguſianam vſque ad Cluſas; & inde per terminos Italicorum montium vſque ad
mare,vel vſque ad Hiſpanias continetur, hoc eſt illam portionem Burgundiæ & Pro-
uinciam & Septimaniam vel Gothiam, Ludouico dilecto filio noſtro conſignaui-
mus. Italiam vero quæ & Longobardia dicitur,& Boioariam, ſicut Taſſilo tenuit,
exceptis duabus villis,quarum nomina ſunt *Ingoldeſtat* & *Latrahahof*,quas quondam
Taſſilo beneficio noſtro tenuit, & pertinent ad pagum *Nortgouue*. De Alamania par-
tem

tem quæ in Auſtrali ripa Danubij fluminis eſt, & de ipſo fonte Danubij currenti limite vſque ad Rhenum fluuium in confinio pagorum *Cletgoue* & *Hegoue* in locum qui dicitur Auge: & inde per Rhenum fluuium ſurſum verſus vſque ad alpes quicquid intra hos terminos fuerit, & ad meridiem vel orientem reſpicit, vna cum ducatu Cunenſi, & pago *Durgoue*, Pipino dilecto filio noſtro ordinamus. Quicquid autem de regno noſtro extra hos terminos fuerit, id eſt Franciam & Burgundiam, excepta illa parte quam Ludouico dedimus, atque Alemaniam, excepta portione quam Pipino dedimus, Auſtriam & Neuſtriam, Thuringiam, Saxoniam, Friſiam, & partem Boioariæ quæ dicitur Nortgoue, dilecto filio noſtro Carolo conceſſimus, ita vt Carolus & Ludouicus viam habere poſſint in Italiam ad auxilium ferendum fratri ſuo, ſi ita neceſſitas extiterit. Carolus per vallem Auguſtanam quę ad regnum eius pertinet, & Ludouicus per vallem Seguſianam, Pipinus vero & exitum & ingreſſum per alpes Noricas atque Curiam. Hæc autem tali ordine diſpoſuimus, vt ſi Carolus qui maior natu eſt, prius quam cæteri fratres ſui obierit, pars regni quam habebat, diuidatur inter Pipinum & Ludouicum, ſicut quondam diuiſum eſt regnum inter nos & fratrem noſtrum Carolomannum, eo modo, vt Pipinus illam portionem habeat, quam frater noſter Carolomannus habuit; Ludouicus vero illam partem, quam nos ſuſcepimus. Si vero Carolo & Ludouico viuentibus, Pipinus debitum ſortis humanæ compleuerit, Carolus & Ludouicus diuidant inter ſe regnum quod ille habuit, vt ab ingreſſu Italiæ per Auguſtam ciuitatem accipiat Carolus Vercellas & Papiam; & inde per Padum fluuium termino currente vſque ad fines Rhegienſium; & ipſum Rhegium, & ciuitatem nouam atque Mutinam vſque ad terminos ſancti Petri. Has ciuitates cum ſuburbanis territoriis, & quicquid inde Romam per Genuam eſt ad læuam vna cum ducatu Spoletino accipiat Carolus. quicquid autem a prædictis ciuitatibus Romam eunti ad dextram iacet de prædicto regno, id eſt portionem quæ remanſit de regno Tranſpadano vna cum ducatu Tuſco vſque ad mare Auſtrale, & vſque ad illius prouinciam, Ludouico cedat. Quod ſi cęteris ſuperſtitibus Ludouicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ, quam regno eius adiunximus cum Prouincia & Septimania ſiue Gothia vſq; in Hiſpaniam, Pipininus accipiat; Carolus vero Aquitaniam atq; Vaſconiam. Quod ſi filius cuilibet horum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit vt patri ſuo ſuccedat in regni hæreditate, volumus vt conſentiant patrui ipſius, & regnare permittanr filium fratris ſui in portione regni paterni. Placuit etiam inter prædictos ſtatuere atque præcipere propter pacem quam inter eos perpetuo manere deſideramus, vt nullus eorum fratris ſui terminos vel regni limites inuadere præſumat, neq; fraudulenter ingredi ad cõturbandum regnum eius, vel marcas muniendas, ſed adiuuet vnuſquiſq; illorum fratrem ſuum, & auxilium ei ferat contra inimicos eius, iuxta rationem & poſſibilitatem, ſiue in patria, ſiue contra cæteras nationes. Neque aliquis illorum homines fratris ſui pro quibuslibet cauſis ſeu culpis ad ſe confugientes ſuſcipiat ad interceſſionem pro eis faciendam; quia volumus vt quilibet homo peccatis & interceſſione indigens intra regnum domini ſui, vel ad loca ſancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iuſtam interceſſionem mereatur. Similiter volumus, vt quem liberum hominem qui dominum ſuum contra voluntatem eius dimiſerit, & de vno regno ad aliud profectus fuerit, neque ipſe rex ſuſcipiat, neque hominibus ſuis conſentiat vt talem recipiant. hoc non ſolum de liberis, ſed etiam de ſeruis fugitiuis ſtatuimus obſeruandum. Quapropter præcipimus, vt poſt noſtrum diſceſſum vnuſquiſque accipiat beneficia in regno domini ſui, & non alterius, ne forte per hoc ſi aliter fiat, ſcandalum poſſit aliquod accidere; hæreditatem autem ſuam habeat vnuſquiſq; illorum hominum abſq; contradictione in quocunq; regno hoc eum legitime habere contigerit. Vt vnuſquiſq; liber homo licentiam habeat poſt mortem domini ſui ſe cõmendandi inter hęc tria regna ad quodcunq; voluerit, ſimiliter & ille qui nondum alicui commendatus eſt. De traditionibus autem & venditionibus quæ inter partes fieri ſolent, præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de regno alterius aliquam traditionem vel venditionem a quolibet homine rerũ immobiliũ, hoc eſt terrarũ, vinearũ, ſyluarum, ſuorumq; qui iam caſſati ſunt, ſiue cęterorũ quæ hęreditatis nomine cenſentur ex auro & argẽto, & gẽmis, & armis ac veſtibus, necnõ & man-

cipiis non caſſatis, & his ſpeciebus quæ proprie ad negotiatores pertinere noſcuntur; cæteris vero liberis hominib. hoc minime interdicendum iudicauimus, Si cauſa controuerſiæ inter partes propter terminos aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum teſtimonio diffiniri non poteſt, volumus quod ad declarationem rei dubię, iudicio crucis Dei voluntas & rerum veritas inquiratur, nec vnquam pro tali cauſa cuiuſlibet generis pugna vel campus ad examinationem indicatur: ſi vero homo de vno regno hominem de altero de infidelitate contra fratrem domini ſui apud dominũ ſuum accuſauerit, mittat eum dominus eius ad fratrem ſuum, vt ibi comprobet quod dixit. Super omnia autem iubemus, vt ipſi tres fratres curam & defenſionem eccleſiæ S. Petri ſimul ſuſcipiant, ſicut quondam ab auo noſtro Carolo & beatæ memoriæ Pipino rege a nobis poſtea ſuſcepta eſt, vt eam cum Dei adiutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & iuſtitiam ſuam quantum ad ipſos pertinet, & ratio poſtulauerit, habere faciant. Similiter & de cæteris eccleſiis, quæ ſub illorum fuerint poteſtate, præcipimus, vt iuſtitiam ſuam & honorem habeant; & paſtores atque rectores venerabilium locorum habeant poteſtatem rerum quæ ad ipſa pia loca pertinent, in quocunque de his tribus regnis illarum eccleſiarum poſſeſſiones fuerint. De filiabus autem noſtris iubemus, vt poſt noſtrum diſceſſum licentiam habeat vnaquaque eligendi ſub cuius fratris tutelam ſe conferre velit; & quæcunque ex illis monaſticam vitam elegerit, liceat ei honorifice viuere: quæ autem iuſte & rationabiliter a condigno viro ad coniugium quæſita fuerit, eique coniugalis vita placuerit, non ei denegetur a fratribus ſuis, ſi & viri poſtulantis & fœminę conſentientis honeſta & rationabilis fuerit voluntas. Poſtremo ſtatuimus vt quicquid adhuc de rebus ac conſtitutionibus his noſtris decretis addere voluerimus, ſic a prædictis dilectis filiis noſtris obſeruetur, ſicut ea quæ in his iam ſtatuta ſunt ac ſcripta. Hęc autem omnia ita diſpoſuimus, atque in ordinem firmare decreuimus, vt quandiu diuinæ maieſtati placuerit hanc corporalem agere vitam, poteſtas noſtra ſit ſuper a Deo conſeruatum regnum atq; imperium iſtud, ſicut hactenus fuit: &, vt obedientes habeamus prædictos filios noſtros, atq; Deo amabilem populum noſtrũ cum omni ſubiectione, quæ patri a filiis & imperatori ac regi a ſuis populis exhibetur, Amen. Hoc Caroli teſtamentum aſcribere viſum eſt propter eos qui nõ ſatis diligentes, in hiſtoriis quiduis in qualibet charta inuentum credunt, literis ceu certum, mandant. Quod genus ingeniorum in cauſa eſt, quod ita variant, vt in infinitis aliis rebus, de huius Imperatoris filiis: eſt enim magna controuerſia qui ex vxoribus, quique ex concubinis Carolo nati ſint. Diſſenſioni cauſam dedit vxorum concubinarumque, quas multas habuit, & ex illis prolis diuerſitas. Quoniam autem duo filij Pipinus & Carolus immatura morte abrepti ſunt: quorum alter nempe Pipinus quinque filias, & vnum filium, Bernardum, ex ſe genitos reliquit, Carolus ſenex mutat neceſſario teſtamentum, ſolum igitur Ludouicum inſtituit hæredem conſortemq; Imperij; Bernhardum autem nepotem ex filio, Italiæ regem facit. De theſauris ſuis regiaque pecunia omnia diligenter ordinauit, & quæ ad eleemoſynas, & quæ ad filios filiasque hæredes ſuos peruenire voluit. Hac ergo ratione facultates omnes ſuas partitus eſt: Partibus tot factis quot opus erat ad inſtitutum, ex omni genere ſupellectilis, cuius precium ſupra fidem fuiſſe ferunt. Largitiones erant ab illo conſtitutæ illis eccleſiis, Rauennæ, Mediolanenſi, eccleſiæ quæ eſt Forumiulij, illi quæ erat Gradi, item eccleſiæ quæ Coloniæ erat, item Moguntinæ, item quę Iuuaniæ erat, quæ vernacula lingua nominatur Saltzburg, item eccleſiæ quæ Treueris eſt, item illi quæ apud Senones eſt, quæ eſt Veſontij: illique quæ Lugduni eſt, item quæ eſt Rothomagi, quæ Remi eſt, illique quæ eſt Arelatæ, eccleſiæ Viennenſi, eccleſiæ quæ erat Tarẽtaſiæ, illi etiam quæ Ebroduni eſt, item quæ de Burdegalæ, item eccleſiis apud Turones & Bituriges.
Conſtituit etiam liquido quid hæredum quiſque accipere deberet, ne qua controuerſia poſt mortem exoriretur. Quid pauperibus elargiendum eſſet, quid ſeruis in aula, quid viduis, quid pupillis, quid nubilibus virginibus pauperibus donandum eſſet, omnia religioſiſſime ordinauit. Quæ & quanta & qualia quibusq; dederit, cum longius ſit enumerare, & in aliis obuium ſit ſcriptoribus, breuitati ſtudẽs in præſentiarum præ-
810 tereo. Anno domini 810, Princeps Hunnorum Cacannus conuenit Carolum, petens ſibi concedi habitare iuxta Carnotum, quoniam propter incurſiones Sclauorum,

in

in priſtinis ſedibus ſuis durare nequeat. Cui Imperator Carolus omnem humanitatem exhibendo oſtendit, quicquid penit concedens illi, donatumq́ue liberaliter muneribus regiis iuſſit habitare vbicunq; circa Carnotum vellet. Hunc Cacannum quia Chriſtianus erat, ſedulo cohortatus eſt ad eccleſiarum curam, in eumq́ue vſum inſumendam dedit ei pecuniam non modicam. Propter quam largitionem hoc hic recenſuimus. Quoniam autem in Caroli rebus impliciti ſumus, quicquid inciderit, & quocunque forte iter duxerit, illac eamus, vt expediamus hinc nos. In liberis & nepotibus erudiendis liberaliter diligentiſſimus fuit. nec enim deſidia & ignauo ocio perire paſſus eſt quenquam ſuorum. Hominem enim ocioſum male cogitare, & Satanæ huius aeris ante rerum renouationem domino obnoxium eſſe, & eius tentationibus expoſitum, non ignorabat. Quamobrem magnum illi ſtudium fuit, vt ſtudio diſciplinarum mares eſſent occupati, & fœminæ lanificio & aliis muliebribus artificiis ſemper eſſent occupatæ. Vtriq; vero imprimis pietate & ſanctimonia inſignibus perſonis viris & mulieribus (qui tum in monaſterio plurimi inueniebantur) erudiendos & inſtituendos in religionis negotiis tradebat. Neque enim ſatis eſſe genuiſſe prolem, niſi excultam, vtilem educando & erudiendo redderet. Hinc factum eſt, vt tot honeſta virtutum virilium & muliebrium exempla prodierint ex huius familia. Hoſpitalitatem diligenter, ſicut ex ſacris literis doctus fuerat, coluit. In excipiendis & alendis peregrinis tam largus fuit, vt non modo aulæ, ſed toti regno oneri eſſe calumniati ſint quidam ex familiaribus & œconomis eius; qui videlicet animales ratione ducti, ſpiritu diuino deſtituti, non cogitantes, quam mirabiliter Dominus impleat omnia cum velit, benedictione; cumq́ue claudit manum, omnia egeant. non cogitantes quantum numerum Chriſtus aluerit quinque ordeaceis panibus. Sed non ij tantum ſic putarunt: totus enim mundus lumine vultus Dei carens ſic putat. Nónne quotidie audimus, niſi peſte aut gladio multitudo hominum e medio tollatur, annonæ vilitatem non expectandam, cum contrarium clariſſime Dominus quotidie declaret? Videmus enim in familiis quæ non numeroſæ ſunt, feſtinantes ex nocte in noctem in re quærenda, tamen ſemper egere, & mutuo accipere, & non reddere. Cernimus rurſus alias quæ numeroſiſſimę cum ſilentio & quiete nihil feſtinant; ſed opus ſuum facientes, curam in Domino reiicientes, abundare omnibus rebus, aliis dare mutuo, & multa largiri pauperibus. Item cum iraſcitur, vt ſic dicam, Dominus, poſt infinitam peſte cōſumptam multitudinem ſequitur quandoque maxima fames, & plenis horreis. Et contrarium apparet etiam cum benedicit Dominus, quantauis enim multitudo hominum ſit, & horrea vacua; tamen annona ad extremam vilitatem peruenit. Sed ad Carolum redire tempeſtiuum eſt. Fuit corpore euſatco & quadrato, laborum patiente, ſtatura iuſta, oculis ſplendentibus & prægrandibus, naribus paulo oblongioribus, vultu læto & puro, ſanguine ſuffuſo, inceſſu virili magis quam ſuperbo. Brachiis, manibus, & pedibus proportione reliqui corporis mediocribus. Voce clara, & facundia non vulgari: erat enim copioſus & memoria rara. Nec vnam tantum calluit linguam; latinam linguam ita didicerat, vt ea prompte viua voce vſus ſit, eleganter autem ſcribendo. Græcam intellexit; ſed in colloquio vti parum quiuit. Gallorum linguam & Italorum fere æque nouit atque maternam Germanicam. Artibus liberalibus earumq́ue doctis profeſſoribus magnum honorem magnaq́ue præmia præbuit. Doctos quos fama commendabat, ad ſe vocauit, aut vt in celebribus locis docerent, honeſtis conductos ſtipendiis curauit. Ipſe vſus eſt præceptoribus Petro Piſano in literis Græcis, in dialecticis & rhetoricis, & aſtrorum ſcientia mathematicisq́ue omnibus vſus eſt præceptore Britanno Alcuino Diacono. Scribunt autores, quod hic Alcuinus a rege Angliæ legatus miſſus ſit ad Carolum de magnis regnorum negotiis: & ſic alterum alteri cordi fuiſſe, vt manſerit Alcuinus apud Carolum. Eſt etiam mandatum literarum monumentis, illis temporibus duos Scotos ex Bedæ diſcipulis, Claudium, & Ioannem nomine, veniſſe ex Hibernia in Galliam, viros in literis ſacris & diſciplinarum omni genere ſupra modum doctos; qui in ciuitatibus per plateas clamabant, Si quis ſapientiæ cupidus eſt veniat. loquebantur autem non de humana ſapientia, ſed ea quæ a Deo eſt. Fama de his permanat ad Carolum, qui vocauit eos, dicitq́ue ſe veræ ſapientiæ cupidum eſſe, venalémne habeant? Reſpondent, venalem habere: ſed iis quibus non eſt pecunia, gratis

date ſe. Rex auditis eis per aliquot dies probauit ſpiritus eorum, iudicauitque bonos; quare gratias egit Deo, quod miſerit illos ad ſe. Rogauit igitur eos quid nam pro ſapientia poſtularent. Reſponderunt, Ingenia & animos capaces philoſophiæ,& locum aptum ad philoſophandum, & in quo ſe ex ruſtico quæſtu iumentorum & ſeruorum operis, & ſuis etiam operibus, quantum ſatis eſſet ſapientiæ, exercitij corporalis. Nam habere debere modum corporis exercitium. Illorum ergo alterum præfecit pueris nobiliſſimis quos putauit ad rerum gubernationem aliquãdo peruenturos. Magni enim referri iudicauit ſapiens rex, recte & ſapienter inſtitutos eos qui alios regere deberent. Alterum vero nempe Ioannem in frequens monaſterium ordinis ſancti Auguſtini iuſſit ire, & in eo monachos ad pietatem erudire. A biis viris & Alcuino Anglo habuit initium Pariſienſis ſchola. Carolus nullum vnquam intermiſit diem, quo non aliquid in hiſtoriis, vel in ſacris literis, vel aliis diſciplinis legerit: tamen corporis exercitationem nunquam omittens, quo in negotiis pacis & belli laboribus corpus ſufficeret. Neque enim ocio torpida corpora vere viuere dici poſſunt: ſunt enim ita diſſoluta, vt mors nõ multum mutet in illis. Et infeliciter viuunt: nec enim delicatus cibus & potus quantumuis bene præparatus ſapit illis. Et quid poteſt non eſſe infelix quod contra naturam viuit? Carolus igitur ſapienter victus rationem ordinatam obſeruans, exercuit ſe equitando & venando, mittendis telis, curſu nonnunquam. Oblectatus eſt etiam lauacro calidarum aquarum, propterea Aquiſgrani ædificauit regias ædes: ibique libẽter vitam egit. Fuiſſe ſcribitur modici potus, cibi paulo liberalioris. Inter comedendum lectione hiſtoriarum, aut quæſtionibus philoſophiæ oblectatus eſt. In iuuandis pauperibus ſe ipſum vincit: neque enim vlla virtus in eo præſtantior fuit. Miſit eleemoſynas trans mare in Syriam, Ægyptum, Africam, Hieroſolymam, Alexandriam, breuiter in omnia loca vbi cognouit pauperes Chriſtianos degere. Regibus tranſmarinis pauperes ſæpe commendauit, quod quo diligentius facerent, amicos & ſocios habuit, opemque eis in neceſſitatibus pollicetur. Minatus contra non ſemel regibus gentilibus, ſi pergerent Chriſtianos perſequi, ſe vltorem venturum. Idque aliquoties fecit, nec enim ſemel tantum propter eam ſolam cauſam bella ſuſcepit. Pauperum vero in regno ſuo præcipuam rationem habuit. Admonitusque aliquando a quopiam familiari, ne quibuſuis petentibus etiam indignis daret, reſpondiſſe fertur, Et qua caritate nos tulit hactenus Pater cœleſtis, ad cuius legem nos collati ſumus ipſa impuritas & iniuſtitia, latrones & fures? Religionem Chriſtianam religioſiſſime excoluit, multas horas diei, multas noctis in orationes collocans. Ieiuniis etiam cum periculo valetudinis exercuit corpus. In eccleſia voluit omnia ſerio maximaque honeſtate & grauitate agi, idq; a perſonis ſpectatæ vitæ in morum puritate. Pſallendi, orandi, & cantandi ritus in eccleſia inſtituit, vt animis Deo deuotis omnia fierent, voluit. Scribitur & a Nauclero eccleſiæ Tubingenſis præpoſito, bonæ fidei autore, quod Carolus cuidam nobili adoleſcenti epiſcopatum contulit, qui mox actis regi gratiis, lætus diſcedens, & ante palatium in ſellam equi ſibi adducti e terra inſiliit geſtiens. Carolus diligens perſonarum probator eccleſiaſticarum hoc cernens per feneſtras, iuſſit adoleſcentem reuocari, dixitque illi, video ex moribus & geſtibus tuis te bello aptiorem quam epiſcopatui vbi oportet eſſe viros pietatis, & bonorum morum exemplaria. Tu igitur mecum ibis contra hoſtes militatum, alij magis idoneo imponemus munus epiſcopi: moxque contulit alij epiſcopatum. imperatque illi, vt præſens in exercitu ſit, die conſtituto. Legitur etiam de eo, quod quoque alias non dubitauit, non modo verbis reprehendere & confutare epiſcopos, ſed ex eccleſiis eiicere, propter mores paſtore indignos. Quæ iam olim ſcripta ſuis locis præſtat, opinor, legi, quam hoc tempore repeti. Cum autem ſentiret ſe ſenio grauari & impediri a neceſſariis regnorum functionibus, habitis omnium principum comitiis, Ludouicum filium imperij regnorumque omnium hæredem & vicarium dum ſuperſtes eſſet, inſtituit. Bernhardum autem nepotem ex Pipino filio vita defuncto, Italiæ Principem conſtituit, appellarique regem & vnctionem regibus debitam a Pontifice petere iuſſit. Hæc rata vbique habuerunt omnes amici. Et hæc ordinatio conſenſusq; omnium hoſtibus terrori fuit magno. Ita rebus ordinatis & pacatis, in liberale ocium ſe cõtulit, quod orando, legendo, audiendo doctos viros, venando non raro, & ſuos ad iuſtitiam, animi robur & modeſtiam,

deſtiam,fortitudinem adhortando,praua in regno corrigendo conſumpſit. Hic cum adhuc aliquot annos in ſenectute non triſti,bonaque bene actæ vitæ conſcientia egiſſet,correptus eſt febre,qua per medicorum conſilia & abſtinentiam mitigata,nonnihil conualuit; ſed recidiuo febris redit comitante eam pleuritide,ſeptimo die pſallens & orans,in Domino obdormiuit ſeptuagenarius,& cum omni reuerentia regaliter ſepultus eſt Aquiſgrani,non ſine magno in plurimis locis planctu. Numerantur prodigia quæ eius mortem præceſſerunt, ſolis defectio, lunæ eodem anno tres defectiones, Sphæra quæ in apice templi apud Aquiſgranum erat,fulmine deiecta,in eodem loco porticus qua ex ædibus Palatinis ad templum via erat corruit. Et pontem,quem ipſe Moguntiæ inſignem conſtruxerat,conflagraſſe antea diximus. Diutius fortaſſe immoramur in hoc Carolo deſcribendo, & recenſemus quæ videri poſſunt cuipiam alieniora ab inſtituto: verum cum per hunc tantopere Germania ſit ornata & exculta, de qua ex profeſſo ſcribimus, nihil de illo nimium videri debet. Quare nihil morati moroſorum calumnias, etiam alia eius geſta narrabimus,quæ hactenus non ſatis diximus. Geſſit etiam bellum non vulgare cum Saxonibus & Anglis; geſſit autem per militaris diſciplinæ peritiſſimum virum Adolphum. Erat belli ſuſcipiendi cauſa, quod ſeditioſorum Britannorum & Saxonum turba magna communem pacem turbarant in Anglia, eratque regnum ita turbatum, vt honeſtis moribus nullus locus eſſet. Quibus igitur pax & rerum tranquillitas erat cordi, petebant contra ſeditioſos illos auxilium a Carolo, qui ante ſæpe alias apud alias nationes iuſtitiam petentibus, & iniuriam patientibus contra iniuſtos communem ſocietatem turbantes auxilium tulit. Hoc enim vere regium, hoc Principis Chriſtiani iudicauit,quam plurimos bonos iuuare, minimeque multos lædere. Cum igitur ſuppreſſas leges, religionem, omnes bonos, audiret, mittit ſuum ducem bello maximum Adolphum cum exercitu ſatis ad hoſtes magno. Nauigat igitur ſecundis ventis cum copiis in Angliam; cumque non procul ab Angliæ littore abeſſet, ecce Angli & Saxones qui de belli apparatu diu ante certiores erant facti, Adolphum cum ſuis egredi nauibus prohibebant,nouoque tormentorum genere quibus magnos mittebant lapides in naues, multoſque ſic perdiderunt. Adolphus inductus erat in magnas difficultates, naues propter pondus reduci a littore non potuerunt. Deſiliendum e nauibus erat omnino militibus, quibus erant loca ignota,& in aqua fluctibuſque cum hoſtibus dimicandum, loco prorſus iniquo; nam Saxones & Angli ex arido aut parum admodum in aqua conſiſtentes expeditiſſimi, locis notis pugnabant,& telorum noua genera coniiciebant mira denſitate. Quibus difficultatibus quidam in exercitu milites non mediocriter perterriti ſunt, & ſtudium alacritatemque dimicando conſuetam, ſicut in cæteris pugnis, non oſtenderunt. Sed Adolphus magnæ vocis oratione fortiter ſuos allocutus, primam coitionem eſſe acriorem, magno animo ad littus contenderent, hoſtes in fugam ſpem habere, nobis (inquit) aut vincendum cum gloria æterna,aut ignominioſe in aqua pereundum: videtis enim ipſi nullum locum fugæ. Pollicetúrque victoribus magna præmia, & primis militibus qui in aridum peruenirent, ſingulis mille aureos clara voce promittit,& addit, Qui mauult turpiſſime ſuffocari, quam fortiter vincere, ceſſet: ego faciam quod mei eſt officij; & cum hoc verbo iniecit ſe in medios hoſtes. tum etiam cunctantes, partim exemplo, partim oratione, partim præmiorum ſpe commoti anteuerterunt ducem, & quiſque prorumpit media hoſtium tela, vt littus attingat, conſequatur hos mille aureos. ſtatimque hoſtes referre pedem coacti ſunt parum; tantum tamen, vt Adolphus in ſicco iam cum maiore parte exercitus conſiſtens,pugnaret. Diuque ſic acerrime eſt ab vtriſque pugnatum. Angli & Saxones nō parum deſponderunt animum cum vidiſſent impares ſe fuiſſe hoſti cum adhuc eſſet impeditus in fluctibus, multo minus iam reſiſtere poſſe colligebant, cum æquum locum eſſent aſſecuti hoſtes; quare vehementer perturbati ſunt. Animis victis, nulla eſt reliqua in corporibus exanimatis ſpes. Quam ob cauſam cum Adolphus cum ſuis omnibus in terra ſicca conſtitit,animi omnium ſunt erecti;hoſtium vero deiecti. quare tergum vertentes,fugæ ſe commiſerunt. Adolphus parum tutum ratus per ignotam regionem lōgius inſequi hoſtem, veritus necubi eſſent poſitæ in hunc euentum inſidiæ:neque enim ſperare potuit ita hoſtem victum iri antequam ingrede-

rentur Angliam, quam liberandã venerit. Iubet igitur eos bono eſſe animo, maximum & difficilimum belli confectum, hoſtes territos. Caſtra muniunt in editiore colle, naues reparant, & in altum reducunt, vulneratis medentur, exploratores mittuntur, vbinam hoſtes conſtiterint, ſcire petunt. Nomina militum conquiruntur, qui primi littus attigerant in ſuperioris diei pugna. Ibi vero ingens fit contentio: nam quinque millia petunt præmium, quorum quiſque primum ſe fuiſſe conatur probare: ipſe dux Adolphus omnino exiſtimauit fidem ſeruandam ſibi propter autoritatem & nomen ſuum: hactenus enim nomine ſuo bono fretus, feliciter exercitui imperauerat, quod opus eſt vnicuique qui imperare hominibus quocunque modo cogitat, ſiue pueris, ſiue maioribus natu: vbi enim in contemptum venit quiſpiam, & futilis leuiſve habetur, nemo audit eum, contemtoq́ue capite membrorum reliquorum, nullum ſuam functionem obit. Adolphus igitur qui ſuis oculis præſens viderat ſimul vno tempore plures audaciſſime perrupiſſe hoſtes, & in aridum littus perueniſſe, vt ergo cernerent fortiter factis præmium apud eum eſſe, & quoque liberaret fidem ſuam, & ad reliquum belli haberet paratiores: nam quantum ſupereſſet difficultatis, ſcire nondum poterat (neque enim adhuc ad eum delatum erat, quid hoſtibus animi vel ſpei ſupereſſet, quid molirentur, vbiq́ue conſtitiſſent) addit illis decem millibus quos promiſerat aureis, alia aureorum quadraginta millia, diuiſitq́ue eam pecuniam in eos qui præmium petebant, iuſte autem pleroſque petere ſciebat. Quam pecuniam optime collocatam demonſtrarunt difficiles caſus, & neceſſitates ancipitesq́ue pugnæ ſequentis temporis. Interea redeunt exploratores, referunt, hoſtes caſtris munitis in colle, viduo arboribus, inter duas ſyluas ſito, caſtra muniuiſſe, & muniendo adhuc occupari. Adolphus ex exploratorum verbis hoſtium timorem coniicit, quamobrem ocyſſime, præſidiis ad naues tuendas relictis, properat vt ex recenti fuga territos adoriatur. Vbi venit, locum diligenter perſpicit, aggreditur expugnare caſtra ea parte, qua minus firma videbantur, & ſuis minimum noceri poſſit telis & tormentis, quo genere armorum plurimum fidebant hoſtes, relinquens ſimul liberum hoſti ad fugam exitum: nam propterea iuxta ſyluas caſtra locaſſe videbat, vt haberent quo ſe expugnatis caſtris reciperent. Hic erat videre quantum virium & animorum, illa aureorum 50 millia addidiſſent militibus, quiſque enim ex illis quinque millibus voluit probare non collocatum præmium in indignum. Potiſſimum vero illi qui quibuſdam putabantur non meritos accepiſſe, factis audacibus vſque ad extremam temeritatem hanc a ſe ſuſpicionem amouere nituntur. Reliquus vero exercitus nititur declarare non animum & fortitudinem defuiſſe, aut virtute illis inferiores eſſe, ſed locum illis ereptum (neque enim tantum loci fuit, vt omnibus ſimul poſſibile fuerit capere littus.) Ita illa honeſtiſſima contentione, aſcendunt vallum, irrumpunt in caſtra per media hoſtium: ſed ex fuga priore confuſorum tela, Angli & Saxones eiiciunt ſe ex caſtris qua fugæ patebat locus, diffugiunt in ſyluas, ſed magno numero occiſorum ad caſtra relicto. Ex captiuis cognoſcit Adolphus quanto terrore hoſtes confuſi ſunt: aperte enim inter eos dici vna omnium voce, non homines eſſe Gallos aut Germanos, ſed deos aut dæmones in ſpecie hominum. Verumq́ue erat quod dicebant, quanquam non qui fieret ſciebant: Deus enim per homines de illis ſupplicia ſumebat, & Dei manus vere pugnabat contra eos. Conuocatis ſuis poſt expugnata hoſtium caſtra, Adolphus prædicat virtutes militum, & gratias agit, laborum præmium pollicetur. diuidit ſpolia quæ in caſtris nacti erant: erant autem ſpolia varia & magna. Diſceditq́ue hinc paululum propter cadauerum fœtorem. Mittitq́ue leuioris armaturæ milites circa & in ſyluas qui hoſtium veſtigia ſecuti, explorent quidnam agant. Læti per nemora quærunt hoſtem, cum peruenerunt eo vbi hoſtes laſſi quieuerunt, vix cum eſſent quingenti, hoſtium eſſet iuſtus exercitus, attoniti ſpectabant ex arboribus quid hoſtes agerent. Iamiamq́ue ſubducere ſe clanculum parabant, ecce hoſtium exercitus, qui totus illic conuenerat ex fuga, conſpectis illis coniicit ſe in pedes, fugitq́ue non aliter atque ouium grex conſpecto lupo. Qui igitur ad explorandum miſſi erant, ſequuntur; ſed tardioribus pedibus. Vbi venerunt ad eum locum in quo hoſtes quieuerant, inuenerunt relicta poſita in arborib. plurima arma, inuenerunt & multa alia ex impedimentis relicta. hic igitur vnam atq; alteram horam morati, admirati ſunt formidinem hominum,

minum, deinde reuerſi onerati hoſtium armis & aliis ſpoliis, ad ſuos quæ acciderunt & quæ viderunt, referunt. Poſtera luce veniunt ex tota Anglia legati ciuitatum, ſe ſuaque offerunt Carolo regi Francorum & Galliarum, inquiunt ſe iam tranquillitatem Angliæ ſperare, gratias agunt, &c. Quos conſolatus Adolphus bene ſperare iuſſit, ſe propterea a rege ſuo miſſum, vt florentiſſimum regnum liberetur, boniſq; locus & ocium honeſtum ſit, leges & inprimis religio floreant ad honorem & gloriam omnipotentis Dei. Hoſtes igitur ſuperati, omniq́ue ſpe erepta, miſerunt legatos eodem tempore & ad Adolphum, & ad Carolum in Galliam, humiliterq́ue petunt gratiam & pacem, & ſedes in Anglia, ſe legibus & religioni obedituros, obſides quotquot & quoſcunque vellet, daturos, & quæcunque Carolus imperaſſet, cum omni obedientia prompte facturos. Adolphus vbi cognouit etiam legatos hoſtium apud regem eſſe, nihil reſpondet, expectatque regis ſententiam & voluntatem. Carolus victis ignoſcit, peccata condonat (quod illi peculiare fuit.) Iubet vt Adolphus quam longiſſime diſſitas ſedes præbeat iis qui in caſtris & in coniuratione fuerunt, quo diſiuncti minus ſeditionem denuo excitare poſſent. Adolphus mandata exequitur, pacem, leges & religionem in Anglia tota iuxta Caroli præſcriptum ſtatuit & firmat, obſidesq́ue ab illis acceptos ad ſe recipit. Reditum igitur ex Britannia apparans, naues reficit, imponit copias, ſoluit eas. Ecce ſubito improuiſa tempeſtas cooritur, & claſſis in diuerſas partes maris diſiicitur, nauesq́ue per totam eam obſcuram noctem anchoris iactis, diſperſæ in mari ſtant, fluctibusq́ue æſtu maris excitatis obruuntur, miſereq́ue affliguntur. fitq́ue ingens exercitus perturbatio. Redire igitur coacti ſunt ad portus Angliæ: naues enim plurimæ ad nauigandum inutiles factæ ſunt. Magno ſtudio & cura adiuuarunt eos in reparandis nauibus certatim omnes Britanniæ ciuitates: paucisq́ue diebus in reficiendis nauibus conſumptis, nacti ſerenitatem & maris tranquillitatem, iterum ſe crediderunt æquori, proſperaque in Gallias vſque nauigatione vſi ſunt. Atque ita eſt hoc bellum finitum, quod in Anglia ſtatus felix pacatusq́ue conſecutus eſt. animiq́ue gratitudinem omnes ſingulatim ciuitates variis muneribus miſſis, declararunt erga Carolum regem Galliarum, qui illis hæc ocia fecerat.

DE GERMANIS
LIBER NONVS.

QVOD de conſpiratione Pipini filij in Carolum patrem ſuum pro-
pter nouercam Faſtradam, quę fuit legitima vxor Caroli, ſcribitur,
mihi non cohærere videtur, malamq́ue ſubeſſe fidem ſuſpicor.
Anno 793 (ſi hiſtoriæ non fallunt) viſitauit omnes terras ſibi ſubie- 793
ctas, præſertim Franciam Orientalem in Germania, conciliumq;
Francofurti celebrauit, multis epiſcopis, monachis, & ſacerdotum
præpoſitis illic congregatis. In eo concilio damnata eſt Feliciano-
rum hæreſis, & opinio eorum, qui imagines in templis non ferendas putant & docent.
Anno 796, Leo Pontifex Romanus 3 Carolo Magno claues S. Petri miſit, & vexillum 796
Romanæ ciuitatis. Quæ dona accepta & grata fuerunt incredibiliter Carolo. Pontifici
igitur pro his reddidit magnam vim auri & argenti, quam in Vngaria nactus armis, de-
poſuerat apud principem Henricum Foroiulienſem. Præterea edixit Romanis qui
nondum omnes per omnia Papæ obediebant, vt iureiurando promitterent, ſe factu-
ros quicquid Papæ conſtituiſſent mandaſſentq;, aut mandarent, aut etiam in poſte-
rum mandaturi eſſent. Iuſiurandum hoc ſine tergiuerſatione coacti ſunt Pontifici iu-
rare: quanquam inuiti plerique fecerint: ſed tantum Caroli autoritas valuit. Quam au-
tem inuiti iurarint, Pontificibusq; ita ſe manciparint, declarant ea quæ poſtea Romæ
acciderunt. Anno nanque ſecundo poſt iuramentum, nempe anno 798, conati 798
ſunt in libertatem ſe aſſerere, & Reipublicæ Senatuiq́ue aſcribere quicquid Cæſaris
erat. Quibus exordiis omnia eſſent orta, & poſtea peruerſa allegantes, & ſe ita defen-
dentes. Hoc intolerabile viſum eſt Leoni 3 Pontifici, qui iura Romæ Cæſaris ipſe ſpe-
rabat. Aperte igitur contra Romanorum conatus fecit & dixit. quibus rebus ita ſecu-

citauit iram om[illegible]ium Romanorum. Leo cõtemnens iram illorum, in proceſſione igitur quadam & pompa nihil expectans mali, omnia tuta putans, ſeditione a Romanis ciuibus facta, de equo abiicitur, Pontificio ornatu exuitur, pugnis colaphisq; cæditur, ſemimortuus in carcerem trahitur. Tantaq; hæc acta ſunt crudelitate, vt omnes cardinales exanimati fugerint, & tota curia exterrita diffugerit. Verum vt nihil recte curari poteſt in populo qui in partes diuiſus diſſentit, habuit & ſuos amicos inter Romanos, qui ſtudebant Cæſarianis & Pontificiis rebus contra Rempublicam; a quibus paucos poſt dies e carcere liberatus eſt, & confugit ad Principem Spoleti. Romani ergo vbi audiuerunt Papam e carcere liberatum, ſæuierũt in omnes ſuſpectos crudeliter, etiam in Palatium Pontificium & domos eorum quorum opera putabatur liberatus. Leo ad Carolum Magnum in Gallias feſtinauit, opem & auxilium quærens; Romani ad eundem mittunt ſuos legatos, ſe excuſantes, refellentesque pontificiam accuſationem; grauiterque rurſum accuſarunt Leonem. Carolus vero claudit aures ad Romanorum accuſationem contra Papam, patrocinatur Pontifici. Romani hoc cernentes, triſtes redeunt, ad Senatum omnia referunt, ſenatus neſcire quid agat, quo ſe vertere debeat, ſciens potentiam & in rebus gerendis Caroli ſucceſſus, omnes ſe purgare, dicere nunquam placuiſſe audax impaſſibileq; facinus, adulari Pontificiis, aduerſam factionem damnare. Quidam qui primi autores fuerant, fugere; quibus ſcilicet excuſationi nullus locus erat. Carolus Leonem Pontificem Romã remittit cum equitatu forti, comitantibus eum quibuſdam epiſcopis, ſequitur eum Carolus cum copiis. Romam vbi venit Pontifex, obuiam procedentes omnes eccleſiaſticæ perſonę, eum excipiunt honorificentiſſime cum pompa maxima, proceſſerunt autem illi obuiam vſque ad pontem Miluium. Carolus poſt pauculos dies ſequitur, quoque venit Romam: qui excipitur omnis generis inſtrumentis muſicis, pulſatisque omnibus campanis. Octauo die poſt aduentum eius, ſedit auditurus ſeditionis & tumultus cauſas. ex Romanis etſi viderent iudicis animum inclinari in diuerſam partem, & aufugiſſent autores; tamen inuenti ſunt qui cum periculo magno veritatem non dubitarint proferre. Præfati igitur quæ ad propoſitum & regis animum videbantur apta, nefanda & capitalia ſcelera Leoni obiiciebant, & omnia probabant argumentis quæ conuelli nõ poterant; cumq; eſſent excalefacti in media accuſationis oratione, iuſſi ſunt tacere, cardinales, epiſcopi & abbates, qui vna ſedebant cum Carolo cauſas audituri, clamabant, Sedem Romanã eccleſiarum omniũ caput, iudicãdi ius habere omnes, a nemine vero debere iudicari. Propter hanc eccleſię autoritatem noluit Carolus iudicare in hac cauſa, relinquitq; iudicium ſanctitati pontificiæ. Nauclerus hæc ſcripta habet, vbi ſi quis cupit legere, inueniet. Poſt hæc cogitauit Leo 3 quibus rationibus efficere poſſet, vt ſedes Romana haberet defenſorem, ſi quid tale aliquid accideret, quãdoquidem Cęſares Conſtantinopolitani non ſatis viribus & opibus pollerent ad defendendam Romanę ſedis dignitatem, & hactenus in ſeditionum & tumultuum, ciuiliumq; bellorum motibus Romam deſeruiſſent. Quas ob cauſas in Occidente opus eſſe Imperatore qui hæc curet. Multa autem ob merita nemo inueniebatur dignior Carolo rege Galliarum: Primum ob tot officia ab eo collata in eccleſiam Romanam, & tot priuilegia conceſſa Pontificibus Romanis. Deinde quod eſſet fortiter factis clarus per totum terrarum orbem, tantęq; autoritatis, vt ſolus nomine ſolo plus poſſet, quã multi alij cruentiſſimis bellis, qui Italiam & Hiſpanias ab hoſtibus ſæpe liberaſſet, Turcasque ſuperaſſet multis maximis præliis. Poſtremo ob eadem merita & beneficia in Romanam eccleſiam maiorum ſuorum, quorum egregie facta ad aſtra eſſent ſublata apud omnes gentes. His ex cauſis Pontifex cum conſenſu ſuorum Cardinalium & epiſcoporum appellat Carolum Magnum Galliarum regem, Imperatorem Romanum in Occidente. In die natiuitatis Chriſti cum miſſam celebrauit Pontifex, vertit ſe ad populum, & pronunciauit Carolum Romanum Imperatorem in toto Occidente. Omnis populus apertis tibiis clamarunt, Deus Carolo inuicto Auguſto Imperatori largiatur pacem, victoriam contra hoſtes, incolumitatem, & annos vitæ longiſſimos. Alij clamabant, Dominus omnipotens fortunet omnes greſſus omniaq; cõſilia eius. Et ſtatim auream gemmis diſtinctam, precioſiſſimam coronam impoſuit illi Pontifex. Atq; ita peruenit ad Germanos a Græcis ius Romani imperij. Scribunt autores totum regnum Caroli nuncupatum

regnum Franciæ, Germaniam vſque ad Vngaros vocatam regnum Franciæ Orientalis; Gallias & Phriſiam, regnum Franciæ Occidentalis nominatum. A Carolo autem rege regnum Franciæ vocatum eſt. nam Carolus Germanus Francus fuit. Multa ſunt apud varios autores quo pacto imperium a Græcis tranſlatum ſit ad Germanos. Huc etiam facit Canon de conſec. diſt. 1, in qua aperte dicitur, quod Romanum imperium a Græcis ad Germanos deductum ſit. Item aliis locis ſcribitur, quod Romanum imperium in perſona Caroli ad Germanos ſit tranſlatum. Legimus etiam in ſpeculo Hiſtoriali, quod Carolus natus ſit Germanus, maternamque illum habuiſſe linguam Germanicam: & Germanica nomina menſibus & ventis Carolum hunc primum impoſuiſſe. Fuit enim ingenio felici, & literis variis culto, quę dotes illi etiam ab iniquis conceduntur. Et profecto non vulgaris ingenij fuit illa nomina imponere mēſibus & ventis Germanico ſermone quæ habent. Lingua Germanica etiam locutos in Gallia tempore Caroli, teſtantur munimenta multa veterum. Hoc beatus Rhenanus notauit, vir in omni genere literarum excellenter doctus & vere philoſophus. proptereaque vere beatus ſuis contentus ſine ambitione viuit rex, &, quod ad noſtrum propoſitum facit, hiſtoriarum omnium ſeculorum ſcientiſſimus & iudex acutiſſimus. Quem virum ſi pluribus deſcriberem, non poſſem dici non reſpexiſſe libri titulum. videntur enim tales magna pars Germaniæ. Lotharius Ludouici Pij filius teſtatur, omnes liberos Caroli Magni etiam Germanice locutos, nempe natos Francos. Fuitque magna linguæ Saxonum & Francorum ſimilitudo, propter commertia & bella inter eos aſſidua. Porro nihil tam certum quod non inter mortales ad mentiendum & fingendum ingenioſos & inclinatos, in controuerſiam vocetur: quare etiam inuenti ſunt, qui negare auſi ſunt Carolum hunc Magnum Germanum fuiſſe, Germaniæ maximum virum inuidentes. Quod autem Germanus fuerit abunde ſatis magno teſtimonio ſunt eius veſtes, vxores, & liberi. Irenicus probat hoc ex maiorum eius genealogia, quam recenſet a Clodouæo vſque ad Carolum Magnum lib. 3 cap. 17. Eſt & in Decretis comprobatum. Baldus teſtatur, Flauius Forliuienſis, Otho Friſigenſis, Vrbanus II, Platina in vita Adriani, & Gotfridus Viterbienſis, & reliqui autores, quos enumerare longum eſt, omnes conſentiente vno ore dicunt, hunc Carolum Magnum in Francia Orientali natum. Nauclerus, Lupoldus Bambergenſis, Eginhardus Cancellarius ipſius Caroli: cui tuto credi poteſt; addunt etiam locum in Francia Germaniæ, in quo eſt natus, nempe Ingelheim. Marlianus dicit, Carolum natum in pago Lupilia nomine; & ſcribit omnes eius maiores, cognatos, & libetos fuiſſe Germanos. Cui ſubſcribit Ganguinus. Eginhardus Cancellarius eius ſcriptum reliquit, Carolum Germanica ſemper pro ſua peculiari lingua vſum, plerunq; apud Germanos verſatum, niſi vrgentibus regnorum negociis, & bellorum tumultibus, nunquam Germania egreſſum, tantopere ſcilicet delectatum patrio ſolo, patriæ moribus, cœli, ſub quo natus erat, dulcedine. Et per totam ſuam ætatem non aliter veſtitum, quā conſuetudine & more Germanorum, præter bis Romæ, rogatu Pontificis Adriani, & Leonis tertij, veſtitu Romanorum more vſum, propter conciliandos ſibi morum veſtiumq; ſimilitudine Romanorum animos: ſed egreſſum Vrbe mutaſſe, & Romanum habitum ceu onus depoſuiſſe. Quanquam quid opus eſt probare rem clariſſimam? nos tamen hæc pauca ex pluribus addidimus, ne quis dubitet, illorum qui incidunt in eos qui audent hoc in dubiū vocare, aut etiam impudenter negare, quos miſſos faciamus; neque enim digni ſunt qui aut legātur, aut nominis eorum vlla mentio fiat. Iis vero autoribus, quos citaui, nemo dubitet credere: fidei enim maiorem rationem habuiſſe animaduerto, quam dictionis elegantiæ, idque laudo. neque enim in hiſtoria aliud ęque requirimus aut expectamus, atque certam fidem. Suos etiam filios & filias & vxores a Germanorum cultu nihil differre voluit, filiosque in armis & exercitationibus in ocio & venationibus ad conſuetudinem Germanorum aſſuefecit. Exercuit autem eos a prima adoleſcentia non ſegniter, quo indurati ſufficerent ſeriis rebus bello & pace. Porro qui dicunt imperij Romani ius primum per Carolum ad Francos tranſlatum, & poſtea a Francis ad Germanos deductum per Othonē I, ij toto errant cœlo. Ignorant enim Francos Germanos, putant Gallos Francos eſſe, cui errori occaſionem dedit id quod ſupra dictum eſt, regnum Galliæ etiā vocitatum regnū Franciæ (quod nomen ad noſtra tempora obtinet) propter reges eius ex

Francia Germaniæ. In his qui dubitat, idē clara luce cæcutit. Loquunturq́; contra paulo ante citatum decretum, & contra Canonem in cap. Venerabilem. quibus locis ſatis eſt comprobatum, imperium Romanum in perſona Caroli primū ad Germanos veniſſe: quanquam poſterioribus temporibus Pōtifices Romani & alij ſępe tentarint hoc ius Germanis eripere. Propterea quod Germani Cæſares quidam non voluerunt mancipia eſſe quorundam, & non omnia ad nutum quorundam implere ſanguine. Et plane, quantum ego ex omnibus rerū circumſtantiis coniicere poſſum, nullę fuerunt aliæ cauſæ, quod quidam ita ad Berengarij & Hugonis Arelatenſis, & aliorum quorundam ocij & pacis communis turbatorum tyrannidem conniuerunt, imo & clam iuuerunt ad imperium & communem mortalibus ſalutarem almam pacem turbandam. Quorum malorum quę adhuc hodie orbem affligunt, cauſæ ſunt apertiores, quam vt inuehendum ſit mihi in autores bellorum. Nec eſt noſtri propoſiti aut conſilij perſtringere quenquam. Reuertar igitur ad Carolum, cuius æquitatem cum vbiq; tum potiſſimum in Italiæ rebus ordinādis videmus. Longobardis enim victis ſedes tribuit circa Mediolanum & Papiam, & in his locis quos hodie adhuc vocant Lombardiam. Exarchatum Rauennæ nominauit Romaniolā, vt quæ Romani eſſet Pontificis. Græcos omnes eiecit ex Italia, Siciliam & Neapolim conceſſit propter pacē Conſtantinopolitanis Imperatoribus: quas facile ſibi ſubiicere potuiſſet, niſi maluiſſet rerum tranquillitatem. Reliquam totam Italiam imperio Occidentali adiudicauit. Paxq́; facta eſt inter Irenen & Carolum, & cū Nicephoro, ea conditionum lege, vt Veneti ſuis legibus vterentur, eſſetq́; ciuitas libera, neutri neq; Occidētis, neq; Orientis imperio obnoxia. hoc factum

803. eſſe traditur anno 803. Non longo poſt tempore in Germaniam venerūt ad Carolum Imperatorem princeps & epiſcopus Venetiarum cum magnificentiſſimis muneribus, petentes ab eo priuilegiorum & libertatis donatæ confirmationem. Ad quam eorum petitionem Carolus Auguſtus facilis plura quā petierunt conceſſit: ſed voluit vt etiam his a ſe conceſſis priuilegiis accederet Pontificis conſenſus & autoritas. Ea fuit Carolus modeſtia, & erga Romanam ſedem obſeruantia. Veneti autem breui poſt tempore beneficiorū Caroli non ſatis memores, egerunt neſcio quid aduerſus Carolum, egerunt autem tantum contra eum, vt illis indicto bello, in eos miſerit Pipinum cum exercitu. Pipinus vbi cum Germano milite appropinquat Venetiarum ditioni, ex agro paſſim Veneto & ex vrbibus etiam munitioribus fugerunt in vrbē Venetiarum. idcirco Heracliam nouam vrbem, & Equilium vacuas repetit Pipinus: totamq́; eorum in ea parte in Italia, ſcilicet ditionem cepit Pipinus, nullo reſiſtente. Nicephorus in hoc bello ſuas ſimultates cum Carolo diſſimulare non potuit: cōtra enim fœderis leges & fidem miſit Venetis auxilia, & illos concitauit aduerſus Carolum, conatus & alios eodem tempore excitare. Quæ res Carolum nō mediocriter commouit. Quare auget copias, maioriq́; vrget bellum animo & apparatu. Profuit autē non parum, quod Venetorum quidam Principes Carolo fauebant. In vrbe igitur nihil ſolide diſcordes proponere poterant; & erant debiliores Nicephori manus, quam expectarant; Caroli autē copiæ indies creſcebant, ex quibus cauſis factū eſt, vt Veneti deſponderint animum, petierintq́; pacē, adeoq́; vt ſe facturos quicquid iuſtū & æquum eſſe, iudicaret ipſe Imperator Carolus. Igitur nouū fœdus inter Carolū & Venetos eſt factum: cuius hæ præcipuæ conditiones erant, primo, ne vnquā mitterent Conſtantinopolitanis principibus auxilia, neve ab illis peterent auxilia, & nihil prorſus cōmune commertiumq́; cum illis haberent. Secundo, vt ſicubi neceſſitas exigeret, vt Carolo opus eſſet nauibus, vt certum numerum nauium bonarum darent, & certam ſummam pecunię contra Turcas conferrent. Tertio, vt quandocunq; vſus poſtularet, vt illi loca eorum & portus omnes paterent, etiam Venetiæ ipſa vrbs. Hæc ſunt literis & ſigillis, iuramentiſque corroborata.

Porro Veneti cum ſint fere omnes mercatores, aut ſi qui ſunt quibus nullo amplius quæſtu eſt opus, ex mercatura has facultates ſunt conſecuti. non diu igitur illam iacturam facultatum ferunt; vident enim aut mercatura rē quærendam, aut deſerendā patriam, mutandumq́; locum. Neq; enim vineta in mari conſerere, aut ęquor arare poterant. Ob has cauſas cum Principibus Conſtantinopolitanis iterum contra leges pacis redeunt in gratiam. Neq; enim mercaturam exercere poſſunt, niſi amici ſint Conſtantinopolitanis. Quapropter cū Turcis tam diuturnam pacem noſtra memoria ſeruauerunt.

runt. Nec diu poſſunt durare in ea populi frequentia, niſi amico vtantur Turca, qui tranſmatina fere omnia loca ſub ſuo premit imperio, ex quibus ad nos per Venetos apportantur merces. Quamobrem ſi quando incidunt cum Turca belli cauſæ, breue ſolet eſſet bellum. Pacem enim emunt magno, quam pecuniã ex Europa, quæ eius fruitur mercibus, large recipiunt. Hanc defectionem Venetorum non laturus Imperator Carolus, multo quam prius apparatu belli ampliore inuadit eos, duce Pipino. Venetorum ſubditi vt antea ex oppidis & agris paſſim ſe intra mœnia Venetiarum recipiunt. Pipinus omnia habitatoribus & omnib. rebus vacua facile in poteſtatem redigit. Erat autem conſilium & ſpes Venetorum, non diu cum tanto exercitu permanere poſſe in caſtris. Ipſi vero habebant omnia neceſſaria in vrbe vberrime, & libere nauibus per mare quo volebant, inuehere poterant; neque enim nauali facultate Pipinus pollebat. ipſi vero claſſem habebant magnam & bene inſtructam, & qui eam regebãt, peritiſſimos, ad pugnamq́; naualem expeditiſſimos. Cũ igitur Pipinus aliquandiu ſic in caſtris tempus fruſtra tereret, Venetiq́; nullum deditionis aut timoris ſignum præberẽt, ſed ſe intra mœnia continerent, intellexit eorum ſpem eſſe breui diſceſſuram. Erat primũ conſilium Pipini, captum agrum & vrbes aduenis habitatoribus tradere, fortibusq́; viris ex Germania, & Italiam reliquam illis iungere, vt quando Veneti poſt exercitus diſceſſum recipere conarentur, vna coniuncti reſiſterent. Sed Carolus iubet eum nullis impenſis parcere, claſſem quoq; parare, qua etiam ab vſu maris prohibeantur. Pontifex in claſſe paranda & tota Italia iuuat eum. Poſtquam circumdedit vrbem mari & terra, pontem ab arido vſq; ad vrbem, magnũ opus facere inſtituit: cum autem pene erat ad vrbem perductus, igne a Venetis miro artificio & materia facto, correptus media nocte totus conflagrauit; periitq́; ea nocte magnus militum, qui in ponte erant, numerus. Claſſem quoq; eius incendere conati, ſed Itali qui in ea erant, cauerunt: ſed nauali prȩlio congreſſi, cedere coacti ſunt Pipini naues, vna atque altera amiſſa. Quibus rebus non parum commotus eſt ira Pipinus, ſed quo magis cupit vlciſci, hoc minus ſpei eſt fieri poſſe. Videt enim inexpugnabilẽ vrbem, videt obſtinatos ciuium animos. Pudet ſic diſcedere, rebus infectis. Imperator Carolus ſubornat Pontificem, vt ſe interponat, & qualemcunque poſſit, pacem faciat. Pontifex ad Venetos mittit legationem, epiſcopum virũ facundia & prudentia inſigniter dotatum: qui vbi venit ad Venetos, & Pontificis voluntatẽ & poſtulata de pace expoſuiſſet, reſponderũt, Se nullis rationibus poſſe mercaturam qua ciuitas cœperit, & in eam magnitudinem creuerit, & hactenus cõſeruata ſit, relinquere, niſi velint & cœlum mutare. Sed ad impoſſibilia promittẽda adactos a Carolo, quæ ſeruare vllis legibus nemo cogatur. Quare aut libertatem ſuam velle retinere, aut extrema omnia tentare. Si Carolus velit eis integrũ relinquere cum Conſtantinopolitanis & etiam cum Turcis mercaturam exercere, habiturũ amicam ciuitatem, & quæ officia iuſta nunquã ſit negatura. Interea Pipinus reparare naues, ſimulare ſe alios milites ex Germania expectare, moliri maxima quæq;. Veneti reſpondent Pontificis legato ſi poſſit efficere, vt in quiete poſſint ſtatum ciuitatis conſeruare, ſalua libertate, maximi beneficij loco habituros. Donant prȩterea munuſcula nõ vulgaria, legato; qui horũ reſponſo audito, ad Carolum proficiſcitur in Germaniã, agitq́; apud Carolum Venetorum cauſam, & exponit Pontificis voluntatem de facienda pace, quaſi ignarus, quod hoc Carolus a Pontifice petierit. Et incertum eſt, an diſſimularit ſe ſcire, an vere neſcierit. Carolo magnopere placuit taciturnitas & fides Põtificis. Venetorum cauſam ſerio agit, quod tueri ſtatum vrbis ſine Græcorum & aliorũ exterorum commertio non poſſint: Si ex agricultura aut pactione viuere velint, vrbem relinquendam neceſſitate coactos, inuitos contra Cæſaream Caroli maieſtatẽ egiſſe. Caroli virtutes a plurimis Venetiarum principibus viris prædicari candidiſſime. nihil æquo cupere quã a Carolo occaſionem præberi quo animum ciuitatis erga eũ declarare poſſint. Petere pacem, ſed cum libertate coniunctam, ſed in qua vrbis ſtatus poſſet durare, ſed poſſibilem ſeruatu; contraque quam non cogantur velint nolint, agere. Carolus a Pontificis legato epiſcopo placatus, & Venetis beneuolus redditus totus, reſpondet ſe maiota Pontifici non negare aut poſſe aut debere. Venetis ignoſcere, & quȩcunque ad augendam ciuitatẽ faciant, cõcedere. Epiſcopũ multis officiis collatis, dimittit, cupitq́; arbitros Pontificem & hunc legatũ de cõponenda pace cum Venetis, fit pax, ſua omnia

recuperant, libete cum omnibus commertia agunt, dimittitur exercitus. Hoc pacto hoc eſt finitum bellum. Graue quoque cum Boëmis geſſit bellum, contra quos cum copiis Carolus Magnus miſit ſuum filium Carolum. Qui cum Boëmiæ appropinquaſſet, obuiam illi Boëmi venerunt, vtile putantes hoſtem in fines ſuos non admittere. Collocarunt igitur præſidia per omnia loca montium & ſyluarum, per quæ hoſtē venturum putabant. Vno veto loco congregatus eſt exercitus, qui in animo habebat excipere hoſtem prælio. Quibus Boëmorum rationibus cognitis, Carolus ſuas ex illorum rationibus moderatur. Ergo iter tenuit, per quod venturum expectabant, quamdiu potuit, & paruis itineribus iuit per aliquot dies. Hoſtes colligunt maximas vires ſuas in vnum locum, & bene muniunt caſtra, & obſtruunt magnis laboribus vias. Simulat ergo ſe parate ad perrumpēdam omnem eam munitionem per hoſtes; ſed acceptis viarum peritis ductoribus, ſub crepuſculum noctis iubet omnes ſe cibo reficere, promittit laboris præmium, iubet vt cogitent, quam paruis itineribus hactenus ſint ducti, totos dies ſæpe iam quieuiſſe, vt vna hac nocte ſint animis parati, rogat, ſine omni diſcrimine ducturum in medium hoſtilem agrum: ſed hac nocte feſtinandum. Incenditq; ignes adiecta materia, qua ignes per totam noctem durent, præbeantque ſpeciem manentis exercitus; taciteque propere abducit exercitum pet loca qua minime a Boëmis expectabatur. inuenit tamen ea quoque præſidiis munita, ſed infirmis: iis igitur partim captis, partim occiſis, partim fugatis, peruenit ſine negocio in hoſtilem regionem. Erat autem ea nox ſtellis & luna clara. Luce orta Boëmi mirantur inſolitum ſilentium, exploratores nunciant hoſtes nuſquā apparere, ſubito timent ne illud ſit quod erat, nempe aliam viam ingreſſos, tamen diſcedere non audent, metuunt enim inſidias. A meridie nunciatur illis in caſtris vt aduolent, hoſtes vaſtare omnia. Boëmi properant ad ſuos parentes ſenes, vxores, caros liberos, & focos defendendos. Eo die hoſtem conſequi non poſſunt, ſed veniunt ad vaſtata & incendiis conſumpta ædificia, nouam & deplorandam patriæ faciem. Feſtinant igitur per totam noctem eam & ſequentem lucem confuſi dolore & ira, eo veſperi veniunt in hoſtium conſpectum, qui caſtris munitis, quieſcunt laboribus & longis itineribus fatigati. Boëmi ceu irrationales irritati animantes, feſſi & fame debilitati ad caſtrorum vallum inexpugnabile currunt magno clamore. repulſi igitur aliquoties, multis amiſſis, alio loco non minus firmo tentant, & ſic per totam noctem fruſtra oppugnant caſtra, amittuntque magnam copiarum multitudinem. Luce orta videns Carolus non compotes mentis, conſilium ex tempore capit, nempe videns aut omnes ſine ſuorum iactura oppugnādo caſuros, ſi velint pergere, vt ea nocte ſine ratione fecerāt; aut diſceſſuros, vt quiete & cibo ſe reparent. Quare equitatum paratum iubet ad portam expectare, vt cum primum ſignum datum illis ſit, erumpant, & extremum agmen abeuntium carpant, alio loco in eundem vſum etiam expeditos leuis armaturæ pedites conſtituit, qui ſignum expectent erumpendi. Boëmi vbi vident multos laſſitudine & fame deficere, & expugnari caſtra non poſſe, collem qui aberat circiter quingentos paſſus occupaturi, ſe in pedes coniiciunt: ſed fatigati tardius feſtinare coguntur. Emiſſi equites, & peditatus magna pars a Carolo non extremum agmen carpūnt, ſed vniuerſas pene copias obrutas contrucidant, pauci effugiunt. Atque ex captiuis cognitum eſt totius Boëmiæ vires hic fuiſſe collectas. Carolus mouet triduo poſt prælium caſtra, expugnaturus vrbes. Boëmi mittunt qui pacem petant, qui obſides daturos, qui quicquid iubeat facturos, polliceantur. Prorſus enim erant fracti & victi: nam etiam perierat in oppugnandis caſtris Princeps eorum Lechon. Carolus imperat obſides, cōditiones fœderis præſcribit. Quid ſingulis annis Carolo Magno tribuere debeant ſtatuit, & reducit exercitum incolumem, tot hoſtibus occiſis quod mirabile rarumq; auditu eſt. Porro cum tam multa hactenus dicta ſint de Francis Germaniæ, nō eſt quod quiſquam miretur: eſt enim magna pars ſuperioris Germaniæ, & ante Carolum eiuſq; maiores clari, præter alios Germanos, fuerunt bellicis laudibus, Valerianum a ſuis finibus repulerunt. Druſus Germanicus expertus eſt illorum fortitudinem. Poſt eum Gaius armis eorum cedere coactus eſt. Vitellius quoque eorum roboris reſtis eſt. Domicianum ſi quis roget, reſpondebit quales fuerint in bello. Traianus, qui inferiorem Germaniam ſubiecit ſibi ad fines Francorum vſque, a Francis abſtinuit. Aurelianus apud Moguntiam vicit eos prælio: ſed minime inultos.

Probus ſæpe vicit In ſuperiore & inferiore Germania: ſed à Francis accepit detrimenti plurimum. Valentinianus & Theodoſius etiam Francos cedere Romanis coëgerũt: ſed non ex agro Franciæ ceſſerunt, fortiter a ſuis focis hoſtem quantumuis potentem, repulerunt. Quæ autem prima ſit Francorum origo, multi fabulantur multa inutiliter. Francos eſſe ſuperiores Germanos clariſſime ex Strabone autore optimo probari poteſt, qui temporibus Auguſti vixit, & cum Romanis in militia ſæpe verſatus eſt. Hic autor diſerte Francos vicinos facit Vindelicis, quos attingunt una parte adhuc noſtra ætate. Hac occaſione autem euecti ſunt in tantam potentiam: Gallienus Romanorum Imper. appellatus, Romæ in omni genere luxus vixit, parum curãs imperij res: venit igitur in contemptum ignauus venter. Erat autem in Germania dux, dotibus multis boni Imper. ornatus, nomine Poſthumus, qui ab exercitu cui præerat, appellatus eſt Imper. Quod vbi ad Gallienum peruenit, homo iraſci, amicos conuocare, auxilia eorum inuocare, exercitum quam poteſt per facultates maximum conſcribere, contra Poſthumum mittere, graue pondus auri polliceri qui caput ad ſe ferret Poſthumi, quaſi eſſet in vado, ſi modò haberet caput Poſthumi, mentis inops venret putauit, non cogitans ſe deſpici, & pro fœmina ſcorto haberi. Audiens verò hãc iram Gallieni, & contra ſe mitti exercitum (quãquam nihil inexpectatum illi erat) ex Roma Poſthumus, copias ſuas auget Germano milite & pręcipue Francis, qui tum propter belli pręter alios, laudem bene audiebant. Maximã igitur Francorum multitudinem in exercitum aſſumit, expectat duces mollis hominis Gallieni ſine ſolicitudine: putat enim delicati principis ſeruos quoq; delicatos, nimirũ ita contemnẽs hoſtem, conferens virtutẽ ſui exercitus ad aduenientis Romani robur. Confiſus igitur militũ virtute nihil periculi timet, quare per proditionem facile occiditur, præcipue tanto occiſori præmio ſtatuto. Poſthumo igitur interfecto, Francorum copiæ non propterea ſtatim diſſoluuntur, ſed cum eſſent ſatis cõtra potentiſſimũ hoſtẽ magnæ, vnanimes ſtatuunt perſequi bellũ, & non propter vnicum hominem Poſthumum domum vacuos redire. Deliberant igitur qua potiſſimum parte Rom. imperium ſit aggrediendũ illis. Alij primo, alij alio loco aggrediendum cenſebant. tandem vincit ſententia eorum qui ſequi Rhenum conſulebant vſq; ad Treuerim, & apud Treueros tranſire Rhenum, Galliasq; inuadere, & ſedes illic quærere ſub feliciore & temperatiore cœlo. Poſtquam hæc diligenter deliberarunt, ſine ceſſatione viam propoſitam arripiunt, omnia vſq; ad Treueros quæ in itinere erant Romani imperij, populantur. Treuerim expugnatam in poteſtatem ſuam redigunt, & Galliam fere totam capiunt, ſedes in ea eligunt, de qua re eſt in ſuperioribus quoque dictum. Ex his Francis nobilioribus fuit proſapia Caroli Magni. Non deſunt qui volunt eam regionem ſubiectam illis fuiſſe, quam iam comes Palatinus habet. De magnitudine animi & fortibus felicibusque factis Caroli maiorumque eius nimium fortaſſe cuipiam dixiſſe videmur. Quare multa apud alios obuia omittimus. Maximum quod in hoc viro præcipue laudibus vehendum iudico, eſt, quod non ſatis habuit genuiſſe prolem, niſi etiam educaret rectè, & vt mortalibus vſui eſſe poſſet. Quod non ſatis putauit regna acquirere, niſi bonis legibus, moribus, & recta religione inſtituta, in pace liberali ocio locus eſſet. Quapropter vbique locorum tot concilia celebrauit, tantam adhibuit diligentiam in perſonis, qui & religioni & Reipub. præeſſent. Eas ob cauſas tot ſcholas, vt loquuntur, fundauit, ad diſcendas bonas artes, bonos mores, Chriſtianam doctrinam imprimis. Autor eſt eius Vniuerſitatis quæ eſt Bononiæ, & eius quæ eſt Papiæ, eiusque quæ Lutetiæ eſt. Nec alio propoſito tot fundauit monaſteria, niſi vt iuuentus bene in illis inſtituta, vtilis eſſet exemplo & doctrina hominibus, & qui in illis conſeneſcere, mundi ſtultitia & pompa contempta contemplationi & orationi ſe tradentes, ſtatuerent, docerent morum probitatem, veramque religionem populum. Multa de hoc eius nunquam ſatis laudato ſtudio ſunt apud autores, nos vno teſte adducto ſatis habebimus. Sic igitur fere ad verbum eſt ſcriptum apud Nauclerum, Carolus pro ſuo religionis ſtudio Vlmam regiam villam abbati & conuentui Augiæ maioris dedit, qui eccleſiæ iura, decimas, tributa, penſiones, per præfectos ſuos inde accipiebat: ſed Vlmenſes iam ad libertatem ſuam non ſine maximo, vt legimus, incommodo redierunt, donationem ſuã Carolus literis confirmauit, quarũ hic exemplũ habes, In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis Carolus diuina fauẽte gratia Imp.

Auguſtus: Si ſanctorum monaſteriorum loca, ne labantur, frequenter ſuſtentamus, ſuſtentando ditamus, non ſolum Deum per hoc nobis placamus, ſed etiam noſtri totius regni ſtatum corroboramus. Quapropter omnium præſentium ac futurorũ comperiet induſtria, qualiter Vlmam noſtram regalem villam pro animæ noſtræ ac parentum noſtrorum remedio ad monaſterium quod conſtructum eſt in inſula quæ in Alamaniæ partibus ſita *Sintleohesſana* nuncupatur, vbi venerabilis præſul Hetto ſpirituali turmę pręeſt, cum omnibus appendiciis ſuis, & locis adiacentibus, tradimus atq; tranſfundimus, vt fratres ibidem regulariter ſubſiſtentes, & diuino operi die nocteque iugiter inſudantes, dum a noſtris ſumptibus alacriter procurãtur, aſſiduis eorum precibus Deum nobis propitium facere dignentur, vt cum prædictis Hetto cum fratribus ſuis monachis videlicet, atque clericis in præfara inſula exterioribus viris remotis Deo ſeruire liberius atque ſecurius inſiſtere valeat, cum ipſius abbatis deſiderio, ſuorumque monachorum rogatu Adelbertum cognatum noſtrum in ſupra dicta Vlma aduocatum ac defenſorem conſtituimus, & eundem quia quales futuri homines ſint, ignoramus, ne ſtatuta noſtra vel quiſquam ſuorum ſucceſſorum tranſgrediatur, in præſenti cum iuramento tenaciter eligamus. Hac de cauſa noſtræ placuit prouidentiæ eodem Adelberto defuncto in præſennia abbatis ſuorumque ſucceſſorum ác fratrum videlicet monachorum hoc perpetua ponere poteſtate, vt ſapientium vſi cõſiliis ex his quos inter potentes nouerint, & inuenerint, meliores ſeculi & æquitatis amatores eligant huic loco, ſicut & in cæteris locis ſuis, competenter aduocatos & defenſores: eo tamen tenore, vt quandocunq; ſui commiſſi præuaricator, aut in rebus vel hominibus (quod vulgo *Balmundt* dicitur) exiſtat, ſtatim ſine mora, ſine iudicio aduocatiam perdat. Qui aduocatur & omnes ſui ſucceſſores quale ſeruitium in præfata villa Vlma ab Augenſi abbate eiuſdemque miniſtris deinceps percepturi, vel qualem iuſtitiam ipſi abbatibus ſint facturi, breuiter hic determinauimus. Statuimus ergo & præcipimus ſi præſens Adelbertus aduocatus vel quiſquam ſuorum ſucceſſorum in prædicta villa placitare voluerit, quando vel qualiter aut quotiens hoc fiat, in abbatis arbitrio pendeat, & ab eo diſponatur, vt non compluribus quam 30 equis ad placitandum veniat: & tale ſeruitium quale tunc reperitur, & quod prædictæ militum & equorum multitudini congruat & ſufficiat, eidem aduocato prælibato abbas decenter & honeſte exhibeat. Et vt hoc nunc & in futuro cunctis pateat, regali noſtro imperio ſancimus & confirmamus, vt nullus aduocatus in præfata villa maius ſeruitium ab Augenſi abbate, vel a ſuis miniſtris quaſi ex debito exigat, aut ad libitum ſibi ſtatuat, ipſe ſiue quaſi ex iure vltra ſtatutum quicquam vſurpare ſibi vel vendicare audeat. Inſuper ſtatuimus atque iubemus quicquid placitando ibidem acquirat, tertia parte ſibi retenta duas abbati reddat, & nullum aduocatum vel exactorem præter ſe ſine abbatis permiſſione conſtituat. Addimus quod nihil priuati muneris vel ſeruitij in eadem villa, vel a quolibet locorum illuc pertinentium, ſiue a cellariis quaſi ex debito & ſtatuto ſibi iure exigat, ac manſiones vel pernoctationes vſpiã frequentare audeat. Quod ſi præſens aduocatus vel quiſquam ſuorum ſucceſſorum hæc noſtra ſtatuta tranſgrediatur, ſine iudicio & abſque ſpe recuperationis iubemus, vt aduocatia ſtatim priuetur, & alter fidelior ac iuſtitiæ amantior ſano conſilio in eius locum ſubrogetur. Et vt hoc ſcriptum noſtrum atque decretum ab omnibus firmius obſeruetur & obnixius, annali noſtro ſigno ſigilliq;
813 impreſſione firmari iuſſimus. Datum anno ſalutis 813. Sed ſatis ſint hæc de hoc incomparabili viro, cuius memoria delectati prolixiores ſuimus. quis enim non cupiat perpetuo eſſe cum huiuſmodi viris?

DE

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS.

A Natiuitate Chriſti anno 815, Caroli Magni Imperatoris Romanorum, Gallorum, Francorumque regis filius Ludouicus regnorum imperijque aſſumpſit habenas, propter ſummam in religionem obſeruantiam, & ſingularem pietatem clementiamq́; Pius dictus, quumprimum audit patrem Aquiſgrani vita defunctum, illuc properat, iuſta patri perſoluit, ſtudium & curam omnem ad adminiſtrationem imperij & regnorum conuertit, nullis laboribus abſtinuit, quo omnia in tranquillo feliciq́; ſtatu perſeuerarent. Nam maxima in rebus administrandis prudentia & cura eſt opus poſt magnorum principum mortem, ſolent enim tum multa moueri, multi res moliri nouas. Ad quam peſtem excludendam impiger fuit hic nouus Imperator Ludouicus. Primum ergo legationes quæ ad patrem venerant, quæ multę erant, & de rebus maximi momenti, patienter audiuit, & reſpondit. Comitijs mox habitis magnatum, ad leges cuſtodiẽdas & pacem cõmunẽ conſeruandam legatos in regnorũ omnia loca mittit. Paucis poſt mẽſibus venit ad Imperatorem in Gallias, qui tum agebat in Aurelianis, Pontifex Romanus Stephanus, qui Leoni ſucceſſerat, de publicis eccleſiæ commodis ſtabiliendis, & ſeditionibus tollendis acturus. Pontifex cum omni qua potuit fieri, reuerentia eſt exceptus ab Imperatore. Et non minore cura & ſedulitate res eccleſiæ curat Ludouicus Pius, quam Pontifex ipſe. Noluit enim ſuorum maiorum veſtigia deſerere. Hoc autem præcipue dicitur Imperatori Pio placuiſſe in Pontifice, quod orauerat pro ſuis perſecutoribus & illis Romanis, qui in cauſa Leonis Pontificis in exilio erant. Solennibus poſtea ſacris ex more celebratis, Pontifex Stephanus corona imperiali Ludouicum coronauit, Romanorumq́; Imperatorem ſalutat. Rebus igitur eccleſiaſticis ex animi voluntate ordinatis, dimittitur Pontifex Romam. Eo anno eccleſia Reatina vacante, vt ſic loquar, Pontifex noluit electum epiſcopum conſecrare niſi ab Imperatore Pio obtinuiſſet prius licentiam. Habetur in Decretis 63 diſtinct. ca. Lectis. Ex quo ſatis clarum eſt, tunc inueſtituras epiſcopis præſtitiſſe. De quo Imperatorum iure prius eſt dictum. Leo Imperator Conſtantinopolitanus, hoc anno legationem miſit ad Ludouicum Pium, qui petant confirmari & renouari fœdus, quod inter Carolum Magnum & Conſtantinopolitanum Principem fuit. Quod facile impetrarunt ab eo Principe cui nihil antiquius pace & rerum tranquillitate. Eo quoque anno moritur Stephanus Pontifex; in eius locum eligitur Paſchalis, Romanus natione. Hic, quoniam electus erat non accedente Imperatoris Ludouici calculo ſeu autoritate, ſine mora legatos ad Imperatorem mittit, qui præueniant accuſatores, & antequam animus eius irritatus propter læſam maieſtatem aliquid apud ſe contra electionem ſtatuat. Veniunt ergo legati antequam vlla fama de ea re ad Pium permanaſſet. Exordiis muniunt ſibi viam, tractant oratoriis artibus Principis animum, tandem huc euadunt, paratum ſe deponere, ſi diſpliceat Imperatori, põtificatum, imo non aſſumptum, niſi autoritate eius confirmetur. Culpamque teiiciunt in clerum & populum; ſed propter probitatem vitæ & pietatem tantopere fauiſſe omnes illi, neminem digniorem inuentum, non ambiuiſſe, miniſterium ducere & onus, quod inuito impoſuerint, paratum ſi iubeat Imperator, alij cedere. Qua oratione Cæſar perſuaſus, ratam habuit eius electionem: ſed ne poſthac fieret ſe inſcio edixit, inquiens populo & clero maiorum inſtituta, leges, & pacta eſſe ſeruanda, in poſterum impune non læſuros maieſtatem, quare cauerent, nec hæc ſua facilitas & clementia eos audaciores redderet ad leges præuaricandas. Itaque dimiſit, vt ſimul facilem & ſeuerum virum, ſineq́; leuitate clementem Romæ prædicarent. Poſthæc apud Aquiſgranum generalem habuit ſynodum eccleſiaſticorum & ſecularium procerum: in qua de vitiis ex eccleſia tollendis, de reformandis quæ in deterius labebantur, multis eccleſiaſticis rebus & perſonis, de ſcholis inſtituendis, de probandis perſonis in miniſterium eccleſiæ aſſumendis, de perſonis in monaſteriis alendis, de rationibus tuendæ pacis, de ritibus eccleſiaſticis, de pſallendo & cantando non ore tantum, ſed & cor-

de: deq; aliis ad ſocietatem & vitam felicem mortalium facientibus, eſt tractatum. In eo quoque concilio tres habuit filios, quos illi Hirmegarde peperit legitima vxor: quorum Lotharius in imperij conſortium admittitur, futuruſq; pronunciatur Cæſar: Ludouicus Boioariæ rex creatur: Pipinus Aquitaniæ rex declaratur. nam illa fuerunt filiis nomina. Porro Lotharium imperij conſortem, in Italiam legauit, vt eius res quod ad imperium attinet, gubernaret, ſed prius iuſſum proficiſci Romam, vt a Pontifice Paſchali diademate coronatus, plus authoritatis & iuris accederet. In ſuperioribus eſt dictum Ludouico Caroli Magni filio fuiſſe duos fratres Germanos, nempe Pipinum & Carolum, qui ambo vita ſunt defuncti ante mortem patris. Sed reliquit Pipinus filium, nomine Bernhardum, qui ius regni Italici ad ſe pertinere voluit. pater enim eius Pipinus ab Imperatore patre ſuo fuit rex conſtitutus ſuper Italiam, & mortuo Pipino, Italiæ regnum ab eodem Carolo Magno auo ſuo eſt traditū Bernhardo, Pipini filio. His cauſis contra patruum ſuum Ludouicum, & filium eius Lotharium arma parat, copias cogit, omnes in alpibus, quibus venturus putabatur Ludouicus Imperator, vias præſidiis firmis occupat, exercitum quotidie auget, vrbes munit, ſe Pontifici inſinuare nititur, ſolicitat ad defectionem quoſdam. Hæc omnia nunciantur Carolo cum adhuc eſſet congregata ſynodus Aquiſgrani, Ludouicus cauſam ſuam in comitiis agit, nullis præſentibus qui nomine Bernhardi ex aduerſo illi reſponderent, quanquam fuiſſe dicuntur qui cauſam Bernhardi iuſtam iudicarint, & percognitam habuerint; tamen nemo contra mutire, nemo non præſenti Imperatori adulari, omnes nepotem eius Bernhardum crimine læſæ maieſtatis condemnare, hoſtem communem imperij iudicare, omnes polliceri auxiliares manus aduerſus ſeditioſum, læſæq; maieſtatis rerum. Imperator milites per totam Germaniam & Gallias conſcribit, & cogit copias longe quam opus fuiſſet, maiores, properat Italiam verſus. Vbi venit ad alpes, Bernhardus veritus ne magis commoueret animum patruum Ludouici, ſi reſiſteret, præſidia deducit, quibus obſtruxerat in alpibus vias. Intellexit enim contra ſe totum imperium vno omnium conſenſu conſpiraſſe, ſuaſq; copias ad Imperatoris collatas omnino impares, Imperatoremq; bellum poſſe producere, ſi opus ſit, in multos annos, ſe vix pauculos menſes. confiditq; veniam & gratiam ſe inuenturum apud Imperatorem qui ſtudeat clemens & pius haberi, illiſq; nominibus iam per totum orbem bene audiat, & apud patruum ſuum propter ſanguinis coniunctionem. Quare ad Imperatorem patruum ſuum confugit, genibus flexis ante eum procumbens in hanc ſententiam in eum affatur, Se auſum accedere ad eum apud quem ſciat maximis delictis veniam, quemque ſciat propter caritatem Chriſti etiam hoſtibus non ſolum ignoſcere, ſed & benefacere. Pietate illa confiſum deprecari culpam, agnoſcere ſtultam ſuam puerilem temeritatem, ætatis errori ignoſcat, poſthac reueriturum ſe maieſtatem cum omni debita obſeruatione. Non ſua malitia factum, ſed impulſu quorundam factum, ſeſe fortunaſq; ſuas in illius manum & voluntatem ponere, cum pace ratum habiturum quicquid eius bonitas ſtatuat. Admonuit ſimul eū vnitatis ſanguineæ, voluntatis Caroli Magni, mentionemq; non tempeſtiuam imprudēter fecit iuris ſui in fine orationis, putauit, opinor, animum ad cognoſcendam cauſam paratum. Ludouicus Imperator patruus, offenſus, vt creditur, orationis fine, qui de iure Bernhardi regnum Latinum fuit, nepotem adhuc admodum adoleſcentem & tres epiſcopos (quorum inſtinctu potiſſimum tantam rem conatus fuerat) ſcilicet Theodolphum Aurelianenſem, Valfredum Cremonenſem, & Anshelmum Mediolanenſem ſecum Aquiſgranum captos duxit, multis tamen prius qui ſtuduerant Bernhardi partibus in Italia antequam diſcederet, iugularis viris. Concilio Aquiſgrani habito, in quo omnes, vt fieri conſueuit, aſſeſſores prius quam cōſulerent aut ſententiam ferrent, diligenter explorauerunt quæ eſſet animi Imperatorij ſententia & voluntas, qua cognita, rogati eā ferebant ſententiam, quæ maxima placitura viſa eſt principi. Horū igitur iudicio damnatus Bernhardus rex nepos Imperatoris capite luit pœnas. Epiſcopi, propter religionem qua non licebat eos occidere, ſunt in exilium miſſi. In hac ſynodo putant quidam eorum locorum Italiæ ius ab Imperatore Ludouico pontificiæ ſedi donatum, de quo Volaterranus lib. Geograph. Nam in eo concilio definitum eſſe quid iuris Pontifex, quid Cæſar habere debeat in adminiſtrādis rebus imperij. Item declaratum eſſe per quas regiones & facultates, cenſus & vectigalia

Ro-

Romana ſedes ſuſtentari honeſte debeat. His rebus ex voto Principum diſpoſitis, incidit grauiſſimum bellum cum Saxonibus, qui, vt ſæpe alias, ab imperio deſceerant, Viromacho duce & defectionis autore, qui affectauit regnum, proptereaq; hanc ſeditionem excitauit. Ludouicus igitur Cæſar opibus & copüs præpollens multis regibus, nedum Saxoniæ vni parti Germaniæ, adoritur Saxones, Viromachus ſuæ factionis turbam contra ducit; ſed Saxoniæ vrbes & magiſtratus etiam illi qui Viromacho promiſerant eandem cum illo fortunam laturos, veniũt ad Imperatorem, ſe excuſant, petunt vt per eum in pace viuere poſſint, hunc turbatorem pacis Viromachum e medio tollat, ſecum inutilem ocioſorum colluuiem hominum habere, quoſdam coactos metu eius caſtra ſequi. Et negant commeatum paſſim ij quoq;, quos maxime ſuos putauit. Quod cum vident paulo cordatiores in caſtris Viromachi, ſuum conſilium repudiant, & deſperatis rebus, caſtra deſerunt, domum ſe recipiunt, purgant ſe alius aliter, quidam dicunt ſe coactos ab eo, alij dicunt neſandum & temerarium eius propoſitum cõtra imperium neſciuiſſe, aliudq;, neſcio quid, ſe voluiſſe agere. contra hoſtes fidei ſuſceptam expeditionem putaſſe. Sic igitur ſociis, amicis, cõmeatu, cõmilitonibus præcipuis deſtitutus Viromachus, facile eſt victus, & interfectus: eiusque morte eſt bellum finitum, rediitque Saxonia in viam. Ecce alio loco alia tempeſtas. Erat Angliæ princeps Nortmannus nomine (ſunt qui & illum ex maioribus Saxonem fuiſſe) qui bis aut ter fœdifragus victus a Francorum regibus, toties gratiam & veniam conſecutus eſt, iam iterum contra datam fidem res contra imperium nouas molitur, & coacta nebulonum magna multitudine, occupat magnam Britãniæ partem, & turbat totam eam inſulam, vt neque legibus, neque religioni eſſet vllus locus. Contra quem vbi miſit copias ſuas Imperator, idem fere accidit illi Nortmanno, quod iam diximus Viromacho contigiſſe: & ſolet pleriſque accidere qui turba multorum nebulonum nituntur contra leges. Vt vno verbo hoc bellum expediam, Nortmannus vincitur, obtruncatur, alma pax Angliæ redditur. Mox ab alia plaga e regione alia exoritur atra tempeſtas in inferiore Pannonia. in ea enim regione quidam nobilitatis primæ Linteuintus nomine, contra Romanum imperium magnam multitudinem excitauit, quaſdam etiam vrbes ea factio habuit: quam cum indies creſcere intelligeret Imperator, mature occurrit creſcenti ſeditioni. Mittit enim ex ſuperiore Germania militum ſelectiſſimorum ſufficientem multitudinem contra quantaſuis copias. Linteuintus ſuas conſtituit in vrbibus aut alioqui munitis locis expectare, vt aut cogerentur locis iniquioribus ſecum dimicare, aut producto bello tandem diſcedere infectis rebus. Sed conſilium fefellit eum: copiæ enim Imperatoris occuparunt omnia per totam Pannoniam & Vngariam loca, beneque præſidiis muniuerunt. Linteuintus ſuos diuiſos tribus habuit partibus: qui cum viderunt omnia vbique hoſtem in manu habere, ſeque obſeſſos adeoque captos, longe numero inferiores eſſe, etiamſi collecti eſſent omnes, non poſſe autem conuenire videbant, hoſtem vero per facultates poſſe bellum, ſi ſit neceſſe, ducere in multos annos, quare deſperarunt. accedebat maximum incommodum, nempe ita erant obſeſſi, vt alij non potuerint ſcire quid alij agerent, aut cum illis ageretur. Duces exercitus etſi viderunt hoſtem in manibus ſuis eſſe, tamen cupientes quam primum negocium expedire. Eam partem oppugnare occipiunt, quæ victu facilior videbatur: ſed nihil proficiunt, niſi voluiſſent perdere multos fortes milites; maluerunt autem tempus terere longius, quam expugnare caſtra cum iactura tot militum. Ergo aliud tentant. Induunt ergo milites prorſus quali habitu veſtitos viderunt illos quorum caſtra oppugnare conati erant; præmittuntque equites ouantes ad illos qui alias partes duas obſidebant, & iubent vt præparent ſe ad expugnationem illorum, alios eſſe trucidatos omnes, præter paucos captos: primum quidem non crediderunt, ſed mox cum viderunt venientes vinctos qui erant induti veſtibus ſimilibus ſociorum ſuorum, ſtupefacti nihil amplius dubitauerunt, pacem hoſtes & miſericordiam petũt, facturos ſe quæ imperet Imperator, promittunt. Facta deditione, æquas conditiones pacis conſecuti ſunt. leges ſunt reſtitutæ, & quietus ſtatus in Pannonia & Vngaria. Contra Vaſcones miſit filium ſuum adoleſcentem Pipinum: ſed datis illis ſenioribus cõſiliariis, qui eius iuuentutis feruorem temperarent, ſuperantur bello hoc Vaſcones, & iugum imperij illis imponitur, rediit victor triumphans Pipinus. Eodem tempore vxor Ludouici Pij Hirmo-

gardis regina moritur. Anno poſt eius mortem proximo duxit Guelphi comitis filiam
Iuditham, quam ex multis ſorma & nobilitate præſtantibus virginibus elegit. Hæc pe-
perit illi filiū qui vocatus eſt Carolus Caluus. His temporibus Michael Conſtantino-
politanus qui Leoni in imperio orientis ſucceſſerat, miſit Ludouico Imperatori maxi-
mi precij munera, inter quę ſuerunt libri diui Dionyſij de diuinis nominibus, & de cœ-
822 leſti hierarchia latinitate donatos. Anno a natiuitate Domini 822, Lotharium fi-
lium miſit in Italiam ad ſuſcipiendam regni Latij gubernationem. Lotharius ergo Ro-
mam profectus gratia conſequēdi quæ putabat ad regem futurum neceſſaria. Igitur
in Baſilica ſancti Petri vngitur & coronatur a Paſchali Pontifice, appellatur & ſaluta-
tur rex a toto pontificio, qui tum aderat populo. Sed Romanæ vrbis magna pars & per
Italiam multæ ciuitates & principes regem recuſarunt, multa aduerſus eum intolera-
bilia facientes. quare Lotharius cogitur adire patrem, vt auxilio & conſilio eius adiu-
tus Italiam obedientem reddat. Ecce in itinere nondum Italia egreſſus e Roma, ſe-
quuntur nuntij qui ſignificant, Theodorum Romanæ eccleſiæ primicerium, & Leo-
nem eius generum in patriarchatu Lateranenſi primum oculis crudeliter effoſſis, poſt-
ea decollatos, idq́ue perpeſſos nulla alia cauſa, quam quod Imperatori & regi Lothario
ex animo fauebant, neque dubium vllum erat Lothario hanc cauſam fuiſſe, quod tam
atrocibus ſuppliciis affecti erant illi duo ſummi amici Imperatoris. Eſt etiam vulgo cre
ditum, Paſchalem Pontificem huius ſacinoris conſcium fuiſſe, atq; etiam iuſſiſſe fama
erat. Multæ concurrebant, quibus veriſimile fiebat, cauſæ: tamen Imperatores Ludo-
uicus & Lotharius adduci non potuerunt, vt hoc de Pontifice crederent. Neque enim
probabile illis videbatur ex ſede apoſtolica tantum profectum facinus. Curienſem igi
tur Comitem nomine Hunfredum, & quoſdam alios quorum prudentiæ & fidei fide-
bant, Romam mittunt inquirendi gratia veritatem, committuntq; illis vt nihil omittāt
quo illam cauſam percognoſcant. Pontifex Paſchalis, audito oratorum Ludouici pa-
tris & Lotharij filij aduentu, triginta conuocatis epiſcopis, quos ſciebat contra ſe nihil
facturos aut dicturos, admiſſis etiam oratoribus Imperatorum, innocētiam ſuam iura-
mento teſtatur: nam aliis argumentis difficilis purgatu erat. etiam occiſos pronuncia-
uit iure cęſos tanquam maieſtatis reos. ipſosq́ue interſectores qui latere non poterant,
quiq; erant ſamiliares Pōtificis, de familia videlicet S. Petri, abſoluit, benéq; de Repub.
meritos iudicauit. Quibus plane iudiciis tam ſuſpectum ſe multis Paſchalis reddidit, vt
nihil prorſus dubitarint eius iuſſu ſcelus perpetratum. Legati igitur abeunt, re ſatis ex-
plorata. Paſchalis cum animaduerteret viris ſe ſuſpectum, eosq; dolere caſum interfe-
ctorum, veritus ne apud Imperatores liberius dicerent de hoc facto, mittit ſimul cum
eis ſuos oratores qui cauſam ſuam apud Imperatores agerent. Qui vna perueniunt ad
Imper. Hunfredus vir liber animo & lingua, & veritatis amicus enarrauit omnia ordi-
ne. Amicos illos interſectos Ludouici & Lotharij Imperatorum fuiſſe dubium non e-
rat: quare putauit grauius laturos Imperatores, ſubridendo iram indicans dixit, Ponti-
fex iureiurando ſuam innocentiam purgauit, ſunt ex ſamilia eius qui latrocinium per-
petrarunt, Pontifex non tantum abſoluit eos, ſed & magnifice meritos de Repub. iudi-
cauit. Quæ iudicia cui non ſunt certa indicia, quo non ſolum diſſimulante, vt prius
ſuſpicabamur, ſed iubente hoc ſit factum? Poſtero die audiuntur Pontificij oratores,
hi excuſant Paſchalem, multa in trucidatos dicunt, ſed mortui non reſponderunt:
quanquam non obſcura erat tota res, vt nullo contradicente, res ipſa ſatis negocium
manifeſtarit. Ludouicus Pius hic multis nimium Pius viſus eſt in Pontificem Pa-
ſchalem: nam duos Cæſaris amicos, quibus Romæ nullos habuit ſinceriores, crede-
bant tam miſeris modis, quibus dictum eſt iam, necatos Paſchalis conſilio & iuſſu,
nulla alia ex cauſa, quam quod nimium confidenter reſtiterint Pontificiis conatibus
contra imperatorium ius. Sed Ludouicus intentus in ſanctitatem Pontificiæ ſedis,
memorq́ue quomodo erga eam affecti fuerint maiores ſui, cauendum putauit, ne ali-
quid non paternum daret. Semel namque propoſuerat omnibus viribus Romanæ
ſedis dignitatem defendere & augere, id quod per omnia imperij ſui tempora di-
ligenter executus eſt: neque enim vllus Pontificum, quorum dum ipſe regnauit,
fuerunt quatuor, non vſus eſt eius opera, auxilio, & ſudoribus: ſæpe autem eius
adiumento opus fuit illis in ſeditionibus Romanorum, & aliorum hoſtium eccle-
ſiæ.

ſiæ. Hoc tempore,autore non indiligente rerum ſcriptore bibliothecario, clarius definiuit Ludouicus quę in Italia ciuitates imperio, quæ eccleſiæ iuri ſubiectæ eſſe debeãt. Imperio autẽ aſcripſit in Hetruria, Aretium,Cluſium,Piſtorium,Volaterras, Florentiam a Carolo Magno reſtauratam,Lucam vrbem,Piſas, Peruſiam. Reliqua omnia in Hetruria Romanæ eccleſiæ attribuit. præterea in Vmbria adiunxit Tudertum, vltraq; Apenninum Romaniolam,& totum Rauennæ vrbis Exarchatum. Et quo in Imperatoris liberalitate Pontifices nihil deſiderarent, Ludouicus totum ius eligendi (ſi credimus iis quæ literis ſunt commiſſa) Papam conceſſit Romanæ curiæ,epiſcopis,abbatibusque,& reliquis ſacerdotum principibus,cum antea, vt eſt ſupra dictum, ſine calculis Imperatorum ius non haberent epiſcopum Romanum eligendi. Hoc enim ius Adrianus Papa fecit Carolo & ſucceſſoribus eius.De hoc tex.eſt 63 diſt.Ego Ludouicus. In quo loco tamen hoc iuris ſibi & ſe ſequentibus Imperator.conſeruatum voluit, vt creatus & conſecratus quilibet Papa ſtatim legatos ſuos ad Imper.mittat, qui fœdus & pacem inter Pontificem & Imper.renouent & ſtabiliant.Quod ius Francorum,hoc eſt,reges Galliæ ad noſtram vſque ætatem putant ad ſe pertinere. Alij volunt Imperatoribus hoc ius datum. A natiuitate Chriſti tempore Ludouici Pij,anno 823,in comitiis 823. Francofordię celebratis venerunt ad Ludouicum duo fratres,quorum vterque ad ſe pertinere iure contendebat regnum Wilzorum: quare litis iudicẽ & arbitrum communi conſenſu elegerunt Imperatorem, vt quicquid ille iudicaret, vterque haberet ratum. Venerunt autem & alij legati de regno Wilzorum,ex quibus cum Ludouicus intellexiſſet, iuniorem natu gentem optare, melioriſq; indolis ipſe vidiſſet eum eſſe, ſtatuit vt iunior regnum gubernaret; ſed fratrem eo loco haberet, quo deceret. Cumque videret periculum,ne diſcordia fratrum euaderet in tragicum quempiam finem, non dimiſit eos donec vidit placatũ maiorem, quem ſuſpendit magnis promiſſis, liberaliſſimeq; ambos donauit muneribus Imperatore dignis, & iureiurando ſacramentoque concordia inter eos facta, cum pace dimiſit. Venerunt & alij magni principes qui ſententiam & cõſilium petierunt huius Imperatoris. Miſſa ſunt & illi magna a magnis regibus munera,& a ciuitatibus magnis. Hactenus fuit Ludouici imperium felix, tempeſtates ortæ ſine magnis tumultibus ſedatę fuerunt:ſed ſequentibus annis eo regnante,inteſtinis odiis & bellis omnia miſcentur magno hominum malo, & externi hoſtes in Chriſtianos ſæuierunt. Prodigia quoq; acceſſerunt tot,vt fatalia hæc infelicia tempora ſint credita. In Germaniæ quibuſdam locis terræmotus euertit multa ædificia. Grandines magnitudinis tantæ quales prioribus ſeculis nunquã viſæ ſunt,ceciderunt, homines & pecora interemerunt. Narrantur præterea multa,quæ prudens omitto, quia plerique nullam his rebus fidem habent,& certe plerunq; ſunt vana. Mortuo Paſchali Romano Papa, creatur Eugenius in locum eius,Pont. 101:qui regnauit Romæ annis tribus. Vbi accepit Lotharius imperij conſors patris ſui Ludouici, Eugenium factum Pontificem,Romam petit,vt cõmuni voluntate, conſilio & ſententia cum Pontifice ſtatum Romæ vrbis & totius Latij reformaret: erant enim varij motus, fomites bellorum, & mutua principum virorum odia in vrbe ipſa & per reliquam Italiam. Et Lotharius Eugeniusque ſcribuntur magnam tum rebus in Italia vacillantibus opem & ſalutem attuliſſe. Tunc temporis, teſtimonio Blondi, primum Lotharius Imper. & rex Italiæ, magiſtratus in vrbe Roma conſtituit,qui populo ius dicerent,& cauſas cognoſcerent, interque partes litigantes ſententiam ferrent. Ex quo patet ante libertate vſos, ſed per diſſenſiones & ſeditiones libertatem amiſerunt:neque enim regnum in ſe diuiſum durare poteſt vnquam. Hoc tempore Saraceni iterum inuadunt Hiſpanias, magnam hominum & pecoris multitudinem abducunt, & multa loca populantur,vrbes direptas incendio conſumunt. Quam ob cauſam Lotharius ad patrem Ludouicum properat coniunctis viribus, ſtatuunt quam primum ducere copias aduerſus hoſtem Turcam, conſcribitur exercitus per Germaniam, Gallias, & Italiam, conſcriptæ copiæ ducuntur recta in hoſtem qui numero infinito erat, & omnibus rebus bello neceſſariis inſtructus: & quod noſtris plurimum attulit difficultatis,loca in iis regionibus bello ducendo omnia apta prę occupauit. fuitque omnino neceſſe noſtris aut redire vnde venerant, hoſtemque graſſari pati; aut cum hoſte conſerere manus iniquioribus locis. Redire domum intacto hoſte, non conueniebat: erat enim res plena

turpitudinis, ignominiæ, & periculi & damni. Reliquum erat tentare fortunā in quantauis loci difficultate. Primum igitur caſtella quædam oppugnare viſum eſt: ſed quæ non aperta erant & vacua, erant præſidiis validis, & multiplicibus communita. quare nequicquam oppugnare conati ſunt. Iacturaque maxima fortium virorum erat coniuncta cum oppugnationibus illis. Igitur vbi vident non eſſe conſilium tempus conſumere, & perdere bonos milites, & nihil tamen efficere in oppugnandis caſtellis & vrbibus, nihil intentatum relinquunt quo hoſtis prouocetur ad pugnam: ſed fruſtra omnia tentant. Hoſtium quidem exercitus non continebat ſe in vrbibus, ſed ſub dio oſtentabat ſe noſtris, in loco tamen in acceſſo, ita ſcilicet natura ſimulque opera hominum munitus erat. Habebant a latere flumen latum & profundum, nauigabile a tergo mare; ab altero latere erat mons altus foſſis in eo factis, ſic vbi opus putabant eſſe, a fronte altum & latum vallum inter duas foſſas. Noſtri montem nituntur aſcendere, ſed hoſtes verticem tenent, deuoluunt ingentia ſaxa, obruuntur multi. Aliquot dies vehementer laborarunt, ſed fruſtra. Hic premi Romanum Imperatorem Francorumve regem audientes Bulgari, Pannonias hoſtiliter inuadunt, ad quos debellandos & ab inſtituto prohibendos Ludouicus ſe conuertit, in Hiſpania tamen relinquens ſufficientes copias, qui obſtent Turcis ne progrediantur graſſando latius. Poſt diſceſſum Ludouici cum copiarum parte, leuiora aſſidua prælia fuerunt inter Chriſtianos & Turcas, habueruntque varios euentus: nunquam tamen iuſtum vtriuſque exercitus prælium eſt commiſſum. Noſtri Hiſpaniæ vrbes reliquas muniuerunt, & hoſti vbique præſidia oppoſuerunt, hacque ratione bellum ita eſt ductum per aliquot annos. Habuitque res inter eos non aliter atque cum inter duas vicinas regiones eſt perpetua inimicitia. Sicque ſunt detenti Turcæ non ſine magnis impenſis, donec tandem fatigati receſſerint.

830 Anno Domini 830, ſynodus magna eſt celebrata Aquiſgrani, præſente & præſidente ipſo Gregorio quarto Pontifice, qui patria Romanus fuit. Quæ ſynodus coacta eſt ob nullam potiorem cauſam, quam vt vita ſacerdotum & monachorum ita eſſet inſtituta, vt etiam tacentes Chriſtum docerent exemplo, & bona opera prædicarent faciendo. Eſt in ea ſynodo ex patrum ſententiis multis viuendi modus præſcriptus profitentibus ſpiritualem vitam. Statutum eſt communi ſententia huius concilij, vt epiſcopi & clerici nec precioſis, nec ſericis veſtibus, neque baltheis aureis aut gemmatis vtantur, ſed quæ mundi faſtus ſint, deſpicientes, ſolum cogitent cœleſtia. qui non ſit ſic animatus, inutilem eſſe ad ſpiritualem vitam; ordinemque dehoneſtare, vt male audiat, multosque a bonis operibus impedire, & efficere vt religio contempta iaceat. ergo ſcandala illa non ferenda in eccleſiaſticis perſonis, decretum eſt per hanc ſynodum. Per id tempus Mauri in Sicilia graſſantur hoſtilibus factis, Papa implorat Ludouici & Lotharij Imperatorum brachium, vt ferant Siculis auxilium. Imperatores tergiuerſantur ad alios hoc bellum potius pertinere, nempe ad Imperatorem Conſtantinopolitanum: ſe tamen non negare & ſuas manus, ſi videant ſerio rem agi ab iis a quibus potiſſimum debeat. Dum hæc aguntur prolixius, quam res Siculorum & vicinorum ferebat, vicini quorum paries incendio proximus erat, quorumque focis, vxoribus & proli ferox hoſtis imminebat, coniuncti tribus pugnis inter Carthaginem & Vticam, Mauros ſuperant: & liberata eſt Sicilia ab hoſte ſine aliorum adminiculo. Per ea tempora Ludouicus Imper. filio ſuo Carolo Caluo, quem illi genitum ex vxore eius Iudith ſupra ſcripſimus, dedit Sueuiam, Rhetiam & Burgundiam. Hoc alij filij Imperatoris grauiter tulerunt: multi igitur prælati eccleſiaſtici ſe interpoſuerunt, patrem cum filiis concordem reddere conantes: præter alia media quibus eos reconciliare nitebantur, ſuaſerūt Carolo, vt matrem Caroli vxorem ſuam Iudith, tanquam malorum omnium autorem a ſe abdicaret. Conſilio ſpiritualium patrum obſecutus, repudiauit vxorem: ſed ſpe fruſtratus eſt; neque enim hæc media animos filiorum placare potuerunt. Ergo magnatum multi (qui gerebant in cordibus ſuis repoſitum odium erga Ludouicum alius alia ex cauſa, plurimi vero ob interfectum adoleſcentem nobilem Bernhardum) filios iuuenes per ſe ſatis furentes incitare non deſinunt, cum illis conſpirant. Ludouicus, nihil tale a liberis ſuis ex ſe genitis expectans, capitur, captum amici plerique deſerunt, ad filios deſciſcunt, filiis nemo reſiſtere audet, multi aſſentantur illis, factum

ctum laudant. Quare in frequentiſſimo principum conuentu, cogitur omnem imperij poteſtatem deponere, filiis omnem dignitatem imperialem conferre. Deinde in monaſterium includitur, cuſtodibus adhibitis, quibus confidebant filij. ex qua cuſtodia poſt vnum annum liberatus eſt, opera (ita Deo diſponente) multorum principum, quorum conſilio & prudentia parata quoque erant illi ad manum copiæ & loca quo ſe reciperet, quibus fretus imperium & vxorem recepit. Filium Lotharium qui magnis copiis venerat, in Italiam compulit redire. Vbi receptum imperium vident qui antea parum proſpecte filiis adulati fuerant, ceu iam actum eſſet de Ludouico, fugiunt. Remenſis archiepiſcopus qui contra Ludouicum cum filiis conſpirauerat, deponitur ab archiepiſcopatu, damnatus læſæ maieſtatis, vita propter vnctionem donatur illi, in exilium mittitur. Propter hos in imperio graues motus, & quod viderent inter Principes Chriſtianos tanta diſſidia, Saraceni innumerabili multitudine per portum Centumcellenſem in Italiam irruerunt, omnia expugnantes & vaſtantes, ceu torrens ex improuiſo inundans omnia ſecum rapit, ſegetes, ædificia, arbuſta & arbores cum ſuis radicibus; Romam vrbem obſidione cingunt, capiunt, omnia conuaſant, occidunt mulieres, pueros, puellas & infantes; Eccleſia ſancti Petri equorum ſtabulum fit, excindunt multas egregias ædes, magnam partem Vrbis incendunt, templa diruunt multa celebria: omnem Tuſciam populantur eodem modo. Gregorius Pontifex mittit ad Cęſares, mittit ad omnes Principes vbique, aduolat cum Germanis maxime iis qui Heluetiorum montes incolunt Guido Marchio, quoſcunque alios poteſt ex alpibus ſecum ducens, cum hoſte congreditur, fit inauditum prælium, pugnatur a noſtris fortiſſime, vincitur hoſtis; ſed cum noſtrorū ſanguine ſupra menſuram multo. Hoſtis ita fugatur, vt tamen omnem prædam ſecum tulerit, in itinere Siciliam & Tarentum, Apuliamq; vaſtarit. Lotharius a patre in Italiam repulſus, iraſcitur, quoſcunque putauit patri ſtudere, occidere, patris præfectos interficere, eccleſias expoliare (quod patri moleſtiſſimum iudicauit) legatos a patre miſſos contemnere, illis minari, Geruicam ſororem ducis Bernhardi viuam in vaſe claudi, & in flumen Ararim proiici iuſſit. Imperatorem hæc filij inſania & impietas vehementer male habuit; quare Ludouico & Pipino filiis in gratiam receptis, contra Lotharium copias ducit, vbi vtriuſq; patris & filij exercitus eſſent in caſtris non longo interuallo diſtantibus, Lotharius facile perſpicit ſibi omnia eſſe in toto imperio infeſta, amici adulatores incipiebant eum deſerere, multi deficere, quod diffidebant cauſæ & viribus Lotharij. Inops igitur conſilij Lotharius, incipit cauere ne amplius irritet parentem, mittit ad eum qui tentent animum eius, an vlla gratia ſit ſperanda. Qui erant miſſi, neſcio quid retulerint, filius ipſe ſupplex patrem accedit, culpam grauemq; pœnam meritum fatetur; ſed per viſcera Chriſti, per viſcera paterna miſericordiam rogat, &c. Pius pietatis memor verbis corripit & cōfutat verbis filium, in gratiam recipit, Sacramento ſibi deuinctum in Italiæ regnum remittit. Non diu poſt hanc cum filiis concordiam Imperatoris, Pipinus Aquitaniæ rex obit diem ſuum: quo mortuo, Aquitania de rege ſubrogando ad Imperatorem legatos mittit; ſed Imperator maioribus auocatur, vt in ea de rege re nihil agere poſſit. Ludouicus enim filius rex Bauariæ magnis coactis copiis Germaniam inuadebat, huic occurrens pater, morbo corripitur grauiſſimo apud Moguntiam: in quo morbo per quadraginta dies ſcribunt nihil comediſſe neque bibiſſe, niſi quotidie ſacramentum panis & vini, corpus & ſanguinem Domini Ieſu. Lotharius filius ex Italia vocatus adfuit ægroto, quem benedixit pater, imperium totum commiſit ei, data illi in manus corona imperiali aurea & enſe quo vſus fuerat in præliis. Commendat illi Iuditham, &, vt permittat eam relicta hæreditate in pace frui. cum Carolo fratre pacem ſeruare imperat. Ludouico filio Bauarorum regi ignoſcit. Rogat Lotharium, vt inter fratres concordiam conciliet & alat; religionem, & honorem gloriamque Dei in primo loco ſemper habeat, cogitet ſemper hanc horam quæ illi iam adſit, & illi aduentare. Extremis horis nihil curabat terrena, paſſionem Chriſti meditabatur, orabat perpetuo, obdormiuit ſui imperij anno 26, regio ritu magnificentiſſime in eccleſia Meteniſi ſepultus eſt. Anno Domini 841, poſt Ludouici Pij mortem ſuſcepit imperij 841
faſces Lotharius, filius eius primogenitus. Statim a morte patris ingens diſſenſio orta eſt inter filios de regno Francorum. Fratribus enim eadem ſententia manebat

contra Carolum Caluum fratrem, quæ erat cum patrem in cuſtodiam captum coniecerunt. Lotharius patris iuſſu, voluntate extrema, & precibus nihil erat immutatus, diſcordias aluit fratrum, non cogitabat nouiſſimam patris horam, quam vt memoria perpetuo haberet, pater moriturus admonuit. Tantum poteſt ambitio, tantum dominandi cæca libido, tantum in filiis huius mundi poteſt ille qui tentat & obcæcat mentes hominum. & in hac cæcitate ſtultitiaq́; detinet pleroſque, donec carne infirmati oculi illis aperiantur, vt videant vanitatem huius mundi, elemẽtorum corruptionem. vident autem omnes cum reſoluitur hoc tabernaculum corporis noſtri.

DE GERMANIS
LIBER VNDECIMVS.

PIpinus rex, de quo paulo ante, Aquitaniæ rex, filius Ludouici Pij, mortuus, reliquit filium nomine Pipinum, qui venit de Aquitania, Lotharius ex Italia reuertitur, vterque cum copiis non mediocribus, voluerunt omnino contra Carolum Caluum regnum Francorum diuidere in tres partes, ex autoritate teſtamenti aui ſui Caroli Magni, non arbitros admittere, qui inter eos iudicent, ſed cogere volunt. Ex aduerſa parte Carolus & Ludouicus coniuncti, ſua mordicus retinere, nihil prorſus propter pacem fratribus cedere volunt. Vtriſque pro iudice eſt voluntas. Dum ita alteri alteris vltro citroq́; legatis miſſis arrogãret imperãt, & viciſſim reſpondent, vtrinque exercitus creſcunt, odia augentur, quare pugna inopinata cõmittitur in agro Altiſſiodorenſi. Magis pertinaciter & acriter vix eſt vnquam pugnatum, ſtrageſq́; facta eſt maior inter fratres, quam inter maiores eorum & hoſtes. quæ tamen cædes quam multæ & magnæ fuerint, audiuimus. Carolus & Ludouicus victores, ſed ſine menſura ſanguinis ſuorum. Lotharius cum iis qui illi ex cruentiſſimo prælio reliqui erant, Aquiſgranum ex fuga ſe recipit: hic intromiſſus, munit vrbem, ſed fruſtra: ſine mora enim fratres hoſtes ſequuti, ex Aquiſgrano deturbatus Viennam confugit, ſperans ad ferendam obſidionem eam firmiorem, quam Aquiſgranum. Fratres dum terror illius recens, dum nullum ſpacium cogitandi de reparandis viribus, dum victo nullus amicus qui audeat propter victorem illum iuuare, ſtatuunt perſequi: dum autem eum properantes ſequuntur in itinere, veniunt multi ad eos ex multis regionibus, qui ſe interponunt, placare iram fratrum nituntur, veniunt & Pontificis Sergij legati, quorum erat vnus Archiepiſcopus Rauen. cui nomen erat Georgius, cuius caſum operæpretium erit vna aut altera litera indicaſſe. Hic Archiepiſcopus antea quoq; componendi pacem gratia a Pontifice legatus cum eſſet apud Lotharium, forte fortuna die quo prælium committendum erat, Lothariusq́; in fugam eſſet actus a fratribus, epiſcopus iuxta impedimenta Lotharij euentum prælij expectans, fugiente Lothario, amiſit fere trecentos equites (tot enim comitatus venerat) vix elapſus eſt ex hoſtium manu. Legati igitur multa excogitant quæ ad ſedandos & conciliandos animos fratrum videbantur facere. Lotharium ante ſemper intractabiliorem nunc fortuna humiliorem reddiderat, quæ res ad pacem faciendam momenti attulit plurimum. Nec parum fecit ad conſenſum fratrum, quod omnium vires attritæ erant per illam diſcordiam; omnes enim vbiq; facultates in milites & apparatum belli cõſumpſerant. Poſt multas igitur conditiones & media propoſita, illa placuerunt, Vt Carolus eſſet rex Galliæ, haberetque ſibi ſubiectas omnes regiones quæ ab Oceano vſque ad Moſam ſunt; Ludouicus rex Germaniæ vocaretur, haberetq́; ſub ſe Germaniam, Pannoniam, Boemiam, Morauiam, Sclauorum regna, Bauariam, Franciam Germaniæ, Thuringiam, Friſiam, Saxoniam, Sueuiam, quæ dicebatur, ni fallor, Alemania; Lotharius Imperatoris nomen ſolus fratrum haberet, vt pater Ludouicus ordinauerat, genteſque ſubiectas teneret, Romanos, Italos, eoſque Gallos qui habitant in Narbonenſi prouincia, & qui Belgæ nominantur, a Rheno vſque ad Moſam, quę Galliæ pars a Lothario Lotharingia eſt a poſteris vocata. Sed Pipinus nepos eorum ex fratre Pipino, ſortitus eſt regnum patris ſui, Aquitaniam. His ita confirmatis iuramentis & ſacramentis, modiſ-

modiſque omnibus qui requiruntur ad huiuſmodi,quiſq; recipit ſe in ſuum regnum, ſed prius fœdere facto,vt cuiuslibet hoſtis eſſet communis omnium,&c. Anno poſt natiuitatem Domini 843, Lotharius filium ſuum (in quem inſtituendum literis,præceptis ſalutaribus philoſophiæ & religione, non tantum operæ collocauit, quantum progenitores eius in ſuos.) qui illi primogenitus fuerat, conſortem imperij in frequenti principum conuentu facit,& mittit Romam comitatum maximis copiis. Adoleſcens indulgenter, molliter & male educatus,ſuperbiens inflatus titulis,non cogitans ſe hominem, in itinere inter amicos & ſubiectos omnia cædibus implet, pulcherrima ædificia incendit,euertit vrbes. Cum autem Romæ appropinquaſſet,illique vniuerſus ſacerdotum chorus obuius veniſſet, canendo,*Benedictus qui venit in nomine Domini,oſanna in excelſis*: obuiam etiam ciues Romani in ordine primi pueri,mox adoleſcentes,quos iuuenilis ætas ſequebatur,deinceps reliquæ ætates vſque ad decrepitos ſenes. Sicque comitantur eum vſque ad Baſilicam ſancti Petri,ibi expectat Pontifex eum,mutuoque oſculo dato,vna eunt ad argenteas portas quæ clauſæ erant.Conuertit ſe Pontifex ad adoleſcentem, inquiens, Iam ex te ſcire cupio quo ad nos animo veneris defendendi ne Rempubl.an perturbandi, ſæuiendi an benefaciendi.ſi animus eſt tibi tueri leges bonas & maiorum ſapientiſſima inſtituta, patebunt fores,& ingredieris; ſin eſt tibi alia mens pronior ad malefaciendum, limen hoc ne tangas,enſem oſtendens poſitum ſupra ianuam, dicit,Viden' gladium omnium ſcelerum vltorem? Pontifex prudenter ſic cum adoleſcente egit,qui nullos ante præceptores habuit, a quibus liberaliter aliquid diſcere poſſet, ſed in ſinu adulatorum educatus erat,id quod non ignorabat Pontifex. Simul omnia quæ perpetrarat ſcelera in itinere, audierant Romæ: quare male ominati ſunt de eius imperio. Adoleſcens Pontifici reſpondet, Officium ſe facturum boni principis,veſtigia ſequuturum maiorum ſuorum. ne quid vereatur,ſed bono ſit animo,iubet. Aperiuntur igitur fores, ingreſſi genibus flexis orãt ante altare. Paucis poſt diebus in frequenti eccleſia Pontifex Ludouicum oleo ſancto inungit,coronat, regem Italorum appellat.Coronatus rex petit, vt Romanus ſenatus ſibi ceu ſuo regi iuſiurandum præſtent, quod illi negatum eſt; ſed Lothario ſe dixerunt ceu Imperatori iuraturos. Rurſum hoc tempore Saraceni Siciliam & Tarentum opprimunt, Crotoniatem ſinum in Italia capiunt, Saba rege Maurorum duce. Hoſtibus occurrit Theophilus,Imperator in Oriente,cum Venetorum claſſe nauium 60: ſed claſſis partim perit, partim in hoſtium poteſtatem peruenit. Theophilus ſuis fere omnibus amiſſis vincitur,fuga ipſe vitam ſuam vix ſeruauit. Saraceni victoria elati,Illyricum & Raguſium & Anconam diripiunt, & magna parte incendio cõſumunt: toto mari libere graſſantur: ecce coortis tempeſtatibus ita affliguntur naues fluctibus, vt ad vnum omnes perierint. Nortmanni eodem tempore(intelligentes nimirum fruſtatim diuiſum imperium per diſcordes fratres) Aquitaniam vaſtãt,poſt hanc Hieram inſulam, moxque longius progreſſi in Gallias,Burdegalam,Santonas,Lutetiam, Turonium, Nouiomagum, Aurelianos,Pictauos miſeris modis afflixerunt.ex Aquitania incolis expulſis, ſibi hanc ſedem elegerunt. Eodem tempore Carolus Caluus in Anglia geſſit bellum, propter quod Nortmannis occurrere non vacauit illi,quod alioqui percupiebat: ſed bellum illud Angliç ex animi ſententia confecit,niſi quod Anglis ad ſeditionem præter alias gentes tum procliuis, fidere non auſus fuit. Quare in componendis rebus longiore mora opus erat. Anno Domini 853,defertur ad Lo- 853 tharium fama, Leonem Pontificem conari transferre imperium a Germanis regibúſve Francorum ad Imperatores Conſtantinop. quare cum potenti militum manu Romam contendit. Leo excipit Imperatorẽ cum omni reuerentia,ac ſe purgat ita vt nullum ſcrupulum Lothario relinqueret. Delatores diligenter conquiruntur,ſuppliciumq; de illis ſumitur. Itaq; diſcedit a Pontifice Lotharius ſine vlla ſimultate aut ſuſpicione. Mox poſt illam purgationem cõiunctis viribus Pontifex, & Auguſti Lotharius & filius eius Ludouicus contra Saracenos ducunt exercitum,& vincunt. Anno a natiuitate Domini 855,Lotharius filiis ſuis,quorum tres fuere,regna diuidit,Ludouico 855 primogenito Imperatoris nomen ſoli relinquit,& Latiũ,vrbiſq; Romanæ ius;Carolo filio natu minimo Prouinciã Narbonenſem poſſidendã dat;Lothario ſuo filio ſecũdo Lotharingiã regendã attribuit.In hunc modũ omnib.ex animi ſententia ordinatis,re-

cordatus eorum quæ illi pater moriens prædicauerat, vanitati mundi bona cœleſtia anteponens, vitam cœlibem elegit, monaſticam amplectitur in Premenſi monaſterio. Ludouicus ſolus imperij habenas annis 21 regit. Hoc Ludouico imperante, totam Galliam locuſtæ implebant, ſex pedibus & ſex alis, duobus duriſſimis dentibus, gregatim volantes, omnes fructus terræ depaſcentes, & deuaſtantes vſque ad Oceanum, in quo ſubmerſæ & æſtu maris ad littus reiectæ, computruerunt. Maxima mox eſt fames ſecuta, & crudeliter ſæuiens peſtis, vt vix tertia pars hominum in Galliis ſuperſtes manſerit. Hac tempeſtate Lotharij filiorum duo tantum in viuis erant, Carolo vita defuncto, qui in Burgundia regnauit, & Prouincia. Duo igitur fratres eius ſuperſtites partiti eius regnum, Lotharius Burgundiam, Ludouicus Prouinciam accipit. Lotharius vxore Theoberga repudiata, ſine iuſta cauſa aliam duxit conſenſu quotundam epiſcoporum (qui pompam mundi ſtultam maioris faciebant, quam eccleſiaſticas ad bonos mores & populum in religione continendum, inſtitutas) vel potius adulatorum. Quibus tamen alij boni patres epiſcopi prælatique ſe oppoſuerunt, & patrocinantes veritati & inſtitutioni Dei, vehementer reſtiterunt adulatoribus legumq; diuinarum contemptoribus. Lotharius intelligens a bonis omnibus ſibi contradici, leues quoſdam ſibi aſſentiri, pudore & timore inductus, Galdradam quam duxerat ſecundis nuptiis repudiauit, priorem nempe Theobergam, ſed cum non conueniret illi cum illa, non diu fert eam: iterumque reiecta, pellicem, contemnens religionem & bonos ſanctitate inſignes viros qui illum libere admonebant. Sed deprauatus animus correctione nulla emendari potuit, carnis illecebris & illuſionibus Satanæ irretitus. Ne autem ſilentio præteream quid Ludouicus, de quo ſupra, rex Germaniæ egerit interea temporis, vir virtute militari cum quibuſuis maioribus ſuis cōferendus, idq; teſtantur eius egregie geſta contra varios hoſtes. Duxit copias Germanorum magnas aduerſus irrequietam & rapinis intentam gentem Sclauos, qui magno exercitu contra erant parati. Cum igitur vtriq; Germani & Sclaui in æquo planoque campo caſtra muniuiſſent (nam eo animo vterque exercitus deſcenderat in planitiem, vt confererent manus; ſed neutris viſum erat tempeſtiuum pugnare, nec erat integrum receptui canere) neutriq; haberent vel aquã vel quod ederent, neceſſario factũ eſt, vt aquatum, frumentatum, & pabulatũ irent in eadem loca. erat autem in vicinia nihil hortũ: quare quotidie equites & pedites ex vtroq; exercitu peribant. Germani quanq̃ fere ſemper ſuperiores redibãt cum ſpoliis: tamen non ſine iactura multorũ vincebant, ſæpe etiã vincebantur: neque enim potuit fieri in tam frequentibus præliis, vt non aliquando victi diſcederent. Ob quotidianas igitur cædes cõmotus Ludouicus, educit ſuos e caſtris, hoſtem ad præliũ iuſtum prouocans; ſed hoſtes attenuati quotidianis illis pugnis in frumentationibus & aquationib. in caſtris perſeueranter ſe cõtinent. Ludouicus cauſam detrectandi præliũ intelligit. deliberat ergo velit ne ita producere bellum, & paulatim hoſtẽ conſumere, an caſtra quę altis latisq; foſſis erant circumdata, oppugnare, vtrunq; non ſine ſuorum ſanguine copioſo fieri videt: ecce nunciatur hoſti auxilia venire, quæ res ſalutaris conſilij occaſionem dedit. Videns enim paucitatem quæ reliqua erat ex tot pugnis in caſtris hoſtium, diuidit ſuum exercitum in quatuor partes, quatuorq; locis circum caſtra hoſtium ſingulas iubet ſingula munire caſtra. quibus factis foſſis, coniungit quatuor illa caſtra, vt hoſtis ſine difficultate e caſtris egredi non poſſet, nec ſe aduenientibus ſuis coniungere: itaq; munit vallis & foſſis Ludouicus, vt a paucis defendi poſſent. Ita incluſus hoſtis nullam habet ſpem reliquam, quam aduentura auxilia, qui aperiant eis viam. carent aqua, carent cibo & pabulo & ligno hoſtes; Germani nullo impediente omnia neceſſaria (quanquam e longinquo petenda erant) conuehunt, vt in menſem ſufficiant, ſi forte hoſtis veniat numeroſior propter quem non liceat egredi, vt habeant ſatis, donec illi vel ad deditionem compellantur qui erant incluſi (nam ſatis ſciebant vltra octo dies inediam perferre non poſſe.) vel in certam cogantur erumpere mortem ſine diſcrimine, propter Germanorum munitiones. Hoſtes ergo cum expectata auxilia tardius venirent (neque enim nunciarant ſuis tantopere præſenti ſaluatore opus eſſe) poſtera luce mane ſupplices extendunt brachia abiectis armis, petunt vitam ſibi donari, quidlibet facturos quod imperetur, pollicentur. Ludouicus conditionibus omnibus quæ ſibi placuerunt, præſcriptis, Sclauiſque iurare coactis, inermes dimiſit:

miſit: Principem tamen eorum luminibus priuaſſe legitur, vt inutilis ad ſeditiones & tumultus excitãdos redderetur, homo ferox & impius animo. Non poſſum mihi temperare quin narrem ſomnium, a magnis autoribus etiam pro hiſtoria ſcriptum, iocos enim ſeriis miſcere ſemel, nemo tam moroſus eſt, vt puto, qui offendatur. Scribunt igitur quidam autores, alioqui non nullius fidei, Ludouico Germanorum regi patrem ſuum Ludouicum Pium apparuiſſe in ſomniis, rogaſſe & adiuraſſe, vt eriperet eum a pœnis illis & tormentis infernalibus, quibus agitatus ſit hactenus ſine vlla requie. Propterea Ludouicum hunc regem nomine patris ſui multa bona feciſſe opera, & eleemoſynas in multa paſſim monaſteria diſtribuiſſe. Hoc genus ſomnia quantum fidei mereantur, quamque ex ſcriptura probari poſſint, in hoc opere non eſt diſcutiendi locus. Vt ad Carolum Caluum redeam. Hic poſtquam deuicit Britannos, itaque eos in ſuam poteſtatem redegit, vt rex Angliæ factus ſit; poſtquam ergo omnia ita diſpoſuit in Anglia, vt cauerit, quantum per humanam prouidentiam fieri poteſt, omnes ſeditionis cauſas & anſas, inſtituit contraire Nortmannis. Illis igitur Andegauiam vrbem obſidentibus, & longe lateque circa eam omnia vaſtantibus, ocyſſime expeditionem in eos parat. Ecce, iam ad profectionem omnibus comparatis, incidunt quæ eum retinent. Carolomannus enim filius eius ex vxore priore, ſacris initiatus, ſed male feriatus iuuenis, collecta flagitioſorum nebulonum turba, perturbat & affligit quæcunque rapit eum inſania, omnia. Pater igitur ſolicitus vt corrigat filium, primoq; captum in carcerem duci iubet, cumque certa de ſe præbet indicia nullam ſpem reſipiſcentiæ eius eſſe, ſacra, more quo ſolet fieri, adimuntur illi, luminibus priuatur, ne liberatus forte aliquid mali facinoris perpetret, in monaſterio Corbienſi, in cuſtodia ſeruandum tradit: ex quo tamen cæcus auxilio, ductu monachorum quorundam euaſit, confugitq; ad Ludouicum. Alius filius Calui, Carolus nomine, mutato habitu, vt nõ agnoſci poſſet, militem temerarius adoleſcens prouocat, experiri cupiens eius animi robur, & ſuum oſtendere; miles prouocatus adoleſcentem interficit. Præter illos fuit illi alius filius, nomine Ludouicus Balbus. Interea dum propter filios impeditur a propoſita expeditione, Nortmanni vrbe Andegauia potiti ſunt. Quare poſthabitis omnibus rebus, maturat profectionem Caluus contra Nortmannos, hoſtes inuenit intra Andegauiæ muros quibus confidebant. Obſidione igitur ab omnibus partibus includit hoſtem in vrbe, adiuuantibus Anglis. hoſtes videntes vrbem & ante eam hoſtem ita circumuallatum, vt eruptionibus infeſtari non poſſet, ſe autem egredi nullo modo poſſe, deſperantes igitur, ad Carolum mittunt, qui pacem petant conditionibus non quas ipſi meruerint, ſed quibus æquum ſit hominem cum homine, optimum principem iræ dominum cum ſupplicibus victis agere. Carolus obſides imperat, pacem pro ſuo arbitrio præſcribit. Eſt optio data Nortmannis a Caluo, vt qui velint Chriſtianam religionem profiteri, illi in regno ſuo viuerent liberi, iureq; vterentur communi ciuium; qui vero non vellent, quam primum ſe in ſuam patriam, ſterilem & incultam terram reciperent. Maxima pars Chriſtianam religionem profeſſa, manſit in Galliis: reliqui petierunt patrium cœlum. Huius belli cum Nortmannis Calui tempore Saraceni magna multitudine Samnium, quæ hodie regio Beneuentanorum vocitatur, omnino attriuerunt. Quos contra Ludouicus arma comparat, nec ſegnius Lotharius copias ſuas cogit, coniunctique aduerſus hoſtem eunt, quem mari & terra victum illis regionibus expellunt, præda ſpoliatum, maioreque parte cæſum. Ea igitur omnia illic reſtituta per religionem & ius, ducibus & præſidiis aduerſus repentinas hoſtium incurſiones muniuerunt, & in ſua verba iurare magiſtratus conſtitutos iuſſerunt. Non multo poſt Beneuentanus dux, non contentus ſua ſorte, altioraque quærens quæ plerunque cum periculo ſunt coniuncta, nouas molitur res, vicinos populos ſibi libertatis promiſſione adiungit. Imperator ſeditionem audiens, & conatus contra imperium, armatas aduerſus eum mittit copias. Confœderati hoc audientes cum deſerunt, deſpondet ipſe animum, ad Imperatorem legatos mittit, mitigat exaſperatum animum Imperatoris oratione & precioſis muneribus, recepto in fidem Duce Beneuentano Andaliſio (nam illi hoc erat nomen) ducit exercitum contra Andaliſij ſocios, Campaniam ingreſſus vbique ſatisfactione accepta, minimum, quantum per tantas copias licuit, damni dedit. Capuæ appropinquãti Imperatori proceſſit obuiam epi-

ſcopus cum clero vniuerſo eius eccleſiæ, procidenteſque omnes ad pedes eius gratiam poſtularunt, quam conſecuti ſunt. Græcos leues, qui ſeditionis illius autores fuerant, omnes ex Campania & Apulia expulit, ſtatuit ne aut illi aut alij Græci vnquam in poſterum reciperentur in eas regiones, quod propter leuitatem dicebantur ſemper nouis rebus ſtudere: quod hominum genus tranquillitati & paci hominum altrici eſt inimiciſſimum. Andaliſius immemor beneficij ab Imperatore accepti (ſub melle oblita lingua cor doloſum texerat) inſidiis Imperatorem aggreſſus eum interficere nefando latrocinio voluit: ſed, apud Dominum nondum fuit decretum vt moreretur: quare ſeruatus comprehendere perfidum latronem magno ſtudio nititur. Andaliſius omnibus facultatibus ſuis, quæ venerunt in manus Imperatoris, relictis, fuga vitam inuenit. Poſt aliquot menſes ferebatur hic Andaliſius in Sardinia eſſe. Ludouicus hic Imperator natus ex Germania & ex Germanis (ne quis nos a propoſito longe aberrare putet cum ſcribimus tot in aliis nationibus geſta) & Pontifex Rom. Nicolaus vna ſtatuerunt, ne vllus ſecularium (ſic enim loquuntur) principum, etiam Imperatorum, conuentibus vel conciliis clericorum interſit, quacunque de re agatur, Clerici vero ſecularium perſonarum conuentibus intereſſe poſſint & debeant: ſi vero controuerſia aut negotium de fide religioneque ſit, ſeculares poſſe intereſſe decretum eſt: religionem enim communem omnibus Chriſtianis eſſe, referreque vt omnibus notiſſima ſit. De hoc textu 96. diſt. c. Vbinam. In eadem diſtinct. plura ſunt ſcripta de Ludouico hoc. Mortuo Nicolao Pontifice, eligitur Adrianus 2. Propter Pontificem eligendum miſit ſuos Romam legatos cum ſeriis mandatis (nam ſtudebat ſingulariter cupiam, quem cupiebat ad pontificatum euehere. Sed hoc curia Romana intelligens, cauendum putauit ne ſit Pontifex nimium Cæſaris amicus: quare conueniunt propter electionem ſæpe, non vocatis Imperatoriis nunciis: & ſi quando vocant, parum ad rem pertinentia tractant: creatur ita Pontifex legatis Imperatoris nō admiſſis. Quod vbi factum audiuerunt a Cæſare miſſi, vehementer cōmoti aſtutia & temeritate hominum: quamobrem conqueruntur læſam maieſtatem, contemptum illum non ferendum. Romani nihil habuerunt quod prætexerent: ne tamen nihil dicerent, dicunt illum virum tantum vitæ probitate excellere omnes, tamque carum eſſe vniuerſo populo, vt a multitudine quæ regi non potuerit, ſit omnium votis petitus & electus antequam vocari potuerint legati Cæſariani. Quam frigidiſſimam excuſationem ad Ludouicum ferunt, primo enarrantes ordine quo dolo quibuſque artibus res ſit acta. Etſi ergo Imperatorem male habuit, diſſimulare tamen certas propter cauſas viſum eſt ei. Vt ergo ſe purgaret, ne putaretur infenſus Adriano electo Pontifici, propterea quod ille alium voluit (nam hoc erat per totam Romam cognitum) ſcribit Romam prolixe, laudatque eos quod ſincere, nullo reſpectu vano, elegiſſent virum probatiſſimum & pontificia ſede digniſſimum. Recte Dominum ita diſpoſuiſſe, a quo hæc fiant, cuius ordinationi nemo reſiſtere poſſit. Suos non potuiſſe ſcire quis magis idoneus eſſet ad pontificatum, fortaſſe quod ſui legati ſua ſuffragia indigniori (quod non ita familiariter conuixiſſent, & omnes cognitos habuiſſent) dediſſent. Præſtare vt per ciues eligantur ad huiuſmodi ſumma munera, quibus perſonæ, quibus per conſuetudinem ſint cognitæ. Salutatque ſimul Adrianum Pontificem, & gratulatur illi. Primo anno pontificatus Adriani ſecundi, Lotharius rex, quem ante propter ſine cauſa repudiatam vxorem excommunicauerat Nicolaus Papa, venit Romam, purgat ſe, & poſt ſatisfactionem in teſtimonium innocentiæ ſuæ communicat menſæ Domini; communicabant vero etiam cum eo eius aulici primores; qui participarant cum eo omnes ante annum periere. Lotharius poſt illam participationem menſæ Domini ſemper triſtior eſt conſpectus, & ad ſuos rediturus in itinere moritur. De eius morte variant hiſtoriæ; ſed ſi quis diligentius animaduertat, nulla eſt controuerſia. Qui enim dicunt in itinere redeuntem ex bello quod geſtum eſt eo tempore cum Saracenis, nihil aliud dicunt, quam illi qui dicunt iter e Roma facientem periiſſe. nam ex Saracenico bello veniens Romam petiuit, cum eſſet non longe a recta deflectendum. Vt ſubinde ingrediamur Germaniam, Rege Ludouico in Germania, fuerunt quidam Sueuiæ principes, ex Caroli Magni proſapia, qui morum & vitæ ſanctimonia veteribus ſanctis patribus comparari poſſe viſi ſunt: quorum vnus Wighardus nomine, ædifi-

cauit

cauit monaſterium ſancti Benedicti Lucernæ, vbi nunc præpoſitura illa diues eſt; primusq́; abbas in eo monaſterio inculpate cum fratribus ſuis vixit: quorum vitæ exemplum longe plus valuit in corrigendis hominum animis, quam aliorum bene ſonantia verba, prolixę́ conciones. Dietlandus dux Sueuorum, monaſterium eremitarum ingreſſus, abbasq́; in eo ſanctiſſime cum ſuis vixit, multum doctrina & exemplo profuit. Sanctus Huldrichus, Sueuiæ princeps, monaſterium ad lacum Thuricenſem fundauit. Manſem Sueuorum rex monaſterium Manſmunſter fundaſſe ſcribitur. Fuerunt multi alij in Germania primo loco nati, qui faſtu huius ſtulti mundi contempto, ſe ad vitam monaſticã, vbi vigiliis, orationib. meditanda cruce Domini exercerent ad pietatem, & alios docerent & commouerent ad caritatem veramq́; lucem & gaudiũ quod eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Anno a natiuitate Chriſti 850, fames vix vnquam 850
audita afflixit Germaniam. Fertur in hiſtoriis & bonæ fidei hiſtoriis, quod quidam a Rheno, in quæ loca præ cæteris fames maior premebat, cum vxore & puero filio petiturus Thuringiam, vbi paulo remiſſior erat caritas, cum eſſet in ſilua, & puer præ fame deficeret, & ipſi parentes, incepit cum vxore de mactando & comedendo puero tractare. vxore ad tantum facinus non conniuente, nihilominus rapiens & tenens puerum ſtricto gladio, iamiam percuſſurus, ecce vidit duos lupos ceruam captam dilaniare, accurrens igitur & lupis abactis carnes ceruæ accipit, quibus cum filio ſaluo & vxore veſcitur. Quod ſi factum eſt (id quod ego nec negare nec affirmare auſim) nónne memorabile eſt exemplum quam mirabiliter Deus cum hominibus agat. Poſt hanc caritatem anno 8, vel (vt aliqui volunt) ſeptimo, terręmotus maximi per Germaniam in diuerſis locis fuerunt, ita vt multę montibus altis impoſitæ arces corruerint, & in illis ſuperbi ſtulteq́; inflati viri & mulieres perierint. Moguntię collapſum eſt, concuſſis fundamentis, eo anno templũ S. Albani. A Chriſti natiuitate anno 876, Ludo- 876
uicus Imperator vita hac defunctus eſt: cuius morte audita, Carolus Caluus comparat copias, Romam longiſſimis itineribus contendit, exceptus a Pont. Ioanne pro more, hoc eſt magna pompa, creatur omnibus ceremoniis quibus conſueuerat fieri, Imperator, Italiæ imperat magno ſupercilio glorioſus: ſed frater eius Germanorum rex non laturus eum ſine vllo iure imperium ſibi ſoli aſſerere, copias conſcribit, profectionem parat in Italiam. At Carolus dum in Germania quæ ad bellum neceſſaria ſunt, parantur, Italiæ rebus vtcunque ex tempore ordinatis, in Gallias reuertitur, vt illic compararet milites quibus fratri ſe opponeret. Reuerſus in Galliam totus fuit immutatus habitu corporis & animi moribus, inaniter inſolito veſtiũ genere ſe oſtentans, & a ſuo nomine imperat nomina noua imponere ciuitatibus. Carolopolin vrbem Compędium vocat. Ad Germaniæ regem mittit legatos cum ſuperbiſſimis minis, prædicari eos iubet ſuam potentiam & omnium orbis terrę regum amicitiam, & parata non ſolum auxilia, ſed & paratam obedientiam. Venturum in Germaniam cum tanta multitudine, vt exhauſtis fluminibus omnia ſicco tranſire poſſit pede. Iamq́; nunc ſe misereri patrię ſuæ Germaniæ, cum animo proſpiciat ſuperatas calamitates. Ludouicus nihil inanibus fratris ſui, non amplius Germani hominis, ſed vaniſſimi Græci (nam ſic veſtitus erat) minis mouetur, quę deſunt reliqua ad expeditionem diligenter comparat: ſed inopinato morbo correptus Francofordiæ moritur. A morte patris, filij quos tres habuit, diuidunt regnum paternum in tres partes: Ludouico Franciam quam vocant Orientalem, Thuringiam, Saxoniam, Friſiam, & partem de regno Lotharij dederunt, & appellatus eſt rex Oſtrofranciæ. Bauaria, Pãnonia, Carinthia, Sclauorum regio, Boemia, Morauia, ſunt attributæ Carolomanno; & vocarunt illum regem Bauariæ. Alemaniam quæ nunc Sueuia nominatur, & partem regni Lotharij ſortitus eſt Carolus. Diuiſo in hunc modum Ludouici regis Germanorum, regno, Carolus Caluus ratus diuiſa debiliora quam cum vnita cõiunctáve fuerunt, bellum parat in nepotes, nullam plane cauſam belli habens: ſed frater eius rex Germanorum exercitum ſufficientem contra Carolum habuit. Ergo ſuperbus homo nihil curans conſanguineam neceſſitudinem, nihil expendens quid iuſtum, quid non, cum exercitu Germaniam inuaſurus Coloniam peruenit. Duo fratres (quod ſciebat Caluus) erant aliis diſtenti occupationibus, tamen iuſſerunt conſcribi copias quas ſi opus eſſet, fratri mitterent. Ludouicus igitur fortis animi & bonæ indolis iuuenis, rex Oſtrofranciæ, mittit ad Caluum patruum

ſuum legatos,qui de pace agerent,eumq; admonerent modeſte quo pacto res earúmque cauſæ haberent. Pacem ſe malle cum iactura ſuarum facultatum, quam bellum cum iactura hominum vitæ & facultatum. fore bellum tale vt ad victorem quoq; plus mali peruenturum ſit quam boni. præſtare vt coniunctis viribus contra Turcas militent. Caluus inflatus ſpiritu ſuperbo nihil audit de pace,contemptim reſpondet. Ludouicus interea aucto exercitu, ſimulat nihil minus ſe velle quam pugnare,nec eſſe ita paratum, vt cum tanto Thraſone audeat congredi. Caluus nihil timens aliquid iuuenem tentaturum, abſentibus maxime natu maioribus fratribus. nam ſatis exploratum habet eos adhuc imparatos eſſe,omnia igitur negligēter adminiſtrat, exercitum ducit ceu nullum haberet hoſtem. Hęc intelligens Ludouicus,bene rem gerendi ſibi datam anſam videt: apud Andrenacum igitur aggreditur hoſtem nihil tale expectantē,Germani pugnant fortiter,vincunt,cum magna ignominia Caluus glorioſus rex fugit a facie quem tantopere deſpexerat, Ludouici nepotis. Multi ex proceribus Calui in hac pugna deſiderati ſunt. Huius regis tempore,Flādria inculta neglectaq; iacuit, ferarum domus;in ea igitur ædificauit vicos quoſdā,& cultores paſtoresq; induxit, præfectum dedit illis Balduinum nomine,virum audacem, qui regis ſui filiam Iudith, abſente rege,rapuit, & pro vxore ea vſus eſt. Rex iraſcitur grauiter: ſed in aula habuit amicos(an facinoris conſcij fuerint,neſcitur)apud regem primæ autoritatis,qui primum conſiliis retinent regem; ne in primo furore hominem conficiat, poſtea cum viſus eſt regis animus capax rationum, agunt etiam cauſam Balduini apud regem,virum ſtrenuum, & ad magna natum, magni vſus in bello eſſe poſſe. Horum oratione placatus animus Caroli Balduino ignoſcit,vxorem filiam cōcedit,Flandriam loco dotis dat, Comitem Flandriæ appellat. Hic Balduinus per totam vitam ſuam fuit in excolenda & ornanda Flandria; nec ignauius eam excoluit Arnulphus filius Balduini, qui ſucceſſit patri. Hic ingenioſus fuit in ordinandis rebus publicis, & ad augendam hominum frequentiam multa excogitauit: quę etſi vtilia eſſent gubernatoribus vrbium & regionum(quorum multi imprudentia ſua minuunt frequentiam hominum, quæ regionis vrbiumq; decus eſt,& fere maximus prouentus) tamen hæc edocere propoſiti noſtri nunc non eſt. Imperante hoc Carolo Caluo, Campaniam totam miſere deuaſtant Saraceni,freti inteſtinis Chriſtianorum principum diſſidiis. Tota Italia rege deſtituta & Imperatore, vocat Caluum: ſed ille non vt res exigebat,properat, prius creat regem, Boſonem,fratrem vxoris ſuæ,& dat illi regnum Prouinciam. deinde Romam proficiſcitur,cum Saraceni iam nauibus oneratis præda ex Italia receperant ſe ad ſuos. Duo filij Ludouici regis Germanorum in Italiam patruum ſuúm Caluum ſequuntur cum copiis Germanorum:nam conatus eius impij illos peſſime habebant. Eo vero animo erant,non ceſſaturos niſi aut ipſi eſſent victi & in nihilum redacti, aut patruo vita & imperium eſſet ademptum. Tantopere erant cōmoti iniuria, & ſcelerate hoſtili animo erga ſui fratris filios. Carolus audiens Romæ aduentum nepotum cum Germanorum electiſſima manu,Romam relinquit,anguſtias clauſurus qua veniebant,morbo correptus nō periculoſo,neq; graui,in quo vſus eſt medico Iudæo Sedechia, qui perhibetur illi dediſſe venenatam potionem,ignorantiáne(vt ſępe per imperitos medicinæ profeſſores fit)an ex compoſito, ignoratur. Caluus mortuus eſt,cadauer conditur aromatibus, vt eo ferant quo ipſe voluerat:putredinem vectores ferre nō valentes,mandant humi Vercellis.inde poſt aliquot annos alio eſt tralatum. Cauſam hic autores habent quidam quæ mihi non probabilis videtur. Imperatore Caluo mortuo,de imperio fuit cōtentio magna. Fuerunt enim multi principum Romę & aliis locis,qui cupiebant Carolum, Sueuorum regem,qui cum copiis ſuis aduerſus Caluum in Italiam venerat,ſocio expeditionis fratre Carolomanno: Pontifex vero reſtitit illi,cupiens Ludouicū Balbum Calui filium, nec non alij proceres cum Pontifice vna ſentiebant. Pars tamen quæ ſtudebat Carolo Sueuorum regi, erat fortior. Pontifex ergo captus,in cuſtodiam ducitur: ſed non diu poſt quorundam opera liberatus, ad Ludouicum Balbum confugit,cum quo aliquādiu habitauit,deinde diademate coronauit eum, & Imperatorē appellat.& apud eum pontificia vtitur functione,& multa eccleſiaſtica diſſidia tollit,& diſcordias componit. Poſtea apud Trecas vrbem, ſynodum cogit, in qua ad fidem Chriſtianam pertinentia ſunt multa inſtituta,& in Flandria, vt nunc dictum eſt, quæ culta iam erat,

& ha-

& habitatoribus referta, epiſcopus eſt ordinatus, qui rudem erudiret ad religionem & pietatem populum. Qui a ſimplici & nondum ad malitiam exercitato populo cum timore & reuerentia acceptus eſt, & cum deuotione animi ſecuti ſunt doctrinam eius. operaque ſecuta ſunt auditionem. Porro in his turbis, Saraceni tempus ſemper obſeruantes, Italiam inuadunt, diripiunt magnam eius partem. pręter cętera autem montis Caſſini monaſterium miſerrimis modis tractauerunt: quare reuocant Pontificem, vocant Cæſarem, quærunt territi Romæ & in tota Italia auxilium. Pontifex cum Caroli copiis & aliorum principum manu in Italiam veniẽs, recreauit totum Latium: breuiq́; expelluntur hoſtes omnes ex Italia. Poſt hæc omnia Ioannes Pontifex animaduertens plus præſidij in Sueuorum rege Carolo, quam in Balbo, & Carolum hunc amicis Romæ abundare: quamobrem creat eum Cæſarem, appellatq́ue Carolum tertium: Balbi imperatorium nomen vertitur in riſum, nec ſcribitur in albo Imperatorum. His temporibus fuerunt comitia Furonæ, vbi certis conditionibus pacem fecerunt inter ſe Ludouicus Balbus, & Ludouicus filius Ludouici regis Germanorum. Paucis poſt menſibus Balbus, quemadmodum fit, iam ſe quieturum, iam ſe in portu nauigare, ocio iam felici & dulci fruiturum poſt tot pericula, tot mala & labores, dicens, in morbum lethalem incidit, & in vrbe Compendio obiit. Dominandi inſana libido principum incredibiliter afflixit regnum quod Balbo ſubiectum fuerat. Vxoris Balbi defuncti vira frater, Boſo, vir nihil humile in animo verſans, paruiſque non contentus, practica, vt ita dicam, multiplici regno inſidiatus eſt. Principes vbi eius cōatus olfecerunt, reſtiterunt, & Germaniæ regibus oportere dari regnum, vnanimiter dixerunt. Vota omnium principum concordantium videns Boſo, conſequendi regni ſpem deponit omnem. Sed Germanici reges mortui eodem tempore ſunt. Ne Boſo reginæ frater tyrannidem rurſum affectaret, principes ſedulo cauendum putabant. Balbus mortuus filios duos reliquerat, Ludouicum, & Carolomannum, natos ex concubina. Hos quanquam illegitimos, faciunt vna reges. Hi reges creati, cum Nortmannis Galliam infeſtantibus pugnant, & eos vincunt nobili prælio. quæ res illis magnum nomen, & fauorem totius Galliæ peperit. Victoria illa quoque prædicata & grata fuit apud Germanos. nam & hos infeſtari Nortmanni incipiebant. Sed iterũ collectis viribus Nortmanni in Galliam graſſati ſunt eodem anno quo a fratribus regibus ſunt profligati: cum quibus iterum congreſſuri fratres, parant ſe. Cum eſſent iam parata omnia, hoſtemque alacres peterent, Ludouicus moritur. Boſo autem videns nothum Carolomannum bello implicitum & pene fatigatum, denuo ſolicitat in regno omnes qui videbantur aliqua pollere autoritate, ſed fruſtra; non mediocriter tamen turbat Carolomannum cum Nortmannis difficile bellum gerentem. Carolus Sueuorum rex & Auguſtus, audiens Nortmannorum iniurias & iniuſtos cōnatus, & Carolomannum in magnis difficultatibus conſtitutum eſſe, ex Germania mittit in Nortmannos copias, quarum virtute Nortmanni victi ſunt. Sed ne aliquid de induſtria diſſimulare videar, non deſunt autores qui dicunt, Nortmannos hac tempeſtate nullo modo potuiſſe repelli, & victores frequentibus minoribus præliis diſceſſiſſe, & Principes Gallię pacem petiiſſe, Friſiamque Nortmannorum duci dediſſe. alios duces adductos, vt diſcederent, auri magno pondere, & ita victos auro, non ferro ex Gallia Nortmannos profectos. Adhæc Nortmannis Carolomannus annuum tribuit tributum: ſed non diu poſt illud inhoneſtum fœdus Carolomannus vixit. Cuius mortem vbi audiuerunt Nortmanni, arma recipiunt, hoſtili animo Galliam petunt, Pariſios obſidentes, circa eam paſſim omnia perdunt. Tota igitur Gallia non habet quo reſpiciat, vnde ve expectet ſalutẽ, quam ab Imperatore Craſſo. Cōcordibus ergo votis eum optant, rogãt vt veniat, opemque in extremo periculo conſtitutis ferat, ſe illi commendant deuouentque totos. Imperator miſeratus ſtatum Galliæ, videns eos a ſe ſolo pendere, & quid incommodi ſimul & turpitudinis ſit eos deſerere; rurſum quãta vtilitas & gloria ſit, eos ſeruare, magnis in Germania copiis conſcriptis, imperato etiam certo militum numero ciuitatibus in Italia, ita temporibus profectionem ordinauit, vt ſimul eodem tempore ex Germania & Italia copiæ conueniant in ea loca in quibus hoſtis erat. Idque diligenter obſeruatum eſt. Conueniunt copiæ non longe a Lutetia quæ ab hoſte obſeſſa & ita preſſa erat, vt a deditione parum abfuerit. Iamiamque actum de ea erat, niſi Impe-

ratoris aduentu recreata ſpiritum recepiſſet. Hoſtes potentem & numeroſum aduerſariorum exercitum videntes, ſuos vt obſidendi ratio exigebat, diſpoſitos ſeparatim per partes, collectius continent in alio caſtrorum genere. ſoluitur igitur arcta illa obſidio. Imperator (præſcripta certa ad hoc hora) iubet omnes, qui ferre arma poſſint, in hoſtem erumpere, eadem hora ſe cum ſuis adfuturum, ſignificat ex ſummo magiſtratu paucis, qui multitudinem iubent paratam ad conſtitutam horam adeſſe oportere, cumque iam acie inſtructa eſſent ituri in hoſtem, multitudini conſilium & iuſſu Imperatoris exponunt, victoriam eſſe certam, affuturum Imperatorem cum Germanorum electiſſimis. Adhortantur eos, vt in conſpectu Imperatoris ſuam oſtendant virtutem. Venit hora, vtrinque ruunt in hoſtem, ſanguinolenta fit pugna, Imperator ſuperat, vt cedere cogantur hoſtes, ſed non franguntur prorſus: recipiunt enim ſe non procul ab eo loco in munitiora loca. Inceptum eſt agi de pace, Cæſar & omnes principes pacem cupientes, potius acceperunt paulo iniquiores conditiones, quam fortuna poſtulare viſa ſit. Conceſſa eſt igitur habitanda Nortmannis ea regio quæ vltra Sequanam eſt. noſtra ætate adhuc ea vocatur Nortmannia. ad ſeptentriones habitant illi, idque nominis impoſitio non inepta complectitur: *Nort* enim ſeptentrionem eorum lingua vernacula ſignificat, *Man* virum. Et Germani vocant ventum aquilonem a ſeptentrione flantem *Nortwind*, hoc eſt ſeptentrionalis ventus.

DE GERMANIS
LIBER DVODECIMVS.

888 POST Domini natiuitatem 888, Imperatore Craſſo mente capto ex intemperie cerebri, alium Principes Imperatorem appellauerunt, nempe Arnulphum. Craſſus poſtquam incepit inſanire, aut ſaltem non omnino eſſe mentis compos, tantum vnum annum vixit. Eſt humi mandatus cum omni regali & imperiali reuerentia & honore. Minori tamen planctu, propterea quod animo nihil valebat, inutiliſq; imperio erat factus. Hic Arnulphus vir quidē induſtrius & animo magnus, ſatiſq; prudēs, propter quas dotes meruit eam apud principes exiſtimationem, vt electus ſit Imperator, neque vero opibus & facultatibus valuit ſatis. Erat enim is imperij ſtatus, vt niſi aliæ eſſent facultates, imperium non ſufficeret ad tuendam dignitatem Imperatoris & hoſtibus reſiſtendum, omnino nomen imperij magis erat gloriæ quam rei. Quas ob res Arnulphus hic nec Gallias nec alia loca, vt volebat, & rerum ſtatus exigebat, tutari poterat. Galliæ ergo optimates deliberant qua ratione ſibi conſulant, & de rege creando tractant. Ludouicus Balbus præter filios ex concubina duos de quibus paulo ante, reliquit vxorem reginam grauidam; peperitq; poſt mariti mortem filium, qui nominatus eſt Carolus Simplex, qui iam natu decem annorum erat regni paterni hæres. Igitur optimates puerum regem creant, tutoremq; præficiunt puero Odonem, comitem Pariſienſem. Hic puerum ſtuduit regno vtilem reddere, bene inſtituendo. Vbi nouem annos nomine pueri regnum iuſte & cum laude gubernauit, moritur; ante mortem vero adoleſcentem regem commendat regni optimatibus. Adoleſcens ſuſcepto regno Britannorum cum regis filiam, nomine Edinam, vxorem duxit. Quidam tradunt tutorem Odonem cum Carolo Simplice magnas poſtremis annis habuiſſe ſimultates: nam Carolo iam ætate maturo Odonem noluiſſe cedere. Odonem autem adoleſcenti quārumuis bonæ ſpei iuueni facile reſtitiſſe, quoniam Odoni totum regnum fauiſſet, ob ſingulares eius dotes in bello & pacis tempore eximias. Nortmannos qui eo regnante ſæpe Galliam vexauerunt, feliciter & fortiter ſæpe victos, ſuæ ipſius vitæ periculo repulit; ſed ſemper contra eos vſus cum Franci Orientalibus, tum Germanis aliis. Carolus Simplex etiam eorum furori ſæpe reſtitit. Et vt firmior eſſet pax, magiſque Gallia quieſceret liberata ab eorum incurſionibus, Rolloni Nortmannorum principi filiam vxorem dedit; ſed prius ſuſcepit Chriſtianam religionem Nortmannus. Porro Robertus Odonis frater, Princeps Aquitaniæ arma parat aduerſus regem Simplicem, volēs ſibi regni partem nomine fratris deberi,

beri, vrbes quaſdam expugnatas ſibi iurare cogit. Vbi audiuit regem in armis eſſe, nolens ſuos bello affligi contra regem, cum copiis inſtructis proficiſcitur: ſed rex longe numero & virtute militum ſuperior, excipit eum prælio, occiditur dux Robertus. Rex iam omnia tranquilla putans, quibuslibet confidit: quare iter forte facientem illac hoſpitio blande excipit eum Herebertus apud Peronem, cepitque impius hoſpes Simplicem regem hoſpitem. Edina Regina ad Eduardum patrem in Angliam fugit cum filio paruulo Ludouico. In Gallia capto rege miſcetur cœlum terræ, plena ſunt omnia tumultibus. Procerum multi regnum affectant, quilibet ſe iudicat digniorem qui alios gubernet. Qua diſcordia freti Saraceni iam non fines vltimos Galliæ bello tentant, ſed interiora fere omnia vaſtant. Rex igitur malis auſpiciis & ſero creatus eſt Richardus Burgundiæ ducis filius, non ſatis enim exercitatus & peritus fuit in militari diſciplina. Qua facultate tamen in primis opus erat, propter Saracenorum crudelitatem qui tum quoque Burgundiam depopulabantur. Porro Richardus & Carolus Simplex capti eodem tempore moriuntur. Regnum iterum deſtitutum eſt gubernatore in magnis fluctibus & tempeſtatibus. Poſt longas contentiones, proceres in Anglia Edinam vxorem Simplicis defuncti vita, & filium eius Ludouicum reuocāt, regnum, paternam hæreditatem, offerunt, venienti obuiam procedentes gratulantur, regem ſalutant, ſe ſuaſque fortunas illi committunt. Magnis & variis hic iuuenis rex petitus eſt inſidiis, ex quibus omnibus ſeruatus eſt & ereptus Germanorum, vt narrant hiſtoriæ, opera & fide. Sed ne quis exiſtimet nos oblitos propoſiti, profeſſos ſcilicet de Germanis ſcripturos: immorari vero in aliarum nationum rebus præter decorum. Horum omnium quæ hactenus tradidimus, Germani fuerunt longe maxima pars, & Principes quos narrauimus, plerique omnes originem duxerunt ex Germanis. Propius tamen nunc redimus ad Germanorum res geſtas. Arnulphus, de quo paulo ante, Imperator appellatus in infelici imperij tempore. Maharenſes, ex Morauia gens, initio imperij huius Germaniam afflixere miſerabiliter. Cauſa eius belli eis fuit, quod Ludouicus Germaniæ rex Germanorum copiis ſuperatos maxima clade affecerat. quare Principum diſſenſiones audientes, venerant ſe vlturos. Illis igitur Arnulphus ſe oppoſuit; ſed quantū profecerit, ſatis arguunt fœdera cum illis facta. Data eſt enim illis Boemia in qua liberi habitarent. Nec erat vlli cordatiori obſcurum quantum mali & diſcriminis eſſet Germanis talem habere vicinum, ſed danda fuit, ita ferebat res. Ex Boemia igitur breui poſt tempore egreſſi, Germaniā vaſtarunt. Arnulphus contra eos ducit ſuos: ſed aliquoties ita præliatū eſt, vt Arnulphus auxiliares copias aduocarit ex Vngaria: Vngari magna multitudine in Germaniam venientes non multo minus dederunt quam hoſtes, damni. Vicerunt quidam hoſtē pugna cum maximis quæ vnquam fuerunt, conferenda. Ex Germania igitur profligatis Maharēſibus, Vngari promiſſam pecuniam improbe exegerunt ab Imperatore. quam cum non haberet, promiſſis effecit vt repeterent patriam. Cum autem dies ſoluendi adeſt, non habet Imperator vt ſatisfaciat. Qua cauſa Vngari Germaniam vſque ad Friſiam depopulati ſunt. Germani vero recordati ſuæ priſtinæ virtutis, & ob trucidatos liberos, ſenio defectos parentes, & vxores, commoti, cum furore arripiunt vno animo omnes arma, hoſtium exercitum pene deleuerunt totum. His temporibus tota Europa tumultuata eſt inteſtinis ſeditionibus belliſque. Arnulphus Cæſar in Galliis bello magno implicitus, & in eo miram fortunæ inſtabilitatem expertus eſt. Ædificia igne conſumuntur, ſubuertuntur arces & vrbes, magna omnium rerum penuria ſequitur, fame vulgus perit. Germania quoque fame laborat, bellis, quæ iam diximus, exhauſta. In Latio factiones multæ omnia confundunt. Guido dux Spoletanus ſolicitat quaſdam vrbes in ſuas partes, quaſdam terret, quas ſcilicet corrumpere nequit vanis promiſſis. Berengarius Princeps Foroiulij Guidoni ſe opponit, cum ciuitatibus artibus eiſdem agit quibus Guido. Præter illas fuerunt factiones pernicioſæ, quas enarrare longum eſſet. Sic tota Italia perturbata maximis affecta eſt malis. Berengarius ſuperior Guidonem vincit, fœdus victor cum Imperatore facit. Arnulphus paulo poſt Italiam cum exercitu petit, a Pontifice rogatus, quem factiones fere oppreſſerant. In Italia de omnibus ſupplicium ſumit Imperator, qui aduerſi fuerunt Pontifici. Bergamum, vbi hoſtium quidam Pontificis erant, obſeſſum, viſque expugnatum eſt ab eo: cuius ciuitatis comitem

laqueo ſuſpendit. Per totã Italiam aut fugatis,aut e medio ſublatis inimicis Papę & ſeditionum autoribus, ſtatu pacatiore reddito Italicarum rerum,Romam accedit,fores apertas ſibi fore exiſtimans. Sed quanquam vocatus a Pontifice ſit, tamen quoniam factionum multæ erant partes, illa quæ aduerſa erat Papæ, tanta potentia in Repub. pollebat, vt vrbis portas clauſerint, & aditus omnes muniuerint, illis qui a Pontificia ſede non diſceſſerant, & Pontifice repugnantibus. Intra mœnia igitur vrbis tumultus, cædes, dolus, nemo ab alio tutus. Partium alia ſperare, alia deſperare, alia meditari fugam, alia tractare quomodo velit vti victoria: omnes parturire dolos & labores, conſultare, vigilare, inſidiari. In his turbis & diſcriminibus Pontificij præualent, vrbs aperitur, Imperator ingreditur, excipitur a Pontifice Formoſo honorifice. Qui ſibi conſcij ſunt aliquid aut feciſſe aut dixiſſe, fugiunt ex vrbe. Multi tamen ob etiam ſuſpiciones leues crudelibus pœnis afficiuntur. Volebant enim Pontifex & Cæſar exempla ſtatuere, ne in poſterum aliquis auderet contra Pontificem aliquid moliri. Guidonis facultates quas in Italia habuit maximas, afflixit, & ferè totas contriuit. Referam & quod de vxore Guidonis ſcribitur. Hæc mulier obſeſſa in quadam vrbe, nacta proditorem ex Arnulphi Imperatoris familiaribus, per quem ſomniferum lethaleque venenum potu dedit Imperatori qui ante vrbem in tabernaculis erat. quo veneno hauſto tam alto ſomno eſt oppreſſus, vt toto triduo non potuerit excitari. decoxit tamen, naturæ in Imperatore vis, vt mortuus non ſit, vel potius, Deus diutius volens illum in hac vita habere, ſeruauit: alioqui mortis genere hinc illi decedendum fuit. Arnulphus hac potione corpore & animo ignauior factus, Italiæ propter veneficia infenſus, ſuam Germaniam repetit. Nec multo poſt tempore Arnulphus pediculorum multitudine ex corpore eius naſcente conſumptus eſt, nec potuerunt vlla arte pediculi tolli. ſublatis enim genitis, ex ſubiecta corrupta corporis materia alij naſcebantur; his ablatis, ex ſeminario in putredine relicto alij iterum proueniebant, ſemperque ita numerus auctior eſt redditus. Itaque toto fere corpore conſumpto magni doloris morte excedit ex hoc ſeculo. In monaſterio Diui Emetani Ratiſponæ ſepultus eſt. Mortis tempore pollebat potentia & opibus : ſed tempore quo imperij adminiſtrationem accepit, non ſatis ad imperij dignitatem tuendam diues fuit. Filium legitimum Arnulphi a morte patris ſtatim Principes fecerunt Imperatorem; erat autem nomen illi Ludouicus. Primo eius imperij anno, Vngari Germaniam (propter patrem mortuum: nam viuente Arnulpho nihil aliquot annis tentarant contra Germanos) inuadentes, vaſtantq; vſque in Bauariam. Quidam volunt quod ingentibus copiis totum Noricum agrum vaſtarint; & in Sueuia aliquoties incolarũ virtute prælijs ſanguinolentiſſimis victi & repulſi, tamen ad extremum ſuperaſſe Sueuos, eorumque regionem crudeliter incendio & ferro depopulatos vſque ad ipſum Danubij fontem perueniſſe, qui eſt caput ſiluę Hercyniæ. Quod tamen verum non eſſe arbitror. neque enim in eo loco iſtis temporibus erant Germanorum res, & Vngarorum virtus tanta, vt eo vſque credendum ſit Vngaros perueniſſe. Ludouicus Imperator iuuenis, magnis vndiq; copiis coactis obuiam properat; neq; enim in initio imperij ſui voluit ferre ſuos, & præter alias nationes ſui imperij caros deuaſtari. Vbi venit ad Lycum fluuium cupidius, vt ſunt iuueniles animi concitatiores, cum hoſte dimicandum quam primum quęrit. Vngari ſæpius acie inſtructa animum eius ad pugnandum cupidum intelligentes, in quendam depreſſiorem locum arbuſtisq; ſilueſtrem inſidias ponunt, cum reliqua exercitus parte expedita committunt prælium cum Imperatore. pugnant fortiter Cæſariani, hoſtis paulatim cedit, ſe quantum poteſt fieri, defendens recedendo, noſtri nihil ſuſpicantes periculi ſequuntur cedentem & in inſidias ducentem hoſtem. vbi ad locum inſidiarum ventum eſt, prorumpunt ab omni parte inſidiæ. Germani & ſi non potuerunt non commoueri re inopinata, tamen pugnarunt ita, vt diu anceps fuerit prælij euentus; ſed qui in inſidiis fuerunt nimium ſuo impetu perruperãt aciem Cæſaris; quare tandem fugere coacti ſunt. Poſt hanc fugam ita ſunt hoſtium animi ſublati, vt totam Germaniam in ſua manu eſſe putarint. Imperator vt pacem conſequi poſſet, dedit priuatim occulte hoſtiũ ducibus magnam pecuniam, publice magnã etiam dedit, maiorem ſe daturum promiſit. annuum quoque tributum hoſtibus pollicitus eſt. Ægreq; inducti ſunt vt redierint domum. Ludouicus duxit vxorem Lutgardam filiam Otho-

Othonis ducis Saxonum. Dum regnauit hic Ludouicus, octo Pontifices mortui ſunt, regnauit vero ſolum duodecim annos. Non multo poſt prælium iam dictum, Vngari contra pacta non contenti tributo annuo quod bona fide numerabatur quotannis a Ludouico, repetunt, maioribus viribus quam ante aggrediuntur Germaniam. Cum quibus in Bauaria Germani bis congreſſi, bis ſuperatos in Vngariam repulerunt. In poſtrema eorum fuga quidam volebant illos perſequi vſque in Vngariam, & illic cum illis ducere bellum: ſed conſilium non placuit omnibus: plerique enim maluerunt domi quieſcere, quam hoſtem tam atrocis animis ſequi. Sed id euenit quod ij prędixerãt, qui eos perſequendos cenſebant: Redibant enim tertio, & ſuperatis multis Germaniæ partibus omnia impleuerunt ſanguine. Primum verſus ſeptentrionem Thuringiam, Saxoniam miſerrimis modis tractauerunt. deinde conuerſi rurſus in Sueuiam eandem crudelitatem in ea exercuerunt, ſed multis per omnes eas regiones amiſſis. Erat vero illis liberum per Bauariam captam iter: quare occiſis ſuccedebant ſemper alij, confluxerunt enim ſemper ſine intermiſſione alij. Ex Sueuia vertuntur in Rauracorum agrum, vbi Baſileam (quæ vrbs feliciſſime creſcebat) vaſtatam & direptam incendunt; ſed diſcedentibus hoſtibus, ignis extinctus eſt, neque multum dedit damni. Alſatiam quoque totam diripiunt. Inde progreſſi in Lotharingiam peruenerunt, in cuius agris nullum ædificium erectum paſſi ſunt, omnia ſolo æquant. Eodem furore penitius in Gallias intrauerunt, & non remiſſiore crudelitate debacchati ſunt per omnia fere loca Galliæ. redeuntes ibant per ea Germaniæ loca, quæ prætericrant antea, & ceu furiis agitati nulli neque ætati neque ſexui parcunt: cum maxima præda, ſed infinito ſuorum numero amiſſo, in Vngariam redierunt. Nec Italia ab Vngarorum iniuriis tuta fuit: vaſtarunt enim & illam totam, nullum angulum prætermiſerunt, quem non afflixerunt. In Italia tamen non eſt illis datum graſſari ſine memorabilibus prælijs. Itali aduenientibus Vngaris territi vehementer ſunt, quoniam audierant quid in • Germania, quid in Gallia feciſſent: & dicebãtur humanis carnibus veſci. Quare in tanta tempeſtate quærebant iam quem imperatorem facerent gubernandi peritiſſimum, non ex fauore, ſed ex iudicio. Berengarius Foroiulienſis dux eligitur, quoniam præter cæteros fortis & felix in bellis viſus eſt. Hic igitur belli Dux & Imperator electus, quam maximas copias cogit, hoſti Vngaro obuiam it: & quia hoſtes videbantur fatigati, & hoſtem nondum expectare, imparatos opprimere volens, aggreditur eos: ſed numero & virtute militum inferior, poſtquam vna atque altera hora pugnatum eſt, fugatus exercitum pene totum amiſit. Poſt hoc prælium Italia multo quam antea magis contertita eſt. Vngari victoria inſolentiores, & cæde ſuorum ira iracundiores redditi ſunt. Taruiſium obſidione circumdederunt, & expugnauerunt, & direptum deſolatum reliquerunt. deinde ciuitatem Venetorum nouam incenderunt, Equilium, Clodiamque diripuerunt, & ſic furibundi pergentes vbique graſſantur. Tandem dato magno pondere auri & argenti a Berengario (quod vbique ex omnibus ciuitatibus & epiſcopis & a Pontifice collegerat) Italia excedentes, reuertuntur vnde venerant. Porro Ludouicus eius nominis tertius Imperator (quamuis eo tempore plures in Italia regnarunt: ſed non ſunt agniti pro Imperatoribus in pleriſque imperialibus regionibus, quare nec nos iſtos in numero Imperatorum recenſebimus) non laturus Berengarium in Italia imperare, & Imperatoris nomine appellari, coactis copiis in Italiam properat, omnibus rebus poſthabitis: habuiſſet enim multo magis neceſſaria ad ſtatum regni ſui conſeruandi, ſi non magis reſpexiſſet titulorum gloriam, quam ſuorum ſubditorum tranquillam vitam. Germanorum aduentu audito Berengarius, quantum licet fieri per infauſtam pugnam nuper habitam cum Vngaris, exercitum comparat. Magnæ fuerunt Berengarij difficultates, exhauſtus pecunia (omnem enim dederat hoſtibus Vngaris) territus miles quo conſueuerat vti, Italus, & propter rem improſpere geſtam cum Vngaris a multis male audiebat, apud multos fauorem & æſtimationem perdiderat: homo in his anguſtiis omnibus nondum animo victus eſt. Confidit etiam cum nihil habeat in quo ſperet: neque enim milite ſuo confidere potuit. Ludouico igitur aduenienti obuiam procedit, vt Italiæ non videatur fractus. Quam primum enim timoris & deſperationis ſignum ſi præbuiſſet, hoſtique cedere, & non congredi audere viſus eſſet, ciuitatum pleræque deſciuiſſent ad for-

tiores partes. Itali enim ſemper eo ſe inclinarunt vbi maiorem fortunam maioremq́ potentiam vident: etſi omnes homines cum inſtabili fortuna mutantur. Niſi hoc ſic habuiſſet, Berengario longe conſultius erat, munire vrbes, omnia ex agris præripere hoſti venturo, in munitiores vrbes conuehere, præſidia in vrbes diſponere, ſe intra mœnia continere, ita ducendo bellum Ludouicum fatigare. ſed hanc timoris ſignificationem vitandam cenſuit propter quas dixi, cauſas. Quamobrem alacritatem ſimulare, ſpargere in vulgus, eſſe Ludouicũ imbellem virum, quibuſlibet hoſtibus tributarium factum, nihil ad hoc eſſe periculi, ſimulare ſe non modo pugnam non detrectare, ſed etiam nihil æque cupere. Nihilo minus quantum potuit, locis cauit ne eſſet dimicandum: videbat enim ſuos inutiles pugnæ. Poſtquam vero in conſpectum hoſtium venerunt Itali, ita metu confuſi ſunt & exanimati, ſicut ſolent eſſe qui in iudicio damnati ducuntur ad ſupplicium. Etſi igitur facile prævidet, qua fuit in militaribus rebus prudentia & experientia, ſi congrediatur, quis ſit futurus euentus rei: tamen pertinax in homine animus tentare voluit rem in qua certam ſciebat perniciem. Congreſſis igitur in prælium copiis, primam coitionem non ferens Berengarius fugatus eſt. Poſt prælium ſtatim ciuitates inceperunt deficere ad Ludouicum, excluditur Berengarius, Ludouicus intromittitur. Berengarius etiam poſt illam fugam, & Italiæ defectionem, animam non deſpondet, alia via aggredi hoſtem meditatur, parturit dolos, virtute ſuorum fracta. Ludouicus victor videns Italiam totam ſuam eſſe, ab omnibus enim ciuitatibus iam mittebantur legati, claues quacunque ibat, veniebant obuiam, nullus erat aduerſarius timendus: qua e non admodum ſolicitus remiſit curas. Ergo cum Veronę eſſet, a quibuſdam familia. ium ſuorum, qui acceperant a Berengario pecuniam, proditus eſt. Nam proditores illi intromiſerunt Berengarium in vrbem nocturno tempore: ab illo captus eſt ea nocte, luminibusq́; priuatus Ludouicus, & dimiſſus. Sed ſunt autores qui putant ita priuatum oculis, vt mori eum neceſſe fuerit: nam Berengarium ita videri voluiſſe contemnere poteſtatem eius: & probabile eſt quod dicunt illi. Neque enim veriſimile eſt liberum luminibus ademptis voluiſſe dimittere talem regem. Statim igitur poſt ereptos oculos mortuus eſt. Regnum hoſt huius mortem obtinuit Berengarius in Italia. Anno poſt obitum Ludouici Imperatoris (qui fuit annus a natiuitate

913. Chriſti 913) contentio de imperio magnorum bellorum in Europa fuit cauſa. Alium in Galliis, alium in Italia, alium apud Germanos volebant Imperatorem. Franci occidentales, id eſt Galli, prædicabant id quod verum erat, genus Caroli Magni non inueniri in Germania, eius generis apud Gallos eſſe reliquias. Supererat enim Ludouicus nomine, filius Boſonis, qui genitus erat ex filia Imperatoris Ludouici ſecũdi, quem Imperatorem multæ magnæ ciuitates & Principes præcipue in Gallia, volebant. Germani contra noluerunt qui eſſet alienis moribus & animo a Germania, qui non eſſet educatus in Germania. Quare elegerunt vnanimiter fere omnes Ludouicum nepotem Ludouici tertij, ducem Francorum in Germania, & Princeps quoque legitur fuiſſe Lotharingiæ. Hunc electum appellant regem & Imperatorem: ſed Itali Berengarium ſuum Imperatorem appellabant, negabant Germano coronam imperialem. Ex his diſſenſionibus grauia bella orta, afflixerunt miſere populum, qui ſub Imperatorum tutela felicem & tranquillam vitã debebat agere. Ergo Ludouico ea via qua dixi, mortuo, Franci & Saxones Othonem Saxoniæ Principem cupiebant Imperatorem: ſed Otho ſenio confectus oblatum imperium recuſans, ſuaſit vt potius Conradum eligerent, quem iam dixi electum. Otho tamen ſemper ſe adfuturum communi paci, & imperij dignitati iurique ad imperium Germanorum, promiſit. Huius Conradi imperij anno ſecundo quidam principum in regno eius meditari cœperunt res nouas contra Imperatorem, quos ille ſingulari ſapientia compreſſit, & ſine armorum tumultu in leges ſuas perduxit. Vnus tantum illorum nempe Princeps Bauariæ non fidens illi, conſcius ſui animi & propoſiti contra illum, fugit cum tota familia ſua ad Vngaros, quos non ceſſauit excitare in Conradum Imperatorem, nec nihil effecit, ſed plus ſuis conſiliis nocuit Vngaris, quam Germanis. magno enim prælio eodem anno a Germanis ſuperati ſunt, & innumerabili multitudine occiſa, cum ignominia fugiunt in patriam. Sequenti deinde anno iterum redeunt, iterumq́; repulſi; & multis occiſis, ad ſuos reuerſi, ſequente vere rurſum maioribus copiis quam prius Germaniam inuadunt, & primo

quidem impetu non potuerunt retineri, ſed longius progreſſi collectis omnibus Germaniæ viribus, victi fugati ſunt. Poſt hoc prælium ſequentibus annis proximis quibuſdam non reuerſi ſunt. Erat hoc tempore dux Saxonum, nomine Henricus, Othonis filius iuuenis maximi animi, & in militaribus virtutibus periti ſſimus, qui aliquoties ſpecimen ſuæ præſtantiæ dederat in præliis cum Vngaris: nam eo tempore vicinas regiones cladibus afficiebant. Hũc Conradus ob has dotes, ob quas diligẽdus erat omnibus, odit inhumaniter. Cuius iuuenis pater Otho de Conrado optime meritus fuerat, cuique debebat nomen Imperatoris, vt eſt iam auditum. Et cum Conradus intelligeret quid eſſent omnes homines iudicaturi de ingratitudine ſua, ſi palam cum illo armis rem ageret, de dolo & inſidiis cogitauit. Ad hanc rem neminem iudicauit aptiorem Hattone epiſcopo Moguntino, quem in inſidiis fabricandis mille artificem ſciebat, & audentem & paratum ad quoduis facinus. Cum illo ergo cõmunicat Conradus conſilia ſua. Hatto pollicetur nefandam operam, facile ſe poſſe addit (nam in ea arte erat iam exercitatus) Occaſione igitur quæſita, Hatto inuitat Henricum, magnum, neſcio quid, inquiens ſe habere quod cum illo communicet. Aduenientem Henricum ficto vultu læto excipit Hatto latro, in conuiuio donat illi auream torquem, quæ venenato auro erat facta, ita vt qui ſemel in collum iniiceret, veneni vis penetraret per veſtes etiam ad cordis penetralia, & breui necaret, nec nihil manibus tractando nocuit. Hatto igitur allata per famulum, manibus medicamine præparatis, in collum iniecturus erat lethale donum Henrico, qui per quendam admonitus clanculum, recuſauit. Poſtea ille qui admonuerat Henricum ſoli exponit omnia, & Comitem Albertum tali torque eſſe ſublatum per hunc epiſcopum. Hattoni ergo roganti cur tantopere ſuum munuſculum renueret, reſpondiſſe ſcribitur Henricus, ſibi non eſſe durius collum, quam Comiti Alberto. Latrocinio illo ergo Henricus ſupra modum iratus, cognouerat autem poſt Conradi odio ſubornatum hunc proditorem. Quamobrem proxima quæque Saxoniæ ſuæ, quæ ad Conradum pertinebant, inuadit, & ſuæ ditioni adiicit, nec finem graſſandi facit vllum. Hatto ſe (propter proditionem ſuam manifeſtatam, & propter quæ ſequebantur mala) mœrore & triſtitia conficit, animiq; ægritudine moritur. Quidam multa ſcribunt quomodo Satan non modo animam eius, ſed & corpus a morte tractarit, quæ ego neſciens an omnia vera ſint, taceo. Rex in tota fere Germania (nam omnibus erat nota beneficentia Othonis patris Henrici erga Conradum) peſſime audiebat propter ingratitudinem & proditionem; omnia vero bene dicere de Henrico omnes, iuſtam cauſam habere, merito latrocinium illud vlciſci, mala quæ accipiebant ab Henrici exercitu magis aſcribere Conrado, quam Henrico. Nullum autem occupandi aliena finem faciente Henrico, Conradus copiis conquiſitis fratrem ſuum Eberardum primum, non ad recipienda quæ occupauerat Saxonum dux, ſed ad Saxoniam depopulandam, vt reuocaret cum exercitu Henricum ad ſuos defendendos. Eberardus inflatus regiis & imperialibus fratris ſui titulis, non aliter agit rem atque cum hypodidaſcalus iuſſus eſt a ludimagiſtro punire puerum. Cum peruenit ad oppidum Heresberg minis ſuperbeq; dictis oppugnat. Saxones eum excipiunt magna multitudine, pugnatur vtrinq; primo impetu fortiter, ſed a parte Eberardi non ſatis pertinaciter; verterunt enim mox poſt primam coitionem tergum, & maxime parte exercitus amiſſa, reliqui fuga ſibi conſuluerunt. Nec poſt illam cladem non mediocrem demiſit Conradus ſuperbiam, adhuecque contemptor hoſtis, copiis reparatis & auctis, mittit legatos ad Henricum cum minis, qui Henricum terreant, vt ſponte petat gratiam, & ſe dedat, fortaſſe inuenturum miſericordiam apud Imperatorem. Legati ad Henricum vbi venerunt, quid facturus ſit, niſi ſe vltro dedat, Imperator ſe eius miſereri, ſuadent vt gratiam petat, ſpem miſericordiæ conſequendæ faciunt. Henricus cum non haberet numero parem exercitum, non diffidit tamen ſuis copiis. Aderat eum Henricus cum legatis ageret, vir magno animo Dietmarus Saxo, qui legatis præſentibus magna voce aſſeueranter dixit, Triginta legiones quas voluiſti copias, paratæ ſunt quocunque voles die, ergo minis ne moueare Conradi. Hoc dixit, vt audirent legati & omnes comites famuli legatorum. Legati cum vident Henricum Saxonem ceu immobile ſaxum nihil mutari mandatis & minis ſui Imperatoris, redeunt ad Conradum, referunt quæ egerint, quæque a quodam viro graui de legionibus au-

dierant. quæ etiam per famulos in vulgus totius exercitus, & per legatos inter primates diuulgata ſunt: quo nuncio mirabiliter territus eſt totus exercitus regius, & ideo in ipſa nocte Franci, relicto Conrado, conferunt ſe domum: neque vlla ratione copiæ contineri potuerunt: itaq; & Conradus caſtris relictis coactus eſt redire vnde venerat. Tantas copias Dietmarus vno ficto verbo vicit. Nunc accedemus ad de Henrico primo hiſtorias, in quibus ſi quid erit cuipiam nō ſatis credibile, meam liberatam volo fidem, nam autores ſequar, quibus maxime credendum iudico: velimque neminem tam iniquum eſſe, vt etiam plurima vera reiiciat, propter quidpiam adfictum. Poſt hanc e caſtris mirandam fugam Conradus in grauem morbum incidit, deſperataq; valetudine, & ex morbo humiliatus, reſipuit, antea, valente carne, obcæcatus per ſuperbiam animus erat. Quare omnes regni proceres cōuocauit, præter ducem Saxoniæ Henricum, hancq; orationem habuit ad illos, Videtis amici conditionis noſtræ miſeriam, iam ego nudus ex hac vita migrabo, quemadmodum & ingreſſus ſum nudus. Propterea obteſtor vos omnes vt cogitetis iam, quæ ego iam cogito, quæq; omnes olim cogitabimus: neque enim effugiet veſtrum hanc horam quiſquam, acceleratisq; omnes huc. Quare ita geratis vos, vt poſſitis reſpondere rationem expoſtulaturo, vt poſſitis inimico reſiſtere, ne detis illi quod contra vos habeat calumniator ille. Quærite pacem, quærite ſubditorum vtilitatem, communem cōcordiam ſectemini. Videtis ſuperbiam vanam eſſe, vanitatem eſſe quæ nos prima putamus. Ne igitur ſtultiſſima ambitione ſeducamini: & his tam malis temporibus eligite non ex fauore, ſed iudicio, prudentiſſimum, rerum omnium peritiſſimum, & quæ pacis & quæ belli ſunt, iuſtiſſimumque; talem ego expertus ſum Henricum ducem Saxoniæ, quo cum bella, vt ſcitis, geſſi. Principes qui aderant, mirati, quod hoſtem ſuum, quem angue peius oderat, iam ita prædicet, & Imperatorem velit. Cęterum pedibus omnes ibant in eius ſententiam deligendo Henricum: quoniam tempora talem requirebant virum. Eberhardus frater regis ſolus omnium iniquiore ferebat animo. nec mirum: nam ipſe præ cæteris ſperauerat imperium fratris ſui. Illam triſtitiam animaduertens Conradus in hanc ſententiam affatur eum, Quid tu triſtior es? Num quod minus laboris & oneris cupio tibi imponere? Beatior eris ſi nihil ſupra vires tuas aſſumpſeris. Num tibi exempli ſatis ſum? Si mihi hæc vita eſſet iterum viuenda tot annis quot vixi, turbas & illas curarum moleſtias ſi poſſem effugere, magni boni loco ducerem, latentem vitam in ocio, non ignauiter ocioſo omnibus regnorum potentatibus præferrem. Non quod te ocioſum ſine vlla rerum adminiſtratione velim eſſe, tantum tibi concedemus, quantum ſatis eſſe putamus viribus tuis. Vides animos, fortunam, felicitatem, ſucceſſus Henrici quem fata poſcunt Imperatorem. quare acceptis diademate, ſceptro, & gladio regali, ad Henricumq; perlatis, æternam pacem & amicitiam inito cum eo viro, qui ferendis oneribus tantis ſufficiet. Eberardus nouiſſimæ voluntati fratris conſentit, videt enim omnes concordibus animis Henricum velle regem & Imperatorem. Paucis poſt obdormit, Conradus & regalibus exequiis ſepelitur. Eberardus quod frater iuſſit de Henrico, effectum dat, fert ad eum quæ iuſſit, pacem & amicitiam init. Habitis ſtatim principum comitiis apud Frideſlare oppidum, cōſentientibus omnium ſuffragiis Henricus eſt rex Germaniæ creatus. regnauit annos 18. Hunc Henricum teſtantur hiſtoriæ originem generis habuiſſe a Carolo Magno, fuiſſe enim matrem eius ſororem vltimi regis ex proſapia Caroli. Vehementer rure delectatus eſt hic vir, ſicut cōſueuerunt ſemper omnibus ſeculis nobiliora ingenia omnia. Aucupio quoque animum ſæpe relaxauit, hinc cognominatus eſt Henricus Auceps. Hunc propter animi dotes, militares virtutes, & Germanorum virtutem, quæ illis neceſſaria ſæpe fuit, Romani Pontifices Imperatorem agnouerunt. Et conſtitutiones eccleſiaſtici iuris abunde teſtātur, qualem erga religionem & ſedem Romanā habuerit animum. Quoniam de Germania ſcripturos in titulo promiſimus & hic Cæſar Germanorum non vulgare decus e Saxonum prima nobilitate ortus eſt, Saxoniam delineabimus, & pauca de inſtitutis vetuſtis eorū dicemus. Ab Oriente Saxones habent Schleſios & Pruthenos: a meridie Francos Germaniæ, & Bauaros: a ſeptentrione Danos: ab Occidente Viſeram fluuium. Intra hos fines ſiti ſunt Thuringi, Pomeranii, Miſnenſes & Brandenburgenſes, quæ appellationes, apud vetuſtiores non ſunt: cadunt enim ceu folia magis quam aliud genus vocabulorum, nomina locorum,

& mutantur. Caroli Magni tempore ad religionem Chriſtianam conuerſos, traditum eſt. Vſi ſunt autem legibus ex quibus facile eſt videre a quopiam inſtitutos qui philoſophos in Græcia audierunt. multa enim Platonis legibus cõueniebant. Diſtributi fuerunt in nobiles, liberos & ſeruos. Nobiles defendebant ab hoſtium incurſionibus reliquam multitudinem, & iudicabant controuerſias, cuſtodiebant leges, impotentiorem ab iniuriis potentioris defendebant. Multitudo ciuium liberorũ vectigalia, & annuum tributum dabãt. Æqualitas erat in matrimonio inſtituta. Et ex qua familia, quo tempore ętatis contrahendum eſſet, conſtitutum fuit, pulchreq; Platonis reſpondebãt hæc omnia placitis. Hæc arbitror ab iis inſtituta qui militatum abierant in Græciam, & ex illis quenpiam præſtantis ingenij illic didiciſſe, reuerſumq; in patriam docuiſſe. In religione cultuq; deorum barbariores fuerunt. Quibuſdam enim diebus humanis hoſtiis ſacrificabant Mercurio, & illos qui mactandi erant, homines venerabantur ceu deos, omnesq; certatim aliquid muneris in diuinam hoſtiam conferebant. Deos ſuos humanis formis non fingebãt, piaculum inexpiabile habebatur imagini mortalis animalis aſſimilare deos immortales. Neq; in templa, vt aliæ gentes, collocabãt, nam maiores eſſe iudicabant, eorum ſcilicet deos, quam vt ſub tectis ab homine factis habitẽt. At nemora & ſyluæ fuerunt illis domus deorum, & nominibus deorum appellabant ſyluas, ceu nos templa. Equorum hinnitum, auium volatum & vocem religioſiſſime obſeruabant, & omnia conſilia, omnes actiones functionesq; vitæ ad auſpiciorum illorum rationem inſtituebant. Solem præterea, Lunam & alia quæ notata erant illis ſidera abeuntia religioſe valedicebant: venientia cum lętis gratulationibus excipiebant, ceremoniis ad hæc ſolennibus ordinaris. Ingentis magnitudinis arboris truncum in aperto campo erectum venerabantur, vocabant lingua vernacula *Yedermans ſul*, quod latine eſt omnium communis columna. Quãto negotio a Carolis ſint victi, & mutare inſtituta religionis coacti, & quoties deſciuerint contra initum fœdus cum Imperatoribus, & quare a natali ſolo ſint tranſlati per Gallias & Germaniam, antea ſatis dictum eſt. Nunc tempeſtiuum eſt redire ad Henricum Saxonem, Othonis filium, quem genuit illi ſoror Ludouici tertij, ſi hęc ſcribentibus credimus. Henricus ante adeptum regnum habuit vxorem Mechtildam, ex qua filiam habuit nomine Gerburgam, quæ vxor facta eſt ducis Lotharingiæ, quo mortuo, nupſit regi Galliarum Ludouico. Hæc Mechtilda genuit filium Henrico vel potius orbi terrarũ toti, Othonem Magnum de quo in ſequentibus dicetur. Poſt hunc Othonem genuit alium filium nomine Henricum. Poſt hunc tertium peperit, qui nominatus eſt Bruno: Hic factus eſt epiſcopus Colonienſis eccleſiæ. Henricus regni adminiſtratione ſuſcepta de pace fouẽda & facienda cogitauit: ſed eam ſine armis non poſſe parari, propter Vngarorum iniurias. Quare comparatis copiis, aduerſus Vngaros profectus eſt, & ex tota Pannonia eos eiecit, & fines regni muniuit, ne eſſent hoſtium incurſionibus obnoxij. Primum omnium in regni ſui initio ſtuduit Germaniam vnanimem reddere, ſciens concordantem Germaniam omnibus hoſtibus fortiorem. Nec magni illi laboris fuit concordiam illa facere. Vnus enim Burcardus Sueuorum dux nonnullas ob cauſas nonnihil rebellauit, quem beneuolentia & animi comitate placauit. Verum pacata Germania, & iam vnanimiter regem agnoſcente Henricum, iterum exoritur ex Vngaria tempeſtas: Arnoldus enim ille dux Bauariæ qui Vngariam a Conrado Imperatore fugatus erat, redit cum validiſſima Vngarorum manu in Bauariam. Imperator igitur coacto exercitu occurrit illi, & adiuuantibus etiam Imperatoris partes Bauaris, ad deditionem compulit. Hoc bello ex animi ſententia confecto (vſus in omnibus conſilio Huldrichi Auguſtenſis epiſcopi, viri vitæ ſanctimonia veraque ſapientia quæ a Deo eſt, inſignis) ob cauſas iuſtas cum copiis Germaticis petit Lotharingiam. Vbi tranſgreſſum Rhenum audiuerunt Galli cum exercitu, territi, de pace impetranda & facienda quoquo modo cogitant: mittunt legatos, mittunt munera, offerunt vrbium claues. Rex Galliarum Carolus petit cum eo facere æternum fœdus. Quamobrem obuiam venit illi apud Bunnam, Lotharingiæ vrbem, & appellans eum Imperatorem, dona offert. Lotharingiam, præterque eam quicquid inter Rhenum & Moſam eſt, Burgundiam reddit Carolus Henrico. Nam nomine imperij ad ſe pertinebant hæc, & propterea vt recuperaret, venerat. Reuertitur igitur in Germaniam non prius quam illi populi

omnes in eius leges & nomen iurarint. Dum hæc agit in Galliis Henricus, Vngari Italiam miſerrime vaſtant: & ſatis graſſati per Italiam, Germaniam quoque inuadunt, & depopulantur multa loca Germaniæ: ſed tot ex illis occiduntur quotidie, vt ad paucitatem redacti, conuerſique ad patriam ſint, nolentes redire. In ipſo reditu captus eſt a Germanis Vngarorum Princeps, Imperatoriq́; Henrico adductus eſt. Vngari poſtularunt vt Henricus captum dimitteret, magnam auri vim offerentes pro illo, adeo carus fuit illis. Apud Henricum vilius fuit pace aurum. Pacem igitur poſtulauit, quæ inter eos facta eſt. Fine horum tumultuũ facto, Henricus operam dat, vt & ſint qui rura colant, & qui vrbes inhabitent, & qui ſe ad futura bella in diſciplinis militaribus exerceãt. Duxit quoq; copias in Sclauos vel Hunellos, vt quidam vocant, cum quibus ſæpe congreſſus, variam belli fortunam expertus eſt: neque enim ex ſedibus ſuis facile cedit vlla gens. fatigauit tamen eos frequentibus prælijs, & producendo bellum, vt in oppido Brennenburgum continere ſe ſint coacti. Quam cum vidit Imperator inexpugnabilem, propter aquas, parauit lignorum maximam copiam, & reliqua quæ ad frigus arcendum neceſſaria ſunt, & expectata hyeme, caſtra poſuit ſuper glaciem ab ea parte vrbis a qua minime propter aquæ altitudinem ſibi timebat, vbique erat hoſti expoſitiſſima, caſtris in glacie poſitis. Quare breui cepit eam a qua pendebat tota circa eam regio. idcirco cum vrbe venerunt ea omnia in poteſtatem Henrici. Diſpoſitis ſecundum ſuas leges, pro arbitrio rebus Brennẽburgi, in Dalmatiam exercitum ducit, occupataq́; regione tota vſque ad oppidum Grana, hanc exercitu circundat, poſtulans primo adueniens vt vltro ſe dedant, iuſtiſſimis conditionibus omnia ſe acturum, nulli ſe nociturum quod ad vitam & quod ad facultates attinet, ſpondet. Oppidani pertinaciores quam illis bonum erat, confidebant propugnaculis & propugnatoribus quos habebant in vrbe, ſuperbius reſpondent, & tela in Germanos mittunt, & noctu ſemel atque iterum in caſtra erumpunt, & non paucos vulnerant, quoſdam etiam occidunt. Quibus rebus irritatior redditus eſt animus Imperatoris. quare edicit militi expugnaturo vrbem, vt omnes puberes vtriuſque ſexus interficiant; pueris & puellis parcant, prædamq́; vrbis facultates concedit militibus. Hic quoque habitatoribus comparatis, & rebus ordinatis, vertit ſigna contra Boëmos, quos victos (eorum vrbibus expugnatis, captoq́; rege) tributarios fecit. Poſt hæc geſta Henricus cum magna laude ad ſuos venit, dimittitq́; exercitum. Paucis poſt menſibus, Vngari veniunt, petunt, quæ promiſerat illis cum pacem fecerunt, munera. Henricus Imperator tot ſucceſſibus, & tanta ad regnum ſuum acceſſione confidentior factus, non reſpondet illis, nec ad ſe admittit vt audiat. Legati incenſi ira, incendunt omnes Vngaros, & comparatis maximis copiis, ſine mora properant in Saxoniam, quos cum viderent ad ſua tuenda paratos, & ſicubi neceſſitas aut vſus requireret, etiam ad pugnam accinctos, prætereuntes igitur Saxoniam, in Thuringiam magnis itineribus per ſyluas veniunt, & vno impetu peruaſtant eam, & abducunt viros & mulieres corpore valentes, illis vſuri in vecturis & aratris. Porro cum primum nunciatum eſt Henrico Vngaros eſſe in armis, magna multitudine aduenire, aduerſa forte valetudine graui laborauit: pręſenti tamen animo, iubet cogere copias, & morbi maturationem iubet medicos accelerare. Medicis timentibus ne ægritudo animi grauiorem efficeret morbum, inquit vir robuſtus animo, quin iam remitto curas, quo tota vis naturæ cum morbo pugnet: eſt enim mihi quam primum opus valetudine. Et vehementer diſſuadentibus medicis, adhuc morbo laborans ad exercitum fertur, cum quo hoſti obuiam properat quam poteſt celerrime, nam ſæuiebant crudeliter. Vbi appropinquauit Henricus exercitui hoſtili, ſuos ad prælium animans, in hanc ſententiam locutus eſt, Videtis, fortiſſimi milites, veſtram patriam, veſtros quibus alemini agros, veſtros focos, parentes, vxores, prolem veſtram, leges & religionem ab impio & immiſericordi hoſti vaſtari, & crudeliter in conſpectu noſtro perdi. Videtis hoſtem in conſpectu veſtro (qui longe viribus corporis & animi maioribus noſtris, & nobis quoque ſemper ceſſit) territum, circumſpicere fugam, qui de abſentibus vobis, vt ex captiuis cognouimus, contemptiſſime locutus eſt. Quare memores noſtrorum maiorum fortitudinis, quam experti ſunt omnes exteræ nationes in ſuis regionibus, ne patiamur hoſtem in media Germania graſſari. Sunt res noſtræ iam eiuſmodi, vt aut vincendum, aut prodenda hoſti patria & omnia noſtra. Nec erit in fuga

vlla

vlla ſalus, & ſi qui fuga poſſent elabi, grauiora morte, exilium, & in exilio fames, & ſeruitus eſſent perpetienda. Victoriam, quæ facilis erit (modo fortiter ſuſtinuerimus primam coitionem) conſequentur pax, ſumma omnium qui hic ſunt, gloria, & præda ex hoſte magna, duplexq́ue victoribus numerabimus, inquit, ſtipendium. Quare virtutem patrum noſtrorũ æmulati, & implorantes Deum qui pugnabit pro nobis iuſtiſſimam cauſam habentibus, contra diuini & humani iuris contemptores. Inuocantes igitur poſt hanc Henrici orationem Dominum Deum, alacres prælium committunt. Pugnatur pertinaciter primo impetu ab vtraque parte, ſed hoſtes vertunt tergum, fugæq́ue ſeſe committunt. Trucidatur infinitus eorum numerus, impedimenta eorum & omnia quæ abiecerant arma, venerunt in Germanorum poteſtatem: plurimi quoque capti ſunt Vngarorum. Exercitus eorum eſt diſſipatus, vt conuenire non potuerint vſque in Vngariam. Hoc memorabile prælium in triclinio arcis Mersburg Henricus iuſſit depingi, vt ſæpius memoria eius occurrens animi voluptatem ex eo ſæpe acciperet. Porro munera & tributum quod Vngaris dabat ante prælium, pauperibus poſtea dari inſtituit. Nec minor prælio gloria eſt ſecuta, pro meritisq́ue digna eſt illi habita gratia ab omnibus: Imperatorem, ſeruatorem, patremq́ue patriç omnes vno vocabant ore. Fama facti peruenit ad omnes extremas nationes terræ. legati cum muneribus a longinquis regionibus veniunt, & amicitiam petunt, obſequiumq́ue ſuum offerunt. Non multo poſt hæc tempora, Normanni Daniq́; mari & terra deprędantur Friſiam, quorum conatus repreſſit, eoſq́ue domuit, vt domi poſtea diu manſerint, potius victum quærentes piſcando, paſcendo, agroſq́ue colendo, quam cum vitæ diſcrimine rapiendo. Abroditos quoque pugna ſuperauit: nec cum ſupplicantibus pacem prius facere voluit, quam Chriſtianam religionem agnoſcerent. Religionis enim ante omnia rationem habuit, ad quam puer a præceptoribus ſuis ſaluberrime inſtitutus fuerat, a quibus doctus erat, nulli Principum Dei religioniſq; irriſorum aut contemptorum nõ imminere certum interitum malum, ſi nõ corporis (quod tamen ſæpe videmus accidere) at certæ animæ: cuius perditio quanto horribilior ſit, quam corporis, didicerant illi Principes recte inſtituti. Anno Domini 923, eſt in 923
eccleſiam Auguſtenſem vocatus ad munus epiſcopi, Huldrichus, vir vitæ morumq́ue puritate præclarus: fuit autem ex primi loci nobilitate a Kiburgo arce & Dillingen. In epiſcopatus autem munere eccleſię fideliter miniſtrauit circiter quinquaginta annos. Hoc tempore ocio & alma pace fruitur Germania, nullo iam hoſte eum laceſſere audente, omnia quæ hominibus & voluptati & neceſſaria ſunt viliſſima, aureumq́ue plane tempus. In Italia omnia tumultuantur, omnia inteſtinis laborant odiis, & ſeditionibus & incurſionibus vexantur. In Aſia perturbantur magis etiam. Saraceni claſſibus obſident Conſtantinopolim multis partibus. In Germania rident omnia. Numerantur a ſcriptoribus prodigia quæ præſagia fuiſſe volunt mortis Henrici, quæ conſulto prætereo. Vocabatur a factionum partibus in Italiam Henricus, frequentibus literis & legationibus: volens autem bonus Princeps ei imperij parti conſulere, parat expeditionem, quanquam videret in ea maximas difficultates. In parando in lethalem ægritudinem incidit, & moritur: Othonem Magnum cognomento regni hæredem conſtituit.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-
TERTIVS.

ANno eodem frequens Principum conuentus Aquiſgrati, in quo eſt cõmunibus vna omnium voce electus rex & Imperator Otho Magnus, Henrici primogenitus filius, & ſtatim poſt electionem vnctus ab epiſcopo Moguntino Hildeberto, cui magnam bibliothecę partem Fuldẽſis monaſterij deberi putant: fuit enim in eo monaſterio ante epiſcopatum monachus, vitę integritate & literis eximius. Poſt vnctionem appellatus eſt rex & Romanorum Imperator. Veniunt ad eum legati a Conſtantinopolitanis, a Romanis, ex Hiſpania, breuiter ab omnibus

orbis partibus, gratia fœderis & amicitiæ cum eo faciendæ. In Imperij eius anno primo Boiſlaus, vir ſanguineus, referens omnibus coloribus Cain, occidit fratrem ſuum Wenceſlaum Principem Boëmiæ, virum ſpectatæ ſanctitatis. Cuius rei improbitate commotus Imperator, qui in animum induxerat officio ſuo, quantum poſſet fieri, ſatisfacere, & iuſtos & ſubiectos tueri, iniuſtos & ſuperbos debellare, mittit igitur aduerſus impium fratricidam copias, in vltionem ſanguinis innoxij: ſed latronis peccata nondum erant omnia completa, nondum finis eius aderat: quare Othonis exercitus ſæpe pugnando varium martem expertus eſt. Interea nunquam ceſſauit Boiſlaus tyrãnus bonos ſupprimere & occidere, malos primo loco habere & euehere. Otho pio zelo motus, non fatigatur: poſt annum enim quartum decimũ demum victum Boiſlaum mancipium ſuum facit. Per eadem tempora etiam ducibus Bauariæ, fratribus diſcordantibus, iuſtam & æquam cauſam habentibus patrocinatus eſt, iniuſtis & contemptoribus legum punitis. Hanc eius iuſtitiam improbi iniquiſſimo ferebant animo, qui quiduis in quoſlibet licere maluiſſent, vt eſt ingenium impiorum & corruptorum animorum: ex quorum numero fuit comes Palatinus Eberardus, qui ob iniurias quaſdam aliis innocentibus illatas, ab Imperatore fuit ignominia notatus; quam ſuperbus homo non ferens, nominis ſui maculam bello diluere conatur. Ergo ſolicitat variis modis & rationibus, quoſcunque vel morum ingenijq́; ſimilitudo, quæ ad amicitiam coniungendam eſt efficaciſſima, vel ſanguinis cognatio illi iunxerat. Habebat autem cõſanguineos & aliqua affinitatis neceſſitudine deuinctos plurimos: multo vero plures illi amici fuerunt propter morum ſimilitudinem: maiorem enim nemo negare poteſt eſſe peruerſorum multitudinem hominum, quam rectorum. Mali igitur plurimi fauebant cauſæ eius. Et commouit Giſilbertum Lotharingiæ ducem, cui erat vxor ſoror Imperatoris Othonis. Ij ergo cum aliis quibuſdam coniunctis copiis, primum adoriuntur fratrem Othonis, Henricum, ducem Bauariæ, & in loco deprehenſum non munito obſidentes capiunt, & abducunt in arces ſuas munitiſſimas in cuſtodiam. Hæc celeritate freti fecerunt. Sed cum primum rei fama ad Imperatorem deuenit, reſiſtendum venienti malo, ne creſceret in peius, occurrendum quam primum iudicauit. Capit igitur vi arcem, in qua frater erat captus, quem in ſuum locum reſtituit. Venerunt autem plerique factionis autores in manus Imperatoris, quos iugulauit, Eberardum mittit in exilium: quem paulo poſt in gratiam receptum reuocauit, & reſtituit non ſolum iuſtus, ſed & benignus Imperator. Eberardus Palatinus non mutatus damnatione & exilio, neque Imperatoris gratia & reſtitutione, incipit ſtatim rurſus parere laborem & dolorem, inſidias meditari, excitare ſeditionem aduerſus Imperatorem, affectibus obcæcatus; nec veretur potentiam Imperatoris, nec diligit eius bonitatem. Quid huiuſmodi hominibus accidat, ſatis eſt ſeculorum omnium exemplis declaratum. Nihil igitur intentatum relinquit, Lotharingiæ ducem iterum in ſuam ſententiam inductum, ſeditionis ſocium accepit: cuius opera vſus eſt apud Henricum Saxoniæ ducem, fratrem Othonis Magni. Semper enim erant occultæ ſimultates inter fratres. nam Henricus perſuaſus erat, ſibi omne ius deberi imperij, qui natus erat patre iam Imperatore appellato, cum Otho Magnus natus ſit illi antequam regnum adeptus fuerit. quamobrem captabat occaſionem omnem ſui iuris perſequendi: ſed hactenus fortior & felicior frater fuerat, quam vt aliquid auſus fuerit tentare. Quapropter qui circumſpiciebat vltro omnia, vbi poſſet anſam perueniendi ad paternam hæreditatem arripere, facile inducitur ab illis duobus. Credebat vero potiſſimum duci Lotharingiæ, qui habebat ſororem horum fratrum, Othonis & Henrici. Ij ergo tres coniuncti videntur ſibi totus orbis eſſe, tantum ſuas vires & potentiam conſiliaque, non etiam aduerſarij quid contra habeant, expendunt. putant iam totius mundi oculos in ſe conuerſos. ſperant plures acceſſuros: propterea in Galliam, Italiam, vrbemque Romam mittunt literas, plurima adfingunt; veris maiora ſcribunt omnia, ſuas copias, ſuas opes facultatéſve & ſocios plures habere ſe, mentiri non verentur: & cauſas rebellionis falſas fingunt. & per illa mendacia expectatione Gallias, Italiam, & Romanum Pontif. ſuſpendunt. in Germania quoq; iam inueniebantur qui euentum incipiebant timere: & alius aliud ominabatur. Factioſi enim ſua quam turgidiſſime oſtentabant, quo intentos in potentiam & vires Imperatoris in ſe conuerterent, aut ſaltem auer-

auerterent ab Imperat. Hanc quoq; ob cauſam feſtinant occupari aliquid, & ante exſpectatum in caſtris eſſe, quo ſpem ſuis facerent. ad ripam igitur Rheni alteram, quædam capiunt, & exultant ceu victores. ferebaturque fama velox Romam, iam pene e Germania pulſum Imper. Otho creſcenti malo obuiam properat. Cum venit ad alteram hoſti oppoſitam Rheni ripam, pars alacrior vel potius nimium temeraria dicto non audientium militum Rhenum tranſeunt, hoſtium multitudini oblati occiduntur omnes. Imper. nauium copiam non habet, quibus exercitum ſtatim tranſmittat, non ſine maximo animi dolore trucidari ſuos conſpicit. Eberardus & factionis alij ſcribunt in longinquas regiones paſſim, prælio a ſe victum Othonem, eius exercitum deletum, ipſum non auſum fuiſſe tranſgredi Rhenum, alioqui etiam iam aut occiſum aut captum, fractum eſſe viribus & animo. Hæc ſparguntur per Gallias & Italiam, ferturq; fama Conſtantinopolim vſque: ſed Imperator mirabili celeritate comparat quæ neceſſaria erant ad exercitum tranſmittendum. Tranſmiſſo exercitu hoſtem aggreſſus fugat, vix elabitur, multis vulneribus acceptis Henricus. Fama præuenit Henricum in Saxoniam (Henricus enim in itinere medendis vulneribus occupatus, longiorem traxerat moram) alij occiſum in prælio, alij ex vulneribus mortuum poſt pugnam, dicebant. quare omnes Henrici ciuitates & arces deſciuerunt ad Imperatorem, præter duo oppidula Mersburgum & Schidigen. Henricus de ſuorum defectione in itinere certior factus, properat domum, quanquam nondum conualuerat, venitque in arcem ſuam Mersburgi cum paucis comitibus. Imperator eo properat, obſidet fratrem, ad deditionem facile compulit: gratiam a fratre petit. Imperator abhorrens a fraterno ſanguine donans illi vitam, & verbis confutatum in exilium mittit: nam non confidit illi qui fraternum fœdus ſemel violauerat. Henricus etſi nihil habet, & eum amici omnes fere deſerunt, de vltione cogitat. quare adit Giſilbertum ducem Lotharingiæ, cuius auxilio arma contra fratrem iterum ſumit, & illis denuo Eberardus ſe iungit. Erat etiam Fridericus Moguntinus epiſcopus Henrico belli ſocius, ſed clam: Imperator enim eo viro in conſiliis vtebatur, & fidebat illi plurimum: nihilque mali de viro ſpiritualem vitam profeſſo venit Imperatori in mentem. Hic igitur Epiſcopus ſe ad Imperatorem confert, illos læſæ maieſtatis reos puniendos, bello perſequendos eſſe docet. Inter alia ſuadet Imperatori, vt caſtellum Briſacum, ad Rheni ripam in Germania ſitum, expugnet, quod erat tum comitum Palatinorum, eratque ſub poteſtate Eberardi. Imperator archiepiſcopi conſilio obſequitur, caſtellum expugnaturus venit: Epiſcopus qui auxilia promiſerat, cum ſuis quoque adeſt. Poſitis circum caſtellum caſtris, epiſcopus conatur variis viis prodere Imperatorem: ſed aliter viſum eſt Domino, omnes eius cogitationes irritæ fiunt. Non ſemel a prudentibus bonis amicis admonetur Imperator, recedat ab hac obſidione, multa ſibi diſplicere ſuſpectaque eſſe. Nam Imperator omnia agebat ex conſiliis proditoris. quæ multis bonis ac prudentibus diſplicuerunt: & mirabantur conſiliorum Imperatoris rationem. Parturiente archiepiſcopo ſuam proditionem, Eberardus cum Giſilberto tranſeunt Rhenum, & vaſtant omnia quæ ad Othonis ditionem pertinebant. Proditoris autoritate detinetur rex in obſidione, ne ſuccurrat ſuis: neque audiebat quenquam alium. Tandem Vto & Conradus, cognomento Sapiens, proceres ex Sueuia, non ferentes diutius Germaniam ita ab hoſtibus affligi, ſuas copias accipiunt, Eberardum & Giſilbertum aſſecuti, vincunt, copiis eorum fere deletis. Cadit Eberhardus pugnans, Giſilbertus fugiens in Rheno eſt ſubmerſus. In eo prælio fuiſſe Argentinenſes cum Eberardo, cladeque maxima affecti dicuntur. fuere & alij multi ex principibus viris & claris ciuitatibus ſocij factionis & cladis Eberardi. Venit Lotharingia poſt Giſilberti mortem in poteſtatem Imperatoris, & quæ fuerunt Eberardi, titulo iuris belli Imperator occupat. Archiepiſcopus ille proditurus regem, vbi videt ſua conſilia non ſuccedere, ſed omnia præter animi ſui ſententiam fieri: &, qui illi maximus ſcrupulus fuit, ex captiuis veritus cogniturum Imperatorem, quod eſſet ſocius Eberardi, & quid moliretur, ab Imperatore cum omnibus ſuis recedit, & ad Henricum qui prælio non interfuerat, concedit: nam Henricus in militibus conſcribendis & apparatu belli inſtruendo erat occupatus. Sperat igitur Epiſcopus apud Henricum ſe inuenturum copias ſatis magnas, quibus ſe tueri poſſint: ſed Henricus poſt caſum Giſilberti & Eberardi, animo conſternatus, & ſpe omni

ſublata, deliberat velitne fugere, & in exilio non modo contemptus & ignobilis, ſed in extrema inopia viuere, an potius precatores ſibi parare. Maluit vero experiri fratris animum prius quam abiret in exilium. Sciens autem apud fratrem Imperatorem abbates & epiſcopos plurimum valere, quare rogatus aliquot abbates & epiſcopos mittit ad fratrem, qui impetrarunt illi gratiam. Imperator fertur illum durius obiurgaſſe, & perfidiam eius illi expoſuiſſe, vt ſuffuſus rubore agnoſcere Henricus dixerit, ſe non mereri veniam. Ignouit ei Imperator, ſed præ manibus illi dedit non tantum vt aliquid nouarum rerum moliri potuerit, neq; enim primum confidit illi. Poſtquam vero vidit eum humiliatum vere eſſe, addit illi plura. tandem cum perſpectam habet ſatis fidem eius, præficit illum ducatui Boioariorum. Pontifex Moguntinus, ille bonus vir, confuſus in ſe, neſcit quo ſe vertat, agitat eum iudicium Domini. Venit Moguntiam, ſed ciues noluerunt eum recipere, quoniam Imperatoris hoſtem eſſe cognouerunt. Errat igitur, vbique excluditur, ſparſo vbique rumore de eius nefando propoſito. Quare proditor proditur Imperatori, & captus in Saxoniam ductus, cuſtoditur. Imperator tam humanum & beneuolum animum habuit, vt illum qui tam nequiter illius imperio & vitæ inſidiatus erat, non ſolum ſuperſtitem eſſe paſſus ſit, ſed breui in priſtinum locum reſtituerit. Poſt hæc apud Germanos geſta, Ludouicus rex Galliæ, variis agitatur ſeditionibus & rebellione ſuorum. mittit ad Imperatorem, petitque ab eo auxilia. Imperator magnis ex Italia, maioribus ex Germania copiis coactis, in Galliam ducit, tumultus ſedat, rebelles compeſcit, hoſtium plurimos occidit, multos capit, omnes vincit, Galliarum res pro animi ſui voluntate ſapienter diſponit, magna laude in Germaniam ſuam reuertitur, in qua emendanda corrigit, & pro meritis, animive dotibus quemque ciuitatibus & regionibus præficit. Diligens in primis fuit, vt religioni ſuus maneat honos. Id fieri aliter non poſſe, quam vt perſonæ eccleſiis miniſtrantes quam probatiſſimis ſint moribus, & præſtent aliis hominibus præſtantia ingeniorum & animorum probitate, vt eos ſuſpicientes, æmulari omnes cupiant. Ob hanc cauſam ſtatuit ne quis in monaſteria accipiatur aut improbæ mentis, aut abiectæ indolis, ſed qui apti ſint ad bene inſtituendam iuuentutem morum ſanctimonia ingenijque cultu. Non diu poſt negocia quæ fuerunt Othoni in Galliis, quibuſdam potentioribus in Italia omnia diuina & humana, cœlum & terram confundentibus, Agapetus ſecundus Pontifex Romanæ eccleſiæ, legationem mittit ad Othonem, cuius laus pacis & belli tempore iam per totum fere orbem clara erat, petit vt labentibus in Italia rebus ſuccurrat, Berengarij ſuperbiam intolerandam eſſe. Hoc petunt & alij Italiæ Principes. Otho motus autoritate Romanæ ſedis, cupiens leges & religionem in Italia eſſe ſaluas, conſcripto exercitu, contendit recta in Italiam (quanquam denuo Vngari inciperent in Germanos mouere ſigna) Longobardos primum ſubiugauit. Berengarius de ciuitate in ciuitatem fugiens, tandem toto relicto regno, conſulit vitæ ſuæ. Id multo magis faciunt alij proceres Italiæ Berengario inferiores. Otho in fidem ſuam toto Italiæ regno ſuſcepto, iniuſtis ſuppreſſis, iuſtis erectis, cuſtodes legum, cauſarum iudices conſtituit, religionem quibus poteſt viribus, tuetur. Adelheidam reginam, vxorem Lotharij, Italiæ regis, Papiæ in carcerem duxerat Berengarius, quam Otho liberatam vxorem duxit; & pro maieſtate imperatoria Ticini celebrat nuptias, poſt quas in Italia pro virili omnibus ordinatis, & præſidiis conſtitutis per ciuitates, reuertitur cum vxore in Germaniam, non ſine magna gloria: nam magnas res breui tempore confecerat. Ludolphus filius Imperatoris, triſtior ob patris nuptias, non diſſimulare potuit, quod moleſte matrimonium eius ferret, nam dicteriis in patrem ſenem nouum nuptum luſit, & iracundus a facie patris in Saxoniam ſe contulit. Incipit meditari bellum, & quos putat habere cauſam aduerſus patrem ſtimulat, inter reliquos Conradum Francum, generum Othonis, virum bellicis laudibus clariſſimum, ſibi adiungit. Imperator pater celerius reſiſtendum temerariis conatibus cenſens, collecto peditatu & equitatu, primum conatur vrbes eorum expugnare, id quod facile fit: omnes enim vrbes, quas filius & gener Othonis habuit, non tam Ludolphum & Conradum, quam Othonem patrem, Dominum agnoſcebant. quare ſine negocio omnia eorum venerunt in poteſtatē Imperatoris: gener & filius cū ſuo exercitu decreuerunt expectare patrē Moguntiæ, ſperantes patrem confiſum copiis, in oppugnando

vrbem

vrbem temere ſuos ad mœnia adducturum, & facile a ſe repelli poſſe ſine ſuorum diſcrimine: paternarum vero copiarum magna ſtrage, ſic (inquam) congredi præſtare ducebant, quam aperto marte loco æquo pugnam committere. Nec eorum rationes fefellerunt eos: Imperator enim qui ſine vlla difficultate occupauerat omnia eorum præter hanc vrbem, accedit non ceu ad oppugnandam vrbem, in qua totus exercitus propugnatorum ſit, ſed ceu pater ad filium reprehendendum, ſæpe muris deiectis per arietes & alia machinarum genera, intrare vrbem conatus, ſepe reiectus, militibus qui cadebant foſſas implentibus: quoque plures cadunt, hoc irritatior Otho (ſolent enim hæc vehementer commouere bonos duces a quocunque hoſte fiant, multo vero magis patrem, ſi filius hæc audeat contra ſuũ genitorem) incautius reducit milites, & prædam vrbis & ampliora ſtipendia promittit, ſi capiatur. Duos menſes perpetuos ita laborat obſidendo & oppugnando. Porro cum Lutolphus videret patrem tam conſtanter vrgere propoſitum, de pace agendum ſtatuit: non tamen ſerio, ſed tantum vt patris animum experiretur qualis eſſet. Inter autem agendum de pace, expertus eſt animum patris erga ſe ita commotum, vt placari poſſe nullam videret ſpem. Poſt illas inducias quæ factæ erant gratia de pace agendi, quidam deſciuerunt ab Imperatore ad hoſtes, ſuaſu ducum Bauariæ, quorum regnum Otho dederat ſuo fratri Henrico, quod grauiter ferebant Bauarorum duces, & relicta Moguntia, properarunt ad Ratiſponam vrbem Henrici, in qua erant theſauri & vxor liberiq́; eius, & expugnarunt ex improuiſo aduenientes, potiri præda magna, vxorem Henrici cum liberis nudos dimiſerũt. Otho Imperator Moguntiæ diſpoſitis rebus, Ratiſponam cum copiis petit, hoſtes in eam inuecta annona ex vicinis agris muniunt vrbem. Imperator non aliter diu fruſtra laborat in obſidione quam antea Moguntiæ: tamen conſtituit non diſcedere, niſi vrbe recepta. circumſepſit autem eam milite, vt neque egrediendi, neque ingrediendi vllum eſſet ſpacium. Vrbani poſt diuturnam obſidionem cœperunt omnium rerum penuria laborare, & contra Principes ſuos ſeditioſa propter famem loqui. Quare belli duces coacti ſunt de pace agere, induciæ paucorum dierum conſtitutæ ſunt, agitur de conditionibus pacis: ſed Imperator nullas pro meritis ſatis dignas pœnas in filium ſuum ſtatui poſſe dixit, & duriores conditiones præſcripſit, quã vt accipere potuerint. Redeunt ergo in vrbem legati pace non impetrata. Poſt hanc de pace tractationem, vrbem parte infirmiore oppugnare nititur (quoniam ex exploratoribus cognouerat diſſenſiones eſſe inter vrbanos: vulgus enim famem diutius non velle ferre) in ea oppugnatione occubuere multi fortes viri. Arnoldus Boioariorum dux, qui Ratiſponam capiendi autor fuerat, telis confoſſus cecidit. In illa oppugnatione nihil effecit. Vrbani iterum mittunt de pace ad Imperatorem: ſed Imperator ceu immobilis lapis nullis ſupplicationibus moueri poteſt, donec epiſcopi quidam & Principes alij placarunt animum, iniuriis infinitis a filio illatis merito iratum. Facta eſt igitur pax, vel potius tantum induciæ vſque ad conſtitutum diem. Poſt hæc Imperator reuertitur ad ſuos; Henricus Ratiſponam recipit: ſed prima nocte incenſa eſt a neſcio quibus nebulonibus, & pluſquam media pars incendio conſumpta eſt. Paucis poſt diebus, conſilio quorundam virorum prudentum, Lutolphus ſupplex accedit ad patrem, & ad ſolum ante pedes eius proſternitur cum lacrymis, obteſtatur patrem vt ignoſcat, Se agnoſcere, inquit, magnitudinem peccatorum ſuorum: tamen auſum accedere ad eum qui ſciat ſe etiam patrem habere in cœlis, a quo etiam miſericordiam ſperet: & cætera locutus eſt ita, vt patri & omnibus qui aderant, moueret lachrymas. Apud paternum animum inuenit gratiam, & vſque ad finem vitæ in fide permanſiſſe tradunt. Porro Conradus Imperatoris gener (de quo ante) cum hæc non ſucceſſiſſent, alia via peiore tentauit Imperatori nocere. Ad Hungaros enim profectus eſt, & illis ſpem prædæ conſequendæ fecit: qui propter inuidiam facile perſuaſi, alioqui omnem occaſionem captantes, imo ſine omni occaſione ſæpe Germaniam inuadere ſoliti, conſcribunt copias, quas cum Conrado in Bauariam ducunt. Eodem tempore ab alia parte Sclaui Germaniam infeſtabant. Otho igitur Imperator primum miſſis aduerſus Sclauos copiis, ipſe obuiam Hungaris it, peruenit Auguſtam vſque: ibi de hoſtium conſiliis & exercitus magnitudine per exploratores cognouit quantum potuit. Conradus gener opera cognatorum ſuorum ex Boëmia & Bauaria & Francia Orientali coëgit non [illegible]mnendas copias, quas in ca-

ſtris non procul ab Auguſta habuit ſecum. Erat autem hic Conradus vir non ſolum audacis, ſed etiam perſpicacis animi, & in bellicis præcipue laudibus præſtans, propter quas naturæ dotes elegerat Otho eum generum. Cum igitur certior eſt factus Imperatoris copias appropinquare, receſſit, & iubet Hungaros propius ad ſe mouere caſtra, neque enim conſultum putabat numero longe inferiorem pugnare, cum ſocias copias Hungarorum adiungi poſſe videret. Imperator contendit aduerſus hoſtem omnia diripientem: cumque eſſet alter exercitus alteri in conſpectu, acies vtrique inſtruere, & loca apta ſibi occupare, certatim adhortari ad fortiter pugnandum, in odium & inuidiam aduerſarium adducere, victoribus magna promittere, fugientibus turpitudinem & periculum, & alia incommoda ob oculos ponere. Otho ab vna parte habebat Lycum fluuium, quem tranſiſſe putabat omnes hoſtium copias, ad huius fluminis ripam impedimenta omnia ponit, & aciei extremum agmen, nihil periculi ab hac parte veritus, quanquam eo loco flumen in latitudinem diffuſum minus altum erat, quam aliis locis: itaque vertit a fluuio aciem ſuam aduerſus hoſtes, admonuitque ſuos, cogitarent fugæ locum non eſſe, omninoque aut oportere vincere, aut ſuffocari in aqua, de induſtria autem eos in eum adduxiſſe locum diſſimulauit. Hungari & Conradus ſuas inſtructas copias continent intra foſſam quam ex tempore fecerant; Othoni ſua propius ſigna admouenti, copiam non faciunt pugnandi, niſi voluiſſet foſſam tranſgredi, quod non ſine magno diſcrimine fieri potuiſſet. Cunctandi autem hæc erat cauſa: poſtquam Conradus animaduertit ſoceri ſui Imperatoris rationes, ſtatim mittit expeditos equites circiter quingentos cum totidem peditibus clam per arbuſta quæ ad ripam fluminis erant, per longiores viarum ambages, vt tranſgreſſi fluuium, obſeruarent tempus prælij, iterumque per flumen impetum facerent in extremum agmen Othonis. Aduentus autem eorum ſignum expectabant, quod erat ex alta arbore fumus non magnus, ne aduerſarij a tergo aliquid ſuſpicarentur periculi. Cum ergo ſignum viderunt, ſine mora reddiderunt ſignum viciſſim, & eduxerunt extra foſſam exercitum, committitur pugna. Primum impetum Germanorum Hungari non ferunt, Germaniſque iam ceu victoribus exultantibus, ecce illi ex inſidiis in extremum agmen ruunt, & ordines perturbant. Re noua perterriti Germani, tota acies confunditur, vtrinque occubuere multi, acerrime a meridie vſque in noctem pugnatur, noxque diremit pugnam. Per totam noctem Imperator ſuos recolligit, reficere cibo corpora iubet, conſolatur, parum ſupereſſe laboris perſuadere conatur. Luce poſtera exorta, inſtructis copiis, adoritur hoſtem diſperſum, ſtatimque fugatum aut occidit aut capit, minor pars elabitur. Porro mane Conradus videns victos Hungaros, vertit arma ſua in ſocios ſuos fugientes, & ita pugnando ſtatuit præſtare mori, quam aut peruenire in Imperatoris manus, aut Hungaros fugiẽtes ſequi, quibus fuerat illius memorabilis cladis autor: qui ſine dubio quopiam crudeli ſuppliciorum genere illum affeciſſent. Quare non prius ceſſauit currendo & occidendo, donec cadens laſſitudine, æſtu, & vulneribus expirarit. Ita in hoc prælio ſunt Vngari tractati a Germanis, vt poſtea nunquam induci potuerint, vt Germaniam hoſtiliter ingrederentur. omnis enim eorum nobilitas hic eſt deleta. Tres principes, quos vocabãt regulos, viui capti ſunt: quos Otho quidem ſeruare voluit, ſed aliis exercitus Principibus viſum eſt aliter cum illis agendum. Nam operæprecium putabant eos quam crudeliſſime necare, vt exemplo territi, non facile redirent; idque factum eſt. Alij ſcriptores aliud mortis genus habent. iis qui ſcribunt laqueo ſuſpenſos, credo. Imperator conſecutus victoriam, ſine ſuperbia gratias agit Deo cui adſcribendum omnia nouit, decreuitque per omnes eccleſias gratiarum actiones omnipotenti Deo. Partem exercitus mittit aduerſus Sclauos, partem dimittit. Hoc tempore cruces ſanguineæ in veſtibus hominum denſe cohæſerunt, & corruperunt veſtes. Vngaris ad modum quem dixi, victis, nec minus Sclauis, & Principibus Galliarum & Germaniæ omnia ex voluntate & ſententia Imperatoris, Othonis primi, gerentibus, Italia tyrannide Berengarij preſſa, ad Othonem in Germaniam mittit legatos qui opẽ orent aduerſus tyrannum qui in eccleſiaſticos vbiq;, etiam Romanam ſedem, aliasq; quas vocant, ſeculares Reſpub. intolerandam tyrannidem exercuit. mittunt autem non vulgares legatos, ſed maximos Principes ſuos, epiſcopóſque aliquot præſtantiores. mi[illegible] omnes inſigniores Italiæ ciuitates ſuos legatos, mittit

tit Pōtifex Ipſe ſuos.nihil omittunt quo videbatur Otho moueri poſſe. Otho præſentibus legatis epiſcopis,in celebrique aliorum procerum conuentu,Othonem filium ſuum,nondum octauum annum ingreſſum, regem ſolenniter creat Aquiſgrani: vngiturq́; puer in regem ab archiepiſcopo legato Pontificis, appellaturq́; mox Imperator Otho 2. Poſt hæc acta Imperator collectis copiis in Italiam mouit caſtra, perduxitq́ue copias ad Papiam vſque: quæ ciuitas gauiſa eſt quod venit liberaturus a tyrannide Italiam,ſimulat quidem ſe inuitam capi,ſed nullum ex exercitu Othonis tangit, ſtatimq́; altero die intromittit Othonem cum nobilioribus aliis, & iurat in verba eius. Ab hac diſcedens,reliquas ſimiliter ſine negotio ciuitates capit. Videns Berengarius Othonis potentiam, & ſuorum alienationem defectionemq́;, in munitiſſimam arcem ſe cum filio ſuo,conſorte regni Alberto,recepit,& indies munitionibus adiecit alias: nam ſibi mali conſcius,ſupra modum pauore confuſus erat. Otho in itinere ſine ſanguine humano totam Italiam ſibi ſubdidit,& tandem Romam venit, vbi exceptus eſt honorificentiſſime ab vtriſque ſpiritualibus ſcilicet (vt vulgariter loquar) & ſecularibus;& a Ioanne duodecimo Papa vngitur, & coronatur, appellatur Romanorum Imperator: tamen ante vnctionem & coronationem, vel, vt quidam autores tradunt, etiam ante ingreſſum Romæ, iurauit Pontifici, ſe imprimis Romanam apoſtolicam ſedem, & totam eccleſiam, poſthabitis omnibus, defenſurum, & aucturum, & in magno dignoq́; honore habiturum totum clerum, nihil ex Pontificum placitis mutaturum, nihil illis oneris impoſiturum, quicquid in Italia aut alibi eſſet eccleſiæ Romanæ, non modo non ſibi vſurum, ſed etiam ab aliorum iniuriis vendicaturum: idq́ue iuramentum eadem forma & ſententia daturum cuicunque committeret Italiæ adminiſtrationem. Id eſt ſcriptum in cap. Tibi Domino, 63 diſtinct. Dum hæc Imperator Romæ agit, Berengarius mittit filium ſuum Albertum in inſulam Corſicam cum magno theſauro. Ipſe conſtituit latere in monte ſancti Leonis, in quo loco fiduciam habuit etiam propter muniriones. Imperator diutius paulo ceſſauit Romæ, cupiens Ioannem Pontificem corrigere, vt digne officio viueret, relicta peſſima in omni genere ſcelerum vita: ſed nihil profecit, quinimo Pontifex alienatus eſt ab Imperatore, & iunxit ſe partibus Berengarij, cum quo ei morum ſimilitudine magis cōueniebat. Quare poſtquam Imperator deſperauit de emendatione vitæ Pontificis, quærit Berengarium, quem vbi cognouit filium miſiſſe ad Pontificem, & amicum ſociumq́; belli illi ſactum Pontificem, Romam redit, Pontifex ſe pleriſq; ſciens odioſum, ob corruptiſſimā vitam; ſimul certior factus ab amicis quibuſdam, quam irato animo eſſet in eum Imperator: quem enim odio habuiſſet ſemper ob vitam omnis generis vitiis inquinatam, nunc multo magis odiſſe, quod ſe peſſimis tyrannis adiunxerit, aduerſus quos Pontifex vocauerat Othonem. Quamobrem vbi Pōtifex de reditu Imperatoris cum exercitu audiuit, territus, parat fugam, dimittit filium Berengarij Albertum in Corſicam inſulam vbi antea fuerat. & antequam Romam reliquit, omnes proceres quos ſuſpicabatur Othonis rebus ſtudere, palam trucidauit, aut per dolum ſuſtulit e medio. Inter quos fuiſſe memorantur duo cardinales. His perpetratis, ſubduxit ſe, latitare volēs. Imperator vbi Romam venit, exceptus eſt, & ſenatus vna cum populo Romano rogarunt eum, vt reſpiceret eccleſiæ miſerum ſtatum, vt poſſit alius creari Pontifex, vir vitæ innocentia ſede illa dignus. Imperator quam minimis motibus ſemper omnia agere cupiens, reuocare ſtatuit Ioannem illum, ſperans poſt illam fugam & exilium, & gratiam veniámve mutaturum vitam. Scribitur igitur illi, mittuntur nuncij: ſed Papa Ioannes ad inſaniam redactus, nemini fidit, in quadam arce in inacceſſis ſaxis ſita habitat inter ſcorta cum quodam ſimilis farinæ homine, ad quem e Roma grauis ære venerat. Hanc ocioſam ludendo, ſcortando, bibendo vitam maluit, quam ſummum eccleſiæ epiſcopatum.

Otho vbi audiuit hominis voluntatem & voluptatem, iubet vt ipſi Romani eligant ad pontificatum virum quempiam eruditione & morum probitate præſtantem. Nam ea modeſtia erat Otho, vt nulli vnquam aliquid de ſuo iure aut autoritate detraxerit, & ſibi arrogarit. Romani igitur cum clero, elegerūt Leonem octauum. Hunc Imperator confirmauit, exiſtimans virum bonum eſſe. Leo multa de ſe pollicetur, blandiſſime affatur & tractat Cæſarē. Ita Romanæ vrbis & eccleſię rebus compoſitis, pergit perſequi Berēgarium, quem cum filio & vxore capit, nā ex Corſica inſula forte venerat filius ad

patrem Berengarium,& eius vxorem miſit in Franciam Orientalem, vt ibi priuati degerent in exilio (neque enim vllum erat periculum, ne homo ignotus in ignota regione, cuius linguam non callebat, aliquid noui moliretur, quantumuis animoſus & ingenioſus ad ſeditiones) Filium Berengarij miſit Conſtantinopolim. Interea temporis Ioannis Papæ conſanguinei & amici effecerunt, vt Romani iterum ad Ioannem mitterent, & illi pontificatum offerrent. Ioannes iam plenus priuatæ vitæ, ſed non luxus, libenter oblatum papatum recipit: igitur Leonem deponunt, hic recipitur. Leo proficiſcitur ad Imperatorem, queritur de iniuria ſibi illata a Romanis, accuſat eos grauiſſime, quod bene monentem ferre non potuerint, & qui nimium fauerit Cæſari; Cæſaris hoſtem receptum propter odium in Cæſarem, & aliquid iamdudum contra Imperatorem parturire. tantum odium cepiſſe eos Germanorum, vt quiduis velint potius experiri, quam diutius imperium in Latio ferre. Otho Leonis querimonias iuſtas credens (omnia enim quæ ab eo dicebantur, apte cohærebant, & probabilia erant) ira commotus, ſine longiore deliberatione ad vrbem properat. Dum hæc ad Cæſarem a Leone Pontifice perferuntur, & dum Romam ducit exercitum Cæſar, Ioannes Pontifex Maximus nuperrime reſtitutus, in adulterio deprehenſus, occiditur. Romani obuiam Cæſari mittunt, excuſant ſe, viciſſimque accuſant Leonem: petebant quendam Benedictum confirmari ab eo. Otho ſe negat facturum, arguit eos inconſtantiæ, docet quantum mali in tota Romana eccleſia hæc adferant, quantum religioni officiant: imperat vt recipiant Leonem quem ipſi elegerant paulo ante. Multas obiiciebant cauſas ex quibus non eſſet Leo hic recipiendus: ſed poſtquam hoc fixum in animo Imperatoris videbant, promiſerunt ſe facturos, ſperantes diſceſſurum ſic cum exercitu: Otho vero nimium negotium vrgebat, ſe præſente reſtitui voluit. Romani obſtinati recuſant ſe facturos quod ſuperiore die promiſerant, & Benedictum creant Pontificem vno ferme conſenſu, paucis Cæſaris amicis exceptis, qui tamen nec mutire audebant; qui clam quotidie Othoni ſcribentes, exaſperabāt aduerſus Romanos animum eius magis. Cæſar quæ ſunt circa vrbem & ſuburbana omnia hoſtiliter vaſtat, obſidione tam diuturna premit vrbem, vt ingens multitudo fame perierit. Scribunt autores incredibilia de caritate & penuria in Vrbe, modium furfuris triginta veniſſe ducatis. In extrema tandem neceſſitate aperiunt portas, captumque dederunt Cæſari Papam Benedictum, & omnia imperata eius facturos promittunt, veniam ſuppliciter orant, Leonem recipiunt. Otho nihil fidendum illis ſciebat; quare ſtatuit omnino Romæ manendum, donec omnia conſtitutionibus, & perſonis ſibi & Leoni amicis muniret, eius rei gratia Romæ moratus eſt aliquandiu. Romani dum Romæ eſt, quærunt viam interficiendi Imperatorem. Cumque perueniſſent eorum inſidiæ ad Imperatorem, multos capite plexit, quoſdam in exilium miſit, nonnullos captos reliquit Pontifici. Imperauit obſidum magnum numerum. Leo adhuc præſente Othone fecit in gratiam eius quicquid gratum illi eſſe poſſe putabat. Etiam poſt diſceſſum eius in frequenti ſynodo Romæ coacta ſtatuit, vt Imperatori eſſet eligendi Pontificem poteſtas, translata ea autoritate a populo Romano. Cuius rei teſtimonium eſt text. diſtinct. 63 cap. In ſynodo. Hoc autem mortuo Papa, Romani immemores conſtitutionis illius, creant Pontificem Ioannem 13: pauloque poſt rurſum deponunt ſeditione cruentiſſima. Pontificij currunt ad Othonem, a quo ſolo auxilium ſperabant. Otho audita re, ſine mora petit cum exercitu Romam. Eo vbi peruenit, exceptus eſt reuerentia ficta, & gratulatione fucata ſupra fidem magna. Otho ingreſſus Vrbem ſtatim altero die partium cauſas audiuit, autorum magiſtratuum alios alio ſupplicij genere affecit, quoſdam iugulauit, quoſdam in carcerem coniecit, conſules ſecum in Germaniam abduxit. Non longo poſt tempore Othonis Imperatoris filio Othoni deſpondetur Theophania, Nicephori Conſtantinopolitani Imperatoris filia. Circa idem tempus Saraceni Italiam diripiunt, aduerſus quos mittitur Othonis Magni filius Otho cum Germanorum copiis. Saraceni victi ita ſunt ab Othone iuniore, vt tamen maiorem partem prædæ ſecum nauibus abduxerint. Græci ſocij in eo bello Saracenorum fuerunt, quare Otho ſuperatis Saracenis vertit arma in Græcos, quibus aliquot prœliis victis, eripuit illis Calabriam, & Apuliam. His geſtis, Ioannes Papa huius nominis 13 Othonem 2 appellat Imperatorem, illi impoſita prius

corona imperiali. Anno a natiuitate Chriſti 974, Otho Magnus moritur in Saxonia, 974 & ſepelitur in eccleſia quam ipſe ſuis impenſis ædificauerat Magdeburgi, regni eius anno 36. Qualis fuerit hic Imper. ex ſuperioribus facile colligitur. Pacis amātiſſimum, (quam duco maximam laudem in Principe fuiſſe) teſtes ſunt omnes de eo hiſtoriæ, nec vnq̄ vſque vllum bellum ſuſcepit alia quam pacis cauſa. Iuriſperitos vbicunq; potuit eos habere, in cognoſcendis cauſis adhibuit; quod, cum probi ſunt, quantum emolumenti adferat ad hanc vitam feliciter degendam, nemo ſanæ mentis ignorat. Ingeniorum meliorum amator vehemens fuit. argenti auriq́ue venas apud Saxones primus inuenit, & ex illis apertis magnum cepit fructum. Qualis religione fuerit, teſtantur multa monaſteria ædificata ab eo, & eccleſiæ epiſcopales ab eo conſtructæ, & magnis reditibus dotatæ: ex quibus ſunt Magdeburgenſis eccleſia, Brandenburgenſis, Mersburgenſis, Cicenſis, & Miſnenſis. In Dania quoque ordinatis eccleſiis epiſcopalibus, ſubiecit eas epiſcopo Hambergenſi. Vt ſemel dicam, religionem honoremq́ue Dei antepoſuiſſe omnibus aliis rebus, teſtantur facta eius omnia. Eo regnante, peruenerunt multi ad fidem Chriſtianam, neque aliud æque illi curæ fuit, atque vt Chriſtianam propagaret religionem. S. Huldrichus epiſcopus ſcribitur anno poſt Othonem obdormiuiſſe in Domino.

DE GERMANIS

LIBER DECIMVS-QVARTVS.

A Patris morte, Otho 2 eligitur vno omniū fere Principum cōſenſu, a patre & Pontifice iam ante Auguſtus appellatus, & coronatus. His annis Pragenſis epiſcopus Adelbertus, reliquit epiſcopalem ſedem & delicias (in quibus conſueuerunt hoc genus homines quidā conſumere vitam) & prædicando functus eſt epiſcopi munere, per Vngariam prædicauit, & vbiq; epiſcopos exemplis & doctrina admonuit ſui officij: & in Pruſiā profectus, ſequēs veſtigia Chriſti & apoſtolorum, odio habitus eſt a mundo qui odit crucem Chriſti veramq; humilitatē, pręcipue in prædicantibus verbū Dei in nomine Domini. Tandem idem illi accidit, q̄ iis quorū imitabatur exemplū, nempe pro nouatore & ſeductore occiſus eſt. qui poſt bonū certamen lætus teſtimoniū veritati perhibuit aduerſus hunc ſuperbū mundū. Primo anno imperij Othonis 2, dux Bauarorum Henticus, filius Henrici fratris Othonis Magni, aduerſus Othonem conatur excitare ſeditionem, omnia tentat, copias incipit cogere. Quod vbi peruenit ad Imperatorem, conatui eius ſtulto occurrit, & domuit eum. Eodem anno Lotharius rex Galliæ cum magnis copiis venit in Lotharingiam, quam Carolus Magnus armis ereptam Gallię regibus, adiunxerat ſuo imperio. Lotharingia autē recuperata, & adiecta Franciæ imperio, pergit Lotharius in ſpem vocatus Aquiſgrani capiendi: cum autē intelligeret eam ſpem vanam fuiſſe, agros in illis regionibus inhumaniſſime vaſtat, magnam prædam adeptus; audiens Othonem cum Germanorū exercitu aduolare, redit Lutetiam Pariſiorū. Otho videns ſuæ fidei concreditos tam miſeris modis afflictos, tot ædificia exuſta, depopulatos late agros, hoſtē cum tāta pręda abiiſſe, omnino perſequendū hoſtem, & retalionē reddere decreuit. Quam obrem hoſtem ſequendo Pariſios vſque, in itinere omnia quę erant regum Gallorum, depopulatus eſt. Pariſios vbi peruenit, hoſtem in harenas prouocauit, ſed fruſtra; ſuburbia incendit & omnia in adiacentib. agris contriuit. Poſtquam autem vidit hoſtem intra mœnia ſe cōtinere, nullaq; eſſet ſpes capiēdæ vrbis, & ſimul audiuit de Conſtantinopolitanorum aduerſus imperium ſuum propoſitum, reducit exercitum, cui extremum agmen carpentes hoſtes, nō mediocriter nocuerunt. nec pauci ſubmerſi ſunt in Axona fluuio. Hæc illi in reditu incommoda acciderunt. Vbi venit Aquiſgranū, conuenerunt omnes regni eius proceres, exercitum auctiorem acceſſione nouorum militum reddiderūt, in Italiamq; feſtinātet ducunt, prius tamē cum Lothario, Galliæ rege, pace facta, receptaq; Lotharingia. Iam Baſilius & Conſtantinus Conſtantinopolitani Imper. cum ſociis Saracenis, quibus cum paulo antè fecerat fœdus, Barum vrbem vi

expugnatam diripuerunt,ciuiũ quoſdam captos in Græciam miſerũt, quoſdã occide-
runt; pauci hoſtilibus manibus elapſi ſunt. Quo exemplo crudelitatis territi vicinæ ci-
uitates,vltro ſe dediderunt.Itaq; totam Apuliam & Calabriã occuparunt.Otho quan-
tum potuit, feſtinauit, venitq́; Romã, imperauitq́; ſingulis Italiæ ciuitatibus certũ nu-
merum armatorũ,tumultuarieq́; delectu habito,per Italiam profectus eſt cum ingen-
tibus copiis aduerſus hoſtiles copias. Vbi peruenit in Apuliã,Greci & Saraceni primos
venire videntes Rom. & reliquos Italos (nam hos præmiſerat)ſtatim venientes adorti
ſunt, ſperantes hos ſocios victos, reliquos etiam Germ. pugnæ minus aptos fore: non
tantum autem propterea ſine cunctatione aggreſſi ſunt illos, ne totus exercitus colli-
geretur,ſed quod molliores Italos ſciebant, & minus bellicoſos. Nec iudiciũ illud illos
fefellit,nam ſtatim poſt cõmiſſum prælium Romani & reliqua Italorũ turba,abiectis
ſignis,fugerunt.Qua multitudinis tantæ fuga,reliquus exercitus nõ potuit non turba-
ri. Quo factum eſt vt & reliquæ copiæ Othonis verterint tergum. Præſtitiſſet ſine du-
bio, abſq; milite Italo cum Ger. Otho.bellum hoc geſſiſſe: ſed ſic fata volebant.Otho
fuſo exercitu, fugiens, a nautis aut natans, aut in parua ſcapha nauigans(nam variant
autores)capitur,ignotus tamẽ.Profuit vero illi quod nautarum linguam adprime cal-
lebat.tandem tamen a quodam mercatore Sclauo agnitus eſt: ſed illi negociatori pro-
miſit magna Imperator,ne proderet,ſed pro virili adiuuaret eum.nam in naui erat ſo-
lis ſæpe colloquẽdi copia.Cum igitur venirent in vrbem Roſam vbi erat forte Epiſco-
pus Metenſis Theodericus,expectans belli euentum,hunc epiſcopum accedit merca-
tor,iubet vt eum redimat,nam non magno ęſtimari,& nautas lucro inhiari.Epiſcopus
exiguam quandam æris ſummam pro Imperatore numerat nautis. Hac ratione libe-
ratus Otho, quumprimum ad ſuos venit, cogit exercitum ex ſola Germania,vt ani-
maduertat in Italos præcipue Romanos & Beneuentanos qui degeneres animo fugæ
fecerant initium. Ducit ergo exercitum in Beneuentanos, quorum vrbem expugna-
tam incendit. ab aliis deinde Italis abſtinuit: euomuerat enim magnam partem iræ in
Beneuentanos. quod reliquum erat, effudit in Romanos.Nam Beneuentanis ſubuer-
ſis,petit Romam, & inuitauit Romæ omnes Principes vtriuſque ordinis ſacri, & (ſic
enim loquuntur) ſecularis, in ipſoq́; conuiuio necare in conſpectu conuiuarum iuſſit
omnes qui fuerant turpiſſimæ fugæ autores. Sic enim turpitudinem fugæ aliis adſeri-
bendam declarare voluit. Propter hanc in illos qui fugerant tam turpiter,animaduer-
ſionem, cognominatus eſt Sanguinarius.Illud fugæ dedecus tam male habuit virũ,vt
poſt hanc cladem nunq̃ læta fronte conſpectus ſit. Et mœrore triſtitiaq́; animi confe-
ctus,nõ longo poſt tẽpore moritur.Sæpe ſuam infelicitatẽ cum gemitu queſtus fertur,
quod non reſpondere datũ illi ſit maiorũ ſuorum factis. Mortuus eſt autem imperij ſui
anno 10. Suſpicio etiam eſt veneno a Romanis ſublatum.Quidam autorum ſcriptum
reliquerunt,in illa pugna Othonis cum Græcis & Saracenis, occubuiſſe multos Prin-
cipes,epiſcopos & alios proceres,ex Germania quoſdam nominãt,Henricum epiſco-
pum Auguſtenſem, Wernherum abbatem Fuldenſis monaſterij,& alios multos nu-
948 meranr. Anno poſt natiuitatem Chriſti 948,Othone 2 Imper.vita defuncto,Princi-
pes quorum erat eligere Imperatorẽ,diſcordabant,aliis eligentibus Henricum Boioa-
riorum ducẽ,nepotem Othonis primi, aliis volentibus Othonis 2 filium,Othonẽ no-
mine,natum annos 12. Dum ita lis pẽdet,nulli volunt aliis cedere.Henricus capit pue-
rum Othonẽ,& appellat ſe,principibus quibuſdam adiuuantibus Auguſtum: ſed mul-
tos hoc facto iniuſto & tyrannico a ſe alienauit,qui antea illi ſtuduerũt, iam quoq; ac-
cedunt ad illos qui Othonis 2 filium voluerunt.Quare illi principes coniunctis copiis
vi repetierunt puerũ,bonam de ſe ſpem prębentẽ;& adductũ Aquiſgranũ in frequenti
Principũ conuentu vnxerunt in regẽ: & mox appellatus eſt Otho 3. Suſcepto impe-
rio,maiora conatur & efficit q̃ ætas illa conſueuit. Habuit enim ſtatim multos qui re-
bellabant,contra quos tanta fortuna vſus eſt & victoriis tam frequentibus,vt miracu-
lum mundi vocatus ſit. Itali non agnoſcere voluerunt hunc Imper. elegerunt alium,
nomine Creſcentium Nomentanũ,qui Romæ tantam exercuit in omnes tyrãnidem,
præcipue in eccleſiaſticos,vt Papa fugere coactus ſit in Hetruriam. Pontifex & omnes
prælati Romani ſcribebant ad Othonem, petebant auxilium, admonentes eum quid
maiores fecerint eccleſiæ boni, & quod propterea Deus ſecundarit vias eorũ. Appel-
lanr

lant eum Imperatorē,vt ſemel dicā,nihil omittunt quod facere putāt ad cōmouēdum Othonem. Creſcentius vero Germanū aduentum veritus (præcipue quod eum nō latebat,quo animo eſſet Italia,quod ſcilicet tota Othonem peteret,mittit ad Pontificem quos putat maxime apud eum autoritate & fide valere, per eos rogat eū vt redeat Romam,promittit illi amicitiam, obedientiam, & contra quoslibet aduerſarios patrocinium. hæc iuramento & ſacramēto confirmaturum. Præterea enumerat incommoda quæ ex Germanorum aduentu ſint futura,in memoriā multa exempla quæ peregrini exercitus fecerunt in Italia, reuocat. Pontificij omnes rogant vt redeat. Papa impietatem militum,& bellorum mala timet,redit,effundit ſe Creſcentius & vniuerſa ciuitas Romana illi obuiam,excipiturq; magna gratulatione & reuerentia omniū. Otho Galliarum & Germaniæ rebus aliquandiu occupatus, quibus vtcunque diſpoſitis,Italiam petit,vbiq; excipitur reuerenter. Romam vbi venit, Creſcentius & Pontifex prodeunt obuiam,exhibentes omnem honorem,& rogant,vt in Italia pacem faciat, ſed ad arbitrium partium quæ Romæ erant. Effeceruntq; apud Othonem,vt ſimul Italiam totam pacatam atque adeo obtemperantem Romanis redderet, & quam primum cum exercitu excederet Roma,quod illis gratiſſimum & vtiliſſimum erat. Nam volens Romanis gratificari, ſtatim vertit ſigna in Capuanos & Beneuentanos, quibus non conuenerat cum Romanis, illos adegit ad conditiones quas Romani volebant. Hoc tempore creatur Pontifex Romanæ eccleſiæ Germanus, filius Othonis, ducis Sueuiæ, cognatus Othonis 3, nomine Bruno: qui Papa factus, eſt nominatus Gregorius quintus. Othonem 3 hic Pontifex coronauit, & Auguſtum appellauit. Quibus rebus Romæ magna pompa factis, Otho Germaniam repetit. Poſt Imperatoris diſceſſum Romani iniquo animo ferunt, Germanum barbarum (vt ipſi vocant) hominem in Pontificem electū,moliuntur in illū multa clam,& palam quoq; minantur. Quibus rebus factum eſt,vt ſe clam ſubduxerit ex Vrbe: profectusque in Hetruriam,mittit ad Othonem Cęſarem, conſanguineum ſuum, & ſperat Romanos vltro ſe reuocaturos,vt Ioannem Pontificem ante eum reuocabant: ſed nemo venit ad eum e Roma,qui vocet,quinimo ne in Hetruria quidem tutum ſe intelligit. Quare ſuæ ſaluti conſulturus,repetit patrium cœlum Germaniam, Othonique omnia exponit, Romanorum iniurias,& Italorum cum in Germanos omnes, tum potiſſimum in Imperatores odium quantum poteſt, exaggerat. Romani Creſcentium rurſum aduerſus Cæſaris voluntatem conſulem faciunt, & Pontificem alium creant Græcum, hominem non indoctum, nomine Ioannem. Mirum eſt non exemplis tot ſuperioribus ſapere mortales, vt abſtineant a ſeditionibus & defectionibus huiuſmodi, quas conſequi fere ſemper ſolent maximæ calamitates. Otho nomine Pontificis & conſanguinei vehementer excandeſcens, cogit exercitum,quo cum vbi vrbi appropinquauit, clauduntur portæ,muniuntur & firmantur loca quæ hoſti potiſſimum expoſita videbantur. Otho obſidens Vrbem paucis diebus capit,populi Romani magna parte eum adiuuante. Conſul Creſcentius & Ioannes Pontifex fugiunt in arcē Adriani. Illam conatur expugnare Otho: propugnatores vero arcis fortiter ſe defendunt primo , tandem cum nullam ſpem viderent illorum qui erant in arce, maior pars veniam ſperabat apud Othonem: quare aperuerunt arcem, ſupplices ad Imperatorem veniunt, vt ignoſcat petunt, Creſcentius fuga ſalutem quærens, captus eſt, & prius circumductus aſello, membris truncatus, deinde ſuſpenſus eſt ante Vrbem. Ioannes etiam captus, luminibus priuatus eſt. Reſtituitur in locum ſuum Gregorius 5, qui expulſus ante annum reſtitutus eſt. Huius Othonis tempore electores Principes ſunt inſtituti. Otho enim 3 non habens hæredem filium, decreuit in frequentibus comitiis Principum, vt in poſterum perpetuo Francofurti eligatur Imperator. Conſtitutis tribus electoribus archiepiſcopis, Moguntinenſi, Colonienſi, Treuerenſi, his addidit quatuor alios Principes ſeculares, quos vocant, nempe regem Boemiæ, qui & archipincerna imperij debeat eſſe; Marchionem Brandenburgenſem, quem voluit eſſe camerarium; Ducem Saxoniæ, qui eſſet mariſcalcus; & Palatinum comitem Rheni, qui dapifer eſſet. Hos electores ſeptem conſtituit, penes quos eſſet omne ius & poteſtas eligendi Cæſarem. Huic Othonis conſtitutioni, Gregorius Pontifex addidit aliam, volens patriæ dignitati conſulere. Sanciuit enim, vt ſoli Germani eligant, & non alium eligant, quam Germanis paren-

tibus natum. Statuit quoque idem Pontifex, vt poſt electionem primum appelletur tantum Romanorum rex: coronatus vero & vnctus, benedictioneque accepta a Romano Pont. tum demum appelletur Imper. Auguſtus. Poſt Gregorij Pontificis mortem, Othonis aliquando pueri præceptor, Silueſter ad pontificatus aſcendit faſtigium, ita per gradus opera ſuorum diſcipulorum aſcendit. fuit enim & Roberti regis Franciæ præceptor. Huius pontificatus anno primo, venit Otho Romam, illic ordinabat imperij eccleſiæque ſtatum, ferebat pro conditione temporis leges, cauſas grauioris momenti cognouit. Romani iniquo animo (vt ſemper antea quoq; factitare conſueuerant) ferunt hominem Germanum in vrbe Roma, omnium gẽtium aliquando domina, iura pro animi arbitrio dare & mutare, conſpirantque propterea contra Othonem. Primum per inſidias magnum militum eius numerum occidunt, deinde properant ad obſidendum Imperatorem in palatio. Et cum iam eſſet in extremo periculo conſtitutus, venit ſummus eius & fidelis amicus, Hugo, Italiæ Marchio, & Henricus dux Boioariæ, & (quanquam ſcirent ſatis Romanos a propoſito non poſſe auocari: tamen vt ſic mora interpoſita, & ſpacio accedendi Imperatorem dato, gratia colloquendi & tractandi de conditionibus pacis, aliqua occaſio elabendi forte offerretur) petunt a Romanis, vt de conditionibus pacis agi concedatur, ſe media habere quibus ſperent pacem fieri poſſe. Romani etſi quoque ſciebant nullas cõditiones ſe accepturos (nam iam actum eſſe de Othone, captumque eſſe iudicabant) tamen ne dici poſſent furere, audiendos cenſebant. Dum igitur res tractatur, adeunt præfati Principes ſeorſum ad vtroſque. Sub hoc prætextu colloquendi de fœderis conditionibus ſubduxit ſe Otho cum Silueſtro Pontifice, Hugone & Henrico adiuuantibus. Fertur Hugo Romanum ſenatum rogaſſe, vt debeat Othoni conſulere quod optimum putet illi eſſe, velle & Romanis conſulere quod putet optimum, nam vtriſque conſultum ſe optare) Romanos reſpondiſſe, hoc ipſi adeo per illos licere, vt non bonum virum iudicent, niſi hoc faciat, cuius maxime cauſa Romam venerit. deinde abiiſſe, commutaſſe veſtes cum Othone, & idem famulos Hugonis cum famulis Othonis feciſſe, & ſic euaſiſſe Imperatorem. Hugonem Romanis iratis reſpondiſſe, nullum melius conſilium ſe habuiſſe, cum ſenſerit propoſitum Romanorum. Otho elapſus e manibus Romanorum opera & induſtria Principum quos dixi, reparato exercitu vlturus Romanos, in itinere hauſto veneno, moritur. Quis exhibuerit, certant autores. eſt qui ſcribat, Creſcentij vxorem miſiſſe, amatoriumque fuiſſe. quod mihi non fit veriſimile: Romanorum ſcelere clam per quempiam illi datum credo. Corpus delatum in Germaniam, ſepultum eſt partim Auguſtæ, partim Aquiſgrani; Auguſtæ inteſtina, Aquiſgrani reliquum. Ante & poſt huius Othonis mortem prodigia per Germaniam viſa enumerantur multa, terræ motus, cometes, ardentes in aere faculæ interdiu. Poſt vita defunctum Othonem, Principes electores per Gregorium Pontificem Romanæ eccleſiæ inſtituti, quemadmodum eſt ſupra dictum, iuxta pontificiam cõſtitutionem Francofurti conueniunt, & eligunt Imperatorem ducem Bauariæ, comitem Bambergenſem. Hic primus ex legibus conſtitutis a Gregorio quinto electus eſt, nullo ſucceſſionis reſpectu. Porro de huius maiorum genealogia, & ducũ Bauarorum apud plures autores ſcribitur, quam vt hic repetenda ſint. Hic Henricus appellatus eſt ab electoribus imperij, Henricus ſecundus: ſed Itali quem Germani crearant Henricum Aucupem, parentem Othonis Magni, non connumerabant inter Imperatores; hunc ergo primum vocant. Sed opponi aduerſus eos poteſt textus ille, Conſtitutio & eſt palea. 63 diſtinct. Hæc conſtitutio enim dicitur primi Henrici cum Romanis Pontificibus. Henricus coronatus & vnctus in regem eſt ab archiepiſcopo Moguntino, nomine Willegiſo. Galliæ reges & Principes primis annis eius imperij plurimum illi fecerunt negotij: ſed Imperator ita cum illis ſæpe pugnauit feliciter, vt illa bella magnam exiſtimationem & gloriam pepererint illi. quare factũ eſt, vt aliæ poſtea nationes exemplo Gallorum doctæ, minus rebellarint. Vix enim eſt aliud quod magis ſtabiliat & quietum ſtatum faciat, ac tueatur regnum, quam bona de Principe exiſtimatio. Gallia ſedata ſingulari felicitate & virtute, exercitũ victorem ducit in rebelles Boemos & Sclauos, cum quibus ſæpius congreſſus, ſemper victor diſcedit, ad modum exiguam ſuorum iacturam paſſus. Prælio vero præter alia maiore poſtremo victi, pacem petunt, iugumq; admittunt.

runt. Subiugatis Boemis & eorum Principe Bodiſlao, apud illos iura & leges in rebus prophanis ac ſacris ordinauit. Ex illa expeditione expeditus in Germania diſponit quę prius per bellorũ occupationes non potuit. Eodem tempore Babenbergenſem epiſcopatum inſtituit, & ditauit: eodemq́; loco bina ędificauit monaſteria, in quibus orando, ieiunando & vigilando ſancti educarentur viri. Fuit Herico Imperatori frater, epiſcopus Auguſtenſis eccleſiæ, vir non ſatis officio reſpondens: hic Henricum fratrem odio & inuidia proſecutus eſt vehementiſſime, nullo alio nomine, quam propter ratam eius pietatem & egregia feliciaque geſta. Imperator iuxta Chriſti doctrinam non reddidit illi malum pro malo, ſed pro iniuriis illatis non ceſſauit illi benefacere, coaceruans prunas ſuper caput dicentis in corde ſuo, nõ eſt Deus. Henricus improbis, vt ſcribitur, precibus principum impulſus, ducit vxorem Kunigundẽ, filiam Sigisfridi comitis Palatini. Kunigundis genus alij aliud faciunt, magnaque diſſenſio eſt inter autores. Non deſunt qui originem eius a Carolo Magno ducunt, qui facile refelli poſſe mihi videntur. Qui multa de hac re cupit, legat Chronica Norinbergenſia. Henricus ſecundus, decimo imperij ſui anno Italiam cum Germanorum copiis ingreſſus, eam pacauit, diſcordiarum, & ſeditionum cauſis ſublatis, quantum potuit fieri. Romæ honorifice & reuerenter exceptus eſt, corona imperiali a Pontifice Benedicto accepta, & iuramento Pontifici præſtito, ducit exercitum contra Saracenos qui Italiam miſere vexabant, Capuam autem tum occupabant, ad illos illuc contendit, & virtute Germanorum militum victos illinc expulit. Illis profligatis, Sabagonum, ducem Conſtantinopolitanum, qui Saracenos iuuabat, & incitabat aduerſus Romanum imperium, perſequi ſtatuit per omnes difficultates. Nouam vrbem hic Sabagonus ædificauit ad fines Apulię in loco munito, & vnde commodiſſime Italiam hoſtes infeſtare poſſent. Eo loco propter eandem cauſam Hannibal caſtra muniuit. Hanc vrbem oppugnat Henricus menſibus quatuor perpetuis, eumque iam peterent oppidani pacem, deſperatis rebus, deditionem vltro offerrent ſatis ſeruilem, ſed nollet Henricus, niſi duce Sabagono tradito in manus ſuas, ecce tantus æſtus & feruor ſolis incidit, vt Henricus & alij Germani non aſſueti caloribus illis, ſoluere obſidionem coacti ſint, quare oblatas ab oppidanis deditionis conditiones cum obſidibus accepit, Romamque reuertitur, magnam militum multitudinem non tolerare tales calores valentes, perdidit ea æſtate. Vinum enim nimium vinoſum non extinguebat, ſed magis incendebat inflammata & exiccata corpora. Aqua bona deerat, paluſtrem turbidamq́; quamlibet obuiam ingurgitabant. Multa quæ tunc temporis in inſomniis viderit, narrant ſcriptores, quorum cum fides ſit pleriſque ſuſpecta, & qui cupiet legere talia, apud multos nimium plura inueniat, prætereunda mihi duxi. Hoc verum eſſe nemo dubitet, Imperatorem hunc timuiſſe Deum, in orationibus, vigiliis, ieiuniis, & ſacris, quæ vocãtur officiis frequentem fuiſſe; ſed an hæc quæ traduntur miracula, egerit cum ipſo Deus, non auſim affirmare. Vnum miraculum referam, quod accipimus accidiſſe tempore Henrici: In eccleſia quadam Saxoniæ, celebrante ſacerdote miſſam in vigilia natiuitatis Domini, 18 viri, 15 vero mulieres in cœmeterio ſaltarunt, impeditus eorum ſtrepitu in ſacris occupatus ſacerdos imprecatus eſt illis, vt ita choreas ducant per totum annum, id factum eſſe ſcribunt Vincentius, & Ioannes de Columna. Tunc primum illam ſaltationem quæ noſtra ætate multos vtriuſque ſexus homines afflixit, ortam affirmare quidam non dubitant. Mihi non videtur veriſimile. Henrico ſecundo ab eccleſiaſticis merito debentur magnæ laudes; quare non miror, ſi gratitudine animi ducti, quędam veris adfinguntur: quanquam ſi pium & paternum erga ſuos animum, & beneficiendi propenſam voluntatem, operaque ipſa reſpicias, verorum ſatis habent, quibus eum prædicent, & ad aſtra ferant. Cum forte Argentinæ eſſet aliquando, ceremoniæq́; & preces ſacerdotum illi arriderent, conſors eorum regulæ, vt ſic loquamur, factus eſt: ſed inſtituta pro ſacerdote viro probæ vitæ præbenda, qui regis in ſacris eſſet vicarius, ipſe diſceſſit, auocatus publicis imperij negotiis. Ea præbenda Argentinæ ad noſtram vſque ætatẽ vocata eſt regalis. Eccleſia maior Baſilienſis inſigni opere eſt ab eo reſtaurata, non ſine maximis impenſis. Cum enim magna terræ (quæ ſoluta eſt ſabulo tota) moles minaretur templi ruinam, imo ædificium labefactatum iam rueret in Rhenum (eſt enim edito loco ad ripam Rheni ſitum) Cęſar Henricus tam amœni loci, & templi

ad diuinos honores ædificari ruinam animaduertens,ſuis impẽſis aggeri tuendi oppo-
ſuit murum materia & opere inſignem & fortem, cuius fundamenta in Rheno iacta
ſunt:remouitq; totã templi molem a ripa paſſus 14. Quod hoc opus Baſileæ ciuitati fe-
cit,maximam cauſam fuiſſe,non eſt dubium,quod ea ciuitas bene merita fuerat de eo
in bellis quæ in Galliis,Boemia,& Italia cum Saracenis geſſerat. Euecta in altum erat
hoc tempore in Suenia familia quędam Guelfonũ, quę referebat genus ſuum ad Tro-
ianos,huius munimenta conſpiciuntur,in aliquot eccleſiis & monaſteriis,nempe *Al-
torff* & ad Vineta,vocant *Weingarten*: in his enim quidam illorum ſepulti ſunt. Ho-
1165 rum quidam Tubingam obſedit anno poſt natiuitatem Chriſti 1165, coniunctis ſo-
ciis epiſcopis Auguſt. Spiren. & Wormat. Bertoldo duce de Zeringen, Marchione de
Veltenburgo, Hermanno de Baden Marchione, & cæteris aliis, qui fugari ſunt o-
mnes ab oppidanis & Hugone Palatino, multi capti, plurimi occiſi ſunt. Fuit memo-
rabile & ſanguinolentum prælium. Henricus vxorem ſuam non attigerat; ipſa vi-
ciſſim caſtitatem ſeruare cupiens,conſenſerat ſponſo; ita ambo degebant vitam cœli-
bem. Satan,qui nunquam quieuit,neque quieſcit,neque quieſcet ante conſummatio-
nem, ſuſpectam Imperatori reddidit reginam Kunigundem nomine adulterij (cum
quodam enim equite aurato rem habere conabatur malas cogitationes ſuggerẽs dia-
bolus, perſuadere Henrico) Henricus incuſat eam,quur ſimulet & profiteatur caſtita-
tem coram hominibus, grauius iudicium eam manere, Dominum qui corda & ocu-
los fecit,omnia videre,etiãſi fallat homines. Caſtiſſima virgo pudico & modeſto vultu
conſtanter negat,& ſe gaudere,inquit,quod Dominũ teſtem habeat,cuius teſtimonio
ipſa ſit contenta:nam repoſitam in corde ſuo certam fiduciam,manifeſtam fore ſuam
innocentiam cum Domino tempeſtiuum fuerit viſum. Vt autẽ Henrico hic ſcrupulus
quem Satan illi iniecerat,eximeretur,cõuenit inter eos,vt regina ambularet ſuper fer-
rum candens(vomerem candentem ſcribunt fuiſſe) quæ poſtquam inuocauit nomen
Domini,vt propter gloriã ſuam probaret innocentiã ancillæ ſuæ, læta, ſed modeſtiſſi-
ma fronte,nudis pedibus ferrum igne iamiam extractum & adhuc rubẽs calcat toties,
quoties voluerunt ij qui aderant teſtes miraculi quod Deus cũ virgine ſua ancilla ope-
ratus eſt. Qui ſcribunt ex impulſu Sathanæ hoc excogitatum ab Henrico, vt cogeret
vxorem ſuam quam nunq̃ cognouerat,nec cum illa cõſuetudinẽ ſe habiturum decre-
uit,non ſequitur quod illi inferunt(pene dixerim calumniatores)eſſe ſatis iudicij Hen-
ricum tyrannũ potius fuiſſe, quam ſanctum virum. Quur nõ cogitant,quibus quantiſ-
que tentationibus ſancti Dei a Satana ſint tentati,& non rato inducti nonnihil? Con-
cedo enim iam argumẽti gratia (nam ego nihil auſim aſſerere) tentatorem ſuggeſſiſſe
Henrico ſiue per hominem quempiam ſiue ſine medio,vt in hunc modum probaret
ſuæ ſponſæ caſtitatem. In his, vt in omnibus hoc genus rebus,nemo niſi ſpiritualis cui
ſcriptura diuina eſt cognita,recte iudicat:quare meum iudicium non interponam. Illis
temporibus grãdines in Germania tam latę cecidere,vt caritatis magnæ cauſa fuerint,
contra verbũ vulgo iactatum, *Grando nulla caritatem facit*. Henricus Cæſar multo ante
præuidens ſui corporis reſolutionẽ inſtare,conuocat ergo Principes,& prędicit ſe con
tra ius & ſanctionem pontificiam de eligendo Imperatore non facturũ,plenamq; po-
teſtatem quãtum in ſe ſit,relinquere electoribus principibus,qui quem putent guber-
nandi peritiſſimum & vtiliſſimum præſentibus temporibus,eligere poſſint:ſperare ſe
tamen neminẽ grauius laturum,aut in malam interpretaturũ partem,ſi dicat,quis ipſi
videatur imperio vtilior. In hanc ſententiam præfatus modeſtiſſime,nominat Conra-
dum Sueuum natione,& ex matre regię ſtirpis,additq; cauſas,quare illum imperio iu-
dicet idoneum,bello enim & pace ſe eius integritatem, pietatem,& animi inuictũ ro-
bur perſpexiſſe. obdormiuit paulo poſt hanc orationẽ Henricus,& ſepultus eſt Baben-
bergæ. Principes pedibus eunt in ſententiam Cæſaris,eligitur Conradus;ſed non vna-
nimiter; erat enim quidam Boioariorum dux opibus & autoritate præpollens,voca-
batur Cuno, qui Conradum deſpiciendo, & largiendo munera, & aliis malis artibus
ambiebat imperiũ. Et putatur a quibuſdã nõ multum abfuiſſe, nullaq; alia res eum im-
pediuit magis quam quod faſtu turgidior,contemptim nimium vbiq; loquebatur de
Conrado,qui ab omnibus vir magnus & bonus habebatur. Conradus vxorem habuit
de vetuſtiſſima Carolorum ſtirpe:quæ genuit illi Henricum,qui patri ſucceſſit,appel-
latusq;

latusq; eſt Henricus 3. Libenter hic Conradus habitauit Limpurgi, quæ fuit arx inter Nemetes & Vangiones. Poſtea arcem illam mutauit in monaſterium; inter Nemetes & Vāgiones ſitum eſt, nomē adhuc antiquū obtinet: etſi a Comite de Lyningen, Emichione, exuſtum ſit monaſterium. Non diu poſt ſuſceptum a Conrado imperium Bodiſlaus dux Poloniæ, ſpreta Conradi autoritate, ſeipſum regem appellauit, & tributum quod debebat Conrado ex fœdere, negauit. Quem maieſtatis imperialis cōtemptum iniquiſſime ferens Conradus, cogere copias incipit: interea moritur Bodiſlaus, duos filios relinquens, nominibus Miſiconem & Othonem, ambos ſtrenuos ex ſtrenuo patre: quorum alter, Otho ſcilicet nolens Conrado rebellare, periculoſum nimirum exiſtimans, a fratre regno eiicitur: quare fugit ad Imperatorem, apud quem multa pro ſe contra Miſiconem germanum fratrem dicit, currentemq; Conradum cōcitat magis. Coactis igitur copiis in Poloniam profectus, aſſumpto Othone Miſiconis germano, quærit hoſtem rebellem, militibus prohibens, ne quem ex plebe nō armata tangerent, & manus abſtinerent ab omnium facultatibus, eſſe enim hoc regnum magis Othonis qui eſſet in exercitu ſecum, quam Miſiconis. Miſico ſuorum animos magis inclinari ad fratris partes (ſiue quod Imperatorem timebāt, ſiue quod meliorē de ſe præbebat Otho ſpem) videns, deſperat, cedit, in Boemiam fugit (nam illius rex Waldricbus erat hoſtis Imperatoris) ſed hoſpes exceptus, a rege hoſpite tutus non fuit; Waldrichus enim Miſiconem quem ſupplicem ſuſceperat, coniectū in vincula mittere ad Conradum, exulemq; ducem qui ſe fidei eius cōmiſerat, perfidus proditor tradere hoſti decreuit. Hoc clam Boemus per literas ſignificat Conrado, ſperans hoc nefando munere gratiam Imperatoris redempturum. Conradus deteſtatus regis impietatem, clam admonet, vt aliorum fidei ſe credat ſi velit eſſe ſaluus, ſimul regis illi mittit literas. Miſico proditoris animo cognito, bonitatemq; & magnanimitatem Imperatoris videns, ſubducit ſe ex Boemia, & vltro ſupplex venit ad Conradum, illiq; offert tributi ius quod debitum pater negarat dare, imperio ſe obſequuturum pollicetur, veniam temeritatis iuuenilis rogat. Impetrat veniam, componuntur æquis partibus fratres, Polonia imperio tributaria manſit. Conradus filio ſuo Henrico rege appellato, & rebus Germaniæ pacatis, Romam petit magnis comitatus copiis, gratia imperialem coronam accipiendi, in itinere Mediolani ſuburbia incendit prouocatus; & iamiam erat expugnata vrbs, niſi propter beatum Ambroſium abſtinuiſſet. Vbi vrbi appropinquauit, obuiam procedunt omnes omnium ordinum, habuitq; in ſuo comitatu aliquot potentes reges. Eſt autem mox coronatus, & appellatus Cæſar Auguſtus a Pontifice Ioanne 20. Cum autem Romæ paruo tempore moratus eſſet, Romani militum licentiam grauius ferentes, clam conſpirant, incautos opprimere conantur, electa ad hoc temporis & loci opportunitate. Cum igitur omnia eſſent conſtituta, inſidiæ ſuis locis diſpoſitæ, boraque aggrediendi adeſſet, magno impetu Germanos nihil periculi timentes adoriuntur: ſed Germanus miles præſenti animo & virtute arma arripit, vrbanum hoſtem repreſſit. multi ſunt vtrinque cæſi. Non in contemnendo diſcrimine fuit totus exercitus Imperatoris, & per hoc Imperator ipſe. In animo enim Romani habuerunt totum exercitum delere; & conſiliorum rationes non erant vanæ, tot inſidiarum dolis erant inſtructæ, & tam apte omnia erant diuiſa locis, & temporibus. Porro qui de hoc Conrado cognoſcere volet qua pietate, quaque ſeueritate fuerit, legat eius conſtitutiones ſeu decreta. Scribuntur multa de eo a Vincentio, a Gallo, Gotfrido Viterbienſi, Martino, Hermanno, quæ ex narrationis ſerie non conueniente, temporibusque & perſonis non congruentibus facile iudicari poſſunt, verane, an ficta ſint. Mirum inueniri ingenia, quæ huiuſmodi nihil ad inſtituendos mores facientibus fabulis gaudeant. Sub idem tempus quo Conradus in Italia coronatur, Dux Sueuiæ Erneſtus priuignus Imperatoris, molitur in Germania res aduerſus Conradum nouas, confiſus fortitudine militum quos Sueuia producere conſueuit, & quorundam nobilium amicitia, coactis ergo copiis diripere finitimos ſibi, Imperatori ſubiectos cepit, & quædam non ſatis munita occupauit. Conradus comparato exercitu opponere ſe illi cogitur antequam vires acquireret; hoſtis autem fuit victu facilis, quoniam maior pars Sueuiæ Imperatori ſtudebat, nec habere per facultatum tenuitatem poterat ſatis robuſtum exercitum; quare diſſipatus eſt exercitus, dux aliquandiu errans per ſiluarum late-

bras, tandem etiam occiſus eſt. Hermanno fratri Erneſti amico Imperij Sueuiæ ducatum Conradus dedit. Conrado imperante, fuerunt in eccleſia hæreſes quædam: præter reliquas fuit in Gallia epiſcopus, qui allatas e cœlo epiſtolas prædicauit, quæ pacem & aurea ſecula eſſent factura in terra, argumentum earum eſſe, Vt arma omnes commutarent in inſtrumenta ad operas neceſſaria, ablata bona nullus repeteret, iniurias quaslibet quilibet ferret, ieiunarent omnes pueri quoque & ſenio defecti quibuſdam diebus certis quos nominauit, ſabbatho a pinguedine abſtinerent omnes. hæc ſeruanda omnibus hominibus præcipiendum. Huic homini credebant multi. epiſcopis omnibus, etiam Romano hæc per literas ſignificauit. Contra illum autem multi pugnabant, potiſſimum vero Gerardus Cameracenſis illi reſtitit, affirmans, Natura ita ſe res humanas habere (nec aliter conſiſtere vllam Rempublicam poſſe) vt ſint iudices magiſtratuſve, milites & agricolæ, horum nullos ſine alterius adiumento perdurare poſſe. Scripſitque hic Gerardus plura aduerſus dictam hęreſim. Tandem Pontifice Romano curante, ſublata eſt hæc opinio. Poſtquam Roma rediit in Germaniam Conradus, Itali ſeditionem concitarunt contra eos qui res Imperatoris procurabant. Imperator igitur collectis in Germania viribus, Italiam repetit. Itali Vngaros & Sclauos ſocios ſibi iungunt, impares enim ſatis experti ſunt ſe eſſe Germanis. Conradus igitur in Italiam feſtinantius venit, Sclauis & Vngaris ceſſantibus, Brixiam & Mediolanum capit, traduntur que illic Cæſari conſpirationis autores, qua ſatisfactione contentus, non grauius tractar illas ciuitates. Vbi Cremonam peruenit, obuiam fit illi Pontifex Maximus, vt placet animum exaſperatum Germani Cæſaris, & ne Romam veniat omnino, aut ſaltem non tam hoſtili animo. Compoſitis ex animi ſententia rebus in Italia, vertit ſigna in Vngaros & Sclauos qui erant in itinere, vt Italiam contra Imperatorem iuuarent. Imperator locis opportunis præſidia & inſidias ponit, cauet ne quis ex ſuo exercitu præcurrat, & nunciet illis aduentum ſuum. Vngari & Sclaui ſine omni metu ibant, hoſtem in Italia expectaturi; Conradus erumpit ex inſidiis quatuor partibus, hoſtes oneribus preſſos, ſine ordine iter facientes ſine ſuorum ſanguine in fugam agit, magnamque multitudinem occidit & capit. Hoc Conradi factum omni hominum memoria dignum miror tam ieiune literis commiſſum. Hoc quoque tempore per ſuos duces legatos, Othonem Celticum, Burgundiæ ducem, victum, prælio occidit, Burgundiam imperio ſubiicit. Magna poſt hæc Conradi fuit apud omnes gentes exiſtimatio, ſolaque nominis autoritate plurimum in mortalium rebus potuit. Quare imperij rebus compoſitis, Romam profectus eſt, quia audierat Pontificem vexari quorundam iniquitate & malitia: & Græcos Nortmannoſque de regno Apuliæ contendere: quos pacauit paucis verbis. iuſſit enim, vt ab armis diſcederent, & viris bonis arbitris rem pacifice cōponerent, Romanum quoque Pontificem ſola autoritate & minis ab iniuriis inimicorum liberauit. Omnibus igitur ſuccedentibus ex voto ſine omni labore, ocioſe vrbes Italiæ & regiones viſitat animi gratia, & per longas ambages maris Adriatici redit in Germaniam. Iamq; totus quietus, nihil videns periculi, laboris & magni negotij, dixit, Iam quietam degam vitam, iam ocioſo licebit in amœnis oblectari hortis, venationibus, &c. Ecce (quod ſolet plerunq; illis hominibus euenire, qui iam ſibi exhauſtos labores omnes putant, ocióque frui incipiunt) corripitur a lethali morbo, quem paucis diebus mors conſequitur. Mortuus eſt Traiecti, ſepultus vero Spiræ, vbi ædificauit templum inſigne opus. Poſt Conradi obitum quoſdam electorum male habuit, quod Henricum contra legum conſtitutionem declarat Imperatorem ante mortem: quanquam alias fatebantur eum Imperio dignum videri. Tamen cum intelligerent patrem tantæ autoritatis fuiſſe, & filium optari ab omnibus, non poterant alium præter illum eligere. Succedit igi-
1040 tur patri, anno poſt natiuitatem Chriſti 1040. ſtatimque primo imperij anno cum Boemis geſſit bellum toto ſemeſtri tempore, & in anguſtiis & ſiluis multos Germanos amiſit, infelix bello viſus eſt in principio. hyeme enim aſpera reducere cogitur exercitum non modo re infecta, ſed magno militum numero amiſſo. Hoc non ſine maxima animi ægritudine tulit: quamobrem primo vere reparatis & auctis copiis, alia via alioque conatu hoſtes aggreditur, priore enim æſtate didicerat quid opus eſſet ad hoc bellum conficiendū. Hoſtes ſimilē belli rationem exiſtimabant, quæ præcedente anno

anno fuerat, ad hancque omnia ſua parauerant, id quod futurum prævidit Henricus, & accedens ad hoſtes, ſimulat idem ſibi eſſe propoſitum: aliter autem eos aggrediens, perturbat omnes eorum rationes, vincit prælio, capit ducem eorum, eo eos adegit, vt ſupplices pacem peterint. per conditiones igitur dux eſt liberatus, & Boemia tributaria imperio facta. Fuit celebris Treueris ſynodus, in qua multa de pace communi Chriſtianorum egit Henricus Imperator. omnibus omnia in ſe delicta condonauit, vt paci conſuleret. facta eſt pax per totum ferè imperium. Duxit vxorem tertio imperij anno, Agnetem nomine, virginem moribus & forma mirabiliter præſtantem, & nobilem: erat enim filia ducis Pictauienſis, qui ex prima nobilitate fuit. Celebrauit nuptias frugaliter, iudicauit enim magis Dominum Deum actus ſuos matrimoniumque fortunaturũ, ſi impenſas quas exigunt magnificæ illæ ſtultæ mundi pompæ, iuberet in pauperes elargiri. Paulo poſt nuptias Godefridus, Lotharingiæ dux, aduerſus imperium molitur ſeditionem. omnibus rationibus ſolicitans omnes quibus vllo modo cauſas opinatur fingi poſſe contra Imperatorem aut imperium. ſua enim referre magnopere exiſtimauit minus potentem eſſe Imperatorem. Iamq; non contemnendã ſocietatem adeptus erat, cum Henricus cognouit eius cogitationes, multi adferebant eius dicta & conatus, maioraq; veris fingebant. Imperator diſſimular ſe male habere, ſimulat ſe omnia contemnere, aliud agere, meliora de hoc duce ſperare. Quamprimum vero omnibus Principibus ſcribit, conuocatque Spiram omnes ceu comitia celebraturus, nec de ſuo propoſito quicquã cuiquam dixit. Quæ ex Lotharingia perferuntur, rapit interpretando in meliorem partem. Venit autem ad conuentum magis armatus, numeroſioreq; comitatu; iubet etiam alios imperij principes adducere plures, & armis inſtructiores. Et ne quis aliquid ſuſpicari poſſet, etiam iis qui ſummi erant amici & ſocij periculorum ipſius Godefridi nunciat, vt comitatiores armatis veniant, nullã addens cauſam, niſi vt viderent exteri legati, qui venturi eſſent ex Græcia, quantis armorũ viribus pollerent, cum pacis tempore ſic armatos conſpicerent. Et quo magis excluderet omnem ſuſpicionem, abbatum, monachorum & epiſcoporum imbellem (tunc temporis) turbam venire imperat, ceu de religionis negocio multa tractaturus. Conuenit magna equitum, & peditum non parua multitudo. Dux Lotharingiæ comitiarum finem ſtatuit expectare, motus excitatos ſedat, exuit ſe armis, ſociis venturis (quos expectabat multos: neq; enim parua res erat, Nortmanni & Galliarum multi proceres conſpirarant) renunciat euentũ huius conuentus expectãdum, nihil timens, quam fortaſſis excommunicationem. Primo igitur conſeſſu expectari Græcos oratores dixit, nihil interea agi poſſe: ſed ſeorſum vnoquoque principe vocato, propoſitum ſuum exponit, & voluntatem ſingulorum explorat. Sequenti die conuocatis omnibus qui parati cum eo erant quo vellet proficiſci, diligẽtiæ ſuæ rationem reddit (nam multi putabant ſuperuacuum fuiſſe tanto apparatu ad opprimendum inermem Lotharingiæ ducem) enarrat magnitudinem conatuum eius, & multitudinem ſociorum confœderatorum eius: nunc vero intelligere eum exutum armis, nihil opus fuiſſe tanta cura. Ingrediuntur autem omnes collectim in Lotharingiam, ducem Godefridum captum ſempiterno carceri tradit Imperator. Circa hæc tempora erant Romæ tres Pontifices eodem tempore, eorumque nullus eo nomine dignus erat (erant enim omnibus vitiis inquinatiſſimi) Moleſte tulit Henricus tales haberi capita eccleſię Chriſti: quam ob cauſam Romam cum copiis proficiſcitur, eo vbi venit, certatim Pontifices muneribus & promiſſis deuincere Imperatorem conantur. Henricus ſciens eſſe malos viros, nihil adulationibus, nihil donis promiſſiſque mouetur, omnes deponit, pontificatum tribuit Suigero epiſcopo Babenbergenſi, nominatque eum Clementem ſecundum; qui aſſumpto pontificatu, coronauit Henricum. Deinde ordinauit Imperator Romæ omnia. Et monet vt caueant, ne poſtea ſic electione ſua turbent eccleſiam. Porro eodem tempore Saraceni magnam Italiæ partem vaſtauerant, aduerſus quos ducit Imperator exercitum, in Campaniaque cum eis pugnauit feliciter: modico enim ſuorum ſanguine ſuperauit & fugauit, ita vt vniuerſa præda, quam maximam in Italia corraſerant, veneritin poteſtatem Germanorum. Ita rebus magna gloria & feliciſſimis ſucceſſibus in Italia geſtis & diſpoſitis, repetit cum valente exercitu in Germaniam. Vbi venit in Germaniam, recta ducit copiarum partem in rebellem Fri-

1048 ſiam, quam breui obſequentē reddidit. Anno Domini 1048, moritur papa Germanus Clemens: euehiturq́; ſtatim a morte huius Boppo Bauarus, qui nominatus eſt Damaſus 2. Hunc Romæ habuiſſe milites Germanos, armisq́; eorum introductū vi, cum electus eſſet alius ab iis qui id ius habent. Huius pontificatus non menſe vno durauit, defunctus eſt enim vita ex morbo qui veneni ſuſpicionem medicinę peritis præbebat. Romani cum ante mēſem ſuam electionem irritam fuiſſe conſiderarent, Germanóſque milites creaſſe Pontificem, miſerunt legatos ad Imperatorem, oratum, vt virum bonum, & ſanctimonia vitæ ſummo pontificatu dignum eccleſiæ quæreret (Sperabant vero Romani Henricum reſponſurum quod ſæpe alias alij Imperatores reſponderunt, nempe vt eligerent probatiſſimum ipſi, quibus eſſet penitior perſonarum cognitio, & iudicium melius ſpiritualium rerum exactius) Imperator oblatam plenā eligendi poteſtatem (contra Romanorum expectationem) arripit libenter, ſineq́; mora nominat Brunonem inculpatæ vitæ, aperti ſimplicisq́; ingenij hominem, epiſcopum Tulenſem. Qui miſſus Romam papali habitu, in itinere abbas Cluniacenſis, & Hildebrandus quidam facundia inſignis monachus, perſuaſerunt illi, vt depoſuerit veſtem pontificiam. Dixerunt enim, Henricum non habere ex iure neque diuino neq; humano poteſtatem eligendi Pontificem; iuſſeruntq́; eum cogitare quid proximo Pontifici Germano accidiſſet, qui quoq; per milites Germanos contra ſancta ſanctorū pontificum decreta ſit Pontifex factus. vix enim vixiſſe dies viginti ſex in pōtificatu. Breuiter homo ſimplex & non impius, eſt inductus, vt abiecto pōtificali habitu, ingreſſus ſit Romam veſtitu priuati hominis, & ex ore eius auditū eſt quod dixit, Se non quærere ocium, & vt vitam in deliciis agat, neq; titillari ſe vana gloria mundi, quam inanem & nullam cognoſcat, ſed ſeruire Domino Deo ſuo & Chriſto Seruatori ſuo, non alia cauſa Imperaroris autoritatē tam prompte ſecutum. Quare ſe paratum eſſe (addidit, *Gloria & gratia ſit Deo meo*) cedere diuinæ voluntati, cuius ſeruus cupiat eſſe, etiam quolibet periculo, qualibetq́; ſui nominis ignominia, modo benedicatur & glorificetur ille qui ſolus eſt laudādus, cuiq; ſoli debetur omnis honor & laus in ſempiterna ſecula. Quę verba magnopere oblectarunt Hildebrandū monachum: quare apud abbatem ſuum primo, deinde apud epiſcopos aliquot, adiuuāte abbate, de huius viri ſanctimonia multa prædicat, efficitq́; per illos quos induxerat in ſuam ſententiā, vt a clero populoq́; Rom. vnanimiter electus ſit ad pontificatus munus: vocatusq́; eſt Leo nonus. Hildebrādum ob morū & animi ſimilitudinem adeo amauit, vt Romæ retētum cardinalē crearit, nihilq́; ſine eius conſilio fecerit, planeq́; vnus animus vnaq́; ſententia in duobus corporibus extitit. Hic Pontifex poſt quintū papatus annum eſt mortuus. Non diu poſt hęc, rex Vngarorum Aba, Auſtriam & Bauariam depopulatus eſt, occiſis multis, magnam prædam, innumerabilemq́; multitudinem captiuorum abduxit. In Vngariam vbi reuerſus eſt, munit loca quibus fidebat, ſocios quærit, delectum habet militum: nam facile ſcire poterat, non ſic laturum Imperatorē. Eapropter Imperator conſenſu & auxilio omnium imperij Principū contractis copiis, Vngariam petit. Inter Vngaros magnę erant ſeditiones: multi enim regem clanculum odiebant & mordebant; veniente autem exercitu Germanorum, palam illi maledicere incipiebant: quamobrem erat magna anſa oblata Cæſari Vngariam occupandi totam, niſi alia grauioris momenti eum auocaſſent. Idcirco cum veniſſent illi fines Vngarorum iam ingreſſo obuiam legati, & pacem peterent, facturos quicquid iuberet, modo ſalua ſua libertate & legibus in quibus viuerent, fœdus qualecunque fecit, & magnis Germaniæ ciuitatum & principum impenſis fruſtra conſumptis, reducit copias in Gallias, quæ erant in armis. Porro Vngarorum tyrannus Aba poſt Imperatoris diſceſſum incepit crudeliſſime ſæuire in eos qui aliquid vel dixerant vel fecerant contra ſe. Quod quidam conſpirantes aduerſus Abam tyrannum literis ſignificarunt Henrico, petebantque vt veniret, Abam odio haberi ab omnibus Vngariæ, regem vt det, rogant, multa tyrannica facta Abæ enumerant. Inter reliqua ſcelera quæ perpetrauerat, hoc erat vnum. Inuitauerat ex toto Vngariæ regno viros circiter quinquaginta primæ nobilitatis, & qui ab omnibus optime audiebant nomine prudentiæ & iuſtitiæ (quales tyranni minime ferunt) ſimulauitque conſilio eorum vſurum: vbi autem conuenerunt, iuſſit omnes obtruncari. Quibus rebus commotus Cæſar, cum magnis copiis proficiſcitur in Vngariam

riam: cui non minorem multitudinem Aba opponit. dumq; aliqnod dies vterque captaret tempus locumque pugnæ ſibi commodiorem, tãdem deſcenderunt in æquum campum, vbi primum diu æquo marte per equites quos plurimos habuere in vtraque parte, pugnatum eſt: vbi vero manus conſerere inceperunt peditatus, ecce repentina tempeſtas exoritur, turboque vehementis venti puluerem plurimum iniicit in Vngarorum oculos, quæ res fecit vt Henricus victor vicerit. In eo prælio periere viginti ſex milia, ex quibus vix tria milia fuerunt ex exercitu Henrici. Aba rex ex prælio euaſit hoſtium manus: ſed in villa latitans, a ſuis quos iniuriis maximis affecerat, occiditur. Vngaria vniuerſa confluit ad pedes Imperatoris, ſupplex implorat veniam, petitq; pacem. Quibus Henricus modeſte & perbenigne reſpondet, & ſummam æquitatem beneuolentiamque oſtendit. Regem Petrum quem Aba regno vi eiecerat, reſtituit, & ſimultates quæ erant inter Petrum regem & quoſdam Vngariæ proceres, tollit; regiq; præſcribit viuendi & gubernandi leges, ita vt non magis rex quam præfectus Imperatoris in Vngaria hic Petrus dici poſſit. Hic Petrus inhumanius violentiusq; in Vngaros quoſdam, leues tantum ob ſuſpiciones, animaduertit: quare accidit illi quod pleriſque ſolet euenire qui imperant violentia nimia. Vngari enim conſpiratione facta contra regem ſumunt arma, ducibus Andrea & Leuenta fratribus, ex nobili genere fortibus viris: quibus ducibus omnes epiſcopos totumque clerum occiderunt in Vngaria, & profeſſione Chriſtiani nominis abiecta, in variis abominandis ſuperſtitionibus vixerunt. regem Petrum in pugna fortiter dimicantem capiunt, & luminibus priuatum ducunt in Albam, ibi mortuus eſt ex dolore vulneris & animi anguſtia. Rege ſuperato, dux Andreas coronatur ab Vngaris, appellaturque rex. Henricus magna comparata claſſe, nauigat in Vngariam, nauibus vehens omnem belli apparatum & commeatum. Obſidens munitiſſimum caſtrum Peſcha (quod ad Danubij ripam ſitum eſt, habetque ſubterraneum meatum ad fluuium) ſilente nocte ſub aqua natans quidam omnes Cæſaris naues perforauit, ſubmerſæque ſunt, & perit commeatus & belli apparatus, multitudoque militum non parua. Hæc iactura tantum debilitauit Cęſarem, vt ſoluere obſidionem, & in Germaniam redire coactus ſit. In patriam reuerſo Cæſare, decernitur ſynodus, dies & locus conſtituitur: ſed eam quidam ſibi mali conſcij impedire conati ſunt. Præualent tandem boni qui rebus eccleſiæ conſultum optabant. Habita igitur eſt Moguntiæ. in ea fuit Papa Leo de quo ſupra, & Imperator ipſe. Quædam de perſonis eccleſiaſticis alendis, quales eſſe debeant, & de eccleſiæ ritibus ſunt in ea ſynodo inſtituta. Hac ſynodo finita, Henricus denuo conſcribit exercitum, & in Vngaros ducit, vſusque per omnia ſecunda fortuna, victor diſponit res Vngariæ ex ſua voluntate, & conſilio Leonis Pontificis, quem vna cum Imperatore in eam expeditionem profectum poſt Moguntinum concilium, accipimus. Poſt in Germania Pontifex cum Imperatore multa paſſim ordinauit in eccleſiis, priuilegiaque vterque dedit ciuitatibus & eccleſiis multis. Eo anno natus eſt Henricus quartus. Pontifex ex Germania diſceſſurus, Wormatiæ rem ſacram fecit in Cæſaris præſentia & magno Principum conuentu; & benedictione apoſtolica valedixit Germaniæ. Henricus cum Pontifice validam manum Germanorum ſelectiſſimorum militum miſit Romam, quibus illic factioſorum inordinatos motus comprimeret. Vbi attigit Italiam, nunciatur Leoni Pontifici in itinere, Giſulphum Nortmannorum comitem, Beneuentum vrbem vi expugnaſſe, ſuoque regno adieciſſe: quam vrbem Henricus ſecundus donauerat Pontifici Romano. Cum enim cuperet eccleſiam Babenbergenſem in cathedralem prouehi, recuſauit Pontifex Romanus, qui tum erat Benedictus octauus, niſi eccleſia Babenbergenſis Pontifici Romano daret quotannis centum argenti marcas, & equum feretratum album, quo tributum Romanus Pontifex remiſit pro accepta Beneuento vrbe. Hanc ergo vrbem Romanæ ſedi, poſtquam audiuit captam, Leo celeriter nunciat Cæſari: ſed fidens Germanorum militum manu, quos ſecum habebat, non expectat Cæſaris auxilium aut reſponſum, ſed ducit ſuos (quos tam bene armatos & alacres videns, putabat inuictos) quantumuis hoſti numero impares, aduerſus Giſulphum, confiſusque magis autoritate apoſtolica, pontificiiſque benedictionibus, quam arte militari, ipſe Leo Pontifex regit ſuas copias: igitur cum hoſte imprudentius congreditur, & capitur a Giſulpho Nortmannorũ comite, qui breui poſt honorifice reue-

renterque tractatum dimiſit Pontificem, comiteſque Romam vſque dedit, timens nimirum Henricum. Magna illis temporibus fames Germaniam afflixit, & alias finitimas nationes; quam ſequente anno omnium rerum affluentia conſecuta eſt; eiusque anni autumno crudelis ſæuiit peſtis.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-QVINTVS.

EO anno mortuus eſt Henricus, & regio more Spiræ præſentibus proceribus ſepultus eſt. Ante obitum vero filium ſuum Henricum regem appellauit, Romano Pontifice & omnibus Principibus conſentientibus. Ergo puer quinque annorum regnare cœpit; nominatusq́; eſt Henricus quartus. Pater illi moriens commendauit matrem, mulierem prudentem, & timentem Deum, admonuitq́; vt conſiliis eius vteretur etiam in magnis imperij rebus. Primo pie obſecutus patris voluntati, vſus eſt matris conſiliis; & bene ſucceſſerunt omnia: ſed breui per adulatores & malos nebulones ſeductus mollis puerilis animus, matrē contemnens ſecutus eſt eos qui ſuadebant quicquid illi arridere videbant. Quidam igitur mali adulatores puerum in ſe conuerterunt, ita vt ratum habuerit quicquid ſtatuerunt. Itaque ſua facta & conatus ſub pueri prætextu defenderunt; multisq́; bonis deiectis, malos euexerunt: multa de imperij iure rapuerunt, multa confirmarunt iniuſta. Puer puerilia magis curans, omnia maiora concedebat. facilior erat ad donandum magnas ciuitates, & remittenda tributa, quam ad amittendam quampiam coloribus variegatam ſonoram auiculam. omnia literis, & ſigillo, nomineque imperatorio corroborabantur. effrænata licentia vbique erat in omni ſcelerum genere. Poſtquam vero Imperator adoleuit, creuitque cum ætate iudicium, incepit odiſſe adulatores per quos erat ſeductus: nam ſuperſtites quidam adhuc erant. Multa reuocauit quæ rerum imperitus confirmauerat. nec impune abiiſſent qui ætate eius abuſi erant, niſi mors pleroſque abripuiſſet, & reliqui propter extremam ſenectutem termino ſuo proximi fuiſſent. Diffluentem licentiam peſſimorum morum compreſſit, leges bonas & iuſtitiam exultantem reuocauit quantum licuit. Porro aulici licentia peccandi diuturna corrupti, & malis moribus nobiles aſſueti, odiſſe Imperatorem incipiunt, cogitant de alio eligendo, conſpirant, calumniis falſis traducunt Imperatorem. Saxones primi contra eum arma ſumunt, ex improuiſo eum opprimere conati: ſed Deo omnium gubernatori optimo aliter viſum eſt. Henricus enim eorum manus euadit, mira celeritate exercitum contrahit, congreſſus cum illis æquo campo facile ſibi mali conſcios fugat; diripit regionem eorum autorum, arces ex rupibus altis deiicit, incēdit caſtra & vrbes. Pertinaces diu ſic paſſi ſunt graſſari, neque petierunt gratiam, quanquam ſe cernerent victos: quare omnes ex patria ſua eiecti ſunt, in exilio iuſſu Imperatoris capti ſunt: tamen plerique breui liberati rurſum coniurant contra Henricum, ſtatuuntque inter ſe prius mori, quam aut cedere ex ſua patria, aut ſedare Imperatori. Adiunguntur vero illis quidam ex Longobardis, & ex Sueuis, non pauci etiam ex Francis Orientalibus, & Bauari nonnulli, qui omnes non potuerunt accommodare vitam ſuam bonis legibus. Coniurant ergo, in Cæſarem ducunt ſuas copias. Cum autem vident eum inſtructum potenti animo, ad excipiendum hoſtem paratum, ſuis copiis non fidunt: quare mittunt Romam legatos ad Pontificem Gregorium ſeptimum cum mandatis mendacibus, accuſant eum grauiſſime, quicquid deteſtandorum nefandorumq́ue ſcelerum fingi poteſt, illi obiiciunt. Obteſtantur igitur eum per omnia ſacra, vt ſua autoritate iuuet quo alius Imperator eligatur, qui ſapientia & grauitate dignus ſit tanto imperio. Hunc eſſe dedecus & maculam non Imperatorum modo, ſed hominum omnium, propter abominanda ſcelera, quæ ipſi nominare non verebātur, nos nominibus ſuis appellare prohibet pudor. Pontifex excommunicat Imperatorem, imperat Principibus vt nihil cum illo commertij habeant, abſoluit omnes Principes & imperio ſubiectos populos a iureiurando, nunciatq́; principibus imperij vt ſint bono animo, ſe breui in Germania af-

futurum, interim quieſcant. Henricus Imperator vbi hæc cognouit, obſeruauit in itinere Pontificem, obuiusq; illi exponit vnde ſint illæ lachrymæ, nempe quod homines nimia licentia perditi, rectè monentem & ſalutares leges ferre non poſſint; ſuam innocentiam probat. Papa abſoluit eum. Interea temporis electores imperij elegerant Sueuorum ducem Rudolphum in Imperatorem. qui cum vſurpaſſet nomen Imperatoris, mox armis ab Henrico petitus eſt. Rudolphus fugit in Saxoniam, vt illic vires colligeret omnium ſecum ſentientium. Nec dubium eſt, electum hunc Rudolphum conſentiente Pontifice Romano, quia in itinere Papa eum metu abſoluiſſe dicitur: veniebat enim valida militum manu obuiam Pontifici, vt ſi non verbis poſſet, armis extorqueret abſolutionem. Henricus, fugiente Rudolpho, occupat omnia quæ erāt in Sueuia & Bauaria hoſtiū ſuorum. Rudolphus collectis ſuæ factionis vniuerſis viribus, obſidet Herbipolin; Cæſar cum ſuis copiis eodem contendit. Erant exercitus multitudine fere pares. Principes qui erant ex factione Rudolphi, per inſidias multos ſubornarant, qui ad Henricum ſe contulerunt, & militarunt cum eo. vbi igitur ventum eſt ad pugnam illi ſubintroducti quidam verterunt tergum, quidā verterunt arma in proximum quemque, horum proditorum periurorum multi erant in equitatu: idcirco equitatus prius quam peditatus in fugam actus eſt. nec diu confuſi & perturbati pedites, conſiſtere potuere. Henricus Imperator vulneratus euaſit cum equitibus. Rudolphus potitur victoria & vrbe. Henricus animi conſtantis & infracti vir reparatis copiis, repetit Herbipolin, eiectiſque præſidiis, recipit eam. Recepta vrbe ſine mora proficiſcitur in Saxoniā, cui opponit ſe Rudolphus non abiecti animi homo. Multis prœliis multoque Germanorum ſanguine productum eſt per totam æſtatem bellum in Saxonia, poſtremo maiore reliquis prælio ſuperauit Henricus. Amputata eſt Rudolpho pertinacius pugnanti in eo prælio manus dextera; quam oſtendiſſe ferunt vbi fuga elapſus eſt, epiſcopo ſuo, cuius impulſu rebellarat Cæſari; & obiurgaſſe epiſcopū propter impium & malū conſilium, & dixiſſe, Hæc eſt manus qua ego periuraui Henrico domino meo; ex animoque pœnituiſſe eum. Ex eo vulnere & animi dolore mortuus eſt Rudolphus. Porro nec poſt mortem Rudolphi petiere Saxones pacem aut gratiam, ſed peruicaces alium eligunt, & nominant regem Romanorum, Hermānum nomine, armorum peritia & robore animi ſimul & corporis præſtantiſſimum virum, ſed paulo poſt electionem e Saxonia expulerunt, cauſæ non ſunt, quod ſciam, proditæ ab hiſtoriographis. Hic fugit ad Treuerenſem epiſcopum, a quo exceptus eſt propter militares virtutes. Exploraturus quam animoſe quidam in arce vellent hoſtem repellere propugnando, cum opus eſſet, aſſumptis aliquot ſociis, ceu expugnaturus accurrit ad caſtri portas, ibi ictu lapidis qui ex arce miſſus eſt a muliere, petit. Saxones in propoſito perſiſtunt donec ad extrem raritatem ſunt redacti. Autores rebellionis qui non fuga conſuluerunt ſibi, omnes occiſi ſunt. Pontifex Romanus multis viis palā & clam Henrici res impedire conatus eſt per aliquot hos annos, ſæpe eum excommunicauit, ſæpe abſoluit. Fama enim exierat de hoc Henrico eum eſſe parum æquum ſacerdotum generi, & factis multis contra eccleſiaſticos teſtatus eſt. Qualis in eum Papa fuerit, hæc verba Bullæ in Germaniam contra eum miſſæ teſtantur abunde, quæ ſic habent, Henricus qui cornua & calcem contra eccleſiam Dei nimium ſuperbe erexit facta coniuratione cum multis Romanæ ſedis inimicis in Italia, Gallia & Germania; qui fractus potius quam ad ſanitatem reductus, ad me in ciſalpinam perueniens, abſolutionem anathematis ſuppliciter quæſiuit, hunc ego quem ad pœnitentiam veniſſe credideram in gratiam recepi. huic tantummodo communionem reddidi, non tamen in regnum ex quo eum in Romana ſynodo merito depuleram reſtitui, nec vectigalibus regni, vt ad fidem redirent conceſſi. Hoc ideo feci, vt ſi redire in gratiā cum finitimus ſuis quos ſemper vexauerat, differret, reddereque res cum eccleſiaſticas, tum perſonas ex fœdere abnueret, cogi ad officium execrationibus & armis poſſet. Hac opportunitate adiuti quidam Germaniæ epiſcopi & Principes ab hac fera diu vexati, in locū Henrici ſuis flagitiis e regno cadentis, ducem Rudolphum deligunt, qui regia modeſtia & integritate vſus ſtatim nuncios ad me miſit, a quibus intelligerem ſe coactum regni gubernacula ſuſcipere, non eſſe tamen adeo regnandi cupidum vt non malit nobis, quam regnum pollicentibus obtemperare. Futurum ſe in Dei poteſtate ſemper ac noſtra.

Idq́; vt arbitraremur nos factурum, filios obſides pollicitus eſt. Stomachari tum Henricus cœpit, & nos primo quidem precari vt Rudolphum ab occupatione regni exectationibus propelleremus. Dixi me velle videre cui ius competeret, & eo miſſurum nuncios, qui rem omnem reſciſcerent. Vetuit Henricus quo minus res a legatis noſtris decerneretur, multosq́; tum ſeculares, tum eccleſiaſticos interfecit, eccleſias diripuit, & prophanauit, hanc ob rem fidens in Dei iudicio & miſericordia, fultus etiam autoritate noſtra, ipſum Henricum eiusq́; fautores vinculo anathematis colligo, atque iterum regiam ei poteſtatem adimo, interdicoq́; Chriſtianis omnibus illo iuramento abſolutis, quo fides regibus dari ſolet, ne Henrico vlla in re obtemperent, Rudolphum quem Germaniæ proceres delegerant, ſuſcipiant, &c. Paulo poſt in eadem bulla ſubiungit, Agite igitur Principes, & quod dixi, veſtra autoritate interpoſita confirmate, &c. Poſt pauca ſequitur in Bulla, Hoc autem iudicium cito in Henricum exercete, vt intelligant omnes iniquitatis filij, non fortuitu, ſed veſtra opera eum regno cedere. Velim inſuper vt a Domino gratiam conſequatur, veſtris moniris ad pœnitentiam inductus. Actum Romæ Nonis Martiis. Fuerunt præterea aliæ diſcordiarum cauſæ inter hunc Henricum & Pontificem Romanum. Nam Imperator beneficia & prælaturas eccleſiarum contulit, quibus placuit, non expectata apoſtolica e Roma autoritate. quod permoleſte tulit Pontifex, aduerſus iura eccleſiaſtica hæc fieri dictitans. Sæpe admonuit Henricum vt ab illa intoleranda eccleſiæ præſumptione deſiſteret, eccleſiæ ſuum ius relinqueret, non poneret manus in cœlum. Cum vero pertinaciter Henricus in propoſito pergeret, omnes apoſtolicas e Roma ſiue per literas, ſiue per legatos venientes admonitiones contemneret, cogit Papa Romæ frequentiſſimam ſynodum epiſcoporum & reliquorum prælatorum eccleſiaſticorum. In quo concilio multa de poteſtate Papæ ſunt ſtatuta & confirmata, vt ſeruentur perpetuo apud omnes Chriſtianũ nomen profitentes. Henricus denuo ceu hoſtis perſecutorq́; eccleſiæ excommunicatus eſt. Hæc ſynodus anathematizauit eas quoque eccleſiaſticas perſonas quæ de manu alicuius ſecularis (ſic enim loquuntur) perſonæ acciperẽt, aut vnquam accepturæ eſſent inueſturam, vt eſt ſcriptum quæſt. 16 cap. 7, quod incipit, Si quis deinceps. Quo loco paulo inferius ſcribitur, Si quis Imperatorum, regum, ducum, marchionum, comitum vel quælibet ſecularium perſonarum inueſturam epiſcopatuum, vel alicuius eccleſiaſticæ dignitatis dare præſumpſerit, eiuſdem ſententiæ vinculo ſe eſſe obſtrictum ſciat, &c. quæ in bulla ſcribuntur. In hac quoque ſynodo excommunicati ſunt ſimoniaci & fornicatores ſacerdotes omnes, & prohibitum plebi ne ad ſcortatorum ſacra accedat, & vxores ſacerdotibus ademptæ. Hoc ita habere teſtatur breue apoſtolicum ad Conſtantienſem eccleſiam ſcriptum, quod ita ad verbum ſonat, GREGORIVS epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, clericis & laicis maioribus atque minoribus in Conſtant. diœceſi conſtitutis ſalutem & benedictionem. Miſimus fratri noſtro epiſcopo veſtro Othoni literas exhortatorias per quas pro noſtri neceſſitate officij apoſtolica autoritate iniunximus illi, vt ſimoniacam hæreſim de eccleſia ſua penitus excluderet, & caſtitatem clericorum ſtudioſe prædicãdam ſuſciperet: ſed epiſcopus veſter neque beati Petri reuerentia præcepti, neque officij ſui ſollicitudine attractus, vt nobis relatum eſt, quæ paterne ſuaſeramus perficere curauit, & vt non ſolum inobedientiæ, verumetiam rebellionis offenſam contraheret, quemadmodum accepimus, palam clericis ſuis iuſſioni noſtræ, imo verius beati Petri omnino contraria permiſit, ita vt qui mulierculas habuerant, retinerent; & qui non habebant, illicita temeritate ſubintroducerent. Quod vt audiuimus, moleſte ferentes, alteram ei ſcripſimus epiſtolam indignationis noſtræ motus oſtendentes; quinetiam ipſum ad ſynodum Romanam aduocauimus, vt rationes reddat, & inobedientiæ cauſas, ſi rationabiles fuerint, in audientia totius conuentus exponat. Hæc ideo filij cariſſimi vobis nota facimus, vt ſaluti veſtræ conſulamus: ſi enim fronte aperta epiſcopus veſter repugnans & contumax eſſe ſtuduerit, indignum eſt vt præſit, &c. Quapropter omnibus ſicut prædiximus, Deo & beato Petro obedientibus apoſtolica autoritate præcipimus, ſi in obduratione ſua perſiſtere voluerit, nullam ei obedientiæ reuerentiam exhibeatis, neq; id animæ veſtræ perniciem eſſe putetis. nam ſi præceptis apoſtolicis voluerit eſſe contrarius, ab omni illius ſubiectionis iugo beati Petri autoritate vos abſoluimus, ita vt ſi etiam ſacramenti obligatione quilibet ei fuerit

ob-

obſtrictus, quam diu Deo ac Sed. Ap. rebellis extiterit, nulla illi fidelitatis exhibitione fiat obnoxius. Sunt autores qui dicunt epiſcopum illum Conſtantienſem omnino inſenſos habuiſſe ſcortatores, patrocinatumq́ue coniugio ſacerdotum. Romam inuitatum non veniſſe ad ſynodum, timuiſſe enim ne ſententia ſua locum non habuiſſet. Sunt præterea alia multa pontificum decreta contra fornicationem pro caſtitate ſeruanda ſacerdotibus. Et propter hanc cauſam congregata eſt ſynodus Erdfurdiæ ab epiſcopo Moguntino, cuius ſacerdotes abhorrebant ab hac pontificia cōſtitutione (plerique enim habebant vxores, aut ſenes iam aliquando habuerunt) & contra afferebant ex euangelio & Paulo, naturalique Dei inſtitutione. Et plane erat epiſcopus eiuſdem ſententiæ: ſed magis diſſimulare metu pontificiæ autoritatis coactus eſt; nam idem quod Conſtantiam ſcripſerat etiam Moguntinæ eccleſiæ Papa. In primo ſynodi conſeſſu proponebatur breue apoſtolicum, quod imperabat imperioſiſſime, vt omnes ſacerdotes aut coniugium, aut ſacerdotium relinquerent, hocq́ue ſine omni tergiuerſatione facerent, ſine mora: alioqui non ſolum excommunicationis ſententiam latam obſtinate inobedientes expectarent, ſed etiam animabus Satanæ traditis, corpora ſuppliciis afficienda ſeculari poteſtati traditurum dominū Papam. Sacerdotes omnes vno conſenſu reſpondebant, ſe ſua omnia ſubiicere iudicio eccleſię, nec ab ea vnquam diſſenſuros, modo non aperte contra Domini inſtitutionem faciat. coniugium cui eſſent diuina inſtitutione fideq́ue data obſtricti, deſerere aut abiurare non poſſe. nec minus poſt fidem datam ſacerdotio ſe miniſterio altaris abdicare poſſe. Et multa pro coniugio aduerſus coactum cœlibatum adducebant, & quo quiſque vir melior, aut ſacerdos ſanctior, hoc pluribus vehementius repugnabat. Epiſcopus dicit ſe cogi apoſtolica Romanæ ſedis authoritate ad hanc exactionem. nec quenquam ſperare debere, quod argumenta ſupplicationesq́ue aliquid hic mutare poſſint. Romæ eſſe hoc decretum in ſacroſancta Pontificis, cardinalium, & epiſcoporum ſynodo frequentiſſima. Poſt epiſcopi reſponſionem & excuſationem, ſacerdotes inter ſe conſultauerunt. Inter varias ſententias præualebat illorum qui cenſebant, vt ſpacium conſultandi peterent, quod ſi illud negaretur, nihilominus domum quiſque rediret, nec reſponderent vxoresne, an altaris miniſterium deſerere vellent. Epiſcopum ſententiam execrabilem non promulgare auſurum, cum ipſi vnanimes concordesve ſint, prius Romam argumenta ſua miſſurum, ſaltem rem ita differri poſſe ſine periculo: Epiſcopus cum videret omnes vnius animi vniusq́ue vocis eſſe, non audet contra mutire, timet enim propius periculum magis quam remotum, quod a Pontifice expectandum erat; nam ſacerdotes potuiſſent eum cathedra epiſcopali deturbare. Quare iubet vt quieti ſint, nihil in vulgus ſpargant, aliquidve in Pontificem Romanū ſeditioſe dicant: ſe cum aliis epiſcopis conaturum D. Papam ab huius ſententiæ auſteritate abducere. Sic ſoluta eſt hæc ſynodus. Anno Domini 1074. Negocium ita dilatū eſt in annum 1074
ſequentem. Frequentes Bullæ, frequentes nuncij e Roma veniebant eo anno, quibus ira Pontificis in non obtemperantes ſacerdotes ſignificabatur, & minabantur epiſcopo & clero Moguntino anathemata & execrationes. Quare ſtatim poſt annum ſynodus eccleſiæ Moguntinenſis diœceſis eſt congregata in vrbe Moguntia. Adueniebant etiam alij eccleſiaſtici prælati, inter quos erat Curienſis epiſcopus, qui linguæ facundia vir potens erat; veniebant autem, vt cauerent ſchiſma eccleſiæ, quod præuidebant futurum ex ſacerdotum Moguntinæ eccleſiæ contentione cum Romano Pontifice: aderat etiam apoſtolicus ex Roma legatus cum bullis pontificūs, quæ continebant horrendas minas, niſi ſtatim abſque vlla diſputatione & tergiuerſatione aut vxores repudiarent, aut ſe miniſterio altaris abdicarent. Hoc cum epiſcopus vrgeret Moguntinus (contra tamen ſuam voluntatem & conſcientiam, quod non ſemel tantum faſſus eſt) vrgeret epiſcopus Curienſis & alij qui aderant, vt inducerent ad obedientiam clerum eccleſiæ Moguntinenſis, quidam audacioris ſpiritus (quanquam prohibitum erat mandato domini Papæ, & viua voce legati apoſtolici Romani) contra ſententiam Romanæ ſedis, multis magna voce diſſerebant: nonnulli, pauci tamen, vel timentes famem, ſi eſſent ſacerdotia relinquenda, vel alioqui non amantes vxores, libenter vxores concubinis commutantes, reſponderunt ſe eccleſiaſticis conſtitutionibus ſacroſanctæ ſynodi obtemperaturos. Ho-

rum quidam poſtea clam vſi ſunt vxoribus ſuis, retinuerúque ſic vxores & ſacerdotia: ij vero qui ſuas vxores non amabant, vel cum ancillis ſuis, vel cum adulteris mulieribus, quas multas ipſi fecerunt, vel cum vulgari immunda meretricum turba conſuetudinem habuerunt loco vxorum. Ii autem, qui contra præſtitam fidem vxoribus, & aduerſus Dei conſtitutionem, putabant ſalua conſcientia Dei præcepto deſpecto, hominum conſtitutionibus obſequi non licere, nihil aliud reſponderunt, quam ſententias ex ſcriptura, & diſputando moleſti apoſtolico legato fuerunt, qui oocluſerat aures ſuas ad eorum argumenta. Itaque mandatum eſt illis, vt relictis ſuis, quibus præerant eccleſiis, alio ſe conferrent, ne turbarent eos, qui in eorum locum eſſent mittendi: ſi quis aliter faceret, excommunicationem animæ ſimul & corporis interitum præſcnriſſimum expectaret. Sed ſacerdotum illius eccleſiæ maior pars (neſcio qua fiducia) obdurata, domum reuerſa apud plebem, ſuam cauſam ex ſuggeſtu contra Pontificem Romanum egerunt, & quod diu alius ab alio audierat de matrimonio ex bibliis, ſinguli plebem ſuam docebant, refellentes opinionem domini Papæ, quam odioſiſſimis nominibus appellabant. Hæcque prædicarant quum primum veniebant domum, per aliquot dies, continuis quatuor aut quinque horis. nam ſciebant illis non diu locum fore concionandi, niſi populum pararent, vt nouam e Roma venientem opinionem non admitterent. Nec pontificij non intelligebant periculum; quare excommunicationibus fulminabant, publicantes latam ſententiam ab apoſtolica ſede profectam. Parochi autem vbique occuparant ſua doctrina animos vulgi, nihilque mouebantur bullis Rom. nihil minis, nihil execrationibus. quod vbi animaduerterunt pontificij, aliquot præſtantiores diuerſæ partis captos interfecerunt, hoc exemplo alios deterrere volentes: ſed longe aliter accidit, quam ipſi opinabantur, ſupplicio enim affectis, quos ipſi bonos & Deum timentes viros, veritatemque defendentes iudicabant, inceperunt omnem poteſtatem & autoritatem Romanæ ſedis contemnere, male de ea loqui, & quicquid Pontifici Romano intelligebant placere, illis ſuſpectum erat, conſpirabántque multi cum eis etiam ſub aliis epiſcopatibus, donec tanta multitudo non ſolum in Germania, ſed etiam in Gallia in eam contra Romanum Pontificem ſententiam adducta ſit, vt impune vbique & facerent & dicerent contra ſedem apoſtolicam Romæ: nam erant etiam Principes in ea factione. Henricus conniuebat ad hæc, imo grata illi erant, quam minimam enim optabat autoritatem Pontificis, a quo excommunicatus erat: quæ diſſenſio Imperatorum & Pontificis in cauſa fuit, vt diutius & latius ſparſum ſit dogma illorum, qui diſſentire auſi ſunt a Pontifice. & ſynodo Romæ rite congregata, ritus eccleſiarum mutabant, ſacerdotes non vxoratos obſeruabant, deprehenſos in ſcortatione ſententiis ex bibliis & Pontificum conſtitutionibus confutabant, & accuſabant palam coram populo, conferre iubebant ſcortatorem meretricis ſatanæque membrum, & maritum caſte viuentem & liberos iuxta Dei inſtitutionem educantem. Breuiter erat magna illo tempore in eccleſia occidentali turbatio, cœlum miſcebatur terræ. Atque hæc diſcordia fecit, vt multi orientali eccleſiæ acceſſerint. Dominus abſque dubio iudicabit hypocritam & iuſtum, retribuetque vnicuique iuxta opera ſua: noſtræ modeſtiæ & anguſti captus eſt interim ſententiam ſuſpendere, & orare ſimplici humilique corde Dominum, ne cæcitatem & errores immittat in populum ſuum, propter peccata. Id quod ſæpe factitaſſe legimus. His temporibus multa in Germania prodigia acciderunt: Conſtantiæ peperit mulier puerum, bina capita, quatuor manus, totidemq; pedes habentem. Terræmotus in multis extitere locis, &c.

Henricus igitur partibus Pontifici Romano aduerſis fauebat, & arte & conſilio aderat: Conradus vero exequebatur vi Pontificis placita. Henricus fluctuanti & perturbatæ eccleſiæ conſulere volens, cogit concilium Brixiæ, quæ eſt vrbs Norica, conuocat autem omnes epiſcopos & abbates ſecum ſentientes aduerſus Gregorium Pontificem. In eo concilio abſentem Gregorium a ſede apoſtolica depellebant ſuis decretis vt eccleſiæ turbatorem & veſanum monachum (nam monachus ante pontificatum fuerat) in eius locum eligebant archiepiſcopum Rauennatem Guibertum nomine. Recenſebo autem eius decreti verba quæ ſic habent, Quia Gregorium illum conſtat non a Deo electum, ſed a ſe ipſo in fraude & pecunia impudentiſſime erectum, qui eccleſiaſticum ſubuertit ordinem, qui Chriſtiani imperij perturbat regnum, qui

regi

regi catholico ac pacifico corporis & animæ intentat mortem, qui periurum defendit regem, qui inter concordes ſeminat diſcordiam, inter pacificos lites, inter fratres ſcandala, inter coniuges diuortia (loquitur hic de ſacerdotum coniugio) & quicquid quiete inter pie viuentes ſtare videbatur, concuſſit, Nos authore Deo congregati in vnum, legatis ac literis freti epiſcoporum decem & nouem, die ſancto Pentecoſtes, Brixiæ congregatorum, contra eundem Gregorium procaciſſimum, ſacrilegia ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, catholicam & apoſtolicam fidem de corpore & ſanguine Domini in quæſtionem ponentem, hæretici Berengarij antiquum diſcipulum, diuinationum ac ſomniorum cultorem manifeſtum, necromanticum, pythonico ſpiritu laborantem, & idcirco a vera fide exorbitantem, iudicauimus canonice deponendum & expellendum, niſi ab ipſa ſede, his auditis, deſcenderit, in perpetuum condemnandum. Acta autem ſunt hæc ſeptimo Calend. Iulij, indictione tertia. Porro in eadem ſynodo mutarunt nouo Pontifici nomen, vt mos eſt, & eum appellarunt Clementem (erat enim inter Imperator. & Pontificem Gregorium magna inimicitia) Hoc decretum per nuncium Romam miſſum eſt, & ſane incredibiliter terruit Gregorium totamque Romanam curiam: erat ſpes tamen magna in Rudolpho. Statim poſt hoc concilium bellum illud contra Rudolphum per Henricum eſt geſtum, in quo vulneratus perit Rudolphus, vt iam ante dictum eſt. Hoc nuncium ergo breui ſecutum eſt Romam illud de decreto. Maior ergo pauor mentes Pontificis & Romanorum concuſſit. Et acceſſit aliud quod non leuius animos pontificiorum afflixit. Henricus enim filius Imperatoris Henrici quarti, quem pater cum Germanorum copiis in Italiam miſerat, vt amicos ſociósve retineret in officio, & hoſtibus ſicubi opus eſſet, reſiſteret, & ſi videretur, etiam inuaderet, non paruo prælio vicit hoſtes, qui ære Pontificis merebant. Facile verbis conſequi non eſt, quam poſt illa incommoda Pontifex & omnes qui ſenſerant cum eo, aduerſus Imperatorem animo deiecti fuerint: proſpiciebant enim iamiam Henricum cum ſuo Papa adfuturum, & vlturum ſe. Paucis poſt diebus nunciabatur Romæ aduenire Henricum cum infinitæ multitudinis copiis. Romani igitur munire portas, muros, conuehere commeatum, delectum habere militum, ſolicitare & excitare quoſcunque potuerunt, in Cæſarem. Vngaris multa promittere vt inuadant Germaniam, apud Gallos nihil intentatum relin quere, &c. Henricus venit ad mœnia Romana eo die poſt annum, quo decretum fuit illud Brixiæ contra Gregorium, nempe die Pentecoſtes; obſidione igitur vrbem conatur premere; ſed videns omnia tam diligenter prouiſa, vt a timidis fieri conſueuit, vt nulla omnino ſpes capiendi eam eſſet in præſentiarum, cum ſuo clemente Pontifice Rauennam profectus eſt. Anno proximo poſt rurſum venit ad Vrbem inuadendam, paratior ad producendam obſidionem, qua diuturna ad vltimam famem eos adegit. Inceperant in Vrbe qui Imperatori Henrico fauebant, palam illius partes defendere, deſciuerunt multi ad eum ex Vrbe & reliqua Italia quæ Papæ erat. Diſcordantibus igitur intra mœnia animis, paucisque fideliter ſuum locum defendentibus, vi expugnauit. Populus Imperatori acclamauit, ſeſe illi commendauit, in illius laudem & gloriam cecinit. Pontifex videns ſe a populo deſertum, rimam fugæ nullam eſſe, cum cardinalibus in caſtrum ſancti Angeli confugit. Caſtrum militibus ab omni parte circundatur, nullumque ſpacium egrediendi aut ingrediendi relinquitur. Cum vero Pontifex diutius ſuſtinuiſſet obſidionem, Romanis committit Henricus vt diligenter cuſtodiant, & omnibus viribus ad deditionem nitantur eum adigere, ipſe ad reliquas ciuitates pontificias in Italia expugnandum cum exercitu Roma diſcedit. Ple riſque igitur ex ſententia ſua ſubiugatis (quoniam facile ſe dabant, poſtquam audierant quo loco eſſent res ſedis Romanæ) Romam redit, cum quibuſdam ſuis Pontifex fuga elapſus eſt, conniuentibus Romanis. Romani ergo dediderunt ſe Henrico qui cum ſuo Pontifice, epiſcopo Rauennate, magna pompa & fucata Romanorum lætitia intrauit Romam. Clamabat omnis populus eccleſiaſticus & ſecularis, *Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* Statimque poſt glorioſiſſimum introitum, conſecratus eſt ex more Pontifex, per cardinales & epiſcopos, mox a Pontifice inthronizato (vti enim liceat ſtylo Romanæ curiæ) coronatus, & Imperator Auguſtiſſimus appellatus eſt Henricus quartus. Hoc loco diſſenſerunt authores, ſed ſuperſtitioſius excute-

re nobis, opinor, non eſt neceſſe, cum ad Romanam ſedem magis quam Germaniam, pertineant. Hæc dum Romæ acta ſunt, in Germania & Galliis diſcordia maxima fuit in eccleſia. quare Cæſare in Germaniam reuerſo, concilium Moguntiæ habitum eſt, in quo Henricus multitudinem ſequens acceſſit eis qui ſacerdotum coniugium ſublatum volebant. Quare reſiſtentes ei opinioni condemnati ſunt. In hac Moguntina ſynodo pax in Germania eſt conſtituta. Saxones quoque volentes imperio obtemperaturos ſe, promiſerunt, Cæſaremque agnouerunt Henricum. Multi viri bene animati & expectantes ſalutem animarum ſuarum in his turbationibus & contentionibus ſe e mundi vanitate eo tempore in monaſteria contulerunt, in quibus fuerunt Principes quidam viri. Quamobrem monaſteria quędam tunc ſunt fundata. monaſterium quoque S. Georgij in Hercynia ſilua tunc eſt cœptum ædificari. Item monaſterium ad duplicem aquam Germanice *Zwifalten*, & alia. Loquimur autem de ætate annorum a
1083 natiuitate Domini 1083, & 1084, &c. Circa idem tempus Henricus 4 Sueuiam in-
1084 humaniter afflixit, quod ſibi elegerant regem dum ipſe abeſſet in Italia; Auguſtam vrbem vero præcipua clade affecit: cuius exemplo reliquæ territæ vrbes obtemperabant Imperatori; nec quiſquā res moliri nouas audebat. Hoc tempore Friderico duci Sueuiæ Imperator dedit vxorem filiam ſuam Hagnem, ex qua Henrico genuit duos nepotes, nominibus Fridericum, & Conradum, qui poſtea Imperator factus eſt. Hæc Hagnes mortuo primo marito Friderico, nupſit Marchioni Auſtrio Luipoldo, eúmque parentem fecit quatuor filijs, & filiabus tribus. Peperit enim illi filios Luipoldum ducem Bauariæ, Conradum archiepiſcopum Salſoburgenſem, & Henricum ducem Auſtriæ. Henricum ferunt rurſum eum Germanorum copiis Italiam ingreſſum, & ſeditionum quæ plurimæ Rempublic. imperij turbabant, autores puniuiſſe, & Saracenorum graſſantium in maritimis locis Italiæ ferociam compeſcuiſſe. Poſt reditum vrbem Auguſtam obſeſſam & afflictam ante, nunc proditione capit. Anno eodem
1089 qui fuit 1089, Rutenorum regis filiam duxit vxorem. Hoc tempore Pontifex Romanus in ſynodo frequenti eo contra Henricum decernit multa (nam Clemens quem Henricus Pontificem fecerat, mortuus erat) quæ non laturus Imperator, conſcribit exercitum; & in Galliis magni motus & mortalibus multis exitiales. Qua diſcordia principum fretus Turca, ſuum propagat imperium, Chriſtianorum magnam multitudinem trucidat, & abducit in ſeruitutem quolibet mortis genere duriorem. Eodem tempore quoque miſere ab hoſtibus fidei afflicti ſunt qui Hieroſolymis erant Chriſtiani. Pontifex igitur (qui tum erat Vrbanus ſecundus) ſtudet in gratiam redire cum Imperatore, conciliatque alios Principes, docet periculoſam a Turca magnitudinem & præſentiam. Decernitur igitur expeditio in Turcam qualis antea nunquam fuerat. Aliæ nationes aliis itineribus ibant, Germani, de quibus loquimur in præſenti opere, ducuntur per Gualterum Sueuiæ ducem, deſcendentes per Vngariam, in Bulgariam primo, deinde Conſtantinopolim veniunt. Conſtantinopoli ſtatuit Gualterus expectare ſocios ex reliquis nationibus, qui erant ingens exercitus. Conſtantinopolitani omnem humanitatem oſtendebant noſtris militibus, ducibus munera dabant. Poſt paucos dies, veniunt copiæ ex Galliis, Hiſpaniis, & Italia. Coniunctis igitur omnibus vna viribus nauigant per Helleſpontum in Bithyniam, quæ in Aſia eſt. Commeatus abunde ſequebatur a Conſtantinopoli, vſque ſunt ventis ſecundis. In Aſia caſtrametati ſunt, intellexerunt enim hoſtem non longe abeſſe, & primis quidem diebus cauti pabulatum & frumentatum a caſtris receſſerunt non longe, paulatim longius abierunt & plures, minorique cura: eum ſic per menſem totum (nam commorati ſunt eo in loco duos menſes) nullum viderent hoſtem, ſemperque impune præda onuſti venirent, auſi ſunt tandem per decem miliaria ſine metu pererrare regiones illas, armenta & greges ad exercitum agebant. Poſtremo circiter tria millia Germanorum peditum, & duo milia equitum longius progreſſi, a duce Turcarum Solimano (qui ita ex dolo hactenus graſſari paſſus fuerat, eos vt negligentes redderet) circumuenti & omnes ad vnum trucidati ſunt. Qua clade audita, vulgus in caſtris furere, arripere arma, magiſtratus monentes caute & prudenter, non temere agendū, furore nihil effici, ratione opus eſſe, non audire. Quare fræna remittere duces coacti, inſtructa acie peditum viginti quinque millium, equitum quatuor millium, aduer-

ſus

ſus hoſtem contendunt. Solimanus infinita multitudine venienres excipit, pugnatur diu a noſtris acerrime, ſed nimia multitudine circumfuſi, fere omnes occiſi ſunt. Occubuerunt multi nobiles in eo prælio, inter quos Gualterus, Sueuus dux, occiſus eſt. Hæc negligentiam & inobedientiam mala conſecuta ſunt. Circa hæc tempora Godeſcalus presbyter teutonicus cum 15 millium copiis Iudæos per Germaniam paſſim cogebat profiteri Chriſtum, aut occidebat. Incepit autem in Francia Orientali. Poſtea in Vngaria cœperunt Iudæos quoque perſequi, rexque Vngarorum perſuaſus pium opus hos facere, non reſtitit. Cum igitur illi Godeſcali milites onuſti eſſent præda, & ſuperbirent in diuitiis quas Iudæis rapuerant, quotidie ebrij, & petulantes, nullumque modum tenentes, etiam iniuria afficientes alios non tantum Iudæos, rapiebant enim maritis vxores per vim, ſtuprabant virgines ciuium. Quod cum rex videt, iraſcitur, cogit copias, illos comeſſando, potando, ludendoque occupatos trucidat fere omnes, & Iudæorum facultatibus potitus ipſe. Hic finis fecit vt Godeſcalus malus hypocrita iudicatus ſit a pleriſque. Quod huic ſub prætextu religionis ſucceſſerant rapinæ, paulo poſt alij inſurrexerunt eodem rapiendi propoſito, autor eius factionis erat Emicho comes de Lyningen, homo factioſus, & rapinis aſſuetus. Primum quoque tantum Iudæorum hoſtes volebant videri, ſed quid in animo habuerint, poſtea eſt cognitum. Reliquias ergo Iudæorum per Germaniam miſere afflixerunt: vbi vero ad fines peruenerunt Vngarorum, ad locum *Zaborth*, inuenerunt iter quo tranſeundum fuit, clauſum, idque imperante rege fuit factum. Emicho multitudine confiſus, ponte facto pertranſire flumen conatur vi, præſidia regia adoritur, munitiones oppugnat. In tantam fiduciam erant adducti, vt inceperint tractare, quomodo vellent regnum inter ſe diuidere, quis in regem eligendus ſit. Et dum ita inter ſe conſultant, diſputant, & contendunt, ecce Vngari ex improuiſo erumpunt, & plurimos ex eis occidunt, quoſdam capiunt, pauci fugæ debebant vitam. Vt autem redeã ad expeditionem contra Turcas ſuſceptam. Vbi audiuit Conſtantinopolitanus Princeps noſtrorum cladem, Solimani vero proſperitatem, multa agere cœpit contra noſtros, illis qui præceſſerant, quos diximus in Aſia caſtrametatos, & fere 20 milia amiſiſſe, præripuit commeatum, ſequentes impediebat, Hugonem fortem heroa, fratrem regis Franciæ, per inſidias & dolum captum in vincula coniecerat, Solimanum hoc modo ſibi conciliare voluit. Sed fortiſſimi viri ex Galliis & Germania cum copiis ſecuti, vbi cognouerunt Hugonem ducem exercitus Gallorum captum, celerrime miſerunt nuncios ad Imperatorem, qui peterent, vt quos ſine omni iure in vinculis teneret, dimitteret. Id Imperatore negante, ſine cunctatione omnem circa Conſtantinopolim regionem diripuerunt, ita plebi, vt ſolet fieri, delicium Imperatoris ſui denorandum fuit. Tandem etiam ſibi timere incipiens in vrbe, dimiſit Hugonem & quos cum eo in cuſtodia habebat. Nec dum hic Alexius (hoc Imperatori nomen erat) ceſſauit moliri quicquid aduerſus noſtros facere putauit. Id non ferentes noſtri multas ciuitates ditioni eius ſubiectas occuparunt, iura, leges, & incolas mutabant. Vbi Alexius noſtrorum potentiam & alacritatem videt, & præſens ſuum diſcrimen, petit pacem, opem ſuam contra hoſtes pollicetur, magna munera noſtrorum ducibus mittit. Noſtri vtendum in præſentiarum homine hoc iudicabant, quanquam non ignorabant fraudulentum & verſutum hominem eſſe, omnia ex falſo animo facere, &c. Conuenerunt ergo in Bithynia omnes copiæ, quæ numeratæ, inuenta ſunt peditum millia ſexcenta, equitum centum millia. Ij vniuerſi primum vrbem Niceam populi frequentia, opibus, munitionibusque incomparabilem, obſidione circumdederunt. Solimanus Turcarum Princeps coacto vix credibilis multitudinis exercitu, celeritate mira longis itineribus confectis, aduenit auxilium laturus vrbi laboranti. Prælium eſt commiſſum, a matutino tempore vſque in noctem eſt pugnatum, Turcæ verterũt tergum, in fuga occiſi ſunt plures quam in prælio, riui ſanguine fluebant, ducenta milia deſiderata eo prælio fuerunt, ſed multo maior numerus Turcarum occiſorum fuit. Poſt pugnam vrbs expugnata & direpta a noſtris eſt. Solimani vxor & liberi in ea fuerunt, & periere. Solimanus vir fortis ira ſuccenſus ob pulcherrimam vrbem, vxorem, liberoſque amiſſos, videns ſe collectis illis ob virtutem eorum non eſſe parem, obſeruat occaſionem tempúsve quo diuiſos aggrediatur. Nec eius conſilium & expectatio vana fuerunt. Noſtri enim poſt

tantam ſtragem Solimanum non timentes, diſiuncti per aliquot miliaria copias ducebant. Quoſdam igitur qui longius proceſſerant a ſociis, Solimanus aggreſſus inopinato fugat interficitq; multos. Quod vbi ad noſtros peruenit, ſtatim coniuncti in hoſtem feruntur, & vincunt. Solimanus fuga vix tutatus eſt vitam ſuam in eo prælio. Ex noſtris maxime Germanis periere multi acutis febribus. Progreſſi hinc in Piſidiam peruenerunt, omnia in itinere ſubiicientes. poſtq; longas itinerum maris & terræ ambages Antiochiam peruenerunt, quam vrbem obſederunt menſibus octo; quo tempore multa incommoda paſſi ſunt, oppidani enim dolis & artibus multis inſtructiſſimi plurima damna noſtris intulerunt, ſæpe intempeſta nocte, facta eruptione, nō ſine multa noſtrorum cæde repulſi in vrbem ſunt. Ex vicinia omnia ante noſtrorum aduentum erant in vrbem vecta: eoque homines ſe contulerant cum ſuis facultatibus omnibus. Hinc factum eſt vt noſter exercitus magna laborarit fame. Cumq; iam de obſidione ſoluenda cogitaſſent, nulla ſpe capiendæ vrbis apparente, diſceptatio inter exercitus Principes eſt orta, aliis volentibus obſidionē producere, aliis cum nullam ſpem viderent, nolentibus manere. Fuit in exercitu Boëmundus Tarentinorum Princeps, qui ſpem per proditionem expugnandæ vrbis fecit, idcirco manſerunt, & vt Boëmundus dixerat, tradita eſt a quodam proditore, qui in turrim noſtros admiſit ſilente nocte, vigilibusque occiſis ex illa in alias proditore duce ſunt ducti. tandemque aperuerūt portam totum intromiſerunt exercitum, qui graſſatus eſt ſane nimium inhumaniter in omnes, non vt oportuit habito reſpectu ſexus & ætatis. omnes domus & plateæ implebantur cadaueribus. magna vis auri, argenti, precioſarumq; aliarum rerum eſt inuenta, militum plerique ſunt diuites facti ex præda opulentiſſimæ vrbis. Porro non ignoro de hac re longe aliter Blondum & Platinam ſcribere. Nam illi ſcribūt, cum res eſſent in ancipiti diſcrimine, quendam in vrbe primas tenentem, Pyrrhum nomine, plurimū apud omnes ciues gratia & autoritate pollentem, periiſſe videre & alloqui Boëmundum heroa, cuius geſtorū fama ad illum Antiochenum ciuem peruenerat. Id, inquit Blondus, per inducias contigiſſe illi; conueniſſe, per interpretes collocutos; tantopereq; illum Pyrrhū raptum in amorem Boëmundi ob animi dotes quas in verbis & moribus eius perſpexerat, vt promiſerit, ſe effecturum vt Antiocheni ciues tradāt vrbem Boëmundo, modo ille ſolus gubernare velit eam, & id velint reliqui exercitus principes concedere. Id relatum ad Principes, conceſſum eſſe, vrbem ita ab illo Pyrrho traditam, ſcribunt. edictoque cautum eſſe apud milites, ne ciues læderent, in Turcas & Saracenos (qui armati erant in vrbe, vt propugnando defenderent eam) ſæuitum eſt. Turcarū magna multitudo confugit in arcem, vbi viderunt hoſtem in vrbem intromiſſum. Quare ſtatuerunt arcem expugnandam omnibus modis eſſe, antequā diſcederēt Antiochia, quamuis videretur ea arx humanis viribus inexpugnabilis: erat enim ſita in altiſſimo monte rupibus, naturali ſaxo duriſſimo inacceſſa. Hanc arcem temerario impetu expugnare nituntur, putant enim metu perculſos nihil animi habere, qui conſuluerant. Dum igitur rem non poſſibilem conantur, multi cadunt lapidum telorumq; iactu, & Boëmundus ipſe fortius nimiumque temere pugnans, vulneratur grauiter ſagitta, & ex eo vulnere decubuit per aliquot dies. Dum ita in arce oppugnanda laboratur per aliquot dies, nunciatur nouus venire Turcarum exercitus, quibus præerat Corbana, Princeps militiæ regis Perſarum. Noſtri nuncio hoc accepto, illis obuiam procedere communi concilio decernunt: ſed antequam potuerit acies ordinari, ad mœnia adſunt, cinguntque vrbem, in arcem admittuntur a ſociis. Ex arce ſperabant ſe expugnare vrbem poſſe, quare ex arce eruptionem in vrbem faciunt, pugnatur ante arcem in vrbe acriter, compelluntur Turcæ fugere in arcem, multi vtrinque occubuere in ea pugna. Poſt hanc ſubitam eruptionem noſtri munitionibus arcem clauſerunt. Intercipiebatur vbique mari & terra commeatus, nihilq; inferri in vrbem poterat (erat enim circumfuſa hoſtibus) Propterea tāta fames exorta eſt in vrbe, vt aſinos, equos, canes & mures comedere coacti ſint, periitque magna multitudo inedia. Quibus difficultatibus moti, omnes vnanimiter in vrbe cenſebant egrediendum ex vrbe, prælioque commiſſo experiri fortunam, ſatius eſſe fortiter pugnantes cum laude mori, quam fame tabeſcere & conſumi. Erumpunt, hoſtes acie inſtructa non inſtrenue excipiunt noſtros, pugnatur dubio marte aliquandiu, tandem Turcæ vertuntur in fugam. Centum milia

Tur-

Turcarum eo prælio occubuiſſe,concordantes ſcribunt autores. Hac potiti victoria,in
caſtris inuenerunt omnium rerum abundantiam, miraque annonæ vilitas eſt eam vi-
ctoriam conſecuta: nam vel ea ſufficere poterant,quæ inuenta ſunt in caſtris hoſtium:
ſunt autem præterea quoque omnes viæ quæ ab hoſtibus occluſæ erant, apertæ, &,
quemadmodum ſecundam fortunam ſolent ſequi amici, multi miſerunt legatos fœ-
dus ſocietatemque cum eis facere petentes. Poſt hoc prælium in arce quoque territi
de deditione inceperunt cogitare. Arcis præfectus ſciens ſe nullum locum poſt dedi-
tionem habiturum apud Turcam, & fortaſſis alioqui non magnopere abhorruit a
Chriſtiano nomine, quare arcem noſtris tradidit, ea lege, vt qui recuſarent nomen
Chriſtianum, cum ſuis facultatibus incolumes finerent abire liberos quo vellent; qui
vero Chriſtianam vellent profiteri religionem, concederetur ius libere inter Chri-
ſtianos viuere, & eorum legibus vti non aliter atque ſi eſſent ex Chriſtianis parentibus
orti. Hoc modo venit & arx in poteſtatem Chriſtianórum. Boëmundus Princeps
Antiochiæ conſtituitur, ſed ita vt exercitum cum ſuis copiis ſequatur vſque ad finem
expeditionis ſuſceptæ. Venerunt Antiochiam legati a rege Ægyptiorum, fœdus & pa-
cem cum noſtris vt facerent, contra Turcam auxilium pollicentur. Nam a Turcis Æ-
gyptij multa erant paſſi. Fœdere iuncti, mittuntur ad regem Ægyptiorum cum legatis
Germani proceritate ſtaturæ præſtantiſſimi ex toto exercitu; qui cum Babyloniam
venerunt ad regem, Ægyptij & rex mirari non ſatis poterant hominum noſtrorum ſta
turam, corporis habitum, armaturam, inceſſum, vultus, quæ omnia animos pręſtantiſ-
ſimos præ ſe ferebant. Rex Ægyptiorum comparat copias, & illos Germanos ſecum
accipiens, ad Hieruſalem, quam Turca tenebat, ducit, obſidet vrbem, minatur totum
exercitum qui Antiochiam ceperit, fœdere ſibi iunctum, hos ſe adducturum, oſten-
tat Germanorum præſtantia corpora, tales eſſe omnes in exercitu trecentorum mil-
li um, inquit. Hieroſolymitani perterrefacti his minis (nam fama ad eos peruenerat
quo modo Antiochiam occupaſſent illi ex Europa) tradunt vrbem regi. qua recepta
eam circumuallauit, omnique genere munitionum firmauit, vt eam noſtri non ex-
pugnare poſſent. Ita noſtros decepit rex ille & eos qui habitabant Hieroſolymis: nam
illi ſtupefacti noſtri exercitus famæ magnitudine, non metu regis vrbem dediderunt.
Antiochiæ poſt illa in vrbe & extra vrbē prælia, crudeliſſime ſæuit peſtis, quare quam
primum eduxerunt exercitum, prius tamen rebus in vrbe ad religionem Chriſtianam
coordinatis. Iter propoſitum proſequentes, verſus Hieruſalem copias ducunt, in via
fere omnes ciuitates tributarias faciunt. Interim rex Ægyptiorum arte qua dixi, poti-
tus vrbe, parat ſe ad ferendam obſidionem & oppugnationem. Eiicit ex vrbe omnes
Chriſtianos & ipſum patriarcham ſpoliatos omnibus facultatibus. Quare Iunio menſe
quinto anni 1099, copiæ noſtræ ante vrbem Hieroſolymam peruenerunt. Quæ, ſicut 1099
etiam ex ſacris ſcripturis licet videre, in monte eſt ædificata inter valles & montes ſita,
qua re fit vt hoſti difficilimus ſit acceſſus. Accedit alia incommoditas obſidentium
eam, quod ſcilicet intra mœnia aquæ ſatis habent, extra paucas modicæ aquæ profun-
das, quæ ruricolis vix ſufficiunt ad arcendam ſitim. Amnis Siloë perexiguus ex monte
Sion deſcendit in conuallem Ioſaphat; ſed per vrbem tranſit antequam ad exercitum
perueniat, quo fit vt cum lauet vrbem tam populoſam, peſtifer reddatur, ſtercotan-
diſq; agris vrbi ſubiectis aptior, quam animalium corporibus potu reficiendis, & præ-
ter ſordium colluuiem quæ ſemper purgatur illo flumine, etiam oppidani cum vident
hoſtes ea aqua opus habere, veneno inficiunt. Sunt quoque qui dicunt torrentem eſ-
ſe, qui æſtate ſæpe exiccetur. Noſtri igitur in ea obſidione aquæ penuria laborarunt
maxima. Quare intelligentes ſe in obſidione durare diu non poſſe, conſtituunt matu-
rare oppugnationem, idcirco cum primum totus exercitus conuenit ad vrbem, iuſſe-
runt vnum atque alterum diem exercitum, refocillare cibo & quiete corpora, interea
Principes muros, ſitum & reliqua perpendunt, quibuſque partibus viſa eſt expoſita ex-
pugnationi, magis in iis locis aggrediuntur vniuerſi eodem tempore. Hieroſolymitani
acerrime defendunt muros, noſtroſq; repellunt, ita triginta dies quotidie oppugnan-
do certant non ſine vulneribus & cæde, die trigeſimo primo variis tormentis quibus
turbabāt e muris propugnatores, variis machinarum generibus quibus muros deiicie-
bant, & variis pontibus quibus tranſibant foſſas, & tranſcendebant mœnia, freti, occu-

parunt vrbem per vim, in quam admiſſi omnia militari furore omnia proſternebant, non muliebri ſexui, non puerili ætati, non infantibus parcentes, trucidabant omnes. Feruntur ſupra decem millia qui confugerant ad templi altare obtruncati. Poſt hanc horrendam cædem, ſancta loca quæſiuerunt & viſitarunt. Hoc loco miracula multa recenſent magni etiam autores, quæ quanquam pleriſque fabulæ videantur, tamen paucis attingere viſum eſt. In ciuitate ſancta (ſcribunt) multis apparuerunt multi qui in itinere de Chriſtianorum exercitu perierant. Et eo die quo capta eſt vrbs, epiſcopus quidam qui Antiochiæ mortuus erat, fulgentibus aureo colore veſtibus cum aureo baculo ſuper murum vrbis ſtans apparuit, & læta fronte noſtros adhortatus fertur. Ita loca ſancta etiam ſepulti per vias quibus iuerunt, viſitaſſe dicuntur. Hoc anno ter eſt Hieroſolyma capta & vaſtata, prius enim Saraceni ceperant ex manu Ægyptiorum regis, qui qua fraude rurſum ceperit, dictum eſt. Noſtri Gotfredum Lotharingiæ ducem regem Hieroſolymæ faciunt: hic enim præſtantibus factis meritus videbatur in ea expeditione, præter alios, regnum. Inſtituitur præterea patriarcha, inſtituuntur ſacerdotum collegia ad ritum Romanæ eccleſiæ primo.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-SEXTVS.

SEd redeundum in Germaniam ne protſus obliti videamur prouinciæ ſuſceptæ. Henricus quartus his temporibus Ratiſponæ degit: vbi Iudæis qui erant ab illis de quibus ſupra eſt dictum, ad baptiſmum coacti, iterum iudaizare permiſit; & facultates quas Iudæis rapuerāt ſub ſpecie religionis quidam, ab illis exegit, multiq́; etiam ſuas facultates dare cogebantur. nam inuidi, vt ſolet fieri, plura rapuiſſe dicebant. Accuſabantur etiam per calumniam quidam ditiores, facileq́; calumniæ credebantur, & condemnabantur a pecuniæ inhiantibus. Sequenti anno Aquiſgranum conceſſit, & ſententiam voluntatémve ſuam, qua Conradum maiorem natu filium ſibi voluit ſuccedere in imperio, mutauit, & Henricū filium minorem natu regem pronūciauit. Conradus enim rebellarat, ſed iuſtas ob cauſas, patri ſuo. Hanc erga ſe patris voluntatē intelligens Conradus, excuſauit ſe apud imperij Principes, cauſis redditis cur a patre iuſte diſſenſerit. Hæc tamen omnia modeſtiſſime de patre dixit. Nomen regis nihilominus fere per decem annos, ſi recte tempora rebus geſtis conferens, colligo, obtinuit, & magnis Rerumpub. commodis in Italia imperauit. Nam vir eſt habitus timens Deum, omnia poſthabuit publicæ vtilitati, clemens & comis erga omnes. Hiſtoriarum diligens lector, vehemens antiquitatis amator. Patrem iuxta præceptum Dei honorauit, nec de patre male loquentes audiuit, quicquid ſtatuerit in eum pater iratus, nominauit patrem Imperatorem, & ſe ſeruū eius. Propter hanc animi modeſtiam & pietatem regno Italiæ vtilis & carus fuit. Immatura morte vero multorū magno dolore abreptus eſt. Veneno ſublatum credunt quidam. Tempeſtiuū eſt vt reuertamur Hieroſolymam, vt cognoſcamus quid illic Chriſtiani, quorum potiſſima pars Germani fuerunt, egerint, quiſq́; finis expeditionis fuerit. Gotfredus igitur Hieroſolymæ rex conſenſu totius exercitus conſtitutus, regnare feliciter cœpit, opera virtuteq́; exercitus omnia finitima ſibi ſubiecit. Porro Babyloniæ Ægyptiorumq́; rex coactis & inſtructis magnis copiis, aduerſus noſtros venit, Hieroſolymam recepturus; cui noſtrorum copiæ collectæ in vnum, obuiam in loca opportuna proceſſerunt, in vrbe relicto ſufficienti præſidio. Rex Ægyptius, nomine Calipha, homo erat ſuperbus & arrogans, & propterea non valde prudens, vſque ad mœnia vrbis non putauit expectandum hoſtem, imo in hoc erat quomodo poſſit elicere hoſtem extra mœnia. Quamobrem ſine ordinibus diuiſim, ſineque excubiis ducebat exercitum. Noſtri adhibita diligenti locorum & temporum ratione, & oratione ad Omnipotētem, optime ſapientiſſimeq́; cuncta gubernantem, habita, hoſtem oneribus preſſum, ex itinere fatigatum, arma ad pugnā neceſſaria impoſita iumētis habentē, & nihil

tale expectãtem adoriuntur, & fere ſine omni ſuorum ſanguine hoſtium occidunt citciter quinquaginta millia. Reliquos diſſipatos in fugā agunt. Noſtri igitur triumphantes, lætiq; potiti victoria Deo dant gloriam, orantq́ue, vt & in poſterum a malo liberet populum ſuum, & nomen ſuum glorificet. Cumq; poſt hoc prælium iterum maxima pugna, in qua hoſtium millia centū deſiderata ſunt, ſuperaſſent, eſſentq; late longeq; in circuitu Hieruſalem omnia ſubiecta Gotfredo regi, maiori parti exercitus ex Galliis & Germania placuit domum redire. Poſt quorum diſceſſum Gotfredus vir prudentiſſimus, non ocio ignauo dedit ſe, ſed indefeſſo ſtudio quicquid ad imperij robur & conſtantiam facere viſum eſt, procurauit peruigil, aliis dormientibus, ipſe conſultauit de regno ſtabiliendo, meditatusq; eſt legem Domini ſedulo. Primam vero inſtituendæ rite religionis rationem habuit, ſine qua nullum vnquam imperium durabile fuit, aut erit. Conſtituit per ciuitates paſſim epiſcopos qui populum docerent, & in ſacris regerent. Quibus omnibus ſapienter inſtitutis, Gotfredus obdormit in Domino. Poſt quem regni Hieroſolymitani eligitur in regem vna omnium voce Balduinus, frater Gotfredi, qui in ea expeditione fortiter factis, & animi modeſtia, & prudētia fratri per omnia comparari potuit. Qui rex a Pontifice Romano per legatum apoſtolicum, vnctus & coronatus eſt. Hic Balduinus ſtuduit acceptum regnum dilatare: quare Aſſur & Cæſaream expugnauit non ſine magna virtutis laude. Factus eſt breui omnibus hoſtibus terribilis, & multi ad eum reges & ciuitates mittebant munera, amicitiam eius expetentes. Auo & matre Germani fuerunt ij duo reges. Cum domum redierunt illi quos dixi, ex Hieruſalem, & retulerunt mirabilia quæ cum illis Dominus fecerat, creſcebatq; per multorum ora fama rei, ſicut ſolent adfingi multa, innumerabilem multitudinem inuaſit cupiditas viſitandi loca ſancta, & contra infideles pugnandi: quare altera eſt decreta in Saracenos expeditio, in qua militum Germanorum viginti millia fuerunt. Huius expeditionis fortunas deſcribere lōgius eſſet. Illis igitur relictis, ad propiora propoſita redeamus. Henricus filius quarti, qui a patre Aquiſgrani rex, & viuente patre, conſors imperij eſt factus, quorundam conſiliis ſeductus aduerſus patrem molitur res nouas, & patrem impie infamat, hæreticum nominans, & inimicum eccleſiæ veræ. Multi in imperio Principes eccleſiaſtici & ſeculares ſe illi coniunxerunt, breuique tempore potens eſt effectus. alij aliis ex cauſis ſe illi iunxerunt, plurimi quod iuuenem diutius durare poſſe iudicabant, quam ſenem alterum iam pedem in ſepulchro, vt dicitur vulgo, habentem. Henricus iunior cogit ſynodum generalem in Northuſen villa regia, vbi magna ex parte intellexit qui illi eſſent audientes. In hac ſynodo multa in eccleſiaſticis ceremoniis inſtituta & confirmata ſunt; Simoniacam hæreſim condemnarunt. Eſt quoq; in hoc patrum cōuentu hæreſis Nicolaitarum condemnata. Henricus quintus (ſic enim eſt appellatus hic) ſe, ſuum iudiciū, & conſilia ſua omnia ſubiecit ſedis pontificiæ dignitati. Nihilq; æque in patre deſiderare, quam reuerentiam debitam Romanæ ſedi, teſtatus in concilio. Qua re ſane plurimum cauſam ſuam iuuit aduerſus patrem. Hac ſynodo finita, Henricus quintus epiſcopum Moguntinenſem a patre expulſum conatur reſtituere: copiis igitur hoſtiliter Moguntiam, vbi erat pater filium hoſtē expectans, petit. Ad muros vrbis vbi venit, multi Principes interpoſuerunt ſe, omnia tentantes, ſed nulla quibus componerent pacem, media potuerunt inuenire, filio nihil aliud petente (per ſimulationem, putant, quo ſcilicet pontificum & omnium aliorum eccleſiaſticorum fauorem ſibi conciliaret) quam vt pater obediret eccleſiæ, & gloriam debitam Romanæ ſedi præberet. Patre nihil minus facere volente; verum alia maiora pollicente, non hæreditarium ius imperij confirmaturum, imperium cum filio diuiſurum, potiores partes filio relicturum. Hæc igitur cum filius recuſaſſet, nihil eſt effectum. Cum autem videt ſe in præſentia patris nihil auſurum, reſiſtentibus omnibus Principibus, & impium iudicantibus; nihil etiam potuiſſe credo, patre præſidiis vrbem tenente firmis. Quam ob cauſam recta illinc diſcedens, Herbipolenſem epiſcopum patris ſummum amicum e ſede epiſcopali deturbat, ex ſuis familiaribus alium ſubſtituit. Poſt hoc factum alio properat, ſuos præficit in eccleſiaſticis perſonis & ſecularibus, vt patrem debilitet, ſe ipſum potentiorem reddat. Venit ad Noricos qui a parte patris ſtabant, Noribergā obſedit, & vi expugnauit. Quidam, quod credo, putant proditione captam. Apud Noricos rebus ordinatis, Ratiſponam venit, ob-

ſidionem parat,minatur illis exitium niſi ſe ſua ſponte dedant. Patrem accuſat odioſis nominibus, diuina iura perturbantem, eccleſiæ reuerentiam conculcantem,&c. Econtra ſe excuſat patrem illum relinquendum, odioque proſequendum propter Chriſtum,iuxta euangeliſtas.Ratiſponam ſcribit pater ſe adfuturum ſatis tempeſtiue, refellit obiecta inobedientis filij. Simul iubet vt in vrbe armati expectent,vt cum veniat & cum hoſte congrediatur,ipſi erumpant,præſentes forti animo adſint,nihil eſſe periculi,non debere eos reſpicere ſucceſſus eius, hactenus ſe illi non reſtitiſſe. Pollicetur præterea Ratiſponenſibus magna,ſi in fide perſeuerauerint, vt vno verbo expediam hanc Ratiſponæ obſidionem. Venit pater cum copiis,erumpunt contra expectationem Ratiſponenſes,fugatur cum ſuis filius,in vrbem admittitur pater. Henricus filius poſt illam fugam veritus nominis iacturam,iuſto prælio cum patre decernere ſtatuit, quare laceſſit eum quantum potuit; erat frequens inter eos duellum. Patris & filij caſtra oppoſita paucis paſſibus diſtabant,multi ex gregariis militibus & nobilibus in duellis cadebant quotidie. Principes denuo de pace agebant,ſed fruſtra. Multo maiores erant filij copiæ quam patris. Item plures ſocios & obtemperantes habuit,deſciuerunt quoque a patre multi ex nobilitate prima, ſcientes filium fore Imperatorem poſt mortem patris vtcunque res caderet, reconciliare ergo filio cupiebant. Pater ergo cum dies pugnæ aduenifſet, videns ſuorum animum a pugna alienum(palam enim clamabant ſe nolle dimicare) ſimulans ſe aciem inſtruere (nam filius nihil æque exoptauit,quam patrem captum habere, propterea obſeruauit eum multis modis)& ita clanculum cum pauciſſimis ſe ſubduxit ex exercitu. Poſtquam pater ſic copiis exutus fuit,filius Spiram properauit,nam illic erant theſauri magni patris qui ſemper ſtudioſior pecuniæ fuit. Filius potitus pecunia paterna, omnia vbique ſibi ſine labore ſubiicit,veniunt quotidie qui ſe excuſant, quod patris autoritatem ſecuti ſint,fide enim illi fuiſſe obſtrictos,nunquam durum patris animum probaſſe, ſæpe admonuiſſe vt voluptatem ex prudentiſſimo & fortiſſimo filio capiat potius quam dolorem,&c. Porro paulo poſt conuenit, quod quidam boni Principes procurarant, inter Henricos patrem & filium,vt conuenirent Bingæ, propter pacem componendam. quo vbi peruenerunt, videt pater epiſcoporum quorum autoritatem ſequebatur filius,in ſe animum irritatum. Quare quo differret rem,nihilque contra propoſitum cogeretur facere(inconſtantiæ notam enim bonus ſex timuit) petit vt Moguntiæ iterum alio die conueniant,interim ſe deliberaturum. Quod facile eſt conceſſum(neque enim ſuſpicabatur quiſquam aliquid doli.) Antequam autem veniret cōſtitutus dies,in quandam arcem ſe recepit, ibiq; latuit(neque enim ſuam libertatem aut vitam fidei epiſcoporum committere) Sic enim ſcribunt quidam ſcriptores, quæ vera ſint nec ne declarabit patris epiſtola, quam mox ſubiiciemus,in qua intelligemus patrem a filio captum Moguntiæ. Itaque filij perfidiam reticere quibuſdam viſum eſt. Veniunt Moguntiam multi ſeculares quos vocant Principes, plures eccleſiaſtici veniunt ad diem quem petierat Henricus quartus,expectant patrem regis: tandem intellexerunt conſilium eius,propterea ſcilicet petiiſſe alium diem, vt interim abſcondere ſe poſſet,ne cogeretur reuocare ſuam ſententiam de Romanæ ſedis poteſtate & iure. Quare in eo conuentu antea excommunicatus,iterum anathemati,quo efficacior redderatur excommunicatio,ſubiicitur,& quicunque illi conſentiunt,aut illum ſub tectum admittunt. Erant autem qui conſulebant ſeni,vt traderet imperium filio, quod volens iam ante feciſſet. Quare Imperator prodit,omnia imperij inſignia filio tradit,commēdat eum principibus. Quod ad hæreſim attinet,ſic excuſauit, ſe quieturum, vacaturum orationi, iuſſis valere mundi curis, ſuis opinionibus nemini nociturum. Sed paulo poſt pœnituit patrem,quod totum imperium in manus dederat filij,erant enim quidem ſententiæ eiuſdem de religione,& fortaſſis nimiam filij potentiam imminutam cupiebant: ij ergo Henricum quartum excitabant,qui quieti ſe dederat. Nec erat contemnenda potentia quam pater iterum conſecutus erat, Epiſcopus Leodienſis, Henricus dux Lotharingiæ,& ciuitates quædam Colonia, Iuliacum, Bunna, &c. Dux igitur Lotharingiæ copiis contractis, regia præſidia ad Moſam diſpoſita trucidat & capit dum Henricus quintus Aquiſgrani celebrat cœnam Domini. Quare mox Henricus quintus ducem Lotharingiæ in frequenti Principum conuentu condemnat,maieſtatis reum, hoſtē reipub. pronun-

pronuncians. decernitur communi omnium conſenſu contra eum bellum. Interea temporis Coloniæ rebus ordinatis, & vrbe munita, recepit ſe Leodiũ Henricus quartus, illinc literas ad verbũ tales mittit filio & Principibus, HENRICVS Dei gratia Roman. Imperator Auguſtus, epiſcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, cæteriſq; regni principibus, gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere. Conqueror Deo Omnipotenti, & dominæ ſanctæ Mariæ, & beato Petro principi apoſtolorum, patrono noſtro, & vobis Principibus, omnibus quę habemus, contra diuinum & humanum ius ad infamiam & vituperium regni expoliati ſumus, ita vt nihil penitus præter ſolam vitam nobis relictum ſit, vbi cum ferme omnes eſſetis magna ex parte cõtriſtari, proh dolor, nihil nobis veſtra contulit triſtitia, qui de vobis ſibi ſatisfaceret, voluntas inimicorum noſtrorum odioſa. Et quia cum conſilio & rogatu filij noſtri fide & ſecuritate vitæ & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & deſideranter Moguntiam in præſentia legati Romani & Principum tenderemus, vt eorum diſpoſitione ageremus tam de ſtatu eccleſiæ & honore regni, quam de ſalute animæ noſtræ, ipſe non eſt veritus in hac voluntate & obedientia nos contra datam fidem capere, & vſque ad periculum mortis fere perducere. Non auſi ſumus ita nos illi credere, vt iniuriis & contumeliis nos pro voluntate ſua ſicut prius, valeat tractare: quapropter multum rogamus vos, & obnixe precamur, vt pro amore Dei & honore regni, ac honeſtate veſtra dignemini ſtudere quomodo de iniuria in manibus veſtris nobis illata per vos poſſimus recuperare iuſtitiam. Nos quoque pro conſilio veſtro & aliorum qui nos odio non habent religioſorum virorum, parati ſumus tam filio noſtro, ſi in aliquo eum offenderimus, quam alicui in regno libenter emendare. Præterea, ſicut domino Papæ in præſentia legati ſui & veſtra obedire parati fuimus, ita & nunc parati ſumus, ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam ſincero corde & deuotione exhibere, & tam conſilio veſtro, quam ſpiritualis patris noſtri Hugonis Cluniacenſis abbatis, aliorumque religioſorum virorum de ſtatu eccleſiæ & ſtatu regni quantum in nobis eſt, diſponere. Cum igitur ad hæc omnia parati ſumus, rogamus vos, & obnixe precamur, vt pro Deo & honore regni & veſtro inſtanter moneatis filium noſtrum, cum ſecundum præfatam ſententiam nulla ei aduerſum nos reſidua ſit occaſio, ammodo deſiſtat nos & fideles noſtros perſequi, & quiete ac pacifice viuere permittat, vt ſupra dicta cum tranquillitate perficiantur. Quod ſi noluerit, rogamus vos per autoritatem Romanæ eccleſiæ, cui nos committimus & honorem regni, ne ſuper nos & ſuper fideles noſtros veniatis, quia manifeſtum eſt eum non diuinæ legis zelo, vel Roman. eccleſiæ dilectione, ſed cupidine regni hoc incepiſſe. Apud quem ſi interpellatio veſtra aliáve interuentio ad præſens non prodeſſe poterit, appellamus Romanum Pontificem & ſanctam vniuerſalem Romanam ſedem & eccleſiam. Ex hac epiſtola liquet ipſum non poſt Moguntinum conuentum ſeceſſiſſe metu, vt diximus quoſdam ſcribere, qui Henrici quinti impietatem erga patrem diſſimularunt, ſed contra fidem a filio captum patrem. Ad has patris querelas ſic reſpondit filius, quæ tamen prius paſſim publicari fecit. Verba adſcribam. Poſt inueteratam per annos circiter quadraginta diſſenſionem imperij Romani, quæ tam diuinas quam humanas pene leges oboleuit, & exceptis motibus omnimodis, ſacrilegiis, periuriis, rapinis & incendiis, ipſum regnum noſtrum non tantum in ſolitudinem, ſed etiam ad apoſtaſiam catholicæ fidei ſiue in ipſum paganiſmum prope redegit; reſpiciente tandem ſuam eccleſiam diuina clementia, nos eiuſdem Chriſti ſponſæ filij per Spiritum ſanctum in vnitate fidei æquanimes eam peſtem reſpuimus, ipſum incorrigibile ſchiſmatum caput Henricum dictum Imperatorem zelo Dei & apoſtolicæ fidei obedientia abdicauimus, catholicum nobis, licet ipſius de ſemine natũ, regem elegimus; cuius regni principium ſui finem eſſe conſpiciens, etiam ipſe tanquam voluntarius, ſed vt iam eius fatentur literæ, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, filij curam cum regno noſtræ fidei lachrymando commiſit, de reliquo nullam ſe regni pompam, ſed animæ ſuæ potius medelam vlterius affectaturum ſpopondit: at nunc ecce priſtinis ſe reddens tergiuerſationibus, præiudicium ſe paſſum per orbem terrarum conqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumque finitimarum gentium gladios cordibus noſtris infigere meditatur, ſuper illatis etiam iniuriis recuperare ſibi iuſtitiã precatur,

conſiliis quoque noſtris ammodo promptum obedire ſe pollicetur; re autem vera ſolitis argumentis caſtra hæc Domini diſpergere, Chriſti exercitum exarmare conatur, &,vt in propatulo eſt, vineam Domini, quæ iam ſero floreſcere cœpit,tam per ſe ſingularem vrique feram,denuo depaſcere,quam per lupos,illos nimirum qui ſibi adhærent peſtilentes homines demoliri, ac per ſacrilegia ſacerdotum Belial anathemati recidiuo reddere,quaſi (quod dictu nephas eſt) Chriſtum iam iterum in eccleſia ſua reſurgenrem in omnium cordibus crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi, quam vniuerſis regni Principibus,vt ſenior idem,ne vlla ſibi pateat aduerſum nos iuſta querela, quacunque velit ſecuritate, quacunque maluerit ſtatione, coram præſente ſenatu ſimul & populo cauſam ſuam agat,iuſtitiam ſuſcipiat, & reddat, vt ab ortu ſchiſmatis omnibus ſeditionum cauſis,ac ſi nil inde fuerit diffinitum,vndique diſcuſſis,tam filio quam patri ſua iuſtitia reſpondeat: eccleſiæ vero regniq́ue ſtatus non vt ipſe more ſuo proponit poſt longas inducias, ſed in præſentiarum his controuerſiis ſublatis,vacillare deſinat. Cum his literis miſit legatos epiſcopos,qui coram arguerēt. Legati vix ab ira ſenis liberati ſunt, adeo grauiter hæc tulit. Reſcribit igitur ad hæc Principibus de filio ſuo odioſiſſime, nempe eſſe hypocritam,nihil ſtudio religionis facere,ſed iuuenili ſtulta ambitione, & rerum imperiria iam adhuc nihil videre quid iuſtum,quidq́ue iniquum ſit.Futurum vt idem velit & ſentiat filius,quæ iam pater(quod poſtea euenit, quod iam audiemus) ipſum filium perſequuturum malos ſuos conſulrores, adulatores illos qui iam per deuia ſeducant eum.Rogat ſimul,ſi qui ſint cordatiores, ex bona conſcientia libere iudicent, neminem timeant, quam eum qui occultas iudicaturus ſit cogitationes: ſe ſanis ſibi conſcium, nulla cauſa tantopere reſiſtere quorundam faſtui & dominandi libidini, quam propter imperij dignitatem & commoda publica; & cætera in hanc ſententiam reſcripſit. Quibus reſpondet filius & alij Principes, Senem eſſe delirum menteq́ue captum, obcæcatum ſcilicet hæreſi. Cur non de ſalute animæ ſuæ cogitet,cui iam moriendum ſit; cur non pœnitentiam agat, & redeat ad matrem ſanctam eccleſiam. Quam,docent,graue iudicium ſit habiturus qui toties Satanæ ſit traditus,qui imperium ita conturbarit, religionem, bonas leges, ſanctorumq́ue conciliorum decreta ſubuerterit, iura eccleſiæ violarit. Huiuſmodi multa literis & legationibus ad eum mittuntur. Hæc vero cum ad ſenem perlata ſunr, commouerunt eum vehementiſſime. Nam cum ſint ſenes moroſi non aliter atque ægroti (eſt enim ſenectus morbus) etiam in iis quæ bono animo illis fiunr, multa ſiniſtre interpretantur, & animi dolore torquentur. Senex ergo furere incepit in legatos qui hæc ad eum pertulerunt,& tanto dolore animi affectus eſt,vt aliquot diebus non comederit.Henricus quintus ducit exercitum in Lotharingiam,illamq́ue belli iure ſibi ſubiicit. Senis mors ob animi mœrorem marurata eſt: obijt enim in his turbis Leodij,& ſepultus eſt illic in monaſterio. Poſt mortem ſenis filius Coloniam recipit auxilio epiſcopi eius vrbis. recipit & reliqua quoque omnia in gratiam. Leodienſes noluit recipere,niſi effoſſum genitoris ſui cadauer abiicerent in locum quempiam, vbi ſolent mortua pecora locari. Tanta erat non religio hominis,ſed vel in patrem odium, vel ſimulatio qua eccleſiaſticis inſeruire voluit videri. Leodienſes vt abſoluerentur ab excommunicatione,excommunicatum cadauer effoſſum extra vrbem tuti ſepelierunt. Sed poſtea eſt rurſus effoſſum cadauer, Spiram eſt translatum. Quidam ſcriptorum mirantur hunc Henricum quartum tantopere odio proſecutum Romanos Pontifices,cum alioqui fuerit bonus Princeps,& Deum timuerit, quod teſtantur eius opera: multas enim eleemoſynas dedit,fueritq́ue inſigniter prudens,& veritatis cognoſcendæ ſtudioſiſſimus. Quæ autem cauſa odij & excommunicationis pontificum in Henricum fuerit,ſi quis cognoſcere petit,legat Cationem,qui cauſas reddit. Anno Do-
1108 mini 1108,mortuo Henrico quarto, Henricus quintus Aquiſgrani in frequenti Principum conuentu appellatur Imperator, quanquam ante a patre bis declaratus fuerit rex,&,vt dictum eſt,imperauerat. Poſt comitia illa Aquiſgrani,iterum ſequenti anno iterum Francofurdiæ conueniunt Principes & Imperator, deliberantq́ue de bello ſuſcipiendo contra Polonos,qui tributum Imperatori debitum dare recuſabant,regemq́; ſibi elegerant,ipſiq́; coronam impoſuerant.qui tum Imperatoris erat ſummus contemptus. Quare conſcripto exercitu, in eos proficiſcitur. Rex ante Imperatoris

aduen-

aduentum in caſtris eſt, pugnatur aliquoties multo vtrorumque ſanguine, ad extremum vero vicit Imperator, milite Germano fretus, & potentia ſua. Polonis igitur in fidem receptis, tributoq; veteri aucto, propter belli expẽſas, reuertitur in patriam, comitia ſtatim a reditu celebrat Ratiſponæ, vbi cum Principibus confert ſuum conſilium de profectione ſuſcipienda in Italiam. Approbantibus inſtitutũ eius Principibus, comparat exercitum magnum, de peditatus multitudine nihil certi accipio, magnum fuiſſe ſcribitur; equitatus vero fuit millium 3000 ex Germania quib. vbi venit in Italiam, 3000 adiuncti ſunt plures alij. In Italia omnes ciuitates & proceres obuiam veniunt, reuerenter excipientes munera offerunt, Aretio excepto, nam illi primum inſidiis & dolo circumuenire Imperatorem conati ſunt: ſed non ſucceſſit. deinde palam reſiſtere, multis Italis clanculum adiuuantibus. Quamobrem propugnacula eorum expugnauit primum, deinde vrbem cepit, & diripiendam dedit militibus, exemplum ſtatuens, ne quę alia ciuitas talem rebellionem tentaret. Deinde profectus eſt Sutrum, vbi legati pontificij obuij veniunt Cæſari, excipiunt Cæſarem nomine Paſchalis Pontificis, & apoſtolicam benedictionem illi paratam eſſe, modo eccleſiæ priuilegia vetera confirmaret, & exemplo præceſſorum ſuorum augeret. & multa alia de iure Cæſaris & Pontificum ſunt tractata. Henricus omnia iuſta ſe facturum, nec latum vnguem a patrum decretis diſceſſurum, promittit: ſed hoc etiam velle a pontificiis exigere, vt nihil amplius aliúdve conentur, quam acceperint a maioribus. Se fore legum cuſtodem, id eſſe officium ſuum, non habiturum perſonarum reſpectum, nullum qui a legibus inſtitutionibúſve maiorum diſceſſerit, ſe paſſurum. Quæ reſponſio Henrici quinti terruit pontificios, nam patre viuente in omnibus ſe fore ſubditum Romanæ ſedi prædicarat ſæpe, proptereaque cum patre bella gerere voluit videri, quod pater nimia libertate in exigendis officiis eccleſiaſticorum vteretur. mirabantur igitur nouas voces, & otis libertatem inſolitam. Multis autem vtrinque commutatis, tandem conuenerunt conditionibus & legibus certis. His conſtitutis, & literis iuramentiſque confirmatis, proficiſcitur Imperator Romam, cui omnes hominum Romæ degentium ordines procedunt ordine obuiam cum reliquiis, cantu & gratulatione excipiunt Henricum, deducuntque eum vſque in beati Petri Baſilicam, vbi Papa miſſam celebrat; poſtquam ſumpſit Papa ſacramentum, vertit ſe ad Cæſarem, ei quoque miniſtrat panem, corpus Domini, in teſtimonium fœderis, factæque pacis perpetuo ſeruandæ. Dum Cæſar ſumit ſacramentum de manu Papæ, ecce eccleſiaſticorum quidam Principes, quos male habebant Cæſaris minæ de conſeruandis patrum conſtitutionibus, in templo per armatos ſeditionem tumultumque excitant, corporis Henrici cuſtodes ſuis locis deturbantes, eum capere nituntur. Cæſar ſuis ipſius manibus vim repellens, vix euaſit. Cęſar ad exercitum vbi venit, colligit ſuos, ſuccenſus ira ſupra modum, ad vrbis portas properat, non clauduntur portę (neq; enim ſperabant reſiſti tanto exercitui Germanorum poſſe) Omnes excuſabant ſe, inuitis magiſtratibus factũ aſſerebant, omnes qui rei illius ſeditionis eſſent, pollicentur ſe dignis ſuppliciis affecturos, vel Imperatori tradituros. Sed Henricus perſuaderi non potuit, furit in vrbe in omnes, magnam ciuium & clericorum multitudinẽ trucidat, Papam captum tenet cuſtoditum, extorquet ex eo confirmationem omnium quæ optauit, & extorquet coronam benedictionemque quæ conferri conſueuerant Imperatori a Pontifice Rom. extorquet iuramenta, ſigilla, bullas, & conſtitutiones. Poſtea liber factus Papa, coronam Romæ imponit Henrico quinto. Sed ne iterum vulpes incideret in laqueum, cuſtodes corporis plures, inſtructiores, diligentius obſeruantes dominum, & propiores habuit. Præterea ante templum equitatum iuſſit expectare. Vbi autem res finita eſt feliciter, omnes cecinere, *Gloria in excelſis Deo.* Accepta corona & apoſtolica benedictione, Romæ omnia compoſuit ratione qua potiſſimum fides & pax perdurare iudicauit, omnia iuramentis interpoſitis roborauit. Vbi Romæ imperium ſatis pro virili confirmauit, ad reliquas Latij ciuitates cum copiis profectus, ſimilibus rationibus, quibus Romæ, omnia diſpoſuit. Cogebaturque Italia tota iurare ſe neque conaturos aliquid contra Imperatorem, neque aliquid molientibus re aut conſiliis adfuturos, ſed contra, imperij dignitatem defenſuros facultatum iactura & vitæ, ſi opus ſit, periculo. Omnes quod petiit fecerunt. His hoc modo ſtabilitis, incolumis cum incolumi exercitu (præter pau-

cos amiſſos in ſeditione Romæ, de qua iam diximus, & quoſdam ex morbis mortuos) in Germaniam venit. Porro vix Italia egreſſus, & in Germaniam reuerſus Cæſar, excommunicatur a Pontifice & collegio epiſcoporum & cardinalium: neq; enim arbitrabantur ſe teneri iure per vim extorti iuramenti, neque inimicis eccleſiæ fidem ſeruandam iudicabant. De qua re in vita Paſchalis plura ſcribuntur. Hæc contra Cæſarem excommunicationis lata ſententia, eccleſiaſticos fere omnes, multosque ſeculares Principes alienauit ab Imperatore. Turbantur non mediocriter imperij res; plurimumque negotij eſt exhibitum Henrico. Multi conſpirant aduerſus eum. Quibus ex cauſis Moguntiam conuocat imperij Principes, vt ſe excuſet, reſpondeatque accuſatoribus, & ſicubi erret, mutet ſententiam. Sed Principum nulli veniebant, præter vnum atque alterum epiſcopum, quibus quoque non conueniebat cum Romano Pontifice. Henricus vehementer doluit, ſimul ira ſuccenſus iterum ad omnes nuncios mittit, vt veniant, ſuam innocentiam cognoſcant. Paratum ſi quis oſtendat ſe non recte ſentire, mutare ſententiam. nihil aliud ſe quærere, quam imperij conſtantem & felicem ſtatum, &c. ſed nihil efficit, nulli veniunt. Quod vbi intellexerunt Moguntini, quos adhuc viuente patre, vehementer afflixerat, eorumque agrum, propterea quod patris partes fouebant, vaſtarat, putabāt ſibi occaſionem datam vlciſcendi ſe, quoniam videbant eum deſtitutum præſidiis, & omnes imperij Principes inimicos habere: quare arma arripiunt, & eum obſident incluſum in aula ſua; cum penitus eſſet in manu Moguntinenſium, minati ſunt ei niſi omnia quæ petant, largiatur, concedat, & confirmet, moriendum illi cum omnibus ſuis eſſe. Itaque cogebatur facere quicquid illi volebant. Inter reliqua poſtulabant epiſcopum ſuum Adelbertum, quem iam in tertium annum captiuum tenebat, reſtitui in locum ſuum. Idque mox facere coactus eſt. Poſtquam vero votis eorum ſatisfactum eſt, & iureiurando confirmata a Cæſare ſunt illis omnia, ſoluerunt obſidionem. Cæſar igitur hinc abiens, quocunque venerat amicos nullos inueniebat. Conſpirarant epiſcopi & Principes cum

1116 Paſchali Pontifice. Anno Domini 1116, omnes eccleſiaſtici & ſeculares maiores in imperio magiſtratus conuenerunt Coloniæ, vt de Henrico quinto capiendo, aut ſaltem deponendo deliberarent. Aderat quoque Romanæ ſedis legatus cum excommunicationum fulminibus in Henricum. Imperator ſuo nomine mittit ad comitia Epiſcopum Herbipolenſem cum mandatis huiuſmodi; Imperatorem paratum accuſatoribus reſpondere, iudicibus Principibus, non decere cauſa non audita vllum condemnare, & Satanæ tradere. Libenter ceſſurum ſi erret, & ſatisfacturum ex ſententia imperij Principum. Imperatorem hactenus omnia feciſſe, & a quibuſdam diſſenſiſſe propter imperij Remp. Hoc genus cum epiſcopus, vir facundus, multa dixiſſet, & humiliter petiiſſet vt audiretur, etiamſi putent certum eſſe quod iniuſtam cauſam habeat, propterea quod imperitis & ignaris rerum ſuſpectum eſſe poſſit, ſi audierint inauditum (præſertim cum cupiat pro ſe dicere, & rationem factorum reddere) condemnatum, nihil effecit, imo ipſe quoque in diſcrimen non ſolum famæ, ſed etiam vitæ venit. Serio enim cum mandata expoſuiſſet, ſerio cum Imperatore ſentire contra Romanam ſedem eſt iudicatus. nihilque aliud reſponderunt epiſcopo legati Cæſaris quam, ipſum eodem loco habituros, & excommunicaturos niſi deſinat hæretico impio, filio diaboli, Henrico, patrocinari. Epiſcopus metu ſe excuſat, bona fide ex Henrici, non ſua dixiſſe ſententia. hoc officium legati fuiſſe. promiſitque eum vitaturum ceu hæreticum, nec cum eo poſthac quicquam commertij habiturum. Rediit igitur Herbipolin epiſcopus, Cæſari nihil reſponſi afferens, & vitaturus Henricum nec acceſſit ad eum, vt ſatisfaceret pontificiis. Cæſar iraſci, mala fide legatione functum dicere, cogere vt omnia dicat. Epiſcopus rem narrat ordine, quo pacto pene venerit in diſcrimen vitæ. Quibus auditis, cogit epiſcopum, vt non ſolum ſecum comedat, ſed etiam coram illo miſſam celebret, quod erat magnum piaculum. Epiſcopus quum primum potuit, ſe ſubduxit, & iterum ad concilium Coloniæ reuerſus, quid illi acciderit, exponit, abſolutionemque eſt conſecutus. Quam ob cauſam Cæſar vehementi ira commotus eſt, idcirco ducatum Franciæ Orientalis, qui erat epiſcopi Herbipolenſis, dat Conrado Sueuorum duci, filio ſororis ſuæ. Henricus igitur Imperator vbique ab omnibus excluditur, ab omnibus contemnitur, omnes eum vitant, ceu membrum

putri-

putridum. Quare iterum Romã proficiſcitur, ſuppliciter admitti ad oſcula pedum Pontificis, gratiamq́ue & miſericordiam petit, ceu ſeruus qui grauiter deliquit, a domino ſuo. pollicetur Imperator ſe facturum quicquid imperauerit Pontifex. Mirum eſt quam iniqua petierint pontificij a Cæſare ſic humiliato: nihil enim illi reliquerunt, quam ſolum nomen. Magni erant in Germania tumultus, dum Cæſar fuit in Italia. Factioſorum collecta multitudo vaſtabat multa monaſteria, & alia ſacerdotum collegia. Legibus nullus erat locus, qui potuit plus, plura ſibi arrogabat. eratq́ue plane miſer Germaniæ hoc tempore ſtatus, populo in varias & diſcordantes partes diuiſo. Cum autem tam iniqua a Cæſare exigeret Papa, nihilq́; ſupplicando proficeret Cæſar, confugit ad vim armorum, iratusq́ue omnia diripienda militi concedit. Potitus vrbe, eiicit Papam, aliumq́ue in eius locum ſubſtituit. Interea epiſcopi & Principes in Germania moliuntur aduerſus Henricum quicquid poſſunt, multos qui erant a parte Cæſaris alienabant ab eo variis modis. Saxones excitant, vt contra Imperatorem armis ſumptis, cogerent quoque qui nolebant rebellare. Henricus igitur vtcunque compoſitis in Latio rebus, quam celerrime redit in Germaniam, ducitq́ue copias in Saxones, quibus cum congreſſus vicit eos pugna cruenta, componitq́ue res, vt potuit difficultate & infelicitate ſtatus rerum Germanicarum, rurſumq́ue in Italiam proficiſcitur. Pontifex hoſtis Cæſaris interea dum Imperator abfuit, coniunxerat ſibi ſocios, inter quos præcipui erant dux Apuliæ, & dux Campaniæ. Sed Henricus fugato Papa ex Roma, abſolutionem accipit a Pontifice quem ipſe elegerat, & nominauerat Gregorium octauum. Hoc Pontifice confirmato, & Romanorum fidei commendato, per Italiam pœnas ſumpſit de omnibus ciuitatibus quæ aduerſæ parti adhærebant, totoq́ue Latio pacato & ſubiecto ſibi & Pontifici ſuo, reuertitur in Germaniam. Non diu poſt, Henricus quintus Moguntiam obſidione circumſeptam premit, vt neque inferri neque eſſe rri quicquam potuerit, tum per Rhenum, tum per terram. Moguntino epiſcopo & vrbi auxilium laturi Saxones cogebant copias. Vbi hoc ſignificatum eſt Henrico, conſcribit plures milites in Alſatio & apud Rauracorum Baſileam. principes Germaniæ vtroſque ad pacem hortati ſunt, & Henrico perſuaſerunt, vt rem totam componendam crederet imperij Principibus, arbitris. Conuentus Principum generalis Herbipoli habendus eſt decretus; in eo conuentu communis pax eſt conſtituta, vt quicquid in his Germaniæ ſeditionibus & partium motibus eſſet ademptum vel eccleſiaſticis, vel ſecularibus, id cuique redderetur: ſi qua contentio de iure incideret, vt illa ſine mora iudicaretur apud iudices quos conſtituebant Principes, legeq́ue grauem pœnam ſtatuebãt temere litiganti: raptores & factionum autores vbicunque in imperio deprehenderentur, a magiſtratibus quam primum e medio tollendos decernebant: quod vero attinet ad excommunicationem, Romanæ ſedi relinquebant Principes: in hoc conuentu redierunt Germaniæ Principes cum Imperatore in gratiam; Cæſar enim ſatis expertus ſe ſolum aduerſus tot non poſſe perſequi ſuam ſententiam, cedit, maluitq́ue de iure ſuo concedere, quam omnia miſcere, & multum ſanguinem effundere, quod videbat neceſſario futurũ, ſi vellet perſeuerare in ſuo propoſito, quod vtile & ſalutare alioqui iudicabat imperio. Wormatiæ ſtatim poſt hunc conuentum fuit alius, de ſtabilienda pace inter Principes, concordia enim poſt tot factionum calamitates omnibus cordi fuit; ibi a pontificiis legatis quorum autoritati & poteſtati ſubiecit ſe propter pacem, eſt abſolutus, & in ſinũ Romanæ eccleſiæ receptus Henricus quintus cum omnibus qui cum ipſo excommunicati erant: quid autem conceſſerit Romanæ ſedi, per hæc verba Imperatoris intelligimus, quæ ad literam ſic habent, Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro amore Dei & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & domini Papæ Calliſti (nam hic receptus a Rom. erat, & Gregorius octauus eiectus, quem Imperator fecerat Papam) & pro remedio animæ meæ dimitto Deo & ſanctis eius apoſtolis Petro & Paulo, ſanctaq́ue catholicæ eccleſiæ, omnem inueſturam per annulum & baculum, & concedo in omnibus eccleſiis fieri electionem & liberam conſecrationem, poſſeſſiones, & regalia beati Petri, quæ a principio huius diſcordiæ vſque ad diem hodiernum, ſiue tempore patris mei, ſiue etiam meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem ſanctæ Romanæ eccleſię reſtituo; quæ autem non habeo, vt reſtituantur fideliter, iuuabo, poſſeſſiones etiam omnium aliarum ec-

cleſiarum & principum, & aliorum tam clericorum quam laicorum conſilio Principum, quas habeo, reddam; quas nō habeo, vt reddantur, fideliter iuuabo. & do veram pacem Calliſto ſanctęq; Rom. eeclefiæ, & omnib. qui in parte ipſius ſunt, vel fuerunt, & in quibus ſancta Rom. eccleſia auxiliū poſtulauerit, fideliter iuuabo. Illam reſignationis formam Calliſtus accepit, ſed manu Imperatoris ſubſcriptam & ſigillo confirmatam. Contra vero Pont. ſe quoque obligauit Cæſari in hac forma; Ego Calliſtus ſeruus ſeruorum Dei dilecto filio Hērico, Dei gratia Romanorum Imperarori Auguſto concedo electionem epiſcoporū & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præſentia tua fieri abſq; ſimonia & aliqua violentia: vt ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & comprouincialium conſilio vel iudicio, ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas, electus autē regalia per ſceptrum a te recipiat, exceptis omnibus quę ad Rom. eccleſiam pertinere noſcuntur, & quæ ex iis iure tibi debet, faciat, ex aliis vero partibus imperij cōſecratus, infra ſex menſes regalia per ſceptrū a te recipiat; de quibus vero niſi querimoniam feceris, ſecundum officij mei debitum auxilium præſtabo, doq; tibi veram pacem & omnib. qui in parte rua ſunt, vel fuerunt

1122 tempore huius diſcordiæ. Data anno 1122, nono Calend. Octob. Hæ obligationes Imperatoris & Pontificis in maxima populi corona ante vrbem Wormatiæ, in campo iuxta Rhenum lectæ ſunt, & paribus datæ. hoc autem factum eſt, vt quam plurimi eſſent teſtes. Poſt hunc alterum cōuentum habuit Babenbergæ, vbi de muneribus Pontifici Rom. mittendis eſt actum. Nam Imperator declarare voluit animum ſuum erga Roman. Pont. quare legatos Romanos regalibus muneribus donatos dimiſit. Poſt hæc Otho epiſcopus Babenbergenſis eccleſię, vir non vulgariter religioni deditus, miſit Pomeranorum genti vicarium ſuum, virum pietate & facundia præſtātem, vt apud illos apoſtolatu fungeretur, nam adhuc nihil de Chriſto audierant. hoc prædicante Chriſtianam religionem aſſumpſerunt, & operibus fidem teſtati ſunt. Othone Friſingenſi teſte, Vangiones hoc tempore defecerunt ab Imperatore, & eius ſuburbanam villam, in qua ſæpe ſe oblectare ſolebat, deſtruxerunt, & expulerunt quos ſciebant Cæſari ſtudere. quæq; circa vrbem & in vrbe habebat, ſibi vendicauerunt. Quam ob cauſam Cæſar contractis copiis, vrbem eorum obſedit, & cum per proditorem quempiam ſciret horam, qua ciues erupturi eſſent, ſuos clam ita diſponit, vt obſtructis portis milite, reditus fugientibus non pateret, quare magna ciuium cædes fit, plurimi capiuntur, pauciſſimi elabuntur fuga, capti alij, alij membris mutilati, plurimi oculis orbati dimittuntur in vrbem, quo ſpectaculo ciues in magiſtratus defectionis autores, ſæuire inceperunt, itaque diſcordia in vrbe orta, & clade magna accepta, petunt pacem, quam conſecuti ſunt, magna pecunia data, nec ſine libertatis mediocri iactura. Poſt hanc vrbem ſubiugatam, Imperator vrbes in Rheni ripis ſitas inferioris Germaniæ, in ordinem redegit. qua re confecta omnino ex animi ſententia apud vrbem Traiectum Pentecoſten celebraturus in morbum lethalem incidit, vbi ſenſit nullam ſpem vitæ relictam, conuocat ſuos proceres & Mechtildem vxorem ſuam, quid velit de facultatibus ſuis poſt mortem fieri indicat, teſtamenta conſtituit, de imperij rebus conſulit: inſignia regia & coronam imperialem dedit conſeruanda diligenter in arce munitiſſima Hamerſtein. quę poſtquam omnia compos rationis ijs quibus plurimum

1125 fidei habuit, commiſit, functus fato eſt, anno Domini 1125, Imperij anno 15. Spiræ delatum cadauer regali pompa ſepultum eſt.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-SEPTIMVS.

HEnricus quintus nullam reliquit prolem; fuerunt illi ex ſorore Hagna nepotes, Fridericus dux Sueuiæ, & Conradus dux Franciæ Orientalis. Poſt huius igitur Imperatoris mortem, ſine cunctatione Principes imperij conueniunt Moguntiæ, ibi cum multi malis artibus ambirent imperium, incorrupta Principum electorum integritas quatuor regni optimates deſignat

deſignat (teſte Gotfredo Viterbienſi) Fridericum ſcilicet ducem Sueuorum, Lotharium ducem Saxoniæ, Luitpoldum Marchionem Auſtriæ, & Carolum Flandriæ comitem. Ex his quatuor deſignatis quem potiſſimum eligerent, aliquot dies deliberarunt; tandem tamen Lotharius concordi ſententia electus eſt, vir humanitatis amator, fortisque animo. Multos male habuit, quod non de progenie Henrici quinti quiſpiam electus erat, præcipue vero, qui erant de illius genere, contemptum grauiter ferebant. Quare Lotharius ab illis ſibi periculum fore facile intelligens, nihil omiſit, quicquid ad minuendos eos facere putauit. Fridericus & Conradus Henrici quinti nepotes multa contra Lotharium machinari ſunt: & aliis quoque cauſas fiduciamque rebellandi dederunt. Quapropter Lotharius timens illos, primum non armis debellandos, ſed excommunicationibus deterrendos cenſuit, idcirco excommunicati ſunt ab Honorio Papa: illi nihil mutati excommunicatione, quin potius magis irritati, contrahunt copias; Conradus creatur a Friderico fratre & aliis quibuſdam rex. factus rex ſtatim cum copiis magnis verſus Romam vertit ſigna, in itinere omnia ſuo nomini ſubiicit. Mediolani ab epiſcopo coronatus eſt corona ferrea. Multa liberalitate vſus eſt in itinere, omnia recepturum ſperauit, vbi ſubiiceret ſibi Italiam. Cum in Italia impenſis (eduxit enim ſecum magnum exercitum) & largitionibus quam facultates ferebant maioribus exhauſtus totus eſſet, & ſimul audiret Lotharium Imperatorem Sueuiam & Franconiam hoſtiliter vaſtare, in Germaniam redit, cõiuncturus ſe cum fratre Friderico: verum vbi attigit patriam, deſperatis rebus ſuis, cum Lothario fœdus facit, depoſitaque regia appellatione, ſuis contentus vixit. Vlmam vix expugnare potuit Lotharius, tanta conſtantia & fide ciues vrbem defenderunt, obſediſſe eam diu accipimus, ſuburbia incẽdiſſe, tandem arietibus aliisque machinarum generibus muros diruiſſe, & multitudine militum obruiſſe oppidanorum paucitatem. Verum poſt mortem Lotharij Conradus Imperator eam vrbem, propter ſingularem virtutem & conſtantiam, amans, magnificentius ædificari iuſſit, quam antea fuerat, priuilegiis & agri latitudine, villis, monaſteriis eam egregie donauit & ornauit. Quæ omnia hodie poſſident Vlmenſes feliciter aucta, & in maius prouecta. Nec mirum tam proſpere creſcere, & tam diu durare quæ tam laudabilem originem habuerunt.

1141

Anno Domini 1141, Henricus Auſtriæ dux magnum exercitum per Germaniam conſcripſit, & aduerſum Vngarorum regem Geiſam duxit. Rex Geiſa aduentu Germanorum cognito, omnes in Vngaria qui bello per ætatem corporiſve vires idonei videbantur, ex iis elegit circiter octo millia quos iudicauit robore corporis & animi virtute præſtantiſſimos, reliquis quoque in certas partes diuiſis, miſitque per longas viarum ambages qui a tergo hoſtem proficiſcentem impedirent, vltimum agmen carpendo; miſit & ad latus partem qui quoque conſtituta hora aggrederentur hoſtem, quam per ſignum indicaturum ſe prædixit, ipſe rex cum reliquo exercitu in planitie expectat hoſtem, factis in campo cæcis foſſis, & acutiſſimis ferramentis impleuit eas foſſas. Tot inſidiis in hoſtem inſtructis, iuſſit domi manere eccleſiarum miniſtros omnes, & orando Deum propitium reddere patriæ, ne concederet hoſti diripiendas miſerorum facultates, adeſſetque ſua cupientibus tueri, non aliena rapere. Idque clerus ſedulo die noctuque fecit. Illi igitur qui erant miſſi ad deuorandum hoſtem appropinquantem, cum venerunt in eum locum ad quem miſſi erant, hoſtem ſequuntur, carpuntque ex impedimentis quædam, & eos qui aliqua cauſa impediti ab exercitu procul aberant. neque potuerunt conſequi Germanos, qui expeditis itineribus plurimum anteceſſerant, multo nimirum profecti longioribus itineribus, quam rex ituros iudicabat. Sed cum ventum eſſet ad flumen quoddam quod erat tranſitu difficile propter impeditas ripas magis quam aquæ altitudinem, conſecuti ſunt Vngari Germanos, ſed equitatu tantum: neque enim pedites aderant. Cum Henrici copiarum pars tranſiiſſet, pars adhuc hæreret in citeriore ripa, equitatus vero Henrici longius proceſſiſſet, Vngari equites magnam multitudinem interfecerunt. Neque enim opponere ſe hoſtibus potuerunt oneribus graues oppreſſi ex improuiſo. Itaque qui non fuga elapſi ſunt, occiſi aut capti ſunt omnes, & magna pars commeatus venit in poteſtatem Vngarorum. Miſit ad illos qui erant poſt hoſtem miſſi, rex nuncios, iuſſitque ad flumen caſtra munire, vt ſi, qui ex Germania ſequerentur, im-

pedirent. nam fama erat, multo maiorem multitudinem primis auxilio miſſam venire: ſed nemo veniebat, nec tamen inutile erat conſilium de caſtris a tergo hoſtium muniendis: nam cõmeatum qui ex Germania ſequebatur, intercipiebãt. Rex igitur Henricum in caſtris ſub dio poſitis expectat, habens inſidias a latere abſconditas. Vbi appropinquauit cum Germanis Henricus, opponit caſtra Vngaris. Rex ſtatuit ſe continere in caſtris, cunctandoque tardius hoſtem potius ſine ſuorum ſanguine, quam cito non ſine ſuorum cæde vincere. ſciebat enim, hoſtes neque habere neque poſſe ſequi commeatum. Cum igitur Henricus videret, ſe in magnis difficultatibus conſtitutum, diligenter circumſpicit, an regis caſtra expugnari poſſint: cumque videt nullam ſpem, educit ſuos, acieque inſtructa conatur procedere ad diripiendos agros hoſtiles; ſed rex id quoque præuiderat futurum, foſſis cæcis factis in ea agri regione per quam ſuſpicabatur profecturum hoſtem. quare vbi ventum eſt ad cęcas foſſas, mittit equitatum rex ſuum, qui hoſtem abeuntem adoriantur, quo magis properet, & in foſſas incidat, idq; accidit. Nam Vngaris equitibus appropinquantibus, arctius coniungunt ſe, aliusque alium trudit, & ſemper ad progrediendum propellit: quiſque enim dum cauere vult in tanta multitudine, ne ipſe primus equitibus expoſitus ſit, incredibile eſt quantum promouerit exercitus: neque enim conſiſtere cum vult, poteſt, ita fruſtra clamant qui in primo agmine in foſſas detruduntur. Equitum vero quoque primum impetum non ſuffetentes magis in foſſas incidunt, ex quibus ſe expedire non potentes, a ſuis proſternuntur. Hoc cum rex in caſtris animaduerteret, educit omnes quos ſecum habuit, & Henricum in fugam agit, multis Germanorum millibus occiſis. Henricus cum paucis reuertitur in Auſtriam ſuam. Galliæ eccleſia illis temporibus multa habebat cum Germanorum diſſentientia, Innocentius Pontifex Roma expulſus, ritus & ceremonias earum compoſuit, fretus Principum fauore. Quod Innocentij eccleſiæ pacificandæ ſtudium, & religionis amor omnes Principes ei beneuolos reddidit, eſtque illi Lotharius reſtitutionem pollicitus. Quare Lotharius, Principibus eccleſiaſticis & ſecularibus adiuuantibus, magnas contrahens copias iter in Italiam parat, vt reſtituat Innocentium in pontificatum. In itinere nuſquam propter vllam cauſam moratus, cito cum Pontifice venit Lotharius Romam, exceptique (quia habuerunt magnum Germanorum exercitum) honorifice ſunt a Romanis, latuit enim neſcio vbi antipapa. Romæ igitur omnibus ordinatis, Lotharioq; glorioſiſſime a Pontifice Innocentio corona imperiali exornato, paratur reditus in Germaniam. in itinere igitur omnia in Latio pro ſua voluntate ordinat Cæſar, & redit in Germaniam: Babenbergęque ſua familia viuit, illicq; cauſas grauiores omnes imperij iudicat, & componit diſcordantia. Babenbergam ad Lotharium veniſſe tradunt beatum Bernhardum Claræuallenſem, vt reconciliaret illi Fridericum & Conradum, Hẽrici quinti nepotes, quos Imperator in gratiam recepit, motus precibus ſancti viri Bernhardi. Itaque per Germaniam pace florente, nullis palam diſcordantibus, parat expeditionem in Polonos qui rebellabant, & tributum debitum dare recuſabant. Poloni vero bellum timentes, Imperatori obuiam mittunt ducem ſuum cum magnis muneribus, quem occurrentem in Saxonia ad ſe admittere noluit, niſi tributum prius perſolueret, quod duodecim annis non ſoluebant, debebant autem ſingulis annis quingentas libras. præterea iurarent ſe obtemperaturos imperio in perpetuum. Hæc omnia dux fecit, & præterea dona dedit magna. atque in hunc modum pacem fecit cum Polonis. Et in eadem expeditione regem Daciæ imperio ſubiecit ſola nominis autoritate. Et ab Vngarorum rege munera maxima eodem tempore Imperator accepit. Hæc dum ad ſeptentrionem a Cæſare geruntur, Romæ antipapa rurſum erigit ſe aduerſus Innocentium, ſiuntq; vehementes Romæ motus, populo in factiones diuiſo. Innocentius mittit legatos in Germaniam ad Lotharium, exponit rem ordine quid Romæ a diſceſſu eius actũ ſit, rogat per communem pacem eccleſiæ, vt quam primum rebus conſulat, in Italiam quam ocyſſime volet: indies enim aduerſariorum vires creſcere, eosq; in vulgus ſpargere de Cæſare mendacia, eſſe occupatum in Germania, Principes bellum aduerſus eum parare, nihil præſidij reliquum in eo eſſe: deſtitutum enim vbiq; amicis & ſociis. Hæc vbi Lotharius audiuit, ſelectiſſimorũ militum copias parat, maiores illis quas antea in Italiam duxerat, ducit eas per vallẽ Tridentinam in Italiã. in itinere Cremonenſes &

ſes & Mediolanenſes occurrunt Cæſari obuiam, petunt vtrique a Cæſare contra alteros auxilium. Nam diu inter ſe bellum geſſerunt, Imperator auditis vtriſque, & cauſa percognita, Cremonenſes condemnauit, & imperauit, vt impenſas, & omnia damna Mediolanenſibus reſtituant. Legati vbi hanc Imperatoris Germani contra ſe ſententiam domum retulerunt, Cremonenſes vrbem munire, præſidia vbi opus videbatur, diſponere, itaque ſe Lothario opponere conantur. Imperator eorum agros & caſtella depopulatus, vrbem præterit, venitque Papiam, cuius vrbis ciues magna pecunia gratiam Imperatoris emerunt, iuraruntque in leges eius. Æmilienſes & Bononienſes quoque occurrunt, oblatis muneribus gratiam & pacem petunt; peragrauit totam Italiam omnes ciuitates in deditionem accipiens. In Campania & Apulia non mediocriter laborauit, cum Rogerio prœliis aliquot dimicans, & eum ſuperans, & fugientem vſque in Calabriam parte exercitus perſequens. Omnia autem vbique ſubdit ſibi Lotharius, & eccleſiæ reſtituit quæ Rogerius rapuerat. Apuliam viro forti ſummo amico ſuo Rainaldo tradit Cæſar, vltra mare fugato Rogerio. Antipapa interea temporis moritur, Romanique vno ore, corde autem minime, Innocentium agnoſcebant Pontificem. Quare Imperator, Italia imperio ſubiecta, & Pontifice in locum reſtituto, in Germaniam reuertitur. Ecce in itinere non procul a Tridento lethaliter ægrotare cœpit, & in ruſtico tugurio in monte hęrente moritur, anno regni ſui duodecimo. Cuius morte audita Itali factionibus & ſeditionibus, magno Italiæ malo, omnia confundunt. Rogerius rurſum contractis in Sicilia copiis, Apuliam recipere conatur, ſed victus a Rainaldo (cui Lotharius Germanos milites diſcedens reliquerat) fugit in Siciliam. Sed non diu poſt Rainaldo vita defuncto, Rogerius reuerſus Apuliam recepit omnibus nobilibus Apuliæ vel occiſis vel in exilium eiectis, hinc ſeipſum Siciliæ regem nominauit. & a Pontifice Innocentio exigit belli impenſas, præterea multa mala illi facit. Anno Domini 1138, exceſſit e viuis Lotharius, a cuius morte ſtatim Con- 1138
radus dux Sueuorum, in conuentu principum eligitur ad imperium, apud Confluentiam; omnes principes in hoc eligendo vnanimes fuerunt, præter Saxones & Henricum Bauariæ ducem, cui cognomen fuit Superbus; Henricus enim dux Bauariæ cum haberet imperialia inſignia, quæ moriens Lotharius illi potiſſimum commiſerat, quoniam gener erat Lotharij, ſibi imperium iuſtius deberi arbitrabatur: reſiſtebat igitur & contradicebat illi electioni. Conradus igitur Babenbergæ comitia celebrauit prima imperij ſui, ad quæ Saxones venerunt, & mortui Lotharij vxor cum eis, petieruntque quędam ab Imperatore, nomine viduæ. quæ Saxonibus & viduæ Conradus, quia æqua videbantur, conceſſit. hoc modo gratiam & pacem Saxones conſecuti ſunt. Boioariorum dux Henricus illa comitia deſpiciens non venit quanquam vocatus, & expectabantur ab eo imperiales faſces. Poſt hunc conuentum, alium indixit Ratiſponæ celebrandum, præcipue propter Henricum Bauarum rebellem. Vocatus igitur eſt Ratiſponam additis minis niſi veniat. Henricus Principum conſenſum, & ſimul Saxonum cum Conrado concordiam & reconciliationem intelligens, imperialia inſignia Ratiſponam mittit, nimirum coronam, lanceam, & crucem. Simul mittit ſuos oratores, ſed tam apte dicere non potuere, vt ponerint Henrico placare Imperatorem: quem Conradi in ſe animum animaduertens Henricus, cognomento Superbus, in Germania nihil videns quod contra Imperatorem pro ſe faciat, vertit ſe in Vngariam & Italiam: quare ad Rogerium mittit legatos, & adhortatur clam, vt ſtrenue pergat; Rogerius nihil egens ſtimulo (ſatis enim ſponte currebat) multos iam amicos imperij, inter quos erat Robertus dux Capuæ, ex Italia expulerat, qui omnes ad Conradum venientes auxilium petebant. Sed Conradus veritus ne Superbus aliquid in Germania noui moliretur, non auſus eſt excedere Germania, quæ quomodo in eum eſſet affecta, nondum plene ſcire poterat. Conrado enim perſuaſum erat, nouo Principi nihil eſſe contemnendum quantumuis leue. Innocentius cum diu Imperatorem fruſtra expectaſſet, Romæ & per reliquam Italiam collectis copiis, proficiſcitur in Apuliam aduerſus Rogerij furores: ſed cum non ſatis peritos militarium rerum duces, & exercitum ex quibuslibet obuiis leuibus ocioſis nebulonibus haberet, prœlio victus eſt, & Papa cum cardinalibus & epiſcopis qui expeditionem eam ſequebantur, captus eſt a Rogerio. Porro rex Rogerius vbi cognouit Papę & cardinalium ingenium non-

m iij

nihil, liberos dimiſit, & reuerenter comitatos Romã deduxit. Qua in eos beneficentia & liberalitate conſecutus eſt id quod ſperarat, nempe Pontifex communi cardinalium conſenſu eum in regem vnxit, & coronauit, appellauitque eum regem Siciliæ. Rogerius igitur vt ſtabile eſſet regnum ſuum, Conrado negotium vbicunque fieri poſſet, faciendum iudicauit. Quare Guelfonem & Henricum, duces Bauariæ, adiutos pecunia contra Cõradum concitauit. Rex quoque Vngarorum Conradum Imp. minus potentem optans, omnemque occaſionem eum minuendi captans, poſtquam audiuit Bauarorum duces eius hoſtes eſſe, adhortatus eſt eos, clamque pecuniam & rei militaris fortiſſimos viros miſit illis, ſimul conſilia eum aggrediendi dat. (Rex enim ille Vngarorum erat vir incomparabili prudentia in bellicis rebus) & ſimul pollicetur maiora auxilia, ſi bellum ſerio & forti conſtantique animo gerant. Rogerius interea non ceſſat in Italia ſuum regnum propagare latius, & ſtabilire omnibus modis. Et ciuitates optimateſque Italiæ de imperio partim blandimentis, partim donis, partim minis abducere & abſterrere. Etiam apud Innocentium Pontificem effecit Rogerius, vt Imperatorem Conradum multis rationibus impediret. Conradus hæc intelligens, hoſtium conſilia non contemnenda iudicauit, ſed quam primum contra eundum. Comparatis igitur copiis maximis, ducit contra Guelfonem, qui cum ſuis copiis erat in minori Rhetia, non longe a caſtro Flochberg. Conradus magnam militum multitudinem habuit ex Sueuia, & ex illis agris qui nunc ſunt Heluetiorum, & ex Hercynia ſilua. Dux Bauariæ Italos & Bauaros in ſuo habuit exercitu. Vterque ergo confiſus virtute ſuorum militum, congrediuntur. Sed Guelfonis acies impetu Conradi perturbata eſt ſtatim poſt coitionem primam. Quare in pedes ſe coniicientes, diſſipati fugiunt in montes. Ipſe quoque Guelfo montium ſilueſtrium latebris vitã debuit. Magna multitudo capta eſt in eo prælio ex Italis & Bauaris. Guelfo iterum breue poſt tempus ſuas recollegit copias, aduerſus quem Conradus mittit filium ſuum Henricum iuuenem bellicis laudibus cum quouis veterum conferendum. Hic Henricus cum hoſte conflixit non procul ab oppido Winſperg, eumque vicit & fugauit. Hoc oppidum poſt prælium obſidione ad deditionem redactum, conceſſit Henricus Conradi filius (alij Conradum ipſum in obſidendo oppido adfuiſſe ſcribunt) matronis & virginibus, propter gratiam, fauorem & amorem erga muliebrem ſexum, vt quæcunque humeris portare poſſent, liceret efferre, quæ neglecto muliebri mundo & precioſiore ſuppellectili, maritos ſuos humeris impoſitos extulerunt ſecum. Et hæc induſtria coniugaliſque amor Principi totique exercitui admirationi & voluptati fuit. His bellis confectis, & ducibus Bauarorum fractis, Conradus cogit Herbipoli comitia Principum, vbi Henrici ducatum aliis tradit, proſcripto Henrico. Henricus ad amicos ſuos in Saxoniam ſe contulit, & expoſuit eis fortunas ſuas. Quorum auxilio vehementer afflixit eos quibus Cæſar dederat ducatum Bauariæ; & cum iam eſſet recuperandæ ditionis ſpes, morbo corripitur Henricus, paucisque diebus ægrotus obit. Poſt mortem patris filius cui quoque nomen erat Henricus, bellum, Saxonibus adiuuantibus, a patre inceptum proſequitur. Adfuitque quoque Guelpho patruus illi: ſed poſt multam cædem, ob paupertatem a propoſito coacti ſunt deſiſtere. Multa his temporibus ſcribuntur apparuiſſe in Germania paſſim, acies armatorum inſtructæ, gladij in aere, armati per aera non aliter atque per terram gradientes, miſſas celebrantes ſacerdotes, & miniſtrantes angeli, & cætera. Quæ cum a vero abhorreant, muliercularumque deliramenta ſeu fabulæ, quibus pueri terreri ſolent, ſint, non dicam. Vt ad Imperatorem Conradum redeamus. Hic Conradus Germaniam patriam ſuam impenſiſſime dilexit, multis egregiis ædificiis exornauit. Norinbergam vrbem non Germaniæ modo, ſed etiam totius Europæ, imo orbis terrarum ornamentum, hic Conradus auxit ædificiis, inſtitutis & priuilegiis) debetque illa ciuitas magnam ſui partem huic Imperatori. Monaſteriumque illic ad ſanctum Ægidium fundauit, viaſque circa eam vrbem vndique latrociniis obſeſſam, tutas reddidit.

1126 Anno a natiuitate Domini 1126, die Mercurij in hebdomada feſti Pentecoſtes per totam fere Germaniam pruinæ frigore perierunt arborei fructus, & fruges, vites, cum fertiliſſimum omnia pollicerentur annum. Frumentariæ fruges erant in flore, tenerrimus in vitibus abundabat humor: quibus cauſis eſt factum, vt expoſitiſſima frigori fuerint.

fuerint. Poſt gelu hoc mox 16 Calend. Iulij imbres ſecuti ſunt tanti, vt alueI torrentum & fluminum capere aquam non potuerint, & exundatione frumentum & pabulum plurimum perierit. totaq; ea æſtas pluuioſa fuit. quæ cauſa fuit vt apes pene omnes per Germaniam perierint. Autumno proximo varia morborum genera ſecuta ſunt. Circa vel ante hæc tempora Bernam & Friburgum in minori Burgundia ædificauit dux Sueuiæ Bertoldus de Zeringen, qui ædificauit etiam arcem Briſaci, ex qua Burgundiam bello diuturno afflixit. Leguntur igitur in porta hi verſus inſculpti,

Hanc dux Bertoldus portam ſtruxiſſe notatur,
Ex qua propria fraude Burgundia depopulatur.

Quanquam quo tempore hic Bertoldus vixerit non concordes ſcribunt, nec ego auſim quicquam aſſerere. Hic Bertoldus cum parua equitum manu ſæpe incurſionem in Burgundiam fecit, retulitq; magnam prædam. Belli cauſa erat, quod duci Burgundiæ commiſerat filium inſtituendum in militari diſciplina, quem dux Burgundiæ tractauit contumelioſius. Bertoldus igitur reuocat filium domum, & copiis in Bernēſium Friburgenſiumq; agro conſcriptis, ducit eas in Burgundiam, cui dux Burgundiæ ſe opponit. Cumq; vtrinque aliquandiu leuioribus præliis pugnaſſent, tandem Bertoldus, cum in ea regionis parte illi omnia eſſent infeſta, Briſacum ſe recepit, illius munitionibus fretus, bellum diu gerit cum Burgundionibus. Hanc familiam de Zeringen peruetuſtam, amplam & diuitem fuiſſe teſtantur vetera eius monumenta quæ adhuc hodie viſuntur per Germaniam. Ruthardus de Zeringen, Alſatiæ Princeps, fundauit monaſterium Gengenbach, & alia magna quædam monaſteria, & donarūt eccleſias multas per Alſatiam non vulgaribus muneribus. Bezelinus & Gebiſo fratres ex familia illa, inceperunt & perfecerunt monaſterium monialiū in Sultzberg, vbi ſepulti ſunt. Gebhardus ex ea familia epiſcopus Conſtantienſ. fundauit monaſterium ſancti Petri Conſtantiæ. Sunt alia multa virorum & mulierum huius familiæ nomina, quæ multis locis paſſim per eccleſias leguntur lapidibus monumentorum inſcripta. Teſtanturque inſcriptiones illæ pluſquam octingentos hanc familiam durauiſſe. quod rarū eſt, propterea mihi viſum eſt notabile. Oportet enim bonæ conſtitutionis corporis fuiſſe illam familiam, quæ tam diu durare potuit: bonamque conſtitutionem boni quoque mores ſecuti ſunt neceſſario; ſicut neceſſe eſt malā corporis temperiem malos etiam animi mores ſequi. Etſi non ignorem eſſe benedictionem Domini: ſed Dominus ſolet per huiuſmodi media benedicere. His temporibus fuit conuentus Principum eccleſiaſticorum & ſecularium Moguntiæ, in quo eſt tractatum de doctrina & morum probitate viris probatis in monaſteria conſtituendis, qui iuuentutem nobilium potiſſimum (quos bene inſtitutos & humanitate imbutos, vtile eſt multis) moribus & diſciplinis inſtituerent. Nec fere ex nobilibus quiſquam erat qui non in monaſteriis educaretur. Hinc virgines caſtæ & modeſtiſſimæ nuptui dabantur in timore Domini educatæ. Turcæ & Saraceni in Aſia Chriſtianos afflixerunt miſerrime. Quos miſeratus Ludouicus rex Galliarum, conſcribit copias, comparatque omnia bello neceſſaria, & in Aſiam nauigat. anno Domini 1146. Conradus quoque Romanorum rex a Pon- 1146
tifice & Principibus reliquis rogatus & adhortatus eſt ad eam expeditionem ſuas vires præcipue ex Germania conferat. Quare comparatis exercitu & apparatu omni ad tam longinquam expeditionem neceſſariis, verno tempore per Bauariam & Auſtriam, & Vngarorum fines profectus eſt, in magnis æſtatis caloribus peruenit Conſtantinopolim cum toto exercitu incolumi, præter paucos æſtus impatientiores in itinere aut mortuos, aut ægrotantes relictos. Hic eſt cum omnibus ſuis omni honore exceptus ab Imperatore Conſtantinopolitano Emanuele, quo cum multa de imperio, multáque de Turcis contulit, & adiutus ab eo commeatu, nauibus & nauis in Syriam per mare venit ſecundis ventis. Poſtea Iconeum, quæ eſt Lycaoniæ Metropolis, applicuit. hactenus quocunque venerunt, vſi ſunt felicibus ſucceſſibus, & omni humanitate excepti ſunt a regionum incolis. Imperator Conſtantinopolitanus viarum duces dederat noſtris, qui noſtros per deuia duxerunt, ab Iconio ſemper pollicentes breui venturos in regionem omni genere frugum & pabulorum plenam, noſtri ſequebantur longis itineribus, cumque pene omnem conſumpſiſſent commeatum, nocte clam ex caſtris ſubduxerunt ſe duces. Qua cauſa ignoratur, ſuáne malitia,

an mãdato Emanuelis ſui domini, an pecunia corrupti a Saracenis, an propterea quod ex ignorantia ſeduxerint ſe & noſtros: & cum noſtros viderent nullum habere commeatum, idcircoq́; iraſci timuerint ſibi, dubium eſt, quanquam tam bonos viros fuiſſe narrant, vt totus exercitus fere nihil peius ſuſpicatus ſit, quam quod ignorantia errarint, & nullum finem ſciuiſſe viæ. Luce igitur orta, duces nuſquam apparent, Imperator conuocat Principes, conſultant quid in tanta difficultate faciendum ſit, pars cenſebat progrediendum, alij conſulunt redeundum. Quod fieri non potuit, aut enim breuius inueniendum iter ad homines, vbi inueniant alimenta ſibi & iumentis, aut moriendum: tam longo itineri enim ad redeundum quæ habebant alimenta reliqua non ſufficiebant. Vicit igitur ſententia eorum qui iudicabant quam primum iter arripiendum, & procedendum, forte enim breuius iter eſſe. Cum igitur aliquantulum proceſſiſſent, illis qui in primo agmine fuerũt, obuiam Turcarum equites veniebant, qui noſtros laceſſebant freti celeritate ſuorum equorum. Noſtri gaudebant ſe videre homines, quanquam hoſtes eſſent, ſic enim aliqua ſpes aliquo modo apparebat fame conſumptis. Igitur hoſtes ſecuti fugientes ceu fideles itineris duces, conſpexerunt magnarum copiarum hoſtilium aciem aduerſus ſe venire. quare noſtri fame debilitati, quam primum mori aut victores hoſtium caſtris potiri cupiebant. Inſtruunt igitur vtcunque aciem in locorum magna iniquitate, & quanquam viderent propter famem ſe non diu poſſe prælij labores ferre. Ventum eſt igitur ad pugnam, diuq́; pugnarunt vtrique fortiter. iamq́ue hoſtes aliquot paſſus ceſſerunt; noſtri vero fame deficientes non ſatis inſtanter inſecuti ſunt: quamobrem rurſum conſtiterunt hoſtes, & debilitatis noſtrorum viribus, opprimuntur multitudine Turcarum. nec tamen fugæ ſe commiſerunt, ſed omnino defecti omni corporis robore, animi tamen vigore pugnantes, cadunt. Vbi Conradus Imper. videt omnes trucidari, nullamq́; ſpem victoriæ prorſus relictam, hortatur vt paulatim pedem referant, ſed nihilominus hoſtem repellant cedentes, vt non totus exercitus deleatur. Supererat autem vix media exercitus pars. Hoſtes inſecuti ſunt eos fere miliare; in editum locum ſic paulatim peruenerũt noſtri, vnde facile hoſtem repulerunt, loci freti opportunitate. Circa crepuſculum igitur muniunt leuiter locum, nam bene non poterant, deerant enim vires, & deerant inſtrumenta ad fodiendum. Ea nocte equos aliquot mactarunt & comederunt, quibus vehemẽter opus habuiſſent ad vehendos vulneratos & alioqui debiles. Per totam eam noctem clamarunt ad Dominum Deum, vt non in finem relinqueret populum ſuum. Peruenerunt autem ſequentibus diebus non procul a Nicea vbi quidam cibos inuenerunt. Subſequentem igitur conſtituunt expectare Ludouicum regem Gallorum, nam breui adfuturum ſperabant. Rex igitur Galliarum Conſtantinopoli non minori honore quam Cõradus eſt exceptus, & deductus ab Emanuele Imperatore Græcorum. Vbi in Bithyniam peruenit, rumor ad illum perfertur Imperatorem Conradum exercitum ſuum pene totum amiſiſſe. Hic Ludouicus rex exanimatus eſt dolore pariter & metu (nam non minus confidebat Conradi copiis quam ſuis) conatur cauere ne hæc fama in exercitum ſuum perueniat; ſed nullis vinculis potuit continere fama malum ocyſſime creſcens. Vbi exercitus Gallorum de clade Conradi audiuerunt, ſtatim animi deiecti ſunt. Multis vero de reditu in patriam conſultantibus, rex properare, & ſe cum Conradi reliquiis coniungere ſtatuit. Igitur Ludouicus paucis poſt diebus peruenit ad caſtra Imperatoris. Germani, viſis Gallis, reſpirant; Galli vero exercitus Germanorum calamitate ob oculos poſita, ſpiritus amittunt. Imperator & rex Ludouicus diligenter conſiliis communibus deliberant quid faciendum ſit, poſtq́; longas diſputationes tandem conſtituunt Epheſum vna proficiſci; quo vbi peruenerunt, Imperator ſiue faſtum Gallorum non ferre volens, ſiue propter paucitatem ſuorum, ſiue quod parum cenſuit regiis copiis territis confidendum, cum ſuis recta reuertitur Conſtantinopolim. Vbi oppreſſus hyeme manere aliquot menſes cogitur, neq; enim per hybernum cœlum ventis turbatum nauigare poterant. Rex vero Galliarum Epheſum relinquens, peruenit ad Venandrum flumen, quod tranſire noſtros prohibebant Turcæ, quare ad fluminis illius vada hæſit per aliquot dies exercitus regius: verum quotidie alacriores reddebãtur Chriſtiani, & cupiebant vltroq́; poſtulabant milites hoſtem aggredi. Nam ripæ fluminis non erant eiuſmodi, vt magnopere aut noſtros impedirent, aut hoſtes iuuarent.

Ludo-

Ludouicus igitur clam per deuia mittit, qui alio loco conentur tranſire, qui repulſi ab hoſtibus redeunt ad exercitum, & affirmant propter paucitatem non potuiſſe ſe pertranſire; quod ſi plures fuiſſent paulo, nullam difficultatem fuiſſe in tranſitu. Quare cum rex videret in longitudinem aliquot miliarium præſidiis hoſtium ripas munitas, diuidit exercitum in aliquot partes, quas ſimulat ſe in diuerſis locis tranſmittere velle, quo hoſtes minus perſeuerarent coniuncti in vno loco. Diſcedunt igitur noſtri, tanquam quidam aſcendentes in ſuperioribus locis, quidam deſcendentes in inferioribus locis velint pertranſire flumen: hoſtes igitur nihil aliud conſilij ſubeſſe putantes, cum & antea idem facere conati fuerunt noſtri, dimittunt in omnes partes ſuos; noſtri autem vt præceptum illis a rege erat, velociſſime reuertuntur, & regem tranſeuntem ſequuntur. & plane ſic omnia ordinata erant, vt non diſceſſiſſe, ſed præcedentibus tantum primum locum dediſſe videri poſſent, nam vna acies facta eſt, antequam primi ad hoſtes venerint. Hoſtes vero quo iuſſi a ducibus fuerant ire, profecti, expectant hoſtem. Tandem ſero ſine ordine concurrunt, cum primi iam eſſent cæſi, vel fugerent. Eſtq; hoc Ludouici conſilio factum vt ſine ſuorum magna iactura infinitam hoſtium multitudinem occiderit, & magnam prædam adeptus, lætus cum hilari exercitu longius pergit. Magnus terror ab hoc prælio inuaſit omnes earum regionum inhabitatores. Omnia igitur ſine negocio capiunt, magnam omnium rerum copiam vbique inueniunt. Sed dum illi geſtientes victores indulgent genio, hoſtes colligunt magno ſtudio vires, & occaſionem opportunitatémue captant, qua vlciſcantur ſe, & focos & aras tueantur. Noſtris igitur iter facientibus per montem ſine ordine, hoſtes a latere in vertice montis irruentes in noſtros diuidunt illos, qui præceſſerant ab illis qui ſequebantur. itaque hoſtes, noſtris paucis in ſummitate montis facile victis, facile ex ſuperioribus locis, in noſtros ſub oneribus preſſos tela & lapides mittunt. Pugna fit magna, Chriſtianis diuiſis vtrinque in hoſtes impetum facientibus, Turcis magnos lapides deuoluentibus. Magnus noſtrorum numerus cadit. nox dirimit pugnam. Silente nocte noſtri qui in extremo agmine fuerant, reuertuntur rurſum ad montis radices, & circuitu itineris longo iungunt ſe illis qui ſuperarant montem. Magnam cladem in prælio acceperunt Galli, & cõmeatus qui ſequebatur, ſequi non poterat. quare fames non parua afflixit exercitum. Tandem poſt longa itinera & magnas difficultates Satiliam peruenerunt, quæ vrbs eſt ſubiecta Imperatori Conſtantinopolitano. A ciuibus eius vrbis noſtri adiuti nauigãt ad portum S. Symeonis, vbi aliquot dies moratus eſt, vt feſſos recrearet, & vulneratis adhiberet curam. In eo portu occurrit regi Francorum Raimundus, Antiochiæ rex, cum donis, & reuerẽter exceptum ducit ſecum Antiochiam. Petitque Raimundus a rege Ludouico, vt aliquot vrbes adiicere ſuo principatui poſſet virtute Gallorum; ſed negat Ludouicus vllam cauſam tam magnam eſſe quæ eum reuocare a propoſito poſſet, Hieroſolymam enim omnino ſe profecturum. Quare Antiochia diſcedens, Hieruſalem petit Ludouicus cum exercitu. De his omnibus quæ acciderunt regi Gallorum poſt diſceſſum ſuum, audiuit Conradus Imperator, qui hybernarat, vt diximus, Conſtantinopoli: quare hyeme tranſacta, conſtituit petere potius Hieroſolymam ciuitatem Dei, quam domum cum ignominia redire. Quamobrem nauigat recto curſu ad portum Aconenſem & poſtea, vt in longiſſimo itinere breui ſitu, Hieroſolymam peruenit. effundit autem Imperatori Conrado ſe obuiam vniuerſa ciuitas Hieruſalem. Rex, clerus, populusq; deinceps ibant; & introductus eſt in ſanctã ciuitatem. Pauculis poſt diebus nunciatur aduenire Ludouicus rex; cui obuiam miſerunt patriarcham cum clero. Rex in ciuitate manſit: hocq; factum eſt vt declararetur Conradus Ludouico maior. Introduxerunt ergo magnifice regẽ Gallorum. Vbi igitur loca ſancta viſitarunt rex & Imperator, duce rege Hieroſolymitano & patriarcha, conuenerunt de rebus regni Hieroſolymitani conſulturi, quo ſtabilirent quæ infirmiora videbãtur, & adiicerent alia. Communi autem conſilio ſtatuunt, Damaſcum vrbem obſidere, quæ vrbs potentia ſua multũ Hieroſolymitanis nocuit. Ea vrbs eſt ſita in planitie, habetq; exilẽ agrum; ſed cultura induſtriaq; fit fertiliſſimus. Neq; enim tam infelicis ingenij terra reperitur vlla, quæ non fructũ ſuum proferat ſi colatur, & feratur ſeminibus quæ non recuſat natura ſoli. Copiis igitur iunctis, tres reges Hieroſolymitanus, Imperator, & Galliarũ rex, ad Damaſcũ iter faciunt per monte Libanũ. vbiq;

ad vrbis Damaſcenæ mœnia veniunt, muniunt caſtra multis locis, quo includant oppidanos. Cum primum noſtri acceſſerunt, Turcæ ante vrbē in hortis maceriis & denſis arboribus munitis ſe continebant, noſtros hinc repellere conantes, ne propius ad ciuitatem caſtra admouerent. & ſane non nullius negocij fuit illinc deturbare, & intra mœnia cogere: ſagittis enim in noſtros iaculantes damnum dederunt non paruum; ſed noſtrorum virtus hortos, oppidanis in vrbem compulſis, occupauit. Iis igitur muniendis dū noſtri occupantur, eruptione facta Turcæ in noſtros magno impetu ruunt, ſed multis occiſis in vrbem repellunt. Sed breui poſt tempore iterum erumpentes repulſi ſunt. Poſtquam vero in ea parte vrbem videbant inexpugnabilem, altera vrbis pars credita eſt minus firma: quare per flumen noſtri traduxerunt exercitum. Quod vbi factum eſt, ex loci natura potuerunt oppidani noſtros prohibere (occupatis prioribus noſtrorum ſtatiuis) ab aquatione & commeatu. Quam ob rem fruſtra aliquoties conati expugnare vrbem, tandem ſitim & famem diuius ferre non potentes, neceſſario obſidionem ſoluunt, & Hieruſalem repetunt. Conradus igitur quam primum vtile eſſe iudicans redire ad imperium, veritus ne longior abſentia aliquid domi mali pareret. quare comparatis nouis quibuſdam & veteribus reparatis nauigiis, credit ſe itineri nomine Domini. Non multo poſt ſequitur eum Ludouicus rex; ſed in itinere incidit in claſſem Saracenorum, & ab illis capitur. Eodem forte tempore Rogerius de quo ſupra, Saracenos mari & terra ſuperauit: regem Tuneſij eo anno vicit, & illi pacem conceſſit, propter promiſſum ingens tributum. cumque Rogerius per maria vbique claſſe victor liber vagaretur, incidit diſponente maris, terræ, & cœli Domino, in claſſem Turcarum, quæ habebat captum Ludouicum regem Gallorum. naualis igitur pugna commiſſa eſt, vincit Rogerius, claſſis tota hoſtium venit in manus Rogerij, regem Ludouicum viuum liberat magno cum gaudio. Atque hoc modo redit tandem poſt multa diſcrimina & multos labores domum Ludouicus rex. Conrado vero in eo reditu, quod ſciam, nihil grauius accidit. In Germaniam vbi venit, curauit diligenter ea quæ ad religionem & communem pacem ſpectant, diſcordias hominum ambitioſorum ſtultas compoſuit, eccleſias ornauit, & fundauit nouas. Sed hæc fruſtra fieri*, niſi ſint in eccleſiis perſonæ vitæ ſanctitate inſignes, quibus nihil cordi quam oratio & gloria Dei ſit, quiq; faſtum huius mundi vanitatem eſſe intelligant. Non diu vero poſt reditum in Germaniam, cœpit laborare morbo Conradus, quo quotidie ingraueſcente tandem obiit diem, & regalibus adhibitis ritibus ſepultus eſt in monaſterio Lorch in Sueuia. Inſcriptio ſepulchri adhuc illic legitur. Mortuus eſt anno imperij decimoquinto.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-
OCTAVVS.

STatim poſt Conradi mortem, multis imperium ambientibus, & innouare multa cupiētibus, electores Principes Francofordię conueniunt, & eligunt poſt multam deliberationem Sueuiæ ducem, Conradi tertij nepotem ex fratre Friderico, Fridericum primum, qui cognominatus eſt Barbaroſſa. Et quanquam multi anhelarent ad imperium, doniſq; Romæ & in Germania clanculum agerent: tamen hic concordibus omnium Principum ſuffragiis eſt electus. Poſt electionem Aquiſgrani coronam imperialem accepit, in conuentu vtriuſque ſtatus, ſecularis & eccleſiaſtici, Principum plurimorum ex Italia, Gallia & Germania. Et vndique ex longioribus nationibus ſtatim legationes cum muneribus venerunt multæ. Erant tempore electionis huius Principis in Germania omnia vilia: vino ad extinguendam calcem vtebantur bono: frumenti non minor erat copia. In hacque rerum copia pax erat, nec vſquam graſſabatur peſtis. Eo tempore in collegiis monachorum & monialium iuuentus educabatur ad bonam frugem. Quanquam aliorum Principum formā non deſcribere ſoleam, breuis cupiens eſſe; tamen non poſſum mihi temperare,

perare, vt non huius viri corporis formam attingam, pauciſſimis tamen. Corpore mediocris habitus & ſtaturæ fuit, fronte hilari, ſereno vultu, oculis ſplendēribus; ſeueritatem coniunctam cum comitate in facie tota præ ſe tulit. Libet hic aſcribere, quoniam nō inelegantes mihi videtur, verſus Guntheri Ligurini, de hoc Imperatore ſic canētis,

Nobilitate viget, claroq́ hinc ſanguine reges,
Inde duces contingit auos, facundia dulcis,
Forma nitens, animusq́ ſagax, manus impigra, ſollers
Conſiliis, belloq́ ferox, & pace modeſtus.
Mente ſenex, ætate puer, prudentia rerum,
Certus amor, robuſta fides, conſtantia mentis,
Nec frangenda malis, nec ſuſtollenda ſecundis,
Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
Tranquillus placidis, ferus indomitusq́ ſuperbis,
Supplicibus facilis, iuſtis pius, aſper iniquis,
Fortis ad inſtantes caſus, prudensq́ futuri,
Prateritiq́ memor, ſociis bonus, impius hoſti.

Huic Imperatori quantum debeat Germania, prædicari ſatis non poteſt. Vtinam quibus rerum habenæ regendæ commiſſæ ſunt, exempla illa ob oculos haberent die noctéq;. Statim poſt acceptam coronam, Mersburgi Danorum rex regiam coronam de manu Cæſaris accepit, & imperio iurauit ſe futurū fidelem. Multos conuentus in multis locis celebrauit, in quibus omnibus nulli rei ſtudere eſt inuentus vnquam, quā publicis commodis ſtudere. Quare initio imperij ſtatim meruit nomē patris patriæ. Gallia diſſidebat vehementer, ſed Fridericus Imperator eam compoſuit. Erat magna diſſenſio inter Henricum ducem Saxoniæ, & Henricum Luipoldi Marchionis Auſtriæ fratrem. Vterque enim Noricum ducatum ſibi arrogabat: vterque allegauit ius & cauſas, in ſpeciem ſaltem probabiles. Hanc litem Cæſar dirimere cupiens, magnopere laborauit. In ſuperioribus eſt dictum, qua cauſa Conradus Imperator Henricum Superbum repulerit a ducatu Bauariæ. Eum autem ducatum Luipoldo Marchionis Auſtriæ filio contulit. Hic Luipoldus admodum adoleſcens mortuus, reliquit ducatum Henrico fratri ſuo. Hæc fuit cauſa magnorum motuum in regionibus Norici ducatus, Sueuiæ & Bauariæ: cęſiq; ſunt multi eam ob cauſam. Fridericus Imperator multa tentauit, quibus componeret rem, ſed diu nihil proficere potuit: ita odio occalluerant pertinaces animi. Tandem adhibitis Germaniæ Principibus omnibus, hac ratione pacem inter eos ſtatuit: Ducatū Boioariorum Henrico de Saxonia reddidit. nam hęreditario iure ad eum pertinebat, quem parentes & auus eius poſſederant. Henrici vero Auſtriaci animum alio modo placare conatur. Cum enim ante Marchionis titulum tantummodo haberet, appellat eum Auſtriæ ducem. quare hic Henricus, nomine Marchionis in ducis titulos mutato, alter Henricus vero ducatu Bauariæ cōtentus, deponit iram. Hac diſcordia prudenter per Imperatoris induſtriam ſedata, Guelfo frater Henrici ducis Saxoniæ palam coram Principibus conqueritur, ſe iniuſte negligi, & ſuis facultatibus priuatum. Cui patrocinatur dux Bauariæ Henricus, germanus frater eius. Fridericus rex Rom. cupiens & hunc placare, contulit illi Marchiam Tuſciæ, ducatum Spoleti, & principatum Sardiniæ. Hi fratres Guelfo, & Henricus dux Bauariæ, fuerunt auunculi Imperatoris Friderici; quæ conſanguinitas cauſa fuit potiſſima propenſi ad eos iuuandos animi. Hoc enim peculiare hic Princeps habuit, quod omnibus viribus & ſtudio ſuos euexit, & beneficiis affecit: ſed (quod laudabile eſt) non quoquo modo. nam nuſquam iniuſte deprehenditur, quenquam ex ſuis iuuaſſe per oppreſſionem aliorum. Erat illi frater Conradus, quem Palatinum comitem Rheni fecit, vita defuncto Hermanno comite Palatino, hærede nullo relicto, ad quem iure perueniret Palatinatus. Hic Conradus Imperatoris frater Heidelbergam oppidum & arcem ædificando ampliauit & decorauit, ante eum enim nihil illic erat nomine memorabili dignum. Libenter enim eo loco habitauit. Collegium ſacerdotum in Neuuenburg iuxta Heidelbergam mutauit in monaſterium monialium, & annuos reditus auxit. Cauſa mutationis hæc fuit: In oppido voluit doceri & inſtitui pueros, aliaq; habebat virorū monaſteria, in quibus inſtituebātur pueri ingenui. Hoc autem voluit eſſe ſcholam puella-

rum ingenuarum, vbi in pudicitia ad timorem Domini, & ſanctam maritorum poſt nuptias obedientiam, puellæ inſtituebantur. Credidit enim ſeculum quod tum erat, & aliquot quæ poſt antéque erant, nullam magis ſalutarem rem vnquam inſtitutam, quam tales ad vtrumque ſexum ludi inſtituti, hoc eſt monaſteria, ex quibus prodibunt tot caſtæ ad maritos virgines, quæ factæ matronæ ſuam prolem educabant, ad modum quo ipſæ erant educatæ, aut domi, aut in monaſteria traditam. Ex illis ſcholis prodibant iuuenes, modeſtia & timore Domini, humanitateque præditi. Neque erat vllus nobilium, qui ſuos non tradiderit inſtituendos in has ſcholas, vbi erant præceptores, vacantes lectioni & orationi & ieiuniis. Quam aliam cauſam putas eſſe tam bonorum Principum & modeſtiſſimæ nobilitatis, qui fuerunt per aliquot ſecula? Nemo fere a Carolo Magno Principum fuit, qui nō in monaſteriis educatus ſit a puero. Confer priores Nerones ad illos Principes, de quibus partim iam dictū eſt, partim dicemus in ſequentibus. Et ſi vllum ſeculum eſſet futurum (quod omen Deus auertat) quod inſtitutionem illam ſanctam iuuentutis & religionem contemneret; ſuo magno malo & infelicitate eſſet viſurum inhumanitatem & impietatē omnium hominum, a maximo vſq; ad minimum; & nulla eſſet viciſſitudinaria affectio humanitatis futura: quale ſeculum videntur minari futurum ſacræ literæ, cum prædicunt charitatem nullam aliquando in hominum cordibus futuram. Quare qui timent Dominum, & non exuerunt omnem humanitatem, huiuſmodi ſcholas augeant, ſuis facultatibus in eas collatis. Vt ſint vero boni in eis viri qui ſeruiant Domino, quibus religionis verum ſtudium, amor proximi, bona literarum ſtudia cordi ſint; curandum eſſe non nego, & Dominum orandum, vt tales mittat. Et in ſuperioribus dictū eſt, Principes optimos hoc ſummo ſemper ſtudio curaſſe. Erat Friderico Imperatori vxor filia Marchionis de Vogſperg, quam ille conſanguinitatis nomine, teſte Abbate Vrſpergenſi, habere nō potuit: quare repudiauit eam. An fuerint aliæ (quod quidam putant) cauſæ, neſcio. Duxit poſt diuortium aliam, filiam Rainaldi Burgundiæ comitis, quæ peperit illi Henricum, Fridericum, Conradum, Philippum, & Othonem. Fridericus, in Germania omnibus diſpoſitis feliciter, paceq; inter omnes firmata, cōſcribit exercitum; comparatisq; omnibus ad profectionem neceſſariis, verſus Italiam mouet caſtra. Vbi cum copiis Italiam attigit, veniunt illi obuiam Mediolanenſes; petunt priuilegia quædam; petuntq; Cumæ & Laudæ dominium; magnam pecuniam promittunt; & cauſas quur petant addunt. Sed cum apud Imperatorem æquum & iuſtum eſſet pecunia precioſius; non potuit induci, vt adimeret iſtis, illis adderet. Mediolanenſes igitur non ferebant æquo animo, quod negauit illis id quod petebant. Volentes autem ab vrbe ſua quam longiſſime Imperatorem cum exercitu iter facere, per difficilia deuia circūduxerunt eum per tres continuos dies. Tandē intellecto eorū conſilio, & fortaſſis aliquid peius metuens, recta petit, contra Mediolanenſium conſilium & voluntatem, Mediolanum: Cumque vrbi appropinquaſſet, pro iuſto precio exercitui neceſſaria petit: quod cum negarent, iratus Cæſar Roſatum, caſtrum eorum egregium, quod habebat ſupra quingentos in præſidio armatos, capit, & incendio conſumit totum, & omnem agri eorum regionem peruaſtat, vſque ad vrbis portas. Nec mediocris timor in vrbe fuit, ne expugnaret vrbem: multas præter dictum caſtrū eorum arces deiecit: nominatim vero Gailardam, Trecam, & Minimam deſtruunt ferro & igne. Perque Padum flumen exercitu traducto, Curam vaſtant vrbem, Aſtam incendunt, Dertonem obſident & capiunt, vrbem præſidiis & loci natura muniſſimam. Papienſes aliorum iactura damnoque docti, Imperatori obuiam veniunt, & ſe ſuaque omnia commendant, cum magna reuerentia coronatum in vrbem ducunt. aliquot dies illic commoratus, officiis eorum oblectatus eſt. Diſcedens illinc per Longobardiam, Romaniam, Tuſciam, & Sutrium, Romæ appropinquauit. Ibi Pontifex Romanus cum ſuis cardinalibus, epiſcopis totoque clero occurrit Imperatori, offerens illi primum coronationem, imperialemque conſecrationem. Deinde agit cauſam ſuam aduerſus Romanos, qui intulerant illi iniurias. deq; rebus eccleſiaſticis & Repub. Romana multa collocuti, perueniunt Romā. In Baſilica diui Petri imponit imperialem coronam Friderico Pontifex, in magna hominum frequentia. Romani vero conati ſunt exercitum Germanicum Imperatoris ex improuiſo opprimere. quare per totam Adriani erumpunt magna violentia & impetu in Germanos:

nos: quibus parati Germani opponunt ſe,& occiſa magna eorum multitudine,magna etiam capta, fugant. Qui conatus Romanorum poſtquam male ceſſit, pacem petiere &gratiam ab Imperatore & Pontifice, quam aſſecuti ſunt: & redditi ſunt illis capti. Omnibus igitur Romæ diſpoſitis, & Pontifici ſubiectis, Fridericus Germaniam petere conſtituit, ſed per aliam Italiæ viam domum profectus eſt, in quibus ſcilicet Italiæ regionibus erant adhuc rebelles. Spoletum igitur, vrbem rebellantem & multa ſeditioſe contra maieſtatem Cæſaream conantem,cepit vi, & ſolo æquauit. quo exemplo reliquarum multæ territæ, ſponte veniunt, obtemperaturas ſe imperio promittunt, quæ omnes gratiam Imperatoris conſecutæ ſunt.Tam enim facilis & benignus in ſubiectos & officium facientes, quam ſeuerus in ſuperbos & ſeditioſos fuit. Vbi venit vſque ad montis Falerni anguſtias,difficilia tranſitu itinera,exercitus pars trāſierat montem. Albericus Veronæ Princeps occupat clauſuras montis, & præcludit viam Imperatori; petitq; pecuniam ab Imperatore; alioqui minatur, non paſſurum tranſire eum per montem. Etſi maior exercitus pars mōtem ſuperarat, & Imperatori coniungi non potuit; tamen Imperator, vir magni animi, non modo pecuniam dare recuſauit, ſed nec dignitatis ſuæ putauit, latronem per legatos alloqui. Quare Othonem Palatinum de Witiliſpach cum lectiſſimis expeditis militibus mittit per alias vias difficilimas, ductoribus locorum gnaris, qui per prærupta montis reptando ſupra hoſtes conſcenderunt:& in inferiore mōtis parte expectabat Fridericus Cęſar. Illi igitur Germani in vertice montis cum magno clamore & animo inuadunt latrones, & magnam earum partem præcipitant; partim trucidatos, partim viuos quoſdam capiunt. Fugientes currunt in manus Imperatoris. Itaque expedito itinere, pergit Imperator in Germaniam per Tridētinam vallem. In Germania excipitur magno omnium gaudio, ignibus vbique in campis, collibus & montibus incenſis. Veniunt ex longinquis nationibus legati cum muneribus amicitiam & pacem ementes. Imperator nihil aliud agit, quam vt fiat inter Chriſtianos concordia, & ſibi quam plurimos beneficiis deuinciat. Boëmorum ducem ob ſingulares boni Principis dotes coronat in regem. Polonorum dux, fœdus & fidem Imperatori non ſeruans, vincitur, & ſub iugum mittitur, cogiturq; tributum dare maius, quam antea vnquam. Hæc dum in Germania a Cæſare fiunt; Italia tumultuatur, & ſeditionibus laborat ſupra modum. Roma vrbs & Pontifices hoſtiliter inteſtinis odiis inter ſe vitam miſere agunt. Adrianus Pontifex Fridericum exitialiter odire incipit,quod non ad nutum eius in Italiam cum copiis Germanorum venit; quas querelas iniquiore tulit Fridericus animo, incepitque non leuiter poteſtatem pontificiam contemnere. Nullum legatum apoſtolicum ferebat in Germania, niſi a ſe vocatum. Sacerdotia ipſe incipiebat conferre, quæ iuris pontificum Romanorum erant. Neque vllum ex Germania Romam ire patiebatur ſub forma appellationis. Hoc teſtantur literæ Papæ & Imperatoris, quæ ſic habent,

Adrianus epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Friderico Romanorum Imperatori ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Lex diuina ſicut parentes honorantibus longæuitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri ſententiam mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, ſuper prudentia tua nō mediocriter admiramur, qui beato Petro & ſanctæ Romanæ eccleſiæ non quantam deberes reuerentiam, exhibere videris. In literis enim ad nos miſſis nomen tuum noſtro præponis, in quo inſolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & nobis a te promiſſa & iurata? quomodo eam obſerues, cum ab his qui Dei ſunt & filij excelſi omnes, epiſcopis videlicet homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum ſacratas manibus tuis innectis, & manifeſte nobis factus contrarius, cardinalib. a latere noſtro directis non ſolum eccleſias, ſed & ciuitates regni tui, claudis. Reſipiſce ergo, reſipiſce, tibi conſulimus: quia dum a nobis coronam & conſecrationem merueris, dum inconceſſa captas, ne conceſſa perdas, nobilitari tuæ timemus, &c. Ad hanc Pontificis Romani epiſtolā ita reſpondit Imperator, Fridericus Dei gratia Rom. Imperator ſemper Auguſtus Adriano eccleſiæ catholicæ Pontifici, omnibus illis adhærere quæ cœpit Ieſus facere & docere. Lex iuſtitiæ vnicuique quod ſuum eſt, reſtituit. non enim parentibus noſtris derogamus, quibus in hoc regno noſtro debitum exhibemus honorem, a qui-

n

bus, videlicet progenitoribus noſtris, & regni dignitatẽ ſuſcepimus & coronam. Nunquid tempore Conſtantini Siluester regalis aliquid habuiſſe dignoſcitur? Sed eius pietatis conceſſione libertas conceſſa eſt eccleſiæ, pax reſtituta: & quicquid regalis papatus veſter habere dignoſcitur, largitione Principum obtinet. Vnde cum Romano Pontifici ſcribimus, iure & ex antiquo nomen præponimus, & ad iuſtitiæ normam eidem nobis ſcribenti concedimus. Reuoluite annales, & ſi lectum neglexiſtis, quod aſſerimus, illic inuenitur. Ab his autem, quæ Dei ſunt, per adoptionem & regalia noſtra tenent, cur homagium & regalia ſacramenta non exigamus? cum ille noſter & veſter inſtitutor ab homine rege nihil accipiens, ſed omnia bona omnibus conferens, qui pro ſe & Petro cenſum Cæſari perſoluit, & exemplum nobis dedit, vt ita faciatis. Docet vos, dicens, *Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde.* Aut igitur regalia nobis dimittant, aut, ſi hæc vtilia iudicauerint, quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari perſoluant. Cardinalibus vtique veſtris clauſæ ſunt eccleſiæ, & non patent ciuitates; quia non videmus eos prædicatores, ſed prædatores; non pacis corroboratores, ſed pecuniȩ raptores; non orbis reparatores, ſed auri inſatiabiles corraſores. Cum autem viderimus eos, quales requirit eccleſia, portantes pacem, illuminantes patriam, aſſiſtentes cauſæ humilium in æquitate; neceſſariis eos ſtipendiis & commeatu ſuſtentare nõ differemus. Humilitatis autem quæ eſt cuſtos virtutum, & manſuetudinis veſtræ non minimam notam incurritis, cum huiuſmodi quæſtiones, religioni non multum cõferentes, ſecularibus perſonis proponitis. Prouideat itaq; paternitas veſtra, ne, dum talia mouet quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem ſerotinum ori veſtro aures ſuas arrigere feſtinant. non enim non poſſumus reſpõdere auditis, cum ſuperbiæ deteſtabilem beſtiam vſque ad ſedem Petri reptaſſe videmus, paci eccleſiæ bene ſemper prouidentes. Bene ſemper valete. Hæ ſunt ſcriptæ literæ a Pontifice & Imperatore, quæ extant cum alibi, tum in cœnobio Hirſaugienſi diœceſis Spirenſis. Dum in hunc modum Imperator & Pontifex odioſe commutant verba, epiſcopus Laudenſis in quadam cauſa appellauit Romam, aduerſus Imperatoris edictum. Cum vero ipſe epiſcopus eſſet in itinere Romam verſus, ab Imperatoris equitibus viarum cuſtodibus verberatur, capitur, in cuſtodiam ducitur & ſeruatur. Quod vbi Romæ nunciatum eſt, Pontifex rei indignitate incredibiliter motus, mittit ad Imperatorem quam primum legatos, cardinalem & cancellarium ſuum, viros morum ſeueritate & facundia præſtantes. Qui, vbi peruenerunt ad Imperatorem, qui tamen forte Veſontij erat, literas Papæ obtulerunt Cæſari, quæ erant vehementer libere & mordaciter ſcriptæ & obiurgatoriæ, ita vt mirum in modum offenderint Imperatorem. Inter reliqua multa ſcriptum in illis fuit hoc, Quia quamuis nobis non ex æquo reſponderis, non tamen nos pœniteret, ſi maiora, quã acceperis de manibus noſtris, beneficia ſuſcepiſſes, &c. Nec minus mendacia & dura in mandatis habebant legati, quæ bona fide ex Pontificis iuſſu Imperatori in os dixerunt omnia. Nec vero aliud minus patienter tulit, quam quod in literis & oratione legatorum viua ſæpe reperebatur, Pontifici Fridericum imperialem coronam & imperium ipſum debere. Quare cum vnus legatorum contentioſe ad Imperatorem dixiſſet, Si ergo Imperator ab apoſtolico non habet imperium, a quo habet? Quibus verbis omnes aulæ Cæſareæ proceres ita ſuccẽſi ſunt ſupra modum, præcipue Otho Palatinus de Witliſpach, qui gladium Imperialem manibus tenebat. euaginato enim gladio legatum qui hæc dixerat, periturus: & a Friderico vix cohibitus eſt. Reſpondit legatis Cæſar fere in hanc ſententiam, quam videmus in ſuperius ſcripta epiſtola. Admonuit eos officij apoſtolici, exempli Chriſti. Quid interſit inter regem, adminiſtratorem Reipublicæ rerum terrenarum & huius vitæ; & miniſtrum eccleſiæ myſteriorumque religionis, multis exponit. Apoſtolici legati iniuriis affectos ſe queruntur; de ſua poteſtate ex iure diuino & humano multa diſſerunt, quo loco, quoque honore Deus ſuos excipi & haberi præceperit, quam autoritatem inter homines illis dederit. De clauibus multa, multa item de inferno & purgatorio; admonent præterea exemplorum Imperatorum veterum, quomodo reuerenter eccleſiaſticos tractarint, quibus eos ornarint & donarint, qua felicitate & ſucceſſu propterea vſi ſint. Imperator iuſſis tacere, abeuntibus præcipit imperioſe, vt via regia Romam reuertantur, ne quæſtum in itinere faciant: ſi aliter compertum fuerit, non impune habituros.

rus. Legati Romam recta petunt: vbi illuc peruenerunt; Romano Pontifici enarrant iram & blaſphemias (ſic enim vocabant) Imperatoris; iniurias ſibi illatas & vim factam queruntur, vix ſe mortem euaſiſſe, nullum ſubulcum inhumanius ab vllo agreſtiſſimo villico tractatum vnquam. Pontifex zelo accendi, meditari vltionem, cogitare de excommunicatione & anathemate cœpit: quamobrem frequentem epiſcoporum & cardinalium ſynodum cogit. Multa in ea ſynodo tractantur contra Cæſarem, ſed diſcordant ſententiæ. quidam exempla proferebant, quod Pontifices Romani Imperatores coegerint iuxta ſuas leges & voluntatem viuere: quidam cōtra proferebant exempla, quod Imperatores vrbes & Italiam diripuerint, & omnia miſcuerint pro arbitrio, Pontificesque in exilium miſerint. Itaque variantibus ſententiis, in ea ſynodo ſtatutum eſt nihil. Imperator quoque, conuocatis Germaniæ Principibus, queritur, quod Papa Romanus nimium ſibi arroget, cupiatq; Imperatorem obedire, ceu mancipium, pontificiis conſtitutionibus quibuſlibet; apud Principes multa diſputat de functionibus miniſtrorum eccleſiæ, de pace eccleſiæ, & quid pariat bonos hominum mores. Principes Germaniæ videntes, quem tandem finem hæc tragœdia ſit habitura, niſi quam primum principum Friderici & Adriani animos irritatos placent; quamobrem epiſcopum Babenbergenſem cum aliis magnis viris ad Pontificem mittunt cum literis & mandatis mitioribus, & ad ſedandas iras accommodatis. Quibus nihil Pontifex motus eſt, pertinaciterque in ſua perſeuerauit ſententia. Quod vbi Imperatori renunciatum eſt; extemplo cum ſelectiſſimis copiis, non magnis autem, mittit in Italiam Othonem Palatinum, qui res in Italia diſponat: ſeipſum cum iuſto exercitu ſubſequuturum minatur Italiæ, niſi omnes ciuitates obtemperent Othoni. Quod vbi Pontifex intellexit, & totus cardinalium ordo; timor inuaſit eos, maxime cum viderent, Italiæ ciuitates audientes eſſe Cæſari. Quare habito conſilio, mittunt ad Cæſarem legatos epiſcopos & cardinales, qui de concordia agant, quique nihil aliud loquantur aut faciant, quam quod ad pacem faciat. Seorſum vero quoſdam Principes Germaniæ rogat per legatos & literas Pontifex, vt ſe interponant, Imperatoris iram extinguant. Poſt illa Auguſtæ eſt conſtitutus conuentus Principum, vbi conuenerunt eccleſiaſtici & ſeculares Principes, quorum opera reconciliati ſunt duo orbis capita, Adrianus & Fridericus. Hæc pax omnibus bonæ mentis Principibus gratiſſima fuit. nam quantum mali hinc timendum fuit, nemo paulo cordatior non intelligere poterat. Poſtquam vero in gratiam redierunt Imperator & Papa; Italia cœpit tumultuari inteſtinis odiis, diſcordiis & bellis. Et Mediolanenſes adhuc memores malorum, quæ illis Imperator in prima in Italiam expeditione fecerat, rebellare cœperunt, & alios ſibi iunxerunt rebellionis ſocios, qui erant Lombardiæ ciuitates quædam, opibus & viribus pollentes. Cumam & Laudam, quæ erant fidei Imperatoris commiſſæ, deſtruxerunt; & alia quædam, quæ Cæſar in eorum agro incendiis & ferro ante deuaſtauerat, omnia repararant; & Cremonenſes qui obtemperabant Imperatori, nec abduci ab imperio poterant, multis modis affligunt Longobardi & Mediolanenſes. Quæ cum tolerabilia nullo modo Imperator iudicaret; contrahit ingentes copias, quas in Italiam duxit: ad aduentum eius tota eſt territa Italia. Primum Brixienſes ad deditionem compulſi ſunt. Pergens poſtea caſtrametatus eſt iuxta flumen Adduam, vbi ab altera ripa Longobardæ & Mediolanenſes hoſtes conuitiis Imperatorem laceſſerunt, verbis ad terrendos animos ingenioſe confictis, vt irritarint neminem ex toto exercitu magis quam Imperatorem, Ceruum ducem inter Leones; Leones hoc duce nihil egregie facturos; Ceruum ſibi cauere loco, proditurum propediem exercitum. Imperator ipſe flumen cum ſelectioribus paucis tranſiuit, lignea crate ex arboribus quibuſlibet obuiis facta, & cum hoſtibus conſerens manus, ſtatim fugauit, qui ſe recipiunt in caſtrum proximum: quos Fridericus cum paucis ſecutus eſt vſque ad arcem in quam confugerant; ſignumque dedit exercitui, vt totus ſequeretur, id quod factum eſt. Illi in caſtro obſeſſi, deſperatis rebus ſuis, mittunt ſupplices ad Cæſarem nuncium qui oret, vt vitam donet omnibus qui in caſtro eſſent, & capiat caſtrum. Cæſar nihil illis promittere voluit. Quare coacti ſunt ſe dare ad gratiam, vt loquuntur vulgo. Cæſar captis ducibus in caſtro, & militibus exutis omni militari habitu, cum pueris & mulieribus paſſus eſt nudos abire. Caſtrum militibus diripiendum conceſſit, & exurendum. Cæſar hinc diſcedens venit

Melegantium. Illic moratus duos dies, expectauit fruſtra Mediolanenſium nuncios, qui pacem peterent. Quare ſine cunctatione longiore, collecto & aucto militibus Italis exercitu, properat Mediolanum. Veniunt magna mulritudine armatorum obuiam Cæſari hoſtiliter. Cúmque inter foſſas, quæ erant inter Cæſarem & Mediolanenſes, conſtitiſſent, expectarentque Cæſaris tranſitum, qui erat difficilis, & non ſine certo diſcrimine copiarum Imperatoris, propter altitudinem & latitudinem; Cæſar per aliam viam mittit partem exercitus. neque enim longa valde erat foſſa. Interea iubet in proximis agris faſciculos facere ex arbuſtis, quibus milites complerent foſſam. Adſunt igitur qui miſſi fuerunt alia via, ſimul parati iniiciuntur faſciculi: & ſic duabus partibus adoriuntur hoſtem, qui primum impetum non ferens, fugit ad vrbis mœnia: quos Cremonenſes inſecuti ſunt longius quam Germani. Quos cum Mediolanenſes conſpexerunt ſolos, iterum ineunt cum illis equeſtre prælium, quod anceps permanſit, donec Imperator adcurrit, & Germanorum virtute intra mœnia cogit. Suburbia omnia incenderunt. Imperator vrbem obſidione circundat. Erat extra mœnia turris alta ad præſidium ciuitatis. quæ vbi in poteſtatem Cæſaris venit; vrbani deſperarunt de rebus ſuis; quare miſericordiam petunt a Cæſare. Nuncij qui venerunt ſupplices ad Imperatorem ex vrbe, inter reliqua quæ modeſtiſſime & humilime locuti ſunt, dixerunt, ſe agnoſcere læſæ maieſtatis crimen, non ignorare, ſe videri impudentes qui ſperent gratiam; tamen auſos ſe fuiſſe tentare, quod de animi lenitate Cæſaris omnes tam magnifica prædicent; fore maiorem laudem qui tam male meritis ignoſcere potuerit; nihil eſſe quod magnopere laudibus ferri ad aſtra poſſit, ſi quis leuiter delinquentibus culpam condonet. Seorſum vero locuti ſunt cum Principibus, qui erant cum Cæſare Friderico autoritate pollentes in ea expeditione, ſcilicet cum rege Boëmorum, Lupoldo Auſtriæ duce, Othone Palatino, Rainaldo Bambergenſi epiſcopo, & cum reliquis viris quos putatunt apud Cæſarem valere gratia & autoritate. Illorum quibuſdam munera clam dederunt. ij ergo apud Cæſarem inuenerunt Mediolanenſibus gratiam. Iuſſa eſt igitur vniuerſa vrbis multitudo inermis ad Cæſarem exire, & ſe ad pedes Cæſaris proſternere. Itaque fecerunt, & eſt illis vita donata. Nam Cæſar in animo habebat, omnes ad arma habiles occidere. Facta eſt igitur pax. Mediolanum ſubiugatum eſt. obſides dederunt. Longobardæ omnes veniunt poſt Mediolanenſium deditionem; miſericordiam petunt, Imperatori obedientiam promittentes. Imperator totam Italiam ſubditam in ſe ſolum reſpicere videns, legibus cauendum putauit, ne poſt hac tam leuibus cauſis rebellarent. Quare Principibus conuocatis ſuppliciorum genera ſtatuit in violatores pacis, & cõtemptores ſummorum magiſtratuum. Conſtituit quoque pecuniariam mulctam in eos qui violarent fœdus: nempe vrbes mediocres ſingulæ centum marcas auri perſoluerent; maiores ducentas; Marchio quinquaginta; Comes quadraginta; & ſic vſque ad tres marcas pro cuiuſque dignitate & facultatibus; qui tres marcas auri non haberent, pro magnitudine rebellionis aut mori, aut verberibus cædi & mitti in exilium deberent. Iudices quoque per ſingulas vrbes conſtituit. Scribitur a Friſingenſi (qui eo tempore vixit, & præſentem in Italia apud Fridericum fuiſſe eſt probabile) Imperatorem magna diligẽtia a iuriſperitis quæſiuiſſe quid iuris in ciuitates Italiæ Imperator haberet. Nam contra ius & æquum nihil voluit prudens ſciénsve facere, perſuaſus nihil iniuſti durabile eſſe poſſe. Omnes iureperiti & Principes eccleſiaſtici ſecularesq́ue qui aderant, vna concordi ſententia adiudicarunt Imperatori omnia regalia, quæ ſunt monetæ, telonia, vectigalia, nauigia, officiorum dignitatúmve confirmationes, iudicum, conſulum, omniumq́ue magiſtratuum creationem, exactiones præterea, quocunque tempore & quotieſcunque neceſſariæ ſunt ad imperium defendendum, aut tuendum, aut augendum. Has leges & conſtitutiones per Italiam promulgandas commiſit Imperatot cancellario Rainaldo, & Othoni Palatino, & quibuſdam aliis: qui comitati forti militum manu hæc per ciuitates ſingulas ordine denunciant, & ſeruanda imperant. Vbi Mediolanum venerunt; conuocatis ciuibus, vt fecerunt in aliis ciuitatibus, conſtitutiones imperiales promulgant. Ciues, his inauditis apud eos auditis, reclamãt, & præconem interpellantes, non patiuntur dicere; eiiciunt ex vrbe legatos; mox contra Imperatorem multa faciunt: quod fuit plurimarum calamitatum cauſa. Nam Pontifex eam Mediolanen-

ſium

ſium rebellionem fouit, & illud de iure ſuo. Poſtquam Imperator decretum promulgauit per Italiam. & multæ præter Mediolanum vrbes rebellare, nouaque optare viſæ ſunt, omneſque alienatæ prorſus ſunt. Pontifex rurſum quoque diſcedit ab Imperatoris amicitia; vocat eum iniuſtiſſimum tyrannum, ſæuum, & inflatum; legatos Cæſaris Romam ingredi prohibet, niſi cum velit ipſe cum ſuis cardinalibus, vicem rependere volens: nam & Imperator in priore ſimultate in Germaniam non admittebat apoſtolicos legatos, niſi quum placuit. Minatur Pontifex, niſi deſiſtat ab illis in Italia exactionibus, & imperioſa tyrannide, ſe toti orbi declaraturum, non Imperatorem eſſe Fridericum, ſed deprædatorem. Imperator veritus periculum, ne Papa cum Conſtantinopolitano principe fœdus initet, præſertim hoc tempore, cum nouo imperioſe decreto Italia exaſperata eſſet; excuſat ſe apud Pontificem verbis quam leuiſſimis, pacem non eſſe rumpendam; quid hinc mali prouenturum ſit enarrat; ſe paratum mutare, ſi erret, ſententiam; ſapientum iudicio ſe commiſſurum cauſam ſuam. Hæc omnia Papa recuſat, nec poteſt placari. quod cum intellexit Imperator, non eſt arbitratus ex ſua dignitate eſſe, plura offerre. Quamobrem ſeditionem Mediolanēſium comprimendam eſſe iudicauit, ne illi diutius impuniti aliis darent exemplum & fiduciã rebellandi. Cumas cum exercitu proficiſcitur, eiuſq; ciues in priſtinum ſtatum a quo a Mediolanenſibus erant deturbati, reſtituit. Supra vrbem Cumarum arcem munitiſſimam ædificauit, in illam præſidium militum Germanorum impoſuit. Quam primum vero Imperator diſcedit ad alia quædam conficienda, prius quam aggrederetur vrbem Mediolanum, Mediolanenſes ingenioſe fabricatis machinis tormentorumque variis generibus, arcem confregerunt ædificatam apud Cumas, præſidium militũ Teutonicorum captum in cuſtodia ſeruant. Quod factum Mediolanenſium animos multis addidit, vt auſi ſint aperte rebellare: quare feſtinanter Imperator in Mediolanenſes ducit copias, rura eorum cultiſſima peruaſtat, vineta, ſegetes, arbuſta, arbores omnia ſuccidit. Obſidet vrbem Fridericus cum maiore parte exercitus, reliquam partem contra alias rebelles vrbes mittit. Contra Cremenſes quibus ſe adiunxerant multi Longobardæ & alij ex vicinia, miſit Rupertum ducem primi loci in toto exercitu, Baſilienſem cum militibus Baſilienſibus, quos hic Fridericus multos in exercitu habuit, quoſq; propter ratam virtutem ſingulariter dilexit. Hic Rupertus Baſilienſis vbi venit cum ſignis Cremas, quæ ſunt validiſſimum oppidum, occurrunt illi obuiam cum maiore multitudine armatorum, quam expectarant Germani, in loco æquo concurritur, primo vtrinque acerrime pugnatur, multi cadunt, oppidani tandẽ vertuntur in fugam; qui fugientium non peruenerunt recto curſu intra mœnia, capti ſunt omnes, aut occiſi. Aliquot diebus obſident oppidum, & expugnare nituntur fruſtra, tam paucis nullum ad oppugnationem apparatum habentibus impoſſibile erat expugnare tam firmam vrbem cum munitiſſima arce. Quare reuocati ab Imperatore, ad exercitum redierunt. Ad munitiones igitur Mediolanenſium Imperator tempus terens, nec capiendæ vrbis ſpem magnam habens, ſimulat diſceſſum, receditq; in proximam ſiluam; mittit vero Papienſes contra Mediolanenſes ſolos, qui vbi congreſſi ſunt cum exercitu, ex inſidiis erumpit Cæſar, Mediolanenſium magnam multitudinem occidit, magnam quoq; capit. Nec tamen poſt hoc prælium humiliati ſunt Mediolanenſes. Non ignoro quoſdam ſcribere, quod & veriſimilius eſt, Cæſarem cum maiore parte exercitus alio profectum, partem quandam exercitus poſuiſſe in inſidias. Imperator obſidionem tandem vrbis Mediolani ſoluere eſt coactus. Quare Cremas cum toto exercitu repetit. Primum colloquio res acta eſt. Imperator iura imperialia quę promulgata erant, & propter quæ Cremenſes in armis erant, exigit; Cremenſes munitionibus ſuis & caſtro firmiſſimo confidentes, negant quicquam talium daturos ſe, nec debere argumentis diſputant. Addit etiam illis animum, quod Mediolanum cogi nondum potuerat, & quod iam olim Lotharius Imper. cum Germanis fruſtra diu in obſidione laborauerat. Imperator Fridericus eorum cõfidentiam animaduertens, magnis conatibus oppidum expugnare nititur. Altiſſimam ligneam turrim erexit, arietes, machinarum alias ſpecies muris iniecit, foſſas ſuccifis arboribus ac terra impleuit. Obſides quos ab illis antea ad confirmationem pacis acceperat, qui erant ciuitatis Principum filij, ad crates ligneas quæ turri erant appenſæ, alligauit, in cõſpectum propugnatorum, & hoc modo tutũ ad arcem

propellit; nec potuit vllum telum in turrim Germanorum mitti, vt non tangeret vades qui omnes erant eorum liberi. Sic enim ſperauit Imperator ſe admoturũ turrim quocunq; vellet: nec enim vllũ putauit tam inhumanũ impiúmve eſſe, qui poſſit ferre ſuos liberos in conſpectu ſuo trucidari. Sed oppidani indurati telis de caſtro miſſis, & aliis inſtrumentorũ generibus in ligneã turrim miſſis, ferro & igne crudeliter, contemnentes naturæ leges, ſuos interfecerunt. Cremenſes volentes par pari referre, quoſdam captiuos Germanos in edito loco ſupra muros erectis patibulis ſuſpenderunt. Germani poſtquã hoc viderunt, ſuſpenderunt multos captiuos quoq; in conſpectu oppidanorũ. Tandem tantis operibus ad oppugnationẽ factis, & muris deiectis in magna vrbis parte, & conquaſſatis turribus mœniorum, Cremenſes deſpondent animum, ſupplices rogant ea quę pacis ſunt, omnia facturos pollicentur, vitã modo donet Imperator omnibus qui in vrbe ſint. Imperator quantumuis exaſperarant illum, tamen timens Dominum miſericordes & mites beatos prędicantem, donat omnibus vitam, ea tamen conditione, vt tantum vna ſimplici veſte induti, cum paruulis exirent, relictis rebus omnibus in arce & vrbe. Miſerabile erat ſpectaculum, nudos viros, nudas matronas cũ paruulis ſic de ſuis penatibus, & facultatibus abire. Imperator vrbẽ militibus diripiendam dedit, & caſtrum direptum incendi iuſſit, & funditus tolli. Hæc dum gerit per Italiam Cæſar, Romæ fit maxima contra Imperatorem conſpiratio, in qua ſe aſtrinxerunt iuramentis & ſacramentis Papa Adrianus, cardinales & Siciliæ rex Guilielmus & multæ ciuitates Italiæ. Excommunicatur igitur Imperator Fridericus cum omnibus ſentientibus cum eo ſociis. Accidit autem cum Adrianus Pontifex excommunicationẽ promulgarat apud Anagniam vrbem, & multa in Imperatorem diceret, conſiliumq́; cum eccleſiaſticorum Principibus caperet de alio Imperatore eligendo, procederetq́; refrigerandi gratia cum familiaribus ſuis, venit ad fontem, ex quo auidius bibit, hauſitque muſcam, quæ gutturi eius inhæſit ita, vt nullis medicorũ artibus extrahi potuerit: mortuusq́; eſt non ſine magno dolore. Abbas Vrſpergenſis hæc ſcripſit ante nos, ne quis de fide noſtra dubitet. Nam alij aliter ſcribunt, quæ mihi non probabilia ſunt. Vita defuncto Adriano mortis genere quo dixi, coniurata illa factio cardinalium, regis Siciliæ & ciuitatum Latij ad pontificatum euexit Rolandum Cancellarium Imperatoris inimiciſſimum hoſtem. Romanus vero populus ſuis magnis malis quæ propter rebelliones ſępe paſſus eſt a Germanis Imperatoribus, eligit cardinalem Octauianum conſentientibus quibuſdam epiſcopis & cardinalibus: ſed factio quæ elegit Rolandum, fortior erat. quare electionem promulgant, appellaruntq́; eum Alexandrum tertium; qui tamen propter multitudinem populi Romani ab vrbe ſecedere cogitur: neque enim Romani volebant vt propter eum iram in Vrbem euomeret. Alexandro ab vrbe expulſo, Victor (nam ſic vocabant Octauianum) occupat ſedem pontificiam pauculos dies. Alexander contulerat ſe ad regem Siciliæ, apud quem magna cardinalium & epiſcoporum ciuitatumque conuentus eſt celebratus, in quo conuentu Alexander inthronizatus, ita enim loquuntur, eſt. Alexander videns ſibi opus eſſe ad poſſidendum pontificatum Imperatoris autoritate & fauore, quare legatos ad eum mittit, qui Cæſarem orationum vi ſibi concilient, deque communi pace tractent, polliceanturq́; Imperatori Pontificem imperij dignitatem cõmendatam habiturum. Fridericus vtrunq; Pontificem iubet ad ſe Papiam venire, amborumque cauſa per prudentes & ſapientes cognita, iuſte in re ſancta iudicetur. Alexander non fidens Friderico, cuius tam aperte hoſtis ſemper fuerat, Anagniam ſe confert. Fridericus grauiter tulit quod aut abhorrebat a iudicio ſapientum & piorum virorum, aut fidei eius non credebat Alexander, miſit ad eum legatos Imperator, & imperat illi vt veniat ad Papienſem ſynodum. In illa legatione nominat Imperator eum non Papam, ſed cardinalem. Quæ res commouit non mediocriter Alexandrum: quare ſuperbius reſpondet Imperatori, dicens, Romanum Pontificem a nemine iudicari debere. Victor vero vocatus ab Imperatore, Papiam venit, quem ſynodus Papienſis vno omnium conſenſu Papam declarat, & Cæſar Papam ſalutat, & equum eius, ex maiorum more, per vrbem deduxit. Hunc Victorem Fridericus mittit in Germaniam, vbi ab omnibus Pontifex Maximus ſalutatus & habitus eſt. Quas ob cauſas Alexander Fridericum cum ſuo Pontifice excommunicat; Fridericus vero a ſuo Pontifice abſolutus non curat anathema Alexandri.

Ale-

Alexander ſibi etiam iunxerat Philippum regem Francorum. Romanis vero diſſidentibus ab Alexandro,quod metuebant Imperatorem, Roma diſcedit in Galliam ſe conferens,concilioque in Claromonte habito,anathemata mittit in Imperatorem & Octauianum ſeu Victorem:quæ fulmina Fridericus nihil veritus, domat in Italia paſſim rebelles vrbes,ſuo Pontifici Victori iurare cogit vrbes eccleſię Romanę ſubiectas. Bellum non facile his temporibus gerit Imperator in Italia, magnæ cum aduerſariis pugnæ committuntur, in quibus tamen pleriſque Germani victores diſcedunt,non tamen ſine ſuorum ſanguine multo:Capit multas vrbes per Latium, ex quibus quaſdam diripiendas militibus tradit. Mediolanenſes ſuperbiunt,ſuam vrbem inuictam putantes,nihil omittunt quod iudicari poteſt Imperatorem irritare: quamobrem circumuallauit Mediolanum, & ſemel in animo fixum habet non ſoluere obſidionem ſe velle, niſi vrbs veniat in poteſtatem ſuam, eam obſidionem aliquod annis duraſſe ſcribunt, multos conflictus ante vrbem cum vrbanis habuere Germani, multa in ea obſidione Mediolanēſes pertulerunt:nullum animal tam immundum habetur,quod non comederint. Ad extremum venit Mediolanum in manus Imperatoris.ſed quomodo certant autores,alij inedia ad deditionem compulſos,alij per vim captam,alij per Iudæos proditam,volunt, alij ſcribunt in vrbe ciues inteſtina ſeditione ſeipſos ita inuicem confeciſſe, vt ad raritatem redacti ſint,cui nulla reliqua ſpes reſiſtendi potuerit eſſe. Quacunque via & ratione capta ſit,conſtat in manus Imperatoris perueniſſe, direptamque a milite Germano, innumerabileſque homines, mares & fœminas, omnis generis ætatis in Germaniam tranſmiſſos. Imperator,poſtquam milites omnia in vrbe conuaſarunt,funditus euertit mœnia,& omnia ædificia:vbi vrbs ſolo eſt æquata,circumducere aratrum,& ſal ſeminari iuſſit,quod ſignum erat perpetuæ condemnationis. Placentinis & Brixienſibus quoque imperauit muros ſuos demoliri,& foſſas implere, nullamque in poſterum munitionem facere,ne deſciſcerent, vt ſæpe factitarant ante, & aliis idem imperauit ciuitatibus, quæcunque nomine perfidiæ ſuſpectæ erant. His ita in Italia multis laboribus, diſcriminibus, & longo tempore geſtis, Fridericus Imperator audit in Germania exortos motus bellorum, magnas cædes fieri,obſideri vrbes & caſtra; quare reuertitur, præſidiis in Italia relictis. Vbi venit in Germaniam, conuentus celebrat, partium cauſas cognoſcit,iudicat,componit,nec potuit primo anno ſedare; tanta odia erant. Eo tempore Boemi magnam Germaniæ partem diripuere freti partibus factionum, quidam enim ad illos confugerant & eduxerant: Cæſar tamen magno animo ſuam interponit vbiq; autoritatem;& ſi adhuc vnum annum ceſſaſſet in Italia, miſerrime fuiſſet afflictatus Germaniæ ſtatus,quem felicem & pacificum diſcedens reliquerat. Quumprimum autem Imperator compeſcit quorundam in Germania furores,conuertit animum ad componendam pacem inter eccleſiaſticos.nam videbat magnam pietatis & religionis iacturam diſſidium illud duorum Paparum parere: quamobrem vt ſchiſma illud tolleretur,mittit legatos ad Franciæ regem Philippum,apud quem Alexander Papa erat,habebant legati Cæſaris in mandatis,vt admonerent regem Galliarum, quanta mala euenirent ex diſcordia illa Pontificum: paratum Imperatorem, ſuum Victorem mittere ad ſynodum eccleſiæ generalem,quod etiam petat a Philippo,vt idem faciat,quo conſiderata vtriuſque electione, & vita, alter cedat, alter ad ſedem pontificiam confirmetur vna omnium ſententia. Promittit ſe venturum Rex Philippus, conſtituunt tempus & locum,nempe Diuionem. Imperator ad conſtitutum diem venit,& iuxta flumen Sauum,qui Gallos a Germanis diuidit, caſtrametatus eſt, qui locus non procul a Diuione diſtat. Conuenerant aliquot potentes reges, Principes & ciuitates. Habebat ſecum Imperator ſuum Victorem Papam. Alexander non eſſe poſſe legitimum concilium quod non ipſe hoc verus Papa indixiſſet, affirmat; quare ſe venturum recuſat ad talem ſynodum. Rex Philippus, vt fidem non ſeruaſſe dici non poſſet Diuionem venit, & ea hora qua ingreſſus eſt, rurſum egreditur. Quam fraudem vbi audiuit Fridericus & alij Principes, non ſine ſtomacho recedunt. Fridericus ſuum Papam cum copiis Germanorum in Italiam præmittit, comparatis ad expeditionem neceſſariis, ſtatim conſecuturum promittens. In eo itinere paulo poſt moritur Victor in vrbe Luca. Imperator ſine mora alium creat Pontificem Guidonem Cremenſem. Appellant

eum Paſchalem, illi obediunt fere omnes Germaniæ Principes eccleſiaſtici & alij, Italiæ quoque ciuitatum & epiſcoporum maior pars: qui vero in Italia contra Imperatorem coniurarant, conſcribunt copias, ex Galliis etiam in Italiam conducunt militum magnum numerum. Nam Germanos conducere milites conati ſunt, ſed fruſtra: omnes enim viæ præcluſæ illis erant. Coniuratioq́; noua multarum ciuitatum in Italia facta eſt, in qua fuerunt etiam Veneti; tantaque potentia hoſtium Cæſaris facta eſt, vt & Romani metuere Cæſarem deſierint, & paſſi ſint reuocare Alexandrum Papam. ex Lutetia igitur Pariſiorum Romam venit comitatus rege Guilielmo Siculo, & multis aliis Principibus. Putatur Romanis addidiſſe animum Philippus rex Gallorum, cuius potentiam reſpexerunt potius quam Pontificis cauſam. Eo quoque tempore factio Italorum hoſtium Imperatoris omnes in Latio qui in fide erga Cæſarem Fridericum manſerunt, afflixerunt, & perfidia Imperatoris ex caſtris & vrbibus eiecerunt, & trucidarunt quoſdam, quoſdam captos in carcerem coniecerunt. Quæ cum viderent Ciſalpinæ Galliæ populi ſpem concipiunt libertatis, arma ſumunt ſeditioſe aduerſus dominum ſuum Fridericum Imperatorem. His malis motus Fridericus, maiore quam vnquam antea manu contracta, in Italiam per alpes redit. Vbi venit in Italiam, alia ratione ducendi bellum opus eſſe iudicauit, quam qua vſus fuerat in prima expeditione in Latium. Quam ſeueriſſime igitur prohibet militibus, ne quis aliquid raperet, néve quis cuipiam moleſtus eſſet, ſed omnia bona fide & iuſto precio ſoluerent. Etiam in eorum agris nulli moleſtus fuit qui coniurationis primi autores fuerunt. In Brixiana regione diligentiſſime cauit, ne quem læderet. Ipſos quoque Veronenſes & Cremenſes (qui nihil omiſerant quod vllo modo aduerſum Cæſarem facere exiſtimari potuit) ſe adeuntes benigniſſime & blandiſſime allocutus eſt, nec cum quoquam expoſtulauit quicquam. Bononiæ etiam pluſquam Mitionem egit. Alexander Romæ in ſummo honore habebatur, conuitia iaciebant in Paſchalem non Romæ ſolum, ſed in tota Hetruria. Cæſar igitur vi ſuam facit Hetruriam; Romæ habebat magnam ciuium partem adhuc fauentem ſibi. Quidam etiamſi non fauebant, tamen, quia ſuperiorum temporum pericula timentes, nihil contra Cæſarem audebant vel facere vel dicere. Alexander largitionibus multos ſibi iunxerat, & pene vniuerſam eccleſiæ pecuniam in vrbis defenſionem expoſuit, quotidieque conciones ad populum habuit, in quibus animare aduerſus Imperatorem conatus eſt Romanos, Cæſaris impietatem exaggerans: barbariem Germanorum multis modis accuſans. Fridericus Anconam rebellem ad deditionem cogit, moxque ad mœnia vrbis Romæ admouet exercitum, Baſilicam beati Petri capit. Pontifex fugit in ędes Fregepanum: in vrbe magna diſcordia eſt aliis Imperatorem admittere, aliis excludere volentibus. Imperator mittit ſuos in vrbem oratores qui populum oratione in ſuas partes adducant, qui exponant quam nihil Cæſar iniqui cupiat, nihil illum quærere quam communem pacem, commodáque Reipub. petereque Imperatorem, vt populus Romanus audita cauſa & diſcuſſa vtriuſque Papæ, ipſe iudicet & iuuet æquiorem cauſam, quique ex illis melior ſit vir, & ſummi pontificatus loco dignior, confirmetur, vt vnum ſit ſanum caput eccleſiæ: neque diutius calumniator cauſam habeat calumniandi & male loquendi de ſancta Petri ſede, & religione Romanæ eccleſiæ. Si æquos iudices in hac cauſa ſe oſtenderent Romani, pollicetur per legatos, ſe patrem Romanorum futurum, vrbis Romanæ dignitatem aucturum pro virili, eccleſiæ omnia redditurum; quinimo ad ea quæ haberet, additurum. Populus nihil iniqui petere Imperatorem videns, & ſibi pacem offerre iudiciumque in pontificum cauſa, gauiſus eſt non mediocriter, & gratias egit Cæſari: viciſſimque modeſtiſſime multa iudicio & autoritati Imperatoris tribuit, obedientiam iuſtam promittens. Quod vbi vidit Alexander, in ſilente nocte cum paucis Roma decedit, naui Caietam delatus, hinc petit Beneuentum. Scribit regi Gallorum & regi Siciliæ, Conſtantinopolitano quoque Principi, omnibusque Principibus & ciuitatibus quas contra Imperatorem eſſe cognoſcit. Imperator paucis diebus Romæ commoratus, peſte crudeliter graſſante, diſcedere cogitur: nam quotidie magnum numerum militum abripiebat peſtis. quantam multitudinem gregariorum militum ſuſtulerit peſtis, poſſumus colligere ex epiſcopis & aliis principibus viris quos peſtilentiæ præſens venenum interemit. Perierunt epiſcopi, Colonienſis, Spirenſis (qui maxi-

mæ

meq; apud Imperatorem erat autoritatis: eius enim conſilia in agendis rebus ſequebatur Fridericus non aliter atq; oracula ex tripode Apollinis) Ratiſponenſis, Pragenſis, Verdenſis, Leodienſis. Præter alios viros exercitus Principes periere dux Sueuiæ, nomine Fridericus, filius Conradi regis; Guelfo dux Berengarius, comes de Sultzbach, Henrices comes de Tubingen. Propter hanc peſtis crudelem ſæuitiam Imperator quam primum cum copiis mutat cœlum; ſed militum vulgus in itinere ſine numero cadunt, biberant enim Romæ veneno infectum aera, & infecti per contagionem alios infecerunt. Quibus ex cauſis diu eſt laboratum antequam exercitus liberatus omnino ſit a peſte. In Tuſcia Romanorumq; agro caſtra muniuit omnia Germanorum præſidiis, & nouas ædificauit arces. In monte Radicophano altiſſimum ædificauit caſtrum, ex quo vrbi Romæ plurimum nocere potuit. vias muniuit, vrbes muris & vallis circumdedit. milites Germanos præfecit ciuitatib. paſſim per Italiam. Quod Itali grauiter tulerunt; neque enim putabant ferendum hominem aratorem aut paſtorem cultiſſimæ Italorum genti dominari. Hoc tempore egit Imperator Conſtantinopolitanus cum Pontifice Alexandro, vt eccleſiæ Orientalis ritus concordes redderentur eccleſiæ Occidentali, ſubiectionemq; eccleſiæ Græcorum Romano Pont. promittit, ea conditione, vt Alexander coronam imperialem, qua iure eſſet per anathema priuatus Fridericus, Romani Imperatoris Conſtantinopolitano redderet. Vnum enim imperium fuiſſe, & magnorum motuum & bellorum cauſam fuiſſe diuiſionē illam imperij, quæ per diſſenſionem nullo conſilio ſit facta. Aliaque multa apud Alexandrum addunt legati Græci, quibus inducant Papam, vt Emanuelem Græcorum Principem appellet Imperatorem Romanorum. Alexander cupiebat quidem depoſitum Germanum Fridericum, ſed ſatis habebat exploratum quam impoſſibile eſſet. Quare etſi nullā ſpem haberet hoc poſſe fieri: tamen ſpem facit Græcis, nam magnam vim pecuniæ attulerant, & plus expectabat, qua opus erat Alexandro in ducendo bellum contra Imperatorem Fridericum. Reſpondet vero Alexander legatis, ſe celebraturum breui ſynodum, in qua res tam magna agenda ſit, interim ſe deliberaturum, & acturum cauſam Conſtantinopolitani contra Germanum. Paſchalis interea temporis moritur Romæ in ſede pontificia, & ſepelitur in baſilica diui Petri. Poſt huius mortem ſtatim ex conſilio & autoritate Friderici Cæſaris eligitur Ioannes Sarmienſis Cardinalis, ex Pannonia natus; creatumque Pontificem vocant Calliſtum. Hic excommunicat Alexandrum cum omnibus ei adhærentibus. Alexander viciſſim excommunicat Calliſtum cum Imperatore Friderico & omnibus obedientibus illi. Imperator ſemper omnem mouit lapidem quo pacem in eccleſia faceret: ita tamen ne cum nota exiſtimationis ſuæ fieret, ſi improbis nimium cederet. Quare epiſcopum Babenbergenſem virum religioſum, in verbis, vultu, & moribus præ ſe pietatem ferentem, amicum Alexandri, mittit ad Alexandrum Imperator, vt illi offerat conditiones pacis Alexandro ſatis honeſtas: quaſque non recuſaſſet, niſi ſuſpicatus fuiſſet ſubeſſe tam liberalibus conditionibus dolum. Natio enim plerunque alia, neſcio quomodo, alij non ſatis fidere ſolet, & quiſque magis credit ſuæ nationis hominibus quam alienę. Hoc autem potiſſimum erat quod ſuſpectum habebat Alexander in oblata illa pace a Cæſare, quod excludebat a pace Longobardos, quorum amicitia maxime fidebat Alexander. Putabat enim Papa propterea Longobardos excludi, vt diſiunctos facilius vincere poſſet. Idcirco epiſcopum virum bonum remittit ad Imperatorem, nihil aliud reſpōdens, quam perliberaliter Imperatorem quidem offerre ſibi pacem, ſed non eſſe ſuæ fidei deſerere fideles ſuos ſocios, Longobardos æquum eſſe habere communem pacem quibus cum habuerit communia pericula & belli incommoda. Poſt hæc Alexander Romanos, Imperatorem Conſtantinop. omnes Latij ciuitates, Regem Galliæ, regemque Siciliæ ſollicitat ad arma vno tempore capienda aduerſus Imperatorem Fridericum; & mittit quoque clam literas in Germaniam, ſi quo modo bellum etiam illic poſſet ſuſcitari, & non omnino nihil effecit. multum enim tranquillitati imperij obſtitit. Imperator audiens ex morte Principum quorundam in Germania orituras diſcordias, proptereaque ſua præſentia opus vehementer eſſe, præfert patriæ Germaniæ res Italicis, domumque reuertitur, ibique cauſas cognouit & iudicauit, pacem compoſuit, ducatus diſtribuens ex æquo iure, qua iuſtitia placauit inimiciſſimos inter

ſe animos, & magna illi donata ſunt. Rudolphus comes de Pfullendorff omnia prædia ſua Imperatori hæreditario iure reliquit. Imperator ne videretur ingratus, Alberto comiti de Habſpurg (qui Rudolphi comitis de Pfullendorff filiam vxorem habebat) dedit Turicenſem comitatum, & adiacentia Seckingenſis eccleſiæ cum prædiis conquiſitis. Præterea multa alia dono vel hæreditario iure accepit Imperator. His ordinatis, Burgundiam cum copiis Ingreditur, & in poteſtatem ſuam redegit, nam iure illi debebatur. Præter hæc alia multa ad eum iure redierunt bona. Rex Boemorum Vladislaus cum in Italia fortiter in exercitu Cęſaris geſſiſſet multa in præliis & vrbium caſtrorumque expugnationibus, donatur ab Imperatore Leone rubeo biſurcatæ caudæ in clypeo albi coloris. quod inſigne regium conceſſum magni æſtimatum eſt beneficij, magnæque gloriæ loco: Candelabrum etiam Solomonis, quod ex Mediolano attulerat ex ſpoliis, Pragæ collocat in eccleſiam ſancti Viti. Sunt ſcriptores hiſtorici qui ſcribunt hoc tempore a Friderico Imperatore monaſterium ſancti Fidis in Schletſtat fundatum: atque etiam monaſterium ſanctæ Walpurgis iuxta Hagenau: quanquam in his monaſteriis inueniatur non Imperatoris nomen, ſed ducis Sueuiæ Friderici: ita veriſimile eſt antequam ad imperium peruenerit, hæc fundaſſe, nam legitur in prima ſtatim adoleſcentia hic Fridericus religioni deditus fuiſſe, magnopereque excoluiſſe ſcholas huiuſmodi inſtitutas ad bene inſtituendam vtriuſque ſexus iuuentutem, qua-
1170 lia monaſteria fuerunt. Anno Domini 1170, Gualfagus Angleriæ comes (qui in manu ſua fere ſolus habebat Mediolanum antequam caperetur a Cæſare, quique captus expugnato Mediolano, vt dictum eſt, cum aliis multis in Germaniam miſſus eſt) ex carcere euaſit, compedibus fractis, delituit aliquandiu in ſilueſtribus locis, deinde in ruſtico habitu per alpes Mediolanum venit. Ibique conuocatis ciuibus (pollebat enim hic vir rara facundia nec vulgari prudentia) Mediolanenſibus, qui in auguriis ruri humilibusque caſis diſperſi habitabant a vaſtatione de qua dictum eſt, adiuuante eum Pontifice Alexandro, ſociiſque ciuitatibus, &, vt quidam ſcribunt, Imperatore Conſtantinopolitano, vrbem reſtaurauit, & mœnibus muniuit. Hoc Gualfago duce Mediolanenſes reſtituti, aduerſus Cæſarem denuo conſpirant cum omnibus in Italia rebellibus hoſtibus imperij, qui coniunctis in vnum viribus, omnes iudices & præfectos a Cæſare per diuerſa oppida in Latio conſtitutos eiiciunt cum omnibus qui iudicati ſunt amici fautoreſve Cæſaris; quoſdam eorum ſuſpendentes, quoſdam mutilatos aliquo membro, viuos nudoſque dimiſerunt, alios alio ſupplicij genere affecerunt. Irritati ſic Germanorum militum inſolentia, qua multis annis in Italia vſi erant. Nemo enim ignorat militum impietatem, qua fuiſſe exaſperatos mirum non eſt. Huius factionis caput fuit Alexander Pontifex, quem cum vidiſſent ciuitates, quæ prudenter ſemper cauebant a ſeditionibus huiuſmodi, eſſe autorem huius conſpirationis ſeu fœderis, deſciuerunt, conſpiraruntque cum Alexandri factione; nec verebantur contra iuramenta præſtita Imperatori quiduis facere. Pontifex enim abſoluebat, & hoſtibus eccleſiæ Romanę fidem non ſeruandam, iam antea a Romanis Pontificibus erat conſtitutum. Confœderati illi (ſic enim modeſto nomine vocare liceat) ædificarunt vrbem quandam, quam funditus exciderat in prioribus bellis Cæſar Fridericus, & a nomine Alexandri Pontificis vocabant Alexādriam. Eam vrbem ædificauerunt in loco vnde eas vrbes quæ perdurarant in fide, Cæſaris amicas poſſent infeſtare. Nam multis modis Alexandria incommodabat Papienſibus, Certonēſibus ac Montisferratenſibus, quos fere ſolos amicos reliquos habebat in toto Latio. Cæſariani illi in Latio eam vrbem vocabant per riſum Paleam. Hæc in Germania Cæſar vbi audiuit, contrahit copias, cum omni apparatu bellico ducit in Italiam, per mōtem Ciniſium, concedente hoc iter Marchione Montisferrati, qui erat amicitia & fœdere iunctus Cæſari. Et primo venit ad oppidum Secuſam, quod cum Longobardis conſpirauerat contra fidem Cæſari debitam. Hoc oppidum per vim expugnatum & direptum, totum æquat ſolo, omnibus armatis qui non fuga elapſi ſunt, aut trucidatis aut captis. Hoc exemplum edere placuit in hoc oppido ad terrendam Italiam. Aſtenſes appropinquanti obuiam veniunt, veniam precantes, & ſe quantum cauſa ſinebat, excuſantes: qui vbi magiſtratum ad Imperatoris iuſſum mutarunt, & obſides dederunt, pacem conſecuti ſunt. Mox Alexandriæ nouæ vrbi in Pontificis hoſtis Imperatoris honorem,

Cæſa-

Cæſaris ignominiam ædificatæ, admouet exercitum, in animo fixum immotumque habens eam radicitus e ſolo eruere. Hanc vrbem foſſis & muris bene munitam cum obſediſſet quatuor perpetuos menſes, Octobri menſe frigida pluuia ita continuata eſt, vt flumina alueos exeuntia nullum locum circa vrbem ſiccum reliquerint, vbi exercitus eſſe poſſit, & alioqui pluuiarum frigus maxime per noctes militum vulgus ferre non potuerunt. Quare ſoluta obſeſſione, ad hybernandum per vicina loca collocat exercitum. Per hyemem reparant muros Alexandrini, quos Cæſar multis locis deiecerat, ſociæ ciuitates & Pontifex Alexander omnia in eam vehunt per Padum & Tanarum fluuios, quæ ad obſidionem perferendam neceſſaria ſunt, annonam, tormenta bellica, machinas quibus vtantur contra muris iniectos arietes, militum præſidia, & cætera. Primo vere ad vrbem obſidendam redit Imperator, ex hybernis exercitu reducto. nihil intentatum relinquit, extruit ligneas turres, foſſata ligno, lapidibus, & terra complet, ſub muris cuniculos agit. Oppidani aliquoties nocte, aliquoties interdiu erumpunt, & a Germanis repelluntur, non tam abſque vtrinque cæde. In hunc modum in obſidione laborante Friderico, dux Henricus de Saxonia, Imperatoris nepos, cum ſuis qui erant magna exercitus pars, diſcedit, dicens Deum excommunicatis reſiſtere, Deum propugnare & defendere vrbem in ſanctiſſimi pontificis honorem ædificatam. Pecunia autem credebatur hic Henricus corruptus: nam auarior vir erat. Cuius diſceſſio vehementer perturbauit animum Friderici, nam totus reliquus exercitus intentus erat non parum in illum Henricum, & eos quos ſecum habebat. Quare iterum obſidionem ſoluit, & receſſit Papiam. Secutusque Imperator Henricum diſcedentem vſque ad lacum Cumanum cum magna animi demiſſione, & præter decorum conſuetudinemq́; ſuam ſupplex rogauit vt maneret, & in tanta neceſſitate non deſereret patruum, imo, inquit, patrem ſuum. Scribiturque quod voluerit ſe ad pedes Henrici demittere. quod recuſante duce, familiarium eius vnus, nomine Iordanus, dicit, Permitte domine, vt corona imperialis veniat ad pedes tuos, veniet & ad caput tuum. Henricus dux Saxonię præuidens Imperatorem ipſi rependere conaturum vbi in Germaniam illi ſit ventum, quare in Sueuia conſpirationẽ contra Imperatorem facit cum multis aliis tum potiſſimum cum Zolorenſibus & Weringenſib. comitibus. In Saxonia quoq; quoſdam a Cęſare alienos facit. Accuſat Imperatorẽ per totam Germaniam grauiſſime cõtemptorẽ religionis eſſe, idcirco infelicem in omnib. factis ſuis videri. Irato animo facere omnia, rationem in eo nullam eſſe, affectibus turbari, & regi ceu iumẽtũ a furioſo domino. Hoc genus calumniis multorum animos ab Imper. alienos fecit. Imperator vero in Italia audiens hoſtes copias maximas contrahere (qui erant multi & potentes, nempe tota fere Italia, rex Siciliæ, Pontifex Alexãder, rex Galliarum, pecunia Emanuelis Imperatoris Conſtantinopolitani, qui nondum ſpem imperij Occidentis conſequendi depoſuerat) exercitũ reducit in Germaniam, per montem Iouis per difficillima itinera: nam reliquæ viæ erant ab hoſtibus obſeſſæ. In eo reditu fideliter adiutus dicitur a Taurinenſibus & Nouarienſibus, alioqui infinitæ inſidiæ erant illi vbique inſtructæ, vt per totum iter reditus, indutus fuerit habitu ſerui, & curarit equos. Vbi in Germaniam venit, conuentu Principum conuocato, cauſam ſuam contra deſertorem Henricum agit. Accuſat eum proditionis, & læſæ maieſtatis crimine reum facit. Dux ſæpe citatus non venit ad comitia, defendens ſe quadam lege quam ipſe cõfinxerat: dicebat enim quod Imperator ducem condemnare non poſſet, vel eum priuare ditione ſua, niſi intra ducis ditionem hoc decerneret, adhibitis etiam iudicibus ex condemnandi Principis ditione. Contra reſpondebat Imperator, Poſſe ad tribunal Cæſaris vocari Principem, conuentu iuſto Principum coacto rite, in quemcunque locum in finibus imperij. Qua ex lege, cum non venire vellet Henricus reſponſurus Imperatoris obiectis, condemnatus eſt vnanimi ſententia omnium Principum qui ſynodo præſentes aderant. Quare eius ditiones & facultates omnes aliis dedit Imper. ducatum Noricum tribuit Othoni Palatino de Witliſpach, viro in armis incomparabili, hic auxilio ſuorum fratrum ducem Saxoniæ Henricum, ex Norico ducatu eiecit, & in ſuam poteſtatem redegit; Ducatum vero Saxoniæ dedit Bernhardo de Anhalt, viro in militaribus rebus præſtantiſſimo. Hic Imperatoris auxilio & epiſcopi Colonienſis Moguntinique atque Lantgrauij de Turingia contractis copijs

ſigna vertit in Saxoniam. Dux Henricus ſe continebat in caſtris præſidiis firmiſſimis munitis, ſic bellum ducere ſtatuit: in vna enim arce expugnanda laborandum eſſe aliquot menſibus putauit Bernhardo. Sed breui expugnauit fere viginti arces, & oppida quædam cepit, & ſubmouerunt ex ducatu ſuo Henricum vſq; ad Brunſchuig. Quam vrbem ad finem vitę ipſe eiusq; ꝓgenies in multa ſecula tenuere. Adhuc in vetus hoc genus referunt ſuum. Aliis alias eius poſſeſſiones diſtribuit Imperator. Anno Domi-
1174 ni 1174, miſerabiliter diſſenſionibus & factionum partibus laborauit eccleſia, magnaque dabatur occaſio calumniandi hoſtibus religionis, quod multis religioſis viris & bonis Principibus graue latu fuit. quare propter communem eccleſiæ pacem, conati ſunt Alexandrum Romanum Pont. & Fridericum Imper. componere. Et primo his interceſſoribus induciæ ſunt factæ inter partes, Longobardæ, Veneti, & Pontifex Rom. & reliqui confœderatorum viſi ſunt ex animo petere pacem. Fridericum cum ſuis pacem petere nemo dubitabat. Sępiſſime enim, omnib. poſthabitis rebus, conatus erat pacem facere. Quare ad pacem faciendā dictus eſt dies Papiæ. Illuc conuenerunt plurimi vtriuſq; factionis legati. Tres e Roma cardinales; legati regis Siciliæ; regis Franciæ oratores; Longobardæ & aliarum ciuitatum oratores; ex Germania Imperatoris legati, principes quidam viri. Petierunt ab Imper. pontificij conditiones fœderis, quibus eccleſia Rom. ſua iura & priuilegia in omnibus nationibus recuperaret, etiam in Germania. Longobardi ſimiliter & alij confœderati præſcribebant longe alium ſubiectionis modum, quam Fridericus exigebat, conſuetudinem allegantes & priuilegia, quę a Carolo Magno, Ludouico, & Lothario duraſſent: neq; volebāt quicquam innouatum ſeruare, aut aliud vllum iugū imponi ſibi. Fridericus contra volebat, ea iura eſſe Imperatori, de quibus dictum eſt ſupra. Neque enim ſe ignauum pecus, cui ſeruiliter inſiſtendum ſit veſtigiis præſcriptis, inquit, quod eſt abiectiſſimorum mancipiorum. Quin magis licuit Imperatorib. ſuperiorum temporum ſtatuere, & leges ferre, quam Friderico, addebant, aliaque in hanc ſententiam multa legati Cæſariani. Quibus cauſis factum eſt, vt inimicioribus animis diſceſſerint, quam conuenerint. Poſt enim ſolutum conuentum ſtatim vtrinque comparant copias. Alexander vrbem a ſuo nomine appellatam Alexandriam, munit turribus nouis & foſſatis: quoque populatiorem & ornatiorem reddat, epiſcopum illuc conſtituit; Papiam vicinam Pallij dignitate priuat; nihil ad eam ornandam faciens omittit. Mediolanenſes & Longobardi omnes Papienſium, Comenſium, & reliquorum qui pauci fuerunt, in Italia Imperatoris amicorum, agros vaſtant. Comparantur Romæ a Pontifice, & in Sicilia, per totumque Latium, quæ ad excipiendum hoſtiliter Imperatorem neceſſaria putantur, militum copiæ, vrbium munitiones, commeatus, pecunia, &c. Imperator ad expeditionem in Italiam interea temporis ſe pararat, cōtractis nouis copiis: quibus in Italiam ductis, vbi Comum venit, confœderati occurrunt (nam Mediolani coniuncti fuerunt omnes) inter Comum & Mediolanum. Primum equeſtre prælium paucorum commiſſum eſt, in quo vtrinq; equites qui interfuerunt, pene omnes interempti ſunt, adeo pertinaciter pugnarunt. Mox eodem die, atque adeo eadem hora, commiſſa eſt pugna amborum exercituum, qui magni fuerunt. Primo impetu Germani e loco ſubmouerunt hoſtem. In oculis enim Imperatoris pugnantes, quiſque alij laudem præripere volebat. In illo vero concitato aciei curſu & ardore animorum, ſignifer Imperatoris ruit, & intulit in medios hoſtes aquilam, quæ in hoſtium poteſtatem venit, confoſſo ſignifero. Atrociſſime pugnantibus vtrinque dubio Marte diu, Fridericus Imperator nimium temere in hoſtes ſe conicit, & magnam dum cædem hoſtium facit, equus ſuffoſſus cadit cum Imperatore. Quod vbi Germani viderunt, crediderunt occubuiſſe Imperatorem, cœperuntque pedem referre, pugnantes primo, deinde mox verterunt tergum, cum aquila ſignum eſſet amiſſum, & Imperator putaretur occiſus. In ea fuga Germanorum magna multitudo in flumine Ticino eſt ſuffocata: nec pauci, ignari viarum, in hoſtium manus cucurrerunt, qui aut cæſi aut capti ſunt. Etiam quatuor poſt prælium dies fama erat, Fridericum occubuiſſe. Quare vxor eius, & familiares eccleſiaſticæ perſonæ, quos Cæſar Comi reliquerat, iturus in prælium, mutatis veſtibus triſti luctu iuſta funere regio meditabantur. Sed quinto poſt prælium die Fridericus habitu & comitatu imperatorio Papiæ eſt viſus, priuſquam nemo eum ſu-

perſti-

perſtitem eſſe audiret. Neque vlla erat vxori aliiſque ſpes eum viuere, cum tot oculati teſtes affirmarẽt, ſe vidiſſe illum cadere; & addebatur (vt ſolet fieri) occiſum eſſe a multis viſum. Ergo qui ſatagebant proſequi funus, hoc audientes ad eum Papiam volant. Imperator poſt infauſtam illam pugnam magnam paſſus eſt ſociorum & amicorum iacturam: multique acceſſerunt ad hoſtes eius: & præcipue eccleſiaſtici epiſcopi atque archiepiſcopi deſciuerunt ab eo, dixeruntque illi in faciem, hæc eum pati propter hæreſim, cum excommunicato Deum eſſe non poſſe, luere Germanos Friderici contra eccleſiam impietatem & perſecutionem: addideruntque, niſi Romano Papæ Alexandro obtemperet pacemque det, alium Imperatorem ab electoribus ſe poſtulaturos, qui eccleſiam colat: neque enim bene agi poſſe cum eo Imperatore qui in cœlum ſpuat. His malis afflictus, & minis huiuſmodi plurimis deterritus, Fridericus, quærit viam & rationem, quo honeſte minimaque cum exiſtimationis iactura pacem cum Pontifice faciat. Ad omnes igitur religioni deditos viros, qui nec Pontificis nec Cæſaris partibus ſe addixerant, ſed ſimplici oculo in Dominum intenti pacem curant, quæ eſt in Deo vera, mundi vanitates pedibus conculcantes, mittit nuncios; poſtulat vt Pontificem ad ea quæ pacis æqua ſunt, adducant. Ex quibus religioſis viris erant quidam Abbates & Epiſcopi, qui propter vitæ ſanctimoniam magnæ erant fidei & autoritatis apud omnes Principes cordatiores. Horum igitur opera & ſtudio conueniunt partes Venetiis. Erant in hac re legati nomine Cæſaris, archiepiſcopi Magdeburgenſis & Moguntinus. de loco conueniendi diu eſt diſceptatum; aliis alia loca ſuſpecta erant: tandem omnes Venetias veniunt. Sed Imperatorem excludunt, donec iureiurando promittit, patrum maiorum decreta ſe ſeruaturum, & ex illis pacem facturum, quod Imperator recepit ſe facturum: quamobrem pacem pontificij conſecuti ſunt qualem optabant. Hæc acta eſſe volunt anno Domini 1177. In 1177
huius temporis geſtis valde variant ſcriptores, nec me extricare poſſum ex variis eorum opinionibus. Hoc quibuſdam videtur verum, poſt conuentum Venetiis celebratum (ſiue non ſit illic pax confirmata, ſiue confirmata non ſit ſeruata) Fridericum animum recepiſſe, magnis Germanorum copiis coactis Romam vſque per vim veniſſe, totam per Italiam in itinere hoſtes perterruiſſe; Romanos, inuito & prohibente Pontifice, portas Cæſari aperuiſſe; pontificem vix in ſerui ſordido habitu elapſum Venetias profugiſſe, & Venetiis in monaſterium diuæ virginis de charitate profectum, hortulanum in eo monaſterio egiſſe; poſt aliquot menſes a quodam agnitum, qui ſtatim ad Principem Venetiarum acceſſit, illique dixit, adeſſe Pontificem Romanum ſeruireque in dicto monaſterio. Dux igitur ille confeſtim congregatis ſenioribus accedit magno apparatu in monaſterium: ibi Pontificem runcare olera inuenit auguſtiſſimus ſenatus, ducuntque eum cum magna ſolennitate ad diui Marci eccleſiam. In eo templo Alexander in pontificali veſte, abiectis ſeruilibus pannis, Principem, ſenatum & omnem populum benedicit, liberaliſſimeque concedit indulgentias. Imperator Fridericus vbi audiuit Alexandrum Venetiis eſſe, & loco ſummi Pontificis coli, mittit Othonem filium ſuum cum armata claſſe Venetias, vt repoſcat Pontificem. Otho primum patris mandata per nuncios in vrbem mittit: ſed Veneti recuſant, daturos ſe Pontificem, eccleſiæ legitimæ creatum caput, in manus hoſtis. Otho bellum indicit vt pater præceperat. Veneti claſſes ſuas aduerſus illum mittunt, ſuperatum & captum vinctumque Othonem in vrbem ducunt ad Pontificem. Pontifex & Veneti agunt cum Othone de pace. Otho patri chariſſimus filius, nihil non potuit apud Fridericum patrem. Vocat igitur patrem Venetias Otho ad ſe liberandum, & faciendam pacem. Imperator approbat pacis conditiones quæ Pontifici placuerunt, adhortante & ita volente filio Othone. Reddit igitur illi quicquid Romanæ eccleſiæ fuit: iureiurando promittit nuſquam in imperio Pontificem aut eius legatos impediturum; breuiter promittit Fridericus, patienter ſine rebellione laturum quicquid iniungeret pontificia ſanctitas. Iſtis igitur fœderis conditionibus vbi conuenerunt Papa & Cæſar, mox ad ianuam diui Marci vna acceſſere; & ibi coram vniuerſo populo imperat Imperatori Pontifex, vt ſe humi proſternat, & veniam clara voce roget. Imperator procidit ad pedes Papæ, Papa Cæſaris collum pede in terram premit, inquiens: Scriptum eſt, *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.*

Reſpondit Fridericus: Non tibi Alexander, ſed beato Petro cui te dicis ſuccedere, pareo. Ad hæc Pontifex ait: Et mihi & Petro. Hæc tanta vocis contentione ſunt dicta, vt nemo qui viderit aut audierit, non facile perſpexerit, odia in cordibus repoſta adhuc fuiſſe. Pax igitur hoc modo ſecundum quoſdam ſcriptores eſt facta. Sed quidam ſcriptorum ita ſunt partium pars, vt inclinent animum ſuum totum in factionem, in cuius verba ipſi iurarunt, quo fit, vt hic certo aſſerere nihil auſim. Blondus hic ſcribit, Poſtquam Imperator proſtratus Pontifici pedes exoſculatus eſt, acceſſerunt ambo Papa & Cæſar ad maius eius templi altare, ibique ſe mutuo amplexu exoſculati ſunt. Imperator in hunc modum humiliatus a Pontifice, triſtior Venetiis diſcedit. Alexander vero volens Venetis animi gratitudinem oſtendere duci & ſenatui priuilegia concedit non vulgaria. Concedit illis portare ſunale candidum, quod antea licebat ſoli Romano Pontifici portare; item plumbo literas obſignare conceſſit illis; Duci eorum gallerum conceſſit; item in theatro Romani Pontificis tertiam ſedem dedit Principi Venetorum; in feſto Aſcenſionis Domini donauit Venetos plenaria omnium peccatorum remiſſione in templo ſancti Marci, quæ indulgentiæ perpetuo in eo loco durare debent; item vexilla aliquot ſerica coloribus eleganter variegata duci eorum dono dedit; dedit quoque Principi illorum cereum album inſignis magnitudinis. Hæc Sebaſtiano duci Venetorum qui tum erat, ſupra fidem grata fuerunt. Erat enim vir, apud quem Romana ſedes erat religioſa & ſancta. Veneti abeuntem Pontificem magno comitatu & ſumptibus maximis comitantur, propter hæc quæ dixi, cœleſtia dona. Comitatur etiam eum rex Siciliæ Romam vſque. Hic rex non ſequitur eum propter indulgentias & bullas, ſed terrena magis curans, propter potentiam & largitiones, &, vt autoritate Pontificia ſtabiliat regnum ſuum. Romam vbi venit Pontifex, imperioſiorem longe oſtendit erga Romanos animum. nam ſubiugarat Venetiis, vt audiuimus, Imperatorem ipſum. Primum igitur cupiens Romæ habere omnem poteſtatem, agere cœpit de abrogandis conſulibus; quod in totum ſemel fieri non erat poſſibile ſine magno populi motu. Quare ita inter eos conuenit, vt conſules Pontifici iurarent ſe ſedi pontificiæ fore fideles, & audientes per omnia, nihilque contra ſententiam Pontificis facturos; nec eligerentur ad conſulatum, niſi placerent Pontifici. Sic quidem re fuerunt conſules abrogati (quid enim aliud erant quam ſerui Pontificis?) nomine autem manſerunt. Vno poſt menſe Calliſtus, quem Pontificem Cæſariani creauerant, ad pedes Pontificis Alexandri proſtratus petit veniam; pœnitentiam acturum ſe pollicetur; ab Alexandro abſoluitur. Sed a Germania rerum geſtarum ordo me nimium ſeducit; venio igitur ad Fridericum & alia Germanorum propria.

1181 Anno poſt natiuitatem Domini 1181, maiora ſolitis comitia Moguntiæ celebrauit Fridericus. Aderant Principes Principumque legati ex multis nationibus; aderant quoque legati ex Hieruſalem & Conſtantinopoli. Eſt in hoc conuentu conſultatum inter Principes de pace eccleſiæ, bello in Turcos. Fridericus iam laboribus & ſenio defatigatus incipiebat de otio cogitare, iactatus per infinita pericula iam annos triginta. Quare filiis regna diuiſit: Henricum Imperatorem deſignauit, Othonem Burgundiæ ducem facit, Friderico Sueuiæ ducatum tribuit. Sed minor natu Conradus, mortuo Friderico, dux factus eſt poſtea Sueuorum: minimus natu Philippus, mortuo Henrico, appellatus eſt poſtea Cæſar Auguſtus. Hos enim habuit Fridericus Imperator filios. Fuerunt hoc tempore in Germania anni aliquot fertilitate felices, ſed ſecuta eſt copiam fructuum peſtis quæ ſuſtulit ſupra mediam partem hominum per Germaniam. Poſt conuentum Moguntinum Conſtantiam profectus eſt Fridericus cum imperij proceribus; vocauit illuc Longobardos, vt cum illis ageret de iure Imperatoris in eos, quid ſingulæ ciuitates illi deberent. Et priuilegia ciuitatibus conceſſa confirmataque ſunt, conſtitutaque eſt inter eos pax, quæ debebat durare perpetuo. Hanc Conſtantiæ pacem vocant, de qua in iuriſperitorum libris eſt ſcriptum. Si quis plura cupit, videat Baldum de hac pace Conſtantienſi. Sic incipit: *Imperialis Clementia manſueta ſerenitas*, & cætera. Illic etiam conſcripta ſunt nomina ciuitatum, quæ fœdus hoc iurauerunt, quod iuramentum ita ad verbum habet, In nomine Domini iuro ego N. quod ammodo ero fidelis domino Imperato-

peratori Friderico, & eius filio Henrico; non ero in conſilio vel facto, quod ipſi perdant vitam vel membrum, aut mente ſeu coronam Imperij vel regni ſui, ſeu capiantur; vel ſi ſciuero aliquem feciſſe, vel facere volentem, per me vel per alium domino Imperatori vel regi vel nuncio eius ſine fraude manifeſtabo, & eum adiuuabo. Inſuper pacem domini Imperatoris Friderici, & filij eius regis Henrici, & ſuę partis, factam cum ſocietate Lombardiæ, ſicut ſcriptum eſt, & inde ſine fraude infra 15 dies poſt, & iurata bono intellectu, & ſigillo domini Imperatoris ſigillata, obſeruabo, bona fide & ſine fraude. Et hoc iurare faciam omnes maſculos mecum habitantes, a 16 annis & ſupra, vſque ad 60, infra 15 dies poſtquam iuratum habuero, exceptis ſeruis; & qui per me iurare noluerint, infra tertium diem Imperatori vel regi vel ſuis nunciis per breue manifeſtabo. Hæc iurarunt ciuitatum legati nomine ſuorum ciuium in conuentu Conſtantienſi.

DE GERMANIS
LIBER DECIMVS-NONVS.

ANno Domini 1186, fuit cœlum hyemis clementiſſimum in Germania: floruerunt in Ianuario præcoces arbores omnes, & vitium oculi promoti conſpiciebantur longitudine ſpitamæ. in Februario poma quantitate nucis iuglandis conſpiciebantur. Frumenta florebant. Aues excludebāt oua. nec vllum frigus in eo anno ſecutum eſt, quod nocuerit fructibus. In Maio metebatur frumentum in regionibus, in quibus ſolet alias in fine Iulij demeti. Coctæque erant vuæ in principio Auguſti: optimum & multum vinum & frumentum eo anno proueniebat. Anno vero qui ſequebatur, principium brumæ non erat inclemens, ſed Martio incepit frigus intolerabile animantibus & plantis, quod durauit per Aprilem & per medium Maium. Vini caritas rariſſima eſt ſecuta, periere enim frigore vites. Et frumenti quædam genera pruinis perierunt. Hoc tempore in noua vrbe Mediolano nuptiæ ſunt factæ ſplendidiſſimæ, multis Principibus Germaniæ præſentibus: aderat quoque Fridericus ſenex Imperator, nam filius eius Henricus duxerat filiam Rogerij Siculi. Poſt nuptias Henricus, iuuenis natus annos viginti, præficitur Lombardiæ, & reliquis in Italia ciuitatibus multis: qui pro ætatis ratione ſatis grauiter omnia adminiſtrauit. Pater cum ſuis proceribus in patriam Germaniam reuertitur. Non longo poſt nuptias tempore, frater Conſtantiæ vxoris Henrici, Guilielmus nomine, rex Siciliæ, obit diem ſuum ſine hærede legitimo, deditque dotis loco ducatum Apuliæ, & regnum Siciliæ Henrico ſororio ſuo. Quæ ditio quomodo ſuperioribus temporibus ablata imperio erat, ſupra eſt dictum. Anno ſequenti, vbi rediit in Germaniam Fridericus Imperator, magnum Principum conuentum apud Norinbergam celebrauit, propter propagandam almam pacem. Hæc igitur decreta ſunt in eo conuentu: Quicunque in ditione alicuius intenderit aliquid; proſcriptus denuncietur, & eum epiſcopus excommunicet, & niſi ſatisfecerit pœnitentiamque agat, vniuerſo iure honoréque priuatus habeatur, omniq́ue præbendali iure carebit perpetuo. Item ſi in raiſa alicuius domini quiſpiam incendium fecerit, dominus cuius eſt raiſa (liceat enim mihi verbis vti quæ tum in vſu erant) iurabit ſuper reliquias, quod non faciat cum ſcientia, mandato vel voluntate ſua; reum autem abiiciet a ſe, & nunquam reſumet, alioqui damnum reſarciet. Si talis incendiarius in caſtrum domini, dum agitatur, fugerit, non tenetur eum tradere perſequentibus, ſed iuuabit, vt vel in ſiluam aut alium locum abeat, dummodo tamen dominus eius conſanguineus, vel vaſallus fuerit, alias eum perſequentibus repræſentet, vel in eadem culpa ſit. Eſt præterea ab Imperatore & Principibus conſtitutum in illis comitiis, vt quicunque alij damnum facere, aut eum lædere intendit, tribus ad minus ante diebus per certum nuncium denunciet. Sancimus, inquit Imperator, vt quicunque treugas alicui dederit, niſi aliud actum ſit, contradicere ante terminum ſtatutum nequaquam poſſit; quod ſi fecerit, violator

fidei cenſendus erit. Item qui nuncium aliquem, eo quod contradicturus mittitur, læſerit; fidem ſuam violauit, & de cætero omni honore carebit. De filiis quoque, inquit, ſacerdotum ruſticorum ſtatuimus, ne cingulum militare aliquatenus aſſumant. Statuit etiam, ſi quis vineta aut pomaria vel vnam fructiferam arborem exciderit, vt eidem pœnæ cum incendiariis ſubiiciatur. Statutum eſt in eiſdem comitiis, qui ruſticum aliquod inſtrumentum ad arandum aut alias ad colendam terram neceſſarium furatus fuerit, grauius puniatur, quam alia furta. In agris enim relinqui ſæpe neceſſe eſt, nec patiuntur rationes ruſticorum ſemper domum intra parietes includere. Hoc genus multa conſtituta ſunt tum per Fridericum Norinbergæ; quorum quædam in ſpeciem videntur non admodum digna quæ legibus imperatoriis aſcribantur. Sed nihil tam humile quod non magnopere vitæ mortalium ſit vtile atque etiam neceſſarium. Hoc tempore nuncium triſtiſſimum de cladibus Chriſtianorum qui Hieroſolymis habitabant, in Occidentem peruenit. Quare Fridericus & Principes alij, pia animi affectione commoti, diſcernunt bellum; communi concordique animo accingunt ſe ad expeditionem Hieroſolymitanam, vlturi fratres qui ab infidelibus nefanda & crudeliſſima, quæ nemo fando conſequi poſſet, patiebantur. Cumque iam iter arriperent Galli, Itali, Hiſpani, & Angli, exorta eſt inter eos diſſenſio tanta, vt geſſerint inter ſe ſanguinolenta bella; quorum cauſa & euentus mihi dicenda non ſunt, cum nihil horum in Germania geſtum ſit, neque vlli Germani interfuerint. Imperator autem cum filio ſuo Friderico, Bertoldo Morauiæ duce, epiſcopo Herbipolenſi, archiepiſcopo Tarentaſiano, epiſcopo Monaſterienſi, epiſcopo Patauienſi, epiſcopo Oliſburgenſi, epiſcopo Miſnenſi, Hermanno Marchione Badenſi, & aliis multis fortibus & piis viris, per Vngariam, Bulgariam, & Thraciam Conſtantinopolin peruenit: vbi cum Imperatore Græcorum fœdus fecit; deinde recta per Helleſpontum in Aſiam eſt profectus, hactenus proſpero vſus itinere. Sed poſtquam venit in Aſiam, aliam induit fortuna faciem. Sultanus enim qui Iconij multos ſub ſe habebat Turcas, venientibus noſtris omnia humanitatis officia pollicebatur, omnia ad victum neceſſaria exercitui ſe daturum recipiebat. Imperator credebat, & minus diligenter procurabat commeatum, omnia parata apud Sultanum eſſe putans. Sultanus interim rationibus & viribus omnibus colligebat cereales fruges, abſcondebatque intra munitiones ſuas: ſimul auxit copias ſuas, vndique congregatis Turcis, in eamque neceſſitatem induxit Fridericum, vt coactus ſit propter commeatum cum hoſte confligere locis iniquiſſimis. Anguſtias enim viarum occupauit omnium, qua tranſeundum erat Hieroſolymam verſus, & vnde cibus erat petendus. Nec leuiter nocuit hæc res noſtris. Vicerunt quidem tandem & illas difficultates, non tamen ſine ſanguine. Expugnauit enim Fridericus, manu commiſſa cum Turcis, has munitiones, & expediuit, deiectis præſidiis Turcicis, viarum obſtructiones, cladémque fide maiorem acceperunt Turcæ. Non ſolum autem aperuit vias, ſed omnia in illis regionibus depopulatus eſt: commeatus omnis in Germanorum peruenit manus. Vi captam Philomelium vrbem diripuit. His tam fortiter geſtis, terruit regiones eas fere omnes, per quas tranſeundum erat: quam ob cauſam poſtea per Armeniam minorem non ſolum impedientibus nullis hoſtibus, fecit iter, ſed in Cilicia a Principe Armeniorum eſt ſuſceptus reuerenter, & cum omnibus honoribus Imperatore dignis. Illic igitur aliquot dies conſedit, vt refocillaret fatigatas ex itineribus copias. Ipſe vero Imperator Fridericus, delectatus ſemper venationibus, cupiens ſcire beſtiarum illius terræ ingenium; dum auidius feras ſequitur, nimium incaluit. Quare dum lauandi & refrigerandi cauſa æſtuans, præcipitauit ſe nimis temere in rapide fluentem amnem qua erat altiſſimus, vorticis violentia tractus ſub aquam & abſorptus ſuffocatusque eſt, cuſtodibus corporis plurimis conſpicientibus, & ne-
1190 quicquam iuuare conantibus. Hoc accidit anno a natiuitate Chriſti 1190, imperij vero 28. Quantus in armis, in pace, quam diligens legum cuſtos, veræ probitatis amator, oſor vero hypocritarum fuerit hic Fridericus, abunde facta eius teſtantur, quæ a multis conſcripta reperiuntur. Scriptorum quidam tamen eius quædam facta & dicta rapiunt in peiorem partem, propter inuidiam & peruerſum in rebus iudicium: quorum error facile deprehenditur ab omnibus, qui non carent omnino mente.

re. Poſtquam periit modo quo dixi, in vndis Fridericus Imperator, Fridericus filius, boni iuuenis officio functus, acciuit viros ſapientes ad ſe, quorum conſilio, prudentia exercitum regeret: duxitq́ue copias Antiochiam, vbi abundanter inuenerunt omnia ad victum neceſſaria. Quam rerum omnium copiam tanta conſecuta eſt peſtis, vt pene totus conſumptus ſit exercitus. Huius peſtis cauſam phyſici alij aliam iudicant fuiſſe. Quidam plenitudinem ſaturitatémve immodicam poſt famem (nam tantæ multitudinis exercitus non potuit per tot itinera non aliquando egere) quidam aeris intemperiem, & anni tempus, cœlumq́; natura calidius (nam quam naturę animantium omnium, & etiam plantarum difficulter ferant mutationes, præſertim magnas & repentinas, norunt non ſolum philoſophi, ſed ruſtici paſtoresq́;) quidam vero venenum immixtum vino & farinæ arbitrantur cauſam fuiſſe tam repentini interitus tanti exercitus. Exercitu per peſtem ita perdito, cogitur Fridericus dux mutare omnium ſuorum conſiliorum rationes omnes. Propoſuerat expugnare in itinere hoſtium caſtra & vrbes; caſus vero & fata eum retrahunt ad amicas & ſocias vrbes. Quare Tyrum nauigat cum reliquiis copiarum, ſecum vehens corpus chari genitoris aromatibus conditum. Tyri corpore patris regalibus ceremoniis magnificentiſſime ſepulto, procedit. Nunciatur autem noſtris, Sultanum obuiam venire cum armatorum manu non exigua. Quanquam autem ad paucitatem eſſent redactę Germanorum copiæ; tamen ne addant hoſti animos, fortiter aduerſus hoſtem tendunt, & ſe ad pugnam parant. Sed Sultanus iam antea expertus, quales Germani in prælio eſſent, ſe intra vrbes munitas recipit, illic expectaturus hoſtem. Noſtri Acam, firmam & opibus pollentem vrbem, obſident diu, & multa ferunt ante vrbem. oppidani enim, contempta noſtrorum paucitate, ſæpe eruptionibus factis noſtris non mediocriter nocuerunt. Tandemq́; eo deuenerat res, vt noſtri magis obſiderentur ab oppidanis, quam ipſi eos obſiderent, donec venit rex Galliarum Philippus, & rex Angliæ cum copiis noſtris ad noſtros. Tum enim conati ſunt variis tormentorum & machinarum generibus, infinitaq́; multitudine militum, expugnare vrbem; nec vllam requiem concedebant propugnatoribus murorum; ita ſine intermiſſione vrgebant oppugnationem. In qua contentione, oppidanis pertinaciter noſtros repellentibus, cecidere multi Principum exercitus noſtri; inter quos erat & Fridericus, filius Imperatoris, dux Sueuię; Comes Theobaldus Franciæ Seneſcallus; comes Clarimontis, & multi alij clari viri. Qua cæde ita ſunt noſtri exaſperati, vt omnino propoſuerint ante deditionem vrbis aut conſumptis viribus exercitus non ſoluere obſidionem. Idcirco ſecundo demum anno, fame Acam vrbem premente, & muris magna ex parte deiectis, inceperunt pacem petere. Primo tamen nullas conditiones grauiores, quæ ſolent victis imponi, recipere volebant; ad extremum noſtrorum perſeuerantia victi acceperunt quas noſtri pręſcribebant deditionis conditiones. Reges poſt Acam captam, & Sueuiæ ducem occiſum, dominandi libidine & de principatu contentione ſe debilitarunt, hoſtes præualentes reddiderunt. Inuidebat enim alij alius, & impediebat alter alterius conatus: eoq́; deuenerat res, vt magis cuperēt hoſtium ſucceſſus, quam ſociorum. Quare Philippus redit domum in Galliam; Ricardus vero Anglorum rex ſolus, etſi videbat hoſtem diſceſſu regis Galliarum inſolentiorem, ſperans omnem laudem, gloriam & principatum ad ſe ſolum pertinere, magno conatu maxima aggreditur: in itinere ſæpe pugnauit cū hoſte, & quanquam grauiter telo vulneratus erat, tamen ſemper præliis omnibus interfuit. Compulitq́; vſque ad Hieruſalem Sultanum, quem rex ſecutus venit in Bethlehem, in quo loco caſtra muniuit, cognouitq́ue per exploratores, magnam camelorum & mulorum multitudinem commeatum ex Ægypto portare Hieroſolymam. Ricardus rex miſit expeditum iuuentutis robur noctu clam ad intercipiendum commeatum: quod ſane feliciter ſucceſſit. Omnes enim camelos & mulos oneratos commeatu omnis generis cum agonibus in caſtra perduxerunt qui miſſi erant iuuenes. Ricardo non videbatur tempeſtiuum eſſe, ad mœnia admouere exercitum propter hyemem inſtantem: differre igitur conſtituit in proximum ver obſidionem. Hybernatum igitur dimittere exercitum decreuit. Ecce nuncij ex Europa noui & triſtes, qui certiorem Ricardum reddunt regem Galliarum Nortmanniam affligere; fratremq́; eius Ioannem regnum Angliæ affectare, quare Ricardus conditiones non honeſtas nec vtiles cum Sultano fa-

eit, reliquit enim illi omnia præter Tyrum & Ptolemaidem & quædam parua caſtella. Fœdere facto properat domum per Thraciam & Vngariam, vbi venit in Germaniam, in ditione Lupoldi ducis Auſtriæ, cum quo habebat ſimultates, comitantibus ſe ſeruiuit, & inter vltimos ſeruos verſatus eſt, ne agnoſceretur. In quodam ergo diuerſorio iuxta Viēnam aſſabat ſuis manibus carnes, digito geſtans regalem annulum, quem quidam ex familiaribus ducis Auſtriæ agnouit, nam erat miles qui in obſeſſione Acæ fuerat, quare mox domino ſuo Viennæ tum degenti nunciat. Dux Auſtriæ, vt ille indicarat, inuenit regem in diuerſorio, captum cuſtodiæ diligenter mancipat, datam occaſionem vlciſcendi ſe vehementer gaudet: nam male illi fecerat. Capta enim vrbe Aca, in cuius obſeſſione nulla non pericula, nulloſque non labores Lupoldus dux Auſtriæ ſubierat, rex Angliæ contempto Lupoldo ſigna ſua per vrbem erexit, & cum erecta videret vexilla ducis Auſtriæ, præcepit conculcari, præterea prædam inter ſuos diſtribuit, nihil relinquens Germanis qui erant copiæ Auſtriæ ducis, cum tamen communia pericula multa maioraque multo perpeſſi ſint, vt qui primi in obſidione fuerint, primamque coitionem ſuſtinuerint, cum adhuc ciuium Acę vires integræ eſſent, quas fregerant Germani magna ex parte ante aduentum Anglorum. Hæ fuerunt inimicitiarum cauſæ. Porro Pontifex Romanus vbi audiuit regem Angliæ reuertentem ex expeditione laborioſiſſima captum, tenerique in vinculis, ducem Auſtriæ execrauit, iniquiſſimoque animo omnes tulerunt qui cauſam ignorarunt. Plauſibilis enim erat expeditio apud omnes Chriſtianos, maximeque admirabantur & diligebant eos, quod ſumptis armis aduerſus Turcam in longinquas regiones ibant. Dux vero reddidit cauſas, quibus motus illum ceperit. Henricus Imperator tum egit Wormatiæ, illuc iubet ad ſe duci captum regem, ibi Henricus audiuit cauſam Lupoldi & Ricardi; liberatus eſt rex, dato magno auri pondere Imperatori & Lupoldo. Nam præda quæ Acæ Lupoldo prærepta vi erat a rege, magni æſtimabatur. Rex cum non haberet aurum ſufficiens ad ſe liberandum, eccleſiaſticum ornatum accepit. Quo ſermonis ordine cum Friderico ex Germania ad in Aſia & Hieroſolymis res geſtas venerimus, quoque ductu rurſus redierimus in Germaniam, vides. non igitur erit noſtri inſtituti longius immorari in rebus Hieroſolymitanis, quanquam poſtea mirabilia auditu inter Chriſtianos & Sultanum facta ſint. Poſt nuptias magnas geſſit in Italia Henricus, Romano Pontifici obtemperantes fecit qui non obediebant, ciuitates rebellantes ſub iugum egit; Campaniam quæ nimium ſuperbe deſpexerat Imperatorem, in vltimam ſeruitutem redegit; Neapolim maximis præſidiis munitam tres menſes obſedit, circaque eam omnia diripuit: ſed peſtis crudeliſſime inuaſit exercitum. coactus igitur cœlum mutare, ſoluit obſidionem. Dum autem in obſidione occupatur Henricus, vxor eius quam nuper duxerat, a quibuſdam Apuliæ Principibus capitur. Pontifex eos qui captam tenebant, excommunicat, & ditionem eorum cuilibet occupanti concedit. Raptores anathematis fulmine territi, remittunt Henrico vxorem. Imperator minatus illis vltionem (nam in præſentiarum non vacabat) propter neceſſaria regni negocia in Germaniam reuertitur. nam cum multa alia in Germania corrigenda erant, tum præcipue in Sueuia quidā mouere non mouēda tentarant. nam quomodo Acam oppugnans fortiter Fridericus occubuerit, dictum eſt. idcirco quum primum in Germaniam venit, conuocatis proceribus fratri ſuo Conrado ducatum Sueuiæ dedit, & admonuit eum, vt perſuaderet ſibi crudelitate non ſtabile eſſe poſſe regnum, ſed humanitate & iuſtitia, præcipue apud homines altiore ingenio præditos, quales eſſent omnes Germani, potiſſimum vero Sueuos. Adhortatus quoque eum eſt, vt operam daret quam chariſſimus ſubditis eſſe, quoque ſublimiore loco poſitus ſit, hoc modeſtiorem oportere eſſe. & vt ſtudeat quam pauciſſimos lædere, quantum ſcilicet iuſtitia ſalua fieri poteſt, plurimis autem prodeſſe, iuuareque mortales diuinum eſſe quiddam, nocere Satanæ proprium. Hæc & huiuſmodi multa inculcauit Conrado homini agreſti & ferociſſimo. Archiepiſcopus Colonienſis multa, abſente Cæſare & occupato in Italia, conatus eſt contra Cæſarem facere, & quoſdam alios in ſuam adduxerat rebellionem. Quos contra Henricus vbi primum incepit parare bellum, mittunt ad eum rebelles legatos, excuſant ſe quantum licuit, & rogant pacem, facturoſq; recipiunt ſe quæcunque tolerabilia imperet. Ab Imperatore recipiuntur in gratiam.

Germa-

Germania pacata tota, legibus & religione in ea florentibus, cuſtodibuſque religionis & legum cōſtitutis, contrahit copias, & ducibus Bertoldo a Kunſperg miſit in Italiam, per quam totam excepti ſunt a ciuitatibus honorifice, donec venerunt in Apuliam, ad quam peruaſtandam miſerat Imperator ipſum exercitum, iraſcebatur enim Apuliæ propter temeritatem & præſumptionem ſuique contemptum, vt qui auſi fuerant præcedente anno vxorem eius capere. Quare Apuliæ vrbes vi captas quaſdam diripuere, quaſdam vrbes & caſtella in deditionem acceperunt. Totam Apuliam occupatā muniuerunt præſidiis Germanorum militum, qui inſolentius imperioſiusque tractarunt eas vrbes in quibus erant; qua cauſa vix dum Italiæ finibus egreſſus erat exercitus, conſpirarunt incolæ contra Teutonicos milites qui in præſidiis erant, quorū partem mancipaurunt duriſſimæ ſeruituti, partem eiecerunt, partem etiam occiderunt. Quæ res vbi ad Imper. perlata eſt, denuo cōſcriptum exercitum in Italiam ducit, & omnes qui præſidia eiecerant, puniuit acriter, quoſdam in exilium miſit, quoſdam patibulo ſuſpendit, alios aliis mortis generibus affecit. ciuitatum quæ præſidia Teutonica eiecerant, quaſdam funditus diruit, trucidatis inhabitatoribus omnibus, deterrere volens ne id in poſterum vnquam Germanis fieret. Hoc bello Apuliam & Campaniam totam redegit in prouinciam, cui præfecit fortiſſimos ex exercitu viros, reliquit eis præſidia armata Germanorum non inualida. Cum exercitu in Calabriam & Siciliam eſt profectus, quas regiones vi cepit. Vbi vero ad vrbem Catanenſem appropinquauit, omnes qui in ciuitatibus & caſtellis paſſim regnarāt, collecti in vnum cum magno exercitu ciuium, artificum, paſtorum, & aratorum turba vndique collecta, occurrunt Imperatori, & caſtra muniuerūnt proxime ad Germanorum caſtra. Imperator eius gentis morem bellandi ſciens, quod ſcilicet nocte concubia ſolerent impetum facere in hoſtes, caſtra ante noctem muniendi tempus ſibi relictum non eſſe ſimulat, reliquitque magnam partem foſſarum imperfectam, excubitores raros in illa caſtrorum regione collocat. Hoſtes id animaduertentes rati ſibi datam occaſionē bene gerendę rei, iuuentutis ſelectiſſimum robur ſtatim poſt mediam noctem vt in caſtra Imperatoris ea parte irruant qua non erant perfecta. Aduenientibus igitur hoſtibus expectatis vigiles Germani cedunt, vt iuſſi fuerant, & hoſtes intromiſerunt, quos expectans Imperator locis commodis circundatosq; trucidat omnes, paucis, qui capti tamen ſunt, exceptis. Fuiſſe autem creditur tria milia, ſed totius exercitus præſtantiſſimi ad pugnandumque promptiſſimi. Cum primum illuxit, Henricus vrbi admouet exercitum, præteriens hoſtium caſtra; celeritateque mirabili machinarum & tormentorum variis generibus incipit murum deiicere, & foſſata lapide, ceſpite lignoque complet. Quod vbi viderunt hoſtes in caſtris, educunt exercitum in apertam planitiem & Germanos ad pugnam prouocāt inſtructa acie. Imperator primum dubitat præſtétne vrbem obſidione circumuallare & excludere ab vrbe hoſtes, an congredi melius ſit. Vbi videt autem ob vrbis circuitus amplitudinem excludi non poſſe, ſtatuit congredi. Quare ſuos ad virtutem cohortatus eſt, & inter reliqua demonſtrauit claris argumentis aut moriendum aut vincendum, nullam ſpem ſalutis in fuga eſſe poſſe, oſtenditque victu faciles eſſe colluuiem hominum qui nunquam prælio interfuerint, non aſſuetos armorum conſpectu exanimari. Vbi videt animos ſuorum erectos, & pugnam optare, certa victoriæ ſpe concepta, aduerſus hoſtes contendit magno animo, ſtatim ſine Germanorum cæde perturbatis ordinibus, primo concurſu ad vrbem fugiunt (nam animi in vrbe ante congreſſum erāt ſine dubio) exercitus Germanorum fugientes perſecutus cum eis irruunt in vrbem, & primo furore occiſi ſunt in vrbe omnes vtriuſque ſexus, nulla etiam habita ætatis ratione, captis vrbis primatibus & epiſcopo qui multa perpetrarat contra Cæſarem, incendit vrbem, nec paſſus eſt extingui ignem, donec omnia exuſta in cinerem redacta ſunt. Huic bello quidam volunt ipſum Henricum non interfuiſſe, ſed per legatos geſſiſſe, quorum primum faciunt Henricum de *Kalend* Marſcalcum Imperatoris. Hoc conſtat inter omnes bellum illud geſtum nomine Henrici, & Henricum tum in Italia fuiſſe, præliis autem interfuiſſe negant quidam. Quidam Italorum virtutem maiorem eſſe Imperatoris videntes, quam vt ſuperari poſſet, dolo eum interficere ſtatuunt, multi in eius necem coniurant. quod vbi cognouit Imperator, ſedulo diſſimulauit, nec vultu, nec verbis vllam illis ſignificationem iræ ſuſpicioniſque dedit. Principum fre-

quentibus conuocationibus habitis, ſemper vnum aut duos coniuratorum adhibuit, & dimiſit vt reliquos; ſicque in conſuetudinem ducti ſunt conuentus illi, vt poſtremo omnibus coniuratis conuocatis nihil ſiniſtri in mentem venerit. Quos correptos, in vinculaque coniectos, exquiſitis memorabilibusq; ſupplicijs affecit. Quoſdam enim cute viuos exuit, alios oculis priuauit, alios alijs membris mutilatos viuos in exilium ablegauit, alios lento incendio enecauit, quoſdam vectibus humo affixos longis & ingentibus doloribus mori coëgit. Vnum vero in primis miſerabili ſpectaculo extinxit, qui alijs potentior regnum affectabat; clauis enim ferreis per tempora transfixit, cauere iubens carnificem, ne neruoſo quopiam læſo vita finiretur breui. Itaque omnibus fere illius regionis ſubiugatis ciuitatibus, Henricus promouet ſigna ad vrbem Siciliæ Falernum, quæ opum & magnificentia alijs Siciliæ vrbibus palmam præripiebat. Fuerunt in ea theſauri regis, & primi loci nobilitas. Adueniens primum impetum fecit in regia viuaria, omnis generis animantium quæ ad menſam veniunt, refertiſſima. Mactarunt milites, & læti conſumunt regias voluptates. Oppidani territi pacem petunt, ciuitatem Imperatori totam tradunt: quare templa, ædificia publica, portas & turres, & hoc genus alia inſigniuit imperiali aquila, adiunctis ſuorum maiorum inſigniis; imperatque vt omnes ciuitatis plateas, & feneſtras parieteſq; domuum frondibus odoriferis, ſericis pannis artificioſe contextis, impleri, vias gramine viridi ſterni, odores incendi, per ordinem ciues vtriuſque ſexus cum muſicis inſtrumentis procedere. Primo loco puellæ, mox matronæ, deinde pueri, deinceps aliæ ætates ordine ibant. Sic voluit imperiali pompa excipi. Poſt hanc pompam ſecundum cuiuſque virtutem, largitus eſt munera militibus, ingentem enim argenti auriq; vim repererat in ea vrbe. redegitque Siciliam totam in prouinciam, ex qua magnos annuos prouentus accepit. Vt autem totũ ſeminarium rebellionis e medio tolleret, nobiles omnes captiuos in Germaniam miſit. Filium regis propter hanc cauſam, ne ad regnum animum adijceret, oculis priuari, & duci ad Rhetos, ibique in caſtro Amiſo cuſtodiæ perpetuę mancipari iuſſit. Regis Siciliæ vxorem matrimonio iunxit Philippo fratri ſuo, cuius ſtrenua & fideli opera in bellis illis vſus erat. Hæc mulier, nomine Irene, filia Conſtantinopolitani Imperatoris, pudicitiam ſeruare in votis habuit; ſed ob formam & genus animumque Philippus ad eam adiecerat animum: quare coacta eſt vi ad nuptias ſecundas cũ hoſte. Multa queſta eſt de rerum humanarum fragilitate & inconſtantia; ſed quo magis philoſophiæ præceptis animum muliebrem imbutum vidit Philippus, hoc magis rapitur in amorem eius, & ſecum in Germaniam ductam, Auguſtæ præſentibus multis Principibus magnificentiſſimis apparatibus nuptias celebrauit. Cum autem negociis publicis ab ea abeſſe cogebatur, in munito & amœnitatis præcipuæ caſtro eã habuit inter multas matronas & puellas nobiles. Apuliæ reginam, Sibyllam, cum filia eius miſit in monaſterium mulierum Hohenburg, quod eſt in Alſatia. Et hoc modo quicquid putauit facere vllo modo ad rebellionem, ſuſtulit. Vades quoque ſecum duxit ex Apulia duos primos comites, & epiſcopum Salernitanum. Ingenium enim cognitum habuit illius gentis ad res nouas promptum & rebellionem procliue. Quanquam vero diligenter omnia prouidiſſet, ne vllam cauſam aut materiam rebellandi relinqueret in illis regionibus; tamen in Apulia ſunt inuenti, qui nullo reſpectu habito captorum & obſidum, rebellarunt, Cæſaris ſtatutis contradicentes & contrafacientes. Quamobrem ira ſuccenſus Imperator obſides quos apud ſe in cuſtodia habebat in Germania, luminibus priuat, & ſine mora celeriter mittit legatum cum copiis in Apuliam, rebelleſq; captos, varijs & crudelibus ſupplicijs affecit, vt exemplo alij deterrerentur. Vixit aliquot annis cum vxore ſua Irene ſuauẽ vitam Henricus in ocio. Et Germania creſcebat nouis pagis & vrbibus hominumque fœcunditate. Hoc tempore Conradus Sueuiæ dux Bertoldo de Zeringen indixit bellum, & cum contractas copias duceret aduerſus eum, in vrbe Durlach mortuus eſt. Imperator poſt mortem Conradi, ducem Sueuiæ facit Philippum fratrem ſuum. Per id tempus apud Principes electores effecit Henricus, vt Fridericum filium ſuum natu trium annorum eligerent in regem, & iurarunt puello ceu regi; electioque fere omnium Principum literis obſignatis eſt confirmata. Imperator Siciliam, Apuliam, totamque Italiam magnis exactionibus preſſit, & prohibiturus rebelliones, multos vario genere mortis occidit. Ab eccleſiaſticis idem exegit quod ab

aliis poſtulabat: nec abſtinuit manus ab initiatis ſacris ordinibus, ſed quoſlibet ob quãuis leuem ſuſpicionem ſupplicio affecit. Semel enim decreuerat prohibere ſeditiones. Qui igitur nihil palam audebant, clam apud Romanum Pontificem accuſabant eum, quetebanturque de ſuorum morte, quos innocentes fuiſſe probare conabantur. Quare Pontifex eum anathemate percuſſit, prius admonitum. Henrico autem bona verba dãte, & ſe mutaturum pollicente, ſi quid factorum eius parum Principem bonum deceret. Pontifex eum abſoluit, & in gratiam receptũ cohortatur ad expeditionem Hieroſolymitanam & contra Turcas qui & ante multa Chriſtianorum tenebant, & quotidie occupabant. Regni Hieroſolymitani recipiendi ſpem facit, Deum fortunaturum vias, ſe benedicturum, & pro ſua poteſtate ab apoſtolo B. Petro ſibi relicta, indulgentias liberali plenaq; manu daturum omnibus iis qui vna ituri eſſent. Præterea promittit ſe operam daturum vt ſimul eãt reliqui Chriſtiani nominis Principes. Probat etiam Papa facilem futuram profectionem Hieroſolymam vſque, cum aliis argumentis, tum & quod Conſtantinopolitanus Princeps non ſolum amicus, ſed etiam ſocius belli futurus ſit. Et quod Sultanus nuper exceſſerat e vita, & Sultano etiam viuente in proxima expeditione Hieroſolyma fuiſſet recepta, poſt Acam captam, & Sultanũ toties victum, ſi ille malus Satan non frigidam ſuffudiſſet inter regem Galliæ & regẽ Angliæ, interq; hunc & ducem Auſtriæ. Quæ Pontificis verba ſic habere nõ ignorauit Henricus. Nam ex multorum qui in ea fuerant expeditione, ore omnia cognorat, quomodo Sultanus deſponderit animum, cogitaritque de reddenda Hieruſalem, quomodoque diſcordia inter Principes acciderit, quæque cauſa diſcedendi regibus & reliquis exercitus ducibus fuerit. Henricus igitur omnino ſtatuit illud bellum ſuſcipiendum, maxime cum in Germania ocioſorum militum abundaret copia: ſed cum multæ eſſent cauſæ quæ eum domi detinebant, nomine ſuo miſit archiepiſcopum Moguntinum, & ducem Saxoniç, & alios multos viros natalium ſplendore & bellicis laudibus magnos, inter quos primi fuerunt Conradus Cancellarius Imperatoris, Lupoldus dux Auſtriæ, Hermannus Lantgrauius de Thuringia, dux Brabantiæ, epiſcopi Ratiſponenſis, Patauienſis, Halberſtadienſis, Conradus Marchio, & alij comites & nobiles viri, quos enumerare nihil opus eſt. Hi ergo omnes religionis amore, ſuas maximas & pulcherrimas poſſeſſiones, ſuas vxores charamque prolem reliquerunt. Magni profecto & ſuſpiciendi animi fuerunt. Hæc animorum ſublimitas debetur rectæ puerorum inſtitutioni: fuerunt enim omnes non in ſtabulis equorum, & in voluptatibus carnis, ſed in monaſteriis, ſcholis Chriſtianæ Reipublicæ ſaluberrimis, a ſanctis patribus in orationibus, ieiuniis & ſalutaribus euangelicæ doctrinæ præceptis inſtituti & educati. Duces igitur, quos dixi, ducunt magnas Germanorum copias per recta itinera, & ſecundauit Dominus iter eorum vſq; ad Hieruſalem, quam petebant. Quæ in itinere eis acciderint, quid vnanimes bellicoſiſſimi viri geſſerint, antequam per tot itinerum pericula & difficultates Hieroſolymam venerint, enarrari pro rei magnitudine multis voluminibus vix poſſet. Platina & Blondo autoribus vrbem Iopen & Berytum recuperauerunt vi expugnatas, & ad Hieruſalem caſtra moturis nunciatur Imperatorem Henricum mortuum, cuius auſpiciis in ea militia erant. quare omnes vnanimiter repetunt patriam recta & breuiſſima via. Poſt illum vero repentinum abitum exercitus, receperunt hoſtes Berytum & Iopen, & crudelibus modis ſæuierunt in Chriſtianos illic relictos, vrbeſque incenderunt. Henricus Imperator Meſſanæ in ægritudinem inciderat, dum ille Germanorum exercitus fuit in expeditione Hieroſolymitana, & obiit diem ſuum præſentibus multis viris Principibus, vxoreque ſua, & filio paruo Friderico, qui rex & Imperator ab electoribus erat paulo ante, vt dictum eſt, appellatus, hunc ægrotus per legatos Romano Pontifici, qui tum erat Innocentius tertius, commendat. Commendat vero eum præcipue fratri ſuo Philippo cui Sueuię ducatum dederat: nam eius fidem & probitatem exploratam ſe habere putabat. decumbens igitur in lecto, adhortatur præſentem fratrem, vt pueri bene inſtituendi præcipuam curam gerat, & regnorum adminiſtrationem eidem Philippo committit, donec puer maturus fiat ætate. Iubet autem inſtituendum tradi bonis & probitatis ſpectatæ præceptoribus, & exerceri quotidie ad robur animi ſimul & corporis, quod neceſſarium omnino eſt Imperatori, officio ſuo fungenti. Erat enim Henricus vir perſpicaci animo & generoſo, corporis

habitu ita gracili, vt non recte poſſis dicere tenuem fuiſſe, facies illi qui tenuior fuit reliquis partibus corporis, exercere venationibus equos & pedes ſe ſolebat frequenter, libentius ruri in arcibus habitauit, quam in vrbibus, ſæpe in hortis eleganter arboribus per ordinem conſitis ambulare viſus eſt vno aut altero comite. Poſt mortem Imperatoris curam imperij dux Sueuiæ Philippus, Henrici Germanus frater, ſuſcipit, nomine puelli Friderici; & adminiſtrante omnia Philippo, appellatus eſt a multis rex & Imperator: nec recuſauit nomen. poſtea cum viderent Principes multi diſtrahi quæ erant imperij propria in Latio & Sicilia, nec ſatis autoritatis eſſe tutori, quidam Principum elegerunt Philippum in regem, & quo maiore autoritate polleret, Moguntię a Tarentaſienſi epiſcopo eſt in regem vnctus & coronatus. Quæ vnctio & coronæ impoſitio male habuit Pontificem Roman. & alios multos epiſcopos. Propterea archiepiſcopus Colonienſ. & alij quidam eccleſiaſticorum & ſecularium Principum conueniunt Aquiſgrani, & Othonem ducis Saxonum filium in regem Romanorum eligunt & coronant, accedente etiam calculo Papæ. Habebat vterque Imperatorum Otho & Philippus a ſua parte potentes & multos Principes. Ricardus rex Britanniæ ſtudebat Othoni, item comes Flandriæ, Papa ipſe, Archiepiſcopus qui illi coronam ſolenniter impoſuerat, item ab illius partibus ſtabant dux Limpurgæ, & Liuoniæ, item comes Palatinus Rheni & Lantgrauius Thuringiæ. Philippo autē fauebat rex Galliarum, & omnes qui non ſunt enumerati inter Othonis amicos. Innocentius igitur in ſynodo Romæ cum cardinalibus ſuis habita, reprobam electionem Philippi ſtatuit, quod decretum per apoſtolicos legatos miſit in Germaniam, ſignificās, quid concilio patrum in Spiritu congregatorum viſum ſit, mandauitque autoritate apoſtolica, vt omnes obediant Othoni, promulgata excommunicatione in Philippum & omnes ei adhærentes. Sed Germanorum pauci, niſi qui alioqui adhærebant Othoni, bullis pontificiis deterriti, a propoſito deſiſtebant. Conatus enim papales & Othonis vbi videt Philippus, ſe excuſat vbique ſua ipſius præſentia aut per legatos, quid Pontifex Romanus timeat exponit, ſimul copias conſcribit. Nec Otho ſegnius ſe ex aduerſo parat ad bellum. Philippus Sueuorum copias aduerſus hoſtem ducit, opponit ſe Otho, multa cæde res eſt acta, vterq; Germanos habuit, ſed virtute militum præualuit Philippus, eos enim in ſuo exercitu habuit qui in montibus Heluetiæ nati erant, & Sueuos, omneſq; a Rheni origine vſque ad Argentinam, qui etiam noſtra ætate fortiſſimi milites habētur. Superatus igitur eſt multis præliis Otho, & cum per totam Germaniam ſolus haberetur rex, fractis Othone & ſociis eius, conſtituit diligenter fideles vbique præfectos apud Germanos, ipſe cum robuſta manu arripit in Italiam iter, ne Pontifici vacaret excommunicationibus victoriam ſuam perturbare, voluit Italiæ & Pontifici negocium facere, Latijq; res componere, ita vt reſponderent legibus & iuri veterum Imperatorum (Non ignoro hæc apud abbatem Vrſpringenſem aliter ſcripta, mihi expendenti eius temporis ſtatum, hæc viſa ſunt probabilia; ſi quis vero aliter ſentit nihil impedio) cum igitur iam copiæ eſſent partim accinctæ, partim in itinere, certior redditur de quorundam Principum conuentibus, vt alium Imperatorem eligerent. Et Bertoldus dux Zeringenſis magnis largitionibus effecit, vt ipſe ſit electus & appellatus rex. Philippus grauiter hoc tulit, quare cum omnibus qui fauebant illi principibus comitia in Mülhuſen celebrauit, vbi queritur de leuitate & inconſtantia quorundam, qui tam leuibus cauſis adducerētur ad alium Imper. eligendum. Aderant Sueui, Saxones, Boëmi, Boioarij, & multi Rheni Principes & ciuitates qui coniurarunt cum Philippo contra quoſcunque vellet. Collectiſq; copiis, aduerſarios vexabant non mediocriter, implebatur Germania rapinis & cædibus, partes vbique contendebant bello, nullus locus apud German. paci relictus erant: vbique bella erat. Dux vero de Zeringen ad poſtremum pecunia exhauſtus, cum Philippo redit in gratiam, & agnoſcit Philippum regem. Colonienſis & Moguntinenſ. archiepiſcopi & comes de Lyningen, & alij qui contra Philippum elegerant Bertoldum ducem, cupientes alium habere Imper. (ſperabant autem aliquid ſe efficere poſſe, quod idem volebant Papa, & rex Angliæ Ricardus) mittunt ad Othonem, qui tum apud regem Ricardum erat, vocant eum, ſpem imperij conſequendi faciunt. Coloniam igitur Otho vocatus venit, conueniunt multi factionis eiuſdem, eligitur Otho in regem, approbauit Pontifex electionē, execrauit vero & maledixit Phi-

lip-

lippum. Vterque præparat ſe aduerſus alterum coactis copiis, feſtinat vterque Aquiſgranum alteri præripere cupiens. Philippus præuenit Othonem, capit vrbem, iurant illi ciues, præſidiis munit eam. Ad alia ſub manum ſuam redigenda properat Philippus. Otho cum ſuis ſuorumque ſociorum copiis venit quoq; poſtquam diſceſſit cum exercitu Philippus, obſidet oppidum, cumq; præſidia non eſſent ſatis numeroſa ad defendendam vrbem, ad deditionem adacti ſunt, ſed ſaluis omnibus etiam militibus qui in vrbe erant. Capta vrbe, epiſcopus Colonienſ. autoritate apoſtol. coronam imperialem imponit Othoni. Cæterum vniuerſa curia Imperialis & omnes officiales ſcribæq; imperij ſequebantur Philippum. nec non complurimi Principes vtriuſque ordinis ſecularis, eccleſiaſtici. Quam ob cauſam magnæ ſimultates, magnæ concertationes in Repub. imperiali, & eccleſiaſtica ſunt exortæ. In Galliis & Germania, cuius temporis geſta confuſa video, ita vt multa ignorentur, vbi aut per quem ſint facta: multa enim regi Galliæ Philippo aſcribuntur, quæ rex Romanorum Philippus fecit. decepti autores nimirum nominis Philippi communione: nam vbi audiebant ſcriptúmve inueniebant, rex Philippus, errarunt facile. Hoc autem non eſt dubium inter epiſcopos quoſdam & Pontificem Rom. magnas ſimultates, inimicitias, odia, & lites fuiſſe, non ſine magno eccleſiæ ſcandalo. Nam adhærentes Philippo anathemate pontificio percuſſi nihilominus ſacras functiones omnes obibant: Philippus vero omnes crudeliter perſecutus eſt & afflixit qui Othonis ſocij erant, depopulatus eſt agrum bono & multo vino nobilem Alſatiæ, deuaſtauit incendio, & cædibus omnia complens, arces humo æquans, regionis magiſtratum & nobiles captos in vincula coniiciens, præter reliqua caſtra non procul ab Argentorato caſtrum, Haldenburg nomine, euertit. Item arcem in Rubiaco vetuſtiſſimo Germaniæ oppido radicitus ſuſtulit: Caſtrum etiam in Aphich funditus euertit, magnam prædā ſecum abſtulit. Proximo poſt anno ſtatim poſt hyemem reparatis copiis Argentinā vrbem obſidet, agrum primum depopulatus eſt, deinde ſuburbana ædificia quæ egregia & multa ante mœnia erant, exuſſit. Vrbani ſcientes ſe non poſſe diu obſidionē ferre, dediderunt ſe, æquis conditionib. iurant illi ciues; epiſcopus quoq; eius vrbis redit in gratiā cum Imperatore, magis ſuis præſentibus facultatibus timens, quam excōmunicationum minas. Porro cū varia fortuna vſi ſint in multis præliis Otho & Philippus, mutarintq; quoq; eorum ſe amici pro ſucceſſuum ratione & fortunæ mutatione, non habito iuramenti pr̄ſtiti & fidei reſpectu, ſicq; varij euentus arguebant multorum leuitatem: ſæpius tamen victor diſceſſit Philippus, ſed vtrinq; multi occumbebant fortes milites. & erat omnibus modis miſerandus Germaniæ ſtatus, multæ viduæ, multi reddebantur tot præliis pupilli, caritas annonæ magna ſequebatur, tot paſſim agris per Germaniam vaſtatis, & frumento & reliquis victui neceſſariis in vrbes & arces abreptis & conſeruatis ad obſidiones, ſi vſus veniret, perferendas. nam ſæpe propter ſuſpicionē belli futuri annonæ caritas conſueuit fieri. Poſt Alſatiam & Argentinam ſub iugum ſuum redactas Philippo acceſſit amicorū multitudo, & multæ vltro ciuitates dediderunt ſe. magnū enim pepererat ſibi nomen deuictis tot arcibus & oppidis, præcipue vero Argentorato vrbe. Othonem non mediocriter commouerunt hæc, quare ne plures deſciſcerent, omnibus viribus inſequitur Philippum, vt ſuſpenderet expectatione ſocios qui quotidie deficiebant ab eo. Philippus vbi primū audiuit ſubſequi Othonem, vertit ſigna in eum, & occurrit illi alacriter, nihil æque cupiens quam prælio decernere. Otho vero non ſecutus eſt eum quod pugnam cuperet, ſed vt ſuos amicos in officio retineret; quare vbi Philippum cum ſuis obuiam contendere audiuit, retulit pedem, & reuerſus in Saxoniam alia ratione opus eſſe bellandi aduerſus Philippum videt. mittit ergo legatos Romam, exponit Pontifici quomodo in Germania a ſe & a Romano Pontifice deſciſcant multi, etiam eccleſiaſtici, cauſas alias confingit. nam ex vſu eius nō erat vera, nempe quod fere omnibus præliis ſuperiorem videt Germania Philippum. Pontifex Rom. conuocato concilio ſuorū cardinaliū Romę, repetit anathemate Philippum, Othonē confirmat imperatoremq; appellat. quam ob cauſam cardinalium vnum mittit Coloniam, vt publicaret excōmunicationem in Philippum & omnes ei adhærentes: Item publicatis bullis mandauit ſub excōmunicationis pœna, vt Othonē omnes pro Imper. haberent, & vitarent Philippum ceu membrū mortuū a corpore eccleſiæ reciſum. Hic legatus multos, præſertim eccleſiaſticos,

proceres a iuramentis quibus Philippo obſtricti erant, abſoluit. Philippus magnopere excandeſcens in Pontificem Rom. ſacerdotia eccleſiæ pro ſuo arbitrio quibus volebat contribuit nihil Pontificis autoritatem moratus, munit omnia ſua quam poteſt firmiſſime, & milites conſcribit quoſcunque vſquā bonos inuenit, ſuarum partium Principes omnes Bambergæ conuocat, in frequenti eccleſiaſticorū & ſecularium conuentu multa pro ſe aduerſus Othonem dicit, extenuat verbis autoritatem pontificiam, & quam inique pro affectuum libidine iudicet & ſtatuat in cauſa ſua declarat. Eodem tempore ſuis partibus adhærentes Otho vocat ad Traiectum vrbem, accuſat apud illos Philippum, ſuam cauſam agit, gloriatur de legitima electione, quā approbarit ſanctiſſimus dominus Papa, reiectum ex libro viuentium Philippum & omnes illi adhærentes exaggerat. Fuerūt hæc cauſa magnæ in eccleſia perturbationis. Hoc tempore, quod
1203 fuit anno poſt natiuitatē Chriſti 1203, Philippus ſuas copias ducit in Turingiam contra Hermannum Lantgrauium, quod Papæ anathema veritus partes pontificis defendendas ſuſceperat, & quod iuuaret Sifridum Moguntinum archiepiſcopum contra Philippum. nam hic Sifridus coniunctiſſimus erat Othoni, eccleſiaſticis eum iuuabat bonis quam poterat maxime. Lantgrauius Turingiæ Othocarum Boëmiæ regem & Palatinum, qui cum Othone contra Philippum ſentiebant, inuocat vt ferant illi auxiliares manus. Boëmorum rex magna ſuorum manu occurrit obuiam Philippo ab alia parte. cum ſuis copiis quoque comes Palatinus venit ab Othone adiutus. Maiores copias contra ſe venire quam putabat vbi videt Philippus, ſeque nimium numero inferiorem, ſtatuit ſuos intra munitiones continere. quare exercitum in vrbem Erdefurt ducit, illic expectans hoſtem. Lantgrauius cum ſociorum auxiliaribus copiis ad vrbem properat, obſidione totam vrbem circundat, ſperans ſe eum illic incluſum tenere & capere. quamobrem ad Othonem mittit, ſcribit ſe tenere captum in vrbe, petitque vt militum adhuc aliquot millia mittat; nam manus ſuas Philippum effugere non poſſe, aut captum aut occiſum ſe miſſurum Othoni promittit. Iamque incipiebant gloriari victum & cum toto exercitu captum: has pœnas dare dicebant impietatis, inobedientiæ, contemptæque eccleſiæ. Hæc fama per totam volitabat Germaniam, incipiebantque rurſum aduerſo vento impelli in partem diuerſam arundines de quibus dixi, hoc eſt inconſtantes homines, qui quolibet vento in quamlibet partem mutantur animis. Philippus hoc periculum animaduertens, quam primū fugiendum quoquo modo videt antequam augerentur copiæ. propterea media nocte cum paucis ſuorum elapſus, venit ad Marchionem Miſnenſem, eique aureos pollicetur montes, qui illum pro tenuitate facultatum ſuatum iuuit. cum paucis igitur properat liberaturus ſuos, ſed facile ab hoſtibus repulſus eſt: illi vero in vrbe aliquoties eruptionibus factis magnam hoſtium cædem fecerunt, & fortiter propugnabant mœnia. Vbi Otho certior factus eſt Philippum fuga ſibi conſuluiſſe, ſuos reuocat, & Lantgrauius impenſas longioris obſidionis timens, ſoluit obſidionem. Venit eo tempore Otho rex cum multis militum legionibus Mersburgum, eoque conuocauit omnes ſuos confœderatos & ſubditos magiſtratus. Veniebant quoque qui deficientes a Philippo petebant amicitiam Othonis, cauſam defectionis ſuæ reddebant, ſcilicet quod Pontifex Rom. excommunicarit Philippum & omnes qui eum ſequerentur, & quod mandarit Papa, vt omnes relinquerent eum. ſed nulla erat pleriſque alia cauſa deficiendi quam quod videbatur Otho ſuperior. In illis comitiis apoſtolicus legatus, epiſcopus, denuo Othonem coronauit, & benedixit illi in frequentiſſima populi concione & magno ſtrepitu & pompa.

Philippus interea comparat copias, ſuos vbique bono eſſe animo & bene ſperare iubet, iterumque in Turingiam mouet ſigna, primumque adoritur oppidulum Wizenſe, paucisque diebus capit, & totam illam regionem, præter vnam atque alteram arcem, in fidem accepit: Nunciatur illi Boëmiæ regem rurſum aduenire. Philippus obuiam illi ducit ſuas copias. Boëmi ad iter paratiores quam ad prælium, celeriter ibant, quibus cum nunciatur hoſtem aduenire, adeſt quoque Philippus cum iis eadem hora fere qui nunciabant regi Boëmorum aduolare hoſtes. itaque dum aciem inſtruit Boëmus, irruit Philippus in eos. ſtatim perturbatis ordinibus tergum verterunt, in qua fuga Boëmorum multitudo non exigua eſt occiſa: qui fuga euaſerunt, domum diſſipati venerunt magna cum ignominia. Philippus ex eo prælio incredibilia habuit commo-

da;

da; qui enim induxerant in animum audire Pontificem Rom. præcipientem vitare anathemate percuſſum Philippum, mutarunt ſententiam, Philippo mittunt auxilia: quædam ciuitatum clam mittebant ſubſidium. verebantur enim excõmunicationem. Philippus omnes pagos, villas, arces, oppida cepit, & igne & ferro ſuſtulit omnia ædificia: quique paulo ante dicebatur victus, in hoſtis manu, iam victor hoſtem affligit pro ſua libidine. Thuringiæ comes Hermannus vbi certior eſt factus triſtiſſimo nuncio, quod rex Boemorum, in quem omnem collocauerat ſpem, tanto prælio ſuperatus ſit, deſpondet animum, videt ſe illius iræ reſiſtere non poſſe, mittit ad Philippum de pace & deditione, ſe paratum per omnia æqua illi parere ſignificat. Fit pax inter eos, in gratiam recipitur, aliosque qui deſciuerant aut primum nunc accedebant ſine ſuperbia & exprobratione ſuſcepit. Coloniæ quoque epiſcopus qui defecerat, reconciliatus eſt illi. Philippus nocte dieque properabat (dum recens fama de victoria ſua vigeret in ore auribusque hominum) ad occupanda quæ aduerſarium ſuum Othonem ſequebantur, & in fidem ſine iniuria accipiebat omnes qui ſe dabant. Adolphus archiepiſcopus Colonienſis promiſit Philippo ſe effecturum, vt ſuis partibus accederent dux Lotharingiæ, & dux Brabantiæ, quod magnopere cupiebat Philippus: videbatur enim Otho totus fractus ſi hoc fieret. Quare epiſcopo dedit non vulgarem pecunię vim partim vt ipſe ſeruaret ſibi, partim vt largitionibus animos illorum Principum eorúmque procerum tentaret, & ab Othone auocaret. Epiſcopus, bonus vir, parui æſtimauit iuſiurandum Othoni factum, aut excommunicationis latam ſententiam, primum auro aulicorum familiarium illorum Principũ corda deuincit Philippo, deinde mentes quoque capit Principum auri vi, quæ magna & potens eſt in rebus mortalium. Hi duo Principes vbi acceſſerunt, Othone relicto, ad Philippum, plurimis aliis idem faciendi cauſa fuerunt, quibus nulla munera data ſunt, imo ipſi Philippo dederunt: ſicut comparatum eſt inique, vt ditioribus ſemper aliquid addatur. Philippi igitur rebus ſic ſe habentibus, fit Aquiſgrani magnus principum & ciuitatum conuentus, aderant etiam duces Lotharingiæ & Brabantiæ. In eo renouantur fœdera, iuramentis & literis confirmantur, de alio ſubrogando Pontifice Rom. ſi ille nolit mutare ſententiam, deliberatur. Coronaturque in illis comitiis iterum Philippus, appellaturque rex Romanorum & Imperator ſemper Auguſtus. Multi eccleſiaſtici abbates & in aliis dignitatibus conſtituti cogebantur obtemperare non ſine conſcientia carnificina. Rege Philippo excommunicato, quidam ex eis, qui nimirum religioni magis dediti erãt, potius proponebant quiduis ferre, quam animæ detrimentum pati. Nam perſuaſum erat, certo recta ad inferos deſcendere animas eorum qui in excommunicatione mortui eſſent. Propterea Colonienſes ciues ſuum epiſcopum vocabant apoſtatam, & iniquiſſimo ferebant animo quod contra iuramentum Othoni præſtitum, & contra ſacroſanctam Romanam ſedem beati Petri coniunxerat ſe Philippo. Volebant enim potius quodlibet diſcrimen ſubire, quam contra Romanæ eccleſiæ obedientiam facere. Quare petebant a Pontifice Rom. vt Adolphum archiepiſcopum ſuum a cathedra epiſcopali deturbaret. Accuſabantq́; eum leuitatis & perfidiæ nomine grauiter. Hoc vero grauiſſimum iudicabant, quod ipſe coronauerat ſuis manibus Philippum. Quam ob cauſam legatus apoſtolicus qui tum nomine Pontificis Rom. legatione in Germaniam fungebatur, epiſcopum Adolphum depoſuit, & conſecrauit in archiepiſcopum Colonienſem, auro ditiſſimum, Bunnæ præpoſitum, Brunonem nomine. Idem legatus eadem legatione etiam depoſuerat Moguntinum epiſcopum, quem Philippus Imperator volebat, & alium ſubſtituit. Sed conſecrati hi fuerunt epiſcopi, præterea nihil, dum Philippus ſuperſtes fuit. Nec enim vſus redituum, aut adminiſtratio muneris epiſcopalis illis conceſſa fuerunt. Sed præualuerunt viribus & auxiliorum copia epiſcopi regij, pontificij latere coacti ſunt. In his diſſenſionum turbis multa monaſteria (maiorum honeſtiſſima inſtituta & vtiliſſima) ſunt direpta & diruta, multæ eccleſiæ ſpoliatæ, multi pauperes oppreſſi. Dum ita ſuccedunt omnia ex ſententia Philippo, Otho aduerſarius eius laborat apud Saxones grauiſſimo morbo, & omnium pene amicorum auxilio deſtitutus, animi ægritudine non leuiore quam corporis detinetur. Nihil habet reliquum in quo poſſit confidere quam Pontificem Rom. ad quem mittit nuncios, & in Germania legatum ſupplicat, quotidieque nuncios appellat ſuam

prædicans in Romanam ſedem obſeruantiam. Spiram Philippus conuocat Principes Germaniæ, ibique decernitur bellum contra Colonienſes omnium Principum qui illic erant concordi ſententia. Quare coniunctas copias Imperator Philippus ducit aduerſus Colonienſes qui toti erant Rom. Papę deuoti. Aduenientem placare verbis Imperatorem conantur. Imperator poſtulat vt Adolpho epiſcopo ſatisfaciant, pro magnitudine iniuriarum quas illi intulerant, omnia ſua reſtituant, omni honore excipiant & venerentur vt archiepiſcopum ſuum, illíque iurent. Quod cum ciues recuſarent, multaque de ſua debita eccleſiæ obedientia differerent, Philippus omnia quæ ante mœnia ciues habebant militibus diripienda & vaſtanda obiicit. Nihil ante vrbem manſit integrum, omnia in cinerem redigebantur. Deinde exercitum propius muris admouendo arctius vrbem premere conatur, totam fere vrbem circumuallando magni laboris operibus. Sed paucis diebus capiendi nullam ſpem videns, ſoluens obſidionem, ad parua oppida Adolpho rebellantia capienda ducit copias, quæ capta iurarunt Adolpbo fidelitatem, vt ſic loquar, formula ſermonis vſitata. Multa munita loca circa Coloniam boc bello deſtruxit Imperator. Arces omnes epiſcopo Adolpho reddidit. Otho interea reſtitutus ſanitati, autoritate apoſtolica multas recipit vrbes, nam mandato autoritatis apoſtolicæ plerique credebant illi ſoli imperium deberi & Imperatoris appellationem. Quare cohortatur ſuos, Dominum eccleſiam ſuam non ſic peſſundari paſſurum, rationem breui ſuturam rerum. Impios, ceu puluerem a facie venti, coram Domino breui diſiiciendos & perdendos ſeruari. Quod vbi Colonienſes audiuerunt, reſuſcitatum ex morbo ſcilicet Othonem, & parare arma, poſt abitum Philippi pleraque omnia recuperant, eiectis & captis præſidüs Philippi & epiſcopi. Ipſe epiſcopus vix euaſit, venitq; ad Imperatorem Philippum, illi omnia enarrat ordine. Quare Philippus ſine mora repetit Coloniam cum copiis, & recipit quæ ad eccleſiam Colonienſem pertinentia omnia, quæ extra vrbem fuerunt, & quantum fieri per magnitudinem vrbis exercituſque ſui, vrbem circumuallat, mittitque paſſim ad ſuos confœderatos, vt auxiliares manus mittant, nam totam vrbem cupiebat circundare; erat enim ipſe Otho rex cum ſuô epiſcopo Brunone in vrbe, conſecrarantque epiſcopum Brunonem Sifridus Moguntinus epiſcopus, & duo ex Anglia miſſi epiſcopi. Ex Germanis enim epiſcoporum nullus audebat tentare, omnes enim metuebant Philippum. Augebatur igitur quotidie exercitus Philippi, iamque Otho videbat ſe quotidie includi magis, augeríque periculum, nec habere vllos ſociorum a quibus eſſet exercitus ſperandus, cuius opera ſolueretur obſidio. Quare cum videret diligentius, etiam nocte omnia itinera cuſtodita, vt nulla poſſit eſſe ſpes elabendi, niſi certo periculo, conſtituit cum ſuis erumpere per medios hoſtes diuiſos, per ambitum ciuitatis, eruptione facta prorumpit quidem fortiter per hoſtes, & occidit multos; ſed Philippi copiæ numero ſuperiores multo (quanquam vix ſexta copiarum pars eo loco eſſet) fugientem Othonem perſequuntur, & vix dimidia pars, qui comitabantur dominum, euaſit, alij enim capti ſunt, alij occiſi. Brunonem etiam in eo prælio cepit, & in vinculis duriter detinuit perpetuum annum. Colonienſes magis etiam muniunt vrbem, & diligentius diſponunt in muris propugnatores. Philippus vbi vidit elapſum Othonem, & capiendæ vrbis facultates ſibi non eſſe in præſentiarum, diſcedit, & obſeruat quid Otho parturiat. Colonienſes vero vbi extra mœnia nuſquam eſſent tuti, omnibus fere redactis in poteſtatem Philippi, & Otho vrbe non ſatis confiſus eſſet (quod imprimis ciues male habuit: neque enim tutorem ſatis commodũ putabant, qui hoc modo obſeſſam vrbem relinqueret) Romani autem Pontificis ſpiritualia excommunicationum fulmina efficacia eſſe apud hoſtes videntes, mittunt ad ducem Brabantiæ, vt eius conſilio & opera reconcilientur Philippo Imperatori. Dux Brabantiæ ſuam operam pollicetur, veniunt igitur legati Colonienſium ad Imperat. Philippum Botpardiam, vbi cum multis Principibus & parte exercitus agebat. Primum petunt vt condonet tot eorum delicta, quę veniam mereantur vel ob hoc ſolum, quod ſic docti fuerint a ſuis religioſis, & propter cultum diuinum fecerint: ſed cum videant eccleſiæ maiorem partem per Germaniam & religioſos quoque viros a partibus Philippi ſtare, gratiam humiliter ſe petere inquiunt, & delictorum veniam, offerunt epiſcopo Adolpbo omnia quæ habuit vnquam epiſcopus in vrbe iura. Cæſari item Philippo facturos plura quam ipſe

vel ſuo vel imperij nomine vnquam poſtulaturus ſit, pollicentur. Philippus recipit eos in gratiam, nihil pœnæ grauioris propter rebellionem illis imponens. Quare cum legatis Colonienſium mittit quoque ſuos Philippus, qui Colonienſibus ciuibus pacis conditiones expoſuerunt, quas vbi vident non modo æquiſſimas, ſed etiam mire faciles, gratias agunt Philippo, & quæcunque poſtulat, iurant prompto animo. Philippus ergo in dignitatem archiepiſcopi, reclamante Pontifice Rom. reſtituit Adolphum, & quæcunque ad eccleſiam pertinuerant, reddidit, quædam alia armis capta eccleſiæ illi donauit. Otho autem deſperatis ſuis in Germania rebus, omnia Philippo obtinente, ad regem Angliæ ſe contulit, vt illic lateret, tragœdiæque finem expectaret, nihil minus tamen cum Pontifice conſilia confert, quid facto opus ſit, quærit. Philippus autem firmum & ſtabile conatur regnum reddere: propterea ad omnes ciuitates proficiſcitur, renouantur vbique iuramenta, per omnes ciuitates ſuæ liberalitatis & lenitatis ſpecimen exhibet. Amicoſquam plurimos parat: nam in his bellis præcedentibus omnibus ſatis didicit, multo precioſiorem poſſeſſionem amicorum multorum, quam multæ pecuniæ. Quare filiam ſuam matrimonio iunxit regi Boemorum, aliam filiam minorem natu dedit vxorem filio ducis Brabantiæ. Opus enim fore aliquando amicis putauit: neque enim ſic quieturum Pontificem Rom. & Othonem ſperauit. Quæ hoc tempore in ſole viſa ſcribuntur, ſi quis cupit ſcire, legat in aliis. Philippus poſtquam in Germania res ſtabiliuit ſuas quantum potuit fieri firmiſſime, conuocatis Principibus exponit ſuam voluntatem faciendæ pacis eccleſiæ, propter vitanda ſcandala: multorum enim ſimplicium & bonorum mentes offendi ſciebat, & in conſcientia cruciari, quod excommunicati erant omnes adhærentes Imperatori Philippo. Idcirco decernunt in eo conuentu Principes, vt legati ad Romanum Pontificem mittantur de pace facienda, & vt explicent quantum malorum ortum ſit, & exoriri adhuc poſſit ex illa diſcordia. Miſſa autem eſt honeſtiſſima legatio ex doctis & ex Principibus viris. Hi vbi venerunt Romam, expoſuerunt multis mandata, docentque quantus religionis contemptus vulgo fieri ſoleat, vbi vident, Principes contemnere ea quæ religionis ſunt. Philippum autem eſſe iam eo loco, vt nullam aduerſariis reliquerit ſpem: amari ab omnibus, boni Principis dotes cumulatim in eo eſſe. Et non eſſe Principem qui religionem maioris faciat, iam partium contentionibus coactum diſſentire inuitum a Romano Pontifice, quanquam non diſſentiat, ſed eum torquere quod ex Rom. Pontifice cum hoſte ſuo ſentiat. Hæc & alia multa vbi legati Germani expoſuerunt, nomine communis pacis, Papa priuatum ſuum negocium adfert, petunt ſi velit Philippus abſolui, & electionem ſuam probari per apoſtolicam autoritatem, vt filiam ſuam nepoti Pontificis matrimonio copulet. ſperarunt enim pontificij ex hoc coniugio magnam partem Italiæ ad ſe redituram. Hoc cum ſerio Romanus peteret Pontifex, polliceretur que operam ſuam & ſtudium erga Philippum Imperatorem, ſi hoc faceret. Item addebat Pontifex facile effecturum, vt Otho nihil poſthac amplius tentaret. Sed legati non parum offenſi, quod Pontifex tam aperte priuata publicis, carnalia ſpiritualibus anteponeret, reſponderunt, ſibi non licere in hac re quicquam agere, nec in mandatis ſuis habere; ſuadere autem vt Pontifex propter matrimonium hoc legatos ad Imperatorem mittat, ſe autem pro virili curaturos vt nuptiæ illæ fiant. Nunc autem propter eccleſiæ & imperij publicam pacem, & propter euitanda ſcandala Romam miſſos, de his rebus agendum eſſe. Pontifex eandem canit cantilenam, ſi filiam dederit, nihil non facturum eorum quæ petebant, imo longe plura promittebat, quam optare auſus fuiſſet Philippus. Quare Pontifex cum legatis Cæſaris ſuos etiam mittit legatos, illiſque plenam poteſtatem dat omnia quæ petit Philippus concedendi, modo filia excommunicati Principis nubat nepoti Pontificis. Mittit autem legationem qua dignior nulla mitti potuiſſet. Erant legati Leo titul. ſanctæ Crucis in Hieruſalem Cardinalis, epiſcopus Hoſtienſis, & epiſcopus Velturenſis. Qui vbi venerunt in Germaniam Auguſtæ Vindelicorum legati honorifice ſuſcepti ſunt a Philippo: ſed Philippus ex ſuis legatis quos Romam miſerat, cognouit, quam ob cauſam potiſſimum adeſſent, quid ſperarent: quare ſtatuit paululum rem producere, & ita pontificios alloqui comiter, vt in ſpem certam vocaret illos filiam nepoti Pontific. deſponſurum; etſi nihil de illa re adhuc tractatum erat: legati tamen facile cōiicere poterant, omnia per legatos ſuos

Imperatori expoſita. neque enim legati quid actum eſſet Romæ, dicere potuerunt, niſi illud de petitione Papæ dicerent. Ex Auguſta igitur Philippus Spiram ſecum ducit Pontificis legatos, Spiræ edito edicto publico, conuocat omnes Principes ad comitia in Northuſen; vbi natalem Domini celebrat, præſentibus legatis Pontificis. Admirabantur omnes Romanos cardinalem & epiſcopum intereſſe ſacris excommunicati Philippi. Sed Philippus propterea ita ſpe lactarat, & ſuſpenderat legatos, vt ſic viderent infirmiores (qui non ſine conſcientia commertium habebant cum Imperatore excommunicato, maxime in ſacris) nec autores excommunicationum ſemper curare illa fulgura magnopere. In comitiis igitur illis vbi legati expoſuerunt Papæ voluntatem de coniugio filiæ Imperatoris & nepotis ſui, ſimulque intelligerent Principes ex ore legatorum, quare id peteret Pontifex; nam dicebant nomine dotis ea fore ſatis, quæ in Italia poſſet Imperatoris nomine concedere, quæ alioqui non eſſent in manibus Philippi, Principes plerique cum Imperatore ridebant, & admirabantur, qua fronte auderent tam aperte ſua quærere. Quare nihil reſponderunt quod attinebat ad matrimonium illud, ſed dicebant, primum oportere mortalium rebus communibus conſulere, poſtquam illæ bene haberent & pacatæ eſſent, tum ad parua illa priuata deſcendendum. Legati pontificij vbi negare non audebant, hæc ſic habere, rubore ſuffuſi, de pace inter Othonem & Philippum cœperunt tractare, & ſi ppoſuerant prius ſuam rem agere copulando illos quos dixi, nempe nepotem Papæ, & Philippi filiam. Principes igitur de componenda pace inter Othonem & Philippum multa excogitarunt. Tandem placuit omnibus hoc medium: Vt Philippus Othoni ſuam filiam in vxorem det, Otho non affectaret amplius ſuperſtite Philippo regnum; poſt mortem vero Philippi Otho regnaret. In his comitiis Bruno Colonienſis epiſcopus liberatur ex carcere, & cum pontificiis legatis Romam profectus eſt, ibique pallium & conſecrationem epiſcopi adeptus eſt; Adolphus vero, conſentiente Imperatore depoſitus eſt. Papa vbi contemptum ſe a Philippo videt, multa contra eum clam & palam machinatus eſt, de quibus nunc breuitati ſtudens nihil dicam, cum plura ſint quam vt paucis dici poſſint. Philippus aliqua ex parte ex turbis negociorum & bellorum extricatus ſtatuit genio indulgere per aliquot ſaltem dies, & curare corpus. Cum ergo eſſet Babenbergæ liberalius pranſus, & a prandio in cubiculum ſeceſſiſſet cum cancellario & dapifero ſuo, corpuſque quieti dediſſet, Otho de Witliſpach comes Palatinus, qui ob multas cauſas odium gerebat in regem, feſtinanter ceu rem magnam nunciaturus accedit ianuam cubilis in quo rex dormiebat, grauiuſque pulſat, agnitus ab iis qui intus erant, cum rege intromittitur, gladium celerrime educit, & in collum vibrat, abſcindens iugulares aliquot venas. nam quod non totum abſcidit caput, in cauſa fuit illorum duorum qui vna in cubiculo cum rege erant, clamor, illo enim & magnitudine facinoris perterritus latro titubauit manu, paruúmque idcirco vulnus inflixit; ſed lethale. Rigore & terrore obſtupuere cancellarius & dapifer. Tamen vir maximi ſpiritus dapifer, nomine Henricus de Walpurg, properat repagulis firmare fores cubilis, ſimulque clamat maxima voce, milites vocans. Sed latro confidentiſſimus & truculentiſſimus, vulnere in caput dapiferi obſtantis inflicto tam graui vt caderet, peſſulis & repagulis remotis, ſe e cubiculo eiecit, præcipitauitque ad equos qui parati expectabant latronem, itaque equos conſcendit, & aufugit antequam quiſquam ſcire ex illis duobus qui erant cum rege poterat, quid eſſet. Latrone ex palatio ſic ſe præcipitante, clamoreque cancellarij & dapiferi audito, concurritur ad cubile regis, qui volutatus in ſanguine ſuo exanimis iacet. O fata ineuitabilia! Philippus rex ita periit cum iam primum inciperet curare corpus. Periit gladio in cubiculo palatij ſui, quo tempore minus hoſtium habuit, quam vnquam antea, qui in præliis toties ſeruatus eſt. Regalibus ceremoniis eſt Babenbergæ ſepultus magno multorum luctu & lachrymis. Latrocinio autem tali occiſus eſt Phi-
1208 lippus anno Domini 1208, quo etiam anno pax eſt facta, de qua iam diximus. Multi amici Philippi clam conſpirarunt de vlciſcenda morte eius. Otho de Witliſpach poſt latrocinium illud continuit ſe apud Egbertum Babenbergenſem epiſcopum, & eius fratrem Henricum Marchionem. Quare qui conſtituerant vlciſci necem Henrici, etiam illis inſidiabantur. Henricus ergo Marchio de Aderſehe paucis poſt-

men-

menſibus occiſus eſt in quadam ruſtica villa a Mareſcallo Philippi Imperatoris. Quid Philippus in vita egerit ſatis dictum eſt, quali corpore fuerit vno verbo expediam. Fuit corpore debiliore quam animo, nam ſæpe ea conatus quæ per corporis infirmitatem non potuit efficere, a propoſito deſtitit. Fuit enim animo ad maximas quaſque res administrandas, bella ſuſcipienda, & prælia ineunda promptiſſimo. Paulo graciliore corporis habitu fuit, facie dignitatem & animi ſublimitatem præ ſe tulit. Exercitationibus ſupra modum delectatus eſt, rarus intra parietes, ruri aſſiduus. Statim poſt mortem Philippi conueniunt Francofordiæ Principes electores, & iuxta pacis conditiones in Northuſen electus eſt ad Imperium Otho, dux Saxoniæ, qui ante tantopere laborauerat tot caſibus & præliis aliquot annis, vt regnaret. Pontifex Rom. audita morte Philippi, & Othonis electione non mediocri gaudio affectus eſt: quare duos cardinales mittit ad eum in Germaniam ad gratulandum Othoni & Principibus gratias agendum, ſimul vt Romam inuitarent Othonem ad imperij coronam accipiendam. Legati igitur illi vbi venerunt in Germaniam, & Othoni pontificia mandata expoſuerunt, per multas ciuitates eccleſiaſque iter fecerunt, indulgentias & priuilegia, & peccatorum grauiorum abſolutiones diſpenſarunt. Rex Otho poſt illa comitia conſtituit omnia itinera per Germaniam quæ eo tempore latronibus infeſta erant a prædonibus & latronibus libera reddere. Quare imperauit vbique edicto publicato, in prædones & pacis turbatores animaduerti ſiue eſſent nobiles, ſiue non: neminique omnino parcere voluit. Hunc Othonem nimium familiaribus ſuis contra æquitatem ſtuduiſſe ſcribunt autores. Secularia enim & eccleſiaſtica beneficia familiaribus ſuis contulit, neminemque fere circa ſe habuit, quam quos ſecum ex Saxonia & Anglia duxerat. Quidam hoc in bonam partem interpretantur, fuiſſe enim illos qui perſeuerarũt cum illo in aduerſis. Alienauit a ſe multos proceres nobiles & plebeios in iis Germaniæ partibus quibus maxime in bello vicere omnes Imperatores. Quod enim propter Philippum odium conceperat contra Sueuos, iam in eos euomere conatus eſt: nam hactenus fortuna aduerſa illi negarat. Otho non diu poſt mortem Philippi Auguſtæ Principum conuentum celebrat, vbi comitem Palatinum Othonem de Witliſpach & eius ſocios perpetrati latrocinij proſcripſit, eorumque poſſeſſiones & facultates omnes partim imperio adiudicauit, partim ad alios tranſtulit. Voluitque videri grauiter ferre mortem ſoceri ſui Philippi, & ſi ſcirent omnes, viuúmne an mortuum mallet, ſed licebat impune optare viuum. Nec defuerunt qui crediderunt Othonem de Witliſpach aliquid ab Othone rege beneficij ſperaſſe, ob occiſum Philippum. Eſto hic ſuum iudicium cuique liberum, Dominus ſolus corda nouit, noſque nimium ſumus procliues ad iudicandum, vel potius calumniandum in huiuſmodi rebus, neque enim eſt iudicare, ſed calumniari ſi quis rem ignotam rapit in peiorem partem. Ad proximum poſt electionem comitia in Hagenau habuit, in quibus expeditio cum magno exercitu in Italiam decernitur. Iubenturque copiarum duces electi ſe quam primum parare. Ex Hagenau in Saxoniam proficiſcitur gratia delectus militum habendi, & etiam cauſa illic Philippi nouam nuptam cuſtodiendi, quam in vrbem Brunſchuig cum honeſtis virginibus & matronis ducit, iubetque eam illic læta ſuum ex Italia reditum expectare. Conſcribitur per Germaniam paſſim exercitus, Auguſtæ conueniunt cum copiis omnes vt imperatum erat. Per vallem Tridentinam iter facientes Veronam veniunt, vbi excipiuntur pacifice, & offeruntur illis omnia quæ poteſt dominus a ſubiectis ſperare. Poſtea Bononiam vſque venit, illic ſtatuit experiri totius Latij Principum animos, & omnia prius tentare verbis, quam armis. Quare Bononiam conuocat omnes Italiæ Principes & ciuitatum magiſtratus, cum eis pacem fœderaque facit, imperat quoque ſingulis pro facultatum menſura numerum certum equitum & peditum, contractiſque Italicis copiis, magnificentiſſime peruenit Romam. Tota vrbs effuſa venit cum omnium ordinum, ætatum & ſexus hominibus Imperatori obuiam, aduentui gratulantur, muſicis inſtrumentis variorum generum & vocibus canunt. Adeſt ipſe Pontifex Innocentius, qui amplexus Imperatorem ducit ad Baſilicam diui Petri, & magnificentia, qua maior excogitari non potuit, coronam Imperialem imponit illi, & benedictionis apoſtolicæ illum participem facit. Corona imperiali Othone donato, Innocentius poſtulat ab Othone iuramentum de patrimonio Petri defenden-

do,& ſanctæ eccleſiæ obedientiam præſtando. Othone hæſitante, neque tam prompto ad iuſiurandum vt Romani ſperabant, improbius autem Romanis exigentibus, oritur tumultus, ad arma concurritur, inter muros anguſtiæ impediebant Germanos, ex tectis & altioribus ædificiorũ tabulatis euoluuntur in Cæſarianos lapides, multi primæ nobilitatis, & familiariſſimi quiq; occumbunt. Multi grauiter vulnerantur. Otho cum Romanis expoſtulauit, & petiit ab eis reſarciri damna; ſed videt nihil in præſentiarum contra eos fieri poſſe; omnes enim munitiones occupatas tenebant. quare diſcedit Roma, & Mediolanum vſque profectus e Germania auxilia vocat, & Longobardorum multitudinem magnam conſcribit, & in ditionem ſedis Romanę ducit, nihilq; prætermittit non vaſtatum. Tuſciam & Romaniolam miſeris modis perdidit. Et Romæ parabant ſe ad obſidionem perferendam, nam quotidie nunciabatur cum exercitu aduenire. Poſt depopulatas eccleſię Rom. terras, Neapolitani regni prouincias, quæ tenebat Fridericus ſecundus, ingreditur, & ſibi omnia iurare cogit. Hęc quo animo tulerit Pontifex Rom. nihil opus eſt dicere. Cum vero Pontifici copiæ deeſſent, quibus reſiſteret Othoni, & minis nihil efficere poſſet, admonnerat enim eum per legatos vt eccleſiæ ſua redderet, mittit ad regem Galliæ, qui alioqui male volebat Othoni: ſemper enim ſenſerat cũ Philippo Imperatore contra Othonem, precibus & pollicitationibus eum inuitat ad ſubueniendum eccleſię, maiorum eis exempla commemorat regi, &c. Verum Otho nihil motus Pontificiis minis & conatibus, pergit occupare, vaſtare, diripienda militibus dare vrbes & caſtra pontificia. Quare Pontifex Othonem excommunicat, in Germaniam cum bullis mittens legatos, qui rebellionem contra eum excitẽt. Et poſtqnam videt Papa Othonem anathematis fulmine non terreri, concilio Romæ habito epiſcoporum & cardinalium, eum ab imperio autoritate apoſtolica deponit, & pronunciauit excõmunicationis ſententiæ ſubiacere omnes qui illi faueant, ſtudeant, beneq; loquãtur. Abſoluit vero omnes a iuramẽtis pręſtitis, anathemaq; iubet eſſe quicunque vel nominaret eum Imperatorem aut regem. Otho animum Põtificis exaſperatum intelligens, magis omnia implet tumultibus per Italiam, ducitq; copias in Apuliam & Calabriam, hoſtiliter omnia vaſtat, caſtella militibus donat. Exigit magnam pecuniam a victis, & frumentum in munitiſſimas arces conuehit in vſum obſidendæ Romæ. Factaq; eſt breui incredibilis caritas omnium rerum per totum Latium. Nec paruus timor inuaſit Romam: vidit enim ſucceſſus eius & conatus. Pontifex in Germania defectionem ab illo excitare variis artibus tentat. Mittit cum mandatis & excommunicationum ſententiis legatos ſuos ad archiepiſcopum Moguntinum Sifridum, huicq; mandat vt latam in ſancta ſynodo ſententiam in Othonem diuulget per totam Germaniam, quod ſcilicet Otho deturbatus ab imperio ſit. Sifridus obedit autoritati pontificiæ, & promulgat vbicunque poteſt ſententiam Pontificis. Quod epiſcopi temerarium factum commouit ad iram Germaniæ Principes omnes fere; nam quod epiſcopus de excommunicatione dicebat, flocci non faciebant ipſorum multi. nam dum adhuc viueret Philippus, occalluerant ad illos terrores Romani Pontificis. Quare comitum ducumque quidam cum magna nobilium multitudine copiis armatis ditionem omnem eccleſiæ Moguntinę peruaſtant, ædificia exurunt, monaſteriis & templis non parcentes. Sifridus epiſcopus ſibi bene conſcius ſe ob nullam aliam cauſam promulgaſſe ſacroſanctæ ſynodi Romanæ ſententiam in Othonem, quam zelo & obedientia erga ſedem beati Petri, fugit in Thuringiam ad comitem Hermannum, apud quem latuit: nam is comes quoque bene cum Rom. eccleſia ſentiebat. Germaniæ Principes quidam vbi audiuerunt Imperatoris per Italiam facta, placuerunt, qui ſcilicet didicerant regnante Philippo contemnere arma quibus aduerſarij reſiſtebant; quidam vero factis Othonis reſiſtere parabant, alij aliam ob cauſam, ob excommunicationem multi quoque, qui timebant eccleſiæ pernicioſiſſimam diſcordiam & ſcandala peſſima. Othoni vbi hæc ſic habere in Germania ſignificatum eſt, quam primum in Germaniam feſtinandum cenſuit: quare rebus vtcunque in Italia diſpoſitis, ducit exercitum domum, nec contemnendam pecuniam ex Italia ſecum attulit. Inuenit vero Germaniam tumultuantem ſeditionibus, erat enim diuiſa in partes, aliis pontificiam poteſtatem deſpicientibus, aliis eam ſuſpicientibus & formidantibus. Anno igitur poſt na-
1212 tiuitatem Chriſti 1212, Otho reuerſus in Germaniam, menſe Maio, Norinbergam

omnes

omnes Germaniæ Principes conuocat, illic Principibus commemorat Romanorum perfidiam, & multorum nobilium, fortium virorum, cædes ob oculos ponit, iniquas petitiones Pontificis & dolos exponit multis verbis. Adhortatur Principes, ne ſubmittant & deiiciant generoſos animos, vt mancipia Romanorum fiant. Addit præter reliqua, ſe paratum imperio cedere, ſi Principibus electoribus videatur inutilis, & meritus vt deponatur: nam Pontificem Romanum propterea ſibi iraſci, quod contra imperij dignitatem & vtilitatem non velit eum audire per omnia. Principum igitur iudicio ſuam cauſam ſubiicit, & imperij Rempubl. committit. Inſidiari enim Innocentium imperio & facultatibus Germanorum, imprimis Romanis moleſtum eſſe quod ius Imperatorem eligendi apud Germanos ſit. Quod ſublatum, inquit, eſſet, ſi Pontifex poſſet deponere Imperatorem pro ſua libidine, vt præſumpſit. Principes igitur cordatiores erant quam vt non viderent quid ſequeretur, quantáve eſſet eorum poteſtas Imperatorem eligendi, ſi ratam haberent ſententiam Papæ, deponendo ab imperio Othonem. Cumque in hanc ſententiam Imperator quoſdam confirmaſſet Principes, quoſdam alienatos reconciliaſſet, quoſdam ad maiorem iram in Pontificem concitaſſet, decretum eſt bellum contra Hermannum Turingiæ comitem, qui audiebat Pontificem Romanum, & propterea Sifridum Moguntinum epiſcopum fouebat. Quare celeriter copiis contractis, inuadit Hermanni ditionem, & primum arces Rodenburgum & Saltzingen munitiſſimas loci natura & operibus hominum. Agros quoque in illa regione vaſtauit totos. Oppidum Wizenſe incendit, ſed prius diripiendum obiectum militum furori. Scribunt autores tum primum machinam illam bellicam inuentam, quam Trybock Germani eius inuentores nominarunt. Inuentam autem certis argumentis colligitur, in iis Germaniæ locis vbi poſt inuentæ ſunt Bombardæ, nempe Norinbergæ. Turingiam igitur nimis crudeliter totam eo bello vaſtauit. Poſt hanc hoſtilem depopulationem Turingiæ in vrbe Northuſen Saxoniæ cum filia Philippi nuptias imperiali magnificentia celebrauit. Poſt nuptias quarto die noua nupta moritur. Suſpicabantur alij aliam mortis cauſam fuiſſe, quidam dicebant virginem non inuentam, quidam concubinas magis Imperatori placuiſſe, fuerunt qui putabant per pellices veneno ſublatam non conſcio Imperatore. Inimici & Pontificij palam dicebant per Imperatorem venenum illi datum. Dum hæc agit Otho cum ſuis, aduerſa pars quæ adhærebat Pontifici, cuique alias non placebant facta Othonis, erant autem præcipui aduerſariorum eius Sifridus Moguntinus archiepiſcopus, Boemiæ rex, epiſcopus Treuirenſis, item Hermannus comes Turingiæ, dux Auſtriæ, & alij quidam, qui conuenerunt, communique ſententia decreuerunt reuocare Fridericum Henrici Imperatoris filium, eumque appellant Imperatorem loco abrogati Othonis. Paſſim ad Principes & vrbes ſcribebant, & agebant adoleſcentis Friderici cauſam, admonentes eos iuramenti quod olim per totum imperium puero factum erat. Item quam liberali & generoſa indole puer ſit, quamque bene & modeſte educatus ſit, declarant. Quare ad eum legationem honeſtam mittunt, & ad ſuſcipiendum imperium vocant, ſpem faciunt Deum fortunaturum conatus eius contra hoſtem eccleſiæ, Othonem. Mittunt autem Anshelmum de Iuſtingen, & Henricum de Nyſen ſummos eloquentia, nobilitate & fortitudine viros. Qui vbi ad Fridericum adoleſcentem veniunt; exponunt illi omnia, quomodo abrogatus ſit Otho, expectari eum a maiore & meliore parte Germaniæ; odire bellicoſiſſimos Germanos Othonem. Pontificis poteſtatem & autoritatem illi probant, ſi forte dubitaret. Regem Franciæ quoque contra Othonem adfuturum, ſi opus ſit, omnibus neruis, pollicentur. Fridericus agit gratias pro voluntate in ſe Principibus, ſed rem periculoſam & magnam eſſe, deliberatione propterea opus eſſe. Dux etiam Brabantiæ multis ex cauſis infenſus fuit Othoni: quare copiis armatis Leodium obſidet, & per vim capit vrbem & multos ciues, epiſcopus fuga ſibi conſuluit. Hac expugnatione Leodium eſt miſerrime a militibus direptum, nulla vllius loci eſt habita ratio, non monaſteriorum, non eccleſiarum. Eccleſiaſticæ perſonæ non aliter tractatæ ſunt, quam ſeculares. Alia quoque Othoni ſubiecta diripuit hic dux Brabantiæ, & animos addidit multis audendi rebellare Othoni.

Anno Domini 1212, fuit hæreſis in Alſatia, qua ſeducti erant nobiles & vulgus. 1212

Affirmabant quolibet die licere carnes comedere, in piſcium eſu immodico tam ineſſe luxum, quam in reliquis carnis generibus. Item male facere qui contrahere matrimonia prohiberent, cum Deus omnia crearit, & ſancta omnia ſint cum gratiarum actione accepta a fidelibus. Hi pertinaciter opinionem illam ſuam defendebant, & credebant multi illis, nec dubitabant blaſphemias dicere in ſanctiſſimum dominum Papam qui prohiberet eccleſiaſticis contrahere, & quibuſdam diebus a cibis corporum humanorum conſtitutioni idoneis. Quapropter Pontifex Romanus præcepit eiuſmodi homines e medio tollere. Suntque vno die circiter centum ab epiſcopo Argentinenſi combuſti. Multi carceribus mancipati, donec reuocauerunt palam profeſſi ſe errare. Fuerunt præterea multæ diſcordiæ in eccleſia, nec abſtinebant a ſacris faciendis quos excommunicauerat Papa. Iterum mittuntur legati ad Fridericum Siciliæ regem, iuuenem, vt ad ſuſcipienda imperij inſignia veniat: Fridericus vix tandem perſuadetur ad tantæ difficultatis rem. Quare copiis collectis pro facultate, comitantibus eum Germanicis legatis, Romam primum petit. ad Innocentium in hanc ſententiam orationem habuit, Se ſuas tenues facultates non ignorare, nec tam ſtupidum eſſe, vt non expenderit quid ferre humeri ſui poſſint, tamen, præſentibus legatis Germanorum teſtibus, vix inductum, vt conetur tantam rem. Potiſſimam autem cauſam quod conetur eſſe eccleſiæ infelicem ſtatum, qui bonus eſſe non poſſit, regnante hoſte eccleſiæ, homine Satanæ tradito. Fuiſſe autem quoque, addit, quod imperium illi iure debeatur. Quæ omnia etiam nullo dicente bene ſciebat Pontifex. Poſtremo huc venit omnis eius oratio, vt corona imperiali donet Pontifex eum, quo maiore autoritate in Germaniam veniat. Pontifex nondum coronandum iudicat, ſed mittit cum eo legatum cardinalem, vt mandet autoritate apoſtolica Principibus & ciuitatibus per Germaniam, vt ab Othone anathemate percuſſo, & ab imperio depoſito, recedant, & Friderico ſecundo obtemperent, qui olim puer ab eis electus ſit, & cui præſtiterint iuramentum, a quo nondum abſoluti ſint. Fridericus igitur Pontificis legato, & Germanicis legatis, copiiſque Pontificis opera per Italiam auctis, per alpium difficiles (nam recta propter inſidias Othonis ire prohibebatur) vias venit in Rhetiam, illic a Curienſi epiſcopo & nobilibus cum magna reuerentia ſuſceptus, ductuſque ad Conſtantiam vrbem eſt. Ibi conſedit per aliquot dies, & ex Sueuia copias cogit, proceruumque Sueuorum auxilio ſelectiſſimi Germanorum milites ad eum magna copia veniunt Conſtantiam. Otho ne vires eius creſcerent, feſtinans cum exercitu Conſtantiam verſus tendit, vbi in Sueuiam venit, omnia fere ſibi infeſta reperit, pergit autem vſque in Vberlingen oppidum: ſed Fridericus copiis & amicis ſociiſque ciuitatibus & Principibus multo præpollebat illi. Quotidieque deficiebant nobiles & gregarij milites ab Othone ad Fridericum. Germania enim bene ſperauit ſemper de hoc Friderico cum adhuc eſſet puer, & ſciebat ad eum imperium iure pertinere. Otho igitur videns ſe in Sueuia deſtitutum ſociis, omniaque inclinari ad Fridericum, deſcendit ad Briſacum vſque oppidum, ad ripam Rheni ſitum, illic omnia tentauit, vt augeret vires, ſed alienos reperit quos putauit nunquam a ſe ſeparari vlla fortuna poſſe. Quoslibet autem obuios milites conſcribit, qui Principi non obedientes, excurſus quotidianos ex oppido faciebant, atque viciniam Briſaci diripiebant. In oppido etiam ipſo manus non abſtinebant a facultatibus, vxoribus, virginibuſque ciuium: oppidani igitur ad ſe intromiſſis vicinis, eiiciunt Othonem cum rapace colluuie militum extra vrbem. Otho in Saxoniam reuerſus eſt. Fridericus per vrbes in vtraque Rheni ripa ſitas deſcendit, vbique ſuſcipitur, ceu decet excipere Imperatorem vſque ad Hagenau, quod oppidum erat totum addictum Othoni, conſtitueruntque extrema omnia experiri potius quam deficere. Quare portis clauſis, negarunt Friderico aditum. Fridericus mox obſidione oppidulum circundat, & foſſis completis muros diruit, paucisque diebus ad deditionem compulit. Veniunt ergo ad eum ciues gratiam & pacem petunt, rogant ne eis fraudi ſit fides & conſtantia erga ſuum dominum, cui iurarint fidelitatem, idem poſthac facturos Friderico, promittunt. his in fidem igitur ſuſceptis, pergit, perque omnes ciuitates ceu rex & Imperator magnifice pro cuiuſque facultatibus excipitur. Vbi Moguntiam peruenit, comitia celebrauit, illuc confluunt multi quos non expectauit, deficiebant enim fere omnes paucis diebus. Argentinenſem epiſco-

epiſcopum auelli ab Othone poſſe ſine armis nemo ſperabat, venit vltro ad illa comitia,& Fridericum appellat Imperatorem. Veniunt epiſcopi Baſilienſis, Conſtantienſis,Spirenſis, Herbipolenſis qui plerique credebantur fauere Othoni. Nam archiepiſcopum Moguntinum, & Treuirenſem adfuiſſe, nihil opus eſt dicere,quos ex profeſſo hoſtes fuiſſe Othonis iam ante ſatis dictũ eſt. Adfuit comes Palatinus Rheni, Lantgrauius Turingiæ,rex Boemiæ,& alij multi,qui omnes Fridericum appellarunt Imperatorem ſemper Auguſtum. Finitis comitiis Moguntinenſibus recta Coloniam deſcendit, hinc feliciter peruenit Aquiſgranum; ibiq; eſt vnctus,& coronatus ab archiepiſcopo Moguntino. Porro Fridericus animaduertẽs amicitiam regis Galliarum maximo vſui ſibi eſſe poſſe,quare mittit ad eum legatos,dies & locus conſtituitur,vbi fœdus inter reges fiat. Apud Vallicolorem autem conueniunt,rex mittit ſuum filium Ludouicum: nam ipſe propter valetudinem venire non poterat. Fœdus igitur eſt inter eos factum quamdiu ſuperſtites eſſent. Fridericus per Germaniam viſitat ciuitates potiſſimum eas quæ ſuſpectæ erant Othonis partibus fauere. Verum omnes ſubiugatur ſine negotio: neminem enim latere potuit actum eſſe de Othone. Quare Otho omni ſpe in Germania deſtitutus, coniunxit ſe Ioanni Anglorum regi,& Rainaldo Boloniæ comiti. Quibus oppoſuit ſe Philippus rex Galliæ, & ſuperauit multis præliis. Rex Angliæ enim facto fœdere cum comite Flandrenſi, nomine Ferdinando,magnam claſſem ad Granantingos Flandriæ vrbem duxit. Contra Ferdinandum ducit copias rex Galliæ, Brugas vrbem capit, mox Grandanum obſidet: ſed ante deditionem ſoluere obſidionem coactus eſt: rex enim Angliæ illi aliquot naues ceperat. Porro rege Galliæ occupato in Flandria, Otho copiis ſuis, quas collegerat vndecunque,illiſque magis prædam quam obſonium pollicitus erat,comitatum Geldrenſem a Friderici partibus ſtantem vaſtauit,& diripiendum militi præbuit. Poſtea coniunxit ſe regi Angliæ, & Ferdinando comiti Flandrenſi, qui vna aduerſus Philippum Gallorum regem duxerunt copias. Philippus illis apud Tornacum occurrit, congreſſiq; in loco æquo,diu pugnarunt fortiter vtrinque: ſed longe multitudine ſuperior Galliarum rex vincit,fugatoſque multos cædit & capit. Captus eſt etiam comes Ferdinandus, Otho euaſit fugitq; in Saxoniam. Vbi deſperatis omnibus rebus, mœrore animi confectus,incidit in morbum corporis, obiitque paucis diebus magnis doloribus corporis & animi affectus. Cladem illam vltimam Otho accepit: & mortuus eſt anno 1214. Quæ poſtea 1214
bella Gallus cum Anglis geſſerit,& ſi hic requirere locus videatur, vt dicantur,tamen, quoniam apud alios omnia ſunt commiſſa literis, & non propria Germaniæ,prætereo. Hic ergo huic libro ſit modus.

DE GERMANIS

LIBER VIGESIMVS.

POſt deuictum & fato functum Othonem, Fridericus denuo Moguntiam conuocat imperij proceres eccleſiaſticos & ſeculares, ibi de communi pace facienda multa ſtatuuntur, & de reliquiis partium Othonis tollendis primum, deinde de expeditione ſuſcipienda in Turcas conſultatur. Item iterum Moguntinus epiſcopus magnificentiſſimis ceremoniis Fridericum coronat. Poſtea in Sueuiam aſcendit, & omnia diſponit diligenter, & iubet, vt parent ſe ad expeditionem contra Turcas: nam Imperator voto ſe ad eam expeditionem obligauerat, ſi vincere concederetur a Deo Domino exercituum. Ex Sueuia rurſum cum valida armatorum manu deſcendit ad Moſellanos, & Treuirenſes in fidem accepit, & omnia oppida & arces in illis regionibus ad deditionem autoritate nominis tantum coactas, in ſua iurare verba compulit. Vertit deinde ſigna in Lotharingiam, & Metenſes, Leodienſeſque, omneſque iurare ſibi coegit. Poſtea copias per Moſam traiectas, ducit contra Henricum Brabantiæ ducem,qui ſemper ſtuduerat Othoni. Vbi aduentare audiuit dux Fridericum, feſtinat illi obuiam,ſup-

plexque pacem petit, animi gratitudinem, operam & obedientiam ſuam promptam in quibuſuis periculis promittens. Impetrauit autem quæcunque petiit ab Imperatore, dedit autem obſides aliquot nobiles, & filium ſuum. Hoc tempore Treuirorum archiepiſcopus Coloniam profectus eſt, vt illic ciues ad obtemperandum Imperatori induceret, & abſolueret ab excommunicatione, in qua cum Othone diu fuerant: nec enim vllis bullis mandatiſve vnquam potuerunt moueri, quo diſcederent ab Othone. Quare vbi archiepiſcopus mentes ciuium mutatas cum fortuna vidit, celebrauit miſſam in templo diui Petri coram omni populo, & abſoluit totam ciuitatem ab excommunicatione. Eodem die venit illuc Fridericus Imperator, eſtque cum magna reuerentia exceptus ab omni populo. Vbi autem ciues illi iurarunt, aſcendit in Sueuiam, ibique de expeditione in Turcas cum Principibus agit, milites deliguntur, omnia comparantur ad expeditionem neceſſaria. Offerunt autem ſe illi Principes ad militiam, Fridericus ſecundus Imperator, dux Morauiæ, dux Brabantiæ, dux de Lemburg, dux de Ancei, comes Iuliacenſis, comes de Tubingen, comes Lohenſis, Marchio de Baden, comes Montenſis, comes Sphanhemenſis, comes de Naſſau, comes Feldenſis, comes Hirſutus, comes Silueſtris, comes Synenſis, Epiſcopi Moguntinenſis, Leodienſis, Babenbergenſis, Herbipolenſis, Patauienſis, Argentinenſis, Eichſtatenſis, Conſtantienſis, Auguſtenſis, hi omnes relicturi omnia, pollicentur ſe Hieroſolymam vſque contra hoſtes ituros. In Galliis rex ſe quoque parat, & rex Angliæ. Sed in apparando anni prætereunt aliquot. Ad alia nos conferamus inſtituto noſtro propiora. Fridericus in Italiam profectionem parans, contrahit ingentem exercitum: rebellare enim per Latium audit multos. Vbi venit in Italiæ fines, obuiam veniunt, & omnia quæ pacis ſunt, optant omnes. nam vix alius Imperatorum ante eum exercitum numeroſiorem ex Germanis & paratiorem in Italiam duxit. Itaque primo aduentu coronatus eſt a Pontifice Romano, Honorio. Sed diutius in Italia commoratus, militum petulantiam & licentiam non ſatis compeſcens, odio tandem habitus eſt ab Italis. Conſpirant igitur quædam ciuitates in eum. Quare in Tuſcia exigens iura imperij, & leges ferens, multis inſidiis & dolis petitus eſt. Imprimis vero ignominioſe Bononienſes eum tractarunt. Multiplicibusque inſidiis & aſſiduis dolis ita diminutus eſt exercitus, vt inſignia imperialia in Sueuiam miſerit cuſtodienda, & filium octo annos natum commiſerit bene educandum & inſtituendum, vt decet Principem futurum; ipſe aut mori aut vlciſci ignominiam, qua per Italiam notabatur paſſim, iniurias ſibi illatas, inſidiaſque quibus magnam partem exercitus perdiderat. Idcirco per Italiam vſque ad vrbem Romam omnia cum reliquo exercitu hoſtili vaſtatione proſternit. Compererat enim & Pontificem ſentire cum hoſtibus ſuis. Patrimonium ſancti Petri impie tractauit, vrbes diripuit, agros vaſtauit. Pro ſuo arbitrio epiſcopatus & omnia eccleſiaſtica beneficia contulit ſuis amicis, eiectis qui a Pontifice inſtituti erant. Quæcunque ex eccleſiis vndique ad Pontificem Romanum redibant, ipſe præripuit. Pontifex mittit ad eum legatos qui admoneant quomodo a Pontificibus Romanis ſit adiutus, quibus autoribus peruenerit ad imperium, nempe ab eccleſiæ obtemperantibus, reſiſtentibus imperij hoſtibus maxime. Hæc ille quo ſæpius in memoriam a pontificiis reuocantur, hoc Imperator magis ſæuit. Pontifex iterum iterumque adhortatur eum, minatur niſi reſipiſcat, & eccleſiæ ablata reddat, ſe anathemate percuſſurum, & ab imperio depoſiturum. Othonis recens exemplum ob oculos illi ponit. Hæc Fridericus omnia ſpernit, pergit in propoſito, affligit quantum & quos poteſt ex ſubditis Papæ. Quam ob rem Pontifex excommunicat eum, priuatque imperio in ſynodo patrum Romæ congregata, & omnium omnia iuramenta illi vt Imperatoria & regi præſtita, irrita pronunciat, contra facientes abſoluit, imperatque mandato apoſtolico, vt aut omnes ab eo diſcedant, aut cum ipſo anathema ſint. Hæc in eum euulgantur, & in Germaniam per legatos pontificios perferuntur, commouent multos: nam Honorius habebatur vir ſede pontificia dignus, hoc eſt nihil æque curans atque Rempublicam vniuerſalis eccleſiæ & pacem eius. Fridericus contra, minatur ſe propediem in vrbem Romam venturum, & purgaturum eccleſiam beati Petri, vt nemo illic ſit, niſi qui ſequatur veſtigia apoſtolorum. Porro vbi audiuit in Germania agi, vt alienentur animi ab eo, quantum poteſt per

angu-

anguſtiam temporis, res Italicas diſponit, & in Germaniam properat, ne abſentia ſua defectioni locum vllum det. Vbi in Germaniam venit, conuentum Principum habuit Herbipoli, ibi ſe excuſauit, & refutauit omnia quibus per Germaniam accuſatus erat. Enarrauit enim ordine, quibus inſidiis & dolis contra Germanos vſi ſint Itali, in quæ diſcrimina venerit, & quæ damna ab illis paſſus ſit. Apologia itaque placatis Principum animis, in eiſdem comitiis a Principibus electoribus impetrauit, vt in Germanorum regem elegerint Henricum filium ſuum, admodum adhuc adoleſcentem. Paucis poſt diebus, conueniunt Principum multi Aquiſgrani, ibique adoleſcens Henricus ab archiepiſcopo Colonienſi vngitur & coronatur in regem. Imperator conſtabilitis rebus in Germania, & adoleſcente rege viris ſapientibus commiſſo, reuertitur cum copiis in Italiam. In eam vbi venit, ſtatuit primum leni amicoque animo omnia tentare. Prædixitque publice omnibus ſe patrio animo adminiſtraturum omnia, niſi qui nolint obtemperare æquis legibus. rogauitque Italos, vt potius experiri velint bonitatem & lenitatem, quam iram & ſæuitiam ſuam. Eodem tempore Hieroſolymitanus rex nomine Ioannes (amiſſo toto fere regno, iis quæ illi in Syria reliqua erant munitis per præſidia) venit Romam, gratia petendi auxiliares copias. Rex igitur ille Hieroſolymitanus & Pontifex intelligentes vehementer opus eſſe ſibi auxilio Imperatoris Friderici, eumque alioqui fouiſſe iam olim, ſe militatum iturum contra hoſtes fidei Hieruſalem vſque. Quare mittunt ad eum legatum qui ſignificent illi, quod rex Hieroſolymorum petat, vt in gratiam cum Pontifice redeat, hoc enim ſtatum eccleſiæ & hæc tempora quibus hoſtes fidei ita proſperentur, requirere. Fridericus pacis quoque amans & cupidus conſentit; fit pax inter Imperatorem & Pontificem. Fridericus reddit ablata Eccleſiæ, & promittit ſe cum primum liceat ducturum copias aduerſus hoſtes fidei, ad recuperandam Hieruſalem. Item, Ioannes rex filiam ſuam in vxorem locat Friderico, eique dotis nomine dat ius ſuum in regnum Hieroſolymitanum. Propterea Siciliæ reges vſque ad noſtram memoriam titulum Hieroſolymorum regni ſibi vendicant, appellanturque Hieruſalem reges. Romam igitur adducitur filia regis, Romæque celebrantur nuptiæ. Poſt nuptias, cum ſponſa proficiſcitur Imperator in Apuliam, ibi cum noua nupta nonnihil temporis triuit. Hæc dum a patre in Italia aguntur, filius Henricus rex in Germania Francofordiæ comitia Principum celebrauit, ad illum Principum conuentum veniunt quoque literæ Friderici, nunciantes venturum Fridericum in Germaniam, vt deliberet de regni Hieroſolymitani recuperatione, in literis quoque ſcriptum erat, Fridericum Imperatorem eſſe regem Hieroſolymorum, quo nimirum plures Germanorum incitarentur ad militiam illam. Eodem tempore miſit etiam Honorius Pontifex cardinalem legatum in Germaniam, qui adhortaretur Germanos ad prompto animo ſuſcipiendam expeditionem illam in terram ſanctam. Hic cardinalis vbi venit in Germaniam, Coloniam conuocauit Principes Germaniæ, illicque eos cohortatus eſt ad honeſtiſſimam, vtiliſſimam & neceſſariam expeditionem ſuſcipiendam. Collegit etiam hic cardinalis non paruam pecuniam in Germania ad vſum expeditionis in Turcas. Hoc tempore filius Friderici Henricus, rex Germanorum, duxit in vxorem filiam ducis Auſtriæ, nomine Margaretam, nuptiæque magnificentia plane regia ſunt factæ in vrbe Norinberga. Eo anno inauditi rigoris hyems fuit, & longa non minus quam dura. Et hyemem magna fames eſt conſecuta non ſolum per Germaniam, ſed & Gallias. Hoc tempore multæ fuerunt in Germania ſeditiones, contemnebant enim quidam iuuentutem Henrici. Conuentusque multos habuit, ſed parum profecit. Eo anno quo Fridericus & Principes alij multi erant accincti in expeditionem contra Turcas, vt in Germania, ſic etiam in Italia excitauit Satan qui inſtitutum honeſtiſſimum impedirent. In Italia enim contra Imperatorem conſpirarunt Longobardi, quæ conſpiratio multis annis durauit, animos conſpirandi illis addiderat occupatio Cæſaris in expeditione paranda ad Hieroſolymorum regnum capiendum. Conſpiratio autem illa (quam illi vocarunt confœderationem) impediuit valde profectionem Hieroſolymitanam. Ruſumque expeditio ad Hieruſalem recuperandam impediuit Imperatorem, quo minus conſpirantes punire potuerit; erat enim Fridericus totus in hac expeditione paranda occupatus, id quod Longobardi non ignorabant. Imperator igitur

ad Honorium legatos mittit, eumq́; rogat vt ſua autoritate Longobardos reuocet in viam, ſi cupiat profectionem contra Saracenos maturari. Pontifex vero tam frigide negotium agit, vt magna ſuſpicio facta multis ſit, Pontifice ſocio aut etiam autore hanc conſpirationem inceptam. Tamen tantopere geſtiebat animus Imperatoris videre loca ſancta Hieroſolymitana, vt poſthabuerit omnia expeditioni ſemel inſtitutæ. Mittit ad Longobardos legatos qui eos a propoſito promiſſis, & minis auocent, adhortentur autem contra Chriſtianorum omnium hoſtes, vnde gloriam apud homines maximam, apud Deum vitam æternam conſequi poſſint. Promittit quoque illorum militibus maius ſtipendium. Iubetq́; magiſtratuum ſummorum animos tentare: ſed fruſtra. accipiunt enim munera. tamen ſuorum rem agunt. Fridericus quoque mittit legatos ad Henricum filium regem, vt Aquiſgranum Principes conuocet, quid in eo conuentu fieri velit, ſignificat, nempe vt adhortetur Principes ad Hieroſolymitanum bellum, illiſq́; demonſtret quam gratum ſit Imperatori facturus qui ſe prompte paratum offerat, diemque indicat, quem ſtatui profectione cupiat. Filius exequitur patris iuſſum, conuocantur Principes, de bello contra infideles (ita enim loquebantur) ſicut adhuc hodie, agitur. Fuerunt in illis Principum comitiis fere omnes Germaniæ Principes. Epiſcopus Colonienſis vxorem Henrici regis, filiam ducis Auſtriæ, in eo conuentu vnxit & coronauit, & in regalem ſedem iuxta maritum collocauit, reginamq́; appel-

1227 lauit. Hoc factum eſt anno 1227. Porro cum diutius ceſſaret Imperator, videreturq́; de induſtria ceſſare, & cauſſas differendi quærere, ne iter maturandum eſſet Hieroſolymam, quod eſſet tot periculis & caſibus plenum, Pontifex Romanus Gregorius nonus (nam obierat Honorius Papa) præcepit Friderico Imperatori, vt quemadmodum promiſerat Pontifici Honorio & ſocero ſuo regi Hieroſolymitano, Deoque vouerat, quam primum cum copiis in Aſiam proficiſceretur. minatusque eſt illi Pontifex anathematis pœnam, niſi profectionem maturet. Fridericus conſcius promiſſi votive pollicetur ſe libenter primo quoque tempore iturum, adhortaturq́; viciſſim Pontificem vt admoneat reliquos per Chriſtianum orbem paſſim huic expeditioni deſtinatos; id Pontifex prompte facit, vt omnes armati cruceque ſignati ad diem conueniant Brunduſij præcipit, miſſis quaqua verſum tabellariis. Dictus autem dies eſt primum veris tempus. Prӕterita bruma cum primo vere conueniunt ingentes copię ad Brunduſium præcipue ex Germania, & Gallia; expectatur diu Fridericus Imperator: detinebatur enim morbo graui corporis, multi alias cauſas ſuſpicabantur eſſe, alius aliam fingebat. Dum autem illic moram facerent tantæ copiæ, aeris nouitate tentantur, fortaſſis corruptus fuit aer ex fœtore qui conſequi ſolet magnos exercitus. magna igitur multitudo moritur, etiam clariſſimi duces, ex quibus fuit & Turingiæ Lantgrauius. Potiſſimum enim Germani aſſueti frigidiori cœlo, peribant: calidiorem enim aerem ferre nequibāt. Item fontium potu frigidiſſimorum viniſq́; auſteris domi vſi, illic nullam ſimilem fontanam aquam, vinoſiſſima & calidiſſima vina tantum, reperiebant. Tandem, magna parte exercitus per peſtem abrepta, menſe Auguſto venit Fridericus, nec moratus ob peſtilentem aerem cum omni claſſe Brunduſio diſcedit, & Aſiam recta petit: ſed in medio curſu vertit claſſem, & reuertitur non ſine ignominia: palam enim iam omnes clamabant formidoloſum hominem, mollem, periurum, nunquam enim in animo habuiſſe proficiſci contra hoſtes fidei, imperio dedecus eſſe. Pontifex Romanus vbi certior factus eſt, Fridericum copias ex medio curſu reduxiſſe, ſtatim cōuocato patrū concilio, communi concordiq́; omnium ſententia, iudicat eum excommunicatum autoritate latæ ſententiæ excommunicationis prædeceſſoris ſui Honorij. nam illi promiſerat, ſe profecturum Hieroſolymam cum exercitu. Quo autem omnibus certum eſſet eum excommunicatum, denuo ei anathema denunciat, quandiu non expediat expeditionem Hieroſolymitanam. Et hanc ſententiam in eum per legatos promulgat in Germania, Gallia, & Italia. Fridericus vbi intelligit, illam Romani Pontificis ſententiam vbique locum inuenire, ſeque futilem haberi, & multis odioſum eſſe, periculumq́; certum ex illo contemptu futurum tandē, vt deturbetur de imperio, anno proximo poſt, verno tempore nauigat cum Germanorum & Italorum multis legionibus in Syriam, Acam peruenit, ibi multis egit cum Sultano de pace. tandem inter eos ita conuenit, vt Sultanus Hieroſolymam Imperatori reddat, templo Domini excepto, totumq́;

tumq́; regnum Hieroſolymitanum reſtituat, exceptis arcibus quibuſdam, nimirum illis quæ robur regni erant. Induciæ decem annis ſunt etiam factæ inter Chriſtianos & Saracenos. Quare Fridericus capit poſſeſſionem vrbis Hieruſalem & regni illius. Conſtituto deinde patriarcha, coronatus eſt appellatusque Hieroſolymitanus rex. Mittit autem in Europam legatos qui ſignificarent Pontifici & Principibus quomodo coegerit Sultanum ad reddendam Hieroſolymam. Pontifici vero pax illa cum Sultano non placuit; nec quicquam in ea ſtabile eſſe poſſe præuidit; robora enim regni retinebant hoſtes, vt cum primum dilapſus eſſet exercitus, facilia omnia eſſent receptu. Nec erat tam rerum imperitus Fridericus, vt hoc non videret, ſed animus erat in Germania & Italia, ſatisque illi erat votis ſatisfeciſſe. Sic fit cum venatur aliquis inuitis canibus. Pontifex igitur grauius vbique accuſat Fridericum quam vnquam antea, prędicitque, breui rediturum & Sultanum omnia recepturum. Effecitque, vt per imperium multi rebellarint Imperatori, & debita non reddiderint, prefectos eius eiecerint. Totum regnum Apuliæ armis coegit ſe ſubtrahere ab obedientia Imperatoris. Quod vbi nunciatum eſt Imperatori, celeriter magnis itineribus contendit in Apuliam, cum copiarum parte. Reliquit autem Hieroſolymis Seneſcallum ſuum cum maiore exercitus parte, ne ſtatim poſt diſceſſum ſuum reciperet hoſtis fœdifragus omnia, male ipſe audiret in Europa, & autoritatem nomenque perderet. Vbi autem peruenit in Apuliam, miſit ſine mora in Sueuiam ad cogendos milites & ſibi adducendos: qui quum primum venerunt, Apuliæ regnum recepit, ignoſcens omnibus qui armis coacti ſunt ad defectionem: qui vero vltro defecerant, grauibus ſuppliciis affecit. Cum autem animum & facta Pontificis in ſe explorata haberet, ditionem eccleſiæ (quod patrimonium beati Petri vocant) ſcilicet ducatum Spoletanum, Marchiam, Anconitanam, Beneuentanam vrbem, & alia eccleſiaſtica bona inuadit, & capta diripit. Fridericus vero finem tragœdiæ periculoſum videns, mittit ad Pontificem, pacem & veniam rogat. Pontifex exigit ſi velit abſolui, & quiete imperio præeſſe, vt eccleſiæ omnia reddat, præterea ob illata damna ſoluat magnum auri pondus. quod a Friderico factum eſt. Quare abſoluitur, & iterum Imperator, & rex Siciliæ appellatur. Tantum potuit vis auri. Nam Pontifex Romanus ob inhoneſtam pacem (vt ille dicebat) quam Fridericus cum Sultano fecerat, reſtatus eſt multis præſentibus nunquam abſoluturum ſe Fridericum, niſi redeat in Syriam, & ſerio votis ſatisfaciat: Deum enim ſic non falli, qui velit ſibi ex toto corde ſeruiri. Non modo promiſſis non ſatis feciſſe, inquiebant, ante aurum acceptum, pontificij, ſed etiam illa expeditione grauiſſimas pœnas meritum, quod tot bonos viros fruſtra fatigarit, multos perdiderit. Quas ob cauſas multo præſtitiſſet ipſum domi manere, & cætera. Eiſdem temporibus dux Moſcouiæ & Polonorum venit Romam, petiitque a Pontifice, vt mitteret probum quempiam virum Prutenis, qui prædicaret Chriſtianam fidem. Miſſus eſt epiſcopus, vir ad eam functionem idoneus. Sed Pruteni noluerunt apoſtolum audire, dicebant eum non propter euangelium religionemque Chriſtianam veniſſe, ſed vt tyrannidem in ſe exercerent Chriſtiani. Hanc ob cauſam Pruteni irati arripuerunt arma, & totam fere Poloniam depopulati ſunt, & ex ea ſolitudinem vaſtiſſimam fecerunt. Nec his contenti crebris incurſionibus, miſere vexarunt poſtea diu Chriſtianorum vicinas regiones, occiſis non ſolum viris ſed & mulieribus & infantibus. Abducuntque magnam multitudinem vtriuſque ſexus in ſeruitutem duriſſimam, labores ſcilicet & operas iumentorum. Sacerdotum & monachorum magnum numerum capiunt ad loco equorum & boum trahenda aratra. Templa, monaſteriaque redigunt in cinerem. Polonorum dux, nomine Conradus, inuocat auxilium Pontificis Romani & aliorum Chriſtianorum Principum. Belli tota moles a Pontifice Romano imponitur Teutonicorum ordini. Qui ſtrenue negotium quantumuis difficile, ſuſcipiunt. Primum ergo in Poloniam mittitur cum armata militum Germanorum manu Conradus de Lanſperg; qui cum in Poloniam peruenerunt in hoſtium conſpectum, adiunctis Polonis reliquo Germanorum exercitui, ſine cunctanone & præcedente natura deliberatione cum hoſtibus temere congrediuntur, dumque maximis animis pugnatur, cadit vtrinque innumerabilis multitudo. Dux ipſe Conradus de Lanſperg vulneratus cadit, cadunt & alij duces. Quod vbi Poloni viderunt,

terga dederunt; Germani vero qui cum Conrado de Lanſperg venerant, confuſi quidem non mediocriter, nonnihil cum Polonis primum ceſſerunt: ſed tandem a fortibus qui inter eos erant plurimi, adhortati, de integro fecerunt in hoſtes impetum tantum, vt hoſtes cedere coacti ſint ex campo vbi prælium fuit, Ita tamen Pruteni ceſſerunt, vt fugiſſe dici non poſſint. Poſtquam receſſerunt Pruteni, Germanis maior cura fuit vulneratos curare, quam inſequi hoſtes: iacebant enim duces eorum in ſolo lethaliter vulnerati: qui ſublati cum omnibus vulneratis curati ſunt. dux Conradus de Lanſperg valetudini bonæ reſtitutus eſt. Dux Polonorum, quo fideliores & paratiores haberet copias ordinis Teutonicorum, conceſſit quicquid poſſent a Prutenis recuperare ex iis quę tum bello capta obtinebant. Quare breui receperunt Colmenſium & Luboniæ regiones quas ſibi reſeruauit Magiſter ordinis Teutonicorum. Sub idem tempus quidam fratrum Teutonicorum venerunt ex Hieroſolymis viri militaribus dotibus cumulatiſſimi, quibus Pruſſiæ imperium eſt conceſſum ſi vincerent eos, nam erant vicinis ſuis Germanis magno oneri propter crebras excurſiones & rapinas. Itaque ij aſſumptis belli ſociis militibus Germanicis, profecti ſunt ad illos qui in Polonia erant fratres Teutonici ordinis, coniuncti Pruſſiam inuaſerunt, ceperunt, ad Chriſtianæ religionis profeſſionem compulerunt, multis poſtea iidem fratres Pruſſiam ædificiis exornarunt, & hactenus poſſederunt. Circa hæc tempora mare terminos ſuos egreſſum exundatione ſua perdidit pene totam Friſiam. Miracula multa & prodigia per hæc tempora ſcribuntur facta per Germaniam, & alias nationes, quorum quædam vera, quædam ficta puto, quæ apud multos alios eſt inuenire multis ſcripta, quidam enim immodice oblectantur hoc genus figmentis. Quanquam, vt dixi, non nego quædam vera eſſe. Poſt hæc omnia Fridericus ſecundus ob ſingulares virtutes ducum Auſtriæ, ducatum illum in regnum euexit, appellauitque eos duces reges. Cuius rei teſtimonium præbet epiſtola Friderici quæ ad verbum ſic ſonat, Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, &c. Fridericus duci Auſtriæ & Stiriæ, ſuo dilecto principi, & comiti Carniolæ, gratiam ſuam & omne bonum. De fulgore throni Cæſarei, velut de ſole radij, certæ prodeunt dignitates, vt primæ lucis integritas, minoris luminis non ſentiat detrimenta, tantoque magis imperiale ſceptrum extollitur, tanto cura regiminis a ſolicitudinibus releuatur, quãto tribunal ipſius digniores in circuitu circumſpicit regiones. Hac igitur conſideratione admonitituris, deuotiſſime Princeps noſter, ſupplicationibus inclinati, nec minus ad honoris ſacri imperij exaltationem reſpectum habentes, de infra ſcriptorum Principum noſtrorum conſilio, videlicet S. Ratiſponenſis epiſcopi, L. Wormatienſis epiſcopi, H. Bambergenſis epiſcopi, C. Brixienſis epiſcopi, S. abbatis Campedonenſis, C. abbatis Cluniacenſis. C. ducis Morauiæ, B. ducis Bauariæ, ducatus Auſtriæ & Stiriæ cum pertinentiis ſuis & terris quas hactenus habuerunt ad nomen & omen regium transferentes. Te hactenus prædictorum ducatuum ducem de poteſtatis noſtræ plenitudine & magnificentia principali promouemus in regem, eundem libertatibus, emunitatibus, & iuribus prædictumque regnum tuum præſentis epigrammatis autoritate dotantes etiam ad regiam dignitatem, vt ex honore, quem tibi libenter adiicimus, nihil honoris & iuris noſtro diademati aut imperio ſubtrahatur; quinimo, ſicut hactenus tanquam dux, princeps & fidelis noſter extiteris, ſic in poſterum perſiſtas, nihilque propterea iuri & honori imperij in prædictis regno & terris ſuis omnino depereat, hoc ſpecialiter expreſſo quod ſucceſſores tui non per electionem eligantur, ſed ſemper maiores natu ex generatione tua ex te & ex ſucceſſoribus tuis legitime deſcendentes, & ipſi regno ſuccedant, nullus ex eis coronam vel conſecrationem in prædicto regno de manu cuiuſquam ſuſcipiat, niſi a nobis & ſucceſſoribus noſtris tantum in Curia, aut alibi ex commiſſione a nobis facta. Alij vero hæredes minores natu non habeant aliud, niſi quod ex regis gratia poterunt obtinere. Illud etiam iuri regio coniungimus, vt ſi aliquis comes aut inferior de regno tuo contra te aut ſucceſſores tuos forſitan exceſſerint, ipſum per ſententiam Curiæ iudicare poteris, & cætera. etiam banno, vt moris eſt imperij Romani. Iſtis temporibus erat in Pomerania tyrannus, Chriſtianam quidem religionem profeſſus verbis, ſed corde inimiciſſimus Chriſtianis, hic Teutonicorum ordinis fratribus, qui Pruſſiam obtinebant bello captum, plurimum fecit nego-

negotij, ſæpeque eos prælijs ſuperauit hic Suandepoldus: nam hoc illi nomen erat tyranno, ſæpeque ita præualuit, vt penitus deſperarint de Pruſſia ſeruanda. Propterea ad Cæſarem, ad Pontificem Romanum, ad Principes alios mittunt frequentes nuncios, vt ſubueniant ſibi, alioqui cedendum hoſti omnium Chriſtianorum atrociſſimo. Mittuntur tandem eis auxiliares militum copiæ, mittiturq́; legatus nomine Papæ epiſcopus Mutinenſis, qui Pruſſiam in quatuor diœceſes ſeu epiſcopatus diſtribuit, & populum in religione prædicando inſtruxit, reſque eccleſiæ ordinauit ad ſimilitudinem aliarum Romanæ eccleſiæ ſubiectarum. Suandepoldus poſt hoc maioribus copiis venit, & hoſtiliore vaſtatione quam antea vnquam omnes has ordinationes conturbat, captos abducit multos homines, plurimos occidit. Teutonicorum autem ordo auctis ex Germania copiis fortiter reſiſtunt, & hoſtem in ſuis terris inuadunt nonnunquam, capiuntque quaſdam arces. Sic per aliquot annos ſe inuicem bellis perpetuis confecerunt huius ordinis fratres, & Suandepoldus tyrannus. tandem fratribus auxilio venerunt epiſcopus Merſburgenſis, Marchio Brandenburgenſis, comes de Suartzenburg, cum ſelectorum militum Germanorum exercitu, qui coniunctis viribus cum fratribus Teutonici ordinis, Suandepoldum ad deditionem compellunt, pacem igitur petit, obſides promittit. Mittitur ergo a Pontifice Romano illuc legatus, qui autoritate apoſtolica pacem firmaret, & conſtabiliret rem ordinis Teutonici. eſt igitur fœdus perpetuum confirmatum inter Suandepoldum, & fratres Teutonicos. Hæc dum in Pruſſia aguntur, in Sueuia agit Fridericus Cæſar, nec paruum ortum eſt diſſidium in Henricum filium, & Fridericum patrem; ſuper ea re habiti ſunt multi Principum conuentus. Tandem propter pacem, filius rex in Siciliam eſt miſſus, imo ductus; nam inuito animo patri ceſſit. Nec feciſſet, niſi decretum publice a Principibus prius fuiſſet. Filio autem gubernationem regiam in Sicilia cōmiſit. Eo anno poſt abitum filij, duxit Fridericus vxorem tertiam, regis Anglorum ſororem. & nuptiæ magnificentiſſimæ ſunt factæ in vrbe Wormatia. Poſt nuptias proximo anno cum copiis petit Italiam; Longobardorum enim conſpiratio indies vires acquirebat, incipiebatque copiis, viribus & opibus reliquam Italiam excellere, erant enim eo fœdere (vt honeſtiore vocabulo nominem) Brixia, Mantua, Mediolanum, maior Romaniolæ pars. Verona item, Padua, Vincentia, Taruiſium, & aliæ. Venetiæ quoque, quanquam clam contra Cæſarem illos iuuabant vbicunque poterant. Paucę ciuitates erant fideles Imperatori; plurimæ vero falſo animo pro fortunæ mutatione mutabant & ipſæ fauorem & mentem. Fridericus igitur vbi in Italiam peruenit, quorundam opera & conſilio Verona eſt recuperata. Verona recepta, Mantuam hoſtiliter inuadit: ſed intelligens ad eam obſidendam multum temporis, multumque impenſarum eſſe opus, quæ melius collocari poſſint in aliis capiendis. Quare agro Mantuano vaſtato, ædificiis omnibus incenſis, Mercariam Clarumque oppida expugnata, per vim diripit, & in cinerem redigit, inde ſine mora petit vicinam Cremonam, diuque obſeſſam capere non potuit, ſed maxima damna intulit illi. Quare relicta Cremona, caſtra mouet ad Vicentiam. Vicentini ciues petunt pacem. dum autem agitur de pace, proditur vrbs, intromiſſus exercitus diripit vrbem & incendit, nec hoc factum eſt ſine magna ciuium cæde. Mox in agrum vicinum Paduanum immittit copias, totumque eum agrum fœcunditate eximium depopulatur. Inde ad obſidendam feſtinat Taruiſium: ſed ita præſidio valido munita fuit vrbs, vt capere non potuerit. Agros omnium vaſtauit, nulli rei parcens. Hæc in hunc modum Friderico aduerſus rebelles vrbes gerente in Latio, Henricus rex Germanorum, filius Friderici, hoſtibus iungit ſe, fœduſque contra patrem cum Longobardis ferit, impulſu, vt creditur, quorundam Germanorum Principum: nam pollicitus erat Longobardis ſibi venturas ex Germania copias. Id Imperator timens, quam primum mittit Romam legatos, qui agant cum Pontifice, vt in Germaniam literas mittat, ne filium aduerſus patrem iuuent. Pontifex igitur accepta pecunia ab Imperatore, dat in Germaniam literas apoſtolicas, quibus mandat ſub excommunicationis lata ſententia, ne quis filio aduerſus patrem pareat. Ergo Henricus fruſtratus ſpe venturi ſibi exercitus ex Germania, deſtitutus præſidiis a patre capitur, regno abdicatur, duriſſimis verbis patris correptus in Apulia cuſtodiæ arctiſſimæ mancipatur, in qua cuſtodia moritur breui. Quidam crediderunt patris iuſſu necatum. Lon-

gobardi poſt captum Henricum vehementer humiliati ſunt, nam crudelibus modis afflixit eos imperator. Quas igitur ciuitates ex rebellibus recepit in gratiam, præſidiis & magiſtratibus quorum fides illi ſpectata fuit, muniuit, quaſdam penitus deleuit, quaſdam capere non potuit. Quantum ergo per rerum ſtatum, & conditionem temporum licuit, rebus per Italiam ordinatis, reuertitur in Germaniam, & arces multas in Auſtria deiecit ex montibus; nam prædones in illis habitabant, qui rapinis victitabant; nullumque iter erat tutum, propterea Reipub. præſens peſtis erant hæc caſtra, incremento enim ciuitatum impedimentum maximum ſunt. Proximo anno ante aduentum Cæſaris in Germaniam, Boemię rex & dux Bauarię, inuaſerant hoſtiliter Auſtriam, conſenſu & iuſſu etiam Imperatoris; nam dux Auſtriacus, fouebat illos prædones. Quare poſt dirutas arces ſæpe ad conuentus Principum citatus non venit, nuncios & literas Imperatoris contempſit, vel quod magis credendum eſt, iudicium timuit; neq; enim habuit quod accuſatoribus reſponderet. Monaſteria enim & eccleſiarum bona diripuerat & dilapidauerat in omni genere luxus, exactionibusq; non ferendis exhauſerat ſubditos. Quam ob rem ſubditi eius per totum ducatum exceperunt Fridericum ceu liberatorem a ſæuiſſima tyrannide. In Vienna capienda laborandum putabant quidam Friderico: ſed ſponte gratulantes aduentui, aperiunt illi omnes portas, commendauitque ſe vrbs Imperatoris fidei. Imperator, vt tyrannus minus eam conaretur recipere, veritus imperij vires, facit eam imperialem ciuitatem. quod teſtantur hæc verba Imperatoris; Volumus vt nunquam per conceſſionem alicuius beneficij vrbs Vienna de noſtra & imperij tranſeat poteſtate, & vt habentur in Chronicis Auſtralibus. Eo etiam tempore Conradus, filius Friderici ſecundi, electus eſt in regem Germanorum a Principibus, hoc petente patre Imperatore. Iterum poſtea Ratiſponæ præſente patre electum in frequentiſſima Principum congregatione. Tertio mox poſt Nemeri electum eſſe, traditum eſt memoriæ. Interea dum hæc geſta ſunt ab Imperatore in Italia & Germania, multum Imperatori iuris de regno Hieroſolymitano eſt detractum præter æquitatem. quare Imperator & filius eius iam deſignatus rex mittunt Romam legatum archiepiſcopum Rauennatem cum literis & mandatis, quod ius Imperatori debitum in regno Hieroſolymitano ſit magna ex parte illi ereptum, id petant rex & Imperator, vt illis reddatur, rogareque eos Romanum Pontificem, vt autoritate apoſtolica & poteſtate eccleſiaſtica illis reſtitui mandet. Id Gregorius diligenter ſe curaturum promittit. Erat enim eo tempore in tota Italia & per Germaniam tantæ potentiæ hic Imperator, vt Pontifex non putarit illi hoc negandum; voluit ergo facere quod optauit, modo omnem cauſam illi reuertendi in Italiam amputaret. Nam timebat ne tota Italia prorſus ſubiugata, adiiceret animum ad vrbem, Germaniæ rebus pacificatis & ordinatis ex ſententia, ducit Fridericus copias in Italiam, reliquas vrbes Longobardicæ conſpirationis domandi gratia. Hoc vbi primum reſciuit Papa, conatus Imperatoris impedienda iudicauit quocunque modo fieri poſſet. Quare mittit illi obuiam legatum virum viribus linguæ potentem, qui longa & varia oratione ſuaſit Cæſari, ne cum Longobardis bellum gerat; nec enim poſſe fieri ſine magnis tumultibus totius Latij: debere autem Chriſtiano Principi nihil antiquius eſſe, quam pax. Admonet etiam legatus Imperatorem, ne fœdus cum Longobardis a maioribus ſuis auo Friderico & Henrico patre conſtitutum & bona fide ſeruatum violet, alioqui male auditurum. Commemorat præterea legatus Pontificis quędam officia erga Imperatorem, rogatque, vt gratiam referat, & reuertatur in Germaniam. Pollicetur quoque legatus Pontificem curaturum vltro officium ſuum faciant rebelles vrbes. Hic legatus nihil effecit, rediitque ad dominum Papam, referens Imperatorem immobile ſaxum eſſe. Sine omni mora mittit Papa tres cardinales ad Imperatorem, qui in eandem ſententiam, ſed pluribus apud Imperatorem egerunt. Cumque nihil vllis rationibus commouere potuerunt Imperatorem, reuerſi ſunt ad Pontificem. Pontifex igitur nihil dubitauit Imperatorem copias non tam contra Longobardos, quam contra ſe adducere. Fridericus igitur propoſitum premens, caſtra mouet ad vrbem Clarummontem, quam expugnauit, diripuit, & incendio in puluerem redegit, ſperauit petituros Brixianos territos pacem. Sed cum pertinaciam eorum videret, nec eſſet ſpes capiendi vrbem, Mediolanum cum exercitu petit.

Ibi totum Longobardicum fœdus omnibus viribus congregatum erat, ſimulq́ue pontificiæ vires, ſed clam: quanquam ſunt qui dicant legatum Papæ palam illic fuiſſe cum copiis. Ergo Imperatori veniunt obuiam, & vltro ad pugnam prouocant, nec mirum, erant enim multitudine Imperatore ſuperiores, aut ſaltem pares. Congreſſi igitur non procul a Mediolano dimicauerunt vtrinque pertinaciter: poſt aliquot tamen horas victi ſunt Longobardi magna eorum multitudine cæſa & capta. Capti autem ſunt primi duces eorum exercitus, totus fere Mediolanenſis magiſtratus captus eſt. Venetorum ducis filius quoque inter captiuos eſt inuentus. Longobardorum præcipua nobilitas qua vtebantur in bello, capta eſt. Captiuos omnes affecit crudelibus ſuppliciis Imperator ad deterrendos animos a rebellione. Filius ducis Venetorum ſuſpenditur ex quadam turri in portu, ſemper frequentia hominum referto, vt conſpiceretur a quam plurimis. Poſt hoc prælium Longobardorum ciuitates pleræque, miſſis legatis, ſuppliciter petunt veniam, quas acceptis obſidibus, conditionibusq́ue deditionis pro voluntate præſcriptis, in gratiam recipit. Bononia & Parma Brixiaq́ue ſolæ non veniunt. Ad Brixiæ mœnia caſtra igitur Imperator mouit, eamq́ue obſidet, poſtremo cum ea quoque conuenit certis conditionibus pacis; ſed magna ex parte libertate eius ſalua, Imperatori enim aut diu illic erat non ſatis vtiliter tempus terendum, aut condonandum aliquid. Pontifex Romanus ſciens vires & copias Longobardorum, ex vrbe diſceſſerat, coniuncturus ſe illis; nam videbat hoſtilem Cæſaris erga ſe animum. vbi vero nunciatur illi de pugna & fuga Longobardorum, magna triſtitia & animi dolore affectus, deſperauit de Longobardorum rebus, vertit curſum rediturus Romam; ſed clauduntur portæ, aditus negatur illi, ſiue quod fama de Imperatoris victoria Longobardici fœderis clade præuolauerat, terrueratq́ue vrbem, vt caueret diligenter, ne quid contra Cæſarem ageret, ſiue quidam Romanorum a Cæſare pecunia corrupti fuerunt (quemadmodum Platina, Blondus, & Vrſpringenſis tradunt) per quos Pontifex excluſus eſt ab vrbe. Scribunt enim nobiles & potentes Romanos ciues de familia, quæ dicitur Fragepanes, eo tempore apud Cæſarem in caſtris fuiſſe, magnamq́ue pecuniæ vim ab Imperatore accepiſſe, præterea Cæſarem illis pollicitum maximas in imperio dignitates, vt Friderico Romanorum animos conciliarent, & efficerent, vt Pontifex excluderetur aut eiiceretur ex vrbe. Id illos ſedulo feciſſe, inquiunt ſcriptores, ſed magnum Pontificis ſtudioſorum numerum fuiſſe in vrbe. quo factum ſit, vt per vim in vrbem perductus ſit Pontifex, nec ſine factionum partiúmve cædibus. Pontificem autem tradunt poſtquam in vrbem venit, nihil omiſiſſe quod ad reconciliandam ſibi plebem facere viſum ſit. Eccleſiæ theſauros in largitiones erogaſſe, diſtribuiſſe annonam, maiora promiſiſſe. Seditionis autem autores relegauit aut necauit. Interim tamen non deſiit circumſpicere Papa quomodo Friderico negotium faceſſeret; exiſtimans ergo ducem Venetorum filij ſui tam ignominioſam mortem vlturum, Genuenſes & Venetos diſcordantes ingenioſe copulauit, vt altera alteri ex fœderis conditionibus neceſſario mittere cogeretur auxiliares manus belli tempore. Genuenſes autem ignorabant Pontificem facere quo Veneti ſocios haberent belli, quod ſperabat Pontifex futurum inter Cæſarem & Venetos. Poſt hæc quo Veneti alij audentiores redderentur contra Imperatorem, Pontifex Imperatorem excommunicat, & omnium omnia iuramenta quibus Imperatori obligantur, irrita facit. Hanc excommunicationis latam ſententiam per legatos in Germania quoque promulgat, ſpe illic rebellionis excitandæ, qua reuocetur Fridericus domum. Sed Conradus filius rex Germanorum ea quæ in Germania ſunt, adminiſtrat. Pontifex ergo Romanus Imperatoris erga ſe animum exploratum habens, cum Venetis fœdus contra Cæſarem facit, paratur a Venetis & Pontifice communibus impenſis magna claſſis, & inſtruitur omnis generis armis, mittiturq́ue in Siciliam. Hoc Pontifex ordinauit, vt Cæſar imminens iam cum exercitu Romæ auocaretur in Siciliam. Cæſari vbi ſignificatum eſt, excommunicationem ſuam publicari, fœdus cum Venetis Pontificem iniuiſſe, claſſem armatam in Siciliam mitti, Genuenſes Venetis copulatos Pontificis artibus, Pontificem apud omnes Chriſtianos Principes accuſare Fridericum, ceu hoſtē eccleſię, pacis turbatorem, diuinarum rerum contemptorem, hæc, inquam, cum primum nunciata ſunt Friderico, incommota facie &

animo multa apud ſuos dixit de ſua innocentia, aduerſariorũ iniquitate & dolis, precatusq; eſt clariore voce Deum omniũ diſpoſitorem, vt adſit iuſtiorẽ cauſam habẽtibus. Iuſſitq; Petrum Vinẽſem oratorem facundiſſimũ, qui erat Imperatori ab epiſtolis, habere orationẽ publice audiente toto exercitu. In ea oratione magna eloquẽtia de Cæſaris Friderici 2. bona erga eccleſiam voluntate, de meritis erga Romanam ſedem: de ingratitudine, & conatibus Pontificis. Commemorauit orator prolixe in eo ſermone exempla Pontificum, quomodo tractarint Imperatores prædeceſſores ſuos. Cæſarem hactenus nihil conatum quod non fuerit iuſtum, quodq; non imperij adminiſtratio, officium eius, exegerit, &c. Itaque paratis omnium animis, nihilq; propter anathematis fulmina perturbatis, duxit copias in Venetos, agrum eorum vaſtauit, & cum multa præda Paduam reuertitur, illicque rebus ordinatis, ne cauſa aut locus eſſet deficiendi, Veronam petit, in ea ciuitate quoque componit res vt Paduæ, hinc caſtra mouẽs Parmam, inde Lucam, deinde Piſas venit. Marchiam interim Ecelino duce occuparat. Pontificiæ & Venetianæ interea copiæ damna Friderico intulerunt non contemnenda mari & terra. Pontifex per totum Chriſtianum orbem nõ deſinit publicare excommunicationem in Cæſarem & omnes illi fauentes, & Satanæ tradit omnes quicunque non quam primum diſcedant ab eo, libellis mordacibus per orbem miſſis, & in plurima exemplaria transfuſis Imperator & Pontifex ſe inuicem lacerant, cauſam agit quiſque ſuam, iniurias ſibi illatas amplificant, extenuant aut negant quas ipſi intulerunt. Fridericus queritur fœdus a Pontifice non ſeruatum. Item, quod ciuitatem Caſtellæ contra initum fœdus retinuerit. Quod cum eſſet in expeditione Hieroſolymitana, pacem in Italia turbarit, Siciliamq; inuaſerit. Quod Mutinam conatus ſit auertere contra ius imperij, & Placentiam alienarit, & quod conſpirauerit cum Longobardis contra imperij iura. Pluraq; alia per edita ſcripta queſtus eſt Fridericus de Pontifice Romano. Quæ omnia Gregorius Pontifex refellere conatus eſt in epiſtola ad regem Galliarum, quæ incipit, Aſcendit de mari beſtia, &c. Longum eſſet repetere vtriuſque cauſæ argumenta; quare apud alios legenda relinquo. Reiicit vero Papa alia in Cæſarem, quod vniuerſam turbet terram, regna ſubuertat, eccleſiaſticam poteſtatem cõtemptui habeat, eccleſias deprædetur, eccleſiaſticos ſpoliet. Quam paterne ab Honorio Pontifice excommunicatum iuſte, receperit in gregem fidelium, quoties eum admonuerit, Pontifex prædicat. Item addit Pontifex, Imperatorem fouere Saracenorum cauſam contra Chriſtianos, impedire enim expeditiones in eos, & prohibere in regno ne colligantur pecuniæ in vſum belli contra Turcas. Imperator autem hic reſpondebat, Se prohibere legatos pontificios colligere pecuniam nomine expeditionis in Turcas, nam eos collectam pecuniam in omni genere luxus dilapidare. Nominat ergo Pontifex Fridericum præambulum Antichriſti. Piſis igitur Cæſar agebat per aliquot menſes, exercitum recognouit, & auxit. Tum apud Piſas nomina factionibus ſunt impoſita, pontificios Guelfos, Cæſarianos Gibelinos. Creuitque odium magnopere factionum, eratque in tota Italia nullum oppidum in quo non eſſet hoc diſſidij malum, familiæ diuidebantur peſtifera iſtius factionis labe. Fridericus igitur videns in omnibus ciuitatibus vtraſque factionum partes, properat ad quam plurimas potuit vrbes, quas facile cepit, aduentu enim ſuo aduerſa factio territa, diſſimulauit, aut fuga ſibi conſuluit; Gibelini autem erexerunt criſtas, etiam in iis locis vbi ante aduentum Cæſaris ne mutire quidam audebant, ob multitudinem Guelforum. Feſtinatio igitur ſupra modum vtilis fuit rebus ſic ſe habentibus. Quæ autem vrbs ſe vltro non dabat, vi expugnatam diripiendam & incendendam obiiciebat militibus; variis ſuppliciis afficiebat pontificios, effodiebat aliis oculos, alios ſuſpendebat, alios multis cruciatibus aliis lacerari iuſſit. Volens ad memoriam exemplum poſt ſe relinquere, ne qui in poſterum præſumerent rebellare Cæſari. Genuenſes, vt dictum eſt ſupra, Venetis fœdere per Pontificem coniuncti, ex eius fœderis lege cogebantur ſequi Venetos. Piſani igitur armata claſſe inuadunt Genuenſes. Qui freti ſociis Venetis prælio nauali ſuperarunt Piſanos, multis occiſis, ceperunt claſſis eorum magnam partem nauium, reliquæ diſſipatæ cum magno dedecore redeunt Piſas. Cæterum Friderico proſperrime ſucceſſerunt omnia, quod celeritati debebat: nam ſi priores veniſſent Guelfi, id eſt pontificij ad vrbes, Cæſariani, quos nominabant Gibelinos, ſe

mouere

mouere auſi non fuiſſent. Sic enim habet ſe ingenium humanum in factionibus, cum ſunt in eadem ciuitate, dum enim altera factionum pars videt alteram fortiorem, tacet, diſſimulat, odium repoſtum in corde abſcondit: vbi vero accedit aliquid quo diuerſæ parti ſperat præualere poſſe, aperit ſe ira, mutationem fortunæ veniſſe gaudet, &c. Pontifex cum non haberet aliud quod opponeret furori Friderici, accepit capita apoſtolorum, & portionem ſanctiſſimæ crucis, & in baſilica beati Petri ſtans in edito loco præſenti populo Romano & clero oſtendit lacrymans, & adhortatur populum oratione affectibus turbatiſſima aduerſus Fridericum hoſtem principis apoſtolorum, filium Satanæ, ſic enim vocabat, pollicetur præterea fortiter pugnaturis aduerſus canem hunc (vt eius verbis vtar) præmia vitæ æternæ, & omnium peccatorum plenariam remiſſionem. Hanc concionem Romæ habuit Pontifex, cum audiret Cæſarem appropinquare vrbi. Quare hac oratione ad populum habita, &, vt videbatur, animis incenſis, iubet armari multitudinem, quam venienti Friderico obuiam ducit Pontifex. Sed Cæſar Romanos in vrbem repulit, multis occiſis & captis, captorum alios aliis membris mutilatos in vrbem remiſit. Clericis coronam in crucis formam vulnerauit per primam cutem vſque ad craneum, quibuſdam per os cranei. Vbi vidit autem totam vrbem ita a Pontificis partibus ſtare, præter expectationem & opinionem ſuam, omnia circa vrbem vaſtat & incendio conſumit. deinde vertit ſigna in Campaniam, inde petit Beneuentum, quam expugnatam direptamque incendit. mox oppidum ad deditionem cõpellit. In Siciliæ regno crudelius multo per idem tempus egit Philippus per legatos. Nam eccleſiaſtici ſentiebant cum Pontifice, & ex autoritate mandati apoſtolici diſcedebant ab Imperatore. Quapropter eorum bona confiſcauit, trucidauit multos epiſcopos, & perpetuis carceribus addixit. Pontifex mittit legatos per deuia in Germaniam (nam omnia itinera cuſtodiebat Imperator) qui excommunicationibus & aliis artibus impugnent Imperatorem, datq; plenarias indulgentias arma contra Fridericum ſumentibus. Fridericus rurſum cum exercitu Romam petit. Caſſinenſe monaſterium ditiſſimum diripit, precioſam ſuppellectilem ornatumque eccleſiaſticum aureum & argenteum conflat in monetam, quam numerauit poſtea militibus. Soram incendio conſumpſit. Bona templariorum rapuit paſſim. Rauennam expugnauit & diripuit. Habebat apud ſe milites Germanos qui quiduis audebant & effectum dabant. Pontifex Romanus mittit legatos ad regem Galliarum & Angliæ, vt ferant auxilium eccleſiæ in extremo periculo conſtitutæ, mittit & ad alios Principes. Reges ſuadent Pontifici vt concilium indicat, vt abrogetur Fridericus. Pontifex igitur legatis & literis miſſis conuocat omnes per totam eccleſiam Romanam magiſtratus & principes eccleſiaſticos & alios, celebraturus concilium apud Lateranum. Fridericus concilium contra ſe indictum audiens, aduenientibus ab omni parte claudit vias, eadem opera Romam obſidet, neque enim Romani longius procedere, neque alij ad illos venire poterant. Idcirco Entium filium ſuum in armis exercitatum & fortem iuuenem Piſas mittit, qui portus & mare in illis regionibus cuſtodiret. Quo vbi peruenit Entius, per exploratores cognouit, nauibus Genuenſium vehi per altum mare multos epiſcopos & cardinales. Quare Entius coniunctis ſibi Piſanis cum armata claſſe Piſanorum aduerſus illos progrediuntur. Patres rogarunt conductorem, vt curſum flecteret alio, neque dimicaret prælio. Sed dux claſſis in qua nauigabant cardinales vir elati animi, noluit videri Piſanos timere, adhortatur milites, iubet arma capere, præmia victoribus promittit, ſed congreſſu primo ſtatim Genuenſium naues ſuccumbunt, pauci fuga elabuntur, multi cadunt, multi capiuntur. Multi abbates, epiſcopi, & duo cardinales capti ad Imperatorem ducuntur, qui coniicere iuſſit eos in carceres, in quibus multi ex his mortui ſunt. Prælatorum quidam ſubmerſi ſunt in mari, inter quos fuit archiepiſcopus Veſontinus. Archiepiſcopus Rotomagenſ. cum abbatibus Cluniacenſi, Clareuallenſi, & Ciſtertienſi, liberati ſunt, rege Gallorum pro eis intercedente. Pontifex propter hæc mala mœrore confectus, moritur, atque alius nomine Cœleſtinus quartus creatur, qui miſit ad Fridericum Fauentiam obſidentem, legatos qui de pace agant, ſed Pontifex moritur ante reſponſum Friderici: decimo enim octauo die pontificatus ſui mortuus eſt. Fauentiam tamdiu obſedit Imperator, donec grauiſſima fame coacta ſe dederit. Inde Bononiam aggreditur, ad deditionem compulſam cogit dare ma-

gnam pecuniam, & illinc transfert vniuerſitatē Paduam. Poſtea omne patrimonium,
id eſt ditionem Pontificis Romani in ſuam poteſtatem redigit. Fuit in milites perlibe-
ralis, prorſusq; effuſe prodigus. quare exhauſtus omni moneta argentea & aurea, mo-
netam nouam ex corio fecit inſignitam ſua imagine, quam præcepit vbique accipere
ab omnibus. militibusq; promiſit breui auream pro ea daturum ſe. Et præcipit poſtea
ditior factus Theſaurario ſuo vt militibus eam ferentibus numeraret poſtea argēteam
aut auream. Innocentius quartus poſt Cæleſtinum Pontifex creatus, de pace ſine
mora magno ſtudio cum Imperatore agere cœpit, ſed cum quatuor totis menſibus ni-
hil agi poſſet, conuenire placuit Caſtellanæ: ſed Pontifex admonitus fuit ne iret, Fri-
dericum enim in animo habere eum capere, eiusq; propoſiti Cæſaris cōſcios eſſe mul-
tos Romanos ciues. Quare ſimulauit ſe iturum Caſtellanum ad Cæſaris colloquium,
& præterea verbis ſpem fecit ſe aſſenſurum ad cōditiones quas Cæſar petebat: ſed cum
paucis clam ſubduxit ſe, & naues conſcendit quæ erant in portu apud Centumcellas,
nauigatq; in Gallias ad regem Ludouicum, a quo maxima reuerentia exceptus eſt &
1246 tractatus, Lugdunumque deductus, anno Domini 1246, conuocauit generalem ſyn-
odum. ſcribit igitur per totam Romanam eccleſiam omnibus principibus & prælatis
cuiuſcunque ordinis, vt Lugdunum veniant ad reſeruandam eccleſiam & conſulen-
dam communi paci. Conueniunt plurimi, in ea ſynodo Ludouicus rex Galliæ offert ſe
& regnum ſuum ad defenſionem Romanæ ſedis. Innocentius Pontifex autoritate a-
poſtolica citauit etiam Fridericum Imperatorem, vt perſonaliter veniret, & ad obiecta
reſponderet apud incorruptiſſimos iudices. Sed Imperator Lugduni timens, quod ti-
muerat Pontifex apud Caſtellanam vrbem, noluit venire: miſit autem ſuo nomine e-
piſcopum Argentinenſem, & Hugonem magiſtrum ordinis Teutonicorum, & Pe-
trum de Vineis, eruditione, facundia illis temporibus incomparabilem virum: qui in
ſynodo excuſarunt Imperatorem, quod per aduerſam valetudinem venire non potue
rit. Cæterum paratum omnia eccleſiæ reddere quæ occuparat, & ſerio cum omnibus
Chriſtianis Principibus bella geſturum contra Turcas, pollicebantur, contraque iura
eccleſiæ nihil facturum, &c. hæc vt ſynodus crederet, habebant legati literas per bul-
lam auream conſignatas, quas oſtendebant: ſed Pontifex & concilium his non crede-
bant, cum propter alia indicia, tum maxime quod captos cardinales aliosq; prælatos
eccleſiaſticos non dimittebat. Quare Papa in ipſo cōcilio ſolenniter pronunciauit ſen-
tentiam contra eum condemnationis & priuationis imperij ac regnorum eius. Fride-
ricus certior, mox per legatos nuncio miſſo, factus de ſententia illa Pontificis ſeu con-
cilij, ad regem Galliæ ſcribit epiſtolam, ſicq; exorditur, Et ſi cauſæ noſtræ, in qua con-
tendit probare ſententiam de iure eſſe nullam, primo ex eo quia etſi Romanus Ponti-
fex plenariam habeat in ſpiritualibus poteſtatem, vt peccatores quoſlibet poſſit abſol-
uere & ligare, nuſquam tamen legi dicit, vt Papa, diuina vel humana lege concedente,
poſſit transferre pro libito imperium, aut de regibus & Principibus in regnorum pri-
uatione temporaliter iudicare. Mox in eadem epiſtola ſequitur, Papam proceſſiſſe cō-
tra ſe non per accuſationis ordinem, cum nec accuſator apparuerit, nec inſcriptio præ-
ceſſerit, nec per denunciationem legitimo denunciatore ceſſante, nec per inquiſitio-
nis modum, quoniam clamoſa inſinuatio non præceſſit. Negat etiam Imperator cri-
mina notoria inſerta fuiſſe. Item in ea ad regem epiſtola aſſerit, iniquos teſtes contra ſe
productos. Capuenſem enim epiſcopum reprobare ſe iure, cuius fratrem proditionis
crimine conuictum condemnarit ad ſuſpendium. Vſus autem fuerat Pontifex Hiſpa-
nis quibuſdam teſtibus, quos, vt rerum Italicarum ignaros, quoque reiicit Imperator.
Additque in epiſtola, Dato quod teſtes fuiſſent legitimi, tamen ſe neque præſentem
fuiſſe, neque contumaciter abſentem. Paulo poſt in epiſtola ſequitur, Dato quod fue-
rim contumax, tamen non eſt legitima contumaciæ pœna, quod delatus aut accuſa-
tus contumax iudicio nullo diſcuſſo per diffinitiuam ſententiam debeat declarari de-
poſitus. Et in eiſdem literis dicit Imperator, cauſas tales in ſententia expreſſas, a quibus
omnibus incorruptibilis veritas & publica monumenta eum defendant. Cenſum ve-
ro neglectum fuiſſe per ſuos officiales, quem etiam crediderit probe ſolutum: nec fue-
rit requiſitus a Papa. Poſt diſcordiam vero cenſum eundem conſignatum prælatorum
& publicarum perſonarum ſigillis & apud ſacras ædes depoſitum. Eſt in eadem epiſto-

la

la ſcriptum, magiſtrum ordinis Teuconicorum, & M. Petrum de Vineis vltimo pro omnimoda pacis conſummatione tractare miſſos, quos ſaltem per triduum ad multorum nobilium ac prælatorum inſtantiam præſtolari noluerit Pontifex ſummus. In fine autem epiſtolæ dicit, liquere quam iuſte dixerit Papa eum de catholica fide ſuſpectum, quam, teſte ſummo iudice, in omnibus & ſingulis articulis ſecundum vniuerſalis eccleſiæ diſciplinam credat firmiter, ac ſimpliciter confiteatur. Quare regem in calce literarum hortatur, vt contra Papam innocenti aſſiſtat. In hanc quoque ſententiam ſcripſit Imperator aliis Principibus, mittitq́; paſſim legatos qui eadem viua voce agant.

In Germania multi Principum diſceſſerunt ab Imperatore ſtatim poſt latam excommunicationis ſententiam. quare hæc de abrogato imperio magis locum habuit. Scripſit Papa ſtatim poſt latã ſententiam in concilio Lugdunenſi ad Principes electores, vt ſine cunctatione cõuenirent ad alium Imperatorem eligendum. Propterea Principes reueriti ſanctiſſimi Papę & ſacrę ſynodi autoritatem, conuenerunt ſine mora Francofurdiæ, & elegerunt Henricũ Lantgrauium Thuringiæ in regem. Conradus rex Germanorũ filius Friderici Imperatoris, patris repulſam indigniſſime ferens, collecto per Sueuiã exercitu, Francofurdiã ducit, Henricus occurrit illi iuxta Francofurdiam, conſerunt manus, fit atrociſſimũ prælium: tandẽ tamen Henricus ſuperior (ſic viſum Deo) fugat Conradum magna cũ ignominia. Habebat adhuc Fridericus in Germania, maxime in Sueuia, qui permanebant in fide, aduerſus quos ducit copias Henricus. Reutlingenſes primum aggreditur, qui grati (nam eorum vrbem muro Fridericus circũdederat) in fide permanebant, & fortiter repulerunt hoſtem, qui aliquoties muros oppugnare conatus magnam multitudinem perdidit militum. Quare ſoluit obſidionem, & Vlmam petit quæ etiam in fide manebat, & propter iuſiurãdum quod Friderico fecerat, voluit quoduis periculum ſubire, quam contra fidem facere. Obſidendo Vlmã ſagitta ab oppidanis vulneratus grauiter eſt, quod vulnus ſtatim rata & lethalia ſymptomata ſecuta ſunt, & paucis diebus poſt vulnus acceptum, moritur. Quidam dicunt dyſenteria laborantem mortuum. Vtrunq; verum eſſe arbitror, nam dyſenteria ſymptoma potuit eſſe vulneris. Poſt huius mortem mox conueniunt Francofurdię Principes, eligunt Guilielmum comitem Hollandiæ. Qui poſt electionem, exercitum quem habuit Francofurdiæ, duxit contra Friſiones, a quibus ſuperatus prælio occiſus eſt. Imperator vero Fridericus poſt ſententiam latam Lugduni, conſanguincos Innocẽtij in Italia perſecutus eſt, domos eorum funditus ſuſtulit in vrbe Parma, & rura eorum vaſtauit, ædificia ruſtica incendit. Accepit poſtea maiores exercitus copias, eaſq́; ducit verſus Lugdunum, oppreſſurus Papam, Italiam commiſit Entio filio, iubetq́; ne exeat Parma: ſed filius patri non obtemperans, copias quas illi pater reliquerat in Brixianos ducit, Placentini & exules Parmenſes pontificij vbi intellexerunt Parmam præſidiis Cæſaris vacuam, inuadunt eam, & capiunt, multis ciuibus trucidatis qui a partibus Cæſaris ſtabant. Hæc ſignificãtur Friderico cum eſſet Taurini. Imperator igitur veritus ne & aliæ vrbes in Italia rebellarent, reuertitur cum exercitu ad Parmam, reuocato quoque filio Entio, obſedit Parmam præſidiis pontificiis munitam. Caſtra Fridericus muniuit, & in illis ædificauit domos, omniaque ordinauit ſicut in vrbe, forum, tribunal, macellum, eccleſiam, nominauitque Victoriam. In animo autem habebat Parmam delere. Frequenter autem erumpebant Parmenſes in Victorinos (nam ſic nouæ vrbis ciues nominabantur) Imperator captos hoſtes fœminas & viros baliſtis mittebat in vrbem. Cum autem Fridericus duos iam annos vrbẽ obſediſſet, Germani & alij Friderici milites ad portarum vnam currunt conglobati, & eam confringere nituntur: id facturos oppidani præuiderant, & mirabantur quod non diu ante conati erant: quare diu hanc occaſionem expectarunt inſtructa acie, erumpunt, & circumuentis illis magnam partem occiderunt, magnam captam in vrbem duxerunt, reliqui, qui pauci fuerunt, vulneribus pleni, fuga elapſi ſunt. Eodem impetu inuadunt caſtra, vel, vt vocabant, Victoriam, nouam vrbem, capiuntque. Aberat Fridericus Imperator & magna pars exercitus deambulantes & laſciuientes per amœna nemora quæ non multum illinc diſtabant. Neque enim quicquam periculi Fridericus ab oppidanis eſſe tanto exercitui exiſtimabat, quam ob cauſam omnia negligentiſſime adminiſtrauit. Cum Parmenſibus nouam vrbem tenentibus concurrunt, fit atrox pugna: ſed Parmenſes ũs qui erant

in noua vrbe, occiſis, facile, freti ſoſſis & vallis, repulerũt hoſtem, potiſſimum cum Parmenſes haberent in manu ſua omnia inſtrumenta machinaſque quibus Fridericus in oppugnationibus vti conſueuerat. Quare Parmenſes victores Victoria nouo oppido potiti ſunt, cum omnibus opibus, Imperatoris quoque coronam & ſigna militaria, omnemque regiam ſupellectilem in vrbe Victoria inuenerunt. Fridericus amiſſa magna exercitus parte, Cremonam ſe confert, reparat exercitum. Parmenſes Victoriam vrbem funditus tollunt. Recollectis viribus Imperator mouet caſtra ad mœnia Placentię, eam obſeſſam quidam domitam ſcribunt, quidam vrbem non ſubiugatam, ſed ſuburbana ædificia exuſta, & monaſterium S. Columbæ demolitum. Inde Fridericus cum exercitu tranſiuit in Hetruriam, nullæ ciuitates in Hetruria ſequebantur Pontificem præter Florentiam, quare admouet exercitum vrbi & caſtra munit, minatur Florentinis niſi dedant ſe, primum circa vrbem omnia vaſtaturum igneque conſumpturum (habebant autem cultiſſima rura, villasq; magno ædificatas) deinde obſeſſurum vrbem vſque dum per vim capiat, aut ad deditionem compellatur. Florentini timentes ſuis poſſeſſionibus pulcherrimis & etiam vrbi, eiecerunt omnes pontificios, & fœdus cum Cæſare fecerunt. Interea Entius filius Imperatoris aduerſus Bononienſes & legatum Pontificis qui illic erat, ducit copias, occurrunt illi pontificij, congrediuntur, fit cruenta pugna, ad extremum Entius cum ſuis fugatur, capiuntur multi, etiam Entius, qui Bononiam ductus mittitur in ferream caueam, in qua ſordidiſſimo victu nutritus miſerrimam vitam poſt aliquot annos finiuit. Poſt captum filium Entium, eiusq; exercitum ſuperatum, dilapſum, atque adeo deletum, in Apuliam confert ſe Fridericus nõ ſine maximo animi dolore, vbi breui poſt obiit diem. Quo genere morbi lis eſt ſcriptoribus, alij animi ægritudine & mœrore confectum, febre, alij veneno, alij alia
1250 morte vita defunctum volunt. Mortuus eſt anno 1250: regnauit annis triginta. Hic quam variis caſibus iactatus ſit, ſatis eſt dictum. Vxores habuit tres, Mariam Aragonum regis filiam, Iolen Hieroſolymitani regis filiam, & Mechtildem Anglicam: quarum Mechtilde fuit ſine prole. Maria Henricum peperit illi. Conradum regem genuit Iole, vt quidam ſcribunt. ſunt enim qui dicunt & Conradum ex Maria genitum. De geſtis per hos aliquot annos vehementer ſcriptores diuerſa ſcribunt, vt eorum veſtigia ſine lapſu ſequi impoſſibile ſit.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-PRIMVS.

POſt Friderici tertij mortem Conradus rex filius Imperatoris, celeriter conſcripto in Germania, præcipue vero in Sueuia, exercitu, properat in Italiam. Vbi in fines Italiæ peruenit, nihil mouendum in præſentiarum iudicat: recta igitur procedit in Siciliam & Apuliam per mare Venetorum adiutorio profectum ferunt, non multum refert qua venerit, nam in itinere nihil geſſit memoriæ mandandum. Vbi in Siciliam & Apuliam venit, magno gaudio & honore ab omnibus ciuitatibus exceptus eſt, & ſalutatus rex, præter Neapolin & Capuam & paucas alias quæ ciuitates Pontificis partibus ſtudentes rebellabant. Conradus igitur primum verbis cum Neapolitanis agit, iubet eos venire & cauſam dicere. quod cũ recuſarent, crimine læſæ maieſtatis reos condemnauit, cumq; poſt condemnationem non peterent gratiam, obſidione & oppugnationibus perpetuis octo menſibus fatigatam, & ad famem redactam, nullum auxilium ſperantem, ad deditionem compulit, redactam in poteſtatem, muris, turribus & munitioribus domibus euerſis, immunitam reddidit peruiamque cuilibet viatori etiam media nocte. Poſtea Capuam eodem modo, deiectis munitionibus, peruiam facit & aperit. Aquinum quoq; non ignobilis vrbs autoritatem poteſtatémve Pontificis verita a rege ſuo defecerat, nec primo aduentu Conradi gratiam petiit: quare obſeſſum & expugnatum incendio conſumpſit. Quicunque ſuſpecti erant fauere pontificiis partibus, illi ex regno a Conrado eiiciebantur,

no

ne cum aduerſitas veniret negocium ſuis facerent: ſciebat enim quam non conſiſtat regnum aut vrbs cum partibus diuiſa eſt. Religioſos ergo pleroſque putauit Papæ ſuo patri fauere, idcirco eos exterminauit, ſacerdotia & epiſcopatus contulit iis quorum fidem erga ſe exploratam habebat. Conſtituit enim concordia & vnanimitate ſtabilire regnum ſuum. Eiſdem temporibus Innocentius Papa, Hugonem tituli ſanctæ Sabinæ cardinalem legatum nomine ſuo apoſtolico mittit ad Principes & omnes ciuitates Germaniæ, præcipiens vt abiurato & deſerto Conrado, ſequantur Guilielmum legitime electum. Minas addens excommunicationis niſi hoc faciant. Quum autem Conradus pręcipue in Sueuia haberet adhuc in fide perſeuerantes, compoſitis in Apuliæ & Siciliæ regno rebus, vbique Germanicis præſidiis per vrbes & caſtella diſpoſitis, cum reliquo exercitu in Germaniam feſtinat, primoque in Bauariam venit, illic ab Henrico duce honorifice excipitur, habebat enim Conradus ſororem ducis Bauariæ. In Bauaria igitur eius ducis auxilio exercitum reparat: nam in Sicilia militum maiorem partem in præſidiis reliquerat. Conradus ſine mora ditionem omnem epiſcopi Ratiſponenſis depopulatur, ciuitatemque ipſam capit, ſocio duce Bauarorum. In vrbe ciuibus pepercit, ſed clerum & monachos miſeris afflixit modis. Vſus eſt cathedrali eccleſia & monaſterio ſancti Emerani pro diuerſoriis & ſtabulis equorum. Eccleſiarum bona rapuit omnia Conradus hic. Commorantem aliquot diebus Ratiſponæ quidam ex miniſtris epiſcopi Ratiſponenſis ſtatuit Cōradum clam interficere noctu dormientem: ſed rex admonitus, mutauit cubile, & alium in ſuo lecto dormire per eam noctem, cumque per aliquot ſuos familiares vigilantes cuſtodire, & rei euentum expectare iuſſit, ſed hic in lecto & ſex reges familiares mane inuenti ſunt occiſi. Effugerit ne latro, nihil certi habeo. Rex iraſcitur, ciues ſe excuſant, rogantque ne tantum ſcelus ipſis imputetur. Rex perſuaſus, a monachis hæc orta eſſe propter monaſterium S. Emerani ante direptum, iam totum euertit; inuenitq; illic altare aureum pondo 67 marcarum puri puti auri, quod Henrici IIII temporibus conflatum erat. Guilielmus electus rex hoc audiens, contractis copiis celerrime occurſurus Conrado, Ratiſponam properat: ſed Conradus apparatum & aduentum eius audiens, reducit copias ſuas in Apuliam, mox hoſtiliter aggreditur patrimonium B. Petri, agros & vrbes vaſtans, incidit in lethalem morbum, & Conradinum filium hæredem inſtituit teſtamento, deditq; illi tutores Germanos, quibus commiſit regnum & filium regem, mortuus eſt in Apulia, ſepultusq; in Fungia ciuitate. Circa hæc tempora rex Guilielmus cōuentum Coloniæ celebrauit, in quo præter alia tractauit de profectione ſua Romam, ad accipiēdam imperialem coronam. Porro dum Coloniæ Principes in comitiis occupantur, Friſones Holandiam depopulantur. Quibus Guilielmus occurrit, & dum per paludinoſa loca cum paucis ſitum locorum (exercitu per aliam viam miſſo) & hoſtium caſtra ſpeculari conatur, in palude impeditus, ab hoſtibus qui in proximis arbuſtis latebant, occiditur cum comitibus. anno Domini 1256, regni anno 7. Exercitus eius aliquot diebus expectauit regem, cumq; non veniret, ſuſpicabantur alij id quod res erat, in hoſtes incidiſſe, alij dicebant deſperatis rebus ſe ſubduxiſſe, aliis aliud in mentem venit. Itaq; exercitus dilapſus eſt, quidam ſalui domum redierunt, quidam viarum ignari in hoſtium manus inciderunt. Poſtea corpus eius exhumatum, Miltenburgum tranſlatum eſt, & in monaſterio illic ſepultum eſt. Huius poſtea Guilielmi filius Holandiæ comes vltus eſt paternam mortem, multis annis in eorum agris omnia quotannis ſemel atq; iterum vaſtauit, multos Friſonum occidens & capiens. Cæſo hoc Guilielmo, Pontifex mittit ad Germaniæ electores, vt alium eligant. Conueniunt ergo Francofurdiæ Principes, ſed in eligendo Imperatore diſcordant, quidam enim Alphonſum regem Caſtellæ, quidam Ricardum Cornubiæ comitem volebāt Imperatorem. Nam electores Principes muneribus corrupti erant ab illis duobus. Archiepiſcopus Colonienſis, Treuerenſis, Palatinus Rheni, ſuffragia ſua vendiderant Ricardo, qui Baſileæ erat dum Principes Francofurdiæ in eligendo occupabantur. Alij electores reliqui Alphonſum eligebant, muneribus ab eo acceptis, vt ſcribitur, neque enim aliæ cauſæ videbantur. Ex illa diſſenſione infinita emanarunt miſeris mortalibus mala, durauit interregnum diu, ſi recte confero tempora, fere ſedecim annos. Tandem creſcentibus indies malis & diſcordia, eccleſiam & omnes Reſpublic. perdentem Pontifex Apoſtolico mandato præce-

1256

pit electoribus ſub pœna excommunicationis, vt eligerent Imperatorem, idque cito. Quare Principes cum neutri alteris vellent cedere, conuenerunt, in tertio, ambobus Alphonſo & Ricardo repudiatis, elegerunt Rudolphum comitem de Habſpurg. His temporibus arma vbique, leges fere nuſquam dominabantur, quiſque occupat quantum potuit per vim. Othocarus rex Boemiæ in Germaniam duxit copias, occupaturus Auſtriam, arrogabat enim ſibi eius ducatus titulum nomine vxoris quæ erat Auſtriaca. Fridericus enim dux Auſtriæ ſine hærede legitimo, regniue capace ſeceſſerat occiſus a rege Vngarorum. Plures eo tempore contendebant iure ſibi deberi Auſtriam, ſed fortior non qui iuſtiorem habuit cauſam aliquandiu poſſedit. Totam igitur Auſtriam ſibi ſubiecit Othocarus rex. Ducatum autem vxoris nomine poſſidens, repudiauit vxorem Auſtriacam, & aliam duxit, neptem regis Vngarorum. Hoc tempore ducis Bauariæ, qui nimium inebriatus quadam nocte vino extinxit animam, Othonis filius Ludouicus dux Bauariæ vxorem ſuam, nobilitate & forma eximiam mulierem adulterij crimine, ſed falſo, vt creditur, infamatam interfecit. Fuerunt his temporibus in eccleſia Romana ſchiſmata: quidam enim diſputabant de ocio ſacerdotum, multitudine ſacerdotlorum, paupertate monachorum, & hoc genus multa in controuerſiam vocabantur. Hoc tempore Conradinus filius Conradi copias in Germania conſcribit imperium ſibi vēdicaturus, cui Pontifex reſiſtit. Sic enim in quadam ſcribit epiſtola Pontifex, Nos volentes Conradini ambitum refrænare omnibus & ſingulis Principibus Alamaniæ vocem in electione Romani Imperatoris habentibus prohibemus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ ac interdicti, ne eum eligant in Romanum regem, attento etiam quod non licet eligere quenquam pendenti electione duorum coram Romano Pontifice, quæ fuerat facta de rege Caſtellæ & Richardo Cornubiæ comite. Vbi hæc ſignificata ſunt Conradino, mirum in modum eſt cōmotus rei indignitate & iniquitate: ſcribitq́; epiſtolam plenam querelis de Pontificum Romanorum iniuriis ſibi illatis. Conradus enim pater eius rex Siciliæ, teſtamento filium Conradinum hæredem inſtituerat. Papa igitur Innocentius aſſerens ſe pueri Conradini baiulum; totumq́; regnum occupauit ſub illo prætextu, tutoribus a patre relictis reclamantibus. Vbique Pontifex conſecutus eſt poſſeſſionem Conradini, tribuit eam ſuis nepotibus, conſanguineis & familiaribus. Mortuo Innocentio, Alexander eiſdem dolis & artibus contra adoleſcentem egit. Neque iuſtius Vrbanum poſtea ſecum egiſſe conqueritur. Vrbano autem defuncto vita, inclementiſſime Clementem ſe ſupprimere totum conatum, alium regem enim fecerat Clemens. Huiuſmodi plurima Principibus Germaniæ de Pontificibus ſcribit, grauius vero accuſans eum, qui tum viuebat, Clementem, & non parum quoſdam Germanorum Principes commouit. Nam quæ dicebat erant eiuſmodi quæ negari non poterant. Quare Conradinus cōiunxit ſibi quoſcunque potuit ſocios, nimium quibuſlibet fidens. Cum igitur maxime opus fuiſſet eorum auxilio, defecerunt ab eo, ceu mali fontes qui non habent aquam cum maxime opus eſt in æſtatis ſiccitate. Fretus tamen Germanorum militum virtute ſatis tolerabili fortuna vſus eſt aliquandiu aduerſus hoſtes ſuos per Italiam; multas enim vrbes in poteſtatem redegit per vim. Inſigni memorabilique prælio apud Aretium hoſtes vicit. Poſt quod prælium ſi vſus fuiſſet victoria prudenter, ſubiugaſſet totam Italiam. Iam enim mittebantur ab omnibus partibus Italiæ ad eum nuncij. Sed relictis omnibus Romam feſtinabat, cum vrbi appropinquaſſet, venerunt illi obuij ſenatus populusq́; Romanus, & eum exceptum maximis honoribus Imperatorem ſalutant, & longo comitatu in Capitolium ducūt. Quomodo deinde rurſum e Roma diſceſſerit, & per varios caſus iactatus fuerit, finemq́; vitæ qualem habuerit, petere licebit ex aliis. Nos in viam redeamus. Diximus quomodo diu durante interregno, diſcordantibus Principibus electoribus, vt ſcribitur propter largitiones quas dabant qui ambiebant imperium, tandem vero electus ſit Rudolphus de Habſpurg in regem Romanorum, illis qui affectabant imperium reclamantibus, & minantibus eam electionem non ratam futuram. Ex quibus erat rex Boemiæ, qui in certam ſpem ductus erat ſe fore Imperatorem. Sed Principes nihil morati minas eorum, vocarunt Francofurdiam electum Rudolphum comitem de Habſpurg, virum armis & animi bonitate nobilem. Vbi venit Francofurdiam cum ſua vxore Anna, Principes cum comitati ſunt Aquiſgranum, vbi præſenti-

bus

bus Principibus plurimis corona imperialis imponitur ipſi Rudolpho & Annæ vxori eius, filiæ comitis de Heigerlach. Antequam Aquiſgrano diſcederet, de pace Germaniæ & vniuerſæ eccleſiæ multa ſunt tractata: erant enim infinitæ diſſidiorum cauſæ, quas omnes ſummopere cupiebant Principes ſublatas. Eo tempore erat Lugduni ſynodus, in qua Pontifex Gregorius Papa electionem Rudolphi cõfirmauit, ea lege, vt veniret Romam ſequenti anno ad coronam vnctionemq́; accipiẽdam. Quanquam hic diuerſa ſcribant autores, vt difficile ſit iudicare quem ex eis potiſſimum ſequamur. Primum omnium conſulere patriæ cupiens Rudolphus, poſt electionem & acceptam Aquiſgrani coronam, Norinbergam conuocauit omnes Germaniæ Principes & magiſtratus. In frequenti igitur Principum conſeſſu, Rudolphus teſtatus eſt animi ſui propenſam voluntatem ad euehendam Germaniam, imperium, & in primis eccleſiæ pacem. Quare laudem præmiaq́; a ſe & ab omnipotente Deo accepturos omnes pollicetur quicunque diligenti ſtudio conatibus eius affuturi ſint. iubetque eccleſiaſticos prę̧cipue, omnes magiſtratus cum ſuis ſubditis orare Deum omnium bonorum largitorem, vt fortunet & per rectas ſemitas dirigat vias ſuas. Othocarus rex Boemiæ, qui magno ſtudio, vt diximus, affectabat imperium, & dux Bauariæ Henricus non venerunt Norinbergam ad comitia. Non diu poſt conuentum illum Norinbergenſem, alium indixit Auguſtæ futurum. Auguſtam igitur Principes ad conſtitutum diem conueniunt, citant ducem Bauariæ, & regem Boemiæ ad cauſam dicendam, & rationem ſuæ inobedientiæ reddendam. Quod attinet ad Henricum ducem Saxoniæ, ſatis dignum Principe reſponſum dedit, illaq́; inobedientia illi cõdonata eſt. Rex Boemiæ ſuos quoque miſit legatos & inter eos epiſcopum Secouienſem virum magnum animi fortitudine & facundia. Cumq́; iuberet Imperator reddere legatos Boemos rationem rebellionis regis Othocari, principio epiſcopus, in denſa Principum corona, petit veniam dicendi & proponendi mandata regis ſui. Deinde exordiri incipit, ſuas inquiens dicendi facultates tenues eſſe, rem vero, quam ſuſceperit tractandam, maximam. quare omnem ſpem ſibi poſitam in ſapientia Principum, qui melius omnia intelligant, quam ipſe explicare poſſit. Se non ignorare quibuſdam incredibilia primo videri quæ dicturus ſit: ſed ſi ad finem vſque patientes aures præbuerint, clariſſime viſuros rem vt habeat. In hunc modum exorſus, proponit, electionem Rudolphi nihil valere. Hoc probat epiſcopus argumentis multis, ſed inualidis: concluditq́ue, Cum ergo electio non valeat, illi non eſſe obediendum. Sophiſtam tradunt hunc epiſcopum fuiſſe, nam per totam orationem multa artificioſe collegit, vſusq́ue paſſim dialecticis vocibus eſt. In fine vero orationis latine multa ad legatos apoſtolicos alioſq́ue eccleſiaſticos prælatos dixiſſe ſcribitur. Rudolphus vero Imperator inquit ad illum, Epiſcope, nolo de me dicatis ſermone Latino, vt reſpondere ex aduerſo non poſſim, ſi habetis cauſam aduerſus clericos, vtamini Latino ſermone coram epiſcopo; Contra me vero vel alium quempiam noſtri ordinis proponatis more ſolito. nec Pontificem maximum fucata veſtra oratione in me concitetis. Iuſſitq́ue aut Germanice loqui, aut tacere. Principes vero audiẽtes legatum Boemiæ regis Rudolphi electionem irritam dicere, in dubium vocare, ira exarſerunt, iuſſeruntq́; e conſpectu ire hominem. Quare non ſine periculo epiſcopus ſe ſubduxit, quanquam ſaluum conductum habuerit a Rudolpho Imperatore. Rediit ergo epiſcopus ad regem ſuum, expoſuitq́; illi indignationem Principum Germanorum, prædixitq́ue illi cauendum eſſe, nam Principes impunem, ſi poſſint, non laturos illam rebellionem. Rex omnem admonitionem contemnens, maledictis abſentem proſcindit Rudolphum & reliquos imperij Principes. Rudolphus ſtatim finitis Auguſtanis illis comitiis, ex decreto Principum mittit ad regem Boemiæ legatum Henricum, Burggrauium Norinbergenſem, datq́ue illi in mandatis, vt illi nunciet; Conſenſu omnium imperij Principum Imperatorem Rudolphum in conuentu Auguſtæ celebrato ſtatuiſſe, vt ſine omni tergiuerſatione & mora ducatum Auſtriæ & Stiriæ ducatum, item Carinthiam & Carniolam, & alia ad imperij ius pertinentia, Imperatori reſtituat. Burggrauius cum his mandatis profectus in Boemiã, regi Othocaro omnia exponit aperte, nihil diſſimulans. Othocarus deſpicit hæc Principum decreta, & reſpondet legato, Se nihil morari quid hic Rudolphus ſtatuat, Imperatorem enim non eſſe. additq́ue eadem fere argumenta quæ eius legatus epiſcopus in conſeſſu Prin-

cipum imperij Auguſtę dixerat. Concludit tandem Othocarus, vt referat domino ſuo, ſe nunquam obediturum ei, ſi cupiat, poſſe belli fortunam experiri, ſe quidem malle in pace manere. Vbi hæc Rudolpho ſignificata ſunt, grauiter tulit, nec moratus fuiſſet, quin ſtatim illi mouiſſet bellum: ſed fuerunt quædam alia prius propter Germaniam pacandam efficienda. Marchio enim de Baden & comes Palatinus Ludouicus rebellabant Rudolpho, ex vſu enim eis fuiſſet, nullum Imperatorem haberi: nam tenebant multa per Sueuiam, Alſatiam & vtraſque ripas Rheni, & Franciam Orientalem, quæ ad imperium pertinebant, quæ occupabant nimirum dum interregnum durauit & temporibus quibus Imperatores a Pontificibus ita, vt diximus, vexati & depoſiti ſunt. Hos igitur primum ſubiugauit Imperator, & coegit omnia quæ malo titulo poſſidebant, reddere imperio, ad priſtinam iuriſdictionem omnia reuocauit. Itaque per Germaniam rebus bene ordinatis, adiecit animum ad debellandum Othocarum regem, qui præter multa alia quibus belli cauſas præbuit, ducatus Auſtriæ, Carinthiæ, Stiriæ, principatum Carniolæ, portus Naonis fere triginta annos contra ius & æquum poſſederat, quique erat rebellis iudicatus, qui etiam quoſdam nuncios ad ſe propter Rempublicam miſſos ſuſpenderat contra ius gentium. quique conuitiis in Rudolphum iactis prouocarat ad arma. Quare per Germaniam exercitu coacto, primum ducit in Bauariam aduerſus Othocaro adhærentem Henricum, qui, etſi ante aduentum Rudolphi miſſa illi fuerint præſidia Boemica, tamen a Rudolpho facile ſuperatus eſt, Boemis partim captis, partim occiſis, partim in Boemiam repulſis. Subiugato Henrico, Auſtriam inuadit Rudolphus, ſed Auſtriaci (quanquam iuramentum præſtitiſſent Othocaro, & illi obſides dediſſent, Othocarusque miſſis auxiliaribus copiis cohortatus eos fuiſſet, vt permanerent in fide) excipiunt Rudolphum ceu dominum ſuum cum magna gratulatione & veneratione. Viennæ autem erant numeroſa Boemorum præſidia, quare etſi ciues cupiebant Rudolphum, tamen non poterant intromittere, præualebat enim Boemus miles in vrbe. Igitur Rudolphus Viennam obſidione conatur cogere ad deditionem. eratque illi ſpes breui capiendæ vrbis: ſciebat enim oppidanorum mentes. Multi enim confugerant ex vrbe ad eum, quos maluiſſet in vrbe habere, intra mœnia enim maiori vſui illi fuiſſent. Othocarus interea cum infinitæ multitudinis exercitu ex Boemia appropinquat Auſtriæ. Rex vero Vngariæ, cui eodem tempore erat bellum cum Othocaro rege, coniungit ſe cum copiis ſuis Rudolpho. Erant magnæ ab vtraque parte copiæ, quotidieque expectabatur pugnæ hora. Quidam vero ſpirituales in quibuſdam monaſteriis ſancti & Deo deuoti viri acceſſerunt primum Rudolphum, rogaruntq; vt potius aliquid de ſuo iure concederet, quam tantum ſanguinis humani effunderet, caritatis, amoris, pacisque autorem Dominum Deum prædicabant illi, quid nobis donarit hoſtibus ſuis, quo modo nos patienter ferat, quid requirat a nobis: quam pretioſa ſit vita hominis, demonſtrarunt, ita vt Rudolphus teſtatus ſit, non velle congredi etiamſi ſciret certam & glorioſam victoriam apud homines ſibi futuram. Ij poſtea monachi acceſſerunt Othocarum, eumque eadem oratione demulcent, & mentis oculos illi aperiunt. Horum igitur ſancta opera factum eſt, vt mediatoribus arbitris quibuſdam conuenerint, Rudolphus & Othocarus. Tales autem fuerunt pacis conditiones; vt Boemia & Morauia rex Othocarus contentus eſſet, principatus vero alios, nempe Auſtriam, Carinthiam, Stiriam, Carniolam, portumque Naonis redderet iis quibus eſſent iuſtiores tituli. Othocarus quoque regnum ſuum Boemiæ & Morauiæ ex manibus Cæſaris Rudolphi ceu feudum cum iuramento flexis genibus accipere eſt coactus. Sunt quoque eodem tempore eademque fere opera reconciliati reges Vngariæ & Boemiæ, conditionibus æquis: reddidit enim alter alteri captiuos, vrbes, caſtraque ſua, fœdereq; coiere ad multos annos. Viennam igitur poſt fœdus factum, Rudolphus ingreditur, & quod Fridericus olim de ea vrbe conſtituerat, quod ſupra diximus, id confirmat vt ratum perpetuo maneat. Othocarus rex habebat ſuperbia & loquacitate, hoc eſt peſſimis moribus, perditiſſimam vxorem, aſſidue regem maritum corripit, & contemnit opprobrans illi odioſe, quod tantas prouincias principatusve hoſti dederit, fortuna non omnino tentata, omni belli apparatu inſtructiſſimus, meticuloſum eum vocans, non virum, iubet ipſum in gynæceo muliebres functiones obire, ſibi dare arma, repetituram, quod ille præ

igna-

ignauo timore hoſti conceſſerat. Hęc & hoc genus alia quotidie in aures inque faciem præſentibus familiaribus nobilibus contumelioſe prædicabat faſtu turgida mulier. Maritus ſtultitia improbaque loquacitate vxoris tandem victus, non cogitat periculum, immemor iuramenti fœderiſque, conuocatis qui illi erant a conſiliis, proponit illis, ſe pœnitere quod tam inhoneſtas admiſerit conditiones pacis, præſtare mori, quam ita vitam in dedecore conſeruare. Præterea in memoriam reuocat Germanos a Boemis aliquando victos, ſibi omina augutia & omina polliceri ſucceſſum: quare bellum renouandum ſibi videri. Conſiliarij vel potius adulatores omnes, voluntatem, non vtilitatem regis reſpicientes in conſultationibus omnibus, probant recuperatos ſpiritus regios, & ſibi dolere pacem, inquiunt, tam iniquam, minus iuris eſſe Rudolpho in principatus illos Carinthiæ, Auſtriæ, &c. quam regi Boemorum, aſſerunt. Hoc omnes maiore ſtudio dicebant, quia reginæ ſententiam & animum non ignorabant, quam magis dominam non ſolum aulæ, ſed totius regni experti erant. Quare qui locum habere volebat in ea aula, obſeruabat neceſſario reginam dominam regis. Decernitur igitur bellum, omnia neceſſaria parantur. Idcirco rex Boemicis copiis coactis mira velocitate paſſim per prędictos ducatus munitiora loca occupauit multa. Rudolphus animaduertens hominis conatus inſanos (qui ex ſtultis mulieris conſiliis proueniebant) parat copias, cum ſociis & principibus agit de bello, regem Vngariæ, quo ſatis teſtaretur animum ſuum erga eum, iuuenem in filium adoptat. Eo anno Iuliacenſis dux parans ſe ad expeditionem Boemicam, Aquiſgrani exactionem a Rudolpho Imperatore impoſitam in vſum belli exigens a ciuibus ante eccleſiam cum filiis duobus & ducentis militibus comitantibus eum, trucidatur. Imperator ergo id facinus inultum in præſentiarum relinquens, occurrit cum copiis Othocaro obuiam, miſere affligenti Auſtriacos, quod tam faciles fuerant ad excipiendum Rudolphum, & Othocarum deſerendum. Conueniunt ergo in campo, qui vocatur Germanice *Niderſprung*, inſtructis aciebus concurrunt, fit acerrima pugna; ad poſtremum victi Boemi fugantur, magna vtrinque multitudine militum deſiderata. Rex quoque Othocarus occubuit, qui poſt prælium exutus omnibus veſtimentis eſt repertus, vectuſque Viennam, apud fratres Franciſcanos ſepultus eſt. Hic fuit finis conſiliorum mulieris, quæ videbatur ſibi ſapientior marito. Nam rex, vt diximus, improbis conuitiis vxoris loquacis & tumidę ad rebellandum contraque fidem faciendum impulſus fuit. Othocaro fuit filius nomine Wenzeſlaus, qui patri in Boemiæ regno ſucceſſit, deſponſatáque eſt illi filia Rudolphi nomine Iutha. Poſt victum & occiſum prælio Othocarum, traditus eſt filius eius gener Rudolphi Brandenburgenſi Marchioni, apud quem bonis præceptis & moribus imbueretur. Nam regnum Boemicum cum filia illi tradidit Imperator. Poſt bellum cum Othocaro confectum, conuocauit Francofurdiam Principes imperij, ibi actum eſt de prædonum arcibus ſubuertendis, quas multas ſtatim poſt comitia funditus ſuſtulit Imperator. Eo anno Heduorum Princeps, quem vocant Admiraldum, rebellare conatus eſt Imperatori: quare coacta manu pro hoſtis robore in Burgundiam proficiſcitur, & Admiraldum pugna victum cogit ſuppliciter orare gratiam. Subiugatis Heduis & duce eorum, ducit copias in Alſatiam, nam & illic conſpirarant quidam ſeditioſi. Qui vbi de aduentu Rudolphi certiores ſunt facti, ipſi inter ſe inteſtino diſſidio confecerunt. Imperator in ordinem & obedientiam illic omnia reſtituens, multos rebellionis conſpirationiſve autores capitali ſupplicio affecit. Eodem ferme tempore filius Rudolphi regis, Hartmannus, cum quibuſdam ſuis familiaribus in Rheno flumine ſubmerſus periit, & delatus Baſileam illic in cathedrali eccleſia ſepultus eſt. Anno poſt proximo Rudolphus Imperator comitia celebrauit Francofurdiæ, in quibus multa de Germaniæ tranquillo ſtatu conſtituendo ſunt conſtituta. Eodem anno, annuente atque adeo iubente Imperatore, arces *Richenſtain* & *Schoneck* deſtructæ ſunt, prædoneſque qui ea latibula inhabitabant, deprehenſi ſupplicio ſunt affecti. His temporibus per Italiam Principes ſeculares, cum Pontifice Romano de multis contendebant. Pontifex vſus autoritate Rudolphi abſentis effecit quicquid cupiebat. Erat enim ſingulare Rudolpho ſtudium retinere Pon tificis amicitiam. Pontifex præter reliqua conſecutus eſt a Rudolpho, vt Romaniolam & exarchatum Rauennatem Pontifici reſtitueret. Pontifex multis benedictioni-

bus & indulgentiis animum Rudolphi ſibi deuicit. Quæ alij dicunt Rudolpho precio-
1281 ſa exiſtimata, alij dicunt ſimulaſſe ſibi grata fuiſſe. Anno Domini 1281, Rudolphi vxor Anna in vrbe Vienna mortua eſt. Poſt huius mortem anno tertio duxit aliam vxorem, filiam ducis Burgundionum. Hoc tempore non vno loco per Germaniam terræmotus fuerunt, & venti maximi qui multa deiecerunt ædificia, partusque prodigioſos pepererũt mulieres & aliorum animalium fœminæ. Hoc etiam tempore Rudolphus miſit in Italiam nomine ſuo vicarium qui Romæ & alibi per Italiam res ordinaret, & rebelles ad obedientiam cogeret: miſit autem eum cum equitatu & peditatu Germanorum ſufficientibus ſuſtinere quantumuis magnas copias. Hi vbi in Latium peruenerunt, a pleriſque ciuitatibus tanquam Imperator adeſſet, ſunt excepti & honoribus affecti. Quaſdam vero armorũ vi ſubiugarunt. Ex quibus Florentini erant, quos virtute militum breui domuit. Paceque per Italiam facta, vt rerum ſtatus permittebat,
1282 reuerſus eſt vicarius cum copiis in Germaniam. Anno Domini 1282, comitia Auguſtæ celebrauit. Rudolphus cõuocatis omnibus Principibus imperij, præter alia quæ in illis comitiis conſtituit, Albertum filium ſuum ducem Auſtriæ fecit, omnibus principibus conſentientibus. Paucis poſt menſibus eidem filio dedit ducatus Stiriæ, Carinthiæ, Naonis portus, & Carniolæ. Circa eadem tempora, cum per Germaniam in ſaxis laterent, multi prædones reliqui, quanquam ante multas eorum domos demolitus fuerat, Erdſurdiam conuocauit Principes, ibique communicato cum proceribus conſilio, ſtatuit omnes ſuſpectas arces deiicere. Quare ſine mora poſt conuentum ſolutum, octoginta fere arces diruit, prædonibus qui ad nobilem quampiam familiam referebant genus ſuum, decollatis, aliis eorum ſcilicet famulis laqueo ſuſpenſis. Sub idem tempus Honorius, quartus eius nominis, Papa fecit comitem Ianuenſem, nomine Pinziuallam de Fliſco, vicarium generalem imperij, miſitque eum in Germaniam ad Rudolphum Imperatorem cum mandatis, vt Rudolphus hunc vicarium confirmaret. Quod fecit in gratiam Pontificis Imperator, quanquam inuitus, male enim habebat eum quod Pontifex hoc ius in imperio ſibi arrogabat, alium enim vicarium Rudolphus maluiſſet. Hic igitur imperij vicarius Pinziualla vbi in Italiam rediit, ingreſſus Tuſciam vocauit ad ſe Senenſes, Florentinos, Lucanos, Piſtorienſes, & alios aliarum ciuitatum populos, poſtulatq; ab eis iuramentum nomine Imperatoris. Ciuitates vna congregatæ deliberant quid facere velint; reſpondent igitur vicario, ſe nullo iure poſſe ad id iuramentum cogi, quare non iuraturos. Conſpirarũtq; ciuitates cõmunem fortunam laturas ſe quicquid accideret. Vicarius ira commotus, non habens vero copias, quibus vi poſſet exigere quod poſtulabat, condemnauit propter inobedientiam ſingulas ciuitates certo pondere argenti, ciuitatum quarundam ciues in exilium mittendos ſtatuit, omnes eorum facultates ſibi nomine Imperatoris adiudicauit: verum nemo mulctam impoſitam numerabat, nemo in exilium miſſus ibat. Vbi tandem vidit ſe omnino cõtemni, inglorius in Germaniam venit ad Rudolphum, petitq; brachium imperiale, hoc eſt copias militum Germanorum vltionis cupidiſſimus: neque enim dici poteſt quam moleſte contemptum ferant huiuſmodi ingenia, quæ putant ſe in primo loco omnium rerum, cum non ſint. Nec enim dubito hunc vicarium elatiore animo confirmatum vicarium in Italiam reuerſum, quam Cęſar vllus vnquã fuerit. Nam primo ſtatim aduentu imperioſe omnia ágebat. Rudolphus nõ grauiter tulit qui hunc vicarium ſuũ quem Pontifex Romanus conſtituerat, non audiebãt Italiæ ciuitates. Sperauit autem ſe anſam nactum adipiſcendæ pecuniæ. Miſit ergo Cancellariũ ſuum prudentẽ iuxta ac eloquentem virũ in Italiam, qui primum Hetruriæ populo diceret, ſe a pacis amante Principe Rudolpho miſſum, vt ea quæ pacis eſſent, ageret cũ ipſis; quod ſi recuſarent, vellentq; potius vaſtationes hoſtiles, quam tranquilla lætaque omnia, vt quam primũ in Germaniam rediret. Expoſuit igitur ciuitatibus rebellibus quã Imperatori hic contemptus nullo modo ferendus ſit. Admonet exemplo aliarum ciuitatum quæ rebellarunt, quam ſtulte fecerunt, quanta ſibi acceſſiuerint mala. Quare hortatur eos ad obediendum & faciendum libenter quod coactæ facturæ ſint aliquando. paulatimque deducit orationem eo, quo ibat, nempe vt libertatem peterent ciuitates, effecit oratione ſua callidiſſimus orator. Ciuitates igitur petũt vltro, quod Rudolphus hac legatione volebat, nempe vt pro libertate numerarent pecuniam. Pro libertate igitur

ſua

ſua dederunt Florentini ſex millia nummum auri. Lucenſes duplo plus ſoluerunt. Aliæq; numerarunt pro facultatum ratione ſingulæ. Creauere ergo iſtæ ciuitates ab imperio liberæ magiſtratus ad conſuetudinem maiorum ſuorum. Verum non diu poſt, vbi viderunt Pontifices maiora poſſe ferre onera, imperij oneribus exoneratis, impoſuerunt cuilibet ciuitatum in Hetruria pro virium opúmve modulo. Quare Pontificibus, non ſibi, ſeipſas redemerunt. Graues igitur ære mulos agit ſecum ex Italia legatus Rudolphi. Quod Rudolpho fuit admodum gratum: nam pecuniæ ferunt ſtudioſiorem fuiſſe. Honorius Papa laborauit his temporibus magna diligentia apud omnes Principes, vt pararent expeditionem in Turcas. Eius rei gratia miſit legatos ſuos in Angliam, in Gallias, & alias nationes. In Germaniam miſit Cardinalem Tuſculanum, qui Herbipolin conuocauit ad ſynodum omnes magiſtratus eccleſiaſticos & ſeculares. Aderat quoque Imperator Rudolphus. Legatus apoſtolicus in eo concilio petijt quartam partem omnium prouentuum eccleſiaſticorum per quatuor annos. Non admodum iniquo ferebant animo ſeculares, quoniam ab eccleſiaſticis ſolum exigebat pecuniam pontificius legatus. Facile vero dici non poteſt quam moleſte tulerint eccleſiarum Pontifices exactiones illas, eoque magis quod melius ſciebant, quam ſeculares, in quam nefandum vſum ſolerent collationes illæ conferri Romæ, tamen epiſcopi, abbates, & alij prælati metuentes tacebant, excepto vno epiſcopo Tulenſi Franciſcani ordinis, qui in cathedrali eccleſia Herbipoli præſentibus omnibus ſecularibus & eccleſiaſticis longam orationem habuit, de iure humano & diuino, de officiis eccleſiaſticis, de bonis eccleſiarum, de vſu illorum bonorum. Effecitque ea oratione, vt eccleſiaſtici prælati omnes vno conſenſu negarint daturos, patrocinatique illis ſunt plerique ſecularium Principum, tantum didicerant ex vna concione Probi, nam hoc nomen erat epiſcopo Tulenſi. Cardinalis minatus eſt epiſcopo Tulenſi, non impunitam futuram eius temerariam linguam. Iubebant Germaniæ Principes Probum bono eſſe animo, neque enim ſe paſſuros vt quiſquam propter hanc rem vel digito vno attingat. Sed neſcio quibus Pontificis artibus factum ſit, vt hic Probus paulo poſt ab epiſcopatu deturbatus retruſus ſit ad fratres ſuos mendicantes. Poſtea cum Pontificij voluerunt pecuniam extorquere aliquo prætextu, quantumuis honeſti tituli, obſtruebant muneribus, ſacerdotioque aliquo, ora huiuſmodi virorum, quod aliquid autoritate aut linguæ viribus poterant. Hoc tempore Eberardus comes de Wirtenberg Rudolpho Imperatori rebellauit, admonitusque ſemel atque iterum, nihil mutauit. Quare Rudolphus ira commotus, coactis copiis hoſtiliter Eberardi comitatum aggreditur. Eberardus ſuis copiis decreuerat Imperatorem excipere, ſed vbi imparem ſe omnino numero intellexit, recepit ſe Stuckgardiam, illic expectaturus hoſtem. Rudolphus vrbem obſedit, variis machinis muros deiicit, oppugnat, ſed animoſiſſime comes Eberardus repellit hoſtem, frequentibus eruptionibus factis magnum numerum militum occidit. Verum Rudolphus opibus & copiis fretus, potuiſſet bellum producere diutius quã ferre quiuiſſet Eberardus: quod animaduertens archiepiſcopus Moguntinus, qui bene voluit Eberardo neſcio quibus nominibus, interponit ſe, primum accedit Imperatorem inquiens, Satis magnas pœnas dediſſe rebellionis Eberardum. Satis videre Eberardum ſe victum. Maiorem gloriam futuram Rudolphi, ſi ſuperet iram, & victo ignoſcat. Ita autem pollicetur futurum obſequentem Eberardum Imperatori, vt nemo non clare viſurus ſit, victum eſſe. Quod autem tam magno animo ſit Eberardus, vt flecti & humiliari non facile potuerit, nec ceſſerit mali primis aſſultibus, non propterea odium mereri, ſed magis ob virtutem amore dignum eſſe. Hoc genus argumentis victus eſt animus Imperatoris, & Eberardo plane placatus. Mediatore igitur archiepiſcopo fœderis conditionibus vtrique tolerabilibus conuenerunt, Rudolphus omnia Eberardo reſtituit, Comes Imperatori iuramentum fidelitatis præſtitit. Erat eodem tempore magna diſcordia inter comitem Wirtenbergenſem & ciues Eſlingenſes, quos Rudolphus reconciliauit. Anno proximo poſt hanc pacem iterum ſcribunt rebellaſſe Imperatori comitem Wirtenbergenſem: quantum vero ego intelligo priorem rebellionem fuiſſe opinor. Eberardus enim duos comites, ſcilicet Albertum de *Acheln*, & comitem de *Teck* armis inuaſit, propterea quod ciuitatibus Sueuiæ, quibus Eberardus per ea tempora hoſtis erat, auxilium fe-

rebant. Eberardus autem horum comitum agros, villas vaſtauit & incendit, ſubdi-
tos abduxit captiuos, quoſdam occidit. Quibus rebus motus Rudolphus, ducit copias
aduerſus Eberardum, neque enim hoc ferre debuit. Erant enim ciuitates imperiales
quibus indixerat bellum comes Wirtenbergenſis. Vaſtauitque Imperator magnam
partem comitatus Wirtenbergenſis. Tandem tamen quorundam qui ſe interpoſue-
runt opera, pax inter eos eſt facta, & ſua ſunt reſtituta partibus, ſcilicet Alberto comi-
ti, & comiti de *Teck*, & Eberardo: nam illius quoque Imperator quædam occupaue-
rat. Tertio rebellaſſe hunc Eberardum ſcribunt: Rudolphus enim munitum quen-
dam locum in comitatu Wirtenbergenſi, in quo comes plurimum collocauerat ſpei,
demoliri præceperat. Quod Eberardus iniquiſſimo ferebat animo: neque enim vllam
cauſam Imperator afferre poterat, quare faceret, quæ non hoſtilem animum erga
comitem declararet. Interceſſerunt quidam amici, qui compoſuerunt eos & impe-
trarunt vt permaneret integra munitio, erat autem cœmeterium. Nam tum in vicis
& magnis pagis paſſim per Germaniam erant cœmeteria munita, in qua ſe inquilini
recipiebant in hoſtilibus incurſionibus, quæ tum frequentes erant. Habebant etiam
villici ſua fructuum repoſitoria ſingula ſinguli in illis cœmeteriis, vbi fruges erant tutæ
ab hoſte & igne: nam lapide fieri conſueuerunt. Vt videmus veſtigia adhuc in quibuſ-
dam Germaniæ pagis: quanquam vſus & conſuetudo mutarit fere omnia. Porro etſi
gratia Dei, noſtro ſeculo propter hoſtium incurſiones hæc ædificia neceſſaria nō fue-
rint hactenus: tamen propter fructuum frugumque cuſtodiam operæpretium eſſet
habere, vt magis negligentia credam abolita, quam iudicio. Videmus enim quotan-
nis non vno loco per Germaniam in agris incendiis perire agricolarum labores, vel
dona potius Dei, frumenti plena horrea. Singulari ſtudio fuiſſe Rudolphum electum
Imperatorem erga ſuos conſanguineos; nam contulit in eos beneficia, comitatus, du-
catus & omne genus dignitatum. Hoc tempore Burggrauius Norinburgenſis mo-
ritur, nullo hærede legitimo relicto. Quare ius ſubſtituendi alium ad Imperatorem re-
diit. Burggrauiatum igitur ſororis ſuę marito comiti de Zollem contulit. Ab illo comi-
te legitimi hæredes manarunt vſq; ad Burggrauium Fridericum, qui in concilio Con-
ſtantienſi Marchio Brandenburgenſis eſt factus, a Cæſare Sigiſmūdo. Nec alius Burg-
1284 grauius poſtea ſubſtitutus eſt. Anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo-
quarto, inſignes doctrina & pietate viri in monaſteriis adhuc per Germaniam paſſim
inueniebantur, educabaturque iuuentus ad pietatem & timorem Domini optime in
ſcholis quæ erant monaſteria. Doctrinæ & pietati erat honos & præmium apud po-
tentatus, cauebaturq; diligenter ne ad eccleſiaſtica miniſteria leues & improbi admit-
terentur homines. Hoc etiam tempore Alberto Magno, propter philoſophiæ cogni-
tionem non vulgarem, epiſcopatus Ratiſponenſis eſt datus. Hic Albertus Magnus, epi-
ſcopus Ratiſponenſis, Coloniæ in frequentiſſima ſchola ſacras literas & philoſophiam
eſt profeſſus. Fuitque Thomas Aquinas Alberti Magni diſcipulus Coloniæ. Eiſdem
temporibus vixit Nicolaus de Lyra, Lutetiæque docuit ſacras literas. Magna profecto
ingenia, & exercitata, nec probo qui labores & induſtriam tantorum virorum ingrati
omnino pedibus conculcanda iudicant, propterea quod verborum lenociniis ſucata
çorum ſcripta non ſunt. Habent certe multa bona. Procedat in medium cui non ob-
repat ſomnus, & nos laudabimus eum ſolum inter mortales. Circa hæc tempora ma-
gnæ diſcordiarum cauſæ fuerunt inter epiſcopum Argentinenſem, nomine Henri-
cum de *Stabeleck*, virum magis ſtrenuum quam oporteat epiſcopum eſſe, & inter Ar-
gentinę vrbis ciues, quidam eos componere conati ſunt diu fruſtra. Epiſcopus tandem
cum omni clero vrbe exit, mandatque ſub pœna amiſſionis ſacerdotiorum & excom-
municationis vt ſequantur omnes, & ne quis Argentinenſium pueros baptizet, aut a-
lia ſacramenta miniſtret. Super ea re ſcribit quoque Romam epiſcopus Argentinen-
ſis; & ciuitatis magiſtratus mittit etiam ſuos legatos, viros doctos quos ſemper ea ciui-
tas habuit & coluit, ſicut adhuc hodie multos habet. Argentinenſes inuenerunt ſa-
cerdotes qui, accepta pecunia, contra edictum epiſcopi, omnes eccleſiaſticas fun-
ctiones obierunt. Epiſcopus coactis copiis vrbem obſidet, omnia circa vrbem bona
ciuium diripit. Ciues ſæpe eruptionibus factis cum hoſtibus pugnarunt, aliaſque pro-
pitium Martem habuerunt, alias vero inimicū. Vbi vero nihil potuit amplius in vrbem

inue-

inuehi, omniaque præripiebat epiſcopus, ciues ira inflammati vno animo decreuerunt ſemel omnes erumpere in hoſtem, vt aut vincerent, quod ſperabant, aut victi cederent epiſcopo, facerentque quæ poſtulabat. Quare cohortationibus mutuis fortiter animati cum præſidiis militum, quos non admodum multos ſecum habebant, ruunt, eruptione facta ab epiſcopo non prouiſa in hoſtem, acerrima fit pugna. Epiſcopus ipſe audaciſſime in loco periculoſo pugnat, ſuos aperta voce cohortatur, vincentibus promittit aureos montes: ſed poſt magnam ſtragem amplius ſuos continere non valens, vertentibus tergum omnibus, fugit & ipſe, vixque fuga vitam ſeruauit. Deſiderati ſunt de copiis epiſcopi nobiles circiter ſeptuaginta, ex quibus intelligi poteſt quantus numerus gregariorum militum occubuerit. Inter quos fuit vnus ex primæ nobilitatis de *Tierſtain*, quæ arx miliari vno a Baſilea vrbe diſtat. Item fuit quoque vnus de *Geroldſeck*, frater epiſcopi. Quæ familia vetuſtiſſimæ & propter virtutem bellicam clariſſimæ nobilitatis fuit, & adhuc durat, obtinetque antiquum ingenium & laudem. In hoc inſigni prælio quod ſempiternæ laudi Argentinenſibus merito eſt (loquor enim ad animalis hominis ſenſum) ſeptuaginta ſex armati capti ſunt, & in vrbem a ciuibus ducti. Poſt hanc cladem epiſcopus non ſubmiſſior, ſed iracundior appetentiorque vltionis factus eſt; quare longe hoſtiliore animo aggreditur Argentinenſes, & longum eſſet enarrare damna quæ illis intulit. Viciſſim ciues poſt victoriam audentiores, ab vrbe longius progrediuntur, & diripiunt quaſdam ditiones epiſcopi. Magni nominis reges & duces conati ſunt componere eos ſæpe alias, ſed præcipue poſt prælium, quod putabant epiſcopum deſcenſurum ad tolerabiliores conditiones; ſed intractabilior eſt poſt pugnam. Iratum igitur epiſcopum pertulerunt Argentinenſes ciues, nec ceſſerunt illius furoribus, donec mortuo epiſcopo Henrico de *Geroldſeck*, pax eſt compoſita inter clerum & vrbem. Nam ante epiſcopi mortem nullus fuit paci locus. Alius igitur conſtitutus epiſcopus cum clero in vrbem ingreditur, omnique ſtudio operam dederunt & Argentinenſes & epiſcopus, vt omnes odij reliquiæ, quæ ſolent durare diu poſt bella, tollerentur. Annis paucis poſt, totum Hieroſolymitanum regnum amiſerunt qui profitebantur religionem Chriſti. Sultanus enim rex Ægypti cum innumerabili multitudine venit tempore quo minime a noſtris expectabatur, & quo minus inſtructi erant rebus ad bellum neceſſariis quam vnquam antea, ſæpe enim Romam ad Imperatorem & Pontificem ſcripſerant & petierant auxilium: ſed non ſatis curæ erant longinqua noſtris, alieniora nimirum exiſtimantes quam re vera erant. Sultanus igitur victis Chriſtianis in Syria, expugnauit vrbem Tyrum, direptamque incendit. Tripolim eximiæ magnitudinis vrbem funditus euertit, occiſis omnis generis & ætatis inhabitatoribus Chriſtiani nominis. Nobileſque vrbes Sidonem & Berytum, quæ Chriſtianis in illis regionibus reliquæ erant, obſidione continua & diuturna fatigatas, tandem multitudine militum obrutas expugnauit, diripuit, & magnam earum partem exuſſit. Paruas præterea vrbes alias multas ſubegit, hominibuſque quos non trucidauit, iumentorum loco vſus eſt. Pontifex Romanus ante & poſt has calamitates miſit per totam Romanam eccleſiam legatos, qui Principes hortarentur, colligerent pecuniam ad expeditionem Hieroſolymitanam: ſed dum quiſque priuata quærit, differtur negotium, pereunt tot homines, in contemptum veniunt Chriſtiani Principes. Non poſſum loco hoc diſſimulare, quod in hac re peſſimum fuit, maximeque promouit rem Turcarum, nempe quod qui collegerant pecuniam per Gallias, Angliam, Hiſpaniam, Germaniam, totam breuiter Romanam eccleſiam ſub prætextu belli in Saracenos, in nefandos vſus dilapidauerant; & quando optime agebatur, vix decima pars exponebatur in vſum in quem collatæ erant pecuniæ. Etiam Pontifices Romani hoc non ſemel queſti ſunt, nam fuerunt Pontifices qui eccleſiæ cupiebant conſultum, & propterea hanc collectionem collegerunt per legatos, ex quibus inuenti ſunt multi qui ventrem ſuum curauerunt, vermium eſcam, id bonis patribus multis omnibus retro ſeculis ſemper diſplicuit. Noua calamitas accidit in regno Hieroſolymitano, nihil enim cum reliquum haberent Chriſtiani, quam Ptolemaidem, de eius adminiſtratione orta eſt pernicioſiſſima contentio: eius enim dominium vendicabant ſibi, Templarij, Hoſpitalarij, Teutonici ordinis fratres, patriarcha Hieroſolymitanus, rex item Cypri, & Siciliæ rex. Piſani

quoque titulum, neſcio quo nomine, eius imperij ſibi arrogabant. Iis igitur propter reliquias regni, quod turpiter perdiderant, contendentibus, Sultani filius cum maximis copiis venit ad Ptolemaidem, omnemque eius viciniam deuaſtat, multos captos abducit, tandem propius accedit ad obſidendam vrbem. In qua rerum difficultate inceperunt iſtæ, de quibus dixi, contentiones de imperio Ptolemaidos quieſcere, iamque non de imperando cogitabant qui in vrbe erant, ſed de propugnanda & defendenda vrbe. Nemo volebat ſolus propugnare, vt ſolus regnaret. Concordes igitur facti ſunt, obſidente vrbem tam potente & numeroſo hoſte: erant enim ducenta millia armatorum, duce Sultani filio, in obſidione. Qui omnes acerrime impugnarunt dies noctesque mœnia vrbis. Vbi autem circiter tres menſes ſuſtinuerunt grauem obſidionem, eruptione in hoſtes facta, Chriſtiani occiderunt magnum hoſtium numerum, &, vnde poſſumus colligere quot occiderint, tria millia captorum in vrbem duxerunt, repuleruntque hoſtem ab vrbe plus quam mille paſſus. Poſt hunc ſucceſſum Satan rurſum occupat corda quorundam, incipit denuo lis de vrbis principatu oriri, inter eos quos ante dixi, & multo vehementior quam antea. Alij alios nitebantur eiicere ex vrbe. Quod vbi cognouit Sultani filius, qui deſperauerat de capienda vrbe, rurſum vocatur in ſpem. quare reuertitur, munit caſtra iuxta vrbis muros, iam ante pene deiectos, ſtatimque ſentiens non eam oppidanorum alacritatem in defendenda vrbe eſſe quæ fuerat prius, ſuſtinuerunt tamen per aliquot dies fortiter hoſtem (quiſque enim pro ſua ſalute pugnabat) ſed omnia frigidius agebantur, animis diſcordantibus. Quod vbi perſpicaciores rerumque æſtimatores peritiores animaduerterunt, ſubduxerunt ſe ex vrbe, quotidieque aucto deſertorum numero, ij qui remanſerunt, ad raritatem ſunt redacti, vt non amplius potuerint hoſtem repellere: quare ſecuti ſunt deſertores, & paulatim plures ſe ſubduxerunt, conſcenſis nauibus non bene inſtructis, & rectore perito carentibus, periere fere omnes naufragiis. Quare pauci manſerunt in vrbe qui nimirum naues non habebant, quibus fuga ſe ſeruarent: ij vero pauci hoſtis atrocitatem ſcientes, ſtatuerunt pugnando mori, ne viui in manus peruenirent crudeliſſimi & omnis humanitatis expertis hoſtis. Propterea irruunt in hoſtem, & maxima hoſtium cæde facta, cæduntur omnes ad vnum. Conuaſatis omnib. quæ transferri potuerunt, vrbem totam exuſſerunt, effoſſis etiam fundamentis, ne iterum facile ædificari poſſet.
1290 Hoc accidiſſe memoriæ mandatum eſt anno 1290. Nihil amplius in illis regionibus tenebant Chriſtiani, quam inſulam Cyprum, & minorem Armeniam. His tot miſerandis Chriſtianorum cladibus auditis, Pontifex Romanus Nicolaus per eccleſiæ Romanæ omnes tertas miſit legatos, qui adhortarentur ad ſubueniendum fratrum calamitati. Indulgentias liberaliter promiſit aliquid in eam expeditionem conferentibus: vitam vero æternam certo promittebat omnibus qui cruce aſſumpta (nam cruce ſignari ſolebant milites) contra hoſtes illos fidei militatum irent. Nunquam plures fuiſſe inuentos præcedentibus annis in Germania, qui ſe armarint ad expeditionem illam, fertur: ſed cum omnes cuperent accinctique eſſent ad iter, nemo dabat obſonium ſeu viaticum: quare manendum fuit, voluiſſeque erat conſcientiis ſola-
1291 tium. Anno poſt natiuitatem Domini 1291, Rudolphus Imperator ægrotus portatur Spiram, comitantibus eum multis Principibus, vxore item ſua, & filia Boemiæ regina: ſed vbi Spiram peruenit vectione irritato morbo, paucis poſt horis moritur. Sepultusque eſt Spiræ in Eccleſia cathedrali magno honore & luctu. Hic caritate patriæ ductus, toto imperij tempore curauit Germaniæ res, Italiam ſæpe propoſuit accedere: ſed cum ſeditiones & factionum partes videret ſedari & componi nō poſſe ſine certo periculo, mutauit propoſitum, maxime cum cogitaret quid aliis Imperatoribus Germanis in Italia accidiſſet. Satis putauit ſi patriæ bene conſuleret, & ſuæ familiæ quam non mediocriter auxit: contulit enim in eam Auſtriæ ducatum principatusque alios, de quibus ſupra ſatis eſt dictum. A prædonibus liberauit Germaniam, multis eorum arcibus demolitis. Viditque ante mortem Germaniæ ſtatum quietum & felicem, creſcentesque proſperrime vrbes. Illis temporibus caruit Romana eccleſia Papa duobus perpetuis annis, tanta erat quorundam in ordine cardinalium ambitio, & ita erant Romani in partes diuiſi; fuitque Italia per hæc tempora confuſiſſima bellis inteſtinis.

DE

DE GERMANIS LIBER VIGESIMVS-SECVNDVS.

POſt mortem Rudolphi Principis, quem iure quidam patrem patriæ vocant, conuenerunt Principes electores, Francofurdię, concordique ſententia elegerunt Adolphum comitem de Naſſau, qui ſex annos regnauit magna laude: ita enim adminiſtrauit omnia, vt nuſquam notari potuerit ſua quærere, aut fauore ſuos euehere. Præfecit rebus adminiſtrandis quos dignos putauit, qui idoneis virtutis dotibus vtiles videbantur. Magnis laboribus & vitæ diſcrimine ſæpe dilatare imperium ſtuduit. Pecunia ſua coemiſſe ſcribitur ad imperium quaſdam vrbes. Columbariam Alſatiæ rebellantem obſeſſam, expugnauit, & imperio ſubiecit. Poſt electionem aliquot menſibus venit in Sueuiam ad vrbem imperialem Eſlingen, illucque conuocauit omnes Sueuiæ ciuitates ac nobiles, cum illis certis conditionibus fœdus facit, ciuitatibus priuilegia conceſſit, quibus ſcilicet potentiores & ditiores redderentur. Omnes imperio eius ſubditi ſunt, præter comitem de Wirtenberg, qui cum eiuſdem ordinis eſſet, quo fuerat Imperator, contemnebat eum. fuerunt & aliæ odij cauſæ. Eo tempore rex Boemiæ Wenceſlaus & nobiles primateſve regni Vngariæ, quod diu ſeditionum & bellorum tumultibus afflictatum erat, mittunt legatos regni proceres ad Othonem Bauariæ ducem, offeruntque illi regnum, conditionibus certis præſcriptis. Otho ſtatim ſine cunctatione, ne aliquid inter os & offam incideret, comitatus equitatu bene inſtructo, proficiſcitur in Vngariam, excipiturque magna quorundam gratulatione, ab epiſcopis Verſprimienſi & Canadienſi vngitur & coronatur: Budæque regni negotia coronatus adminiſtrat, cauſas cognoſcit & iudicat. Sed non diu poſt a reliquiis factionum obſidetur, expugnatur, capitur, in vincula coniicitur, ex captiuitate opera quorundam elabitur, veniens ad ſuos in ducem recipitur. Hic Otho vltionis cupidus, quam primum in Germaniam venit, nihil non tentat quo poſſit in Vngariam redire, & pœnas ſumere de iis qui eum coniecerant in vincula. Pararatque iam multa ad expeditionem neceſſaria, ſocios belli habebat, eratque totus in cogendis copiis, ecce nunciatur illi, eiectos ex regno Vngariæ omnes qui eum ceperant (erat autem cum aliis quibuſdam Ladiſlaus Waiuoda) eſſeque vno omnium Vngarorum conſenſu Carolum Siculum in regem electum, curante hoc per ſuos legatos Pontifice Romano. Quare Otho ſatis habens ſuos hoſtes eſſe vltos, quieuit. Anno Domini * Flandria, cum haberent ducem nomine Guidonem tota eſt vaſtata. Cui rex Angliæ Eduardus cupiens auxilium ferre, miſit nuncios ad Adolphum electum Romanorum Imperatorem, fœdereque cum eo coit, miſitque ſimul magnam vim pecuniæ in Germaniam rex Angliæ ad Adolphum, in ſtipendia Germanorum militum. Adolphus igitur mox coactis copiis mittit eas in Flandriam. Quæ temere ante aduentum regis Anglorum cum hoſte comite Artenſi qui magnum exercitum Gallorum ſimul etiam Germanorum militum ſecum habebat, congreſſi victi ſunt, & occiſi ſunt circiter tria millia in ea pugna. Comes Artenſis poſt prælium illud vrbes quaſdam & munitiones maritimas occupauit. Mox ab Adolpho Imperatore ſubmittuntur alij milites in locum eorum qui primo conflictu perierant. Venit quoque interea temporis Anglorum rex in Flandriam, coniunctiſque viribus Germani, Flandrenſes, & Angli, Brugas eiectis Gallis capiunt. Sed cum Anglus audiret regem Galliarum magno conatu & apparatu aduentare, Germanaſque copias propter paucitatem non magnopere firmas, Flandrenſium vero animos inutiles propter priores pugnas quibus aliquoties fugati fuerant, in Angliam cum copiis ſuis ſe recepit, deſertuſque relinquitur comes Flandriæ. Pontifex Romanus his rebus cognitis, mittit Carolum regem Apuliæ in Gallias ad regem, vt pacem inter Gallum, & Anglum, ducemque Flandriæ componeret. Carolus rex, Pontificis legatus magna reuerentia a Gallorum rege eſt exceptus. Inceptumque eſt agi de pace; cumque non ſtatim propter rei magnitudinem conuenire po-

terant, ſunt induciæ factæ ad biennium, ita tamen vt regis Galliarum eſſent Brugæ, & alia quædam occupata ex comitatu Flandriæ. Nam rex pro impenſis multo plura poſtulabat. Eduardus rex Anglorum accepit in vxorem filiam regis Galliarum, nomine Iſabelem, & bis nuptiis eſt fœdus confirmatum. Albertus dux Auſtriæ Flandrenſis belli tempore duxit copias aduerſus Imperatorem. nam male habebat Albertũ quod non ipſe erat electus ad imperium. Dicebatur autem Albertus dux Auſtriæ adiutus pecunia a Gallo, quo bello Auſtriaco domi detenus non poſſet ſubuenire comiti Flandrenſi. Nam niſi fuiſſet occupatus hoc bello Adolphus, ſua ipſius perſona in Flandriam cum potenti manu deſcendiſſet. Sic enim in animo habuerat, & regi Anglorum promiſerat. Vterque igitur Adolphus & Albertus Germanicis copiis instructi multo cum ſanguine bellum hoc geſſerunt. Conuocatus eſt autem, duce Auſtriæ procurante, Moguntiæ conuentus Principum Germanorum, ibique communi ſententia omnium fere ab imperio depoſitus eſt Adolphus, & in locum electus hoſtis eius Albertus dux Auſtriæ. Abrogationis cauſa fuit, quod a rege Angliæ acceperat centum millia marcarum argenti, vt auxilium ferret illi contra Gallos. Huius ſummæ partem debuiſſet in conſcribendum exercitum impendere, partem inter Principes Germaniæ diuidere. Sed ſibi fere totam ſeruauerat, nihil Principibus dederat, milites paucos ſine ſtipendio miſerat in Flandriam, ſpem magnam prædæ fecit militibus quam eſſent inuenturi in Flandria. Atque hac via deſtituit & prodidit, ſi quis recte exiſtimet rem, regem Angliæ, & defraudauit Principes Germanos: quanquam illa pecunia vſus ſit in Miſnenſi ducatu emendo, quem, vt ſic dicam, incorporauit imperio. Quod illi excuſationi apud quoſdam eſt. Electo duce Auſtriæ Alberto, Adolphus abrogatus indigniſſime ferens repulſam, parat arma, nullis impenſis parcens, ſtatuit aut vlciſci, aut mori. Rex Angliæ iamdudum captans occaſionem referendi talionem, iuuat pecunia Albertum contra Adolphum. Multi etiam alij iuuabant aperte Albertum. Conradus enim epiſcopus Argentinenſis, Gerardus Moguntinenſis. Albertus dux Auſtriæ, comes de Lynigen, comes de Zaibrucken, & alij multi erãt hoſtes Adolphi, & in mortem eius coniurarant. Cum igitur in caſtris eſſent ambo, quotidie propius accedebat alter ad alterum. Cumque ventum eſſet ambobus in latam planitiem, non procul a Wormatia, instructis aciebus congreſſi ſunt numero valde impares, nam longe inferior erat militum multitudine Alberto Adolphus. Pertinaciſſimis animis pugnarunt ad octo fere horas. Tandem Adolpho cum toto fere exercitu occiſo, reliqui pauci fuga ſalutem quærunt. Et hic ſcriptores variant, ſed non admodum multum. Electus igitur Imperator, vt diximus, Albertus Auſtriæ dux ante occiſum Adolphum denuo Francofurdiæ eligitur poſt obitum Adolphi, moxque poſt electionem deſcendit Aquiſgranum, comitantibus enim multis Principibus, & vxore quoque ſua, comite filia comitis de Tyrolis. Aquiſgrani iuxta conſuetudinem coronatus eſt cum vxore ſua. Non diu poſt coronam acceptam, miſit legatos Romam, vt peterent confirmationem a Bonifacio Pontifice. Sed negata eſt illi aliquoties confirmatio. Scribunt enim Papam reſpondiſſe, non dignum imperio qui occiderit Adolphum ſuum dominum, habentem coronam in capite ac ſpatham ad latus, clamantem, Ego ſum Cæſar. Hic habitus & hæc vox debebat, inquit Bonifacius, deterrere Albertum, ſi homo fuiſſet. Diúque ergo cum Papa non vellet confirmare, ratámve habere electionem Alberti, muneribus tandem impetrauit fauorem pontificium, vt confirmarit illum. Nam ante impetrare voluit ſine pecunia. Fuit enim prorſus ad rem adtentus hic Albertus, liberis volens amplum patrimonium relinquere. habuit autem numeroſam prolem. Fuerunt illi filij ſex: Rudolphus qui fuit Boemorum rex, Fridericus, Lupoldus, Henricus, Albertus, & Otbo. Tres filias illi fuiſſe ferunt, quarum ætate prouectiorem matrimonio iunxit regi Vngariæ, erat autem illi nomen Hagnes. Elizabet nupſit Lotharingiæ duci. Minima natu deſponſata eſt Marchioni Brandenburgenſi Goldemaro. Studium igitur illi fuit, inſanum pene dixerim, quam plurimum relinquere liberis.

1300 Anno poſt natiuitatem Domini 1300, Germani turmatim magna multitudine Romam petiuerunt, gratia viſitandi ſanctorum apoſtolorum limina, & conſequendi indulgentias & benedictiones Pontificis Romani. Eo anno enim Bonifacius exemplo veteris Teſtamenti publicauit Iubileum, conceſſitq; pleniſſimam peccatorum

omni-

omnium remiſſionem his qui limina apoſtolorum viſitarent. Eum annum centeſimo quoquo anno renouare præcepit. Quam ob rem ex omnibus nationibus, Romanæ eccleſiæ tanta hominum turba confluxit, vt Roma vrbs vix caperet eos. innumerabiliſque illuc allata eſt pecunia. Iam erant finitæ induciæ inter comitem Flandriæ & regem Galliarum, quare rex contrahit copias, duce fratre ſuo germano mittit in Flandriam, hoſtiliter omnia in Flandria a Gallis diripiuntur, vaſtanturque omnia miſeris modis, & capiuntur pleræque ciuitates maritimæ. Comes Flandrenſis omnibus omnium præſidiis deſtitutus, recepit ſe cum ſuis in munitiſſimum principatus ſui oppidum Gandauum. Mittit ad fratrem regis ducem exercitus, petit pacem. negotium venit ad colloquium, conuenerunt his conditionibus, vt regi certum numerum peditum & equitum mitteret quandocunque & contra quemcunque rex cuperet: numeraretque certam loco tributi pecuniam. viciſſim rex reſtitueret comitem Flandriæ, omniaque redderet, exceptis quibuſdam munitionibus, quas Gallus e ſua manu dimittere noluit. Fœdere pacis ita facto, Gandauum, aperit comes Flandrię, regis Galliarum fratrem Carolum Valeſianum (nam hoc nomen erat illi) ad ſe intromittit, amicum cum ipſo habiturus colloquium: ſed fœdifragus Valeſianus intromiſſus, oppidum militibus diripiendum concedit, cum duobus filiis capit comitem Guidonem (ſic enim vocabatur comes Flandriæ) & in Gallias ad regem mittit, occupatque totum comitatum Flandrenſem. Conſtituto autem Flandriæ præfecto, nomine regis Galliarum, dimiſſo exercitu, reuertitur. Hic regis pręfectus quotidianis exactionibus exhauſit Flandriam; quare magna Flandriæ pars defecit a Gallis, ad Guilielmum quendam ex veteri familia comitum Flandrię, originem generis habentem, cui adoleſcens Guido comitis capti filius ſe adiungit, ij tumultuarie coactis copiis, Galliam Flandriæ vicinam vaſtant & diripiunt, multis prius per Flandriam occupatis, Gallis illinc eiectis. Quam ob rem ſine mora rex Galliarum mittit in occurſum comitem Artenſem cum magnis copiis. Regius igitur exercitus caſtra muniuit apud oppidum Cortracum. Guilielmus & Guido intellexerunt ſe pugnam vitare omnino non poſſe, neque ſe quoquam in tuta loca cum exercitu ſuo recipere, viderunt ſimul ſuos milites, qui erant viginti millia, de fuga cogitare, cum hoſtium eſſent decem millia equitum, quinquaginta peditum, in his difficultatibus conſtitutis poſt longam conſultationem viſum eſt, ſuos in eum locum ducere, vt cogerentur ex deſperatione pugnare, ducunt igitur quam primum ſuos in conſpectum hoſtium in campum planiſſimum, inter Gallos & Flandrenſes erant cæcæ foſſæ, in quas ruſtici per elices aquam duxerant, vt per nimiam vliginem agrum ferere poſſent, illas foſſas ſciebant Guido & Guilielmus tranſire non poſſe ſine certo periculo tantum exercitum, præcipue tam grauem equitatum. Accedebat quod Gallis ignotæ iſtæ foſſæ erant. Aciebus igitur vtrinque inſtructis, Guilielmus adhortatur ſuos ad virtutem, oſtenditque quam nulla ſalus illis ſit in fuga, cum a tergo hoſtis omnia teneat: nam de induſtria ſic duxerant illos, & cum videant equitatum tam numeroſum, qui facile fugientes conſequetur. Quam ob rem aut moriendum omnibus aut vincendum, vincere autem facile dicit eſſe, nam Gallis eſſe quo fugiant paratum locum; neque illos pugnare pro focis & aris, item ſe compertum habere quoſdam ex Gallorum militibus optare vincere Flandrenſes, ne ſtatim finiatur bellum, & alia quæ videbantur ad parandos animos valere, dixit. Iubetque ſimul pedetentim ire, videns hoſtilem equitatum foſſis appropinquare, ſuos iubet præcedere paulum, vt Galli equites in eos impetum facere conentur, id ex animi ſententia Flandrenſibus euenit: nam equitatus Gallicus totus quãtus quantus erat impetu vno Flandrenſes oppreſſurus, laxis equorum habenis, aduolat, perfringuntur a primis ſtatim crates quibus foſſæ tectæ ſuperiecta terra erant, cadunt igitur equites cateruatim in foſſas, quæ erant profundæ & ampliſſimæ, qui vltimi erant, caſum videre non poterant, clamorem audientes putabant prælium commiſſum: quare alij alios trudunt in foſſas, & cum ij qui in vltimis equitum turmis erant, reſpicere videbant eos qui foſſas vitare volebant, cum conuitiis vi retruſerunt, donec perierit fere totus equitatus. Dum illi pugnant in hunc modum cum foſſis, per aliam viam (nam erat eiuſmodi, vt nullus tranſire poſſet) Guilielmus & Guido mittunt ſuum equitatum (erat autem circiter quatuor millia) qui reliquos qui non perierant in cæcis lacubus, exterritos fu-

gientes trucidauerunt, quoſdam ceperunt, ſecutusque eſt peditatus Flandrenſium equites, & cum equitibus ſuis adorti ſunt peditatum Gallicum, qui deſtituti omni ope equitatus ſui, putanteſque virtute equitum Flandrenſium ſic oppreſſum & deletum, exanimati vertunt terga, & viginti millia perſequuntur quinquaginta millia hoſtium. In eo prælio plures ex Gallis cæſi ſunt, quam fuerint Flandrenſium. Poſt prælium extractum ex foſſis equitatum exuerunt, viuos homines inuentos, ſed nullum viuum equum ferunt. Guilielmus & Guido poſtram omni memoria dignam victoriam, receperunt omnia in Flandria. Terruit hoc prælium regem, terruit totam Galliam. Flandria enim recepta, Guido & Guilielmus ceperunt expugnare vicinas Galliæ vrbes, & quæ videbantur prodeſſe ſibi, muniebant; quæ vero obeſſe, deſtruebant. Rex ergo Galliæ, reparat equitatum, & omnia ad bellum neceſſaria, maiore conatu quam antea. Carolum Valeſianum ſuum fratrem ſummum conſtituit exercitus Principem. Omnia affectibus dolore animi, & ira, pudoreque confuſus adminiſtrat, non ſatis expendit anni tempus, impenſas belli, hoſtis conſilia. Exercitum igitur ducit in Flandriam octoginta millium armatorum, & pro ſtipendio dat adulterinam monetam, quod milites ita alienauit ab eo, vt ſi cætera omnia illi fauiſſent, tamen nihil hoc milite effeciſſet laude dignum. Et quoniam Flandria tota eſt paludibus & vliginoſis agris plena, vt niſi exercitus eo veniat in æſtate, dum adhuc nubes pendent, nuſquam ire poteſt, minimeque equites. venit autem rex menſe Octobri geſturus bellum, cum diu in luto & paludibus hæſiſſet magnis ſumptibus, tandem, cum nihil prorſus recepiſſet, induciæ ſunt in annum factæ. His temporibus Bonifacius Papa multa contra Albertum excogitauit, quanquam eum confirmauerat. Nec enim vnquam fuit Pontifex hic æquus Alberto, propter occiſum dominum ſuum, nam putauit quiduis auſurum qui hoc auſus fuit. Regis igitur Gallorum germanum fratrem Valeſianum Romam vocat, eum Romanum Imperatorem facturus, reiecto Alberto. Qui vbi Romam venit, Pontifex concilio conuocato, exponit ſuum inſtitutum. Cardinales & epiſcopi aliquot melius ſcientes Germanorum ingenium, & ſtatum eius temporis in Alamania, quam Pontifex, diſſuadent, nullo modo fieri poſſe affirmantes, vt alius poſſit fieri Imperator, quam natus Germanus, illud ius bellicoſiſſimæ nationi extorqueri non poſſe. Quam ob rem Pontifex audiens Valeſianum Imperatorem fieri non poſſe, præfectum illum conſtituit ſuper patrimonium beati Petri. Habuit hic Carolus vxorem filiam Balduini Imperatoris Conſtantinopolitani, qui ab imperio depulſus erat. rogat igitur Pontificem, vt Conſtantinopolitanum regnum ſocero ſuo liceret repetere, & vt Pontifex adiuuaret ipſum. Quod Pontifex ſe facturum promiſit. Miſerunt igitur Germanum quendam qui Romæ erat, nobilem inter milites in Germaniam, qui adduceret aliquot Germanorum milia Balduino, ſimul exploraret animos Germanorum erga Albertum. Germanus legatus ex Germania celeriter negocio confecto, cum militibus Germanis venit Romam. Pontifex quoque miſerat legatum in Gallias, vt auxiliares manus mitteret ſocero fratris ſui, addidit eſſe opus bonum & ſanctum; nam reſtituto Imperatore Conſtantinopolitano, ſtatim ſe exercitum miſſurum in Turcas. Et erat id propoſitum Pontifici. Sed rex Galliæ audito Pontificis legato, qui erat epiſcopus Ariminenſis, nihil reſpondit pro voluntate & propoſito Pontificis: quare legatus, quemadmodum in mandatis habebat, minatus eſt regi anathema, & a regno depoſitionem, fratremque regem futurum, quem iam nolit iuuare, nam non Balduinum, ſed fratrem & Chriſtianam eccleſiam vt iuuet, ſe petere. Rex epiſcopum in vincula iubet coniicere. Ex qua re magna inimicitia inter regem Galliarum & Pontificem eſt orta. Rex vbi intellexit Pontificis animum a ſe alienatum, qua erat parrheſia, vel, vt quidam vocant, arrogantia, ius eccleſiaſticum, quod Papæ erat, ſibi vendicabat, ſacerdotia & epiſcopatus conferebat quibus placuit, quos prælatos cognouerat Pontifici patrocinari, depoſuit, eorum prælaturas aliis conferens, diripuit etiam opulentiores epiſcopatus. Quibus rebus motus Pontifex, maxime vero quod impediebat expeditionem Conſtantinopolitanam, &, quæ ex illa ſecutura erat, Hieroſolymitanam, conuocat Romam concilium, etiam totius Galliæ prælatos eccleſiaſticos vocat ad vrbem: ſed Gallus ne quis Romam iret, prohibuit ſub pœna amiſſionis vitæ, aut ſaltem, ſi cui contingeret miſericordia, beneficij.

Qua

Qua regis temeritate Pontifex magis irritatus eſt, quare ſtatim ad eum mittit legatum, per quem autoritate & iure apoſtolico præcipit illi, vt recognitionem regni ſine mora faciat, alioqui in promptu eſſe fulmen anathematis in eum, & Galliam vniuerſam interdicto ſe ſuppoſiturum. Nam in decretis pontificum habebatur regem Galliarum a Romano Pontifice oportere recognoſcere regnum, in temporalibus quoque. Vbi hic legatus Lutetiam venit, rex iuſſit illi eripere bullas, literáſve apoſtolicas, & legatum ex regno eiicere, & mãdare illi, vt pontificiis nunciet regem ſuſpenſurum omnes qui e Roma poſtea veniant. Hæc vbi Romæ legatus nunciauit, continuo congregatis patribus regem Gallorum excommunicat, & regnum eius cuilibet occupanti concedit, ſimul in Germaniam ad Principes ſcribit, quæ putauit regem odioſum facere & onerare inuidia. Excommunicat etiam omnes qui fauent illi, aut bene loquuntur. Rex Gallorum execrationes pontificias contemnit non eſſe pontificia ſede dignum, eſſe hæreticum, ſimoniacum & omnibus vitiis contaminatum hominem; quare eius ſententiam non morandam, ſed iure a pontificatu deponendum. Hæc peſſime habuerunt Bonifacium Papam, quare ſynodo congregata iterum accuſat regem, in qua ſynodo Romæ habita decernitur, Philippum regem Franciæ e regno deturbatum, & Albertum electum Imperatorem regem Gallorum patres eius ſynodi appellant, nam illam putabant aliquid contra Philippum poſſe, & etiam libenter occaſionem arripere, nam alioqui erat magna ſimultas inter Albertum & Philippum. Abſoluunturq́; in ea ſynodo omnes iuramentis obſtricti regi Gallorum, quinimo excommunicantur qui non relinquunt illum. Mittunt ex ea ſynodo in Germaniam legatos ad Albertum, qui eum exhortentur ad cogendas copias, & in Galliam ducendas, Romanum Pontificem quoque ſuas copias miſſurum per alpes in Galliam, vt vna coniuncti membrum eccleſiæ putrefactum abſcindant. Magna erat ira Pontifici, nec minor ira Philippi regis. Albertus iram Pontificis intelligens non diu duraturam, negat ſe tantis impenſis conſcripturum exercitum, & in Galliam ducturum, niſi Pontifex regnum etiam hæredibus ſuis concedat & confirmet. Quod Pontifex noluit facere, ex quo Albertus facile colligit, Papam Germanis ſic abuti decreuiſſe, donec iræ ſuæ ſatisfaciat. Rex Philippus Pontificios conatus videns, contra meditatur quid ipſi poſſit Pontifici rependere. Cognouit autem Pontificem Anagniæ eſſe, eo mittit quendam Italum, nomine Satram, qui etiam vitam debebat Gallorum regi, vt qui illum captum a piratis redemerat, mittitq́ue cum eo etiam alios familiares quibus rex fidebat, ij ergo acceptis ducentis militibus ex copiis Valeſij ditionis pontificiæ præfecti, Anagniam ſilente nocte ingrediuntur, & Pontificem capiunt, Romamq́ue ducunt, ibi moritur ſtatim poſt menſem vnum. Quid eos impedierit quod non duxerint ad Philippum regem, certum non eſt, non habuiſſe in mandatis, vt ſi caperent eum, ad regem ducerent, fertur, & eſt probabile. Alij putant ſanctitate pontificia deterritos; alij vero dicunt Anagninos ciues ſe oppoſuiſſe illis, & coactos aut dimittere, aut Romam ducere. Sunt qui aſſerant, propter morbum non auſos fuiſſe longius ducere, nam perículoſo laboraſſe morbo. An vero Valeſius regis frater conſcius facinoris fuerit, ignoratur. Prudenter ſane ob affectum temere in corde Pontificis exortum noluit ſe Albertus immiſceri, nam facile præuidebat nihil hic eſſe ſolidi, leuiſſimum eſſe ventum. Hoc tempore grauiſſima odia fuerunt inter Wenceſlaum regem Boemiæ, & Imperatorem Albertum, nam Wenceſlaus contempſit illum Imperatorem, & palam iactitabat, ſe recuſaſſe imperium oblatum. Albertum ſibi debere imperium. Fuit autem hic Wenceſlaus vir prudens, & in militaribus rebus exercitatiſſimus, nec infelix in rebus expediendis pacis & belli tempore. Fuit educatus apud Marchionem Brandenburgenſem, vbi bona natura per educationem eſt expolita. Tantæ fuit autoritatis & nominis, vt Poloni ſe illi ſpontanei volenteſq́ue ſubiecerint. Et Vngari vltro venerunt ad eum petentes filium eius nomine Wenceſlaum in regem, quem pater miſit magnifice comitatum: igitur in Alba Græca vnctus & coronatus eſt ab Epiſcopis regni. Albertus autem videns hunc Wenceſlaum inimicum ſuum tantopore amari, & ſuſcipi, nihil contra eum tentare auſus fuit. Alberti Imperatoris ætate Heluetij ſunt primo exiſtimati inuicti, nam multi illos bellis laceſſebant, ſed omnes cum ignominia fugati ſunt: quanquam longe vetuſtiorem non ignorem originem eorum,

ſed hoc tempore primum eorum virtus & fortitudo nobilitata eſt. Scribitur ab autoribus de Suitenſium aduentu in illos montes, quos iam inhabitant, quod ætate Sigiberti Suedorum regis, & Chriſtophori comitis Auſtrofriſonum, fuerit in eorum regionibus nimia hominum multitudo, & vt ager ille alere non potuerit: quare fame coactos mutare ſolum, aliaſque ſedes quærere. Tum igitur ſimul ex Suedis exiuere ſex millia virorum, ex Friſonibus mille & ducenti, qui omnes viribus & ætate ad arma habiles fuerunt, præter mulieres & pueros, quorum numerus longe fuit maior. Vbi ad Rhenum venerunt, a Gallis ne tranſirent, prohibiti ſunt. Galli colluuiem hominum imbellium putarunt, ſine caſtris munitis dormiebant, excubiis negligenter procuratis. Adueni Suedi paupertate & egeſtate excitati diligentiſſime omnes temporis articulos obſeruarunt, quibus poſſent conſulere caris liberis, vxoribus, parentibus & ſibi. Igitur videntes negligentiam hoſtium, tempore, quo non expectabantur, hoſtem ſtertentem aggrediuntur, ſuperant, magnam multitudinem occidunt, & potiuntur præda non vulgari. Poſt hoc prælium terribiles facti ſunt hoſtibus ſuis. Mittuntur ad eos legati, quid velint, quid in animo habeant. Ipſi reſpondent, ſe nihil iniquum petere, neminem ex ſedibus ſuis velle expellere, eſſe in his regionibus deſerta loca, quæ cupiant ſibi dari, vt colant, hoc ius naturale eſſe, ſi quis hoc neget, hoſtem eſſe humani generis, qui quod ipſe frui non poſſit, aliis ne fruantur, eripiat. Se cupere quietam vitam in ruſticis operibus, non velle aliorum labores deuorare & rapere. Sunt igitur illis conceſſa deſerta loca illa, lacus, montes, valles, colles, fontes, quæ hodie poſſident reddita cultiſſima & fœcundiſſima. Antea videbantur, quod nulla erat cultura adhibita, inutilia prorſus, quæ hodie tot hominum millia alunt rura. Nullum eſt enim ſolum tam infelicis ingenij bene & prudenter cultum, quod non ſuperet naturali bonitate optimam terram cui nullus cultus eſt adhibitus. Non hoc dico, quod ager Helueticus non ſit habilis ad omnia fere neceſſaria ferendum, ſi aeris & ſoli qualitas ſpectari debet ex corporum magnitudine & pulchritudine & in plantis & in animalibus, nemo poteſt negare Heluetiam præire feliciſſimis terris. Vbi proueniunt proceriores arbores, quæ ex Heluetiorum montibus vehuntur per Rhenum vſque in Oceanum, ex quibus nautæ malos faciunt? Vbi boues præſtantiores corporis magnitudine, & carnis ſuauitate naſcuntur? Vbi pomaria arborum amplitudine & fructuum bonitate feliciora? Frumenti certe granum longe in Heluetia præſtantius eſt, & candore & ſoliditate, quam in vllo loco quem ego ſciam. Horum vero corporis robur, forma, animorum virtus in bello, comitas & mutua caritatis affectio, & hoſpitalitas tam euidens eſt, vt hoſtes eis hic palmam concedant. Habuiſſe duces tres feruntur cum primum venerunt in deſertum hoc, quod iam paradiſus eſt, nominibus Remum, Suicerum, & Wadiſlaum. Remus & Suicerus occuparunt locum fracti montis, & valles monteſque iuxta alpes, Italiam aſpicientes. Wadiſlaus valles & montes circa Ararim fluuium habitanda & colenda accepit. Non diu poſt graue bellum regi Gothorum cum Italis Romaniſque fuit, qui ex illis Heluetiis ſecum aliquot millia in eam expeditionem duxit, qui præſtiterunt miram virtutem regi ſuo. Vbi enim Romam venerunt cum duce rege, obſederunt vrbem, & magnis ſudoribus expugnarunt eam, occiſis innumeris hoſtibus. Ita in multis expeditionibus ſic teſtati ſunt ſuam virtutem, vt diu poſt Pontifex Romanus eos ſuppliciter rogarit miſſis ad eos cardinalibus, vt ſubuenirent illi aduerſus Saracenos qui vrbi imminebant; & impetrauit ab eis, volebāt enim Deo ſeruire, & defendere eccleſiam. bonum certe propoſitum, & bona mens & animus. Capiunt arma, mittunt Romam expeditam & robore præſtantem iuuentutem, aduerſus Saracenos per duces cardinales ducuntur, vincunt omnem ducum expectationem & ſpem, hoſte enim ſuperato & ex Italia expulſo, rapinaque erepta quam Saraceni per Italiam conuaſerant, ſpolia omnia Romam pertulerunt, & contulerunt in ædificium Baſilicæ beati Petri. Cumque Pontifex iuſſit eos petere quod vellent, quod modo eſſet in ſuis facultatibus, ſe daturum promiſit. Boni viri religioni dediti nihil aliud petiere, quam benedictionem & indulgentias a Papa, quinimo & ſtipendia recuſarunt, pro eccleſia & Chriſtiana religione ſe bellum hoc cōfeciſſe, dicebant. Propterea donati magnis indulgentiis, venerunt cum magna laude domum. Anno proximo poſt, iterum ſcribunt Saracenos Italiam inuaſiſſe,

& per-

& perueniſſe vſque in patrimonium beati Petri, quare denuo Pontificem Romanum miſiſſe legatos ad Heluetios, & eorum manus inuocaſſe; facileque impetraſſe, magna enim erat eorum in religione deuotio. Venientibus, cum hoſte pugnantibus, & vincentibus, obtulit iterum beatiſſimus pater Pontifex eis optionem, Quicquid obtabitis, inquiens, acceptum feretis in ſpiritualibus; in carnalibus vero pro facultatum modo. Heluetij domi poſt prioris anni expeditionem didicerant quid eſſet optandum. Petierunt igitur immunitatem a tributis, & vt terra quam magnis ſudoribus colendo habitabilem feciſſent, nulli eſſet ſubiecta, ſed vt concederetur viuendi libertas, iuxta ſuas leges quas haberent. Quod illis conceſſum eſt, quo iure adhuc hodie gaudent. Donauit quoque Pontifex abeuntes vexillo rubeo in quo faberrime picta erat imago crucifixi Chriſti: quod vexillum maioris precij æſtimabant, quam ingentes aureos montes. Itaque cum benedictionibus & indulgentiis, magnaque cum gloria rediere domum. Propter ingentia Heluetiorum facta multa ſcribuntur de eorum origine, & variant ſcriptores: neque enim magnopere quæritur & laboratur, vnde ignaua gens prouenerit, ſed quo quidque præſtantius eſt, hoc magis inueſtigari ſolet, quæ cauſæ, qui euentus, quis finis eius ſit, in omnibus naturalib. rebus. Quod de Carolo Magno ſcribunt, quomodo propter ferocitatem Saxones in illos montes relegarit, & vt illi viam apertam in Italiam conſeruarent per valles & montes, vbi nunc eſt nobilis pagus Vrania; relinquo alij iudicandum quam a vero abhorreat. Nam ſi illi Saxones intractabiles, vt illi ſcribunt, feroces & rebelles fuerunt natura, vt relegandi fuerint, certe prudentiſſimus Imperator non eos cuſtodes itinerum fecit, neque dedit illis ſedes natura tam munitas, quibus freti potuiſſent excurſionibus vicinam Germaniam & Galliam multis modis affligere. Illa ſtultitia non cadit in Carolum Magnum. Alias aliorum opiniones de eorum origine omitto. Ego non aliunde credo originem duxiſſe, quam ex Germanis, qui Gallos ex his montibus expulerunt, & quod ipſi de ſingulari robore animorum & corporum ſcribunt, non hoc aſcribendum pro genitoribus arbitror, nec propterea neceſſum eſt ex alio mundo originem gentis petere, nam per tot ætates degeneraſſent iamdudum. Videmus enim omnia deorſum labi & degenerare ſemina, niſi aliud ſit quod conſeruet. Nonne videmus ignauorum hominum filios non raro indolis mentiſque præſtantiſſimæ: rurſum virorum animi & ingenij viribus maximorum, filios ad omnes functiones ſiue animo ſiue corpore obeundas, prorſus ineptos, ignauos & aſinos prorſus cernimus, idque ſæpiſſime. Ita, vt non audiendi ſint illi, qui dicunt, Ex bonis bonos, ex malis malos progigni, hoc enim pro regula haberi non debet. Heluetiorum robur naturale aeris puritati & exercitationi corporum aſcribendum arbitror. Ea enim quæ Philoſophi Phyſici ſcribunt, animorum & corporum qualitatem variari pro ratione aeris, alimenti, exercitatione, educatione, nemo ſanus negabit. Nec ſunt hic ſuperſtitioſi quidam refellendi, qui quicquam nec diuinarum nec humanarum rerum intelligunt, dicunt enim hæc omnia a Deo eſſe, veriſſime enim dicunt, ſed nihil dicunt, vt ipſi putant ſe dicere, contra eos qui rerum ſcrutantur cauſas, quæ omnes a Domino emanant. Sed reuertendum in viam, ne rapiar ab inſtituto. Vicini igitur nobiles paulatim ſimplicem & laborioſum populum fecerunt ſibi obnoxium, iugumque impoſuerunt. Iugi igitur altior natura impatiens, ad libertatem rurſum aſpirauit.

Accidit igitur circiter annum Domini 1300, quod comes de Habſpurg habuit no- 1300
bilem quendam in valle arcta Vraniæ arcis præfectum, hominem ſuperbum & tyrannum, qui prorſus intolerabilis latuerat, cum aliis tyrannicis factis, tum potiſſimum quod libidine inexhauſta nullam relinquebat paulo formoſiorem virginem ac etiam matronam incorruptam, primo clam, tandem eo impudentiæ venit, vt etiam non diſſimularit, potando inter nobiles vicinorum caſtrorum iactarit etiam. Cum igitur duorum Germanorum fratrum ſororem virginem compreſſiſſet, occiderunt nobilem. Quod facinus cum comes Habſpurgenſis impunitum non vellet relinquere, conſpirarunt etiam alij, tandem acceſſit tota vallis Vraniæ, & vno die nobilibus aliquot interfectis, duas, aut, vt quidam volunt, tres arces deſtruxerunt. Vnderualdenſes ſtatim quoque acceſſerunt, nec cunctati arces omnes illic deiecerunt. Rebelliones & ſeditionis cauſas reddiderunt nobilium intollerabilis tyrannis: nihil enim pro-

prium erat cuiquam, quicquid placebat nobilibus caſtrorum præfectis, in villis colonorum & paſtorum (nam plerique agebant paſtoritiam vitam, ſicut & adhuc hodie eſt videre) rapiebant ceu ſuum, nec impune quiſquam interrogare audebat cur facerent. Si quis habebat bouem pinguiorem, & nitidiorem aut aliud pecus, abducebant. ſi quis butyrum aut caſeos repoſuerat, abripiebant, & mittebant in Rhenanas vrbes, commutabantque vino, quo ſe implebant quotidie. ſi quis habebat vxorem aut filiam forma aliqua, inuitabant in arces, nec marito aut parenti licebat quicquam mali vel ſuſpicari, aut etiam rogare filiam coniugémve, quid in arce fecerint, cúrve tamdiu ceſſarint. Tantam tyrannidem gentem minime ſeruilem non tuliſſe, mirum non eſt. Fœdere igitur coire, primi Vre, Suitz, & Vnderualden (liceat enim perſpicuitatis gratia nominibus Germanicis vti) nec quicquam vel fecerunt, vel dixerunt eorum quæ ſeditioſi ſolent factitare, vbi ſuccedit primus inſaniæ impetus, nam laſciuiunt, gloriantur in malitia, iniurias inferunt quibuſlibet obuiis, quibus præualent, negligenter omnia adminiſtrant, periculoſiſſima tentantes, omnia tuta putant, diſcordant animis, inter ſeſe litigant, quiſque imperare vult. Itaque fit, vt facile & cito ab aduerſariis perdantur. Confœderati illi non ſic, nam poſtquam ſucceſſit primus conatus, magno cum timore & tremore Deo gratias agunt, cui dant gloriam, in ieiuniis & aſſiduis orationibus illum precantur humiliter, vt fortunet & dirigat vias ſuas. Cauent ne quenquam inique agendo offendant, iniuriam patientes iuuant, victis ignoſcunt, omnia ſuſpecta habent, fortunæ mutationem & inſtabilitatem partim perpendunt; Vigilantiſſime etiam minima curant; nullum hoſtem quantumuis infirmum, contemnunt; Concordibus mentibus & conſiliis omnia faciunt; Nihil ducunt honeſta pace antiquius; Bellum nullum incipiunt, niſi ſalua pax manere non poſſit, viſíque cogantur magnis cauſis honeſtiſſimóve titulo. Itaque tamdiu fœdus hoc manſit, & fœlicibus ſucceſſibus auctum eſt & euectum, vt hoc tempore potentiſſimo cuique regno conferri queat. Principes & omnes nobiles vicini ſtatim coactis copiis primordia illa Heluetiorum conabantur extinguere, antequam vim ignis conciperet maiorem. nam vehementer & non immerito timebant, ne exemplum alios quoque animaret ad ſimilia tentanda. Quam ob cauſam ceu rem facilem aggrediebantur hos tres pagos: Confœderati vero anguſtias in montibus & vallibus occuparunt, diligenniſſime & prudentiſſime ordinatis ita præſidiis, vt ſicubi maior vis incumberet, facile conuenire poſſent. Lapidum maximorum deuolutionem in hoſtes pueris & mulieribus committebant. Partitis inter ſe officiis tanta æquitate res periculoſas & maximas geſſerunt, vt poſt pugnas aut victos fugatosque hoſti nulli querelæ locus eſſet. Sæpe Principes plus in impugnandis illis pagis impenderunt operæ & pecuniæ, quam in magnis regnis expugnandis ſoleat expendi. Et, quæ ſumma eſt optimorum ducum laus, vicerunt hoſtes quam minimo ſuorum ſanguine, nec vnquam temere congreſſi leguntur, ſemper ſtudio illis fuit, vt aliquid haberent quo iuuarentur aduerſus hoſtem. Loca & tempora diligenter perpendebant, ſi quando feſtinandum cenſebant, in velocitateque aliquid commodi eſſe, nullo labore & vigiliis deterrebantur. Si quando magis cunctandum, non pigebat opportunitatem & occaſionem, quæ cum omnibus rebus plurimum habeat momenti, in bello præcipue regnat. Ingenioſiores Græcis & Romanis fuerunt
1305 ad fallendum hoſtem, ſemper tamen fide ſeruata. Anno Domini 1305, cum ſociis quibuſdam Principibus Lupoldus Auſtriacus dux magnum in Suitenſes confœderatos duxit exercitum. Vbi venit ad fines eorum, poſt deliberationem prolixam quam habuit cum ſociis belli, tandem placuit, vt ſimularent ea parte ſe ingreſſuros, qua maxime putabant ſe expectari, & relictis illic tumultu ſtrepituque & ignibus, quæ præberent caſtrorum ſpeciem, deflecterent in aliam viam tranſitu difficilem, ſed minus cuſtoditam. Putabantque boni Principes ſe magni aliquid inueniſſe, & pollicebantur ſibi victoriam certam. Ducunt exercitum, ac ſi vellent recta ire per vallem Suitenſium, & cum acceſſiſſent proprius, iubent fieri ignes, fumos, & tubis ſonare, & quanta cum celeritate fieri poteſt, ducunt exercitum ſatis expeditum & tranſcendere montes paratum, ad aliam viam qua ire conabantur, ſperantes illam pręſidiis non munitam. Hæc hoſtium conſilia omnia præuidentes Suitenſes (nam ſic

nomi-

nominabantur confœderati) relictis ſenio defectis & minoribus natu, paucosq́; admodum expeditos qui tumultu & fragore cædendis arboribus facerent fidem hoſti omnes illic congregatos. Cęterum taciturniores ſtatua manebant in concauis locis abſconditi in illa via per quam veniebat Lupoldus; cum veniebant in eum locum vbi opportuniſſimum erat Suitenſibus, ferro & ſaxis ex improuiſo irrumpunt in hoſtes qui in anguſtiis conſtituti, multitudineque impediti omnino non poterant armis vti, cadebant magno numero, qui in extremo agmine erant fuga ſeruati ſunt, primi ſunt omnes capti & occiſi. Plures captos ferunt quam fuerint Suitenſium, plures etiam in ſtrage occubuiſſe. & in captis & occiſis fuerunt multi nobiles. Et illos qui præbebant caſtrorum ſpeciem qui ſecum habebant impedimenta, ceperunt Suitenſes eodem die. Captiuos humaniſſime tractabant, nec tamen niſi redemptos dimittebant, quos cognouerunt habere facultates aut amicos quibus poſſent redimi. Cognouerunt autem ex captiuis omnia. Poſtquam ediderunt illam memorabilem ſtragem Suitenſes, habuerunt aliquandiu pacem, & multi vicini videntes felicem eorum ſtatum, & in libertate modeſtum & temperantem, coniunxerunt ſe illis. Quod rurſum Principibus incepit moleſtum eſſe, & non tollerabile videri; quare denuo aduerſus illos copias decreuerunt ducere, & tribus partibus ipſos vrgere, vt diſſipati vires amitterent. Hoc inſtitutum Principum audientes Suitenſes, conſtituerunt excipere qui primi venirent quam ocyſſime, nam facile videbant non eodem die in omnibus partibus adfuturos: quare primi aduenerunt principio Aprilis, quos Suitenſes coniunctis omnibus viribus aggrediuntur, cum primum ingreſſi ſunt fines eorum, & maiore parte occiſa & capta, reliquos fugatos ad duo milliaria perſequuntur. Secundi qui ab alia parte debebant eos vrgere, veniunt fere totum poſt menſem, qui adeo meticuloſi ſunt redditi poſtquam audiuerunt Auſtriacorum fugam (nam primi fuerant Auſtriaci) vt abiectis armis ſe multi ſubduxerint clam. Nec cuiquam dubium erat illos eſſe inutiles bello, tamen vt ſatis facerent decreto Principum, duces non reduxerunt domum, ſed ita copias continuere in caſtris quæ munitiſſima habebant, vt vulgo inter milites diceretur, hoc non eſſe volentium alios capere, ſed cauentium ne capiantur. Suitenſes ad colenda rura ſua rediere, & fœnificia, conſtitutis tamen vigilibus præſidiis locis ſuis. Illi in caſtris magno ſumptu ocioſi deſidebant. Poſtremo menſe Iulio venerunt tertij, qui diuerſa parte alia quapiam inuadere debebant, qui nihil quam reliqui territi erant ex primorum ſtrage & fuga. quare viſum eſt omnes coniungere, quo multitudine confiſi erigerentur animi. Sed vbi conuenerunt in vna caſtra, nihilo viſi ſunt erectiores animi. Duces autem cum cuperent experiri, quidnam præſtituri eſſent in neceſſitate, ſi confligendum eſſet cum hoſte, iubent claſſicum canere, aciem inſtruunt, adhortantur eos ad virtutem, ne ſpem in fugam ponant, ſe per exploratores certo ſcire hoſtes adfuturos, cum eſſet acies inſtructa, inuenta ſunt multa arma quæ milites abiecerant & profugerant; præterea vel inſanus potuiſſet ex vultu, geſtu, inceſſuque videre timorem & animorum terrorem. Quamobrem dimiſerunt exercitum, & abierunt domum vnde venerant, ſicque finitum eſt bellum quod magno apparatu & ſumptu ſuſceptum erat. Suitenſes miſſis legatis ad ducem Auſtriacum & alios Principes, petiere impenſas, iacturam quam paſſi erant negligendo rura, ſibi reſtitui, aut ſe proxima quæque direpturos. An aliquid extorſerint, non conſtat, probabile eſt autem illis pecuniam datam, nam pax eſt facta, & quieuerunt Suitenſes. Sed hoc loco ſatis ſit de Heluetiis. Anno poſt natiuitatem Chriſti 1303, Flandrenſes inuaſerunt Artenſem 1303
ditionem, & crudeliter omnia vaſtarunt, primo impetu nemo illis reſiſtebat; quare inſolentiores facti pergebant longius. Galli igitur animaduertentes eos in rapiendo & incendendis ædificiis occupatos, inſidiis eos circumuenerunt in locis Flandrenſibus iniquiſſimis, & commiſſo prælio ſuperatos fugauerunt, ſupra tria millia eorum occiderunt, & omnem prædam eripuerunt illis, ſecutique Galli in Flandriam retulerunt plus malorum quam acceperant. Eo tempore filius comitis Flandrenſium erat in Apulia, cum primum audiuit hæc de patria, omnibus rebus quibus in Apulia occupabatur, relictis, volauit in Flandriam. Aduentus eius ſuis grantiſſimus erat: intelligebant enim integritatem & caritatem animi eius erga patriam cum veniſſet; vt ſuccurreret afflictæ. Quam ob rem, illi committebant belli ſummam. Igitur co-

piis reparatis, & admonitis, vt fortiter pro patria pugnent, vitam nos deberē patriæ, non eſſe hominem qui deſerat patriam. proptetea ſe ex Apulia per infeſta itinera veniſſe, vt ſuum officium erga patriam faciat. Flandrenſes teceperunt animos, & incredibiliter excitati ſunt oratione illa & exemplo Philippi, hoc enim nomen erat filio comitis. Nemo erat qui non turpiſſimum duceret patriam deſerere. ergo vno animo denuo hoſtiliter ingreſſi ſunt principatum Artenſem, & depopulati ſunt vſque ad mare, & poſtremo venerunt ad vrbem Tornacum, quam obſederunt, & conſtanter quotidie oppugnabant mutos. Rex Franciæ mittit legatos ad Flandrenſes Tornacum obſidentes, petit inducias. Quæ factæ ſunt in annum vnum his conditionibus, vt comitem Guidonem, de quo in præcedentibus, liberum dimitteret vſque ad finitas inducias, & reliquos quoque captos vtrinque liberos ſinetent viuere vſque ad induciarum finem. Guido venit in comitatum ſuum, cumq́ue omnes ſuaderent qualeſcunque conditiones pacis eſſe accipiendas, modo Guido liber maneret. Ad hæc Guido omnino conſuluit, vt nullas iniquiotes propter ſe acciperent conditiones pacis. Cariorem eis debere eſſe patriam, cui plus debeant quam ipſi. ſe iam alioqui morti proximum eſſe: eſſe enim ea ætate, vt nulla ſpes poſſit eſſe multo longioris vitæ. Cumq́ue ſerio de condirionibus pacis ageretur, putaretq́ue rex Gallorum omnino quiduis facturos Flandrenſes modo Guidonem Principem ſuum ſeruarent, Guido vbi audiuit iniquiſſimas ptoponi a Gallis conditiones, inuitis Flandrenſibus iuit in captiuitatem, breui poſt obdormiuit, eius corpus petentibus Flandtenſibus eſt datum, & in Flandria delatum, & cum magno honote ſepultum. Hoc tempore Wenceſlaus adoleſcens (filius Wenceſlai regis Boemiæ, qui inter ſanctos relatus eſt, propter vitæ ptobitatem & religionis amorem) Boemiæ poſt patrem rex, tam malus quam bonus pater fuerat: ventri enim & Veneri totus erat deditus, a Germano equite ex Turingia, vel (vt quidam volunt) ex Germaniæ Francia, nato interficitur. Poſt huius mortem Boemi poſt longam conſultationem, eligunt Henricum comitem Tyrolis & ducem Carinthiæ, qui vxorem habebat ſorotem Alberti Imperatoris. Fuerant autem magnæ diu ante ſimultates inter Alberium & hunc Henricum, ptopter hæreditatem & alias quaſdam cauſas. Sæpeq́ue tes veniſſet ad arma, niſi tot boni Principes interceſſiſſent inter illos, nam erant ambo auariores. Albertus vbi intellexit Henricum ſororis ſuæ Annæ (hoc enim nomine appellabatur) maritum in regem electum, ſtatim mittit ad Boemos accuſans & criminans eum, neſcio quibus nominibus, & mittit etiam ad ipſum, minatur illi ne tam impudens arrogánſve ſit, vt ſeipſum dignum iudicet regno Boemiæ. Vbi minis nihil efficete poteſt, cogit copias per Germaniam, ducitq́ue in Boemiam aduerſus nouum regem, nec magno labore vincit, & ex regno deturbat, qui nondum vllas tadices egerat. Eiecto igitur Henrico, facit regem Boemię Rudolphum filium ſuum. Cum autem videtet Boemorum animos alieniores, propter per iniuſtam vim eiectum Henricum, quem Boemi concordibus ſuffragiis elegerunt; animaduerteret vero etiam Elizabet ſancti Wenceſlai regis ſenis vxorem relictam Boemis cariſſimam eſſe, copulat illam Rudolpho in matrimonium, quo Boemi æquiores tedderentur nouo regi. Nec conſilium vanum fuit, nam poſtquam illam Elizabet duxit vxorem, omnes Boemi agnouerunt eum regem, & quamprimum operam dant, vt cotonetur in tegem, & magnā de eo concipiunt ſpem: verum primo ſtatim anno immatura more ptæripitur. Poſt Rudolphi mortem magna inter Boemos oborta eſt conceriatio, alij enim alium volebant regem; quidam aliquem Boemum volebant, propoſitis proceribus aliquot, præſtate enim habere illic natum. Amorem enim patrij ſoli & cœli apud omnes homines valete, & propterea omnes bene inſtitutæ Reſpublicæ, rectiſſime ſtudium habent, vt præficiantut adminiſtrandis rebus aut apud ſe nati, aut qui fuerunt a primis annis illic. Nouos enim homines ſæpe perturbaſſe felices Reſpublicas accipimus: neque enim curæ illis ſolet eſſe magnæ quid accidat. Aliorum quidam Fridericum Rudolphi fratrem, ſic magis fore pacificum & tranquillum regni ſtatum dicentes, quidam Henricum Carinthiæ & Tyrolis dominum, petierunt. Henricum quidem omnes elegiſſent, niſi multi a tumultibus abhorruiſſent, quantum enim vel leues Principum diſcordiæ mali affetant, experti erant: tamen ea pars quæ Henricum, inuito Imperatore, volebat, vicit; erant enim

belli-

bellicoſiores, aut certe concitatioris animi; alij erant quietioris mentis & pacis amantes. his igitur iuſſis quieſcere,& quieſcere noluerunt,ſed pergebant fouere Alberti partes occiſi, mittunt ad Henricum, & petunt vt regnum ſuſcipiat iterum. Promittunt ſimul ſe non ceſſuros, vt antea Alberto, e medio ſublatos eſſe qui illi fauerint, eúmue timuerint,ſignificant. Henricus vir ſtrenuus & periculorum contemptor redit in Boemiã prioris caſus exemplo nihil deterritus, vngitur & coronatur a regni epiſcopis Pragæ. Imperator Albertus cogit cõpias per Germaniã,proficiſcitur in Boemiam, rex Henricus cum Boemis occurrit illi obuiam, in caſtris continent vtrinque exercitus, committuntur leuiores pugnæ ſæpe equeſtres & pedeſtres, vincunt ſæpius Boemi, quo factum eſt vt Imperator magis voluerit ex caſtris per incurſiones eos fatigare vaſtando & exurendo omnia, quam fortunam totam ſemel prælio committere. Et quanquam miſere afflixit magnam partem Boemiæ: tamen Boemos ad deditionem compellere non potuit, adeo tenaciter adhærebant regi ſuo. Cum diu Albertus ſic in caſtris produxiſſet bellum magno Boemorum incommodo, ſuo autem maximo ſumptu & impenſis, tandem homo ad rem attentior, non amplius volens ſumptus ferre, reducit exercitum ex Boemia. Anno a natiuitate Chriſti, milleſimo trecenteſimo vndecimo, in 1311
Germania, ſicut & aliis nationibus, Templariorum ordo eſt ſublatus, & eorum bona direpta ſunt a quibuſdam quibus non debebantur. Quod Romanus Pontifex non æquo, vt par erat, ferebat animo: quare eorum facultates reddere mandabat ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & adiucauit, eas ordini ſancti Ioannis, vt illis vterentur in excipiendis peregrinis & expeditiones contra Turcas. Porro facultates Templariorum erant per quoſdam malæ fidei homines dilapidatæ, aut ſaltem mutatæ & aliter collocatæ quam prius dum Templarij habebant. Hinc magnæ lites exortæ ſunt, multum negocij Cæſari quoque factum eſt, vt reſtituerentur in vſum in quem erant collatæ a piis hominibus. vix enim extortæ ſunt a quibuſdam iſtæ facultates. Clemens Papa hoc anno ſcripſit Archiepiſcopo Moguntino, vt publicaret latam Pontificis & eccleſiæ ſententiam datam aduerſus Templarios: nam erant in diœceſi Moguntina adhuc regni quidam Templarij in poſſeſſionibus ſuis. Quare archiepiſcopus conuocauit omnem ſuum clerum Moguntiam, cumque ſederet in domo capitulari, quam vocant, exponeretq; Pontificis mandata, ſimul quo modo, quibusque cauſis (quæ grauiſſimæ erant & prorſus nefandæ) Templarij vbique per Romanam eccleſiam eſſent damnati, & ex poſſeſſionibus ſuis eiecti & relegati, ecce intrat Hugo Waltgraff (quod ſonat, ſi Latine dicas, ſilueſtris comes) cum viginti confratribus Templariis, indutis habitu ſui ordinis, hoc eſt albis palliis cum cruce rubea aſſuta, erant omnes ſub palliis probe armati. Introeuntibus aſſurgit epiſcopus & alij qui aderant, iubet vt ſedeant, & quid boni affetant, rogat epiſcopus. Sed Hugo comes ſtans minaciter incipit loqui in hanc ſententiam, Domine archiepiſcope, rumor eſt vulgo, nec puto vanus, vos hic conueniſſe aduerſus nos fratres qui nomina dedimus militiæ templi, conſilium inituros quo pacto publicetis excommunicationem in nos Romæ editam & vobis miſſam. Nos huc venimus non vt vim iniuſte faciamus cuiquam, ſed vt nos ab iniuria defendamus. Quam ob rem petimus vt hanc appellationem (habebat autem literas in manu & cum his verbis dedit epiſcopo) quam nos aduerſus hunc Clementem interpoſuimus, ad futurum ſub proximo Papa concilium, hic iam velitis præſenti clero publicare. Nam cauſa noſtra eiuſmodi eſt, vt iuſtum & æquum iudicem non formidemus. Et male, vltore Deo, aliquando perdentur quicunque noſtras facultates attigerunt. Epiſcopus toruo comitis Hugonis vultu minacique voce, & præcipue tot armatis viris (nam erant præter Hugonem viginti nobiles Templarij commilitones confratresue. facile eſt iudicare magnam multitudinem ſeruorum ſicariorum fuiſſe) vehementer territus blande comiterq; reſpondit, Id ſe diligenter curaturum. Addit Hugo, At iam. Quare ſine mora (Papa proceſſu poſtpoſito) appellationem comitis & confratrum eius (quæ continebat prolixe cauſas argumentaq; defenſionis Templariorum & aduerſariorum iniquam ſententiam eſſe multis probare nitebatur) legi & publicari iuſſit, vt Hugo volebat. Quid enim faceret epiſcopus cum inermi clero, contra tot armatos & iratos, paratosq; aut extorquere quod volebant, aut omnes occidere. Nam hoc enim fuiſſe illis propoſitum, poſtea cognitum eſt, quanquam epiſcopus & alij in congrega-

tione facile hunc animum illis eſſe, videbant per feneſtras, hoc eſt oculos. Præter alia ficta quæ in appellatione erant, ſcripſerant, fratres militię templi, qui ex mandato Pontificis eſſent combuſti, crimina illis per falſos teſtes obiecta negaſſe, nec probari potuiſſe aliter quam per falſos teſtes, qui oderint eos ob virtutem. Neque enim apud malos bonis eſſe locum. Miraculo autem probatum eos innocentes fuiſſe; nam veſtes cum ipſis iniectas illæſas manſiſſe, nec omnino ignis veſtigium concepiſſe. Hæc cum lecta eſſent præſentibus Hugone & fratribus eius, clerus admiratione miraculi ſuſpenſus erat, nam creduli quidam ſtatim fidem adhibuerunt impudenti mendacio. Et epiſcopus credere viſus eſt. Nam benigniſſime poſt appellationē lectam Templarios affatur, promiſit eis ſuam operam, & rogauit vt ſui mentionem facerent in precibus ſancti ordinis militaris Templi. Dixit Archiepiſcopus ſe aliquid boni pro eis ſcribere ad Pontificem & diligenter cauſam eorum acturum. Adduxit hic quidam, quod ego referam, nihil refert etiamſi non credatur, epiſcopum non potuiſſe dormire, nec comedere, neque vllam aliam functionem obire antequam ſcripſerit Pontifici, & legatum Romam miſerit cancellarium ſuum in cauſa Templariorum. Et quendam diaconum familiarem epiſcopi, virum philoſophiæ deditum, & vitæ probatæ, dixiſſe per iocum, præſente epiſcopo, Nullum teſtimonium eſſe innocentiæ hoſtes intactos manſiſſe in igne: ſed hoc miraculo potius ſignificatum ſub puris veſtibus, quæ fuerunt album pallium, latuiſſe impura corpora quæ exuſta ſitit; ſed veſtibus crematis corpora ab igne illæſa teſtimoniū potuiſſe videri eorum innocentiæ. Hunc qui hæc dixerat, ſacerdotem, doctum virum, ab epiſcopo irata facie iuſſum in malam crucem ire eū tam impia & peruerſa cogitatione. Hæc veráne ſint, neſcio, certe epiſcopus diligenter Romam ſcripſit, & ita egit cauſam Templariorum, vt Pontifex nihil durius reſponderit, ſed reſcripſit vt diligenter adhibeat inquiſitionem rerum quæ in appellatione continebantur. Archiepiſcopus inquiſitione facta ad mandatum Papæ, conuocauit omnes ſibi ſubiectos ſacerdotes & prælatos, præterea inuitauit illos quoſdā vicinos epiſcopos, & in frequenti ſynodo omnem rem vt erat geſta, exponit ordine, abſolutique ſunt in ea ſynodo Moguntina Templarij illi qui erant ſub epiſcopo Moguntino. Circa hæc tempora Ioannes dux fratruelis Alberti Imperatoris, qui in aula Alberti educatus erat, miſit quoſdam bonos amicos ad Imperatorem, qui illum docerent, qua ratione quoque iure arx & dominium de Kiburg ad Ioannem fratruelem ſuum pertineret, ipſius enim eſſe matris ſuæ nomine. Cum Imperator negaret, nec vllas cauſas adderet, quare ſua hæc eſſent, petierunt amici illi, vt ſaltem pateretur aliqua parte Ioannem in hoc dominio hęrere, Imperator iraſci nō ſolum Ioanni fratrueli, ſed etiam iis quos miſerat, amicis, quare verbis iratis confutatos dimiſit. Hoc cum iterum atque tertio tentaſſet, nihilq́; videret ſe effecturum vnquam apud hominem rei ſtudioſiorem quam par eſt, malæ cogitationes immiſſæ ſunt in iratum cor eius, nam coniunctis ſibi ſociis Baronibus Walthero de *Eſchelbach*, Vlrico de Palma, & Rudolpho de *Wart*, incipit cum illis tractare de interficiendo Alberto. Conſueuerat autem rex vbique cum vno atque altero colloqui equitans aut obambulans, nec habebat magnam ſui corporis cuſtodiam. Ita ergo cum vno ſeorſum milite quodam Albertum equitantem per ſata, illi coniurati qui diu captauerant nefandi facinoris perpetrandi occaſionem, accedunt, Imperator nihil tale ſuſpicans ſalutat, rogat comiter, quomodo ſe res habeat. Vnus ex illis, ferunt Rudolphum fuiſſe, dixit loco reſalutationis, Quamdiu cadauer iſtud equitare permittimus? ſtatimq́; cum dicto vno momento, Rudolphus gladio medium transfixit, Ioannes dux cultrum oblongiorem collo infixit. alter eodem momento caput medium diſſecuit. Hoc illi accidit in eo loco ſui agri vbi nuſquam in toto mundo tutiorem ſe putarat. Sic agitur nobiſcum, quando alia auxilia & refugia quærimus quam Dominum Deum. Hic ſuorum prædeceſſorum exemplo doctus, non voluit Italiam adire vitæ timēs ſuæ, multa vitauit ob vitæ diſcrimen. Timuit enim immodice mortem, quemadmodum ſolent, qui immódico amore pecuniæ detinentur. Nihil enim ſublimius vident quam puluerem terrę, quem admirantur coactum in terrenam maſſam flaueſcentem, quam aurum vocant. Alberti igitur exemplo docemur Dominum noſtrum refugium, & arcem fortitudinis eſſe oportere. Non diu ante huius Imperatoris mortem in Germanię firmiſſimo caſtro per latrocinium eſt a vigili ſuo nobilis Baro opibus pollens, trucida-

tus cum omni familia, liberis & vxore. Eſt autem hic Albertus Romanorum electus Imperator interfectus loco quo eſt monaſterium Kingsfeld fundatum, corpus eius Spiram eſt delatum, regali ritu ſepultum eſt. Filij & alij Alberti conſanguinei, præcipue tamen filij, audita miſerrima genitoris ſui morte, omnibus poſthabitis, vnum hoc inceperunt agere, quo vlciſcerentur patris mortem. Feſtinarunt igitur celeriter, primumque Rudolphum fugientem, & Romam ad pœnitentiam agendam euntem in itinere proditum comprehenderunt, & traxerunt in campum vbi pater erat occiſus, ibi ad caudam equi ligatus Rudolphus, & miſerabiliter diſtractus, rotæ impoſitus eſt. Baro de Palma obſeſſus in Altpuren, donec mortuus eſt triſtitia & rerum penuria. Poſt mortem Baronis Lupoldus filius occiſi Imperatoris Alberti in ea arce captos quinquaginta viros iuſſit decollari, inferias illas miſſurus parenti. Ioannes dux poſt multiplicem metamorphoſin, in qua aliquando transfigurabat ſe in mercatorem, ſæpius in mendicum, nonnunquam totum ſemeſtre tempus paſcebat greges, aut armenta, aliquando agebat aratorem, dura enim egeſtas eum omnia docuerat. Poſtrema in forma mendici, quod opificium callebat melius quam alia, proditus eſt, & captus ab Imperatore Henrico, qui illum viuere permiſit multas ob cauſas, primo quod ſatis pœnarum dediſſe iudicabat, quod aliquot annos errarat in multa egeſtate & magnis laboribus, deinde, quod erat dux ex nobiliſſima familia natus. Poſtremo, quod maxime mouit Imperatorem quod illi vitam conceſſit, quod videbatur habuiſſe iuſtas iræ cauſas aduerſus Albertum patruelem ſuum. Quare incluſit eum monaſterio, illic pie fertur diu vixiſſe. Walteri vero caſtra occuparunt filij Alberti, Walterus fuga elapſus latens in pagis multis per Germaniam ſordidiſſimis, veſtitus opilio, pauit greges annis continuis triginta quinque, tandem ſenex paſtor in comitatu Wirtenbergenſi moriturus, dixit aſtantibus quis eſſet. quare honorifice ſepultus eſt. Iſta fuere fata eorum qui occiderant Imperatorem Albertum.

DE GERMANIS

LIBER VIGESIMVS-TERTIVS.

POſt occiſum Imperatorem Albertum imperij electores Francofurdiæ conuenerunt, de eligendo Imperatore multa controuertuntur. Rex enim Galliæ Philippus turbabat eos; quoſdam enim ex Principibus pecunia corruperat (nam ambiebat imperium) & in certam ſpem ductus erat ab iis quibus munera dederat. Totis igitur viribus hoc agebat rex. Quare Pontificem Romanum tum Auinione agentem conatus eſt, clam introductis copiis in vrbem, vi cogere, vt coacta ſynodo ſuam autoritatem & eccleſiæ interponeret apud Principes electores, & ad illos legatum mitteret cum autoritate apoſtolica epiſcopum quem ipſe rex iudicaturus erat. Sed hoc regis Philippi conſilium eſt Pontifici proditum, quantumuis ſecrete id Philippus cum fideliſſimis (putabat ipſe) agebat. Hoc regis propoſito cognito, Pontifex quam primum conuocatis cardinalibus ſuis qui erant illi a conſiliis, rem, vt erat illi nunciata, enarrat. Patres qui Pontifici aderant in conſilio, quam maxime diſſuadēt ne Pontifex Gallum iuuet, nam illi omnes erant Gallorum regi iniqui ob iniquas petitiones. Quare vna omnes vna ſententia primo decernunt Gallum omnibus modis impediendum ne fiat Imperator, ne eccleſia illi ſubiiciatur, néue ius vllum habeat in eccleſiæ rebus. Quod propterea magnopere timebant, quod in ſuo regno eccleſiarum facultates & eccleſiaſticos irreuerentius ſæpe tractauerat. deinde conſultant qua via commodiſſime & maxime impediatur, decernuntque ſine omni mora celeriter legatum in Germaniam mittendum, & Principibus electoribus ſignificandum, vt ſine cunctatione eligant Imperatorem, niſi velint imperium peruenire ad Gallos; & illis demonſtrandum, quam hoc illis cauendum ſit, quantam libertatis Germania paſſura ſit iacturam, ſi fiat. Legati celeriter mittuntur, iubenturque feſtinare, antequam rex Auinionem veniat, & incipiat turbam quam parturiebat.

Et ſimul ſtatuerunt communi conſilio quem potiſſimum eligendum Principibus proponerent. Cenſuerunt autem nominandum comitem de Lucenburg religionis eccleſiæq́; amantem, & ſtrenuum cum moderatione in rebus agendis bello & pace, Cardinali Oſtienſi qui in concilio aderat conſuetudine longa familiariter notum. Illa omnia legati miſſi effectum dant, ad Principes perlata vbi ſunt, intra pauculos dies conueniunt, concorditer Imperator eligitur Henricus comes Lucenburgi, appellaturq́ue Imperator Romanorum ſeptimus. Atq; ita ad votum & voluntatem Papæ hunc Principes elegerunt, propterea ſtatuerat rex Galliarum cogere Pontificem ad ſe nominandum, ſciebat enim eo tempore ſic affectos Principes vt eſſent ratum habituri quicquid Pontifex olebat. Electio ſtatim promulgata eſt per Germaniam, Galliam, & Italiam. Quod cum perueniſſet ad regem Galliæ, immoderatiſſime ira doloreq́ue animi conturbatus eſt. Iam enim parauerat ſe, profecturus Auinionem, & ſuos nũcios clam cum muneribus in Germania habebat, nullum Principum ſciebat ſibi poſſe præferri: quare quo ſpes certior erat, hoc magis doluit vbi ſe ea fruſtratum videt. Etſi igitur ignorabat ſua Papæ conſilia prodita, & propterea ita feſtinatum: tamen eſt ſummus Papæ inimicus factus, colligere enim multis coniecturis potuit ſedem Romanam ſibi æquam eſſe non poſſe, nam ita de ea meritus erat. Quam ob rem cogitare, loqui, facere contra Pontificem, maiora ſemper contra eum moliri cœpit. Omnino enim vindicare iniuriam ſtatuebat. De imperio vero conſequendo nulla illi ſpes relicta fuit, idcirco nihil negocij Imperatori aut Principibus fecit. Poſt electionem Henricus venit Aquiſgranum cum ſua vxore, ibique ambobus illis eſt corona impoſita ab archiepiſcopo Colonienſi. A coronatione Pontifex Clemens quintus ſtatim confirmauit apoſtolica autoritate quicquid Principes in electione & coronatione fecerant. Simul Papa miſit paſſim per Italiam & Germaniam legatos ſuo nomine cum mandatis, vt omnes ſine tergiuerſatione illum Imperatorem reciperent, alioqui excommunicationem in promptu paratam expectarent. Clemens enim quintus Pontifex omnino duxit ſibi deuincendum hunc Imperatorem, vt ope eius poſſet vti aduerſus Gallum, qui palam minabatur pontificiis, & erat in parando bello totus occupatus. Poſtquam coronam ab epiſcopo Colonienſi & a Pontifice confirmationem accepit, incepit cogere exercitus magnos (multæ enim ciuitates paratæ erant ad conferendam pecuniam, & multi Principes quoque, eratq́ue ipſe bene peculiatus) Parabat enim expeditionem in Italiam, in Boemiam, & contra rebelles comites Wirtenbergenſes. Habuit primum magnum Spiræ conuentum, vt animos omnium Principum & ciuitatum erga ſe & imperium exploraret, & ſimul tentaturus ánne comitem Wirtenbergenſem Eduardum poſſet adducere, vt officium ſuum faceret, ſine bello. quare vocauit illum Spiram, venit comes, ſed ita comitatus, vt totus conuentus ab eo timeret periculum. Henricus electus Imperator, qui nihil priuati aduerſus eum habebat, manſuete eum excepit, ſalutauitq; comiter, & primum ſolus cum ipſo egit, conatus eum in viam reducere. In hanc ſententiam orationem cum ipſo habuit, ſibi non propoſitũ eſſe laudem quærere in debellandis iis quorum auxilio communes hoſtes ſint vincendi, nec grauius quicquam ſibi eſſe quam quod timeat ne res ad arma veniat. Nec enim ſe ignorare quantum malorum bellum ciuile ſecum ferat, hoſtes communes roborari, & inimicis præberi gaudij materiam, & partibus odij ſeminaria relinqui in multos annos, nec niſi per lõgiſſimam ætatem eradicari poſſe inimicitiam hoſtilem ex animis partium, fieri idcirco vt deinde hoſtibus communibus reſiſtere nõ poſſint, ſed alij gaudeant propter odia & inuidiam aliorum cladibus, etiam ſi de communibus fortunis agatur. Id probat per multarum ciuitatum & gentium exempla. Simul dicit quo loco comitatus Wirtenbergenſis in imperio eſſe poſſit, ſi res ſuas in quiete agant, quanta item materia, occaſio & facultas ſit illis comitibus ad ſummam laudem & gloriam conſequendam, habere enim ſub ſe agricolas, exercitatosq; homines ex quibus præſtantiſſimi milites fiant, quos ſi ducat in Saracenos aliquando ſecum, maximam laudem reportaturum (nam ſciebant omnes Henricum propoſuiſſe cum maximis copiis & conatibus proficiſci in Turcas cum primum poſſet, omniaq; affirmabat ſe agere ad maturandam expeditionem illam in Turcas) pollicetur ſimul illi ampliſſima ex eo bello, & alias quoque ſuam operam & beneficentiam non deſideraturum. Hęc vbi Henricus Imperator plurimis illi expoſuit, tandem

dem dicit illi aperte, ſe non poſſe non defendere eas imperij ciuitates quas affligebat indies comes, nam niſi hoc faceret, ſe poſſe iudicari virum non bonum, qui ſuum officium negligeret. Nam ſuſcipere prouinciam adminiſtrandam, & officio debito non fungi, proditoris eſſe, non Principis, dicebat. Admonet præterea vt potius iam ſecum in Italiam comitetur, ſe illum habiturum fratris loco. Fore ſibi opus fortibus viris, remuneraturum beneficium. Fore materiam copioſam conſequendi gloriam in Italia, & fortaſſe etiam benefaciendi amicis & eos augendi & ornandi. Poſtquam orationis finem fecit Henricus, reſpondet comes ſuperbus, ſe contra ius nihil hactenus egiſſe, nemini iniuriam intuliſſe, ſe nemini obſtrictum eſſe vt ceu mancipium ad alterius voluntatem viuat. Gratias agere ſe Henrico qui amet laudetque pacem tantopere, ſi velit, poſſe pacem ſeruare, neque enim ſe bellum incepturum cum Imperatore. Quam ob rem vtrum velit pacem aut bellum in manu Imperatoris eſſe, ſe malle quidem pacem, ſed ita vt bellum nihil timeat, neque a bello tantopere abhorrere vt ſuum ius non perſequi velit, aut ſeruire iis quibus non neceſſum ſit, & alia hoc genus reſpondet Wirtenbergenſis comes. Cæſar ex eius reſponſo perfacile colligit, nihil verbis & lenitate animi, apud illum fieri poſſe. Proximo igitur die ſedentibus Principibus omnibus Germaniæ, accuſatio & defenſio eius audita eſt. Aderant legati vicinarum ciuitatum, qui grauiſſime accuſabant comitem. Ciues interfectos a ſuis miniſtris, abacta armenta, & greges ſine omni cauſa, &c. omnia longum eſſet recenſere. Comes, vir ſtrenui animi, nihil negabat horum quæ obiiciebantur, ſed iure feciſſe, &, niſi vltro officium faciant, poſthac magis ſuum ius armis perſequuturum. Et hoc illis ingenue prædicere, vt caueant, ne cogatur facere, &c. Comes igitur domum rediit, eo quo venerat Spiram animo, nihil prorſus mutatus. Henricus apud Principes poſt abitum eius conqueritur de hominis corde immobili, nedum non pœnitente, & iniurias quas inferebat ciuitatibus enumerat, decernitur hoſtis imperij, & bellum aduerſus eum ſtatim parat Imperator, committitque negocium fortibus viris quos ſciebat comiti infenſos. Ipſe vrget expeditionem in Italiam, copias magnas & ſelectas beneque armis inſtructas contrahit. Porro illi quibus erat Wirtenbergenſe bellum commiſſum, inuadunt ducatum, hoſtiliter oppugnant, expugnant, diripiunt, incendunt, captis & occiſis multis. Comes Wirtenbergenſis quoniam numero nimium erat impar, recepit ſe in munitiores arces & vrbes, illic conſtituit fatigare hoſtem. In impugnandis quibuſdam multum eſt operis & laboris impenſum, donec capta ſint. Poſt multa parua prælia, & variam belli fortunam eſt fœdus factum. Eodem tempore antequam Henricus Germania excederet cũ copiis, filio ſuo dedit vxorem, & celebratis nuptiis miſit cum exercitu in Boemiam, ad regnum occupandum, nondum finito bello Wirtenbergenſi, & ipſe arripuit cum exercitu iter in Italiam. Vbi Henrici filius fines Boemiæ attingit, occurrit illi obuiam cum Boemis Henricus comes Tyrolis & Carinthiæ, quem Boemi in regem elegerant. Vbi exercitus ambo Germanorum & Boemorum diſtabant paſſus mille quingentos, vterque caſtra munit, & per aliquot dies continent copias in caſtris. quotidie autẽ fiebant ſingulares pugnę, videbantur vtrinque pertinaces animi, fortuna varia erat, nunc hunc nunc illuc ſe inclinabat. Primis duobus aut tribus diebus ſine dolo inibãt pugnas, & plane Germanica fortitudine & ſimplicitate, ſæpiusq; altera pars capiebat, quã occidebat, alteram, & bene captiuos tractatos & potos cereuiſiáue inebriatos commutabant, augeriq; videbatur potius amicitia illis pugnis, quam odium inter milites, ſtatim poſt vnum atq; alterum ictum alter eorum qui congrediebãtur, alteri cedebat, dabatq; herbam, & ibat ſub hoc prætextu ad compotandum, & videndis alienis caſtris oculos paſcendos. Quod vbi Henricus, Boemorum rex animaduertit, faciles ad inſidias ſtruendas rationes ſibi offerri videbat. Quare ex ſuis fortes & bonæ fidei viros miſit vt ſe capi ſinerent, & diligentius omnia in caſtris perſpicerent, qua diligentia adminiſtrarentur ſingula, quando comederent, quando dormirent, quæ vigiliarũ excubiarumq; ratio eſſet. Hi ergo præbent ſe ligatis manibus captos ducendosque in caſtra hoſtium, vbi ſoluuntur, & poculis certant, ſimulant ſe leuiſſimos, expediunt pocula oblata omnia, interim tamen omnia obſeruant, vt imperauerat rex, ſequenti die mox mane dimittuntur. Regi obſeruata nunciant. obſeruauerant Francos, Saxones, Thuringos & Miſnenſes qui in primo erant agmine, noctu omnes inebriari, & diſperſos ſolutis

membris ſtertere. Sueuos qui in extremo agmine non ita ſolui potando, ſed non multos eſſe & armis exui & colludere. Rex igitur mox iuſſit quendam ex captiuis Saxonibus interrogari, ſed quaſi aliud agendo, quamdiu illis eſſet manendum in primo agmine. Reſpondet Saxo, per ſortem eum locum contigiſſe ipſis ad medium menſem. Sorriri enim eos qui præcedant, quiq; ſequantur, ne qui ſe aut negligi aut contemni exiſtiment. Hæc vbi rex Henricus cognouit, iubet mitti bonos potatores in certamina illa quotidiana qui ſe captos præbeant, & potent, nec illi ſciebāt regis iuſſu ſe miſſos, & plures mittit. Vnum ex omnibus tantum rex ipſe mittit cui fidens rex omnia conſilia manifeſtat, iubetq; vt cum tempeſtiuum videatur ſubducat ſe, & celeriter nunciet, interea omnibus viis ab omni parte bene cuſtoditis, ne quis aliquid hoſtibus poſſit nunciare, Henricus iubet cibum omnes capere, bibere vſque ad alacritatem, citra vero ebrietatem, aciem inſtruit, adhortatur aduerſus hoſtes, qui venerunt, inquit, perdere veſtros labores, veſtram vitam & liberorum parentumq; veſtrorum, nihil eſſe periculi, modo feſtinent & ſtrenue cædant. Explorator adhuc Henrico verba faciente venit, & nunciat, armis exutos, & alios ebrios, dormire maiorem partem. Henricus rex feſtinat, reperit vt illi dixerat, non prius ſciunt venire hoſtem, quam cum vident ſuos cadere & iugulari, dormientes plurimi, plurimi ebrij, quorum neque manus, neque pedes, præ temulentia officium ſuum faciebāt, trucidantur, alij ſine ordine capiunt arma, ſed terrore non minus tremunt, quam temulenti. Erat magna ſtrages, vomitiones crudæ in ſanguine natabant. Quicunque enim temulentus grauiter vulneratur, vomit plerunque, cauſas referendas relinquamus medicis. Cedunt in globum collecti, vt non recte fugiſſe quiſquam dicere poſſit, quinimo conſtiterunt, donec hoſtes nocte incidente in ſua caſtra redierint, & ſic in ſua caſtra ea nocte Germani ſunt reuerſi. Poſt hoc prælium Germani cautiores fuere, multisq; locis poſtea pugnatum eſt, ſæpiusq; vicerunt Germani. Tandem admouet filius Henrici exercitum mœnibus Pragæ, quam vix poſt diuturnam obſeſſionem & frequentem oppugnationem cepit proditione fretus. Capta Praga ex Boemia recipit ſe Carinthiam, cedens Ioanni (ſic enim vocabatur) filio Henrici Imperatoris. Boemi Imperatoris vbique ſucceſſus audientes in regem filium vngunt & coronant, miniſtrante archiepiſcopo Moguntino. Eodem anno Henricus Imperator vt ſatisfaceret promiſſis quæ Pontifici Romano pollicitus erat, copias ex Germania magnas ducit in Italiam. Nam ea conditione erat electio eius a Pontifice confirmata, vt intra duos annos poſt confirmationem Italiam cum exercitu peteret, & primum hoſtes eccleſiæ & imperij in ordinem redigeret, & factionum autores, & motuum cauſas tolleret. Totum enim Latium tumultuabatur, inteſtinisq; bellis perniciofiſſime laborabat, non erat vlla ciuitas quæ non haberet bellum cum quapiam vicina, ita inuicem ſe mordentes, conſumebantur. Præmittere autem Henrico viſum eſt legatos ad ciuitates Italicas, animos explorādi gratia. Qui legati vbi peruenerunt ad Florentinos, & poſtulant vt venienti Imperatori exercituiq; eius diuerſoria præparent, & commeatum conuehant, & cum Aretinis pacem habeāt, nam hoſtiliter Aretinos tum vexabant. Si hoc faciant, habituros Imperatorem, amicum & tutorem; ſi non, ſe tamen meliora ſperare, experturos quid eius Germana virtus poſſit. Suadentque oratores multis, vt potius experiri velint qualis amicus, quam qualis hoſtis ſit Cæſar. Florentini arrogantius reſpondent, ſuam ab imperio libertatem prædicant. Libenter quidem ſe habituros amicum Cæſarem & omnes orbis terrarum Principes, ſed libertate ſalua. Nimium potentem eſſe Cæſarem ſibi amicum, conſilium eſſe vt quiſque ſimilem ſui amicum ſibi adiungat, qui enim potentioris velit eſſe amicus, non commodis amicitiæ frui, ſed potius ſeruire. Quam ob rem iubent Cæſarem alios amicos quærere, & apud illos diuertere cum ſuo exercitu. Sibi non videri operæpretium amicum admittere cui ſit ſeruiendum. Legati poſtea ad Aretinos proficiſcentes, inuenerunt ad Aretium Florentinorum copias. Accedentes ergo ad exercitus Principes, ſuadent vt redeant domum, neque amplius vexent Aretinos, neque enim ſuos ſic deſerturum Imperatorem qui iam in itinere ſit. Quod ſi in eorum manu non ſit vt quando velint, domum reducant exercitum, petunt vt ſenatui populoq; Florentino periculum exponant, &c. Hi Florentini exercitus Principes multo ſuperbius & amarius reſpondebant quam qui in vrbe erant. Et ſpectantibus oratoribus imperatoriis Aretinorum villas incenderunt, &

ciues

ciues captos occiderunt, quos alioqui liberos miſiſſent. Tam confidentes Florentinos promiſſa ciuitatum & Principum quorundam reddebant. Imperator autem per Sabaudiam iter faciebat, iamque alpes trãſierat, adiuuantibus Marchione Montisferrati ſocero ſuo & comiti Sabaudiæ. Occurrunt illi obuiam ciuitatum legati & Principes, ſalutant, aduentui gratulantur, offerunt ſe & ſuas facultates in obſequiũ illi. Vbi Mediolanum venit Guido, Turrianus cum factione Guelphorum, Gibelinis ex vrbe eiectis, portas claudit, excluſurus Imperatorẽ, ſed diſcordia in ea factione orta, pars factionis periculum intelligens, redit cum Imperatore in gratiam, & opponit ſe in vrbe alteri parti, ſicq; fit vt intromittatur in vrbem Henricus Imperator. Ingreſſus Mediolanum coronatur corona ferrea cum vxore ſua, præſentibus omnibus Italiæ Principibus & plurimarum ciuitatum legatis, in eccleſia ſancti Ambroſij. Poſt coronationem conſultauit de ſtatu rerum Italicarum, profeſſus ſe nihil aliud quærere, quam vtilitatem mortalium communem. Venerunt multi exules qui aduerſarij fuerant Imperatoris, humiliter veniam precantes, horum nulli negauit gratiam, omnes ad ſua redire conceſſit. ignouit etiam factionum autoribus, & Guelphorum ducibus. Pecuniæ vim magnam conferebant per Italiam ciuitates, & obtulerunt Imperatori, nam quam diu collegerant Imperatori debitam pecuniam, repoſitam iam proferunt. Bene exiſtimabant ſecum agi, quod non auare ad viuum exigebat rationes ad calculum, nam contentus ea quam dabant, erat. Niſi ſi qua prorſus fraudulenter agere deprehendebatur, reprehenſam & æquitatis & debiti fideique admonitam iubebat reddere quæ debebat. Padua & Bononia aliaq; quædam non accedebant Imperatorem, nam erant in Florentina conſpiratione, vt ſic dicam, colligatæ. Nec officio ſuo fungebantur Cremenſes & Cremonenſes, nam eiecerant Gibelinos, nec veniebant veniam petentes. Quare Henricus aduerſus eos mittit copias, Cremonenſes agris, villis vrbique ſuæ timentes petunt pacem, & impetrant æquas conditiones pacis. Cremenſes vero pertinaciter perſeuerant in propoſito, quare Cæſar agrum eorum vaſtat, & vrbem obſedit, mœnibus euerſis capit vrbem. Quo exemplo Parmenſes, qui quoq; rebellabant deterriti, mittunt ad Imperatorem, & veniam petunt, vicariumque Imperatoris obedienter recipiunt. Brixia ſuis munitionibus confiſa, nihil officij confert in Imperatorem, nec quod iure debet, facit, imo alios contra Imperatorem commouet, iactat quoque conuitia in Imperatorem & Germanos, vocat eos barbaros. Nihil iniquius cõparatum eſſe dicit, quam quod barbari dominantur Latinis, nec hoc eſſe ferendum hominibus liberis & ingenuis, &c. Quare Imperator depopulatur eorum cultiſſima ante vrbem rura, villas omnes incendio conſumit, mox admouet ad vrbem propius exercitum, & oppugnat omni machinarum genere; nec oppidani ignauiter defendunt mœnia: ſed deiectis per arietes mœnibus, & foſſis virgultis & ceſpite completis, nocte vna omnes confugerunt in vicinos montes, in quos præmiſerant ante mulieres & pueros, reliquere vrbem hoſti. Germani diripiunt vrbem, quibuſdam locis incendunt, ſed ſtatim extinctum eſt incendium, vt non multum nocuerit. Brixianorum calamitates vbi audiuerunt Veronenſes, Mantuani, Vincẽtini, Patauini, Taruiſini, Veneti, ſtatim ad Imperatorem legatos mittunt, imperata facturos promittunt. Placentini item belli calamitates timentes, Guelfos ex vrbe eiiciunt, & pacem ab Imperatore petunt, imperio facturos ſe promittunt, quicquid æquitas & iura iubeant. Præfectos itaque vbique conſtituit Imperator per vrbes. Mox deinde Genuam profectus, nam audiebat illic ciuium animos ſeduci a Ruperto Neapolitano rege, qui & Florentinis Lucenſibusque miſerat duo equitum millia in auxilium aduerſus Imperatorem. Miſitque legatos hic Robertus ad Henricum Genuam, qui fucatis verbis Henrico fidem facerent, Robertum fauere eius rebus, & paratum eſſe illi ſeruire quouis loco: ſed Henricus vulpina illa ingenia bene notat, nihilque periculi erat illi ab huiuſmodi falſis fictiſque amicis. Cæterum Genuæ honorifice eſt tractatus, & ciues ad voluntatem eius omnia fecerunt. Cum pararet abitum, vxor eius grauida incidit in lethalem ægritudinem, paucisque diebus magnis doloribus afflicta, diem obit. quæ non ſine mariti magno luctu ſepulta eſt illic magnifice & honorifice. Imperator mœſtus ac triſtris ob cariſſimam vxorem, qui ſolatium itineris & laborum omnium, ereptam, iter inſtitutum proſequitur, videbaturque ſibi ſolus iam, in tanto exercitu. Peruenitque Piſas ciuitatem Imperatoribus deditiſſimam, vbi

nihil omittitur quod poteſt ad magnificentiam excogitari in excipiendo Henrico. Omnes ex vrbe ordine procedunt, obuiam puellæ, pueri, virgines, adoleſcentuli, matronæ & viri diuerſis cantionibus, variis inſtrumentis muſicis vtũtur, vocant eum in cantionibus patrem patriæ, ſaluatorem, ſeruatorem. Inter hæc triſtior ſemper viſus eſt, nam amiſerat dulciſſimam coniugem, dimidiam ſui partem; quam pariter his frui decuit, aut etiam amplius, nam muliebris ſexus magis his capitur. Nec tamen ita vxoris morte doluit, vt eſſe ſe virum meminiſſe deſierit. Nam in rebus adminiſtrandis, in reſpondendo legatis, in cauſis diſcernendis, nullum doloris veſtigium omnino apparuit. Venerunt enim dum Piſis eſſet, ad eum vndique legati magnis ex cauſis, quibus omnibus non minus prudenter quam iuſte reſpondit. Veniunt etiam Roma legati, vt inuitent & comitentur Romam, quare comitantibus eum legatis pontificiis, Viterbium peruenit, vbi quoque ante eius aduentum erant Guelphi; poſt eius vero aduentum adulabantur Gibelinis, & qui autores factionis in ea vrbe fuerant, fugiunt, alij tacent, alij vt fidem facerent ſe fauere Imperatori, Guelphis maledicunt, eoſque perſequuntur, vt ſolent leues homines in mutatione rerum facere. Viterbio diſcedentibus, Romamque verſus iter facientibus, veniunt obuiam, qui nunciant in vrbe omnia ſeditionibus & armis turbulenta eſſe, certatim a partibus municiones multa cæde occupari. Vrſinos, cum auxiliaribus Roberti regis Siciliæ copiis, Adriani molem, Capitolium, Ianiculum, omneſque tranſtiberinas munitiones, firmis præſidiis tenere, omninoque conſtituiſſe Roma excludere Henricum Imperatorem & Germanos: alteros vero Imperatoris fautores occupatos obtinere montes Cælium, Auentinum, & Quirinalem, aliaque breuiter omnia, præter quæ dicta ſunt, ab aduerſariis occupata. Inter has partes pugnabatur ſine intermiſſione de locis paſſim per vrbem. Hæc cum primum Imperator audiuit, celeriter præmittit ſuæ parti expeditas cohortes aliquot vt animarent & iuuarent ſuos in vrbe. Ipſe quoque feſtinat cum toto exercitu. Vbi venit, hoſtes animoſe opponunt ſe illi, vbicunque loci opportunitate putabant aliquid poſſe fieri a paucis aduerſus multos, tentabant fortunam, & non ſine plurimo ſanguine multæ committebantur pugnæ. Peruincunt tamen tandem Germani omnes difficultates, Romanis partis fauentis Imperatori adiuuantibus, Imperator per pontem Miluium & portam Flaminiam vrbem ingreſſus eſt, comitantibus eum multis proceribus Italiæ, & ciuitatum legatis. eſtque glorioſe acceptus a multitudine populi. Sed voluntatem animi Papæ expectatam non inuenit, nam Pontifex mutarat animum, vbi videbat regem Robertum & alios cum Vrſinis coniunctos, quorum multi erant ſummi Pontificis amici, neceſſitudinibuſque variis deuincti. Cum igitur in Baſilicam beati Petri veniſſet, coronationemque expectaret, rumor fuit Pontificem cardinalibus interdixiſſe, ne coronam imponerent Imperatori. Quod primo Imperator non credebat, donec tandem tot concurrerint argumenta quæ fidem faciebant, vt aperte videret ſic Pontificem erga ſe animatum. Imperator de ea re miſit ad Papam nuncios, & egit cum eo expoſtulauitque multis. Vbi Papa intellexit magnum a Germanis periculum eſſe, niſi promiſſis ſatisfiat, quare coronatur & vngitur a cardinalibus, annuente Pontifice. Poſt coronationem Tibur profectus, ibi Vrſinos in gratiam recepit, & cum aduerſariis compoſuit, pacem vbicunque potuit inter partes reformauit, iniuriarum immemor. Poſtea Piſas reuerſus illic diutius manſit, quod in amiciſſima ciuitate tutiorem ſe putabat, quam in ſuſpectis, & furioſis factionibus vrbibus confuſis. Piſis igitur leges tulit de rebellium Imperatori pœnis, & qui ſint rebelles cenſendi. Item de ſupplicio reorum læſæ maieſtatis. Conuocauit etiam illuc Italiæ Principes paſſim, & tributum imperio debitum, imperauit, ſi qui non erant ſoluendo præteritorum tributorum, facilis remiſit de ſumma; ſed prædixit ſe nullo modo in poſterum laturum vt defraudetur imperium: neque enim ſuam ſe rem agere, ſed Rempublicam imperij. Piſas quibuſdam ædificiis exornauit, & priuilegiis donauit antequam diſcederet, propter ſingularem eorum fidem erga omnes Germanos Imperatores. Blondus & Platina aliter de Henrici Imperatoris huius in vrbe Roma geſtis ſcribunt, quos qui volet, poteſt legere. Imperator Piſis excedens, ducit exercitum Florentiam, vrbemque obſedit, & ędificauit arcem in imperiali monte vbi caſtra quoque militaria muniuit, in eo tunc monte filio Friderici regis Siciliæ deſponſata eſt filia Henrici Imperatoris. Poſt

ſponſalia iſta & arcem ædificatam, premere vrbem magis inſtitui. Obſidione, erant autem Guelphorum in vrbe, ſi credimus autoribus, centum millia, qui quotidie eruptionibus factis impugnabant, caſtra Cæſaris, & nonnunquam dimicabant tam atrociter, vt paucis diebus vrbanorum deſiderata ſint ſex millia, Cæſarianorum 1400. Vtrinque ferunt tandem deſperaſſe, Florẽtinos cogitaſſe de deditione, imperatorẽ arce in monte ſupra vrbem munita & præſidiis idoneis illic relictis, exercitum Piſas reduxiſſe. Piſas deinde citauit regem Apuliæ Rupertum, quanquam non ignorabat eum non venturum, cumq; neque ipſe veniret neque legatos ſuo nomine mitteret, iuridico ritu proceſſit aduerſus eum, condemnauitq; eum crimine læſæ maieſtatis, ac proditionis, hoſtemque iudicauit imperij; & regnum eius dedit cuilibet occupanti. Romamque ad Pontificem de ea re miſit legatos, & petit a Pontifice vt anathemate percutiat eum, quam primumque promulget latam excommunicationis ſententiam. Sed Pontifex moræ cauſas nectit, neque negat ſe facturum, neque aſſentitur, cumque vrgeret vehementius Imperator, detegit animum ſuum Pontifex erga Rupertum, Imperator videt facile ſe nullum excommunicationis fulmen extorquere poſſe aduerſus illum regem. Quam ob rem Imperator cum exercitu iter arripit in Apuliam, vocant eum vltro ciuitates, pleræque quæ audierant de condemnatione regis ſui, inprimis Neapolitanorum ciuium multi ad eum ſcribunt vt veniat. Nam rex imperioſius dominando fere omnibus dederat dudum ante cauſas odij in ſe, nec mirum quod oderunt plurimi hominem qui humanas & diuinas contemnebat leges. In itinere habuit obuium elegans & amplum caſtrum, quod vocatur Bonconuentum, in eo caſtro propter ſeſtum diem qui erat diuæ virgini ſacratus, per duos dies quieſcere, ibique ſacramentum corporis Chriſti ſumere. aberat autem eo tempore epiſcopus Tridentinus quo confeſſore, vt vocant, vtebatur: nam cum vicecancellario Romam miſerat ad Pontificem. Quare quidam monachus ordinis beati Dominici ſubornatus a Guelphis, qui in arce ea miſſam celebrabat, dedit Imperatori ſub ſpecie ſacramenti venenum. Imperatorem ſcribunt ſtatim præſens venenum ſenſiſſe, & intellexiſſe in ſacramento ſibi datum, adhibuiſſe remedia, ſed omnibus remediorum viribus veneni efficaciam præualuiſſe. Poſt miſſam a monacho abſolutam (nam ante finem miſſæ in ſacroſancto opere noluit impedire miniſtrum) fertur Imperator ad ſacrificum monachum dixiſſe, calicem vitæ inuertiſti mihi in mortem. Quare ô domine fuge celeriter. nam ſi noſtri familiares & amici tuum nefandum ſcelus ſcierint, & tu comprehenſus fueris, raro & miſerabili aliquo mortis genere morieris. Igitur fuga ſerua hanc vitam, & precare Dominum vt tibi ignoſcat, & age pœnitentiam, Dominus enim non vult mortem peccatoris, ſed vitam. Ego quidem, inquit, moriar iuxta voluntatem Domini; tu vas iræ Dei fuiſti, &c. Sic enim ſcribitur locutus ad ſcelus monachi. In eo loco ergo defunctus eſt Henricus Lucenburgenſis, Princeps optimus. Egreſſurus e Germania nullum armorum genus æque in Italia timuit atque venenum. Male poſt huius Imperatoris mortem audiuit totus Prædicatorum ordo, vt ſunt hominum iudicia peruerſa, ſolent enim ſtulte propter paucos malos totum ordinem plerunque condemnare. Nec enim non potuere boni patres in eo ordine eſſe, etiamſi aliquod ſceleſti nebulones inter eos tecti locum habent. Prædicatorum ordo propter hominum iudicia mala, a Pontifice Romano literas acceperunt, illum fratrem innocentem fuiſſe, ſic fertur, nihil hic aſſero. Corpus Imperatoris Piſas perlatum, illicque maximo luctu & magnificentia reuerentiaque plus quam regia ſepultum eſt. Proceſſerat in propoſita expeditione contra Rupertum Fridericus rex Siciliæ & occuparat, dum Bonconuenti Henricus moratur, Rhegium vrbem, ibique conſtituit Henricum expectare, quo coniunctis copiis totam caperent Apuliam. Nec difficultas vlla fuiſſet, ita inclinabant omnium animi ad imperium & præcipue hoc Imperatore, qui tam bene audiebat vbique, etiam apud imperij hoſtes, erant autem Friderico magnæ difficultates poſt mortem Imperatoris, nam quanquam oderant omnes fere Rupertum, tamen Fridericum quoque ciuitates quædã nolebant. Fridericus audita morte Imperatoris cum eſſet in vrbe Rhegio quam ceperat, ſtatim mittit ad primos duces poſt Imperatorem, petitq; ſibi, ſi ipſi nolint pergere, dari quinque aut ſex millia Germanorum, vt non turpiter & cum magno periculo cogatur ab incepto deſiſtere; duces exercitus dicũt ſe paratos in Germaniam redire,

cæterum liberum faciunt ſi qui velint auſpiciis Friderici regis militare, illi eſſe paratum
ſtipendium iuſtum. Sunt ergo inuenti ſex millia qui manſerunt. Fridericus eas ciui-
tates ad ſe vocat, quæ Imperatori nunciarant vt veniret. Iam erat Rupertus ita paratus
vt Imperatori ipſi ſe parem confideret, habebat etiam Guelphos ſocios. Cum intelli-
geret Fridericus vndique bellum contra ſe parari, eſſe in armis omnes eius regionis ci-
uitates, quas vocauerat ad ſe Italiæ ciuitates non venire, cum hoſte communicare con-
ſilia, a Ruperto rege aſſiduis nunciis & literis ſolicitari, colligi & inuehi intra munitio-
nes frumenta, putauit ſibi non ceſſandum: quare coacto exercitu de improuiſo in fines
Ruperti penitius contendit, & antequam illi arma capere aut conſulere, aut profuge-
re valerent, magnam pecoris multitudinem, magnamq; hominum cepit, depopulatis
agris, vrbibus militibus diripiendas obiectis, in deditionem venire compulit, & factis
quęcunque videntur ad pacem firmandam facere, pergit & omnibus neruis & viribus
in bellum inſiſtit. Quare hoſtium conſilia quæ ſint animo perpendit & circumſpicit,
vt ſua ex eorum ratione inſtitueret. Nunquam enim quiſquã res adminiſtrabit in bel-
lo recte, niſi hoſtis conſilia & rationes cum ſuis conferat. Certo igitur perſpectis ho-
ſtium conſiliis, ſperat tam temerarios & imprudentes eſſe, vt ad pugnam in harenas
deſcẽdant. ſciebat enim eos ſuis velle videri ſuperiores; & hoc ſtudio illis eſſe, certis ar-
gumentis collegerat. quam obrem ſufficienti præſidio impedimentis relicto, aduer-
ſus hoſtem ducit copias, & non longo interuallo intermiſſo, caſtrametatur. Erat inter
Fridericum & hoſtes fluuius profundus & latus, altisq; ripis. Sciebat Fridericus autem
ſe in caſtris ſuis habere qui omnia deferebãt ad hoſtes, quicquid in exercitu palam di-
cebat, hoc enim ſatis expertus erat. quare vt hoſtibus timoris ſui faceret ſuſpicionem,
non modo caſtris muniendis conatus eſt, ſed palam ad omnes milites dixit, Quoniam
hoſtium copiæ fortes & inſtructæ ſint, ſe non ſuorum militum vitam & ſuas fortunas
prælio commiſſurum, ſed quam primum poſſit vel noctu hinc a conſpectu hoſtis diſ-
ceſſurum, donec augeantur ſuæ copiæ. Hæc omnia audientes qui fauebant hoſtibus,
ſe clam ſubducunt, hoſtibusq; nunciant. Circa crepuſculum noctis ad ſe vocat omnes
ordinibus præfectos, explicat illis rationem conſiliorum ſuorum, iubet vt parati ſint, ſi
eueniat quod ſperet, & quo magis credant hoſtes ſe timeri, iubet ſuos magno ſtrepitu
exire caſtris, vt videantur fugam parare, educitque auerſos ab hoſtium caſtris. Hæc
vbi hoſtes vident, putant Fridericum fugere, nihilque amplius de timore eius dubi-
tãt, erumpunt ex caſtris hoſtes, ne Friderici copiæ fuga elabantur illis ex manibus, &
prædam ſibi oblatam permittant abire. propterea per præruptas ripas ſe præcipitant
ad flumen & tranſeunt, deinde per alteram fluminis ripam aſcendunt. Vbi Fridericus
videt maiorem copiarum partem flumen tranſiſſe, & per prærupta loca magno labo-
re, manibus & pedibus quadrupedes aſcendere, cohortatur milites inquiens, Habe-
tis commilitones hoſtem in manibus veſtris, nunc veſtræ virtutis erit fortiter eos cæ-
dere, nam veſtrum decem centum hoſtes ſine diſcrimine & labore cædent. Impedi-
tiſſimo loco enim eos videtis, modo ne ſinatis eos effugere ex manibus veſtris. Signa
ſimul cum his dictis in hoſtem vertit, milites inhærentes in ripa hoſtes impetum fa-
ciunt. Illi contra expectationem quos perſequi & capere volebant, videntes in ſe tan-
to impetu venire, ſtatim terga dant, fugientium alij occiduntur, alij lapidibus obruun-
tur, magna pars in flumine ſuffocatur, nec exigua multitudo capitur. Victis hoc mo-
do, poſtridie poſt ſtragem veniunt legati quorundam ciuitatum, ſe tradunt, rogant ne
velit perdere eorum ſobolem & rura quibus alantur, iugum quoduis impoſitum ſe la-
turos promittunt. In gratiam recipit eos, ſed imperat obſides, imperat milites quibus
opus erat ad reliqua quæ habebat in animo perficienda. Ruperto victo in huncmo-
dum Papa componit eos fœderis conditionibus, quas prudens prætereo, nec enim eſt
huius inſtituti aliena omnia perſtringere. Clemens quintus celebrauit Viennæ in
1311 Burgundia cõcilium anno milleſimo trecenteſimo vndecimo, in quo fuerunt omnes
Germaniæ & Galliæ epiſcopi & abbates. Rex Galliæ autem autor erat conuocandi e-
ius concilij, vt Bonifacij Pontificis memoriam obliteraret: conabatur enim probare
eum non legitimum Pontificem fuiſſe, ſed hæreticum. Nam Bonifacius eum excom-
municauerat. Sed epiſcopi & pręlati alij ex Germania nolebãt cõſentire, ſciebant enim
vnde eſſent iſtæ lachrymę, ex Gallis enim quidam adulabantur regi. Et Pontifex in hoc

erat

erát vt Bonifacius iudicaretur hæreticus. Sed concilium, hoc eſt concilij maior pars, declarauit Bonifacium catholicum Pontificem fuiſſe. Decretum tamen eſt in eo concilio, vt Bonifacij Pontificis execratio & iudicium de rege Gallorum, nec regi nec hæredibus eius nocerent. Gallus & ſi multo plura expectaret de eo concilio (nam Pontificem ſuarum partium eſſe ſciebat, & aduerſus mortuum Bonifacium quicquid optaret facturum, & ſui regni prælatos eccleſiarum nihil auſuros ſciebat) tamen tandem putabat ſecum bene actum, quod conſtitutum erat nihil illi debere nocere Pontificis Bonifacij ſententiam. Nam vix obtinuere qui impenſius regi fauebant, vt in hoc Germani prælati conſentirent.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-QVARTVS.

POſt mortem Henrici Lucenburgenſis, Imperatoris Romanorum, conuenerunt imperij electores Principes Francofurdiæ. Eratque magna inter eos de Imperatore eligendo diſſenſio, alij aliis cauſis, ad alium eligendum mouebantur. Fridericus, Albertus, & Lupoldus Auſtriaci Principes ambiebant imperium, habebant autem ſibi ſtudentes Rudolphum & Ludouicum duces Bauariæ. Vehementer vero reſiſtebant Auſtriacis rex Boemiæ, epiſcopi Treuerenſis, & Moguntinenſis. Cum ij viderent futurum vt eligeretur Fridericus Auſtriacus, multa aduerſus eum conati ſunt, tandem cum nihil promouerent quem volebant ipſi, nec impedire Fridericum poſſent, Ludouicum ducem Bauariæ eligebant, quem prius a Friderico alienarant, adiunxerunt autem ſibi & legatum Marchionis Brandenburgenſis, vt etiam ſuffragium ſuum tulerit Bauaro, quanquam aliud a Principe ſuo in mandatis habuerat. Quare a rege Boemiæ, archiepiſcopo Moguntinenſi & Treuerenſi, Marchioniſque legato electus eſt Ludouicus dux Bauariæ. Fridericum Auſtriacum vero elegerunt, Palatinus Rheni, archiepiſcopus Colonienſis, Ludolphus dux Bauariæ Ludouici frater, & Rudolphus dux Saxoniæ. Erat magna diſcordia & ſimultas inter illos Principes, diſcedit vterque Francoſurdia, Ludouicus Bauarus cum ſuis in Oppenheim, Fridericus Auſtriacus Heidelbergam ſe confert. Ibique hoſtilibus animis alter aduerſus alterum parat bellum. Pollicitationibus & donis, amicos & ſocios comparant, potiſſimum vero Pontificem ſibi conciliare ſtudent. Inuicem item ſtruunt inſidias. Heidelbergæ militem quendam ſubornarunt, vt iret in Oppenheim, abſcondens paruam baliſtam ſub chlamyde, & obſeruata temporis opportunitate, ſagitta veneno infecta interficerent Ludouicum. Sed aliter Deo viſum eſt: monitus enim eſt a quodam ex Heidelberga. Venit igitur poſtridie poſt admonitionem miles Oppenheim, ſimulat ſe Ludouico fauere, cupere ſub auſpiciis eius militare, comprehenſus ſub pallio habuit baliſtam. Ludouicus iubet ex illo extorquere, quis iuſſerit, quid datum promiſſumúe ſit illi, omnia homo confitetur. Ludouicus hunc latronem diu ſecum duxit ligatum biga, partim loco ſpectaculi, partim ne aduerſarij poſſent dicere fictum fuiſſe a Ludouico, vt Friderico inuidiam faceret, & innocentem ſupplicio affeciſſe. Poſtquam vero ſatis cognitum arbitratus eſt (nam omnibus per Germaniam hanc fraudem & flagitium notum voluit) tandem ad caudam equi imperauit ligare, & per ciuitatem trahere, & deinde rota membra frangere, poſtremo in quatuor partes ſecare. Ludouicus eo tempore poſt electionem Aquiſgranum profectus eſt, illicque ab archiepiſcopis Moguntinenſi & Treuerenſi vnctus & coronatus in regem Romanorum. Antequam electus fuerit in Imperatorem, hic Ludouicus fuit homo rerum negligens, & prodigalitate luxuque ſuum pene totum perdiderat patrimonium. nam aluit magnum hominum inutilium numerum, in largiendo facultatum nullam rationē habuit. Quare quum videret illi defuturum, cenſuit quærendam vxorem quæ amplam dotem afferret. Ea eſt enim compendioſa ad diuitias & opes via. In ducenda igitur vxore non reſpexit genus formámue, ſed pecuniam; igitur duxit comitis cuiuſpiam non admo-

dum nobilis, ſed pecunioſiſſimi filiam, quæ attulit ad Ludouicum ampliſſimam dotem. Verum ea obiit ſine prole: quare maior dotis pars reddenda fuit iis qui dederant. Hac mortua, duxit filiam ducis Poloniæ, quæ quoque non paruam ad eum dotem attulit. Hæc prima fecit illum parentem, genuit enim ex illo duos filios, nomine Ludouicum & Stephanum. hæc quoque vita breui defuncta eſt. Duxit non diu poſt huius vxoris mortem, aliam, filiam comitis Flandriæ. Ex hac genuit quatuor filios Guilielmum, Ludouicum Romanum, Albertum, & Othonem. Non ignoro alios aliter de his tradere, inter quos eſt Abbas de Spanheim. Mihi quæ dixi probabiliora videntur, cuique ſuum relinquo iudicium. Certum hoc eſt habuiſſe plures vxores & filios.

Fridericus poſt coronationem coronatus eſt Bunnæ. Nam Aquiſgranum iurarat Ludouico fidelitatem. Inferior Germania vſque ad Argentinam iurauit Ludouico, neque Fridericum Imperatorem agnoſcere volebant inferioris Germaniæ ciuitates. Sueuiæ quoque magna pars & Franconiæ receperunt Ludouicum in regem. Vlma Fridericum regem agnouit. Præter Solodurum & Bernam, omnes imperiales Heluetiæ ciuitates Fridericum receperunt. Argentina quoque Fridericum Imperatorem agnouit. Qualis facies Germaniæ fuerit in ſchiſmate illo duorum electorum Imperatorum diſſentientibus ita Principibus & ciuitatibus, facile eſt coniectura aſſequi. Partes illæ, vt eſt natura humani ingenij, non poſſunt non mutuo ſe odire, ex quo odio vicinorum Principum & ciuitatum plurima eueniunt mortalibus incommoda, ſi etiam res, vt tandem conſueuit quoque fieri, non veniret ad arma: alij enim aliis quæ poſſunt, præripiunt, & ob odium inuidiamque impediunt alij aliorum commoda etiam abſque ſuo commodo, imo nonnunquam maximo ſuo incommodo. In hunc modum diuiſa Germania duobus Principibus, vbique bella exoriuntur, & bellorum rumores caritatem annonæ faciunt, nam Principes, & ciuitates timentes bellum, etiam aliquando nunquam futurum, conuehunt frumenta intra munitiones, dumque ita timent & ſperant, affectibuſque animalibus ſeruiunt Principes, eſuriunt multi pauperes. Aliquanto igitur tempore neuter alteri mouet bellum, neuter enim voluit cauſa bellorum & malorum, quæ bellum neceſſario conſequuntur, videri. Tandem Fridericus videns aduerſarium ſuum potentiorem, & animos ad maiorem partem, vbi ſe tutiores iudicant, inclinari, fidens ſuorum virtute (qui erant ab Argentina vſque ad Solodurum, & a Lucerna Conſtantiam vſque, a Conſtantia vſque ad Vlmam. In quibus regionibus etiam noſtra ætate milites palmam ferunt. Nec fere vllus Princeps hodie aliquid feliciter in bello gerit, qui non habet ex illis aliquibus, quos dixi, locis copias) contrahit copias vt illas vrbes ſuis adiiceret quæ proximæ erant. Quam ob rem Eſlingen obſidet. Sed non ſatis ad expugnandas vrbes paratas, poſt vnum menſem obſidionem ſoluit, & quæ vidit illi defuiſſe in oppugnationibus, comparat, ſequentique anno rurſum ad obſidendam redit, & magnis conatibus & viribus impugnat: ſed oppidani etiam ſe interim parauerant, quoniam etiam in prima obſidione poterant diſcere quæ ſibi vſui eſſe poſſent in propugnationibus. Fridericus autem ſolum cogitarat quid ſibi defuiſſet ad capiendam vrbem, vt erat in priore obſidione, nec ſatis attulit virium quoniam ad muniriones & præſidia multa per id temporis, quo abfuit, interuallum adiecerant. Cum igitur pertinaciter & fortiter ſine intermiſſione noctesque dieſque impugnaret Eſlingenſes, emiſſo clanculum noctu nuncio, ſignificarunt Ludouico, niſi cito veniret cum exercitu, ſe obſidionem non poſſe ferre. Nec agi de ſola Eſlinga, ſi enim aliæ viderint nullam ſpem eſſe in auxilio Ludouici, ſponte ſua acceſſuros ad Fridericum. Conſtituunt illi diem ante quem ſi non veniat, ſe pacem petituros, & fœdus inituros cum Friderico. Ludouicus intelligens defectionis multarum ciuitatum periculum, etiamſi non admonuiſſent eum Eſlingenſes per nuncium, quanquam alias occupatiſſimus, coacto exercitu, acceptis quoque copiis ex Boemia a rege, feſtinat ad Eſlingam liberandam. Certior factus de aduentu eius Fridericus infeſtis ſignis & acie inſtructa illi obuiam it, & in loco æquo iuxta Necharum pugnam ineunt, vix vnquam vſquam pugnatum eſt pertinacioribus animis. Imperatores ipſi pericoloſe pugnabant, milites in conſpectu Imperatorum fortiſſime dimicabant. Pugnatum ferunt vſque in atram noctem, itaq; diſceſſum vt neuter iure victoriam ſibi arrogare potuerit: quanqua multo maior multitudo ex Ludouici copiis occubuerit, quã Friderici,

nec

nec ſic ex hoc prælio obſidione liberata Eſlinga, ſed poſt prælium viſum eſt Ludouico hoſtem auocare ab vrbis obſidione ad ſua defendenda, quod ſane ſalubre Ludouico conſilium fuit. Argentinenſes quoque deſciuerunt a Friderico ad Ludouicum, qui eis priuilegia noua dedit, & vetera confirmauit. Eo tempore videns fratrem ſuum laborare Lupoldus dux Auſtriæ, exercitu congregato proficiſcitur Spiram obſeſſurus. cui cum pararet occurrere Ludouicus, adiungit ſe cum ſuis copiis Fridericus. Quod vbi animaduertit Ludouicus, mutat ſententiam, neq; potuit adduci, vt cōgrederetur cum ambobus fratribus, dictitans, eſſe inuictum quiddam diuina naturæ lege quadam fratrum concordiam. Quare omnino conſtituit rem nullo modo committere prælio, aliisque vtebatur bellandi rationibus; nec tamen innotuit vulgo Ludouicum cum Friderico congredi non audere, nam hoc tam aſtute potuit diſſimulare etiam magno ſuo commodo, vt putarint Fridericum premi & prouocari. Semper enim tranſtulit bellum a ſuis ad Friderici ſubiectos. Duxit quoq; exercitum in Bauariā, aduerſus Rudolphum fratrem ſuum, quoniam, vt diximus, fouebat Friderici partes. Deſtinabat interea alio loco Fridericum, ne poſſet Rudolpho ſuccurrere. Cum igitur in Bauariam perueniſſet inexpectatus hoſtis, Rudolphum inuenit imparatum, & aduentu eius territæ vrbes & arces, cum nullum viderent præſens auxilium, dederunt ſe, eiectusq; eſt cum tota ſua familia Rudolphus. Confugit autem ad ducem Auſtriæ, ſpe ſuſpenſus eſt Fridericum breui eum reducturum in ſuum ducatum: ſed vana fuit ſpes, Friderico enim negotia grauiora & magis vrgentia inciderunt, ex quibus ante quam ſe extricauit Fridericus, defunctus eſt vita Rudolphus dux. Poſt mortem Rudolphi, reddidit Ludouicus ducatum vxori & liberis eius, ſed nihilominus manſit dominus Bauarorum. tutorem enim ſeipſum liberorum fratris ſui fecit. His temporibus multæ calamitates oppreſſerunt Germaniam, caritas, vt dixi, & per omnes vias latrocinia erant. Et paſſim exurebantur villæ ruſticæ & toti pagi. Cuius enim Principum populus pluribus malis afficiebatur, ab eo plures quotidie defecerant, propterea clam & palam certabant in inferendis iniuriis. Eo deuenerat tandem res, vt cum nuſquam vllum iter tutum eſſet, ciuitates vicinæ per Germaniam conuenerint, & egerint de cuſtodiendis viis, & per milites pedites & equites ſuis ſtipendiis conductos, vias cuſtodierint, latronibus captis & ſuſpenſis, aut ſaltem abactis. Hanc ob cauſam tunc temporis, Argentina, Spira, Wormatia, Moguntia fœdere coierunt, & communibus impenſis conduxerunt equites & pedites, qui vias tectas reddiderunt & ſeruarunt. Nam negotiationes, quibus creſcunt ciuitates, iam totæ propter infeſta itinera ceſſabant. Quum primum audiuit Ludouicus eſſe Pontificem electum (nam vacarat ſedes Romana poſt mortem Clementis quinti, perpetuum biennium) mittit Romam legatos cum muneribus & promiſſis ampliſſimis, confirmationem petens a Ioanne 22 Pontifice maximo: Pontifex vero cauſis redditis, recuſauit. Quod vbi audiuit Fridericus negatum aduerſario, Pontificemque parum æquum Ludouico, ob delicta quædam, mittit ſtatim Romam legatos, ſubiiciens ſe & ſuum imperium ſanctę ſedi apoſtolicæ, iuraturumque pollicetur ſe nunquam a ſententia Pontificis diſceſſurum. Pontifex non negat illi confirmationem, ſed differt, neſcio quam ob cauſam. Rediere legati, bonam ſpem afferunt de confirmatione, ſed certi nihil. Tempore hoc, quod fuit annus milleſimus ducenteſimus nonageſimus quartus, fuit tanta ſiccitas per æſtatem, vt alioqui perennes fontes 1294
& flumina exaruerint. Fœni ſecuta eſt tanta caritas, vt magnam pecoris partem mactare paſſim coacti ſint. & in pleriſque locis ob paſcuorum inopiam ſtramina eis obiecerint. Nam exaruerant & folia in arboribus. Vinoſiſſimum eo anno creuit vinū, & bonitatis eximiæ frumentum, nec ita carum factum eſt frumentum. Cauſa fuit terra bene caloribus ſolis fermentata, quæ in proximum ſequentem annum ampliſſimā pollicebatur ſpem. Neq; fefellit ea expectatio, nam proximum poſt annū fœcundiſſimum ferunt fuiſſe, in eo anno multum vini effuſum eſt, quod vaſa non poterant capere; frumētum item plurimum perierat, quod metu bellorum ſeruatum erat, abiectaq; eſt eo anno in ſterquilinia magna frumenti copia, nouum enim reponebant. Adhuc autē per Germaniā erant ſeditiones, latrocinia, bella, miſereq; vexabatur multis modis Germania, nec erat qui opē ferret. Cum hoc intelligerēt quidā cordati Principes & ciuitates, inter ſe fœdera fecerunt, vt coniuncti tranquillā agere poſſent vitā. Ludouico Bauaro

& Friderico Auſtriaco ita omnia tumultibus miſcentibus, non ſolum Germania, ſed & Italia, Gallia, aliæque nationes, ſeditionibus & factionibus turbantur, & grauibus bellis affliguntur; in primis vero Italia laborat variis ſeditionibus. Ioannes Papa etiam, cum videret Imperatores duos propter diſcordiã non modo non tantum poſſe, quantum vnus in imperio promouendo & defendendo valeret, ſed etiam imperium diſcordia illorum dilabi, putauit occaſionem ſe habere ſuos iuuandi & prouehendi ex imperij bonis. Quare quæcunque potuit ſibi vendicare de imperio per Italiam, fecit, deditque exemplum aliis idem faciendi. Nam quemadmodum ſoleat vulgus de maioribus exemplum bene aut male faciendi ſumere, neminem latet. Erant tamen in Latio Gibelini multi qui fœdere ſe coniunxerunt, fortiterque reſtiterunt aduerſariis. Cum vero viderent ſe non poſſe pares eſſe diutius Guelphorum potentiæ & multitudini, miſerunt in Germaniam ad Ludouicum legatos, vt ipſe veniret, aut ſaltem auxiliares copias ex Germania mitteret, alioqui actum eſſe, nunciant, de imperio in Italia. Ludouicus reſpondet legatis ſe propediem venturum, nondum hoſtem prorſus deletum in Germania, ſtuduit enim videri ſe extra periculum eſſe, & vehementer gaudebat, quod Gibelini Itali ad ſe veniſſent, exiſtimabat enim ſe iam ſolum Imperatorem receptum per Italiam. Sed Gibelini propterea potius ad Ludouicum miſerant legatos, quod ſciebant ſimultates eſſe inter eum & Pontificem. Ludouicus miſit cum legatis partem copiarum in auxilium Gibelinis, ſimulans ſe illis carere poſſe, nihil enim periculi a Friderico propter quod opus ſit maioribus copiis. Sed quum primum abierunt legati, reparat exercitum: nam tum maxime neceſſariæ fuerunt illi magnæ copiæ, principes enim multi per Germaniam maxime eccleſiaſtici, vbi audiuerunt quod Pontifex Romanus confirmationem negarat Ludouico, & quas ob cauſas negarat, Fridericum vero confirmare potius diſtuliſſe, quam recuſaſſe Pontificem, inclinabant animos ad Fridericum, reſpicereque ad eum incipiebant quos Ludouicus putauit ſibi fideliſſimos eſſe. Nam ita tum habebat Germania, vt nulli dubium eſſet fore Imperatorem quem approbaturus eſſet Pontifex Romanus. In Italia Gibelini multas vrbes capiunt, opera Germanorum, & aliquot prœliis victores diſceſſerunt. Pontifex aduerſus vrbes in fide erga imperium obdurantes, inter quas fuit Mediolanum, Placentia item, aliæque multæ, exectationibus fulminauit. Hoc bello quot vrbes obſeſſæ, quæ captę, quoties pugnatum, quoties Gibilini victi, quotieſque victores fuerint, longum eſſet enarrare, & non noſtri inſtituti proprie, quanquam Germanus miles magna rerum tum in Italia geſtarum pars fuerit. Cum Ioannes Pontifex animaduertit Gibelinos ſæpius vincere, & expugnare munitas vrbes, fretos militibus Germanis a Ludouico miſſis, operæpretium & neceſſarium exiſtimauit ad Fridericum mittere legatos, vt mittat ſibi auxilium, promittitque per legatos ſe eum confirmaturum, ſi iam præſentem opem adferat aduerſus hoſtes eccleſiæ, & viciſſim ſe ipſi auxilio futurum aduerſus hoſtes ſuos. addunt ſimul legati quam facilis via ſit hæc ad ſuperandum hoſtem ſuum Ludouicum, pontificia enim autoritate ex tota Germania facillime poſſe Papam, ſi velit, eiicere Ludouicum. Præmia inſuper addit vitæ æternæ, plenariam nimirum indulgentiam omnium peccatorum. Et fratrem eius, qui erat ſacris initiatus, pollicetur Pontifex ſe ad archiepiſcopatum Moguntinum promoturum. Fridericus etſi non fideret pontificiis promiſſis, intelligeretque quicquid Papa faciebat, contra imperium eſſe, & iam ſe in neceſſitate vocari, alias Pontificem malle alium Imperatorem cui pontificia ſedes magis curæ eſſet quam imperium, aut omnino nullum, nam non obſcurum erat quantopere fouetat illud diſſidium duorum Imperatorum, vt nullus eſſet Imperator: tamen omnino cenſuit mittendos, ne dominus in Italia factus Ludouicus aut cogeret hunc Papam Ioannem ad ſe confirmandum, aut hoc a pontificatu deturbato, alium ſubſtitueret, a quo confirmationis electionem ſuæ acciperet. Tota enim Germania intenta in Romanam ſedem erat, plurimi nanque expectabant confirmationem, interea neutri adhærere volebant. Tantæ Romanæ ſedis autoritas & religio erat apud pleroſque, vt non iudicarent, nec appellandum cenſerent Imperatorem, niſi prius vnctus & coronatus confirmatuſq; eſſet per apoſtolicum aut per apoſtolicos legatos. Et ſi qui erant apud quos nõ tantam autoritatẽ habebat ſedes Romana; tamen confirmationem expectabant, ſcientes fore Imperatorem

quem Romanus Papa eſſet approbaturus; mallebat autem quiſq; prudentior dare nomen ſuum Imperatori quem ſuperiorem futurum videbat. Quare miſit auxilia Pontifici. Erant præter peditatum, equitum duo millia. Simulq́; petiit, vt excommunicationis ſententiam in Ludouicum hoſtem ſuum per Germaniam promulgaret, ſic enim futurum, vt breui poſſit maiores mittere copias. Gibelini vbi audiuerunt Fridericū auxilia Germanorum miſiſſe Pontifici, ſtatim mittunt ad Fridericum legatos, qui illi exponerunt dilucidiſſime quo pacto contra ſeipſum & imperium mitteret auxilia, nam milite Germano fretum Pontificem occupaturū omnia in Latio quæ imperij ſint. Eſſe enim in Longobardia multas ciuitates quæ in fide perſeuerent, quas Romanus Pontifex debellaturus ſit. Et ex Hetruria Gibelinos, id eſt fideles imperij eiecturos, ſicq́; omnes ciuitates & Principes imperiales iudicaturos, quod Fridericus imperium cupiat perditum, proptereaq́; vt hoſtem imperij auerſuros. Et futurum, vt Italia tota ſubiiciatur Pōtificis ditioni, vt neque Fridericus, neque alius quiſquam ex poſteris Germānis poſſit ire Romam illicq́; coronari. Promittunt autem illi obedientiam debitam, vt iubeat exercitum quem Pontifici miſerat, reuerti in Germaniam. Quare dubius animi, ignorat quid factu optimum ſit Fridericus, obſequi ne Pontifici, vt conſequatur confirmationem a qua pendebat totum imperium, an Reipublicæ conſulere & reducere exercitum. Propter hanc rem conuocatis omnibus qui illi a conſiliis erant, deliberauit cum ipſis. Cum igitur omnia diſcuterent diligenter, tandem placuit reuocare quam primum exercitum, ne Fridericus alienaret a ſe omnes imperij amicos, cenſereturque hoſtis imperij qui non cuperet adminiſtrare res imperij, ſed perdere, prodere imperium. Quare ſcribit Fridericus ad fratrem ſuum Henricum (nam illum cum copiis miſerat in eam expeditionem) iubetque eum in Germaniam redire, accepta occaſione, quamcunque tempus, locus, res, perſonæ ve darent. Henricus igitur ne videretur a fratre reuocatus, alienaretque pontificios ab eo, petit quaſdam vrbes ab eis ſi velint, vt vna ferat commune periculum in ſeruandis & recipiendis illis, ſe enim velle ſibi peculium parare, ſua nihil referre quod frater Pontifici cupiat ſeruire, & promiſerit auxilium, ſe duce ſuiſque magna ex parte ſtipendiis illos ſecum ex Germania veniſſe, minatur ergo ſe reducturum copias, niſi concedant illi dominium vrbium inſignium quas nominauit, quaſque ſciebat non daturos. Pontificij magna promittunt, vt maneat, ſtipendium duci & militibus pollicentur amplum. Dux anſa arrepta diſcedit, conantur illi obſtruere viam reditus, ſed perrumpit obſtructiones, & facile fuit Gibelinis non obſtantibus, illi enim ſciebant abitus cauſas. Pontifex mittit ad Fridericum legatum, accuſatque Henricum germanum eius, & queritur ſe deſeri contra fidem. Fridericus, quia animaduertit ſe ſuſpectum Papæ, mittit Romam oratores ocyſſime, vt ſe excuſaret, ne Pontifex iratus excommunicationibus in eum fulminaret. Et in gratiam Pontificis interpoſuit ſe, vt induciæ ſint factæ inter Gibelinos & Guelphos, ne Pontifex per totam Eccleſiam quereretur ſe a Friderico proditum, nam fama erat, & probabilis omnino, Fridericum ita voluiſſe Pontificem perdere. Induciæ autem illæ non diu a partibus ſeruatæ ſunt, Gibelini enim ſolum ex precibus Friderici conſenſerant, nam ſatis erat Friderico pacem ſemel eſſe factam poſt diſceſſum ſuarum copiarum, vt amoueret a ſe proditionis & perfidiæ ſuſpicionem, nihil mouebatur non eſſe ſeruatas, quemadmodum illi promiſerant: imo Gibelinos non potuiſſe adduci, vt conſentirent, niſi hac ſpe quod ſciebant Guelphos, qui erant eorum animi impotentes, aliquid breui contra induciarum ius priores facere, vt in propoſito liceret Gibelinis (qui ſecum multos Germanos habebant) pergere, dum fauerent omnia illis. Quid poſtea inter illos geſtum ſit, prudens prætereo, reuerſus in Germaniam. Anno poſt natiuitatem Chriſti 1323, erant per Germaniam omnium animi ſuſpenſi, expectatione duorum Imperatorum. Præuidebantque multi non fore 1323
tranquillum ſtatum, donec alter alterum magno quoque prælio ſuperaret, & aut caperet, aut alioqui totum frangeret. Nam vt ſe res vtriuſque habebant, ſine multo ſanguine non poterant cōponi, niſi Deus mirabiliter voluiſſet prohibere. Prædicto igitur anno, cum vterq; per totum ver & æſtatē ſe præparaſſet aduerſus alterū, Fridericus & frater eius Hēricus ad copias ſuas cōiunctis præſidiis ex Vngaria miſſis, inuadūt Bauariā hoſtiliter autumno, & primū omnia quę in agris erāt, depopulātur, & vrbiū quaſdā

quæ in fide conſtanter obdurabant, aut expugnatas diripiunt, aut in deditionem acceptas grauiſſimis exactionibus totas exhauriunt: magnamque partem ducatus Bauarici breuiſſimo temporis ſpacio per hoſtilem vaſtationem perdunt. Vngari enim maxime cum omnes Germanos, tum præcipue vicinos ſuos Bauaros odio proſequebantur, vt fieri conſueuit inter vicinas gentes, quæ bellum inter ſe aliquando gerere ſolent. Tranſmitti enim ſolet odium per longa annorum ſpacia ad poſteros. Niſi ergo Ludouicus impiger ſtrenue occurriſſet illis, actum erat de tota Bauaria, celeritate igitur opus eſſe videns, & ne tota Bauaria perderetur, & ne Sueui coniungerent ſe Friderico ante congreſſum, feſtinat Ludouicus; habebat ergo ſuos quoque paratos, aderat illi rex Boemiæ magna cum multitudine Boemorum, aderat cum illo in caſtris reuerendiſſimus archiepiſcopus Treuerenſis, vir ad bellum natus. aderant item multi comites & Barones, cum his occurrit obuiam Friderico, cumque vterque exercitus diſtarent medium Germanicum miliare, ſeu circiter paſſuum duo millia, Fridericusque expectaret Ludolphum fratrem ſuum, ex Sueuia adducentem copias, in quibus, vt par erat, præcipuam ponebat ſpem. Ludouicus prouocare non deſinit Auſtriacos, Fridericus nimium animi & irę habens aduerſus quorundam ſuorum prudentum virorum conſilia, congredi ſtatuit ceſſante adhuc in Sueuia fratre Lupoldo. In conſpectum ducit Ludouico exercitum pugnandi cupidiſſimum, vtrinque adhortatis ſuis concurrunt aciebus inſtructis, fit atrociſſima pugna, ſcribunt pugnatum duodecim continuas horas, nec facile eſt relatu a qua parte plures ceciderint. vtrinque fere quinque millia equitum occubuerunt. peditum occiſorum numerum alij alium ſcribunt, magnum fuiſſe licet colligere ex equitibus deſideratis. Auſtriacus numero fuit multum inferior, propterea quod nondum frater cum Sueuis venerat. Poſt ſolis occaſum pugnantes fortiter capiuntur Fridericus electus Imperator & frater eius, duces Auſtriæ, multique cum eis proceres. Quos cum captos viderunt ad raritatem redacti milites, fuga ſalutem quærunt, pauci non vulnerati ex fugientibus fuerunt. Dux Sueuiæ Lupoldus cum electiſſimis & fortiſſimis ex Sueuia copiis iam ingreſſus erat iter bona ſpe plenus cum clades illa nunciatur ei, fratres eius ambos captos, exercitum pene totum extinctum, paucos per noctis tenebras elapſos. Quo nuncio homo nihil niſi optima & proſperrima ſperans, quantopere perculſus ſit, facilius cogitari quam dici poteſt. Quare magno animi dolore rediit domum. Copiarum alacritas repente commutata eſt in demiſſam triſtitiam. reuerſi igitur ſunt domum. Poſt prælium, qui affuerant pugnæ, omnes vno ore, etiam hoſtes Friderici, ferebant, ſi affuiſſent Sueui, longe viciſſet Fridericus. Sed fatis, vt diximus, placuit. Henricus dux Auſtriæ captus a rege Boemiæ abducitur in Boemiam. Ibique diligenti cuſtodiæ mancipatur. Fridericus Imperator electus in caſtro Trinſneck in carcere perpetuum triennium ſeruatur. Lupoldus frater Friderici, omnia ſua poſthabuit fraternæ caritati, currit Romam ad Pontificem, illiq; exponit Ludouici animum erga Pontificem & eccleſiaſticos homines, qualis tyrannus futurus ſit, prædicat, vt Pontifex in tempore conatibus eius reſiſtat, admonet, & deliberando de fratre multa cum Papa agit. Currit etiam mox in Gallias ad regem. Rex Galliæ ſiue miſeratus Auſtriacorum grauiſſimos caſus & clades, ſiue alioqui odio habens Ludouicum Imperatorem, ſiue inuidia adductus, omni ſtudio conatur Auſtriacos iuuare, de ea re cum Pontifice tractat multa in rem ducum Auſtriæ contra Ludouicum. Quam ob rém Auinione in congregata epiſcoporum & cardinalium ſynodo non exigua, Pontifex excommunicationis ſententiam fert aduerſus Ludouicum Imperatorem, cauſasque addidit in Bulla aduerſus Ludouicum, quod ſchiſmaticos & hæreticos iuuiſſet, & quotidie auxilio eſſet eccleſiæ rebellibus. Excommunicatos etiam pronunciat omnes qui non diſcedant ab ipſo, quique in ſacris illi miniſtrant, eos priuat dignitatis officio & ſacerdotiis. Mittit ad omnes Germaniæ epiſcopos Bullæ in Ludouicum edita exemplaria, mandatque ſub priuationis officij & epiſcopatuum pœna, vt quam primum promulgeant excommunicationis latam ſententiam in Ludouicum, & omnes qui eius partes fouere pergant. Ludouicus animaduertens Principes Germaniæ pleroſque audituros autoritatem eccleſiæ, præcipue eccleſiaſticos, conuocatis, ante Bullæ promulgationem paſſim factam, Principibus, excuſat ſe, cauſas odij pontificiorum nullas eſſe docet, quam quod imperium nitatur contra Pa-

pæ

pæ conatus tueri, quodque miſſa a ſe ſint Gibelinis auxilia aduerſus Guelphos imperij hoſtes. Itaque ſuum officium faciendo Papam a ſe alienaſſe. rogatque & adhortatur Principes, vt imperij dignitatem & ſuam libertatem velint defendere. Italos inuitos ſemper tuliſſe iugum Imperatorum Germanorum, declarat, exempla multorũ Pontificum & Imperatorum profert. In illis igitur comitiis vbi intelligit ſanctiorem autoritatem pontificiam eſſe, altiusq; radices egiſſe in cordibus Principum, quam vt conuelli queat, appellat ad concilium generale, & ad Pontificem male informatum melius informandum. miſitque ſtatim Romam legatos epiſcopos Germanos, quos potiſſimum arbitrabatur Pontifici caros, quibus in mandatis dedit, vt Pontifici promitterent non modo non aduerſarium Ludouicum eccleſiæ fore, ſed patronum & defenſorem. Legati vbi peruenerunt ad Papam, exponunt mandata quæ habebant a Cæſare, excuſant eum quantum fieri poteſt. promittunt multa bona Pontifici de hoc Ludouico. Papa reſpondet, quomodocunque res ſe habeat, non licere Imperatorem agere, & nomine hoc appellari, niſi ſit prius poſt electionem cõfirmatus, ſtatuitque illi diem ante quem debeat nomen & adminiſtrationem imperij deponere, & Romam venire ad excuſandum ſe, & ſatisfaciendum pro delictis. Ludouico vero non eſt viſum conſilium eſſe, Romam primatum ire irato in ſe Pontifice, præſertim ſine copiis armatis. Vbi ergo Ludouicus neque imperium abdicat, neque Romam adit, Pontifex fulminibus anathematum excommunicationumque aduerſus Ludouicum, & illi adhærentes, procedit, vt eorum dictionibus vtar. Ludouicus appellauit. Iſti proceſſus Romanæ ſedis erant tum efficaciſſimi: piaculum enim erat inexpiabile a Pontifice Romano diſſentire. Fuerunt tamen inuenti qui ſequebantur Ludouicum, nihil excommunicationem morati. Ludouicus habuit quoſdam doctores vtriuſque iuris, qui iudicabãt Pontificis ſententiam inualidam, quod doctorum iudicium fecit, vt multi non defecerint. Eſt autem ex hac Pontificis & Ludouici electi Imperatoris diſcordia ſchiſma per Romanam eccleſiam pernicioſiſſimum ortum, quod durauit ſupra triginta annos. In Germania autem magis afflixit ſchiſma hoc eccleſiam. Nec igitur tranquillitas ſecuta eſt poſt victum Fridericum, quam fere omnes ſperabant: imo mentes & conſcientiæ plurimorum magis ſunt perturbatæ, maior quoque fuit rerum confuſio. Lupoldus dux Auſtriæ interea non ceſſat omnem mouere lapidem, vt frater liberetur, accedit Pontificem, qui mittit legatos ad Gallorum regem, conaturque eum excitare ad arma capienda aduerſus Ludouicum, cum legatis Pontificis it quoque Lupoldus ad regem Galliarum. Voluntatem Pontificis ei exponunt; magnam addunt occaſionem gerendi res maximas illi offerri, ſine magnis difficultatibus, Germaniam fere omnem defeciſſe a Ludouico excommunicato, plurimos fauere Friderico afflicto, Vngariam paratam ad auxilium ferendum; Ludouicum furiis malæ conſcientiæ agitari, non eſſe difficile inſanum hominum vincere, deſtitutum illorum præſidiis, quorum auxilio hactenus hoſtibus reſtiterit. Hoc genus multis conabantur commouere Gallum ad ſuſcipiendum bellum contra Imperatorem, & ad liberandum Fridericum. Sed Galliarum rex non potuit induci, vt cum certo magnoque periculo in Germaniam duceret copias ſuas, audierat enim exempla ſuperiorum temporum. Cum autem ſæpe tractaretur de liberatione Friderici, Ludouicus poſt multorum interceſſiones & preces, reſpondet ſe liberum dimiſſurum, ſi reddat ſibi & reſignet inſignia imperialia, quæ Lupoldus habebat, conſenſit captus Fridericus: ſed Lupoldus reſignare diu recuſauit. Exit igitur fama, Lupoldum impedire fratrem ne liberetur, iniquiorem Lupoldum in Fridericum eſſe quam Ludouicum, quam de ſe opinionem vt amoueret Lupoldus, lanceam imperialem & alia imperij inſignia tradidit arbitris mediatoribúſve. Nec tamen Ludouicus liberum voluit dimittere Fridericum. Fictum enim erat hoc de inſignibus imperialibus, vt onerarent Lupoldum inuidia. Lupoldus poſtquam multis viis tentauit fratrem liberare, nec nulla hactenus ſucceſſit, quare cum armis magis quam antea infeſtaret Ludouicum & incenderet multa, multos caperet, nec vſque tutus ab eo eſſet Imperator, inſidiis vbique ſtructis induſtria & ſolertia Lupoldi ingenioſiſſimi ad excogitandos dolos in hoſtem, Ludouicus dimiſit Fridericum tandem, ſed cum eo fœdere facto, ne vnquam ambiret imperium, néve caperet arma aduerſus Imperatorem, aut iuuaret eius hoſtes, ſacramento & iura-

mento religioſiſſime interpoſito. Ludolphus nihilominus pergit infeſtare Ludouico ſubiectos, fretus autoritate Papæ, nam omnes qui adhærebant illi agnoſcebánt ve Imperatorem, erant anathemate percuſſi. Igitur etiam poſt liberatum fratrem omnia circa Spiram vaſtat hoſtiliter. paulo poſt tamen Argentinæ correptus febre, ex eaque inſaniens vita defunctus eſt. Multo minoris fiebat in Italia excommunicationis ſententia contra Ludouicum, quam in Germania, Gibellini enim nimium contemnebant Romanæ ſedis autoritatem. Nulli ergo in Italia ob anathema in Imperatorem, ab imperio deficiebant, ſed ſæuiebant etiam in patrimonium beati Petri, tantum abeſt vt timuerint execrationes pontificias. Quin vbi audiuerunt excommunicatum Ludouicum magis illum pro Imperatore habebant, magisque illi fidebant. Miſerunt igitur Gibelini literas in Germaniam ad Ludouicum, vocantque eum, vt totam Italiam imperio ſubiugatam pacatam reddat. Hoc facile fieri promittunt. Ludouicus Imperator, eos adhortatur ad perſeuerandum, breui ſe venturum ſpondet, laudatque eos nomine conſtantiæ & amoris ſtudiique erga imperium. præmia digna pollicetur. Vix dum diſceſſerant illi nuncij Gibelinorum, veniunt ex vrbe ipſa Roma legati miſſi a Senatu populoque Romano, rogantque Ludouicum Imperatorem, vt Romam proficiſcatur quam primum poſſit fieri. Aberat enim Ioannes Pontifex aliena a ſuo officio agens, & fruſtra ſæpe erat a Romanis vocatus. Incipiebat enim, vt ante ſæpe alias Roma factionibus tumultuari. Ludouicus non mediocri gaudio affectus eſt, quod ita Romam vocabatur, & quod per totam Italiam Gibelini occupata firmiſſima ferme omnia tenebant. Romanos legatos laudatos & non vulgariter muneribus donatos remiſit Romam. ſe venturum breui pollicetur, diemque indicat ad quem ſit expectandus. Promittit præterea omnibus pacem diligentibus pacificum ſe venturum, & cum copiis quibus poſſit ſuos defendere. Quare ſine mora conuocat Germaniæ Principes, adhortatur eos ad concordiam, oſtendit illis literas ſenatus populique Romani & aliarum ciuitatum Italiæ inſignium, iubetque eos hinc diſcere quanti debeant facere Romani Pontificis execrationes, cum hoc Itali in omni genere ſcientiarum, & in diuinis ſimul ac humanis legibus doctiſſimi, contra Pontificis decreta audeant, quibus magis credendum de Pontifice, vt apud quos quotidie viuit. Nec paucis Germanis proceribus addidit animos, vt auderent Ludouico excommunicato adhærere. Putabãt enim Italos præcipue Romanos melius certiusq; poſſe iudicare de Romano Pontifice præſentes videntesq;, quam ſe abſentes & ex aliorũ relatione audientes. Quapropter communi Principum conſenſu & ſententia ſtatuit tempus profectionis in Italiam, ſtatimq; compoſitis in Germania rebus, contrahit copias, comparatque alia ad expeditionem neceſſaria. Imprimis operam dat, vt quam plurimos bonos & exploratæ fidei amicos ſecum ducat, quibus in Italia opus videbat fore. Coactum exercitum per vallem Tridentinam ducit, vbi ſuperatis alpibus Tridentum peruenit, occurruntq; multarum ciuitatum legati, gratulantur aduentui, & certatim inuitant eum, & pollicentur quæ imperet ſe prompte facturos, copias promittunt, quibus vti poſſit aduerſus hoſtes. Nam quanquam magnas ſecum ducebat, tamen ob Guelphorum infinitam multitudinem, maioribus videbatur illi opus. Hoſtes enim vbi certiores facti ſunt de eius aduentu, collegerunt omnes ſuas vires, quæ contemnendæ non erant. Iubet igitur ſe arment pro viribus & facultatibus ſuis, & præſto ſint; ipſe vero ex Tridento per Brixiam Mediolanum duxit exercitum. Ibi manſit totum mẽſem ob cauſas quaſdam, ſcilicet pecuniam colligendi, qua opus in ſtipendia militum habebat, & coronam accipiendi. In Pentecoſtes enim feſto ab archiepiſcopo Mediolanenſi corona ferrea coronatus eſt cum vxore ſua Margarita. Coronatus ad pecuniam cogendam adiecit animum. In colligenda pecunia cum quibuſdam parum liberaliter egiſſe quidam ſcribunt; Galeatium enim ducem Mediolanẽſem propterea priuatum principatu, & in carcerem coniectum, & vrbis Rempub. conſtituto præſide, adiunctis illi qui eſſent a conſiliis aliquot ciuibus, adminiſtraſſe, ſic omnia vectigalia & tributum vniuerſum ad Ludouicum perueniſſe. Hoc factum fecit, vt Imperator per totam Italiam magnam bonæ exiſtimationis iacturam paſſus ſit, & multo plus nocuit illi quam profuit, multi enim ob hãc cauſam ab eo alienati ſunt, & qui acceſſuri erant, mutarunt propoſitum: nec mirũ. Galeatius enim miſerat illi obuiã legatos, & Mediolani exceperat eũ honorifice, omniaq;

huma-

humanitatis officia in ipſum contulerat, & expectabat ab eo ſalutem auxiliumq́ue aduerſus hoſtes. Mediolano diſcedens venit Piſas, hincſine mora Romam properabat, nam quierant a parte Imperatoris indies vocabant eum, pontificia enim factio in vrbe valida erat, quotidie aliquid moliebatur inſidiarum aduerſus Gibelinos (ſic enim appellabantur, vt dictum eſt) imperatori fauentes. Vrbi Ludouico appropinquante, per omnes vrbis plateas pugna & cædes erant. Pontificij enim conabantur Cæſarem excludere, & occupata tenebant munita quædam loca quæ non parum vſui poterant eſſe ad eum excludendum. Verum per portam quandam clam ad ſuos præmiſerat Ludouicus cohortes aliquot Germanorum militum, quorum virtute freti Romani qui ſtudebant Imperatori, ſuperabant pontificios Guelphos. Quapropter omni in vrbe tumultu ſedato procedunt Romani ordine obuiam Imperatori. Multi ex clero repente mutarunt ſententiam, & a Pontifice ad Imperatorem ſenatumq́ue Romanum defecerunt. poſtquam enim viderunt Imperatorem ſuperiorem, & Pontificem ex vrbe fugere, vno momento dicicerunt excommunicationem aduerſus Imperatorem iniuſtam fuiſſe, nec deberi ratam haberi, Imperatorem recte appellaſſe ad futurum Papam. Eſt enim hominum genus quod ſic ventis vela dare nouit. Ducitur Imperator in Baſilicam beati Petri magno comitatu, & coronatur cum vxore ſua. Poſt coronationem Romæ ordinat res turbatas factionum furoribus. Creat quoque Pontificem maximum, Petrum de Corbaria monachum Franciſcanum, humillima familia natum, ſed doctrina & vitæ ſanctimonia virum probatum, vt videbatur, & ad adminiſtrationem rerum, præcipue eccleſiaſticarum, idoneum, hunc appellant Nicolaum quintum. Creat hic Pontifex epiſcopos & cardinales ex Imperatoris ſententia, & Ioannem 22 hoſtem Imperatoris excommunicat, & hæreticum declarat, additis cauſis valde probabilibus. Statim mittuntur bullę in Germaniam, quibus excommunicātur omnes qui Ioannem 22 pro Pontifice habent, declarari per omnes eccleſias imperat Ludouicus hæreticum eſſe Pontificem illum Ioannem, conuictum hæreſeos in ſancta ſynodo Romæ legitime congregata, qui fuerunt noui epiſcopi & cardinales Nicolai quinti. Hoc multos qui ſemper abhorrebant ab eo metu excōmunicationis in Germania adiunxit Ludouico. Hæc autem ſchiſmata in eccleſia non ſine maximo conſcientiarum piarum ſcandalo fiebant. Et dici non poteſt quantus religionis cōtemptus hinc ſecutus ſit: religionis contemptum vero nō poſſunt non plurima mala conſequi, nimirum agreſtes inhumaniq́; hominum mores, perfidia, omnis caritatis & mutuæ humanæ affectionis abolitio, ſtupra, iuuentutis leuitas, odia plus quam ſerpentina, auaritia, humiles & malæ cordium cogitationes, magiſtratuum omnisq́; principatus contemptus & odium, breuiter lerna malorum, confuſumq́; chaos, quod nulla ratione imperióve gubernari poteſt. Ludouico Imperatore in vrbe morāte diutius, Margarita vxor eius parit puerum maſculum, quem nominauit Imperator Ludouicum Romanum. Apuliæ rex Robertus multa contra imperium & Gibelinos egerat diu, dux Guelphorum, & impulſor ad omnia facinora & rebelliones contra Imperatorem, nec ceſſabat patrocinari & conſulere Ioanni Pontifici qui Roma exulabat, ſuaq́; autoritate multas ciuitates in rebellione perſeuerantes continebat. Quare omnino putauit in illum copias ducendas; omnia igitur in vrbe diſponit, & præſidiis munit, nihil enim tutum adhuc in vrbe erat, multi hoſtes ſub amicorum ſpecie latebant. Vbi præuolauit fama ad Robertum regem, Imperatorem, hoſtili animo venturum, decreuiſſeque eum (ſemper enim fama aliquid addit) exemplum in Roberto editurum, ne quis poſthac tam facile rebellet. Rex Robertus ſibi conſcius factorum & conſiliorum aduerſus Cæſarem, fugam ex ſuo Apuliæ regno parat, conuaſatis omnibus precioſioribus rebus quæ transferri poſſunt, paratis nauibus, obſeruat quando venturus Cæſar moueat ex Roma caſtra Apuliam verſus, ſignumq́; ſic nauigandi & fugiendi expectat. Neque enim exulante Pontifice, & Guelphis non audentibus hiſcere per totam fere Italiam, vllam in ſuis armis fiduciam habere potuit. Sed ceſſando diutius ob otij amorem Imperator, dedit tempus & locum Roberto Guelphos per Italiam latentes, quieſcētes, ſemimortuos reſuſcitandi. Neque enim ignauus dormitabat Robertus, ſed ad ſpem & fiduciam magno ſtudio reuocabat Guelphos. itaque factum eſt breui, Ludouico Romæ ceſſante, & ignauius per Italiam res adminiſtrante, vt Guelphi ita reſuſcitati fuerint, vt copiæ

Italorum quæ Ludouicum Imperatorem Romam ſecutæ erant, coactæ ſint domum redire ad ſua aduerſus Guelphos defendenda, quin & auxilia Germanorum quoque nonnullæ ciuitates petebant. Er Romæ ne denuo conuenientes arma reciperent, periculum erat, nam Pontifex qui excederat Roma non parum adhuc habebat viriũ. quare ocioſius ceſſando, amiſit magnam occaſionem optime gerẽdi maximas res: ſi enim acceleraſſet, totum regnum, expulſo rege, Apuliæ erat in manu ſna, & vbi audiuiſſent Guelphi diſſimulantes & latentes regem ſuum ducẽm ve, in quem omnes reſpiciebãt, ſuperatum & fugatum, omni ſpe abiecta penitus, animum adieciſſent ad aliam vitam, ad Imperatori obſequendum. Imperator Ludouicus ſerius ergo multo quam oportebat aduerſus Robertum eduxit copias, omnia enim in itinere infeſta erant reddita, quæ ante pauculos dies protſus amica erant. Vbi igitur rei difficultatem videt, & apud ſe expendit pericula (ſciebar enim ſi parum aliquid non ſuccederet, vel etiam ſi vel falſus rumor Romam perueniret, Imperatorem aduerſi aliquid paſſum, ſtatim aduerſum Guelphorum factionem Romę ſopitam excitatum iri) reuertitur Romam, ibique quæ ad confirmandum ſtatum vrbis pertinere putabat, conſtitutis, Germaniam repetere decreuit, Romanis multa pollicetur, ſi manſerint in officio. Iuramentumq́ue ſenatui populoq́ue Romano præſtitit, ſe Romam reuerſurum, rebus per Germaniam ordinatis, & ſtabilitis quæ ad imperium pertinerent. Romani duos nobiliſſimos & potentiſſimos ciues cum comitatu vrbe Roma digno miſerunt cum Imperatore, quo citius rediret Romam, quiq́ue eſſent in Germania teſtimonio, quãtopere Romani Ludouicum diligerent, & quanta apud eos valeret antoritate. Egreſſus ergo vrbe ſecum duxit ſuum Papam Nicolaum Piſas vſque, eum eo a Piſanis maxima reuerentia eſt exceptus. Pontifice Nicolao Piſis relicto, ipſe cum copiis abit in Germaniam, Italiam nõ minus factionibus & bellorum tumultibus relinquens, quam inuenerat aduenicns. Iam enim Caſtrutius qui Ludouicum ex Mediolano Romam fere cum duobus millibus equitibus ſecutus erat, amiſerat Piſtorium, ſic enim præualebant Guelphi, vt multa occuparint antequam Cæſar Italia exceſſerit. Nicolaus Pontifex ab Imperatore Piſis relictus (ſiue proditus, vt probabile eſt, ſiue religioſa perſuaſione, vt quidam volunt, inductus, vt agnouerit errorem ſuum, & abſolutionem a Pontifice petierit) ducitur ad Ioannem Pontificem, qui Auinione erat: vbi pontificatum abiurauit, & errorem hæreſimq́ue confeſſus eſt, carceri mancipatur perpetuo. quæ res Guelphis animos addidit maiores quam vnquam ante habuerant, & in Italia ſępe varia fortuna pugnatum eſt inter Guelphos & Gibelinos. & in Germania multi reſpicere inceperunt ad Pontificem Ioannem. Statim enim reuocarionem eius & hæreſeos confeſſionem per totam Germaniam promulgauit per legatos, & excommunicauit omnes qui non mox reſipuerunt Pontificem Ioannem agnoſcendo, illiq́ue obediendo. Ioannes Pontifex, vt teſtaretur animi ſui ſtudium erga Chriſtianam eccleſiam, congregato concilio, decreuit bellum in Saracenos, cõnſentiente ſimul ad eam expeditionem Gallorum rege. Pontifex autem ad impenſas huius belli deputauit decimam partem fructuum eccleſiaſticorum bonorum per totam eccleſiam Romanam. Philippum vero regem Galliæ ducem expedirionis declarauit. Verum Ludouicus ex Germania decimam partem fructuum eccleſiaſticarum facultatum auferri noluit. Nec enim hoc licere Pontifici, aſſerebat, nòn conſulto Imperatore. Quare edixit ne quis aliquid daret. Porro quotidie vocabant Cæſariani in Italiam Ludouicum; ſed ob multas cauſas ex Germania ire non poterat. quare cum aliquid magni optarer deſignare Ioannes rex Boemiæ, petiit a Ludouico Imperatore, vt ſibi liceret in Italiam ducere copias, ſe bona fide curaturum res imperij pollicetur, nihilq́ue præter voluntatem & iuſſum Imperatoris facturum. Imperator conſentit, ſed vt ſuo nomine omnia ageret, deditq́ue illi Germanorum copias, quas cum Boemis coniunctas ducit per Alpes Tridentum, inde Brixiam, cuius ciuitatis ciues vehementer inter ſe diſſidebant: erant enim quidam Pontificij, quidam Cæſariani. Rex Boemiæ Cæſarianos pontificiis ſuperiores reddidit ſuo aduentu. Pacatis Brixianis caſtra mouit ad Parmam, quæ cònditionibus æquis fecit fœdus cum rege nomine Imperatoris, & pecuniam ſimul & milites dedit. Inde profectus venit Rhegiũ, quæ vltro ſe promittit facturã imperara. & cum illa igitur facta pace, vertit ſigna in Mutinam, quam quoq; Gibelini præualẽtes in

vrbe, tradiderunt regi Boemorum. Et ſic in aliis multis Guelphi territi aduentu copiarum Germanicarum & Boemicarum, ceſſerunt etiam in iis vrbibus in quibus ante aduentum regis, Gibelini nec mutire audebant. Eo tempore Florentini obſidione premebant Lucam vrbem Cæſaris partibus fauentem; Lucenſes igitur ad Boemiæ regem mittunt legatos, quibus rex Boemiæ reſpondet ſe breui affuturum, & liberaturum Lucam, Florentiniſque gratiam quam meriti ſint magno cum fœnore relaturum. Statim igitur, verbis prius quam armis rem tentare prudenter volens, ſcribit Florentinis ſerio, vt Lucenſibus omnia reddant quæ abſtulerant, & pro datis malis rependant iuſtam menſuram, obſidionemque ſine mora ſoluant, alioqui ſe cum omnibus ſuis copiis venturum. Florentini reſponderunt nunciis, ſe nemini priores intuliſſe iniuriam. malefactis & iniuriis Lucenſium ſe coactos hoc facere. Se ſuum ius perſequi velle; nec eſſe iuſtum, vt hoc prohibeat quiſquam. Cum primum hoc nunciatum eſt Ioanni regi, ſine cunctatione ſigna vertit in Florentinos, eorum agrum incepit depopulari: Florentini ſoluunt obſidionem, properant ad ſua defendenda. Ioannes vero ſatis tum habuit ſolutam obſidionem Lucæ vrbis, in aliud tempus differre ſtatuit vltionem in Florentinos. Studere enim incipit omnibus placere, neminem lædere, etiam ex Guelphis. Iamque profitebatur ſe pacificatorem Italiæ, vbique operam dedit, ne offenderet Pontificem Romanum. Quod vbi Cæſari Ludouico nunciatum eſt, grauiter tulit, ſcribit illi, vt bona fide agat, ſi velit ſaluam eccleſiam, ſaluum imperium, & ſaluum ſuum Boemicum regnum. Verebatur enim ne Pontifex coronaret regem Boemiæ in Imperatorem, multæ concurrebant cauſæ, quæ faciebant, vt non iniuria timuerit. Pontifex enim in nulla re amplius aduerſabatur Boemo, nec Pontifici Boemus, vnius ſententia & animi eſſe omnes videbant. Quare Gibelinis incepit Boemus ſuſpectus fieri, quantumuis prædicaret ſe vicarium Imperatoris, reuocaruntque pleræque ciuitates ſuos milites domum, & fœdus inter ſe inierunt, ſufficientes ſe confidebant ad tuendum ſtatum rerum ſuarum. Interea non ceſſabant Boemiæ regem accuſare apud Ludouicum, miſſis frequentibus nunciis in Germaniam. Rex Ioannes viciſſim ſe excuſabat, nec enim palam hactenus iuuerat pontificios, nec dum enim tempus eſſe videbat etiam ſi in animo habere videbatur, quod timebat Imperator. Sed poſt defectionem Gibelinorum, diſceſſerunt quoque ab eo multi Germani qui ſincere colebant Ludouicum: quare eius exercitus pars maior dilapſa eſt, vt omnino videretur reparandus. Per vrbes igitur Italicas quas in manu ſua habebat paucas copiis partitis & præſidio relictis, ipſe profectus eſt in Germaniam, excuſaturus ſe apud Imperatorem, & copias numeroſiores collecturus, qua cauſa miſerat legatum in Boemiam, qui & Boemos conſcriberet. Venit igitur in Germaniam ad Ludouicum, & qua erat facundia, appoſite & aſtute egit cauſam ſuam, dicebat ſuſpiciones illas omnes hinc exortas, quod multa ſimularit, multa diſſimularit, aliud in vulgus ſparſerit, aliud apud ſe ſtatuerit, nec enim boni & prudentis ducis eſſe ſua conſilia non poſſe tegere, nihil diſſimulare; præſertim cum Italis nihil poſſe agi niſi quis dolis & aſtutia vtatur. Exempla factorum ſuorum enumerat. In fine orationis adiecit, ſe præſidia nomine Imperatoris Mutinæ & Rhegij & in aliis vrbibus reliquiſſe, ſi non videatur Imperatori, vt redeat cum copiis in Italiam, quas petebat ſibi in Germania conſcribere permitti, ſe paratum dicit domum in Boemiam redire, & in aliis teſtari propenſam animi promptitudinem erga Imperatorem. Altius autem inſederant accuſationis aduerſus Ioannem regem argumenta in animo Imperatoris, quam vt eximi potuerint. Quare iuſſit eum quieſcere, nec permittere voluit ei milites in Germania contrahere, prohibuitque, ne in Italiam rediret; ſe enim dixit, iam in hoc eſſe totum, vt breui pararet expeditionem Italicam. Hoc anno Imperator celebrauit Norinbergæ conuentum Principum, in quo egit de pace communi Germaniæ & imprimis eccleſiæ. Accuſauit grauiter ſuo ipſius ore Ioannem Pontificem, quam nihil curet ſpiritualia, totum eſſe in carnalibus rebus ſuffocatum docet, dolo malo agere omnia; ſuum vero contra prædicat, eſſe virum doctrina & ſanctimonia vitæ, apoſtolis perſimilem: propterea dignum ſummo pontificatu, illum eſſe verum paſtorem ouium; Ioannem Pontificem odio dignum perpetuo apud Deum & homines, qui talem perſequi non dubitet. Adhortatur igitur Principes, vt etiam atque etiam cauſas

inſpiciant, ne ſpecie & fuco patiantur ſe fallere. Poſt illa Norinbergenſia comitia Spiram rurſum conuocat Principes,& illic multa agit de Pontificis Romani ficta expeditione in Turcos,& exactionibus iniquis,& adhortatur,ne velint tantam vim pecuniarum conferre in vſus nefandos,nam confidenter prædixit, non vſuros pontificios ea pecunia ad debellandum Turcam. Sed adhortatur,vt omni ſtudio pro virili nitantur, vt verus Pontifex ex carcere liberetur, qui eccleſiæ recte præſit,tum pacificata eccleſia, ſe profecturum cum copiis Hieroſolymam, ſatis enim,inquit,vixiſſe ſe vbi viderit eccleſiam habere Pontificem cui curæ ſit animarum ſalus, lætumque ſe aut Hieroſolymam contra hoſtes fidei,aut ex hac vita migraturum ſi poſt ſe relinquat imperio & eccleſiæ tranquillitatem & ſtatum felicem. His verbis commouit Principum multos aduerſus Ioannem Pontificem. Spiræ cum eſſet Imperator,acceſſerunt ad eum Romani ciues (quos dixi propterea comitatos,vt citius Romam rediret) & petierunt abeundi copiam ſibi dari, quandoquidem ipſe reuerti vel non vellet,vel per occupationes non poſſit. Reuocari enim ſe a ſuis,Romæ enim omnia eſſe partium variis ſtudiis turbata. Quos Imperator egregiis caballis donatos dimiſit Romam,illiſque comites Germanos equites dedit quingentos,& pedites totidem, quibus Roma aduerſus Guelphos vti poſſet: promiſitque ſe Romam reuerſurum quum primum ſe extricaret ex negotiis regni, quibus inuolutum videbant Romani. Præterea ad fidem conſtantiámque adhortatus eſt eos,ſuam fidem & beneficentiam Romanos non deſideraturos inſe inquiens. Romam venerunt per multas difficultates & diſcrimina,inueneruntque Guelphos dominari in vrbe, vixque Cæſarianos ſpirare,vt ſic dicam. Anno Domini
1331 1331, peruenit ducatus Carinthiæ ad duces Auſtriæ. Quod Ioannes rex Boemiæ pergrauiter tulit,nam apud ſe ſtatuerat filium ſuum Ioannem ducatui Carinthiæ præficere, idque iure hæreditario: nam filius eius Ioannes habuit vxorem Margaritam, filiam Henrici ducis Carinthiæ. Ad hanc aſſerebant Boemi pertinere ducatum Carinthiæ. Henricus enim Carinthius ſine hærede maſculino obierat diem ſuum. Cauſam hanc in conuentu Principum Germaniæ rex Boemiæ multis egit,legum teſtimoniis,exemplis & rationibus aliis. Ex aduerſo Ludouicus Cæſar contendit,ſe,vt Imperatorem, poſſe ducatum qui careat legitimo hærede,aſcribere cui velit,& certas ob cauſas hunc ducatum ſe adiudicare domui Auſtriæ, hoc enim ad tranquillitatem imperij facere,fore enim Carinthios imperio obſequentiores,ſi dominentur eis Auſtriæ duces. Cum igitur alioqui magnæ multis ex cauſis eſſent ſimultates inter Imperatorem & Ioannem Boemię regem,cœpit rex iam non amplius clam,ſed palam dicere & facere contra Ludouicum. ne autem res ad maius bellum perueniret,interpoſuerunt ſe quidam proceres, quibus pax cordi erat,quique a bellua bello abhorrebant,rurſus conuenerunt Principes,& comitatus Tyrolis Ioanni filio regis Boemię ceſſit,qui quoque Henrici ſoceri eius fuit. Itaque res vtcunque compoſita eſt. Promiſit enim Boemiæ rex ſe contentum quietumque fore comitatu Tyrolis conceſſo Ioanni filio ſuo. Verum Margarita vxor filij regis Boemi fœmina inexhauſtæ libidinis, & audax(qua monſtroſius & peius in vita mortalium nihil eſt,præſertim ſi accedat,vt ſemper ſolet, loquacitas & faſtus) Ludouicum Marchionem Brandenburgenſem magis quam maritum ſuum amans, confictis mendaciis accuſauit maritum apud neſcio quos epiſcopos, quorum & pecuniæ opera conſecuta eſt apoſtolicas Romani Pontificis bullas quibus conceſſum eſt mulieri, vt per diuortium poſſet cui vellet nubere, abnegata prima matrimonij fide, quare nupſit Brandenburgenſi Marchioni, & ad eum dotis nomine attulit comitatũ Tyrolis. A quo viro beſtia poſtea dicitur tractata, vt merita erat: neque enim nobilius ingenium adduci poteſt, vt tale mulieris monſtrum amet. Hic ergo Marchio nullũ genuit hæredem ex illa, tradiditq́; duci Auſtriæ Alberto comitatum Tyrolis. Hoc tempore moritur Auinione Ioannes 22 Pontifex, inexhauſtos relinquens theſauros quos ſub variis prætextibus collegerat. Anno poſt huius mortem poſt varia ſtudia & ſuffragia Imperatoris, regis Franciæ, aliorumq́; Principum, electus eſt Benedictus duodecimus, obſcuris parentibus natus, ſed morũ doctrinæq́; pręſtantia nobilis vir. Hic aſſumpto põtificatu, ſtatim miſit ad Imperatorem nuncios, rogatq́; eum, vt animũ & vires conuertat ad reſeruandã eccleſiam, nam per ſchiſmata dicta irrepſerant multę perſonę indignę quę alerẽtur ex eccleſię bonis. Amabat autẽ hic Pontifex

tifex eruditos viros, ipſe enim erat in monaſterio in libris educatus. Imperator reſpondet legatis, ſe gaudere, talis animi Pontificem eccleſiæ a Deo datum, ſe omnia poſthabiturum eccleſię & diuinæ religioni adhortatur, vt in honeſtiſſimo & ſanctiſſimo propoſito perſeueret, & precari ſe Deum, addit, vt quam longiſſimam vitam Dominus Deus concedat illi. Regem Galliarum male habuit, quod Pontifex Benedictus & Imperator ita communicabant conſilia, nam aſſuetus erat per vitam Ioannis 22 Pontificem ſolum habere amicum, quod ei non parum emolumenti attulerat, declaratus enim dux expeditionis Hieroſolymitanæ magnam pecuniam eo nomine acceperat: neque tamen vnquam regno exceſſerat. Præterea non parua ſpes erat illi facta a Pontifice Ioanne regni Italici conſequendi. Nam excommunicatus Imperator, & Pontifex quem Ludouicus Romæ crearat, in carcere mortuus erat, & Guelphi poſt Ludouici diſceſſum per Italiam præualebant Cæſarianis, magnam item habebat Ioannes Pontifex pecuniam, proponebantque vulgo per Romanam eccleſiam Hieroſolymitanam expeditionem, cæterum in animo habebant Italicam. Omnino enim hic Papa decreuerat Ludouicum Imperatorem perſequi collecta pecunia (quam ſcribunt millies quinquaginta quinque millia fuiſſe) nam bullis non magis quam ſaxum mouebatur. Miſit autem rex regem Galliarum ad Benedictum Pontificem, multaque petiit iniquiſſima. Quam ob rem iterum Pontifex mittit ad Ludouicum in Germaniam, petitque, vt ſubueniat ſibi quam primum, nam arma Gallum aduerſus ſe parare. Petierat autem inter reliqua, vt Pontifex eum præficeret Italiæ. Quare Ludouicus mittit legatos Romam, ſuum aduentum pollicetur, adhortatur ne cedat malis. Pontifex legatis multa dixit de infelici Italiæ ſtatu, & de ſcandalis paſſim per eccleſiam, quæ omnia iubet diligenter inculcari Ludouico Principi. Rex Galliarum & Rupertus Apuliæ rex Ludouico infenſiſſimi ſubornant abbates & alios ſpirituales patres, quibus Benedictus Pontifex maxime credebat, vt vir ſimplex perpetuo in literarum & religionis ſtudio verſatus. ij ergo Pontifici dicunt quæ commiſerant illis reges, & alienant Pontificis animum paulatim ab Imperatore. Vbi illi boni patres parauerunt viam in animo Pontificis aduerſus Ludouicum Imperatorem, mittunt præfati reges alios maioris nominis prelatos eccleſiaſticos ad Papam Benedictum, qui eum admoneant, vt ab Imperatore illo Satanæ tradito caueat, ne contemptor catholicæ eccleſiæ & hæreticorum defenſor & fautor videatur. Ad quos Benedictus multa de remittendo peccantibus aduerſus nos, diſputauit: ſemper autem habebant quod opponerent qui a regibus miſſi erant. Quanquam autem Pontificis animum mutarent: non tamen potuerunt inducere, vt damnaret excommunicarétve Ludouicum, aut iuſtam declararet Ioannis 22 ſententiam aduerſus eum. Conatus autem eſt, miſſis legatis, ad partes, componere factiones, & Principes Chriſtiani nominis. Primum autem regem Galliæ & Imperatorem, ad monuit eos ſui officij, adhortaturque, vt coniunctis viribus incrementis Turcarum reſiſtant. Verum rex Galliæ iratus Pontifici quod non voluit ſtatim execrari Ludouicum, interdixit reditus & bona cardinalium in toto regno ſuo. Et conſilio pecuniaque iuuit in Italia hoſtes Imperatoris. Eodem tempore Ioannes rex Boemiæ & rex Vngariæ, dux item Bauariæ Henricus ad Pontificem ſcripſerunt alium Imperatorem eſſe eligendum, nam hunc hominem omnia in ſacris & prophanis rebus perturbare, ſacra diuinis, cœlum terræ miſcendo. His omnibus rebus Pontifex non voluit quicquam temere agere contra Ludouicum, quod erat probitati aſcribendum, non rerum peritiæ. Cum autem Ludouico ſignificatum eſſet, quomodo rex Apuliæ & rex Franciæ Pontificem iniquiorem feciſſent ei, & quid Boemus, Vngarúſque moliretur. Conuocatis Spiram Germaniæ Principibus expoſuit eis omnia de Gallo, & Ruberto, & quo pacto conentur Romanum Pontificem contra ſe commouere. Finitis comitiis, rurſum miſit Romam Imperator legatos, viros prudentes iuxta ac eloquentes, Gerlacum comitem de Naſſau, & epiſcopum Curienſem, qui Romæ perbenigne ſunt a Pontifice excepti, & aures facillimas præbuit Pōtifex illis per omnia quæ ab aduerſariis obiecta erant Ludouicum excuſantibus. Reſpondit Pontifex legatis, hæreſeos accuſatum Ludouicum, & hāc perſuaſionem alte inſediſſe in Principum & regum quorundam animis, quare eximendam poſt diligentem inquiſitionem. Benedictus enim Papa ſimplex vir neſciebat, quo animo Gallorum rex tantopere accu-

ſaret Imperarorem, putabat omnia zelo pietatis fieri ex ſuo aliorum iudicans animum. Rex Galliæ minabatur etiam Pontificem ſe habiturum pro hoſte catholicæ eccleſiæ, & tractaturum, ſicut Bonifacium aliquando tractaſſet, ſi Ludouicum Imperatorem non haberet pro excõmunicato & hæretico, neque enim, inquit rex Galliæ, bono ſpiritu duci eum qui ſanctam ſanctæ ſynodi eccleſiæq; ſententiam temnit, neq; talem in ſummo eccleſiæ pontificatu ferendum. Sunt quoque admoniti Romæ legati ex Germania, ne in manus regis Galliarum incidant, neque enim itinera tuta fore. Quam ob rem per viam qua nemo eos expectabat, ſunt a põtificiis perducti vſque in tutum iter. Rex Galliæ enim viam reditus obſeruabat, in ipſos legatos odium quod habebat in Cæſarem, euomere volens. Tam impotens ira eſt Principum non recte inſtitutorum. Vbi rediere ad Imperatorem legati, bonam voluntatem erga imperium Romanum Pontificis indicarunt, ſed grauius accuſatum a rege Gallorum Imperatorem, quam vt Pontifex temere hic credere poſſet, iamque hærere Pontificem neſcientem vtris credendum ſit, Cæſarianiſne an Gallis & Guelphis; eſſe enim Pontificem virum ſanctimonia vitæ ſingulari, qui cupiat officio ſuo fungi, & eccleſiæ conſulere. Minas quoq; Galliarum regis ei indicant. Hæc vbi audit Imperator, vehementiſſime ira ſuccenſus eſt, & celebratis mox comitiis primo iræ feruore voluit Galliam hoſtiliter ingredi, omnibus viribus collectis. Sed Principes longiore conſultatione opus eſſe ſtatuunt, in re tanta, non peſſimum conſultorem iram temere ſequendum. Alienum erat tempus, nec erat res in Germania pacata, Boemiæ rex hoſtili animo erat in Ludouicum, inimicus erat Vngariæ rex; hoſtis erat dux Bauariæ, erant in Germania Principes quorum animus qualis eſſet, ignorabat Ludouicus, quidam rebellem animum aperte oſtendebant, Sueuia tota vetus odium repoſtum gerebat. Nemo adhuc potuit ſcire quo animum ſuum inclinaturus eſſet Pontifex. Quare his ſic ſe habentibus, non cenſuerunt bellum ſuſcipiendum, donec alia occaſio & commoditas ſe offerret. Rex Angliæ paucis poſt menſibus deliberat cum quibuſdam ſociis Principibus ciuitatibus de repetendo ſuo iure regni Galliæ, ad illum enim pertinere affirmabat regnum Galliæ nomine matris ſuæ Iſabelæ, quæ Philippi regis Gallorum fuerat filia. Multi Principes, epiſcopi & ciuitates parati erant iuuare regem Angliæ, ſed ex eis quidam erant regis Galliæ vaſalli, quare abſque honoris iactura non poterant contra Gallum Anglo ferre auxilium. Quam ob rem rex Angliæ miſit ad Ludouicum Imperatorem legatos, ſuum conſilium, propoſitum, ſocios, facultates, & ius Gallici regni ei declarantes, & petentes ab eo, vt faceret Eduardum regem Angliæ vicarium imperij, vt ſaluo honore & nomine, dux Geldriæ, & Marchio Iuliacenſis aliiq; Principes eum in debellanda Gallia iuuare poſſint. Omnes enim fore ſubiectos imperij vicario, vt Ligios. Ludouicus ſibi occaſionem offerri vlciſcendi ſe aduerſus Gallum, adhortatur per legatos Anglum & alios eius ſocios, vt in honeſtiſſimo propoſito pergant, promittit non ſolum facturum ſe Anglum imperij vicarium, ſed etiam maximam partem belli futurum. Iubet igitur regem Angliæ ad ſe venire in caſtrum Rens ad ripam Rheni ſitum. In quo loco conſultauerunt, de tempore, loco & rationibus belli gerendi. Promittit rex Angliæ magnam vim pecuniæ miſſurum Francofurdiam ad Imperatorem, in ſtipendia militaria; viciſſim Imperator peditatum & equitatum magnum ſe miſſurum promittit, ad omnia tempus conſtituitur. Item rex Angliæ, Imperatori homagio facto, vicarius generalis imperij deputatur. Flandrenſes cum eſſent inimiciſſimo animo in regem Galliæ, propter bella, de quibus nonnihil ſupra dictum eſt, & magno vſui poſſent in hoc bello eſſe aduerſus regem Franciæ, negauerunt tamen operam ſuam, Nam ita in conditionibus pacis erant obſtricti, vt ſi vnquam facerent contra regem Franciæ, excommunicationis latæ ſententiæ pœnæ & multæ ducentorum millium florenorum ſubiacerent. Sed cum in literis quærerent elabendi viam, nihilque inueniretur ſcriptum, niſi ſi vnquam fecerint Flandrenſes contra regem Franciæ, quidam ingenio promptior, dixit, neminem optare debere literas illas aliter ſcriptas, Eduardum enim eſſe regem Franciæ, non Philippum de Valois, hoc enim erat nomen Galliarum regi. Quare rex Anglorum aſſumpſit titulum regis Franciæ, & ceu rex Gallorum Flandrenſibus imperauit milites. Nam & hoc erat in conditionib. pacis, vt ſicubi opus eſſet, mitterent militũ certum numerũ. Hac via effugiebant Flandrenſes excommunica-

municatioem & pœnam pecuniariam. Omnibus itaque cõſtitutis, viſum eſt Imperatori & Anglo primũ verbis agere, deinde indicere bellum. Imperator igitur ad regem Gallorum literas dat, in quibus citat eum ad tribunal curiæ ſuæ, ibiq; reſpõdeat Eduardo generali imperij vicario, regi Anglorum; & niſi veniat ad præſcriptum diem, iuſtitiamque faciat Anglo, ſe paratum regem Angliæ iuuando officium ſuum facere. Et ſimul ad ſe venire imperat Gallo vt feuda quæ ab imperio habeat, recognoſcat, & homagium Imperatori debitum faciat. Hæc ſcribit Ludouicus ad Gallum ſciens ipſum nihil horum facturum, ſed cauſam belli indicare voluit, vt rite procedendo bellum illi indicerent, ſeu, vt loquuntur, diffidarent ipſum. Pontificem Romanum permiſiſſe aliquot epiſcopis vt ferrent auxiliares manus Anglo ad hoc bellum. Rex Galliæ reſpondit tabellionibus, Nihil inopinati adferri, ſe paratum hoſtem excipere, mirari ſe ſtultas & iniquas Imperatoris & Angli flagitationes. Vtrinque igitur contrahunt copias, Gallus ad Guelphos mittit in Italiam legatos qui doceant Guelphos, actum eſſe de illis, ſi Ludouico & Eduardo ex animi ſententia ſuccedat in Gallia. quare conſilium eſſe, vt coniuncti reſiſtant. Perſuaſi Guelphi, mittunt magnas ex Italia ad Gallum copias, Pontifex ſedet quietus ſpectator tragœdiæ: inclinabat tamen animus eius ad alteram partem magis, quia videbatur illi iuſtiorem cauſam habere Eduardus, & in recenti memoria habebat quid contra Imperatorem apud ſe conatus eſſet Gallus. Rex Angliæ cum ſuis & ſociorum Principum ciuitatumque omnibus copiis paratus expectat Imperatorem, qui pollicitus erat ſe in ſua ipſius perſona cum magno equitatu & peditatu venturum. Cumque diutius ceſſaſſet, reſpondit Imperator, ſerius Anglum promiſſam pecuniam miſiſſe, quam inter eos conuenerit, remiſitque pecuniam regi cum ipſe expectaret Imperatorem. Refrixerat autem ira Imperatoris in Gallum. Prætexuit Ludouicus etiam pœnitentiæ, quod pecunia non ſufficiens eſſet ad exercitum qualem deceret habere Imperatorem, regem autem ampliorem promiſiſſe. Scribunt quidam quod propterea non ſteterit promiſſis Imperator, quod poſt conuentum cum Anglo informatus ſit ab aliquibus, quod neque deceat neque liceat Imperatorem ab vllo ſtipendium accipere. Quanquam autem Imperator non venit: tamen Anglus cum aliis ſociis aduerſus Gallum; Gallus rurſus cum Italis Guelphis & ſuis aduerſus Anglũ tendit. Cumque itinere vnius diei diſtarent exercitus, monialis ſoror regis Franciæ, vidua relicta comitis Hollandiæ, mulier inſignis ſanctitatis, impetrauit inter Anglum & Gallum, fratrem ſuum Germanum, inducias ad tres annos. Sed rex Angliæ in nullas conditiones conſentire voluit, niſi prius Flandrenſium pax eſſet facta cum Gallo. Flandtenſibus reconciliatis, noluit exercitum reducere niſi prius ſibi Aquitania eſſet reſtituta. reddidit igitur Eduardo Aquitaniam, & tamen bene ſecum actum putabat, quod erant factæ induciæ, tantas copias habebat Anglus. Deinde in Anglia & inferiori Germania paſſim, atque etiam per totam Germaniam, nec non in Italia apud multos peſſime audiebat Ludouicus, quod fidem non ſeruaſſet Eduardo. Dicebant enim pecunia a Gallo corruptum, aureiſque cathenis vinctum domi manſiſſe. Et ſunt qui mandarunt literis tale quiddam de eo, inter quos eſt Iacobus Moguntinenſis, qui hæc ſcribit. Rex Galliæ Philippus vt auerteret Ludouicum, miſit ſolennes nuncios imperatrici filiæ ſororis ſuæ, quæcunque ea fuit, vocans eam dominam Alamaniæ, petiuitque vt ſibi Imperatorem pacificaret multa promittens. Qua re interueniente, hinc inde Principes oratores ſuos mittebant, tandem contracta eſt inter eos liga perpetua literis & iuramentis firmata. Iurauitque rex Franciæ quod Ludouicum cum apoſtolico vellet concordare: & ſic deinceps Ludouicus per regnum Franciæ Imperator ſcriptus eſt & nominatus. Quo facto Ludouicus regem Angliæ abſoluit a vicariatu imperij: & ex tunc ipſe Ludouicus proſperitatem nunquam habuit, & rex Franciæ qui corporale præſtiterat iuramentum, quod eum Papæ reconciliaret, nihil fecit. Habes Iacobi Moguntinenſis verba. Item ſcribunt eiuſdem claſſis autores, poſtea Ludouicum ad Gallum miſiſſe legatos, promiſſi admonuiſſe, vt eum ſcilicet conciliaret Pontifici. Gallum non tam impudentem fuiſſe vt ſimpliciter negarit quod paulo ante promiſerat; habuiſſe tamen in animo ita fidem Ludouico ſeruare, vt ipſe ſeruarat Eduardo. Miſiſſe igitur ſuos Gallus cum Imperatoris legatis ad Benedictum Pontificem, vt promiſſis ſatisfaceret, non vt pacem faceret inter Ludouicum & Benedictum. Apud

Pontificem cauſam Imperatoris ita egiſſe feruntur Galli, vt eam longe deteriorem fecerint. poſt enim exordium quo ſibi aures Papæ parabant, bona fide rem omnem narraſſe, quomodo bonus vir accepiſſet pecuniam, & quã gratũ regem Franciæ deſeruerit in periculis, in quæ ille induxerat regem Angliæ, planeque prodiderit, quantum in eo fuit, Anglum eiuſque belli ſocios Gallo. quare regem Galliæ cupere referre gratiam quam promiſerit Imperatori. rogare igitur vt commendatum habeat, in gratiamque recipiat eum. Pontifex nulla accuſatione magis offendi & concitari contra Ludouicum potuiſſet, nec antea omnibus ſuis criminationibus & calumniis tantum efficere potuit in animo Pontificis, quantum hac commendatione. Erat enim Benedictus hic infenſiſſimus cum omnibus vitiis, tum potiſſimum proditores, periuros, fœdifragos, perfidosque odio proſequebatur. Antea namque quæ obiecerat Gallus Ludouico ex odio fieri credebat, quare paruam habuit illi fidem. Hæc vero vera eſſe res ipſa clamabat, & totus nouerat orbis. Nihil tamen amarius reſpondit Pontifex, quam Dominum perfidiam non impunitam abire permiſſurum. Hactenus propterea Domino diſponente, non potuiſſe ſe induci vt abſolueret Ludouicum hunc, quanquam ſemper propter ſummum in ſecularibus magiſtratum quem gereret, erga illum propenſum habuiſſet animum. Legati igitur Galli in Galliam, Germani in Germaniam reuerſi retulerunt dominis ſuis. Imperator animi dolore pœnitentia & ira cruciatur eo magis, quo minus vltionem ſperat, quoque magis ſibi conſcius eſt iram Pontificis & omnium hominum ſe meritum, quod ita deſtituerat regem Angliæ, & quantum in ipſo fuerat, perdiderat. neque audebat ſibi mali conſcius Gallo obiicere fidem non ſeruatam. Gallus vero in ſinu ridebat, triumphabat quod ita hoſtem ſuum fefellerat. Virtutis eſſe aſſerẽs hoſtem quocunq; dolo circũuenire. Cum autem excommunicatio Ludouici, quam aduerſus eum Pontifex Ioannes 22 promulgarat, iam rata magis haberetur, quam vnquam antea, Imperator inops conſilij vbique quærebat conſilium, conſulebat autem etiam monachos, qui apud Principes ob doctrinam & probitatem adhuc in precio erant. Conſulentibus igitur quibuſdã monachis ordinis diui Franciſci, conuocat Francofurdiam Principes, & illinc ex comitiis decretum ſub ſigillo ſuo edidit, & promulgauit contra proceſſus Ioannis 22 Pontificis, quod ad verbum ſic ſonat, Ludouicus quartus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Vniuerſis & ſingulis regibus Chriſtianorum, ac Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Presbyteris, quocunq; honoris præfulgeant culmine, & cæteris eccleſiarum prælatis, necnõ ſecularibus Principibus, Marchionibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Poteſtatibus, Rectoribus, Iudicibus, Prouincialibus, ciuitatum terrarum Romano imperio ſubiectarum, & ipſarum cuilibet incolis & habitatoribus, ac omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus tam eccleſiaſticis quam ſecularibus, gratiam ſuam & omne bonum. Fidem catholicam, quam ſancta mater eccleſia tenet, firmiter credentes, fideliter confitentes, & ipſius eccleſiæ doctrinam in ſacris canonibus traditam ſequi volentes, quibuſdam allegationibus, impugnationibus & oppoſitionibus, quæ contra nos & electionem ac promotionem de nobis factam ad culmen dignitatis imperialis, & contra imperialem autoritatem & dignitatem opponuntur, ne ſimplicium corda poſſint inficere, duximus in his ſcriptis reſpondendum. In primis contra nos & imperialem autoritatem, dignitatem, poteſtatem, & ius imperij allegatur, quod poteſtas & autoritas imperialis eſt a Papa, & electus in regem Roman. ex ſola electione non eſt nec dici poteſt verus Imperator, nec habet poteſtatem iuriſdictionis, & antequam inungatur, conſecretur & coronetur. Papa in temporalibus etiam habet plenitudinẽ poteſtatis, ad quod reſpondemus, hãc oppoſitionem ſacris canonibus, iuri ac rationi obuiare, ſicut expreſſe patet in c. cum ad verum, &c. Si Imperator 96 diſt. vbi habetur, quod nec Imperat. iura pontificatus, nec Pontifex iura imperij ſibi vſurpare debet. vbi gloſ. dicit quod iſtæ poteſtates ſunt diſtinctæ, & quod neutra dependet ab altera. Imperator enim non habet imperium a Papa, ſed a ſolo Deo 93 diſt. cap. legimus, vbi tex. quod exercitus facit Imperatorem. Er gloſſa ibi dicit, eum verum Imperatorem antequam Papa confirmatur. probatur idem in cap. Quoniam 10 diſt. quem textus ponit in lõgum. Infert quod Papa non habet vtrunque gladium: alioqui ſi imperium haberetur a Papa, in temporalibus ad Papam poſſet appellari, quod prohibet Alexander Papa, dicens, Illa temporalia

ralia habere ſuam iuriſdictionē de appel. Si duobus.cap. Cauſa hi qui fi.ſunt le. ibi gloſ. facit & tex. in c. quo iure. 8 diſtinct.cap. Nouit de iudi. Ex quibus concludit, quod poteſtas imperialis eſt immediate a Deo, & Imperator ex ſola electione antequam inungatur & coronetur, habet poteſtatem imperialem: nec Papa habet in temporalibus dictam poteſtatis plenitudinem. Secundo obiicitur nobis, quod Ioan. 22 per ſuos proceſſus caſſauit, ac mandauit electionem de nobis factam, & nos poſtea adminiſtrare non potuiſſe iura imperij, ſed adminiſtratio ad ipſum Papam pertinebat de iure. quæ omnia ſunt contra iura imperij, & contra iura & libertates eorum, ad quos vacante imperio pertinet electio, & contra iura ac libertates Principum Alamaniæ, & ſubditorum imperij, contra conſuetudines ab antiquo rationabiliter introductas. Inſuper proceſſus ſuos, bullas aut literas quas dicitur per mundum direxiſſe, in quibus aſſerit ſe totam Italiam ab imperio & regno Alamaniæ ſeparaſſe, inſinuans, quod Papa eſt dominus vniuerſalis, non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus, ad quæ omnia duximus reſpondenda. Quod dicti omnes ſui proceſſus, aſſertiones & literæ & circa prædicta geſta ſunt atque fuerunt nulli & nulla, nullius roboris vel momēti, rationibus infra ſcriptis. Prima ratio, quod Papa quantumcunque legitimus, talem poteſtatem in temporalibus maxime ſuper iura imperij non habeat, clare determinãt iura ſupra alligata: vnde quicquid dictus Ioan. 22 fecit in prædictis, tãquam a non ſuo iudice factum, nullius fuit roboris vel momenti. 2.q.1.c. in primis, de iud. ad ſi clerici, cum ſimil. Secunda ratio ex eo, quod dicti proceſſus, imo verius exceſſus, contra nos & in præiudicium enorme noſtri & illorum qui nos elegerunt, & aliorum Principum Alamaniæ, actotius imperij, ex notorie falſis cauſis, & nullo iuris ordine ſeruato, nobili & aliis quorum intererat abſentibus, & nullo modo legitime citatis emanarunt. Sunt idcirco inualidi, nullius roboris vel momenti, 3.q.9. per totum, vbi dicitur, quod omnia quę contra abſentes in omni negocio aut loco aguntur, irrita erunt, nec aliquã obtinent firmitatem. Non obſtat autem ſi dicatur dictus Ioannes Auinione exiſtens cum ſua curia per literas quas dicitur ad fores eccleſiæ publicaſſe, abſentes citaſſe, quoniam talis citatio in ſimili negocio eſt nulla, ne dicenda legitima, rationibus infra ſcriptis. Prima, quia ſecundum iura, ad hoc vt citatio dicatur legitima, neceſſe eſt quod citandus perſonaliter citetur, ſi inuenitur, aut publicetur ad domum, alias contra ipſum non poteſt procedi, probatur 4. queſt. 5. ca. quiſque de do. & cont. cauſam, de ele. non re. ex tuæ. cum vulgatis iuribus. Secunda ratio, quia adhoc vt citatio accerſat ad veniendũ, neceſſe eſt vt aſſignetur citato terminus & locus ad comparendum ſecurus, prout probatur c. ex parte de appel. 3.q.9. hortamur, vt lit. non cont. accedens. ff. de iudi. Si locum. Sed notorium eſt, quod dictus Ioannes tam nos quam noſtri imperij fideles & amicos odio capitali & etiam hoſtili exercitu perſecutus eſt. Ciuitas vero Auinienſ. & ipſe Papa ac dominus ciuitatis, nos & Romanum imperium habebat odio ex antiquo: quare deſiperet qui diceret talem citationem aliquo modo fuiſſe; canonica, imo irrita fuit & nulla. Tertia ratio, quia nullus in propria cauſa, debet eſſe iudex, vel ius ſibi dicere, 23.q.4. inter querelas. c. ne quis in propria cauſa in rubro & nigro. Sed nototium eſt quod dictus Ioan. contendebat ſe etiam in temporalibus, & in nos ac in totum imperiũ habere plenitudinem poteſtatis. Et quod contra nos ac iura imperij vſurpare conabatur, & vt hoſtis perſequi curabat. Vnde & contra eum tanquam aduerſarium & hoſtem noſtrum & imperij pro defenſione noſtra & fidelium noſtrorum appellauimus ad futurum generale concilium, in loco tuto & ſecuro celebrandũ, igitur &c. Tertio obiicitur contra nos, quod dictus Ioan. 22 tam in nos quam in omnes ſequaces & fideles noſtros, habentes & reuerentes nos pro Imperatore vero & legitimo, & nobis tanquam Imperatori reuerentiam exhibentes, & in omnes admittentes nos ad diuina, ſeu participantes nobiſcum, &c. fulminauit execrationis ſententias & interdictum in vniuerſitatem. Et dicitur quod ſententia paſtoris ſiue ſit iuſta ſiue iniuſta, ſeruãda eſt & tenenda. Ad quæ reſpondemus, quod ſecundum ſacros canones ſententiæ & proceſſus huiuſmodi fuerunt & ſunt nulli & nullius momenti, quod probatur rationibus. Prima ratio, certum eſt quod cum prælatus eccleſiæ in ſuo mandato excedit formam & poteſtatem a ſacris canonibus ſibi traditam, in contrarium facientes non incurrunt ſentētias &c. probatur per c. Cum ad quorundã, de exceſ. præla. Nam ſacri canones & eccleſia prohibet ea &

non concedit Papæ ius imperij & poteſtatem in temporalibus. Sed Ioan. 22 ius & poteſtatem imperij ſibi vſurpare nitebatur, ergo, &c. Et hic eſt vnus ex caſibus in quibus execrationis ſententia non eſt aliquatenus timenda nec obſeruanda. Secunda ratio, certum eſt de iure, vbi error eſt expreſſus in ſententia vel mandato, ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, puta, præcipit ſubdito vt non obediat ſuo ſuperiori, vel præcipit aliquid contra Deum, vel contra ſacram ſcripturam pro quo 11.q.3. Si is qui cum duobus. Et idem eſt vbicunque ſententia eſt ipſo iure nulla, probatur in c. p. tuas de ſen. exc. de procur. in noſtra præſentia cum ſi. Sed manifeſtũ eſt quod dictus Ioan. mandauit vt non obediatur nobis, cui omnes ſubiecti imperio obedire & reuerentiam exhibere ſecundum diuina & humana iura debent. Et quod hoc fecit volendo ſibi ius imperij in temporalibus vſurpare, quod eſt contra Deum & omnem iuſtitiam. ergo, &c. Tertia ratio, manifeſtum quando ſententia execrationis vel interdicti fertur poſt appellationem legitimam, quod tunc eſt nulla, nec timenda nec obſeruanda, probatur de offic. dele. cum abbas. de ſen. ex. per tuas, & in glo. Sed manifeſtum eſt quod nos contra dictum Ioan. & proceſſus ſuos contra Deum & iuſtitiam in nos fulminatos, appellauimus. Ad futurum generale concilium, & ad ſanctam catholicam eccleſiam, quæ appellatio fuit ad ipſius Ioannis notitiam deducta, prout conſtat, legitime, & quod ipſe poſtea contra dictam appellationem promulgauit contra nos, fideles noſtros, & nobis conſilium fauorem aut auxilium præſtantes. ergo, &c. Nec obſtat ſi dicitur quod Papa non habet ſuperiorem, & ſic non poſſit ab ipſo appellari, quoniam manifeſtum eſt ſecundum doctrinam catholicam, quod Papa vbi de fide agitur, ſubeſt conciliis, 16 diſt. ſicut in text. & in glo. 25.q.2. ſunt quidam. 19. diſt. Anaſtaſius 40. diſt. Si Papa. Idem vbi de iure diuino agitur, concilium eſt ſupra Papam iuribus allegatis. Cum autem pro defenſione iuris imperij quod a iure diuino & fide catholica pẽdet appellauerimus, ſequitur quod appellatio noſtra interpoſita fuit ad ſuperiorem, id eſt ad concilium generale contra aduerſantes nobis, & nos ac imperium & fidem catholicam quam ſancta Romana tenet eccleſia impugnantes. Quam ob rem de concilio & cõſenſu prælatorum omnium & Principum Alamaniæ in oppido noſtro Francofurt congregatorum denunciamus & decernimus proceſſus huiuſmodi nullos eſſe, & nullius roboris aut momenti. Ac vniuerſis & ſingulis ſub noſtro degentibus imperio, cuiuſcunque ſtatus & conditionis fuerint, diſtricte præcipimus & mãdamus, quatenus nulla ſingularis perſona aut communitas dictas ſententias execrationis aut interdicti præſumant obſeruare. Quicunq; autem contra fecerint, eos omnibus Feudis quæ tenent ab imperio, & omnibus gratiis, priuilegiis, libertatibus, & emunitatibus priuamus. In quorum omnium teſtimonium prǽſentes literas fieri fecimus, & noſtra imperialis maieſtatis bulla iuſſimus communiri. Dat. in oppido Francofurt, præfatis prælatis ac Principibus ibidem nobis aſſi-

1338 ſtentibus, die 8 menſis Auguſti, anno Domini 1338, indictione 6, regni noſtri anno 24, imperij vero 11. Hoc decretum, vt vocant, ſcriptum & editum ex concilio quorundam fratrum Minorum, eſt ingens turbatio in eccleſia ſecuta. Pontifex enim e contra bullis horrendis, & multis fulminauit, quibus conſcientiæ miſerrime tortæ ſunt. Quidam eccleſiaſticorum adhærere Pontifici conabãtur quos omnes prælatos & vulgum ſacerdotum a præbendis & dignitatibus deturbauit Cæſar. Monachi multi relinquebant monaſteria, ne incurrerent excommunicationis ſententiam. Quidam fortaſſe arripiebant hinc occaſionem vagandi. Statim poſt publicatum hunc, vt ſic dicam, proceſſum expulit ex Francofurdia prædicatores qui nolebant obſeruare contra Papam Imperatoris mandata. Mox ex reliquis omnibus eccleſiis eiecit prædicatores, qui Papæ adhærere pergebant. Plurimi Pontificis ſtudioſi ob reuerentiam quam habebãt erga Romanam ſedem, nolentes Imperatoris mandatum obſeruare Romam tum ex Germania profecti ſunt, ibique queſti ſunt de perſecutionibus quas ob religionis obſeruantiam perferrent. Cum autem maior pars non eſſet pecuniata, expectabant enim fruſtra opem ab illo propter quem exulabant, fame ſuadente & compellente in Germaniam reuerſi & gratiam rogantes a Cæſare recepti ſunt, quod clericorum genus tum acerrime Imperatoris cauſam egit aduerſus Papam. Ex illis Cæſar prudenter concionatores fecit. nam aliquandiu nihil aliud ad populum prædicabant, quam de Imperatore & Pontifice, probabant omnes declamantes ad populum, imperium eſſe

im-

immediate a Deo; nec habere Papam quicquam iuris in imperium, quantum attinet ad carnalia, & recte Cæſarem appellaſſe ad futurum generale concilium, ceu ad ſuperiorem magiſtratum; concilium enim eſſe maius quam vel Papa vel Imperator ſit. Exoriebantur multa bella ex hac lite Pontificis & Imperatoris. Quidam enim Principes, qui alioqui Imperatoris erant inimici, per ſuas eccleſias omnibus feſtis diebus pontificiam excommunicationem in Ludouicum euulgabant. aduerſus quos Cæſar copias vel ducebat ipſe, vel mittebat. tumultibus implebatur Germania & cædibus. In Italia Papa omnia occupabat, & expulſis Gibelinis (ſic enim adhuc eos vocabant) conſtituit præfectos aut ſuo nomine, aut donauit ciuitates quibus fidebat amicis, nec hoc ſine magno motu Latij factum eſt. ſtabiliuit ergo Pontifex ita res ſuas in Italia, vt nihil amplius periculi eſſet a Cæſare, vt putabatur. In vrbe Metenſi erat magnus Principũ conuentus hoc tempore, aderat etiam Huldrichus dux Wirtenbergenſis, vir bello & pace præſtantiſſimus, qui cum domum vellet reuerti in itinere captus eſt non procul a Bonfeld a nobili quopiam de Vinſtingen, & ductus in arcem coactus eſt dare pro ſua liberatione centies mille marcas argenti. Hoc tempore Pontifex ad expeditionem Hieroſolymitanam collegit pecuniam per Galliam & Angliam, in Germaniam quoque eius rei gratia miſit legatos: ſed Ludouicus Imperator eos expulit, & quam in quibuſdam locis coegerant pecuniam, eripuit illis. Romana eccleſia ſic turbata, Turcæ magno cum apparatu & copiis hoſtiliter Chriſtianos inuadunt, infinitamq; eorum multitudinem abducunt, & illis abutuntur inhumaniſſime, in nauigationibus & agrorum cultu, quique ex eis non valebant diutius vehementes obire functiones vel per ſenectutem, vel per morbum, occidebant, aut abiecti viui fame peribant. Quidã boni Principes miſericordia & zelo moti libenter laborantibus ſuccurriſſent, ſed maior pars ambitione, dominandi libidine, & mutuo odio perditi nihil afficiebantur propter aliorum afflictiones, ſed ceu perpetuo victuri curabant ſua, nullo proximi reſpectu habito. Et duo eccleſiæ capita Imperator & Papa quærebant tempus & locum vt alter alterum poſſet ſupprimere. Poſt natiuitatem Chriſti anno 1342, Benedicto poſt ſeptimum 1342
pontificatus ſui annum mortuo, eligitur Clemens ſextus, qui Iubileum annum celebrandum ſtatuit quinquageſimo anno, cum Bonifacius decreuerit & publicarit obſeruandum per Rom. eccleſiam anno 100, vt antea dictum eſt. Clemens hic dum adhuc eſſet cardinalis, regis Franciæ ſummus amicus; Ludouici vero inimicus fuit: quare ſtatim poſt arreptum pontificatum, Ioannis 22 Pontificis execrationis ſententiam in Ludouicum Imperatorem confirmat, & denuo excommunicat omnes qui illi adhærent, & non ſtatim ab eo diſcedunt. Et mox conuertit ſe ad eiiciendos ex Italia Gibelinos, & prouehendos Guelphos, quoſcunque intelligit vel vno verbo fauere Imperatori, proſcribit, aut capit, quoſdam occidit. Et Ludouicus animi & bilis abunde ſatis habens, contemnit Papam cum bullis ſuis, quas aſſiduas e Roma mittebat, confert ſacerdotia, epiſcopatus omnesque eccleſiaſticas dignitates ex ſuo arbitrio, & quicquid antea autoritate pontificia in eccleſia & collegiis, vniuerſitatibusque fiebat, iam poteſtate imperiali confirmatur, abrogatur, mutatur & innouatur. Sed hæc non abſq; ſcandalo & conſcientiarum carnificina fiunt in eccleſia, factusque eſt prorſus eccleſiæ ſtatus miſerrimus. Papa fulminibus terret mentes eorum qui adhærent Ludouico; Ludouicus non eſſe verum Pontificem vbique prædicat. Sed cum tandem vidit Ludouicus Pontificis amicitia & fauore eſſe ſibi opus ad imperium adminiſtrandũ & retinendum, accidiſſentque res difficiliores, multo humilior redditus, mittit legatos ad Gallorum regem, petitq; ab eo vt iuxta promiſſum reconciliet ſibi Põtificis gratiam, & abſolutionem impetret. Rex Franciæ, quemadmodũ ante quoq;, ſic & nunc agit cauſam Imperatoris apud Pontificem, & pro ludo habent ſibi Imperatorem. Reſpondet igitur Gallus legatis, ſi Ludouicus petat gratiam & abſolutionem vt ſubditum & pœnitentem decet, ſe aliquid impetraturum ab apoſtolico. Legati regis & Pontificis inimicum iniquumque animum ignorantes reſpondent, in Pontificis & regis manum & voluntatem ponere vt literas abſolutionis & mãdatum ad formam quã velint faciant. Legatis enim erat poteſtas data faciẽdi quicquid placeret, & in mandatis habebãt, vt quocunque modo fieret operã darent, quo abſolutionẽ & gratiã Papæ conſequerentur. quare procuratores curiæ Pontificiæ petiere ſibi præſcribi formã placentẽ Papæ. Pontifex &

rex conceperunt formam, penitus ſeruilem, turpem & intollerabilem, in quam nemo paulo altioris animi conſentiret, etiamſi eſſet carceri perpetuo mancipatus, aut ad ſupplicium ducendus. Mandatum (ſic enim vocant hoc genus literarum) exigebat, vt præſentes Cæſaris legati (qui erant propoſiti Auguſtenſis, & Bambergenſis eccleſiarum, & archicancellarius Imperatoris, nomine Henricus, auunculus Imperatoris Hunibertus) nomine domini ſui confiterentur omnes hæreſes & errores quibus criminabatur, & reſignarent imperium, non reſumendum niſi gratia Papæ, Ludouicum & liberos in manu Papæ ponerent. Item multa de imperio eccleſiæ patrimonióve beati Petri adiudicabat mandatum apoſtolicum illud, & alia de ſtatu imperij intolerabilia ſcripta erant in eo. Hæc in mandato contenta legati non ſolum ſigillis confirmarunt, ſed etiam nomine Imperatoris ſeruanda iurarunt. Eccleſiarum enim præpoſiti, quos dixi, ſuſpiciebant ceu numen Papam, eratque illis oraculi loco quicquid dicebat Pontifex. Vbi cum articulis illis in Germaniã rediere legati, Ludouicus nulli magis iratus fuit quam ſibi, qui aliquid boni a Gallo ſperaſſet, ſibi inimiciſſimo. nec habuit cauſam vllam ad obiurgandos legatos, diſcedentibus enim commiſerat vt quibuſcunque poſſent conditionibus, conciliarent ſibi Papam. Miſit autem paſſim per Germaniam ad Principes exemplaria literarum quas e Roma attulerant, nullusq́; fere fuit Princeps Germaniæ, qui non vehementer commotus fuerit rei indignitate iniquiſſimisque Pontificis flagitationibus. Quorum ſententiam & animum vbi intellexit Imperator, cõuocat omnes Francofurdiam, & in hanc fere ſententiam eos allocutus eſt, Abunde opinor, ſocij & amici vobis teſtatus ſum, quam cupidus ſim pacis & tranquillitatis eccleſiæ, quid fecerim, quid paſſus ſim. Et omnium fere bellorum quæ hactenus geſſimus, finẽ fuiſſe potiſſimum pacem dignitatemq́; eccleſiæ & imperij. Singulorum a nobis geſtorum cauſas, fines deſtinatáve recenſerem, niſi ſcirem vos quæ veſtra eſt prudentia, & ſapientia, omnia ſcire, & pro veſtro candore nihil in aliam partem rapere, quam factum eſt. Audiuiſtis quid Romanus Papa petat, ex quibus facile poteſtis intelligere voluntatem eius erga nos & imperium. Quanquam autem omnia ſint iniquiſſima, quæ exigunt a nobis pontificij: tamen propter eccleſiæ pacem, & vitanda ſcandala paratus ſum facere quicquid veſtra prudentia ſuadet, nec enim committam vt vſquam videar publica cõmoda poſthabuiſſe meis. Paratus ſum deponere imperium in manus Pontificis, etſi ſatis abunde probatum eſt iamdudum Papæ iuris in imperium & imperatorem nihil eſſe. Sed ſi aliter videtur vt reſiſtamus Pontificis iræ, & perſeueremus in propoſita appellatione, ſumus parati quidlibet pati, quoduis ſubire periculum propter imperij dignitatem. Et alia in hanc ſententiam dixiſſe apud autores reperio. Præſentum Principum multi & legati eorum irati propter iniquas Papæ poſtulationes, adhortati ſunt Imperatorem ne quid humilius quod non deceat Imperatorem, faciat. Præter vero reliquos vir prudens & facundus multarumque rerum vſu exercitatiſſimus Wickerus protonotarius archiepiſcopi Treuerenſis in frequenti Principum conſeſſu poſt multas variasq́; ſententias ex omnium conſiliis & ſententiis ſummam collegit, quę omnibus placebat, quanquam alij plus, alij minus rogati dixerãt. Concludendo igitur breuiter hæc habuit verba, Sereniſſime domine Imperator, Principes electores, & alij imperij fideles recenſentes articulos reformationis veſtrę quos Papa requirit, ac in his reſidet, concorditer articulos illos decreuerunt in perniciem & deſtructionem imperij eſſe cõceptos, & quod nec vos, nec ipſi virtute iuramenti imperio præſtiti annuere valeatis. intenduntque oratores ſuos ad Papam mittere, nec non ad collegium cardinalium cum petitione quod deſiſtant. & ſi recuſarint, iam deliberauerunt, quod in Rens ſuper Rhenum conuenient vobiſcum deliberaturi qualiter huiuſmodi conatibus reſiſtatur. Hęc cum ita dixiſſet, rogauit, num hæc eſſet omnium ſententia. Cõcorditer reſpondere, ita eſſe, & omnes polliciti ſunt ſe propter vllum periculum aut timorem mutaturos propoſitum aut ſententiam, ſed imperij præſentem ſtatum defenſuros, quemadmodum deberent. Aderat etiam legatorum vnus in ſacris Bibliis non vulgariter inſtitutus, qui longa oratione conabatur eximere ſcrupulos quos quidam boni viri in conſcientia habebant, propter excommunicationem & Romanæ ſedis autoritatem. Multa hic dixit de officio miniſtrorum eccleſiæ, & de poteſtate eccleſiaſtica, quam etiam atque etiam commendauit Principibus reuerendam & tuendam. Nam niſi ſit, inquit, religio in ſuo

loco

loco & dignitate, Reſpub. nulla conſiſtere poteſt, ſed quæ ſit, & quomodo defendenda pluribus docet Principes, qui illi credebant non ſolum propter argumenta, & ſcripturæ teſtimonia, ſed etiam propter vitæ morumque eximiam probitatem. Quamobrem decretum eſt, vt legatio honeſta ad Pōtificem nomine Principum & Imperatoris mitteretur. Miſſi ſunt ergo ex ſecularibus & eccleſiaſticis viri animi fortitudine, facundia, nobilitate præſtantes: qui vbi peruenerunt ad Romanum Pontificem, expoſuerunt illi decretum Principum Germanorum in comitiis Francofurdienſibus, quod nullo modo facere vellet Imperator quæ peteret apoſtolicus: eſſe enim contra iuramentum imperio factum a Ludouico. Hæc Pontifex cum cardinalibus ſuis audiens, iam non amplius bullis cum Germanis agendum, ſed armis inclementer iudicauerunt. Quam ob rem quam primum regi Gallorum hæc omnia ſignificat Pontifex, & adhortatur vt eccleſiæ auxilium ferat, quo poſſit hanc belluam ex eccleſia eiicere iam antea ſæpe Satanæ traditam. Gallus communicat conſilia, pollicetur opem, apparat arma. Mittit & ad alios Principes paſſim per Romanam eccleſiam præcipue quos alioqui ſciebat Ludouico Imperatori infenſos, inter quos erat & Ioannes rex Boemiæ, quibus cum de bello tractat contra Imperatorem, & de alio ſubſtituēdo in locum Ludouici. Hoc tempore in Germania bella fuerunt, nec ſine multo ſanguine. Sueuia vehementer affligebatur, quæ res pontificias partes non parum iuuare videbatur. Comes Wirtenbergēſis diripuit & vaſtauit Mengen oppidulum. eidem comiti Wirtenbergenſi, cui erat nomen Eberardus, eodem tempore, cum propter alias cauſas, tum propter oppidum Ehingen, fuit bellum cum ducibus Auſtriæ. Qui vtrinque pertinaciſſimos gerebant animos, nec componi potuerunt niſi longo poſt tempore. Imperator enim interpoſuit ſe quidem, ſed non potuit libere ſuam ſententiam pronunciare, ne alteram partem a ſe alienaret, quod ſumme erat cauendum Imperatori, neceſſarij enim erant illi amici multi contra Papæ conatus. neque parum nocuiſſet Imperatoris rebus, ſi aut comes Wirtenbergenſis, aut duces Auſtriæ ab eo ad Papam defeciſſent. Pontifex aluit, quantum potuit, diſcordiam illam, & cum rege Anglorum multa egit Pontifex vt iuuaret exterminare illum Ludouicum: ſed rex Anglorum petit a Pontifice vt ſua autoritate apoſtolicæ ſedis, reſtituat ſibi debitum regnum Galliæ, cum pollicetur ſe omnibus viribus Galliarum & Anglici regni auxilium laturum eccleſiæ. Pontifice autem nihil contra regem Galliæ ſummum ſuum amicum agente, rex Angliæ noluit quicquam contra Ludouicum Imperatorem agere, ne aliquid Gallo hoſti ſuo hinc accederet. Pontifex habebat multos iam conſpirantes & paratos ad bellum ſecum contra Imperatorem Ludouicum, ecce incidunt repente quæ propoſitum & conſilium Pontificis perturbant totum. Rex Apuliæ, qui pars pontificij belli non exigua erat futurus, ſtrangulatus eſt in vno lecto dormiens cum coniuge Ioanna ſceleris conſcia: nam maritum odiebat. Adeo a mala muliere cauendum eſt ſiue nimium ardeat ſiue odiat. Regi Galliæ fecit Anglus & Flandria negocium, vt non vacarit illi aliquid moliri contra Ludouicum. Ita cogitationes & conatus Pontificis contra Imperat. impediti ſunt. Hoc tempore peſtis graſſata eſt crudeliſſime per Italiam, Germaniam & Galliam, tertiam partem hominum periiſſe putant. Erat totus annus auſtrinus, cœlumque humidius, nullæ tamen pluuiæ grauiores quæ refrigerari potuerint aerem. Arborei fructus copia magna, proueniebant, ſed cereales nō reſpondebant prorſus. Apulia poſt regis mortem eſt a fratre regis miſere vaſtata, & regina linguax mulier (deteſtandum malum) vix fuga elapſa meretricio queſtu egens, vix ſordidiſſimum victum quærere potuit. Pontifex Clemēs vbi bellum cauſis, quibus dixi, impeditum eſt, rurſum redit ad excommunicationis fulmina contra Ludouicum Imperatorem: crudelibus & monſtrificis verbis terrere conatur Germaniam, & innouat omnes Ioannis Papæ proceſſus contra Ludouicum. Mittit quoque apoſtolicos legatos ad Principes electores imperij, rogat eos per matrem ſanctam Romanā eccleſiam, vt deſerant ſchiſmaticum hæreticum Bauarum, & propter ſalutem tot animarum quæ quotidie pereant, alium Imperatorem eligant. Certum conſtituit illis diem infra quem eligere debeant alium, additque, ſi ceſſent & non obtemperent, ſe cum ſancta patrū ſynodo prouiſurum imperio per alium electum Imperatorem. Nam hunc diutius ſe non laturum. Crimina autem quibus Papa accuſabat Ludouicum erant hæc, Hæreſin primo loco

ponebat, hæreticum enim aſſerebat Pontifex Ludouicum, quod quædam de paupertate Chriſti & apoſtolorum aliter credidit, quam eccleſia Romana in vſu habuit. quæ opinio iam ante per Ioannem 22 erat damnata & hæretica iudicata. Item hæreſeos crimen eſſe Papa ſcripſit, quod aſſeruit Ludouicus Imperatorem habere Ius Papam creandi & rurſum deponendi. Item qui ſæpius citatus fuit, vt veniret ad Pontificem Romanum, aut concilium, contumaciter contempſiſſet, proptereaque excommunicatus, in execratione permanſiſſet. & quod Ioannem de Landemo a Pontifice Romano condemnatum & iudicatum hæreſiarcham, fouebat & in aula alebat. & quod pro arbitrio ſuo epiſcopos conſtituebat, & alia ſacerdotia conferebat, & omnes clericos quos cognouit Pontificis ſententiam ſequi, a dignitate & officio deturbabat. matrimonia diiungebat, quod ius ad ſolum Papam pertinebat. Item inter conſanguineos affinéſque contrahere matrimonium permittebat, quod ſolius Papæ erat concedere. Recte autem hoc loco notatus fertur a Papa Imperator. nam, filio ſuo Ludouico dederat vxorem comitiſſam Tyrolis, adhuc priore marito ſuperſtite, Ioanne filio regis Boemiæ, quo libidinoſa mulier contenta eſſe noluit. & mulier illa filio Imperatoris cui nupſit erat iuncta in conſanguinitatis gradu prohibito. Præterea contra diuinam inſtitutionem alia quædam in contrahendis & dirimendis matrimoniis fecerat. In bulla aduerſus Ludouicum etiam pro cauſa execrationis recenſetur, quod conſtituerat antipapam contra legitime creatum apoſtolicum. Multæ præterea cauſæ adduntur, periuria, fides violata, rapinæ, &c. Eadem legatio Clementis per literas pontificias depoſuit ab epiſcopatu archiepiſcopum Moguntinum, Henricum de Viernberg, & ſubſtituit Gerlacum filium comitis de Naſſau. Ex qua re magna & cruenta diſcordia inter hos Henricum & Gerlacum eſt orta, & feliciter ſucceſſit frequentius Gerlaco: quare quidam deſciuerunt a Ludouico ad pontificios, inter quos fuerunt multi epiſcopi, dum ſe ad bellum parat Ludouicus, rex Franciæ multos in Germania pecunia corrupit. Multos redegit in gratiam cum Pontifice longa & odioſa diſcordia; terror conſcientiarum quoque efficax fuit ad commouendos quoſdam. quibus rebus comes Gerlacus de Naſſau fretus conuocat autoritate apoſtolici Romanive mandati Principes ad Rens cauſa eligendi alium Imperatorem. Conueniunt archiepiſcopi Luceburgenſis, Treuerenſis, Colonienſis, Moguntinenſis & multi alij eccleſiaſtici prælati. Veniunt quoque Rudolphus dux Saxoniæ, Ioannes rex Boemiæ, & alij. Interim Ludouicus parturit bellum in Bauaria, ſed fatis reſiſtentibus. Illi vero quos iam dixi in Rens, ex impulſu & autoritate Papæ, elegerunt alium Imperatorem, filium regis Boemiæ Carolum, Morauiæ Marchionem. Electus Carolus mox inſtituit Aquiſgranum proficiſci vt coronam ex more acciperet, ſed oppoſuit illi Ludouicus copias, quibus prohibitus Aquiſgranum non venit Carolus, ſed in Boemia pater cogit numeroſiores copias, & in Saxonia quoque contrahuntur, contra Ludouicum. Ad regem Galliæ etiam frequentes mittuntur legati, vt auxilium ferat contra Ludouicum. hoc agit & Pontifex apud Gallum & alios. Sed eodem tempore rex Angliæ ducit copias magnas in Galliam, omnia diripit, incendit, funditus eruit, ſoloque æquat. Gallus regem Boemorum & filium eius Carolum electum Imperatorem, agentes tum forte Treueris, rogat vt veniant auxilium laturi, pollicetúrque ſtatim poſt repulſum Angliæ regem, ſuas vires contra Ludouicum Bauarum. Boemorum rex, & Carolus filius eius Marchio Morauiæ cum omni ſua manu ad regem Galliæ recta tendunt. Rex Angliæ quaſdam Galliæ vrbes funditus ſuſtulerat. Pariſiam vrbem obſederat aliquandiu: cum vero nulla eam cogendi ſpes eſſet, & commeatus laboraret penuria, ſoluit obſidionem & mouit caſtra ad Ambigenſium vrbem circa quam omnia vaſtauit, & obſidens eam, audit aduenire cum exercitu Philippum regem Galliæ, cum ſocio rege Boemorum, & Imperatore electo Carolo, Anglus educit ex munitionibus, quibus vrbem circumuallauerat, copias, occurrit obuiam Gallis & nouo Imperatori parentiq; eius Boemo, Anglus inſtructa acie ſuos hortatur ad virtutẽ, præmia victoribus propoſita oſtendit. Idem hoſtes faciunt. Concurritur, acerrime pugnatur, magna fortium virorũ multitudo cadit. Prælium a tertia diei hora durauit vſq; ad veſperã exortum, cum ſoli Galli eorumque ſocij fugiunt, ingenti multitudine cæſa. Occubuerunt Ioannes rex Boemiæ, itẽ rex Maioricarum, dux Lotharingiæ, Germanus frater regis Gallorũ, vir nobiliſſi-

liſſi-

liſſimus & clariſſimus Boemus de Roſenberg, comes Flandriæ, comes Naumenſis, comes de Saline, comes de Arois, comes de Momtpelgart, deſiderati͡q; ſunt plures alij viri Principes, comites & Barones. Rex ipſe Gallorum & Carolus electus Imperator fuga ſunt ſaluati. Rex Angliæ Eduardus victor pergit ad obſidendas vrbes & vaſtando agros paſſim per Galliam. Pontifex frequentibus legationibus inter Gallum & Anglum conabatur pacem facere, quod cum fruſtra diu tentaſſet, magno pondere auri & argenti dato, impetrauit Philippus inducias ab Eduardo. Induciis inter reges factis, eodem ſtatim anno Clemens Pontifex confirmauit Carolum, electionemq; eius pulcherrima bulla approbauit, poſtea Bunnæ coronatus eſt ab archiepiſcopo Colonienſi: nam Aquenſes & Colonienſes fidem ſeruabant Ludouico, illum excludebant. Spiram Ludouicus cõuocauit Principes & ciuitates imperiales, vt exploraret voluntatem eorum erga ſe, ſpe omnia adhuc meliora inuenit, plerique per ſuperiorem Germaniam deteſtabantur electionem Caroli, nihil morabantur Papæ excommunicationes. nemo audebat in ſuperioris Germaniæ regionibus publicare papales proceſſus aduerſus Ludouicum. Cruenta bella ſunt orta inter Imperatores, eſtque Ludouicus prorſus a fortuna reductus in vltimo imperij tempore in eum ſtatum conditionémve in qua fuit in primis imperij ſui annis. Erat ſchiſma in eccleſia & imperio non ſine corporum & animarum plurima perditione, non ſolum in Germania, ſed etiam in Italia: Romæ vero quidam moliebantur noua, qui ſe libertatis aſſertores vocabant. Erat illic vir animo & lingua præſtantiſſimus, qui morum grauitate, probitate & facundia populum Romanum ſibi totum deuinxerat, habebatque apud omnes tantum autoritatis, vt facile crederent illi, neque dubitarent illi committere ſe & fortunas ſuas: hic ergo vir, cum Pontifex diu abſuiſſet, Romæ inſtituit ſenatum Romanum ad ciuitatis olim liberæ multarumque gentium dominæ morem priſtinum. Omnia ſuadendo & clementia, nihil per vim cogendo, faciebat. Et finxit ſibi titulum autoritatis plenum, miniméque inuidiæ obnoxium, talem: Nicolaus ſeuerus & clemens, libertatis, pacis, iuſtitiæque tribunus, ac ſacræ Romanæ Reipublicæ liberator illuſtris. Nec ſolum Roma obtemperabat eius conſiliis, ſed ex Italia paſſim ad eum quotidie veniebant legati fœdus & amicitiam ab eo petentes, quibus ciuitatis Romanæ ius ad maiorum conſuetudinem dabat. Scribit hic Nicolaus ad Pontificem Clementem, qui Auinione erat, vt quam primum ad vrbem redeat, & ſacerdotio fungatur, miniſtret eccleſiæ in iis quę ad Deum pertinent, & niſi veniat & in quiete in ſacris eccleſiæ ſeruiat, Romanum ſenatum & populum alium creaturum antiſtitem, nam epiſcopi ſui præſentiam neceſſariam eſſe ſenatui Romano. Mittit etiam legatos ad Ludouicum & Carolum Imperatores cum literis quibus eos & alios Principes Romam citat, quæ his erant conſcriptæ verbis, Ad honorem & gloriam ſummi Dei Patris & Filij & Spiritus ſancti, beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, ſancti Ioannis Baptiſtæ, in cuius ſacratiſſimo templo militarem accepimus gloriam, nec non ad reuerentiam & honorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & domini noſtri ſummi Pontificis ſtatum proſperum ac augmentum ſanctæ Romanæ vrbis, ſacræ Italiæ, & totius fidei Chriſtianæ. Nos candidus Spiritus ſancti miles Nicolaus ſeuerus & clemens liberator vrbis, zelator Italiæ, tribunus Auguſtus, volentes & deſiderantes donum Spiritus ſancti & liberatores antiquos Romanos Principes, quantum, nobis permittitur imitari. Notum facimus vniuerſis, quod quidem a nobis poſt aſſumptum tribunatus officium, Romanus populus de conſilio omnium & ſingulorum iudicum, ſapientum & aduocatorum vrbis recognouit ſe adhuc illam habere autoritatem poteſtatemque atque iuriſdictionem in toto orbe terrarum, quam habuit in principio & ſummo augmento vrbis præfatæ. Et omnia priuilegia facta in præiudicium autoritatis & poteſtatis & iuriſdictionem huiuſmodi ad ſe reuocauit expreſſe. Nos itaque autoritatem, poteſtatem & iuriſdictionem antiquam nobis conceſſam a populo Romano in publico parlamento, & nuper a domino noſtro ſummo Pontifice, vt patet per apoſtolicas bullas eius, ne videamur de dono & Spiritus ſancti gratia & ſacri Romani populi fautoribus ingrati, iure & forma quibus melius poſſumus & debemus, decernimus, declaramus & pronunciamus, Romanam vrbem caput orbis & fundamentum totius fidei Chriſtianæ, ac omnes & ſingulas ciuitates Italiæ liberas eſſe cenſemus. Et ex nunc omnes præfatos populos acciues ciuitatum

Italiæ, facimus, declaramus, & pronunciamus, ciues eſſe Romanos, quos & Romana libertate volumus gaudere. Eadem autoritate & gratia Dei & Spiritus ſancti ac populi Romani dicimus, profitemur, ac etiam declaramus Romanum imperium, iuriſdictionem, ac etiam monarchiam totius ſacri imperij ad ipſam almam vrbem, ac eius populum, nec non ad vniuerſam Italiam pertinere, & eaſdem fore legitime deuolutas, multis rationibus & cauſis, quas ſuo loco & tempore declarari faciemus, dantes & præfigentes in his ſcriptis omnibus & ſingulis prælatis, Imperatoribus, electis, electoribus, regibus, ducibus, principibus, comitibus, marchionibus, populis, vniuerſitatibus & quibuſcunque aliis in genere & in ſpecie, cuiuſcunque prouinciæ, ſtatus & conditionis exiſtant, & contradicere volentibus, ſeu in electione præfata ac ipſo imperio iuriſdictionem, poteſtatem & autoritatem prætendentibus quoquo modo, terminum hinc ad feſtum Pentecoſtes proxime futurum, ita quod infra prædictum terminum in ipſa alma vrbe & ſacroſancta Laterana eccleſia corã vobis & aliis officialibus domini noſtri Papæ & Romani populi debeant cum eorum iuribus comparere: alioquin a dicto termino in antea procedetur, prout de iure fuerit procedendum, & nihilominus ad prædicta omnia in ſpecie citari facimus illuſtres Principes Ludouicum ducem Bauariæ, & Carolum regem Boemiæ, qui ſe aſſerunt Imperatores ad imperium electos, ducem Saxoniæ, Marchionem Brandenburgenſem, archiepiſcopos Moguntinenſem, Treuerenſem, & Colonienſem, qui in dictis termino & loco comparere debent coram nobis & aliis Romani populi officialibus perſonaliter; alioquin in eorum contumaciam procedemus, eorum abſentia non obſtante. Dat. &c. Hæ literæ vbi peruenerunt in Germaniam ad Principes, contemptæ ſunt ab omnibus. Nec Romæ diu manere potuit: Pontifex enim Clemens partim minis, partim promiſſis effecit apud plebem Romanam vt defecerint ab eo plurimi: breuique coactus eſt noctu ex vrbe fugere, habuitque finem tota ea Romæ factio, nam quos euexerat hic tribunus, omnes vltro ceſſerunt, quidam etiam vix fuga ſeruati ſunt.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-QVINTVS.

ANno poſt Chriſtum natum 1347, menſe Octobri, erat Ludouicus in oppido Monachio, inculpata prorſus vtens valetudine, illuc ad Ludouicum ſalutandi gratia diuertit vidua Anna, duciſſa Auſtriæ, iter faciens ex Sueuia in Auſtriam, illic exhibuit ſpectaculum mulieri, mox a ſpectaculo conuiuio lautiſſimo eam accepit, & liberalius Princeps bibit, etiam ſemel atque iterum ex eodem cum duciſſa poculo, ſurgens autẽ ab illo cõuiuio ſenſit intemperiem in toto corpore. Cauſam autẽ cum ignoraret morbi, venatum it exercendi corpus gratia, grauitatem corporis exercendo diſcutere cupiens, ſed morbi vi aucta de equo decidit in terram, & repente morte abreptus eſt. Suſpicio fuit veneno necatum, quod tamẽ, quo ſciam, nemo aſſeruit. Mortuus ex venatione relatus eſt in vrbẽ Monachium, & honorifice ſepultus. Ludouici morte audita, Carolus ſtatim properat in Germaniam, nam eo tempore in rebus Boemicis diſponendis erat occupatus, poſt occiſum, vt diximus, patrẽ. In Germania vt rex Romanorum, honorifice ſuſcipitur. Ratiſponã primũ venit, ibi excepto Carolo, ceu Imperatori, fidelitatem, vt loquuntur, iurant, & Ratiſpona diſcedens, proficiſcitur Norinbergam, in itinere a minoribus oppidis omnibus honorifice ſuſcipitur. Norinbergenſes primũ aduenienti non occurrunt, ſed claudunt portas, mittũt ad eum legatos, quo animo veniat, rogant. Carolus manſuete & perbenigne reſpondet, multa promittit, recipitur ergo & Norinbergæ. Et hinc ad alias inſigniores imperij ciuitates pergit, ab omnibus fere appellatur & agnoſcitur Imperator. Erant tamen quædã ciuitates & Principes qui eum non rite electum aſſerentes, noluerunt eum pro Imperatore habere. Conſpiraruntq; aduerſus eum Palatinus Rheni, Henricus archiepiſcopus Mo-

gun-

guntinenſis, & Henricus dux Saxoniæ,aliiq́ue quidam. Quibus cum per legatos amiciſſime agere conſtituebat, ſed illi perſeuerabant in ſententia,electionem eius irritam affirmantes,& ſeditionem legibus puniendam, non imperium eſſe. Anno proximo poſt Ludouici mortem rex Carolus Imperator venit ad Rauracorum Baſileam, quæ conſtanter etiam poſt mortem Ludouici in fide perſeuerabat. Viuente Ludouico nullis minis aduerſariorum abſterreri ab eo potuit, ſanctéq; ſemper ſeruarat fidem,& diu etiam interdictũ Pontificis Romani propterea pertulerant. Petit igitur poſtquam aduenit Carolus a Baſilienſibus recipi,copias ante vrbem in caſtris habens. Reſpondent Baſilienſes,ſe quidem iam eſſe liberos a fide quam Ludouico promiſerant,& vſq; poſt mortem cum laude obſeruarant, ſed ciues vnanimi ſententia conſtituiſſe,neminem recipere aut appellare Imperatorem,niſi abſoluantur prius ab excommunicatione, & ſacrorum officiorum celebritas reſtituatur illis. Nam ſic videbant ſe quam minimo labore & impenſis poſſe abſolui. Forte a Pontifice tum venit legatus ab Apoſtolico ferens de ea re bullas Romanus epiſcopo Babenbergenſi de abſoluendis excommunicatis propter Ludouicum mortuum. Erant autem in illis bullis hæc verba, Cum multi contra proceſſus & ſententias Ioannis Papæ agentes, adhærentes quondam Ludouico de Bauaria hæretico,redire cupiant ad vnitatem eccleſiæ,committimus tibi,vt qui confeſſi fuerint errores ſuos & pœnas,quas inciderunt explicite vel implicite,& iuuerint deinceps fidem catholicam tenere, & nulli deinceps hæretico vel ſchiſmatico fauere & credere,& quod nõ ſpectat ad Imperatorem,Papam deponere,& alium creare,ſed hoc hæreſim eſſe damnatam, & quod nullum Imperatorem habebunt,niſi per ſedem apoſtolicam approbatum. Nec relictæ & liberis ipſius Ludouici fauebunt,niſi cum eccleſia reformentur, & Carolo Romanorum regi per eccleſiam approbato,parebunt,ab huiuſmodi ſententiis & pœnis abſoluas, ita quod ſi in aliquo cõtrauenerint in ſententias & pœnas priſtinas relabantur. Cum igitur Baſilienſes non vellent recipere Carolum, niſi diuinus cultus reſtitutus eſſet prius illis, ipſiq; ſine omni nota hæreſeos abſoluerentur, forma illa ſeu conditiones in bulla conſcriptæ quibus poſſent abſolui,ſunt ciuibus Baſilienſibus prælectæ: vbi audiuerunt ciues quid exigeret bulla ab iis qui vellent abſolui,reſponderunt concordes ad vnum omnes, Se non deliquiſſe in fide ſeruanda,nec vllos errores velle facere in hac re,in qua bonorum ciuium officium feciſſent, nec vnquam iuturos ſecundum illam formam a Papa præſcriptam. Clerus quoque vrbis vbi tantam animorum conſtantiam in ciuibus vident,adhortantur, vt conſtantes in honeſtiſſimo propoſito obdurent. Ciuitatis & vniuerſitatis proceres eunt ad Carolum præſentibus multis Principibus, & poſtquam ſalutarunt Carolum ciuiliter & vt decebat, Conſul Conradus de *Berenfels* his verbis affatur epiſcopum Babenbergenſem, Domine Babenbergenſis ſciatis quod nec fateri nec credere volumus, quod dominus noſter Ludouicus Romanus Imperator vnquam fuerit hæreticus. quemcunque etiam dederint nobis Principes & domini electores, vel maior pars pro Romano Imperatore, illum pro tali habebimus, etiamſi nunquam Papam requireret, nec quicquam faciemus quod ſit contra ius imperij quoquo modo, ſed ſi habetis poteſtatem a Papa & vultis nos abſoluere, vt ſacra reſtituantur, nos vt hactenus, bonos viros pro virili probabimus, ſi Dominus bonorum largitor dederit gratiam. Sine ciuium iuramentis & erroris confeſſione ſacra ſunt illis reſtituta, nam alioqui nolebant Carolum pro Imperatore habere. Carolus igitur in vrbe Baſilea exceptus eſt magnifice, & iuramentum ſolitum illi Baſilienſes præſtiterunt. Laudatis autem eius vrbis ciuibus ob animi fortitudinem & conſtantiam, deſcendit per Rhenum. Vrbes a Baſilienſium omnium ore cantata magnanimitate exemplum ſumpſerant, nec iurare nec agnoſcere errores hæreſimve volebant. Abſoluebantur autem pleræque ſine iuramento illo & confeſſione quam exigebat. Wormatiæ vbi ciues audiebant quæ exigebat Papa ab abſoluendis, magnus populi excitatus eſt tumultus, cogebantque epiſcopum Babenbergenſem, vt ſine omni delictorum confeſſione eos abſolueret. Erant etiam ciuitatum & Principum nonnulli qui omnino nolebant abſolutionem: nec enim vel nauci æſtimabant execrationes Papæ. tanta erant ſcandala & ſchiſmata in eccleſia Romana. In his ſeditionum turbis, & bellorum tumultibus peſtis crudeliſſime afflixit Germaniam, adeoque totam Europam, ita vt multis locis propter peſtem

iusnon ſitredditum, totas domos, tota monaſteria, totos pagos totaſq; ciuitates ſuſtulit, nec talis ante hanc hominum memoria fuit vnquam. Sæpe conuenire Principes cupiebant propter electionem Imperatoris, ſed peſtis vbique graſſans diu prohibebat.

1348 Poſt natiuitatem Chriſti anno 1348, conuenerunt quidam electuri alium Imperatorem Principes, erant autem dux Saxoniæ, Ludouicus Marchio Brandenburgenſis, Rupertus Palatinus Rheni, Henricus Moguntinus archiepiſcopus, qui Caroli electionem nullam eſſe iudicabant. mittunt ad Anglorum regem Eduardum, offeruntque illi imperium, nam a Germanis genus ducebat ſuum. Eduardus pericula, labores & bella timens recuſauit imperium, Principibus gratias agit quod tam honorifice de ſe ſentiant, eis pollicetur ſuam opem, ſicubi indigeant. Vehementer gratum fuit illorum de ſe iudicium. Poſtea Fridericum Marchionem Miſnenſem eligunt, ſed ea lege, vt Beatricem viduam, vxorem quondam Ludouici Imperatoris, iuuet. Huic electio placet, & quomodo auſpicandum imperium ſit pro temporis ratione, incipit cogitare. Sed Carolus vbi intellexit electum Fridericum, mutauit illi animum, decem enim millia marcarum argenti ei dedit, promiſitque maiora, expoſuit præterea illi quam nihil ſit a quoquam periculi ſibi quem Pontifex confirmarit, & iam maior Germaniæ pars pro Imperatore habeat. Quam obrem Fridericus exiſtimauit ſapienter ſibi ſine moleſtia & laboribus oblatum, quod alij magnis ſudoribus & per infinita pericula quærunt, nempe otium & quietem in omni rerum copia ſeu ſaltem ſufficientia, hic enim ſolet eſſe pleriſque mortalibus finis ſtudiorum, laborum, periculorumque, quos ſubeunt: quanquam generoſioribus animis cœleſtior & precioſior ſcopus ſit functionum & laborum, nempe, gloria Chriſtianis, gloria Dei; infidelibus gloria propria, quæ eſt vanitas. Igitur Fridericus Imperator maluit accipere pecuniam & ea in pace vti, quam tot ſubire labores, quorum finis ſit incertus, fortaſſis etiam patrimonij perditio, ignominia & mors. Hoc tempore in Germania, Italia, & Gallia, aliiſque Europæ regionibus magna Iudæorum multitudo variis ſuppliciis eſt affecta, præcipue igne exuſti ſunt, inſimulabantur enim veneno infeciſſe fontes. In Bonfeld Alſatiæ oppidulo de ea re eſt tractatum, ibi accuſati ſunt, quod adulterauerint monetam, quod pueros Chriſtianorum multos occiderint, quod puteos, flumina & fontes infecerint, vt pecora & homines plurimi perierint. Saccos enim ferunt in fontibus plenos veneno inuentos. quare tam crudelibus pœnis Chriſtiani affecerunt Iudæos, vt multi Iudæorum ſibi ipſis conſciuerint mortem. plurimi quoque permiſerunt ſe baptizari, ob pœnarum metum. Erant fere in omnibus imperialibus ciuitatibus Iudæorum ſynagogæ, & cœmeteria elegantibus lapidibus conſtructa. Ex monumentorum & ſynagogæ lapidibus ædificauerunt ciuitates, mœnia & turres. Sicut adhuc eſt videre multos prominẽtes lapides inſcriptos literis Hebraicis in multis paſſim ciuitatibus per imperium Romanum, apud Gallos, Germanos, & Italos. Baſileæ murus foſſæ veteris vrbis interioris totus tectus hoc lapidum genere, etſi illic ædificia non omnia deſtructa fuerint Iudæorum, appellationemque antiquam ædes obtinens, ad ſynagogam Iudaicam. Libenter enim Baſileæ habitabant, propter vrbis amœniſſimum ſitum, & temperiem aeris. Omnia Iudæorum bona quæ magna erant, Principes & ciuitates ſibi vendicabant. Pontifex Rom. defendit Iudæos, & multi alij. In Germania præter alios multos qui non conſentiebant in eorum perſecutionem, erat Rupertus comes Palatinus, qui dicebatur magnam pecuniam accepiſſe a Iudæis, ſicut & alij nobiles & magiſtratus quidam. Ad quos cum multi Iudæi fugiſſent cum magnis theſauris, alij magiſtratus ſub quibus fuerant, iniquo ferebant animo, non tam quod defendebant Iudæos, quam quod ſecum abſtulerant Iudæi facultates ſuas, quas ſibi deberi putabant ij qui ſuppliciis afficiebant Iudæos propter maleficia; qui vero patrocinabantur Iudæis, dicebant Iudæis iniuriam fieri, & hæc maleficia comminiſci illos qui damnabant, vt redirent bona Iudæorum ad eos. Illaque contentio ad arma venit, & plerique plus in bella impendebant, quam ex Iudæorum facultatibus ad ſe redierit. Multa fiunt in terris a Deo, quorum cauſa nos latet. Iudæi feruntur poſtea cum ipſi admodum paucis locis tuti ambulare auderent, ſubornaſſe leproſos, quod fontes inficerent. Arteque ſcribuntur fontes medicati fuiſſe vt lepra bibentes ſint infecti. Comprehenſi leproſi exquiſitis ſuppliciis interfecti ſunt a magiſtratibus. Anno poſt natiuita-

tem Chriſti milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono, Delphinatus venit ad re- 1349
gem Gallorum, ſed ea lege conſenſit Carolus, eius nominis quartus, vt primogenitus
regis Galliæ tanquam vaſallus imperij poſſideat Delphinatum. Hac occaſione venit
ad Gallum Delphinatus: Delphinus Hunibertus nomine, frigidorum & infelicium
mundi huius negotiorum finem videns, mori ſtatuit mundo, quare vendidit Delphi-
natum Gallorum regi, pecuniæ partem magnam pauperibus dedit, ipſe ingreſſus eſt
ordinem ſancti Dominici. Erat his annis non leue bellum fratribus ordinis Teuto-
nici cum Litouiis, quos, duce magiſtro ordinis Sueuo, vicerunt magno prælio, ex quo
conſecuti ſunt maximam laudem. Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo, 1350
denuo conuenerunt Principes Caroli electionem reprobantes, & miſerunt legatum
ad comitem de Schwartzenburg ex Thuringia, qui erat vir incomparabilis militari-
bus virtutibus ea ætate, offeruntque illi imperium, grauatim conſenſit, nec aliter, niſi
Francofurdiæ primum decernatur a Principibus imperium vacare, & prius Carolus
per Principum ſententiam deponatur. Congregati igitur ſunt Francofurdię Principes
electores quatuor, & multi præterea Principes alij, qui concordi ſententia iudicaue-
runt electionem Caroli eſſe ſeditionem contra Rempublicam, legibus & armis puni-
endam. Decretumque eſt, quatuor Principes electores qui tum Francofurdiæ erant,
habere ius & plenam poteſtatem eligendi Imperatorem Romanorum. Ludouicus igi-
tur Brandenburgenſis Marchio, Rudolphus comes Palatinus Rheni, Henricus dux
Saxoniæ, Henricus archiepiſcopus Moguntinenſis, eligunt Guntherum comitem de
Schwartzenburg in Imperatorem. Guntherus ſex totas hebdomadas in caſtris ad
Francofordiam expectauit hoſtem, ex conſuetudine & ſtatuta lege; nemine vero ad-
ueniente qui repelleret, in vrbem Francofurdiam ingreſſus Imperator appellatus eſt.
Carolo enim non videbatur in vnum prælium ponere omnes fortunas ſuas, ſi enim
viciſſet Guntherus, actum erat de imperio Caroli. Quam ob rem conuocauit Carolus
Principes ſibi fauentes Spiram, quibus eum deliberat quo pacto reſiſtendum ſit hoſti-
bus rebellibus, illic eſt ſtatutum, vt omnes colligantur vires, & omnia pro rei magni-
tudine adminiſtrentur. Ducit Carolus coactas copias Moguntiam, ibi expectaturus
hoſtem, nam ciuibus cum Henrico epiſcopo ſuo erant ſimultates, quapropter non ex-
eludebant Carolum. Intera Guntherus quędam caſtra expugnauerat. Et dum conſul-
tat quid potiſſimum primo expediat, incidit in morbum, qui medicis plurimum exhi-
buit laboris. cumque morbus declinare non obſcure inciperet, medicus præparauit
illi potionem leuem ad maturandos honores, qui erant cauſa morbi, allatumque ad
Principem medicus guſtauit, deinde obtulit ægroto. Hac potione hauſta, mox cœpit
vehementius quam ante laborare, & inflatus expirauit. Eodemque ſymptomatum ge-
nere periit medicus. Quare non dubia veneni ſuſpicio fuit a quopiam clam in potio-
nem immiſſi. Ante mortem Guntheri vero compoſita eſt pax inter eum & Carolum
Imperatorē, cum enim decumberet in Alta villa arce archiepiſcopi Moguntini, dice-
returq́; leuiter ægrotare, quidam Principes interpoſuerunt, & his conditionibus com-
poſuerunt eos, vt Guntherus reſignaret totum imperium, omneque ſuum ius con-
cederet Carolo: Carolus autem Gunthero daret oppida duo cum agris eorum in Thu-
ringia ſita. Mox poſt factam pacem Guntherus obiit, genere quo dictum iam eſt,
mortis. Corpus delatum eſt Francofurdiam, honoreque magno eſt ſepultum, præſen-
te Imperatore Carolo. Carolus conuocatis ciuitatibus & omnibus magiſtratibus, qui
eum appellabant Imperatorem, egit multa de commodis Rerumpublicarum, priui-
legia multa multis ciuitatibus conceſſit. Francofurdienſibus quoque priuilegia nun-
dinarum, & alia confirmauit. Pererrauit poſtea multas ciuitates Germaniæ maxime
Rhenanas. Venit quoque eodem anno cum ſua coniuge Ioanna in vrbem Bunnam,
ibiq́; eſt ab archiepiſcopo Colonienſi coronatus cum ſua vxore. Quod non coronam
Aquiſgrani acceperit, cauſam dicunt quidam, quod tum propter peſtem aeris tempe-
ries ſuſpecta fuerit apud Aquenſes. Quidam ſcribunt tantam illic fuiſſe turbam flagel-
latorum. quęcunq; cauſa fuerit, certe nō fuit quod ab Aquiſgrano excluſus fuerit, nam
Bunnæ eodem tempore cōfirmauit vetera, & dedit noua Aquenſibus priuilegia. Præ-
terea in alias multas ciuitates cōtulit magna beneficia. Studio enim ſingulari fuit huic
Principi augere Germaniæ ciuitates. Putauit enim pulchrū regnare in pulchro regno,

Hoc tempore natus eſt ex Ioanna, Suedi ducis filia, Wenceſlaus, Carolo genitore. Coronato Carolo, reconciliatus eſt Ludouicus Marchio Brandenburgenſis filio Ludouici, Imperatoris vita defuncti, qui & Carolo dedit imperialia inſignia, quæ moriturus pater filio commiſerat. Sed ea conditione dedit, vt ſiue caſu, ſiue mortis aliáve neceſſitate coactus deponere, Francofordienſibus vel Norinbergenſibus cuſtodienda, traderet. Carolus intentus omnibus neruis hoc tempore fuit in Germania pacanda. nam pace in Germania facta, in animo magno magna habebat, nempe Turcum repellere, & Latij ciuitates ſubiugare imperio. Ludouicum Brandenburgenſem iuuit armis aduerſus hoſtes, erant enim qui Marchiam ſibi aſſerere conabantur. Ludouicus hic Marchio poſtea vendidit Marchiam Carolo Imperatori & regi Boemiæ, qui Sigiſmundo filio ſuo eam adminiſtrandam tradidit. Carolus autem hic poſt coronationem ſtudium pacis & religionis declarauit non obſcuris argumentis. Miſit legatos ad Papam Innocentium ſextum, qui mortuo Clementi ſucceſſerat, petiitque ab eo, vt incumberet pacificandæ eccleſiæ & tollendis ſcandalis, & perſonis approbatis promouendis ad miniſteria ſacrorum. vtque ſuum officium faciat, rogat; pollicetur ſe quoque ſuum facturum. His ſtudiis efficiebat Imperator Carolus, vt exteri reges ad eum miſerint e longinquis nationibus legationes & munera, amicitiam petentes. Anno
1352 quinquageſimo ſecundo ſupra milleſimum treceteſimum, Wormatiæ celebrauit comitia Principum de reformanda eccleſia, & rebellibus imperio & eccleſiaſticæ poteſtati domandis plurima tractans. Aderat in eo Principum conuentu archiepiſcopus, vir præſtans corporis & animi dotibus, legatus Imperatoris Conſtantinopolitani: qui amicitiam pacemq́ue petiit, attulitque regia dona Carolo, Romano Imperatori. Carolus cum eo legato Conſtantinopolitano multa egit de Turcæ viribus & conſiliis, & rurſum de rationibus, quibus reſiſti poſſit conatibus Turcicis. Legatus, vir prudens, Carolum totum incenderat cupiditate & ſtudio arma capiendi aduerſus Turcam. Super ea reſcribit quoque Carolus Pontifici Romano, vt operam det quo in Italia & Gallia pax fiat. Nam graue bellum hoc tempore erat Gallo cum rege Anglorum. Et Anglus quoque Pontificem Romanorum deſpiciebat, in eccleſiis ſuis pro animi ſui arbitrio dominabatur, nec quiſquam audebat vel nominare Romani Pontificis autoritatem. Romanus Pontifex Innocentius reſcribit Carolo, inuitatq́ue eum ad expeditionem Italicam, promittit ſe illi paraturum iter, & ſimul certiorem facit iam factiones per Italiam tumultibus ſuis inteſtinorum bellorum fatigatas cupere qui iuſtè gubernet, paucoſque admodum ſupereſſe quibus non cordi ſit pax. Anno igitur
1355 poſt natiuitatem Domini milleſimo treceteſimo quinquageſimo quinto, Carolus coactis ſelectiſſimis ex Germania & Boemia copiis, comitantibus eum Germaniæ Principibus & ciuitatibus, primo vere in Italiam proficiſcitur, comite cara coniuge. Aduenientem lætiſſima fronte excepit Italia, nihil honoris omittens quod a ſubditis domino exhiberi poteſt. Mediolanum vbi peruenit, aliquot illic dies commoratus, & corona ferrea coronatus eſt. Illuc multi Principes & ciuitates ad eum veniunt, & officium obſequiumq́ue ſuum pollicentur & fidelitatem iurant. Mediolano diſcedens Piſas petit; Piſani vero cum Mediolanenſibus certabant gloria & honore eum excipiendo, vt fit in prouocationibus illis. Diutius quam Mediolani apud Piſanos manſit, quod frequentiores Principum & ciuitatum legationes ad eum illuc confluebant, pacem & gratiam rogantes, & offerentes munera. Veniebant Florentini, magis etiam obedientiæ quam imperio debebant, promittentes, munerique Imperatori dant ſupra centum millia florenorum. Veniunt & Piſas Senenſium legati cum muneribus, & Volaterrani, breuiter veniunt omnium ciuitatum Hetruriæ legationes cum muneribus pacem petentes, plane obruebant officiis & donis Carolum. Piſis abiens proſpero itinere Romam peruenit, ibi omnes ordines & ætates mulieres & viri obuiam egreſſi in vrbem ducunt, cum elegantibus cantionibus & muſicis inſtrumentis infinitæ varietatis. Romæ in paſchatos feſto magna ſolennitate, præſentibus Principibus omnibus, coronatus eſt cum ſua vxore, nec diu Romæ manſit poſt coronationem. Quoniam ſcribunt autores quidam, quod Pontifex ei noluerit imponere coronam, niſi iuraret quam primum velle excedere Roma, & ex tota Italia. Voluit enim Pontifex conſortis impatiens, vt titulo Imperatoris ſemper Auguſti contentus, rediret in

ſuam Germaniam, ibique Roman. Imperator, exerceret imperium in Germanos, Romæ imperium Papæ relinqueret, de qua re extat epiſtola Franciſci Petrarchæ, quam Imperatoris notario Nerio Foroliuienſi ſcripſit. Nec æquo animo tum tulit Italia, quod Papa voluit tam cito Imperatorem abire; nam ſeditionum bellorumque cauſas omnes cupiebant ſublatas, quod non poterat fieri niſi vno iuſte imperante. Quare e Roma profectus eſt per vrbem Tiburtinam, & per Senas Piſas venit, inde in Germaniam rediit, illic fœderi Heluetiorum nimium creſcenti reſiſtere conatur, dum illo tempore enim Lucernenſes cum Suitenſibus fœdere iuncti ſunt: item Zug, vallis Glarenſis, & alij non diu poſt adiunxerunt ſe illis, breuique vehementer creuit fœdus illud, cauſa fuerunt feliciſſimi eorum ſucceſſus & ingentia facta, nec non fides, amor, & beneuolentia quibus inter ſe vtebantur. Tigurini poſt iam dictos omnes acceſſerunt ad illos. Quare Ioannes comes de Habſpurg, cuius patrem vicerant ante, nactus proditores in vrbe Tiguro, qui polliciti ſunt ſe vrbem illi tradituros, cum illis igitur conſtituit tempus quo venire debeat. Tigurini de proditione futura certiores facti, præparant ad excipiendum comitem inſidias. Nocte igitur ſtatuta aduenientem capiunt, militum eius maiore parte occiſa. Proditores omnes dignas pœnas dederunt, toti enim membris fractis ſecti ſunt in quatuor partes ſinguli. Quam ob cauſam mox capto Ioanne comite Habſpurgenſi, Albertus dux Auſtriæ cogit magnas copias, quibus obſedit Tigurinam vrbem. Aderant in obſidione Albertus dux ipſe, comes de Wirtenberg, comes de Hohenberg, copiæ epiſcopi Baſilienſis, & Argentinenſis, & alij multi comites, ciuitates & Barones. Frequentes ex vrbe fiebant eruptiones; nam confœderati Heluetij erant in vrbe: tandem pax eſt facta, & dimiſſus captus comes Ioannes, quibus conditionibus facta ſit, nihil certi habeo: certum hoc eſt longa obſidione partes vtraſque fatigatas fuiſſe, Ducem Auſtriæ obſidendo, Tigurinos obſidionem ferendo. Carolus eo tempore ex Italia venerat, confirmatus & coronatus a Pontifice, quod magnæ erat illi autoritati, igitur dux Auſtriæ petit ab Imperatore, vt ſua vel autoritate vel potentia reducat Tigurinos, Carolus magno ſtudio & diligentia cum Tigurinis agit, vt deſerant fœdus illud, quod vocabat rebellionem ſeu factionem. Tigurini reſpondent, Se paratos facere imperio Imperatorique quicquid legibus iureque debeant, contra iuramentum præſtitum confœderatis ſuis ſe non facturos, nec fide ſalua ab iis ſeparari poſſe. Carolus hoc eorum reſponſo vehementer eſt offenſus, dixitque illis, quod non potuerint fœdere cum quoquam coire non conſulto Imperatore: quare iuramentum quod fecerint Suitenſibus, nihil eſſe, addiditq; multa alia minitando & promittendo quibus abſtraheret a Suitenſium confœderatione, hocque non ſemel tantum tentauit. cum autem intellexit ſe efficere nihil poſſe apud eos, ſtatuit rem armis agere, toti enim imperio pares non futuros ſperans. contractis igitur copiis per totum imperium, ducit eas aduerſus confœderatos Suitenſes, & multis Principibus Germaniæ præſentibus obſedit Imperator Tigurum, omniaq; circa vrbem vaſtauit. Sæpe vero ex vrbe, ſæpe ex montibus confœderati impetum fecerunt in Cæſarianos, multoſque occiderunt, ſed facile erat Imperatori reparare exercitum, propter hominum per totum imperium copiam. Confœderati autem ſuis hominibus vehementer timebant, erant enim pauci. Iactabant Cæſariani, confiſi hominum multitudine, ſibi plures eſſe carnifices in imperio, quam omnes confœderati eſſent, ſic volentes deterrere Suitenſes: ſed diligentiores, non timidiores reddebantur, quod ſatis teſtabantur incurſionibus & eruptionibus ſuis frequentibus, nunquam autem adoriri conſueuerant hoſtem ſuum confœderati, niſi ex improuiſo, aut loco iniquiore, aut noctu, aut aliquo ſtratagemate inſigni, non animi formidine, ſed diligentia ſuos conſeruandi, maius enim erat illis vnum virum ex ſuis amittere, quam ducibus belli quibuſdam aliquot millia. Obſidendo ergo diutius vrbem, magnus terror occupauit animos Cæſarianorum, propter frequentes infelices pugnas. Idcirco die quodam cum dimicandum eſſet, neq; Auſtriaci, neq; Sueui, neq; Saxones, neq; Bauari, neq; Franci Orientales, neque alij vlli voluerunt in prima acie præcedere, omneſq; volebant in vltimo agmine ſequi, & ita acies ordinari non poterat. Cumq; imperarent Principes exercitus Sueuos præcedere, diſceſſerũt domũ, deinde Saxones abiere, & ſic deinceps omnes receſſerunt, ſolutaq; eſt obſidio. abitum vero Cæſarianorũ fugæ non

diſſimilem fuiſſe ferunt. Ante hanc expeditionem voluit Imperator duci Auſtriæ dare magnam pecuniam pro quibuſdam locis quæ confœderati tenebant; ante autem, vt ferebant duces Auſtriaci, pertinuerant ad domum Auſtriæ. Facillime enim potentia & viribus totius imperij ſe ſuperaturum vnum atque alterum rebellem pagum aut villam, vel, vt vocabant, caſulam paſtoralem, confidebat. Poſt bellum vero hoc noluit emere Carolus quicquam eorum quæ poſſidebant confœderati. A diſceſſu Imperatoris confœderati proxima quæque carpebant, & dux Auſtriæ confœderatorum depopulabatur omnia quæ accedi poterant, quare poſt ſextum demum annum factæ ſunt induciæ ad decennium. Harum induciarum tempore familiariter Auſtriaci & confœderati mutua vſi ſunt conſuetudine. In omnibus fere Principum comitiis conſultabatur de hoc fœdere tollendo, nobiles enim omnes timebant, ne exemplo illorum alij quoque ſubditi rebellarent, vbi conſiderarent illorum libertatem, qua ſine ſeditione in iuſtitia vterentur. Nec fruſtra timuerunt, nam tentarunt nonnulli, ſed infeliciter (neque enim conſilium eſt vlli hominum generi magiſtratui etiam duriſſimo latu rebellare, neque docebunt exempla, ſemper enim male cadit ſeditioſis, Dominus enim magiſtratui iuſſit & vult obediri. Alia ratio Suitenſium fuit, nempe talis qualis olim fuit, cum præmia tyrannicidis dabantur. Nec ciuitates quæ pertinent ad imperium, ab imperio propterea diſceſſerunt, quod ſœdere coniuncti ſunt Heluetiis, imperio enim quicquid liberæ imperiales ciuitates debẽt, præſtant; quæcunque vero poſſident, bellorum, quæ neceſſario iuſteque ſuſceperunt, iure occuparunt & tenent. Datum ante annum 1400, ducibus Auſtriæ fauentibus amicis, vſi ſunt confœderati Heluetij. Venitq; dux Auſtriacus, nomine Lupoldus, Tigurum, illicq; magna cum reuerentia exceptus eſt, & multa officia a Tigurinis in ducẽ, multa a duce in Tigurinos, collata ſunt. Hæc pax tamen non diu durauit. nam cauſæ exortæ ſunt nouæ bellorum, inuitis duce Auſtriæ & confœderatis (ſæpe enim incidunt bella, cum omnes homines mallent pacem, Domino ita diſponente, ſed vaſis iræ miniſtrantibus, hoc eſt Satana) diu autem alteri alteros rurſum vexauerunt, frequenteſque cædes ſunt ſactæ. Eo tempore, ſci-
1382 licet anno 1382, in die quodam ſeſto, Rotenbergam oppidum per vim ceperunt Lucernani, capti oppidi muros & arcem ſolo æquant (nam ex illis munitionibus poterant excurrere) poſtea ſtrages & incendia ædificiorum ſecuta ſunt a ducibus Auſtriæ & confœderatis. Multi ſub idem tempus acceſſerunt ſœderi Heluetiorum, tota vallis de Entlibuch ciuitati Lucernanæ acceſſit; item Sempach, nec ſine plurimis cædibus, Meienberg quoque acceſſit. Hæc autem omnia occupata ſunt bellis iuſto titulo ſuſceptis. Venit autem hoc tempore exercitus duci Auſtriæ bene inſtructus, quem repentino impetu confœderati oppreſſerunt, & occiderunt magnam multitudinem, & præcipue nobilitatis multos. Poſtea induciæ factæ ſunt, ſed tot cædibus exaſperati animi vtrinque, non diu ſeruatunt: rurſum igitur alteri alteros lædunt, & res ad arma iuſtumq́ue bellum venit. Dux Auſtriacus, Lupoldus nomine, multis ſibi per Germaniam iunctis ſociis, cum copiis ſuis proficiſcitur ad Sempach ad opprimendum in eo oppido præſidium confœderatorum. Quo ducis conſilio perſpecto, confœderati plures clam noctu in oppidum mittunt, qui expectent hoſtem, &, ſi videatur, aggrediantur. vix igitur in conſpectum oppidi venit dux cum copiis ſuis, occurrunt illi obuiam confœderati in loco paulo ſibi æquiore, & in quo equitatus vtilis eſſe non poterat. Dux & omnes nobiles ex equis deſcendentes, acie inſtructa, quantum per temporis anguſtiam licuit (non autem licuit ſatis inſtruere, adeo hoſtis properabat) opponunt ſe illis, concurritur, pugnant nobiles primo impetu ſortiſſime & pari prorſus virtutis robore: ſed ex ſolis æſtu & laboris magnitudine fatigati nobiles, cedere coacti ſunt, neque enim poſſibile fuit ocio aſſuetos tamdiu ſolem & labores pugnæ ferre, quandiu poterant ruſticis laboribus exercitati homines. Neceſſe enim eſt breui ſolui omnibus membris qui non exercitatus obit, præter conſuetudines, vehementiores labores. Dum igitur ex pugna fatigati nobiles ad equos ſuos properant, occiduntur fere omnes. Occubuere in eo prælio plurimi fortes viri, ex multitudine nobilium occiſorum eſt colligere, quantus reliquorum numerus fuerit. Cecidere in illa pugna Auſtriæ dux Lupoldus vir fortis, Otho marchio de Hochberg, Ioannes de Ochſenſtain, Ioãnes comes de Furſtenberg, Ioannes & Vlricus de Haſenberg, duo comites de Tier-

ſtain,

ſtain, Niger comes de Zollern, Waltherus de Gereltzech, Albertus de Rechberg, Fridericus de Monſtral, Othmarus Truchſes de Walpurg, & alij quorum nomina memoriæ, quod ſciam, mandata nō ſunt. Inſecuti ſunt confœderati eos qui fuga ſibi conſulere nitebantur, multos in fuga ceperunt & trucidauerunt. Magnam gloriam & prędam in eo prælio adepti ſunt. Habuit occiſus Lupoldus dux Auſtriæ filium, nomine referentem patrem. Iuuenis erat animo fortis & exercitatus in omni armorum genere. Statuit igitur vindicare patrem, & alios apud Sempach occiſos. Quare hic Lupoldus dux Auſtriæ ad Carolum Imperatorem profectus, exponit illi ſua conſilia omnia, & queritur de clade accepta, & parente occiſo apud Sempach, Imperator adhortatur eum ad virtutem & bello Heluetios confœderatos fatigandos, nihil tamen temere agat, in omnibus diligenter prius conſultet, opportunitatemque temporis obſeruet, monet, pollicetur auxiliares manus quanquam aliis occupatus eſſet. Aggreditur igitur dux Lupoldus Suitenſes magno animo, conatu, apparatu, & ira, multis ex imperio ſociis, multis locis tentat fortunam, ſed fere vbique aduerſa erat. Eo bello comes Werdenbergenſis, Ioannes nomine, & comes Donatus de Tockenburg, copiis ſuis optime armatis, vallem Glarenſem vaſtauerunt, & direptas domos incenderunt. quibus rebus exaſperati Glareani, coniunctis ſibi paucis ex vicinis pagis, adoriuntur hoſtem in anguſtiis montium ſeu vallium, committitur pugna, vtrinque pugnatur fortiter, ſed confœderati fortius de ſuis focis & pro libertate pugnantes: vertunt tergum Auſtriaci (ſic enim appellabantur omnes in eo bello hoſtes confœderatorum) occiduntur a parte comitum mille quingenti, Glareanorum & ſociorum eorum vix quinquaginta. Fuerunt autem, ſi credimus qui de eo prælio ſcripſerunt, confœderatorum vix mille: hoſtium vero plures quam quinque millia. Fugientes Auſtriacos inſequuntur vſque ad oppidum Vrſee, vbi ex fuga ſe recolligere, & requieſcere conſtituerunt. Sed oppidum expugnant Heluetij, coguntúrque noctu ex eo fugere Auſtriaci per montes in Tockenburg: Suitenſes armis eorum & reliqua præda potiti. ſequuntur eos vſque in Tockenburg, illicque & per totam Durgiam multas deiiciunt arces, & occupant multa quæ adhuc belli iure poſſident. Cumque ſæpius ita in eo bello male ceſſiſſet, ſemperque augerentur vires montanorum hominum, & indies caperent aliquid, fatigatis vtriſque, Heluetiis carentibus ſale & frumento (nam de vino nihil dico, non enim morabantur, ſimplici victu carnis, caſei, lactiſque erant contenti) duce vero Auſtriæ exhauſto pecunia, cœperunt audire eos qui de pace loquebantur, conuenerunt; conditionibus pacis, ſed non animis concordarunt. quare pax non diu durauit, odia enim manere neceſſum erat diu ex tanto & tam cruento bello. Cum igitur quotidie vicini conuenirent, neceſſario propter commercia & alteri alteros contemnerent, & in memoriam reuocarent, quæ in bellis facta erant ſuperioribus, frequentes cædes fiebant, & noua bella oriebantur: de quibus in ſequentibus fortaſſe; hoc loco ſatis ſit de Heluetiorum fœdere, nunc reuertemur retro aliquot annis. Anno poſt Chriſtum natum
milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſexto, ſæuiit per Germaniam maxima peſtis, 1356
quam præceſſerat defectio Solis & Lunæ, maximusq; terræmotus, quo multæ altæ in montibus arces, turres & domus in ciuitatibus & rure corruerunt, maxime in ripis Rheni, illo terræmotu maxime concuſſa eſt Baſilea, multa enim ædificia illic ruerunt, templiq; maioris fundamenta magnum acceperunt damnum. rimas enim per muros paſſim licet videre, quæ hoc terræmotu factæ ſunt. Item iuxta vrbem elegantium caſtrorum, quæ terræmotus deiecit, veſtigia viſuntur adhuc. Nos mirati murorum denſitatem, tantumque pondus potuiſſe commoueri ſpiritu in terra incluſo, vnde nam tam ampli meatus eſſe potuerint flatibus, terræ altius effoſſæ qualitatem diligentius inſpeximus in montibus & ad eorum radicem, in quibus deiectas vidimus arces, vidimus eſſe ſolutum ſabulonem, qui vias præbet flatibus. Hac cauſa flatus in terram illam ſolutiorē multi admiſſi, multos efficiunt frigidiſſimos fontes in illis locis. Cōſtat enim inter naturæ peritos ex condenſatis in terra flatibus, qui æterna lege flant, perpetuos fieri fontes. In nimium igitur ſoluta pertranſit ſpiritus non condenſatus in aquam; in ſpiſſa vero nimium nō ingredi poteſt, cernimus, ergo paulo ſolutiorē ad fontes generandos aptiſſimam eſſe. Peſtis, quæ ſecuta eſt hos ex alto ſolo egreſſos ſpiritus, primum per Germaniam graſſata eſt in minorum pecorum greges, mox etiam in ar-

menta maiora, poſtremo abſumpſit maximam hominum multitudinem, potiſſimum in iis locis, vbi vehementior terræ motus prius fuerat. Erat hoc tempore hęreticus, nomine Reghardus Bertholdus de Rorbach, qui aduerſus eccleſiam hos habebat perſuaſos articulos: 1. Quod homo timens Deum, & gratias agens illi ex pia mente, tantam gratiam poſſit percipere ex cibo communi, ac ſi frueretur euchariſtiæ ſacramento. 2. Quod laicus illiteratus, & ſacris ordinibus non initiatus, illuſtratus vero lumine diuini ſpiritus, cum maiore fructu poſſit alios docere, quam euangelium aut ſacrarum literarum doctores. 3. Quod homo in hac vita tantum proficere poſſit, vt nec ieiuniis nec orationibus illi opus ſit. Quarto, neſcio quæ prorſus deteſtanda mendacia de paſſione Chriſti ſenſerit, quæ apud hiſtoricos literis commiſſa leguntur. Hic habuit qui credidere eius doctrinæ. Primum vero Herbipoli ab epiſcopo coactus eſt reuocare: ſed paulo poſt in eandem hæreſim recidit, Spiræ captus eſt, & igne
1360 concrematus. Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo, diſcordantibus in imperio Principibus & ciuitatibus, corroborauerunt, firmioremque & auctiorem reddiderunt Heluetij libertatem ſuam, nec enim parum eius temporis diſcordia adiuuit Heluetica fœdera. Anno enim iam dicto, Eberardus comes de Wirtenberg ciuitates imperiales viginti quatuor, quarum præſidem eum Imperatores fecerant, afflixit exactionibus iniquis & non ferendis imperialibus liberis ciuitatibus, de hac iniuria igitur apud Carolum Imperatorem conqueruntur, petunt, vt eum a tyrannide dehortetur, imperetque illi, vt iuſtius agat. Imperator Eberardum verbis confutat, &c, vt legibus iureque agat, omnia imperat. Eberhardus admonitionem & iuſſum Imperatoris nihili pendens, quærit ſocios quorum auxilio reſiſtere poſſit Imperatori; fecitque fœdus cum ducibus Auſtriæ, nec in fœderis conditionibus excepit Imperatorem. Quod non immerito grauiſſime tulit Carolus, minatur illi ſæpe: ſed nihil minæ, nihil ius & æquum Eberardum mouent, pergit exactionibus vexare ciuitates liberas. Tandem omnes Sueuiæ imperiales ciuitates conueniunt Cæſarem, exponunt intolerabilem tyrannidem Eberardi, petunt conſilium & auxilium, dicuntque ſe paratos eſſe ſuis ipſorum impenſis debellare comitem Wirtenbergenſem, ducem belli tantum a Cæſare petunt, quo maioris autoritatis bellum ſit. Imperator contemptus multis modis ab Eberardo comite, pollicetur non ſolum ducem belli, ſed etiam auxiliares manus, ſtatimque mittit Baſileam, Argentinam, Wormatiam, & alias quaſdam ciuitates, legatos qui petant milites in auxilium ciuitatibus Sueuiæ, nomine ſuo. Wormatienſes, Argentinenſes, & Baſilienſes, aliique a quibus Imperator petiit, miſerunt copias aduerſus Eberardum Wirtenbergenſem. Marchioni Badenſi imperauit quoque certum numerum militum: ſed recuſauit Marchio, nam ſanguine iunctus illi erat Eberardus comes. Eberardo autē e contra magnas copias cogente, multis Principibus clam, nonnullis palam eum adiuuantibus, Carolus intelligens quid futurum eſſet, ſi vinceret comes Wirtenbergenſis, dedit ciuitatibus ducem Rupertum Bauariæ Principem, & ipſe iuſto exercitu coacto, oppidum Alen obſedit, & expugnatum in fidem recepit. Inde promouit exercitum ad vrbem Eſlingen, in itinere arces & pagos quæcunque ad comitatum Wirtenbergenſem pertinebant, igne ferroque vaſtauit. Venit ex Eſlingen ad oppidum Schorendorff, quod obſedit: dux autem Rupertus obſidet oppidum Groningen, Conſtantienſes & quæ a Conſtantia vſque ad Auguſtam vrbes ſunt, obſident, Goppingen eodem tempore, hæc tria Wirtenbergenſis comitatus oppida obſidentur. Eberardus comes incipit humiliari, ſuamque ſuperbiam priorem deteſtari, non habens quo ſe vertat, ſociis expectationi eius non reſpondentibus, deſperatis ergo rebus ſuis propter multitudinem, clam miſit ad epiſcopos Auguſtenſem, Argentinenſem, & Spirenſem, petit vt ſe interponant, pacemque faciant, pollicetur ſe mutaturum animum & facta ſua. Epiſcopi putantes ſuum maxime officium eſſe, pacem inter omnes homines, quantum fieri poteſt, facere, acceſſerunt ad Imperatorem, docent quę ex inteſtinis illis bellis imperij incommoda eueniant, quam imperium infirmetur, hoſtes roborentur, vt ſemel dicam, flectunt animum Imperatoris, vt audiat de pacis conditionibus loquentes. Poſt autem multa commutata verba, tales pacis conditiones factæ ſcribuntur: Primum, vt Eberardus Imperatori reſignaret omne ius quod ſe putabat habere in ciuitates imperiales in Sueuia. Deinde, vt omnibus qui aduerſus eum

cauſam habebant, corã Imperatore reſponderet. Tertio, quod nõ deberet milites, nobiles, barones, & comites cõmouere aduerſus imperium, & nullum omnino imperio bellum mouere. Quarto, vt fœdus cum ducibus Auſtriæ factũ renunciaret illis. Quinto, vt nulli eorum qui aduerſus imperium ſe iunxerãt Wirtenbergenſi duci in eo bello, eſſet fraudi apud Imperatotem, ſed omnes recõciliati eſſent Imperatori, præter duces Auſtrię, quos Carolus non voluit recipere in gratiam. Sexto, vt omnes vtriuſque partis captiui deberẽt dimitti. Septimo, vt omnia quæ erant ab Imperatore & ciuitatibus imperialibus capta duci reſtituerentur; pręter Alen oppidum, quod nõ diu comites Wirtenbergenſes tenuerant. adiunxit igitur illud oppidũ imperio. Sunt præterea aliæ conditiones pacis minoris momenti, conſulto igitur prætereo. Quantum ex ſequentibus temporibus colligo, nõ ſunt prædictæ pacis conditiones ſeruatæ, nam poſt aliquot annos magnam pecuniam hic Eberardus comes Wirtenbergen. extorſit, nomine Imperatoris a ciuitatibus Sueuię, quarũ ſe prædicabat præſidem Imperialẽ. Cum vero recuſarẽt primum dare tantam pecuniã ciuitates, dux contraxit exercitum, multisq́; modis vexauit ciuitates, eoq́; redegit ciuitatum quaſdam maxime vicinas, vt potius dederint pecuniam, Eſlingen dedit 15 millia aureorum, Vlma vero dedit 52 millia, Rotuila 10 millia, Rutlingen 15 millia, Lindou 6 millia, Conſtantiã 40 millia dediſſe lego, ſed exemplaria poſſunt mendoſa eſſe: quanquam veriſimilius reddatur tantũ dediſſe, quod priuilegia illis propter hanc ſummã ſunt conceſſa. Dederunt & alię ciuitates quædam, ſed maior ciuitatũ pars nihil dare voluit, neq; compelli potuerat, ſed incurſiones equitum hoſtilium ciuibus ſuis & milite conducto, excipiebant toties, vt vltro tandẽ quieuerit. Inter has in imperio turbas, & inteſtina ciuiliaq́; bella corroboratum eſt fœdus Heluetiorum inuictum. Duces Auſtrię quocunq; modo poterant, impediebant huius Caroli incremẽtum, & partibus Imperatori aduerſis ſe adiungebant. Imperator igitur per totum imperium omnibus principibus & ciuitatibus imperauit milites, & magno coacto exercitu, incipit ducere aduerſus ducem Auſtriæ, quem in conditionibus pacis cum Wirtenbergenſi comite factis in gratiam recipere noluit. dux Auſtriæ per multa cum Heluetiis bella exhauſtus, intelligẽs tantas aduerſus ſe copias duci, mittit obuiam Cæſari epiſcopos duos, quos putauit autoritate aliqua valere apud eum, quibus mediatoribus pax eſt hoc modo facta: Primũ, quod dux deberet renunciare omnia fœdera, in quibus nõ eſſet exceptus Imperator, ipſumq́; imperium. Secundo, vt dux exhiberet imperio eam obedientiam & reuerentiam, quam maiores eius exhibuerant. Tertio, vt omnes ſibi deuinctos qui eſſent de imperio, liberos remitteret ad imperium, ſolutis iuramentis & obligationibus, nec in poſterum vllos ſibi adiungeret. Quarto, datis Imperatori Carolo literis, agnouit ſe in Palatinatu Rheni, in Sueuia, & Alſatia ducẽ non eſſe. Vltimo, vt, ſi eueniret Imperatori vel ſuis legatis copiiſve iter in Italiam, vel quemcunque locum, vt eſſet liber tutus & apertus per Auſtriam tranſitus. Has conditiones acepit neceſſario dux Auſtriacus, nam paratus non erat ad bellum. Si autem illi montani homines, qui defecerant ab eo, obediuiſſent adhuc illi, audacter ſuos duxiſſet contra omnem Imperatoris potentiam; & hoc ipſum fecit eum tam audacem præteritis temporibus aduerſus Imperatorẽ, quod ſciebat ſuos prædeceſſores in ducatu Auſtriæ nihil non auſos contra quoſuis reges & Imperatores, fretos nimirum robuſtis illis & animoſis viris qui in illis montibus naſcuntur. Circa idem tempus miſit Innocentius legatos ſuos in Germaniam ad Carolum Imperatorem, pro ſubſidio Cameræ. Quod vt concederet Imperator, multa iura dedit Pontifex illi in eccleſiaſticis rebus: verum Imperator ſolus in ea re neque permittere, neque negare volens, conuocauit Moguntiam Principes multos, epiſcopos Treuerenſem, & Colonienſem, ducem Bauariæ, & ducem Saxoniæ, & alios; quibus congregatis, iuſſit Imperator apoſtolicos legatos coram Principibus mandata ſua exponere. Epiſcopus igitur Caluacenſis legatus pontificius multis orauit. Fine orationis facto, dixit Imperator, ſe mirari quo ore audeant tantam pecuniam petere, cum tam male viuant, & nefandis modis dilapident pecunias. Quur nõ, inquit ad legatum, prius reformatis clerum veſtrum, & oſtenditis vitã Chriſto ſanctisq́; eius dignam, vt corda fidelium piorumq́; hominum vltro inclinentur ad dandum etiam ſi non petatis? Conſiderate prædeceſſorum veſtrorum vias, quantum abſitis ab illis? Iudiciũ Domini non feret diutius. Aderat forte canonicus eccleſiæ Mo-

guntinen. nomine Cuno de Falckenſtein, cum capitio ſerico aureis ligaturis intextis. Hoc capitium petit Imperator ſibi dari, & imponit capiti, ſuo viliore depoſito, & conuerſus ad pręſentes Principes dixit, Vtrum militi an ſacerdoti ſimilior in hoc capitio videor? Subridebant præſentes omnes, canonicus rubore ſuffuſus, tacuit. Imperator vero ſeuero vultu exorſus eſt dicere longa oratione de officio clericorum, quod debeant eſſe exemplaria gregis, quantum malorum in totam plebem emanet ex corruptis moribus ſacerdotum: rurſum docet, quantum bona exempla valeant. Prædicit illis quid futurum ſit illis niſi mutent mores, ſeruiantq́ue Domino, non ventri: nihil enim ſtare poſſe diu, quod non obit functiones ſuas a Deo & natura inſtitutas, demonſtratq́; quomodo ſancte & inculpate vixerint in monaſteriis & collegiis primi patres, quibus beneuoli homines facti, tantas facultates in eos contulerunt. Vbi que orationem finiuit, ad archiepiſcopũ conuerſo vultu, grauiore voce dixit, Domine Archiepiſcope, mandamus qua poſſumus maxima autoritate, vt clerum veſtrum omnem reducatis in viam, quo præſint & miniſtrent eccleſiæ, vt ædificentur homines, eorumq́ue vita ſit illiteratis liber viuus, in quo diſcant rectum & pietatem veram: præcipimus vero, inquit, vt quam primum abuſus veſtium & calceorum, ludorum & compotationum tollatur, & in ieiuniis & orationibus toti ſint. Quod niſi fiat, minatur ſe mutaturum perſonas, operamq́ue daturum, vt pij viri & digni fruantur beneficiis eccleſiaſticis, nam in pios vſus eſſe contributa illa bona. Hunc animum & hoc iudicium in Imperatore audientes pontificij legati, excuſare ſe conantur, inquientes, Pontificem in hoc eſſe, vt corrigat quæ emendanda ſunt per eccleſiam, & quotidie emendare: ſed nullum hominum ſtatum poſſe irreprehenſibilem eſſe, homines eſſe, non angelos, in hac vita: & multa in hanc ſententiam locuti legati, conſcenderunt nauem, in qua ſecundo flumine Coloniam vecti ſunt, ibi ciuitate & epiſcopo permittente, magnam collegerunt pecuniam. Imperatori autem non placuit animus eorum cum hoc iudicio de eccleſiaſticis perſonis. Hoc tempore, quantumuis reſiſteret Carolus Imperator, apoſtolici legati magnam ex Germania pecuniam Romam pertulerunt. Sub idem tempus miſit Pontifex Innocentius Spiram literas, quibus præcepit ad apoſtolicam cameram mitti mediam partem omnium fructuum beneficiorum vacantium aut vacaturorum duobus annis in tota diœceſi Spitenſi. & apud alios epiſcopos quoque rentauit: ſed noluerunt conſentire. Carolus hic Boemiam bonis legibus, ac religionis cultu exornauit, ſingulare enim illi ſtudium fuit religionis, & morum bonorum, atque etiam literarum. Vniuerſitas Pragæ ab hoc Carolo eſt fundata; & ad educandam docendamq́ue iuuentutem monaſteria inſtituir, imitando honeſtiſſima maiorum exempla. Pragæ quoq; conſtituit archiepiſcopatum. ante Carolum enim, nulla erat Pragæ Metropolitana eccleſia, ſed ſub archiepiſcopo Moguntino erat. Boemiã pręcipue amauit, multas arces, multas eccleſias exædificauit per Boemiam paſſim. Imperator hic Norinbergæ multas inſtitutiones melioribus legibus correxit, collegia enim artificum prona ad ſeditiones mutauit. Eo enim tempore excitarunt magnam ſeditionem aduerſus magiſtratum ſuum & Imperatorem, neſcio quem popularem vrbis ſtatum cupientes, qui conſiſtere non potuiſſet. Miſit illo tempore Carolus cum eſſet Norinbergæ, ad Innocentium Papam legatos duos epiſcopos Argentinenſem & Pragenſem, per illos poſtulauit a Papa, vt multa per eccleſiam reformaret; Item, vt omnia quæ a pontificia ſede aduerſus Henricum ſeptimum, qui erat auus Caroli, eſſent promulgara, reuocaret & irrita pronunciaret. Pontifex legatis reſpondet, ſe omnia facturum ad Caroli ſententiam, quandoquidem videat eum nihil petere niſi ad Rempub. & religionẽ, felicémq́;
368 eccleſiæ ſtatum facientia. Poſt natum Saluatorem annus 368 per totam Europam miræ fœcunditatis, vinum & frumẽtum viliſſimum fecit. Hoc anno Vrbanus quintus qui Innocentio vita defuncto ſucceſſerat, tumultuante Italia, miſit legatos ad Carolum Imperatorem, vt eccleſiam ab hoſtibus defenderet, præcipue a Bernaboue, qui omnia depopulabatur, neq; Imperatorẽ, neq; Papam, neq; Deum reſpiciens, cum quo tamen Carolus pacem fecit, antequã ingrederetur Italiã. Inuitante autẽ ſerio & ſæpius Imperatorẽ Pontifice Vrbano, copias ex Boemia & Germania cõgregatis ducit in Italiã, multis nobilibus, baronibus, comitibus, & Principibus comitantibus eum. In Italia ciuitaub. vbiq; honorifice aduenicns exceptus eſt, in itinere litigantes compoſuit, ſine, quan-

quantum fieri poterat,ſanguine. Vbi venit Piſas,conuocauit magiſtratus vicinarum ciuitatum,& cauſis cognitis,iudicauit ſecundum leges iuſtiſſime,ſciens quantum autoritatis amoriſque iuſtitia Principi conciliet apud omnes homines. Res imperij ordinauit tum etiam Piſis. A rebellibus & ſeditioſis quam primum potuit,extorſit pecuniam, nam vtiliſſimum Reipublicæ iudicauit illas vrbes maxime egeſtate inopiaque laborare, quo non haberent facultates bonis negotium faciendi. Senis cum eſſet,rumor in populo exortus eſt, quod Imperator velit ciuitatem in vltimam ſeruitutem redigere; quare ciues arripuerunt arma, & pene Carolum oppreſſerunt,cum nihil tale expectaret; ſed virtute militum Germanorum vicit,multoſque Senenſes occidit. Romæ veniens exceptus eſt honorifice,& multa cum Pontifice decreuit: ſed poſtea parum eſt effectum datum. Nec longam moram fecit Romæ,quoniam omnia illi fuerunt ſuſpecta, & pleraque diſplicuerunt, quæ propter temporum malitiam mutare non poterat. præterea multa eum in Germaniam reuocarunt. Quam ob rem recepit ſe cum copiis ſuis in Germaniam. In Germania multa inuenit turbata,ex quibus omnibus cum videret ſe extricare vix poſſe, & multas partes cerneret potentes,quæ poſt mortem ſuam filiis ſuis ſuppreſſis,peruenturæ eſſent ad imperium,incipit cogitare quo pacto poſſet filium ſuum Wenceſlaum regem Romanorum facere. tentat igitur Principum electorum animos muneribus & officiis allicere ad ſuum filium eligendum. Sunt autores qui ſcribunt ſingulis electoribus Principibus centena millia florenorum promiſſa: poſt electionem vero eum patri Carolo ſoluendo non eſſet, Principibus electoribus obligaſſe pignoris loco vectigalia, oppida,& telonia imperialia. Nos hoc loco nihil aſſerimus, quæ commiſſa ſunt ab aliis literarum monumentis, bona fide paucis indicamus. Eſt igitur,procurante patre,ſupra milleſimum trecenteſimum,ſeptuageſimo anno, Wenceſlaus electus Imperator Francofurdiæ,magnámque de ſe præbuit ſpem. Quatuor annos ante Wenceſlai electionem Friburgenſes & comes eorum,Aego nomine,inter ſe habuerunt magnas ſimultates,plus iuris in ciues ſibi arrogabat,& exactionibus latu difficilioribus vexauit eos: quare cum ciues ſæpius hoc eſſent conqueſti apud Imperatorem, nihilque auxilij poſſent conſequi, Imperatore occupato aliis, excluſerunt comitem coacti eius tyrannicis exactionibus,& fœdus cum Baſilienſibus quorum prudentia, autoritas, conſtantia,fortitudo & fides magna erat non ſolum per imperium Romanum, ſed per totam Europam. 1370

Anno igitur milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto in vigilia annunciationis diuæ virginis Mariæ, comes conatus eſt per inſidias Friburgum capere: ſed Friburgenſes præuenientes eum repulerunt. Dux repulſus, detectiſque eius inſidiis, cœpit copias augere, maioribuſque viribus bellum gerere. Friburgenſes coniunxerunt ſibi etiam vicinas ciuitates Neoburgum & Briſacum. His ſociis auxiliaribus captam arcem quæ ſuper vrbem eſt,deiecerunt, & in monte præſidio ſufficienti collocato,obſidione cingunt oppidum Endingen, quod obtemperabat comiti,ad quod liberandum cum copiis accelerat comes, aduenienti Friburgenſes occurrunt,ſoluta obſidione,neque enim inter oppidum hoſtile & hoſtilem exercitum claudi tutum putabant. Comes habebat ſecum multos nobiles,milites exercitatos multis bellis,Friburgẽſibus appropinquantibus adhortatus eſt ſuos ad virtutem præſtandam, gratitudinem pollicetur,in loco editiore aciem inſtruit, numero equitum longe ſuperior,peditatum ſi non maiorem, at certe non minorem habebat. Friburgenſes odio tyrannidis concitatiores tumultuarie inſtructa acie, in loco ſibi paulo iniquiore aggrediuntur hoſtem,equeſtre fit primum prælium, ſed ob multitudinem hoſtium Friburgenſes equites cedere ſunt coacti, quæ res non parum terruit & peditatum, nihilominus adoriuntur fortiter hoſtem, fit atrox pugna, & equites Friburgenſes denuo: pugnant dum autem neutri cedere volunt, multi cadunt, capiuntur multi, multi in Rheno ſuffocantur. Poſt hoc prælium, epiſcopus Baſilienſis, & epiſcopus Argentinenſis Conſtantienſiſque & quidam alij proceres pacem inter eos fecerunt, vtriſque bello afflictis. Cum autem & Friburgenſes & comes animaduerterant, per omnem hominum memoriam odium etiam in poſteris duraturum conceptum ex tot mutuis cædibus, accepit comes oblatam a Friburgenſibus pecuniæ ſummam,& eos manu miſit liberos. Sed ſunt qui putant pecuniam comiti numeraſſe Auſtriæ ducem,cuius poſtea ſubditi facti 1366

ſunt, ſicut adhuc hodie domui Auſtriæ obediunt. Erant his temporibus frequentes diſcordiæ ducibus Auſtriæ,& aliis vicinis nobilibus,cum confœderatis Heluetiorum.

1371 Anno ſeptuageſimo primo ſupra milleſimum trecenteſimum, Vrbanus Papa per totam Europam miſit nuncios apoſtolicos,qui adhortati ſunt populos ad expeditionem contra Turcos ſuſcipiendam,eiusq́ue expeditionis nomine magnam pecuniam conflauit. Indulgentias conceſſit in plurima annorum millia iis qui aliquid contulerunt: iis vero qui militatum irent in eam expeditionem, cœleſte regnum clauibus apoſtolicis aperiebat. Verum cum vis non parua pecuniæ eſſet collecta,Pontifex in Galliam profectus, moritur, pecuniaq́ue in neſcio quos vſus confertur. quanquam enim eodem anno alius creatus ſit Pontifex, nempe Gregorius vndecimus: tamen antequam hic ad pontificatum perueniret, diſtracta eſt collata pecunia in expeditionem contra Turcam. Erat poſt Vrbani obitum Italia & vrbs Roma confuſa factionibus. Potentiores ciuitates inceperunt aduerſari pontificiæ ſedi, multis enim annis fuerat curia Pontificis Romani Auinione in Gallia, & minor erat autoritas Papæ,qui propter beatum Petrum, & locum,Romam,magnus,& Pontificum primus habebatur;Italiam, patrimonium beati Petri per vicarios gubernabat, hinc multæ ſeditiones, & ciuiles cruentæ diſcordiæ oriebantur. Florentini præcipue iugum Pontificum Romanorum abiecerunt, erat in Italia legatus Pontificis homo durus & faſtu turgidus,qui in annonæ caritate negabat ciuitatibus frumentum quod habebat in ſua poteſtate. Peruſinis ergo rebellantibus miſerunt Florentini auxiliares manus,quarum ope arcem in vrbe ceperunt, & pontificiam familiam eiecerunt. Bononienſes exemplo illorum paulo poſt quoque rebellarunt, quibus Peruſini & Florentini ſe coniunxerunt. ij ergo ſolicitarunt ad defectionem alios, & facile multi mouebantur exemplo tam potentum ciuitatum:Romani quoque aduerſus pontificias conſtitutiones crearunt magiſtratus. Gregorius Papa vbi cognouit Peruſinorum, Florentinorum, & Bononienſium defectionem, copias armatas ex Galliis mittit in Italiam,& cum copiis mittit ſimul cenſurarum & anathematum fulgura & fulmina. Florentini vero & eorum ſocij opponunt ſuas copias pontificiis: ſimul mittunt legatum ad Pontificem in Galliam,ei exponunt quibus cauſis moti fuerint ad reſiſtendum legatorum pontificiorum tyrannidi. excuſant ſe,& ſimul docent,quid mali afferat abſentia Papę ab Italia,nec factum odio Pontificis eſſe,ſed quod cupiant eum apud ſe Romæ habere. accuſant autem nominatim legatos quoſdam,indicantq́ue eorum iniqua facta. Pontifex vero ciuitatum legatis reſpondet durius, docet, quam contra diuinas & humanas leges ſit magiſtratui non obedire; multo vero maius piaculum eſſe tanto magiſtratui non obedire,hoc eſt ſummo Pontifici. Quam ob rem imperat, ſi velint ſuam gratiam habere, vt obediant nunciis ſuis,tanquam ſibi ipſi. Poſtea ſatis claris argumentis & ſignis intellexit plurima & maxima mala non ſolum in Italia, verum etiam in tota Romana eccleſia euenire,propterea quod Romæ Pontifex non habitet.& exemplum dedit aliis eccleſiaſticis prælatis ſuas eccleſias relinquendi. Et cum iuſſit epiſcopos domi apud ſuos eſſe, audebant quidam reſpondere, quod epiſcopus Romanus non Romæ habitaret. Quare decreuit curiam papalem transferre Romam, ſed ex Gallia diſceſſurus, diſſimulauit diligenter ſe profectionem cum tota curia parare ad vrbem (nam in Gallia iam manſerat curia pontificia ſeptuaginta annis) quare Galli eam iure ſuam eſſe putabant,& per vim retinuiſſent, niſi quaſi aliud agendo clam diſceſſiſſent. Venit ergo Pontifex Romam magna cum Romanorum & multarum Italicarum ciuitatum lætitia, ac ſuo aduentu finiuit bellum. Hoc tempore ciuitates imperiales in Sueuia geſſerunt non paruum nec incruentum bellum cum duce Wirtenbergenſi Eberardo. Comite enim de Helffenſtain in arce Nyberga trucidato,ciuitates conſcriptis copiis aduerſus eum tendunt, quibus non procul a dicta arce occurrit comes Eberardus,& commiſſo prælio ſuperauit,magna occiſa,magna capta,magnaq́; vulnerata multitudine. Poſt hoc prælium facta eſt Principibus quibuſdam mediatoribus pax. Hoc tempore Turcę aduentus rimor magnus inuaſit Italiam,quã ob rem Pontifex ad Cæſares Carolum & Wenceſlaum legatos mittit, vt rebus eccleſiæ periclitantibus ſubueniant, pacem faciant inter Chriſtianos Principes,ne omnes inter ſe bellantes,nõ ſibi,ſed Turcæ laborẽt, mittit & ad alios Principes,nullam pacem non honeſtiſſimam eſſe,quæ fiat propter com-

munia

munia eccleſiæ cõmoda, liberaliter promittit per Gallias, Hiſpanias, Britanniam, Germaniam, Vngariam, & alias Romanam eccleſiam audientes gentes, prædicando crucem, ſic enim vocabant quando concionatores plebem excitabant contra hoſtes eccleſiæ. Sed diſcordia Principum fuit in cauſa, vt Pontifex fruſtra parturierit expeditionem in Turcas. Anno poſt Domini ſalutis noſtrę 1377, denuo erat bellũ inter com- 1377
item Wirtenbergenſem & ciuitates Sueuiæ: poſtquam ergo comes ciuitatibus, ciuitates viciſſim comiti multa intuliſſent mala, quadam nocte paucis diebus ante feſtum Ioannes Reutlingenſes cum ſociorum auxiliari manu exiuerunt, & latuerunt in arbuſtis, donec paſtores ex oppido Vrach & Tetingen mane ſummo pecora in paſcua agerent, quæ omnia abegerunt, & pagum Tetingen incenderunt. cum vero cum præda reuerterentur domum, Vlricus iunior comes de Wirtenberg, magno cum equitatu per aliam viam præuenit eos, & obuiam illis venit, ac ſi veniſſet ex vrbe: ſed ciues diligenter obſeruantes ſuos, periculo ſuorum intellecto, erumpunt per aliam portam, circundatur ita comes præter ſuam expectationem, cõſeruntur manus, fit atrociſſimum prælium: ſed comes par eſſe non potuit, & perturbato ordine fugere conatur: ſed circumſepto hoſtibus armatis, nulla patet fugiendi via. Occubuerunt in ea pugna plurimi nobiles, Ioannes comes de Schwartzenburg, Fridericus comes de Zollern, Vlricus de Tübingen, Suigerus de Gundelfingen, Gotfridus de Winshen vexilifer, Reinhardus de Nyberga, Ioannes de Seldeneck, Bernhardus de Sachſzenheim, Wolfo de Stamhen, Magiſter curiæ comitis de Wirtenberg, Benzo de Hohenſtein, Ioannes de Rudenberg, Ioannes de Luſtnou, Sifridus de Willenberg, Conradus Kyfer, Waltherus de Hohenfels, Conradus de Hœfingen, Suigerus de Gemingen, Scharbo de Bernhuſen, Henricus Waler, Sifridus Waler, Cuno Truchſes de Buchishuſen, Eberhardus de Sternenfels, Henzo de Liechtneck, Ioannes de Sperberſeck, Andreas de Gyſſingen, Vlricus de Liechtneck, Diopoldus de Nydlingen, Cunzo de Stamhen, Wolfo de Phauhuſen, Wolfo de Iungingen, Waltherus Sper de Eſtetten, Sifridus Franco de Erdtbach, Hermannus de Ratbocem, Ioannes de Grunbach, Cuntz de Hediken, Raue de Liechtenſtein, Volcklinus de Kruthen, Ioannes de Grunbach, Guilielmus de Knishem, Conradus de Limppach, Hermannus de Boeſtain, Rupertus de Gebſydel, Ioannes de Lor, & multi alij nobiles, nam hi quos enumerauimus, omnes fuerunt nobiles; famulorum nomina non extant, & longius eſſet recenſere. Ipſe filius comitis de Wirtenberg Eberardi, aliquot vulneribus acceptis, cum quibuſdam aliis fuga elapſus eſt, & peruenit ad arcem Acheln. Reutlingenſes equis & reliqua præda potiti, captis aliquot, oppidum ſuum victores ingreſſi ſunt, nec paucos ex ſuis amiſerunt. Petierunt autem nobiles ſuorum cadauera, quæ illis Reutlingenſes dederunt. Durauit hoc bellum diutius, quod Carolus Imperator ſentiebat iam cum duce Wirtenbergenſi. Sueuia ex hoc bello multa paſſa eſt mala, nam villæ ruſticæ integrique pagi vtriuſque partis exuſti ſunt, & fruges contritæ in agris, quę res multos pauperes ruſticos ad mendicitatem perduxit. Poſtquam accepit comes Wirtenbergenſis hanc inſignem memorabilemque cladem, comparauit maiores copias quam antea in eo bello conſueuerat, armauitque omnes ſuos ſubditos. contra quoque ciuitates conſcripſerunt auctiorem exercitum, ſed iuſto prælio non dimicauerunt, alteri autem alteros vehementius vexauerunt. Eodem tempore Lupoldus Auſtriacus dux oppidum Feldkirch, cum adiacentibus quibuſdam emit a Rudolpho de Werdenberg, hic enim tueri ſe poſſe non ſperauit, ille putauit ſibi vſui magno fore in bellis gerendis cum confœderatis Heluetiis. Non diu poſt propter eandem cauſam ab Alberto de Werdenberg idem Lupoldus emit Bludentz & ſanctum montem. Hoc etiam anno Imperator Carolus non exiguis copiis Vlmam vrbem obſidione totam cinxit, deuaſtatis eius agris. erat autem comes Wirtenbergenſis ſocius Imperatoris in eo bello: diu vero vbi fruſtra tempus tereret ad vrbem munitam optime foſſis, muris, ciuium fortitudine, conſtantia & concordia (quæ eſt præcipuum ciuitatum robur) nulla capiendi ſpe apparente, obſidione autem multum pecuniæ deuorante, ſoluit obſidionem. Poſtea Vlmenſes, coniunctis ſibi aliis vicinis confœderatis ciuitatibus, inuaſerunt Wirtenbergenſem principatum, & aliquot arces ceperunt, pecora abegerunt: eo anno vario martis fauore dimicatum eſt inter Wirtenbergenſes & ciuitates. Hoc tem-

pore magnæ diſſenſiones inter epiſcopos, omnes prælatos eccleſiaſticos & vulgares ſacerdotes, Pontifice enim Gregorio partem fructuum beneficiorū exigente & contra recuſantes fulminante, alij omnes proceſſus Papæ contemnebant, alij reuerebantur, & ita fiebat, vt contraria de Pontifice in ſacris concionibus docerent, illis ſe nihil debere; iſtis ſummo Pontifici omnia eccleſiaſtica ſubiecta eſſe, probantibus. Hoc tempore Imperator Carolus incidit in grauem morbum, vbi autem aduerſus omnia medicorum præſidia morbum præualere videt, conuocatis ſuis, mandat quæ fieri velit poſt obitum ſuum, diſpoſitis rebus, ſuaque voluntate indicata, obdormiuit.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-
SEXTVS.

Carolus Cæſar reliquit filios duos Wenceſlaum & Sigiſmundum, quorum natu maiorem Wenceſlaum octo annis ante mortem Imperatorem appellauit, vt diximus. Hoc tempore, Gregorio Pontifice mortuo, Romani & Italiæ ciuitates miſerunt nuncios ad Wenceſlaum, vt operam daret, quo eligeretur aliquis qui Romæ habitaret, nam Galli omnibus viribus conabantur reducere Curiam pontificiam in Galliam, quare Gallum quempiam cupiebant. Hæc electio quo tumultu ſit facta, ſatis eſt ab aliis traditum. Itali enim elegerunt Vrbanum ſextum; Galli elegerunt Clementem ſeptimum. Vrbanum Pontificem agnouit Italia, Germania, & Vngaria. Clementem Pontificem ſummum appellauit Gallia, Hiſpania, Cathalania & Anglia. hi Vrbanum, illi vero Clementem, antipapam & apoſtaticum non legitime ſeu canonice electum, vocabant. Wenceſlaus fouit ſerio partes Vrbani, qui ſtuduit, vt quam plurimos ſibi faceret amicos, Italiæ ciuitatibus multa condonauit. Et idem ſtudium amicos comparandi fuit Clementi. Vterque, Principes ſibi non fauentes clam & palam odiendo, cauſam præbuit multorum bellorum. Quoniam regina Apuliæ fouebat partes Clementis, Pontifex inuitauit ad occupandum regnū Wenceſlaum, cui cum non vacaret venire, Carolus Vngariæ regibus originem ducens, inuitatur, qui vbi ad Vrbanum venit, Romæ vnctus & coronatus eſt, rexque Siciliæ appellatus. Ante vero quam eum fecerit regem Siciliæ, Pontifex ſuis nepotibus meliores eius regni principatus, nempe Amalifatanum & Capuanum & alios dedit, Carolo futuro rege iureiurando pollicente ſe ratum habiturum quid Papa mutarit. Carolus Romę ſalutabatur in Curia pontificia rex Sicilię. Interea dum hæc Romæ aguntur, Anna regina, Siciliæ vidua, nubit alij viro Othoni duci Brunſchwigenſi, quo marito Germano, ſecum adducente in Siciliam copias ex Germania, putat ſe bene defenſam. vbi autem intellexit hæc mulier, & a Pontifice Romano accerſiri milites ex Germania, nam Wenceſlaus totus deuotus erat huic Vrbano, in filium adoptauit (cum ipſa careret liberis) Galliarum regis fratrem, Andegauenſem ducem, Ludouicum nomine. Cum ergo Carolus rex coronatus nihil omnino haberet quo occuparet regnum, & iam inciperet rideri rex, & Pontifex creator regis ſine regno, Pontifex conſtituit effugere hanc nominis iacturam, quare cum & ipſe eſſet tenuius pecuniatus, eccleſiarum & monaſteriorum poſſeſſiones ciuibus Romanis vendidit, contraxitque ex illis fere centum aureorum millia. ſupellectilem auream & argenteam eccleſiaſticam quoque mutauit in monetam, illa pecunia vſus in ſtipendia militum Carolus, copias ducit primo Neapolim, eam vrbem per fraudem quorundam ciuium cepit, in qua accepto a ciuibus iuramento fidelitatis, & ordinatis confirmatisque rebus, caſtrum nouum, in quo erat cum ſua familia & amicis, regina Anna, obſidione caſtrum terra & mari quātum per exercitus magnitudinem fieri potuit, circundedit, nec ita tamen circumſepire potuit, vt nō ingredi & egredi qui vellent, poſſent, ſaltem per mare, nam claſſe non admodum multum valebat rex. Otho dux Brunſchuigenſis obſeſſæ reginę maritus, cōiugē, vel potius fortaſſe regnū, dotē, non deſerere volens, adducit copias militū Italorum & Germanorum nō contemnendas, quibus obſedit

obſedit Neapolim Carolo proditam. Carolus autem in vrbe obſeſſus, tali dolo aduerſus Othonem vſus ſcribitur, adulterato ſecreto ſigillo reginæ, & imitatis characteribus quibus conſueuerat vti Anna regina, nomine reginæ ſcripſit ad Othonem, vt aliquot fidiſſimis comitibus veniret noctu hora & loco indicatis, ibi conſtituta noctis hora venturos qui indicent eis viam & rationem occupandæ vrbis. Otho ad horam & locum deſignata venit cum Marchione Montisferrati, fratre ſuo Germano Baltaſare, & aliis tribus viris primæ nobilitatis & apud ducem Othonem fidei, cum ad locum perueniunt, occiditur Marchio cum aliis duobus, Baltaſar eſt elapſus per noctis tenebras; Otho vero captus ductus eſt in vrbem, non ſicut ſperauerat cum duxit vxorem reginam. Otho autem prorſus vir Germanici ſpiritus, ductus ad regem Carolum, nec capite nec genibus flexis vllum demiſſi animi ſignum dedit, ſed corripientem regem verbis confutauit, libere diſſerens ad quem pertineret ius regni Neapolitani, & Siciliæ. Carolus libertate viri offenſus, talemque animum in eo veritus, iuſſit Othonem duci in carcerem, diligenterque cuſtodiri. Exercitus ante vrbem duce deſtitutus ſoluit obſidionem, diſſipatique milites domum ſe conferunt. Anna in arce obſeſſa filij adoptati aduentum neſciens, in quo vno ſpes reliqua erat illi, poſtulauit liberum & tutum cum Carolo colloquium. Conuenerunt ergo in horto arci contiguo, & Anna in hunc modum eſt affata regem, Ego te hactenus vt filium amaui (nam matrem Caroli huius aluerat hæc Anna) nunc video te, diſponente Deo, mihi eſſe dominum factum, peto igitur a te vt me iam viciſſim & maritum Othonem commendatos habeas, ſi vnquam tibi aut tuæ quæ te peperit matri, aliquid bene feci. Carolus placido vultu manſuetiſſime reſpondit, te non minus quam meam matrem dilexi, & id intelliges poſthac melius, teque & maritum tuum Othonem commendatiſſimos habebo, &c. Comitatem & beneuolentiam omnem ſimulante oratione Caroli victa Anna, ſperauit in homine gratitudinem animi magnam & dignam Principe. Quare fidei eius dedidit ſe & caſtrum & omnia quæ in eo erant. eſtque reuerenter educta de arce in elegantiſſimas vrbis ædes, comitata pediſſequis multis honorifice: ſed, ſi ſcriptoribus credimus, paulo poſt miſſis militibus, in precibus ad Deum deprehenſa, ſtrangulata eſt, Baronibus eius captis. Et hoc modo totum regnum occupauit, ſed præſtantiorem regni partem, conſanguineis Papæ tradere ex pacto coactus eſt. Præterea in eccleſiaſticis prælaturis omnia immutauit Pontifex Romanus (nam ſenſerat cum Clemente Gallorum Papa) miſit enim illuc legatum cardinalem qui omnes eccleſiarum prælatos, epiſcopos, abbates, & totum clerum qui reginæ adhæſerant, multis crudelibuſque modis affectos & ignominiæ notatos beneficiis & dignitate priuatos in exilium miſit, & alios in locum eorum Vrbanus conſtituit. Dum hæc in Neapolitano regno geruntur, adoptatus filius Annæ de cuius mulieris fatis iam diximus, Ludouicus, dux Andegauenſis, a Clemente Pontifice in Gallia vngitur & coronatur in regem Neapolitanum, quare a fratre rege Gallorum adiutus, validum cogit exercitum, in quo habuiſſe fertur bene armatos equites 30 millia, peditatum vero centum millium. ſuperatis igitur alpibus venit in Italiam. Vrbanus immodice terretur, & Carolus, eiſque adhærentes omnes muniunt vrbes, in Germaniam pro auxilio mittunt legatos ad Wenceſlaū, per Italiam contrahunt tumultuarie exercitum. multo vero magis terruit, quod in Italia erant qui odium in Vrbanum & amorem erga Clementem occultabant. Dux igitur Ludouicus a Barnaboue vicecomite honorifice excipitur & tractatur; adhortaturque ad premendum propoſitum, & occupandam totam Italiam, non tantum regnum Neapolitanum, & non ſolum Carolum ex regno per dolum occupato eiiciat, ſed & Vrbanum antipapam ex pontificatu deturbet. Vbi in Hetruriam cum Gallorum copiis peruenit, occurrunt illi obuiam Aretini exules, auxilium aduerſus ſuos conciues petunt, qui illos eiecerant, quod ſenſerant contra Vrbanum cum Clemente Gallorum Pontifice ſummo. Ludouicus dux caſtra mouet ad vrbes Aretinæ mœnia, Carolus ante Ludouici aduentum firmum præſidium in eam vrbem collocarat, quare eruptionibus nocte dieque factis ex vrbe, multi quotidie cadunt, tandem poſt multas oppugnationes expugnatam vrbem militibus prædam facit, eſtque miſeris hoſtilibus modis vaſtata & direpta. Caſtrum autem vrbis, propter loci munitionem & præſidia, quæ ex vrbe capta confugerant in illud, capi non potuit, quanquam

continuo ſeſquimenſe impugnata ſit multis artibus & inſtrumentis bellicis. Quare ſoluere neceſſario coactus arcis Aretinæ obſidionem, recta tendit in medium regnum a Carolo occupatum modo quo dictum eſt, magna ſtatim defectio facta eſt a Carolo: fuerunt enim multi qui vehementer offenſi erant morte reginæ Annæ, nam fidem illi non ſeruatam, & indigniſſime ſupplicio affectam a Carolo quem cum paupere matre ſua domi aluerat. Hoc ergo perfidum facinus multos alienauit ab eo, non tantum propter miſericordiæ affectionem, ſed propter perfidiam & ingratitudinem, quæ vitia in quocunque animante ſunt, nihil boni ſperandum ex eo: ideo natura docente, nullis fere magis offendimur. quis enim noſtrum non ſtatim odit etiam quem nunquam vidit hominem, cum audit benefactoribus ingratum fuiſſe, & credentem fidei datæ fefelliſſe, vt taceam, occidiſſe, & ſic occidiſſe mulierem? Quapropter actũ erat de regno Caroli, niſi caſus eum ſeruaſſet. Ludouicus enim iam duas inſignes regni ciuitates ceperat, ſed Ludouicus dux morte in medio curſu abreptus eſt cum multis aliis Principibus viris exercitus ſui. Tradunt ab hoſtibus fontes veneno infectos fuiſſe, quibus vſi ſunt. Nam & gregariorum militum, qui ea vſi ſunt aqua, multitudo mortua eſt duce defuncto vita, exercitus redit diſſipatus in Italiam. & expeditio tantorum conatuum,
1380 tantæque ſpei ita euanuit, habuitque illum finem. Circa annum Domini 1380, Ludouicus Vngariæ rex, duobus annis ante mortem, filiam ſuam deſponſauit Sigiſmundo fratri Wenceſlai, filio Caroli, Imperatorum, deditque illi in dotem regnum Vngariæ. alteram, quam habuit, filiam dedit duci Aſtriæ, deditque in dotem Poloniæ regnum. Eodem fere tempore Carolus Galliarum rex Iſabelam, ducis Bauari filiam, vxorem ducit, puellam formæ & morum elegantia pręſtantiſſimam. Vrbanus his temporibus contra Turcam hortatur per legatos ſuos omnes Principes per eccleſiam Romanam. Et tribus archiepiſcopis electoribus imperij, cardinalatus vltro obtulit, ſed recuſarunt. qua cauſa autem noluerint ſuſcipere eam dignitatem, neſcio. Vrbanus Papa, vt hiſtorici referunt, pro ingenij ſagacitate intelligens quanto Germania ſibi eſſe poſſit vſui, præcipue potentiſſimi Principes Wenceſlaus & Sigiſmundus, aduerſus Clementem Papam in Gallia aduerſarium ſuum, mittit ad ambos Imperatores Wenceſlaum & fratrem eius legationẽ cum multa benedictione apoſtolica, & inuitat eos Romam, animum & ſtudium ſuum declarare cupiens erga eos, vt ipſi viciſſim copias ſuas in auxilium contra Clementem mittant. Prorſusq; conciliauit illos ſibi, totosque ſuos fecit Vrbanus. Quare ex Germania Wenceſlaus mittit legatos ad Clementem Auinionem, & ceu Imperator dehortatur eum a ſchiſmate, vt pontificatum deponat, potiusque eccleſiæ commodis quam ſuis affectibus conſulat, etiam atque etiam rogat. Clemens, non ignarus quam intimus Wenceſlaus eſſet Vrbano, iudicansque omnia facere Vrbani, non eccleſiæ totius nomine, ignominia legatos Cæſarianos affecit, quoſdam ex eis ſacris ordinibus initiatos coniecit in carcerem, & ceu maleficij reos torſit. Quod male (& non immerito) habuit Wenceſlaum & fratrem eius Sigiſmundum, inceperuntque ab eo tempore omnia pro Vrbano contra Clementem quæ potuerunt, facere. Hoc tempore Vrbanus Nucoriæ obſeſſus, & in pręſentaneo periculo conſtitutus, cum deſperaret de ſalute, Lothar Germanus Sueuus cum paucis Germanis armatis liberauit eum, & Genuam duxit ſaluum. Genuæ tum quinque cardinales colligatos in ſaccum in mare demerſit: duo cardinales Rauennas ſcilicet, & Galeotus clam ſe ſubduxerunt, & quod crudele exemplum in cardinales diſplicuit, & quod eandem fortunam timuerunt, peruenerunt autem ad Clementem in Gallia, a quo magno honore excepti ſunt, multa enim mala de Vrbano dixerunt, & ſpem illi fecerũt, Vrbanum diu durare non poſſe, tantam tyrannidem exercentem in innoxios bonosque viros. Vrbanus omnem ſuam ſpem ponit in Wenceſlaum electum Imperatorem, quem ſperat inuitatum propediem cum Germanis in Italiam venturum. Otho de Brunſchuig poſt tres demum annos de carcere euaſit: ſed in itinere iterum captus a militibus Clementis pontificis, ducitur ad Papam Auinionem. a pontifice liber dimiſſus, venit rurſum in Apuliam, auxilioq; amicorum & ciuium Neapolitanorum fauore vrbem Neapolim occupauit. Carolus erat in Vngaria, regina vxor Caroli cum filio Ladiſlao, & Anna filia fuga elapſi ſunt: Otho vero paulo poſt obiit diem ſuum, & recepit Neapolim Carolus, & miſere afflixit totum regnum exactionibus intolerabilibus, & vicinas Italiæ partes

tes

tes eodem modo cœpit premere,& collegit magnam pecuniæ vim, quam in ſtipendia militum omnem conſumpſit: nam cum ita adminiſtraret regnum, vt timeretur ab omnibus,omnes erant ei quoque neceſſario timendi. Præterea etiam magnis indigebat copiis,quod animum ad regnum Vngariæ adiecerat. defuncto enim hac vita Ludouico rege Vngariæ,ſibi deberi regnũ aſſerebat, maioriq; animo & conatu nitebatur poſſeſſionem eius regni conſequi,quod in Vngaria libentius vitã agebat. Quare commiſſo Neapolitano regno vxori Margaritæ,& amicis quibus fidebat plurimum, ipſe parat profectionem in Vngariam. Sed Vngariæ Principes plerique Sigiſmundo adoleſcenti nomine dotis deberi regnum ſciebant,& cum deſponſauit illi Ludouicus rex filię Mariam,deditq; in dotem regnum, conſenſerant primates regni: quare ſtatim poſt patris mortem coronant eam filiã in reginam Vngariæ, Sigiſmundus enim maritus eius nondum ex ephebis exceſſerat. Mater autem Mariæ deſponſatæ Sigiſmundo, nomine reginæ puellæ,filiæ ſuæ, regni negocia adminiſtrat, & alios Principes contemnens, alios conſulens in gerendis rebus,ſeipſam iudicans prudentiſſimam (magnum malum magnaq; peſtis eſt fœmina quæ videtur ſibi prudens)regnum breui tempore factionũ diſcordiis impleuit mulier ad obediendum & nendum nata, non ad imperandum. Quare Principes ab anu contempti, mittunt Neapolim, legatum epiſcopũ Zagabrienſem, ad Carolum in Vngariam,ad regnum occupandum vltro currentem incitant. Carolus igitur Vngarię rerum ſtatu cognito,feſtinat,celeriterq; cum epiſcopo ad vrbem Zagabrienſem venit. Illuc ſtatim Vngarię proceres ad regem confluunt,alij timore,alij muneribus,alij pollicitationibus,non pauci rerum nouarum ſtudio ducti. Anus ipſa quoque repentino eius aduentu territa, mittit ad Carolum nuncios qui excipiant eum familiariter,& adhortatur,vt adſit ſibi in gubernandis rerum habenis, vt eũ conſulat pro ſua prudentia & fide. Poſtremo prorſus cedit illi, traditq; regnum & ſe in manus eius. His rebus cognitis, Sigiſmundus Vngarorum perfidiam, & Caroli aſtus & inſidias veritus, recipit ſe ad fratrem Wenceſlaum. Carolus blandimẽtis fictis affatus anum, promittit ſe eam matris loco habiturum,& nihil contra eius ſententiam & animum facturum. Quare breui poſt in Alba regali ab epiſcopis coronatur & vngitur in regem Vngariæ Carolus. Sed principio ſtatim regni, totam fere Vngariam a ſe alienauit, & regni Principes anumq; reginam deſpiciens, per omnia ſuperbe odioſeque imperabat. Mulier(vt hoc genus ingenioſum eſt ad dolos) anus regina, adhibito in conſilium Principe Palatino Garenſi, verſat in animo quibus nam artibus poſſit Carolus clam e medio tolli (nam armis palam fieri impoſſibile videbatur) Habebat autem Garenſis apud ſe iuuenem audacem promptumque ad quoduis facinus, Blaſium Forbach nomine, hunc vt interficiat Carolum,conſtituunt. Anus igitur ſignificat Carolo regi, ſe habere literas de magnis & occultandis rebus e Germania ſcriptas,rogat ſimul vt ad ſe veniat, literatum argumenta cognoſcat, & ſecum conſilia conferat, nam eſſe de maximis rebus totius regni. Carolus ſub veſperam cum Italis cuſtodibus ſui corporis conuenit reginam, regina igitur ſola cum ſolo rege ſedente, aulici Italici Caroli comites ſecedunt, omniaque ocioſi in ædibus ſpectant,intenti in varias picturas neminem obſeruant neque egredientem neque ingredientem, quid enim tot armati timerent ſibi in domo viduæ? itaque Blaſius ad colloquentes Carolum & reginam irrepit,& dato lethali vulnere regi,ſe ex ædibus eiecit, rex ex vulnere ſtatim moritur. Totum ferme regnũ conuertit ſe rurſum ad reginam anum, iubẽt aduocari in regnum ſuum Sigiſmundum. Ad Sigiſmundum mittuntur a regina nuncij, regnum recuperatum, interfectũ tyrannum. Cumq; iam omnia extra periculum viderentur (tales enim copiæ regiæ, Carolo interfecto,& regni ſtatu mutato,in Italiam redierant, vel potius fugerãt) & regina iam cum ſuis regni Principibus ſine timore de arce in arcem, de vrbe in vrbem erraret, rerũ diſponendarum gratia, ecce amicus ſummus Caroli, qui hãc occaſionem vltionisq; tempus diu captauerat, Ioannes de Hornnach adeſt cum equitum manu valida, iter regina cum ſuis familiaribus faciente, irruit in eos, & primo captum Blaſium Caroli regis interfectorem ſupplicio capitis, regina ſpectante afficit. Garenſis fortiter pugnans cadit, (voluit enim potius mori quã viuus in hoſtis manus peruenire) reliqui reginæ comites capiuntur,& alij occiduntur, alij dimittuntur. Anus regina igitur in aquam merſa, finit vitã. Aderat & adoleſcens regina Maria, vxor Sigiſmundi, quę viua ſeruata ob formã &

ætatem,capta cuſtoditur. Sigiſmundus antequam audiret vxorem captam, ſocrumq́ ſupplicio affectam, contraxerat copias, quibus recipere volebat cum vxore dotem regnum Vngariam:vbi vero fortunam illam vxoris & matris eius audiuit,auxit copias,& feſtinauit in Vngariam. De cuius aduentu certior factus Ioannes Hornnach, gratiam Sigiſmundi redimere cupiens, acceſſit ad Sigiſmundi vxorem quam captam tenebat, & dixit illi, ſi velit ſibi placare maritum ſuum Sigiſmundum, & non vlciſci matris ſuæ mortem,idq́; ſe facturam iuramento cõfirmet,ſe eam liberam dimiſſurum, vt obuiam eat marito ſuo,& demulceat animum eius. Regina promittit omnia, & iuramento ſuperſtitioſe præſcripto, confirmat ſe facturam, quicquid petebat Hornnach. Quin ne animi ſententiam & propoſitũ mutaret, dicit ſe agnoſcere quod debeat illi vitam, propterea veneraturam vt ſeruatorem & patrem. Idcirco quam honeſtiſſimo comitatu matronarum & virginum mittit eam marito obuiam, ſperans eius opera ſe gratiã conſecuturum: veniunt igitur eodem ferme die Budam rex Sigiſmundus, & regina vxor eius, magno gaudio & hilaritate aliquot dies illic conſumpſerunt, & copias ex longis itineribus fatigatas refecerunt. Sed neſcio, quomodo regina marito ſuo Sigiſmundo commendarit Ioannem Hornnach, per totam Vngariam perſequitur Sigiſmundus illum Hornnach, in caſtro quodam obſeſſus elapſus eſt Vuaiuodæ ope & conſilio: ſed fugiẽs captus & ad præferocis equi pedes poſteriores alligatus tractatusq́;,deinde igni to ferro laceratus, poſtremo in quatuor partes ſectus eſt. multique alij eiuſdem facinoris rei ſuppliciis affecti ſunt. Epiſcopo Zagabrienſi propter vnctionem & epiſcopalem dignitatem pepercit, ab epiſcopatu tamen depoſuit. Ita occupauit Sigiſmundus Vngariam,& iuſte adminiſtrauit. Vbi vero hæc eum Carolo in Vngaria acta peruenerunt in Apuliam,ciuitates & regni proceres incipiebant res moliri nouas,& a Margarita vidua regina filiisq́; Caroli relictis,deficere. quædam ciuitates aſſeruerunt libertatem, quam olim dicebant ſe habuiſſe,quædam nouas leges & conſtitutiones ſibi faciebant,paucæ in fide manebant. Quæ res perturbauit totum regni ſtatum. Vidua regina mittit ad Vrbanum,præſidium & conſilium petit. Vrbanus Pontifex videns etiam periclitatura ea quæ tenebant nepotes eius,erant autem,vt diximus,pinguiſſima regni: quare Pontifex

3387 rebelles omnibus modis reducere nititur. Anno poſt natiuitatem Chriſti octuageſimoſeptimo ſupra milleſimum trecenteſimum, Clemens Papa Gallorum, cupiens vnitatem eccleſiæ, vel ſaltem ſimulans ſe cupere, vt plurium fauorem ſibi pareret, mittit legatos per Romanam eccleſiam, petitque concilium generale conuocari, vt ſchiſma tollatur, ex eccleſia ſe paratum cedere, ſi ita videatur eccleſiæ: nam electionem ſuam iam reiicere, ſalua conſcientia non poſſe, vocationem enim ſequendam eſſe. & promittit ſi in concilio decernatur ſuam electionem eſſe veram, ſe Vrbanum primæ notæ cardinalem facturum. Hic animus & hoc propoſitum Clementis multorum corda ei deuinxit. Hoc tempore conuocauit Sigiſmundus Budam omnes Vngariæ Principes,ſtuduitq́; eos ſibi conciliare multis rationibus,pollicens eis omnibus veniã & obliuionem omnium delictorum (grauiſſime enim deliquerant in ipſum & vxorẽ ſuam) excipientes,de quo dictum eſt, Carolum. Verum proceres regni non fidentes illi, ſibi conſcij,multi perſeuerabant in rebellione,in arcibus quibuſdam latentes; qui capti induſtria & conſilio Sigiſmundi, omnes Budam perducti ſunt; cum nulla reſipiſcendi ſpes in illis appareret, apud tribunal iuſſi dicere cauſam, condemnatique triginta duo vno die iugulati ſunt. adeo enim impœnitens & obduratum in odio & inobedientia cor in illis fuit, vt nec ſalutarint regem,nec vllum venerationis ſignum prębuerint,ducti in conſpectum eius: nam ipſe in medio ſapientum virorum & iudicum ſedens, ad ſe adduci, & ad obiecta reſpondere iuſſit. Poſt horum Principum mortem, & hæc comitia Budę celebrata,non ſtabiliorem & tutiorem regni ſtatum reddidit Sigiſmundus,vt ſperauit, ſed magnam regni partem a ſe alienauit, multi enim qui ante fata illorum procerum iudicauerant eos ſupplicio dignos, peſſimeque de rege Sigiſmundo & regina meritos,poſt ſumptas de eis pœnas, aliter affecti,damnabant ſeueritatem regis: Sic enim poſt mortem odio & inuidia liberamur. Illorum igitur ſupplicium cauſa extitit magnarum calamitatum. Rex enim non diu poſt ab Vngaris captus, & in carcerem coniectus, vix mortem euitauit: nec Vngari poſt hos necatos, vnquam illi vllum argumentum beneuolentię aut amoris oſtenderunt: ſed ſemper habuerunt eum odio.

Adeo

Adeo falſum eſt vulgi iudicium quod iam odit, mox amabit; quod iam amplectitur, mox odio proſequetur. quare quiſquis pendet a vulgi inconſtantis iudicio, non poteſt nō eſſe miſer. Eo tēpore fuerunt non parua bella inter ciuitates imperiales & comites Wirtenbergenſes. Poſt prœliū enim, de quo ſupra, in quo tot nobiles, barones, & comites diximus cecidiſſe apud Reutlingen, pax eſt facta, conditiones pacis non diu ſeruatæ ſunt, ciuitates enim victoria elatiores factæ, & victoribus plures cōiunxerūt ſe. Principes vero Wirtenbergenſes diligentiores facti, quærebant occaſionem ſe vlciſcendi, & recuperandi laudem bellicam quam in illo memorabili prælio apud Reutlingen perdiderant, & plures adiungebant ſibi Principes, ex quibus quidam epiſcopi fuiſſe memorantur. Graue autem eſt bellum ortum, quod conſecuta ſunt infinita mala, direptiones, prædæ, incendia, fames, cædes, latrocinia, &c. Ciuitatum copiis obſidentibus cœmeterium in pago Toffingen, (in ſuperioribus autem dictum eſt, munitiones, in quas pagani in periculis ſe receperunt, fuiſſe cœmeteria illa, & ſimul horrea in quæ fruges, & ſub horreis cellæ vinariæ, in quas vinum recondebant) qui pagus in comitatu Wirtenbergenſi eſt, non longe ab oppido *Wila*; comes Eberardus cum copiis eo properat, ciuitatum copias adoritur, fit atrocior pugna, quam ſæpe inter reges potentiſſimos in maximis bellis: prima coitione comitis Eberardi filius, Vlricus, iuuenis animo & corpore militari, & comes de Monte Leonis, vir bellica gloria clariſſimus, & alij cum illis occiduntur: quare comitis Eberardi copiæ non parum perterritæ, cœperunt reſpicere. quod Eberardus animaduertens, exclamat ad ſuos ne quis reſpiciat, hoſtes enim fugere, ſimul cum dicto, ruit in hoſtes non aliter atque vrſus ad ſummam iram concitatus, & ſic continuit ſuos, exemploque ſuo animos reddidit, & vicit. Interfecti ſunt eo prælio a parte Eberardi, Vlricus filius comitis de Wirtenberg, comes de *Zollern*, comes de *Leuenſtain*, comes de *Werdenberg*, præterea ſupra 40 nobiles. Maior multitudo quoque occiſa eſt a parte ciuitatum. Poſt hoc prælium iterum pax eſt facta inter imperiales Sueuiæ ciuitates & comitem Wirtenbergenſem Eberardum.

Poſt non diu, anno 1395, in toto comitatu Wirtenbergenſi, nobiles omnes cœperunt 1395
conſpiratione facta, rebellare Principi ſuo Eberardo: habebant autem hi nobiles munitiones comiti vix expugnabiles, nec videbantur vinci a comite poſſe: ciuitates enim clam iuuare ferebantur eos. Comes autem vir minime ignauus natura, periculo & magnitudine rei etiam excitatus, omnem opportunitatem obſeruabat, qua aut eos diſiungeret, aut placaret, aut vinceret. Cum igitur vna omnes eſſent congregati in oppido *Heimshen*, comes per vicinas regiones noctu cogit copias, illiſque circundat oppidulum, illudq; incendit. Nobiles propter ignem & copias quibus circūſepti erant, nullam elabendi rimam reperientes, maioribusq; circundati copiis quā vt congredi auderent, propter ſuorum paucitatem, quos ſecum in oppidulo habebant, pacem petunt: ſed comes nullas deditionis conditiones admittere voluit, quas petierunt nobiles. ergo dederunt ſe in gratiam comitis neceſſitate coacti. Egit ergo cum ipſis pro animi ſui voluntate: nec tamen inhumanius crudeliúsve audio in illos a comite animaduerſum. Hoc tempore (cum ſæpe a multis cordatioribus eſſet prædictum futurum, propter Principū auaritiam, & ambitionem diſcordiarū cauſas) Turca propius quam ante vnquā ad noſtros fines acceſſit. Erat autem Imperator Turcarum Pazaita inſignis virga Domini, nobiliſſimumq; vas irę Domini, qui poſt ſubiugatas Macedoniam, Thraciam, & Theſſaliam, hoſtilibus maximiſq; copiis inuadit etiam Bulgariam, totamq; diripit, & peruaſtat, ingentem hominum multitudinem captam, in duriſſimam inhumaniſſimamque ſeruitutē abducit. Bulgari erant ſubiecti Sigiſmundo regi Vngariæ: quare legatos mittit ad Turcam cum primum attingeret Bulgaros, ſignificat illi, ſibi pacē cordi eſſe, neq; Turcæ neq; vllis aliis contra ius velle inferre bellum, docetq; eum Bulgariam ſuā eſſe, monet & rogat ſimul vt ab ea abſtineat. Turca differens aliquot dies reſpōſum, & pergens depopulari Bulgariam, tandem vaſtata Bulgaria, ſuperbiſſime reſpōdet, iura quibus agere velit cum rege Vngarię, eſſe arma. Succenſus ira hoc reſponſo Sigiſmundus, ſtatim mittit nuncium ad fratrem ſuum Wenceſlaum, electum Imperatorem, eumq; ſui officij admonet, (erat autem Wenceſlaus vir otij amans, laboresq; & negociorum fomēta vbicunq; poterat, fugiebat) miſit quoq; ad alios Chriſtiani nominis Principes, periculum demonſtrans eorum proximo ardēte pariete. miſit & ad Carolū Gallorum

regem legatos, qui in auxilium magnas miſit copias, ducibus Ioanne Niuernenſi, filio ducis Burgũdiæ, Philippo Arteſienſi, & Gualthero de Rupibus. Vbi vero Galli peruenerunt ad Sigiſmundum, & cum hoſte confligendum erat, conſultant, vtri in primo agmine Galline an Vngari, vel Germani præcedere deberent, hoſtem aggrediendo: Galli enim cupiebant primi hoſtem adoriri, vt mererentur primam laudem, ſuam enim fortitudinem cupiebant teſtari: ſed Sigiſmundo erat Gallorum ingenium cognitum, nimium concitatum, & temerarium, qui ſæpe ſoleant præcipitare facta, & maiora viribus conari. Quare Sigiſmundus dehortatur eos, inquiens, illis non cognitam cõſuetudinem bellandi qua Turcæ vtuntur, ſæpius Vngaros expertos. Conſilium igitur eſſe vt illi primi cum hoſtibus congrediantur, qui ſæpe pugnauerunt cum ipſis, quibusq́ue mos eorum melius cognitus ſit. Vngaros quoque minus ceſſuros, & maioribus animis pugnaturos in conſpectu ſociorum, & ſi ſciant, fatigatis integros Gallos ſucceſſuros in prælio. Hoc Sigiſmundi conſilium paruipendentes Galli, nec ſuis ducibus nec Sigiſmundo audientes ſunt, & viuunt in diſſolutiſſima licentia, in omni genere luxus, quam ob cauſam Sigiſmundus parum ſpei poſuit in Gallos. Germani minus licentia & luxu diffluebant, audiebantq́ue duces ſuos, propterea omnem ſpem in Germanos & Boemos collocabat. Erant vtrinque ingentes copiæ. Turca autem numero longe ſuperabat, erant enim Turcarum vltra ducenta millia. Turca videns Chriſtianorum exercitum non contemnendum, maiore diligentia ſe circundedit, & non ſatis habuit quod præualebat tantopere multitudine, etiã dolis & inſidiis vſus eſt. Ceſſit enim per aliquot milliaria ſimulans timorem. Noſtri ſequebantur perſuaſi Turcam fugere, perueneruntq́ue vſque ad Nicopolim vrbem, quam obſidione circundare conati, viderunt inſtructam Turcæ aciem in equo campo offerentẽ ſe ad pugnam, vix aut quarta pars Turcici exercitus hic ſe oſtendebat, reliquos enim abſconderat in demiſſioris loci arbuſtis. Omne enim Turcæ conſilium huc tendebat, vt noſtri negligẽtius aggrederẽtur copias ſuas, propter eam cauſam etiam ita ceſſerat, & paſſus erat ſuas regiones deuaſtari. Nec Turcam ſpes ſua fefellit, nam quanquam Sigiſmundus rex vehementer obteſtaretur Gallos vt non nimium feſtinarent, ſed poſt maturum conſilium demum hoſtem concordi vna omnium ſententia & animo aggrediendum, Vngaris omnino primum pugnandi locum dandum, qui pugnandi Turcarum conſuetudinem ſæpius experti eſſent, eos ſine dubio fortiter pugnaturos, ſcientes ſe ſtare in conſpectu Germanorum & Gallorum, & nullum illis fugæ relinqui locum, prædictum enim illis iam eſſe, quoniam Galli & Germani e longinquis regionibus veniſſent, vt Vngaros defendant, ne veniant in manus tam atrocis hoſtis, niſi pugnent fortiter, Gallos & Germanos in terga vertentes, Vngaros non aliter ituros quam in obuium hoſtem. Sed omnes nationes meliora de eis ſperare. Et verum erat, talibus dictis erant Vngari a ducibus & rege in prælium præparati. Galli ſiue timentes ne hoſtis cederet, & nõ faceret pugnandi copiam, ſiue videri fortes & bellicoſi cupientes, adhuc loquẽte Sigiſmundo, tumultuarie irruunt in hoſtem audaciſſime, & primo impetu hoſtem reprimunt per aliquot paſſus, & ita pugnantes Turcarum magnam multitudinem trucidant, & viciſſim cadũt, & vulnera accipiunt plurimi. Dum ita pugnant fortiter Galli, ante tempus ſine ordine hoſtem optime ordinatum aggreſſi, Boemi & Vngari Germaniq́; inſtruunt acies ad pugnam cum Turcis aptas, & erat magna in omnium alacritate ſpes, ſed ecce Turcarum nouum agmen adeſt, & feſſos pugnando Gallos obruit, noſtriſque iamiam hoſtem ab altera parte aggreſſuris, vertunt terga Galli multitudine hoſtium oppreſſi, & fugiunt in noſtrorum ordines trepidi, ſanguine pleni, multiſque vulneribus confoſſi, prorſusq́; totam Germanorũ aciem & Vngarorum perturbant & confundunt, Turcæ conglobati ſimul cum fugientibus Gallis perrumpunt noſtrorum ordinem, nihilominus Germani, Poloni, Angli, non ignauius pugnant quam Galli pugnarant, & retrudunt Turcarum cuneos, ita vt ij qui in vltimo agmine erãt, putarint eos fugere: ſed noſtrorum ordo totus erat diſſipatus, & valde pauci erant collati ad Turcam, deinde ex victis fugientibusq́; Gallis animorũ alacritas non parum remiſſior erat, quare tandem poſt longũ pugnam, magnamq́; Turcarum multitudinem cæſam, fugere coguntur & ipſi. In prælio multi, plures in fuga occubuerunt. Sigiſmundus fuga vix elapſus eſt, nam nõ induci potuit vt fugeret, donec videret nullã penitus ſpem ſupereſſe. In fuga noſtro-

rum captus eſt magnus numerus, ex quibus quoſdam occidi iuſſit Turcarum Impera-
tor,quoſdam miſit ad iumentorum operas ſubeundas. Multi Principes exercitus capti
ſunt,ex quibus fuit & filius ducis Burgundiæ,qui cum viginti duobus viris Principibus
redemptus eſt pondere auri ducentorum millium florenorum. Scribūtur occiſa in illa
pugna ex copiis Chriſtianorum 20 millia,Turcarum vero 60 millia. Cecidit etiā in eo
prælio vir in re militari præſtātiſſimus,Henricus comes de Montepelligardo,a quo hic
Vlricus dux Wirtenbergenſis genus ducit ſuum.Hęc memorabilis ſtrages facta eſt an-
no 1396. Poſt hanc pugnam cognitum eſt,Stephani Vuaiuodæ conſilio & impulſu 1396
Turcam in Bulgariam vſque perductum, ſicut & noſtra ætate Vuaiuoda Turcam in
Pannoniam vſque ad Viennam, vt in ſequentibus dicemus, adduxit. Poſt iam me-
moratum prælium Stephanus Vuaiuoda Sigiſmundo, neſcio quam ob cauſam, in-
fenſus,Valachiam,& Mandauiam fere totam impulit,vt deficerent a rege Vngariæ Si-
giſmundo.quare aduerſus eum miſit copias Sigiſmundus,& breui adegit eum ad dedi-
tionem,& ad petendam gratiam. Sigiſmundus vocato homine ad comitia, & cum ad
obiecta frigidius reſponderet, nihilq; refelleret probabiliter, iudicio condemnatū ca-
pite multauit. Hoc etiam anno, quo tam infeliciter pugnatum eſt ad Nicopolim cum
Turca, ſuperſtitioſa impoſtura Albatorum multos per Romanā eccleſiam ſeduxit. de
cuius ſectæ propoſito qui cupit plura cognoſcere,legat Platinam.autor factionis a Ro- 1400
mano Pontifice igne conſumptus eſt. Anno 1400 cum Turca indies Romanum im-
perium & eccleſiam carperet, Wenceſlaus autem Imper. (cuius præcipuum officium
debuiſſet eſſe,hoſtes eccleſiæ & imperij propulſare,ocioſus torperet, imperij electores
Principes neceſſario de alio eligendo Imperatore cogitare cœperunt,nam pręter Tur-
cicos horrendos conatus, Principes Chriſtiani inter ſe gerebant bella,nec multum cu-
rabat Imperator,tantum ſtudebat iis rebus quibus ocium ſuum foueret. de quo vt alij
legantur malo,quam vt ego referam. Electores ergo Principes, potiſſimum Rupertus
comes Palatinus Rheni,decreuerunt hunc Principem imperio inutilem,quare conſi-
lium de alio Imperatore eligendo contulerūt cum Pontifice Rom.qui inſtitutum ma-
gnopere approbauit, miſſis etiam legatis Pontifex vt propoſitum premerent & non
mutarent ſententiam adhortatus eſt. Quam ob rem cōueniunt iuxta maiorum decre-
ta Principes electores Francofordiæ cauſa eligendi alium Imperatorem. Sed non con
cordarunt,alij enim Rupertum comitem Palatinum Rheni, epiſcopus Moguntinenſ.
& Colonienſ. Iodocum Morauiæ Marchionem,elegerunt. Wenceſlaum non admo-
dum grauiter tuliſſe repulſam ſcribunt. Marchio Morauię enim electus,ab illis quibus
dixi,Imperator,acceſſit ad Wenceſlaum patruum ſuum,quem ante ſemper vt patrem
coluerat, exploraturus quo animo ferret abdicationem. Poſtquam ergo Iodocus ne-
pos Wenceſlai multa dixiſſet apud patruum ſuum regno abdicatum ad ſe excuſan-
dum,reſpondit ſedato animi ſpiritu,Se volentem deponere imperium,vt abhorrētem
natura a curis multis,ocij quietisq; amantem. Etſi non cuperem,inquit,deponere im-
perium,tamen non grauatim cederem tibi non nepoti,ſed filio meo.leniretq; omnem
animi ex repulſa dolorem,quod imperium manet in familia noſtra. Demum ad ſuſci-
piendum imperium adhortatur etiam,iubetq; bono eſſe animo. Quod ad me, inquit,
attinet,habebis adiutorem & in omnibus amicum,&c. Sic locutum ferunt cum nepo-
te ſuo Marchione Morauię,ſimulationéne an ex animo,dubium eſt. Si ex animo dixit
hæc,videtur poſtea animum mutaſſe,nam captus a Sigiſmūdo fratre ſuo,& Viennæ in
cuſtodia non ſatis diligenter ſeruatus,quorundam conſilio & opera euaſit,& regni ad-
miniſtrationem recepiſſe dicitur. Ante hāc captiuitatem, propter diſſolutiorem vitam
fuit in cuſtodia detentus fere totum ſemeſtre tempus, fuit autē a regni Principibus ca-
ptus. Diſcordantibus porro Principibus electoribus,aliis Iodocum Morauiæ,aliis Ru-
pertum comitem Palatinum eligentibus, mortuus eſt intra ſex menſes Morauiæ Mar-
chio. Poſt huius obitum,abdicato Wenceſlao, elegerunt Rupertum comitem Palati-
num Rheni,qui quoque ſcribitur primum oblatum imperium recuſaſſe. Poſt electio-
nem comitatus multis Principibus, Coloniam deſcendit,ibique ab archiepiſcopo Co-
lonienſi vngitur & coronatur, appellaturque Imperator, eius electionem approbauit
Pontifex. Poſt coronationem in Germania omnia magno ſtudio compoſuit,& quan-
tum potuit fieri, pacem fecit inter diſcordantes Principes. Poſtea cogit copias,& pa-

rat profectionem in Italiam, vt ſubiugaret rebelles imperio. ſtatuit enim labentem per Italiam imperij ſtatum reſtituere in priſtinum locum: & vocabatur a quibuſdã magnis ciuitatibus, quæ miſerunt pecuniam in vſum expeditionis. Verum contra erant ciuitates & Principes qui quum primum audiuerunt in Germania cõſcribi milites, ſe quoq; ad bellum parabant. Plus autem temporis in apparando conſumpſit, quam incipiens in animo habebat, decreuerat enim ante Pẽtecoſten Romæ eſſe, & vix in autumno ad primum Italiæ limen peruenit. Vbi venit in Brixiæ ciuitatis agrum, conceſſit militibus omnia diripienda, & prædam eis reliquit, nam ea vrbs erat ſubiecta Galeatio quo cum erant magna odia & ſimultates Ruperto. Quare Galeatius, qui ſe ad bellum parauerat dum Rupertus adhuc in Germania profectionem adornaret, occurrit Germanis obuiam, ad defendendos Brixianos. Erat autem Galeatio, præter peditum copias inſtructiſſimas, equitatus expeditus & robuſtus. Primum ergo vbi alteri alteris venerunt in conſpectum, prælia leuiora ſunt commiſſa equeſtria & pedeſtria: equeſtria autem frequentius. Fauit autem ſæpius Mars equitibus Italis; peditibus vero Germanis. tandémque pedites Galeatij continuerunt omnes ſe in caſtris; equitibus vero alacritas quotidie creſcebat magis propter fauentem fortunam. Germani enim inferiores erant Italis in equis regendis. Cumque indies magis atque magis venirent in cõtemptum equites apud hoſtes & apud ſuos (milites enim ita deſpiciebant eos, vt in faciem eis dixerint, Concedite nobis vſum equorum, nos pugnabimus, vocabantque eorum equos cancros) factum eſt vt quidam Principes Germanorum, qui multos ex equitatu perdiderant, domum reuerſi ſint: quorum vnus fuit Lupoldus dux Auſtriæ. diſceſſit etiam inuito Imperatore archiepiſcopus Colonienſis, qui magna pars Cæſariani equitatus fuit. Quare multis infelicibus pugnis equeſtribus, & diſceſſione illorum Rupertus, ne aliquid grauius incideret, rediit Tridentum cum copiis, quod non parum animi addidit hoſtibus eius omnibusque rebellibus per Italiam ciuitatibus. Quare in magnis anguſtiis conſtitutus fuit Imperator, nam pergere ſine magno diſcrimine, redire in Germaniam ſine dedecore & exiſtimationis iactura, non potuit. tandem tamen maluit periculoſe quam turpiter agere. Animaduertens igitur peditatus alacres animos, Taruiſium adiit, poſtea Patauium: Patauij obuiam veniunt legati Florentinorum, qui magnam pecuniam illi dederant, antequam exiret ex Germania, & cum primum attigit Italiam. adhortantur eum aduerſus Galeatium eorum ex profeſſo hoſtem, diuturnum enim cũ hoc duce Mediolanenſi gerebant bellum. Imperator rei difficultatẽ Florentinis indicauit, maioribus copiis Germanorum, maiori apparatu opus eſſe, curandumq; vt Pontifex Rom. & Veneti ſe iungant, ſocios eius belli aduerſus ducẽ gerendi. Præterea ob dictas cauſas maioribus copiis in Germania conſcribendis, maiorem pecuniam eſſe neceſſariam, quare magnam pecuniæ vim a Florẽtinis ſociisq; eorum petit. Legationemq; remiſſam iubet quã primum reſpondere quid velint facere, pecuniámne numerare, an vt ipſe in Germaniam reuertatur. Hæc vbi retulerunt domum legati, valde dubij redditi ſunt Florentini, velíntne plus pecuniæ mittere, an eam quam primo dederant, perdere: imo non ſolum perdere, ſed ſe cum pecunia perdere: nam ſciebat Galeatius maxime ob pecuniam quã miſerant Florennini Ruperto, Germanos in Italiam veniſſe. Facile coniiciebant quid conaturus eſſet contra Florentiam & eius ſocias ciuitates poſt abitum Imperatoris. Quare cenſebant Imperatorẽ omnibus modis retinendum eſſe in Italia, etiamſi exhaurienda eſſet tota Reſpub. Et præterea omnibus viribus iuuandum, curandumque magna diligentia, vt Veneti & Romanus Ponnifex quoque accederent ſuis partibus. Quare ſtatim mittunt ad Rupertum legatos, qui eum admoneant quid tota Italia ſenſura ſit ſi ita recedat, quid Germania dictura, nempe non rediiſſe, ſed fugiſſe Galeatium: nec vllum tempus hoc dedecus & hanc turpitudinẽ ablaturum. in hanc ſententiã multa dicunt quæ facere videntur ad deterrẽdum, ne in Germaniã redeat. per eoſdem legatos pecuniã promittunt quam poſtulauerat, nec nõ auxiliares manus. viamq; & rationẽ ſimul indicant qua facile hoſtem vinci poſſe demonſtrant. effecturos etiam apud Ponrif. Rom. & Venetos vt auxilio ſint pollicentur. Addunt legati quæ gloria conſecutura ſit Cæſarem, ſi deuicerit hunc hoſtem. omnes rebelles per Italiã ciuitates pendere ab hoc duce, quo victo, omnes certatim obuiam venturas & gratiam petituras: Et hoc genus mediis docent maiora commoda cõſecutura

quam

quam ipſa difficultas rei ſit. Hæc dum miſſis legationibus aguntur inter Rupertum & Florentinos, incidit bruma le tempus quo bellum geri nō potuit. Hybernare igitur Imperat. conſtituit in amicis ciuitatibus. Incidit vero per hyemem nō parua contentio inter Rupertum Imperat. & Florentinos de data & promiſſa pecunia, aſſerente Ruperto, non datam ſuo tempore promiſſam pecuniæ ſummam: Florentinis autem reſpondentibus, Rupertum nondum meritum fuiſſe pecuniam (neque enim recepiſſe ſe daturos antequam ingrederetur cum exercitu hoſtilem Galeatij regionem) Imperatorem autem male habuit, quod Florentini eum obligabant tā ſeruilibus cōditionibus. Imperator autem per eam hyemem nonnihil temporis conſumpſit Venetiis. poſt natiuitatem Chriſti, repetiit Patauium, ibi expectauit mitiorem verni temporis auram. Cumq́; neque Florentini prompti ſatis eſſent ad promendas pecunias, neq; auxiliares paratæ eſſent manus apud Florentinos, neq; adhuc Pontifex Rom. & Veneti iunxiſſent ſe conſortes belli, ſtatuit alio tempore hoc cum duce Galeatio bellum gerēdum, & Romam petendam, copiis auctioribus, reduxitq́; copias in Germaniam. Et illi contigit & in Italia & per Germaniam quod legati Florētini prædixerant de exiſtimationis nota: quanquam ſolum apud iniquos, quorum ſemper numerus maior eſt, rerum æſtimatores. & dux Mediolanēſis poſt reditum Ruperti in Germaniam, adiecit animum ad totius Italiæ regnum, primusq́; conatus illi feliciter ceſſit, nam Bononiam in ſuas manus accepit, & vocabatur in certam ſpem capiendi Florentiam. Sed Dominus non annuit amplius eius cogitationibus vanis, vt ſunt omnes ſtultæ & vanæ cogitationes omnium hominum qui non habent Deum in conſpectu ſuo, & non ponunt Deum mercedē præſidiumq́; ſuum. Nam in medio curſu corripuit eum acuta quædam febris, quæ hominem interfecit. Difficulter autem auulſus eſt ab huius vitæ poſſeſſionibus, ſicut ſolent omnes qui diuites in hac vita putant ſe eſſe, arrogantes ſibi creaturas, quas Dominus creauit vt cum gratiarum actione vtamur eis. Poſt huius mortem Florentini tranquillitatem conſecuti ſunt, quanquam enim reliquerit filios duos eiuſdem mentis, ingenij & propoſiti quo pater fuit: tamen non fuit illis tantum temporis & ocij, vt arma in Florentinos mouere potuerint, ducatus enim Mediolanenſis magna pars rebellare cœpit, ob patris duritiem, & quod filios ſimiliter animatos videbat. Reliquitq́; & vxorem viduam quæ poſt Galeatij mariti mortem imperioſe & ſuperbe (quali muliere vix eſt intolerabilius malum) exercuit tyrannidem in omnes ſubiectos: quā tamen vltor pauperum Deus non diu paſſus eſt viuere poſt mortem Galeatij mariti ſui. Anno 1401, 1401
poſt ſupplicio affectos a Sigiſmundo, de quibus diximus, Vngarici proceres (qui plerique ſanguine iuncti erant, iis quos necare Sigiſmundus iuſſerat) conſpirauerunt aduerſus Sigiſmundum, & cum motus ſedare niteretur Sigiſmundus, capitur, & nobili mulieri viduæ, cuius maritum occiderat, duobusq́; filiis eius nobilibus iuuenibus traditur cuſtodiendus. Sigiſmundus multis pollicitationibus conatus eſt matrem & filios corrumpere, præcipue adoleſcentes quibus promiſit aureos montes, ſe illis matrimonio iuncturum regum potentiſſimorum ſpecioſiſſimas filias, & illos comites ducesque factorum: pollicitus nihil effecit tamen apud adoleſcentes bene natos & liberaliter educatos, ſed viduam coniugalis amoris oblitam, corrupit leuibus argumentis, laudat prudentiam mulieris, quæ propter ſingularem ſapientiam maiore fortuna digna ſit, quæq́; debeat regere magnos Principatus. Filios per ætatem nōdum capere quæ proſint quæ non, quare ipſam oportere proſpicere filiis præſtantiſſimis indole & forma, quales vix vlla mulier pariat. Laudat illi igitur illos ſupra omnem modum. Nihil enim tam magnifice dici poteſt de filio quod mater nō credat aut quod nimium putet eſſe. Promittit igitur matri maxima, viſuram breui filios ſuos totius regni primatum tenentes, & in loco excelſo quo natura digni ſint, conſtitutos, ſi eius opera liberetur. Mulier victa promiſſis, præcipue vero filiorum prædicatione, liberum dimiſit Sigiſmundum. Proceres autem regni Vngarici illi in arcem cuſtodiendum tradiderunt potiſſimum, quod condemnauerat illius dominæ maritum, & illorum adoleſcentum patrem, iudicantes non eſſe poſſibile, neque legem naturæ ferre, vt coniux coniugio talis, filij genitoris ſui tanti viri obliuiſci poſſint ita, vt non perpetuo odio autorem necis perſequantur. Porro dum captus fuit Sigiſmundus, Ladiſlaus rex Apuliæ vocatus eſt in regnum Vngariæ a baronibus regni. Vbi vero Vngarorum legati peruenerunt ad Ladiſlaum in Apuliam,

Ladiſlaus citis regni cupidus nihil moratus conſcripto exercitu volauit in Sclauoniam, ibi obuios habuit multos Vngaros Principes eccleſiaſtici & ſecularis ordinis, a quibus ſtatim vnctus & coronatus eſt in regem Vngarorum. Sed mox poſt coronam acceptam, audiuit Sigiſmundum liberatum & in armis eſſe, maioremq́ue regni partem adhærere Sigiſmundo, eos etiam a quibus vocatus erat. Quam ob rem Ladiſlaus perſpiciens Vngarorum inconſtantiam, mutauit ſententiam, conſtituitq́ue redire in Apuliam. ſed cum nemo eorum qui vocarant eum, impenſas daret, vendidit magnã Sclauoniæ partem Venetis, & coacta pecunia reduxit in Apuliam copias. Sigiſmundus recepit totam Vngariam, autores conſpirationis aduerſus eum aufugerunt. Anno poſt

1409 natiuitatem Chriſti milleſimo quadringenteſimonono, celebratum eſt Piſis in Italia concilium, propter ſchiſma ex eccleſia tollendum, & cum propter inuidiam & odium vitandum vterque Pontifex qui in Italia erat, & qui erat in Gallia paſſim diuulgaret ſe paratum propter eccleſiæ vnitatẽ, depoſito pontificatu, expectare nouam electionem: neuter tamen in Piſano concilio apparuit, quare boni patres ex ſummorum theologorum ſententia ſtatuerunt alium poſſe ſummum Pontificem eligi, quando ſatis clarum eſſet, illos duos non Chriſto, ſed ambitioni mundanæ ſeruire. Quam ob cauſam decretum eſt Conſtantiæ celebrandum concilium cum propter hanc Pontificum diſcordiam, tum propter alias cauſas quæ reformandam eccleſiam admonebant. Erant autem in multis malis pauci boni, vt ſemper omnibus ſeculis fuit, eſt, & erit vſque ad conſummationem mundi: quam ob rem impeditum eſt bonorum propoſitum & conatus in ea eccleſia. Paucis ante hoc tempus annis bellum ortũ eſt inter monaſterium ſancti Galli & Abbacellenſes. cauſas eius belli notauerunt alij neoterici ſcriptores. Abbas eius monaſterij iunctus fuit fœdere ciuitatibus Sangallo, Conſtantiæ, Vberlingen, Lindauiis, Rauenſpurgo & Wangen; omnes ergo ij ſocij miſerunt auxiliares manus abbati ad domandos, ſi Deo placuiſſet, Abbacellenſes. Abbas igitur manu non parua aggreditur paucos illos paganos paſtores (ſic enim vocabãt eos) nã omnes paſtoritiam vitam agunt. Congregari autem omnes Abbacellenſes & qui vtiles pugnæ per ætatem videntur, occurrunt obuiã hoſtibus venientibus: reliquos vero qui propter ętatem minus habiles ad pugnandum videbantur in ſublimioribus locis ad viatum anguſtias diſponunt, lapidibus datis quos in hoſtem deuoluant per alta pręcipitia. erantq́; ita. natura loci adiuuãte, ordinati, vt decennis puer, aut nonagenarius ſenex, ſeu mulier, potuiſſet mille viros aditu prohibere. Armati autem expediti non contenti erant excludere a finibus hoſtem, quod facile erat propter locorum naturam, ſed cum primum abbatis copiæ attigerunt eorum fines, de monte per cliuum ruentes, ceu torrens, impetum in eas fecerunt, primo ſinguli aliquot lapides deiecerunt in hoſtem, quorum iactu multi cadebant. Poſtea manus cõſeruerunt, ſed loci anguſtiis, & paſtorum pro libertate & focis pugnantium fortitudine victæ Abbatis copiæ, vertũt terga. In ea pugna Abbacellenſium vix vnus aut alter occubuit, ex abbatis copiis circiter trecenti ſunt cæſi. Et ſi paulo longius in montes ingreſſæ fuiſſent, omnes, abſque dubio (niſi Dominus voluiſſet eos per miraculum ſeruare) aut occiſi aut ſaltem capti fuiſſent. Abbas inuictos videns, niſi fame coacti ſeſe dare cogerentur, ad vicinos Principes & ciuitates partim ipſe proficiſcitur, partim mittit legatos, vt monaſterio Dei domui (ſic enim nominare conſuetudo eſt) ſubueniant, rogat, & peſſimo exemplo paſtorum reſiſtant, ſuarum enim facultatum non eſſe, ſignificat, vt tam diu obſidione premat, donec redigat ad famem, quæ ſola via ſit ſuperandi illos. nec exiguis copiis opus eſſe, quanquam anguſte habitent paucique ſint, eſſe enim præferoces duris in cotibus nati. Hæc dum abbas agit cum nobilibus & imperialibus ciuitatibus, Abbacellenſes quærunt quoque adminicula, fœdus cum confœderatis Heluetiis ineunt. Vbi autem cognouerunt nobiles non laturos, obſidionemq́ue meditari longiorem, vt fame coacti victi dedant ſe, vicina caſtella expugnant, & deiiciunt ex montibus, quæcunque abbati vſui iudicant eſſe poſſe ad bellum, & vicinos ſibi iunxerunt. quare nobiles magis exaſperauerunt, qui omnes fere erant obligati feudorum nomine duci Auſtriæ, quam ob cauſam non ceſſant precibus fatigare perpetuis ducem Auſtriacum. Vix enim potuit adduci, vt ſumeret aduerſus Abbacellenſes arma, nam equitatus nullus omnino vſus eſſe in montibus illis potuit, nec maioribus co-

piis

piis in anguſtiis locus erat pugnandi. Et expertus erat quales in armis eſſent illi paſtores. Victus tamen tandem, decreuit omnino non permittendam illam rebellionem & defectionem impunem: quare acceptis auxiliaribus copiis a Principibus Germaniæ, (nam omnes cupiebant exemplum edere in illos rebelles) contra Abbacellenſes ducit copias. Poſt autem primi de quo dictum eſt, belli prælium quo Abbas pugnauerat infeliciter cum Abbacellenſibus, Sangallum ciuitas quoq; magis ſtudere inceperat Abbacellenſibus, quam Abbati: inclinabant enim ſe ad Heluetiorum fœdus, quod adeo ſancte & concorditer obſeruabatur a confœderatis omnibus, vt factioni ſeu ſeditioni nihil ſimile haberet. Idcirco primum hoſtiliter caſtra ad oppidum imperiale Sangallum mouet, obſidetque illud ab omni parte, & eius vrbis agrum quem tum habebat latum, diripit, ſed Abbacellenſes amicis ſuis hæc propter ſe fieri grauiſſime ferentes, de montibus præcipitant ſe in hoſtes in valle, in qua eſt oppidum Sangallum, errantes, ludentes & diripientes, incendentesque villas, committitur pugna, ſed impetum Abbacellenſium vehementiorem non diu ferre potentes Auſtriacæ & abbatis copiæ, fuga ſalutem quærere conantes multi interficiuntur. Periere, præter alios nobiles in eo prælio, vir in bello magni nominis de Landēberg, item comes de Tierſtein, vnus de Clingenber, nomine Hermannus, Ioannes de Haluyl. Nec paruus numerus gregariorum militum interfectorum fuit. Comes de Werdenberg exul e paterna poſſeſſione a Friderico duce Auſtriaco pulſus, erat in eo bello apud Abbacellenſes, eosque ſequebatur pedes per omnia ardua montium, induratus omnibus laboribus. Poſt pugnam illam non procul ab oppido Sangallo, per deuia miſit dux Auſtriæ expeditiſſimos armatos iuuenes, qui pagum Abbacellam expugnatum diriperent & exurerent, ſed omnes viæ erant obſtructæ præſidiis, vt nuſquam pateret aditus: de induſtria vero quodam loco ceſſere ij qui in præſidium conſtituti erant, & paſſi ſunt eos ingredi. vbi vero venerunt in locum in quo Abbacellenſes optabant eos eſſe, demittunt ergo in eos immania ſaxa. poſtquam vero vident eos prorſus diſſipatos, & occiſis multis, multisq; claudis, territos, deſcendunt de monte & impetu ruunt in hoſtes iamdudum reſpicientes, & occidunt duplo plures quam fuerint Abbacellenſium in eo loco. Quadringentos enim aut plures occiderunt, fuerunt aut vix ducenti Abbacellenſium. Poſt cladem tantus terror inuaſit Auſtriacos, vt nec dux nec abbas, nec ciuitatum legati Imperatorésve potuerint eos cogere aut perſuaſionibus promiſſisque adducere, vt rurſus montes & valles Abbacellenſium ingredi vellent. & quotieſcunque vel falſo nunciabatur, eruptionem facturos Abbacellenſes, exanimati relictis armis fugerunt: alioqui fortes viri bello erant illi de ducatu Auſtriæ, præcipue Sueuis vicini, & Sueui. Sed illi montani homines omnem eorum fortitudinem vicerunt, cauſam arbitror potiſſimam, quod tam difficulter a ſuis penatibus auelli poſſunt, poſſeſſionumque ſuarum tātopere ſunt amantes, adeoque abhorrent a mutatione ſoli, vt ſæpe paternum paruum agellum ſcindant in minutiſſimas partes, ex quibus ſe alere non poſſint, niſi mercenariam operam exerceant eorum multi. Atque hæc eſt cauſa, quod Heluetia hodie populoſior eſt, quam vlla alia regio, pene dixerim, ſub cœlo. Non quod non quoque veras exiſtimem philoſophicas rationes, quibus docent ob liberos flatus & ſpirationes continuas corporum & animorum conſtitutionem meliorem & robuſtiorem fieri. nec nihil cauſæ eſt, exercitatio, qua cum omnes magna & valida vtebantur, in colendis decliuibus locis illis, in quibus pleriſque in proſcindenda terra vſus eſſe nullus poteſt iumentorum, neque enim conſiſtere poſſunt. Duces igitur Auſtriæ reducere cogebantur copias ab eorum finibus, & paulo remotius caſtra mouentes, de mutando milite cogitabant. Sed Abbacellenſes ſucceſſibus animoſiores facti, non amplius continuere ſe in anguſtiis montium ſuorum, ſed ſequebantur pauci magnum exercitum ducis, abbatis, & ciuitatum imperialium abbati confœderatarum. Quare longius ab eorum finibus reduxerunt exercitum duces, quod viderunt animo demiſſiorem quam vt hoſti opponi poſſet. Noui ergo conſcribuntur milites multi, multi remittuntur domum: ſed qui noui conueniebant partim fama anteq̃ veniſſent in caſtra, partim in caſtris timore, quem nemo non videre potuit, militum, quoque inutiles ad pugnam & tranſcendendos Abbacellenſium montes, reddebantur. Sub idem tempus Abbacellenſes multas arces, quarum veſtigia eſt videre adhuc paſſim per montes. Marcam etiam occupa-

runt, munitionibus demolitis. nec modum fecerunt vllum deſtruendórum caſtrorum
in ea valle, quæ a Sangallo oppido ad Rhenum vſq; pertinet, omnes domus nobilium
in editioribus & depreſſis locis incenderunt, quarum congeriem lapidum vident ad-
huc qui eo veniunt. Defecerunt autem nō ſolum ruſtici ad eos, ſed & nobiles quidam,
qui rogarunt ducem Auſtriæ vt ſuſciperet bellum aduerſus Abbacellenſes, & iuuaret
abbatem, poſtquam viderunt Abbacellenſium ſucceſſus, fœdere ſe Heluetiis iunxe-
runt. Et quidam nobilum conceſſerunt in montes, ibique priuati aluere ſe ex fructu
pecoris, & in bellis ceu alij Heluetij pedites militarunt. Anno poſt natum Chriſtum
1406 ſalutem credentium 1406, eduxerunt Abbacellēſes copias ſuas aduerſus Guilielmum
comitem Brigantinum, & oppidum Brigantiam obſidentes, aduentu magni exercitus
ex Sueuia ſoluere obſidionem, & domum redire coacti feruntur. Poſtea rediere ad
Brigantiam obſidendam, ſed comes auxilio nobilium & præcipue epiſcopi Conſtan-
tienſis magnis copiis contractis, venerunt ad liberandum oppidum, quibus cum Ab-
bacellenſes quantumuis pauci, non dubitarunt congredi, nimium ſuo robore confi-
dentes, pugnatum eſt vtrinque ſupra omnem fidem pertinaciter. poſtquam vero ma-
gnam multitudinem occiderunt Abbacellenſes fatigati, & ſuorum cæde ad raritatem
redacti ceſſere, armati pugnanteſq́ue, ita vt non recte fugiſſe dici poſſint. Poſt hanc Bri
gantiæ obſidionem, confœderati Heluetiorum collectis copiis, hoſtiliter Longobar-
diam ingreſſi ſunt, & occupauerunt multa in iis regionibus, diripuerunt, & exuſſerunt
arcem eximiæ munitionis in valle Eſchental, & ceperunt Thun. Et ſi in ea expeditio-
ne proceſſiſſent, ducem Mediolanenſem ex toto ducatu eieciſſent, tantopere terrue-
rant omnes earum regionum habitatores. Dux vero promiſſis, & magna pecunia da-
ta, effecit, vt redierint domum, quæ occuparunt in fide permanſura ſperantes: ſed
quum primum rediere in patriam Heluetij, Thun rurſum defecit ad ducem Mediola-
nenſem. Dux autem in legibus pacis eius ius & dominium Heluetiis cōceſſerat. quare
confœderati ob violatam fidem ſuccenſi ira, delectu habito, denuo hoſtilibus animis
ducunt copias aduerſus ducem Mediolanenſem, eiuſq; ditionem late vaſtant. Dux in
munitioribus nubibus ſe continet, ſcribit in Germaniam, excitare aduerſus Heluetios
bellum conatur, ſed fruſtra: nam Principes nolebant fruſtra toties impenſas & operam
perdere. Occuparunt autem arces aliquot & oppidum Bellentz cum caſtro quod ha-
bet munitum. Domum autē reuerſis Heluetiis, dux Mediolani recepit omnia. Quam
ob cauſam Heluetij pauculis poſt annis iterum copias duxerunt ad vrbem Bellentz ob-
ſidendam: vbi venerunt illuc, caſtris locatis, nihil in vrbe bellici tumultus audiuerunt,
qui enim erant in vrbe armati inſidias parturientes ſilētium tenebant, quo illi ante vr-
bem vt negligentiores redderentur, aut irruerent temere, diſpoſuerat autem ſuos in vr-
be, quo eos excipere commode armis poſſet. Cum autem non irrumperent, animad-
uerterent autem qui in præſidiis erant vrbis, Heluetios ſine cura, negligenter diſperſos
iacere paſſim abſque ordine, eruptione in eos ex vrbe facta oppreſſerunt eos ex impro-
uiſo: ſed tamen præter oppidanorum expectationem, quantumuis diſperſi eſſent, pu-
gnauerunt vniuerſi, nec multi occiſi ſunt. nam cum eſſent circundati ab hoſtibus, &
ad eos clamarent hoſtes vt ſe darent captiuos, potius mori quam viui peruenire in ma-
nus hoſtiles, voluerunt. Quare fortiter pugnantes, partim occubuerunt, partim ita re-
pulerunt hoſtem, vt euaſerint, vt tamen terga non verterint. Neſcitur pluréſne oppi-
danorum, an Heluetiorum interfecti ſunt in ea pugna. Vbi domum venerunt, mox ſi-
ne mora delegerunt alias copias potentiores, quas contra Mediolanenſem mitterent:
ſed dux mittit ad Heluetios legatum, itaque facit pacem ac ſi ipſe eſſet victus. Rupertus
Imperator cum imperaſſet annis decem, vita defunctus eſt in Oppenheim, & ſepultus
1410 Heidelbergæ, anno 1410. Genuit autem Rupertus filios ſex, nominibus Rupertum,
Fridericum, Stephanum, Ludouicum, Othonem, & Ioannem. Verum Fri-
dericus & Rupertus mortui ſunt ante patris mortem: reliqui
quatuor cum laude vixerunt, & huius vitæ
muneribus defuncti ſunt.

DE GERMANIS LIBER VIGESIMVS-SEPTIMVS.

QVum primum Rupertus diem ſuum obiit, conueniunt Francofurdiæ imperij electores, & in Imperatorem eligunt Sigiſmundum Caroli quarti filium, Boemiæ & Vngariæ regem, ex Germanis originem & genus ducentem: alioqui non elegiſſent. Sunt autem ad hunc eligẽdum adducti multis cauſis, nempe quod patrem Imperatorem habuit, & quod potens erat, vt poſſet labenti imperio ſuccurrere, potiſſima vero cauſarum fuit, quod optimo & fortiſſimo animo fuit. poſtremo, quod Germanię amãtiſſimus fuit, quod teſtatus erat antea multis argumẽtis. De eximia corporis ſtatura, forma, & robore alij (qui in his quæ nihil ad erudiendos animos faciunt, libenter tẽpus terunt) abunde ſcripſerunt. Quum primum imperium ſuſcepit, nihil æque ſtudio habuit, quam vt in omnibus per Rom. eccleſiam & imperiũ nationibus omnes diſſidiorum cauſas tolleret, & tumultus bellorũ ſedaret. Nam nihil laboris non ſubire ſtatuit, vt componeret eccleſiam, quæ tum factionibus miſerrime erat turbata, confuſiſſimoq́; chao ſimilior, quam congregationi fidelium ſanctorúmve Dei. Eius rei gratia peragrauit multas terras, expoſuitq́; ſe magno periculo, & multorum odio & inuidiæ. miſit legatos ad Pontifices, ad epiſcopos de eccleſiæ rebus componendis, & de pontificibus concordandis, nam pro ſingulari prudentia videbat felicem Rempub. Imperij ſui nõ eſſe poſſe, niſi religio eſſet in ſummo loco, quæ tum propter Pontificum diſſidia & aliarum eccleſiaſticarum perſonarum improbitatem, corruptamq́; vitam cõtempta iacebat, multarum piarũ conſcientiarum maximo ſcandalo. Cum autem multis nunciis & literis ad Pontifices & monarchas per Romanã eccleſiam egiſſet Sigiſmundus de concordia & reformanda eccleſia, tandem Pontifex Rom. duos cardinales ad eum mittit legatos, qui cũ Sigiſmũdo electo Imperatore agerẽt cõmuni cõſilio de eccleſiæ labefactæ in omnibus ſuis partibus, ſtatu reformando. Cum autẽ multa in varias partes diſputatũ eſſet, quomodo & quo remediorũ genere ſubueniri in extremo periculo conſtitutę poſſit, tandẽ vna concordi omniũ ſententia iudicarunt fieri non poſſe, quam generali concilio. Pontifex vterq; qui Romæ erat, nec minus ille qui agebat in Gallia, ſtudebat videri pius, & cupere cõcilium, eccleſiæq́; quam incorruptiſſimũ ſtatum. vtriq; item magnopere curę fuit, ne videretur hypocrita: nam ea ętate erant, qui audebant palam dicere, vtrumq; Pontificẽ hypocritam eſſe. Miſſis igitur legatis, petebant concilium. De tempore ſatis conueniebat, de loco erat controuerſia maxima. Omnia enim videbant Pontifices in loco poſita, neq; enim dubium erat in ea ciuitate repulſam paſſurum Romanum, in qua haberetur Gallus pro vero Pontifice; & contra in qua ciuitate agnoſceret Romanum verum Papam, illic depoſituri eſſent Gallum. quare diu de loco litigatum eſt. Pontifex autem Ioannes magna prudentia diſſimulauit, conſiliumq́; ſuum vix vni atque alteri indicauit: omnino enim noluit eſſe in iis locis, vbi maior eſſet Imperatoris potentia: ſed legatis celandum hoc præcepit, & in mandatis dedit quæ habebant integritatis & honeſtatis pulcherrimam ſpeciem. Cum autem multis Pontifex de eligendo loco legatis ſuis ad Sigiſmundum Imperatorem mittendis tractaret, nullumq́ue inueniret locum qui non aut ſuſpectum eum nomine hypocriſeos redderet, & in quem non venturi eſſent aduerſarij, aut quem ſatis tutum ſibi putaret, tandem confuſus in ſe ipſo omnem rem legatis committit. ſic Dominus agit, inuitis etiam inſtrumentis, omnia pro ſua voluntate. Legati vbi venerunt ad Sigiſmundum, locus concilij electus eſt Conſtantia Imperialis ciuitas, quæ tum, vt noſtra ætate quoque, habuit ſapientia viros præſtantes. Legati vbi rediere ad Pontificem ſuum, ſignificaruntq́ue illi de loco concilij futuri: inſaniuit pene præ animi dolore, clamauitq́ue actum eſſe de ſe. incepitq́ue conſulere de mutando loco: ſed nullum ſatis honeſtum prætextũ excogitare potuerunt omnes eius ſapientes. Prædixerunt legati illi, ne recuſaret locũ, non enim mutaturũ Cæſarem, adeo illi placere locũ, eſſe enim Conſtantiã Vngariæ, Boemiæ, ſeptentrionalibus populis,

inferiori Germaniæ, Galliis & Hiſpaniæ, & Italiæ in medio fere itinere poſitam. Addiderunt legati quod nihil recuſando mutare poſſet, niſi quod ſe ſuſpectum redderet. Propterea Pontifex a legatis ſuis perſuaſus, diſſimulare & conuenire Imperatorem, eumque ſibi conciliare conſtituit. Idcirco Laudam ad Imperatorem properat, vbi ſeipſum multis commendauit Imperatori, opinionemq; ſanctitatis apud Imperatorem ſibi parare nititur, aſſerit ſe deiici paratum ad infimam priuatam plebeiam, modo eccleſiæ cõſulatur, vocationem autem ſuam certam eſſe, inquit, & inexpiabile delictum, ſi relicta vocatione, cedat iis quos ſciat ambitioni & ventri ſeruire. Maiores item Sigiſmundo ſuos prædicat, effuſiſſimo ore ſe eos, propter virtutis amorẽ, propter ſingulare minimeque fucatum ſtudium religionis & eccleſiaſtici ſtatus, mortuos in Domino exoſculari & venerari, propterea in cauſa iuſta ſe Sigiſmundo, vt prudentiſſimo & exercitatiſſimo, ſapientiſſimoque iudici plurimum fidere. Propterea hunc concilij locum ſibi perplacere, & ſi eſſet alius in quo Imperator potentiam maiorem habuiſſet, ſe malle quam hunc ſcilicet Conſtantiam. Et hoc genus aliis ſibi deuincire ſtuduit animum Imperatoris. Vbi autem ſperat ſe ſatis illapſum in animum Imperatoris, incipit agere de defendendo patrimonio beati Petri, quod Ladiſlaus rex Apuliæ vaſtauerat occuparatque Latij magnam partem, Vmbriam totam, & Hetruriam, ipſam etiam Romam. Florentiam & reliquas opibus pollentes ciuitates non quidem expugnauerat obſidendo, arietibus oppugnando, ſed nominis ſui magnitudine & terrore ita ſub ſe habebat, vt plus quotidie numerarent pro pace, quam aliæ deuictæ & ſubiugatæ loco tributi. Huic autem Ladiſlao eo tempore quo Cæſar poſt cum Pontifice colloquium, domum redit ad maturandum concilium, accidit quod omnibus ſuperbis mortalibus ſolet euenire. Cum enim eas Italiæ ciuitates ſubiugaſſet, quas volebat, reuerſuſque in regnum ſuum Neapolin, decreuit in ocio laborum ſuorum & victoriarum fructu frui, ecce adeſt angelus Domini qui illum arguit ſtultitiæ, quæ eſt ſumma mundi ſapientia. Dixerat enim, Anime mi, parta ſunt tibi omnia ad otium fouendum, gloria & facultates, quieſce, & fruere partis. At quid angelus Domini? Stulte, vbi quæris requiem & pacem? nulla eſt illic. Difficiles vias vitę ambulaſti, & quęſiuiſti neſciens cui, arrogaſti tibi quæ Domini ſolius ſunt. quod ſupereſt, pauculos poſt dies, quibus grauibus morbi doloribus adficieris, migrabis hinc. iamque incipies cogitare quod puluis ſis, accipieſque vitæ tuæ actæ opſonium, &c. Moritur igitur Ladiſlaus, qui Italiam viuus bellis diu turbarat, & poſt eius mortem, magni motus per Italiam extitere. Mittuntur ſuper ea relegati ad Sigiſmundum. Sigiſmundo propter maiora, concilium ſcilicet, & alia negotia non aliud licebat quam legatos mittere, perque eos minis partim, partim rationibus, partim promiſſis nonnihil in Italia compoſuit. maluiſſet vero cum copiis ingredi Italiam ad debellandos rebelles. Quæ tum Hiſpaniarum regi cum regibus Apuliæ fuerint bella; quid item per Hiſpanias, Italiam, & Gallias geſtum ſit, quanquam memoratu digniſſima ſint, nec ſatis ordine ab vllo conſcripta, tamen, vt a noſtra prouincia ſuſcepta, alieniora, conſulto prætermimus, feſtinantes ad concilium

1414 generale Conſtantienſe. Decimo igitur quarto ſupra milleſimum quadringenteſimum annum, conuenerunt ſeculares & eccleſiaſtici Principes Conſtantiæ ad concilium. Venerunt cardinales, venit & Pontifex ipſe Ioannes vigeſimuſtertius: ſed vrbem Conſtantiã non eſt ingreſſus primo adueniens, ſed in monaſterio extra mœnia manſit, donec certiores facti in vrbe clerus, & ſenatus, populuſque præpararent ſe ad excipiendum Pontificem maximum. Obuiam igitur venerunt Pontifici ordine eccleſiaſtici & ſeculares, deduxeruntque eum ad ædes epiſcopi Conſtantienſis: poſtero die dono Pontifici mittunt poculum argenteum, deauratum; item tria vaſa boni vini, in quorum vno Alſaticum, in alio Italicum, in tertio vernaculum erat; item octoginta ſaccos auenæ. Vbi Principes audiuerunt Pontificem eſſe Conſtantiæ, turmatim eo confluxerunt. In vigilia Simonis & Iudæ Conſtantiam Pontifex venit, poſt in die ſancti Martini templum in pontificia maieſtate circumiuit, populumque cruce manu facta benedixit. Quotidie autem plures e Roma & reliquis Italiæ ciuitatibus ſequebantur cardinales, epiſcopi, & alij Principes. Poſtea cum Pontifex in die natiuitatis Chriſti, tres miſſas celebraturus eſſet, quibus Sigiſmundus intereſſe cupiebat, nec poſſet in vigilia natiuitatis Conſtantiam peruenire, nauigauit ex Vberlingen per lacum noctu comi-

comitantibus eum, præter alios Principes, comite de Wirtenberg, Ludouico duce Saxoniæ, Barbara item regina vxore. Ex naui nocte eum ardentibus facibus recta in cathedralem eccleſiam iuerunt, magnificentia magna celebrauit Papa primam miſſam matutinam, & Imperator clara voce legit Euangelij locum illum, *Exiit edictum a Cæſare Auguſto*, &c. eo die cantauit Papa reliquas duas miſſas, in quibus benedixit populum, & liberaliſſima pleniſſimaque manu effudit indulgentias ſuper omnes miſſam eius audientes. Poſt miſſas mutuis officiis certarunt inter ſe Pontifex & Imperator. Nondum autem omnes aderant: poſt nouum annum venerunt dux Bauariæ cum ducentis equis, & comes Palatinus Rheni cum totidem equis, totidemque equis dux Schleſiæ, aliique quos enumerare longum eſt, Principes. Venerunt poſt purificationem diuæ virginis matris Chriſti legati cardinales ſex ex nomine Gregorij Gallorum Papæ, qui concilium autoritate Pontificis ſui confirmarunt. magnaque diligentia Gregorij Pontificis legati cum primum aduenerunt, apud ſingulos Principes cauſam domini ſui egerunt. Poſt vero vnam atque alteram ſeſſionem, miſerunt nuncium in Boemiam ad regem Wenceſlaum cum literis, quæ autoritate pontificia mandabant, vt ad Conſtantiam mitteretur Ioannes Hus, vir bonis diſciplinis eruditus, nec infacundus, de vitæ probitate nihil aſſero, Deus enim ſolus nouit cor hominis, quis hypocryta, quiſve vere contritus & humiliatus reuereatur Dominum. Hic Ioannes Pragæ multa docuit contra ſacerdotum vitam corruptam, contra pontificiæ ſedis ius & poteſtatem, quæ omnia extant vbique per infinita exemplaria diffuſa, quare nos in his longiores non erimus. Erant autem hoc genus plurima, Romanum epiſcopum nihilo minorem eſſe cæteris præſulibus; Indulgentias & abſolutiones Pōtificum vanas eſſe, niſi vita purificetur, & renouetur homo; Hominem ſcortatione aliiſve ſceleribus perditum, non poſſe myſteria Dei diſpenſare, nihil vnctionem conferre olei, niſi vnctio ſpiritus adſit, ſignum enim tantum eſſe veræ Spiritus ſancti vnctionis; Bona opera non eſſe, niſi quæ ex fide proficiſcantur, fiantq́; iuxta voluntatem Domini, propter nomen Domini; Quæ docentur de purgatorio eſſe conficta, & inuenta a ſacerdotibus auaris, ventri ſeruientibus, animas enim aut in æternum damnari, aut in conſpectu Domini, hoc eſt in æterna gaudia recipi; Imagines ſanctorum in eccleſia tollendas, ex autoritate ſcripturæ; Abunde ſatis imaginum virilium & muliebrium quotidie Dominum facere, quibus admoneamus quales ſancti ſanctæque Dei fuerint; Benedictiones ignis, palmarum, aquarum, ſalis eſſe vanas, neque enim vllam creaturam elementúmve benedictione hominis immutari: ſed ſi vtentes agant gratias Domino, & benedicant Domino omnia benedictionibus impleni; Contra ignauum (vt ipſe vocauit) ocium ſacerdotum multa dixit; Verbum Dei cum fructu prædicari a nemine, niſi vocatus ſit a Deo; Liberamque debere eſſe prædicationem verbi Dei: cuicunque enim Dominus aperiat, illum audiendum; Spiritum Domini enim ita venire, vt neſcias vnde veniat, aut quo vadat; Vnctionem extremam non recenſendam inter eccleſiæ ſacramenta: fuiſſe enim ab apoſtolis loco remediorum adhibita; De auriculari confeſſiotie etiam quædam ab vſu Romanæ eccleſiæ aliena docuit; Conſilium & ſolatium grauatas conſcientias olim hoc modo quæſiuiſſe, & inoleuiſſe auricularis confeſſionis vſum; Cæterum veram confeſſionem eſſe, confiteri hominem ſe peccatorem eſſe; & miſericordia Dei paſſioneque Chriſti Ieſu fidere, eſſe abſolutionem; Templum Domini eſſe ſanctos Dei, in quorum cordibus habitet Deus per Spiritum ſuum; Tempora omnia æque ſancta eſſe; Chriſtianum omni tempore Domino ſabbathum agere; arborem bonam fructum ferre bonum omni loco & tempore. Talia multa docuit Pragæ: epiſcopus autem eius loci interdixit illi conciones. Sed in villa Hus poſtea acrius inuectus eſt in clerum, epiſcopos & Pontifices, & dominus eius villæ defendit eum contra epiſcopum. Venerunt autem alij Pragam qui eadem quæ Ioannes, docebant. docuerunt etiam calicis Domini participationem male plebi ereptam. & contra Romanæ eccleſiæ inſtitutionem & conſuetudinem ſub duplici ſpecie panis & vini ſacramentū populo exhibuerunt. Wenceſlaus rex nō voluit, neſcio qua cauſa, illos hæreticos perſequi, epiſcoposq́; ſuos iuuare: quare epiſcopus Pragenſis multa conatus cōtra hanc hæreſim, nihil autem proficiens, profectus eſt ad Sigiſmundum Imperatorem, accuſauitque fratrem eius regem Boemiæ, quod impunitam ſinat

creſcere ſectam Huſſitarum. Sigiſmundus reſpondet epiſcopo audiendos & aduerſarios, deinde ſe deliberaturum cum ſapientibus viris quid opus ſit facto. Porro epiſcopus Pragenſis dum accuſat Ioannem Hus & ei adhærentes apud Sigiſmundum, moritur. In Boemia tota ferebant, manũ Domini tetigiſſe veritatis perſecutorem, Dominum pugnare pro ſuo verbo, &c. Wenceſlaus ergo Ioannem Hus miſit Conſtantiam, ſed non prius quam data eſſet illi fides, quod tuto poſſet Conſtantiam ire, & in concilio libere loqui, & domum redire ad Boemos, neque enim Boemi & rex voluerunt eum ſine ſaluo conductu Sigiſmundi regis mittere. Vbi autem venit ad concilium, ab amicis ſtatim admonitus eſt, vt reuertatur domum: nam facile videre poterant eius doctrinam locum non habituram in eo concilio. Exiuitque rumor, nullo tamen certo autore, Ioannem Hus fugam parare, nec Cæſaris fidei fidem habere: quare ductus eſt ceu latro captus ad Ioannem Papam, vbi per aliquos dies miſeris modis tractatus, mittitur in carcerem in monaſterio Prædicatorum, in quo diu ſine lumine iacuit. Venit & Hieronymus Conſtantiam ex Boemia, vt aſſiſteret Ioanni, erat enim Hieronymus vir eloquentiſſimus & inſignis cum in omni philoſophiæ genere, tum præcipue in ſacris literis. Conabantur autem quidam Hieronymum abducere a Ioanne Hus, magnas dignitates, pinguiaque ſacerdotia promittendo. inquiebant, vt inſaniam illam deponeret cui tota catholica eccleſia, tot præſtantiſſimi doctores, omnes Principes, contradicerent: ſed immobilis petra erat, non dubitabat effundere verba per iugulum itura. Quoties auditi ſint, quotieſque cum illis diſputatum, petere licet ex aliorum monumentis. Adeo enim in mala nos incidimus tempora, vt nulla vnquam ſeculo minus tutum fuerit vel ea loqui quæ ante annos centum & ſcripta & lecta ſint vbique. Vno igitur verbo perſtringam totam hiſtoriam Huſſitarum. Cõdemnatus eſt primum Ioannes Hus qui non verebatur in faciem prælatorum dicere, eos ſeruire ventri Deo ſuo, mundanam vanam pompam, opes, delicias & luxum ſectari, canes, equos, aſinos & ſcorta alere eccleſiaſticis bonis, quæ pauperibus & veris miniſtris debeantur. & pleroſque deponendos, alioſque probatos in locum conſtituendos, qui doctrina & exemplo ædificent eccleſiam Chriſti, &c. Vbi Papa, cardinales & epiſcopi nullam ſpem eſſe vident reſipiſcentiæ in Ioanne Hus (nam viuum dimiſiſſent, ſi reuocaſſet ſu-
1415 am doctrinam) condemnatus ad ignem ducitur menſe Iulio anni 1415. Inuicto conſtantique animo, quem læta frons, vultuſque ſerenus indicabat, mortem pertulit, itaque iuit ad flammam ignis atque cibi auidus ad conuiuium, ſeu ſitiens ad potum. nullum verbum, nullamque vocem emiſit, qua poſſet vlla animi turbatio intelligi: quin & in flamma ardente cecinit hymnum. Eius mors multum odij & inuidiæ apud plurimos peperit eccleſiaſticis prælatis. Cinis exuſti corporis, iuſſu eccleſiaſticorum Principum & Papæ, eſt proiectus in lacũ, ſiue vt omnis memoria eius deleretur, ſiue ne Boemi collectum pro reliquiis colerent. Poſt Ioannis ſupplicium, Hieronymum multis viis & rationibus, minis & pollicitationibus conati ſunt a ſua abſtrahere ſententia: ſed nihil minæ, nihil promiſſa potuere apud eum. vbi ergo nihil præualere poſſe vident aduerſus eum, pari ignis ſupplicio affectus eſt, eodem anno, ſabbatho ante exultationem crucis. Nec hic vllum triſtitiæ ſignum præ ſe in vultu & facie tulit, ſed gratias egit Deo quod ſoluendi tabernaculi hora adueniſſet, & cecinit quoque ſpirituales cantiones, vſque dum fragor flammæ intercepit vocem canentis. & huius exuſti cineres miſerunt in alnum lacum. Ferunt Sigiſmundum primum omnino fidem ſeruare illis voluiſſe, ſed eccleſiaſticos Principes illi ex pontificiis legibus probaſſe, hæreticis fidem non ſeruandam. Fuerunt etiam qui dixerunt Sigiſmundum nunquam conſenſiſſe in eorum necem, & nullam aliam cauſam potiorem fuiſſe, qua alienatus ſit rurſus a Pontifice cum quo pulchre reconciliatus fuerat. Ad Boemos vbi hæc acta Conſtantiæ peruenerunt, omnes qui adhærebãt Ioanni & Hieronymo (adhęrebat autẽ maior pars totius regni) cõuenerunt, & clamãt omnes vno ore martyrio coronatos ſanctos viros, teſtes veritatis. Nec parũ timuit ſibi rex Wenceſlaus a factione vulgi ira ſuccenſi: miſit ergo ad cõcionẽ populi qui excuſarũt eum, docueruntq́; plebẽ, Wenceſlaum regem grauiter ferre fidẽ non ſeruatã, & argumẽta magna probabiliaq́; erãt, quibus ita occiſos Ioãnẽ & Hieron. facile colligi potuit, male habere regẽ. Dedit illis enim poſtea rex eccleſias in quibus dogma Huſſiticũ libere docere poſſent, & participare menſa Domini

ſub

ſub vtraq; ſpecie.nec vſquam aut clam aut palam reſtitit doctrinæ eorum. Sed Huſſitæ non contenti eccleſiis ſibi a rege conceſſis, monaſteria & eccleſias per totum regnum diripiunt & peruaſtant,funditusq; tollunt pulcherrima templorũ ædificia. Nam quæ dam reges Boemiæ, religionis amantes ædificarãt,& exornarant plurima monaſteria & eccleſias,ita vt vix in alia natione talia reperiri potuerint: ſed plebs ſupplicio Ioannis & Hieron.ita commota eſt, vt omnia fere ſolo æquarit. Hiſtoriã illius rei deſcriptam, vt ante dixi, leget qui cupit,plenius apud alios. Combuſtis Ioanne & Hieron.inceperunt diſſidia feruere & exagitari inter Pontifices: quanquam enim vterque ſimularit ſe ex animo cedere,& cupere eccleſię tranquillitatem & ſublata ſcandala;tamen clam aliud agere eos intellexerũt viri cordati. Ne quis autẽ ſuſpicetur nos aliquid adfingere, extant Leonhardus Aretinus & Pogius qui interfuerunt Pontificum conſiliis,& quorũ monumentis ſatis abunde patet,qua integritate & fide hæc ſint in illo concilio acta. Operæ precium eſt,opinor, vt adſcribam decretum quod Ioannes Pontifex in concilio publicarit.eſt autem tale, Ioannes epiſcopus,ſeruus ſeruorum Dei, vniuerſis Chriſti fidelibus,pręſentes literas inſpecturis,ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Vniuerſitati & veſtrum ſingulis innoteſcat, quod propter quietem totius populi Chriſtiani profiteor,promitto,ſpondeo,moneo, & iuro Deo & eccleſiæ & huic ſacro concilio, ſponte & libere dare poteſtatem ipſi eccleſiæ per viam meæ ſimplicis ceſſionis papatus, & etiam facere & implere cum effectu, iuxta deliberationem præſentis concilij. Si & quãdo Petrus de Luna, Benedictus decimus tertius;& Angelus Corarius, Gregorius duodecimus, in ſuis obedientiis nuncupati papatus, quem prætendunt, per ſe vel procuratores ſuos legitimos ſimiliter cedant,& etiam in quocunque caſu ceſſionis vel deceſſus, aut alio, in quo per meam ceſſionem poterit dari vnio eccleſiæ ad extirpationem præſentis ſchiſmatis. Acta ſunt hæc in Conſtantia, anno Domini 1415, pri- 1415 ma die Martij, pontificatus noſtri anno quinto. Hæc publicauit Ioannes Pontifex, quæ habent ſpeciem bonam, ac ſi eſſent ex pio & ſancto animo profecta. Sed putauit bonus vir ſibi omnia tuta, habebat enim ipſum Imperatorem ſibi adhuc fauentem, habebat aliorum Principum præcipuorum fauorem. conuiuiis excipiebat Imperatorem, & alios vtriuſque ordinis Principes, munera dabat clam multa. Roſam in ſacris benedictione apoſtolica conſecratam donauit Imperatori: in qua roſa conſecratio materiam ſuperare debet. Nec alij Pontificum legati negligenter ambiebant apud Principes variis viis,nomine dominorum ſuorum. Vbi igitur ventum eſt ad ſeſſiones, agiq; cœptum, vt vnum caput eccleſiæ præficeretur, ad quod omnia poſſint referri, viſi ſunt Principes diſcordes valde, aliis alij Pontifici fauentibus. Surrexiſſe autem fertur in frequentiſſimo Principum conſeſſu archiepiſcopus Moguntinus, & dixiſſe, ſe nulli obtemperaturum niſi eligeretur Ioannes. ſed vitio datum eſt Moguntino epiſcopo præiudicium illud temerarium, nondum enim audierat omnium cauſas. Sunt autem ab aduerſariis (qui non pauci erant) Ioanni Papæ obiecta crimina plurima & grauiora quam vt in vllo homine, ne dum in Pontifice ſummo ferenda ſint, quibus frigidius reſpondit Ioannes, quam amici eius expectabunt, inceperuntque plerique alieniores ab illo fieri. & Sigiſmundus ob crimina illa incipit odire hominem. quod animaduertens Ioannes, aliumque euentum futurum concilij videns, quam ſperarat, magnopere doluit & pœnituit eum,quod eo decreto, quod iam ſcripſimus, proteſtatus ſit ſe reſignare papatum, ſi aduerſarij eius quoque reſignent. Quam obrem incepit cogitare de abitu, prætexens ſe ſuoſque parum tutos, nec liberum eſſe concilium, nihil ædificationis & fructus ex hoc prouenturum ad eccleſiam. Hæc Pontificis querela vbi ad Sigiſmundum peruenit, timuit ne diſcederet, turbarenturq; magis omnia, quam ante in eccleſia, propterea promittit illi pleniſſimam ſecuritatem. Peruenit etiam ad aures Imperatoris, Fridericum ducem Auſtriæ omnia conſilia cum Papa conferre, & eum abducere velle. Hanc ob cauſam vocat ad ſe Sigiſmundus Fridericum, monet eum ne tantum facinus audeat, docet eum quid mali hinc ſecuturum ſit in vniuerſam eccleſiam: omnes impenſas & operam perditam quæ in concilium collata ſit: imo omnia multa poſt peiora futura. & ſi abducat Papam, omnes omnia mala ipſi adſcripturos, omniaque exedenda fore illi. Dux Fridericus omnia conſtantiſſime negauit, & plane Sigiſmundo perſuaſit, ſe nihil tale præſumpſiſſe, effecitque, vt minus

obſeruaret timeretve diſceſſum Pontificis. Verum Pōtifex habitu famuli equitis vulgaris Conſtantia exiuit, & equo delatus ad nauiculam, quæ ad ripam Rheni expectabat, illinc naui vectus eſt vſque ad oppidum Schaffhuſen, adiuuantibus Archiepiſcopo Moguntino, & duce Auſtriæ, inimicis Cęſaris. Cæſar vbi certior factus eſt aufugiſſe Papam, ſupra modum iratus eſt, familiā & cardinales eius retinere iuſſit. Verum cardinales Sigiſmundo perſuadent, ſe non conſcios fuiſſe propoſiti & abitus ipſius Papæ, & pollicentur ſe reducturos, reconciliaturosq́ue eum, quam ob cauſam dimiſit eos Sigiſmundus, vt reducerent Papam, qui ſecuti dominum ſuum, cum in eadem naui quæ perforabatur, eſſent, non qua ratione reducerent, ſed quomodo cum ipſo periculum commune effugerent, curabant; timebant enim ne priuarentur ſuis dignitatibus, ſi manerent Conſtantiæ. Sigiſmundus vero fugam Pontificis iuſſit proclamari, & ſimul ne quis ſollicitus ſit propter eius abitum, ſe enim ſcire quibus rationibus reducendus ſit. Mox vero poſt, in frequenti Principum conſeſſu accuſauit Fridericum ducem Auſtriæ, quod eius auxilio aufugerit Pontifex: alioqui enim nullam euadendi ſpem illi eſſe potuiſſe. Commemorat in accuſatione quæ pericula, quæ ſcandala, quæ calamitates ſecutura ſint fugam Papæ, præter labores omnes omnium Principum fruſtratos, & maximas Principum & ciuitatum impenſas, qui omnes ſperauerant eccleſiæ pacem. Citatur ergo ad cauſam dicendam ſuam Fridericus dux, publice edito edicto ab Imperatore: ſed non comparente duce, publico Principum iudicio condemnatus, priuatur omnibus feudis & poſſeſſionibus ſuis, & omnia eius occupanti conceduntur, ſubditiq́ue a debita ei obedientia abſoluuntur. Nam nullus erat ex amicis eius qui auſus fuerit eum defendere in cauſa tam odioſa, nemo enim voluit videri vel tam malus, vt eccleſiam & Rempublicam imperij tot incommoditatibus & malis afficeret, vel tam rerum imperitus, vt non videret quæ lerna malorum ex tam intempeſtiuo diſceſſu Pontificis euentura eſſet. Expoſita igitur domo Auſtriæ omnibus occupantibus eam, confœderati Heluetij ſine mora occuparunt. Ergo iam quam vocant (libenter enim vſitatis nominibus vtimur) Mellingen, Baden, Bremgarten, Walleſtat, Dieſſenhofen, & alias munitiones. Quod Principes male habuit, ſed in ſententia damnationis erat, *omni ſeu cuilibet occupanti conceſſa domus Auſtriæ*. Cæſar ipſe Stain, Frauenfeld. occupabatur etiam Feldkirch. Papa vbi audiuit ſic agi cum ſuo patrono Friderico, ex Schaffhuſen deſcendit Loffenbergam, inde ſine mora ſe recepit Friburgum, profecturus, ſi tutum contingeret iter, ad ducem Burgundiæ, quocum erat illi vetus neceſſitudo, quoque intimo ſummoque vtebatur amico. Pontifex excuſaturus ſuum diſceſſum ita ad concilium ſcripſit, Ioannes epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Vniuerſis innoteſcat, quod cum propter metum, qui cadere potuit in cōſtantem virum, de ciuitate Conſtantienſi receſſerimus, ne hac occaſione Petrus de Luna, & Angelus Cotarius in ſuis obedientiis nominari allegantes impreſſionem nobis factam, ſe quouis modo ab acceſſione retraherent, & ſic protraheretur effectus pacis & vnionis eccleſiæ ad quorum effectum deſideria noſtra tendunt. Ex Friburgo, &c. Fridericus autem dux Auſtrię vbi videt ſeueritatem iramq́ue Sigiſmundi & Principum per amicos mediatores rogat gratiam, & via facta illi ad Imperatorem, & in ſua ipſius perſona acceſſit & agnouit peccatum, & ſe ſuaq́ue omnia in manus eius tradidit. & iureiurando promittit dux Fridericus ſe Papam reducturum Conſtantiam. Sine omni igitur mora feſtinat dux, & ex Friburgo ducit Papam vſque ad Cellam Rudolphi, illic incepit Pontifex repugnare, nec voluit longius Conſtantiam verſus ire. Quam ob rem dux Fridericus miſſis ad Imperatorem nunciis, conſulit eum, quid fieri velit cum Pontifice nolente ſequi vltro, nam vim adhibere ſummo Pontifici religio erat. Sigiſmundus adhibitis in conſilium Principibus multis, quibus fidebat plurimum, quorum decreto capitur Ioannes Papa, & ducitur in cuſtodiam monaſterij Richnau non procul a Conſtantia. Cuſtodiæ mancipato Ioanne, incipit concilium cauſas fugæ perueſtigare & expendere, criminaq́ue illi obiecta diſcutere curioſius & diligentius. Sunt autem notabilia crimina fere quinquaginta in eo inuenta & probata, quorum vnumquodque per ſe ſolum abunde ſatis magnum erat, vt reiiceretur a pontificatu. Quam ob rem pontificatu abdicatus Ioannes, traditur Ludouico comiti Palatino cuſtodiendus. ductus igitur in Manhem caſtrum, militibus Germanis ſeruādus com-

commiſſus eſt, neque Papa aliter loqui cum militibus, neq; milites cum ipſo potuerquam nutu & ſignis, nemoq; ad eum admiſſus eſt qui cum loqui ſciret. in eaq; captiuitate tribus perpetuis annis fuit. Gregorius Papa maiorē in ſpem vocatus eſt, vbi audiuit captum Ioannē, & crimina tot in eo inuenta. Legati autem eius quoq; coacti ſunt conciliū approbare & confirmare, & vnus eorum præcipuus, nomine Carolus Malateſta, collocatus in ſede non aliter atque ſi affuiſſet Gregorius, abdicauit Papam ſuum pōtificatu. Quod Malateſtæ conciliiq; factum tanto dolore affecit Gregorium, vt præ anguſtia animi mortuus ſit. Erat enim natura melancholici humoris abundātior. Porro concilium ſtatuit, Synodum generalem legitime congregatam habere poteſtatem plenam ſuper omnia in eccleſia militante, etiam ſuper Pontificem legitime electum. Hoc autem decretum eſt, ne qui dicerent concilio Papam non ſubiectum. Supererat adhuc tertius Pontifex, Benedictus 13, qui prioribus duobus pertinacior & arrogantior erat, nec magis pontificatus gradu dignus quam cæteri. Sigiſmundus autem nulla non pericula nulloſque non labores, vt pax redderetur eccleſiæ, ſubiuit. Aſſumptis ſecum eccleſiaſticis & ſecularibus Principibus, anno ſecundo poſt congregatum concilium, Sigiſmundus profectus eſt in Gallias, & Angliam ad reges, eoſque diligenter adhortatus eſt, vt propter communem eccleſiæ tranquillitatem & concordiam, ſequantur autoritatem & ſententiam concilij in abrogando Benedicto, duobus aliis depoſitis. Rex Galliæ & rex Britanniæ videntes animum Imperatoris ad eccleſiam pacandam, reſponderunt ſe facturos quicquid deceret Chriſtiani nominis reges, nec vſquam eccleſiæ defuturos, & nihil negaturos polliciti ſunt quicquid faciat ad ſchiſma tollendum. Re curata apud hos duos reges, ex animi ſententia Narbonam ad Ferdinandum Aragonum regem pergit, qui cum ſuis ſubditis obediebat Benedicto. Vbi rex audiuit Sigiſmundum ſuo & totius concilij nomine de ſchiſmate & concordia eccleſiæ differentem, promiſit, ſe moniturum & adhortaturum eum ab abrogatione pontificatus; ſi vero non velit pontificatu ſe abdicare, & concilio generali liberam facere electionem, tum ſe effecturum apud plebem ſuam, vt omnes ſequantur autoritatem & ſententiam generalis concilij. Papa vero Benedictus ſe recepit in munitiſſima loca, neq; minis neq; vllis ad ſuadendum compoſitis verbis moueri potuit, vt Pontificis nomen deponeret. Affirmauit autem ſe eſſe verum Chriſti vicarium, ſibi eſſe commiſſas regni cœlorum claues, ſe habere poteſtatem in concilium, non autem Chriſti vicarium concilio ſubiectum. Rex vero Aragonum, & Hiſpaniæ Principes omnes offenſi pertinacia Benedicti, præceperunt, editis mandatis, ſubiectis ſuis populis, vt relicto Benedicto, concilij generalis autoritatem ſequerentur. In hunc modum ex animi ſententia effectum dedit Sigiſmundus quicquid propoſuerat ſibi in ea peregrinatione ſuſcepta pro eccleſiæ alma pace. Cum igitur totum pene annum conſumpſiſſet Sigiſmundus in illa profectione, rediit Conſtantiam, Principes concilij eum reuerenter exceperunt, & ſimiliter excepti ſunt omnes qui comitati eum fuerant. Paucis poſt Sigiſmundi reditū, communi concordiq; totius concilij ſētētia depoſitus eſt Benedictus, & autoritate generalis concilij anathematizatus, accenſis cereis candelis, & campanis pulſatis, vt eſt conſuetudo, declaraturq; a cōcilio vitandus, vt hæreticus inimicuſq; eccleſiæ catholicæ, & omnes eius adhærētes patrocinanteſq; eiſdem ſententiis ſubiacere decernuntur. Hoc anno autoritate Cęſareæ maieſtatis & concilij quidam Barones in comites, comites quidam in duces euecti ſunt. Viſum eſt etiam tempus eſſe eligendi Pontificem, vt commodius agere poſſent de corrigendis eccleſiaſticorum moribus qui corruptiſſimi erant. Cum igitur per aliquot dies eſſet diſputatum de ratione eligendi Pontificē, in eandē inter omnes Principes conuenit, vt cum cardinalibus qui tribus Pontificibus obtemperabant, quinque prçlati ex ſingulis nationibus eligerent Papam. Ij ergo ingreſſi conclaue, elegerunt concordibus ſuffragiis cardinalem de Columna, nomine Othonem, appellaruntq; Martinum quintum. quæ electio in feſto diui Martini facta erat. Erat autem vir rara in rebus adminiſtrandis dexteritate, propterea Sigiſmundus, cui maiori curæ erat eccleſiæ fœlix ſtatus, quam quibuſdam eccleſiaſticis prælatis, ſupra modum lætatus eſt talem virum electum. Cum autem ſibi timerent multi qui dignitates & beneficia ſub tribus abdicatis Papis conſecuti erant, propter communem pacem cōſeruandam, decretum eſt, ratum debere eſſe quicquid

Ioannes, & quicquid Gregorius, & quicquid Benedictus ſtatuiſſent & ordinauiſſent inter eos qui illis obtemperauerunt ceu veris Pontificibus. & ita in collatis beneficiis, gratiis conceſſis, & conſtitutionibus factis nihil eſt immutatum. Cardinales & epiſcopi facti a Pontificibus abdicatis, manebant in dignitate ſua, quo æquiore animo ferebant depoſitionem dominorũ ſuorum. poſt electum Pontificem conſtitutiones quædam non malæ ſunt editæ, quæ ſi obſeruatæ eſſent per hos centum annos, fortaſſe in meliore loco eſſent res eccleſiaſticæ. Eſt autem vna conſtitutio talis contra ſimoniacos, quod electiones, poſtulationes, confirmationes, & prouiſiones ſimoniacæ nullæ ſint ipſo iure. Item qui ad eccleſiaſtica beneficia ſimoniace perueniãt, & poſtea deprehenſi ad fructuum quos ceperunt reſtitutionem, cogantur. Item quod ſimoniace dantes & recipientes, ſententiam execrationis incurrant. Voluit, ni fallor, hæc conſtitutio iudicio in eccleſiarum miniſtros eligi probatos viros, non muneribus & fauore corrumpi electores & collatores. Quædam præterea alia quæ in eis actis habentur, ſtatuta ſunt in Conſtantienſi ſynodo. Conſtitutum etiam concordibus vocibus eſt, vt propter ſchiſmata tam pernicioſa eccleſiæ, concilia generalia celebrarentur frequentia, nimirum hoc interuallo temporis: vt a fine Conſtantienſis concilij poſt quinque annos iterum conuenirent in generalem ſynodum Papiæ celebrandam, ab huius fine poſt ſeptem annos iterum conuenirent in generali concilio, deinde ſemper poſt decennium conuocandam generalem ſynodum. Locumque in fine concilij cuiuſque deputandum communi patrum ſententia, ſtatuerunt. Terminum celebrandæ ſynodi breuiorem poſſe ex cauſis ſtatui a Cæſare, & Pontifice Principibuſque aliis, ſed nullas ob cauſas tempus cõueniendi vltra decennium producere licere cuiquam. Quis non videt quam ſalutaris hæc conſtitutio fuiſſet eccleſiæ, ſi ita ſeruata fuiſſent generalia concilia? Quanta & quot mala vitari potuiſſent? In ſynodo Conſtantienſi Imperator pro neſcio quanta ſumma pecuniæ conſiſtorium prouinciale in Durgea ciuitati Conſtantienſi pignori dedit. quod poſtea iure belli ad Heluetios peruenit. Sigiſmundus poſt pacatam eccleſiam vtcunque in concilio Conſtantienſi bellum aduerſus Turcas parat, nam, vt reſiſti Turco coniunctis Chriſtianorum viribus melius poſſet, tantopere Sigiſmundus feſtinabat in vnitate facienda. Poſt ſublatum tamen trium Pontificum ſchiſma non reſponderunt ſpei & expectationi Imperatoris in armis contra Turcam ſuſcipiendis plerique Principes. Sigiſmundus verò vir maximi animi poſthabitis ſuis rebus, omnibus neruis intentus fuit in expeditiones contra Turcam, quo cum non ſatis feliciter pugnarat. Dum autem communibus eccleſiæ commodis conſulere ſtudet, pene amiſit Vngariam & Boemiam. Boemi enim poſt mortem regis Wenceſlai legitimo hæredi Sigiſmundo rebellabant, erant enim illi infenſi, propter occiſos in concilio Ioannem & Hieronymum. quanquam Sigiſmundus fidem ſeruare illis volebat, & incolumes in Boemiam remittere: concilium autem eſſe ſuper Imperatorem Pontifices & ſacerdotum Principes dixerunt, nec hæreticis debere quenquam fidem ſeruare, tollendoſque e medio quocunque modo fieri poſſit. Etſi ergo Sigiſmundus diceret ſe fidem illis velle ſeruare, ſed poſtea operam ſe daturum, vt redirent ad eccleſiam, & inobedientes pœnas darent: nihil tamen aduerſus eccleſiaſticorum zelum efficere potuit. Poſtquam multa conatus eſſet contra Turcas, & in Vngaria diſpoſuiſſet omnia, oppoſuiſſetque Turcæ præſidia in locis quibus opus videbatur, ad Boemicas res ſeſe conuertit, ſæpiſſime vocatus ab amicis, & iis quibus pax & tranquillitas cordi erat, in regnum factionibus multis turbatiſſimum. Non enim ſolum corrigere conabantur quæ docuerat Ioannes Hus emendanda, ſed agreſtia ingenia, neque Huſſiticæ hæreſis doctrina, neque vlla alia, imbuta, omnia turbabant, arboréſque quas Ioannes Hus putatione agere docuerat, indoctum inſanumque vulgus totas radicitus extirpabat. In itinere autem Pragam verſus cum eſſet Sigiſmundus, ob cauſas magnas deflexit Vratiſlauiam, vrbem Sleſiæ eximiam, in qua plebs per ſeditionem ſenatum trucidauerat, quem Wenceſlaus rex conſtituerat. Quo vbi peruenit Imperator, cognita cauſa, autores ſeditionis & cædis capitis ſupplicio affecit, fuerunt autem multi. Quo ſeueritatis exemplo Boemi commoti magis Sigiſmundum odire quam ante, arma capere, maledictis illum proſcindere, multa mendacia in illum confingere, occupare omnes regni munitiones, affirmare Sigiſmundum Boemico no-

miñi

mini inſenſum, Brandenburgenſes a Boemico regno alienaſſe; Ioannem & Hieronymum contra fidem datam iuſſiſſe concremari, & eodem modo perdere conſtituiſſe omnes qui ſequantur Huſſiticum dogma. ita magnum odium & inuidiam Sigiſmundo per totum Boemiæ regnum conciliauerunt. Quare Sigiſmundus copiis coactis per totum imperium, ducit aduerſus Boemos, vt regnum, quod ad ſe hæreditario iure pertinebat, reciperet. Boemi oppoſuerunt ſe Sigiſmundo, duce Ziſcha, qui ſæpe victor, multa oppida & caſtra cepit, & ſacerdotes, qui Romanum Pontificem agnoſcebant, aut cremauit, aut exectis teſtibus viuos diuiſit. nec vno ſolum prælio ſuperauit copias Sigiſmundi. Vbi autem Sigiſmundus Imperator animaduertit Ziſchæ fortunam conſtanter proſperam, & totam Boemiam in ipſum reſpicere, conatur hominem promiſſis & muneribus a propoſito & hæreticorum fide abductum ſuum facere, vt eius opera Boemiam rebellantem domet. Homo ingentibus promiſſis & pecunia corruptus, perfidusque accepit non modo deſerendi, ſed prodendi ſuos conditionem: ſed dum iter ad Imperatorem facit, ſubito quodam ægritudinis genere periit. Huſſitæ primum dolebant grauiter ob mortem Ziſchæ, neque enim ſciebant in parienda enitendáve proditione mortuum; vbi vero poſtea cognouerunt eius conatus, vltionem Domini in eum fuiſſe & protectionem ſui interpretabantur. Etſi autem magna diſſidia inter Huſſitarum exercitum a morte Ziſchæ fuerint, vt magnam ſpem fecerint Sigiſmundo aliquid contra eos poſſe effici: verum non aliter atque concertantes ſues vbi aliud animans, canis, ſeu lupus acceſſerit, in vnum conuenientes defendunt ſe acriter vnanimiterque; ſic Huſſitæ inter ſe vehementer diſcordantes, tamen communi hoſti, coniunctiſſime reſiſtebant in vnum collecti animis. Quæ diſcors concordia fecit, vt non minus vſi ſint propirio Marte perpetuo, quam ante Ziſchæ mortem. nec tantum ſua defendebāt, ſed etiam aliena diripuerunt & occupauerunt. Bella hæc omnia quomodo geſta ſint, cum non apud vnum tantum autorem extent conſcripta, repetenda mihi non duxi, præſertim cum non ad res Germanorum, ſed ad Boemicas pertineant. Paucis igitur perſtringam, Romanus Ponrifex non ceſſauit a primo pontificatus ſui anno inſtigare Principes omnes ad ſuſcipienda arma aduerſus Boemicam ſectam, indulgentias liberaliſſime concedendo omnibus qui in eam expeditionem aliquid pro catholica Romana eccleſia conferrent. In hanc militiam miſit cardinales, ſed cum ignominia ſæpe repulſi ſunr, vt non ſine ſcandalo mirati ſint multi (qui iudicia Domini exiſtimant animali ſenſu rationéve carnali) qui fiat quod Dominus hæreticis contra catholicos victoriam concedat. Maioribus igitur conatibus, animis, & copiis aggrediendos duxerunt Huſſitas noſtri. aderat in Germania vir qui ad bellum natus videbatur, cardinalis Vinctonienſis ex Anglorum regibus originem generis ducens, cuius induſtria coacti ſunt maximi exercitus tres, quorum quilibet ſatis ad opprimendam Boemiam videbatur. Vnum ducebat exercitū Otho, archiepiſcopus Treuerenſis, quem ſecutus eſt totus Rhenus ab Oceano vſq; ad ſummum eius fontem; præterea & tota Sueuia & Bauaria ſecutæ ſunt hunc ducem. Secundum exercitum duxerunt Saxoniæ duces, quos ſecutæ ſunt Haſſia, Thuringia, Saxonia, ſtagnales quas vocant ciuitates, &c. Tertium exercitum duxit Marchio Brādenburgenſis, quem ſecuti ſunt Francones & alij. Hæ copiæ omnes ingreſſæ ſunt Boemiam confiſæ multitudine, & fortitudine ſua magis quam brachio Domini. Vbi autem primum in hoſtis conſpectum venerunt, terror eos tantus inuaſit, vt facile euentum rei videre potuerint paulo rerum bellicarum peritiores. Huſſitæ ergo, omnibus in vnum collectiſſimis, acieque inſtructa, infeſta in hoſtem ſigna ferunt. quod noſtri vbi viderūt, imo vbi audiuerunt, non pauci conſpexerant hoſtem, fugam turpiſſimam atripiunt, fugiuntque nemine perſequente, vnoque impetu fugæ per ſyluam currunt. Impedimenta omnia, machinæque bellicæ ſunt hoſtibus relicta prædæ. Cardinalis & Archiepiſcopus Treuerenſis adhortantur copias ne admittant in ſe turpitudinem tantam tantumque dedecus: ſed nihil proficientes, ſimul fugere coguntur. Poſt hanc turpē fugam animi aucti ſunt hæreticis, noſtriſq; magis ſunt deiecti. Sigiſmundus autem Imperator animo nondum fractus Norinbergam Principes & ciuitates imperij conuocat, docetq; eos quam neceſſario ſit iteranda expeditio in Boemos hæreticos qui incipiebant vicinos indies magis magiſq; carpere. Venit etiā Norinbergam Pōtificis legatus, Iulianus cardinalis

ſancti Angeli, qui Principes adhortatus eſt ad bellum ſuſcipiendum. Eſt igitur alia ſtatim expeditio decreta in Boemos, & contractæ ſunt copiæ maximæ, dux autem exercitus totius electus eſt Fridericus Marchio Brandenburgenſis. Erat in ea expeditione totum fere imperium, præcipue eccleſiaſtici, quibus maior cura erat, vt perderetur Huſſitica hęreſis, pugnabat enim imprimis contra eccleſiaſticos. Erat quoq; in exercitu cardinalis ſancti Angeli. Hæ ergo copiæ Boemiam ingreſſæ incendio & cædibus omnia obuia perdunt, nulla ratio neque ſexus neque ætatis habetur. Quæ noſtrorum crudelitas non modo non terruit hoſtem, quod noſtri futurum putabãt, ſed magis incẽdit & irritauit. Collectis enim omnibus ſuis viribus, obuiam occurrunt noſtris: quorum aduentum vbi audiuere noſtri, nondum viſa hoſtili acie, abiecta præda, & armis, fugiunt pauidiſſime, vt eodem die adeoq; eadem hora noſtri crudeliſſimi, & timidiſſimi viſi ſint. Cardinalis per interpretes allocutus fugiẽtes, & adhortatus eſt, vt maneant, bellum eſſe contra hæreticos, canes, Satanæ traditos, pro eccleſia catholica, pro Chriſtiana fide, magna victoribus præmia propoſita, &c. Fruſtra loquitur indulgentias, benedictiones apoſtolicas, ſanctam obedientiam, & alia hoc genus. Surdæ ſunt aures omnium, omnis vis omnium in corporibus partium delapſa eſt in fugaces pedes. Cardinalis miraculo rei ſtupidus & attonitus, non poteſt ſatis mirari Germanos, bello fortiſſimos, & ob militares virtutes ſemper omnibus populis prælatos, ita territos fugere. ſequi autem cogitur fugientes. multos in fuga occiderunt Boemi, & conſecuti ſunt magnam prædam, ceperunt etiam noſtrorum multos. & vicina quædam caſtra occuparunt, & villas diripuerunt & incenderunt. Sigiſmundus conuentus Principum celebrat, reparare arma cupit: ſed quidam Principum fatigati, differendam rem cenſent, donec mutatio aliqua animorum fiat. Aduenerat iam tempus conueniendi ad concilium Papiæ celebrandum, ſed cum peſtilenti conſtitutione inficeretur Papienſe cœlum, placuitque Pontifici concilium transferre Senas, quo vbi ex multis nationibus cõuenirent multi: quidam largitionibus & promiſſis contra Martinum moliebantur, vt de pontificatu deiiceretur. quod vbi animaduertit Pontifex, ſtatim concilij conuentum diſſoluit, & ne quis calumniari poſſet Pontificem, ſibi timere ſtatuit poſt ſeptem annos ſynodum generalem celebrandam, eiq; concilio locũ deputauit Baſileam.

1430 Anno igitur poſt natiuitatẽ Domini 1430, in Germaniam miſit Martinus Papa cardinalem ſancti Angeli, cum mandatis de concilio Baſileæ celebrando, & de bello repetendo contra Huſſitas. Venit autem hic cardinalis Baſileam, vbi ſenatus auguſtiſſimus & clerus, vrbiſque cœlum ſalubre & amœnus ſitus mirum in modum placuerunt. Hoc tempore Sigiſmundus cogit in Germania copias, Italiam ingreditur, in pleriſque locis honorifice excipitur. Quidam quidẽ primo aduenienti reſiſtere conati ſunt, inter quos præcipue fuerunt Florentini, & Eugenius Pontifex, qui ſucceſſerat Martino in concilio Conſtantienſi electo. Sed tandem vbi cognouerũt animum & potentiam Sigiſmundi, vltro ad eum venerunt, & amicitiam pacemque petierunt. Factaque pace cum Eugenio quarto, Romam ingreſſus eſt, magnoque cum honore a populo Romano & a clero eſt exceptus. eſtque Romæ a Pontifice, vt volebat, coronatus. Studuit autem vnice quam plurimis benefacere, & hanc laudem voluit poſt ſe in Italia relinquere. multos Germanorum & Italorum, poſtquam accepit imperialem coronam, ad equeſtris ordinis decus euexit. & reuertendo domum in itinere ciuitatibus priuilegia confirmauit vetera, & noua donauit. vbi venit Mantuam, inſignia imperialia dono dedit Ioanni Franciſco Mantuæ domino, & eum Marchionem appellauit. Præterea in itinere eo multa beneficia contulit in multos. Interea dum in Italia eſt Imperator, congregatur Baſileæ concilium, adſunt Principes vtriuſque ordinis ſecularis & eccleſiaſtici, Principes ex Hiſpania, Gallia, Vngaria, & Germania. Itali ſoli & Pontifex ceſſabant odioſius. Eugenius Papa contra conſtitutionem Martini prędeceſſoris ſui conabatur a Baſilea transferre Bononiam concilij locum: ſed omnes Principes cõcilij iudicarunt, nullum concilio commodiorem Baſilea locum inuenire poſſe, cum propter ingenuos ſenatus ciuiumque animos, tum propter cœli temperiem, vrbiſq; amœniſſimæ ſitum, deniq; propter cõmeatus affluentiam. Quare ſemel atq; iterum monent Eugeniũ autoritate concilij ſancta cui ſubiectus ſit, vt Baſileam ſe cũ ſuis cardinalibus cõferat, & addunt minando niſi veniat, ſe enim in eum animaduerſuros

tanquam

tanquam in ſacrarum patrum conſtitutionum præuaricatorem. Quare Eugenius timens repulſam, Baſilienſem ſynodum approbauit, confirmauitq; per apoſtolicas Bullas. Sigiſmundus Imperator in Italia audiens Eugenium periclitari in concilio Baſilienſi, celeritate mirabili volauit Baſileam. neque enim deponi volebat a quo imperialem acceperat coronam. Illo tẽpore miſit literas Imperator ad Boemos (qui ante perpetuo prædicauerant ſe rationem reddere paratos ſuæ fidei, & aliena refellere) vocatque eos ad liberum concilium, ad rationem reddendam doctrinæ & religionis eorum. promittit patres concilij benignis æquiſque auribus audituros rationes eorum dogmatum. addit etiam in eiſdem literis quo iure quibuſque nominibus ad ſe pertineat regnum Boemicum. Dedit quoque literas totum concilium ad Boemos, in quibus inuitarunt eos ad ſua dogmata propugnanda, & impugnationes eorum audiẽdas. promiſerunt quoque ſub generalis ſynodi fide plenam ſecuritatem & libertatem quæ vellent loquendi, & iter aduentus & reditus ſecurum. Boemi lectis literis concilij & Imperatoris, variarunt ſententiis: alij enim omnino non cenſebant ad concilium mittendos vllos, quoniam nullam ſpem eſſe dicebant pontificios dogma Huſſiticum audituros. item Conſtantiæ fidem a Cæſare datam non ſeruatam Hieronymo & Ioanni, cauſa nondum tam odioſa & exaſperata tot bellis & præliis. Et maior pars in hac ſententia erat. Alij autem iudicabant Baſileam eundum, iam enim concilium & Imperatorem, inquiebant, vel arma Boemica reuerituros, ſi alias fidem non velint ſeruare. Eſſe enim omnino doctrinæ rationem reddendam ſibi, exiſtimabant, qui toties teſtati ſint, ſe paratos cum quibuslibet diſputare de dogmatis ſui veritate, & cuilibet petenti rationem reddere doctrinæ ſuæ. In hac ſententia fuerunt optimatum plurimi, & poſt vtrorumque ſententias bene diſcuſſas, placuit eorum qui mittendos cenſebant quos haberent facundiſſimos, & Huſſiticæ doctrinæ ſcientiſſimos. Decreuerunt ergo ad ſynodum Baſilienſem mittendam honeſtiſſimam legationem. Miſſi ſunt igitur legati cum trecentis equis. Vbi venerunt Baſileam, magnus ciuium & peregrinorum numerus ante portas expectabat, vt viderent Boemos armis inuictos homines, tantam compararant opinionem fortitudinis toties victores. Fuerunt autem ex legatis illis inſigniores, Petrus quidam ex Anglia, qui dialectices pręſidia, & ſummam Huſſiticæ doctrinæ cognitionem cum naturali facundia coniunxerat, Ioannes Rochezana presbyter, Nicolaus Galecus presbyter, Guilielmus quidam primæ ex equeſtri ordine nobilitatis, Procopius Raſus multis pugnis clarus. Ii cum paucis quibuſdam aliis poſt aduentum tertio die vocati ſunt ad publicum patrum conſeſſum: quos primus Iulianus cardinalis allocutus eſt manſuetiſſime, & adhortatus eſt ad communem pacem & vnitatem eccleſiæ, matris fidelium, & ſponſæ Chriſti, habentis claues cœlorum, & poteſtatem iudicandi omnes doctrinas, eccleſiæq;, hoc eſt conciliorum ſtatutis non minus credendum quam ſacris biblicis libris, quibus autoritas omnis ab eccleſia, quæ eas approbauit, ſit. horrendum eſſe a matre eccleſia ſeparari. In fine orationis fictis lachrymis obteſtatur, vt redeant. Boemi ex aduerſo placide reſpondent, Se neque concilia neque ſanctorum patrum conſtitutiones cõtemnere, ſed eorum, qui non agantur ſpiritu Dei, decreta cum ſcriptura ſacra repugnantia non velle ſequi. Verum eſſe ſpirituales patres approbaſſe ſcripturam, illiſque credendum eſſe: ſed cardinales, qui iactent ſe ſucceſſores eorum, nihil diuini cogitare & ſapere. Sanctorum vero patrum autoritatem apud ſe permanere in eo quo debet loco, id eſt ſummo. neque ſe quicquam auſos hactenus loqui quod non confirmatum ſit autoritate ſanctorum patrum & Chriſti apoſtolorumque. Petebant autem a toto concilio, etiam idiotis audiri ſe defendentes ſuam doctrinam: quam quatuor articulis ſummatim comprehẽdebant, in quibus a Romana eccleſia diſſentiebant. Primo, Euchariſtiæ vſum eſſe legitimum, iuxta Chriſti inſtitutionem, ſub ſpecie vtraque panis & vini. Secundo, In rebus ſecularibus dominari non licere miniſtris eccleſiæ clericis, nec omnino immiſcerier negotiis, quę vocant, ſecularibus. Tertio, omnibus Chriſtianis, hoc eſt Domini ſpiritum habentibus conceſſum a Deo, imo neceſſarium eſſe, vt prædicent verbum Dei, nec morandum carnem & ſanguinem, ſed obſeruãdum quid Dominus in nobis loquatur. Quarto, publica peccata nullo modo ferenda, etiam maiorum malorum cauſa. Hæc contra Romanam eccleſiam defendenda dicebãt ſibi commiſſa a Boemica eccleſia. Iulianus

autem inquit, multa alia de illis dici vulgo quæ pias aures offendant; quale eſt illud, Mendicantium ordines inuentum & inſtitutum Satanæ eſſe. Verum eſſe, aſſerunt legati, neq; enim nouum Teſtamentum neque vetus inſtituiſſe vſquam mendicos, neque mendicaſſe prophetas, neque Chriſtum, neque apoſtolos, propterea ſequi, inſtitutos a malo ſpiritu mendicantium ordines. His de mendicantibus ordinibus reſpondit cardinalis ſancti Angeli, non ſolum his credendum quæ ſint in noui aut veteris Teſtamenti libris comprehenſa, ſed eccleſiæ etiam inſtitutiones, eſſe cenſendas de nouo Teſtamento, & quicquid ſtatuit aut approbauit, non minus indubitatæ fidei eſſe oportere, quam alia quæ in noui Teſtamenti libris ſunt ſcripta. De quatuor autem iam dictis articulis Romanæ eccleſiæ magiſtri & Boemorum magiſtri diſputarunt duos totos menſes. poſtremo ita diſceſſum eſt, vt noſtri Boemos, Boemi vero noſtros, dicerent victos. Miſſi ſunt etiam in Boemiam ex cõcilio legati, qui de concordia multa tractarunt, ſed fruſtra. Boemi autem eo tempore inter ſe inteſtina gerebant bella; quidam enim tyrannidem inter eos exercebant; omniaque per Boemiam multis cædibus implebantur. Quod vbi audiuit Imperator, occaſionem non negligendam putauit, quare mittit in Boemiam legatos, qui foueant ſimultates & inimicitias inter partes, & regni proceribus ſe adiungant. Nec vanum fuit hoc Sigiſmundi cõcilium, nam effecerunt apud Boemos, vt conuenerint apud Ratiſponam, & Sigiſmundum regem ſuum appellant, iurantque illi fidelitatem. nec diu poſt Boemiam ingreſſus eſt, multis tamen prius datis muneribus regni proceribus. Iglariæ conuentum habuit in quo multa de pace & de religione egit cum Boemis. aliaque compoſita ſunt multa de demolitis monaſteriis & eccleſiis earumque bonis direptis. Poſtea venit Sigiſmundus Pragam, reuerenterque exceptus eſt: eo ad eum veniunt multæ ciuitates & Barones qui illum regem ſalutant, & ſolitum iuramentum præſtant. Mittunturque Pragam ex Baſilienſi ſynodo legati epiſcopus Conſtantienſis, & alij, qui ſacerdotes Pragæ conſecrent & eccleſias, ritusque in eccleſiis ordinent, atque alia quæ ad ſacra neceſſaria ſint, inſtituant: tamen quatuor, de quibus ſupra dictum eſt, articulos mordicus tenebant omnes. Erant quoque quidam qui omnino nolebãt quicquam commercij habere cum pontificiis, & quotidie lacerare non dubitabant eccleſiam Romanam, & illos qui conſecrationes ab epiſcopis catholicis accipiebant, errare dicebant. Sigiſmundus igitur conceſſit Huſſitis ſuas eccleſias; Huſſitæ viciſſim paſſi ſunt Sigiſmundum ſuis vti ritibus in religionis negotiis: neque enim diſceſſit a Romana eccleſia, & quod Huſſitis permiſit, neceſſitate coactus fecit. Nec tamen vlla quies fuit Sigiſmundo Pragæ Boemicas turbas componenti, indies enim nouæ doctrinæ autores ſurgebant, nec vllus fuit, qui non inuenerit adhærentes. Quum autem vni induſtria, conſilio, & prudentia, quibus donibus multum valuit rex, obſtruit os, exoriebantur vnius loco multi, planeque euenit illi quod ſolet hydræ caput amputanti. Diu vero fatigatus multis huiuſmodi monſtris, & ſenio quoque debilitatus Sigiſmundus in ægritudinem incidit grauem: quæ cum indies ingraueſceret, medicique nullam ſalutis ſpem promitterent, vxor eius Barbara magis de regno retinendo, quam marito, ſolicita, vocat ad ſe quoſdam, dicit illis, regem ex hoc morbo breui moriturum. Quid de regno futurum ſit docet, niſi rebus in tempore conſulatur, melius autem conſuli non poſſe, quam vt ipſa vidua nubat regi Poloniæ. Proceres, vel potius adulatores, probant reginæ conſilium, mulier anus fit noua nupta (ſaltem in animo) marito, & tali marito, nondum mortuo; oblita filiæ, vxoris ducis Auſtriæ Alberti. Imperator, hoc vbi cognouit, ad morbum acceſſit, neque parum ægrotantis animum commouit. neque tamen vir magni animi inops conſilij fuit, vocat enim ad ſe Vngarici regni primi loci proceres, eis pericula enarrat multa poſt ſuam mortem futura, & odium Boemorum in ſe & Vngaros ſimul oſtendit, iubet igitur, vt impoſitum ſe ægrotum feretro educant ex Boemia. Sed morbo ex vectione commotioneque irritato diuertitur in Morauiæ ciuitatem Zuomiam, ibi ad eum filia cum marito duce Alberto venit. Barbara vxor ægrotum ſecuta, Zuomiæ capta cuſtodiæ mancipatur: quique illi a conſiliis fuerant, fuga ſibi conſulunt. Ferunt ipſum Imperatorem iuſſiſſe vxorem captiuam teneri. Vbi autem finem adeſſe ſenſit, ad ſe Boemiæ & Vngariæ primores, quibus plurimum fidebat, vocat, commẽdat illis Albertum Auſtriæ ducem, appellatq; eum ſucceſſorem regnorum ſuorum,

ſuorum, oratque eos vt extremam ſuam voluntatem exequantur. non magis, inquit, ſe fauere genero ſuo, quam ſubiectis populis: futuros enim felices, quibuſcunque Albertus imperaturus ſit. vocat quoque Albertum, eiq; commendat regna, vt non mittet animum hortatur. ſimul docet quo pacto poſt mortem apud intractabiles Boemos teſtamentum promulgandum ſit, & nominat per quos viros promulgari expedit. tanta cura rerum publicarum etiam morienti fuit. His ita magna ratione diſpoſitis, obdormiuit āno ſuæ ætatis 70, regni Vngarici 51, Romani vigeſimo ſeptimo, Boemiæ decimo ſeptimo. Eſt autem corpus in Vngariam perlatum ſepultum magnifice in eccleſia Varadienſi, anno Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſeptimo.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-
OCTAVVS.

Albertus dux Auſtriæ poſt mortem ſoceri ſui Sigiſmundi, mittit in Boemiam legatos, quos iuſſerat moriturus Imperator: ipſe interim comparat copias quibus vtatur ad autoritatem magnificentiamq; regiam oſtendendam, &, ſicubi opus eſſet, ad rebelles coercendos. Sequentis autem anni menſe Ianuario Albertus cum ſua vxore Elizabet in Vngariæ Alba Regali, totius regni conſenſu & voluntate, coronatus eſt. In Boemia autem teſtamento, quo hæres regni Boemici Albertus conſtituitur, promulgato, quidā recuſant Albertum, & Caſimirum regis Poloniæ fratrem regem ſalutant Boemorum: ſed illi fuerunt quædam impotens colluuies hominum. Potior autem & maior Boemorum pars Albertum præferūt, regemq; deſignant, in memoria habentes, regum Caroli, Wenceſlai, & Sigiſmundi beneficia erga Boemos, & ſcientes vxorem Alberti, Elizabet, ex Boemis prognatam. nec nihil mouit eos, quod cognouerant Albertum Principem pacis & belli virtutibus incomparabilem, Boemiciq; nominis amantem. Accedebat vero vetus fœdus inter reges Boemiæ & duces Auſtriæ, primorum Boemici regni & ducatus Auſtriæ conſenſu & imperiali autoritate confirmatum, vt domo Auſtriæ carente legitimo maſculo hærede, rex Boemorum ducatum accipiat Auſtriacum; rurſum regno Boemico deficiente hærede maſculino, regni hæres ſit dux Auſtriacus. Aliquid etiam faciebat, quod audiebat quanto cum plauſu & conſenſu Vngari appellaſſent eum regem ſuum & coronaſſent. Vxor Sigiſmundi vidua relicta liberatur poſtquam Albertus eſt rex vtriuſq; regni deſignatus, neque enim quicquam amplius ab illa timendum erat periculi, ſed antequam dimiſſa ſit, dedit Alberto regi arces, quas poſſidebat munitiſſimas, eas enim præfecti, etiam domina capta, nolebant dare. Vitam poſtea turpiſſimam in omni genere luxus duxit mulier inexhauſtæ libidinis. Quod genus mulieres maritos tantiſper ſuos amant dum valent, deſtitutos viribus odiunt peius angue, multæ veneno necauerunt ſuos viros præ amore, ad libidinem incendere conatæ. Hoc genus mulierum eadem hora eundem iam odit, iam perdide amat, furiunt, perpetuo enim bilioſo humore per totum corpus abundante & eas irritante. Quod genus furoris non niſi a phyſico philoſopho deprehenditur. nam vulgus nihil minus putat quam eas furere, ita ſuæ iræ concitatioris animi alias fingunt, quas prætexunt, cauſas. talis fuit illa Barbara. Erant, Alberto incipiente regnare in Vngaria, Budæ magni tumultus & ſeditiones. Conſtabat enim ea ciuitas partim ex Vngaris, partim ex Germanis, erat vtriſque par ius creandi magiſtratus & iudices: conuenerat autem inter eos, vt alternis annis crearent ſummum iudicem. Germani contra hanc conſuetudinem omnibus annis incipiebant creare iudicem Germanum, quod quidam Vngarus, nomine Ioannes Euthneus, qui hunc contemptum & iniuriam grauius quam cæteri, ferebat, & Vngaros contra Germanos excitare conabatur. Hunc ergo Germani clam captum & lapide alligatum in Danubium demerſerunt, poſtea cadauer a piſcatoribus in lucem extractum eſt. quod vbi Vngari viderunt, magna ira commoti impetum in Germanos fece-

runt, & omnia quæ erant Germanorum, diripuerunt. Germani, potiſſimum autores
cædis ſuffocati Ioannis, fuga ſibi conſuluerunt. Vt autem ad Baſilienſe concilium re-
1436 dicam; Anno Domini 1436, Eugenius Baſilienſe concilium Ferrariam tranſtulit,
prætexuitq́; facto, quod omnes, qui credebant, non poterant non probare, nempe ad
Ferrarienſem ſynodum venturam & Græcorum eccleſiam, Baſileam vſque non velle
venire: eſſeque, addebat Eugenius Papa, ſpem magnam vnionis eccleſiarum Græco-
rum & Romanorum. Propterea, vbi Eugenius certior factus eſt totum Baſilienſe con-
cilium in hoc eſſe, non vt hæc reformēt eccleſiam, ſed vt deponant Papam contuma-
cem & concilio non audiētem, mittit Baſileam legatos, quorum vnus mirabili facun-
ditate vir, epiſcopus Panormitanus: qui vbi Baſileam peruenit, authoritati apoſtolicæ
accommodata oratione monet vt ab incepto deſiſtant, deeſſe enim illis autoritatem
Pontificiam. eſſeq́; concilio Baſilienſi nullam autoritatem, quoniam a Pontifice ma-
ximo tranſlatum ſit Ferrariam. Verum qui concilio Baſilienſi intererant Principes ſa-
cerdotum & alij principes, contemptis iis quæ adferebant legati Eugenij, citant per li-
teras Eugenium denuo, vt veniat ad concilium. Eugenio autem Baſileam non venien-
te, publica generalis concilij ſententia a pontificatu eum depoſuerunt, & ſubſtituerunt
alium Pontificem, ſcilicet Felicem quintum, ducem Sabaudiæ, qui ducatus admini-
ſtratione relicta, vitam ſpiritualem contemplatiuam amplexus erat, veſtitu & tota vi-
ctus ratione religioſam ducebat vitam. Hic igitur ex eremitica vita ad culmen pontifi-
catus, præter omnem expectationem, vocatus eſt. Sed multi Principes contradixe-
runt illi, de quibus Æneas Siluius. Eugenius autem Baſilea abrogatus, Ferrariæ cele-
brat cum ſuis concilium. Cauſa eccleſiaſticæ concordiæ & communis pacis Græci pe-
tituri concilium Venetias vſque perueniunt, vbi audientes Eugenij & Baſilienſis con-
cilij diſſenſionem, dum dubitant ad quos ſe conferant potiſſimum, tandem viſum eſt
ad propiorem ſynodum Eugenij ire: quanquam Baſilienſe concilium miſerit illis Ve-
netias vſque obuiam legatos, vt ſe Baſileam conferrent. Ex Ferraria autem tranſtulit
Eugenius concilium Florentiam, propter peſtem Ferrariæ graſſantem. Florentiam igi-
tur venit Imperator Conſtantinopolitanus cum Patriarcha Græcæ eccleſiæ, & multis
eruditis viris, qui cum magiſtris Romanæ eccleſiæ per aliquot mēſes diſputarunt. Poſt
longam diſceptationem, concordarunt, concordiaq́; eſt publice promulgata. Aſſere-
bant Græci Romanam eccleſiam iure diuino non habere primatum. Item negabant
purgatorium eſſe poſt hanc vitam. Item celebrant, contra ritum Romanæ eccleſiæ, pa-
ne fermentato. Vtuntur etiam alia baptizandi forma. habentq́; ſacerdotes vxores, bar-
bamq́; non tondent. Sacramentum euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie omnibus dant, et-
iam paruulis, nondum quid ſit, capacibus. & hoc genus plura a Romana eccleſia diſ-
crepantia habent. Hanc vnionem iactauit Florentina ſynodus aduerſus Baſilienſem.
Prædicauerunt item pontificij legatos ex Armenia & India apud ſe fuiſſe Florentiæ in
concilio, & a ſe eruditos in catholica fide. ipſosq́; agnouiſſe Eugenij Papæ poteſtatem,
omniaq́; in quibus diſſentirent a Romana eccleſia, ſubieciſſe correctioni ſedis apoſto-
licæ. quod an ita ſit, neque negare, neque aſſerere poſſum, certe Baſilienſi cōcilio non-
nihil in quibuſdam nationibus conciliauit contemptus inuidiæque. Cæterum quid in
Baſilienſi concilio conſtitutum ſit, diligenter eſt in actis, quæ vbique extant, ſcriptum:
quam ob rem hic immorandum nobis non ducimus. Poſt Sigiſmundi Imperatoris
mortem ſtatim ſine mora Principes electores conuenerunt Francofurdiæ, conſulta-
turi de eligendo Romanorum Imperatore. nullum autem ex omnibus Principibus in-
uenerunt magis idoneum quam regem Boemiæ, Vngariæque, ducem Auſtriæ, Alber-
tum. Illi enim omnia erant quæ ad Imperatorem bonum pertinēt, animus erga Rem-
pub. bonus, & multarum rerum peritia, facultasq́; qua poterat, & fortitudo animi qua
audebat exequi negocia Reipub. neceſſaria. quas ob cauſas hunc potiſſimum elege-
runt Imperatorem. Sed oblatum imperium accipere non audebat. Nam Vngaris pro-
miſerat iuramento antequam coronarant illum, quod nollet, ſi forte offerretur im-
perium, ſine ipſorum conſenſu ſuſcipere. Moti ſunt autem Vngari ad hoc iuramentum
exigendum, quod dum Sigiſmundus occupatus in Germania, & Italia aliiſq́; nationi-
bus fuit, multæ regno pernicioſæ ſeditiones oriebantur, exponebaturq́; Vngaria Tur-
carum furori. Conuocatis igitur regni primoribus Viennam, Albertus expoſuit illis,
Prin-

Principum electorum erga ſe voluntatem, quibus, inquit, ſe non auſum ſimpliciter negare ſuam operam. Proceres primum conſentire non volebant: tandem tamen Pricipum precibus victi conſenſerunt, ſuſcepitque imperij faſces magna multorum ſpe & gratulatione Albertus. Interea Boemi qui regis Poloniæ fratrem in regem Boemię elegerant, compararant copias, patrocinante fratri rege Polonorum, qui miſit in Boemiam Polonorum equitum circiter duo millia. Taſcone igitur duce, hoſtiliter aggrediuntur eos qui Alberto obtemperabant, & depopulantur eorum agros. Albertus imperat conſcribi copias per ducatum Auſtriæ, Vngariam, & Germaniam, interim opponit ſuæ partis Boemos hoſti. Vbi conuenerunt copiæ Alberti, Poloni, Boemique, aduerſarij impares ſe videntes, ad Thaboritas receperunt ſe. Quos ſecutus Albertus Thaboritas obſidet, ſed videns inexpugnabiles, niſi longiſſimo temporis ſpacio, non iudicans rem tanta temporis iactura dignam, ſoluit obſidionem, & reducit copias Pragam. Thaboritæ autem frequentibus excurſionibus factis, pugnabant cum Alberti militibus varia fortuna. Induciis autem ad tempus factis, domum remiſſæ ſunt Vngarorum & Germanorum copiæ, neque enim vacabat Alberto finem ei bello imponere, propter Turcam qui crudeliter graſſabatur in Raſcia. obſidenteque Turca Sinderouiam, inſignem principatus Raſciæ vrbem, vocatur Albertus: ſed vrbs oppreſſa nimia Turcarum multitudine, capitur antequam poſſit exercitu coacto auxilium ferre. Occiduntur in ea vrbe omnes qui ad ſubeundas iumentorum operas non ſufficiunt, alij capti in duriſſimam ſeruitutem abducuntur. Filius Principis Raſciæ oculis priuatur. Albertus vero vbi cum exercitu maximo maximis impenſis collecto, venit, Turca locis non facilibus captu muniris, recedit, omnibus poſt ſe longe lateque vaſtatis, ne Chriſtianorum exercitus ſequi deficiente commeatu poſſit. Turca vero ſuo exercitu vtitur in aliis locis, nempe in Græcia, quam, celerius præter omnium expectationẽ veniens, crudelibus modis depopulatus eſt. Theſſalonicam vrbem expugnauit vi, tractauitq́; qua ſoler atrocitate, victos. Theſſalonicenſibus perditis, Ætoliam & Epirum hoſtilibus armis adortus, occupauit, nec mitior quam aliis deuictis, illis fuit. Albertus vero cum exercitu ſuo quantum potuit, ſecutus Turcas, magnam copiarum partem amiſit, dyſenteria enim ita peribant, vt milites caſtra relinquere ſint coacti. & ipſe Imperator Albertus eodem dyſenteriæ morbo, quo milites, vbi Budam venit, correptus eſt. Cum autẽ medici ſuaderent vt cœlũ mutaret, & ipſe alioqui cuperet eſſe in Germania, Viennã ægrotans petiturus, poſtquã peruenit ad Longam villam, quæ eſt in itinere, morbi violentia victus, obiit diẽ ſuum. honorifice in Alba regali ſepultus eſt. Reliquit autem vxorẽ Elizabet grauidam. Poſtquã vero Turca audiuit dilapſum Chriſtianorum exercitum in Vngaria, cũ exercitu ſuo reuerſus, quæ reliquerat prius in Raſcia, perdit. Principes electores poſt mortem Alberti conueniunt Francofurdiæ, eligiturq́; Fridericus tertius, dux Auſtriæ, Erneſti ducis Auſtriæ filius, iuuenis adhuc, maximi animi. fuerat autem, antequam Imperator electus ſit, Hieroſolymæ, magnaq́; cum gloria in Germaniam reuerſus erat. Omnes boni Principis virtutes videntur in hunc a Deo collatæ fuiſſe. Erat enim ſtatim a primis annis ſobrius omnino, quod rarum conſueuit eſſe in iſtius loci hominum genere. cupidusq́; erat multa cognoſcendi: propterea peragrauit adoleſcens ſummo iudicio præditus longiſſimas terras, vt inſtituta moresq́; hominũ videret. Humanitate vero & beneuolentia erga ſuos & omnes mortales qua fuerit, ſatis teſtatus eſt in vita ſua, neq; vlla vnquã ætas obliuiſci poterit. Qua item pietate cum in religione tum erga ſuos fuerit, ſatis ab aliis dictum eſt. Has autẽ animi dotes corpus virile, robuſtum eleganriſſimumq́; exornauit, quemadmodũ & corporis præſtanriam ornarunt viciſſim animi virtutes. Electus Aquiſgranũ deſcendit, ibiq́; Principibus præſentibus quam plurimis, coronatus eſt. Porro, vt etiam dicamus quid poſt mortem Alberti, vxori eius Elizabet, Sigiſmundi Imperatoris filiæ, acciderit. Cum igitur eſſet pregnans, vt diximus, conuocauit Vngarici regni primores, & ſeipſam illis commendauit, partumque, ſi Dominus Deus eũ vellet ſuperſtitem. addidiſſeq́; ſcribitur, omnibus notis & ſignis iudicari ſe fœmellã parituram. Quamobrem Vngarici regni proceres de rege cogitant, quoniam propter Turcam differre non erat conſilium. Quoniam autẽ fama apud eos erat, Boemos in regnum ſuum vocaturos Vladiſlaum, Lituaniæ ducem, fratrem Polonorum regis. iudicabant autem vtile fore omnibus modis, vt in eo viro Boe-

mia, Polonia, & Vngaria coniungerentur, quo vna viribus collectis Turcicis conatibus poſſent reſiſtere. Quamob rem mittūt legationem honeſtiſſimam ad Vladiſlaum, offeruntque illi conditionibus certis regnum Vngariæ. Verum legatis adhuc in itinere exiſtentibus, peperit Elizabet elegantem puellum. Quare Vngari ſtatim alios nuncios mittunt, vt reuocent primos: verum poſtremo miſſi veniunt Cracouiæ ad primo miſſos, qui iam cum Vladiſlao conuenerant, vt illis commiſſum erat. nec vllus locus relictus erat mutandi ea quæ cum Vladiſlao egerant. Vladiſlaus regnandi cupidus, ſine cunctatione copiis delectis, iter in Vngariam arripit, Budæ in regiam ingreſſus ceu rex honorifice excipitur a multis regni proceribus. Elizabet cum infante puero Ladiſlao (hoc enim nomen impoſuerant) cum amicis Principibus ad Albam Regalem ſe recepit: neque enim exiſtimauit puerum, regem natum, ab Vladiſlao tutum. Poſtea, conſulentibus & curantibus amicis conſanguineis, imprimis Vlrico comite Ciliæ Albæ Ladiſlaus puer trium menſium vngitur & coronatur in regem ab epiſcopo Strigonenſi. Aderant & aliquot alij epiſcopi, & multi proceres Vngariæ. Nomine infantis comes Ciliæ iuramentum, quod Vngari exigunt a ſuis regibus, præſtitit. Elizabet vero mater ſciens Vladiſlaum inſidiaturum puero & ibi, ſuaſu quorundam amicorum, ad Imperatorem Fridericum tertium conceſſit, eique puerum & coronam committit. Fridericus cuſtodiendum tuendumque puerum ſuſcipit. Elizabet reuerſa eſt in Vngariam, ne, quod vulgato prouerbio dicitur, vt ab oculis, ita ex corde Vngaris excideret. Poſt aduentum reginæ in Vngariam, conuentus magnus omnium Vngariæ Principum Budæ eſt habitus, in quo Vladiſlaus cepit aliquot amicorum Ladiſlai & reginæ præcipuos, coactique ſunt iurare in verba Vladiſlai, eumque, qui nomine pueri arcem Viſſegradenſem tenebat, coegit ſibi dare arcem, in ea arce ſperarat ſe coronam inuenturum, quam Elizabet apud Fridericum Imperatorem depoſuerat. Vladiſlaus poſtea Albam Regiam profectus, coronatus eſt magnificentiſſime. Fuerunt per totam Vngariam inteſtina bella, aliis Ladiſlao & reginæ, aliis Vladiſlao adhærentibus, conſecutæq; ſunt diſſenſiones illas maximæ calamitates, cædes, vaſtationes, incendia. Vlricus enim Ciliæ comes omnibus neruis ſe oppoſuit Vladiſlao; item Boemi quidam, pro puero contra Vladiſlaum, multa & magna egerunt. Ita turbatam & in partes diuiſam Vngariam aggreditur Turca, omnemq; regionem, quæ eſt inter flumina Sauū & Drauum, hoſtiliter direptam, occupat: cui Ioannes Huniades arcis Namdoralbenſis præfectus occurrit, & commiſſo prælio vincit, magna Turcarum multitudine occiſa. Et non diu poſt hanc pugnam in Tranſſyluanis regionibus iterum congreſſus, rurſum ſuperauit Huniades Turcas, ſed non ſine multo Chriſtianorum ſanguine. ita autem eſt Turca victus, vt pene deletus ſit exercitus eius; receptaq; ſunt omnia ab Huniade, quæ Turca occuparat non ſolum in ea expeditione, ſed quibuſdam prioribus proximis. Item poſt eam victoriam Mondauia & Tranſſyluanæ regiones quædam quæ metu ad Turcam defecerant, redierunt ad regnum Vngariæ, obtemperaruntq; regi. Verum Turca poſt cladem acceptam, reparatis viribus, maximo cum exercitu reuertitur in Tranſſyluanas regiones, & crudeliſſime omnia ſolo æquat, & in cinerem vertit. Ioannes Huniades ſtrenue obuiam procedit, fit prælium ad cuius atrocitatē nihil accedere potuiſſet, magnus numerus ſternitur: tandem Turcæ terga dant, vix credibilis multitudo cadit, potitur Huniades ingenti præda & gloria. Multo in maiore honore quam ipſe rex poſt has victorias habebatur Ioannes Huniades, vocabant eum patrem patriæ & ſeruatorem. Poſt tertiam victoriam ſecutus eſt Turcam, ſemouitq; eum longius, & multas vrbes & caſtra cepit, quæ ſibi ſeruauit, neq; reddidit his qui per ignauiam amiſerant. Magnæ interim durabant diſſenſiones inter Vladiſlaum & Elizabet, neq; Turca hoſtis eos concordes facere poterat, niſiq; Dominus per Huniadem ſeruaſſet, eos ambos Turca regno eieciſſet. Eugenius Pontifex miſit in Vngariam legatum apoſtolicum, cardinalem, ad componendos Vngaros & aduerſus Turcam adhortandos. verum dum eſſet iam pene pax inter eos facta, moritur Elizabet. Poſtea cardinalis ſe totum conuertit ad res Turcicas, nam Turca nūciabatur venire cum maioribus copiis quam antea vnquam. nec vanum nuncium erat, ingreſſus eſt Vngariam ſecum ducens ſupra centum millia armatorum. Sed Huniades, qua antea ſemper, vtebatur virtute & fortuna aduerſus Turcam (inſigni enim prælio vicit eos) quæ non parua erat. ſuntq; in ea pugna

tri-

triginta millia Turcarum (ſi Vngaris credimus) occiſa. Habebant autem in eo prælio Germanos milites plurimos auxiliares. Tot infelicibus prȩliis victus Turca, putauit bella differenda in his locis cum Chriſtianis in aliud tempus (ſperauit enim fortunam mu raturam faciem aliquando) quare caduceatores mittit ad Vladiſlaum de conditionibus pacis. Vladiſlaus totiusque regni proceres inconſtantiam fortunæ non ignorantes, & quanta hoſtis polleret potentia, pacis conditiones amplectuntur. Fiunt ad decennium induciæ, repugnante cardinali nuncio apoſtolico. Eugenius permoleſte tulit hanc cum Turca pacem Vladiſlai, ſcribitque ad legatum ſuum in Vngariam, & ad Vladiſlaum regem, induciarum fidem non ſeruandam hoſti religionis, quæ eſſent Pontifice maximo neſciente & non conſentiente factæ. quare præcipit autoritate apoſtolicæ ſedis Romanæ, vt nulla induciarum habita ratione, bellum contra Turcam reparent, iuramenta quibus pax erat confirmata, remittit. Vladiſlaus rex Vngariæ acquieuit autoritati pontificiæ, petit auxilia a Chriſtianis Principibus, mittit nemo, excepto Philippo Burgundiæ duce, qui belli ſocium ſe præbuit mari & terra. Vladiſlaus ergo, collectis quam potuit fieri, maximis copiis, Turcā inuadit: Turca vehementer ſuccenſus ira ob induciarum fidem non ſeruatam, celeriter per Aſiam conſcriptis copiis occurrit noſtris. Cumque non procul abeſſet Turca, cenſuit cardinalis omnino loca quæ illic erant commodiſſima occupanda, & rex cum cardinali ſentiebat. Verum Huniades (cui in exercitu, propter ſuperiores frequentes victorias, maxima erat autoritas; in huncque vnum reſpiciebant omnes) non cedendum omnino hoſti cenſuit, ne adderentur hoſtibus animi; noſtris vero adimerentur, fore enim ſpeciem quandam fugȩ, inquit, ſi deflectant a recta in montes, timoriſque ſignum non obſcurum. ſe Turcas ſæpe viciſſe minori apparatu bellico & copiis exiguis. nihil ergo timendum præſente legato apoſtolico, & rege ipſo Vladiſlao, & tot viris Principibus. Huniadem omnes audiunt, hoſtibus venientibus obuiam eunt. Ecce conſpicitur Turcicus exercitus longe maior quam fama prænunciarat. Intelligens Vladiſlaus territum Huniadem, exprobrat iactationem & arrogantiam qua noluerat opportuniora occupare loca, cumque acies inſtruenda erat & milites adhortandi ad virtutem in prælio præſtandam, rex exprobrabat Huniadi temeritatem inconſultam. Et Huniades regem iubet fugere, inſtruxere tamen aciem vtcunque. Turcarum Imperator aſcendit cum corporis ſui cuſtodibus in collem qui prope erat, vt bene perſpiceret copiarū noſtrarum ordines & numerum. vbi ſatis perſpexit, dat pugnæ committendæ ſignum, primo impetu noſtri ſuperiores Turcas cedere cogunt retro: quod Imperator Turcarum animaduertit, territus eſt, fugere putans ſuos, fugamque arrepturum vix retinuerunt qui apud Turcas proximo Imperatori ſunt Principes. Pugnarunt ergo vtrinq; magna pertinacia & contentione, cecidereq; plurimi & Turcarum & noſtrorum: tandem tamen noſtri fatigati a nimia multitudine Turcarum vincuntur, & in fuga plurimi trucidantur. Ferunt Huniadem cum decem millibus fugiſſe, cum primum conſpexit nutare noſtrorum aciem, & adhuc dubio Marte. Vladiſlaus vero pertinacius pugnando trucidatus eſt. Turcæ acceptum caput Vladiſlai haſtæ affixum ſecum retulerunt domum, & paſſim triumphantes oſtentauerunt, & linguam hanc periurij pœnas dediſſe clamabant. Multi proceres regni, & aliquot epiſcopi occiſi ſunt. Legatus apoſtolicus cardinalis, in prælio ſeruatus, ſed fugiens, incidit in manus latronum qui eum nouerunt, putaruntq; pecuniam habere, & propterea occiderunt, abducto equo, & exutum veſtimentis nudum cadauer in via reliquere. Huniades fugiens incidit in manus Deſporæ Principis Seruiæ, cuius quædam oppida habebat, quare captū coegit ea reddere. Hæc ſcriptorem Vngaricum paulo aliter habere non ſum neſcius: verum non libenter ſequor hominem, vbi ab aliis diuerſa audio. Multo plures Turcarum in hoc infauſtiſſimo prælio occiſos ſcribunt. Et Turca victor, propter multitudinem ſuorum amiſſam, poſt victoriam triſtior, cauſam triſtitiæ rogatus reſpondit, Se talem victoriam hoſtibus optare, neque ſe cupere hoc modo ſæpe vincere, vbi plus damni ad victorem quam ad victum redeat. fuitque ita extenuatus & debilitatus, vt reliquiæ copiarum domum reducendæ illi fuerint. Vt autem redeam ad Ladiſlaum filium Poſthumum Alberti, electi Imperatoris, pauca ſunt dicenda de Boemis. Poſt mortem Alberti in Boemia fuerunt magnȩ diſſenſiones, aliis alium regem volentibus. Poſtquam audiuerunt,

natum ex Elizabet puerum Ladiſlaum, mittunt Boemi legatos qui nuncient illi, Boemos ſtatuiſſe diem eligendi regem, ad eum vt veniat, aut ſaltem ſuos legatos mittat. Regina mittit ſuos legatos Pragam, conuenit totum Boemicum regnum, variant ſententiis in rege eligendo. Sunt qui volunt Ladiſlaum, ſed maior pars contradicit, in puero infante neminem poſſe ſcire ad quæ aptus ſit futurus. nec patris animum ſolere transfundi in fœtum, ſæpe bonos ex malis, ex bonisque malos genitos: quare ſatis eſſe cenſent, ſi eligatur poſt viginti quatuor aut ſex annos, quum maturos edat fructus ex quibus cognoſci poſſit. Hæc, quæ ſic ſentit pars, ducem Bauariæ Albertum eligit, & legatos in Bauariam mittit, qui offerunt illi regnum. Sed aduerſa pars quæ Ladiſlaum volebat, etiam mittit legatos ad Fridericum electum Imperatorem, admonentes & docentes eum quid Boemi de futuro rege decreuerint. Fridericus ſtatim mittit ad ducem Bauariæ, & monet eum ne regnum alienum, ſuſcipiat, nam pertinere ad Ladiſlaum filium Alberti. Hi Friderici legati præuenere legationem Boemorum, vt ſemper expedite magis & celerius fieri poteſt quod vnius autoritate agitur, quam quod multorum calculo fit, præcipue cum diſſentiunt illi multi. Vbi ergo primores Boemorum ad Albertum ducem perueniunt, & exponunt illi multis Boemorum voluntatem & beneuolentiam erga eum, & regnum liberalibus conditionibus offerunt. Albertus reſpondet, agens primo gratias, Albertum piæ memoriæ vita defunctum reliquiſſe filium ad quem iure pertineat regnum, ſe vix gubernare poſſe quæ iure poſſideat, nullam conſtantem fortunam in eiuſmodi regnis eſſe ſolere. quare diligenter eos ad fidem puero ſuo præſtandam adhortatur, ſi velint tranquillum regni ſtatum. Vbi ad ſuos retulerunt hoc ducis Bauariæ reſponſum legati, alius dies dicitur: in eo conuentu, poſt multam controuerſiam, placuit ſententia eorum, qui ad Fridericum mittendam cenſebant legationem, petentem, vt ipſe nomine pueri, tanquam tutor, regnum accipiat. Legati ad Fridericum veniunt, mandata primorum regni conſentientium exponunt, erant etiam ex legatis, qui ſuaſerunt Imperatori, vt ſuo nomine, non pueri, regnum acciperet: nam bono titulo poſſe, nempe ex fœdere Boemiæ & domus Auſtriæ, de quo ſupra. Sed Imperator Fridericus reſpondet, ſe non vſurpaturum ſibi cuiuſquam pupilli, cuius tutor ſit, hæreditatem: nec etiam ſibi vacare tutoris nomine regnum adminiſtrare. Iubet eos magiſtratus eligere, donec ætas pueri matura regno reddatur, ſibi interim ſtudio magno fore, vt puer educetur, ita vt vtilis regno eſſe poſſit aliquando, neque in hac tutela ſe aliud quærere quam publica ſubditorum commoda. Boemi conſilium Imperatoris ſequuntur, eligunt ſummos regni magiſtratus: ſed impatiens conſortis regnandi libido turbat totum regnum, de quibus rebus Boemorum iam nihil dico. Fridericus autem puerum Ladiſlaum, vt erat vir timens Deum, diligenter ſanctaque induſtria curauit. Poſt cladem autem illam, de qua iam dixi, Vngarorum & occiſum Vladiſlaum, conuenerunt Vngariæ proceres, vt conſulerent regno in tantis difficultatibus conſtituto, & primum opus eſſe alio rege iudicabant, aliis autem alium nominantibus, ſuperat tamen eorum ſententia, qui exiſtimabant Ladiſlaum eligendum, & in regnum vocandum, quam ob rem maioris partis ſuffragiis Ladiſlaus puer eſt electus Vngariæ rex. Poſt electionem ſtatim miſerunt legatos ad Fridericum Imperatorem, qui eum certiorem de electis placito redderent, & vt in Vngariam puerum adducerent ſecum. Fridericus non ignarus, Vngari quid timerent ſi alium eligerent regem, Ladiſlao hærede regni viuo, nihilque boni ſuſpicatus, reſpondet, neque oportuiſſe eligi, neque coronari Ladiſlaum, ad quem regnum Vngariæ hæreditario iure pertineat, & qui iam antea coronatus ſit. Quare ſi Vngari tandem ſuum regem, quem Deus & ius gentium eis dederit, agnoſcant, recte eos facere, & optare eis hunc animum perpetuo manere. Cæterum puerum regni gubernationi nondum per ætatem habilem, opusque eſſe illi tutore, neque ſe ſcire cuius tutela illi vtilior eſſe poſſit, quã eius cui genitrix eum tradiderit, ſe ſuſcepiſſe curam pueri, curaturum ita vt vellet ſuos liberos poſt mortem curari. in ſumma, iubet eos expectare, donec adoleſcat puer, & pollicetur ſe nihil omiſſurum in curatione ſiue animi, ſiue corporis, quod ad bonum Principem inſtituendum faciat. Vngari, vbi hoc acceperunt reſponſum, iraſci, iterum admonere per legatos vt Vngaris ſuum regem mittat, ne cogantur vi repetere. Imperator nihil aliud quam primum reſpondet Vngaris. Vngari

gari

gari ducem belli eligere, copias cogere, Auſtriam hoſtiliter inuadere, àgros vaſtare. Sed vbi primum audiuerunt, arma Imperatorem parare, redeunt vnde venerant. Poſtea duce Huniade Turcæ obuiam ducunt exercitum, ſed infeliciter pugnarunt. Iſtis ferme temporibus, exortum eſt bellum Tigurinis cum Heluetiis confœderatis, cauſam hanc accipio fuiſſe: Tigurini aliis Heluetiis confœderari, fœdus nouum fecerant cum duce Auſtriæ, ſaluo tamen fœdere, quod cum confœderatis Heluetiis habebant. Confœderati vero Heluetij iniquo ferebant animo, initum fœdus Tigurinorum cum duce Auſtriæ: quare monent eos vt renuncient nouæ confœderationi. Tigurini reſpondebant ſe contra primam primi fœderis fidem non feciſſe. nec enim prohibitum in conditionibus Heluetici fœderis, alia fœdera cum aliis facere, modo non ſint contra confœderatos Heluetios. Paratos, inquiebanr, ſe eſſe coram quouis iudice reſpondere. Suitenſes nihil aliud exigebant quam vt renunciarent fœderi cum duce Auſtriæ inito. quod cum negarent Tigurini ſe ſalua fide facere poſſe, arripiunt arma & agrum Tigurinum omnes exceptis Bernenſibus & Solodurenſibus hoſtiliter inuadunt, & omnia vaſtant diripiuntque: cum veniſſent Suitenſes vſque ad vrbem, Tigurini procedunt eis obuiam habentes coniunctas auxiliares Auſtriacas copias. Confœderati circiter quadringentos viros cum ſigno rubeo, quod erat Tigurinorum & Auſtriacorum ſignum, præmiſerunt qui Tigurinis in ipſa turba inſtruendæ aciei commixti, fugam facerent. Congrediuntur igitur, commiſſo prælio iuxta habitationem leproſorum, pugnam fortiter vtrique incipiunt, ſed Auſtriaci & Tigurini turbantur ab iis qui in habitu amicorum venerant. fugiunt enim, quos ſecuti ſunt alij, & in ipſa fuga, multos cædunt. Habebant enim illi alia præter crucem rubeam ſigna quibus ſe inuicem a Tigurinis & Auſtriacis diſcernebant, ſed quæ nemo animaduertere potuit, niſi cui erant indicata. qui plura de hoc prælio & bella cognoſcere cupit, inueniet multa apud Æneam Siluium, qui an omnia vera nec ne ſcripſerit, iudicenr alij. Hoc tempore magna cum Vngaris bella geſſit Turca Amurates. Hoc tempore bombardæ a Germanis ſunt inuentæ, breuique poſt etiam eſt ars illa libros ſtanneis typis imprimendi inuenta, diuinum plane inuentum. Moguntię autem autoribus Germanis cœpit ab admodum paruis exordiis, ſed breui, vt videmus, creuit induſtria humani ingenij in eam perfectionem: duobus a Germanis inuentis illis quantum debear hominum genus, pauci vident, nec a quoquã, quod ſciam, ſatis prædicatum, cum nihil ſit tam fere paruum quod non inuenerit aliquem qui celebrarit. Relinquo aliis cogitandum, quod actum fuiſſet de omnibus bonis ſtudiis his nouiſſimis temporibus, quibus omnes ventrem curãt, & inexhauſta habendi cupiditate ducuntur, vix enim in viis optimos libros, quos olim magna pecunia vix comparari poterant, tollunt. Cumque inceperint abiici & negligi boni autores, antequam cœpta ſit hæc ars, niſi fuiſſet in tempore inuenta, periiſſent omnes autores & diſciplinæ cum autoribus. hoc aliis, vt dixi, cogitandum & commemorandum relinquo. quemadmodum & quam neceſſarius bombardarum vſus ſit hoc poſtremo tempore, qui videtur omnibus prima ſpecie miſeris mortalibus pernicioſiſſimus: ſed non re vera ita habet, nam, propter auaritiam & malitiam, extinctámque caritatem, in fine mundi malorum turba legibus coerceri non potuiſſet, nemo poſſet tuto iter facere vel miliare. Inceperant enim paulo ante bombardarum inuentum, facinoroſorum hominũ cœtus magnæ factiones per ſeditionem multis locis bonorum labores diripere & perdere. & quis potuiſſet illas prædonum & latronum arces ex montibus deiicere, quæ noſtra memoria ſunt ope bombardarum deiectæ? quare noſtrum plurimi damnamus inuentorem & inuentũ bombardarum, qui forte non viueremus, nec patres noſtri vixiſſent? certe hic ſtatus rerum non eſſet; tam potentes & opulentæ vrbes non eſſent, neque enim mercaturam exercere potuiſſent negociatores, qui præcipua pars ſunt ciuitatum potentum & magnarum. quare Dei dona deſinat contemnere, niſi quis diductum os canis & dentes ad mordendũ factos damnandos putat, niſique quis cornua in boue non bonum creatoris opus exiſtimat. At nemo ſanus damnat vſum hoc genus partium animantibus a natura datum loco armorum. Malos quidem optaremus & nos carere conſilio, bombardis, & aliis facultaribus, donis Dei, vt bouem canemque rabie correptum vellemus non habere cornua & dentes. & quæ eſt creatura qua non abutantur mali? aut omnia quæ Deus ad defenſio-

nem hominis docuit, damnes oportet, aut bombardis in eorum numero locum concedes,&c. Sed præter propoſitum hæc. Cæterum ſi Dominus annuerit, ſeorſum proprio de bombardis dicato libello ſcribemus, nunc ad inſtitutum. Fridericus electus Imperator iſtis temporibus omni ſtudio & induſtria in componendis per Romanam eccleſiam Principibus, vt vna iunctis aliquando armis vnanimiter ſuſciperent expeditionē in Turcam. Circa hæc tempora Delphinus, magnis copiis per Gallias & Brittaniam contractis, ingreſſus eſt Germaniam, præcedebant de eius propoſito varij & diuerſi rumores. Ferebant quidam veniſſe contra confœderatos Heluetiorum, imperiumq́; totum quoque arma ſumpturum quam primum Delphinus aggrederetur eos. Erat etiam fama, propterea primum coactos vt diſturbarent concilium Baſilienſe, Eugenium Papam magnam ſummam pecuniæ in eam rem expendiſſe. nec deerant qui dicebant ipſum venire vt reciperet omnia quæ ad Galliam pertinebant, vſque ad Rhenum, obſeſſurumq́ue Argentinam, & alias ciuitates in ea Rheni ripa. & hoc probabile erat, & propterea muniebant ſe vrbes, militesq́ue ad ſe accipiebant. Vbi venit Delphinus in Alſatiam, egit cum iis nō omnino hoſtiliter, ne ſtatim in ſe commoueret omnes Principes & ciuitates earum regionum. fecitque fœdus cum iis magiſtratibus & nobilibus, qui Alſatiam gubernant, vt in hyberna acciperet viginti quinque millia militum, nam conſtituerat illic hyemare, maiora enim in animo habebat, quam vt vna æſtate confici poſſe ſperaret. Vbi ad Baſileam vrbem venit, loca caſtris idonea circumſpicere, & parare omnia quæ ad obſidendam vrbem videbantur factura. Illic demum conueniſſe, aiunt, omnes Delphini copias. Baſilienſibus autem ære conductos Heluetij milites miſerunt. quos vbi appropinquare vrbi certior factus eſt Delphinus, oppoſuit ſe illis, ne poſſent vrbem ingredi, parua admodum manus Heluetiorum ab aduerſa Birſæ fluminis ripa, prope pagum Mutis, muniuerunt in colle caſtra, quorum hodie euidentes videntur foſſæ. dum autem ſenatus Baſiliēſis deliberat, qua via & ratione in vrbem inducere poſſent expectatum pręſidium, & iam nuncium deſtinarent ad eos, qui ab altera ripa Rheni aſcenderet, tranaretq́ue deinde vbi Birſa Rhenum paulo ſupra vrbem influit, & latens per ſaliceta, quæ dēſiora ſunt in ea Birſæ ripa, perueniret ad præſidium miſſos milites, Heluetiorum nimium audax iuuentus non expectato ex vrbe nuncio & conſilio, ſtatuit perrumpere denſiſſimas Armeniacorum (ſic enim nominabantur) copias. Impetu igitur facto ex caſtrorum edentiore loco in hoſtes, magnam Armeniacorum multitudinem trucidant, & hoſtibus cedentibus & cadentibus vno pugnæ impetu ex caſtris & per ripam alteram Birſæ decurrunt, per alteram aſcendunt: vbi vero venerunt in æquam illam planitiem campi, qui eſt inter vrbem & hoſpitale leproſorum, quod ad ſanctum Iacobum vocant, maiorem exercitus aciem oppoſitam habēt, adhuc integram, nec dubitant Heluetij, quanquam fatigati, & in illam aciem irruere, nec prius cædere deſinunt quam omnes ceciderint, & diſſiparint omnes hoſtiū aciem. Itaque recte dicuntur ab Ænea Siluio, qui tum Baſileæ erat, non tam victi quam vincendo fatigati Heluetij (qui eodem tempore Raperſuil, Turegum, & Varſperg arcem obſederunt) præſidium mille quingentorum armatorum. vnum ex Heluetiis (qui in prima coitione manſerat inter ſalices, impeditus neſcio qua cauſa, ignauiæ ne & timoris, an corporis aliqua noxa) euaſiſſe audio; tamen etiam vbi domum venit, de eo, ceu deſertore, capitis ſupplicium ſumptum. Nullum autem Heluetiorum in ea pugna cæſum tradunt, qui non ſecum (ſi numerus occiſorum ad calculum reducatur) rapuerit hoſtium ſeptem aut octo. Circiter decem horas durauit prælium. Hoc factum Heluetiorum omni memoria dignum ita confirmauit Delphinum (neq; enim fere vllos reliquos integros vtilesq́; ad pugnam habebat, præter eos quos portis vrbis oppoſuerat, ne eruptionē facerent ciues) vt nihil amplius de vrbe capienda cogitaret, ſed de reditu. ad infirmiora igitur inter Baſileā & Alſatiā conuerſus, depopulatus eſt omnes agros, mox deinde in Alſatiam reuerſus quæ antea in vſum hybernorum ſeruarat, omnia diripit & vaſtat, nulla priorum conuentionum ratione habita. Mittūt autem Baſilienſes ad Delphinum legatos, & ipſe rex Romanorum ſuos mittit, cauſas aduentus tam hoſtilis rogant, iubent quam primum abeat, alioqui Germaniam totā in armis futuram, nec fore contentā hoſtē repellere, at ſecuturam, ſeq́; vlturam, nec enim hactenus vllū impune Germaniam laceſſiſſe. His nūciis & clade accepta ab Heluetiis inductus, reduxit vnde

vene-

venerat, copias, Montiſpeligardi arcem & oppidum bona fide reddidit, nã aduenienti certis quibuſdam conditionibus tradita illi erãt ad tempus certum, vſui enim maxime eſſe poterat illi gerenti bellum in Germania. Hoc tempore miſit legatos ſuos Eugenius in Germaniam ad Principes de concordia eccleſię agentes, multisq́; locis ob eam rem ſunt conuentus Principum habiti, Norinbergæ prima comitia habita ſunt, illic pauci ſunt inuenti qui non conſentirent concilio Baſilienſi contra Eugenium. nec in ſecundis comitiis Francofurdiæ celebratis multi ſunt inuenti qui cõtra Baſilienſe concilium Eugenio obedire voluerint. Tertio vero conuenerunt in Oſchofenburgo, vbi pauci quidam inuenti ſunt qui nomina ſua Eugenio dederunt aduerſus concilium Baſilienſe. Cæterum quædam maximi momenti & difficilia poſtularũt Germaniæ Principes ab Eugenio, quæ ſi faceret, promittebant ſe illi obtemperaturos. Quod vbi intellexit Fridericus Imperator, defendit Eugenij partes, iniquum, inquiens, tam graue a ſummo Pontifice exigere, quantumuis enim æquum videbatur Principibus aliis, tamen ob pontificatus dignitatem, & religionis obſeruantiam non exigendum iudicabat Fridericus ab apoſtolico. Et plane ſi Fridericus in his conuentibus acceſſiſſet Papæ in concilio Baſilienſi creato, Felici Sabaudienſi, actum in Germania de Eugenio fuiſſet.* Hoc tempore Philippus Maria, Mediolanenſis dux, moritur ſine legitimo hærede: multis igitur principatum eum affectantibus, inter quos fuit & Imperator Fridericus, qui ad ſe pertinere ducatum, duce ſiue legitimo hærede vita defuncto, contendebat. Senatus vero omnes excluſit, libertatemq́: aſſerere priſtinam ſtatuit, quam olim ea ciuitas habuit; nulliq́ue quicquam obnoxij volebant eſſe: Imperatori tamen quotannis promittebant poculum non vulgaris ponderis ex puro puto auro. volebant autem poculum dare, non pecuniam, quo donum, non tributum videretur. Sed principatus Mediolanenſis, interea dum hi contendebant, multorum prædæ exponebatur. Ludouicus enim dux Sabaudiæ præter multa alia Confluentiam & Valentiam occupauit; Veneti Placentiam, Laudam, Cremamq́ue ceperunt; Franciſcus Sphortia vbi animaduertit, ita quoſlibet quiduis de ducatu rapere, putauit ſibi magis licere, quam cæteris, nam gener erat mortui ducis Philippi, quam ob cauſam, Cremonam occupauit, mox Papiam, ciuibus eum vltro vocantibus, accepit in fidem. Qui poſtea eſt etiam dux a Mediolanenſi ſenatu electus contra occupatores ducatus, præcipue contra Venetos: beneq́ue illi ſucceſſere conatus, reſtituitq́ue ducatum in priſtinum locum. Papa Baſileæ electus Felix, impulſu & hortatu Friderici Imperatoris miſit legatos procuratores ſuos ad Nicolaum quintum (hic eſt ille pontifex qui tot philoſophos fouit, ſuisq́; impenſis curauit Græcos autores in latinam linguam transferri, & bonos autores reſtitui) per eos ſe abdicauit põtificatu, ſed ea lege: vt legatus in Sabaudia (cuius, vt dictum, dux fuerat) & in Germania cardinalisq́; maneret; atque etiam ratum eſſet quicquid hactenus ille fecerat; manerentq́; omnes prælati ei adhærentes in ſuis dignitatibus & locis. Nicolaus conditiones lubens accepit, & ſi grauiores fuiſſent, vt erat vir facilis, religioni & muſis deditus, conſenſiſſet propter eccleſiæ communem pacem. Poſt hanc Pontificum concordiam, comitia Imperator Fridericus, præſentibus omnibus ſecularibus & eccleſiaſticis Principibus, celebrauit Oſchofenburgi: & illic omnes vnanimiter agnouerunt Nicolaum quintum pro vero ſummo Pontifice, edictumq́ue publicauit Fridericus ſuper ea re per totum imperium, vt omnes haberent Nicolaum pro indubitato Papa. Nemo vero tam duræ ceruicis, tamq́ue temerario rebellis eſt inuentus, qui contradixerit, præſertim cum Pontifices ambo concordarent. Facile boni bonis iunguntur. niſi enim vterque Pontifex bonus fuiſſet vir, non ita coniungi potuiſſent, videbatur enim difficillimum, nam habebat Felix totum concilium Baſilienſe a ſua parte, neque dici poteſt, quod deſperarit rebus ſuis, magnis enim potentibusq́ue amicis inuitis, renunciauit pontificatum. Fuit enim vir pius minimeq́ue ambitioſus, quod ſatis declarauit antea, relictis enim mundi curis, florentiſſimo ducatu, ſe ad vitam contemplatiuam totum tradiderat. Nicolaus etiam, propter maiorem vnitatem eccleſiæ, acta Baſilienſis concilij approbauit, ſicut in actis extant eius literæ, quæ promulgatæ ſunt anno Domini 1449 in menſe Iulio. Illa concordia 1449
Pontificum gratiſſima fuit omnibus bonis per Romanam eccleſiam, eratq́ue ſpes magna, eccleſia vnanimi prælatos ſua religioniſue autoritate pacem inter omnes Princi-

pes facturos, vt aliquando coniunctis viribus contra religionis eccleſiæque Chriſtianæ hoſtes vna omnes expeditionem ſuſciperent, non ſolum ad recuperãda proxima quæ Turca inuaſerat & occuparat, ſed etiam ad recipiendum Hieroſolymitanum regnum. Conabanturque quidam eccleſiarum prælati, bono zelo ducti, pacem inter omnes principes facere, quidamque ſatis modeſte pieque obedientes & paratos ſe oſtendebant, pollicentes ſua priuata poſthabituros communibus commodis eccleſiæ Chriſti. Sed potentiorum multi aut cupiditati imperãdi, & priuatarum rerum ſtudio, nimium dediti, aut delicíantes mollitiores, obturabant aures, quaſi ea res nihil ad ſe attineret. Ob has cauſas paſſim bella exoriebantur. Carolus rex Galliarum cum Anglis geſſit bellum graue, & totam per vim armorum Nortmaniam occupauit, & Aquitaniam ſubiugauit, anno proximo poſt Nortmaniam captam; conſumpſeruntque illi inter ſeſe vires ſuas, quibus Turca erat debellandus. Alij quidam Principes nuptiis celebrandis & ſpectaculis erant intenti, vt non vacaret de Turca cogitare. Eodem tempore,
1499 nempe anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, fuit graue ſanguinolentumque bellum inter Vlricum comitem Wirtenbergenſem, ſocio Alberto Marchione Brandenburgenſi, & ciuitates imperiales. Erant plurimæ ciuitates eo tempore ſociæ belli, quædam enim, quæ non aperte ſe Principum hoſtes profitebantur, clam tamen iuuabant alias vel conſilio, vel pecunia, vel milite, ſimiliter & Principibus adhærebant alij Principes multi, quidam palam, quidam occulte. In multis locis bellum erat hoc per Germaniam, nec habebat bellum, vt alias conſueuit fieri, vſquam propriam ſedem. Vlricus Wirtenbergenſium comes plurimum negocij fecit vicinis comitatui ſuo ciuitatibus, nec ſemel neque vno loco, nec ſimili fortuna pugnauit cum eis: ſæpius tamen victorem, quam victum fuiſſe accipimus. Erat videre incendiis exuſtas villas & pagos, arces demolitas, vaſtatos agros, ruſticos occiſos, attritas ſegetes, lugentes viduas & orphanos. Albertus dux ſcribitur nouies pugnaſſe cum Norinbergenſibus, & fere ſemper victor, præter quam in nono vltimo prælio, in quo recuperarunt omnem ſuam laudem prudentiæ & fortitudinis, quæ paſſa erat in prioribus bellis non paruam iacturam. Durauit hoc bellum Germaniæ exitiale duos perpetuos annos, nec potuit componi, donec partium facultates ita attritæ fuerunt, vt amplius ducere bellum non poſſent. Poſt nouiſſimum prælium non procul ab Eſlingen, quo ciuitates non ſatis proſpere pugnarunt, facta eſt pax inter ciuitates & prædictos Principes. Parteſque cum aliis Germaniæ primoribus & ciuitatibus pararunt ſe ad expeditionem cum Friderico Imperatore in Italiam. Nam Imperator pacem eam propterea ſtudioſius fecit, parauit enim ſelectiſſimas magnaſq; copias per Germaniam Fridericus profecturus in Italiam, habuitque promptos & paratos omnes Germanos: nemo enim non amabat, ob ſingulares boni Principis dotes, eum.

DE GERMANIS
LIBER VIGESIMVS-NONVS.

REbus in Germania, vt temporum conditio ferebat, compoſitis, & contractis copiis, Fridericus Romam petiturus, primo profectus eſt ad oppidum ſancti Viti, ibi diſpoſuit quæ reliqua erant, mox proſecutus eſt iter in oppidum Villacum, illuc ad eum venerunt Boemorum & Vngarorum procerum quam plurimi, qui omnes ſe offerebant ad ſuſceptam expeditionem, cupiebant enim gratificari potentiſſimo & optimo Principi, qui ſecum eorum regem ducebat Ladiſlaum. Collecti igitur Germani, Boemi, & Vngari ſequebantur Cæſarem,
1452 Ianuarioque anni 1452 ſplendidiſſime intrauerunt Italiam. Vbi venit autem Cæſar in regiones Venetorum, obuios habuit honeſtiſſimam Venetorum legationem, quæ, nomine auguſtiſſimi Venetorũ ſenatus, reuerẽter excepit Fridericum, aduentuiq; amice gratulata, comitataq; ipſum per omnes Venetorũ vrbes, victũ ſine omni precio ſplẽdide

de miniſtrauit. obuiamque venerunt & aliæ innumeræ legationes, gratiam, pacem & amicitiam petentes, & munera obſequiumq; offerentes. Per aliam viam, nempe vallem Tridentinam multæ ad vtramque ripam Rheni ciuitates & Principes eccleſiaſtici & ſeculares, multæ item Sueuiæ ciuitates nobiles venerunt Ferrariam, ibiq; expectato Imperatori ſe coniunxerunt, vt gratum erga optimum Principem animum declararent. Ferrariæ igitur ſigna ſingulorum Principum & ciuitatum, qui ad augendam gloriam eius conuenerant, ordine maxima cum voluptate inſpexit Imperator. illinc cum omni exercitu diſcedens venit Bononiã. quanquã enim dux Mediolanenſis F. Sphortia amiciſſime inuitaret eum Mediolanum ad accipiendum ex cõſuetudine coronam illam ferream: tamen recuſauit, maluit enim eam Romæ accipere. Bononiæ vero obuius venit legatus pontificius, qui nomine Papæ excepit Imperatorem magna cum reuerentia & honore. Bononiam relinquens per iuga Apennini montis Florentiam venit, illic ex ordine tota ciuitas ſe illi obuiã effudit, magiſtratus vrbis, clerus & deinceps archiepiſcopus; magnificẽtiſſime eſt illic tractatus. Venit deinde Senas, illuc ad Imperatorem venit virgo forma omnibus numeris abſoluta, quæ illi deſponſata erat, Leonora nomine, filia regis Aragonum, nata circiter annos ſedecim. Fridericus cum præcipuis amicis extra vrbis portas occurrit in amplexus obuiam ſponſæ. Senenſes nihil omittunt quod ad reuerentiam, honorem, & magnificentiam facere mortales poſſunt. Illinc Romam eunti occurrunt ex vrbe alij epiſcopi & cardinales, qui eum duxerunt in quendam excelſum collem, ex quo totam vrbem ſitumq; eius videre potuit, ex quo ad vrbem deſcendenti veniunt in occurſum totus clerus, epiſcopi & cardinales, ſenatus populusq; Romanus ordine. Antequam autem in vrbem ingreſſus eſt, in æquam ante vrbem planitiem effuſa eſt vniuerſa ciuitas ad ſpectandum ſplendidiſſimas Germanorum, Vngarorum, Boemorum, & Italorum (nam multæ per Italiam ciuitates & Principes comitabantur eum) copias, conuenerant enim in eo æquore omnes. Illic ſecundum nationes, Principes, & ciuitates, omnia ſigna ordine ibant. ordines copiarum omnium regebat viasq; illis demonſtrabat Albertus dux Auſtriæ, frater Germanus Imperatoris. gladius nudus præfertur Imperatori; feruntur illi obuiam ſanctorũ reliquiæ in receptaculis argenteis, aureis & gemmatis, cum omni genere inſtrumentorum muſicorum, & admirãda vocum varietate. ita Fridericus ſub aureo panno ductus ad gradus vſque Baſilicæ S. Petri ad Nicolaum Pontificem ſedentem in ſede ex ebore & auro facta, cardinalibus circumſtantibus. Pontifex ceu pater filium blandiſſimis verbis excipit Imperatorem, aduentumque gratulatur. Cæſar exoſculatur primum ſanctiſs. Pontificis pedes, deinde ponderoſam puri puti auri maſſam non leuis ponderis offert. Exoſculantur etiam deinceps Papæ pedes noua nupta Leonora, Ladiſlaus rex, Albertus frater Cæſaris. Poſtea ad lautiſſime & magnificentiſſime paratũ hoſpitium & conuiuium ductus eſt. Poſtridie Fridericus eſt vnctus & coronatus cum ſua vxore Leonora in eccleſia beati Petri ab ipſo Pontifice in regem Longobardorum. Accepta hac corona, rurſus poſtridie ductus eſt, ad ſummum altare beati Petri, in alto illic loco ſedente Pontifice, iuſſus eſt ſedere cum ſponſa ſua Fridericus in ſede alta & materiæ & artis præſtantiſs. Ibi primo Fridericus iuxta Pontificum decreta, ſe non modo patrimonio beati Petri nihil nociturum, ſed etiam pro virili defenſurum, & a Romana ſede nõ diſceſſurum iurat, &c. Poſt hoc iuramentum, alba veſtitus in album canonicorum b. Petri eſt acceptus, hocq; modo canonicus factus, ductus eſt cum vxore ad miſſam celebrantem Pontificem, qui dedit illi primum ſceptrum ad regiam poteſtatem ſignificandam; deinde pomum rotundum in ſignificationem dominum eſſe totius mundi, qui ſphærica conſtat figura; tertio enſem, quo poteſtas malos puniendi & officiũ tuendi bonos ſignificatur. His tribus datis in manus Imperatoris, Pontifex imponit illi quoque coronam auream precioſiſſimis gemmis diſtinctam. mox aliam coronam imponit Leonoræ ſponſæ. Vbi hæc omnia maiori magnificentia quam prioribus temporibus vnquam (vt ſolet his rebus ſemper accedere) ſunt peracta, ad prandium in palatium Pontificis itum eſt, a prandio mox Imperator ad pontem Adriani duces, comites, barones & nobiles plurimos militiæ magnificis titulis donauit. Ad militiæ decus eo die ſunt euecti circiter trecenti. Illis autem iucundiſſimo pulcherrimoq; ſpectaculo effectis poſt ſolis occaſum iuit ad magnificum conuiuium quod ad Lateranum erat para-

:um. nec diutius ocioſus Romæ commoratus, Neapolim cum vxore ſua profectus eſt, illic celebrauit paſcha: inde rurſum Romam rediit, ſed prius viſis per Italiam multis vrbibus, Põtifice multa de eccleſiæ ſtatu, & de expeditione aliquãdo ſuſcipienda in Turcam locutus, benedictioneq́; apoſtolica accepta, receſſit ab vrbe, in Germaniam rediturus: ſed in itinere omnia prius diligenter diſpoſuit, in multosq́; multa beneficia contulit; viciſſim incredibile Italorum omnium ſtudiũ erga ſe expertus. nec, quod rarum auditu eſt, vllas inſidias illi ſtructas ab vllo competit. Certatim veniebant ciuitatum legati afferentes munera materia & arte præſtantia, & prorſus digna quæ tanto Principi offerrentur. Inuitabantq́ue eum omnes. Vbi Ferrariam venit, Mutinæ, & Regij, Lepidij vrbium ducem fecit Borſium Eſtrenſem, ob ſingularia merita & officia quæ in ea expeditione contulerat in Cæſarem. Borſius gratitudinem animi declarare volens donauit Imperatori aureũ quoddam monile, quod valebat ſupra aureorum millia viginti. Illic etiam Sportiæ filium, nomine Galeatium, auratum equitem appellauit: a quo Imperator quoq; magna accepit munera. Inde ſecundo Padi flumine Venetiam peruenit. vbi appropinquauit vrbi, multas Venetorum naues babuit obuias, in quibus nobilis ciuitatis eius iuuentus mirabiliter luſit. Cæſar a Senatu Veneto ita tractatus, vt ad honores & magnificentiam addi ab hominibus nibil potuiſſet. Et quemadmodum aduenienti, ita & reuertenti in Germaniam, Veneti per totam ditionem ſuam liberaliter abunde commeatum gratuito dederunt illi & omnibus familiaribus eius. Mãſit autem decem dies apud Venetos officiis & ſpectaculo eorum detentus, abeuntem comitatus eſt totus ſenatus vſq; ad littus vbi ſe vrbemq́; ſuam illi commiſcrunt. Eos autem, qui per aliam viam, quam ipſe in Italiam, venerant Principes & vrbes, rurſum dimiſit per vallem Tridentinam: nec autem dimiſit vllos immuneratos, aliis noua dedit priuilegia, aliis vetera auxit, aliis confirmauit. in capitaneos beneficia liberaliſſime contulit. nulli vero ciuitatum plus rtibuit, quam Baſilienſibus, quoniam armorum ſplendore & militum præſtantia multis aliis præſtabant. Ea priuilegia quotannis Baſileæ, præſentibus auguſtiſſimo ſenatu, & omnibus ciuibus, leguntur. Vbi vero in Auſtriam rediit Fridericus, omnia turbatiora inuenit, quam reliquerat. Nouas enim res quidam, dum in Italia fuerat Imperator cum aliis Principibus, parturierant. Ciliæ enim comes cum quibuſdam ſociis, dum Cæſar in Italia fuerat, concilium ceperunt de capiendo Imperatore. erat autem tale: Maiore parte exercitus dimiſſa a Cæſare, & cum putaret ſe in vado eſſe, reuerſus in ſuam Germaniam, cœloq́ue prorſus ſideret ſereno (quid enim in Germania apud ſuos timeret, qui tam raræ proſperitatis fortuna vſus erat in Italia) tum ipſi eum volebant in quopiam loco, qui videretur & ad audax facinus accommodatus, opprimere ex improuiſo. Cum igitur eſſet apud Nouam ciuitatem, ecce illi adſunt cum non contemnenda manu militum, & vrbem obſidione cingunt. Verũ Imperator nondum tam nudus erat ab omni exercitu, quare eduxit exercitum ex vrbe, irruitq́; in hoſtem fortiter, & prima coitione ſubmouit retro, vtrinq; tres aut quatuor boras ſtrenue pugnant: verum ad extremum Imperatoris copiæ ob raritatem, non ob ſuã ignauiam, aut hoſtium fortitudinem, coactę ſunt redire in vrbem. nec multum abfuit, vt non hoſtes cum Cæſarianis cedentibus in vrbem irruerint: quod ſi factum fuiſſet, veniſſet in hoſtiles manus Imperator. Habuit certe quod vehementer timeret. adeo nihil eſt in mundi gaudio diuturnum, adeoq́ue fortuna nunquam eſt perpetuo bona. Sed miſeri mortales in quocunque ſtatu ſint, qui neſciunt alia quam huius mundi gaudia, agitantur fluctibus maris (omnia enim, vt ille inquit, fiunt in medio mari) nunc in altum tolluntur; mox vero deprimuntur. Imperator iubet firmari vrbem, vbi videretur magis hoſtibus expoſita. foſſas oppidani faciunt, aggeres attollunt, portas repagulis firmioribus muniunt. Nec minus hoſtes quicquid ad oppugnationem vtile eſſe putabant, ſtrenue faciebant, muros non vno ſolum machinarum genere deiicere nituntur. Per aliam viam, vt diximus, meliores copiæ, nempe Rhenenſes & Sueui, patriam petierant. Tum præterea Vngari adhuc, neſcio vbi, ceſſabant, fortaſſe de induſtria, nam ſiniſtre ſuſpicabantur quidam quiddam de eis. Ortum enim erat hoc bellum ab Vngaris qui ſuum regem petebant, cum Fridericus iturus in Italiam, ſecum ducere decreuiſſet Ladiſlaum regem eorum. Iniquo enim ferebant animo negatum a Friderico regem, iudicabant namque, id quod res erat, ſibi non fidere Fridericum. Porro vbi

in Germania rumor increbuit, Imperatorem eſſe obſeſſum, multi Principes & ciuitates inceperunt contrahere copias, & ſe parare ad liberandum Imperatorem. Sed quidam Principum, inter quos fuit Sigiſmundus archiepiſcopus Saltzburgenſis, & Carolus Marchio Badenſis, pacem fecerunt inter Fridericum & Vlricum comitem Ciliæ adhęrentesq́; ei, hac conditione, vt traderet Fridericus Ladiſlaum regem Vlrico comiti Ciliæ, eumq́ue apud ſe haberet vſque ad conuentum Viennæ breui celebrandum, in quo communi ſententia Imperatoris, Boemorum, & Vngarorum de pueri tutela ageretur. Sed quum primũ puer dimiſſus eſt ex manu Imperatoris, impulſu comitis Ciliæ & aliorum, regiam cutiam inſtituit, nouos creáuit magiſtratus (ex conſilio nimirum eorum qui nihil aliud quærebant, quam ſub prætextu pueri omnia adminiſtrare pro ſua libidine) præfecturas per prouinciam vbique ordinauit, innouauit, mutauit, antiquauitq́ue quæcunque volebant illi conſultores. Proceres Vngarici veniebant ad puerum (etiam ij quibus diſplicebat, quod non ſub tutore permanſerat vſque ad pubertatem ſaltem) omnia probabant, ad omnia arridebant quæcunque per puerum fiebant, multa autem praua & ad regni ſtatum debilitandum facientia per puerum gerebant aſſentatores, peſtes Rerumpub. Exacta deinde ab Vngaris & Auſtralibus pecunia, proficiſcitur regali pompa in Boemiam. vbi ad Boemos venit, ſummis eum honoribus excipiunt; Pragæ deferunt illi regni Boemici coronam: & quicquid gratum puero intelligunt, ſtudioſe officioſeq́ue faciunt (neque difficile erat mollem puerilemq́ue animum leuibus rebus capere) quare ludos pueriles inſtituerunt, & ſuperſtitioſa celebritate adornarunt omnia quibus magnifice & glorioſe initiarent coronarentq́ue nouum regem. his rebus fiebat, vt quo quiſque melius adulari nouit, hoc carior regi eſſet; libere & ſincere conſulentibus nullus omnino locus eſſet. Quod vbi Imperator cognouit, non parum moleſtum illi fuit, doluit enim, vt mortalium fortunam infelicem, quorũ ſub nomine pueri tam perdiui leues adulatores eſſent domini. neque enim leues illi aſſentatores latu faciles ſunt, nam iniuſtitia ipſa pleriq; ſolent eſſe. Hoc futurũ pręuiderat prudens Imperator, propterea tãtopere ſtuduit puerũ apud ſe retinere, donec confirmaretur ætas. Ladiſlao autẽ cum Huſſitis non conuenit, nam adulatores eius nõ erant Huſſitæ. Sed hæc omittentes ad maiora procedamus. Cæſar verſus in Germaniam, quanquã non mediocriter turbatus erat ob regem Ladiſlaum, & contumeliam iniuriamq́; quæ illata ſibi erat apud Nouam vrbem, conuentus Principum celebrauit, ſumma cura ſtuduit per Germaniam, & per alias nationes Chriſtianum nomen profitentes, pacem facere, & arma in Turcam parare, qui indies non ſolum incurſionibus paulaim Chriſtianorum fines carpebat, ſed magna regna aggrediebatur. Venerunt Conſtantinopolitani legati ad Pontificem, Nicolaum quintum, cum lachrymis auxilium implorantes, conatusq́ue Turcicos crudeles indicabant. Sed dum Pontifex ad Cæſarem Fridericum in Germaniam, & alios Principes in alias nationes mittit, dum deliberant maiore Principum parte putante (vt ante ſæpe contigerat) eſſe imposturam quorundam auarorum hominum, Turca expugnat Conſtantinopolim totius Græciæ decus, non ciuitatem, ſed regnum imperiumq́; iure appellandum. Eam vrbem quibus rationibus Turca ceperit, quanta cum crudelitate diripuerit, quamq́ue nulli neque ſexui neque ætati pepercerit, quantaq́; cum multitudine; rurſum a quam paucis defenſa & a quibus, ſcripſere plures, neq; noſtri eſt inſtituti. Operæprecium eſt in vaſtatione huius vrbis videre quid auaritia poſſit, nam, vt ferunt, ſi ciues decimam partẽ pecuniæ, quam in terra ſine vſu defoſſam habebant, in auxiliares copias cogendas cõtuliſſent, facile reſtitiſſent Turcæ, in cuius manus ipſi ciues cum liberis & omnibus facultatibus ſuis peruenerunt. Adeo iniuſto & duro tyrãno ſeruit, qui ſeruit auaritiæ. Ex Europa enim Principes & ciuitates quædã ſcripſerant Imperatori Conſtantin. nõ deeſſe militũ, quantũcunq; vellet, numerũ, ſed deeſſe qui ſtipẽdia numeraret. quare Imperator concione Conſtantinopoli cõuocata, adhortatus eſt ciues, vt cõferrent pecuniã in auxilia militũ aduocãda, nec admodũ multũ petiit a ciuibus, nã erãt Latini parati etiam aliquid addere: ſed deerat auaris, quã habebant, pecunia, moriq́; cum ſuis, perdita vrbe, maluerunt, quam partem aliquã de pecunia de ſuo exponere. Audientes Põt. Calliſtus 4, qui Nicolao 5 ſucceſſerat, & Fridericus Imperator, aliiq́; reges & Principes captam & vaſtatam tam miſeris modis Conſtantinopolim, facile coniiciebant,

quid porro eſſet conaturus: quam ob rem Principes comitia celebrant, Pontifex concionatores emittit in regiones paſſim Romanæ eccleſiæ, qui adhortentur populum ad expeditionem contra Turcam, & ad collationes quibus miles conduci poſſit, dedit illis concionatoribus magnã & inuſitatam clauium poteſtatem in multis caſibus & delictis: qui plenarias omnium peccatorum, quantumuis magnorum, indulgentias poterant concedere omni contribuenti ad tam ſanctam & neceſſariam expeditionem quinq; ducatos. Nec minori curæ fuit ea res Friderico Imperatori. Erant autẽ paſſim per Romanam eccleſiam ſimultates & cõtentiones, atque etiam bella inter Principes. Anglia, vt de aliis taceam, tota erat afflicta inteſtinis ſeditionibus & bellis. Eboracenſis enim dux cum rege Angliæ bellum geſſit, & fretus proditoribus, cepit eum. In aliis locis alias belli cauſas excitabat Satan, permittente ob populi peccata Domino. Statim poſt captam, direptamq; Conſtantinopolin, & fama in Europam peruenit, Turcã cum ingenti exercitu Vngariam petere. quod vbi audiuit Ladiſlaus, cum nullam ab Imperatore Vngaris irato ſperaret opem, & Vngarorum nec viribus nec fide ſatis confideret, contulit ſe in Auſtriam, ne ſibi accideret, quod Imperatori Conſtantinopolitano.
1456 nec rumor de Turcæ aduentu vanus fuit. nam anno milleſimo * quinquageſimo ſexto venit in Vngariam Turca, Mahumetes nomine, ducens exercitum centum quinquaginta millium, maxima in animo habens, primumq; caſtra mouet ad Albam, quæ vrbs illi commoda fore viſa eſt, ſi caperet, ad traducendum per flumen exercitum. quare circumſepiuit illam militum multitudine. Quos Turcæ conatus vbi videt Imperator & alij in Germania Principes, mox (nam res nullã ferebat moram) mittunt Vngaris auxiliares manus cõtra communem Chriſtiani nominis hoſtem. nec non & Itali copias mittunt, nam Vngaria capta proximi erant Germani aut Itali: nec Itali parum timebãt ſibi, nam putabant Turcam tam ſtupidum non eſſe, vt primum bellicoſiſſimam nationem aggrederetur Germaniam. Miſerat quoque Põtifex Calliſtus cardinalem ſancti Angeli, virum facundia præſtantem, nec ad arma ineptum. per Germaniam, vt vbiq; omnes excitaret ad arma capeſſenda, in Vngariam miſit: qui vbi Budam venit, multas ſecum ducens copias, coniunxit ſe Ioanni Huniadi, vnaq; venerunt Albam in vrbem. Deiecerat Turca iam murorum vrbis magnam partem, qua irruit magna violentia in vrbem: Chriſtiani vero fortes ſe oppoſuerũt, nullis amplius freti muris aut aliis propugnaculis. Committitur ergo incredibilis atrocitatis pugna, diuq; anceps perſtitit Mars immobilis, tandem noſtrorum virtute Turcæ in fugam acti ſunt, cæſis vtrinque plurimis. ſed adeſt Turcarum Imperator Mahumetes, denuo cogit ſuos in noſtros, inſtauratur iterum pugna, iterum terga dederunt Turcæ. ſed conſilio noſtros longius ab vrbe ducere voluit, alio loco inſidiis collocatis, qui eis reuertentibus ex hoſtium perſecutione, iter in vrbem interciperent: ſed callidum Turcę conſilium in tempore animaduertunt quidam ex noſtris. quare dum hoſtem ſequerentur laxatis frænis & animis nihil timentibus, reuocati ſunt in medio curſu, vix autem potuerunt reuocari. illi vero qui reuocarunt, ſtatim duxerunt eos in eam Turcarum aciem quæ erat in inſidiis collocata. Turcæ cum noſtri, præter expectationem in ſe ſigna verterent, ſtatim fugiunt, noſtri eos perſequuntur, nec ceſſant inſequi, donec atra nox longius prohibuit ſequi. Venerunt in manus Chriſtianorum omnes machinæ bellicæ, variæ tormentorũ ſpecies. Imperator Turcarum fuga elapſus, tãto animi dolore eſt affectus, vt veneno ſumpto ſibi ipſi mortem conſciuerit. Ex captiuo quodam, qui Imperatori a conſiliis fuerat, cognitum eſt, quod Impetator Turca illis, quos in inſidiis collocarat, prædixerat ex compoſito fugituros, quos denuo ad oppugnandam vrbem compulerat, vt eos oppidani ſecuri ab vrbe ducerentur longius; hi vero interea vrbem caperent, ſeu ſaltem iter in vrbem interciperent. Neque hoc verum fuiſſe, nam nihil de fugiendo illis commiſerat, ſed contra hortatus erat, vt ſtrenue pugnarent, prę̨miis cum aliis, tum direptione vrbis, propoſitis. Inſidias autem illas diſpoſuerat, vt ſic verteret fugam ſuorum, ſi forte accideret, in bonum, vtque, ſi illa non ſuccederet, in inſidiis tamen reliqua eſſet ſpes. Sed cogitationes hominum quantumuis ſapientes videantur, niſi Dominus annuat ir-
1456 ritæ ſunt. Hoc autem Albæ factum eſt, anno poſt natiuitarem Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto, in die diuæ Mariæ Magdalenæ dedicato. Porro ne ſua gloria quenquam ſciens hoc loco defraudem, Franciſcanoſque fratres in me conci-

concitem, Diui Franciſci ordinis Ioannes Capiſtranus haberi voluit autor victoriæ huius, & Albæ vrbis ſeruator; nec immerito, nam veſte ordinis Minorum indutus, ſtetit in bene munita turri, & oſtendit amplum vexillum, in quo erat crux picta magna, vt a longe conſpici poſſet, Chriſtianorum copiis pugnantibus. ergo ſequitur, ſecundum quoſdam fratres Minorum, quod illi Capiſtrano debetur omnis victoriæ gloria: nec ſolum, inquiunt, ex turri oſtendit, pugnantibus aliis, vexillum, ſed etiam noſtris benedixit, hoſtibus mala imprecatus. Itaque ergo hic monachus ſolus heroico ſono a quopiam Homero decantandus eſt, ob hæc facta. & propterea etiam poſt mortem claruit mirabilibus miraculis. Fuerunt in hac expeditione qua Turca cladem illam accepit, apud Albam multi Germani, quibus Vngari palmam, etiam inuiti (nam quo animo fuerint in Germanos, non eſt obſcurum, cum tamen ſæpe eos a Turca defenderint) dabant. Fugato, vt dixi, Turcico exercitu, Ladiſlaus in Vngariam redit, quid poſtea illic actum ſit ab eo prudens prætereo vt non admodum coniunctum cum Germania, alieniuſque a propoſito noſtro. Anno poſt Turcis paratis vlciſci ignominiam & cladem acceptam apud Albam, Pontifex copias ab Imperatore non magnas ex Germania acceptas, cum Italis ſuis, duce cardinali, miſit Rhodum, illicque rurſus eſt victus a noſtris Turca. idcircoque eo tempore impeditus, ne ad Albam rediret, vt decreuiſſe ferebatur. Adoleſcente Ladiſlao rege Vngarorum & Boemorum tempore, quo expectabant ſponſam ex Gallia, filiam regis Caroli, & certabant Vngari, Boemi, & Auſtrales de nuptiarum loco, hoc eſt quo in ſummo ætatis expectationis flore eſſet, mortuo, magnæ contentiones exortæ ſunt ob regna illius. Ducatum Auſtriæ Fridericus Imperator ſibi petebat, curq́; ad ſe deuolutus eſſet, reddebat cauſas; Albertus frater Imperatoris etiam eundem ducatum petebat. Conuentus igitur propter eam cauſam habiti ſunt, in quibus iudicatum eſt ad maiorem natu pertinere ducatum, nempe ad Imperatorem. quod Albertum male habuit. dicebat enim fratrem alioqui ſatis habere, quibus adminiſtrandis occuparetur: ſubditiſque magis vtile futurum, vt habeant Principem qui apud eos ſit, & exiſtimet ſua bene habere, cum bene habent ciues; & ſe diuitem, cum prouinciales ſunt diuites, quam gubernari per præfectos, qui mercenarij plerumque pauperes, nihil ſtudio habent quam vt diuites reddantur quam breuiſſimo tempore; quod hominum genus diues factum, ſolet ſe ocio tradere, ventri enim ſeruiunt. quare diuites ſunt pluris faciendi, neque enim diutius ſeruiunt, quam donec conſecuti ſint quod quærebant. Dum ita contentio eſt de ducatu inter fratres, latronum magnus numerus in Auſtriam irruit, & quibuſdam locis ferro & igne omnia vaſtare aggreſſi ſunt: ſed celerrime totus principatus, duce Alberto, in armis fuit, & occurrit latronibus, quos obſeſſos ad ripam fluminis Morauiæ, multis occiſis, circiter ſexcentos captos ſuppliciis exquiſitis affecit. Operæprecium enim eſt huiuſmodi pacis turbatoribus exempla ſtatuere. Ex deuictis autem illis latronibus Albertus animos maiores ſumpſit, maioremque fauorem ab Auſtralibus conſecutus, Viennæ cum Sigiſmundo, Auſtriaco duce, conſpirat aduerſus Imperatorem Fridericum, conatique ſunt totam Auſtriam inter ſe diuidere, excluſo Friderico. Quod eorum propoſitum vbi olfecit Fridericus, Viennam properauit, antequam quicquam inciperent, tota ciuitas ſe illi obuiam effudit, & excipit cum omni, quo potuit, honore: duces quoque obuij diſſimulant animi occultas cogitationes, amanterque extra vrbis portas ſalutant. Ingreſſo autem Imperatore, conuenerunt Albertus & Sigiſmundus, deliberaruntque de capienda arce, quam prouinciales cuſtodiebant, præſidio in ea locato, donec ſcirent qui nam ducum eſſet dominus prouinciæ Auſtriæ. vbi autem intellexerunt hoc agi ab his duobus, firmiora præſidia in eam mittunt, neque enim volebãt excludi Fridericum, & ita dare cauſas magnorum bellorum. Tandem in tres partes partita eſt arx (ab illa enim tota Auſtriaca in illis regionibus pendebat prouincia) prima ceſſit Friderico, ſecunda Alberto, tertia Sigiſmundo. Poſt hæc geſta Viennæ, excommunicauit Pius Pontifex Romanus Sigiſmundum ducem Auſtriæ, quod in quibuſdam negotiis reſiſteret cardinali Nicolao Cuſæ: Sigiſmundus vero conſultans quo modo, quam facillime, poſſet abſolui, opus magno labore & impenſis nec exigua pecunia pro abſolutione, fore ratus, ſi mitteret nuncios Romam qui Papam ſibi placarent. quare cum cardinalis, propter quem

Pontifex Romanus eum execrarat, eſſet in oppido Bruneca, collectis repente copiis, ad obſidendum cardinalem feſtinat, ſummis viribus oppidum & arcem impugnat, admotis ad muros machinis, oppidum capit: arcem vero, in qua erat cardinalis, diligenter cuſtodit, & eam capiendi vias & rationes multas tentat, venit tandem neſcio qua arte & arx in poteſtatem ducis. Captum ergo cardinalem cuſtodiæ indignius & ignominioſius mancipat, quam dignitas eius ferebat, nec prius potuit, quãquam multi eſſent interceſſores, adduci, vt dimitteret eum, quàm cardinalis iuberet ſacerdotes qui a ſacris propter ducis excommunicationem ceſſabant, miſſas celebrare, cumque voluiſſet clerum ad ſacra prophananda compellere, minatus eſt Sigiſmundus illi mortem: quare cardinalis vitam ſuam ſacris præferens, iuſſit ſacerdotes per ditionem Sigiſmundi miſſas celebrare: nec ſatisfuit hoc Duci, verum arcem quandam, & non paruam pecuniam dare coegit cardinalem. Fecit enim captus homo, vitæque nimium timens, quicquid voluit aduerſarius. His temporibus erat Pontifex totus in hoc, vt colligeret pecuniam in vſum belli aduerſus Turcam. nam timebat ſibi Roma. De regno Boemiæ contendebant quoque multi, Imperator Fridericus ius regni eius ſuum eſſe factum, cum nullus hæres legitimus exiſteret. Albertus & Sigiſmundus ex fœdere, quod domus Auſtriæ cum Boemico regno habebat (de quo dictum) regnum Boemicum ad ſe pertinere affirmabant. Item ſoror regis mortui, vxor Caſimiri regis Poloniæ, aſſerebat ſibi regnum Boemiæ. Item Carolus rex Galliarum, ſponſæ Ladiſlai, filiæ ſuæ, deberi contendit regnum. Boemi in magno omnium procerum & magiſtratuum conuentu audiuerunt horum omnium cauſas ex oratoribus eorum, omnibusque reſponderunt quam potuerunt aptiſſime; verum iudicarunt ſe quoque viros eſſe, & inueniri ex Boemis qui adminiſtrare Rempub. regni poſſent, nihilque neceſſe eſſe externo rege. Quam ob rem elegerunt Georgium Pogegratium, virum in rebus militaribus peritum & ſingularis felicitatis. dictique ſuperiores omnes fruſtra frequentes, non ſine maximis impenſis & ſudoribus, miſerant legationes in Boemiam. Feceruntque Boemi non aliter atque (ſi licet magna componere paruis) puella quæ multos procos habet, omnibusque ſpem facit, irridens in ſinu, tandem excluſis omnibus illis, nubit, præter omnium opinionem, cuipiam alij. Nec vero minor erat lis de rege Vngariæ. Primum omnium in frequentiſſimo Budæ conuentu erant qui exponebant periculum a Turca, cuius inſultus ſine Germanis reprimi non poſſent, quare omnibus modis cenſebant Fridericum Imperatorem eligendum. Erant autem alij, qui fatebantur quidem verum eſſe, opus eſſe aduerſus Turcam externo, maxime Germano milite, verum Imperatorem aliis occupari, vt non vacaret illi eſſe in Vngaria; exempla Sigiſmundi & aliorum recenſentes: Præſentiam enim regis eſſe regno, quod coloni pręſentia agro eſt, dicebant. Præualuit tamen ſententia eorum qui Fridericum voluerunt regem: eſt itaque rex appellatus Fridericus, vicitq; ſuffragiis reliquos quos alij volebant habere reges. Sed cum hoc illi nunciatum fuit, non ſtatim in Vngariam volauit: quapropter Vngari putãtes raro in regno futurum, elegerunt Matthiam adoleſcentem, qui captus erat tum, expectabatq; potius capitis ſupplicium, quã regnum. Sub idem tempus bellum fuit Wirtenbergenſi comiti Vlrico cum Friderico comite Palatino duceq; Bauariæ. Erat autem belli cauſa; quod Fridericus Vlrico per vim detineret dotem vxoris ſuę, quo prætextu (prætereo breuis eſſe ſtudens) & alter alterum incurſionibus frequenter vexabat, villas, pagosq; incendentes. Quidam etiam nobiles in illo bello cæſi ſunt. tandem poſt multa vtrinq; incommoda accepta & data, compoſiti ſunt per quoſdam Principes, & præcipue Imperatoris opera. Hoc etiam anno, vel, vt quidam volunt, vno poſt anno fuit bellum inter duos Epiſcopos Moguntinos, nominibus Dieterichum de Iſenburgo, & Adolphum de Naſſau. Depoſuerat enim Pontifex Romanus & execrarat Dieterichum, in locum eius Adolpho ordinato. cauſæ autem quod Pontifex Dieterichum abrogauit, illæ fuerunt: Annatum non ſoluerat. item legatis pontificiis miſſis ad vbique pecuniam contra Turcas petendam, dixerat Dieterich, Papam argentum nationis, non fidei defenſionem quærere. Item quod a Bulla ſuper decimis dandis ad concilium futurum appellarat, & reliqua quædam quæ negabat Dieterichus. Pontifici reſpondebat Dieterich, ſe inauditum, contra non ſolum eccleſiaſticũ ius, ſed ius gentium, condemnatum; defendebatq; articulos ſibi ob-

iectos

iectos quos fatebatur, nam quoſdam in Bulla comprehenſos negabat, conſtanterque falſo per calumniam in ſe confictos. Res igitur venit ad arma, Dieterichus enim Pontificis ſententia deturbatus ab archiepiſcopatu noluit inſtituto ſucceſſori Adolpho cedere, ſed pręſidiis arces & oppida Moguntinę eccleſię firmauit. habuitq; quoſdam nobiles & Principes ſibi fauentes & auxiliarios, inter quos fuit Fridericus comes Palatinus Rheni, cui loco ſtipendij dedit arces quaſdam ad Moguntinam eccleſiã perinentes. Eam ob cauſam Papa hunc Fridericum quoque excommunicauit. nec enim leue erat, eccleſiarum bona ab eo accipere, qui ius dandi nõ habebat, & excommunicatum iuuare. & alioqui etiam aliquando pontificiis literis in comitatu ſuo reſtiterat, ne promulgarentur. Coniunxerat ſe quoque Dieterícho Ludouicus, Diues cognomine, dux Bauarorũ. Habebat vero Adolphus a ſua parte Papam, Imperatorem, Carolum Marchionem Badenſem, Marchionem Brandenburgenſem, Albertum epiſcopum Metenſem, Ludouicum ducem Bauariæ, cognomento Nigrum, Comitem de Wirtenberg Vlricum. Ij ergo non paruis odiis gerebant bellum inter ſe inteſtinum. Incendiis, ferro, & equorum multitudine paſſim ſegetes, villæ, pagiq́ue atterebantur & vaſtantur, magnaq́ue pars Germaniæ non modice affligtabatur illorum inſania & furore, nec maius vllum, quod ſciam, prælium fuit inter illos, quam illud in agro Haidelbergenſi; aliquid magni enim facere geſtientes, terram Palatini intrauerunt, Ioannes epiſcopus Metenſis, Ludouicus Niger, Bauariæ dux, Carolus Marchio Badenſis, & Vlricus comes Wirtenbergenſis, quibus incipientibus incendere pagana ædificia, celeriter Dieterichum cum copiis ad ſe vocat Fridericus, & ſuas quas habebat auget, hoſtiq; ſocio Archiepiſcopo occurrit. vbi vero Dieterichus & Fridericus animaduertunt copias hoſtium ſuis impares multitudine, veniunt in ſpem aliquid magni gerendi, quare eo perducunt hoſtem, vt a tergo, lateribus, & a fronte obſeſſum haberent. Obſeſſi autem Principes vnam reliquam habebant ſpem, ſuos ſcilicet ex deſperatione fortius pugnaturos: quare cohortatis, & acie inſtructa, conantur vi & ferro viam ſibi aperire, & in medios hoſtes ruunt, fit pugna cruentiſſima, vtrique enim habebant optimum militem in peditatu ſimul & equitatu: ſed longe multitudine Fridericus ſuperior, ſuperat, multis occiſis vtrinque. Comes de Helffenſtain, & comes de Salm, cum multis nobilibus, deſiderati ſunt in parte Adolphi, & Carolus Marchio Badenſis, epiſcopus Metenſis, audacis vir animi, Vlricus comes Wirtenbergenſis, & illorum nobiles fere omnes capti ducti ſunt a Palatino in Haidelbergam, glorioſe Friderico triumphante. nec dimiſit eos, donec numerarint quantum ipſi victori viſum eſt, & multa alia promiſerint ſe facturos, quæ longum eſſet ſcribere. Habebat adhuc plura Dieterichus in ſua poteſtate, quæ erant eccleſiæ Moguntinæ, excludebaturq;, inuito Papa & Imperatore, Adolphus ab oppido Moguntia. ſed Adolphum alioſq; adhuc integros ei adhærentes Principes, ſcilicet Aluicum comitem de Sultz, Ludouicum Nigrum ducem, & reliquos, non modo non fregit iſte ſociorum grauiſſimus caſus, ſed etiam magis excitauit. Quare conſtituerunt aliquid contra alicuius momenti facere, quolibet etiam periculo. quare de vrbe Moguntia capienda deliberant. Habebant enim in exercitu ſuo qui vigilum in vrbe horas & loca ſciebant, qui Principibus dicebant omnia negligentiſſime fieri, vigiles dormire ſolere, maxime poſtquã ſatis cõfabulati eſſent, & ſatis potaſſent, nam vinũ ſacerdotes abunde dabant tempore belli. iacebant igitur poſt vnã aut alteram horam a media nocte omnes altiſſimo ſomno conſopiti. Quare ſcalis reliquoq́ue apparatu ad conſcendenda mœnia acceptis, ſilentio noctis accedunt ad foſſas ea parte vrbis, qua munitiſſima erat, nam indiligentius illic cuſtodiebatur, deſcendunt in foſſas, aſcendunt muros, inueniunt ſomno altiſſimo oppreſſos vigiles, quos vix excitatos rogant quædam ad propoſitum facientia, quæ cum dicerent omnia, vitam illis donarunt, ſed ſilentio indicto. Occupata igitur illa mœniorum regione, & ſilente præſidio illic relicto, ad proximos vigiles properant, quos quoque oppreſſerunt, antequam ſenſerint, eo loco quoque præſidio munito, deſcendunt de muris in vrbem; dumq́ue portam, quæ proxima erat, confringunt, ecce vigiles qui noctu ſolent ambire vrbem appropinquantes, audiunt crepitum & ſtrepitum, conclamant, campanis pulſatur ad arma, ciues excitati vix ſomno excuſſo, arma tandem arripiunt, cum iam porta eſſet aperta & totus hoſtilis equitatus & peditatus admiſſus in vrbem, oc-

currunt ciues ſatis fortiter hoſti, pugnatur per totum eum diem, ſæpe hoſtes referre pe-
dem coacti; tamen multitudine freti, tandem ciues ad deditionem compulerunt: tra-
ditis igitur armis expectarunt inermes quid imperaret victor hoſtis, nihil enim promiſ-
ſum illis erat quam vita, mandarunt igitur hoſtes ciuibus, vt ſine omni mora, recta vr-
be exirent extra ditionem epiſcopi, nec concedebatur cuiquam in domum ire ſuam,
vt ſecum caſtam coniugem, virginémve ſuam, vel caros alios liberos duceret, coge-
bantur nudi ex vrbe adhuc ſanguine conſperſi, vulnerati, fatigati & famelici, hora ſera
veſpertina migrare ex vrbe relictis focis, plenis cellis & penariis, lectis ſtratis, vxoribus,
liberiſque ſuis immitiſſimo militi. O triſtia fata! Matronæ & virgines & ſcorta eodem
loco habentur, extruſis maritis & patribus in exilium. Hic auditus eſt clamor puero-
rum & mulierum miſerabilis. neque poterant vxores & liberi ſcire vtrum eſſet ſuus
parens in numero interfectorum ciuium (fuerunt autem interfecti quadringenti) an
in exulum numero. qui migrabant deteſtabantur fortunam ſuam, quod non pugnaſ-
ſent, donec etiam cecidiſſent, morteque finiiſſent miſerias illas. Direpta eſt autem
vrbs tota, nullique neque eccleſiaſticorum neque alij, neque etiam monaſteriis pe-
percit militum impietas. Forte erat eodem tempore Moguntiæ in caſtro Dieterichus,
dormiens in vtramque aurem poſt tam inſigni clade affectos hoſtes in agro Haidel-
bergenſi. Vbi captam vrbem intellexit non fidens munitione arcis, dum ciues & ho-
ſtes pugnant, deſerit arcem & fuga ſibi conſulit, dolore animi admirationeque rei in-
expectatæ confuſus. Fugit quoque non ſine trepiditatione cum eo comes de Katzen-
elbogen, qui ea nocte apud Archiepiſcopum in arce erat. Hoc tempore Pontifex
per omnas Romanæ eccleſiæ regiones crucem per ſuos legatos prædicauit aduerſus
Turcam, conferentibus pecuniam liberaliter indulgentias in plurimos annos pleniſ-
ſima manu promens; ſuis autem ipſorum perſonis militantibus, crucemque ſuſcipi-
entibus promiſit vitam æternam, ceu eſſent ab omni delicto immunes. Sed nihil effi-
cere potuit, nam in Germania res habebant, vt iam diximus: in Galliis vero & An-
glia multa grauiora erant bella: Carolo enim rege Gallorum mortuo, ſucceſſit Ludo-
uicus, filius natu maior, quo cum geſſit non paruum bellum frater eius minor natu,
Carolus, adhærentibus ei pleriſque Galliæ primatibus, Anglorum rege, & Carolo
duce Burgundiæ. quod fuit bellum multorum præliorum. Italia quoque tumultua-
batur bellis, ſeditionibus laborabat. Turca interim vtebatur multo cum ſucceſſu in-
ſania Principum profitentium Chriſtianam religionem. Nec, vt videtur, Fridericus
Imperator defuiſſet expeditioni in Turcam, ſed aliis negociis intricabatur ab iis a qui-
1463 bus minime oportuiſſet. Anno enim poſt natiuitatem Domini ſexageſimo tertio
ſupra milleſimum quadringenteſimum, Albertus frater Imperatoris eum in arce a-
pud Viennam,* ſentiebant quoque ciues cum Alberto contra Imperatorem, vnaque
oppugnabant caſtrum, omni ſtudio & conatu bombarbis muros concutiebant (nam
vſus bombardarum erat iam tum magnus, quanquam nondum in eum locum per-
ueniſſet, in quo nunc eſt) lignorum faſciculis aliaque materia foſſæ implebantur,
aſcendere muros conabatur hoſtis. Illi autem in arce non ſegnius ſtrenue defende-
bant arcem, & repellebant hoſtem, occidebantque plurimos, quo vero plures ciuium
Viennenſium cadebant, hoc acrius ira ſuccenſi pugnabant, nitebanturque omnibus
viis, artibus & rationibus capere caſtrum. Propoſuerant enim ab impugnatione ſe
non deſtituros, donec arcem in poteſtatem redigerent ſuam. neque enim incommo-
da & pericula ignorabant quæ futura eſſent, ſi non caperent. Imperator Fridericus
clam emiſit nuncium ad Georgium Pogebratium, Boemorum regem, petit ab eo,
multis quæ ſciebat illum cupere promiſſis, auxilium. Pogebratius non cupiens vin-
cere Fridericum, quo cum magnæ illi erant ſimultates, tamen eum ſibi beneficio de-
uincere volens, liberauit illum, ita tamen, vt non ſubiugarit illi Viennenſes & Al-
bertum fratrem. Imo ſtudio & curæ erat Pogebratio, vt minueret non augeret
in regionibus vicinis Boemiæ, Imperatoris potentiam. Cæſar liberatus ab obſi-
dione Viennenſium, egit cum Vngaris de regno, nam Vngari eum primum poſt
mortem Ladiſlai elegerant, & iure ſibi deberi regnum aſſerebat. Verum Matthias
Waiuoda occupatum regnum tenebat Vngaris volentibus, nam magnam conſecu-
tus apud eos erat autoritatem, beneuolentiam & exiſtimationem ex deuicto Turca,

eum enim fugarat & receperat multa, quæ Turca occuparat, tenebat. Quo Vngarorum ſtudio & victoria fretus Matthias petiit coronam regni quæ depoſita olim erat apud Fridericum cum puero Ladiſlao. Fit itaque contentio inter eos maxima, niſique Fridericus Imperator propter communia Chriſtianorum commoda cauiſſet, ne iuuaret res Turcicas mouendo bellum Vngariæ, bellum maximum ex ea re ortum fuiſſet. Conditionibus igitur negotium componere paſſus eſt, coronauitque Matthiam in magno procerum conuentu in regem Vngariæ. Quid poſtea rex Matthias egerit, petito ab aliis. Anno poſt natiuitatem Chriſti milleſimo quadringenteſimo ſexage- 1464
ſimo quarto, magna turba militum ex Germania venit in Italiam, profectura contra Turcam, veniebant etiam ex Gallia, & Hiſpania, expectabantq́; ſtipendia a Pio Pontifice. Pőtifex enim per apoſtolicos legatos crucem prædicauerat, magnis præmiis promiſſis, qui corpora offerrent in eam expeditionem: ſed cum non afferrent ij milites ſecum opſonia, conceſſis large indulgentiis cum benedictione apoſtolica remiſit in patriam. aduerſus hanc expeditionem Turca ſe præparauerat, noſtris obuiam iturus. quum ergo deeſſent noſtris belli impenſæ, domumque ſe contuliſſent, Turca pergit, & Chriſtianorum res inuadit, diripit, multos captiuos abducit, Italiæ imminet. Pius Pontifex ſcribit literas, mittit legatos, ſed plerique Principes ſua quærunt priuata, & vulgus putant futurum quod antea, cum multi milites in Italiam venerant parati aduerſus Turcam, ſine ſtipendio iuſſi ſunt redire domum. Erat Matthiæ Vngariæ regi bellum cum Georgio Pogebratio rege Boemorum, in quo bello erat quoque Fridericus Imperator intricatus. Imperator vero omnia ſemper viſus eſt poſthabere communi eccleſiæ vtilitati. Nam cum in Boemia rex Pogebratius rem Huſſiticam promoueret, impediretque ſanctæ Romanæ eccleſię adhærentes, Fridericus Imperator contra eum Matthiam regem Vngariæ iuuit. & ob eam rem, ſimulque ob expeditionem in Turcam, cogit in Germania copias, & proficiſcitur recta Romam ad Pontificem, vt cum eo præſente præſens agat, magnis per Italiam itineribus Romam venit. Vbique excipitur magnis honoribus. nec quicquam aduerſi in ea profectione accidit Friderico. Romæ exceptus eſt amanter & reuerenter a Pontifice Paulo ſecundo, qui Pio ſecundo ſucceſſerat. Imperator Romæ creauit equites. Venientibus ad ſe legatis ex Latij ciuitatibus reſpondit comiter & benigne. compoſuit diſcordes Principes & ciuitates. ſuppreſſos & iniuriam patientes multos iuuit. Cum Pontifice & Principibus Italiæ de Turca debellando multa egit. Item Fridericus inuitauit magnis precibus Pontificem, vt ipſe in Germaniam ad Principum comitia veniret, & coram de bello ſuſcipiendo in Turcas ageret, multum enim præſentem effecturum apud eos, quibus legatorum fides iamdudum ex quibuſdam cauſis inciperet ſuſpecta eſſe, neque quicquam poſſe magni ab eis impetrari per legatos. Verum Pontifex nullo modo potuit induci, vt tam longi & difficilis itineris moleſtias ſuſciperet, legatos autem miſſurum ſe promiſit maximæ autoritatis viros. Cæſar honorificentiſſime Romæ & per omnes in itinere ciuitates Italiæ tractatus feliciter redit in Germaniam. Non poſſum ſilentio præterire facinus temerarium Saxonis militis, nomine Conradi de Kauff, hominis multarum rerum vſu periti, & diu in multiſque bellis exercitati. Hic ob neſcio quam cauſam priuatus omnibus facultatibus in exilium mittitur a Friderico duce Saxoniæ. Quam ob rem vir audacis pectoris quærit vlciſcendi occaſionem. Erant duo elegantes pueri duci illi Saxoniæ, qui in caſtro Altburg pædagogo commiſſi erant educandi & inſtituendi: in ea arce ſeruum quendam norat Conradus, cuius proditione fretus quadam nocte magno itinere celeriter confecto cum paucis venit ad arcem, & quibuſdam ferreis clauis per rupes & muros aſcendit in arcem, inuenitque duos pueros in cubili dormientes: quibus acceptis, minatus eſt præſentem necem, ſi clamarent, aut vocem vllam ederent, hos ſerui proditoris auxilio eduxit clam ex arce (quidam dicunt a pædagogo proditos) in Boemiam ducturus, maximum ex illis ſperans precium. Vbi venit in ſyluam, quam vocant Hercyniam, ſe parantem Saxoniam a Boemia, tenera puerorum ætas fatigata petit cibum & quietem. Conradus ſe iam in portu nauigare putans a carbonario, qui forte illic erat, petit pueris cibum & potum dari. Dum igitur carbonarius ex proximo quodam pago affert panem & ceruiſiam, & aliquid opſonij, ecce ex iis qui inſecuti fuerant prædonem, quidam ad eundem car-

bonarium forte fortuna veniunt (nam per omnes vias & ſemitas & per omnia deuia ſequebantur raptorem) & deprehenſum cum pueris Conradum capiunt, & ad Fridericum ducunt; capitiſque ſupplicio eſt affectus. His temporibus incepit ſuperbia in cor Caroli ducis Burgundiæ aſcendere, quæ perdidit illum poſtea. Primum conatur Lotharingiam occupare, duce Lotharingiæ mortuo. & ab Imperatore poſtulat ſibi dari titulos regnorum Siciliæ & Hieroſolymitani; Vicariumque generalem imperij ſe inſtitui petit. Treueri conueniſſe Imperatorem & Carolum hunc Burgundiæ, vbi hæc arroganter imprudenterq́; petiit, tradunt. Hęc vbi ab Imperatore negata ſunt, Carolus aliam tentat viam qua conſequatur, vt volitet per ora virorum: cogit ergo exercitum, quem ducit ad obſidendum oppidum Nuſſiam, quod eſt eccleſiæ Colonienſis. Cauſam eius belli reddebat, quod conaretur reſtituere archiepiſcopum a Canonicorum Colonienſium collegio ab epiſcopatu deturbatum immerito. Erat autem duci Carolo fœdus cum eo archiepiſcopo, præterea erant conſanguinei. Colonienſes canonici mittunt ad Imperatorem Fridericum, auxilium petunt, omnem rem, vt haberet, exponunt. Fridericus conſcribit repente copias, ducit aduerſus Carolum, aduocatiam archiepiſcopatus Colonienſis, quæ ad imperium pertinebat, ſibi arrogantem contra ius. Appropinquante Friderico, Carolus maiori ſtudio & conatu nititur oppidum capere, ſed a propugnatoribus ſæpe repulſus fortiter, multos ſuorum amittit, nihilque efficit. Cæſar igitur vbi caſtra non procul ab hoſte metatus eſt, quidam autem Principes compoſuerunt eos, quibus conditionibus hactenus neminem inuenire potui qui ſcierit. Carolum autem Imperatorem timuiſſe certa ſunt veſtigia. Statim enim ſoluit obſidionem, & reduxit vnde venerant, copias, toto in ea obſidione anno conſumpto non ſine maximis impenſis. & eſt archiepiſcopus conſanguineus Caroli
1470 captus, ductusque in carcerem, in quo mortuus eſt. Anno ſeptuageſimo ſupra milleſimum quadringenteſimum, erat in Francia orientali paſtor homo illiteratus, qui quædam contra eccleſiaſticos dicebat, quæ grata vulgo erant, vitam cleri plenam ſcandalis, & Deo abominabilem prædicabat, ipſeque vitæ miram puritatem & ſanctimoniam præ ſe ferebat. Quam ob rem magna plebis multitudo ſecuta eſt eum. Creditumque eſt vulgo cœlitus hominem doceri a Deo, vt qui nullas didicerat literas, diſputabat cum ſacerdotibus, nec de ſua ſententia cedebat, eſſe doctrinam Dei aſſerens, vna concione ad eum audio ſupra triginta millia confluxiſſe. Herbipolenſis igitur epiſcopus mature ſerpenti doctrinæ occurrendum exiſtimans, quodam die cum nemo circa eum eſſet diſcipulorum, iuſſit eum captum in carcerem duci, & condemnatum ad ignem, comburi vt hæreticum. Multi poſt mortem dicebant hominem innocentis vitę fuiſſe. ſed hoc dicebant qui ignorabant legem, imperita plebs:
1476 Dominus nouit. Anno eodem, ſcilicet milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto, Carolus dux Burgundiæ ſuam perditionem maturaturus (Sic enim ignara fatorum mente miſer homo ſæpe cæco non ſolum affectuum impetu, ſed etiam ſtulto rationis Deum non timentis iudicio, cum putat ſe ſequi maxime ſalutaria & commoda ſibi, in perditionem præcipiat ſe. Quare qui vere ſapiens eſt ſuſpecta habet omnia opera ſua, & timet Dominum in omnibus viis ſuis) Dux ingentibus coactis copiis Loſannam hoſtiliter petit, cuius aduentu inopinato Loſannenſes, qui nulla tam repente ſciebant auxilia aduerſus tam inſtructum hoſtem, territi dediderunt ſe. capta Loſanna, quæ erat Heluetiis confœderata, Heluetij ſine mora delectu habito aduerſus eum educunt copias, præmiſſis in oppida hoſti proxima præſidiis. Dux præſidium in Granſen capto oppido ignominioſa morte affecit, quingentos enim & duodecim viros Germanos ſuſpendit. quo ſcelere vehementer in ſe commouit omnes ſuperioris Germaniæ homines, non ſolum Heluetios: quare coniunctis viribus aduerſus intolerabiliter ſuperbientem hominem duxerunt copias, & non procul ab oppido Granſen exuerunt caſtris, fugato duce, & magna exercitus eius parte occiſa. Omnis belli apparatus, & qui maximus erat in noſtrorum manus peruenit; omniaque arces & oppida occupata a Carolo recuperarunt Heluetij, & ſuſpenſos Germanos milites ſolutos laqueis terra condunt, captosque Burgundos, quos Carolus præſidio reliquerat, laqueis eiſdem ſuſpendunt. Ex fuga illa, maxima accepta clade recepit ſe in vrbem Ioignam, miſitque legatos in Flandriam & alia loca, qui cogerent nouas

copias:

copias:exegitque a Burgundis ſextam omnium facultatum partem in vſum belli,quoniam conſtituit ſemel aut vincere, aut ſe ſuoſque omnes perdere. Tanta erat animi variis affectibus turbati ira; nec habuit vllam impenſarum rationem. Feruntur tamen Burgundi illi non dediſſe. Carolus vero copiis reparatis & auctioribus quam antea,iterum ingreditur Heluetios vlturus ſe, oppidumque Murtam obſidione cinxit. Heluetij vero valida manu congreſſi cum hoſte, vicerunt,quanquam vehementer multitudine impares hoſtibus: fugitque Carolus turpiſſima fuga vſque in oppidum Ioignam, perſequente eum iudicio Domini, amiſitque ex ſuis copiis in eo apud Murtam prælio ſeptendecim millia. magna illic præda Heluetij potiti ſunt. Iterum Carolus vires recolligit ſuas, immemor brachij Domini, reparatumque exercitum ducit ad obſidendum oppidum Nanſium,quod eſt Lotharingiæ ducis; Heluetios ſperans non iam ſerio aliena defenſuros. Heluetij autem inuocati a duce Lotharingiæ, aduolant,vtrinque aciebus inſtructis congrediuntur, fit magna pugna, Heluetiis inauditam & plane incredibilem virtutem præſtantibus; poſt longam pugnam terga dant Burgundiones, Heluetij & Lotharingiæ ducis equites vſque in noctem perſequuntur eos hoſtes. In fuga occubuit dux Carolus multis acceptis vulneribus. Ex eius familiaribus captiuis cognitum eſt,quis eſſet ex tanto interfectorum numero. In oppido Nanſio apud ſanctum Georgium ſepultum eſt cadauer inuentum. Fama erat diu apud Burgundiones, & alias quaſdam gentes, elapſum ex hoſtium manibus ducem Carolum, viſitare (hoc ſcilicet vouiſſe ſanctis,ſi euaderet) loca ſanctis conſecrata, maxime Germaniæ ſanctos ita placare, quos maxime hoc bello offendiſſet: ſeptemque annorum pœnitentiam vouiſſe. Et erant qui auſi ſunt vendere apud Burgundiones iumenta ac etiam prædia, ſolutionis die ſtatuto, quo dux Carolus rediret. maleque creduli vendiderunt, nam ſolutionis dies nunquam veniet. Habituſque eſt in Germania quidam mendicus pro duce Carolo, qui non comedebat, niſi ſuper nudum ſolum accumbens, & ex fictili teſta, pannis abiectiſſimis tectus, ſic pœnitentiam agens ſcilicet. Hic a multis accepit lautiſſima fercula (nam quicquid offerebatur ex conditionibus votiuæ pœnitentiæ comedere audebat, ſed cubans ſolo) volebant enim multi ſuperſtitioſi & etiam ambitioſi tam potenti duci eleemoſynam dari. Rogatus aliquando num eſſet, tacebat; admonitus vero, vt pauperum rationem haberet cum in principatum rediret, annuit modeſtiſſime. Ex eoque auditum aliquando eſt, Pauculi anni reliqui ſunt meæ peregrinationis. Item, cum quidam ei ceu Principi (nihil enim dubitabant eum eſſe) exhiberent honorem genu ſeu verbis, amouebat ſe, inquiens nondum tempus eſſe. Erant quoque qui multa in eum conferebant officia, ſperantes aliquid magni ab eo recepturos. Hanc opinionem, audio, ſeſquianno poſt cædem ducis, mendicum aſſecutum, & tenuiſſe quinque annos, & ſex menſes, poſtea nunquam in Germania viſum, diuque poſtquam ſubduxit ſe creditus eſt fuiſſe. nec ſolum opinione & titulo ficto ducis gauiſus eſt ille impoſtor quiſquis fuerit, ſed clam congeſſit, haud dubie ſub prætextu illo, fretus ſtultiſſima populi credulitate facultates, quæ poſtea mutato vitæ genere, potuerunt ſufficere ad alendam totam familiam, nam quidam nobiles beneficia in illum contulerunt, omnia enim accipiebat, & clam rurſus pauperibus dare eum quæ ſupereſſent, credebatur, & aliquando dabat, vbi e re ſua eſſe intelligebat. Verum facile potuit colligere, vbi nemo exigebat dati & accepti rationem. Hæc fuerunt fata Caroli ducis viri genere nobiliſſimi, & animo nimium fortis. Hic dux Carolus reliquit filiam præſtantiſſima forma & morum concinnitate, nomine Mariam, quæ poſt patrem occiſum ſe recepit ad Flandrenſes a quibus ſe plurimum diligi ſciebat. Cumque rex Galliæ vehementer peteret, vt Maria filia Ducis ad ſe veniret, magniſque promiſſis hoc ageret, Flandrenſes prorſus non poterant vllis neque promiſſis, neque precibus, neque minis moueri, ſed audierant de Friderico Imperatoris filio multa bona, quibus commoti mittunt legatos ad Fridericum, & ad filium eius Maximilianum, offeruntque illi ſponſam dote & forma animique modeſtia incomparabilem. Fridericus Imperator & Maximilianus non negligendam occaſionem putarunt; legatis reſpondent perquam familiariter, & Flandrenſibus gratias agunt, quod ſic de Imperatore eiuſque filio ſentiant, pollicenturque ſe animi gratitudinem declaraturos aliquando, conſtituunt diem ad quem

Francofurdiæ conueniant de coniugio acturi. Ad illam diem mittit rex Galliæ legatos Francofurdiam qui in mandatis habebant, vt Imperatorem admonerent, Mariam illam filiam Caroli ducis regi Gallorum obnoxiam lege feudorum, nec licere illi, inſcio rege, contrahere matrimonium cum marito externo. præterea Imperatorem debere eſſe memorem amicitiæ inter Galliarum reges & Imperatorem, quæ iam multis annis durauit magno imperij & regni Gallorum commodo, &c. Maximilianus vero nihil moratus Francofurdiæ, veritus nimirum, ne mora paulo longior ſibi turbaret futuras nuptias, recta per Rhenum deſcendit Coloniam, ſequuntur Galli legati, vt mandata Maximiliano exponant: in itinere autem certiores redditi ſunt legati, deſponſatam Mariam Maximiliano, quare ad Ludouicum regem reuerſi ſunt. Rex Ludouicus indigniſſime fert, tantam & talem prædam ex faucibus ereptam, cogit copias, quæ ad Mariam ex paterna hæreditate pertinebant, occupat. Maximilianus vero non paruas copias ſecum ex ſuperioris Germaniæ iis partibus in quibus optimi milites ſolent eſſe, duxerat in Flandriam, quas Gallis oppoſuit. Duxit igitur in vxorem Mariam, & accepit dotis nomine Flandriam, Brabantiam, Burgundiam, Limpurgam, Geldriam, Lucenburgum, Hannoniam, Hollandiam, Selandiam, Arteſium, & alia quædam, nam hæc omnia Carolus dux Burgundiæ poſſederat, & ad illam Maximiliani vxorem hæreditario iure peruenerant. Vbi aliquoties congreſſi ſunt Maximiliani pedites, & equites cum Gallis, ſæpiusque ſuperiores diſceſſerunt, ſunt induciæ factæ ſeptem annorum. Hoc tempore vixit apud Heluetios in ſolitudine frater Nicolaus de Suitz, vacabat orationibus & ieiuniis per viginti annos. Potens erat in doctrina, nec ad eum fere quiſquam venit, qui illum conſuluerit, petieritve inſtitui, qui non diſceſſerit animo commotus, aut conſolatus hilariſque conſcientia, aut territus & triſtis animo. Nihil vnquam ab eo animaduerti potuit quod diceret aut faceret ad oſtentationem. verum ſimplex, apertus, ſyncerusque in homine erat animus. Ductum autem ſpiritu Dei vero, argumentum certiſſimum eſt, quod quæ futura prædixit, euenere, ſicut vaticinatus eſt, prædixit autem Heluetiis multa, quæ humanæ mentis vi præuideri non potuerunt. habuit autem vxorem & liberos. Habetur ſanctus apud Heluetios. Viginti annis nihil omnino guſtaſſe fertur, niſi ſemel, iubente epiſcopo Con-
1480 ſtantienſi, tres panis particulas comedit. Anno octuageſimo ſupra milleſimum quadringenteſimum, venerunt apoſtolici legati ad Fridericum in Germaniam, & alios Principes, petentes auxilium aduerſus Turcam qui Apuliam multis locis hoſtiliter vaſtabat, capta ciuitate non ignobili Hydrunto. Sed breui poſt noſtri, profligatis Turcis, receperunt Hydruntum vrbem maritimam, & omnia quæ Turca in illis regionibus occuparat. Ludouico rege Gallorum lethaliter ægrotante, cum iam deſperaret omnino de vita, venerunt ad eum legati Flandrenſium de pace agenda. Fit Fœdus ea lege, vt Margarita Maximiliani ex Maria vxote filia, nubat Catolo Ludouici filio regi Gallorum, ſed iuſta ætate vtriuſque expectata. Magnis muneribus donat rex legatos Flandrenſium. Filia vero Maximiliani nondum erat nata annos duos. Vbique primum legati rediere domum, conditiones pacis placent, placet & Maximiliano gener, filia Margarita magno appatatu & pompa ex Gandauo, Pariſios transfertur (mater enim eius Maria, ducis Burgundionum filia, antea mortua erat, nam ex caſu de equo cum eſſet in venatione, perierat) & paſſim per Galliam nondum bima puella, ceu regina, excipitur; ducitur que ad grauiter laborantem Ludouicum regem, qui pugnabat variis artibus cum morbo: cum enim vinceret morbus itaque omnem naturalium remediorum potentiam, confugit ad res non naturales. virgam Aaron a Romano Pontifice petiit ſibi mitti, nam Romæ habebatur ea virga. quanquam quidam dubitant an Aaronis virga ſit. Hæc virga allata nihil potuit in morbo regis efficere. iuſſit etiam rex ſibi afferri crucem victoriæ, quam ferunt Caralo Magno e cœlo miſſam, quæ quoque inefficax fuit in morbo regis. Quædam hoc genus alia iuſſit ad ſe portari, ſed fatorum neceſſitas ineuitabilis alio vocabat regem Ludouicum. Mortuus enim eſt vno atque altero menſe poſt Margaritæ in Galliam aduentum. Tempore iſto erant in Germania legatus apoſtolicus Raimundus Payrandus, qui habuit poteſtatem a ſummo Pontifice non ſolum viuos a peccatis abſoluendi, ſed etiam mortuos, eius enim pontificium indultum ſe ad viuos & ad mortuos extendebat. Multi mortuis quoque

quoq; emebant indulgentias. Eo tempore ſanctus Lupoldus Auſtriæ dux in ſancto-
rum numerũ a Rom. Pontifice eſt relatus. Hoc etiam tempore Atrebatum Maximi-
lianus cepit. Anno octuageſimo ſexto ſupra milleſimum quadringenteſimũ, menſe 1486
Ianuario, venit Fridericus Frãcofurdiam cum ſuo filio Maximiliano, ibiq; in frequen-
tiſſimo Principum conuentu ab electoribus Principibus electus eſt Maximilianus in
Imperatorem. breuiq; poſt electionem deſcendit Aquiſgranũ, vbi magna cum cele-
britate corona imperij ornatus eſt. Eodem tempore in Principum comitiis Franco-
furdiæ fecerunt Fridericus & Maximilianus, conſentientibus Principibus, per totum
imperiũ pacem ſeruandã ab omnibus per decem annos. Mandauit autem Imperator
hanc pacem ſeruare diligenter, vt nemo alium læderet: alioqui incurreret, vt loquun-
tur, in bannum imperialẽ, & in pacis huius violatorẽ liceret quidlibet cuilibet impune.
Sueuiæ ciuitates & Principes cõuenerunt, & fœdus fecerunt, ſe illam pacem ſeruatu-
ros, & contra quoſcunq; pacis huius violatores ſe defenſuros. hoc Sueuorum pacis ſtu-
dium vehementer ſeni Principi placuit. Fecit autẽ Fridericus hanc pacem, vt vacaret
Chriſtianis bellum cum Turca gerere: quare proximo anno poſt comitia illa Franco-
furdiæ habita, celebrauit conuentũ alium Principum Norinbergæ, in quo egit magna
cura & ſtudio de expeditione in Turcas ſuſcipienda. in eo cõuentu multa ſaluberrima
ſunt conſtituta, ſed non ſeruata. Eodem anno, quo Norinbergæ fuerunt illa Princi-
pum comitia, Innocẽtius Papa ab omnibus eccleſiaſticis perſonis decimas poſtulauit
per Germaniã: ſed clerus appellauit ab illis proceſſibus ac exactionibus ad Põtificem
melius informandum. Imperatori autem Friderico diſplicuerunt illę exactiones inſo-
litæ, quare oppoſuit ſe pontificiis exactionibus pro clero, nihilq; datum eſt. Eodem
tempore Sigiſmundus dux Auſtriæ geſſit nõ vulgare bellum cum Venetis, & Germa-
ni Roueritum oppidum expugnatum ſolo æquant. Veneti quoq; caſtra quædam du-
cis Auſtriæ capiunt. ad Tridentũ Germani cum Venetis congreſſi, occidunt magnam
Italorum multitudinem, magna multitudo quoq; in fuga in flumen Ateſin ſe præcipi-
tauit. Periit etiam Robertus Venetorũ dux, magni nominis apud ſuos, ob bellicas vir-
tutes. Poſt illam victoriam Sigiſmundi, Veneti magnum manu repararunt exercitum:
ſed Pontifex Rom. & Imperator compoſuerunt eos. Anno poſt natiuitatem Chriſti
1487, Brugenſes ceperunt Maximilianum, electũ Imperatorem. Fridericus vero col- 1487
lectis in ſuperiore Germania copiis, deſcendit celeriter, & liberat filiũ. Tres annos poſt
Maximiliani captiuitatem Matthias rex Vngariæ Viennæ vita defunctus eſt. nam hic
Matthias cum intelligeret Friderici erga ſe parum beneuolum animum, cum Turca
inhoneſte fœdus iniit, & Viennam cepit, totamq; fere reliquam Auſtriam occupauit,
Friderico aliis occupato, maxime in componenda pace inter Principes & ciuitates
Chriſtianorum; Matthia autem rege mortuo, Maximilianus comparatis copiis & Vi-
ennam ductis omnia recepit, ſeniq; patri reſtituit. Anno nonageſimo primo ſupra
milleſimum quadringẽteſimum, duxit Maximilianus in vxorem duciſſam Britonum 1491
virginem eximiam forma & moribus. Quod vbi cognouit Carolus rex Galliarũ, ſine
mora copiis coactis, & in Britonum ducatum ductis, rapuit illam Maximiliani ſpon-
ſam, & cõpreſſit, Margaritamq; filiam Maximiliani, quę ei matrimonio iuncta erat, re-
pudiauit ſcilicet ſine omni cauſa. Anno nonageſimo ſecundo, Matthiæ regis Vnga- 1492
riæ copiæ erant adhuc congregatæ, quas nigram legionem vocabant: quæ poſt mor-
tem Domini ſui receperunt ſe in munitiſſimũ locum, ex quo Auſtriam & Morauiam
excurſionibus & deprædationibus afflixerunt, qui auſpiciis Friderici Imperatoris ob-
ſeſſi, victi, partim occiſi, partim capti ſunt. Captos exquiſitis ſuppliciis affecerũt, in illis
regionibus quas turbauerant, alios ad rogum aſſatos necauerunt, alios viuos excoria-
runt, vt exemplo eſſent aliis pacis turbatoribus. Anno Domini 1492, Lynceæ obiit 1492
Fridericus Imperator, corpuſq; eius Viẽnam perlatum magno cum honore ſepultum
eſt. Imperauit quinquaginta tres annos & quinque menſes, magna cum laude, & Rei-
pub. commodo. Cuius laudes alio ſtyli genere ſonandæ ſunt. Adoleſcens adhuc ma-
gnitudinem animi declarauit cum aliis multis in rebus, tum potiſſimũ, quod tam lon-
ginquas peregrinationes ſuſcepit. Hieroſolymæ enim fuerat tẽpore periculoſiſſimo,
omnibus viis latrociniis & bellis infeſtis. quantum ſtudium pacis illi fuerit, quantus
amor erga religionem, quæ erga homines caritas, ſcriptum ab aliis eſt.

DE GERMANIS

LIBER TRIGESIMVS.

ANno quo mortuus eſt Fridericus Imperator, Turca Croaciam oppreſſit, totamq́ue depopulatus eſt, magnam hominum multitudinem captiuam abduxit, in ſeruitutem duriſſimam, ad labores tantum iumentis ſubeundos. Maximilianus vbi hoc audiuit mirabili celeritate cum Germanorum manu in Croaciam properat, Turcę copias abigit, multis ex illis mactatis, Croaciam recipit. nec mediocrem gloriam reportauit ex illa expeditione. Anno proximo poſt fugatum ex Croacia Turcam, filia Galeatij, nomine Blanca Maria, indole, qua capacitate muliebris ſexus, præſtanti, & forma pulcherrima, virgo Maximiliano Cæſari deſponſata, venit ex Italia in Germaniam. & nuptiæ ſunt celebratæ magnificentia plane imperiali in Inſpruck. Hoc tempore Carolus rex Galliæ, huius nominis octauus, frequentibus nunciis, & multo auro obtinuit apud Heluetios, vt illi mitterentur milites (nam iamtum inceperant Gallorum reges nihil ſine Heluetico milite agere) parabat enim expeditionem in regnum Apuliæ, quod ſibi deberi iudicabat. Ingreſſus autem eſt Italiam autumni tempore maximis cum Gallorum & Heluetiorum copiis. His ſe oppoſuit Alphonſus rex magno contracto exercitu. congreſſæq; in Liguria Alphonſi & Caroli regum copiæ, ſuperauit Heluetiorum virtute Gallus (nam Galli etiam fatentur eam victoriã deberi Heluetiis) occupauitq; Carolus totum Neapolitanum regnum. patrimonium quoque beati Petri incepit vaſtare, captis aliquot caſtris & vrbibus; ipſam etiam Romam obſedit, & compulit ad deditionem Romanos & Pontificem certis quibuſdam conditionibus. quantum tum detrimenti acceperit Roma, tanto intromiſſo exercitu, facile eſt colligere. Pontifex cum ſua familia ſe recepit in caſtrum ſancti Angeli. Rex vero extorſit minis a Pontifice quicquid voluit vel in Italia vel Gallia. Cumq; ſedis Romanæ ditionem ſatis afflixiſſet, & Neapolim regnumq; totum occupaſſet, Genuam oppugnauit quoque magnis conatibus: ſed expugnare non potuit. Veneti vero & Mediolanẽſes, maximis comparatis copiis, occurrerunt illi, ſed eos inſigniter magno & cruẽto prælio vicit. habebat enim Heluetios multos. Tandem poſtq̃ exhauſta eſſet Italia, & ad ſummã famẽ redacta, poſt cędes ſtrageſq; multas, pręſidiis in regnum Neapolitanũ conſtitutis in Galliam rediit, Heluetiis domum remiſſis. Poſt abitum vero Heluetiorũ ſine negocio receptum eſt regnũ Apuliæ ab iis quos expulerat Carolus. Cum hæc Heluetico milite geſſit, Carolus rex Galliæ nondum ætate egreſſus erat annum vigeſimum quartum. Erat anno nonageſimo quinto magna de Turcico aduentu fama, nec vana erat. Anno igitur eodẽ Maximilianus Cęſar Wormatiæ Principum comitia celebrauit magna, & propter Turcam & propter regem Galliæ Carolum, qui vxorem Maximiliano deſponſatam, duciſſam Britonum virginem eximiam, rapuerat, & Mariam filiam eius ſibi deſponſatam abdicarat, & Italiam turbabat, patrimoniumq; beati Petri diripiendum militi obiiciebat, multaq; occupabat ſine iuſtis titulis. Sic iudicant Germani; Galli ex aduerſo aliud reſpõdent. Vocabat autem Romanus Pontifex Maximilianum crebris literis; vocabatur quoque ab aliis Italis. Turca vero quotidie incurſionibus Chriſtianos vexabat miſerrimis & crudeliſſimis modis. Quare & contra hunc cupiebat Maximilianus decerni bellum. De Heluetiis quoque in illis comitiis fuit mentio habita, nam plane perſuaſum erat Principibus & Maximiliano, Carolum regem Gallię nunquam ingredi auſum fuiſſe Italiam, ſi non habuiſſet Heluetios, & quicquid fecerat magni, per Heluetios factum conſtabat. In illis autem comitiis nihil ſolidum eſt decretum, alij enim bellum contra Turcam primum, alij primum contra Gallum ſuſcipiendum volebant. Maior Principum pars cenſebat pacem primo firmandã eſſe inter imperij membra, ciuitates & Principes, deinde deliberandũ de bello in Turcam & alios imperij hoſtes. itaq; diſceſſum eſt, vt nihil effectũ ſit datũ. In illis comitiis Wormatienſibus Eberardus comes Wirtẽbergenſis eſt a Maximiliano dux creatus, præſentibus Principibus, adhibitis magnificis conſuetis

ſolen-

ſolennitatibus & ceremoniis. Eodem tempore Maximilianus Mariam Sphortiam fecit ducem Mediolanenſem. Dum hic Principum Wormatiæ conuentus celebratus eſt, peperit quædam mulier non procul a Wormatia duas puellas vno partu, in fronte connexas, vt altera in alteram oculis intenta eſſet: nec ſeparari poterant. Anno nonageſimo nono ſupra milleſimum quadringenteſimum, inter Heluetiorum confœderatos 1499 & domum Auſtriæ fuerunt quædam ſimultates paruis ex cauſis ortæ primum, ſed ex quotidianis vicinorum inuicem conciliis odium indies creuit, tandem res venit ad arma. quanquam voluntas non erat Maximiliani, aut vllorum præcipuorum Principum aut ciuitatum, bellum eo tempore cum Heluetiis gerere, ſed, vt dixi, nullæ magnæ cauſæ belli erant, erat tantum cæcum ſtultumq; odium vicinorum quorundam hominum leuium quibus ſemper carior eſt rerum turbatio, quam alma pax. Nam ego ex certis autoribus qui interfuerunt tum Principum conſiliis, quiq; mihi dixerunt, Maximilianum & Principes Germanię præcipuos tum ſtatuiſſe, in fœdus illud Sueuicum recipere Heluetios, ſi modo ipſi vellent: & ſic omnino ſperauerunt ſempiternã pacem in his regionibus, quæ ſæpe miſere afflictatæ fuerant ex bellis quæ cum Heluetiis geſta ſunt a Principibus. Verum qui non pacem, ſed rerum turbationem cupiebant ſeditioſi ſtulteq; ſuperbi, non ceſſabant irritare etiam quietos animos. Et quidam ex pacis turbatoribus erant etiam potentes, quare non verbis tantum, ſed etiam factis incipiebant laceſſere Heluetios. Conabantur enim arces quaſdam, quæ pertinebant ad Curienſem eccleſiam cathedralem, occupare, id non ferre volebant Rheti. conuenerunt igitur Rheti, & confœderatis ſuis Heluetiis querebantur. Cenſuerunt igitur Heluetij vt primum mitterent legationem ad Maximilianum, & ei hæc exponerent, adiicerentq;, ſe nullo modo latutos, humiliter tamen precantes pacem. Miſerunt Rheti epiſcopum ipſum, cui potiſſimũ erat illata iniuria. Maximilianus Imperator natura a bellis abhorrens, miſit ad Inſpruck, vt nihil inciperent ſe neſciente, ne pacem turbarent, facile poſſe ignem accendi qui difficillime a plurimis poſſit extingui aut omnino non extingui. Iuſſit epiſcopum Auguſtenſem, cuius prudentiæ multum Maximilianus tribuebat, ſe interponere. Statuebant partes diem & locum vbi conuenirent. Locus erat Feldkilch oppidũ, illuc vt venirent ſui conſiliarij in Inſpruch, & autores tragœdiæ, mandauit Imperator. Interea in ægritudinem grauem incidit epiſcopus Auguſtenſis, & ex ea mortuus eſt. eius morte quidam nihil boni ominabantur, qui deſtinatus erat ad rem componendam inter partes, & multũ ſpei erat in eo viro, vnus enim talis vir nonnunquam plurimum poteſt. Mortuo autem epiſcopo Auguſtano, Maximilianus pręſulem Conſtantienſem ordinauit vt partes componeret ſuo nomine. Nam ipſi ob negocia erat in inferiorem Germaniam deſcendendum. Vbi abierat Cęſar, rem facilem cõpoſitu exiſtimans, ecce conſiliarij in Inſpruck, contemnentes conuentum in Feldkilch celebrandum, & ipſum epiſcopum Conſtantienſem (geſtiebant enim bellum gerere cũ Heluetiis) mittunt ad Principes & ciuitates Sueuici fœderis, petunt vt Maximiliano & ſibi ferant auxiliũ aduerſus Heluetios omnes homines præ ſe contemnentes (nam ſic in inuidiam eos adducere conabantur) & quotidie cogitãtes quomodo poſſint alios in ſuam factionem & rebellionem contra imperiũ & ſuos naturales dominos excitare. nec eos veritos bellum minari Imperatori, &c. Sueuicum fœdus cupiens Maximiliano gratificari, & opibus copiisq; ſuis confidens, pollicetur auxilium, bono animo iubens eos eſſe, deſpiciens nimirum Heluetiorum paucitatem. Heluetij vero vbi hos conatus procerum Cæſarianorũ in Inſpruck animaduerterunt, & quid cum Sueuico fœdere egerint, pararunt ſe quoque ad arma; ſed ne quid omitteretur ad faciẽdam pacem, iterum legatos mittunt in Inſpruck, admonebant eos mandati Cæſariani de conuentu habendo in Feldkilch, dies enim ſtatutus præterierat. Legatis Heluetiorum reſpõdebant nobiles ita vt facile ex reſponſo intelligi potuerint quid apud ſe ſtatuiſſent: tamen ne viderentur Imperatorem dominum ſuum contemnere, dicebant ſe ad comitia venturos, aliumq́ue conſtituebant. Sed vtrinque interim ſe ad bellum parabant, nec longe poſt Cæſariani aliquot villas combuſſerunt, abrepta præda. Nec adhuc tempus eſſe iudicabant Heluetij ſumendi arma, ſed ſępius verbis & conditionibus æquis tentare rem componere. Quare miſerunt nuncios ad Sueuiæ confœderatos, qui ſignificarent eis, Heluetios nihil niſi pacem petere, & ſimul exponebant quæ mala & pericula ex

bello hoc accidere poſſent. Verum Sueuicum fœdus nihil periculi ab Heluetiis ſibi eſſe poſſe exiſtimans, contemptim reſpondit. Et belli autores quidam nobiles ſub nominis Maximiliani autoritate multum poterant apud Sueuicum fœdus. Inuadunt igitur priores Cæſariani Heluetios, capiunt oppidulum Maienfeld, & monaſterium, quod vocatur Munſtertal, diripiunt, etiam non abſtinent manus ab eccleſiaſtica conſecrata ſupellectile aurea & argentea, captiuas abducunt moniales, occidunt multos viros, & captos cum reliqua præda abducunt. Tum tandem Heluetij vbi ſenſerunt nullum paci locum relictum, collecti occurrerunt hoſtibus ſuis defendentes ſuos focos, ſuos parentes, & liberos. Quam longe alios animos gerant quibus cari ſui proprij penates ſunt defendendi, quam qui ære conducti aliena impugnant, neminem latet. Hoc etiam fecit vt Heluetij primos maioribus copiis & diligentius fortiusq; exciperent, quod ſciebant, primis illis belli autoribus victis, parum negocij in reliquis fore. Congreſſi igitur, diu Heluetiorum impetum ſuſtinuerunt Auſtriaci & Sueui, tandem tamen terga verterunt Cæſariani, quos inſecuti Heluetij, ſua omnia receperunt, & igne ferroque hoſtilem agrum vaſtarunt. Poſt illud prælium, ob occiſos vtrinque animi exaſperati ſunt ſupra modum, mox aliis locis inuaſerunt Heluetios: ſed non fefellerat Heluetios ſua opinio, quod putabant primis victis, aliis parum animi futurum, nam fugiebant poſtea nō raro cum primum conſpexerunt hoſtem Heluetium, vel aliquando antequam in conſpectum veniret. Tantus terror inuaſerat animos alioqui bellicoſiſſimorū hominum. Maximilianus qui tum in Geldria erat alio bello occupatus, vbi audiuit de bello illo Heluetiorum, quomodocunque potuit, pacem fecit apud Geldrenſes, & feſtinauit in ſuperiorem Germaniam. Vbi venit in Sueuiam, vehementer diſplicuit illi, quod bellum erat ſuſceptum ſe inſcio, imo nolente, nam diſcedens commiſerat ne inciperent bellum. Erant quoq; in Maximiliani ſententia Principes quidam cordatiores ex eccleſiaſticis ſimul & ſecularibus, quare Maximilianus cogitabat an poſſet res componi, & conſultabat de pace. Verum autores inceptoresq; belli grauiter accuſabant Heluetios apud optimum virum Maximilianum Imperatorem, & facile erat in abſentes quiduis dicere. Inter reliqua audio eos dixiſſe Maximiliano, quo pacto quoſdā ad defectionē & ad ſeditionem ſolicitarint; & palam dici apud Heluetios, omnes vſq; ad Danubium fore breui in Heluetiorum fœdere, Maximilianoq; nullum locum fore vſq; Viennam, niſi velit etiam mulgere vaccas. & aliis hoc genus commentis ita incenderunt Principem, vt decreuerit omnes vires & neruos in hoc bellum aduerſus Heluetios intēdere. Quare totum imperium vocat in auxilium ad debellandos Heluetios. Conuentu frequenti Principum celebrato, conſtitutum eſt, quot locis, & quoto copiarum numero inuadendi ſint. Et plane erat prudēter decretum, quod ſi iuxta decretum imperialium comitiorum, vno tempore omnibus locis aggreſſi fuiſſent Heluetios, feciſſent illis negocij plurimum: ſed bona conſilia facta tardius ſequebantur, nā primi, qui inceperant bellū, veniebant non proeul a fontibus Rheni vbi antea fugati erant, qui iterū ſunt repulſi plurimi a paucis Heluetiis. Nam primis præliis animis ſuperatis, corpora deſtituta ſpiritu inutilia erant. Cū ita aliquoties conflixiſſent infeliciter Cęſariani, petebat Maximilian. a duce Mediolanēſi, vt ſe interponeret, & cū Heluetiis de pace ageret, nam magnā inobediētiā in ſuis experiebatur, & videbat omniū animos territos. Dux Mediolanēſis quanquā Maximiliano miſerat quoq; auxilia & imperij nomine, & nomine amicitiæ beneficiorumq; quæ Maximilianus in eū contulerat; tamen ſuis ipſius impenſis, miſit ad Heluetios legatos, qui de pace agerent, miſit ad Maximilianum, nihilq; omiſit quod ad faciendā pacem facere viſum eſt illi. Cum primum venerunt ducis Mediolanenſis legati ad Heluetios, multaq; prudenter & vere dixiſſent de belli calamitatibus, & cōmoditatibus felicitateq; pacis; reſpōderunt Heluetij, ſibi nihil antiquius cariusq; eſſe honeſta pace, docentq; legatos ab exordio cauſas belli repetētes, quam neceſſario vim repellere coacti ſint, quā humiliter precari ſint ea quæ pacis ſunt, quam patienter contumelias & contemptus ſuperbos perpeſſi ſint, quanropere petiérint pacem etiam poſt illatas ab hoſte iniurias. Quam ob rem hortati vltro ſunt ducē ad faciēdam pacem vtriq; parti tolerabilē & honeſtam. neq; enim efferebantur victoriis, ſed Domino exercituū Deo tribuebant gloriam, in omnibus Deū timentes & ſcientes rerū viciſſitudinem, fortunæq; mutabilitatem. Pacis igitur cōponendæ gratia locus ſtatutus eſt, vrbs

Ti-

Tigurũ, quo libere & tuto liceret venire & redire domũ Cæſarianis, ſuntq; interea induciæ factæ. Sed dũ hæc agebãtur Tiguri, & media quibus partes coire poſſent, quærebantur, Cæſariani cõtra induciarũ fidem Helueticũ pagum incenderunt, & occidebãt apud Reineck circiter ſexaginta Heluetios. ſed quanquã Heluetij propter inducias nõ expectarint hoſtẽ, & oppreſſerint eos Cęſariani ex improuiſo, tamen plures Cęſarianos occiderunt, & fugauerunt eos. Hoc factũ tempore induciarũ a ſuis Maximilianũ Principẽ tenaciſſimæ fidei non minus male habuit, quã ipſos Heluetios. Nihil igitur agi potuit eo tempore adhuc de pace. Gallorũ rex etiã cum Cæſare & Principib. imperij egit de pace, ſed in omnibus actionibus ſuis & verbis ſuis ſatis aperte indicabat fauorẽ ſuum erga Heluetios, & propterea minus potuit apud Maximilianum & Principes. Tandem profeſſus eſt ſe omnibus viribus adiuturũ Heluetios qui inuiti ſuſceperint arma, & coacti ſint effundere ſanguinem vicinorum ſuorum. Bombardas, pecuniam, equitatum, recuſantibus, donec opus haberẽt, Heluetiis conatus eſt obtrudere Gallus. neq; enim e re Galli fuiſſet, ſi Imperator, vt in animo habebat, Heluetios ſubiugaſſet. nullũ enim Galliarum reges multis annis bellum geſſerant ſiue Heluetiis militibus. Galli enim dicuntur in acie fortes eſſe, cum apud ſe habent Germanos milites, alias ſoli non adeo felices. Hoc Germani ferũt, Galli forte aliter. Poſt finitas illas inducias iterum multis locis pugnatum eſt. ſingulas autem pugnas deſcribere eſt cuiuſpiam ex profeſſo bellum hoc deſcribentis. Multis locis pugnatũ eſt, ſed fere vbiq; fortuna fauit Heluetiis. Conſtantiæ ſæpius pugnatũ eſt. Sub ſylua Suaderloch nomine, erat campus frumentarius, maturaq; erat ſeges: cum igitur meſſores ex vrbe veniſſent plurimi, & meterent, militibus in acie conſtitutis, qui hoſtes repellerent, ſi venirent, Heluetij qui in ea ſylua excubias ſemper habebant diligenter, congregati expectabant, donec demeſſum eſſet frumentum, & partim curribus impoſitum. cum iam militũ animi eſſent in vrbe cœnam appetentes, prorumpunt ex ſylua taciti Heluetij vno tãtum ſigno, & audiebatur fragor & clangor tubarũ in ſylua non aliter ac ſi eſſet plena armatis (erant autẽ ſenio defecti & adoleſcentuli nondum ad pugnam habiles qui ſtrepitum & ſonitus illos excitabãt) territa Cæſariana acies cum primo Heluetiorum in eos impetu fugiunt. Nã alia via quam expectabatur hoſtis, veniebant, declinantes bombardas, quæ prorſus inutiles erãt Cæſarianis. Heluetij fugientes perſecuti vſq; fere ad vrbis mœnia, occiderũt multos, ceperunt quoſdã, potiti ſunt bombardis, curribus & equis cũ demeſſo & colligato frumento. Hoc quoq; menſe pugnatum eſt apud Dorneck, quæ eſt arx Heluetiorum diſtans vnũ miliare a Baſilea. Poſt multa infelicia prælia mathematici, aſtrorumq; periti perſuadebãt Maximiliano, vt iam nouo loco, nouiſq; copiis aggrederetur Heluetios, nam ſidus quod Heluetiis tantopere fauiſſet, iam non amplius in cœlo apparere, ſed contra exortas ſtellas quæ Principibus & regibus amicæ eſſent. Maximilianus igitur Italogallos quoſdam milites oberrantes conſcripſit, eos iunxit copiis quas Argentina, & Alſatia, aliiq; in illis regionibus miſerant. Ij ergo vna proficiſcuntur ad obſidendã arcem Dorneck. Erant copiæ non paruæ, beneq; omni genere armorũ inſtructæ, præcipue bombardis. Caſtra igitur ante arcem parantes, Heluetij vero ante quã adueniſſent, ſciebant hoſtẽ in iſtis regionibus fortunã tentaturum, nam pedetentim aſcendebant, & in Mulhuſen manebant aliquot dies. inprimis enim ſtudio ſolet eſſe Heluetiis, quemadmodũ omnib. rei militaris peritis, vt quid conſilij capiant & in animo habeant hoſtes, prædiſcãt. Conuenit enim plerũq; ex hoſtiũ conſiliis noſtra dirigere. Quare dũ caſtris locum deligunt, & tormenta ad arcẽ oppugnandam diſponunt, Heluetij ex Lucerna, Zug, & Tiguro (nã remotiores ſcilicet Suitenſes & Vri & cæteri, poſt præliũ venerũt) & omnes propiores adſunt, deliberant expectãdi ne ſint alij: placuit ſententia vna omnibus, non eſſe cunctandum, ne caſtrorũ munitionibus firmatis plus negocij pluriumq; necesſint repellendi. nec dubitabant, ſi ita ex improuiſo opprimerent aduenientes nihilq; adhuc timẽtes (formidabant enim poſt duos tréſve dies vẽturos Heluetios) ſtatim fugituros. Quã ob cauſam pręcipitabãt ſe in hoſtẽ ex monte Heluetij, ceu torrẽs omnia ſecum rapiẽs: Cęſariani violentiã primi impetus non ferentes, fugiunt; ſequuntur Heluetij, cædunt ex illis quatuor millia, vix centum ex Heluetiis cecidere. Potiti ſunt Heluetij magna præda, & belli apparatu impedimentiſque omnibus, & aliquot militaribus vexillis, Argentinenſium vexillum Tiguri pendet adhuc in eccleſia, occubuerunt multi ex

prima nobilitate, inter alios comes de Buſch, comes de Furſtenberg, & comes de Caſtelwart. Poſt illud prælium optimus Imperator Maximilianus iterum cõſtituit de pace agere, ſed nullo modo voluit arbitrum habere regem Galliæ, quem dicebat Heluetiorum in bello hoc ſocium. Heluetij autem contra petebant regem Galliæ mediatorem, & non recuſabant ducem Mediolanenſem, quanquam non ignorabant, qua neceſſitudine eſſet Maximiliano deuinctus. Putabant ergo Heluetij viciſſim Maximiliano ferendum Gallum arbitrum: noluit autem Maximilianus eum audire in hac re. Alij autem Principes eccleſiaſtici præſertim pacem conati ſunt inter illos facere. Conuenerunt Baſileam ob eam cauſam: Maximilianus ſuo nomine miſit illuc honeſtiſſimam legationem doctores iuris, nobiles & comites. induſtriam & ſtudium cõponendæ pacis Philippi Palatini Rheni imprimis prædicant. Cum igitur vtrique Cæſariani & Heluetij peterent iniqua vt æqua ferrent, tandem media ſunt excogitata, quibus cruentum & infelix bellum eſt ſublatum, & pax facta. Poſt illam pacẽ factam rex Galliæ Ludouicus eodem ſtatim anno, menſe Octobri, duxit exercitum in Italiam contra ducem Mediolanenſem; ſuum enim Mediolanenſem principatum iure eſſe, affirmabat. Vbi rex venit prope Mediolanum, occurrit illi tota ciuitas obuia, ordine ſecũdum ætatem & dignitatem. Ferebãt autem palmarum ramos in manibus, & vexillum cum inſignibus regis Galliarum, & cum omni genere muſicorum inſtrumentorum, & cantionibus quibus liberatorem, patrem patriæ vocabant regem, atque hoc modo obtulerunt claues Gallo; Dux enim infenſos ſibi ciues, neſcio quibus exactionibus, fecerat. atque ſic qui paulo ante pacem inter Imperatorem & Heluetios compoſuerat, ſua omnia tuta putans, repentè ex omni Mediolanenſi principatu eiectus eſt, fugitq; ad Maximilianum. Nihil illi profuit aurum & argentum, quod congeſſerat; nihil arcis inexpugnabilis munitiones; nihil prudentia & aſtutia, qua valuit plurimum: ſine pugna, ſine hoſtis omni labore victus eſt, amiſit omnia. ſic agitur cum iis qui confidunt in fortitudine ſua. Verum rex Gallię diſcedens reliquit prę ſidia Mediolani ex militibus Gallis, qui vexabant multis modis intolerabiliter Mediolanenſes: quare rurſum conſentientibus & iuuantibus ciuibus facile recepit Sphortia Ducatum auxilio Heluetiorum militum. quod Gallus non ferens, denuo conſcribit exercitum, magnumque conducit numerum militum ex Heluetia. Dux quoque Sphortia conducit ſtipendio milites Heluetios, quos iunxit Italis, quemadmodum rex Gallis iunxerat Heluetios. Vbi ergo regius exercitus & ducis veniſſent in campum vbi confligendum erat, & acies vtraque iam eſſet inſtructa, eſſentque vtrique Heluetij exercitus maior vel certe potior pars, in qua ſperabant Sphortia & Gallus, noluerunt Heluetij aduerſus ſuos pugnare, ſed congreſſi iungebant dexteras, familiariter ſe mutuo ſalutabant, felicem precabantur reditum. Interea (Heluetiis ignorantibus & iis qui ſub Gallo & iis qui ſub duce militabant) Galli capiunt ducem Sphortiam, nam multis Gallorum a facie notus erat, & abducunt in Galliam: itaque iterum ſine ſanguine totum ducatum occupat rex. Heluetij qui apud ducem erant, quique illi iurarant, indigniſſime ferebant hoc Gallorum factum. & quanquam pauciores erant quam vt conſultum fuiſſet Gallos aggredi, tamen ſi dux non abductus fuiſſet, aliquáve ſpes liberandi eum fuiſſet, nullum diſcrimen non ſubiiſſent, vt dixerunt mihi qui tum in exercitu ducis fuerunt.

1501 Anno Domini milleſimo quingenteſimo primo, fœdere iuncti ſunt Heluetiis Baſilienſes & Mulhuſenſes. Eo etiam anno, ceciderunt ſuper veſtes hominum ſigna crucis, quæ multos terrebant: paucorum vero atque adeo nullorum vitam mutabant, vt ſolent prodigia omnia (quæ eſſe deberent nobis doctrina & admonitio vt reſipiſcetemus & agnoſcetemus Dominum Deum) fere ſemper magis iudicio eſſe, quam documento animalibus hominibus; adeo corrupta eſt hominis natura, vt niſi Deus per ſpiritum ſuum regeneret, in

1505 ſtultitia, & inimicitia Dei pereat. Anno quoque quinto ſupra milleſimum quingenteſimum, per magnam Germaniæ partem, maxime illas regiones quæ ab Norinberga vſque ad Alpes, quæ Italiam a Germania diuidunt, fuit ingens fames. ſubuenerunt vero Argentinenſes omnibus illis fame laborantibus regionibus, non aliter atque olim ille Pharao Ægyptius rex, ſicut eſt in libris Moſi ſcriptum. Nec ſolum Argentina ciuitas eo tantum tempore frumento iuuit vicinas regiones, ſed ſæpe ante, & poſt, nuperque cum in Italiam frequentibus bellis exhauſtam erat plurimum frumenti tranſuectum,

ctum, incideretque abundans illa humiditas pluuioſiſſimi anni, quo admodum male reſponderunt cereales fruges, vnde ſecuta eſt maior caritas non ſolum in Germania, ſed fere per totam Europam, quam multis annis retro audita ſit. Argentoratenſes vero iuuarunt plurimos frumento. Conſeruatio igitur talis frugum laudi & gloriæ eſt ciuitati, quæ non vt maioris vendat, coemendo aliis præripit, ſed emit, vt conſeruet ad neceſſitatem, ſi vel bellum vel intemperies aeris, aliáve caritatis cauſa incidat. Anno hoc Raimundum cardinalem legatum miſit Pontifex, Alexander ſextus eius nominis, in Germaniã & alias quaſdam ſeptentrionales nationes, cum magna apoſtolica clauium poteſtate, indulta eius extendebant ſe in mortuorum ante multos annos animas. verum vbi limina Germaniæ attigit, eum in Germania legatione fungi prohibebát Principes & Maximilianus, nolebant enim caritati duræ exactionem etiam accedere: ſed tãdem Principes admiſerunt legatum, qui peragrauit totam Germaniam, ex Inſpruck Norinbergam, illic per Franconiam Orientalem, & Thuringiam, peruenit Coloniam. Inuenitque hic legatus Germanos ad pietatem & ad dandum promptiores aliis nationibus. Caritatem, quæ fuit anno quingenteſimo primo, ſecuta eſt proximo ſequenti anno per Germaniam in omnibus locis, in quibus caritas fuit, crudeliſſima peſtis. Eandem cauſam peſtis, opinor fuiſſe, quæ caritatis fuerat præcedentis anni, nam quæ aeris intemperata conſtitutio nocuit plantis vt non reſpondere potuerint fructificando, eadem iuſtam concoctionem impediuit in animantibus, ne alimentum ad iuſtam confectionem perueniret. Quod autem ſecundo tandem anno in corporibus morboſis ſymptoma peſtis apparuit, mirum non eſt intelligenti humorum generationem & corruptionem, longo enim tempore non raro latent morborum cauſæ, & plerunque a paruis principiis incipiunt generari. Porro non ſum ignarus, quod caritatem etiam ob alias cauſas ſoleant cum alij morbi tum peſtis ſequi; nempe coguntur homines veſci multis generibus leguminum, herbarum, arboreorum fructuum, & radicum, quæ omnia malum corruptionique obnoxium ſuccum generant. verum hæc relinquenda phyſicis philoſophis a noſtri libri titulo aliena. Cruces in aere volantes præcedenti tempore hanc peſtem pronunciaſſe quidam volunt. Anno etiam quingenteſimo ſecundo Spirenſis diœceſis ruſtici multi coniurauerunt aduerſus dominos ſuos nobiles, conquerentes oneratos ſe tributis, vectigalibus, cenſibus, decimis aliiſque exactionibus, ſerpebat quotidie ſeditio latius, nam alius alium excitabat, & (cum ſemper malorum multitudo maior ſit quam bonorum) vbique inueniebantur multi qui ſe iungebant illis, alius ſpe prædæ, alius ſpe libertatis, nonnulli vt æs alienum reddere non cogerentur. Elegerant duos viros ad quorum arbitrium omnia agerentur, conſtituebant vbi conuenirent omnes, vt iuramento præſtito, munitiones caperent, arces & vrbes, diriperent monaſteria, &c. ſed vbi ſtatuiſſent conuenire, intellexerũt eorum locorum nobiles & alij magiſtratus. quare primos ceperunt, atq; ita tractauerunt, vt alij manſerint domi, multi enim ſuppliciis affecti ſunt. Eo anno magna Principum comitia Norinbergæ, præſente Maximiliano Imper. ſunt celebrata. Anno 1503, pabuli & omnium 1503
etiam quæ ad hominis mẽſam veniunt, inſignis caritas fuit, ob ſiccitates eius totius anni. Anno poſt natiuitatem Domini 1508, Iulius 2 Pontifex eſt electus, qui poſtea au- 1508
xilio Heluetiorum tot bella, contra Venetos & contra Gallum geſſit, recuperatis multis quæ pertinebant ad Romanam ſedem, multaque præterea adiecit ad patrimonium beati Petri. Hic Pontifex in Heluetios contulit multa beneficia, plurimumq; aurum, magna enim eorum opera confecit bella. Hoc anno fuit multorum epiſcoporum Germanorum & ſecularium Principum conuentus Francofurdiæ; quid autem tractarint, pauci ſciebant. Anno hoc exortum eſt bellum Bauaricum, Georgius enim dux Bauariæ habuit vnicam filiam quam matrimonio iunxit Ruperto Philippi, comitis Palatini Rheni, filio, fecitque eam filiam, cui nomen erat Elizabet, hęredem Bauarici ducatus. Quare non diu poſt ſocero Georgio duce Bauariæ mortuo, contractis copiis Rupertus conatur occupare Bauariam: Albertus vero dux Bauariæ legitimum ſe hæredem ducatus eſſe affirmabat, teſtamentum Georgij contra ius factum irritum exiſtimandum eſſe. Cum autem Rupertus a teſtamento Georgij non deſcenderet, fruſtráque peteret Albertus ius ſuum, res tandem venit ad Maximilianum, cuius ſororem matrimonio copulatam habebat Albertus. Maximilianus Imperator pacis & æquita-

tis amantiſſimus, in excogitandis mediis quibus componeret partes, diu laborauit: ſed media a Maximiliano, affinitate iuncto Alberto, Rupertus reiiciebat: quare Maximilianus notauit Rupertum & omnes ei adhærentes banno imperiali. Rupertus vero bannum contemnens, cogit magnas copias, Philippus comes Palatinus mittit auxilium filio, nihil etiam moratus bannum. Quam ob rem celeriter per Bauariam multa occupat Rupertus. Imprudenter vero Palatinus ſuas tantum copias reſpexit quantæ eſſent, non expenderat contra quid aduerſarius poſſet. Maximilianus ergo imperij ciuitates & Principes omnes conuocat, exponit maieſtatis contemptores quid conentur, quam æqua media recuſarint: igitur omnia rebellium Philippi patris & Ruperti filij concedit cuilibet occupanti, ſuſcipitur bellum vno conſenſu omnium aduerſus Palatinum & Rupertum: magnis conatibus multisque locis rem aggrediuntur Haſſiæ Lantgrauius, Huldricus dux Wirtenbergenſis, Alexander dux Bauariæ, & comes Valdentiæ, & cum iis multi barones & nobiles diuerſis locis inuadunt Palatinatum Rheni, omnia obuia vaſtant, expugnant arces & oppida: Maximilianus vero, Fridericus Marchio Brandenburgenſis, & totum fœdus Sueuicum, & multi alij nobiles ducunt coniunctas copias in Bauariam aduerſus Rupertum. Rupertus cum hoſte longe potentiore congreditur, auxilio Boemico quod habebat, confiſus; pugnatur acerrime & plane dubio Marte aliquot horis: nec enim ceſſit Rupertus, donec ad eam raritatem redactus fuit, vt conſiſtere impoſſibile eſſet. Coactus igitur tandem fugere Rupertus cum ſuis, amiſit copiarum magnam partem. Boemorum in ea pugna mille quingenti ceciderunt non ſine bellica laude, ſtrenue enim pugnarunt. Rupertus cum parte copiarum elapſus, penitus infirmatus eſt, occupatamque fere totam Bauariam tradidit Maximilianus Alberto, relictis præſidiis quibuſdam. Ipſe vero Maximilianus cum reliquis copiis properauit aduerſus Palatinum, occupauitque ſine negocio quicquid ad Palatinatum aliquo titulo pertinebat, *Gengenbach* ſcilicet, *Ortenberg*, *Offenburg*, *Geroldſeck*, & multa in iſtis regionibus quæ Palatinus poſſidebat. His in fidem acceptis & præſidiis munitis, traduxit omnes copias per Rhenum, occupauitq́; totam, quam vocant, prouincialem aduocatiam. neque enim reſiſtebat amplius quiſquam Maximiliano poſt tantos ſucceſſus. Marchio autem Badenſis Chriſtophorus interpoſuit ſe, & precibus multis effecit, vt Maximilianus paſſus ſit ſe ab inſtituto reuocari, & Philippum Palatinum in gratiam receperit. In aliis locis, alij alia de Palatinatu ceperant. Emicho comes de Lyningen, Alexander dux Bauariæ, Guilielmus Haſſiæ Lantgrauius, multa igne conſumpſerant, Monaſterium D. Benedicti diues admodum, Lympurg nomine, totum in cinerem redegit comes Emicho. Dux Vlricus Wirtenbergenſis igne & ferro plurima vaſtauit, monaſteria aliquot munita præſidiis cepit: obſidens autem oppidum Brettam, ab erumpentibus oppidanis magnam accepit cladem, occiderunt enim multos de copiis Wirtenbergenſibus, & bombardas aliquot vi eripuerunt duci, quibus oppugnabat oppidum. Oppidum igitur illud non potuit capere: poſtea vero compulit ad deditionem arcem *Boſeckheim*; mox poſt *Leoſtain* accepit in deditionem: deinde ſubiugauit *Winſperg*, poſt hæc Nouam ciuitatem compulit ad deditionem: poſtremo cepit oppidum *Meckmul*. Recepto autem in gratiam Palatino, Maximilianus iuſſit omnes Principes domum reducere & dimittere copias. Dicto Imperatoris igitur obedientes, omnes reuerſi ſunt vnde venerant. Rupertus ſtatim poſt infauſtum bellum obiit, vt creditur, dolore animi. Anno poſt natiuitatem Chri-
1505 ſti milleſimo quingenteſimo quinto, Maximilianus magna Coloniæ celebrauit comitiá, præſentibus plurimis Principibus, inter multos diſcordātes pacem fecit in illo conuentu Imperator. Duce vero Geldriæ rebellante, & maieſtatem Cæſaream non ſatis reuerente, Maximilianus comitantibus eum multis Principibus & comitibus aliis, cum copiis deſcendit in Geldriam, ducemque ſtatim adueniens ad deditionem compulit, & qua fuit bonitate Maximilianus, conditionibus prorſus amicis ducem in gratiam accepit. Eo anno quo comitia illa fuerunt Coloniæ, apparuit cometes inſolitæ magnitudinis & formæ. Anno ſexto, Maximilianus comparato per Germaniam magno exercitu, duxit in Vngariam, nam meditabantur defectionem & rebellionem. Obſeſſuro autem Maximiliano magnis copiis vrbem Breſburgum occurrerunt Vngari ſupplices obuiam, rogantes pacem, quaſlibet, non iniquiſſimas modo conditio-

nes accepturos & ſeruaturos, pollicentur. Maximilianus quanquam magnis ea expeditio impenſis conſtiterit; tamen pacis amantiſſimus æquis legibus pacem fecit cum Vngaris qui longe aliud meriti erant. Eo anno inter Norinbergenſes & Marchionem Brandenburgenſem Fridericum ſimultates fuerunt, neſcio quibus cauſis, permagnæ: cumque Norinbergenſes tota fere iuuentus armata manu, magnoque apparatu in pagum non longe ab vrbe diſtantem exiret, in quo erat anniuerſaria, quam vocant, dedicatio, Caſimirus filius Friderici Marchionis cum equitum & peditum copiis obuius venit, congrediuntur igitur, pugnant pertinaciter, diuque neutris propter cupiditatem gloriæ laudemque, & præmia, cedentibus, cæduntur multi; tandem tamen victor euadit Caſimirus, fugiunt ciues in vrbem. vtrinque plurimi cæſi ſunt. Quod autem Norinbergenſes priores ceſſere, non animorum ignauiæ, ſed corporum laſſitudini ex æſtu & labore aſcribendum eſt. Reliquerunt enim Caſimiro lachrymabilem victoriam, multi enim primæ nobilitatis cecidere, dum auidiores gloriæ pugnant pertinacius. Vtriuſque partis fuerunt peditum circiter tria millia, equitum ducenti.

Hoc etiam anno Galliæ rex Ludouicus & Maximilianus Imperator de ducatu Mediolanenſi contenderunt. Hoc anno apparuit cometa ſub vrſa maiore, quo tẽpore illuſtriſſimus Princeps, Philippus Maximiliani Imperatoris filius, archidux Auſtriæ, dux Burgundiæ, dux Brabantiæ, & rex Caſtellæ Legioniſq; electus, gener Ferdinandi regis Hiſpaniæ, ex Flandria cum claſſe in qua habuit armatorum mille quingentos, in Hiſpaniam nauigauit. toti claſſi præfecit comitem de Furſtenberg, nomine Wolfgangum. Vbi autem per varia diſcrimina & caſus in mari iactati venerunt in Caſtellæ regnum, Philippus rex nouitate aeris tentatus incidit in morbum grauiſſimum, quo paucis diebus ſuperatis naturæ viribus, obiit diem ſuum, nondum egreſſus vigeſimum octauum annum. ita immatura morte abreptus eſt Philippus Maximiliani filius, in quem Deus tot & tanta bona contulerat, vt noſtræ ætatis memoria nullum reperias, quem illi compares, ſiue animi dotes, ſiue corporis ornamenta, ſeu generis nobilitatem, ſeu principatuum multitudinem & magnitudinem reſpicias. acceſſerunt illis omnibus duo filij, Ferdinandus, & Carolus, ex elegantiſſima & nobiliſſima adoleſcentula cariſſima coniuge. Huius Principis omnibus nominibus ſummi laudes doctrina & facundia ſummus vir Eraſmus Roterodamus prædicauit. Anno Domini mille- 1057
ſimo quingenteſimo ſeptimo, Maximilianus Imperator magna comitia Germaniæ Principum celebrauit Conſtantiæ, in quibus actum eſt primum, quomodo reſiſterent Venetis & regi Gallorum, qui vexabant ducatum Mediolanenſem, & alia contra Imperatorem & imperium conabantur. deinde, ſignificabat Imperator animi ſui propoſitum proficiſcendi Romam, vt ſtudium & voluntatem Principum & ciuitatum experiretur: reperitque ſatis paratos & promptos ad expeditionem illam & Principes & ciuitates, ſuperabantque plerique expectationem eius. Hoc Maximiliani propoſitum ſummis viribus nitebantur impedire Gallus & Veneti, magnamq; Italiæ partem in ſua fœdera contra Imperatorem perduxerant, conatiq; ſunt omnes vias in Italiam Cęſari obſtruere, commeatuque prohibere. Maximilianus vbi hos Galli & Venetorum conatus intellexit, Principum Germaniæ conſenſu decreuit bellum ſuſcipiendum cõtra Venetos. quare copias conſcripſit & Venetorum ditionem inuaſit, multa cepit & diripuit. Anno ſeptimo Iulius Pontifex miſit in Germaniam Bernardinũ Cardinalem ſanctæ Crucis, quem maximo honore excepit Maximilianus Auguſtæ, exiuit enim illi obuiam extra vrbem. venit hic legatus multis comitatus, & cum clauium poteſtate mirabili. Inueniebantur autem multi in Germania, qui audebant diſputare, vtiliſne, an inutilis eſſet eius aduentus in Germaniam; nec ſolum in controuerſiam vocare, ſed definire quidam non dubitabant, malum eſſe aduentum illius legati, qua cauſa neſcio, fortaſſe quod magis fauebat Gallo, quam Cæſari, vel alia quapiam cauſa. Hoc quoq; anno, impulſore (creditur) Ludouico rege Gallorũ, dux Geldriæ contra fidem fœderis, quod victus cum Maximiliano fecerat, hoſtiliter cum copiis ingreſſus eſt Brabantiam, quam miſere vexauit & diripuit. Inuocatus autem a Brabantinis Maximilianus, deſcendit, illis auxilium tulit. cum igitur in Flãdria eſſet Maximilianus, denuo fœdere coit cum Gallorũ rege, in qua liga, vt ſic dicam, fuit & Iulius, conuenitq; inter omnes illos, vt vna contra Venetos mouerent arma. In hac amicitia Pon-

tificis, Cæſaris, & regis, quid a partibus quæſitũ ſit, longius eſſet explicatu, & magis per-
tinet ad res Italicas: quam ob rem in præſentia non videtur ad finem operis properan-
ti mihi dicendum. Maximilianus poſt fœdus initum cum rege Galliæ, miſit copias ex
Germania contra Venetos, coniunctis Gallorum militibus. Pugnatum eſt in eo bello
ſæpe leuioribus prælijs vario martis fauore, pluresq; Germanorum aduerſa valetudi-
ne ob aeris, & cibi potusq; nouitatem periere, quam armis. nec maius vllum prælium,
quod audiuerim in eo bello fuit, quam cum occubuerunt Venetorum mille ducenti,
in qua pugna Germani non paruam meriti ſunt bellicam laudem, nam pauci multos
in loco iniquo ſuperarunt. Veneti autem pluribus artib. inſtructi & ſtratagematis vſi
Tergeſtum & Gurcenſem comitatus, & alia quædam domui Auſtriæ ſubiecta occu-
parant. nec reſpondebat Iulius Pontifex, & Ludouicus rex Maximiliani Imperatoris
expectationi. Inducias ergo cum Venetis Imperator tres annos fecit, vt interim de pa-
1059 cis conditionibus ageretur. Anno milleſimo quingenteſimo nono, Erdfurdiæ ma-
gna ſeditio inter ciues & ſenatum fuit, nam ciues expoſiti & accepti rationem exige-
bant a ſenatu: cum vero ſenatus ęre alieno eſſet oppreſſus, neque tutum exiſtimaſſet ad
calculum reducere accepta & expoſita, elabi conati ſunt aliis modis quibuſdam. tan-
dem ciues epiſcopum Moguntinum, ſenatus ducem Saxoniæ inuocauerunt, qui pa-
trocinium confugientium ad ſe ſuſcipientes, pertinacius ſuam quiſque partem defen-
dit: peneq; iuſtum bellum inter eos ortum fuiſſet. Verum hoc prohibuerunt epiſcopus
Herbipolenſis, & quidam alij. Veneti hoc anno a Pontifice Iulio excommunicantur,
quod Fauentiam, & Rauennam, aliasq; in illis regionibus vrbes, arcesq; expugnarant,
& admoniti non reddebant, ſed omnia turbare pergebant. Sed fulmina excommuni-
cationis ſpiritualia contemnentibus Venetis, Iulius non ſine ſtomacho contrahit co-
pias magnas per Italiam, & apud Heluetios, quas ducit contra Venetos, coniunctis
Galli & Imperatoris exercitibus; ſuperanturq; prælio inſigni Veneti a Pontificiis, quo-
rum pars maxima fuerunt Heluetij, quorum opera & virtute reeepit Rauēnam Iulius,
nec tamen ſine ſanguine plurimo. Eodem tempore recepit Imperator Maximilia-
nus Tergeſtum, & alia quæ occupauerant Veneti. Paduam quoque redegit in poteſta-
tem Cæſar: breui autem eam iterum recuperarunt Veneti. Multa eo bello cepit Maxi-
milianus, præter alia Maiſterium, Thebinum, Gortium, Forumiulium, Vincentiam,
Veronam, Reiffiam, &c. Nec nulla occupauit Ludouicus Gallorum rex, inter reliqua
in deditionem accepit vrbes Pergamum, Cremam, Cremonam, Piſcoram, Breſſam,
& Caliſellam, quæ ad principatum Mediolanenſem pertinentia Veneti multis annis
tenebant. vſus eſt etiam Heluetico milite in eo bello Gallus. In belli huius vſum petiit
Maximilianus pecuniam a principibus & ciuitatibus imperij: ciuitates vero & Princi-
pes Wormatiæ conuenerunt deliberaruntque, quid nam faciendum ſit in hac Cæſa-
ris petitione. Reſponderunt autem tandem Imperatori, cum bella hæc non gerat im-
perij, ſed ſuo ipſius nomine, ſe iam toties exhauſtos nihil mittere poſſe. quod reſpon-
ſum Principum & ciuitatum imperialium quo animo tulerit Maximilianus, facile eſt
cuiuis eõücere: & teſtatur apologia, qua Cæſar reſpondet ciuitatibus & Principibus.
eſt autem apologia edita eo anno in Tridentina vrbe. Hoc anno monachi ordinis ſan-
cti Dominici Bernæ ſunt combuſti, quorum facinora notiora ſunt quam vt hic de-
ſcribenda ſint. Anno decimo ſupra milleſimum quingenteſimum, conuenerunt
Auguſtæ Principes ciuitateſque imperij omnes, & Imperator Maximilianus, multo-
rumque regum legati, regis Galliæ, Vngarorum, Boemorum, & Iulij ſummi Pontifi-
cis. In eo conuentu multum actum eſt de Venetis, omniumque ſententia concordi
bellum denuo decretum eſt aduerſus eos. Quod vbi Veneti intellexerunt, quibuſdam
artibus Maximiliano Principibuſque quibuſdam reconciliare ſeipſos conati ſunt: ſed
vbi primum non ſucceſſit, pararunt ſe ad bellum. Iulius Papa, conducto ex Heluetia
exercitu, ſuiſque ex Italia copiis adhibitis, magno conatu in ſua ipſius perſona in ca-
ſtris verſans, Venctorum vrbes quaſdam inſignes oppugnauit, quaſdam etiam expu-
gnauit. Veniente vero etiam cum magnis Heluetiorum & Gallorum copiis Ludoui-
co rege Franciæ, & Maximiliano Imperatore, territi ſunt non mediocriter ob hoſtium
multitudinem. Quam ob rem primum omnium mittunt ad ſummum Pontificem
legatos, cum illo de pace agunt, non ignorantes hoc placato, cum aliis minus nego-
tij fo-

rij fore. Hoc anno Teutonicorum ordinis fratres, conſentientibus Cæſare & Principibus per Germaniã magnam pecuniam collegerunt in vſum belli contra Rutenos,& Tartaros,bellumq; perdifficile geſſerunt in Pruſſia. Eodem tempore Conſtantienſes fœdus cum Heluetiis ferire conati ſunt;ſed piſcatorib.reſiſtentibus, certior factus Maximilianus conatus impediuit. Eodem tempore Felix comes de Werdenberg occidit Andream comitem de Sonnenberg venantem, nihil tale expectantem. Anno duodecimo magna per totos tres menſes comitia celebrauit Treueris Maximilianus. Erant illic quoq; aliorum regum oratores, aderant Principes electores,aderat legatus regis Galliarum, aderat Campeius legatus Iulij Papæ;regum Nauarræ, Angliæ,Poloniæ oratores aderant,in ſumma maximus Principum conuentus fuit. Maximilianus & alij Principes cupientes ſcire num verum eſſet quod ferebatur de tunica Chriſti inconſutili,propterea Cæſar iuſſit aperire altare in quo eſſe, dictum diu erat ante. Inucta eſt tunica in eo & multæ aliæ ſanctorum reliquię minime vulgares. Magna multitudo poſt hunc conuentũ confluxerant ex tota Germania & aliis nationibus Treuerim, homines cum muneribus multis,& hoc durauit lõgo tempore. Eo anno quo tunica Domini eſt inuenta, ſeditio magna Spiræ orta eſt, ciues enim de quibuſdam grauioribus exactionibus conquerentes,ſenatu depoſito, alium ſubſtituerunt; quoſdam qui non ſatis probe Rempub.tractarant, mittunt in exilium. Cæſar oratoribus ſuis illuc miſſis, ſeditionem ſedauit. Anno eodem fœdere inter Gallum & Cæſarem rupto, Gallus per Germaniam clanculum mittit nuncios,qui milites conduxerunt eius nomine; verum Cæſar pœna capitis prohibuit, ne quis ex Germania militatum in Galliam ad regem iret: Comes vero de Lyningen accepta a Gallo pecunia, duxit in Galliam copias. quare eum & omnes eius facultates, comitesq; commilitones banno imperiali ſubiecit. Maximilianus autem conſcriptas per Heluetiam, & reliquam Germaniam copias ducit Mediolanum,& eiectis Gallis, vrbem in ſuam poteſtatem redegit. Hoc etiam tempore arx, nomine Hohenkræhen, in qua hoſpitio prædones & proſcripti excipiebantur, eſt expugnata bombardarum violentia per Sueuicum fœdus,iuſſu Cæſareæ maieſtatis. Anno decimo tertio Colonienſes ciues contra ſenatum ſeditionem excitarunt, magnoq; cum tumultu concurrerunt aduerſus ſenatum. Senatus ſtatim in turbam plebis furore concitæ miſit viros facundia pollentes & populo non ſuſpectos nomine criminum,quibus ſenatum accuſabant, ſed multis ex cauſis gratos: qui vbi venerunt ad concionem collectæ numeroſiſſimæ plebis, prudentiſſimo exordio effecerunt,vt audiret eos vulgus & patentibus auribus audiret, præter multorum qui in ſenatu erant expectationẽ. Primum enim dicebãt,neminem debere mirari, quod ita concurrãt ciues & Reipub. amantiſſimi, magnas enim cauſas eſſe,exactiones enim graues quotidianas fieri,& tamen in ęrario non eſſe quantum deberet(nam ſic vulgus clamabat) hoc male habere patriæ amantes ciues merito, ſed inconſulte & temere nihil debere fieri,neq; enim ſine ordine quopiam quicquam recte fieri poſſe. nullamq; aliam cauſam eſſe quod ſæpe qui iuſtam cauſam defendunt a malis vincuntur,quam quod illi ſua iuſta cauſa & bona conſcientia freti vno animi impetu inconſulte conſilia ſua præcipitant,& factorum dictorumq; nullam rationem reddẽdam hominibus putantes,ſine ordine omnia confundunt bono zelo,vt non poſſint eorum iuſta in confuſiõnibus videri,& ſic fieri,vt omnes homines, quorum iudicium ſæpiſſime fallitur, faueant & ſtudeant iniuſtam cauſam habentibus: iſti contra vero malam cauſam ſuam cõlorare æquitatis ſpecie & omnem diligentiam adhibere, ne videãtur fugiſſe iudicium bonorum. nihilque æque illis prodeſſe quam æqua defendentium zelus concitatior, qui ſoleat ab hominibus exiſtimari furor. Quas ob res ſuadebant plebi omnino rationem reddere promittentes audiendos, etiam ſi ſciant non poſſe, vt clare demonſtrentur omnibus Principibus & ciuitatibus meritas pœnas dare ob male iniqueq; res adminiſtratas. nihil namq; in tota oratione conabantur aſſequi(neq; enim amplius ſperari potuit) quam vt differrent rem ſaltem vnum aut alterum diem, nam ſenatus promittebat ſe reſpõſurum,ratione reddita, de ſingulis quæ obiiciebat plebs. aſtute autem præter cætera miſſi a ſenatu dicebant plebi ſenatũ aliquot menſibus petere dilationẽ; ſed ſe non velle illis eſſe autores, vt tantũ ſpaciũ concedant, ſatis eſſe aliquot dies. neq; enim ſe in alia ſententia eſſe,quam plebẽ, multa eſſe corrigenda,& onera tollenda. His

& aliis hoc genus pro tempore, rebus, & perſonis apte prudenterq́; dictis ſedarunt furorem primum multitudinis, hoc eſt belluæ ſine ratione. Nam primo impetu ſine dubio, vt fertur, & ſequentia ſupplicia de multis ſumpta docent, trucidaſſent totum ſenatum. Diſceſſit igitur plebs tum ab armis, ſed ea lege vt ſtatim ſequenti die reſponderẽt eligebantq́; ex turba viros (qui ſenatum duplo numero ſuperabant) qui exciperent reſponſum ſenatus. portasq́ue diligenter cuſtodierunt, & vigiles per omnes vrbis plateas conſtituerunt. Verum ſenatu dimiſſo, conſuluerunt ſibi fuga qui ſe maxime a plebe peti ſciebant: alij vero poſtero die hora ſenatus habendi conuenerunt. vbi autem ij qui ex turba populi ſelecti erant ad audiendum reſponſum, videbant illos non venire, ſtatim conuocata plebe, fraudẽ indicant, elapſos nominãt, interim alij ſenatores in ſuam quiſque domum ibant, maluerunt enim ſic euentum rei expectare, quam congregari, in latebris quidam abſconderunt ſe. Plebs vero furibunda per pleraſq́; ſenatorum domus diſcurrunt, & quoſcunq; ſenatores inueniunt, captos in vincula coniiciunt, miſereq́; tractant in captiuitate, ſineq́; mora ſequenti die maximæ autoritatis & ditiſſimum ex captis ſenatoribus capite truncant in foro fœni, ſequentibus diebus alios aliquot ſenatores afficiunt eodem ſupplicio, quoſdam proſcribunt, & nouum ex plebe electum ſenatum ſubſtituunt. Non diu poſt hanc Colonienſem ſeditionem, duces Bauariæ vehementer inter ſe diſcordarunt, vixq́; Maximiliani & aliorum principum interpoſi-
1515 ta autoritate reconciliati ſunt. Anno 1515, Mediolanum a Gallo recipitur Germanorum militum opera. Hoc anno per Germaniam atq; per totam adeo Europam inundationes aquarum perdiderunt non ſolum plantas, ſed etiam ædificia multa, adeo increuerunt torrẽtes, & exiuerũt flumina alueos ſuos. Magna hoc anno Viennæ Principũ comitia ſunt celebrata, imperante Maximiliano. Illic Maximilianus fœdus perpetuum cum regibus Vngariæ, Boemiæ & Poloniæ fecit. Anno poſt natiuitatem Chri-
1518 ſti 1518, Carolus archidux Auſtriæ in regẽ Hiſpaniæ & Siciliæ coronatur. Eo etiam anno Maximilianus Imperator conuentum Principum celebrauit Auguſtæ de duce Wirtenbergenſi. quid actũ ſit, in recenti memoria hominum eſt. Egit etiam in eo conuentu de nepotibus ſuis Carolo & Ferdinando, quos bonus Imperator commendauit imperij Principibus & ciuitatibus. Aderat & cardinalis Caietanus legatus Apoſtolicus, præcipue propter doctrinam Lutheri aduerſus Romanæ ſedis poteſtatem. nam anno præcedenti paucula quædam primum contra pontificias indulgentias auſus eſt edere in publicum, habuitq́; defenſorem Fridericum ducem Saxoniæ. Adeo autẽ nihil profecerunt apud Lutherum pontificiæ minæ, vt magis etiam viſæ ſint virum excitare. Ianuario ſequentis anni poſt illa Auguſtæ comitia, Maximilianus Imper. pacis amantiſſimus, & omnibus modis ſummus Princeps, obiit diem ſuum apud *Wels*, cum eſſet ſexagenarius. Cuius viri laudes a multis prædicatæ ſunt, vt meis opus non ſit.

DE GERMANIS

LIBER TRIGESIMVS PRIMVS.

PEruenimus, gratia Dei, ad operis finem fere. nam quanquam plurima ſuperſint his paucis annis reliquis geſta; tamen cum ſint in recenti memoria & adhuc ob oculos omnium poſita, digito tantum indicabimus breuiter, erunt enim alij qui maiore ocio, doctrina, & ore ingenióve ad poſteros tranſmittent. nec tutum eſt hodie res vt habent, ſcribere in illis partium turbis. Sinceriore fide aliquando licebit ſcribere, conſilia, conatus, & facta ætatis noſtræ. Poſt illa comitia Auguſtæ, vbi imperij, Principum & ciuitatum ſententiam in ſe intellexit,
1519 Cæſare iam mortuo, Vlricus dux Wirtenbergenſis, Aprili menſe anni 1519, auſus eſt aggredi vrbem imperialem Reutlingen. Sed ſtatim opibus & viribus potẽs fœdus Sueuicum Reutlingen libertati reſtituit, & ducem ex toto ſuo principatu expulit. Dux mox recuperare ſua fruſtra conatus eſt, nam nondum Domino viſum erat. Anno hoc defuncto vita Maximiliano, Principes electores conuenerunt Francofurdiæ electuri

cturi Imperatorem. vbi Franciſcus Galliarũ rex multa conatus eſt fruſtra ad imperium aſpirans. Electus autem eſt Carolus ex filio nepos Maximiliani, archidux Auſtriæ, dux Burgundiæ, rex Hiſpaniæ, rex Siciliç, &c. fruſtratusq́; eſt ſua ſpe Franciſcus rex Galliæ, omnemque operam & impenſas, quæ non exiguæ fuiſſe narrantur, perdidit. Principes miſerunt in Hiſpaniam ad electum Carolum legatos Fridericum comitem Palatinum Rheni, & ducem Bauariæ, qui honorificentiſſime ab Imperatore excepti ſunt, & eximiis muneribus donati. Carolus poſt anno 20, ſuſcepturus imperij gubernacula, ex 20
Hiſpania in Angliam primo proficiſcitur, mox ex Anglia Germaniam petit, & Aquiſgrani menſe Octobri coronam accipit ab archiepiſcopo Colonienſi, magna totius Imperij ſpe & expectatione, cui hactenus quantum per temporum conditionem potuit fieri, ſatis reſpondit. Hoc anno Lutherus a Pariſienſibus, Colonienſibus, Louanienſibus, & aliis multarum vniuerſitatum Theologis hæreticus declaratur, & a Romano Pontifice cum omnibus ei adhærentibus excommunicatur. Vigeſimo primo anno habita ſunt Principum comitia Wormatiæ, vbi Leo Pontifex Maximus per ſuum apoſtolicæ ſedis legatum confirmauit Caroli quinti electionem. Illic etiam fuit Lutherus ſuæ doctrinæ redditurus rationem petentibus. Hoc anno Ferdinandus infans Hiſpaniæ, Imperatoris germanus, cum regina Vngariæ Anna ſplendidas magnifice nuptias celebrat Lyncææ. Similiter ſplendide nuptias Ludouicus Boemiæ & Vngariæ rex Budæ habet cum ſorore Caroli quinti. Turca vero anno hoc Vngariam multis partibus vaſtauit, & Albam Græcam cepit, quæ vrbs ſingulare monimentum Vngariæ fuit. Hoc anno Mediolanum, nomine Caroli Cæſaris, Germani milites vrbem & totum principatum occupant. Anno 1522, Cæſar Carolus, relicta Germania, profectus eſt 1522
in Hiſpanias, Ferdinando fratri rebus Germaniæ magna ex parte commiſſis. Eodem anno Norinbergæ magnus celebratus eſt Principũ conuentus, præcipue propter Turcam & propter Lutherum. aderat enim ob eam rem Adriani legatus Apoſtolicus. aderant Vngari pericula imminentia ſatis indicantes, & auxilium petentes, ſed fruſtra. Anno 23, fœdus Sueuicum circiter viginti tres arces funditus tollunt, quoniam inha- 23
bitabant eas qui ex latrocinio & rapinis viuebant. Eodem tempore contractas copias ducit aduerſus Treuirenſem epiſcopum Franciſcus Sickingerus, & vrbem obſidens Treuerim, vbi audiuit exercitus contra ſe parari, recepit ſe ad ſua, illic expectans hoſtes ſocios epiſcopi, a quibus obſeſſus in arce *Nanſtal* ictæ bombardæ perit. Iuuabant autem epiſcopum, comes Prouincialis Haſſiæ, & comes Palatinus Rheni, qui Principes omnia Franciſci occupabant. Rex Galliarum vigeſimo quinto a Cæſarianis victus 25
eſt, & captus, quam duriſſimam fortunam vix vnquam minus expectauit, tam numeroſo & bene inſtructo exercitu munitus, hoſtibus oppoſitis multo inferioribus numero. ceciderunt autem vtrinque multi, ſed plures multo ex copiis Galli. ex numero interfectorum fuerunt viri Principes multi, ſcilicet dux Lotharingiæ, comes de Naſſau, magiſter equitum Franciæ, comes ab Otenberg, comes Tenderenſis, & alij: capti ſunt autem cum rege rex Nauarræ, comes de Lupſen, & alij plurimi nobiles. Sternue autem rex Franciſcus in eo prælio pugnauit. captiuus autem in Hiſpaniam ductus eſt ad Carolum quintum Imperatorem. Anno hoc incepit, Thoma Muntzero autore, ſeditio illa ruſticorum in Turingia primum, nam Muntzerus, falſus propheta, perſuaſerat multis ſimplicibus nimium credulis, adeſſe fatale tempus quo omnes impij eſſent interficiendi, ſeque ad hoc a Domino vocatum, nec fore magnum negocium, impios enim nemine perſequente fugituros, foreq́; omnia, ſublatis impiis, beata, omnesq́; ſanctos futuros; Dominum in omnibus regnaturum, omnes in ſumma felicitate victuros, neminẽ plus alio habiturum. breuiter, omnia dicebat futuris ſeculis fore, quæ poſt hãc vitam ſanctis eueniunt, quæ niſi carne exutis, & immortalitate indutis contingere non poſſunt. hæc doctrina carni arridebat, quæ a mortificatione abhorret. Magnam plebis ruſticanæ multitudinem collegit, & diripuit monaſteria & ſacerdotum nobiliumque bona, obuiosque ſimul furere cogunt, renitentes occidunt. Nec aliter per Germaniæ multas alias regiones, neſcio quo ſeditioſo & iram Dei ferente ſpiritu autore, excitati ſunt magnis motibus ruſtici, leuari cupientes ab oneribus quibus ſe nimiũ deprimi querebantur. non deberi decimas, tantos redditus & cenſus, inquiebant. piſces in aqua, aues in aere, feras in ſyluis capiẽdi omnibus idem ius eſſe iure diuino, & hoc genus mul-

ta emendare volebant,in neſcio qua æqualitate æquitatem poſitam affirmantes. Fue-
runt autem multis locis eodem tempore in armis,vt multi credant fatale fuiſſe, & pro-
fectò non paucis incuſſerunt terrorem. Primum enim antequam conſilium ciuitates
& Principes caperent qua via debellandi eſſent, eisque reſiſtendum, monaſteria & ſa-
cerdotum facultates diripuerunt,& vaſtarunt multa,etiam nobilium bona,quæ in po-
teſtatem eorum venerunt.ceperunt etiam oppida quædam.Sed inteſtinis odiis factio-
nibusq́; ſtatim primis diebus cœperunt turbę vbique laborare:quare factum eſt vt mi-
nori negocio,conſilio & prudentia magiſtratuum victi ſint quam quiſquã ſperare po-
tuiſſet. Diſcordia enim quam infirma res facilisq́; victu ſit,incredibile eſt. In Turingia
igitur,Sueuia, Francia Orientali, & Alſatia per eam æſtatem pluſquã ruſticorum cen-
tum millia trucidata certo numerantur, omnesque victi diſſipatique dederunt pœnas,
aliis pecunia,aliis capite,aliis vero exilio mulctatis. Vigeſimo vero ſexto anno Hiſpa-
lis celebrauit magnificẽtiſſime nuptias Carolus Imperator cum ſorore regis Portugal-
liæ. Eodem anno Turca magnis copiis inuadit Vngariam, Ludouico Vngariæ rege
perexiguas Germanorum copias apud ſe habente, Vuaiuoda fœdere & ſocietate belli
Turcæ iuncto, Vngarorum pleraſq; vires apud ſe tenente. tamen confiſus rex Germa-
norum fortitudine cum hoſte congreditur, nam non potuit diutius ferre tantam cru-
delitatem Turcæ,acerrima fit pugna,ſed noſtri multitudine victi cum rege pleriq; cæ-
duntur,nec tamen inulti,maximam enim Turcarum turbam ſecum rapuerunt.Fortes
& nobiles Germani multi occubuerunt cum rege, & tota aula regis. Turca poſt eam
victoriam vaſtata tota Vngaria cum maxima præda & animi ſublatione, reuertitur in
Græciam, Vngariæ regno Vuaiuodæ tradito: ſed ea lege, vt Turcæ tributarius ſit,& re-
gnum Turcæ ſemper pateat, quicquid contra quoſuis conetur. Anno proximo poſt
illam duriſſimam in Vngaria fortunam Ferdinandus, germanus Imperatoris, Pragæ
cum vxore ſua coronatur in regem Boemiæ. Hoc quoque anno Roma a Germanis
& Hiſpanis,ſub auſpicio Caroli quinti militantibus,capta eſt & direpta,quæ res ab aliis
eſt commiſſa literis, prætereunda igitur nobis. Proximo anno poſt Romæ vaſtatio-
nem, Germanorum copiæ equitum & peditum electiſſimæ, nec paruæ, iuſſu Impera-
toris,ducibus Marco Pſittaco,& duce Brunſchuicenſi, Venetos inuaſerũt,ſed ob com-
meatus inopiam & nouitatem & intemperiẽ aeris multi perierant equi & milites Ger-
mani: equitatus magna pars inedia exhauſta, etiam vbi venerunt domum,longo tabis
1528 morbo periit. Anno 1528, Italiam multis bellis exhauſtam & direptam,accedente
etiam aeris intemperie, propter quam etiam rura, quæ perpauca fuerunt, culta parum
reddiderunt, magna fames preſſit, ingens numerus mortalium fame periit. præcipue
in Inſubria & Venetorum regione. Annus proximus poſt fuit pluuioſiſſimus;præ vli-
gine multa fruges cereales & arboreæ peſſime reſponderunt colonis: quare ſecuta eſt
magna annonæ caritas,& varij morbi, præcipue febris quædam lethalis, quam vocant
ſudorem Anglicum, qui ante repertam curam, multos morte abripuit. Hoc quoque
tempore conuentus magnus Principum Spiræ fuit, in quo de religionis rebus multa
ſunt acta, & conſultatum de bello in Turcam ſuſcipiendo,& expeditione in Vnga-
riam. Heluetij in quibuſdam diſſenſerunt,& indies magis exaſperatis induratisq́; par-
tibus, ad arma venit, Bernenſes igitur, Baſilienſes, Tigurini, alijque quidam coniuncti
copias duxerunt aduerſus quatuor Heluetiorum pagos & Lucernanos. Argentinenſes
vero & Heluetij alij qui nulli partium ſe coniunxerant, magna induſtria & ſtudio pa-
cem fecerunt,quæ, vt audiemus, non diu durauit. Hoc anno Turca cum ingenti ex-
ercitu Auſtriam intrauit hoſtiliter, & omnia obuia direpta vaſtauit vſque ad Eneſum.
Totum fere menſem Viennam obſedit, & ſine intermiſſione omnis generis tormentis
& artibus oppugnauit: verum Germanis militibus incredibili virtute propugnanti-
bus vrbs eſt defenſa, coactuſque tandem eſt Turca cum magna ignominia plurimis
ſuorum amiſſis, ſoluere obſidionem. magnamque laudem meruerunt milites qui
Viennæ in præſidio fuerunt, neque enim facile dici poteſt quam magnis animis,ſudo-
ribus, vigiliis, & periculis defenderint non ſolum Viennam, ſed multa alia. nam ſi ce-
piſſet Viennam, ſine dubio muniuiſſet eam, vt non ſine maximo negocio recuperari
potuiſſet a noſtris. quid deinde conatus eſſet, quiuis facile iudicare poteſt. Eodem
tempore arctiſſimo fœdere Bononiæ iunguntur Pontifex Rom. Carolus Imperator,
Fer-

Ferdinandus germanus frater Caroli, rex Galliæ, tex Angliç, duces Sabaudienſis, Mo-
diolanenſis, Ferrarien. Mantuæ Principes, & ciuitates Senenſes, Genuenſes, Lucani,
& aliæ quædã. Per idem tempus Carolus Cæſar Bononiæ a Pont. Rom. Clemẽte 7, 1530
coronatus eſt maxima cum celebritate. Poſt acceptam coronã anno 30, in Germaniã
magna multorũ expectatione venit. niſiq́; fuiſſet Cæſaris pacatior animus quã quorũ-
dam ſanguinolentorũ hominũ, turbatus fuiſſet Germaniæ ſtatus. ſed Domino cœleſti
ſit gloria & laus, qui ſuo erga homines indicibili amore hactenus pacem dedit nobis
contra quorundã expectationem & ſententiã, atq; vtinam omnes intelligerẽt calami-
tates & infelicitates, quæ eueniſſent omnibus partibus etiã victoribus, ſi res veniſſet ad
arma, vt gratiæ a pluribus agerentur Domino Deo, & plures maiore ſedulitate orarẽt,
vt etiam in poſterum pacem nobis det Deus pater & Dominus noſter. Vbi in Germa-
niam, vt dixi, Carolus Imperator venit, exceptus eſt honorifice magno ab omnibus
gaudio per Germaniam, pulſatis campanis, & ignibus incenſis, ad lætitiam ſignifican-
dam. Cõuocatis autem Germaniæ ciuitatibus, & Principibus eccleſiaſticis & ſeculari-
bus, Auguſtæ cum eis multa egit de religionis articulis quibuſdam, quos Lutherus &
cũ eo ſentientes docuerant aduerſus Romanæ ſedis inſtitutiones. Lutherani illic, præ-
ſente etiam ſummi Pontificis legato, rationem reddiderunt ſuæ doctrinæ in frequen-
tiſſimo Principum conſeſſu: ſed nihil ſtatui potuit in illis comitiis, ob ſententiarũ mul-
tifariam varietatem. Eodem anno copiæ Ferdinandi Budam recipiunt, breui tamen
poſt tempore a Waiuoda iterũ occupatur, & ita per totum annum vario marte inter
illos pugnatum eſt. Anno hoc Heluetij liberarunt Gebennam obſeſſam a duce Sa-
baudiæ. Triceſimo primo anno Ferdinandum fratrem ſuum accipit imperij conſor- 1351
tem Carolus, & Coloniæ a Principibus eligitur in Romanorum regem, Aquiſgrani
poſtea regni corona illi imponitur. Hoc anno miles arcem Muſſis inhabitans, fretus
& confiſus munitionibus arcis, quã exiſtimabat inexpugnabilem, conatus eſt diripere
Vallem Thelinã quæ eſt Rhetis ſubiecta: cui oppoſuerunt ſe Rheti, & fugarunt in ca-
ſtrum, quod auxilio Tigurinorum, Baſilienſium, & Bernẽſium, & ducis Mediolanen-
ſis obſederunt diu, tandem Caſtellanum ad deditionem compulerunt, & arcem extir-
parunt radicitus, itaq́; deiecerunt, vt non facile ſit aliam illic ędificare. Hoc etiam an-
no, cum multas minas quorundã audirent ciuitates, & Principes qui a Romanæ ſedis
conſtitutionibus quibuſdã diſceſſerunt, inter ſe coierunt fœdere, vt cõmunia pericula
coniuncti repellãt. De his omnibus olim noſtri poſteritati (ſi Dominus nõ ante finierit
hunc mundũ) licebit liberius conſilia & ſtudia partiũ deſcribere: erit quoq; iudicium
eorum non ſolum magis liberum, ſed etiam, vt opinor, magis incorruptum. Quotus
enim quiſque noſtrum iam eſt qui non ſit aut addictus, aut certe inclinatior partium
alicui. Eodem tempore apparuit nobis ſub libra in occidente cometes. Hoc etiam
anno omnibus nominibus vir maximus, in omni doctrinarũ genere, & trium lingua-
rum cognitione doctiſſimus vir, Ioannes OEcolampadius, obijt diem ſuum. Eodem
anno bellũ inter Heluetios, de quo diximus iam, antea male ſopitum, nunc denuo ex-
citatur, in quo cum altera pars non ſatis feliciter pugnaſſet, compoſita eſt pax. Poſt
natiuitatem Domini anno 1532, Imperator conuocatis imperij principibus & ciuita- 1532
tum legatis Ratiſponæ comitia celebrauit, conſultans de ſuſcipienda expeditione in
Turcam Vngariam occupantem, & Germaniæ imminentem. Sed erant non paruæ
diſcordię inter partes, Lutheranos (quos vocant) & Põtificios, quibus inter ſe expoſtu-
lantibus & diſſidentibus primum nihil potuit contra Turcam ſolide ſtatui. Conuene-
runt ergo iterum de eiſdem rebus Schuinfurdiæ, atque poſtremo Norinbergæ. Vbi
communi ſententia Principum & Imperatoris, nam omnes pacem cupiebant, decre-
tum eſt, vt in eo ſtatu omnia manerent, in quo erant vſque ad futurum cõcilium gene-
rale, cuius tempus & locus cõſtitutus erat in eiſdem comitiis, neſcio quod malum im-
pedierit & mutarit optimum & neceſſarium propoſitum. De his rebus, vt diximus, ni-
hil opus eſt ſcribere, in omnium enim ore adhuc & oculis ſunt, mandabunturq́; me-
moriæ aliquãdo ab aliis bona fide, ſine omni affectu animi aut fauentis aut odientis. In
iſtis comitiis decreta eſt expeditio in Turcã, quem aduenturũ in Auſtriam certo ſcie-
bant Imperator & alij Principes, quã ob rẽ omnia poſtpoſita ſunt illi neceſſariæ expe-
ditioni. Venit igitur cũ ingentib. copiis Imperator Turcarũ, & circiter viginti dies per-

petuos oppidum *Guntz* obſedit, cumque nullam haberet ſpem capiendi illud propter incredibilem propugnatorum fortitudinem, ſoluens obſidionem, Auſtriam, Carinthiam,& Styriam, diripuit & vaſtauit quibus conſueuit modis, hoc eſt crudeliſſimis. Quam ob rem tota Germania concordi animo illi occurrit fortiſſima manu: ſed Turca vbi audiuit Germanorum inſtructiſſimas copias ſibi occurrere, cum ignominia receſſit, vel potius fuga ſibi & exercitui ſuo conſuluit, nec pauci in extremis agminibus a noſtris occiſi ſunt, præcipue equites plurimos amiſit. Huic expeditioni adfuit ipſe Imperator: poſt vero fugatum Turcam iterum Bononiam ad ſummum Pontificem eſt profectus. In huius anni Decembri vehementer periclitatæ ſunt multæ regiones, potiſſimum Friſia, Hollandia, Seelandia, ac Flandria. Circa fontem Rheni, in vicinisque regionibus inſolitæ magnitudinis terræmotus fuit, eodem menſe quo regiones illæ in quibus Rhenus mare influens finem habet. Hoc anno finem habuit fœdus illud Sueuicum quod ſæpe formidabile hoſtibus, ſolatium & auxilium amicis fuit. Multæ ciuitates & Principes cupiebant conſeruare & renouare ligam, ſed quibuſdam impedientibus, non potuit fieri. In ſumma, aliter viſum eſt Domino, qui parua & magna gubernat. His annis proxime dictis annonæ & aliarum rerum vſui mortalium neceſſariarum caritas ſuperiorem Germaniam & Italiam ſupra modum afflixit, cum tamen cœli terræve iniquitas non fuerit cauſa. Dubitantq; adhuc, etiam qui ſibi videntur in rebus humanis prudentiſſimi, quæ ſit cauſa, aliis bella, aliis bellorum metum & expectationem, aliis auaritiam & extinctionem caritatis, curamq; huius ſeculi, quam extremis temporibus futuram prædixerunt multi prophetæ, quibuſdam monetæ multitudinem, aliis aliam putantibus cauſam. Sunt qui putant hæc omnia ſimul cauſam eſſe.

1534 Anno 34, pernicioſa ſeditione Monſterienſes ciues ex vrbe expulerunt epiſcopum, & nouam quandam cuiuſdam ſarctoris doctrinam ſecuti, omnia communia fecerunt, & plures vxores cuilibet conceſſerunt, repudio pro cuiuſuis libidine permiſſo. Verum epiſcop. quorundam auxiliaribus copiis cōiunctis poſt diuturnam obſeſſionem, & multas vtrinque cædes, cepit vrbem ſequenti demum anno, multis factioſæ ſectæ

1534 autoribus ſupplicio affectis, priſtinum ſtatum reſtituit in vrbe. Anno etiam triceſimo quarto recuperauit Vlricus dux Wirtenbergenſis principatum, patriam & patrimonium ſuum, auxilio comitis prouincialis Haſſiæ. Quæ res quanquam non potuit non moleſta eſſe Ferdinando regi, propter multas cauſas: tamen ex ingenito pacis amore paſſus eſt rem æquis conditionibus componere, & recepit ducem Vlricum in gratiam, maiorem ſolidioremq; gloriam eſſe ratus, quam tumultibus bellorū omnia perturbare. Eodem tempore Cracouiæ in viciniſq; regionibus illis magna vis aquarum fuit, quæ multos labores hominum & agros vaſtarunt. Hoc anno turbatum eſt etiam armis regnum Daniæ: eo bello etiam Lubecenſes impliciti fuerunt. Barbaroſſa hoc tempore regem Tuniſſæ Altzachenum eiecit ex regno, & regnum eius direptum occupat, nec his contentus ex Africa cum Turcica claſſe, quæ illi a Turca Imperatore commiſſa erat, nauigat vſque ad fines Italiæ, & mare circa Genuam obſidet.

1535 Imperator vero Carolus Turcicos conatus repreſſurus, anno 35, cum exercitu Germanorum, Italorum, & Hiſpanorum nauigat in Africam, & expugnatum regnum Tuniſſæ ſubiugatum reddit regi cui iure debebatur, qua iuſtitia peperit ſibi inuictiſſimus Cæſar non minorem gloriam, quam ipſa victoria. Hæc omnia cum ſint ab aliis ſcripta, & infinitis paſſim per orbem exemplaribus diuulgata, non videtur operæprecium, vt ego repetam. Eodem tempore in Pannonia habiti ſunt multi de rebus Vngariæ componendis, conuentus, in quibus cum ſereniſſimo rege Ferdinando egerunt multa legati Turcæ, & Waiuoda. Hoc tempore Bernenſes & Gallorum rex eiecerunt ducem Subaudię ex tote ſuo principatu. Frequentes quoque Schmalkaldiæ conuenerunt iam ſæpe multi Germaniæ Principes & ciuitates his temporibus, propter religionem, pacem Germaniæ & confœderationem. De his rebus ſatis ab aliis, vbi euentus videbuntur, olim ſcribetur. Quid enim nos ſcribemus, adhuc ignari quid omnipotens rerum rector facere velit. Hoc tempore Cæſar Carolus quintus poſt multas conſultationes, de ſuſcipienda expeditione in Turcam, prius decreuit bellum contra regem Galliarum, ne ipſe turbaret Italicas res, intricato Imperatore bello Turcico, quoniam ferebatur rex omnem occaſionem captare ducendi exercitum in Italiam, iure

enim ad ſe pertinere Mediolanenſem ducatum contendebat. commouit etiam Im-
peratorem, quod legationes Turcæ apud regem; viciſſim regis apud Turcam fuerant.
Non temere igitur ſuſcepiſſe Imperator videtur bellum hoc, iudicans, nihil poſſe
recte contra communem hoſtem Turcam fieri, niſi pax prius ſit inter Chriſtianos
Principes. Quare apud Heluetios, Principes & ciuitates Germaniæ, cauſam ob quam
bellum Gallorum regi mouendum ſit, per legatos diligenter reddit. rurſum rex Gal-
liarum reſpondit, ſibi quoque conciliare conatus fauorem Principum Chriſtianorum
& ciuitatum, præcipue Heluetiorum. vterque Cæſar & Galliæ rex ſuam cauſam mul-
tis probabiliter defenderunt. Sed ob quas diximus, cauſas, belli huius conſilia, deſti-
nata, geſta, fortunam, ſucceſſus & finem, aliis, potiſſimum poſteris, commemoranda
relinquamus. Anno Domini 1537, Eraſmus Roterodamus in omni philoſophia, 1537.
præcipue in ſacris literis vir ſummus, infinitis laboribus & ſudoribus, quibus per totam
vitam eccleſiæ Chriſtianæ ſeruiuit, exhauſto corpuſculo, obdormiuit in gratia & pace
Domini. Cuius obitum D. D. Bonifacius Amerbachius, & D. Beatus Rhenanus, fa-
cundia, eruditione, & animi morumq́ue grauitate viri incomparabiles, optima fide
perſecuti ſunt in doctiſſimis præfationibus, hic in D. Eraſmi operum catalogos; ille in
Originem, præfari. Vitam eius prædicant ſatis tot præſtantiſſima operum monumen-
ta. multi principum & aliorum magiſtratuum conuentus paſſim per Europam, potiſ-
ſimum in Germania & Italia fuerunt anno trigeſimo octauo, & hoc trigeſimo nono. 1538 &
Ciuitatum & Principum maxima pars cenſet opus eſſe generali concilio; ſed contro- 39.
uerſia eſt de loco: nullus enim tam rerum imperitus eſt, qui non intelligat, plurimum
referre, quis locus concilij ſtatuatur. Nam de tempore inter omnes conuenit, nemo
enim eſt qui non cenſeat rebus turbatis, quam primum poſſit fieri, generali ſynodo
ſubueniendum. Anno hoc tempore verno Francofurdiæ frequens conuentus Prin-
cipum & ciuitatum fuit, fuit & illic Imperatoris legatus. Multa de componendis qui-
buſdam controuerſiis, deq́ue concilio acta ſunt: poſtremo alius comitiorum dies No-
rinbergæ celebrandorum, Auguſto menſe eiuſdem anni, conſtitutus eſt. Dominus
Deus, in cuius manu ſunt omnium mortalium cogitationes & conſilia, dirigat Prin-
cipum & omnium hominum corda in vias legéſve ſuas, vt in pace ſeruiamus
illi: auertatq́ue mala, quæ videntur imminere omni carni,
niſi miſericors Pater cœleſtis nos opus ma-
nuum ſuarum reſpiciat, cui ſoli
gloria, Amen.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE IN HOC ALTERO TOMO SCRIPTORVM GERMANICORVM VISA SVNT NOTABILIA.

In numeris huius Indicis ordinem librorum ſpectauimus, vt ſi quando plures concurrerent, numeri primo loco poſiti, rem in Pantheo; *ſecundo, in* Faſciculo; *tertio, in* Mutio *tibi inueſtigandam eſſe denotarent. Qua in re ne quicquam te turbaret aut offenderet, quo minus quemuis authorem conſulere pro libitu expedite poſſes, numeris* Faſciculi, *literam F; numeris* Mutij; *literam M præfiximus.*

A

AARON f. Amram naſcitur F. 9 Moyſis frater & eius collega in apparitione Dei denuntianda 117,29 in miraculis edendis & populi ſui dimiſſione roganda 117,47
Aaronis pontificatus & vita F. 10 virga floret 128,3 Roma in Galliã portata 304
Aaron rex Perſarum mittit Carolo M. munera & elephantem F. 459,54. F. 64. M.57,21
Aba rex Vngarorum depopulatur Auſtriam & Bauariam M. 114,35 in Vngaria ſæuiſſimam tyrannidem exercet M. 114,47 cum Imperatore congrediens vincitur & in fuga occiditur M. 115,1
Abacuc propheta floret 193,18 prophetat cõtra Nabuchodonoſor F. 21
Abacuc Danielem paſcere iubetur, & mittitur. 195,7. F.21
Abbacellenſes bellum gerunt cum monachis S. Galli M. 268,21 fœdus cum confœderatis Heluetijs ineunt M. 268,48 Sangallicanis ſuppetias ferunt M. 269,11 Brigannam obſident M. 270,10
Abbiſinda filia regis Longob. Alboini 448,46
Abdias Propheta 320,31 quartus de minoribus F. 17
Abdo propheta clarus F.14
Abdon iudex in Iſrael 137,18. F.12
Abednego puer Hebræus in aula Babylonia, qui alias Aſarias 189,28
Abel naſcitur 74,53 offert agnum Deo acceptabilem 75,3 quando occiſus 75,34 primus martyr F. 3
Abeſſam iudex in Iſrael 137,6 maritus Ruth F.12
Abias rex in Iuda 166,26. F.14
Abiathar ſummus pontifex vltimus de linea Ithamar F. 13 glorioſus apud Dauidem F.13
Abies e paradiſo tralata 346,29
Abigail in Dauidem propenſa, poſt ipſi nubit 154,35
Abimelech f. Gedeonis iudex in Iſrael 135,50. F.11
Abiron & Dathan cum aſſeclis degluriuntur 127,32. F.10
Abiſag puella, ſolatium & fomentum Dauidis iam ſenis 160,39
Abiſai f. Ioab occidit gigantem 160,35
Abiſue pontifex in Iſrael F. 11
Abiu filius Aaron F.10
Abiud f. Zorobabel dux in Iuda F.23
Abner princeps militiæ ſub Isboſeth 157,11 perimit Aſahel 157,27
Abraham f. Thare, amicus Dei magnus F.7 quo tempore natus 89,22. 91,13 cum Sara & nepote Loth de Chaldæa in terram Chanaan tranſit 91,50 in Ægyptum peregrinatur 92, 10 nepotem Lothum captum liberat 92,52 quando Abraham appellari cœperit 93,30 circumciditur 93,34 hoſpes Dei vnius & trini 93,39 de ſubuerſione Sodomæ & Gomorrhæ cum Deo loquitur 93,45 IIII reges percutit F.7 ſecundo ſecedit in Ægyptum 94,29 ſecundam ducit vxorem 95,45 a Deo tentatur 96,9 moritur 96,49. F.8
Abroditi ab Henrico Aucupe ſuperati M. 97,22
Abſalon inuadit regnum patris Dauidis 159,21 ſigna confert cum patre Dauide 159,34 impexis inter volandum capillis e quercu pendens confoditur 159,38
Aca vrbs obſeſſa & capta M. 161,21
Academiæ tres fundatæ a Carolo Magno M.71,44
Academia Pariſijs inſtituta F.64
Academia Pragenſis F. 85. M.254,33
Acephalorum hæreſis F.52
Achab f. Amri, rex ſuper Iſrael 169,42. 213,45. F.15 idololatra perſequitur Eliam Prophetam 169,47 grauiter obſeſſus, rebus deſperatis Dei auxilio emergit & vincit 170,31
Achaia ab Aulia vaſtata 405,21. M.33.38 a Turcis occupata F.89
Acharius epiſcopus Conſtantinopolitanus F.52
Achaz rex in Iuda 166,50. 167,5. 173,19 F.18
Achazias rex in Iuda 173,16
Acheluoldus epiſcop. Vintonienſis F.70
Achiamas f. Sadoch, ſummus pontifex F.14
Achim dux in Iuda F.27
Achimelech ſacerdos, hoſpes Dauidis, cum ſeptuaginta ſacerdotibus trucidatur 153,17. F.13
Achis rex hoſpes Dauidis 154,48
Achitob f. Phinees pater Achimelech, iudex in Iſrael F.13
Achitob ſummus pontifex in Iſrael F.18
Achon ciuitas capitur a Soldano F.82 a chriſtianis recuperatum F.78
Ada F.3
Adalaoch rex Longobardorum baptiſatur F. 58
Adalgiſus frater Deſiderij copijs Italiam obruit, ſed deletur M 53,53
Adalgiſus dux Beneuentanus perfidus in Imperatorem 465,11,27 hoſtis Reipublicæ iudicatur, & denuo bello infeſtatur 465,36 fugit in Sardiniam 465,42
Adam de terra rubea formatus 69,19 vbi 70,34. F.2 in virili forma creatus extra paradiſum 70,38 quandiu creditur fuiſſe in paradiſo 72,2 nomina imponit animantibus 74, 48 prophetiæ ſpiritu præditus F. 2 e paradiſo quare eiectus 73,39 vbi habitauerit & ſepultus M.72,13 extra paradiſum quomodo vixerit 74, 25 luget ob amiſſum filium Abelem 75, 28. 3 F. moritur 3 F.
Adamitarum hæreſis F.86
Adamarus ſecundus abbas Cluniacenſis F. 69
Addua fluuius M. 147,42
Adelbertus. Vide Albertus
Adelboldus epiſc. Traiectenſis F. 71
Adelfonſus rex Toletum recuperat F.75
Adelhaida (Adilinda) vidua Lotharij, captiua 475,50 liberatur ab Othone I, cui nubit 475,50. M.100,42
Adelinga, nobilitas Longobardorum 448,20
Adelrich nepos *Dietrich* de *Bern* ex filia rex Italiæ, eiuſque ſucceſſor M. 35,51
Adeltrad, filia Caroli M. ex concubina Gerſuinda M.58,23
Adeodatus papa F.60
Adiabeni victi a Seuero F.43
Adiulfridus rex, poſt monachus & epiſcopus F. 61
Admitaldus Heduorum princeps rebellis contra Rud. H. compeſcitur M. 195,38
Admiratus rex Babyloniorum, Chriſtianorum perfidus hoſtis 495,51. 496,48
Ado monachus, caput Cluniacenſium monachorum F.68
Adolphus comes de Anaxone (Naſſau) Imper. Rom. Aug. F.83. M. 201,8 agit conuentum in Eßlinga M.201,15 mittit copias in Flandriam M. 201, 40, 45 belligeratur contra ducem Auſtriæ Albertum M.202, 10 exauctoratur M.202,13 bellum inſtaurat contra Albertum M.202,22 cum exercitu deletur & occumbit M.202, 32
Adolphus de Naſſau epiſcopus Moguntinus belligeratur contra anteceſſorem abrogatum de Iſenburg 298 vi & dolo Moguntiam occupat 299
Adolphus, vir militaris diſciplinæ peritiſſimus, legatus Caroli Magni in Angliam M.63.16 Angliam primo limine ingrediens, ab hoſtibus excipitur M.63,26 acer & impiger in con-

ftictu cum Anglis M.63,36 munitionem Anglorum edito loco extructam capit M.64,36 pacifice a magnatibus Anglorũ recipitur M.65,2 claſſe domum reuertitur M.65,17
Adolphus archiepiſcop. Colonienſis ab Otthone rege ad Philippum regem deficit M.169,14 ob defectionem inter ſuos male audit M.169,35 deponitur M.169,43 reſtituitur M.171,6 iterum deponitur M.172,25
Adonias affectat regnum paternum 160,45 ambit patris pellicem Sunamitidem, & occiditur 161,8
Adrianus Ælius Imperator 370,22 F.41 moritur 370,35
Adrianus I papa 443,40. F.64.
Adrianus II papa F.67. M.44,20
Adrianus III papa F.67
Adrianus IIII papa F.77 coronat Frid. I Imperatorem diſſentientibus Romanis 517,44 Imp. odit M.145,31 Frid. I B. mordacitet ſcribit 145,38. M.146,30 cum Friderico I Barb. reconciliatur M.147,29 fouet contumaciam Mediolanenſ. contra Imp. M.149,1 deflectit ab amicitia Imp. M.149,3 cum alijs quibuſdam conſpirat contra Imp. M.150,19 excommunicat Frid. Imperatorem M.150,21 promulgata excommunicatione Imperatoris, hauſtu ex fonte infortunato moritur M.50,21
Adrianus V papa F.82
Adrianus legatus & cardinalis Albanenſis, poſt papa, præco diuini verbi in Norvvegia F.77
Adrianus chronographus & monachus Fuldenſis F.73
Adriani martyris tranſlatio F.71
Aduentus dominicæ inſtitutæ F.38
Adulteria inter Germanos rara M.8,34
Ægialeus primus rex Sicyoniorum F.6
Ægidius Romanus rex Francorum 433,5
Ægidius abbas ſanctiſſimus F.62
Ægo comes Friburgenſium tyrannicus, ideoque eiectus M.255,26 cum Friburgenſibus belligeratur, pacificatur M.255,33
Ægyptus Syluius, alias Atys, rex Albanorum 170,6. 213,29. F.14
Ægyptus a Belo ſubiugata 88,19 fame magna premitur 104,50 Xerxi paret 204,22 capta ab Alexandro M. 223,10 capitur a Syro Antiocho 239,36 ſubacta ab Alexandro Epiphane 260,45 a Pompeio M. ſubacta 272,31 recedit a Perſis F.25 recuperata a Perſis F.26 a Saracenis vaſtata F.64. M.44,31
Ægyptij vnde orti F.4 Geometriam & Aſtronomiam quando & a quo acceperint 92,13 victi a Cæſare 350,30 Romanum iugum Germani merito abijciunt M.22,18 deditione occupant Hieroſolymam M.125,26 Chriſtianos Hieroſolymis eijciunt M.125,34
Ægyptiacæ literæ inuentæ 99,9
Ægyptiacarum plagarum ſub Moyſe enarratio 118,2
Ægyptiacorum regum catalogus 144,2 555,25
Ægyptiorum rex icit per legatos fœdus cum chriſtianis cõtra Turcos, ſed falſo M.125,15,28
Ægyptiorum regnum ortus F.6 ſæpe mutatum F.6
Ælia, mater Romuli & Remi. Vide Ilia
Ælia, noua Hieroſolyma 370,22. F.41
Ælius ſenex, Pertinax imperator 373,6. F.43
Ælius patricius F.52
Æmylianus Imp. Aug. 377,8 prope Moguntiam occiſus M.22,4
Æmylius conſul Romanus F.28 contra Tarentinos belligeratur F.27
Ænea tabula, teſtis fœderis Iudæorum cum Romanis 267,37
Æneas filius Anchiſis ex Venere F.12 e poſteris Iouis 105,32 ſaluus euadit Troianam cladem 158,4 proditor vrbis Troiæ F.12 cum f. Aſcanio venit in Italiam 161,13 Turnum occidit, & Lauinia potitur 162,15 rex in Latio 213,25 poſt Deus F.12
Æneæ facinora & poſteritas 137,34. 138,3
Æneas Syluius, filius Poſthumi Faunij, rex in Latio 541,13. 169,3. F.13
Æneas Syluius, poſt papa F.89
Æneus ſerpens Moyſis confractus 174,53
Æneus taurus, tormentum F.23
Æoles a quo progeniti F.5
Aer elementum, vbi 25,1
Æra quid F.3
Ærarium Romanum a C. Cæſare direptum 275,11
Æſchylus tragœdiarum ſcriptor F.24
Æſculapius f. Apollinis, celebris medicus 114,2
Æſtas magna F.90 ſatis temperata
Ætates mundi ſex F.3
Ætatis primæ exordiũ & duratio F.2,3 ſecundæ F.3.4 tertiæ F.3,7 quartæ F.3.13 quintæ F.3.21 ſextæ F.3.35
Æthiopes bello petunt Ægyptum 115,2
Æthiopes occidentales F.4
Æthiopum conditor F.4
Aetius dux exercitu ducto in Gallias, Francos inde expellit M.31,38 Francorum potentiam veritus in Hiſpanias fugit, ideoque exauctoratur M.31,41 contra Attilam coniungit ſe Germanis M.33,13 iuſſu Valentiniani innocenter truncatur M.33,51
Ætna mons flammiuomus in Sicilia 206,26. 459,37. F.31
Ætolia a Turca ſubacta M.285,26
Affiarta præfectus a Deſiderio reſtitutus M.52,52
Afflictionis vel Propitiationis feſtum, feſtum Iudæorum F.14
Affluentia omnium rerum poſt famem M.116,3
Afri a quo orti F.4
Africa a quo primum occupata 85,38 bello attrita 236,29. F.51 deuicta a Scipione F.30 a Vandalis occupatur 404,1,43 deſtructa a Genſerico F.51 partitur inter Valentinianum Imperat. & Genſericum Germanorum regem M.34,1 in Romanam prouinciam redacta 414,8 a Sarracenis vaſtata F.64 a Turcis occupata M.44,31 a Sarracenis liberata 427,54 peſti lethifera infecta F.31 magna fame affligitur M.36,33 a Germanis occupatur M.31,12. 32.8 rapinis, cædibus in gratiam Romanorum ab hoſpiob. Germanis deſolata M.32,38
Africanum Romanorum bellum 237,45
Africanum bellum ſecundum finitum 252,4
Agamemnon filius Atrei, frater Menelai rex Græciæ 133,37. 136,30 dux Græcorum contra Troiam F.
Agapetus I papa 415,29. F.55 legatus Theodati ad Iuſtinianum 414,11 moritur 414,25
Agapetus II papa 426,15. F.69 Italia in varias partes & factiones ſciſſa ab Imperatore auxilia petit M.100,30
Agar Ægyptiaca, famula Saræ, mater Iſmaelis & Agarenorum F.7
Agareni Heraclio Imperatori fatales 423,28
Agatho papa F.60
Agelmund filius Hangionis primus rex Longobardorum 447,19 educat Lamiſionem ſucceſſorem in piſcina inuentum 447,26 occiditur 447,41
Agericus Virdunenſis epiſcopus F.56
Aggæus propheta 202,44. 310,39. F.22
Agger Attilæ vel I. Cæſaris prope Aquileiam 407,14
Agilopus epiſcopus Colonienſis F.62
Agilulphus conſtituitur rex Germanorum in Italia, & meretur nuptias Theudelingæ M.42,22 ab omnibus Longobardis rex non agnoſcitur M.42,38 Romam obſidet M.42,51
Agnes, filia ducis Pictauienſis Wilhelmi, vxor Henrici III, mater Henrici IIII, 491,52. M.113,7 religioſam vitam eligit 498,33
Agnes filia Henrici IIII nubit duci Sueuorum Friderico, poſt Marchioni Auſtrio M.122,16,39
Agnes filia Alberti Imp. nubit regi Vngariæ M.202,49
Agonuarij, olim populi Germaniæ M.7,29
Agricultura inter Germanos commiſſa imbellibus M.9,16
Agrigentũ vrbs Siciliæ a Romanis capitur 237,52
Agrippa rex Albanorum 173,4. 213,34. F.15
Agrippina ad Rhenum quæ poſt Colonia F.34.40
Agrippinus epiſc. Alexandrinus 372,23
Agrorum limites inter Germanos ſtricte obſeruati M.9,13 certæ poſſeſſiones olim inter Germanos nullæ M.11,35
Ahezion rex Syriæ F.15
Ahialon, iudex in Iſrael F.12
Ahias Silonites vates F.14
Aidanus epiſc. in Anglia F.59
Aimericus Antiochenus patriarcha F.78
Aimundus rex Angliæ vir ſanctus F.66
Aiſtulphus rex Longobardorum 440,35. M.48,3 in pontificem incõſtans M.48,6,35 premit Romanam eccleſiam 438,8. 441,7 Rauennam expugnat M.48,6 a Pipino Nano ad Romanæ eccleſiæ ſubiectionem redigitur 440,18. 441,9 Papiæ obſidetur M.48,29,48 moritur 442,4. M.48,51. 52,3
Alani edicto a Romanis proſcripti 431,31
Alanus doctor Vniuerſalis in Burgundia F.83
Alaricus I rex Gothorum 401,20 moritur

ritur 402,21. 407,28
Alaricus II rex Gothorũ victus a Clodonæo 433,43
Alaricus rex Germanorum M. 25,53 cum rege Gothorum fœdus icit M. 26,16 exercitu Italiam intrans ab Honorio Galliæ poſſeſſionem obtinet M.29,44 offenſus ab Honorio Romam repetit, capit, ſubigit, nemini niſi chriſtianis parcit M 30,29 ſororẽ Honorij matrimonio ſibi iungit M.30,32 ignauiæ damnatus decollatur M. 30,45
Alarius rex Aſſyriorum 165,31
Alba Syluius rex Albanorum 169,35. 213,28. F.13
Alba ciuitas in Latio condita 162,31,48. F.12
Albani reges ab Alba, qui ante Laöni 137,36. F.12 dicti Syluij F.13
Albanorum & Romanorum regũ catalogus 213,23
Alba, ciuitas Vngarorum M.115,22
Alba Græca M.205,51 a Turca grauiter obſeſſa forti virtute defenditur M.296,18 capitur a Turca M.317, 20
Alba regalis in Vngaria M.261,28. 283, 22
Albarorum ſuperſtitioſa impoſtura M. 265,17
Albericus abbas Ciſtercienſis F.75
Albericus Veronæ princeps Imp. Frid. I B. viam occluſurus proſternitur M. 145,12
Albertus f. Rudolphi H. cõſtituitur dux Auſtriæ M.196,15 belligeratur contra Imp. Adolphum M.202,4 Roman. Imp. Aug. F. 83. 88. M.202,13 coronatur Aquiſgrani M. 202,37 confirmatur in imperio a pontifice interuentu pecuniæ M.202,44 attentus ad rem M. 202,45 πολύτροπος M.202,46 rex Galliæ in concilio Romano decernitur M 205,17 exercitũ in Gallias ducere iuſſus tergiuerſatur M.205,25 ſimultates alit contra regem Bohemiæ M.205,43 in Bohemiam copias ducit, eamque ſibi ſubigit M.210,30 iterũ in Bohemiam ducit exercitum, ſed mox reducit M.211,7,15 durus in fratruelem Ioannem M. 212,32 ſibi ab Italia cauet M.212,49 miſerrime occiditur M. 212,45
Albertus dux Auſtriæ rex Vngariæ coronatur M.283,22 rex Bohemiæ agnoſcitur M.283,36 eligitur Romanorũ rex M. 284,45 cõtra aduerſarios Caſimirianos copias ducit, eoſque inſequitur M.285,7 expeditionem mouet in Raſciam contra Turcam M.285,17 dyſenteria corripitur & moritur M.285,30
Albertus dux Auſtriæ f. Frid. Imp fratri ob ducatũ Auſtriæ ſuccenſet M.297, 25 latrones Auſtria eijcit & delet M.297,36 conſpirat contra fratrem Imperatorẽ M.297,39 Bohemiam rege orbatam ambit 298 fratrem in arce Viennæ obſidet 300 Tigurum obſidet, & tandem cum incolis paciſcitur M.249,18
Albertus comes de *Habſburg*, gener comitis de *Pfullendorf* M.154,2
Albertus dux Bauariæ ad regnum Bohemiæ vocatus honeſte recuſat M. 288,17
Albertus dux Bauariæ magnum bellum ſuſcipit contra Palatinum Rheni 311
Albertus dux Bauariæ moritur
Albertus marchio Brandenburg. moritur F. 112. 90
Albertus marchio Brandenburgenſ. ex parte comitis de Wittemberg M. 292,15
Albertus comes Francorum, ob homicidium decollatur 471,5
Albertus comes necatus torque aurea venenata M.93,21
Albertus comes de *Acheln* inuaditur a comite Wittembergenſi M.197,54
Albertus f. Berengarij ſatis ſeditioſus contra Imperat. 477.23.34 mittitur cum theſauro in inſulam Corſicam M.103,24
Adelbertus cognatus Car. M. aduocatus in villa regia vlma M.72,13
Albertus comes de *Werdenberg* M. 257,46
Albertus de *Rechberg* occũbit M.251,5
Albertus Gallus Bonifacij archiepiſcopi æmulus M.50,44
Albertus M. philoſophus, in Academia Colonienſi profeſſor & epiſc. Ratiſponenſis F.80. M.198,35
Albertus archiepiſcopus Moguntinus, author ſchiſmatis inter papam & Imperatorem 505,40 ſedi ſuæ reſtitutus M.152,22
Albertus epiſcopus Bohemorum Vngaris & Pruſſis prædicans, martyrizatur 481,17. F.70. M.105,25
Albertus S. epiſcopus Metenſis F. 71
Albertus epiſcopus Metenſis a partibus Adolphi epiſcopi M.299,12 capitur M.299,31
Albertus eremitã F.78
Albertus patriarcha Hieroſolymitanus, author ordinis Carmelitarum F.79
Albertus de Tarpano, Carmelita Siculus F.83
Albienſis hæreſis condemnata F.79
Albinenſes Britanniam deprædantes a Saxonibus eijciuntur M.32,45
Albinus ſocius Iuliani in Gallia vincitur F.43
Albinus vir ſanctus F.54
Albion quæ poſt Anglia & Britannia F. 13 pars Angliæ F.39
Albo abbas Floriacenſis F.71
Alboinus (Albuinus) f. Alduini ex Rudilinda, filium regis Gepidarum proſternit 448,25 rex Longobardorum 414,53. 448,40 cum Hunnis contra Gepidas init confœderationem 448, 53 Gepidas debellat & vincit 449,1 in prælio occidit regem Gepidarum 449,13 e capite regis Gepidarum fabricatur ſcyphum 449,14 mittit Narſco præfecto Italiæ copias auxiliares cõtra Gothos 449,36 Longobardos & Saxones ducit in Italiam 450,26 vocatus in Italiam cũ Sueuis, Saxonibus, & alijs Germanis eam ingreditur M.40,17 in Italia in Venetorum agro conſidet, Mediolanũ, Inſubriam & alias vrbes capit M.40, 21 Roſimundæ vxori ſcyphum e teſta patris proponit, eamque a ſe abalienat 451,40. M.40,34 Italiæ partes circa Venetias cõmittit Gilphulſo 450,49 dormiens capite truncatur 453,25
Albula, quæ poſt Tiberis 172,7. F.11.15
Alcathades rex Aſſyriorum 165,35
Alchimus Demetrianus pontifex Hieroſolymitanus 257,28. F.29 Hieroſolymis ad Antiochum aufugit 257, 37 cum Nicanore armata manu in Iudæam redit 257,40 cum Bachide Iudæam denuo petit 258,7 paralyſi percuſſus moritur 260,16
Alcibiades Socraticus F.24
Alcoranus compilatus F.58
Alcuinus Britannus diaconus, præceptor Caroli Magni in artibus & diſciplinis M.61,47
Alda fluuius 451,24
Aldaricus rex Gepidarum cum Attila contra Romanos 405,52
Alduinus rex Longobardorum 448,23
Alemanni vnde dicti 192,17 premuntur a Sicambris 206,10 Italiam populantur 377,50 proſtrati a Gratiano 397,8
Alemannia, prouincia Carolomanni 437,7
Alen oppidum obſidetur M.252,39
Aleſtra Amazonum regina venit ad Alexandrum M. 224,10
Aletes primus rex in Corintho F.12
Alexander M. naſcitur 208,35. F.27 ex Olympiade & Nectanabo Ægyptio necromantico F.26 e poſteris Iouis 105.30 a quo genitus ſit, controuertitur 221,30 quem magiſtrum primum habuerit 178,14 totius Orientis ſubactor, ad Germanos non venit M.19,53 debellat Perſam Dariũ 212,31. 221,34. 225,8 in bellis contra Dariũ ſuperior 222,32 pugna Parmenioni contra Perſas commiſſa, in Syriaio tranſit 223,4 In Iudæos excandeſcens lenitur 223,21. 226,19 denuo Perſiam intrat, & Darium ſuperat 223,27 luget Darium occiſum 226,42 Darij interfectores e cruce ſuſpendit 223,39. 226,37 ſubigit Hyrcanos, Brutos, Mõdros &c. 224,7 recipit reginam Amazonum 224,10 venit ad arbores Solis & Lunæ 224, 22. 231,44 conſulit per literas Brachmanicos 224,25. 229,8 Goth & Magoth montibus concludit 224,27. 228,29 auxilium negat Hebræis in patriam remeare volenobus 224,28. 227,44 venit Babyloniam, legatos Occidentales pacifice recipit, Romanis ſcribit 224,31. 231,47 pugnat cum leonibus, ſerpentibus, & vnicornibus 224,24. 227,41 ſicco pede tranſit mare Pamphylicum 224.49 monarcha Græcus 225,7. F.27 tranſit Helleſpontum 225,13 capit vrbem Gazam 225,55 vincit Amazonas 227,41 hauſtu veneni moritur 231,50. 233,32
Alexandri M. exercitus quantus F. 27 regnum miſere diſcerpitur 233,34
Alexander Mammeæ f. Rom. Imp. Aug. F.44
Alexandri Imper. expeditio in Germanos qualis M 19,43
Alexander cum iuniore Demetrio confligit 261,47 bellum reparans in ſocerum vincitur 262,37 in Arabiam fugit ad regem a quo capite truncatur 262,41
Alexander, Ariſtoboli fr. ſecundus Iudæorum rex a tranſmigr. Bab. 271,28. F.32 fratrem occidit 271,30 a Demetrio & Antiocho bellis petitus ſuperior euadit 271,44. 272,15 febre quartana expirat 272,16 regnum vxori relinquit 272,17
Alexander Epiphanes Ægyptum ſibi

ſubijcit 260,43 capit ſocium Ionatham contra Demetrium 260,48. 261,3 congrediens cum Demetrio vincit 261,15 meretur nuptias filiæ Ptolemæi regis in Ægypto 261,26 a Demetrio bello petitus, confugit ad ſocerum Ptolemæum, qui ab ipſo aufert regnum & filiam 262,10
Alexander f. Epiphanis rex Syriæ, Iudæis gratioſus F.31
Alexander rex Epirotarum, auunculus Alexandri M. occiditur 224,4
Alexander dux Bauariæ contra Palatinum Rheni militat M.312,12
Alexander I, papa, martyr 368,46. 369, 2,35. F.41
Alexander II, papa 370,12. F.73
Alexander III, papa, ante Rolandus, Lucenſis epiſcopus 498,47. 518,33. F.78 electus papa contra victorem, M.150,33 Roma in Siciliam ſecedit M.150,33 ad ſynodum vocatus non comparet M.150,44 in Galliam fugit. & fulminibus anathematum ferit M.151,3 concilium a papa non indictum, legitimum non agnoſcit M.151,48 comitatus magna caterua Lutetia Romam venit M.152,8 Romæ pecunia & concionibus frequentibus animos Romanorum ab Imp. Frid. alienat M.152,29 Roma aufugit Caietam M.152,48 adulatur Imperatori Conſtantinopol. M. 153,21 excommunicat antipapam ſuum Calliſtum & Frid. I B. M.153,32 pacem a Frid. I oblatam reſpuit M. 153,41 concitat reges & principes contra Frid. I B. M.153,47. 154,35 Roma ſordido habitu aufugit, & Venetijs hortulanū agit M.157,32 Venetijs agnitus a duce & Senatu ibi benedictionem & indulgentias diſtribuit M.157.32 Frid. I B. humi proſtratum & veniam petentem abſoluit M.157,54 erga Venetos largus & gratus M.158,10 Romam rediens conſulum Romanorum potentiam infringit M.158.24 defunctus 499, 17
Alexander IIII F.81
Alexander V, F.87 Conradini regnum inuadit & rapit M.192,30
Alexander VI, papa F.93 legatū mittit cum indulgentijs in Germaniam 311 intoxicatus defungitur F.111
Alexander epiſcopus Alexandrinus F. 48 eijcit eccleſia Alexandrina hæreticum Arium 388,11 contra Arium venit ad concilium Conſtantinopolim 388,18 tota nocte in oratione perſiſtit contra Arium 388,20 moritur 388,35
Alexander epiſc. Hieroſolym. martyr 377,14
Alexander Narciſſi ſucceſſor magiſtri Origenis F.43
Alexander de Halis F.80
Alexander de villa Dei, ordinis Minorū F.81
Alexander hæreticus damnatus F.59
Alexandra vxor Alexandri regina in Iudæa F.32 moritur 272 53
Alexandriæ XII ab Alexandro M. conditæ F.27
Alexandria in Ægypto condita 223,12 capitur a Chriſtianis F.86 ab Octauiano 356,52
Alexandrina ſchola 374,10
Alexandrina ciuitas in Lombardia, quæ nunc Cæſarea 518,43
Alexandria vrbs in Italia ab Alexandro III, M.154,42 per riſum vocatur Palea M.154,46 obſidetur grauiter ab Imperat. Frider. non capitur M. 154,55 ſecundo obſidetur, pari difficultate M.155,11 epiſcopatu ornatur M.156,30
Alexius rex Græcorum 495,32 Chriſtianorum hoſtis 503,35. 122,43. M. 123,26
Alinda, concubina Caroli Magni M. 58,25
Allobroges Sicambrorum ſubditi 202, 37
Allodius abbas F.51
Almarici hæreſis condemnata F.79
Alpes Pyrenææ 240,49
Alpheida vxor Pipini Groſſi, mater Caroli Martelli 429,29. 436,3
Alpaida ſoror ducis Dodonis, vxor Pipini F.61
Alphonſus aſtronomus rex Caſtellæ Roman. Imp. F.81 mox neglectus M.191,47
Alphonſus rex Apuliæ a Carolo Gallo bello premitur, vincitur 306
Alpiadis virgo ſancta F.78
Alſa fluuius 388,46
Alſatia, regio Germaniæ M.7,45 incurſionib. vexatur, ſed liberatur 475, 25 vaſtata ab Anglis F.86 a Gallis F.88 ab Vngaris M.91,17 rebellis compeſcitur M.195,42 a Philippo rege ſubiugata M.167,38
Altare Ratiſponę aureum pondo LXVII marcarum puri puti auri M.191,25
Althadas rex Aſſyriorum 165,32
Altiſſima, rupes in finibus Oceani 445,10
Altpurem M.213,9
Altorff monaſterium M.110,8
Altzachenus rex Tuniſiæ regno ſuo eijcitur M.320,37
Aluernia 430,36
Aluicus comes de Sultz a partibus epiſc. Adolphi M.299,37
Amalec in deſerto a Ioſue victus F.10 a Samuele occiditur 149,15 a Saul deletur, populus eſſe ceſſat F.13
Amalecitæ Sicelech diripiunt, ſed cæduntur 155,50
Amaliſetanus ducatus cedit nepotibus Vrbani VI, M.258,34
Aman, oſor Hebræorum 207,14 alij patibulum erigens, eo ipſe ſuſpenditur 207,19. F.25
Amandus epiſc. Traiectenſis F.56
Amantij martyris tranſlatio F 71
Amanus epiſc. Aureliacenſis F.51
Amaren aquæ ſalſæ locus caſtrametationis Iſraelitarum 122,34
Amarias pontifex in Iſrael F.13
Amarias ſummus pontifex in Iuda F.18
Amaſes Diapolita rex Ægypti 104,49
Amathæus F.4
Amazias rex in Iuda F.16
Amazonū origo 124.54. F.6 regnū oritur F.6. regnum turbulentum F.6 Ferocitas & regni ipſarum duratio F.12
Ambrietaſus dux Vandalorum a Vinulis aut tributum aut bellum exigit 445,37
Ambroſius epiſc. Mediolanenſis 396,10. 398,47. F.49
Ambroſianum officiū ad Mediolanum relegatum F.64
Ambroſius Aurelius rex Britanniæ a Saxonibus interemptus M 35,35
Ambroſius comes Bergomenſis e furca ſuſpenſus 469,32
Ambroſius Turonenſis emigrat 402,33
Amelius comes Aluernenſis, martyr F.64.9
Amenoſis (Amenophis) rex Ægypti, Iſraelitarum oppreſſor 113 29. 114,18 F.9
Amicitia inuiolata Dauidis & Ionathæ 152,19
Amictus rex Aſſyriorum F.10
Amicus & Beticanus martyres eccl. F.64
Amilcar, pater Hannibalis dux Carthaginenſium occiſus F.29
Aminadab f. Aram pater Nahaſſon e veſtigio Moyſen in ingreſſu in mare rubrum ſequitur F.10
Amiſus caſtrum in Rhetia, carcer filij regis Siciliæ M.164,26
Amithus duodecimus rex Aſſyr. F.9
Amois rex Ægypti, Ioſephi patronus 114,2
Amon Amonitarum progenitor F.7
Amon f. Manaſſe, rex in Iuda 179,18. F.20 interficitur 137,3
Amō rex ab Hebræis oculum dextrum in tributū exigit 145,52 a Saule funditur 146,14
Amon monachus F.48
Amonitæ imperant Iſraelitis 136,51. F.12 ſuperantur 155,51
Amoodleti locus F.90
Amor, malum incurabile F.18
Amoris coniugalis in matronis exemplum M.18,31
Amorræus F.4
Amos propheta, tertius de minoribus, miſſus contra decem tribus F.17
Amos pater Eſaiæ F.17
Amos monachus F.48
Ampſani, olim populi Germaniæ M. 17,27
Amram f. Caath, pater Aaron, Moyſis, & Mariæ F.9
Amraphel rex Sennaar, alias Nemroth F.6
Amri, rex ſuper Iſraelem 169,29. F.15 moritur 169,42
Amula domus comitis iuxta Mutinam 481.32
Amolius cum Numitore regnum Latij tenens, Numitorem eijcit 179,42 213,41. F.18 perimitur 180,23
Amyntas rex Aſſyriorum 112,38. 129,25. 165,36
Anacletus Græcus, Athenienſis, papa 368,44. F.41
Anacletus, antipapa contra Innocentiū, alias Petrus Leonis 509,40 F.76
Anagnia vrbs, vbi Frid. I, excommunicatus M.150,21
Anagoſus Phyſicus moritur 18,8
Anamin F.5
Anani propheta obiurgat regem Aſa F.14
Ananias puer Hebræus in aula Nabuchodonoſor 184,38. F.21 mutato nomine appellatur Miſac 189,28
Anaſtaſius I, Imperator 411, 20. F.53 fulmine ictus perit 411,47
Anaſtaſius II, Imperator, ante dictus Arthemius 429,24. F.62 bello victus inter presbyteros reijcitur 429,43
Anaſtaſius I, papa 395,31. F.50
Anaſtaſius II, papa 412,7. F.53
Anaſtaſius III, papa F.68
Anaſtaſius IIII, papa F.77

49,20 grandi ſtrage & bellis oppreſſa F. 89 inteſtinis ſeditionibus afflicta M. 296,9
Angliæ reges duo, Romæ monachi F. 61
Anglicus ſudor, febris lethalis 318,38
Angria virgo, ſoror Orſi & Engiſti in Britanniam ducitur 523,18 matrimonio iungitur regi Britannorum 524,20 vidua ab Aurelio ſede & caſtro donatur 527,6
Anianus ſecundus episc. Alexandrinus F. 39
Anicetus papa martyr 372,15. 372,50. F. 43
Anima hominis quid, & cum corpore quomodo vnita 32,18. 62,23 ſpiritualis & diuinæ naturæ 70,5 non eſt corpus 45,22. 47,45 non eſt explementum corporis 52,40 non eſt ſanguis vel Spiritus 46,36 non eſt aqua vel aer 47,17 non eſt harmonia elementorum 49,35 non eſt numerus 55,23 non eſt vna in toto, in partibus multiplex 58,31 non eſt vna ſola diſperſa ac diuiſa per ſingula corpora 57,46 non eſt in corpore condita 56,7 de anima non procreatur 57,16 an poſt mortem viuat 15,17. F. 84
Animæ caſtrum, liber F. 77
Animalia a quo ſuas appellationes acceperint 74,48
Animi germani & fraterni in bellis maxime conſpicui M. 4,22
Anna vxor Rudolphi de Habspurg, filia comitis de Heigerlach M. 193,1 moritur Viennæ M. 196,3
Anna regina Vngariæ nubit Ferdinando M. 317,17
Anna regina, vidua Siciliæ nubit Othoni duci Brunſwicenſi M. 258,37 fouet partes Clementis VII, M. 258,30 Neapoli in caſtro nouo obſeſſa, poſt ſtrangulata M. 258,50. 259,38
Anna vidua, duciſſa Auſtriæ apud Lud. B. diuertit M. 244,46
Annibal ſenior inchoat primum bellum Punicum F. 28
Annibal f. Hamilcaris iureiurando ſe patri ad vlciſcendos Romanos obſtringit 240,42 in Italiam magna Gallorum manu contendit 240,47 Romanos grauiter affligit 236,34 capit & euertit Saguntum 240,45 Gallos Alpinos vincit 240,51 Romanos ter ad Ticinum vincit 240,53 mora & otio hoſtes Romanos fouet 241,24 e vigilijs & frigore amittit oculum 241,8 e victoria de Romanis Carthaginem mittit tres modios annulorum 241,15 in Apulia moratus vincitur 241,28 vrbem Romam aggreditur, ſed arcetur cœlitus 241,34 in Italia vincit Marcellum & Criſpinum conſules 242,3 ſecedit ad Brutios 242,20 in patriam ex Italia reuocatur 251,21 cum Scipione colloquitur 251,31 ad Rametum regem fugit 251,47 iterum Romanos auxilio Antiochi cum claſſe adoritur, ſed vincitur 254,20 fugatur a Scipione F. 30 ad regem Bithyniæ fugit, ibiq; venenato hauſtu mortem ſibi conſciſcit 254,26 attritus & coanguſtatus venenum bibit 236,35. F. 30
Anniuerſaria dedicatio Noribergenſibus funeſta 313,6
Annius Rufus procurator in Iudæa F. 35
Annonæ affluentia & fertilitas incredibilis M. 142,51. 158,45. 254,47
Annonæ caritas. Vide Fames
Annulorum author quis 121,21. F. 8
Annuli aurei Romanorum Carthaginem miſſi 236,33. 241,15
Anni & menſium computatio inuenta F. 8
Annus duobus menſibus augetur 189,44. F. 20 milleſimus ab vrbe condita Romæ celebratus F. 45 magnus 82,39 præcox M. 159,19 vberrimus M. 254,47 ſterilis M. 159,27 pluuioſus 318 Iubilæus inſtitutus & celebratus F. 83. 89. M. 202,54 multiplicatur 85. 89
Anni Lunares Sarracenis vſitati F. 58
Anſer garrulus, Romæ excidium auertens 197,53. F. 24. M. 12,32
Anſer aureus, idolum Romanorum 198,4
Anſgarius clericus inter Danos miraculo idololatriam delet F. 69
Anſgiſus f. Arnulphi, Maiordomus in regno Francorum 427,40
Anshelmus epiſcopus Bleſinenſis F. 78
Anshelmus epiſcopus Cantuarienſis F. 73
Anshelmus Laudonicæ ciuitatis epiſcopus F 75
Anshelmus epiſcopus Mediolanenſis captus, poſt in exilium miſſus M. 74,45
Anshelmus de *Inſtingen* legatus ad Frideric. f. Henrici Imperatoris M. 175,41
Antæus vincitur ab Hercule 136,18. F. 10
Antenor proditor vrbis Troiæ F. 12 venit in Pannoniam & inde in Germaniam 165,42 Venetias venit 431,16 Paduæ ſepultus 431,19
Anthap prouincia, ſedes Longobardorum 447,13
Antharis f. Cleophis, rex Germanorum in Italia M. 42,14 debellat Dotrulam & vincit M. 42,16 veneno peremptus M. 42,20
Antharis rex Aſſyriorum F. 12
Anthæmius præfectus Theodoſij 400,48 repugnat Genſerico, & feliciter M. 34,37 fruſtratim dilaniatur M. 34,48
Anterius papa martyr 375,51. F. 44
Anthropomorphitarum hæreſis in Italia repullulat F. 69
Antigonus rex in maiori Phrygia 233,43
Antigonus rex Aſſyriorum F. 27 cum Caſſandro occidit Olympiadem 233,50
Antigonus frater regis Philippi in Syria occiditur F. 32
Antigonus collega Ariſtoboli 270,42 perfidia vxoris Ariſtoboli trucidatur 270,48
Antigonus f. Ariſtoboli inſurgit contra Herodem, eique Hieroſolymam eripit 354,20,28 rex & pontifex in Iudæa F. 33 Hieroſolyma capta maximam tyrannidem exercet 354,29 ab Herode & Soſio capitur & ſecuri occiditur 355,16,20
Antiochia condita F. 26 a Pomp. M.

ſubacta 272,31 a Parthis 414,40 a chriſtianis 495,45. M.124,7,18 ſubuerſa F.57 terræ motu ex parte abſorpta F.75 corruit F.77 peſte atteritur M.125,30
Antiochi, reges Syriæ F.27
Antiochus 11, rex Syriæ poſt Alexandrum Magnũ F.27 primo hoſtis, poſt gener regis Ægypti F.28 Philopatorem debellat, vincit, perimit, Ægyptum & Iudæam capit 239,34 Iudæos grauiter premit 239,43 Iudæa exturbatur 239,48 in phano Manahe manibus ſacerdotum occiſus 239,51
Antiochus Callinicus, f. Antiochi 11, rex Syriæ F.28
Antiochus f. Antiochi Callinici Seleucus Ceraunus, rex Syriæ F.29 inceſtum committit cum filia 242,5,35 inſidiatur Apollonio Tyrio 243,2 fulmine ictus moritur 245,36
Antiochus Epiphanes f. Antiochi Magni rex Syriæ F.30 olim Romæ obſes 252,31 venit Hieroſolymam, ſatis magnifice exceptus 252,42 ſecundo venit Hieroſolymam, templumque idolis & rapinis polluit 252,49 Romanis offenſis ob pacem rogat & impetrat 254,24 conſtituit Lyſiam ducem exercitus contra Iudæos 255,8 in Perſiam ducit exercitum 255,8 in ſeruitutem a Scipione redactus F.30 lapſu e curru emoritur 256,6
Antiochus Eupator f. Epiphanis, rex Syriæ F.30 exercitu petit Iudæam, venitque Hieroſolymam 256,27 regno & vita priuatur 257,14
Antiochus f. Alexandri rex Syriæ F.31 vocatus cum commeatu, ex Arabia contra Demetrium venit 263,28 iam adoleſcens cum Tryphone debellat Demetrium eumque vincit & fugat 263,54 cum Tryphone rex declaratur Antiochiæ, & omnia Ionathæ offert rege digna 264,11 occiditur 266,42
Antiochus Emiſenas rex Syriæ F.31
Antiochus Ponticus f. Demetrij in Pontũ ſe fuga recipit 267,28 reuocatus rex conſtituitur 268,43. F.31 obſidet Hieroſolymam, ſed auro profligatur 269,35 in conflictu contra Alexandrum occumbit 272,14
Antipater rex Græciæ 233,39
Antipater conſtituitur rex Iudææ 353,43 veneno perit 354,17
Antippus rex Lacedæmoniorum, ſocius Carthaginenſium contra Romanos 238,26
Antoninus Pius, Imperator 371,4. F.42
Antoninus Verus Imperator cũ Commodo Aurelio fratre 371,40. F 42 comitate Germanos in officio detinet M.20,49 Germanos exteriores Sueuorum opera debellat M.20,52 ærarium & rem familiarem bello Germanico exhaurit M.21,3 moritur 371,44
Antoninus Baſſianus Caracalla Rom. Imp. Aug. F.44
Antonius a Cleopatra ob regnum Iudææ rogatur, quod recuſat ex parte 355,31
Antonius monachus claret in Ægypto 377,26. F.47
Antonij abbatis corpus inuentum F.54
Aioth ambidexter iudex in Iſrael 134,12 F.11 perimit Eglon regem, vindicat in libertatem Iſraelitas 134,15
Apenninus mons 241,9
Aphich, vbi caſtrum M.167,24
Aphra capella Spiræ, vbi tumulus Henrici 1111, 501,43
Apices faciliores in ſcriptura Hebraica reperti F.24
Apis rex Argiuorum 99,47. 104,43. F.8
Apis bos diſcolor, vt Deus honoratus F.8
Apocalypſis ſcripta 368,16. F.40
Apollinaris Rauennas epiſc. & martyr F.39
Apollinarij ſententia de anima hominis 32,37 refutatur 57,16
Apollo Delphicus citharæ inuentor & artis medicæ 113,4. 133,32. 140,44 inuentor Magiæ F.9 alias Python F.9 clarus & poſt mortem Deus F.9
Apollinis templum Delphis a Brenno direptum M.13,10
Apollonius rex Tyrius detector inceſtus Antiochi periclitatur 242,50 fugit e Tyro 243,5 Tharſenſibus eſurientibus ſuccurrit 243,8 periclitatur grauiter in mari 243,18 fit filiæ regis Archiſtratis magiſter, poſt ſponſus 244,50 aſciſcitur in regem Antiochiæ 245,36 cum vxore nauigat Antiochiam 246,25 e partu amittit vxorem 246,29 filiam relinquit in Tharſo, ipſe pergit Antiochiam 246,51 Tharſum ad Tharſiam filiam requirendam venit 248,50 a filiæ hoſpite deluditur 249,4 recognoſcit & recipit filiam ſuam in vrbe Militena 249,13 Tharſiam elocat nutritio ipſius regi Athenagoræ 250,36 recipit vxorem inter virgines Dianæ 251,4 inuiſit ſocerum Archiſtratem 251,14
Apollonius Syriæ dux vincitur a Iuda Machabæo 254,49
Apoſtolorum diuiſio 363,42
Apoſtolicum decretum compilatum F.75. 77
Apparitio Domini Moyſi facta in rubo 116,25
Appius conſul Romanus Syracuſanos & Pœnos debellat F.28
Appia via ſtrata 234,34. F.28
Apteras rex Cretæ, mellis vſum inuenit F.10
Apuleius diſcipulus Platonis F.25
Apulia bellis concuſſa 174,5 domita a Longob. 438,29 a Græcis mundata 465,23 a Normannis occupatur 494,20 a Sarracenis M.79,20 Græcis erepta M.104,54 a Græcis & Sarracenis recuperatur M.106,3 deficit a Friderie. 11, M.181,14 Frid. 11, ſubiugatur M.181,20 contumax contra Imp. Henr. atrociter plectitur M.163,4,16 factionibus & turbis plena M.262,23 a Carolo Gallo occupatur M.306,23 Carolo Gallo rurſus eripitur M.306,35
Apuliæ dux a partibus papæ Paſchalis contra Henr. v, M.133,19
Aqua elementum, vbi 25,7
Aqua Baptiſmi ab Arrianis ſublata 411,42
Aquæ Claudiæ Romam inductæ F.28
Aqua Chobar condenſatæ F.12
Aquæ in ſanguinem verſæ, prima Ægypti plaga tempore Moyſis 118,1
Aquæ e ſilice fluentes in ſanguinẽ verſæ 171,49
Aquila inſigne Imperatoris in hoſtium manus venit M.156,44
Aquila genere Ponticus orator, ſecundus Moyſis interpres F.41
Aquileia metropolis Venetiarum obſeſſa ab Attila 406,42 capta & ſolo æquata 407,1
Aquileienſes & Gradenſes ob patriarchatum certant 407,20
Aquilona villa 383,53
Aquinum obſeſſum & expugnatum incendio conſumptum M.190,54
Aquiſgranum ſedes principalis Imperij in Occidente 458,38 a Normannis vaſtatur 467,50
Aquiſgrani palatium occupatur a Carolo 11, 466,21
Aquiſgranenſe templum ædificatum M.57,41
Aquitania a Normannis vaſtata M.81,37 a rege Galliæ ſubiugata 292,0
Arabes Chriſtianos Hieroſolymis trucidant F.74 bello attriti a Seuero 373,42. F.43
Arabum regis perfidia 262,40
Aradus F.4
Aragonia 461,3
Araldus rex Angliæ occiſus F.73
Aram Syrorum pater F.5
Aram filius Thare ante patrem moritur F.7
Aram tribus Iuda f. Efrom pater Aminadab F.9
Araris fluuius 197,24
Arath F.4
Arathæus F.4
Arator poeta F.55
Araxis fluuius, nobilis caſtrametatione & interitu Cyri 196,8
Arbatas rex Medorum 166,46. 168,56. F.17
Arbogaſtus conſcius cædis Valentiniani cum Eugenio 399,4 Eugenium creat Imperatorem 399,6 Gothos in prælio cædit 399,28 ſeipſum perimit 399,26
Arbonai, ſecta inter Iudæos F.32
Arbores Solis & Lunæ fatidicæ 224,22. 231,44
Arbores & vepres, ædes & ſtrata quondam F.4
Arca Nohæ 81,33. F.4 vbi a diluuio conſederit 81,49
Arcæ Nohæ reliquiæ extare ſcribuntur 82,22
Arca fœderis in Silo 141,27 magno effectu circũ Hiericho ducitur 131,7 ad prælium portata a Philiſtinis capitur 143,16 Philiſtinis infauſta 143,43 a Philiſtinis Iſraelitis remittitur 144,7 Hieroſolymam deportatur 158,13
Area Caij Caligulæ venenis plena 362,51
Arcades in lupos mutati 151,44
Arcadum Deus, Lycius 151,54
Arcadius conſors imperij cum patre Theodoſio 398,32. 399,51
Arcadius & Honorius fratres, Imperatores 400,10 moritur 400,43
Archas F.4

Archelaus dux Mithridatis capit Athenas & Græciam 268,12 cum Sylla ter congrediens vincitur 268,22
Archelaus f. Herodis procurator Iudææ 337,1. F.35
Archelaus ſucceſſor Anaxagoræ, magiſter Socratis F.24
Archiſtrates rex Apollonio Tyrio exuli, naufrago, tradit filiam diſcipulam, poſt ſponſam 244,50
Archita Tarentinus, magiſter Platonis F.24
Arcturus Magnus filius Vterpeodragon ex Hierna 531,2 rex Britonum F.51.52 vindicare nititur Angliam a Saxonibus M.36,37 Eboracum obſidet, ſed ab obſidione mox alio deflectit M.36,43
Arcturus prælijs aliquot Saxones aggrediens, eos cedere cogit M.36,52
Arcturus magnam Angliæ partem, inſulas Orcades, Hiberniã, Noruegiam recuperat M.36,53
Arcturus victus & interfectus M.37,2
Arcus pluuialis F.4
Ardea oppugnatur 212,47
Arelatum, ſedes vna principalium quatuor Imperij in Occidente 458,38
Aremulus Syluius rex Latinorum 173,56. F.16
Aremus rex in Latio 213,36
Aretas rex Indorum, cuius habitus & luxus 416,29
Aretha rex Arabum Herodem bello petit & vincit 359,46
Aretium vrbs in Italia Imperialis 77,3
Aretium memorabili prælio notum M.192,41
Aretium vrbs contumax expugnatur M.131,9. 259,50
Argentarium Galliæ oppidum 397,9
Argenteus numus incipit 236,27
Argentina virorum doctorum obſeruans M.198,50
Argentina a Philippo rege obſeſſa & dedita M.167,25
Argentina ſolo æquata M.31,22
Argentinæ præbenda regalis M.109,51
Argentinenſis epiſcopus cum Friderico II, in expeditione ſancta M.178,17 legatus Frid. II, ad conciliũ Lugdunenſe M.188,23
Argentinenſes inter ſe diſcordes, nempe epiſcopus & ciues M.198,43 factioſi contra Otthonem Magnum M.99,45
Argentinenſes tempore famis in egentes benefici 310,52
Argentinenſium vexillum Tiguri in eccleſia 309,55
Argentifodinæ Saxonicæ Goſlariæ inuentæ 478,26
Argiuus primus rex Argiuorum 97,18
Argiuorum regni initium 97,24. F.8
Argiuorum regni ad Medos tranſlatio finit 133,37
Argiuorum regum catalogus 557,36
Argos condita F.10
Argus rex Argiuorum 112,12. F.9 vt Deus templis & ſacrificijs cultus F.9
Argus & Fidus inueniunt menſuras & pondera 178,29. 213,39
Ariadne coniunx Anaſtaſij 411,28
Arianiſmus ruit 399,39
Arianorum contra Athanaſium inuidia 388,50
Aribertus filius Clotharij Pariſijs ſedet 450,54
Arij, olim populi Germaniæ M.7,31
Ariminenſis epiſcopus, legatus Pontificis in Galliam M.204,42
Ariobarzanes & Baſſo occiſores Darij ſuſpenſi 226,39
Arioviſtus rex Germanorum M.14,48 vir ferox & ad quoduis bellum promptiſſimus M.14,50
Arioviſtus C. Cæſari parum amice reſpondet M.15,9 ante prælium cum C. Cæſare loquitur M.15,49 contra C. Cæſarem in Sequanos exercitum ducit M.15,31 munitiones Cæſaris oppugnari iubet M.16,38
Aripertus Longobardorum rex F.61
Ariſtides philoſophus ſcriptor apologetici pro Chriſtianis F.41
Ariſtobolus filius Hyrcani, rex Iudæorum, truculentus in matrem & fratres 270,37
Ariſtobolus primus rex a tranſmigratione Babylonicæ 271,18. F.32 cooptat in regni adminiſtrationem Antigonum 270,42 fraude vxoris perimit Antigonum, poſt etiam propriam vxorem 271,10,15 doloribus & morbis enecatur 271,18
Ariſtobolus filius Alexandri regis 272,29
Ariſtobolus fratrem Hyrcanum regno eijcit, ipſe ſolus dominatur 273,6
Ariſtobulus a Romanis bello atteritur 273,6
Ariſtobolus obſidetur Hieroſolymis 273,19
Ariſtobolus de pinnaculo templi contra Pompeium lapidibus pugnat 273,53
Ariſtobolus capitur, Romam abducitur, vbi moritur 274,17,32
Ariſtobolus Iudæus, peripateticus philoſophus F.30
Ariſtoteles diſcipulus Platonis, poſt magiſter Alexandri F.25
Ariſtoteles philoſophus ſubtiliſſimus author Peripateticorum F.26
Ariſtoteles ſibi, non alijs diſcit F.14
Ariſtotelis ſententia de anima hominis, 32,44.45,1 refutatur 52,43
Arius rex Aſſyriorum 165,31
Arius quintus rex Aſſyriorum F.8
Arius hæreticus vrbe Alexandria eiectus 388,11. F.47
Arius ad Concilium venit Conſtantinopolim 388,18
Arius viſcera per nates emittens emoritur 388,23
Arma quando inuenta F.7
Arma inter Germanos qualia M.11,2
Arma, iura Turcæ cum Chriſtianis M.263,51
Armamitra rex Aſſyriorum 97,20. 165,31. F.8
Armenia a Vologeſo vaſtatur 371,42
Armenia ab Attila ſubacta M.33,38
Armeniæ rex ſuperatus F.32
Arminius vir ſtrenuus, dux Germanorum M.19,12. 20,33
Armirathus dux Turcarum Conſtantinopolim triennio obſidet, ſed maxima ſua clade M.44,45
Arnaldus Brixianus hæreticus ſuſpenditur 516,56
Arnoldus dux Bauariæ in Vngariam fugit M.92,49 ex Vngaria in Bauariam veniens ab Imperatore ad deditionem compellitur M.95,42 in oppugnatione Ratisbonenſi occumbit M.101,33
Arnulphus filius Carolomanni, regis in Bauaria, poſt monarcha 467,26. 468,39. F.68. M.88,25 obtinet Teutonicum regnum 469,17 delet Normannos 469,26 præliatur contra Marahenſes M.89,28 Vngaros conducit M.89,33 in Gallia magno bello implicitus M.89,43 cum exercitu Lombardiam inuadit 469,32
Arnolphus in Italiam turbis & factionibus plenam exercitum ducit, factioſos ſupplicijs afficit M.8?,52 filio Cendebuldo donat Lotharingiam 469,39
Arnolphus a papa Formoſo vocatus in Italiam venit, Romam capit, & Imperator Auguſtus a pontifice coronatur 469,40 Romam, ſed ſatis tarde & ægre admiſſus, ingreditur M.90,2 venenato potu infectus triduum dormit M.90,16 Italia excedit M.90,21 moritur 470,11 M.90,23
Arnolphus Maior domus Francorum, nutritius Dagoberti 422,44
Arnulphus filius Balduini ſtudioſus in Flandria excolenda M.86,24
Arnulphus pater Pipini dux Lotharingiæ mox eremita, poſt epiſcop. Metenſis F.59. 422,45
Arnulphus epiſc. Turonenſis F.54
Arnulphus abbas S. poſt archiepiſcop. Lugdunenſis F.74
Arnus Nauidis filius, obſes Lacedæmoniorum apud Romanos 214,5
Aroncíborum, familia Innocentij octaui F.90
Arphaxat filius Sem F.4
Arphaxat vita & ætas F.5
Arphaxat rex Medorum F.12
Arſamus rex Perſarum filius Artaxerxis Ochi 211,6. 223,54. F.26 moritur 212,29
Artabanus rex Perſiæ 204,31. 223,51 adhuc præfectus occidit regem Xerxem, & regnum ſibi rapit 204,12 F.24
Artaxerxes Longimanus, rex Perſarum 205,21. F.24
Artaxerxes Ochus rex Perſarum, vir pacificus 210,22,54. 223,53 Ægyptum atterit 210,54
Artaxerxes Mnemon filius Darij & Pariſatidis rex Perſarum 223,51. F.25
Artaxerxes f. Artaxerxis Ochi rex Perſarum 223,53
Artaxes rex Mediæ Demetrium vincit & capit 267,17
Artemon hæreticus F.44
Artenſis ditio a Florenſibus vaſtata M.209,46. 210,6
Artes inuentæ a filijs mundi F.3
Artium liberalium progagines 92,11
Articuli duodecim fidei catholicæ F.37

Arx Adriani M. 107,39
Arces in littore Rheni extructæ M. 18,49 a Germanis adæquatæ M. 19,14
Arces in Auſtria prędonum deijciuntur M. 184,5
Aſa rex in Iuda, confœderatus cum rege Damaſci 166,29. 213,45. F.14
Aſahel rex Syriæ percutit Hebræos 173,45
Aſahel frater Ioab ab Abner peremptus 157,27
Aſaph propheta tempore Dauidis F. 23
Aſcalona ciuitas tributaria regi Hieroſolymitano 503,28
Aſcanius filius Æneæ de Creuſa rex in Italia F.12. 213,25
Aſcanius cum patre venit in Italiam 161,19
Aſcanius Albæ conditor 162,31,48
Aſcanius nutrit Poſthumum fratrem 164,29
Aſcanius gignit Iulium 164,37
Aſcatades rex Aſſyriorum F.10
Aſcha poſſeſſio Sem F.4
Aſdrubales duo, Pœnorum reges 238, 14 duces Carthaginenſium conſtituti, mox enecati 259,3,8
Aſdrubal rex Pœnorum victus 241,54
Aſdrubal frater Annibalis cum exercitu deletus 242,7
Aſdrubalis vxor cum duobus filijs in ignem ſe conijcit 259,16
Aſeneth filia Putipharis vxor Ioſephi 108,22
Aſer filius Iacob ex Zelpa, author tribus in Iſrael F.8
Asfanar eunuchus Babylonius, regiorũ puerorum magiſter 184.36
Aſia a quo primum occupata 85,37
Aſia vniuerſa pene a Semiramide ſubacta 87,54
Aſia Romano Imperio ſubiecta 272,30
Aſia tributaria facta a Scipione F.30
Aſia a Gothis deuaſtatur 377,51
Aſia a Germanis M.13,7.22,1
Aſia a Turcis M. 44,51
Aſia odijs, incurſionibus, factionibus concuſſa M.97,35
Aſina articulata voce loquitur 128,54
Aſſaradon filius Sennacherib rex Aſſyriorum F.19
Aſſenes filius Iapheth F.4
Aſſentatores, peſtes rerum publicarum 295,15
Aſſipidi Longobardis repugnant 446, 35
Aſſuerus, qui & Aſtyages 168,5
Aſſueri regis geſta 206,36
Aſſumptionis S. Mariæ octauæ F.66
Aſſur, cui originem acceptam ferat 85,16
Aſſur incola Aſſyriæ conditor Niniue F.5
Aſſus vrbs expugnata M. 127.37
Aſſyria ab Aſſur dicta F.5
Aſſyriorum regum catalogus 165,23. 550,41
Aſſyriorum regnum in Aſia prodit 85, 47 regnum principale in Oriente F.6 ad Medos tranſlatum 165,16 ceſſat F.17,20
Aſta ciuitas Imper. Frid. offendit, mox ſe illi ſubijcit 516,12. incenditur M. 144,44
Aſtaroth idolum 133,9 confringitur 174,51 diſſipatur 179,29
Aſtenſes Imperatori Friderico ſupplices M. 154,52
Aſtrologia inuenta F.5
Aſtronomia in Ægyptum propagatur 92,14
Aſtrologia iudiciaria confutatur F. 87
Aſtrologorum ridicula prognoſticatio 309,33
Aſtyages rex Medorum homo crudelis & inconſtans 167,16. 168,40 creditur Aſſuerus, ideoque binominis 168,5
Aſtyages bello petitur & capitur à nepote Cyro 167,23 F.21
Aſtyages Hyrcanis præficitur 127,42. F.22
Athalaricus a fratre eiectus 397,16
Athalaricus Conſtantinopolim vocatus ibi obit 398,28
Athalaricus filius Amalſiundæ, nepos Theodorici Gothicis principibus commendatus 413,8. 415,24,30
Athalaricus cum matre Eudoxia in tutelam Imperatoris ſuſceptus 414,2
Athalaricus occiſus 414,4
Athalia filia Achabi, vxor regis Iotam F. 15,16
Athanaſius epiſcopus Alexandrinus, vigilans, ſubtilis, fortis 388,38. F.47
Athanaſius in fide informat Iouianum Imperatorem 394 44
Athanaſius ab Arrianis perſecutiones ſuſtinet 388,50
Athanaſius in exilium compulſus Treueris latet 389,20
Athaulphus e finibus Romanorum diſcedit 402,32
Athaulphus conſidet in Gallia Narbonenſi, poſt in Hiſpania 402,37
Athenæ ædificatæ & a Minerua nuncupatæ F.9
Athenæ muro cinguntur 121,16
Athenæ in deditionem a Mithridate ſuſceptæ 268,13
Athenæ a Sylla recuperatæ 268,17
Athenis magiſtratus loco regũ aſſumptus F.13
Athenienſes belligerantur cum Spartanis F.18
Athenienſes a bello contra Lacedæmonius remittunt 210,25
Athenienſes parent Philippo Macedoni 211,41
Athenienſium regnum ortum F.9
Athenienſium bella cauſa ipſorum ſeruitutis F.25
Athenagoras rex Mileti emit Tharſiam, eiq; virginitatem donat 248,19
Athenagoras meretur nuptias Tharſiæ 250,36
Atlas pater Promethei quando vixerit 113,17
Atlas magnus aſtrologus F.9
Atlantis ciuitas fit inſula 206,28
Atrebatum capitur 305
Atrius rex Græciæ 124,43
Attila rex Hunnorum tyrannus atrociſſimus F.58 vaſtat Thraciam, Illyrium 404,28 graſſatur per Germaniam, Galliam, vbi proſternitur M. 33,9
Attila auro e Thracia expellitur 404,31 odit & premit Romanos & Wiſigothos 405,18
Attila vaſtat Macedoniam, Myſiam, Achaiam, &c. 405,21
Attila indicit Wiſogothis bellum 405, 42
Attila nouis conſcriptis copijs Italiam intrat & affligit M. 33,31
Attila cum Romanis prælium aggreſſurus Pythones conſulit 406,2
Attila Romam tendens Aquileiam obſidet 406,41
Attila Aquileiam capit & diruit 407,1
Attila in Italia hinc inde graſſans, tandem Romam venit, cui tamen parcit 407,20
Attila perſecutor fidelium 408,12
Attila in patriam reuerſus & nuptijs celebratis interit 408,5. M.33,35
Attilius conſul Romanus F.28
Atys Syluius rex Albanorum, alias Ægyptus F.14
Auares, qui ante Hunni 448,54
Auares ab Oſtrogothis ortum trahunt 403,44
Auares eiecti e Pannonia 469,7
Auarina durus & ſæuus tyrannus 291,52
Audeius ſubdiaconus, diſcip. S. Polycarpi, martyr F. 44
Auentinus rex Albanorum 174,48. 213, 37. F.16
Auentinus mons Romæ coniungitur 204,47. F.16 dictus ab Auentino rege 174,48
Aueriza vrbs magna ad Labroiá, a Senis deleta 197,27
Aues domeſticæ ſyluaticæ fiunt F. 74
Auium ignotarum multitudo prope Bernam F. 7
Auguſta Vindelicorum condita F. 3 afflicta ab Henrico 1111, M. 122.14 capta M.121,24
Auguſtenſis epiſcopus in obſidione Tubingenſi M.110,10
Auguſtenſis epiſc. cum Frid. I. in expeditione ſancta M.178,8
Auguſtinus catechumenus baptizatur 398.49
Auguſtinus epiſcopus Hipponenſis F. 49
Auguſtinus ad Dominum emigrat 404,5. F.51
Auguſtini reliquiæ Papiam deportatæ 430,15
Auguſtinus venerabilis monachus vir ſanctus Anglorum apoſtolus F.57. M. 37,15
Auguſtiniani mendicantes F 79
Auguſtinianorum ordo confirmatur F. 80
Auguſtodanum 389.46
Auguſtulus (Auguſtus) filius Oreſtis ſpe Imperij Genſericum amicum petit M.14,49 a patre Imperator conſtitutus 409.32
Auguſtus ſponte purpuram imperialem deponit 409,52. M.35,7
Auguſtus. Vide Octauianus
Auarij, olim populi Germaniæ M. 7, 30
Auidis nepos Apteræ natus ex inceſta, rex in Creta F.10
Auitus abbas Aurelianenſis F 4
Aulus, conſul Romanus F.21
Aurea ſecula ſub Saturno 138 ·0
Aurea S. abbatiſſa F.59
Aurea domus in India & aurea vinea 224,18. 227,31
Aurea domus Neronis Romæ creata 369, 21
Aurelia vrbs Galliæ ad fl. Ligerim ab Aureliano condita 379,26
Aurelia a Francis capta 43? 38
Aureliani a Normannis afflicti M.81,39

Aurelia-

Aurelianus Imperator 379,12. F.46
Aurelianus cum Germanis congreſſus fuga euadit M.22,28
Aurelianus nouo milite collecto Germanos adoritur, vincit, domum pellit M. 22,36
Aurelianus Germano milite proſpere vtitur in Oriente M.22,38
Aurelianus in Tiberi ſubmergitur 379,32
Aurelius Antoninus Caracalla Imperator 374,39 expeditionem qualem in Germanos ſuſceperit M.19,42
Aurelius Alexander Imperator 374,52
Aurelius Scaurus a Germanis fuſus M. 13,21
Aurelius filius Maximiani 511,15
Aurelius cum fratre & matre dominatur in angulo Britanniæ 521,16
Aurelius pacem & fœdus init cum Saxonibus in Britannia 527,4
Aurelius primogenitus, ideoque monarcha in Britannia 527,8
Aurelius defungitur 527,19
Aureus clypeus, munus Romanis e Iudæa tranſmiſſum 267,32
Aurum in coronis imperialibus quid ſignificet 534,32
Auri vis magna M. 181,29
Auſonia opprimitur a Gothis 374,33
Auſtraſia commendata epiſcopo Colonienſi 427,6
Auſtregiſilus epiſcopus Lunrienſis F.40
Auſtregiſilus Biturienſis F 58
Auſtria prouincia Carolomanni 437,6
Auſtria ab Vngaris depopulata M. 114,35
Auſtria a latronibus depopulata 297,33 a Turca 320,2
Auſtriæ ducatus in Regnum commutatus M.182,23 diu controuerſus M. 192,8
Auſtriacus dux prædones fouens ad tribunal citatus non comparet M. 184,10
Auſtriacus exercitus ab Heluetijs deletus & diſſipatus M.209,21
Authores Moyſe antiquiores multi 31,14
Authorum, e quibus Pantheon Godefr. Viterb. collectum, denominatio 31,2. 68,26. 82,12
Authoritas regna transferendi vnde pontificibus 440,2
Auxentius Mediolanenſis epiſc. moritur 396,6
Axa coniunx Othonidis F.11
Axona fluuius M.105,51
Azael vngitur rex Syriæ 170,25. F.16
Azarias filius Obed propheta F.14
Azarias pater Ioanan ſummus Pontifex in Iuda F.13
Azarias ſummus pontifex in Iſrael F.16
Azarias vel Ozias rex in Iuda F.17
Azarias filius Elchiæ ſummus pontifex in Iuda F.20
Azarias (Aſarias) puer Hebræus in aula Nabuchodonoſor 184,38. F.21 mutato nomine appellatur Abednego 187,28
Azotum, metropolis Philiſthinorum 141,41 hoſpitium ducis Ptolemæi diripitur, comburitur 262,1
Azue dux in Iuda F.25

B

BAalim (Bahal) idolum confringitur 133,9. 174,51. 179,29. F.16
Baaſa rex in Iſrael F.14
Babel turris F.5 conditor quis 87,12
Babenbergenſis epiſcopatus vnde conſtructus & ditatus 471,43. 483,12. F. 71. M. 109,3 olim comitatus 471,10
Babenbergenſis eccleſiæ deſcriptio 483,52
Babenbergenſis epiſcopus legatus Romam M.147,27
Babenbergenſis epiſcopus cum Frid. II, in expeditione ſancta M.178,17
Babylas epiſcopus Antiochenus 376,6
Babylon F.4
Babylonia quo tempore condita M. 3,43
Babylonia inſtaurata & muris circundata F.9
Babylonia olim vrbs ampliſſima, hodie habitatio Sirenum, Draconum, Crocodilorum M.6,48
Babylonia occupatur ab Alexand. M. 224,32. 231,47 obſidetur & expugnatur 192,35
Babylonia a Troiano ſubacta F.40 capitur & deſtruitur F.22
Babyloniæ deſcriptio a ſitu, capacitate, fertilitate, munitionibus &c. 192,54
Babylonia Ægypti condita 200,40. F. 23
Babylonia ſecunda, Roma F.19
Babylonia reges incipiunt F.19
Babylonij, a quo originem ducant 85,22
Babylonici habitatores in Samaria a beſtijs occiduntur 174,20
Babyloniorum regum catalogus 538,1
Babyloniorum regnum in Aſia 85,49 deſtruitur 167,48
Bacchides dux Demetrij dolo Iudæos multos occidit 257,26
Bacchides ex Iudæa domum regreditur 237,35
Bacchides cum Alchimo Iudæam denuo petit 258,9
Bacchides hinc inde quærit Ionatham 259,56
Bacchides Ionathæ inſidias ſtruit, ſed eluditur 260,24
Bacchides cum Simone prælians & fuſus, turbam imbellem enecat 260,29
Bacchides cum Ionatha init pacem 260,37
Bacchides a Ionatha vincitur 269,12
Bactrianorum regnum oritur F.6
Baculus, decus epiſcopatus Treuirenſis 343,45
Baden occupatur ab Heluetijs M.276,27
Badenſis marchio cum Frid. II, in expeditione ſancta M.178,14 infenſus Rudolpho Habſp. M.194,5
Bagatus amnis 205,1
Bagrada fluuius, vbi M. Regulus contra Pœnos caſtrametatus eſt 238,8
Baguaricum regnum rapitur a Sicambris 206,12
Bahaſam rex in Iſræl 166,27 occidit Nadab 169,11 moritur 169,22
Bala famula Rachelis, vxor Iacobi, mater duorum filiorum F.8
Balaham propheta ab aſina obiurgatur 129,4
Baleam prophetat & occiditur F.10
Baleam vnde ortum traxerit F.7
Balduinus dux Lothar. & exercitus dux in Palæſtinam F.74
Balduinus rex Hieroſolymitanus authoritate ſummi Pontificis 497,42. F.73. M.127,14
Balduinus a legato Apoſtolico vnctus & coronatus M.127,16 Aſcalonam expugnat 503,28 expugnat vrbes Aſſur & Cæſaream M.127,17 capitur F.75
Balduinus primus comes in Flandria F. 67 Imperator Conſtantinopolitanus F.79
Balduinus Flandriæ præfectus Caroli Calui rapit filiam M. 86,16 conſtituitur comes Flandriæ M. 86,22
Baldus iuriſconſultus F.86
Baleus, alias Xerxes antiquus, rex Aſſyriorum 99,46. 104,41. 165,32. F.8
Baleus II, rex Aſſyriorum 112,17. 165,32 F.8
Balthazar filius Euilmerodach, vltimus rex Babyloniæ F.22 in Babylone dira videt ſomnia 189,9
Balthazar videt manum ſcribentem in pariete 189,53 interficitur 167,48. 190,37
Balthazar Germanus frater ducis Brunſwicenſis M.259,6
Baptiſmi aqua ab Arianis ſublata 411,42
Barac vindex Iſraelitarum contra Iabin & Siſaram F.11
Barbara vxor Sigiſmundi Imperium ſtulta affectat M. 282,40 capitur 282,52. M. carcere liberatur M.283,36
Barbaroſſa diripit regnum Tuniſſæ 320,7
Bardo vir ſanctus, archiepiſc. Moguntinenſis F.72
Barentus amnis alueo ſuo traductus 402,23
Bargus Pontis Tremuli expugnatus 505,4
Barnabas Apoſtolus Chriſti 329,9. 344,39
Barnaboue vicecomes in Italia M. 259,44
Baro per latrocinium a vigili cum familia, liberis, & vxore trucidatus 212,54
Barra vrbs in Syria a chriſtianis expugnata 496,30
Barſanes rex Cappadociæ regno eiectus 268,8
Barſellona 461,3
Bartholdus iuriſconſultus F.86
Bartholomæus apoſtolus 327,26. 344,51
Bartholomæi apoſtoli corpus Beneuentum tranſlatum F.64
Baruch propheta F.21
Barum ciuitas capta a Lothario 510,1 a Græcis & Conſtantinop. Sarracenis item direpta M.105,55
Baſilea in agro Rauracorum ab Vngaris direpta M.91,15
Baſilea tota corruit F.85. M 251,42
Baſilienſis eccleſia reparata ab Henrico II, M.109,52
Baſilienſis ſynodi acta approbata 291,6
Baſilienſes in Carolo electo Imper. recipiendo tardi & cauti M. 243,5
Baſilienſes in magna per Europam exiſtimatione habiti M.255,30 Heluetijs confœderantur 310,43
Baſilica Aquiſgranenſis extructa muſifico opere a Carolo Magno 457,37
Baſilius rex Conſtantinopolitanus 464,15
Baſilius Cæſarienſis epiſcopus 391,24. F.48
Baſilius & Conſtantinus Imperat. Conſtantinopol. cum Sarracenis Barum

vrbem, Apuleum item & Calabriam vi expugnant M. 105,54
Baſſo & Ariobarzanes occiſores Danj 226,39
Barhaib prouincia, ſedes Longobardorum 447,14
Bauel f. Nachor ex Melcha F. 7
Bauari, ſocij Saxonum contra Henric. IIII, 116,44 ſubiecti Carolo Martello M. 45,40
Bauaria, regio Germaniæ M. 7,46 Chriſto lucrefacta F.62 depopulata M. 114,35. 225,54 peſte infecta 106,9
Bauariæ duces diſſentiunt inter ſe 316, 17
Bauariæ dux inuadit Auſtriam iuſſu Imperatoris M. 184,9
Beatrix comitiſſa, vidua Bonifacij marchionis 494,39
Beatus Rhenanus 321,14
Beda venerabilis presbyter F.61 obdormit 430,13. 436,11
Beguardi Pariſijs combuſti F. 84
Beleus rex Cambrorum occumbit M. 14,7
Belgica Gallia quæ hodie Lotharingia 462,52
Belgica Teutonicis regibus ſubiecta 475,36 vaſtata 475,20
Belgius Germanus legatus Brenni in Aſiam cum exercitu Germanorum M. 13,2
Beliſarius patricius, comes Imperat. Iuſtiniani F.55 mittitur contra Theodatum & contra Witig regem Germanorum M. 37,36 cum Francis confligit, eiſq; pacem promittit 414, 33 arte Germanos ſternit, regem eorum capit M. 37,46 a Iuſtiniano Conſtantinop. reuocatur M. 37, 52 cum triumpho Conſtantinop. ingreditur M. 38,1 iterum in Italiam & Romam contra Totilam mittitur M. 38,49 deſperatis rebus in Italia Romam relinquit, Conſtantinop. regreditur M. 39,4 regnum Gothorum euertit 414,19 Parthos reprimit 414,41 ægre conſentit in papæ Syluerij exilium 415, 1
Bellentz oppidum capitur M. 270, 30
Bellepares rex Aſſyriorum 165,36
Bella quando cœperint F.7 inteſtina & ciuilia ſub Sylla, Caio Mario, Romanis quam funeſta 266,20 Athenienſiũ famoſiſſima, cauſa ipſorum ſeruitutis F.25 maxima Germano mibre confecta M. 20,24. 25,47
Bellum ciuile inter Syllam & Marium F.33 inter Pompeium & Iul. Cæſarem 349,37. 353,4. F.33
Bellum inteſtinum Romæ ſecundum a Manlio ſedatum F. 32 Octauiani & Antonij contra Pompeianos 356,15
Bellum Romæ inteſtinum a Manlio ſedatum F.32 Bauaricum 311,47 Catilinarium 267,44 Germanicum Tiberij ſanguinolentum M. 19,34 Marcomanicum F. 42 Mithridaticum 267,52 Punicum primum F. 28 Punicum ſecundum F. 29 Punicum tertium F. 31 Seruile in Sicilia F.31 Veientanum F.24
Bellatorum numerus in Hieruſalem F. 15
Belochus rex Aſſyriorum 98,53. 165,32 F.8
Belus f. Nembrot, rex Niniuitarum, &c. 88,15,18. F.5. 165,29 rex Aſſyriorum primus F. 6 creditur Saturnus F.6 primum inter homines Deus creditus F.6
Bembamburg vrbs F.58
Benadab filius Azahelis rex Syriæ F. 16
Benadab f. Tabremon, rex Damaſci in Syria 166,28. F. 15 bello petit Achab, ſed cum confuſione & graui clade 170,31
Benedictus papa 427,29. F.56
Benedictus II, papa 451,3. F.60
Benedictus III, papa F.66
Benedictus IIII, papa F.68 a Romanis conſtituitur 477,55
Benedictus V, papa F. 69 in Germaniam abducitur 478,10 conſtituitur a Romanis, qui poſtea capitur M. 104,24
Benedictus VI, papa F.70
Benedictus VII, papa F.70
Benedictus VIII, papa F.71 cathedralem eccleſię dignitatem non exiguo precio æſtimat M. 115,46
Benedictus IX, papa F. 72
Benedictus X, papa F. 73
Benedictus XI, F.83
Benedictus XII, ante Iacobus de Furno, ordinis Ciſtercienſis F.84. M. 232,52 in Ludouicum Imperatorem optime apud omnes & contra omnes affectus M. 232,53 in Ludouicum Imperatorem irritatur M. 236,7 moritur M. 239,27
Benedictus XIII, papa F.86 exauthoratur M. 277,40
Benedictus abbas 448,36. F.54 regulam ſui ordinis ſcribit 415,6
Benedictini ordinis dignitas, & excellentia F.84
Benedictus præſul floret 417,45
Benedictus iunior F.55
Beneficiorum pluralitas reprobata Pariſijs F. 81 abuſus & ſimonia improbatur F. 87
Beneuentum ædificatum 234,36 capitur & exuritur ab Imperatore M. 106,25 capta a Normannorum comite M. 115,43 donata Romano pontifici M. 115,44
Beneuentani olim Samnites 464,47 ab Otthone III, ad ſubiectionem Romanorum adiguntur M. 107, 17
Beneuentanorum regio a Sarracenis deuaſtatur 464,47
Beniamin f. Iacob ex Rachel, author tribus in Iſrael F. 8
Beniamin tribus deſtructio F. 10
Benzo de *Hohenſtein* occumbit M. 257,20
Beradach legatus Babylonius, explorator 178,39
Berengarius Forolulienſis dux rex Italiæ 469,1 in armis peritus F.68 in Italia vrbes armis ſibi ſubijcere molitur M. 89,49 Guidonem de vrbibus idem tentantem vincit M. 89,52 Italia exturbatur 470,52 pulſus a Guidone confugit ad Imperatorem Arnolphum 469,3 regnum Italiæ recuperat 471,2
Berengarius II, rex Italiæ F.69
Berengarius III, rex in Italia F.69 contra Vngaros Imperator electus eos adoritur, ſed fugatur M. 91,28 magna vi, ſed auri, Vngaros ex Italia exturbat M. 91,38 a Ludouic. Imp. exercitu petitus contrait, ſed fugatur M. 91,46 aſtu capit Imp. Ludou. excæcat, regnum Italiæ recuperat M. 92,24,28
Berengarius IIII, rex Italiæ F.70 in Italia turbas & ſeditiones varias mouet M. 476,14. 100,33 Italia expellitur 475,54 Adelindam in carcere tenet 475,49 ſe cum filio in munitiones recipit M. 103,10 latet in monte S. Leonis M. 103,25 mittit filium in Corſicam cum theſauro M. 103,24 precibus & interuentu amicorum regi reconciliatur, & in regnum reſtituitur 476,3 cum filio & vxore capitur M. 103,55 in Bauariam relegatur 477,40. M. 10[illegible] moritur 478,[illegible]
Berengarius epiſc. Turonenſis in Eucharistia a Romano eccleſia diſſentit F.73
Bergamum ciuitas Venetiæ ciuitatibus annumerata 451,24 capitur ab Imperat. 4[illegible],11
Bericanus & Amicus martyres occiſi F.64
Berna ædificata F. 78,79. M. 139,5 obſeſſa F.83
Bernabaue graſſator & prædo M. 254, 50
Bernardinos frater minor F.83
Bernardinus cardinalis S. crucis, legatus pontificius 313,43
Bernardinus de monte Politiano ordinis Prædicatorum intoxicator Henrici VII, F.83
Bernhardus abbas Ciſtercienſis, fundator Claræuallis F. 75 ſcribit ordini Templariorum regulam F.75 magna authoritate apud primores pollet F.76 in precio apud Lotharium Imperatorem M. 136,35 expeditionem in Palæſtinam voce & lingua promouet F. 76 conuertit ducem Aquitaniæ, virum duræ ceruicis F.77 moritur F.76
Bernhardus abbas canonizatus F.78
Bernhardus nepos Caroli Magni, rex Italiæ M. 60,38. 62,50
Bernhardus rex Italiæ nepos Ludouici Imperatoris, rebellis 462,16 M. 74,12 ab impetu contra Imperatorem patruum remittit M. 74,24,31 cum complicibus capitur, poſt capitis damnatus decollatur M. 74,42
Bernhardus Iuſtinianus orator Venetiorum F. 90
Bernhardus de Anhalt ab Imp. accipit ducatum Saxoniæ M. 155,54
Bernhardus de *Sachſenheim* occumbit M. 257,19
Beroldus primus comes Sabaudiæ F. 70
Beronice, filia regis Ægypti, vxor Antiochi II, F. 28 cum filijs occiſa F.28
Bertha filia Heraclij, Græca, ſponſa Pipini Nani, & mater Caroli Magni 439,16
Bertila f. Caroli Magni ex Hildegardi M. 58,20
Bertha filia Otthonis marchionis, vxor Henrici IIII, 4[illegible],46
Bertholdus I, f. Conradi Imper. dux de Zeringen F. [illegible]8
Bertholdus II, dux de Zeringen in obſidione

fidione Tubingenſi M. 110,10
Bertholdus III, de Zeringen vir præſtans M. 139,6
Bertholdus IIII, dux Zeringentis rex pecunia electus M. 166,40
Bertholdus Morauiæ dux cum Imperatore in Palæſtinam proficiſcitur M. 160,20
Bertholdus Prior montis Carmelici F. 78
Bertholdus a *Kunſberg* dux expeditionis Italicæ M. 163,2
Beryllus ſabricator tormenti, tauri ænei, eo ipſo primus torquetur 181, 52
Berytū vi expugnatur a chriſtianis M. 165,39 rurſus amiſſa M. 165,43 direpta M. 199,36
Bethica a Sueuis occupata M. 32,31
Bezelinus & Gebiſo, fratres ex familia Zeringorum M. 139,22
Bias e ſeptem Græciæ ſapientibus F. 19
Bibliotheca Iudæorum Romam tralata 367,27
Bibliotheca & Capitolium Romę combuſta 372,9
Bibliotheca Ægypti combuſta F. 33
Birſa fluuius 290,27
Biſina vxor Biſini regis Thuringorum cum exule Hilderico clam fornicatur 432,41 in Franciam Hildericum relicto marito ſequitur 432,48
Biſinus rex Thuringorum, hoſpes exulis Hilderici 432,41
Biſurges, olim populi Germaniæ M. 7,26
Blanca Maria, filia Galearij Mediolanenſis nubit Maximil. I, 306,13
Blaſius Forbach ſicarius M. 261,34 ſupplicio capitis afficitur M. 261,51
Bleda frater regis Hunnorum occiſus 404,29
Blera Romano pontifici a Longobardis erepta M. 53,7
Bleſenſis comitatus F. 68
Blitethildis vxor Pharaonis F. 57
Bludentz oppidum venditur M. 257,47
Bobium, ciuitas Italiæ 418,55
Bocci pontifex in Iſrael F. 12
Bocchoris rex Ægypti nonus decē plagis attritus F. 9
Bocchus rex Arabum amicus Herodis mutabilis 354,37
Bochonia Chriſto adducta F. 62 bellis diuexatur F. 89
Bodiſlaus dux Poloniæ tributum Imperatori pendere recuſat M. 111,5 moritur M. 111,7
Boemundus dux Apuliæ & Tarentinorum dux exercitus in Palæſtinam F. 74 Antiochenam obſidionem gubernat M. 124,15 conſtituitur princeps Antiochiæ M. 125,13 ex arce Antiochena oppugnata ſagitta grauiter vulneratur M. 124,40
Boenus vir conſularis, exul F. 53 occiditur 407,33. M. 36,4
Bohemia, regio Germaniæ M. 7,46 ad fidem Chriſti conuerſa F. 69 legibus & religionis cultu exornata M. 254,31,36 Marahenſibus conceditur M. 89,25 Imperio tributaria M. 113,4 vaſtata propter Huſſitas F. 88
Bohemiæ ducatus in regnum extollitur F. 77. M. 145,27
Bohemiæ rex elector & archipincerna Imperij F. 71. M. 107,50
Bohemiæ rex Auſtriam inuadit iuſſu Imperatoris M. 184,9
Bohemiæ rex cum Friderico primo Imperatore in expeditione Mediolanenſi M. 148,23
Bohemorum duces duodecim occiſi F. 66
Bohemi a Carolo Caroli Magni filio debellati, primo arma corripiunt, poſt attrito pacem petunt M. 70,4, 43 tributarij Henrici Aucupis M. 96,29 rebelles ab Henrico II, reprimuntur M. 108,53 Germaniam incurſant M. 151,31 rebellant Sigiſmundo Imperat. M. 278,34,53 ſe ſubijciunt Imperat. Sigiſmundo M. 282,18 rege orbati iterum in diuerſas partes ſcinduntur M. 288,3 ſibi regem eligunt 298,24
Bohemi Huſſitæ eccleſias & monaſteria vindictæ cupiditate euertunt M. 275,1 contra ſuos hoſtes diu feliciter pugnant 279,6. M. 20,32 vocantur Baſileam ad ſynodum, quo legatos mittunt M. 281,3,10,25 in ſynodo Baſilienſi ſuam doctrinam conſtanter & cordate aſſerunt M. 281,39 mutuis & inteſtinis diſſidijs ſe debilitant M. 282,13 regi Ladiſlao adulantur 295,19
Boheſlaus Polonus ab Imperio Romano deficere molitur 485,16
Boij, olim populi Germaniæ M. 7,27
Boiſlaus vir ſanguineus occiſor fratris principis Bohemiæ M. 98,2
Boleſlaus filius ducis Bohemiæ Siprinci peruerſus F. 69
Bombardæ Norimbergæ a Germanis inuentæ M. 175,24. 289,26
Bonauentura doctor deuotus F. 80
Bonconuentum, caſtrum amplum & elegans M. 219,21
Bonfeld oppidulum Alſatiæ M. 246, 27
Boni mores apud Germanos bonæ leges M. 8,39
Bonifacius I, papa 402,47. F. 51
Bonifacius II, papa 413,30. F. 55
Bonifacius III, 420,36. F. 58
Bonifacius IIII, papa 420,42. F. 58
Bonifacius V, papa F. 58
Bonifacius VI, papa F. 60. 68
Bonifacius VII, papa F. 70
Bonifacius VIII, papa F. 83 anni Iubilei author M. 202,54 Alberto Imperatori nunquam æquus M. 202,39. 204,22 expeditionis Conſtantinopolitanæ, & inde Hieroſolymitanæ author M. 204,34 capitur, Romam ducitur, moritur M. 205, 34
Bonifacius 9, papa F. 86
Bonifacius epiſcopus Moguntinus, Germaniæ in chriſtiana fide doctor 430, 49. F. 61. M. 49,27. 50,40 conſtituit epiſcopos Erfordiæ & Herbipoli M. 49,38 inungit Pipinū Natinur in regem Franciæ 438,3. 439,11 M. 47,52 præſes concilij ſub Carolomanno in Gallijs M. 50,5 in ſynodo archiepiſcopus conſtitutus M. 50,10 in Romanam eccleſiam optime affectus M. 50,41,51 inter Phryſones martyrizatur 440,27. F. 61. M. 51,4 in Fulda monaſterio ſepelitur M. 51,6
Bonifacius dux Africam Wandalis ſubijcit 404,54 auxilio Germanorum Romanum Imperium turbat M. 32,22
Bonifacius Ammerbachius Roterodami præco 321,14
Bonivallis monaſterium F. 75
Bonna (Bunna) vrbs ad Rhenum 381, 18 olim Lotharingiæ vrbibus annumerata M. 95,52
Bononia, olim ſylua & deſertũ M. 6,18 in Florentina conſpiratione contra Imperatorem M. 217,21 ad deditionem & mulctam compulſa M. 187,55
Bononienſes pontifici rebelles M. 256, 21
Bononienſe fœdus 318,55
Bononienſis Academiæ author Carolus Magnus M. 71,44 ad Paduā tranſlatio M. 158,8
Bonoſus & Proculus. Vide Proculus & Bonoſus
Bonus (Donus) papa F. 70
Booz f. Salmon F. 12
Borſius Eſtrenſis dux Ferrarienſis 294,10
Boruſſia bellis diuexatur F. 89
Bos integer aſſus F. 91
Bos in Ægypto ex flumine in aerem eleuatus, Deus haberi incipit F. 9
Boues primum ad aratrum iuncti F. 9 aratro in Creta primum iuncti F. 10 loquuntur 353,7
Boſeckheim arx ad deditionem a Wirtemberg. redigitur 312,39
Boſo Prouinciæ & Burgundiæ rex inungitur 467,9 M. 86,31
Boſo frater vxoris Ludouici Balbi, regno eius inſidiatur, ſed impeditur M. 87,19,32
Boſſenorum regnum a Turcis vi occupatum F. 89
Borpardia ciuitas M. 170,49
Brabantia, regio Germaniæ M. 7,45 vaſtatur a duce Geldriæ 313,52
Brabantiæ dux, comes in expeditione Hieroſolymitanā M. 165,27
Brabantiæ dux obſidet, expugnat, diripit Leodium M. 175,49
Brabantiæ dux cum Frid. II, in expeditione ſancta M. 178,13
Brachmanici literis ſalutantur ab Alexandro Magno 224,25. 229,8. &c. reſpondent Alexandro Magno 229, 18
Brandanus in Scotiā F. 56
Brandenb. marchio camerarius & elector imperij F. 71. M. 107,51
Brandenburgenſis marchio auxiliatur ordini Teutonico M. 183,14
Brandenburgenſis marchio dux exercitus contra Huſſitas M. 279,41
Brandenburgenſis marchio a partibus Adolphi epiſcopi M. 299,16
Brandenburgenſis eccleſia fundata M. 105,11
Bremgarten occupatur ab Heluetijs M. 276,27
Brenneburgum munitio Sclauorū oppugnatur & expugnatur ab Henrico Aucupe M. 96,13
Brennius (Brennus) dux Senonum Gallorum 196,37. M. 12,19 gener & hæres Segusini, regis Biſuotinū 197,33 condit multas vrbes 198,37 ædificat Senas in Tuſcia 198,54 bello acquirit Galliam, Britanniā, &c. 197,36 cum Senonibus vincitur a Romanis

199,1 aote ſe ducem Germanum in Aſiam præmittit M.13,2 proficiſcitur armata manu in Aſiam M.13,1. 199,30. M.13,8 cum exercitu ſuo Delphos venit 199,38 Deorum irriſor & contemptor 199,41 in Alpibus niue ſuffocatus perit 200,15. M. 13,12
Bresburgum vrbs 312,54
Breſeca obſeſſa 475,27
Breſſa Venetis a Gallo erepta 314,32
Brettani obſeſſi a Wirtembergico forti manu ſe defendunt 312,26
Bricho oppidum 396,22
Brigida de Suecia vidua ordinem fundat F.85 miſſa ad papam pro regulæ ſuæ confirmatione F.85
Briones io exercitu Wiſigothorum cootra Attilam 405,50
Briſacum oppidum ad ripam Rheni M.176,39. 139,6 ab Otthone Imperat. obſidetur M.99,32 coniunctum cum Friburgenſibus M.255,36
Britaonia. Vide Anglia
Britones cum Anglis irruptiones faciũt io Alſatiam & Sungauiam F.86
Brixia, vrbs Norica M.120,18
Brixia conditur 198,39 in ſui cladem & euerſionem cootumax M.217,29 Mediolano in rebellione contra Fridericum I, cooſœderata 515,53 capta ab Impe. M.112,18 obſeſſa & pacata M.185,15
Brixieoſes ab Imperat. Frideric. I B. ad deditionem compelluntur M.147,41 muros ſuos deijcere iubentur M. 151,24
Bructeri, olim populi Germaniæ M. 7,24
Brugæ Gallis reſtitutæ M. 202,1 captæ M.177,20 Gallis ereptæ M. 201,47
Brugenſes in vincula conijciunt Imperat. Maximiliaoum F.90 capiunt Imperat. 305,30
Brunduſium, locus delectus & concurſus militum ad expeditionem S. M. 180,28
Bruneca oppidum 298,1
Brunihilda regina fœmina nequiſſima 419,13
Bruno f. Henrici Aucupis, epiſcopus Colonienſis F.69. M. 95,33 deuotus F.70
Bruno præpoſitus Bonnæ conſecratur epiſcopus Colonienſis M. 169, 43. 170,28 capitus M.170,39 liberatur M. 172,23 Romam profectus pallium & conſecrationem impetrat M. 172,23
Bruno epiſcopus Toillenſis papa nominatus, aliorum perſuaſione tergiuerſatur M.114,13 tamen papa eliguur M.114,30
Bruno, magiſter in theologia, oatione Germaous de Colonia, fundator Carthuſienſis ordinis F.74 ante præceptor Vrbani II, F.74
Bruſias rex Bithyniæ, hoſpes Hannibalis 254,26
Bruti & Lucani occidunt regem Epirotarum 224,5 ſubiguntur ab Alexandro Magno 224,7
Brutus Italus io Anglia inſula conſidet F.13
Brutus primus Romanorum conſul, parricida 232,54. 233,23. F.23
Brutus & Caſſius interficiunt I. Cæſarem 351,11 ſeipſos perimunt 356,17
Buceltnus prioceps Francorum occaſus 416,45
Bucephalus equus Alexaodri 208,37
Buda vrbs Vngaris & Germanis mixta M.283,47 recipitur, ſed ſtatim amittitur 319,19
Buguaria a Carolo Martello ſubiugata 429,36
Bulgari Longobardos obruunt 447,39 magnam ſtragem a Lõgobardis patiuntur 447,51 Pannonias incurſant M. 78,15
Bulgarorum regnũ ex Scythia in Thraciam tranſlatum F.61
Bulgaria ad fidem chriſtianam conuerſa F. 67 a Turca direpta & vaſtata M. 263,44
Bulla Gregorij VII, contra Henricum IIII M.117,41
Bundſchuch vel calceus fœderis
Burchardus I, epiſcopus Herbipolenſis F. 62 legatus Pipini ad papam ſuper regno Fraociæ 437,37
Burchardus Sueuorum dux Henrico Aucupi rebellis M.92,40
Burdegala a Normannis deuaſtata M. 81,38
Burdious Hiſpanus in papatum ſuffectus 506,24 captus caueæ mancipatur 506,31
Burganda prouincia, ſedes Longobardorum 447,14
Burgundia, prouincia Pipioi 437,9 a Sarracenis afflicta M.89,13 imperio ſubiecta M.112,31 diu afflicta a Bertholdo de Zeringen M.139,12
Burgundiones (Burgundi) gens antiqua orti F.34 coouerſi F.49 in exercitu Wiſigothorum contra Attilam 405,48 cum Francis reconciliantur F. 88 ad Rhodanum proprios reges eligunt 432,24
Buri, olim populi Germaniæ M.7,31
Buridanus philoſophus F.84
Burnia Imperat. Frideric. pacta noo ſeruat 518,55 obſeſſa in gratiã ab Imp. recipitur 518,46
Bus f. Nachor ex Melcha F.7
Buſchenſis comes occumbit M.310,1
Butones olim populi Germaniæ M. 7,25
Byrſe arx Carthagiois 258,39
Byzantia in Auſonia condita 204,51
Byzantium. Vide Conſtantinop. F.20

C

CAath f. Leui F.8
Cacamus prioceps Hunnorum a Carolo Magno ſedis migrationem petit & impetrat M.60,54
Cades in deſerto Sin, vbi ſoror Moyſis mortua F.9
Cadmus Græcas literas primus inuenit 133,31. 205,38. F.11 Thebas condit F. 11
Cadulus Parmenſis epiſcopus Paparum ambiens reprimitur 498,52
Cæcilia martyr 375,36
Cælus rex in Creta, pater Saturni 96,3
Cæſarea Palæſtina condita F.35 expugnata M.127,17
Cæſarea Mauritana coodita F.35
Cæſarea regina Perſarum Conſtantioopoli baptizata F.60
Caietanus cardinalis legatus Apoſtolicus Auguſtæ in coouoou propter Lutheri diſputationes contra indulgentias 316
Cain naſcitur 74,53 ciuitatis terrenæ author F.2,3 author ponderum, menſurarum, metarum, &c. 76,41 Deo offert paleam repudiatam 75,4 conſtruit vrbem Enos oomine ſui filij 76,34 occiſus a Lamech F.3
Cain poſteritas diluuio extincta 76,44
Cainan vita & ætas F.3
C. Iulius Cæſar conſul Romanus F.33 miſſus in Occidentem Gallias & Germaniã Romano Imperio ſubijcit 274,39 legationibus compellat Ariouiſtum M.15,3 expeditionem mouet contra Ariouiſtum M.15,30 ſuum exercitum contra Ariouiſtum longa oratione animat M. 15, 35 Germanos in Gallijs commorantes bello petit M. 16,52 Germanis omnes pacis conditiones recuſat M. 17,14 Germanos per fas & nefas opprimere cupit M.17,29 bellum io Germaniam trans Rhenum traijcere cogitat M.17,52 traductis ſuis copijs trans Rhenum ſtatim regreditur M.18,12,18 ante prælium colloquitur cum Ariouiſto M. 15,51 triumphum ſibi debitum obtinere nequit 275,3 triumphi repulſam paſſus, apud amicos conqueritur 275,7 in vrbem venit & ærarium diripit 275,11 conciliat ſibi animos Occidentalium contra Pomp. 275, 16 in Theſſalia in campis Emathijs vincit Pompeium 350, 13 Pomp. perſequens, eo interfecto in Ægyptios occiſores arma conuertit 350, 23 Romam rediens ex Oriente dictator creatur 350,36. F.33 contra Pompeianos bis in Hiſpaniam exercitum ducens, eos delet 350,38,49 vrbem quatuor triumphis ingreditur 350,47 Romam tenet, eamque pro ſuo arbitrio regit 351,1,7 interficitur io curia a Bruto & Caſſio 351, 11
Caius Caligula Imperator 362,40. F. 38
Caius Marius conſul Romanus F.33
Caius papa 380,13
Calabria Græcis erepta M. 104,54 a Græcis & Sarracenis recuperatur M. 106,3 ab Imperatore capta M. 163,18
Calamne in terra Seonaar F.4
Caldui, olim populi Germaniæ M.7, 25
Calipha rex Ægyptius Hieroſolymam recuperare molitur M.126,46 cum exercitu ſuo fuoditur, ſternitur M. 127,1
Caliſella Venetis a Gallo erepta 314,33
Calinana ſoror & vxor Caini F.2
Callinicus inuentor marini ignis F.61
Calliſthenes Philoſophus condiſcipulus Alexandri Magni ſub Ariſtotele F.26
Calliſtus (Calixtus) I, papa 375,7. F. 44
Calliſtus II, papa F.75. M.133,48 excommunicat Henricum V, 506,21
Calliſtus III, F.89 ante Ioannes Sarmienſis cardinalis, Pannonius M. 153,30 excommunicatione ferit Alexandrum III, eiuſque complices M. 153,31 ad pedes Alexandri III, ſe demittens abſoluitur M.158,32

Caliſtus

Calliſtus III, papa M. 295,54 per concionatores inſtigat omnes ad impenſas & expeditionem contra Turcas M. 296,25
Calliſtus fautor Iuliani Apoſtatæ 392,9
Caluacenſis epiſc. pontificius legatus M. 253,49
Cambyſes rex Perſarum 223,50. F.23 πολυώνυμος 200,24. 201,12. 206,16. F.23 in Iudæos truculentus 200,30
Cameracum a Germanis Francis captũ 432,29
Camillus Conſul profligat Senones Gallos 196,46. 198,24. M.12,39
Camillus Furius dictator Romanus F. 25
Campania a Græcis mundata 465,23 a Sarracenis deuaſtata M.86,29 in vltimam ſeruitutẽ redacta M. 162,32
Campaniæ dux a partibus papæ Paſchalis contra Henr. V, M.133,19
Campanus doctor inſignis celebris Aſtronomus F.71
Campeius legatus papæ Treueris in comitijs M. 315,9
Campſiani, olim populi Germaniæ M. 7,26
Campulus primicerius, author ſceleris in papam Leonem III perpetrati 455,18 eijcitur in exilium 455,40,55
Candoaldi martyris tranſlatio F.71
Canonicus ordo incipit F.73
Cantianus Rothonenſis F.54
Cantianus epiſc. Turonenſis F.40
Cantus primum a quo & quando inuentus 77,7
Capitolium Romæ ædificatum 189,38 F.21 Romæ obſeſſum 196,43 M.12, 30. incẽditur 209,7 cũ Bibliot. Romæ fulmine tacta abſumitur 372,9
Cappadoces a quo orti F.5
Cappadocia arteritur a Mithridate 268, 8 a Vologeſo vaſtatur 371,42
Capriæ palus, Romulo ibi ſubmerſo famoſa 183,1
Capri montis caſtrum obſeſſum, & obſidione liberatum 475,21,27
Capua condita F.14 Romano imperio ſubijcitur 206,7 capta ab Imp. Ludouic. II, 465,20 Sarracenis per Henricum II, erepta M.109,19 a Conrado rege capta, muris nudata, peruia M.190,51
Capuanus ducatus cedit nepotibus Vrbani VI, M.258,34
Capuani ab Otthone III ad ſubiectionem Romanorum adiguntur M. 107,17
Capitis raſura inter ſacerdotes vnde 365,27
Capna raſa, ſignum ſeruitutis abolitæ 254,9
Capys Syluius rex Albanorum 170,20 213,29 conditor Capuæ F.14
Caranus f. Arbari primus rex Macedonum F.18
Carceres & tormenta excogitata 214,1
Carchedon Tyrius conditor Carthaginis F.12
Cardices rex Medorum 167,6. 168,39
Cardinales quinque a papa in mare præcipitati M.260,42
Cardinalium ſedes reſtauratæ F.81
Cardinalatus dignitas ab archiepiſcopis electoribus reſpuitur M.260,24
Carilephus μισογύναιος F.54
Carinthiæ ducatus venit ad duces Auſtriæ M. 232,21 deuaſtatur a Turca 320,3
Carinus Imperator Auguſt. 380,21 F.46
Carſius villa 438,15
Carmelitarum ordo incipit F.79 confirmatur F.80 paulatim in ciſmarinas partes dilatatur F.81 habitum mutat F,82
Carmentis, f. Euandri, mater Latini, inuentrix Latinarum literarum 135,3 158,9. F.12
Carnealdus epiſc. Lugdunenſis F.57
Carnotum, habitatio Hunnorum M. 61,3
Carolomannus f. Caroli Martelli, Maior domus 436,15 rex in Germania, Saxonia, Sueuia M.47,18 ſynodum celebrat in Gallijs M.50,3 Pipino fratri regna & prouincias tradit, ipſe in monte Soracte, poſt Caſſino monachatum colit 437,3. F.63 M. 50,6 moritur 442,36. M.54,17
Carolomanni fratris Caroli Magni vidua confugit ad regem Longob. 442,36
Carolomannus frater regis German. Ludouic. cum exercitu Italiam intrat 466,23 moritur 467,20
Carolomannus f. Caroli Calui ſacris initiatus, collecta male feriatorum turba paſſim hinc inde graſſatur M. 83,17 capitur, excæcatur M. 83, 21
Carolomannus f. Ludouic. Balbi fratre amiſſo auxilia accipit a Carolo III Imperatore contra Normannos M. 87,36 moritur M.87,44
Carolomãnus f. Caroli regis, Francigenarum in venatione ab apro læſus moritur 468,29
Carolomannus & Ludouicus filij Lud. Balbi. Vide Ludouicus & Carolomannus
Carolopolis, quæ ante Compendium M.85,34
Carolus Martellus, f. Pipini Groſſi, auus Caroli Magni, Maior domus in regno Francorum 429,28. 436,1 acris vindex & tutor regni Francici 429, 34 rex in Gallia re, Childerichus nomine M.47,38 vir magnæ dexteritatis & felicitatis F.62 M. 47, 10 acris bellator 436,5 præcellit Iulium, Auguſtum, &c. M.47,35 Francorum vexillifer contra Gaudinos 435,24 dux Romanorum contra Gothos 436,43 de ope contra Longobardos a papa rogatur M. 44,37 Liutprandum ad æquas pacis cum pontifice conditiones conſilio & pecunia permouet M.44,39 domat Sueuos, Saxones, Bauaros, Germanos denique omnes M. 45, 40 contra Turcas expeditionem ſuſcipit in Hiſpanias M.45,46 Turcas multis artibus & conſilijs ad aciem ex caſtris elicit, fundit, ſternit M. 46,40 redit ex Hiſpanijs in Galliam M.46,45 Phriſios idololatras debellat, eoſque cruentis prælijs ad Chriſtianam fidem ducit M. 46,46 iterum in Hiſpanias Turcis occurrit M. 46,52 moritur 430,32. 436,55. M.47,11
Carolus Magnus filius Pipini Nani, rex Franciæ, & Imperat. Roman. Auguſt. 442,25. F.65 adhuc iuuenis conſtituitur rex Francorum F.63 originem trabita Priamo Troiano, Antenoris ſocio 166,4 natus Germanus M.67,8 compeſcit Hunaldum Aquitanum, & Lupum Guaſconem 442,28 Romam orationis gratia proficiſcitur 442,34,45. M.53,34 in gratiam pontificis Romani Deſiderium obſidet & humiliat 442,42 conſcripto magno exercitu Italiæ vrbes & ipſum Deſiderium capit M. 53,18 Saxones debellat, eos compeſcit & ſubiugat 442,40,53. 443,15. M. 54,19 Aquitania & Vaſconia potitur M.54,10,16 in Hiſpanijs belligeratur contra Sarracenos 457, 39 expeditionem ſuſcipit in Hiſpanias contra Turcas M.54,37 equitatum ſuum a Turcis pene deletum amittit M.54,49 a Turcis in Hiſpania funditur & in fugam vertitur M. 55,4 ex Germania & Gallia nouum vocat exercitum M.55,11 tandem Turcas vincit, & ex Hiſpanija abigit M.55,40 a principe Bauarorum bello petitus eum ad preces, obedientiam & obſides redigit M. 55,51 contra Vngaros præliatur M. 56,42 exercitu in Angliam miſſo, turbis & factionibus Anglicis conſulit M. 63,15 a Venetis offenſus filium Pipinum contra eos cum copijs mittit, eoſque compeſcit M.68, 29 Venetias libertate donat M.68, 24 bellum graue gerit cum Bohemis per filium Carolum M.70,2 Romam venit 453,48 Papam de Romania vlturus iterum Romam venit 453,48. 454,37 recuſat inter papam illum & Romanos iudicare M. 66,23 patricius Romanus Romæ appellatur 451,54 coronatur Imperator Auguſtus 455,50 M.66, 47 accipit claues S. Petri, & vexillum Romanæ ciuitatis M.65,42 pontificem Romanum auro & authoritate corroborat M.65,43 pacem & fraternitatem ſancit cum Imperat. Orientis 456,6. 457,24 muneribus honoratus a rege Perſarum & ab alijs M.456,19 Hieroſolymam orationis gratia per Conſtantinopolim profectus 457,30. M.58,6 ſynodum Francofurti celebrat M.65,38 viſitat terras & regna ſua, maxime tamen Franciam Orientalem M. 65,37 filium Ludouicum conſtituit imperij & regnorum hæredem M. 62,49 magnus non minus religione quam bello M.57,2 trium Academ. fundator M.71,44 doctus, & doctorũ hominum patronus M. 61,42 πολύγλωττος M. 61,39 in liberis & nepotib. erudiendis diligentiſſimus M. 61,7 hoſpitalis & in peregrinos beneficus M. 61,17 exquiſitus in ædificijs & ſtructuris, maxime eccleſiarum M.57,40 quibus ſumptibus eccleſias & collegia extruxerit, ditauerit M.56,51 quas vxores concubinas, filios, filias habuerit M.58.12 quos habuerit præceptores M.61,45 quæ regna & terras poſſederit 458,5. M.57,4 cuius ſtaturæ & formæ 457,53. M. 61,35 ſancit teſtamentum de diuiſione ſui regni inter filios M. 58,29 eccleſiarum, pauperum, ſeruorum in aula, viduarum, pupillorum, nubi-

lium pauperum virginum rationem habet M.60,42,50.60,36 truncus Romanæ & Germanicæ nobilitatis 439,23 diem ſupremum obit 457,46

Caroli Magni proſapiæ reliquiæ non in Germania, ſed in Gallia M.92,32

Carolus filius Caroli Magni ex Hildegarde M.58,16 mittitur in Saxoniam contra Danorum regem M 57,54 exercitum ducit contra Boemos M.70,3 ante patrem mortuus M.60,35

Carolus & Ludouicus f.Ludouic. Imper. & fr. Loth. Imper. inuidia moti bello petunt & vincunt Imperatorem 482,37

Carolus iunior f. Ludou. I Imp. capit & in monaſterium trudit regem Aquitaniæ 463,46

Carolus II dictus Caluus f. Ludouici Pij ex Iuditha, Occidentalis Franciæ rex, Imperator Auguſtus 466,11. F.67. M.76,3. 80,47 a patre conſtituitur dominus Sueuiæ, Rhetiæ, Burgundię M.78,44 Normannis contraire diſponit, ſed nonnihil impeditur M.83,11 Normannos in Andegauia vrbe ſua obſidet & expugnat M.83,30 in Anglia belligeratur auſpicato M.81,40 Lotharingiam inuadere tentat 466,18 ab incurſionibus Lotharingiæ auocatur 466,28 cõtra fratrẽ Ludouicum copias maximas colligit M.85,30 nepotib. ſuis bellum indicit M 85,49 in prælio cum agnato Ludouico, funditur 466,34. M.86,12 in Italiam contra Saracenos vocatur moratur, priuatis magis intentus M.86,31 Romæ Imperator coronatur M.85,25 Imperator creatus, veſtitu, habitu, minis arrogantiſſimus erga omnes M.85,32 petit Romã, mox Papiam, iterum Franciam, in quo itinere veneno infectus moritur 466,47. M.86,42

Carolus f. Caroli Calui imprudens militem prouocans enecatur M.83,24

Carolus III, dux Sueuorum f. Ludouici regis Germ. dictus Groſſus ſiue Iunior, Imper. Auguſtus 467,40. F.67. M.87,11 ſuppetias fert Galliæ contra Normannos M.87,49.87,35 contra Normannos ducit exercitum 468,6 in Galliam ad regnum inuitatur 468,33 corpore & animo ægrotans, boniſque egens alieno pane alitur, & regno deijcitur 468,37 in amentiam verſus moritur M.88,24

Carolus IIII f. regis Bohemię, marchio Morauiæ, Roman. Imp. Auguſtus F.84. M.242,34 aliquot vicibus reprobatur M.245,2. 246,16 ſuppetias laturus Gallo vix fuga vitæ cõſulit M.242,43 in Germania hinc inde ad vrbes properat, ſibi deuincit eas M.244,45 pacis in Europa ſtudioſus & belli contra Turcam appetens M.248,6 conuentum Wormatiæ celebrat M.248,18 Italiã intrat, ibi vbique ſplendide excipitur & coronatur Rom. Imperat. Auguſt. M.248,33 Roma & Italia in Germaniam reuertitur M.249,5 confœderationem Heluericam infringere molitur M 249,7 tentat Tigurinos a confœderatione Suitenſium auocare M.249,25 obſidet Tigurum nulla gloria M.249,38 comitem Wirtemb. conſurat, poſt contumacem armis & obſidionib. coercet M.252,20 mittit exercitum contra ducem Auſtriacum, eumque ſubigit M.253,24 Senis tumultu ciuium periclitatur M.255,6 in Germaniam redit M.255,13 filium Wenceſlaum Roman. regem creat M.255,17 legatos ad papam pro eccleſiæ reformatione amandat M.254,41 in Italiam cum ſelectiſſimis copijs contendit M.254,52 conniuet comiti Wirtemberg. in bello Sueuico M.257,36 obſidet Vlmam M.257,48 obdormit M.258,8

Carolus V, archidux Auſtriæ coronatur rex Hiſpaniæ & Siciliæ M.316,24 Imperator Rom. electus M.317,2 vnde originem trahat M.31,11 conuentum agit in Wormatia M.317,14 in Hiſpanias proficiſcitur M.317,23 nuptias celebrat Hiſpalis cum ſorore regis Portugalliæ M.318,12 conuentum agit Spiræ M.318,39 mittit copias contra Venetos M.318,29 coronatur Bononiæ Rom. Imp. Aug. M.319,3 redit in Germaniam M.319,12 in negotio religionis conuentum agit Auguſtæ M.319,15 fratrem Ferdinandum conſortem Imperij aſſumit M.319,22 comitia celebrat Ratiſponæ, Schvvinfurdiæ, Norimbergæ M.319,42,46 decernit bellum contra Gallum M.320,53 Bononiam ad pontificem ſe recipit M.320,8

Carolus Simplex, poſthumus Ludouici Balbi M.88,39 commendatur comiti Pariſienſi M.88,40 eligitur rex Galliæ M.88,40 filiam regis Britannorum in vxorem ducit M.88,44 ſtudio pacandæ Galliæ Normannorum principi filiam tradit vxorem M.88,52 bello impetitus a principe Aquitaniæ ſuperior euadit M.89,4 capitur M.89,5 captus moritur M.89,13

Carolus I, rex Galliæ 465,3

Carolus II rex Galliæ 470,10

Carolus III, rex Franciæ M.54,17

Carolus IIII rex Galliæ M.95,50

Carolus V, rex Galliarum M.260,21 Sigiſmundo mittit auxilia cõtra Turcam M.264,1

Carolus VI, rex Galliæ M.292,9

Carolus VII, rex Galliarum 298,19 moritur M.300,27

Carolus VIII, M.300,29 rapit Maximil. ſponſam, filiam repudiat M.305,40 rex Galliæ militem colligit & expeditionem in Apuliam ſuſcipit M.306,19 a Venetis grauiter attritus ſecundo regnum Neapolitanum inuadit F.106 ad Maximilianum Tridentum venit F.107

Carolus rex Apuliæ, legatus Pontificia in pacificatione Galli & Angli M.201,52

Carolus Siculus rex Vngariæ M.201,34

Carolus rex Siciliæ exautoratus F.82

Carolus Vngarus rex Siciliæ Romæ coronatur M.258,31 in Siciliam ſumptibus eccleſiaſticis exercitum ducit, eamque vi, fraudibus ſubigit M.258,48 in Vngariæ regnum animum & conſilia adijcit M.261,4 in Vngariam a regni primoribus vocatus eo accelerat M.261,18 ſuperbe & odioſe imperans ãnimos a ſe abalienat M.261,29 in Alba regali coronatur rex Vngariæ M.261,28 nefando ſcelere occiditur M.261,45

Carolus rex Aquitaniæ capitur, & in monaſterium amandatur 463,48

Carolus dux Prouinciæ frater Lotharij & Ludouici II, Imperator. moritur 464,20

Carolus Aquitanus oppugnatur a nepote Lothario ob Prouinciam 464,23 a fratre Ludouico rege Germaniæ exercitu petitur & infeſtatur 464,34

Carolus filius Lotharij, rex Prouinciæ Narbonenſis M.81,53 M. moritur M.82,8

Carolus marchio Badenſis pacificator inter Frideric. III & comitem Cilię M.295,3

Carolus Marchio Badenſis a partibus Adolphi epiſcopi M.299,11 capitur M.299,30

Caroli ducis Burgundionũ bella, victoriæ, caſus F.90 ambitioſæ petitiones & machinationes 302,4 in prælio fuga & extinctio M.303,16

Carolus Valeſianus Germanus frater regis Gallię Flandriam nefarie occupat M.203,14 præfectus patrimonij S.Petri M.204,30

Carolus Malateſta legatus Gregorij XII, ſed perfidus M.277,5

Carolus, f. regis Merciorum martyr F.72

Carolorum regnũ in Francia ſurgit 439,55 genealogia & ſtirps deficit 472,6 ſaltem in Germania, nõ item in Gallia 473,30 e Francia eiecta F.70

Carolina lex F.84

Carpenates rex in Lacio 213,31

Carpentus Syluius (Carpenas) rex Albanus 170,53.F.15

Carra vrbs in ſuperiore India F.84

Carris locus 392,28

Carthago condita 140,54 a Carthedone F.12 a Didone F.13 regnum in Africa 85,55 caput totius Africæ, ſed infelix 236,45 ab aduentũ deſcripta 258,33 deleta 140,56. F.31 milite Germano capta & deleta M.20,27 reſtaurata & habitata colonia ſummorũ Romanorum F.35 a Sueuis occupata M.32,31 a Germanorum & Gothis occupata M.32,26 ſpoliata a rege Wandalorum 404,10 Romæ confœderata 236,26 fœdus pacis cum Romanis ſoluit 237,12 capta a Scipione 245,51 funditus a quo & quando euerſa 259,11,20

Carthaginenſes ſocij Tarentinorũ contra Romanos 235,30 grauiter attriti malunt in libertate mori, quam in ſeruitute vitam habere 238,22 contra Romanos auxilia conducunt & vincunt 238,26,31 iterum a Romanis attriti 238,40 ad pacis petitionem redacti F.29 duras pacis conditiones a Romanis accipiunt 239,1 a Romanis deficiunt & tributum pendere recuſant 240,35 impetrant pacem a Scipione & Senatu Romano 251,50 a Romanis varie coarctati ſe dedunt 259,10

Carthaginenſium reginæ, prima & vltima, in interitu ſimiles 25,18

Carthuſia Colonienſis fundata F.84

Carthuſia e regione Auentonis F.85

Carthuſianorũ ordo incipit F.74 confirmatus F.78

Carus cum filio Carino & Numeriano Roio. Imp. Aug. 380,12. F.46
Caſimirus frater regis Poloniæ deſignatus rex Bohemorum contra ducem Auſtriæ M. 283,24
Caſimiriani Bohemi cōtra aduerſarios armis dimicant M 285,5
Caſimirus marchio Noribergenſes trucidat 313,7
Caſpij homines ſæuiſſimi in Heraclij exercitu 423 34
Caſpij montes clauſi F. 27
Caſſander rex in Lycia & Pāphylia 233, 41 cum Antigono occidit Olympiadem 235,50
Caſſinus mons, monaſterium a Sarracenis diripitur M. 87,6 a Frid. I M. 187,27
Caſſiodorus vir glorioſus doctor, cancellarius, poſt monachus F.54
Caſſius primus tribunus militum Romæ 233,21
Caſſius & Brutus interficiunt I. Cæſarē 352,11 ſeipſos perimunt 356,17
Caſſius Marnienſis epiſc. F.55
Caſtel Wartenſis comes occumbit M. 310,1
Caſtinus dux contra Frācos Germanos conſtitutus parum proficit M. 31,43
Caſtis hæreticus F.47
Caſtrimundus rex Wandalorum Arrianus F. 53
Caſtrum in Anglia ſui extructionem reſpuens 524,56
Caſtrutius dux equitatus ſub Ludou. B. M. 230,25
Capturim vnde orti F. 5
Catana ædificata F. 19
Catanenſes callido ſtratagemate capti M. 163,19
Catalaunicæ campi, laus caſtrametationis Eutij & Attilæ 405,55
Catalogus Pontificum Romanorum 535,1 Romanorum Imperatorum 536,1 paparum & Imperatorum ſynchronus 563,1 regum Ægyptiorum 555,25 regum Argiuorum 557,36 regum Aſſyriorum 550,41 regum Babyloniorum 558,1 regum Francorum 558,36 regum Gothorum 561,14 regum Græcorum 554,28 regum Hebræorum 553,9 regum Italicorum 549,1 regum Longobardorum 561,35 regum Medorum 551,50 regum Perſarum 552 25 regum Sicyoniorum 554,42 regum Troianorum 554,13
Catharina de Senis F.85 canonizata F. 89
Catilina famoſus tyrannus extinctus F.33
Catilinarium bellum 267,44
Catiſci, olim populi Germaniæ M. 7, 27
Cato conſul Romanus F.30
Cato Pompeianus apud Vticam veneni hauſtu ſe perimit 350,45 F.33
Catti, olim populi Germaniæ M.7,26
Cattuani, olim populi Germaniæ M. ibidem
Caucaſus mons, Turcarum ſedes olim M. 44,19
Caulci, olim populi Germaniæ M.7,26
Caulis incipit apud Siculos 121,15
Cecrops rex Cretæ primus ſacrificat Ioui 112, 49 conditor Athenarum F.9 idola fingere incipit 121, 17 author multarum in Græcia ſuperſtitionum F. 9
Cedar f. Iſmaelis F.7
Celadion epiſcopus Alexandrinus 371, 16
Cella Rudolphi M.176,44
Cellum F. 5
Celtarum princeps & legiſlator primus Samotes M 3,48
Celtiberi Romanos atterunt F. 31
Celtiberorum princeps & legiſlator primus Iubal M. 3,47
Cendebuldus ſpurius donatur Lotharingia à patre Arnulpho 469,39 multa mala machinans occiditur 470,26,40
Cenomanni vincuntur in Italia 254,18
Centum Senatorum Romæ ſomnium unum 214,46
Centumcellenſis portus M.79,13
Cerdo epiſcopus Alexandrinus 370,13
Cerdo hæreticus, magiſter Mardonis F. 42
Ceres menſurarum & ſegetum inuentrix 121,28
Cerinthus hæreſiarcha F.40
Cerſona, exilu locus papæ Martini 426, 30
Cethæi vnde orti F. 5
Cethim pater Cypriorum F. 5
Cethim, appellatio generalis inſularum & locorum maritimorum 85,30
Cethima inſula 85,29
Cethura vxor Abrahæ ſecunda & fœcunda 95,45 F.7
Chaldæi cremant libros Hebræorum 205,23 deſtruunt Hieroſolymam F. 21 ſubmerſi F. 21
Cham f. Nohæ, pater Chananæorum 84,26. 85,8 tenet Africam 85,38 pater Afrorum, Phœnicum, & Chananæorum F. 4 à regno ſuo eiectus 88,35 à quo ortum ducant 85,8
Chartam (Charan) ciuitas Meſopotamiæ F.7
Charybdis in mari Siculo 459,39
Chaubi, olim populi Germaniæ M.7,26
Chauchi, olim Germaniæ populi M.7, 29
Cheinſci, olim populi Germaniæ M.7, 27
Cheruſci, olim populi Germaniæ M.7, 27
Childerichus rex Francorum, vir mollis & luxui deditus M. 47,38 in monaſterium detruditur M. 47,54
Chilianus Scotus in Franconia fidem prædicat F.61
Chilon è ſeptem Græciæ ſapientibus F. 19
Chobar aquæ condenſatæ F.21
Chorizantium ſecta tranſit F.86
Chriſmate per Chriſtum omnia ſactificari 305,53
Chriſtus qua ratione dicatur Dei filius, & qua etiam Angelus 277,31 Deus & Dominus omnium 278,33 Deus factus homo 280,50. ex ſemine Abrahæ oriundus 281,52 de ſemine Dauidis 282, 19 ex parte ex tribu Leui oriundus F. 8 tempore Herodis in lucem mittendus 282, 4 de virgine natus 283,37 naſcendus in Bethlehem 284,25 munera à Magis accipere debet 284,37 venturus manſuetus & pauper 285.8 rex & ſacerdos Spiritu S. vnctus 285,52 facturus ſigna & prodigia 286,11 à Iudæis non recipiendus 286,52 à Iudæis occidendus 287,24 precio prodendus à familiari 287,52 ſeipſum Patri pro nobis tradit 288,10 tradendus à Iudæis 288,22 ab amicis derelinquendus 288,35 per falſos teſtes accuſandus 288,48 paſſurus flagella palmas, ictus 289,5 ſpinea corona coronandus 289,22 clamoribus damnandus 289,36 veſte coccinea amiciendus 289,50 mutus inter paſſiones 290, 8 ligno ſuſpendendus 290,18 clauis in cruce figendus 290, 38 inter latrones crucifigendus 290, 54 veſtimentis inter alios diuidendis denudandus 291,6 felle & aceto potandus 291,20 pro inimicis rogat 291,35 pro aliorum peccatis mortuus 291,46 verè mortuus 291,5 crura nō frangendus 292,34 lancea latus vulnerandus 292,44 è vulnere ſanguinem & aquam emiſſurus 293,4 ſepeliendus 293,14 in ſepulchro cuſtodiendus 293,21 deſcenſurus ad infernum 293,28 fideles ſuos de inferno liberaturus, & in cœlum rediturus 293,41 tertio die reſurrecturus 294,1 in mundum emiſſurus apoſtolos 294,6 vſque ad Patrem in cœlum conſcenſurus 294,16 ſedet ad dexteram Patris, & emittit inde in Apoſtolos S. S. 295,27 ad iudicandum venturus 295,45 naſcitur 357, 33 F.35 à Iudæis ob incredulitatem diſceſſurus 313,46 naſcitur in Bethlehem 334,39 verus Deus & verus homo 335,20 in Ægyptum portatur 336,15. 337,31 in cœlos conſcendit 341,16 emittit Spiritum S. in Apoſtolos 341,37 ſuum officium aggreditur 359,33
Chriſti genealogia 330,50 incarnatio è virgine à Sibylla prædicta 215,50 apparitio in monte Thabor 339,20 virtus in reſuſcitandis mortuis 339,1 regnum æternum 311,23 miracula innumerabilia 338,43. 339,43 lancea reperta F. 75 veſtis inconſutilis cœlitus miſſa 348,39
Chriſtianæ fidei defenſio 275,36
Chriſtiani tolerantur in noua Hieroſolyma, Iudæi non item 370,28 Romæ in exidio extremo animoſi M. 29, 27 Hieroſolymis per Arabes trucidati F. 74 M. 122,31 authore Vrbano II papa conſtituunt ad expeditionem ſanctam M. 122,36,41 à Solymanno inter pabulandum circumuenti trucidantur M. 122,52 præliantes contra Turcam vincuntur M. 123,2 obſident Nicæam M. 123,45 inter obſidionem Nicenam Turcam graui prælio fundunt M. 123,49 expugnant & diripiunt Nicæam M. 12., 51 diſſipati à Solymanno ſternuntur M. 124,4 Solymannum perſequuntur & vincunt M. 124,4 Antiochiam obſident, & tandem ægrè capiunt M. 124,7,18 Hieroſolymam obſident, & tandem vi expugnāt M. 125,36. 126,1 regem Ægyptium cum exercitu reprimunt M. 126,53 in Aſia à Turcis afflicti M. 139,38 confligūt cum Turcis ancipiti euentu M. 140, 12 in Palæſtina bellis & cædibus dolentur F.82 M. 160,12 in Palæſtina vi occupant Ioppen & Berytum M. 165,39 fama mortui imperatoris morti ex Palæſtina domum remeant M. 165,41 vltimi in regno Hieroſolymitano partim naufragio partim gladio Sultani pereunt M. 200,25,29

Chriſtiani Germani milites febribus acutis pereunt M.124,5
Chriſtianorum in Ronciuallo magna ſtrages F.65
Chriſtophorus I, papa F.68
Chriſtoph. Badẽſis marchio pacificator inter Palat. & Maximilianum 312,29
Chriſtophorus comes Auſtro Friſonum M.206,3
Chryſippus philoſophus F.27
Chryſippi ſententia de Anima 49,5
Chus progenitor Æthiopum F.4
Cicenſis eccleſia fundata M.105,12
Cicero Arpinas equeſtris ordinis naſcitur F.31 claret F.32
Cilenia cluſa 518,40
Cilices a quo orti F.5
Cimbri, olim populi Germ. M.7,26 cũ Germ. Rom. debellant, tandem arte vincuntur F.32
Cimbricum bellum Romanis, Gallis, Germanis funeſtum 265,53
Cinæus F.4
Cinuſius mons M.154,47
Cinthius Gregorij VII aduerſarius F.74
Circe famoſiſſima ob Vlyſſis ſocios in beſtias mutatos 151,42
Circes & Vlyſſis fabulæ F.12
Circumciſionis inſtitutio 93,34 abominatio 299,55
Circus Romæ ædificatus F.21
Ciſon torrens 134,40
Ciſtellenſis ordo incipit F.75
Ciſtercienſis ordo incipit F.74
Ciſtercienſis abbas capitur, ſed liberatur M.187,50
Cithara inuẽta 133,32
Ciuile bellum primum inter Syllam & Marium F.33
Ciuile bellum ſecundum inter Cęſarem & Pompeium F.33
Ciuitatis Dei cõditor Abel F.3 impulſiua amor Dei uſq. ad cõtemptũ ſui F.3
Ciuitatis terrenæ exordium & duratio F.2 impulſiua amor ſui F.3
Ciuitates Germanorum olim vicinorũ impatientes M.11,41
Clara ſancta F.79 canonizata F.81
Claravallis fundata a S.Bernhardo F.75
Clareuallenſis abbas capitur, ſed liberatur M.187,49
Clarum oppidum expugnatũ M.189,37
Clarus mons vrbs expugnatur a Frid. II M.184,53
Clarimontanus comes in obſidione Acenſi occumbit M.161,30
Claſſo f.Gildehoc, rex Longob. 448,12
Claudiæ aquæ Romam deriuatæ F.28
Claudius imp. 373,22 F.38.378,47 moritur 378,52
Claudius Quintilius Rom. imp. Auguſtus F.46
Claudius conſul Romanus F.28
Claudius Appius princeps Romanus, vię Appiæ ſtrator 234,34
Claudius Proconſul vincit Hannibalẽ, vnde Rom. animos reſumunt 241,27
Claudius dux Germanorum Francos in Gallias ducit M.32,13
Claud. Scotus, Bedæ diſcipulus M.61,50 præfectus nobilium puerorum apud Carol.M. M.62,6
Claudius Romæ poeta F.50
Cleanthis ſententia de Anima 47,48
Clemens I, papa 368,10 F.40
Clemens II, papa, antè Sindegerus epiſcop. Bambergenſis F.72 M.113,47 moritur M.114,1
Clemens III, qui ante Guibertus Rauennas archiepiſcopus F.79 M.121,14 Romæ inthronizatur M.121,52 moritur M.122,27
Clemens IIII, papa F.81 inclementiſſimè tractat Conradinum M.192,32 Templarios eijci vbiq; cupit M.211,26
Clemens V, papa F.83 in Henricum VII optimè affectus M.214,22 regem Apuliæ excommunicare tergiuerſatur M.219,12
Clemens VI, papa F.84 M.239,28 excommunicationem Lud. B. cõfirmat M.239,33 diram formulam præſcribit Lud. B. M.240,3 ad arma ſuos concitat contra Lud.B. M.241,10 arma cooriuandi impotens, excommunicationum fulminibus in imp. denuo ſæuit M.241.46
Clemens VII antipapa F.86 M.258,23 in Gallia ab imp. a pontificatu auocatus, legatos eius ſatis ignominioſe tractat M.260,34 concilium generale pro vnitate eccleſiæ & tollendo ſchiſmate inducit M.262,30
Clemens Alexand. philoſophus F.43
Clemens Scotus Bonifacij archiepiſcopi æmulus M.50,44
Clementinæ conſtitutiones ad Academias miſſæ F.83
Clementinarum liber compilatus F.83 ad Academias miſſus F.84
Clemineus rex Sicyoniorum 112,40
Cleobulus e ſeptẽ Græciæ ſapiẽtib. F.19
Cleopatra regina in Ægypto 350,30 F.33 Herodi ob auaritiam ſuſpecta 354,45 Antonij amore freta regnum Iudææ ambit, ſed repulſam patitur 355,31 Antonio ſuadet vxorem abdicare, ſeſe ducere 355,49 morsis ſibi aſpidibus ſe perimit 355,55.356,50
Cleopatræ liberi, Sol & Luna Romæ in triumpho, ut mancipia, deducti 356,3
Cleopatra filia Ptolemæi nubit Alex. Epiph. 261,27 rapitur ab Alex. & traditur Demetrio 262,18
Cleopatra, filia Antiochi Magni, vxor Ptolemæi Epiphanis F.29
Cleopatra filia regis Archiſtratis potitur nuptijs & magiſterio Apollonij Tyrij 244,50 e partu mortua credita incapſa in mare proijcitur, vnde euadit & ſanitati reſtituitur 246,29 inter virgines Dianę adoptatur 246,46 a marito Apollonio reperta 251,5
Clephis rex in Italia inter Germanos vrbes Italiæ pleraſq; capit M.41,11 Romam obſidet, ſed occiditur M.41,25
Cletus papa martyr F.40
Cletus Petri coadiutor in Pontificatu 365,29
Clodia vrbs ab Vngaris direpta M.91,37
Clodius f. Pharamundi, rex Francorum M.31,34
Clodoaldus f. regis Frãcię preſbyter F.55
Clodouæus I, ſecundus rex Francorum 411,17 conſulatus Romani dignitate donatur 411,47 moritur 411,53
Clodouæus II, f. Dagoberti rex Francorum 427,3 moritur 432,36
Clodouæus III, f. Hilderici, ex Biſina Thuringa 433,3 primus Chriſtianus inter reges Francorum 365,14. 433,18.365,14 F.13 M.36,23 cum Germanis multa & varia prælia gerit M.36,24 bellũ indicit Gothis & Aquitanis 433,36 in amentiam verſus F.60
Clodulphus epiſc. Metenſis F.19
Clotharius rex Galliæ regnum Italiæ affectans conatur Germ. auto inde expellere M.41,21,39 moritur 450,51
Cluniacum monaſteriũ conſtructũ F.68
Cluniacenſis reformatio Almannicæ monaſterijs introducta F.76
Cluniacenſis abbas capitur, ſed liberatur M.187,49
Cluniacenſes reformatores ordinis S. Benedicti F.68
Cluſium, vrbs in Italia imperialis 77,3
Clypeorum vſus in Italia incipit 98,39
Cneius conſul Romanus F.24 fraude Hannibalis circumuentus occiditur F.28
Coæquæua quatuor in principio creata F.2
Cobares philoſophus F.25
Codex Iuſtinianus F.54
Codex, qui & liber Theodoſianus, editus F.52
Codrus rex Athenienſium ſua morte ſuum populum liberat F.13
Cœleſtinus papa I, 396,36 F.51
Cœleſtinus II, papa 402,50 F.76
Cœleſtinus III, papa 512,22 F.79 M.32,1
Cœleſtinus IIII, papa F.80 M.187,51 moritur M.187,53
Cœleſtinus V, papa, antè eremita F.82 Cœleſtinorum ordinis author F.82
Cœlibatus Clericorũ introductus 499,27 F.44.74 M.118,35
Cœlum æthereum 23,36 empyræum ex quatuor coæquæuis F.2
Cœli multi ſecundũ Platonẽ 23,3.24,41
Cœmeteria Germanica olim qualia M.198,14.263,22
Cognius dux Sax. metuens ſibi ab Arcturo in munitionibus ſe continet M.36,39
Colandus Germ. comes Palat. gigantẽ Turcam ſuperans, febre & ſiti moritur M.55,18
Collationes, id eſt vitæ patrum 401,30
Colmenſium regio cedit ordini Teutonico M.182,10
Colonia ad Rhenum condita F.34 extructa ab Agrippa F.40 antè Agrippina, cur poſt Colonia dicta 433,13 olim ſub Traiano culmen imperij 369,14 occupatur ab Henrico V, M.130,37 a Francis capta 432,32 ſeditione turbatur 315 a Normannis vaſtata 467,50 F.62
Colonia Agrippina & Treueris Germanorum antiquiſſimæ & politiſſimæ vrbes M.11,32
Colon archiep. elector imperij F.71 M.107,49
Colonienſis epiſcopus percuſſus a Cendebuldo 470,24
Colonienſis archiepiſc. in Henr. imperatorem malè affectus M.162,53
Colonienſis academia damnat Lutherum hæreticum 317,11
Colonienſes a Philippo exercitu inuaſi, tandẽ ſeſe illi ſubijciũt M.170,20,49
Coloros, qui & Sardanapalus, rex Aſſyriorum 165,40
Coloſſus corruit 237,36 n29
Coltracum oppidum M.203,26
Columbanus S. monaſterij Luxouienſis conditor F.56 Bobium venit 418,13
Columbaria Alſatiæ vrbs, expugnata M.201,34
Comachum M.53,6
Cometa F.47.52.57.65.82.83.87.8 .90 M.108,36.312,51.313 M 319,36
Conſtantius Witemb. eiicitur in Dacatum M.306,54

Comitia. *Vide* Conuentus.
Commodus Aurelius filius Anton. Veri imp. 371,45 F.43 ſtrangulatur 372,16
o n sni e l.ti: atur M.12,13
Compendium 441,21 poſt dicta Carolopolis M.85,34
Compoſtellenſis eccleſia & ſedes patriarchalis F.65
Concilium *Vide* Synodus.
Concordię vinculum probatur Deo F.2
Confluentia occupata a duce Sabaudiæ 291,25
Coniugalis amoris in matronis exemplum M.138,31
Conradinus f. Conradi imperium ambit M.192,17 a papis quatuor minus afficitur M.192,30 ſocijs fidens ab ijs deſeritur M.192,36 ſe recolligens vrbes quaſdam capit M.192,39
Conradus I, f. Conradi regis, dux Franciæ Orientalis, princeps Lotharingię, rex Germ. 472,26 F.69 M.92,37 ſapiens in factionibus reprimendis M. 92,48 inſidiatur filio Othonis Sax. M.93,6 peſſime audit M.93,30 fratrē Eberhardū mittit contra Henric. Sax. M.93,35 nouo exercitu collecto ipſe Sax. petit M.93,44 iā agonizans Henric. Sax. hoſtem ſuum imp. & ſucceſſorem nominat, miſſis ei regalibus inſignibus M. 94,21 moritur 472,41 M.94,38
Conradus II dux Francus imp. Rom. Aug. 484,47 F.72 M.110,45,49 in Poloniam tranſit 485,26 copias ducit in Poloniam M.111,12 filium Henricum ſibi ſubſtituit 485,41 M.111,28 in Italiam proficiſcitur 485,44 Romę inter duos reges imp. Rom. Aug. coronatur 485,50 M.111,33 Romæ periclitatur M.111,33 Roma in Franciam ſuā redit 486,5 in Italiam proficiſcitur 486,24 Romam orationis cauſa petit 485,37 M.112,16 per legatos Burgundiā, duce occiſo, occupat M.112,30 tertio Romam & Italiam inuiſit & pacificat M.112,33 diē ſupremum obit 486,43 M 112,44
Conradus III dux Sueuorū rex electus contra Lotharıū Sax. 509,29.510,53 F.76 M.135,13 a morte aduerſarij Lotharij faſces imperij accipit M.137,25 comitia celebrat Babembergæ & Ratiſbonæ M.137,31,36 multis hoſtibus, multis machinationibus petitur M.138,4 agit comitia Herbipoli M. 138,34 Germ & maximè Norimbergæ propenſus M.138,46 Welfonem rebellem cōtra ſe conductum vincit 512,9,12 M.138,21,27 mouet expeditionem in Palæſtinam 513,47 F.76 M.139,40 Conſtantinopolim Epheſo regreditur M.140,47 Conſtantinopoli Hieroſolymam nauigat M. 141,42 cum regibus Hieroſolymitano & Franco Damaſcū oppugnat, ſed non expugnat M. 141,50 Hieroſolymis ſecundis ventis in Germ. redit M 142,14 moritur M.142,31
Conradus f. Frid. II rex aliquoties electus M.184,22 manus conferens cū ęmulo Henr Landgr. vincitur M.189, 18 in Italiam cum exercitu properat M.190,37 ſubiectis parcit, ſuperbos debellat M.190,43 religioſos habet ſuſpectos M 191,2 præſidijs diſpoſitis in Italia in Germ. redit M.191,18 in Bauaria exercitum comparat, & Ratiſpo[..]m occupat M.191,13 Ratiſponæ periclitatur M.191,19 regreditur in Italiā M.191,28 moritur M.191,31
Conradus f. Henrici III vir pius, eruditus, omnibus acceptus, a patre negligitur M.126,30 moritur 497,50 M. 126,41
Conradus dux, in Italia contra Berengarium relictus 476,1
Conradus Francus, gener imp. Ottonis contra imp. patrem rebellat M.100, 49 in Vngariam proficiſcitur, inde copias contra imp. educit M.101,46 in Vngarico prælio occumbit 476, 29 M.102,38
Conradus fr. Frid. I imp. comes Palat. Rheni M.143,48 Heidelbergam arcem & vrbem exornat & ampliat M. 143,50
Conradus f. Frid. I B. dux Sueuorum M. 158,43 bellum parans moritur M. 164,48
Conradus marchio, comes in expeditione Hieroſolymitana M.165,28
Conradus dux Polonorum apud papam Prutenis impetrat in fide doctorem M.181,36 a Prutenis afflictus papæ opem implorat M.181,47 Teutonico ordini tradit quicquid armis ſubigunt M.182,8
Conradus de Lanſperg armata manu Germ. militum contra paganos in Pruſſiam mittitur M.181,50 contra Prutenos dimicans vulneratur M. 181,55 ſe recolligit M.182,7
Conradus cancellarius imp. comes in expeditione Hieroſ. M.165,26
Cōradus de Hęfingen occūbit M.257,22
Conradus Kifer occumbit M.257,21
Conr. de Limppach occūbit M.257,29
Cōradi de Kauf exilium, facinus audax, ſupplicium 301,40
Conradus ſapiens & Vto. *Vide* Vto & Conradus &c.
Conſtans imp. in Occidente 388,49 cū rege Perſarū belligerans fugit, mox occiditur 389,40
Conſtans f. Conſtantiniani imp. 426,23 F.48 hæreticus papam Martinum in exilium pellit 426,24 hæreſi ſe abdicat 426,33 occiditur 427,15
Conſtans monachus rex Anglię conſtituitur 521,23 Rom. milites conducit & per Britanniam diſponit 521,33 capite truncatur 522,23
Cōſtantia, filia Cōſtantini M. virgo F.47
Cōſtātia filia Tiberij, vxor Mauricij F.57
Cōſtantia, filia regis Siculi, ſponſa Henrici filij regis Frid. 513,40.522,4 F.79 M.159,32
Conſtantiæ pax quid M.158,51
Cōſtantienſes cum Heluetijs, fœdus inire volunt, ſed impediuntur 315,4
Conſtantienſis ſynodus indicta M.271, 50 incipit M.272,40
Conſtantienſis epiſ. oſor fornicationis, patronus coniugatorum ſacerdotum M.119,2
Conſtantienſis epiſc. cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,18
Conſtantinopolis quæ antè Byzantium conditur 211,31 F.20 muro cincta 400,50 obſeſſa a Philippo Macedone 211,29 magna peſte infecta F.62 M.44,51 obſidione triennali a Saracenis infeſtatur 430,14 F.62 M. 44,46 a Chriſtianis recuperata F. 79 a Turcis capta F.89
Cōſtantinopolitani a Germ. oppugnati M.24,44 Turcorum tributarij M. 51,52 implorant auxilium Nicolai Pontificis contra Turcam M.295,35
Conſtantinop. eccleſia prima 420,40
Conſtantinopolit. regnū a Tartaris atteritur F.82
Conſtantinus M. f. Conſtantij Cæſaris ex Helena cōcubina Rom. imp. Aug. 380,47 F.47 in alijs nationibus imp. in Germ. ſeruus M.23,42 repellit ſocerum ſibi inſidiantem 381,39 imp. in Gallia 382,24 a Rom. e Gallijs cōtra Maxentium euocatur 383,2 a S. Syluestro baptizatus 383,38,49 ab Euſebio Nicomedienſi rebaptizatus 383,52 papæ dedit inſignia regalia 385,35 infectus Arianiſmo 387,29 occiditur 388,44
Conſtantinus II, f. Conſtantini M. imp. cum fratribus Conſtantio & Conſtante 388,6 F.48
Conſtantinus III, Heraclius imp. 425, 35 F.59 necatur fraude nouercę 425,40
Conſtantinus IIII, Conſtantini III filius, Rom. imp. Aug. F.60 mittit Pipino munera 441,19 moritur 443,1
Conſtantinus V, f. Leonis imp. in Oriente 453,44 F.63 M.51,11 imaginū oſor & deſtructor M.51,12 excæcatus diē obit 454,14
Conſtantinus Rom. comes Honorij, triumphator de paganis & barbaris F.50 nuptias Placidiæ meretur M. 31,4 Germ. milite debellat Sequanos, Hiſpanos, & Francos M.31,6
Conſtantinus & Conſtans monachus, pater & filius regno inhiantes occiduntur 402,15
Conſtantinus & Baſilius. *Vide* Baſilius & Conſtantinus.
Conſtantinus I, papa F.68
Conſtantinus II, papa F.63
Conſtantinus fr. Deſiderij papa eligitur, ſed remouetur M.52,30,35
Conſtantius & Galerius Cæſares cum Diocletiano 380,44
Conſtantius Cæſar generat filios ſex, & ex Helena Conſtantinū M.380,44 cum Alemannis ancipiti fortuna pręliatur 381,25 conſtituitur imp. in Occidente 382,18
Conſtantius imp. in Oriente 388,47 F.48 ab Arianis circumuentus, Orthodoxos perſequitur 389,12 moritur 390,50 M.31,9
Conſtantius f. Leonis imp. magus, libidinoſus, impurus, eccleſiarum perſequutor 430,24 moritur M.31,37
Conſules Romæ in Regum locū ſuffecti 212,52. 232,52 F.23 ſuſpenduntur ad tempus F.14
Conuentus Aquiſgrani M.169,26 Auguſtæ 314,44 M.193,18.196,13.319, 15 Babembergæ M.134,19.137,31. 168,5 Budæ procerum Vngariæ M. 286,20 imperij in Colonia M.312, 45 in Conſtantia 313,32 Erphordię M.196,19 in Eſtingen M.201,16 Francofordiæ M.179,30 M.195,36, 48 M.236,20.240,20.291,7.305, 7.311,46.321,24 in Hagenau M.173, 37 Herbipoli M.133,29.138,34.179, 2 M. in Iglaria M.282,20 in Inſpruck F.105 Mog. M.158,36.176,54.177, 41.202,12 in Norberga M.159,40. 175,1.193,9. 231,49 contra Huſſitas ſub Sigiſm. imp. M.279,52.291,5 ob expeditionem Turcicam M.305,18. 311,39 propter Turcam & Lutherū

M.317,24.319,46 in Northuſeo M. 172,4 in Oſchonoſenburgo M.291, 41 in Papia M.156,14 in Ratiſpona ſub Frid. III F.89 M.137,36 ſub Carolo V M.319,42 in Smalkaldia 320, 48 Spiræ M.170,1. 214,33.232,1. 243,11. 318,39 in Schwinfordia M. 319,46 apud Traiectum M.168,8
Conuentus in Treueris M.113,5.315,7 Venetijs M.157,19 Viennæ M.316, 22 in Vng. M.320,45 Wormat.442, 33 M.133,41.248,18.306,18.327,14
Coponius procurator in Iudæa F.35
Corax rex Sicyoniorum 130,2 F.10
Core cum CCC viris perit F.10
Corinthus condita 170,10 F.9 a Rom. deleta 265,33
Corinthiorum regnum oritur F.12
Corn. vxor Pomp. fugit & perit 350,22
Cornelius papa 376,43 399,55 F.45
Cornelius centurio conuerſus 363,18
Cornelius epiſc. Antiochenus 372,24
Cornelius Gallus F.33
Cornubiæ dux trucidatur 529,46
Corona ſpinea florens & Pariſios tranſlata F.64
Corradinus f. Staphadim euerſor Hieroſolymæ F.80
Corporis humani membrorum nomēclatura 66,43 alia homœomera, alia non homœomera 67,26
Corporis Chriſti feſtum inſtitutum F.81
Coſdroas (Coſdras, Coſdroe) rex Perſarum graſſatur 420,49 rapit Hieroſolymam F.57 occiſus 422,20
Coſmatus de Peruſia, poſt Inn. VII F.87
Cozentia ciuitas 402,24
Craſſus præſes Syriæ auro in os fuſo enecatur F.33
Crates rex Herulorū conuerſus 413,51
Crates Thebanus aurum in mare proijcit F.28
Cratinus primus Comicus F.24
Creatio omnium rerum F.2
Crema Mediolano in rebellione contra Frid. I confœderata 315,53 capta & euerſa M.217,26 a Venetis occupata 291,26 Venetis a Gallo erepta 314,28
Cremenſes ſubiguntur nomine imper. M.149,30,45. 150,10 rebelles & in rebellione contra imp. pertinaces M. 217,25
Cremona obſidetur & atteritur M.183, 38 a Franc. Sphortia occupata M.291, 26 Venetis a Gallo erepta 314.23
Cremonenſes in cauſſa cum Mediolanenſibus ab imp. damnati M.137,3 afflicti a Mediolanenſibus M.147,38. Henr. VII ſupplices M.217,23
Cres f. Nembrot pater Cœli, primus rex Cretenſium 85,32. 88,14
Creſcentius patricius Rom. papæ baculus F.70 tyrannidem exercet M.106, 52 metu Germ. potentiæ a tyrannide remittit M.107,2 Romæ conſul cōſtituitur M.107,31 cum papa fugit in arcē Adriani M.107,39 capitur, membris truncatur, poſt ſuſpenditur M. 107,42
Criſpinus conſul ab Hannibale necatus 242,5
Criſta coronæ imperialis 534,43
Critiæ ſententia de Anima 44,35 refutatur 46,36
Croatia a Turca depopulatur M.306,6
Crotoniates ſinus a Sarracenis capitur M.81,30
Crux S. inuenta 387,47 F.47.61 Hieroſolymis in Perſiam tranſlata F.57
Crux, inſigne imp. 531,15 poſita ſuper pomum aureum 533,44
Crux theſaurum monſtrat 418,13
Crucis S. ſignum quantæ virtutis 306, 21 victorioſum Conſtantino M. in ſomnio viſum 383,7 in veſtibus hominum F.64
Cruciferorum ordo renouatur F.80
Cruciflagellatores F.85
Culcitra quādo & a quo excogitata 195, 42 F.17
Cuma deſtructa M.147,35 reſtituitur M.149,17 deijcitur M.149,22
Cunibertus Colon. epiſc. 423,17 F.58
Cuno *Truchſes de Buchshuſen* occūbit M.257,23
Cuno de *Falckenſtein* canonicus Mog. a Car. rege crudeliter reprehēſus M.254,1
Cuntzo de *Stamben* occūbit M.257,25
Cuntz. de *Hedecken* occūbit M.257,27
Cura vrbs vaſtatur M.144,44
Curia pontificia Gallis appetita M.256, 43.258,20
Curienſis epiſc. legatus imp. Lud. ad papam M.233,50
Curioſitas F.3
Cuto rex Anglorum 485,50
Cyclus M. annorum vnus finitus F.73
Cymbrum, Sueuorum metropolis 197,3
Cyniphes, tertia Ægypti plaga 118,30
Cynocephali 446,42
Cypria. ep. Carthag. martyr 377,38 F.45
Cyprianus Amſibenſis epiſc. F.52
Cyprij, id eſt Cethæi a Cethim orti F.5
Cypreſſus e paradiſo tralata 346,29
Cyprus inſula 85,29
Cyri in exercitu Odoacri 409,37
Cyriacus papa papatum reſignans F.44
Cyrillus Alexandrinus epiſc. F.51
Cyrillus Græcus Prior Carmeli F.80
Cyrillus Sclauorū doctor & Apoſt. F.67
Cyrus primus rex Perſarum 213,53.223, 50 F.52 rex potētiſſimus 195,56 obtinet regnum Medorū & iure hæreditaris & bello 167,51.168,40 auum Aſtyagem bello petit & rōpeſcit 167, 23 populo ſancto per Prophetam a Deo promittitur 193,36 obſidet & expugnat Babyloniam 192,32 regnū Babyloniorū, rege interfecto, deſtruit 167,48 ad Danubium veniens, metu Germ. regreditur. M,20,1 Scythas adortus ab Amazonibus cū toto ſuo exercitu deletur 196,15 F.22
Cyrus frater Darij Nothi, vir bellicoſiſſimus F.25
Cyrus Alex. ep. Monothelita 423,47 F.59

D

DAcia a Rom. imp. auulſa F.46
Dadan F.4
Dæmoniacus curatus tunica Anaſtaſij Perſæ martyris 412,34
Dagobertus f. Lotharij, rex Francorum 422.43 F.58 in Anglos ſæuitiam magnam exercet F.59 moritur 427,2
Dagobertus iunior, rex Francorū vniuſ lorenus 429,6 moritur 429,27
Dagon combuſtus 222,2
Dalila vxor Samſonis 137,47
Dalmatia ſubacta ab Henrico Aucupe M.96,19
Dalphinus Alſatiam inuadit, & Heluetios ſuperat F.88
Daluida, aliàs Adelheida, vxor Lotharij II & pòſt Ottonis I F.69
Damaſcus a ſitu, fertilitate deſcripta M. 141,51 Syrorum metropolis F.5 capta a Teglatphalaſar F.18 ab Alex. M. 225,44 deſtruitur 272,51 terræmota corruit F.77 oppugnatur a Chriſtianis, nō expugnatur M.142,2 ſedes Mahumeti M.44.4
Damaſus I, Hiſp. p. 394 14.400,14 F.49
Damaſus II, papa, ante Popio Aquileienſis Patriarcha 493,24 F.72 M.114,2
Damianus doctor Britannorum F.43
Damo diſcipulus Pythagoræ F.23
Dan f. Iacob ex Bala author tribus in Iſrael F.8
Danaus f. Iouis ex Iunone primus rex Græcorum 98.47.105,42. 121 14. 130,3 F.10 immanis parricida 119,16
Dania, regio Germ. M.7,45 armis cōcutitur 320,6
Danorum progenitor Tuiſco M.1,29
Daniel puer Hebræus in aula Nabuchodonoſor 184,38 adhuc iuuenis Suſannam liberat F.21 claret 320,10 F. 22 amatus regib. Dario & Cyro 190, 43 in cultu diuino vero, tēpore maximi periculi, impiger 190,52 leonibus obiectus ſaluus euadit, omnem ſui aduerſarij 191,17.194,50 in lacu leonum miraculosè paſcitur 195,7 F. 21 vaticinatur de Chriſto & etiā Antichriſto 193,15 euertit Deos & idola Babyloniorum 193,55
Danubij fontes, curſus, & oſtia 192,10
Dardanus f. Iouis e Niobe 105,37 Troiæ conditor 124,58
Darius f. Aſtyagis, rex Perſarum & Medorum 168.40 F.22
Darius I f. Hyſtaſpis vnus ex Magis Perſiæ fit rex hinnitu equi 202,8.203,6. 223,51 beneficus in Iudæos 201,44 F. 23 Hieroſolymitanum templum reſtaurari iubet F.23 moritur 204,16
Darius f. Arſami, rex Perſarum 212,29. 223,54 ad Danubium veniens, metu Germ. regreditur M.20,1 a Macedone exigit tributum 222,25 F.26 bello petitur ab Alex. 212,31 bis infeliciter pugnat cū Alex. M. 222,30,34.225,26 Alex. M. ſupplex, ſed fruſtra 223,1.22, 36 e prælio fugiens a ſeruis confoditur 223,30.226,34 agonizans Alex. rogat pro vxore & filiabus 226,56 obit F.26
Darij exercitus deleti F.16
Dathan & Abiron a terra deglutiuntur 127,32 F.10
Dauid rex & Propheta 317,7 F.13 adhuc puer & paſtor ouiū rex Iſraelis vngitur 149,40 fit cithariœdus Saulis 149, 53 apud Saulē de vita periclitatur 150, 2 Goliath gigantem occidit 150,30 Leonis & Vrſi victor 150,40 amicus Saulis & Ionathæ 151,18 Saulis prælatus incurrit in Saulis odiū 152,39 fugit a facie Saul 153,13 innocentiam ſuam aſſerit Sauli 153,27.153,53 Abigail in vxorem ducit 154,35 habitat in Sicelech 154,45 Philiſtæis ſuſpectus a bello contra Saulē excluditur 155, 43 ab Amalecitis vxores liberat, & illos diſſipat 155,50 armigerum Saulis trucidari iubet 156,27 rex tribus Iudæ in Hebron 157,1 in Hieruſalem 158,1 percutit Philiſtæos 158,10 arcam Domini Hieroſ. deducit 158,13 ridetur ab vxore Michol 158,37 quæ regna ſubiugauerit 159,9 regno & Hieroſ. excedit 159,28 cum filio Abſalom ſigna confert 159,34 ligna & lapides ad templum Domini aſtruit 346,55
Debora propheteſſa, iudex Iſraelis 134, 32 F.11 ducē Siſaram opprimit 135,13
Dedicatio anniuerſaria Norbergēſibus funeſta 333,6

Dedica-

Deinanira vxor Herculis Herculem veneno tollit 137,50
Delbora ſoror Abelis F.2
Delfi oppidū in partibus Holland. F.86
Delila vxor Samſonis Philiſtæa 139,21
Delphinatus ad regem Gallorum deriuatur M.247,1
Delphini copiæ, in Germaniā irruptiones, & variç machinationes M.290,6
Demetrius Philippi f. obſes Lacedæmoniorum apud Romanos 254,4
Demetrius f. Seleuci rex Syriæ F.30 eripit regnum Antiocho f. Epiphanis 257,5 Hieroſol. oppugnat 257,16 a Rom. contra Iudæos prohibetur 258,4 bellum contra Iudam reparat 258,7 cupit ſocium Ionatham contra Alex. Epiphanem 260,47,30 in congreſſu cum Alex. Epiph. occumbit 261,15
Demetrius f. Demetrij, dictus Iunior, rex Syriæ F.31 Alex. fugiens in Cretā ſe recipit 261,17 e Creta rediens, bellum Alex. Epiph. infert 261,46 potitur vxore & regno hoſtis ſui Alex. 262,28,45 exercitus dimittit, & ideo autoritate periclitatur 263,14 auxiliares copias petit a Ionatha 263,29 defenditur a Iudæis contra Antiochū 263,38 obſequiorum immemor Iud. vexat 263,48 a Tryphone & Alex. f. Epiph. victus 264,8. 271,44. 272,13 inſidias ſtruit Ionathæ 264,28 vincitur a Ionatha 264,37 capitur 267,16
Demetrius epiſc. Alexandrinus 376,7
Democriti excæcatio F.23 ſententia de anima 44,30,37 refutatur 45,22. 47,17
Demoſthenes orator F.25
Demus papa F.60
Demutus in lupum mutatus 151,50
Denarij, precium proditionis Chriſti, quando percuſſi 347,10
Deodatus papa 426,6
Der arm Cunrad, bellum F.113
Dercides rex Aſſyriorum 145,31. 165,38
Deſcriptio Rom. populi incipit 208,29 totius mundi 357,30 F.33
Deſiderius princeps Hetruriæ inuadit regnum Longobard. M.52,4. 442,9 a partibus Pont. M.38,32 erga Rom. Pontif. inconſtans M.32,8,49 53,9,13 obſidetur M.442,42 capitur, in exilium abducitur, moritur 444,54 M. 53,46
Deſiderius epiſc. Viennenſis F.57
Deſiderius abbas, legatus Rom. Pontificis M.53,4
Deſiderius abbas de monte Caſſino, papa 494,50
Deſpota princeps Seruiæ M.287,43
Deucalionis diluuium F.9
Deus quid 3,29
Deus Pater, quare ſic dictus 5,38 habet filium 277,16
Deus trinus & vnus 5,39. 8,3. 280,19 quo ſenſu ſua creatura ſit antiquior 6,21 qua ratione ſit vbiq;, qua ratione in cœlo 6,30 quo fine mundum condiderit 7,5 qua ratione tentare dicatur 96,20 quomodo loquatur ad angelos, animas, diabolum, & contra 14, 34 vult omnibus hominibus in corpore apparere 286,22
Dei cultus verus emergit F.7
Deorū inter Germanos catalogus M.9,3
Deuſdedit papa 421,38 F.58
Deuteronomium ſcribitur F.10
Diabolus Angelis quomodo communicet, ab iis ubi differat 13,43 ut deceperit hominem 71,43
Diadema imperiale quid ſignificet 534,9
Dicere Dei, quid 7,8
Dictator Romę primus quis 233,15 F.24
Dido Carthaginis conditrix 140,34 F.13
Didymus cæcus epiſc. Alexand. F.48
Dietmar rex Gothorū, pater *Dietrich de Bern* M.36,7
Dies una duplicata 132,13 10 horis aliis longior F.19
Dieſſenhofen occupatur ab Heluetijs M.276,28
Dietlandus dux Sueuorum eremita & abbas M.85,4
Dietmarus Saxo vno verbo ficto copias diſſipat M.93,50
Dietrichus Germ. rex in Gallijs Attilæ formidabilis M.33,16 occumbit M.33,29
Dietrich de *Bern* in Italia potenter regnat M.35,42 aſtutè & callidè Odoacrum capit & occidit M.35,31 moritur apoplexia M.36,10
Dietrichs de *Bern* regnū in Italia quādo finitum M.39,26
Dietrichus cognatus *Dietrichs* de *Bern* rex in Italia, vir ſanguinolentus & barbarus M.35,55
Dietrichus de Iſenburgo epiſc. Mog. abrogatus belligeratur cōtra ſucceſſorē M.298,48 Mog. aufugit M.300,19
Διγαμία cœpit F.3
Digeſta F.55
Diglas Sax. in Anglia fundit M.36,38
Dignissimus martyr F.54
Dij gentiles deridentur & denudantur 199,44
Dijs ſacrificari cœptum M.4,8
Diluuium Deucalionis F.9 Ogygium in Græcia 99,41 F.8
Diluuij cauſſę impulſiuę 77,37 tēpus F.4
Dina filia Iacob cōprimitur 103,39 F.8
Dinant deſtructa F.90
Dinarchi ſententia de Anima 45,3 refutatur 49,37
Dioces rex Medorum 167,10. 168,39
Diocles rex Medorum 167,15. 168,40
Diocletianus & Maximianus imp. 375, 20 F.46. 380,39 in dementiam verſi imperio renunciant 382,3
Diodotus ſcriptor hiſtoriæ Græcæ F.33
Diogenes philoſophus 211,8
Diogenes Alexandro potentior F.24
Diomedis ſocij in aues mutati 151,30 conſecratio, fanum, inſula 151,31
Dionyſia vxor Tranquilionis 247,6 deludit regem de morte filiæ 249,4 ob alumnam Tharſiam indignè tractatam perditur 250,49
Dionyſius Siculus tyrannus Sicilia expellitur F.23
Dionyſius epiſc. Alexandrinus 377,16
Dionyſius epiſc. Pariſienſis F.40
Dionyſius Mediolanenſis epiſc. 389,33
Dionyſius abbas Romanus inuentor Cycli Paſchalis F.52
Dionyſius 1 papa, martyr F.46
Dionyſij libri è Græco in Latinum conuerſi F. 66.67 dono Lud. imp. è Græcia tranſmiſſi M.76,3
Dionyſus Bacchus f. Semeles, nepos regis Thebanorum Cadmi, Deus cultus F.10
Diopoldus de Nidlingen occumbit M. (257,25
Dioſcorus epiſc. Alexandrinus Eutychianus F.52
Dirimachus monachus Romæ lapidatus 400,22
Diſtinctiones ſeu cōciliationes temporum inter pp. & impp. 563,1
Diuiſio Apoſtolorum 363,42
Doctorū quatuor feſtum inſtituitur F.83
Doctrinale compilatum F.81
Doda vxor Arnolphi F.59
Dodanim pater Rhodiorum F.5
Dodo dux Aranię F.61
Dolabella conſul Romanus F.27
Dominandi libido cœpit F.4
Dominicales lectiōes a quo inuectæ F.64
Dominicus Hiſpanus author ordinis Prædicatorum F.79
Domitianus fr. Titi imp. 368,16 F.40 a Germanis dictus Germanicus M. 20,15 occiditur 368,28
Domitianus Tungrenſis epiſcopus F.55
Domitius conſul Romanus F.27
Domus aurea in India 224,17
Donatus Gram. Romę claret 389,29 F.48
Donatus epiſcopus in Epiro 401,1
Donatus comes de Tockenburg vaſtat vallem Glarenſem M.251,13
Donatiſtæ hæretici in Africa F.48
Donus (Bonus) papa F.70
Dormientes precioſè veſtiti, & corpore veſtibuſq. incorrupti 445,13
Dorneck ara Heluetiorum prope Baſileam 309
Dotrula Sueuus a Germanis in Italia deficiens ad Exarchum Rauennatem tranſit M.42,8 ab Aothari vincitur M.42,16
Draco ſputo Donati ep. enecatus 401,4
Draco numen Babyloniorum a Daniele necatur 194,45
Dracones duo in Anglia rufus & albus 526,14
Drauus fl. Vngariæ M.286,30
Drugo f. Caroli M. ex concubina Regina M.58,24
Druſus cum exercitu in Germ. miſſus eam in prouinciam Rom. redigit M. 18,30 a deuicta Germ. dictus Germ. M.18,55 ex vulnere mortuus 18,55. 19,3
Ducatus Franciæ Orientalis epiſcopo Herbipolenſi eripitur M.132,53
Ducatus inter montem Iurum & montem Iouis abbati donatus 464,26
Duces inter Germanos quales & cuius authoritatis M.10,25
Dulgibini, olim populi Germ. M.7,29
Dunſtanus epiſc. Cantuarienſis F.69
Durandus epiſc. Leodienſis F.71
Durgia M.251,24
Dyrrhachium conditur 204,52

E

EBerhardus frater Conradi imp. cum exercitu in Sax. miſſus vincitur, funditur M.93,38 ſperans imperium a fratre reprehenditur M.94,25 ex iuſſu fr. imp. inſignia regalia ad Sax. Henricū defert, cumq; eo amicitiam colit M.94,39
Eberhardus comes Palat. inſurgit cōtra imp. Ottonem, ſibiq; complices hinc inde acquirit M.98,13 cum Giſilberto Rhenū tranſit, ibiq; omnia vaſtat M.99,39 a Sueuiæ proceribus comprehenſus, vitam amittit M.99,43
Eberhardus comes Wirtemb. imp. Rudolf. rebellis M.197,31 Eſlingenſibus recōciliatur M.197,52
Eberh. (Eduardus) comes de Wirtemb. præſumens in vrbes imperiales M. 224,34. 252,16. 256,49. 257,5. 263,15 nobiles ſuos rebelles aſtutè compeſcit M.263,33
Eberhardus comes Wirtemb. Wormatiæ dux inauguratur F.106 M.306,54
Eberh. de *Sternēfels* occūbit M.257,24

Eboracum obſidetur M.36,43
Ebron, locus ubi Adam creatus 70,34 habitationis & ſepulturæ Adami & Euæ 72,13 Sepultura Abrahami & eius poſterorum F. 8
Ecbatana vrbs Medorum condita F.12
Eccleſia quo tempore prædia acceperit F. 44 ditata à Philippo imper. 376, 39 ſub Conſtantino M. reſpirat & ditatur 385,30 ditata ſub Ludouico 2 imperatore 463,9 grauiter concutitur ſeditionibus & hæreſibus M. 31,48. 192,14
Eccleſiæ quanta poteſtas F. 63 poſſeſſiones controuerſæ F.47
Eccleſiæ quibus ſumptibus olim extructæ & ditatæ M.56,51
Eclipſes Luminarium primus quis prædixerit F.19
Eclipſis Lunæ F.52 Solis F.57. 77.85 tempore paſſionis Chriſti 292,2
Edenulphus Saxo rex Angliæ Pontifici Rom. offert decimas & plura promittit M.49,7
Edeſſa condita F.26
Ediltrudis regina Angliæ, virgo per tres nuptias F.61
Ediua, filia regis Britannorũ nubit Carolo Simplici regi Galliarum M. 88, 44 rege marito capto, in Angliam cum paruulo confugit M.89,6
Ediſſa ciuitas Abagari F. 44
Ediſſa quæ alias Rages, deſtructa F.76
Editio quinta ἀνώνυμος in Iericho inuenta F.44
Edmund. rex à Danis martyrizatur F.72
Edmundus Cantuarienſis archiepiſc. canonizatus F. 81
Edom rex de monte Pharan 171,44
Eduualdi, albus & niger, preſbyteri, Angli, in Weſtphalia docẽtes, pòſt martyres F.61
Eduardus vir ſanctus, rex Angliæ F.73
Eduardus rex Angliæ Germanum militem conducit pro duce Flandriæ M.201,37 in Angliam regreditur M. 201,51 copias ducit in Flandriam contra regem Galliæ M. 201,46 F. 84 vxorem ducit filiam regis Galliarum M.202,3
Eduardus rex Angliæ debellaturus Gallum, cum Imp. Lud. B. conſultat & confœderatur M. 234,25 iterum in Galliam irrumpit M.242,39 confert ſigna cum Gallo & victor euadit M. 243,4 auro placatus ex Gallia in Angliam regreditur M. 243,7 ad imperium vocatur, quod honeſtè renuit M. 246, 8 iterum cum Gallo belligeratur M.248,27
Eduinus rex Angliæ, monachorum inimicus F.70
Egbertus (Ecbertus) Babenbergenſis epiſcopus receptor Ottonis de Withliſpach M.172,53
Egbrech Sanctus de Hibernia F.62
Egeſippus claret 370,30 Romam venit 371,17
Egelmorus archiepiſc. Cantuar. F.72
Egi rex ſuſpenditur 131,21
Eglon rex Moabita imperat Iſraelitis 133,51 perimitur 134,17 F.11
Egra oppidum hoſtiliter petitur à conciue F.110
Ehingen oppidum M.241,21
Eichſtatenſis epiſc. cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,17
Eiula pater Getulorum F.4
Elaſ. Baaſa rex in Iſrael percuſſus cum omni domo ſua a Zamri F.15
Elamitæ capiunt Lothum 92,52 ſternuntur 93,3
Elbertus abbas Gemelatenſis F.71
Elberga, filia Eduardi regis, virgo ſancta F.73
Elchias pontifex in Iuda F.20
Eleazar f. Aaron pontifex F.10
Eleazarus ſummus pontifex mittit Ptolemæo LXXII interpretes F.28
Eleazarus f. Mathathiæ 253,21 F.29 elephantem interficiens, ab eodem & ipſe interficitur 256,47
Electores Principes inſtituti ab Ottone III F.70 M. 107,46 imperialia Colonia accipiunt F.85 M.255,21
Electores archiepiſcopi cardinalatus dignitatem reſpuunt M.260,24
Elementa, vnde ſic dicta 25,46 componentia, elementa haberi deſinunt 26, 47 qua ratione ſint infecta 22,13
Elementorum quatuor materia ex quatuor coæquæuis F. 2 actio & commixtio 25,14
Elenau oppidũ iuxta Hiſpaniam 389,43
Elephas ex Perſia dono miſſus Carolo M. 459,55
Elephantes Romanis ignoti & formidabiles 235,1
Eleutherus papa 374,36 F.43
Eleutherius Tornacenſis epiſcopus F.55
Eliachim dux in Iuda F.24
Elias Propheta 163,39. 317,29 malleus regum F. 15 ſiccitatẽ precibus a Deo ob populi idololatriam impetrat 169, 45 tempore famis in deſerto per coruũ paſcitur 169,53 rurſus à Deo pluuias impetrat 170, 1 idololatras ſacerdotes interficit, & cultum Dei vindicat 170, 4 ieiunat integros dies quadraginta 170,17 Iehu in regem, Eliſæum in Prophetam vngit 170,24 cum Eliſæo ſicco pede tranſit Iordanẽ 171,22 curru igneo in cœlum defertur 171,31
Elias abbas Colonienſis F.72
Eliaſib vel Eliſaphat pontifex ſummus in Iuda F.25
Eligius artifex, vir ſanctus F.59
Elim, locus caſtrametationis Iſraelitarum in deſerto, fontibus & palmis fœcundus 122,40
Elis urbs Græciæ, parens Olympiadis 166,54
Eliſa pater Elyſinorum F.5
Eliſæus Propheta 163,39. 318,20 F.16 vngitur ab Elia 170,27 cum Elia ſicco pede tranſit Iordanem 171,22 duplici Eliæ ſpiritu ornatur 171,27 trahit aquam de ſilice 171,48 deo modico tempore famis alitur, viduæ filiũ reſuſcitat, leproſum mundat 172,8 per medios hoſtes tranſit illæſus 172, 18 moritur 173,48 F.16
Eliſæi Prophetæ oſſa de Samaria tranſlata F.52
Eliud dux in Iuda F.28
Elizabeth filia regis Vngariæ, Landgrauia, vidua F.80
Elizabet vxor Alb. Imp. grauida imperatore moriente M. 285,34 parit elegantem puellum Ladiſlaum M.286, 4 cum poſthumo filio ſe recipit ad Albam regalem M. 286,9 moritur M. 286,51
Elizabet filia Alberti Imp. nubit duci Lotharingiæ M.202,49
Elizabeth vidua, regina Bohemiæ, nubit Rudolpho electo Bohemiæ regi M.210,40
Elphe vxor Boetii Sicula literis culta F.54
Elphegus epiſc. Cantuarienſis F.71
Elphredus rex Angliæ F.68
Elbeſcanus rex Angliæ F.69
Elyſij à quo orti F.5
Elyſij corpus Coloniam tranſlatũ F.70
Emanuel Conſtantinop. imp. M.139,47 inhiat imperio M.153,14
Emericus rex Sueuorum in Gallicia M. 32,28
Emerita vrbs a Sueuis capta M.32,30
Emidio comes de Lyningen prædo M. 123,20 exurit monaſterium Limpurg M. 111,3. 312,33
Empedocles F.14
Encæniorũ feſtum, feſtũ Iudæorũ F. 14
Endingen oppidum obſidetur M.255,38
Engiſtus & Orſus fratres. Vide Orſus & Engiſtus.
Enoch in paradiſum tranſlatus 78,17 F. 3 ſcripta relinquit F.3
Enoch ætas & vita F.3
Enos primus inuocat nomen Dom. F.3
Enos vita & ætas F.3
Enos vrbs a Cain conſtructa 76,34
Entius f. Frid. II claſſem cardinalibus refertam oppugnat M. 187,41 Parma egreditur M.189,34 capitur, miſerrimè moritur 190,16
Entlebuch vallis Lucerianis confœderatur M.250,32
Epaminundas rex Thebanorum 111,18
Epheſi Romani ciues necati 268,10
Ephraim f. Ioſeph, author tribus in Iſrael F.8
Epicurus vorax F.24
Epicuri ſententia de anima 44,30 refutatur 45,22
Epirus a Turca ſubacta M.281,26
Epiſcoporum inueſtituræ controuerſiæ 505,31
Epiſtolæ e cœlo allatæ M.112,8
Equilium, vrbs capta a Pipino, ſed vacua M 68,32 ab Vng. direpta M.91,36
Eraldus rex Angliæ peremptus 499,41
Eraſiſtratus medicus & conſul F.28
Eraſmus Roterod. præco laudum archiducis Auſtriæ 313 obdormit 324
Eratus rex Sicyoniorum 111,16
Erbonius, Sabinus, dux ſeruorum Romæ 209,6
Eremus Vnder Waldenſis ἄσκητος F.90
Ereneides rex Perſarum F.23
Erffordia obſidetur M. 168,23 inteſtina diſcordia concutitur 314,13
Erichthonius rex Athen. 130,1 F.10
Ernestus dux Sueuiæ priuignus Conr. imp. 485,44 contra imp. turbas mouet M.111,48 ad Syluas vſque detruditur vbi interficitur 486,7 M.111,55
Erneſtus pater Alberti marchionis occumbit 499,37
Ernbertus rex Angliæ idolorum deſtructor F.59
Eſaias f. Amos, Propheta 319,4 F.18 populum Hieroſol. conſolatur 175,26 vaticinatur de Chriſti ex virgine natiuitate 178,23 de rege Cyro, ante Cyrum 193,36 obiurgat regem Ezech. 178,47 ſupplicio affectus 189,34 F.20
Eſau naſcitur 97,39 f. Iſaac, pater Idumæorum F. 8 vendit fratri primogenituram 97,51 occurrit fratri pacificè 103,26
Eſbinenob gigas occiditur in bello 160,9
Eſcæ non repudiandæ 299,6
Eſchenthal vallis M.270,20
Eſdras Proph. 321,204,27. 321,24 F.22

Eſdras

Eſdras, alter quaſi Moyſes, faciliorum apicum & modi in ſcriptura inuentor, & librorum ſacrorum reparator 205,10,27 F,24 in pretio apud Ptolemæum Philadelphum 236,4
Eslingen vrbs imperialis M.201,16 obſidetur a Friderico Auſtriaco M.222,34 obſeſſa Ludou.B. æquior M.222,43 obſeſſa a comite Palatino M.252,40
Eſlingenſes comiti Wirtembergico infeſti eidem reconciliantur M.197,51
Eſiom f. Phares, pater Aram F.9
Eſſæorum ſecta inter Iudæos F.32
Etgarus rex Angliæ, monaſteriorum amans F.70
Etgitha Edgari regis filia, virgo ſancta F.73
Ethbinus Britannicus F.56
Ethicius Senator F.52
Eua in paradiſo formata 70,47 ſimul creatur, ſimul præuaricatur 72,3 vbi cum Adamo poſt lapſum habitauerit & ſepulta ſit 72,13 maledicitur 73,22
Euangelia miræ magnitudinis auro cooperta, gemmis ornata S. Petro donantur 426,35
Euangeliſtarum feſtum inſtituitur F.83
Euariſtus papa martyr 370,8 F.41
Eubœa ciuitas, alias Nigroponte, capitur a Turcis F.90
Euchariſtiæ ſacramentum ſurreptum ex Eccleſia io *Hof.* F.114
Euchariſtiæ ſacramentum ablatũ F.107
Eucherius & Maternus, diſcipuli Petri 343,32
Eucherius epiſc. Aurelianenſis F.62
Eucherius Lugdunenſis epiſc. F.51
Eudoſi, olim populi Germaniæ M.7,30
Eudoxia vxor impp. Valentiniani & Maximi 407,38 cum filiabus Roma abducta M. 407,51.34,6.414,5
Eudoxia à Chryſoſtomo Ieſabel nominata M.31.50
Eudoxus aſtrologus F.24
Eugenius I, papa 425,27. F.59
Eugenius II, papa F.65. M.77,36
Eugenius III, papa F,76
Eugenius IIII, papa F.88. M.280,39. Synodum Baſilea Bononiã transferre cupit M.280,49 concilium Baſilea Ferrariam trãsferre molitur M.284,3 Baſileam ad Synodum vocatus nõ comparet, ideoq; deponunt M.284,15 Baſileæ depoſitus, Ferrariæ cum ſuis ſynodum celebrat M.284,21 Ferraria iterum ſynodum transfert Florentiam M.284,26 per fas & nefas contra Turcam dimicãdum Vngaris præcipit M.286,49: 287,7 legatos in Germaniã ad principes conciliandos mittit M.191,3
Eugenij IIII legatus in Vngariam bellum contra Turcam vrget M.286,51 in bello ipſe fugiens in latrones incidit & occiditur M.287,43
Eugenius epiſc. Carthaginenſis exul F.53 M.36,30
Eugenius abbas S. Anaſtaſij Romæ, papa 512,35
Eugenius imperator creatus ab Arbogaſto complice cædis Valentiniani 399,6 captus occiditur 399,26
Eugubium Romano pontifici a Longobardis ereptum M.53,6
Euilmerodab frater Nabuchodonoſor rex Babyloniæ F.22
Euilmerodach affectat regnũ paternũ, & carceri committitur 188,7 rex Babyloniæ conſtituitur 188,41 regem Iuda Ioachim carcere liberat 188,42 timet, patrem a mortuis reſurrecturum 188,55 immanis in cadauer patris F.22 quos reliquerit filios 189,9
Eumenides epiſcopus Alexandrinus 371,14
Eunomius hæreticus F.48
Eunomij ſententia de Anima 56,9
Euodius epiſcopus Antiochenus 370,9
Euodius Titubenſis epiſcopus F.54
Eupales rex Aſſyriæ 162,46: 165,38
Euphrates ab alueo ſuo traducitur 192,44
Euripides poeta F.24
Europa a quo primum occupata 85,40. bellis, ſeditionibus, turbis vbique ardet M.89,42 peſte infecta M.245,55
Europæ regna inter Tanaim & Rhenũ Tuiſconi tradita M.3,45.
Europs ſecundus rex Sicyoniorum F.6
Euryſtheus primus rex in Lacedæmone F.12
Euſebius papa Martyr. 382,11. F.47
Euſebius Cæſarienſis Palæſtinus F.47
Euſebius Nicomedienſis Arianus 388,13: 390,8
Euſebius Vercellenſis epiſcopus 389,33
Euſtachius dux Lothar. & exercitus dux in Palæſtinam F.74
Euſtathius, qui & Bonauentura F.80
Eutius patricius Romanus contra Attilam exercitum colligit & ducit 405,38 de potentia Romana conſeruanda ſollicitus 406,19 occiditur 407,33
Eutopius epiſc. Aquitanenſis F.40
Eutropius epiſc. Auniſiatenſis Ibid.
Eutropius presbyter ſcriptor F.51
Eutropius eunuchus 399,12
Eutyches hæreticus, abbas Conſtantinop. F.52
Eutychianus papa 279,40 F.46
Eutychius patriarcha coronat imperatorem 416,22
Exaltatio S. crucis, feſtiuitas 422,28
Exemplum amoris cõiugalis in matronis M.138,31
Exodi hiſtoria F.9
Expeditio magna contra Sarracenos F.76 in Palæſtinam F.78 Hieroſolymitana contra Turcam M.122,35. F.81 Hieroſolymitana ſecũda contra Sarracenos M.127,24 indicitur Ratiſponæ in comitiis contra Turcos F.89
Ezechias rex in Iuda 173,19. F.19 inſtaurator diuini cultus 174,50 ægrotus impetrat a Domino vitæ prolongationem 178,30 legato Babylonio parum ſapienter monſtrat diuitias & theſauros 178,44
Ezechiel propheta & martyr floret 206,23. 320,2. F.21

F

Fabianus papa 375,53: 421,13. F.45
Fabricius ciuis Romanus conſtans F.26
Fabius conſul Romanus F.27 cum ſuo exercitu deletur 196,40
Fabius conſul Romanus F.28 cum Sylla Hieroſolymis capit templũ 274,5
Fabiorum familia glorioſa proſternitur F.24
Faculæ ardentes in aëre M.108,36
Falernum occupatum ab Henrico imp. M.164,10
Falerni montis anguſtiæ M.145,11
Faliſci a Romanis debellari F.29
Famaguſta, ciuitas regni Cypri F.86
Fames magna in Ægypto 104,50 inter Ligures 417,46 in Iſrael F.15 Romæ F.24.55 in Germania F.66.71.77. in Africa M.36,33 in Germania M.49,12 in Gallia M.82,6 in Germania M.85,11 per Germaniam magna M.116,2 Antiochiæ, ſed non diuturna M.124,50 in Italia M.174,30 in Germania & Gallus M.179,44 per Germaniam M.310,51: 311,40: 318,37 in Inſubria & Italia 318,35 per Germaniam & Italiam M.320,27
Faſtrada, filia Rudolphi comitis de Frãcia Orientali, vxor Caroli M. M.58,18
Fauentia põtifici Romano a Longobardis erepta M.53,6 fame ad deditionem compulſa M.187,54 a Venetis expugnata 314,21
Faunus rex Italiæ 124,44: 135,2 poſt numen F.11
Febris acuta inter Chriſtianos Germanos milites M.124,5
Februarius anno additus F.20
Felda, lingua Longobardorũ campi patentes 448,16
Feldenſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,15
Feldkirch venditur M.257,44 occupatur ab Heluetiis M.276,30
Felix I, papa 378,5: 379,8. F.46
Felix II, papa 389,25. 408,44. F.49
Felix III, papa 413,28. F.53
Felix IIII, papa F.54
Felix V, papa F.88 dux Sabaudiæ, eremita M.284,17 papatu ſe vltro abdicat 291
Felix epiſcopus Abritacenſis F.53
Felix comes de Werdenberg occidit comitem de Sonneberg 315,5
Feliciana hæreſis & odium imaginũ condemnata F.64. M.65,40
Fenni, olim populi Germaniæ M.7,32
Ferdinãdus infans Hiſpaniæ nuptias celebrat 317 legatus Caroli V in Germania ibid. coronatur rex Bohemiæ 318 coronatur rex Romanorum 319
Ferdinandus comes Flandrenſis, a Gallo exercitu petitur M.177,19 contra regem Galliæ dimicans capitur M.177,25
Ferentinus præſul in conſecratione pontificis Pelagij 416,4
Feria Dea Longobardorum 446,2
Ferramentarius primus quis 77,14
Ferraria põtifici Romano a Longobardis erepta M.53,6
Ferruntius epiſc. Beſuntionenſis F.40
Ficus incipit apud Græcos 121,14
Fides in Chriſtum omnibus hominibus mandata 310,3
Fidus & Argus inueniunt menſuras & pondera 213,39
Fimbria Ilium vaſtat & reſtaurat F.32
Firmamentum æneum 23,14
Flaccus, conſul Romanus F.31
Flaminius conſul Romanus F.30
Flaminius Proconſul Thraces, Macedonas, Illyrios ſubigit 254,15
Flaminius conſul Romanus in ſecundo bello Punico occiſus F.29
Flandria inculta coli quãdo cœperit M.86,14 efficitur comitatus F.67. M.86,22 ſortitur epiſcopatum M.

87,1 ex parte ſubmerſa F.75 belliſconcutitur F.89 terræmotu periclitatur 320 vaſtata M,201,36:203,5 Gallis erepta & ſuis comitibus recoperata M.204,7
Flandrenſe bellum *F.83* mare *F.84*
Flandrenſes Artenſem ditionem inuadunt, ſed repelluntur *M.*209,45 iterũ Artenſem principatum inuadunt, & felicius *M.*210,6 Mariam filiam ducis Burgund. recuſant Lud. regi Galliæ, offerunt Maxim. *M.*303,48 paciſcuntur cum rege Galliæ *M.*304,36 contra Gallum cum Anglo dimicare tergiuerſantur *M.*234,44
Flauianus epiſc. Antioch. 400,16
Fl. Claudius Germanos Italia expellit *M.* 22,18
Flechberg caſtrum *M.*138,17
Florentia a Car. M. reſtituta, vrbs imperialis *M.*77,5 obœdiens Frid. I, 516,54 obſidetur ab Henrico VII *M.*218,53
Florentini in imperatorem contumaces *M.*216,42 Lucam obſident, ab illa obſidione auocantur *M.*231,10 iugum Pontificum abiiciunt *M.*256,17 diuturnum bellum conterunt cũ Galeatio *M.*266,31
Florianus Romanorum Cæſar *F.46* apud Tarſum occiſus 279,47
Fœdus Bononienſe 318,55
Fœdus Sueuicum incipit *M.*292,16 tollit arces prædonum *M.*317,27 finitur *M.*320,12
Fœmina, gen⁹ ingenioſum ad dolos *M.* 261,31 imprudens magna peſtis M. 260,15 perfida malorum cauſſa M. 232,39: 241,36
Fœminatum inter Germanos quæ dos M.8,5
Fœmineæ vires 196,21
Fœni caritas M.223,44
Folianus ſanctus *F.*59.60
Formarum humanarum metamorphoſes quales 152,27
Formoſus papa ante epiſcopus Portuenſis *F.67* eiectus & degradatus ib.
Fortunæ fanum extructũ 196,48:198,27
Fortunat⁹ poeta & epiſc. Pictauiẽſis *F.56*
Forumiulium capitur a Maximil. 314,30
Forſeus (Furſeus) f. regis Hiberniæ vir ſanctus *F.*57.59
Foſſenſe cœnobium *F.60*
Francia, regnum in Europa 86,5 vtraq; tempore Caroli Magni vna 473,24 olim Gaudina & Carlinga 435,33 floret *F.64* Orientalis quæ 473,5. M.7,46 Chriſto lucrefacta *F.62* deuaſtata M.135,19 peſte infecta Occidentalis quæ 473,6 Brachara cedit Romanæ eccleſiæ 441,55
Franciæ Orientalis ducatus epiſc. Herbipolenſi eripitur M.132,53
Franci, qui & Francones & Teutonici, a Troianis oriundi 137,39.165,46 ſuperiores Germani M.71,5 appellati Merouæi 432,37 bellicis laudibus præ aliis Germanis clari M.70,50 Vindelicis vicini M.71,7 ab Hiſpanis diſſentiunt in obſeruatione Paſchæ M.41,4 e ripis Rheni Sueuos repellunt M.40,55 in Occidente Romanum imperiũ occupant 434,8 Coloniam tranſlati 433,11 qua occaſione in Galliam venerint M.71,28 in Gallia omnib. terrori M.34,31 Gallis iterum eiiciuntur M.31,39 contractis nouis copiis Gallias repetunt, Aëtiumq; in fugam vertunt M.31,40 a Romanis pacem obtinent 414,36 Germaniæ limites tranſgreſſi, Romanos in Gallia fugant & dilatantur 432,27 iterũ Gallias occupant, Gallis deletis & extirpatis M.32,17 domi & foris atroci F.87 in exercitu Wiſigothorum contra Attilam 405,48 cum Sequanis a Conſtant. Rom. debellati M.31,7 Galliam hoſtiliter (orientales) ingrediuntur & occupãt M.31,23 ſocii Saxonum contra Henr. IIII M.116,43 factioſi & rebelles in Turcico tributo pendendo F.107
Franciæ regnum incipit F.49 quib. terminis olim definitum 422,54 debilitatur, & in partes diſcinditur 462,43 ab Anglis grauiter deſolatur F.88
Francorum reges dicti Criniti 432,16
Francorum regum catalogus & genealogia 558,36
Francio Troianus regnũ conſtituit F.13
Franciſcus rex Galliarum aſpirat ad imperium M.317,1 capitur a Cæſareanis M.317,33
Franciſcus Sfortia gener ducis Mediolanẽſis occupat Cremonam, Papiam &c. M.291,26
Franciſcus Petrarcha, poeta & eremita *F.82*
Frãciſcus Italicus author ordinis Minorum *F.79*
Franciſcus de Sauona, poſt papa *F.90*
Franciſcus de *Seckingen* Wormatienſes oppugnat F.112 ducit copias contra epiſcopum Treuerenſem 317,19
Francofurtum, locus electionis Imperatoris M.107,48
Francofurdenſium nundinarum priuilegia confirmata M.247,46
Fratrum concordia inuicta M.223,8
Frauenfeld occupatur ab imp. M.276,30
Fregepanes, nobiles ciues Romani M. 185,27
Fregepanum, ædes Romæ, latibulum Aleſandri III M.152,34
Friburgũ in Nuchtlandia extructũ *F.78*
Friburgum in Briſgouia extructum ib. M.139,5
Friburgenſes cõfœderati cum Baſilienſibus contra ſuum comitem M.255,25
Fridericus I. f. Friderici ducis Sueuorum ex ſtirpe Carolorum, cognomento Barbaroſſa vel Aenobarbus, imperator Rom. 514,40. *F.77*. M.142,44 cuius ſtaturæ & habitus corporis M.143,1 prudens in principum diſſenſionibus tollendis M.143,20 vxorem, filiam marchionis de *Vogsberg*, prætextu propinquitatis dimittit M. 144,23 ducit in vxorem filiam Rainaldi comitis Burgundiæ M.144,26 exercitum in Italiam ducit, M.144,27 Italiam per Liguriam petit, vbi a Mediolanen. deſpicitur 515,55 in Italia a Mediolanenſibus irritatus in eos grauius animaduertit M.144,30 Aſtam ciuitatem occupat 516,13 obſidet, capit, muris denudat Terdonã 516,34,41 Romam vocatur 516,48 coronatur Romæ a papa Adriano in magno Romanorum tumultu 517,46 M.144,52.55 deſtruit Spoletum 517,56. M.145,7 in Germaniam ex Italia redit M.145,22 Bohemorum ducem regem creat, Polonum rebellẽ maiori tributo onerat M.145,27 leuiter ſentit de authoritate Romani pontificis, legatos eius in Germania non tolerat M.145,33 ſcribit ad Adrianum Pontificem M.145,53 conuentum agit cõquerens de Pontificis Romani arrogantia M.147,11 mittit Othonem comitẽ Palatinum cum exercitu in Italiam M.147,20 cum papa reconciliatur M.147,29 expeditionẽ magnam mouet in Italiam contra Mediolanenſes M.147,40 conuitiis afficitur a Mediolanenſibus M.147,43 potitur Mediolano M.148,29 leges contra rebellionem ſancit M.148,30 iterum in odium Pontificis deuenit M.149,3 in Mediolanenſes copias iterum ducit, agros eorum diripit M.149,26 mittit contra Cremenſes ducem Baſilienſem qui eos compeſcit M.149,30 excommunicatur a Pontifice M.150,21 in Italia multas pugnas vario euentu gerit eaſque perplexas & difficiles M. 151,6 capit Mediolanum 518,36. M.151,10 redit in Germaniam M. 151,30 ſchiſma papale tollere cupiens Alex. III ad ſynodum vocat M. 151,38 ab vno papa abſoluitur, ab altero excommunicatur M.151,54 Roma ob peſtem diſcedere cogitur M.152,51 magna contracta militũ manu in Italiam venit M.152,15 Anconam rebellem ad deditionem cogit M.152,32 capit Romam M.152,33 in Germaniam ex Italia regreditur M.153,51 iterum in Italiam exercitum ducit M.154,46 ſupplex valde Henrico duci Saxoniæ M. 155,21 periclitatur inter montium anguſtias a Veronenſibus 518,16 regreditur in Germaniam M.155,37 Henricum ducem Sax. ad comitia conuocat, contumacem proſcribit & ditionibus exuit M.155,42 iterum expeditionem in Italiam mouet M.156,35 in Italia primo conflictu pugnat infeliciter M.156,38 creditur & diffamatur in prælio occiſus M.156,49 poſt infauſtam pugnam patitur iacturam ſociorum & amicorum M.157,4 de pace cum Pontifice Alex. III ineunda cogitat & anxie laborat M.157,11 ſubiicit ſeſe iurando decretis patrum M.157,22 Iterum magnis copiis Italiam intrat, Romanos terret, Romamque occupat M.157,28 Romam papam a Venetis vocat & exigit M.157,39 mittit filium Othonem cũ exercitu contra Venetos, ſed parum feliciter M. 157,40 Venetias ad filium liberandum venit M.157,47 humi coram papa Alex. III proſtratus & veniam rogans abſoluitur, & cum eccleſia reconciliatur M.157,53 humiliatus a Pontifice triſtis Venetiis diſcedit M. 158,9 comitia celebrat Moguntiæ M.158,36 ab armis quieſcit 519,6 regna inter filios diſtribuit M.158,39 Conſtantiæ cum Lombardiæ ciuitatibus de iure imperatoris tranſigit M.158,48 celebrat conuentum Norimbergæ M.159,40 expeditionem mouet in Palæſtinam *F.78* expeditionem decernit & ſuſcepit in Palæſtinam M.160,13 venit Conſtantinopolim, inde in Aſiam M.160,22 in Cilicia a rege Armeniorum laute exceptus M.160,41 in Armenia in fluuio ſuffocatur M. 160,49 Tyri ſepelitur M.161,16
Friderici I B. iudices, præfecti & milites in

res in Italia vrbibus eiiciuntur M.154,29

Fridericus f. Frid. I B. dux Sueuorum M.158,42 comes patris in expeditione Hieroſolymitana M.160,20 cum exercitu venit Antiochiam M.160,3 in obſidione Aconſi occũbit M.161,30

Fridericus II puer triennis f. Henr. imp. in regem eligitur M.164,51 Rom. imp. Aug. F.80 ad regnum vocatur a Pontificis M.175,40 vocationem ad regnum excũtiendam recipit M.175,47 iterum ad regnum vocatus ægre conſentit M.176,18 Romam venit & cũ papa de ſua vocatione colloquitur M.176,13 comitatus legatis Pontificis & Germanicis in Germaniam tendit M.176,26 Conſtantiam ingreditur, ibiq; exercitum contra Saxonem Othonem colligit M.176,30 obſidet Hagenau & ad deditionem adigit M.76,46 Moguntiæ conuocat principum conuentũ, qui omnes certatim veniunt M.176.54 Aquiſgrani vngitur & coronatur M.177,8 legatos de fœdere ineundo ad regem Galliæ mittit M.177,9 Moguntiæ conuentum agit, ibique iterum coronatur M.177,41 venit Coloniam M.178,9 expeditionem adornat in Palæſtinam M.178,10 in Italiã maximis & inſtructiſſimis copiis proficiſcitur M.178,21 coronatur a Romano Pontifice M.178,24 in odium Italorum venit M.178,26 irritatus ciuitatum conſpiratione hoſtiliter graſſatur per Italiam M.178,27 papam eiuſque monitiones ſuſque deque habet M.178,38 excommunicatur M.178,26 grauiſſime minatur clero Romano M.178,53 ex Italia in Germaniam concedit M.179,1 agit cum principibus conuentũ, & conſtituit filium ſuum in regem & ſucceſſorem M.179,2 iterum in Italiam proficiſcitur M.179,10 cum Pontifice reconciliatur M.179,21 in vxorem ducit filiam regis Hieroſolymitani, & loco dotis ius & titulum illius regni M.179,25 totus in expeditione ſancta apparanda M.179,54. 180,4 per f. Henricum curat principes Germaniæ vocari ad expeditionem ſanctam promouendam M.180,10 grauiter decumbit M.180,32 Brundiſio in Aſiam exercitum mouet, ſed mox reuertitur M.180,40 denuo excommunicatus promulgatur M.180 45 ſecundo claſſe nauigat in Syriam M.180,53 in Syria tranſactione cum Saltano Hieroſolymam recuperat M.181,3 Hieroſolymis coronatur rex Hieroſolymitanus M.181,4 e Syria in Apuliam tendit M.181,15 recuperat Apuliam M.181,20 inuadit Patrimonium Petri M.181,22 ducatum Auſtriæ in regnum mutat M.182,23 pacem & veniam petens antoque extorquens abſoluitur ab excommunicatione M.181,28 in filium Henricum vehementer commotus M.183,20 ducit vxorem tertiam M.183,25 iterum exercitum in Italiã ducit & hoſtiliter omnia vaſtat, capit, diripit M.183,26 redit in Germaniam & in Auſtria arces prædonum euertit M.184,5 iterum in Italiam exercitum ducit M.184,36 iuſſus & rogatus in Germaniam copias reducere, non mouetur M.184,39 expugnat vrbem Clarummontem M.184,52 exercitum ad Mediolanum mouet, ibique feliciter præliatur M.184,55 iterum excommunicatur M.185,43 de ſua innocentia ipſe proteſtatur, & apud exercitum orationem haberi curat M.186,1 contra Venetos copias ducit, damnis multis hoſtes afficit, non minoribus ipſe afficitur M.186,10 nominatur a papa præambulus Antichriſti M.186,36 nominatur Canis a papa M.187,10 concilium contra ſe indictum audiẽs vias & itinera occludit M.187,35 vocatus Lugdunum ad concilium, eo legatos mittit M.188,21 in concilio Lugdunenſi exauctoratur M.188,31 ſcribit epiſtolas ad regem Galliæ M.188,32 Parmæ Innocentij IIII conſanguineos perſequitur M.189,31 copias Lugdunũ contra Innocent. IIII ducit M.189,33 ab inſtituto decedens reuertitur, parmamque obſidet M.189,40 Cremonam ſe confert, exercitum reparat M.190,6 obſidet & atterit Placentiam M.190,7 moritur M.190,22

Frid. III dux Auſtriæ f. Erneſti, iuuenis, Rom. rex eligitur M.285,36. F.89 tutor Ladiſlai nati regis Bohemiæ & Vngariæ optimus M.288,11,28,43 laborat in diſcordiis Germaniæ principum componendis M.290,3 Eugenij papæ obſeruans M.291,12 comitia celebrat Oſcbonofenburgi M.291,41 venit maximo & ſplẽdidiſſimo comitatu in Italiam M.292,52 Senas venit ad ſponſam, filiam regis Arragonum M.293,14 venit Romam, ibiq; Rom. imp. Aug. coronatur M.293,30 Romæ in album Canonicorum S. Petri aſcriptus M.293,43 redit in Auſtriam M.294,27 apud Nouam ciuitatem obſidetur M.294,35 tranſigit cum ſuis obſeſſoribus M.295,4 hæres ducatus Auſtriæ M.297,24 Bohemiam rege orbatam ambit M.298,15 electus rex Vngariæ mota ſua electionem annihilat M.29,8,38 Viennæ in arce a fratre Alberto obſidetur M.300,35 petit auxilium a rege Bohemorum Pogebratio M.300,45 cum Vngaris de regno agit M.300,52 tradit coronã Vngariæ Mathiæ Waiwodæ M.301,5 iuuat regem Vngariæ cõtra Bohemum Huſſitam M.301,23 magnas copias colligit, iterumque Romam proficiſcitur M.301,25 copias ducit contra Carolum ducem Burgundiæ M.302,15 mittit ducem & exercitum contra duces Bauariæ F.92 conuentum agit Francofordiæ cum filio Maximil. M.305,4 conuentum celebrat Norimb. ob expeditionem Turcicã M.305,16 improbat exactiones pontificias in Germania M.305,21 delet nigram legionem regis Vngariæ M.305,43 defungitur M.305,48

Fridericus dux Auſtriæ Roman. rex eligitur contra Lud. Bau. M.221,29 coronatur Bonnæ M.222,10 a Ludouico Bauaro petitus manus cum illo conſerit M.222,50 contrahit ex Sueuis, Heluetiis, Algoenſib⁹, &c. copias, & Eſlingam obſidet M.222,28 coronationem a pontifice Romano petit, certi nihil impetrat M.223,37 mittit põtifici auxiliares copias contra Gibelinos M.224,43 copiis ex Vngaria contractis hoſtiliter Bauariam inuadit M.225,54 ſecundo cum Lud. B. congreditur M.226,19 cum fratre capitur M.226,24 e carcere liberatus & dimittitur M.227,53

Fridericus dux Auſtriæ ſine hærede legitimo occiſus moritur M.192,7

Fridericus dux Auſtriæ conſpirat cũ Ioanne XXIII M.275,49 feudis priuatur & condemnatur M.276,20 ſupplex imperatori reducit Ioannem XXIII vſq. ad cellam Rudolphi M.276,40,44

Frid. marchio Miſnẽſis imp. electus pecuniam honori laborifero præponit M.246,11

Fridericus rex Siciliæ filiã Henrici VII ſibi deſponſat in obſidione Florẽtina M.218,55 in Apuliam præmiſſus a ſocero Henr. VII Rhegium occupat M.219,46 Germanorum militem ſecum retinet M.220,2 aſtu Apuliam ſubigit M.220,46

Fridericus dux Sueuorum in vxorem ducit filiam Henrici IIII M.122,16

Frider. comes Palatinus & dux Bauariæ belligeratur cum Wirtembergico M.298,41

Frid. comes Palatinus a partibus Dietrichi Moguntini archiepiſcopi excõmunicatur M.299,7

Frid. comes Palatinus Rheni legatus in Hiſpaniam M.317,5

Frid. marchio Brãdenb. dux exercitus contra Bohemos M.280,3

Fridericus marchio Rom. imperij capitaneus exercitum colligit contra duces Bauariæ F.93

Fridericus marchio altercatur cum epiſcopo Bambergenſi F.109 obſidet caſtrum *Gutenberg* F.108 altercatur cum Norbergenſibus F.110 M.313,3 Norberg. reconciliatur F.112 celebrat ſolenne conuiuium F.113

Fridericus comes de Zollern occumbit M.257,17

Fridericus de Monſtral occumbit M.251,2

Fridericus Mogunt. archiep. imperatoris Ottonis M. Conſiliarius perfidus M.99,26

Frideſlate oppidum M.94,40

Friſia, regio Germaniæ M.7,45 a Carolo Martello ſubacta 429,38 dos Giſlæ filiæ Lotharij 468,22 fluctibus marinis ſubmerſa F.80. M.182,18 terræmotu periclitatur 320,9 a Normannis deuaſtata, ſed per imp. Henr. Aucup. liberata M.97,20 rebellis ſubiugatur M.113,15

Friſij (Friſones, Phryſones) olim populi Germaniæ M.7,29 ad fidẽ Chriſtianam per ducti F.61.46,46 Holandiã populantur 191,35

Fronto epiſc. Petragoricenſis F.40

Fructuarienſe monaſterium 498,42

Frugũ conſeruatio res neceſſaria & glorioſa M.311,4

Frumentũ generoſum ꝓuenit M.223,47

Vide Annonæ affluentia.
Fuganus doctor Britannorum F.43
Fulbertus epiſc. Carnotenſis F.71.72
Fulda monaſterium ſumptibus Bonifacij archiep. extructum 437,13. *M.*51,6
Fulgentius epiſc. Ruſpenſis claret F.52
Fulgor Rationalis ceſſat F.27
Fuluius conſul Romanus Illyricorũ domitor F.29
Fundorum ciuitas F.86
Funerũ inter Germanos apparatus exiguus *M.* 11,19
Furim, id eſt Sortium feſtum, feſtũ Iudæorum F.14
Furius cũ Sylla Hieroſolymis capit templum 274,5
Furius Camillus. *Vide* Camillus.
Furonæ Comitia celebrata *M.* 87,13
Furſtenbergenſis comes occũbit 310,1
Futh Libyorum pater F.4
Futh, Mauritanus fluuius ibid.

G

GAbaon ciuitatis deletio F.10
Gabaonitæ decipiunt Ioſue 131,40
Gabriel angelus annunciat Annæ natiuitatem virginis Mariæ 331,47 mittitur ad Mariam virginem deſponſatam 333,15
Gad f. Iacob ex Zelpa, author tribus in Iſrael F.8
Gad propheta tempore Dauidis *F.*13
Gailarda arx capitur, inceditur *M.*144,42
Gaius conſul Romanus F.26 fraude Hannibalis circumuentus occiditur *F.*28
Gaius conſul Romanus *F.*29
Gaius conſul Romanus *F.*32
Gaius Falcidius *F.*33
Gaius papa, martyr *F.*46
Galatæ a Gallis oriundi in Græciam tralati 199,35. *F.*4 olim Gamaritæ 85,26
Galba in Hiſpania ab exercitu imperator creatus 364,42. 365,40. F. 39 cum Piſone f. trucidatur 365,44
Galdrada concubina regis Lotharij *M.* 82,17
Galeatius dux Mediolanenſis in carcerem coniectus *M.*228,48
Galeatius dux Mediolanenſis Ruperto electo regi infenſus M.266,9 moritur M.267,22
Galeatius f. Franciſci Sphortiæ, auratus eques M.294,13
Galenus medicus Pergamenſis, floret 371,26. F.42 in Germaniam mittendus tergiuerſatus M.19,46
Galeotus clã ſe ab Vrbano VI ſubducit M.260,43
Galerius & Conſtantius Cæſares cum Diocletiano 380,44. F.47 miſere & atrociter interit 381,43
Galerius Maximinus Cæſar conſtituitur imperator in Oriente 382,17 edictum de puniẽdis Chriſtianis tollit 384,14 Licinio bellum infert, ſed aufugit 384,24 ſacerdotes occidit, ideoq; atrociſſimis morbis punitur 384,30 Chriſtum confitetur & pro eo edictum promulgat 384,36 moritur 385,14
Galerius vir ſanctus Romæ claret *F.*49
Galla, filia Honorij a Germanis capta M.30,30
Gallaza locus 511,51
Gallia, regnum in Europa 86,5 Rheno fluuio a Germania ſeparata M.4,38 ſubigitur a Brennio 197,36 a Cæſare 274,39 a Carolo Martello 436,5 a Germanis M.21,55.22,12 Germanis ab imp. offertur M. 29,53 a Francis occupata M.71,33 vaſtata *F.*66 a Sarracenis M.89,9 grauiter attrita F.51 bello, fame M.89,44 ab Vngaris vehementer afflicta M.91,19 motibus & turbis exercetur M.122,29. 224,2 peſte infecta M.241,41
Galli a quo orti F.4 olim literarum rudes M.7,38 olim Germanica lingua vſi M.4,43. 67,12 circa Rhenum a Germanis expulſi M.4,42 in Aſia conſident, dicti Galatæ M.13,14 Pœnorum ſocij contra Romanos 238,27 ab Hannibale victi 240,51
Galli in maximis anguſtiis poſiti auxilia petunt & implorant ab imperatore Carolo Craſſo M.87,46 a Romanis debilitati & attriti 237,34. F.29 Romanos vincunt, ab eiſdem mox vincuntur 240,32 Cæſari auxilia ſubminiſtrant cõtra Pomp. 275,17 ad radices Alpium deleti F.32 in conflictu cum Turcis primas petunt in ſui cladem & cõfuſionem M. 264,5
Galli & Germani Anglis non homines, ſed Dij vel dæmones M.64,40
Galli, Itali, Hiſpani, Angli in expeditione ſancta mutuis cædibus inter ſe ſæuiunt M.160,17
Galliæ rex & principes humiliati ab Hẽrico 11, M.108,48
Galliæ rex ſui corporis cuſtodes habet Germanos M.20,19
Gallicæ linguæ quæ veriſimilis origo 433,32
Gallicæ militiæ flos cadit F.83
Gallicæ eccleſiæ a Germanicis diſſentientia habent M.136,22
Gallicinus patriarcha excæcatus Romã in exilium ablegatur 428,43
Gallienus & Valerianus imper. Auguſti 377,34
Gallienus a Germanis Francis neglectus eos exercitu petit, & ducẽ eorum vincit M.71,12
Gallienus apud Mediolanum interfectus 378,2
Gallo Græcia vnde dicta M.13,15
Gallus cum Voluſiano f. imper. 376,54. F.45 vocati Decij 377,4 interfecti 377,7
Gambara Longobarda, mater Hangionis & Hiboris 445,8
Gambriuius f. Marſi, pater Sueui M.3,22
Gambriuius ſextus rex Germanorum M.3,55
Gambriuius inter Germanorum reges primus coronatus M.4,2
Gambriuij populi M.3,27
Gambriuij, olim populi Germaniæ M. 7,26
Gancellinus Cardinalis Albenenſis F. 85
Gandenſes nequiter deficiunt ab imper. Maximil. F.90
Gãfredus primus fundator Templariorum F.75
Gangericus Cameracenſis epiſcopus F. 57
Ganges vnus quatuor fluuiorũ Paradiſi 192,37
Gangis alueus in CCCCLX riuos deriuatus, vetularum pedib. fit tranſmeabilis 192,41
Garamas populus nudus 227,43
Garenſis princeps Palatinus conſcius & author necis Caroli regis M.261,33
Garenſis Palatinus occumbit in conflictu M.261,52
Garganus mons, S. Michaele famoſus F. 53
Galimunda regina Franciæ, vxor Hilperici regis F.56
Gaudina olim pars Galliæ 435,13
Gaudini Francos debellant, ſed reprimuntur 435,23
Gaza capitur ab Alexandro M. 225,55
Gebani bello attriti a Seuero 373,43
Gebenna (Geneua) obſeſſa a Sabaudo liberatur ab Heluetiis 319,21
Gebhardus epiſcopus Conſtantienſis ex familia Zeringen fundator monaſterij S. Petri Conſtantiæ M.139,24
Gebhardus pater ducis Lotharij occumbit 499,35
Gebiſo & Bezelinus. *Vide* Bezelinus & Gebiſo.
Gedeon index in Iſrael, Iſraelem a Madianitis vindicat 135,35. F.18
Geiſa rex Vngarorũ a duce Auſtriæ bello impetitus, fortiter & feliciter ſe & ſuos defendit M.135,38
Gelaſius I papa 408,49. F.53
Gelaſius II, papa F.75
Gelboe mons, celebris interitu Saulis 155,3
Geldria vaſtata a duce Burgundionum F.90
Geldriç dux irruptiones facit in Brabantiam 313,50
Geldrenſis comitatus vaſtatur & diripitur . M.177,22
Gelo primus comes Bleſenſis ex nobili ſtirpe Normannorum F.68
Gemmæ in veſtibus a quibus primum vſurpatæ 375,42 in corona imperiali quid ſignificent 534,21
Genealogia Chriſti 330,50
Generatio vnde, in quibus, & quomodo 27,4
Gengenbach monaſterium extructum M.139,21 occupatur a Maximil. I M.312,25
Gengulphus martyr F.63
Genobia regina victa 379,19
Genoueua virgo F.52
Genſericus Arianus, rex Wandalorum 404,10 impenſe nobilitati & religioni infeſtus F.52. M.32,40 dux in Africa, Africam rapinis, cædib. complet M.32,37 claſſe petit Siciliam M.32,54 e Sicilia in Africam retrahitur M.33,4 Romam vocatur 407,40 Romam deprædatur 407,46 a papa rogatus ab incendio Romæ & occiſione ciuium abſtinet 407,53 filio matrimonio iungit filiam Valentiniani 408,3 in Italiam armata manu venit M.34,10 nouis copiis collectis nauigat in Italiam M. 34,32 in prælio victus fugit in Africam M.34,45
Gentes & Iudæi e regno Chriſti 311,49
Gentium numerus maior quam linguarum P.5 vocatio 308,24. 310,19
Genua in Henr. VII officioſa M.217,49
Genua oppugnatur a Gallo 306,30
Geniſtæ, ſecta inter Iudæos F.32

cnu-

Genutius conſul Romanus capit vrbem Rheginorum F.28

Geometria in Ægyptũ propagatur 92,13

Georgius Pogegratius rex Bohemiæ eligitur M.298,24 mittit Frid.III auxilia cõtra fratrem M.300,49 Huſſitarum defenſor 301,22

Georgius dux Bauariæ moritur, prolis expers F.111

Georgius archiepiſcopus Rauennas arbiter & pacificator filiorum Ludouici imperatoris M,80,35

Georgius Marſchalk epiſcopus Babembergenſis F.111

Georgius epiſc. Belliacenſis F.4n

Gepidæ ſubiugati ab Attila 405,20 a Longobardis victi 448,30 prælio a Longobardis extincti 449,10 ad ſeruitutem Hunnorum redacti 449,25

Gerburga, filia Henrici Aucupis, vxor ducis Lotharingiæ, & poſt Ludouici regis Galliarum M.95,29

Gereon cum 300 ſociis in ſuburbio Coloniæ martyrizatur 381,18

Gergeſæus F.4

Gerhardus dux Bauariæ in Pannonia martyr F.65

Gerhardus I epiſc. Laudunenſis F.54

Gerhardus Biturienſis epiſcopus F.75

Gerhardus epiſc. Cameracenſis F.71

Gerhardus Cameracenſis hæreſin magnam impugnat M.112,tn

Gerhardus de Bononia ordinis M. Mariæ F.83

Gerhardus Groet F.86

Gerlacus comes de Naſſau archiepiſcop. Mog. M.242,28

Gerlacus comes de Naſſau legatus imp. Lud. ad papam M.233,50

Geron rex Syracuſanorum 237,46

Germania Tuiſconi ſorte obtingit M.3,36 populoſa M.4,43 a Gallia Rheno fluuio ſeiuncta M.4,38 hodie fertilior & habilior quã olim M.5,5 hodie duplo latior quam olim M.5,2 olim eremus, hodie hortus amœniſſimus 6,53 multum ferax M.8,23 a Traiano reſtituta F.4n in prouinciam Romanorum redacta M.20,43 inteſtinis bellis, rapinis, cædibus, latrociniis attrita M.31,14 ad fidem Chriſti quando primum cõuerſa M.45,23. 49,21 magna fame attrita M.49,12. 85,11 concuſſa terræmotibus M.85,21 a Marahenſibus affligitur M.89,26,32 ab Vngaris defendenda, ab illis deprædatur M.89,39 fame, bellis exhauſta M.89,45 ab Vngaris iterum atteritur M.96,2 ſub Henrico Aucupe tranquilla M.97,32 a Sclauis affligitur M.101,51 terræmotibus, cometis, faculis in aere, terretur M.108,35 fame attrita M.116,2 a Bohemis atteritur M.151,31 pagis & vrbibus creſcit M.164,47 rapinis & cædibus vbique repleta M.166,46 ſeditionibus turbata M.179,45 literis & ſtudiis floret F.69. M.198,30 ſchiſmate duorum regum non leniter attrita M.222,16 fame, latrociniis, incendiis afflicta M.223,24 peſte corrupta M.241,41. 245,55. 251,39. fame M 310 51. 320,17

Germaniæ fines & limites M.4,44 populorum antiquorum nomenclatura M.7,24 regionum quæ hodie ſunt, catalogus M.7,42

Germaniæ Primas Magdeburgenſis archiepiſcopus F.70

Germani vnde orti 165,46. M.3,18,29 Romanorum conſanguinei 213,13 a Gallis & Italis Tuiſci vocitati M.3,38 dicti Marſi M.3,53 dicti Teutones a rege Teutone M.4,7 dicti Alemanni a Manno Tuiſconis filio M.4,15 appellati Franci ob militiam 431,40 a quibus & quare Germani appellati M.4,15 Gallis forma & moribus ſimiles M.4,29 in Oceani littore primum conſident M.3,37 in Thuringiam ſe conferunt 432,2 circa Rhenum Gallos expellunt M.4,42 laboribus indurati & exercitati M.5,31 libertatem auro precioſiorem habent M.6,29 a Tuiſcone conditore ſuo legibus inſtructi M.3,47 a quo legem Salicam acceperunt 432,9 populi indigenæ, non ex aduenis commixti M.7,16 olim literarum rudes M.7,37 occupati in venationibus & re militari M.7,49 in educatione liberorum barbari & inculti M.7,54 ἄκυ-ϙοι M.8,3 matrimonij obſeruantes M.8,5 in moribus & honeſta diſciplina non inculti M.8,17 ſeueri in ſuppliciis M.8,40 quales habeant domos M.8,44 quali vſi veſtitu M.8,51 quos Deos coluerint M.9,3 Mercurio humano ſanguine & viuo homine litant M.9,4. Marti liberos cõſecrant M.8,22 Herculi pecude ſacrem litant M.9,5 Deos ſuos humana forma repræſentari non tolerant M.9,6 nemora & lucos ſingulare ob myſterium Diis conſecrant M.9.7 iuſti in liminibus agrorum diſcernendis M.9,13 quales habeant magiſtratus M.9,17 publica & priuata armati agunt M.9,25 iuuenes, fortes & animoſos nobilitant M.9,27 quos iudicent nobiles M.9,28 non raro ſolo nomine hoſtes & vicinos in officio continent M.9,33 hoſpitales, & in peregrinos & iniuriis affectos perquam benefici M.9,34 ſomnolenti M.9,47 in cibo vulgares M.9,48 in potu immodici 9.50 quali potu vtantur M.9,53 aperti M.10,3 iracundi M.26,14 cœli calidi impatientes M.180,36 ludo & aleæ dediti M.10,4 quibus ſpectaculis delectentur M.10,8 ſero & ſeoſim pecunia vſi M.10,13 munerum amatores M.10,15 rapinis ſemper dediti M.10.20 quos in Reges, quos in duces elegerint M.10,25 in ſacerdotes & religionẽ obſeruantiſſimi M.10,36 ad prælia quoſque amiciſſimos ducunt M.10,40 obſides dant & accipiunt virgines nobiles M.10,50 in conſultationibus cauti M.10,51 hoſtem aggreſſuri vna omnium voce clamitant, & Herculem inuocant M.10,53 in pugna impigri, & Ducis tanquam cynoſuræ obſeruantes M.11,5 pacis & ocij impatientes M.11,15 quomodo funera curauerint M.11,19 olim mercaturæ & negotiationum ignari M.11,22 quales habuerint pagos & oppida M.11,26 alij aliis ciuiliores M.11,29 certas agrorum & ſtabiles poſſeſſiones non habent M.11,35 quando longius & in remotiores regiones profecti ſint M.12,53 capiunt & interficiunt Aurelium Scaurum M.13,21 delent exercitum M. Æmylij 13,23 diſſipantur & duces in prælio cum Mario amittunt M.13,35 e præſidiis deiiciunt Q. Catulum M.13,39 a Mario grauiſſime atriti M.13,42 a Sequanis contra Heduos implorati Heduos vincunt, & cum Sequanis ad ſuum arbitrium componunt M.14.36 Romanos debellant, ſed tandem arte vincuntur F.32. 44 quo genere pugnæ contra Cæſarem vſi M.15,34 fortes in prælio contra Cæſarem M.17,21 paulatim exuunt barbariem, Romanis moribus & legibus aſſuefacti M.18.52 iugi impatientes ad libertatem aſpirant M.19,4 ſuum Proconſulem Varum cum ſuis præſidiis opprimunt, occidunt, diſſecant M.19,9 vtranque Rheni ripam poſſident M.19,20 Tiberium e Germania profligant M.19,35 non armis, ſed humanitate Romanorum tandem victi M.19,48 habendi amici, non victini M.20,13 vſi ratione prædită M.20,13 Imperatorum, regum, pontificum cuſtodes corporis M.20,19 deſtituti viris eruditis & litteratis M.20,22 ab Oct. Aug. primum armis laceſſiti M.20,32 Italiam irrumpunt, diripiunt, vaſtant M.21,52 Maximinum Romanum hoſtem truculentum profligant M.21,14 in Thracia Decios vincunt & occidunt M.21,34 Gallias affligunt M.21,55. 22,12 ex Italia pulſi M.22,21 iterum in Italiam irrumpunt M.22,24 in Italia ſecuri cæduntur & domum repelluntur M.22,37 cum Probo imp. diu multumque præliantes, tandem in ſuorum militum numerum aſcribuntur M.22,40. 23,27 auxilia ſua non quouis proſtituunt M.23,37 iuncti in legionibus, munitionibus, caſtris Valentiniani imp. expugnandis M.24,9 Conſtantinopolim & Valentem imperatorem atrociſſime debellant M.24,42 pecunia a Conſtantinopoli repelluntur M.25,32 ſtipendio defraudati cum Gallis aduerſus imperium conſpirant M.26,12 pro laxatione tributi militant Romanis contra Alanos 431,35 contra Romanos in Vngariam & Thraciam omnia populantes exercitum ducunt M.26,19 in Thracia fœminarum forma & lachrymis expugnãtur M.26,28 in Thracia commeatu deſtituti in Italiã proficiſcuntur M.29,12 Romam manu armata capiunt M.29,15 Roma egreſſi in anguſtiis montium opprimuntur M.29,40 ab imp. impetrant Galliam M.29,53 in reges ignauos & placidos aſperi M.30,45,48 ſedes in Hiſpania conſequuntur M.31,8 ex Hiſpania in Africam progrediuntur M.31,12. 32,8 incentore Bonifacio Romano arma corripiunt, occupant Numidiam, Mauritaniã, Carthaginem M.32,23 Hiſpaniam vaſtant 377,53 Attilæ amicitiam reſpuunt M.33,20 coniungunt ſe Romanis contra Attilam M.33,21 duce Gehſerico in Italiam veniunt, Romam & vrbes cæteras deuaſtant M.34,10 Incurſiones in omnes nationes faciunt M.34,26 in Italia ſibi regem eligunt Teiam M.39,21 attriti pacem a Narſete petunt M.39,25 cogũtur Italia excedere, aduerſus Ro-

manorum imperium arma non corripere M.39,28 milites Narſetis & Iuſtiniani, inſatiabiles M.39,41 in Italia rei ſummam cõmendant triginta viris, M.41,20 irritati a rege Galliæ, eius agrum incurſant, deprædãtur M.41,33 in Italia iterum regem eligunt M.42,13 Italia arcent regem Galliæ M.43,8 ſerio doctrinã Chriſti imbibunt M.49,40 peregrinantur Romam ad limina Apoſtolorum M.102,52 malum habent vicinum M 89,31 Vngaros deprædatores delent M.89,40 ab Vngaris afflicti, eos vincunt, repellunt M 91,5 Ægyptiis ob ſtaturam, corporis habitũ, armaturam, inceſſum, vultus, admirationi M.125,19 Cæſari auxilia ſuppeditant contra Pomp.275,17 a Cæſare & bello & muneribus deuicti 274, 47 ob tributi penſionem a Romanis debellantur 432,1 in Turcas animoſi 297,16 delent Alanos 431,37 imperatoris cuſtodes Romanos iugulant F.78
Germani & Galli Anglis non homines, ſed Dij vel dæmones M.04,40
Germanicæ ciuitates olim vicinorũ impatientes M.11,41
Germanicæ fœminæ fortes M.8,8 immanes in hoſtem M.18,42 arcentur a comeſſationibus & ſpectaculis publicis M.8,33 exemplũ pudicitiæ & magnanimitatis M 13,47
Germanici magnates tempore pacis ocio & conuiuiis indulgẽt M.9,15 milites vbi lectiores M.222,32 olim inuictæ fortitudinis in magna exiſtimatione M.15,34 in Flandria male pugnant M.201,41
Germanicorum regum antiquiſſimorũ & quaſi conditorum ſeries M.3,46
Germanicus, f. Tiberij M.20,16
Germanicus f. Druſi pater Caligulæ de Germanis triumphat 359,12
Germanicũ Tiberij Druſi fratris bellum ſanguinolentum M 19,34
Germanus Altiſiodorenſis epiſc. 403,32. F.51
Germanus Bambergenſis epiſc. legatus Romam 499,8
Germanus Capuanus epiſcopus F.54
Germanus Pariſienſis epiſc. F.55
Geroldſeck familia nobilis & bellicis laudibus clara M.199,12
Geroldſeck occupatur a Maximil.312,25
Gerſon f. Leui F.8
Gerſuinda ex Saxonia, concubina Car. M. M.58,22
Gertrudis virgo ſancta F.59
Gertrudis vxor Pipini cum marito & filiis Romæ regina coronata M.48,23
Gertrudis virgo, Pipini Groſſi filia, obdormit 427,1
Gertruda ſoror ducis Bernhardi viua vaſi incluſa in flumen præcipitatur M 79, 27
Gether f. Aram F.5
Getuli accolæ eremi vltimi in Africa F.4
Gibellini, factioſi Cæſareani M.186,38 Mediolano eiciuntur M.217,6 Crema & Cremona M.217,23 in Italia auxilia imper. implorant & accipiunt M.224,10 in Italia felici ſucceſſu rerum potiuntur M.224,27 expoſtulant cum Frid. Auſtr. ob copias Pontifici miſſas M.225,5 authoritatem Romanæ ſedis vilipendunt M.228,6 Lud. B. ipſum in Italiã vocat M.228,11
Gigantes ante diluuium 77,49
Gigantis corpus Romæ inuentum F.72
Gilbertus Rauennas papa 500,9
Gildardus fr. S. Medardi, epiſc. Rothomagenſis F.55
Gildehoc I, quartus rex Longobardorũ 448,4
Gildehoc II, quintus rex Longobardorum 448,6
Gilla ſoror Henrici imp. vxor regis Vngarorum Stephani F.71
Gilphulfus dux Italię circa Venetias 450, 49
Girunda 461,4
Giſla filia Lotharij nubit regi Normannorum 488,22. F.67
Giſla neptis Hẽrici Claudi, vxor Arnoldi ducis Sueuorum, poſt Conradi II, imp. 485,2
Giſilbertus dux Lotharingię affinis Ottonis Magni, a partib. comitis Eberhardi contra Ottonem M.98,23,38 diuiſionẽ imperatoris deuaſtat M.99, 39 in Rheno ſubmergitur 475,28. M.99,44
Giſula f. Caroli M. ex Hildegardi M.58, 20
Giſulphus Normãnorum comes Beneuentum expugnat M.115,43 capit Leonem IX, honeſte tractat, & dimittit M.115,55
Glacies in Ponto, incredibilis ſpiſſitudinis F.63
Gladius imperialis quid ſignificet 531,30
Gladius & pugio, libelli Caij Caligulæ 362,47
Gladiatorius ludus ſublatus 400,20
Glareani irritati ab Auſtriacis eos a finibus abigunt & perſequuntur M.251, 14
Glaronenſes ciues ad prælium animoſi F.86
Globus aureus, inſigne imperiale quid ſignificet 533,30
Glotoinda filia regis Clotharij, moritur 449,20
Glotſuinda, filia Clotharij regis Francorum, vxor Alboini regis Longobardorum 448,44
Gnoto epiſc. Leodienſis F.71
Goar vir ſanctus ad Rhenum claret F.57
Goda idolum Vandalorum 445,52
Gotfridus de Boilion dux Lotharingiæ, capitaneus in Hieroſolymitana expeditione 495,16. F.74 Hieroſolimæ expugnator & poſt rex F.73. 126,12 pius, prudens, circumſpectus M.127,7 moritur 497,41. M.127, 13
Gotfridus rex Normannorum baptizatur 468,19 vxorem accipit & dotis loco Phryſiam 468,21
Godefridus rex Danorum Saxonibus & Phriſiis ſuis excurſionibus moleſtus M.57,53 interficitur M.58,1
Godefridus dux Lotharingię contra imperium ſeditioſus M.113,13 capitur, ad æternos carceres damnatur M.113, 40
Gotfridus de Winshen vexillifer occumbit M.257,18
Godeſcalcus presbyter Teutonicus Iudæos corripit M.123,4
Goliath gigas ſtat contra Iſraelem pugnaturus 150,13 a Dauide lapide proſternitur 150,30
Gomar f. Iaphet, pater Galatarum F.4
Gomor, menſura demenſum Mannæ vnius viri continens 123,31
Gomorrha & Sodoma ſubuertitur 94, 1. F.7
Gomorrhæi a quo originem ducãt 85,9
Goppingen oppidum obſidetur, M.212, 44
Gordeius mons in Armenia, vbi arca Noliæ reſedit 82,13
Gordianus imperator 375,50. F.45. occiditur ad fl. Euphratem 376,4
Gorgias dux ſub Lyſia & Antiocho contra Iudæos 255,16 a Machabæo vincitur 255,30
Gortium capitur a Maximiliano 314,20
Gosbertus dux Frãconiæ ad fidem conuerſus F.61
Goth & Magoth gentes immanes 128, 21 inimici eccleſiæ Chriſti 128,34 montibus occluduntur 224,27. 228, 31
Gothi qui & Vngari & Dani *F.6* olim populi Germaniæ *M.*7,31 a quo orti 436,35. *F.*4 Ariani 396,28 diu inuicti patrocinio Ioan. Baptiſtæ *F.*53 incurſant Auſoniam, Perſiã, Mediam 374,33 incurſant Græciã, Macedon. Aſiam, Pontum 377,51 bello repreſſi 378,48 ab Aurel. imper. multis prælis atteruntur 379,15 deprædantur in imperio 396,30 in Thracia cum Romanis cõſerunt 397,50 in Thracia conſident 397,38 ab imperat. deficiunt, proprium regem eligũt 400, 40 in Hiſpaniis conſident 401,20 cum Germanis occupãt Numidiam, Mauritaniam, Carthaginem *M.*32,23 in Occidente potentes fiunt *F.*59 in Hiſpania Turcis cõmixti *M.*46,51 Romam capiunt 401,34 ſtragem patiuntur 402,16 Athaulphum regem ſibi creant 402,28 in Italiam incurſant 414,44 Italia opera Germani militis a Probo imp. expulſi *M.*23,28 In Italia radicitus extirpati 416,44 orthodoxi catholici fiũt 420,10 Roma vaſtata in Gallia conſident 432, 22 in Italia per Longobardos delet 449,40
Gothicæ literæ inuentæ 397,14
Gothorum regum catalogus 561,14
Gothorum palatium 402,18
Gothicum regnum in partes diuiſum 397,12 minuitur *F.*64 finitum 414, 23
Gozan fluuius in Media, cuius accolæ Iſraelitæ exules 174,18
Graccbus, conſul Romanus *F.*30 autor tumultuum & bellorum ſocialium ipſe occiditur *F.*32
Gradẽſes & Aquileienſes ob patriarchatum certant 407,10
Græcia, regnum in Europa 86,4 maior olim quæ nunc Italia 138,2 legibus & iudiciis informata 99,2 diluuio afflicta 99,41 quando ſegetes habere cœperit 112,20. *F.*9 ſegetes ab cæteris, leges & ſapientiam a ſe & ei ſe recepit 112,21 ab Athenis leges accepit 140,46 accipit vinum *F.*10 primo videt quadrigam *F.*10 paret Xerxi 204,23 ab armis quieſcere iubetur 210,23 libera ſubnectur potentiæ Philippi Macedonis 215,27,43 ſubacta a Mithridate 268,14 a Gothis premitur 377,51 a Germanis vaſtata *M.*13,7 a Turcis ſubacta *M.* 44,11. 285,24 fide deficit *F.*59
Græci a quo orti *F.*5 Troianos obſident & expugnant 156,56 a Troiano bello domũ repatriantes miſere iactantur

re vbique pereunt F.12 ſubiguntur a Senonibus 199,30 amittunt dominium Romæ 434,6 victoriam de Perſis obtinent funeſtam F.24 in Apulia & Calabria deuicti 478,23 Campania & Apulia expulſi M.84,2 M.104,54 Romanæ eccleſiæ in doctrina de Spiritu S. vniti F.64
Græci, Imperator, & patriarcha veniunt Florentiam ad concilium M.284,27
Græcæ literæ a quo & quando inuentæ 133,31. F.11 auctæ 205,13,36. F.25
Græcorum monarchia incipit 224,2. F.8 recenitus regno Italiæ 98,46 finitur 356,53
Græci reges a Ioue orti 105,31
Græcorum regum catalogus 554,28
Grana oppidum Dalmatiæ M.96,20
Grandauum obſeſſum, ſed nullo ſucceſſu M.177,20
Grandimontenſis ordo incipit F.73
Grandiſonum F.90
Grando, ſeptima Ægypti plaga 118,50
Grandines inſolitæ magnitudinis M. 77,33 magnæ in Germ. M.110,38
Granicus fluuius, celebris prælio Alex. Magni & Darij 225,17
Granienſe præſidiũ ignominioſa morte affectum M.302,45
Gratianus Imperator ordinatur a Valentiniano patre 396,2 cum fratre Valentiniano Imperator in Occidẽte 396,46. 398,21. F.49 occiditur 398,35
Gratianus presbyter Pontifex conſtitutus, Gregorius VI appellatur 492,16 ob ſimoniam pontificatu decedere iubetur 492,33
Gratianus compilator decreti Apoſtolici F.75.77
Graulio epiſc. Cæſarauguſtanus F.58
Gregorius I, papa 418,51. F.57 ante Romanæ eccleſiæ archidiaconus Conſtantinopolim miſſus 418,24 graues habet diſſenſiones cũ patriarcha Conſtantinopolitano M.42,32 ad Anglos mittit doctorẽ Auguſtinum M.37,14 de Agilulpho melius ſenot & ſperat, quam de Mauricio M.42,42 Italiam à Leone iconomacho auertit 430,7 emigrat 420,36
Gregorij corpus Coloniam tranſlatum F.70
Gregorianum officium dilatatum F.64
Gregorius II, papa 430,45. F.62
Gregorius III, papa 434,32. F.62
Gregorius IIII, papa F.65 a Sarracenis coarctatus principum opem implorat M.79,18
Gregorius V, papa aliat Bruno f. Othonis ducis Sueuiæ, Germanus F.70 M.107,20 Romæ periclitana, it Hetruriã, inde in Germ. declinat M.107,25 ſedi ſuæ reſtituitur M.107,45
Gregorij V, conſtitutio de Imperat. eligendo M.107,54
Gregorius VI, papa F.72
Gregorius VII, ante archidiac. dictus Hildebrandus 499,18. F.74 excommunicat Henr. IIII, M.116,53 omnibus vijs reſiſtit Henrico IIII; iam excommunicando iam abſoluendo M.117,37 mittit bullã in Germaniam contra Henricum IIII, M.117,41 cœlibatum ſacerdotum ſancit M.118,35 in ſynodo Brixiana exauctoratur M.120,50 Roma ab Imp. expugnata in caſtrum S. Angeli ſe recipit, mox vrbe prorſus aufugit M. 121,[illegible] contrà Imperatorem multa decreta ſancit M.122,26 ab vrbe expulſus 500,7
Gregorius VIII, papa F.78. M.133,11 excommunicatione abſoluit Imperatorem Henr. V, M.133,20 eiectus M.133,49
Gregorius IX, papa F.80 vrget expeditionem Sanctam ab Imperatore & cæteris principibus M.180,21 excommunicationem ſui anteceſſoris in Imper. Frid. repetit & confirmat M.180,45 offenditur tranſactione Imperatoris cum Sultano M.181,6 ſtudet Imp. Frid. II, ex Italia in Germaniam reducere M.184,38 coniungit ſe factioſis contra Imperatorem M.185,18 iterum Imperatorem anathematizat M.185,43 Romæ lachrymanſ concionatur contra Frid. II, M.187,5 concilium indicit contra Frid. II, M.187,33 moritur M. 187,51
Gregorius X papa F.81 electionẽ Rudolphi de Habſpurg confirmat M. 193,5
Gregorius XI, F.86. M.256,10 ſedem e Gallija Romam iterum transfert M.256,40 pacem inter chriſtianos principes & expeditionem contra Turcam per legatos exigit M.256,52 moritur M.258,17
Gregorius XII, papa F.87 exauctoratus impatientia moritur M.277,8
Gregorius Nazanzenus F.48
Gregorius f. Gordiani Romani, ſeptem monaſteriorum fundator, poſt papa F.56
Gregorius epiſcopus Lingonenſis F.55
Gregorius epiſcopus Turonenſis F.56
Grimoaldus f. Pipini Groſſi, regnum ambiens capitur 435,5
Gripho f. Car. Mart. neglectus in teſtamento a patre, contra fratres inſurgit, ſed capitur 430,35. M.47,25 regno exturbatur a fratribus 437,4 ducem Bauariæ affligit, & alias factiones mouet M.47,22 interficitur in Aquitania M.47,31
Groningen oppidũ obſidetur M.252,43
Guado filius Claſſonis, rex Longobardorum 448,13
Guaifarius dux Aquitaniæ a Pipino victus & occiſus 441,36
Gualdo Cumanus epiſc. legatus papæ ad Imperatorem 476,41
Gualfagus Angleriæ comes Imper. captiuus euadit, Mediolanum venit, vrbemque reſtaurat M.154,19. Mediolanenſium contra Frid. rebellionis dux & author M.154,27
Gualtharis octauus rex Longobardorũ 448,18
Gualtherus Sueuiæ dux, ductor exercitus Germanici in expeditione Germanica M.122,37 in prælio occumbit M.123,3
Gualtherus de Rupibus, dux Gallorum contra Turcam M.264,2
Guaſconia a Carolo Martello deuicta 429,37
Guaſconia Gothorum mater 436,35
Guebelinga villa, inclytæ nobilitatis domus 486,51
Guelfi, factioſi Pontificij M.186,38 Placentia eijciuntur M.217,42 magno numero in Florentia M.219,1 ſocij Roberti regis Apuliæ M.220,4 Romæ ſuperati M.229,10 in Italia animati M.229,55
Guelfo frater Henrici ducis Saxoniæ cõſtituitur marchio Tuſciæ, dux Spoleti, princeps Sardiniæ M.143,39
Guelfo, rebellis Imperatori Conrado M.138,5 cum Imperatore congrediens vincitur 138,21
Guelfonum familia in Sueuia, a Troianis orta M.110,5
Guelfonum quidam obſidet Tubingã, ſed repellitur M.110,8
Guibertus Rauennas archiepiſcopus eligitur papa in locum Gregorij VII, M.120,52
Guibertus epiſc. Mediolanenſis, legatus ad Imperatorem 476,40
Guidu dux Spoletanus rex Italiæ 469,2 in Italia vrbes in ſuas partes ſollicitat M.89,47 ſocium Berengarium Italia expellit 469,3 ab æmulo Berengario vincitur M.89,51 moritur 469,34
Guidonis Spol. facultates in Italia diſſipatæ M.90,13 vxor veneno Imperatori inſidiatur 90,14
Guido marchio contra Sarracenos arma corripiens, eos in Italia graſſantes expellit M.79,20
Guido dux in Flandria M.201,37 capitur M.203,27 liber dimittitur M. 210,10 rurſus it in captiuitatem, & moritur M.210,18
Guido Cremenſis papa M.151,55
Guido de Pirpiniatio F.85
Guido marchio Sarracenos Italia expellit F.65
Gulielmus. Vide Wilhelmus
Gulſogaſtaldus author legis Salicæ 432,10
Gulfias Gothorum epiſc. Gothicas literas inuenit 397,23
Guntaramundus rex Wandalorum F.53
Guntherus comes de *Schwartzenburg* rex Rom. electus M.247,20 moritur M.247,35
Guntz oppidum a Turca obſidetur, ſed defenditur 320,1
Gurcenſis comitatus eripitur domui Auſtriæ a Venetis 314,00
Gutenberg caſtrum obſidetur & capitur F.508,52
Gutrannus f. Clotharij ſedet Aureliani 450,55
Gyro in Radicafano F.77

H

HAbitationes inter Germanos quales M.8,44
Habſpurgenſis comitis præfectus, nobilia, occaſio libertatis Heluetiorum M.207,44
Hæreſis in Alſatia, & qualis M.175,55
Hagenau obſidetur M.176,46
Haiſtulphus. Vide Aiſtulphus
Hatanarius rex Gothorum chriſtianos perſequitur F.49
Haldenburg caſtrũ euerſum M.164,22
Halberſtadienſis epiſc. comes in expeditione Hieroſolymitana M.165,28
Hameiſtein arx munitiſſima M.134,42
Hamilcar rex Africæ a Romanis victus 238,16 bellum moliens contra Romanos occiditur 240,38
Hamum oppidum in Weſtphalia F.90
Hangio & Hibor fratres, duces Longobardorum 445,7. Vide Hibor, &c.
Hannibal. Vide Annibal
Hanibaldi Romani ab Vrſinis oppugnati F.82
Hanno rex Pænorum victus 238,5
Hanno Colonienſis archiepiſcopus le-

gatus Romam 499,7
Harpagus princeps ab Aſtyage filio priuatur, & eo paſcitur 167,18 iniuriæ non immemor eam vleiſcitur 167,29
Hermannus filius Rudolphi Habſp. in Rheno ſubmerſus perit M.295,45
Haſael rex Syriæ affligit Iſraelitas 173,42
Haſſia, regio Germaniæ M.7,46 Chriſto lucrefacta F.62
Haſſiæ Landgrauius contra comitem Palatinum Rheni 312,32
Haſſi a Druſo Romano bello obruti M.18,32
Hatto archiepiſc. Moguntinus, vir peruerſus & ſubdolus M.93,3 moritur 93,28
Hebdomadæ Danielis F.24
Heber f. Salem, pater Hebræorum 89,50 F.5 quot annos & filios habuerit F.5
Hebion hæreſiarcha F.40
Hebræi vnde dicti F.5 in Hyrcaniam mittuntur 210,38 populus formidabiles 129,34. 131,26
Hebræi pueri in aula Nabuchodonoſor 184,25. 321,13
Hebræorum ſententia de homine 36,18 reges & prophetæ quando cœperint 145,33 regum catalogus 553,9 olim humana dicta F.5
Hebraici libri denuo reſcripti 205,8
Hebraicus ſcribendi modus a quo obſeruatus 205,10,31
Hebron f. Caath F.9
Hebruinus monachus, poſt perſecutor 419,10
Hecaton Stoicus F.33
Hector primogenitus Priami, incomparabilis fortitudinis F.12 naſcitur 156,40 occumbit 158,1
Hectoris filij Troiam recipiunt F.13
Hedui potentes & nobiles a Germanis reprimuntur M.14,38 ſollicitant Romanos contra Sequanos & Germanos M.14,40 a Valentiniano ſubacti M.24,38
Heidelberga ædificijs decoratur M.143,51
Heimshen oppidum M.263,33
Hela auguſtiatrix in Anglia F.72
Helã rex in Iſrael a ſeruo occiſus 169,19
Helfenſtainenſis comes occumbit 299,
Helena meretur nuptias Menelai 156,46 palmam obtinet in formæ iudicio 156,44 rapitur a Paride 137,32 156,54. F.12 a Menelao recuperatur 157,9
Helena concubina Conſtantij Cæſaris mater Conſtantini cuias fuerit, dubium 380,47 S. crucem inuenit 387,47. F.47 in Galliã tranſlata F.66
Helena regina Adiabenorum conuerſa F.38
Heli ſacerdos in Silo, præſul Iſraelitarũ 141,18 primus de linea Ithamar F.13 inopinato corruit & moritur 143,26
Heli pater legalis Ioſephi F.32
Helimannus Laudunenſis epiſc. F.75
Heliodorus dux & legatus Antiochi Seleuci in Iudæam 240,9 templum ſpoliaturus intrat Hieroſolymas, & periclitatur F.30 confoſſus reſuſcitatur 240,12,19
Heliſij, olim populi Germaniæ M.7,32
Helit vnde ortum traxerit F.7
Heluetia, regio Germaniæ M.7,45 ſatis culta & fœcunda M.206,20 populoſa M.269,40
Heluetiani, olim populi Germ. M.7,31
Heluetij origine Suedi & Friſij M.206,5 in militia inuicti & fideles M.206,40,47 inuicti exiſtimati quando cœperint M.205,53 libertatẽ ſuam pro militiæ ſtipẽdio poſſidẽt M.207,7 libertate a nobilibus ſenſim ſpoliati M.207,42 ſe a tyrannide nobilium in libertatem vendicant F.81. M.207,44 confœderati dilatantur M.209,15. 249,7. 252,13. M.253,22 vincunt Lupoldum ducem Auſtriacum M.208,44. 209,21. 209,40. 250,42 Longobardiam intrant M.270,18 capiunt oppidũ Bellentz M.270,30 contra Tigurinos bella gerunt M.289,4 contra Delphinum Baſilienſibus opitulantur M.290,21 ſternuntur a Delphino F.88 ducunt copias contra Carolum ducem Burgundiæ M.302,44 apud Maximil. falſo delati, armis petuntur M.307,5 armis ſe ſuoſq; contra Sueuos defendunt M.307,44 ſub ducibus hoſtibus dexteras iungunt M.310,35 mutuis bellis & lanienis ſe confodiunt M.318,42. 319,40
Helmegis nutritius & collactaneus & poſt pincerna regis Alboini 451,55 ad regem trucidandum a regina vrgetur 451,53 inſcius concumbit cũ regina 452,12 Alboinum dormientem capite detruncat 453,25 cum regina & theſauris regijs Rauennam fugit 453,27 a regina veneno enecatur 453,34
Henelus rex minoris Britãniæ M.38,47
Henricus I, f. ducis Otthonis rex Germaniæ 472,42. F.69. M.94,41 originem ducit materno genere ex propagia Caroli Magni M.94,42 pius & religionis propagator M.97,24 pater Otthonis Magni Imp M.95,31 Auceps quare dictus 474,48. M.94,45 vnde Regis nomen acquiſiuerit, dubium 474,20 iuuenis bellicoſus odio habetur ab Imperatore M.93,3 apud Hattonem archiep. Mog. periclitatur, ſed liberatur M.93,15 Conradi Imper. terras Saxoniæ vicinas ſibi ſubigit M.93,24 ab Imp. Conrado, ante ſuo hoſte, Imperator nominatur M.94,21 agnoſcitur a Pontifice Romano Imperator M.94.47 lanceam Imperij a quibus extorſerit 474,32 Vngaros e Pannonia eijcit, fines regni munit M.95,36 Bauariũ Arnoldum ad deditionem compellit M.95,45 Rhenum traijcit ad recuperandam Lotharing. & Burgundiã M.95,48 confligit cum Sclauis vel Hunellis M.96,10 in Dalmatiã expeditionem mouet M.96,19 domat Bohemos M.96,29 Vngaros proſternit 474,30. M.96,32 graui morbo decumbit M.96,40 ſella portatili effertur ad exercitum contra Vngaros animandum M.96,44 Normannos in Friſia deprædantes repellit M.97,20 Abroditos reprimit M.97,22 moritur 474,40. M.97,38
Henricus Sanctus vel Claudus II, f. Hezilonis, dux Bauarorum Imp. Auguſtus 483,3. F.71. M.108,39. 109,17 quam duxerit in vxorem M.109,11 cum vxore viuit vt cœlebs M.110,13 a proprio fratre & quidem epiſcopo odio propter pietatis ſtudium habitus M.109,5 feliciter belligeratur contra Gallos, Bohemos, & Sclauos M.108,48,53 Italiam pacat, Sarracenos & Græcos Italiam depopulantes profligat M.109,55 principibus ſucceſſorem nominat Conradum Secundum M.110,45 moritur 485,19. M.110,48
Henricus III, f. Conradi Imper. dictus Niger Imperator Rom. Auguſt. 491,32. F.72. M.112,48 adhuc puer, rex conſtituitur 485,41 teſtamento nominatur rex Burgundiæ 486,14 cõtra Bohemos belligeratur, ſed parum auſpicato M.112,50 ſecundo Bohemos adortus, felicius præliatur M.113,2 vxorem ducit filiã comitis Pictauienſis M.113,7 rebellem Lotharingiæ ducem cõprehendit M.113,17 Romam venit, ibique papam conſtituit, & ab eo Imperator coronatur M.113,44 Friſiam rebellem ſubigit M.114,1 Henricum filium regem conſtituit M.116,12. moritur M.116,11
Henricus IIII, Roman. Imp. Aug. 493,12. F.74 naſcitur M.115,38 puer quinquennis regere incipit M.116,14 puer facit multa, quæ poſt reuocat M.116,28 in odium procerum audacior iam annis & iudicio factus, incurrit M.116,33 vxorem ducit filiam marchionis Italici 499,45 a Saxonibus circumcinctus euadit; poſt eos fugat, regionem vaſtat, arces deijcit, vrbes & caſtra comburit M.116,38 Saxones bello adortus cruentam victoriam obtinet 499,32 a Saxonib. apud Pontificem grauiter accuſatur M.116,46 a pontifice excommunicatur M.116,53. 118,25 primus inter Imperatores excommunicatos 499,51. 503,43 Herbipoli perfidia ſuorum vulneratur & vincitur M.117,12 iterum in Saxoniam copias ducit, tandemque vincit M.117,20 reparatis copijs Herbipolin iterum obſidet & capit M.117,20 omnib. modis a Gregorio VII, impeditur M.117,38 a Pontifice diſſentit in epiſcoporum inueſtitura, beneficiorum & prælaturarum collatione M.118,16 ſimoniacus condemnatur 498,20 in Vngariam exercitum ducit 494,1 in Bauaria & Sueuia territorijs hoſtiliter graſſatur M 117,20 affligit Sueuiam, atterit Auguſtam M.122,14 Auguſtam capit M.122,24 celebrat concilium Brixiæ contra pontificẽ Gregor. VII, M.120,47 Romam obſidet, eamque primo relinquit, poſt rediens expugnat M.121,31 coronatur Rom. Imp. M 122,54 filiam Agnetam copulat duci Sueuorum Friderico M.122,17 denuo exercitu Italiam petit, ibiq; factioſos & Sarracenos deprædantes cõpeſcit M.122,22 vxorem ducit filiam regis Ruthenorum M.122,25 iterum conſcribit exercitum M.122,28 Ratiſponæ Iudæos defendit M.126,23 ibique filiũ iuniorem Henric. regem creat 498,1. M.126,30 aciẽ inſtructurus ex exercitu ſe ſubducit M.128,17 coactus filio tradit inſignia regalia 503,51. M.128,45
Henrici IIII, epiſt. ad principes imperij contra filij procacitatẽ M.129,3 130,15
Henricus V, Roman. Imperator Aug. electus 503,55. F.75 in Italia Pontificios bello premit M.122,21 Aquiſgrani rex creatur M.126,30 coronatur

Rom. Imp. Aug. M.131,44 contra patrem mouet rebellionem 498,7 M.127,26,43 Rom. Pont. in omnibus ſubiectionem pollicetur M.127,36 Mog. obſidet, poſt Norimbergam, quam capit M.127,40.54 Ratiſponam obſidet, ſed repellitur M.128,1, in Spiram properat, theſaurumque patris diripit M.128,22 a patre inſignia imperii accipit M.128,45 condemnat Lotharingiæ ducem M.128,55 exercitum in Lotharingiam M.130,35 Coloniam occupat M.130,37 inhumanus in patris cadauer M.130,40 in Polonos rebelles mouet expeditionem, illoſq. vincit M.130,55 celebrat nuptias Moguntiæ 506,3 iter in Italiam & Romã verſus ſuſcipit 504,51 M.131,5 Romæ nimium applauſu excipitur M.131,27 Romæ ſumit Sacramentũ in teſtimonium fœderis cum pontifice M.131,31 inter ipſam communionem periclitatur M.131,32 papam capit eumq. ad ſui coronationem adigit M.131,40 Italia in Germaniam redit M.131,55 excommunicatur 506,21 M.132,2 conuentus Principum indicit, qui nõ comparent M.132,8 a Moguntinis occluſus, imperata ipſorum facere cogitur M.132,19 ab omnibus deſeritur, a Synodo non auditus condemnatur M.132,26,41 Romã proficiſcitur, ſeque coram pontifice humiliat M.133,2 rogando nihil proficiens arma corripit, Roma potitur, papam eijcit, alium ſubſtituit M.133,9 redit in Germ. M.133,14 Sax. cruẽta pugna vincit M.133,25 iterum Italiam ingreditur M.133,17 redit in Germaniam M.133,23 Moguntiam obſidione premit M.133,24 a papa Gregorio VIII excommunicatione abſoluitur M.133,20 cum principibus conuentus celebrat, cumq. illis reconciliatur M.133,30,42 reſignat papæ inueſtituras, & excommunicatione abſoluitur 506,40 M.133,44 Wormatiam obſidet & humiliat M.134,29 moritur 506,52.134,43

Henrici V epiſtolæ contra patrem 129,4 M.130,24

Henricus VI, f. Frid. I adhuc adoleſcens 519,12 F.79 M.158,41 celebrat nuptias Mediolani cum filia regis Siciliæ 522,4 M.159,30 præficitur Lombardiæ M.159,33 ſortitur ducatum Apuliæ & regnum Siciliæ M.159,37 Campaniam ſubigit, Neapolim obſidet M.162,30 vxore priuatur, mox ea rurſus potitur M.162,35 in Germanĩ reuertitur M.162,39 bis exiguo interiecto ſpacio copias in Apuliam mittit M.163,2,12 mouet exercitum in Siciliam & Calabriam M.163,18 in rebellione Apuliæ, Siciliæ, & Italiæ punienda & tollenda impiger & rigidus M.164,43,54 filiolum Frid. in regem conſtituit M.164,51 excommunicatur, mox abſoluitur M.165,5.7 mittit exercitum Germ. in Palæſtinam M.165,22 Meſſanæ moritur M.165,44

Henricus VII, comes Lutzelburgenſis, Rom. imp. Aug. F.81 M.214,6 annus Car. 1311, M.254,44 Spiræ magnum celebrat conuentum M.214,33 contrahit copias contra comitem Wirtenbergenſem & in Italiam M.215,25 filium in Bohemiam cum exercitu mittit M.215,34 expeditionẽ in Italiã ſuſcipit M.216,29 venit Mediolanum M.217,9 Genuam M.217,44 amittit Genuæ vxorem M.217,51 venit Piſas M.217,55 venit Viterbium M.218,21 venit Romam, & a cardinalibus coronatur M.218,30,40 Roma Tibur, inde rurſus Piſas venit M.218,41,43 Florentiam obſidet M.218,53 matrimonio filiã elocat regi Siciliæ M.218,55 citat regem Apuliæ Piſas M.219,7 proſcribit regẽ Apuliæ & excõmunicandum decernit a pontifice M.219,10 in Apuliam exercitum mouet M.219,16 venenata euchariſtia enecatur F.83 M.219,26

Henricus, f. Frid. II conſtituitur & vngitur rex M.179,7 celebrat nuptias M.179,42 comitia celebrat Francofordiæ & alibi M.179,30,46 in patrem Frid. II vehementer commotus M.183,20 in Siciliam mittitur M.183,22 hoſtibus patris confœderatur M.183,45 a patre capitur, cuſtodiæ mãcipatur, emoritur M.183,53

Henricus Landgrauius Thuringiæ, electus rex Romanorum M.187,14 manus conſerens cum Conrado rege euadit ſuperior M.189,16 vrbes Sueuiæ debellans ſagitta vulneratur & obit M.189,19,25

Henricus dux de Sax. pecunia corruptus a Frid. I B. imp. diſcedit M.155,25 mouet in Sueuia & Sax. conſpirationem contra Frid. I B. M.155,27 ad conuẽtum citatus non comparet M.155,43 proſcribitur & ditionibus territoriiſque ſuis priuatur M.155,49

Henricus Superbus dux Bauariæ, electioni Conradi Sueuiæ inuidet M.137,28 in Vngariam ſe conuertit M.137,42 proſcriptus 511,13 M.138,35 moritur M.138,38

Henricus Henrici Superbi f. auxilio Saxonum bellum contra imp. gerit, ſed fatiſcit M.138,39

Henricus fr. Ottonis M. dux Bauariæ obſidetur, capitur, abducitur M.98,25 a fratre imp. liberatur M.98,29 tranſit in partes Eberhardi cõtra fratrem imp. M.98,38 a fratre fugatur, vulneratur, obſidetur, capitur, fratri ſupplex proſternitur, exilio damnatur M.99,14 denuo contra fratrem imp. arma corripit M.99,23 amiſſis factionis ſocijs & incentoribus, fratris gratiam experit M.99,55 Bauariæ ducatui præficitur M.100,10

Henricus f. Henrici Bau. commouet cõtra imp. Ott. II ſeditionem, ſed reprimitur M.105,34.106,43

Henricus dux Saxoniæ ob ducatũ Noricũ contendens ab imp. Frid. I prudenter placatur M.143,24

Henricus fr. Lupoldi Marchionis Auſtriæ ob Noricum ducatum contendens, ab imp. Frid. I prudenter placatur M.143,24

Henricus Auſtriæ dux in Vngariã magnum exercitum ducit, parum feliciter M.135,30 cum paucis in Auſtriã reuertitur M.136,21

Henricus f. Conradi imp. cum Guelfone congreditur, eumq. fundit M.138,27

Henricus Auſt. Frid. Auſtr. electi regis frater M.225,24 capitur & in Bohemiam abducitur M.226,24,34

Henricus comes Tyrolis, rex Bohemiæ electus, mox eiectus M.210,26,35 iterum rex eligitur Bohemiæ M.211,5 in regnũ Bohemiæ vocatus, primò pro eo pugnat, poſt cedit M.215,37

Henricus dux Carinthius ſine hærede maſculo decedit M.232,26

Henricus Burggrauius Norimb. legatus Rudolphi regis ad regem Bohemiæ M.193,48

Henricus dux Bauariæ in conuentu Norimb. non comparet M.193,15 a Rudolpho Habſp. deuictus M.194,19

Henricus f. Sancti Stephani, & ipſe rex Vngariæ F.71

Henricus frater regis Galliæ, monachus, poſt epiſc. F.76

Henricus rex Angliæ Franciam depopulatur F.18

Henricus Brabantiæ comes Frider. f. Henr. imp. ſupplex M.178,2

Henricus comes de Montepeligardo in prælio contra Turcas occumbit M.265,6

Henricus de Walpurg, dapifer regis Philippi, capite vulneratus M.172,39

Henricus de *Stahleck* epiſc. Argentinenſis cum Argentinenſibus ciuibus graues alit inimicitias M.198,43

Henricus de *Nyfen*, legatus ad Frid. f. Heur. imp. M.175,42

Henricus de *Viernberg* archiepiſc. Moguntinus exautoratur M.242,21

Henricus *Waler* occumbit M.257,23

Henricus Magdeburg. electus confirmatur 498,22

Henricus de familia *Gros* epiſcop. Bambergenſis F.91 contendit cum marchione F.109

Henricus Oyta Theologus F.86

Henus fluuius 472,37

Henzo de Lieebteneck occumbit M.257,24

Her f. Iudæ ex Sua, a Domino percuſſus F.8

Heraclia Campaniæ ciuitas 234,53 a Pipino capta, ſed vacua M.68,32

Heraclides ſcripſit vitarum Patrũ F.50

Heraclitus tenebroſus F.24

Heracliti Philoſophi ſententia de Anima 44,40

Heraclius vir magni roboris, Rom. imp. Aug. F.57.58 Eutychianus 423,19 a Sergio Patriarcha coronatus 421,54 interit 423,44

Heraclonas cum matre Martina imp. 425,40 cum matre in exilium eijcitur 426,22

Herbipolis obſidetur a Rudolpho Sueuo imp. M.117,12 capta a Rudolpho 117,19 Rudolpho ab Henrico rurſus erepta M.117,20

Herbipolenſis epiſc. ſede ſua exturbatur M.127,50 legatus Henrici V parum conſtans M.132,31 priuatur ducatu Franciæ Orientalis M.132,53

Herbipolenſis epiſc. cum imp. in Palæſtinam proficiſcitur M.160,21

Herbipolenſis epiſc. cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,17

Hercules f. Hunni, pater Teutonis M.3,24 decimus rex & Deus Germ. M.4,8. 9,6. 10,54 Samſoni coætaneus & in multis alijs ſimilis 137,43. 140,48 agonis Olympiaci author F.11 malè exceptus a Laomedonte F.11 cum Iaſone Troiam vaſtat F.11 vincit Antheum 136,38 F.10 in ignem ſe præcipitat F.11

Hercules frater Alexandri Magni cum matre Olympiade occiſus 233,52
Hercynia ſylua facta peruia & habitabilis M. 18,50
Herdingus abbas, fundator ordinis Ciſtellenſis F.75
Herebenus apud Petonem hoſpes Caroli regis M. 89,5
Heribertus fr. Dagoberti regis 422,47
Hengerus abbas Lobienſis F.71
Hermanaricus rex Gothorum ſeipſum perimit 397,35
Hermannus Lantgrauius de Thuringia, comes in expeditione Hieroſolymitana M.165,25
Hermannus Landgrauius bello impetitur a rege Philippo M.168,13 auxiliares copias implorat contra Philippum M.168,16 Philippum in Effordia obſidet, mox obſidionem ſoluit M. 168,22,37 animum deſpondens pacem petit a Philippo & impetrat M.169,6
Hermannus Landgrauius Thuringiæ debellatur ab Othone Saxone M. 175,18
Hermannus Landgrauius Thuringiæ Brunduſij moritur M. 180,35
Hermannus princeps Lotharingiæ, rex contra Henr. IIII. electus 499,50. M.117,29 in oppugnatione ficta ludicra ictu lapidis perit M.117,33
Hermannus marchio de Baden in obſidione Tubingenſi M.110,10
Hermannus marchio Badenſis cũ Imperat. in expeditione Hieroſolym. M.160,22
Hermannus priuignus Imp. Conradi, dux Sueuiæ M.112,1
Hermannus comes Palatinus moritur ſine hærede M. 143,49
Hermannus de Ratbocem occumbit M.257,27
Hermannus de Boeſtein occumbit M. 257,29
Hermannus de Clingenber occumbit M. 269,17
Hermeidis Magi in Perſia ſcelus & caſus 201,31. 202,3
Hermes Triſmegiſtus qui & Mercurius F. 25
Hermes doctor fidei F.42
Hermigildis fil. regis Wiſigothorum catholicus martyr F.57
Hermion f. Iſtæuonis, pater Marſi M. 3,21 quartus rex German. M. 3,52
Hermiones populi M. 3,26
Hermunduri, olim populi Germaniæ M. 7,27. 7,30
Herodes dictus Aſcalonita, Idumæus, primus rex alienigena apud Iudæos F. 34
Herodes f. Antipatris procurator Galilææ 354,7. 354,16 abſens in Arabia amittit Hieroſolymam, fratrem, &c. 354,37 contra Antigonum implorat Senatum Rom. & ab eo opem impetrat 354,50 ope Romani ducis Soſij capit Hieroſolymam, Antigonum 355,13 immanis in infantes 336,6. 337,26 in proprios filios truculentus 336,53 grauiſſime punitus, miſerrime perit 336,21
Herodes Antipas, tetrarcha Galilææ F. 36 ab Arabe bello petitus & victus 359,46 a Tiberio damnatus 360,27
Herodotus hiſtoriarum ſcriptor F.24
Heroldus rex Danorum baptizatus 465,51
Heruli in exercitu Odoacri 409,37
Heſione filia Laomedontis capta & in Græciam ducta F.11
Heſter Hebræa, neptis Mardochæi, vxor regis Aſſueri 207,5. 321,51. F.25
Heſter geſta narrantur 206,36
Hetteus F.4
Hetruria occupata a rege Apuliæ M. 272,17
Hetto præſul & abbas Augienſis M. 72 6
Heuæi a quo originem ducant 85,9
Heuæus princeps vincitur 255,54
Hiala puella venuſta Herculi adamata 157,53
Hibernia conuerſa F.48 ab Arcturo recuperata M.36,54
Hibor & Hangin duces Lombardorum 445,7 moriuntur 447,17
Hiera inſula a Normannis deuaſtata M. 81,37
Hierna vxor ducis Cornubiæ adamata a rege Vterpendragon 527,38 clam rege cum ſuo duce in Cornubiam fugit 527,52 cum rege ſpecie mariti concumbit 529,20
Hierna tranſit in coniugium Vterpendragon 530,41
Hieremias propheta 319,32
Hieronymus presbyter 398,48
Hieronymus presbyter & cardinalis F. 49 interpretatur hiſtoriam eccleſiaſt. Euſebij 401,53 obit 402,48. F.51
Hieronymus de Praga diffamatus hæreticus F.86 venit Conſtantiam M. 274,13 comburitur F. 87. M.274,40 a Bohemis martyr Chriſti prædicatur M 274,50
Hieroſolyma obſidetur, capitur, euertitur 183,35. F.21 a Iudæis recuperatur & idolis mundatur 255,38 reparatur ſub Nehemia F.24 occupatur ab Antiocho iuniore, & vaſtatur 257, 1. F. 30 grauiter a Põpeio obſeſſa & capta 273,19 grauiſſimis perſecutionib. attrita F. 39 propter Chriſtum euerſa 314, 47. F. 39 reſtauranda miraculis diuinis impeditur 392,50 a Paganis detenta 495,5 capta a Mahometiſtis F.59 capta a Sarracenis F.71,78 a chriſtianis capta & Sarracenis mundata 496,41. F.74 reſtaurata ab Ælio Adriano F. 41 deditur Ægyptio regi M. 125,26 ab Ægyptio cõtra chriſtianos munitur, firmatur M.125,27 a chriſtianis obſidetur & tandem vi expugnatur M. 125,36. 126,1 vno anno ter expugnata M.126,10 Chriſtianis tranſactione reſtituitur M.181,1 per Carolum Magnum recuperata F.64
Hieroſolymitanum regnum conſtitutum F.73 Chriſtianis ereptum M. 199,27
Hieroſolymitanum templum a Salomone extructum 347,5 expoliatur 211,7
Hieroſolym. templum ſecundum perfectum F. 23 ab Antiocho Epiphane incenſum, paulatim tamẽ reſtauratum F.30 ſpoliatur a principe Vagoſo F.26 prophanatum repurgatur F. 30
Hieroſolym. expeditio ſuſcepta 495.10
Hilarius v, papa F.52
Hilarius epiſcopus Arelatenſis F.51
Hilarius Pictauienſis epiſcopus 389,34
Hildebertus Mogunt. archiep. coronat Othonem 1 Aquiſgrani 475,16 bibliothecæ monaſterij Fuldenſis author M. [illegible],31
Hildebrandus papa, Cluniacenſis [illegible] 493,31 primo author Leoni ix. papatum deponendi, poſt eundem aſſumendi M. 114,14,28 cardinalis creatur M.114,31 Vide Gregorius vii.
Hildegardis, filia Deſiderij Longobard. regis, vxor Caroli Magni, ſed repudiata M.[illegible],15
Hildericus rex f. Tranſmundi epiſcopos ab exilio reuocat 412,35
Hildericus rex Francorum 432 electus regno Francorum in Thuringiam ad regem ſecedit, cuius vxorem vitiat 432,40 ad regnum Francorum e Thuringia reuocatur 432,45 in odium Ægidij Coloniam Agrippinam inuadit, Romanos inde pellit, & Francos eo transfert 433,7 moritur 433,17
Hildericus Merouæus rex Francorum ignauus regno priuatus monaſterio mancipatur 436,21. 437,47. 439,8 F. 63
Hilpericus f. Clotharij Senones ſedem patris tenet 450,55 munera a Tiberio Imp. accipit 416,13
Hiltrudis, filia Car. Magni ex Faſtrada M. 58,19
Hiontus f. Noha, aſtrologus, raptus in paradiſum 346,7 e paradiſo affert abietem, palmam, cupreſſum 34[illegible],19
Hippocrates Medicus 140,42. F.24
Hippona vrbs Africæ obſeſſa a Wandalis 404,3
Hipponis Philoſophi ſententia de Anima 44,36 refutatur 4[illegible],17
Hirmigarda, filia Deſiderij Longobardorum regis, vxor Caroli Magni, ſed repudiata M. 58,13
Hirmegardis vxor Lud. Pij moritur M. 75,55
Hirſutus comes cum Frid. II. in expeditione ſancta M. 178,16
Hiſpalis vrbs a Sueuis occupata M. 3[illegible],41
Hiſpania Romanorum prouincia 25[illegible], 20 deuicta a Scipione F. 30 Germanorum inundatione deleta 37[illegible],53 a Car. Martello ſubacta 436,5 a Turcis liberata M 46,42 a Cõſtantino Rom. & Valha German. rege ſubacta M.31,8 a Sarracenis occupata F.62 grauiter attrita F.51
Hiſpani a quo orti F. 5 cum Francis altercantur de obſeruatione Paſchæ M. 41,6 Pœnorum ſocij contra Romanos 238,27 contra Sarracenos belligerantur F.61
Hiſtoriæ encomium F.3
Hiſtoriographi antiqui & barbari 9,1. 68,26. 82,12
Hohenburg monaſterium in Alſatia M. 164,37
Hohenkraheñ arx expugnata 315,26
Hoia comitatus prope Bremam F. 61
Holofernes princeps militiæ Nabuchodonoſor Cambyſis F.23 interfectus a Iudith 209,35. 2[illegible]8,46 21[illegible],13
Holandia, regio Germaniæ M.7,41 vaſtata M.191,35 terræmotu periclitatur 32[illegible] 10
Homerus quo tempore ſcripſerit 156, 37. 213,35. F.13
Homo quid ſit, eſſentia 32,17 μικρόκοσμος & quare 69,14
Hominum natura quæ 39
Homines olim agreſtes & inculti 87,13
Hunoldus rex Danorũ Moguntiæ baptizatus

zarus F.65
Honoricus f. Genſerici rex Germanorũ in Africa M 36,26
Honoricus rex Wandalorum Arianus F.53 perſequitur orthodoxos, fouet Arianos M.36,27 exeſo a vermibus corde interit M.30,32
Honorius filius Theodoſij cum Theodoſio minore 398,54. 401,18. F.50 Roma expulſus a Germanis M 30,30 impatiẽtia iræ erga ſuos ignauos duces moritur 402,53. M.31,47
Honorius I papa 425,7. F.59
Honorius II papa F.76
Honorius III M.178,25. F.80 mittit Cardinalem legatũ in Germaniam M.179,35 excommunicat Frid. II M. 178,46 excommunicat rebelles Lotharij imperatoris 509,26. M.135,12
Honorius IIII, papa F.82 Vicariũ imperij generalem a Rudolpho H. confirmari contendit M.196,23 expeditionem in Turcas vbique promouet M.197,8
Hor mons, ſepulchrum Aaron F.10
Horatius Flaccus Satyricus F.33
Hormas ciuitas Orientalis F.84
Hormiſda papa 411,12. F.54
Hortus ſuſpenſilis F.21
Hoſpitius Brito F 56
Hoſtienſis epiſcopus, legatus papæ ad imp. M.171,50
Hugo frater regis Galliæ, dux exercitus in Palæſtinam 495,19. F.74 in vincula conijcitur ab imper. Conſtantinopol. M.123,29 dimittitur M.123 36
Hugo magiſter ordinis Teutonicorum, legatus ad concilium Lugdunenſe M. 188,23
Hugo primus fundator Tẽplariorũ F.75
Hugonis Walegrauij & ſuorũ complicũ templariorum animoſitas M. 211,32
Hugo Palatinus, ſocius Tubingenſium obſeſſorum M.110,12
Hugo, f. Car. M. ex concubina Regina M. 58,24
Hugo epiſc. Gratianopolitanus, Carthuſianorum cooperator, poſt ipſe Carthuſianus F.74
Hugo Cardinalis tituli S. Sabinæ, legatus in Germaniam M.191,5
Hugo Catalaunenſis compilator decreti Apoſtolici F.75
Hugo Cardinalis poſtillator F.80
Hugo abbas Cluniacenſis tẽpli Cluniacenſis ampliator F.75
Hugo Folieti ſcriptor F.77
Hugo Lingonienſis epiſc. F.78
Hugo de S. Victore F.75 moritur F.77
Hul filius Aram F.5
Huldrichus Auguſtenſis epiſcopus. conſiliarius Henrici Aucupis M.95,46
Huldricus, ex familia nobili de *Kiburgo & Dillingen*, epiſcopus Auguſtanus M.97,29
Humanum genus ex vno homine a Deo quare inſtitutum F.2
Humanarum formarũ metamorphoſes quales 152,27
Humores corporis quatuor 25,29
Hunaldus Aquitanus Carolo M. deditur 442,28 M.54,12
Hunarus princeps militiæ Mahometiſtarum F.59
Hunelli ab Henrico Aucupe debellari M.96,10
Hunfredus comes Curienſis Romã mittitur ab imp. M.76,22
Humbertus Delphinus Delphinatũ protinciam vendit M.247,4
Hunni, qui poſt Auares 448,54 gens terribilis, ex incubis & meretricibus orta 397,26 a Longobárdis Pannoniam accipiunt 450,36 ex Aſiá obruunt Vngariam M. 51,42 Germaniæ imminentes magnã ſtragem ſuſtinent M. 51,43
Hunnus f. Vandali, pater Herculis M.3, 23
Hunſtrot fluuius 499,33
Hur Chaldæorum, ignis 91,30
Hus f. Nachor ex Melcha F.7
Hus f. Aram princeps Trachonitidis & Damaſci F.5
Huſſitæ. *Vide* Bohemi Huſſitæ.
Hydruntũ vrbs maritima capitur a Turca 304,33 Turcæ eripitur M.304,34
Hyems grauis F. 55. 92. 111. M. 179, 43
Hyginus papa 371,12. F.42
Hyrcanus f. Alexandri regis 272,19. 454,8. F. 33 a fratre regno pellitur 273,8. 353,44. F.33 regno potitur Romanorum auxilio 274,31 ab Antigono denaſatur 354,29
Hyrcanus f. Symeonis. Vide Ioannes Hyrcanus.
Hyrcanus f. Ioſephi paruulus, diues conſilij F.28
Hyrcani ſubiguntur ab Alexandro M. 224,7

I

IAbin rex in Canaan F.11 imperat Iſraelitis 134,37
Iacins pontifex inter Hebræos 212,7
Iacob cum Eſau naſcitur 97,39. F.8 emit a fratre ius & dignitatem primogeniti 97,51 ſurripit Eſau benedictionem paternam 98,1 fugiens a facie Eſau ſecedit in Meſopotamiam 99,10 vxores duas ducit 100,5 qualem mercedem a ſocero accipiat 100,27 cum ſuis a facie ſoceri fugit 101,19 luctatur cum Angelo 102, 48 pacificatur cum fratre ſuo Eſau 103,21 tranſit in Bethel, vbi aram erigit 104,24 mittit filios in Ægyptum emptum frumentum 108, 33 cognoſcit, Ioſeph filium viuere 110,43 conſulit Deum in itinere Ægyptiaco 110,53 intrat Ægyptum cum omnibus filiis & poſteris 111,6
Iacob vita & ætas F. 8 obitus 112,15. F. 9
Iacob dux in Iuda pater naturalis Ioſephi F.32
Iacobus Apoſtolus 326,7. 327,50. 344, 15 martyrio coronatur ab Herode Agrippa F.38. 363,28
Iacobus minor, apoſtolus ac Hieroſolymitanus epiſc. occiſus F.39
Iacobi ſepulchrum clariſſimũ in Hiſpania 363,54
Iacobi Wimphelingi oratio ad Carolũ regem Franciæ pro rege Maximiliano *F.94* epiſtola prima ad oratorẽ regis Franciæ & carmen F.99 epiſtola ſecunda ad eundem F.100 tertia ad eundem *F.103*
Iacobitarum qui & Prædicatorum ordo incipit *F.79*
Iadahel (Iabel) primus venator & author tentoriorum 77,4 *F.3*
Iadus pontifex Iudæorum occurrit Alexandro M. eumq; placat 223,16. 226, 2. *F.26*
Iair ex tribu Galaad, iudex in Iſrael 136, 11. *F.12*
Ianiculum palatium *F.10*
Ianuenſes & Piſani belligerantur *F.82*
Ianuarius & Februar. anno additi *F.20*
Ianuarius vnde dictus *F.10*
Ianus primus rex Italiæ, Deus habitus, idem qui Noe 96,2. 98,36. 134, 52. *F.10* bifrons & quare M. 3, 35
Ianici a Iano f. Iaphet dicti & orti 85, 27
Iaphet f. Nohæ, pater Aſſyriorum 84, 26. 85,15 tenet Europam 85,40 *F.4*
Iareth vita & ætas *F.3*
Iaſon Siculus aureum vellus petit 136, 30. 156,47 male exceptus a Laomedonte *F.11* cum Hercule Troiam vaſtat ibid.
Iauan pater Ionum & Græcorum *F.5*
Iber Germanus, dux Francorũ Orient. in Galliam M.31,27
Iberus amnis apud Nauarros ſcaturiens M.57,10
Iberia a quo orti *F.5*
Iconium Lycaoniæ metropolis M.139,49
Iconomachiæ hæreſis ſerpit *F.62*
Idola & cultus idolorũ vt cœperint 102, 6 *F.6.7* Romæ cumulantur 182, 53. 189,31
Idumæus princeps vincitur 255,54
Idumæi orti ab Eſau *F.8*
Iebuſæi a quo originem ducant 85,9
Iechonias, qui & Eliachim & Ioachim, rex in Iuda *F.21*
Iectan frater Phalec de Sem *F.5* filios & generationes progenuit, ſed nobis ignotas ibid.
Iehu vngitur rex Iſraelis 170,26. 173, 23. *F.16* vindex gloriæ Dei 173, 9,28
Iehu f. Anani propheta martyrio coronatur *F.15*
Ieiunium quadrageſimale inſtitutum *F.* 38
Iephthe Galaadites, iudex in Iſrael, liberat Iſraelitas ab Amonitis 136,56. *F.12*
Ieremias ſecundus de Proph. maioribus 205,47. *F.20* incarceratur *F.21* in Ægypto vaticinans lapidatur *F.21*
Iericho extruitur *F.15* muri corruunt 131,8 capitur *F.10*
Ieroboam Ephratæus rex in Iſrael 163, 32,45. *F.14* bellicoſus & victorioſus *F.17* author idololatriæ in Iſrael *F.14*
Ieſabel impia, filia regis Sidoniorũ, vxor Achabi *F.15*
Ieſcha, quæ & Sara, vxor Abrahami *F.7*
Ieſſe, vel Iſai, pater Dauid *F.13*
Ieſus f. Ioſedech ſacerdos magnus *F.22*
Ieſus Sidrac author Eccleſiaſtæ 237,29. *F.29*
Ieſu appellatio per Moyſem inuenta & præfigurata 281,37
Ignatius epiſcopus Antiochenus 370, 9. F.41
Ignis elementum, vbi 24,49
Ignis Sanctus repertus Hieroſolymis F. 24
Ignis marinus inuentus *F.61*
Ignis ſacri lues *F.74. 77*
Ilia filia Numitoris, veſtalis, mater Romuli & Remi 180,4. 213,42
Ilium, id eſt Troia, vaſtatur *F.11*
Illyria vaſtata 404,30
Illyricum a Sarracenis diripitur M. 81, 34
Illyricus & Iſauricus pro vno 412,32
Illyrici a Romanis victi 254,16. *F.29*

Imagines quando cœperint. *Vide* Idola.
Imago Chriſti ſanguinem exudans *F.* 63
Imaginum cultus in ſynodo Nicena determinatus M.51,26 in ſynodo approbatur Francofordiana M. 65, 41 magno precio ab eccleſia emptus *F.*63
Immundum è caſtris Iſraelitarum ejicitur 126,40
Imperatores ſui corporis cuſtodes eligunt Germanos M.20,18
Imperatorum Romanorum Auguſtorum catalogus 536,1 Chriſtianorum primus quis 376,28
Imperator Germanus & à Germanis eligendus M.107,55
Imperator electus, Rex; vnctus & coronatus, Imperator appellatus M.108,1
Imperialium ciuitatum in confœderatione Heluetica quæ ratio M.250,17
Inachus rex Argiuorum 97,19 *F.*8
Indi deuicti a Semiramide *F.*7 legatos pacis cauſſa mittunt ad Octauianum 357,18
Indulgentiæ pontificiæ taxantur *F.*92
Infames cœno & paludibus inter Germanos merguntur M.8,41
Ingæuon f. Manni, pater Iſtæuonis M.3, 20 tertius rex Germanorum M.3,51
Ingæuones populi proximi Oceano M. 3,26
Ingelnheim patria Caroli Magni M. 67,32
Innocentius I papa 395,33 *F.*50 Rauennæ moratur 401,41
Innocentius II, papa F.76 Roma aufugiens defenditur ab imperatore Lothario 509,40 M.136,23 ritus & ceremonias eccleſiarũ in Gallia & Germania cum Romana conciliat M.136,23 ſedi ſuæ reſtituitur M.136,29 expeditionem mouens in Apuliam capitur 511,51 M.137,50 a Rogerio capitur M. 137,55 cum cardinalibus dimittitur M.138,1 Philippi electionem bulla reprobat M.166,29
Innocentius III, papa *F.*79
Innocentius IIII *F.*81 M.158,7 regno deponit Frid. II, principes ad aliũ eligendum commonet 188,32 M. 189,11 in Galliam fugit M.188,14 indicit Lugduni concilium, imperatorem eo conuocat M.188,15 per legatum obedientiam Guilielmo regi efflagitat M.191,5 Conradini regnum a patre acceptum inuadit M. 192,27
Innocentius V, ante Petrus de Tarentaſia F.82
Innocentius VI, papa F.85 in Germaniam legatos mittit pro ſubſidio cameræ M.253,43.254,27
Innocentius VII F.87
Innocentius VIII, papa F.90 decimas a clero poſtulat per Germaniam M. 305,19 veneno infectus conualeſcit F.91 moritur F.93
Inſignium imperialium nomenclatura & ſignificatio 531,11
Inſolitum olim omne diuinum F.6
Inſubria fame premitur 318,34 capta ab Albuino M.40,24
Interregnum in imperio Romano F.80 M.191,53 in regno Iuda F.17,18,17 in papatu F.82.83 M.223,35
Inteſtina diſcordia Erffordiæ 314,13
Inteſtinum bellum Romæ ſecundum a Manlio ſedatum F.32
Inueſtituræ epiſcoporum controuerſiæ 505,31
Inuidia mortuos non rodit M.262,52
Inundatio F.57.74.84.90 M.139,1 in Bauaria, Bohemia & alibi F.110,23 Oceani in Friſia M.182,18 per Germaniam 316,20 in Polonia M.320,34 Rheni F.86
Io filia Inachi, alias Iſis F.8
Ioab princeps militiæ ſub Dauide 157,12 confodit Abſolom 159,42
Ioachas rex in Iuda F.21
Ioachim rex in Iuda idololatra 180,37 F.21 ſeruus fit regis Babylonii 180, 38 carcere liberatur & attollitur 188,42
Ioachim, cognomento Ioſedech, pontifex Hebræorum 204,19 F.23
Ioachimus & Anna parentes Mariæ τοκῆες F 34
Ioachimus abbas F.78
Ioachimi abbatis liber contra Lombardum condemnatus F.79
Ioachimus de Calabria F.78
Ioanna Anglica, papa F.66
Ioanna regina Franciæ virtuoſa F.85
Ioanna vxor regis Apuliæ, perfida M. 241,36
Ioannes I papa 413,22 F.54 legatus Theoderici Cõſtantinopolim pro ſalute Arianorum 412,41 in carcere enecatus M.36,7
Ioannes II, papa 415,28 F.55 ſtudioſus in malis Italiæ auertendis M. 40,5
Ioannes III, papa 416,9 F.56
Ioannes IIII, papa F.59
Ioannes V, papa F.60
Ioannes VI, papa F.61
Ioannes VII, papa F.61 M.107,32 excæcatus M.107,44
Ioannes VIII, papa F.67 coronat Carolum Caluum in imperatorem M.8,25
Ioannes IX, papa F.68
Ioannes X, papa F.69
Ioannes XI, papa F.69
Ioannes XII papa F.69 coronat Ottonem M. in imperatorem M.103,15 ab imperatore Ottone ad partes Berengarii deficit, Roma aufugit 477, 24 tranſit in partes Berengarii & Roma aufugit M.103,28 Romam ad ſynodum accerſitur, ſed non venit M.103,45 Romæ in ſynodo exauctoratur 477,33 iterum in pontificatum, Leone remoto, eleuatur M. 104,6 in vrbem recipitur, vbi moritur 477,51 M.104,16
Ioannes XIII, papa *F.*70 M.104,42
Ioannes XIIII, papa *F.*70
Ioannes XV, papa F.70
Ioannes XVI, papa F.70
Ioannes XVII, papa *F.*70
Ioannes XVIII, papa F.71
Ioannes XIX, papa F.71
Ioannes XX, papa F.71 imperatorem Conradum coronat M.111,33
Ioannes XXI, papa F.82
Ioannes XXII, papa F.83 M.223,36 in imperij bona falcẽ mittit M.224,4 excommunicatione ferit vrbes imperatori deditas M.224,28 auxiliares copias petit a Frid. Auſtr. contra Gibelinos M.224,33 excommunicat Ludou. Bau. M.226,45 moritur M.232,49
Ioannes XXIII F.87 venit ad Synodum Conſtantiam M.272,50 decretũ edit de voluntaria a papatu ceſſione in Synodo Conſtantienſi M. 275,14 decreti edit pœnitentia tangitur M.275,43 grauiſſimorum facinorum accuſatur M.275,38 e Synodo famuli habitu aufugit M.276,1 Friburgo ad Synodum reſcribit M. 276,34 capitur, & in cuſtodiam in monaſterio Richnau abducitur M. 276,49 a papatu dejicitur, & cuſtodiendus Ludou. Palatino traditur M. 276,54
Ioannes f. Iadæ pontifex Hebræorum 211,3 F.26
Ioannes f. Mathathiæ 253,21
Ioannes propheta religioſus & dux ſtrenuus, pontifex in Iuda F.31
Ioannes Machabæus nefarie peremptus 259,45
Ioannes Hyrcanus f. Simonis Machabæi vitam fuga ſeruat 269,9 conſtituitur pontifex 269,10 obſidet parricidã Ptolemæum, ſed nihil proficit 269,15 Hieroſolymis obſidetur, ſed auro ſe liberat 269,35 quos habuerit filios 270,36 moritur 270,39
Ioannes Baptiſta 323,17.329,52 naſcitur F.34 miniſterium ſuum auſpicatur 359,31 decollatur 359,44 F.36 caput ſuum reuelat duobus monachis 330,25 F.52
Ioannis caput Conſtantinopolim fertur 399,46 in Aquitaniam venit F.63
Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta 326, 20.344,5 in Patmum inſulam relegatus 368,25 F.40 ab exilio reuocatur 368,50 Epheſi obdormit 369,23
Ioannes f. Henrici VII Bohemiam exercitu petit, Pragam occupat, rex Bohemiæ vngitur M.21[illegible],34
Ioannes dux fratruelis Alberti imp. dominium *Keburg* efflagitat M.212,28 repulſam patitur M.212,32 conſilium cum quibuſdam complicibus init de Alberto imp. interficiendo M. 212,37 imperatorem interficit M.212,45 comprehenditur & in monaſterium includitur M.213,20
Ioannes rex Hieroſolymitanus venit Romam M.179,14
Ioannes rex Bohemiæ dux exercitus in Italiam nomine imp. Ludouici M. 230,45 militans Gallo contra Anglum occumbit M.241,43,54
Ioannes Angliæ rex claſsẽ ducit ad Granantingos M.177,19 cum Flandrenſi comite & Othone Saxone contra regem Galliæ dimicat M.1[illegible],25
Ioãnes Huniades præfectus arcis Nandoralbenſis, fortiſſimus bellator contra Turcas M.286,31 e conflictu cũ Turcis fugiens capitur M.287,45
Ioannes dux Burgundiæ graſſans in regno Franciæ tandem occiditur F.88
Ioannes Niuernenſis, f. ducis Burgundiæ, dux Gallorum contra Tuſcam M. 264,3. capitur 265,3
Ioannes comes de Habſpurg Tiguro inſidias ſtruens capitur M.249,22
Ioannes Coruinus dux pacem cum Turca inire tergiuerſatur F.[illegible]
Ioannes Franciſcus dominus in Mantua, marchio appellatur M.280,45
Ioãnes Chryſoſtomus epiſcopus Cõſtantinop. 400,19 in Cõcilio dãnatur M. 33,50 in exiliũ relegatur F.50 M.33,49

parnet

Ioannes Hus diffamatur hæreticus F.86 e Boemia ad Synodum Conſtantienſem vocatur M.273,16 ad Synodum Conſt. ſub ſaluo conductu mittitur M.274,5 carceri mancipatur M.274,8,12 condemnatur M.274,23 comburitur F.87 M.274,30 a Bohemis martyr Chriſti prædicatur M.274,50
Ioannis Huſſen articuli contra Romanam eccleſiam M.273,21
Ioannes Chryſoſtomus exilio damnatur F.50
Ioannes OEcolampadius vir incomparabilis ad Dominum emigrat M. 319,37
Ioannis Wiclef hæreſis in Anglia F.86
Ioannes comes de Werdenberg epiſc. Auguſtenſis moritur F.90
Ioannes epiſc. Conſtantinop. caput omnium epiſcoporum M.43,7
Ioannes epiſc. Hieroſol. 400,15
Ioannes epiſc. Tungrenſis F.58
Ioannes Damaſcenus. F.53
Ioannes eleemoſinarius epiſc. Alexandrinus F.56
Ioannes de Capeſtrano Minorita F.88 præſes reformationis Minorum, & comes expeditionis contra Turcam F.89 Albæ vrbis contra Turcas defenſor 297,2
Ioannes Scotus, Bedæ diſcipulus M.61,50 præfectus monachorum in monaſterio ordinis S. Auguſtini M.62,9
Ioannes Scotus a diſcipulis ſtylis cõfoſſus moritur F.67
Ioannes Scotus F.83
Ioannes f. regis Friſonum, dictus *Prieſter Iohann*, rex in ſuperiore India F.64
Ioannes monachus Ægyptiacus, vates 399,12
Ioannes Anachoreta 400,1 F.49
Ioannes Andreæ iuriſconſultus F.83
Ioannes de Antiochia vnus compilatorum Alcorani F.58
Ioannes de Bochone Carmelico F.85
Ioannes Baleſtarij carmelita F.87
Ioannes Caſſianus eremita 403,29 F.51
Ioannes duo de *Krunbach* occumbunt M.257,27,28
Ioannes diaconus ſcriptor vitæ beati Gregorij F.67
Ioannes *vom Drath* ſectarius F.110
Ioannes Enthneus Vngarus factioſus in Danubium demergitur M.283,51
Ioannes comes de *Furſtenberg* occumbit M.250,55
Ioannes dux *Galiaſe* F.86
Ioannes Gerſon, theologus F.87
Ioannes Groman de Muochberg vicarius legati de latere F.92
Ioannes de Haluyl occumbit M.269,17
Ioannes de Haſenberg occumbit M. 250,55
Ioannes de Hornach vltor necis Caroli Siciliæ & Vngariæ regis M.261,50 comprehenſus diro ſupplicio afficitur M.262,18
Ioannes de Landemo hæreticus ab imperatore contra papam defenſus M. 242,7
Ioannes de Lignerijs aſtronomus F.84
Ioannes de Louſtnou occumbit M.257,21
Ioannes de Lor occumbit M.257,30
Ioannes Mandeuil Anglus Medicus F. 84
Ioannes de Muris aſtronomus F.84
Ioannes de Ochſenſtain occumbit M. 250,54
Ioannes de Pino F.76
Ioannes Pfefferkorn Iudæus baptizatus combuſtus F.114,50
Ioannes de Reizenſtein capitaneus in *Hof* ſacrilegio ſe polluit, ideoq; excommunicatur F.106 diœceſi Bamberg. multa infert damna F.110
Ioannes Rochezana presbyter legatus Bohemorum ad Synodum Baſileenſem M.281,30
Ioannes de Rudenberg occumbit M. 257,20
Ioannes de Rupeſciſſa, de ordine Minorum F.85
Ioannes de Rusburg F.86
Ioannes de Saga dux per vim expulſus F.92,16
Ioannes Sarmienſis cardinalis Pannonius papa nomine Calliſti M.153,30
Ioannes de Saxonia aſtronomus F.84
Ioannes de Seldeneck occumbit M.257,19
Ioannes de Sperberſeck occumbit M. 257,24
Ioannes Soreth Carmelita F.89
Ioannes comes de Schwartzenburg occumbit M.257,17
Ioannes de Temporibus, annorũ CCCLXI moritur F.76
Ioannes comes Werdenbergenſis vaſtat vallem Glarenſem M.251,15
Ioannes Wolfigram Carmelita F.85
Ioas rex in Iuda F.16
Ioatham rex in Iuda 173,19 F.18
Iob de terra Hus F.5 de linea Nachor ex cognatione Abrahami, Moyſicõtemporaneus F.9 non Hebræus, ſed Edomita, & tamen Deo gratus 352,25
Ioculatores inanes dimittuntur 492,1
Iodocus f. regis Britanniæ, eremita F.59
Iodocus otarchio Morauiæ Rom. rex electus M.265,2 moritur M.265,49
Ioel ſecundus propheta de minoribus F. 17
Iohas rex Iudæorum, f. Ioſiæ idololatra 179,34. 173,27
Iohas rex in Iſrael 173,36 F.16
Ioiada ſummus pontifex in Iſrael F.15
Iorgna vrbs, receptus Caroli ducis Burgundiæ 303,6
Iole Hieroſolymitani regis filia, vxor ſecũda Friderici II, M.190,26
Ionadab f. Rechab clarus F.16
Ionas propheta f. Amathi, miſſus ad Niniuen F.17
Ionathas filius Saulis 145,50 acer in bello contra Philiſtæos 146,30 cum armigero ſolus Philiſtæos profligat 147,12 ſancit amicitiam inuiolatam cum Dauide 151,19 Dauidi inſidias aperit 152,48
Ionathas f. Matathiæ pontifex 253,21 F.30 fugit coram Bacchide 259,37 occurrens Bacchidi, eum fundit 260,6 inſidias Bacchidis euadit 260,24 cum Bacchide ferit fœdus 260,37 a Demetrio & Alexandro hoſtibus ſocius petitur 260,46,48,50. 261,3 omiſſo Demetrio adiungit ſe Alexandro Epiphani 261,11 nuptias cohoneſtat Alexand. Epiph. ibique rex inueſtitur 261,30 bello petitus a duce Demetrij eum vincit 261,47 oppugnat arcem Hieroſolymitanam, ſed coercetur 262,47 Demetrio regi Ægypti munera offerens laute & regaliter colitur 263,1 mittit Demetrio auxilia contra f. Alexand. Epiph. 263,32 rex Syriæ habetur 264,26 vincit Demetrium 264,37 capitur a Tryphone 264,54 interficitur & magnificè ſepelitur 266,34
Iones a quo orti F.5
Ionichus f. Noha F.4 incola in Etham, & Aſtronomiæ inuentor F.5
Ionitus Aſtrologus 86,53
Ionium mare F.5
Ioppe vi expugnata a Chriſtianis M.165,39 Chriſtianis rurſus erepta M. 165,43
Ioram filius Ioſaphat rex in Iuda F.15 171,43
Ioram f. Achab rex in Iſrael 171,43 F.15 perimitur 173,13
Ioram regis nati interficiuntur 173,28
Iordanis ſiccatur F.10
Iordanis ſcriptor 406,33
Iordanus ſanctus F.80
Iordanes Teutonicus, ordinis Prædicatorum F.82
Iordanus adulator Henrici ducis Saxoniæ M.155,25
Ioſabeth ſoror Ioram regis in Iuda, vxor Ioiadæ F.15
Ioſaphat rex in Iuda 171,43. 166,30 F.15 perimitur 173,13
Ioſedec f. Saraiæ pontifex in Iuda F.28
Ioſeph f. Iacobi ex Rachel, author duarum tribuum in Iſrael F.8 primus ὀνειρομάντις 105,4 venditur in Ægyptum 104,47 conijcitur in carcerem 106,46 interpretatur ſomnia Pharaonis, & conſtituitur Prorex Ægypti 107,27 F.8 ducit vxorem 108,18 venditur in Ægyptum 106,38 de ſuo principatu videt ſomnia 106,1 occultat ſeſe ſuis fratribus 109,14 manifeſtat ſe fratribus ſuis 110,28 vendit Ægyptijs alimenta 111,25 quos genuerit filios 112,47 moritur 112,28 F.9 aromatibus ſepelitur F.9
Ioſeph ſponſus Mariæ naſcitur 332,42 F.34 deſponſatam grauidam clam cogitat dimittere 333,49 cum Chriſto puero in Ægyptum fugit 336,15. 337,31
Ioſephus doctor legis 204,28
Ioſephus ſcriptor quis fuerit 365,54 quid de Chriſto & Chriſtianis memoriæ prodiderit 359,52
Ioſephus legatus Iudæorum ad Ptolemæum miſſũ, deinde dux Iudææ F.28
Ioſephus hiſtoriographorum nominatiſſimus F.39
Ioſias rex in Iuda 167,13. 179,25 F.20
Ioſue vir bellicoſus, ſecundus iudex in Iſrael F.10 pugnat cum Amalec, Moſe orante 124,20 ſicco pede Iordanem tranſit cum Iſraelitis 129,25 circumcidit populum poſt tranſitum Iordanis 129,39 Moyſi ſubrogatur 130,5 occupat & diripit Hiericho 131,16 ſuſpendit regem Egi 131,21 a Gabaonitis decipitur 131,40 debellat & vincit & ſuſpendit quinque reges 132,24 moritur 132,44 F.10
Ioſuę hiſtoria quo tempore cœperit F.10
Ioſianus Pannonius Chriſtianus Imp. 394,27 F.48 Apoſtatam honorificè ſepelit 392,35 ab Athanaſio in fide inſtructus 394,44 prunis fumantibus ſuffocatur 395,8

Irenæus epiſc. Lugdunenſis 372,47 F. 40.44
Irath F.3
Irene Germana, filia principis Bauariæ, vxor Conſtantini v M.51,12.454,15 multa tentat & laborat pro cultu imaginum M.51,14 pacem inter Græcos & Francos rogat 456,5 nuptias ambit Caroli Magni M.51,29 in monaſterium detruditur 456,7 capitur & ad æternos carceres condemnatur M.51,37
Irene filia Conſtant. imp. vidua regis Siciliæ, nubit Philippo f. Frid. I B. M. 164,28
Iris, a diluuio Sacramentum 83,12 F.4
Iridis colores ſignificatiui 84,8
Iſaac patriarcha F.7 quando natus 95,6 F.8 ducit vxorem 96,26 cum vxore in Ægyptum peregrinatur 97,3 moritur 104,44.105,13 F.8
Iſabelis filia regis Galliarum nubit regi Anglorum M.202,4
Iſabella ducis Bauariæ filia, nubit regi Gallorum M.260,21
Iſſchar f. Iacob ex Lea, author tribus in Iſrael F.8
Iſanicus & Illyricus pro vno 412,32
Iſboſeth f. Saulis rex in Iſrael 157,8 nefariè a ſeruis occiditur 157,32
Iſidorus epiſc. Hiſpalenſis chronographus 422,9 F.58
Iſis filia Inachi, aliàs Io F.8 in Ægypto literas docet, & pro dea colitur 99,5 F.8 cum Ioue concumbit F.8 Dea Sueuorum M.9,6
Iſidis templum & ſacerdotes deleti 361, 31
Iſmael, filius Abrahæ ex Agar, naſcitur 93,17 F.7 pater Iſmaelitarum 93,24 cum matre ejcitur 95,19
Iſrael in flore F.14
Iſraelitarum ſeruitus & manſio in Ægypto 121,1 F.9
Iſraelis reges plerique degeneres 163,33
Iſraeliticum regnum diremptum 163, 29 F.14
Iſraelitæ Ægypto egrediuntur 120,54. 121,45 F.10 ſicco pede tranſeunt mare rubrum 122,6 caſtrametantur ad aquas *Amaren* in deſerto 122, 29 ſitientes fremunt contra Moyſen 122,36 caſtrametantur in Elim 122, 40 eſurientes murmurant contra Moyſen 122,49 paſcuntur coturnicibus & *Manna* 123,17 *Manna* paſcuntur certo ordine & menſura 123, 24 ſitientes e ſilice potantur 124,18 murmurant & igne puniuntur 126, 48.127,52 F.10 ſitientes in deſerto Sin, e petra potum accipiunt 128,28 murmurant, & a ſerpentibus occiduntur 128,50 exercentur a ſatrapis Philiſtinis 133,13 ſeruiunt regi Meſopotamiæ 133,19 liberati de oppreſſione regis Meſopotamiæ F.11 ſeruiunt regi Eglon Moabitæ 133,51 de ſeruitute Moabitarum liberantur 134,21 F.11 ſeruiant regi Iabin 134, 37 liberantur a ſeruitute Iabin 135, 24 ſeruiunt Madianitis 135,33 idololatria ſe polluunt & ſubiguntur in ſeruitutem Amon 136,48 liberantur a ſeruitute Amon 137,5 parent Philiſtæis 138,20 traditi in manus Philiſtum & filiorum Ammon F.12 de Philiſtum per Samſonem liberati F.12 premuntur a Philiſtinis tempore Heli 142,31 a Domino per Samuelem petunt regem 144,45 conſentiunt roius regis 145,40 Philiſtinos timent 146,46 armis deſtituti 147, 1 caſtrametantur contra Philiſtæos 150,10 per Dauidem puerum a minis & armis Philiſtinorum liberantur 151,17 in captiuitatem & exilium ducitur de Samaria 163,43 tributarij 174,9 ab Aſaele Syriæ rege premuntur 173,45 in ſeruitutem a rege Babylonio rediguntur 180,39 F. 18 in terram Medorum abducuntur 181,47 quot feſta habuerint F.14 *Vide* amplius *Iudas*.
Iſtæuon f. Ingæuonis, pater Hermionis M.3.20
Iſtæuones populi M.3,27
Iſuar f. Caath F.9
Iſuardus monachus ſcriptor legendarũ & actuum Sanctorum F.64
Italia, regnum in Europa 86,6 ab Italo rege ſic nuncupata F.11 quando acceperit naues, monetas, clypeos, frumenta &c. 98,37 a Senonibus Gallis grauiter atteritur 196,40.197, 48 ab Alemannis deuaſtatur 377,50 paret Odoacro Ruteno 410,5 irruptionibus Gothorum premitur 414, 42 a Longobardis occupatur 414, 50 F.56 per papam ob imaginum combuſtionem ab imperatore auertitur 430,7 a Gothis per Car. Martellum liberata 436,7 M.54,1 Berengarii tyrannide preſſa implorat opẽ imp. Ottonis M.102,51 ſubigitur ab Ottone I, 476,49 ſibi regem eligit 468,55 factionibus & turbis concutitur M.89,46.97,34.195,51.216, 34.224,2.256,12 tumultuatur contra Frid. I B. M.152,2 ingentibus malis inter Exarchos & Longobardos oppreſſa M.42,35 factioſa contra imp. Rom. compeſcitur M.112,23 timore aduentus Turcarum perterrefacta M.256,52 non raro ab Heluetijs, Sueuis, Noricis deuaſtata M. 19,50 a Germanis vaſtata M.21,52. 22,24 in Henricum VII ſatis officioſa M.217,16 fame premitur M. 318,34.320,17 peſte infecta F.42 M. 241,40 ab Attila attrita M.33,32 ab Sarracenis depaſta M 79,13. 87,5. 104,50 ab Vngaris affligitur M.96, 1 irruptionibus & deprædationibus Vngarorum exercetur M.91,22
Italia quo orti F.5 cum fortunæ volubili mutantur M.92,1 Germano coronam imperialem negant M.92,40 reiecto Germanico imperatore ſibi proprium & quidem malum tyrannum eligunt M.106,51 in necem imperatoris H. conſpirantes trucidantur M.164,3
Italiæ regnum incipit F.10
Italicorum regum catalogus 549,1
Italus rex in Italia 140,47 ad Albulam ciuitatem condit F.11
Ithamar f. Aaron F.10
Ithamar poſteri ad pontificatum in Iſrael veniunt F.12 ab eodem remouentur F.13
Iuba Pompeianus victus ſeruo collum incidendum exhibet 350,42 F.13
Iubal legiſlator & princeps Celtiberorũ M.3,47.77,8
Iubileus annus inſtitutus F.83 celebratus F.89 multiplicatur F.85.89
Iuda tribus iudicat Iſraelem a morte Ioſue 152,52 Dauidem regem agnoſcit 137,5 in captiuitatem & exil[illegible] ducitur de Hieruſalem 1[illegible],43 abit e Palæſtina in ſeruitutem Babylonicam 1[illegible]4,4
Iudæa regnum recipit F.32 tributaria Rom. F.33 atteritur 211,5 F.30 [illegible]tur a Syro Antiocho 239,36 Iudæi tributarij Cambyſis 200,30 diſcepta[illegible] contra Chriſtum cum Sibylla 215, 50 ad Chriſtum conuertendi 22[illegible],[illegible] in exilium abducti, & in mundũ paſſim diſperſi 234,6 in Ægypto liberantur 235,37 oppreſſi ab Antiocho Romanorum defenſionem implorant 239,44 in pleriſque Europæ regionibus trucidati M.246,26 ſub Iuda Machab. recollecti animos & arma reſumunt 253,54 a lege deficiunt, gentilitios cultus & ritus fouent 252,34 a Demetrio debellati 257,16 dolo trucidantur a Bacchide 257.26 mendacij arguuntur 27[illegible],1 confutantur 275,36 Chriſtũ non recepturi 286,52 Chriſtũ occiſuri 287, 24 Chriſtũ tradituri 288,22. 289,56 ſine fide in Chriſtum eius literas con intelligunt 299,45 ſcripturas veteris Teſtamenti non intelligunt [illegible], 38 cum gentibus e regno Chriſti 3[illegible], 49 in Chriſtum non credituri [illegible],55 propter peccata ſua in mundum diſperſi 314,11 in fine mundi ad Chriſtum conuertendi 316,1 Chriſti cognitionẽ de induſtria reſpuunt [illegible]0, 17 grauiter oppreſſi ſub Caio Caligula 363,8 tumultuantur in Paſchate ſub Claudio 364,6 triginta vno nummo empti 367,54 bello attriti ab imp. Seuero 373,41 ſeducti in Creta a falſo Moyſe 404,50 multi ſubmerſi F.51 ad mare Caſpium collocati F.26 a Ptol. Philopatore victi F.28 diſperſi ex quibus ſint tribubus F.22 bellis attriti, ne in idololatriam laberentur F.28 graſſantes ſub Traiano delentur F.41 victi a Seuero F. 44 Galliæ regno exterminati F.78 valde humiliati F.79 de regno Franciæ expulſi F.83 in Germania paſſim comburuntur F.84 affliguntur M. 123,4 Ratiſponæ ab Henrico IIII defenduntur M.116,23
Iudæorũ tranſmigratio in Babylonem F.21 ſacrificia reprobata 300,40 Bibliotheca Romam tralata 3[illegible]7 Talmud componitur F.50 regum poſt Machabæos nomenclatura 270, 5
Iudæus quidam in Hiſpania baptizatus F.81
Iudæus quidam in Crucifixi imaginem immanis F.56
Iudæus aſtronomus quidam, ex compilatoribus Alcorani F.58
Iudas Machabæus, princeps & vindex Iudæorum fortis 253,51 in Maſphat colligit exercitum cõtra milites Antiochi 255,19 vincit Lyſiam 255,36 occupat & mundat Hieroſolymam 255,38 vincit Timotheum ſatrapam, Hebræum, Idumæum &c. 2[illegible] [illegible] iuniori regi Antiocho Iudæam armata manu intranti occurrit, ſed ca[illegible]ctu 256,46 occurrit Alchimo, ſed repellitur 257,40 implorat & impetrat Romanorum tutelam 258,[illegible] in prælio occumbit 258,16 in Modin ſepultus 258,24
Iudas Apoſtolus 318,[illegible]

Iudas

Iudas fr. Iacobi, cognomine Iuſtus 345,5
Iudas vel Ioiada, f. Eliaſib, ſummus ſacerdos F.26
Iudas f. Mathathiæ 253,22 vincit milites Gorgiæ 255,18 Nicanorem inſequutus eum occidit 257,45
Iudas, pontifex, & nominatiſſimus triũphator in Iſrael F.30
Iudas & Ioannes filij Simonis vincunt Tryphonem 267,7
Iudas f. Iacob quartus, conditor tribus Iuda, e qua Chriſtus natus eſt F.8
Iudex iniquus excoriatus F.23
Iudith vidua 322,10 coætanea Lucretia 200,35 interfectrix Holofernis 200,35. 208,46. 210,12 exemplar pudicitiæ F.23
Iuditha vxor Lud. imp. repudiatur M.78,49
Iudith filia regis Caroli Calui rapitur in vxorem clam patre a præfecto Flandriæ M.86,16
Iuditha, filia Guelphi comitis, nubit Lud. imp. M.76,1
Iugurtha rex Numidarum Romæ iacet ſepultus 232,29
Iugurthinum bellum terminatum 265,51
Iulia (Agulla) monumentum C. I. Cæſaris 353,27
Iuliacenſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,14
Iulianus Apoſtata Imp. 390,32 F.48 Rheno imperij limite cõſtituto Roman. Imp. ſalutatur M.23,50 Germ. non ſine clade debellat M.23,43 magis dolis quàm potentia eccleſias oppugnat 391,3 ſe Alex. M. ſpiritum habere imaginatur 391,39 expeditionem mouens in Perſiam Baſilio Cæſ. mortem minatur 391,40 telo vulneratus cũ Chriſti improperio moritur 391,47 vbi ſepultus 392,36 a Perſarum rege excoriatus 394,5
Iulianus iuriſperitus occidit Ælium Pertinacem 373,10 F.40 & ipſe occiſus 373,13 F.43
Iulianus dux cum filijs & militibus Aquiſgrani occiſus M.195,19
Iulianus legatus Iuſtini ad regem Indorum 416,27
Iulianus qui & Simon leproſus, epiſ. Cenomanenſis F.40
Iulianus cardinalis S. Angeli, legatus Pontificius in conuentu Norimbergenſi M.279,55 comes in expeditione Bohemica M.280,5 Baſileæ Bohemos Huſſitas amiciſſimè compellat M.281,33
Iulius f. Aſcanij, pater Iuliorum 164,37 F.13
Iulius I, papa 389,28 F.48
Iulius II pontifex, vindex patrimonij B. Petri M.311,41 legatum mittit in Germaniam M.313,43 fœdus init cum imp. Maximil. cui non reſpondet M.314,11 debellat & vincit Venetos M.314,31 excommunicat Venetos M.314,20 moritur F.114,13
Iupiter f. Saturni, rex Cretæ, multis opibus & beneficijs nobilis 105,18 F.11 cum Iũde concumbit F.8 quando & a quo primum diuinos honores acceperit 112,49 F.9
Iouis vxores Niobe & Iuno 105.36,40 ſimulacrum in templo Hieroſolym. collocatum 252,49. 363,11 mons in alpibus 343,35.240.49
Iura mun.jana a Ioue tradita 105,44
Iuriſperiti ab Ottone Magno in precio habiti M.105,5
Iurus mons 464,27
Iuſtina imperatrix Ariana F.48
Iuſtinianus I, imp legiſlator 413,39 F.54 offenſus parricidio Theodati, Italiam vindicare cogitat, & per Beliſarium tentat M.37,31 paciſcitur cum Germ. eiſq. habitationes concedit M.37,50 Germ Francis Galliæ partes concedit M.39,32 ad pacem cõmonitus cum Totila, non obſequitur M.38,42 in Italiã iterum mittit Beliſarium, qui nihil proficit M.38,49 in Italiam mittit Narſetem M.39,12 moritur 415,9
Iuſtinianus II f. Theodoſij imp. 427,51 F.61 regno, naſo, & labro mutilatur 428,17 Conſtantinopolim & regnũ recuperat 428,27 vindictam ſumit de Leontio & Tiberio 428,32 in prælio occiditur 428,53
Iuſtinus ſenex, natione Iſauricus, imp. 412,32 F.59 hæreticos perſequitur 412,39 hæreticos metu perſequutionis orthodoxorum tolerat 412,44 moritur 412,13
Iuſtinus iunior, Iuſtiniani nepos, Thrax, imp. 416,20 moritur 417,20
Iuſtinus philoſophus apologeticum ſcribit pro Chriſtianis F.42
Iuſtus epiſc. Alex. 370,48
Iutha filia Rudolphi deſponſata regis Bohemiæ M.195,33
Iuuenalis Satyricus F.38 Romæ primordia carpit 182,22
Iuuenalis epiſc. Hieroſolymitanus F.52
Iuuentus animoſa inter Germanos nobilitatur M 9,27
Iuo præpoſitus Beluacenſis, pòſt Carnotenſium epiſcopus, canonicum ordinem poſtliminio reuocat F.73 compilat decretum Apoſtolicum F.75
Iuo Brito iuriſconſultus canonizatus F.85

K

Kiburg dominium M.212,32
Kingsfeld monaſterium M.213,2
Kunegundis, vxor Henrici Sancti F.71 cum marito vt virgo viuens, in adulterij ſuſpicionem venit M.110,16 caſtitatis ſuæ integritatem miraculo aſſerit M.110,26 monaſterio ſe includit F.71
Kunigundis, filia Sigisfridi comitis Palatini, vxor Henr. II M.109,11

L

LXX interpretes 235,44 F.28
Laabita F.5
Laban pater vxorũ Iacob F.7 qua mercede tranſigat cũ genero Iacob 100,27 perſequitur Iacob generũ 101,29
Labroia fluuius Allobrogum ad Auenzam 197,26
Lacedæmon condita F.10
Lacedæmones belligerantur cum Athenienſibus F.18 ſuperantur F.25 a bello contra Athenienſes remittunt 210,25 parent Philippo Macedoni 211,42 a Rom. victi, obſides coguntur dare 254,2 F.30
Lacedæmoniorum regnum oritur F.12 ceſſat F.18
Ladiſlaus poſthumus Alberti imp. naſcitur M,286,4 puer trimeſtris rex Vngariæ vngitur & coronatur M.286,13 commendatur Frid. III imp. M.286,16 adhuc puellus rex adſciſcitur a Bohemis & Vng. M.288,10,24,41 traditur Vngarici regni proceribus M.295,5 in Bohemiam veniens, rex coronatur & colitur M.295,18 cum Huſſitis nõ conuenit M.295,28 metu Turcæ recipit ſe in Auſtriam M.295,15 in Vng redit M.297,12 moritur M.297,28
Ladiſlaus rex Apuliæ accerſitus in regnũ Vng. eò aduolat M.267,54 in Apuliam ex Vng. recedit M.268,8 de prædationis patrimonij Petri accuſatur M.272,16 moritur M.27..
Lælius dux, Damaſci extirpator 272,50
Laer villa in Weſtphalia F.61
Lambertus f. Guidonis Romæ imp. ſe gerit 469.37 moritur 469,46
Lambertus legatus Apoſtolicus, qui pòſt papa Honorius 506,39
Lambertus S. filius Apri comitis F.61
Lamberti S. corpus tranſlatum F.61
Lamech vita & ætas F.4 δίγαμος F.3 oculis caligantibus feram petens Cainum occidit F.4 poſteritas diluuio penitus deleta 76,50
Lamina aurea Conſtant. inuenta F.64
Lamiſſio ſecundus rex Longubardorum contra Bulgaros prœliatur 447,45 a Lama piſcina, appellatus 447,33
Lampates rex Aſſyriorum 133,30.165;37 F.11
Lamprides rex Aſſyriorum 165,36
Lancea Domini reperta 496,23 F.75
Lanfrancus epiſc. Cantuarienſis F.73
Lanificium repertum F.3
Laomedon rex Troiæ 136.20 male excipiens Herculem & Iaſonem occiditur F.11
Laoſthenes rex Aſſyriorum 165,39
Largus, primus dictator Romæ 233,20
Lateranum Romæ crematum 502,34
Lateris coctor primus quis 87,18
Lariniacum cœnobium F.60
Latinus rex Italiæ 135,2.158,7 F.12 Latinas literas authoritate ſua publicat 135,5. 158.8
Latinus Syluius rex Albanorum 169,14. 213,26 F.13
Latinorum regnum incipit in Italia F.12
Latinæ literæ inuentæ & publicatæ 135,4.158,8 F.12
Lauda a Venetis occupata 291,26 deſtructa M.147,55
Laudenſis epiſc. Romam appellans capitur M.146,26
Laudi, olim populi Germ. M.7,27
Laudo, papa F.68
Lauinia Latini filia, vxor Æneæ 137,36 a morte Æneæ in ſylua parit Poſthumũ Syluium 164,36 mater & ſtirps Romanorum regum, ducum, procerum &c. 161,37.162,19,14
Lauracenſe monaſterium conſtructum a Carolo M. 454,10
Laurentius in craticula aſſus, mart. 377,2
Laurentij & Symmachi certamen funeſtum pro papatu 41.,4. F.53
Laurentum (id eſt Sabinorum) regnum in Italia orditur 134,51 cedit in Latiũ 138,8 in Italia deficit F.12
Lazarus fr. Marthæ & Mariæ, epiſcopus Maſſilienſis F.40
Lea vxor prima & fœcunda Iacobi 100,9 F.7 mater filiorum ſex & vnius filiæ F.8
Leander epiſc. Hiſpalenſis F.56
Lebuinus presbyter Anglus, doctor in Weſtphalia F.62
Lechon princeps Bohemorum peremptus M.70,45

Lectiones Dominicales a quo inuentæ F. 64
Leentia vxor Phocæ imperatoris 420, 32
Legendæ Sanctorum a quo ſcriptæ F. 64
Legio militum Romæ virgis cæſa & ſecuri percuſſa F.28
Legio nigra regis Vngariæ deleta 305, 46
Legiones Romanorum Q. Varo commiſſæ deletæ M.19,14
Leiningenſis comes contra edictũ copias in Galliam ducens proſcribitur M.315,22
Leir rex in Britannia tres habens filias F.16
Lemannus olim, qui nunc Rhenus 192, 17
Lemburgenſis dux cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,13
Lemones, olim populi Germaniæ M.7, 32
Leo I, Biſſa Græcorum imperator cum filio Leone 409,2 F.52
Leo II, f. Zenonis imperator 409,37 F. 61 patre furente, in monaſterio educatur & eruditur 410,12
Leo III imperator 429,52 F.62 mittit cõtra papam exarchum Paulum M. 44,3 imp. Romam cum copijs mittit Marinum contra papam M. 44,51 εἰκονομάχος 430,2
Leo IIII, Rom. imp. Auguſtus F.64
Leo V vltimus Græcorum imp. 434,29 eccleſiæ Romanæ oppreſſæ non ſuccurrit 438,33
Leo VI f. Conſtantini rex in Græcia 443,10, moritur 443,19
Leo VII, f. Bardi patricij imp. in Græcia 457,23 pacem colit cum Car. M. 457,24 per legatos pacem inter ſe & Ludouicum confirmari curat M. 73,31
Leo I, papa 408,37 F.52 mitigat furorem Attilæ 407,25
Leonis I, papæ corpus Wurtzeburgum delatum F.61
Leo II, papa 427,25 F.60
Leo III, papa F.61 mittit Carolo M. claues S. Petri, & vexillum Romanæ ciuitatis M 65,42 a Carolo M. auro & authoritate corroboratur M. 65, 43 oculis & lingua mutilatus, viſum & vocem recuperat 454,29 ad Carolum M. aufugit 454,35 malè a Romanis tractatur, ſed aufugit M. 66,1 per legatos Caroli M. in ſedem ſuam reſtituitur 454,41 a Car. M. Romam cum forti & tuto comitatu remittitur M. 66,19 tactis Euangelijs ſe a criminibus obiectis purgat 454,47 ſpecioſis de cauſſis Carol. M. coronat in imp. Occidentis M. 66,47
Leo III, papa F.64
Leo IIII, papa F.66
Leo V, papa F.68
Leo VI, papa F.69
Leo VII, papa F.69 in Synodo Romana contra Ioannem profugum ordinatur papa 477,34 expellitur Roma 477,32 per imp. ſedi ſuæ reſtituitur 478,8
Leo VIII, papa F.70 diffamatus de regno in Orientem transferendo M. 81,47 a papatu remouetur M.104,7 ſedi ſuæ reſtituitur M. 104,32
Leo IX, papa, ante Bruno Tullenſis epiſcopus 493,25 F.72 M.114,13,30 præſes Synodi in Moguntia M. 115,31 Wormatię Miſſam celebrat, & Apoſtolica benedictione Germaniæ valedicit M. 115,39 in Italiam proficiſcitur, ſtipatus magno comitatu M. 115,40 exercitu petit Normannos in Apulia 494,21 contra Normannos dimicans capitur, ſed tamen honeſtè tractatur & dimittitur M.115,50 moritur 494,30 M.114,34
Leo X, papa F.114,13
Leo patriarcha Lateranenſis excæcatus, mox decollatus M.76,13
Leo titulo S. Crucis in Hieruſalem Cardinalis, legatus ad imp. M.171,49
Leodegarius Auguſtenſis epiſc. F.61
Leo rubens bifurcatæ caudæ in clypeo albi coloris inſigne Bohemicum M. 154,9
Leodium multis plagis attritum F.75 capitur, deſtruitur F.78.90 M.175, 49
Leodienſis epiſcopus cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,16
Leonardus eremita Cenomanenſis F.56
Leonardus Lomocenſis F.54
Leonides rex Spartanorum paucis exercitum Darij adortus, ipſe occumbit 204,8 victoriam obtinet de Perſis funeſtam F.23
Leonides pater Origenis martyr 373,43 F.43
Leonina ciuitas prope Romam ædificata F.66
Leonora filia regis Arragonum nubit & occurrit Frid. III 293,15
Leontius patricius Iuſtinianum regno, naſo, & labro mutilat 428,17 naſo priuatur, & in monaſterium detruditur 428,23
Leoſtein capitur a Wirtembergico M. 312,39
Letha, tertius rex Longobardorũ 448,2
Letulphus f. Ottonis I in patrem parum obſeruans 476,16
Leucippus rex Sicyoniorum 97,20. 98, 55 F.8
Leuenta, frater Andreæ eiuſq; ſocius in turbis per Vngariam excitandis M. 115,17
Leui f. Iacob ex Lea, author tribus ſacerdotalis in Iſrael F.8 quot annis vixerit F.8
Leuitæ portatores ſacrorum 126,29. 128,15
Leuiticus ſcribitur F.10
Lewenſtenenſis comes occumbit M. 263,24
Lex datur in monte Sina F.10
Lex XII tabularum Romæ inſtituitur F.24
Lex de habitu matronarum Romæ parco abolita F.30
Leges poſitiuę incipiũt F.6 in Græcia cõſcriptæ F.8 in Creta cœperunt F.10 de rebellibus M.218,45 in compendium redactæ 413,45. 448,31
Legum deſcriptio a Ioue 105,27
Libenſtein caſtrum obſeſſum F.113,33
Liber Pater inuentor vini I in Græcia & Argi conditor F.10
Liberorũ officium inter Saxones quod M.95,6
Libri ſacri reparati F.24
Liberius papa 389,27 F.48
Libyes vnde orti F.4
Lichus fluuius 476,22
Licinius Aug. collega Conſt. M. 384,7
Chriſtianos profligat, a Conſtantino vincitur & occiditur 3 ,16
Liduit virgo ſancta in Hollandia F.88
Ligij, olim populi Germaniæ M.7,31
Ligures a Gothis infeſtantur 436,17
Liguria terra ſpacioſa vnde dicta 451,28, 32 a Longobardis occupata 438,21
Limpurgum, olim arx & regia Conradi II, poſt monaſterium M.111,2 comburitur M.312,33
Lingonenſis epiſc. viſio horrenda F.77
Linguæ Latinæ exordium 136,39
Linguarum confuſio 87,20 F.5
Linternum oppidum, vbi Scipio moritur 254,38
Linteuinus vir nobilis in Pannonia turbas excitat M.75,27
Linus Tuſcus collega Petri, papa 365 7 F.39
Linus Poeta & gentilis Theologus 133, 34
Liphardus diſcipulus Remigij F.54
Litaniæ maiores F.5-
Litania maior inſtituta F. 7
Literæ in Phœnicia traditæ F.11 Ægyptiacæ inuentæ 99,9 Græcæ a quo & quando inuentæ 133,31. 205,38 F. 11 auctæ 205,13,36 F.25 Latinæ quãdo inuentæ & publicatæ 135,4 F.2
Literæ ſcriptæ in anu Saluatoris F.44
Lixabona, vrbs in Hiſpania condita ab Vlyſſe 551,27
Liuij, olim populi Germaniæ M. 25
Liuonia regio Septentrionalis ad Chriſtum conuerſa F.79
Locus quid 6,35
Locuſtæ, octaua Ægypti plaga 119,4 Galliam depaſcunt F 7
Lohenſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,14
Londoaldus epiſc. Treuerenſis F.59
Longinus, conſul Romanus F.11
Longinus Iuſtini legatus in Italiam 416, 54. 449,53 M.39,54 Rauennæ ſe cõtinet M. 40,27 hoſtis ſui theſauris potitur ſine ſtudio & cura M.40,49
Longobardi, (Langobardi, Lombardi) olim populi Germaniæ M.7,2 vnde dicti 417,48. 438,28. 446 2 ab Oſtrogothis deſcendunt 4 3,45 Scandauia exeunt, in regione Scoringa conſident 445,36 ſuam libertatẽ multis prælijs contra Vandalos vindicant 446,30 fame coacti Scoringa in Moringam prouinciam commigrant 446,34 dolo Aſſipidis hoſtibus terrorem incutiunt 446,41 hinc inde ſedes quærunt & oberrant 447,10 ſibijpſis regem creant 447, 16 a Bulgaris obruuntur 447 39 ad prælia ſenſim animoſiores 447,54 concedunt in Rugulandiam 44 ,7 ditati & exaltari 449,24 in Italiam vocantur 417,5. 450,20 cum vxoribus & liberis e Pannonia in Italiam migrant 450,44. 414,5 vrbe Roma eiecti 421,1 . 426,41 auxiliantur imp. contra Gothos 416,43 [illegible] ci regis Frid. 513,36 victi a Car. M. ſedes ſuas circa Papiam & Mediolanum retinent M. 68,14 ſocij Sax[illegible] Henr. IIII M.116,43 conſpirant cõtra imp. Frid. I M.1 9,4 magna ſtrage victi ab imp. Frid. I M.[illegible]
Longobardia attrita ab Heluetijs [illegible] 18 ab Vngaris [illegible]
Longobardorũ regum catalog[illegible]
Longobardorũ regnum largu[illegible]
Lolanna capitur a duce Burg.[illegible]

Loth pater Moab & Amon F.7 nepos & filius adoptiuus Abrahami patruū ſequitur in Chanaan 91,54 capitur, ſed liberatur 92,52 a patruo Abrahamo ad confinia Sodomorū commigrat 92,43 F.7

Lotharingia quæ olim Gallia Belgica 462,52 a Lothario 1, filio Lud. 1, Pij dicta M.80,54 occupata a duce Burgundionum F.90 ab Vng. attrita M. 91,18 in ditionem imp. Ott. M. redacta M.99,47 a rege Galliæ occupatur M.105,37 imperio reſtituitur M.105,54 capta ab Henr. v, M.130,35

Lotharingię dua pręſidia ad Moſam capit & trucidat M.128,52 condemnatur reus maieſtatis hoſtis reipublicæ M.128,55

Lotharius filius Clodouæi rex Francorum 412,30. 422,42

Lotharius 1, f. Ludouici Pij, Rom. imp. Aug. 462,12 F.66 M.80,50 Romæ a papa imp. creatur 462,27. 463,31 Romam a patre miſſus, vngitur & coronatur a papa rex Italiæ M.76,7 Romam petit M.77,37 Romæ magiſtratus conſtituit M.77,42 contra patrem imp. magnis copijs veniens recedere compellitur M.79,6 omnia quibus patrem lædere poteſt, tentat M.79, 24 ad humilitatem & culpæ deprecationem compellitur M.79, 30 e manibus patris imperij coronā & enſem accipit M.79,44. 79,53 filium ſuum L. in imperij cōſortem aſſumit, Romamq. coronandum mittit M.81,3 a fratribus ob imperij titulum bello petitur 462,37 fama regni in Græciam per papam transferendi motus Romam properat M. 81,44 regna ſua inter filios diuidit, Prumiam in monaſterium ipſe ſecedit 463,52 F.66 M.81,52

Lotharius f. Lotharij imp. rex Lotharingiæ M 81,54 F.69 mirabiles excitat tragœdias in vxoribus commutandis, iam repudiandis, iam recipiendis M.82,10 ducit vxorem Theobirgam 464,16 ob Prouinciam contendit cum patruo Car. Aquitano 464,22 in Italiam cum fratre imp. cōtra Saracenos expeditionem mouens, in itinere moritur 464,51 M.83,42 M. 84,43

Lotharius f. Gebehardi, dux Sax. imp. Rom. 509,17 F.76 M.135,4 graues habens aduerſarios, eos excommunicari curat M. 135,11 hoſtium regiones depopulatur M.135,18 Romā profectus ibi reſtituit Innocentium, & ab eodem Imp. Aug. coronatur M. 136,26 redit in Germ. M.136,33 Polonos ad tributi ſolutionē adigit M. 136,41 iterum in Italiam exercitum ducit, rogatus a Pontifice M 136,54 in Apulia & Campania Rogerium debellat, vincit, eijcit M.137,10 Apuliam & Campaniā tradit amico Rainaldo M.137,14 expeditionem mouet in Palæſtinam F.76 in Germ. reuerſurus Viennæ in itinere moritur 510,3 M.137,16

Lotharius Sueuus papam obſeſſum liberat M.260,40

Louppen caſtrum obſeſſum 84.F

Lubecenſes Danico bello implicati M. 320,36

Luboniæ regio occupatur ab ordine Teutonico M.182,10

Luca vrbs in Italia imperialis M.77,4 a Florentinis obſeſſa M.231,4

Lucanus poeta, patruus Senecæ F.38

Lucani & Brutij occidunt regem Epirotarum 224,5

Lucas Euangeliſta 328,35. 345,26

Luceria euerſa 426,42

Luceriani capiunt & deijciunt oppidum Rotebergam M.250,28

Lucerna, monaſterium S. Benedicti fundatum M.58,1

L. Antonius Octauiani collega cōtra C. Cæſaris inimicos 353,36 Ægyptum ſubigit 353,40 ducit exercitum contra Perſas & Parthos 355,7 Cleopatra in vxorē ducta & Auguſti natre repudiata bellum ciuile mouet 355,12. 356,26

Lucius Romæ primus conſul F.23

Lucius conſul Romanus F.29

Lucius vir conſularis Romæ peſte moritur 209,4

Lucius Æmylius conſul Romanus F.31

L. Calfurnius conſul Romanus F.32

L. Cenſorinus, conſul Romanus F.31

Lucius Fuluius, victor Cenomannorum 254.11

L. Licinius conſul Romanus F.31

L. Metellus, conſul Romanus F.32

L. Sylla, conſul Romanus F.33

Lucius rex Angliæ ad fidem Chriſti cōuerſus F.43

Lucius 11, papa 377,18 F.45

Lucius 11, papa 399,44 F.76

Lucius 111, papa 512,24 F.78 Senatum Romanum hoſtiliter impetens, lethaliter vulneratur 512,31

Lucretia Iudithæ coæua 200,35 vitiata ſe ipſam perimit 212,49 F.23

Lucretius poeta naſcitur F.32

Luctatius conſul Rom. Carthaginenſium domitor F.29

Lucus & nemora domus Deorum inter Saxones M.9,7. 95,17

Lud Lydorum pater F.5

Ludgerus vir S. Friſonum & Saxonum apoſtolus F.63

Ludim F.5

Ludolphus f. imp. dicterijs patrem inceſſit M.100,45 coram patre proſtratus veniam petit & impetrat M. 101,41

Ludolphus Carthuſienſis Prior in Argentina F.84

Ludouicus f. Car. M. rex Aquitaniæ vngitur 453,53 F.65 M.58,17 a patre conſtituitur imperij & regnorū hæres M.62,49 in imperio patri ſuccedit M.73,5 cur dictus Pius M.73,5 ſtudium omne regnum in tranquillo ſtatu adminiſtrandi impendit M. 73,12 creatur imp. 461,41 M.73,26 Aquiſgrani celebrat ſynodum M.73, 50 Sax. rebellantes bello petit & cōpeſcit M.75,4 ingreſſurus Italiam magnas conſcribit copias contra nepotem Bernhardum M.74,22 ducit in vxorem filiā Guelphi comitis M. 76,1 filium Lotharium mittit in Italiam ad ſuſcipiendam regni coronationem M.76,6 ducit exercitum in Hiſpanias contra Turcas M. 77,48 in Vngariam a Bulgaris oppreſſam accelerat M.78,16 filium ſuum Car. Caluum facit dominū Sueuiæ, Rhetiæ, Burgundiæ M. 78,44 conſilio magnatum repudiat vxorem Iuditham M.78,49 regno pellitur, mox reſtituitur 462,30 a filijs capitur M.78,54 cogitur imperij inſignia deponere, & monaſterium intrare M.79,1 liberatur & vxorem recipit M.79,3 contra filium copias ducens, cum ad contumaciæ agnitionem redigit M.79,28 Lud. filio occurrens morbo corripitur M.79,42 filium Lotharium in imperij conſortem aſſumit 462,12 lecto decumbens Lotharium f. in Imp. nominat M.79,44 in meditatione paſſionis Chriſti & orationibus obdormit 462,32 M. 79,51

Lud. f. Lud. Pij ex Hirmegarde dux Baioariæ M.74,3 Germ. inuadit M.79, 41. 80,48 Sclauos debellat 464,29 M 82,22 offenſus ambitione fratris Car. Calui contra eum copias conſcribit M.85,28 fr. Car. Aquitanum exercitu premit 464,34 moritur 406,13 M.85,42

Lud. 11, f. Lotharij Lud. 1 nepos, Rom. imp. Auguſt. 464,11 F.66 a patre aſſumitur, & Romam coronandus mittitur M.81,3 male educatus in itinere verſus Romā incendijs, cædibus graſſatur M 81,6 Romæ coronatur rex Italiæ M.81,26 Beneuenti de vita periclitatur 465,25 moritur 466,5 M.85,24

Lud. rex Franciæ Orient. moritur 472,2

Lud. Balb. f. Car. Calui M.83,27 a pontifice imp. coronatur M. 86,52 cum fi. Lothario Sarracenos Samnio eijcit M.83,42 reprimit ducem Beneuentanum Andalſium, eiuſq. complices M.83,49

Lud. & Carolomannus, filij Lud. Balbi ex concubina reges a proceribus creantur M.87,25 Normannos graui pugna vincunt M.87,26 moritur M.87,30

Lud. 111, f. Arnulphi rex creatur 470,35 F.68 M.90,30 Vng. graſſantes adoritur ſed ſine gloria M.90,39 ducit vxorem M.90,55 imp. in Italia non ferens exercitū contra Bereng. in Italiam ducit M.91,40 Italiam inuenit beneuolam & obſequentem M. 92, 16 Veronæ proditur, capitur, excæcatur, moritur M.92,24

Lud. Bau. Aquiſgr. coronatur M.221,49 quales vxores & quos filios habuerit M.222,1 exercitu coacto Fr. Auſtr. adoritur M.222,47 coronationē a pontifice petens repulſam patitur M.223, 36 ad Bauariam contra Fr. defendendam cum copijs properat M.226,9 ſecundò cum Fr. congreditur M.226, 19 excommunicatur M.226.45 maximis difficultatibus toto ſuo ferè imperio implicatus M.226,41 in Italiā cum exercitu proficiſcitur M.228, 34 offendit Italos M.228,48 maximas occaſiones mora negligit M, 230,5 agit conuentum cum ſtatibus imperij Noritmb. M.231,49 alios Spiræ M.232,2. 233,47 vindictæ de Galliæ rege ſumeadæ occaſionū obſeruans M.234,16,36 Gallum ad ſuum tribunal citat M.235,2 cū rege Galliæ recōciliatur M. 235,44 fœderum ruptionibus ſibi iram & pœnas diuinas accerſit M.235,48

Ludouicus rex f. Caroli Simpl. inter varias inſidias ſeruatur opera Germanorum M.89,19 cum matre Edina ex Anglia ad regnum Galliæ vocatur M.82,36

Ludouicus f. Boſonis a Longobardis ad imperium inuitatur 469,49 imperiũ Berengario expulſo obtinet 470, 51 Veronæ captus excæcatur 471,1 ſuorum rebellione variè agitatus imper. auxilium implorat & impetrat M.100,17 moritur 513,29

Ludouicus rex Franciæ cum imp. Cont. III in Palæſtinam expeditionem ſuſcipit 513,51 F.76 in expeditione ſancta F.81 M.139,39 Turcas feliciter oppugnat M.141,1 venit Hieroſolymam M.141,38 capitur F.81 M.142, 18 liberatur de Turcis F.76 M.142, 24 domum redit M.142,25 canonizatur F.83

Ludou. rex Vng. filias & regna ſua ante mortẽ diſpenſatione elocat M.260,17

Ludouicus, dux Andegauenſis, fr. regis Galliarum, adoptiuus reginæ Siciliæ M.258,41 vngitur rex Siciliæ M.259, 36 cum inſtructiſſimis copijs venit in Italiam M.259,40 obſidet & expugnat Aretium M.259,50 morte a maximis conatib. auocatur M.260,13

Ludouicus primogenitus regis Franciæ vaſtat Alſatiam F.88

Ludouicus dux Aurelianenſis, fr. regis Franciæ occiſus F.87

Ludouicus dux Auſtriæ in conflictu occumbit M.250,54

Ludouicus dux Bauariæ vxorem ſuam occidit M.192,12

Ludouicus Palatinus Rudolpho Habſp. rebellis M.194,5

Lud. dux Sabaudiæ occupat Confluentiã & Valentiam M.291,25

Lud. dux Bauariæ cognomine Niger a partibus Adolphi epiſcopi M.299,13

Lud. dux Bauaror. cognomento Diues, a partibus Mog. archiepiſc. M.299,10

Lud. rex Galliæ f. Car. cum fr. Car. bella gerit M.300,28 ambit filiam Car. ducis Burgundionum M.303,45 repulſam paſſus armis vlciſci cupit M. 304,10 filio Car. agonizans ambit filiam Maximil. I 304,37

Lud. rex Galliæ capit bis Mediolanum M.310,14 Maximil. Italia prohibere laborat M.313,38 fœdus init cum imp. M.314,3 Venetis multa eripit M.314,31 fœdus cum imp. rumpit M.315,20

Lud. dux Mediolanenſis capitur F.110,12

Ludouicus marchio Sarracenos Italia expellit F.65

Lud. f. regis Siciliæ, fr. Minorum, Toloſanus epiſc. F.80 canonizatur F.84

Ludouicus Alamandi epiſc. Arelatenſis, cardinalis, præſes concilij Baſilienſis F.88

Ludi Romæ inſtituti F.21.25

Ludus Scacorum excogitatus F.22

Ludus gladiatorius ſublatus 400,20

Lugdunum in Gallia conditum F.34

Luitprandus rex Germ. Romam obſidet M.44,34 ſoluta obſidione diſcedit M.44,41

Lullus vir ſanctus, epiſc. Mog. F.63

Luna & Sol Dij Germ. M.9,3 Dij Saxonum M.95,20

Lupilia pagus, patria iuxta nonnullos Caroli Magni M.67,32

Lupoldus comes violator pacis cum vxore latet in ſylua 487,44 fugit coram Conrado I imp. F.72

Lupoldus Auſtriæ dux cum Frid. I B. in expeditione Mediolanenſi M.148, 24

Lupoldus dux Auſtriæ capit regem Anglorum M.162,10 comes in expeditione Hieroſolymitana M.165,26

Lupoldus dux Auſtriæ Heluetios oppugnat F.86 M.208,45 exercitum amittit, vincitur, repellitur M.209,5

Lupoldus dux Auſtriæ fratrem Frid. iuuare tentat M.223,5 in Sueuia militem fratri Frid. Auſtr. colligit M.226, 14 Romam & poſt in Gallias ob fratrem proficiſcitur M.226,36 febre correptus moritur M.228,4

Lupoldus dux Auſtriacus Tiguri magnificè exceptus M.250,22 Sempach debellare molitur M.250,38

Lupoldus ducis Lupoldi de Auſtria filius patris necem vindicare cogitat M. 251,5 nõ minus aduerſa contra Heluetios quàm pater experitur M.251, 12 emit oppida ſibi ad bella contra Heluetios gerenda commoda M. 257,43

Luprandus rex Lombardorum occupatus in reliquiis S. Auguſtini 430,10 premit eccleſiam Romanam 438, 30,48 moritur 440,35

Lupus epiſc. Senonenſis F.58

Lupus Trecaſſinus epiſc. F.51

Lupus dux Guaſconiæ Carolo M. deditur 442,30

Lutetia a Normannis deuaſtata M.81, 38 a Normannis obſeſſa, ſed liberata M.87.45.88,3

Lutgarda vxor Caroli Magni M.58,21

Lutgarda filia Othonis ducis Saxonum, vxor Ludou. imp. M.90,55

Lutherus impugnat indulgentias pontificias M.316,31 Wormatiæ in cõuentu de ſua doctrinã rationem reddere iubetur M.317,15 hæreticus declaratur & excommunicatus M.317, 51

Lutoldus de Rumlingen fundator monaſterij Montiſrotgerij F.76

Luxonienſe monaſterium conditũ F.56

Lyca ſeruus Herculis 538,1

Lycius, Deus Arcadum 151,54

Lycurgus legiſlator Lacedæmon. F.16

Lydij a quo orti F.5

Lydorum reges incipiunt F.18

Lyſias tutor Antiochi Eupatoris F.30

Lyſias dux exercitus contra Iudæos tres alios duces conſtituit 255,14 cum Machabæo pugnans vincitur 255,36 capite mulctatur 257,14

Lyſimachus ad Danubium a Germanis victus & captus M.20,8

Lyſis diſcipulus Pythagoræ F.23

M

MAcarius eremita præſtigias dæmonum a puella depellit 152,18

Macedones a Romanis victi 254,16

Macedonia ſubacta a Rom. 232,27 a Gothis premitur 377,51 ab Attila vaſtata 405,21 M.33,38 a Germanis M.13,7 a Turcis ſubiugata M. 263,43

Macedonicum bellum 253,36 F.31 cõfectum F.30

Macedonum regnum oritur F.18 ceſſat F.30

Macedonius hæreticus F.48

Macezel comes Arcadij imp. perſequutor fidelium F.50

Machabæi qui 322,34

Machutes diſcipulus S. Brandani F.56

Madab rex Iſraelis in Samaria, idololatra 168,55

Madai Medorum progenitor F.5

Madan f. Abrahami ex Cetura F.7

Madianitæ dominantur ſuper Iſraelem 135,33

Madulus rex Medorum 167,3.168,39

Magdeburgenſis epiſcopatus fundatur 478,28 F.70

Magdeburgenſis eccleſia fundata M. 505,21

Magi ſeptem, reges in Perſia 201,29

Magi veniunt Hieroſolymam, Chriſtũ adoraturi 336,1 Chriſto munera offerunt 284,37

Magia, quæ & Pythonica, inuenta F.6.9

Magiſter magni nominis Pariſijs damnatus F.73

Magiſtratus Athenis mutatus F.13 Romæ conſtitutus a Lothario M.77,42 inter Germanos qualis M.9,17

Maglorius epiſc. Dolenſis F.56

Magnates inter Germanos tempore pacis ocio & conuiuijs indulgent M. 9,15

Magnentius occiſor Conſtantis, cius imperium ſibi rapit 389,45 ſeipſum perimit 389,52

Magnoradus eremita F.66

Magnobodus Andegauenſis epiſc. F.58

Magnus epiſc. Moguntiacus F.62

Mago frater Hannibalis captiuus Romam mittitur 241,52

Magog f. Iaphet F.4

Magoth & Goth, gentes barbaræ & inmanes 228,21 inimici eccleſiæ Chriſti 228,34 montibus occluduntur 224,27. 228,31

Maharenſes, gens Morauorum Germaniam affligunt M.89,25

Mahomet Iſmahelita patre gentilis, matre Iudæus, Sarracenorum idolum 422,38 F.58 M.43,25

Mahumetes Turca Albam obſidet, poſt ſeipſum veneno enecat 296,2,43

Mahumetani capiunt Hieroſolymã F.59

Mahumetorum regnũ quando & quomodo cœperit M.43,12

Maienfeld oppidulum capitur a Sueuis 308,4

Maiolus abbas tertius Cluniacenſis, reparator monaſticæ diſciplinæ F.69

Maiſterium capitur a Maximil. 314,30

Malachias propheta 902,44. 208,36 F.24

Malachias vir ſanctus, archiepiſc. Hiberniæ F.75

Malaleel F3

Malaleel ætas & vita F.3

Mamertus epiſc. Viennenſis F.52

Mamertinus abbas F.51

Mamilus rex Aſſyriorum 165,34

Mamitus rex Aſſyriorum 165,31

Mammea mater imp. Alex. diſcipula Origenis, Chriſtiana 374,54 F.44

Manahen rex in Iſrael F.17.58

Mananeel F5

Manaſar, regiorum puerorum in Babylone inſpector 184,38

Manaſſe rex in Iuda 167,21.179,2 F.19 189,34 moritur 179,16

Manaſſes f. Ioſeph author tribus in Iſrael F.8

Mancinus male cum Numantinis pugnans & fœdus percutiens, permendus a Senatu ablegatur 26 36

Mandauie, liber F.76

Mandri ſubiguntur ab Alex. M. 22,3

Manes, Perſa barbarus Manichææ ſectæ author 378 F.46

Manfredus pſeudorex Siciliæ excommunicatus F.81

Mahom

Manhem caſtrum comitis Palatini, cuſtodia papæ Ioan. xxiii M. 276,55
Manichæi hæretici 378,5 F.46
Manichæorum ſententia de Anima 45,16 refutatur 57,46
Manigoldus f. regis Danorum baptizatur 465,52
Manlij conſules Romani F. 26. 32
Manlius Torquatus, dux exercitus contra Senones 199,1 Gallos debellat F. 26
Manna, cuius fuerit coloris & ſaporis 121,40
Mannitus rex Babyloniæ primus Diis ſacrificat M.4,7
Mannumi, olim populi Germaniæ M. 7,31
Mannus f. Tuiſconis, pater Ingæuonis M. 3,19 ſecundus rex Germanorum M. 3,50
Manſem rex Sueuorum fundator monaſterij Manſmunder M.85,7
Manſmunder monaſterium fundatum M. 85,7
Mantua ædificari cœpta M. 12,15 hoſtiliter inuaſa & deuaſtata M. 183,34
Mantuani Henrico VII ſe ſubiiciunt M. 217,40
Manuel Imperator Conſtantinopolitanus 212,41 moritur 513,28
Manuhe phanum 239,53
Marahenſes Bohemia potiuntur M. 89,31 iterum Germaniam populantur M. 89,32 e Germania virtute Vngarorum repulſi M. 89,35
Marathus rex Sicyoniorum 121,38 F. 10
Marcellinus papa 375,46. 382,10 F.46
Marcellus papa 382,11 F.47
Marcellus conſul cum exercitu deletus 242,3
Marchio de Veltenburg in obſidione Tubingenſi M.110,10
Martianus cum Valentiniano Imperator 405,13 F.52 trucidatur 408,13
Marcion hæreticus F. 42
Marcius conſul Romanus F. 26
Marcomanni, olim populi Germaniæ M. 7,25
Marcomannicum bellum F.42
Marcomedes f. Priami iunioris, dux Germanorum 432,4
Marcomirus f. Priami dux Francorum F.49 M. 31,29
Marculphus abbas Horcalenſis F. 57
Marcus papa 387,49 F.48
Marcus Euangeliſta primus epiſcopus Alexandrinus 328,50. 344,44 F.39 371,14
Marcus epiſcopus Hieroſolymitanus 370,53
Marci Euangeliſtæ corpus Venetias tranſlatum F. 52
Marcus conſul Romanus F.24 Gallos debellat & trucidat F. 26
Marcus conſul Romanus F.27
Marcus conſul Romanus F.30
Marcus conſul Romanus F. 31
Marcus conſul Romanus F. 33
Marcus procurator in Iudæa F. 35
M. Æmylius miſſus contra Germanos, cum exercitu vniuerſo extinctus M. 13,23
M. Agrippa gener Octauiani, conditor Coloniæ ad Rhenum F. 34 Perſas ſuperat F. 40
M. Aurelius, ſacerdos templi Heliogabali, Imperator 374,47 F. 44
M. Callidius orator F. 33
M. Craſſus Damaſci extirpator 272,50
Marcus Curcius eques armatus viuus in voraginem ſe præcipitat 210,31 F.24
Marcus Popilius Romanus Antiochi Epiphanis rabiem inhibet F 29
Marcus Pſittacus dux copiarum contra Venetos 318,29
Marcus Regulus acris bellator contra Carthaginenſes 238,7 a Pœnis captus & catenatus 238,34 Pœnorum legatus ad Romanos pacis nomine 238,42 vigilando necatur 238,44
M. Torquatus in propugnatione Capitolij contra Senones ſollers M. 12,34
Marcus Valerius Gallorum victor F. 26
Marcus Varro ſcriptor celebris F. 32
M. Varus F. 33
Mardochæus cultor Dei Amanum non veneratur 207,15
Mardochæus F. 21 ſublimatus F. 25
Margaretha filia Max. bima deſponſatur Gallo M. 304,39
Margaretha, filia ducis Auſtriæ, nubit regi Henrico M. 179,42
Margaretha vxor Hērici regis Auſtriaca coronatur regina M.180,18
Maria virgo 323,40 Naſcitur 332,12 F. 34 quibus maioribus & parentibus orta 331,20 inuita deſponſatur 332,42 ſurſum aſſumpta 338,1 F. 38 alio tranſlata M. 25,37
Mariæ viſitationis feſtum inſtitutū F.86
Mariæ virginis præſentationis feſtum inſtituitur F. 89
Mariç virginis monaſterium in Carmelo monte exorpatum F.83
Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome veniunt ad monumentum Chriſti 339,53
Mariæ Magdalenæ ad Verſiliacum trāſlatio F. 63
Maria filia Amram, ſoror Moyſis prophetiſſa naſcitur F.9 lepra percutitur, mox ab ea liberatur 126,51 moritur in Cades F. 9
Maria filia Caroli ducis B. recipit ſe ad Flandrenſes M. 303,46 offertur Maximil. I, negatur regi Galliæ M. 303,49 ampliſſima dote nubit Maxim. I M. 304,14 F. 90 in venatione caſu de equo moritur M. 304,41
Maria filia regis Vngariæ, ſponſa Sigiſmundi M. 261,12 capitur, ſed dimittitur M. 261,55 obuiam ſponſo miſſa ſponſum Budæ offendit M. 262,13
Maria Arragonum regis filia, vxor prima Friderici II M. 190,25
Maria de OEgnies F. 78. 79
Maria Sphortia dux Mediolanenſis conſtituitur 307,1 amittit ducatū, recipit, rurſus amittit, capitur M. 310,22
Marianus monachus F. 58
Marinus legatus ſedis Apoſtolicæ in ſynodo Ingelnheimenſi 475,46
Marinus epiſc. Epheſiorum F. 52
Marinus mittitur a Leone cum copiis Romam contra Papam M. 44,55
Marinus ignis inuentus F. 61
Maris Chalcedonenſis epiſcopus cæcus 391,24 feſtiue arguit Iul. Apoſt. 391,25
Marius miſſus contra Germanos cautius pugnat M. 13,31 Germanos calliditate adortus eos potentiſſime vincit M. 13,42 vincit Gallos 166,4
Mars Planeta & Deus Germanorum M. 8,24. 9,5
Marſi & Marſorum regnum M. 5,27,54
Marſigni, olim populi Germaniæ M. 7,31
Marſurius princeps Turcarum victus M. 55,33
Marſus f. Hermionis, pater Gambriuij M. 3,21 quintus rex Germanorum M. 3,53
Marſus Lanronus F. 54
Marta vrbs in Syria a Chriſtianis expugnata 406,30
Martialis epiſcopus Santonenſis F. 40
Martina mala nouerca in Conſt. Heraclium 425,39
Martinus I, papa F. 59 in exilium eiectus 426,27
Martinus II, papa F. 67
Martinus III, papa F. 69
Martinus IIII, papa F. 82
Martinus V, papa, ante Otho de Columna F. 87 M. 277,50 omnes inſtigat aduerſus Huſſitas M. 279,27
Martinus Chronographus F. 81
Martinus Turonenſis epiſcopus 398,46 F. 49 emigrat 400,33
Martini Turonenſis eccleſia ditata a Clodoueo 433,45
Martyrum geſta per regiones conſcripta F. 40 x millia in Armenia crucifixi F. 42 catalogus ſub Antonino Vero F. ibid. ſub Aureliano F. 46 ſub Arianis F. 53 ſub Decio F. 45 ſub Diocletiano F.46 ſub Domitiano F. 40 ſub Maximino F. 44 ſub Nerone F. 39 ſub Traiano F. 41 ſub Valeriano F. 46
Maruchas epiſcopus in Perſia F. 51
Marzabona iudex 422,33
Maſſagetarum (Amazonum) regnum oritur F. 6
Maſſilia vrbs inuicta, capta a Carolo Martello M. 47,36
Maſſilienſes C. Cæſari auxilia denegant, & ideo deuaſtantur 275,21
Maternus & Eucharius diſcipuli Petri 343,32
Mathæus Apoſtolus & Euāgeliſta 327,40. 344,35. 363,7
Mathaleus rex Aſſyriorum 165,33
Mathathias acris vindex legis & cultus diuini contra prophanos idolorum cultores 253,7 F. 30 quot habuerit filios 253,21 moritur 253,27
Matthias Apoſtolus 328,18. 345,11
Matthias adoleſcēs captus rex Bohemiæ eligitur M. 298,35
Matthias Waiwoda inter Vngaros magnæ exiſtimationis petit coronam regni Vngarici M. 300,53 coronatur 301,6 conflictatur cum Bohemo Pogebratio M. 301,19 Sileſios, Miſnenſes, Ruthenos debellat 92,27,39 Viennam obſidens diu, ea tandem pacifice potitur F. 91.21 moritur F. 90. 93 M. 305,32
Mathilda vxor Henrici Aucupis F. 69 nubit Henrico V, 506,3 comitiſſa deuota & bellicoſa F. 73
Mathuſalem F. 3 ante diluuium mortuus F. 3 ſeniſſimus, & huius vitæ minus curioſus F. 4
Matrimonia inter Germanos ſeuera M. 8,5
Matronæ Romanæ ccc lxxxii maritis veneno inſidiantes, veneno ipſæ extinguuntur 199,21
Mauri Siciliam occupant M. 78,36 inter Vticam & Carthaginem ſternuntur M. 78,42

Mauricius gener Tiberij, eiuſque in imperio ſucceſſor 418,30,48 F.57 M.42,5 dux Tiberij contra Perſas 418,20 auaritiæ deditus regni curam abijcit M.42,46 Romam obſidione liberare negligit M.42,52 contra Romam Lõgobardos & Germanos cõmouet M.43,5 perſequitur papã Gregorium 419,22 viſiones & ſomnia habet de ſuo interitu 419,23,35 a Phoca decollatur 420,1
Mauricius præſul Conſtantinop. 425,20
Maurillius epiſc. Rothomagenſis F.73
Mauritania a Germanis & Gothis occupata M.32,26
Mauronianus Imperator in Occidente 409,6 occiditur 409,8
Maurus diſcipulus S Benedicti F.55
Maurus abbas Benedictinus ibid.
Maxentius Imperator 380,28
Maxentius f. Maximiani Romæ a militibus prætoriis Imp. Aug. creatus 381,31 Romæ exercet ſummam crudelitatem 382,33 Tiberi ſubmergitur 383,30
Maxentius abbas Pictauienſis F.54
Maximianus & Diocletianus Imperatores 375,20. 380,41 in amentiam verſus imperium deponit 382,3 a filia proditus Maſſiliæ occiditur 381,36
Maximianus dux in Britannia 521,6 quos reliquerit filios moriens 521,15
Maximil.I,f.Frid.III,Roman.Imp. Aug. M.305,4 F.90 Francofordiæ coronatus F.91 in vxorem ducit filiam Caroli ducis Burg. ampliſſima dote M.303,51 capit Atrebatum M.305,2 capitur M.305,30 Viennam recuperat M.305,34 a rege Galliæ non parua iniuria affectus 93,17 deſponſat ſibi duciſſam Britonum virginem quæ ſibi eripitur M.305,38 in Croatiam contra Turcam copias ducit, eumque abigit M.306,9 in vxorem ducit Blancam Mariam filiam ducis Mediolan. M.306,15 Wormatiæ agit conuentum M.306,38 in comitiis Wormatienſibus quoſdam in duces euehit M.306,54 mittit copias contra Heluetios ad ſimultates cum Heluetiis inſtigatur M.307,10 in inferiorem Germaniam deſcendit M.307,35 ex inferiori Germania redit M.308,20 pro Alberto Bauaro perſequitur Palatinum Rheni Rupertum 312,14 celebrat comitia Coloniæ M.312,45 ducem Geldrenſem rebellem in ordinem redigit M.312,48 copias in Vngariam ducit M.312,52 Romam proficiſcitur coronationis gratia, ſed impeditur 313,21 comitia celebrat Conſtantiæ M.313,31 copias contra Venetos ducit M.313,40 in Brabantiam tendit a graſſationibus vindicandam M.313,53 contrahit fœdus cum papa, Gallo contra Venetos M.313,54 mittit copias contra Venetos M.314,3 exigit a principibus pecuniam ad bellum Venetum, ſed non impetrat M.314,34 ſcriptis inuehitur ob negata auxilia, in ſtatus imperij M.314,40 conuentum agit contra Venetos Auguſtæ M.314,44 Treueris comitia celebrat M.315,7 Mediolanum ſibi ſubiicit M.315,24 in vxorem ducit filiam ducis Mediolanenſis 106,5 iterum Romam proficiſcitur coronationis gratia, ſed impeditur 508,28 ad Carolum regem Franciæ Tridentum venit 508,2 celebrat conuentum Viennæ, mox Auguſtæ M.316,22 obdormit M.316,35
Maximinus Roman. Imper. Aug. F.44 exercitum in Germaniã ducens, milites & omnia amittit M.21,34
Maximus arripit regnum & viduam Valentiniani M.407,38. 34,5 Romam vocat Genſericum regem Wandalorum 407,44 occiditur 398,51. 407,42 M.34,13
Maximus conſul Romanus F.32
Maximus Treuerẽſis epiſcopus, hoſpes Athanaſij 389,20 F.48
Maximus epiſc. Aquenſis F.40
Mazecab ciuitas Cappadocum F.5
Mechulda vxor Henrici Aucupis mater Othonis Magni M.95,31
Mechtilde Anglica, vxor Fr.II, M.190,26
Merkmul Palatinatus eripitur a Wirtembergico 312
Medardus Nouionenſis epiſcopus F.55
Medericus abbas Eduenſis F.71
Media a Medeo f. Iaphet dicti & orti 85,27 F.5
Medorum regnum in Aſia incipit 85,48 F.17 finitur 167,43
Medorum regum catalogus 551,50
Media premitur a Gothis 374,33
Medicina inuenta 133,33
Mediolanum conditur 198,40 F.25 M.12,13 ſic cur dicta 198,42 capitur ab Albuino M.40,24 ab Attila 407,22 Friderico I rebellat 515,48. 518,37 grauiter atteritur 516,4 captus a Frid.I 518,36 capitur, diripitur, euertitur M.51,15 M.112,19 ab armis quieſcit 519,6 excommunicatur a Ioãne XXII M.224,29 ab imp. recuperatur M.315,25 a Gallo recipitur M.316,19 a militibus Caroli V recipitur M.317,22
Mediolanenſes, populi bellicoſi & potẽtes 198,48 olim Sueuorum ſubditi 198,47 iterum inſurgũt contra imperatorem, eius vrbes & caſtra deiiciunt, perſequuntur, &c. M.147,33 contumeliis exercent imper. Frid. I B. M.147,43 implorant gratiam imperatoris, eamq; interuentu principum impetrant M.148,16 denuo rebellionem mouent, & legatos imperatoris peſſime tractant M.148,53 iterum deſtruunt Cumam M.149,22 reſtituti denuo rebellant imp. Frid. M.154,28 magna ſtrage victi ab imper. Frid. II M.185,6 a Gallo M.306,32
Mediolanenſis principatus prędæ aliorum expoſitus M.291,24 occupatur, amittitur; iterum occupatur a Gallo M.310,20
Melanius conſularis ſynodi Aurelianẽſis gubernator F.54
Melanthus regnat Athenis F.13
Melcha filia Aram, vxor Nachor F.7
Melchiſedech idem qui Sem filius Nohæ 19,36. 93,11 rex in Salem & ſacerdos Altiſſimi F.7
Melegantium M.148,1
Melgon rex Angliæ, luxuriæ deditus M.37,6 (276,27
Mellingen occupatur ab Heluetiis M.
Mellis vſus inuentus F.10
Membrorum corporis humani nomẽclatura 66,43 alia homœomera, alia non homœomera 67,26
Memphis regia regum Ægypti 200,42 condita 9.9
Memphiticum templum extructũ 236,19 ſub Pompeio dirutum 236,31
Memphres rex Ægypti 114,5
Menander Comicus F.26
Mendicus quidã ſe pro duce gerens 303
Menedemus Philoſophus F.26
Menelaus ex genere ſacerdotali F.39 recuperat Helenam 157,9
Mengen oppidum diripitur & vaſtatur M.241,19 (9.8
Menſium & annorum cõputatio in vita
Menſuræ quando cœperint 76,42. 121,28. 213,39 F.27 diminuuntur 178,39
Meraioth ſacerdos in Iſrael F.13
Meran f. Leui F.8
Meraſis, qui & Meſfar, rex Ægypti 114,6
Mercaria oppidum expugnatum diripitur M.183,37
Mercatores olim inter Germanos nulli M.11,22
Mercurius f. Atlantis ex Magia, profundiſſimus Philoſophus 113,21 F.9 Deus Longobardorum 441,16 Deus Germanorum M.9,3 Deus Saxonum cui humanis hoſtiis ſacrificabatur M.95,16
Mergus frater Cambyſis cum ſeptem Magis rex Perſarum 223,50 clam occiſus 201,30
Merlinus puer ſine patre ex incubo natus, vates 525,16 F.58
Merodach primus rex Babyloniæ F.19
Merouæus rex Francorum 432,37
Merouæorum regnum in Francia ſinit 439,54
Merſburgẽſis eccleſia, fundata M.105,12
Merſburgenſis epiſcopus auxilio venit ordini Teutonico in Pruſſia M.183,14
Mes filius Aram F.5
Meſanthus rex Athenienſium 141,16
Meſapus rex Sicyonioiũ 99,47. 104,42
Meſfar rex Ægypti, qui & Meraſis 114,6
Meſopotamia a Parthis capta 377,55
Meſopotamię rex debellat Iſraelitas 133,19
Meſraim pater Ægyptiorum F.4
Meſſala Poeta F.33
Meſſapus nonus rex Sicyoniorum F.8
Metæ quando cœperint 76,42
Metamorphoſes humanarum formarũ quales 152,27
Metaurus fluuius, clade Senonum Gallorum notus 196,47. 198,30
Metellus conſul Romanus 236,26
Metellus Damaſci exſtirpator 272,50
Metenſis ciuitas exuſta F.51
Michæ idolum F.11
Michael gener Nicephori, rex Græcorum 457,12 F.64 Ludou. imperatori dona mittit M.76,3 in monaſterium detruditur 457,19 occiſus a Baſilio 464,15
Michael generalis Minorum probatus hæreticus F.84
Michael de Anguanis carmelita F.87
Michaelis archãgeli templũ in mari F.61
Micheas propheta F.15 ſextus de minoribus F.18
Michol ridet regem maritum 158,39
Mileta vrbs præclara in inſula Creta, domus materna Demetrij 162,39
Miletus Antiochenus epiſc. 391,35
Militum nouorum ordo contra Saracenos F.84
Milleſimus annus ab vrbe condita Romæ celebratus F.45
Milo de Anglere, dux exercitus Caroli occiſus F.65
Miltiades papa 380,33. 382,12 F.47
Miluius pons 377,53
Mimenus rex Britonũ interfectus F.57

Minerva Dea apparet inuentrix artium & lanificij 100,1 F.8 cur dicta Pallas 100,2 ad lacum Tritonis apparet 99,43
Minima arx capitur, inceditur M.144,43
Minorum ordo incipit F.79 confirmatur F.80
Minores duplices: de obſeruantia & de reformatione F.113,12
Minotaurus perimitur a Theſeo 136,28
Minucia virgo veſtalis ob inceſtum viua de foſſa F.26
Miraculum. vide Portentum
Miſac puer Hebræus in aula Babylonia, qui alias Ananias 189,28
Miſael puer Hebræus in aula Nabuchodonoſor 184,38 F.21 mutato nomine Sidrac 189,29
Miſico f. Boheslai Poloni ab imperio Romano deficere molitur 485,20 tributum imperatori pendere negat M.111,10 fugit ad regem Bohemorum 485,28 M.111,15 ſe & ditionem ſuam regi Conrado ſubijcit 485,36 M.111,23 a ſuo armigero occiſus 485,38
Miſnenſis ducatus emptus & regno incorporatus M.202,21
Miſnenſis eccleſia fundata M.105,12
Miſnenſis epiſcopus cum imp. in expeditione Hieroſolym. M.160,22
Mithridates rex Armeniæ & Ponti, hoſtis Romanorum 268,1 Romanos diuturno & graui bello fatigat F.32 cum ſuis miſerrime perit 268,24
Mithridaticum bellum 267,52
Mitius Imperator, ſed mox ſublatus 427,13
Mitylenæ a Turcis occupata F.89
Mitreus rex Aſſyriorum 165,37
Mneſtheus rex Athenienſium F.12
Moab Moabitarum progenitor F.7
Modigiſilus dux Wandalorum 403,51
Modœtia, ſedes e quatuor principalibus vna imperij 458,39
Mœnia Romæ aſſurgunt 234,35
Mœſia ab Attila ſubacta M.33,38
Moguntia olim regia Francorũ regum 440,49 obſeſſa a Gaudinis 435,19 capta F.89 in magna afflictione per triennium F.66 oppugnata M.101,4 exuſta M.31,22 dolo & vi occupata M.299,40 obſidione ab Henrico V premitur M.133,24
Moguntinenſis archiepiſc. elector imperij F.71 M.107,48
Moguntinus archiepiſcopus dux expeditionis Hieroſolymitanæ M.165,24
Moguntinenſis epiſcopus cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,16
Moguntiacus põs Rheno ſuperſtructus, ſed combuſtus M.57,47
Monachi monaſterijs erumpunt M.238,42 ad militiam trahendi 396,50 aratro trahendo deſtinati M.181,45
Monarchia Græcorum incipit 224,2
Monaſteria iuxta ordinẽ Alphabeticum extructa F.65 M.57,45
Monaſteriorum reformatio F.89
Monaſterium ad lacum Thurinenſem fundatum M.85,6
Monaſterienſis epiſcopus cum imp. in expeditione Hieroſolym. M.160,21
Monaſterienſis ſeditio 320,23
Mondania redit ad regnum Vngariæ M.286,37
Monetæ vſus in Italia incipit 98,38 inter Germanos ſero & ſenſim cœpit M.10,3
Mons Iouis in alpibus Pyrenæis 240,49
Mons S. Leonis, munimo Berengarij M.103,25
Montes tralati ad occludẽdos Hebræos 227,54
Monſtrum, puer quadrupes, quadrimanus, quadroculus F.31 M.120,44 puer quadrupes: puer ſine oculis & manibus F.57 habens caput caninum & cætera membra ſicut homo F.68 in Italia biceps F.70.72 duæ puellæ vno partu 307,3 porcellus cũ capite humano: pullus quadrupes: homo anteriore parte, poſteriore canis F.75 Piſcis marinus ſimilitudine Leonis F.82 puella bicorpor vno capite F.90
Montenſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,16
Montisrorgerij monaſterium conſtructum F.76
Morauiæ dux cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,13
Morborum varia genera M.139,4
Moretum obſeſſum F.90
Morianna luit 518,40
Moringa, ſedes Longobardorum 447,11
Mortaria, campus in Liguria 444,36
Moſeburg caſtrum 467,32
Moſoch pater Cappadocum F.5
Moyſes f. Amram naſcitur 113,15 F.9 infans abiectus, ſed repertus a filia regis Ægypti adoptatur 114,15 princeps militiæ ab Ægyptijs contra Æthiopes 115,4 in vxorem ducit filiam regis Æthiopum 115,19 ex Æthiopia, vxore relicta, in Ægyptum regreditur 115,24 interficit Ægyptium & aufugit 115,38 iterum ducit vxorem Sepphoram 115,50 natura πραυλός 116,47 videt Deum in rubo ardente 116,25 mittitur in Ægyptum eductum populum 116,40 Iſraelitis Dei apparitionẽ annunciat 117,29 a Pharaone petit Iſraelitarum dimiſſionem ad ſacrificandũ 117,46 ex Ægypto ducit Iſraelitas 121,39 F.10 e ſilice potum Iſraelitis impetrat 124,10 a Deo accipit legem in mõte Sinai 124,52 primus iudex Iſraelitarum F.9.10 Paulo in quibus ſimilis F.10 moritur 130,4 F.10
Moyſes Cretenſis impoſtor 404,50 F.51
Mozim fluuius in Media 181,47
Mugilones, olim populi Germaniæ M.7,25
Mulhuſenſes in confœderationem Heluetiorum tranſeunt M.310,43
Muli quando primum orti F.8
Mulier, tempore famis filium coquens 172,44
Mulier quædam habens ſtigmata Chriſti F.86
Mulieres maritos victos turpi facinore confundunt 167,33
Multiplicatio Linguarum F.5
Munatius Plancus Orator, diſcipulus Ciceronis, conditor Lugduni in Gallia F.34
Mundi totius deſcriptio 357,30
Mundi creatio F.2 eius cauſſæ impulſiuæ & finales 7,5.69,14 ætates ſex F.3
Mundi filij ſubtiliores, & artium inuentores F.3
Munſterthal monaſterium diripitur a Cæſarianis 308,5
Mures potentem quendam circumuallantes F.73
Murtenſis comes Carthuſianus F.77
Murta oppidum obſidetur 303,5
Muſæus Poeta & gentilis Theologus 133,34
Muſcæ, quarta Ægypti plaga 118,37
Muſſis arx radicitus extirpatur 319,24
Mutationes magnæ & repentinæ omnibus creaturis infeſtæ M.161,8
Mutina, olim ſylua & deſertus M.6,18
Murtnenſis epiſcopus in Pruſſiam legatur M.185,6
Muris pagus 290,24
Myſia ab Attila vaſtata 405,28

N

NAaman Syrus leproſus curatur ab Eliſæo 172,11
Nabaioth f. Iſmaelis F.7
Nabal in Dauidem moroſus 154,24 moritur 154,40
Nabor mons, ſpecula Moyſis in Palæſtinam 130,14
Nabuchodonoſor monarcha Babyloniorum F.21 unde originem traxerit 168,11.184,9 videt viſionem mirabilem de quatuor mundi monarchijs 185,6 Babylonem abducit Sedechiam 205,45 edictis publicis Deum Iſraelis colẽdum præcipit 186,54 auream ſtatuam excitat grauẽ idololatriam 186,22 in ignem conijcit pueros, ſtatuam adorare recuſantes 186,36 videt ſub arbore præſtantiam & ruinam ſui imperij 187,4 vt beſtia ex aula ſua exturbatur 187,47 ad regnum reſtituitur 188,12 moritur 188,30
Nabuchodonoſor f. Nabuchodonoſor rex Babyloniæ F.21
Nabuzardan princeps coquorum Babyloniæ immanis & crudelis in Iudæos 183,48
Nachor f. Thare, eius filij & peregrinatio F.6,7
Nadab f. Aaron F.10
Nadab filius Ieroboam rex in Iſrael F.14 occiditur 169,12
Naharuali, olim populi Germaniæ M.7,32
Nahaſſon f. Aminadab, pater Salmon, princeps tribus Iudæ in deſerto F.10
Nahum propheta ſeptimus de minoribus F.18
Nanceia obſeſſa F.90
Naneæ templum in Perſide F.29
Nanſinm oppidum M.303,11
Nanſtal arx obſeſſa 317
Nariſci, olim populi Germaniæ M.7.30
Narnia, pontifici Romano a Longobardis reſtituta M.44,42
Narſes dux Iuſtini imperatoris contra Gothos 416,42 in Italiam miſſus cõtra Totilam, Germanos ad ſuas partes trahit M.39,15 auxilio Longobardorum Gothos in Italia delet 449,40 gratus in Germanos ſibi militantes M.39,31 a Romanis falſo apud imperatorem defertur 449,44 M.39,50 ex Italia Conſtantinopolim reuocatur 449,51 apud imperatorem delatus exauctoratur 416,50 M.39,54 irritatus Longobardos in Italiam vocat 417,5.450,9 M.40,8 a pontifice rogatus Romam venit M.40,15
Naſſauienſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,15
Nathan f. fratris Dauid & Iſai adoptiuus, propheta tempore Dauidis F.13
Nathan, dux in Iuda F.32

Nathanabus rex Ægypti, & poſt Alexādri Magni magiſter 178,14. 210,56 a diſcipulo interfectus 208,38
Naues in Sicilia & Italia incipiunt 98,37
Naues combuſtæ 251,52 (141,1
Neapolis inuicta & Germanis inexpugnabilis M.34,20 a Germanis liberata M.37,51 arcte obſeſſa M.162,33 a Cōrado rege redacta ad deditionem M.190,49 Carolo Vngaro & regi Siciliæ nouo prodita M.258,48 a duce Othone recuperatur M.26,052 rurſus a Carolo capitur M.260,54
Neapolitanum regnum a Carolo Gallo ſubigitur 306,23
Nectanabus rex Ægypti in Æthiopiam pulſus F.26
Nectarius Conſtantin. epiſc. 400,16
Nehemias propheta & ſacerdos 321,40 pincerna Artaxerxis Lōgimani F.24
Nemrot f. Irari primus rex Babyloniorum 85,22. 86,46
Nemroth de Cham princeps F.5 gigas x cubitorū, author libidinis dominandi F.4 alias dictus Amraphel F.6 inter Perſas author idololatriç F.5 ab Abrahamo percuſſus F.7 turris Babel author 87,12 quod habuerit filios 88,11
Nemroth rex Ægypti 114,4
Nemora & ſyluæ, domus Deorum inter Saxones & Germanos M.9,7.95,17
Neoburgum coniunctum Friburgenſibus M.255,36
Neomenia, feſtiuitas Iudæorum F.14
Nephres rex Ægypti, Ioſephi patron⁹ F.8
Nephthalim f. Iacob ex Bala, author tribus in Iſrael ibid.
Neptuim F.5
Nero Roman. Imper. Auguſtus F.39 vir omnium flagitioſiſſimus 364,24 tragice perit & a lupis deuoratur 364,44
Neronis domus aurea Romæ cremata 369,21
Nerua Imp. 368,30,50 F.40 a Germanis dictus Germanicus M.20,15
Neſatacb Deus regis Sēnacherib 175,20
Neſtoris poſteri Troia expulſi F.13
Neſtorius in ſynodo Epheſina damnatus M.32,7
Neuenburg prope Heidelberg monaſterium monialium, olim collegium Sacerdotum M.143,52
Neuſtria, prouincia Pipini 437,9
Nicanor dux ſub Lyſia & Antiocho contra Iudæos 255,16 cum Alchimo armata manu in Iudæam redit 257,40 in regreſſu a tergo comprehenſus, occiditur 257,45
Nicaſius Remenſis epiſc. martyr 408,22 F.52. 480,22
Nicea expugnatur & capitur M.123,51 obſidetur a Chriſtianis M.153,45
Nicena turris a Chriſtianis expugnata 495,36 Turcis tradita ab Imp. Alexio 503,39
Nicephorus Roman. Imp. Aug. F.64 pacem colit cum Carolo M.456,11 in Irenen imperio Orientis inſidiantē animaduertit M.51,35 ſimultates contra Carolū M. neſcit occultare M.68,33 a Bulgaris occiditur 457,10
Nicolaus I, papa F.66 84,13
Nicolaus II, papa F.73
Nicolaus III, papa F.82
Nicolaus IIII, papa ibid. ſtudioſus in procurando auxilio Chriſtianis in Palæſtina M.200,33
Nicolaus V, F.89 alias Petrus de Corbaria M.229,21 pontificatum abiurat M.230,27 literarum & literatorum amātiſſimus 291,33 approbat acta ſynodi Baſilienſis M.291,51
Nicolaus, vir apud Rom. multæ authoritatis, factionem ridiculam excitat M.243,26
Nicolaus Galecus presbyter, legatus Bohemorum ad ſynodum Baſilienſem M.281,31
Nicolaus Cuſç Cardinalis capitur 297,52
Nicolaus de Lyra Iudęus conuerſus, Minorita F.82 M.198,39
Nicolaus epiſc. Myrrheæ ciuitatis F.47
Nicolaus de *Schwitz* eremita inter Heluetios, & canonizatus 304,20
Nicolaitæ hæretici F.40 M.127,35
Niderſprung, locus prælio inter Rudolph. Habſp. & Bohemum celebris M.195,25 (251,1
Niger comes de *Zollern* occumbit M.
Nigra legio regia Vngariæ deletur M. 305,43
Nigroponte a Turcis capta F.90
Ninias, qui & Zammeis, rex Aſſyriorum 165,30
Niniue metropolis Aſſyriæ condita 88,20 F.5 ampliatur a Nino & ab eo cognominatur F.7 deſtruitur F.20
Ninus Aſſyriorum rex II 165.29 F.6
Ninus f. Nini & Semiramidis inſipiens 89,9 quartus rex Aſſyriorū 91,51 F.7 a matre ad concubitum allectus, matrem occidit F.7 primus monarcha in Oriente F.7 ſculpturæ author imaginum F.7 armis & bellis regnum ſuū longe dilatat ibid. Niniuen ampliat, & ex ſe nominat ibid. Cham f. Noe regno expellit 88,37 ſagitta percuſſus emoritur 88,3
Niobe vxor Iouis 105,36
Nix media æſtate 113,15
Nix magna ibidem
Nobiles in comitatu Wirtembergico comiti ſuo rebelles M.263,27
Nobiles Siculi in Germaniam captiui mittuntur M.164,24
Nobilium officium inter Saxones quod M.95,4 grauis cædes & clades in bello Reutlingenſi M.257,16 intolerabilis tyrannis in Heluetia occaſio ſeditionis, rebellionis, & in libertatem vindicationis M.207,55
Nobilitas q. virtute notabilis F.5
Nobilitatis & ſeruitutis prima mētio F.4
Nobilitas introducta & quare F.5 bonum appetibile F.6 inter Germanos qualis M.9,28 inter paganos raro perpetrata F.6
Nodomarius rex Germanorum occumbit M.23,48
Noe appellatus Ianus F.4 M.3,35 quot viuus adhuc habuerit nepotes & poſteros F.5 fabricatur & intrat arcam ſub diluuio 81,33 F.4 erigit Domino altare 83,1
Nohæ vxor πανδώρα M.3,30
Noema inuentrix texturę & lanificij F.3
Norimberga ædificiis, inſtitutis, priuilegiis aucta M.138,49 expugnata 498,27 ab Henrico V obſeſſa & expugnata M.127,54
Noribergēſes altercātur cū marchione 110,25 contra marchionem Fridericū hoſtiliter affecti M.313,3 diu male cōtra marchionē Brandeb. pugnantes, nono prælio vincunt M.292,26 ſtragem ciuium patiuntur a marchione F.112 Frid. marchioni reconciliantur ibid.
Normanni per Gallias cædibus & rapinis graſſantur 463,36 onuſti præda Francorū ad naues ſuas veniunt 468,4 iterū in Gallia graſſantur M.87,30 Arnulphi regnum inuadunt, ſed proſternuntur 469,24 Apuliam incurſant 494,16 Andegauiam capiunt M.83,24.28 in Andegauia rurſus a Carolo Caluo obſidentur M.83,30 circa Rhenum & Walam fluuios iterum hinc inde vagantur 467,47,54 in Gallia, Aquitania M.81,36 Galliam incurſant, Pariſios obſident M.87,44 auro non ferro e Gallia expulſi M.87,42 e Galliis opera Germanorum exacti M.88,49 in Friſia deprædantes reprimuntur M.97,19
Normānia, regio in Gallia vltra Sequanam a Normannis M.88,14 ad fidem Chriſtianā conuerſa F.67 a rege Galliæ ſubiugata 291,10
Normānus princeps Angliæ, Angliam contra Lud. Imp. commouet M.75,18 vincitur & obtruncatur M.75,25
Nortwind, Germanis ventus Septentrionalis M.88,18
Noruegia olim hominibus non habitata M.36,55 in poteſtatem Aſclori redacta M.36,54 fidē ad cōuerſa F.77
Norbertus author ordinis Præmonſtratenſis F.75
Noua ciuitas 294,35 (312
Noua ciuitas capitur a Wirtembergico
Nouarienſes, fideles Frid. I B. M.155,39
Nouatus presbyter ſchiſmaticus hæreticus F.45
Nouellæ authenticæ Iuſtin. Imp. F.54
Noui homines raro regnis & imperiis vtiles M.220,49
Nouiomagum ab Aquitanis deuaſtatū M.81,39 a Normannis incenſum 467,49 (30
Nuithomi, olim populi Germaniæ M.7,
Numa Pompilius rex II Romanorum F.20. 213,48 annum duobus menſibus auget, Capitolium ædificat, &c. 189,44
Numantia deleta F.31 (265,41
Numantini, malunt mori, quam ſeruire
Numerianus Imp. Aug. 380,12
Numerus bellatorum in Hieruſalē F.15
Numerorum liber ſcribitur F.10
Numidæ Romanos debellant F.32
Numidarum regnum in Africa 85,54
Numidia a Germanis & Gothis occupata M.32,16
Numitor cum Amulio Latium tenens, ab eodem eiicitur 179,42. 213,42 Amulio perempto, in regnum reſtituitur 180,25 reſtituitur F.18
Nundinarum Francofordenſium priuilegia confirmata M.246,46
Nuſcia obſeſſa a duce Burgundionum F.90 M.302,10

O

OBed f. Ruth pater Ieſſe F.12
Obed hoſpes arcæ Dei benedictionem Dei ſentit 158,38
Occidens ſapientiæ, regum, bellorum terminus 92,10
Ochozias f. Achab, rex in Iſrael 17 ,15 F.15 grauiter diuinitus punitur F.18
Ochus qui & Artaxerxes rex Perſarum F.26 25
Octauia ſoror Iulij, vxor L. Antonij F.35 repudiata ab Antonio ob amorem Cleopatræ 35 6
Octauianus Auguſtus monarcha Rom. F.34 animaduerſor in Pompeianos &

& occiſores Cæſaris 353,36. 356,33 cum collegis ob ſubſidium ab Herode rogatus, eum iuuat 355,6 irritatus ab Antonio cũ oppugnat & vincit 355,52. 356,29 Romæ triumphat, & poſt ibi ſolus regnat 356,5 potitur Alexandria 356,52 pacis & defenſiõis nomine rogatur ab Oriẽte & Occidente 357,24 Deus habeti reſpuit 358,9,41 Chriſtũ puerum adorat 358,44
Octauianus papa contra Alexandrum 518,33
Oda Sancta, duciſſa Aquitaniæ F.61
Odenatus rex Orientis occiſus 379,20
Odericus vir S. de ordine Minorum F.84
Odilo vir S. abbas Cluniacenſis F.71
Odioum, locus in Bauaria, ubi ſepulchrũ Carolomanni 467,23. 470,24
Odium in morte terminatur M.262,52
Odo primus abbas Cluniacenſis F.68
Odoacer Rutenus Romanos exercitu inuadit 409,35
Offenburg occupatur a Maximil. 312,25
Ogerus dux de Danamarchia F.64
Ogygium diluuium in Græcia 99,41
Oldo vxor Sellum propheteſſa F.20
Olei fons in Tiberim fluens 358,50
Olisburgenſis epiſcopus cum imp. in expeditiõe Hieroſolymitana M.160,22
Oliua in Creta incipit 121,18
Oliuerius dux Deſiderij regis 444,46
Oliuerius mons in Sicilia 459,35
Olympias quid, & quando cœperit 166, 51. 180,28 F.18 prima a Græcis inſtituta F.18
Olympias Alexandri mater cũ filio Hercule occiditur 233,50
Olympiaci agonis author Hercules F.11
Olympius Arianus cœlit⁹ punitur 411,37
Omniũ Sãctorũ feſtiuitas inſtituta F.58
Omogenus primus ad aratrum boues iungit F.9
Onan f. Iudæ ex Sua F.8
Oneus rex Aſſyriorum 141,10
Onias f. Iadi ſummus pontifex 237,28 239,45 F.27
Onias f. Simonis Iuſti, pontifex in Iuda F.28
Opera ſex dierum in creatione 21,3
Ophni & Phinees, filij Heli immorigeri 142,8 F.13
Opilius Macrinus Rom. imp. Aug. 374, 25 F.44
Orcades inſulæ ab Arcturo recuperatæ M.36,54
Ordo Auguſtinianorum mendicantium F.79 S. Benedicti F.54 Canonicus F.73 Carmelitarum incipit F.79 Carthuſianorum incipit F.74 Carthuſienſium confirmatur F.78 Ciſtellenſis incipit F.75 Ciſtercienſis incipit F.74 Cœleſtinorum incipit F.82 Grandimontenſis incipit F.73 S. Ioann. Baptiſtæ Hieroſolym. incipit F.76 S. Trinitatis incipit F.79 Templariorum incipit F.75 Teutonicorum incipit F.79 Wilhelmitarum incipit F.78
Ordinis S. Ioannis Baptiſtæ domini capiunt Rhodum F.83
Ordines Mendicantiũ confirmati F.80
Oreb mõs, locus ſacrificijs Iſraelitarum a Deo nominatus 117,3
Oreb rex percuſſus a Gedeon F.12
Oreſtes patricius filium Auguſtũ in Occidente conſtituit 409,32
Organum a quo primum inuẽtum 77,8
Oraculum Romano pontifici a Longobardis ereptum M.53,7
Oriens principium ſapiẽtiæ, regum, bellorum 92,18
Oriens & Occidens a Romanis multo ſanguine parti, in Romanorũ ſanguinem conueniunt 349,52
Origenes ſcriptor eccleſiaſticus 374,1
Oroſius hiſtoriographus 401,52
Orpheus Poeta, & gentilis Theologus 133,34
Orſus & Engiſtus fratres duces Saxonũ in Anglia 522,35 rebellant Volgimero 523,5,26 e Saxonia in Angliam ducunt ſororem 523,18 ex Britannia in Saxoniam regrediuntur, ibiq. exercitum colligunt 523,30 quaſi conreges in Britannia 524,17,42 reſiſtunt Vito & Aurelio 526,50
Ortenberg occupatur a Maximil. 312
Orthopolis rex Sicyoniorum 113,14
Oſea rex in Iſrael 167,5. 174,6 F.18
Oſee propheta primus de minoribus miſſus contra decem tribus F.17
Oſfrathenes rex Aſſyriorum 165,39
Oſi, olim populi Germaniæ M.7,31
Oſomi rex frater Oſwaldi F.58
Oſtertus abbas Leodicenſis F.72
Oſtia vrbs Italiæ condita 104,48 F.21
Oſticolis epiſcopus benedicit papã F.21
Oſtrogothi ad Danubiũ conſidunt 403, 43 ſubiugati ab Attila 405,20
Oſwaldus rex Normannorum F.58
Oſwaldus Vingorienſis, poſt Eboracenſis epiſcopus F.70
Othmarus *Truchſes* de *Walburg* occumbit M.252,2
Otho comes Pariſienſis præfectus Caroli ſimplicis M.88,41 contra clientem regem æmulatione tangitur M. 88,45 uſus auxilio Francorũ & Germanorũ Normannos ex Gallijs exigit M 88,49 moritur M.88,43
Otho imperator in Italia poſt Galbam 365,44 contra Vitellium arma corripiens, aliquoties victor, tandẽ victus ſeipſum occidit 366,6 ex catalogo imper. excluſus 367,37
Otho I, f. Henrici Aucupis, cognomento Magnus, Aquiſgrani rex coronatur 475,14 F.70 quare dicatur primus rex Teutonicorum 473,38 compeſcit Sclauos, Belgicos, &c. 475,16 exercitu adoritur fratricidam Bohemum Boſlaum, obſidet Capiumontis caſtrum, mox Breiecam 475, 20,27 Belgicam in deditionem redigit 475,34 cõtra rebelles & factioſos copias adornat, eosq; captos exilio & capite damnat M.98,26 glorioſe iuuat regem Galliæ contra ſuos rebelles M.100,17 Italiam potenter ingreditur, Adelindam liberat & ſibi iungit 475,51 M.100,34 Italia egrediens cogitur ſe & ſua defendere contra filij Ludolphi cõtumaciam M. 100,50 Hungaris occurrit M.101,52 M.102,33 contra Sclauos exercitum mittit M.101,52 filium Othonem Aquiſgrani regem creat 476,44 M.103,1 Italiam iterũ intrat & ſubiugat, Romæq; imperator Auguſtus coronatur 476,47 M.103,5 Ioanni papæ ob vitã impuram infenſus M. 103,26 in Italia varijs incertisq; negotijs ob Berengarij & papæ Ioannis inconſtantiam implicatur 477,21 Berengarium perſequitur M.103,30 a perſequutione Berengarij Romam ob papæ malitiã reuocatur M.103,32 Romæ periclitatur, ſed in coniuratos grauiter animaduertit 477,42 ex Italia in Germaniam regreditur 478,10
Otho II, f. Othonis I coronatur imperator Auguſt. 478,17. 400,88 coronatur imperator Aug. a Põtifice Ioãne XIII, M.104,55 filiam Græci imperatoris in vxorem ducit 478,19 Græcos in Calabria inauſpicato perſequens natando euadit 480,12 M.106,3 Sarracenos Italia, poſt Græcos ex Apulia & Calabria eijcit M.104,51 regem Galliæ fines imperij deuaſtantẽ Pariſios vſque inſequitur M.105,42 Germano milite collecto Beneuentum & Romam cõpeſcit M.106,23 Romæ obit non ſine veneni ſuſpicione, ibiq; honorifice ſepelitur 480,15
Otho III imperator Auguſtus 481,13 a Gregorio V Roman. Imp. Auguſtus coronatur M.107,21
Otho IIII, Saxo Roman. imp. Aug. F.79 conſtituitur rex contra Philippum M. 166,13 cum Philippo rege congreditur & vincitur M.166,27 Coloniæ conſenſu Pontificis Romani rex eligitur M.166,51 ex Anglia euocatur ad regnum M.166,52 diu multumq; certat cum Othone de imperio, plerumq; vincitur M.167,4.44 rex confirmatur a Romano Pontifice M. 167,50 authoritate Pontificis nitens conuentum agit apud Traiectum M. 168,8 mittit Landgrauio copias contra Philippum M.168,19 ſuas copias Landgrauio miſſas reuocat M.168,36 agit cõuentum Merſburgi M.168,38 coronatur ab Apoſtolico legato M. 168,44 a Philippo Coloniæ incluſus erumpit, penetrat, euadit M.170,36 rebus deſperatis in Angliam fugit M. 171,8 cum Philippo interuentu principum cõponitur M.172,21 a morte Philippi a principibus rex eligitur M.173,9 proſcribit Othonem de Witlſpach M.173,27 celebrat comitia in Hagenau M.173,37 cum magno exercitu Italiam intrat M. 173,42 Romæ coronatur M.173,53 Romæ in confirmandis petitionibus hæſitans periclitatur M.174,1 in Italia tumultuatur potenter M.174,9 in Germaniam redit M.174,50 Norimbergæ conuentum agit cõtra papam M.175,1 copias ducit in Thuringiã cõtra Landgrauium M.175,18 in Saxoniam reuertitur M.176,45 rebus in Germania deſperatis Anglo ſe coniungit M.177,15,24 Geldrenſem comitatum vaſtat & diripit M. 177,22 Galliæ regi bellum infert, ſed ſuperatus in Saxoniam ſe recipit M. 177,25 diem ſupremũ obit M.177,31
Otho f. Roberti rex Francorum 465,43 obtinet Franciã Occidentalẽ 469,21
Otho dux Brunſwicenſis vxorem ducit reginam Siciliæ M.258,37 ducit copias in Siciliam M.258,38 in Sicilia proditione & dolo capitur M.259,2 e carcere liberatus vrbem Neapolim varia fortuna recuperat M.260,49
Otho comes Palatinus de Witliſpach, Friderici I Barb. comes M.145,16 cum exercitu in Italiam mittitur M. 147,20 cum Frid. I B. in expeditione Mediolanenſi M.148,24
Otho de Witliſpach occidit regem Philippum 172,31
Otho f. Frid. I B. cum claſſe contra Ve-

neros miſſus ſuperatur, capitur, vincitur, in vrbem ducitur M.157,41 conſtituitur dux Burgundiæ M.158,41
Otho dux Bauariæ ad regnum Vngariæ vocatur M.201,22 regno Vngariæ eijcitur M.201,27
Otho frater regis Poloniæ expulſus, reducitur in Poloniam ab imperatore 485,13 M.111,12
Otho comes Celticus inhiat in regnum Burgundiæ, ſed occiditur 486,17 M.112,30
Otho marchio de Hochberg occumbit M.250,54
Otho de Colūna cardinalis papa electus in ſynodo Conſtantienſi M.277,50
Otho Babembergenſis epiſcopus Pomeranis mittit fidei doctorem M.134,22
Otho epiſc. Cantuarienſis deuotus F.70
Otho Moguntinus archiepiſcopus fraudulēter Albertum comitem Francorum tradit 471,14
Otho archiep. Treuerenſis ductor exercitus contra Huſſitas M.279,37
Othocarus Bohemiæ rex auxiliares copias Landgrauio Thuringiæ adducit M.168,28 a Philippo vincitur, funditur M.168,53
Othocarus rex Bohemiæ Auſtriam ſibi ſubiugat M.192,5 vxore repudiata aliam ducit M.192,11 Normb. in conuentu principum non comparet M.193,15 Auguſtam ad Conuentum mittit legatos M.193,21 per legatos electionem Rudolphi Habſpurri tam pronunciat M.193,24 deſpicit minas & legationes regis Rudolphi & principū imperij M.193,45,53 magnum exercitum mouet in Auſtriam M.194,29 ſe a bello reuocari patitur M.194,40 iterū copias ducit, præliatur, occumbit M.195,15
Ottodorum, locus idolorum 381,11
Otho'i ii, denarij in Italia 478,31
Othomannus Turcarū imperator magnus M.44,27
Othoniel iudex in Iſrael 133,40 F.11
Otrantum ciuitas ab Turcis capta F.90
Oues variegatę generantur, & quomodo 100,46
Ouidius Naſo Poeta F.33 F.38
Oza manu apprehendens arcam Dei, a Deo occiditur 158,25
Ozi pontifex in Iſrael F.12
Ozias rex in Iuda 166,47 F.17
Ozihel f. Caath F.9

P

PAchonius monachus F.48
Padua ciuitas ædificata a Priamo iuniore & Antenore 431,18 F.13 in Florentina conſpiratione contra imperatorem M.217,20 ab imper. capta mox ad Venetos deficit 314,29
Paduanus ager depopulatus M.183,42
Pagi inter Germanos quales M.11,26
Palladius epiſcopus Scotorum F.51
Palæologus nuncius Achaiæ ad Frid. I 516,55
Palæſtina recuperata F.74
Palæſtrici ludi in Græcia incipiūt 205,35
Palatinus comes Rheni elector imperij & dapifer F.71 M.107,52
Palatinus comes auxilio venit Landgrauio Thuringiæ contra Philippum M.168,19
Palatinus mons, in quo Roma condita 281,14 F.29
Palatium Romanū abſumptum 372,14
Palatium apud S. Petrum Romæ fabricatum F.79 grande apud S. Marcum F.89 Nouiomagi ad Vahalam M.57,51 in Ingelnheim M.57,50
Palea, quæ alias Alexandria M.154,46
Pallium auro textū S. Petro Romæ oblatum 426,49
Palma e paradiſo tralata 346,29
Palumbus presbyter Romæ necromanticus F.72
Paminas rex Aſſyriorum 165,37
Pamphylicum mare cedit Alexandro M. 224,49 F.27
Pampilona ciuitas & caput Hiſpaniarū 461,2
Panaretos, id eſt Eccleſiaſticus, editus F.29
Pandectæ F.55
Pandulphus Campaniæ princeps captus F.72
Panes cuiuſdā nautæ in lapides conuerſi F.59
Pannonia. *Vide* Vngaria
Panormitanus epiſcopus legat⁹ Eug. IIII ad ſynodum Baſilienſem M.284,6
Pantænus Stoicus Africanus hiſtoricus F.43
Pantapte filia Cambyſis, vxor duorum Magorum in Perſia M 23
Pantheon Romæ conſtructum F.40 Romæ in honore Omnium Sanctorum dedicatum 420,45 F.58
Papa benedicitur ab epiſcopo Oſtienſi F.24
Papæ authoritas & Concilij vtra maior, controuertitur F.88
Papæ Romę tres, ſimul & ſemel M.113,41
Papæ octo intra annos duodecim ſub vno imperatore mortui M.91,1
Paparum catalogus 535,1 F.38
Papale ſchiſma. Vide Schiſma
Papatus interruptio F.85 M.223,35 ambitio funeſta 411,24
Papatus Romani nomen & authoritas apud Anglos ſordet M.248,29
Papa creator regis ſine regno M.258,43 caret baculo 343,44 caput omnium Chriſtianorum 351,28
Papæ Romani ſui corporis Germanos habent cuſtodes M.20,20
Paparum nomina cur varientur F.66
Papalis curia Gallis appetita M.256,43. 258,20
Paphnutius Antonij monachi diſcipulus F.47
Papia Ticina conditur 198,39 ab Attila vaſtatur 407,22 a Franciſco Sfortia occupata 291 Pallij dignitate ab Alexandro III priuatur M. 156,30
Papienſis Academiæ author Carolus M.71,44
Papias, auditor Ioannis, Hierapolitanus epiſc. F.42
Papinianus iuriſconſultus occiſus F.44
Papirius conſul, puer adhuc prudens, vir bellicoſus & magnanimus F.27
Paradeus miles, cōſcius necis Alboini regis 451,54
Paradiſus apud S. Petrum F.60
Paradiſus diluuij & corruptionis expers 29,3 ſedes angelorum 29,17 eius locus & poſitus 28,28.78,13
Paris f. Priami naſcitur 156,40 rapit Helenam 156,54 F.12 occumbit 158,1
Paris excelſus mons in Armenia 82,28
Pariſij a Normannis obſeſſi, ſed liberati M.87,45 a rege Angliæ M.242,45
Pariſienſis Academia conſtituta F.64 damnat Lutherum hæreticum 517,24
Parma obediens Frid. I 516,58
Parmenſes rebelles Henrico VII ſupplices M.217,27
Parmenides philoſophus F.24
Parmenio princeps exercitus Alexandri M. contra claſſem Perſarum 223,4
Parthi bello attriti a Seuero 373,42 F.43 a Gordiano multis prælijs victi 376,2 a Maximino F.44 potiuntur Syria & Meſopotamia 377,55.414,39
Paſcha, feſtiuitas Iudæorum F.24
Paſchæ inſtitutio & allegoria 120,4,14
Paſchalis I, papa F.65 M.73,36
Paſchalis II, papa 497,39 F.75 Henrico V ſuos legatos mittit obuiam M.131,14.505,20
Paſchaſius vir ſanctus F.53
Paſſio ſacerdotum, libellus famoſus F.92
Paſtor quidā homo in Francia Orientali ſceratus comburitur M.302,25
Paſtores pecudū Hiſpani in Gallijs graſſantur F.80
Patauienſis epiſc. cū imp. in expeditione Hieroſolym. M.160,21 M.172,37
Patauini Henrico VII ſe ſubijciunt M. 217,40
Paterniacenſe oppidum obſeſſum & captum ab imp. Rudolpho F.82
Patriarcharum duodecim nomina 100, 17.104,33
Patriarcha Hieroſolymis cum Chriſtianis eijcitur M.125,35 Hieroſolymis conſtituitur M.181,4
Patricius Hibernorum epiſcopus F.50
Patrimonium B. Petri quod M.181,22 eccleſiæ traditum F.47
Patrocli corpus Coloniā translatū F.70
Paul Frone ſacrilegus cōbuſtus F.111,54
Paula vidua ſanctiſſima F.49
Paulina matrona, neptis Tiberij, in templo Iſidis dolo & vi ſtuprata 359,23. 361,20 impatiens viri ſibi dolo illati ſeipſam perimit 361,34
Paulinus Treuerenſis epiſcopus 389,38
Paulinus epiſc. Nolanus F.51
Paulus Apoſtolus 325,8.343,56 natus ex tribu Beniamin F.8 conuerſus 363,19 F.38 Moyſi in quibus ſimilis F.10 capite plexus 365,8 F.39
Paulus I, papa F.63 ægrotus M.52,20
Paulus II, papa F.89
Paulus conſul Romanus infeliciter pugnans contra Pœnos F.29
Paulus, conſul Romanus F.31
Paulus exarcha Romam contra Papam mittitur M.44,3
Paulus patriarcha Aquileienſis metu Lōgobardorum Gradum fugit 451,4
Paulus epiſc. Conſtantinopol. 425,21
Paulus Leonenſis epiſcopus F.56
Paulus epiſc. Narbonenſis F.40
Paulus diaconus lectionū dominicalium collector F.64
Paulus lector Cracouienſis F.85
Paulus Samoſatenus hæreticus damnatus F.46 F.59
Pauperes de Lugduno F.77 combuſti F.84
Pauſanias rex Spartanorum, Byzantij conditor 211,38
Pauſanias iuuenis nobilis, interfector Philippi Macedonis 212,8
Pax decennalis in Romano imperio decreta 3?5,9
Pazaita imperator Turcarū inuadit Bulgariam M.2?3,48
Pecorum mors, quinta Ægypti plaga 118,40
Pelagius I, papa 413,53

Pelagius 2, papa 417,31 F.57
Pelagius hæreticus cum ſocijs F.50 confutatur in Synodo Carthaginenſi F.51
Pelagius rex Hiſpaniæ regnum Hiſpanicum recuperat F.62
Pella caſtellum, nidus Eccleſiæ tempore excidij Palæſtinæ 366,40
Pelops rex Græcus 140,45
Penelope vxor Vlyſſis caſtiſſima F.12
Pentecoſte feſtum Iudæorum F.14
Pentecoſtes feſtiuitas emiſſione S.Sp.celebris 341,33
Peregrinatio in *Neclas* hauſen P.91
Peregrinatio grandis in Grimmenthal F.121
Peregrinus quidam occiſus, ſed non impune F.81
Pergamum ab Arnulpho imp. vi expugnatum M.89,54 Venetis a Gallo ereptum 314
Pergamenſis comes ſuſpenſus M.89,54
Periander e ſeptẽ Græciæ ſapiẽtibus F.19
Peripatetici vnde orti F.26
Perpetuus epiſc. Turonenſis F.52
Perſæ a Romanis deficiũt 416,25 Romanorum iugum Germanorum interuentu abijciunt M.22,17 bello petiti a Sarracenis vincunt Turcorũ auxilio M.44,18 a Romanis vincuntur 232,27 deuicti duce Romanorum Mauricio 418,10 a Beliſario F.55 a Græcis P.24 a Perſeo 116,21 a Spartanis F.23
Perſarum regnum incipit 85,48. 167,45. 168,40
Perſarum ab exercitu Alexandri M. occiſorum numerus F.27
Perſequutio I Chriſtianorum ſub Nerone 364,40 II ſub Traiano 369, 20 F.41 III ſub Antonino Vero F.42 V ſub Seuero, & Ælio Pertinace 373,40 F.43 VI ſub Maximiano imperatore 375, 28, 39 F.44 VII eaq; omnium immaniſſima ſub Decio 376,49 P.45 VIII ſub Valeriano & Galieno 377,35 P.46 IX ſub Aureliano F.46 X ſub Diocletiano & Maximiano 380,52 F.46 XI iuſſu Conſtantij Ariani F.48 XII iuſſu apoſtatæ Iuliani F.48 magna ſub Conſtantino V P.63 in Africa ſub Wandalis Arianis F.54
Perſecutiones Chriſtianorum non inultæ manent F.42
Perſeus Perſarum domitor 116,19
Perſia premitur a Gothis 374,33
Perſica munera Carolo M. tranſmiſſa M.57,23
Perſius Satyricus F.58
Perusia, vrbs in Italia imperialis M.77,4 diruta 505,8
Peruſini pontificiam familiam Florentinorum auxilio eijciunt M.256,19
Peruſinus præſul in conſecratione pontificis Pelagij 416,4
Peſcennius ſubactus ab imp. Seuero F.43
Peſcha munitiſſimum caſtrum ad ripam Danubij obſidetur M.115,24
Peſtagones a quo orti P.4
Peſtis magna P.60 in Africa P.51 crudelis Antiochiæ inter Chriſtianos M.125,30 Conſtantinopoli F.62 M.44,51 graſſatur per regiones Germaniæ M.158,46 per Germaniam, Galliam, Italiam M.241,40 inguinaria in Italia F.57 magna in exercitu ad Neapolitanã obſidionem M.162,34. 430,17 F.24 27. 209,1 48 M. 152,52
Petreius Romanus gladio ſe perimit F.33
Petronella filia S.Petri, virgo ſacra F.58
Petronius epiſc. Bononienſis F.51
Petrus Apoſtolus 324,28. 343,51 Apoſtolorum princeps 359,58 præſul Antiochenus 363,16 papa Romanus I 365,20 F.58 necatus 365,8 F.59 de Roma in Galliam translatus F.65
Petri ad vincula feſtiuitas F.51
Petrus rex Vngarorum eiectus ab imp. Henrico reſtituitur 491,47 M.115,11 in conflictu capitur, excæcatur, moritur M.115,20
Petrus rex Arragoniæ rex Siciliæ F.82
Petrus Abelardus F.76
Petrus Alphonſus Iudæus conuerſus, ſcriptor F.75
Petrus ex Anglia, theologus & Dialecticus, legatus Bohemorum ad Synodũ Baſilienſem M.281,29
Petrus de Candia, poſt Alexander V F.87
Petrus de Caſa Carmelita, epiſcopus Hieroſolym. & Vaſionenſis F.86
Petrus Comeſtor author hiſtoriæ Scholaſticæ F.77
Petrus de Corbaria Franciſcanus antipapa M.229,19 F.83
Petrus Damianus grauis author F.73
Petrus de Eliaco, theologus F.87
Petrus Leonis, alias antipapa F.76
Petrus Lombardus, epiſcopus Pariſienſis F.77
Petrus de Luna, poſt Benedictus XII F.86
Petrus Piſanus præceptor Caroli Magni in Græcis M.61,45
Petrus Tarentaſienſis epiſcopus F.77, 80
Petrus de Thomacellis poſt Bonifacius IX F.86
Petrus Thomę Carmelita, Pactenſis epiſcopus & patriarcha Conſtantinop. F.86
Petrus Vinenſis (vel de Vineis) orator imperatoris Frid. II M.186,3 legatus imper. ad concilium Lugdunenſe M.188,23
Phace rex in Iſrael 166,50 F.18
Phaethontis fabulamm incendium F.9
Phalaris tyrannus Siculus crudelis & inmanis 181,49 F.23
Phalagi, populi barbari 469,12
Phales f. Heber F.5
Phanuel locus luctæ Iacobi cum Angelo 103,17
Phanum ciuitas, a fano Fortunę 196,48, 198,28
Phara virgo ſancta & nobilia F.57
Pharamundus, f. Marcomiri vel Marcomedis, primus rex Francorũ 411,16. 432,7 F.49 M.31,31 Francos legibus coniungit M.31,33 moritur 432,14
Pharao rex Ægypti, qui alias Nephres, Ioſephi patronus F.8
Pharao, qui & Bochoris oppreſſor Iſraelitarum, alias Amenophis F.9 decem plagis attritus F.9 rogatus ob dimiſſionem Iſraelitarum, eam recuſat 117,50 in dimiſſionem Iſraelitarum conſentit 120,46 perſequitur Iſraelem in curribus & in equis 121,51 in mari rubro ſubmergitur 122,21
Pharaſin vallis 158,10
Pharez f. Iudæ ex Thamar, pater Eſrom F.8
Phariſæorum ſecta inter Iudæos F.18
Pharo comes, poſt Meldenſis epiſcopus F.57
Pharus turris in Alexandria, ex mũdi mirabilibus F.27
Phaſelus f. Antipatris procurator Iudææ 354,7 capitur & carceri committitur, ubi caput quatiendo ſeſe perimit 354,52 F.33
Phegius frater Phoronei inter Græcos Deus adoratus 99,5 F.8
Phemonoe, Sibylla Samia, fœmina fatidica F.11
Phereſæi a quo orti 85,10
Phetruſim F.5
Phidon Argiuus inuentor ponderum & menſurarum F.17
Philemon Philoſophus F.26
Philippicus imperator creatur ab exercitu 428,50. 429,5 excæcatur 429,18
Philippici chartæ & iuſſa a Romanis reſpuantur 429,10
Philippus apoſtolus 327,4. 344.26
Philippus f. Amyntæ, pater Alexãdri Magni, rex Macedonum 211,13 F.26 educatus ab Epaminunda 211,18 ſubigit Græciam 211,23 obſidet Byzantium 211,29 fit pirata 211,32 prædatur inter Scythas & Amazones 211,37 in nuptijs filiæ occiditur 211,51. 212,32
Philippus frater Alexandri, rex Macedonum F.27 cum Thracibus, Macedonibus, Illyrijs victus 254,15 ſuperatur F.30
Philippus vltimus rex Syriæ F.32
Philippus cum f. Philippo Roman. imp. Aug. primus inter Chriſtianos imperatores 376, 25 F.4,5 collocatus inter pœnitentes 500,1 cum filio trucidatus 376,33
Philippus II rex Roman. imp. Aug. ſed hæreticus F.62.79
Philippus f. Frid. I B. minimus, poſt imperator M.158,43 iungit ſibi in vxorem reginam Siciliæ M.164,28 conſtituitur dux Sueuiæ M.164,50 tutor imperij Romani nomine regis nepotis M.166,5 rex vngitur & coronatur M.166,8 reprobatur a Papa & ſynodo M.166,20 copias colligens cõgreditur cum aduerſario Othone, & vincit M.166,27 molitur profectionem in Italiam M.166,34
Philippus a pontifice excommunicatus M.167,17,51 diu & multum certat cum Othone de imperio, & in omnibus prælijs euadit ſuperior M.72,49. 167,2 papæ autoritatem nihil moratus cõuentum agit Bambergæ M.168,1 copias ducit in Thuringiam contra Landgrauium M.168,12 ſecedit Erffordiam M.168,21 Erffordiæ obſeſſus M.168,25 noctu Erffordia elabitur M.168,31 iterum ſigna in Thuringia mouẽs capit oppidum *Wizenſee* M.168,46
Philippus irruit in Bohemos, eoſque repellit M.168,53
Philippus a Lantgrauio de pace ſ[illegible]licitatur, quam ipſi impertit M.169,6 ace & impiger ad aduerſarium eneruandum M.169,12
Philippus rex Aquiſgrani cõuentũ agit, ibiq; iterum coronatur rex Romanorũ & Imp. ſemper Auguſt. M.169,26 Spiræ agit conuentum M.170,1

contra Colonienſes ducit exercitum eoſq; non vulgariter atterit M.170,3 in amicis acquirendis ſollicitus M. 172,10 elocat ſuas filias M.171,15 de pace eccleſiæ ſollicitus Romam legatos ad pontificem mittit M.171,20 legatos pontificis hinc inde per Germaniam ad conuentus ducit M.172,2 a papa de filia nepoti ipſius elocanda ſollicitatus in riſum exoluitur M. 172,13 cum Othone componitur M.172,21 nefarie occiditur M. 172,34

Philippus rex Francorum hoſpes exulis papæ Alexandri III M.151,1,39 eludit Frid.I 13 M.151,50 e Palæſtina domum regreditur M.161,45 belligeratur cum rege Angliæ & comite Poloniæ M.177,17 capit Brugas M.177,20 obſidet Grandanum,ſed nullo ſucceſſu M.177,20 de Anglo & Flandro triumphat M.177,26 F.84

Philippus rex Galliç in Pontificis odium incurrit,excommunicatur,exautoratur M.204,41 ambit faſces Romani imperij M.213,35 multa machinatur contra Lud. imper.B. M. 226,41 ad tribunal imp.citatus,arma corripit M.235,10 cum imp. Lud.B.reconciliatur M.235,44 ab Anglo iterum petitus cum eo confligit,ſed minus feliciter M.242,40 iterum belligeratur cum Anglo M. 248,27

Philippus filius comitis Flandriæ, dux Flandrenſium belli contra Artenſes M.109,51

Philippus Arteſienſis, dux Gallorum cõtra Turcam M.264,2

Philippus f.Maxim.imp.dux Burgundiæ F.90 in Hiſpaniam nauigans, ibi defungitur M 313,20

Philippus Maria dux Mediolanenſis moritur ſine maſculo hærede M.291,27

Philippus Palatinus regis pacis inter Heluetios & Maximilianũ appetens M. 310,10 moritur 113,27

Philippus epiſcopus Bambergenſis comes de Henneberg moritur 91,54

Philiſtijm vnde orti F.5 exercent Iſraelitas 133,10.138,20 F.12 acriter bellis & dolis exercentur a Samſone 138,25 vomere percuſſi F.11 capiunt & excæcant Samſonem 140, 13 in feſtiuitate Dagonis cum Samſone Truina concidunt 140,20 Iſraelitas premunt tempore Heli 142, 31 ſuperant Iſraelitas & arca Dei potiuntur 143,13 maximo exercitu Iſraelem petunt 146,39 ſeipſos motuo turbati iugulant 147,35 caſtrametantur contra Iſraelem 150,10 amiſſo Goliat belligerari ceſſant 151, 1 Dauidem ſecum in prælium abire nolunt 155,43 quatuor prælijs a Dauide ſuperantur 160,10

Phinees f.Eleazari, zelo ardens pro Domino.pontifex F.11

Phinees & Ophni, filij Heli immorigeri 142,8 F.13 portant arcam in prælium,& occumbunt 143,1

Philo Iudæus, ſcriptor diſertus P.38

Philomelium vrbs direpta M.160,40

Philoſophiæ cognitio a Ioue 105,28

Philoſophi incipiunt 205,49

Philoſophorum ſententiæ de Anima diuerſæ & incongruæ 44,25

Phocas imperator 395,29.420,30. F.57 ab exercitu contra Mauricium creatus 419,53 Mauricium capit & cum ſuis decollat 420,1 interficitur 421,3

Phocas martyr F.41

Phœnix Tyri & Sidonis rex,& literarum ibidem doctor P.11

Phœnices a quo orti F.4

Phœniceus color P.11

Phoreim locus 470,35

Phoroneus f. Inachi, rex Argiuorum 98, 54 F.8

Phraortes rex Medorum bellicoſus 167, 12.168,39

Phridigernus Arianus, fratris perſequutor 397,14

Phriſones. Vide Friſij.

Phryges a quo orti F.4

Phul rex Aſſyriorum F.17

Piaculum inexpiabile a Romano pontifice diſſentire M.227,21

Picentes a Sempronio debellati F.28

Pictaui a Normannis afflicti M.81,39

Picti Britanniam deprædantes a Saxonibus eijciuntur M.32,45

Picus f.Saturni, cognomine Stercos, rex tertius Italiæ 98,36.134,54.121,13 F 11

Pilatus præſes in Iudæa F.36 Romanis Chriſti geſta & dogmata ſcribit 360,39 captus 360,28 exilio damnatus F.36

Pincenates populi barbari e Scythia profligant Vngaros 469,6

Pindarus Poeta F.24

Pinzinalla de Fliſco, imperij Vicarius generalis imbellis M.196,24

Pipinus Groſſus,f.Ansgiſi,maior domus in Francia 428,5 F.61 rex Francorum dignitate & poteſtate 429,7 moritur 429,28

Pipinus dictus Nanus f. Car. Martelli, maior domus,poſt rex Francorũ 436, 19 rex Galliarum & Phriſiæ M.47, 19 in fratrem Griphonem ſeditioſum æque affectus M.47,20,28 de regno Franciæ adminiſtrando per legatos cõſulit papam Zachariam 437, 35 M.47,44 rex Franciæ conſtituitur 438,3 F.63 M.47,52 iterum Romæ a papa rex cum vxore & filijs inauguratur M.48,21 fit Patricius Romanus 438,40.440,46 cum exercitu in Longobardiam venit, regemq; ad obſides & cannonem Romanam eccleſiã non infeſtandi compellit 440,10 M.48,19,24,48 441,8 e Græcia muneribus ornatur 441,19 compeſcit Saxones,ducem Aquitaniæ,ducem Bauariæ,&c. 441, 23 M.48,53 gerit in Aquitania bellũ graue & diuturnum M.49,2 Lutetiæ moritur 441,33 M.49,6

Pipinus,f.Car.M.ex Hildegarde M.58, 16 rex Italiæ inungitur 453,50 dux copiarum patris contra Venetos M. 68,29 ante patrem mortuus M. 60,34

Pipinus f. Lud. Pij ex Hilmegarde, rex Aquitaniæ M.74,4 cum exercitu mittitur contra Vaſcones, quos ſubigit M.75,54 diem ſupremum obit M.79,39

Pipinus abnepos Ludou.Pij, rex Aquitaniæ M.80,54

Piratæ capiunt Tharſiam, eamque vendunt 247,45

Piriciades rex Aſſyriorum 165,39

Piſæ, vrbs in Italia imperialis M.77,4 imperatori deditiſſima M.217,53 M.218,50

Piſani titulo dominij in Ptolemaide gloriantur M.200,1 cum Ianuenſibus belligerantur F.82

Piſo adoptiuus f.Galbæ cum patre trucidatus 365,43

Piſcoia Venetis a Gallo erepta 314

Piſtorium, vrbs in Italia imperialis 773

Pittacus e ſeptem Græciæ ſapientibus F.19

Pius I, papa 373,39 F.42

Pius II, papa F.89 excommunicat ducem Auſtriæ Sigiſmundum M. 397,52 per legatos pecuniam & milites contra Turcam colligit M.300, 21 magnum exercitum conſcribens, ſine pecunia domum remittit M. 301,16

Pius III, papa octodecim dierum III,28

Placentia a Cenomannis deuaſtata 254, 13 Mediolano in rebellione contra Frid.I confœderata 515,53 cremata 516,52 excommunicata a Ioanne XXII, M.224,29 a Venetis occupatur M.291,26 obſeſſa & attrita M.190,7

Placentini muros ſuos deijcere iubentur M.151,24 Henrico VII ſe ſubijciunt M.217,41

Placidia, ſoror Honorij capta, & in vxorem aſſumpta ab Alarico M.402,7. 30,30,32

Placidia ſua venuſtate pacem cõciliat inter Alaricum & Honorium M.30,35 Honorio remittitur quæ nubit Conſtantino M.31,3

Plagarũ Ægyptiacarũ ſub Moyſe enarratio 118,3

Plato diſcipulus Socratis F.24 diuiniſſimus philoſophus F.25

Platonis ſententia de anima hominis 33, 7.44,53

Plautus eloquens F.29

Plebis *δυναστεία*, impulſiua nobilitatis F.6

Plectrudis vxor Pipini F.61

Plemnæus rex Sicyoniorum F.9

Plinius Scytha in Cappadocia & Ponto conſidens occiditur 115,7

Plinius ſecundus, orator & philoſophus F.41

Plotini ſentẽtia de anima hominis 32, 33

Plotius Rhetoricæ primus Romæ profeſſor F.3

Plutarchus, magiſter Traiani, nobiliſſimus Philoſophorum F.41

Podienſis epiſcopus præfectus militiæ in expeditione Hieroſolymitana 495, 21

Pœni a Romanis victi 237,54.252,42 P.28

Pœnorum ciuitates deſtructæ & afflictæ 241,54

Polonia, regio Germaniæ M.7,46 Romano imperio tributaria 485,40 M.112,27 depopulata M.181,40 vaſtatur a Tartaris F.80

Poloni creant ſibi regem, tributum imperio pendere recuſant M.130,53. 131,2.136,39.145,27

Polonorum progenitor Tuiſco M.1,29

Polycarpus epiſcopus Smyrnæus 370, 10 F.42

Polypus rex Sicyoniorum F.11

Pomerani in Chriſtiana fide inſtituti M. 134,22

Pompeius conſul Romanus F.33

Pompeius M. Romano imperio ſubijcit Aſiam, Ægyptum, Antiochiam, & totum Orientem 272,28 pro Hyrcano cogreditur cum Ariſtobulo 273,16 obſidet & capit Hieroſolymam 273,19,25 religioſus in ten. plũ Hieroſolymitanum 273,37. 274,26 ex Oriente cũ triumpho Romam venit 274,37 iram Cæſaris metuens vrbe excedit 275,9 triumphum Cæſari denegandum Senatui conſulit 275,3 Romæ ſummus habitus Cæſarem parem ferre nequit 276,19 per ſ. contra Cæſarẽ ex Orientalibus colligit exercitum 349,42 dux fauore omnium creatur 349,50 a Cæſare vincitur; in Ægyptum fugiens decollatur 350,13 F.33
Pompeius f. Pompeij M. ab Antonio demum victus & occiſus 356,16
Pompeius Trogus, natione Hiſpanus, hiſtoricus F.42
Pompilia virgo Veſtalis viua ob ſtuprum defoſſa 203,46
Pondera quando cœperint 76,42. 213,39 F.17 minuuntur 178,19
Pontificatus in Iſrael a poſteritate Eleazari tranſlatus ad lineam Ithamar F.12 ad lineam Eleazaris redit F.13 inter Iudæos tandem venalis F.35
Pontifices ſummi in Iuda tanquã reges habiti a reditu ex Babylone F.22
Pons Miluius 373,13
Pons Moguntiæ Rheno impoſitus, ſed combuſtus M.57,47
Pontianus papa 375,9. 376,19 F.44
Pontius Pilatus. Vide Pilatus
Pontus a Germanis afflicta M.22,1 a Gothis deuaſtatur 377,51
Popo abbas Stabulenſis F.72
Porphyrius philoſophus fautor Iuliani Apoſtatæ 392,9 author Prædicabilium F.45
Porſenna rex Tuſcorũ amicus Tarquinij 233,4
Portenta, Acies ignitę pugnãtes in æthere viſæ 416,12. 417,8. 450,23 veſtes, domus, vaſa, ſanguine oncta F.56 Acies armatorum inſtructæ, gladij in aere, &c. M.138,42 Acies igneæ in aere ſuper Hieruſalem F.30 Acies in cœlo; Moſa ſuſpenditur: vẽtus maximus F.75 Agnus in Ægypto loquitur 180,28 Animalia in Nilo formæ humanæ F.57 Annona de cœlo pluens F.66 F.70 Bos loquitur F.34 Draco mag. cum multitudine ſerpentũ in mare deſcendens per Tiberim F.57 candela rotunda in cœlo F.85 Caroli M. mortem denuncianoa F.65 Circulus magnus Lunam circumiens: cruces de cœlo cadũt: ignis pluit; draco magnus in cœlo F.110,48 quinq; circuli ſolem circumgyrantes F.103,20 Cœlum ardere viſum 208,55 Cœlum igneum; haſtæ fulgurantes; terræmotus; riuus ſanguinis F.52 Cruces ſanguineæ in veſtibus hominum M.102,48 figura armorum paſſionis Chriſti cœlitus decidit, crux ſanguinolenta in Aquiſgrano; crux ſanguinea prope Norimb. Fons ſanguinis fluens F.69 fuligines nigræ & ſigna rubea ſanctæ crucis cœlitus cadũt F.112,27 hiatus terræ; brutum loquẽs: cinis de cœlo cadens, &c. F.63 ignis de cœlo cadẽs, & iris magna F.60 Irides & circuli circa ſolẽ F.111,13 lana pluuijs mixta e cœlo deſcendit 396,4 Lapis grãdis de cœlo decidẽs; crux circa Lunam; tres ſoles in Iudæ: ſol ſanguineus 93,42,47,51 Lapis grãdis imagine Chriſti ſculptus F.80 Lapides quadrãgulares ad quãtitatẽ ouorũ; fulgura villas cremãtia; F.107,46 corui carbones ignitos portãtes F.79 Locuſtæ per Galliam terrę fructus depaſcentes M.82,5 Luna ſanguinea: facula ardens & fulgur inſtar turris, fons aquæ in ſanguinẽ mutatus F.71 Luna in duas diuiſa: crux rubra magna cũ corona circa ſolẽ F.109,53 mons in Burgundia progrediens F.56.80 mons in Campania eructans ignem F.61 Mulier enixa quinq; canes F.92,10 ſanguineæ haſtæ, lux clariſſima tota nocte F.57 ſanguis de cœlo pluit F.67 ſignum rubeum dominicæ crucis, & haſtę multæ F.65 ſigna crucis cœlitus ſuper hominum veſtes cadebant 310,44 tres ſoles, & duæ integræ Lunæ: ignis in quantitate dolij e cœlo, vir magnus, albus circulus, ſoles duo: Stella per diem fulgurãs 113,4,6 F.75 ſoles tres, vẽtus maximus F.88 ſoles tres in Oriente, in vnum corpus redacti F.33 tres ſoles in cœlo & tres Lunæ 353,46 Sol minor ſolito; Sol cum Luna pugnans: Lunæ duæ: Scuta duo ſanguinea: Spinæ cruentæ 252,7 Stella cõtra Lunam veniens: ſanguis ſtillans de nubibus: cœlum ardens F.55 Stella magna in Oriente F.61 Stella magna ante ortum diei 112,51 tres Lunæ; tres ſoles F.77 magna & inſolita Romæ F.32 Romæ, malorum a Carthaginẽſibus venturorum prænuncia F.29 Ventus magnus F.84
Portus Centumcellenſis epiſcopus M.79,13
Portus S. Symeonis M.142,32
Poſidonius Stoicus F.33
Porus rex Indiæ ab Alexandro M. victus & regno reſtitutus 224,16. 227,26 quantas habuerit diuitias 224,17. 227,30 interfectus 224,20
Poſthumus Syluius rex Italiæ 162,47. 164,36. 166,31. 213,26 F.13
Poſthumus dux Francorum in prælio a quo ſecurior occiditur 22,5 M.71,11
Potentum ſtupra quomodo excuſata F.8,18,12
Prædeſtinati, olim hæretici F.51
Prædicatorum ordo incipit F.79 cõfirmatur, & ordini Minorum præfertur F.80 male audit M.219,39
Prædicatorum ordinis monachus venenata eucharistia perimit imperatorẽ Henr. VII M.219,26
Prædicatoris ordinis apud Bernates quatuor combuſti M.314,41
Prędicatores monachi Francofurdia expulſi M.238,45
Prædonum arces dirutæ M.195,38. 196,21
Præfecti plærunq; mercenarij pauperes 297,29
Præmonſtratenſis ordo incipit F.75
Præſtantius, caballum ſe eſſe, & annonam portare ſomniat 252,5
Præterita non deſideranda F.7
Proga eccleſia cathedrali ſublimata F.69
Pragenſis Academia F.85 M.254,33,35
Praxedis virgo, ſoror Titi & Nouati F.38
Priamus f. Laomedontis, rex Troiæ bellum contra Græcos mouet F.12 Troiam vaſtatam ab Hercule reparat F.12 occumbit 158,1
Priamus iunior, pater Sicambrorũ, Germanorum, Francorum 165,46 venit cum Antenore in Pannoniam, & inde in Germaniam 165,42. 431,27 in Scythiam 431,20 cum ſuis dictus Sicambri 431,23 venit Venetias 431,14 occumbit 432,1 F.49
Primas Germaniæ Magdeburgenſis archiepiſcopus F.70
Primates quidã coniuratores contra papam interfecti 461,50
Primogenitorum percuſſio, decima Ægypti plaga 119,50
Primus epiſcopus Alexandrinus 370,14
Principes electores inſtituti M.107,46
Priſcianus Grammaticus 415,4 F.55
Priſcillianus epiſcopus hæreticus F.49
Priuati corpus Coloniam tranſlatum F.70
Probatica piſcina Hieroſolymis, quæ & Silohe 347,56
Probus imper. Auguſt. 380,5 F.46 Germanos diu debellans, tandem in ſuorum militum numerum eos conſcribit M.22,40. 23,27 Germano milite Italiam a Gothis liberat M.23,28
Probus Germano milite vtitur feliciter in Oriente M.23,30
Probus Tullenſis epiſcopus Herbipoli pro concione inuehitur in papam M.197,18 epiſcopatu deturbatur M.197,28
Procas rex Albanorum 178,19 F.17
Proceſſiones principales tres 226,11
Procopius Roſus, legatus Bohemorum ad ſynodum Baſilienſem M.281,32
Proculus & Bonoſus contra Probum inſurgentes Germanorum auxilia, ſed fruſtra, implorant M.23,34
Proculus epiſcopus Conſtantinopolitanus 404,21
Proditores & transfugę inter Germanos ſuſpenſi M.8,41
Prometheus frater Atlantis quando vixerit 113,16 humanas ſtatuas mentes efformat 121,18 F.8 primus fabricatur anulos 121,21
Promiſſionis terra a quibus diuiſa F.10
Promiſſionũ Dei oracula apparent F.7
Prophetæ in populo Iſraelitico 163,37
Prophetarum & Regum inter Hebræos initium 145,33
Prophetarum veteris Teſtamenti, corumq; originis, patriæ, prędicationis, mortis, ſepulturæ, &c. deſcriptio 317,1
Prophetiæ & viſio inter Hebræos ſilent 142,21
Propitiationis vel afflictionis feſtum, feſtum Iudæorum F.14
Proſper epiſcopus Aquitanus F.52
Prudentiana virgo, ſoror Titi & Nouati F.38
Prudentius, poeta Chriſtianus F.50
Pruina noxia per Germaniam M.138,53
Prumia monaſterium 464,8
Pruſſia ab ordine Teutonico ſubacta & Chriſtiana fide illuminata M.182,17

in quatuor epiſcopatus diuiditur M. 183,6
Prutent contra Poloniæ regem bellantes ſuperantur F.87 Euangelium reſpuunt M.181,40
Pſittacus luctum mouens 410,32
Ptolemæus rex Ægypti, ſucceſſor Alexandri Magni 233,38.234,15 F.32
Ptolemæus Cleopatræ filius, rex Ægypti F.32
Ptolemæus Dionyſius rex Ægypti F.32
Ptolemæus Epiphanes, f. Philopatoris rex Ægypti F.29
Ptolemæus Euergetes rex Ægypti 237,28 F.28 a Iudæis offenſus mitigatur F.28
Ptolemæus Euergetes 11, f. Philometoris rex Ægypti F.30
Ptolemæus Lagi f. rex Ægypti F.27
Ptolemæus Philadelphus rex Ægypti 200,45 F.27 patronus Iudæorum 235,37 Eſdram prophetam in pretio habet 236,4 extruit Memphi templum ad formam templi Solomonis 236,19
Ptolemæus Philometor f. Epiphanis ex Cleopatrą, rex Ægypti F.29
Ptolemæus Philopator cũ Antiocho belligeratur, ſed vincitur 239,32 F.28
Ptolemæus Soter, rex Ægypti F.31 Iudæos grauiter affligit 233,53 capit Syriam & Damaſcum 234.18 Mathematicarũ diſciplinarũ amans F.42
Ptolemæus rex Ægypti per ſpadonẽ trucidat Pompeium 353,19 a Cæſare victus, poſt ſubmerſus 350,31
Ptolemæus dux Demetrij adoritur Ionatham, ſed incaſſum 261,47 victus fugit Azorum 261,51 occaſione Azoti combuſti Ionathæ dolos machinatur 262,18 aufert ab Alexandro filiam 262,20 moritur 262,44
Ptolemæus, dux Antiochi Pontici, gener Simonis, truculentus parricida 268,53 obſidetur, ſed euadit 266,23
Ptolemæus dux ſub Lyſia & Antiocho contra Iudæos 255,16
Ptolemæus rex Macedoniæ a Germanis victus, captus, truncatus M.13,4
Ptolemais obſidetur, expugnatur, exuritur M.200,1,16,30
Ptolemaidis adminiſtratio inter Chriſtianos pręposterè affectata M.199,53
Publius conſul Romanus F.24
P. Licinius conſul Romanus F.31
P. Scipio Naſica conſul Romanus F.32
Pudicitia, mulierum ſumma dos M.8,34
Puella quædam ieiunans F.66
Puella quibuſdam faſcinatis equa credita 152,20
Pueri impuberes Dijs immolati 237,2
Pueri de Alemanoia pro Palæſtinæ recuperatione zelo oõ ex notiua flagrant F.80
Pugio & Gladius, libelli Caij Caligulæ 362,47
Pugna ſancta F.56
Pulcheria ſoror imperatoris Theodoſij 404,23
Puluinaria quis inueniſſe creditur 165,5 F.17
Punicum bellum primum F.28 ſecundum F.29 tertium 258,45 F.31 finitur 259,24
Purificationis feſtum Conſtantinopoli inſtitutum F.55
Purpura Romæ incipit 202,34
Putiphar eunuchus dominus Ioſephi 106,44
Pyrenææ alpes, vbi mons Iouis 240,49
Pyrrhus rex Epirotarum contra Romanos pugnat pro Tarentinis 234,46 F.27 ad vrbem Heracham vincit Romanos 234,53 in Apulia vincitur & brachio vulneratur 235,19 F.27 vincitur in Lucania 235,24 in Achaia ſaxo ictus moritur 235,29
Pyrrhus, primarius vrbis Antiochiæ, amicus Boamundi M.124,24
Pyrrhus patriarcha Conſtantinop. exul 425,15 F.59
Pythagoras primus philoſophus F.23 Muſicus 205,50 moritur 233,22
Pythagoræ patria, habitatio, obitus, ſepultura F.23 ſententia de Anima 44,51 refutatur 55,23
Python cognomen Apollinis F.9
Pythonica quæ & Magia F.9

Q

QVadi, olim populi Germaniæ M. 7,31 Pannonias vexant 377,52
Quadrageſimale ieiunium inſtitutum F.38
Quadriga in Græcia primo iuncta F.10
Quadriuij ſcientia vnde 105,26
Quatuor coæquæua in principio creata F.2
Quatuor Euangeliſtarũ & IIII Doctorum feſtum inſtituitur F.83
Quatuor fœtus vno partu F.76
Quatuor principales ſedes imperij Romani in Occidente 458,36
Quintilius frater Claud. imper. Aug. 378,53
Quintus Flaminius victor Lacedæmoniorum 254,2
Quintlineburg 498,13
Quinquaginta viri primæ nobilitatis ab Aba rege Vngarorum decollati M. 114,52
Quinquennale ſilẽtium in ſchola Pythagoricorum F.23
Quintus conſul Romanus conficit bellum Macedonicum F.30
Q. Catulus a Germanis e præſidijs deiectus M.13,39
Quintus Cincinnatus e ruſtico Conſul, ruſtico habitu Romam triumphans intrat 209,10
Quintus Curtius philoſophus F.26
Q. Fabius regem Armeniæ ſuperat F.32
Quintus Lucius dictator vincit Senones 199,4
Q. Varus Proconſul in Germania cũ ſuis præſidijs deletur, trucidatur, & fruſtatim diſſecatur M.19,9
Quirinalis mons Romæ coniunctus 208,15

R

RAab meretrix ſaluat exploratores Iſraelitarum F.130,38.11 vrbe expugnata ſeruatur 131,25
Rabanus poeta & monachus, poſt abbas Fuldenſis & archiep. Moguntinus F.65
Racemi ex Smaragdo & hyacintho facti in India 224,18.227,37
Rachbodus dux Friſonum baptizandus tergiuerſatur F.61
Rachel filia Laban vxor Iacob F.7.8 ſterilis 100,12 tandem fœcunda redditur 100,24 partus difficultate moritur 104,31
Rachis rex Longobardorum monachatum cum filijs aſſumit M.48,1 F.63
Rachiſius monachus de regno Lombardiæ certat 442,5 M.52,5 authoritate papæ ab armis ad monaſterium reuocatur M.52,14
Radagaſus rex Gothorum cũ rege Germanorum confœderatur M.26,17 ſuis ſimulacris Romano ſanguine litat M.29,14
Radegundis regina Francorũ vxor Clotharij F.55
Radiantia, fluuius Bauaricus 483,36
Radicophanum mons in quo caſtrũ munitiſſimum M.153,10
Radulphus Bituricenſis epiſcopus F.66
Rages Medorum deſtructa F.76
Ragiulpha virgo ſancta F.59
Raguſium a Saracenis diripitur M. 81,34
Raimundus, rex Antiochię, Ludouico regi Galliæ officioſus M.141,33
Raimundi Payrandi, legati Apoſtolici indultum in viuos & mortuos M. 304,53
Raimundus, fundator ordinis S. Ioannis F.76
Raimundus ordinis Prædicatorũ, compilator Decretalium F.80
Rainaldus Bamberg. epiſc. cum Frid. I R. in expeditione Mediolanenſi M. 148,24
Rainaldus conſtituitur dux in Apulia & Campania M.137,14 armis defendit Apuliam contra Rogerium M. 137,20 moritur M.137,22
Raino comes dux Apuliæ 509,55 moritur 511,33
Rainoldus Colonienſis archiepiſc. corpora trium regum Mediolano Coloniam transfert F.78
Rama domus & ſepulcrum Samuelis 154,53
Ramalech filius Sennacherib, parricidi 175,38
Rameſiæ monaſterium fundatum F.70
Ranæ, ſecunda Ægypti plaga 118,19
Raperſuil arx obſeſſa M.290,39
Raphidin locus caſtrametationis Iſraelitarum 124,1
Rapinæ inter Germanos ſemper viſitatæ & laudatæ M.10,20
Raſcia a Turca vaſtatur M.285,16
Raſin rex Syriæ F.18
Raſtil rex Sclauorum captus excæcatur 464,33
Raſura capitis inter ſacerdotes vnde 565,27
Ratiſpona obſidetur ab Henrico v, ſed defenditur M.128,1,10 obſeſſa & capta M.104,21 capitur a rege Conrado M.194,15
Ratiſponenſis epiſcopus comes in expeditione Hieroſolymitana M.165,27
Rao de Liechtenſtein occumbit M. 257,28
Rauenna ab Haiſtulpho expugnata M. 48,6 Pontifici tradita 441,12 pontifici Romano erepta M.53,6 expugnatur & diripitur a Frid. II. M.187,30 Venetis a papa eripitur M.314,26
Rauennas archiepiſcopus fugit in Galliam ad Clementem VII M. 260,43
Rebecca, filia Bathuelis ex Meſopotamia, vxor Iſaaci 96,29 F.7 mater Iacob & Eſau F.8 geminos in vtero colluctantes parit 97,27
Rechab ex poſteritate ſoceri Moyſis Iethro F.8
Regalia quæ cenſeantur, & cui ſententia Iuriſperitorum debeantur M.148,45
Reges inter Germanos quales & cuius authoritatis M.10,26
Reges Romæ abdicati 211,12

Regum generatio a Ioue 105,26
Regum & Prophetarum inter Hebræos initium 145,33
Regum Ægyptiorum catalogus 555,25 Argiuorum 557,36 Aſſyriorum 550,41 Babyloniorum 558,1 Francorum 558,36 Gothorum 561,14 Græcorum 554,28 Hebræorum 553,9 Italicorum 549,1 Longobardorum 561,35 Medorum 551,50 Perſarum 552,25 Sicyoniorum 554,42 Troianorum 554,13
Reghardus Bertholdus de Rorbach, hæreticus 252,3
Regina F.4
Regina, concubina Caroli Magni M. 58,24
Regina Auſtri venit ad Salomonem 347,30
Regino abbas Prumienſis Chronographus F.69
Regium nomẽ olim inter Francos inuſitatum M.31,28
Regnum Chriſti æternum 311,23
Regnum quomodo laudabiliter adminiſtrandum 519,44
Regna mundi duo principalia, vnũ Aſſyrium in Oriente, alterum Romanum in Occidente F.6
Regnorum nomina contra Ioſue inſurgentium 132,21
Regni Romanorum ex Alba exordium 165,25 Babyloniorum deſtructio 167,48 Iſraelitici diuiſio 163,29, 45 reſtauratio F.32 Mahumetici initium M.43,12 Medorum finis 167,43 Perſarum initium 167,45.168,40
Regna mutandi authoritas pontificibus vnde 440,2
Regula Benedicti 415,6
Regularis vitæ ordo incipit F.74
Reguli Vngarorum capti & necati M. 102,41
Regulus conſul Romanus, acer bellator contra Carthaginenſes F.28
Reganifridus repreſſus a Carolo Martello 429,34
Regular f. Euilmerodach rex Babyloniæ F.22
Rei familiaris cura inter Germanos cõmiſſa mulieribus M.9,17
Reiſſia capitur a Maximiliano M. 314,31
Reinhardus de Nyberga occumbit M. 257,19
Reinmundus comes S. Ægidij, dux exercitus in Palæſtinam 495,18
Religio Deorum Germanis ſummæ curæ M.10,36
Religioſi Conrado regi ſuſpecti M. 191,2
Remi a Francis occupati 432,31
Remis oleum cœleſte quo reges Franciæ inungendi, conſeruatum 365,16
Remenſis archiepiſcopus in exiliũ ejicitur M.79,9
Remigius Remenſis epiſcopus F.52 baptizat regem fr. Clodouæum 433, 20 F.55
Remigius Rothomagenſis archiepiſcopus F.63
Remiſſio peccatorũ per Baptiſmũ promiſſa, non per Circumciſionẽ 303,34
Remus & Romulus. Vide Romulus & Remus
Remus dux Suedorum Heluetiorum M. 206,35
Rens caſtrum ad ripam Rheni M.234, 39
Reſpublica Romana aucta 367,28
Retharedus rex Gothorum F.56
Reu vel Ragau F.6
Reudingi, olim populi Germaniæ M. 7,29
Reutlinga capitur a Wirtembergico, ſed eidem ſtatim eripitur M.316,52
Reutlingenſes impigri pro Frid.11, M. 189,20
Reutlingenſiũ ſtratagema militare contra comitem de Wirtemberg M. 257,8
Rhea filia Numitoris virgo Veſtalis, mater Romuli & Remi, viua defoſſa F.18
Rhegium vrbs capta F.18 occupatur a rege Siciliæ M.219,47
Rheni fluuij fontes, curſus, &c. 192,13 inundatio F.86
Rhenus finis Romani imperij M.23,50 limes inter Galliam & Germaniã M. 4,38 olim dictus Lemannus 192,17 bis ponte iunctus a C.I. Cæſare M. 18,6,17
Rhenani inter Germanos ciuiliores M. 11,29 a Druſo Romano bello obruti M.18,31
Rhenanus tractus peſte infectus
Rhetia & Rheti a Rheto duce Tuſcorum M.12,17 extirpant arcem Muſſis 319
Rhingij, olim populi Germaniæ M.7,32
Rhodanus fluuius 197,23
Rhodus condita F.8 capta a dominis ordinis S. Ioan. Baptiſtæ Hieroſol. F.83 obſeſſa a Turcis, ſed in caſſum F.90 capta ab Alexandro M.223,10
Rhodij vnde orti F.5 vincunt Turcam M.297,16
Richardus comes Cornubię frater regis Angliæ, Rom.imp.electus F.81
Richardus comes Cornubię electus rex, ſed mox neglectus M.192,48
Richardus rex Anglorum in Palæſtina fortiter pugnat M.161,41 componit cum Sultano, & domum properat M.162,1 capitur in Auſtria M. 162,8 auro ſe redimit M.162,23
Richardus f. ducis Burgundię creatur rex Galliæ M.89,10 moritur M.89,13
Richardus de S. Victore F.75,76
Richardus inter Iudæos martyrizatus F.78
Richardus abbas Virdunenſis F.72
Richenſtain arx deſtructa M.195,50
Richimer moritur M.34,48
Richimerus tyrannus, Romam obſidet capit M.34,46
Richnau monaſteriũ, vbi captiuus Ioannes XXIII M.276,50
Ripalenſe monaſterium F.88
Riparidi in exercitu Wiſigothorum cõtra Attilam 405,50
Riphat f. Iaphet F.4
Rixilla rex Sueuorũ in Gallicia M.32,28
Robertus domitor Apuliæ naſcitur F.67 papæ adiutor contra Henricum IIII F.74 Piſas ab imper. citatur M. 219,7 non comparens proſcribitur M.219,10
Robertus rex Apuliæ, dux Guelphorum, Lud.imp. aduerſatur M.229,38 ſtrangulatur M.241,35
Robertus princeps Aquitaniæ Carolum regẽ bello adoritur, ſed occiditur M. 88,54.89,3
Robertus Capuanus ducatu Apuliæ ejicitur 511,40 M.137,45
Robertus comes Flandrię, dux exercitus in Palæſtinam 495,19
Robertus rex Francię cõpoſitor Sequentiæ F.71
Roberti Gaguini oratoris regis Galliæ epiſtola ad Iacobũ Wimphelingum F.101
Robertus Guiſcardus dux Normannorum 494,17
Robertus dux Venetorũ occumbit 305
Robertus abbas Ciſtercienſis F.74
Roboam f. Salomonis, rex in Iuda & Beniamin 163,30,45 F.14 amittit de regno decem tribus F.14
Rodeuburgum arx capitur M.175,19
Rogerius Siculus ex Apulia ejicitur 509, 53 F.76 in Campania & Apulia graſſans modo ſuperat modo ejicitur M.510,41. 511,34. 137,11. 20,22 ab Innocentio papa extorquet regiã authoritatem & benedictionẽ Apoſtolicam 511,52 ab Honorio II reſtituitur, ab Innocentio II reiectus F.76 papam comprehẽdit, ſed dimittit M. 138,1 vngitur & coronatur rex Siciliæ M.138,3 conducit Welfonẽ contra regem Conradum 512,4 Italiam vndiq. contra imperatorem concitat M.138,4 Græcos vaſtat, & regẽ Galliæ liberat F.76 inuictus bellator cõtra Sarracenos M.142,18 a Sarracenis regem Galliæ liberat M.142,24
Rogerus epiſc. Beluacenſis F.71
Rogodon mater Darij cum ſorore capitur 222,35.225,28
Rolandus dux vexillifer Deſiderij 444,45
Rolandus dux Francorum in Hiſpaniam 460,29
Rolandus cancellarius electus papa Alexandri III titulo M.150,29
Rolandus, mons in Sicilia 459,34
Rollo dux Normannorũ baptizatur F. 67 meretur nuptias filiæ Caroli regis Galliæ M.88,52
Roma, regnum in Europa 86,4 ſedes e quatuor principalibus vna imperij Romani in Occidente 458,40 ante dicta Valentia 186,32 quando & a quibus condita 181,14.549,54 condita in monte Palatino F.19 in flore 213,7 F.35 ampliatur 204,47 cingitur foſſatis, & accipit aquæductus 202,32. 202,8.208.17 muris firmata 379,23 rerum domina 213,21 aſylum ſceleratorum olim 182,16 in perſeuerantia fidei priuilegiata F.57 alijs inuicta ſeipſam vincit 550,1 accipit leges ab Athenienſibus 236,40 a Iuuenali ob primordia infamia taxatur 182,22 abdicat Reges, eligit Conſules 212,52 mutat principatum, non tyrannidem F.23 cœpit a ſua potentia deficere 432,17 prouincias tranſalpinas & ipſam Italiam amittit 417,11 confuſa factionibus M.256,12 in poteſtatem pontificis redacta F. 83 ab imperatore ob paparum ſchiſmata obſeſſa M.104,27 cum Italia & Gallia Romanæ eccleſiæ donata 385,41 concutitur fame, peſte, & inteſtinis factionibus F.24 M.228,19 incenſa & deſtructa F.24 grandi plaga attrita F.29 imper. Frid. I dedita M.157,28 obſidetur & capitur a Frid. I. B. M. 152,33 capta & eccleſijs profanata F.66 capta & direpta a militibus Cæſareanis M.318,25

varijs caſibus & malis afflicta 240,28 ab Agilulpho obſeſſa M.42,51 armis capta ab Arnolpho imperatore 469,41 a Beliſario reficitur M.38,50 capta a Genſerico F.51 a Germanis quoties capta M.39,39.29,35.34,18 a Germanis liberata M.37,51 capta a Gothis 401,38.436,38 F.50.55 Gothorum protentia liberatur 436,48 ab Henrico IIII expugnata M.121,40 obſeſſa a Luitprãdo M.44,34 obſidetur a rege Neapolitano 91,23 capta ab Odoacro 410,3 Odoacria dicta M.35,16.25 ab Ottone III obſidetur, capitur M.107,38 a Saracenis capta M.79,15 a Senonibus Gallis incenſa & deſtructa F.24 M.13,25 obſidetur a Tarquinio Superbo 192,30 233,3 a Totila rege German. capta M.38,34 muris & turribus nudata & combuſta a Totila M.38,44 ab Vngaris deuaſtatur F.69

Romæ idola cumulantur 189,31 mœnia aſſurgunt 234,35 conditæ annus mill[illegible]mus feſtiuus 376,41

Romanæ matronæ CCCLXXXII maritis veneno inſidiantes, veneno ipſæ extinguuntur 199,21

Romani linguæ Latinæ propagãdæ ſtudioſi M.7,41 quando auro, argento, gemmis, ditari cœperint 252,20 Germanorum conſanguinei 223,23 Auguſtum Dijs annumerare volunt 358,9 ad potentiam conſcendunt 232,4 de toto orbe terrarum ſubigendo ſolliciti 272,26 quando primum capti, & poſtea iam perierint F.26 territi F.27.29 ab elephantibus exanimati, maximam ſtragem patiuntur 235,1 in Gallijs exterminati ad vnum 433,29 Rheni accolæ a Francis expulſi 432,28 Agrigentum capiunt 237,49 vincunt cum exercitu Aſdrubalem 242,7 Africanum bellum contra Carthaginenſes gerunt 237,44 in bello Africano impigri 238,36 regem Syracuſanorum in deditionẽ ſuſcipiunt 237,46 Carthaginenſes affligunt 238,55 Carthaginem funditus euertere decernunt 258,30 a Celtiberis attriti F.31 delent Corinthum 265,33 a Gallis victi mox eos vincunt 237,38.240,32 maxima bella Germano milite conficiunt M.20,24 conſultant de bello contra Gallos & Germanos ſuſcipiendo M.12,46 contra Germanos ſemper maiori damnó quam cõmodo præliati M.20,20 erga Germanos iniquiores M.19,5 in Thracia cum Gothis conſerunt 397,50 preſſi a Gothis Francorum auxilia petunt & obtinent 436,40 Iudæos contra Demetrium in tutelam recipiunt 258,4 Longobardorum amici 449,43 ſub Longobardis fame preſſi ex Ægypto frumentarias naues accipiunt 418,19 in Italiam vocant Ludou. Bau. M.228,15 a Mithridate diu bellis oppreſſi F.32 in Numantinos duri 265,38 a Numidis attriti F.32 Odoacro regi barbaro ſeruiliter parent M.35,17 irritati tyrannide Odoacri Zenonem ob auxilium implorant M.35,28 inſidiantur Romæ imperatori Ottoni M.108,8 a Perſis deficiunt 416,25 Perſas & Macedonas vincunt 232,28 Pœnos nauali prælio vincunt 238,2 in bello decimo a Pœnis funduntur 238,31 plena victoria ſuperant Pœnos 251,42 Saracenorum naues comburunt F.61 a Samnitibus victi & denudati 232,15.39 Samnitas vincunt F.27 cum Simone Machabæo fœdus renouant 267,31 Pyrrhum vincunt tandem in Apulia & iterum in Lucania 235,19,24 a Scipione iuuene in melius reſtituti F.30 captiui liberati 242,11 . captiui recolliguntur F.30 ad Ticinum ter ab Annibale victi 240,53 Senones in Italia graſſantes debellant, magna ſua clade M.12,20 dicti Stercoriani, & etiam Saturniani a Saturno Stercutio F.11 dominantur in Syria 272,52 liberati a perſequutionibus Tarquinij Superbi 202,12 cum Tarentinis belligerantur 234,44 a Veientibus attriti F.25 metu Wandalorum Roma aufugiunt 407,44 ſubijciuntur papæ iuſſu & mandato Caroli Magni 65,45 vindicaturi ſe in libertatẽ papam concutiunt, pugnis & verberibus in carcerem abijciũt M.65,51 ob papas inter ſe mutuis cædibus & lanienis certant M.104,42 factiones mouent ſub coronatione Frid.I 517,49 in ordines diſtinguuntur 182,51

Romanus ſenatus ordinatus 182,49 Chriſti cultum ſenatuſconſulto promouere recuſat 360,45

Romanorum conſulum potentia minuta M.158,24

Romani ſenatores interfecti 571,47

Romana lex originem trahit a Ioue 105,43

Romana ſedes caput omnium eccleſiarum, habet ius iudicandi omnes, a nemine debet iudicari M.66,31 dici incipit caput eccleſiarum 420,38 in priſtinam libertatem reducta 498,51 ſimultatibus laborat M.296,7

Romanæ res a Mario reſtitutæ M.14,8

Romanæ prouinciæ ſenſim deficiunt, ſibijpſis reges creant 432,18

Romanorum & Albanorum regum catalogus 213,23

Romanorum reges vnde ortum traxerint 137,37

Romanorum regni ex Alba exordium 165,25

Romanorum Pontificum canonica electio ſuffocata 492,37

Romanorum munitiones & præſidia in Vngaria & Thracia a Germanis euerſa M.26,21,24

Romani populi deſcriptio incipit 208,29

Romanorum magna ſtrages & cædes F.78

Romanus exarchus Mauricij imper. vir perfidus M.42,25

Romanorum legiones Q. Varo commiſſæ trucidatæ M.19,14

Romanus exercitus perditus 368,20 F.32.42

Romanum regnum, regnum principale in Occidente F.6 dilatatum 448,33 bifidum F.63.68 inter Germanos deletum M.19,22 mutat ſedem e Roma in Byzantium 381,26.385,27 ruinam minatur F.59 ad Teutonicos & ad Francos Orientales deriuatum 473,43.477,10.478,24 F.70 M.66,54 in Oriente per Turcas concuſſum M.44,29 diſcerptum & confuſe adminiſtratum 468,46 finitum in Occidente M.34,21

Romanus I, papa F.68

Romanus monachus F.55

Romaniola (exarchatus Rauennas) pontifici Romano ſubiecta M.68,16

Romeches rex Germanorum M.20,10

Romericus mõs in Lotharingia, cœnobium ſanctimonialium a Romerico fundatore nuncupatum M.419,4

Ronciuallum F.85

Romulus primus rex Romanorum 213,47 F.19 e poſteris Iouis 105,32 Romæ rempublicam in ſacris & politia amplificat 182,49

Romulus & Remus vt nati, educati, & tandem elati fuerint 180,5 F.18.213,42 condunt Romam 181,14

Roſa vrba M.106,19

Roſa conſecrata & Lantgrauio Haſſiæ tranſmiſſa F.89

Roſanen filia Darij capitur 222,36.225,28

Roſatum caſtrum Mediolanenſium ab imp. Frid.I deletur M.144,39

Roſimunda, filia regis Gepidarum, captiua, poſt vxor Alboini 449,19 iniuria affecta a marito ſe ad illum occidendum conuertit 452,50 M.40,36 regis pincernam ad regem occidendum iuſſis & concubitu animat 453,13 cum pincerna Rauennam aufugit 453,27 M.40,41 inſidiatur pincernæ, fœdus contrahit cũ duce Rauennate 453,30 veneno pincernæ porrecto & ipſa mori cogitur 453,35 M.40.49

Rotenberga oppidum captum a Lucernianis M.250,21

Rotomagenſis archiepiſc. captus, ſed liberatus M.187,49

Rouertũ oppidũ ſolo adæquatur 305,24

Rubeimontis monaſterium extructum F.75

Ruben f. Iacob ex Lea author tribus in Iſrael F.8

Rudolphus comes de Habſpurg, Rom. imp. Aug. F.82 M.192,3 cum vxore Aquiſgrani rex coronatur M.193,1 confirmatur in regno a Pontifice M.193,5 Norinbergæ conuentum principum celebrat M.193,9 alium conuentum agit Auguſtæ M.193,18 per legatos exigit a Bohemo terras imperio ſubiectas M.193,46 mouet exercitũ in Auſtriam, & Viennam obſidet M.194,21 ab indignatione in Othocarum retrahi ſe patitur, & cum illo pacificatur M.194,38 Viennam ingreditur M.194,49 Othocaro deficienti occurrit, cum eo confligit & vincit M.195,23 agit conuentum Francofordiæ M.195,36,48 rebelles hinc inde compeſcit & ſubegit M.195,40 Pontificis ſtudioſus M.195,53 in vxorem ducit filiam ducis Burgundionum M.196,3 Italiam per legatos ſibi deuincit M.196,6 celebrat comitia Auguſtæ M.196,13 filium Albertum in ducem Auſtriæ conſtituit M.196,15 Erffordiæ conuentum agit contra prædones M.196,19 callido prætextu ab Italis extorquet pecuniam M.196,54 comitem Wirtenbergicum & armis & animi prudentia vincit M.197,33 obſidet Bernam F.83 Spiræ moritur M.200,41

Rudolphus dux Sueuorum, rex contra Henricũ IIII electus 499,48 M.274

annis ab Henrico 1121, petitus exercitum in Saxonia colligit M.117,6 obſidet Herbipolim *M.*117,11 potitur Herbipoli & victoria cōtra Henricum IIII, M.117,19 in Saxonia cum Imperat. Henrico infeliciter cōfligit *M.*117,21 amiſſa in prælio dextera fugit & moritur M.117,23
Rudolphus Lud. Bauari frater, ſed mente hoſtis M.223,13
Rudolphus comes de *Pfullendorf* M. 154,1
Rudolphus de *Wart*, conſcius necis Alberti Imper. *M.* 212,38 comprehenſus diriſſimo ſupplicio afficitur *M.* 213,8
Rudolphus comes de Werdenberg M. 257,44
Rudolphus puer apud Bernates a Iudęis martyrizatus F.83
Rudolphus rex Burgundionum 485,51 moritur, & teſtamento ſucceſſorem nominat 486,13
Rudolphus f. Alberti Imper. rex Bohemorum M.202,47.210,36 in vxorem ducit viduam reginam Bohemiæ M.210,40
Ruffinus preſbyt. & hiſtoriogr. F.48
Ruffinus & Theodorus Philippicum oculis priuant 429,16
Ruffinus dux exercitus maximus, Arcadio inſidians truncatur M.25,50
Ruffinus patricius, author defectionis Gothorum 400,37 decollatur 400,41
Rugulanda, ſedes Long. 447,12.448,8
Rumaldis, filia regis Grimaldi, obſes 426,44
Rumetus rex, hoſpes Hannibalis 251,49
Rupertus comes Palatinus Rheni, Roman. Imp. Auguſt. F.86.M.265,31,50 in Italiam exercitum ducit M.265,55 ex Italia in Germaniam ducit M.267,14 moritur M.270,46
Rupertus comes palatinus Rheni non conſentit in perſequutiones Iudæorum 246,43
Rupertus Bauariæ dux, caput & princeps militiæ vrbium imperialiū contra comitem de Wirtenberg M. 252,38
Rupertus dux Baſilienſis Cremenſes ſubigit M.149,30
Rupertus rex Neapolitanus Imperatori, ſed recte infenſus M.227,45
Rupertus de Gebſidel occumbit M. 257,29
Ruſcia deuaſtata F.69
Ruſticana ſeditio 317,50
Ruſtici in Spirenſi diœceſi ſeditioſi 311,29
Ruth Moabitis, vxor Booz, mater Obed F.12
Ruthardus Moguntinus archiepiſcopus ſede ſua expulſus 498,16
Ruthardus de Zeringen, Alſatiæ princeps M.139,20
Rutrudis filia Caroli Magni ex Hildegardi M.58,20

S

Saba, a quo Sabæi F.4
Saba rex Maurorum dux Sarracenorum M.81,30
Sabæa regina Hieroſolymam veniens, inter Sibyllas numerata *F.*13
Sabæi, id eſt Arabes *F.*4
Sabagonus Conſtantinop. Imperij Occidentalis depopulator M.109,20
Sabatha, Æthiopes occidentales *F.*4
Sabathaca *F.*4
Sabaij, olim populi Germ. M.7,27
Sabaudię comitatus ex ſanguine ducum Saxoniæ deriuatus *F.*70
Sabaudi, Galli ad radices Alpium delecti *F.*32
Sabaudus ducatu ſuo eijcitur M.320,47
Sabbathum, feſtiuitas Iudæorū ſingulis ſeptimanis *F.*14
Sabbatum temporale & eius obſeruatia abrogata 297,27
Sabellius hæreticus *F.*46
Sabinæ a Romanis raptæ, Sabini belli occaſio 182,41
Sabioi, olim populi Germ. M.7,25
Sabinorum (qui & Laurentes) regni in Italia exordium 134,52
Sabinianus papa *F.*58
Sabinus fr. Veſpaſiani in Capitolio cōbuſtus 366,17
Sabuſar filius Euilmerodach rex Babyloniæ F.22
Sacella extructa *F.*8
Sacerdotalis tribus in Iſrael a Leui *F.*8
Sacerdotes inter Germanos ſummus magiſtratus M.10,54
Sacerdotes homicidæ regis 239,54
Sacerdotes ad aratra trahenda damnati M.181,45
Sacerdotum cœlibatus inductus *F.*44
Sacerdotū paſſio, libellus famoſus *F.*92
Sacramentum panis & vini futurū pro holocauſto 307,9
Sacri ignis lues *F.*77
Sacri libri reparati *F.*24
Sacrificia a gentibus originem trahunt 90,48
Sacrificia Iudæorum reprobata 300,40
Sadoch dux in Iuda *F.*27
Sadoch pontifex in Iſrael e linea Eleazari *F.*13
Sadoch pontifex in Iuda *F.*19
Sadducæorum ſecta inter Iudæos *F.*32
Sagum a fibula vel ſpinis contextum, veſtitus Germanorum M.8,51
Saguntum, vrbs amica Romanorum capitur 240,45
Salaberga ſecta F.58
Salagaſtus author legis Salicæ 432,11
Salathiel f. Iechoniæ rex in Iuda F.22
Sale vita & ætas F.5
Salem vrbs condita F.4 poſt Hieruſalem, a Salem condita 89,46.90.44
Salernū Romano imperio paret 206,7
Salernitanus epiſcopus, obſes M.164,39
Salici, qui & Franci 432,13
Salluſtius hiſtoriographus naſcitur F.32. 33
Salmana Madianita in prælio occumbit 135,43.F.11
Salmanaſar rex Aſſyriorum 165,33.F.19 abducit decem tribus Iſraelis in terram Medorum 174,12.181,44 moritur 175,8
Salmenſis comes occumbit M.299,29
Salmon f. Naaſſon, pater Booz F.10
Salome ſoror Herodis moritur F.35
Salomon rex in Iſrael 160,52.162,43. 317,20.F.13.160,51 ædificat templū Hieroſolymitanum 347,9 excellentiſſimus omnium hominum in ſapientia, diuitijs, delicijs, gloria, &c. F.13 ſibi non alijs diſcit F.14 perimi iubet Adoniam impurum 161,8
Salomonis templum quando conſtructum 162,44.F.14 ſpoliatum, poſt incenſum F.21 iudicium inter duas mulierculas 162,51 opera & facinora, & etiam idololatria 163,24
Saltatio punita M.109,42 F.71
Saltzungen arx capitur M.175,19
Saluatoris ordo, alias Brigitæ, inchoatur F.85
Samaria conditur F.15 fame compreſſa & obſeſſa, & fame & obſidione mirifice liberatur 172,36 capitur 174.15
Samariæ reges præuaricatores 173,52
Samaritanorum religionis origo 174,37
Samaritæ bello atteruntur 373,42 victi a Seuero F.44
Samarites F.4
Samnia vrbs 169,39
Samnium, regio Beneuentanorum atteritur M.83,40
Samnites olim, qui nunc Beneuentani 464.47 medij inter Picenum, Campaniam, & Apuliam F.25 Romanos vincunt & denudant 232,15,39 animoſitatem Romanorum compeſcunt F.26 a Romanis victi 232,36 F.27
Samotes princeps & legiſlator primus Celtarum M.3,48
Samſon filius Manuhe acris iudex & vindex Iſraelitarum 138,23 F.12 portat portas vrbis Gazæ 139,12 ducit vxorem 139,20 inſidijs vxoris capitur, ligatur, excæcatur, ad molas eijcitur 140,13 deijcit aulam & templum Dagon, & cū Philiſtęis moritur 140,20
Samſon & Hercules coætanei, & in multis ſimiles 137,43. 140,48
Samſon epiſc. Dolenſis F.56
Samuel propheta & iudex in Iſrael F.13 naſcitur, & Heli ſacerdoti traditur 141,24 ad munus propheticum voce Dei vocatur 141,20 prænunciat Iſraelitis iura regis 144.53 iudex & Propheta in Iſrael 145,31 Saulem in regem Iſraelis inungit 145,47 denunciat Sauli iram Dei contra ipſum 149,13 in regem inungit Dauidem 149,44 moritur 154,53
Samuelis prophetę oſſa Conſtantinopolim tranſlata F.50
Samus Romano imperio ſubijcitur 206,7
Sancta Sanctorum baſilica Romę reparata F.80
S. Ægidij monaſterium Norimbergę extructum 138,50 M.villa 402,36
S. Albani templū Moguntiæ concuſſum corruit M.85,23
S. Benedicti monaſterium in mōte Caſſino reſtauratum F.62 corpus in Gallias tranſlatum F.60
S. Brigida in Scotia claret F.53
S. Calliſti corpus in Franciā delatū F.67
S. Columbæ monaſteriū prope Placentiam demolitum M.190,9
S. crucis inuentio 387,47 lignum vbi natum, tranſplantatum & conſeruatum 346,1 in piſcina Siloha aſſeruatum 347,50 vexillum Hieroſolymis in Perſiam aſportatum 420,52 ex Perſia Conſtantinopolim, & inde Hieroſolymam reportatur 422,22
S. Elizabethæ viſiones *F.*76
S. Emerani monaſterium Ratiſponę ſtabulum equorum M.1[illegible]1,17
S. Fidis monaſteriū fundatū in Sleſtatt M.154,13
S. Galli monaſterium bellum gerit contra Appacellenſes M.268,21
S. Georgij monaſterium in ſylua Hercynia extructum M.122,38

S. Hildegardis viſiones F.76
S. Hibertus epiſcopatum Leodiū tranſfert F.61
S. Huldrichus Sueuiæ princeps, fundator monaſterij ad lacum Thurinenſem M.85,6 obdormit M.105,16
S. Ioannis Baptiſtæ ordo incipit F.76
S. Laurentij monaſterium Romæ ædificatum F.79
S. Marcellinus tranſlatus F.65
S. Mariæ aſſumptionis octauæ F.66
S. Martinus Antiſſiodorum tranſlatus F.67
S. Martini eccleſia combuſta 463,44
S. Mauricius dux miſſus in Gallias, martyrizatur 381,5
S. Mercurij arma contra Iul. Apoſtatam 391,54. 393,12
S. Michaelis inuentio in monte Gargano F.53 pueri peregrinantes F.89
S. Nicolai de Myrrhea translatio F.74
S. Panthaleonis monaſterium Coloniæ fundatum F.69
S. Petri baſilica Romæ eſt ſtabulum equorum M.79,16 Coloniæ fulmine ſciſſa F.66
S. Seuerinus primus abbas Fuldenſis F.63
S. Sophiæ eccleſia in Conſtantinopoli 413,48
S. Syluestri corpus Monaculum tranſlatum F.63
S. Symeonis portus M.141,32
S. Thomæ apoſtoli corpus Edeſſam delatum F.44
S. Trinitatis ordo incipit F.79
S. Walpurgis monaſterium iuxta Hagenau M.154,14
Sanctorum legendæ a quo ſcriptæ F.64 reliquiæ Aquileia Venetias exportatæ 407,7
Sangallum obſidetur a duce Auſtriaco M.269,9
Sangar iudex in Iſrael acris eius vindex 134,29. F.11
Santis, vrbs infra Coloniā, olim Troia 381,23
Santones a Normannis deuaſtati M.81,38
Sapientes Græciæ ſeptem F.19
Sapphrus rex Aſſyriorum 113,14. F.9
Sarai vxor Abrahami, quæ alias dicitur Ieſcha F.7 moritur 95,42
Saraias filius Azariæ ſummus pontifex F.21
Sardanapalus homo ventri, otio, & luxui deditus, nouiſſimus rex Aſſyriorum 164,54. 165,40. F.17 ſeipſum in ignem conijciens comburitur 165,14. 195,49
Sardinia inſula, locus exilij orthodoxorum epiſcoporum 412,35
Sarmatæ, Regij Græcis, a quo orti F.4
Sarmatæ & Quadi Pannonias vexant 377,52 in exercitu Wiſigothorum contra Attilam 405,48
Sarmatia & Germania Tuiſconi ſorte obtingit M.3,36
Sarra Italus, legatus regis Galliæ contra pontificem M.205,31
Sarraceni magnam ſuſtinent ſtragem ſub Carolo Martello 429,39 Conſtantinopolim obſident 430,14 irruptiones faciunt in regionem Beneuentanorum 464,46 in Oriente ad potentiam conſcendunt F.59 ab Hiſpanis debellati F.61 Hiſpaniam occupant F.62 Italia expulſi F.65 Africæ vaſtatores F.66 in Italiam irruptiones faciunt F.66 in Italia deuicti F.69 capiunt Hieroſolymā F.71 fugati F.81 capiunt Tripolim F.82 capiunt Achon, alias item vrbes & caſtra F.82 cum Turcis in vnum populum coaleſcunt M.44,25 in Oriente Imperium Romanum labefactant M.51,46 belligerantur cum Perſis, ſed repreſſi M.44,17 in Italiam irruunt M.79,13 ex Italia expelluntur M.79,23 iterum Siciliam & Tarentum affligunt M.81,29 Illyricum, Raguſium, &c. diripiunt M.81,33 vincuntur viribus Imperatoris & papæ coniunctis M.81,50 atterunt Samnium, regionem Beneuentanorum M.83,40 Samnio eijciuntur 83,42 Campaniam deuaſtant M.86,29 iterum Italiam populantur, Caſſinum montem diripiunt M.87,4 Gallias deuaſtant & Burgundiam M.89,9 Italiam diripiunt M.104,50 Italia abiguntur M.104,51 Capua profligantur ab Henrico II, M.109,19
Sariha vrbs M.141,30
Saturninus epiſc. Toloſanus F.40
Saturnus pater Iouis rex Italiæ ſecundus 98,36. F.11 a filio profugus 134,53 Iouem filium fugiens vbi latuerit 98,43 Cretenſis, rex in Italia, poſt numen F.11
Saturni res geſtæ & inuenta inſignia 98,37
Saturniani, cognomentum Rom. F.11
Saul primus rex Hebræorum 145,32. F.13 a facie Domini proijcitur 149,3 eligit milites præſidiarios e populo 146,22 a Samuele in regem Iſraelis inunctus 145,47 colligit exercitum contra Ammonitam, eumq; ſuperat 146,4 oraculo iuſſus pugnat contra Amalec, eique parcit 148,8 vexatus maligno ſpiritu ſubſidium ex cithara petit 149,46 furioſus lancea impetit Dauidem 150,1 victori Goliathi filiæ nuptias promittit 150,27 a muliercululis Dauidi poſtpoſitus in Dauidem implacabiliter irritatur 152,39 cum filio Ionatha & multis fortibus occumbit 155,1
Saul dux Stiliconis bello Germanos opprimere volens, cum copijs deletur M.30,11
Sauoa fluuius 197,23. 403,6
Sauus fluuius Vngariæ M.286,30
Sauus flumen Gallos a Germanis diuidens M.152,45
Saxo, Saxonum gladius breuis 362,28
Saxonia, regio Germaniæ M.7,45 olim Thuringorum habitatio 361,47 a ſuis limitibus, terminis, populis, fluuijs, moribus, inſtitutis, &c. deſcripta M.94,51 a Carolo Martello deuicta 429,37
Saxonia deuaſtata a Car. Magno 442,40,53 ab Hungaris deuaſtata M.191,12 96,35 bellis concutitur F.89 a rege Francorum ſubiugata 423,8
Saxoniæ dux, elector Imperij & mareſcallus F.71. M.107,51
Saxoniæ dux, dux expeditionis Hieroſolymitanæ M.165,24
Saxones olim Macedones & milites Alexandri Magni 361,37 diſtincti in nobiles, ſeruos, liberos M.95,4 ad Chriſtum conuerſi F.64 Oceanum transfretant in Angliam 522,1. M.32,49 in Anglia humaniter excepti 522,14. F.51 in Anglia dominantur 524,9. M.34,27 Angliam totam ſibi ſubijciunt M.36,1 auxiliares naues ſexcentas, plenas Germano milite accipiunt M.36,44 Anglorum regi & ducibus militant 522,1 prælian cum Arcturo cedere coguntur M.36,52 nouis e Germania auxilijs acceptis Arcturum vincunt, & Angliam recuperant M.37,2 in Anglia demum victi excedere coguntur M.37,3 iterum in Angliam nauigant, regem perimunt, & inſulā ſibi ſubijciunt M.37,8 repreſſi a Valentiniano 396,20 in Italiam commigrant M.41,38 a Clothario rege Franc. perſuaſi Italia exeūt, domū redeunt M.41,40 ſubiecti Carolo Martello M.45,40 Pipini regis tributarij 441,24 a Pipino debellati, eius ſiunt tributarij M.48,53 fœdifragi & mendaces a Carolo Magno diuerſis prælijs atteruntur 443,15 duri laboribuſq; aſſueti a Carolo Magno longo bello expugnati M.54,21 a rege Danorum fatigati a Caroli Magni filio Carolo defenduntur M. 53 in exercitu Wiſigothorum cōtra Attilam 405,49 a Ludouico Pio deficiunt M.75,2 defectionis pœnitentia ducti, Ludouicum Imperat. mitigare ſtudent M.75,6 in Henricum IIII, rebelles 499,13. M.116,34 ab Henrico IIII, fugantur, vincuntur, eijciuntur, nihilominus in odio & coniuratione pertinaces M.1[illegible],39 Henricum IIII, apud Pontificem accuſant, aliumq; Imperatorem poſtulant M.116,46 regē contra Henricum eligunt M.117,28 contra Henric. V, rebelles M.33,13 ab Henric. V, cruenta pugna vincuntur M.133,35 reſpuunt electionem Conradi Sueui ad imperium M.13[illegible] in electione Conradi Sueui tandem acquieſcunt M.[illegible]34
Saxonicæ leges Platonis legibus conueniunt M.95,3
Scabini inter Saxones a Carolo Magno conſtituti M.54,33
Scacorum ludus excogitatus F.22
Scantia, Scathnauia, ſedes olim Longobardorum & Gothorum 444,51
Scapha Longob. quod patera 44[illegible],18
Scathinauia inſula, ſedes Longob. 44[illegible]
Scantes rex Aſſyriorum 1[illegible],38
Scella vxor fratris Goſberti, machinatrix cædis Chiliani F.61
Scenici ludi Romæ inſtituti F.28
Scenopegiæ feſtum, feſtum Iudæorum F.14
Sceptrum regale quid ſignificet 538,8
Schaibo de Bernhuten occumbit M.257,22
Schellenberg caſtrum capitur, deijcitur F.108,54
Schidam oppidum F.58
Schiſma in eccleſia I, F.45. II, F.[illegible] [illegible], F.49. IIII, F.51. V, F.[illegible] VI, F.53 VII, F.62. VIII, F.65. IX, F.6[illegible] X, F.69. XI, F.70. XII, F.7[illegible]. X[illegible] XIIII, ſcandaloſum & confuſione plenum F.72. XV, F.[illegible] XVI [illegible] XVII, F.75. XVIII, F.[illegible] X[illegible] F.76. XX, F.78. XXI, [illegible].83 XXI[illegible] 86. XXIII, F.88
Schleſia, regio Germaniæ M.[illegible]
Schola Alexandrina [illegible]10
Schoneck arx deſtructa M.195,10

Schwe.

SchWitz, Vre, Vnderualden. Vide *Vre, SchWitz*, &c. M.
Scipio conſul Romanus Romanorum inſtauratur F.30 delet Carthaginẽ 140,56 in prælio vulneratus 241,2
Scipio Africanus conſul Romanus Imperator io bello Punico ſecundo F.29 adhuc adoleſcẽs exercitũ Pœnos Pœnorumque vrbes delet 241,45 Africam Romanis prouinciam facit 251,18 cum Hannibale colloquitur 251,31 ab Africa deuicta dicitur Africanus 252,1 Romæ triumphat 252,2 nauali prælio ſuperat Hannibalem 254,23 patria expulſus, apud Linternum moritur 254,29
Scipio minor, tribunus militum, Romanum exercitum in Africã contra Carthaginem ducit 258,50
Scipio Africanus conſul & dux contra Numantinos 265,40 Numantiam delet F.31
Scipio Naſica Pompeianus Romanorũ prudentiſſimus F.31 victus a Cæſare ſemet ipſum interficit 350,44. F.33
Scipiones Aſdrubalem Imperatorẽ Pœnorum ſuperant 241,30
Scipioues duo, Africanus & Naſica, Antiochum Iudæa expellunt 239,46
Sclaui Boemi domiti ab Otthone I, 475,17
Sclaui vel Hunelli ab Henrico Aucupe debellati M.96,10 Germaniam vaſtantes exercitu Imperatoris Othonis excipiuntur M.101,53 Italorum contra Imper. ſocij proſternuntur M.112,16 rebelles ab Henrico II, reprimuntur M.108,53 a rege Germaniæ Ludouico M.83,53
Sclauonia Chriſto lucrefacta F.62
Scolopcius Scytha in Cappadocia & Ponto conſidens, occiditur 125,8
Scopa princeps militiæ Ptolemæi fugatus F.29
Schoiendorf opp. obſidetur M.252,42
Scoringa regio, ſedes Longobardorum 445,36
Scoti Britanniam deprædantes a Saxonibus eijciuntur M.32,45
Scotica gens ortus ex Pictis & Iberis F.39
Scylla in mari Sieulo 459,39
Scythæ a quo orti F.4 Ægypto potiuntur 125,4 mittunt legatos pacis nomine ad octauianum 357,18
Scytharum regnũ oritur prope Danubium F.6 inter principalia regna non numeratur F.6
Scythia regio vaſta & barbarica F.6
Scyphus e teſta capitis regis Cunimundi 449,14
Sebaſtianus dux a Valentiniano miſſus in Africam deficit, poſt occiditur M.33,2
Sebaſtianus dux Venetorum, magnæ religionis erga Romanam ſedem M.158,18
Sebaſtianus Sclick comes in ſubditos Cubitenſes tyrannizat F.111
Seckingenſis eccleſię prædia conferuntur comiti de Habſpurg M.154,4
Secouienſis epiſcopus, legatus regis Bohemiæ M.193,22
Secta choriſantium tranſit F.86
Secula aurea ſub Saturno 138,10
Seculi primi, ideſt a creatione vſque ad diluuium, felicitas 72,15
Secundus philoſophus F.41
Secuſa oppidum expugnatur & ſolo adæquatur a Frid. I B. M.154,49
Sedechias rex capitur, excæcatur, filijſq; occiſis priuatur 183,37. 205,45. F.21
Sedechias Iudæus medicus Caroli Calui M.86,40
Seditio Hieroſolymis Iudæorum in paſchate ſub Claudio 364,6
Seditio Monaſterienſis 320,23
Seditio Romæ inter plebẽ & magiſtratum F.24 Ruſticana per Germaniam 317,52
Seditioſi proprie qui M.208,12
Segetes in Italia incipiunt 98,42 in Græcia 112,20. F.9 a quibus inuentę 121,29
Seguinus rex Biſuntinus, ſocer Brennij 197,22,33
Seguſa perit 518,41
Seir mons, poſſeſſio Eſau F.8
Sela rex in Iſrael 166,47. F.8
Selandia, regio Germaniæ M.7,45 terræmotu periclitatur 320,11
Seleucia condita F.26 a Traiano ſubacta F.40
Seleucus, qui & Antiochus, rex in Syria, Babylonia & Antiochia 233,40
Seleucus Antiochi filius obſes Romæ 239,50
Seleucus Ceraunus, f. Antiochi Callinici, rex Syriæ F.29
Seleucus minor Antiochi filius, rex Syriæ, Iudæis infeoſus 240,6
Seleucus vel Nicanor, f. Antiochi rex Syriæ F.27
Seleucus filius Antiochi Magni rex Syriæ F.30
Sella F.3
Sellum pontifex in Iuda F.20
Sem filius Nohæ, pater Babyloniorum 84,26. 85,21
Sem vita, ætas, generationes, poſſeſſiones 90,36. 93,11. 85,37. F.4
Semeias claret F.14
Semiramis regina Aſſyriorum coniunx Nini 87,50. 165,30. F.7 Indos compeſcit F.7 a filio ſpurio occiſa 88,4 a Nino filio interfecta F.7
Sempach confœderatis cõiungitur M.250,39 prælio nobile F.86
Sempronius conſul Romanus contra Picentes belligeratur F.28
Sempronius conſul Romanus F.29 in bello Punico ſuperatus F.29
Senæ in Tuſcia ædificatæ 198,54
Senatores centũ Romæ ordinati 182,49
Senatores Romani interfecti 371,47
Senatorum centum Romæ ſomnium vnum 214,46
Senatus Romæ innouatus 512,15 Chriſti cultum recuſat 360,45
Seneca magiſter Neronis interfectus 364,39. 365,6. F.38
Sennaar terra F.4
Sennacherib rex Aſſyriorum 165,33. F.19 Iudæam rapinis & direptionibus affligit 175,9 Deũ blaſphemijs & probris afficit 175,18 cum maxima iactura & ludibrio Hieroſolymitanam obſidionem ſoluit 175,34 interficitur a filijs 175,40
Senogallia conditur 598,41
Senogallia Romano pontifici a Longobardis erepta M.53,7
Senones vrbs vnde dicta & a quo condita 197,36
Senones, olim populi Germaniæ M.7,25 intrant in Italiam vi & tyrannide multa 196,36. 197,48. M.12,8 Romam petunt M.12,18 cum Romanis pugnant F.24 Romæ Capitolium arcte obſident M.12,30 Romam expugnant, diripiunt, nulli ætati, nulli ſexui parcunt M.12,25 in Italia vincuntur 196,46. 198,24. 199,1 M.12,39 duce Brennio veniunt in Græciam 199,33. M.13,2
Sephora, filia Iethro, vxor Moyſis 515,56 circumcidit filium 117,36
Septem Iudæorum feſta principalia & vetuſta F.14
Sequani cum Heduis concertantes ad Germanos confugiunt M.14,36 a Valentiniano ſubacti M.24,38 a Conſtant. Romano debellati M.31,7
Seradon f. Sennacherib rex Aſſyriorum 175,43
Seraphin idem quod Ardens vel Incẽdens 12,1
Serapis, qui & Apis, tertius rex Argiuorum F.8
Serapis idolum in Ægypto quando cõſtructum 112,3 quando deſtructum 111,8
Seralar f. Sennacherib, parricida 175,38
Sergius I, papa F.61
Sergius II, papa, ante Os Porci F.66
Sergius III, papa F.68
Sergius IIII, papa F.71
Sergius Galba a Luſitanis victus F.31
Sergius patriarcha Eurychianus 423,19 damnatus F.59 a Deo punitus F.63
Sergius Chriſtianus, monachus, apoſtata, Arrianus, cõpilator Alcorani F.58. M.43,45
Serpens æneus Moyſis cõfractus 174,53
Serpens miræ magnitudinis & peſtiferi anhelitus 238,9. F.28
Serpens maledicitur 73,31
Seruatius Tungrorum epiſc. cognatus Chriſti F.49
Serui Romæ ſeditioſi in dominos 209,5
Seruiæ ducatus a Turcis occupatus F.89
Seruile bellum in Sicilia F.31
Seruilius vir conſularis Romę peſte moritur 209,4
Seruituris & nobilitatis prima mentio F.4
Seruius Tullius rex Romanorum 208,12,24. 213,52. F.22 occiditur a genero 208,19,33
Seruius Fuluius, conſul Romanus F.31
Seſac rex Ægypti, victor gentium F.14
Seuera abbatiſſa F.59
Seuerinus papa martyr 425,2. F.44
Seuerinus papa F.59
Seuerinus Colon. epiſcop. 398,47. F.49
Seuerinus abbas Agaunenſis F.54
Seuerinus Rauẽnas epiſc. vates 409,47
Seuerus Pertinax Imperator 373,37. F.43
Seuerus poſt Imperator vlciſcitur Æliũ Pertinacem 373,20. 409,8 Eboraci in Britannia obit 374,4
Seuerus Treuerenſis epiſcopus F.51
Seth natiuitas & ætas F.3
Setzelo vir ſanctus, nudus incedit F.76
Siagrius, æmulus Clodouęi Frãc. regis, Sueſſonæ regnat 433,16 ſecedit ad regem Wiſigothorũ 433,23 a Clodouæo repoſitus & remiſſus trucidatur 433,26
Siberanus Scotus F.54
Sibertus de Belre Carmelita F.85
Sibyllæ quæ & quot 214,8
Sibylla Beneuentana vel Samia 189,35 Cumana F.22 Delphica F.11 Erythræa in Babylone orta F.11 de Chriſto vaticinata 181,16 eius carmina inuenta F.18 Helleſpontiaca F.24

Phrygia F.12 Samia Phemonoe F. 11 20 Tiburtina nata 170,54 F.34 filia regis Priami ex Hecuba reliquis celebrior 214,25 diuerſas prouincias docendo illuminat 214,29 venuſta, decora, eloquens 215,12 deducitur Romam 214,45 de Chriſto vaticinatur, & cum Iudæis diſceptat 215,50

Sicambri, olim populi Germaniæ M.7, 26 vnde orti 165,46 multis formidabiles 202,37 ad ripam Danubij conſident 204,56 premũt Alemannos, & multa ſibi rapiunt regna 206,10 occupant Germaniam, & Germani dici incipiunt 212,14

Sicambria vrbs, altera Troia 166,15. 431,22 ab Attila ſubacta M.3.33,39

Sicarij cuiuſdam ſubornati in Imp. machinatio, & poſt ſupplicium M.221, 36,46

Siccitas & fames tempore Eliæ 169,50

Siccitas magna F.71.76.90. M.223,43. 311

Sicelech vrbs Philiſtinorum, ſedes Dauidis 154,45

Sicilia incipit nauigare 141,1 capta ab Alexandro M.223,10 terræmotu concuſſa 206,25 nutria tyrannorum F.23 a rege & obedientia eccleſię deficit F.82 a Genſerico inuaditur M.33,1 a Germanis liberata M. 37,51 a Mauris premitur M.78,36 Mauris liberata M.78,43 a Sarracenis deuaſtata M.79,20. 81,29 ab Imperatore capta M.163,78 in Prouinciam Imperatoris Romani redacta M.164,22

Siciliæ reges vnde habeant titulum regni Hieroſolymitani M.179,26

Siculi a Romanis ſubacti 232,37

Siculi nobiles omnes in Germaniam miſſi M.164,24

Sicyoniorum regnum oritur F.6 deficit 141,14. F.13

Sicyoniorum regum catalogus 554,42

Sidera quodammodo veſcuntur 24,27

Sidon vrbs nobilis F.4 exuſta M.199, 36 capta ab Alexandro M.223,10. 225,46 menſuras & pondera minuit 178,19 deletur ab Ocho rege Perſarum F.26

Sidrac puer Hebræus in aula Babylonia, qui alias Miſael 189,29

Sifridus Franco de *Erbach* occumbit M.257,26

Sifridus *Waler* occumbit M.257,23

Sifridus de Willenberg occumbit M. 257,21

Sigerichus rex Germanorum electus, mox trucidatur M.30,48

Sigibertus filius Clotharij tenet Metas 451,2

Sigibertus filius regis Dagoberti, infans baptizatus loquitur voce articulata F.58 XII monaſteriorum fundator F.59

Sigibertus Suedorum rex M.206,3

Sigiſbertus rex Galliæ in Italiam irrumpit, ſed a Germanis repellitur M. 43,8

Sigiſmundus filius Caroli IIII, rex Vngariæ, Romanus Imperator Augu. F.87 potitur filia & regno regis Vngariæ M.260,18 Romam inuitatur M.260,27 ex Vngaria recipit ſe ad fratrẽ Wenceſlaum M.261,25 in Vngariam reuocatur M.261,44 maximis & inſtructiſſimis copijs co venit M.262,1 Budam ad ſponſam venit M.262,13 regnum Vngariæ occupat & adminiſtrat M.262,21,37 in rebelles & hoſtes rigide animaduertit; in humiles mitis & pronus M.262,37 ab Vngaris capitur, & in carcerem conijcitur M.262,53 Turcam Bulgaria excedere iubet M.263,47 a Turca petitus auxilia hinc inde petit M.263,51 in conflictu cum Turca fuga elabitur M.264,54 WaiWodam debellat, compeſcit, capitis damnat M.265,13 captus viduæ cuſtodiendus traditur M.267, 35 aſtuta πειθανολογία ſe redimit M.267,49 Imperator Roman. eligitur M.271,7 noctu venit Conſtantiam ad concilium M.272,55 ex ſynodo in Gallias & Narbonam magnã ſuſcipit pro pace eccleſię expeditionem M.277,13 bellum in Turcas parat M.278,26 ad res Bohemicas valde intricatas ſe conuertit M.278,43 ſupplicijs afficit Vratiſlauenſis cædis authores M.278,52 armata manu & inſtructis copijs Bohemiam ſubigere molitur M.279,4 Norimbergæ conuentum agit contra Huſſitas M.279,52 copijs coactis in Italiam proficiſcitur M.280, 34 venit Romam & coronatur M. 280,39 Baſileam ad ſynodum properat M.281,3 Bohemos Huſſitas vocat ad ſynodum Baſilienſem M. 281,5 Iglariæ conuentum agit M. 282,20 Pragam venit, ibique honeſte exceptus multa Huſſitis indulget M.282,22 ægrotans Albertum Auſtriacum generum ſucceſſorem nominat M.282,38,55 moritur M.283,6

Sigiſmundus dux Auſtriacus conſpirat contra Imperatorem Frid. 297,39 excommunicatur 397,51 aſtu & potentia ſe excommunicatione liberat 297,53 Bohemiam rege orbatam ambit 298,16 cum Venetis belligeratur 305,23

Sigiſmundus archiepiſcopus Salzburgenſis pacificator inter Frid. III, & comitem Ciliæ 295,3

Silentium quinquennale in Schola Pythagoricorum F.23

Siloha piſcina Hieroſolymis, quę & Probatica 347,51 Hieroſolymam permeans M.125,40

Semilianus abbas F.56

Simeon filius Iacob ex Lea, author tribus in Iſrael F.8

Simon Petrus. Vide Petrus

Simon Zelotes apoſtolus 328,15. 345, 16

Simon Magus a Nerone adamatus 365,7. F.39

Simon filius Matathiæ 253,21 victorioſus & prudens pontifex & dux in Iuda F.31

Simon Machabæus fuodit Bacchidem 260,29 habetur rex Damaſci 264, 26 erigitur princeps Iudæorum loco Ionathæ 265,6 ſincere pro fratre captiuo agit 265,14 literis culpam offenſarum deprecatur apud Demetrium 266,48 capit arcem Hieroſolymis & cæteras vrbes, eaſq; exornat 266,51 a Demetrio pacem impetrat 266,51 cum Romanis fœdus init aureo ſcuto 267,31 cum filijs maioribus a genero trucidatur 269,4

Simon, cognomine Iuſtus pontifex in Iuda F.27

Simon Oniæ f. Pontifex in Iuda, vir laudatus F.28,29

Simon archiepiſcopus Seleuciæ martyr F.48

Simon vir ſanctus, Siracenſis monachus F.71

Simon comes Montis fortis, hæreticorum flagellum F.80

Simon martyr Tridentinus F.90

Simonia improbata F.87

Simplicius papa 401,12. 408,40. F.52

Sindegerus epiſcopus Bamb. poſt papa F.72

Sinderouia obſidetur & capitur a Turca M.285,16

Sindoaldus rex Brendonum ſuſpenſus 416,49

Siptineus dux Bohemiæ cõuerſus F.69

Siricius papa 394.17. F.49

Siſarum dux regis Iabin contra Iſraelitas pugnans fugit 134,41. F.11 trucidatur 135,23

Siſinnius papa 403,12. F.61

Socrates naſcitur 204,32. F.24 præceptor Platonis & Ariſtotelis 2 5,53 miræ patientiæ & æquanimis F.24 veneno perit 211,8

Socrates hiſtoriographus 403,34

Sodoma & Gomorrha ſubuertuntur 94,2. F.7

Sogdianus rex Perſarum F.14

Sol terra maior 23,44 maximã ſplendoris partem quare amiſerit 23,51 omnia viuificat, auget & nutrit 24, 4 ſiſtitur, & a curſu inhibetur 132,11 ſtat in cœlo immobilis F.10,61 10 lineis reuertitur tempore Ezechiæ F.19 obſcuratus F.64

Sol & Luna Dij Germanorum M.93 M.95,20

Solis & Lunæ arbores fatidicæ 214,12. 231,44

Solennis epiſc. Carnutenſis F.53

Solinus Sidonius doctor F.54

Solon, e ſeptem Græciæ ſapientibus F.19

Solymannus rex Turcarum contra Chriſtianos caute & feliciter pugnat M.122,51. 123,1 Chriſtianos a Nicea repulſurus, graui ſtrage afficitur M.123,46 Chriſtianos diſſipatos adoritur & interficit M.124,2 rurſum a Chriſtianis vincitur M.124,4

Somnium vnum centum Senatorũ Romæ vna nocte ſub aduentu Sibyllæ 214,46 eius expoſitio per Sibyllam 215,33

Sondero epiſcopus Magunt. martyr F.67

Sonorum proportiones ex malleorum ſonitu F.3

Sophares rex Aſſyriorum 165,36

Sophia Auguſta Narſem eunuchum nigro ioco irritat 417,1. 449,54

Sophocles Tragœdus F.24

Sophonias propheta F.20

Sora incendio conflagrat M.187,29

Sores rex Ægyptiorum primus F.6

Soſarmus rex Aſſyriorum & Medorum 166,48. 168,38

Soſimus papa 395,36. F.50

Soſius dux Romanorum adiungitur Herodi contra Antigonum 355,11 monitu Herodis abſtinet a profanatione templi 355,26

Soſtratus Pharum condit F.27

Soter papa 372,22. 374,25. F.43
Sozomenus hiſtoriographus 403,34
Spaoheimenſis comes cum Frid. II, in expeditione ſancta M.178,16
Sparetus rex Aſſyriorum 165,34
Spectacula inter Germ. qualia M.10,8
Speuſippus philoſophus, rector Academiæ F.25.26
Sphærus rex Aſſyriorum 165,34
Spira ſeditionibus concutitur 315,16
Spirenſis epiſcopus in obſidione Tubingenſi M.110.10
Spirenſis eccleſia ditata & completa 506,53
Spoletum vrbs vi capitur & ſolo adæquatur M.145,6 deſtruitur 518,4
Stain occupatur ab Imper. Sigiſmundo M.276,30
Statius Cæcilius comœdiarum ſcriptor F.30
Statua Romæ, virginis partum vaticinãs 358,22
Stellæ ſentiunt & habent voluntarium motum 24,19
Stephanus protomartyr 363,20. F.38
Stephani protomartyris reliquiæ inuentæ F.50 oſſa Romam delata F.56 corpus reuelatur 402,43
Stephanus papa 377,29. 440,54. F.45
Stephanus II, 443,33. F.63
Stephanus III, 443,37. F.63 oppreſſus a Longobardis Pipinum regẽ Franciæ implorat 438,8 ab Haſtulpho coarctatus, implorat Pipinum regem Galliæ M.48,13
Stephanus IIII, papa 462,4. F.65 inuiſit Ludou. Imp. in Gallia, a quo magnifice excipitur M.73,18 coronat Ludouicũ in Imperatorem M.73,26 moritur M.73,35
Stephanus V, papa 494,36. F.65
Stephanus VI, papa F.68
Stephanus VII, papa F.69
Stephanus VIII, papa F.69
Stephanus IX, papa F.73
Stephanus rex Vngariæ ad fidem Chriſtianam venit 483,14. F.70 ab Vngaris vt Sanctus colitur 483,16
Stephanus WaiWoda dux Turcæ in Bulgariam M.265,8 Sigiſmundo regi infenſus M.265,11 a Sigiſmundo humiliatur, & decollatur M.265,13
Stephanus Prior Carthuſienſis, poſt Digenſis epiſcopus F.80
Stephanus abbas Ciſtercij tertius F.75
Stephanus epiſc. Leodienſis F.68
Stephanus abbas Leodunenſis F.72
Stercoratio inuenta F.11
Stercorationis agrorũ author quis 135,1
Stercorani cognomentum Romanorum F.11
Stercutius cognomentum Saturni F.11
Sthenelus rex Argiuorum, a Danao regno pulſus 119,40
Stilicus patricius Gothos debellaturus, militem amittit 401,30
Stilico, legatus Honorij, magnus veterator & imperij Romani hoſtis M.26,3 Germanos domum redituros opprimit M.29,57 peſſima machinatur in Germanos M.30,5 interficitur M.30,23
Strina puella in Weſtphalia F.90
Stirps Dauidica funditus eradicata 368,36
Stoicorum ſententia de Animã 144,34 refutatur 46,36
Strabus diſcipulus Rabani F.65
Strusberg caſtrum, materia litis inter epiſcop. Bambergenſem & Frid. marchionem F.109,25
Strigonenſis epiſcop. coronat in regem Vngariæ puerum trimeſtrem Ladiſlaum M.286,13
Stupra potentum quomodo excuſata F.8.11.18
Styria deuaſtatur a Turca 320,2
Sua vxor Iudæ F.8
Suaderloch ſylua 309,20
Sublatus, locus vbi abbas Benedictus 448,36
Suanichilda vxor Gryphonis 430,37
Suarini, olim populi Germaniæ M.7,30
Sudor Anglicus graſſatur 318,27
Sueſſona a Francis occupata 432,31
Sueuus f. Gambriuij, pater Vandali M.3,22 ſeptimus rex Germanorum, pater Sueuorum, Tigurinæ vrbis conditor M.4,2
Sueui populi M.3,27 olim populi Germaniæ M.7,25 a Sueuo rege Germanorum M.4,4,14 cuius originis, dignitatis, & fortitudinis 191,42 olim agriculturę & militiæ dediti, nulli alij rei 197,1 vinum ad ſe portari non paſſi M.9,55 ripas Rheni occupant, & ſenſim in Gallias irrepunt 40,52 a ripis Rheni per Francos repelluntur M.41,1 Saxoniã occupãt, eamq; contra Saxones ſibi vindicant M.41,46 olim incolæ Mediolani 198,47 Iſidem colunt M.9,6 delent vrbem Auenzam 197,27 ſubiecti Carolo Martello M.45,40 habitant in Gallicia M.32,28 in Saxoniam tralati 450,34 Tiberium e Germania profligant M.19,35 Druſi exercitum profligant M.18,33 ſocij Saxonum contra Henricum IIII, M.116,43
Sueui quidam principes ex Caroli Magni proſapia ſanctimonia fulgentes M.84,53
Sueuia, regio Germaniæ, vicina fontib. Rheni & Danubij, alias Alemannia M.7,44 inter Germanicas regiones militum feraciſſima M.24,6 terra fertilis & opima 192,8 a Carolo Martello deuicta 429,36 afflicta ab Henrico IIII, M.122,13 deuaſtata M.135,19 ex bello Wirtembergenſi grauiter attrita M.257,37 ab Vngaris depaſta M.91,11 attrita M 241,17 bellis diuexatur F.89
Sueuiæ imperiales vrbes accuſant & debellant comitem de Wurtenberg M.252,19,26. 256,46. 257,5. M.263,10
Sueuicum fœdus incipit, finitur 320,12
Suigerus epiſcopus Babemb. conſtituitur papã 492,33. M.113,47
Suigerus de Gundelfingen occumbit M.257,18
Suigerus de Gemiogen occumbit M.257,22
Suiones, olim populi Germ. M.7,32
Suitenſes. Vide Heluetij M.
Sulpicius Biturienſis epiſc. F.58
Sultanus Iconij erga Chriſtianum exercitum perfidus M.160,26 tranſactione cum Frid. II, Hieroſolymam tradit M.184,1 eripit armata manu Chriſtianis Hieroſolymitanũ regnũ M.199,29
Sultani filius Ptolemaidem obſidet, eamque tandem expugnat & exurit M.200,1.16,30
Sulezberg monaſterium M.139,23
Sungauia vaſtata ab Anglis F.86
Suo f. Antenoris dux German. 432,4
Suppheno princeps F.5
Supplicia inter Germanos qualia M.8,40 in manu ſunt ſacerdotũ M.10,34
Sus lanoſo vellere Mediolano nomen parit 198,44
Suſanna vxor Ioachim, grauiter concuſſa pudicitiam & famam ſeruat 188,35 F.21
Sutrium ædificatum 58,41
Swandepoldus tyrannus in Pomerania ordini Teutonico infeſtus M.182,53 ordine Teutonico ad deditionem & pacem compellitur M.183,13
Swartzenburgiacus comes auxiliatur ordini Teuton. in Pruſſia M.183,14
Swicerus, dux Suedorum Heluetiorum M.206,35
Sybilla regina Apuliæ monaſterio cum filia mancipatur M.164,36
Sylla Mithridatem vincit & profligat 268,15 Hieroſolymis capit templũ 274,4
Sylnerius papa 415,37. F.55
Syluester papa 383,47. F.47 accipit a Conſtãtino Magno regalia inſignia 385,35
Syluester II, papã F.71
Syluester III, papã F.72
Syluester præceptor Imperatoris Otthonis & regis Franciæ, papa M.108,4
Syluestris comes cum Frid. II, in expeditione ſancta M.178.16
Symmachus papã 411,10
Symmachus papatu potitur 412,29. F.53
Symmachi & Laurentij funeſtum certamen de papatu 411,24
Symmachus patricius martyr clarus F.53
Symmachus interpres 374,9. F.43
Syndulphus presbyter F.56
Synenſis comes cum Frid. II, in expeditione ſancta M.178,16
Synodus in Alexandria Palæſtinæ ob diſſenſionem de Paſchate F.43 Antiochena contra P. Samoſatenſi hæreticum F.46 Aquileienſis 428,26 in Aquiſgrano ſub Ludouico Pio M.73,50 alia Aquiſgrani celebrata, præſidente Pontifice Gregorio IIII, M.78,26 Aurelianenſis F.54 Baſilienſis F.88 indicitur M.280,30 incipit M.200,47 vocat Bohemos humaniſſime ad fidei rationẽ reddendam M.281,10 Brixiæ contra Greg. VII, M.120,48 Carthaginenſis contra Pelagium F.51
Synodus IIII, OEcumenica in Chalcedone contra Eutychem F.52 apud Clarum montem F.74 Conſtantienſis F.87 indicta M.271,49 incipit M.272,40 vocat e Bohemia Ioannem Hus 273,16 definit, concilium generale habere in eccleſia poteſtatem ſuper omnia M.277,9 Cõſtantinopolitanũ ſub Theod. 399,38 II, OEcumenica in Conſtant. contra Maced. F.49 V, OEcumenica, Conſtanopol. F.55 VI, OEcumenica Conſtantinop. F.60 alia Conſtant. celebrata F.67 alia Conſtantinop. contra Ioan. Chryſoſt. M.31,50 alia Conſtantinop. celebrata contra hæreſin imaginum F.64 Epheſina contra Neſtoriũ, OEcumenica III, F.51 M.32,7 in Erffordia pro cœlibatu ſacerdotum M.119,6 Ferrariæ, poſt Florentię ſub Eug. IIII, M.284,21,26 in Francofurto M.65,39 in Gallia ſub Carolomanno, præſide Boniſa-

cio M. 50,3 in Ingelheim 475,45 Lateranenſis in vrbe F. 80 Lugdunenſis F. 81 in Magūtia 493,53 alia in Mog. M. 115,29 diœceſis Mogūtinæ Moguntiæ pro cœlibatu ſacerd. M. 119,41 alia in Moguntia, in qua coniugia ſacerdotū ſublata M. 122,3 alia in Moguntia M. 139,32 1 Nicena Oecumenica F. 48 alia Nicena ſub Irene pro cultu imaginum M. 52,25 in villa Northuſen 498,19 in Vrbe contra Acephalitas F. 59 generalis in Northuſen M. 127,32 Piſana F. 87. M. 268,10 Romæ contra Berengarium ſub Nicolao II, F. 73 Romæ ſub Alexandro III, F. 78 Romæ ſub Gregorio VII, pro poteſtate papæ M. 118,22 Remenſis F. 70 apud vrbem Trecas M. 86,54 Turonis ſub Alexandro III, F. 78 alia apud Turonas F. 74 in Tyro 389,7 Viennenſis F. 83 Viennæ in Burgundia M. 220,49

Synodi generalis determinatio in controuerſia Lutheri expectanda 319,14

Synodi authoritas & papæ vtra maior, controuertitur F. 88

Syracuſæ terræmotu concuſſæ F. 73

Syracuſani a Romanis debellati F. 28

Syria a Vologeſo vaſtatur 371,42 a Parthis capitur 377,55. 414,39. F. 28 a Turcis occupata M. 44,31

Syriæ regnum ceſſat F. 32

Syria quo orti F. 5 tranſlati in Cyrenen F. 18

Syrorum metropolis F. 5

T

Tabernaculum præparatur F. 10 Tabernaculorum feſtum, feſtum Iudæorum F. 14

Tabernaculi Domini cōſtructio 125,49

Tabremon filius Ahezion F. 15

Tabula ænea, teſtis fœderis Romanorum cum Iudæis 267,37

Tatianus hæreticus 371,52

Tacitus Imperator 379,46. F. 46

Tacitus rex Sabinorum tranſit in fœdus cum Romanis 182,47

Taliarandus cardinalis S. Petri ad vincula F. 85

Talmud Iud. cōponitur F. 50. M. 32,3

Tanarus fluuius M. 155,9

Tanaus primus rex Scytharum F. 6

Taraſcona 461,4

Tarentaſianus archiepiſc. cum Imp. in expeditione Hieroſolym. M. 160,21

Tarentum a Sarracenis opprimitur M. 79,20. 81,29

Tarentini cum Romanis belligerantur ſocio Pyrrho 234,44 a Romanis debellati F. 27 ſocios adſciſcunt Carthaginenſes 235,30 cum Carthaginenſibus confœderati Punica bella cauſſantur F. 27

Tarpeia rupes denominata a Tarpeia proditrice inde præcipitata 182,43

Tarquinius Priſcus rex Romanorum 206,6. 213,52. F. 21 ſocerum interficit 208,33

Tarquinius ſuperbus rex Romanorum proteritus 212,46. 213,55. F. 22 obſidet Ardeā 212,47 Romā obſidet 192,30. 233,3 tormēta excogitat F. 22

Tarquinius Superbus, filius, Lucretiæ per vim ſtuprum infert 212,48

Tarquinij pater & filius vrbe Roma eiecti 212,52. F. 22

Tarſis pater Cilicum F. 5

Tarſus ciuitas F. 5 condita F. 18

Tartarorum regnum cœpit F. 79

Tartari per Europam graſſantur F. 76 Vngariam & Poloniam deuaſtant F. 80 Conſtantinopol. regnum incurſant F. 82

Taruiſium obſeſſum M. 183,43 ab Vngaris expugnatum M. 91,35

Taruiſini Henrico VII ſe ſubijciunt M. 217,40

Taſco dux Caſimirianorum Bohemorum M. 285,6

Taſtona ciuitas 409,7

Taſuarij, olim Germ. populi M. 7,29

Tauranus rex Aſſyriorum F. 11

Tauriacus rex Sicyoniorum F. 7

Taurinum opp. munitiſſimum a Germanis expugnatur M. 41,35

Taurinenſes fideles Frid. I. B. M. 155,39

Taurus philoſophus nobiliſſimus Athenienſis F. 42

Taurus æneus, tormentum F. 23

Tautas rex Aſſyriorum 165,38

Taxis rex Vngarorum F. 69

Tecceniſis comes inuaditur a comite Wirtembergenſi M. 197,54

Techne, deſertus locus 259,39

Teglatphalaſar rex Aſſyriorum F. 18

Teias rex a Germanis eligitur, ſed mox occumbit M. 39,23

Telchines Rhodum condunt F. 8

Teleſphorus papa 371,11. F. 42

Telexion rex Sicyoniorum 92,52. 95,8

Telonia imperij electoribus tradita F. 85. M 255,21

Tellus ſiue Terra, vxor Nohæ M. 3,31

Tellus alma vt Dea a Germ. culta M. 9,9

Tencteri, olim populi Germ. M. 7,28

Tenebræ, nona plaga Ægypti 119,15

Tentoria a quo & quomodo primum poſita 77,5 F. 3

Templum Salomonis F. 14. 21 ſecundum fundatur F. 22 perfectum F. 23 ſpoliatur a principe Vagoſo F. 26

Templum in Ægypto inſtar tēpli Hieroſolymitani extructum F. 29

Templa & idola Romæ erigūtur 182,53

Templariorum ordo incipit F. 75 bona diripiuntur M. 187,29. M. 211,19

Templarij in diœceſi Moguntina cōtra ſui ordinis condemnationem appellant Pontifices Romanū & Moguntinum M. 211,32 authoritate papæ abſoluuntur M. 212,27 delentur F. 83

Templariorum ordo in Europa ſublatus M. 211,17

Tempora cruenta F. 66

Tempus diluuij F. 4

Tempus ex quatuor coæquatis F. 2

Temporum curſus quotuplex F. 87

Temporum diſtinctiones & conciliationes inter pp. & Impp. 563,1

Temulenti vulnerati ad vomitum proclines M. 216,20

Terdona Mediolano in rebellione contra Frid. I confœderata 515,53 obſidetur, capitur 516,30,34. M. 144,44 muris nudatur 516,41

Terebinthi vallis 150,10

Terentius conſul Romanus, infeliciter pugnans contra Pœnos F. 29

Tergeſtum ciuitatis eripitur domui Auſtriæ a Venetis 314,10 a Maximiliano recuperatur 314,28

Tericimeſis, rex Ægypti 114,7

Termut filia regis Ægyptij, mater Moyſis 114,21

Terra quæ & Titea & Veſta, vxor Nohæ M. 3,31

Terra elementum, vbi 25,9

Terræmotus in Conſtantinop. 404,15 in Iuda F. 17 tempore belli Romanorum contra Picentes F. 28 in Conſtantinopoli F. 52. 63. 71 apud Syracuſas F. 73 in Anglia F. 74. 75. 77 in Tuſcia F. 82. 83 in Neapoli F. 85. 89

Terræmotuum cauſſa M 251,45

Tertullianus Africanus F. 43

Teſtamenta duo diuinitus data 301,28

Teſtamentum vetus nō propter Iudæos tantum, ſed etiam propter gentes traditum 299,25

Teſtamentum nouum veteri euacuato ſubrogandum 302,30

Teſtamenti veteris ſcripturæ obſcuræ Iudæis 301,38

Teſtamenti vtriuſq; comparatio 342,7

Teutheus rex Aſſyriorum 165,38

Teuto nonus rex Germanorum M. 4,6

Teutobochus rex Germanorū in prælio contra Marium occumbit M. 13,38

Teutonia, regnum in Europa 86,5

Teutonicorum imperium quando cœperit 472,47 pars regni Francorū 473,1 diuiſionib. diſcerpitur 446,36

Teutonicorum ordo incipit F. 79 mittitur a Papa in Boruſſiam M. 181,49 in Pruſſia capit regiones Colmenſiū & Lubonix M. 182,10 in Pruſſia hoſtiliter impetitur a Pomeraniæ tyranno M. 182,53. 183,8 gerit bellum cum Litouijs M. 247,7 pecuniam & militem colligit contra Rutenos 385,1

Teſtura reperta F. 3

Thaboritæ in Bohemia M. 285,10

Thales Mileſius e ſeptem ſapientibus, primus prædicit eclipſin F. 19

Thaletis ſententia de Anima 44,49

Thales poeta 204,54

Thalmuth Iudæorū compilatū M. 32,3

Thamar mater gemellorum Pharez & Zara F. 8

Thare vita, ætas & peregrinatio F. 6

Thare fabricator denariorum Iudæ proditoris 347,20

Tharſia filia regis Apollonij Tharſi relicta cum nutrice 246,51 apud hoſpitem de vita periclitatur 247,25 iam trucidanda liberatur, & capitur a piratis 247,35 amittit nutricem, eiuſque tumulum frequenter accedit 247,16 venditur in vrbe Militena, vbi pudicitiam ſub rege Athenagora obtinet 248,15 recognoſcitur a patre Apollonio 249,23 coniunx traditur regi Athenagoræ 250,38 iam regina mala extirpare & malos punire incipit 250,40

Thaſſilo dux Bauarorum Pipino Nano ſubiectus 441,20 rebellare Pipino volens, in ordinem cogitur 442,29 a Griphone ducatu eijcitur M. 47,25 in ducatum reſtituitur M. 47,28 vxoris inſtinctu mouet bellum cōtra Carolū Magnū, ſed parum auſpicato M. 55,43 a pontifice excommunicatur M. 56,4

Thau Hebraica litera, ſpecies & forma crucis 306,40

Thebæ conditæ F. 8

Thebinium capitur a Maximil. 314,30

Thelina vallis diripitur 319,26

Thelxion quintus rex Sicyoniorum F. 7 Deus quaſi a morte habitus F. 7

Theodoxia ſancta paſſa 450,4

Theobaldus comes Franciæ Seneſcallus in obſidione Aconi occūbit M. 161,30

Thebal-

Theobaldus moritur 415,42
Theobaldus de Francia eremita F.72
Theobaldus comes Campaniæ F.77
Theoberga ſoror abbatis Huguberti nubit Lothario duci Lotharingiæ 464,18 iam repudiatur iam recipitur M.82,11,18
Theodardus abbas S Eliæ F.69
Theodatus ab Eudoxia aſſumptus ad regnum, eam pòſt ſtrangulat 414.5 M.37,26 bello petitur a Beliſario, imp. Iuſtiniani legato M.37,36 captus Iuſtiniano imp. mittitur 414,20 interficitur M.37,39
Theodebertus f. Clodouæi fr. Lotharij rex Franciæ F.55 cum Rom. omnus fauſte confligit 414.33
Theoderata, filia Car. M. ex Faſtrada M. 38,19
Theodericus rex Wiſigothorum a Romanis de Attilæ fraudulentia monetur 405,39 F.53 in prælio occumbit 406,10
Theodericus f. Theodemari obſes 409, 14 F.34 Romam tenet 411,23. 412,6 pro Arianis agit apud imp. Iuſtinum 412,40 moritur 412,48
Theodericus, filius Car. M. ex Alinda concubina M.58,26
Theodericus epiſcop. Metenſis, eruptor imp. M.106,20
Theodericus epiſcop. hiſtoriographus 403,13
Theodolphus epiſc. Aurelianenſis captus, poſt in exilium miſſus M.74,44
Theodota vxor legitima Cõſtantij Cæſaris 380,44 in exilium pellit papam Syluerium, & etiam Vigilium 413,2
Theodorus I papa 425,10 F.59
Theodorus II. papa F.68
Theodorus & Ruffinus Philippicum oculis priuant 429,16
Theodorus Romanæ eccleſiæ primicerius execcatus, poſt decollatus M.76, 14
Theodorus epiſc. Cyri, ſcriptor F.32
Theodorus monachus literatus, Cantuarienſis epiſc. F.60
Theodoſius comes, pater Theodoſij imperatoris a Valente occiditur 397,3
Theodoſius a Gratiano imp. Orientis creatur 398,23 F.49 Arcadium filium imperij conſortem eligit 398, 32 moritur 399,30
Theodoſius II, f. Arcadij cũ Valentiniano Rom. imp. Aug. F.51. 403,18 F. 51 mittit exercitum contra ſuum vicarium Bonifac. in Hiſpaniam M.32, 21 in prælio ſui vnius refectionem recuſat 403,22 obuentam hominum cædem a liminibus eccleſiæ ſequeſtratus 400,4 author Codicis in Iure ciuili M.33,43 expeditionem contra Attilam ſuſcepturus, obit 404,33 M.31,41
Theodoſius Conſtantinus f. Conſtantis Heraclij imp. 427,35. 429,50 F.62 moritur 427,35
Theodotion interpres 372,44 F 43
Theodulus epiſcopus Sedunenſis F.62
Theophania, filia Nicephori Conſtant. imp. nubit Ottoni filio Ottonis M. M.104,49 nubit Ottoni imper. 12, 478,20
Theophilus imp. in Oriente Sarracenos Siciliæ electurus, vincitur, fuga dilabitur M.82,32 mancipatus Sathanæ, ſed liberatus F.53
Theophilus Alex. epiſc. 400,14 F.49
Theophilus epiſc. Antiochenus 372,26
Theudelina regina Longobardorum F. 38 vidua Autharis nubit Agilulpho M.42,22
Theſſalia a Turcis ſubiugata M.263,44
Theſſalonica a Turca ſubacta M.285,25
Theſeus perimit Minotaurum 136,21
Thiras pater Thracum F.5
Tholam iudex in Iſrael 136,7 F.12
Thomas Apoſtolus 327,14. 344,30
Thomas de Aquino F.80 diſcipulus Alb. M. M.198,38 canonizatur F.84
Thomas Cantuarienſis archiepiſcopus martyr F.77
Thonos concoleros, aliàs Sardanapalus rex Aſſyriorum F.18
Thraces (Thiraces) a quo orti F.5 a Romanis victi 154,16
Thracia a Turcis occupata M.44,31. 263.43 vaſtata 404,29 ab Attila vaſtata 405,22 M.33,39 a Germanis M.26,19
Thracicæ mulieres Germanos deludunt M.26,30
Thubal pater Hiſpanorum & Italorum F.3
Thun ab Heluetijs captum 270,20 deficit ad ducem Mediolanenſem ab Heluetijs M.270,24
Thuriacus (Thurimachus) rex Sicyoniorum F.8
Thuringia, regio Germ. M.7,45 Chriſto lucrefacta F.62 ab Vngaris deuaſtata M.91,10. 96,37
Thuringi terram pro frumento magno ſuo damno vendunt 361,50
Thuriſmundus f. Theoderici regis Wiſig. 406,17 Toloſam ingreditur 406,38
Thus in Tuſcia incipit 136,34
Tiberis fluuius, qui ante Albula 172,7 F.13
Tiberius conſul Romanus F.30
Tiberius rex Albanorum 172,5. 213,32 F.15
Tiberius priuignus Augusti imperator 358,49. 359,6 F.33 placidus & in ciues benignus 359,7,13 a lepra ſanatur 360,,8 Chriſti cultum, vt Dei Senatus conſulto promouere laborans a Senatu Rom. reijcitur 360,44 in Chriſtum bene affectus F.36 Iſidis templum & ſacerdotes delet 361,31 infeliciter pugnat contra Germanos in Italia M.41,8 veneno perit 362.40
Tiberius Claudius imp. 363,26 F 56
Tiberius Iuſtini f. adoptiuus, Cæſar & Auguſtus a patre conſtituitur 417,15, 19,54 F.61 coronatur a patriarcha 417,34 moritur 418,30
Tiberius Abſimarus Leontium regno eijcit, & denaſat 428,23
Tiberius f. Cyri patriarchæ conſors imperij cum Iuſtiniano 428,47
Tiberius fr. Druſi in Germ. x v legionibus mittitur M.19,30 a Sueuis & Germ. grauiter afflictus ex Germania fugit M.19,36
Ticinũ vrbs capta ab Odoacro 409,41
Tierſtenienſis comes occumbit M.269, 16
Tierſtainenſes duo comites occumbunt M.250,55
Tigurum conditum M.4,4 obſidetur ab Alberto duce Auſtriæ, ſed tranſactione liberatur M.249,19 iterum obſidetur ab imp. Carolo, ſed defenditur M.249,38
Tigurini in confœderationem Heluetiorum tranſeunt M.249,11 in confœderatione Heluetica immobiles M.249,29 cum ſuis confœderatis Heluetijs confligunt 289,4
Timotheus diſcipulus Pauli, epiſcopus Epheſius 329,20. 345,32 F.41
Timotheus ſatrapa vincitur 235,53
Timotheus hæreticus F.31
Titea quæ & Terra ſiue Tellus & Veſta, vxor Nohæ M.3,31
Titus diſcipulus Pauli, epiſcopus Cretenſis 329,31. 345,38
Titus f. Veſpaſiani Rom. imp. Aug. F. 40 capit & euertit Hieroſolymam 366,23 imp. ab exercitu appellatus 367,23 cum patre Veſpaſiano Romæ triumphat 367,25 moritur 367, 40
Titus & Veſpaſianus vindices crucifixionis Chriſti in Iudæis 360,29
Titus Quintius, conſul Romanus F.36 repertus in rure dictator creatur Romæ F.24 Gallos vincit F.26
Titus Liuius tragœdiarum ſcriptor floridiſſimus F.29
Titus Liuius hiſtoricus F.33
Tobias propheta 320,54
Tobias vir ſanctus & pius 175,45 F.20
Tobiæ hiſtoria texitur F.19
Tockenburg M.251,26
Toffingen pagus prope Wila M.262,12
Togorma f. Iaphet F.4
Toletum ciuitas Hiſpaniæ Sarracenis erepta F.75
Toloſa cedit Conſtant. Rom. M,31,9
Tomyris regina Amazonum delet Cyrum cum exercitu 196,15 F.22
Tondali viſiones in Hibernia F.76
Tonoſcon rex Aſſyriorum 163,39
Tormenta & carceres excogitati 214,1
Tornacum a Germanis Francis captum 432,29 a Flandris obſeſſum M.210,7
Torques aurea venenata Hattonis archiepiſc. Mogunt. M.93,16
Torquatus cõſul vincit Samnites 232,36
Torquati Romæ vnde ſic dicti F.26
Totila rex Gothorum 414,44 F 35 creatur rex a Germanis in Italia M.38,6 ſenſim & caute exercitum contra Cæſarianos gloriantes in Italia colligit M.38,11 a Narſe & Longobardis debellatur & deletur 449,31,40 in Italia cum Cæſarianis congreditur, eoſque fundit M.38,18 Romam tendit, obſidet, eamq; tandem capit M.38, 32 Romæ in rebelles animaduertens precibus Pelagij mollitur M.38,33 Romæ muros deijcit, vrbem incendit, & inde in Calabriam abit M.38, 43 iterum Romam tendit, eamq. obſidet, eaq; etiam tandem potitur M. 38,53 Pater Patriæ ſalutatus M.39, 10 interfectus 418,43 M.39,20
Traianus, Neruæ f. adoptiuus, imp. 369, 11 F.40 Germ. in Rom. prouinciam redigit M.20,43 Germ. charus, & etiam propterea miris M.20,48 vincit Germ. non armis, ſed humanitate M.19,47 fluxu ventris obit 369, 25 liberatus ex inferno precibus Gregorij papæ 369,37
Tranquilio hoſpes Tharſiæ, filiæ Apollonij 247,5
Tranſmundus potitur nuptijs filiæ Valentiniani 408,3 rex Wandalorum epiſc. orthodoxos perſequitur 411,33
Trebeta f. Nini, conditor Treueris in Gallia 88,48 eius epitaphium vbi & quale 89,3

Treca arx capitur, inceditur M.144,42
Treueris in Gallia a quo & quando ædificata 88,48 F.7 a Francis capta 432, 32 M.71,32 a Normannis comburitur 468,1 obſeſſa 317,29
Treueris & Colonia Agrippina Germ. antiquiſſimę & politiſſimæ vrbes M. 11,32
Treuerenſis archiepiſc. elector imperij F.71 M.107,49
Trias quędam in ſacro ligno crucis 346, 24
Tribuni Romæ incipiunt 233,15 Romæ loco conſulum ordinati F.25
Triciades rex Aſſyriorum 149,35. 162, 42. 163,28
Triophas rex Argiuorum 121,38 F.10
Tripolis terræmotu corruit F.77 capta a Sarracenis F.82 funditus euerſa M. 199,34
Triſneck caſtrum, carcer Frid. Auſtriaci M.226,36
Tritici ſatio in Italia incipit 98,42
Tritonis lacus 99,43 F.8
Triuij ſcientia vnde 105,26
Trium regum corpora Coloniam deportata F 78
Triumphi Romæ tres celeberrimi F.30
Troia, regnum in Europa 86,4 a quo dicta & condita 105,39 F.11 mater Rom. & Germ. 213,16 ædificata 124,37 vaſtatur & reſtauratur F.11.32 Rom. imp. ſubijcitur 206,7 a filijs Hectoris occupata F.13 ab Ænea prodita 138,3 capta & deſtructa 157, 1 F.12
Troiani partim in Italia partim in Germania conſedere 165,52
Troiani reges à Ioue orti 105,31
Troianorum regum catalogus 554,13
Troianum bellum decennale famoſiſſimum & infeliciſſimum F.12
Troiani belli quæ occaſio F.11
Troius f. Iouis e Niobe 105,37 Troiæ conditor 124,38
Trophimus diſcipulus Pauli, doctor Arelatenſis 372,45
Tros rex in Dardania F.11
Trybock machina bellica Norimb. inuenta M.175,22
Trypho princeps Antiochiæ vocat ex Arabia puerum filium Alexand. Epiphanis 263,25 F.31 molitur Ionatham & Antiochum interficere 264,43 capit Ionatham 264, 54 enecat comites Ionathæ 265,1 fraudulenter accipit λύτρον pro Ionatha, & eius filijs 265,11 occidit Ionatham 266,34 occidit f. Alex. Epiph. & ſolus dominatur in regno Antiocheno 266,42 vincitur 267,13 regno exturbatur 268,46
Tubal inuentor artis Muſicæ F.3 ſollicitus de poſteritate in artibus inuentis F.3
Tubalcain primus malleator & inuentor artis ſculpturæ F.3
Tubar primus ferramentarius 77,13
Tubarum feſtum, feſtum Iudæorū F.14
Tubinga a Guelfone quodam obſeſſa M.110,8
Tubingenſis comes cum Frid. II in expeditione ſancta M.178,14
Tudertum, vrbs eccleſiæ Rom. M.77,5
Tuiſci Gallis & Italis, qui alias Germani M.3,38
Tuiſco pater Manni progenitor Germ. Polonorum, & Danorum M.3,29 in Europam a Noha miſſus M.3,44 quas coluerit terras M.3,36,44 Germanos legibus gubernat M.3,47
Tuiſconis mater Tellus M.3,32
Tulhinus rex Vngarorum baptizatur F. 64
Tullius Hoſtilius rex Rom. 202,30.213, 49 F.20 Romæ aſſumit coronam & purpuram 202,31 flumine ſubmergitur 202,36
Tunica Chriſti inconſutilis Treueris in quæſtionem venit 315,11 reperta F.57
Tuniſſæ regnum diripitur 320,37
Turcæ a Perſis conducti Sarracenos reprimunt M.44,20 Armeniam maiorem infeſtant F.63 cum Sarracenis in vnum populum coaleſcunt M.44, 25 in Oriente multa occupant F.89 M.44,31 inuadunt Thraciam M.44, 45 dilatati in Hiſpania bello petuntur a Car. Mart. M.45,43 fatigati recedunt 78,23 vincuntur & cæduntur M.46,40 denuo Gothis coniuncti Hiſpanias occupant M.46,49 in Hiſpanijs iterum graſſantur M.54, 36 equitatum Car. M. delent M.54, 49 in Hiſpanijs proſtrati ad Aſiam & Africam ſe recipiunt M.55,41 iterum in Hiſpanias irruptiones faciunt M. 77,46 occaſione turbarum in imperio ſuum imp. dilatat M.122,29 Chriſtianos in Aſia affligunt M.139, 38. 140,12 a rege Galliæ magno numero trucidantur M.141,14 bello petiti & victi F.89 Sinderoniam obſident M.285,16 ſubigunt Theſſalonicam, Ætoliam, Epirum M.285,25 capiunt Eubœam ciuitatem F.90 ſæpius ab Vng. victi caduceatores mittunt ad Vladiſlaum de conditionibus pacis M.287,4 habent iura cum Chriſtianis arma *M.*263,51 Vngariā inuadunt *M.*286,30 obſident & expugnant Conſtantinopolim 295, 39 obſident Albam 296,18 Rhodū, ſed deſiſtunt F.90 vincuntur a Rhodenſibus 297,16 Italiam inuadunt & omnia hoſtiliter agitant 301,16 Apuliam vaſtant & Hydruntum capiunt 304,32 incurſionibus ſuis in Chriſtianos nihil intentatum relinquunt 306,45 Croatiam vaſtant 306,3 Vngariam vaſtant, & Albam Græcam capiunt 317,19 Vngariam inuadunt, eamq; ſubactam Waiwodæ ſubijciunt 318,14 in Vngaria vincuntur 319,5 erumpunt in Germaniam, & Viennam obſident 318, 47 immaniſſimas irruptiones faciunt in Vngariam, Auſtriam, Cariothiam, Styriam 320,2
Turcus Troianus regnū conſtituit F.13
Turcilingui in exercitu Odoacri 409, 36
Turegum arx obſeſſa 290,00
Turicenſis comitatus confertur comiti de Habſpurg *M.*154,4
Turiſindus rex Gepidarum moritur 448,48
Turmachus rex Sicyoniorum 96,48
Turnus rex Tuſcorum perimitur ab Æneà 162,15
Turonium deuaſtatum ab Aquitanis *M.* 81,39
Turnum a Normannis capitur 463,43
Turrianus cum factione Guelphorum Mediolani imp. excludit *M.*217,6
Turris Babel F.5
Tuſci a Senonibus expulſi *M.*12,12 ad Alpes ſe recipiunt, & illum tractum a ſuo duce Rhetiam appellant *M.*12,
Tuſcorum pugna F.26
Tuſcia thuris ferax 136,34 obœdiens Frid. I, 517,3 a Gothis conteritur 436,38 in ſolitudinem redacta F.66 a Sarracenis deuaſtata *M.*79,18
Tuſculanus Cardinalis legatus in Germaniam ad expeditionem in Turcas promouendam *M.*197,10
Typographia inuenta F.89 289,47
Tyrus capta ab Alex. M. 223,9. 225,46 a Sultano expugnata, direpta, incenſa *M.*199,33 a Chriſtianis ſubacta F.75

V

VAcrazenes rex Aſſyriorum 185,39
Vagnſus princeps regis Ochi repetit a Iudæis tributa F.26
Vahala fluuius *M.*57,18
Valens imp. in Oriente 396,44 F.49 necromanticus & crudelis tyrannus 396,52 implicatur Arianiſmo 396, 13 contra Gothos ducit exercitum 397,47 ſagitta & igne extinguitur 397,53 *M.*25,23
Valentia, quæ poſt Roma 182,32 occupata a duce Sabaudiæ 291,25
Valentinianus cum fr. Valente imp. Auguſt. 395,41 F.48 virtutis laudem affectans Germanos & Sueuos bello petit *M.*23,55 Germ. charus *M.*24, 39 Germ. militæ Heduos & Sequanos ſubigit *M.*24,38 moritur 396,12
Valentinianus fr. Grat. Italia eiectus ſe ad Theodoſ. recipit 398,38 laqueo ſuſpenſus 399,5
Valentinianus f. Conſtantini & Placidiæ *M.*31,6 fœdus icit cum Germ. in Africa *M.*32,33 mittit ducem Sebaſt. Magnum cum exercitu in Africam *M.*33,2 filiam Theodoſij cognati ducit in vxorem *M.*33,8 iubet obtruncari Aetium *M.*33,51 pacem facit cum Genſerico *M.*34,1 tyrannizans mox occiditur 407,33
Valentinianus hæreticus F.42
Valentinus papa F.65
Valerianus & Galienus imp. Auguſti 377,34 F.45 capitur, excæcatur, vt mancipium tractatur, occiditur 377, 40 F.45
Valerius imp. Aug. 378,39
Valerius conſul interficitur 209,8
Valerius primus conſul cum Bruto Romæ 233,24 F.29 moritur pauper 233,24
Valerius Gracchus procurator in Iudæa F.35
Valerius Maximus vir maximæ famæ F.35
Valfredus Cremonenſis epiſcopus captus, póſt in exilium miſſus *M.*74,44
Validentiæ comes contra Palatinum Rheni militat 312,11
Vallia rex Germanorum mittit exercitum in Africam qui perit *M.*30,52 fœdus init cum Honorio imp. *M.*31,3
Vallicolor locus conuentus imp. & regis Galliæ *M.*177,11
Vallis plorationis prope Ebron F.3
Vallum firmum munitum in Britannia a Seuero F.44
Vandali populi *M.*3,27 olim populi Germaniæ *M.* 32
Vandalus f. Sueui, pater Hunni *M.*3,23 octauus rex Germanorum M.4,5
Vangiones. *Vide* Wormatienſes.
Varini, olim populi Germ. M.7,30

Varro

Varro naſcitur F.31
Varſperg arx obſeſſa 290,39
Vaſcones rebelles a Lud. imp. compeſcuntur M.75,52
Vaſtis regina ob ſuperbiam a rege reijcitur 206,47 F.25
Vaticinium ſacrilegum F.81
Vberlingen oppidum M.176,34
Vbij cum C. Cæſare contra Sueuos confœderantur M.17,54
Vdalricus dux Wirtenbergenſis hoſtiliter affectus in comitem Palatinum Rheni 312,12,14
Vdalricus diſcipulus Alberti F.80
Vdalricus monachus F.75.76
Vdo archiepiſc. Magdeburgenſis fornicator F.70
Vedaſtus Atrebatenſis epiſc. F.54
Veientes Romanos atterunt F.25
Veientanum bellum F.24
Velleda mulier, Dea apud Germanos M.10,53
Velturenſis epiſcopus, legatus papæ ad imp. M.171,50
Venander fluuius M.140,52
Venetiarum ciuitas condita F.13.52 ciuitas libera, media inter Orientem & Occidentem M.68,20 quam latè dominetur 451,21 ab Alboino capta 451.19 ab Vngaris direpta M.91,36 vaſtata ab Attila 407,21
Veneti, olim populi Germaniæ M.7.32 quaſi Aduenæ, olim Aquileienſes 407,8 in Carolum M. perfidi, ſed correcti M.68,27.41 ob mercaturam & negotiationes amicitia Conſtantinopolitanorum & Turcarum carere non poſſunt M 68,49 in Alexand. III officioſi M.157,36 ab Alexand. III multis regalibus & ornamentis donati M.158,10 Henrico VII ſe ſubijciunt M.217,40 ex ducatu Mediolanenſi vrbes quaſdam occupant 291,26 in Frid. imp. III officioſiſſimi 292,54. 294,16 belligerantur cum duce Auſtriæ Sigiſmundo M.305,24 imp. Italia prohibere conantur M.313,39 a papa Iulio prælio ſuperati M.314,7,25 a papa Iulio excommunicati M.314,20 a Cæſarianis debellantur M.318,29 eripiunt Auſtriacis comitatus quoſdam M.314,10 grauiter debellantur M 314,51 exercitum Caroli regis Galliæ proſternunt F.107 regem Galliæ circumuenientes magnam ſtragem militum ſuſtinent F.106 a Gallo victi M.306,32
Venetorum ducis filius in prælio occiſus M 185,8
Venti maximi per Germaniã M.196,5
Venus mater Æneæ ex Anchiſe F.12
Venus inter iuuenes Germ. ſera M.8.3
Verginius tribunus plebis filiam gladio confodit, ideoq; exauctoratur F.24
Verona conditur 198,36 ab Alboino capitur 451,19 a Frid. II vi recepta M.183,34 capitur a Maximiliano M.314,31
Veronenſes Frid. I imp. inter montes grauiter lædunt 518,16 Henrico VII ſe ſubijciunt M.217,39
Veronica ſanat lepram Tiberij 360,38
Vertegernus rex Saxones debellat, eos tandem vincit & Anglia eijcit M.37,3
Veru, Cometa F.87
Veſontinus archiepiſcopus in mari ſubmerſus M.187,49
Veſos rex Ægypti, Scythas debellat, & vincitur 125,1
Veſpaſianus imp. creatus 365,52. 366,21 F.39 facie aduſtus ſanatur 360,39 contra Germ. miſſus, infecto negotio domum redit M.19,39 in Syria Iudæos debellat 365,48 cum filio Tito Romæ triumphat 367,25 imp. moritur fluxu ventris 367,34
Veſpaſianus & Titus vindices crucifixionis Chriſti in Iudæis 360,29
Veſta, quæ & Terra & Titea & Tellus, vxor Nohæ M.3,31
Veſtæ Deæ templum comburitur 372,13
Veſtitus Germ. qualis M.8,51
VII Dormientes F.51
VII infantes vno partu editi F.52
VII ſapientes Græciæ F.19
Via Appia ſtrata 234,34 F.28
Vialamir rex Oſtrogothorum cum Attila contra Romanos 405,53
Viatores in iumenta conuerſi ſibi viſi 152,12
Victor papa 374,41 F.43
Victor II papa, antè Gebhardus Æſtetenſis epiſcopus 494,34 F.72
Victor papa contra Alex. III, aliàs Octauianus M.150,31 F.74
Victor epiſcopus Turonorum 415,12
Victor Capuanus epiſcopus Cycli paſchalis ſcriptor F.55
Victoria, caſtra Frid. II ante Parmam M.189,42 capiuntur M.189,51
Victorinus rhetor Romæ claret 389,29
Victorinus Maſſilienſis epiſc. F.51
Vienna Auſtriæ vrbs imperialis conſtituta M.184,16 confirmatur M.194,50 diu obſeſſa a rege Vngariæ tandem deditur F.91 a Turca obſeſſa, ſed defenſa M.318,47 obſidetur a Rud. Habſp. M.194,26 Frid. III eripitur a Matthia Vngariæ rege M.305,34 recuperatur a Maximil. M.305,38
Viennę archiepiſcopatus inſtitutus F.62
Vigilius papa 415,47 F.55 in exilium pellitur 415,2
Vigilogus reprimit Gothos 417,28 capitur 415,49 perimitur 415,51
Vigor Baiacenſis epiſcopus F.54
Viminalis mons coniunctus Romæ 208,15
Vincentia ædificatur M.12,13 prodita, incenſa, direpta M.183,39 capitur a Maximiliano M.314,30
Vincentius de Valentia F.86
Vincentius ſpeculator F.80
Vinctonienſis cardinalis tres exercitus cõtra Huſſitas ducens, omnes amittit M.279,35
Vinea aurea in India 224,17
Vinuli, populi barbari, alias Longobardi 445,19
Vinum in Græcia repertum F.10 inter Germanos negligitur M.9,55
Vinum generoſum prouenit M.223,46
Vires fœmineæ 196,21
Virgilius poeta naſcitur F.32 excellentiſſimus Poetarum F.33
Virgines nubiles inter Germanos obſidum loco dantur & accipiuntur M.10,50
Viromachus Saxonum dux, author defectionis ab imperio M.75,2 a ſocijs & complicibus deſeritur M.75,6,35 victus & interfectus M 75,16
Viſera fluuius, terminus Saxoniæ ab Occidente M.94,51
Viſio Nabuchodonoſoris de monarchijs mundi 185,6 de ſui imperij præſtantia & ruina ſub arbore 187,4
Viſio epiſcopi Lingonenſis horrenda F.77 Tondali in Hibernia F.76 S. Hildegardis F.76 S. Elizabethæ F.76
Viſio flebilis cuidam eremitæ facta F.85
Viſio & Prophetia inter Hebræos ſilent 142,21
Vitalianus papa 426,1 F.60
Vitellius imp. in Germ. 365,46 F.39 Othone æmulo victo Romã intrat, & multa nefanda patrat 366,12 miſerè perit 366,25 ex catalogo imp. excluſus 367,37
Viterbium, hoſpitium Frid. I militum 517,6
Vitia inter gentiles diſtrictè punita F.26
Vladiſlaus rex Bohemorum a Frid. I B. honoratur M.154,7
Vladiſlaus dux Lituaniæ fr. regis Poloniæ ad regnum Vngaricum vocatur M.286,2
Vladiſlaus Bohemię & Vngarię rex Pragam venit F.108 pacem init cum Turca F.111
Vladiſlai regis Vngariæ vltima diſpoſitio de ſuo regno F.112
Vlcera grauia graſſantur per Germaniam F.108
Vlcera, ſexta Ægypti plaga 118,47
Vlma olim abbati & conuentui Augiæ maioris ſubiecta M.71,51 donata & ornata M.135,25 obſidetur ab Henrico L. ſed infeliciter M.189,23 obſeſſa & ægrè expugnata ab Lothario M.135,21 obſeſſa a Car. IIII M.257,48
Vlmenſes irruptiones faciunt in comitatum Wirtenbergicum M.257,54
Vlpianus iuriſconſultus F.44
Vlricus iunior comes de Wirtenberg pugnat contra Reutlingenſes parum auſpicato M.257,11,32 occumbit M.263,23
Vlricus comes de Wirtenberg bella gerit contra vrbes Sueuiæ M.292,15 belligeratur cum comite Palatino Rheni M.298,41 a partibus epiſcopi Adolphi M.299,14 capitur M.299,31
Vlricus Wirtemb. Brettam obſidens magnam accipit cladem M.312,35 capit Reutlingam M.316,52 principatu ſuo eijcitur M.316,53 reſtituitur M.320,29 exigit a ſubditis tributum Turcicum, & periclitatur F.114
Vlricus comes Ciliæ fideiuſſor regis Ladiſlai infantis M.286,12,15
Vlricus dux Bohemorum 485,29
Vlricus de Haſenberg occũbit M.250,55
Vlricus de *Palma*, conſcius necis Alberti imp. M.212,38 obſeſſus triſtitia & rerum pecunia moritur M.213,9
Vlricus de Liechteneck occumbit M.257,25
Vlyſſes conditor ciuitatis Lizabonę 151,27 a Troiano bello diu iactatus tandem ad vxorem venit F.15
Vlyſſis & Circes fabulæ F.12
Vlyſſis ſocij in beſtias mutati 151,42
Vmbria occupata a rege Apuliæ M.272,17
Vnder Waldenſis eremita floret F.96
Vngalonus presbyter F.56
Vngaria, regnum in Europa 86,5 regio Germ. M.7,46 olim ſedes Longobardorum 424,53 ad fidem Chriſti conuerſa F.70 inteſtinis diſſidijs correpta fit præda Turcæ M.286,30 factionibus vndiq; repleta M.261,15 a Germ. afflicta M.22,3. 24,43. 26,19 ab Hunnis deuaſtatur M.51,42

Vngariæ reginæ, viduæ Ludouici & ſocrus Sigiſmundi imperium M. 261, 12 machinatio nefaria in regem Siciliæ Carolum M. 261,31 exutus tragicus M.261,54

Vngariæ regnum certamen hęredibus mouet F.112,12

Vngariæ proceres XXXII vno die iugulati M.262,43

Vngarorum rex Conradi imp. regnum turbare molitur M.138,6

Vngarorum rex Imperatoris Lotharij Saxonis obſeruans M.136,45

Vngari ex Oſtrogothis deſcendūt 403, 45 e Scythia egreſſi in Pannonia cōſident 469,5 Italiam occupant F.67 vaſtant Romam & prædantur F.69 in Lombardia graſſantur 470,45 bella gerunt contra Carolum M. ſed magna ſua iactura M.56,42 conducti ab Arnulpho imp. contra Marahenſes, Germ. plus damni quàm hoſtes inferunt M.89,36 in Germ. delentur M. 89,40 Germ. depopulantes armis petiti, auro ægrè repulſi ſunt M.90,31 iterum Germ. populantes, vi & armis in Vngariam repelluntur M.91,2 tertio irrumpunt cum copijs in Germ.& Gall. M.91,8 deprædata Gallia & tota Germ. domum redeunt M. 91,20 in Italiam irruptiones faciunt M. 91,22 expugnant Taruiſium, Venetorum vrbē nouam, Equilium, Clodiam &c. M. 91,34 ex Italia domum auri vi repulſi regrediuntur M.91.39 graſſatores ad fluuium Henum proſternuntur 472,35 in Saxoniā irrumpentes proſternuntur 474,31 iterum erumpentes prope Auguſtam caſtra figunt 476,20 ſed delētur 476,30 immitius excepti ab Henr. Aucupe iterū in Saxoniam & Thuringiam irrumpunt M. 96,31,34 magnis prælijs in Germania aliquoties deleti M.92,52 denuo per Italiā & Germ. graſſantur M. 96,1 in Saxonia & Thuringia deleti, diſſipati, capti, cum magna clade domum redeunt M.97,8 cum Vangionibus ripas Rheni depopulantur M. 31,19 commodò copijs Lud. imp. ad iugum reducuntur M.75,27 ab Ottone M. grauiter vincuntur M.102, 33 rege orbati ſuum ab imp. Frid. III tutore exigunt M.288,41,54 Auſtriā hoſtiliter inuadunt 289,1 cōtra Turcam ducunt exercitum, ſed infeliciter 289,3 Italorum contra imp. ſocij proſternuntur M.112,16 Maximiliano ſupplices 312,54

Vnio rerū eſt ſeparationis expers 26,39

Vnitas in pluribus Deo grata F.2

Vnulo epiſc. in Bauaria, Bonifacij diſcipulus M.49,35

Vocatio Gentium 308,24. 315,19

Volaterræ, vrbs in Italia imperialis M. 77,3

Volcklinus de Kruthen occumbit M. 257,28

Volgimerus f. Voltigerni, princeps militiæ, Saxonibus infenſus 522,30 a patre ob ſimultates contra Saxones reprehenditur, ſed fruſtra 523,15 fugitiuus tandē veneno perit M.524,7

Vologeſus rex Parthorum ab imp. Romano bello attritus M.371,42

Volradus capellanus, legatus ad Papam 437,38

Voltigernus dux Anglorum magni nominis 521,18 humanus in Saxones 522,14 rex conſtituitur 522,27 Sax. contra filium fouet 523,10 vxorem ducit ſororem Saxonū Orſi & Engiſti 524,20 regno & vita priuatur 526,47

Vorago Romæ viui hominis ſepulturā cupiens 210,27 F.24

Vortigonus rex Britonum fidei Chriſti propagator F.51

Vr locus Chaldæorum F.6

Vrania nobilis pagus in Heluetia · M. 207.19

Vraniæ arcis vallis arcta M.207,47

Vratiſlauia vrbs Schleſiæ eximia M.278, 50

Vrbanus I, papa 375,8 F.44

Vrbanus II, papa, antè Otho Oſtienſis epiſc. 495,3 F.74 author expeditionis ſanctæ Hieroſolymitanæ 495,10 M.122,33 moritur 497,37

Vrbanus III, papa F.78

Vrbanus IIII, papa F.81 Conradini regnum inuadit & rapit M.192,31

Vrbanus V, papa F.85 legatos pro eccleſiæ defenſione ad Carolum imp. mittit M.254,48 per totam Europā expeditionem in Palæſtinā per nuncios indicit M.256,3 moritur in Gallia M. 256,9

Vrbanus VI F.86 papa Italorum M. 258,22 regnum Siciliæ reginæ adimit & alijs offert & tradit M.258,30 expeditionem in Turcas vrget M. 260,22 Romam inuitat Wenceſlaum & Sigiſmundū reges M.260, 25 Nuceriæ obſeſſus liberatur M. 260,40 tyrannidem exercet in cardinales Genuæ M.260,43

Vrbinum pontifici Romano a Longobardis ereptum M.53,6

Vre, *SchWitz* & *VnderWalden* Heluetiorum confœderationis authores M.208,10

Vrias propheta occiditur F.21

Vrſania nobile monaſterium F.72

Vrſce oppidum a Glareanis confœderatis expugnatur M.251,24

Vrſinarius præſul ſanctus F.73

Vrſini Romani Romæ in imp. factioſi pòſt eidem reconciliantur M.218,18, 41 Hanibaldos oppugnant F.82

Vſipetes a Druſo Romano bello obruti M.18,32 olim populi Germ. M.7,28

Vſuræ cœleſtibus reuelationibus taxatæ F.79

Vter f. Maximiani 521,15 dominatur in angulo Britanniæ 521,16 milites apud regem Voltigernum 526,18 draconem interficit & dicitur Vterpendragon 526,19 Britanniam ſubigere molitur 526,31 in Britannia creſcit 526,53 rex Britanniæ conſtituitur 527,26 pater Arcturi F.51 cū proceribus Britanniæ celebrat Paſcha, & capitur amore duciſſę Cornubiæ 527,29 amore Hiernæ lecto decumbit 528,12 potitur concubitu Hiernæ 529,22

Vtica, locus caſtrametationis Scipionis tribuni in Africa 258,52

Vto & Cōradus Sapiens Sueui bello inſequuntur & reprimunt factioſos Eberhardum & Giſilbertum M.99,41

Vuæ de ſambuco natæ F.55

Vulgi iudicium falſum & inconſtans M. 263,1

Vxor ampla dote compendioſa ad diuitias via M.221,54

W

WAdiſlaus, dux Suedorum Heluetiorum M.106,36

WaiWoda Turcæ confœderatus Vngariæ præficitur 318,21

Wala (Guala) fluuius 467,48

Walbertus vir ſanctus, frater Pharonis F.57

Walburga virgo ſancta abbatiſſa F.73

Waldenſes ſeu pauperes de Lugduno F. 77 combuſti F.84

Waldrichus rex Bohemiæ, hoſtis imperij Romani M.111,17

Wallenſtat occupatur ab Heluetijs M. 276,28

Walleranus epiſcopus ſanctus F.52

Waldſachſen monaſterium beatæ virginis ſpoliatur, deuaſtatur F.111

Waltherus de *Eſchelbach* conſcius necis Alberti imp. M.212,37 moritur in comitatu Wirtenbergenſi M.213, 21

Waltherus Sper de Eſtetten occumbit M.257,26

Waltherus de Gerelzech occumbit M. 251,1

Waltherus de Hohenfels occumbit M. 257,22

Wandali Hiſpanias occupant 403,51 occupant Africam 404,1,43 Africa eijciuntur 414,7

Weingarten, ad Vineta monaſterium M.110,8

Welfo fr. Henrici Superbi rebellis in regem, bis vincitur 512,4

Wenceſlaus f. Othocari, gener Rudolphi Habſp. M.195,32

Wenceſlaus rex Bohemiæ hoſtis Alberti imp. apud omnes in magna exiſtimatione M.205,48

Wenceſlaus f. Wenceſlai Bohemi, vagitur rex Vngariæ M.205,50 interficitur M.210, 21 inter ſanctos relatus F.69 M.210,22

Wenceſlaus f. Caroli IIII Rom. rex eligitur F.86 M.255,24 ex Ioanna Suedi filia naſcitur M.248,1 fouet partes Vrbani VI M.258,26,40 Romā inuitatur M.260,27 legatione Clem. VII in Gallia a pontificatu dehortatur M.260,32 exauctoratur M.265,20 a Synodo Conſtantienſi de mittendo Ioanne Hus ſollicitatur M.273,16 contra Huſſitas nihil duri tentat M. 273,52 mittit ad Synodum Conſtantiam ſub ſaluo conductu M.274,5 combuſtione Huſſi & Hieronymi turbatus meruit ſibi a vulgi ſeditionibus M.274,51

Werdenbergenſis comes exul Abbacellenſibus contra Auſtriacos pedes militat M.269,18

Werdenbergenſis comes occumbit M. 263,24

Wernerus puer ruſticanus martyrizatus a Iudæis F.83

Wernherus abbas Fuldenſis occumbit M.106,39

Weſphalia conuerſa ad fidem F.61 bellis concutitur F.89

Wickerus protonotarius archiepiſcopi Treuerenſis, conſcriptor decreti Frācofordiani pro imp. Lud. contra Roman. pontificem M.240,57

Wighardus vir princeps, fundator & primus abbas monaſterij Lucernæ M.84,55

Wilerius comes Gruriæ largus in monaſterium Rubei montis F.75

Wil-

Wilhelmus comes Hollandiæ, Rom. imp. Aug. F.81 M.189,29 Conrado regi occurrit M.191,28 de coronatione & Romam profectione cum Principibus deliberat M.191,33 contra Friſiones dimicans occiditur M. 189,30.191,35
Wilhelmus f. Rogerij rex Siciliæ cum papa & cardinalibus conſpirat contra imp. M.150,19 diem obit M.159,37
Wilhelmus comes Normannorum Angliam expugnat 499,58 F.73 moritur F.75
Wilhelmus comes Flandriæ cum Guidone iuniore arma cõtra Gallos corripiunt, & Flandriã liberãt M.203,20
Wilhelmus dux Aquitaniæ, pòſt eremita F.77
Wilhelmus ex ordine equeſtri, legatus Bohemorum ad ſynodum Baſilienſem M.281,31
Wilhelmus comes Brigantinus ab Abbacellenſibus atteritur M.270,10
Wilhelmus Pariſienſis fundator Auguſtinenſium F.79
Wilhelmus de Kinsheim occumbit M. 257,29
Wilhelmus epiſc. Niuernenſis F.80
Wihelmus abbas Diuionenſis F.72
Wilhelmus puer in Anglia a Iudęis crucifixus F.77
Wilhelmitarum ordo incipit F.78
Willegiſus archiepiſc. Moguntinus inungit Henricum II, M.108,46
Willibrodus epiſc. Traiectenſis F.61
Wiltzorum regnum inter duos fratres controuerſum M.77,18
Winnatus Brito F.56
Winnberg caſtrum 512,8
Winſperg oppidum, celebre prælio imperatoris Conradi & Guelfonis M. 138,27
Wirtenbergenſis comitatus inuaditur, oppugnatur, expugnatur, diripitur, incenditur M. 215,28 in ducatum ſublimatur F.107
Wiſogothi, Galliarum incolæ 403,41 a Romanis auxilia accipiunt contra Attilam 405,45
Witig rex Germ. in Italia M.37,38 obſidet Beliſarium, ab obſidione recedens a tergo capitur M 37,42 captus Iuſtiniano mittitur 414,20 in triũpho Conſtantinopolim introducitur M.38,2
Wizenſee oppidum capitur M.168,47 diripitur & comburitur M.175,20
Wolfo de Stamben, magiſter curiæ comitis de Wirtenberg occumbit M.257,19
Wolfo de Iungingen occumbit M.257, 26
Wolfo de Phauhuſen occumbit M.257, 26
Wolframus epiſc. Senonenſis F.62
Wormatia vrbs a Gaudinis inuaditur 435,17 diruta M.31,21
Wormatiæ olim archiepiſcopatus qui nunc Moguntiæ F.62
Wormatienſis epiſcopus in obſidione Tubingenſi M.110,10
Wormatienſes inter ſe diſcordes F.114 cum Vngaris ripas Rheni depopulantur M.31,19 Cæſari rebellantes humiliantur M.134,26

X

XI millia virginum apud Coloniam Agrippinam martyrizatæ 408, 21 F.52
XII Patriarcharum nomina 100,17. 104 33
XII tabulæ Romæ, ad Græcas x duabus adiectis F.14
XIII Romani factioſi ſuſpenſi 478,15
XXX viri, Magiſtratus Germ. in Italia M.41,20
Xenocrates rector Academiæ F.25
Xenodochium Hieroſolymis conſtituitur 269,41
Xerxes cognomine Baleon, rex Aſſyriorum 96,46.165,31 F.8
Xerxes f. Darij rex Perſarum 203,47. 204,17 F.24 ducit exercitum contra Leoniden, ſed vincitur 203,51 occiditur 204,12
Xerxes rex Perſarum 223,52 F.24 ab Alex. Mammeæ victus 374,55 F.44
Xerxes philoſophus excogitat Seacorum ludum F.22
Xyſtus I papa 370,47 F.41
Xyſtus II papa 377,11 F.45
Xyſtus III papa 396,38 F.51
Xyſtus IIII, papa F.90

Y

Yedermans ſaul trũcus ex arbore, idolum Saxonum M 95,23
YAN, maſſa, materia omnium elementarium creaturarum 22,29

Z

Zaborth locus in Vngaria M.123,19
Zabulon f. Iacob ex Lea author tribus in Iſrael F.8
Zacharias f. Barachiæ 322,24
Zacharias rex in Iſrael F.17
Zacharias propheta 180,28.201,44 F.22
Zacharias f. Ioiadæ lapidatur F.16
Zacharias & Eliſabeth 323,6 F.34
Zacharias papa F.63 regnum Franciæ transfert a ſtirpe Merouæorum ad maiores Car.M. 437,41.439,6 M. 47,44 moritur 440,52
Zagabrienſis epiſc. legatus procerum Vngariæ in Siciliam M.161,17 epiſcopatu deijcitur M.162,20
Zaleucus rex & legiſlator æquiſſimus F.20
Zammeis qui & Ninias, rex Aſſyriorum 165,30
Zambri, rege domino interfecto, regnat ſuper Iſraelem 169,24 F.15 interficitur 169,26
Zambri in culpa necis Ioannis Machabæi grauiter punitur 259,48
Zara f. Iudæ ex Thamar F.8
Zirata ſacerdos in Iſrael F.13
Zeb (Zebee) rex percuſſus a Gedeon F.11 in prælio occumbit 135,43
Zebennius epiſcopus Antiochenus 376, 6
Zelfa famula Leæ, coniunx Iacobi, mater duorum filiorum F.8
Zeno Iſaurus, gener Leonis Biſſæ imperator in Oriente 409,11
Zeno Rom. imp. Aug. Arianus F.52 Romam acceptus venit 409,20
Zeno Romanis mittit contra Odoacrũ *Dietrich de Bern* hominem Germ. M.35,30 filium Leonem falſo delatum mortis condemnat 410,12 moritur 411,19
Zeno papa F.61
Zepherinus papa 375,16
Zeringen, familia peruetuſta & ampla M.139,18,27
Ziſcha dux Bohemorum Huſſitarum M. 279,6 pecunia corruptus, & Huſſitas proditurus morte præuenitur M.279,12
Zorobabel princeps ſacerdotũ pro templo reſtaurando admonet Darium 202,40.321,40 F.22 dux a reditu Iſraelitarum ex Babylone F.22
Zolrenſis comes donatur Burggrauiatu Norimbergenſi M.198,27 occumbit M.263,24
Zoroaſtes (Cham creditus) magus & magiæ inuentor, rex Bactrianorum F.6
Zumi, olim populi Germ. M.7,25
Zwifalten monaſterium extructum M.122,12

CORRIGENDA:

in Pantheo.

Pag.18, lin.46, *quales.* P.35, l.13, *Verum.* P.116, l.25, *rubo.* P.168, l.34, *Medorum.* P.200, l.17, *Alpibus.* P.236, l.33, *modios.* P.252, l.54, *Vita.* P.254 l.31, *Lauternum.* P.272, l.30, *tempore.* P.276, l.34, *defenſionem.* P.337, l.14, *dubitas, Vide.* P.351, l.44, *animus.* P 359, l.2, *imperatoribus.* P.369, l.22, *Neronis.* P.373, l.11, *placito.* P.413, l.13, poſt *ſororis ſua* finalis diſtinctio collocanda, & *Iuſtinus* inſerendum, in hunc modum *ſororis ſua. Iuſtinus Iuſtiniano, &c.* P.435, l.44, *Rhenum.*

in Faſciculo temporum.

Pag.12, linea *cannos*, lege c *annos.* P.26, facie ſecunda, in annis mundi, pro mendoſo noſtræ editionis numero IIIIMDXXXLIX, ex ſecunda editione repones IIIIMDCCCLIX. prior editio minus recte habet IIIIMDLIX. P.32, facie ſecunda, l.penult. *Troiam.* P.44, l.18 a fine, lege *euchariſtia.* P.80, l.13, a fine, pro *Cecilia* legendum *Sicilia*, vt infra, 84,9. P. 81, l.3, pro *Virgines* procul dubio legendum *reges.*

in Huldrichi Mutij Chronicis.

Pag.59, linea 24, *Carolus*: l.29, *Pipinus.* P.139. l.27, poſt *octingentos* inſere *annos.* P.149, l.29, *raram.* P.151, l.12, *aliquot.* P.154, l.24, *iugurios.* P.179, l.18, *Vouiſſe.* P.183, l.20 pro *in* lege *inter.* P.226, l.26, pro *Suenia* lege *Auſtria.* P.227, l.17 lege *primarum.* P.259, l.50, *Vrbes.* P.269, l.29, *autem.* P.273, l.22, pro *minorem* legendum *maiorem.* P.277, l.25, *ad.* P.286, l.16, *ſibi.*

ANNOTATIO EORVM IN QVIBVS DVÆ FASCICVLI editiones, quarum in præfatione facta eſt mentio, a ſe inuicem diſcrepant. His intermiſtæ ſunt quædam ſcripturæ diuerſitates ex alijs auctoribus petitæ.

Folio 2, pagina 2, in numero annorum ante Chriſti natiuitatem, prima editio pro 5199, habet 10199. errore ſatis manifeſto.

F.5, p.2, in annis mundi, ſecunda editio pro 2509, habet 2559.

F.8, p.1, in circulo Iacobi, utraq; editio pro 147, habet 184: nos ſecuti ſumus Geneſ.cap. 47.

F.12, p.2, verſu 12, pro *Polypede*, quod e manuſcripto Euſebij libro poſuimus, vtraq. Faſciculi editio habet *Policede*. mendoſe. impreſſi libri Euſebiani habēt *Polyphides*, vt etiā Gotefridi Pantheon, pag 555. Pauſanias in Sicyoniorum regū catalogo, pag. 50, nullam huius mentionem facit. vt ambiguum ſit quodnam huius regis verum ſit nomen, Polycydes, Polyphides, Polypithes, an aliud quodpiam.

F.13, p.1, v.7, pro *Lamna* alibi legitur *Lamnia*.

F.15, p.1, in circulo Amri, ſecunda editio pro 31, habet 21.

F.18, p.2, in annis ante Chriſti natiuitatē, ſecunda editio pro 659, habet 759.

F.19, p.1, in circulo Ezechiæ, prior editio pro 29, habet 21.

F.20, p.2, in circulo Tulli Hoſtilij prior editio pro 33, habet 32.

F.22, p.2, in circulo Cyri, ſecunda editio pro 30, habet 20.

F.23, p.1. in ſecundo circulo, pro *Eremedes* in Pantheo eſt *Hermeides*, 201, 31: apud Herodotū *Patizithes*. Ibid. p.2, v.4, ſecunda editio pro 4000 hominum, habet 2000 hominum.

F.26, p.2, v.12 a fine, ſecunda editio pro CCCM peditum, habet CCCCM peditum.

F.27, p.1, v.5 a fine, ſecunda editio pro 4000 equitum, habet 54000: contra hiſtoriæ veritatem.

F.28, p.1, in annis mundi, ſecunda editio pro 4944, habet 4934.

F.30, p.1, in ſecundo & tertio circulo pro *Quintus Flamminius* accuratius ſcripſiſſet *Titus Quinctius Flamininus*, vt ex Liuio & ceteris hiſtoricis tum alij annotarunt, tum Carolus Sigonius.

F.31, p.1, v.*Cicero*] pro *Helena*, quod procul dubio falſum eſt, alibi legitur *Heluia*. verius.

F.32, p.2, in annis ante Chriſti natiuitatem, ſecunda editio pro 95, habet 66.

F.35, p.2, v.1, ſecunda editio pro nonageſies trecentis milibus, & octuaginta milibus, habet nonageſies trecentena milia, & octuaginta milia.

F.35, p.1, in circulo Ieſu Chriſti, prior editio pro 5199, habet 5099.

F.38, p.1, v. *dum Heer.*] ſecunda editio pro 37 & 39, habet 27 & 29. P.eadem, v.10 a fine, ſecunda editio pro 27, habet 26. P.2, in annis poſt Chriſti natiuitatem, ſecūda editio pro 44, habet 43.

F.40, p.2, in circulo Traiani, ſecunda editio pro 19, habet 20.

F.41, p.1, in ſecundo circulo rectius ſcribes *Euareſtus*, vt eſt in Græcis Chronologijs. Pag.2, v.15, ambiguum eſt an auctor ſcripſerit *fere facta*, an barbare *fere facta*, id eſt malefacta, delicta.

F.42, p.1, v. *Peregr.*] pro *Antiſſodorenſis* ſecunda editio habet *Antiſſorđenſis*. quibuſdam verior eſſe ſcriptura videtur *Antiſſidorenſis*, ſeu *Altiſſidorenſis*.

F.44, p.2, in circulo Vrbani, ſecunda editio pro 11, habet 9.

F.46, p.1, in circulo Aureliani, ſecunda editio pro 6, habet 5. P.eadem, in annis mundi, ſecunda editio pro 5463 & 5473, habet 5464 & 5474.

F.49, p.1, in circulo Gratiani, ſecunda editio pro 6, habet 5. P.eadem, in annis mundi, ſecunda editio pro 5563, habet 5564. P.2, in circulo Sericij, prior editio pro 15, habet 5.

F.51, p.2, in annis mundi, ſecunda editio pro 5633, habet 5634.

F.52, p.1, in circulo Leonis primi, ſecunda editio pro 28, habet 23.

F.53, p.1, in circulo Fęlicis tertij, ſecūda editio pro 9, habet 8. P. eadem, in circulo Gelaſij, ſecunda editio pro 19, habet 18. P.eadem, in circulo Anaſtaſij, ſecunda editio pro 3, habet 2.

F.54, p.2, in circulo Felicis quarti, ſecunda editio pro 4, habet 3.

F. 55, p. 2, in annis poſt Chriſti natiuitatem, ſecunda editio pro 544, habet 654.

F.60, p.1, in circulo Adeodatī, ſecunda editio pro 4, habet 3.

F.64, p.2, in circulo Leonis tertij, ſecunda editio pro 15, habet 16.

F.65, p.2, in circulo Eugenij ſecundi, ſecunda editio pro 3, habet 2.

F. 67, p.2, in annis poſt Chriſti natiuitatem, ſecunda editio pro 894, habet 804.

F.68, p.1, v.2, qui hic vocatur *Ado*, p. ſeq. nominatur *Odo*, v.10 a fine. Ibid. in circulo Romani primi, ſecunda editio pro 11, habet 9.

F.69, p.2, in annis mundi, ſecunda editio pro 6153, habet 6053.

F.71, p.1, in annis mundi, ſecunda editio pro 6203, habet 6253. P.2, in circulo Ioannis 20, ſecunda editio pro 15, habet 9.

F.72, p.1, in circulo Benedicti noni, ſecunda editio pro 13, habet 12. P.eadem, in circulo Silueſtri tertij, ſecunda editio pro 56, habet 26. P.2, in circulo Damaſi ſecundi, ſecunda editio pro 23, habet 33. Ibidem mox in circulo Leonis noni, ſecunda editio pro d :bus 6, habet dies 5.

F.73, p.2, v.15, pro *Vrſinarcus* alibi legitur *Vrſinarius*.

F.76, p.2, l.19, pro *Ediſſa* Stephanus Byzantinus & alij habent *Edeſſa*.

F.78, p.2, v.11 a fine, pro *hermicolis* legendum forſan *eremicolis*, id eſt deſerti habitatoribus.

F.81, p.1, in annis mundi, ſecunda editio pro 6453, habet 6553.

F.83, p.1, in annis mundi, ſecūda editio pro 6493, habet 6393.

F.84, p.1, in circulo Benedicti 12, ſecunda editio pro 2, habet 3. Ibid. v.10 a fine, pro *primus* legendum fortaſſe *poſt*. P.2, in circulo Caroli quarti, ſecunda editio pro 31, habet 21. P.eadem, in annis poſt Chriſti nauitatem, ſecunda editio pro 1334, & 1344, habet 1333. & 1343.

F.87, p.2, in circulo Sigiſmundi, ſecunda editio pro 27, habet 24. P.eadem, v. *anno*, ſecunda editio pro 23, habet 24. P.eadem, in circulo concilij Conſtantienſis, prior editio pro 1416, habet 1316. P.eadem, in annis mundi, ſecunda editio omittit 6613. P.eadem, in annis poſt Chriſti natiuitatem, ſecunda editio pro 1414, habet 1415.

F.88, p.2, *v. die*] ſecunda editio pro 7 habet 17.

F.90, p.1, in annis poſt Chriſti natiuitatem, ſecunda editio pro 1474, habet 1484.

FINIS.